H q. 20.
H·9·20

Digitized by Google

by Google

STEPHANI BALUZII
TUTELENSIS
MISCELLANEA
NOVO ORDINE DIGESTA
ET NON PAUCIS INEDITIS MONUMENTIS

OPPORTUNISQUE ANIMADVERSIONIBUS AUCTA

OPERA AC STUDIO

JOANNIS DOMINICI MANSI LUCENSIS.

Tomus Tertius

Continens Monumenta Diplomatica & Epiſtolaria.

LUCÆ MDC[illegible]

Apud VINCENTIUM JUNCTIN[illegible]M.

SUPERIORUM PERMI[illegible]U.

SUMPTIBUS JOANNIS RICCOMINI.

E L E N C H U S

Eorum, quæ in hoc tertio Tomo continentur.

FRAGMENTA epiſtolarum Gelaſii I. Papæ. 1.

Ex Codice 4048. Bibliothecæ Colbertinæ, & ex Rivipullenſi.

Epiſtolæ Vigilii Papæ. 1.

Ex veteri Codice MS. S. Remigii Remenſis.

Fragmenta Epiſtolarum Pelagii I. Papæ. 2.

Ex Codicibus 4047. 4048. Bibliothecæ Colbertinæ, & ex Rivipullenſi.

Fragmenta epiſtolarum Pelagii II. Papæ. 3.

Ex Codice 4047. Bibliothecæ Colbertinæ.

Epiſtola Adriani I. Papæ ad Fulradum & Magenarium. 3.

Ex Codice 5034. Bibliothecæ Colbertinæ.

Papæ cujuſdam, forte ejuſdem Adriani, Bulla de conceſſione fundi Apaniani. 3.

Ex Codice 2576. Bibliothecæ Colbertinæ.

Gregorii Papæ IV. Epiſtola ad Epiſcopos & alios Dei fideles per Galliam conſtitutos, de dignitate & Privilegiis Monaſterii Floriacenſis. 4.

Ex Schedis Cl. Viri Jacobi Sirmondi.

Formoſi Papæ Epiſtola ad Bernonem Abbatem Gigniacenſem. 4.

Ex Schedis Cl. V. Jacobi Sirmondi.

Epiſtola Leonis VIII. de Privilegiis Abbatiæ Montis-majoris. 5.

Ex Codice 2668. Bibliothecæ Colbertinæ.

Gregorii V. Epiſtola de privilegiis Abbatiæ Montis-majoris. 6.

Ex Codice 2668. Bibliothecæ Colbertinæ.

Gregorii Papæ VII. epiſtolæ quinque.
I. Ad Canonicos Eccleſiæ S. Hilarii Pictavienſis. 6.

Ex Archivo ejuſdem Eccleſiæ.

II. Ad Canonicos Eccleſiæ Belvacenſis: 6.

Ex veteri Codice MS. ejuſdem Eccleſiæ.

III. Ad Germanos. 7.

Ex Codice 562. monaſterii S. Germani de Pratis.

IV. Ad Henricum Epiſcopum Leodicenſem. 7.

Ex Codice Baluzii 91.

V. Ad Richardum Cardinalem Abbatem Maſſilienſem. 7.

Ex Codice 5040. Bibliothecæ Colbertinæ.

Epiſtola Willelmi Regis Anglorum ad Gregorium VII. Papam. 7.

Ex Schedis V. Cl. Andreæ Ducheſnii.

Epiſtola B. Comitis Arelatenſis ad eundem Papam. 7.

Ex veteri Codice MS. monaſterii Clarevallenſis.

Litteræ Victoris Antipapæ ad Albertum Epiſcopum Virdunenſem. 8.

Ex chartulario Monaſterii S. Michaelis ad Moſam.

Urbani Papæ II. epiſtola ad Suffraganeos Eccleſiæ Arelatenſis. 8.
Papæ ejudem epiſtola ad Bernardum Archiepiſcopum Toletanum. 8.

Ex Codice 4047. Bibliothecæ Colbertinæ.

Papæ ejuſdem epiſtola ad Willelmum Archiepiſcopum Rothomagenſem, 8.

Ex Codice 771. monaſterii S. Germani de Pratis.

Privilegium Urbani II. de Eccleſia Gratianopolitana. 8.

Ex Chartulario Eccleſiæ Gratianopolitanæ.

Ejuſdem Epiſtola ad Petrum Præpoſitum & Canonicos Eccleſiæ Ruthenenſis. 9.

Ex Archivo ejuſdem Eccleſiæ.

Paſchalis Papæ II. epiſtola ad Abbatem & Monachos monaſterii Beccenſis. 9.

Ex Codice 771. Monaſterii S. Germani de Pratis.

Ejuſdem Papæ Paſchalis epiſtola ad Robertum Epiſcopum Coventranum. 9.

Ex Codice 3126. Bibliothecæ Colbertinæ.

Ejuſdem Papæ epiſtola ad monachos Sancti Ægidii. 10.

Ex authentico Monaſterii Cluniacenſis.

Ejuſdem Papæ epiſtola ad Villelmum Archiepiſcopum Rothomagenſem. 10.

Ex Codice 771. monaſterii Sancti Germani de Pratis.

Ejuſdem Papæ Epiſtola ad Anſelmum Archiepiſcopum Cantuarienſem. 10.

Ex Codice Lamberti Epiſcopi Attrebatenſis.

Paſchalis II. Papæ epiſtola ad Clericos Eccleſiæ Pariſienſis, qua eis commendat eorum Epiſcopum Galonem, 11.

Ex Chartulario Archiepiſcopi Pariſienſis.

Ejuſdem epiſtola de monaſterio Semichenſi in Hungaria, ad Hugonem Abbatem monaſterii Sancti Ægidii in Septimania, 11.

Ex Archivo Monaſterii Sancti Ægidii.

Paſchalis II. Papæ epiſtola, qua pondus Apoſtolicæ Auctoritatis addit ſuperioribus (*vide ad paginam* 62.) Ludovici Literis. 11.

Ex Chartulario Archiepiſcopi Pariſienſis.

Ejuſdem Paſchalis epiſtola ad Joannem Priorem Eccleſiæ beati Petri de Valeriis in Septimania. 12.

Ex Archivio Monaſterii Craſſenſis in Septimania.

Gregorii Papæ VIII. ſeu potius Burdini epiſtola ad Henricum V. Imperatorem. 12.

Ex Codice 5040. Bibliothecæ Colbertinæ.

Calliſti II. Papæ epiſtola ad Berengarium Abbatem monaſterii Craſſenſis in Septimania. 13.
Ejuſdem epiſtola ad illuſtrem feminam Juſſolinam & filios ejus, ejuſdem argumenti cum ſuperiore. 13.

Ex Archivio monaſterii Craſſenſis in Septimania.

Ejusdem bulla de privilegiis monaſterii ſanctæ Mariæ Joſaphat in diœceſi Carnotenſi. 13.

Ex Archivio ejuſdem monaſterij Sanctæ Mariæ.

Ejuſdem epiſtola ad Marbodum Epiſcopum Redonenſem. 14.

Ex veteri Codice MS. monaſterii Sancti Sergii Andegavenſis.

Ejuſdem epiſtola ad Girbertum Epiſcopum & Canonicos Pariſienſes. 14.

Ex Chartulario Archiepiſcopi Pariſienſis.

Calliſti Papæ II. epiſtola ad Ludovicum VI. Regem Francorum. 14.

Ex Codice Lamberti Epiſcopi Atrebatenſis.

Inno-

Innocentii Papæ II. epiſtolæ duæ ad Abbatem & Monachos Beccenſes. 14.
Ejuſdem Papæ epiſtola ad eoſdem. 14.

Ex Codice 771. monaſterii S. Germani de Pratis.

Innocentii II. Papæ epiſtola ad Ulgerium Epiſcopum Andegavenſem. 15.

Ex Chartulario Eccleſiæ S. Licinii Andegavenſis.

Ulgerii Epiſcopi Andegavenſis relatio ad Innocentium II. Papam pro Monaſterio Rotenſi adverſus monachos Vindocinenſes. 15.

Ex ſchedis Cl. V. Claudii Menardi Andegavenſis.

Innocentii II. Papæ epiſtola ad Robertum Abbatem Sanctæ Mariæ de Rota. 17.
De primo dono Eccleſiæ ſancti Nicolai de Credone. 18.
Paſchalis II. privilegium de eodem dono Sancti Nicolai. 18.
Fundatio Eccleſiæ S. Mariæ de Rota. 18.

Ex chartulario Abbatiæ S. Mariæ de Rota in diœceſi Andegavenſi.

Eugenii III. epiſtola ad Petrum Regenſem & Bertrandum Forojulienſem Epiſcopos. 19.

Ex codice 764. Bibliothecæ Colbertinæ.

Ejuſdem Papæ epiſtolæ duæ ad Abbatem & Monachos Beccenſes. 19.

Ex Codice 771. monaſterii S. Germani de Pratis.

Alexandri III. epiſtolæ duæ pro Eccleſia Albienſi. 20.
Epiſtola Innocentii III. pro eadem Eccleſia. 20.
Pelagii Cardinalis ſanctæ Cæciliæ epiſtola ad Guillelmum Epiſcopum Albienſem, 20.

Ex Codice 2666. Bibliothecæ Colbertinæ.

Epiſtolæ duæ Alexandri III. pro Guinardo Comite Ruſcinonenſi. 20.

Ex Archivio Regio Barcinonenſi.

Alexandri III. epiſtola ad Decanum & Capitulum Eccleſiæ Pariſienſis, de reſidentia Canonicorum forinſecorum. 21.

Ex Chartulario Eccleſiæ Pariſienſis.

Cæleſtini III. epiſtola de translatione Berengarii Epiſcopi Ilerdenſis ad metropolim Narbonenſem. 21.

Ex Archivio Eccleſiæ Narbonenſis.

Ingeburgis Reginæ Francorum epiſtola ad Cæleſtinum III. Papam. 21.

Ex veteri Codice MS. Bibliothecæ Colbertinæ.

Conſilium Domini Papæ ſuper divortio Philippi Aug. & Iſemburgis. 21.

Ex regiſtro Philippi Aug. in Archivo regio Pariſienſi.

Bulla Innocentii Papæ III. de conſecratione Fulconis Epiſcopi Toletani. 22.

Ex archivo Archiepiſcopi Narbonenſis.

Honorii III. epiſtola ad Raymundum Rogerium Comitem Fuxenſem. 22.

Ex Archivo Regio Fuxenſi.

Ejuſdem epiſtola ad Amalricum Comitem Toloſanum. 22.
Ejuſdem epiſtola ad Ludovicum VIII. Francorum Regem. 22.

Ex Archivo Regio Carcaſſonenſi.

Epiſtola Clementis Papæ IV. ad Bertrandum electum Aurelianenſem. 23.
Ejuſdem epiſtola ad nepotem. 23.

Ex Codice 652. Bibliothecæ Colbertinæ.

Nicolai Papæ III. epiſtola de electione Epiſcopi Pariſienſis. 24.

Ex Archivo Regio Pariſienſi.

Litteræ Benedicti XII. de pravis moribus Clericorum Eccleſiæ Narbonenſis. 24.

Ex Archivo ejuſdem Eccleſiæ.

Breve Pii Papæ V. adverſus Gilbertum Cognatum. 25.

Ex Schedis Cl. V. Petri Franciſci Chiffletii.

EPI-

EPISTOLÆ MISCELLANEÆ

MAMERTI Claudiani epiſtola ad Sapaudum rhetorem. 27.

Ex Codice Baluzii. 112.

Epiſtola Taionis Epiſcopi Cæſarauguſtani ad Eugenium Epiſcopum Toletanum. 28.

Ex Codice 66. Bibliothecæ Colbertinæ.

Teſtamentum Volfaudi Comitis fundatoris Abbatiæ S. Michaelis ad Moſam. 29.
Item Teſtamentum Volfaudi de Villa Marſupia. 30.
Item ejuſdem de Villa Condato. 31.

Ex Chartulario ejuſdem Monaſterii.

Ex epiſtola Paulini ad Leonem Patriarcham. 31.

Ex Codice 1870. Bibliothecæ Colbertinæ.

Epiſtola cujuſdam: Quid ſit ceroma? 31.

Ex Codice 1829. Bibliothecæ Colbertinæ.

Ludovici Pii præceptum pro Eccleſia Neumaſenſi. 32.

Ex Codice 3910. ejuſdem Bibliothecæ.

Ejuſdem præceptum, ut nonas & decimas dent qui beneficia tenent de Abbate S. Michaëlis ad Moſam. 33.

Ex Chartulario ejuſdem Monaſterii S. Michaëlis.

Præceptum Lotharii Regis fratris Karoli, quod fecit Eccleſiæ S. Stephani Lugdunenſis. 33.
Karoli III. Imperatoris præceptum pro Eccleſia Lugdunenſi, datum ad deprecationem Liutardi Epiſcopi Vercellenſis, & Bernardi Marchionis. 33.
Præceptum Ludovici Regis, quod fecit Eccleſiæ S. Stephani Lugdunenſis. 34.
Præceptum Ludovici Regis quod facit Yſaac Gratianopolitano Epiſcopo & ſucceſſoribus ejus. 34.
Brevis de conſuetudine S. Donati. 35.

Ex Chartulario Eccleſiæ Gratianopolitanæ.

Ludovicus Rex concedit Uncrino monacho S. Michaëlis Fraxinum ad reſtaurationem veteris monaſterii. 35.
Karoli Simplicis Præceptum de eodem. 36.

Ex Chartulario ejuſdem Monaſterii S. Michaëlis ad Moſam.

Rodulfi Regis Burgundiæ præceptum pro Monaſterio Gigniacenſi. 36.

Ex Schedis Cl. V. Jacobi Sirmondi.

Præceptum Regis Karoli Simplicis pro Monaſterio Solemniacenſi. 36.

Ex vetuſtiſſima membrana Cluniacenſi, & ex Chartulario Monaſterii Uſercenſis.

Præceptum Ludovici IV. Regis Francorum pro monaſterio ſancti Juliani Turonenſis. 37.

Ex vetuſtiſſima membrana monaſterii S. Juliani.

Deſtructio Capellæ Maſiriaci, quæ ſtructa erat in injuriam Eccleſiæ Aciaci. 38.

Ex Chartulario Monaſterii S. Michaëlis ad Moſam.

Litteræ Wigfridi Epiſcopi Virdunenſis de Eccleſia Alieri. 38.

Ex Chartulario S. Michaëlis ad Moſam.

Arnoldi Epiſcopi Halberſtatenſis epiſtola ad Henricum Epiſcopum Herbipolenſem de inſtitutione Epiſcopatus Bambergenſis. 39.

Ex Codice 1566. Bibliothecæ Colbertinæ.

Charta

Charta Landulphi Epiſcopi Eccleſiæ Taurinenſis de parte capitis S. Johannis. 40.

Ex chartulario Monaſterii Angeliacenſis.

Charta Comitis Gaufredi de donatione Montis Hidulfi. 41.

Ex chartulario Vindocinenſi Majoris monaſterii Turonenſis in Bibliotheca Colbertina.

CLUNIACENSIA VARIA.

LITTERÆ Bernardi Epiſcopi Cadurcenſis de Villa Carenniaco. 42.
Litteræ Geraldi Epiſcopi Cadurcenſis de eadem Villa & de quibuſdam aliis Eccleſiis. 43.

Ex chartulario Cluniacenſi S. Odilonis.

Litteræ Pontii Comitis Toloſani pro Monaſterio Moyſſiacenſi. 43.
Litteræ Gauzberti Abbatis Moyſſiacenſis de libertate ejuſdem Monaſterii. 43.

Ex chartulario Cluniacenſi S. Hugonis.

Notitia de Monaſterio Sancti Montis. 43.

Ex chartulario ejuſdem Monaſterii.

Litteræ Bernardi Comitis Bigorritani pro eodem Monaſterio. 44.
Teſtamentum Adefonſi Regis Hiſpaniarum ad Cluniacum. 44.

Ex chartulario Cluniacenſi S. Hugonis.

Donum Alonis Cancellarii Regis Alfonſi. 45.

Ex vetuſtiſſimo Necrologio Monaſterii Cluniacenſis.

Notitia de calumnia Rothonenſium Monachorum ſuper Eccleſia S. Salvatoris de Bairiaco. 45.

Ex chartulario Britannico Majoris Monaſterii Turonenſis.

Notitia de lingua balenæ. 45.
De judicio pro Monachis Majoris Monaſterii adverſus monachos S. Trinitatis de monte apud Rothomagum. 46.

Ex Chartulario Normanico majoris Monaſterii Turonenſis.

Geſta de Bairiaco ſub Domno Abbate Bartholomæo. 46.
Auctoramentum Comitis Conani de rebus Britanniæ. 47.

Ex chartulario Britannico majoris monaſterii Turonenſis.

Heraclii Epiſcopi Bigorrenſis, & Bernardi Comitis litteræ de conceſſione monaſterii S. Felicis & S. Licerii ad locum Cluniacum. 48.
Almodis Comitiſſæ Toloſanæ conceſſio de Abbatia S. Ægidii. 48.

Ex chartulario Cluniacenſi S. Hugonis.

Præceptum de Sablolio de Eccleſia S. Macuti. 49.
Præceptum de his quæ Hugo de Roceto dedit nobis apud Belleſſimum. 49.
Auctoramentum Ernaldi Epiſcopi Cenomannenſis de rebus quas habemus in ejus Epiſcopatu. 50.
De Eccleſia de Vilerx Karoli Magni. 50.

Ex chartulario Cenomanenſi majoris monaſterii Turonenſis.

Concordia de Eccleſia Sancti Clementis Credonenſis inter Monachos ſancti Albini Andegavenſis & Vindocinenſes, facta per Carnotum anno Chriſti MLXXII. 50.
Narratio quomodo cum eadem controverſia poſtea recruduiſſet inter eoſdem Monachos, Urbanus II. Papa novæ inter eos concordiæ auctor fuit. 51.
Alia Narratio de eadem controverſia, & de judicio Amati Archiepiſcopi Burdegalenſis Apoſtolicæ Sedis Legati. 52.
Paſchalis II. Papæ epiſtola ad Archembaldum Abbatem ſancti Albini Andegavenſis, qua confirmat judicium Urbani II. de concordia inita inter Monachos ſancti Albini, & Vindocinenſes. 53.

Ex veterrimis membranis S. Albini Andegavenſis.

VARIA DE HUGONE
EPISCOPO DIENSI, ET ARCHIEPISCOPO LUGDUNENSI, SEDIS APOSTOLICÆ LEGATO.

EPISTOLA Hugonis Epiſcopi Dienſis ad Rodulſum Archiepiſcopum Turonenſem. 53.
Alia ejuſdem Hugonis, epiſtola ad eumdem Archiepiſcopum, qui eum invitat ad Concilium Divionenſe. 53.
Alia ejuſdem Hugonis epiſtola ad eumdem Archiepiſcopum, qua eum invitat ad Concilium Arvernenſe. 54.
Alia ejuſdem ad eundem, qua eum invitat ad Concilium Auguſtodunenſe. 54.

Ex Codice Baluzii 541.

Acta concordiæ inter Abbates Angeliacenſem & Carroſenſem de Eccleſia de Varezia, in Concilio Burdegalenſi. 54.

Ex Chartulario Monaſterii Angeliacenſis.

Litteræ Hugonis Archiepiſcopi Lugdunenſis de Eccleſia ſanctæ Fidis de Caſtelleto data Monaſterio Conchenſi. 54.

Ex chartulario monaſterii Conchenſis in Ruthenis.

Litteræ Gaufridi Comitis Mauritaniæ de Eccleſia S. Dionyſii Nogentenſis in Pertico. 54.

Ex chartulario Cluniacenſi S. Hugonis.

Litteræ Guarini Comitis Roſnacenſis de Eccleſia ſanctæ Margaretæ data monaſterio Cluniacenſi. 55.

Ex chartulario monaſterii Dervenſis.

Litteræ Suffraganeorum Eccleſiæ Lugdunenſis ad Epiſcopos & Abbates Turonenſes pro monachis Majoris monaſterii Turonenſis. 56.

Ex Codice Baluzii 90.

Litteræ Hugonis Archiepiſcopi Lugdunenſis ad Hugonem Archiepiſcopum Biſuntinum pro Monachis S. Benigni Divionenſis. 56.

Ex veteri Codice MS. S. Benigni Divionenſis.

Litteræ ejuſdem Hugonis Archiepiſcopi Lugdunenſis ad Lambertum Epiſcopum Attrebatenſem, quibus eum invitat ad Concilium Auguſtodunenſe. 56.

Ex Codice Lamberti Epiſcopi Attrebatenſis.

Acta concordiæ initæ in Concilio Claromontano inter Hugonem Abbatem Cluniacenſem & Pontium Abbatem Caſæ Dei. 56.

Ex chartulario Cluniacenſi S. Hugonis.

Epiſtola Hugonis Archiepiſcopi Lugdunenſis ad Ivonem Epiſcopum Carnotenſem. 57.

Ex Codice Lamberti Epiſcopi Attrebatenſis.

Ejuſdem Epiſtola ad Archiepiſcopum Senonenſem pro Monaſterio S. Petri vivi. 58.
Epiſtola Ernaldi Abbatis S. Petri vivi ad Archiepiſcopum Senonenſem. 58.

Ex Codice Baluzii 541.

Litteræ Pibonis Epiſcopi Tullenſis de cella Aſmantiæ. 58.
Sophia Comitiſſa de eadem cella. 59.

Ex chartulario Monaſterii S. Michaëlis ad Moſam.

Litteræ Hugonis Archiepiſcopi Lugdunenſis de Eccleſia ſancti Deſiderii in Brizia. 59.

Ex chartulario Cluniacenſi S. Hugonis.

Charta

Charta de controverſia & de bello, quod fuit inter monaſterium Sancti Albini Andegavenſis & Giraudum de Blancofurno pro terra Croiaci prope Peregrinam. 59.

Ex veterrimis membranis Sancti Albini Andegavenſis.

Epiſtola Boamundi Principis Antiochiæ, Raymundi Comitis Sancti Ægidii, Godefridi Ducis Lotharingiæ, ad Urbanum II. Papam. 60.

Ex veteri Codice MS. bibliothecæ regiæ.

Litteræ quibus Domnus Abbas Odelricus ſancti Michaëlis ad Moſam apud Apoſtolicum Urbanum II. impetravit ut ſepultura circa hanc Eccleſiam conſtitueretur. 61.
Auctoritatis Apoſtolicæ Reſcriptum. 61.

Ex chartulario Monaſterii S. Michaëlis ad Moſam.

Literæ Anshelmi Archiepiſcopi Mediolanenſis de Eccleſia S. Mariæ de Calvenzano. 61.

Ex chartulario Cluniacenſi S. Hugonis.

Litteræ Ernaldi Epiſcopi Cenomanenſis, de Capella Sablobii. 62.

Ex chartulario Cenomanenſi majoris monaſterii Turonenſis.

Donatio Hugonis Archiepiſcopi Lugdunenſis de Eccleſia S. Germani. 62.

Ex chartulario Cluniacenſi S. Hugonis.

Ludovici VI. Francorum Regis præceptum de libertate teſtandi & bellandi pro ſervis Eccleſiæ Pariſienſis. 62.

Ex chartulario Archiepiſcopi Pariſienſis.

Conceſſio, quam Pontius Abbas Cluniacenſis fecit Bernardo Archiepiſcopo Toletano. 63.
Alia Conceſſio facta Eskilo Archiepiſcopo Lundenſi. 63.

Ex vetuſtiſſimo Necrologio monaſterii Cluniacenſis.

Charta Hildeberti Epiſcopi Cenomannenſis. 63.
Confirmatio ejuſdem Hildeberti de Eccleſia de Torciaco. 63.
Notitia de monte Modeſto. 63.
Notitia Eccleſiæ S. Mariæ de Avenariis. 63.
Præceptum de Eccleſia S. Martini de Belliſſimo. 64.
Charta Hildeberti de Lavarzino. 64.
De auctoramento Guillelmi Goieti de Eccleſia S. Guingaloci. 65.
Auctoramentum Guillelmi Goieti de S. Guingaloco. 65.
Cyrographum inter nos & Monachos S. Albini de S. Guingaloco. 65.

Ex chartulario Cenomanenſi Majoris monaſterii Turonenſis.

Notitia de Eccleſia de Ponte. 65.

Ex chartulario Britannico Majoris monaſterii Turonenſis.

Varia Acta pro loco de Amanzenas. 66.

Ex vetuſtiſſima membrana Cluniacenſi, & ex Chartulario Monaſterii Uſercenſis.

Ollegarii Archiepiſcopi Tarraconenſis epiſtola ad Raimundum Epiſcopum Auſonenſem ſuffraganeum ſuum, qua ejus conſultationi reſpondet. 68.

Ex veteri Codice MS. qui fuit olim illuſtriſſimi viri Petri de Marca Archiepiſcopi Pariſienſis.

Placitatio inter Abbatem Lanzonem ſancti Michaëlis & Abbatiſſam Joviniaci. 68.
Privilegium Innocentii II. de Eccleſia Tyriaci. 69.

Ex chartulario monaſterii S. Michaëlis ad Moſam.

Acta concordiæ initæ inter Canonicos Ruthenenſes & Monachos Maſſilienſes ſuper Eccleſia ſancti Amantii & ſepultura civium Ruthenenſium. 70.
Bulla Lucii II. Papæ confirmantis ſuperiorem tranſactionem. 70.

Ex archivo Eccleſiæ Ruthenenſis.

Epiſtola Thomæ quondam Abbatis Maurigniacenſis ad ſanctum Bernardum Abbatem Clarevallenſem. 70.

Ex Codice 1005. Bibliothecæ Colbertinæ.

Litteræ Manegaudi Abbatis S. Michaëlis de renovanda memoria Ducis Volfaudi. 71.
Monachorum S. Michaëlis querimonia ad Archiepiſcopum Trevirenſem de injuriis Comitis Rainaldi Barrenſis. 71.

Ex chartulario Monaſterii S. Michaëlis ad Moſam.

Bulla Adriani IV. qua confirmat ordinationem factam de Eccleſiis ſanctæ Genovefæ. 72.

Ex chartulario Archiepiſcopi Pariſienſis.

Ejuſdem Epiſtola adverſus Gaufredum Comitem Ruſcinonenſem. 72.

Ex Archivo regio Barcinonenſi.

Diſpoſitio rei familiaris facta a Petro Venerabili Abbate Cluniacenſi. 72.

Ex chartulario monaſterii Cluniacenſis.

Litteræ Ermengaudi Comitis Urgellenſis, quibus abdicat conſuetudinem capiendi bona Epiſcoporum defunctorum. 74.

Ex archivo regio Fuxenſi.

Henrici Archiepiſcopi Remenſis epiſtola increpatoria ad Cardinales Romanæ Eccleſiæ in cauſa Drogonis Cancellarii Noviomenſis. 75.
Ejuſdem epiſtola ad Alexandrum III. de eodem argumento. 75.
Reſponſoria Alexandri III. Papæ ad ſuperiorem epiſtolam. 76.

Ex Schedis Cl. V. Jacobi Sirmondi.

Nicolai monachi Clarevallenſis epiſtola ad Henricum Comitem Campaniæ. 76.
Ejuſdem epiſtola ad Willelmum Archiepiſcopum Remenſem. 77.

Ex Schedis Cl. V. Jacobi Sirmondi.

Acta concordiæ initæ inter Auſcitanam & Cæſarauguſtanam Eccleſias occaſione Eccleſiæ Alagonenſis. 77.

Ex veteri membrana MS. Eccleſiæ Auſcitanæ.

Alphonſi Regis Portugalliæ epiſtola ad Lucium II. Papam, qua regnum ſuum Romanæ Eccleſiæ tributarium conſtituit. 78.
Lucii II. Papæ reſponſoria. 78.

Ex Codice 360. Bibliothecæ Colbertinæ.

Chartæ Communiæ Civitatum. &c. 78.
Conſuetudines Andegaviæ & Cenomaniæ. 89.

Ex Codice 2670. bibliothecæ Colbertinæ.

Epiſtola Stephani Epiſcopi Tornacenſis ad Willelmum Archiepiſcopum Remenſem. 90.

Ex Schedis Cl. V. Jacobi Sirmondi.

Epiſtola I. Epiſcopi Lyddenſis ad magiſtrum Michaëlem Decanum Eccleſiæ Pariſienſis & electum Patriarcham Hieroſolymitanum. 90.

Ex Schedis Cl. V. Jacobi Sirmondi.

Chartæ variæ pro Iſemburge Regina Franciæ. 91.

Ex Codice 2670. bibliothecæ Colbertinæ.

Litteræ Joannis Epiſcopi Lemovicenſis & collegarum ejus a Sede Apoſtolica delegatorum in cauſa electionis Epiſcopi Toloſani. 91.

Ex Archivo Archiepiſcopi Narbonenſis.

Litteræ Capituli Remenſis ad Abbatem Clarevallenſem, qui eſt in Epiſcopum electus. 92.

Ex Codice 1822. bibliothecæ Colbertinæ.

Mandata Velletrenſibus, Coranis, & Sarminitanis data ab Hugolino Epiſcopo Oſtienſi pro conſervanda pace cum Nimphanis & Sitinis. 92.

Ex Codice 635. bibliothecæ Colbertinæ.

Alphonſi Regis Caſtellæ Epiſtola ad Philippum Auguſtum Francorum Regem, qua ab eo petit auxilium adverſus Sarracenos. 93.

Ex veteri Codice MS. monaſterii de Jardo in diœceſi Senonenſi.

Frederici II. Imperatoris & Regis Siciliæ Epiſtolæ novem ad diverſos. 93.

Ex variis antiquis codicibus MSS. bibliothecæ Colbertinæ.

Charta Michaëlis Epiſcopi Andegavenſis pro Eccleſia S. Juliani Turonenſis. 99.

Ex archivo monaſterii S. Juliani Turonenſis.

Hen-

Henrici Regis Hieroſolymitani, qui Frederici II. Imp. & Iſabellæ Anglicæ filius fuit, epiſtola ad Henricum Regem Anglorum patruum ſuum. 100.

Ex variis antiquis Codicibus MSS. bibliothecæ Colbertinæ.

Litteræ Ludovici IX. de fundatione Eccleſiæ Damiatæ. 100.

Ex Codicibus 2669. 2670. bibliothecæ Colbertinæ.

Ejuſdem Ludovici Litteræ de penſione conceſſa Epiſcopo Damiatano. 100.
Quoddam Scriptum de vacatione Eccleſiæ Sueſſionenſis, & de collatione præbendarum tempore regalium. 101.

Ex Codice 2670. bibliothecæ Colbertinæ.

Litteræ Decani & Capituli Cenomanenſis de petenda licentia eligendi. 101.

Ex Codice 2669. bibliothecæ Colbertinæ.

Epiſtola Capituli Valentini ad Archiepiſcopos Narbonenſem & Arelatenſem. 101.

Ex authentico bibliothecæ Colbertinæ.

Teſtamentum Raymundi de Cornilio Epiſcopi Cadurcenſis. 102.

Ex Archivo Eccleſiæ S. Marcelli juxta Montem-Albanum.

Ex veteri Scheda Lemovicenſi MS. 103.
Epiſtola Simonis Presbyteri Cardinalis tituli S. Balbinæ ad conventum Cluniacenſem. 104.

Ex authentico Monaſterii Cluniacenſis.

Litteræ Philippi Pulchri Francorum Regis de ſublevanda inopia Matthæi Epiſcopi Dunkeldenſis in Scotia. 104.

Ex libro rubeo Cameræ Computorum Paris.

Manfredi Regis Siciliæ epiſtolæ tres. 104.

Ex variis antiquis codicibus MSS. bibliothecæ Colbertinæ.

Litteræ Ægidii Archiepiſcopi Narbonenſis & ſuffraganeorum ejus de conſecratione Petri de Rupeforti Epiſcopi Carcaſſonenſis. 105.

Ex archivo Archiepiſcopi Narbonenſis.

Arnaldi Ceſcomitis Archiepiſcopi Tarraconenſis Epiſtolæ duæ de Sarracenis ab Hiſpania pellendis. 106.

Ex veteri Codice Tarraconenſi MS.

Balduini de Luxemburgo Archiepiſcopi Treverenſis litteræ de confœderatione facta cum Philippo VI. Francorum Rege. 107.

Ex Codice 452. bibliothecæ Colbertinæ.

Teſtamentum Fulcaudi de Rupe Cavardi Archiepiſcopi Bituricenſis. 107.

Ex chartulario Cenomanenſi Majoris monaſterii Turonenſis.

Epiſtola Lucii Colucii Salutati ad Nicolaum de Auximo. 108.
Ejuſdem Epiſtola ad Franciſcum Bruni. 108.

Ex Codice 5121. bibliothecæ Colbertinæ.

Ejuſdem ad Karolum VI. Regem Francorum nomine civitatis Florentiæ. 109.

Ex Codice 5122. bibliothecæ ejuſdem.

Leonardi Aretini Epiſtola ad Kyriacum Anconitanum. 111.

Ex Codice 4537. bibliothecæ Colbertinæ.

Alamanni Cardinalis literæ de celebrando Feſto S. Joſephi. 111.

Ex Codice 99. bibliothecæ ejuſdem.

Epiſtolæ tres Nicolai de Clemargiis (*Clamengiis*). 111.

Ex Codice 3335. bibliothecæ ejuſdem.

Philippi Archiepiſcopi Arelatenſis epiſtola ad Capitulum ejuſdem Eccleſiæ. 113.

Ex Codice 1921. bibliothecæ ejuſdem.

Sigiſmundi Pandulfi Malateſtæ Principis Ariminenſis epiſtola ad Mahometum II. Turcarum Imperatorem. 113.

Ex Codice 2665. Bibliothecæ Colbertinæ.

Epiſtola Sixti IV. ad Karolum Ducem Burgundiæ, de Cardinalibus noviter factis, & de legatione Beſſarionis in Franciam. 114.

Ex authentico ejuſdem Bibliothecæ.

Leonis Allatii epiſtola ad Johannem Morinum. 115.

Ex autographo Allatii apud Baluzium.

Epiſtola Walonis ad Widonem Epiſcopum. 116.

Ex Codice 1566. bibliothecæ Colbertinæ.

APPEN-

APPENDIX

MONUMENTORUM

DIPLOMATICORUM ET EPISTOLARIUM

JOANNIS DOMINICI MANSI

C. M. D. L.

EPISTOLÆ PONTIFICUM ROMANORUM.

Præmonitio J. D. Manſi. 117.
Gregorii X. Bulla contra appellationes Clericorum de incontinentia damnatorum. 117.

Ex MS. Codice Bibliothecæ Majoris Eccleſiæ Lucanæ.

Innocentii (forte) VI. Literæ declarantes ſuper tertio gradu conſanguinitatis. 118.

Ex Codice MS. ejuſdem Bibliothecæ.

Conſtitutio Clementis P. VI. ſuper tertio, & quarto gradibus conſanguinitatis. 118.

Ex eodem.

Joannis XXII. Bulla, qua præcipit Ferrarienſibus, ut recipiant in Epiſcopum Guidonem Aretinum Epiſcopum ex Ariminenſi Sede illuc translatum. 118.

Ex Archivo Capitulari Ferrarienſi eruit Cl. V. D. Joſeph Scalabrini Canonicus Ferrarienſis.

Innocentii Papæ VI. Epiſtola pulchra reprehenſoria ad Regem Petrum Aragonium ſuper eo quod non tractat Reginam honore conjugali. 119.

Ex MS. Codice Bibliothecæ Majoris Eccleſiæ Lucanæ.

Innocentii VI. epiſtola ad Joannem Archiepiſcopum Piſarum. 120.

Ex Codice MS. ejuſdem Bibliothecæ.

Privilegium Apoſtolicum pro Fratribus S. Johannis Hieroſolymitani contra offenſores & occupatores bonorum cum promulgatione ſententiæ. 121.

Ex Codice MS. ejuſdem Bibliothecæ.

Bonifacii IX. Litteræ pro conceſſione decimæ omnium fructuum Eccleſiaſticorum pro adventu Ruperti Regis ad Romanam Curiam pro anno II. 121.

Ex Codice MS. ejuſdem Bibliothecæ.

Alexandri VI. Epiſtolæ quædam Regi, & Reginæ Caſtellæ, & Legionis, Aragonum, Siciliæ, & Granatæ. 122.
Ejuſdem Alexandri P. VI. epiſtola ad Carolum Francorum Regem. 122.
Ejuſdem epiſtola ad eumdem. 124.
Ejuſdem ad Julianum Epiſcopum Oſtienſem Cardinalem S. Petri ad Vincula. 124.
Ejuſdem ad Philippum S. Petri & Marcellini Presbyterum & Cardinalem Cenomanenſem. 125.
Urbani V. Bulla circa Privilegia, ordinationes, ſtatuta, innovationes Religioſorum & aliorum, cum quibuſdam Facultatum declarationibus. 125.
Gregorii XI. Bulla præcedentium confirmatoria. 127.

Ejuſdem

Ejuſdem Littera clauſa ad Henricum Regem Angliæ. 128.
Clementis VI. epiſtola Proviſionis ſuper Unctione, conſecratione, & coronatione Imperatoris. 128.
Gregorii XII. Litteræ concedentis Indulgentias Ariminenſi Cathedrali, 130.

Ex Codice MS. Bibliothecæ Majoris Eccleſiæ Lucanæ.

Placitum Ecciconis miſſi Othonis I. Imperatoris habitum Ferrariæ coram Petro Archiepiſcopo Ravennate anno 970. 131.

Ex Archivo Capitulari Majoris Eccleſiæ Ferrarienſis eruit Cl. V. D. Canonicus Joſeph Scalabrini.

Lucenſium Monachorum Epiſtola ad Henricum I. Imperatorem contra Sarabaitas. 132.

Ex Codice MS. Bibliothecæ Majoris Eccleſiæ Lucenſis.

Bulla Gebeardi Archiepiſcopi Ravennatis, qua confirmat Monachorum quorundam donationes. 132.

Ex Archivo Capitulari Majoris Eccleſiæ Ferrarienſis eruit idem D. Joſeph Scalabrini.

Judicatum Lucæ habitum pro bonorum infantis diviſione. 133.

Ex Archivo Monialium S. Nicolai Lucenſis.

Judicatum Miſſorum Imperialium. 134.

Ex Archivo DD. Canonicorum Regularium Lateranenſium Papiæ.

J. D. Manſi Præmonitio &c. 135.
Guifredi S. R. E. Card. Epiſtola, qua Piſanos excommunicationi ſubdit, pro injuſte retentis Oppidis Lucani Epiſcopatus. 135.

Ex Archivo Archiepiſcopatus Lucenſis.

Ad geminas Colæ de Rienzo Epiſtolas Præmonitio J. D. Manſi. 136.
Epiſtolæ duæ Nicolai de Laurentio, vulgo Cola di Rienzo. 136.

Ex MS. Codice Bibliothecæ Eccleſiæ Majoris Lucenſis.

Innocentii VI. Papæ Epiſtola ad Romanos recomandatoria contra Joannem de Vico. 137.

Ex MS. Codice ejuſdem Bibliothecæ.

DE

DE CONCILIO BASILEENSI

MONUMENTA NONNULLA.

Littera miſſa per Regem Angliæ oratoribus Regis Aragonum, & ſimiliter ſcripta Oratoribus Electorum Imperii. 138.

Ex Codice Mediceo.

Pars cujuſdam Litteræ miſſæ de Ildeberga ad Romanam Curiam. 139.

Ex Codice Mediceo.

Venceslai Imperatoris Privilegium, quo arx Marſæ Lunenſis datur in feudum Petro Lantis Piſano Legum Doctori. 139.

Ex MS. Codice Bibliothecæ Eccleſiæ Majoris Lucenſis.

Monumenta ad Concilium Baſileenſe ſpectantia. 140.

Ex Codice Altempſiano autographo.

Fragmentum Anonymi ad SS. Eugenium P. IV. 146.

Ex Codice MS. Cl. V. D. Martii Micheli Canonici Metropolitanæ Lucenſis.

Epiſtola anonyma de rebus Concilii Baſileenſis. 147.

Ex MS. Codice Bibliothecæ Auguſtæ Vindobonenſis.

Anonymi Epiſtola contra Ludovicum Sfortiam. 147.

Ex MS. Codice Bibliothecæ Eccleſiæ Majoris Lucenſis.

Leonardi Aretini oratio in laudem Imperatoris. 150.
Ad Innocentium III. (VII.) Pontificem, Leonardi Aretini Prologus in Phædone Platonis. 150.

Ex Codice MS. ejuſdem D. Canonici Martii Micheli.

Leonardi Aretini Præfatio in Orationes Homeri. 151.

Ex MS. Codice Bibliothecæ PP. Congregationis Matris Dei, Lucenſis.

Poggi Bracciolini Epiſtola ad Regem Aragonum. 154.
Antonii Pucci Tudertini Oratio de juſtitia & de gubernanda Republica, edita per Antonium Tudertinum. 156.

Ex Schedis ejuſdem D. Canonici Martii Micheli.

J. D. Manſi Præmonitio. 158.
Epiſtola reſponſiva Canonico Placentino, & ejuſdem Civitatis civi, ſuper Urbis ſtragem. 158.

Ex MS. Codice Bibliothecæ PP. Congregationis M. D. Lucenſis.

Nicoclis Regis Oratio ab Iſocrate edita & a Cl. V. Januario Veronenſi in Latinum tradućta ad Ill. Leonellum Eſtenſem. 160.
Epiſtola Monitoria. 161.
De Morte Nicolai Eſtenſis Principis Ferrariæ. 165.
Leonelli Marchionis Eſtenſis Reſponſiva ad Petrum de Plaza. 165.
G. Placentini Epiſtola. 165.

Gaſpa-

Gaſparini Pergamenſis Epiſtola ad Andream Julianum. 166.

Ex MS. Codice Bibliothecæ ejuſdem.

Franciſci Aretini Ducalis Legati ad Paulum II. P. M. Oratio. 166.

Ex MS. Codice Bibliothecæ Majoris Eccleſiæ Lucenſis.

Franciſci Arioſti ICTI Ferrarienſis Epiſtolæ & Orationes. 169.
I. ad D. Ludovicum Arioſtum. 169.
II. ad Juſtinianum Cavitellum. 170.
III. ad Legatum Bononiæ in commendationem Carthuſiæ Ferrarienſis. 171.
IV. ad D. Herculem Eſtenſem nondum Ferrariæ principem in commendationem Felini nepotis ſui. 172.
V. ad Bonfranciſcum Arlottum Regienſem. 173.
VI. ad Felinum Sandeum nepotem ſuum. 174.
VII. ad eumdem. 175.
VIII. ad ſummum Pontificem Sixtum IV. Savonenſem de rebus ſummo in Pontificatu ſuo a ſua Majeſtate gerendis devota & adhortatoria Proteſtatio. 177.
IX. ad Cl. V. Luchinum Ducalem Mutinenſium Prætorem. 181.
X. ad P. Sixtum IV. 182.
XI. ejuſdem Epigramma. 182.
XII. Ejuſdem Epiſtola ad Felinum Sandeum nepotem. 182.

Ex MS. Codice Bibliothecæ ejuſdem.

Poggii Epiſtola ad Nicolaum, de Imperatoris Sigiſmundi Coronatione per Eugenium P. IV. 183.

Ex MS. Codice Bibliothecæ Illuſtriſſimi D. Lucchesini Lucchesinii Senatoris Lucenſis.

J. D. Manſi Præfatio. 185.
Literæ Morbaſni Principis Organiæ ad Clementem VI. R. P. 185.

Ex MS. Codice Bibliothecæ ejuſdem.

J. D. Manſi Adnotatio. 186.
Porcelli Oratio ad D. Cæſarem Sigiſmundum Romæ. 186.

Ex MS. Codice Bibliothecæ ejuſdem.

Petri de Monte Veneti Epiſtola ad Georgium Cæſarinum. 188.
Caroli II. Siciliæ Regis Litteræ ad Bononienſes. 192.
Literæ Concilii Baſileenſis ad Hieronymum de Praga Monachum Camaldulenſem. 192.
Pii II. Litteræ ad Philippum Burgundiæ Ducem. 193.
Literæ Eugenii Papæ IV. ad Univerſitatem Pariſienſem. 194.
Ejuſdem Literæ ad Epiſcopum Malleacenſem. 195.
Literæ Januenſium ad Ducem Mediolanenſem de rebellione ſua tempore quo Rex Aragonum præda fuit Januenſium & ductus Mediolanum. 195.
Cl. Oratoris Guarini Veronenſis ad Ill. Principem Nicolaum Marchionem Eſtenſem Gratulatio pro revocatis ab eo in gratiam Hiſpanis. 196.

Ex MS. Codice Bibliothecæ ejuſdem.

Bonifacii (forte IX.) Epiſtola ad Lucenſes, ut puniant Ghibellinos Patriæ & Eccleſiæ hoſtes. 198.

Ex MS. Codice Bibliothecæ PP. Congregationis Matris Dei, Lucenſis.

Interpretatio Literarum Patriarchæ Antiochiæ ad SS. P. Julium III. per R. P. D. Epiſcopum Maronitam, & magiſtrum Ambroſium de Melita Ordinis Prædicatorum. 199.

Ex MS. Codice Bibliothecæ ejuſdem.

J. D. Manſi Nota. 206.
Ejuſdem Præmonitio. 206.
Chronicon de geſtis contra Fratricellos auctore Joanne Minorita. 206.

Ex MS. Codice Bibliothecæ Collegii Capranici, Romæ.

Ad

Ad ſuperiora Opuſcula, ſeu Hiſtoriam de Fratricellis Animadverſio & Diſſertationes R. P. N. W. O. M. L. T. 359.
I. Diſſertatio Apologetica pro Romano Pontifice Joanne XXII. 359.
II. Pro Ordine Minorum S. Franciſci Apologetica Diſſertatio, in qua de Fratricellorum origine & Auctore. 363.
J. D. Manſi Præfatio in ſequentem Collectionem Canonum. 367.
Collectio Canonum. 368.

Ex MS. Codice Bibliothecæ Majoris Eccleſiæ Lucenſis.

J. D. Manſi admonitio. 392.
Collectio Epiſtolarum quorumdam Romanorum Pontificum. 392.

Ex MS. Codice Vaticano miſit Cl. V. Comes Joſeph Garampi.

Profeſſio Fidei edita a Bonifacio VIII. poſtquam Pontifex renunciatus eſt. 418.

Ex MS. Codice Bibliothecæ Univerſitatis Taurinenſis.

J. D. Manſi Adnotatio. 418.
Martini V. Papæ citatio contra hæreticum Comitem Armeniaci, & ſuos complices. 419.

Ex MS. Codice Bibliothecæ Em. D. Card. Dominici Paſſionei.

Bulla Eugenii IV. in favorem Beneficiariorum Majoris Eccleſiæ Lucanæ. 423.

Ex MS. Codice Archivi Archiepiſcopalis Lucenſis.

Aliæ aliorum Pontificum Literæ. 425.

Ex MS. Codice J. D. Manſi.

I. Pii Papæ confirmantis, & approbantis Literas Innocentii Papæ III. ſui Prædeceſſoris pro Eccleſia Sancti Geneſii terræ S. Miniatis Lucanæ Diœceſis. 425.
II. Cæleſtini Papæ III. ad Gregorium Præpoſitum ejuſdem Eccleſiæ S. Geneſii. 426.
III. Bulla Sixti IV. data Lucenſibus pro alienatione bonorum ſtabilium quorum fructus non excedunt valorem quatuor florenorum auri de camera. 427.

Ex MS. Codice ejuſdem.

J. D. Manſi Præmonitio. 428.
Clementis P. VII. Epiſtola pro juſtitia facienda Judæis commorantibus Avenione. 428.

Ex MS. Codice Majoris Eccleſiæ Lucenſis.

J. D. Manſi Pæmonitio. 429.
Guifredi Cardinalis Epiſtola de cenſuris in Piſanos ferendis. 429.

Ex MS. Codice Archivi Archiepiſcopatus Lucenſis.

Placitum Ecciconis Miſſi Othonis I. Imperatoris habitum in Synodo Provinciali Ferrariæ celebrata a Petro Archiepiſcopo Ravennæ A. 970. 429.

Ex Archivo Ferrarienſis Eccleſiæ miſit R. D. Canonicus Joſeph Antenor Scalabrini.
(per errorem hic iterum repetitum eſt)

J. D. Manſi Præmonitio. 431.
Lettere due a Meſſer Nicolò de' Guidotti da Saminiato. 431.

Ex MS. Codice J. D. Manſi.

J. D. Manſi Præmonitio. 432.
Gaſparini Barzizii Epiſtola ad Andream Julianum. 432.
Ejuſdem, Epiſtola ad Laurentium. 432.

Ex MS. Codice ejuſdem.

J. D. Manſi Præmonitio in Epiſtolas Caroli Vicecomitis Epiſcopi Vintimilienſis & Nuncii Apoſtolici ad Concilium Tridentinum. 433.
Ejuſmodi Epiſtolæ aliquot. 434.

Ex MS. Codice Bibliothecæ publicæ Senenſis miſit Cl. V. Joſeph Fabiani.

Ejuſmodi Litteræ aliæ. 437.

Ex MS. Codice J. D. Manſi.

Scripta propoſita Concilio Tridentino, vel ad illud pertinentia. 492.

Ex MS. Codice Illuſtriſſimæ Domus Cerviniæ, Senis.

Epiſtolæ Joannis Baptiſtæ Amalthæi, nomine Caroli Cardinalis Borromei in Pontificatu Pii. IV. 506. & ſeq.

Ex MS. Codice Inſignis Bibliothecæ Cl. V. Franciſci Mariæ Fiorentini Senatoris Lucenſis.

STE-

STEPHANI BALUZII MISCELLANEA DIPLOMATICA

ET

EPISTOLARIA.

ROMANORUM PONTIFICUM

EPISTOLÆ.

FRAGMENTA EPISTOLARUM GELASII PAPÆ PRIMI.

Ex L. V. Miſcel. Baluzii pag. 459.

GELASIUS Papa. Quid novae aedificationi antiqua Eccleſiarum poterit praejudicare diviſio, cum in ea non futura ſed quae erant praeſentia finirentur. Nunc autem ad hanc baſilicam quae dedicanda eſt illud debet ſumma intentione diſquiri, quis, ideſt, cujus civitatis, ex eadem re, ante quam baſilica quae nuper fabricata eſt fundaretur baptizaverit incolas, aut ad cujus conſignationem ſub annua devotione convenerint. Non enim terminis aut locis aliquibus convenit diffiniri, ſed illud facere dioceſim quod ſuperius continetur, ut conſtet commanentes a quo fuerint lavacri regeneratione purgati. Et ideo, fratres cariſſimi, amotis ambagibus, & omni circuitione ſubmota, hoc vos modis omnibus convenit inveſtigare, ut ille maxime ad conſecrationem vocetur cui per hunc modum quem praeſcripſimus debere permitti noveritis. In ceteris etiam Eccleſiis quas poſt conſtitutum quod geſtis ſanctae memoriae Leonis Papae in ſynodo nuper relectis in his locis quae diſtincta ſunt per ſubreptionem * abvirumnis Epiſcopo conſtiterit conſecratas haec eadem & requirenda & ſunt modis omnibus ordinanda, ita tamen ut documentum quod ſuperius diximus in omni conſtitutione ſervetur; quia quicquid ſupploſis petitionibus claruerit poſtulatum, id in irritum merito tanti praeſulis erit contemplatione deducendum.

** Locus corruptus.*

Gelaſius in decretis. Dulcio defenſori. Experientia tua praeſenti admonitione ſuſcepta filiis noſtris viris magnificis Æmiliano magiſtro militum, & Conſtantino judici, & Ampelio ex noſtra exhortatione dicere non omittat. Ecce, ſicut magnitudinis veſtrae deſiderium poſtulavit, ſine mora aliqua & ſine ullo diſpendio, ita ut nec ipſas dare eccleſiaſticis officiis conſuetudines ſineremus, Anaſtaſium Diaconem Lucerinae civitati ordinavimus ſacerdotem. Propterea nunc magnificentia veſtra ejuſdem Epiſcopi vel Eccleſiae Lucerinae utilitatibus in univerſis quae ſunt neceſſaria libenter impendat, & competentia vigilantiae ſuae tribuat Chriſtiana devotione ſolatia.

Stephano Epiſcopo Gelaſius. Oportuerat Antiſtiam, quae direxit petitorium, in deſiderata ſibi pudicitia permanere, quia non facile contemnere debuit quod facile prius credidit poſtulandum. Pertractato enim & maturato conſilio juventutem ſuam vel ea quae petitorio debuit aeſtimare, nec contra electionem viduitatis indictae ſuffragia poſtmodum & occaſiones rumpendae quaerere caſtitatis. Sed quia mutabilem mentis errorem ferendae culpae cupiditate temeravit, & maritum potius incontinentiae ſuae, quod nullis prohibetur legibus, exquiſivit, ſupradictam proceſſioni ſolitae noveris eſſe reddendam, & ut acceſſus Eccleſiae & * miniſteriorum ſacra communione potiatur.

** myſteriorum.*

EPISTOLÆ PAPÆ VIGILII.

ITem epiſtola Papae Vigilii quam fecit ante menſes VI. tempore quo violentiam pertulit in baſilica ſancti Petri Apoſtoli in Ormiſda, in qua a communione ſuſpendit * Punantem Epiſcopum Conſtantinopolitanum vel omnes Epiſcopos partis Graeciarum qui praevaricationi vel pravo errori conſenſerant Theodori quondam Epiſcopi Cappadociae civitatis, qui depoſitus eſt de epiſcopatu ſuo ſimulque damnatus ſub anathematis vinculo; ſed uſque nunc non eſt propoſita charta ipſa propter pietatem & Dei amorem, quia nullum vult perdere peccatorem.

** Mennam.*

Sed jam vobis Papa. Cognovit diabulum per eundem Theodorum cotidie majora iniquitatum ſuarum fraena laxare. Propoſuit primitus charta conteſtationis quae in capite legitur. Sed ubi nulla correctio poenitentiae ſubſecuta eſt, ſed magis major crevit violentiarum acerbitas, ita ut iniquiſſima praeſumptione ſub gravi diſcrimine abſtraherentur ſanctiſſimi viri Pelagius & Tullianus Diacones de baſilica beatiſſimae martyris Euphemiae in Chalchedonem, ubi ſanctus Papa caeſus eſt, & diverſorum ſacerdotum turba concluſa, tunc demum diverſorum baſilicas in civitate regia & in locis celeberrimis propoſita eſt charta damnationis praefati Theodori vel excommunicationis Epiſcoporum diverſorum huic errori conſentientibus. Quae charta tamen ante praeteritis menſis facta eſt, ut dictum, in baſilica beati Apoſtoli Petri in Ormiſda, ſicut textus lectionis ſubter oſtendit. Ideo iſtas vobis chartas tranſmiſimus ut cognoſcatis quae ſunt acta de bea-

tiſſimo Papa vel de talibus Epiſcopis ſeu de Diaconibus & reliquis miniſtris ipſius conteſtantis ſuos ante conſpectum ut ipſas chartas in provincia vobiſcum deferatis & cunctis innoteſcatis. Vos ſciatis, & Deus ſine dixeritis & in die judicii mecum eſſitis rationem facturi ante tribunal Chriſti. Et ne forte Theodorus, qui pridem Caeſareae Cappadociae fuit Epiſcopus, & nunc a nobis vivens & praeſens damnatus eſt, malitia & fraude quae cunctis innotuit ad ſimulationem fidei noſtrae iniquitatis ſuae aculeos atque arma convertat, breviter dicimus nos illam fidem tenere, praedicare, atque defendere quae ab Apoſtolis tradita & a ſanctis patribus apud Nicaeam ſub Conſtantino piae memoriae Principe congregatis in ſymbolo expoſita eſt, & Conſtantinopolim CL. ſancti Patres in ipſo ſymbolo exponentes latius declararunt, necnon ea quae apud Epheſinam primam ſynodum contra impiiſſimum Neſtorium congregata eſt, cui ſanctae memoriae Caeleſtinus deceſſor noſter & Cyrillus Alexandrinae Pontifex Eccleſiae praeſederunt, ſuper his etiam ea quae apud Chalcedonem a DCXXX. patribus noſtris ſub Marciano Imperatore definita ſunt. Nihil adicimus his quae de fide a memoratis quatuor Conciliis bene * conſtituta ſunt, nihil penitus ſubtrahentes; ſed cuncta inviolabiliter per Dei gratiam cuſtodimus, & anathematizamus omnes haereticos qui contra hos ſapuerunt vel ſapiunt, ideſt, Arrium, Macedonium, Eunomium, & omnes qui errori eorum conſenſerint atque conſentiunt, anathematizantes etiam Paulum Samoſatenum, Photinum, Bonoſum, atque Neſtorium, & quicunque iſtorum blaſphemiis aut praebent aut praebuerint aliquando conſenſum. Item anathematizamus Valentinum, Manichaeum, Apollinarem, atque Eutychem, ſimulque Dioſcorum, & omnes qui erroribus eorum uſque in die mortis ſuae implicati manſerunt. Sed & ſi quos haereticos nominatim omiſimus & in cujuslibet erroris morbum polluti uſque ad ſuum exitum permanſerint condemnamus, abicimus, atque reſpuimus. Illa vero dogmata quæ ſolam fidem catholicam quæ in ſupraſcriptis quatuor ſynodis ab Apoſtolis tradita & uſque ad ſe cuſtoditam nobis tradidiſſe noſcuntur inviolabiliter operante gratia Domini cuſtodimus, confitentes nos de ſacramento incarnationis Domini Dei noſtri Jeſu Chriſti ſecundum intellectum memoratum patrum & beatiſſimi deceſſoris noſtri Leonis, ut breviter dicamus, hoc ſapuiſſe vel ſapere, verbum ac filium Dei, qui intemporaliter atque ineffabiliter ex patre natus eſt ſine matre, & eſt patri atque ſpiritui ſancto æqualis & conſubſtantialis atque coæternus, cum veniſſet plenitudo temporis, pro ſalute humani generis deſcendiſſe in utero virginis, a patris gloria minime recedendo, & ſine converſione ſua in carne etiam hominem factum, natum eſſe matris virginis integritate reſervata, quippe qui ſuperveniente ſpiritu ſancto & virtute altiſſimi obumbrante ſine homine patre conceptus, unus idemque filius Dei patris & filius hominis matris. Neque enim adſumpta humana natura coæternitas facta eſt, ſed ſancta trinitas manſit trinitas adſumptione carnis ſingulari verbo Domini ineffabiliter conſervans unius perſonæ ſibi ſubſtantiæ Dei & hominis veritate; quoniam poſt incarnationem verbi ac Dei non eum tantummodo dicimus Deum nec tantummodo hominem, ſed Deum perfectum, & eundem ipſum hominem perfectum, unum filium Dei, quem ex duabus & in duabus naturis inſeparabiliter confuſeque unitis agnoſcimus paſſibilem carne & eundem ipſum impaſſibilem deitate, conſubſtantialem patri ſecundum divinitatem, & conſubſtantialem nobis eundem ipſum ſecundum humanitatem, per omnia nobis ſimilem abſque ſorde peccati. Datum VIIII. Kal. Septembris imperante Domino Juſtiniano perpetuo Auguſto anno XXV. poſt conſulatum Baſilii v. c. anno X.

Poſt epiſtolam Joannis Epiſcopi Ravennatenſis ad ſanctum Gregorium quæ incipit *Reverentiſſimus conſervus meus Caſtorius &c.* ſequitur in MS.

EXEMPLUM PRÆCEPTI.

Dilectiſſimo fratri Petro Johannes. Convenire novimus rationi ut eos amictu pallii decoremus quos in illis civitatibus divina inſpirante miſericordia ſacerdotii honor inluminat in quibus hoc etiam illis qui præteritis temporibus fuere Pontifices ab apoſtolica ſede eſſe conſtat indultum. Ideoque caritati tuæ uſum pallii, ſicut deceſſores tui habuiſſe noſcuntur, præſenti auctoritate concedimus, atque ea omnia circa honoris tui privilegium volumus permanere quæ anterioribus temporibus Eccleſiæ tuæ conſtat eſſe ſervata, ut nihil prorſus de privilegiis ejus doleas deminutum. *Et ſubſcriptio domni Papæ.* Deus te incolumem cuſtodiat. x. Kal. Octobris, imperante domno * Juſtiniano Auguſto. ** Juſtino.*

FRAGMENTA EPISTOLARUM

Pelagii Papæ primi.

P*Elagius Agnello Ravennati.* Fraternitati tuæ injungimus ut eligas talem virum in Presbyterum qui fixus in religione, & bonus in moribus, & in reſiſtendo adverſariis efficax poſſit exiſtere, & dirigas ad ſanctum virum glorioſum Johannem Patricium, hoc ei ante omnia præcipiens ut nullum aliud præter meum & tuum nominet nomen inter ſacra myſteria.

Idem Marcello Epiſcopo Senonienſi. Caritati tuæ quae obſervare debeat ſignificare curavimus, id eſt, ut Valentino clerico, cui mulier cum alio ante velata, non tamen ei nupta, ſed virgo permanens, poſt mortem ejus cum quo velata erat ſponſo conjugali eſt copula ſociata, quia interim velamen acceperit, nullum in promovendo generetur obſtaculum, quia nihil eſt, quantum ad hunc articulum pertinet, quod ei de canonicis obviet conſtitutis. *Et poſt pauca.* Pari etiam auctoritate mandamus ut & de monaſteriis probatæ vitæ monachos debeas ad ſacratos ordines promovendos eligere, eo duntaxat moderamine cuſtodito ut neque monaſteria ab optimis perſonis ex toto vacuata reddantur, neque Eccleſiæ remaneant ſine ſacerdotibus deſtitutæ.

Pelagius Iohanni Epiſcopo Larinato. Noſtræ auctoritatis præceptionibus libenter duximus annuendum, decernentes & præſenti dilectioni tuæ auctoritate mandantes ut de monaſteriis in Lucania & Samnio conſtitutis poſſeſſionibuſque eorum, omni penitus ſive conſortium tuorum ſive cujuslibet laici poteſtate ſubmota, ſed nec tuæ quoque caritati, quantum ad privata compendia pertinet, aliqua permiſſa licentia, ſola ſacerdotalis cura pro utilitatibus prædictorum monaſteriorum gubernandis poſſeſſionibuſque eorum quæ ſunt profutura diſponas, ut nihil in his, ſicut præfati ſumus, privatis compendiis vendicando, ea tantum quæ ipſis monaſteriis utilitatibuſque eorum tam in diſpoſitione congregationum quam in cultura poſſeſſionum ad ea pertinentium neceſſaria eſſe perſpexeris competenter exerceas & diligenti ſtudio peragere non prætermittas, omni quibuslibet laicis, ſive in præfatis monaſteriis, ſive in poſſeſſionibus eorum, quicquam gerendi vel diſponendi interdicta licentia. ** Vide S. Gregor lib 12. epiſt. 30.*

*Pelagius Juliano Epiſcopo * Cingulano.* Iterata frequenter juſſione præcipimus ut non hæc negligenter, ſed omnia fideliter & ſtrenue agas, nec in aliquo gravari patiaris Eccleſiam. Nam & de mancipiis memor eſto, quia iſtud tibi juſſimus ut viros qui forte gynicæo utiles eſſe poſſunt concedas illis, ita tamen ut pro artificii ipſorum merito in agricolis compenſentur Eccleſiæ. Nec enim ejuſdem æſtimationis eſt artifex & miniſterialis puer contra ruſticum vel colonum. Ita ergo iſta quæ domui ipſorum ſunt utilia concede ut tu compenſationem de agricolis non remittas. Vide ergo * ne tales des homines qui vel continere caſas vel colere poſſint, & illos tollas qui ** ac*

* Juliani Epiſcopi Cingulani mentio habetur in ſententia Papæ Vigilii adverſus Ruſticum & Sebaſtianum.

De Paulino Aquilejenſi vide Pelag. epiſt. 5.

ina-

nutiles ſunt. *Et poſt alia*. Nam de ruſticis, & qui poſſunt conductores vel coloni eſſe, ſi capillum relaxaveris, nulla erit ratio quæ me circa te placare prævaleat. *Et infra*. Ext. univerſa quæ neglexeris neceſſe eſt compenſari.

Pelagius Papa Joanni magiſtro militum. Paterno vos ſalutantes affectu petimus ut, ſi prodeſſe catholicæ paci contenditis, Paulinum Foroſimpronienſem pſeudoepiſcopum ad nos ſub digna cuſtodia dirigatis. Satis enim turpe eſt ut veſtram vivacitatem illic poſitam illudere glorietur, & nec comprimi a vobis nec detineri poſſe ad ſuam ſuperbiam jactet. Nolite ergo inultam & in veſtris prorumpentem injuriis contumaciam vagari permittere, ſed præfatum pſeudoepiſcopum veſtrorum hominum ſollicitudine detentum ad nos, ſicut dictum eſt, dirigere feſtinate.

FRAGMENTA

Epiſtolarum Pelagii II.

PElagius II. Papa. Synodorum congregandarum auctoritas apoſtolicæ ſedi privata commiſſa eſt poteſtate, nec ullam ſynodum generalem ratam eſſe legimus quæ ejus non fuerit auctoritate congregata vel fulta. Hæc auctoritas teſtatur canonica, hæc hiſtoria eccleſiaſtica roborat, hæc ſancti patres confirmant.

Pelagius Eucarpo Epiſcopo Meſſanenſi. Caritatem illam qua dilectionem tuam ſemper amavimus omnia ſuperare ſecundum Apoſtolum credimus & nullum ſanctitati tuæ laborem pro eccleſiaſtico ſtatu oneroſum exiſtere. Scit fraternitas tua quia pro peccatis noſtris omnes quæ ſua quærunt, non quæ Jeſu Chriſti. Hæc ideo praelibavimus quia tibi rurſus Catinenſis Eccleſiae viſitationem injungimus, cujus Epiſcopum de hac luce tranſiſſe ſuſcepta cleri relatione didicimus. Mox ergo dilectio tua ad ſupradictam Catinenſem Eccleſiam pergat, & hominem de clero qui nec uxorem habeat nec filios nec crimen aliquod canonibus inimicum eligi cum auxilio Dei compellat atque ſuadeat, & ſtatim eum ad urbem Romam cum decreto & teſtificatione relationis tuae tranſmitte. *Vide Gratianum diſt.* 61. *cap.* 17. Catinenſis.

Pelagius Papa clero Catinenſis Eccleſiæ. Talia quidem jamdudum ad fratrem & coëpiſcopum noſtrum Eucarpum de viſitatione Catinenſis Eccleſiae ſcripta direximus &c. *ut to. V. Concilior. pag.* 955. *& apud Gratianum* 8. *q.* 3. *cap.* 1. Talia.

Idem. Fraternitatis tuae relatione ſuſcepta, ejus latorem ſecundas quidem nuptias expertum non fuiſſe didicimus, caſtitatem tamen cum priori non ſervaſſe conjugio deſignaſti. Et quamvis multa ſint quae in hujuſmodi caſibus obſervari jubeat ſubtilitatis auctoritas, tamen quia defectus temporum noſtrorum, quibus non ſolum merita ſed corpora ipſa hominum defecerunt, diſtrictionis illius non patitur in omnibus manere cenſuram, & aetas iſtius de quo agitur futurae incontinentiae ſuſpicionem auferre dignoſcitur, ut ad diaconatus poſſit ordinem provehi, temporum condeſcendentes, ut dictum eſt, defectui, conceſſiſſe nos noveris, ita tamen ut de moribus & vita vel actu ipſius tu in diem judicii ante tribunal illud terribile reddas communi domino rationem: quia ſic praeterita prae anguſtia temporis mitigamus ut caute atque ſollicite futuris exceſſibus obviemus. Propter quod jubemus Micinam ancillam, de qua ſe poſt uxoris tranſitum habere confeſſus eſt filios, neque cum ipſo manere liceat, & cuicunque monaſterio continentiam profeſſura tua diſpoſitione tradatur, ut meliori forte ad quod promovetur officium ſub bonæ poſſit famæ merito miniſtrare, nec aliqua opinionis ejus maculandæ relinquatur occaſio.

Vide Gratianum diſt. 34. cap. 7. *Fraternitatis*.

EPISTOLA HADRIANI PAPÆ I.

Ad Fulradum & Maginarium.

Ex L. VII. Miſc. Bal. pag. 120.

An. 782.

Vide epiſt. Stephani II. ad Fulradum to. 2. Concilior. Galliæ. pag. 38.

HAdrianus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectiſſimis Fulrado Archipresbytero ſeu Maginario Abbati. Si extraneis ignotiſque perſonis apoſtolica ſuffragia inrogantur, quanto elegantius agitur qui ſanctæ noſtræ Eccleſiae puriter fideliterque ſervitia crebro exhibentibus eccleſiaſtica prædia collocemus. Igitur quia poſtulatis a nobis quatenus hoſpitale intus venerabilem baſilicam domini & fautoris noſtri beati principis Apoſtolorum Petri ſitum poſt oratorium ſancti Leonis Confeſſoris atque Pontificis euntibus ad ſanctum Andream manu dextra juris venerabilis baſilicæ exiſtentem vobis ad tenendum emiſſa præceptione concedere deberemus, inclinati precibus veſtris per hujus praecepti ſeriem ſupraſcriptum hoſpitale in integro a praeſenti quinta indictione diebus vitae veſtrae vobis concedimus detinendum, ita ſane ut a vobis ſingulis quibuſque indictionibus penſionis nomine rationibus eccleſiaſticis, id eſt, venerabili baſilicæ beati Petri, unum auri ſolidum difficultate poſtpoſita perſolvatis, omnemque qua indiget fabrica melioratione ac defenſione prædictum hoſpitale indifferenter vos ſine dubio procurantes efficiatur, nullaque praeterea ad dandam annue penſionem a vobis mora proveniat, ſed ultro actionariis ſanctae noſtrae Eccleſiae, id eſt, baſilicae beati Petri Apoſtoli, apro tempore perſolvatur. Nam ſi aliter, quod abſit, a vobis provenerit de ſupraſcripta fabricae melioratione ac defenſione necnon & perſolvenda annua penſione, ſtatuimus fore invalidam hanc noſtram praeceptionem. Poſt vero obitum veſtrum memoratum hoſpitale, ut ſuperius legitur, ad jus ſanctae noſtrae id eſt jamdictae baſilicae beati Petri Apoſtoli nihilominus revertatur. Scriptum per manum Theodori Notarii & Scriniarii in menſe Novembrio, indictione ſupraſcripta quinta. Bene valete. Data Kal. Decembris regnante Domino & ſalvatore noſtro Jeſu Chriſto, qui vivit & regnat cum Deo patre omnipotente & ſpiritu ſancto per immortalia ſaecula, anno pontificatus noſtri in ſacratiſſima beati Apoſtoli Petri, ſub die Deo propitio decimo, indictione quinta.

Cujuſdam Papæ, fortaſſis ejuſdem Hadriani, bulla de conceſſione fundi Apaniani.

QUotiens illa a nobis tribui ſperantur quae rationi incunctanter conveniant, animo nos decet libenti concedere & petentium deſideriis congruum impertiri ſuffragium. Ideoque quia poſtulaſti a nobis quatinus fundum Apanianum cum domo ſua & vinea poſita via Flaminia XIIII. plus minus miliaribus ab urbe Roma, quae tenuit per emunitionem Sergius Presbyter & Veſtararius noſter, qui fundus exiſtit ex corpore patrimonii Tuſciae juris ſanctae Romanae cui Deo auctore deſervimus Eccleſiae, hac vobis emiſſa praeceptione ad tenendum concedere deberemus, inclinati itaque precibus veſtris, per hujus praecepti ſeriem ſupradictum fundum cum domu & vinea & omnibus ei pertinentibus in integro a praeſenti VIII. indictione diebus vitae veſtrae vobis concedimus detinendum, ita ſane ut a vobis ſingulis quibuſque indictionibus penſionis nomine rationibus eccleſiaſticis III. auri ſolidos difficultate poſtpoſita perſolvantur, omnemque qua indigent meliorationem ac defenſionem praedictus fundus, & vinea ſeu domus indifferenter a vobis ſine dubio * procurantur efficiant, nullaque praeterea ad dandum annuae penſionis a vobis mora proveniat, ſed ultro actionariis ſanctae noſtrae Eccleſiae apto tempore perſolvatur. Nam ſi aliter, quod abſit, a vobis provenerit de ſupraſcripta melioratione defenſione, & annua penſione, ſtatuimus fore invalidam hanc noſtram praeceptionem. Poſt obitum vero veſtrum me-

* f. Procurentur & ſiant.

 mo-

moratus fundus ad jus ſanctae noſtrae Eccleſiae, cujus eſt proprietas, in integro revertatur. Datum Idibus Aprilis indictione VIII. anno Domini ill.

GREGORII PAPÆ QUARTI

Epiſtola ad Epiſcopos & alios Dei fideles per Galliam conſtitutos, de dignitate & privilegiis monaſterii Floriacenſis.

Ex L. II. Miſc. Bal. pag. 145.

Anno Chriſti 834.

Vide Theganum cap. 42.

GRegorius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei omnibus Epiſcopis atque aliis Dei fidelibus per Galliam conſtitutis. Quoniam ex apoſtolica ſucceſſione ſollicitudinem omnibus Eccleſiis debemus impendere, ſic cupimus generali conſulere neceſſitati ut etiam quorumcunque ſingulares cauſas ſine faſtidio cognoſcamus. Igitur cum propter multiplices Eccleſiae Dei curas Gallicanam adeuntes regionem ad glorioſum deveniſſemus Imperatorem Hludovicum, inter alia ſuggeſſit auctoritati noſtrae idem ſereniſſimus Auguſtus, & venerabilis partium veſtrarum Abbas ex cœnobio quod nominatur Floriacus in pago Aurelianenſi, quod idem monaſterium quidam religioſus Abbas Leodebodus nomine monachis extruxerit in honorem Dei & ſanctae genitricis Mariae necnon beati principis Apoſtolorum Petri, quodque revelatione divina per monachos ejuſdem loci a Capuana provincia corpus illuc ſancti Benedicti fuerit allatum, ibique reverenter humatum, ſicut manifeſtiſſima conſtat hiſtoria. Nam propter ſtabilimentum monaſticae religionis piae memoriae Imperator Karolus pater ejus per praeceptum ſuae auctoritatis eidem loco multa contulit, & ab aliis collata teſtamento firmavit. Unde poſtulavit idem amabilis Deo Princeps ſupra memoratus praefatus Abbas ad reprimendam quorundam cupiditatem privilegium noſtrae auctoritatis eidem monaſterio conferri. Quapropter conſtituimus, cum conſilio omnium qui adſunt Epiſcoporum, quatinus poſſeſſiones & res ejuſdem monaſterii mobiles ſive immobiles, quae nunc datae ſunt, vel in futurum a religioſis dabuntur, ſine ulla inquietudine perpetualiter teneant atque poſſideant. Nullus deinceps Epiſcopus, Dux, Comes, Vicecomes, Vicarius, Telonearius, Actionarius, vel magna parvaque perſona audeat ipſum monaſterium vel res ad ipſum pertinentes inquietare, homines ſine voluntate Abbatis diſtringere, vel quicquid fiſcus exigere poterat aliquo modo praeripere. Addimus etiam, ut quia venerabilis pater Benedictus monachorum legislator & dominus, dux eſt religionis monaſticae, ſit etiam qui eidem cœnobio praefuerit primus inter Abbates Galliae; nec aliquis de ordine ſacerdotali, Archiepiſcopus ſcilicet, Epiſcopus, aut Clericus, eum inquietare nec ſine voluntate ipſius ad idem monaſterium venire aut aliquam ordinationem facere vel Miſſas celebrare praeſumat; ut omni tempore quieti & ſecuri abſque omni moleſtia vel controverſia monachi in eodem monaſterio Deo deſervire poſſint. Abbas vero qui ordinandus ibi eſt, cum electione fratrum, propter vitæ meritum & honeſtatem morum, & non propter turpia lucra ſeu per pecuniam eligatur, & abſque ulla calumnia, a quocunque Epiſcopo, prout ſibi placuerit, benedicatur. De ſacerdotibus vero aut Diaconibus ordinandis id obſervetur quod in regula praecipitur, ne ſaltem aliquis Epiſcopus ſubjectionem ab eis requirat quos ordinavit, nec unquam officio dignos ordinare differat.

Regula S. Bened. c. 62.

Denique ſi contigerit ut Abbas accuſetur de criminalibus cauſis, non unius Epiſcopi judicio determinetur ſententia, ſed provincialis Concilii expectetur cenſura. Aut ſi forte maluerit appellare ſedem apoſtolicam, res ad Romani Pontificis differatur audientiam. Et quotieſcunque neceſſitas urget, eum venire Romam modis omnibus liceat. Solvendi & ligandi poteſtatem in viros & feminas ſui ordinis habeat. Si vero Abbas vel monachus de eodem monaſterio ad clericatus ordinem promotus fuerit, non illic habeat ulterius poteſtatem remorandi aut aliquid faciendi. Quia vero de eodem monaſterio monachi exigente culpa communione priventur, ejus dioceſeos diverſa loca adeunt, & communionem ſine aliqua reſervatione percipiunt, presbyteris diſtrictius interdicere neceſſe eſt ut facere de cætero non præſumant: quia & regularis ordo diſſolvitur, & perditionis ex hoc materia miniſtratur. Quod ſi peccatis habitatorum terrae exigentibus anathema ad eos pervenerit, vel privilegium eidem monaſterio indulſimus ut fratres ejuſdem congregationis peragant divinum officium in omnibus abſoluti. Viſum quoque nobis eſt ut hanc licentiam eidem tribuamus, quatinus fratres qui in quibuſdam coenobiis gemunt quod vivere regulariter nequeant, ſi voluerint, ſtudio meliorandae vitae, ad ipſum ducem monachorum divertere, permittantur eis tamdiu in ipſo coenobio degere, ſi contenti fuerint uti monaſtica conſuetudine, quouſque in ſuis monaſteriis videatur ordo redire. Permittimus etiam ut ſi alicujus de ipſis fratribus oneroſa converſatio fuerit, ipſe potius cum ſuo detrimento diſcedat quam alios inquinet. Haec igitur omnia, quae hujus praecepti decretique noſtri pagina continet, tam eidem Abbati quam cunctis qui in eo quo eſt ordine locoque ſucceſſerint, vel quorum intereſſe poterit, in perpetuum ſervanda decernimus. Si quis vero Regum, ſacerdotum, judicum, atque ſecularium perſonarum hanc conſtitutionis noſtrae paginam agnoſcens contra eam venire tentaverit, poteſtatis honoriſque ſui dignitate careat, reumque ſe divino judicio exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat, & niſi vel illa quae ab illo ſunt male ablata reſtituerit, vel digna poenitentia illicita acta defleverit, a ſacratiſſimo corpore & ſanguine Domini Dei redemptoris Jeſu Chriſti alienus ſub anathematis interdictione fiat, atque in extremo examine diſtrictæ ultioni ſubjaceat. Cunctis autem eidem loco juſta ſervantibus ſit pax Domini noſtri Jeſu Chriſti; quatinus & hic fructum bonæ actionis recipiant, & apud diſtrictum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Scriptum per manus Theodori Notarii & Scriniarii ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, in menſe Aprili, & Indictione * VII.

* XII.

FORMOSI PAPÆ

Epiſtola ad Bernonem Abbatem Gigniacenſem de privilegiis ejuſdem monaſterii.

Ex L. II. Miſc. Bal. pag. 159.

Anno Chriſti 896.

FOrmoſus ſervus ſervorum Dei Bernoni religioſo ac venerabili Abbati cœnobitarum ſito territorio Lugdunenſi, quod in honore beati Petri Apoſtolorum principis conſtructum eſſe dinoſcitur in loco qui Gigniacus perhibetur, ac in eodem venerabili monaſterio in perpetuum. Convenit apoſtolico moderamini pia religione pollentibus benivola compaſſione ſuccurrere & poſcentium animis alacri devotione impertiri aſſenſum. Ex hoc enim lucri potiſſimum pretium a conditore omnium Domino promeremur, dum venerabilia loca opportune ordinata ad meliorem fuerint ſine dubio ſtatum perducta. Igitur properans ipſe Berno venerabilis Abbas ad beatorum Apoſtolorum limina, noſtramque adiens apoſtolicam praeſentiam, retuliſti nobis ipſum memoratum coenobium a te tuoque conſobrino nomine Laifino de propriis rebus veſtris duntaxat in honore ſancti Petri conſtructum atque dicatum exiſtere, & ut ab omnibus immutilatum ſervetur, per teſtamenti paginam, quod nobis ſervandum contuliſtis, eidem beato Petro caeleſtis regni clavigero nobiſque per Dei gratiam Vicario obtuliſtis ad ſempiternum vobis remedium conferendum. Ideo ſuggeſſiſtis noſtro apoſtolatui ut apoſtolici noſtri privilegii illud ſanctione muniremus. Quapropter quod ſtatuiſtis devote admittentes, petitionemque veſtram ratam arbitrantes, inclinare precibus veſtris per hujus praeceptionis ſeriem

præ-

praedictum venerabile coenobium cum cellis, ſeu caſis, terris, vineis, caſalibus, fundis, pratis, ſilvis, una cum colonis & colonabus, necnon & cellulam quae vocatur Balma, cum adjacentiis ſuis, omnia & in omnibus quae tam a glorioſis Regibus quam ab aliis Deum timentibus inibi data vel praecepta ſunt, vel deinceps Domino adjuvante donanda erunt, hac praeſenti tertiadecima Indictione apoſtolica auctoritate confirmamus, munimus, & in perpetuum ſub jure & ditione atque poteſtate beati Petri Apoſtoli & noſtra confirmatum ſtabilimus, ita ſcilicet ut nulli homini quamlibet dignitatem fulcito licitum ſit aut etiam de ipſis donatoribus quamcunque vim aut aliquam oppreſſionem ibidem inferre aut res donatas vel amodo devote donandas quoquo modo auferre. potius autem firmum & ab omnibus immutilatum cuſtodiatur ad jus & protectione beati Petri Apoſtolorum principis. Si autem, quod humanum eſt, Abbas praedicti coenobii obierit, congregatio ipſius monaſterii ex ſe ipſis ſecundum Deum & regulam beati Benedicti, quem idoneum praeviderint, concordi voto habeat ſemper eligendi & ſecundum morem in Abbatem ſibi praeficiendi. De decimis autem queſti eſtis, eo quod de propriis veſtris a vobis perſolvi quaerantur. Quod ſi ita ſe res habet, hoc ne fiat interdicimus; maxime cum ſcriptum ſit ne ſacerdotes decimas dare cogantur. Quiſquis autem, quod non optamus, tam ex ipſis donatoribus quam ex aliis temerario auſu de donatis rebus vel donandis aliquid auferre praeſumpſerit, ſive quamlibet (calumniam) eidem monaſterio ipſiuſve monachis ingerere tentaverit, & contra hoc noſtrum apoſtolicum privilegium agere non formidaverit, ſciat ſe anathematis vinculis innodandum, &, niſi reſipuerit, a regno Dei alienandum. Qui autem verus cuſtos & obſervator hujus pii noſtri ſtatuti extiterit, benedictionem & gratiam a Domino Deo noſtro conſequi mereatur. Scriptum per manum Sergii Scriniarii ſanctae Romanae Eccleſiae, in menſe Novembrio, Indictione ſupraſcripta, per manum Stephani Cancellarii ſanctae ſedis apoſtolicae, imperante Domino piiſſimo Auguſto Arnulfo a Deo coronato. Benevalete.

EPISTOLA LEONIS VIII. PAPÆ

de privilegiis abbatiæ Montis majoris.

Ex L. iv. Miſc. Bal. pag. 418.

Circa an. 964.

LEo Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Mauringo religioſo Presbytero & monacho atque Abbati venerabilis monaſterii beati Petri Apoſtolorum Principis, quod ſitum eſt territorio Provinciae in locoque Montemajore, & per te in eodem venerabili monaſterio ſucceſſoribus tuis in perpetuum. Si ſemper ſunt concedenda quae piis deſideriis congruunt, quanto potiſſimum ea quae pro divini cultus praerogativa noſcuntur, non ſunt omnino anneganda, quae ſunt a largitoribus non ſolum poſcenda, ſed vi caritatis proculdubio exigenda. Igitur quia petiit a nobis tua religioſitas quatinus confirmaremus vobis & veſtro monaſterio in honorem videlicet beati Petri Apoſtoli (fundato,) quod ſitum eſt in Monte qui major (dicitur,) pro voto & amore dilectiſſimi & cariſſimi filii noſtri Imperatoris cum ſumma reverentia nominandi Ottonis & Adalaiſae cariſſimae Imperatricis conjugi ejus filiae cariſſimae noſtrae ſpirituali, ut privilegium ſedis apoſtolicae largiamur, ipſo namque monaſterio in integro cum Eccleſiis ſuis, terris & ſilvis, fundis & caſalibus, cum ſervis & ancillis, & monaſterium deſertum antiquumque Horluc cum omnibus adjacentiis vel pertinentiis ſuis, necnon & villa quae Tunneto cum ſervos & ancillas, vineis ſeu terris, cum omnem dationem & publicam functionem, quae ſita eſt in comitatu Bedareſe, pariter & cellam ſancti Honorati in integro cum omnibus ſibi pertinentibus, ſitam in comitatu Aquenſe, ubi dicitur Rocca frandoſa, & ſunt in comitatu Tolonenſi; caſtrum qui nuncupatur ſeptem furnos cum omnibus appendiciis ſuis; id eſt, villis, ſalinariis, piſcationes, ſalinas quae vocant Eras, & omnia ibidem pertinentia, & ſunt in comitatu Arelatenſi; terra ſancti Petri in caſtro Foſſis, vallem quae nominatur ſancti Petri ab ipſis Eccleſiis, in primis ſancti Petri, ſancti Martini, ſancti Juliani, ſancti Geneſii, ſancti Hermetis; & in ponte vaſo uno qui Venroſo vocatur; & in comitatu Avenionenſe, in villa quae vocatur Caſus, ſunt manſi octo & Eccleſia diſrupta cum ſervis & ancillis; & in comitatu Regenſi curtem quae nominatur Criſelgis, cum ſervis & ancillis, ſive etiam & aliis locis quae a priſcis temporibus in eodem monaſterio a Chriſtianiſſimis hominibus conlata fuerunt, vel quae amodo in antea conceduntur, per hunc noſtrum apoſtolicum privilegium vobis veſtriſque ſucceſſoribus in perpetuum confirmamus; quatinus ſub juriſdicione ſanctae noſtrae, cui Deo auctore præſidemus, Eccleſiae conſtitutum, nullius Eccleſiae juriſdicioni ſubmittatur, præſtante praenominato monaſterio ſanctae noſtrae Eccleſiae pro luminaris ſolidos quatuor. Quod ſi propter longinquitatem itineris aut forſitan inimicorum diſcrimen, aut propter regni diſſidium, ſuperius nominatam penſionem quotannis ſolvere non potueritis, liceat vobis poſt tertium aut quartum annum de præteritis annis omnem ſimul penſionem nobis noſtræque Eccleſiae perſolvere. Pro qua re piis votis faventes ac noſtra auctoritate id quod a tua religione expoſcitur effectui mancipamus; & ideo omnem cujuslibet Eccleſiae ſacerdotem infra praefati Monaſterii ditionem qualibet auctoritate, niſi ab Abbate monaſterii fuerit invitatus, Miſſarum ſollemnitatem celebrare omnino prohibemus, ſtatuentes atque promulgantes apoſtolica auctoritate ſub interminatione futuri judicii nulli licere noſtrorum ſucceſſorum Pontificum vel aliae cuilibet magnae parvaeque perſonæ, tam Dux, ſive Marchio, aut Comes, ſive tam gaſtaldus, vel cujuſconque dignitatis praeditus ſit homo, haec quae a nobis intentione decreta ſunt privilegia pia in quoquam convellere, potius firma ſtabilitate inconvulſa manere definimus, atque anathematis vinculo, niſi reſipuerit, perpetuis temporibus obſervanda. Qui vero pio intuitu cuſtos & obſervator hujus noſtri privilegii, praecepti, confirmationis paginam in omnibus extiterit, benedictionis gratiam a retributore omnium bonorum Deo conſequi mereatur & vitae aeternae particeps efficiatur. Curæ ergo tuae ſit monaſterii fratres quo præes egregiis moribus ac vita inreprehenſibili exornare, ut profecto juxta id quod ſubjectos apoſtolicis privilegiis maluit inconcuſſe dotando, deſideret potius & anhelet inviolabili caeleſtis affluentiae munere diurnis diſciplinae precibus decorandos. Sit profecto communis & ſincera vita, ſit ſobria communionis ſinceritas; ut quibus mundus eſt mortuus ac ſepultus, per incentiva contentionis vitia minime ſuſcitetur; quia incaſſum quis & fruſtra laborare cognoſcitur ſi ſuperbiae vitiorum auctrici colla ſubmittere ſentiatur. Sit excelſa in Deo humilitas, quia per hanc electi arcem caeleſtium munerum poſſederunt. Sit igitur ante oculos mentis & corporis traditionum regula, quam ſancti quidam tradiderunt patroni, ut unuſquiſque praelatus noverit qualiter debeat imperare ſubjectis; ne dum aſpera & non unicuique ſervari aptiſſima videntur imponi, atque ad contemptum prorumpant de imperantis indiſcretione ſubjecti. Sit itaque moderata vivacitas, ſit ſollicitudinis ſupereminens in fratribus ſerenitas; ut dum regulariter omnes qui ſe Deo integerrime conferunt per obedientiae lineam bene ſervientes temporalia, ad gaudia caeleſtis patriae perveniat ſempiterna. Et hæc quidem quae ad ſollicitudinem pertinent dixiſſe ſufficiunt. Ante omnia vero redemptoris noſtri miſericordiam cum ingemiſcimus, redemptionem noſtram expectantes enixius cum ſingulis gentibus expectamus, ut ea quae pietas flagitat, fragilitas humanae conditionis ſufficienter atque confiden-

ter

ter de ſui auctoris ſuffragatione adimpleat. Scriptum per manus . . . . . . *Cetera deſunt*.

GREGORII V. PAPÆ

Epiſtola de privilegiis Abbatiae Montismajoris.

Ex L. IV. Miſc. Bal. pag. 432. An. 998.

GRegorius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei. Convenit apoſtolico moderamini pia religione pollentibus benivola compaſſione ſuccurrere & poſcentium animis alacri devotione impertiri aſſenſum. Ex hoc enim lucri potiſſimum praemium a conditore omnium Deo promeremur, cum venerabilia loca ordinata ad meliorem fuerint ſine dubio ſtatum perducta. Igitur ob hoc univerſitati pateat credentium quoniam abbatiam in honore ſanctæ Dei genitricis ſemperque virginis Mariae Dominae noſtrae & ſancti Petri in Monte Majoris conſtitutam per hujus noſtrae auctoritatis privilegium integerrime corroboramus & confirmamus in perpetuo, cum omnibus videlicet Eccleſiis, oraculis, curtibus, maſſariciis ad ipſam reſpicientibus quae ab aliquibus fideliſſimis Chriſtianis eidem ſancto monaſterio conceſſa ſunt, vel quae etiam per aliqua munimina ad eundem pium locum pertinere videntur, eo ſcilicet ordine ut monachi ipſius coenobii ſimul cum Abbate qui pro tempore fuerint, prætaxatas Eccleſias, oracula, cortes, maſſaricios, ſervos, ancillas, aldiones & aldianas, ſine alicujus majoris vel minoris perſonae contradictione habeant, teneant & poſſideant, atque in eorum uſum ac ſumtum prout melius praeviderint diſtribuant, noſtra apoſtolica auctoritate concedente. Inſuper etiam ex noſtro dono noſtra apoſtolica auctoritate in uſu & ſalario praefati venerabilis monaſterii in perpetuum concedimus & confirmamus, caſtrum videlicet in integrum qui vocatur Biduino cum territorio ibidem pertinente & cum omnibus adjacentiis, vel pertinentiis ſuis quae Iſmido per donationis cartulam Domino Deo & ſancto Petro ſub jure noſtrae ſanctae Romanae Eccleſiae donavit, ea videlicet ratione ut poſt diem obitus ſui & de tres filiis ſuis nominative, Bermundus ſcilicet, Faraldus, & Lotgerius, totum ipſum caſtrum noſtrum in poteſtate de monachis ex ſupradicti monaſterii devenirent, & quamdiu vixerint ipſi ſupradicti tres filiis ſuis medietatem de ſupradicto caſtro teneant & poſſideant. Mortuo vero uno portionem illius ad monaſterium revertat, & ita proſequentibus quando aliis objerint, ſimiliter portionis illorum in ſancto monaſterio revertatur. Cenſu vero pro jure ſancti Petri, ſicut ipſe Iſmido conſtituit, inſra quinque annos tres libras olibani monachi ad altare ſancti Petri perſolvant. Haec omnia ſupradicta loca cum omnibus eorum pertinentiis per hujus noſtri privilegii auctoritatem monachis ipſius monaſterii tenenda & poſſidenda concedimus in perpetuo, ita ut nullus Dux, neque nullus Epiſcopus, neque Princeps, neque Marchio, neque quaelibet magna parvaque perſona de praefatis omnibus rebus quae inibi pertinere videntur audeant moleſtare vel inquietare, necnon ſub divini judicii promulgatione, & confirmatione, & anathematis interdictione corroborantes decernimus ut nullus Epiſcopus ſeu quilibet ſacerdotum in eodem venerabili coenobio pro aliqua ordinatione ſive conſecratione Presbyterorum vel Diaconorum, Miſſarumque celebratione, niſi ab Abbate ejuſdem loci invitatus fuerit, venire ad agendum praeſumat; ſed liceat monachis ipſius loci cujuſcumque voluerint ordinationis gradum ſuſcipere ubicumque voluerint. Abbates namque qui conſecrandi erunt de ipſa congregatione cum conſilio fratrum communiter eligantur, & ad eum conſecrandum quemcumque voluerint Epiſcopum advocent. Si quis autem temerario auſu, quod fieri non credimus, contra hujus noſtrae apoſtolicae confirmationis ſeriem venire aut agere temptaverit, ſciat ſe Domini noſtri Apoſtolorum principis Petri anathematis vinculo innodandum, & cum diabolo & ejus * atrocis pompis atque cum Juda traditore Domini & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti in aeternum ignem concremandum, ſimulque in voraginem tartareoſque chaos demerſum cum impiis deficiendum. Qui vero cuſtos & obſervator hujus noſtri privilegii extiterit, benedictionis gratiam & vitam aeternam a Domino conſequatur. Scriptum per manum Petri Notarii & ſcriniarii ſanctæ Romanae Eccleſiae in menſe Aprilis, & Indictione undecima.

* ſociis.

GREGORII PAPÆ VII.

EPISTOLÆ QUINQUE.

Privilegium pro Eccleſia S. Hilarii Pictavienſis.

Ex L. VII. Miſc. Bal. pag. 123.

GRegorius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis Canonicis ſancti Hilarii Pictavienſis ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Igitur ob reverentiam beati Hilarii confeſſoris, cujus corpus in eadem Eccleſia requieſcit, cujuſque doctrinae ſplendor non ſolum de Gallicanis partibus erroris tenebras expulit, verum etiam univerſali refulgens lumen contulit Eccleſiae, inclinati veſtris precibus, praefatam beati Hilarii Eccleſiam a Francorum Regibus & Aquitaniae Principibus conſtructam, eorumque praediis ac donis ditatam, in protectione ac tuitione ſedis apoſtolicae ſpecialiter ſuſcipimus, hujus privilegium auctoritatis noſtrae decreto indulgentes. Deinde ſtatuimus ut quaecumque bona praefata beati Hilarii Eccleſia ex donatione praedictorum Regum & Principum juſte poſſidet, ſive in futurum juſtis modis poterit adipiſci, vobis perenni tempore & ſine inquietudine aliqua illibata permaneant, adjicientes ne quiſquam deinceps Archiepiſcopus aut Epiſcopus beati Hilarii Eccleſiam aut ipſius Canonicos aut clericos excommunicare aut interdicere praeſumat, ſed omnis eorum cauſa gravior ex apoſtolicae ſedis judicio pendeat. Chriſma vero, oleum ſanctum, conſecrationes altarium ſive baſilicarum, ordinationes Canonicorum & clericorum, a quocunque malueritis catholico ſuſcipiatis antiſtite. Ad hoc adjicimus ut eadem beati Hilarii Eccleſia ſoli Romanae Eccleſiae ſubdita permaneat, & de tanta ſemper libertate atque auctoritate gaudeat. Ad indicium autem perceptae hujus a Romana Eccleſia libertatis per annos ſingulos unam auri unciam Lateranenſi palatio perſolvat. Si quis autem Archiepiſcopus, Epiſcopus, aut quaelibet perſona hujus noſtri privilegii paginam agnoſcens, contra eam temere venire praeſumpſerit, ſi quae male facta fuerint non emendaverit, poteſtatis honoriſque ſui dignitate careat, reumque ſe divino judicio exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat, & a ſacratiſſimo corpore & ſanguine Dei & Domini redemptoris noſtri Jeſu Chriſti alienus fiat, & in extremo examine diſtrictae ultioni ſubjaceat. Cunctis autem illi loco juſta ſervantibus ſit pax Domini noſtri Jeſu Chriſti, quatenus & hic fructum bonae actionis percipiant, & apud diſtrictum judicem praemia aeterna pacis inveniant. Datum Laterani x. Kal. Maii per manum Petri ſanctae Romanae Eccleſiae Presbyteri Cardinalis ac Bibliothecarii, primo anno pontificatus Domini VII. Gregorii Papae, indictione XI.

Epiſtola ad Canonicos Eccleſiæ Belvacenſis.

GRegorius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei omnibus ſanctae Dei Belvacenſis Eccleſiae filiis benedictionem apoſtolicae ſedis. Quoniam audivimus vos perfecte redintegratos cum dilectiſſimo filio & coëpiſcopo noſtro patre veſtro Widone, gaudemus, & ne quid ſciſſurae ulterius fiat petimus & interdicimus. Sciatis etiam quoniam quicquid cum Lanzelino geſtum eſt, noſtra voluntate geſtum eſt, multum renitente & reclamante Domno filio & coëpiſcopo Wi-

Vide Gregor. VII. lib. 2. epiſtol. 5.

Widone, etiam aliquid gravius & acerbius in nos obloqui praeſumente. Sed Eccleſiae veſtrae nobis commiſſae commodo proſpicientes, & excommunicationem a ſe factam rumpentes, quae inconſultius acta fuerat, eundem coëpiſcopum noſtrum abſolvimus, & Militi pro quo vobis & Eccleſiae veſtrae & patri veſtro minus fidelis erat redonavimus. Unde obnixe petimus & praecipimus ne ſuper hoc minus benivoli coëpiſcopo noſtro patri veſtro fueritis. Veritatem enim loquor vobis, quoniam nec voluit nec conſenſit. Valete filii mei.

Epiſtola ad Germanos.

An. 1074.

GRegorius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei omnibus clericis & laicis in regno Teutonicorum conſtitutis ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Audivimus quod quidam Epiſcoporum apud vos commorantium, aut Sacerdotes, & Diaconi, & Subdiaconi mulieribus commiſceantur aut conſentiant aut negligant. His præcipimus vos nullo modo obedire vel illorum præceptis conſentire, ſicut ipſi apoſtolicæ ſedis præceptis non obediunt neque auctoritati ſanctorum patrum conſentiunt. Teſtante divina ſcriptura, facientes & conſentientes par poena complectitur. Sciunt namque Archiepiſcopi & Epiſcopi terrae veſtrae, quod omnibus fidelibus notum eſſe debet, quoniam in ſacris canonibus prohibitum eſt ut hi qui per ſimoniacam haereſim, hoc eſt, interventu pretii, ad aliquem ſacrorum ordinum gradum vel officium promoti ſunt, nullum in ſancta Eccleſia ulterius miniſtrandi locum habeant, nec illi qui in crimine fornicationis jacent Miſſas celebrare aut ſecundum inferiorem ordinem miniſtrare altari debeant. *Et infra*: Quapropter ad omnes de quorum fide & devotione confidimus nunc convertimur, rogantes vos & apoſtolica auctoritate commonentes ut quicquid Epiſcopi dehinc loquantur aut taceant, vos officium eorum quos aut ſimoniace promotos & ordinatos aut in crimine fornicationis jacentes cognoveritis, nullatenus recipiatis.

Ad Henricum Epiſcopum Leodicenſem.

An. 1079.

Vid Greger VII lib 7. epiſt. 13. 14.

PErvenit ad nos te fratrem & coëpiſcopum noſtrum Henricum Leodicenſem Epiſcopum ad Apoſtolorum limina venientem ab Arnulpho Comite rebus tuis te expoliatum, & ad nequitiae augmentum gladiis jurare compulſum quod ablata nunquam repeteres, & hujus tanti ſceleris a nobis ſibi veniam impetrares. Cognita itaque contumelia tibi immo beato Petro illata, valde doluimus, aſſerentes fraternitatem tuam nullis juramenti vinculis poſſe teneri, quae tam nefandiſſime coacta juraverit. Unde & apoſtolica te auctoritate abſolvimus, ut non tuae vel alicujus conſcientiae * ab hoc videaris innexus. Inſuper etiam eadem freti poteſtate, ne hoc in exemplum caeteris improbis audendi pejora ſit futurum, fratri noſtro Virdunenſi Epiſcopo & aliis illius patriae beati Petri fidelibus ſummopere praecepimus ut eum ut tyrannum & Chriſtianae religionis conculcatorem impugnent & armis tam carnalibus quam ſpiritualibus undique & ubique quantum poſſunt, niſi digne ſatisfecerit, inſequantur. Volumus itaque ut praefatus Epiſcopus prius quoſcunque poteſt Epiſcopos & reliquos ſacerdotes ſibi adjungat & illum Dei inimicum ad dignam ſatisfactionem convocet. Quod ſi digne poenitere & ablata reſtituere noluerit, datis ſibi XV. dierum induciis, introitu Eccleſiae privetur, & praefato modo injuria beati Petri vindicetur uſque ad ſatisfactionem.

* ob

Vide Greger. VII. lib. 7. epiſt. 13. 14.

An. 1083.

Vide Gregor. 7. lib. 9. ep. 29. Vide etiam Catellum in Memoriis hiſt. eccl. pag. 873. 874. & in hiſtoria Comitum Toloſanor. pag. 136.

GRegorius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei R. venerabili ſanctae Romanae Eccleſiae Cardinali & Abbati Maſſilienſi ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Pervenit ad nos quod monachos illos qui Eccleſiam ſancti Saturnini non ſine licentia proprii Abbatis acceperant, ac deinde compellente eos juſſu majoris Abbatis Cluniacenſis eandem dimiſerant, tua fraternitas illos poſtea quam ſatisfacientes exierint excommunicavit. Quod ſi ita eſt, non parum de prudentia tua miramur. Unde volumus atque praecipimus ut tam illos ab excommunicationis vinculo ſolvas quam & de caetero ne tam leviter in religioſos viros hujuſmodi ſententiam feras ſummopere cavere procures. Quid eſt enim aliud quam auctoritati derogari indiſcrete vel temere in quaſque honeſtas perſonas auctoritatis licentia uti? Quod ut de futuro vigilanter attendas ſollicitequc provideas, iterum iterumque monemus.

Epiſtola Willelmi Regis Anglorum ad Papam Gregorium VII.

An. 1076.

Vide Gregor. VII. lib. 4. epiſt. 17.

EXcellentiſſimo ſanctae Eccleſiae Paſtori Gregorio gratia Dei Anglorum Rex & Dux Normannorum Willelmus ſalutem cum amicitia. Hubertus Legatus tuus, religioſe Pater, ad me veniens ex tua parte me admonuit quatenus tibi & ſucceſſoribus tuis fidelitatem facerem, & de pecunia quam anteceſſores mei ad Romanam Eccleſiam mittere ſolebant, melius cogitarem. Unum admiſi, alterum non admiſi. Fidelitatem facere nolui nec volo; quia nec ego promiſi, nec anteceſſores meos anteceſſoribus tuis id feciſſe comperio. Pecunia, tribus ferme annis, in Galliis me agente, negligenter collecta eſt. Nunc vero divina miſericordia me in regnum meum reverſo, quod collectum eſt per praefatum Legatum mittitur, & quod reliquum eſt per Legatos Lanfranci Archiepiſcopi fidelis noſtri cum opportunum fuerit tranſmittetur. Orate pro nobis & pro ſalute regni noſtri, quia anteceſſores veſtros dileximus & vos prae omnibus ſincere diligere & obedienter audire deſideramus.

Epiſtola B. Comitis Arelatenſis ad Gregorium VII. Papam.

An. 1081.

SUmmo Pontifici & univerſali Papae G. Arelatenſis Comes B. proſperari in omnibus & aeternae perfrui beatitudinis munere cum caeli civibus. Sublimiſſime Domine & princeps totius orbis terrae, ſi bene valetis, gratulor valde; ſi autem, quod abſit, aliter, conturbor vehementiſſime. Ego enim ſum veſtri ſervus, & de injuſtitia quam hactenus paſſus eſſis ab iniquo judice ita ſum afflictus quaſi corpore & mente flagellis maximis verberatus. De caetero, Pater ſanctiſſime, mando tibi qualiter Bermundus Abbas ſancti Petri Montiſmajoris ab abbatia expulſus ſit juſte, & qualiter iſte ſuſceperit quem tibi mitto, Guillelmus nomine. Ille erat tanti namque flagitii & tantae impudicitiae quod puderet me alicui honeſto viro dicere. Sed unum e pluribus nequeo tacere. Sodomitica quippe libido ultra modum in eum regnabat, & inde ab ullo vivente corripi non poterat. Ego quoque & monachi ſupradicti loci deteſtabilem hujuſmodi rem agnoſcentes nequivimus diu pati; ſed conſilio invicem habito, adivimus Archipraeſulem Lugdunenſis urbis, qui ei benedictionem tribuerat Abbatis, & ejus conſilio atque judicio abbatiam quam ab Archiepiſcopo Arelatenſi a te anathemate percuſſo acceperat amiſit, & hic qui nunc praeeſt paulo memorati Pontificis decreto regulariter ſubrogatus eſt ei, atque benedictionem ab eodem ſuſcepit. Nunc ergo ſupplex imploro tui clementiam ut propria manu abbatiam a te ſuſcipiat, & privilegia

Vide Gregor. VII. lib. 6 epiſt. 31. & lib. 9. epiſt. 6.

gia olim loco illi, qui eſt tuae ditionis, a patribus indulta corrobores manu propria, & novum ſibi privilegium tui ex parte attribuas. Noſcis enim quemadmodum dereliquerim Dei & ſancti P. & Ri. ac tui pro amore omnes epiſcopatus & abbatias. Et nolo ut haec, quae ſemper manſit libera, cuilibet viventi niſi ſancto Petro & tibi ſubjaceat. Valete.

LITTERÆ

Papæ Victoris Alberto Epiſcopo Virdunenſi.

Ex L. IV. Miſc. Bal. pag. 465.

VIctor Epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili in Chriſto fratri Alberto Virdunenſi Epiſcopo ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Juſta poſtulantium deſideria celeri ſunt effectu proſequenda. De diſcretione & prudentia perſonae tuae, venerabilis in Chriſto frater, plurimum confidentes, petitioni tuae, quam pro abſolutione Eccleſiae ſancti Michaelis ab apoſtolicae ſedis clementia poſtulaſti, grato tibi aſſenſu annuere decrevimus. Inde eſt quod auctoritate apoſtolica liberam tibi poteſtatem abſolvendi jamdictam Eccleſiam, quam ex praecepto praedeceſſoris noſtri bonae recordationis Adriani clauſiſti, concedimus, & eis qui in eadem Eccleſia divinis invigilant ſervitiis officia ſua tam Abbati quam monachis ex integro reddas. Ita tamen ut tranſactio illa quae inter monaſterium ſancti Michaelis & Eccleſiam ſancti Dionyſii pro bono pacis, praeſente utraque parte, aſſiſtente etiam venerabili fratre noſtro Cathalaunenſi Epiſcopo, per te rationabiliter facta eſt, firma & illibata permaneat. Decernimus enim utriuſque Eccleſiae paci ſic providere ut omni contentione ſopita, neutra de cetero ſuper hoc laborare compellatur. Datum Papiae XIIII. Kal. Martii.

URBANI PAPÆ II.

Epiſtola ad ſuffraganeos Eccleſiæ Arelatenſis.

Ex L. VII. Miſc. Bal. pag. 129.

URbanus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei ſuffraganeis Eccleſiae Arelatenſis ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Illa omnia ſacramenta quae adverſus Eccleſiae juſtitiam atque religionem confrater Guibilinus Archiepiſcopus veſter invitus & omnibus modis coactus juraſſe cognoſcitur, quia, ut prædiximus, Deo & Eccleſiae conſtitutionibus adverſantur, decreti noſtri auctoritate (irrita) omnino eſſe cenſemus & Arelatenſi Eccleſiae annuente Domino perpetuo permanere decernimus. Eos autem qui praedictum virum captum gladiis & membrorum detruncationibus perterrentes nefandis ſacramentis auſi ſunt implicare, infames in perpetuum eſſe ſancimus, & niſi congruam pœnitentiam egerint a Chriſti corpore & ſanguine atque ab Eccleſiarum introitu ſegregamus.

Ejuſdem Urbani Papæ epiſtola ad Bernardum Archiepiſcopum Toletanum.

URbanus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto fratri & coëpiſcopo Bernardo Toletano ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Litterarum præſentium lator ad nos veniens ab exorciſta uſque ad ſacerdotium nullum ordinem ſe accepiſſe confeſſus eſt. Quod audientes plurimum mirati ſumus. Et quia ejus perſona nobis ignota ſine litteris & ſine ullis indiciis noſtro ſe præſentavit conſpectui, eum ſtrenuitati tuæ remiſimus, praecipientes ut cauſam ejus diligenter inquiras; & ſi quod refert verum eſſe conſtiterit, a ſacerdotio male & inordinate accepto, indicta quam dignam duxeris pœnitentia, per annum ceſſare jubebis. Anno vero tranſacto, ſi ejus vita & converſatio talis viſa fuerit & alia non impediunt ut honore digna ſit tanto, omnes ordines quos non accepit cum ipſo pariter presbyteratu, ſiquidem presbyteratum gratis aſſumpſerit; illi reſtituas.

Ejuſdem Urbani Papæ epiſtola ad Villelmum Archiepiſcopum Rothomagenſem.

URbanus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei Willelmo dilecto fratri Rothomagenſi Archiepiſcopo & Canonicis ſancti Mellonis de Ponte Iſarae & habitatoribus ejuſdem caſtri ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Significatum nobis eſt quia prohibetis monachos Beccenſes qui ſunt in Eccleſia ſancti Petri de Ponte Iſarae pulſare ſigna ſua ad horas ſecundum ordinem ſuum. Quod, niſi vobis parceremus, quam irreligioſum & inhumanum ſit & de qua radice procedat detegeremus. Paterna igitur monitione & praeſenti auctoritate præcipimus ne ulterius hanc prohibitionem faciatis aut fieri permittatis, ſed illos ſecundum ordinem monachicum & ſigna pulſare & per omnia ordinem ſuum ſervare abſque omni impedimento concedatis. Data trans Tiberim III. Kal. Auguſti.

PRIVILEGIUM URBANI PAPÆ II.

de Eccleſia Gratianopolitana.

URbanus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei cariſſimo fratri Hugoni Gratianopolitano Epiſcopo ejuſque legitimis ſucceſſoribus in perpetuum. Poteſtatem ligandi atque ſolvendi in cælis & in terra beato Petro ejuſque ſucceſſoribus auctore Deo principaliter traditam illis Eccleſia verbis agnoſcit quibus Petrum eſt Dominus allocutus: *Quæcunque ligaveris ſuper terram, erunt ligata & in cælis; & quæcumque ſolveris ſuper terram, erunt ſoluta & in cælis.* Ipſi quoque & propriae firmitas & alienae fidei confirmatio eodem Domino auctore praeſtatur, cum ad eum dicitur: *Rogavi pro te ut non deficiat fides tua Petre. Et tu aliquando converſus confirma fratres tuos.* Oportet ergo nos, qui, licet indigni, Petri reſidemus in loco, prava corrigere, recta firmare, & in omni Eccleſia ad interni arbitrium judicis ſic diſponenda diſponere ut de vultu ejus judicium noſtrum prodeat, & oculi noſtri videant æquitatem. Tuis igitur, dilectiſſime in Chriſto frater Hugo Gratianopolitane Epiſcope, juſtis petitionibus annuentes, tibi tuiſque legitimis ſucceſſoribus Gratianopolitanum epiſcopatum regendum, diſponendum, & jure perpetuo poſſidendum præſentis decreti pagina confirmamus, ſalva in omnibus Romanae Eccleſiae auctoritate. Conſtituimus ergo ne ulli omnino hominum qualibet ſubreptionis aſtutia liceat veſtri epiſcopatus poſſeſſiones invadere, minuere, vel auferre, aut epiſcopatus veſtri decimas ſine veſtra conceſſione ſubripere aut ſubreptas tenere, neque veſtri juris Eccleſias per manum laicam obtinere; ſed omnia quae juſte hactenus veſtra poſſedit Eccleſia, ſive in futurum Domino adjuvante juſte atque canonice poterit adipiſci, in tua tuorumque ſucceſſorum manu integra ſemper & illibata permaneant. Præterea Eccleſiam ſancti Donati in archiepiſcopatu Viennenſi ſitam, quam a tyrannica poteſtate auctoritate epiſcopali adjuvante Domino extorſiſti, tibi tuiſque ſucceſſoribus regendam, diſponendam, ac jure perpetuo poſſidendam hujus auctoritate privilegii confirmamus, conſtituentes ne ulli ſucceſſorum tuorum liceat eandem Eccleſiam alicui perſonae vel Eccleſiæ gratis pretiove concedere, ſed ſemper incommutabiliter cum omnibus ad ipſam pertinentibus in Gratianopolitani Epiſcopi poteſtate & poſſeſſione permaneat. Quia vero perverſa

Ex Lib II. Miſc. Bal. pag. 177.

quo-

quorundam præſumptio inolevit ut defunctis Epiſcopis res eccleſiaſticae pervadantur, auctoritate apoſtolica prohibemus ut cum vitae tuae tuorumve ſucceſſorum terminus contigerit, Eccleſiae veſtrae res & poſſeſſiones diripere nemo praeſumat, ſed cuncta libera & inconcuſſa in Canonicorum poteſtate perſiſtant, illi ex integro conſervanda qui eis canonice Epiſcopus ordinabitur. Porro ſanctorum canonum decreta ubique inviolabiliter conſervari cupientes, conſtituimus atque cenſemus ut interdictos a vobis aut excommunicatos in communionem recipere aut mortuos ſepulturae tradere nemo praeſumat. Veſtra ſane, cariſſime frater, intentio erit gregi commiſſo curam vigilanter impendere & Romanae Eccleſiae decreta inviolabiliter obſervare; quatenus multiplicato laborum fructu, ad vitam valeatis perpetuam pervenire. Sane ſi quis in craſtinum Archiepiſcopus aut Epiſcopus, Imperator aut Rex, Princeps aut Dux, Comes aut Vicecomes, aut judex, aut perſona quælibet magna vel parva, potens aut impotens, hujus noſtri privilegii paginam ſciens, contra eam temere venire tentaverit, ſecundo tertiove commonitus ſi non ſatisfactione congrua emendaverit, a Chriſti Eccleſia eum auctoritate poteſtatis apoſtolicae ſegregamus. Conſervantibus autem pax a Deo, miſericordia praeſentibus ac futuris ſeculis conſervetur. Amen, Amen, Amen. Scriptum per manum Gregorii Scriniarii atque Notarii ſacri palatii. Datum Romae per manum Johannis ſanctae Romanae Eccleſiae Diaconi Cardinalis anno dominicae incarnationis milleſimo XCI. Indictione XIII. pontificatus domni Urbani Papæ II. anno III. die Kalend. Aprilis.

EPISTOLA URBANI II. PAPÆ

Ad Petrum Praepoſitum & Canonicos Eccleſiae Ruthenenſis.

An. 1099. URbanus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei Petro Praepoſito & ejus fratribus in Eccleſia Ruthenenſi canonicam vitam profeſſis, eorumque ſucceſſoribus in eadem religione permanſuris in perpetuum. Piae poſtulatio voluntatis effectu debet proſequente compleri; quatenus & devotionis ſinceritas laudabiliter eniteſcat, & utilitas poſtulata vires indubitanter aſſumat. Quia igitur vos, o filii cariſſimi, per divinam gratiam aſpirati, mores veſtros ſub regularis vitae diſciplina coercere & communiter ſecundum ſanctorum patrum inſtitutionem omnipotenti Domino deſervire propoſuiſtis, nos votis veſtris paterno congratulamur affectu. Unde etiam petitioni veſtrae benignitate debita impertimur aſſenſum. Vitae namque canonicae ordinem, quem profeſſi eſtis, praeſentis privilegii auctoritate firmamus; & ne cui poſt profeſſionem exhibitam proprium quid habere, neve ſine Praepoſiti vel congregationis licentia de clauſtro diſcedere liceat, interdicimus. Quod ſi diſceſſerit, & commonitus redire contempſerit, tibi tuiſque ſucceſſoribus facultas ſit ejuſmodi ubilibet a ſuis officiis interdicere; interdictum vero nullus Epiſcoporum Abbatumve ſuſcipiat, quandiu ſcilicet illic canonici ordinis tenor Domino praeſtante viguerit. Vobis itaque veſtriſque ſucceſſoribus in eadem religione permanſuris ea omnia perpetuo poſſidenda ſancimus quae in praeſentiarum pro communis victus ſuſtentatione poſſidere videmini, Eccleſiam videlicet ſancti Salvatoris de Veirieiras, & Eccleſiam ſancti Petri de Colnac, & Eccleſiam ſancti Geraldi de Salas, univerſas praeterea paratas ſive ſymbolas, quas ſynodos vocant, tam Eccleſiarum jam dictarum quam ex ceteris Eccleſiis quas Ruthenenſis Eccleſiae Antiſtites, Petrus quondam Berengarii, Poncius Stephani, Raymundus Frotardi, & Ademarus, qui in praeſentiarum eidem Ruthenenſi Eccleſiae praeſidet, vobis in ſumptus veſtium conceſſerunt. Praepoſituram quoque dignariam Ruthenenſis parrochiae, archidiaconiam, oblationes quoque veſtrae matricis Eccleſiae, quas dono praefati Ademari confratris noſtri & coepiſcopi poſſidetis, veſtrae communitatis uſibus confirmamus, & quodcunque deinceps vos aut ſucceſſores veſtri conceſſione Pontificum aut liberalitate Principum vel oblatione fidelium juſte atque canonice poteritis adipiſci. Ut autem omnipotenti Deo quietius deſervire & canonici ordinis diſciplinam diſtrictius obſervare poſſitis, cimiterium vobis apud matrem Eccleſiam, ubi communiter vivitis, juxta praefati fratris noſtri Ademari veſtri Epiſcopi petitionem habere concedimus, in quo fratrum veſtrorum ſive parrochianorum, quibus viventibus myſteria divina miniſtratis, deficientium corpora tumulentur. Si qua ſane eccleſiaſtica ſecularisve perſona, hanc noſtrae conſtitutionis paginam ſciens, contra eam temere venire tentaverit, ſecundo tertiove commonita ſi non ſatisfactione congrua emendaverit, poteſtatis honoriſque ſui dignitate careat, reamque ſe divino judicio exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat, & a ſacratiſſimo corpore & ſanguine Dei & Domini redemptoris noſtri Jeſu Chriſti aliena fiat, atque in extremo examine diſtrictae ultioni ſubjaceat. Cunctis autem eidem loco juſta ſervantibus ſit pax Domini noſtri Jeſu Chriſti; quatinus & hic fructum bonae actionis percipiant, & apud diſtrictum judicem praemia aeternae pacis inveniant.

Scriptum per manum Petri Notarii regionarii ſacri Palatii. Datum Romae apud ſanctum Petrum per manum Johannis ſanctae Romanae Eccleſiae Diaconi Cardinalis II. Idus Maii, Indictione VII. incarnationis dominicae anno MXCIX. Pontificatus autem Domini Urbani Papae ſecundi duodecimo.

PASCHALIS PAPÆ II.

Epiſtola ad Abbatem & monachos monaſterii Beccenſis.

PAſchalis Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis Willelmo Abbati & univerſae congregationi Beccenſis monaſterii ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Apoſtolicae ſedis dignitas exigit per univerſas Dei Eccleſias recta diſponere & quae ab aliis recte diſpoſita ſunt confirmare. Ex L. VII. Miſcel. Bal. pag. 131. Significaſtis ſiquidem nobis venerabiles fratres Willelmum Rothomagenſem, Ivonem Carnotenſem, Gofridum Pariſienſem Epiſcopos ſingulas in parrochiis ſuis Eccleſias veſtro monaſterio in ſalarium contuliſſe, videlicet in Rothomagenſi Eccleſiam ſancti Petri de Ponte Iſarae, in Carnotenſi Eccleſiam ſancti Nigaſii de Mellento, in Pariſienſi Eccleſiam ſanctæ Honoriae de Confluentio. Et nos igitur quieti veſtrae in poſterum providentes, eaſdem Eccleſias vobis veſtriſque ſucceſſoribus confirmamus, ut ſicut ab eiſdem Epiſcopis diſpoſitum eſt, ſemper in veſtri monaſterii poſſeſſione permaneant. Si quis autem temerario auſu eaſdem Eccleſias a monaſterii veſtri corpore diſtrahere ac ſeparare praeſumpſerit, beati Petri gladio & apoſtolicae ipſius Eccleſiae ultione plectatur. Data Lateranis II. Idus Aprilis anno ab incarnatione Domini MCIIII. indictione X.

Ejuſdem Papæ Paſchalis epiſtola ad Robertum Epiſcopum Coventranum.

PAſchalis Epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri Roberto Conventrano Epiſcopo ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Per Petri Apoſtoli diſcipulum ſucceſſorem Anacletum Petri Apoſtoli praeceptum habemus ne in villis ſive caſtellis aut modicis civitatibus ordinentur Epiſcopi. Ab eodem etiam Pontifice vel poſterioribus patribus conſtitutum eſt ut ſacerdotes ad quamcumque conſti-

tuti fuerint Eccleſiam, in ea vitae ſuae diebus debeant perdurare. Hujus nos juſtitiae ratione commoniti, cariſſime frater & coëpiſcope Roberte, providendum duximus ne tua vel ſucceſſorum tuorum cathedra in poſterum fluctuet; quia & Lichefeldenſis locus & Ceſtrenſis villa, ubi praedeceſſoribus tuis vel tibi hactenus ſedes fuerunt, pro exiguitate ac paupertate ſui epiſcopalis dignitatis ſolium non merentur. Statuimus ergo ut apud Conventriam deinceps tam tibi quam ſucceſſoribus tuis in perpetuum epiſcopalis cathedra conſervetur. Porro monachi qui apud eumdem locum beatae Mariae monaſterio converſantur ſemper ſub tua ſeu ſucceſſorum tuorum obedientia maneant & in ipſa epiſcopali Eccleſia divinorum officiorum debita peragant, prout in Cantuarienſi Eccleſia per beatum quondam Auguſtinum novimus inſtitutum & ſanctiſſimi patris ac praedeceſſoris noſtri Gregorii Doctoris Eccleſiae catholicae aſſertione ſancitum: nec cuiquam omnino ſucceſſorum tuorum liceat monaſticae diſciplinae viros ab ipſa Eccleſia removere aut eis poſſeſſiones aut bona caetera auferre quae ab egregiae memoriae Leobrico Comite ipſius coenobii fundatore vel aliis fidelibus ad monachorum ſumptus oblata & comparata ſunt vel in futurum offerri Domino diſponente contigerit. Ad haec adjicientes decrevimus ut nulli omnino hominum liceat eandem Eccleſiam temere aut ejus poſſeſſiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, vel temerariis vexationibus fatigare, ſed omnia integre conſerventur eorum pro quorum ſuſtentatione & gubernatione converſa ſunt uſibus omnimodis profutura. Si qua ſane eccleſiaſtica ſaecularisve perſona hanc noſtrae conſtitutionis paginam ſciens contra eam temere venire tentaverit, ſecundo tertiove commonita ſi non ſatisfactione congrua emendaverit, poteſtatis honoriſque ſui dignitate careat, reamque ſe divino judicio exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat & a ſacratiſſimo corpore & ſanguine Dei & Domini redemptoris noſtri Jeſu Chriſti aliena fiat, atque in extremo examine diſtrictae ultioni ſubiaceat. Cunctis autem eidem loco juſta ſervantibus ſit pax Domini noſtri Jeſu Chriſti: quatinus & hic fructum bonae actionis percipiant, & apud diſtrictum judicem praemia aeternae pacis inveniant. Scriptum per manum Reynarii ſcriniarii ſacri palatii. Ego Paſchalis catholicæ Eccleſiae Epiſcopus. Datum Laterani per manum Joannis ſanctae Romanae Eccleſiae Diaconi Cardinalis XIIII. Kal. Maji, indictione decima; dominicae incarnationis anno Domini MCIII. pontificatus autem Domini Paſchalis ſecundi Papae III.

Ejuſdem Papæ Paſchalis epiſtola ad monachos ſancti Ægidii.

PAſchalis Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis monaſterii ſancti Ægidii monachis ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Monachorum ſtatus a ſaeculo omnino diviſus eſt ut cohaereat Deo. Aliis enim licet & Deo ſervire & ſaeculum non relinquere. Monachis autem nec corpora licet nec voluntatem habere in propria poteſtate, ut in eis illud dominicum impleatur: *Non veni facere voluntatem meam, ſed ejus qui miſit me.* Unde dilectionem veſtram litteris praeſentibus commonemus ut omni niſu omnique ſtudio divinae dilectioni vos artius aſtringatis, & poſtpoſitis vanitatibus ſaeculi, pleno mentis affectu Dei ſemper faciem inquiratis. Propter quod opportunum vobis eſt ut ſicut a prioribus veſtris diſpoſitum eſt, Cluniacenſis ordinis diſtrictionem efficacius teneatis; ne ſi aliter feceritis, & hominum detractionibus pateatis, & apoſtolicae ſedis indignationem gravius incurratis. Cluniacenſis enim monaſterii ordo multis locis per Dei gratiam religionis amplioris lumen infudit. Data Beneventi III. Kal. Julii.

Ejuſdem Papæ Paſchalis epiſtola ad Willelmum Archiepiſcopum Rothomagenſem.

PAſchalis Epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri Willelmo Rothomagenſi Archiepiſcopo ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Turoldum Bajocenſem Epiſcopum in proximis Kalendis Octobribus pro cauſae ſuae definitione ante confratrem noſtrum Lugdunenſem Epiſcopum venire praecepimus. Caeterum quia eum necdum reveſtitum audivimus, inducias ei uſque in Paſcha proximum prorogavimus. Tunc autem ante confratrem noſtrum Anſelmum Cantuarienſem Archiepiſcopum vice noſtra cauſa eadem penitus finiatur, nobis plenius intimanda, aut ante praeſentiam noſtram una cum adverſariis ſuis Epiſcopus ipſe conveniat. Data Salerni III. Kal. Aprilis.

Ejuſdem Papæ Paſchalis epiſtola ad Anſelmum Archiepiſcopum Cantuarienſem.

PAſchalis Epiſcopus ſervus ſervorum Dei Anſelmo Cantuarienſi fratri & coëpiſcopo ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Suaviſſimas dilectionis tuae ſuſcepimus litteras caritatis calamo ſcriptas. Neque enim cartae aliud calamus indidit quam quod ex fonte caritatis intinxit. In his reverentiam devotionis tuae complectimur, & perpendentes fidei tuae robur & piae ſollicitudinis inſtantiam, exultamus, quia, gratia Dei tibi praeſtante auxilium, te nec minæ concutiunt nec promiſſa ſuſtollunt. Dolemus autem quia cum fratres noſtros Legatos Regis Anglorum benigne ſuſcepiſſemus, quae nec diximus eis nec cogitavimus redeuntes ad propria retulerunt. Audivimus enim eos dixiſſe quia ſi Rex in aliis bene ageret, nos inveſtituras Eccleſiarum nec prohibere nec factas excommunicare, & quod ideo nolebamus cartae committere, ne ſub hac occaſione & caeteri Principes in nos inclamarent. Unde Jeſum, qui renes & corda ſcrutatur, in animam noſtram teſtem inducimus, ſi ex quo hujus ſanctae ſedis curam cœpimus gerere, hoc immane ſcelus vel deſcendit in mentem, & hoc a nobis Deus avertat ut eſt & non ſubrependo nos inficiat, & aliud habeamus ore promptum, aliud cordi reconditum, cum contra mendaces per Prophetam imprecetur dicens: *diſperdat Dominus univerſa labia doloſa.* Si vero noſtro ſilentio pateremur Eccleſiam felle amaritudinis & impietatis radice pollui, qua ratione poſſemus apud internum judicem excuſari, cum Dominus ſub ſpecie ſacerdotum dicat Prophetae: *ſpeculatorem te dedi domui Iſrael.* Non bene cuſtodit urbem qui in ſpecula poſitus, dum non obſiſtit, eam hoſtibus diripiendam exponit. Si ergo virgam paſtoralitatis ſignum, ſi anulum fidei ſignaculum tradit laica manus, quid in Eccleſia Pontifices agunt? Eccleſiae honor atteritur, ſolvitur diſciplinae vigor, omnis religio Chriſtiana conculcatur, ſi quod novimus ſolis ſacerdotibus deberi, laica patiamur temeritate praeſumi. Non eſt laicorum Eccleſiam tradere, nec filiorum matrem adulterio maculare. Jure igitur privandus eſt patrimonio qui matrem polluit adulterio, nec meretur eccleſiaſticae benedictionis conſortium qui eam impia infeſtatione inſequitur. Laicorum enim eſt Eccleſiam tueri, non tradere. Ozias quidem cum illicitum ſibi ſacerdotium vendicaret, lepra percuſſus eſt. Filii quoque Aaron, quia alienum ignem impoſuerunt, igne divino conſumpti ſunt. Alienum eſt enim ab Eccleſia & a ſacris canonibus eſt inhibitum ne principes & ſaeculares viri inveſtituras non ſolum non dare, ſed nec electioni ipſorum ſe audeant violenter inſerere. In ſeptima quippe ſynodo, ut noſti, ſcriptum eſt: *Sancta & univerſalis ſynodus definivit neminem laicorum principum vel potentium ſemet inſerere electioni vel promotioni Epiſcoporum*; Si ergo filii Aaron, quia ignem alienum intulerunt, corpo-

rali-

raliter puniti ſunt, iſti, qui a laicis, a quibus alienum eſt, Eccleſias ſuſcipiunt, ſpiritali gladio feriuntur. Epiſcopos autem qui veritatem in mendacio provocarunt ipſa veritate, quae Deus eſt, in medium introducta a beati Petri gratia & a noſtra ſocietate excludimus donec Romanae Eccleſiae ſatisfaciant & reatus ſui pondus agnoſcant. Quicumque vero intra praedictas inducias inveſtituras ſeu conſecrationem acceperunt a conſortio fratrum & ordinatores & ordinatos alienos habemus, nec eis ad excuſationem deceptio ſufficit, quia Propheta ab alio Propheta nec ideo mortem evaſit. Rogamus interea caritatem tuam nos tuis ſanctis precibus commendare, ut quanto propius ad Dominum paſſibus virtutum acceleras, nobis orationum tuarum manus extendas. Omnipotens Deus, qui te hujus ſtadii invitavit ad curſum, felici conſummatione perducat ad praemium.

PASCHALIS II. PAPÆ

Epiſtola ad Clericos Eccleſiæ Pariſienſis, qua eis commendat eorum Epiſcopum Galonem.

Ex. L. II. Miſc. Bal. pag. 182. PAſchalis Epiſcopus ſervus ſervorum dilectis filiis Pariſienſis Eccleſiae Clericis ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Et nobis & vobis gaudendum eſt, quia poſt multa quae veſtrae Eccleſiae contigerunt adverſa, Dei vos miſericordia reſpexit. Anno 1105. Perſonam ſiquidem idoneam & ſacris canonibus congruentem ad veſtrae Eccleſiae gubernationem ſua vobis benignitate conceſſit. Ipſum igitur ad vos redeuntem litterarum commendatione proſequimur, rogantes ut eum plena affectione diligatis, plena humilitate veneremini. Confidimus enim eum diſciplinae eccleſiaſticae futurum eſſe cuſtodem & ſalutis veſtrae ſollicitum proviſorem. Huic ſedulis officiis obedite, & gratiam vobis in eo conciliate caeleſtem. Hunc ad recuperanda Eccleſiae bona, quae praedeceſſorum illius tempore tam in perſonis quam in praediis diſtracta dicuntur, communibus adjuvate praeſidiis. Ad quam cauſam annuente Domino ſtrenue peragendam noſtrae auctoritatis ei vicem conceſſimus; quatenus ſi Epiſcopi, aut quorum parrochiani bona ipſa diripiunt, aut quorum in parrochiis bona eadem habentur, aut nolunt aut deſides ſunt Eccleſiae veſtrae juſtitiam facere, ipſe vel interdicendi vel excommunicandi eos, niſi ſatisfecerint, habeat facultatem. Illud ſane quod apud quoſdam Clericorum fieri audivimus, ut videlicet majores praebendarii a minoribus hominia ſuſcipiant, & huic cohibendum praecipimus, & litteris praeſentibus ne fiat ulterius interdicimus. In hujuſmodi ſiquidem conciliatione & notatur ambitio, & gravius videtur Eccleſiae ſcandalum generari. De coenobio ſancti Eligii quid agendum ſit, ejus proviſioni commiſimus. Dicitur enim & loco importuniſſimo ſitum, & inhabitantium deſidia tam infamiae quam aerumnae vehementer expoſitum. Datum Laterani VIII. Idus Aprilis.

Vir clariſſimus Lucas Dacherius edidit in tomo III. Spicilegii pag. 126. litteras Paſchalis II. ad Daimbertum Archiepiſcopum Senonenſem quibus ei commendat Epiſcopum Pariſienſem noviter a ſe conſecratum. Putavit ille intelligenda hæc eſſe de Fulcone. Verum ex epiſtolis 144. & 146. Ivonis Epiſcopi Carnotenſis, tum etiam ex ea Paſchalis epiſtola quam nos heic edidimus, in qua agitur de monaſterio ſancti Eligii, manifeſtum eſt & illam Dacherij & noſtram explicandas eſſe de Galone Epiſcopo Pariſienſi.

PASCHALIS II. EPISTOLA

De monaſterio Semichenſi in Hungaria, ad Hugonem Abbatem monaſterii ſancti Ægidii in Septimania.

PAſchalis Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto in Chriſto filio Hugoni Abbati monaſterii ſancti Ægidii quod in valle Flaviana ſitum eſt ejuſque ſucceſſoribus regulariter promovendis in perpetuum. Religioſis deſideriis dignum eſt facilem praebere conſenſum, ut fidelis devotio celerem ſortiatur effectum. Latislavus ſiquidem bonae memoriae Hungarorum Rex ad honorem Dei & ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli, in memoriam ſancti confeſſoris Ægidii Semichenſem fundavit Eccleſiam, & eam per manum Odilonis felicis memoriae praedeceſſoris veſtri monaſterio beati Ægidii, cui auctore Deo praeſides, obtulit; ubi & ejus corpus venerabile requieſcit. Hanc nimirum oblationem pro animarum ſalute perpetratam nos largiente Deo apoſtolicae ſedis auctoritate firmamus, cui veſtrum Flavianae vallis coenobium ab eodem ſancto Ægidio in * ſalarium datum agnoſcitur. * alodium Igitur ſupradicti Regis deliberationem praeſenti decreto ſancimus, ut quicunque Semichenſis Abbas fuerit, Abbati monaſterii veſtri, quod in valle Flaviana a ſancto Ægidio conſtructum diximus, obedientiam profiteatur & perſeveranter obſervet, negotia quae monaſterio acciderint, Regis conſilio terminentur, & nullus praeter Regem ſuper res Eccleſiae judicare praeſumat. Porro monaſterii Eccleſia cum atrio ſuo ea ſemper libertate potiatur ut illic refugientes nullum perſonarum ſive rerum praejudicium patiantur. Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat idem monaſterium temere perturbare aut ejus poſſeſſiones auferre, minuere, vel temerariis vexationibus fatigare, ſed omnia quae ab eodem Latislavo Rege vel aliis fidelibus de jure proprio data ſunt, aut in futurum Domino largiente illic dari contigerit, firma ſemper & integra conſerventur, ſalva canonica reverentia dioeceſani Epiſcopi, eorum pro quorum ſuſtentatione & gubernatione conceſſa ſunt uſibus omnimodis profutura. Si quis igitur decreti hujus tenore cognito vel Semichenſem cellam a veſtri monaſterii ſubjectione ſubtrahere, vel eandem cellam bonis ſuis temere privare tentaverit, ſecundo tertiove commonitus ſi non ſatisfactione congrua praeſumptionem illicitam emendare curaverit, a ſacratiſſimo corpore ac ſanguine Dei & Domini redemptoris noſtri Jeſu alienus exiſtat, atque in extremo examine diſtrictae ultioni ſubjaceat. Cunctis autem haec ſtatuta ſervantibus ſit pax Domini noſtri Jeſu Chriſti; quatinus & hic fructum bonae actionis percipiant, & apud diſtrictum judicem praemia aeternae pacis inveniant. Amen, Amen, Amen.

Ego Paſchalis catholicae Eccleſiae Epiſcopus.
Ego Bruno Signinus Epiſcopus.
Ego Landulfus Cardinalis Presbyter.

Datum Parmae per manum Johannis ſanctae Romanae Eccleſiae Diaconi Cardinalis & Bibliothecarii quarto nonas Novembris, Indictione quinta decima, anno dominicae incarnationis milleſimo centeſimo ſexto, pontificatus autem Domini Paſchalis ſecundi Papae octavo.

PASCHALIS II. PAPÆ

Epiſtola qua pondus apoſtolicæ Auctoritatis addit ſuperioribus Ludovici litteris.

PAſchalis Epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri Galoni & Capitulo Pariſienſis Eccleſiae ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Ex L. II. Miſc. Bal. pag. 188. Sicut ex relatione veſtra & ex litteris regiis intelleximus, Pa- An. 1113.

 riſien-

riſienſis Eccleſia magnum hactenus rerum ſuarum patiebatur incommodum, pro eo quod ipſius Eccleſiae famuli, qui apud vos ſervi vulgo improprie nuncupantur, in forenſibus & civilibus cauſis vel placitis adverſus liberos homines nullatenus admitterentur in teſtimonium. Cui rei dilectus filius noſter Ludovicus Francorum Rex pro utilitate eccleſiaſtica ita conſulendum arbitratus eſt ut Epiſcoporum ac procerum conſilio & aſſenſu inſtitueret Pariſienſis Eccleſiae famulos in omnibus cauſis, placitis, & negotiis adverſus omnes homines tam liberos quam ſervos liberam & perfectam habere teſtificandi & bellandi licentiam, ita ut nemo eorum teſtimonio pro eccleſiaſticae ſervitutis occaſione calumniam inferat. Nos itaque petitionem veſtram rationabilem perpendentes, id ipſum pro eccleſiaſticae utilitatis & juſtitiae intuitu decreti noſtri aſſertione firmamus. Neque enim aequum eſt eccleſiaſticam familiam iiſdem conditionibus coërceri quibus ſervi ſecularium hominum coërcentur. Sicut igitur praenominatus Francorum Rex regia benignitate inſtituit, ita nos Eccleſiae veſtrae familiam, quae ſub Epiſcopi ſeu Canonicorum jure conſiſtit, hac noſtrae auctoritatis conceſſione donamus ut in forenſibus & civilibus cauſis vel placitis adverſus quaslibet ſeculares perſonas in teſtimonium efficaciter admittatur, nec propter eccleſiaſticae clientelae obnoxietatem, ſi alia non impediunt, eorum teſtimonium refutetur.

Ego Paſchalis catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus ſubſcripſi.

Datum Beneventi per manum Johannis ſanctae Romanae Eccleſiae Diaconi Cardinalis ac Bibliothecarii IX. Kalendas Februarii, Indictione ſexta, incar-
MCXIII. nationis dominicae anno * MCXIV. pontificatus autem Domini Paſchalis ſecundi Papae anno XIV.

EJUSDEM PASCHALIS

Epiſtola ad Joannem Priorem Eccleſiæ beati Petri de Valeriis in Septimania.

Anno 1114. PAſchalis Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio Johanni Priori Eccleſiae beati Petri de Valeriis ejuſque ſucceſſoribus canonice ſubſtituendis in perpetuum. Apoſtolicae ſedis auctoritate debitoque compellimur pro univerſarum Eccleſiarum ſtatu ſatagere, & earum maxime quae ſedi eidem tamquam jure proprio ſubjectae ſunt, quieti auxiliante Domino providere. Eapropter, fili cariſſime Johannes, petitionibus tuis non immerito duximus annuendum, ut Eccleſiam ſancti Petri de Valeriis, cui per noſtram inſtitutionem Deo auctore praeſides, apoſtolicae ſedis privilegio muniremus. Is ſiquidem locus, licet incultus ac ſolitarius, cum ex traditione veteri beati Petri nomine haberetur inſignis, a poſſeſſoribus loci, dominis videlicet Rainardo Amati & filiis ejus Bernardo & Ermengaudo, per manus Framaldi apoſtolicae Eccleſiae Presbyteri in jus ac poſſeſſionem ſedis apoſtolicae traditus eſt, ac deinceps multorum fidelium collationibus ampliatus. Ipſum itaque locum ab omnium mortalium poteſtate, invaſione, oppreſſione, ac gravamine liberum ſemper manere decernimus, ſicut in praeſenti octava indictione ſuis finibus ambitur, ſcilicet ab ipſo colle ſuper Guaidam, inde ſuper Montem Rotundum, & ſuper initium vallis leporariae, inde ad alodium de Bochet, & uſque ad ipſum Portellum, inde ad Pertuſatas & ad Guaitam, & ſuper Embriciatas, ſuper campum Ardonis & ſuper Malam Celatam uſque ad mare. Quicquid itaque infra hos fines continetur, cultum ſive incultum, ſive paſcua, piſcariae, ſtagna, ſalinae, cum decimis & primiciis ſeu aliis pertinentiis ſuis, totum integrum ac illibatum in uſus praefatae Eccleſiae beati Petri ac ſervorum Dei ibidem degentium conſervetur. Quicquid praeterea in praeſenti octava indictione eadem Eccleſia legitime poſſidet, vel in futurum largiente Deo, conceſſione Pontificum, liberalitate Principum, vel oblatione fidelium juſte atque canonice poterit adipiſci, firma vobis veſtriſque ſucceſſoribus & illibata permaneant. Laicos ſane ſeu Clericos ſeculariter viventes ad converſionem ſuſcipere nullius Epiſcopi vel Praepoſiti contradictio vos inhibeat. Sepulturam vero ejuſdem loci omnino liberam eſſe decernimus, ut eorum qui illic ſepeliri deliberaverint devotioni & extremae voluntati, niſi forte excommunicati ſint, nullus obſiſtat. Ad haec adicimus ut nulli Epiſcoporum facultas ſit locum ipſum interdictioni vel excommunicationi ſubicere vel aliquos ab ejus officiis & oblationibus prohibere, ut fratres iidem Romanae libertatis gratia potientes omnipotentis Dei ſervitiis licentius vacare praevaleant. Chriſma, oleum ſanctum, conſecrationes altarium, ordinationes Clericorum qui ad ſacros ſunt ordines promovendi, ab Epiſcopo in cujus dioceſi eſtis accipietis; ſi quidem gratiam atque communionem apoſtolicæ ſedis habuerit, & ſi ea gratis & ſine pravitate voluerit exhibere. Alioquin liceat vobis catholicum quem malueritis adire antiſtitem & ab eo conſecrationum ſacramenta ſuſcipere; qui apoſtolicae ſedis fultus auctoritate quae poſtulatur indulgeat. Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat eandem Eccleſiam temere perturbare, aut ejus poſſeſſiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, vel temerariis vexationibus fatigare; ſed omnia integra conſerventur eorum pro quorum ſuſtentatione & gubernatione conceſſa ſunt uſibus omnimodis profutura. Ad indicium autem perceptae a Romana Eccleſia libertatis ſolidos quinque denariorum Lucenſium quot annis Lateranenſi palatio perſolvetis. Si qua igitur in futurum eccleſiaſtica quaelibet ſeculariſve perſona, hanc noſtrae conſtitutionis paginam ſciens, contra eam temere venire tentaverit, ſecundo tertiove commonita ſi non ſatisfactione congrua emendaverit, poteſtatis honoriſque ſui dignitate careat, reamque ſe divino judicio exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat, & a ſacratiſſimo corpore & ſanguine Dei & Domini Redemptoris noſtri Jeſu Chriſti aliena fiat, atque in extremo examine diſtrictae ultioni ſubjaceat. Cunctis autem eidem loco juſta ſervantibus ſit pax Domini noſtri Jeſu Chriſti; quatenus & hic fructum bonae actionis percipiant, & apud diſtrictum judicem praemia aeternae pacis inveniant. Amen.

Ego Paſchalis catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus.

Datum Laterani per manum Johannis ſanctae Romanae Eccleſiae Diaconi Cardinalis ac Bibliothecarii quarto nonas Decembris, Indictione octava, incarnationis dominicae anno milleſimo centeſimo decimo quarto, pontificatus autem Domini Paſchalis ſecundi Papae decimo ſexto.

GREGORII PAPÆ VIII.

Seu potius Burdini epiſtola ad Henricum V. Imperatorem.

G. Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilectiſſimo filio H. Romanorum Imperatori ſemper augu- Ex L. VII. Miſc. Bal. pag. 167.
ſto ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Poſtremae litterae quae per noſtrum pedites veſtri magnificentia tranſmiſit imperii plurimum, ſereniſſime fili, dulcedinis habuere, ſed intus duobus claſu vel utilitatis omnino nihil, onuſtae quidem floribus, ſpem maximam promittentes, ſed majori fructu divina deſperatione praebentes una nuntios afferebatur tranſmittendo a curia quia XIIII. K. Novemb. celebrari debuit, altera quae Marchionibus multis comminationibus invitatos ad auxilium noſtrum pollicebatur venturos. Porro venit ad nos Warnerus cum LXX. pene militibus; qui fere per dies XV. nobiſcum commoratus, ſumpto pretio Judae Scarioti ſine licentia recedens plus nobis contulit debilitatis quam virium noſtris abſtulit inimicis, nos praeſens potius

impe-

impedivit quam praeſens vel abſens noſtris nocuerit adverſariis. Fredericus autem poſtquam curandi per adventum praeſenſit a nobis recedens nihil apud nos dignum memoria reliquit. De procurando incerti eramus quid facile * conaretur, cum litteris frequenter vocatus & nuntiis nil boni reſpondiſſet & ſuis potius quam noſtris inhiare commodis videretur. de quo plurimi fidelium accumabant quam veſtra velit moderatio deſignare. Exitus rerum ſatis intentionem cordium demonſtrabit. Sed quaerit nodum in ſcirpo. Quae fides ſperat in illo cujus nunquam habuit dilectionem. In hoc potiſſimum neque vobis non etiam inutile quod, ut credimus, veſtra putat ſerenitas nos de parte veſtra aliquod habere ſubſidium, cum nobis plus omnibus hoſtibus obfuerunt quos juviſſe aeſtimatis. Inde nobis pericula, tot anguſtiae, quot & quanta ſcribere nequimus & non putamus evadere auxiliorum pecunia. Confundo tempora, in graviora dilabimur juxta proverbium vulgi, Expectando tranſit temporis neſcis quando. Dicite quae tanta ſaevitia unde manſuetudini talis potuit impietas accidere, quia ſic noſtri voluiſtis oblíviſci nec in tantis manus porrigere periculis, ut mirentur omnes qui noverunt & nos ipſi quoque criminentur inimici aut aliud vos tractare atque aliud liga proferre unde terror fidelibus & hoſtibus audaciae fomenta parentur. Teſtis noſtrae eſt altiſſimus conſcientiae, cujus intuitus omnium ſecretorum rimatur arcana, quia pro veritate Dei, & defenſione juſtitiae, clementiſſime fili, quo nihil eſt vobis ſuo ſole carius, illa patimur quae intoleranda videntur, ne locum victoriae haereticorum ſuperſtitio rapiat aut veritas mendacio ſuccumbat, vel ſanctorum patrum auctoritas deſtruatur, aut veſtri dignitas Imperii, quam ad * una manus Eccleſiae Deus inſtituit, in nihilum . . . . .

* facere

* juvamen

Reliqua deſiderantur.

CALLISTI II. PAPÆ

Epiſtola ad Berengarium Abbatem monaſterii Craſſenſis in Septimania.

Ex L. II. Miſc. Bal. pag. 192.

An. 1119.

CAlixtus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio Berengario Craſſenſis monaſterii Abbati ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Et juſtitiae ratio & rationis ordo nos admonet & compellit Eccleſiarum deſtitutioni paterna ſollicitudine providere, illarum maxime quae ſpecialiter ad ſedem videntur apoſtolicam pertinere. Siquidem beati Petri de Valeriis Eccleſia, quae ſanctae Romanae Eccleſiae juris eſt, interius exteriuſque attrita & tam in ſpiritualibus quam etiam in temporalibus plurimum diminuta eſt. Eapropter nos eidem loco affectione debita providentes, tibi, dilecte in Chriſto fili Berengari Abbas, tuiſque ſucceſſoribus ſub cenſu annuo duorum aureorum regendum diſponendumque committimus cum omnibus ad ipſum pertinentibus & cum omni libertate atque immunitate quam ei Dominus praedeceſſor noſter ſanctae memoriae Paſchalis Papa per privilegii ſui paginam conceſſiſſe dinoſcitur, quandiu videlicet vos apoſtolicae ſedis communionem & gratiam habueritis, & in monaſterio veſtro monaſtici ordinis diſciplina Domino praeſtante viguerit. Confidimus enim de omnipotentis Dei miſericordia & religione veſtra quia per induſtriam veſtram locus ille in religionis ſtatum reduci & in temporalibus etiam debeat per Dei gratiam augmentari. Veſtra igitur intereſt & in Romanae deinceps Eccleſiae obedientia & ſervitio devotius & enixius permanere & de loci ipſius incremento ita ſollicitudinem gerere ut largiente Deo hac ſemper habeamini gratia digniores. Si qua ſane perſona temere, quod abſit, noſtrae huic commiſſioni obviare tentaverit, honoris & officii ſui periculum patiatur, aut excommunicationis ultione plectatur, niſi praeſumptionem ſuam digna ſatisfactione correxerit.

Ego Calixtus catholicae Eccleſiae Epiſcopus.
Ego Johannes Presbyter Cardinalis de Titulo ſancti Griſogoni.
Ego Petrus Diaconus Cardinalis ſanctorum Coſmae & Damiani.

Datum apud ſanctum Theodardum per manum Griſogoni ſanctae Romanae Eccleſiae Diaconi Cardinalis ac Bibliothecarii XIII. Kalendas Auguſti, Indictione XII. dominicae incarnationis anno MCXIX. pontificatus autem Domini Calixti ſecundi Papae anno primo.

Ejuſdem Epiſtola ad illuſtrem feminam Juſſolinam & filios ejus, ejuſdem argumenti cum ſuperiore.

CAlixtus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectae filiae Juſſolinae illuſtri feminae & filiis ejus Petro Sicardi & Rainardo de Perignano ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Gratias omnipotenti Deo & nobilitati veſtrae referimus quod beati Petri de Valeriis Eccleſiam, quae Romanae Eccleſiae juris eſt, tamquam boni patroni & juviſtis hactenus & foviſtis. Rogamus autem ut id ipſum deinceps melius per Dei gratiam faciatis. Nos enim deſtructioni ejuſdem loci affectione debita condolentes, eum dilecto filio noſtro Berengario Craſſenſi Abbati & ſucceſſoribus ejus regendum diſponendumque commiſimus cum omnibus honoribus & poſſeſſionibus ſuis & cum omni libertate & immunitate, ſicut in Domini praedeceſſoris noſtri ſanctae memoriae Paſchalis Papae privilegio continetur. Confidimus enim de omnipotentis Dei miſericordia quia per ejus induſtriam locus idem tam in ſpiritualibus quam in temporalibus etiam poterit reſtaurari. Iterum ergo dilectionem veſtram rogamus, & vobis in peccatorum veſtrorum remiſſionem injungimus, ut ſecundum datam divinitus facultatem praedictam Eccleſiam juvare amplius & ſuſtentare curetis. Si quis autem adverſus hanc commiſſionem noſtram agere tentaverit, vos eundem locum protectionis veſtrae auxilio defendatis. Omnipotens Dominus beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli precibus vos, quae ei placita ſunt operantes, ab omnibus peccatis abſolvat, & ad vitam perducat aeternam. Amen. Datum apud ſanctum Theudardum XIII. Kalendas Auguſti, Indictione XII.

A. 1119.

Ejuſdem Calliſti Bulla de privilegiis monaſterii ſanctae Mariae Joſaphat in dioeceſi Carnotenſi.

CAlixtus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio Girardo Abbati monaſterii ſanctae Mariae Joſaphat juxta Leugas in Carnotenſi videlicet parrochia ſiti, ejuſque ſucceſſoribus regulariter ſubſtituendis in perpetuum. Religioſis deſideriis dignum eſt facilem praebere conſenſum, ut fidelis devotio celerem ſortiatur effectum. Proinde nos, dilecte in Chriſto fili Giralde Abbas, tam tuis quam venerabilis fratris noſtri Gaufridi Carnotenſis Epiſcopi petitionibus annuentes, beatae Mariae monaſterium, cui Deo auctore praeſides, in apoſtolicae ſedis tutelam excipimus, & contra pravorum hominum nequitiam auctoritatis noſtrae privilegio communimus. Statuimus enim ut quaecunque bona, quaſcunque poſſeſſiones idem coenobium in praeſenti legitime poſſidet, ſive in futurum largiente Deo juſte ac canonice poterit adipiſci, firma tibi tuiſque ſucceſſoribus & illibata permaneant. Eccleſiam ſcilicet ſancti Martini de Operatorio, & Eccleſiam ſancti Arnulfi, cum decimis & terra quam dedit Goslenus de Leugis. Nulli ergo omnino hominum liceat idem monaſterium temere perturbare, aut ejus poſſeſſiones auferre, vel ablatas retinere, vel temerariis vexationibus fatigare: ſed omnia integra conſerventur

A. 1119.

tur eorum pro quorum ſuſtentatione & gubernatione conceſſa ſunt uſibus omnimodis profutura. Salva nimirum Carnotenſis Epiſcopi canonica reverentia. Si qua igitur in futurum eccleſiaſtica ſæcularisve perſona, hanc noſtrae conſtitutionis paginam ſciens, contra eam temere venire tentaverit, ſecundo tertiove commonita ſi non ſatisfactione congrua emendaverit, poteſtatis honoriſque ſui dignitate careat, reamque ſe divino judicio exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat, & a ſacratiſſimo corpore ac ſanguine Dei & Domini Redemptoris noſtri Jeſu Chriſti aliena fiat, atque in extremo examine diſtrictæ ultioni ſubjaceat. Cunctis autem eidem loco juſta ſervantibus ſit pax Domini noſtri Jeſu Chriſti; quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud diſtrictum judicem praemia æternae pacis inveniant. Amen.

Ego Calixtus catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus.

Datum Remis per manum Griſogoni S. R. E. Diaconi Cardinalis ac Bibliothecarii, Kal. Novembris, Indictione XII. incarnationis dominicæ anno MCXIX. pontificatus autem Domini Calixti II. Papæ anno primo.

Ejuſdem Epiſtola ad Marbodum Epiſcopum Redonenſem.

An. 1120. CAlixtus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri Marbodo Redonenſi Epiſcopo ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Prudentiae tuae gratias agimus quod datam ſuper Abbatem ſancti Melanii & monachos pro contumacia ſua excommunicationis ſententiam firmiter hactenus obſervaſti. Rogamus autem & praecipimus ut & deinceps id ipſum facias, donec Canonicis ſecundum mandatum noſtrum plenarie reveſtitis, Abbas ipſe cum monachis & cum Canonicorum teſtificatione ad nos veniat, & de contemptu noſtro Eccleſiae judicio ſatisfaciat. Data Viennae Nonis Februarij.

Ejuſdem Calliſti Papæ epiſtola ad Girbertum Epiſcopum & Canonicos Pariſienſes.

An. 1123. CAlixtus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri Girberto Epiſcopo & Canonicis Pariſienſis Eccleſiae ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Apoſtolicae adminiſtrationis debito provocamur ſuam Eccleſiis dignitatem & juſtitiam conſervare. Quapropter veſtram matricem beatae Mariae Eccleſiam in ſuae dignitatis ſtatu volumus per Dei gratiam permanere. Pro praeſentis ſcripti ſtabilitate ſtatuimus ut omnes & Clerici & Abbates ad ſedem Pariſienſem pertinentes tibi, cariſſime frater Girberte Epiſcope, & ſucceſſoribus tuis debitam obedientiam & reverentiam ſemper exhibeant. Illud etiam juxta ſanctorum canonum cenſuram decernimus, ut ſi aliquis Eccleſiae Pariſienſis Canonicus ad epiſcopatus fuerit honorem promotus, & alterius Eccleſiae gubernacula beneficiaque ſuſceperit, illius de qua aſſumptus eſt privetur Eccleſiae canonica.

Datum Laterani V. Kalendas Aprilis, Indictione prima.

EPISTOLA

CALISTI II. PAPÆ

Ad Ludovicum VI. Regem Francorum.

Ex L. VII. Miſ. Baluz. pag. 137. CAlixtus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei cariſſimo in Chriſto filio Ludovico illuſtri & glorioſo Francorum Regi ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Venientem ad nos cum litteris tuis venerabilem fratrem noſtrum Robertum Attrebatenſem Epiſcopum pro dilectione tua & ſui ordinis reverentia paternae caritatis affectu ſuſcepimus, quem de jure Attrebatenſis parrochiae confratri noſtro Burchardo Cameracenſi Epiſcopo, qui adverſus eum in generali Concilio proclamationem fecerat, reſponſurum conſtituto die ad noſtram vocaveramus praeſentiam, eumque praefixo termino ſe noſtro praeſentaret conſpectui, per quaſdam nobis eſt litteras nuntiatum Cameracenſem Epiſcopum ad nos pro executione ſui negotii venientem ab Imperatore uſque ad mutuum quod cum eo ſumus habituri colloquium fuiſſe detentum, ideoque in alterius partis abſentia eandem cauſam diſcutere certis rationibus non valuimus. Quocirca eum ad Eccleſiam ſuam cum gratia noſtra remiſimus. In colloquio autem illo bonum quod operante Domino operati fuerimus tibi tanquam dilectiſſimo noſtro & Eccleſiae filio ſignificare curabimus. Uxorem tuam Adelaidem Reginam dilectam neptem noſtram & filios tuos cariſſimos nepotes noſtros Philippum, Ludovicum, Henricum per te ſalutamus & benedictionis beati Petri & noſtrae participes fieri deſideramus. Data Laterani XI. Kalend. Martii.

INNOCENTII II. PAPÆ

Epiſtola ad Abbatem & monachos Beccenſes.

INnocentius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis Letardo Abbati & monachis Beccenſis monaſterii ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Quotiens illud a nobis petitur quod rationi & honeſtati convenire cognoſcitur, animo nos decet libenti concedere & petentium deſideriis congruum impertiri ſuffragium. Ideoque venerabilis fratris noſtri Rotrodi Ebroicenſis Epiſcopi precibus inclinati, Eccleſiam ſanctae trinitatis de Bellomonte cum omnibus quae tam ex dono Rogerii de Bellomonte & Roberti filii ſui & Galeranni quoque Comitis quam aliorum Dei fidelium in praeſentiarum juſte & canonice poſſidet, aut in futurum juſtis modis praeſtante Domino poterit adipiſci, quemadmodum ab eodem fratre noſtro conſenſu Galeranni Comitis Mellenti vobis rationabiliter conceſſa eſt, confirmamus & praeſenti ſcripti pagina communimus. Salvis praebendis Canonicorum ſuperſtitum, qui ante hoc tempus in ipſa Eccleſia ordinati ſunt. Si quis autem hujus noſtrae conſtitutionis & confirmationis paginam ſciens contra eam venire tentaverit, ſecundo tertiove commonitus ſi non reatum ſuum congrua ſatisfactione correxerit, indignationem Dei omnipotentis & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Data Lateranis VI. Kal. Martii.

Ejuſdem Papae Innocentii epiſtola ad eoſdem.

INnocentius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis L. Abbati & fratribus Beccenſis monaſterii ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Super his quae de veſtra religione & honeſtate ad noſtram audientiam perferuntur omnipotentem Dominum collaudamus, veſtraeque devotioni plurimum congaudemus. Expedit igitur ut quanto periculoſiora tempora inſtare noſcuntur, tanto propentius divinae majeſtatis clementiam imploretis, quatinus Eccleſiae ſuae diutinis afflictionibus fatigatae pacem conferre dignetur & fideles atque catholicos a ſuis laboribus relevare. Non enim ambigimus quin Chriſtus in navi dormiens veſtris & aliorum religioſorum vocibus velociter excitetur & poſt procellas ac turbines magna tranquillitas ſubſequatur. Hoc autem ſcitote, quoniam monaſterium atque collegium veſtrum affectio-

ſectione paterna diligimus & pro commiſſo nobis officio in quibus neceſſarium fuerit volumus confovere. Pro libro ſane a veſtra devotioue nobis tranſmiſſo multimodas vobis gratias referimus. Data Piſis VII. Idus Auguſti.

Ego Innocentius catholicae Eccleſiae Epiſcopus SS. Datum Remis per manum Haymirici ſanctae Romanae Eccleſiae Diaconi Cardinalis & Cancellarii IV. Kal. Novembris, Indictione X. incarnationis dominicae anno MCXXXI. pontificatus vero Domini Innocentii Papae ſecundi anno ſecundo.

INNOCENTII II. PAPÆ

Epiſtola ad Ulgerium Epiſcopum Andegavenſem, de confirmatione poſſeſſionum & privilegiorum Eccleſiæ Andegavenſis.

Ex L. II. Miſc. Bal. pag. 198.

An. 1131.

INnocentius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri Ulgerio Andegavenſi Epiſcopo ejuſque ſucceſſoribus canonice ſubſtituendis in perpetuum. In eminenti apoſtolicae ſedis ſpecula diſponente Domino conſtituti, ex injuncto nobis a Deo apoſtolatus officio religioſos viros debemus diligere & eorum loca ſanctae Romanae Eccleſiae munimine defenſare. Æquum etenim ac rationabile eſt ut quos erga beatum Petrum & nos ipſos in opportunitatibus fideles & devotos eſſe cognoſcimus, eos & a pravorum hominum nequitia tueamur & in ſuis petitionibus clementer exaudire curemus. Proinde, venerabilis frater Ulgeri Epiſcope, vir ſiquidem prudens ac religionis amator, tuis juſtis poſtulationibus aſſenſum praebentes, Andegavenſem Eccleſiam, cui Deo auctore praeeſſe dinoſceris, praeſentis ſcripti patrocinio communimus, ſtatuentes ut quaecunque poſſeſſiones quaecunque bona in praeſentiarum ad eandem Eccleſiam juſte & canonice pertinere noſcuntur, aut in futurum largitione Regum, liberalitate Principum, oblatione fidelium, ſeu aliis juſtis modis auxiliante Domino poterit adipiſci, firma tibi tuiſque ſucceſſoribus & illibata permaneant; in quibus haec propriis nominibus annotanda ſubjunximus. Eccleſiam videlicet beati Johannis Baptiſtae quae in Andegavis civitatis ſuburbio ſita eſt, quam nimirum illuſtris vir Gaufridus Comes junior tibi reddidit, ut videlicet tam tu quam ſucceſſores tui jus pleniſſimum dominii & Abbatis ſtatuendi in ea Canonicos, & tam in praebendis quam in aliis omnibus rebus ad ipſam pertinentibus diſponendi facultatem liberam habeatis. Prohibemus autem ne quis praebendam aut decanatum ipſius Eccleſiae, uſque dum perſona de medio ſublata fuerit, donet alicui vel promittat. Deteſtabiles vero illas & homicidii reas expectationes & ſucceſſiones damnamus, nec qualibet perſona tale donum vel promiſſum ſuſcipere vel Capitulum concedere audeat. Hoc quoque penitus admonemus, ne quiſquam laicus jus aliquod in eadem Eccleſia vel in aliqua ipſius Eccleſiae praebenda praeſumat expetere vel aliquid redditumm ejus expetere. Porro Eccleſias & villas Chureii & Solonae cum omnibus ſuis appendiciis, quemadmodum a nobili viro Roberto de Buſenciaco tibi & Eccleſiae tuae ſunt traditae ac conceſſae, apoſtolica auctoritate firmamus. Nulli ergo omnino hominum liceat praedictam Eccleſiam temere perturbare aut ejus poſſeſſiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, aut aliquibus moleſtiis fatigare, ſed omnia integra conſerventur eorum pro quorum gubernatione ac ſuſtentatione conceſſa ſunt uſibus profutura. Si qua igitur in futurum eccleſiaſtica ſecularisve perſona, hanc noſtrae conſtitutionis paginam ſciens, contra eam temere venire tentaverit, ſecundo tertiove commonita ſi non ſatisfactione congrua emendaverit, poteſtatis honoriſque dignitate careat, reamque ſe divino judicio exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat, & a ſacratiſſimo corpore & ſanguine Dei ac Domini redemptoris Jeſu Chriſti aliena fiat, atque in extremo examine diſtrictae ultioni ſubjaceat. Cunctis autem eidem loco juſta ſervantibus ſit pax Domini noſtri Jeſu Chriſti, quatinus fructum bonae actionis percipiant, & apud diſtrictum judicem praemia aeternae pacis inveniant.

ULGERII EPISCOPI ANDEGAVENSIS

Relatio ad Innocentium II. Papam pro monaſterio Rotenſi adverſus monachos Vindocinenſes.

UNice Pater orbis & Domine. Caritas & pietas nos impellunt ut reſpondeamus pro Johanne paupere & pro loco ſuo pauperrimo, quos Vindocinenſis Abbas & monachi aptitudine ſuae affinitatis & mole facultatum ſuarum, quas ipſi habent nimias, moliuntur ſuffocare, Domine mi Papa Innocenti. Cum pauper iſte tandem ad nos defeſſis alis pervenerit, nullum praemiſit, nullum ſecum adduxit, nullum qui ſequeretur ex condicto expectat vel expectavit. Solus eſt, impotens & pauper eſt. Solus a multis impetitur; impotens a potentibus, pauper a divitibus circumdatur. Anxiatus eſt in eo ſpiritus ejus. Ideo ſuccurrere ei deſidero; quia non eſt liberi nec Chriſtiani hominis, non ſubvenire oppreſſo. Iſte quidem ſervus veſter & fidelis pro poſſe ſuo, Canonicus eſt regularis Eccleſiae ſanctae Mariae de Boſco, quæ inter ſanctas habetur ſanctiſſima, ſed inter pauperes cognoſcitur eſſe pauperrima. Hinc, inquam, pauper filius ejus, pro paupere matre ſtatim pugnaturus, orat & ſupplicat pedibus majeſtatis veſtrae, & nos cum illo & pro illo oramus & ſupplicamus quatinus aures capitis veſtri & cordis dignemini convertere ad reſponſa ſuae defenſionis. Neque enim eſt nobis animus ſerenitatem & reverentiam veſtrae gravitatis otioſis ſermonibus detinere. Tullio & Tullianis ſit ſua rhetorica. Sed puram veritatem, quae eum liberabit, & ea tantum quae ſibi ad hoc negotium ſint neceſſaria, ſimpliciter & ſuccincte vobis & curiae veſtrae praeſenti propoſuimus intimare.

II. Nobilis quidam de noſtratibus aedificavit duas Eccleſias, unam in abbatiam regularium Canonicorum, qui ex tunc in ea uſque modo devotiſſime Deo deſervierunt; alteram vero in Capellam & in oratorium ſibi & ſuae propriae familiae conſtruxit. Et hanc ipſam inter aedificandum dicitur, & recognoſcitur ab adverſario, illi regulari Eccleſiae, de qua ante diximus, contuliſſe. Haec autem Capella nihil omnino de reditu juris parrochialis poſſidebat. Sed permittentibus illis regularibus Canonicis quos jam commemoravimus, ille idem Dominus Capellanos ſuos, quos feodatos habebat & habuerat jam antea multo tempore, aſſignavit ei, ut inibi more canonico celebrarent divinum officium in honorem Dei & piiſſimi Nicolai: quorum poſſeſſiones erant in cenſivis, in agriculturis, in vendis forenſibus, in furnis, in molendinis, & in his quae fuerant excerpta de dominicatura & de menſa ipſius Domini; quae licenter poſſet dediſſe alieni ſuorum militi ſive clienti, ſi placuiſſet, aut mimo, aut hiſtrioni, ſi leviter agere voluiſſet. Vide infra pag. 16.

Poſtmodum vero filius filii illius intelligens illam regularem Eccleſiam plus nimis indigere, quia ſita eſt in terra ſterili, in locis paluſtribus atque ſilveſtribus, unde ipſa Eccleſia de Boſco nominatur, ad perficiendum hoc quod ſuus anteceſſor inceperat animum intendit, & ad ſupplementum inopiae victus & veſtitus pauperum fratrum, Capellam quam ſaepe replicamus cum tota capellania jam multotiens nominatae abbatiae dedit. Verum ut hoc ſuum deſiderium recto itinere incederet & debito ordine cederet, quicquid dominationis, quicquid poteſtatis in eam habuit, totum id penitus refutavit & poſuit in manu Domini mei Rainaldi venerabilis ante Andegavenſis Epi-

Epiſcopi & modo Remenſis Archiepiſcopi, affectuoſe depoſcens quatinus hoc ſuum depoſitum illi regulari monaſterio quod multotiens revoluimus tam redderet quam donaret.

III. Sane Dominus meus ille Epiſcopus, valde congratulatus ante de tanto incremento illius indigentis Eccleſiae, ſicut ſuſcepit de manu illius nobilis, ſic inveſtivit illam pauperem abbatiolam de iſta Capella in manibus Albini Abbatis, tradendo ei claves illius Capellae, tradendo ei cordas ſignorum ejus, necnon & chartam conſtitutionis ejuſdem, inſuper & libros, & ſi qua ſunt alia. Hoc autem conceſſerunt Capellani ſervitio ipſius Capellae attitulati, & ſe ipſos & ſuas capellanias, ſive mavis dicere praebendas, in manu Abbatis & diſpoſitione ejus reddi-
Vide infra pag. 18. derunt. Hoc conceſſit Archipresbyter loci illius Rainaldus, & noſter Decanus Normannus, & noſtrum Capitulum, quorum illa Capellá cenſualis erat. Et hoc conceſſi ego Ulgerius, qui eo tempore indignus adminiſtrabam officium archidiaconatus, hac conditione, ut numerus ſervientium non diminueretur.

IV. Et ut hoc totum opus perfectiſſimam conſummationem ſortiretur, ipſum Abbatem Albinum deſtinavit idem Dominus meus Epiſcopus ad Dominum noſtrum Papam benedictum Paſchalem, orans & ſupplicans ei ut dexteram dignationis ſuae huic eleemoſynae imponeret, & hanc Capellam illi abbatiae, de qua nobis eſt ſermo, daret & concederet & apoſtolica auctoritate confirmaret. Qui de more ſuae benignitatis tam dignis petitionibus, tam juſtis precibus inclinatus, rogata conceſſit, & per apoſtolica ſcripta, quae gratiſſima nobis in medium attulimus, & vobis, videte videte illa, oſtendimus & offerimus, hanc Capellam illi abbatiae confirmavit, &
Vide infra pag. 18. Albinum & ſocios ejus ſatis & ſuper ſatis laetos, laetiſſima ſit anima ejus, ad propria remiſit.

V. Ex illa autem die Abbas ſanctae Mariae de Boſco tenuit illam Capellam, non ut in ſuam, ſed vere ſuam, & habuit & obtinuit pleniſſimum jus in ea Abbatis & domini, cantando in ea privatim & publice pro velle ſuo, cantando in feſtis & in profeſtis diebus; & obeunte vel abeunte aliquo de Capellanis illius Capellae, Abbas in loco vacuo & jure ſuo ſubſtituit quem elegit, ſecularem quem voluit, & regularem quem placuit. Tenuit autem illa abbatia & poſſedit hanc Capellam, ut de antiqua donatione taceamus, in temporibus Domini noſtri Papae Paſchalis, quoad ipſe ſupervixit, & in diebus Domini noſtri Papae Calixti nobiliſſimi, & in diebus dulciſſimi Domini mei Papae Honorii, & in diebus veſtris Innocenti reverendiſſime.

VI. Uſque ad hoc momentum urbani & periti oratores non detrahebant nobis, eo quod auditis adverſariorum argumentis, ſtatim non in ea involavimus, & ad ſuccidenda ea non feſtinavimus. Per hanc enim viam rei geſtae narrationis liberius & compendioſius pedetentim ad illa accedemus, & ea ipſa maxime in quibus adverſarii plus confidunt, inutilia & futilia eſſe oſtendemus, & ariete rationis diruemus, aut quaſi quid habent vigoris & jurium magis ex noſtra parte quam ex parte adverſariorum ſtare probabimus.

VII. Abbas Vindocinenſis intendit in abbatiam ſanctae Mariae de Boſco & in hanc pauperem filiam ejus hoc modo. Injuſte tenetis capellam ſancti Nicolai de Credone, & injuſte nobis aufertis eam. Johannis eſt depulſio. Nec eam vobis auferimus, aut injuſte eam tenemus. Noſtra enim eſt ratione juris & longitudine quietae poſſeſſionis. Abbas Vindocinenſis ad probationem partis ſuae adduxit quod Rainaldus Remenſis Archiepiſcopus, qui ante erat Andegavenſis Epiſcopus, & Gilbertus Turonenſis Archiepiſcopus, adhibitis ſibi Ildeberto Cenomanenſi Epiſcopo & aliis ſapientibus, adjudicaverunt Eccleſiae Vindocinenſi inveſtituram Capellae ſancti Nicolai, & quod Papa Calixtus necnon Dominus noſter Innocentius & Petrus Leonis in tempore ſuae legationis idipſum confirmaverant. Inſuper aſtruit Abbas Vindocinenſis quod Gaufridum ſuum anteceſſorem Rainaldus dominus noſter Andegavenſis Epiſcopus de illa Capella inveſtierat judicio, & judicii & inveſtiturae teſtes literas ſigillatas ei fecerat, & quod illa Capella infra parrochiam ſancti Clementis, quae ſua eſt, facta ſit.

VIII. Johannes hic omnia haec infirmat. Illud quod judicium vel adjudicationem vocatis, ſi inoſfenſa majeſtate Domini mei Remenſis Archiepiſcopi poteſt dici, non fuit nec debet dici judicium, ſed potius praejudicium ſive peregrinum judicium; aut juſtum judicium non fuit, quia non fuit factum apud eum quem debuit, nec per eos quos debuit, nec eo modo quo debuit, nec eo loco, nec eo tempore, neque circa hos circa quos decuit. Apud eum apud quem debuit non fuit factum. Apud Papam duntaxat debuit judicari, non apud quemcunque alium, de re iſta quam magnificandus Paſchalis Papa dederat, quam conceſſerat, quam litteris & ſigillo ſuae auctoritatis confirmaverat. Per illos per quos debuit non fuit factum: quia in primis per Papam, & poſt ipſum, per Cardinales ſuos, & per eos quos admiſiſſet, & non per alios, debuit fieri. Unde nec per Turonenſem Archiepiſcopum nec per Cenomannenſem Epiſcopum debuit fieri. Inſuper autem adhuc dicunt Turonenſem Archiepiſcopum adjudicaſſe monachis illam infamem inveſtituram, immo inverſuram. Reſpondemus cauſam non adveniſſe ad ipſum Archiepiſcopum, nec delatam fuiſſe ad ipſum, ſed ipſum veniſſe ad cauſam hortatu & ducatu Vindocinenſis Abbatis, qui de feſto ſancti Mauricii intecto ipſum Archiepiſcopum extraxit, & Andegavi ſumptibus a Turoni abduxit, & ut ſuum cauſidicum pridie quam cauſa tractaretur, & quantocunque tempore ante Andegavi fuit, eum Abbas procuravit, & ab hoſpitio Abbatis ad cauſam cum Abbate venit, & a cauſa ad hoſpitium Abbatis cum Abbate rediit. Tunc temporis quicquid ſcivit & potuit ad opus Abbatis Vindocinenſis, & fecit & potuit. Et ideo nobis ſuſpectus fuit. Eo modo quo debuit factum non fuit: quia feſtum ſancti Bartholomaei tranſierat quando Epiſcopus diem ad agendum, videlicet craſtinum ab inſtante tunc feſto, praefixit. Illi autem quos Epiſcopus vocabat ad cauſam, cauſati ſunt brevitatem hujus termini & duritiam Credonenſis domini, qui eis ſaepius ſua auferebat, & aliquando Canonicum a ſe captum niſi redemptum abire non permittebat. Dictum etiam fuit ab illis quod illa Capella, pro qua ad cauſam vocabantur, abbatiae de Boſco erat. Ad cauſam equidem venirent die conſtituto; ſed cauſam non ingrederentur, niſi prius judicaretur ſi cauſae illae ſufficientes eſſent ad impetrandum ſibi ſalvum terminum & commodiorem. In illo termino cum utraque pars conveniſſet, & Abbas Vindocinenſis quaereret judicium de jamdicta Capella, reſpondit pars adverſa ſe cauſam illam non ingredi, niſi prius ſit judicatum ſi cauſae ſuperius dictae ſufficientes eſſent, ne eo die ratione poſſent cogi ad placitandum, ſicut & in poſitione illius termini ipſi determinaverant. Inſuper non fuerunt vocati ſecundo nec tertio. Eo loco quo debuit factum non fuit: quia nec ante Papam. Nec in loco juſſionis factum fuit: quia illi Clerici qui impetebantur, inducias ſex menſium ad agendum de vita ſua, ſcilicet de praebendis ſuis, de uſufructu quarum in ſervitio Dei vivere debebant, & ſervitio quarum ordinati erant, obtinere non potuerunt. Circa illos circa quos decuit factum non fuit: quia circa Abbatem & circa Canonicos regulares ſanctae Mariae de Boſco factum non fuit, quorum tantum erat & proprietas & poſſeſſio ſaepiſſime jam praefatae Capellae datae & confirmatae per Andegavenſem Epiſcopum, per Archidiaconum, per Archipresbyterum, per Decanum & Capitulum ſancti Mauricii, per Capellanos illius Capellae quae nobis eſt in ore, & ad cumulum, per Dominum noſtrum Papam magnificum & mirificum Paſchalem, cujus auctoritas ſupergreditur & excedit longe omnes donationes & confirmationes aliorum.

Unde

Unde nos confiſi de ſummi judicis miſericordia & veſtra, ſimiliter de Dei & noſtra & horum pauperum juſtitia, confidenter dicimus, quandoquidem illi regulares Canonici non fuerunt vocati ad cauſam nec judicati, illud quod hic judicium nominatur, circa hos circa quos decuit factum non fuit, nec illos regulares debere damnari, nec propter hoc a cauſa praecipitari, etiamſi illi ſeculares Capellani, cum ipſi eſſent Vicarii praedictorum regularium & officiales eorum & . . . . . . & inſtrumentum, pro culpa ſua & pro defectu ſuo a cauſa exciderunt. Immo nos affirmare credimus quod ſi argumenta adverſarii efficacia eſſent, ad removendos ſeculares Capellanos valerent, regularibus autem non obeſſent, ſed prodeſſent, cum ſecularium depoſitio regularium eſſet admiſſio, & cum regularium ipſorum ſit, & non alterius perſonae, in locum ipſius Capellae vacuum intrare, & vel ſibi retinere, vel alii quem eligent dare.

IX. Ad hoc quod dicunt adverſarii, Dominum Andegavenſem Epiſcopum inveſtituram feciſſe Gaufrido Vindocinenſi Abbati de Capella poſt hoc judicium, reſpondemus quod inveſtitura ex tali judicio non eſt approbanda, & nos deſiderare & deſiderando orare apoſtolicam dignitatem & ejus ſanctae curiae auctoritatem ut judicent utrum inveſtitura apud talem, & per tales, tali modo, tali loco, tali tempore, circa tales, facta & judicata, inveſtitura debeat eſſe vel dici, vel inverſura, cum a Papa & a curia ejus nulla niſi canonica fuerit ſic admittenda nec pro inveſtitura habenda, & cum illud quod vocant inveſtituram, in logis tantum & vocalis eſſet, non realis, neque materialis, & magis praeceps & feſtinata quam excogitata.

X. Ad hoc autem quod adverſarii dicunt, Rainaldum Epiſcopum Andegavenſem inveſtiviſſe Gaufridum Abbatem Vindocinenſem de Capella per clavem ipſius Capellae, reſpondemus quod huic argumento, immo arguto & arguendo mendacio, obviat, & quod multis Clericis & plurimis laicis patet Albericum ſacerdotem in memorata clave extracta de baltheo & ſua propria inſuper & viginti libris promiſſis Abbati Vindocinenſi redemiſſe filium ſuum Paganum monachum ab intolerabili jugo Vindocinenſis monaſterii, & cum redemptum reddidiſſe abbatiae ſancti Albini.

XI. Quod autem dicunt Andegavenſem Epiſcopum feciſſe chartam eis in teſtimonium judicii & inveſtiturae, magis videtur eis officere quam proficere, quia non fuit compoſita per eum qui ante erat magiſter ſcholarum; cum in Andegavenſi Eccleſia nulla charta de rebus ad Andegavenſem pertinentibus ſoleat recipi, niſi a magiſtro ſcholarum dictata & laudata fuerit. Addimus quod charta illa non continet primes noſtrae Eccleſiae: quibus quaecunque charta caret non tantum perdit auctoritatem, ſed etiam meretur calumniam.

XII. Contra hoc quod aſſerunt Dominum Calixtum Papam & vos & Dominum Petrum Leonis confirmaſſe tale judicium & talem inveſtituram, non eſt mirum ſi illa confirmaviſtis, qui nullum ſuper hoc ratiocinantem audiebatis. Verum Romana Eccleſia illius diſcretionis ſemper debet eſſe ut ſi aliquis ab ea falſitatem inducendo, vel veritatem tacendo, alicujus rei confirmationem injuſtam obtinuerit, agnita veritate, tali occaſione nulli rem ſuam debet auferre. Dominus Gaufridus Abbas, qui multum prudens & multum litteratus & multum eloquens fuit, ſatis oſtendit quod in his rationibus non multum confidebat, nec multum urgebant, qui Turonis, ubi vos & Abbas & nos vobiſcum eramus, de Capella illa nullum clamorem protulit; ſimiliter nec in celeberrimo Remenſi Concilio, ubi Archiepiſcopus Remenſis fuit, cui iſti innituntur, & ubi nos vobiſcum fuimus, ſuper hoc quod iſti clamant, clamorem ſive querelam ad aurem ſanctitatis veſtrae detulit. Ad ultimum, iſti regulares, qui modo poſſident, parati ſunt comprobare Capellam illam jam a triginta annis vel

Vide infra pag. 216.

a quadraginta fuiſſe datam Eccleſiae ſanctae Mariae de Boſco, ſine reclamatione legitima ſibi facta.

XIII. Nunc autem, Reverendiſſime Pater, pervolate partem adverſariorum & noſtram, & conferte auctores auctoribus, aſſenſores aſſenſoribus, modos modis, loca locis, tempora temporibus, impetitores impetitis, & quod etiam per nos non rogati faceretis, recte judicantes, ſaepiſſime jam commemoratae abbatiae de Boſco hoc ſuum ſatis parvum ſolatium adjudicate. Quod ſi apud veſtram ſublimitatem oratio noſtrae parvitatis nullius fuerit, commoveant viſcera veſtra paupertas hujus fratris & Eccleſiae ſuae pauperis humilitas: quia vos eſtis ſuſtentator pauperum, & pater orphanorum, & advocatus eorum. Vos eſtis judex judicum terrae. Sententia veſtra definit univerſas. Acceptio perſonarum non fuit apud Chriſtum, nec debet eſſe apud vos Vicarium ejus. Veſtrum eſt bene poſita confirmare. Amodo ſollicitudinem cauſae pauperis iſtius & fratrum ſuorum in ſinum clementiæ veſtræ projicio. Amodo curam hujus pauperis Johannis & aliorum fratrum ſuorum habeatis. Quia, Domine, tibi derelictus eſt pauper. Orphanorum, non dicam eris, ſed ſis adjutor.

INNOCENTII II. PAPÆ

Epiſtola ad Robertum Abbatem ſanctæ Mariæ de Rota in diœceſi Andegavenſi.

INnocentius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio Roberto Abbati ſanctae Mariae de Rota ejuſque ſucceſſoribus regulariter ſubſtituendis in perpetuum. Religioſis deſideriis facilem praebere debemus aſſenſum, ut fidelis devotio celerem ſortiatur effectum. Quocirca, dilecte in Domino fili Roberte Abbas, venerabilis fratris noſtri Ulgerii Andegavenſis Epiſcopi, religioſi utique, prudentis, ac diſcreti viri, certiſque experimentis in catholica fide probati, poſtulationibus annuentes, Eccleſiam beatae Mariae de Boſco, cui Deo auctore praeeſſe dinoſceris, ſub beati Petri & noſtra protectione ſuſcipimus, eamque praeſentis privilegii pagina communimus. In primis ſiquidem ſtatuentes ut ordo canonicus, qui ſecundum beati Auguſtini regulam ibidem eſt Deo propitio inſtitutus, in eodem loco perpetuis temporibus inviolabiliter conſervetur. Quaecunque praeterea bona, quaſcunque poſſeſſiones eadem Eccleſia in praeſentiarum juſte & canonice poſſidet, quaecunque etiam in futurum conceſſione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium, ſeu aliis juſtis modis largiente Domino poterit adipiſci, firma tibi tuiſque ſucceſſoribus & illibata ſerventur; in quibus haec propriis nominibus duximus exprimenda. Eccleſiam videlicet ſanctae Mariae de Liureio, Eccleſiam ſanctae Mariae de Camazeio cum Capellis ſuis, ſcilicet ſancti Petri & ſancti Leonardi, Eccleſiam ſancti Salvatoris, Eccleſiam ſancti Germani de Daona, Eccleſiam ſancti Petri de Vaus, Eccleſiam ſanctae Mariae de Ariſel, Eccleſiam ſancti Bomiri de Fonte cooperto, Eccleſiam ſancti Petri de Bremio, Eccleſiam ſanctae Mariae de Roalderia, Eccleſiam ſancti Germani, Eccleſiam ſanctae Mariae Villaepottus, Eccleſiam ſancti Petri de Chanceio, Capellam ſanctae Mariae de Portu Sononia, Capellam ſanctae Mariae de Pelton, Capellam ſancti Johannis de Longo-Alneto, Capellam ſanctae crucis de Cancellis, Capellam ſanctae Mariae Magdalenae Breliengaudi, Capellam ſancti Lamoerti, Capellam ſancti Dionyſii de Molendini Blochet. Concedimus etiam vobis dationem trium praebendarum in Eccleſia ſancti Nicolai Credonenſis tribus honeſtis Clericis; qui nimirum, poſt ſuſceptum a vobis beneficium, Andegavenſi Epiſcopo, remota exactionis moleſtia, praeſententur. Defuncto quoque aliquo eorum, quaelibet earundem præbendarum in ma-

A. 1136.

nu veſtra malo ſtudio minime teneatur, ſed abſque fruſtratoria dilatione a vobis honeſto Clerico praebeatur. Et quoniam idem locus frequentationi religioſorum virorum incongruus eſſe cognoſcitur, vobis ibidem habitare non liceat; ſed potius, ſicut ſtatutum eſt, in eodem loco ſex Canonici ſtatuantur. Menſura vero olei quae eidem Eccleſiae a vobis annualiter praeſtabatur, ulterius non detur. Decernimus ergo ut nulli omnino hominum fas ſit veſtram Eccleſiam temere perturbare, aut ejus poſſeſſiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, ſeu quibuslibet moleſtiis fatigare; ſed omnia integra conſerventur, eorum pro quorum ſuſtentatione conceſſa ſunt uſibus profutura. Salva ſiquidem Andecavenſis Epiſcopi debita juſtitia & reverentia. Si qua igitur in futurum eccleſiaſtica ſecularisve perſona, hujus noſtrae conſtitutionis paginam ſciens, contra eam temere venire tentaverit, ſecundo tertiove commonita ſi non reatum ſuum congrua ſatisfactione correxerit, excommunicationi ſubjaceat. Conſervantes autem eidem loco quae ſua ſunt, omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus gratiam conſequantur. Amen, Amen, Amen. Benevalete.

Ego Innocentius catholicae Eccleſiae Epiſcopus ſubſcripſi.

Ego Guillelmus Praeneſtinus Epiſcopus ſubſcripſi.

Ego Gregorius Diaconus Cardinalis ſanctorum Sergii & Bacchi ſubſcripſi.

Ego Ulgerius dictus Andecavenſis Epiſcopus ſubſcripſi.

Ego Guido Cardinalis ſancti Adriani ſubſcripſi.

Ego Vaſallus Diaconus Cardinalis ſancti Euſtachii ſubſcripſi.

Ego Griſogonus Diaconus Cardinalis ſanctae Mariae in Porticu ſubſcripſi.

Ego Litifredus Presbyter Cardinalis Tit. Veſtinae ſubſcripſi.

Ego Lucas Presbyter Cardinalis Tituli ſanctorum Johannis & Pauli ſubſcripſi.

Ego Guido indignus ſacerdos.

Ego Gregorius Cardinalis Presbyter Tituli ſanctae Priſcae ſubſcripſi.

Data Piſis per manum Aimerici S. R. E. Diaconi Cardinalis & Cancellarii VIII. Kalendas Februarii, Indictione XIII. incarnationis dominicae anno MCXXXVI. pontificatus Domni Innocentii Papae II. anno ſexto.

Viſum eſt hoc loco addere chartam de primo dono Eccleſiæ ſancti Nicolai de Credone, & bullam Paſchalis II. qua eandem monaſterio Rotenſi confirmat, quod utriuſque ſcripti mentio ſupra pag. 19 fiat in relatione Ulgerii Epiſcopi Andegavenſis. Addidimus etiam chartam qua ejuſdem monaſterii initia continentur, & eam quae agit de confirmatione ab Urbano II facta in Concilio Turonenſi. Hinc enim explicabuntur quæ de primordiis hujus Eccleſiæ & de judicio Turonenſi dicuntur pag. 15. & 17.

De primo dono Eccleſiae ſancti Nicolai de Credone.

Ego Albinus Abbas & Conventus ſanctae Mariae de Rota munimine & teſtimonio hujus paginae notum coactaneis noſtris & omnibus ſucceſſuris eſſe curavimus Hugonem de Credone Capellam ſancti Nicolai, quae eſt in Credonenſi oppido, cum pertinentiis ejus in manu Raginaldi Andecavenſis Epiſcopi ad hoc poſuiſſe ut ipſe Rainaldus eam cum ipſis pertinentiis Eccleſiae noſtrae & nobis donaret in perpetuum habendam, & ipſum Rainaldum nobis eam & Eccleſiae noſtrae dediſſe. Sane id conceſſit Ulgerius, qui tunc erat Archidiaconus, & Rainaldus Archipresbyter. Conceſſerunt etiam Clerici praefatae Eccleſiae, Albericus, Theobaudus, Rainaldus, Guarinus, Teobaudus, Guillelmus, Calepinus, Petrus. Ipſum firmatum fuit in Capitulo ſancti Mauritii Andegavenſis, conſedentibus & concedentibus quorum nomina ſubſcripta ſunt. Normannus Decanus Andecavenſis audivit & conceſſit. Richardus, Normannus Archidiaconus, Grafio, Guibertus, Guillelmus, Obertus, Haimericus, Ulgerius, & alii. Hoc donum & hanc conceſſionem fecit ſtabilius & firmius auctoritas Paſchalis Papae, qui litteris & ſigillo ſuo Eccleſiae de Boſco ei deſervientibus fratribus & deſervituris cum ſuis pertinentiis poſſidendam conſtituit.

Privilegium de eodem dono ſancti Nicolai.

PAſchalis Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis Albino Abbati & Canonicis ſanctae Mariae de Boſco ſalutem & apoſtolicam benedictionem. An. 1117.
Quia vos ad videndum Deum vacare cognovimus, nos juxta petitionem veſtram quieti veſtrae benignius providemus. Eapropter Capellam illam beati Nicolai quam in caſtello Credonis per manum Rainaldi Andecavenſis Epiſcopi ſuſcepiſtis, nos vobis per decreti praeſentis paginam confirmamus, quam videlicet idem Rainaldus Epiſcopus de Hugonis Credonenſis poteſtate receperat. Sicut ergo ab eo vobis conceſſa & tradita eſt, ita vobis in perpetuum quietam & integram cum omnibus appendiciis ſuis manere cenſemus. Salvo nimirum cenſu annuo ſolidorum decem, qui matrici Eccleſiae beati Mauritii perſolvendi ſunt. Univerſa enim praedia & dona quae ſupradicti Hugonis avus Rainaldus eidem Capellae de ſuo jure obtulit & ſcripti aſſertione contradidit, quaeque ab ipſius Rainaldi filio Mauritio collata ſunt, quieta vobis & integra in perpetuum manere ſancimus. Data Beneventi II. Non. Aprilis, Indictione decima.

FUNDATIO ECCLESIÆ

Sanctæ Mariæ de Rota.

DUm divina pietas quotidie nos admoneat dicens, *Date eleemoſynam, & omnia munda ſunt vobis. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula*, idcirco ego Raginaldus Roberti Burgundi filius pro Dei omnipotentis amore, & pro retributione animae meæ, ut pius Dominus eripere me dignetur a perpetua morte, pro anima patris ac matris, necnon & uxoris meæ, quoddam boſcum meum Credonenſi caſtro proximum ad ædificandam ibi Eccleſiam beatae & glorioſae virginis Mariae de jure meo in jus Canonicorum ſub beati Auguſtini regula in eadem Eccleſia degentium perpetuo transfundo ita ſolidum & a conſuetudinibus omnibus exceptum qualiter a Fulcone Andegavenſi Comite juniori ſolidum & quietum illud uſque in praeſentem diem tenui & teneo; ea ſiquidem conditione ut nullus alius ordo intra praefatam Eccleſiam aut in praeſenti aut in futuro præter Canonicorum canonice illic habitantium admittatur. Ut autem hoc donum meum inviolabilem obtineat firmitatem, notum facio præſentibus & poſteris meis hanc inveſtitionem Andegavis factam eſſe ſupradictae Eccleſiae & ejuſdem loci fratribus in camera & in domni Gaufridi Epiſcopi praeſentia, vidente & concedente Mauricio & Henrico & Roberto filiis meis. Et ut hæc donatio rata & inviolabilis perpetuo ſubſiſtat, manu propria ſubterſcripſi. Data Andegavis III. Idus Februarii, in craſtino dedicationis baſilicæ beati Nicolai.

In nomine Domini, ego Hugo Lugdunenſis Archiepiſcopus ſubſcripſi.

Signum Raginaldi Credonenſis.

Ego Gaufridus Andegavenſis Epiſcopus rogatus conceſſi.

Si-

Signum Amati. Ego Amatus gratia Dei Burdegalenſis Archiepiſcopus & ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Legatus laudo & confirmo.
Signum Ivonis Carnotenſis Epiſcopi.
Signum Hoelli ſanctae Cenomanenſis Eccleſiae Epiſcopi.
Ego Gualterus gratia Dei Albanenſis Eccleſiae Epiſcopus ſubſcripſi.
Signum Guarneri Archidiaconi.
Conceſſit etiam Raginaldus Credonenſis & Mauritius filius ejus ſupradictae Eccleſiae & loci fratribus quidquid de fevo ſuo in qnocunque loco amplius emerint, ſeu quicquid eidem Eccleſiae attribuetur de rebus ad ſuum dominium pertinentibus, teſte Matthaeo Suhardi filio & Radulpho de Pochoneria hominibus ſuis. Datum anno Domini MLXXXXIII.

Facta igitur hac conceſſione a Raginaldo Credonenſi, firmata eſt haec charta in ſuperiori camera Gaufridi Andegavenſis Epiſcopi junioris per impoſitionem manus Urbani II. Papae & per beati Petri auctoritatem pridie Idus Februarii In primo anno ordinationis Gaufridi junioris Epiſcopi, in nono ordinationis Urbani praedicti Papae, ipſo Gaufrido juniori Epiſcopo vidente & laudante, laudante Epiſcopo Signenſi, Teuthione, Alberto, Rangerio Cardinalibus videntibus & laudantibus. Affuerunt etiam de Clericis Papae, Emorrandus de Seiſſuns, Milo ſancti Albini monachus. De Clericis Andegavenſis Epiſcopi, Willelmus de ſancto Laudo, Goffridus Widonis filius. De Clericis in praefata Eccleſia ſub regula degentibus, Robertus & Quintinus, & duo Hervei, & alii duo.
Signum Aldeberti Primatis Bituricenſis.
Ego Wido gratia Dei Viennenſium Archiepiſcopus ſubſcripſi.
Ego Geraldus Morinorum Epiſcopus ſubſcripſi.
Signum Renerii Canonici Malleonenſis.
Ego Rangerius Cardinalis ſuſcripſi.
Signum Fulconis Andegavenſis Comitis.
His audientibus, Clarembaldo de Rupeforti, & Hieronymo fratre ejus, & Goffrido Fulcredo, & Hugone de Pocejo.
Haec ſecunda ſanctio facta eſt Turonenſi Concilio, Apoſtolico viro Miſſam devotiſſime celebrante, XII. Kalendas Aprilis, luna exiſtente XXII. anno MXCVI. incarnati verbi, Philippo Rege Francorum imperium tenente.
Signum magiſtri Mainegaudi.
Signum Guillelmi electi de Claromonte.
Signum Raginaldi Andegavenſis junioris Epiſcopi.
Signum Radulphi Archiepiſcopi Turonenſis.

EUGENII III.

Epiſtola ad Petrum Regenſem, & Bertrandum Forojulienſem Epiſcopos.

Ex L. II. Miſc. Bal. pag. 222.

An. 1145.

EUgenius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabilibus fratribus P. Regenſi & B. Forojulienſi Epiſcopis ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Bariolenſis Eccleſia beati Petri juris exiſtit, & ad ejus proprietatem & defenſionem ſpecialiter pertinet. Unde nobis eſt injuncta neceſſitas ipſam & alias ſibi pertinentes diligere & fovere, & nullam eis injuriam vel moleſtiam irrogare. Quocirca per apoſtolica vobis ſcripta mandamus atque praecipimus quatenus nullas novas exactiones, neque receptiones, vel paſtus, vel alia inconſueta in Eccleſiis quas in veſtris epiſcopatibus poſſidet imponatis, nec ab eorum Presbyteris exigatis; ſed eas in ea libertate libere dimittatis In qua praedeceſſorum veſtrorum Augerii videlicet & Berengarii temporibus extitiſſe noſcuntur. Presbyteros autem ſive Clericos vobis ſubditos, qui excommunicatos in cimiterio ſcienter ſepeliunt, tamdiu a ſuſceptis ordinibus ſuſpendimus donec de tam gravi praeſumptione ſatisfacturi noſtro ſe conſpectui repraeſentent. Vos autem tamen noſtram ſuſpenſionem eis annuncietis, & obſervari firmiter faciatis. Datum Viterbii VI. Kal. Novembris.

EUGENII PAPÆ III.

Epiſtolæ duæ ad Abbatem & monachos Beccenſes.

Ex L. VII. Miſc. Bal. pag. 140.

EUgenius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis Letardo Abbati Beccenſi ejuſque fratribus ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Officii noſtri nos hortatur auctoritas ut quos erga ſanctam Romanam Eccleſiam & nos ipſos devotiores eſſe cognoſcimus propenſius diligamus & ſuam eis juſtitiam ſedis apoſtolicae munimine confirmemus. Hujus rei gratia, dilecti in Domino filii, venerabilis fratris noſtri Rotrodi Ebroicenſis Epiſcopi precibus inclinati, veſtris juſtis poſtulationibus gratum impertimur aſſenſum, & poſſeſſionem Eccleſiae ſanctae trinitatis de Bellomonte cum omnibus pertinentiis ſuis a venerabili fratre noſtro H. Rothomagenſi Archiepiſcopo canonice vobis adjudicatam auctoritate vobis apoſtolica confirmamus & praeſentis ſcripti munimine roboramus. Salvis nimirum praebendis Canonicorum ſuperſtitum. Si quis autem hanc noſtrae confirmationis paginam ſciens contra eam venire tentaverit, ſecundo tertiove commonitus ſi non ſatisfactione congrua emendaverit, poteſtatis honoriſque ſui dignitate careat, atque indignationem Dei omnipotentis & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus incurrat. Data Viterbii IIII. Idus Decembris.

EUgenius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis Letardo Abbati & monachis Beccentibus ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Quando inter religioſas perſonas de terrenis rebus controverſia naſcitur, ita ſacerdotali eſt ſollicitudine finienda ut creſcere non poſſit ex more contentio. Quod nos intelligentes, controverſiam quae inter vos & Robertum Priorem & Canonicos ſanctae Fridetvvidae de Oxenefordia ſuper Eccleſia de Bellomonte & omnibus ejus pertinentiis diu agitata eſt hoc modo terminavimus, & hac tranſactione penitus litem deciſimus. Praedictus ſiquidem Robertus & Canonici toti prorſus querelae & juri quod ſe in eadem Eccleſia de Bellomonte & pertinentiis ſuis habere contendebant vobis in perpetuum renunciaverunt & ea in manu noſtra libere refutaverunt. Unde a vobis per manum noſtram ſimiliter villam quae dicitur Ediveтona cum omni decima dominii ejuſdem villae ruſticorum de ipſo tantum fundo percipiendis in ſuum perpetuum dominium receperunt cum omnibus pertinentiis ſuis in paſcuis & pratis, boſco & plano, & molendinis; ſalvo vobis univerſo jure reliquo parrochiali & tertia garba decimae ruſticorum ejuſdem villae, quae ad Eccleſiam de Hundrefort, in cujus parrochia ipſa villa eſt, proprie ſpectat; ita videlicet ut in ipſa villa Eccleſiam vel capellam nunquam in poſterum Canonici conſtruere valeant. Quia igitur noſtri officii eſt ea quae pro religioſorum quiete praecipue per nos ipſos ſtatuta ſunt in ſua ſtabilitate firmare, eandem deciſionem ſive compoſitionem ſedis apoſtolicae auctoritate firmamus & ab utraque parte firmiter obſervari praecipimus. Data Pariſius VI. Kal. Jun.

ALEXANDRI III. PAPÆ

Epiſtolæ duæ pro Eccleſia Albienſi.

Ex L. IV. Miſc. Bal. pag. 466. An. 1165.

ALexander Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis monachis Aureliacenſibus ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Cauſam quae inter vos & venerabilem fratrem noſtrum Epiſcopum & Canonicos Albienſes ſuper Eccleſia Viancii & ſuper aliis quibuſdam Eccleſiis necnon & ſuper aliis quibuſdam querelis quas adverſus vos habent agitari dinoſcitur venerabilibus fratribus noſtris Ruthenenſi & Caturcenſi Epiſcopis commiſimus audiendam & appellatione remota fine congruo terminandam. Quocirca per apoſtolica vobis ſcripta mandamus quatenus cum ab eis propter hoc fueritis evocati, eorum praeſentiam adeatis, & quicquid inter vos exinde judicaverint ſine appellatione ſuſcipiatis firmiter & ſervetis. Datum apud Montempeſulanum Kal. Auguſti.

Alexander Epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabilibus fratribus Ruthenenſi & Caturcenſi Epiſcopis ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Cauſam quae inter venerabilem fratrem noſtrum Epiſcopum & Canonicos Albienſes & monachos Aureliacenſes ſuper Eccleſia Viancii & ſuper quibuſdam aliis Eccleſiis necnon ſuper aliis quibuſdam querelis quas adverſus ſe habent agitari dinoſcitur diſcretioni veſtrae, de qua plene confidimus, audiendam committimus, & remoto appellationis obſtaculo fine congruo terminandam. Quocirca fraternitati veſtrae per apoſtolica ſcripta mandamus quatenus, cum exinde fueritis requiſiti, utramque partem ante veſtram praeſentiam convocetis, & rationibus hinc inde auditis plenius & cognitis, eandem cauſam mediante juſtitia ſine appellationis remedio decidatis. Datum apud Montempeſulanum Kal. Auguſti.

EPISTOLA

INNOCENTII III.

De eadem re.

Ex L. IV. Miſc. Bal pag. 467. An. 1204.

INnocentius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri Ruthenenſi Epiſcopo, & dilectis filiis Praepoſito de Monteſalvio & Priori ſancti Antonini Ruthenenſis dioceſis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Ex parte dilectorum filiorum capituli ſanctae Eccleſiae Albigenſis gravem accepimus quaeſtionem quod cum Eccleſiam beatae Marcianae canonice fuerint aſſecuti, Canonici beati Salvii Albienſis penſionem viginti ſolidorum, quam ab eadem Eccleſia nomine procurationis percipere conſueverunt, augmentare volentes, ipſos tam ſuper hoc quam ſuper Eccleſia memorata contra juſtitiam moleſtare praeſumunt. Ideoque diſcretioni veſtrae per apoſtolica ſcripta mandamus quatinus dictis Canonicis ut ab indebita eorum moleſtatione deſiſtant, monitione praemiſſa, per cenſuram eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compellatis; nullis litteris veritati & juſtitiae praejudicantibus a ſede apoſtolica impetratis. Quod ſi non omnes iis exequendis potueritis intereſſe, tu ea, frater Epiſcope, cum eorum altero nihilominus exequaris. Datum Ferentini XI. Kal. Junii, pontificatus noſtri anno VI.

PELAGII CARDINALIS

Tituli ſanctæ Cæciliæ epiſtola ejuſdem argumenti ad Guillelmum Epiſcopum Albienſem.

VEnerabili in Chriſto fratri G. Dei gratia Albienſi Epiſcopo P. eadem gratia tituli ſanctae Caeciliae Presbyter Cardinalis, ſalutem & ſincerae dilectionis affectum. Intelligentes quod Canonici Albienſis ſedis adquiſierunt Eccleſiam beatae Marcianae a quibuſdam laicis, qui non conſueverunt dare pro refectione quam debebant Canonicis beati Salvii niſi viginti ſolidos, & iidem Canonici modo petant refectionem ſibi & omnibus quos ſecum ducunt, per quod Albienſis Eccleſia plurimum dicitur gravari, dignum videtur & rationi conſentaneum ut intendatis quod viginti ſolidos recipiant a Canonicis ſicut a laicis recipere conſueverunt. Rogamus ergo dilectionem veſtram, de qua plenam ſpem & fiduciam tenemus, quatinus Albienſem Eccleſiam, quam noſtram reputamus, quia ad honorem beatae Caeciliae eſt conſtructa, gravari non permittatis, ſed ut praefati Canonici ſint contenti niſi viginti ſolidis, taliter operam detis ut vobis gratiarum actiones referre teneamur. Nos enim & capitulum Eccleſiae noſtrae ipſos in noſtris orationibus recipimus, & eorum negotiis, quae velut noſtra reputamus, modis omnibus cum Deo & honeſtate volumus adeſſe.

EPISTOLÆ DUÆ

ALEXANDRI III. PAPÆ

Pro Guinardo Comite Ruſcinonenſi.

ALexander Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio nobili viro G. Comiti de Roſſilione ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Nobiles & illuſtres perſonae quanto ſe beato Petro & nobis majori devotione ſubiiciunt, tanto eas Romana Eccleſia arctiori conſuevit caritate diligere & in juſtitiis & honoribus ſuis propenſius confovere. Ex L. II. Miſcel. Ba. pag. 227. An. 1165. Eapropter tuae devotionis obtentu, & dilecti filii nobilis viri Trencavel avunculi tui precibus inclinati, terram quae te hereditario jure contingit, nulla tibi quaeſtione ab adultera vel ejus filio facta, tibi auctoritate apoſtolica confirmamus & praeſentis ſcripti patrocinio communimus, ſtatuentes ut nulli unquam viro vel feminae liceat tibi paternam hereditatem contra juſtitiam auferre vel illicite perturbare. Si quis autem hoc temere attentare praeſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum apud Montempeſſulanum XIV. Kal. Septembris.

ALIA.

ALexander Epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabilibus fratribus Pontio Narbonenſi & Hug. Tarraconenſi Archiepiſcopis, Helenenſi quoque & Gerundenſi Epiſcopis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Suggeſtum nobis eſt & certa quaſi relatione monſtratum quod pater nobilis viri G. Comitis de Roſſilione, legitima uxore dimiſſa, ſibi aliam per adulterium copulavit. Unde jam ipſe quam ejus adultera anathematis meruerunt vinculis innodari; &, ſicut credimus, anteceſſor noſter bonae memoriae Eugenius Papa prohibuit ne filii qui ex adultera ſuſciperentur, in paternam ſuccederent hereditatem. Ceterum quoniam ſecundum legum ſtatuta filius eſt quem legitimae nuptiae demonſtrant, nec filius ſed ſpurius dicitur qui de adulterio naſcitur, fraternitati veſtrae per apoſtolica ſcripta mandamus quatinus ne illi jure ſucceſſionis vel adultera aliquid de ſupraſcripta hereditate ratione donationis propter nuptias ſibi vindicent, diſtrictius prohibeatis, & hoc fieri nullatenus permittatis, & ſi quis eidem G. ſuper hoc injuriam vel moleſtiam inferre praeſumpſerit, cum ad vos inde querela pervenerit, debitam de eo & plenam juſtitiam faciatis. Datum apud Montempeſſulanum XIV. Kal. Septembris.

ALEXANDRI III.

Eſtiſtola ad Decanum & Capitulum Eccleſiae Pariſienſis, de reſidentia Canonicorum forinſecorum.

Ex L. II. Miſc. Bal. pag. 233.

An. 1170.

ALexander Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis B. Decano & Capitulo Pariſienſi ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Ea quae ad incrementum Eccleſiarum & venuſtatis ſpectant decorem, juxta officii noſtri debitum ſtudioſius proſequi volumus, & iis promptam curam & diligentiam adhibere optamus quae ad veſtrum & Eccleſiae veſtrae cognoſcimus pertinere profecrum. Ex litteris autem quas nobis devotio veſtra tranſmiſit evidenter accepimus quod quia quidam veſtrum alienis inſiſtentes negotiis, raro Eccleſiae veſtrae ſui praeſentiam exhibebant, & ceteri eandem licentiam abſentandi ſe velint habere, communi conſilio illos Canonicorum veſtrorum forinſecos ordinaſtis qui per medietatem anni in Eccleſiae veſtrae ſervitio aſſidui non fuerint, ita tamen quod circa quatuor marcas argenti de praebenda ſua annuatim recipiant, eis exceptis qui in ſervitio noſtro vel Regis Francorum permanſerint, & hoc ſub anathematis interpoſitione firmaſtis. Unde nos paci, quieti, & utilitati veſtrae, ſicut diximus, paterna meditatione providere volentes, praeſcriptam inſtitutionem, ſicut a majori & ſaniori parte Capituli facta eſt, ratam & firmam habemus, & ne quorumlibet valeat praeſumptione mutari, eam auctoritate apoſtolica confirmamus & praeſentis ſcripti patrocinio communimus; ſtatuentes ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam noſtrae confirmationis infringere vel ei aliquatenus contraire. Si quis autem hoc attentare praeſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Tuſculani II. Idus Decembris.

CÆLESTINI III. PAPÆ

Epiſtola ad Capitulum Narbonenſe, qua confirmat translationem Berengarii Epiſcopi Ilerdenſis ad Metropolim Narbonenſem.

Ex L. II. Miſc. Bal. pag. 241.

An. 1191.

Vide Innoc. III lib. 10. epiſt. 68.

CÆleſtinus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis Capitulo Narbonenſi ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Quod Epiſcoporum mutationes utilitatis vel neceſſitatis cauſa poſſint auctoritate apoſtolica licite fieri tam canonum ſtatuta quam antiqua ſanctorum patrum exempla manifeſtius proteſtantur. Etenim beatus Petrus, magiſter noſter & princeps, de Antiochia Romam translatus eſt, ut ibi magis proficeret. Euſebius quoque Alexandriam, Felix Epheſum pro eadem cauſa fuit hujus almae ſedis auctoritate translatus. Hac itaque ratione conſiderationis & aliarum plurium mutationum exemplis inducti, nimirum reſpicientes ad utilitatem Narbonenſis Eccleſiae & neceſſitatem temporis, quo in veſtris partibus haereſum & ſectarum ſtudia diverſa guerrarumque conflictus ſolito amplius invaluiſſe dicuntur, inſpecta etiam idoneitate perſonae in quam laudabiliter conveniſtis, licet ab initio contradictores aliqui obſtitiſſent, de communi tamen fratrum conſilio electionem quam de venerabili fratre noſtro Berengario Epiſcopo Ilerdenſi feciſtis ratam habemus, & auctoritate apoſtolica confirmantes, ipſum vobis concedimus in paſtorem. Mandamus itaque vobis atque praecipimus quatenus deinceps ei debitum honorem & obedientiam tamquam ſpirituali patri veſtro appellatione remota tam hilariter quam humiliter impendatis, & ita erga eum vos exhibere curetis ut & ipſe, ſicut pater ſollicitus, de regimine veſtro debeat commendari, & vos tanquam devotos filios de obedientia eidem exhibita digna laudum praedicatio proſequatur. Credimus ſiquidem & ſperamus quod qui in abbatia & epiſcopatu ſe geſſit utiliter & honeſte, in archiepiſcopatu opitulante Domino ea poterit operari quae & in temporalibus Eccleſiae veſtrae proficient & in ſpiritualibus correctionem atque meliorationem divina cooperante virtute praeſtabunt. Datum Romae apud ſanctum Petrum XI. Kalendas Auguſti, pontificatus noſtri anno primo.

INGEBURGIS REGINÆ FRANCORUM

Epiſtola ad Cæleſtinum III. Papam.

INopinati doloris anxietas me compellit exordium vobis proponere doloroſum, in gemitu cordis veſtro apoſtolatui mea gravamina flebiliter enarrate. Jam enim triennium eſt elapſum quod Rex Franciae me in aetate nubili deſponſavit & mihi, prout naturalis ordo requirit, debitum reddidit maritale. Poſtmodum vero inſtigatione diabolica & quorundam malitioſorum Principum perſuaſione ſeductus filiam Ducis S. ſuperinduxit & retinet pro uxore: me vero in quodam caſtello incarcerari praecepir, ubi ſic proſcripta dego quod ad caelum levare oculos non audeo neque poſſum. Nullam allegat praeterea parentelam nullamve cauſam alicujus exceſſus pro quo ab illo debeam ſeparari: ſed facit de voluntate decretum, de pertinacia legem & de voluptate furorem. Doleo quidem, & non triſtari non poſſum, qui panem comedo cum dolore & potum cum lacrymis aſſidue permiſcere compellor, & non pro me tantum, ſed etiam pro Rege, qui .... orthodoxae fidei, Chriſtianis & univerſis de regno ſuo exemplum tribuit malignandi. Proh dolor! ſpernere veſtrae ſanctitatis litteras non formidat, audire Cardinalium juſſa recuſat, Archiepiſcoporum & Praeſulum dicta contemnit, & admonitiones religioſorum quorumlibet aſpernatur. Ego autem quid dicam & quid faciam ex toto ignoro, quoniam innumerabilibus anguſtiis circumvenior. Unde niſi veſtra miſericordia mihi miſereri dignetur, morti ſuccumbam in proximo temporali.

Ex L. I. Miſc. Bal. pag. 422.

An. 1196.

Vide Rigord ann. 1195. & 1196.

FORMA

in qua conſulit Dominus Papa de divortio celebrando.

DOminus Papa conſulit, ut utramque cauſam prætendat, ſcilicet cauſam affinitatis & maleficii. Unde ſi in cauſa affinitatis Regina teſtes producere noluerit, Domino Papae placebit. Sed ſi voluerit producere teſtes, non poterit ei denegare. Nec propter hoc timeat Dominus Rex, quia illos teſtes faciet Papa recipi per ſuum procuratorem. Nec cauſetur Rex moram, quia modo major mora eſt propter timorem. In cauſa maleficii ſic parcit Dominus Papa Domino Regi, quia ſi Rex in animam ſuam jurare fecerit quod Reginam cognoſcere tentavit & non cognovit, & ob aliam cauſam eam principaliter exoſam non habet, credetur Regi, ſi Regina non juret ſe fuiſſe cognitam, & quod non juret Dominus Papa credit eam de facili poſſe induci. Unde ſi Rex timet quod contra eum feratur ſententia de praedictis, poterit differri ne feratur ſententia. Et tunc Rex erit in eo puncto in quo modo eſt. Unum quid eſt in quo Dominus Papa non poſſet parcere Domino Regi, quin tentaret iterum eam cognoſcere, quia hujuſmodi maleficia per orationes abolentur.

Ex L. VII. Miſc. Bal. pag. 245.

BUL-

BULLA
INNOCENTII PAPÆ III.

De conſecratione Fulconis Epiſcopi Toloſani.

Ex L. VI. Miſc. Bal. pag. 458. An. 1206. INnocentius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri Archiepiſcopo & dilectis filiis Capitulo Narbonenſi ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Cum conſtet Toloſanam Eccleſiam ad juriſdictionem Narbonenſis Eccleſiae jure metropolitico pertinere, licet dilecti filii Abbas Ciſtercienſis & magiſter Petrus de Caſtronovo ac frater Radulfus apoſtolicae ſedis Legati electionem de Toloſano Epiſcopo canonice factam admiſerint, & eum a venerabili fratre noſtro Arelatenſi Archiepiſcopo fecerint conſecrari, nolumus tamen omnino quod propter hoc poſſit in poſterum Narbonenſi Eccleſiae praejudicium generari quin Eccleſia Toloſana eidem Eccleſiæ Narbonenſi tanquam metropoli ſuae debitum honorem impendat & reverentiam exhibeat conſuetam. Nos igitur ſuper hoc indemnitati Eccleſiae veſtrae in futurum cavere volentes præſentes litteras in tuitionis veſtrae ſubſidium vobis duximus concedendas. Datum Romae apud ſanctum Petrum V. Idus Maii pontificatus noſtri anno nono.

HONORII III. PAPÆ

Epiſtola ad Raymundum Rogerium Comitem Fuxenſem.

Ex L. II. Miſc. Bal. pag. 252. An. 1216. HOnorius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio nobili viro R. Comiti Fuxenſi ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Cum olim a dilecto filio noſtro Petro Tituli ſancti Laurentii in Damaſo Presbytero Cardinali tunc apoſtolicæ ſedis Legato abſolutionis beneficium accepiſti, eidem inter alia juramento præſtito promiſiſti quod ſuper his pro quibus excommunicatus extiteras apoſtolicis deberes parere mandatis; & ob hoc caſtrum Fuxi aſſignati feciſti eidem, tuis cuſtodiendum expenſis. Præterea pro Rogerio Bernardi filio & Rogerio de Comengia nepote tuis, ut mandatis apoſtolicis obedirent, eidem Cardinali caſtrum obligaſti prædictum. Propter quod idem caſtrum anctoritate ſedis apoſtolicæ fuit hactenus cuſtoditum. Nuper autem per proprios nuntios ad ſedem apoſtolicam deſtinatos a nobis inſtantiſſime poſtulaſti ut dictum caſtrum tibi reſtitui faceremus. Licet vero a nonnullis nobis ſuggeſtum fuerit quod tu, poſtquam caſtrum recuperaveris ſæpedictum, negotium pacis & fidei perturbabis, quia tamen huc uſque præfati Cardinalis diſpoſitionibus & apoſtolicis mandatis humiliter paruiſti, nec volumus quod Eccleſia Romana valeat a quoquam de fide non ſervata redargui, cum etiam manus noſtra non ſit abbreviata, quo minus te refrænare poſſimus ſi quod non credimus, noſtris praeſumeres obviare mandatis, venerabili fratri noſtro Magalonenſi Epiſcopo & dilecto filio Priori Fontis frigidi Narbonenſis dioceſis damus noſtris litteris in mandatis ut a te, filio, & nepote tuis praedictis recipiant ſufficientem juratoriam & fidejuſſoriam cautionem quod negotium pacis & fidei non turbetis, immo pacis formam ſervetis in illis partibus inſtitutam, & recipiant etiam ſuper hoc litteras veſtras patentes, in quibus contineatur expreſſe quod ſi contra facere tentaretis, ſupradictum caſtrum incideret in Eccleſiæ Romanæ commiſſum, Abbati ſancti Tiberii, qui caſtrum prædictum hactenus cuſtodivit, in quindecim milibus ſolidorum Melgorienſium pro expenſarum parte quas in cuſtodia ipſius caſtri feciſſe dinoſcitur faciant a te ſolvi, quibus rite peractis, idem caſtrum, ſublato cujuslibet donationis, contradictionis, & appellationis obſtaculo, faciant tibi reddi, contradictores per cenſuram eccleſiaſticam compeſcendo. Cum igitur in praedictis benignitatem ſedis apoſtolicae ſis expertus, nobilitatem tuam rogamus attentius & monemus, praeſentium tibi auctoritate ſub debito dudum a te praeſtiti juramenti diſtricte præcipiendo mandantes quatinus negotium pacis & fidei de cetero non impugnes, ſed pacem obſerves in illis partibus inſtitutam, & illud idem per jamdictos filium nepotemque tuos facias pro poſſe tuo firmiter obſervari; ita quod propter hoc gratiam divinam & noſtram valeas plenius promereri. Alioquin tanto amplius aggravaremus ſuper te manus noſtras quanto manifeſtius cognoſceremus in hac parte per te nobis illuſum. Datum Romae apud ſanctum Petrum ſexto Idus Decembris, pontificatus noſtri anno primo.

Ejuſdem Epiſtola ad Amalricum Comitem Toloſanum.

HOnorius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio nobili viro Amalrico Comiti Toloſano ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Juſtis A. 1220. petentium deſideriis dignum eſt nos facilem praebere conſenſum, & vota quae a rationis tramite non diſcordant effectu proſequente complere. Sane in regiſtris bonae memoriae Innocentii Papae praedeceſſoris noſtri perſpeximus contineri quod ipſe Biterrenſem, Carcaſſonenſem, & Albienſem civitates, ac alias haereticorum terras quas Dominus tradidit in manibus inclitae recordationis patris tui ac exercitus Chriſtiani, eidem patri tuo, cui principes ejuſdem exercitus cum conſilio Legatorum apoſtolicae ſedis illas regendas commiſerant, necdum heredibus ejus in fide catholica & devotione ſedis apoſtolicae permanentibus confirmavit, principalium dominorum & aliorum, ſi quibus forte competit, jure ſalvo, exceptis haereticis & fautoribus, credentibus, defenſoribus, & receptatoribus eorumdem, eodem patre tuo tres denarios per ſingulas domos ejuſdem terrae annualiter Romanae Eccleſiae promittente ad indicium quod terras ipſas in devotione apoſtolicae ſedis & ſancta religione conſervare de cetero diſponebat, idem praedeceſſor noſter ſtatuit in Concilio generali ut terra quam cruce ſignati obtinuerunt adverſus haereticos, credentes, fautores, & receptatores eorum, cum Montealbano atque Toloſa dimitteretur atque concederetur, ſalvo catholicorum per omnia jure virorum, mulierum, & Eccleſiarum, Comiti memorato, ut ab illis teneret a quibus eſt de jure tenenda. Nos tuis juſtis precibus inclinati, terras quas ipſi patri tuo & heredibus ejus dictus praedeceſſor noſter noſcitur confirmaſſe, ad ejus exemplar tibi ac heredibus tuis auctoritate apoſtolica confirmamus & praeſentis ſcripti patrocinio communimus. Quod vero de aliis concedendis & dimittendis eidem patri tuo ordinavit in Concilio generali, circa te ac heredes tuos habere decernimus robur perpetuae firmitatis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtrae confirmationis infringere vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praeſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Laterani tertio Nonas Junii, pontificatus noſtri anno quarto.

Ejuſdem Epiſtola ad Ludovicum VIII. Francorum Regem.

HOnorius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei cariſſimo in Chriſto filio Ludovico illuſtri Regi A. 1225. Franciae ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Cum

Cum Reges & Principes Chriſtiani propter Eccleſiam matrem ſuam, ex qua ſpecialiter nati ſunt, & quam a Chriſto, ut eam temporibus ſuis foveant, ſuſcepere fovendam, Deo teneantur reddere rationem, grave nimis debes gerere ac indignum quod intra terminos regni tui, videlicet in partibus Albigenſibus, haeretici manifeſte ac intrepide impugnant Eccleſiam, fidem Chriſtianam evacuant, & dilacerant ipſum Chriſtum. Certe Nabuchodonoſor Rex
Dan. 3. decrevit, dicens: *Quicunque locutus fuerit blaſphemiam in Deum Sidrach, Miſach, & Abdenago, in interitu erunt, & domus eorum in diſperſione.* Si ergo taliter fuit Rex alienigena, ne deberet Deus Iſrael blaſphemari, commotus, tu Regum Chriſtianiſſime, devotiſſimorum Principum ſucceſſor & heres, cum quo devotio Chriſtiana convaluit, evacuari fidem noſtram, lacerari Chriſtum, & Eccleſiam diſſipari a talibus patieris? Denique ſi poteſtates ſeculi & rectores raptores perſequuntur & fures, tu, qui regni ſolium obtines, terram tuam haereticis, qui animas pretioſiores cunctis ſubſtantiis furantur & rapiunt, non purgabis? Sane praeceptum a Domino
Deuter. 13. legitur: *Si audieris in una ex civitatibus quas Dominus Deus tuus dabit tibi inhabitare illic dicentes: Eamus, & ſerviamus diis alienis quos non noſtis, pones illos in ore gladii & igne civitatem incendes.* Nimirum etſi pro immenſis in hoc ſeculo beneficiis Deo, a quo eſt omne datum optimum & omne donum perfectum, tenearis in multis, ad hoc tamen illi reputare te debes fortius obligatum ut pro ipſo in fidei ſubverſores, a quibus blaſphematur, animoſus inſurgas, & pro catholica puritate, quam de partibus illis attendentes daemoniorum doctrinis ejeciſſe noſcuntur, viriliter te opponas. Porro non abſque dolore cordis & gravi mentis amaritudine recolere poſſumus quod cum ad ſtirpandum inde peſtem haereticam multis ſit perſonarum & rerum diſpendiis laboratum, pene omnia in confuſionem antiquam, populi Chriſtiani peccatis exigentibus, ſunt reducta, & ille qui felicibus invidet actibus, ſic armavit in Antichriſti praeambulos partes ſuas ut diffundentibus illis intrepide ac latius pravi dogmatis ſui virus, verendum eſt plurimum ne ipſorum veneno regnum tuum in fide ac devotione prae aliis radicatum, cui Dominus benedixit, inficiant, & ex hoc contra totam Eccleſiam, tamquam in principalem partem concuſſam, nova perſecutio excitetur. Multo ergo deſiderio expectantes ut per te catholicorum Principum ſucceſſorem impiis eorum conatibus celeriter obvietur, ne illud modicum terrae, quod adhuc tenent Catholici, amittatur, & peſtis hujuſmodi regnum Franciae maculet, cui jam aperte ſuos extendendo laqueos appropinquat, celſitudinem regiam monemus, rogamus, & obſecramus in Domino quatenus zelo, ut decet, fidei & devotionis accenſus, oblatis Deo tuae coronationis primitiis, cauſam hujuſmodi, quae Chriſti eſt, tibi, per quem poſt Deum poſſe felicius agi aeſtimatur, aſſumas, pro certo ſciturus quod ſuper hoc licet multum Romana Eccleſia laboraverit, non ſolum ſpirituale, ſed temporale auxilium in perſonis & rebus quod potuit impendendo, nihilominus tamen parati ſumus adhuc & laborem aſſumere & conſilium & auxilium impertiri. Cum autem hoc negotium ſummae pietatis ſe ingerat, & ex eo videatur agi etiam cauſa tua, quod peſtis ipſa loca jam tibi vicina venenat, cito, cariſſime fili, Chriſto & Eccleſiae potenter & patenter, prout Dominus tibi poſſe tribuit, in hac parte ſuccurras. Nam poteſtatem propterea ſuſcepiſti ut per te perſecutores Eccleſiae temporaliter, quod ipſa non poteſt facere, conterantur. Et quidem ſi, prout confidimus, Chriſti & fidei orthodoxae opprobria in te cadunt, ut zelum, ſicut potes, habeas tantam injuriam vindicandi, quod quippe Regis honori expedit, ne defectui tuo tantam fidei ſubverſionem contingeret imputari, ſperamus in eo qui pueri propoſitum provehit, & conſilium diſſipat peccatorum, quod negotium in manu tua proſperabitur, & magnitudo tuae devotionis & fidei contritis haereticis clarius eluceſcat. Ceterum eum, ſicut intelleximus, nobilis vir Amalricus Comes Toloſanus quicquid juris habet in terra tibi ſit offerre paratus, in dominio tuo illud accipias, a te ac haeredibus tuis libere deinceps & quiete jure perpetuo poſſidendum. Ad hoc pro certo noveris quod Raymundum quondam Toloſanum Comitem & filium ejus cum eorum fautoribus dudum excommunicavimus, nec ad emendationem, licet benigne admoniti, revertuntur, ſed contumaciter in ſua malitia perſeverant. Venerabiles vero fratres noſtros Archiepiſcopum Bituricenſem, & Lingonenſem & Sylvanectenſem Epiſcopos, qui de tuo regno exiſtunt, & tibi favorabiles credimus & devotos, & tui non dubitamus honoris exiſtere zelatores, ſpecialiter propter hoc ad tuam duximus praeſentiam deſtinandos; quibus ſolita benignitate ſuſceptis, oblatam tibi per eos, quibus in virtute obedientiae hujuſmodi onus injunximus, noſtram & Eccleſiae petitionem tam neceſſariam affectuoſe ac efficaciter ſtudeas exaudire. Datum Laterani XIX. Kalendas Januarii, Pontificatus noſtri anno octavo.

EPISTOLA

CLEMENTIS IV.

Ad Bertrandum electum Aurelianenſem.

Dilecto filio Bertrando Aurelianenſi clerico. Cum vacante Eccleſia & poſtulatione majoris partis Capituli dilectum filium ejuſdem Archidiaconum poſtulantis de fratrum noſtrorum conſilio non admiſſa, de te a multo tempore nobis noto, qui ſiquidem olim Pariſius noſter in domo fuiſti ſocius in ſcholis, eidem duxerimus Eccleſiæ providendum, tu tamen noſtra voluntate percepta ad noſtram praeſentiam acceſſiſti petens humiliter & inſtanter ut cum ab olim te totum dediſſes ſtudio, & jam ſatis ætate provectus ad laborem pontificalis officii non ſufficeres, te ab hujuſmodi onere relevare miſericorditer dignaremur. Quod cum a nobis obtinere non poſſes, nobis demum humiliter revelaſti quod de ſacerdote genitus & ſoluta, licet dudum gratiam obtinueris apoſtolicam quod ad ſacros ordines promoveri & ad eccleſiaſticas poſſes dignitates aſſumi, ſuper epiſcopali tamen tecum non fuerat diſpenſatum, ſicque dictum epiſcopatum recipere ſicut non poteras, ſic nec etiam ambiebas. Nos igitur noſtrum volentes aliud propoſitum quod ex ſolita conſcientia ſuper tua promotione concedimus, magis etiam intendentes providere Eccleſiae quam perſonae, ut defectu propoſito non obſtante ad epiſcopalem & archiepiſcopalem aſſumi valeas dignitatem tenore tibi praeſentium indulgemus, in remiſſionem tibi peccaminum injungentes ut Aurelianenſis Eccleſiae regimen mente prompta ſuſcipiens ad eandem gubernandam accedas quam citius facultas ſe obtulerit in Presbyterum promovendus & in Epiſcopum conſecrandus. Datum Viterbii VIII. Idus Decembris anno ſecundo.

Ex L. VI. Miſc. Bal. pag. 438.

An. 1266.

Ejuſdem epiſtola ad nepotem.

An. 1266.

Raymundo de Engoyſſoliis clerico. Quod te ſcripſiſti velle ſtudere Bononiae nec reprobare poſſumus nec probare, cum nomen ſtudii ſumptum proprie cenſeatur adeo favorabile ut aures mulceat audientium quibus offertur aliquis amator ſtudii vel ſolo nomine ſtudioſus, quamquam multotiens agatur aliud, aliud ſimuletur. Sane in dubiis praeſumentes in dexteram potius quam ſiniſtram, tuum propoſitum circa ſtudium, quod ab olim nutrivimus, com-

commendamus. Sed an tuo propoſito locus congruat ipſe diſcute, cum ſit ex inſolentia modernorum ſupervacuis expenſis obnoxius, ut neceſſitates omittamus ad quas ſitus civitatis invitat, quae in via publica conſtituta multorum exhibet ſtudentibus ibi praeſentiam verecundam non obſtantibus & ſequentibus oneroſam. Tuae igitur deliberationi committimus ut vires tuas fideliter metiaris. Nec enim ut Papae nepos ibi vivere poteris. Et ſi vixeris ut Raymundus, forſan a pluribus contempneris. Quod ſi adeo fortis es animi ut contemnere ſcias & valeas te contempni, hic eſt gradus humilitatis ſublimior, ad quem pauci te judicant aſcendiſſe. Et ſi datum eſt tibi deſuper, refer gratias largitori gratiarum benivolo. Alioquin conſultius tibi credimus alium locum eligere propoſito tam laudabili non mutato. Nec culpes nuntium de mora diutina, quem ideo detinuimus ut per eum ordinationem Anicienſis Eccleſiae mitteremus. Sed tandem æſtimavimus melius eam per alium deſtinari. Datum Viterbii III. Non. Novembris anno ſecundo.

NICOLAI PAPÆ III.

de electione Epiſcopi Pariſienſis.

An. 1280. NIcolaus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei cariſſimo in Chriſto filio Philippo Regi Francorum illuſtri ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Divinae gratia majeſtatis acquiritur ſi miniſtris ſuis, & iis praecipue qui pontificali praediti ſunt dignitate, pro ipſius reverentia condignus honor impenditur & favor neceſſarius exhibetur. Sane vacante dudum Pariſienſi Eccleſia per obitum bonae memoriae Stephani Pariſienſis Epiſcopi, de dilecto filio magiſtro Oddone de ſancto Dionyſio inibi electio facta fuit, & quibuſdam ex Capitulo ipſius Eccleſiae ſe opponentibus electioni praedictae, & propter hoc ad ſedem apoſtolicam appellationibus interjectis, hujuſmodi negotium extitit ad ſedem eandem legitime devolutum; ſicque nos, quos commiſſi nobis gregis dominici cura perſtringit, inhaerentes verbis Apoſtoli dicentis, *Nemini cito manum impones*, nos ipſos hujuſmodi negotio contulimus, & ex officio noſtro in negotio procedentes eodem, illud diſcuſſimus diligenter, & prout ejus qualitas exigebat, ex certis cauſis in litteris apoſtolicis quas ſuper iis fieri fecimus plenius comprehenſis electionem ipſam exigente juſtitia, ſicut moris eſt inter fratres noſtros, caſſavimus, eam caſſam & irritam nuntiantes. Dictus quoque Oddo ante publicationem caſſationis hujuſmodi omni juri ſibi ex tali electione quaeſito in manibus noſtris ceſſit. Noſque nihilominus ceſſione admiſſa hujuſmodi, & caſſatione ac ceſſione praedictis in ſollempni conſiſtorio publicatis, inter nos quoque ac fratres eoſdem conſultatione habita ſi eſſet in electionis celebrandae remiſſione Capitulo ipſius Eccleſiae ſaltem de gratia deferendum, tandem prolixiorem vacationem ipſius Eccleſiae inter alia pericula quae per hoc poſſent occurrere formidantes, cum praeterita conſueverint eſſe praeſagia de futuris, nec deceret quod tanta & talis Eccleſia, quae multa claritate refulget, diu remaneret viduata paſtore, proviſionem ejuſdem Eccleſiae, prout in eiſdem continetur litteris, auctoritate apoſtolica nobis duximus reſervandam, decernentes ex tunc irritum & inane ſi ſecus a quoquam ſcienter vel ignoranter contingeret attemptari, ac ſperantes praedictam Eccleſiam ab hujuſmodi vacationis diſpendio relevare, illi de dilecto filio fratre Johanne de Allodio ordinis fratrum Praedicatorum tunc Cancellario ejuſdem Eccleſiae providimus, & per hoc nobis & eidem Eccleſiae ſperabamus optatae conſolationis ſolamina provenire. Sed dum deſiderabiliter audire de hujuſmodi proviſione noſtra conſummationem proſperam ſperabamus, dilectus filius frater Johannes de Viterbio generalis ipſius ordinis procurator coram nobis comparuit deferens nobis litteras ex parte ipſius fratris Johannis de Allodio ſigillo Prioris Pariſienſis ejuſdem ordinis ſigillatas, quarum tenore ſuppliciter petebatur a nobis ut cum ipſe in ejuſdem ordinis obſervantia derelictis curis temporalibus ſervire Domino ac in eodem ordine militiae ſuae tempus terminare Deo propitio decreviſſet, ibidem ſpiritum ſuum reddere creatori inviolabili firmitate proponens, eum eximere a cura hujuſmodi dignaremur, omne jus, ſi quod illi eſſet ex hujuſmodi proviſione noſtra quaeſitum, libere per eaſdem litteras in noſtris manibus reſignando. Nos autem praedictum fratrem Johannem de Allodio in hujuſmodi pio propoſito non turbare ſed confovere potius intendentes, ut eo liberius obſequatur altiſſimo quo ſe devotius ejus beneplacitis dedicavit, tam ex his quam ex aliis piis cauſis petitionem & reſignationem hujuſmodi de fratrum eorundem conſilio duximus benignius admittendas, ac proviſionem ipſam de dicto fratre Johanne de Allodio factam omnibus viribus vacuantes, eandem Pariſienſem Eccleſiam ab eodem fratre Johanne de Allodio praetextu proviſionis ipſius plenarie reddimus abſolutam. Et tandem, ut conceptus noſter circa ſalubrem & celerem proviſionem Eccleſiae praefatae illi reddatur dante Domino fructuoſus, & praedicta Eccleſia, quae hac vice in noſtra diſpoſitione conſiſtit, ex apoſtolicis ſtudiis adepta ſponſi conſolatione reſpiret, proſpere conſurgat & vigeat, ac de bono in melius augeatur ſedulo cogitantes, ac attendentes laudabile teſtimonium quod dilecto filio Renoldo de Hombloneria electo Pariſienſi de honeſtate morum, converſatione vitae laudabilis, litterarum eminenti ſcientia, cum theologicae facultatis cathedram meruerit aſcendere magiſtralem, & aliis virtutum ſtudiis perhibetur, & advertentes quod ipſe commiſſam ſibi ab olim Eccleſiam ſancti Gervaſii Pariſienſis in ſtatu proſpero laudabiliter conſervare ſtuduit, ipſum tunc Canonicum Pariſienſem, licet abſentem, de praedictorum fratrum conſilio Eccleſiae memoratae praefecimus in Epiſcopum & paſtorem, adminiſtrationem ejuſdem Eccleſiae in ſpiritualibus & temporalibus eidem electo plenarie committentes, firma ſpe fiduciaque concepta quod Eccleſia praefata per ſuae circumſpectionis induſtriam praeſervabitur a noxiis & ſpiritualiter ac temporaliter optatis dante Domino proficiet incrementis. Rogamus itaque ſerenitatem regiam & hortamur attente quatinus te praefato electo pro divinae & apoſtolicae ſedis reverentia reddens affectu benivolum & opere gratioſum, ejuſdem Eccleſiae jura, quantum in te fuerit benigno favore protegas & defendas, ita quod idem electus in exequenda ſollicitudine ſibi tradita poſſit proſperari facilius, & nos celſitudinem regiam dignis inde laudum praeconiis attollamus. Datum Suriani V. Kal. Julii, pontificatus noſtri anno tertio.

LITERÆ BENEDICTI XII. PAPÆ

Ad Capitulum Narbonenſe, de pravis moribus Clericorum Eccleſiæ Narbonenſis.

BEnedictus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis Capitulo Eccleſiae Narbonenſis ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Cum illos in Ex L. II. Miſc. Bal. pag. 263.
Eccleſiae corpore vitioſos audimus qui alios in viam dirigere mandatorum Domini & revocare ab erroribus tenebantur, anxietate cordis affligimur, attenden- An. 1334.
tes quod humani generis inimicus eos potius corrumpere ſatagit ex quorum plures corrumpi valeant corruptela. Sane poſtquam divina miſeratio ad ſummi pontificatus apicem nos provexit, nonnulla ſiniſtra, quae de clero veſtrae Narbonenſis Eccleſiae nobis olim relata fuerant, ſaepius, cum ſtatus inferior nos haberet, noſtris extiterunt auribus non ſine magna diſplicentia inculcata: de quibus aliqua, videlicet

licet pauca de multis, providimus ſerie praeſentium explicanda. Nam in Eccleſia ipſa, quae ſicut caput exiſtit aliarum Eccleſiarum provinciae Narbonenſis, ſic prae illis exemplari vita & operibus virtuoſis cultuſque divini decore fulgere deberet, idem cultus, propter quem clerus ibidem principaliter conſtitutus eſt, negligitur, beneficiatis & intitulatis ejuſdem Eccleſiae, laxatis rationis & honeſtatis habenis, per campum licentiae poſt ſuas currentibus indomitas voluntates; & quod eſt pernicioſum & deteſtandum plurimum, quamplures ex eis continentiae jugo, cui ſe ſubmiſerant voluntarie, damnabiliter & inverecunde in majorem ſuam confuſionem abjecto, ſicut mulus & equus, quibus non eſt intellectus, potius ſuas inordinatas voluntates ſequentes quam rationis imperio ſe regentes, fœtoribus luxuriae turpiter ſe involvunt, mulieres ſuſpectas ſeu focarias concubinas tenendo, in illa quae mater pudoris ac munditiae conſervatrix debet exiſtere, ſcilicet Eccleſia ſancta Dei, quantum in eis eſt, conſtituentes proſtibulum & lupanar, ejuſque nobilitatem in ignominiam convertentes, non attento quam crudeliter famam ſuam negligunt & quam graviter tam ipſi quam illi qui haec ſic abominanda tenerentur & deberent corrigere, in conſpectu Domini ex his cadunt. Veriſimiliter ſiquidem opinamur quod ex praemiſſis & aliis commiſſis ibidem contra divinum beneplacitum & omiſſis, ille qui Eccleſiam ſui pretioſi ſanguinis aſperſione comparavit merito provocatus, variis perſecutionibus & oppreſſionibus permiſit his praeteritis temporibus vos vexari, quae aliis temporibus, quibus talibus non irritabatur offenſis, minime contigerunt. Nec aliud, ex quo Deus non parum offenditur, volumus ſubticere, quod bona innumera, quae pro ejuſdem Eccleſiae Narbonenſis fabrica hactenus ex diverſis eleemoſynis & aliis proventibus provenerunt, non in utilitatem ejuſdem fabricae, niſi duntaxat modica, ſed in uſus ſeu potius abuſus alios damnabiliter ſunt conſumpta. Cum autem praemiſſa & alia multa quae circa materiam hujuſmodi, quae ad praeſens ex cauſa honeſtatis ſub ſilentio praeterimus, non intendimus ulterius, ne culpam aliorum noſtram videamur facere per tepiditatem & negligentiam, tolerare, diſcretionem veſtram attentius exhortamur in Domino, vobiſque nihilominus per apoſtolica ſcripta diſtrictius injungendo mandamus, quatenus primo quod in vobis praevia diligenti mentis diſcuſſione vitioſum vel tenebroſum repereritis, ne in vultu medentis ulcus quod opus ejus reddat contemptibile vel reprehenſibile appareat, purgantes, abicientes, & clarificantes omnino circa divinum officium & utilitatem Narbonenſis Eccleſiae, prout ad haec tenemini & ſtatuta ipſius Eccleſiae vos aſtringunt, vacare & intendere omni ſemota negligentia ſtudeatis, & nihilominus per ordinationes & ſtatuta ſalubria facta vel auctoritate noſtra, prout opportunum extiterit, facienda taliter non ſolum verbis, ſed effectivis operibus diſponatis & ordinetis quod omnes & ſinguli beneficiati & intitulati in eadem Eccleſia horis canonicis diurnis pariter & nocturnis Miſſarumque ſolemniis interſint continue reſidentes & pſallentes, & peragentes divina officia, ut tenentur, quodque illi qui non interfuerint, ceſſante tamen cauſa legitima & honeſta, in eiſdem ſingulis horis, punctentur & perdant certam partem ſuorum proventuum, quos per modum diſtributionum ordinatarum vel ordinandarum eſſent in horis hujuſmodi percepturi, nec ab eadem reſidentia & divinis obſequiis propter negotia veſtra vel alia, niſi cauſa ſupereſſet utilis, honeſta, & neceſſaria, & hoc duntaxat pro diebus paucis aliquibus, prout vobis expedire videbitur, excuſentur, abiciant nihilominus a ſe penitus concubinas & quaſvis mulieres ſuſpectas, honeſtam de cetero & exemplarem vitam ducentes. Alias vero, ſi fuerint incorrigibiles in hac parte, a corpore cleri ejuſdem Eccleſiae, tamquam infecta membra & putrida, ne corpus ipſum inficiant, abſcidantur, appellatione remota, & ab ipſa Eccleſia removeantur omnino, loco illorum aliis viris honeſtis & idoneis, qui honeſte Deo ſerviant & ſuum expleant miniſterium, ſubrogatis. Vos etiam & veſtrum ſingulos punctari & diſtributiones quas tunc percepturi eſſetis perdere volumus, ſi forſan in horis canonicis non interfueritis, prout ad id jura & ſtatuta ejuſdem Eccleſiae vos aſtringunt, niſi a dicta Eccleſia pro negotiis ejuſdem neceſſariis vel utilibus, aut lectionibus audiendis in ſcholis, vel praedicatione verbi Dei, dum horae pſallentur eædem, contigerit vos abeſſe. Sane fabricam Eccleſiae memoratae ſic dirigere & ordinare curetis quod ea quae pro ea debentur, vel jam obvenerunt, ab omnibus & ſingulis qui ea debent vel perceperunt temporibus praeteritis, vel heredibus aut bonorum detentoribus eorumdem, auditis diligenter rationibus, & reſiduis ab eiſdem exactis, obvenient in poſterum, ſublatis curioſitatibus inutilibus ad honorem Dei & utilitatem ipſius Eccleſiae diſpenſentur; pro certo ſcituri quod ſi praemiſſa non adimpleveritis quavis ceſſante dilatione moroſa, noſque illa non audiverimus in proximo realiter eſſe facta, nequaquam ulterius diſſimulabimus, ſed de alio curabimus opportuno remedio providere. Datum Avenioni tertio Nonas Aprilis, pontificatus noſtri anno primo.

BREVE PII PAPÆ V.

AD PARLAMENTUM DOLENSE ADVERSUS

GILBERTUM COGNATUM.

PIUS PAPA V.

Ex L. VII. Miſc. Bal. pag. 165.

Dilecti filii, ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Graviter ſane moleſteque accepimus in civitate Biſuntina commorari quendam Sathanæ atque iniquitatis alumnum Gilbertum Cognatum Nozerenum, cujus opera in Indice librorum prohibitorum adſcripta, & a ſacroſancta ſynodo Tridentina etiam prohibita, poſtremoque in congregatione dilectorum filiorum noſtrorum S. R. E. Cardinalium Inquiſitorum generalium viſa improbataque ac damnata fuerant, quem ibi ludimagiſtrum ad pueros edocendos inſtruendoſque publice agere dicunt. Quod quidem quam periculoſum ſit, quantumque mali ac detrimenti perverſæ & haereticae hujus perditi hominis opiniones afferre poſſint, nemo non videt; voſque ipſi pro veſtra ſingulari providentia catholicaeque religionis cultu facile intelligitis. Quamobrem noſtri paſtoralis officii eſſe duximus devotiones veſtras ſtatim paterne monere atque plurimum hortari in Domino ut omnem curam diligentiamque veſtram adhibeatis ut ipſe Gilbertus confeſtim comprehendatur & in vincula conjiciatur ac juxta formam conſtitutionum iſtarum partium, quas placartos vulgo appellant,

ſiant, contra eum procedatur. Quod etſi juſtitiae debitum pietatique veſtrae ac muneri quod illic geritis maxime conſonum, erit quoque ipſi Regi veſtro, cujus admirabilem & nunquam ſatis laudatum erga fidem catholicam animi ardorem atque ſtudium vobis plane cognitum eſſe ſcimus, & nobis, qui ad extirpandas haereſes peſtiferumque hoc venenum undique repellendum ſemper invigilamus, mirifice gratum. Quae autem hac in re a vobis acta fuerint nos facietis ſedulo certiores. Datum Romae apud ſanctum Petrum ſub annulo piſcatoris die VIII. Julii MDLXVII. pontificatus noſtri anno ſecundo.

Et ſuperſcriptio. Dilectis filiis Praeſidi & Conſiliariis Parlamenti pro cariſſimo in Chriſto filio noſtro Hiſpaniarum Rege catholico in oppido Dolae commoranti.

Nota R. P. Petri Franciſci Chiffletii ſocietatis Jeſu.

Gilbertus Cognatus Nozeretanus in Germania litteris operam dedit, ubi Eraſmo adhaeſit, non modo auditor, ſed etiam librarius domeſticus & ſcriptionum ejus deſcriptor. Exinde in comitatum Burgundiae reverſus ac Veſontione ludimagiſter, haereticam & pravam quam hauſerat doctrinam ſpargere coepit. Sed Pii V. Pontificis admonitu Veſontione in carcerem archiepiſcopalem conjectus, ibique mortem obiens, debitum ſuis flagitiis ſupplicium antevertit.

EPI-

EPISTOLÆ MISCELLANEÆ.

MAMERTI CLAUDIANI

Epiſtola ad Sapaudum rhetorem.

Ex L. VI. Miſc. Bal. pag. 535.

Eï ſcribit Sidonius lib. 5. epiſt. 10.

DOCTISSIMO viro Sapaudo rhetori Claudianus. Diſciplinarum omnium atque artium magiſtra Graecia idcirco maxime nobilibus ſtudiis provecta eſt atque orbem pene totum multiplicibus complexa doctrinis, quoniam nemo illic omnium fuit qui quicquam bonae frugis ſerret cui non par merito honos fiet. Hinc nonnulli mortales naturam pene ſupergreſſi mortalium, extentis uſquequaque excellentium ingeniorum viribus, inſatigabilibus curis rerum abdita rimantes, repoſitas originalium primordiorum cauſas & temporaliter fluctuantium ſubſtantiarum praefixos terminos indagine & arte complexi, non modo intra mundanum ſed ſuper caeleſte etiam introiere ſecretum. Quod mihi in praeſentiarum uſus eſt dicere, quoniam bonarum artium jam inde a proavorum noſtrorum ſeculis facta jactura, & animi cultum deſpuens, quo ſolo praeſtat pecudi gens humana, delitiis & divitiis ſerviens, ignaviae & inſcitiae famula, paſſum porro dedit cum doctrina virtutem. Nam quod non modo ad innovandum quippiam, ſed ne ad dediſcendum quidem abſque te uno diſciplinae nobilis ullus aſpirat, negligentiae id humanae aſcribimus an naturae? Si malum iſtoc naturae vitio vertimus, numquidnam a genere humano differre diei poteſt genus humanum, aut ingenia eadem non ſunt quae fuere prius, aut Cicero ſui ſeculi ſummus orator nata ſecum bona accepto habuit, & non mage parvi pendens domeſtica & civica, ad uſque Graeciam capeſſendae opulentioris ſcientiae gratia peregrinatus eſt, aut forſan Platon apex culmenque philoſophiae privo naturae bono contentus, poſt Socratis dogmata anguſtiorem credens Graeciam doctrinarum quam eſſe virtutum, non uſque ad Ægyptum & ad uſque Bragmanos Indorum & ad uſque Pythagoricarum doctrinarum per heredes indefeſſus rerum ſcrutator acceſſit? Taceo ceteros, quia nec tempus nec opus hujuſce rei capax eſt. Unum illud procul ambiguo dixerim, noſtro ſæculo non ingenia deeſſe, ſed ſtudia. Quorum egomet ſtudiorum quaſi quandam mortem flebili velut epitaphio tumularem, niſi tute eadem venerabili profeſſione, laudabili ſolertia, acri ingenio, profluente eloquio reſuſcitaviſſes. Quod equidem bonum eo admirabilius eſt mihi quo deſperatius fuit. Video enim os Romanum, non modo negligentiae, ſed pudori eſſe Romanis, grammaticam uti quandam barbaram barbariſmi & ſolecíſmi pugno & calce propelli, dialecticem tanquam Amazonem ſtricto decertaturam gladio formidari, rhetoricam ac ſi grandem dominam in anguſto non recipi, muſicem vero & geometricam atque arithmeticam, tres quaſi ſurias, deſpui, poſt hinc philoſophiam atque uti quoddam ominoſum beſtiale numerari. Sed haec in laudem tuam ſuggeſtui ſunt; quia ſi multi quorum tu es ſtudiorum forent, futurus eras ſcilicet, etſi non omnium potior, unus ex multis. Hinc vero, procul injuria, ceterorum penes Galliam noſtram profeſſionis tuae par unus & ſolus es. Neque dictum iſtuc aut aſſentationi aut adulationi detur. Nequaquam profecto vel egomet adulari poſſum, vel tu indiges falſo laudari. Sed erui atque avelli infixa animo meo nequit declamationum tuarum ſuavitas mixta virtute, Attici more mellis, cui ſuapte natura indita ſunt medela, fortitudo, dulcedo, quod in hyblae jugis volucris atque opifex apicula coelitus deciduum hauſtu capiens fabrefactis manſo florigeris inſundit, filiorumque fabricatrix virginitatis ſuae foeturam alit atque imbuit ubere favorum, ita tu ſcilicet e ſummis auctoribus velut e magnis montibus doctiora quaeque velut thymia flagrantia & foecundiora veluti quaedam florida praecerpens, quos ingenii melle repleas, eloquentiae conficis favos, e quibus item diſcipulorum tibimet velut filiorum numeroſitas dilecta formatur; quae Graecarum quoque diſciplinarum nectare imbuta, ac ſi melle Attico paſta, ut occoeperit pennis ſtrepere, eloquentiae favos & ipſa conficiet. Modo tu fac memineris docendi munus tibi a proavis & citra hereditarium fore, eoque copioſius te adniti oportere ſcientiae quo multiplex in te a majoribus profecta tuis doctrina confluxit. Admonitus quoque ſis oportet Viennenſis urbis nobilitatis antiquae, cujus tu civis & doctor non otio duplex debitum ſolves, a quo bifariam quaeritur vel patribus reſpondere vel patriae. Illud jam in fine ſermonis perquam familiariter quaeſo, ut ſpretis novitiarum ratiuncularum puerilibus nugis, nullum lectitandis his tempus inſumas, quaſdam reſonantium ſermunculorum taureas rotant, & oratoriam fortitudinem plaudentibus concinnentiis evirant. Naevius & Plautus tibi ad elegantiam, Cato ad gravitatem, Varro ad peritiam, Gracchus ad acrimoniam, Chryſippus ad diſciplinam, Fronto ad pompam, Cicero ad eloquentiam capeſſendam uſui ſint. Quiſquis enim recentiorum aliquid dignum memoria ſcriptitavit, non & ipſe novitios legit. Illi ergo reventilandi memoriaeque mandandi ſunt, de quibus iſti potuere proficere quos miramur. Iſtoc ego tamen amicitiae teſtimonium aliquo forſitan pluſculum familiariter intuli. Sed benivolentiae tuae venia impertiet amoris audaciam.

EPISTOLA TAIONIS

EPISCOPI CÆSARAUGUSTANI

AD EUGENIUM

EPISCOPUM TOLETANUM.

Ex L. IV. Miſc. Bal. pag. 397.

Circa an. 640.

SAnctiſſimo ac venerabili Domino meo Eugenio Toletanae urbis Epiſcopo Taius ultimus ſervus ſervorum Dei Caeſarauguſtanus Epiſcopus. Congrua ſatis valdeque neceſſaria diſpoſitione fortioris exquirit ſolatium qui propriae virtutis caret officio, eoque facilius corporis greſſum porrigit quo trahitur dextera potioris, ut ſaltim deſideratum curſum valentioris auxilio poſſit explere quam ſegnis in ſui itineris medio remanere. Ita ego, mi venerabilis Domine, licet invalidus, tuis tamen adjutus orationibus ardui operis auſpicia quaſi cujuſdam maximi montis malui adire principia, quod velut magni cujuſdam in ſui ſuperficie oſtentans paradiſi nemorum proceritatibus obſita, floribus albeſcentia, pomis etiam mellificantia, foliis viridantia, liliorum quoque pulcritudine nitentia, roſarum rubore candentia, violarum purpurantium floribus ſplendentia, coloribuſque croceis pleraque fulgentia, nullo unquam tempore marceſcentia, ſed perpetua ſui viriditate vernantia, mirifica arte diſpoſita, directiſque conſiſtunt linearum ordinibus coaptata, tantam ſubminiſtrantes amantibus gratiam ut ſuavitate ſui non ſolum exteriores corporum ſenſus, ſed interiora cordium arcana ſatietate ſui perluſtrent. Cumque talia intentis obtutibus cernerem, ac pleroſque his multimodis dapibus ſatiari viderem, inaeſtimabili accenſus deſiderio, tamquam unus ex collegio eſurientium puerorum inediæ coactus impulſu, ejuſdem januam paradiſi pedetentim adgreſſus, & quaſi temerarius introrſus explorator ingreſſus dum per eadem ſpatia pulcherrima quaeque ac multimoda proſpectando nimia admiratione ſuſpendor, quaedam ramuſculorum floſcula more puſillorum infantium ludendo collegi, ae manu avida contrectando decerpſi, curſim illa præcipua quadam curioſitate quibuſdam comparationibus præmittens verbis ſimplicibus quaſi oris obſtruſi aditum reſero, niſi ut tam incomparabilis excellentia viri, ſancti ſcilicet Papae Gregorii, in ipſo loquutionis exordio quibuſdam parabolis anteferrem, ejuſque magnitudinem ſapientiae, quo perſpicuo lumine ſanctam illuſtravit Eccleſiam, aliquatenus non ſcientibus ſed neſcientibus propalarem. Optaveram ſiquidem tuae nunc adeſſe praeſentiae, ut ſicut ſcriptum eſt, *interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi, majores tuos, & dicent tibi*, ex tui oris prudentia formulam ſumerem, cum in principio hujus operis velut cujuſdam telae verborum texturam praeponerem, vel certe ex tui cordis artificioſa manu quaſi in cujuſdam magni conſtructione ædificii politos atque quadratos humeris propriis verborum lapillos deferrem, quoniam frater fratrem adjuvans exaltabitur ſicut civitas munita. Ordo namque rationis expoſcit ut ſubſequentia præcedentibus quodam vinculo tenacitatis nectantur, quatinus in utrumque rectitudinem ſui prolata aequitas pandat, ac ducente tramite veritatis ad deſtinatum finem laetus accedat. Idcirco quod comparationibus paulo ante praetulimus, verbis nunc apertioribus propalemus. De opuſculis quippe ejuſdem ſanctiſſimi viri ſeſe infert ſermo ſubſequens aliquantula narratione officioſiſſimus, dignumque fore cenſui de ſuis operibus ejus pauca primum retexere. Vidimus vidimus Gregorium noſtrum Romae poſitum, non viſibus corporis, ſed obtutibus mentis. Vidimus enim non ſolum in ſuis notariis, ſed etiam in familiaribus qui miniſterio corporali eidem fidele exhibuerunt famulatus obſequium; eorumque relatione de virtutibus ejus plura cognoſcens, breviſſime pauca retexam. Fuit denique gratia Chriſti omni morum probitate compoſitus, animo vultuque ſerenus, corde benignus, conſcientia purus, moribus diſcretus, virginitate nitens, caritate refertus, pietate praecipuus, patientia inſignis, modeſtia incomparabilis, abſtinentia ſingularis, hoſpitalitatis ſectator, peregrinorum ſuſceptor, eleemoſynarum largitor, eccleſiaſticarum rerum optimus diſpenſator, amicis devinctus, oppreſſorum ſublevator, tribulantium conſolator, acris ingenii, conſilio providus, ſermonibus nitidus, eloquentia facundus, prudentia diſertus, ſapientia praeditus, doctrina multimodus, ſcripturarum divinarum multimodus interpretator, abditorum myſteriorum acerrimus inveſtigator, fidei catholicae magnificus defenſor, contra haereticos fortis aſſertor, ſuperbis auctoritate erectus, atque humilibus prompta devotione ſubjectus. Quatuor namque virtutibus animi, prudentia ſcilicet, temperantia, fortitudine, atque juſtitia ita extitit praeornatus ut non homo ſed angelus inter homines putaretur. Quis namque noſtri temporis eloquentia facundus, prudentia praeditus, ſapientia profundus, ſanctum condignis efferat laudibus Gregorium? Nec ipſi, ut cenſeo, Graecae Romanaeque facundiae philoſophorum praecipui, Socrates ſcilicet, vel Plato, Cicero, atque Varro, ſi noſtris temporibus affuiſſent, condigna verba promiſiſſent. Sed ne panegyricis uti cenſear eloquiis, plurima de ejuſdem virtutibus audita comperta praetermittens, ad ejus opuſcula, quae ſunt eloquia pulchritudinis, officia linguae retorqueam. Igitur cum Romae poſitus ejuſdem, quae in Hiſpaniis deerant, volumina ſedulus veſtigator perquirerem, inventaque propria manu tranſcriberem, tantaque dulcedo verborum animum meum inaeſtimabili ſuavitate mulceret, ſpeciale quiddam in eadem fine cujuſpiam perſpexi comparatione potiſſimum. Denique dum hiſtoriam beati Job ſub triplici indagatione, id eſt, hiſtorica, typica, vel morali, ſtuduit explanatione diſcutere, atque Ezechielis Prophetae primam vel ultimam partem non impari expoſitione percurrere, tantorumque profundae myſteriorum repulſo ignorantiae nubilo ſerena patefactione monſtrare, pene totius novi ae veteris teſtamenti patefecit arcana; actumque eſt ut hac opportunitate panis ille qui de caelo deſcendit, ejuſdem fideliſſimi opportuna ſatis dulcedine ſatiaret. Sed quoniam in eadem prolixitate voluminum, dum teſtimonium uniuſcujuſque requiritur, explanatio pene totius operis ejus erat in ambiguo, non minima perſcrutatio atque animi ardentis ſaepe frigebat intentio, malui ſemel maximum proferre laborem quam ſemper ſuſpectam tolerare difficultatem. Percurri igitur omnia ejuſdem monimenta librorum & pene totius ſcripturae ſacrae teſtimonia quae in ejus opuſculis ad probationem vel expoſitionem cujuſque rei adhibita diverſis in locis continebantur conſcripta, adjuvante Chriſto Jeſu, qui ex ore infantium atque lactentium perficit laudem linguaſque mutorum vinculo taciturnitatis abſolvit, ſuis coadunata ordinibus ſtudioſus quiſque, cum in

eiſdem

eiſdem voluminibus cujuslibet ſacri teſtimonii explanationem requirit, ne multiplici lectione fatigatus non cito reperiat quod voluerit, ad iſta quae decerpſi recurrens, repente quod deſiderat liberae ſatiſfactionis diſcretione reperiet. Lectorem quippe hujus operis cenſeo admonendum ut vigili intentione prævideat quoniam pleraque teſtimoniorum capitula in eiſdem voluminibus, ut ſupra meminimus, diverſis in locis ſita, ita ut inventa ſunt expoſita, a me ordinatim collecta fore noſcuntur. Alia igitur quae jam in ſuperioribus aut inferioribus partibus expoſuiſſe viſus eſt, & iterum atque iterum, quamlibet aliis verbis, eodem tamen ſenſu, diverſis in locis recapitulata expoſitione retexuit, præcedentibus teſtimoniis, ut ordo exponendarum rerum popoſcit, aliqua inſerenda, reliqua vero relinquenda curavi, quatinus ex praecedentibus ſubſequentia penderent, & ſubſequentia præcedentibus ſeſe utilius coaptarent. Nam ſi cuncta diſcreto ordine in hujus operis ſerie ponerentur, procul dubio magnitudo voluminum brevitatis modum excederet, atque ſui recapitulatione lectoris animum offendens, facerent nihilominus repetita faſtidium. Cujus rei quantitatem in ſex codicibus, quatuor ſcilicet veteris inſtrumenti, duobus etiam novi teſtamenti, ſuis connexis ordinibus, prætermiſſis ſcripturis quas iſdem virorum ſanctiſſimus ex ordine tractavit, adjutus orationibus veſtris explere curavi. Præfatiunculas quoque ejuſdem codicibus conſonantes decerpſi, quas etiam in capita librorum praepoſui, quatenus ipſe ſibi in ſuis anteponatur eloquiis qui largiente gratia Chriſti copioſus nobis multiplicibus extitit officiis. Ipſos etiam codices laborioſa nimium intentione collectos prudentiae veſtræ malui committere contuendos; in quibus ſi quaedam ſagaciſſima veſtigatio veſtra repererit inordinatae compoſita, non tam negligentiae culpam quam neceſſitatis adſcribat: quia dum vehiculo parvae ſcabulae quaſi immenſum pelagus ſolitarius nauta navigaturus adgredior, cum maximis difficultatibus latiſſimi æquoris hujus ſpatia tranſmeavi, tandemque ad optatam littoris requiem Chriſto gubernante perveni. En, prudentiſſime virorum, ut cauſarum ordines ſigillatim perſtringerem, modum brevitatis exceſſi, &, ut ait quidam doctiſſimus, dum figuli rota currente urceum facere * nitet, amphoram finxit manus. Aſt ego dum brevem pagellam conſcribere malui, libellum manus indocta compoſuit. Obſecro igitur te, virorum ſanctiſſime, & omnes quibus hujus operis lectio * nunc diſplicuerit, ut hos libellos velut duo minuta in gazophylacia templi Domini collocare dignemini, ac pro meis abluendis delictis pervigili intentione ejus miſericordiam deprecare non dedignemini, ut aeternis ereptus incendiis, ſempiternis ſolari merear refrigeriis. Vale mi venerabilis ac ſanctiſſime Domine.

* nititur

* non

Explicit epiſtola Tagii Epiſcopi ad Eugenium.

Hic eſt ordo librorum ſancti Gregorii Papae Romenſis. In expoſitione Job edidit libros moralium XXXV. diviſos partibus atque codicibus ſex.

DIVISIO XXXV. LIBRORUM MORALIUM.

Pars prima, libri quinque. Pars ſecunda, libri quinque. Pars tertia, libri ſex. Pars quarta, libri ſex. Pars quinta, libri quinque. Pars ſexta, libri octo.

Deinde ſequitur in codice MS. epiſtola ſancti Gregorii ad Leandrum Epiſcopum Hiſpalenſem. Tum ſequentia adduntur.

In nomine Dei patris & Domini noſtri Jeſu Chriſti & ſpiritus ſancti. Incipit prologus ſuper capitula moralium beati Gregorii Papæ venerabiliſſimi.

Chriſti Jeſu Gregorius ſervus ac urbis Romae Papa venerabiliſſimus compoſuit & prætitulavit multa volumina librorum. Compoſuit etiam per libros ſeriem capitulorum. Fecit quoque in verba beati Job expoſitionem, ſed capitulorum ad ejuſdem ſententias non addidit ordinationem. Igitur Henrici ſecundi Imperatoris tempore Rainerius Aretinae Eccleſiae Canonicus Presbyter per omnes fere ſententias ſupradictæ expoſitionis vigilanti ſtudio & cogitatione capitula ſuppoſuit, non propter inanis gloriae favorem, ſed ductus divini amoris zelo & utilitate legentium ſeu etiam legentes audientium; ut quicquid utile ad tempus in illis ſententiis quaereretur, cito & quaſi ſine labore inveniretur.

TESTAMENTUM

VOLFAUDI COMITIS

Fundatoris abbatiæ ſancti Michaëlis ad Moſam in dioceſi Virdunenſi.

CUm oportet Chriſtianis viam veritatis eligere, pro qua conditori ſuo poſſint dignae miſerationis munus offerre, ut oblatio proficiat ad ſalutem, & devotio pertineat ad mercedem. Ego itaque Volfaudus filius Giſlaramni quondam & conjunx mea Adalſinda filia Alberti quondam donatores licet multarum rerum. Cum ſit ſemper rarum quod quiſquam pro ſuis admiſſis facinoribus vel redimenda ultione peccaminum de rebus ſuis propriis aut ad loca ſanctorum Dei aut ipſius ſervis velit aliquid dare, ut ipſe non propria manu det ſcriptiſque commendet. Unde & bene antiquitus * divitum Principum decreta & legum ita ſanxerunt, ut tantummodo ſola manus donatoris in ſubſcriptione certa monſtraretur, nec ſine geſtarum allegatione pleniſſima voluerit firmitate mancipare, ut hoc quod unuſquiſque pro arbitrio ſuo aut mentis ſuae condonare voluiſſet, ſollemnis ſcriptura confirmaret. Sed dum & nos Domini gratia inſpirante, ut credimus, ſicut omnium fidelium catholicae Eccleſiae Chriſti mos eſt, quorum depoſcit benignitas ut pro animarum ſalute vel Dei intuitu Domino adjuvante monaſterium congregationemque ſervorum Dei animo devotiſſimo a novo fundamento in jure proprietatis noſtrae in pago Virdunenſi in loco qui dicitur Caſtellionis in fine Vuidiniaca, ubi in ipſa radice montis conſurgit fluviolus qui dicitur Marſuppia, in honore ſancti Michaëlis Archangeli, & ſanctae Mariae matris Domini noſtri Jeſu Chriſti, ſancti Martini, & ſancti Petri & Pauli Apoſtolorum, necnon ſanctorum martyrum & confeſſorum, vel ceterorum, ad exemplum beatiſſimorum etiam & viſi fuimus aedificaſſe, addidit nobis conſilium quatinus de communi ſubſtantia ad ipſum monaſterium vel ipſos ſervos Dei Domino vacantes conſiſtendum juxta Dei arbitrium conſcribere deberemus; quod ita & fecimus. Inprimis itaque donamus portionem unam cognominatam Vuidini villa ſitam in pago Virdunenſe, cum caſis, domibus, aedificiis, mancipiis, manſis, pratis, campis, vineis, ſilvis, cultis & incultis, aquis aquarumve decurſibus, cum omnibus adjectentiis vel appendiciis ad ſe pertinentibus. Similiter donamus ſuper ipſum fluviolum villam unam Marſupia in ipſo pago Virdunenſe, quae in populo vocatur Godone curte, cum caſis, domibus, aedificiis, mancipiis, accolis, manſis, campis, pratis, ſilvis, cultis & incultis, tam de proprio quam de comparato, vel de quolibet attracto quod ad nos ex jure pertinet, cum omni adjectentia ad ſe pertinente. Similiter donamus ſuper ipſum fluviolum Marſupia portionem illam quam de Crudelberto pretio comparavimus, cum manſis, campis, pratis, ſilvis, aquis aquarumve decurſibus, cultis & incultis, cum omni adjectentia ad ſe pertinente. Similiter donamus

Vide Vaſſeburg. fol. 114.

* divorum

mus ſuper ipſum fluviolum Marſupia portionem illam quae dicitur Avanorum vallis, quam de Gennulſo dato pretio comparavimus, cum manſis, campis, pratis, ſilvis, & cultis & incultis, aquis aquarumve decurſibus, cum omni adjectentia ad ſe pertinente. Similiter donamus portiones illas in curte illa quae vocatur Byllata in ipſo pago Virdunenſe ſuper fluvium Moſa quas de Valdradanegoue dato pretio comparavimus, cum mancipiis, manſis, campis, caſis, pratis, ſilvis, aquis aquarumve decurſibus, cum omni adjectentia ad ſe pertinente. Similiter donamus portionem illam in loco qui dicitur Mononis villa ſuper fluvium Moſa in pago Virdunenſe, quam ego & Albertus quondam de Gondouvino dato pretio comparavimus, cum mancipiis, caſis, manſis, campis, pratis, ſilvis, aquis aquarumve decurſibus, cultis & incultis, cum omni adjectentia ad ſe pertinente. Similiter donamus portiones illas in loco qui dicitur Calvonecurte in ipſo pago Virdunenſe ſuper fluvium Moſa quas de Adalfo vel heredibus ſuis ſive Erlino vel Fulgonino dato pretio comparavimus, cum mancipiis, terris, manſis, pratis, ſilvis, cultis & incultis, aquis aquarumve decurſibus, cum omni adjectentia ad ſe pertinente. Similiter donamus in pago Virdunenſe ſuper fluvium qui vocatur Quala portionem unam ad Caſtellionem quam de Felice vel herede ſuo dato pretio comparavimus, cum caſis, mancipiis, manſis, campis, pratis, vineis, ſilvis, aquis aquarumve decurſibus, cultis & incultis, cum omni adjectentia ad ſe pertinente. Similiter donamus ſuper ipſum fluviolum Quulam portionem illam quam de Alberto filio Chramperti quondam dato pretio comparavimus, cum mancipiis, caſis, manſis, campis, pratis, paſcuis, ſilvis, aquis aquarumve decurſibus, cultis & incultis, cum omni adjectentia ad ſe pertinente. Similiter donamus ad Baudentro villa portionem illam quam de Chairone vel de conjuge ſua Ginnana dato pretio comparavimus, cum manſis, caſis, mancipiis, campis, pratis, vineis, ſilvis, aquis aquarumve decurſibus, cultis & incultis, cum omni adjectentia ad ſe pertinente. Similiter donamus villam unam ſitam in pago Virdunenſe quae vocatur Buxarias, quam nos de Anſtrida Abbatiſſa quondam dato pretio comparavimus, cum caſis, manſis, mancipiis, campis, vineis, pratis, ſilvis, aquis aquarumve decurſibus, cultis & incultis, cum accolis & appendiciis, cum omni adjectentia ad ſe pertinente. Similiter donamus in ipſo pago Virdunenſe in curte de Giſilo villa portionem illam quam de Druberto & Patfredo & Ermengrudo dato pretio comparavimus, cum manſis, campis, pratis, ſilvis, aquis aquarumve decurſibus, cultis & incultis, cum omni adjectentia ad ſe pertinente. Similiter donamus in Vico & Marſallo in io ad ſal faciendum cum manſo, caſa, & ſervo, cum omni adjectentia ad ſe pertinente. Similiter donamus curtim unam Trunionem nuncupatam ſitam in pago Virdunenſe, cum caſis, domibus, aedificiis, mancipiis, manſis, campis, ſilvis, aquis aquarumve decurſibus, cultis & incultis, tam de propriis quam de comparatis, cum omni adjectentia ad ſe pertinente. Similiter donamus portionem unam in villa quæ vocatur Bedernaca ſitam in pago Virdunenſe, quam de Alſinda femina dato pretio comparavimus, cum domibus, ædificiis, mancipiis, manſis, campis, pratis, ſilvis, aquis aquarumve decurſibus, cultis & incultis, cum omni adjectentia ad ſe pertinente. Similiter donamus in Eppone * culte portionem unam quam de ipſa femina Adalſinda dato pretio comparavimus, cum mancipiis, manſis, campis, pratis, ſilvis, aquis aquarumve decurſibus, cultis & incultis, cum omni adjectentia ad ſe pertinente. Similiter donamus portionem noſtram in villa quae dicitur Ulmo, quae in populo vocatur Coria, ſita in pago Virdunenſe ſuper fluvium Moſa, tam de proprio quam de comparato, quam de Gaillano & Gennulſo, Godelinde & Felice heredibus noſtris dato pretio comparavimus, cum caſis, mancipiis, domibus, aedificiis, manſis, accolis, campis, pratis, vineis, ſilvis, aquis aquarumque decurſibus, cultis & incultis, cum omnibus appendiciis vel adjectentiis ſuis ad ſe pertinentibus. Similiter donamus curtim unam Cuſſiſiaco ſitam in pago Barrenſe, cum caſis, mancipiis, pratis, ſilvis, cultis & incultis, aquis aquarumque decurſibus, cum omni adjectentia ad ſe pertinente. Iſta omnia ſupra nominata vel conſcripta junctis & conjunctis mobilibus & immobilibus utriuſque ſexus, peculium natior vel omni ſupellectile quicquid dici aut nominari poteſt in ſuperſcriptis locis ad ſe pertinentia tam rem inexquiſitam pleniſſima voluntate iſtis temporibus tradimus atque tranſcribimus ad poſſidendum ut ab hodierno die jure firmiſſimo abſque conſortio coheredum noſtrorum habendi, tenendi, poſſidendi habeant ipſi monachi poteſtatem, ut in Dei nomine inde potiantur in aeternum. Et ut voluntas noſtra pleniorem obtineat vigorem & per tempora conſervetur, ipſas praedictas res nominatas ex proprio ſigillo adfirmamus, ut omnia quae ſuperius ſunt inſcripta perpetua * felicitate maneant. Illud nobis in hac voluntate noſtra ſcriptum eſſe complacuit, ut nullus judex nec Pontifex de civitate vel ex ipſa parrochia Virdunenſe in ipſo monaſterio nullam poteſtatem ad quaslibet redibitiones aut requiſitiones exigendi habeat poteſtatem ingrediendi, quia in ipſo praedio noſtro ſumpto & labore aedificavimus. Illud nobis addere convenit, quod fieri non credimus, ſi aliqua ſe, karta ſe, anteriores vel poſteriores ad hanc voluntatem meam inculcandam vel minuendam nomenque noſtrum fuerint oſtenſae, vacuae & inanes appareant, & nullum in antea ſortiantur effectum. Si quis vero, ut adſolet, de heredibus vel proheredibus noſtris, quod fieri non credimus, aut quaelibet oppoſita perſona vel judiciaria poteſtas contra hanc donationem noſtram, quam ex ſpontanea voluntate pleniſſimaque devotione fieri rogavimus, ullo unquam tempore infringere voluerit, primitus Dei occurrat offenſionem, & ab omni loco ſanctorum cœnobitarum vel conſortio Chriſtianorum excommunicatus appareat, & inſuper velut Judas traditor Domini noſtri & ſicut Giezi puer Heliſaei, qui munera fraudulenter acceperunt, ſimili ſententia judicetur, & ſit anathema maranatha, quod eſt proditio in adventu Domini, & nec ſi voluntas mea a nullo poſſit convelli, & inſuper una cum * ſociis fiſcorum auri libras quingentas, argenti pondera octingenta partibus noſtris cogatur reſolvere, ſed haec cartula donationis noſtrae inviolabilis omni tempore maneat, roboratione ſubnixa. Facta eſt haec donatio in ipſo monaſterio multorum conventu bonorum hominum anno decimoquinto regni Domini noſtri Childeberti Regis. Signum Volfaudi, qui iſtud teſtamentum donationis fieri rogavit. S. Adalſindae conjugis ſuae, conſentiente teſtamento donationis fieri rogavit. Ego Wolfaidis Abbatiſſa. S. Gaitebardi Epiſcopi. S. Wolfaudi teſtis. S. Dudini. S. Crudelberti. S. Vulfridi. S. Chramberti. S. Angliberti. S. Hugonis. S. Flodoeni. S. Diſoetii. S. item Chramberti. S. Deſaſti. S. Attolane. Ego Robertus Presbyter. S. Gromoaldi. S. Quveldi. S. Heuzonis. S. Gondodoeni. Ego Richramnus Presbyter rogatus ſupraſcripſi hoc teſtamentum donationis.

* curte

* ſtabilitate

* ſocio fiſco

An. 709.

Item teſtamentum Volſaudi de villa Marſupia.

IN Dei nomine. Bonum pacis placuit qualiter convenit inter apoſtolicum virum domnum Sigibaudum Epiſcopum Metenſis Eccleſiae & inter Wolfaudum Comitem ut locella eorum inter ſe commutare deberent, quod ita & fecerunt. Dedit Sigibaudus Epiſcopus Wolfaudo Comiti locellum Marſupia nuncupatum in pago Virdunenſi, quem Godo & Haerevius pro animarum ſuarum ſalute ad Eccleſiam ſancti Stephani delegaverunt, hoc eſt, tam in terris, domibus, aedificiis, ſilvis, pratis, paſcuis, aquis aquarumve decurſibus, & mancipia his nominibus, Leubigiſus, Feroinus, Adoinus, Fante, Gaerelin-

relinde, totum & ad integrum quantumcunque Godo & Haerevius ibidem poſſederant vel ſanctus Stephanus ibidem habere videbatur, ipſi Vvolfaudo donavit ad poſſidendum. E contra ſimili modo dedit Volfaudus Sigibaudo Epiſcopo ad partem ſancti Stephani locellum nuncupatum Vineaico in fine Auliniaca villa in pago Fugentenſe ſuper fluvium Moſellae, hoc eſt, tam in terris, domibus, aedificiis, ſilvis, pratis, paſcuis, aquis aquarumve decurſibus, & mancipia his nominibus., Autaldus, Balſimius, Macionus, Euſebius, Haervinus, Bertridus, Madalhundus, & quantumcunque ibidem de homine nomine Aegino dato pretio comparavit, vel quicquid ad praeſens poſſidere videtur, totum & ad integrum ad partem ſancti Stephani condonavit; & quicquid inde de utraque parte facere voluerint, liberam & firmiſſimam in omnibus habuerunt poteſtatem faciendi. Si quis vero, quod fieri non credimus, quod aut noſmetipſi aut heredes Vvolfaudi aut Adalſindae aut domni Sigibaudi contra has commutationes agere quicquam voluerit, partem quam acceperit amittat, & inſuper auri libras duas, argenti pondera quinque coactus exolvat, & quod repetit
An. 708. nihil valeat evendicare, ſed praeſens haec commutatio firma & ſtabilis permaneat cum ſtipulatione nixa. Actum novo exſarto villa ſancti Stephani. Datum menſis Decembris die viceſimo, anno quartodecimo regni Domni noſtri Childeberti Regis.

Anno ab incarnatione Domini milleſimo nonageſimo tertio, epacta xx. concurrente v. Indictione I. reſcripta eſt karta iſta cum ceteris ſub hoc ſigno titularis.

Item ejuſdem de villa Condato.

CUm oporteat Chriſtianis viam veritatis eligere, proque ea conditori ſuo dignas gratiarum actiones offerre, ut oblatio proficiat ad ſalutem & devotio pertineat ad mercedem, ego Wolfaudus Comes filius Giſlaranni quondam, recogitans peccaminum meorum retributionem aeternam & poenas perpetuas, unde nos Dei pietas eripere vel liberare dignetur, dono per hoc teſtamentum ad monaſterium ſancti Michaelis Archangeli, quod ego & conjunx mea Adalſinda a novo fundamento viſi fuimus conſtruxiſſe in loco qui dicitur Caſtellionis in pago Virdunenſi in fine Vindiniaca, ubi multorum ſanctorum martyrum & confeſſorum reliquiae adorari videntur, quorum baſilicae ibidem ſunt conſtructae, donatumque eſſe volo in perpetuum, hoc eſt, villam meam quae dicitur Condatum in pago Barrenſe ſuper fluvium Callo, quam ego ab Hertellione dato pretio comparavi, hoc eſt, in manſis, confiniis, domibus, aedificiis, campis, pratis, ſilvis, vineis, farinariis, appendiciis, caſis, aquis, paſcuis, cultis & incultis, cum omnibus adjacentiis ad ſe pertinentibus, cum mancipiis ibidem commanentibus, vel quantumcunque uſque ad diem praeſentem viſus ſum ibi habere, totum & ad integrum dono, ſicut ſuperius diximus, donamus per hoc teſtamentum ad monaſterium ſuperius nominatum ſancti Michaelis ad diem praeſentem, ut ipſi monachi qui ibi ſunt habeant, teneant, poſſideant libere & firmiſſime, in omnibus habeant poteſtatem, ut melius eos delectet pro nobis miſericordiam Domini jugiter exorare. Si vero ego aut aliquis de heredibus meis vel coheredibus vel quaelibet oppoſita perſona contra hoc teſtamentum ire aut fortaſſe infringere vel corrumpere voluerit, iram Dei omnipotentis incurrat, & ille eum maledicat qui maledixit Sodomam & Gomorram, & ad limina ſanctorum extra conſortium Chriſtianorum excommunicatus appareat, & inſuper ſolvat auri libras VIII. & argenti pondus XV. multam ſuſtineat, & quod repetit evendicare non valeat, & nihilominus praeſens teſtamentum omni tempore firmum & inviolatum permaneat. Et ut firmius ſit, manu noſtra ſubſignavimus, & qui ſubſcriberent vel ſignarent in praeſenti rogavimus. Facta ſub die Kal. Januarias anno II. regni An. 716.
Domni noſtri Theoderici Regis. Factum teſtamentum Novavilla. Volfaudus hoc teſtamentum fieri rogavit. Signum Guntramni. S. Underici. S. Wifridi. S. Abelini. S. Adalſindae. S. Rogomini. S. Ervidi. S. Agoini. S. Chileramni. S. Gaudoni. S. Unerini. S. Chroderici. S. Radoini.

EX EPISTOLA PAULINI

Ad Leonem Patriarcham.

SCiendum namque eſt quoniam & ille qui ab Hieroſolyma deſcendens, hoc eſt, a pacifica contemplatione ſanctae Eccleſiae receſſit, & iſte qui a paradiſi moeniis eliminatus dicitur, ideſt, ab ovili Eccleſiae & conſortio fratrum ſegregatus exiit, & omne membrum quod abſciſum de corpore fuerit, hoc eſt, ab unitate Eccleſiae ſeparatum, niſi per poenitentiam & dignam ſatisfactionem donum gratiae omnipotentis Dei aſcendat Hieroſolymam, videlicet ad contemplationem ſeſe pacis ſuſpendat, & ad eum quod reliquerat recurrat ovile, hoc eſt, caritatis vinculo religatus in gremio ſuſcipiatur Eccleſiae, & in eo a quo praeciſus eſt corpore inſeratur, in unitatem ſcilicet, & reconciliatus conſocietur fratrum, ſalvus eſſe poſſe, quemadmodum & vos ſatis excellenter ſacratius capaciuſque ſcitis nullo falſitatis quolibet modo ſibi blandiatur fraude deceptus. Vae ergo illis niſi altiſſima illis pietas benigna ſuccurrat paradigmate, quo & ſemivivo relicto & erranti perditaeque oviculae & abſciſo de corpore membro pretioſo ſubvenit miſericorditer ſanguinis oſtro. Dignetur itaque & veſtra ſerenitas ſuper has plagas vulnuſque peccati infundere vinum & oleum. Aſpera ſiquidem ac lenia documentorum inſtillare fomenta necnon faſciolis caritatis fracturas infarcire medicinali manu curare; quatenus ſubvecti patientiae veſtrae jumento, ad ſtabulum perducantur Eccleſiae, curamque veſtrae exhibitam beatitudinis, ac per hoc aſſimilatus bono ſingulariter paſtori, erraticam ſubvehens humeris ovem ad ovile proprium, quippini ad ſinum ſcilicet matris Eccleſiae, reportare gaudete, diſſociata nempe de corpore membra; imitantes per omnia Paulum Apoſtolum per unitatem fidei & caritatis concordiam ſummo ac ſingulari unire capiti feſtinate; quatenus reddita per veſtram induſtriam omnibus pace, & illis ſicut decet ſummo tantoque Pontifici honoris debitum & obedientiae offerant fructus, & ut Dominum timeant & veluti patrem multa impenſi amoris dulcedine diligant, & veſtra eos benignitas tranquillitas quaſi proprios refovens filios perpetua protectione gubernet, vobiſque pro dignae retributionis praemio caeleſtia regna aeternus arbiter largiri dignetur.

EPISTOLA CUJUSDAM.

Quid ſit Ceroma.

QVaeſtiunculam mihi datam a veſtra reverentia Ex L. IV.
his diebus attulit familiaris noſter Fredilo, in Miſc. Bal.
qua requirebatur quid proprie viri non incele- pag. 417.
bres intellexerint eſſe ceroma. Id verbum fertur in auctoribus ingenuarum artium diſciplinae ſummopere praeditis, necnon & apud noſtros, qui palmam Romani eloquii ſuo ſeculo meruerunt. Quamvis igitur pueros & imbecilles nos judicent illi qui nervos & medullas ipſumque, ut dicitur, ſanguinem ex libris antiquorum eliciunt, ſententiarum potius altitudinem quam verborum humilitatem perſequentes, nobis tamen competens magis videtur a primis ad

ſecun-

ſecunda conſcendere quam, primis neglectis, temere ad ſecunda proripere. Cum enim virtus eloquentiae verborum ſplendore & ſententiarum gravitate formetur, verborum decor primum eſt appetendus, tum demum ſententiarum robur & lux intima eſt requirenda. Quamobrem lumen & ſenſus dilectus verborum ſemper a ſtudioſis eſt habendus, ne violata magiſtrorum regula confuſa & inordinata commentia quae tradit prorumpat. Haec quidem generaliter prolata inconſultam extraordinariamque praeſumptionem confutant. Nunc ſpecialem hujus verbi habeamus conſiderationem. Et ut evidentior via ſe ad hoc aſtruendum aperiat, alius quiddam cenſeo repetendum. Ludi qui diebus feſtis cauſa religionis ad delectandum populum a juvenibus agebantur, & quorum cauſa ſpectacula vario genere populo permittebantur, aut gymnici aut gladiatorii aut Circenſes aut ſcaenici nominabantur; quos tamen ſibi diabolus ſub invocatione deorum immo daemonum voluit exhiberi a mortalibus, ut ſub obtentu pietatis & religionis miſerorum animas in ſuum jus transfunderet. Ergo principalis ludus, quem gymnicum diximus fuiſſe, velocitatis ac virium gloria conſtabat. Is locus ubi exercebantur, gymnaſium, & hi qui exercebant, athletae vocabantur. Genera autem gymnici ludi extitiſſe traduntur, curſus, ſaltus, jactus, virtus, & luctatio. Sed quia priore tempore cincti athletae exercebantur, nec nudarentur quouſque quidam remiſſo cingulo proſtratus exanimatuſque in ludo apparuit, inde nata dicitur conſuetudo ut deinceps juvenes nudi exercerentur capiſtribus in parte celanda corporis ſuccincti. Athletae autem Graeca appellatione a laterum complexu & commiſſione dicuntur, qui comminus decertantes adnixi perſiſtunt, ne alter alterum quocunque caſu falleret aut aſtu impediret, peruncto corpore olei liquamine. exercitatio quae agebatur proprie ceroma vocatur. Locus autem deſtinatus luctationi palaeſtra vocabatur; qui inde trahit etymologiam, vel a luctatione, vel a motu urnae, id eſt, ſortis, eo quod ad palaeſtram ſortito digerentur. Eſt ergo ſenſus proverbii: Oleum & impenſas perdit qui mittit boves ad ceroma; quod ſicut ſtolidum & brutum animal, quamquam robuſtum & vegetum, tamen exquiſitae arti eſt inutilis, quae non tantum viribus, ſed etiam ſubtilitate & ingenio propter lacertorum complicationem multiformem agitur. Quippe cum ſint eadem animalia vaſti corporis, ac propterea nequaquam ſcaenicis motibus idonea, etiamſi more athletarum eis perfricatio adderetur, ita illi inertes judicantur qui a primis pueritiae temporibus ludis ſcholaribus deputati, variarum ſtudia doctrinarum nequaquam in ſe admittunt, ſed inexercitati & invalidi, veluti ſtolida & inſenſata animalia, a profunda & multiplici rerum indagine rejiciuntur; de quibus merito ſupradictum proverbium cantatur. Et quoniam propriis huic arti cibis ipſi athletae veſcebantur, ſicut erant coliphia, unde ſcilicet & vires augerentur & corporis habilitas induſtriaque non periclitaretur, idcirco ſubſequitur in eodem proverbio quod etiam impenſae perdantur quae indebite negligentibus & minime aptis ingeruntur. Nonnulli ceroma intellexerunt eſſe artificium quoddam juxta morem antiquum pingendi, cui, ne facies & pulchritudo picturae vetuſtate temporis aboleretur, cerae mixtura apponebatur, modico igni huic temperamento adjecto, ut aequa menſura colorum ceræque concordante, nec venuſtas & gratia coloribus nec ceræ perſpicuitas deeſſet. Hoc genus pingendi etiam a Boëtio viro doctiſſimo commemoratum adhuc ſuo tempore viguiſſe dubium non eſt. Quadam igitur inflexione nominis adducti ſunt qui hoc ſenſerunt eſſe ceroma, ut verbi gratia ſicut homo ab humo, ita ceroma a cera originem ducere exiſtimetur. Sed hoc non ſatis prudenter intellectum, etiam ipſe ſenſus manifeſtat. Quamobrem ſuperior expoſitio, quæ & ſecurior atque ſecretior antiquiorque judicatur, vobis credo ſatisfaciet, nugaſque varie commentantium apud veſtram prudentiam extinguet. Hoc de parva re ſine fraude apud judicium prudens veſtrum diſpoſui, cariſſime virorum; oroque veſtram ingenuam prudentiam ut faſtidioſorum ſupercilia declinantes, apud vos contineatis quae fidelis animus & amici non frivola caritas tranſmiſit. Ceterum placeat me ſalva ſtabilitate amicitiae hoc quod eligeritis, ſicut poſtulo, veſtris ſcriptis edoceatis. Nolo enim nec garrulitatis improbitatem incurrere, nec rurſus taciturnitatis nota in his quae efferenda ſunt juſte damnari.

LUDOVICI PII

præceptum pro Eccleſia Nemauſenſi.

IN nomine Domini Dei & Salvatoris noſtri Je- An. 814.
ſu Chriſti. Ludovicus divina ordinante providentia Imperator Auguſtus. Cum petitionibus ſacerdotum juſtis & rationabilibus divini cultus amore favemus, ſuperna nos gratia muniri non dubitamus. Idcirco noverit omnium fidelium noſtrorum tam praeſentium quam & futurorum utilitas quia vir venerabilis Chriſtianus Nemauſa civitate Epiſcopus obtulit obtutibus noſtris immunitatem domni & genitoris noſtri Karoli bonæ memoriae piiſſimi Auguſti, in qua erat inſertum qualiter idem genitor noſter & praedeceſſores ejus Reges praedictam ſedem, quae eſt in honore ſanctae Mariae ſemper virginis ſeu & ſancti Baudelii conſtructa, una cum cellulis duabus, una quæ dicitur Tornagus, quæ eſt conſtructa in honore ſancti Stephani protomartyris, & alia quæ dicitur Vallis Flaviana, quae eſt in honore ſancti Petri principis Apoſtolorum conſtructa, ſeu & aliis cellulis ibidem aſpicientibus, ob amorem Dei tranquillitatemque fratrum ſemper ſub pleniſſima tuitione & immunitatis defenſione habuiſſent. Propter firmitatem tamen rei nobis poſtulavit praefatus Epiſcopus Chriſtianus ut eorumdem Regum auctoritates ob amorem Dei & reverentiam ipſius ſancti loci confirmaremus auctoritate. Cujus petitioni libenter adquievimus, & ita in omnibus conceſſimus, atque per hoc praeceptum noſtrae auctoritatis confirmamus. Praecipientes ergo jubemus ut nemo fidelium noſtrorum vel quislibet ex judiciaria poteſtate in Eccleſias aut loca vel agros ſeu reliquas poſſeſſiones, ſive eas quas moderno tempore in quibuslibet pagis & territoriis infra ditionem imperii noſtri juſte & legaliter praedicta ſedes ſeu cellulas poſſidet, vel ea quae deinceps a bonis viris eiſdem conlata fuerint Eccleſiis, ad cauſas audiendas, aut freda vel tributa exigenda, aut manſiones vel paratas faciendas, nec fidejuſſores tollendos, aut homines ipſius Eccleſiae tam ingenuos quam ſervos ſuper terram ipſius commanentes injuſte diſtringendos, nec ullas redibitiones aut illicitas occaſiones requirendas, noſtris aut futuris temporibus ingredi audeant vel ea quae ſupra memorata ſunt penitus exigere praeſumant. Sed liceat memorato Praeſuli ſuiſque ſucceſſoribus res praedictarum Eccleſiarum cum omnibus ſibi ſubjectis ſub immunitatis defenſione quieto ordine poſſidere & nobis fideliter deſervire atque pro ſtabilitate noſtra vel totius imperii a Deo nobis collati vel conſervandi una cum clero & populo ſibi ſubjecto libere Domini miſericordiam exorare. Et quicquid exinde fiſcus noſter ſperare poterat, ad integrum concedimus, ut perpetuis temporibus ibidem Deo famulantibus proficiat in augmentum. Et ut hæc auctoritas noſtris futuriſque temporibus Domino protegente valeat inconcuſſa manere, manu propria ſubſcripſimus, & anuli noſtri impreſſione ſignari juſſimus.

Signum Ludovici ſereniſſimi Imperatoris.

Heliſacar recognovi.

Data IV. Kal. Decembris anno primo Chriſto propitio imperii Domni Ludovici ſereniſſimi Auguſti, Indictione VIII.

Actum Aquiſgrani palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

Ejuſ-

Ejuſdem Ludovici præceptum, ut nonas & decimas dent qui beneficia tenent de Abbate ſancti Michaëlis ad Moſam.

An. 816. IN nomine Domini Dei & ſalvatoris noſtri Jeſu Chriſti. Ludovicus divina ordinante providentia Imperator Auguſtus. Noverit utilitas fidelium noſtrorum, Comitum videlicet & vaſſorum noſtrorum, vel quiſquis beneficia ex ratione monaſterii ſancti Michaëlis habere videtur, ubi venerabilis vir Smaragdus praeeſt Abbas, quia ſicut domnus & genitor noſter praecepit, ita & nos praecipimus ut eidem monaſterio annis ſingulis de eiſdem beneficiis nonas & decimas de omnibus pleniter non negligatis. Proinde praecipimus atque per has litteras omnibus quæcunque ex largitione noſtra vel Comitum aut vaſſorum noſtrorum de rebus praefati monaſterii beneficia habetis, nonas & decimas annis ſingulis, ut prædictum eſt praefato venerabili Smaragdo ſuiſque ſucceſſoribus vel miſſis ejuſdem monaſterii abſque ulla contrarietate & neglegentia dare non neglegatis, & ad domos ipſius Eccleſiae reſtaurandas unuſquiſque pro viribus ſuis adjutorium ferre non differat. Et nullus qui beneficium de rebus praefati monaſterii habet, contra hoc juſſionis noſtrae praeceptum facere praeſumat, ſed in omnibus ita illud obſervet ſicut a nobis juſſum eſt, vel quemadmodum Dei & noſtram gratiam vel ipſum beneficium habere vult. Et ut certius credatis, de anulo noſtro ſubter juſſimus ſigillari. Data III. Idus Jul. anno III. regnante domno Lodouvico ſereniſſimo Auguſto, indictione XI. Actum Teodonis villa palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

Lib. I. Capitul cap. 21. & ſeqq.

PRÆCEPTUM LOTHARII REGIS

Fratris Karoli quod fecit Eccleſiæ ſancti Stephani Lugdunenſis, & dicit quod Caduliacum villa, quæ eſt in mandamento de Vireu, in pago Salmoriacenſi eſt.

Ex L. II. Miſc. Bal. pag. 149.

Circa an. 865.

IN nomine omnipotentis Dei & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti. Lotharius divina præveniente clementia Rex. Expedit regiæ celſitudini ita divinis cultibus operam dare quatenus Eccleſiarum Dei jura ac privilegia priſtinis temporibus juſte & rationabiliter ordinata ſua protectione juxta Domini voluntatem conſervet, & ſi qua caeca cupiditate inordinate ablata proſpexerit, quantocius pro nomine reformet; ut & ſanctorum intervenientibus meritis aeternae retributionis praemium acquirat, eos etiam quibus eccleſiaſtica jura commiſſa ſunt ſibi devotiores reddat. Quocirca omnium fidelium ſanctæ Eccleſiæ noſtrorumque praeſentium ſcilicet ac futurorum noverit utilitas emolumento ſeu etiam propter devotiſſimam famulationem Remigii Lugdunenſis Eccleſiæ reverentiſſimi Archiepiſcopi reſtituimus per noſtræ auctoritatis praeceptum Eccleſiae ſancti Stephani Lugdunenſis villas has, Cachiliacum videlicet in comitatu Salmoriacenſi, & Liviam in pago Viennenſi, quas pridem bonæ memoriæ Karolus glorioſus Rex germanus noſter præfatæ Eccleſiæ juſta ratione ſua regali auctoritate reformaverat, ſed nos poſtmodum pro quadam neceſſitate illas in beneficium contuleramus. Quod omnino non recte factum fore cognoſcentes, hos noſtræ auctoritatis apices fieri cenſuimus, per quos memoratas villas præfatæ caſæ Dei reformamus, quatenus noſtris futuriſque temporibus abſque cujuslibet ſubtractione in poteſtate Pontificum ejuſdem Eccleſiæ permaneant, ut Deo largiente Præſules ac clerus ejuſdem caſæ Dei pro anima genitoris noſtri ac genitricis ſeu fratris noſtri Karoli glorioſi Regis necnon & noſtra Domino attentius preces aſſiduas fundere ſtudeant. Ut autem hæc noſtræ reſtitutionis auctoritas noſtris futuriſque temporibus inconvulſa permaneat firmitatemque omnem obtineat, manu propria illam roboravimus, & anuli noſtri impreſſione inſigniri juſſimus.

KAROLI III. IMP.

Præceptum pro Eccleſia Lugdunenſi, datum ad deprecationem Liutardi Epiſcopi Vercellenſis & Bernardi Marchionis.

Hæc carta, quæ eſt de Eccleſia ſancti Stephani Lugdunenſis, dicit quod hæ villæ, Colonicas, Fiſtiliacum, Caduliacum, quæ ſunt in mandamento de Vireu, in pago Salmoriacenſi ſunt & in epiſcopatu Gratianopolitano.

IN nomine Domini Dei æterni & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti. Karolus divina ordinante providentia Imperator auguſtus. Si fidelium noſtrorum ratis petitionibus aures noſtrae pietatis accommodamus & eorum utilitatibus conſulimus, imperiali celſitudini operam damus, & ob id eorum animos noſtræ fidelitati promptiores exhibemus. Idcirco notum ſit omnibus fidelibus ſanctæ Dei Eccleſiæ & noſtris præſentibus ſcilicet atque futuris quoniam ad deprecationem dilecti nobis Liutuardi venerabilis Epiſcopi & Bernardi illuſtriſſimi Marchionis conceſſimus Eccleſiæ beatiſſimi protomartyris Stephani Lugdunenſis, cui venerabilis Aurelianus Archiepiſcopus præeſſe dinoſcitur, Eccleſias cum villis omnibus ad eas pertinentibus in pago Lugdunenſi ſitas, pro remedio animæ noſtræ, conjugiſque, ac prolis, longo jam tempore ab ipſa Eccleſia alienatas, videlicet foris murum ipſius civitatis Eccleſiam ſancti Laurentii cum beneficiolo ad illam pertinente, Genoliacum quoque villam cum portu & mercato habentem capellam & manſos inter abſos & veſtitos triginta tres, cum omnibus ad ipſam pertinentibus, Dagniacum etiam habentem capellam & inter abſos & veſtitos manſos triginta, cum omnibus quæ ad eum aſpiciunt. Contulimus quoque Eccleſiæ ſancti Hyrenei ad ſtipendia Canonicorum ibi deſervientium pro æterna remuneratione in Lupertiaco manſos tres, in Vibaco manſum unum, in Monte manſos duos, & in Cabaniaco manſos duos. Volumus quoque ad præfatorum fidelium noſtrorum deprecationem præcepta a noſtris ſtatuta patruis, piiſſimis videlicet Imperatoribus Auguſtis Lothario atque Karolo, eorumque filiis Lothario atque Karolo Regibus, necnon & conſobrino noſtro Ludovico Rege, noſtræ auctoritatis alio præcepto confirmare. quod & fecimus. Et hoc præcepto confirmavimus, in pago ſcilicet Lugdunenſi Nantuacenſe monaſterium & Saviniacenſe cum appendiciis ſuis, & in eodem pago immunitatem villæ urbanæ juxta civitatem, & Anſam villulam in uſum fratrum, Acanlamum, Caliſcumque, & Cortennacum, & villam Egenam, vicumque Ambariacum, atque Belliniacum, Luperciacum etiam, & Coriacum, cum appendiciis earum & famulis utriuſque ſexus. In pago Viennenſi villam Turnonem, & Liviam, & Lucennacum, cum integritatibus ſuis. In pago vero Salmoriacenſe & Gratianopolitano Colonicas, & Fiſtiliacum, Cachiliacum quoque villas, cum pertinentiis ſuis. In comitatu Scutiacenſe Morgas villam cum immunitate & appendiciis ſuis. In pago vero Brionenſe Piſnacum villam cum omni integritate. In pago vero Auguſtudunenſe Canchacum villam cum ſuis appendiciis. In pago etiam Belnenſi Polmarcum villam cum omni integritate ſua. Et in comitatu Portuenſi Flaviacum & Pocetum villas cum earum appendiciis. In pago etiam Cavillonenſi Montanum villam & Vilare atque Servellam cum appendiciis ſuis. Volumus ergo, ut ſupra diximus, quæ ibidem ab anteceſſoribus noſtris jamdictis aut largita ſunt aut reddita, ſeu ab aliis cujuſcunque ordinis viris collata ſunt, vel deinceps Deo propitio conferentur, ſub noſtra immunitate firma & ſtabilia perſeverent. Præcipientes ergo jubemus & jubendo præcipimus ut nullus judex publicus

An. Chriſti 885.

cus vel quislibet ex judiciaria poteſtate in Eccleſias aut loca vel agros ſeu reliquas poſſeſſiones memoratæ Eccleſiæ, quas moderno tempore infra ditionem imperii noſtri legaliter poſſidet, vel quae deinceps in jure ipſius voluerit divina pietas augeri, ad cauſas audiendas, aut freda exigenda, vel manſiones aut paratas faciendas, vel fidejuſſores tollendos, aut homines ipſius Eccleſiae extra rationem diſtringendos, nec ullas redhibitiones aut illicitas occaſiones requirendas, ullo unquam tempore ingredi audeat, vel ea quæ ſupra memorata ſunt penitus exigere praeſumat; ſed liceat memorato Archiepiſcopo ſuiſque ſucceſſoribus res ſupradictae Eccleſiae quieto ordine poſſidere & nobis fideliter deſervire, & pro nobis, conjuge, proleque, ac totius imperii noſtri ſtabilitate Domini miſericordiam non negligant exorare. Et ut haec auctoritas noſtrae munificentiae ſemper in Dei nomine obtineat firmitatem, manu propria ſubter firmavimus, & anulo noſtro inſigniti juſſimus.

Signum Karoli ſereniſſimi Imperatoris auguſti.

Amalgerius notarius ad vicem Leutardi Archicancellarii recognovit.

Data XII. Kalendas Julii anno Chriſto propitio V. imperante Domino noſtro ſereniſſimo Karolo Imperatore Auguſto, in Francia vero anno imperii ejus primo.

Actum Stirpiaco villa in Dei nomine, Indictione tertia.

PRÆCEPTUM LUDOVICI

Regis quod fecit Eccleſiæ ſancti Stephani Lugdunenſis, & dicit quod Colonicas & Fiſtiliacum & Caduliacum villas, quæ ſunt in mandamento de caſtro Virevo, in pago Salmoriacenſi ſunt & in epiſcopatu Gratianopolitano.

An. Chriſti 892.

IN nomine ſanctae & individuae Trinitatis. Ludovicus divina ordinante providentia Rex. Si fidelium noſtrorum ſanis juſtiſque petitionibus aurem noſtrae ſerenitatis accommodamus, eorumque utilitatibus praeſtando ſubvenimus, regiae dignitatis operam damus, & ob id eorum animos noſtrae fidelitati promptiores immo ferventiores exhibemus. Itaque notum ſit omnibus fidelibus ſanctae Dei Eccleſiae ac noſtris praeſentibus atque futuris quoniam deprecatione & hortatu ſive conſilio glorioſiſſimae genitricis noſtrae Hermengardis & pro ſinceriſſimo Aureliani didaſcali noſtri obſequio conceſſimus Eccleſiae beatiſſimi protomartyris Stephani Lugdunenſis, cui idem venerabilis Aurelianus Archiepiſcopus praeeſſe dinoſcitur, Eccleſias villaſque cum omnibus ad eas pertinentibus in pago Lugdunenſi ſitas, ut ipſe beatiſſimus protomartyr pro nobis & pro noſtris genitoribus ac avis & proavis intervenire dignetur, videlicet foris murum ipſius civitatis Eccleſiam ſancti Laurentii cum beneficiolo ad ipſam pertinente, cis Arari vero abbatiam ſancti Martini quae Athanacus vocatur cum omnibus ſub integritate ad ipſam abbatiam pertinentibus, Genoliacum quoque cum portu & mercato habentem capellam & manſos inter veſtitos & abſos XXXIII. cum omnibus ad ſe pertinentibus, Dagniacum etiam habentem capellam & inter abſos & veſtitos manſos triginta cum omnibus quae ad eam aſpiciunt. Contulimus quoque Eccleſiam ſancti Hyrenei ad ſtipendia Canonicorum ibidem ſervientium pro aeterna remuneratione, in Luperciaco manſos tres, in Viliaco manſum unum, in Monte manſos duos, in Cabanniaco manſos duos. Volumus quoque ad glorioſiſſimae genitricis noſtrae votum praecepta a noſtris ſtatuta avis & proavis, piiſſimis videlicet Imperatoribus Auguſtis Lothario, Ludovico, atque Karolo, eorumque filiis & nepotibus Regibus, necnon & conſobrino noſtro Ludovico, regiae noſtrae auctoritatis iſto videlicet confirmare. In pago ſcilicet Lugdunenſi Nantoadenſe monaſterium & Saviniacenſe cum ſuis omnibus appendiciis, & in eodem pago immunitatem villae urbanae juxta civitatem, & Anſam villam in uſus fratrum, Acauſanium, Caliſcum quoque, & Cortennacum, & villam Egenam, vicumque Ambatiacum, atque Beliacum, Lupertiacum etiam & Cocciacum, cum earum appendiciis & familiis utriuſque ſexus. In pago Viennenſi villam Turnonem & Liviam & Lucennacum cum integritatibus ſuis. In pago autem Valentiaco Saciacum villam. In pago autem Salmoriacenſi & Gratianopolitano Colonicas, & Fiſtiliacum, Caduliacum villas, cum ſuis pertinentiis. In comitatu Scutiacenſi Morgas villam cum immunitate & appendiciis ſuis. In pago vero Brionenſi Piſniacum villam cum omni integritate. In pago namque Auguſtudunenſi Candiacum villam cum ſuis appendiciis. In pago etiam Belnenſi Polmarcum villam cum integritate ſua. Et in comitatu Portuenſi Flaviacum & Pocetum villas cum omnibus appendiciis ſuis. In pago namque Cavilonenſi Montaurum villam & Villare atque Scovellam cum ſuis appendiciis. In pago vero Baſſiniacenſi Ramſonarias cum ſuis appendiciis. Volumus ergo, ut ſupra diximus, ut quae ibidem ab anteceſſoribus noſtris jamdictis aut largita ſunt aut reddita, ſeu ab aliis cujuſcunque ordinis viris collata ſunt, vel deinceps Deo propitio conferentur, ſub noſtra immunitate firma & ſtabilia perſeverent. Praecipientes ergo jubemus & jubendo praecipimus ut nullus judex publicus vel quislibet ex judiciaria poteſtate in Eccleſias aut loca vel agros ſeu reliquas poſſeſſiones memoratae Eccleſiae, quas moderno tempore infra ditionem regni noſtri legaliter poſſidet, vel quae deinceps in jure ipſius divina voluerit pietas augeri, ad cauſas audiendas, aut freda exigenda, vel manſiones aut paratas faciendas, vel fidejuſſores tollendos, aut homines ipſius Eccleſiae extra rationem diſtringendos, nec ullas redhibitiones aut illicitas occaſiones requirendas ullo unquam tempore ingredi audeat, vel quae ſupra memorata ſunt penitus exigere praeſumat; ſed liceat memorato Archiepiſcopo ſuiſque ſucceſſoribus res ſupra memoratae Eccleſiae quieto ordine poſſidere & nobis fideliter deſervire, & pro nobis ac glorioſiſſima genitrice & pro totius regni noſtri ſtabilitate non negligant exorare. Ut autem haec noſtrae munificentiae auctoritas ſemper in Dei nomine obtineat firmitatem, manu noſtra ſubter firmavimus, & anuli noſtri impreſſione inſigniri juſſimus.

Signum Ludovici ſereniſſimi Regis.

Warimaldus Notarius ad vicem Barnoini recognovit.

Data XV. Kal. Aprilis anno dominicae incarnationis DCCCXCII. & eodem Chriſto propitio regnante domno noſtro Ludovico anno ſecundo in Burgundia ſeu Provincia, Indictione X.

Actum Lugduni civitate in Dei nomine feliciter, Amen.

PRÆCEPTUM LUDOVICI

Regis quod facit Yſaac Gratianopolitano Epiſcopo & ſucceſſoribus ejus.

IN nomine ſanctae & individuae trinitatis. Ludovicus divina ordinante providentia Rex. Dignum eſt ut regalis ſublimitas procerum ſuorum petitionibus annuat & annuendo adimpleat, quanto eos viderit in ſuis obſequiis perſiſtere efficaces. Idcirco omnium fidelium ſanctae Dei Eccleſiae regnique noſtri, noſtrorum videlicet & futurorum Regum, noverit ſolertia quia domina genitrix noſtra Hirmingardis Regina noſtram regalem expetiit clementiam ſuper quodam fideli noſtro Yſahac venerabili Epiſcopo, ut praeceptum vel donum quod pius genitor noſter Boſo Rex fecerat de Eccleſiis ſanctae Mariae An. Chriſti 894.

ſeu

ſeu ſancti Donati confeſſoris eximii cum ſuis ſpiritalibus obſequiis confirmaremus. Eſt autem ipſa Eccleſia ſita in comitatu Viennenſi, in vico Jovinziaco. Cujus nos precibus annuentes una cum Epiſcopis, Comitibus, ſeu nonnullis regiminis noſtri Principibus, ſtabilitatis praeceptum ſancimus ut ipſe Yſahac ejuſque ſucceſſores nullo contradicente in praedicta Eccleſia cum omni ejuſdem loci clero teneant poſſideant omnes virtutes quas mater Eccleſia perpetim videtur habere in omnibus eccleſiaſticis ordinibus, chriſma videlicet in Domini coena benedicendo, poenitentiam peccatoribus dando, ejiciendoque ex Eccleſia & ſuſcipiendo tempore congruo, feſtivitates celebrando, pauperes ibi & nobiles mortuos ſepeliendo. Firmamus etiam praedicto venerabili Iſaac Epiſcopo ut omnes res ſuae proprietatis quas ipſe in pago Viennenſi vel Lugdunenſi atque in Provincia ſeu in quibuſcunque locis regni noſtri per chartarum inſtrumenta ei concedimus, quocunque ingenio, hereditate, donatione, concambiatione, & comparatione in ſupradictis locis acquiſitas res habet, vel in antea Deo propitio adquirere potuerit, tam de hereditate propinquorum ſuorum quamque de cunctis Chriſtianis, Judaeis & Judaeabus, fiſcalinis noſtris, ſeu de omnibus Eccleſiarum regni noſtri comitatuum commutationibus, concambiationibus, omnia ſupradicta per praeceptum noſtrae auctoritatis illi concedimus ſeu confirmamus hereditario jure quiete habenda. Decrevimus itaque fieri hoc noſtrae auctoritatis praeceptum Iſaac venerabili Epiſcopo, per quod omnes res ſuas illi condonamus modis omnibus regali auctoritate habendas, ita ut deinceps eas abſque alicujus contradictione quieto ac pacifico poſſideat jure, & cuicunque voluerit derelinquat, & omnia ſuperius nominata abſque aliqua minoratione contradictoris poſſideat. Et ſi aliqua invidia, vi, dolo, vel concrematione ignium, chartarum inſtrumenta ablata fuerint, per noſtrae auctoritatis praeceptum cum omni integritate ei concedimus ad habendum. Et nemini contradictori ſuo alteram chartam oſtendat, niſi hoc noſtrae auctoritatis praeceptum. Et ſit omnibus modis protectus atque defenſatus tam res illius quam ipſe, & nemo poteſtatis cujuſquam perſona ullo unquam tempore aliquam illi inferre praeſumat moleſtiam; ſed liceat ei cum omnibus ſuae proprietatis rebus ſub noſtrae immunitatis tuitione pacifice eaſdem res poſſidere & ordinare. Si vero aliquae querimoniae pro ipſis rebus adverſus eum ortae fuerint, quae abſque gravi diſpendio nequeant diffiniri, jubemus ut uſque in noſtram ſuſpendantur praeſentiam, quatenus ibi finitivam accipiant ſententiam. Et quicunque contra hoc noſtrae immunitatis praeceptum aliquid contradicere vel violare praeſumpſerit, ſciat ſe ſicut & alias res emunctorias compoſiturum & emendaturum. Et ut hoc noſtrae auctoritatis praeceptum abſque alicujus mutilatione pleniſſimam obtineat firmitatem perennis temporibus, manu propria ſubter illud firmavimus, & anuli noſtri impreſſione inſigniri praecepimus; & propter quorundam malorum hominum calliditates illud etiam inſerere juſſimus, ut ſi aliquis noſtri facti refragator in aliquo repertus fuerit, mox poena quam lex Theodoſii praecipit, ideſt triginta libris auri eſſe multandum, atque chartario noſtro ſubſtituendum, & abſque ulla minoratione Miſſis noſtris perſolvendum. Signum Ludovici. Datum III. Idus Auguſti anno incarnationis dominicae DCCCXCIV. Indictione XII. anno Chriſto propitio regni Ludovici Regis IV. Actum Nicias caſtello in Dei nomine feliciter. Amen.

De conſuetudine ſancti Donati.

BRevis vel computatio de conſuetudine quam Epiſcopi Gratianopolitanae urbis Yſaac, Alcherius, Iſarnus, Umbertus habuerunt vel tenuerunt ſeu fecerunt in Eccleſia ſancti Donati confeſſoris, quae eſt in comitatu Viennenſi ſita & in vico Jovinziaco. Hi Pontifices congruo tempore in illa Eccleſia ut voluerunt ordinaverunt Clericos, dederunt poenitentiam peccatoribus, ejiciendo de Eccleſia & recipiendo, benedixerunt ibi chriſma in coena Domini. Et in paraſceven eſt conſuetudo ut ibi veniant viri religioſi & potentes, & juſti & peccatores, audire divinum officium. Et eſt inſuper alia conſuetudo in praedicta Eccleſia vel in ſupradicto loco, ut in ſuo cimiterio nobiles & potentes, divites & pauperes, ſine ulla contradictione ſepeliant, & numularios, id eſt monetarios habeant. Has conſuetudines, ut diximus, in vico Jovinziaco ſupradicti Epiſcopi & Canonici ſancti Donati habuerunt & tenuerunt firmiter per donum Regis & per conſenſum Epiſcoporum ſeu laicorum nobilium illius regionis.

LUDOVICUS REX.

Concedit Uncrino monacho ſancti Michaëlis Fraxinum ad reſtaurationem veteris monaſterii.

IN nomine Domini Dei aeterni & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti. HLudouvicus divina favente clementia Rex. Si petitionibus fidelium noſtrorum in his quae ad utilitatem regni pertinent annuimus, eos procul dubio ad fidelitatis noſtrae ſublimitatem ferventiores effecimus, & quicquid dignitas noſtra ad loca Deo dedicata largitur, a ſummo Regum principe retributio ſperatur. Noverit igitur omnium ſanctae Dei Eccleſiae fidelium tam praeſentium quamque & futurorum induſtria quia venerabilis Tungrenſium Praeſul Stephanus noſtram adiit clementiam humiliter innoteſcendo quod quidam bonae devotionis monachus nomine Uncrinus ex monaſterio ſancti Michaëlis, unde praefatus Praeſul Abba praeeſſe dinoſcitur, quandam cellam vetus monaſterium nuncupatam, olim ſuccenſam & penitus deſertam, facultatis ſuae laboratione & manuum operatione reſtauravit. Pro cujus bonae voluntatis ſtudio praedictus venerabilis praeſul Stephanus noſtram expetiit ſerenitatem ut eidem monacho quandam villam ex rebus ſancti Michaëlis nomine Fraxinum, in qua habentur manſi viginti quatuor, cum omnibus ad ſe pertinentibus & decimis, cum omni integritate concederemus. Cujus petitioni libenter obtemperantes, digno recompenſationis munere ſupranominato monacho ad reſtaurationem loci, & ut geminatum die noctuque celebretur officium, canonici ſcilicet ordinis & monaſtici, diebus vitae ſuae praeſcriptam villam, ut libero in omnibus potiatur arbitrio, conceſſimus. Poſt ejus vero deceſſum, antiquam rerum ſuarum ſubſtantiam fratres inibi Deo militantes uſurpent, & praefatam villam, ſicut ſupra ſtatuimus, cunctis temporibus poſſideant. Hanc autem teſtamenti paginam tranſcribi juſſimus; per quam decernimus ut nullus ſucceſſorum noſtrorum Regum aut loci illius Abbatum quae a nobis divini amoris reſpectu ſunt ordinata violare vel auferre praeſumat. Et ut verius credatur & diligentius obſervetur, manu propria ſubter firmavimus, anuloque noſtro inſigniri juſſimus. Data VI. Kalendarum Decembrium die, anno incarnationis Domini MCCCCIIII. Indictione VII. anno autem regni domni Ludouvici quinto. Actum Triburias feliciter. Amen.

Ex L. IV. Miſc. Bal. p. 415.

An. 904.

KAROLUS SIMPLEX REX FRANCORUM

confirmat donationem Ludouvici Regis factam Unerino monacho ſancti Michaëlis ad Moſam.

An. 919. IN nomine ſanctae & individuae trinitatis. Karolus divina propitiante clementia Rex. Si petitionibus fidelium noſtrorum in his quae ad utilitatem regni pertinent annuimus, eos proeul dubio ad fidelitatis noſtrae ſublimitatem ferventiores efficimus; & quicquid dignitas noſtra ad loca Deo dicata largitur, a ſummo Regum principe retributio ſperatur. Noverit igitur omnium ſanctae Dei Eccleſiae fidelium tam praeſentium quamque & futurorum induſtria quia vir nobiliſſimus Richuinus Comes noſtram adiit clementiam humiliter innoteſcendo quod quidam bonae devotionis monachus nomine Unerinus ex monaſterio ſancti Michaëlis quandam cellam vetus monaſterium nuncupatam, olim ſuccenſam & penitus deſertam, facultatis ſuae laboratione & manuum operatione reſtauravit. Pro cujus bonae voluntatis ſtudio praedictus Richuinus venerabilis Comes noſtram expetiit ſerenitatem ut eidem monacho quandam villam quam illi quondam Ludouvicus Rex per praeceptum ad reſtaurationem praefati loci contulit ex rebus ſancti Michaëlis nomine Fraxinum, in qua habentur manſi viginti quatuor, cum omnibus ad ſe pertinentibus & decimis, cum omni integritate concederemus. Cujus petitioni libenter obtemperantes, digno recompenſationis munere ſupranominato monacho ad reſtaurationem loci, & ut geminatum die noctuque celebretur officium, canonici ſcilicet ordinis & monaſtici, diebus vitae ſuae præſcriptam villam, ut libero in omnibus potiatur arbitrio, conceſſimus. Poſt ejus vero deceſſum, antiquam rerum ſuarum ſubſtantiam fratres inibi Deo militantes habeant, & praefatam villam, ſicut ſupra ſtatuimus, cunctis temporibus poſſideant. Hanc autem teſtamenti paginam tranſcribi juſſimus; per quam decernimus ut nullus ſucceſſorum noſtrorum Regum aut loci illius Abbatum quae a nobis divini amoris reſpectu ſunt ordinata violare vel auferre praeſumat. Et ut verius credatur & diligentius obſervetur, manu propria ſubter firmavimus, anuloque noſtro inſigniri juſſimus. Datum III. Idus Iunias, Indictione prima, anno XXI. regnante Karolo Rege glorioſiſſimo, redintegrante quidem XVI. largiore vero hereditate indepta II.

Actum monaſterio ſancti Arnulfi in Dei nomine feliciter. Amen.

RODULPHI

REGIS BURGUNDIÆ

Præceptum pro eodem monaſterio Gigniacenſi.

Ex Lib. II. Miſc. Bal. pag. 161. IN nomine ſanctae & individuae Trinitatis. Rodulfus ordinante divino munere ſereniſſimus Rex. Si ſervorum Dei juſtis poſtulationibus ſerenitatis noſtrae aurem accommodaverimus, & quod pie & rationabiliter petunt, benigne & clementer conceſſerimus, hoc nobis profuturum in praeſenti vel in futuro minime dubitamus. Idcirco notum eſſe volumus omnium fidelium noſtrorum ſollertiae tam praeſentium quamque futurorum qualiter vir venerabilis Berno videlicet reverentiſſimus Abbas adiit noſtram magnitudinem petens nos ut quendam locum Gigniacum, quem ipſe Abbas & ſui confratres tenent vel conſtruunt regulariter, rebus proprietatis noſtrae ditaremus; quod libenter fecimus. Donamus itaque pro aeterna retributione ad jamdictum locum in honore beati Petri Apoſtoli conſtructum, vel ipſi Apoſtolorum principi Romae ſubditum, res quas poſtulavit Abbas praedictus, hoc eſt, in comitatu Scutindis quandam cellam nomine Balmam, ubi fluvius Salliae ſurgit, quam ipſi monachi praelibati ad fundamentum reaedificaverunt, in praefato etiam comitato cellulam quampiam in qua ſanctus Lauterius confeſſor precioſus requieſcit, in ipſo etiam comitato quandam villam nomine Cavanacum & Clemenciacum cum omnibus ſuis appendiciis quae ad dictas villas juſte & legaliter pertinere videntur, vel ad dictam villam, in rebus vel mancipiis cum omni integritate ad ſaepedictum locum Gigniacum donamus & de noſtro jure in jus habendum praefati Abbatis Bernoni videlicet vel ſucceſſorum ejus qui ipſum locum dominaturi ſunt ſub inſtituta regula ſolenni more transferimus, nulli ipſis jamdictis monachis contradicente, ſed quiete hoc poſſideant in perpetuum. Ut autem hujus noſtri praecepti auctoritas firmius credatur & ab omnibus inviolabiliter ſemper obſervetur, & in Dei nomine totius firmitatis obtineat vigorem, manu propria ſubter eam firmavimus, & anuli noſtri ſignum ſubtus in ea mandavimus affigi.

An. 904.

Signum Domini Rodulfi piiſſimi Regis.

Data IV. Idus Decembris anno ab incarnatione Domini noſtri Jeſu Chriſti DCCCCIV. Indictione * VI. * VIII.
regnante Domino Rodulfo Rege anno XVI.

Actum Novavilla in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM REGIS KAROLI

Simplicis pro monaſterio Solemniacenſi.

IN nomine ſanctae & individuae trinitatis. Ego Karolus gratia Dei Rex conſiderans molem meorum peccaminum & Dominum dicentem, *Date eleemoſinam, & ecce omnia munda ſunt vobis, & operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domeſticos fidei, dum tempus habemus.* Quamobrem condolens volo compati, quia ait Apoſtolus *ſi compatimur, & conregnabimus*, Eccleſiae Solempniaci, quam beatus Elegius Noviomenſis Epiſcopus juſſu noſtri praedeceſſoris, videlicet incliti Dagoberti Regis, in honore ſanctae Dei genitricis Mariae & Apoſtolorum Petri & Pauli & martyrum Dionyſii atque Pancratii & ſanctorum confeſſorum . . . . . . atque Medardi omniumque ſanctarum mirabiliter conſtruxit atque adornavit. Hoc tale tantumque cœnobium dum Deo favente . . . . . . fere ducentis & X. annis religione polleret, ſupervenere Normanni, igne combuſſerunt, & funditus deſtruxerunt. Quam deſtructionem graviter ferens, quoniam debeo gaudere cum gaudentibus & flere cum flentibus, mea copia iſtius jamdicti monaſterii volo fit . . . . reaedificare & conſtruere cum officinis & omni ſupellectili jubeo, & de meis reditibus . . . . monachorum inibi Deo famulantium condono, videlicet Eccleſiam ſancti Martini de Aneta cum XL. manſis, Eccleſiam ſancti Juliani de Cella cum XII. manſis, Eccleſiam ſancti Hilarii de Corbas cum XV. manſis, Eccleſiam ſancti Martini de Trainiaco cum VIIII. manſis, Eccleſiam ſancti Galli cum X. manſis, Eccleſiam ſancti Clementis cum XXX. manſis, Eccleſiam ſancti Maxentii cum V. manſis, Eccleſiam ſancti Germani cum XV. manſis, Eccleſiam ſancti Vincentii de Bar cum VIII. manſis, Eccleſiam ſancti Boniti cum V. manſis, Eccleſiam de Cantau cum tribus manſis, Eccleſiam ſancti Saturnini de Perpeziaco cum XX. manſis, Eccleſiam de Colſorn cum VII. manſis, Eccleſiam de ſeptem piris cum XXIIII. manſis, Eccleſiam ſancti Parduli de Suiſiaco cum XI. manſis, Eccleſiam ſancti Saturnini de Glandom cum XII. manſis. De iſtis quaſdam alii monaſterio ante me dederant. Omnes vero has ego regia dignitate cum ſibi adjacentiis concedo. Et ut firmiter in perpetuum maneat, impreſſione anuli mei conſigno. Signum Karoli glorioſiſſimi Regis. Gamonocarius ad vicem Regis recogno-

Ex Lib. VI. Miſc. Bal. pag. 491.

An. 924.

cognovit. Datum XV. Kal. Auguſti anno XXXIII. regnante Karolo glorioſiſſimo, Rege, & in ſucceſſione Lotharii quarto anno. Actum apud Lemovicas civitate, adſtante & conſentiente Turpione Epiſcopo in Dei nomine feliciter. Amen.

PRÆCEPTUM LUDOVICI IV.

Regis Francorum pro monaſterio ſancti Juliani Turonenſis.

Ex L. VII. Miſc. Bal. pag. 235.

IN nomine ſanctae & individuae trinitatis. Ludovicus divina propitiante clementia Rex Francorum. Si cælestibus . . . . deſiderantes lucra dominicarum ovium ſagaci ſtudio procurare nitimur, juſtis exigentibus meritis divinam nobis propitiare clementiam confidimus, & ſicut exinde . . . . . . ſic etiam promerendae mercedis non dubitamus augmentum adipiſci. Quapropter comperiat omnium fidelium ſanctae Dei Eccleſiae noſtrorumque, praeſentium ſcilicet & futurorum, ſolertia quia anno dominicæ incarnationis DCCCCXLV. noſtrae ſublimitatis faſtigium . . . . noſtri regni more prædeceſſorum noſtrorum Regum conſuleremus utilitatibus, adiit praeſentiam noſtri culminis venerabilis Turonicae Eccleſiae Theotolo Archiepiſcopus, innotuit nobis quod quoddam coenobium in ſuburbio Turonicae urbis ſitum atque in honore ſancti Juliani ſive ſancti Albini dicatum, ſicut multorum habetur notitia, per plurimorum annorum tempora monachorum ſub regula patris Benedicti viventium incoluerat caterva, ſed infeſtatione barbarorum ac etiam ſceleratorum hominum varia ſuccedentes ſibi non tam . . . . omni religione eccleſiaſtica quamque & omnes res ab eodem monaſterio interveniente . . . . pravorum cupiditate abſtractae & pene jam in jus publicum redactae eſſent, ſed ipſe venerabilis praeſul eundem locum in honore ſanctae Dei genitricis Mariae Julianique glorioſi martyris & ſanctorum omnium commemoratione, corpuſque ſancti Antonii collocato in eo . . . . teſtamentis in priſtinum, ſecundum regulam ſancti Benedicti ſtatum reformare ac reintegrare deſiderans, efflagitans noſtram regiam celſitudinem uti more Regum noſtrorum prædeceſſorum . . . . ejuſdem coenobii olim ſubſtractas ab eo denuo recuperatas . . . . & poſtmodum . . . . atque a quibuſdam ſanctae Dei Eccleſiae fidelibus conceſſas & per inſtrumenta cartarum collatas perpetuo habendas confirmaſſemus. Cujus itaque præſulis ſuggeſtionem necnon famoſiſſimi fidelis noſtri Hugonis Comitis exhortationem devotiſſime recipientes, complacuit ſerenitati noſtrae propter amorem omnipotentis Dei ac ſanctorum ejus, & per hoc praeceptum res praefati monaſterii in uſus monachorum ibidem Deo militantium confirmari, id eſt id pago Turonico . . . . Ciconiacum cum capella ſanctae Mariae ab ipſo venerabili Teotolone noviter conſtructa atque dedicata, Bluriacum etiam ſuper fluvium Cari, & Balno, atque Ulmis, ſive Montiniacam, & villa Valerios cum capella ſancti Petri cum omnibus appendiicis . . . . & mancipiis utriuſque ſexus deſuper commanentibus atque . . . . Cancellis cum Eccleſia in honore ſancti Martini, per ſcripturae auctoritatem juberemus. Decimas vero omnes cum omni integritate ex ipſius monaſterii poteſtate de Ciconiaco, de Bluriaco, de Valeriis . . . . de Paludibus, de Sinerolas, ad Eccleſiam ſanctae Mariae in praelibata villa de Ciconiaco ſimul cum carta I. & alodum de Martiniaco, perpetuo manendas decernimus, & ex culturis ſuper Ligerim de villa Valerias & de villa Gruola & de Renciaco & de nova villa quam tenet Adolardus, medietatem decimarum in ſpeciales uſus monachorum conferre cenſemus. Res inſuper quas memoratus praeſul de paterna & materna hereditate viſus eſt, necnon & alias res per plurimos adtractus vel pretiis acquiſivit, in quibuſcunque ſint pagis, villis, vel locis, eidem monaſterio perpetuo jure conceſſit. Praecipimus etiam atque jubemus ut quaecunque de rebus beneficii ſui propria hereditate non poſſidet parentum ſuorum eidem loco pro remedio animae ſuae atque noſtrae contradere atque condonare voluerit, ut id peragat noſtra acceptus licentia, ſalva tamen cenſuum beneficii annua redibitione. Praeterea capellam ſancti Saturnini in ejuſdem ſuburbio Turonicae urbis ſitam, quae non longe inſteriſtitio ab eodem monaſterio diſtare videtur, pari ratione ſubicere curamus, cum vineis, ſilvis, pratis, terris cultis & incultis, aliiſque utilitatibus & adjacentiis ſuis. Hae igitur ſupradictae omnes res & decimae, ſicuti in hoc praecepto digeſtae ac praeſcriptae habentur, volumus atque ſancimus ut in jure & poſſeſſione ſupradicti monaſterii per diuturna tempora conſiſtant ad utilitates & neceſſitates monachorum ſub regula ſancti Benedicti inibi conſiſtentium peragendas. Et ne tantus Pontifex culmen noſtrae ſublimitatis in caſſum videretur adiiſſe, praebendam ſancti Martini, quam ipſe praeſul a pueritia promeruerat, deprecatu illius ita integram uti ipſe eam erat habere ſolitus clericis cunctis benigniſſime annuentibus, perpetuo poſſidendam eidem coenobio concedimus. Simili modo praedictus Pontifex noſtro exemplo incitatus cum reliquis rebus quas huic loco contulerat praebendam ſanctae matris Eccleſiae a tota congregatione expetiit & monachis ſancti Juliani tradidit. Quemadmodum autem iſdem locus ſancti Juliani ſingularem gratiam utrarumque congregationum praefatarum promeruerat, ita etiam poſt ipſas congregationes, ſanctae matris Eccleſiae ſcilicet ſanctique Martini, ubi ipſius glorioſum corpus requieſcit, ut totius eccleſiaſtici officii privilegium teneat, ſive perceptione ſacrorum ordinum, ſive in omnibus eccleſiaſticis officiis peragendis, ut dictum eſt, regia auctoritate ſtatuiſſent. Et ut monachi ibidem ſervientes abſque ulla inquietudine ſua officia Deo reddere valeant, ſancimus ut nullius ſaecularis potentiae dominio premantur, neque aliquis ſaecularis miniſter, neque vicarius, neque quiſquam talium miniſtrorum neque intra neque extra monaſterium quicquam audeat exigere neque conſuetudinem aliquam reclamare, ſed ſemper ſoli Deo ipſi ſibique ſubditi orent pro nobis ſtatuque regni noſtri & totius chriſtianae religionis, uti mos eſt famulis Chriſti. Quin etiam volumus atque jubemus ut cellula ſancti Maximi quae eſt in ſuburbio Kainonenſi caſtro locata, ubi idem Maximus corpore requieſcit, ad monaſticum transferatur ordinem, ita ut quicunque ibi voluerit degere monachi liberam habeant licentiam, & omnes res quae ad eandem cellulam pertinere videntur in decimis, terris cultis & incultis, vineis, ſilvis, pratis, paſcuis, aquis & mancipiis utriuſque ſexus, & cum tracto in Vigennae fluvio, aliiſque omnibus adjacentiis ſine ulla diminutione cum omni integritate in victualibus ſtipendiis ſibi perpetuo vendicent ad habendum, & nullum pro ipſa cellula ſervitium ab eis a nemine Epiſcoporum vel ſeniorum exigatur niſi tantummodo ſolidos X. quos annuatim tempore congruo ſolvere debent. Eo quippe ſoluto immunis ab omni redibitione & libera permaneat. Sane cui libuerit ex monachis ſancti Juliani illius loci aut ex ſancti Maximi ſanctum Julianum adire, ut invicem alterna dilectione de loco ad locum ſe verſa vice mutentur, hoc nihilominus prohibemus, quin potius volumus atque concedimus. Si quis autem hujus noſtrae deliberationis decretum auſus fuerit irrumpere vel aliqua ratione violare vel infringere tentaverit, ſexcentorum ſolidorum auri ad purum cocti ſe noverit poena multandum. Ut autem hujus noſtri praecepti firmitas inviolabiliter per futura tempora in Deo nomine conſervetur, manu propria eum ſubterfirmavimus, & anuli noſtri impoſitione ſignavimus. Huic quo-

quoque praecepto auctoritate regia illnd addimns & perpetua lege ſancimns quod aures noſtrac celſitudinis pulſavit & unde excommunicatio Domini Johannis Apoſlolici ad nos venit, ur nulla unquam ſaecularis poteſlas neque judex neque vicarius ullus per totam terram ſaneti *Juliani ſervientes dominicos ſancti Juliani & omnes homines magnos aut parvos qui ad partem ipſius ſancti ſuerint, cujuſcunque fuerint conditionis, per omnia loca ſancti Juliani ſive per omnes domos ubicunqne monachi ejuſdem ſancti habitaverint, de ullo forfacto ab eis facto neque de latrocinio neque de ſanguine neque de alio magno aut parvo audeat diſtringere aur rectum reclamare aliqua occaſione. Haec immnnitas per omnia loca ſancti Jnliani obſervetur, id eſt per omnem Campaniam Ciconiaco, Miſcrias, Cancellis, Niviſiaco, Valeriis, Mairiaco, Solyaco, & per omnes partes noſtri regni. Si quis antem hanc . . . . infringere volucrit, ex auctoritate patris & filii & ſpiritns ſancti & ſancti Petri totinſque chriſtianitatis, niſi correxerit, excommunicatus ſit perpetualiter.

Signnm Ludovici glorioſiſſimi Regis.

Rorico Notarius ad vicem Hugonis Archipraeſulis ſnmmiqne Cancellarii relegit & ſubſcripſit.

Actnm Senonis IV. Idus Februarii, indictione prima, anno vero VIII. regnante Ludovico Rege.

Vetuſtiſſima membrana monaſterii ſancti Juliani Turonenſis ex qua deſcriptum eſt hoc Regis Ludovici præceptum adeo per injuriam temporum afflicta eſt ut difficile admodum ſit eam legere. Legi tamen, ſed cum magno labore & magno ſtudio. Vidit eam vir iſtarum rerum peritiſſimus Domnus Joannes Mabillonius. Sed vel deterritus difficultate operis, vel penuria otii, non deſcripſit, ſatisfactum lectori putans, ſi præcipua præcepti hujus verba ederet. Vide librum XLIV. annalium Benedictinorum ejuſdem eruditiſſimi viri §. LX. pag. 469.

DESTRUCTIO CAPELLÆ MASIRIACI,

Quæ ſtructa erat in injuriam Eccleſiæ Aciaci.

Ex L. IV. Miſc. Bal. pag. 423.

Circa annum 948.

IN nomine Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti. Notum maneat omnibus Chriſtianac fidei cultoribus qualiter actum ſit de quadam capella injuſte conſtructa in loco nuncupato Maſiriaco ſuper fluvium Mattis, quam poteſtas beati Stephani Mettis civitatis ex villa quae vocatur Noviſartis nuper inrationabiliter & contra legem canonicae anctoritatis conſtruxerunt, auferre cupientes partem decimae Aciacenſis Eccleſiae, quae jure illi debebatur ex die quo primum fundata eſt. Vvidricus enim quondam Comes depravatus conſilio quorundam iniquorum hominum fieri juſſit praefatam capellam. Ex cujus indignae conſtructionis facto mox proclamatio facta eſt. Sicque veniens Ludermus Tullenſis Epiſcopus ad eundem locum, nolarium ipſius capellae evertit, campanas cum veſtibus ſacerdotalibus ſecum detulit, ipſam capellam anathematizavit ſecundum eccleſiaſticam auctoritatem, omneſque qui ad praedictum locum deinceps attenderent a liminibus Eccleſiae catholicae repulit. Quam rem Drogo Epiſcopus ſucceſſor ipſius in ſynodo ſancta nihilominus verbis & excommunicationibus confirmavit. Et tali ordine praeſcripta cappella in omni tempore detenta eſt, & proclamata juſte, donec ipſa res ad certum devenit finem in praeſentia Gauzlini Tullenſis Epiſcopi & Adalberonis Mettenſis Praeſulis. Nam cum inde temporibus illorum longa contentio facta fuiſſet, rurſus Gauzlinus Epiſcopus eandem Eccleſiam deſtruxit, domum magis canum quam ſanctarum reliquiarum eſſe deſtinavit. Quae contentio tempore Ottonis Ducis & Rotberti Archiepiſcopi ad talem tandem pervenit finem. In villa Aciaco ſimul convenientes ſaepe fati Epiſcopi Gauzlinus & Adalbero cum ſuis ex utraque parte Archidiaconibus & miniſtris Eccleſiarum, ſeptem Presbyteros venire ex utraque parte fecerunt, ut ex hoc vera dicerent. * Quod ſacramentum peractum, omnes una voce dixerunt capellam injuſte fuiſſe ſtructam & decimam ab Eccleſia ſancti Michaëlis Aciaci villae ablatam. Sicque judicio Epiſcoporum & Archidiaconorum, Presbyterorum, nobilium & ignobilium virorum, Branſinus Presbyter Noviſartis reddidit per vadium Gontbaldo Presbytero Eccleſiae ſancti Martini ipſam decimam & Letardo Praepoſito cœnobii almi Michaëlis; & ipſa capella a fundamentis deſtructa eſt, & aeternaliter eccleſiaſtico more damnata ne unquam inſtauretur, nec decima a praefata Eccleſia auferatur. Hac ergo contentione legaliter finita, decretum eſt ab Epiſcopis & ab omnibus qui in eodem fuerunt conventu ut inde ſcriptum tale factum eſſet in quo poſteri recognoſcerent qualiter ſuper hac re factum fuiſſet. Quod ſcriptum utrique Epiſcopi fieri juſſerunt. Si quis praeſcriptam capellam temerarius inſtaurare voluerit, & ſcriptum hoc infrangere conaverit, excommunicatione perpetualiter damnetur, & bannum eccleſiaſticum atque regium perſolvat. Signum Epiſcoporum Gauzlini & Adalberonis. S. Evorini Primicerii, & Archidiaconi Urſionis. S. Gerhardi Primicerii & Archidiaconi. S. Eurardi Archidiaconi. S. Varneri, Barnefridi, Gerengarii, Giſardi. Nomina teſtium. Vvinigii Presbyteri, Heirredi, Teutgaudi, Erpaldi, Rainheri, Vvilleradi, Guiradi, & ceterorum. Signa nobilium virorum, Hamedei, Haimonis, Rotfredi, Lantberti, Ragembaldi, Sarigiſi, Vvidonis, Hugonis, Hunberti, Angelbaldi, Bovonis, Guiardi, Teutmari, Boſonis. Signa ignobilium, Ratmari, Rotberti, Helduſi Karioli, Girardi, Bertradi, Salaconis, Boblini, Dodonis, Leutmundi, Ibaldi, Brandaldi, Vidonis, item Dodonis, Manegradi, Hadeeri. Actum publice in atrio ſancti Martini Aciacae villae XIII. Kal. Auguſti, anno VIII. Regnum Ludouvici atque Ottonis, * Rotberto Archiepiſcopo, Ottone Duce.

* Poſt

* Ratbodo

LITTERÆ WIGFRIDI EPISCOPI VIRDUNENSIS

De Eccleſia Alieri.

Ex L. IV. Miſc. Bal. pag. 431.

NOverit omnium ſanctae Dei genitricis Mariae Virdunenſis Eccleſiae fidelium clericorum & laicorum tam praeſentium quam futurorum induſtria quod ego Wigfridus praefatae Eccleſiae, quamvis indignus, Epiſcopus, anno noſtrae ordinationis VIII. in ſancta reſidens ſynodo, relatum eſt ad aures noſtras capellam in noſtro epiſcopio juxta Eccleſiam ſancti Michaëlis in honore ſancti Martini ſitam cauſa neceſſitatis noviter factam eſſe, de qua cunctis temporibus ad ſancti Syrii Eccleſiam ſubjecta fuit decima. Sed tamen ille * cui beneficium erat Bertaldus fidelis noſter inquit: Faciam eam ſtare per ſe. Tunc vero Abbas nomine Oddo, cui praedictae Eccleſiae providentia erat commiſſa, venit Virdunum ad generalem ſynodum, & talia nobis retulit. Facta autem inquiſitione in ipſa ſancta ſynodo, reperimus eam conſtructam eſſe temporibus Halevinci praelibatae Eccleſiae Abbatis & Harcheri, cui beneficium nunc temporis erat. Nos denique plura exempla a ſanctis patribus ſequentes, hanc nefariam * conſuetudinem communi noſtrorum clericorum & laicorum conſenſu irritam duximus, & ne in poſtmodum fieret auctoritate noſtri miniſterii omnimodis prohibuimus. Judicio denique noſtrorum fidelium & conſenſu in plena ſynodo ſeptem fideles Presbyteri ſecundum legem probaverunt potius ſubjectam eſſe ad praefatam Eccleſiam quam ad illud beneficium praenotatum; quorum haec ſunt nomina. Ermenardus, item Ermenardus, Winierus, Savilis, Wigineus, Gonbertus. Poſt illud videlicet ſacramentum, bannum noſtrum, ne aliquis deinceps mutire aliquod praeſumeret, indiximus, & omnes circumſedentes pari voto aſſenſum praebere juſſimus.

* cujus

* conſtructionem.

Deeſt unum nomen.

Et

Et ut hoc remiſſionis ſcriptum per ſuccedentia tempora permaneret ſtabile & inconvulſum, manu propria illud firmavimus, manibuſque noſtrorum fidelium, clericorum ſcilicet & laicorum, roborandum eſſe decrevimus, ſtipulatione ſubnixa. Actum ſub die v. Kal. Mar. anno vi. regnante Ottone Rege filio domni Ottonis Imperatoris Auguſti. Signum Gotdefridi Comitis & Vicedomini. S. Givardi. S. Gotberti & Milonis geminorum. S. Ramberti. S. Erlebodi. S. Bertoldi. S. Rotberti. S. Folchradi. S. Eremboldi. S. Richarii. S. Settonis. S. Rotmari. S. Riculfi. S. Oddonis Abbatis. S. Adelardi Abbatis. S. Halevinci Praepoſiti. S. David Decani. S. Dudonis Presbyteri. S. Milonis Abbatis. S. Bernerii Primicerii. S. Hadeboldi Archidiaconi. S. Amalrici Archidiaconi. S. Richeri Archidiaconi. S. Ermunberti Presbyteri.

ARNOLDI EPISCOPI

Halberſtatenſis Epiſtola ad Henricum Epiſcopum Herbipolenſem de inſtitutione epiſcopatus Bambergenſis.

Ex L. IV. Miſc. Bal. pag. 435.

Circa ann. 1011.

HEinricho Epiſcopo Arnoldus. Diu & multum quaeſitus, Domine mi, patere tandem aliquando jam te inveniri. Neſcio quo infortunio meo, quotiens in iſta terrarum venero, quae longiſſima tu peragrabas & ſemper dum in altera ripa fluminis te nuntiatum quaero, jam tranſiſti in alteram, nequaquam ut ſaltim litteris te conveniam opportunitatem dans. Jacent adhuc in ſcriniis meis litterae torpentes jam dudum tibi directae, quas legatus meus poſtridie regreſſus, te non invento, fruſtra ſe accepiſſe teſtatus eſt. Haberem tamen, ſi auderem, plurima tibi ſuggerere & de iſta commotione rerum tuarum, qua te ultra quam credi poſſet perturbatum ſentio, ac de noſtra etiam, quos tibi infirmas res noſtras Deo donante miſeratus, in patrocinium vindicaſti, defenſione. Te autem ſalvo, res noſtrae in portu navigabunt. Quocirca dimiſſis interim noſtris, rebus tuis, quod modo magis premit, ſi aliquo modo mederi poſſit invigilandum eſt. Adjutorium noſtrum a Domino, qui fecit coelum & terram. Quid eſt hoc, Domine mi, quod tanto te moerore afficis? Quid contigit tibi unde torquere te habeas? Etiamſi pericli aliquid foret, eſſet tamen ferendum; quia levius fit patientia quicquid corrigere eſt nefas. Iſtud vero unde nunc te affligis, ſi diligentius intueri vis, Deo propitio unde jure gaudeas non dehabebis. Tu autem, quaſi aliquid inſuperabile tibi evenerit, rem tuam tam enerviter tractas. In conventum fratrum tuorum venire recuſas, cum quibus incommoda tua evincere debueras fugis, magnam tibi invidiam conflas; conſpectum Regis, quaſi aliquid in ſe commiſeris, devitas. Quid eſt hoc quod tibi importas? Ubi eſt ſapientia illa quam in te dudum ſatis acute vigilaſſe conſpeximus? Iſta quae tu facis, non videntur eſſe vigilantis, ſed gravi quodam ſopore depreſſi, non clare videntis, ſed dure lippientis. Expergiſcere, Domine mi, aliquantulum, & capeſſe te ipſum. Neſcio quibus faſcinantibus extra te ductus es. Enitere quoad poſſis ut ad te ipſum revertaris. Loquitur vox divina: *Surge qui dormis, & exurge a mortuis, & inluminavit tibi Chriſtus*. Tu primus aut inter primos, etiam antequam Rex fieret, dominum illum tibi praeelegiſti. Tu poſtea quantum poteras, ſicut magnifice poteras, ut Rex fieret inſtitiſti. Proinde tanta in invicem ſuavitate conjuncti, tanta caritate devincti, te nemo in liberaliter ſerviendo ſibi devotior, ſe nemo in amicabiliter accipiendo paratior, prorſus glutine quodam & vinculo amicitiae quaſi inſeparabiliter colligati fuiſtis. Poſtremo ubicunque vel quandocunque aut neceſſitas poſtulabat aut jucunditas, etiam in vitae periculo fideliter ſibi ſuffragando non deeras. Cum haec beneficia omnia in illum praerogaris, & ex his penes ſe magnam tibi gratiam, amicitiam, caritatem jure conflaveris, quid eſt hoc quod modo tibi imponis? Cur cum bona promeruiſti, malis te remunerari permittis? Difficile eſt reum eſſe majeſtatis. Nec litteris, ut audio, nec legatis, parcendo, promittendo, ſupplicando, te ad ſe accerſire poteſt. Quomodo potes in regno ejus habere pontificium ſi ad ſe venire refragaris? Quid dicturi ſunt judices cum in judicio talia ventilabuntur? Vide ne ſero pejus fiat quod prius melius fieri potuit, & ne rigor iſte, non fortitudo, ſed duritia magis habenda ſit. Aliud eſt autem durum eſſe, aliud fortem. Durus nec in bonam partem flectitur. Cur ex grato ingratum, ex amico inimicum, ex munificentiſſimo tibi inliberalem facis? Quicquid tibi libuerat, prout pluribus viſum eſt, apud illum obtinere potueras. Nonne tanta tibi poteſtas in his regionibus ab eo conceſſa eſt ut ad nutum tuum omnia pareant? Cui nos aut ceteros qui de te praeſumunt defendendos relinquis? Sit animus fortis, ſed uſque ad temperantiam. Quod modum ſupergreditur immoderatum, immoderatum intemperans, intemperantia vitium eſt. Amplius non progredior. Si non pro te, ſaltim pro ovibus tuis tibi timendum eſt. De periculo enim agitur rei publicae tuae. Si ita ut coepiſti perſtabis, evenire poteſt in tantum eam vexari vel etiam diripi ut aut nunquam aut ſero reparetur. Quopropter recordare, Domine mi, Eccleſiae ſanctae cui praeſides, recordare omnium qui tibi libenter ſerviunt. Loquere cum illis qui tibi non aliter ac ſibi conſultum volunt, cum Domino meo venerabili Archiepiſcopo W. * ſpirituali tuo & patre & fratre, cum Domino H. * fratre tuo uterino, item venerabili Archiepiſcopo, cum Domino B. * Wangionum Epiſcopo, aliiſque fidelibus & amicis tuis. Conſilium quod tibi dent non repudies. Quod enim de te agitur, illorum pariter eſt tecum. Si illorum conſilio forte delinques, illis imputabitur. Habuit quoque fortuna ſaepe regreſſum. Quod modo imminet tibi, in proximo fortaſſis continget & alteri. Ideo non nimis formidandum eſt ut modo tibi imponant quod ipſi paulo poſt ferre refragentur. Sane plurimis fidelibus tuis in conventu fratrum tuorum, ubi ordinatio facta eſt, te in audientiam venire nolle diſplicuit, opinantibus, ſi omnino infirmare velles, te praeſente magis infirmari potuiſſe. Sed quia te donante, quoquo modo dederis, parrochia data eſt, & multis religioſis ac venerabilibus viris comprobantibus ordinatio facta eſt, quodque tantis auctoribus roboratum ac ratum factum eſt, difficile annullari & irritum fieri valet, cedat quaeſo ſanctitas tua illorum ſanctitati qui huic ordinationi conſentientes ſubſcripſerunt; roboretur ex te uno quod jam multorum religioſorum confirmavit collectio; conſcribe cum aliis coëpiſcopis & confratribus tuis; ne fiat intra ſanctae Eccleſiae parietes diviſio ſciſmatis, ſed potius in omnibus regnet unitas caritatis. Sentio jamdudum te mihi contraire velle & injuſtae ſuaſionis notare elogio hujuſmodi verbis. Sanctis & juſtis nimis injuſtum videri, terreni imperii potentiam magis formidare quam divinam, dilectione temporalis ſuavitatis provocare in ſe iram abſque fine punientis. Sedem quoque epiſcopalem cui ſedes, quam reperiſti amplis honoribus auctam, per longa terrarum ſpatia dilatatam, non eſſe fas tuo arbitrio vel exhonorari vel artari, te nolle ſubire ſupplicium cauſa perditionis rerum eccleſiaſticarum. Abſit a me ut, niſi deſipiam, hujuſmodi tibi perſuadeam; magis ſi ullo modo ſciam, in haec ipſa te ducere velim. Procedat Apoſtolus; loquatur pro me ille vas dilectionis, doctor gentium. Ecce doctor noſter. Non enim ex Judaeis ſed ex gentibus nos. Quid ait Apoſtolus? *Omnis anima*, inquit, *poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. Non eſt enim poteſtas niſi a Deo. Quæ autem ſunt, a Deo ordinata ſunt. Itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. Qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem adquirunt*. Ecce quid hortor, ecce in quæ duco; immo non ego, ſed Apoſtolus, immo non ille, ſed per illum Deus; ut Dei ordinatio-

* Vviligiſo
* Heriberto
* Barchardo.

natio-

* reſiſtas

nationi non * reſiſtitis, nec ipſe tibi dominationem aſſumas. Fortaſſis hoc eſt dominationem ſibi aſſumere, ea quae a ſublimioribus junguntur ſuperſedere. Sed quia dum tecum eras, nimis acutum te & clare videntem noveram, opinor hoc quod in canonibus legitur, honeſta praecipienti obediendum eſſe, vivae adhuc memoriae reconderis, & hoc mihi ſuperinducas, ideo te praecipienti nolle adquieſcere quia inhoneſtum videatur Eccleſiam tuam dioceſi ſua privare. Sanctis patribus praedeceſſoribus veſtris, ut audivimus, non inhoneſtum, ſed valde honeſtum & utile viſum eſt in locis ſibi commiſſis, poſtquam in tantum crevit Eccleſia ut ipſi eam circuire & obſervare non valerent, alios ſibi ſubſtituere ſacerdotes & ex uno epiſcopatu duos aut tres facere; ut quod unus minus poſſet, a duobus aut tribus cumulatius ſuppleretur. Sed jam errorum plena ſunt omnia. Illi totam operam ſuam pro animabus lucrandis inſumebant; nos quomodo corpora foveamus praecipue ſatagimus. Illi pro caelo, nos pro terra diſceptamus. Non eſſet tamen neceſſe. Terra nobis ſatis erit. De caelo videamus ſi veſimus. In his omnibus temporale lucrum, quod homines magis tuentur, & in quo famae tuae detrahi formidas, non imminuetur tibi. Multo enim potiora, ut audio, atque utiliora jam reddidit, atque etiam redderet, & adhuc forſitan reddet, ſi tantum in audientiam venies, & ſecundum quod tui conſortes tibi conſulent ages. Liceat mihi pace tua hoc quod ſuper eadem re mecum ipſe ſermocinatus es tibi in aurem ſuſurrare. Nonne recordaris quod in priore anno ad eundem locum B. * nobis equitantibus, me advocato ad te, hujuſcemodi ſermonem, quaſi praeſcires, habere coepiſti. Si Rex ibi facere vellet epiſcopatum, facile illum Eccleſiae tuae quod tibi utilius eſſet poſſe tribuere, te parvum inde fructum habere, totam illam terram pene ſilvam eſſe, Sclavos ibi habitare, te in illa longinqua vel nunquam vel raro veniſſe. Nonne haec in hunc modum dicta eſſe recolis? Cur modo difficile videtur quod tunc facile viſum eſt? Ecce jam, ut confido, cognoſcere potes me tibi injuſta non ſuggerere nec hortari ut plus Regem timeas quam Deum, ſed ut illum propter hunc & diligas & formides, honeſtaque non praecipienti ſed ſupplicanti ac retribuere volenti concedas; leviuſque tibi erit partito in alium onere, facilius quoque de paucioribus animabus procurandis rationem Deo reddere poteris. Quod ſi adhuc cedere non vis, & quia legitur Deum regnare facere hypocritam propter perverſitatem populi, reſiſtendum putas, niſi aliquo argumento ſubruatur, dicam inde quod ſentio. Apoſtolus, organum Chriſti inflatum a ſpiritu ſancto, fallere nequaquam poteſt. Quicquid ſonat, verum eſt, ſed intelligentiam quaerit. Quotiens exigente malitia noſtra a poteſtate nequam premimur, quicquid nobis ab ea praecipitur quod a fide non abhorreat & religioni catholicæ non adverſetur, videtur mihi eſſe faciendum. Dura, difficilia, moleſta graſſentur in nobis, patiendum eſt. Quae enim ſunt, a Deo ordinata ſunt. Ibi culpanda eſt pravitas noſtra, non ferientis juſtitia. Non enim niſi perverſitate noſtra, regnaret hypocrita. Si quando vero hujuſmodi aliquid a poteſtate illa nobis injungatur quod vel religionem vulneret vel ad peccatum vergat, libere reſiſtendum cenſeo; quamvis hoc non proprie, ſed abuſive, dicatur reſiſtere, errata declinare, & recto itineris greſſu juſtitiae curſum peragere. Errata enim non recto ductu occurrunt, ſed ex tranſverſo & devio venientia, a recto tramite depellere volunt. Quippe errata non eſſent niſi a recto calle deviarent. Unde & in operibus juſtitiae praecipimur neque ad dexteram neque ad ſiniſtram declinare. Hoc ita deſcripto, in his quae a Rege poſtulantur nihil invenies, ut ego cognoſcam, quod religionem laedat vel ad delictum inducat, verum omnia divini cultus pietatem tueantur. Hoc & ipſe in ſynodo miſerabili, attamen luculenta oratione perſtrinxit, quia ſi ſe Deus privaret fructu ventris ſui & humana prole exheredaret, ſe Deum, ſi dignaretur, libenter ſibi heredem facturum; & ad hoc nimis humiliter omnium praeſentium ſuffragia poſcit. Si interfueris, ut propitium te ſentio, procul dubio miſereris. Igitur miteſcat, oro te, animus tuus; laxa ſinum pietatis tuae, parce tibi, miſerere tuorum. Quod hypocritae Regi facere debueras, fac huic religionem aſtruenti. Honeſta poſtulat, eadem ſatis & ſuper retribuere parat. Si quid Eccleſiae tuae corporalis ſpatii ſubtrahitur, hoc idem ſpirituali aedificatione ſuppletur; multoque honoratior erit foecunda in filia quam omnino abſque liberis ſterilis remaneret & infoecunda. Aufer rubiginem a corde, hilarem te ad haec omnia deinceps oſtende. Non veniet ſero quem Deus adjuvare vult. Unde modo triſtaris, decurſa iſta tentatione Deo propitio multum inde laetaberis. Tentatio eſt vita humana ſuper terram. Non eſt homo qui non bibat de calice iſto. Convertat Deus luctum tuum in gaudium. Nimis anguſtor quod tam dudum eſt quod te nec audieram nec videram. Ideo vellem aliquid audire tuorum, ſive per litteras, ſive per vivam vocem. Sed ſit arbitratu tuo. Satis operoſus es, non audeo magis te defatigare.

* Bamberg

CHARTA LANDULPHI

Epiſcopi Eccleſiae Taurinenſis.

Ex L. IV. Miſc. Bal. pag. 445.

Circa an. 1030.

DUm in Dei Chriſti nomine Landulphus Taurinenſis Eccleſiae venerabilis Epiſcopus in ſede ſui epiſcopatus reſideret, & de ſtatu ſuae Eccleſiae, quo pacto, quibus modis, de tot periculis ſeu invaſionibus ſancti Johannis Eccleſia liberari poſſet, cogitare coepit. Hac itaque ſancta atque anxia trepidatione ſollicitus, Ingeriaco oppido caput Johannis praecurſoris Domini repertum audiens, dignum & maximum eſſe duxit, ſi contra perſecutorum molimina ejus quaereret oracula cujus nominis honore ſancta viget Eccleſia. Denique ſuorum clericorum ſeu laicorum fidelium conſilio, Dei ſanctique Johannis fultus praeſidio, eo pervenit ubi tanti patris caput conditum eſſe audivit. Dum ibi diutiſſime de tranquillo ſuae dioceſis quaereret, largique lacrymarum fletus ad Dominum funderentur, partem capitis digniſſimi praecurſoris Domini apud Willelmum Comitem & Iſlonem Santonenſem Epiſcopum necnon & Abbatem * Rainaldum, qui tunc temporis loci illius praeerat, vigili petitione praeſatus Pontifex impetravit: quam alacri corde ſuſcipiens in omnibus conſultus Pontifex, tanto ſenatori debere aliquid intellexit. Conceſſit igitur prout potuit de ſuo eidem monaſterio Eccleſiam ſancti Secundi in territorio urbis Taurini, cum omnibus pertinentiis & appendiciis ſuis; eo tamen ordine ut omni tempore die noctuque Miſſae matutinae omneſque horae pro ſtatu loci, ſecundum quod potuerint, ibi ſolvantur pro anima praetaxati Epiſcopi Landulphi ejuſque parentum, pro animabus etiam omnium fidelium tam vivorum quam defunctorum. Sit tamen licitum ipſi Abbati de praedictis rebus Eccleſiae ſancti Secundi in aedificandis tectis & ad conſtruenda quaeque aedificia, ſeu etiam & ad concinnanda luminaria, & in quocumque loco ipſi Eccleſiae utile eſſe videtur quicquid voluerit facere ſine omni ſua contradictione ſive ſucceſſorum ſuorum; ea tamen ratione ut omni tempore ſit in poteſtate Taurinenſis Epiſcopi qui tunc eo tempore fuerit emendandi & corrigendi quicquid inhoneſtum & inordinatum viſum fuerit. Si quis igitur Marchio ſive Comes, magna parvaque perſona contra hoc noſtrum decretum ire tentaverit, aut aliquam contradictionem facere praeſumpſerit, ſit anathematis nigra voragine merſus. Et ne quis fidelis auditor hujus decreti dubitet hoc noſtrae juſſionis eſſe paratum, manu propria ſubſcribere curavimus. Landulphus indi-

* Arnoldum.

Vide Catalogum Sanctorum Italiæ pag. 542.

indigne vocatus Epiſcopus huic decreto a ſe facto ſubſcripſit. Ego Adam Notarius hoc decretum ſcripſi & ſubſcripſi.

CHARTA COMITIS GAUFREDI

De donatione Montis Hildulfi.

Ex L. VII. Miſc. Bal. pag. 229.

A. C. 1055.

QUod auditum ſaepe eſt, doctor ille gentium in fide & veritate, bonum, inquit, facientes non deficiamus. Tempore enim ſuo metemus non deficientes. Ego quidem Gaufredus comitatus Andecavenſis naturalis heres, ſed praeter eum per urbes plures & caſtra hujuſmodi poteſtatis ſub Dei ordinatione miniſter, putavi mihi obtemperandum tam ſalutifero monitori, obediendum praeceptori tam utili. Et quia brevi hoc tempore indeficienter ſeminantem opera bona bonae mercedis indefectiva meſſio per ſæcula aeternitatis expectat, licet bona operari multa non valeo, pauca tamen, ſi approbet Deus, quae mihi eo miſerante coepta ſunt turpi deſerere defectione non debeo. Inſederat itaque meo cordi jam inde ab adoleſcentia ſi quos agnoveram religioſitatis ſacrae pura devotione cultores, ſedulitate mira colere, tueri fortiter, liberaliter juvare. Interea ſuggeritur mihi ab hujuſmodi quibuſdam quos vel maxime verebar offendere, monachos dico Majoris monaſterii ſancti Martini, retinere me vel ex meo beneficio milites meos, ac ſi quibus aliis ipſe donaveram, ſui juris terram quandam in pago Vindocinenſi de latere meridiano Guaſtinenſis ſilvae ſitam, amplitudinis non parvae. Cujus quidem longitudo orientem verſus ab occidente porrecta initium ſumit in valle quadam ſibi contigua, quae & ipſa a meridie tendens ad aquilonem, in ſui fine fontem habet quem ſolent vocitare ventalem, alterum habens non longe a ſemet principio qui nuncupatur & ipſe fons de fago. Non hic tamen eſt ille qui ab eodem longius ad orientem diſparatur, ſimile habens vocabulum, & Glandeſſe fluviolo donare videtur initium. Ab oriente vero terrae illius longitudo fluvio finitur qui Bredona vocatur. Porro latitudo illius tanta habetur quanta eſt inter fluviolos Glandeſſam & Guberneſſam nuncupatos interque rivulos qui per hiemales pluvias ab ipſis fluviolis ad uſque fontes ſuperius nominatos, ex media ſui parte verſus fluviolos, ex media profluunt verſus fontes illos. Unde & ille qui a parte conſiſtit aquilonali, ex ea medietate qua Guberneſſam fluviolum profluens petit Gubernaculi nomen accepit. Verum quod terram hanc monachos illos obtinere ego videram nunquam, aliquandiu fateor ſuggeſtionem dicentium ſibi eam debere reſtitui diſſimulanter audivi. Tum illi ſui in eam juris antiquitatem relationibus non improbrandis exponere, violentias anteriorum caſtri Vindocinenſis Comitum conquerendo memorare, ſuaeque repetitionis juſtitiam probabili ſatis ratione monſtrare, agere hoc & in mea curia placiti publici conſtituto judicio, & in Concilio generali, cui praeſidebat Hildebrannus Vicarius Papae Romani, clamore ſuper his facto. Tandem ſanioris ego ſententiae aſſumpto conſilio, incautum putavi ob unius nunc offenſionis ingratitudinem præteritae mihi circa Dei famulos devotionis apud Deum vacuare mercedem. Ergo qui reformandum illis jus, ut aſſerebant, antiquum juſtitia, quantum mihi videbatur, non poteram cogi, vel ad formandum dehinc futurum ita me ipſe benivolentia coëgi ut etiamſi juris illorum praedicta terra nunquam antea fuerit, ex hoc & in perpetuum me donante jam ſit. Pateat igitur univerſorum notioni mortalium donaſſe me ſancto Martino, cujus excellentia nominis nulla eget adjectione cognominis, atque in ſuo Majori monaſterio Deo ſibique famulantibus monachis integritate tota ſaepedictam terram a vicaria, bannaria, atque ab hujuſmodi conſuetudinibus univerſis, uti habetur antiquitus, omnimodis liberrimam, una cum duabus Eccleſiis earumque omnibus omnino redditibus, quae ibidem ab antiquis ſunt conſtructae temporibus, licet harum unam noviter nunc extra eandem removerint terram monachi Vindocinenſes, quibus illam cum quadam terrae ipſius parte donaveram. Univerſa ergo haec Martino nunc beatiſſimo ſuiſque famulis tota, ut dictum eſt, integritate conceſſi, ea ratione duntaxat ut partem ex his quam Vindocinenſibus monachis, ut praetaxatum eſt, antea dederam, habeant ex hoc illi de praedictis, Majoris videlicet monaſterii monachis, cenſum inde xx. ſolidorum octavis Pentecoſtes eiſdem reddituri quotannis. Eam vero partem quae a plurimis hominibus non ex meo ſpecialiter ſed ex meorum obtinetur beneficio militum, auctoramento freti meo, totoque fideli praeter dandas obtinentibus commutationes auxilio, ſuis preciis redimant illi. At eam quam Gaufredus Ermenrici filius primo de Archembaldo Vindocinenſi Praepoſito habuerat, meque eam commutatione poſſeſſionis alterius ab eodem Archembaldo redimente de me ſolo nunc habebat, data huic nihilominus alia poſſeſſione ac pretio competenti, ſaepe nominato ſancto ſuiſque abſque ulla mox refragatione contradidi, cum eo etiam conſuetudinis cujuſdam privilegio quod in ea praecedentes obtinuerant poſſeſſores, hoc eſt, ut de porcis ruſticorum eandem incolentium dimidium habeant paſtionatici in ſilva Guaſtinenſi, de ſuis vero propriis quos in eadem terra habuerint nullum in illa ſilva cuiquam paſtionaticum reddant. Eſt autem & alia non hujus tantum partis ſed terrae totius deſcriptae ſuperius antiqua conſuetudo, quam ſimili modo ego quoque conceſſi, id eſt, ut eam inhabitantes omnes, tam dominantes videlicet quam ſubditi, ad univerſos proprios uſus, aedificationis ſcilicet conſtructionisve cujuſcunque vel foci, ex ſaepedicta ſilva ſumere non vetentur. Archembaldo igitur, ut ſupra taxavi, pro commutatione partis illius honorem dedi vel quaeque poſſederat quidam caſtri quondam Lucacenſis honoratus nomine Achardus, atque filiam ipſius in conjugem. At vero Gaufredo Ermenrici ſcilicet filio ſolidos Pictavenſis monetae quingentos duaſque manſuras ſilvae Guaſtinenſis. Eoſdem denique viros, Archembaldum ſcilicet atque Gaufredum; in eorundem monachorum feci venire capitulum, & quicquid unquam juris in illa terra viſi ſunt habuiſſe uſque in aeternum a ſe ſuave progenie non repetendum ſpontanea voluntate guerpire; quorum guerpitionis ſingulorum inferius annotabuntur teſtes. Veni poſtea illuc & ego una cum Archiepiſcopo Turonenſi Bartholomaeo nomine, Euſebio Andecavenſi Pontifice, cumque Abbate ſancti Albini Theoderico & ſancti Sergii Vulgrino, clericorum quoque praeter hos ac laicorum frequentia grandi, donumque totius terrae illius cum reliquis quae memoravi, quod alibi, apud caſtrum ſcilicet Salmurenſe, jam feceram, cernentibus qui aderant omnibus in eodem capitulo monachis feci, atque ipſi ſancto Martino, dum ſuper altare illius Eccleſiae poſui, faventibus atque auctorizantibus nepotibus meis ita nuncupatis, Fulcone Vindocinenſium Comite naturali, Gaufredo, & altero Fulcone. Atque ut firmius res roboraretur, auctoramento domini mei Francorum Regis Henrico quod feceram firmari ſategi. Non tamen eſt omittendum quod iidem monachi ob cauſam de qua huc uſque dictum eſt ſolidos mihi tria millia dederunt. Quod ego proſpiciens rei firmitati profuturum, dum non ſolum mea donatione jus novum adquirere ſed etiam ſua redemptione recuperare viderentur antiquum, pretium illud acceptandum mihi eſſe putavi, quod multis quoque modis poſſum eis recompenſare, ſi velim. Orationum autem ſuffragia ab eis petivi ipſe & impetravi. Inter quae etiam illud obtinui, ut anniverſaria mei poſt obitum memoria ita in perpetuum agatur tam ab ipſis tunc praeſentialiter viventibus, ſi ita contigerit, quam ab omnibus futuris ſucceſſoribus ſuis, ut ſibi agere mos eſt defuncti alicujus illius loci Abbatis. Ut vero

ro noſtrae praebitionis aſſertio intemeratum obtineat mundo perſeverante vigorem, chartam illam primus ego, dehinc ſuprataxatus nepos meus Comes Vindocinenſis Fulco, cui poſt me ſpecialius competebat, ſacratiſſimae crucis in eadem effigiato vexillo, quo adverſus omnem poſſit eſſe tuta calumniam, munivimus, atque ſua teſtificatione muniendam ſtipulatoribus tradidimus ſubter aſcriptis. Adverſus haec quiſquis infauſtus ille hujus unquam noſtrae liberalitatis calumniator emerſerit, fruſtrata ſua & in irritum penitus deducta calumnia, tanti inſuper ſceleris apud ſui temporis judices reus nefarius audax ad corporis proprii pondus auri ſpeciem puriſſimi atque perpurgati decuplum exolvere cogatur argenti † Signum Gaufredi Comitis. † Signum Fulconis Comitis. † Signum Henrici Regis. S. Bartholomaei Archiepiſcopi. S. Euſebii Epiſcopi Andecavenſis. S. Teodorici Abbatis. S. Wlgrini Abbatis. S. Gaufredi Decani ſancti Martini. S. Rotberti Cantoris ſancti Martini. S. Gaufredi Decani ſancti Mauricii. S. Rainaldi nepotis ejus. S. Landrici Archidiaconi Andecavenſis. S. Gaufredi Rotundini. S. Liſoii de Ambazio. S. Alberici fratris ejus. S. Rainaldi de Haia. S. Johannis de Cainone S. Bernardi de ſancto Aniano. S. Hugonis de Condatello. S. Gaufredi filii Otonis. S. Archembaldi Borrelli. S. Gaufredi de Inſula. S. Gaufredi Cattonis. S. Haimonis de Intramis. S. Gaufredi Papabovem. S. Fulcradi de Salmontiaco. S. Gauſcelini rotundatoris. S. Otgerii fratris Mauricii Comitis. S. Rotberti de Campania. S. Guillelmi fratris Aſcionis vicarii. De familia ſancti Martini. S. Ebrulfi Cellararii. S. Durandi foreſtarii. S. Rotberti ſartoris. S. Arnulfi ſartoris. S. Hilduini ſartoris. S. Ingelrici ſartoris. S. Johannis converſi. S. Frodonis medici. S. Galterii piſtoris. S. Rainaldi piſtoris. S. Durandi Riſelli. S. Frogerii mariſcalci. S. Rainaldi coqui. S. Tetbaldi piſcionarii. S. Michaelis Ruſelli. Teſtes de guerpitione Gaufredi filii Ermenrici. Mathaeus de Monte aureo. Drogo frater ejus. Hildebertus coquus. Otbertus & Letbaldus majores. Johannes de Parciaco. Giraldus ſutor. Rainaldus filius Rainerii. Galterius filius Amalgiſi. Herbertus villanus. De guerpitione Archembaldi Praepoſiti Vindocinenſis. Landricus homo ejus, Mathaeus de Monte aureo. Durandus Riſellus. Rainaldus coquus. Rotbertus & Hilduinus ſartores. Galterius Eſguarez. Ebrulſus Cellararius. Frodo medicus. Johannes converſus.

Haec omnia, ut firmius roborarentur, ſuo poſtea auctoramento Francorum Rex Henricus, ut praemiſſum eſt, firmavit, eo videlicet anno quo filium ſuum fecit Regem ordinari Philippum, paucis ante illam ordinationem diebus, tunc ſcilicet quando obſidebat caſtrum Teodemerenſe nuncupatum in pago Carnoteno noviter a quodam Guaſzone conſtructum, cartamque illam proprio, ut cernitur, ſigillo munivit, teſtibus, ſi & hinc adhibendi ſunt, iſtis quorum haec ſunt nomina. Teibaldus Comes. Rodulfus Comes. Ivo de Curbavilla. Girogius filius ejus. Gauzlinus de Leugis. Hugo Vicedominus. Fulcherius Archidiaconus ſanctae Mariae. Ivo frater Odonis Camerarii. Ganſcelinus de Fraenivilla. Rorbertus de Villa in oculo. Niellus Vicecomes. Guiſcelinus capellanus Regis. Drogo clericus ejus. Domnus Abbas Albertus. Galterius monachus. Galo monachus Tanginus monachus. Herveus monachus quondam Vicecomes. De familia ſancti Martini. Herveus major Fontis cari. Anſegiſus major. Herveus ſartor. Rotbertus ſartor. Gaiterius mariſcalcus. Andreas de Ponte.

VARIA CLUNIACENSIA.

Bernardus Epiſcopus Caturcenſis Eccleſiam ſancti Saturnini in villa Carenniaco.

Ex L. VI. Miſc. Bal. pag. 163.

Circa An. 1060.

TOtius humanae ſalutis auctor & de peccatis ſuis digne poenitentibus clementiſſimus veniae largitor contra inevitabilia humanorum exceſſuum vulnera opponere dignatus eſt ſalubria praeceptorum ſuorum medicamina; de quibus eſt illud: *Date eleemoſinam, & omnia munda ſunt vobis.* & item: *Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemoſina extinguit peccatum.* &: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, qui vos recipiant in æterna tabernacula.* Quod ego in Dei nomine Bernardus Epiſcopus Caturcenſis & frater meus Rotbertus cum uxore ſua Matfreda & filio ſuo Petro & filia animo perpendentes, ultimique judicii diem pertimeſcentes, pro remedio animarum noſtrarum ſeu omnium parentum noſtrorum atque omnium fidelium Chriſtianorum vivorum vel defunctorum donamus Deo & ſancto Petro ad locum Cluniacum, cui praeeſt domnus Odilo Abba, quandam noſtrae juris Eccleſiam in pago Caturcenſi in villa Carenniaco ſitam & in veneratione ſancti Saturnini ab antiquis conſecratam cum omnibus appendiciis ſuis, terris cultis & incultis, campis, vineis, pratis, ſilvis, aquis, aquarumque decurſibus, totum ad integrum ſicut ad jamdictam Eccleſiam pertinere videtur, excepta ſua illa parte de paxeria quae ibi eſt, quam ſibi retinuit frater meus Rotbertus. Et ne quis praeſentium ſive futurorum calumnietur dicat quod non poſſumus firmam & ſolidam donationem de hac Eccleſia facere, eo quod ſit de jure & hereditate ſancti Stephani & Eccleſiae Caturcenſi, cui per Dei gratiam praeeſſe videmur, noverint cuncti tam praeſentes quam futuri quod pro ea damus in loco commutationis aliam Eccleſiam de noſtra propria hereditate in eodem pago in villa Graminato ſitam tali tenore ut frater meus jamdictus Rotbertus pro deceſſoribus noſtris in beneficio teneat, ſicut jamdictam Eccleſiam faciebat. Fecimus autem hanc commutationem in Capitulo ſancti Stephani feria VII. in Synodo in praeſentia Canonicorum, Abbatum ſcilicet, Archipresbyterorum, & ceterorum clericorum, atque laicorum nobilium. Et ut haec donatio noſtra firma permaneat, manibus noſtris propriis firmamus, & teſtibus praeſentibus firmare rogamus. S. Bernardi Epiſcopi & fratris ſui Rotberti cum uxore ſua & filio Petro & filia. S. Stephani & Alberti Abbatum. S. Arberti Archidiaconi. S. Gauſberti vice Archidiaconi. S. Geraldi ſacri cuſtodis. S. Willelmi Archidiaconi, S. Grimardi. S. Andreae. S. Conſtantii.

Rotbertus & nonnulli beneficia aliqua eidem Carenniacenſi Eccleſiæ largiti ſunt.

Dono etiam ego Rorbertus ſpecialiter ex mea parte unum boſcum quod vocatur Garrigoſum. Dono etiam licentiam omnibus qui beneficium ex me tenent ut ſi eleemoſinam facere voluerint ad ſupranominatum locum pro anima ſua faciant. Dono etiam licentiam ut ſcavam ſuam ducant per aquas meas. Dono etiam conſuetudinem per omnes boſcos meos ut tantum apprehendant quantum eis neceſſe fuerit ad calefaciendum. Praeterea noverint cuncti fideles quod Euſtorgia filia Hugonis fecit donationem ſancto Petro de illa ſua parte quam rationabatur in ſupradicta Eccleſia pro remedio animae ſuae, laudante & donante ſeniore ſuo Petro. Geraldus quoque de Bedorico accepit ab Epiſcopo pretium quingentorum ſolidorum pro medietate Eccleſiae quam tenebat in beneficio & dedit ſancto Petro. Sed & Rotgerius de Celſiaco accepit ab Epiſcopo pretium ducentorum ſolidorum pro ſua parte de hac Eccleſia & de-

& dedit ſancto Petro. Actum Cluniaci publice regnante Heynrico Rege. Stephanus Levita ſcripſit.

Carta domni Geraldi Caturcenſis Epiſcopi de quibus Eccleſiis.

Ego igitur Geraldus Dei gratia Caturcenſis Epiſcopus dono Deo & ſancto Petro de Cluniaco & ad locum qui dicitur Carennacus Eccleſias quas adquiſierunt in diebus meis in epiſcopatu meo, Eccleſiam videlicet de ſancta Speria, Capellam de ſancto Sereno, Eccleſiam de Riniaco, Eccleſiam de Colnaco. S. Maiengodi Prioris. S. Geraldi monachi. S. Arnaldi Diaconi. Domnus Geraldus Epiſcopus ſignavit.

Pontius Comes & uxor conſilio Bernardi Epiſcopi & Gauzberti Abbatis abbatiam Moyſiacenſem.

Cir. An. 1060. QUamvis apoſtolica pronuntient verba quod non ſit niſi a Deo poteſtas aliqua, tamen de reprobis ſermo divinus per Prophetam indicat dicens: *Ipſi regnaverunt, ſed non ex me. Principes extiterunt, & non cognovi.* Idcirco Poncius Toloſanae urbis Comes, ne in numero male regnantium a juſto arbitro Deo diſtricte, quaſi non ab eo agnitus, dijudicer, communi ac ſalubri conſilio uxoris meae Adalmodis Comitiſſae ac Principum mihi ſubditorum, venerabilis ſcilicet Bernardi Katurcenſis Epiſcopi, necnon Gauzberti Abbatis nominati, Willelmi quoque ac Fulconis fratris ejus conſultu, decrevi ut abbatia ſancti Petri Moyſiacenſis coenobii, quam ego hactenus & parentes mei ſeu praedeceſſores mei Comites Toloſani de manibus Regum Francorum viſi fuimus in facti jure habere & poſſidere, deinceps in Dei ſervitio rectius diligentiuſque cuſtodiatur. Quapropter volo ut cunctis meis ſucceſſoribus pateſcat quod ego praenominatam abbatiam ſancti Petri Moyſiacenſis coenobii omnipotenti Deo & ſanctis Apoſtolis Petro & Paulo dimitto, necnon & ſeniori Kariſſimo domno Hugoni Abbati Cluniensi, ſive cunctis ſucceſſoribus ſuis in loco Cluniacenſi futuris, ſecundum regulam ſancti Benedicti ordinandam in perpetuum trado coram teſtibus. Si quis autem parentum vel ſucceſſorum meorum aut quicunque hominum poſt finem meum ſive poſt diſceſſum Gauzberti Principis illius qui ſecundus a me in abbatia illa nunc eſſe videtur & Abbas vocatur hanc meam ceſſionem diſrumpere quocunque modo adtemptaverit, quod fieri omni modo ſub obteſtatione judicii Dei prohibeo, omnipotentis Dei virtute examinandum & Papae Romano necnon Francorum Regi, ad quorum tuitionem locus praefatus Moyſiacus pertinet, diſtringendum relinquo. Ego vero hanc inſcriptionem ceſſionis in manu jamdicti Abbatis domni Hugonis, adſtante omni conventu ejuſdem monaſterii, cui praeeſt mea electione, & praenominati Bernardi Caturcenſis Epiſcopi, ad cujus dioceſim attinet locus iſte, conſecratione Durannus Abbas & monachus Cluniacenſis in die ſolemnitatis ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli manu, ore, corde confirmo atque corroboro. Bernardus Epiſcopus Caturcenſis firmavit. Adalmodis Comitiſſa firmavit. Gauzbertus Abba firmavit. Willelmus cognomento Miſcens malum firmavit. Fulco frater ejus firmavit. Datum ſub die III. Kal. Junii, III. feria, regnante Philippo Rege Francorum.

GAUZBERTUS

Abbas ipſam Abbatiam Moyſiacenſem & ab omni poſteritate ſua liberam proclamat.

SAtis omnibus, ut opinor, notum eſt qualiter ego Gaubertus Abba nominatus olim a Vilelmo Cap. 102. Comite Toloſano emptione magni pretii, xxx. ſcilicet milia ſolidorum, abbatiam Moyſiacenſis coenobii comparaverim. Nunc vero & deinceps omnes poſteros meos ad quoſcunque quorum in manibus haec guerpitionis meae adnotatio advenerit ſcire volo quod ego poſtea ſeniori meo Pontio & filio ejus Vvilelmo totam praedictam dederim abbatiam poſt finem meum hac de cauſa, pro amore videlicet Dei & pro ſalute animae meae, ſeu pro ſtabilitate ac reſtauratione ejuſdem abbatiae, ut non poſt deinceps poſt diſceſſum meum ipſe meus ſenior Pontius neque filius ejus Vvilelmus nec ullus ſucceſſorum meorum Comitum licentiam habeat aut vendere aut commodare praefatam abbatiam ſancti Petri Moyſiacenſis coenobii cuiquam clericorum vel laicorum nec etiam ulli meorum parentum ita ad poſſidendum ut hactenus ego & praedeceſſores mei male & ſeculariter viſi ſumus poſſidere, ſed perpetuo Vvilelmus filius Pontii & filii ejus poſt eum & omnis poſteritas genealogiae ejus tenendo poſſideant & juſte ac viriliter regant & Abbati regulari a fratribus ejuſdem congregationis voluntate & conſenſu Abbatis & totius congregationis Cluniacenſis monaſterii regulariter electo regendam tradant. Sed & ſi de Vvilelmo Pontii filio legales non apparuerint filii, fratribus ſuis Raimundo & Ugoni filiis Pontii ſimiliter per conventionem ſuprateriptam ipſis & filiis eorum qui legales ex eis prodierint habituram trado. Quod & ſi caſu evenerit ut omnium iſtorum Comitum Palatinorum abolendo progenies evaneſcat, illi tamen qui forte poſt eos arcem ac regimen Toloſani comitatus acceperit, & qui ſecundum Deum & ſecundum ſeculi dignitatem praedictam abbatiam poſſidere voluerit, ſimiliter habendam cedo, ſalva in omnibus fide Abbatum futurorum Cluniensium. Hoc autem ut omnibus tam praeſentibus ſcilicet ac futuris pateat, volo quod praedicti mei ſeniores ac Palatini Comites Pontius & ejus filius Vvilelmus aute hanc meae donationis guirpitionem mihi dextras & propriorum inſuper corporum fidem dederunt nunquam ſe daturos cuiquam hominum viventium ſancti Petri Moyſiacenſis monaſterii abbatiam niſi Abbati regulari regulariter, ut dictum eſt, a fratribus ejuſdem coenobii juſſu & voluntate Abbatis & congregationis electo. Et ut haec meae dimiſſionis annotatio ſemper firma ſtabiliſque permaneat, in manibus praedictorum meorum ſeniorum Comitum Pontii & filii ejus Vvilelmi coram nobilibus propriis meis manibus ſubnixa ſtipulatione firmavi. Hujus autem rei teſtium vocabula ſubter habentur inſerta. Ego Gauzbertus Abba nominatus rem dictam reddidi ſtabilitate firma. Ganzbertus de Lauragenſi caſtro firmavit. Bernardus Petri de eodem caſtro firmavit. Bernardus Rainonis de Vvandalorum caſtro firmavit. Raimuudus Emelii firmavit. Facta donatio haec in manu Vvilelmi Co- 1063. mitis Toloſani anno ab incarnatione Domini milleſimo LXIII. regnante Rege Philippo. Data V. Idus Junii.

Notitia de monaſterio ſancti Montis.

GEraldus Dei gratia Oſtienſis Epiſcopus Cardi- An. 1073. nalis & apoſtolicae ſedis Legatus omnibus catholicae Eccleſiae filiis perpetuam in Domino ſalutem. Cum ex praecepto Domini Papae Alexandri II. per Gaſconiam iter agentes, in Hiſpanias tenderemus, in monaſterio ſancti Montis hoſpitati ſumus. Eſt autem ſanctus Mons monaſterium pertinens

nens ad Cluniacenſe coenobium, conſtructum a venerabili Bernardo Comite & religioſa conjuge ejus Ermengarda & filio ejus Gerardo & altero ejus filio Arnaldo, qui paternae jure hereditati ſucceſſeunt. Praefati namque Comes & Comitiſſa caeleſtis vitae dulcedinem adamantes, tranſitorias contempſerunt divitias, & in monaſterio Cluniacenſi, cui reverendiſſimus Hugo Abbas tunc praeerat, ſanctae religionis habitum ſuſceperunt, aedificantes praedictum ſancti Montis monaſterium in honorem ſancti Johannis Baptiſtae, pro redemptione peccatorum ſuorum vel remedio animarum parentum ſuorum, tam qui de ſæculo praeſenti deceſſerant, quam & eorum qui adhuc ſucceſſuri erant. Primum igitur praenominatus locus, utpote Cluniaco legitime donatus & traditus, beati Petri novella poſſeſſio erat, & nos, licet indigni, ejuſdem principis Apoſtolorum legatione fungebamur. Rogati ſumus ab ejuſdem loci Priore Adhemaro & reliquis fratribus ut beati Petri tutelam & defenſionem omnibus monaſterii poſſeſſionibus imponeremus. Quorum precibus acquieſcentes, omnia ad idem monaſterium loca pertinentia, Eccleſias, praedia, villas, cum omnibus juſte acquiſitis vel acquirendis, auctoritate apoſtolica beati Petri tuitione munire ſtatuimus, ut nulla deinceps perſona vel eccleſiaſtica vel ſæcularis rebus praelibati loci violentiam aut torturam inſerre praeſumat aut iniquas conſuetudines imponere audeat. Praeterea ſalvamentum quod infra limites conſtitutos ad ſecuritatem eorum & immunitatem qui inhabitant vel ad id confugerint, ſub banno beati Petri firmamus & corroboramus, ut quicunque temere & audacter terminos illos, id eſt cruces infringere aut violare praeſumpſerit aut invadere, beati Petri banni reum & auctoritate apoſtolica, niſi reſipuerit, excommunicatum ſe cognoſcat: inſuper ſi quid danni intulit, infra quindecim dies plene reſtituat & componat, tum etiam ſatisfactiones & leges quas eccleſiaſticae praecipiunt ſanctiones, ideſt nougentos ſolidos perſolvat. Quicunque vero in praedicti monaſterii cimiterio ſepeliri ſe fecerint, & de peccatis ſuis puram confeſſionem Deo obtulerint, veramque poenitentiam ſuſceperint & egerint, eos apoſtolica auctoritate abſolvimus & fraternarum orationum atque eleemoſynarum participes eſſe laudamus. Hanc autem cartam, ut firmior habeatur, ſubtus propria manu noſtra in hoc libro ſeu in carta ſignavimus; conſervatoribus ejus praemia ſempiterna, contemptoribus autem & infractoribus ſupplicia ſempiterna & damnatarum animarum tormenta.

Ego Geraldus Oſtienſis Epiſcopus & ſedis apoſtolicae Legatus relegi & ſubſcripſi anno incarnationis dominicae MLXXIII. Indictione XI.

Bernardus & uxor monaſterium ſancti Joannis Baptiſtæ ad ſanctum Montem vocatum.

NOtum ſit omnibus hominibus quod ego Bernardus Comes & uxor mea Ermengardis & filii noſtri Arnaldus atque Geraldus donamus Domino Deo & ſanctis ejus Apoſtolis Petro & Paulo ad locum Cluniacum, cui domnus Abba Hugo magis prodeſſe quam praeeſſe videtur, quoddam monaſterium juris noſtri ad ſanctum Johannem Baptiſtam in ſancto monte vocatum cum omnibus ibi pertinentibus nunc & quaecunque ibi in perpetuum pertinebunt, ut faciant rectores ejuſdem loci quicquid facere voluerint amodo & uſque in ſeculum ſeculi ſine ulla contradictione. Si quis vero, quod abſit, hanc noſtram donationem contradicere vel irritam facere voluerit, quod infringere cupit non vindicet, ſed ſit ſuper eum ira Dei omnipotentis & beati Johannis Baptiſtae & ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli; veniantque ſuper eum omnes maledictiones veteris & novi teſtamenti, niſi reſipuerit & ad emendationem venerit. Ut autem haec carta firma atque ſtabilis permaneat, manu propria firmavi, teſtibuſque firmandam tradidi. Signum domni Bernardi Comitis, qui hanc donationem fecit. S. filiorum ejus Arnaldi atque Geraldi. S. Ermengardis Comitiſſae.

Teſtamentum domni Adefonſi Regis Hiſpaniarum ad Cluniacum.

IN nomine Dei omnipotentis patris & filii & ſpiritus ſancti. Adefonſus divina favente clementia Hiſpaniarum Rex. Convenit majeſtati regiae praedeceſſorum Regum virtutes & bene acta imitari, *An. 1090.* per quod & apud Deum & apud homines inveniat gratiam, & in poſteros amabilem nominis ſui tranſmittat memoriam. Subiit itaque mihi Regi Adefonſo in mentem quid egregium inter cetera egerat pater meus Rex Fredelandus pia recordatione ſemper commemorandus. Comperta namque cœnobii Cluniacenſis tam celebri, tam probata, tam ſancta religione, divino mox timore compunctus & amore ſocietatem fratrum Deo & ſancto Petro ibidem militantium humiliter expetiit, devotius accepit, fideliſſime quoad vixit retinuit, non inaniter credens ſe participem fore in eorum ſpiritalibus, ſi de ſua temporali abundantia indigentiae ſervorum Dei fuiſſet munificus. Unde cenſum annualem, mille videlicet aureos, quos vulgo mancales appellant, conventui Cluniacenſi ad veſtiarium proprie dedit; quem cenſum eodem modo per ſucceſſores ſuos praefato loco annuatim reddendum inſtituit & firmavit. Quia vero placuit omnipotentiae creatoris in regno Heſperidum roborare ſolium meum, ego Dei gratia Rex Adefonſus, ſicut heres paternae dignitatis, ita quoque bonae ſucceſſor voluntatis, pactum fraternae ſocietatis cum meis Cluniacenſibus inii, ſtatui, firmavi, cenſum quoque largitatis paternae duplicavi, duo milia mancales in cenſu annuali Cluniaco perſolvens. Communicato etiam cum uxore mea Regina conſilio, & primum Toletano Archiepiſcopo & ceteris Epiſcopis meis & primoribus regni mei fidelibus meis volentibus, conſentientibus, laudantibus, aſtipulantibus, conſtituo de praefato cenſu duplicato Cluniacenſibus meis fratribus kariſſimis regiae auctoritatis praeceptum, a me ipſo quoad vixere firmiſſime tenendum, omnibuſque ſuccedentibus per ſecula ventura in regno Hiſpaniae Regibus perpetua lege ſervandum. Hanc autem conſtitutionem facio pro animae meae remedio, pro animabus patris mei & matris ac fratrum meorum, pro uxore ac liberis meis, ut & vivis proſit ad promerendam aeternalem vitam & defunctis proficiat ad poſſidendam requiem ſempiternam. Si quis vero ſucceſſorum meorum Regum praecepti hujus, quod abſit, temerator exiſtens aut violator cenſum Cluniacenſibus conſtitutum ſive ex toto abnegare ſive minuere temptaverit, ſicut ego fido in Domino Deo, a regno Dei ſe noverit alienum & judicio divino exheredandum, niſi velociter reſipiſcat & abnegatas vel diminutas cenſus condigna ſatisfactione reſtituat penſiones. Ut autem inviolabile teneatur hoc meum praeceptum, hanc Kartam fieri conſcriptionis juſſi, quam regia manu & auctoritate ſubtus firmavi & corroboravi, atque firmandam aeque Principibus ac fidelibus meis conſequenter mandavi. Impetravi etiam a Cluniacenſi Abbate patre meo domno Hugone tunc temporis mecum in civitate Burgis commanente ut omnibus ſuperventuris Abbatibus ſuis ſucceſſoribus conſtituat praeceptum de commemoratione vel obſequio quod pro nobis, videlicet pro patre meo, pro matre, pro fratribus meis, pro me, pro uxore mea Regina, & liberis ipſe domnus Hugo Abbas appoſuit & ordinavit tam pro vivis quam pro defunctis ſemper agendum. Acta ſunt Burgis in civitate. Data apud Burgis civitatem anno ab incarnatione Domini MXC. indictione XIII. Paſchae diebus.

DO-

DONUM ALONIS

Cancellarii Regis Alfonſi.

Ex L. VI. Miſc. Bal. pag. 478.

Circa an. 1060.

NOtum ſit univerſis noſtrae congregationis fratribus quod domnus Alo confrater noſter & beatae memoriae Regis Hildefonſi Cancellarius pro ſuorum remiſſione peccatorum comparavit in ſancto Ypolito quaſdam poſſeſſiones bonas, vineam ſcilicet Umberti Ungri, alteramque illi contiguam quae fuit Vvalterii de ſancto Ypolito, & duas contaminas quae fuerunt Humberti de Borbo, & boſcum de Majo. Et dedit pro his omnibus centum uncias auri. Quapropter domnus Poncius venerabilis Abbas hujus loci cum voluntate conſilio totius conventus conſtituit quatinus anniverſaria dies obitus ipſius Alonis annuatim apud nos fideliter jure perpetuo celebretur cum officio & Miſſa generali. Conſtitutum quoque eſt ut ipſa die plenaria refectio toto conventui in refectorio praebeatur de pane & vino ſolito melioribus & de bonis piſcibus, ſi ullo modo potuerint inveniri. Quod ſi forte reperiri non potuerint, in loco piſcium quod melius poterit inveniri fratribus exhibeatur. Haec autem omnia diligenter provideat Decanus de ſancto Ypolito, de ipſa videlicet obedientia, & de poſſeſſionibus ejuſdem. Et quandiu ipſe vixerit fiat praedicta refectio in die exceptionis beati Marcelli Papae Nonas Septembris. Poſt obitum vero ipſius tranſeat ad diem anniverſarii.

Notitia de calumnia Rothonenſium monachorum ſuper Eccleſia ſancti Salvatoris de Bairiaco.

Ex L. VII. Miſc. Bal. pag. 123.

An. 1062.

NOſſe debetis ſi qui eritis poſteri noſtri, Majoris ſcilicet hujus habitatores monaſterii ſancti Martini, Rothonenſem Abbatem Almodium nomine calumniam ſuper Eccleſia ſancti ſalvatoris de Bairiaco contra nos emoviſſe, clamoremque inde feciſſe ac depoſuiſſe querelam apud Quiriacum Namnetenſem Epiſcopum, cujus praeſulatui Eccleſiae ſubjacent omnes inter Cheram & Semenonem fluvios conſiſtentes, inter quos & Bairienſis illa conſiſtit. Itaque Dominum Abbatem noſtrum id tempus Albertum hac de re praedictus Epiſcopus evocavit ad placitum. Cujus etiam imbecilliſſimae condeſcendens ſenectuti, ne grave illi eſſet ad placitandum Namneticae Eccleſiae urbi, Andegavenſi ipſe ob iſtud acceſſit, ibique v. Idus Februarii anno ab incarnatione Domini MLXII. indictione prima intra principalem ejuſdem urbis Eccleſiam, praeſidente eodem Epiſcopo cum aliquibus clericis ſuis, conſidente Otbrando Abbate ſancti Albini cum ſuis nihilominus judicandi peritioribus, honorabilioribus quoque Andegavenſis Eccleſiae clericis, Rainaldo ſcilicet Archidiacono, Girardo Praecentore, Johanne Piperello, ſed & laicis nobilibus legumque peritis, hoc eſt Eudone de Blazone, Rainerio de Turre, Rotberto Andegavenſi Praepoſito, Haimerico praepoſito de Belgico. His inquam cauſae cognitoribus electis atque judicibus, grandi circumſtante auditorum turba, ſuper ea cauſa placitatum eſt ita. Querelatus eſt Almodius Abbas de Domno Abbate noſtro Alberto & nobis quod Eccleſiam illam quam anteceſſori ſuo Abbati Cavallonio ac Rothonenſibus monachis a nobili quadam femina Innaguendi vocabulo filioque ſuo nomine brienno tunc ſuperſtite, nunc jam defuncto, aſſerebat primo fuiſſe donatam, quamvis nec litteras de hoc ipſe ſuive monachi nec teſtem ullum haberent, nos iſdem donatoribus poſtea ſuſcepimus. Reſponſum eſt illi hanc eis unquam fuiſſe donatam nos & quando ſuſcepimus ignoraſſe & eam, ſi probari illud poſſet, ſuſceptam ſine mora dimittere. Monita eſt itaque praedicta illa Inneguendis ibidem ob hoc & ipſa tunc praeſens ut aut nobis Eccleſiam illam ab illis reclamatoribus acquietaret, aut dimittendam recognoſceret eis quibus, ut aſſerebat Almodius Abbas, primitus ipſa donaſſet. Reſpondit illa nulli ſe unquam ſuumve filium donum inde feciſſe praeterquam ſancto Martino ſuoque Majori monaſterio, ſed cum illic abbatiolam conſtruere vellent, ab Abbate Cavallonio, tanquam ſcilicet viciniore, & cui ipſorum neceſſarium eſſet auxilium in tuendis abbatiae ſuae rebus quibuſdam aliquem ſuorum petiviſſe monachorum, qui conſtruendo praepoſitus operi neceſſariiſque ſumptibus ſibimet creditis fidelius ac ſtudioſius miniſterium exequeretur injunctum; impetraſſe vero quendam nomine Glaimenocum, qui cum aliquandiu inofficioſe ſe ſuſcepto officio miniſtraſſet, ad monaſterium proprium velut inutilis remiſſus eſt miniſtrator, poſt hunc autem eidem officio deſerviſſe fere biennio Johannem quendam, qui quondam Abbas ſancti Melanii fuerat, verum & hoc abeunte ſibi ſuſceptumque deſerente negotium, ſe tandem ſaniori decreviſſe conſilio locum illum cellam fore ſaepedicti Majoris monaſterii, ac ſic illum donatione legitima tradidiſſe ſupra nominato Domno Abbati Alberto & reliquis monachis ſancti Martini. Haec ita praedicta femina aſſerente, ſaepefatus Epiſcopus & reliqui placiti judices aſſertionem ſuam ſacramento eam dixerunt firmare debere, ad id agendum ſcilicet termino, hoc eſt tertio Kal. Julii, die praefixo, & ea quoque interpoſita conditione ut ſi Rothonenſes monachi ad illum uſque diem donationis, ut dicebant, ſibi factae teſtem aliquem reperirent, non jam ſimplici ſacramento ſed cum legali candentis ferri judicio femina eadem aſſertionis ſuae faceret fidem; iſtud vero judicium ſi quiſquam toto illo temporis ſpatio reperiretur qui ſe putaret monſtrare poſſe non rectum, ad locum quo id habitum fuerat veniret, praeſenteſque, ut oportebat, judices qui protulerant judicii injuſti aut ratione probabili aut valenti auctoritate convincerent. Ita ab Andegava urbe diſceſſum, & ad Namneticam die praeſtituto, ubi jure praeſulatus res agi debebat, acceſſum eſt. Praeſto fuit ſupradicta femina, ſive ſolo jurejurando ſive etiam candentis ferri judicio ſuam aſſertionem probare parata. Abbati illi ac monachis donationis, ut credi volebant, ſibi factæ defuit teſtis. Defuit etiam qui prolatum ullo modo poſſet infirmare judicium. In curia Nannetenſis Comitis caeterorumque laicorum Britonum de cauſa eadem petivere judicandum. Sed nec legalis hoc auctoritas recepit, & eccleſiaſticorum judicum juſtitia refutavit. Recedentibus illis jam improbe calumnioſis, redierunt & noſtri qui affuerant judicio ſibi publico juſtitiaque favente. Teſtibus iſtis, Quiriaco Nannetenſi Epiſcopo, Rainaldo Epiſcopo de ſancto Masloo, Debidamono.

Abbate ſancti Gildaſii, Guillelmo Archidiacono, Alveo Archidiacono, Aldroeno Canonico, Rodulfo Cancellario, Johanne Canonico, Huberto Canonico, Simeone Canonico, Methone de Maldone, Moyſe de Arbiajo, Mainone Britone, Oderico filio Simonis, Initiano de Ploiſſiaco, Rivallonio filio Molini, Nemenojo Seneſcalco.

Notitia de lingua balenæ.

OMnibus hoc notum fieri volumus qui futuris id ſunt audituri temporibus quod ego Vvillelmus gratia Dei Normannorum Comes pro remedio animae meae parentumque meorum, patris maxime & matris meae, necnon etiam uxoris meae, heredumque meorum, concedo jure perpetuo Deo & ſancto Martino, monachis ſcilicet qui apud Majus monaſterium ſub Alberto Abbate Deo deſerviunt, per annos ſingulos linguam integram balenae unius, ſive etiam ſucceſſoribus eorum Abbatibus & monachis qui in monaſterio illo Dei ſervitio militaturi ſunt, in comitatu Conſtantino, apud villam Va-

Valongiam, ſub praeſentia teſtium quorum inferius ſubſcripta ſunt nomina. Quicunque vero eleemoſynam hanc vel meis vel haeredum meorum temporibus ſubſtrahere ſancto Martino voluerit, & ipſe excommunicetur, & nullum habeat ejus conatus effectum, ut dum ſtabilis fuerit eleemoſina mea, perpetua etiam fiat in monaſterio illo memoria mea. S. Vvillelmi Comitis. S. Nielli Vicecomitis. S. Mainonis de Filgeriis. S. Ricardi filii Toreſtini S. Radulfi Taxonis. S. Giraldi Seneſcalchi. S. Rotberti filii Gerogii. S. Hugonis Britonis. S. Tetbaldi filii Bernerii. S. Rotgerii de Monte Gomerici

---

De judicio quod factum eſt monachis Majoris monaſterii adverſus monachos ſanctæ trinitatis de monte apud Rothomagum in curia Archiepiſcopi Rothomagenſis de Eccleſia Verliaci.

NOverint omnes quod nos, monachi ſcilicet Majoris monaſterii, die placiti conſtituta inter nos & monachos Rothomagenſes ſanctae trinitatis de monte in curia Archiepiſcopi Rothomagenſis de his quae nobis auferebant apud Verliacum, concedentibus ipſum terminum tam ipſius loci Abbate quam monachis, praeſto fuimus loco & die conſtituto placitare. Cum ergo tam Archiepiſcopus, cujus juſtitia inire placitum illi cogebantur, quam judices & nos parati die illa tota praeſtolaremur, neque Abbas jam dictus neque aliquis monachorum ejus affuerunt, neque denique aliquod exonium quare non adeſſent mandaverunt. Tunc igitur Archiepiſcopus & Archidiaconi ejus, id eſt Benedictus, Urſellus de Medanto, Richardus, Fulbertus, atque Rotgerius, & Vvillelmus Bajocenſis Decanus, judicaverunt nos per hoc quod abſentibus affuiſſemus totum jus nobis derationatos eſſe & ſaepedictos monachos perdidiſſe juſtumque eſſe ut nos de Eccleſia jamdicta Archiepiſcopus ita reveſtiret ſicut reveſtiti eramus in die qua monachi praedicti ſuper nos eam invaſerant nobiſque injuſte abſtulerant. Hujus rei teſtes ſunt de monachis Radulfus Prior, Rangerius Archiepiſcopus, Hilgoldus Epiſcopus, Andreas frater ejus, Bernardus qui fuit Prior, Cadilo Verliaci Praepoſitus, Tetbaldus Praepoſitus Medanti, de clericis illi idem qui ſuperius nominati ſunt & alii plures, de laicis Godefredus de Verliaco, Ingelbertus de Carroſo.

Geſta de Bairiaco ſub Domno Abbate Bartholomæo.

Ex L. VII. Miſc. Bal. pag. 216.

NOtum ſit fratribus noſtris tam praeſentibus quam etiam futuris Majoris monaſterii monachis contentionem quae exorta eſt inter nos & Rothonenſes monachos de Bairiaco qualiter proſecuti ſumus & quouſque eam perduxerimus. In aliis quidem litteris explanatum eſt & principium illius contentionis & quae judicia inde facta fuerint in tempore Domni Alberti Abbatis. Tempore autem Domni Bartholomaei Abbatis miſſus eſt in has partes ab apoſtolica ſede quidam Cardinalis nomine Stephanus; quem recipientes monachi Rothonenſes hoſpicio, fecerunt clamorem ad eum de nobis. Qui cum teneret inde placitum ibidem, affuerunt quidam de monachis noſtris, qui reſponderunt jam definita eſſe inde judicia, & ea ſcripta oſtendentes aſſerebant non debere nos inquietari de ea cauſa quae jam eſſet probabilium perſonarum publico judicio determinata. Cardinalis autem legens ea ſcripta in quibus ipſum judicium continetur, non illud approbavit, ſed judicavit Rothonenſes debere probare per tres legitimos teſtes jurejurando quod prius ipſi donum habuiſſent quam nos de Bairiaco, & juſſit utroſque & nos & ipſos Burdegalenſi ſynodo intereſſe, ut in ea ſynodo hujus rei definitio fieret. Ubi cum & nos & illi adeſſemus, recitavimus in ſynodo cauſam noſtram quo jure locum illum teneremus & quae judicia de eo cum ſupradictis monachis habuerimus, & ea ſcripta in ſynodo protulimus. Quod cum factum fuiſſet, judicaverunt Epiſcopi qui aderant, ſcilicet Pictavenſis, Engoliſmenſis, Sanctonenſis, & Abbas Dunienſis Domnus Hugo quod ſecundum leges Francorum juſte eſſet cauſa iſta definita. Sed cum Cardinalis judicium ſuum ſtatuere contenderet, & aliis reclamantibus ipſe in ſententia ſua perſeveraret, dixit Epiſcopus Namnetenſis locum ſupradictum eſſe alodum ſuae Eccleſiae & monachos Majoris monaſterii tenere illum ex dono & auctoritate ipſius, Rothonenſes autem neque donum neque conceſſionem de loco illo a ſe habere. Quod audiens Cardinalis, hoc ſe antea non audiſſe reſpondit. Sed quia judicium ſuum mutare inhoneſtum ducebat, quamvis hoc ei Epiſcopi perſuadere niteretur, invitavit utroſque ad apoſtolicam ſedem, ponens terminum quando utrique ibi eſſe deberent, videlicet Idus Maii. In quo termino legatus noſter ibi praeſens fuit. Sed neque Cardinalem neque monachos illos invenit. Interea Abbas Rothonenſis veniens ad tyrannum in cujus poteſtate eſt cella illa mercatus eſt eam ab illo. Et dum tyrannus iret ut eum in illam introduceret, nuntiatur ei Abbatem noſtrum ibi eſſe. Quod audientes infecto negocio propter quod venerant domum reverſi ſunt. Manſit autem tamdiu ibi Abbas noſter donec legatus noſter Roma reverſus eſt. Illo reverſo, Abbas noſter & Rothonenſis ex communi conſenſu condixerant terminum quando iterum Romam pro definitione hujus cauſae mittere deberent, ſcilicet ut quod apoſtolica auctoritas de hac re judicaret, hoc utraque pars ſine ulla contradictione ſequeretur. Venerunt ergo ſicut condictum fuerat ſimul utrique monachi ante Apoſtolicum. Qui cum utriuſque partis clamorem audiſſet & diligenti cura, ſicut ipſe in litteris ſuis teſtatur, cauſam examinaſſet, videretque legatum Epiſcopi Nannetenſis & litteras atteſtantes aſſertionibus noſtris, ita tandem cauſam diu ventilatam ipſe Papa definivit, ſcilicet ut Nannetenſis Epiſcopus per ſuum idoneum legatum ſacramento firmaret nunquam ſe vel ſuum anteceſſorem Airardum, ſe ſciente, ipſam Eccleſiam Rothonenſibus monachis conceſſiſſe ante quam monachis Majoris monaſterii. Quam definitionem utraque pars approbavit, & litteras ipſam definitionem & ipſum ſacramentum continentes, quas in patriam ſuam deferret, apoſtolico ſigillo ſigillatas accepit. Quas litteras penes nos habemus, in quibus poteſt facilius quilibet videre quam diligenter Papa cauſam examinaverit & juſte definierit. In termino ergo quo Apoſtolicus praeceperat convenerunt apud Turonum in capitulo ſancti Mauricii multi tam Epiſcopi quam Abbates & multitudo non parva tam clericorum quam laicorum, inter quos fuit Epiſcopus Sagienſis & Epiſcopus Venetenſis & ſancti Martini Theſaurarius Rainaldus & Decanus Rodulfus, ſancti Mauricii Theſaurarius Hugo, & Decanus Gauffredus, & utrique Abbates quorum cauſa erat, ſcilicet Abbas Majoris monaſterii Bartholomaeus, & Abbas Rothonenſis Almodius, Abbas Salmurenſis Sigo, Abbas Bleſenſis Iſembardus, Abbas Pontilevenſis Guido, Abbas Bonevallenſis Fulcodus, Abbas ſancti Maximini Albertus, Abbas Mornenſis Simon. In quorum praeſentia cum recitatae eſſent apoſtolicae litterae, obtulit Epiſcopus Nannetenſis ſacramentum, ſicut Apoſtolicus dictaverat. Sed Abbas Rothonenſis nolens illud recipere, cauſamque relinquens indefinitam, reverſus eſt in Britanniam. Et veniens ad tyrannum in cujus poteſtate eſt cella illa, accepit terminum quando ei pretium quod ei pro cella pepigerat ſolvere deberet. Priuſquam autem illud ſolviſſet, Domnus Johannes monachus noſter, qui de Apoſtolico venerat, interdixit ipſi Abbati ex auctoritate ſancti Petri & Romani Papae ne emptionem illam faceret nec tali modo in locum

illum

illum intraret. Et ibidem provocavit eum rurſum ad apoſtolicam ſedem pro eadem cauſa, audiente ipſo Theadio, & Guidone fratre ejus, Herveo de Martiniaco, Mainone Raſlio, Rivallonio de Solzen, Popardo, & Godeverto filio Ansberti, Aleeno de Maldum, & multis audientibus. Erat enim ibi non modica turba hominum ubi haec interdictio facta eſt. Abbas autem iſta contemnens perrexit ad Theadium, & dedit ei pretium quod pepigerat pro cella. Nos aliud facere non valentes hoc ipſum Apoſtolico per litteras mandavimus. Ille litteras ſuas de hac re Epiſcopo Namnetenſi & ſimul Venetenſi, Abbati quoque alias mitit. Convenerunt ergo apud caſtellum Briencii uterque Epiſcopus ſupradictus & Abbas Rothonenſis & Theadius; ibique in magna multitudine hominum palam recitatae ſunt apoſtolicae litterae. In illis quidem litteris, quas illis duobus Epiſcopis mittebat Apoſtolicus, praecipiebat eis ut monerent Theadium ex parte ejus reddere nobis cellam; quod ſi non faceret, ſcirent illum a ſe excommunicatum, ipſe quoque eum excommunicare & omnes ei in hac re faventes apoſtolica fulti auctoritate minime negligerent. In illis vero quas Abbati mittebat, praecipiebat ei Apoſtolicus ut ipſe Abbas ad ſynodum pergeret quae xv. die poſt proximum Paſcha Romae erat futura, rationem redditurus de inobedientia quam in Apoſtolicum habuerat, & ad emendandam injuriam quam nobis & per hoc ipſi Apoſtolico intulerat; alioquin in ipſa ſynodo excommunicaretur. Cum ergo monuiſſet Epiſcopus Namnetenſis Theadium ex parte Apoſtolici ut redderet nobis cellam, promiſit ei Abbas Rothonenſis quod excuſaret illum apud Apoſtolicum in ſupradicta ſynodo & ab excommunicatione liberaret. Qua pollicitatione ille ſecurus factus non reddidit nobis cellam. Nos audientes quod Abbas Rothonenſis promiſerat Romam ire, miſimus illum fratrem quem prius miſeramus, ſcilicet Domnum Johannem. Qui cum Romam veniſſet, locutus eſt cum Hildebranno Archidiacono; qui tradidit ei advocatum, ſicut mos eſt, Amalricum Canonicum ſanctae Mariae Remenſis. Cum quo in ſynodo aſtans, expectanſque per aliquot dies Abbatem vel legatum ejus, tandem cum videret nullum venire, fecit clamorem ſuum in ſynodo de Abbate Rothonenſi & de Theadio. Quem cum audiſſet Apoſtolicus, videretque quod Abbas Rothonenſis neque venerat neque miſerat ad ſynodum ad quam eum vocaverat, excommunicavit eum & Theadium quouſque nobis cellam Bairiacenſem cum omnibus ad eam pertinentibus reſtituiſſent. De qua excommunicatione litteras fecit & ſigillo ſuo bullatas legato noſtro tradidit. Quas ille Roma rediens ſecum deferens, congregatis apud caſtellum Brientii Epiſcopo Namnetenſi & Abbate Rothonenſi & Theadio, repraeſentavit eis apoſtolicas litteras coram multis aliis. Quibus lectis coram omnibus, audiens ſe Theadius ſine ulla dilatione eſſe excommunicatum ab Apoſtolico niſi redderet nobis cellam, quaeſivit ab Abbate quonam modo eum excuſaſſet apud Apoſtolicum, ſicut ei pepigerat. Cumque Abbas non poſſet oſtendere ullo modo ſe eum excuſaſſe nec etiam Romam miſiſſe, ſicut ei promiſerat, ad ſynodum ad quam vocaverat eum Apoſtolicus, tandem coactus Theadius, quamvis prius multum diſtulerit, tamen ad poſtremum reddidit nobis cellam ipſam.

Auctoramentum Comitis Conani de rebus Britanniæ.

Ex L. VII. Miſc. Bal. p. 221.

SI juſtus vix ſalvabitur, impius & peccator ubi parebunt? Et quidem quicunque ſub nomine Chriſtiano fidem corde retinemus & ore confitemur catholicae pietatis, impiorum vocabulo jure caremus, tamen operibus rurſus non meremur impietatis. Verum & in fidei rectae non dubii profeſſores ab ore quoque gravioris culpae videamur immunes, etiamſi dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Igitur etſi non impii erimus, tum quoque ſine dubio peccatores. Ubi ergo parebimus cum Rex in throno ſederit juſtus, coram quo nemo caſtum ſe habere cor, nemo ſe mundum gloriari poterit a peccato? Subveni Chriſte peccatoribus & immundis, & oſtende quo tandem modo a noſtris penitus poſſimus emundari peccatis. Date, ait, eleemoſinam, & ecce omnia munda ſunt vobis. Gratias tantae indulgentiae, dignationi tantae. Quin etiam ipſius eleemoſinae diſtinctionem faciens, atque eam quae fit in ſanctos uberioris fructus oſtendens, per quam fidelis quiſque ſibi non tantum peccata remitti, ſed aeterna quoque mercatur, licet minus ea meritus, tabernacula condemnari, Facite, inquit, vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Ego quidem Conanus minoris Britanniæ Comes, magnae ſcilicet ſæculi poteſtatis ſub Dei ordinatione miniſter, putavi mihi obtemperandum tam ſalutifero monitori, obediendum praeceptori tam utili, quoniam quidem & ab eo cui multa committuntur exiguntur nihilominus multa, & tantae ac talis adminiſtratio poteſtatis via eſt immunis a culpa, & tabernacula etiam non emerenda mihi vel per alios non videntur aeterna. Et quia juxta illum quoque doctorem gentium in fide & veritate brevi hoc tempore indeficienter ſeminantes opera bona bonae mercedis indefectiva meſſio per ſaecula æternitatis expectant, atque ideo dum tempus habemus, quotienſcunque occaſio quaelibet ſeſe praebuerit tale quid operandi, operandum eſt bonum ad omnes, maxime autem ad domeſticos fidei, nequaquam viſa eſt amittenda favore mihi ſuperno quaedam nunc occaſio talis oblata, qua bonum ſcilicet valeam operari ad quoſdam ſpeciali devotione Chriſtianae domeſticos fidei, monachos dico Majoris monaſterii ſancti Martini, cujus inter ſuos æquivocos excellentia nominis nulla eget adjectione cognominis. His igitur nondum meo auctoramento firmaveram quaſcunque intra comitatus mei ambitum poſſeſſiones habent. Aliquando autem cum per Turonum avunculum meum Comitem Tetoaldum Bletim tenderem, Majus adivi monaſterium, cum orationis gratia, tum pro adipiſcenda ſocietate benefactorum Deo ibidem & ſancto Martino famulantium monachorum. Qua videlicet impetrata, propter Dei & ſancti Martini amorem totum ex integro fratribus eiſdem auctoravi quicquid in tota terra juris ſive dominationis meae aut dono aut emptione habebant, quicquid etiam quoquo modo deinceps tam ipſi quam ſucceſſores eorum adquiſituri erant, exceptis duntaxat poſſeſſionibus ſi quas die qua auctoramentum hoc in capitulo eorum firmavi jam habebant, ſolidas eas & quietas in perpetuum nullo contradicente poſſideant. A die vero illa ſi qui alii quam ego aut donaverint aliquid ex eiſdem poſſeſſionibus aut vendiderint monachis, meum igitur hoc oportebit auctoramentum requiri. Et ut haec omnia ab omnibus ſucceſſoribus meis, & certius credantur & diligentius conſerventur, manu propria ſignum ſanctae crucis in membrana iſta effigiavi, videntibus qui benefactum loci mecum ſortiti ſunt his Baronibus meis, Gauffredo de Meduana, Silveſtro filio Maingunei, Tetbaldo fratre ejus, Herveo foreſtario, Gilone filio Auſquitini, Auffredo filio Alani de Ruis, Roaldo fratre ejus, Evanto filio Radulphi Largi, Canoco filio Caradoci, Mainfineto de Namnetis, Alberico de Ver, Herveo filio Rodaldi, Rivallonio filio Fridi, Aſcol filio Rodaldi Vicecomitis de Namnetis, Widone de Sabiolio, Graſſardo filio Martini, Papino de Raberiis, Quinol de Leon, Artur de Servum, Suhardo de Acinneio, Belhoc filio Rivallonii, Horman citharedo, Judiquello filio Juhat, Mainguineo Britone, Hugone filio Frotgerii, Bernone coco, Eudone filio Duallonii. Haimone filio Odetini, Herveo fratre ejus.

Era

Eracleus Epiſcopus, & Bernardus Comes monaſterium beati Felicis & ſancti Licerii.

Ex L. VI. Miſc. Bal. pag. 478.

An. 1064.

EGo Eraclius Dei gratia Bigorrenſis Eccleſiae Epiſcopus & Bernardus Bigorrenſis Comes deſideramus & rogamus omnes Chriſti fideles tam futuros quam praeſentes ut ſint teſtes & fautores negotii quod in praeſentiarum dicturi ſumus. Ex hereditate parentum noſtrorum devolutum eſt ad poſſeſſionem noſtram monaſterium in territorio Bigorrenſi ſitum, quod eſt conſtructum in honore beati Felicis martyris & beati Literii confeſſoris & Epiſcopi. In hoc ex multo tempore congregatio fuit monachorum. Sed pro peccatis noſtris per incuriam noſtram & aliarum perſonarum ad quarum curam & diſpoſitionem idem monaſterium pertinuit non ita valebat ibi regularis diſciplina & ordo monaſticus ut vel Deo placeret vel nobis ad ſalutem animarum noſtrarum expediret. Viſum eſt ergo nobis quaerere conſilium & auxilium domni Hugonis reverendi Abbatis & regentis illud reverendum collegium monachorum Cluniaco congregatorum. Per hujus loci Abbates cum pleraque monaſteria reſtaurata ſint & meliorata, per karitatem, quae, ut Apoſtolus ait, omnia ſperat, affectavimus nos quoque ſimile beneficium eorum ſanctitatis obtinere. Hujus rei gratia pro ſalute animarum noſtrarum & parentum noſtrorum facimus ipſius praedicti monaſterii traditionem & omnium rerum ad hoc quolibet modo pertinentium Domino Deo & ſanctis ejus Apoſtolis Petro & Paulo ad locum cujus ſupra meminimus Cluniacum, eo tenore ut Cluniacenſis congregatio perpetuo jure illud habeat & poſſideat, & hujus congregationis Abba, videlicet Cluniacenſis, ſecundo loco poſt ſe committat cui velit & quomodo velit curam monaſterii, & hoc ſemper fiat ſine omnium mortalium contradictione. Volumus quoque ut liberum ſit & abſolutum ab omni ſervitio & poſteris noſtris & cuilibet ſeculari vel eccleſiaſticae poteſtati. Et hoc ſit manifeſtum & indubitatum quod noſtra eſt voluntas & noſtra petitio ut haec eadem noſtra traditio per Romanum Pontificem confirmetur, ut quicunque eam violare & infringere temptaverit, ſciat ſe per ejus auctoritatem excommunicatum & a ſancta Dei ſeparatum Eccleſia. Haec autem carta ſcripta eſt in ipſo Bigorrenſi caſtro & data XI. Kal. Decembris anno dominicae incarnationis milleſimo ſexageſimo quarto, regni Philippi Regis Francorum quarto, indictione ſecunda. Signum domni Eracli Bigorrenſis Epiſcopi. Signum domni Bernardi Bigorrenſis Comitis, qui hanc cartam dederunt. Signum domni Stephani Oloronenſis Epiſcopi. Signum domni Durandi Toloſani Epiſcopi. Signum Gregorii Lacurrenſis Epiſcopi. Signum Petri Aturrenſis Epiſcopi. Signum domni Bernardi Dormauiacenſis Comitis.

Almodis Comitiſſa & filius abbatiam ſancti Ægidii & ſibi pertinentia.

An. 1066.

DEum patrem omnipotentem totius creaturae creatorem ejuſque unigenitum Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, per quem omnia, & ſpiritum ſanctum vivificantem ab utroque procedentem, unum Deum credere magnum eſt; operari autem quod praecipit non minimum, ipſum vero ſpernere periculoſum. Quapropter eum fideliter credere, perfecte diligere, humiliter obedire eſt omnibus neceſſe. Praecipue tamen illis convenit iſtud quos ſacri lavit unda fluminis, redemit unda ſanguinis, perunxit liquor chriſmatis. Ad hoc enim facti ſumus ut Deo fideliter ſervientes ſeminemus terrena ut metamus caeleſtia, ſcriptura dicente: *Quaecumque ſeminaverit homo, haec & metet.* Qualiter autem Deus inveniri poſſit ipſe in evangelio ait: *Date eleemoſinam, & ecce munda ſunt omnia vobis.* Quibus plane verbis oſtenditur quia nihil eo miſerius quem iniquae adquiſitiones deprimunt, quem locupletem fraudes & rapinae faciunt. Et quoniam illae nobis ambiendae ſunt divitiae quae nos ornare poſſunt & munire, a mundo diſterminare, animas noſtras ditare atque nobilitare, ideo in Dei nomine ego Almodis nutu Dei Comitiſſa, & filius meus Raimundus Comes Rutenenſis & Nemoſenſis Narbonenſiumque nobiliſſimus, pro domni Pontii Comitis remedio, & pro remiſſione peccatorum noſtrorum atque parentum vivorum ac defunctorum, atque ſalute fidelium noſtrorum optimatum, abbatiam ſancti Ægidii & locum, omniaque ſibi pertinentia Deo & domno Hugoni praeſenti Abbati Cluniacenſi & ejus ſucceſſoribus tradimus & donamus atque concedimus, ita tamen ut in praedicta abbatia in dominicatura quam ibi habemus & uſus & uſaticos retineamus, excepto quia neque Abbatem nec monachos poſthac diſtringemus neque dehoneſtabimus, ſed poteſtas & diſtrictio & ordinatio Abbatum & monachorum ſancti Ægidii & eorum quae ſoliti ſunt tenere in domni Hugonis Abbatis & ſucceſſorum ejus poteſtate conſiſtat, quatinus ipſe & ſucceſſores ejus locum praedictum & omnia loca pertinentia pro poſſe ſuo & voluntate ſecundum regulam ſancti Benedicti regulariter ordinent & teneant in aeternum. Ut vero noſtri parentumque noſtrorum memoria Cluniaco perenniter habeatur, hoc in dono abbatiae praedictae ſolummodo retinemus ut ſucceſſores praedicti Abbatis a nobis vel a ſucceſſoribus noſtris donum praedictae abbatiae abſque ullo lucro & pretio accipiant. Quod ſi ſucceſſores noſtri ſucceſſoribus domni Abbatis praedicti expedite, ut diximus, dare noluerint, nihil Abbatibus obſiſtat, ſed locum & omnia quae praediximus ipſis in Dei ſervitio poſſidentibus donum noſtrum integrum inviolatumque perenniter maneat. Hoc autem omnibus notum ſit locum praedictum & abbatiam praedictam alodium eſſe ſancti Petri, quaeque dono domni Papae Romani tenemus, quaeque denuo praedicto Abbati Hugoni & ejus ſucceſſoribus ſalva fidelitate Romanae Eccleſiae & domni Papae tradimus perenniter habendam & regulariter ordinandam, ita tamen ut cenſus x. ſolidorum debitus omnibus annis Romanae Eccleſiae perſolvatur. Facta eſt autem haec donatio anno MLXVI. dominicae incarnationis, octavo X. Kal. Januarii juxta Nemauſum civitatem ſecus Eccleſiam ſancti Baudilii, regnante Philippo Rege Francorum, videntibus atque laudantibus Epiſcopis, ſcilicet domno Raimbaldo Arelatenſi Archiepiſcopo atque Romanae Eccleſiae vicario, & domno Durando Toloſano, & Hugone Uzeticenſi, & Roſtagno Avinionenſi, Bertranno Magalonenſi, Abbatibus Bernardo Maſſilienſi, Frotardo Tomerienſi, Bernardo Vabrenſi, Petro clerico Romanae Eccleſiae Subdiacono, Nemoſenſibus clericis Salomone & Bertranno, Militibus Pontio Geraldi Gerundenſi Vicecomite, Tridmundo Eliſiatni, VVillelmo & Emenone fratre ejus de Sabran, Petro Aquinienſi, Roſtagno de Poskeriis & fratre ejus Rainone, Rainoardo de Medenis, Bertranno de Capraria & Petro fratre ejus, & Hugone de Kaſſanguis, & Segario Salomonis, ac VVilelmo Belliroti, Umberto Gauzberti, inſuper volente & laudante nobili Adala Suſtantionenſe Comitiſſa, & aliis quamplurimis bonis hominibus Deo cognitis. Si quis vero cujuslibet ordinis ſeu dignitatis contra hanc donationem venerit ad inrumpendum vel ad inquietandum aut contradicendo, omnipotentis Dei iram terribilem atque tremendam incurrat, atque cum Juda perfidiſſimo traditore & cum Dathan & Abiron in inferno inferiori crucietur, omnibus inſuper poenis quibus illi cruciantur qui recedunt a Deo puniantur & illi & eorum conſentanei qui huic donationi reſiſtere voluerint, niſi reſipuerint & ad emendationem venerint. Signum domnae Almodis Comitiſſae, & ſignum domni Raimundi Comitis filii ejus, qui hanc cartam donationis ſcribere juſſi-

juſſimus & teſtes firmare rogavimus. S. Roſtagni de Foskeris. S. Adalberti Guitardi Barchinonenſis. S. Berengerii de Barbarano. S. Eliſiari Dalmatii. S. Johannis Gerundenſis Capiſcolii. S. Bernardi Capellani ſancti Ægidii. S. Rainardi Amati. S. Pontii de Nozeto. S. Fredelani Raimundi. Bernardus monachus Auxienſis ſcripſit juſſus die annoque quo ſupra. Datum per manus Henrici monachi ad vicem Cancellarii.

Præceptum de Sablolio de Eccleſia ſancti Macuti.

Ex L. VII. Miſc. Bal. pag. 195.

An. 1067.

NOtum eſſe omnibus volumus quod ego Rotbertus de Sablolio & uxor mea Haduiſa dedimus ſancto Martino Majoris monaſterii & monachis ejus Eccleſiam ſancti Macuti cum cæteris omnibus Eccleſiis ejuſdem caſtri pertinentibus ad praedictam Eccleſiam canonicalem, ita ut quando aliquis de Canonicis morietur aut monachus fiet, venient paulatim praebendae eorum in poteſtatem monachorum donec ablatis illis quatuor Canonicis quatuor pro eis monachos Abbas Majoris monaſterii ibidem conſtituat. Dedimus quoque ſupradictis monachis unam mediaturam terrae cum pratis quae ad illam pertinent & examplationes boſci de Boeria, quae erant meae propriae. Dedimus etiam illis terram ad burgum faciendum ſolutam & quietam ſine ullis conſuetudinibus praeter has quas hic memoramus. In die mercati mei quamcunque rem vendiderit homo monachorum ſive in burgo illorum ſive in meo mercato, praeter panem & vinum & carnem mortuam, dabit mihi inde teloneum. De pane autem vel de vino vel carne mortua, ſi vendiderit, ea domi ſuae, nihil habebo. Si mercator curſorius fecerit venditionem aut emptionem in burgo monachorum cum homine illorum, habebo ego teloneum de mercatore, illi vero de homine ſuo, niſi in die mercati. Sed ſi ille mercator fecerit mihi aliquam injuriam vel de ipſo teloneo vel de quacunque re, non tamen repetam eum in burgo eorum, nec faciam ei quicquam moleſtiae dum in eo manebit. Similiter ſi homo monachorum fecerit qualecunque forisfactum cuilibet homini, faciet ille homo clamorem inde ad praepoſitum monachorum. Qui ſi noluerit inde rectum facere, veniet ille ad monachum, per quem ſi non potuerit rectum conſequi, referetur cauſa ad me. Quod ſi nec ego potuero impetrare a monacho ut de homine ſuo rectum faciat, non tamen faciam ullam vim conſiſtenti in burgo monachorum aut in aliqua re illorum. Extra autem ſi invenero injurioſum, compellam eum ſtare ad juſticiam. Si vero aliquis homo qui non ſit mercator curſorius vendiderit aliquid aut emerit in burgo monachorum aliis diebus praeter diem mercati, dabit illis teloneum, non mihi. Dedimus quoque ſupradictis monachis in Loſdunenſi Eccleſiam de Anglario & omnia quae ego propria habebam pertinentia ad illam Eccleſiam. Et quod alius habet in ipſa Eccleſia, ſi aliquo modo vel dono vel precio potuerint adquirere, concedimus nos & filii noſtri. Dedimus etiam illis ſex arpennos vineae ſitos in Loſdunenſi & decimum denarium & decimum porcum paſtuagii de Brionenſi. Et praeter haec paſtionem ad quingentos porcos in perpetuum. Hanc eleemoſinam fecimus ego & uxor mea pro animabus noſtris & pro anima Comitis Gauffredi & pro animabus parentum noſtrorum & filiorum noſtrorum ac filiarum & pro anima Gauffredi fratris Haduiſae uxoris meae & pro animabus fratrum meorum Hainrici & Guidonis. Et ut haec eleemoſina, per quam perpetuam quaerimus mercedem, ipſa quoque perpetua & inviolabilis permaneret, fecimus eam confirmari auctoritate Philippi Regis Francorum, dum eſſet ipſe Rex in obſidione caſtelli Calvimontis, & Balduini cognati ipſius Regis filii Balduini Comitis Flandriae, & Comitis Gauffredi, de cujus caſamento erat, & uxoris ejus nomine Julitae, & fratris ejus Fulconis. Teſtes de auctoramento Regis, Bartholomaeus Archiepiſcopus Turonenſis, Guido Epiſcopus Ambrianenſis, Gauffridus Epiſcopus Pariſiacenſis. Adhericus Epiſcopus Aurelianenſis, Ivo Epiſcopus Sagienſis, Baldricus aequilibrator Regis, Jugenulphus magiſter pincerna, Radulfus Dapifer, Vvalerannus Camerarius, Fulco filius Gervifi, & Gervifus frater ejus, Rotbertus Gifardus. Petrus Cancellarius ſubſcripſit. Euſtachius firmavit capellanus. Gauffredus firmavit Capellanus.

Signum Philippi Regis. S. Balduini Comitis Flandriae. Signum Gauffredi Comitis Andegavenſis.

Data VII. Iduum Auguſtarum anno VIII. Philippi glorioſiſſimi Regis. Actum apud Calvimontis caſtellum in Dei nomine feliciter. Euſtachius notarius ad vicem Balduini recognovit. & anno ab incarnatione Domini milleſimo LXVII. indictione V.

Præceptum de bis quæ Hugo de Roceto dedit nobis apud Belliſſimum.

NOſſe debebitis, ſi quaeſieritis, poſteri noſtri, Majoris ſcilicet habitatores monaſterii ſancti Martini, Hugonem de Roceto poſt annos plures ex quo donaverat nobis Eccleſiam ſancti Martini de Belliſſimo, cum voluntatem poſtea inſumpſiſſet ut monachus apud nos fieret, totum ex integro rurſum donaſſe nobis quicquid tunc ad illam Eccleſiam pertinens retinuerat ſibi. Fecit hoc apud eandem Eccleſiam anno ab incarnatione Domini MLXVII. praeſidente nobis anno quarto Domno Abbate Bartholomaeo, menſe Decembrio, octavo Idus ejuſdem menſis, praſentibus tunc ibidem atque vice omnium noſtrum ſuſcipientibus hanc donationem nonno Odone noſtro tunc Priore, nonnoque Beraldo Eccleſiae ipſi rebuſque praepoſito, praeſente quoque atque favente Domno Ivone Sagienſi Epiſcopo, de cujus erant ea omnia fevo, cum teſtibus pluribus aliis nominibus his, Vvarino Buſardo, Hugone de Colentiis, Vvillelmo fratre ejus &c. His peractis, die mox eadem, Herveus de Breviardo parens quidam Hugonis ejuſdem donationi ejus calumniator inſurgens, quia ſcilicet pactum jam olim cum ipſo haberet ut quilibet eorum prior obiret alteri ſua poſſeſſa dimitteret, ſatagentibus ſtatim ſupradictis fratribus noſtris Odone atque Beraldo, ipſe quoque die nihilominus eadem hoc modo ſuae impoſuit finem calomniae. Ad praeſens quidem ſpoponderunt ei memorati fratres denariorum quatuor libras, ex quo autem Hugo monachus factus foret aut mortuus, quandiu poſtea viveret ipſe Herveus acciperet a nobis x. ſolidos quot annis, haberet etiam ſervitium Militum de rebus ipſis quas Hugo tunc donabat nobis fevatorum, nullus autem ſuus heres reclamaret iſta poſt ipſum, atque ita & calumniam illam ex integro guerpivit & donationem nobis Hugonis auctorizavit coram ipſo ſupradicto Ivone Epiſcopo coramque aliis teſtibus plurimis his nominibus aliquantis, Vvarino & Vvillelmo nepotibus Ivonis Epiſcopi &c. An. 1067.

S. Philippi Francorum Regis. S. Hugonis Comitis Mellandis. S. Hugonis de Puteolo. S. Frederici de Curbcio. S. Galterii Conſtabularii. S. Guillelmi Praepoſiti Carnotenſis Eccleſiae. S. Balduini Dapiferi. S. Gualeranni Camerarii. S. Guillelmi Comitis Nivernenſis, qui ipſo die filiam ſuam donavit Huberto Vicecomiti Cenomannorum.

Auctoramentum Ernaldi Epiſcopi Cenomanenſis de rebus quas habemus in ejus epiſcopatu, confirmatum ab Archiepiſcopo Turonenſi Rodulfo.

IN nomine Domini & ſalvatoris noſtri Jeſu Chriſti. Ego Ernaldus Cenomannenſium Dei gratia Epiſcopus annuo ſancto Martino & monachis Majoris monaſterii omnia quæ in epiſcopatu meo videntur ipſi habere quae ad me pertinent, id eſt locum ſancti Guingaloei, Vivonium, Vallem Guidonis, & locum ſancti Macuti de Sablolio, ſalva querela monachorum ſancti Petri, qui de iſtis rebus inferunt calumniam jam dictis monachis. Deinde poſtulaverunt a me prædicti fratres ut darem illis auctoramentum meum in omnibus quae poterunt adquirere in epiſcopatu meo vel dono vel precio quæ ad me pertinent. Quorum petitioni non mihi fuit ingratum praebere aſſenſum, in illis videlicet rebus quæ per meum conſilium ab illis in diocesi mea adquiſita fuerint. Fratres vero jam ſæpe dicti, ne tanquam ingratis hoc beneficium impendiſſe viderer, xx. libras denariorum pro hoc mihi rependerunt. Feci autem hujuſmodi auctoramentum in urbe Cenomannis in domo mea rogatu venerabilis Bartholomaei Abbatis prædicti monaſterii anno incarnationis Domini MLXVIII. præſentibus & audientibus iſtis, Gaudelberto, Hugone Bicola, Odone, Hoello, Guicherio, Grentone, Lanberto. Poſtea recitatum eſt hoc auctoramentum in capitulo Majoris monaſterii, præſente me & volente, coram Abbate B. & monachis ejuſdem loci, in præſentia Archiepiſcopi Turonenſis venerabilis Radulfi, qui tunc nudis pedibus venerat ad ſanctum Martinum, tempore quo ego & ille ſimul perreximus Romam. Et in eodem capitulo auctorizavimus ambo pariter ego & Archiepiſcopus & confirmavimus hoc auctoramentum manibus noſtris, ſignis ſubſequentibus, audientibus & videntibus de noſtris clericis, Gandelberto, Hugone Bicola, Odone, Hoello, Guicherio, Grentone laico. De clericis Archiepiſcopi Burchardo Cantore, Secbardo, Gaulterio Archipresbytero, Radulfo Garrello, Anſcherio Capellano, Nicolao, Frederico Capicerio, Rotberto de Vindocino, Herveo nepote Gaulterii Archidiaconi. Stephano filio Viviani Drudi. De laicis, Ebrardo homine Archiepiſcopi, Ermenfredo, Guiſthone Camerario Archiepiſcopi, Petro de Rupibus, Alcherio de Rupibus. S. Ernaldi Epiſcopi. S. Radulfi indigni praeſulis Turonenſis.

De Eccleſia de Vilerx Karoli Magni, vulgo Villiers Charlemagne.

CUm juxta Danielis conſilium peccata, ſine quibus præſens vita duci nullatenus poteſt, eleemoſynarum ſunt compendio redimenda &c. Cui denique conſilio ego Radulfus cognomine Chotardus, vir militaribus armis deditus, & multis per haec delictorum nexibus irretitus, una cum uxore mea Theoguiſa utiliter acquieſcentes, ſimulque peccatorum noſtrorum ſententiam formidantes, aliquid de rebus noſtris in theſauros coeleſtes per manus pauperum praemittere decrevimus, ut hoc ex divinae remunerationis promiſſo centeni multiplicatione fœnoris in futuro recipiamus. Quod ut verius feret, illud egregium genus pauperum elegimus qui ut domini ſui veſtigia expeditius ſequantur, ſpontaneam pro Chriſto paupertatem ſubeuntes, ſeſeque in monaſteriorum ſolitudine recludentes, tanto ſe ejus ſervitio liberius ſubdiderunt quanto pro ejus nominis amore non ſolum ſua ſed & ſeipſos funditus contempſerunt. Univerſis igitur ſanctae Eccleſiae fidelibus notum eſſe volumus donaſſe nos & quiete conceſſiſſe Deo ejuſque ſanctiſſimo ac praecelſiſſimo confeſſori beato Martino & monachis Chriſto in ejus Majori monaſterio in perpetuum ſervientibus quicquid juris in Eccleſia illa habere videbamur quae in ejuſdem beati Martini honore in Cenomannenſi pago in vico qui ex priſca veterum appellatione Vilerx Karoli Magni nominatur, & duobus fere millibus a Caſtro Gunterii ſeparatur, antiquitus conſtructa eſt. Eſt autem quod in ipſa Eccleſia habere videbamur, quodque ex integro praedictis monachis firma & quieta largitione pro animarum noſtrarum ſalute donavimus, Eccleſiae ejuſdem medietas cum omnibus ſibi pertinentibus & tota decima propria ſive communis quam in ipſius Eccleſiae parrochia poſſidebamus, & noſtra illius terræ pars quae inter nos & Hugonem de Forceio communis erat. Quadam igitur æſtivali feſtivitate beati Martini apud Majus monaſterium venientes donum hoc noſtrum in eorum capitulo confirmavimus, idque per quendam baculum ſuper altare dominicum obtulimus, videntibus ac concedentibus his qui nobiſcum advenerant, Gaufredo cognomine Botellario, Alberico Chotardo nepote meo, & Uberto Roſſo uxoris meæ nepote. Quod quia prædictus Hugo & ejus mater Adeliſis calumniati ſunt, diſcordia inter nos eſt oborta, ſed ad finem hunc tandem deducta. Dedimus namque Hugoni quatuor libras denariorum & praedictam terrae partem quam prius monachis dederamus, ut ipſe eis & donum noſtrum concederet, & ſuam tam decimae quam Eccleſiae medietatem quiete daret, matrique ſuae & fratribus concedere faceret. Quod quidem ita factum eſt coram capitalibus ejuſdem rei dominis Guidone Lavalle & Garſilio de Buignone, ipſis concedentibus. Ubi dedit uxor mea Adeliſi matri Hugonis pallium ſuum & duas vaccas. Et ſic conceſſerunt jamdictis monachis totam Eccleſiam quam venerabilis Hildebertus Cenomannenſium Epiſcopus jampridem eis donaverat, & totam decimam conceſſerunt. Et accepto eorum beneficio cum quodam libro, donum inde cum eodem libro ſuper altare ipſius Eccleſiae perfecerunt.

CONCORDIA DE ECCLESIA

Sancti Clementis Credonenſis inter monachos ſancti Albini Andegavenſis & Vindocinenſes, facta apud Carnotum anno Chriſti MLXXII.

NOtum ſit omnibus tam futuris quam praeſentibus ſanctae Dei Eccleſiae fidelibus quod Orricus ſanctae Trinitatis Eccleſiae Abba de Vindocino, atque Otbrannus ſancti Albini Andegavenſis Abba, Carnotum pariter venerunt ante praeſentiam Cardinalis Romani, Domini videlicet Geraldi Oſtienſis Epiſcopi, ut ibi juſte terminaretur contentio quam inter ſe diu habuerant de Eccleſia Credonenſi ſancti Clementis, quam uterque ad ſuum monaſterium jure pertinere conabatur aſtruere. Quae diſſenſio cum nec ibi finiri potuiſſet, praefatum Cardinalem pro eadem cauſa Pariſius ſecuti ſunt; ut ſaltem in Concilio quod ibi determinatum erat, finem conſequeretur praedicta contentio. Sed cum nihilo magis ibi promoviſſent, Carnotum pariter cum Domno Araldo ipſius ſedis Epiſcopo redeuntes, ipſo mediatore ad hanc concordiam de praedicta cauſa tandem venerunt ut Otbrannus Abba ſancti Albini Andegavenſis ducentas libras denariorum Andegavenſium terminis conſtitutis ab Orrico ſanctae Trinitatis Abbate reciperet pro dimittenda calumnia quam habebat in Eccleſia ſancti Clementis Credonenſi. Factum eſt autem hoc ex conſenſu omnium quos ſecum habebant, tam laicorum, quam monachorum; eo tamen tenore, ut ſi infra terminos conſtitutos pecuniae perſolvendae Abbatum alteruter decederet, Eccleſia tamen Vindocinenſis ſanctae Trinitatis praedictam pecuniam perſolveret Eccleſiae ſancti Albini Andegavenſis; ea tamen conditionis lege, ut praedictus Abbas Otbrannus hoc ipſum in capitulo ſancti Albini ex aſſenſu fratrum omnium ac totius familiae

Ex Lib. II. Miſc. Bal. pag 103.

An. 1072.

liae ratum faceret. Quod ut firmum & inconvulſum maneret, litterarum memoriae tradi voluerunt; & in capitulo Carnotenſis Eccleſiae, ne quando lis ſopita reviviſceret, unanimiter confirmaverunt.

S. Adraldi Epiſcopi. Signum Othranni Abbatis. S. Ingelranni Decani &c. S. Orriei Abbatis &c. Anno ab incarnatione Domini MLXXII.

In ipſa ſynodo fecerunt primo monachi ſancti Sergii, vel monachus Adelardus, clamorem de Campiniaco adverſus Abbatem S. Albini.

NARRATIO QUOMODO

Cum eadem controverſia poſtea recruduiſſet inter eoſdem monachos, Urbanus II. Papa novæ inter eos concordiæ auctor fuit.

An. 1094. ECcleſiam ſancti Clementis Credonenſis caſtri cum omnibus appendiciis ſuis eccleſiaſticis poſſedere quietam monachi beati Albini amplius quam triginta annis in pace. Eam Goffridus Martellus Andecavorum Comes, patenti eis ſublatam violentia, monachis dedit Vindocinenſis monaſterii, non tamen ſine calumnia monachorum ſancti Albini. Cumque pro hac re inter hos illoſque monachos jugis perſeveraret diſcordia, tentatis prius fruſtra pluribus ſynodorum conciliorumque judiciis apoſtolica tandem vocatione Urbani Papae jubentur praeſentari, facturi ad invicem ex ejus decreto canonica jura. Audierat enim jam ſecundo de hac re Papa praedictus monachorum ſancti Albini clamorem; quem ad ejus aures detulerat Milo quidam eorum commonachus, miſſus ad hoc jam ſemel & iterum ab Abbate & ceteris fratribus ejus. Deliberatum itaque eſt ab utriuſque congregationis monachis ut electi ſeniores duo treſve hinc & inde apoſtolicis deſtinarentur conſpectibus: qui ei partis utriuſque cauſas tali patefacerent conditione, ut quicquid ex ea re praeſentibus illis apoſtolica firmaret auctoritas, hoc firmum & inviolabile utriuſque monaſterii defenderet poſteritas. Eo tempore Abbas ſancti Albini Girardus vehementi laborans infirmitate, equitare non poterat. Sed & Bernonem Vindocinenſis monaſterii Abbatem anni jam declinantes in ſenium ab omni labore excuſabant. Electi ſunt ergo ad hanc legationem, de monachis beati Albini, Girardus Prior, Stephanus quoque, & Milo, famulique eorum. De Vindocinenſibus quoque electi ſunt Frotmundus Prior, & Ingelbaldus, famulique eorum. Qui profecti pariter, pariter ſe Papae obtutibus obtulerunt, pariter & cauſas ſuas manifeſtaverunt. Ille diligens in utramque partem, prout oportuit, examinator, poſt multas hujus illiuſque partis retractationes, pacem tandem & concordiam inter utroſque, utrorumque libera voluntate, compoſuit. Et pacis quidem ejus ſive concordiae pactum Priores ambo, & monachi qui cum eis erant, datis propriis fiduciis in manu Papae firmaverunt. Sed & idem Papa ad firmitatis cumulum, pactum eorum propriis confirmavit ſigillis & litteris, quarum exemplum hic adnotatum ſequitur.

* Male Sirmond. Goffrido. VRbanus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis in Chriſto filiis * Girardo Abbati ſancti Albini Andecavenſis & Bernoni Abbati ſanctae Trinitatis Vindocinenſis ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Anno dominicae incarnationis milleſimo nonageſimo tertio, pontificatus noſtri quinto, Indictione prima, cum eſſem in provincia Calabriae apud monaſterium ſanctae Mariae quod dicitur de Marina, monachi ſancti Albini, Girardus Prior, Milo, Stephanus, adverſus monachos ſanctae Trinitatis de Vindocino, Frotmundum Priorem, Ingelbaudum Hoſtiarium, qui praeſentes aderant, conqueſti ſunt quod Vindocinenſes fratres Eccleſiam ſancti Clementis Credonenſis, quae a monachis ſancti Albini juſte ſecundum illorum temporum conſuetudinem adquiſita ac per triginta annos quiete & ſine interruptione poſſeſſa, violenter ablatam injuſte detinerent. Qui cum ſuis inſtrumentis & rationibus cauſam ſuam defendere niterentur, primo die proclamationis res diu & multum ventilata, nullo potuit fine terminari. Secunda vero die ſimiliter multum diſcuſſa, ad nullum tamen eſt finem deducta. Die autem tertia, duodecimo ſcilicet Kalendas Decembris, reſidentibus nobis in Anglone civitate Apuliae, praeſidentibus religioſis & venerabilibus tam Epiſcopis quam ſanctae Romanae Eccleſiae Cardinalibus ſive Diaconibus, aſtantibus etiam nobilibus Romanis & Comitibus Apuliae glorioſiſſimis Boamonte & Guillelmo, re iterum diu & multum inquiſita, tandem inſpirante Deo lucidius eluxit in quam potius partem juſtitia declinaret. Cum enim utraque pars ſuis nobis allegationibus obviarent, & hinc pactionem Abbatum, confirmationem Pontificum Romanae Eccleſiae Legatorum, illinc vero legitimum introitum & canonicam triginta annorum poſſeſſionem nobis opponerent, nos, qui omnium fidelium cauſas aequa lance penſare debemus, utriuſque utilitati providentes, ipſam litem concordiae convenientis aequitate decidere maluimus. Omnes igitur qui nobiſcum aderant hanc ſententiam collaudantes, conſentientibus praedictis utriuſque cœnobii fratribus in manus noſtras fidem pollicendo firmantibus, concordia & pax inter eos hoc modo poſita eſt, ut ſcilicet Vindocinenſes monachi de his tribus Eccleſiis, aut Eccleſiam Manitilium, vel ſancti Saturnini, ſive ſancti Johannis ſuper Ligerim, unam quam congregatio tota ſanctae Trinitatis elegerit, cum omnibus quae ad eandem Eccleſiam tam mobilibus quam immobilibus interius exteriuſque ad praeſens pertinent, infra dies triginta poſtquam domum redierint, monaſterio ſancti Albini in perpetuum tradant. Fratres itaque ſancti Albini omnem litem omnemque calumniam ex cauſa hac in manus noſtras & Vindocinenſium fratrum refutaverunt. Vindocinenſes vero unam ſupradictarum Eccleſiarum in manus noſtras reddiderunt, & per nos eoſdem monachos inveſtierunt. Praeſenti igitur auctoritate fraternitatem veſtram admonemus & praecipimus ut hoc pactum a nobis intentione pacis & quietis diſpoſitum & ſtatutum omni tempore deinceps ratum & inconvulſum teneatis & obſervetis. Quaecunque autem pars hanc noſtrae deciſionis ſententiam non ſuſceperit vel tranſgredi praeſumpſerit, tam canonum ſeveritati ſubjaceat quam legitimae compoſitionis pœnam, id eſt auri centum librarum, ſuſtineat, & a cauſa penitus cadat. Data Tarenti VIII. Kalendas Decembris.

Poſtquam autem reverſi ſunt Priores & qui cum eis miſſi fuerant, recitatae ſunt litterae illae tam in Vindocinenſi quam in ſancti Albini Capitulo, in praeſentia Abbatum & monachorum, concedentibus univerſis pacem illam & concordiam quam Papae poſcebat ſententia. Tradideruntque Vindocinenſis monaſterii fratres monachis ſancti Albini Eccleſiam ſancti Johannis quae eſt ſuper Ligerim, cum tota ejus agrorum & vinearum poſſeſſione, in nomine ſupradictae concordiae. Quae ut plenius firmaretur, miſſi ſunt a monachis ſuis Frotmundus Prior, Ingelbaldus Hoſpitalarius, Herbertus de Booleto in Capitulum ſancti Albini; ibique in omnium audientia conceſſa eſt ex utraque parte pax ſupradicta. Sed & de monachis S. Albini miſſi ſunt in Vindocinenſe Capitulum Girardus Prior, Hugo Manſellus, Stephanus quoque, & Archembaldus; ibique Abbas Berno tandem ſe concedere teſtatus eſt concordiam; ſic ceteris conſentientibus, ut ne unus quidem adverſaretur. Ad quod audiendum adhibiti ſunt ſeculares teſtes. Ex parte ſancti Albini, Girardus, Firmatus, Popardus, Samazoellus, famuli monachorum qui miſſi fuerant. Ex Vindocinenſi parte, Anſeius carpentarius, Gualterius carpentarius, Vvalterius ſutor,

tor, Durandus de Andecava, Herbertus Bloius, Odo Modiolus, Rainaldus de Andecava, Guarinus hoſpitarius, Albertus Boverius, Bernerius ſecretarius, Rainaldus piſtor.

ALIA NARRATIO

De eadem controverſia, & de judicio Amati Archiepiſcopi Burdegalenſis apoſtolicæ ſedis Legati.

An. 1096. URbanus Romanus Pontifex miſſis litteris mandavit Amato Legato ſuo, Rodulpho Turonenſi Archiepiſcopo, Goffrido Andecavenſi Epiſcopo, ut litem quae eſt inter ſancti Albini & ſanctae Trinitatis Vindocinenſis monachos de Eccleſia ſancti Clementis Credonenſis, vice ſua juſto judicio deciderent. Amatus itaque acceptis litteris ſupradicto Archiepiſcopo & Epiſcopo mandavit quatinus ad hanc cauſam determinandam Sanctonas ire una cum ſancti Albini & ſanctae Trinitatis Vindocinenſis monachis non differrent. Quod Comes Andecavenſis audiens, ſuadentibus ſanctae Trinitatis Vindocinenſis monachis cum interminatione deſtructionis totius monaſterii ſui ſancti Albini Abbati Sanctonas ire vetuit, mandans Amato quatinus in terram ſuam, ſicut ipſemet Amatus per ſupradictos monachos ab eodem Comite quaeſierat, Miribellum vel Loſdunum fiducialiter veniret; diffiniturus hanc tantam cauſam ibi una cum Archiepiſcopo Turonenſi & Epiſcopo Andecavenſi, ſicut Apoſtolicus mandaverat, qui ob itineris difficultatem Sanctonas ire non poterant, cum & ipſe huic placito intereſſe cuperet. Amatus autem praetentis occaſionibus venire noluit; ſed hoc placitum abſque praedictorum Pontificum invitatione & conſenſu Burdegalam tranſtulit. Abbas itaque ſancti Albini, licet graviter infirmus, ad hoc placitum contra vetitum Comitis Andecavenſis pergens, a Pictavienſis Comitis Praepoſito, Rotberto nomine, apud ſanctum Johannem Angeliacenſem captus, & reverti compulſus eſt; exquiſitis antea manicis omnibus pro pecuniae ablatione, ſi qua fortaſſe reperiretur. Qua non inventa, cum Abbas & monachi ſuae captionis & reverſionis cauſam quaereret, Praepoſitus reddere noluit, interminando addens quia ſi ulterius tentarent procedere, & captionem & detrimentum rerum ſuarum maximum incurrerent. Adjunxit etiam ut ad Comitem pergerent, & gravius quam ipſe eos ceperat, circaverat, reverti compulciverat, ſuper ſe proclamarent. Miſſis igitur legalis ſanctum Maxentium ad Comitem Girardo Priore ſuo & Helinanno altero monacho, qui de illatis injuriis quererentur, & fiduciam ac conductum Comitis quaererent, ipſe Abbas cum ceteris eo die forte ad quandam obedientiam ſanctae Mariae Dolenſis reverſus eſt, ibi illos, quoadusque redirent, operiens. Redeuntes itaque legati dixerunt Comitem ſui captionem & univerſa quae facta fuerant ſupradicto Praepoſito juſſiſſe. Nam cum apud eum de ſui Abbatis captione & ceteris injuriis quererentur, reſpondit Comes ſe nolle illos per ſuam terram tranſire euntes ad hoc placitum in quo Eccleſiam ſancti Clementis Credonenſis monachis Vindocinenſibus auferre niterentur, cum & abbatia ſanctae Trinitatis ſua eſſet, & in ſua terra obedientias multas haberet. Cumque fiduciae tranſeundi per terram ſuam, & ducendi ad hoc placitum quoſcunque vellent, quam audientibus Helia Cenomannenſi Comite, Herberto Toarcenſi Comite, Hugone de Liciniaco, illis Pictavis dederat, recordarentur, reſpondit ſe hoc recognoſcere, & idcirco ſi aliquid amiſerant reddere, tranſire autem illos nullo modo ſinere. Interminando addidit etiam quia ſi Amatus de hoc placito ſe ita intromitteret ut aliquo modo Vindocinenſes monachi ſancti Clementis Eccleſiam amitterent, proculdubio nec ſuus Epiſcopus nec ſuus monachus eſſet. Unde conjici poteſt quod Comes monachorum Vindocinenſium precibus vel pretio Abbatem cum ſuis & capi fecerit & reverti compulerit. Hoc Abbas audiens, ipſe quidem cum ceteris monachis & laicis hujus placiti conſciis & ſuae rectitudinis teſtibus ad proprium monaſterium reverſus eſt; quatuor autem monachos, qui de praedictis injuriis quererentur, diverſis viis miſit. Qui per diverticula euntes latenter, diffugiendo per vias ſilvoſas, cum maximo labore Burdegalam pervenerunt: ubi cum de Vindocinenſibus monachis, quorum hortatu Comes eorum Abbatem, ſicut conjecturis veris probatum eſt, capi fecerat, quererentur, nullam prorſus obtinuere juſtitiam. Nam cum ſe hujus captionis fuiſſe conſcios omnes impudenter negarent, Mauritius ſancti Florenni monachus & Cellararius his verbis eorum impudentiam redarguit, dicens. Prior ſancti Clementis Credonenſis apud ſanctum Maxentium, ubi tunc Comes aderat, quaeſivit a me ſi ſancti Albini Abbas ad placitum ſuum iret. Cumque ego reſpondiſſem illum jam in itinere eſſe, dixit ſe tales habere amicos qui, ſi poſſent, illum diſturbarent; de qua diſturbatione, ſi contingeret, ſe magnum gaudium habiturum. Propter quae verba praedixi Domno Guillelmo Abbati noſtro, ſicut & contigit, ſancti Albini Abbatem proculdubio in hoc itinere diſturbandum. Cumque omnes machinamenta ejus perciperent, & ipſe adhuc impudentius ſe ita dixiſſe negaret, inquiſitus ab Amato quid inde dixerit, neſcio quid muſſitando protulit, ſe quaſi ſatisfacturum inde promittens, ſi ipſe praeciperet. Amatus autem totum impune dimiſit. Deinde ſancti Albini monachi de ſanctæ Trinitatis Vindocinenſis monachis conqueſti ſunt, eo quod ſancti Clementis Credonenſis Eccleſiam injuſte invaſiſſent & violenter tenerent, quam ipſi ex dono Suhardi vetuli & ejus filiorum Guarini & Suhardi conceſſione per annos multos poſſederant, officinis, vineis, ſignis, libris, & aliis ornamentis ornaverant, & uſque ad ſanctæ Trinitatis Vindocinenſis fundationem & Gaufridi Martelli Comitis tempus, qui vi ſua & ſine ratione aliqua illam ſancto Albino abſtulit & ſanctæ Trinitati donavit, pacifice tenuerant. Ad quae Vindocinenſes monachi nihil contradicentes, reſponderunt multas querelas inter ſe & ſancti Albini monachos de hac Eccleſia fuiſſe, ſed Otbrannum ſancti Albini Abbatem, ducentis denariorum libris ab Orrico ſanctae Trinitatis Abbate acceptis, concordiam inde feciſſe. Cumque hanc concordiam per Giraldi Oſtienſis Epiſcopi manum factam eſſe dicerent, reſtitit Haimarus ſancti Albini famulus, qui fuerat Otbranni Abbatis Camerarius, probare paratus quod Giraldus Oſtienſis Epiſcopus hanc concordiam neque fecerat, neque cum facta Carnoti fuit aderat. Cum vero hujus concordiae cirographum non haberent, quandam aliam cartam legi fecerunt; in qua continebatur quod ſecundum Otbranni Abbatis promiſſum, totum ſancti Albini Capitulum hanc concordiam conceſſerat. Quod ſancti Albini monachi audientes, veris teſtimoniis falſum eſſe oſtenderunt. Stephanus enim ſancti Albini monachus, qui tunc magiſter ſcholarum fuerat, dixit ſe unum fuiſſe de calumniatoribus, Berardum, Montbertum, Clementem ſancti Albini ſecretarium, Andream rubeum, & alios plures nominans, ipſos etiam Vindocinenſes in teſtimonium hujus calumniae invocabat, addens quia ſi aliquis eorum hoc negare tentaret, ipſe approbaret. Ad quae omnia cum Vindocinenſes monachi nihil omnino reſiſterent, ſancti Albini monachi judicium flagitaverunt utrum Abbas, quadam parte Capituli contradicente, poſſeſſionem monaſterii vendere poſſit. Amatus itaque ſecedens cum Epiſcopis & Abbatibus, & diu haec omnia revolvens, tandem judicavit concordiam quam Otbrannus & Orricus adeo religioſi Abbates cum quadam parte Capituli ſancti Albini, quamvis altera contradicente, fecerant, non poſſe diſſolvi. Cumque ſancti Albini monachi a ſingulis Epiſcopis, Agennenſi

& Nan-

& Nannetenſi videlicet, Abbatibus vero ſanctæ Mariae Dolenſis & ſancti Johannis Angeliacenſis, Clericis autem Petro Decano, Achelmo Archidiacono Burdigalenſibus, quos ipſe Amatus ad judicium hoc faciendum ſecum advocaverat, quaererent utrum hoc judicium facerent vel conſentirent, nemo eorum vel affirmavit vel negavit, praeter ſancti Johannis Angeliacenſis Abbatem, qui nec facere nec conſentire huic judicio coram omnibus profeſſus eſt. Deinde ſancti Albini monachi hoc judicium palam omnibus calumniati ſunt injuſtum eſſe & falſum, & contra ſanctorum canonum decreta prolatum proclamantes; popoſceruntque ut vel ipſe Amatus data ſententia canonica hoc judicium corroboraret, vel ipſi canonicis ſententiis id refutando improbarent. Ad quae Amatus & ceteri hujus injuſti judicii conſcii nullum omnino dedere reſponſum; pluribus monachis, Clericis, laicis aperte dicentibus hoc injuſtum videri judicium. Huic placito interfuerunt Simon Agennenſis Epiſcopus, Benedictus Namnetenſis Epiſcopus, Auldebertus Dolenſis Abbas, Auſculfus Angeliacenſis Abbas, Guillelmus Abbas ſancti Florentii, & de monachis ejus, Mauritius, Oliverius, Radulfus, Haimo. De monachis Vindocinenſibus, Frotmundus Prior, Radulfus, Daniel, Gaufridus, Adelelmus. De monachis ſancti Albini, Girardus Prior, Helinannus, Stephanus, Milo. De famulis eorum, Haimarus Malperit, David, Lucas, Ingelgerius. De Clericis, Leodegarius Archidiaconus Pictavenſis, Radulfus Archidiaconus Namnetenſis, Achelmus Archidiaconus Burdegalenſis, Vuillelmus Apulus, Guillelmus Salmurenſis Archipresbyter, Petrus Decanus Burdegalenſis, Petrus de Subiſa.

PASCHALIS II. PAPÆ

Epiſtola ad Archembaldum Abbatem ſancti Albini Andegavenſis, qua confirmat judicium Urbani II. de concordia inita inter monachos ſancti Albini & Vindocinenſes.

PAſchalis Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio Arcimbaldo Abbati monaſterii ſancti Albini quod apud Andegavim ſitum eſt ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Ex praedeceſſoris noſtri ſanctae memoriae Urbani ſecundi Papae litteris intelleximus quod ante conſpectum ejus a monachis ſancti Albini, adverſus Vindocinenſes quaeſtio facta fuerat ſuper ſancti Clementis Eccleſia Credonenſi. Tum ex beneplacito ejuſdem Pontificis deliberatum fuit ut Vindocinenſes fratres pro recompenſatione ſupradictae Eccleſiae aliam ſancti Albini monachis Eccleſiam traderent. Unde factum eſt ut Vindocinenſes eiſdem monachis Eccleſiam ſancti Johannis ſuper Ligerim darent, quod utriuſque congregationis favore conſenſuque firmatum eſt. Noſtro autem tempore Ioffridus Vindocinenſis Abbas ſuper eadem Eccleſia ſancti Iohannis Arcimbaldum ſancti Albini Abbatem ſollicitare ſtuduit. Unde nos ab eo efflagitati, Arcimbaldum ipſum noſtris ad cauſam litteris evocavimus. Ceterum poſt terminum a nobis ſtatutum, cum ipſi alio ſibi tempore ſecundum vel tertium terminum ſtatuiſſent, ſicut nobis eorum litteris ſignificatum eſt, Arcimbaldo ſuper ad profectionem parato, ſicut ex ejus legatione percepimus, Vindocinenſis Abbas non ſolum non venit, ſed nec excuſationes rationabiles allegavit. Nos igitur ſimulationes & diſſimulationes hujuſmodi perpendentes, juxta poſtulationem venerabilis fratris noſtri Rainaldi Andegavenſis Epiſcopi quieti veſtrae in poſterum ſuper hoc negotio duximus providendum. Praeſentis igitur decreti pagina convenientiam illam quae per ſupradicti praedeceſſoris noſtri deliberationem conſtituta eſt firmam perpetuo permanere decernimus, omnimodis probibentes ne ſuper illa ſancti Johannis Eccleſia ulterius ſancti Albini monaſterium Vindocinenſis Abbas inquietare praeſumat. Quod ſi praeſumpſerit, inquietatio ipſa vires nullas obtineat.

Vide Goſfrid. lib. 1. epiſt. 8.

Ego Paſchalis Catholicae Eccleſiae Epiſcopus ſubſcripſi.

Data Beneventi per manum Johannis Diaconi Bibliothecarii VIII. Kal. Junii, Indictione VIII. incarnationis dominicae anno. MCXV.

V A R I A
D E H U G O N E
E P I S C O P O D I E N S I
Et Archiepiſcopo Lugdunenſi, ſedis apoſtolicæ Legato.

Epiſtola Hugonis ad Radulſum Archiepiſcopum Turonenſem de Legatione ſua.

Ex Lib. VI. Miſc. Bal. pag. 411.

An. 1075.

RAdulfo venerabili Turonenſium Archiepiſcopo Hugo ſanctae Romanae Eccleſiae Apocriſiarius æternae vitae beatitudinem. Quanti matrem veſtram ſanctam Romanam Eccleſiam liberalitas veſtra habeat, an ex corde Domino Apoſtolico adhæreat, quanto amore eum amplectatur, nunc oſtendetis; ex cujus parte habeo vobis quaedam dare & dicere, pro quibus neceſſarium eſt vos ad me venire. Licet enim ſuorum fidelium minimo, tamen ſuo & ſanctae Romanae Eccleſiae filio, in tradendis eccleſiaſticis negotiis vices ſuas mihi commiſit; pro quibus prudentiam veſtram elaborare vigilanter & ſcientiolam noſtram Deo auxiliante prius quam a vobis recedam diligentiſſime oportebit inſudare. Unde admoneo precor auctoritate etiam mihi commiſſa & ſuggero ut mecum loqui quam citius poteritis non differetis. Valete.

Alia ad eundem, qua eum invitat ad Concilium Divionenſe.

An. 1076.

HUgo gratia Dei Dienſis Epiſcopus ſanctae ſedis apoſtolicæ Legatus Turonenſi Archiepiſcopo ſalutem. Dilectionem veſtram, cariſſime, latere minime credimus quanta dominicarum ovium pericula

ricula, abundante iniquitate & refrigeſcente caritate multorum, ſancta patiatur Eccleſia, dum ſanctae fidei adverſantium cotidie multiplicatur numerus, & paſtoralis ordo ad ſuſceptam curam minus debito inveniatur ſollicitus. Sed ſi ſanctorum patrum auctoritas ut Chriſtianae religionis ſemper augeretur dignitas omni intentione laboravit, nobis invigilandum ſummopere eſt ne noſtra depereat negligentia quod illorum crevit diligentia. Veſtræ itaque fraternitati nos in Lugdunenſi diœceſi apud Anſam Concilium habuiſſe & quibuſdam eccleſiaſticis neceſſitatibus Deo auxiliante conſuluiſſe notificamus; in quo nonnullis emergentibus cauſis ad reparandum ſanctæ Eccleſiae ſtatum non minimum neceſſariis conſilio conſidentium fratrum aliud IV. Non. Januarii apud * Diviſionem caſtrum Burgundiae celebrandum propoſuimus; ad quod vos venire & ſuffraganeos veſtros ex parte noſtra invitare præcipimus. Valete.

* *Diviſionem.*

Alia ad eundem, qua eum invitat ad Concilium Arvernenſe.

A. 1077. HUgo dignatione Dei Dienſis Epiſcopus Romanæ Eccleſiae Legatus Rodulfo Turonenſi Archiepiſcopo ſalutem. Meſſis quidem multa, operarii vero pauci. Unde nobis magis lamentandum, qui in area Domini triturare videmur. Qua propter, quia Eccleſiam Domini undique diſtrahi videmus, apud Arvernicam urbem VII. Idus Auguſti ſynodale Concilium indiximus. Comprovinciales tuos & aliarum regionum religioſos quos potuimus invitavimus. Te quoque ſicut fideliſſimum ſocium in via Dei & adjutorem ejus caritative vocamus & auctoritate nobis (conceſſa) præcipimus ut venias, omneſque tuos ſuffraganeos venire invites omni remota excuſatione. Vale.

Alia ad eundem, qua eum invitat ad Concilium Auguſtodunenſe.

A. 1077. HUgo gratia Dei Dienſis Epiſcopus & ſanctae Eccleſiae Romanae Legatus Rodulfo Turonenſi Archiepiſcopo ſalutem. Gratias habeo innumeras quia ſemper obediens extitiſti & ſanctae Eccleſiae in neceſſitate ſubvenire pro poſſe & ſcire tuo non refugiſti. Te igitur valde nobis neceſſarium pro tua ipſius etiam neceſſitate apoſtolica auctoritate vocamus, & per te tuos ſuffraganeos Epiſcopos, tuos etiam utiliores clericos & Abbates, ad ſynodum in Auguſtodunenſi civitate IV. Idus Septembris celebrandam venire præcipimus.

Acta concordiæ inter Abbates Angeliacenſem & Carofenſem de Eccleſia de Varezia, in Concilio Burdegalenſi.

An. 1079. NOtum ſit tam praeſentibus quam futuris fuiſſe contentionem diutinam inter Abbatem ſancti Johannis & Abbatem Carroſenſem de Eccleſia de Varezia; conſtitutumque eſt ab eis ut de hac cauſa judicaretur in Concilio Burdegalenſi. Quod & factum eſt. Duo enim Legati ſanctae Romanae Eccleſiae, ſcilicet Epiſcopus Amatus & Hugo Epiſcopus Dienſis, necnon Joſcelinus Burdegalenſis Archiepiſcopus, atque Guillelmus de Auſcis Archiepiſcopus, Comes quoque Pictavenſis Guido, deinde Rainaldus ſancti Cypriani Abbas, Archidiaconuſque Burdegalis Joſcelinus Ammelinus. Hi omnes hujus rei fecerunt judicium; eoque facto, juxta conſuetudinem Concilii, protinus Domnum Odonem Abbatem ſancti Johannis pariter cum ſuis vocaverunt, ac poſtea Domnum Fulcradum Carroſenſem Abbatem & ſuos; ſub quorum praeſentia præjudicatam confirmantes ſententiam, jam dictam Eccleſiam beato Johanni vindicaverunt. Erant autem cum Domno Oddone ſancti Johannis Abbate Auſculfus Prior, Andreas monachus, Aimericus, Raimundus, Oſtendus, Conſtantinus. Carroſenſis vero Abbas habebat ſecum fratrem ſuum Turonorum Archiepiſcopum, Oddonem fratrem Aldeberti Comitis de Marchia, Petrum Ferricardum.

L I T T E R Æ

HUGONIS ARCHIEPISCOPI

Lugdunenſis de Eccleſia ſanctæ Fidis de Caſtelleto data monaſterio Conchenſi.

IN nomine ſanctae & individuae trinitatis. Notum ſit omnibus ſanctae Dei Eccleſiae filiis praeſentibus & futuris quod ego Hugo Dei gratia Lugdunenſis Archiepiſcopus dono Deo & ſanctæ Fidi de Conchis & Begoni Abbati & ſucceſſoribus ejus & fratribus monaſterii ipſius Eccleſiam ſanctae Fidis de Caſtelleto & Eccleſiam ſancti Victoris cum appendiciis ſuis, quam præfatam Eccleſiam dividit Liger fluvius, ſub annuali cenſu octo ſolidorum; quorum medietas ſolvetur in feſtivitate ſancti Martini, medietas vero in purificatione ſanctae Mariæ; retentis ſynodo & paratis ſecundum morem aliarum Eccleſiarum, & obedientia exhibenda tam nobis & ſucceſſoribus noſtris quam & Archipresbyteris noſtris. Facta eſt donatio haec Lugduni in domo noſtra epiſcopali conſilio Canonicorum noſtrorum, Bladini Decani, Arberti Archidiaconi, Verini Capellani noſtri. Et ut hæc donatio firma permaneat, ſigillo proprio ſubter ſignavimus, & teſtibus corroborandam tradidimus. S. Bladini. S. Arberti. S. Verini calvi. S. Verini Capellani noſtri. S. Roſtagni Ferlot. S. Fulcherii. S. Veraldi. S. Poncii. Ego Ugo ad vicem Cancellarii ſcripſi & ſubſcripſi.

Litterae Gaufridi Comitis Mauritaniae de Eccleſia S. Dionyſii Nogentenſis in Pertico.

IN nomine ſanctae & individuae Trinitatis Patris & Filii & Spiritus Sancti, qui eſt trinus in nomine & unus in numero. Conditor mirabilis rerum, cum ſit omnium dominus, nullaque niſi ab eo pro meritis ſubjectorum poteſtas hominibus in hoc ſalo ſit conceſſa, potentes hujus ſaeculi bonis operibus inſiſtentes a ſe non abicit, ſed, uti Apoſtolus ait, perſonarum acceptor non eſt, verum in omni gente qui timet eum & operatur juſtitiam acceptus eſt illi. Quapropter ego Gaufridus caſtri Mauritaniae Comes notum eſſe volo omnibus orthodoxae fidei cultoribus quoniam Eccleſiam pretioſi martyris Dionyſii ſociorumque ejus, quam avus meus Gaufridus inter Yogunae fluvium caſtrumque Nogenti in Pertico fundavit, pater vero meus rebus ſuis magnifice auxit, annuentibus & factum confirmantibus Richerio Senonenſium Archiepiſcopo & Carnotenſis Eccleſiae Canonicis, & Tetbaldo Comite, & uxore mea Beatrice, necnon Rotroco filio meo, cunctiſque optimatibus & militibus meis, tam adquiſita quam adquirenda, trado ad altare ſublimiſſimorum Apoſtolorum Petri & Pauli quod eſt ſitum in loco qui Cluniacus dicitur, ubi domnus Hugo Abbas praeeſſe videtur, & pro parentum meorum meaque ſalute necnon mearum ſobolum incolumitate ſine ulla contradictione ex mea poteſtate in illorum transfundo, ut deinceps ipſe domnus Abbas & ſucceſſores ejus habeant, teneant, poſſideant, regant, & dirigant ſecundum ſuum velle & poſſe. An. 1081.

Im-

Imprecor autem Ananiae & Saphirae mortem Judaeque proditoris poenam cunctis qui cupiditatis viſco de rebus datis vel conceſſis quicquam tentaverint ſubripere vel minuere. Dono etiam vicum ſupradictae Eccleſiae adjacentem cum x. prati agripennis totamque terram juris mei uſque ad Rodnam fluvium, & ſuper ipſum fluvium duos farinarios, Eccleſiam quoque ſancti Hilarii cum decima & ſepultura omnibuſque appendiciis ſuis, terram etiam Burcardi cum broilo, terramque de Belſeria, alodium etiam quod poſt mortem matris ſuae avus meus in Aſconis villa ipſi Eccleſiae contulit, necnon Eccleſiam de Campo rotundo cum Nigellae terra & omnibus appendiciis ſuis, ſuper Heram fluviolum in loco qui dicitur Variis terram cultam & incultam cum pratis & ſilvis. Res quoque ſervorum meorum morientium tam in aedificiis quam in rebus aliis concedo. Saltus etiam meos conſuetudinarios eſſe jubeo uſibus Eccleſiae aediumque monachorum; & remitto paſnadium porcorum ſuorum. In Carnoteno oppido dono cenſum quarundam arearum. In burgo caſtri Dunenſis Eccleſiam ſancti Sepulcri, quam avus meus Gaufridus ſervis ſuis ideo fundare permiſit ut ſupradictae Eccleſiae ſubjaceret. Concedo etiam meorum fidelium dona futura emptioneſque quas monachi a meis hominibus quocumque modo agere potuerint, & omnia data vel danda ab eis ita libere poſſideri ac haberi ut mei haeredes ſuccedentes neque per theloneum neque per vicariam neque per bannum neque per collocationem ſuorum Militum neque per aliquam aliam conſuetudinem, quamvis modicam, monachis vel ſuis inferant inquietudinem hominibus. Et dono ad omnes aedificationes ſuas agendas omnes ſaltus meos, excepto Pertico, & in caſtro Dunenſi quinque ſtallorum ſalis ac carnis conſuetudinem, & meo aſſenſu in loco qui Oratorius dicitur Vivianus filius Otradi cum Hugonis filii ſui aſſenſu terram unius aratri dedit. Ego vero Gaufridus Comes, Domino meo, Tebaldo Palatino Comite annuente, in territorio Dunenſi praedicto loco dono ex mea parte X. agripennos vineae in loco qui Fracta vallis dicitur, & in Moriſmi villa terram unius aratri medietatemque Eccleſiae de Margone atque molendinum de Ruitura cum tali molta qualem in manu mea habebat, terram quoque de Bremerucurte cum mediatoria, ac terram Boeniaci cum mediatoria, medietatem etiam Bebanis villae ſilvaeque quae dicitur Ottingavis. Hæc itaque data atque in futuro danda ita concedo eſſe libera ut avus meus Gaufridus & pater meus Rotrocus ſua ſuorumque fidelium dona libera eſſe ſanxerunt, quatinus ego & uxor mea & progenies de nobis exitura peccatorum noſtrorum veniam in hoc ſaeculo adipiſci mereamur, & in futuro aeterna gaudia bonis omnibus repromiſſa nanciſcamur. Ego Gaufridus Comes donationem hanc laudo, corroboro, & manu mea ſigillo. S. Beatricis Comitiſſae, quae fecit & conſenſit. S. Rotroci filii eorum. S. Rotroci fratris Comitis. S. Rodberti Pagani. S. Hugonis de Silic. S. Willelmi Vuitardi. S. Genelonis. S. Vualteri de Matella. S. Pagani S. Salonis. S. Herberti de Arro. S. Fulcoii de Mezuerola. S. Reinaldi Vicarii. S. Guitardi. S. Gaufridi filii Willelmi. S. Odonis de Re. S. Odonis Briſardi. S. Gaufridi Ridelli. S. Odonis Bigo. S. Aymerici filii Reinaldi.

Hanc cartam Gaufridus Comes & uxor ejus Beatrix in Concilio Meldenſi cui Domnus Hugo Epiſcopus Dienſis Domini Papae vicarius praeſedit, cuique etiam Domnus Amatus Olerenſis Epiſcopus ejuſdem Papae vicarius interfuit una cum multis religioſiſſimis viris Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus, aliiſque orthodoxae fidei cultoribus; praeſentaverunt, humili devotione petierunt quatinus ſupradicti Papae vicarii cum laude atque aſſenſu, circumſedentium auctoritate apoſtolica praemunirent atque indiſſolubili firmitate ſolidarent. Quorum petitioni jamdicti vicarii congaudentes cartam hanc laudaverunt, atque nullo contradicente, nemine calumniante, ſed univerſa ſynodo applaudente atque favente, auctoritate Dei & ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli & Domni Gregorii Papae ſibi commiſſa inviolabiliter firmaverunt. S. Aganonis Æduenſis Epiſcopi. S. Hugonis Lingonenſis Epiſcopi. S. Walterii Cabilonenſis Epiſcopi. S. Landrici Matiſcenſis Epiſcopi. S. Hugonis Nivernenſis Epiſcopi.

Litteræ Guarini Comitis Roſnacenſis de Eccleſia ſanctæ Margaretæ data monaſterio Cluniacenſi.

IN nomine ſanctae & individuae trinitatis. Omnibus ſanctae catholicae Eccleſiae filiis praeſentibus atque futuris notiſſimum volo fieri ego Guarinus dictus Comes Roſnacenſis territorii quod propter gratiam ejuſdem honoris tranſitorii, dum eſſem filius ſaeculi, cogitavi ut in alimoniam filiorum Dei, qui pro peccatis meis & totius populi creduntur orare pietatem Domini, donarem partem allodii mei & illud quod habebam in Eccleſia ſanctae Margaretae Domino & ſancto Petro Cluniacenſis cœnobii. quod praecogitatum Domino volente perfeci, conſtitutis inibi fratribus qui ſub propoſito regulari Domino deſervirent & ſanctae virgini. Sed altare & quartam partem ipſius Eccleſiae tunc temporis poſſidebant fratres Dervenſis monaſterii, ubi honorifice requieſcit corpus venerabilis Bercharii. Ut ergo prædictam Eccleſiam ex integro haberent Cluniacenſes monachi, conſilio habito cum Domno Apoſtolico Hildebranno nomine, in papatu autem dicto Gregorio, ut morerer mundo & viverem Deo, in remiſſionem omnium delictorum, & ad ſalutem anteceſſorum meorum, cum benedictione apoſtolica, & cum licentia Epiſcopi mei Domni Hugonis Trecaſini, & cum favore Theobaldi Comitis Palatini, cum laude etiam propinquorum meorum, dedi me cum allodiis meis principibus Apoſtolorum Petro & Paulo, venerabili quoque Berchario, in praeſentia Domni Abbatis Brunonis & monachorum fideliumque ſuorum. Itaque jamdictus Abbas & monachi annuerunt Cluniacenſibus altare & quartam partem ſupra memoratae Eccleſiae, acceptis ſibi alodiis quae erant liberae conditionis, & abſque jugo ullius advocationis, ſine alicujus judiciaria poteſtate ſive banno, ad poſtremum ſine aliqua redhibitione omnis hominis. Haec igitur ſunt alodia quae tradidi Deo & ſanctis Apoſtolis Petro & Paulo, beato quoque Berchario, monachiſque ſuis perpetualiter habenda. Roſerias, Muctium, Juncherejum, cum appendiciis ſuis, videlicet ſervis & ancillis, terris cultis & incultis, ſilvis, pratis, aquis, aquarumque decurſibus. Ut autem hoc meum donum eidem Eccleſiae & fratribus inibi Deo ſervientibus perpetuo habendum remaneat, & ut nullius calumniatoris injuſta invaſione reſcindi valeat, Domnum Hugonem Lugdunenſem Archiepiſcopum & apoſtolicae ſedis Legatum praecepto jamdicti Domni Apoſtolici Gregorii rogavi ut facta excommunicatione hanc chartam confirmaret ſub teſtimonio & laude omnium Epiſcoporum, Abbatum, & caeterorum Dei fidelium Concilio Meldenſi adſtantium. Ipſe vero libentiſſime annuens petitioni meae adſenſum praebuit, & communi decreto totius ſancti Concilii ut petieram confirmavit ſub diſtrictione hujus anathematis. Auctoritate Dei omnipotentis & beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli excommunicamus, & a liminibus matris Eccleſiae ſeparamus & removemus, aeterna quoque damnatione percutimus & damnamus eos quicunque de rebus ſupradictorum alodiorum Comitis Guarini aliquam fraudem vel injuſtitiam fecerint Eccleſiae Dervenſis monaſterii, niſi reſipiſcentes & eidem Eccleſiae ſatisfacientes dignum pœnitentiæ fructum egerint. An. 1081.

Signum Hugonis Dienſis Epiſcopi.
S. Amati Vicarii Papae Gregorii.
S. Richardi Archiepiſcopi Bituricenſis.
S. Hugonis Trecaſini Epiſcopi.

S. Ro-

S. Rogeri Cathalaunenſis Epiſcopi.
S. Rorici Ambianenſis Epiſcopi.
S. Hugonis Grannopolitani Epiſcopi.
S. Hugonis Lingonenſis Epiſcopi.
S. Haganonis Auguſtidunenſis Epiſcopi.
S. Hugonis Nivernenſis Epiſcopi.
S. Arnulphi Sueſſionenſis Epiſcopi.
S. Landrici Matiſconenſis Epiſcopi.

Comes etiam Tebaldus, & uxor ejus Alaidis nomine, & Odo filius ejus, laudaverunt & ſua ſigna fecerunt. S. Tebaudi Comitis. Alaidis uxoris ejus. S. Odonis filii ejus.

Litteræ ſuffraganeorum Eccleſiæ Lugdunenſis ad Epiſcopos & Abbates Turonenſes pro monachis Majoris monaſterii Turonenſis.

An. 1082. AGano Auguſtudunenſis Epiſcopus, Robertus Lingonenſis, Galterius Cabilonenſis, Landricus Maticenſis vice Primatis curam gerentes Eccleſiae Ludunenſis cum toto Ludunenſis cleri conventu, omnibus provinciae Turonenſis Epiſcopis, Abbatibus, clericis & monachis, atque laicis obedientibus Radulpho Archiepiſcopo Turonenſi divinam gratiam & ſuam. Quam mira crudelitate Fulco Comes Andegavenſis matris Eccleſiae Turonenſis viſceribus gladium ſuae perſecutionis immerſerit, quam ſuperba praeſumtione adverſus eandem matrem monachi Majoris monaſterii inſurrexerunt, nullum veſtrum credimus ignorare. Nec vos latet Gaufrido Andegavenſi Epiſcopo non deeſſe poteſtatem cogendi Fulconem ad tanti facinoris emendationem, ſi divinis quam tyrannicis praeceptis obedire praeligeret, ſi apud eum diſtrictionis eccleſiaſticae quantumlibet ſtudium vigeret. Ipſe vero propoſitum ſuae profeſſionis violans, nec divinis mandatis nec Archiepiſcopi ſui moniis obediens cum fratribus in defenſione juſtitiae deſudantibus, cor ſuum in oſtio & delitiis enutriens, fovit magis quam impugnavit ſupradicti Fulconis malitiam. Cum ergo ſuper his omnibus clamor Turonenſis Eccleſiae noſtram pulſaſſet ſollicitudinem, tam Fulconem Comitem quam Epiſcopum Andegavenſem & monachos ad ſanctae ſedis Lucdunenſis examen juſtitiam facturos & accepturos invitavimus. Quibus ad diem ſtatutum judicium per abſentiam fugientibus & in perverſitate ſua pertinaciter perſiſtentibus, Epiſcopum quidem Andegavenſem ab epiſcopali & ſacerdotali officio, quod & ſuus Archiepiſcopus ei interdixerat, ſuſpendimus, Fulconem vero cum monachis Majoris monaſterii ex auctoritate beati Petri atque Domni Hugonis Primatis & Romanae Eccleſiae Legati excommunicationis gladio percuſſimus, omnes quoque factores eorum ſeu cum ipſis communicantes ſub eadem excommunicatione concluſimus. Obſecrantes autem fraternitatem veſtram hortamur ut matris veſtræ doloribus ſicut pii filii condolentes ipſi tota virtute ſolatiari ſtudeatis & Radulfo ejus Archiepiſcopo ſicut patri veſtro humiliter obediatis, neu cum ſupradictis excommunicatis communicetis, ne veſtras animas alienis facinoribus aggravetis. Valete.

Litteræ Hugonis Archiepiſcopi Lugdunenſis ad Hugonem Archiepiſcopum Biſuntinum pro monachis S. Benigni Divionenſis.

HUgo Dei gratia Lugdunenſis Eccleſiae ſervus dilecto in Chriſto fratri Hugoni venerabili Biſontinorum Archiepiſcopo ſalutem. Significamus dilectioni veſtrae Dominum Papam nuper nobis litteras direxiſſe in quibus poſt alia quaedam nobis praeceptum eſt ut vos conveniremus & auctoritate ſua commoneremus quatinus Abbati Divionenſi Eccleſiam ſanctae Mariae de Salina redderetis. Super qua querimonia, prout reminiſcimur, anteceſſor veſter ſaepe a nobis ad juſtitiam exequendam cum prædicto Abbate vocatus fuit, & ad ultimum ad Meldenſe Concilium invitatus; a quo cum nulla exiſtente canonica excuſatione ſe abſentaſſet, ab eodem Concilio judicatum eſt Abbatem inde inveſtiendum aut Eccleſiam divino officio uſque ad plenam juſtitiam eſſe privandam. Proinde praeſcripta præceptione conſtricti dilectionem veſtram apoſtolica auctoritate commonemus ut ſecundum quod rationabiliter praedicti Concilii judicio proviſum eſt Abbatem de praedicta Eccleſia inveſtiatis. Quod quantum prudentiae veſtrae ſatagendum ſit ex ſententia Domini Papae, quam per eadem verba hic ſubjecimus, poteritis cognoſcere, quibus ita nobis ſcribit.

Præterea præcipimus ſtrenuitati tuæ ut ex noſtra parte Biſontinum antiſtitem convenias & Divionenſi Abbati Eccleſiam ſanctae Mariae de Salina reddere auctoritate noſtra commoneas, inſuper & fructum praediorum quem retentionis tempore uſurparunt.

Litteræ ejuſdem Hugonis ad Lambertum Epiſcopum Attrebatenſem, quibus eum invitat ad Concilium Auguſtodunenſe.

HUgo Lugdunenſis Archiepiſcopus apoſtolicae ſedis Legatus venerabili in Chriſto fratri Lamberto Atrebatenſi Epiſcopo ſalutem. Novit fraternitatis veſtrae dilectio quam frequentibus Domni Papae Urbani litteris de convocanda in Gallia ſynodo ſim commonitus & obedientia adſtrictus & quod diutius onus illud ſuſcipere recuſaverim. Quia vero ulterius repugnare nec volui nec debui, tandem conſilio Domni Abbatis Cluniacenſis & religioſorum virorum Epiſcoporum atque Abbatum apud Auguſtidunum Idus Octobris Concilium habendum deſignavimus; ad quod dilectionem veſtram apoſtolica auctoritate invitamus. Et quamvis credamus vos non ignorare quid de chariſſimo fratre noſtro Remenſi Archiepiſcopo vel de privilegio quod ab apoſtolica ſede accepit Domnus Papa nobis mandaverit, ipſa tamen ejus ſcripta vobis direximus, quibus nos de his poſt aliqua in haec commonuit verba. *Et nos Remenſi Eccleſiæ debitam reverentiam conſervantes in privilegio quod confratri noſtro Rainaldo Archiepiſcopo dedimus & ſtatuimus ne ejus cauſæ alterius niſi Romani Pontificis arbitrio decidantur. quod & de cæterorum Epiſcoporum majoribus cauſis canonum ſcita conſtituerunt. Quod videlicet ita ſentiendum eſt ut nullus Primas quaſi pro peculiari Eccleſiae ſuae reverentia id præſumat exigere. Cum vero Legato Romani Pontificis ſubjicitur, ipſi ſoli ſubjicitur cujus per Legatum vices aguntur. Et ipſum ergo Remenſem & cæteros qui legationi tuæ ſolent eſſe ſubjecti ad Concilium tuæ ſollicitudinis ſtudium convocet & Eccleſiæ ſanctæ utilitatibus omni diſſimulatione ſepoſita ferventer inſudet.* Juxta haec ergo Domni Papae verba ad denominatum Concilium fraternitatem veſtram cum Abbatibus veſtris apoſtolica auctoritate invitamus quia de amicitia veſtra confidimus, & in re tanta utile amici conſilium & pernęceſſarium nobis eſſe ſcimus. Nos quoque conſiliis tuis acquieſcere Deo volente parati ſumus. An. 1094.

Acta concordiae initæ in Concilio Claromontano inter Hugonem Abbatem Cluniacenſem & Pontium Abbatem Caſæ-Dei.

NOverint omnes Eccleſiae Dei fideles tam præſentes quam poſteri qualiter Domnus Hugo Abbas Cluniacenſis & Domnus Pontius Abbas Caſæ-Dei, fratreſque eorum in Claromontenſi Concilio per manum Domini Papæ Urbani ſecundi & venerabilium Archiepiſcoporum Domni Hugonis Lugdunen- An. 1096.

dunenſis & Domni Aldeberti Bituricenſis aliorumque multorum religioſorum virorum, ſopita omni ſimultate quae inter eos ex quibuſdam occaſionibus emerſerat, in pacem & concordiam redierint. Sciendum eſt itaque quia Domnus Abbas Pontius & fratres Caſæ Dei conceſſerunt Domno Hugoni Abbati & fratribus Cluniacenſibus Boortenſe monaſterium & Eccleſiam de Amoerto, Eccleſiam quoque ſancti Stephani de Caſtello, & Eccleſiam Digneio, atque Eccleſiam de Coſantia, Eccleſiamque de Vongejo, & Eccleſiam de Friſceio, atque Eccleſiam de Sinrciaco, cum omnibus earum appendiciis, tam in terris & poſſeſſionibus quam in decimis cæteriſque redditibus, & partem decimæ de Eccleſia Coſiaci, partem quoque decimæ quam habebant in Eccleſia de Judæis, ut habeant deinceps haec omnia in perpetuum. E converſo Domnus Abbas Cluniacenſis & fratres ejus conceſſerunt Domno Abbati Caſæ Dei & fratribus ejus obedientiam de Caſtellione juxta caſtrum Corziacum & Eccleſiam de Caſa Mediana cum omnibus ad eas pertinentibus ut poſſideant ea omnia in perpetuum, ita tamen ut in Caſa Mediana habitantes monachi praeter duos aut tres non habeantur, habitantes autem in caſtello quod vocatur Caſtellutium habeant facultatem ſepeliendi vel in cimiterio capellae ipſius caſtelli vel in Eccleſia de Auzac, quae eſt parrochialis. Caetera vero omnia quae eo die in quo hæc concordia facta eſt aliqua inveſtitura tam fratres Cluniacenſes quam fratres Caſæ-Dei tenebant finierunt ſibi in perpetua pace, nec ſibi deinceps ea ad invicem calumniabuntur. Convenerunt etiam inter ſe ut quaecunque de cætero terræ vel poſſeſſiones ſibi darentur ab illis qui eas aliqua inveſtitura tenerent, fratres illi qui inde qualecunque donum ſuſceperint, eas ſibi ſine calumnia & quaeſtione aliorum habeant. In Eccleſiis vero adquirendis, quicunque eorum primum partem adipiſci dono ejus qui inveſtitus eſt poterit, tenebit eam in pace, nec quilibet alterius congregationis vim aut calumniam inferre poterit, nec adquirendi vel aedificandi Eccleſiam in ipſa parrochia licentiam vel facultatem habebit. Clericorum autem vel militum quiſquis in extremis poſitus, cuicunque loco eorum ſeſe ad ſepeliendum deſtinaverit, ibi ſine calumnia ſepelietur, & quaecunque dederit locus ipſe in pace retinebit, etiamſi ſe vel ſua prius alteri parti devoverit, excepto quod ſi aliqua aliis cum inveſtitura primum dedit, non licebit ea niſi ipſis qui inde inveſtiti fuerant habere. Cupientium venire ad monaſticum ordinem & habitum, nulli ſuſcipiendi aditus, quocunque ire velit, ab altero prohibebitur, etiamſi ſe ei primum devoverit. Et ſi qua tunc largitus fuerit, locus ipſe quem ingreditur in pace poſſidebit, exceptis his quae cum inveſtitura aliis primum contulit. Suſcepti ad habitum tranſire ab uno ad alterum monaſterium non poterunt, niſi forte cum licentia Abbatis ſui. Actum publice apud Clarum-montem & laudatum atque confirmatum auctoritate Domni Papae Urbani II. ut ſic ab utriſque inconvulſe teneatur, anno ab incarnatione Domini MXCV. Kal. Decembris, indictione IIII.

Hugonis Archiepiſcopi Lugdunenſis epiſtola ad Ivonem Epiſcopum Carnotenſem.

Reſpondet epiſtola 60. Ivonis.

HUgo primae ſedis Lugdunenſis Epiſcopus reverendo fratri Ivoni Carnotenſi Epiſcopo ſalutem. Inter caetera capitula quorum congeſtione innocentiam noſtram quaſi ex obliquo tangendo inficere niſus eſtis, quibus ſuo tempore reſpondebimus, ſecundum petitionem veſtram de duobus ultimis ad praeſens reſpondere decrevimus. Quod tam vobis quam ſuffraganeis veſtris ne Senonenſi electo manus imponeretis interdiximus donec obedientiam & debitam ſubjectionem nobis promitteret, primatum Lugdunenſis Eccleſiae ſecundum Domni noſtri Papae Urbani & praedeceſſorum ejus apoſtolicas ſanctiones recognoſceret, non irrationabiliter vel contra antiquas patrum regulas factum eſſe putavimus. Non enim notitiam veſtram ſubterfugiſſe credimus quam contumaci pertinacia, & pertinaci contumacia Senonenſes clerici, de quorum grege electus ille eſſe dinoſcitur, apoſtolicis de primatu Lugdunenſi inſtitutis ac privilegiis obviantes & inobedientes extiterint & Archiepiſcopum ſuum modo defunctum uſque ad mortem in ſua inobedientia perſeverare fecerint. Propter quam videlicet inobedientiam Domnus noſter Papa Urbanus ab epiſcopali eum officio ſuſpendit, & vos & alios ſuffraganeos veſtros obedientiam & ſubjectionem nobis ut Primati veſtro promittere fecit. Teſtante autem Gregorio in ultimo moralium libro inobedientia ariolandi peccatum dicitur, & quaſi ſcelus idololatriae nolle acquieſcere. Obedientia vero fidei meritum poſſidet: qua ſine quiſque infidelis convincitur, etiamſi fidelis eſſe videatur. Hac itaque beati Gregorii ratione & auctoritate tam praedictus quam alii clerici Senonenſes cum primatum Lugdunenſis Eccleſiae reſpuendo apoſtolicae auctoritati tam arroganter tamque pertinaciter obedire recuſaverint, & Epiſcopum ſuum, quemadmodum diximus, uſque ad vitae exitum, non ſolum perſuadendo, verum etiam violenter inſtigando, in ſua inobedientia perdurare compulerint, quamvis fideles videantur, infideles tamen & quaſi idololatriae eſſe convincuntur. Perpendat igitur veſtra diſcretio utrum infidelis aut idololatra, donec ab infidelitate vel idololatria reſipiſcat, in Epiſcopum canonice poſſit aut debeat eligi vel conſecrari. Perpendat etiam utrum ſi hoc fieri prohibemur privatis legibus & novis traditionibus, quemadmodum dicitis, veteres traditiones & conſuetudines de Metropolitani conſecratione removere contendamus, vel in hoc facto improperaſtis culicem colantes camelum glutiamus. Legationis autem noſtrae privilegio nec ipſum de quo agimus vel quemlibet alium electum nobis praeſentari contendimus, ſed ſecundum apoſtolicam traditionem electionem & nomen electi ad notitiam noſtram referri volumus, ut eam cognitam approbemus. Si vero jure primatus Lugdunenſis Eccleſiae privilegiis & auctoritate Domni noſtri Papae Urbani ac praedeceſſorum ejus firmati a Senonenſi electo obedientiam & ſubjectionem Primati debitam ante conſecrationem exigimus, per hoc ſanctorum patrum traditiones nos reſcindere vel illi, ſi profeſſus fuerit, officere, quaſi hac profeſſione conſecrationem comparaſſe videatur, nequaquam cognoſcimus, cum epiſcopalis dignitas bonis meritis & fructibus ex obedientia prodeuntibus adquiri debeat, & in examinatione conſecrandi electi, utrum Romanae Eccleſiae obediens eſſe velit ante conſecrationem requiratur. His itaque freti rationibus, quod de eo vobis vel comprovincialibus veſtris praecepimus immutare nolumus. Si autem Domnum Papam de traditione probatiſſimorum patrum praecedentium aliquid diminuiſſe vel immutaſſe aut novitatem aliquam admiſiſſe dicitis, vel decreto ipſius de inveſtitura epiſcopatuum vel aliarum dignitatum eccleſiaſticarum, quam Reges olim mutationes uſurparunt & adhuc uſurpare contendunt, contraire vultis vel contraeundum eſſe decernitis, vos videritis. Quod videlicet cum non ſolum modo verum etiam tempore beatae memoriae Gregorii Papae tam firmiter promulgatum videritis vel audieritis, ſi quid addendum vel demendum vel ad tempus intermittendum, ne ſpiritualia vel temporalia commoda impedirentur, cognoviſtis, non quaſi inſidiando vel redarguendi occaſionem haberetis reticere, ſed magis ipſis velut patribus bonus ac prudens filius reverentiam ſuggerere & intimare deberetis. Nos vero ipſam conſtitutionem canonicam & ſecundum antiquas legales ſanctorum patrum conſuetudines factam videntes & ſervare volumus & ſervandum omnibus ſuper quibus legationis officio fungimur

Vide Ivonem Carnot. epiſt. 60. 65.

Vide Ivonem epiſt. 60. praecipimus. Dixiſtis nos Puteacenſes a vobis & coepiſcopis veſtris propter praedam in vos & in Carnotenſem Eccleſiam communione privatos vobis neſcientibus communioni reddidiſſe. Quod cum nec videritis nec audieritis, neque nos fecerimus talia, nequaquam obiicere deberetis. Nos tamen bonum pro malo reddentes, & hanc contumeliam ſive criminationem diſſimulantes, Puteacenſibus capellanis & clericis litteras direximus, & divinum officium, excepto parvulorum baptiſmate & infirmorum viſitatione, ibidem fieri prohibuimus. Quoniam noſtram redargutionem de conſecratione Sanctionis gravius juſto tuliſtis, prout exitus divina virtute probabit, omnipotentis Dei clementiam obſecramus ut animi veſtri motus in nos immeritos temperare dignetur.

Ejuſdem Epiſtola ad Archiepiſcopum Senonenſem pro Abbate ſancti Petri vivi.

An. 1104. HUgo Lugdunenſis Eccleſiae ſervus apoſtolicæ ſedis Legatus venerabili fratri & coëpiſcopo Daimberto Senonenſi Metropolitano ſalutem & ſervire Domino in timore. Pro quorundam adverſum vos querimoniis Abbatum veſtrorum ſaepius nos vobis ſcripſiſſe meminimus; ſed quod in nullo apud vos profecerimus, nec veſtræ dignationis reſponſa aliqua habuerimus, non minima admiratione ſtupemus. Sane ſi vos Romanæ Eccleſiae Legatus eſſetis, ſicut noſtrum ſalubriter eſſet vobis obedire, ita veſtra magnificentia ex auctoritate noſtrae ſuper vos legationis parvitati noſtræ deberet obaudire. Ecce itidem venerabilis noſtri fratris Abbatis ſancti Petri vivi querimonias vobis recenſemus. Queritur enim ſub occaſione debilis cujuſdam Presbyteri & juſtitiam reclamantis quandam ſuam a divino officio per vos ceſſare Eccleſiam, cuidam etiam Presbytero defuncto nulla culpa dum adhuc viveret notato, bene & ſapienter teſtato, ſepulturam negatam, ipſis quoque qui eundem pie & officioſe ſepelierunt communionem Eccleſiae interdictam. Mandamus igitur & ſicut fratrem attentius commonemus ut intermiſſa veſtra, ſi qua eſt, juſtitia Abbati & Eccleſiis ſuis pacem conſervetis, taliter excommunicatos ſalubrius abſolvatis, & in Concilio quod ſecunda poſt octavas Pentecoſtes feria adjuvante Domino Trecis celebraturi ſumus de veſtris pariter ac ejuſdem Abbatis querimoniis juſtitiam & accipiatis & exhibeatis. Verendum profecto vobis eſt, ſi aliter egeritis, ne & ſacris obvietis canonibus & Domni Papae indignationem aliquatenus incurratis, a cujus liberalitate privilegium idem Abbas nuperrime acceperat, & hac quoque vice noſtra videamini contempſiſſe mandata.

Epiſtola Ernaldi Abbatis ſancti Petri vivi ad Archiepiſcopum Senonenſem.

DOmino ſuo paſtori D. Senonenſi Dei gratia Archiepiſcopo F. monaſterii ſancti Petri vivi indignus Abbas cum Epiſcopis & Abbatibus ei aſſidentibus, quae pacis ſunt & obedientiæ. Si ex arbitrio noſtro res proceſſiſſet, volenti animo huic ſancto conventui veſtro interfuiſſem, utpote quæſiturus ut ſub tantis interceſſoribus in favorem & gratiam veſtram quoquo modo redirem. Propter hanc enim recuperandam, & quia præter prædeceſſorum veſtrorum & noſtrorum (morem) in nos & in noſtra manum extendebatis, Dominum Papam adii; cujus accepta epiſtola ut Eccleſias veſtras & noſtras in pace laxaretis, precibus & interminationi ejus hactenus acquieſcere diſtuliſtis, inſuper & homines cauſæ noſtrae implicitos & juſtitiam reclamantes excommunicaſtis. Ad evitandum itaque tantae oppreſſionis periculum Domnum Lugdunenſem Romanae ſedis Legatum conſultum miſi, qui eos quos anathemate ligaveritis debere ſolvi mandavit, & de reliquis inter vos & nos non diffiniis ſi quis nodus ineſſet in Concilio differendum. Utraque vero mandata aeque vos ponderaſtis. De cætero de Epiſcopo Lingonenſi nobis Eccleſiam auferente querelam coram Papa faciens Dominum Legatum judicem inde acceperam, cujus vocatu his diebus adire Lingonas debueram, ſed infirmitate intercedente nec ejus nec veſtræ vocationi intereſſe potui. valete.

LITTERÆ

PIBONIS EPISCOPI TULLENSIS

De cella Aſmantiæ.

QUoniam de incertis certa requirenda ſunt, utile & neceſſarium eſt poſteris ea litteris commendare. Ego igitur Pibo Tullenſis Epiſcopus notum facio meis ſucceſſoribus quoniam inter Sophiam Comitiſſam & Hodiernam ſanctae Clodeſindis Abbatiſſam controverſia diu fuerat ne capella ſub Aſmantia ſacraretur, ideo quod in territorio domni Martini conſtructa erat. Sophia autem multotiens nos adiit, ut conſilium noſtrum in hoc poneremus. Denique convocato Hermanno Metenſi Epiſcopo, conſilio & auxilio ejus apud Abbatiſſam obtinuimus ut ſi cenſuales reditus quos habebat Comitiſſa Sophia apud Layez ei tribueret, & Aremſridum, Badinum, & Lampizonem cum quartariis & foreſta de Engiviler ei benigne concederet laude ſua & capituli ſanctæ Glodeſindis capella ſacraretur. Huic conſilio interfuit Abbas ſancti Manſueti Albricus, Evrardus ſancti Apri, Hugo noſter Primicerius. Poſt hæc, praeſente Hermanno Metenſi Epiſcopo & Abbatiſſa Hodierna donum cellae, donum capellae caſtri in manu Abbatis ſancti Michaelis Sophia Comitiſſa poſuit cum decimis arengalium & ſtirpalium & indominicatuum & decimas omnium quae acquirere poſſet ex proprio aere. Cartam itaque fieri ſibi expetiit de libertate cellae, quam liberam feceram laude capituli noſtri ab omni exactione, vicarium liberum qui utrique deſerviret & cellae & capellae caſtri, qui etiam vicarius fidelitatem faceret Abbati ſancti Michaelis de his quae eſſent ſui juris, fidelitatem etiam Abbatiſſae de his quae ad eam pertinerent, conductum vicarii Abbati ſancti Michaelis benigne annuens, & in perpetuum ſcripto aſſipulans. Cujus petitioni libenter annuimus, impoſito ſigillo noſtro & banno. Ut autem certius teneatur & ſciatur, praeſens chirographum conſcribi rogavimus cum ſignis illorum qui interfuerunt. Hocque pactum firmatum eſt illo anno quo Jeroſolymam iturus eram, anno ab incarnatione Domini milleſimo LXXXV. Indictione VIII. epacta XXII. concurrente II. papante Gregorio VII. regnante Henrico III.

Ex L. IV. Miſc. Bal. pag. 448. — An. 1085.

Signum Pibonis Tullenſis Epiſcopi. S. Hermanni Metenſis Epiſcopi, S. Albrici Abbatis S. Manſueti. S. Evrardi Abbatis S. Apri. S. Hugonis Primicerii. Hi autem ſunt teſtes de familia, Maimboldus, Bovonius, Emyco, Enzelinus, per quorum manus XXX. librae Metenſis monetae Hodiernae Abbatiſſae traditae ſunt.

Praeterea anteceſſores praedictae Comitiſſae Sophiae manſum infra ſuburbium civitatis juxta portam quae dicitur Eckeardi ſancto Stephano protomartyri dederant in Raimbaldi angulo, ſed per longa tempora oblivioni traditum fuerat. Renovatum eſt ergo donum per manum noſtram, & praeſenti ſcripto confirmatum, ut memoria anteceſſorum ejus in noſtra carta firmius habeatur, maxime pro libertate cellae Aſmantiae, quam liberam feceram ab omni exactione.

So-

Sophia Comitiſſa de eadem Cella.

EGo Sophia Aſmantiae Comitiſſa notum facio ſucceſſoribus meis quod Theodoricus Dux capellulam ſub Aſmantia in ſuo proprio fundo conſtruxit, quam in honore ſancti Sigiſmundi ſacrare volebat, & de ſuis propriis locupletare, ſed mortis ſorte praeventus mortuus eſt. Poſt longum vero temporis ego Sophia Comitiſſa capellulam amplificavi & reaedificavi, eamque ſancto Michaëli devovi & donavi cum capella caſtri & decimis arengalium, & ſtirpalibus & indominicaturis & omnium illorum quae acquirerem ex illa die. Rogavique domnum Pibonem Epiſcopum Tullenſem ut eam conſecraret. Sed Abbatiſſa ſanctae Glodeſindis, quia in territorio domni Martini conſtructa erat, Piboni Epiſcopo vetuit ut non ſacraret illam. Ego autem Sophia conſilio domni Pibonis & Hermanni Epiſcopi Metenſis, Albrici Abbatis S. Manſueti, & Evrardi ſancti Apri, & ſuorum fidelium, cenſuales reditus quos habebam apud Layez Hodiernae Abbatiſſae ſanctae Glodeſindis tradidi, datis inſuper Arenſrido, Badino, Lampizono, cum quartariis & foreſta de Ingeviler. Et ſic conſilio & auxilio Abbatiſſae & laude capituli ſui donum praeſcriptum in manu Sigisfridi Abbatis ſancti Michaelis poſui. Et ſic terminata controverſia, conſecrata eſt capella in honore ſanctae Mariae Virginis, & libera facta ab omni exactione, ſicut in carta ejuſdem domni Pibonis ſcriptum eſt, ut vicarius ſanctae Mariae liber eſſet, & utrique deſerviret capellae, mihi & meis ſucceſſoribus conductum vicarii tribuens & in perpetuum aſtipulans. Hocque pactum firmatum eſt illo anno quo domnus Praeſul Pibo Tullenſis Jeroſolymam perrexit, anno ab incarnatione Domini milleſimo octogeſimo v. Indictione VIII. epacta XXII. concurr. II. papante Gregorio VII. regnante Henrico III. S. Pibonis Epiſcopi Tullenſis. S. Hermanni Epiſcopi Metenſis. S. Albrici Abbatis ſancti Manſueti. S. Evrardi Abbatis ſancti Apri. Signum Hugonis Primicerii. Hi ſunt teſtes de familia, Maimboldus, Bovonius, Emico, Enzelinus, per quorum manus XXX. libras Metenſis monetae Hodiernae Abbatiſſae tradidi, cujus ſigillo praeſens ſcriptum inſignitur. Denique ab anteceſſoribus meis Eccleſia Tullenſis manſum infra ſuburbium civitatis juxta portam Ekeardi in Raimbaldi angulo habebat. Hoc donum per manum domni Pibonis renovatum eſt, tum pro ſalute animae meae, tum pro libertate cellae Aſmantiae, quam liberam fecerat.

De eadem cauſa agitur in chartis 84. 85. 86. ejuſdem chartularii; ex quibus apparet Theodericum Ducem fuiſſe avum Sophiæ Comitiſſæ, eumque ſucceſſiſſe jure hereditario Comiti Folmaro in Aſmantia.

HUGO LUGDUNENSIS

Archiepiſcopus Eccleſiam ſancti Deſiderii in Brixia.

Ex L. VI. Miſc. Bal. pag. 473. IN nomine ſanctae & individuae trinitatis patris & filii & ſpiritus ſancti. Noverint omnes ſanctae Dei Eccleſiae filii praeſentes ſcilicet & futuri quod ego Hugo Dei gratia Lugdunenſis Archiepiſcopus

An. 1094. dono Deo & ſancto Petro & reverentiſſimo in Chriſto patri noſtro domno Hugoni Cluniacenſis Eccleſiæ Abbati & ſucceſſoribus ejus fratribuſque ſub eorum ducatu militantibus Eccleſiam ſancti Deſiderii ſitam in Brixia ſub annuali cenſu trium ſolidorum, retentis paratis & ſynode ſecundum antiquum morem aliarum Eccleſiarum epiſcopatus noſtri, & capellam de Reorterio, cum Eccleſia ſancti Pauli infra caſtri ipſius munitionem ſita, cum appendiciis ejus, ſub annuali cenſu quinque ſolidorum; cujus medietas ſolvetur in feſtivitate ſancti Martini, medietas vero in purificatione ſanctae Mariae. Haec itaque ſalva ſubjectione ſanctae Lugdunenſis Eccleſiae do Eccleſiae Cluniacenſi per manum dilectiſſimi in Chriſto fratris noſtri Seguini ipſius domni Abbatis Camerarii jure perpetuo poſſidenda pro remedio animae meæ & ut fratres Eccleſiae Cluniacenſis Deum deprecentur pro exceſſibus meis & pro ſtatu Eccleſiae Lugdunenſis necnon & pro ſalute omnium Canonicorum & conſanguineorum noſtrorum. Facta eſt autem donatio haec Lugduni in praeſentia Gerini Capellani noſtri & Hugonis nepotis noſtri & Godonis Archipresbyteri Canonicorum & Girardi Archipresbyteri. Ut autem haec donatio firma permaneat, ſigillo proprio ſubterfirmavi. Actum Lugduni anno ab incarnatione Domini noſtri Jeſu Chriſti milleſimo nonageſimo quarto, indictione II. concurrente VI. Ego Hugo Divionenſis Eccleſiae monachus vice Cancellarii ſcripſi & ſubſcripſi.

CHARTA DE CONTROVERSIA

Et de bello quod fuit inter monaſterium ſancti Albini Andegavenſis & Giraudum de Blancofurno pro terra Croiaci prope Peregrinam.

TEmpore quo Girardus Abbas monaſterio ſancti Ex Lib. II. Miſc. Bal. pag. 175.
Albini praeerat, quidam homo, Giraudus de Blancofurno dictus, & Hubertus filius ejus, cum reliqua parentela ſua, in quandam terram ſancti Albini calumniam miſerunt quae dicitur Croiacus, & Circa an. 1096.
eſt juxta Peregrinam. Hoc idem ſe feciſſe dicebant temporibus aliorum Abbatum. Et cum Abba Giraudus calumniam eorum ſedare nequiviſſet, habuit placitum cum eis apud Peregrinam; in quo hujuſmodi narrationem fecit Giraudus. Matri meae duae ſorores fuerunt: quarum una, cui nomen erat Amelina, ſicut mulier laſciva, cujuſdam ſervi ſancti Albini, cui nomen erat Otgerius, concubina devenit. Quo facto, parentes ejus coeperunt mortem Otgerio minitari, niſi eam duceret in uxorem; ſed cum minas eorum ſperneret, & hoc de anno in annum facere differret, dederunt ei terram ſupradictam cum Amelina in matrimonium; & ob hoc fecit eam ſibi uxorem. Modo vero, quia nullus eſt de genere Amelinae aut Otgerii qui terram illam habeat, reclamamus eam; quia de nobis movit, & ad nos reverti debet. Finita itaque iſta narratione, venit in medium quaedam mulier bonum teſtimonium habens, quae iſtam narrationem oſtendit eſſe falſam, dicens. Terra de qua ſermo eſt, ſancti Albini erat antequam Otgerius Amelinam duxiſſet in uxorem; nec eam Otgerius accepit in matrimonium cum Amelina. Hoc quod dico vidi, & inde teſtis ſum. Sed cum Giraudus verbis ejus fortiter reſiſteret, monachi verba mulieris vera eſſe cognoſcentes, ceperunt bellum contra Giraudum & Hubertum. Determinato itaque loco ubi bellum fieret, curia ſcilicet ſancti Petri Burgulienſis, convenerunt utrinque, Raherius ſcilicet cum ſuis, qui erat dominus Giraudi & Huberti, & Girardus Abbas ſancti Albini cum ſuis. Juratis igitur ut fieri ſolet ſacramentis, campiones invicem pugnare coeperunt. Et cum aliquandiu pugna duraſſet, videntes Giraudus & Hubertus quod campion ſuus non bene ſe haberet, dimiſerunt calumniam, & terram, pro qua bellum erat, ſolidam & quietam monachis clamaverunt. Devenit autem Giraudus ibi frater Abbatis ſancti Albini & monachorum. Dedit etiam illi Abbas Burgulienſis beneficium monaſterii ſui, pro amore Girardi Abbatis & ejus monachorum. Cuſtodes belli & teſtes dimiſſae calumniae ſunt iſti. Abbas Batoricus, cum monachis & burgenſibus ſuis, Marbodus Archidiaconus, & quidam ejus Clericus nomine Hubertus, Acharias filius Vitalis parchaminarii, Haimericus de Bernezia-

co,

co, Rainaldus Vicarius, Rainaldus Porcellus, Alerius Praepoſitus de Lavigais; de hominibus ſancti Albini, Aldulſus Praepoſitus, Haimmarus Malſpetit, Vvalterius Bornus, Rotbertus de Trevin, Arnaldus Brion, Firmatus, & alii plures, quorum nomina longum eſt hic ſcribere; de parte Giraudi, Hubertus filius ejus, Odo de Iantret, Hildinus de Reliaco, Adraldus de Balgentiaco, Goſcelinus li Canpions.

EPISTOLA BOAMUNDI

Extat apud Fulcherium Carnotenſem cap. 15.

Principis Antiochiæ, Raymundi Comitis ſancti Ægidii, Godefridi Ducis Lotharingiæ Roberti Comitis Normanniæ, Roberti Comitis Flandrenſis; & Euſtachii Comitis Boloniæ ad Urbanum II. Papam.

Ex Lib. I. Miſc Bal. pag. 415.

An. 1098.

DOmino & venerabili Papae Urbano Boamundus & Raymundus Comes ſancti Ægidii, ac Godefridus Dux, Robertuſque Comes Normanniae, atque Robertus Comes Flandrenſium & Comes Boloniae, ſalutem & fidelia ſervitia, & ut filii ſuo patri ſpirituali veram in Chriſto ſubjectionem. Volumus omnes & deſideramus notum vobis fieri quam magna Dei miſericordia quamque evidentiſſimo ipſius Dei adminiculo a nobis capta eſt Antiochia, & Turci, qui multa Domino noſtro Jeſu Chriſto intulerant opprobria, capti & interfecti ſunt, & nos Hieroſolymitani Jeſu Chriſti injurias ſummi Dei vindicavimus, & nos, qui Turcos prius obſidendo deviceramus, qualiter poſtea a Turcis de Choraſan & Hieruſalem & Damaſco multiſque aliis terris venientibus obſeſſi fuimus, & quomodo tandem miſericordia Jeſu Chriſti liberati ſumus. Cum igitur capta Nicaea, illam maximam multitudinem Turcorum, ſicut audiſtis, in Kalendis Junii nobis obviam in valle Doretillae deviciſſemus, & illum magnum Sullimannum fugaviſſemus, ſuiſque hominibus & terra ac rebus expoliaſſemus, adquiſita & pacificata tota Romania, ad obſidendam Antiochiam venimus. Qua obſeſſa, multa mala perpeſſi ſumus, tum de bellis ſummorum Turcorum & paganorum nobis tam frequenter & copioſe irruentium ut verius diceremur obſeſſi quam quos in Antiochena civitate obſederamus. Tandem omnibus bellis ſuperatis, eorumque eventu Chriſtiana fide exaltata, ego Boamundus conventione facta cum quodam Turco qui mihi ipſam tradidit civitatem, ſcalas parum ante diem cum multis Chriſto militantibus muro applicui, & ita civitatem antea Chriſto reſiſtentem III. Nonas Junii accepimus, & ipſum Caſſianum ipſius civitatis tyrannum cum multis ſuorum milibus interfecimus, eorumque uxores & filios ac familias cum auro & argento & omnibus eorum poſſeſſionibus retinuimus. Aſylum autem Antiochenum a Turcis praemunitum habere non potuimus. Sed cum in craſtino ipſum aſylum aggredi voluiſſemus, infinitam multitudinem Turcorum, quam multis diebus ad nos bellandum venturam extra civitatem expectaveramus, per omnes campos diſcurrentem vidimus. Qui tertia die nos obſederunt, & aſylum praedictum pluſquam centum millia eorum intraverunt, ac per portam ejuſdem aſyli ad civitatem ſub aſylo conſtitutam nobis illiſque communem irrumpere voluerunt. Sed nos in alio monte conſiſtentes ipſi aſylo oppoſito, viam inter utrumque exercitum ad civitatem deſcendentem, ne ipſi nobis multo plures irrumperent, cuſtodientes, & intus & extra nocte & die debellantes portas ad civitatem aſyli intrare & ad caſtra remeare compulimus. Cum ergo vidiſſent quod ex illa parte nocere nobis nihil potuiſſent, ita nos ex omni parte circumierunt ut nulli ex noſtris exire vel ad nos venire potuerint. Quare ita deſolati & afflicti ſuimus quod fame & aliis multis anguſtiis morientes, equos & aſinos noſtros famelicos interficientes multi noſtri comederunt. Sed interim clementiſſima miſericordia omnipotentis Dei nobis ſubveniente & pro nobis vigilante, dominicam lanceam, qua latus Jeſu Chriſti Longini manibus perforatum fuit, ſancto Andrea Apoſtolo cuidam ſamulo Dei ter revelante & ipſum locum ubi lancea jacebat demonſtrante, in Eccleſia beati Petri Apoſtolorum principis invenimus. Cujus inventione & multis aliis divinis revelationibus ita confortati & corroborati fuimus ut qui antea afflicti & timidi fueramus, tunc ad bellum faciendum audaciſſimi promptiſſimique, alii alios hortabamur.

Vide Wilel. Tyr. lib. 6. c. 14.

Igitur tribus hebdomadibus & quatuor diebus obſeſſi, in vigilia Apoſtolorum Petri & Pauli in Deo confidentes, & de omnibus iniquitatibus noſtris confeſſi, petentes portas civitatis cum omni exercitu noſtro bellico, ad portas exivimus; ac tam pauci eramus quod nos ipſi non nos pugnare contra eos ſed fugere affirmant. Nos autem omnibus paratis, & tam peditibus quam militibus certis ordinibus diſpoſitis, ubi major virtus & fortitudo eorum erat audacter requiſivimus cum dominica lancea, & a prima belli ſtatione fugere coëgimus. Ipſi autem, ut mos eorum eſt, ſe undique diſpergere coeperunt, & colles occupando & vias ubicunque poterant appetendo, nos girare voluerunt, quia ſic nos omnes interficere putaverunt. Sed nobis multis bellis contra eorum calliditates & ingenia edoctis ita gratia Dei & miſericordia ſubvenit ut qui pauciſſimi ad eorum comparationem eramus, omnes illos in unum coëgimus, & coactos, dextera Dei nobiſcum dimicante, fugere & caſtra cum omnibus quae in caſtris erant relinquere compulimus. Quibus victis totaque die inſecutis, & multis milibus eorum interfectis, ad civitatem laeti & hilares remeavimus. Aſylum autem ſupraſcriptum Admirabilis quidam qui in eo erat cum mille hominibus, Boamundo reddidit. Et ita Dominus noſter Jeſus Chriſtus totam civitatem Antiochenam Romanae religioni & fidei mancipavit.

Ibid. c. 22.

Sed quia ſemper ſolet aliquid moeſtum laetis intervenire rebus, ille Podienſis Epiſcopus, quem tuum Vicarium nobis commiſeras, bello peracto, in quo honeſte fuit, & pacificata civitate, Kalendis Auguſti mortuus eſt.

Idem lib. 6. c. 1.

Nunc igitur filii tui patre commiſſo orbati, tibi ſpirituali patri noſtro mandamus ut qui hanc viam incepiſti, & ſermonibus tuis nos omnes terras noſtras & quicquid in terris erat relinquere feciſti, & crucem bajulando Chriſtum ſequi praecepiſti, & Chriſtianum nomen exaltare commonuiſti, complendo quae hortatus es ad nos venias, & quoſcunque poteris ut tecum veniant ſummoneas. Hinc enim Chriſtianum nomen ſumpſit exordium. Poſtquam enim beatus Petrus in cathedra quam cotidie cernimus inthronizatus fuit, illi qui prius vocabantur Galilaei, hic primum & principaliter vocati ſunt Chriſtiani. Quid igitur in orbe rectius eſſe videtur quam ut tu, qui pater & caput Chriſtianae religionis exiſtis, ad urbem principalem & capitalem Chriſtiani nominis venias, & bellum quod tuum eſt proprium ex tua parte conficias. Nos enim Turcos & paganos expugnavimus. Haereticos autem Graecos, & Armenos, atque Syrios, Jacobitaſque expugnare nequivimus. Mandamus igitur & remandamus tibi cariſſimo patri noſtro ut tu, pater, ad tuae paternitatis locum venias, & qui ſancti Petri es vicarius, in cathedra ſancti Petri ſedeas, & nos filios tuos in omnibus recte agendis obedientes habeas; & omnes haereſes, cujuſcunque gentis ſint, tua auctoritate & noſtra virtute eradices & deſtruas; & ſic nobiſcum viam Jeſu Chriſti a nobis inceptam & a te praedicatam perficias, & etiam portas utriuſque Hieruſalem nobis aperias, & ſepulchrum Domini liberum atque Chriſtianum nomen ſuper omne exaltatum facias. Si enim ad nos veneris & viam per te inceptam nobiſcum perfeceris, totus mundus tibi obediens erit. Quod ipſe te facere faciat Deus qui vivit & regnat in ſaecula ſaeculorum. Amen.

Hæc non extant apud Fulcherium.

Mihi quidem relatum eſt unum quod valde Deo omnibuſque Chriſticolis contrarium eſt, quod ſignati ſancta cruce a te licentiam

habeant

habeant inter Chriſticolas morari. Quod multum miror. Quia tu inceptor ſancti itineris cum ſis, differentes ſanctum iter a te conſilium vel aliquid boni habere non debent, niſi coeptum iter adimpleant. Et non eſt nobis opus ut bonum quod coepiſti diſturbes, ſed etiam tuo adventu & omnium bonorum virorum, quoſcunque poteris adducere tecum, nos corrobores. Decet enim ut nos Dei auxilio tuiſque ſanctis precibus adquiſitores totius Romaniae, Ciliciae, Aſiae, Syriae te habeamus poſt Deum adjutorem & ſubvenientem. Tu vero nos filios per omnia tibi obedientes, pater piiſſime, debes ſeparare ab injuſto Imperatore, qui multa bona promiſit nobis, ſed minime fecit. Omnia enim mala & impedimenta quaecunque facere potuit nobis fecit. Haec carta fuit ſcripta XI. die intrante Septembrio, Indictione
* vii. * IIII.

Litterae quibus Domnus Abbas Odelricus ſancti Michaelis ad Moſam apud Apoſtolicum Urbanum ſecundum impetravit ut ſepultura circa hanc Eccleſiam conſtitueretur, quae ab initio congregationis uſque ad tempus ejus apud vetus monaſterium agebatur.

Ex L. IV. Miſc. Bal. pag. 452.

An. 1098.

URbano ſanctiſſimo Patri, univerſis Eccleſiae catholicae filiis deſiderabili, Udelricus peccator coenobii ſancti Michaelis minimus Abbas, plus ſervilis procurator, & ſibi commiſſa congregatio, obedientiam cum devotione, ſubjectionem cum humilitate, orationes cum dilectione. Omnes in Chriſto, beatiſſime Papa, ſecundum Apoſtolum unum ſumus; & licet tu in terris omnium noſtrum caput eſſe proberis, in coelis tamen ſub principali capite nobiſcum membrum haberis. Caput enim noſtrum Chriſtus. Quapropter tecum, ſanctiſſime Pater, diligimus quod in ipſo diligis, cruciamur in quocunque pro ipſo cruciaris, reſpuimus quicquid eſt ſine ipſo quod reſpuis. Unde & pravitatem erroris hujus tyranni Heinrici & ejus ſequacium reſpuimus; ſed, proh dolor, in noſtra patria valde raros reſpuentes ſocios reperimus. Omnes enim fere qui veſtris hactenus praeceptis obedire videbantur, tyranni communionem retro abeuntes ſocios ſuſcipiunt, & non ſuſcipientes damnis terrenae facultatis & afflictionibus quampluribus lacerare contendunt. Nos autem, quoniam te verba vitae habere cognovimus, tecum in terra laborioſe vivere vel glorioſe mori non abhorremus. Tandem ſanctitatis veſtrae paternitati debemus manifeſtare quod a vobis per has litteras deſideramus impetrare. Tempore longo, pater dulciſſime, Eccleſia noſtra conſuetudinem tenuit, quae valde nobis oneroſa, frequenter ſubvertendae religionis generat occaſionem & generavit. Fratres enim noſtri morientes circa coenobium noſtrum non ſepeliuntur, ſed ad quandam cellulam noſtram, & in alto cacumine montis ſtatutam, a coenobio longo milliario disjunctam, atque umbroſa nemoris denſitate circumvallatam efferuntur. Haec vetus monaſterium nominatur, quoniam in exordio ſui noſtra congregatio primam converſationem illic habuiſſe memoratur. Unde talem conſuetudinem velut quodam privilegio ſui prioratus retinuit, ut quotienſcunque fratres noſtri moriuntur, ad eandem gravi labore, ſive per fervorem aeſtatis, ſive in hyeme, per varias inaequalitates aeris, religione etiam detrimentum patiente, aſportantur. Novit autem ſanctitatis veſtrae prudentia quam ſit utile ſervis Dei ſepta monaſterii frequenter exire, ſeculares perſonas obviam habere, locum verboſitatis ſeu ſcurrilitatis invenire. Quapropter religioſis Abbatibus noſtrae religionis viſum eſt ut circa Eccleſiam noſtram, quam novam conſtruximus, ſepulturam de cetero conſtituamus. Et licet ſola Epiſcopi licentia dicatur poſſe fieri, nos tamen abſque dulcedine veſtrae auctoritatis facere non adquievimus. Deprecamur igitur ut filii patrem quatinus auctoritatem quam confiſi de pietate veſtra quaerimus, eandem per litteras veſtras vel per ſigillum ſuſcipere mereamur. Quod ſi nulla familiaritatis cauſa ad hoc impetrandum nos apud vos adjuvat, ſaltim deſiderium religionis, quam ſic retentare laboramus, pro nobis intercedat. Valete.

Auctoritatis Apoſtolicæ reſcriptum.

URbanus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio Udalrico Abbati ſancti Michaëlis ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Benignitati tuae gratias agimus, quia venerabilibus fratribus & coabbatibus, Rodulpho ſcilicet & Lanzoni, fraternae caritatis ſinum expandis, & perſecutionis æſtu laborantes tuae quietis umbraculo protegis, ſicut nos ex ipſorum relatione comperimus. Unde & rogamus ut quod coepiſti nunc magis pro noſtrae pullulationis reverentia vigilantius ac devotius proſequaris. Quod vero nobis legatione petitoria ſuggeſſiſti, de conſtruendo videlicet circa novam Eccleſiam coenobii veſtri cimiterio, ſiquidem fratribus laborioſum & religioni contrarium eſt, ut ſcripſiſti, ad veteris Eccleſiae locum, quia longius ſita eſt, fratrum funera deportare, nos praeſentium litterarum auctoritate concedimus. Data Laterani VII. Kal. Aprilis anno ab incarnatione Domini ſecundum Dionyſium milleſimo nonageſimo octavo, ſecundum vero certiorem evangelii probationem milleſimo centeſimo XXI. Indictione VI. Epacta XV. concurrente IV.

Edita lib. 6. de re diplom. pag. 590.

ANSHELMUS ARCHIEPISCOPUS

Eccleſiam ſanctæ Mariæ de Calvenzano cum pertinentiis.

Ex L. VI. Miſc. Bal. pag 483.

Circa An. 1100.

IN nomine filii Dei, qui eſt ſumma veritas. Anſelmus ſola Dei miſericordia Mediolanenſis Eccleſiae Archiepiſcopus. Convenit noſtro Chriſtiano moderamini pia religione ac benivola compaſſione alacri mente poſcentium animis aſſenſum impertire. Idcirco ad noſtram auctoritatem pertinet cunctos noſtrae Eccleſiae filios paterno affectu diligere & optatae pietatis opem non denegare. Ex hoc enim lucri potiſſimum praemium apud Deum omnium conditorem promeremur. Quapropter omnibus noſtris fidelibus tam praeſentibus quam & futuris notum fieri volumus quod nos in noſtra Mediolanenſi Eccleſia cum noſtris Cardinalibus de noſtrarum animarum ſalute diſputantes, noſtrorum fidelium, ſcilicet Arialdi & Lanfranci fratrum, ac Atonis eorum conſanguinei de Meregnano imploratu, ſanctae Mariae Eccleſiam de Calvenzano, quam ex noſtra Eccleſia tenebant longo tempore, cum terra ac eorum ſcilicet Arialdi & Lanfranci proprii praedii decimis quas ad praeſens conceſſerunt & omnibus bonis quae nunc habet & in perpetuum adipiſci potuerit, ſanctae Cluniacenſi Eccleſiae conceſſimus. Inſuper volumus & laudamus quod ſi quis eorum heredum vel alius quilibet homo de Eccleſiis ſupra eorum praedium aedificatis vel aedificandis aut eorum decimis, eo inſpirante qui ubi vult ſpirat, praetaxatae Eccleſiae conferre voluerit, conferat cum Dei benedictione & hac noſtra conceſſione, eo ſcilicet ordine ut noſtra praefata Eccleſia de Calvenzano ammodo abſque penditio & conditione libera libere Cluniacenſi coenobio deſerviat & nullius alterius Eccleſiae ditioni in aliquo per infinita ſecula ſubjaceat. Quod ſi quis noſtrorum ſucceſſorum vel aliqua magna parvaque perſona huic noſtrae ſaluberrimae conceſſioni contrarius extiterit, ſit anathema maranatha, non habeat partem cum illo qui pro nobis crucifixus eſt in Golgotha, donec reſipiſcens ad ſatisfactionem & congruam poenitentiam

vene-

venerit & ſanctae Cluniacenſis Eccleſiae Abbati & monachis qui pro tempore fuerint ſatisfecerit. Quod ut verius firmiuſque credatur & a noſtris poſteris firmum & inconvulſum in perpetuum habeatur, hanc praeſentem paginam ad teſtimonium propria manu firmavimus, & noſtro Heriprando Cancellario noſtro ſigillo, ut moris eſt, inſigniri juſſimus. †. Ego Anſelmus Dei gratia Archiepiſcopus ad confirmandum ſubſcripſi. Gothefredus Archipresbyter ſubſcripſi. Ato Archidiaconus ſubſcripſi. Arnulfus Diaconus ſubſcripſi. Bonifacius Presbyter ſubſcripſi. Tedaldus Diaconus ſubſcripſi. Albertus Presbyter ſubſcripſi. Rozo Diaconus ſubſcripſi. Landulphus Presbyter ſubſcripſi. Odelricus Presbyter ſubſcripſi. Landulfus Diaconus ſubſcripſi. Gualbertus Diaconus ſubſcripſi. Ariprandus Cancellarius ſanctæ Mediolanenſis Eccleſiae ſubſcripſi.

LITTERÆ ERNALDI EPISCOPI

Cenomanenſis de capella Sablolii.

Ex L. VI. Miſc. Bal. pag. 565. Circa an. 1100.

ERnaldus Cenomanenſis Epiſcopus & Guandalbertus Fulconi Decano ſalutem. Abbas Majoris monaſterii & monachi ejus conqueſti ſunt de me apud Lucdunenſem Primatem & caeteros primores Pictavenſis Concilii quod eorum oratoriam capellam apud Sablolium aedificare prohibemus. At illi rationem oſtendentes quod id fieri non deberet, rogaverunt ut eis ædificandi licentiam tribuerem. Quorum auctoritati non obedire irreligioſum ducens quod petebant benigne conceſſi. Mandamus itaque tibi & ex noſtra auctoritate jubemus ut cum Domno Hilberto ſancti Martini monacho, per quem epiſcopalem aquam & altare & crucem ferream miſimus, Sablolium uſque pergas & in loco quem oſtenderit aquam ſpargas & crucem figas. Vale.

DONATIO HUGONIS

Archiepiſcopi Lugdunenſis de Eccleſia ſancti Germani.

Ex L. VI. Miſc. Bal. pag. 485.

REverentiſſimo Patri Domino Hugoni Clunienſium Abbati & toti congregationi Clunienſi illi commiſſae Hugo Lugdunenſis Eccleſiae ſervus ſalutem. Scimus nos rogatu domni P. Domini Papae Camerarii Eccleſiam Artenſem vobis & Eccleſiae veſtrae olim dediſſe. Qua de cauſa filii noſtri Canonici Lugdunenſis Eccleſiae turbati coeperunt inſtanter precari clementiam noſtram ne praefatam Eccleſiam Attenſem pateremur aliqua occaſione alienari & ſeparari ab Eccleſia ſancti Stephani Lugdunenſis, juris cujus ab antiquis temporibus fuerat. An. 1106. Quorum clamoribus ac precibus flexi promiſimus jamdicto Domino P. pro Attenſis Eccleſiae commutatione nos daturos vobis Eccleſiam de ſancto Germano, quae ſita eſt inter Eccleſiam de Capella & Eccleſiam de Marlico. Quam promiſſionem nunc perficientes concedimus vobis & Eccleſiae Clunienſi ſupradictam Eccleſiam ſancti Germani jure perpetuo poſſidendam, retinentes in ea ſynodales cenſus & cenſum alium quem beatae memoriae domnus Gibuinus Archiepiſcopus in illa impoſuit, obedientiam quoque & reverentiam epiſcopalem ſicut in ceteris Eccleſiis quas beato Petro conceſſimus. Signum Girini Decani. S. Teotardi Camerarii. S. Girini Capellani. S. Gauſcerani Cantoris. S. Arnaldi magiſtri. S. Godonis Canonici & Archipresbyteri. Actum Lugduni anno incarnationis dominicae MCVI. indictione XIII.

LUDOVICI VI. FRANCORUM

Regis præceptum de libertate teſtandi & bellandi pro ſervis Eccleſiæ Pariſienſis.

Ex. L. VI. Miſc Bal. pag 185. An. 1109.

Similes litteræ pro Eccleſia Carnot. extant in tomo XIII. Spicileg. Dacher. pag. 309.

LUdovicus Dei gratia Francorum Rex omnibus Chriſti fidelibus. Cum juxta ſacratiſſimarum legum inſtituta regia poteſtas ex injuncto ſibi officio Eccleſiarum defenſioni & honori plurimum vacare debeat, operae pretium eſt eos quibus tanta permiſſa eſt a Deo poteſtas, earum tranquillitati & paci attentiori ſollicitudinis cura providere & ad laudem Dei omnipotentis, per quem Reges regnant, Eccleſias & earum res quodam honoris privilegio decorare, ut in bonis actibus & regium morem exerceant, & ſupernae retributionis praemium indubitanter recipiant. Noverint igitur omnes quia ſanctae Pariſienſis Eccleſiae conventus noſtrae ſerenitatis praeſentiam adierit, conquerendo oſtendens & oſtendendo conquerens quatinus ſervi praefatae Eccleſiae ſecularibus perſonis tanto contemptui habebantur quod in forenſibus & civilibus cauſis vel placitis adverſus liberos homines in teſtimonium nullatenus recipiebantur, & eccleſiaſtica mancipia ſecularibus ſervis fere in nullo praeferebantur; unde res eccleſiaſtica, ob tanti ſcilicet dedecoris opprobrium, non ſolummodo viteſcebat, ſed maximum diminutionis incommodum de die in diem incurrebat. Cognita vero Eccleſiae querela, motus tam ratione quam dilectione, neceſſarium duxi a Pariſienſi Eccleſia nobis quidem inter alias familiariſſima tantum ſcandalum omnino removere & regiam ſedem regio beneficio ſublimare. Ego igitur Ludovicus Dei clementia Francorum Rex, communi quidem Epiſcoporum ac procerum noſtrorum conſilio & aſſenſu, regiae auctoritatis decreto inſtituo & decerno ut ſervi ſanctae Pariſienſis Eccleſiae, illi ſcilicet qui proprie ad Canonicos pertinent, adverſus omnes homines tam liberos quam ſervos in omnibus cauſis, placitis, & negotiis liberam & perfectam habeant teſtificandi & bellandi licentiam, & nemo unquam ſervitutis occaſionem eis opponens, in eorum teſtimonio ullam dare praeſumat calumniam. Hac autem ratione licentiam teſtificandi ea quae viderint & audierint eis concedimus quod ſi aliquis liber homo in eadem cauſa de falſo teſtimonio illos contradicere & comprobare voluerit, aut ſuam comprobationem duello perficiat, aut eorum ſacramentum ſine ulla contradictione recipiens, illorum teſtimonio acquieſcat. Quod ſi aliquis temeraria praeſumptione illorum teſtimonium in aliquo refutaverit aut calumniaverit, non ſolum regiae auctoritatis & publicae inſtitutionis reus exiſtat, ſed querelam negotii ſui vel placiti irrecuperabiliter amittat, ita ſcilicet ut praeſumptuoſus calumniator de querela ſua, ſi quaerat ulterius, non audiatur, & ſi aliquid ab eo quaeratur, alterius querelae reus & convictus omnino habeatur. Aliud etiam ſtatuimus, ut praedictus calumniator, niſi de tanta calumniae culpa Pariſienſi Eccleſiae ſatisfecerit, excommunicationis mucrone feriatur, & ad teſtimonium faciendum interea non admittatur. Ut autem hoc noſtrae inſtitutionis edictum perpetuae firmitatis privilegio muniatur, praeſentem chartam fieri praecepimus, quae noſtrae auctoritatis effectum poſterorum memoriae tradat, & totius retractationis occaſionem in perpetuum excludat. Ad haec etiam in teſtimonium veritatis nomina Epiſcoporum, Comitum, ac procerum noſtrorum, qui huic chartae aſſenſum praebuerunt, inſcribi juſtum decrevimus; & ad extremum, ſigillo noſtrae imaginis ipſam chartam ſignavimus, & charactere noſtri nominis corroboravimus. Aſtantibus de palatio noſtro quorum nomina ſubtitulata ſunt & ſigna. Signum Anſelli de Garlanda tunc temporis Dapiferi noſtri. Signum Hugonis cognomine ſtrabonis, tunc temporis Conſtabularii noſtri. Signum Guidonis filii Guidonis de Turre, tunc temporis Buticularii noſtri. Si-

Signum Guidonis Camerarii noſtri. Signum Galonis Pariſienſis Epiſcopi. Signum Ivonis Carnotenſis Epiſcopi. Signum Johannis Aurelianenſis Epiſcopi. Signum Manaſſe Meldenſis Epiſcopi. Signum Odonis Comitis de Corbolio. Signum Mathaei Comitis de Bellomonte. Signum Ludovici Regis. Actum publice Pariſius regio palatio anno ab incarnatione Domini MCIX. Indictione I. anno regni noſtri primo. Stephanus Cancellarius relegendo ſubſcripſit.

Conceſſio quam Pontius Abbas Cluniacenſis fecit Bernardo Archiepiſcopo Toletano.

Ex L. VI. Miſc. Bal. pag. 497.

NOtum ſit univerſae congregationi hujus venerabilis cœnobii tam praeſentium quam futurorum praecepiſſe domnum Pontium hujus monaſterii reverendum Abbatem de domno Bernardo Toletano Archiepiſcopo ut poſt obitum ipſius tricenarius Miſſarum illi a fratribus ſtudioſe perſolvatur, reſonantibus ſignis, cum officio pleno & Miſſa generali. Refectionem vero quam fecit Decanus de Galliniaco in vigilia beati Mathæi poſt obitum ipſius faciat in die anniverſarii ejus.

Alia conceſſio facta Eskilo Archiepiſcopo Lundenſi.

NOverint univerſi quod totus conventus hujus Eccleſiae conceſſit illuſtri viro domno Eſquilo Lundenſi Archiepiſcopo, quæ eſt totius Daciae metropolis, poſt obitum ejus tantundem per omnia beneficiorum quantum perſolvitur uni ex fratribus Cluniacenſibus tam in Cluniaco quam in omnibus locis ejus. Fuit enim hujus loci magnus amator.

Charta Hildeberti Epiſcopi Cenomannenſis.

Ex L. VII. Miſc. Bal. pag. 102.

IN nomine ſanctæ & individuæ trinitatis patris & filii & ſpiritus ſancti. Ego Hildebertus Dei gratia Cenomannenſium Epiſcopus notum fieri volo omnibus ſanctæ Dei Eccleſiae fidelibus, utriuſque ordinis videlicet ac dignitatis, quoniam propter amorem & familiaritatem quibus Cenomannenſis & beati Martini Majoris monaſterii Eccleſia dilectionis vinculo ad invicem jungebatur, dedi & conceſſi ipſi beato Martino & fratribus ejus in Majori monaſterio Chriſto in perpetuum ſervientibus Eccleſiam quae vulgo Vilerx Karoli magni ab ipſius loci incolis appellatur, cum omnibus ipſi Eccleſiae pertinentibus, ſalvo jure Cenomannenſis Eccleſiae, praeſente & concedente Fulcherio Archidiacono cum aliis duobus Eccleſiae noſtrae Canonicis, ſcilicet Gervaſio Paganello atque Pagano. Sed & omnia quaecunque jam eis principum largitio ſive fidelium devotio ibidem contulit ſeu etiam in craſtinum poterunt adipiſci, ut eis firma & illibata permaneant, per praeſentem hujus noſtri privilegii paginam epiſcopali auctoritate ſtatuimus, & ne cujuſquam in futuro male invida praeſumptione violetur, proprii ſigilli munimine in perpetuum confirmamus. Actum anno ab incarnatione Domini MCXIIII. apud Majus monaſterium in clauſtro ante cameram VV. venerabilis Abbatis, ipſo praeſente cum VVillelmo Priore quondam Redonenſi Archidiacono, Petro quoque Bajulo, & Gervaſio nepote meo, atque Rainaldo de Caſtro Gunterii tunc Majoris monaſterii notario.

Confirmatio Hildeberti Cenomannenſis Epiſcopi de Eccleſia de Toreiaco, vulgo Torcé.

EGo Hildebertus Cenomannorum Epiſcopus omnibus ſanctae Eccleſiae fidelibus tam futuris quam praeſentibus notum fieri volo quod monachi Majoris monaſterii noſtram praeſentiam adierunt petentes ut donum Eccleſiae de Toreiaco, quam quorundam fidelium devotio noſtris temporibus eorum loco contulerat, concederem & litterarum noſtrarum auctoritate firmarem. Quorum petitionem cum qua decuit benignitate ſuſcepi, eiſque ipſam Eccleſiam futuris temporibus poſſidendam conceſſi; & ut ipſe aſſenſus noſter atque conceſſio inviolabilis permaneret, praeſentibus litteris & ſigilli pontificalis impreſſione eam roborari praecepi. Data Cenomannis civitate 11. Kal. Octobris.

Notitia de Monte modeſto.

IN nomine patris & filii & ſpiritus ſancti. Amen. Ego Alanus Comes & Dei gratia Dux Britannorum & frater meus Heudo atque mater noſtra Haduiſa & noſter Vicecomes Haimon & filii ejus concedimus tres villas de noſtra terra ſancto Superio ſub dominio ſancti Martini Majoris monaſterii & Ebrardi Abbatis caeterorumque illius loci monachorum praeſentium & futurorum, ut & ipſi pro nobis digne apud Deum valeant intercedere. Nomina vero villarum haec ſunt, Mons modeſtus, Campus cutticius, Thaonus. Taliter autem eas damus ut quicquid boni ex eis omni homini pertinet habeant ſupradicti ſancti, etiam & ſepulturam in perpetuum. Et hoc inſuper indictum, ut quicunque vir ſive mulier huic reſiſtere voluerit rationi, habitationem habeat cum Dathan & Abiron, ubi continuo habitat & Acharon. S. Alani Comitis. S. Heudonis fratris ejus. S. Haduiſae Comitiſſae matris eorum. S. Gaurini Epiſcopi. S. Mamgonei. S. Hamonis Vicecomitis. S. Mani filii ejus. S. Radulfi Largi. S. Gurgari filii Urſerii. S. Mahinghi fratris ejus. S. Roduldi filii Lios Gnorech. S. Gingomaris. S. Conſtantini Presbyteri. S. Bertrandi. S. Guiterni Presbyteri. S. Ranuardi filii Goſberti Praepoſiti. S. Raimbaldi praepoſiti. S. Alberti monachi. S. Rainaldi monachi.

Notitia Eccleſiæ ſanctæ Mariæ de Avenariis.

SOlet valere plurimum cum litteris notificantur poſteris facta priorum. Siquidem per hoc & edocentur quae neſciunt, & retinent quae fugaci memoria nequeunt, & muniuntur contra pravorum calumnias hominum. Notificamus igitur ſucceſſoribus noſtris quod quidam Presbyter nomine Bernardus de Valle Guidonis volens de ſaeculo converti & monachus fieri, hoc noſtrum Majus monaſterium expetiit, & ut reciperetur obtinuit. Qui quia multum dives non erat, nec pecunias quas, ut eſt conſuetudinis, ſecum afferret habebat, cujuſdam Eccleſiae haud longe a Valle Guidonis in villa quam antiquitus dicunt Avenarias ſitae donavit tertiam partem jure perpetuo poſſidendam, ſicut videlicet vel ipſe plus minuſve decem annis tenuerat, vel Guaſcelinus quidam Presbyter, de quo eam emerat. Quia vero qualiter eam uterque habuerint non erit infructuoſum ſcire, non ſit oneroſum vel ſcribere vel audire. Fuit igitur quidam Miles Ivo nomine apud praedictam Vallem Guidonis degens, in cujus jus ab avis & atavis Eccleſia illa devenerat, vetuſtate confracta & ad ſolum pene reducta. Placuit autem ei, inſpirante Deo, eam quandoque reaedificare & renovare & de ſuis facultatibus aliquantulum amplificare

ficare & honorare. Reaedificavit igitur, ſicut propoſuerat, & renovavit, & dedicare in honorem beatae Mariae ſemper virginis fecit. Conſtituit etiam ut ſacerdos qui in ea deſerviret omnis decimae & ſepulturae tertiam partem perpetuo haberet. Altaris vero reditus omnes totius anni, ſive feſtivorum ſive privatorum dierum, exceptis ſeptem feſtis, natalis ſcilicet Domini, Paſchae, & rogationum, necnon aſſumptionis ſanctae Mariae, nativitatis, ac purificationis, & omnium ſanctorum. Addidit etiam de facultatibus ſuis apud ſeptem fontanas bordagium Haimonis & bordagium rivuli Orgiaci. Inſuper & cujuſdam manſurae terrae prope Vallem Guidonis ſitae addidit ſervitium, quam ſupradictus Presbyter Guaſcelinus de eo tenebat in fevum. Praeterea dedit conſuetudines utriuſque bordagii & manſurae terrae quas in eis habebat, paſtinatium videlicet boſci & herbae, bannum ad quicquid voluerit faciendum vel conſtruendum, & ſi habuerit molendinum, eundi ad molendinum. Haec omnia ſicut Ivo diviſerat Guaſcelinus Presbyter de eo datis tribus libris denariorum emit, quae poſtea Bernardo adhuc in clericali habitu degenti, mortuo jam Ivone, vendidit, voluntate & aſſenſu Guarini Ivonis filii & avunculorum ejus Hugonis, Hamelini, Fulconis, Odonis, Huberti. Quod & Guido de Valle annuit & filii ejus Johannes, Hamo, Guido, Gervaſius. Haec rurſus Bernardus, cum monachus fieret, nobis dedit, eiſdem ſupradictis faventibus, & Guerno videlicet & avunculis ejus.

Præceptum de Eccleſia ſancti Martini de Belliſſimo.

QUod auditum ſaepe eſt, doctor ille gentium in fide & veritate, Dum tempus, inquit, habemus operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domeſticos fidei. Ego quidem Hugo de Roceto filius Johannis ſub fidei titulo Chriſtianae homo militiae ſaecularis putavi mihi obtemperandum tam ſalutifero monitori, obediendum praeceptori tam utili, bonum utique operando ad quoſdam fidei ſanctae tota devotione domeſticos. Pateat igitur univerſorum notioni mortalium donaſſe me ſancto Martino, cujus excellentia nominis nulla eget adjectione cognominis, atque in ſuo Majori monaſterio Deo ſibique famulantibus monachis mei juris Eccleſiam quandam prope caſtrum quod Belliſſimum nuncupatur in honorem ipſius ſacratiſſimi Martini conſtructam. Hanc itaque ipſi beatiſſimo confeſſori ſuiſque ſupra taxatis famulis integritate tota dono, cum terra ſcilicet omni quae ad altare pertinet ipſius, atque cum ſepultura, cum oblatione, cum decima, ea tantum excepta parte decimae, interim ſcilicet dum vivo, quae prenditur ab ulteriore hoc eſt occidenti ripa fluvioli, ut dicitur, Sperantiae. Unam praeterea terrae manſuram, apud Rocetum videlicet ſitam, quae ex nomine cujuſdam cultoris priſtini nuncupatur manſura Gunbaldi, cum pertinente ad ſe manſionatico ſuo in monte ſupra eandem in ipſo plexicio meo; pro qua tamen xx. ſolidos a monachis ſupradictis accipio. Dono & vineae duos apud Roccetum arpennos ac prati duos. Homo quoque quidam meus nomine Reſtaldus vineam donat eiſdem ſuam ibidem, apud Roccetum ſcilicet, quartario minus ab arpenno. Sed & alii duo Beraldus Minteorius atque Hugo homo Beraldi ipſius integrum arpennum. Quare ego quoque & auctorizo donationes & inſuper quas ex rebus eiſdem prius recipiebam dono conſuetudines. quod & de terra altaris ſuperius memorata facio, omnes videlicet ex illa conſuetudines dono. Meo perinde auctorizamento confirmo ſi quid unquam meis donationibus ipſis addere de ſuo voluerint homines mei quod confirmationem mei expectat auctoramenti. Facit autem his omnibus dominus meus Ivo nomine Sagienſis Epiſcopus, Odo quoque Regis Francorum Henrici germanus, & Gauffredus Comes Andegavenſis, de quorum erant omnia fevo. At vero Domnus Epiſcopus praedictus, ut vir nobiliſſimus, & erga Dei famulos plurimum liberalis, non tantum donationibus noſtris aſſenſum praebuit ſuum, verum & ipſe illa pro ſuae ſuique patris ac matris animae redemptione donavit, terram ſcilicet Rainerii cementarii ſitam inter caſtrum Belliſſimum & ſupradictam Eccleſiam ſuper fluviolum quem maximum nominant, & in eodem fluviolo molendinum quem ſolet vulgus vocitare Butinum. E ſuis quoque fidelibus unus nomine Gualterius cognomine Rufus terram ad caput ſaepedictae Eccleſiae ſitam, quanta eſt inter fluviolum nomine Flumitum, & veterem viam. Sed & alter vocabulo Fulcodius de Craponte ibidem caput Craponem manſuram terrae quae dicitur Aldefredi & arpennos duos deſertarum vinearum ac duos prati. Alter nihilominus Ingelbaldus nomine de Curtiello aeque apud Craponem arpennum unum vineae peroptimum. Alius etiam vocabulo Fulcherius cognomento Digladiatus manſuram de monte Adae cum univerſis conſuetudinibus & medietate pratorum ad manſuram eandem pertinentium. Poſt iſtos & alios Guarinus Johannis presbyteri filius terram exercendam quatuor bubus. Quorum omnium dona ſuo firmat auctoramento noſter ille Dominus Pontifex venerantiſſimus Ivo, hoc idem faciens de donis omnium caeterarum, ſi quis deinceps ſuorum donare quicquam ſancto Martino voluerit atque monachis Majoris monaſterii quod ad confirmationem ſui ſpectet auctoramenti. Ut autem haec omnia probatae veritatis atteſtatione ſignata imperturbatum obtineant mundo perſeverante vigorem, tam ſaepedictus venerabilis ac reverentiſſimus praeſul quam ego & parens etiam quidam meus, qui & ipſe ad omnia favit, nomine Herveus de Brauvardo, iſtam munivimus cartam, ſinguli in ea ſacratiſſimae crucis effigiato vexillo, quo adverſus omnem ſit perpetuo tuta calumniam, atque muniendam teſtificationibus ſuis ſtipulatoribus tradidi ſubter aſcriptis. S. Ivonis Epiſcopi Sagienſis. S. Hugonis de Rocceto. S. Hervei. Odoni Archidiacono &c.

Teſtes de auctoramento Comitis Gauffredi Comes Eudo, Odo frater Henrici Regis, Hungerius drudus ejus, Haimericus juvenis de Faia, Hugo filius Patrici. De auctoramento Odonis Comes Gaufredus, Bernardus de ſancto Auiano, Hungerius drudus Odonis.

Hildeberti de Lavarzino.

QUidam de Lavarzino caſtro vir in rebus agens Hildebertus nomine, unum filiorum ſuorum Deo apud Majus monaſterium monaſticae diſciplinae mancipandum obtulit & ad caeleſtem ſignandum militiam, ut tanto liberius pro parentum ſalute precaretur quanto nullis mundanarum, quibus ipſi tenebantur impliciti, curarum vinculis vinciretur. Suſceptus eſt autem puer nomine Gauzfridus a Domno Abbate Alberto & ceteris fratribus propter Dei potius amorem & ipſius ſalutem & patris familiaritatem probatoſque in Dei timore mores quam pro alicujus commodi temporalis emolumento. Dedit tamen praefatus vir ſancto Martino in conventu fratrum terram in varenna Vindocinenſi conſiſtentem unius carracae proſciſſioni ſufficientem, duos de cenſu ſolidos in feſtivitate ſancti Martini aeſtivali Salomoni de Lavarzino ſolventem. Quae ut rata foret in perpetuum firmaque donatio, Salomon, de quo ipſe Hildebertus, & Comes Tetbaldus, de quo Salomon ipſam tenebant terram; gratanter annuerunt. Addidit & unum agripennum terrae arabilis ad Melchim de fevo ſupra taxati Salomonis, ipſo identidem aſſentiente. Tribuit adhuc jamdictus Hildebertus Majoris monaſterii fratribus duodecim denarios cenſus de uno agripenno Archemberti

berti conſanguinei ſni; ut ſicut ei cenſum iſtum idem Archembertus quotannis in ſolemnitate ſuprafata reddebat, eodem ſancti Martini monachis tenore ipſa eadem celebritate ſolvat. Haec omnia uxor ejns Herſindis nomine & filii, Hildebertus videlicet, Salomon, & Drogo libenter ſatis auctoraverunt. Et qni largitioni huic interſuerunt pro teſtimonio, ſi neceſſe fuerit, ſubnorati ſunt. Guarnerius Major, Frotgerins, Hildrinns, Gislebertus, Rainaldus.

De auctoramento Guillelmi Goieti ſuper Eccleſia ſancti Guingaloei & omnibus quae conceſſit nobis Gervaſius de caſtro Ledi.

FUgax rerum geſtarum memoria litterarum vinculis eſt alliganda, quae & praeſentibus vel oblita in memoriam revocent, vel ignorata notificent, & futuris antiqua renovent & praeterita repraeſentent. Notum igitnr ſit fratribus noſtris, Majoris ſcilicet monaſterii monachis, quod emptionem illam quam fecimus a Gervaſio & fratribus ejus de ſancto Guingaloeo calumniatus eſt nobis Guillelmus cognomento Goietus, eo quod ſine aſſenſu & auctoritate ſua feceramus. Reclamabat enim jus in honore caſtelli Ledi per donum quod inde factum fuerat ſibi & patri ſuo a majoribus ſuis. Quod nos recognoſcentes venimus ad concordiam cum illo, & dimiſit totam illam calumniam, auctorizando nobis locum ſancti Guingaloei cum omnibus ſibi ſubjectis rebus & quicquid videtur dediſſe praefatus Gervaſius & fratres ejus ſancto Martino Majoris monaſterii dono aut pecunia in iſta die qua ab ipſo & fratribus ejus datus eſt locus ſancti Guingaloei ſancto Martino per mannm domni Bartholomaei tunc temporis Majoris monaſterii Abbatis. Eadem vero lege & eodem anctoramento quo dederunt haec omnia ſancto Martino praedicti fratres auctorizavit ipſe Guillelmus. Praeterea quicquid datnm nobis erat in elemoſina, ad uſum videlicet monachorum qui habitant locum ſancti Guingaloei & qui habitant locum Majoris monaſterii, in toto honore Ledi, quod pertinet ad alodium vel ad cenſum ſeu ademptionem, ſive ſit in vineis aut in pratis aut in molendinis aut in ſilvis aut in aquis aut in domibus aut in viridariis ant in hortis aut in terris cultis & incultis, totum ex integro, quicquid illud ſit, ſine fevo pro redemptione animae ſuae & parentum ſuorum ſimili modo nobis auctorizavit. Si quis vero de ſuo caſamento nobis vendere aut donare voluerit, ad notitiam ejus transferatur, & cum conſilio ejus fiat. Igitur haec omnia nobis jure perpetuo poſſidenda ſolute & quiete & pro arbitrio noſtro diſponenda abſque ulla deinceps calumnia vel ſua vel alicujus ſucceſſornm ſuorum ſupradictus Guillelmus conceſſit. Et pro hac cauſa accepit a nobis quinquaginta quinque libras denariorum Cenomannenſinm. Facta eſt hujus rei firmatio vigilia nativitatis ſanctae Mariae ad ſagilum Bernardi de Buslodio, quod eſt inter vetus vicum & Braiolum.

Vide to. XI. Spicilegii Dacheriani pag. 296.

Auctoramentum Guillelmi Goieti & ſororis ejus & Fulcherii de ſancto Guingaloeo.

FUgax rerum geſtarum litterarum vincnlis eſt alliganda, quae & praeſentibus vel oblita in memoriam revocent vel ignorata notificent, & futuris antiqua renovent & praeterita repraeſentent. Notum igitur ſit fratribus noſtris, Majoris ſcilicet monaſterii monachis, quod emptionem illam quam fecimus a Gervaſio & fratribus ejus de ſancto Guingaloeo & de aliis rebus quas calumniatus eſt nobis Guillelmus cognomento Goietus, eo quod ſine aſſenſu & anctoritate ſua feceramus, unde fecimus concordiam cum illo, auctorizavit coram nobis ſoror ſua nomine Ildeburgis cum viro ſuo Fulcherio filio Nivelonis, eadem ſcilicet lege & eodem auctoramento quo praedictus Gervaſius & fratres ejns, audientibus & videntibus iſtis quorum nomina ſubſcripta ſunt, & pro hac cauſa acceperunt a nobis decem libras denariorum Carnotenſium. S. Guillelmi Goieti. S. Fulcherii filii Nivelonis. S. Ildeburgis uxoris ejus. S. Radulfi filii Vngerii. S. Guillelmi filii Martini de Monte mirabili. S. Ingelardi Seneſcalci. S. Hugonis filii Siuvini. S. Fulconi filii Wandelberti. S. Ilberti filii Aſcelini de Gorluas. S. Burchardi filii Siuvini de Walardo. S. Odonis Cratonis. S. Bernardi filii Clarenbaldi. S. Adraldi monachi. S. Herberti monachi, qui fuit de Corciaco.

Cyrographum inter nos & monachos ſancti Albini de ſancto Guingaloeo.

INter monachos ſancti Martini Majoris monaſterii & monachos ſancti Albini Andegavenſium præſulis nata eſt diſcordia pro Eccleſia ſancti Wingaloei de caſtro Ledi, quam monachi ſancti Albini de Comite Gauffredo filio Fulconis, qui illud caſtrum cum toto honore habebat dominicum, emerunt ac quietam in vita ſua tenuerunt. Poſtquam autem illius deceſſui ſucceſſerunt heredes pueri, ejuſque hereditas, quantum antea abierat, tantum poſtea rediit, ac ſicut profecerat defecit. Monachi quoque ſancti Albini calumnia & minis Archiepiſcopi Gervaſii fratriſque ejus Rotberti, qui illum honorem Comitem Gauffredum ſibi injuſte abſtuliſſe clamabant, territi, tandemque coacti, certe inviti, guerpierunt Eccleſiam illorum poteſtati, ſpem tamen in Dei atque illorum, utpote promiſſa exinde miſericordia, ponentes quandoque quomodocunque recuperandi. Dum hac itaque expectatione penderent, & a Gervaſio filio Rotberti ac nepote Archiepiſcopi Gervaſii, qui illorum jam defunctorum heres honorem illum a Comite Gauffrido juniore patri ſuo redditum diſponere ſed potius deponere videbatur, aditum recuperandi quaererent, & auxilium vicinarum abbatiarnm Majoris monaſterii & aliarum ad recuperandam Eccleſiam implorarent, ſubintulerunt ſeſe in illam aliquantulum inconſulte monachi ſancti Martini pecunia maxima præſumentes emere, quod illi magna tentabant redimere. Qua pro re monachi ſancti Albini, cum pro ſuo damno, tum pro illorum properata, ut ita dicam, caritate contriſtati, quaſi diſcordes illis extiterunt uſque dum inquiſita exinde concordia ſit ad extremum patrata, quod iſti illis nummorum ſumma quam pro Eccleſia in principio donaverunt, mille ſcilicet quingentos ſolidos, quindecim libris relaxatis, reſtauraverunt, & Eccleſiam in capitulo ſuo anctoraverunt; ſicque in pace redierunt qui nunquam inimici fuerunt. Hoc audierunt & judicium ſubinſerti teſtes ex familia ſancti Albini, Archembaldus Praepoſitus, Bernerins Cellararius, Gauffredus, Gauffridus Lanellus, Vaslinus Infirmarius, Johannes Mariſcalcus, Rannulfus Hoſtelarius, Landricus Piſtor, Audulfus Vicarius, Johannes ſarterius, Euvrardus ſervus.

Notitia de Eccleſia de Ponte.

LItterarum memoriae commendamus & praeſenti ſcripto noſtris ſucceſſoribus indicamus qualiter Eccleſia de Ponte caſtro in epiſcopatu Nannetico ſito devenerit in dominium beati Martini Majoris monaſterii & noſtram, ejus videlicet monachorum Rodaldus quidam Miles litteratus, habens tamen uxorem nomine Oruxnem & filium tenerrimum necdum ablactatum nomine Ulricum, moriens & habi-

habitum noſtri ordinis a fratribus noſtris accipiens Eccleſiam ſupradictam cum omnibus ad eam pertinentibus beato Martino & nobis dedit, & Epiſcopum Nannetenſem Benedictum nomine ſucceſſorem Quiriaci Epiſcopi germani ſui, a quo Eccleſiam ipſam & presbyteratum ejus tenebat, quem etiam uxori ſuæ & filio loco patris & patronum relinquebat, rogavit ut auctoritate ſua eandem Eccleſiam nobis daret & concederet eamque nobis adquietare ſatageret. Sed & uxorem ſuam ſuperius memoratam rogavit ut tam ipſa quam praefatus ejus filius, cum ad ætatem veniret, eam concederent nobis. Factus ergo monachus noſter non diu vixit. Vocatus igitur ob hoc ad urbem Nanneticam Domnus Abbas noſter tunc temporis Bernardus anno dedicationis Majoris noſtri monaſterii ab Urbano Papa factae, ſuae autem ordinationis XIII. ſtatim poſt Paſcha illuc perrexit. Cujus adventu Epiſcopus vere gratia & nomine Benedictus agnito, depoſito faſtu nobilitatis humiliter acceſſit ad eum, & ibidem, id eſt in domo noſtra, inveſtivit eum de ſuperius memorata Eccleſia cum omnibus ad eam pertinentibus per Miſſalem quendam, ut praefatus Rodaldus cum multa prece rogaverat. Quod viderunt & audierunt teſtes ſubnotati, Rodulfus Archidiaconus, Alanus filius Rivallonii, Herbertus Praepoſitus, Evanus claviculus, Haſcodius de ſancto Petro. Poſt paucos vero dies perrexit inde ad memoratum caſtrum Domnus Abbas rogatu praefati Epiſcopus ſuſcepturus Eccleſiam de qua idem Pontifex eum inveſtiverat apud Nannetum, ut dictum eſt, ſicut eum Rodaldus ſaepedictus rogaverat cum eſſet proximus morti. Quem etiam idem Epiſcopus eſt e veſtigio ſubſecutus. Veniens itaque ad eandem Eccleſiam, convocata magna procerum multitudine, tradidit ipſam Domno Abbati cum omnibus ad eam pertinentibus, praeſente & hoc ipſum concedente uxore ſaepedicti. Rodaldi. Deinde rogavit ipſe Epiſcopus Domnum Abbatem ut praedictae mulieris & parvuli ejus, qui relinquebantur, curam ſibi a ſaepe nominato Rodaldo traditam ſuſcipere jam non dedignaretur, ſed eis deinceps pro ſe patrocinaretur clementer, juſtum eſſe dicens ipſos aliquid ſolatii & auxilii invenire in Rodaldi ſucceſſoribus & heredibus. Quo nolente, Barones qui convenerant Epiſcopo acclamabant. Quamvis ergo invitus ſuſcepit eorum curam ab Epiſcopo, Baronibus hoc ei conſulentibus, ſed & caeteris omnibus qui aderant, tali ſcilicet pacto ut mulierem quandiu vellet ibidem ſuſtentari faceret a fratribus noſtris qui inhibi habitaturi erant, ſi ei neceſſe foret, & puerum ex quo ablactaretur nutriri & litteris erudiri faceret, & ipſum monachum faceret; ſi tamen hoc in aetate poſitus legitima vellet, aut ſi nollet hoc, id eſt monachus fieri, veſtitu & paſtu noſtro ali eum & ſuſtentari faceret quandiu viveret ſive vellet. Cui ſecundae inveſtiturae praeſentes fuerunt teſtes iſti, Rannulfus Presbyter, Daniel dominus ejuſdem caſtri, Jarnigoius & Gauffredus & Judicalis filii ipſius Danielis, Agnes etiam uxor ejus, Paganus de Livriliaco, Bidianus de Ponte, Judicalis villicus, Bilicus liber, Daniel filius Chohardi, Haſcodius de ſancto Vitali, Helias filius David, Alanus filius ejus, & Marinita uxor ipſius, & Paganus frater ejus, Groſſinus piſcator, Rotgerius nepos Rodaldi, Guillelmus filius Ariſmeli, Gauffredus de ſancto Vitali.

Varia acta pro loco de Amanzenas.

Ex Lib. VI. Miſc. Bal. pag. 486. EGo Gerardus Engoliſmenſis Epiſcopus & ſanctae Romanae Eccleſiae Legatus praeſentibus & futuris notum fieri volo quod Bernardus Vicecomes de Comborn & Abbas Uſercenſis cum quibuſdam

An. 1116. perſonis monaſterii ſui in curiam noſtram venerunt pro controverſia quam inter ſe habebant de quadam terra quam ipſe Bernardus pro ſalute animae ſuæ monachis Cluniacenſibus dederat. Abbas autem Uſercenſis adverſus Bernardum & donum ab eo factum his utebatur rationibus, dicens quod terra illa quam Bernardus ad aedificationem faciendam praedictis monachis dederat erat de alodio ſancti Petri Uſercenſis, quod Oddo Comes de Marchia ſancto Petro Uſercenſi dederat. Aliam inſuper praetendebat rationem, dicens quod Eccleſia Trainiacenſis, in cujus parrochia illud aedificium fiebat, erat ſancti Petri Uſercenſis jus, quam quidam Presbyter monaſterio ſancti Petri Uſercenſis donavit, & poſt aliquantum temporis Umbaudus Lemovicae ſedis Epiſcopus cum conſilio Gausberti Archidiaconi & Boſonis Archipresbyteri eidem monaſterio donavit. Ad donum vero Epiſcopi aſtruendum relationem ipſius doni cartam conſcriptam protulerunt. Ad haec praedictus Vicecomes Bernardus reſpondit, dicens quod terra illa nomine Amanzenas de alodio Comitis Marchiae non erat, ſed ſuum proprium alodium ab avis & proavis eſſe aſſerebat, quod in manu fratris noſtri Euſtorchii Lemovicenſis Epiſcopi monachis Cluniacenſibus ad aedificationem faciendam dederat. Quod autem Umbaudus Lemovicenſis Epiſcopus donum Eccleſiae Trainiacenſis eis feciſſet ſe omnino ignorare dicebat. His itaque auditis utriuſque partis rationibus, una cum venerabilibus fratribus & coëpiſcopis noſtris Lemovicenſi, Petragoricenſi, Agennenſi canonica auctoritate judicavimus quod Bernardus praedictus Vicecomes Comiti Marchiae, ſi ab eo impeteretur infra quadraginta dies ab eo die quo judicium factum eſt de alodio quod per donum Comitis Marchiae Uſercenſes monachi optinere nitebantur, quantum exigeret ratio reſponderet. Et quia carta quam ſuper dono Umbaldi Epiſcopi de Eccleſia Trainiacenſi protulerant canonicam firmitatem non habebat, cum praedictis Epiſcopis judicavimus ut infra eoſdem quadraginta dies duos legitimos teſtes producerent qui rationabiliter probarent ſe vidiſſe & audiſſe quod praefatus Epiſcopus Trainiacenſem Eccleſiam cum conſilio praedicti Gausberti Archidiaconi & Boſonis Archipresbyteri monachis Uſercenſibus dediſſet, interim vero monachi Cluniacenſes terram illam quam Bernardus Vicecomes eis dederat quiete tenerent & aedificarent. Interfuerunt autem huic noſtro judicio praedicti fratres Epiſcopi & aſſenſum praebuerunt, Ildebertus, Geraldus, Lemovicenſes Archidiaconi, Arnaldus Guillelmi, Guillelmus de Nanclars, Petragoricenſes Archidiaconi, Gaufridus Agennenſis Archidiaconus, Petrus Engoliſmenſis Praecentor, Eſdradus, Julianus, Raimundus Engoliſmenſes Canonici, Helias de Gimello & Rennulfus de Garait Lemovicenſes Archipresbyteri, & multi alii venerabiles clerici. Et ut hoc noſtrum judicium firmius & certius habeatur & teneatur, propria manu noſtra ſubſcripſimus & ſigillo noſtro muniri fecimus. Ego Girardus Engoliſmenſis Epiſcopus & ſanctae Romanae Eccleſiae Legatus ſubſcripſi. Actum eſt autem hoc judicium in Petragoricenſi epiſcopatu, caſtello quod Exidolium vocatur, anno incarnati verbi MCXVI. indictione VIII. regnante Lodovico Rege Francorum.

EGo Mauricius Abbas Solemniacenſis univerſis An. 1116.
ſanctae Eccleſiae filiis praeſentibus ſcilicet & futuris notum fieri volo quod Bernardus Vicecomes de Conborn dedit Ventiodorenſi monaſterio & monachis Cluniacenſibus in ipſo monaſterio Deo ſervientibus & ſucceſſoribus eorum quandam ſilvam quae Amanzenas appellatur ut eam quiete & inconcuſſe perpetuo poſſiderent & in ipſa ſilva Eccleſiam ſeu monaſterium aedificarent. Hoc autem donum fecit ipſe Bernardus conſilio & aſſenſu Domini noſtri Euſtorgii Lemovicenſis Epiſcopi & clericorum ſuorum me praeſente, qui ſuſcepit donum praedictae ſilvae ad opus Ventiodorenſis monaſterii de manu Bernardi, & Philippus Prior ejuſdem monaſterii ſuſcepit illud donum de manu Epiſcopi. Et quia praedicta ſilva in parrechiis Eccleſia-

rum

rum ſancti Hilarii de las Corbas & ſancti Martini de Trainaco & Eccleſiae de Comberet ſita eſt, quae ſunt de jure monaſterii noſtri, quas etiam Bernardus Vicecomes de nobis habet & anteceſſores ſui de noſtris habuerunt, nos religionis intuitu & reverentia Cluniacenſis Eccleſiae inducti quicquid de jure noſtro & Eccleſiarum monaſterio noſtro pertinentium intra fines praenominatae ſilvae continebatur, totum ex integro Ventiodorenſi monaſterio & fratribus ibidem Deo ſervientibus donavimus & ut in perpetuum pacifice & tranquille poſſiderent & ibi Eccleſiam ſeu monaſterium aedificarent conceſſimus. Praeterea donavimus ſaepedicto Ventiodorenſi monaſterio Eccleſiam ſancti Martini de Trainiaco cum omnibus ad eam pertinentibus, videlicet decimis, primitiis, ſepulturis, & oblationibus, & capellis, necnon etiam cum aliis poſſeſſionibus & beneficiis & poſſeſſionibus ad altare ejuſdem Eccleſiae pertinentibus, ut ea de fevalibus adquirant, & adquiſita auctoritate & conceſſione noſtra & fratrum noſtrorum ſine intermiſſione poſſideant. Hæc itaque dona conſilio venerabilium fratrum noſtrorum Petri Prioris noſtri & Præpoſiti nomine Petri de Cevena & Bernardi Praepoſiti ſanctae Crucis & Bernardi Praepoſiti ſanctæ Fauſtæ de Brivazac & communi conſilio aliorum monachorum noſtrorum ſolemniter in capitulo noſtro fecimus, quæ ſuſcepit de manu noſtra Philippus Ventiodorenſis monaſterii Prior. Et ut haec dona fideliter ei & ſuis ſucceſſoribus illibata conſerventur, ego Mauricius Abbas & omnes fratres noſtri qui in ipſo Capitulo aderant ipſi Philippo oſculum pacis præbuimus. Interfuerunt autem huic donationi atque conceſſioni Stephanus de Rivo Chaucidos, Petrus de Nobiliaco, Geraldus Lemovicis, Gaufredus de Vijano, Guantelmus de Cevena, Bernardus de Brivazac, Ugo de Cella Sollempniacenſes monachi. Cum Philippo Priore praeſentes adfuerunt Ugo de Lavarzino, Johannes Capellanus de Petrabuferia, Aimericus de Sollempniaeo Diaconus. Petrus Montolis famulus ipſius Philippi, Petrus Andreæ famulus Ugonis de Lavarzino, & tota congregatio Sollempniacentium fratrum. Ut autem haec donatio atque conceſſio firma ſemper & illibata permaneat, praeſentem cartam propria ſubſcriptione ſubter firmavimus & noſtro ſigillo muniri fecimus. Facta eſt autem haec carta Solemniaci anno incarnati verbi milleſimo centeſimo decimo ſexto, indictione nona, tempore Domini noſtri Papæ Paſchalis, regnante Lodovico Rege Francorum, XV. Kal. Maji. Ego Mauricius Abbas Sollempniacenſis propria manu ſubſcripſi. Ego Petrus Praepoſitus Sollempniacenſis propria manu ſubſcripſi. Ego Gaucelmus Sollempniacenſis Eleemoſinarius ſubſcripſi. Ego Bernardus Sollempniacenſis Cellerarius ſubſcripſi.

An. 1116. GErardus Engoliſmenſis Epiſcopus & ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Legatus Pontio eximio & merito venerabili Cluniacenſi Abbati & fratribus ſibi a Deo commiſſis eorumque ſucceſſoribus in perpetuum. Ex relatione dilecti filii noſtri Philippi Ventiodorenſis cellæ Prioris & ex lectione cartarum pro certo cognovimus ipſum cum dilectis fratribus Mauricio Sollemniacenſi Abbate & Capitulo Sollemniacenſis ſollemniter concordiam feciſſe de Eccleſia ſancti Martini de Trainiaco & omnibus ad eam pertinentibus & de ſilva quæ Amanzenas vocatur, vobiſque & veſtris ſucceſſoribus jus quod Sollemniacenſe monaſterium in prædicta Eccleſia atque in ſilva donatione principum & conceſſione Lemovicenſium Epiſcoporum habebat ſeu antiquitus habuerat donaſſe atque in perpetuum conceſſiſſe. Et quia nos apoſtolicæ ſedis ſollicitudinem gerimus & concordiam monaſteriorum & religioſorum locorum diligere debemus, prædictam donationem atque conceſſionem laudamus atque apoſtolicæ ſedis auctoritate confirmamus, ut deinceps & vos veſtrique ſucceſſores quiete & pacifice perpetuo habeatis atque poſſideatis. Et ut hæc noſtra conceſſio ſeu confirmatio firmior & certior permaneat, propria manu noſtra ſubſcripſimus & ſigillo noſtro muniri fecimus. Ego Girardus Engoliſmenſis Epiſcopus & ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Legatus ſubſcripſi. Datum Engoliſmae anno incarnati verbi MCXVI. indictione VIIII. regnante Lodovico Rege Francorum.

UNiverſis praeſentibus & futuris notum fieri volumus quod ego Bernardus Vicecomes & Archembaldus filius meus Deo & beato Petro Apoſtolorum principi & Cluniacenſi Eccleſiae pro ſalute animarum noſtrarum dedimus boſcum qui Amanzenas nominatur. Hunc autem boſcum ita dedimus ut Ventiodorenſe monaſterium ipſum ſemper quiete & inconcuſſe in perpetuum habeat atque poſſideat: Boſcum ſiquidem a nobis Cluniacenſi Eccleſiae & Ventiodorenſi monaſterio datum ex una parte terminat via quae extenditur a Pauliaco uſque ad Culturas, & ex altera parte via quae deſcendit a Culturis uſque ad Cooz. Quicquid vero intra praedictas vias continetur, quod ego & filius meus Archembaldus in dominio habebamus, in dominio Cluniacenſis Eccleſia & Ventiodorenſe monaſterium integre poſſideat. Pari quoque tenore conceſſimus ut quicquid in praedicto boſco quilibet fevales de nobis habebant a monachis Ventiodorenſibus haberent. Quod autem jam dederant vel daturi erant Cluniacenſibus fratribus illud totum conceſſimus, & ut Ventiodorenſes monachi ſine interruptione poſſiderent auctorizavimus. Quicquid itaque infra praeſcriptas vias habetur, de quocunque manſo, de quacunque bordaria ſit, Cluniacenſibus fratribus & Ventiodorenſi monaſterio a nobis donatum eſſe nullus fidelium dubitet. Haec omnia fecimus conſilio & aſſenſu Domini noſtri Euſtorgii Epiſcopi Lemovicenſis & clericorum ſuorum apud Tutelenſe coenobium. Poſtea vero eadem dona fecimus apud Ventiodorum in manu patris noſtri domni Poncii venerabilis Cluniacenſis Abbatis. Donationi apud Tutelenſe coenobium factæ interfuerunt Euſtorgius Lemovicenſis Epiſcopus, Ebalus Abbas Tutelenſis, Mauricius Abbas Solemniacenſis, Geraldus Abbas Bellilocenſis, Aimericus de Jovignac Archidiaconus, Helias de Gimel Archipresbyter, Ramnulfus de Garric, Philippus Prior, Ademarus monachus, & alii complures tam clerici quam laici. Donationi vero apud Ventiodorum factae in manu domni Poncii Abbatis Cluniacenſis interfuerunt Amblardus Abbas Lemovicenſis, Philippus Prior, Ademarus monachus, Helias de Gimello, Ugo de Lavarzino, & multi alii. Factum eſt autem primum donum apud Tutelam anno incarnati verbi MCXVI. indictione VIIII. Secundum autem donum apud Ventiodorum actum eſt anno incarnati verbi MCXVII. indictione VIIII. domno Paſchali Papa catholicam Eccleſiam gubernante, Lodovico Rege Francorum regente, Leodegario Archiepiſcopo Bituricenſi Eccleſiae praeſidente. An. 1116.

Notitia de controverſia quae erat inter Abbatem Uſercenſem & Priorem Ventedernenſem propter locum de Manzenas

NOtum ſit omnibus tam praeſentibus quam futuris quoniam inter Abbatem Uſercenſem & Philippum monachum Cluniacenſem, qui eo tempore obedientiam tenebat juxta caſtellum Ventedern, orta eſt controverſia ſuper quandam poſſeſſionem, ex utraque parte taliter Satita. Cum apud Tutelenſe coenobium Epiſcopus Lemovicenſis eſſet, & Bernardus Vicecomes terram quam dicebat ſui juris eſſe, quae modo novo nomine vocatur Manzenas, pro anima ſua Philippo & loco Cluniacenſi vellet dare, An. 1116. Bernardus Vicecomes Combernenſis.

for-

forte monacho Uſiarcenſi Geraldus & Archidiaconus ejus terrae hoc audientes, qui ad conventum Epiſcopi convenerant, canonice calumniati ſunt in praeſentia Euſtorgii Epiſcopi & * G. Tutelenſis Abbatis & Archipresbyteri Heliae & multorum tam clericorum quam laicorum. Dicebant enim Comitem de Marchia hanc terram monachis Uſercenſibus donaſſe in manu Geraldi Abbatis, itemque hanc terram infra terminos eſſe parrochiae de Trainiaco, quam Eccleſiam eiſdem conceſſerat Humbaldus Epiſcopus ſub manu ipſius Abbatis, teſtimonio monachorum, qui hoc poſtea multis in locis teſtati ſunt in praeſentia plurimorum temporibus & cauſis aut poſcentibus. Praeterea hanc donationem quam Odo fecerat fecit Comitiſſa Adalmodis & ejus filius Boſo Odonis ſucceſſor. Et dum poſtea ſuper hoc eodemque negotio placitum ageretur, venire voluerunt ut teſtimonium perhiberent ſi Bernardus Vicecomes auctorem & ſecuritatem eis praeberet. Et in illo loco hujus placiti idem modo ſuper donum Humbaldi Epiſcopi teſtimonium proferre praeſto fuerunt. Dumque adhuc ceteriſque partibus reclamantibus Epiſcopus diem cauſae definiendae dediſſet, Philippus ſe Legato praeſentans dixit quia rectum in hoc fuerat conſuetum & ab Abbate Solemniacenſi eam terram impetraverat, quam ſibi idem Abbas alodum ſuum aſſerebat, quibuſdam cartis fraudulenter compoſitis & mendaciter ſcriptis. Quae falſitas prudentiam Euſtorgii Epiſcopi latere non potuit, qui & ſcriptorem falſitatis & cartam mendoſam & donaria ſuper hoc facta & promiſſa diligenter inquiſivit & cognovit. Legatus vero Philippi verbis adquieſcens Epiſcopo Euſtorgio ſub ſigillo ſcriptum adſignavit ut quiete terram illam quam Philippus injuſte petebat dimitteret & concederet. Cumque Epiſcopus utriſque partibus, ut diximus, reclamantibus judicium facere canonicum laboraret, Philippus vero forte hoc tale ſcriptum Epiſcopo praeſentavit. Quod Epiſcopus admirans & ſtupens legit conquerens ſuper Philippo, qui & ante inceptum judicium ſcripta Domni Legati reddere diſtulerat & ſine ſuo aſſenſu furtim ad Legatum concurrerat. Sicque Epiſcopus ira commotus de loco judicii ſurrexit. Abbas tamen Aldebertus Uſercae & Archidiaconus A. eandem quam prius calumniam facere non deſtiterunt. Interea de his pene omnibus quae ſupra retulimus in manu Domni Legati fuit placitum apud Exidolium, in quo affuit Domnus Euſtorgius Epiſcopus cum ſuis Canonicis & Abbas Uſercae cum monachis necnon Ademarus Vicecomes Lemovicae civitatis cum ſuis Baronibus. Utrarumque cauſarum rationibus canonice perſpectis, ſcilicet de Eccleſia aliiſque terris, & legitimo facto judicio, duobuſque modis prolato, atque Philippo ſcriptis commiſſo ut intra ſexaginta dierum numerum fuiſſet expletum. Omnia vero haec monachi Uſercenſes parati fuerunt exequi, & teſtes vivos adhibuerunt, qui donum Eccleſiae viderunt & audierunt & Marchiae Comitem, qui ſua dona vel avunculi teſtificatus eſt & adhuc teſtificatur, adduxerunt. Super haec autem omnia quae diximus adhuc Philippus & Ademarus monachi Ventederni ſancti Petri Uſercenſibus terram injuſte poſſident & inibi Eccleſiam aedificant & in cimiterio ejuſdem Eccleſiae, quod ipſi male ſignaverunt mortuos homines mandant. Praeterea Bernardus Vicecomes, monente Ademaro de Laubiis, indixit Domno G. Epiſcopo ad ſanctum Marcellum de ſupradictis cauſis; in quo placito Abbas Uſercae in ſuis teſtibus affuit. Ademarus Laubiis vero fuit, ſed dedignatus huic negotio nullum reſponſum reddidit.

* *Lex Eboli. vide ſupra pag. 66.*

Geraldus Epiſcopus Engoliſmenſis.

De Abbatis Uſercae ac Philippi placito quod inter ſe habebant de Manzanas & de ceteris donis ſit notum omnibus quod ita fuit determinatum apud Exidolium in Domni Legati praeſentia caeterorumque Baronum legitimis judicibus ut quantum alodi ſancti Petri Uſercenſis intra parrechiam Trainiaci & Chambaret atque ſancti Hilarii de las Corbas terminos Abbas haberet ac veris teſtibus potuerit approbare, jure perpetuo poſſediſſet & de injuſtitia quam pertulerat rectum accepiſſet. De Eccleſiis vero, ſi ante quam Philippus in ea parrechia habitaſſet Uſercenſes Abbates de eiſdem Eccleſiis dona ab Epiſcopis legitime accepiſſent & inveſtituram inde habuiſſent, nullo modo Philippus vel alius pro eo divinum officium inibi percelebraſſent. Poſt aliquantum vero temporis affuit Domnus Poncius Abbas Cluniacenſis apud Loberciacum; ibique humiliter conventus Geraldi Prioris Uſercenſis ac Ademari Vicecomitis voce ſuper injuſtitia Philippi ac Ademari Laubiae de perſonatis querimoniis, eoſque inibi vocavit, & manus eorum in manu memorati Prioris poſuit, eiſque obedienter praecepit quatinus judicium quod Domnus Legatus de ſupradictis rebus Exidolio fecit Uſercenſium monachis exequantur.

OLLEGARII ARCHIEPISCOPI

Tarraconenſis epiſtola ad Raimundum Epiſcopum Auſonenſem ſuffraganeum ſuum, qua ejus conſultationi reſpondet.

OLlegarius Dei gratia Tarraconenſis Archiepiſcopus venerabili fratri Raimundo Auſonenſi Epiſcopo ſalutem. De juvene illo ſuper quo me conſuluiſtis ut vobis conſulerem, qui puer puerum ludens ludentem impedivit ad caſum quod caput frangeretur, hoc nobis reſpondendum videtur. Quoniam ille vulneratus poſtmodum, ut fertis, convaluit, & poſt dies non multos in languorem recidens, defunctus eſt, rem quidem dubiam certa determinare ſententia minime poſſumus. Ambiguum namque videtur utrum ex occaſione vulneris, aut ex incuria, aut ex alio aliquo, ut aſſolet, accidenti recidivus eum languor oppreſſerit. Verum quoniam beati Auguſtini & aliorum doctorum conſilia nos edoceant talia incerta in meliorem ſemper partem interpretari debere, de confidentia Dei, cujus miſericordia melior eſt ſuper vitas, praeſumentes, hunc bonae indolis juvenem laudamus in Eccleſia Dei ad minores gradus poſſe provehi. Si vero laudabilis vita & honeſta morum converſatio cum aetate proficiens ipſum canonico tempore acceptabilem commendaverit, ſacros nihilominus gradus mediante Dei gratia ſortiri poterit.

Ex L. II. Miſc. Bal. pag. 197.

Circa an. 1124.

Ollegarius Archiepiſcopus ſubſcripſi.

Raimundus Dei gratia Auſonenſis Epiſcopus.

Similes puerorum ludentium hiſtorias vide apud Gratianum diſt. 50. *cap.* 37. Clerico: *in prima collectione Decretalium Innocentii III. compoſita a Raynerio monacho Pompoſiano tit.* 34. *& in tertia collectione cap.* 5. *De homicidio.*

PLACITATIO

inter abbatem Lanzonem ſancti Michaelis ad Moſam & Abbatiſſam Ioviniaci.

IN nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti. Rerum geſtarum ſeries litteris idcirco ſcribenda mandatur quatinus ad poſterorum notitiam veritas factorum, nulla falſitate intercedente, perveniat. Eapropter controverſiam quae inter Abbatiſſam Joviniacenſem Haduidim & Lanzonem Abbatem ſancti Michaëlis, qualiter mota eſt & terminata concordia, ego quidem Centius Scrinarius de quarta decima regione trans Tyberim ſtilo & memoriae commendanda ſuſcepi, ſicut mihi a venerabilibus Willelmo Praeneſtino & Matthaeo Albanenſi Epiſcopis, necnon Johanne Crementi de titulo ſancti Chryſogoni, & Gerardo de titulo ſanctae crucis, & Huberto de titulo ſancti Clementis, atque Gregorio Diacono ſancti Angeli Cardinalibus injunctum eſt. Quae quidem quaeſtio quemadmodum inferius legitur ſic coepta & finita eſt. Clamavit ſiquidem Joviniacenſis Abbatiſſa ſuper Eccle-

Ex L. IV. Miſc. Bal. pag. 454.

An. 1128.

cleſiam de Spiregio ante Dominum Alberonem Meteuſem Archidiaconum, in cujus parrochia praedicta Eccleſia eſt, & ad cujus judicium ſpectat, adverſus Abbatem ſancti Michaëlis, quod Eccleſiam illam a Joviniacenſi monaſterio prius poſſeſſam injuſte abſtulerit & retinebat. Abbas e contra reſpondit ſe eandem Eccleſiam nemini abſtuliſſe, ſed in illam legitime, dono ſcilicet Comitiſſae Sophiae, & conceſſione dioceſani Epiſcopi, introiſſe. Quid plura? Data eſt a praedicto Archidiacono judicii dies. Convenerunt utrinque. Clamavit itidem prolocutor Abbatiſſae, & dixit ſe poſſediſſe Eccleſiam illam, & injuſte ſibi ablatam fuiſſe, ſeſeque teſtibus ut mandaretur probare paratam. E contra Abbas, Non abſtuli, inquit, eam tibi, ſed dono Comitiſſae Sophiae, proprii etiam Epiſcopi aſſenſione in eam legaliter introivi, eandemque Eccleſiam cum omnibus ad eam pertinentibus uno & quadraginta annis ſine legitima interruptione poſſedi. Hujus negotii actioni ſive diſcuſſioni interfuit Stephanus Metenſis Epiſcopus. Interfuerunt etiam Abbates, Bertrannus ſancti Arnulfi, Herbertus ſancti Simphoriani, Theduinus Gorzienſis Abbas, & Abbas Rodulfus ſancti Petri de Monte, cum multis aliis ſacerdotibus & clericis. Electi ſunt judices. Gislebertus, Albertus, Bartholomaeus. Quaeſitum eſt a partibus utrum aliquid amplius dicere haberent. Reſponderunt ſe nihil amplius habere. Itum eſt in partem. Judicatum eſt ut ſi Abbas probare poſſet duobus idoneis teſtibus ſeſe praeſcriptionem temporis, id eſt, unius & XL. annorum, inconcuſſam habere, nullam ſuper hoc pati debere alterius inquietudinem. Cum autem ſententia proferri deberet, Abbatiſſa indignando receſſit, & miſſo fratre ſuo Alberto Primicerio Virdunenſi ſedem apoſtolicam appellavit, nullum tamen gravamen quod pateretur inſinuans, neque adverſus quem appellaret, ſed neque diem ullum appellationis indixit. Poſtea tamen eadem Abbatiſſa ad Dominum Papam querimoniam ſuam depoſitura pervenit. Vocatus eſt & Abbas. Data eſt dies Dominica mediae quadrageſimae, qua cantatur *Lætare Jeruſalem*. Proceſſerunt partes. Unaquaeque jus ſuum in medium protulit. Cum autem utraque pars eaſdem quas apud Archidiaconum pro ſe rationes protulerit, quaeſitum eſt utrum novas aliquas allegationes haberent. Reſpondit Abbatiſſa de annis quos ſibi Abbas praefixerat XVIII. quibus Eccleſia ſua vacaverat, & quatuor quibus ipſa clamaverat ſeſe velle ſubtrahere; & hoc ſe probare teſtibus, ſi judicaretur, aſſeverabat. Praeterea privilegia Romanorum Pontificum, Urbani ſcilicet & Paſchalis, quae praedictam Eccleſiam confirmabant ſuo monaſterio, praetendebat. Quaeſitum eſt etiam ab ea ſi de interruptione illa & annis quos inutiles Eccleſiam ſuam habuiſſe dicebat in conſpectu praedicti Archidiaconi & conſtitutorum judicum fecerat mentionem, vel ſi tempore quo privilegia facta ſunt Joviniacenſe monaſterium praedictam Eccleſiam poſſidebat. Quae reſpondit, neque annorum ſe mentionem feciſſe, ſiquidem credebat ſolum hoc quod aliquando poſſederat, ſibi & Eccleſiae ſuae poſſe ſufficere, ſed neque cum privilegia facta ſunt, monaſterium ſuum in illius Eccleſiae poſſeſſione fuiſſe dicebat. Quae omnia poſtquam Dominis Epiſcopis & Cardinalibus plenius intimata ſunt, videlicet quomodo Mettis cauſa ventilata eſt & judicata, quid etiam hic in praeſentiarum Abbatiſſa ſuperaddere voluit, tunc demum viſum eſt Dominis Epiſcopis & Cardinalibus praedictum Archidiaconum ſecundum audita ſatis canonice proceſſiſſe. Veruntamen quoniam judicium quadam parte imperfectum remanſit, viſum eſt Domino Papae cauſam eandem concordia potius quam judicio terminandam. Unde praedictis Epiſcopis & Cardinalibus praecepit ut ad pacem inter eos componendam elaborarent. Qui in partem ſecedentes, & cauſam totam diligentius indagantes, cognito etiam quod Abbatiſſa nullam in eadem Eccleſia requirenda juſtitiam haberet, laboribus mulieris & expenſis potius quam juſtitiae conſulentes, laudaverunt ut Dominus Abbas monaſterio Joviniacenſi viginti libras Cathalaunenſis monetae terminis ſtatutis perſolveret. Abbatiſſae autem praeceperunt ut Eccleſiam eandem, & omnia quae ad ipſam pertinent, in manus refutaret Abbatis: quod & factum eſt. Quibus omnibus ego Cencius ſanctae Romanae Eccleſiae Scrinarius interfui, & ſicut a praedictis Dominis & Cardinalibus mihi praeceptum eſt, ſtilo & memoriae per hoc publicum inſtrumentum retinenda mandavi. Actum eſt hoc in palatio Lateranenſi coram Dominis Epiſcopis & Cardinalibus, Willelmo Praeneſtino, Matthaeo Albanenſi, Johanne de titulo ſancti Chryſogoni, Gerardo de titulo ſanctae crucis, Huberto de titulo ſancti Clementis, & Gregorio Diacono ſancti Angeli, anno dominicae incarnationis MCXXVIII. temporibus Domini Honorii ſecundi Papae, pontificatus ejus anno quarto, menſis Martii die ultima, Indictione ſexta. Huic concordiae interfuerunt iſti, Mainerius Trevirenſis Archiepiſcopus, Henricus Tullenſis Epiſcopus, Albero Primicerius Metenſis, Hugo magiſter, Godefridus Trevirenſis, Seroardus Archipresbyter Metenſis, Rodulfus de Tudinio, Stephanus Cantor Virdunenſis, Rodulfus magiſter, Rodulfus presbyter, Petrus miles frater ejus, Vvarnerus de Nonſart, Roricus Tullenſis, Herbertus ſcholaſticus ſanctae Mariae Magdalenae.

PRIVILEGIUM

INNOCENTII PAPÆ II.

De prædicta Eccleſia Tyriaci.

INnocentius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio Lanzoni Abbati ſancti Michaëlis ejuſque ſucceſſoribus regulariter ſubſtituendis in perpetuum. Quae ad pacem Eccleſiarum ſunt debemus paterna proviſione ſtatuere & earum quieti atque utilitati ſalubriter providere. Proinde, in Domino dilecte fili Lanzo Abbas, deciſionem controverſiae quae inter te & Haduidem Juvinienſem Abbatiſſam pro Eccleſia de Tyrcio in praeſentia venerabilium fratrum noſtrorum bonae memoriae Vvillelmi Praeneſtini, Matthaei Albanenſis Epiſcoporum, necnon Johannis Cremenſis tituli ſancti Chryſogoni, Gerardi tituli ſanctae crucis, Huberti tituli ſancti Clementis Presbyterorum Cardinalium, & noſtra ante aſſumptum apoſtolatus officium rationabiliter facta eſt, auctoritate apoſtolica confirmamus & ratam atque inconcuſſam futuris temporibus manere decernimus, & perpetuum ſilentium ſuper hoc eidem Abbatiſſae ejuſque ſucceſſoribus indicimus, atque juxta ea quae ab eiſdem Epiſcopis & Cardinalibus exinde ſtatuta ſunt, ut praefata Abbatiſſa a calumnia quam pro jam dicta Eccleſia de Tyrcio veſtro monaſterio inferebat omnimodis conquieſcat, eundemque locum cum ſuis appendiciis veſtrum monaſterium quiete poſſideat, praeſenti ſanctione ſtatuimus. Nulli ergo hominum liceat te vel ſucceſſores tuos ſuper hac noſtra confirmatione temere perturbare aut aliquam vobis exinde diminutionem vel contrarietatem inferre. Si quis autem auſu temerario contra haec venire praeſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus incurrat, & excommunicationi ſubjaceat quouſque a ſua praeſumptione reſipuerit & congrue ſatisfecerit. Amen. Amen. Amen. Data Laterani per manum Aimerici ſanctae Romanae Eccleſiae Diaconi Cardinalis & Cancellarii XII. Kal. Maii, Indictione II. incarnationis dominicæ anno MCXXXIX. pontificatus vero Domini Innocentii Papæ II. anno X.

ACTA CONCORDIÆ INITÆ

Inter Canonicos Ruthenenſes & Monachos Maſſilienſes ſuper Eccleſia ſancti Amantii & ſepultura Civium Ruthenenſium.

Ex L. II. Miſc. Bal. pag. 216. An. 1140. SUper altercatione quae inter Canonicos Ruthenenſes & monachos Maſſilienſes pro Eccleſia ſancti Amantii & ſepultura civium Ruthenenſium jamdiu ventilata fuerat, hujuſmodi concordia communi aſſenſu utriuſque partis interveniſſe dinoſcitur. In primis praefati monachi poſſidentes Eccleſiam beati Amantii, cujus Eccleſiae poſſeſſio confirmata eſt & jam in praeſenti epiſcopali donatione facta communi aſſenſu Clericorum Ruthenenſium, ipſi quidem monachi debent perſolvere pro eadem Eccleſia Canonicis Ruthenenſibus in feſtivitate Apoſtolorum Petri & Pauli annuum cenſum viginti ſolidorum Ruthenenſium, ſalva nimirum in eadem Eccleſia Ruthenenſis Epiſcopi debita reverentia. Pactum eſt etiam inter Petrum venerabilem Abbatem Maſſilienſem & Clericos Ruthenenſes coram Epiſcopo ut omnium Eccleſiarum pertinentium ad alodium beati Amantii, quae acquiſitae fuerunt ab anno incarnationis Domini milleſimo centeſimo vigeſimo, vel deinceps acquiri poterunt, habeant Maſſilienſes medietatem, alteram vero medietatem Canonici Ruthenenſes; excepta Eccleſia ſancti Auſtremonii, pro qua praedicti monachi debent dare annuatim Eccleſiae Ruthenenſi duas libras albi incenſi donec præfati Clerici Boadonenſem Eccleſiam poſſint acquirere, vel aliam aequivalentem, niſi ea poterit acquiri. Praeterea Ruthenenſi Epiſcopo praeſente una cum Hugone Comite concorditer actum eſt inter praetaxatos monachos & Clericos ut iidem Canonici haberent liberam facultatem ſepeliendi circa matrem Eccleſiam Epiſcopos & Archidiaconos necnon etiam univerſos quicunque canonico habitu ſuſcepto vitam finirent, ita tamen ſub diſtinctione, ut ſi aliquis in extremitate vitae canonicum habitum poſtularet, ipſi Canonici per proprium nuntium conveniant Capellanum ſancti Amantii, vel eo abſente quemlibet Clericorum ejuſdem Eccleſiae, quatinus aliquis eorum ad hoc infirmum adiret, ut eo praeſente canonicum habitum ſuſciperet. Si vero, legatione audita, aliquis eorum illuc ire differret, haberent iidem Canonici liberam facultatem imponendi canonicum habitum infirmo & eum mortuum ſepelire; ita nimirum ut Eccleſia beati Amantii obtineat debitum beneficium, ſecundum voluntates infirmorum, omnium quidem qui in infirmitate canonicum habitum ſuſceperint; converſos quoque qui dimiſſa proprietate ad eos venirent, necnon etiam mulieres Deo devotas poſt promiſſionem caſtitatis & obedientiae relicta proprietate, ſimili modo ſepulturae traderent. Alios autem univerſos in cimiterio ejuſdem beati Amantii ſepeliendos eſſe non dubitatur. Praeterea ſciendum eſt quod his quae per Maſſilienſes ſive per Canonicos Ruthenenſes ab apoſtolica ſede impetrata fuerant, quibus huic inſtrumento derogari poſſet; favore hujus tranſactionis ab utraque parte penitus renuntiatum eſt.

Ego Bernardus hoc inſtrumentum ſcripſi XV. Kal. Madii, incarnationis dominicae anno milleſimo centeſimo quadrageſimo.

S. Domini Ademarii Epiſcopi. Ego Petrus Abbas Maſſilienſis ſubſcripſi. S. Guillelmi Prioris de canonica. Ego Guillelmus Prior ſancti Leontii. Ego Guillelmus Archidiaconus. Ego Hugo Archidiaconus ſubſcripſi. Ego Deuſdedit Prior ſancti Amantii. Ego Willelmus Praepoſitus ſubſcripſi. Ego Guillelmus Prior Amiliavenſis ſubſcripſi. Ego Petrus de Montoliu ſubſcripſi. Ego B. de Belcaſtel ſubſcripſi.

Bulla Lucii II. Papæ confirmantis ſuperiorem tranſactionem.

LUcius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio Petro Maſſilienſi Abbati ejuſque ſucceſſoribus regulariter promovendis in perpetuum. An. 1144. Æquum & rationabile eſſe dinoſcitur ut qui ad Eccleſiarum regimen aſſumpti ſumus, eas & a pravorum hominum nequitia tueamur & ipſarum quieti atque utilitati auxiliante Domino ſalubriter providere curemus. Quamobrem, dilecte in Domino fili Petre Abbas, tuis juſtis poſtulationibus clementer annuimus, & Eccleſias quas canonice poſſideris, videlicet Eccleſiam ſancti Amantii, quae in Ruthenenſi ſuburbio ſita eſſe dinoſcitur, & Eccleſiam ſancti Auſtremonii de Sales, cum Capellis & omnibus ad ipſas Eccleſias pertinentibus, ſub apoſtolicae ſedis protectione ſuſcipimus, atque tibi tuiſque ſucceſſoribus & per te Maſſilienſi monaſterio praeſentis privilegii pagina confirmamus. Praeterea conventionem quae inter te & venerabilem fratrem noſtrum bonae memoriae Ademarum ejuſdem urbis Epiſcopum & Canonicos utriuſque partis voluntate atque convenientia rationabiliter facta eſt & ſcripto firmata, auctoritate apoſtolica roboramus & futuris temporibus ratam & inconvulſam perpetuo manere decernimus. Sed nec alicui liceat in praefatam Eccleſiam ſancti Amantii interdicti ſententiam promulgare quandiu tu vel ſucceſſores tui aut fratres tui a ſede apoſtolica evocati de objectis tibi querelis juſtitiam facere ac recipere coram Romano Pontifice fuerint parati. Statuimus ergo ut nulli omnino hominum liceat te vel ſucceſſores tuos ſuper iis infeſtare aut vobis exinde aliquam contrarietatem vel moleſtiam inferre. Si qua vero eccleſiaſtica ſaeculariſve perſona, hanc noſtrae conſtitutionis paginam ſciens, contra eam venire tentaverit, ſecundo tertiove commonita ſi non praeſumptionem ſuam congrua ſatisfactione correxerit, poteſtatis honoriſque ſui periculum patiatur, & a ſacratiſſimo corpore & ſanguine Dei & Domini redemptoris noſtri Jeſu Chriſti aliena fiat, atque in extremo examine diſtrictae ſubjaceat ultioni. Conſervantes autem haec omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus & noſtram gratiam conſequantur. Amen. Amen. Datum Laterani per manum Baronis Capellani & ſcriptoris IIII. Kal. April. Indictione VII. incarnationis dominicae anno milleſimo centeſimo quadrageſimo quarto, pontificatus vero Domini Lucii ſecundi Papae primo.

Epiſtola Thomae quondam Abbatis Maurigniacenſis ad ſanctum Bernardum Abbatem Clarevallenſem.

Ex Lib IV. Miſc. Bal. pag. 459. DOmino dilectiſſimo & in Chriſti viſceribus honorando Bernardo Dei gratia Clararum vallium Abbati Thomas ſuae ſanctitatis ſervus & filius ſalutem. Veſtri loci nomen veſtrae & ſub ſignis veſtris militantium congruit actioni. An. 1144. Lucetis enim in medio nationis pravae atque perverſae veluti magna luminaria, in mundo verbum vitae continentes, & habitatis in convallibus quae frumento illo abundant quod miſit Deus in Jacob & cecidit in Iſrael. Haec intuens, fiduciam concepi ſcribendi celſitudini veſtrae modicus homo & abjectus in domo Dei, de commotione mea, quam patior licet invitus, ſanctitatis veſtrae repoſcens antidotum. Cauſa autem haec eſt. Albericus, vir apoſtolicus, Epiſcopus Oſtienſis, cum ſub Romanae legationis officio Gallias circuiret & perambularet terram miracula faciendo, de quorum multitudine & magnitudine reticemus, Macharium * nepotem ſuum, laeſae opinionis hominem, corpore pinguem, corde duplicem, ore bilinguem, de nova parvaque & paupere abbatia in antiquam, magnam, & divitem ſancti Bene-

* Vide to. IV. Ducheſnii pag. 385. 87.

dicti

dicti abbatiam tranſpoſuit, inaudita hac conventione interpolita, ne Cluniacenſis ordo mihi intromitteretur, neve quiſquam de fratribus illis ad aliquem locum Cluniaco ſubditum mitteretur. Cui hoc mortiferum ſimoniacae haereſeos venenum non olet, profecto dono caret diſcretionis, & ſpiritualium uarium foetidiſſimo abundat polypo. Quid enim hoc eſt niſi vendere religionem, juſtitiam, veritatem, & non ingredi per oſtium? Putans igitur Epiſcopus quod nil ſibi poſſet obſiſtere, alterum nepotem ſuum Lancelinum omni conatu nititur Eccleſiae Mauriniacenſi ſubrogare; quod Macharius, dum loco praeeſſet, non ſolum ſe facturum promiſerat, ſed etiam indubitanter adjuraverat. Nam progenies haec de toxicato trunco ſumens originem, ſquamis ſquamas adjungit, & Eccleſiae culturam praeoccupat, & ſub umbra atque poteſtate viri ſupradicti alitur, ac invitis omnibus coaleſcit, pecunias & praebendas adquirendo condonatione gravium culparum & turpium redemptione perſonarum. Clamores adverſariorum audiunt quam libentiſſime. At ſi Praeſulis Albini & martyris oſſa Rufini diſcapſata rutilaverint, nox ilico vertitur in diem, niger color albeſcit, Protheus ludit in pelago, protinus mutantur omnia; rident qui flebant, flent qui ridebant, & ut vulgari proverbio dicitur, non evangelici, ſed Sydonii piſcatores aqua turbida retia mittunt, & licet multiplicia, auro & argento ſua farciunt marſupia. Harum exactionum immanitas non ideo fit ut ſancta Romana Eccleſia, quae nunc populi ſui ſeditione commovetur, auxilietur, ſed ut generatio prava & perverſa rapinis Eccleſiarum ſuſtentetur, ditetur, ſullimetur ad ſuperbiam, diffluat ad luxuriam, confirmetur ad nequitiam. Sed ſpuria vitulamina non dabunt altas radices, quia omnis plantatio quam non plantat pater caeleſtis eradicabitur. Denique in hoc quoque negotio ſpe ſua fruſtrati ſunt. Erat namque Lancelinus vir nequam & intractabilis, pelle rufus, facie fulmineus, mente ſanguineus, noſtri temporis Phalaris alter; ob idque jure meruit pati repulſam rei quam diu deſideraverat, & ad quam tam turpiter * quia patenter aſpiraverat. De aliis quae fama diſpergit tacendum eſt. Nulli enim & omnibus credere, teſte Seneca, vitium eſt. Epiſcopus tamen auctoritate confiſus, vinci neſciens, coeptis vehementer inſiſtit; & ſi me, qui diu loco praefueram, & nunc a monachis, clero, populo, militibus, proceribus expetebar, poſſet obruere, deſiderata ſe credebat firmiter obtinere. Pariſius igitur in palatio, in conventu venerabilium perſonarum, Rege praeſente ſimul & curia, moderationis abrupto froeno, in amicum abſentem, qui ſibi ſervierat, qui Macharium in Abbatem ſibi ſubrogari fecerat, multa jaculatus eſt & ira dictante plurima congeſſit quibus veritas non conſentit. At cum per haec pulmonem non ſedaret, & eadem uſque ad taedium quorundam quibus ſanior & ideo clarior oculus inerat, multiplicaret, cum ſe nihil proficere videret & pene deficere, Priorem ſancti Martini de Campis, ſub quo militabam, & in privato loco ſucceſſeram, evocat, & auctoritate qua praecellit praecipit quatinus quid de me ſentiat adjuratus coram cunctis edicat. Ille vero, ſicut ex condicto machinatum erat, (nam & die praeterita legatum quem capitulum mittebat ad me ut quantocius Pariſius venirem retraxit ab itinere) aſſerit me ſic corpore debilitatum ut vel hanc vel alteram obedientiam non poſſem implere. Hic ſtilum retraho, & impono digitum ori meo. Scriptum eſt enim: *Principi populi tui non maledices.* Et: *Mihi vindictam, & ego retribuam.* Et: *Falſus teſtis non erit impunitus.* Quantum enim id devium ſit a vero, propitia divinitate ipſa res indicat. Nam de infirmitate in qua me ſervum veſtrum veſtra ſullimitas viſitata eſt, ſanus & membris omnibus incolumis convalui, excoctis humoribus quos ex infirmitate loci ubi plus minus quinquennio inhabitaveram, contraxeram. Mox Epiſcopus verbum arripit, & cum auſteritate & imperio monachos jubet diſcedere, ac indiſcuſſis electione & perſona, aliam feſtinato perſonam praecipit eligere, de his & ſimilibus his ſummo juſtoque judici rationem redditurus. Has propter res oculus interioris hominis mei, mi dulciſſime pater, conturbatus eſt, & albugine praeoccupante pupillam, ad intuitum veri luminis tremulus palpitat & deficit. Sciens igitur in campis amplius me pacem habere non poſſe, titubo fateor utrum ad Majus-monaſterium redeam, ubi me juvenis dedi & in communi capitulo me fieri monachum devovi, an ad Eccleſiam Columbenſem, in qua quibuſdam cauſis emergentibus monachi veſtes indui & profeſſionem feci, & cum mitterer ad abbatiam Mauriniacenſem, me Columbas rediturum, ſi eam reliquiſſem, ſpopondi. Pluat ergo mihi Deus per vos caeleſtem rorem, & quod devote exopto & ſupplex expeto, veſtrae conſolationis merear habere reſcriptum. Valete.

* quam

Litteræ Manegaudi Abbatis ſancti Michaelis ad Moſam de renovanda memoria Ducis Volfaudi.

Ex Lib. IV. Miſc. Bal. pag 463.

Circa an. 1150.

IN nomine ſanctæ trinitatis. Ego frater Manegaudus per Dei gratiam proviſor Eccleſiae ſancti Michaëlis, reminiſcens tam ampliſſimorum beneficiorum quæ nobis contulit piæ memoriae Dux Volfandus fundator noſtri cœnobii, aliquam ſpecialiter recompenſationem animæ ipſius & Allindæ conjugis ejus retribuere dignum duxi. Communi itaque totius capituli mei conſilio & conceſſu omni die & in perpetuum unam præbendam eis dare diſpoſui in cibo & potu quemadmodum uni de Eccleſiæ fratribus. Et ut hoc firmiter teneatur, ſub vinculo obedientiæ & anathematis roboravi auctoritate patris & filii & ſpiritus ſancti, & ipſius beati Archangeli Michaëlis & ſancti Petri & omnium ſanctorum Dei, ut quicunque hoc infringere præſumpſerit, anathematizatus & ſequeſtratus fiat a conſortio ſanctæ Eccleſiæ & omnium fidelium Chriſti. Fiat, fiat. Amen. Amen.

Monachorum ſancti Michaelis ad Moſam querimonia ad Archiepiſcopum Trevirenſem de injuriis Comitis Rainaldi Barrenſis.

SUb alas veſtræ protectionis, reverentiſſime domine & pater miſericordiſſime, nos curae veſtræ puſillus grex & oves paſcuæ veſtræ a facie inimici confugimus, & ante pedes majeſtatis veſtræ proſtrati, lacrymabilem calamitatis noſtrae querimoniam deponimus. Regnantibus Childeberto Sigiberti & Brunichildis filio & ejuſdem filio Theoderico, Eccleſia noſtra a quodam nobili Comite Volfaudo fundata fuit: & eo ſine liberis decedente, ſub tuitione ipſorum Regum, quorum ſedes regia Mettis erat, & ſuccedentium Regum vel Imperatorum permanſit; quorum largitionibus augmentata, privilegiis roborata, defenſione protecta, libertatis ſuæ tenorem conſervavit uſque ad tempora Othonis Imperatoris. Tunc ſiquidem quidam Dux Lotharingiae Fridericus tutelam ipſius Eccleſiae, quae eatenus Regum & Imperatorum fuerat, in dominium ſibi uſurpavit, & de tertia parte praediorum Eccleſiae caſtrum ſuum Barrum, quod extruxerat, caſavit, nimirum facile ſubjugans terram ſibi vicinam & a tutela regia longe remotam. Ex tunc ergo jam per quatuor ſucceſſionum gradus tutelam vel dominium Eccleſiae noſtrae poſteri ejus obtinuerunt; qui non contenti ſupradicta tertiatione, etiam de duabus reſiduis partibus quamplures villas militibus in beneficia diſtribuerunt. Noſtri quoque temporis Comes Rainaldus, qui quinto illis gradu ſucceſſit, quod majores ſui nunquam fecerant, pecuniarum rapinas, quas vulgus talliatas vocat, per terram noſtram primus

mus agere coepit, homines incarcerare, vi & ſuppliciis ſua eis extorquere, ad firmanda caſtella ſua cum ſuis ſumptibus eos cogere, nimis frequenter per terram noſtram dietare, nec ſuis ſed pauperum ſumptibus vivere, poſtremo tota terra noſtra plus quam ſua omnibus modis abuti; & hanc tyrannidem filio ſuo Raynaldo, qui nunc eſt, dereliquit, conteſtatus tamen ei publice ſe haec omnia injuſte egiſſe. At ille malitiam patris in tantum ſupergreſſus eſt ut homines noſtri oppreſſionem ejus ferre non valentes, villas nobis vacuas relinquant, reliqui noſtra nobis ſolvere vel non poſſint vel contemnant, illum ſolum timentes, illi ſoli ſervientes. Cumque ſedis apoſtolicae juſtitiam ſuperiore anno adverſus eum expetiſſemus, ſuper hoc ultra modum indignatus, & apoſtolica protectione nihil adhuc nobis proficiente immo officiente, & malitia oppreſſoris quotidie ingraveſcente, jam pene prae inopia rei familiaris domum vacuam deſerturi, hanc unam adhuc ſpem ſuſcipimus, ut quia Deo providente apoſtolicas vices ſuſcipere meruiſtis, apoſtolicae poteſtatis virga oppreſſorem noſtrum coërceatis.

Vide epiſtolam Eugenii III. apud Vaſſeburg. fol. 303.

BULLA ADRIANI IV. PAPÆ

Qua confirmat ordinationem factam de Eccleſiis ſanctæ Genovefæ, ſalvis jure & rationabilibus conſuetudinibus quas Epiſcopus Pariſienſis habebat in eiſdem.

Ex Lib. II. Miſc. Bal. pag. 223.

An. 1155.

ADrianus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri Theobaldo Pariſienſi Epiſcopo ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Quod Eccleſias beatae Genovefae praedeceſſor noſter felicis memoriae Papa Eugenius per regulares Canonicos ordinari praecepit, ſicut ex litteris ejus agnovimus, non ad hoc fecit, neque id intellexit, ut tu vel ſucceſſores tui aliquid de jure tuo, quod in eiſdem Eccleſiis habuiſſe dinoſceris, deberes amittere, aut juſtitiam Eccleſiae tuae auferri crederet vel minui, ſed ut ipſae Eccleſiae potius ab honeſtis & religioſis viris quam a laſcivis & enormiter converſantibus ſervirentur. Nos igitur quod ipſe ſuper hoc ſtatuit auctoritate ſedis apoſtolicae confirmantes, omnia jura & rationabiles conſuetudines quas in praedictis Eccleſiis praedeceſſores tui hactenus habuiſſe noſcuntur, tibi tuiſque ſucceſſoribus ſine ulla diminutione volumus conſervari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtrae confirmationis infringere vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praeſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Romae apud ſanctum Petrum XVII. Kalendas Januarii.

EJUSDEM ADRIANI

Epiſtola ad Berengarium Archiepiſcopum Narbonenſem, Artaldum Epiſcopum Helenenſem, & Barones per Helenenſem epiſcopatum conſtitutos, adverſus Gaufredum Comitem Ruſcinonenſem.

Circa ann. 1156.

ADrianus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabilibus fratribus Berengario Narbonenſi Archiepiſcopo & apoſtolicae ſedis Legato, & Artaldo Helenenſi Epiſcopo, & univerſis Baronibus per Helenenſem epiſcopatum conſtitutis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Quae a praedeceſſoribus noſtris rationabiliter ſunt ſtatuta, nullius temeritate volumus perturbari, ſed inconvulſa ea mandamus & illaeſa ab omnibus obſervari. Praedeceſſor autem noſter felicis memoriae Papa Eugenius Comitem Gaufredum & eam quam tenet adulteram excommunicationis vinculo innodavit, pro eo videlicet quod legitima uxore dimiſſa, non eſt veritus adulteram ſibi matrimonio copulare. Et quia, ut nobis dicitur, pertinaciter adhuc in ſua iniquitate perdurat, eandem ſententiam ratam habentes, mandamus eam ab omnibus inviolabiliter obſervari, ſtatuentes ut eidem Comiti nunquam ſit liberum, legitima etiam uxore defuncta, eam ſibi matrimonio copulare quam non eſt 31. q. 1. c. 3. *Illud vero.* dubium manifeſto adulterio polluiſſe. Filios autem quos ex adultera in adulterio procreavit, qui ſpurii a jure cenſentur, decernimus perpetuo paterna hereditate carere; nec eis liceat ullo tempore aliquid hereditatis ipſius Comitis jure ſucceſſionis petere vel habere. Si vero ab eis hoc fuerit aliquando attentatum, excommunicationis vinculo ſe noverint innodandos.

Diſpoſitio rei familiaris Cluniacenſis facta a domno Petro Abbate Cluniacenſi.

QUoniam res valde labilis eſt humana memoria, nec morientes inceſſanter homines veracem Ex Lib. V. Miſc. Bal. pag. 443.
ſemper poſteris ſuis rerum geſtarum famam relinquere poſſunt, ſcripturae ſubſidium a primis ſapientibus adinventum eſt. Nam quod ſcribitur varietatem ſuſcipere neſcit, An. 1156. & niſi caſu vel ſtudio corrumpatur, uno eodemque modo veritatem rerum geſtarum indifferenter ſuccedentibus tradit. Feci hoc ego in quibuſdam tantum ſpiritalibus. Facio nunc in quibuſdam ad commodum corporale ſimul & ſpirituale pertinentibus cauſis.

Notum facio igitur ego frater Petrus humilis Cluniacenſis Abbas omnibus illud legentibus quod quando ad hoc officium ante viginti ſex annos aſſumptus *Bibliotheca Cluniac. pag. 592.* ſum, magnam quidem Eccleſiam, religioſam, & famoſam inveni, ſed pauperrimam, magnarum expenſarum, & comparatis redditibus cum expenſis, nullorum pene redditunm. Treceuti erant vel eo amplius fratres, nec centum de propriis ſumptibus domus illa procurare valebat. Turba hoſpitum ſemper, pauperum numerus infinitus. Congregata de omnibus decaniis annona vix quatuor menſibus, aliquando nec tribus, vinum undecunque collectum, nunquam duobus aliquando menſibus, nec uno ſufficiebat. Panis parvus, niger, & furfureus. Vinum maxime aquatum, inſipidum, & vere villum. Præter alias & multo cum foenore mutuo acceptas expenſas, in emendo ſolummodo annonam & vinum pluſquam viginti milia ſolidos Cluniacenſis Camerarius expendebat. Has anguſtias ego videns, habito cum ſapientibus fratribus qui tunc vivebant conſilio, prout mihi & ipſis rationabile viſum eſt, meſatica per decanias conſtitui, & ut conventum Cluniacenſem de pane, de fabis, & earum ſagimine quidam ex Decanis uno menſe, quidam duobus menſibus, quidam tribus hebdomadibus, quidam quindecim, quidam octo diebus, hoc eſt, integro anno procurarent, ordinavi; & ut ſemper annuatim haec conſtitutio ſervaretur, univerſorum fratrum aſſenſu & voluntate in Capitulo praecepi & ſcripto firmavi.

Hoc ita ut decretum eſt multis poſtmodum annis ſervatum eſt. Procedente dehinc tempore viſum eſt tam mihi quam fratribus ut quaedam de priſtina ordinatione mutarentur, & aliquae decaniae quae meſatica faciebant ad alios monaſterii uſus, juxta quod ratio exigebat, deputarentur. Ea de cauſa decania quae Maſilias dicitur, quia magis avenae quam frumenti ferax eſt, ad procurandas omnium hoſpitum equitaturas deputata eſt. Galiniaco quaedam aliae fratrum procurationes impoſitae ſunt. Juliacus, propter condaminas illius, quas in vineas vertimus, & quandam conventus pro domno Hugone Autiſiodorenſi Epiſcopo annuam procurationem, a meſatico quod ei impoſitum fuerat excuſatus eſt. Decania ſancti Ypoliti certa ſimiliter de cauſa a meſatico excepta eſt.

Statutum eſt ergo ut quia prima ordinatio, quae per totum annum de his quae ſupra ſcripta ſunt con-

ven-

ventum procurabat, ſic variata vel immutata fuerat, nova rurſus ordinatio fieret, quae ſimiliter per totum annum fratres univerſos de pane, de fabis, & earum ſagimine, ut dictum eſt, procuraret. Quae talis eſt. Decanus de Cavariaco procurabit totum Septembrem, Decanus Cluniacenſis totum Octobrem & dimidium Novembrem, Decanus de Perronna reliquos dies ipſius Novembris, Decanus de Scutiolis ſexdecim primos dies Decembris, Decanus de Caviniis reliquos dies ipſius Decembris cum toto Januario, Decanus de Lordono totum Febroarium cum Marcio, Granatarius totum Aprilem & totum Majum & totum Junium cum dimidio Julio. Cui tamen Granatario fabas menſis & dimidii Camerarius perſolvere debet. Decanus de Laiſiaco quod reliquum de Julio. Decanus de Berſoniaco totum Auguſtum, exceptis octo diebus ultimis. Decanus de ſancto Gengulfo illos octo dies ultimos Auguſti.

Haec meſatica ita conſtituta ſunt ut non tres tantum neque quatuor ſextarios frumenti aut plus ſive minus ad opus uniuſcujuſque diei obedientarii jam dicti Granatario dent, ſed quantum neceſſarium fuerit. Ipſe tamen Granatarius ea quae ei obedientiarii reddiderint, ut fidelis diſpenſator, qui dat in tempore tritici menſuram, fideliter cuſtodiat, ne fraudem de rebus monaſterii faciens, Ananiae & Saphirae mortem ſecundum beati Benedicti ſententiam in anima ſuſtineat. Quod ſi refectiones generales vel debitae vel gratuitae intervenientes a pane dando vel fabis eos excuſaverint, excuſentur. Quod ſi vel gratuitae non fuerint, vel debitae aliquo caſu defecerint, nihilominus dies illos ſuppleant. Ab illis tamen qui procurationes illas ex debito facere debuiſſent poſtmodum annonam expenſam vel fabas exigant, exceptis refectionibus illis quas Camerarius aotque annuis redditibus facit. Illarum autem refectionum quarum cauſa annuatim ſufficientem pecuniam recipit, panem & fabas quae expenderint ab eodem Camerario requirant.

Haec ſecunda ordinatio longo rurſus tempore manſit. Sed quia, ut ſcriptum eſt, ubi plurima conſilia, plurima ſalus, & quantumlibet bonum ſit quodlibet conſilium, meliore tamen ſuperveniente abſque dubitatione mutandum eſt, ſicut ſucceſſit primae ordinationi ſecunda melior, ita ſecundae meliori ſucceſſit tertia optima. Eſt autem hujuſmodi.

Conſtitutum eſt ut Decanus de Lordono, tam ipſe de Lordono quam de ſancto Ypolito, cum adjutorio octo dierum de ſancto Gengulfo, totum Cluniacenſem conventum tam ſanos quam ægros de bono pane ſemper procuret juxta majus pondus quod ego ipſe in principio meſaticorum conſtitui, non vero ſolum conventum, hoc eſt eos qui vel in refectorio vel in infirmaria comedunt, ſed omnes illos quos Decani meſatica facientes de meſaticis procurare ſolebant procurabit, & quicquid inde facere ſolebant faciet. Frumentum vero quantum & quale reddere conſueverant Decani dum meſatica facerent Granatario, tantum & tale reddant Camerario. Similiter reddant eidem & ſagimen fabarum. Fabas autem jamdicto Decano de Lordono, quia ipſe cum decaniis ſuis etiam Granatarius factus eſt. Sicut vero ſupra Decanis eſt dictum, ſi refectiones generales vel debitae vel gratuitae non fuerint, vel debitae aliquo caſu defecerint, more ſolito diebus illis & panem dabit & fabas. Sic & Camerarius quod dictum eſt. Exigent tamen poſtea ab his qui procurationes facere debuiſſent. Quae ſi illi reddere potuerint, ab eis recipiant. Si non potuerint, jamdicti ſoliti ſupplebunt.

Nec illud reticendum eſt quod ad rem de qua agitur pertinet, morem antiquum fuiſſe ut diebus ſingulis quibus nomina fratrum defunctorum congregationis noſtrae, hoc eſt profeſſorum, de libro in quo regula ſcripta eſt die qua obierunt pronuntiantur, panis eis, vinum, & generale daretur. Sed pro generali talis recompenſatio a ſancto patre noſtro Hugone facta eſt ut quoſdam villae Cluniacenſis furnos & eorum redditus, qui ad cameram antea pertinebant, Cluniacenſis Eleemoſynarius obtineret.

Primo autem ego ipſe quicquid panis & vini in refectorio vel in infirmaria comedentibus ſupereſt, quod primitus vel Granatarius vel vini cuſtos ſibi ex more vendicabant, Eleemoſynario conceſſi. De pane vero ſic inſtitutum eſt, ut quinquaginta librae ad pondus, non quod nunc fratribus datur, ſed quod ante tempus noſtrum fratribus dari ſolebat, jam dicto Eleemoſynario redderentur. Et ut pondera illa ignorantibus nota fiant, noverint tria diverſa fuiſſe, unum minus, quod hoſpitum dicitur, alterum illo majus, quod erat conventus toto anni tempore praeter quadrageſimam, quadrageſimale vero pondus majus etiam illo erat.

Quando autem, ut ſupra ſcriptum eſt, meſatica primum inſtituta ſunt, mutavimus ſecundum illud pondus in tertium quod majus erat, hoc eſt, ut eodem pondere quo panis prius dabatur in ſola quadrageſima daretur conventui toto anno.

De quinquaginta vero jamdictis libris quas defunctis fratribus anniverſaria die pronuntiatis dari cenſuimus hoc ſtatutum eſt ut non ad pondus quod olim quadrageſimale dicebatur, & quo nunc fratres utuntur, ſed ad illud quod minus eſt, & quod ante hanc noſtram inſtitutionem habere ſolebant.

Ne vero aliquis miretur hunc infinitum defunctorum numerum certo hoc eſt quinquagenario numero determinatum, noverit tali hoc factum eſſe conſilio, ne proceſſu temporis creſcentes in immenſum defuncti vivos expellerent, dum trecentos ad minus vivos & mille fortaſſis quandoque defunctos parvi Eccleſiae redditus procurare non poſſent. Nam, ut quidam ait, quod jam in proverbium verſum eſt, *eſt modus in rebus, ſunt certi denique fines*; &, ut alter, *penſate diu quid ferre recuſent, quid valeant humeri*. Stultum eſt enim metiri vires cum pondere & humeris illam imponere ſarcinam quam non valeat is cui impoſita fuerit ferre, immo cui cogatur invitus victuſque ſuccumbere. Hac ergo conſideratione harum quinquaginta librarum numerus & pondus ſic decretus eſt. Si tamen procuratio fratribus ex debito fiat, tunc ad quale pondus datur conventui, ad idem dabitur & his de quibus agitur defunctis. Tres autem pauperes quibus ex conſuetudine cotidie panis & vinum ſero in eleemoſyna datur, nec minorem nec alterius generis, ſed qualem & quantum panem conventus accipit, talem & tantum cotidie accipient.

Et quia, ut jam dixi, granarium ſimul cum decaniis ſuis Decano de Lordono commiſſum eſt ad procurationem hoſpitum & familiae faciendam, quantum ad panem pertinet, reddet ei Camerarius, ut aliis granatariis reddere ſolitus erat, quingentos ſexaginta ſextarios frumenti & quingentos de ſegle.

Et ut ratio qua iſta diſpoſita ſunt poſteris nota fiat, noverint illud legentes quoniam in primis quingenti tantum frumenti ſextarii a Camerario Granatario reddebantur. Sed poſt, ut quoſdam Clericellos nobiles, qui tunc in burgo Cluniacenſi docebantur, aleret, & ad quaedam principalis menſae fercula panem juxta velle cocorum comminuendum augeret, ſupradictis quingentis ſextariis ſexaginta additi ſunt. In hac vero nova & ultima ordinatione quingentis ſexaginta etiam triginta frumenti vel fabarum ſextarii pro meſatico de Maſiliis adjuncti ſunt. Inſuper & tredecim pro fabis decem & octo præbendariorum.

Tali modo, his omnibus ſextariis inſimul computatis, fiunt tam frumenti quam fabarum ſextarii ſexcenti & tres. De quibus ſexcentis & tribus trecentos ſex minus de meſaticis granarii accipiet. Reliquos qui ſuperſunt de frumento quod praeter meſatica reddi ſolet, tam de ducentis de Caviniis quam de centum de Laſiaco & de centum de Perronna ei Camerarius reddet. Quae ſi inde reddere non potuerit, de proprio reddere procurabit. De quingentis vero de ſegle trecentos apud montem Bertaldi, ducentos apud Ronias accipiet. Quos, ut de frumento

dictum eſt, ſi aliquo caſu inde habere non potuerit, a Camerario totum requiret, illeque ei negare non poterit.

Sed de praebendariis ſupradictis hoc eſt adiciendum, quod ante tempus noſtrum panis eis qualis inferiori familiae dari ſolet dabatur, hoc eſt, de vaſſallor; quem poſtmodum talem eſſe decretum eſt qualis eſt panis conventus vel hoſpitum, ad pondus tamen quod, ut ſupra dictum eſt, conventui praeter quadrageſimam toto anno dari mos antiquus praeceperat. Sunt autem librae illae praebendariorum decem & octo; de quibus ut Granatarius novem, alias novem Eleemoſynarius ſolveret praeceptum eſt.

Et quia ſemel de hujuſmodi conſtitutionibus loqui cœpi, etiam alia his ſimilia addam. De pane quidem & legumine conventus & de pane hoſpitum & familiae illa ſic inſtituta ſunt. De vino vero, quia aliter fieri non poterat, nec terrarum Cluniacenſium redditus hoc aliter ordinari patiebantur, ad noviter plantandas & colendas vineas conſilio fratrum ſtudium converti, & ut jam plantatae ſuis temporibus congrue coli poſſent quoſdam notos Angliae redditus fratri earum cultori & cuſtodi annuatim reddi decrevi. Quae conſtitutio, niſi forte aut nimia terrarum ſterilitas acciderit, aut ſtudium colendi cultorum culpa neglexerit, trecentis immo fere quadringentis monachis vinum abundanter providere poterit, nec ſolum monachis, ſed & hoſpitibus ex plurima parte ſufficere valebit.

His praecedentibus & generale fratrum, quod poſt legumina eis dari ſolet, de quo multae frequenter querelae fiebant, ſic ordinatum eſt. Cluniacenſis Camerarius in burgo Cluniacenſi centum libras & quingentos Cluniacenſis ſolidos monetae accipiat, atque cenſu Pictavienſi & allecibus viginti millibus, quae Comes Bolonienſis Euſtachius dedit, additis, caſeis quoque, vel qui debentur, vel qui ex nutritura quae apud Cluniacum vel apud Metgias fieri ſolet proveniunt, adjunctis, illud integre & abſque omni prorſus querela provideat. Hoc multis jam annis ſic factum eſt.

Illud etiam oportet ſcire legentes, quod poſt praecedentia inſtitutum eſt ut Decanus de Maſiliis univerſorum hoſpitum equituras abundanter de avena procuret, & ſi forte vadimonia ſua pro avena non ſuperflua ſed neceſſaria impigneraverint, ea redimat.

Et ante hanc quidem inſtitutionem mille & ducentos tantum avenae ſextarios Camerario unoquoque anno ex prima quam feci inſtitutione reddebat, qui indifferenter tam in hoſpitum quam in Abbatis, Prioris, Cellararii, atque Camerariorum equitaturis expendebantur. Sed quia unoquoque iſtorum de illa ſumma avenae ſibi rapiente quod poterat, frequentes querelae & negligentiae de equitaturis hoſpitum audiebantur, ſtatui ut aliis ſemotis, ſolis hoſpitibus quantumcunque neceſſe haberent, vel quantumcunque moram facerent, provideret, & vadimonia illorum, ut dictum eſt, redimeret. Hoc praecipue de extraneis.

De domeſticis vero, hoc eſt, fratribus congregationis, prima tantum nocte eorum equitaturas procuraret, exceptis Prioribus qui in Hiſpania & illis qui in Anglia morantur, & Priore de Paredo, & de Borbono, & de Silviniaco, quorum equitaturas ut hoſpitum, quandiu Cluniaci manſerint, ex uſu antiquo Camerarius procurare ſolebat. Hii omnes, quantum ad equitaturarum ſuarum procurationem ſpectat, pares peregrinis hoſpitibus erunt.

De Priore Cluniacenſi hoc conſtitutum eſt, ut ad procurandas equitaturas ſuas trecentos avenae ſextarios a Decano de Scutiolis accipiat.

De Camerario Cluniacenſi cum omnibus ſociis ſuis hoc decretum eſt, ut centum ſextarios avenae qui a Decano de ſancto Victore debentur & alios centum de obedientia Bellimontis accipiens, addita avena quae a venditoribus avenae pro more in villa Cluniacenſi exigitur, nihil ultra quantum ad avenam ſpectat requirat.

His praemiſſis, quod de veſtimentis fratrum ordinatum eſt, ne processu temporis oblivione pereat, addendum eſt. Neſcio enim quo caſu, quando ad hoc paſtorale officium accitus ſum, nihil de his, ſicut nec de reliquis pene omnibus exterioribus, ordinatum inveni. Camerarius enim, cui omnia exteriora impoſita erant, tam rei familiaris inopia quam multiplici, ad quam non ſufficiebat, occupatione impeditus veſtimenta fratribus aegre, confuſe, inſufficienter providebat, nec juxta apoſtolicam & ſancti Benedicti regulam veſtimenta fratribus diſtribuebat prout cuique opus erat.

Eapropter Priori Cluniacenſi ex majori parte hæc cura impoſita eſt ut tunicas, hoc eſt, vulgari nomine frocos, cucullas, pellicias, agnina caputia vel capellos, ſtamineas, femoralia, flumas, hoc eſt, opertoria pulvinariorum, univerſis fratribus in Cluniaco manentibus ſufficienter provideat. Ut autem haec ſibi injuncta plene facere poſſet, decretae ſunt ei viginti marcae argenti de cenſu Italico, viginti de cenſu Hiſpano, viginti de quodam manerio Anglico quod dicitur Opfortis, & quindecim marcae de manerio quodam Angliae quod dedit Comes Euſtachius, & ſalvo hoc Cluniacenſi cenſu, ad Rumeliacum monaſterium, quod & ipſi Cluniacenſi Eccleſiae dederat, voluit pertinere. Datus eſt ei inſuper & totus Provinciae cenſus, qui ad Cluniacenſem cameram pertinere ſolebat, a prioratu de Terniaco, qui eſt ſuper Rhodanum, & ab illo de Taluiaco uſque ad Alpes Provinciae & uſque ad mare cum eorundem prioratuum cenſu. Haec Priori Cluniacenſi impoſita ſunt.

Trabucos vero & pedules fratrum primo cuſtodi operis novae Eccleſiae impoſui; cujus redditibus quos habebat in Anglia propter novas emergentes guerras deficientibus, Camerario quod ille ſolitus erat facere injunxi, ut trabucos & pedules fratribus provideret de trecentis ſolidis gatgeriae Humberti Ungri, quam nobis, dum Jeruſalem iret, pro quatuor milibus ſolidorum, quos a nobis accepit, in vadimonio dedit. Illam gatgeriam ego Decano de Lordono conceſſi tali modo ut omnes fructus & redditus jamdictae gatgeriae acciperet & inde praefatos ſolidos ad ea quae ſupra nominata ſunt Camerario redderet. Si autem gatgeria illa redempta fuerit, & cuſtos operis majoris Eccleſiae de centum marcis de Ledecumba manerii quod Rex Anglorum Stephanus meo tempore Cluniacenſi Eccleſiae dedit ſexaginta ſaltem marcas habere potuerit, ſicut prius facere ſolebat, trabucos & pedules univerſis fratribus provideat.

LITTERÆ ERMENGAUDI

Comitis Urgellenſis, quibus abdicat conſuetudinem, quam ab anteceſſoribus ſuis habebat, capiendi bona mobilia & immobilia Epiſcoporum Urgellenſium defunctorum.

IN nomine omnipotentis Patris & incarnati Verbi filii ejus & ab utroque procedentis Spiritus ſancti. Pateat cunctis praeſentibus atque futuris qualiter ego Ermengaudus Dei diſpoſitione Comes Urgelli pro remedio animae meae omniumque parentum meorum dimitto atque evacuo & ſine aliquo retentu penitus perſolvo Domino Deo & almae genitrici ejus Mariae ſedis Urgelli horribilem illam & male conſuetam rapinam quam poſt deceſſum Epiſcoporum ſedis Urgelli injuſte exercere conſueverant praedeceſſores mei in omni honore epiſcopali; tali ſcilicet modo, quod ego nec aliquis Comes poſt me non habeamus licentiam nec poteſtatem ex hac hora in antea diripiendi ſive invadendi bona Urgellenſium Epiſcoporum mobilia ſive immobilia, quandocunque vel ubicunque praedictae ſedis Pontifices moriantur; ſed poſt obitum eorum ſalva & libera atque quieta remaneant omnia ſua praefatae Eccleſiae almae genitricis Dei Mariae ſedis Urgelli ſine aliqua inquietatione Urgellenſium Comitum vel homi-

Ex L. II. Miſc. Bal. pag 225.

An. 1162.

hominum ſuorum. Veruntamen quia poſt deceſſum Epiſcoporum epiſcopalia caſtra ſive villa praedictae ſedis pro ſecuritate & defenſione honoris beatae Mariae uſque ad diem futurae electionis in manu Urgellenſium Comitum permanere conſueverunt, nihil ibi Comes Urgellenſis vel homines ſui accipiant niſi ea tantum quae ad cuſtodienda praedicta caſtra bona fide ſine malo ingenio ſecundum providentiam Canonicorum praedictae ſedis ſufficienti modo neceſſaria fuerint. Praedicta autem caſtra quae in manu Comitis poſt obitum Epiſcoporum cuſtodienda permanere ſolita ſunt, haec ſunt, caſtrum Savaugiae, & caſtrum de Giſſona, & caſtrum de Torrefracta, & villa ſedis, & caſtrum de Montferrer. Ex ipſa vero die qua praefata caſtra in manu Comitis eſſe incipient, de redditibus & cenſibus & explectis quae de ipſis caſtris exierint, praenominata caſtra cuſtodiantur. Dono etiam ad operam beatae Mariae centum morabetinos per unumquemque annum de ipſa mea paria de Hiſpania, quandiu ipſa paria perdurabit. Si interim de ipſis clericis praedictae ſedis quiſquam forte obierit, res ipſius defuncti ſecurae ſemper permaneant ſine direptione vel diminutione, quam ei Comes vel homines ſui aliquo modo facere non praeſumant. Inſuper & ob remiſſionem peccatorum meorum meorumque parentum omnia quae juris beatae Mariae eſſe noſcuntur, eidem matri meae Urgellenſi Eccleſiae in perpetuum habenda concedo, laudo, atque confirmo. Si quis contra hanc chartam ad diſrumpendum, non valeat vindicare quod requirit, ſed in quadruplum Eccleſiae beatae Mariae componat, & poſtea ſcriptura praeſens firma & ſtabilis permaneat omni tempore. Acta charta ſecundo Idus Januarii anno dominicae incarnationis milleſimo centeſimo ſexageſimo ſecundo.

HENRICI ARCHIEP. REMENSIS

Epiſtola increpatoria ad Cardinales Romanae Eccleſiae in cauſa Drogonis Cancellarii Noviomenſis.

Ex Lib. II. Miſc. Bal. pag. 228.

An. 1170.

REverendis in Chriſto Patribus Epiſcopis & Cardinalibus ſanctae Romanae Eccleſiae filiis Henricus Remorum dictus Archiepiſcopus ſalutem & reverentiam. Non ſine admiratione multa & animi concuſſione recenſeo quod apud vos nec gratiam meretur obſequium, nec amor viciſſitudinem, nec humilitas adjumentum. Si vos in ſummo rerum cardine divina miſeratio collocavit, non ſibi contraria ſed voluntati ſuae ſimilia quaerit a ſuis profeſſoribus exerceri. Ipſe qui dicit: *Ego diligentes me diligo*, a ſervo ſuo dictum recipit: *Tu autem Domine ſabaoth omnia cum tranquillitate judicas, & cum magna reverentia diſponis nos*. Si veſtrae condeſcendit abjectioni divina dignatio, ſi dilectionis, tranquillitatis, & reverentiae munus aeterna majeſtas exhibet hominum ſervituti, quid homo debet reſerare homini, qui non utique ſervus ſed conſervus eſt ſub imperio conditoris? Adorari ſe prohibet angelus ab Apoſtolo; nec attendit conditionem carnis, ſed ſuperius dominantis arbitrium; nec honorem ſuſcipiens Apoſtolus tumeſcit, nec erubeſcit angelus hominem revereri, qui genus humanum noverat Domini ſui ſanguine reparatum. Locum ejus tenetis. Vices agere debetis, & figuram ſimilitudinis imitari. Si vobis, non neceſſitatis articulo, ſed divinae vocis imperio ſubſervimus, num debemus gratiam promereri? Cultoribus ſuis refert Deus gratiam pro gratia, & dilectores ſuos multiplici ſuffragio conſolatur. Nos pro ſervitio reportamus offenſam, pro beneficiis jurgia, diſſenſiones pro pace, pro dilectione moleſtiam. Quod fovemus opprimitis, quod adverſamur aſſumitis. Et ſic in vacuum cedit noſtra devotio, quam vobis conſtanter tempore neceſſitatis exhibuimus, non verbo, neque lingua, ſed opere & veritate. Dat omnibus affluenter divina bonitas, & nulli improperat. Nec nos obſequia noſtra vobis ad improperium replicamus; ſed de fructu operum noſtrorum volumus juſta viciſſitudine ſatiari. Sat eſt dictum ſapientibus. Quicquid enorme eſt complanat ſecura correctio. Agite igitur quod debetis. Et ſi quid ſumus in oculis veſtris, ſi quid poſſumus apud vos, ſi quid de vobis bene meruimus, ſentiat veſtrae dilectionis efficaciam dilectus & familiaris noſter Drogo Noviomenſis Cancellarius, quem Dominus Papa, ſicut placuit, non, ſicut credimus, ut decuit, duro ſententiae ſuae deſtituere videtur elogio, cujus moleſtia nos non immerito tangit, & angit erubeſcentia quam ſine praejacenti culpa creditur ſuſtinere.

EJUSDEM EPISTOLA

Ad Alexandrum III. de eodem argumento.

REverendo in Chriſto patri & Domino Alexandro Dei gratia ſummo Pontifici Henricus Remorum dictus Archiepiſcopus ſalutem & reverentiam. Nullus eſt homini juſtior dolor quam beneficii ſui perdere diligentiam; nec debitoris animum gravior poteſt incurſare moleſtia quam cum pro gratiae merito titulus reportetur offenſae. Miror, & mirari ſatis non ſufficit animus meus, quid occaſionis intervenit, quid accedit meriti mei, quid operis intercedit, ut Moyſi manus ſentiam graves, & affectum patris non qualem merui repraeſentet affectus. Quod enim fovere deſidero veſtra decolorat auctoritas; & quibus de rigore juſtitiae adverſor, veſtra benevolentia ſublevat in profectum. Audiunt inimici mei & veſtri opus veſtrum & rancorem meum; & laetantur quoniam vos feciſtis. Non eſt affectus filialis apud animum patris occultare quod doleat, ſed de planta triſtitiae fructum quaerere gaudiorum. Duo feciſtis opera quae miror, nec minus vicem veſtram quam meam doleo in illis. Inutilitatem, ne dicam gravius, Atrebatenſis illius promovetis in publicum. in quo & Eccleſia illa turbatur, confunditur juſtitiae rigor, Eccleſiae praedia diſſipantur. Noviomenſis Eccleſiae Cancellarium, virum, ut credo, honeſtatis & religionis amatorem, & meum familiarem, non citatum, non auditum, non convictum canonice, nec de propria confeſſione reum, a gradu ſuo, ſicut accepi, removere intenditis; cui plurimum apud vos ſancti Pontificis meritum & conſtitutio debuit ſuffragari, qui tantum in eo fidei ſpeique repoſuit ut ei cum perſonatu curam animarum ſine ſcrupulo conſcientiae commendaret. In quo ſtupor apprehendit omnes, & aures tinniunt audientium, cum tam diverſa meritorum reportent ſtipendia inutilitas auxilium & religio dejectionem. Eſt aliud praeterea quo gravius uritur & urgetur animus meus, quod non ſereno vultu ſcripta mea recipitis, nec apud vos finem ſortiuntur acceptum. De regularibus autem Clericis cum teneat communis uſus Eccleſiae ut Archidiaconi vices agant in epiſcopatibus, vel parrochiales curas obtineant, de praedicto fratre noſtro Noviomenſi Cancellario non ſine gravi cordis ſcrupulo ſuſtineo quod eum ſic arbitrii veſtri ſententia debeat praedamnare; maxime cum preces meas pro eo ſuſceperitis, & commendationem dignam gratia ſine gratia remitti non meruerim. Hoc praeterea vobis adnuntio, quicquid alii dixerint, quod in ejus promotione & communis conſenſus Canonicorum affuit, & nullam audivi ſonuiſſe contradictionem.

Vide Bullam Alexandri III. apud Jacobum le Vaſſeur in Annalibus Eccleſiae Noviom. pag. 897.

ALEXANDRI III. PAPÆ

Epiſtola ad Henricum Archiepiſcopum Remenſem, qua ſuperioribus litteris reſpondet.

An. 1170. ALexander Epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri Henrico Remenſi Archiepiſcopo ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Cum ſignificaſſes nobis quod nec litteras nec nuntios tuos benigniori oculo reſpiceremus, nec preces tuas ſuper negotio Atrebatenſis Epiſcopi vellemus admittere, ſatis mirati ſumus qua de cauſa turbatio iſta in animo tuo provenerit, & quibus argumentis gratiam & dilectionem noſtram circa te refriguiſſe conicere potuiſti. Non enim ita immemores ſumus magnificae devotionis & utiliſſimi obſequii quod nobis & Eccleſiae Romanae in neceſſitatis articulo prompto animo impendiſti ut non te ſicut cariſſimum fratrem noſtrum & firmiſſimam columnam Eccleſiae ſinceriſſimo diligamus caritatis affectu, & tam nuntios quam litteras tuas liberali ſemper animo videamus, & gratanter pro te velimus efficere quicquid cum Deo & juſtitia & honeſtate noſtra poſſimus & pro aliquo fratrum noſtrorum eſſemus facturi, nec recolimus nos unquam tuis precibus obviaſſe, quas ſalva forma juſtitiae & honeſtate noſtra potuimus exaudire. Immo plerumque praeter officii noſtri debitum tuae curavimus fraternitati deferre & ſatisfacere voluntati. Quapropter haec in animum tuum non deſcendant; ſed omnem hujuſmodi ſollicitudinem & anxietatem deponas. Et ſi quando petitionibus tuis non ad votum annuimus, non voluntati noſtrae, ſed potius meritis negotiorum aſcribas. Deſiderium namque, ſicut diximus, & voluntatem habemus ea quae cordi ſunt tibi gratanti animo exequi & votis tuis, in quibus expedit, benignum ſemper & promptum favorem praebere. Tu vero, ſicut vir diſcretus & prudens, in omnibus agendis tuis caute & provide ambules, ſuffraganeos Eccleſiae tuae benigne & manſuete pertractes, & de Eccleſiis beati Petri propriis, quae in tua provincia conſtitutae ſunt, non tamquam de tuis diſponas, ſed eas in ſua libertate relinquas. De cetero ſuper negotio dilectae in Chriſto filiae noſtrae nobilis mulieris Conſtantiae ſororis tuae uxoris Comitis Toloſanenſis venerabilibus fratribus noſtris Sueſſionenſi, Ambianenſi, & Laudunenſi Epiſcopis conſideratione fraternitatis tuae efficaciter ſcripſimus prout novimus expedire. Verum quia, ſicut accepimus, in inſtrumento dotalitii ſui teſtes conſcripti ſunt, ipſos auctoritate noſtra & tua moneas & inducas ut amore juſtitiae teſtimonium perhibeant veritati. Sicut enim periculoſum eſt iniquum falſumve proferre, ita quoque bonum eſt veritati teſtimonium perhibere. Ad haec, dilectum filium noſtrum magiſtrum Paganum tibi devotum admodum & fidelem providentiae tuae propenſius commendamus, rogantes ut ei benefacias & habeas multipliciter commendatum, quem ſcis pro ſuo negotio tanto tempore apud nos moram feciſſe. Negotium enim pro quo eum miſiſti cito ſatis & compendioſe expedivimus. Datum Beneventi VI. Kal. Septembris.

NICOLAI MONACHI

Clarevallenſis epiſtola ad Henricum Comitem Campaniæ.

Ex L. II. Miſc. Bal. pag. 234. SEreniſſimo Principi & cariſſimo Domino ſuo Henrico Comiti Trecenſi frater Nicolaus vita peccator, habitu monachus, a ſalute ſalutem. Philoſophus dicit; *Ego tunc humanarum rerum ſtatum arbitror eſſe felicem cum aut Philoſophos principari aut Principes philoſophari contigerit.* Viva ſententia, nec modo hominis ore formata, ſed Dei. Quid eſt enim homo ſine litteris niſi ſepulcrum animae rationalis viventis & ſepultae? Litterae viae ſunt ad honeſtatem, & honeſtas fructus eſt litterarum. Et licet ſenſus litteras, non litterae ſenſum inveniant, ornant tamen & ordinat inventio inventorem, tamquam de pulchro patre pulchrior filius eluceſcens. Vetus enim proverbium eſt, & ore veterum celebrata ſententia; Quantum a belvis homines, tantum diſtant a laicis litterati. Hae primum a Deo inventae & ſcriptae digito pro ſingulari munere datae ſunt & commendatae mortalibus. Per has praeſens eſt quod praeteritum fuit. Hae quicquid uſquam vel unquam geſtum eſt recolligunt in ſe ipſis. Ad quid tamen eas effero niſi ut te efferam, cui datum eſt in Philoſopho Principem, in Principe Philoſophum retinere. Proinde felicia dixerim tempora noſtra, quae tuo principatu principaliter ſunt inſignita, per quem ditantur Clerici, dotantur Eccleſiae pariter & ornantur. Non invideant milites, quia & illis morem geris. Non tamen unus ſed tamquam unicus inter Principes terrae; largiſſima manus tua, & cui non ſit ſimilis in filiis hominum, de poſſeſſionibus ſuis & pauperibus diffundit & divitibus, ut dives adſtringatur fortius & pauper melius ſuſtentetur. Porro pecuniam ſicut paleam reputas, quae fere indifferenter ſpargitur & univerſis. Nihil tibi & illi; quae cum ad te venerit, non abſcondentem invenit, ſed fundentem. Plerunque & antequam veniat collata eſt & collocata, ut ſe libentius emitti judicet quam admitti. Miror tamen quomodo ſufficiat & non deficiat dextera tua, niſi quod ſcriptum eſt; Difficile eſt ut divitem animum poſſibilitas deſerat, & abundantia ſequatur hominem mente mendicum. Sic inter litteratorium & equeſtrem ordinem reſidens utrumque magnificas, magnificus & munificus ad utrumque. Non eſt inventus ſimilis tibi in hac dote naturae, ſicut praeſentes narrant, narrabunt poſteri, & nati natorum & qui naſcentur ab illis. Dedit autem tibi ad hoc Dominus intellectum & linguam eruditam, ut tantae nobilitatis ſanguis & eloquio & ingenio praefulgeret. Nec hoc dico quaſi adulatorio ſermone velim illuſtrare rerum tuarum ſplendorem, ſed ut te incitem & invitem ad opus ſanctum dignum benedictione. Noſti enim nihil eſſe verius verbo veritatis, quae dicit. Omni petenti te tribue. &; Beatius eſt dare quam accipere. Noſti etiam quia nihil quaero a te niſi te & gratiam tuam, & quia nec importunus unquam volui eſſe nec ingratus. Et quid? Ab ineunte aetate mea placui magnis & ſummis Principibus hujus mundi. Sed tibi ſingulariter ex dominio naturae debeo quicquid ſum, & ex officio amicitiae quicquid poſſum. Dicit autem ſapiens; Principibus placuiſſe viris non ultima laus eſt. Si Principibus, quanto magis illi Principi qui jure primatus omnes in me Principes antecedit? Et quia novi excellentiam tuam ſtudiis liberalibus, praeſertim eloquentiae, omni opere operam dare, mitto ſublimitati tuae quaſdam epiſtolas quas Dominum Papam & Cancellarium alioſque perſonatos viros intra hoc biennium memini aliquanto ſtudioſius dedicaſſe; ut ſcias quia ſi plus haberem, plus mitterem; ſicut de peccatrice muliere virginis filius proteſtatur; Quod habuit & fecit. Non quod in me vel ex me aliquid ſentiam quod debeat approbari, ſed quia ſic afficior erga nobilitatem tuam ut ineptias meas apud te plus retegere quam tegere velim. Parce etiam affectui, qui juxta philoſophiam nec Regibus obtemperat, & cui leges imperare non poſſunt. Rex Regum & Dominus dominantium ſic te dominari concedat in dominatione terrena ut non priveris aeterna, cum ſurrexerit Dominus percutere virga oris ſui, & reddet unicuique juxta opera ſua.

Circa an 1170.

EJUS-

EJUSDEM EPISTOLA

Ad Vuillelmum Archiepiſcopum Remenſem.

Circa an. 1179. SUo Domino Remenſi Archiepiſcopo apoſtolicae ſedis Legato Nicolaus ſuus quod ſuus. Confiteor tibi, Pater, quia peccavi in caelum & coram te. Jam non ſum dignus vocari filius tuus, niſi tua dignatio reducat indignum. Indignus eſt enim qui beneficium non advertit, ſed avertit faciem ſuam a benefactore ſuo, indignus pariter & ingratus. Ingratitudo ventus urens, ſiccans miſericordiae fontem, abſorbens flumina gratiarum. Talis ego, & talia quæ paravi. Tu ille Remenſis cujus remigio navis Gallicanae Eccleſiae procelloſiſſima loca ſecura perſulcat. Recepiſti me infra ſacrarium tuae familiaritatis; quae ad recipiendum rara eſt, ad retinendum conſtantiſſima. Non facile ſe indulget niſi cui ſe noverit indulgendum; & hoc moroſiori deliberatione. Scriptum eſt enim: Semper eſt nobilis familiaritas pernicioſa, & poſt longam deliberationem & turpis. Dum autem quis receptus fuerit, non eſt deceptus, factus acceptus illi apud quem in hac parte non eſt tranſmutatio nec viciſſitudinis obumbratio. Non habet apud te ſuſurro locum; detractor non apparet, ſciens quia ſubito adſpici ſit deprehendi. Rex qui amat verba ſuſurri, ait ſapiens, omnes miniſtros habet impios. Nemo tibi miniſtrat in miniſterio iſto, cum praeclari & magni viri his diebus credulitatis vitio faſcinentur, non attendentes aut non curantes quod ſcriptum eſt: Qui cito credit, levis eſt corde. A tanto & tali tantillus & talis & taliter ſuſceptus ſum ut me mihi ſurriperet in benedictionibus ſuis. Ego autem quid feci? Multi dies evoluti ſunt quod nec vidi eum nec ſcripſi ei, cum & muta caritas repræſentet ſpeciem non amantis, & conſpectus habeat aliquid vivæ voluptatis quam mortui apices nequeunt experiri. Excuſabo me de difficultate itineris, de longinquitate regionis, quae eſt inter Remenſem urbem & Arremarenſem Eccleſiam. Sed iter breve eſt & via plana, & plena in circuitu multitudine amicorum meorum. Dicam quia negotioſus fui, ut quatuor dierum ſpatio me ipſum mihi ipſi furari non poſſem. Nimirum homo magnus occupatus eſt in magnis. Sed quis hoc dixerit? Apud profecto inſtrumentum formica plauſtrum trahens. Adiciam quia licentiam veniendi habere non potui, cum vadam & veniam, eam & redeam tota die. Haec dicerem ſi ita eſſem ſub poteſtate conſtitutus ut mei ipſius poteſtatem habere non poſſem. Sublatum eſt omne patrocinium excuſandi ad excuſandas excuſationes in peccatis. Non eſt niſi ut veniam petam, & accedam ad pedes ejus qui novit parcere ſubjectis & debellare ſuperbos. Quem humilis agnum, ſublimis invenit elephantem, apponet ut complacitior ſit adhuc. Non continebit in ira ſua miſericordias ſuas. Cum viderit ſervum ſuum, miſerebitur ejus; quoniam multus eſt ad ignoſcendum, cum ad cognoſcendum peccatum meum ultroneum videat & paratum. Haec, Domine Pater, locutus ſum ut ſentias, quia etſi tu ita non ſentis, ego tamen ita ſentio in me ipſo. Inter jocunda enim mea, Domine venerabilis, nihil mihi tua dilectione jocundius aut aeque jocundum. Tanto enim de illa laetior ſum quanto & certior ſum quod non deeſſet mihi in oportunitatibus in tribulatione. Sit beneplacitum ante te ut reliiteres mihi quando Remis poſt octavas Paſchae tuam potero reverentiam invenire, & videam mihi deſideratam faciem tuam.

ACTA CONCORDIÆ INITÆ

Inter Auſcitanam & Cæſarauguſtanam Eccleſias occaſione Eccleſiæ Alagonenſis.

NOvit Dominus refugium, & in tempore iracundiae inter .... factus eſt reconciliator. A. 1182. Notum ſit ergo omnibus hominibus quod Auſcitana Eccleſia frequenti & aſſidua querela Caeſarauguſtanam pulſavit Eccleſiam ſuper Eccleſia de Alagon, quam ex donativo A. illuſtris Regis Aragonenſis & confirmatione venerandae memoriae Papae Innocentii & ſucceſſorum ejus ſe canonice debere habere fiducialiter aſſerebat. E contrario vero Caeſarauguſtana Eccleſia conſtanter aſſeverabat ſe praedictam poſſidere Eccleſiam ex donativo ejuſdem venerabilis & victorioſi Regis Aragonenſis A. & venerabilis Regis Renimiri & confirmatione ſanctiſſimi Papae Eugenii & ſucceſſorum ejus. Demum plurimis hinc inde habitis altercationibus, cum praedicta controverſia debito calculo non poſſet terminari, arbitrio virorum prudentum ſopita eſt altercatio ſupradicta. Siquidem G. Auſcitanae ſedis venerabilis Archiepiſcopus & ejuſdem Eccleſiae conventus pari voto & concordi aſſenſu ſe ſuppoſuerunt arbitrio S. reverendi Oſcenſis Epiſcopi & B. venerandi Olorenſis Epiſcopi & magiſtri Richardi Tarrazonenſis Epiſcopi & G. Caeſarauguſtani Archidiaconi & G. Sancii Auſcienſis Archidiaconi & B. viri religioſi Generenſis monachi. Iſti autem viri religioſi praedicti pariter arbitrati ſunt, habito utriuſque partis aſſenſu, quod facta permutatione in compenſatione Eccleſiae de Alagon haberet Auſcitana Eccleſia a Caeſarauguſtana Eccleſiam de Pedrola & Eccleſiam de Azoec cum omnibus decimis, terminis, & pertinentiis ſuis in perpetuum poſſidendis, cum omni jure parrochiali, ſalvo jure dioceſiano, videlicet quarta & cæna, obedientia & correctione Clericorum, cura animarum, & vocatione ad ſynodum, conſecratione Eccleſiarum, & confirmatione chriſmandorum, & jure archidiaconali, quae ſibi retinuit in perpetuum Caeſarauguſtanus Epiſcopus. Ordinante vero divina gratia haec amicabilis compoſitio unanimiter utrique placuit, & inſtrumentum praeſentis tranſactionis alphabeto diviſum fieri mandavit, & a Metropolitano Tarragonenſi & a Domino Papa confirmari rogavit. Ego G. Auſcitanus Archiepiſcopus voluntate & aſſenſu totius Capituli Auſcitani renuntio per me & ſucceſſores meos univerſo juri quod Auſcitana Eccleſia cujuſcunque donativo vel confirmatione habebat vel habere videbatur in Eccleſia de Alagon, & in commutatione ſecundum arbitrium praedictum ſuſcipio Eccleſias de Pedrola & Azoec cum omnibus terminis & pertinentiis ſuis, & hoc tranſactionis inſtrumentum ſigno meo confirmo. Et ego P. Caeſarauguſtanus Epiſcopus voluntate & aſſenſu Caeſarauguſtani Capituli propter hanc renuntiationem & pacem inter noſtram & veſtram Eccleſiam ſectandam dono Auſcitanae Eccleſiae & vobis G. Archiepiſcopo & ſucceſſoribus veſtris & in perpetuum habendas trado per me & ſucceſſores meos Eccleſias de Pedrola & Azoec cum omnibus decimis, terminis, & pertinentiis ſuis, ſalvo ut ſupra dictum eſt, jure dioceſiano & archidiaconali, & hoc tranſactionis inſtrumentum ſigno meo confirmo. Factum eſt hoc anno ab incarnatione Domini MCLXXXII. & æra MCCXX. in menſe Novembri, VII. Kal. Decembris, in Jacha, regnante Rege Ildefonſo in Aragonia & in Barchinona & in Provincia, & Domino Berengario Archiepiſcopo in Tarracona, Epiſcopo S. in Oſcha, Epiſcopo P. in Caeſarauguſta. Petrus Dei gratia Caeſarauguſtanus Epiſcopus ſubſcripſi. Berengarius Dei gratia Tarraconenſis Archiepiſcopus. Ego Geraldus Auſcitanus Archiepiſcopus hoc tranſactionis inſtrumentum ſigno meo confirmo & propria manu corroboro. Ego G. Auſcitanus Archidiaconus ſubſcribo, & hoc ſignum facio. Ego Pe-

Petrus Prior &c. & hoc ſignum facio. Ego Stephanus Oſcenſis Epiſcopus ſubſcribo, & hoc ſignum facio. Ego Bernardus Olorenſis Epiſcopus ſubſcribo, & hoc ſignum facio &c. Ego Raimundus hanc cartam ſcripſi, & hoc ſignum facio.

ALPHONSI REGIS PORTUGALLIÆ

Epiſtola ad Lucium II. Papam, qua regnum ſuum Romanae Eccleſiae tributarium conſtituit.

Ex L. II. Miſc. Bal. pag. 210.

LUcio ſecundo A. Rex Portugalenſis. Claves regni caelorum beato Petro a Domino noſtro Jeſu Chriſto conceſſas eſſe cognoſcens, ipſum patronum & advocatum apud Deum omnipotentem habere diſpoſui; ut & in vita praeſenti opem illius & conſilium in meis opportunitatibus ſentiam, & ad praemia felicitatis aeternae ipſius ſuffragantibus meritis valeam pervenire. Quo circa ego Adefonſus Dei gratia Portugalenſis Rex per manum Domini G. Diaconi Cardinalis apoſtolicae ſedis Legati Domino & Patri meo Papae Innocentio hominium feci, & terram quoque meam beato Petro & ſanctae Romanae Eccleſiae offero ſub annuo cenſu quatuor unciarum auri, ea videlicet conditione & tenore, ut omnes qui terram meam poſt deceſſum meum tenuerint, eundem cenſum annuatim beato Petro ſolvant, & ego, tamquam proprius miles beati Petri & Romani Pontificis, tam in me ipſo quam in terra mea vel in iis etiam quae ad dignitatem & honorem meae terrae ac etiam defenſionem & ſolatium apoſtolicae ſedis habeam, & nullam poteſtatem alicujus eccleſiaſtici ſaecularisve dominii, niſi tantum apoſtolicae ſedis vel a latere ipſius miſſi, unquam in terra mea recipiam. Facta oblationis & fortitudinis charta Idus Decembris aera MCLXXX. Ego ſupradictus Adefonſus Portugalenſis Rex hanc chartam fieri juſſi, & libenti animo coram idoneis teſtibus propria manu confirmo. Ego Johannes Bracharenſis Epiſcopus confirmo. Ego B. Colimbrienſis Epiſcopus confirmo. Et ego Petrus Portugalenſis Epiſcopus confirmo.

Proclamatus Rex an. 1139. *Marian. l.* 10. c. 17.

Vide Innoc. III. lib. I. epiſt. 99. 441. 448. 447. lib. 14. epiſt. 59 lib. 15. epiſt. 24.

LUCII II. PAPÆ RESPONSORIA.

LUcius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto in Chriſto filio A. illuſtri Portugalenſi Duci ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Devotionem tuam, dilecte in Domino fili, maxime congaudemus, quod temetipſum de illis ovibus recognoſcens quas Dominus noſter Jeſus Chriſtus beati Petri cuſtodiae commendavit, cum ad expugnationem paganorum intentus, multiſque negotiis ſecularibus occupatus, Apoſtolorum limina viſitare non poſſes, per manum dilecti filii noſtri G. Diaconi Cardinalis tunc in partibus illis apoſtolicae ſedis Legati praedeceſſori noſtro felicis recordationis Papae Innocentio hominium laudabili devotione feciſti, & terram tibi a Deo commiſſam beato Petro Apoſtolorum principi obtuliſti, atque perſonam tuam & terram ipſam ipſius patrocinio humiliter commiſiſti, poſtmodum vero tam per litteras tuas quam per venerabilem fratrem noſtrum I. Bracharenſem Archiepiſcopum nobis etiam promiſiſti ut tam tu quam haeredes tui de terra ipſa quatuor uncias auri annis ſingulis Romano Pontifici perſolvatis. Nos itaque, qui, licet indigni, beati Petri loco reſidere conſpicimur, tam te quam filios tuos & ſucceſſores veſtros intra heredes ipſius Apoſtolorum principis ipſo adjuvante ſuſcipimus, ut in ejus benedictione & protectione tam animarum quam corporum maneatis, per quam ab hoſtium viſibilium & inviſibilium expugnatione defenſi, ad caeleſtia regna pervenire largiente Domino valeatis. Datum Laterani Kalendis Maii.

CARTA FRANCHISIÆ

Hominum Aurelianenſium.

IN nomine &c. Notum &c. quod ob remedium animae noſtrae & anteceſſorum noſtrorum & Philippi Regis filii noſtri omnes ſervos noſtros & ancillas, quos homines de corpore appellamus, quicunque ſunt Aurelianis & in ſuburbiis vici & villulis ejus infra quintam leugam exiſtentibus, in cujuſcunque terra manſerint, ſicut Magduni, Germiniaci, Chaam, & aliis ad praepoſituram Magduni pertinentibus, item qui ad viatoriam Checiaci, ad balliviam ſancti Johannis de Breiis, ad balliviam ſancti Martini ſuper Ligeritum, & ultra, ſicut apud Maximinum, & villulis aliis, quique ad balliviam Novillae & Arrebrachii & Codrelli pertinent, manumittimus, & ab omni jugo ſervitutis tam ipſos quam filios filiaſque eorum in perpetuum abſolvimus, & tanquam ingenui nati fuerint de caetero liberos permanere permittimus. Quam manumiſſionem & ab omni jugo ſervitutis abſolutionem, patriam ſecuti clementiam, concedimus & in perpetuum approbamus eo tenore quod illi qui in praedictis locis & poteſtatibus fuerint ante natale proximum poſt coronationem noſtram hac libertate gaudebunt. Si vero alii ſervi noſtri aliunde ad praedicta loca cauſa libertatis confluxerint, ipſos ab ipſa eximimus libertate. Quae omnia ut perpetuam &c. Actum Pariſius anno Domini MC. octogeſimo, aſtantibus &c. Data per manum ſecundi Hugonis Cancellarii.

Ex L. VII. Miſc. Bal. pag. 293.

An. 1181.

Carta communiae Sueſſionenſis.

An. 1181.

IN nomine &c. Philippus Dei gratia Francorum Rex. Noverint univerſi quod kariſſimus avus noſter Ludovicus burgenſibus Sueſſionenſibus communiam inter ſe habendam conceſſit & ſigilli ſui auctoritate confirmavit. Poſt cujus deceſſum pater noſter Ludovicus bonae memoriae eis eam manutenuit & cuſtodivit. Nos vero priorum patrum noſtrorum veſtigiis inhaerentes cartam ſuper communia eis a memorato avo noſtro conceſſam & communiae conſuetudines, ſicut pater noſter eas tenuit, concedimus & confirmamus, has videlicet. Infra civitatis Sueſſionenſis firmitates alter alterius recte ſecundum ſuam opinionem auxiliabitur, & nullatenus patietur quod aliquis alicui eorum aliquid auferat, vel ei talliatam faciat, vel quaelibet de rebus ejus capiat, excepto hoc quod homines civitatis Epiſcopo per tres menſes de pane, carne, & piſcibus creditionem facient. Et ſi Epiſcopus poſt tres menſes quod ei creditum fuerit non reddiderit, nihil ei credetur donec illud ab Epiſcopo perſolvatur. Piſcatores autem forenſes nonniſi per quindecim dies ei creditionem facient. Et ſi poſt quindecim dies non reddiderit, tantum de rebus communiae ubicunque potuerint capient quod quicquid Epiſcopo crediderint habeant. Omnia foriſfacta, excepta infractione urbis & veteri odio, quinque ſolidis emendabuntur. Et ſi ab aliquo teloneum requiratur, & requiſitor diem quo illud & unde illud habuerit minime nominaverit, nunquam ei reſpondebitur. E ſi diem nominaverit & ille dictum ejus ſola ſua manu infirmare non poterit, quinque ſolidis emendabit. Si quis alicui ſacramentum facere debuerit, & ante arramitionem ſacramenti ſe in negotium iturum dixerit, propter illud faciendum de itinere ſuo non remanebit, nec ideo incidet, ſed poſtquam redierit, convenienter ſubmonitus ſacramentum faciet. Si autem Archidiaconus aliquem implacitaverit, niſi clamator ante venerit, vel foriſfactura apparuerit, non ei reſpondebit. Si tamen teſtem habuerit contra quem accuſatus defendere ſe non poterit, emendabit. Homines etiam communionis hujus uxores quaſcunque voluerint, licentia a dominis ſuis requiſi-

ta,

ta, accipient. Et ſi domini hoc concedere noluerint, & abſque aſſenſu & conceſſione domini ſui aliquis uxorem alterius poteſtatis duxerit, & ſi dominus ſuus inde eum implacitaverit, illi quinque ſolidos emendabit. Capitales homines cenſum debitum dominis ſuis perſolvent. Sed ſi die conſtituto non reddiderint, quinque illi ſolidos emendabunt. Et ſi aliquis aliquam injuriam fecerit homini qui hanc communionem juraverit, & clamor ad juratos inde venerit, ſi illum hominem qui fecit injuriam capere potuerint, de corpore ſuo vindictam accipient, niſi foriſfactum emendaverit illi cui illatum fuerit ſecundum judicium virorum illorum qui communionem cuſtodierunt. Et ſi ille qui foriſfactum fecerit ad aliquod receptaculum perrexerit, & homines communiae ad ipſum receptaculum tranſmiſerint, & domino receptaculi vel primati loci quaeſtionem fecerint ut de eorum inimico faciant eis rectitudinem, ſicut ſuperius dictum eſt, ſi ſatisfacere voluerit, rectitudinem accipient. Quod ſi facere noluerit, homines communiae auxiliatores erunt faciendi vindictam de corpore & pecunia ipſius qui foriſfactum fecerit & hominum illius receptaculi in quo inimicus eorum erit. Si mercator in illam villam ad mercatum * [* mercandum] venerit, & aliquis ei aliquid fecerit infra loricam iſtius villae, ſi jurati inde clamores audient, & mercator in iſta villa eum invenerit, homines communiae ad vindictam faciendam ſuper hoc recte ſecundum opinionem ſuam auxilium praeſtabunt, niſi mercator ille de hoſtibus ſaepedictae communiae fuerit. Et ſi ad aliquod receptaculum ille adverſarius perrexerit, ſi ipſe mercator vel jurati ad eum miſerint, & ille hoſtis ſatisfecerit mercatori ſecundum judicium eorum qui communionem ſervaverint, vel probare & oſtendere poterit ſe illud foriſfactum non feciſſe, communiae ſufficiet. Quod ſi ille facere noluerit, ſi poſtmodum villam intraverit & capi poterit, de eo facient vindictam jurati. Nemo autem praeter nos & Dapiferum noſtrum poterit conducere in villam Sueſſionenſem hominem qui foriſfactum fecerit homini qui hanc communiam juraverit, niſi foriſfactum emendare venerit ſecundum judicium eorum qui communiam ſervaverint. Si Epiſcopus Sueſſionenſis ignoranter adduxerit in civitatem Sueſſionenſem hominem qui foriſfactum fecerit homini iſtius communiae, poſtquam ſibi oſtenſum fuerit illum eſſe de hoſtibus communiae, nullo modo poſtea eum adducet niſi aſſenſu illorum quibus communia ſervanda incumbit, & ea vice eum reducere poterit. Pecuniam illam quam homines illius communiae crediderunt antequam communiam hanc juraſſent ſi rehabere non poterint poſtquam inde juſtum clamorem fecerint, quaerent quoquo modo poterint, quomodo creditam pecuniam rehabeant. Pro illa vero pecunia quam crediderint poſtquam hanc communiam juraverint nullum hominem capient, niſi ſit debitor aut fidejuſſor. Si extraneus homo panem aut vinum ſuum in villam Sueſſionenſem cauſa ſecuritatis adduxerit, ſi poſtea inter dominum ejus & homines communiae diſcordia emerſerit, quindecim dies habebit ille licentiam vendendi panem & vinum in eadem villa & deferendi nummos & aliam pecuniam ſuam, praeter panem & vinum, niſi ille foriſfactum fecerit, vel fuerit cum illis qui fecerint. Nemo de villa praelibata qui hanc communionem juraverit credet pecuniam ſuam vel commodabit hoſtibus pecuniae * [* communiae] quandiu guerra duraverit. Et ſi quis probatus fuerit crediſiſſe aliquid hoſtibus communiae, juſtitia de eo fiet ad judicium eorum qui communiam ſervabunt. Si aliquando homines communiae contra ſuos hoſtes exierint, nullus de communia loquatur cum hoſtibus communiae niſi licentia cuſtodum communiae. Ad hoc ſtatuti homines jurabunt quod neminem propter amorem ſeu propter odium deportabunt ſeu gravabunt, & quod rectum judicium facient ſecundum ſuam aeſtimationem. Omnes alii jurabunt quod idem judicium quod praedicti ſtatuti ſuper eos fecerint & patientur & concedent, niſi probare poterint quod de cenſu proprio nequeunt perſolvere. Univerſi homines infra murum civitatis & extra in ſuburbio commorantes, in cujuſcunque terra commorentur, communionem jurent. Qui vero jurare noluerit, illi qui juraverunt de domo ipſius & de pecunia juſtitiam facient. Si quis etiam de communione aliquid foriſfecerit, & per juratos emendare noluerit, homines communiae facient exinde juſtitiam. Si quis vero ad ſonum factum pro congreganda communia non venerit, duodecim denarios emendabit. Praeter has autem conſuetudines a patribus noſtris eis conceſſas & indultas concedimus ut nullus infra ambitum villae Sueſſionenſis aliquem poſſit capere niſi Major & jurati quandiu de eo juſtitiam facere voluerint. Et ſi aliquis de communia nobis aliquid foriſfecerit, oportebit ut nos in curia Epiſcopi Sueſſionenſis per Majorem villae ad judicium juratorum de eo juſtitiam capiamus, nec eos extra praedictam curiam vel placitare vel cartam monſtrare compellere poterimus. Nec cuiquam licebit ab aliquo vel ab aliqua de communia manum mortuam exigere. Has itaque conſuetudines praetaxatas, & eas quae ab avo noſtro eis conceſſae fuerunt & confirmatae, ſalvo jure noſtro & Epiſcopi & Dominorum & Eccleſiarum quae in praedicta villa aliquid juris habent, concedimus & confirmamus. Quae omnia ut perpetuum &c. praecepimus &c. Actum Sueſſionis &c. anno Domini MC. octogeſimo primo, regni noſtri ſecundo. Data per manum Hugonis Cancellarii.

Carta communiæ Noviomenſis.

IN nomine &c. Philippus Dei gratia Francorum Rex. [An. 1181.] Noverint univerſi præſentes pariter & futuri quod communionem Noviomenſem, quam avus noſter inſtituit & cum ſuis conſuetudinibus confirmavit, & poſtmodum pater noſter eam manutenuit, nos igitur patrum noſtrorum inhærentes veſtigiis eandem communionem cum ſuis conſuetudinibus concedimus & confirmamus. Conſuetudines autem eæ ſunt. Pro quacunque commonitione quam fecerint, ſive pro banno ſive pro foſſa vel firmatione villæ, neque Epiſcopus neque Caſtellanus habent ibi aliquid juſtitiæ vel implacitationis. Sed cujuſcunque ſunt ordinis ii qui ad eundem ordinem vel miniſterium pertinent, vinum vel tale aliquid accipient ab eis. Omnes qui in civitate habent domos, præter clericos & Milites, debent excubias & adjutorium civitatis & conſuetudines communionis. Si communio * [* ſ. commonitio] facta fuerit, & quiſpiam remanſerit, vel quia claudus eſt, vel infirmus, vel ita pauper ut pro cuſtodienda familia ſua, uxore ſcilicet vel parvulis in infirmitate poſitis, domi eum oporteat remanere, vel ſi minatus fuerit, ſeque neſcire communionem juraverit, nulla culpa tenebitur. Quicunque adjudicaverint jurati, extra civitatem non poterunt protrahi aut invitari. Si judex comprehenderit panificos qui parvum fecerint panem, & illi inde placitare voluerint, ſi convicti fuerint, juxta legem qua vivunt cum amiſſione panis emendabunt. Si vero placitare noluerint, panes tantum amittent. Si frumentum vel annona quælibet ematur, & non menſuretur, ſextariatum inde non dabitur. Menſurari autem debet quod emitur juxta rectam menſuram civitatis. Si quis vulneraverit vel occiderit quemquam intra communionem, jurati facient vindictam. Foriſfactura erit Epiſcopi & Caſtellani ſicut prius. Si quis vult eſſe in communione, non recipiatur ab aliquo ſolo, ſed præſentibus juratis; & pecunia quam dederit manu ſub eorum teſtimonio in communes utilitates civitatis, non in proprias alicujus, expendatur. Si quis deprehenderit latronem in domo ſua, etiam ſervientem ſuum, quæ ſua ſunt recipiat, latronem vero judici tradat. Si Epiſcopus implacitaverit aliquem de communione pro aliqua foriſfactura vel pro banno,

non

non poterit convinci vel appellari per aliquem ſervientum ejus, niſi alium approbatorem adduxerit; qui ſi defuerit, ſacramento ſe purgabit. Nullus abſente clamatore, niſi injuria coram Scabinis vel juratis fuerit oſtenſa, reſpondere habebit. Qui in via ſanctorum fuerint, viduæ etiam quæ filios non habent adultos & arma ferentes, & puellæ ſine advocato, nullas debent conſuetudines. Si quis terram vel domum in vadimonio poſuerit vel aliquid aliud, & determinato tempore non reddiderit, ille qui vadimonium habet, ſi voluerit illud aſſignare ſibi & ad ſe trahere, judices & ſcabinos illuc adducat; & ſi poſt infra quindecim dies redemptum non fuerit, perpetuo ſibi jure poſſideat, & judicibus octo denarios, Scabinis quatuor exolvat. Si quis terram vel domum vel quamlibet tenituram praeſente adverſario ſuo nec contradicente per annum & diem tenuerit, poſtea ſine contradictione poſſidebit. Mercatum quod ad octo denarios non aſcenderit teloneum non habebit. De cera quam quoque ſabbato accipit Caſtellanus, ut non jam ultra accipiatur conſulimus. Falſas menſuras aboleri penitus judicamus. Quae omnia ut perpetuam &c. praecepimus confirmari. Actum apud Fontem Blaudi anno incarnati verbi MC. octogeſimo primo, regni vero noſtri anno tertio. Aſtantibus &c. Data per manum Hugonis Cancellarii.

Caſtri Turonenſis.

An. 1181. IN nomine &c. Philipus &c. Noverint &c. quod cariſſimus pater noſter Ludovicus bonae memoriae burgenſibus omnibus beati Martini in caſtro novo Turonenſi tam praeſentibus quam futuris dedit hanc communitatem, quod nec ipſe nec aliquis ſucceſſorum ſuorum nec per rapinam nec per vim aliquam ab eis aliquam exigeret pecuniam nec eos cauſaretur de uſura nec turpi lucro, neque de aliqua pecuniae ſuae multiplicitate. Et ſi forte eveniret quod ipſi illum in aliis cauſis offenderent, neque ipſe neque ſucceſſorum ſuorum aliquis dictorum burgenſium aliquem gravarent quandiu eis ſatisfacere vellent apud Turonis in domo theſauri. Has autem eaſdem conſuetudines, ſicut pater noſter eas ipſis dedit & confirmavit, damus & concedimus & confirmamus in hunc modum, quod ipſi ante nos vel ante mandatum noſtrum in domo theſauri ſe juſticiabunt. Praeterea ſtatuimus & concedimus ut ipſi decem burgenſes probos homines communi aſſenſu villae eligant & eos ſibi ita praeficiant, ut cum omni diligentia negotia villae, miſias ſcilicet, procurent. Illi vero decem burgenſes qui aliis praeficientur ſingulis annis mutabuntur & alii decem ſecundum diſpoſitionem ipſorum qui praeceſſerint ſubſtituentur. Omnes autem burgenſes villae una ſuper ſacroſancta jurabunt quod quicquid iſti decem burgenſes vel alii qui loco eorum ſingulis annis ſubſtituentur de miſiis & neceſſitatibus villae ordinaverint inevitabiliter vita comite ſervabunt. Domini autem ejuſdem villae cum ad annos diſcretionis pervenerint, & advenae in villa manere eligentes, idem ſacramentum praeſtabunt. Decem autem burgenſes qui eligendi & aliis ad haec praeficiendi ſunt, & alii qui poſt mutationem eorundem ſubilituentur, aliis burgenſibus villae jurabunt ſe nulli parcituros vel aliquem gravaturos ſeu propter amorem ſeu propter odium, & quod tales ad poſſe ſuum ſubſtituent qui villae utilitati intendant & ad opus illud implendum erunt neceſſarii. Si vero aliqui in villa manentium, vel in eadem civitate tenementa habentium ſervare vel jurare noluerint id quod dicti burgenſes ordinaverint, ipſis concedimus ut eos ſuper hoc valeant juſticiare, & ſi quid juſtitiae ad nos pertinentis inde emerſerit, ſalva eorum carta quod ad jus noſtrum pertinet habeamus. Quae omnia ut perpetuam ſtabilitatem obtineant, praeſentem paginam &c. Actum apud Firmitatem anno ab incarnatione Domini MCLXXXI. regni noſtri anno ſecundo. Aſtantibus &c. S. &c.

Carta Belvacenſis communiæ.

IN nomine &c. Notum &c. quoniam communiam illam quam a patre noſtro Ludovico & anteceſſoribus noſtris per multa ante tempora homines Belvacenſes habuerunt, ſicut inſtituta fuit & jurata, cum conſuetudinibus quas praeſens carta continet, ſalva fidelitate noſtra, illis concedimus & confirmamus. An. 1182. Conſuetudines autem iſtæ ſunt. Univerſi homines infra murum civitatis & in ſuburbio commorantes, in cujuſcunque terra maneant, communiam jurabunt, niſi forte ex conſilio Majoris & parium & eorum qui conſilium juraverunt aliqui remanſerint. Alter alteri intra firmitates ipſius villae recte ſecundum opinionem ſuam auxiliabitur. Et quicunque foriſfecerit homini qui hanc communiam juraverit, Major & pares communiae, ſi clamor ad eos inde venerit, de corpore ſuo vel de rebus ſuis juſtitiam facient ſecundum deliberationem ipſorum, niſi foriſfactum ſecundum deliberationem eorum emendaverit. Si vero ille qui foriſfactum fecerit ad aliquod receptaculum perrexerit, Major & pares communiae dominum receptaculi vel eum qui loco ejus erit ſuper hoc convenient; & ſi de illo inimico ſuo eis ſecundum deliberationem eorum ſatisfecerit, placebit; & ſi ſatisfacere noluerit, de rebus vel de hominibus ejus vindictam ſecundum deliberationem ipſorum facient. Et ſi mercator aliquis Belvacenſis ad mercatum venerit, & aliquis ei infra banleugam ipſius civitatis foriſfecerit, ſi clamor inde ad Majorem & ad pares venerit, & mercator malefactorem ſuum infra villam invenerit, Major & pares ſuper hoc ſecundum ipſorum deliberationem juſtitiam facient, ſi mercator ille de ſuis hominibus non fuerit. Et ſi malefactor ille ad aliquod iret receptaculum, & mercator vel Major vel pares ad illum miſerint, ſi ille mercatori ſatisfecerit, vel probare poterit ſe foriſfactum non feciſſe, ſatis erit communiae. Si vero neutrum fecerit, vindicta fiet de eo ſecundum deliberationem Majoris & parium, ſi infra villam capi poterit. Nemo autem praeter nos & Dapiferum noſtrum conducere poterit in civitatem illam hominem qui homini de communia illa foriſfecerit, niſi foriſfactum ſecundum deliberationem Majoris & parium venerit emendare. Verum ſi Belvacenſis Epiſcopus ignoranter adduxerit in civitatem aliquem qui homini de communia foriſfecerit, poſtquam ei oſtenſum fuerit, nullo modo poſtea eum adducet, niſi conſilio Majoris & parium; & ea vice eum reducere poterit. In unoquoque etiam molendinorum duo tantum juniores erunt. Quod ſi aliquis plures juniores vel alias malas conſuetudines imponere voluerit in molendinis, & inde clamor ad Majorem & pares venerit, illi qui inde clamaverit ſecundum deliberationem ipſorum juſtitiam facient. Praeterea ſi Epiſcopus Belvacenſis ad tres curias noſtras & ad exercitus ire voluerit, tres equos tantum ad unamquamque curiam accipiet, ſed equum extranei hominis nullo modo capere poterit. At ſi redemptionem de aliquo homine vel ipſe vel famulus ejus pro equo acceperit, nullum alium poſtea loco ejus capere debebit. Si vero plures capere voluerit, ſi clamor inde ad Majorem & pares venerit, auxiliatores erunt ei recte ſecundum ſuam opinionem qui querimoniam inde fecerit. Item ſi Epiſcopus Belvacenſis nobis piſces aliquando mittere voluerit, unum equum capiet. Nullus etiam homo de communia pecuniam ſuam hoſtibus crediderit vel accommodaverit quandiu guerra durabit: quia ſi fecerit, perjurus erit. Et ſi comprobatus fuerit quicquam eis tradidiſſe vel accommodaſſe, juſtitia de eo fiet prout Major & pares deliberabunt. Et ſi aliquando contra hoſtes communia extra villam exiret, nullus eorum cum hoſtibus ſuis loquetur niſi Majoris & parium licentia. Inſuper ſi quis de communia alicui de civitate pecuniam ſuam crediderit, & ille cui credita fuerit ad aliquod receptaculum diffugerit, dominus receptaculi inde audito clamore aut perdita reddet aut debitorem

de

de receptaculo ſuo eiciet. Et ſi neutrum fecerit, de viris ejuſdem receptaculi, ſi inventi fuerint, ſecundum Majoris & parium deliberationem juſtitia fiet. Item quicunque pecuniam alicujus hominis de communia auferet, & ad aliquod receptaculum perrexerit, ſi inde clamor ad Majorem & pares venerit, de illo, ſi inveniri poterit, & de hominibus & rebus receptaculi juſtitia fiet ſecundum Majoris & parium deliberationem, niſi pecunia reddatur. At extenſionem quoque pannorum penditoria aequali altitudine in terra affigi debent. Et quicunque de penditoriis vel de pannifico vel de rebus pannifico appendentibus foriſfactum fecerit, ſi inde clamor ad Majorem & pares venerit, juſtitia fiet ſecundum deliberationem Majoris & parium. Videat etiam unuſquiſque de communia quod de pecunia quam alicui extraneo crediderit ſit ſecurus; quia propter hoc nemo capietur niſi debitor aut fidejuſſor extiterit. Praeterea nemo qui hanc communiam juraverit, nec villae communio propter cauſam aliquam extra firmitatem civitatis cauſatum ibit. Item ſi contigerit quod aliquis de communia hereditatem aliquam emerit & per annum & diem tenuerit & aedificaverit, quicunque poſtea veniet & peremptum calumniabitur, ſuper hoc ei non reſpondebitur. Tredecim pares in communia eligentur; de quibus ſi pares & illi qui conſilium juraverint conſilium dederint, unus Major fiet, vel duo. Major vero & pares jurabunt quod neminem de communia propter amicitiam deportaverint vel neminem propter inimicitiam lædent, & ſecundum opinionem ſuam rectam in omnibus facient deliberationem. Omnes autem alii jurabunt quod deliberationi majoris & parium obſequentur & favebunt. Juſtitiam vero illam & deliberationem quæ per Majorem & pares fiet communiae Belvacenſi concedimus & confirmamus. Concedimus etiam quod praeſens carta propter nullam cauſam extra civitatem portabitur. Et quicunque contra illam loqui voluerit, quoniam illam confirmavimus & ſecuravimus, illi nequaquam reſpondebitur. Quod ut ratum & inviolabile permaneat &c. Actum anno Domini MC. octogeſimo ſecundo, regni noſtri anno tertio.

Carta de compoſitione facta inter Epiſcopum Laudunenſem & burgenſes ſuos.

Ex L. VII. Miſc. Bal. pag. 305. PHilippus Dei gratia Francorum Rex. Noverint univerſi praeſentes pariter & futuri quod Reginaldus Laudunenſis Epiſcopus & homines ſui de Laudoneſio poſt multam conteſtationem inter eos habitam

An. 1185. ſuper talliis quibus iidem homines ſe conquerebantur ab ipſo gravari in hunc modum in noſtra compoſuerunt praeſentia. Quod Epiſcopus pro talliis ſuper homines illos, quas tribus de cauſis facere poterat, videlicet pro exercitus noſtri ſervitio, pro Domino Papa, pro guerra Laudunenſis Eccleſiae manifeſta, dabunt homines praedicti Epiſcopo ſingulis annis in feſto omnium ſanctorum ſeptingentas libras Pariſienſis monetae vel trecentas & quinquaginta marchas puri argenti ad pondus Trecenſe, ſi monetam Pariſienſem contigerit pejorari. Dabunt etiam ſingulis annis Epiſcopo mille modios vini tempore vindemiarum pro tallia vini. Item annuatim in feſto omnium ſanctorum dabunt ducentas libras Laudunenſis monetae Vicedomino & Praepoſito, Vicedomino centum & ſexaginta libras, Præpoſito XL. libras, quas Vicedominus & Præpoſitus cum alio feodo ſuo tenebunt ab Epiſcopo ligie: & propter hoc ipſi in propriis perſonis ſervient Epiſcopo in guerra quandiu illa pecunia durabit, in quatuor tantum Militibus. Sciendum autem quod cum ex Epiſcopi dono & propter praedictae pacis conceſſionem ſupradictae pecuniae & vini haberemus annuatim medietatem, illam Epiſcopo quitavimus medietatem propter feodum Ferae & homagium ligium Radulphi de Cociaco, quod Epiſcopus nobis dedit. Noverint etiam univerſi quod conſuetudines alias a praedictis talliis & juſticias & foriſfacta & omnia jura quae Epiſcopus in praedictis hominibus & in illa terra prius habebat habebit Epiſcopus in illo ſtatu in quo ea habere conſueverat, niſi quod XII. Scabinos conſtituemus, quorum judicio omnes querelae quae inter eos emerſerint, aut quas Epiſcopus adverſus eos habebit, decidentur. Qui Scabini, ſi in judiciis faciendis concordare nequiverint, Lauduni in curia Epiſcopi inquirent judicium. Et ſi illud habere non poterunt, ad curiam noſtrum venient judicium inquiſituri. Omnem autem eorum quaeſtionem infra finem tertii menſis poſt motionem litis oportebit terminari. Et illi Scabini Epiſcopo, Vicedomino, Præpoſito fidelitatem praeſtabunt. Et hominibus terrae pecuniam & vinum quod Epiſcopo ſolvere debent annuatim talliabunt & imponent ſuper ſe homines praedicti, prius quidem praeſtito juramento quod id legitime facient. Epiſcopus autem faciet haec reddi per juſtitiam Vicedomini. Nullus hominum Epiſcopi de Laudoneſio immunis erit ab hac pecunia danda & vino quod Epiſcopo redditur annuatim, exceptis quinque ſervientibus Vicedomini & duobus ſervientibus Praepoſiti. Nullus hominum de Laudoneſio tenementa ſua quæ dictam pecuniæ & vini tallia debent dare vel vendere vel invadiare poterit homini qui non tenetur in hanc pecuniae & vini ſummam annuatim conferre. Epiſcopo Laudunenſi nullum hominem ſuum de Laudoneſio in aliquam communiam vel libertatem ponere poterit quo minus in pecuniam & vinum quod Epiſcopo debetur conferat. Nullus hominum praedictorum aut res ejus capi poterunt pro debito Laudunenſis Epiſcopi niſi ille homo debitor fuerit aut fidejuſſor illius debiti. Epiſcopus in homines aut res eorum, quandiu voluerint ſtare juſtitiae, manum non mittet. Vicedomino autem & Praepoſito pro ſua tallia vini reddent homines de Laudoneſio ſingulis annis tempore vindemiarum quingentos modios vini. Quae omnia ut rata ſint & inconcuſſa concedimus, ſalvis appellationibus ad nos faciendis. Et ut perpetuam ſervent firmitatem, ſigilli noſtri auctoritate & regii nominis caractere, inferius annotato communimus. Actum Pariſius anno Domini MCLXXXV. regni vero noſtri ſexto. Aſtantibus in palatio noſtro quorum nomina ſuppoſita ſunt & ſigna. S. T. Comitis Dapiferi noſtri. S. Guidonis Buticularii. Signum Mathaei Camerarii. S. Radulphi Conſtabularii.

Carta compoſitionis inter communiam Laudunenſem, Decanum & Capitulum Laudunenſe.

NOtum &c. quod compoſitio quae facta eſt inter Decanum & Capitulum Laudunenſe ex una parte & Majorem & communiam Laudunenſem ex alia ſuper duabus contentionibus quae erant inter eos occaſione Gaſtelli & Roberti. Super Gaſtello, quem reddere noluerunt, Major & communia Laudunenſis faciet emendam in modum quem dixerunt T. Praepoſitus & T. Archidiaconus & Hugo de Novavilla Canonicus Ambianenſis judices auctoritate Domini Papae ſuper hoc delegati. Quia vero a nobis commoniti fuerunt Major & communia praedicta ut componerent cum praedicto Capitulo, quia intelligebamus eos ſuper hoc cauſam injuſtam fovere, & noluerunt nobis exinde credere, ſed ſuſtinuerunt ſuper hoc excommunicationem per annum & amplius, nobis fecerunt emendam. Super Herberto vero, quem ceperunt Major & communia, nec eum reddere vel recredere voluerunt Capitulo requirente, & ſanguis vel plaga vel aliud pro quo eum retinere deberent non appareret, ipſi emendam nobis fecerunt, & emendabunt Capitulo memorato in forma Eccleſiae, per diviſionem quae facta eſt coram nobis apud Compendium & creantata, quae talis eſt, quod pro omnibus excommunicationibus & ex-

expenſis quae occaſione iſtarum querelarum factae ſunt, reddent dicti Major & communia Capitulo memorato uſque ad mille & ducentas libras Parilien. inter haec quae jam exinde habuerunt & hoc quod exinde ſunt adhuc habituri. Et de hoc quod exinde ſunt habituri reddetur eis medietas in inſtanti feſto ſancti Dionyſii, & alia medietas in ſequenti purificatione beatae Mariae. Super omnibus autem querelis uſque ad hodiernum diem motis ita coram judice per hoc pax eſt inter Capitulum & communiam reformata quod nec litterae nec alia ab alterutra partium ſuper eiſdem querelis impetrata & impetranda alicujus de caetero erunt momenti vel valoris Capitulo contra communiam vel communiae contra Capitulum.

Carta communiæ Compendii.

A. 1186. IN nomine &c. Philippus &c. Noverint univerſi praeſentes pariter & futuri quod cariſſimus genitor noſter piae memoriae Ludovicus burgenſibus Compendii communionem conceſſit habendam ſub forma quae in authentico ipſius continebatur expreſſa, quod in hac praeſenti carta noſtra praeſenti duximus inſerendum in haec verba. Notum ſit omnibus futuris & praeſentibus Eccleſiam Compendii magnae auctoritatis fuiſſe, nimirum anteceſſorum noſtrorum Regum Franciae donariis magnifice fundatam & ditatam, quod in privilegiis & praeceptis eorum continetur, ipſamque villam egregiam & magni extitiſſe nominis palam eſt. Peccatis autem exigentibus Eccleſia pariter & villa attrita eſt & graviter apporiata. Unde nos offenſi ob enormitates clericorum, ſalvo tamen eorum jure in Eccleſia, monachos ſancte & ad honorem Dei victuros poſuimus. Clerici autem noſtrae manſuetudinis obliti, regiae conſtitutioni obviantes, & ſuorum parentum freti potentia, poſtmodum ſatis contumelioſe monachos ejecerunt ab Eccleſia, & confractis officinis, multa eis intulerunt damna. Revocatis jam monachis pro bono pacis in locum ſuum, & commoditate Eccleſiae & ſecuritate ſervorum Dei, conſilio Sanſonis venerandi Archiepiſcopi Remenſis atque Odonis Abbatis ſancti Dionyſii, aliorumque hominum noſtrorum, prece etiam Reginae Adelaidis tunc habentis villam in dote ſua, & petitione Willelmi Abbatis Compendienſis, burgenſibus villae conceſſimus communiam, & omnes intra firmitatem ſive extra in burgo manentes, quantumcunque villa creverit, exceptis Militibus Droconis de Petrafonte & hominibus ſuis capitalibus, in eodem eſſe ſacramento praecepimus. In palatio autem Compendienſi ex praecepto noſtro Guido Buticularius, Terricus Gaſeranni, Anſellus de Inſula, & deinde ex praecepto Reginae Ludovicus de Choiſiaco, Paganus de Beſtiſiaco, & ex parte Abbatis Claro filius Boſardi juraverunt communiam, & poſtea homines Compendii inter ſe & ſibi juraverunt in hunc modum. Juraverunt videlicet quod infra firmitates Compendienſis villae & extra in burgis alter alteri recte ſecundum opinionem ſuam auxiliabitur, & quod nullatenus patientur quod aliquis alicui aliquid auferat, vel ei talliatam faciat, vel quidlibet de rebus ejus capiat, excepto hoc quod homines villae Abbati per tres menſes de pane & carne & piſcibus creditionem facient. Et ſi Abbas poſt tres menſes quod ei creditum fuerit non reddiderit, nihil ei credetur niſi illud ab ipſo perſolvetur. Piſcatores vero forenſes nonniſi per quindecim dies creditionem facient. Et ſi poſt quindecim dies non reddiderit, tantum de rebus communionis ubicunque potuerint capient quod quicquid Abbati crediderint habeant. Omnia foriſfacta, exceptis infractionibus villae & veteri odio, quinque ſolidis emendabunt. Et ſi ab aliquo teloneus requiratur, & requiſitor diem quo illud & unde habere debuit minime nominaverit, nunquam ei reſpondebitur. Et ſi diem nominaverit, & ille dictum ejus ſola ſua manu infirmare poterit, quinque ſolidis emendabit. Si quis ſacramentum alicui facere debuerit, & ante arramitionem ſacramenti ſe in negotium ſuum iturum dixerit, propter illud faciendum de itinere ſuo non remanebit; ſed poſtquam redierit, convenienter ſubmonitus faciet ſacramentum. Si vero Archidiaconus aliquem implacitaverit, niſi clamator ante venerit, vel foriſfactum apparebit, non ei reſpondebit. Si tamen teſtem habuerit contra quem accuſatus ſe defendere non poterit, emendabit. Homines etiam communionis hujus uxores qualcunque voluerint, licentia a dominis ſuis requiſita, accipient. Et ſi domini hoc concedere noluerint & abſque licentia & conſenſu domini ſui quiſpiam uxorem alterius poteſtatis duxerit, ſi dominus ſuus inde implacitaverit, quinque tantum ſolidis hoc illi emendabit. Capitales homines cenſum debitum dominis ſuis perſolvent. Et ſi die conſtituto non reddiderint, quinque hoc ſolidis emendabunt. Et ſi aliquis aliquam injuriam fecerit homini qui hanc communionem juraverit, & clamor ad juratos inde venerit, ſi hominem qui injuriam fecerit capere poterunt, de corpore ſuo vindictam accipient, niſi foriſfactum ipſi qui fecerit emendaverit ſecundum judicium juratorum qui communionem cuſtodierint. Et ſi ille qui foriſfactum fecerit ad aliquod receptaculum perrexerit, & jurati ad ipſum receptaculum tranſmiſerint, & domino vel primatibus ipſius loci querimoniam fecerint ut de illo inimico eis rectitudinem faciat, ſicut ſuperius dictum eſt, ſi ſatisfacere voluerit, accipient rectitudinem; & ſi facere noluerit, poſtea auxiliatores erunt faciendi de corpore & de pecunia ipſius qui foriſfactum fecit & hominis illius receptaculi ubi inimicus ſuus fuerit. At ſi mercator in hanc villam ad mercandum venerit, & aliquis ei aliquid foriſfecerit infra leugam ipſius villae, ſi clamorem inde audiverint jurati, & mercator in villa eum invenerit, auxiliatores vindictam faciendi recte ſecundum opinionem ſuam erunt, niſi mercator de hoſtibus eorum fuerit. Et ſi ad aliquod receptaculum adverſarius ille perrexerit, ſi ipſe mercator vel jurati ad eum miſerint, & ille hoſtis mercatori ſatisfecerit ſecundum judicium eorum qui communionem ſervaverint, vel probare & oſtendere poterit ſe illud foriſfactum non feciſſe, eis ſatis erit. Et ſi facere noluerit, poſtea ſi intra villam eum capere poterunt, vindictam de eo facient. Caeterum nemo praeter Regem & Dapiferum ſuum poterit conducere in iſtam villam hominem qui foriſfactum homini qui hanc communionem juraverit intulerit, niſi foriſfactum venerit emendare ſecundum judicium eorum qui communionem ſervaverint. Quod ſi Abbas Eccleſiae ignoranter in villam induxerit aliquem qui foriſfactum fecerit homini de communione, poſtquam ſibi oſtenſum fuerit illum eſſe de hoſtibus communionis, nullo modo eum poſtea adducet niſi conſilio juratorum qui communionem ſervaverint, & ea vice eum reducere poterit. Pecuniam illam quam homines de communione illa crediderint antequam communionem juraſſent, ſi habere non poterint, poſtquam juſtum clamorem fecerint, quaerent quoquo modo poterunt quod creditam pecuniam rehabebunt. Pro illa vero pecunia quam crediderint poſtquam hanc communionem juraverint nullum hominem capient, niſi ſit debitor vel fidejuſſor. Et ſi extraneus homo panem vel vinum ſuum cauſa ſecuritatis adduxerit Compendium, poſtea ſi diſcordia inter homines villae & dominum illius evenerit, per quindecim dies habebit licentiam vendendi panem & vinum in villa iſta & deferendi nummos & aliam pecuniam ſuam praeter panem & vinum, niſi ipſe fecerit foriſfactum, vel cum illis fuerit qui fecerint. Nullus autem de eadem villa qui hanc communionem juraverit credet pecuniam vel aliquid commodabit hoſtibus villae quandiu guerra duraverit. Et ſi aliquis probatus fuerit quippiam hoſtibus crediſſe, juſtitia de eo fiet ſecundum judicium

cium

cium eorum qui communionem ſervaverint. Et ſi aliquando contra ſuos hoſtes exierint homines villae, nullus eorum loquetur cum hoſtibus niſi licentia ipſorum qui communionem cuſtodierint. Statuti ad hoc homines juraverunt quod neminem propter amorem aut propter odium vel cognationem deportabunt & neminem propter inimicitiam laedent & rectum judicium facient ſecundum æſtimationem ſuam. Omnes alii juraverunt quod idem judicium quod praedicti ſtatuti ſuper eos fecerint patientur & concedent, niſi probare potuerint quod de cenſu proprio ſolvere nequeunt. Praeterea conceſſimus & praecipimus ut univerſi homines infra murum villae & extra commorantes, in cujuſcunque terra commorentur, communionem jurent. Qui vero jurare noluerit, illi qui juraverunt de domo ipſius & de pecunia juſtitiam facient. Si quis etiam de communione aliquid forisfecerit, & per juratos emendare noluerit, homines communionis facient exinde juſtitiam. Si quis vero ad ſonum pro congreganda communione factum non venerit, duodecim denarios emendabit. Ego autem Ludovicus notum omnibus eſſe volo quod homines communionis Belvacenſis qualiter communionem ſuam tenuerunt a nobis interrogati dixerunt quod ex quo communiam juraverunt, nunquam manum mortuam Belvaci dari viderunt, & ſe hoc ante nos, ſi opus eſſet, juraturos. Et ut ita ratum ſit deinceps & inconvulſum, ſigilli noſtri &c. Actum publice Pariſius anno Domini MC. quinquageſimo tertio, regni vero noſtri decimo ſeptimo. Aſtantibus &c. Signum &c. Nos igitur prædicti patris noſtri Ludovici factum in hac parte volentes imitari, communiam burgenſibus noſtris Compendienſibus conceſſimus habendam ſicut ab eodem patre noſtro eſt indulta, ſicut in authentico ejus ſuperius inſerto continetur. Salvo jure noſtro & Eccleſiarum in omnibus. Quod ut &c. Actum anno Domini MC. octogeſimo ſexto, regni noſtri ſeptimo. Aſtantibus &c. Signum &c. Data vacante cancellaria.

Alia carta ejuſdem communiæ.

An. 1186. PHilippus Dei gratia Francorum Rex. Noverint univerſi praeſentes pariter & futuri quoniam hominibus de communia Compendii exiſtentibus cartam genitoris noſtri Ludovici, quam eiſdem ſuper communia habenda indulſit, confirmamus. Concedimus etiam communiae praedictae minas noſtras Compendii in perpetuum tenendas pro triginta modiis frumenti Pariſien. * annuatim reddendas ad minam Silvanectenſem, & Novam villam. Propter viginti modios avenae Pariſius annuatim ſolvendos ad minam Silvanectenſem, & pro trecentis & viginti caponibus quos reddent ſingulis annis, ita ut quicquid in nova villa ſupervenerit, totum burgenſes Compendienſes ſibi proprium habeant, & ſi villa defecerit, non propterea minus quam dictum eſt reddent. Concedimus etiam eis foreſterias Compendii & Giroldi Meſnilli propter ducentas & ſexaginta libras cerae & totidem gallinas nobis annuatim reddendas. Concedimus communiae praedictae praepoſituram noſtram Compendii & quicquid ad eam attinet & tonleium & concambium & furnum, Biheriam Venetae, duas areas molendinarias ad pontem Compendii. Quae omnia homines dictae communiae antiquitus ex accenſivione patris noſtri, qui eis hoc accenſivit, tenuerant. Ad haec autem concedimus eiſdem hominibus de novo & addimus quod extra plateam Compendii ſuis placitis tenendis adjectam nobis non tenebuntur ſuper querela aliqua reſpondere. Quod etiam aulam aptam mercibus vendendis poſſint facere, cujus aulæ proventus eorum erit. Quod de redditibus noſtris non ibunt extra Compendium computare. Quod etiam illam conventionem & participationem nundinarum Compendii quam habebamus cum monachis Eccleſiae Compendii reſcindimus & omnino adnihilamus. Salvis tamen illi Eccleſiae tribus nundinarum diebus quos ab antiquo tempore conſuevit habere. Pro quibus, videlicet pro ipſis quae ad ſuperiora adjunximus, & pro praepoſitura noſtra cum omni eo quod ad ipſam attinet, & tonleio & concambio, furno, Biheria Venetae, duabus areis molendinariis, nobis annuatim dabunt homines Compendii centum & ſexaginta libras Pariſienſes, ita quod ſingulis menſibus exinde ſolvent XIII. libras. ſex ſolidos, & VIII. denarios. Qui nobis quidem prius pro praepoſitura & omni eo quod ad eam attinet, & tonleio, concambio, furno, Biheria Venetae, duabus areis, non dabant annuatim niſi centum quadraginta quatuor libras & novem ſolidos. Quae omnia ut ratam & inconcuſſam &c. Actum apud Caſtrum novum ſuper Ligerim anno Domini milleſimo centeſimo octogeſimo ſexto, regni noſtri ſeptimo.

* Pariſius.

Item tertia carta communiæ Compendii.

PHilippus &c. Notum &c. quod burgenſibus noſtris Compendii concedimus quod ipſi faciant An. 1218.
duo molendina ad ventum inter villam Compendii & nemus, ubi maluerint, ita quod nos medietatem omnium conſtamentorum & reparationum ipſorum molendinorum perſolvemus & burgenſes aliam medietatem, & ſingulis annis medietatem moltae dictorum molendinorum percipiemus, & dicti burgenſes aliam medietatem ſimiliter percipient. Salvo tamen jure alieno. Quod ut perpetuae ſtabilitatis robur obtineat &c. Actum Compendii anno Domini MCCXVIII. menſe Julio.

Carta contra communiam Senonenſem pro Archiepiſcopo & clericis.

IN nomine &c. Philippus &c. Notum &c. quod An. 1186.
cum Major & jurati noſtrae communiae Senonenſis intra communiam recepiſſent homines Senonenſis Archiepiſcopi & Eccleſiarum Senonenſium, ita quod illi de corpore erant communiae, nos æquitatis intuitu & monitis ſanctorum patrum Papæ Lucii & Papae Urbani, necnon ob animae patris noſtri remedium, tam Senonenſi Archiepiſcopo quam Eccleſiis & clericis Senonenſibus ſuos homines proprios reddidimus, & libertates & conſuetudines ſuas & jura ſub eodem ſtatu in quo haec omnia habebant quintodecimo die ante inſtitutionem Senonenſis communiae. Ad cujus rei majorem firmitatem, ut pax ſolidior in poſterum inter clericos, Eccleſias, & communiam habeatur, Major, pares, & jurati noſtro juraverunt praecepto ſe vitam & membra, libertates & conſuetudines & jura tam Archiepiſcopi & clericorum quam monachorum & Eccleſiarum conſervaturos, ſalvo jure noſtro, & ſalva fidelitate noſtra. Quoties Major, pares, & jurati mutabuntur, totiens infra menſem mutationis in praeſentia Senonenſis Archiepiſcopi idem jurabunt, ſalvo jure noſtro, & ſalva fidelitate noſtra. Et ſi forte contigerit communiam in aliquo adverſus Archiepiſcopum & clericos vel Eccleſias excedere, id tenebimur tanquam dominus emendare. Conceſſimus praeterea quod nulli propriorum hominum Archiepiſcopi, clericorum, Eccleſiarum Senonenſium intra Senonenſem de caetero recipientur communiam nec intra libertatem aliquam villae Senonenſi indultam unde ſortiri debeant detrimentum vel incommodum. Quod ſi forte aliquem ex hominibus Archiepiſcopi vel clericorum vel Eccleſiarum Senonenſium intra Senonenſem communiam deinceps recipi vel etiam communiam aliquid de jure vel conſuetudinibus vel libertatibus Archiepiſcopi ſive clericorum ſive Eccleſiarum intercipere contigerit, ad nos clamore depoſito ſuum hominem rehabebunt, ſi illum eſſe ſuum per ſeptem legitimos homi-

homines, qui nec ſint homines Archiepiſcopi nec clericorum nec Eccleſiarum Senonenſium, tactis ſacroſanctis abſque duello probaverint. Et ſimiliter *
* ſic de communia de jure vel libertate vel conſuetudine illorum aliquid interceperit, ad ſimilem probationem quam praetaxavimus illud rehabebunt Eccleſiae. Sciendum etiam quod Eccleſiae ſancti Petri vivi jura & libertates ſuas reddidimus habendas ita plenarie ſicut in privilegio patris noſtri & noſtro contineri noſcuntur. Quae omnia ut perpetuum robur obtineant, praeſentem paginam &c. praecepimus communiri. Actum Moreti anno incarnato verbi MCLXXXVI. regni noſtri anno ſeptimo. Aſtantibus in palatio noſtro quorum nomina ſuppoſita ſunt atque ſigna. Signum Comitis Theobaldi Dapiferi noſtri. S. Guidonis Buticularii. S. Mathaei Camerarii. S. Radulfi Conſtabularii. Data vacante Cancellaria.

Carta communiæ Ambianenſis.

A. 1190. IN nomine &c. Philippus Dei gratia Francorum Rex. Quoniam amici & fideles noſtri cives Ambianenſes fideliter ſaepius nobis ſuum exhibuere ſervitium, nos eorundem dilectionem & fidem erga nos plurimam attendentes, ad petitionem ipſorum communiam eis conceſſimus ſub obſervatione harum conſuetudinum quas ſe obſervaturos juramento firmaverunt. Unuſquiſque jurato ſuo fidem, auxilium, conſiliumque per omnia juſte obſervabit. Quicunque furtum faciens infra metas communiae comprehendetur vel feciſſe cognoſcetur, Praepoſito noſtro tradetur, & quicquid de eo agendum erit, judicio communionis judicabitur & fiet. Reclamanti vero ad id quod furto ſublatum eſt, ſi poteſt inveniri, Praepoſitus noſter reddet. Reliqua in noſtros uſus convertentur. Nullus aliquem intra ipſam communiam commorantem vel mercatores ad urbem cum mercibus venientes infra banleugam civitatis di-
* faciat ſturbare praeſumat. Quod ſi quis fecerit, * ſciat communia de eo ut de communiae violatore, ſi eum comprehendere poterit, vel aliquid de eo juſtitiam facere. Si quis de communione alicui jurato ſuo res ſuas abſtulerit, a Praepoſito noſtro ſubmonitus juſtitiam proſequetur. Si vero Praepoſitus de juſtitia defecerit, a Majore vel Scabinis ſubmonitus in praeſentia communionis veniat, & quantum Scabini inde judicaverint ſalvo jure noſtro ibi facient. Qui autem de communione minime exiſtens alicui res ſuas abſtulerit, juſtitiamque illi infra banni leucam ſe executurum negaverit, poſtquam hoc hominibus caſtelli in quo manſerit notum fecerit communia, ſi ipſum vel aliquid ad ſe pertinens comprehendere poterit, donec ipſe juſtitiam executus fuerit, noſter Praepoſitus retinebit donec nos noſtram & communia ſimiliter ſuam habeat emendationem. Qui pugno aut palma aliquem de communia praeter conſuetudinarium conturbatorem vel locatorem percuſſerit, niſi ſe defendendo ſe feciſſe duobus vel tribus teſtibus
* convictus contra percuſſum diſrationare poterit, * communia Praepoſito noſtro viginti ſolidos dabit, quindecim ſcilicet communiae & quinque juſtitiae dominorum. Qui autem juratum ſuum armis vulneraverit, niſi ſimiliter ſe defendendo legitimo teſtimonio & aſſertione ſacramenti ſe contra vulneratum diſrationare poterit, pugnum amittet, aut novem libras, ſex ſcilicet firmitati urbis & communiae, & tres juſtitiae dominorum, pro redemptione pugni perſolvet, aut ſi perſolvere non poterit, in miſericordia communiae ſalvo caſtello dominorum pugnum tradet. Si vero ita ſuperbus fuerit vulneratus quod emendationem non velit accipere, ad arbitrium Praepoſiti & Majoris & Scabinorum vel ſecuritatem praeſtabit vel domus ejus, ſi domum habeat, deſtruetur, & catalla ejus capientur. Si domum non habuerit, corpus ejus capietur donec vel emendationem acceperit vel ſecuritatem praeſtabit. Qui vero de communione minime exiſtens aliquem de communia percuſſerit vel vulneraverit, niſi * judicio communiae coram Prae- * judicium
poſito noſtro exequi voluerit, domum ejus, ſi poterit, communia proſternet, & capitalia erunt noſtra. Et ſi comprehendere poterit, coram Praepoſito regio per Majorem & Scabinos de eo juſtitiam capiet, & catalla noſtra erunt. Qui juratum ſuum turpibus & inhoneſtis verbis laceſſerit, & duo vel tres audierint, ipſum per eos ſtatuimus convinci, & quinque ſolidos, duos ſcilicet conviciato & tres communiae, dabit. Qui inhoneſtum alicui de communia dixerit in audientia quorundam, ſi communiae propalatum fuerit, & ſe quod illud non dixerit judicum communiae judicio defendere noluerit, domum illius, ſi poterit, proſternet communia, ipſumque in communia morari donec emendaverit non patietur; & ſi emendare voluerit, catalla ejus erunt in manu Domini Regis & communiae. Si quis de juratione facta erga juratum ſuum vel fide mentita comprobatus fuerit, coram Praepoſito & Majore communiae judicio punietur. Si quis de communia * prae- * prædam
dicta ſcienter emerit vel vendiderit, ſi comprobatus fuerit, praedam amittet, eamque praedatis reddet, niſi ab ipſis praedatis vel eorum dominis adverſus dominos communiae vel ipſam communiam aliquid committatur. Qui clamore facto de adverſario ſuo, per Praepoſitum & Majores & judices communiae juſtitiam proſequi non poterit, ſi poſtea adverſus eum aliquid fecerit, illum rationabiliter communia conveniet, ejuſque audita ratione, quid inde agendum ſit judicabit. Qui a Majoribus & judicibus & Decanis, ſcilicet ſervientibus communiae, ſubmonitus juſtitiam & judicium ſubterfugerit, domum illius, ſi poterunt, proſternent, ipſum vero inter eos morari donec ſatisfecerit non permittent, & catalla erunt in miſericordia Praepoſiti Regis & Majoris. Qui hoſtem communiae in domo ſua ſcienter receperit, eique vendendo & emendo, & edendo & bibendo, vel aliquod ſolatium impendendo, communicaverit, aut conſilium & auxilium adverſus communiam dederit, reus communiae efficietur, & niſi judicio communiae cito ſatisfecerit, domum illius communia, ſi poterit, proſternet, & catalla Regis erunt. Infra fines communiae non recipietur campio conductitius contra hominem de communia. Si quis communiae conſtitutiones ſcienter abſque clamore violaverit, & inde convictus fuerit; mox domum illius communia, ſi potuerit, proſternet, eumque inter eos morari donec ſatisfecerit minime patietur. Statutum eſt etiam quod communia de terris ſive feodis dominorum non debet ſe intromittere. Qui judices communiae de falſitate judicii comprobare voluerit, niſi, ut juſtum eſt, comprobare potuerit, in miſericordia Regis eſt & Majoris & Scabinorum de omni eo quod habet. Mulier dotem quam tenet nec vendere nec in vadium mittere poteſt niſi propinquiori heredi niſi de anno in annum. Si autem heres aut non poſſit aut nolit emere, oportet mulierem tota vita ſua tenere. Per annum autem locare poteſt. Si quis vir & uxor ejus infantem habeant, & contingat mori infantes, quis eorum ſupervixerit, ſive vir, ſive mulier, quicquid ſimul poſſederunt de conquiſitis qui ſuperſtes erit, quandiu vixerit, in pace remanebit, niſi in vita praemorientis donum vel legatum inde factum fuerit. Quod ſi antequam convenerint vel vir vel uxor infantes habuerint, poſt deceſſum patris aut matris hereditas infantum ad eos redibit, niſi ſit feodum. Si mortuo marito uxor ſupervixerit, & infantes ejus vivi remanſerint, mulier de omni poſſeſſione quam vir ejus in pace tenuerat, quandiu infantes in cuſtodia erunt, donec ipſa advocatum habeat, niſi ſit vadimonium, non reſpondebit. Si quis ab aliqua vidua pecuniam requiſierit, ipſa contra unum teſtem, non contra plures, per ſacramentum ſe defendet, & in pace remanebit. Si vero ab ea aliquam ejus poſſeſſionem ut vadium requiſierit, ipſa ſe per bellum defendet. Si quis terram aut aliquam hereditatem

tatem ab aliquo emerit, & illa antequam empta ſit propinquiori heredi oblata fuerit, & heres eam emere uoluerit, nunquam amplius de ea illi heredi in cauſam reſpondebit. Si autem propinquiori heredi oblata non fuerit, & qui eam emerit, vidente & ſciente herede per annum eam in pace tenuerit, nunquam de ea amplius reſpondebit. Si quis alienus mercator aliquid vendiderit, & in ipſa hora pecuniam habere non potuerit, ad dominum emptoris vel ad Praepoſitum domini prius clamorem faciet, & Major ei cito pecuniam ſuam habere faciet, quaecunque dies ſit. Quicunque de promiſſione clamorem fecerit, nihil recuperabit. Si quis Major aut Scabinus aut aliquis de juſtitia Majoris praemium vel acceperit vel requiſierit, & ille qui dederit, vel a quo praemium quaeſitum fuerit, ad Majorem clamaverit, vel teſtem ſuper hoc habuerit, accuſatus viginti ſolidos perſolvet, & ſi praemium acceperit, reddet. Quod ſi accuſator teſtem non habuerit, ille qui accuſabitur per ſacramentum ſe defendet. Si quis ad Praepoſitum clamorem deferet, & Praepoſitus ei juſtitiam facere noluerit, clamator ad Majorem clamorem deferet, & Major Praepoſitum ad rationem mittet ut ei juſtitiam faciat; quam ſi facere noluerit, Major ſalvo jure regio juſtitiam faciet ſecundum ſtatuta Scabinorum. Si quis ſuper aliquem quod ſuum eſt intertiaverit, & ille qui accuſabitur reſpondebit ſe illud non a latrone ſcienter emiſſe, hoc pro quo accuſabitur perdet, & ante juſtitiam per ſacramentum ſe defendet, ſi Praepoſitus vel juſtitia voluerit, & poſtea in pace abibit. Et hoc idem faciet guarannus, ſi hoc idem dixerit, tam primus quam ſecundus & tertius. Accuſator autem hoc quod clamaverit ſacramento confirmabit, ſi voluerit ille qui juſtitiam tenebit. In omni cauſa accuſator, accuſatus, & teſtis per advocatum loquentur, ſi voluerint. De poſſeſſionibus ad urbem pertinentibus extra urbem nullus cauſam facere praeſumat. Si vir & uxor aliquam poſſeſſionem in vita ſua acquiſierint, & eorum alter mortuus fuerit, qui ſuperſtes fuerit medietatem ſolus habebit, & infantes aliam. Si vir mortuus fuerit, aut uxor mortua fuerit, & infantes vivi remanſerint, poſſeſſiones ſuae in terra ſive in reddítu quae ex parte mortui venerunt ille qui ſuperſtes erit nec vendere, nec ad cenſum dare, nec in vadium mittere poterit abſque aſſenſu propinquorum parentum mortui, aut donec infantes ejus abſque cuſtodia fuerint. Si quis Praepoſitum Regis in placito vel extra placito turpibus & inhoneſtis verbis provocaverit, in miſericordia Praepoſiti erit ad arbitrium Majoris & Scabinorum. Si quis Majorem in placito turpibus & inhoneſtis verbis provocaverit, domus ejus proſternatur, aut ſecundum pretium domus in miſericordia * judicium redimatur. Si quis juratum ſuum percuſſerit vel vulneraverit, & ille qui percuſſus fuerit clamorem fecerit quod pro veteri odio percuſſus ſit, percuſſor rectum faciet ſecundum ſtatuta Scabinorum pro ictu; & poſt haec pro veteri odio aut per ſacramentum ſe purgabit, aut rectum faciet communiae, & novem libras dabit, ſcilicet ſex libras communiae, & LX. ſolidos juſtitiae dominorum, & perſolvet medietatem recti infra octo dies, aut totum, ſi Scabini voluerint. Nullus enim pro eo qui percuſſerit, quicunque ipſe ſit, aut vir aut mulier, aut puer ſacramentum faciet. Si Major cum communia & juratis in cauſa ſedeat, & aliquis ibi ſuum juratum percuſſerit, illius contra quem in cauſa plures teſtes exierint, qui primus ictum dederit, domus proſternetur. Qui autem in cauſa jurato ſuo conviciatus fuerit, viginti ſolidos communiae perſolvet. Ibi juſtitia dominorum nihil capiet. Qui juratum ſuum in aquam aut paludem jactaverit, ſi clamator unum teſtem adduxerit, & Major immunditiam viderit, ille malefactor LX. ſolidos perſolvet, & de iis habebit juſtitia dominorum XX. ſolidos. Si immundus nullum teſtem habuerit, contra ſanguinem vel immunditiam per ſacramentum ſe defendet, & liber abibit. Qui vero juratum ſuum ſervum recredentem, proditorem, traditorem, Wisloth, id eſt, cuop, appellaverit, XX. ſolidos perſolvet. Si filius burgenſis aliquid forisfacti fecerit, pater ejus pro filio juſtitiam communiae exequetur. Si autem in cuſtodia patris non fuerit, & ſubmonitus juſtitiam ſubterfugerit, uno anno a civitate ipſum eſſe extraneum oportebit. Si autem anno praeterito redire voluerit, ſecundum ſtatuta Scabinorum Praepoſito & Majori rectum faciat. Si conventio aliqua facta fuerit ante duos vel plures Scabinos, de conventione amplius non ſurget campus aut duellum, ſi Scabini qui conventioni interfuerunt hoc teſtificati fuerint. Omnia autem iſta jura & praecepta quae praediximus Majoris & communiae tantum ſunt inter juratos, & non aequum judicium inter juratum & non juratum. Ambianis ſolebat eſſe conſuetudo quod in feſtis Apoſtolorum de unaquaque quadriga per unam portarum urbis villam introeunte Guarinus Ambianenſis Archidiaconus obolum accipiebat. Major vero & Scabini qui tunc temporis extiterunt per conſilium Theodorici tunc Ambianenſis Epiſcopi conſuetudinem praefatam ab Archidiacono quinque ſolidos & quatuor capones emerunt & ad cenſum ceperunt; & cenſum illum ad furnum Firmini de clauſtro extra portam ſancti Firmini in valle ſitum Archidiaconus ſumit. De omnibus tenementis villae juſtitia exhibebitur per Praepoſitum noſtrum ter in anno in placito generali, videlicet in natali Domini, in Paſcha, & Penteccoſten. Omnia autem forisfacta quae infra banni leugam civitatis fient Major & Scabini judicabunt, & de illis juſtitiam facient, ſicut debent, praeſente Ballivo noſtro, ſi ibi voluerit intereſſe. Si vero intereſſe noluerit, vel non potuerit, pro ejus abſentia juſtitiam facere non deſinent, ſed debitam juſtitiam facient. Excepto tamen multro & raptu, quae nobis & ſucceſſoribus noſtris in perpetuum retinemus ſine parte alterius. Catalla vero homicidarum, incendiariorum, & proditorum noſtra ſunt abſolute ſine parte alterius. In catallo vero aliorum foresfactorum retinemus nobis & ſucceſſoribus noſtris id quod habuimus & habere debemus. Bannum in villa nullus poteſt facere niſi per Regem & Epiſcopum. Si quis bannitus eſt pro aliquo forisfacto, excepto multro, homicidio, incendio, proditione, raptu, Rex vel Seneſcallus, vel Praepoſitus Regis, Epiſcopus, Major, unuſquiſque eorum, ſemel in anno poterit eum conducere in villam. Voluimus etiam & in perpetuum quitavimus & concedimus quod nec nobis nec ſucceſſoribus noſtris liceat civitatem Ambianenſem vel communiam extra manum noſtram mittere, ſed ſemper regiae inhaereat coronae. Quae omnia ut in perpetuum &c. ſalvo jure Epiſcopi & Eccleſiarum & procerum patriae & alieno jure confirmamus. Actum Lorriaci anno incarnati Verbi MC. nonageſimo, regni noſtri anno XI. Aſtantibus &c. Data vacante cancellaria.

* judicum

Sub eadem forma confirmat Dominus Rex Ludovicus cartam communiae Ambianenſis anno Domini MCCXXV. regni ſui anno tertio apud Heſdinum.

De Burgenſibus Altiſiodori.

EGo P. Comes Nivernenſis notum facio &c. quod ego cum hominibus meis de Altiſiodoro tam in civitate quam in ſuburbiis civitatis & in burgo ſancti Gervaſii morantibus ſtatutum tale & conventionem feci quod pro tallia & corvatis & aliis exactionibus quitandis a ditiore ex ipſis non potero annuatim niſi tantum viginti ſolidos Altiſiodorenſis monetae, quae ſit ad quatuor denarios, exigere, nec aliquid amplius ab aliquo eorum exigam. A minoribus vero & pauperioribus ad reſpectum mandati mei juxta poſſe uniuſcujuſque ab unoquoque exigetur. Conceſſi etiam quod forisfacta ſexaginta ſolidorum ad Ao 1194.

quin-

quinque ſolidos reducantur. Caetera autem foriſfacta de quinque ſolidis & ultra ad duodecim denarios ſunt redacta. De guagiis duelli quod pacificabitur, de unoquoque nonniſi ſeptem ſolidos & ſex denarios capiam. Certum eſt quod franchi homines ſuas habent in integrum excaſuras & habebunt in perpetuum. Item de exercitu & chevaucheia dictum eſt quod praefatos homines extra comitatum Nivernenſem non traham quin ipſi in ipſa nocte in eundem comitatum poſſint reverti. Ad torneamentum praedictos homines ducere non potero niſi apud Chableiam, Jovigniacum, & Rubeum montem. Si autem de exercitu vel chevaucheia ipſos ſubmoveri fecero, unuſquiſque ibit, vel pro ſe mittet idoneum ſervientem. Si quis vero aetatis XL. annorum, vel infirmitate detentus, vel non audita ſubmonitione mea remanſerit, & hoc jurare poterit, quitus erit. Sin autem, legem ſuam emendabit, conductionem unius ſervientis uſque ad ſex dies ſingulis diebus quibus alii moram fecerint perſolvat. Item dictum eſt quod praedictos homines extra Altiſiodorum pro placitatione non traham, nec eos nec res eorum capiam quandiu ſtare juri voluerint ad judicium curiae meae juxta reſpectum proborum hominum. De equis & armaturis nulla eis violentia inferetur, niſi ſponte mihi voluerint commodare. In villa Altiſiodorenſi creditionem habebo in victualibus uſque ad XL. dies. Quod ſi mihi credita uſque ad quadrageſimum diem reddita non fuerint, homines de cenſiva illa nihil amplius credent mihi donec credita habuerint, & infra annum de cenſiva credita reddantur. Si quis autem de hominibus memoratis pro debito meo vel uxoris meae alicubi captus fuerit, ipſum liberari faciam. Sin autem, de cenſiva liberabitur. Si vero pro re alia aliquis eorum captus fuerit, de ipſo liberando bona fide poſſe meum faciam. Bannum habebo Altiſiodori per menſem Auguſtum tantum & de vino vinearum mearum & de vino ſano, & bannum illud non potero dare vel vendere alicui. In vineis & bladis Altiſiodori non erunt cuſtodes niſi quos burgenſes ponent. Et ſi foriſfactum affuerit, meum erit. Homo qui nunquam uxorem habuit hos viginti ſolidos non reddet. Certum eſt quod homo francus libere poterit abire de villa Altiſiodori & redire cum voluerit. Quicunque voluerit vindemiare vineam ſuam vindemiabit eam cum voluerit. De poſſeſſionibus quas dicti homines die qua data fuit haec carta tenebant, quocunque modo tenerent, amodo nullum eorum vexabo, ſed omnes eos inde eſſe quietos & in pace dimittam. Si Judaeus a Chriſtiano uſuras exegerit, uſuras tantum duorum annorum per teſtes legitimos Judaei & Chriſtiani poterit exigere. Si quis foriſfactum aliquod fecerit, ipſe ſolus emendabit, nec aliquis alius aliquid pro eo emendabit. Uſuagium quod homines de burgo ſancti Gervaſii in boſco de Bar habere ſolent ſicut antea habebunt. Certum eſt quod foriſfactum homicidii, raptus, latrocinii in voluntate mea eſt. Statutum eſt & conceſſum quod Iterus de Tociaco Vicecomes Altiſiodorenſis & Viator Altiſiodorenſis ſupradictis burgenſibus omne jus quod habebant in omnibus foriſfactis meorum hominum qui ſunt de hac cenſiva quitaverunt in perpetuum, hac ſiquidem conditione quod jamdicti burgenſes quadraginta libras praedictae monetae praedictis Itero & Viario ad octabas natalis Domini perſolvent annuatim. Super iis autem conventionibus obſervandis praecepi & conſenſi jamdictis burgenſibus quod ſe eas bona fide pro poſſe ſuo obſervaturos jurarent; & ipſi de mandato noſtro & aſſenſu juraverunt quod in iis conventionibus obſervandis unus erit adjutor alii. Quotiens autem Praepoſiti vel mei ſervientes Altiſiodori mutabuntur, eos jurare faciam quod conventiones iſtas firmiter obſervabunt. Accenſiva autem iſta ſingulis annis ad octabas natalis Domini perſolvetur. Has itaque conventiones ego P. Comes Nivernenſis me firmiter obſervaturum propriâ manu juravi, & per idem ſacramentum promiſi & conceſſi quod filia mea Matildis, cum ad duodecimum annum pervenerit, & maritus ejus prius quam eam ducat, has conventiones firmiter obſervaturos jurabunt, & inde litteras ſuas patentes eaſdem conventiones confirmantes burgenſibus Altiſiodori tradent. Rogavi praeterea Dominum Philippum illuſtrem Regem Franciae quod ſi ego vel ſucceſſores mei ab his conventionibus reſilire praeſumpſerimus, ipſe conventiones iſtas a me & ſucceſſoribus meis in comitatu in perpetuum firmiter facient obſervari. Requiſivi etiam Dominum meum Regem Philippum quod ſi ego aut ſucceſſores mei ab his conventionibus exiremus ut Dominus Rex aſſignet ad feodum quod de ipſo teneo, & quod aliquem ſucceſſorum meorum de feodato comitatus Nivernenſis non inveſtiet donec prius juraverit has conventiones ſe in perpetuum obſervaturum & litteras ſuas patentes conventiones has confirmantes jamdictis burgenſibus tradiderit. Rogavi praeterea Dominum Papam & Dominum Senonenſem, Altiſiodorenſem, Lingonenſem, Æduenſem, Nivernenſem Epiſcopos quod ſi ſucceſſores mei vel ego ab his conventionibus reſilire vel eas infringere aut violare praeſumpſerint, ipſi in me & ſucceſſores meos & terram meam ſententiam excommunicationis imponant nec eam reſolvant donec burgenſibus plenarie fuerit ſatisfactum quicquid injurioſe contra has conſuetudines fuerit irrogatum. Praeſertim Barones mei, videlicet Philippus dominus Giemi, Droco de Melloto, Gaufridus Seneſcallus meus, Iterius de Tociaco Vicecomes Altiſiodorenſis, Rainnertus de Solempniaco, Gaufridus de Arſitio, Letricus Bailledart, Petrus de Corcon, & ceteri vavaſſores de Altiſiodoro de mandato meo juraverunt quod praedictis burgenſibus in his conventionibus obſervandis bona fide coadjutores erunt nec eas pro poſſe ſuo patientur infringi, & ſi ego ab his conventionibus reſilirem, Barones mei me inde mitterent ad rationem ut eas facerent me tenere, & ſi nollem, non eſſent mihi in auxilium contra burgenſes. Ego vero nullum de hominibus meis Domini Regis Philippi de dominio ſuo recipiam, nec ipſe aliquem de dominio meo recipiet, neque aliquem poſt Junium recipere potui, nec ipſe aliquem recipere potuit. Burgenſes vero Altiſiodori mihi creantaverunt quod nullum de hominibus meis neque liberum neque ſervum de dominio meo in hac communitate recipient. Pro his autem conſuetudinibus faciendis obſervari per manum Regis Franciae burgenſibus Altiſiodorenſibus burgenſes Altiſiodori dabunt ſingulis annis Domino meo Philippo Regi Franciæ & ſucceſſoribus ejus Franciae Regibus in perpetuum centum libras Pariſienſes monetae reddendas Altiſiodori in feſto ſancti Andreae, neque Dominus Rex id extra manum ſuam mittet. Si autem Dominus Rex dictam pecuniam ad terminum non requireret, nullum damnum propter hoc haberet Dominus Rex. Quae omnia ut perpetuam & inconcuſſam &c. confirmo. Actum Senonis anno Domini MC. nonageſimo quarto, menſe Novembri.

Carta communiæ Senonenſis.

LUdovicus &c. Notum &c. nos vidiſſe cartam genitoris noſtri hoc modo. Notum &c. quod nos intuitu pacis in poſterum conſervandae Senonenſem, ſalva fidelitate noſtra, communiam fieri conceſſimus, quam jurabunt omnes illi qui ſunt tam in circuitu quam ſuburbiis & in parrochia malloruin Vicecomitis qui de communia erant, & qui venient intra communiam, exceptis illis hominibus & feminis quos & quas reddidimus Archiepiſcopo & Eccleſiis & clericis Senonenſibus, ſcilicet propriis eorum hominibus. Jurabunt itaque homines de communia quod alter alteri recte ſecundum opinionem ſuam auxiliabitur, & quod ipſi nullatenus patientur quod aliquis alicui de communia aliquid auferat, vel eum tal- An. 1225.

lìet,

liet, vel quidlibet de rebus ejus capiat. Omnia autem forisfacta, exceptis infractione urbis & veteri odio, quinque ſolidis emendabuntur. Si quis vero ſacramentum alicui facere debuerit, & ante arramitionem ſacramenti in negotium ſuum ſe iturum dixerit, propter illud faciendum de itinere ſuo non remanebit, nec ideo incidet; ſed poſtquam redierit convenienter ſubmonitus, faciet ſacramentum. Capitales homines debitum cenſum dominis ſuis perſolvent; quem ſi in die conſtituto non reddiderint, quinque ſolidos emendabunt. Homines etiam de communia uxores quaſcunque voluerint, licentia a ſuis dominis requiſita, accipient. Et ſi domini hoc concedere noluerint, & abſque conceſſione domini ſui aliquis uxorem alterius poteſtatis duxerit, ſi dominus ſuus eum inde implacitaverit, quinque tantum ſolidis hoc illi emendabit. Et ita quiete & libere in pace communiae remanebit. Exceptis propriis hominibus & propriis feminis Senonenſis Archiepiſcopi & Eccleſiarum & clericorum Senonenſium. Et ſi aliquis aliquam injuriam homini vel feminae de hac communia fecerit, & clamor inde venerit ad juratos, ſi ipſum hominem qui injuriam fecit capere poterunt, de corpore ſuo vindictam capient, niſi forisfactum emendaverit illi cui emendatum * fuerit [* illatum .] ſecundum legitimum judicium eorum qui communiam cuſtodierint. Sed ſciendum eſt quod pro nullo forisfacto capietur in atriis neque in clauſtris neque in burgo ſancti Petri vivi ab hominibus de communia. Nullus etiam hominum ſive feminarum Archiepiſcopi aut Eccleſiarum aut Canonicorum Senonenſium, niſi in praeſenti forisfacto captus fuerit, & extra atrium & clauſtra & burgum ſancti Petri. Et ſi aliquis qui forisfactum fecerit homini vel feminae de communia ad aliquod receptaculum perrexerit, & cuſtodes communiae ad ipſum receptaculum tranſmiſerint, & domino receptaculi vel primatibus ipſius loci querimoniam fecerint ut de illo inimico ſuo illis rectitudinem faciat, ſicut ſuperius dictum eſt, ſi ſatisfacere voluerit, rectitudinem accipient; & ſi facere noluerit, poſtea auxiliatores erunt faciendi vindictam de corpore ipſius & pecunia qui forisfactum fecerit & hominum ipſius receptaculi in quo inimicus eorum fuit. Item ſi mercator Senonis ad mercandum venerit, & aliquis ei forisfecerit infra leugam civitatis, ſi clamor inde venerit ad juratos, & mercator invenerit eum, auxiliatores erunt vindictam faciendi recte ſecundum opinionem ſuam, niſi mercator de hoſtibus ipſorum fuerit. Et ſi ad aliquod receptaculum ille adverſarius perrexerit, & ſi ipſe mercator vel jurati ad eum miſerint, & forisfactor mercatori ſatisfecerit ſecundum legitimum judicium juratorum, vel probare vel oſtendere poterit ſe forisfactum illud non feciſſe, juratis ſatis erit. Si vero facere noluerit, poſtea ſi intra villam eum ipſi capere poterunt, vindictam de illo facient. Nemo autem praeter nos & Dapiferum noſtrum poterit conducere hominem in villam qui forisfactum fecerit homini vel feminae de communia, niſi pro forisfacto emendando venerit ſecundum legitimum judicium juratorum. Et ſi Archiepiſcopus illius civitatis ignoranter adduxerit in villam hominem qui forisfactum fecerit homini de communia, poſtquam ſibi oſtenſum fuerit illum eſſe de hoſtibus communiae, nullo modo poſtea eum adducet niſi conſilio ipſorum juratorum, & ea vice eum reducere poterit. Si extraneus homo panem & vinum ſuum in villam cauſa ſecuritatis adduxerit, poſtea ſi diſcordia inter juratos & hominis extranei dominum evenerit, quindecim dies habebit licentiam vendendi panem & vinum in ipſa villa & deferendi nummos & aliam pecuniam ſuam praeter panem & vinum, niſi forisfactum fecerit vel fuerit cum illis qui fecerunt. Nullus homo de communia credet pecuniam ſuam vel accommodabit hoſtibus communiae quandiu guerra durabit. Et ſi aliquis de communia fuerit convictus quod crediderit aliquid hoſtibus communiae, juſtitia de eo fiet ſecundum legitimum judicium juratorum. Et ſi homines de communia aliquando contra hoſtes ſuos exierint, nullus eorum loquetur cum hoſtibus ſuis niſi licentia eorum qui communiam cuſtodierint. Statuti vero ad cuſtodiam communiae jurabunt quod nemini propter cognationem vel amorem deferent & neminem propter inimicitiam laedent & rectum judicium ſecundum aeſtimationem ſuam facient. Omnes alii jurabunt quod idem judicium quod praedicti ſtatuti ſuper eos fecerint patienter concedent, niſi probare poterint quod de praedicta * pecunia ſolvere nequeant. Item con- [* propria .] cedimus & praecipimus quod nullatenus aliquis mittat manum in corpus vel res alicujus hominis vel feminae de communia quandiu idem homo vel femina voluerit & potuerit facere juſtitiam ac ſufferre conſideratione eorum qui communiam cuſtodierint. Nullus exonerabit vel vendet vina extranea infra leugam civitatis, niſi hoc fecerit voluntate juratorum; & propter hoc nihil habebit communia. Archiepiſcopus tamen, Eccleſiae, & clerici vina extranea poterunt in civitatem adducere ad potum ſuum. Vendere autem non poterunt. Si quis moram fecerit per annum & diem in civitate Senonenſi in pace & ſine juris vetatione, & aliquis poſtea requiſierit quod ſit homo ſuus, de illo non reſpondebitur ei. Si quis hominem vel feminam de communia implacitaverit, homo vel femina, dum juſtitiam facere voluerit conſideratione juratorum non exibit villam Senonenſem cauſa placitandi niſi ſubmonitione Archiepiſcopi in quantum debuerit, vel niſi de feodo vel cenſu qui ſit extra leugam civitatis implacitetur. Si quis de communia forisfecerit, & per juratos emendare noluerit, homines de communia facient de eo juſtitiam. Si quis ad ſonum pro congreganda communia factum non venerit, duodecim denarios emendabit. * Ad quod etiam eiſdem conceſſimus quod nec propter aliquod delictum vel conqueſtionem aliquam extra corpus civitatis placitabitur niſi ſubmonitione Archiepiſcopi in quantum debuerint. Sed ſciendum eſt quod nullos ex hominibus noſtris niſi aſſenſu & voluntate noſtra poterunt intra communiam ſuam recipere. ** Quod ſi facerent ignoranter, infra XV. dies poſt receptionem liceret eis hominem illum extra communiam ponere ſine facere aliam emendam. Quae omnia ut perpetuae ſtabilitatis &c. Actum anno Domini MCLXXXIX. regni noſtri anno undecimo. Aſtantibus &c. Nos igitur genitoris noſtri veſtigiis inhaerentes quae praemiſſa ſunt volumus & concedimus, ſubſequentia praemiſſis adicientes. Si ab homine vel femina communiae pedagium vel ton-

---

* *In codice 2670. poſt vocem* emendabit *ſcriptum erat in hoc loco.*

Ob illius autem communiae conceſſionem, & propter redditus noſtros ad praepoſituram Senonenſem uno menſe antequam inſtituerentur haec omnia, & propter tenſamentum noſtrum de Maſſangi & de Cornaco & de valle Doirre, & propter homines noſtros de ſancto Clemente & de Grigne & de Pontibus & de Columberiis & de Maſſangi, quos eis conceſſimus habendos in communia, & propter forisfacta ad noſtram praepoſituram pertinentia, exceptis multro, raptu, homicidio, proditione, incendio, dabunt nobis cives communiae Senonenſis annuatim ſexcentas libras Pariſienſis monetae & ſexies viginti modios bladi ad menſuram Senonenſem; cujus tres partes erunt frumenti, & quarta pars avenae. Ad quod etiam eiſdem conceſſimus &c.

Sed hæc obelo jugulata ſunt in veteri libro. Ex quo colligi debet iſta mutata eſſe a Rege Ludovico, qui proventus praepoſituræ ad ſe revocavit. Propter hanc autem rationem iſta non habentur in codice 2669. qui ex iſto tranſcriptus eſt.

** *Rurſum in codice 2670. poſt vocem* recipere *additum eſt in margine.* Quod facerent ignoranter &c. *Quæ videntur non fuiſſe in litteris Regis Philippi.*

tonleium apud Senonis requiratur, & requiſitor diem quo illud & de qua re illud habuerit non nominaverit, nequaquam exinde reſpondebitur requiſitori; & ſi nominaverit, & ille dictum ejus ſua ſola manu non infirmaverit, quinque ſolidos tantum emendabit, & reddet pedagium vel tonleium. Si quis bannum civitatis ſe audiſſe negaverit, aut per pares comprobetur, aut propria manu ſe purget juramento. Et ſi comprobetur, aut ſe purgare noluerit, quinque tantum ſolidos emendabit, ſi tamen bannus factus non fuerit pro expeditionibus & exercitibus noſtris aut negotio noſtro. Si qua vilis & inhoneſta perſona honeſtum virum vel mulierem conviciaverit, liceat alicui probo viro, ſi ſupervenerit, illum objurgare & uno vel duobus vel tribus colaphis cum palmo ſine forisfacto ob importunitate ſua compeſcere. Quod ſi eum pro antiquo odio criminatus fuerit, liceat ei juramento ſe purgare, & quod pro nullo odio eum percuſſerit, ſed tantum pro pacis & concordiae obſervatione. Quod ſi ſe ſuper hoc purgare noluerit juramento, id emendabit. Volumus etiam quod ipſi liberi permaneant ab omnibus talliis & toltis. Salvo ſervitio exercitus & equitationis noſtrae. Praepoſituram autem Senonenſem & redditus ac proventus univerſos ad praepoſituram pertinentes nobis & heredibus noſtris in perpetuum retinemus. Quae omnia &c. ſalvo jure noſtro & alieno confirmamus. Actum Nemoſi anno dominicae incarnationis MCCXXV. regni vero anno tertio. Aſtantibus &c. Dapifero nullo. S. Roberti Buticularii. S. Bartholomaei Camerarii. S. Mathaei Conſtabularii. Data per manum Garini Silvanectenſis Epiſcopi Cancellarii.

Carta de reformatione pacis Epiſcopi Podienſis cum ſuis civibus.

An. 1218. PHilippus Dei gratia Francorum Rex &c. Notum &c. quod cum diſcordia eſſet inter dilectum conſanguineum & fidelem noſtrum Robertum Anicienſem Epiſcopum ex una parte & cives Anicienſes ex altera, tandem de conſenſu partium ſopita eſt in hunc modum. Si aliqua collecta fuerit facienda vel propter nos vel propter communem utilitatem villae Anicienſis, ita tamen quod non ſit pro facienda guerra contra nos vel Eccleſiam Anicienſem, cives Anicienſes eam facient, ita quod ſi Epiſcopus Anicienſis voluerit ſcire ſummam illius collectae vel nos, cives tenentur certificare Epiſcopum, ſi voluerit, & nos, ſi voluerimus, de ſumma collectae per juramentum levantium collectam, & ipſi non poſſunt levare aliquid ultra ſummam illam & ultra competentes expenſas. Epiſcopus debet mittere * ſervum ſuum ad levandam talliam, ſi exinde fuerit requiſitus. Et ſi Epiſcopus requiſitus vel mandatum ejus, ſi forte Epiſcopus eſſet extra regnum, nollet mittere ſervientem ſuum ad levandam collectam, cives Anicienſes ad nos vel ad Ballivum noſtrum qui eſſet in Alvernia poſſent habere recurſum, ut mitteretur eis ſerviens ad levandam collectam. Et ſciendum quod cives Anicienſes poſſunt habere ſigillum, in quo poſſunt ſigillare litteras mittendas Domino Papae vel nobis vel alii pro communi utilitate villae, vel etiam litteras de mutuo faciendo pro communi utilitate villae. Contractus autem alios & ea quae facerent praejudicium nobis vel Epiſcopo vel Anicienſi Eccleſiae non poſſunt ſigillare illo ſigillo. Praeterea ſciendum quod cives Anicienſes nunc habentes territoria in civitate Anicienſi tenebunt eadem territoria in omnibus ſicut ea tenuerunt ipſi vel eorum anteceſſores per XL. annos retroactos quiete & pacifice. Cives autem debent exercitus & cavalcatas Epiſcopo Anicienſi pro defenſione & obſidione caſtellorum quae tenet in manu ſua Epiſcopus de nobis. Praeterea iidem cives debent Epiſcopo praedicto exercitus & cavalcatas contra praedones viarum & raptores manifeſtos pro forisfactis perpetratis contra Eccleſias & domos religioſas, quando illi qui pacem juraverint ibunt cum eis. Quod ſi illi qui pacem juraverint nollent ire pro vindicta dictorum forisfactorum, vel ſi pax forte non eſſet jurata, Epiſcopus bona fide ſubmoneret omnes illos qui debent ei exercitus & cavalcatas, nec eos poterit pro pecunia exinde relaxare, & cum illis ſaepedicti cives ire tenentur cum Epiſcopo pro praedonibus viarum & raptoribus manifeſtis & forisfactis perpetratis contra Eccleſias & domos religioſas, vel mittere quilibet eorum focum habens unum ſervientem ſufficientem pro ſe, ſi perſonaliter ire noluerit. Et ſi contingeret quod illi qui debent exercitus & cavalcatas Epiſcopo Anicienſi non venirent ad ſubmonitionem Epiſcopi, cives Anicienſes nihilominus ire tenerentur cum Epiſcopo. Et Epiſcopus debet ſecundum legem patriae levare emendam tam a civibus Anicienſibus quam ab aliis debentibus ei exercitus & cavalcatas qui non venerint ad ejus ſubmonitionem. Epiſcopus etiam tenetur civibus ad defenſionem eorum & rerum ſuarum bona fide ubicunque poteſtatem habeat & ubicunque eos ducet. Cives autem fortericias, munitiones, muros, clauſuras, & foſſata facta inter clauſtrum & civitatem Anicienſem occaſione hujus guerrae tenentur diruere, ita quod non oporteat domos eorum factas dirui. Baliſtariae eorum de novo factae propter guerram penitus obſtruantur. Nullus praeſumat clamare Ad arma contra ſervientes Epiſcopi qui ejus juriſdictionem exercebunt. Et qui hoc attentare praeſumpſerit, per judicium curiae Epiſcopi emendabit. Si Epiſcopus traxerit in curia ſua aliquos vel aliquem vel univerſitatem pro forisfacto aliquo, univerſi & ſinguli debent coram Epiſcopo reſpondere, & Epiſcopus tenetur diffinire cauſam illam ſecundum conſuetudines hactenus obſervatas. Quod ſi non fecerit, cives poſſunt appellare ad nos, & Epiſcopus debet ſuperſedere & reſpondere coram nobis ſuper iis quae ad nos ſpectant. Conſpirationes aut conjurationes vel conſules non poſſunt facere cives Anicienſes contra nos nec contra Epiſcopum nec Eccleſiam Anicienſem quandiu Epiſcopus & Eccleſia Anicienſis erga nos ſe habuerint ſicut debebunt. Si latro, vel multrarius, vel prædo, vel homicida ſit in clauſtro Anicienſi, cives Anicienſes, ſi velint, nuntiabunt Epiſcopo vel ejus Ballivo ut eum capiat quando clauſtrum vel locum ſanctum exibit. Quod ſi Epiſcopus vel ejus Ballivus facere noluerit, cives eundem latronem vel multrarium vel praedonem ſeu homicidam capere poterunt, ſi voluerint, quam cito exibit de clauſtro vel loco ſancto, ut eum juſtitiandum ducant ad Epiſcopum vel ejus Ballivum. Epiſcopus autem vel ejus Ballivus latronem, multrarium, praedonem, & homicidam eripere poterit ubicunque eum invenerit extra locum ſanctum, & de eo tenetur facere juſtitiam. Univerſitas civitatis Anicienſis non poteſt facere exercitum nec equitationem niſi per nos vel per Epiſcopum Anicienſem. Sed ſi aliquis civium Anicienſium voluerit aliquos ducere ad juvandum aliquem amicorum ſuorum, dum tamen hoc non ſit contra nos vel Epiſcopum vel Eccleſiam Anicienſem, id ei licebit. Haec autem omnia bona fide ab utraque parte firmiter in perpetuum obſerventur, ſalvo in omnibus jure noſtro, & ſalvis appellationibus ad nos faciendis, & ſalvis privilegiis Epiſcopo & Eccleſiae Anicienſi a nobis & anteceſſoribus noſtris indultis. Quod ut perpetuae robur &c. Actum Vernone anno Domini MCCXVIII. menſe Martio. Haec ſunt nomina juratorum pacis & plegiorum de ſeptingentis marcis. Guillelmus de Podio, Hugo de caſa Dei, Stephanus Bunus, Robertus Bertranni, Petrus Benedicti, Dalmas Roſſill. Mauſac, Guillelmus Boillo, Johannes de Bonofonte, & Johannes.

* ſervientem

Car-

Carta fidelitatis hominum de burgo ſancti Remigii.

An. 1218. HOmines de burgo ſancti Remigii fecerunt Domino Regi fidelitatem ſub hac forma. Ipſi conſervabunt pro poſſe ſuo bona fide vitam, corpus, & membra Regis, honorem regni, & omnia jura Regis. Praeſente Petro de Nongento tunc Abbate & . . . Priore conſanguineo ſuo. Monachi praeſentes, Garnerus Orillard Camerarius domus, Nicolaus Avis, Garnerus Sueſſionenſis, Petrus Capellanus Abbatis, & plures alii. Hanc fidelitatem pro Domino Rege receperunt magiſter Boſo clericus ejus & Robertus de Leſgua. Actum Remis dum ipſi cuſtodirent regalia poſt deceſſum Alberici Archiepiſcopi Remenſis anno Domini MCCXVIII. menſe Martio ante capellam Abbatis.

Carta hominum Mellenti & Bochardi de Malliaco.

An. 1220. PHilippus &c. Noverint univerſi nos audiviſſe litteras dilecti & fidelis noſtri Bochardi de Malliaco ſub hac forma. Ego Bochardus de Malliaco notum facio univerſis tam praeſentibus quam futuris quod cum homines communiae Mellenti haberent ad perpetuam firmam totam terram meam Mellenti cum omnibus redditibus & exitibus qui ex ea proveniebant in furnis, preſſoriis, & cenſu, excepta juſtitia mea illius terrae, pro centum libris mihi & heredibus meis annuatim reddendis, dictæ communiae homines ſuperaddiderunt firmae praedictæ XL. libras redditus, ita quod in terra praedicta & aliis praeſcriptis non retinerem mihi & heredibus meis niſi raptum tantummodo & multrum. Ego autem de aſſenſu matris meae & Mathaei fratris mei dedi communiae Mellenti in perpetuam firmam totam terram meam Mellenti cum omnibus redditibus & exitibus qui inde proveniunt vel provenient in furnis, preſſoriis, & in cenſu, ſicut ipſius communiae homines ea noſcuntur habuiſſe & cum omni juſtitia mea illius terrae, exceptis tantummodo raptu & multro, pro CXL. libris Pariſ. mihi & heredibus meis annuatim reddendis per ternos menſes triginta quinque libras in * Eccleſia beatae Mariae Mellenti, certo videlicet nuntio meo & heredum meorum, quem ego & heredes mei tenemur ibi tunc propter hoc deſtinare, ita quod primae XXXV. librae in Kalendis Martii reddantur annuatim, & ſic deinceps. Et ſciendum quod ſi communia Mellenti dictae pecuniae ſummam non redderet terminis conſtitutis, pro ſingulis diebus quibus ſolvere differret poſt terminos conſtitutos Domino Regi redderet quinque ſolidos pro emenda & mihi & heredibus meis quinque ſolidos pro emenda. Ego vero habebo, ſi voluero, apud Mellentum ſervientem meum proprium, qui non erit de communia, ad cuſtodiendum juſtitiam meam raptus & multri; nec potero trahere homines communiae Mellenti extra caſtrum Mellenti pro exercitu, neque pro equitatione, neque pro placito, neque pro aliqua cauſa; ſed intra villam Mellenti convincentur & judicabuntur raptus & multra terrae praedictae, & poſt fiet juſtitia raptuum & multrorum ubi voluero. Haec omnia conceſſi ſalvis feodis meis & ſalvo jure communiae. Praeterea quandocunque mutabuntur Major & pares communiae Mellenti, jurabunt mihi & heredibus meis ſe ſervaturos conventionem praedictam & jus meum de raptu & multro. Et ſimiliter quando mutabuntur heredes mei, tenebuntur communiae Mellenti facere juramentum quod ſervabunt communiam & conventiones praeſentibus litteris expreſſas. Et ſi quid tenementorum de terra praedicta moventium daretur alicui in eleemoſinam, oporteret illud vendi & poni extra manum mortuam infra unum annum & diem. Quod ſi non fieret, ego & heredes mei poſſemus ſine meſfacere aſſignare ad tenementum eleemoſinatum & illud tenere faciendo hominibus communiae Mellenti redeventiam quae pro illo tenemento prius fiebat eiſdem. In cujus rei memoriam & confirmationem perpetuam ego & Mathaeus frater meus præſentem paginam ſigillis noſtris fecimus communiri. Et rogamus cariſſimum Dominum noſtrum Philippum Regem Franciae illuſtrem ut conventiones praeſcriptas ſigilli ſui auctoritate confirmet. Actum Medontae anno Domini MCC. viceſimo, menſe Marcio. Nos igitur, ut conventiones praeſcriptae perpetuae ſtabilitatis robur obtineant, ad petitionem partium praeſentem paginam ſigilli noſtri auctoritate & regii nominis caractere inferius annotato, ſalvo jure noſtro, confirmamus. Actum Medontæ anno dominicæ incarnationis MCC. viceſimo, regni vero noſtri XLII. menſe Marcio.

* capella

De conſuetudinibus Andegaviæ & Cenomaniæ.

IN nomine ſanctae & individuae trinitatis. Amen. An. 1246.
Ludovicus Dei gratia Francorum Rex. Notum facimus quod cum dubitaretur ab aliquibus de conſuetudine ballorum & rachatorum Andegaviae & Cenomaniae, nos volentes ſuper hoc cognoſcere veritatem & quod erat dubium declarare, vocatis ad nos apud Aurel. Baronibus & magnatibus earundem terrarum, habito cum eis tractatu & conſilio diligenti, communi aſſertione eorum didicimus de conſuetudine terrarum illarum quod talis eſt, videlicet quod relicta alicujus nobilis vel alterius feodati habet in Andegavia ballum liberorum ſuorum & terrae, & non facit rachatum, niſi ſe maritet; & ſi ipſa moriatur, ille habet ballum qui magis propinquus eſt ex parte patris vel ex parte matris, ex parte cujus hereditas movet. Quicunque etiam, ſive mater, ſive aliquis amicorum, habeat cuſtodiam feminae quae ſit heres, debet praeſtare ſecuritatem domino a quo tenebit in capite quod maritata non erit niſi de licentia ipſius domini & ſine aſſenſu amicorum. Et ſi relicta nobilis vel alterius feodati ſe maritet, maritus ſuus facit homagium domino & ſolvit rachatum; & rachatum eſt valor terræ unius anni. Dominus autem non habet rachatum de patre ad filium, nec de fratre ad fratrem. Et omnes alii qui tenent ballum, debent homagium domino, & debent ſolvere rachatum. Ille autem qui tenet ballum, ſi terra debet ad ipſum devenire, non habet cuſtodiam puerorum, immo proximior poſt ipſum; & habent pueri beneficium de terra patris & matris ſuae ſecundum valorem terræ & ſecundum ſtatum ſuum. Et quicunque tenet ballum, debet facere rachatum, ſolvere debita, & tenere ballum in bono ſtatu. Eſt autem ætas heredis maſculi faciendi homagium domino & habendi terram ſuam quam cito idem heres ingreſſus fuerit viceſimum primum annum. De ballis & rachatis Cenomaniae dicunt idem Barones Cenomaniae, hoc excepto quod vidua perdit ballum terrae moventis ex parte patris puerorum in Cenomania quam cito ſe maritat, & ille qui ballum habet, facit homagium domino, & ſolvit rachatum, niſi ſit frater defuncti. Sciendum eſt tamen quod Feritas Bernardi & caſtellania Feritatis aliam habet conſuetudinem quantum ad rachata. Quia vero ſuper ætate feminarum certa conſuetudo non inveniebatur, ſtatuimus & ordinavimus aſſenſu Baronum & Militum praedictorum quod femina non maritata poſtquam quintumdecimum annum compleverit habeatur legitimae aetatis ad faciendum homagium domino & ad habendum terram ſuam. Haec autem omnia, prout ſuperius continentur, de communi conſilio & aſſenſu dictorum Baronum & Militum volumus & praecipimus de cætero in perpetuum firmiter obſervari. Quod ut perpetuae ſtabilitatis robur obtineat, praeſentem paginam ſigilli noſtri auctoritate & regii nominis charactere inferius annotato fecimus confirmari. Actum Aurelianis anno incarnationis dominicae MCC. quadrageſimo ſexto, menſe Majo, regni vero noſtri anno viceſimo, aſtantibus in palatio noſtro quo-

quorum nomina ſuppoſita ſunt & ſigna. Dapifero nullo. S. Stephani Buticularii. S. Johannis Camerarii. Conſtabulario nullo.

EPISTOLA STEPHANI

Epiſcopi Tornacenſis ad Willelmum Archiepiſcopum Remenſem.

Ex L. I. Miſc. Bal. pag. 420.

An. 1193.

Vide Rigordum in vita Philippi Auguſti.

REverendo Patri & Domino Willelmo Dei gratia Remenſi Archiepiſcopo, ſanctae Romanae Eccleſiae tituli ſanctae Sabinae Cardinali, apoſtolicae ſedis Legato, Stephanus Dei permiſſione Tornacenſis Eccleſiae humilis miniſter ſalutem & cum omni ſubjectione perfectam & promptam obedientiam. Aſſumpta paulisper audacia loquor ad Dominum meum, nec temeritate praeſumens, nec puſillanimitate diſſidens aut diffidens. Non abiciet me plaſtes lutum ſuum, vaſculum ſuum figulus, artifex opus manuum ſuarum. Non abiciet inquam vel a queror querentem vel a moereo moerentem, quem extulit & praetulit, nec a quaero quaerentem, nec a mereor merentem. Ormeſta eſt non parabola quam propono, cui & compaſſionem debeat benevolus animus, & conſolationem benefica manus. Eſt apud nos pretioſa margarita, quae conculcatur ab hominibus, honoratur ab angelis, digna theſauro regio, digna palatio, digna caelo. Reginam dico quae apud

Vide Innoc. 3. lib. 1. ep. 9.

Ciſonium quaſi ergaſtulo clauditur, paupertate premitur, exilio relegatur. Plangimus fortunam perſonae, Deo relinquimus cauſam fortunae & exitum cauſae. Quis enim ſit tam ferrei cordis, lapidei pectoris, jecoris adamantini, quem non moveat in tanta adverſitate puella illuſtris Regum natalibus, inſignis moribus, ſermonibus verecunda, operibus vere munda? cum Ambroſiana virgine pulcra facie, ſed pulcrior fide, annis juvencula, ſed animo cana, pene dixerim Sarra maturior, Rebecca ſapientior, Rachele gratior, Anna devotior, Suſanna caſtior. Ab his qui de formis mulierum diſputare ſolent nec deformior Helena, nec abjectior Polyxena judicatur. Quotidianum ſtudium ejus orare, aut legere, aut operi manuum operam dare. Aleam neſcit, teſſeras ignorat. Ipſas orationes a mane uſque ad ſextam protenſas cum lacrymis & gemitibus effundit non tam pro ſe quam pro Domino Rege. In oratorio nunquam ſedet, aut corpore ſemper erecta, aut genibus acclinis & prona. Credimus quia ſi talem cognoſceret Aſſuerus noſter, gratam haberet ut Eſther ſuam, & extenſa virga benevolentiae ſuae, virga dilectionis, virga regni ſui, revocaret eam in amplexus regios, commutans divortium conſortio, rancorem manſuetudine mitigans, exterminans odium caritate. Credimus quia aut verbo aut voluntate diceret ei:

Pſal. 44.

Specie tua & pulcritudine tua intende proſpere, procede, & regna. & illud amatorium Salomonis:

Cant. 6.

Revertere, revertere, ut intueamur te. Revertere propter nobilitatem tuam, revertere propter pulcritudinem tuam, revertere propter pudicitiam tuam. Revertere ut intueamur te propter honeſtam morum elegantiam. Talis ac tanta Regum martyrumque beata progenies, germen nobile, ſemen ſanctum, reculas ſuas, veſtes ſcilicet modicas & vaſa paucula, compellitur prae inopia victus exponere, diſtrahere, ſubhaſtare. Alimoniam petit, eleemoſynam poſtulat, manum porrigit ut accipiat, & ſupplicat porrigenti. Flentem ſaepe vidi & ego flens cum ipſa, & pro ipſa contremuit cor meum & expavit. Commonui quantum potui ut jactaret cogitatum ſuum in Domino. Quod & ipſa facere nec deſtitit nec deſiſtit. Reſpondebat per ſingula:

Pſal. 37. & 107.

Amici mei & proximi mei quaſi alieni receſſerunt a me. Unicum refugium meum Dominus meus Remenſis Archiepiſcopus, qui me ab initio adverſitatis meae liberaliter fovit, aluit, & nutrivit. Moveant vos, Pater, tam nobilis & praecipuae puellae avis & atavis Regibus editae lacrymoſa ſuſpiria, flebiles gemitus. Et qui tot & tantis pauperibus erogatis eleemoſynam, mendicanti poſt tantam gloriam Reginae pietatis veſtrae viſcera non claudatis. Exceſſit epiſtola modum. Sed increpabat brevitatem materia, & pietas accendebat ſtylum.

EPISTOLA I.

Epiſcopi Lyddenſis ad magiſtrum Michaelem Decanum Eccleſiae Pariſienſis & electum Patriarcham Hieroſolymitanum.

Ex Lib. II. Miſc. Bal. pag. 242.

An. 1194.

DOmino & amico ſuo cariſſimo Dei gratia Hieroſolymitanae ſedis electo venerabili Pariſienſi Decano magiſtro Michaeli I. ejuſdem permiſſione Lyddenſis Eccleſiae miniſter humilis in Spiritu ſancto recta ſapere & de ejus ſemper conſolatione gaudere. Ut verbis utamur beati Hieronymi, ſtultum eſt docere quod noverit ille quem doceas. Verumtamen familiare eſt ſapienti tolerare neſcientem. Confidentius & ſecurius vobis ſcribimus quo ſermonem nos habere cum ſapiente & diſcreto minime ambigimus. Suſtinete igitur modicum quid inſipientiae noſtrae; ſed & ſupportate nos. Sic enim decet prudentiam veſtram doctam & inſtructam ab illo qui docet hominem ſcientiam. Bonas, optime Doctor, finivias veſtras & ſtudia veſtra praecordialiter deſiderantes hortamur vos cum Apoſtolo ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. Novit ſiquidem diſcretio veſtra ſcientiae & intelligentiae lumine divinitus irradiata quoniam ſecundum veritatis ſententiam cui plus committitur, plus ab eo exigitur, & quoniam ſervus ſciens voluntatem domini & non faciens digna plagis vapulabit multis, & ſecundum illud Jacobi: Scienti bonum & non facienti, peccatum eſt illi & ſecundum beatum Gregorium: Augentur dona, rationes etiam creſcunt donorum. & ubi majus eſt donum ſcientiae, ibi majus eſt periculum culpae. Quanto igitur obligatiorem vos eſſe conſpicitis in reddenda commiſſi vobis talenti ratione, quanto judicem diſtrictiorem ſcitis & auſteriorem in ejuſdem exactione, tanto cautius & circumſpectius attendere tenemini & videre vocationem qua ſuperna providente clementia & eadem miſericorditer diſponente concorditer orientalis Eccleſia vos vocavit tamquam luminare majus in paſtorem & magiſtrum ſuum, cujus doctrinae radiis ſedentes in tenebris & umbra mortis illuminentur, & tamquam exemplar virtutum, quo perverſi corrigantur & averſi reformentur. Si enim vocanti vos Domino & dicenti, Amice aſcende ſuperius ut luceat lux tua coram hominibus & videant opera tua bona, in auditu auris obedire volueritis, & ei in via virtutis ſuae obedire contempſeritis, cum vobis exemplum dederit ut quemadmodum ipſe fecit ita & vos faciatis, timendum admodum vobis erit ne cum illis de quibus dicitur: Dejeciſti eos dum allevarentur, incipiatis cum rubore noviſſimum locum tenere, & qui hactenus gemina ſcientia efficaciſſime claruiſtis, morum elegantia & virtutum eminentia laudabiliter enituiſtis, inſtrumenta virtutum vobis a ſuperno largitore collata, ſi eis ad gloriam & honorem ipſius & terrae ſanctae, quam pro veſtra omniumque ſalute proprio cruore miſericorditer conſecravit, exaltatione uti neglexeritis, vobis tamquam ingrato ſubtrahantur, & a peregre profecto in exactione lucri duro & auſtero, cum in plenilunio rationem cum ſervis poſiturus redierit, vobis tamquam ſervo inutili, pigro, & laborem pro ipſo ſubire nolenti dicatur: Auferte ab illo mnam, & date illi qui decem mnas habet. Et tunc erit vobis confuſio, dedecus, & ignominia coram ſimul diſcumbentibus. Dum igitur, optime Doctor, tempus habetis, bonum ad omnes operari non deſiſtatis, maxime autem ad eos qui vos inſpirante Deo, tamquam oves errantes non habentes paſcua, tam ardenter & affectuoſe, expetunt habere in paſtorem &

Epiſco-

Epiſcopum animarum ſuarum: quorum deſideriis & petitionibus deeſſe, quibus auxilium & conſilium in hac neceſſitate ſubtrahere, illius eſt offenſam incurrere qui cum in forma Dei eſſet, propter nos & propter noſtram ſalutem ſemetipſum exinanivit formam ſervi accipiens, egenus & pauper effectus adeo ut non haberet ubi caput reclinaret, cum vulpes foveas haberent & volucres caeli nidos. Videat itaque, vates egregie, diſcretio veſtra quam periculoſum, quam juri ſit contrarium, quam indecens, quam indignum, in terra illa paupertatem pro illo vereri ſuſtinere in qua dives in omnibus dominus majeſtatis & conditor univerſitatis, in cujus ditione cuncta ſunt poſita, pro nobis egere dignatus eſt & mendicare, in qua venit non miniſtrari ſed miniſtrare & animam ſuam redemptionem dare pro multis, in qua cauſa noſtrae reparationis tot indigna pertulit, opprobrium hominum & abjectio plebis factus, & ad ultimum morte turpiſſima condemnatus. Chriſto igitur pro nobis in carne paſſo, pro nobis in cruce clavis confixo, Doctor amandiſſime, compatiamur: quoniam ſi compatimur, & conregnabimus. Valete, & nolite omni ſpiritui credere; ſed probate ſpiritus ſi ex Deo ſunt. Quid autem ſuper his animi geratis, veſtrarum occurſu litterarum deſideramus & inſtanter petimus edoceri.

Chronicon Alberici ad annum 1194. *Magiſter Michael Decanus Pariſienſis, vir theologus & religioſus, in Patriarcham Hieroſolymorum eſt electus; ſed antequam illuc iter arriperet, factus eſt Senonenſis Archiepiſcopus.*

Charta Reginae Iſamburgis de dotalicio ſuo.

Ex Lib. VII. Miſc. Bal. pag. 245. PHilippus &c. Notum &c. quod nos Egemburgi nobiliſſimae cariſſimi noſtri Regis Daciae ſorori, quam per Dei gratiam ducimus in uxorem, donamus in dotalicium quicquid pertinet ad praepoſituram Aurelianenſem & Checiacum & Caſtrum no-
An. 1193. vum & Novillam. Quod ut perpetuam obtineat firmitatem &c. Actum Ambianis anno Domini MCXCIII.

Charta Reginae Iſamburgis ſuper compoſitione facta inter Regem Ludovicum & ipſam.

Ex L. VII. Miſc. Bal. pag. 246. IN nomine ſanctae & individuae trinitatis. Amen. I. Dei gratia Franciae Regina. Noverint univerſi praeſentes pariter & futuri quod de Aurelianis, de Checiaco, de Caſtro novo, & de Novilla, quae
An. 1223. nos tenemus nomine dotalici quod nobis fecit bonae memoriae Philippus cariſſimus maritus noſter quondam Rex Franciae, de voluntate cariſſimi Domini noſtri Ludovici Regis Franciae & noſtra ordinatum eſt in hunc modum. Quod dictus Ludovicus Rex Franciae pro bono pacis nobis dimiſit blada & vina civitatis Aurelianenſis quae debentur ratione praepoſiturae Aurelianenſis & quae continentur in praepoſitura Aurelianenſi & in villis ejuſdem praepoſiturae, & talliam panis & vini Aurelianen. ſicut tempore cariſſimi mariti noſtri Philippi quondam Regis Franciae ſolebat ibidem colligi & hominagia pertinentia tam ad Aurelianenſem quam ad alias villas praedictas, ſalva ligeitate, ſalvo exercitu & equitatione ſupradicti Ludovici Regis Franciae, quae ſibi retinuit ſuper Milites & alios homines locorum praedictorum qui facient nobis hominagia. Nos vero exercitum vel equitationem vel auxilium exercitus ſeu equitationis Ludovico Regi Franciae non faciemus memorato. Conceſſit etiam nobis idem Ludovicus Franciae Rex decanatum ſancti Aniani Aurelian. conferendum quotiens & quando vacaverit, quandiu dictum tenebimus dotalicium; & inde faciet nobis Decanus hominagium. Conceſſit autem nobis idem Ludovicus Rex Franciae ut in foreſta de Lagio percipiamus per liberationem ſervientum ſuorum merrenium ad reaedificandum & reparandum domos noſtras de Aurelianis & de Caſtro novo quantum neceſſe fuerit competenter. Et ad ardere noſtrum percipiemus in ipſa foreſta quantum nobis opus fuerit competenter. De Judaeis vero taliter ordinatum eſt, quod ad praeſens habebimus redemptionem Judaeorum de Aurelianis, de Checiaco, & de Caſtro novo. Praeterea conceſſit nobis idem Ludovicus Rex Franciae centum libratas redditus aſſidendas extra civitates, Forteritias, & caſtra in provincia Remenſi vel in provincia Senonenſi, vel ſi maluerimus* provinciis in Ambianis, ita quod illas centum libratas redditus tenebimus in manu noſtra quandiu nobis placuerit & pro voluntate noſtra eas dare poterimus in altero archiepiſcopatuum praedictorum in perpetuam eleemoſinam pro ſalute animae felicis memoriae cariſſimi mariti noſtri Philippi quondam Regis Franciae & noſtrae & anteceſſorum noſtrorum & pro remedio animae Domini Ludovici Regis Franciae & anteceſſorum ſuorum. Propter haec autem ipſi Ludovico Regi Franciae & ejus haeredibus in perpetuum quitavimus univerſa mobilia & immobilia & omnes acquiſitiones ac res alias univerſas quas a Domino Rege Ludovico petere poteramus vel debebamus aliqua ratione, & hanc quitationem firmavimus Domino Ludovico Regi per noſtrae fidei interpoſitionem in manu venerabilis patris & amici noſtri G. Silvanectenſis Epiſcopi Franciae Cancellarii coram venerabilibus patribus Archiepiſcopo Bituricenſi, Carnotenſi & Aurelianenſi Epiſcopis, & coram viris nobilibus Philippo Comite Bolonienſi, R. Comite Drocenſi, R. de Cortenajo Franciae Buticulario, Bartholomaeo de Roia Franciae Camerario, Stephano de Sacrocaeſare, & multis aliis tam Baronibus quam Militibus ac clericis & laicis. Quae omnia ut perpetuae ſtabilitatis robur obtineant, ſigilli noſtri auctoritate praeſentem paginam fecimus roborari. Actum Lorriacum anno incarnati verbi MCCXXIII. menſe Auguſto.

ſ. percipiendas

Charta de dono quod Iſemburgis Regina fecit magiſtro Gilleberto.

LUdovicus &c. Notum &c. quod nos ad preces cariſſimae Dominae noſtrae I. Reginae Fran- An. 1224.
ciae illuſtris conceſſimus dilecto noſtro magiſtro Gilleberto de ſancto Jacobo propter ſervitium quod eidem Reginae impendit ut ipſa Regina donet eidem magiſtro Gilleberto quadraginta libras Pariſienſes de redditu percipiendas annuatim in praepoſitura Aurelianenſi quandiu vivet magiſter Gillebertus duobus terminis, videlicet medietatem in aſcenſione Domini, & aliam medietatem in feſto omnium ſanctorum. In cujus rei memoriam &c. Actum apud ſanctum Germanum in Laya anno Domini MCCXXIIII. menſe Martio.

JOANNIS EPISCOPI

Lemovicenſis & collegarum eius a ſede apoſtolica delegatorum in cauſa electionis Epiſcopi Toloſani.

JOannes Dei gratia Lemovicenſis Epiſcopus & P. Majoris ſilvae & R. de Corona Abbates Capitulo Narbonenſi ſalutem in Domino. Credi- Ex L. VI. Miſc. Bal. pag. 457.
mus ad veſtram audientiam perveniſſe qualiter Eccleſia Toloſana proprio viduata paſtore propter diſ- An. 1201.
ſenſiones & jurgia afflicta ſit diu laboribus & expenſis. Sane cum poſt multas contentiones dilectum Raymundum Archidiaconum Agennenſem unanimiter & concorditer elegiſſent, & de perſona ipſius mul-

multa apoſtolicae ſanctitati falſo & detractorie fuiſſent propoſita, placuit apoſtolicae celſitudini inquiſitionem eorum noſtrae committere parvitati. Unde habita diligenti inquiſitione, cum nullus omnino compareret qui in electione ipſius aliquid objiceret vel perſona unde ejus deberet promotio impediri, facta nobis fide pleniſſima de electione concordi, de idoneitate etiam perſonae multarum eccleſiaſticarum teſtimonia recepimus perſonarum & Eccleſiarum. Unde virorum prudentum conſilio requiſito ipſam electionem apoſtolica auctoritate confirmavimus, & juxta mandatum apoſtolicum Metropolitano ſuo, ſcilicet Domino Narbonenſi, mittimus conſecrandum. Unde univerſitatem veſtram exhortantes praecipimus apoſtolici auctoritate mandati quatinus modis omnibus ſtudium & operam impendatis quod Dominus Narbonenſis vel ad minus vicarius ejus ſecundum morem Eccleſiae veſtrae, accito etiam numero collegarum, ei munus conſecrationis impendat, ne memorata Eccleſia Toloſana aliquod ulterius periculum ſubeat vel gravamen, & hoc nullius appellatione vel contradictione obſtante. Haec eſt enim expreſſa forma reſcripti apoſtolici. In quoslibet etiam contradictores puniendi & compeſcendi plenam recepimus per cenſuram eccleſiaſticam poteſtatem.

Vide cap. *Per inquiſitionem*, & cap. *In cauſis* De electione. Ex capite porro *Per inquiſitionem* apparet Raymundum vere fuiſſe Epiſcopum Toloſanum. Itaque exiſtimandum eſt eum fuiſſe depoſitum cum conſtitiſſet illum per ſubreptionem obtinuiſſe confirmationem electionis ſuae.

LITTERÆ CAPITULI REMENSIS

Ad Abbatem Claravallenſem, qui eſt in Epiſcopum electus.

Ex Lib. II. Miſc. Bal. pag. 245.

BOnorum omnium largitor, qui fidelium actus in ſuae beneplacito voluntatis diſponit, actiones & voluntates noſtras ita reddidit uniformes quod poſt felicis memoriae Willelmi Archiepiſcopi Re-
An. 1104. menſis vos in patrem elegimus & paſtorem. Unde gaudet Eccleſia, sereniſſimus Rex Francorum plurimum conlaetatur, & plebs univerſa congaudet quod Claravallenſis Abbas obtinet ſedem Remenſem, qui virtutum claritudine metropolitanam faciet Eccleſiam refulgere. Veſtram igitur ſanctitatem confidentius exoramus quatenus electionem recipere dignemini, nobis terminum aliquem praefigentes in quo pro nobis venire honorabiliter debeamus.

Reſponſiva electi electioni renuntiantis.

Licet fueritis in eligendo concordes, in electionis tamen ſerie oberraſtis, cum illum duxiſtis ad ſecularia revocare qui jam poſtpoſito Marthae miniſterio, appetit caeleſtia contemplari. Ne igitur in vanum ulterius laboretis, vobis tenore praeſentium innoteſcat quod electioni penitus renuntio, nec unquam alicujus honorem ſuſcipiam praeſulatus.

Litterae iterum Capituli ad eundem.

Eccleſia Remenſis fracto archiepiſcopali temone ſine remige naufragatur. Et iccirco vos elegimus in Archipraeſulem & paſtorem, quoniam in alio nequimus eſſe concordes. Unde miramur quod electioni tam concorditer factae renuntiare duxiſtis, non attendentes quod beatiſſimi Nicolaus & Martinus conſervando regulae monaſticae diſciplinam in pontificalibus cathedris reſederunt, in quibus multa caritatis opera exercentes, ſignis & miraculis corruſcarunt, & hodie ipſorum merita noſcuntur in domo Domini relucere. Paternitati veſtrae igitur confidentius ſupplicamus ut votis noſtris clementer annuere dignemini & electioni factae dilatione poſtpoſita conſentire. Alioquin per ſummum Pontificem cogemini ſubire archiepiſcopale onus quod ad ſubiciles & humiles perſuaſiones fidelium ſuſcipere denegatis.

Reſponſiva electi contradicentis.

Cum nuper inter Claravallenſis ordinis fratres in pace ſolita permanerem, fratrum regimini ex aſſumpto adminiſtrationis immo ſervitutis officio ſuperintendens, inſufficientiae meae veſtris litteris intimaſtis quod me in Archiepiſcopum elegeratis; cujus electioni renuntiavi penitus, prout meis litteris potuiſtis evidentius intueri. Sed poſtmodum ex parte univerſitatis veſtrae fuerunt mihi litterae apportatae in quibus continebatur quod me per ſummum Pontificem cogeretis. In quo plurimum fui ſecundum veſtrum hominem conturbatus; quia non decet ordinem monachalem in archiepiſcopali cathedra reſidere, & maxime cum juxta nominis interpretationem monachus unus triſtis dicatur, & monaſterium ſtatio unius. Non eſſet igitur mutatio dexterae excelſi, ſed fieret ordo retrogradus & ingreſſibilis ad mundana. Ceterum qui monachus in urbe, vel qui debet agere ſolitarius inter plebeias catervas, diceretur quidem a multis: Non dimiſit ſeculum ut tranſitoria fugeret & caduca, & iterum velut canis immundiſſimus revertitur ad vomitum, & qui conſueverat legumina ſumere cum actionibus gratiarum, nunc mella faſtidit & cibaria delicata, ſuper palafredum rotans undique phaleratum, inebriando ſe vino, in quo eſt luxuria, loco aquae ſimplicis quam ſumi praedicat regula monachalis. Nec tenet ſimilitudo quam de beatiſſimis Nicolao & Martino propoſitis: quia tunc non habebant caſtella & arces Eccleſiae cathedrales, nec incedebant Pontifices loricati. Sed nunc propter ſuperabundantiam temporalium rerum flamma, ferro, caede poſſeſſiones Eccleſiarum Praelati defendunt, quas deberent pauperibus erogare. Quapropter electioni renuntiavi & iterato renuntio, cupiens ſedere ad pedes Domini cum Maria, quicquid Dominus Papa referat; qui licet ligandi & ſolvendi habeat poteſtatem, non tamen debet nec valet ſanctum ſpiritum prohibere.

MANDATA VELLETRENSIBUS,

Coranis, & Sarminitanis data ab Hugolino Epiſcopo Oſtienſi pro conſervanda pace cum Nimphanis & Sitinis.

DOminus Hugolinus Oſtienſis & Velletrenſis Epiſcopus pro facienda & conſervanda pace Circa annum 1207.
fecit mandata quae inferius continentur Velletrenſibus, Coranis, & Sarminitanis ex una parte, Nimphanis, Sitinis, & Jordano procuratori Sanguinei caſtellani Aquae putridae ex altera.

In nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti. Amen. Ego Hugolinus Oſtienſis & Velletrenſis Epiſcopus praecipio vobis Velletrenſibus, Coranis, & Sarminitanis ex parte Domini Papae & mea ex debito praeſtiti juramenti Domino Papae & mihi & poena fidejuſſionis promiſſa ut reddatis veram, puram, & perpetuam pacem Nimphanis, Sitinis, Sanguineo, fratribus & nepotibus ſuis, & hominibus Aquae putridae, & ſecuritatem perſonis & rebus eorum, ita quod nullam de cetero guerram, diſcordiam, vel controverſiam faciatis pro omnibus captionibus, & captivis, incendiis, diſcordiis, & rapinis, damnis & offenſionibus univerſis datis vobis vel aliquibus de parte veſtra a Nimphanis, Sitinis, Sanguineo & hominibus Aquae putridae, vel aliquibus de parte eorum.

Item praecipio vobis Nimphanis & Sitinis & tibi Jordano procuratori Sanguinei caſtellani Aquae putridae ex parte Domini Papae & mea ex debito praeſtiti juramenti Domino Papae & mihi & poe-

na

na fidejuſſionis promiſſa, ut reddatis veram, puram, plenam, & perpetuam pacem Velletrenſibus, Coranis, & Sarminitanis, & ſecuritatem perſonis eorum, ita quod nullam de cetero guerram, diſcordiam, vel controverſiam faciatis pro omnibus captionibus & captivis, incendiis, diſcordiis, & rapinis, damnis & offenſionibus univerſis datis vobis vel aliquibus de parte veſtra a Velletrenſibus, Coranis, Sarminitanis, vel aliquibus de parte eorum.

Item praecipio vobis Velletrenſibus ex parte Domini Papae & mea ex debito praeſtiti juramenti Domino Papae & mihi & pœna fidejuſſionis promiſſa ut ſervetis de cetero inviolabiliter pacem Nimphanis ſecundum formam datam olim a me, quae in inſtrumentis publicis continetur factis per manus Oddonis & Alberici judicum Velletrenſium & Berardi ſcriniarii Nimphani, exceptis omnibus capitulis in quibus de mandato meo a Nimphanis eſt vobis Velletrenſibus ſatisfactum; hoc adjecto, ut ſi quando neceſſitate cogente equitaveritis contra eos, tribus diebus ante ipſis denuntiare curetis. Et tunc ſi equitaveritis, equitabitis ſine occiſione, mutilatione, & incendio. Et haec omnia praecipio ſalva in omnibus Dei omnipotentis reverentia & honore, ſalvo mandato Domini Papae & ejus adjectione & declaratione.

Item praecipio vobis Nimphanis ex parte Domini Papae & mea ex debito praeſtiti juramenti Domino Papae & mihi & pœna fidejuſſionis promiſſa ut de cetero ſervetis inviolabiliter pacem Velletrenſibus & ſecundum formam datam olim, quae in inſtrumentis publicis continetur factis per manus Oddonis & Alberici judicum Velletrenſium & Berardi ſcriniarii Nimphani, exceptis omnibus illis capitulis in quibus de mandato meo a vobis eſt Velletrenſibus ſatisfactum; hoc adjecto, ut ſi quando neceſſitate cogente equitaveritis contra eos, tribus diebus ante ipſis denuntiare curetis. Et tunc ſi equitaveritis, equitabitis ſine occiſione, mutilatione, & incendio. Et haec omnia praecipio ſalva in omnibus Dei omnipotentis reverentia & honore, & ſalvo mandato Domini Papae & ejus adjectione & declaratione, & ſalvis omnibus juſtitiis appſtolicae ſedis, & juramento praeſtito Comiti Jacobo Domini Papae Mareſcalco.

Conligationes praeterea, ſocietates, & juramenta hinc inde facta cum aliquibus contra formam pacis & praeſtita juramenta & pro facienda guerra, quia contra Deum ſunt, & bonum pacis impediunt, irrita omnino decerno. Et omnes quicunque conligationes, ſocietates, vel juramenta praedicta fecerunt denuntio juramentis talibus non teneri, maxime cum per apoſtolicam ſedem ſocietates & conligationes hujuſmodi ſint ſpecialiter interdictae.

Tenutas vero & poſſeſſiones Nimphanis, Sitinis, Coranis, & Sarminitanis, & hominibus Aquae putridae, & aliis omnibus praecipio eſſe ſalvas. Et ſi ſuper eis aliquid, quod abſit, exortum fuerit quaeſtionis, ad ſuperioris judicium recurratur, vel ſi malueritis, per arbitros aut amicabili concordia terminetur.

Et ſupradicta omnia praecipio ſub pœna mille librarum, praeter praedictas pœnas; cujus medietas Eccleſiae Romanae, alia vero parti quae contra formam pacis & mandata praedicta offenſa fuerit perſolvatur. Et ſalvis omnibus aliis mandatis quae Dominus Papa vel ego per nos ipſos litteris vel nuntio utrique parti duxerimus facienda.

ALPHONSI REGIS CASTELLÆ

Epiſtola ad Philippum Auguſtum Francorum Regem, qua ab eo petit auxilium adverſus Sarracenos.

SEreniſſimo Domino Philippo Dei gratia Francorum Regi Alfuſus eadem gratia Caſtellenſium Rex, ſalutem in eo qui dat ſalutem Regibus. Dubitare mori nemo debet pro Chriſti nomine, cum legatur Chriſtum mortem pro populo pertuliſſe. Semen Chanaan, & non Juda, violenta progenies, incircumciſus populus & immundus, maculatae mentis & conſcientiae gentiles regno proximi ſunt & confines, vaſa mortis in manibus ſuis continentes, nos & ſanctae fidei profeſſores tam innata malitia quam affecta perfidia perſequuntur. Ab eis non minus quam mortem expectamus. Proh pudor! & in miniſtros altaris non deſinunt degraſſari. Gaudium eorum eſt & affectus mutilare ſervos ſimul & filios crucifixi. Memoramus quod idololatrae Trinitatis hoſtes noſtrum ſanguinem ſitientes in noſtras animas conjurarunt. Sed nos offerre volentes noſmetipſos ſacrificium Deo in odorem ſuavitatis, in inſtanti die Maii cum eis qui viam pacis minime cognoverunt, ante quorum oculos Dei timor non eſt, ſumus proculdubio conflicturi, firmiter confidentes quod licet pauci ſimus, & ipſi multiplicati ſint in equis & curribus necnon & numero, de cælo nobis adveniet fortitudo. Cum igitur murum integritati ſolitum debeatis & vallum fidei providere, ſerenitati veſtrae preces porrigimus cum ſingultu quatenus de regno veſtro vernaculos expeditos & armatos milites ad noſtrum coadjutorium tranſmittatis, nihil dubitantes quia ſi ſanguis noſter in conflictu Chriſti reſpondet ſanguini, vere poterimus inter martyres computari.

Anno 1210. *Vide Roder. Tolet. lib. 8. c. 2. & Marian. lib. 11. c. 23.*

FREDERICI II. IMPERATORIS

ET REGIS SICILIÆ

EPISTOLÆ NOVEM

AD DIVERSOS.

I. Ad Hugolinum Epiſcopum Oſtienſem.

Ex L. I. Miſc. Bal. pag. 446.

FRedericus Dei gratia Romanorum Imperator ſemper auguſtus & Rex Siciliae cariſſimo in Chriſto patri & amico ſuo Hugolino eadem gratia Oſtienſi Epiſcopo apoſtolicae ſedis Legato ſalutem & ſincerae dilectionis affectum. Jocundæ famae felicitas & felicis rumoris jocunditas, quae dilecto fideli noſtro Reginenſi Epiſcopo referente noſtris auribus ſonuerunt, immenſae proſperitatis gaudio fecerunt nos fecundum utrumque hominem in Domino proſperari. Retulit namque nobis venerabilem patrem noſtrum Honorium ſummum Pontificem vos promotioni negotii crucis, immo totius populi Chriſtiani conſulto conſilio deputaſſe, vobis per Lombardiam & Tuſciam conceſſo plenae legationis officio, propter hoc, ſicut ſperamus, feliciter promovendum. Gaudeat igitur Romana Eccleſia, quia negotium multis initia-

Anno 1221. Raynald. ad an. 1221. §. 3.

tiatum laboribus optatum finem indubitanter aſſumet. Gaudemus & nos, quia vir fama integer, religione perſpicuus, vita purus, facundia eloquentiſſimus, & claris virtutum & ſcientiae titulis circumſpectus, ad animandum eos in quos exprobrantium nomen Chriſti opprobria ecciderunt tam utiliter quam efficaciter deſtinatur, ut ſecularibus deſideriis abnegatis, vexillum ſalutiferae crucis aſſumant, ipſum toto mentis deſiderio requirentes. Gaudere debet & totus populus Chriſtianus, quia terra quam Chriſtus noſtra ſalus proprio ſanguine dedicavit, a longo tempore horrendis Agarenorum ſpurcitiis, non ſua potentia, ſed noſtris peccatis exigentibus, conculcata, ipſis ab hereditate Domini brachio virtutis divinae rejectis, ad verum & ineffabilem Chriſti cultum per veſtrum miniſterium reducetur. Et quidem licet ea ſimus devotione ſubjecti ſanctae Romanae Eccleſiae matri noſtrae ut credamus quemlibet miſſum de latere ſummi Pontificis patris noſtri facere dignum fructum, tamen ſicut ſtellae in firmamento a ſe invicem differentius lumen habent, & alia magis, alia minus lucet, ſic ſalva reverentia aliorum firmam ſpem gerimus & indubitatam dante Domino fiduciam obtinemus quod præ cunctis qui huic eſſent miniſterio deputati, veſtrum verbum igne caritatis accenſum gratum fructum afferet nomini ſancto Dei & toti populo Chriſti charactere inſignito. Nam ex retroactis infallibilem de futuris elicimus conjecturam. Ut igitur efficacius & expeditius poſſitis hoc tam pium & ſalubre negotium promovere, vobis imperialis celſitudinis auctoritate plenam concedimus poteſtatem ut omnes illos qui per terram veſtrae legationis ſunt ſuppoſiti noſtro banno, dum tamen plene ſuper hoc veſtris curaverint obedire mandatis, in favorem praedicti negotii, quod magis humeris noſtrae majeſtatis incumbit, & ardentius quam aliquod aliud cupimus promovere, ab ipſo banno, cum expedire videritis, abſolvere valeatis. Quicquid enim ſuper hoc duxeritis faciendum, firmitatem volumus inviolabilem obtinere. Nos enim, qui a matre noſtra Romana Eccleſia culmina in hoc ſæculo ſummae felicitatis accepimus, quicquid ſua in hoc negotio & aliis fuerit deliberatione ſtatutum, intemerata volumus ſtabilitate vigere. Datum Salerni IV. Idus Februarii, Indictione nona.

II. Edictum de terra Comitiſſae Mathildis.

An. 1221. Raynald. ad ann. 1221. §. 29.

FRedericus Dei gratia Romanorum Rex ſemper Auguſtus & Rex Siciliae. Per praeſens ſcriptum notum facimus univerſis tam praeſentibus quam futuris quod cum ad reſignationem comitatus, terrae, & poderis quondam Comitiſſae Mattildis faciendam ſanctae Romanae Eccleſiae venerabili matri noſtrae, ad quam pertinet pleno jure, ſerenitas noſtra contra quoslibet detentores ſpeciale mandatum dederit hac etiam generale tam per litteras quam per dilectum fidelem Conradum venerabilem Metenſem & Spirenſem Epiſcopum Cancellarium noſtrum ſub poena mille marcharum argenti, & dictus Cancellarius caſtrum Gonzag. cum pertinentiis ſuis, quod eſt de comitatu Comitiſſae praedictae, invenerit occupatum a filiis Comitum Alberti de Caſalod. & Neritii, quibus ſub poena praedicta injunxerit reſignandum, & idem ſuper hoc parere contempſerint ad non modicam injuriam regiae majeſtatis, propter quod ſine alia citatione in metum aliorum, praeter poenam praedictam, animadvertendum erat in eos, tamen ut excellentia noſtra potius ad veniam quam ad vindictam pronior videretur, laboravimus per ipſorum amicos & conſanguineos, cum citati non comparuerint coram nobis, ut ſine metu poenae nobis reſignarent caſtrum ipſum, & mandatum noſtrum contempſerint in hac parte, de conſilio venerabilium Principum noſtrorum Patriarchae Aquilegenſis, Epiſcoporum Tridentini, Briſſinenſis, Vicentini, Paduani, Feltrenſis, Mantuani, Cremonenſis, Bergamenſis, Laudenſis, Parmenſis, Aſtenſis, & Taurinenſis, taliter contra eos duximus procedendum, confirmantes primo quod factum eſt contra eos de banno & poena injuncta per Cancellarium memoratum, & ex nunc perſonas ipſorum ponimus ſub perpetuo banno imperii, & etiam bona eorum jubemus, ubicunque fuerint, confiſcari ſine aliqua ſpe remiſſionis ſeu revocationis, ſi uſque ad diem dominicum proxime venturum dictum caſtrum cum omnibus pertinentiis detentis ab eis non reſignaverint in manus Alatrini & Raynaldi Capellanorum Domini Papae vel eorum alterius, vel in noſtras, ſanctae Romanae Eccleſiae reſignandum. Quod ſi non fecerint, quicunque de bonis ipſorum detinent, vel ex tunc occupaverint, ſive quocunque alio modo acquiſierint, libere poſſideant & auctoritate noſtra detineant. Et ſuper hoc praecipimus Cremonenſibus, Parmenſibus, Reginenſibus, Mutinenſibus, Bononienſibus, & generaliter omnibus aliis fidelibus noſtris ut memoratis nobilibus & aliis adjutoribus, fautoribus, & detentoribus memorati caſtri faciant vivam guerram, firmiter inhibentes Mantuanis, Veronenſibus, Ferrarienſibus, Briſſienſibus, & omnibus aliis fidelibus noſtris ſub obtentu fidelitatis & gratiae noſtrae, communitati cuilibet praedictarum ſub poena mille marcharum, Marchionibus, Comitibus, Baronibus ſub poena ducentarum marcharum, Militibus centum, & aliis inferioribus quinquaginta, quod eis nullum praeſtent auxilium, conſilium, adjutorium, vel favorem, & tam de caſtro praedicto quam de aliis caſtris, ſcilicet Pegugnag. Bonden. & Bonden. necnon de toto ipſo comitatu, podere, ac terris Comitiſſae praedictae dictos Capellanos nomine Romanae Eccleſiae inveſtivimus & eos conſtituimus poſſeſſores, & mandavimus de caſtris praedictis per venerabilem Epiſcopum Taurinenſem vicarium noſtrum in corporalem poſſeſſionem induci, praecipientes tam Militibus & habitatoribus caſtrorum ipſorum quam omnibus aliis vaſſallis de ipſo comitatu ſeu terris & poderis Comitiſſae praefatae, quos omnes ad praeſens abſolvimus ab omni juramento quo nobis tenentur ratione terrarum ipſarum, quod dictis nuntiis Domini Papae, vel alteri eorum, ſeu cuilibet alii ab Eccleſia Romana miſſo, abjuratis aliis juramentis contrariis illis, praeſtent fidelitatis nomine Romanae Eccleſiae juramentum. Quod ſi non fecerint, ſciant ſe ex nunc omnibus bonis comitatus, poderis, ſive terrarum ab eiſdem poſſeſſis hac noſtra ſententia in perpetuum fore privatos, & Milites & habitatores ipſius caſtri Gonzagae deſuper ponimus in perpetuo banno noſtro. Praeterea injungimus firmiter & mandamus Poteſtatibus, Conſulibus, ſeu Rectoribus civitatum, ſub poena mille marcharum, ut omnes poſſeſſiones comitatus praedicti detentas ab ipſis ſub poena praedicta mille marcharum ſine difficultate ac mora reſtituant, & abſolvant omnes homines de comitatu & terris praedictis ab omni juramento, diſtrictu & obligationibus quibus ratione alicujus juriſdictionis, quam hactenus exercuerunt in eos, tenentur eiſdem, & removeant Conſules, Rectores, Bajulos, & ſi quos officiales poſuerunt in eis, & extrahant quoſcunque poſuerunt in banno de terris ipſis ſub obtentu fidelitatis & gratiae noſtrae; ipſis nihilominus injungentes ut dictis Capellanis, vel eorum alteri, ſeu cuilibet alii ad hoc a ſancta Romana Eccleſia deſtinato, ad retinendam poſſeſſionem terrarum quas habent, & recuperandam quam non habent, praeſtent auxilium, conſilium, & favorem. Verum quia ipſi filii dictorum Comitum noſtram contempſerunt ſententiam & mandatum, praedictum caſtrum intra terminum ſibi datum nequaquam ut ſuperius legitur reſignantes, noſtram promulgatam ſententiam contra ipſos & omnes alios detentores comitatus praedicti, poderis, ſeu etiam terrarum in noſtra publica curia publicari fecimus, & ut firma ſemper & inconvulſa permaneat, majeſtatis noſtrae ſigillo juſſimus communiri. Principes

autem

autem imperii & Praelati & nobiles Italiae quibus praeſentibus haec omnia acta ſunt, ſunt hi. Patriarcha Aquilegenſis, Conradus Metenſis & Spirenſis Epiſcopus imperialis aulae Cancellarius & totius Italiae Legatus, Epiſcopus Pitavienſis, Syfredus Auguſtenſis Epiſcopus, Albertus Tridentinus Epiſcopus, Bertoldus Briſſinenſis Epiſcopus, Abbas Augenſis, Lodowicus Dux Bavariae & Comes Palatinus Rheni, Anſelmus Mariſcalcus imperii, & Guarnerius de Bollandia Seneſcalcus, Epiſcopus Taurinenſis & Italiae Vicarius, F. Papienſis Epiſcopus, O. Laudenſis Epiſcopus, M. Mutinenſis Epiſcopus, Henricus Bononienſis Epiſcopus, Azo Marchio Eſtenſis, Matthaeus de Corrigia Poteſtas Papienſis, Niger Marianus Poteſtas Parmenſis, Birrita Poteſtas Reginenſis, Ægidius Poteſtas Mutinenſis, Tiſus de Campo ſancti Petri, & alii plures. Datum in caſtris apud ſanctum Leonem VIII. Kalend. Octobr. & publicatum apud ſpm Lambert pridie Kalend. menſis ejuſdem anno Domini milleſimo cc. xx. Indictione VIIII.

III. Adverſus rebelles Italiæ & de conventu indicto apud Veronam. Scripta a Petro de Vineis.

An. 1232. INviti loquimur. ſed tacere non poſſumus. Jam enim ſecuris ad radicem arboris poſita, & gladius fere uſque ad animam tranſiens, labia diſſolverunt. Juſque datum ſceleri ſcribimus, & populum contumacem dexteram in viſcera propria convertiſſe dolemus. Juri praefertur injuria, & voluntas juſtitiae dominatur, dum quidam Italiae populi ſceptrum contemnere conantur imperii, ac etiam propriae commoditatis immemores, libertatis cujuſdam vagae luxuriam quieti pacis ipſorum & aequitati juſtitiæ praetulerunt. Nec tamen a nobis rebellionem hujuſmodi ſumpſiſſe nunc primum exordium aeſtimetis; ſed avitas proſequimur & paternas injurias, & productam jam ad alias regiones libertatis invidioſae propaginem nitimur ſupplantare. Sed nec iſta diſſimulaſſe nos hactenus aut conniventibus oculis pertranſiſſe credatis. Quamprimum in nobis pubeſcentibus annis, ac mentis & corporis coaleſcente virtute, ad Romani culmen imperii, praeter ſpem hominum, nutu ſolummodo providentiae divinae conſcendimus, ac regnum Siciliae, praeclara noſtrae maternae ſucceſſionis hereditas, ad jura noſtra pervenit, aciem mentis noſtræ direximus ad praedicta; ac deinde ad conſummationem propoſiti noſtri, miſerabili caſu de amiſſione Damiatae tunc temporis materiam miniſtrante, cum ..... Papa curiam ſolenniter apud * duximus indicendam, ubi ſimul condiximus intereſſe. Quo propoſito & volubilitate conſilii motu continuo rerum praeſentium immutato, nos a tanto bono recedere non volentes, ac ducentes nobiſcum militum comitivam, prout imperialis excellentiae decus & tantum negotium condecebat &c. *Reliqua deſunt*.

* *Veronam. Vide Raynald. ad an 1232. §. 2.*

IV. Ad Ottonem Ducem Bavariæ.

Anno 1143. FElices proceſſus noſtros, incidentia proſperorum ſucceſſuum quibus Dominus exercituum provexit & provehit ſtatum noſtrum, tanto propenſius ad notitiam * regiae ſerenitatis conferendo referimus quanto eorum inſinuatione gaudetis, conſortes & participes voti noſtri. Primo quidem latere vos nolumus quod tam nos adjunctiva guerra Ligurium moverit ad deſolationem & diſpendia Romanorum. Sane populus hic durae cervicis, & ab experto jam fauſtu noſtri ſceleris odioſus, ad nos & imperium noſtrum, cui totum jus ſuum tranſtulit ab antiquo, reverentiam gerens, quoſdam vicinos ſuos fideles noſtros, campeſtri expeditione praeſumpta, frequenti obſidione aggredi & depopulari non timuit, graviores iis exceſſus exaggerans, dum violentas manus irreverenter extendunt ad praecellentes perſonas, venerabiles Eccleſiae Cardinales, dilectos amicos noſtros; quorum aliquos in odium noſtrum duro carcere, nonnullos etiam diverſis afflictionibus & penuriis coartarunt, intendentes eccleſiaſticam libertatem penitus inculcare, cui velut Advocati & defenſores Eccleſiae potenter adeſſe nos modis omnibus competebat. Cumque forent irrevocabiles ab exceſſu, ut nec ad ſatisfactionem meditarentur induci, ſaniori reſumpta proviſione conſilii, quin potius ad depopulationem fidelium continuata viciſſitudine temporum inſaevirent, ne uſu reprobo cogitantes quod nullus poſſet eos eruere de manibus proſequentium, nos juſtis motibus incitati, juſte converti contra eos potentiae noſtrae manum, praefigentes anno praeterito in eorum territorio caſtra noſtra, ſi damna forſan illata & recens vexatio indomito populo intellectum afferent, cum pulvere labentium turrium ſegetes quoque ac praedia ferro flammaque vaſtata, quorum fumus tenerrima bellica praenuntiis eos poterit edocere, & prae foribus urbis aſpicerent & victrices imperii aquilas ſuae praeſumptionis ultrices eorum vinculis inſiſtentes a longe formidaret, coram quibus illa dudum magni nominis Roma & ingentis linguæ populus & potius latere condixerat quam videri. Denuo in praeſenti ad verba ipſorum inſanuerat viros eorum per vaniloquia jactitantes quod noſter ad eos tam vicinus non tentaretur acceſſus, arma paravimus, noſtram & quorumdam fidelium provinciarum noſtrarum potentiam convocantes; cum quibus contra jactantia eorum viciniora praedia urbis adivimus; ut ubi caſtris noſtris admotis praeelecta militia & infinita copia peditum armatorum, cui * patrem libitus Anibaldi vix legitur habuiſſe, quam-plures dies publicis eorum depopulationibus noſter inſtabat victorioſus exercitus, per quem deforis gladio & intus pavore nimio premebantur; nec abinde recedere credebamus niſi Roma per caedes & damna publica humiliata foret & penitus conſternata. Demum praevenerunt nos venerabiles Cardinales Anagniae commorantes per ſolemnes nuntios ad noſtrum exercitum deſtinatos, videlicet venerabiles Rothomagenſem & Meſſanenſem Archiepiſcopos & .. & .. Epiſcopos, pro parte totius univerſalis Eccleſiae ac ipſorum attentius ſupplicantes quatenus fratres eorum, qui erant Romae, praeſente Praetoribus Romanis exercitu aggredi formidabant, & cum eis ad proviſionem Eccleſiae, de qua apud eos ferventer inſtabat voluntas, apud Anagniam convenire, caſtra noſtra de .. dignaremur praeſidiis removere, ne propter nos proviſionem eccleſiaſticam impediri contingeret vel differri, data nobis inſuper de creatione ſummi Pontificis indubitata fiducia procedendi. Nos igitur ſummo zelo clementer inducti quod apoſtolicae ſedi per ſummam unitatem & concordiam debeat provideri, primo magiſtrum Ottonem ſancti Nicolai in carcere Tulliano Diaconum Cardinalem, ac demum Peneſtrinum Epiſcopum, de cujus deliberatione vix a voluntate noſtra propria obtinere conſcientia confidat praeter ſpem & creditum, ut miraculoſius accideret, inſperatum ad fratres praedictos petentes cum inſtantia remiſimus de noſtra cuſtodia liberatos; ac ſubſequenter Praelatos caeteros, Abbates, & Clericos tranſalpinos, cum eorum familiis, pro quibus omnibus preces recolimus recepiſſe, ob honorem veſtrum liberos abire permiſimus; licet remotio caſtrorum noſtrorum nobis & noſtris fidelibus moleſtius offerretur, ſalutis apoſtolicae proviſionis commoda cogitantes, omni utilitate publica & ſpeciali poſtpoſita, prorſus a finibus Romanis abſceſſimus, neceſſariis contra Romanos in terris noſtrorum fidelium praeſidiis ordinandis ad reſiſtendum Romanis, ſi procedere attentarent. Speramus autem, juxta praeſtitam nobis fidem & proviſionem infallibilem atque firmam quod Eccleſiae Dei concorditer providebunt ad publica diſſidia removenda. Caeterum ad tractandum & ordinandum conſummationem matrimonialis.

* *ſ. veſtræ.*

* *parem Lybicus Hannibal.*

Vide Odor. Raynald. ad ann. 1243. c. 5. & ſeq.

lis foederis inter Conradum de . . in Romanorum Regem electum & regni Hieroſolymitani heredem & dilectam filiam noſtram Iſabellam ſororem veſtram venerabilem Cluniacenſem Abbatem & magiſtrum Gualterum de Ocra Notarium & fidelem noſtrum excellentiae noſtrae Legatos & nuncios ſpeciales duximus ad veſtram praeſentiam deſtinandos.

V. Ad univerſos regni fideles.

An. 1243. IMperator univerſis regni fidelibus. Excelſus ſuper omnes gentes Dominus orbis acephali calamitati compatiens emiſit de altitudine montium manum ſuam, ut tabernacula ſeniorum alienigenis jam inhabitata colonis & ſanctuaria Jeſu Chriſti minus dignis polluta miniſtris purgaret a vitio, expiaret a ſcelere, & univerſalis orbitatis umbraculum, ſuperſtitionis rejecta caligine, illuminaret ſpeculo claritatis. Nullum enim, ut credimus, praeſentes latet latebras mundi latus, nullius aures ſurdae praetereunt quantae tribulationis modus in orbe reſultaverit & in urbe, quantæque ſeditionis involucrum antiquus attulerit perſequutor, qui, ſi veritas ſub nube non lateat, tantum in dominica vinea virtus evomuit quod niſi filius Dei vivi, qui ad redemptionem humani generis, quod de limo terrae tranſumpſerat, ſubire martyrium non expavit, ſuae clementiae dexteram non moviſſet, in piſcatoris naufragante navicula periiſſet populus Chriſtianus, dum Petrus in altis habitans non reſpiciebat in petram, nec ejus ſucceſſio transferebatur in poſteros; & ſic cupiditatis inſurgente vindicta, plorabat Eccleſia viduitatis inſtantiam, dolebat populus contumelias generales, nec in miniſtrorum ore frequens proderat allelnya. Nam praeter oppreſſiones innumeras & oppreſſorum incurſus, quibus deſolatae matris latera lacerantur, ſic ad proximos ictus praeteritos fidelium retorquetur aſpectus quod conſolationis remedium mundus nequaquam aſſumere poterat, dum mater Eccleſia, quam Chriſtus in petra fundavit, debebat erigi, tum opprimi contingebat; dum debebat alicujus ſuffragii vigore refulgere, tunc in majori conflictu, tam grandem, tam utilem virum perdidit & rectorem. Ex ſuis etenim geſtis colligitur, & ex operum fructibus indubitanter innuitur quoniam paſtor utilis, quoniam rector idoneus fuerit recolendæ memoriæ Gregorius Papa nonus, qui gregem ſibi creditum ab iniquorum incurſibus pro poſſe ſervans illæſum, pro ſuis ovibus animam ſuam ponere non expavit, donec ipſam in Abrahae gremio reſignavit & ſpiritum reddidit Deo noſtro, quem multis afflictionum generibus in his conflictibus laceſſivit. Cujus praeſidio privata mater Eccleſia, ne veneno poſſet veteris ſerpentis involvi, ubi nulla profuiſſet tunc temporis tyriaca, ſupplicavit ad Dominum, ut tantae deſolationi compatiens, ejus miſeriis miſericorditer conſolaret. Ad cujus clamores aſſiduos manus omnipotentis excitata, de fervore ſolito faciendo virtutem, de congruo ſponſo providit Eccleſiae, mittens de cæleſti caenaculo Cæleſtinum: in cujus ſubſtitutione Pontificis ſatis utiliter proviſum fuiſſet Eccleſiæ, niſi mortis imperium, quo Reges privantur regimine & Principes principatum amittunt, ſuæ novitatis primordia de medio ſuſtuliſſet: quem ſic raptum ſubito, ſic repente ſubtractum, ſedentis ſuper flumina Babylonis matris viduatæ compaſſio tanto lacrymabilius deploravit quanto recentis doloris, ſuſcitato præterito, reliquiae remanſerant deplorandae. Nondum etenim prioris vulneris cicatricis ſigna tranſierant, nondum primaevi doloris fumus in altum aſcenderat, & ſic amaritudini conjuncta calamitas fluctibus addidit tempeſtatem. O quam mirabilem fallendi modum! Fallacia ſiquidem mortalis includit, quae diſcreta prorſus a tredecim concepta peremptoriis, exceptiones dilatorias non admittit, ex neceſſariis ſemper terminis ſyllogizans. Numquid enim unum tibi ſuſtuliſſe ſuffecerat, ubi ſucceſſore ſecundo deſolatae matris gremium continuatis lacrymis viduavit, ut ad minus quod in uno ploraverat, in alio ſolaretur, quae dolorem cum gaudio temperans, terminavit gaudium in dolore, & ſic ejus evangelio lugubri totum praedicato per orbem, cum nulla ſpes remedii ſupereſſet Eccleſiæ, cujus tribulationum publica notio ſe per univerſos orbis angulos publicarat, piae matris affectus, quam ſqualor viduitatis & deſolationis affecerat, ad Dominum, dum tribularetur, coadunatis vocibus filiorum, qui hujus doloris pungebantur aculeis, exclamavit; & ne pericula circumſtantis anguſtiae, quae periclitari temporis neceſſitas exigebat, in altum forte ſuccreſcerent, voce clamantis cælum tertium penetrante, & a vultu Dei prodeunte judicio, petentis petitio ſe ſentiit exauditam, quod mater optaverat, voto deſiderantis advenit, & aſpergens aquas in itineribus ſuis, vocem abyſſus protulit ab altitudine phantaſiæ. Ac licet hoc fama paranympha proceſſuum expectantium auribus ex affectus anxietate praedixerit, ut tamen in certius laudis canticum prorumpatur, quod cum *Gloria in excelſis Deo* referimus, creatum deſuper in Eccleſia Romana Pontificem praeſens epiſtola laetabunda deſcribit. Quod tanto ſolemnius movere debet corda fidelium quanto conſultius orbis anguſtiis, quae jam hoſtis antiqui nequitia varia tentatione ſeduxerat, cujus eſt a ſummo cælo egreſſio, ſuae gratiæ infuſione providit. Canite igitur tuba & cytara, canite Deo noſtro, qui ſuum proſequendo negotium, Papam conceſſit populo, patrem filiis, virum viduae, paſtorem ovibus, & in altis habitans reſpexit humilia, largitus mundo perituro rectorem.

Vide Odor. Raynal ad ann. 1243. §. 10.

VI. Ad univerſos papali vocatione vocatos.

Ann. 1245. UNiverſis papali vocatione vocatis. Scribens in ambiguo mandato mandatis ſic habere providentiae ſpiritum & intelligentiae complementum quod per improvidentiæ lubricum inter praeparatos laqueos non labantur & in plicas inexplicabiles non plicentur. Ad cognoſcendum itaque quid in vocatione vocatis expediat fieri, conſideranda ſunt omnia per quæ via tutior poſſet eligi, & habendum ſuper hoc a vobis Conſilium tam prudenter quam utiliter terminari. Nam prius, ut arbitror, debet attendi forma reſcripti, videri motus ſcribentis, conſiderari cauſa mandati, penſari, ſi poſſet, intentio mandatoris, debitæ executioni mandari, & tam eminentium quam latentium periculorum inevitabilis multitudo provida circumſpectione vitari. Quae qui plene cognoſceret, de facili ſcire poſſet quid in hoc vocatis ambiguo facere expediret. Ut autem de gravioribus diſcuſſio prima fiat, primo periculorum concurrentium univerſitas in caetera prudentis examinis ſingulariter appendatur. Sunt enim tot & tanta pericula in terra, in aëre, & in mari quod humana prudentia non poterunt evitari: quae ſi quis inopinato caſu forſan evaſerit, urbis tamen & urbana pericula non evadet. Sed quia per terram patet potius violentia moriendi quam poſſibilitas tranſeundi, de terrae periculis praetermiſſo, plurium aliorum concurrentium aliunde ſaevitiam primitus attendatis quam vos eis improvide ingeratis: quia tutius eſt ante diſcrimina reſilire quam ſe diſcriminibus inexplicabiliter implicare, cautinſque videtur morborum principia prudenti remedio praevenire quam poſt invaleſcentiam aegritudinum infructuoſo medicamine medicare. Sunt autem haec in mari pericula, panis indigeſtibilis & bis coctus, vinum continua maris turbatione turbatum, aqua ſui corruptione vermium generatione foecunda, infectione ſua totum inficiens cui miſcetur, quae niſi clauſis oculis & dentibus tamen cum abominatione peſſima poteſt bibi. Eſt enim in mari ventorum rabies inevitabilis & improviſa, qua dum Romam applicare credetis, repente vas in barbaras vos proiciet nationes; ubi erit linguae veſtrae ignorantia,

legis

legis perverſitas, amiſſio libertatis, & captivitatis perpetuae deſolamen. Inſurgit inſuper in momento quaedam in mari ſaevitia tempeſtatis, quae ſubito montes fluctuoſos & fluctus parturit montuoſos, quorum concuſſione quandoque navis in caelum impulſa creditur aſcendere, & verſa vice velociter videtur deſcendere in profundum. Eſt etiam in mari periculum, ruina navis incauta, vel ex concuſſione fluctuum ejus confractio, vel ſubmerſio in profundum, & ex ejus confractione vel ſubmerſione impoſſibilitas evadendi. Accidit quoque plerumque quod inextenſa carbaſa turbinis impetus ſic irrumpit quod ſtatim ut eam rumpit, deſtruit remigem, frangit malum; ſicque navis deſtituta debitis munimentis, tempeſtatibus & ventis expoſita fluctuat in fluctibus peritura. Sunt praeter haec in mari pericula piratarum: qui ſi vobis occurrent, in vos taliter irruent quod, praeter alia flagitia inferenda, perſonas cum rebus capient vel ſubmergent. Cumque navigatur in portu, frequenter evenit quod ex concuſſione navis in terram vel petram in portu pereunt navigantes, vel ſubita ventorum impulſio veniens ex adverſo ſic eos a portu repellat quod conſumptis cibariis eos in mari latitudine periculorum ſaevitiam, quam jam evaſiſſe credebant, impetit & impellit; ubi, niſi periculis pereant, ſaltem fame & ſiti peribunt. Praeter haec, quaedam etiam inevitabilis periculorum abominatio, quam tolerare vel evadere nullus poteſt: quia cum repentinas mutationes natura non ſuſtineat, propter mutationem aeris & aborum & motum violentum ac continua continue ſtomachus vi provocatur ad vomitum; quod cum abominatione recipit, evomit cum dolore; fitque frequenter, ubi ſecundum diverſas naturas diverſimode ex diverſis tanta ventris conſtipatio quod ventris virtus naturaliter expulſiva motum animi amittere cogitur naturalem, quandoque tanta eſt diſſolutio quod vix remanere videntur intrinſecus inteſtina. Cumque navis, licet parva, receptaculum ſit multorum, fit ibi diſtinctio locorum ſecundum multitudinem contentorum, & preſſura premente unus juxta alium morborum perverſitate torquetur; motumque ventris tam violenter quam inevitabiliter expulſivum ſuperius & inferius patientes infirmi quidam ſubtus, quidam ſupra, non in loco talibus deputato publice, inter omnem ventris putredinem cogantur admittere defectu virtutis propriae communem, ſic quod juxta peregrinum nullus moritur peregrinus, & in mari proicitur ſemivivus, & abominationes intolerabiles extraneus ab extraneo cogitur tolerare, quas nequaquam in terra de patre vel de filio ſuſtineret. Et ſi potentes propter potentiam hujuſmodi preſſuras evaſerint, firmiter tamen aerem corruptum ex mortuorum & infirmorum corruptionibus aſcendentem non poterunt evitare. Cumque ſit ibi infirmorum mitlio & ſanorum, velut ignis ardentis inflammatio in domos continuas morborum contagioſa diverſitas ab una in aliam tranſvolat & prorumpit, ſicque de mille vix unus evaderet niſi mortuus vel infirmus. Quod ſi forte aliquis remanſerit ſemivivus, in terra maris & morbi concepto contagio morietur. Vel ſi mortem evaderet, morbum interminabilem non evadet, ut perpetuo languore detentus non poſſit propitia vita frui, ſed continua morte mori; multaque maris corruptio corruptis humoribus & aeris corruptione infectis ſpiritibus de mari redeunt ſic corrupti quod ſepulchri vel inferni faciem afferre videntur & poſſunt potius monſtra quam homines judicari. Sed cum metalla quaelibet in mari naturali colore innaturabiliter deſtituta, maris violentia, colorem cogantur inducere peregrinum, quid mirum ſi quolibet momento mutabilis humana natura nequeat ſuſtinere quae metallorum non poteſt inſenſibilitas tolerare, facies de mari viventium forma propria deſtituta quod in mari formis propriis deſtitutis formas velitis recipere ſic deformes. Verum ne inevitabilis maris periculorum prolixitas ſub brevi locutionis oraculo concludatur, in mari ſemper imminent omnis timor, nulla ſecuritas, motus continuus, nulla requies, ſemper adverſitas, nunquam proſperitas, nunquam bonum, ſed generaliter omne malum. Sane cum ſint maris pericula tot & tanta quod in mente hominis eorum non poſſet cadere multitudo, praetermiſſo de generali, ad ſpecialia diſcurrendo de ſingulis deſcendatur, primoque de primis & currentibus providus ſit tractatus. Venit quidem a tyranno ſaeviſſimo in terra potentiſſimo & in mari certae prohibitionis edictum ut ſi quis viam quam multis prohibuit incedere praeſumat ingredi, perſona vel rebus aliquatenus non confidat. Quis igitur ejus inſidiis ſe exponet? Quis illius laqueis ſe involvet qui dominatur in terra, principatur in mari, & imperat in utroque, qui prodigus in poena, parcus miſericordia, furore repletus, pietate deficiens, verbo falſus, opere imperfectus, vitiis deditus, Domino indevotus, crudelitate ſecundus Herodes, impietatibus alter Nero, qui cum a mari uſque ad mare praeter Januam poſſideat omnes portus, potens ſit in navigio & in armis, de Piſis, Corneto, Neapoli, & Gaieta, ac aliis regionibus tanquam ad inſidiandum congregabit multitudinem galearum, cum tanta multitudine piratarum & abundantia armatorum, quod tranſire nequibitis quin in praeparatas inſidias incidatis. Quod ſi per maris altitudinem aliquantulum inſidiantium curſum viteris, tandem tamen ad portum quem tenditis accedere vos oportet, in quo eſt ipſius poteſtas quae nullius reprimina reprimetur, & in ipſo portu, cum veneritis, vos capiet vel ſubmerget, vel in terram ejus aura forte contraria vos impellet; vel cum ſit vir magnae ſagacitatis & verſutiae imminentis, paratos nautas forſitan jam corrupit quod ventum contrarium praeponentes ejus inſidiis vos exponent, ut ſic idem habeat quod intendit & vobis eveniat quod timetis. In quibus caſibus forſitan eſſet feſtinatae mortis ſupplicium minus grave quam in manus incidere tam crudeles; quia quomodo vobis parcet qui tenet & filium proprium carceris cuſtodia mancipatum, ipſum dignaretur miſerando miſeria miſereri? Qualiter circa vos pietate movebitur qui ſuper captivum filium paternis compaſſionibus non movetur? Quod ſi forſan ſuper inopinato caſu vel impoſſibili Romam veneritis, tot miranda pericula mirabiliter evadentes, Romae ſecuri qualiter eritis, cum pro diverſis adverſariis omnibus civibus in diverſa diviſis ſit ibi conflictus continuus inter cives & diviſio inter fratres? Quod ſi ſecuritas ita vobis patuerit, generalis tamen afflictio non latebit, quia cum aeſtivi caloris dominio vos ſervos oportet ibi eſſe; ſicque ibi perſeverans & intolerabilis caloris ebullitio, aquarum putrefactio, ciborum groſſities, aër palpabilis, muſcarum abundantia, copia ſcorpionum, gens immunda, gens abominabilis, gens peſſima, gens furoris; ſicque ibi civitas tota per circumferentiam cavernoſa, cavernae plenae reptilibus venenoſis, ex quibus fumus inficitur, & inficiens evaporat; & ſic omnes ibi tunc morantes generaliter moriuntur quod de milibus decem vix evadere poſſunt. Sic ergo qui indignationem maris evaſerit, vorax Roma venenoſa voragine devorabit. Et qui illam evaſiſſe crediderit, incidet in Charybdim. Verum ſi miraculo vel fortuna tot preſſuras evaſerint, quis eis de ſecuro reditu providebit? Quia cum hoſti inſidianti magnates urbis ad praelium voluntarie famulentur, non eſt ingreſſus aliquis niſi velint; vel ſi ingreſſus forte non poterunt impedire, ſaltem eidem patefacient greſſus ſive motus veſtros, ut ſtatim cum ingreſſi mare fueritis vos expectans manus ſuſcipiat & torqueat inimici, vel ſaltem in praenominata pericula incidetis. Sicque maris guloſitas inſatiabilis in vos, quos vomit, tanquam canis ad vomitum revertetur, quia mare, tempeſtates, & venti pro vobis naturales potentias non amittent. Non eſtis dii vel ſancti ut in poteſtate veſtra ſuae reſideant tempeſtates. Porro ſi vobis de ductu & reditu ſecuritas promittatur, videte quae de vita tuenda

& morte cavenda cautio dari poſſit. Contra quem enim de morte poſt mortem, de mortis paſſionibus actionem habebitis, cum omnes morte quoad mortuos pereant actiones, pactiones tollantur, & promiſſiones quaelibet viribus vacuentur, nec canonici juris beneficio, vel civilis aut appellationis vel proviſionis alicujus remedio poſt mortem vita redeat jam amiſſa. Si vero Legati ſubtilitas ad arreptionem itineris diverſis ſuaſionibus vos inducat, cogitate quoniam cogitur non redire. Eſt enim ſua manſio, & non veſtra. Via ſibi patet unica, vobis duplices imminent, ſcilicet pericula tranſitus & regreſſus. Inſuper attendatis quod mandator in mandato tam aſpero circa vos motu rationabili moveatur, utrum manſuetudine repleatur, ſi caritatis adminiculo accendatur, qui cum inſidias Principis non timeat adverſantis, ſed in tuto maneat & quieto, vos voragini tam communi periculorum exponere non formidat. Eſſet quidem tolerabilius ſuſtinendum ſi vobiſcum communicatis periculis in loco congruo convenirent. O ſi rationis judicio fungeretur, contentuſque finibus æquitatis, motus providentiæ non exiret! Nunquam inter flores Eccleſiæ roſas electas exponeret tantis periculis perituras. Si vero pro generali Eccleſiae ſtatu, quae ab appellantis hoſtis impulſibus contrahi conqueritur, vos vocavit, ex tali vocatione videtur quod eam de caſu velit in caſum cadere graviorem. Quod ſi contingat, ut patet apertis indiciis, tam excellentibus Eccleſiam viduari, quis Eccleſiae aptior, quae confuſio gravior, quae deſolatio durior quam ſponſam inclitam ſummi Regis tam aſpera incommoda ſuſtinere? Quis enim tanti lapſus gravedinem reparabit? Quis tantae deſolationis remedia procurabit? Poſt hoc etiam attendatur forma reſcripti, conſideretur cauſa mandati, & notetur quid ex mandato hujuſmodi poſſit ſequi. Continet enim tenor prioris reſcripti quod grandes apoſtolicae ſedis eventus & cauſas vos ignorare non convenit, ut habeat ſperatum in veſtra viſitatione ſolatium & gratum providi conſilii fulcimentum; cum poſt receptionem talis reſcripti crudelitas adverſantis tyranni inde honeſta haurit quod vos de praeparatis inſidiis praemunivit. Sed reſcripti conditor circumſtantia periculorum flagitia, ſalva ſanctitatis reverentia, non attendens, & in ſubverſione veſtra ſubverſionem ſtatus generalis Eccleſiae non advertens, obedientiae virtute mandavit quod cum tam ſanctum ejus propoſitum, utilitatem reſpiciens ſingulorum, humanis non debat verſutiis retardari, Deum homini & meritum obedientiae excluſis difficultatibus omnibus praeponendo. Ut autem reſcripti hujuſmodi ſeriatim ſeries diſſeratur, quas habet apoſtolica ſedes cauſas, quae negotia niſi contra rebellem Principem. quae majores vel minimi non ignorant. Quod ſi cauſas vel quaeſtiones habeat ſive negotia latentia vel obſcura, numquid neceſſitatem ſubventionis pro libito vobis & conſubditis veſtris per Legatum impoſuit? Nam per ipſum vel litteras revelare non potuit quod intendit, ut certi mandati forma certum conſilium firmaretur, & vitando pericula notarentur. Qualiter inſuper praeſumetur ſanctitatis veſtrae propoſitum, qualiter credetur utilitatem reſpicere ſingulorum, quod in armario ſecretorum ſic ſilentio tegitur quod nec in aures publicas nec in conſiliarias promulgatur? Si vero quam vobis inconſultis contra crudelem Principem tempeſtatem incepit, concilio veſtro diffinire diſponit, num qui ſine vobis ab initio vilipenſis procedere incepit, proceſſum ſuum ſine vobis poterit terminare? Vel ſi conſilio veſtro finaliter uti velit, qui primordialiter non curavit, numquid tutius fuit conſilium per litteras vel Legatum a vobis requirere quam vocatis inter tanta pericula vos parare, ut conceptum ab ipſo negotium generaliter Eccleſiam tangeret generalem. Quare conſilium veſtrum ab initio non quaeſivit; quia cum finis eventum juxta qualitatem principii ſortiatur, fuiſſet conſultius de principio conſilium quaerere quam de fine. Verum de cauſa mandati & mandatoris veritas ſatis poteſt ex forma reſcripti elici vel praeſumi. Cum autem contra tyrannum potentiſſimum incipiendo quod per ſe incepit videat imperfectum, tendit ut gravetur rigor ſententiae contra ipſum vel depoſitionis ſententia promulgetur, aliuſque pro ſuo libito praeficiatur imperio, vobis, ſi deceat, juxta libitum ſuum praeſtantibus conſilium & aſſenſum, ut ſitis organa ſonantia juxta deductionem & libitum organiſtae. Cumque nec iſte deici nec ille praefici recte nec defendi poſſit ſine gravibus oneribus expenſarum, ſtatuat & diſſipet; ut quod communi conſilio ſtatuetur, expenſis omnium defendat; ut ſic, prout ejus reſcriptum obſcure continet, in veſtra viſitatione pro libito conſilium expectatum habet in proceſſu & ſperatum ſolatium in expenſis. Satis enim videbitur contrarium rationi ut qui de proceſſus principio conſiliarii non fuiſtis, finis opera expectetis, ſitque deceptio pro negotiis univerſalis Eccleſiae. Et licet ab initio conſilium ejus vel conſenſus contemnatur, tributaria ſtatuetur, & perpetuae ſervitutis patibulo ſuſpendetur. Sed propoſitum intentionis propriae tacuiſſe videtur; quoniam ad hoc vos praeſentes judicat facilius quam abſentes, niſi prudenter caveritis ne ſub involucro vos involvat. Cumque virtus obedientiae, qua vos vocat ad ſubeundum inevitabilia rerum, perſonarum, & Eccleſiae pericula, vos non cogit, cum ex cauſa neceſſaria non cauſetur, ſi vos in tantis ſpecialitatis & generalitatis periculis non cogente neceſſitate reperiit ita debiles, ita molles in obediendo per vos meritum demerebitur; homo Deo, non Deus homini, praeponetur; voſque de caetero reputans arundinem flexibilem omni vento, perpetuis, ut incepit, libertatis foedere violato, ligabit vinculis ſervitutis, ſicque gradatim de gravi in gravius graviſſimum vel graviſſime vel generaliſſime comparetur. Vel ſi forſan in iis vos fortes invenerit plus in aliis offendere vos timebit: quia intellecta ſententia veritatis, plus humiliatur, plus erigitur plus repugnans. Conſideratis igitur univerſorum periculorum circumſtantiis univerſis, quis erit adeo prodigus vitae ſuae, quis adeo contemptor negotii libertatis, quis adeo rerum negligens conſervator, quis adeo pene vilipenſor, quis adeo felicitatis continuae non amator, quod felicitatis pro infelicio propriam, pro exilio res, pro defectu libertatem, & communem pro ſervitute propria & communi, & tandem vitam pro morte velit vel audeat infelici commercio commutare. Timeo tamen ut quoſdam veſtrum ambitio ad majora, quoſdam deſiderabilis amicorum promotio, quoſdam favor curiae acquirendus, ex exauditionis favore in exauditionem clamantium oppreſſorum ad ſubiciendum vos & univerſalem Eccleſiam periculis importunitatibus vos impellant. Sic diverſis cogitationibus agitati eritis, ſicut qui non habent nec habituri ſunt, ſemetipſos perdere non verentur. Ego tamen quantum ſufficio penſans & ponderans univerſa in praemiſſis eligendis arbitror non parere potius quam perire, niſi cauſa manifeſta & neceſſaria primitus exprimatur, ex qua debeat obedientiae vinculum inviolabile obſervari.

VII. Ad Cardinales Romanæ Eccleſiæ.

ILlam pro firmo gerimus de veſtra ſinceritate fiduciam, illam in vobis & cæteris fratribus veſtris eſſe conſtantiam opinamur quod quantumcumque devotionis & reverentiae vinculo Romano Pontifici ſitis aſtricti, quantumcunque ſui proceſſus impetum contra nos habitum ſub generalis Eccleſiae nomine periculis veſtris aſcribat, cauſam propriam redigens ad communem, vos, velut orbis cardines & columnæ firmiſſimæ, nec ad circumventionem innocentiæ noſtrae leviter poſſitis induci, nec ad depreſſionem noſtrae juſtitiæ leviter commoveri. Et quamquam ad evitanda deſolationis diſpendia, ut credimus, per ſciſſuram, currentis temporis furori ceſſeritis, libenter Anno 1245.

tamen

tamen vos invenire velle remedia credimus per cautelam quibus orta per impetum valeant reparari diſcrimina & excitata mundi diſſidia conquieſcant. Verum ſumma videtur circumſpectione cavendum, ut ſine præjudicio veſtrae diſcretionis immenſæ loquamur, ne dum per liquoris infuſionem extingui credatur incendium, accenſus ignis ardentius furiat, forſitan oleum jaciat in caminum. Illud etiam non minori diligentia cavendum credimus, ne materiae minus crudæ cauterium apponatur, & ex quo ſequitur vulnus inſanabile potius quam vulneris medicina. Nuper enim audivimus, unde juſtiſſima ratione movemur, quod nobis excogitati conſilii, qualitatis ejus & temporis prorſus ignari, per ſummum Pontificem adhuc publicum hoſtem imperii & noſtrum capitaliſſimum inimicum pro pacis negotio, licet hoc vocationis emiſſæ forma non exprimat, Concilium convocatum, illo ſimpliciter adnotato quod pro magnis & arduis Eccleſiae Romanæ negotiis & tranſmarinorum Praelatorum & ciſmarinorum Principum ſynodus evocetur. Verum quæcunque ſit cauſa vocationis hujuſmodi litteris ad apoſtolicam famam tacita vel expreſſa, ſatis tamen ſuſpicionis noſtrae cauſam perlucide & initia manifeſta quod pro nobis, non pro pace, ſed cotra nos, & diſcordia potius, tale Concilium evocatur, dum non a vobis ſaltem communis electae perſonae, ſed ab inimico noſtro & nonnulli noſtri culminis inimici vocantur. Prius igitur pax inter nos tractari debuit & tractata firmari quam a tam remotis partibus pacis ſuffragia quaererentur. Nos enim de hoc inimicorum de parvo vel nullo qui ſe offerunt non timemus, ſi cum eo pacem habebimus quem patrem habere, ſi datum eſſet, deberemus in terris.

VIII. *Ad fideles per Tuſciam conſtitutos.*

Anno 1247. UNiverſis Vicariis, Poteſtatibus, Rectoribus terrarum, & aliis curiae imperialis officialibus imperii fidelibus per Tuſciam conſtitutis praeſentes litteras inſpecturis &c. Cum ob accuſationem coram nobis factam per B. & O. de . . & D. de . . pro eo quod interfecerunt domnum Johannem Abbatem monaſterii de . . eorum dominum ſpecialem & eidem B. plurima damna intulerant, ipſius bona temere devaſtando, praefatos O. & D. legitime citari fecimus ut coram nobis comparare deberent ſuper dicta accuſatione in jure in judicio reſponſuri, quia ipſi venire vel ſufficientem pro eis reſponſalem mittere ceſſaverunt, ideo ipſos & quemlibet eorum auctoritate imperiali qua fungimur exbannimus, eorum contumacia & inobedientia exigente, & pro parte imperialis curiae bona eorum mandavimus annotari. Propter quod nolentes accuſatos eoſdem de tam nephando exceſſu remanere aliquatenus impunitos, ut pœnam pro qualitate delicti cognoſcant, auctoritate imperiali prædicta vobis præcipiendo mandamus quatenus tam ad ſupplicationem B. accuſatoris praefati quam etiam ex officio noſtro, pro eo quod mandatis noſtris non obtemperaverunt, memoratos O. & D. accuſatos exbannitos a nobis perſonas capere & eos ſub fideli cuſtodia ad noſtram praeſentiam deſtinare curetis, malefactores eoſdem in veſtris terris vel in eorum diſtrictibus manere vel eſſe nullatenus permiſſuri.

IX. *Ad Comitem Caſertanenſem.*

Anno 1248. Vide P. de Vineis lib. 3. ep. 61. 79. Idem lib. 1. epiſt. 16.

IMperator Fredericus Comiti Caſertanenſi. Cum, ſicut firma nuper relatione comperimus, & te in parte non credimus ignorare, Ludovicus illuſtris Rex Francorum, dilectus animae noſtrae, ad partes ultramarinas, prout jamdudum ſtabili mente diſpoſuit, tranſfretare magnifice ſit paratus, quem per partes Italiæ tranſire velle conſtanter audivimus, vel ibidem, ſi caſus inciderit, hyemare, nolentes ut inſula ipſa, noſtri pars utique praeclara dominii, tempeſtate praeſentium negotiorum & temporis imminente, rectoris ſeu praeſidis praeſentia careat, quae perſonalis noſtrae majeſtatis eſſentiam repraeſentans, & Regem ipſum loco noſtri quo decuerit honore recipiat, & provinciam ipſam in omni tranquillitate gubernet, quamquam regnum noſtrum in proximo, civitatis Parmæ depreſſa protervia, vel ipſius urgentiſſime depopulatione peracta, repetere perſonaliter diſponamus, te ad partes illas tanquam præcipuum loco noſtri vicarium ante faciem noſtram ſalubri conſideratione providimus præmittendum, devotioni tuæ mandantes quatenus in continenti receptis praeſentibus ad comitivam tuam viris aliquibus fidelibus noſtris de terra Laboris & comitatus Moliſi tribus vel quatuor deputatis, magnis & continuatis dietis ad partes ipſas, ſicut unquam gratiam noſtram diligis, celeriter ſtudeas te transferre. Qualiter autem ſuper receptione Regis ejuſdem & negotiis noſtris illarum partium gerere te velimus, per latores praeſentium nuntios tuos fideles noſtros, quibus ſuper hoc pleniſſime beneplacitum noſtrae majeſtatis expreſſimus, & fidem plenariam adhibere te volumus, ſufficienter poteris informari. *Vide eundem L. 2. Ep. 5.*

Charta Michaelis Epiſcopi Andegavenſis pro Eccleſia ſancti Juliani Turonenſis.

Ex L. vet. Miſc. Bal. Pag. 243. *Anno 1247.*

SPiritus Domini. Michael divina permiſſione Andegavenſis Epiſcopus omnibus Archidiaconis, Decanis, Archipreſbyteris, Prioribus, Capellanis, & aliis Eccleſiarum praelatis in civitate & dioceſi conſtitutis ad quos praeſentes litterae pervenerint ſalutem in Domino. Quoniam, ut ait Apoſtolus, omnes ſtabimus ante tribunal Chriſti recepturi prout in corpore geſſimus, ſive bonum fuerit ſive malum, oportet nos diem meſſionis extremae operibus miſericordiae praevenire ac ſeminare in terris quod reddente Domino cum multiplicato fructu recolligere valeamus in caelis, firmam ſpem fiduciamque tenentes quoniam qui parce ſeminat, parce & metet in benedictionibus de benedictionibus & metet vitam aeternam. ORNAVIT. Cum igitur ad opus fabricae Eccleſiae beati Juliani Turonenſis propriae non ſuppetant facultates, univerſitatem veſtram monemus & exhortamur in Domino atque in remiſſionem veſtrorum peccatorum injungimus ut plebes vobis a Deo commiſſas moneatis & efficaciter inducatis ut de bonis ſibi a Deo collatis pias eleemoſinas & grata ſubſidia largiantur, ut per ipſorum ſubventiones fabricae dictae Eccleſiae conſulatur, & per haec & alia bona quae Domino inſpirante fecerint ad aeterna poſſint gaudia pervenire. Nos vero de omnipotentis Dei miſericordia & beatae Mariae & beatorum Mauricii ſociorumque ejus & omnium fidelium Dei intereeſſionibus confiſi, omnibus benefactoribus dictae Eccleſiae quadraginta dies de pœnitentiis quae eis ſecundum exigentiam delictorum ſuorum injungi merito debuiſſent miſericorditer relaxamus. Inhibemus etiam vobis ne aliquem praedicatorem eleemoſinarum quaeſtorem in veſtris Eccleſiis admittatis niſi litteras noſtras vobis oſtenderit, in quibus contineatur quis ipſe ſit & ad quid mittatur. CÆLOS. & quæſta vero quando facta fuerit per proximam diem dominicam vel ſolemnem poſt ſuſceptionem praeſentium litterarum latori earundem ſine diminutione aliqua tradatis. Valeant litterae iſtae uſque per annum. Datum die Jovis poſt ſanctam ſynodum Penteceſtes anno Domini MCCXL. ſeptimo.

Henrici Regis, qui Frederici II. Imperatoris & Iſabellæ Anglicæ filius fuit, epiſtola ad Henricum Regem Anglorum patruum ſuum.

Ex Lib. I. Miſc. Bal. pag. 471. An. 1247. Vide P. de Vineis L. 3. ep. 2.

SI magnificentiae veſtrae frequenter huc uſque non ſcripſimus, ſi nepoticae ſoſpitatis eventus ad notitiam veſtram ſegnis officium calami non perduxit, ſi noſtrorum geſta ſucceſſuum ſtilus hactenus dictatoris non digeſſit, cauſa fuit quod nobis in annis teneris conſtitutis, nec renatis adhuc fonte baptiſmatis, quid & cui ſcriberet, noſtra dudum infantia nec diſcernere poterat nec noſcebat. Nunc autem honore tanti ſacramenti ſolemniter decorati, ad annos etiam alicujus cognitionis adducti, quos nec minus guſtatus amor paternae dulcedinis nuper fecit audaces, dum nos in ſolio ſuo, ut toti regno Siciliae uſque ad reditum ſuum de Italicis partibus de conſiliariorum diſponamus conſilio, clarioſe reliquit, praeſentes vobis noſtrae ſalutationis apices deſtinamus, & frequentius deſtinabimus in futurum, quotiens & rerum qualitas exiget, & ſe nobis opportunitas ingeret nuntiorum.

LITTERÆ LUDOVICI IX.

Regis Francorum de fundatione Eccleſiæ Damiatæ.

Charta Eccleſiæ Damiatæ.

Ex L. VII. Miſc. Bal. pag. 491. An. 1249. Vide to. 5. Duchesnii pag. 354.

IN nomine ſanctæ & individuæ trinitatis. Amen. Ludovicus Dei gratia Franciæ Rex. Si ad bona quæ de manu Domini ſuſcepimus & noſtram inſufficientiam mentis oculos dirigamus, profecto non videmus qualiter pro ſuſceptis beneficiis condignas ei gratiarum actiones rependere valeamus aut qualiter pro omnibus quae retribuit nobis reſpondeamus tanto tamque magnifico largitori. Non enim unum pro mille reſpondere poſſemus. Porro cum nec ſufficiamus ad tanta Dei magnalia dignis laudibus extollenda, devote tamen aſſurgimus ad gratiarum actiones quas poſſumus exſolvendas, illud praecipue inter ſuſcepta Dei beneficia recolentes quod noſtris temporibus & nobis etiam, licet indignis, una cum exercitu Chriſtiano pervenientibus ad littora Damiatae, anno videlicet Domini milleſimo ducenteſimo quadrageſimo nono, ſabbato ante feſtum ſancti Barnabæ Apoſtoli, ſic mirabiliter, ſic potenter affuit divinae propitiationis auxilium quod cum ibi perfidorum Sarracenorum multitudo maxima conveniſſet, qui ne Chriſtianorum exercitus in terram deſcenderet reſiſtere nitebantur, tandem divina prævalente potentia Chriſtiani, repulſis hoſtibus & in fugam converſis, terram ipſam feliciter intraverunt, quodque manifeſtiſſimum extitit divinae miſerationis indicium, craſtino die dominica Rex virtutum Jeſus Chriſtus Dominus noſter felicibus feliciora adiciens, eis qui in civitate erant tantum terrorem incuſſit quod omnes unanimiter civitatem ipſam munitiſſimam penitus relinquentes terga verterent nemine inſequente; ſicque eam de manu Domini recepimus vacuam inimicis. Unde gaudemus in Domino plurimum & laetamur. Cum igitur ad laudem & gloriam Jeſu Chriſti Domini noſtri & glorioſae virginis matris ejus, per cujus interceſſionis ſuffragia tanta fidelibus Chriſti beneficia proveniſſe creduntur, in majori Eccleſia beatae Mariae civitatis ejuſdem, eliminata prorſus paganorum ſpurcitia, certi deputati ſint ad reddendum divinae ſervitutis obſequium ſervitores, nos, qui ſpecialiter in votis gerimus ut ei qui dedit omnia ac glorioſiſſimae genitrici ſuae digne & laudabiliter ſerviatur ibidem, concedimus in perpetuam eleemoſynam Eccleſiæ memoratæ duas turres cum domibus adjacentibus & domum quæ dicebatur Machomeria, & plateam prædictis domui & turribus adjacentem ad uſus Archiepiſcoporum dictæ Eccleſiæ, & clauſtrum quod protenditur a gradu lapideo quo aſcenditur ſuper muros, qui eſt prope minorem turrim Archiepiſcopi, uſque ad viam quæ eſt inter domum quam tenet Patriarcha & domum ſancti Lazari, cum omnibus domibus & plateis infra ipſam contentis ad opus Canonicorum in perpetuum poſſidendum libere ab omni burgeſia & tributo, nihil nobis vel ſucceſſoribus noſtris reſervantes in poſterum in eiſdem. Volumus etiam & concedimus quod idem Archiepiſcopus & capitulum percipiant decimas de omnibus appactis in civitate & diœceſi Damiatae quae ad manus domini ſeu dominorum devenerint, videlicet de appactis molendinorum, furnorum, balneorum, piſcationum, captionis avium, ſalinarum, cambii, monetae, ſi in diœceſi vel in civitate cuderetur, necnon fundae, catenae, pelagii, menſuragii, fructuum terrarum, nutrimentorum animalium, & generaliter omnium reddituum civitatis & diœceſis praedictarum. De emendis tamen quae pro foreſactis levabantur ab iis quorum erit juſtitia decima non ſolvetur. Inſuper de fructibus terrarum non appretiatis volumus & concedimus ut decimae praedictae Eccleſiae integre perſolvantur. De praedictis autem decimis percipiet Archiepiſcopus duas partes, & tertiam Canonici & dictae Eccleſiae ſervitores. Praeter has autem decimas volumus & concedimus quod quinque milia biſanciorum annui redditus Archiepiſcopo & quinque milia Canonicis & ſervientibus Eccleſiae ſupradictae tam in caſalibus quam in poſſeſſionibus infra diœceſim antedictam, poſtquam terra ipſa de manibus infidelium liberata fuit, aſſignentur. Volumus etiam & concedimus quod praedicto Archiepiſcopo, cum terra ipſa liberata fuerit, aſſignentur ſibi & ſucceſſoribus ſuis in perpetuum foeda decem militum, qui dicto Archiepiſcopo hominagium ligium facient, & eidem tenebuntur ſervire juxta conſuetudinem regni Jeroſolymitani de foedis antedictis; ac idem Archiepiſcopi & ſucceſſores ſui de ipſis ſervire tenebuntur nobis in ſubſidium noſtrum, quandiu in terra praedicta fuerimus, & ſucceſſoribus noſtris qui pro tempore dominium habuerint dictae terrae, quando ab ipſis vel a nobis ſuper hoc fuerint requiſiti. Volumus etiam & praecipimus quod ſi praemiſſa a nobis aſſignata non fuerint eidem Eccleſiae in toto vel in parte priuſquam a partibus receſſerimus ciſmarinis, quicunque dominium terrae habuerit loco noſtri, ea integraliter teneatur eidem Eccleſiae prout expreſſa ſunt ſuperius aſſignare. Praeterea volumus & concedimus quod Archiepiſcopus & Canonici tam pro ſe quam pro hominibus ſuis & rebus eorum ad uſus proprios in portum & in civitatem liberum ingreſſum habeant & egreſſum ſine aliqua exactione vel couſtuma domini temporalis. Menſuragium quoque, peſagium, & vaſa aquatica ſimiliter ad uſus proprios habeant ſine exactione aliqua vel couſtuma. Quod ut perpetuae ſtabilitatis robur obtineat, praeſentem paginam ſigilli noſtri auctoritate & regii nominis charactere inferius annotato fecimus communiri. Actum in caſtris juxta Damiatam anno incarnationis dominicae milleſimo ducenteſimo quadrageſimo nono, menſe Novembris, aſtantibus in palatio noſtro quorum nomina ſuppoſita ſunt & ſigna. Dapifero nullo. Signum Stephani Buticularii. Signum Johannis Camerarii. Signum Imberti Conſtabularii.

Ejuſdem Ludovici Regis litterae de penſione conceſſa Epiſcopo Damiatano.

Litterae Epiſcopi Damiatani.

LUdovicus Dei gratia Francorum Rex. Notum facimus quod nos attendentes quod dilectus & fidelis noſter E. Dei gratia Damiatanus Epiſcopus factus fuerat pauper propter Chriſtum, & etiam propter ejus gratum ſervitium quod nobis impendit in An. 1252.

parti-

partibus tranſmarinis, dedimus & conceſſimus eidem ducentas libras Pariſienſes annui redditus, quandiu vixerit ſine epiſcopatu vel archiepiſcopatu, percipiendos in feſto omnium ſanctorum annuatim in coffris noſtris; ita quod poſt ejus deceſſum, vel poſtquam proviſum fuerit ei de epiſcopatu vel archiepiſcopatu, idem redditus ad nos & heredes noſtros libere revertantur. In cujus rei teſtimonium dedimus ipſi praeſentes litteras ſigilli noſtri munimine roboratas. Actum in caſtris juxta Joppen anno Domini MCCL. ſecundo, menſe Julio.

Quoddam ſcriptum de vacatione Eccleſiae Sueſſionenſis, & de collatione praebendarum tempore regalium.

An. 1250. ANno Domini milleſimo ducenteſimo quadrageſimo nono, ſeptima die intrante Aprili, Radulphus de caſtro Sueſſionenſis Epiſcopus ultra mare viam univerſae carnis ingreſſus eſt. A quo tempore ſedes Eccleſiae beati Gervaſii Sueſſionenſis dicitur vacaſſe. Et eodem anno in diviſione Apoſtolorum ſe ſita fuerunt regalia.

Item eodem anno in craſtino beatae Mariae Magdalenae vacavit praebenda in dicta Eccleſia de morte magiſtri Roberti de Silvaneto: quae fuit collata, dicta ſede vacante, a Blancha tunc Regina Franciae, Ludovici cariſſimi filii ſui nomine, Domino Bartholomaeo Remenſi Capellano Regis.

Item dicta ſede tunc vacante, vacavit praebenda in dicta Eccleſia de morte Philippi Presbyteri de caſtro Theodorici: quae fuit collata a Domina Regina, dicti Regis nomine, magiſtro Johanni de Sueſſionis dicto Cerario.

Item dicta ſede vacante, vacavit praebenda in dicta Eccleſia de morte Girardi le Bougre: quae fuit collata a dicta Regina, dicti Regis nomine, magiſtro Guidoni de Nurenot.

Item dicta ſede vacante, vacavit praebenda in dicta Eccleſia de morte Nicolai de Hanget: quae fuit collata a dicta Regina, dicti Regis nomine, Domino Gaufrido tunc Presbytero de Braic.

Item anno Domini milleſimo ducenteſimo quinquageſimo primo, die Martis poſt feſtum beati Hilarii, dicti Canonici ad mandatum ſpeciale dictae Reginae per litteras patentes ejuſdem Decano & capitulo dictae Eccleſiae ſe praeſentaverunt ut eoſdem in dicta Eccleſia in Canonicos & in fratres reciperent. Sed dictis Canonicis contemptis, die Jovis proxima ſequenti praefati Decanus & capitulum ad electionem proceſſerunt, & dicta die Dominum Nencleonem Archidiaconum in Bria in Epiſcopum elegerunt.

Item eodem anno, die Lunae poſt octavas Purificationis beatae Mariae virginis, coram dicta Regina dictus electus pro ſe, & Jacobus tunc temporis Archidiaconus Sueſſionenſis, Theſaurarius vero Belvacenſis, magiſter P. de Sontons Poenitentiarius Belvacenſis, ex parte dicti capituli & nomine procuratorio Pariſius perſonaliter comparuerunt, proponentes ex parte dicti capituli quod collatio praebendarum ſede vacante in praedicta Eccleſia ad Regem nullatenus pertinebat, hanc ſolam rationem praetendentes, quod Rex nunquam contulerat. Quibus factis & dictis, extitit eiſdem reſponſum ex parte dictae Reginae & ex parte illorum qui tunc erant ad conſilium Regis, videlicet Archiepiſcopi Bituricenſis, Epiſcopi Aurelianenſis, Epiſcopi Belvacenſis, Epiſcopi Ebroicenſis, fratris Reginaldi dicti Cardinalis, fratris Guidonis de Antiſſiodoro, magiſtri Odonis de Lorriaco, magiſtri Petri de Aurivalle, Archidiaconi Pariſienſis, Decani ſancti Aniani Aurelianenſis, Domini Gaufridi de Capella Militis, & Domini R. de Caproſia, quod de conſuetudine regni Franciae collatio praebendarum ſede vacante in dicta Eccleſia debebat ad Regem pertinere. Et hanc reſponſionem dictus electus & procuratores antedicti dicti capituli nomine approbaverunt, & laudaverunt in praeſentia praedictorum, & dictos Canonicos nomine dicti capituli in Canonicos & in fratres receperunt & eoſdem pro receptis habuerunt, promittentes quod die dominica ſequenti dictos Canonicos in dicta Eccleſia per Decanum & capitulum antedictos in Canonicos & in fratres recipi plenarie facerent, videlicet ſtallum in choro & locum in capitulo aſſignando, & omnibus rebus ad dictas praebendas pertinentibus eos uti permittendo. Dicti vero Canonici pro bono pacis dictam electionem ratam & firmam habuerunt. Actum anno, die, ſeu diebus ſupradictis.

LITTERÆ PRÆPOSITI, DECANI,

Et capituli Sueſſionenſis.

EXcellentiſſimæ Dominæ ſuæ B. Dei gratia Franciæ Reginæ H. Præpoſitus, B. Decanus, totumque capitulum Sueſſionenſe, ſalutem, & cum devotis orationibus paratam ad beneplacita voluntatem. Serenitati regiæ tenore praeſentium notum facimus quod nos in negotio ſeu quaeſtione quæ vel quod inter vos & nos ad praeſens agitur ſuper præbendis quas in Eccleſia Sueſſionenſi vacante ſede jure regio dicitis vos poſſe conferre venerabilibus viris H. Præpoſito, magiſtro P. de Son'un & P. de Bucria concanonicis noſtris dedimus poteſtatem & ſpeciale mandatum tractandi vobiſcum, compromittendi, componendi, & pacificandi negotium ſeu quaeſtionem praedictam & omnia alia faciendi quæ dicto negotio viderint expedire, & quae facere poſſemus ſi praeſentes eſſemus, quicquid ſuper præmiſſis vel aliquo praemiſſorum per praedictos H. P. & P. vel duos ex eis de conſilio & aſſenſu venerabilis viri N. Dei gratia electi Sueſſionenſis factum fuerit ratum & gratum habituri. Et hoc omnibus volumus eſſe notum. Datum anno Domini MCC. quinquageſimo primo, feria tertia ante Purificationem beatae virginis.

LITTERÆ DECANI

Et Capituli Cenomanenſis de petenda licentia eligendi.

EXcellentiſſimo Domino Ludovico Dei gratia Regi Franciæ illuſtri Robertus Decanus & capitulum Cenomanenſe ſalutem in eo qui dat ſalutem Regibus. Dolentes non modicum dominationi veſtrae denuntiamus bonae memoriae Gaufridum nuper Epiſcopum noſtrum viam univerſae carnis ingreſſum, petentes a vobis licentiam eligendi. Bene & diu vivatis & valeatis in Domino. Datum in feſto nativitatis beatae Mariae anno Domini MCCL. quinto. An. 1255.

EPISTOLA
CAPITULI VALENTINI

Ad Archiepiſcopos Narbonenſem & Arelatenſem.

REverendis in Chriſto patribus Dominis Narbonenſi & Arelatenſi Archiepiſcopis capitulum Valentinum ſe ipſos ad pedes eorum humiliter inclinatos. Utinam nos veritas non urgeret, utinam etiam nos neceſſitas non induceret ad teſtimonium perhibendum quomodo & qualiter in iis partibus re vera Chriſtiana conditio variis praecipitata ruinis & barbaricae gentis incurſu multiplicatis caedibus cruentata inceſſanter affligitur & inexplicabiliter expugnatur, An. 1277.
quo-

quomodo etiam & qualiter ad tuitionem caſtrorum quae in regno Valentiae poſſidentur per cultores nominis Chriſtiani maximi & immoderati ſumptus vix ſufficiunt, & quomodo dicta caſtra nihilominus cum magnis periculis conſervantur. Verum quia paternitati veſtrae per has litteras praeteriti temporis exponere diſpendia necnon & inſtantis periculi exprimere nocumenta credimus multipliciter expedire, ſic videlicet ut hoc omnipotenti Deo gratum & acceptabile reputemus, inclito etiam Regi Aragonum & ſuae terrae Chriſticolis utile praeterea extimemus, idcirco, etſi non dominationi veſtrae vivae vocis oraculo, quemadmodum cupimus, hujus terrae damna & pericula recitamus, attamen ſub quodam generalitatis involucro dominationi veſtrae tam de praeſentibus blaſphemorum Chriſti hoſtibus inſultibus quam exactis ex multis aliqua ſcribere utile fore animadvertimus, & ex infinitis pauca referre multum expediens eſſe putamus, per celſitudinem regiam manſuete rogati & humiliter requiſiti ut pro veritatis lucerna veſtrae tellemur prudentiae id quod ſcimus & ſcivimus, id quod videmus & vidimus in praemiſſis. Veſtrae igitur paternitati veſtraeque diſcretioni per multa rerum experimenta probatae tenore praeſentium intimamus quod perfidi Satraceni de regno Valentiae oriundi, de caſtris regni ejuſdem ab anno & quatuor menſibus citra quamplurima caſtra quorum quaedam ſunt fere inexpugnabilia, proditionaliter invaſerunt & fraudulenter invaſa hod .... detinent occupata; cum quorum caſtrorum fortitudine ipſorumque paganorum multitudine perhorrenda, peccatis noſtris exigentibus, trucidant orthodoxos, fideles capiunt, & eoſdem miro affectu & intenta ſollicitudine perſequuntur, captoſque inexcogitato captionis modo dure ac dire incarcerant, & incarceratos impie cruciant mille generibus tormentorum in Chriſtiani cultus opprobrium & contemptum. Et licet quaedam de caſtris praefatis Dominus Petrus nunc inclitus Rex Aragonum arte ac ingenio laudabilius recuperare ſummopere ſit conatus, quaedam etiam virtute armorum cum multifaria Chriſticolarum ſtrage, de quo eſt ſumme dolendum, & cum exercitibus quamplurimum ſumptuoſis, Deo deſuper donante opem, de caſtris recuperaverit memoratis, hodie tamen plures fortitudines quam triginta in non modicam Chriſtianorum confuſionem & contumeliam detinent violenter. Et quid plura? Multitudo etiam Janetorum, quos regio genuit Africana, in Valentino regno convenit, quorum etiam aliqui profecto in quantitate non modica noviter ſunt venturi, per incolarum hujus regni Agarenorum promiſſiones & munera vocatorum: qui pluralitate ipſorum, prout eis eſt poſſibile, terram devaſtare non ceſſant & immaniter auſa tentant expugnare. Proh dolor igitur, proh dolor, quod tam frequenter audivimus inviti jacturas renatis fonte baptiſmatis imminere. Cum ergo, Patres & Domini circumſpecti, Dominus Rex praefatus pro conſervatione & tuitione Valentini regni ad expenſas inevitabiles praeſentes atque futuras non ſufficiat faciendas, tum quia Dominus Jacobus bonae memoriae Rex Aragonum pater ſuus regnum ſuum diviſit, ſecundum quod vos hoc non credimus ignorare, ſicque Dominus Rex praefatus fere in reddituum ſui patris ſit parte tertia diminutus, qui etiam pater ejus, dum vivebat, ad hanc peſtem Sarraecenicam coërcendam ſufficere non valebat, dominationi veſtrae humiliter ſupplicamus quatenus vos, quibus eſt per ſummum Pontificem commiſſa poteſtas dicto praefato Regi de proventuum eccleſiaſticorum decima terrae Regis Aragonum providere, his anguſtiis & preſſuris ſalutare conſilium & auxilium impendatis de dicta decima in perſona Regis ejuſdem, hujus regni ſtatui & ruinoſo ſalubriter & celeriter deliberatione provida conſulentes. Succurſu ſiquidem eget & certe magno ſuccurſu Rex illuſtris Aragonum, qui non dicamus pro expulſione Janetorum & aliorum plurium bellatorum, ſed tantum pro conſervatione ac ſuorum tuitione caſtrorum cogitur expendere quicquid habet, imo veracius plus quam habet. Exurgat igitur, exurgat veſtra dextera in Chriſtianae fidei contemptores, & praeliantibus contra barbarae filios nationis cum ſecuris conſcientiis manum porrigat adjutricem. Et quoniam ad praeſens ſigillum capituli non habemus, has praeſentes litteras ſigillo officialatus curiae Domini Valentini Epiſcopi duximus ſigillandas. Datum Valentiæ XIV. Kal. Julii anno Domini MCCLXX. ſeptimo.

TESTAMENTUM

RAYMUNDI DE CORNILIO

Epiſcopi Caturcenſis.

IN nomine ſanctae & individuae trinitatis patris & filii & ſpiritus ſancti. Nos Raymundus Dei gratia Caturcenſis Epiſcopus attendentes praeſentis vitae conditionis ſtatum inſtabilem & ea quae videntur habere viſibilem eſſentiam rendere viſibiliter ad non eſſe, & ideo deſiderantes ſalubri praemeditatione diem noſtrae peregrinationis extremum, tanquam incertum & dubium, teſtamentaria diſpoſitione cum auxilio divinae gratiae, quantum ipſe Deus annuit, praevenire, teſtamentum noſtrum, ordinium, diſpoſitionem, & noſtram ultimam voluntatem, quantum de juris permiſſione & apoſtolicae ſedis conceſſione & conſuetudine ſeu uſu Eccleſiae Caturcenſis poſſumus, prout ſequitur, facimus ac etiam ordinamus. An. 1289.

In primis commendamus animam noſtram omnipotenti Deo & beatae glorioſae ſemper virgini Mariae, & beato Stephano protomartyri, & omnibus ſanctis. Et quandocunque & ubicunque nos decedere contigerit, eligimus ſepulturam noſtram in capella noſtra quam conſtruximus in cathedrali Eccleſia Caturcenſi ad honorem ſancti Blaſii & ſanctae Catharinae.

Item ordinamus, legamus, & volumus quod pro expenſis funerariis exequiarum noſtrarum exequtores noſtri inferius nominandi expendant quinque millia ſolidorum Turonenſium.

Item ordinamus & volumus quod de bonis noſtris & Eccleſiae Caturcenſis praedictae per executores noſtros infraſcriptos, deductis primitus expenſis funerariis praedictis, ſatisfiat omnibus & ſingulis creditoribus & conquerentibus noſtris, ſecundum quod per ipſos ſine cauſarum ſtrepitu oſtendi & declarari poterit & abſque juris ſollemnitate rationabiliter comprobari. Et ſpecialiter praecipimus dictis executoribus noſtris quod ſolvant Bernardo Dolvy vel ſucceſſoribus ejus ſex viginti libras Turonenſes nomine emendae, item ſexaginta ſolidos Toloſanorum Bernardo de Samata civi Toloſano, quos mutuavit nobis.

Item legamus fratribus Minoribus de Caturco quinquaginta libras Caturcenſes ſemel ſolvendas. Item fratribus Praedicatoribus de Caturco quinquaginta libras Caturcenſes ſemel ſolvendas. Item domibus fratrum ſancti Auguſtini & de monte Carmeli & de Grandimonte civitatis Caturci, cuilibet illarum trium quindecim libras Caturcenſes ſemel ſolvendas. Item ſororibus ſanctae Clarae de Caturco quindecim libras Caturcenſes. Item hoſpitali noſtro de Sobiros quatuor lectos garnitos & viginti quinque libras Caturcenſes ad reparationem dicti hoſpitalis. Item unicuique aliorum hoſpitalium ejuſdem civitatis Caturci unum lectum garnitum. Item monialibus monaſterii de Leſine quindecim libras Caturcenſes. Item monialibus de las Boyſas decem libras Caturcenſes. Item monialibus de la Peyras centum ſolidos Caturcenſes. Item ſororibus Minoritis de Monte albano centum ſolidos Caturcenſes. Item monialibus de Obazina decem libras Caturcenſes. Item cuilibet domui fratrum Minorum & Praedicatorum dioceſis Caturcenſis centum ſolidos ſemel ſolvendos ad facien-

ciendam unam refectionem pro obitu noſtro. Item monialibus d'Eſpanhiae decem libras Caturcenſes. Item monialibus de la Daurada de Caturco decem libras Caturcenſes. Item cuilibet abbatiae monachorum noſtrae dioceſis Caturcenſis centum ſolidos Caturcenſes ſemel pro obitu noſtro faciendo. Item legamus hoſpitali de Croxia quatuor lectos munitos & decem libras Caturcenſes ſemel ſolvendas. Item domui leproſorum ejuſdem loci unum lectum munitum. Item cuilibet domui leproſorum noſtrae dioceſis quinque ſolidos. Item cuilibet recluſae noſtrae dioceſis quinque ſolidos Caturcenſes ſemel ſolvendos. Item cuilibet altari noſtrae praedictae cathedralis Eccleſiae Caturcenſis unum calicem unius marcae & dimidiae, excepto altari domini Raymundi de Trapis, qui habet unum a nobis; & illum legamus illi altari. Item Eccleſiis ſeu capellis ſancti Johannis & ſancti Martini juxta noſtram Eccleſiam cathedralem, cuilibet unum calicem unius marcae & dimidiae. Item Eccleſiis de Croxia duos calices, quemlibet duarum marcarum. Item Eccleſiae de Mercurio unum calicem unius marcae & dimidiae. Item capellae noſtrae domus noſtrae Caturcenſis unum calicem unius marcae & dimidiae. Item Eccleſiae d'Auſac prope eos unum calicem unius marcae & dimidiae. Item legamus quinque calices, quemlibet unius marcae, ſolvendos & diſtribuendos ſecundum ordinationem teſtamenti magiſtri Guillelmi Auſtorga quondam officialis noſtri.

Item legamus clericis noſtris non beneficiatis, videlicet magiſtro Martiali Majoris, & Guillelmo de Ponte, & magiſtro Geraldo la Coſta, & Armando la Vidalhia, Guillelmo & Aymerico de Valon, fratribus Johanni Torn, Johanni la Coſta, Raymundo Lafon dicto Portuſelio, Jacobo Fornerii, Petro Boveril, Stephano de Blaſaco, cuilibet iſtorum decem libras Caturcenſes.

Item neptibus noſtris monialibus, videlicet Margarnae & Gualhiardae monialibus Deauratae, item & Prioriſſae de Coyros, & moniali hoſpitalis Dominae Anglinae filiae quondam Domini Rotgerii de Cornilio, & filiae domini Geraldi de Lemogos moniali de Leſme, unicuique iſtarum decem libras Caturcenſes.

Item oſtiariis noſtris & mareſcallo noſtro & coquinario noſtro, videlicet Bernardo Riol & dicto Roſſato, Petro Fabri, & Amaldo Lotot, cuilibet ipſorum decem libras Caturcenſes.

Item tribus noſtris curſoribus, videlicet Raymundetto, Donato, & Briſabara, cuilibet decem libras Caturcenſes. Item palafrenariis noſtris, videlicet Guillelmo Baras & Anglico, cuilibet decem libras. Item ſaumatariis noſtris, videlicet Geraldo le Lone Mayrinhiaco, Stephano lou Bley, Petro Cameyra, cuilibet decem libras Caturcenſes. Item Petro de Mayrinhiaco piſcatori noſtro decem libras Caturcenſes. Item Bertrandolo nepoti Bertrandi Barras quindecim libras Caturcenſes ad monachandum eum. Item legamus Almoziae, quae moratur apud la Boria, decem libras Caturcenſes. Item Johannae, quae moratur apud Mercorium, centum ſolidos Caturcenſes. Item dicto Catala, & dicto Rapaſſo, & dicto Alberto, cuilibet centum ſolidos Caturcenſes.

Nolumus tamen quod ſi hujuſmodi praenominatae partes ſive perſonae quibus legavimus praemortui fuerint & nobis non ſupervixerint, quod heredes vel ſucceſſores eorum aliquid poſſint petere in legatis praedictis.

Item nolumus quod ſi praedicti clerici vel aliqui ſeu aliquis eorum eſſent a nobis beneficiati, quod poſtea aliquid poſſint petere in praedictis ſeu de praedictis legatis.

Item legamus domibus militiæ Templi & hoſpitalis Jeroſolymitani cuilibet earum decem libras Caturcenſes.

Volumus etiam quod de reſiduis bonis noſtris dicti executores noſtri infraſcripti poſſint remunerare alios familiares ſeu ſervitores noſtros ſecundum quod fuerit rationis & eis videbitur expedire. Ita tamen quod per generalitatem iſtam ratione legati nihil poſſit exigi vel peti ab aliquo, quacunque cauſa ſeu auctoritate, ratione legati. Et ſi quid peteretur ratione incerti legati, dictum legatum quoad generalitatem illam penitus revocamus ac etiam annullamus.

Prædictos vero executores noſtros in præmiſſis & quoliber præmiſſorum eſſe volumus, facimus, ſtatuimus, & ordinamus diſcretos & religioſos viros, dilectum nepotem noſtrum B. Archidiaconum Caturcenſem, & magiſtrum Petrum Martini Cantorem, & magiſtrum Raymundum Pauchelli Canonicum Eccleſiæ Caturcenſis, & Priorem Praedicatorum, & Gardianum fratrum Minorum, domorum & conventuum de Caturco: quibus executoribus noſtris prædictis damus & concedimus plenam & liberam poteſtatem ac ſpeciale mandatum omnia bona noſtra & noſtræ Eccleſiæ mobilia accipiendi, vendendi, & alienandi, tenendi & conſervandi, ſolvendi, petendi & exigendi in judicio & extra, declarandi, ſpecificandi & diſponendi in præmiſſis & quolibet præmiſſorum, ubi eis dubium videbitur vel etiam expedire; & quod omnes executores prædicti ſimul, vel quatuor aut tres, duo aut unus ex ipſis, aliis abſentibus vel nolentibus, prius tamen requiſitis, prædicta omnia & ſingula poſſint exequi, facere, attendere & complere.

Hanc autem diſpoſitionem, teſtamentum, ordinium, ſeu ultimam voluntatem noſtram valere volumus jure teſtamenti, diſpoſitionis extremæ, ſeu ultimae voluntatis, & alio codicillorum jure, quacunque ratione ſeu cauſa quo vel qua melius valere poterit & debebit.

Actum & datum apud Mercurium in camera noſtra die Mercurii in feſto beati Matthaei Apoſtoli, menſe Septembris, Indictione ſecunda, anno Domini milleſimo ducenteſimo octuageſimo nono; præſentibus venerabilibus viris, Domino Guirberto Johannis Milite, & Domino Bernardo de Portu Archipresbytero Montiſpenſati, & Domino Guillelmo Boſcoti rectore Eccleſiæ de Suris, & magiſtro Geraldo Ademaro rectore Eccleſiæ de Senezelas, & Domino Hectore de Turentia rectore Eccleſiæ de Saurz, & magiſtris Helia de Calmomte & Hugone de Vernolio, & Domino Petro Sacriſta, teſtibus ad hoc per nos adhibitis ſpecialiter & rogatis.

Et ego Martialis Majoris de Belloloco clericus Lemovicenſis dioceſis publicus apoſtolica & imperiali auctoritate Notarius, præmiſſis ordinationibus, diſpoſitionibus, legatis, & aliis omnibus una cum dictis teſtibus in dicto loco præſens interſui, & prædicta omnia de mandato dicti Domini Caturcenſis Epiſcopi ſcripſi & publicavi, meoque ſigno una cum ſigillo ipſius Domini Epiſcopi ſignavi rogatus.

Ex veteri ſcheda Lemovicenſi Mſ.

Ex L. VI. Miſc Bal. pag. 364.

ANno MCCXCII. Aymericus de Rupechoardi Vicecomes de Rupechoardi Domicellus conceſſit & tradidit Domino Fulcaudo de Rupechoardi avunculo ſuo Archidiacono Bituricenſi ob cauſam & portionem bonorum hereditariorum tam paternorum quam maternorum triginta libras annui redditus quas dictus Vicecomes habebat in burſa Domini R. apud Pictavos, quam portionem accipit Johannes de Cublichon procurator dicti Archidiaconi, praeſentibus Dominis Guidone de Cromeu Milite, Guillelmo de Rupechoardi domino de Mortuomari.

Epi-

Epiſtola Simonis Presbyteri Cardinalis tituli ſanctae Albinae ad conventum Cluniacenſem.

Ex L. VI. Miſc. Bal. pag. 515. VEnerabilibus & cariſſimis Dominis ſociis & amicis & fratribus noſtris domno Stephano Priori clauſtrali ſacroque conventui Cluniacenſi frater S. tituli ſanctae Balbinae Presbyter Cardinalis ſalutem & vobis

An. 1295. uſque ad mortem in aeternum obedire. De manu Domini ſumo proſpera, nunc adverſa ſuſcipimus; & expedit in illis nos cautelam, & in iſtis patientiam obſervare. De caſu adverſo qui tamen contigit mens veſtra non excitat. Nam die Mercurii praecedente feſtum beati Michaelis venerabilis & pius Pater & Dominus noſter Abbas Cluniacenſis in urbe Romana diem clauſit extremum. Quo rumore ad nos Anagniae perlato, ſine mora aliqua Dominum noſtrum Papam adivimus, qui cum multa compaſſione defunctum abſolvit, & ſupplicavimus quod vobis ſuo ſacro conventui permitteret, ſicut hactenus fuit, liberam eligendi facultatem. Et cum eſſent ſex Cardinales praeſentes, allegata fuit conſuetudo curiae de praelaturis & officiis, praebendis & dignitatibus cedentium & decedentium in curia. Qua conſuetudine non obſtante voluit & vult & expreſſit vos habere liberam electionis factionem, nobis injungens expreſſe hoc vobis ex parte ipſius nuntiare & ex parte ipſius vos hortari in Domino de bona deliberare perſona, quaſi comminando ordini ſi familiaritate vel patria ſecus, quod abſit contingeret attemptari. Datum Anagniae III. Kal. Octobris.

LITTERÆ PHILIPPI IV.

Cognomento Pulchri Francorum Regis

De ducentis libris Turonenſibus anno quolibet dandis Matthaeo Epiſcopo Dunkeldenſi in Scotia ad ſublevandam ejus inopiam.

Ex L. II. Miſc. Bal. pag. 263. PHilippus Dei gratia Francorum Rex univerſis praeſentes litteras inſpecturis ſalutem. Notum facimus quod inopiae dilecti noſtri Matthaei Epiſcopi Dunkeldenſis in Scotia pio compatientes affe-

Anno 1298. ctu, eidem dedimus & conceſſimus ducentas libras Turonenſes capiendas a dicto Epiſcopo in theſauro Pariſius, videlicet centum libras in feſto Aſcenſionis Domini, & alias centum libras in feſto omnium ſanctorum immediate ſequenti, & ſic deinceps annis ſingulis quandiu noſtrae placuerit voluntati &c. Datum Pariſius die Mercurii poſt feſtum beatae Luciae virginis anno Domini milleſimo ducenteſimo nonageſimo octavo.

MANFREDI REGIS SICILIÆ

Epiſtola ad quendam Doctorem Decretorum.

Ex L. I. Miſc. Bal. pag. 483. MAnfredus &c. magiſtro N. Decretorum Doctori. Inter alia decoris inſignia quibus regni noſtri poſſeſſio praeclara tripudiat, deſideramus ibidem liberalium artium condimenta concreſcere &

An. 1300. literalis ſcientiae munimenta florere; ut ſicut regnum ipſum pacis & juſtitiae complexione nunc fruitur & rerum opulentia naturaliter gloriatur, ſic ejuſdem incolas, quos ingeniorum nativa foecunditas ad conſilia reddit alta conſpicuos, per doctrinale commercium articulus vivae vocis efficiat utili transfuſione peritos. Ad quod laudabiliter peragendum, ſcholis ubique per regnum particularibus interdictis, univerſale ſtudium in civitate Neapolitana conſulta deliberatione praehabita providimus reformandum. De tua igitur fide & ſufficientia laudabili teſtimonio perhibito coram nobis, te ad hujus operis participium invitamus, fidelitati tuae praecipiendo mandantes quatenus ad civitatem ipſam docturus in ſcientia Decretorum, & nobis exinde placiturus, perſonaliter ſtudeas te conferre, de munificentiae noſtrae liberalitate ſecurus quod praeter fructum favoris & gratiae quem a nobis propterea ſpecialiter conſequeris, conſuetudines omnes & bonos uſus quibus unquam temporibus felicis memoriae Domini genitoris noſtri Doctores & ſcolares in ſtudio ipſo morantes uti & gaudere ſunt ſoliti, faciemus tibi & aliis moraturis ibidem inviolabiliter obſervari.

Ejuſdem Epiſtola ad Juſticiarium Neapolitanum.

MAnfredus &c. Juſtiario &c. Ad regiae praefecturae faſtigium providentia divina vocati, more conſulti patris familias, cui debet ineſſe de ſubditis, inter ſollicitudines alias noſtris ſenſibus inhaerentes continua reddimur cordis pulſatione pervigiles qualiter regnum noſtrum, quod praeter turbationis praeteritae tumultus innumeros non ſine multis perſonae noſtrae laboribus, in plurium ſiquidem injuriam populorum, omnimoda pacis tranquillitate nunc fruitur & ubertate rerum vitalium naturaliter gloriatur, prudentum fulcimento virorum, per quos curae rerum geruntur officia, noſtris artificioſe temporibus ampliare poſſimus, ut fideles regnicolae ad artium erudimenta famelici, per aliena, ut aſſolent, ſtudia mendicare ſuffragia non coacti, paratam in regno menſam refectionis inveniant, & tanquam domeſticis fulta dogmatibus eructantis ex hoc in illud corum promptuaria plena fluant. Ad hoc enim nos Vide Petr. de Vineis lib. 3. epiſt. 11. 12.
progenitoris noſtri clara prioritas laudabilibus invitat exemplis, qui virtuoſae mentis argumento compoſitus ſic ſtatuit in regni pomoerio ſcientiarum virgulta concreſcere ut viros ibidem in qualibet facultate peritos, non ſolum ut incolas filios, gratia propriae ſuavitatis imbueret, ſed ad remotas & exteras nationes de ciſternis ſuis aquas effunderet labiis ſitibundis; ſicque dum contigit in iis cauſae munimenta deficere, coeperunt cauſata diminui, & tot regnum ex cultorum inopia ſentire jacturas ut impudenter rogare cogatur ab aliis quod abundanter ſolebat aliis erogare. Cupientes igitur ſuper hoc, paternis inhaerendo veſtigiis, tam praedictorum gratam renovare memoriam quam regnum ipſum gratis novitatis noſtrae primordiis decorare, univerſale ſtudium in civitate Neapolitana, conſulta nuper deliberatione praehabita, pro- Vide Raynald. ad an. 1256. §. 33.
vidimus reformandum, ut civitatis locus profecto maris & terrae foecunditate praeclarus, ubi ſtudendi congruentia ſe quaevis habilitant aedificata in ſapientia ſibi domo & repletis in doctrina cellariis, docentium & addiſcentium oculis ſe praebeat liberalem, ac velut mater foecunda gignaſii, quae videbatur jam ex deſuetudine pariendi ſeneſcere, per doctrinale commercium ad puerperium juveneſcat, particularibus ſcholis ubique per regnum generaliter interdictis, excepto ſtudio medicinae in civitate Salerni, quod exerceri nobis placet ibidem, ſicut praedicti patris noſtri temporibus extitit conſuetum. Ad quod tam celebre quam ſolenne convivium magiſtros quoslibet & ſcholares in qualibet facultate ſtudentes libenter & hilariter invitamus, firmiter promittentes eiſdem quod privilegia, libertates, & bonos uſus, quibus unquam temporibus felicis memoriae Domini patris noſtri uti & gaudere ſunt ſoliti, faciemus in ſtudio ipſo morantibus tenaciter obſervari. Quocirca ſinceritati tuae firmiter praecipiendo mandamus quatenus ſicut gratiam noſtram diligis & honorem, ſtatim praeſens noſtrae juſſionis oraculum per civitates & loca ſingula juriſdictionis tuae, ut nullus de ignorantia ſupradictorum materiam excuſationis inveniat, ſtudeas publicare.

Ejuſ-

Ejuſdem epiſtola ad quendam Caſtellanum.

Fidelis noſter ſua nobis aſſertione propoſuit quod dum pridem cum hominibus &c.... ad locum quendam extra ipſius terrae mœnia in feſto beati Petri, cujus ibi vocabulum in die illo ſolenniter colebatur, accederet, caſualiter accidit quod tantiſper in ipſum fortuna ludente, homines ipſi jocoſi, tunc ſolatiis reſoluti, volentes memorabile aliquid feſtivis donare tripudiis, eundem .. in fontis cujuſdam balneo ſub novae militiae ſolemnitate lavarunt, & per duos milites ab inde tranſeuntes, ut * tyrocinii decus celebrius ageretur, procuravere balneatum eundem militiae cingulo decorari ſub veſte rubea & aliis gaudiorum inſigniis, ipſum in terram eandem militariter & exultatione plurima reducentes, ſicque, ne facti hujus nova ſolennitas beneficiorum liberalitate careret, quamplures ex dictis hominibus habuit ad plura & diverſa pollicita liberales. Sed quos ſentiit ad verba tunc faciles, ad facta nunc reperit contumaces. Super quo, eo ſupplicante tibi per noſtram magnificentiam in favorem militiae provideri, devotioni tuae praecipiendo mandamus quatinus ſi praemiſſis veritatem repereris ſuffragari, ne honoris tanti myſterium, quod laudabilem habuit in ſua proſecutione congreſſum, ludibrioſis proventibus evaneſcat, promiſſiones quaslibet quas eidem .. propterea conſtiterit fore factas, eidem efficaciter facias obſervari.

* ideſt, tornamenti ſeu haſtiludii.

L I T T E R Æ

ÆGIDII ARCHIEPISCOPI

Narbonenſis de conſecratione Petri de Rupeforti Epiſcopi Carcaſſonenſis.

Ex L. VI. Miſc. Bal. pag. 419.

An. 1300.

Ægidius permiſſione divina ſanctae Narbonenſis Eccleſiae Archiepiſcopus venerabilibus fratribus noſtris Dominis Dei gratia Biterrenſi, Toloſano, Magalonenſi, Agathenſi, Nemauſenſi, Lodovenſi, Elnenſi, & Appamienſi Epiſcopis ſalutem & ſinceram in Domino caritatem. Cum venerabilis vir frater Petrus de Rupeforti Carcaſſonenſis Eccleſiae electus, qui nuper confirmationem ſuae electionis canonice obtinuiſſe dicitur auctoritate noſtra a quibuſdam ex vobis, quibus una cum vicariis noſtris ſuper iis commiſeramus ſpecialiter vices noſtras, nobis inſtanter ſupplicaverit ut ſibi conſecrationis munus impendere dignaremur, noſque tam pro Domini Regis Franciæ illuſtris & regni quam Eccleſiae noſtrae negotiis habeamus ad Romanam curiam in praeſenti neceſſario proficiſci, timeamuſque quod propter ingruentium negotiorum feſtinantiam non poſſimus ad praeſens tranſitum facere per noſtram provinciam Narbonenſem, veſtris in hac parte parcere volentes laboribus & expenſis, vos requirimus quatenus illi veſtrum qui dictae conſecrationi, quam dicto electo annuente Deo impendere proponimus, ſi nihil obſtet de canonicis inſtitutis, tertia vel quarta Dominica praeſentis menſis Novembris in Bituricenſi provincia vel Lugdunenſi, Archiepiſcopi & Epiſcopi in quorum provincia & dioceſi dicta conſecratio celebrabitur ad id accedente conſenſu, ac adhibito Epiſcoporum ſufficienti numero, intereſſe nequiveritis, ipſi celebrandae conſecrationi veſtrum praebeatis aſſenſum per veſtras litteras nobis e veſtigio deſtinandas. In cujus rei teſtimonium ſigillum noſtrum praeſentibus litteris fecimus apponi. Datum Aureliani die dominica poſt feſtum omnium ſanctorum anno Domini milleſimo trecenteſimo.

Reverendiſſimo in Chriſto Patri & Domino ſuo ſpecialiſſimo Domino Ægidio divina providente clementia ſanctae Narbonenſis Eccleſiae Archiepiſcopo R. ejuſdem permiſſione ſibi devotus Epiſcopus Agathenſis ſalutem cum omni exhibitione reverentiae & honoris. Auditis veſtris excuſationibus propter quas ad praeſens intrare Narbonenſem provinciam commode non poteſtis, licet veſtram venerabilem praeſentiam cum multis aliis ſitiamus, compatientes Carcaſſonenſi Eccleſiae pariter ac electo, ut eidem electo conſecrationis munus poſſitis impendere infra dictam provinciam & alibi extra ipſam, ubi paternitati veſtrae placuerit, quantum poſſumus conſentimus. In cujus conſenſus teſtimonium ſigillum noſtrum praeſenti litterae duximus apponendum. Conſervet vos altiſſimus ſuo ſancto ſervitio per tempora longiora. Datum Agathae X. Kal. Decembris anno Domini milleſimo triſcenteſimo.

Reverendo in Chriſto Patri Domino Ægidio Dei providentia Narbonenſi Archiepiſcopo ejuſdem miſeratione B. Biterrenſis, P. Toloſanus, G. Magalonenſis, R. Elvenſis, & B. Appamienſis Epiſcopi ejus ſuffraganei ſalutem & reverentiam tam debitam quam devotam. Paternitatis veſtrae litteras recepimus ſuper conſecratione venerabili viro Domino P. Carcaſſonenſi electo per vos tertia vel quarta dominica praeſentis menſis Novembris in Bituricenſi vel Lugdunenſi provincia, ſi nihil de canonicis inſtitutis obviet, impendenda. Verum cum nos praefatae conſecrationi adeſſe perſonaliter nequeamus, ipſi conſecrationi canonice faciendae ſeu impendendae noſtrum praebemus aſſenſum. In cujus conſenſus teſtimonium paternitati veſtrae praeſentes mittimus litteras ſigillorum noſtrorum appenſione munitas. Datum apud Mirapiſcem dioceſis Appamienſis anno Domini milleſimo trecenteſimo, VIII. Kal. Decembris.

Reverendiſſimo in Chriſto Patri Domino ſuo cariſſimo Domino Ægidio Dei gratia ſanctae Narbonenſis Eccleſiae Archiepiſcopo B. ejuſdem miſeratione Nemauſenſis Epiſcopus ſalutem & promptam in omnibus ad ejus beneplacita voluntatem. Veſtrae reverendae paternitati deferre volentes, tum propter veſtri reverentiam, tum propter negotiorum onera quae incumbunt, aſſenſum noſtrum tenore praeſentium exhibemus quod venerabili viro Domino electo Eccleſiae Carcaſſonenſis poſſitis munus conſecrationis, ſi vobis juſtum & rationabile fuerit viſum, infra provinciam Narbonenſem vel extra, ubi paternitati veſtrae placuerit, elargiri. In cujus rei teſtimonium ſigillum noſtrum duximus praeſentibus apponendum. Datum Nemauſi ſexto Kalendas Decembris anno Domini milleſimo triſcenteſimo.

Eximii honoris & reverentiae Patri & Domino ſuo in Chriſto praedilectiſſimo Domino Ægidio Dei gratia ſanctae Narbonenſis Eccleſiae Archiepiſcopo frater Iterius ejuſdem permiſſione ſibi devotus Epiſcopus Lodovenſis exhibitionem reverentiae & honoris omnimodi cum ſalute. Quoniam ad praeſens Narbonenſem provinciam non poteſtis intrare commode, ſicut per veſtras reverendas litteras nobis innotuit, propter ardua quaedam negotia humeris veſtris impoſita, licet venerabilem veſtram praeſentiam praecordiali deſideremus affectu, ex compaſſione tamen qua ferimur Eccleſiae & electo Carcaſſonenſi, ut ipſum electum conſecrare poſſitis infra dictam provinciam vel extra, ubicunque paternitati veſtrae expediens viſum fuerit, libenti animo conſentimus. In cujus conſenſus teſtimonium ſigillum noſtrum praeſentibus duximus apponendum. Valeat veſtra reverenda paternitas, quam in proſperitate vitae & gratiae conſervet omnipotens nunc & ſemper. Datum Lodovae in feſto ſancti Clementis anno Domini MCCC.

ARNALDI CESCOMITIS

Archiepiſcopi Tarraconenſis epiſtolæ duæ de Sarracenis ab Hiſpania pellendis, prima ad Benedictum XII. Papam, altera ad Joannem de Convenis Epiſcopum Cardinalem Portuenſem.

Domino Noſtro Summo Pontifici.

Ex. L. II. Miſc. Bal. pag. 267.

An. 1337.

Vide Indices Suritæ ad an. 1337. & Marian. lib. 16. c. 26.

SAnctiſſime Pater & Domine. Jam credo ad veſtram audientiam perveniſſe qualiter Rex Marrochitanorum, blaſphemus Chriſti, & fidei catholicae inimicus, capta nuper per eum civitate de Trinici, & Rege ipſius & ejus filiis interfectis, in tantam ſuperbiam eſt elatus quod ſacit paratum hoſtilem talem & tantum quod a multo tempore non eſt auditus ſimilis ad Chriſtianos Hiſpaniae hoſtiliter invadendos; & miſit & mittit victualia & arma & alia neceſſaria ad regnum Granatae, in quo jam habet loca de Gibaltari & de Algezira, intendens Regem Granatae adjutorem habere, ut opportunius & liberius poſſit invadere Chriſtianos. Propter quod Dominus Rex Caſtellae ad reſiſtendum eidem ad civitatem Hiſpalenſem jam dicitur acceſſiſſe. Verum quoniam praedictus Chriſti blaſphemus ad regnum Valentiae dicitur ſpecialiter aſpirare, ut conditio & periculum ipſius regni veſtram non lateat ſanctitatem, eidem humiliter ſignifico quod licet recolendae memoriae Dominus Jacobus Rex Aragonum, qui dictum regnum de manibus Sarracenorum eripuit, votum voverit Domino quod Sarracenos in eo non permitteret remanere, & Dominus Petrus Tarraconenſis Archiepiſcopus, qui tunc aderat, de voluntate ipſius Domini Regis excommunicationis ſententiam tulerit contra omnes qui loca ſua in dicto regno de Sarracenis praeſumerent populare, ut nomen Chriſti laudarent ibidem, abolito penitus nomine Machometi, ex caeca tamen cupiditate Chriſtianorum credentium majores redditus a Sarracenis quam a Chriſtianis habere, cum contrarium tamen Abbas monaſterii Populeti Ciſtercienſis ordinis in quodam bono quem ibidem habet, de quo Sarracenos noviter expulit, eſt expertus, Sarraceni praedicti huc uſque ſuſtinentur in ipſo regno. Dicuntur eſſe in dicto regno quadraginta vel quinquaginta millia Sarraceni apti ad arma portanda & experti in exercitio eorundem: propter quos timetur veriſimiliter & communis habet opinio ipſum regnum, quod Deus avertat, perditionis periculo ſubjacere. Dicti namque Sarraceni, ut facti experientia multotiens comprobavit, quandocunque Sarraceni Granatae, qui vicini exiſtunt, vel alii incipiunt invadere dictum regnum, tamquam hoſtes publici adhaerent eiſdem: qui quanto plus in ipſo regno ſciunt, & ipſius infirma cognoſcunt, tanto plus nocent. Nunc etiam, poſtquam ſcierunt dictum apparatum fieri, dicuntur ſua facere conventicula, in quibus ſtudia ſua convertunt quomodo poſſint prodere dictum regnum. Multa inſuper propter eorum damnatam familiaritatem & communicationem per Chriſtianos peccata enormia committuntur ibidem; & per ipſos Sarracenos blaſphematur utique nomen Chriſti, & nomen Machometi laudatur. Audivi namque a bonae memoriae Epiſcopo Valentino hoc publice praedicante, quod tot vel plures ſunt in ſua dioceſi Mezquitae Sarracenorum quot Eccleſiae Chriſtianorum, & tot vel plures neſcientes orationem dominicam & ſcientes loqui algaraviam ſeu Sarracenice quot e contra. Dignetur igitur ſupplico ſuper praedictis veſtra clementia de remedio congruo providere: quod non videtur poſſe fieri niſi praedicti Sarraceni de dicto regno expellantur omnino. Et ad hoc Dominus Rex Aragonum daret, ob Dei honorem & ipſius ſecuritatem & commodum, auxilium & favorem. Ad quod facilius inducerentur Domini eorundem, ſi perſonae & bona dictorum Sarracenorum, tamquam infidelium & publicorum hoſtium quando poſſunt, poſſent licite diſtrahi atque vendi; quorum pretium ad defenſionem dicti regni eſſet non modicum profuturum. Almam perſonam &c. Datum Turolii VII. Kal. Auguſti anno Domini MCCCXXXVII.

Servus & factura veſtra
Arnaldus Archiepiſcopus Tarraconae.

Domino Iohanni Portuenſi Epiſcopo.

Reverendiſſime Pater & Domine. Timens de magno & propinquo periculo, niſi provideatur de remedio opportuno, ſupplico Domino Noſtro Summo Pontifici ſub hac forma. *Sanctiſſime Pater & Domine &c.* Quapropter paternitati veſtrae ſupplico quatenus dignemini ſibi litteras praeſentare & circa dictum remedium inſiſtere apud eum. Recommendo gratiae veſtrae me & Eccleſiam Tarraconae. Datum ut ſupra.

Archiepiſcopus Tarraconae.

Eidem.

Reverendiſſimo Patri Domino Johanni divina providentia Epiſcopo Portuenſi Archiepiſcopus Tarraconae. Ad veſtram credo audientiam perveniſſe qualiter Rex Marrochitanus blaſphemus Chriſti parat ſe ad Hiſpaniam invadendam. Et jam multi de gentibus ſuis tranſiverunt ad regnum Granatae & tranſeunt, ut dicitur, tota die. Et ſpecialiter contra regnum Valentiae, ut dicitur, comminatur. Quod quidem regnum non eſt ſine magno periculo propter multitudinem Sarracenorum qui ſunt populati in eo, qui ſtatim adhaererent aliis Sarracenis, ut experientia comprobavit. Qui Sarraceni ex ſola Chriſtianorum avaritia ſuſtinentur, non obſtante quod felicis recordationis Dominus Jacobus Rex Aragonum, qui dictum regnum eripuit de manibus Sarracenorum, promiſit & vovit quod in dicto regno Sarracenos non permitteret remanere, & quod bonae memoriae Petrus tunc Archiepiſcopus Tarraconae de voluntate ipſius Domini Regis tulit excommunicationis ſententiam contra illos qui loca ſua popularent de Sarracenis, aut quod per dictos Sarracenos in dicto regno multa nefanda crimina committuntur & blaſphematur etiam Chriſtus. In dicto autem regno tot Meſquitae quot Eccleſiae eſſe dicuntur. Quapropter non ſolum expediret, ſed eſſet neceſſarium quod Dominus Noſter ſummus Pontifex mandaret Domino Regi Aragonum quod ipſos Sarracenos expelleret de regno praedicto. Super quo ipſe voluntarie obediret quantum ad loca ſua; ſed vellet, quantum ad loca aliorum, habere mandatum. Et vere dicti Sarraceni poſſunt dici Chriſtianorum hoſtes, quia cum poſſunt nocent; nec deeſt eis niſi nocendi facultas. Propter quod videtur quibuſdam quod eorum perſonae & bona capi & diſtrahi juſte poſſunt. Et tamquam experti in armis, & ſcientes conditionem dicti regni, poſſunt multum nocere, in tantum quod multorum eſt opinio quod propter dictos Sarracenos perdi debeat dictum regnum. Propterea dominationi veſtrae ſupplico quatenus ob Dei & fidei catholicae reverentiam dignemini eundem Dominum Noſtrum ſummum Pontificem de praedictis omnibus informare ac inſiſtere apud eum quod dignetur de opportuno remedio providere. Recommendo gratiae veſtrae me & Eccleſiam Tarraconae. Datum Turolii VII. Kal. Auguſti anno Domini MCCCXXXVII.

BAL-

BALDUINI DE LUXEMBURGO

Archiepiſcopi Treverenſis litteræ de confœderatione facta cum Philippo VI. Francorum Rege.

An. 1341. BAldevvinus Dei gratia ſanctae Treverenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus, ſacri imperii per Galliam Archicancellarius. Cum iis quos divina gratia ſolio majeſtatis & ſtatus ſui magnitudine benigne extollit ligam ſpecialis amicitiæ libenter contrahimus, per quos nobis ac noſtræ Eccleſiæ promotiones, utilitates, & commoda provenire ſperamus. Notum igitur facimus univerſis quod nos ſereniſſimo & præclaro Principi Domino Philippo Francorum Regi, cujus ſalutis & honoris continuum incrementum ex juſtis & rationabilibus cauſis nos moventibus ex intimis affectamus, tenore præſentium promittimus bona fide quod ipſius ex nunc ſimus & eſſe debeamus & velimus in perpetuum, quandiu vixerimus, bonus, fidelis, & confœderatus amicus, ita ut omnia & ſingula ipſius negotia praeſentia & futura cum quibuſcunque promoveamus & procuremus & eiſdem intendamus, quatenus commode poterimus, apoſtolicæ ſedis & noſtro honore ſalvo, per meliores vias quas poſſumus invenire ſeu cogitare ad ejuſdem Domini Regis utilitatem & profectum, & quod damna ejus evitemus & impediamus abſque fictione, omni ingenio malo ceſſante. In cujus rei teſtimonium ſigillum noſtrum praeſentibus eſt appenſum. Datum Treveris die decima ſeptima menſis Septembris anno Domini milleſimo trecenteſimo quadrageſimo primo.

Teſtamentum Fulcaudi de Rupe Cavardi Archiepiſcopi Bituricenſis.

Ex L. VI. Miſc. Bal. pag. 559. IN nomine patris & filii & ſpiritus ſancti. Amen. Noverint univerſi quod nos Fulcaudus de Ruppe Cavardi Dei gratia Bituricenſis Archiepiſcopus habens a ſanctiſſimo in Chriſto Patre ac Domino Domino
An. 1343. Clemente divina providentia Papa Sexto gratiam & licentiam ſpecialem ad infra ſcripta, prout liquide conſtat per litteras ipſius Domini Papæ ejus bulla plumbea bullatas & munitas, quarum tenor ſequitur in hunc modum. Clemens Epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri Fulcaudo Archiepiſcopo Bituricenſi ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Quia praeſentis vitae conditio ſtatum habet inſtabilem, & ea quae viſibilem habent eſſentiam tendunt viſibiliter ad non eſſe, tu haec ſalubri meditatione praemeditans, diem tuae peregrinationis extremum diſpoſitione teſtamentaria deſiderans praevenire. Nos itaque tuis in hac parte ſupplicationibus inclinati, ut de bonis tuis undecunque non per Eccleſiam ſeu Eccleſias tibi commiſſas alias tamen licite acquiſitis, quæ ad te pertinere omnimode dignoſcuntur, libere teſtari valeas ac de bonis mobilibus eccleſiaſticis tuæ diſpoſitioni ſeu adminiſtrationi commiſſis, quæ tamen non fuerint altaris ſeu altarium Eccleſiarum tibi commiſſarum miniſterio ſeu alicui ſpeciale earundem divino cultui ſeu uſui deputata, necnon de quibuſcunque bonis mobilibus a te per Eccleſiam ſeu Eccleſias licite acquiſitis pro decentibus & honeſtis expenſis tui funeris & pro remuneratione illorum qui tibi viventi ſervierint, ſive ſint conſanguinei ſive alii juxta ſervitii meritum, moderate tamen, diſponere & erogare & alias in pios & licitos uſus convertere poſſis; prius tamen de omnibus praedictis bonis ære alieno & hiis quae pro reparandis domibus ſeu aedificiis conſiſtentibus in locis Eccleſiarum vel beneficiorum tuorum culpa vel negligentia tua ſeu tuorum procuratorum deſtructis ſeu deterioratis, necnon reſtaurandis aliis juribus earumdem Eccleſiarum ſeu beneficiorum deperditis ex culpa ſeu negligentia ſupradictis fuerint opportuna deductis, plenam & liberam fraternitati tuae auctoritate praeſentium concedimus facultatem. Volumus autem ut in eorundem Eccleſiaſticorum diſpoſitione bonorum juxta quantitatem reſidui erga Eccleſias a quibus eadem percepiſti te liberalem exhibeas prout conſcientia tibi dictaverit & animae tuae ſaluti videris expedire. Datum Avinioni III. Idus Julii, Pontificatus noſtri anno primo. Sani mente & corpore deſiderantes uti gratia nobis facta in noſtra bona ſanitate horam mortis quae nobis incerta eſt praevenire volentes, attendenteſque ac in conſiderationem deducentes quod ſtatutum eſt hominibus ſemel mori, in praeſentia Notarii publici ac teſtium infra ſcriptorum diſpoſitionem & ordinationem noſtram extremam juxta conceſſam nobis gratiam ſupra-ſcriptam facimus prout ſequitur ac etiam ordinamus. In primis animam meam Deo & beatae Mariæ virgini, beatis Stephano protomartyri & Eligio ac omnibus ſanctis commendantes volumus quod forefacta noſtra emendentur & debita noſtra ſolvantur ad levem probationem. Item eligimus ſepulturam noſtram in Eccleſia noſtra Bituricenſi; & legamus cuilibet Canonico qui praeſens fuerit die ſepulturae noſtrae viginti ſolidos Turonenſes. Item cuilibet vicario dictae Eccleſiae qui praeſens etiam fuerit die ſepulturae noſtrae quinque ſolidos Turonenſes. Item cuilibet Bachalario ipſius Eccleſiae qui praeſens etiam fuerit die ſepulturae noſtrae duos ſolidos Pariſienſes. Item cuilibet puero de Choro duodecim denarios Pariſienſes. Item volumus & ordinamus quod omnia collegia, Curati, & religioſi civitatis Bituricenſis proceſſionaliter interſint die ſepulturae noſtrae, & fiat eis ſatisfactio ſecundum ordinationem executorum noſtrorum. Item volumus & ordinamus quod executores noſtri in praeſenti teſtamento inferius nominati qui praeſentes fuerint die ſepulturae noſtrae poſſint & eis liceat capere de bonis noſtris pro neceſſitate ſepulturae noſtrae & de dicta ſepultura ordinare ut executores vel ut amici prout eis melius placuerit & videbitur expedire donec inventarium de bonis noſtris per ipſos factum fuerit & onus dictae executionis noſtrae in ſe ſuſceperint vel aliqui eorundem. Item volumus & ordinamus quod ſervitoribus noſtris ſatisfiat quibus non eſt ſatisfactum juxta ordinationem executorum noſtrorum. Item legamus pro anniverſario noſtro anno quolibet faciendo in Eccleſia noſtra Bituricenſi terras, prata, vineas, redditus, domos, & alia quæ nos acquiſivimus in terra noſtra de Cornuſſa a Philippo de Croſo Domicello, & quas diu eſt propter iſtam cauſam tradidimus Capitulo noſtro Bituricenſi, & de quibus dictum Capitulum habet poſſeſſionem. Item volumus quod anniverſarium noſtrum celebretur in Eccleſia de Ruppe Cavardi anno quolibet pro ſalute animae noſtrae, & quod aſſignentur redditus in patrimonio noſtro per heredem noſtrum juxta ordinationem executorum noſtrorum. Item heredem noſtrum facimus & inſtituimus univerſalem dilectum nepotem noſtrum Johannem Vicecomitem de Ruppe Cavardi Militem, volentes & ordinantes quod ſi dictus heres noſter ordinationem noſtram impugnare vel infringere vellet quoquo modo per ſe vel per alium tacite vel expreſſe, dictus heres omni ſucceſſione noſtra ipſo facto eſſet privatus, & de bonis illis quae ad ipſum heredem pertinere deberent, ſi noſtrae obtemperaſſet ordinationi, per executores noſtros ordinetur, ipſo herede noſtro etiam non vocato; & ex tunc eo caſu dictis executoribus noſtris damus & concedimus plenam & liberam poteſtatem de dictis bonis prout eis placuerit ordinandi ac etiam diſponendi. Executores autem noſtros facimus & conſtituimus Reverendos Patres in Chriſto ac Dominos Dominos Lemovicenſem, Pariſienſem, & Carnotenſem Epiſcopos, magiſtros Petrum de Croſo Decanum Pariſienſem, Johannem Galvani Subdecanum Aurelianenſem, religioſum virum fratrem Aymericum Abbatem monaſterii ſancti Genulphi, & dictum nepotem noſtrum Johannem Vicecomitem de Ruppe Cavardi Mili-

tem, ac venerabiles & diſcretos viros magiſtrum Oliverium de ſancto Georgio Decanum de caſtro Bituricenſi, Dominum Aymericum Hugonis Officialem noſtrum Canonicum Pictavienſem, Dominum Johannem Baniti Archidiaconum Borbonenſem in Eccleſia Bituricenſi, Dominos Aymericum de Grangia, Aymericum de Manſo, Petrum de Vivonia Curatum de Duno Regis, Aymericum Mauleyer Priorem fratrum Heremitarum ordinis ſancti Auguſtini conventus Bituricenſis, & fratrem Petrum Britonis ordinis ſancti Auguſtini, ita quod ſi omnes vacare non poſſint vel non velint, duo ipſorum onus executionis noſtrae incipere, mediare valeant & finire, non obſtante quod alii inceperint aut aliquid fecerint in eodem. Item volumus quod dicti executores noſtri vel duo ipſorum ut praemittitur auctoritate ſua propria bona noſtra mobilia & immobilia vel ſe moventia & de quibus ipſos ex nunc inveſtimus, & ſaiſinam tradimus per praeſens teſtamentum ac ſuſceptionem oneris ipſius vendere poſſint & diſtrahere ubicunque ſint ſine licentia vel aſſenſu dicti heredis noſtri ſeu alicujus judicis pro onere executionis noſtrae integraliter adimplendo. Illud autem volumus eſſe ultimum teſtamentum noſtrum ſeu extremam voluntatem. Et ſi non valet ut teſtamentum, valeat ut codicilli vel ut melius valere poterit de conſuetudine vel de jure. In quorum omnium teſtimonium & munimen praeſentes litteras noſtrum teſtamentum ſeu voluntatem extremam continentes per Nicolaum Mauleyer clericum Notarium publicum infraſcriptum ſcribi & publicari mandavimus & fecimus magnique ſigilli ſigneti ſecretariorum noſtrorum una cum ſigno & ſubſcriptione ipſius Notarii appenſione muniri. Acta fuerunt haec in camera noſtra domus noſtrae de Gerliaco anno Domini M. CCC. quadrageſimo tertio, indictione undecima, die ſabbati poſt nativitatem beati Johannis Baptiſtae, pontificatus ſanctiſſimi Patris ac Domini noſtri Domini Clementis divina providentia Papae ſexti anno ſecundo, praeſentibus religioſis ac venerabilibus & diſcretis viris Abbate ſancti Genulphi, magiſtro Oliverio de ſancto Georgio Decano de caſtro Bituricenſi, & Dominis Johanne Baniti Archidiacono Borbonenſi in Eccleſia Bituricenſi, Aymerico de Manſo, Petro de Vivonia, Aymerico de Mauleyer, fratre Petro Britonis, Petro de Nigella, Guillelmo de Giemo, Durando Bautardi, fratre Petro de Bleon monacho monaſterii ſancti Arnulphi . . . . . . Colino Banchardi & Johanne de Arciſſis clericis teſtibus ad praemiſſa vocatis & rogatis.

Et ego Nicolaus Mauleyer clericus Lucionenſis dioceſis ſacroſancti Romani imperii auctoritate publicus ac curiae Bituricenſis juratus Notarius teſtamentum originale, a quo praeſens tranſcriptum fuit ſumptum, vidi, tenui, legi, & palpavi, tranſcriptumque praeſens propria manu ſcripſi & in hanc publicam formam redegi, & ſignum meum conſuetum una cum ſigillo curiae Bituricenſis eidem rogatus appoſui anno Domini M. CCC. quadrageſimo tertio die ſabbati poſt aſſumptionem beatae Mariae virginis, indictione undecima, pontificatus ſanctiſſimi Patris ac Domini noſtri Domini Clementis Papae ſexti anno ſecundo.

EPISTOLA
LUCII COLUTII SALUTATI

De Stignano quondam Florentinorum Cancellarii ad Nicolaum de Auximo.

Venerabili Patri & Domino meo Domino Nichole de Anſimo Eccleſiae Romanae Protonotario Domini noſtri Papae, ſingulariſſimo Domino meo.

Juſſiſti, pater optime, ut in laudem bonae memoriae Domini Nichole de Capoetiis olim Epiſcopi Tuſculani atque Romanae Eccleſiae Cardinalis verſiculos ſuo ſarcofago inſcribendos perficerem, in quibus non ſolum communes praelatorum laudes conciperentur, verum etiam ſingularia quamplurima reſonarent; & ego id efficiendi avidus, onere injecto non librato, velociter nimis me obtuli; tamen potui diligentia laudes ejus atque tempus aetatis & mortis * decem ſeptem verſibus cumulavi, non inſcius tanti viri laudem, quae pro virtutum meritis infinitae ſunt, me non ſatisfeciſſe prout decuit. Sed ille non de meis verſibus famam aeternam mutuabitur, ſed exactae vitae ſinceritate & meritis. Quis enim obſecro poſſet, nedum parvo epitaphio, ſed etiam longa metrorum ſerie tanti viri explicare virtutes, quali ab infantia fuerit indole, ab adoleſcentia maturitate, a virili aetate perfectione, in ſenectute vero divinitate, quantus fuerit ejuſdem viri ad Eccleſiam fervor, in fide conſtantia &, puritas, in juſtitiae miniſtratione ſeveritas, praeteritorumque fidelis memoria, quae praeſentium ordinatio, quaeve praeviſio futurorum, quanta fuerit ejus in victu ſobrietas, in veſtitu mediocritas, in moribus comitas, qualis in adverſis conſtantia, in proſperis moderatio, quanto fuerit caritatis igne ſuccenſus, qualis in orando devotio? Crede mihi, haec ſi de illo vere praedicari velint, deficiet ſtilus, & eloquentia vix ipſa ſufficeret. Non enim fuit ipſe praelatus, ſed monachus, non vir humanus, ſed divinus. Et quod ego non plene collegeram excuſabit me ingenii ruditas & praefixus metrorum numerus, quem tranſire marmoris ſpatia non permittunt. Accipe ergo verſus non capientes tanti viri virtutes, ſed qui marmore capi poterunt, ut me tuorum juſſuum potius ruſticum perfectorem quam neglectorem dicas. Et ſi quid aliud poſſum, injungito tamquam ſervo. Vale. Viterbii die nono Junii.

Ex L. IV. Miſc Bal. pag 510.

An. 1368.

* Extant apud Ciaconium.

EJUSDEM EPISTOLA
AD
FRANCISCUM BRUNI

Venerando Patri Domino meo Domino Franciſco Bruni ſummi Pontificis Secretario.

Pater & Domine mi plurimum venerande. Poſtquam de obitu ſanctae ac optimae recordationis Patris & Domini noſtri Urbani quinti, (quem utinam nunquam pro nominis ſui celebritate vel Italiae ſatietas vel Galliarum affectio tenuiſſet, ut qui in ſedem propriam apoſtolicum thronum retulerat, in Auſonia moriens conſtanti propoſito dimiſiſſet) tecum conqueſtus ſum, novit Deus ut pluries mecum agitaverim tibi de aſſumptione tam benigni tamque tibi ſingularis domini gratulari. Sed inſtant occupationes; & nedum ad ſcribendum amicis facultas ſuppetit, ſed ad ſatisfaciendum officio vix tempora conceduntur; & nunc aegerrimae haec quantulacunque, ut dici ſolet, exaro. Ut tamen prius ad Urbanum redeam, me miſerum! Ille ſuperfluitatum Cle-

An. 1371.

Clericorum ſeveriſſimus circumciſor, gregiſque ſui ad propria non ad precaria ſepta compulſor, qui pecus diu errans & ab Italicis pabulis deſuctum ad urbem orbis arcem, unde quaſi de cœlo etſi per cetera in lutum & cinerem illa olim Romae pene hodie credita, ſed jam fabuloſa formoſitas attrita defluxerit, adhuc tamen, ne omnia Gallis inſolentibus concedamus, duo illa luminaria totius orbis ornatus & ſi famae faveret optanda directio omnium gentium & nationum cunctarum aſſenſu prodeunt & ſublimium ſedem proveniunt dignitatum, ad urbem inquam quam Deus Eccleſiae ſuae & apoſtolicae ſedis ſedem conſtituit & primi clavicularii martyrio confirmavit. Populus enim ille ſanctus & circumciſus occiſo Chriſto, ſicuti & hodie Eccleſiae ritu in populis quorum furor contra paſtores Epiſcopos occidendo ſurrexerit, obſervatur, dignus fuit privari ſacerdotii dignitate, de quibus cum haec celſitudo transferretur ad gentes, ubi fuit caput Eccleſiae ſtatuendum niſi ubi procul dubio diſpoſitione divina, licet armorum viribus gentium omnium princeps erat, & idolorum ſuperſtitioſa cultura; ut cum militans Eccleſia in urbe urbium omnium domina triumphaſſet, per univerſum orbem facile vincendo percurreret. Ad hanc igitur urbem Eccleſiam diu vagam & currentem reduxerat, & contrariorum ſuorum tanta indignatione detinuit ut videretur hoc ſanctum propoſitum nonniſi mortis tempore dimiſſurus. Et ecce, ſeu Italiae fato ſeu Gallorum fortuna, ſive genii illius mutabilitate nativa, omnium admonitione ſubito relinquere Latium deſtinavit, puto, & ſic fama eſt, ut, ſicque credi volebat, Angliae ac Francorum Reges conciliaret, & forte, ut fas eſt de tanto viro praeſumere, & ut ad Italiam quandoque rediret. Sit hoc tamen ut velit. Seceſſit hinc paſtor, iſtuc tantae curiae & vix relinquens veſtigia properavit, execrantibus cunctis Italicum ſolum, & quaſi Syrtes vel Babyloniae deſerta profugiens. Poſtquam navem aſcendit, exoſa etiam Italiae litora non calcavit. Sed non poſſumus cum Deo ludere. Sive enim occaſionem ſive cauſam de praeſtitae pacis tractatione ad iter aſſumpſerit, utrumque enim ambiguum eſt, non reverſurus viſus eſt ex Italia demigraſſe; niſi quia ut erat naturaliter peragrator, ſuapte more & receſſus ſicuti acceſſus ſpem tradere videbatur. Ego vero eum de reditu non ſenſiſſe conjecto; ob quod ille juſtus omnium judex, qui ſcrutatur renes & corda, ipſum & honeſtae cauſae privavit gloria, & profectionis diu non eſt paſſus laetitia frui, ac facultatem abſtulit de regreſſu. Debemus itaque, ſi divini favoris gratiam cupimus promereri, non pro cupidine voluntatis noſtrae, ſed juxta recti aequique juſtitiam, quicquid agimus moderari. Scriptum eſt enim pſalmo quadrageſimo quarto: *Dilexiſti juſtitiam, & odiſti iniquitatem. Propterea unxit te Deus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis.* Sed jam haec reprehendere deſinamus. Eo enim deductum eſt ut damnari, mutari vero non poſſit. Aſcribimus, ſi placet, Italiae fato, & quicquid ille omnium gubernator & rector cum ipſo egerit in melius aſſumamus, & ad te redeamus, cui neſcio an aequius ſit gratulari quam conſolari. De illo enim qui te de patria omnium admiratione vocavit ad ſua ſecreta, de conjugali thoro praeter conſuetum elegit, totque cumulatis honoribus exornavit, tam repente ſubtracto pro materia ſatis conlacrymare difficile eſt. Pro tam benigni patris vero tamquam amici tibi ſublimatione quis tecum quantum decet exultet? De moribus enim ejus ne parum dicam, conſilium puto ſilentio pertranſire, dummodo pauca verba ſubnectam. Quod totus vir iſte, nunc patrum pater, prudentia, cirumſpectio, modeſtia, fides, caritas, amor, benignitas, & quod in principe tali ſplendidiſſimum approbatur, veritas & conſtantia dictorum factorumque, quae cum in eodem adhuc Cardinali celebriter elucerent, ita ut ex iis divino miraculo de tam juvenili aetate videatur ad apicem apoſtolatus aſſumptus, quid debemus nunc de illo ad Chriſti vices erecto cum tanta virtutum ſupellectile judicare? Ut enim dici ſolet, habet hoc apoſtolica ſedes innatum quod vel ſanctum inveniat hominem vel ſanctificet jam inventum. Ego unum audacter adjiciam, quod cum ſanctum invenit, nedum confirmet, ſed efficiat ſanctiorem. Si enim naturali quodam vinculo etiam privati officio & moribus obligamur quod rationis participes nos divina bonitas fabricarit, quidnam debemus honoribus illuſtrati rependere? Nonne tenemur omnibus mentis viribus inſudare ut tanto reddamus futura vitae noſtrae tempora virtutibus clariora quanto nos vel virtus vel fortuna vel Dei donum praeeminentius ſublimarit? Hoc autem dignitatum culmen nec virtus tribuit nec fortuna concedit, ſed ſola divina diſpoſitione noſcitur provenire. Quis enim virtute propria mereatur Chriſti vices mortalibus exhibere? Quis etiam, licet Democritus ille aut Epicurus vivat, qui cuncta forte fieri etiam in naturalibus affirmabant, fortunae tribuat poteſtati quem effici Eccleſiae Dei principem & monarcham? Magna fuit apud veteres & laborioſa diſſenſio an Deus res hominum ſuae diſpoſitionis ordine regularet; & quamvis de ſingulis ad univerſitates & hominum genera ratiocinando procederent, multaque caſibus fieri videbantur pertinaciter aſſerendo, paucis tamen dubium videbatur quin totum genus humanum, ut corpus unum eſt, a ſuperis regeretur, quamvis per individua & ſpecies hoc negare quodammodo conarentur. Nos autem, ut fas eſt credere, teneamus cuncta divini numinis arbitrio gubernari; ut cum ad illud notabiliſſimum opus aſſumptionis apoſtolicae pervenerimus, nedum a Deo fieri, ſed maxima & ſingulari providentia diſpenſari credamus. Quo fit ut Deus ille qui totus bonus eſt, aut ipſe idem hominem ſecundum cor ſuum ad apicem tantae dignitatis aſſumat aut formet & efficiat jam aſſumptum. Et cum par ſit credere illam Dei providentiam in iis quae majora ſunt efficacius aſpirare, qua ad volendum bona potenter impellimur, & ad operandum efficaciter adjuvamur, cui dubium fiat vicarium ſuum ſpiritus Dei gratia repletum in virtutum perfectionem aſcendere, tantoque ab hac communi virtutum ſede, in qua etiam virtuoſos ducimus, aſcendendo digredi quanto cum contingat dignitatis culmine ac honoris ſtatu a ceteris elongari? Sed ego in re notiſſima diutius moror ut id exprimendum aſſumpſi ad quod ſigillandum nulla videatur eloquentia poſſe ſufficere. Finem igitur faciam. Jam enim longius progreſſus ſum quam opus foret. Laus igitur illi ſummo bono, qui & Eccleſiae ſuae dignum caput praefecit, & tibi in rebus dubiis & quodam quaſi naufragio ad portum ſalubrem non nudum in tabula, ſed cum navi tota feliciter applicavit. Ego autem bene valeo, & in dies novam primamque prolem de conjuge cara laetabundus expecto. Jam Brunum & Loiſium benedici jubeo, & ipſos quatenus valeo benedico. Lucae quarto Kalend. Februarii.

Regi Francorum commune Florentiæ, manu Colucii Cancellarii.

An 1404. SEreniſſime & Chriſtianiſſime Principum, metuendiſſime Domine, & hujus regii populi ſpes unica & praeſidium ſingulare. Quoniam nulla tam ſublimis ſapientia fuit unquam quam ignorantia facti ſaepe facileque non fallat, oportet devotionem noſtram de conditionibus Italiae pauca praemittere; quae ſi diligenti ponderentur examine, dabitur ea ſcientibus ſine dubio non errare. Eſt igitur in hac orbis parte & antiquitus diu fuit deteſtabilis factio quae dicitur Gebellina. Haec quondam Eccleſiae Romanae perſecutoribus Imperatoribus & aliis ſemper favit. Eſt & altera quam Guelfam vocant, quae ſummis Pontificibus ſemper adhaerens, contra perſecutores hujuſmodi ſe objecit. Hujus ſanctae catholicæque fortis

hic

hic devotiſſimus majeſtatis veſtrae populus ſe caput & pugilem ſemper geſſit. Reſtituta quidem haec civitas, quam Totila Dei flagellum crudeli proditione deleverat, reſtituta quidem dicimus a glorioſae memoriae Karolo magno progenitore veſtro, cum eodem auctore ſuo per Dei gratiam ſic incepit Eccleſiae Romanae favere quod capto depoſitoque Deſiderio virtute Principis antedicti, favores Eccleſiae tunc inceptos nullis temporibus dereliquit. Quae res cauſa fuit ut illius diabolicae factionis principes ſemper habuerit noſter populus inimicos. Unde factum eſt ut in Tuſcia jugiter contenderimus cum Piſanis & infauſtiſſimam progeniem Vicecomitum in Lombardia, poſtquam turpi ſaevaque tyrannide Mediolanum patriam ſuam exemplo turpiſſimo ſubegerunt, ad nonaginta & amplius annos ſemper oppoſitam habuerimus & infeſtam. Cum his antiquis & naturalibus, ut ita loquamur, hoſtibus infinita bella geſſimus, & a quindecim annis citra dum ligas & foedera rumpunt, paces violant, noſtramque quaerunt opprimere libertatem auctore deteſtabilis memoriae Comite Virtutum eodemque Mediolani Duce, jam ter bello publico compulſi ſumus in defenſionem noſtram arma movere. Nunc autem hoc ultimo bello, quod ejus heredes contra nos infeſtis animis proſequebantur, per Dei gratiam abſtulimus eis plurimas civitates, Senas videlicet, Peruſium, & Aſſiſium in Tuſcia. In Æmilia vero, quam Lombardiam vulgo dicimus, tyrannidem iſtam depulimus ex inclita civitate Bononiae, quam ipſorum pater infideliter occupaverat; & in eadem provincia potentiſſimam urbem Parmenſem atque Placentiam & oppida infinita citra flumen Padi fecimus contra dictam tyrannidem rebellari. Trans Padum autem in regione Liguria exemimus ab illius ſervitutis jugo Cremonam & Laudem oppidumque quod Cremma dicitur, & finaliter urbem munitiſſimam Veronenſem. Omittamus Pergamum, Brixiam, Alexandriam, atque Cumum, & caſtra quorum infinitus eſt numerus, quae vel attentatis rebellionibus pene deſtructa ſunt, vel in ſtatum libertatis ſe completis inceptis viriliter redegerunt. Nec haec tam magna, quae ſupra potentiam quidem humanam ſunt nobis arroganter aſcribimus, ſed, ſicut decet, a divina ſolum clementia reputamus. Accedunt felicitati noſtrae motus incredibiles. Mediolani populus quidem ille in tumultum multociens concitatus magna geſſit, plures tyranni officiales atque ſatellites interfecit, ſtipendiarios & mercenariam manum urbe depulit, cuſtodiam portarum aſſumpſit, & tandem praeſidium quod cittadella dicebatur, gentium armorum tutum hoſpitium & receptum, ſolo violentis manibus diruentes aequarunt. Omnia poſt ruinam inceptam titubant atque nutant. Et denique ſumma tyrannidis hujus dies & irreparabile fatum venit impetu tam praecipiti tamque proclivi quod niſi Deus deſerat cauſam ſuam, mox nihil ſupererit ad vincendum. Huic tantae ſecuritati & gloriae noſtrae ſola reſtat in Tuſcia urbs Piſana; quam perfidus ille tyrannus de manu * tyranniculi quem ibidem foverat, tamquam juſtiſſimus eſſet dominus, pretio non modico fuit mercatus. Nec eum latebat tali venditore ſe prorſus non poſſe dominium aliquod adipiſci. Sed voluit, cum illa civitas portus noſter ſit, unde ſolet pene quicquid mercanciarum & rerum recipimus advehi & alimentum noſtro populo miniſtrari, ſicque permixtis oppidis conjunctiſſima finibus noſtris, nos tam opportuna commoditate privare & velut obſeſſos in ſuam nos compellere voluntatem. Dicitur autem hanc urbem teſtamento ſingulariter, proh nefas, filio ſuo ſpurio reliquiſſe. Quae quidem abominatio tanta eſt quantam vix poſſunt homines ſuſtinere. Quid enim eſt videre miſeram illam antiquiſſimam civitatem oppreſſam tyrannide vix adoleſcentuli ſpurii Duciſque mortui adulterae concubinae? Quae quidem omnia praefatum eſſe voluimus ut quantum epiſtolaris brevitas patitur, videre poſſit regia celſitudo ſtatum rerum & conditionem Italiae meliuſque de ceteris quae ſcribere non oportet & convenientius judicare. Cum hoc itaque, proh pudor, adultero filio matreque ſua turpiſſimo Ducis ſcorto, certi venenoſam viperam Tuſcia pellere, bellum continuum gerebamus. Nec dubium eſt quin neceſſarium foret ipſos vi vel foedere dimittere Piſas, liberare tanta peſte tantoque dedecore Tuſciam; & ſecum venenoſum anguem ſuum in Liguriam reportare. Inter haec autem, quod nunquam potuit noſtra devotio cogitare, illuſtris & magnificus Dominus Dominus Johannes Bouciquaud regius civitatis Ianuae gubernator ad nos ſuum deſtinat oratorem, per quem aperte denuntiat ſe vice veſtrae celſitudinis illum ſpurium civitatis Piſanae tyrannum & adulterum tyranni filium in protectionem & clientelam cum omnibus quae poſſidet recepiſſe, monens quod ob reverentiam regiam a bello debeamus & offenſionibus abſtinere. Et quid putat veſtri culminis altitudo turbationis fuiſſe in hoc toto populo noſtro, videntibus cunctis hoſtem antiquum, cum quo pro libertate, quam nobis tradidit auctor noſter inclitae memoriae Karolus magnus Francorum Rex, nonaginta jam annis dimicavimus, nomine veſtro protegi, cumque ruiturus eſſet pararis omnibus & exercitu valido quibus eum aggredi volebamus, ſolum in noſtrum exitium praeſervari. Quid autem gravius in nos committi potuit etiam ab inimicis quam hujus ſtirpis germen in libertatis noſtrae periculum, cum in ruinam pergeret, juvari, foveri, defendi. Parcat Deus hanc talem injuriam noſtram Bouciquaudo. Parcat ſiquidem ſibi Deus, quoniam in puritate maxima non in offenſionem noſtram hoc credimus eum feciſſe. Sed non parcat illis qui cogitaverunt manu regia nos confundere & hoc periculoſum noſtrae libertatis objectum diabolicaeque factionis Gebellinae fontem & fomitem conſervare; cogitaveruntque inter noſtrae devotionis habitum & benivolentiae veſtrae clementiam, quae profecto nec hinc nec inde comminui poſſent nec aliquod generare diſſidium vel malivolentiam excitare. Sed ad principale propoſitum redeamus. Certi ſumus haec omnia non ſolum praeter, ſed contra veſtrae ſerenitatis veſtrique glorioſi conſilii conſcientiam proceſſiſſe. Quis enim ſanae mentis putare debet quod tanta majeſtas fœdiſſimam tyrannidem tyrannoſque, quos perſequi & extinguere debeat, contra ſuos devotiſſimos filios protegat vel defendat? Ergo temporibus noſtris videbimus conſpicuum & glorioſum regni Franciae diadema tam abominabilis operis infamia maculari quod per orbem terrarum defenſor & clipeus turpis & ſaevae tyrannidis appelletur? Regale quidem officium eſt ſcelera perſequi, nefanda corrigere, ſed tyrannos ſuper omnia conculcare. Regum opus eſſe dinoſcitur oppreſſis ſuccurrere & de libertate laborantibus, ne perire valeant, ſubſidium miniſtrare; ut quotiens contrarium cernitur, nullo modo facto vel conſilio regium opus apud eos qui recte ſentiant judicetur. Dolemus ergo, clementiſſime Princeps, victoriam quae in manibus noſtris auferri & praetextu viliſſimi cenſus erat contra perfidum inimicum hoc neſcimus quo fœdere de manibus noſtris auferri & praetextu viliſſimi cenſus & tamquam regius honor ſit, non dedecus & infamia, tyrannidem alterius in protectionem ſuſcipere, veſtris & noſtris hoſtibus poſtponi. Semper enim deteſtabilis Vicecomitum iſta progenies, cunctique quos habet Italia Gebellini tam Eccleſiae Romanae quam pugilum ejus, inclitae videlicet & Chriſtianiſſimae domus Franciae fuerunt, quicquid plerique blandiantur, & quandoque ſimulent vel diſſimulent, inimici ſemper fuerunt & noſtri. Non enim diligere poſſunt filios qui patres & auctores noſtros ſemper odioſiſſimos habuerunt. Sciunt enim quoniam ipſos dilectione proſequi non poſſemus. Quamobrem ſublimitatis veſtrae benignitati ſolitaeque clementiae ſupplicamus quatinus haec omnia quae contra nos facta ſunt dignemini revocare, ſi forte per errorem recepta ſunt, vel ſi recipienda mittantur, ſicuti ſperat noſtra devotio, reprobare, gubernatorique veſtro praecipere quod ab inceptis

* *Supra lineam minutiori charactere*, Iacobi de Appiano.

ptis reſiliat, & in priſtinum ſtatum cuncta reponens, haec quae facta ſunt nullatenus proſequatur, & nos ſicut devotos & filios majeſtatis veſtrae debeat in omnibus conſovere: quo totum cernere poſſit Latium nos vobis tales eſſe filios quales ſemper fuimus ab omnibus reputati. Parcat nobis veſtra ſerenitas ſi debito fuerimus longiores. Nondum enim quantum oportuit dictum eſt, & ob id quae reſtant per noſtros ſupplevimus oratores, quos per Dei gratiam e veſtigio tranſmittemus. Sereniatem veſtram, cui noſtram & totius populi noſtri devotionem, quae quidem ſumma eſt, cum reverentia commendamus, incolumem & felicem dignetur altiſſimus pro defenſio-
An. 1404. ne Chriſtianitatis & unione ſanctae matris Eccleſiae conſervare. Datum Florentiae die xxiv. menſis Aprilis, nativitate glorioſiſſimi ſancti Georgii, duodecimae Indictionis milleſimo quadringenteſimo quarto. Caeterum dignetur veſtra clementia nobis per latorem praeſentium reſpondere, concedendo devotioni noſtrae licentiam quod citra veſtrae majeſtatis indignationem incepta noſtra viriliter proſequamur. Datum &c.

Ex Lib VI Miſc. Bal. pag 538.

LEonardus Aretinus Kyriaco ſuo Anconitano ſalutem dicit. Quid mihi dabis, Kyriace, ſi de urbe Anconitana tibi multa & praeclara vetuſtatis monumenta oſtendam quae tu nunquam vidiſti; licet Acarnaniam totam cum Ætolia & Bœotia luſtraris, ac Peloponeſum Spartamque & Argos inſpexeris & quicquid antiquitatis eſt illuſtrius, & Athenarum propylea nobis deſcripſeris? Ego tamen, dum tu peregrinando aliena conquiris, ipſe manendo domi tua id eſt patriae tuae monimenta tibi inviſa incognitaque proſpexi. O magnam vim animi noſtri ac penitus divinam! Siquidem dum ſtamus domi, ipſe peregrinatur, nec diſtantia modo locis adit, verum etiam quae jam mille annis geſta ſunt tamquam praeſentia tuetur. Sed ne te per longa demorer, aperiam quid rei ſit. Scripſi noviter libros quatuor de bello Italico quod Belliſarius & Narſes Juſtiniani duces adverſum Gothos geſſere. In eo bello multa ac præclara de patria tua Anconitana reperi, ac reperta literis perſcripſi. Nam & obſidio ejus urbis terra marique a Gothis agitata, in qua ſeptuaginta quinque naves longae pugnaverunt, & ſitus oppidi qui tunc erat, ac cetera permulta memoria digna referuntur, in quibus ſcribendis tu etiam aliquid mihi caloris atque impetus addidiſti quae tibi ac civibus tuis perplacitura exiſtimabam, & ſunt maximo ornamento veſtrae civitati. Eſt autem haec non translatio, ſed opus a me compoſitum, quemadmodum Livius a Valerio Antiate vel a Polybio Megalopolitano ſumpſit & arbitratu ſuo diſpoſuit. Hanc vero hiſtoriam meam ſi tu inſpicere velis, non aliter tibi oſtendam quam ſi omnia epigrammata omniaque vetuſtatis monumenta quae in toto orbe terrarum collegiſti ad me feres. Vale.

Alamanni Cardinalis litteræ de celebrando feſto ſancti Joſephi.

Ex L. VII. Miſc. Bal. pag. 347.

ALamannus miſeratione divina tituli ſancti Euſebii Presbyter Cardinalis Piſanus, in Remenſi, Senonenſi, & Rothomagenſi provinciis, civitatibus, & dioceſibus apoſtolicae ſedis cum plena poteſtate
An. 1414. *Vide epiſtolam Joan. Gerſonis de eodem feſto celebrando.* Legati de latere Nuncius, univerſis Chriſti fidelibus præſentes litteras inſpecturis ſalutem & ſinceram in Domino caritatem. Libenter intendimus ex injuncto nobis officio ad ea quae religionis Chriſtianae cultum augmentandum reſpiciunt. Propterea ſane, cum nobis inſinuatum fuerit fide digna relatione de juſto Joſeph viro Mariae & filio David, ſic enim eum evangelicus ſermo denominat, quod apud partes ultramarinas & alias quaſdam nationes ſit celebris ſolemnitas de eodem juſto Joſeph & virginali conjugio ſuo cum Maria matre Jeſu, (Nec obſiſtit ſi ante Chriſti paſſionem & reſurrectionem & in caelis aſcenſionem exiſtimetur idem Joſeph deceſſiſſe, veluti de ſancto Johanne Baptiſta nulla eſt ambiguitas, cujus ortum & obitum nihilominus Eccleſiam celebriter recolere nemo neſcit, ſimile hujuſmodi de beata Anna matre genitricis Dei & ſocru Joſeph, item de ſeptem fratribus Machabaeis legimus eſſe factum) digna nobis prorſus res viſa eſt, præhabito ſapientum devotorumque conſilio, ut licentiam auctoritatemque præſtaremus, quam & praeſtamus per præſentes, omnibus & ſingulis infra terminos legationis noſtrae conſtitutis quod memoriam ſanctiſſimam prænominati juſti Joſeph viri Mariae & filii David ac nutricii cuſtodiſque fideliſſimi Domini noſtri Jeſu Chriſti ſub officio ſolemni tam in Miſſa quam in matutinis & veſperis ac caeteris horis canonicis excolant diebus & horis & canticis ad hoc ipſum idoneis; quemadmodum ſuper hac re ſacratiſſima nos ipſi jam ſcripta perlegimus ſanctitate plena atque veritate, quae in publicum poſſunt nedum edi abſque reprehenſione, ſed cum multa aedificatione deduci, legi, ſolemniterque cantari. Porro dies opportunus pro celebri commemoratione tranſitus ſancti Joſeph eſt ille quem ultramarini dicuntur obſervare, videlicet dies octabarum beatae Mariae. Caeterum dies, actio, modus pro ſolemni commemoratione virginalis matrimonii beatae Mariae cum juſto Joſeph per decantationem hujus evangelii *Surgens autem Joſeph a ſomno &c.* Matthaei primo in fine in matutinis & in Miſſa eſt feria quinta jejunii quatuor temporum in Decembri, quando feria quarta decantatur hoc evangelium *Exurgens autem Maria abiit in montana*; prout ex probabilibus argumentis invenitur haec congruentia ſeu conſonantia deducta fuiſſe ſcriptiſque mandata. Datum Pariſius IV. Kal. Auguſti, pontificatus Domini Johannis Papæ XXIII. anno quinto.

Epiſtolae tres Nicolai de Clamengiis.

COgunt me, o Principes incliti & viri militares, Ex L. VI. Miſc. Bal. pag. 539.
voſque catholicae religionis ceteri profeſſores, immaniſſima vobis omnibus totique coetui Chriſtiano impendentia mature pericula vos alloqui veſtraſque, niſi pia Chriſti ſubveniat miſeratio, inauditas calamitates ſcitu valde neceſſarias vobis enuntiare. Quamvis etenim humilis ſortis homuncio ſim, nec perſona vobis nec fama nec nomine forſitan cognitus, Abacuc tamen ſanctus propheta nobis aperte inſinuat quod in tantae neceſſitatis articulo quantus inſtare dicitur, non modo puſilli cum majoribus minime reticere debent, ſed lapis etiam ipſe de pariete validius clamare. Ecce Machometicae ſuperſtitionis profanos ſectatores cum innumerabili exercitu undique in Chriſtianos audimus fines patrios irrumpere. Hinc namque Syri & Ægyptii ceterique orientales Machometici claſſe innumerabili per mare mediterraneum ad Chriſtianae religionis exterminium properare dicuntur, & praecipue ad Italiam urbemque Romam, quae Chriſtianae profeſſionis caput atque firmamentum eſt, perceleriter acceſſuri fama nunciante feruntur. Ceterum quantum ad Africam, quae ad meridiem vergit, facile per regnum Granatae poſſunt quantalibet agmina Sarracenorum in Hiſpanias introduci ad Hiſpaniae totius atque Galliae imo Chriſtianae religionis univerſalem vaſtitatem atque profligationem. Denique quantum ad Ungariam, Sclavoniam, ceteraſque partes ſeptentrionales attinet, juge illic aſſiduumque cum Machometicis illorum locorum bellum eſſe dicitur, qui non modo urbes multas & oppida, verum provincias & regna jamdudum occupaſſe feruntur, & nova aſſidue & inceſſanter occupant. Quae cum ita ſint, quod nos infelices crucis Chriſti profeſſores agimus, quid iner-

inertes, otioſique ultra dormitamus? Quid praeterea bellis civilibus atque inteſtinis undique in caſſum vires noſtras conſumimus, robur enervamus, Chriſtianae religionis cultores deſtruimus, & inimicis crucis Chriſti in crucis ipſius exterminium viam pandimus, qui noſtris feralibus excitati diſcordiis congruam opportunitatem noſtrae ruinae deſolatoriae ſe undique nactos eſſe gloriantur? Expergiſcimini tandem aliquando, orthodoxi Principes, apertiſque mentis oculis, quanta catholicae profeſſioni, in qua nati & educati & in Chriſto regenerati eſtis, a canibus Ægyptiacis calamitas impendeat perſpicite, qui nullam aliam occaſionem adverſum vos atque confidentiam fines undique catholicos invadendi ſuſceperunt niſi propter ſciſmata & diſſenſiones & bella feralia quae undique inter nos fervere cognoſcunt. Quos igitur ad noſtrum excidium bella noſtra concitaverunt, ſolidae pacis compoſitio a bello nobis inferendo deterreat, qui procul dubio quos diſcordes merito contemnunt, bene pacatos & concordes contremiſcent. Neceſſe quippe eſt illam vocem Salvatoris evangelicam inconcuſſa certitudine ratam eſſe: *Omne regnum in ſe ipſum diviſum deſolabitur*. Undique inter nos bella fervent, odia ſaeviunt, ferales vigent diſcordiae, quae potiſſima ſemper conſueverunt regna dilapidare: quoniam, ut Romanus quidam praeclare ſcripſit, *concordia parvae res creſcunt, diſcordia maximae dilabuntur*. Ecce validiori cum exercitu anno quolibet gens illa prophana fines Chriſtianos ingreditur in excidium univerſale, nomen atque fidem Chriſti, niſi aliter occurramus, cito redactura. Quid in tanto conſtituti periculo ultra dormitamus & ingruentia omni ex parte diſcrimina non vigilanter attendimus? Sero, mihi credite, ad remedium evigilabimus, ſi temporis opportunitatem nunc abunde nobis oblatam otioſe & inutiliter abire permittamus. Bella inter vos a ſeminatore zizaniorum tantis ex partibus excitata per opportuna pacis foedera aut longiores inducias interim ſopite & intermittite, ut una mente, uno animo, una concordi voluntate ſacrae religionis adverſariis obſiſtatis; quos ſi adverſum vos invaleſcere veſtris inteſtinis contentionibus permiſeritis, aut ad ſuae ſuperſtitionis impium errorem, fide Chriſti repudiata, vos compellent, aut dira & crudeli morte jugulabunt. Bona veſtra coram vobis auferri videbitis, diſcerpi, ac dilapidari, liberos veſtros ad ſupplicium rapi, uxores violari, virgines ſtuprari, vos ipſos in ſervitutem intolerabilem abduci, templa praeterea incendi, ſacerdotes necari, ſacramenta omnia profanari. Et quis ita eſſe poterit a judicio rationis atque ab humanitate alienus qui non potius mori eligat quam aut talia pati aut etiam cernere, quae nobis, niſi fallor, cunctiſque fere catholicis aut perferenda ſunt aut oculis perceleriter intuenda, niſi tam validis hoſtibus, tam copioſis, ac numeroſis invicem pacificati concorditer obſiſtamus: qui ſicut noſtris inducti diviſionibus fiduciam nos oppugnandi ſuſceperunt, ita noſtra unanimi concordia deterriti nos ultra bello laceſſere formidaverint. Quocirca per clementiſſimam Chriſti pietatem vobiſcum ſedulo verſate, incliti Principes, quanta vobis atque veſtris religionibus totique orthodoxae fidei ab his truculentis belluis ruinae ac deſolationis impendeant diſcrimina, & ad potenter occurrendum nefandiſſimis illorum conatibus, quibus nomen Chriſti funditus de terra tollere moliuntur, una mente, uno animo, una concordi caritate vos aptate ac praeparate. Sicut enim ſalvator noſter redemptorque clementiſſimus pro noſtra ſalute animam poſuit, ita in tantae neceſſitatis articulo pro conſervatione ſuae ſacrae fidei in tam ingenti periculo conſtitutae non debemus univerſi reformidare animas ponere. Semel quippe nobis omnibus, qui mortales conditi ſumus, debitum mortis exſolvere neceſſe eſt. Ubi autem laudabilius id agere poſſumus quam adverſus impios hoſtes ſacroſanctae religionis Chriſtianae, in qua ſola ſalus & vita caeleſtiſque conſortii ſpes inconcuſſa conſiſtunt? Saepe pro temporali aliquo honore, fructu, vel commodo inter Reges atque Principes catholicos bella immania geruntur. Quare ergo contra hoſtes Dei legis atque fidei pro aeternae ſalutis hereditate non libenter ſuſcipientur, viriliter gerentur, ſtrenue conficientur? Iſta ſunt bella Dei, exercitus Chriſti, acies fidei, ubi pro Chriſto vero Deo & ſalvatore noſtro, pro ſuae legis integritate, fideique intemerata conſervatione contra diabolicum dimicatur exercitum. Aptent itaque ac rite praeparent quique clariſſimi Principes, ſtrenui Milites, & uno abſolvam verbo, quique catholici fideles, pro illoque vitam exponere non dubitent, qui pro illorum ſalute ſuam expoſuit, nec ſub tali trepident ductore contra perfidos ejus hoſtes confligere. Corda tergant, mentes emundent, conſcientias diſcutiant, onera ſuorum peccatorum per poenitentiam deponant; quo talis ducis conſortio non indigni habeantur, qui in ſuo contubernio nonniſi mundi corde habere gloriatur. Talibus adeſt, tales adjuvat, talibus triumphum largiri conſuevit. Denique militarem obſervent diſciplinam ſinguli qui in ſacro Chriſti exercitu ſunt militaturi, quique illum adjutorem, tutorem, atque propugnatorem habere deſiderant. Alioquin qua temeritate de illius opitulatione ſperare poterunt qui id agunt de quo dictum eſt: *Comportare juvat prædas & vivere rapto*. Iſta quippe ſunt quae noſtros conteri ſaepe faciunt exercitus, ſaepe vinci, ſaepe fugere, ſaepe ab hoſtibus opprimi, quaeque in hoſtium conſpectu nos pavidos faciunt ac formidoloſos. Cum ſit enim ſemper pavida nequitia, facile in ſe confunditur ſcelerata conſcientia; tuncque ſuorum ſolet plerunque ſcelerum reminiſci quando juſta de illis ultio ſumitur. Haec ad vos, principes incliti, ceterique ſtrenui ac militares viri, qui adverſus hoſtes illos immaniſſimos Chriſti religionis propugnatores eſſe debetis, zelo Chriſtianae fidei, quo pro modulo meae tenuitatis aliquantulo ferveſco, ſcribenda cenſui, quo veſtris ſinceris mentibus ad id ipſum quod ſuadeo & ſua ut arbitror, ſponte & caeleſti nihilominus inſtinctu ſatis voluntariis, calcar etiam aliquantulae exhortationis adicerem, de meoque talento in tanta neceſſitate debitum evolverem. Valete, incliti Principes; veſtrique gradus & vocationis, officii inſuper ac jurisjurandi in tantæ neceſſitatis articulo mementote.

Ad Symonem de Bergeriis.

NIhil jam mihi ſupereſſe videtur in epiſtolari ſalutatione collegii dilectiſſimi niſi Symonem etiam dilectum, ne ſe ſe oblitum cauſet, ſuperioribus attexere, qui tam nominis quam cognominis quod videtur praeſagio paſtoralis vigilantiae titulum ſortitus. Utinam nomini res aliquando reſpondeat, Symonique alteri rurſus ſuum ovile regendum Dominus committere dignetur. Quamquam enim jam puſilli gregis & de ſorte ſecunda ille paſtor & rector eſt, attamen potens eſt Dominus, qui ad paſtoralis apicis ſumma gubernacula Symonem de navi vocavit & principem ſuper plebem ſuam illum conſtituit, hunc etiam Symonem noſtrum, imo Symonem ſuum, de inferiori, ut ita dicam, bergeria ad ſuperiorem celſioremque provehere; ut tunc ex humili ſtatu in ſublimiorem provectus, & quaſi de exigua, ut ita dicam, caula ſive bergeria ad foecundiorem vocatus, factuque opulentiore, jure optimo de Bergeriis cognominari mereatur, & qui jam Symon eſt, id eſt, obediens, Barjona tandem a Bergeriis; quod filium columbae ſonat, nuncupetur, qui verba Domini non ſurda aure exaudiens, cum columbae ſimplicitate ſerpentis novit aſtutiam convertere, ne verſuta improborum calliditate quandoque ſupplantari poſſit. Eſtote, inquit, prudentes ſicut ſerpentes & ſimplices ſicut columbae. Solet ſerpentis aſtutia pro ſalute capitis totum corpus perſequentibus obicere. Et nos, ne in nobis caput noſtrum, Chri-

Chriſtus ſcilicet, aut fides ejus intereat, cuncta debemus oppreſſoribus atque tyrannis exponere. Alioquin quae capite dempto poteſt in nobis vita relinqui? Denique fide extincta, quae in homine poteſt infelici ac miſerabili ſpes ſalutis atque propitiationis ſupereſſe, cum ſine fide impoſſibile ſit placere Deo? Tu exigua haec raptim exarata, Symon mi dilectiſſime, aequo animo, ut omnia ſoles, accipies; quae idcirco cum collegis aliis ad te percurrere libuit ut tui apud me memoriam aut locorum mutatione aut perſonae abſentia nequaquam interiiſſe tibi poſſet conſtare. Vale felix, ut tota mente te valere ſemper opto. Datum Pruccini.

Ad eundem.

TUo exhilaratus ſum vehementer ſcripto, quo ad meas naenias fœcundioris inopia materiae inaniter effuſas, ne in oblivionem apud me veniſſe videaris, graviter, ornate, & eleganter reſpondendum cenſuiſti. Itaque gratias habeo jocularioriis illis ſcriptis quod tantam in conſpectu tuo gratiam meruerunt ut grandem, fœcundam, & perpulcram mererentur reſponſionem, magis utique ex bonitate interpretis quam ex vi aut efficacia alicujus ſui valoris. Quis autem litterarum tuarum perlator fuerit ignoro. Neque enim perlator ipſe eas mihi reddidit, illarum forſitan negligenti erubeſcens cuſtodia, utpote quae in ſuperficie adeo aqua, uti interpretor, caeleſti erant madefactae ut in pleriſque locis papyro fragili unda penetrata atque conſumpta littera penitus deficeret. Pauca tamen fuerant quae uſquequaque lectorem fugerent. Placuit autem valde in illis tui animi temperatiſſima modeſtia, qua de temetipſo ſobrie ſapere nec in magnis ambulare & mirabilibus ſuper te conſueſti, & laudes proprias magis aſpernari quam gloriantur amplecti didiciſti. Denique res illa etiam placuit, quod magnopere popoſciſti in calce litterarum tuarum ut ſi qua deinceps ad te ſcribere in animum inducerem, ſatyrice potius quam lyrice vel jocularitter ſcribere conſueſcerem. Qua in re, ſi vitam Chriſtus annuerit, tuae petitioni morem gerere conſtitui. Vale, & domum dilectam in capite & membris ſaluta. Datum Pruccini XX. Auguſti. Per te commendari poſco fratri majori tibi noto Johanni Dayguy, cariſſimoque praeceptori vicino ſuo.

PHILIPPI ARCHIEPISCOPI

ARELATENSIS EPISTOLA AD CAPITULUM ECCLESIÆ ARELATENSIS.

Venerabilibus & egregiis viris Dominis Præpoſito & Canonicis venerabilis capituli ſanctæ Arelatenſis Eccleſiæ, fratribus & amicis meis præcariſſimis.

Ex Lib. IV. Miſc. Bal. pag. 522.

VEnerabiles & egregii viri, fratres & amici mei praeſtantiſſimi, ſalutem. Poſteaquam Deo permittente & Pontificis maximi indulgentia ita factum eſt ut ego, qui tot annis Eccleſiae Auxitanae ea quam Dominus dederat cum moderatione praelatus fui, ad veſtram Arelatenſem transferrer Eccleſiam, nihil fuit in quo magis conſolarer quam celebre ipſius Arelatenſis Eccleſiae nomen religioniſque conformitatem. Non enim videor Eccleſiam dimiſiſſe priorem, cum idem ordo eademque obſervantia apud vos ſit. Aliquid tamen longe majus me nactum exiſtimo, dum ad quietiorem beatioremque vitam translatus ſum, vos mihi fratres habiturus, quibuſcum ſumma caritate & benevolentia omnia agere tractareqne licebit. Moregerendum praeterea fuit majoribus noſtris, atque omni ex parte obſequendum, in quo etiam animus meus voluntaſque conſuevit. Itaque gratam hanc ſuſcipiens translationem, licet illam antea ſcire potueritis, de ea tamen vos meis litteris certiores facere decrevi, arbitratus id pro veſtra in me humanitate & benivolentia vobis ſatis placere. Nam etſi de me polliceri non poſſim quod plerique veſtri Praeſules dignitate, excellentia, religione, & ſanctimonia longe me majores praeſliterunt, in primis autem reverendiſſimus Dominus meus Dominus Cardinalis de Fuxo apoſtolicae ſedis Legatus, conabor tamen pro virili mea parte ſic efficere ut Eccleſiae meae vobiſque non inutilis videri poſſim. Neque vero ut novus tyro ad hanc accedo dignitatem. Vos igitur ut eximios probatoſque viros, mihi autem cariſſimos fratres, oratos velim ut grato animo hilarique vultu hanc noſtram ſuſcipiatis translationem, meamque invetis infirmitatem, ſi quando humanae naturae imbecillitate non ea omnia praeſtare potero quae vellem ad felix Eccleſiae veſtrae ſponſaeque meae regimen veſtrorumque omnium amplitudinem & conſervationem. Confidens tamen immortalem Deum, cui ſupplex humiliſque eſſe conabor, ſua bonitate ac immenſa pietate ea vobis mihique large praebiturum quae ſuae divinitati grata fuerint, ut Eccleſiae obſequiis inſiſtentes, & nos mutua caritate confoventes, ſibi in odorem ſuavitatis ac omnibus bene ſentientibus mortalibus placere poſſimus, quo ad beatas ſedes bene agentibus promiſſas ſpes noſtra diffundatur. Valete mei amantiſſimi fratres, meque ſumma cum benivolentia ſuſcipite, ut omnibus in rebus vobis libero animo rem gratam efficere poſſim, expectantes me ad paucos menſes, intra quos apud vos eſſe conſtitui, ſemper paratus ad omnia veſtrorum omnium obſequia. Romae die XXVI. Martii 1463.
Philippus Archiepiſcopus Arelatenſis frater veſter.

Ad illuſtriſſimum & excellentiſſimum Dominum Machomet Bei Magnum Admiratum & Sultanum Turchorum Roberti Valturrii Ariminenſis pro illuſtri & magnifico Principe & Domino Sigiſmundo Pandulfo Malateſta, cum librorum rei hujuſce militaris ac Matthæi Paſti Veronenſis tranſmiſſione, epiſtola.

CUpienti mihi, Principum univerſi orbis decus admirabile, ad te aliquid ſcribere, idque cognita & perſpecta mihi ex multorum nec obſcuris nec incertis hominum ſermonibus ingens fama plurimae & accumulatiſſimae virtutis tuae facere ſuaderet, cum nihil ſit quod tam delectet tamque ad ſe hominum mentes alliciat, nihil ſane occurrebat quod quidem ad te ſcribendum putarem. Nam ſi ut ad amicum & familiarem, verebar ne parum prudentis videretur, cum nullus mihi ſuperiore tempore uſus tecum ac neceſſitudo interceſſiſſet. Sin ad extraneum aut alienum aut ignotum longoque a me terrarum tractu disjunctum, loquacis & inepti, qui neque ullum quidem neceſſarium haberem epiſtolae argumentum. Si autem te, ut ſaepe ſolet ad majorem, litteris provocarem, ne me jure contemneres; quippe qui veluti aquilae veſpertilio vel Atlanti Pigmaeus aſſurgens, ex me ipſo nihil afferre poſſem quod amicitia tanti Principis dignum videretur. Sic nec tacendo quieſcere prae amore & deſiderio quo in te flagrabam maximo poteram, neque tibi tam vehementer bello & armis onerato ſupervacaneis litteris meis obſtrepere audebam. Sed hanc quidem . . . . haeſitationem & cunctationem meam nuper tu ſuſtuliſti . . . . tibique non modo ad te ſcribendi facultatem, verum etiam te laudandi & in cœlum efferendi, ſi tempus & epiſtularis brevitas pateretur, materiem uberrimam attuliſti. Nam cum ſuperioribus diebus & nuntiis plurimis & litteris nobilis Veneti Hieronymi Michaelis factus eſſem certior te admodum ſculpturis ac caelaturis ductilibus in memoriam praeteritorum excellentium virorum & illuſtrium ducum ac imperatorum, quorum effigies admirari ſimili modo per-

perſaepe cogor, cum rem mutam . . . . . . loquentem praeſentibus reddant & poſteris, praeclara ſane res mihi viſa eſt tantoque Principe digna ad immortalitatem comparandam; & quamvis cuipiam forſan levior videatur, eam tamen ego magni momenti magnique ponderis tecum ſentiens fore judicem quamquam video Ciceronem . . . . noſtrum harum rerum cura ſcribere ad Atticum ut ſigna perquirat quibus ornet academiam ſuam, ingenui & generoſi quoque animi eſſe puto delectari illis rebus in quibus artificum manus ſpirantis ferme naturae ſimilitudinem quaſi virtutum incitamenta quaedam expreſſerunt, quod Alexandrum magnum Macedonum Regem in . . . . aliter ac tu in hujuſmodi feciſſe percelebre eſt. Hic enim . . . . quas modo diximus cupidiſſimus rerum, non ab omnibus pingi ſe vel fingi voluit. Quinimo edicto vetuit ne quis ſe praeter Apellem pingeret, aut alius Liſippo duceret æra fortis Alexandri vultum ſimilantia. Neque id ab re, ſed conſulte quidem. Nam eodem teſte auctore, nec magis expreſſi vultus per ænea ſigna quam per vatis opus mores animique virorum clarorum apparent. Qua in re cum Matthæum Paſſum Veronenſem plures jam annos contubernalem, & comitem meum, mirificum harum rerum artificem, ad te pingendum effingendumque mitti summopere poſtules, crebro virtutum ſuarum amore ſuccenſus, eum omnibus in rebus ita diligentem ut ſe mihi præſtitit ac præbuit, ſumma ſcilicet fide, ſingulari modeſtia, & impari hac tempeſtate eruditione, meis maxime officiis ac beneficiis ornatum & auctum, a pluribuſque noſtrae hujus Italiae ac Galliae cupitum petitumque Principibus, & ad hunc uſque diem nulli conceſſum, ad te ſolum, ſua etiam ſponte, mittendum curavi. Et quamquam ipſius virtutum praeſtantia hominem hunc abunde tibi commendet, eumdem tamen totum in fidem & benevolentiam tuam trado atque ita commendo ut majori cura, ſtudio, ac ſolicitudine animi commendare non poſſim. Tuum eſt igitur illum tua humanitate ac ſolita benignitate complecti. Vellem nunc, invictiſſime Princeps, & maxime cuperem eam mihi ab immortali Deo facultatem dari ut in hoc primo deſiderio tuo rerumque noſtrarum, in hocque primo Matthaei noſtri hujus adventu, eximium tibi aliquod munus & tua majeſtate dignum exhibere poſſem. Verum cum ejus magnitudo tanta ſit ut non facultatem modo meam, ſed etiam omnem humanam vim facile exceſſ. . . . . . . quod unum mihi eſſe videtur, ſi quod per me tibi ſatisfieri pro dignitate . . . . modo poteſt, idcirco te etiam debito aliquo munere privem . . . . quod unum in me erat, quodque gratiſſimum tibi fore putavi, decrevi te meorum ſtudiorum mearumque voluptatum participem facere, & rerum caſtrenſium, opus diffuſum quidem & eruditum quibus prae ceteris non ſolum noſtrae hujus aetatis, ſed ſuperioris aevi ducibus & imperatoribus ſine contradictione uno omnium ore praecellis & merito praedicaris, tuae majeſtati de . . . . ſtatuo, quod obſecro pro tua divina humanitate gratiſſimis ulnis & . . . . . mente benigne ſuſcipias. Non enim aurum aut gemmas pollicemur, quae nobis nulla ſunt, & tu minime expetis; ſed quod unum poſſumus, unum hoc opus, multorum nobilium ducum dictis factiſque refertum, unum cujus praeter hunc animum & ingentem hancque totam quaecumque eſt facultatem meam ad te, ſi mori me etiam tibi libeat, ornandum illuſtrandumque devotiſſime confero. Vale ad vota, Princeps ſereniſſime; & ſi non indigniſſimum judicas, inter tuos me tibi obſequentiſſimos deditiſſimoſque annumeres.

Hæc epiſtola ſcripta fuit ante annum 1463. Nam ex nota in calce codicis appoſita patet illum eo anno ſcriptum eſſe.

EPISTOLA SIXTI IV.

Ad Karolum Ducem Burgundiæ.

Dilecto filio nobili viro Karolo Burgundiae Duci.

SIxtus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei. Dilecte fili nobilis vir, ſalutem & apoſtolicam benedictionem. An. 1471. Intelleximus ex litteris tuis, quas nuper accepimus, & admiratum te ſatis & animo commotum fuiſſe quod duos Cardinales nobis ſecundum carnem conjunctos, poſthabito dilecto filio Ferrico de Clugnaco Notario noſtro, pro quo tot tuae preces interceſſerant, de novo creaverimus, quod prioratum de Gigny ordinis Cluniacenſis ei qui tunc erat Carpentraſenſis Epiſcopus commendaverimus, & demum quod te inſcio ad iſtas partes noſtrum & apoſtolicae ſedis Legatum deputaverimus. Quid etiam dilectus filius Philibertus Hugoneti Notarius noſter, tuus in Romana curia procurator, nobis tuo nomine retulerit, diligenter audivimus. Moleſte profecto tulimus ſuſcepiſſe te ex hujuſmodi rebus anxietatem aliquam. Neque enim poteſt paterna pietas mœrorem filii ſine moleſtia audire. Et certe nos quoque commoti non parum animo fuiſſemus, niſi ſtatim nobis occurriſſet excellentiam tuam intellecta ratione conſiliorum noſtrorum mutaturam ſtatim mentem in melius, & omnem admirationem, omnem ſuſpicionem ex animo ejecturam. Quod igitur ad duos Cardinales attinet, ſciat celſitudo tua nos non tam benivolentia & conjunctione ſanguinis ad id adductos quam manifeſta neceſſitate. Magna res eſt gubernaculum Romanæ & univerſalis Eccleſiae, & ingens eſt ſarcina quam Romanus ſuſtinet Pontifex, ac niſi ad eam gerendam coadjutores habeat idoneos, omnino intolerabilis. Quamvis autem nos venerabiles fratres noſtros ſanctae Romanae Eccleſiae Cardinales haberemus, cum quibus & partiri onus nobis injunctum poteramus, neceſſe tamen erat habere aliquos domeſticos, qui nobis die noctuque aſſiſterent, negotia praeſertim temporalitatis Eccleſiae continue referrent, & nobis in cor actum continuis occupationibus prompte & diligenter ſervirent. Hac igitur ratione adducti creavimus duos Cardinales, qui licet nobis ſecundum carnem ſint conjuncti, tamen & boni ſunt & graves: quorum alter artium & ſacræ theologiæ profeſſor eſt, alter pontificii juris antiſtes. Ferricum vero non ideo poſthabuimus quod aut meritorum ejus aut interceſſionum tuarum eſſemus obliti. Sed cum neceſſe eſſet cum de novo creare, non poterat hoc fieri niſi ſimul quibuſdam aliis Principibus ac nationibus in re ſimili ſatisfieret. Quod bonis rationibus differendum aliquantiſper fuit, parvo tamen temporis intervallo, quemadmodum apertius propediem a Legato apoſtolicae ſedis intelliges. Quo intellecto, non dubitamus te bono animo futurum & a nobis id expectaturum quod & tua & ejus pro quo ſupplicas merita expoſcunt, & noſtra in te caritas ac benivolentia exigit. De prioratu vero nepoti noſtro ſecundum carnem commendato tantum abfuit ut id tibi moleſtum futurum exiſtimaverimus ut potius rem nos tuae excellentiae gratiſſimam ſperaverimus feciſſe, quod & de rebus tuis fiduciam, quod amoris & benivolentiae ſignum eſt, cepiſſe videremur, & hominem nobis cariſſimum tibi dediſſe in eo loco conſtitutum qui & poſſet & vellet, prout certe volet, omnibus rebus tuis favori atque adjumento eſſe. Tuae itaque celſitudinis erit rem hanc non modo aequo animo ferre, ſed gratiſſimam habere, cum praeſertim non ſit amplius Carpentraſenſis ſed * Laudanenſis Epiſcopus, & nos ita in * Lauſanenſis. ceteris devotioni tuae ſatisfacere conabimur quod te a nobis paterno amore diligi facile intelliges. Quod autem ad Legatum ſpectat, ſi is ad te ſolum ob aliquod particulare negotium decretus eſſet, juſtam fortaſſe admira-

mirationis cauſam haberes. Sed longe diverſa inſtituti noſtri ratio fuit. Videbamus videmuſque, quod vix ſine lacrymis poſſumus ſcribere, labantem tempore noſtro rempublicam Chriſtianam, hoſtem fidei noſtrae potentiſſimum cervicibus noſtris imminentem, Principes vero Chriſtianos, a quibus ſperari aliquod praeſidium potuiſſet, inter ſe ipſos proh dolor diſſidentes & arma inter ſe mutuo convertentes. Cupientes igitur huic rei, quantum fragilitati noſtrae divina bonitas ſuggeret, omni ſtudio viribuſque conſulere, decrevimus Legatos ad omnes Principes nationeſque Chriſtianas, qui inteſtina odia tollere, diſcordias pacare conarentur deinde illorum animos ad defenſionem Chriſtianae fidei in tanto periculo & tam atroci perſecutione excitarent; inter quos ad cariſſimum in Criſto filium Francorum Regem & excellentiam tuam elegimus venerabilem fratrem Cardinalem Nicænum Patriarcham Conſtantinopolitanum, qui, ut praeſtantiam & virtutis ejus ac ſummum fidei fervorem omittamus, jam triginta duobus annis bonae memoriae genitori tuo ſibique ac omni familiae tuae deditiſſimus fuit, negotiis tuis & dominiorum tuorum ſemper favit, te vero ita amat & colit ut non dubitemus excellentiam tuam ſolo ejus nomine audito & deputationem noſtram gratiſſimam habuiſſe & adventum ejus ſummo cum deſiderio expectare. Intellexit igitur celſitudo tua relationem deputatorum Legatorum, ad quod non erat tua vel aliorum Principum intentio requirenda. Nunc, quod ſupereſt, te omni animi affectu, quemadmodum per alias noſtras litteras fecimus, hortamur ut res inter Chriſtianiſſimum Francorum Regem teque & alios Galliarum Principes tua ſingulari prudentia ita dirigas atque componas ut Legatus noſter in ſuo adventu omnia parata inveniat, ſolaque ſigilli impreſſio & auctoritatis apoſtolicae interpoſitio ſuperſit; quo compoſitis provincialibus rebus, tractari ſtatim de negotiis Chriſtianae reipublicae poſſit; in quibus omnibus adſis & conſilio & favore, cum tu & propter praeſentia & propter prudentiam tibi a Domino datam ac rerum experientiam omnia media intelligas quae ad hujuſmodi noſtrum piiſſimum deſiderium conducunt. Magna ſunt monumenta meritorum quae genitor & progenitores tui in ſanctam Dei Eccleſiam & hanc ſacratiſſimam ſedem contulerunt. Non minor in te eſt virtutum praeſtantia, nec minor animus, nec per Dei gratiam minor potentia; devotionem quoque in Eccleſiam Dei & ardorem animi in his quae ad defenſionem Chriſtianae reipublicae pertinent, non minorem immo majorem fore & optamus & ſperamus. Auge ſpem noſtram, fili dilecte, & ad tam neceſſarium opus omnes vires tuae bonitatis effunde. Te vero & dominia tua ac res tuas omnes ſemper haec ſedes omni caritate ac benivolentia complectetur, & quantum cum Deo poterit, honori tuo & ſtatui favebit. Datum Romae apud ſanctum Petrum anno incarnationis dominicae milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo primo, duodecimo Kal. Aprilis, pontificatus noſtri anno primo.

LEONIS ALLATII

EPISTOLA

AD

JOANNEM MORINUM.

Clariſſimo eruditiſſimoque viro Joanni Morino Leo Allatius S. P. D.

Ex L. I. Miſc. Bal. pag. 487.

DIci non poteſt, vir praeſtantiſſime, quanta laetitia afficiar & geſtiam voluptate cum mihi tuae literae perferuntur. Fit quandoque ut magnifice me etiam inter amicos inferam. Illis enim aliquid ſapere mihi videor cum mihi Morinus (qui vir!) melioribus ſuis curis neglectis dignatur aliquid ſcribere, quo ipſe melior ſemper evado, καὶ γηρῶντι διδασκόμενος. Tu plane melius, doctrina & eruditione qua polles, dubiis, ſi a me proponerentur, reſpondiſſes. Ut tamen morem geram, in negotio poenitentiae Graecorum uſum quam breviſſime aperiam. Sacerdotes audita poenitentis confeſſione, dummodo ſerio poeniteat, injuncta poenitentia, licet gravium peccatorum reus ſecundum canones gravioribus poenis ſubjaceat, abſolutionem impartiuntur precibus illis atque orationibus quae in Euchologio ſunt, etſi poſtmodum addant poſt illis hoc quoque: *Vade, habeo te abſolutum.* ὕπαγε, ἔχω σε συγκεχωρημένον. & quamvis in multos annos euchariſtiae communio differatur, cum eo agunt ut reconciliato. Qua abſolutione concesſa, nullam aliam impartiuntur. Poenitentia completa, ſive ſi diuturniora requirit tempora, nondum perfecta, ad communionem admittuntur. Nec quae in Euchologio habetur εὐχὴ ἐπὶ τῶν ἐξ ἐπιτιμίων λυομένων notat poenitentem poſt peractam poenitentiam ad primum vel alium Confeſſarium redire debere, a quo abſolutionem, non amplius a peccatis, ſed a poenis canonis poſtulet, quae illi rurſus conceditur. Preces enim illae dicuntur & recitantur ſuper eccleſiaſticis cenſuris innodatos, ut ab illis abſolvantur. Nec aliud ſibi volunt συγχωροχάρτια quibus primum dimiſſa a Confeſſario peccata vel omiſſa abſolvuntur, quemadmodum in Eccleſia Latina ſemel abſoluta in confeſſione privata, denuo in generali noviter abſolutionis repetita forma videntur abſolvi, ſecundum ea reſpiciunt abſolutionem a cenſuris eccleſiaſticis, & praecipue excommunicationis. Cum enim ſaepenumero qui cenſuris aliquem illigavit, nondum abſolutionem impartitus mortem oppetit, vel aliis diſtractus negotiis; quandoque etiam fide Chriſtiana ejurata alio animum adverterit, nec de reo abſolvendo accurat, Patriarchae, vel qui ea poteſtate pollent, abſolutionem concedunt; & ut gratius vel tutius abſolutis accedat, ſimilibus chartulis συγχωροχαρτίοις muniunt; idque, ſi accuratius verba expendantur, aperte elicitur. Epitimia enim apud hos Graecos poſteriores fere ſemper notant cenſuras eccleſiaſticas, ſed potiſſimum excommunicationem, & verba illa, εὐχὴ εἰς τὸ λῦσαι κανόνα εἰς ἀφορισθέντα, nihil aliud ſignificant quam hoc, εὐχὴ εἰς τὸ λῦσαι ἀφωρισμένον, *Preces ad ſolvendam excommunicationem.* Et licet aliorum quoque delictorum abſolutionis mentionem inducant, intelligunt de abſolutis, vel ſaltim ſtylo curiae Romanae, quo ſummus Pontifex ſpecialem gratiam faciens a quibuſvis excommunicationis aliiſque eccleſiaſticis cenſuris & poenis, ſi quibus quomodolibet innodatus eſt, ad effectum illarum gratiarum duntaxat conſequendum, earundem literarum tenore abſolvit.

Hunc locum refert Morinus in append. lib. de poenit. pag. 139.

Ad aliud de ejuſmodi epitimiis obnoxiis, an ab Eccleſia cum catechumenis, dum catechumenis id juſſum fuerit, egrediantur, ſcias velim, vir optime, hoc Graecorum ſtatu nullos aut unum catechumenum eſſe. Turcas enim, ſi noſtram fidem amplectantur, extorres quoque fieri neceſſe eſt, cum igne flam-

flammaque ſeveriſſime in eos animadvertatur, ſi inſoteſcant. Ex Hebraeis ſi qui acceſſerint, domi ab Epiſcopis inſtruuntur, poſtmodum ſacris aquis abluti, in communionem cum aliis non multos poſt dies admittuntur. Cum olim catechumeni erant, erat etiam locus eorum in Eccleſia; cumque illi exibant, Chriſtiani quoque poenitentes egrediebantur, ſi ex exeuntium ordine erant. Multa de hoc diximus in obſervatione noſtra jam edita de Narthece veteris Eccleſiae. At nunc nullus eſt catechumenorum locus; & qui alias catechumenis & poenitentibus aſſerviebat, nunc a mulieribus occupatur in civitate, in monaſteriis a fratribus nondum ſacris initiatis. Joannes Niſteuta, Simeon Theſſalonicenſis, & quiſquis alius oppoſitum narrat, ſub Chriſtianorum imperio verba faciunt, cum integrum & catechumenis eſſet & poenitentibus ſuam ſtationem in Eccleſia conſervare. Haereticorum qui in Eccleſiam veniunt duos ordines, ut tu bene noſti, Graeci recentiores faciunt. Alter eſt eorum qui licet abluti ſunt, ablutio tamen illa nulla eſt, ſive id eſt defectu formae vel materiae vel alterius ſucceſſerit, alter quorum ablutionem veluti perfectam probant. Primos bene inſtructos & ejurata haereſi ſacris aquis de novo abluunt, nulla praevia confeſſione. Secundos bene confeſſos oleo chriſmatis ungunt, ut ſacris canonibus praecipitur. Et licet nulla in ritualibus libris confeſſionis mentio ſit, attamen ita uſu receptum eſt ut nullum niſi prius confeſſum abſolutumque ad unctionem admittant. Legi apud pleroſque Graecos angelicum monachorum habitum ſui acceptione peccata omnia dimittere: de quo egi in opere de conſenſione utriuſque Eccleſiae. Nullum tamen ad hunc diem inveni ſcribentem, aut dicentem audivi, ſacramento hoc confirmationis vel haereſeos crimen vel praecedentia peccata deleri. Quare non omittitur confeſſio, ſed eam praeeuntem, licet id ſcripto non tradatur, unctio conſequitur. Et ſane in tanta infelicitate temporum mirum non eſt ex uſu nonnulla fieri in ea Eccleſia quae monumentis non traduntur. Uſus enim ipſe plerumque & plana rerum cognitio facit ut ſcriptio negligatur. Neque enim fieri poſſe reputatur ut res adeo trita, & quae communi in uſu atque in hominum more & ſermone verſatur, deperdatur, & qui ſimile munus obit ab uſitata conſuetudine recedat. Plura de his ſcribere non debeo, & praeſertim ad te, quo magiſtro non ego ſolus ſed reliqui etiam omnes in rebus eccleſiaſticis addiſcendis merito uti poſſunt. Vale vir praeſtantiſſime, & *κόσμει τὰν σπάρταν ἂν ἔλαχες*, tanto reipublicae Chriſtianae emolumento Romae III. Kal. Mart. MDCLI.

EPISTOLA WALONIS

ad Vvidonem Epiſcopum.

Ex Lib. IV. Miſc. Bal. pag. 442.

DOmino venerabili Vvidoni gratia Dei Epiſcopo Vvalo peccator, orationem, ſervitium. Quamvis medicus ipſe non ſim, novi tamen duo eſſe officia medicinae, unum quo aegritudo curatur, alterum vero quo ſanitas conſervatur: quae licet ex unius artis fonte oriantur & profluant, aliud tamen eſſe videtur appetere ſanitatem, aliud ipſius ſanitatis inconcuſſam aſſequi firmitatem. Illud primum temporalibus rebus, ultimum autem ſolis aeternis innititur. In altero ergo mortalis infirmitas exercetur, ab altero vero omnis mortalitas abſorbetur. Alterum nobis praebet ſanctae converſationis exemplum, alterum praeſtat interius incrementum. Quia enim inutilia temporalia ab amore nos aeternitatis abruperant, congruum omnino juſtitiaeque conveniens fuit nos per utilia temporalia ad ſtatum priſtinum revocari. Venit igitur medicus ille caeleſtis qui ex divina virtute & infirmitate humana ſalutiferam nobis commiſcuit potionem, cujus hauſtu omnium eam bibentium praecordia ſanarentur. Habet quidem illud poculum divinum in ſe ut omnibus proſit, ſed non opitulatur niſi bibatur. Bibere autem imitari eſt. Quiſquis igitur illud antidotum amando & imitando ad inferiora transfuderit, profecto nullius impetus morbi ſaluti ejus poterit obluctari; quia inde ſuper ſe humana eſt infirmitas roborata, unde ſub ſe divina eſt firmitas infirmata. Quia ergo tu mirabiliter medicinae hujus peritia, uſu, officioque praepolles, volui nuper tuam adire praeſentiam, multa tecum de artis hujus eminentia ejuſque profeſſoribus tractaturus. Et ego quidem non dubito ipſam artem ſemper irreprehenſibilem fore, ſemper inviolabilem, ſemper invictam. At cum ad profeſſores illius mentis aciem oculoſque detorqueo, tanta mihi in eis apparet abſurditas ut indignum putem atque nefarium eorum manibus tanta medicamina bajulari. Denique noſtris modo temporibus eorum pervicaci temeritate, non ſolum in dilacerationem Eccleſiae, ſed etiam in ipſius artis, quod dictu nefas eſt, contemptum & injuriam undique proſilitur. Quis enim parvulorum haec jurgia fraterna conſpiciens, non in ipſa fide titubet & medicinalis militiae certamina reformidet? Quid vero poteſt eſſe miſerius quam cum ipſa medicina, quae a modo nomen accepit, excedendo modum nimiumque ſequendo quo morbi duxerint, manus vertitur in perniciem, & cujus officium erat mortem repellere, fit ipſa materia moriendi? Haec, proh dolor, nunc fieri cernimus, & dolemus. At magnos animos non iſta concutiunt ſcientes oportere ſciſmata & haereſes exoriri, ut partium adverſarum conflictibus perfectorum ſit fides & vita probatior. Sicut enim lumen tenebrarum comparatione fit gratius, ſic nimirum diſcuſſa atque convicta amaritudine haereticae pravitatis fit dulcior inventio veritatis. Veruntamen omni ſtudio & ingenti cura eſt providendum ne in populo Dei, hujuſmodi ſcandala oriantur, aut ſi exorta fuerint, ſumma cum feſtinatione & ſolerti diligentia comprimantur. Omnia ergo cum caritate facienda ſunt, & modeſte defendenda eſt veritas, verbiſque mitibus ſunt monſtra placanda: quia & Orpheus canendo ab inferis reduxit uxorem, & Arion ut marinos fluctus evaderet, fidibus Delphini terga promeruit, noſterque David refugam ſpiritum a Saul cohibuit modulando. Non ideo certe iſta referimus quaſi principibus liceat contra Eccleſiam ſuperbire, cum Iſaias proclamet non eos debere illudere, ne forte eorum vincula conſtringantur, & Hieremias arguat optimates & nobiles fregiſſe jugum & objeciſſe vincula diſciplinae. Noverint igitur principes nullis majorem neceſſitatem impoſitam ſtudendi probis moribus quam his qui praecellunt honoribus; quorum ſcilicet officium eſt terrori eſſe malis, ut corrigant, & bonis exemplo, ne corruant. Unde obſecro ne deſinas ammonere noſtrum egregium Principem ut habeat pacem ad Deum, & omnes turbulentias quibus ejus temporibus conquaſſatur Eccleſia, correctione morum ſtudeat conſopire. Nam ſicut eminentium virorum eſt vitium omne conſpectius, multi de illo multa referunt quibus vel ipſe pollui poſſit auditus. Sed abſit a nobis de tanto viro tam nefaria credere, & cum viliſſimorum ſpirituum captare praeſidia quem in arce regni divina miſericordia collocavit. Et ipſe quidem me nuper equo Seiano & auro Toloſano donaverat; ſed ex cacofeciis vultus ejus facile deprehendi quantum me periculum ſequeretur, ſi ſub illo vel cum illo diutius oberrarem. Nam in quodam colloquio ſubito miris modis expalluit; & neſcio quid barbarum fremens, eo me vultu exterruit quo quondam Marius percuſſorem. Multa tecum familiarius, quae modo dicenda non ſunt, conferre volueram, certiſſime ſciens de pectore tuo quaſi de quodam divino adytu me reſponſa fidei congrua relaturum. At ille veredarius quem praemiſeram apud Sigebergenſe coenobium mihi anhelus occurrit, aſſerens te longe ab Eccleſia tua ultraque Danubium palatinis negotiis occupatum. Ingemui, fateor, & dolui vehementer non me tuis aſpectibus tuiſque complexibus tuiſque alloquiis perfrui potuiſſe. Scribe ergo quid velis me facere, quidve tu agas, reddas me quaeſo tuis litteris certiorem. Vale.

AP-

APPENDIX
MONUMENTORUM DIPLOMATICORUM ET EPISTOLARIUM JOANNIS DOMINICI MANSI C. M. D. L.

EPISTOLÆ PONTIFICUM ROMANORUM.

IN SEQUENTEM GREGORII BULLAM PRÆMONITIO J. D. MANSI.

IN ſine Codicis MS. continentis Synodum Berengarii, qui Lucanæ Eccleſiæ anno 1350. præerat, hanc Gregorii Bullam eadem manu, qua & Synodus, ſcriptam & Gregorio neſcio cui Pontifici attributam reperi. Ex conjectura ad Gregorium X. referendam cenſui; tum quod propior eſſet ætati Synodi habitæ anno 1350. cum pariter quod aliis recentioribus Gregoriis non conveniret: Gregorius enim XI. anno pontificatus ſui primo Anagnia procul aberat, e qua urbe ſignatur bulla iſta anno primo Pontificatus ejus; Gregorius vero XII. ætati Codicis non convenit.

In eodem pariter Codice geminas pariter, quas huic ſubjicio, literas offendi; quas Innocentio VI. ex conjectura, adſcripſi, cum in ipſo literarum contextu mentio Cl. bo. mem. Clem. VI. prædeceſſoris ſui a Pontifice fiat.

GREGORII X. BULLA
Contra appellationes Clericorum de incontinentia damnatorum.

Ex MS. Cod. Bibl. Majoris Eccl. Luc.

An. 1271.

GRegorius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabilibus fratribus univerſis Archiepiſcopis & Epiſcopis, ad quos litteræ iſtæ pervenerint, ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Deſiderantes plurimum ut mundentur vaſa Domini cum per fornicationis contagium honeſtas eccleſiæ nimium inquinetur, pro correctione clericorum maxime ſuper incontinentiæ vitio vobis ſub certa forma nuper direximus ſcripta noſtra. Quia vero jacentium in fornicatione ſunt aliqui qui tamquam jumenta computreſcentes in ſtercore ſuo correctiones nullo modo recipiunt, eligendo perire potius quam parere, quorum quidam ut hoc effugiant interponentes ad Apoſtolicam ſedem appellationis obſtaculum, aliqui autem circa appellationem in forma communi literas obtinent ab eadem, per quas eos a quibus corrriguntur de hujuſmodi vitio indebite inquietant. Nos, ne vel tales correctiones ſuper hoc eludere valeant, vel vos hac occaſione vexari poſſitis, providere volentes; cum ad peccatorum defenſiones trahi non debeat, quod ad innocentum & oppreſſorum præſidium eſt ſtatutum, ne deceat inde defendi crimina, unde conſueverunt gravamina relevari, auctoritate vobis præſentium indulgemus, ut per hujuſmodi literas nequaquam conveniri poſſitis, nec etiam teneamini a correctione ceſſare, niſi ſeries facti contineant, & plenam de ipſo fecerint mentionem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ conceſſionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc aptentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Anagniæ v. Kalendas Septembris Pontificatus noſtri anno I.

INNO-

INNOCENTII (forte) VI. LITERÆ.

Declaratoria ſuper tertio gradu conſanguinitatis.

Ex eodem Lucenſ. cod.

An. 1352.

VEnerabili & &c. Ex parte Joannis N. laici & Catherinæ N. mulieris conjugum veſtræ diœceſis nobis oblata petitio continebat, quod ipſi olim quaſdam literas in certa, & ſolita forma commiſſionis vobis directas a ſede apoſtolica obtinuerunt continentes, ut non obſtante quod quarto gradu conſanguinitatis invicem eſſent conjuncti, poſſent in contracto inter eos matrimonio licite remanere, miſericorditer diſpenſaretis, tamen ipſi timentes hujuſmodi literas ex eo fore ſubreptitias & invalidas, quod unus ipſorum exponentium tertio, alter vero quarto conſanguinitatis gradibus a ſtipite communi diſtabat, & quod alter eorum tertio diſtaret in ipſis literis mentio aliqua facta non fuit, ſupplicari humiliter fecerunt iidem conjuges eis in hac parte per eandem ſedem miſericorditer provideri. Nos igitur attendentes quod fe. re. Clemens P. VI. quaslibet diſpenſationes in caſu ſimili ab eadem ſede obtentas & obtinendas omiſſione mentionis de diſtantia tertii gradus prædicti a ſtipite non factæ in diſpenſationibus ipſis nequaquam obſtante, validas & ſufficientes exiſtere, & robur plenariæ firmitatis habere; auctoritate apoſtolica, & &c. circumſpectioni veſtræ committimus, quatenus juxta hujuſmodi apoſtolicam declarationem præmiſſas commiſſionis literas ſufficientes decernatis, & validas perinde exiſtere, ac ſi in eiſdem de diſtantia tertii gradus prædicti mentio facta foret. Dat. &c. & &c.

CONSTITUTIO CLEMENTIS P. VI.

ſuper tertio & quarto gradibus conſanguinitatis. *

* Vide præmonitionem meam ad ſuperiores Gregorii literas ſuperius pag. 117.

An. 1345.

CLemens Epiſcopus ſervus ſervorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam. Nuper propoſito coram nobis quod licet olim fe: re: Clemens P. VI. prædeceſſor noſter cum dilecto filio nobili viro Joanne comite Veronæ, & dilecta in Chriſto filia nobili muliere Joanna de Bario ejus uxore, quæ ſe quarto conſanguinitatis gradu invicem attingere aſſerebant, ut non obſtante impedimento conſanguinitatis hujuſmodi poſſent ad invicem matrimonialiter copulari auctoritate apoſtolica diſpenſaſſet, ipſique Jo. & Jo. matrimonium vigore diſpenſationis hujuſmodi contraxiſſent, & in eo per triginta circiter annos perſtitiſſent, tamen idem comes timens diſpenſationem hujuſmodi ex eo ſubreptitiam & invalidam fore quod Jo: tertio, & Jo: quarto gradibus a ſtipite communi diſtabant, & quod eſſent in tertio gradu in diſpenſatione prædicta facta mentio aliqua non fuiſſet, dictam Jo: a ſuo conſortio ejecerat conjugali, ac ſuppoſito nobis quod ut cum nonnulli ex doctoribus peritis diſpenſationem ſufficientem, & aliqui ex eiſdem eam invalidam fore tenerent, & contrarias opiniones inducerent, ex quibus caſus hujuſmodi dubius reddebatur, hujuſmodi declarare dubium auctoritate apoſtolica dignaremur. Nos ipſum dubium, & ſcandali viam amputare volentes auctoritate apoſtolica declaramus, prædictam & quaslibet alias diſpenſationes ſimiles obtentas a ſede apoſtolica & in poſterum obtinendas omiſſione expreſſionis de diſtantia tertii gradus a ſtipite prædicti non factæ in illis & quarumvis litium dependentium occaſione hujuſmodi ſuper his nequaquam obſtantium ſufficientes & validas exiſtere, ac robur habere plenariæ firmitatis. Reprobantes quorumcumque opiniones contrarias erroneas, & quoslibet proceſſus in contrarium coram quibuſvis judicibus delegatis vel ordinariis habitas inanes & irritas decernentes. Nulli & &c. Si quis & &c. Datum Avinione ſecundo Kal. Julii Pontificatus noſtri anno III.

JOANNIS XXII. BULLA

Qua praecipit Ferrarienſibus ut recipiant in Epiſcopum Guidonem Aretinum Epiſcopum ex Ariminenſi ſede illuc tranſlatum.

Joannes Epiſcopus Servus ſervorum Dei, Dilectis filiis populo Civitatis & Diœceſis Ferrarienſis, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

Ex Archivo Capitulari Ferrarienſi tranſmiſit ad me R. R. D. Joſeph Scalabrini Ferrarienſis Canonicus.

ROmani Pontificis, quem Paſtor ille cœleſtis & Epiſcopus animarum, poteſtatis ſibi plenitudine tradita, Eccleſiis prætulit univerſis, plena vigiliis ſollicitudo requirit ut circa ſtatum Eccleſiarum omnium, illarum potiſſime, quæ Romanæ Eccleſiæ immediate ſubjectæ viduitatis incommoda deplorare noſcuntur, ſic vigilanter intendat, ſic proſpiciat diligenter, ut per ejus circumſpectionem providam & providentiam circumſpectam, nunc per ſimplicis proviſionis officium, nunc vero per miniſterium tranſlationis accommodæ, prout perſonarum, locorum & temporum qualitas exigit, Eccleſiis ſingulis Paſtor accedat idoneus & rector providus deputetur, ſicque Eccleſiæ ipſæ, ſuperni favoris auxilio ſuffragante, proſperitatis votivæ ſucceſſibus gratulentur. Dudum ſiquidem ex certis rationabilibus cauſis proviſiones omnium & ſingularum Archiepiſcopatuum & Epiſcopatuum Eccleſias in terris ad nos & eandem Eccleſiam Romanam ſpectantibus conſiſtentium tunc vacantium in ante diſpoſitioni noſtræ ac Sedis Apoſtolicæ uſque ad noſtrum & ipſius ſedis beneplacitum duximus reſervandas, decernentes ex tunc irritum & inane quidquid contra reſervationem hujuſmodi per quoſcumque quavis auctoritate ſcienter vel ignoranter contingeret attentari, ac deinde certis rationabilibus cauſis & conſiderationibus moti pariter & inducti reſervationem & decretum ac beneplacitum ſupradicta uſque ad duos annos a Kal. Januarii Pontificatus noſtri anni quartidecimi tunc inſtantibus in antea computandos dumtaxat voluimus perdurare, niſi illa aliis rationibus forſan inducti provideremus, in tempus amplius prorogandą. Interim autem hujuſmodi reſervatione decreto & beneplacito noſtris durantibus Eccleſia Ferrarienſis praefatae Romanae Eccleſiae immediate ſubjecta in terra pertinente ad nos & dictam Romanam Eccleſiam conſiſtente per obitum bonae memoriae Guidonis Epiſcopi Ferrarienſis qui nuper in civitate Bononienſi debitum naturae perſolvit paſtoris ſolatio deſtituta nos vacatione hujuſmodi fide dignis relatibus intellecta ad proviſionem ipſius Eccleſiae celerem & felicem ne prolixae vacationis incommoda pateretur, cum nullus praeter nos illa vice de ipſius Eccleſiae proviſione ſe intromittere poſſet reſervatione decreto ac bene-

beneplacito obſiſtentibus ſupra dictis ſollicite intendentes, poſt deliberationem quam de praeficiendo eidem Eccleſiae perſonam utilem ac fructuoſam habuimus cum noſtris fratribus diligentem demum in venerabilem fratrem noſtrum Guidonem Ferrarienſem tunc Ariminenſem Epiſcopum attendentes ſuarum grandium virtutum merita quibus perſonam ſuam Dominus inſignivit convertimus aciem noſtrae mentis. Intendentes igitur tam ipſi Ferrarienſi Eccleſiae quam greg: Dominico ejuſdem ſtabiliter providere, ac ſperantes quod dictus Epiſcopus, qui Ariminenſi Eccleſiae hactenus laudabiliter praefuit eandem Ferrarienſem Eccleſiam Divina ſibi proſpiciente clementia ſalubriter & utiliter gubernabit ipſum Guidonem a vinculo, quo praefatae Ariminenſi Eccleſiae cui tunc praeerat tenebatur, de dictorum Fratrum conſilio & Apoſtolicae poteſtatis plenitudine abſolventes ipſum Guidonem ad eandem Ferrarienſem Eccleſiam tranſtulimus ipſumque ipſi Ferrarienſi Eccleſiae praefecimus in Epiſcopum & Paſtorem, curam & adminiſtrationem ſibi tam in ſpiritualibus quam temporalibus plenarie committendo, liberamque ſibi tribuendo licentiam ad eandem Eccleſiam tranſeundi firma ſpe fiduciaque conceptis quod praefata Ferrarienſis Eccleſia ſibi grata ſuffragante cœleſti per ſuae providae circumſpectionis induſtriam, & providentiam circumſpectam defendebitur . . . praeſervabitur etiam ab adverſis, ac in eiſdem ſpiritualibus ac temporalibus . . . . . auctore Domino proficiet incrementis. Quo circa univerſitatem veſtram rogamus monemus & hortamur attente per Apoſtolica vobis ſcripta mandantes eundem Epiſcopum tamquam patrem & paſtorem animarum veſtrarum ſuſcipientes devote ac debita honorificentia proſequentes ipſius ſalubribus monitis & mandatis humiliter intendatis; ita quod ipſe in vobis devotionis filios & vos ſubſequenter in eo patrem inveniſſe benevolum gaudeatis.

Datum Avinioni II. Kal. Martii Pontificatus noſtri anno ſextodecimo

R. decameytaco;

A canapis cordula pendet
plumb. obligat.

ȣPA̅ȣPE

JOhA̅N
NES p̂p: XXII.

INNOCENTII PAPÆ VI.

Epiſtola pulchra reprehenſoria ad Regem Petrum Aragonium ſuper eo quod non tractat Reginam honore conjugali.

Ex MS. Cod. Capit. Eccl. Major Lucen. ſed ad latera dilacerato & corrupto.

SIcut in torpore gravior morbus eſt capitis ſic . . . . . . regnantis cujuslibet eſt periculoſius crimen; a capite quidem langor in membra diffunditur. Et a regnante . . . . vitium derivatur. Curet ergo neceſſe eſt quilibet . . . . regnans recte agere. Sitque irreprehenſibiliter vivere . . . . . agmoſum non derivet in ſubditos, nec vitioſum quippiam inferat in ſubjectis, ſed clarus meritis virtutum . . . . tortitia commonitionibus erigat, & erectos etiam confirmet . . . . exemplis quia niſi fuerit regnantis vita laudabilis non poteſt eſſe vita niſi repraehenſibilis ſubditorum dum qui . . . . . ſtudet domini ſui conformare ſe ſtudiis & mores ſuos illius moribus coaptare. Tanto igitur quique Princeps recte vivendo meretur amplius quanto ſibi & aliis proficit ad virtutem, & eo proculdubio gravioris culpae vinculis tenetur obnoxius ſi per abrupta vitiorum graditur, & carnis illecebras impudice ſeptatur, quo pluribus quibus ſalutis cauſa eſſe debuerat ruinae cauſa eſt. Et ſibi ac multitudini quam regendam ſuſceperat aedificat ad gehennam. Haec fili cariſſime . . . . . . tamen hoc tibi antea competens nomen non abſorbuerit . . . . rati abhominatio ſterilis catholici Reges & Principes . . . . us annumerari te cupimus perinde cogitantes & ſalubriter ſatagentes prodeſſe potius quam praeeſſe ſtuduerunt, vias mandatorum domini impollutis greſſibus & mundis cordibus. ſemper incedere, & habere timorem ejus ut illius honore . . . . amorem & ab eo qui juſtis praemia & ſupplicia iniquis ſine perſonarum acceptione diſtribuit, quique ore . . . . . qui faciunt judicium & cuſtodiunt juſtitiam in omni tempore beatos fore teſtatur ſe reges in gentibus . . . . . . in humilitate ſpem cognoſcentes habuerunt cum eodem Propheta . . . . . odio & legem Domini diligentes bonis & juſtis in eorum oport . . . . . . adjutores & virtutes praemiorum intuentes exemplis . . . . . diſciplinae ſarculo expugnantes. ſit nomen regni operibus . . . . . verunt ac praeter aeternae vitae gloriam quam mundo morientes & Chriſto viventes, adepti ſunt fama clari & memor . . . . . habeantur. Quae tu inconſulte praeteriens & levitate qu . . . . . vilis animi non attendens aetatis tuae primordia, qui ſicut . . . . & nuntios tuos ad nos deſtinatos diebus proximis praeter . . . . . lactanter accepimus. Chriſti obſequiis vacare decreveras hiis heu applicas inverecunde negotiis. Hiis proh dolor operationibus deputas impudenter per quae a caritate Chriſti damnabiliter ſeparatus, & ei factus odibilis, niſi te de pulvere foetoris & de luto fecis quibus turpiter inhaeſiſti prudenter excutias & errata qualiter fruge meliorum redimas actionum portionem cum reprobis ſortieris. Ecce jam quaſi orbis ſcelerum tuorum tumoribus perſtrepit. Ecce peccatorum tuorum fama vulgata auribus fere omnium inſonat, quibus abſorbetur, ſalus obtenebratur, claritas obſcuratur, gloria dedignatur, dignitas fit honor inglorius, fama regia ante ſui ortus primordia ſuffocata vulgi labiis laceratur. Siquidem dum tu qui quadam tua pellectus a pellice quam ad amplexus nepharios & illicitam copulam in campum quaſi publicae voluntatis egreſſus, cariſſimae in Chriſto filiae Blanchae Reginae Caſtellae, & Legionis illuſtris uxoris tuae pudico thoro impudicis moribus diuti . . . . Derelicto patenter ad miſerias tradideris quae ad cor rediens, & ſpiritum compunctionis aſſumens, mentemque tuam in illius . . . . . te corroborans, qui te ipſamque Reginam indiſſolubili . . . . . . matrimonii ſcilicet foedere copulavit eandem . . . . & velut inficientem viperea tuorum corporis & animae corro . . . . . latera abhorreres. Et praefatam Reginam quae verecundia . . . . . farcta moribus honeſtate matura converſatione laudabilis . . . . & quae ſicut illuſtris ſanguinis fulgore perrutilat, ſic . . . . . monilibus adhornatur ad thalamum regium revo . . . . . tractares honorificentia digna & affectione debita re . . . . . ſubito quaſi actus in rationis exilium eadem

eadem nondum dimiſſa pellice ſed retenta, dictaque Regina non ſolum admiſſa ſed repudiata turpius, & majori confuſione contenta, quamdam . . . . . iliam ſuperinduxiſti adulteram . . . . . . & ad . . . . . praeſumpti facinoris ac iniquitatis attentare velamen, extortis prius a praefata Regina per vim & metum qui nedum in fragilitate foeminei ſexus, ſed in cujuſque viri conſtantiam tendiſſent quibuſdam recognitionibus & confeſſionibus frivolis ac inſuper quadam tua nugatoria quam tamen licet nullam contrariis ſubſequenter operibus irritalli proteſtatione conficta matrimonium omnino contubernium in gravem oratoris tui contumeliam confuſionis tuae tumulum & opprobrium omnis quos dignitatis Reginae ſplendor illuſtrat. Tum ſuperinducta ipſa de facto contrahere praeſumpſiſti non advertens quod tantam vim habet tantaeque virtutis eſt matrimonii ſacramentum, ut ejus nullus rumpere vincula, nullus nodos valeat explicare. O ſcelus, o nephas. Princeps ad aliorum corrigendos errores conſtitutus a Domino alios facit ſuorum exemplo facinorum delirare, & gladium quem ei ad . . . . . indutam malefactorum laudem non bonorum portare conceſſimus . . . . . . innocentis mulierculae convertit in metum legis & juſtitiae . . . . . es derelinquens. O ſcelus, o nephas. Rex populos quos . . . . . ſuſceperat deviat & rectas juſtitiae vias obliqui . . . . . non in cujuslibet hominis, ſed in alterius proprii ſui corporis partes injuriam . . . . igitur revertere de regione diſſimilitudinis ſalve . . . . & de jugo egriſtiaticae potentis egrediens ad . . . . . libertatis & ſalutis accede aſperge contritionis . . . . . . put. Expurga illud impugnatum ab eo . . . . . ſicutis ſordes compunctionis lacrymis maculas men . . . . . . gens aqua poenitentiae ſalutaris timorem Domini reas . . . . quoniam beatus vir qui metuit Dominum & potens in terra . . . . . erit ipſius, ne ſi quod abſit . . . . . quaſi ſoporatus obdor . . . . . Deus. Zelotes adverſus te ad ultionem excitans zelum ſuum quaſi umbram cum declinat te auferat, & de terra memoriam tuam perdet. Sperantes igitur quod ea quae praemiſimus ſic benigne recipies ſicque filiali tua mente dulceſcent emanantia ex paternae dulcedine caritatis, quae autore Deo fructus afferent expectatos. Magnitudinem tuam monemus, requirimus & hortamur, in Domino illam attente rogantes, tibique tuae ſalutis & honoris intentu expreſſius injungentes quatenus priorem & ſecundam adulteram ipſam animo abicias & repellas ductamque Reginam ad quam tot repletam contumeliis totque obbrobriis ſaturatam etiam humanitatis gratia pia debes compaſſione moveri ad te reverſus admittas honorificentiae quae tantae Principiſſae tantoque Principi matrimonialiter copulatae conveniat proſequaris & hucuſque tepeſcentem ad eam excita zelum tuum, ſicque tu & ipſa invicem uniti ſicut matrimonio ſic etiam caritate maneatis in Deo, & etiam in vobis Deus mane . . . . . cedat vobis longaeve ac felicis vitae ſpatia & prolem . . . . quam culmen regium translationis ad exteros vitat . . . . . periculis ſtabile maneat largiatur. Deni . . . . . . exhortationibus noſtris adiicimus ut ea . . . . . . ardus Epiſcopus. Senetenſis Sedis Apoſtolicae Nuntius lator praeſen . . . . . . em ad te propter hoc & alia noſtra negotia deſtina . . . . . parte noſtra te tulerit credas in dubie illamque ad eſſe . . . . . . ſumationis votivae, ac ſceleris per quam Romanus . . . . . . tuam quae & maternae dilectionis affectu . . . . . hiis anxiatur. Laetifices perducere ne poſtponas . . . . ea curabimus ſuper hiis remedia adhibere . . . . . . is debita conſideratione penſatis videbimus expedi . . . . cum non ſit deferendum homini contra Deum, nec expectare volumus quae ſanguis tuus & aliorum qui labuntur in devium de noſtris manibus requiratur. Datum Avinioni IIII. Kal. Maii Pontificatus noſtri anno ſecundo Nativitatis . . . . . MCCCLIIII. ſeptima Indictione.

INNOCENTII VI.

Epiſtola ad Johannem Archiepiſcopum Piſarum.

Ex MS. Cod. Bibliot. Capitul. Majo. Eccle. Luc.

An. 1358.

NOſti, ſicut veriſimiliter credimus, quod dudum Regno Siciliæ in direptionem ad prædam gentibus exteris peccatis exigentibus conſtituto bonæ memoriæ Anibaldus Epiſcopus Tuſculanus, Sacroſanctæ Romanæ matris Eccleſiæ Cardinalis, in partibus illis Sedis Apoſtolicæ tunc legatus, ductus caritate & amore patriæ, inductus regnantium precibus . . . . . . ejuſdem Eccleſiæ Romanæ cui eſt idem regnum . . . . tas conſideratione ſuaſus, dicti Regni occurrere cupiens poſt rerum & bonorum diſtractionem . . . . venique ſuorum nepotibus propriis non pepercit . . . . . pro dicti Regni deliberatione tradidit, & gentibus . . . . . inde illos abjiceret pro magnis quantitatibus pecuniæ . . . . . . gavit; & demum gentibus ipſis de regno prædicto pe . . . . Epiſcopi expulſis induſtriam, ipſoque Epiſcopo ſicut Domino placuit naturæ debitum perſolvente, beneficium ejus tantum gra . . . . habuit cognitione permo (ſic) neptis ipius veluti pila quæ de manu in manum in ludo reicitur nunc illi nunc iſti ceſſerunt in pignus & quodam quaſi detenti carcere ſubducto eis beneficio libertatis captivitatis anguſtias ſenſere diuturnas; nec ad hæc ii quorum debebant ſubſidio redimi preven . . . . gratiis & beneficiis ampliari pietatis ad eos convertere oculos ingrato mentis oſtendentes judicia ſunt dignat . . . . . . Nos autem his omnibus cum paſſiva conſideratione perpenſis nequeuntes dictorum nepotum ulterius carceres ſuſtinere decrevimus erga eos apoſtolicæ reſerare viſcera pietatis liberationem ipſorum quam ingratitudo negligit noſtris . . . . pium ſtudium & paterna caritas proſequatur. Et ideo Frater a te attente requirimus & hortamur illam attentius deprecantes quantas pro dictorum nepotum liberatione pro minori quo fieri poterit precio impetranda te apud detentores ipſorum apud quos te multa poſſe percepimus pro noſtra & apoſtolicæ ſedis reverentia & humanitatis gratia favorabiliter & incunctanter cum omni ſolertia induſtria & efficacia intercedere. Datum Avinioni IX. Kal. Decembris anno ſe . . . . .

PRI-

PRIVILEGIUM APOSTOLICUM

Pro Fratribus Sancti Johannis Hieroſolymitani contra offenſores & occupatores bonorum cum promulgatione ſententiæ.

Ex MS. Cod. Bibliot. Capit. Luc.

VEnerabilibus fratribus Patriarchis Archiepiſcopis & Epiſcopis ac dilectis filiis dilectis Abbatibus Prioribus Decanis Archidiaconis & aliis Eccleſiarum Prælatis & Rectoribus ubilibet conſtitutis ad quos præſentes advenerint ſalutem.

Graves labores & varia rerum & corporum pericula quæ dilecti filii Fratres Hoſpitalis S. Johannis Hieroſolymitani pro conſervatione & augumento Catholicæ fidei modernis præcipue temporibus quibus perpetuos & acerrimos hoſtes nominis Chriſtiani quos Turcos appellant in multitudine numeroſa ad exterminium chriſtianorum in partibus Greciæ in unum congregavit immanitas indefeſſa vigoroſitate ſubeunt & ſubire promptis animis ſunt parati conſideratione paterna contemplantes merito inducimur ne in tam neceſſario Reipublicæ miniſterio & tam commendabili opere deficiant, eos eorumque bona ubilibet conſiſtentia ad finem quod eis exercitio tam Sancto vacantibus pro neceſſitate ſublevanda ſuppetant adverſus perverſorum conatus modis poſſibilibus protegamus ipſiſque fratribus ut ſua illis integra maneant quantum cum Deo poſſumus favorabiliter aſſiſtamus. Sane petitio dilecti filii Bartholomei Carraſe Prioris Prioratus dicti Hoſpitalis de Urbe & magiſtri hoſpitalis ejuſdem ad præſens vacantis locumtenentis dictorumque fratrum nobis nuper exhibita continebat quod in domibus prædiis villis terris poſſeſſionibus libertatibus juriſdictionibus privilegiis honorantiis & aliis juribus & bonis hoſpitali praedicto donatione Pontificum largitione Regum & Principum & virorum catholicorum donatis libere & conceſſis per diverſas perſonas quamplurimae ei inferuntur injuriae atque damna & nonnumquam licet coram debitis judicibus conquerantur eis non miniſtratur a judice complementum; & ſi pro ſingulis talibus proſequendis querelis cogerentur ad Apoſtolicam Sedem habere recurſum eis importabiliter ſumptuoſum ac difficile redderetur. Quare pro parte dictorum locumtenentis & Fratrum nobis fuit humiliter ſupplicatum ut ſuper hoc eis providere de optimo remedio dignaremur. Nos igitur praemiſſorum conſideratione hujuſmodi ſupplicibus inclinati diſcreptioni veſtrae per apoſtolica ſcripta mandamus quatenus illi ex vobis qui in praemiſſis quocunque, & quotieſcunque pro parte dictorum Fratrum vel aliquorum ex eis fueritis requiſiti perſonas quaſcunque tam Eccleſiaſticas quam ſaeculares cujuſcunque ſtatus praeeminentiae ſeu conditionis exiſtant etiamſi Rex Epiſcopus vel alius Praelatus fuerit excedentes praedictos auctoritate praedicta attentius moneatis ut infra tres dies poſt monitionem hujuſmodi congrue ſatisfaciant injurias & damna paſſis alias ex tunc in eos ſublato appellationis obſtaculo candelis accenſis dilatione & occaſione poſpoſitis excommunicatos publice nuncietis.

BONIFACII IX. LITTERÆ

Pro conceſſione decimæ omnium fructuum Eccleſiaſticorum pro adventu Ruperti Regis ad Romanam curiam pro anno II.

Ex MS. Cod. Biblioth. Canonicor. Major Eccl. Lucen.

VEnerabilibus fratribus Wormatienſi, Anguſtenſi, Herbipolenſi Brixienſi & Verdenſi Epiſcopis ſalutem &c. Cum nuper videlicet Kal. octobris pontificatus noſtri anno XIV. pro cariſſimo in Chriſto filio noſtro Ruperto in Regem Romanorum electo Illuſtri pro ejus adventu ad noſtram praeſentiam ad hoc, ut conſecrationem, unctionem, ac imperiale

An. 1403.

diadema ſecundum canonicas ſanctiones caeſareo more de noſtris manibus, divinitate propitia celerius aſſequi valeat in ſublevationem expenſarum, & onerum, quae pro conſummatione piiſſimorum ipſum regem propterea oportebit de neceſſitate ſubire decimam omnium fructuum uſque in finem ut in proxima præcedentibuſque velut originalibus plenam fidem. Cum ſicut fide digna informatione didicimus hujuſmodi decima unius anni pro relevatione & ſuſpenſione expenſarum circa adventum praefati Regis ad noſtram praeſentiam impoſita exigenda, & perſolvenda, ut ſupra praefertur ad conſummationem celerem & votivam omnium praemiſſorum minime ſuppetere, ſitque de amplioris ſubventionis auxiliis idem rex procul dubio indigere noſcatur, & propterea pro parte dicti Regis nobis fuit humiliter ſupplicatum, ut eidem de amplioris ſubventionis ſubſidiis pro executione tam ardui negotii providere de benignitate apoſtolica dignaremur. Nos qui debito paſtoralis oſtitii pro ſtatu proſpero & tranquillo tam Eccleſiae quam Imperii praefatorum & quorumcunque fidelium intentis deſideriis aſpiramus liberaliter, atque paterne eidem regi circa exequtionem plenariam omnium praemiſſorum ſalubriter providere volentes, praemiſſis & nonnullis aliis juſtis & rationabilibus moti cauſis, ac Domini Regis ſupplicibus inclinati hujuſmodi decimam proxime ſequentis a fine dicti praeſentis anni exiſtendam ac ab aliis & per illos, & in aliis partibus in feſto purificationis praefatae Mariae ſolvendam ſub illis modis conditionibus formis, prout & ſicut vigore aliarum literarum mearum praefatarum nobis & aliis competit de eorundem fratrum noſtrorum S. R. E. Cardinalium conſilio auctoritate praefata inponimus per praeſentes. Vobis nihilominus & cuilibet veſtrum, ac illis quos ad hoc in ſubcollectores clericos duntaxat duxeritis deputandos. Dictam decimam pro dicto ſequenti anno imponendi, exigendi recipiendi, & ſolvendi & alia omnia ſingula faciendi, quae in ſupradictis noſtris literis plenius continentur, & prout pio praeſenti anno competit plenam concedentes tenore praeſentium facultatem. Datum Romae apud S. P. VI. nonas octobris Pontificatus noſtri anno XIV.

ALEXANDRI VI.

Epiſtolæ quædam Regi, & Reginæ Caſtellæ, & Legionis, Aragonum, Siciliæ, & Granatæ.

Ex MS. Cod. Felini Sandei.

CAriſſimi in Chriſto filii noſtri ſalutem &c. Ex literis Majeſtatum veſtrarum nuper ex Cæſaraugusta nobis allatis, incredibili lætitia vidimus reſponſum ſuum, ad ea quæ ſcripſeramus poſt ſtragem Chtiſtianorum in Croatia ſubſequutam de periculo quod Italiæ, & Chriſtianis imminebat: ab immaniſſimis, & potentiſſimis hoſtibus Latinum in primis ſanguinem ſitientibus eaſdem vero non minus pietate, ac religione fideique fervore quam prudentia, & in nos ſanctamque Romanam Eccleſiam obſervantia plenas, cum perlegiſſemus, ſumma cum voluptate, cum venerabilibus fratribus noſtris Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus etiam communicandos duximus. Illis igitur in Conſiſtorio noſtro cum ſumma laude veſtra, & omnium congratulatione recitatis, omnipotenti Deo gratias egimus, qui nos in omni tribulatione conſolatur; quod his calamitoſis temporibus quaſi de ſomno excitatus in tanta Chriſtianorum, ac religionis noſtræ oppreſſione, eos principes nobis conceſſerit, qui periclitantem Chriſtianum populum bonitate ſua vellent, & viribus a Domino conceſſis, & auctoritate ſua a tanta calamitate non ſolum liberare, ſed tot offenſas Dei, & injurias hactenus a Barbaris Chriſtianis illatas vindicare poſſe. Laudantes igitur tam pium ſtudium veſtrum, quæcumque nobis ad hanc rem tam prompte, ac liberaliter majeſtatis veſtræ offerunt, gratiſſima mente ſuſcipimus: eas hortantes ut eadem, qua hactenus cœpiſtis, ſemita in domo Domini ambulantes, in eodem propoſito nobiſcum perſiſtant. Quod vero ſerenitates veſtræ ſcribunt de pace catholicorum Principum inter ſe diſſidentium in primis procuranda, mire nos ex eo lætificavit, quod id quod nobis uno fere tempore etiam vobis divina bonitas ſuggeſſerit; id etiam neceſſarium judicantes, etiam ante literas veſtras diverſos Chriſtianos Principes, & præcipue cariſſimos in Chriſto filios noſtros Romanorum, Ungiariæ, & Poloniae reges illuſtres ipſis hoſtibus finitimos ſollicitavimus per literas, & nuncios noſtros, & quotidie urgere non ceſſamus. Ipſe vero Rex Romanorum ſatis etiam ſua ſponte ad tam piam expeditionem incitatus videtur, ſicut ex incluſo præſentibus exemplo reſponſi noſtri ad majeſtatem ſuam directi veſtræ ſerenitatis inſpicient. Cum autem intelligeremus magnos apparatus fieri a cariſſimo in Chriſto filio noſtro Carolo Francorum Rege Chriſtianiſſimo ad aggrediendum Regnum Neapolitanum quod ad ſe pertinere prætendit, clariſſime conſpicientes bellum iſtud Neapolitanum perículoſiori tempore quam præſenti non poſſe tentari, neque ad Italiam opprimendam ſi gallico, & inteſtino bello fuerit involuta, majorem, & certiorem occaſionem fidei hoſtibus præſtari poſſet; Ex injuncto nobis paſtorali offitio preafatum Francorum Regem per breve noſtrum fuimus hortati, & attente requiſivimus bellum hoc in aliud tempus minus periculoſum differat, & tantam non praebeat Chriſti inimicis commoditatem chriſtianos opprimendi, quemadmodum etiam ex inſerto praeſentibus deſuper brevis noſtri exemplo Majeſtates veſtrae plenius intelligent. Idem V. Celſitudini mittendum duximus, ut in hac etiam re operam ac favorem veſtrum requiramus. Veſtras itaque Majeſtates ſummo ſtudio hortamur, atque rogamus, occurrente oportunitate praefato Francorum Regi, apud quem & ex benevolentia, & concordiae vinculo quo ſecum innexae ſunt, & auctoritate veſtra plurimum pollere non dubitamus: perſuadeant, ut pro Dei ac temporis neceſſitate omiſſo bello Neapolitano inſtitutae expeditioni nobiſcum incumbant. Interim ſi velit, amplectatur viam juſtitiae quam ei offerimus, & ſic ut catholico animo convenit: paterna ac ſalutaria monita noſtra ſuſcipiat: nolit propria commoda, quae ſibi forſan ex alienis affectibus proponuntur communi omnium ſaluti anteferre. Rogamus Majeſtates veſtras, quae nuſquam de fide catholica bene promereri ceſſant, quando eis oportunum, & expediens videbitur, apud eundem regem partes ſuas interponant. Erit in hoc opera veſtra magni apud Deum meriti. Intelleximus quae ſcribunt Majeſtates veſtrae de claſſe, quam inſtruunt, & quam inſtituerant contra infideles Regnis veſtris viciniores, & illam ad has partes ſi expediet miſſuras affirmant. In hoc valde probamus conſilium, & pietatem veſtram; ut ubique fidei hoſtes Serenitates veſtrae aggredi poſſint, & ibi praeſidio Chriſtianae Reipublicae eſſe poſſint, ubi majus a potentioribus hoſtibus periculum chriſtianis immineat. Qua in re dum nullo diſpendio Majeſtates veſtrae parcunt, & propria commoda poſtponunt, omnia opera in caeleſtia praemia referunt. Datum Romae 17. Febr. 1494. an. 2.

L. Podocatharus.

CARISSIMO IN CHRISTO FILIO NOSTRO

CAROLO FRANCORUM REGI CHRISTIANISSIMO

ALEXANDER PAPA VI.

CAriſſime &c. ſi ullo unquam tempore Chriſtianae Reipublicae opportuna fuit mutua Chriſtianorum Principum inter ſe pax & vera concordia, eam hoc potiſſimum tempore neceſſariam fore putamus, cum potentiſſimus, truculentiſſimuſque communis hoſtis Turcorum tyrannus poſt clades ſupra clades ingentes innumeraſque noſtris illatas, nil niſi aviditate Chriſtianorum ſanguinem ſitiens, & Chriſtiani nominis provinciarum vaſtitatem affectans, ut delectis antiquis Chriſtifidelibus colonis, eas ſpurciſſimae tyrannidi ſuae facilius ſubiicere queat. Caeſo nuper ad internecionem in Croatia una cum ducibus non contemnendo in Chriſto filii noſtri Wladislai Hungariae regis illuſtris exercitu regionem illam Illiricam Pannoniae, Dalmatiaeque conterminam, non ſolum defenſoribus, verum etiam habitatoribus deſolatam reddiderit, cum continua cordis noſtri ſollicitudine, ne ipſam ex qua brevis eſt admodum in Italia, & praeſertim in terras noſtras trajectus ſine repugnatione occupet; licet quantum valuerimus, huic imminenti graviſſimoque periculo donec majora ſalubrioraque remedia adhiberentur occurrere ſtudui-

animus prout celſitudinem tuam, cujus etiam opportuna ad hanc calamitatem propulſandam imploravimus auxilia per literas noſtras latius certiorem reddidimus. Sperabamus, Domine fili cariſſime, in tanta diuque exoptata cunctorum ſibi amabilium Principum pace & tranquillitate ipſos velut dormientes hoc quamvis acerbiſſimo vulnere excitari permiſiſſe, ut mutua conſpiratione unitiſque viribus velut ad commune incendium extinguendum ſimul omnes concurrerent. Dumque nos pro miniſterio paſtoralis officii divinitus nobis injuncto, ad hoc eos quacumque ratione non deſinimus adhortari: ecce facientibus, ut arbitramur, peccatis noſtris quidam rumor exoritur, & in dies magis invaleſcens aures quoque noſtras penetravit. Majeſtatem tuam inſtructo maximo exercitu, ingentique claſſe parata ſtatuiſſe primo quod tempore terra marique Regnum Siciliae citra Farum ad directum S. R. E. cui auctore Domino praeſidemus, dominium pertinens aggredi, animo illum ſibi vendicandi. Pupugerunt haec, ſi vera ſunt, animum noſtrum non inficias ibimus, fili cariſſime, & multa amaritudine repleverunt: non quod omnem proſperitatem, omnemque amplitudinem celſitudini tuae quam gerimus in viſceribus charitatis non exoptamus. Sed poſtea clariſſime conſpicimus tantum conatum importuniori tempore quam praeſenti tentari non poſſe: nec majorem ex quocumque incommodo Chriſtianae reipublicae perniciem quam ex tam gravi periculoſoque inteſtino bello formidandam eſſe. Quod ita eſſe, lucidiſſime videbis, ſi conſideraveris, & recentiora commemoremus Mahumetem patrem hujus Baizeti Turcorum tyranni paucis ante annis pacato, florentique eodem Siciliae regno Hydruntem in eo civitatem metropolitica dignitate inſignem, captata ex nimia Ambracii & Aulonis vicinitate occaſione ſaeviſſime crudelitati expugnatam ſubjeciſſe, nullo non facinoroſo atrociſſimoque in ea adjacentique regione edito ſcelere. Quod excidium ſane miſerandum totam Italiam, & inde finitimas provincias pervaſurum nemo prudens dubitavit, niſi excitatus Dominus & miſertus populo ſuo Mahumetem tyrannum ex hac luce ſublatum ad inferna demerſiſſet. Baizetus filius in ſumma Chriſtianorum Principum pace auſus eſt his diebus uſque in Pannoniam & Germaniam populabundus abacta ingenti praeda, omnia caede flammiſque replere. Quid putas eum facturum cum viderit duos reges de regno ſibi vicino invicem decertare. Habet domeſtica majorum exempla, quae ſequatur, non diſcedet ab inſtitutis eorum, qui ex inteſtinis Conſtantinopolitanorum Principum diſſidiis ſibi totius Aſiae Thraciae & Graeciae imperium pepere. Audivit Amuratem avum diſcordantibus noſtris multa proſpere geſſiſſe. Vidit patrem digladiantibus inter ſe Regibus, Miſiam & Boſnam, Peloponeſumque ſubjugaſſe. Non praetermittet ipſe (ut formidandum eſt) etiam non invitatus tantam rei bene gerendae opportunitatem. Quid ſi Ferdinandus rex viribus ſuis diffidens, potentiamque tuam perhorreſcens, caeteris auxiliis deſtitutis, ratus ſibi prius omnia fore tentanda quam regno pellatur pernitioſo (ut ſolent plerumque homines rebus deſperatis) conſilio fretus Turcarum opem ex tam propinqua vicinitate imploraverit. Nonne parta potentiſſimo hoſti (quod ſemper optavit) illo in regno belli ſede de tota Italia brevi temporis intervallo actum eſſe exiſtimare debemus. Sed eſto quod Ferdinandus decreverit velle potius omnia mala pati, quam Turcarum ſuppetias accerſire. Videmus nihilominus ex hoc formidabili bello manifeſtiſſimam totius chriſtianae reipublicae everſionem ſecuturam, concurrentibus enim utriuſque veſtrum validiſſimis exercitibus, ornatiſſimiſque claſſibus, quibus adjuvantibus aliis chriſtianis Principibus non magno ſumptu Turcus haud difficile ſaltem pelli poterat; uter veſtrum vicerit, Chriſtiana reſpublica ſuccumbet, minuentur ejus vires, & communes hoſtes augebuntur. Non ſolent eſſe incruentae victoriae. Propioreſque interdum periculo ſunt victores, quam victi. Conterentur itaque mutuis ſtragibus Chriſtianae vires. Vaſtabitur mutuis caedibus, incendiis atque rapinis, ea maxime pars Italiae, quae magis Turcorum invaſioni expoſita eſt: ea deſolata cultoribus, contritiſque defenſorum viribus, quis ſanae mentis judicabit inhiantem chriſtiani nominis excidio Turcum quieturum, & tantam invadendi illius regni ſibi a noſtris paratam occaſionem praetermiſſurum? Haec ſi acciderint (ut ex tam periculoſiſſimo bello veriſimiliter formidandum eſt) inuretur ingens macula candidiſſimae famae exiſtimationique tuae apud cunctos Chriſtifideles, fili cariſſime, quod dilatandi imperii cupiditate tanto Rempublicam Chriſtianam exterminio ſubjeceris, quae nec ulla temporum oblivione deleri, nec ulla vel maxima victoria, aut opulentiſſimo aliquo regno parto poterit compenſari. Nos qui in eminentiori univerſalis Eccleſiae ſpecula quantumvis immeriti, a Domino poſiti inceſſanter clamare jubemur, & quaſi tuba vocem exaltare, omnia circumquaque proſpicientes, pro paſtorali offitio noſtro haec celſitudini tuae adnunciare, illam admonere, exhortari, & per viſcera Domini noſtri Jeſu Chriſti obſecrare compellimur, ut ab hoc inteſtino periculoſoque bello hac tempeſtate velit abſtinere. Et in chriſtianæ pacis amoenitate laetari, ac cum beatis Evangelizantium pacem pedibus ambulare.

Dices fortaſſe, Regnum illud mihi de jure competit: jus meum negligere non debeo: quod meum eſt mihi ſtatui vendicare. Audi, fili cariſſime, quid definierunt Sapientes; duo ſcilicet eſſe genera contendendi & decertandi: unum per juridicam diſceptationem; alterum per vim. Cumque illud proprium ſit hominis, hoc belluarum; ad poſterius non eſſe confugiendum, ſi licet uti ſuperiore: juridica quidem diſceptatione celſitudini tuæ licet uti. Hujus controverſiæ agnitio ad nos, velut ad ſupremum ejuſdem regni dominum ſpectat. Obtulimus ſemper oratoribus tuis, qui hac de re nobiſcum verba fecerunt, viam juſtitiæ: eamdem nunc majeſtati tuæ offerimus, paratique ſumus hanc cauſam judicibus omni exceptione majoribus, neutrique parte ſuſpectis delegare. Non debes igitur credere priuſquam fuerit diſceptatum, & de jure declaratum Regnum illud ad te pertinere, reique judicatæ executionem aliis juris remediis conſequi nequiveris, ante invocationem brachii ſæcularis, a nobis vel delegatis noſtris tuæ celſitudini conceſſam, ad vim & arma confugere, hoc præſertim tempore, quo ut monſtravimus ſine extrema religionis noſtræ pernicie, inter Chriſtianos Principes & præſertim inter Serenitatem tuam & Ferdinandum regem bello decertari non poteſt. Omittenda ſunt igitur arma, vel ſaltem in aliud tempus reipublicæ minus periculoſum differenda, & interea de jure inter vos poterit diſceptari. Nam ſi Paulus apoſtolus vas electionis nititur ſuadere Corinthiis, ut injuriam & fraudem æquo animo ferant, potiuſquam repetentes fratribus ſcandalo ſint: quanto magis majeſtas tua hanc violentam Regni repetitionem differre debet, quæ hac tempeſtate Chriſtianæ reipublicæ, nedum ſcandalo, ſed everſioni proculdubio ſit futura. Conſueverunt, fili cariſſime, majores tui Francorum reges Chriſtianiſſimi omnes cogitationes ſuas, omnes vires, omnes conatus Sanctae Matris Eccleſiae nobis a Salvatore noſtro defenſioni, exaltationique propenſis ſtudiis impendere. Solitique ſunt Romanorum Pontificum praedeceſſorum noſtrorum monita ſumma obſervantia & audire & exequi, peculiareque illis ſemper fuit ab hac Sancta Sede non diſſentire: hos tu imitare, horum veſtigia ſequere, & nobis tibi ſalutaria & honorifica pontificio ſpiritu conſulentibus obtempera, ut immortalem progenitorum gloriam valeas ſuperare. Haec ſi te (quod non credimus) minime movent, moveant ſaltem pium & religioſum animum tuum infinita & horrenda ex hoc bello ſecutura mala, quorum tu auctor, qui id bellum indixeris, ubique praedicaberis, caedes, incendia, ruinae, ſtupra, rapinæ,

Deſunt aliqua

nae, fames, vaſtitates, divinae majeſtatis offenſae, omnia abominandis ſceleribus, omnia miſerandis calamitatibus refertiſſima. Adde, quod dubius eſt Martis eventus: eſt illo in Regno Ferdinandus poſſeſſor antiquus, rei militaris peritiſſimus, exercitibus, claſſibus, theſauris, annona abundantiſſimus, habet filios, nepoteſque rei bellicae terra marique expertiſſimos. Ipſi rem propriam agent, ipſi ducibus aderunt, ipſi militibus imperabunt. Tu vero ſine magno incommodo in Italiam tranſire nequibis, rem per duces agere cogeris, quorum, abſentibus Regibus, concordia ſolet eſſe rariſſima. His accedit quod ſi Gallo & Italo milite ſimul uti volueris, quam ſint inter ſe bene conventuri praeteritorum exempla te facile poſſunt commonefacere. Mos eſt praeterea illius Regni incolis Regis ſui faciem videre velle; volunt Regem habere non duces. Putant ſecum non recte agi, niſi a Rege regantur. Volve inſuper animo, crebras mutationes Italicas, & conſidera hos potentatus nolle ex ſe ipſis aliquem ſupra ceteros ita extolli, ut non aequalem, ſed ſuperiorem ſint habituri. Quod ſi quando praeter opinionem evenerit, ſtatim variatis foederibus, rem ponunt in aequilibrio. Cogita, quod ſi qui forte ex eis nunc tibi applauſerint, poterunt medio in curſu rerum gerendarum, ut ſaepe numero apud Italos accidit, mutata velificatione, rem tuam in diſcrimen adducere. Noli tibi perſuadere, quod tam potentiſſimum Dominum, qualis ipſe es, ſupra cervices ſuas imponere velint. Volunt, crede nobis, tuo periculo Ferdinandum humiliare, non extinguere; ſed fac eos conſtantes, firmoſque erga te in fide manſuros. Sunt alia quoque permulta, quae manſuetudinem tuam ab hoc inteſtino bello indicendo, debeant avocare: perſpectum eſt plerumque ex leviſſima cauſa inferiores exercitus minoreſque claſſes longe majores potentioreſque ſuperaſſe. Non ſunt idcirco, excepta fidei religioniſque cauſa, his fortuitis praeliorum ludibriis tanta imperia ſubiicienda. Verendum eſt etiam, ne finitimi aemuli tui, qui te nunc undique pacatum conſpicientes quieſcunt, cum te viderint tanto externo bello implicatum, ſive ſponte ſua ducti, ſpem rei bene gerendae ſive ab hoſte, vel rationibus, vel jure foederis, aut pecunia ſollicitati, vel aliquo tuo finiſtro eventu, ut in praeliis contingere ſolet, quod Deus nolit, animati rurſus ſe novo bello laeceſſant. Plura quoque alia ad ſuadendum Celſitudini tuae pacem, bellumque diſſuadendum commemorare poſſemus, quae conſulto praetermittimus, rati ea quae diximus abunde ſufficere. Quae pro Pontificio onere, quod nobis incumbit, pro paterna dilectione, qua manſuetudinem tuam unice complectimur, non putavimus cum Chriſtianae reipublicae tum tua cauſa fore reticenda. Tu igitur, cariſſime fili, quem hujus Sanctae Sedis defenſorem ſemper putavimus. Audi diſciplinam patris tui, & noli abiicere eam: Amplectere pacem, & avertere a bello, ut ſolium regni tui ſtabile a dextris & a ſiniſtris in pace conquieſcat, & tu pacifici teſtamenti, quod Redemptor noſter filiis adoptionis diſpoſuit, cohaeres ſempiterna inveniaris in gloria.

L. Coneodier.

CARISSIMO IN CHRISTO FILIO NOSTRO

LVDOVICO FRANCORVM REGI CHRISTIANISSIMO

ALEXANDER PAPA VI.

CAriſſime in Chiſto Fili noſter, ſalutem &c. Per alias noſtras literas nuper ſignificavimus Tuae Majeſtati de ſumma pecuniae pro expeditione in Turcos proximo vere ſumenda per S. R. E. Cardinales. Eaque hortati fuimus, ut Cardinales in Galliis exiſtentes cum noſtro, tum ſuo nomine ad hanc ſolutionem, ut par erat, impelleret. Quod non dubitamus, Celſitudinem Tuam pro ſua in nos, & hanc Sanctam Sedem devotione, proque rei, & Chriſtianae Fidei zelo facturam omnino. Verumtamen quoniam Decima beneficiorum dilecti filii noſtri Aſcanii ipſius R. E. Vicecancellarii, nec ab eo perſolvi poteſt, nec ab alio quoquam exigi, cum juſſu Tuae Celſitudinis omnes fructus ſint ſequeſtrati, nec aequum eſſet ex illis Decimam hic non perſolvi. Oramus, rogamuſque Tuam Majeſtatem, jubeat dictam Decimam Romae Cardinalibus ad eas exigendas, exponendaſque deputatis perſolvi. Nos enim Decimam pro officio Cancellariae contingentem eiſdem deputatis tribuendam curabimus. Rem hanc commendamus Tuae Majeſtati, quantum poſſumus, ut haec ſancta expeditio fieri poſſit commodius, Regique Hungariae pro noſtris, & ipſius Sacri Collegii viribus celerius opitulari, claſſiſque validius in tempore inſtrui: cumque caeteri Cardinales gravibus onerati expenſis tam prompte contribuant, ex fructibus etiam Vicecancellarii publica haec collectio adjuvanda eſt. Datum Romae die XIII. Februarii MDI. Anno Nono.

VENERABILI FRATRI NOSTRO

JULIANO EPISCOPO OSTIENSI CARDINALI S. PETRI AD VINCULA

ALEXANDER PAPA VI.

VEnerabilis frater noſter ſalutem &c. Cum in dies magis, ac magis Turcorum rabies invaleſcat, magnique in praeſentem annum bellici apparatus nuncientur; timentes, ne id accidat, quod praeterito anno ſumus experti, ut inter oſcitantes, dormienteſque opprimamur, egimus ea omnia, quae ad hanc rem putavimus expedire, quemadmodum ſcimus tuam Fraternitatem non ignorare. Verum cum tanta res in motu ſit, cui vix ulla poſſit diligentia ſatisfieri, pro rei neceſſitate, proque noſtra hujus Sanctae Sedis dignitate, de Venerabilium Fratrum noſtrorum &c. S. R. E. Cardinalium conſilio Claſſem ipſius Eccleſiae nomine cum Cardinali Legato mittere decrevimus, ſi forte contingat, non venientibus Cariſſimis in Chriſto Filiis noſtris Francorum, & Hiſpaniarum Regibus Illuſtribus, vel eorum altero nos non poſſe, ut ſtatuimus, proficiſci, ſimul & Cariſſimo in Chriſto Filio noſtro Vladiſlao Hungariae, & Bohemiae Regi Illuſtri, ut ultro Turcis terreſtre bellum inferat, opitulari. Cumque

ad

ad hanc rem magnis ſumptibus opus ſit, viſum eſt nobis, & eiſdem fratribus noſtris, ultra eam ſummam, quam nos conferemus, omnibus Cardinalibus praeſentibus, abſentibuſque decimam tam officiorum, quam bonorum imponendam hic Romae perſolvendam. Ad eamque rem tres ex dicto ordine primi Cardinales deputati ſunt, qui dictas pecunias Sacri Collegii nomine exigant, recipiant, & in dictam expeditionem exponant: Et quoniam ipſi præſentes Cardinales noſtris, & Apoſtolicae Sedis obſequiis cum magnis expenſis, & gravibus laboribus in curia noſtra continuo inſiſtentes ultro & promptiſſime pollicentur in tam ſanctum opus conferre; non dubitamus, quin abſentes etiam idem ſint facturi: & ultra dictam Decimam etiam aliquam ex bonis a Deo eis collatis, ſummam in tanta neceſſitate, & preſſura Chriſtianitatis contributuri; Tuaque in primis Fraternitas, quam non ſolum in tam neceſſariis rebus, ſed etiam in non tam vigentibus ſcimus eſſe liberaliſſimam. Quamobrem eamdem hortamur in Domino, & requirimus, ut acceptis ſtatim litteris noſtris portionem ſibi debitam in manibus eorumdem Cardinalium deputatorum hic Romae jubeat exſolvi. Simul & decimam Abbatiae Clarevallis, cujus poſſeſſionem Tua obtinet Fraternitas, ne ulla in Republica utilitas defraudetur. Nos enim Cancellariae decimam reddendam curabimus, cariſſimumque in Chriſto Filium noſtrum Ludovicum Gallorum Regem Chriſtianiſſimum, ut etiam de caeteris Vicecancellarii beneficiis decimam dari jubeat per noſtras litteras vehementer ſumus hortati, facturumque omnino arbitramur. Supereſt, ut tua Fraternitas optimum ſuum in hanc ſanctam Sedem animum, ut in aliis rebus, ſic in hac parte ſuper caeteras omnes neceſſaria oſtendat. Datum Romae &c. die xii. Februarii MDI. Anno nono.

Dilecto Filio noſtro Philippo S. Petri, & Marcellini Presbytero Cardinali Cenomanenſi.

Dilecte Fili noſter ſalutem &c. Non dubitamus, nobis etiam nihil ſcribentibus, famam ad vos pertuliſſe, quo in articulo res Chriſtiana verſetur, a quibus quantiſque periculis ab immaniſſimo Turcorum Domino nunc urgeatur, quae adeo innoteſcunt, ut nullum opus ſit eorum commemoratione, vel repetitione. Praeſertim cum tua circumſpectio non ignoret, quali ſtudio, ac diligentia Regem Chriſtianiſſimum, & alios Catholicos Principes litteris, nunciis, precibuſque hortati fuerimus, & requiſiverimus ad ipſam rem Chriſtianam tutandam, conatibuſque ejuſdem crudeliſſimi, & potentiſſimi hoſtis obſiſtendum. Cumque id peccatis facientibus parum ſucceſſiſſet, = demum Cardinalibus Legatis ad eoſdem Principes propterea deſignatis, ea nos omnia conſilia, & adjumenta praeſtitiſſe, quae & belli ratio, & temporis conditio exigere videbantur. Cum vero de hujuſmodi Chriſtianorum periculis, quae ſupra modum nos anxios tenent, ageremus in Conſiſtorio noſtro ſecreto cum Venerabilibus Filiis noſtris S. R. E. Cardinalibus, & ex variis locis ipſius hoſtis ingentes, formidabileſque apparatus, terra marique nuntiarentur, in tanta Chriſtianorum preſſura quae celeri, & praeſentaneo remedio indiget, ultra eam pecuniarum quantitatem, quam nos ſuper vires noſtras, & facultates Eccleſiae expoſituri ſumus etiam de ipſorum fratrum conſilio, & unanimi conſenſu per omnes Cardinales tam praeſentes, quam abſentes decimam omnium bonorum, & officiorum ſuorum impoſuimus, quam ipſi non modo promptiſſimo, & liberali animo unanimiter perſolvendam, ſed ultro etiam majorem longe ſummam decimam excedentem ſuſceperunt, quod nihil eſſe putarent indignius, quam in hac tanta Chriſtianitatis neceſſitate, atque diſcrimine, ſe ſolos Cardinales immunes eſſe, qui & propter dignitatem, quam ſuſtinent, & quia Divina largitas amplioribus honoribus, beneficiiſque eos honeſtavit, primi eſſe debent, & volunt ad hujuſmodi ſolutionem, ut cariſſimo in Chriſto filio noſtro Vladiſlao, Hungariae ac Bohemiae Regi Illuſtriſſimo bellum Turcis potenter terreſtri, & valido exercitu illaturo xlm. aureorum perſolvantur, claſſiſque S. R. E. nomine inſtructa cum Cardinale Legato praeficiendo, primo ſtatim vere mittatur: ſi nos contigeret, non veniente praefato Chriſtianiſſimo, & Hiſpaniarum Rege Illuſtriſſimo, ſicut ſperamus, & optamus, cum ea perſonaliter non proficiſci. Ad eam ſero rem cum Sacro Collegio tres ex ipſis Cardinalibus ex omni ordine primos deputavimus, qui omnem pecuniam per ipſos Cardinales omnes etiam abſentes, ſicut decretum eſt, hic in Urbe perſolvendam recipiant, & in ſolo hoc negotio exponant, quanto citius poſſunt, ne, cum ver inſtet, inter oſcitantes ab expedito hoſte de improviſo opprimamur. Quod cum ipſi, qui apud nos ſunt, magnoſque labores continue pro Eccleſia ſuſtinent, majoribuſque impenſis pro dignitate in Curia ſervanda gravantur, parati tamen ſint praeſertim ad contribuendum largiter in tam Sanctum, & neceſſarium opus; circumſpectionem tuam tum ob has cauſas, tum quod ejus in hanc ſedem pietas, & devotio nobis eſt cognita, non dubitamus, & in praedicta decima, & in majori ſumma ex bonis ei a Deo collatis alacriori animo, manuque promptiore ſubventuram; ſi enim pileum iſtud rubeum tuae dignitatis inſigne nihil ſibi vult aliud, niſi vitam, ſanguinemque pro S. Eccleſia, & Fide Catholica paratum effundere, idque facere es promptiſſimus; quis dubitet libentiſſime particulam tuarum facultatum pro eadem Eccleſia, & Fide in tanto diſcrimine te non contributurum? Tuam ergo circumſpectionem, quanto poſſumus ſtudio, hortamur, ut ſimul ac hae noſtrae ad illam perlatae fuerint, portionem ſibi contingentem, & ultra illam, quod dare voluerit, in manibus ipſorum Cardinalium deputatorum hic Romae perſolvendam curet, perſolvique faciat, remota omni exceptione: nec tua circumſpectio expectet ſuper hoc negotio iterum nos apud ſe inſtare, factura nobis rem maxime gratam, quibus nihil aeque cordi eſt, quam haec ſancta expeditio: cui ſi Principes, & in primis Rex Chriſtianiſſimus, ut credimus, & ſperamus, reſponderint, non veremur, quin brevi res Chriſtiana in bonum ſtatum reſtituatur.

URBANI V. BULLA

Privilegia, ordinationes, ſtatuta, innovationes Religioſorum, & aliorum, cum quibuſdam Facultatum & declarationibus.

Extat in MS. Cod. Bibli. Canonic. Major. Ecc. Luc. num. 8. 545.

Urbanus &c. Dilectis Filiis Fratribus de ordine Fratrum Minorum in terris Sarracenorum, Paganorum, Graecorum, Bulgarorum, Cumanorum, Yberorum, Alanorum, Gazarorum, Gothorum, Scitharum, Ruthenorum, Jacobitarum, Nubianorum, Neſtorianorum, Armenorum, Judaeorum, Ethnicorum, aliarumque non credentium Nationum Orientis, & Aquilonis, ſeu quarumcunque aliarum partium conſtitutis, & proficiſcentibus ad eoſdem, ſalutem. Cum hora undecima ſit diei hominibus ut exeant ad opus uſque ad mundi veſperam deputati, & illud Apocalypſis elogium cito cre-

Affertur a Wadingo, ſed mendoſa & non integra.

datur

datur cum Matris Eccleſiae conſolatione complendum, videlicet oportere viros ſpirituales vitae mundiciam, & intelligentiae gratiam cum Johanne ſortitos, populis & gentibus, linguis Regibuſque multis denuo prophetare quia non ſequitur reliquiarum Iſrael per Yſaiam prophetam ſalvatio, niſi juxta Paulum Apoſtolum prius introcat gentium plenitudo. Nos, licet immeriti, ſuper Apoſtolicae Sedis ſpeculam conſtituti fideliter, ac prudenter diſpenſandis Dei miniſteriis, & operibus coadjuvandis intendimus, ſi urgente plenitudine temporum poſt pia priorum ſtudia in vineam Domini Sabaoth novos, & pene noviſſimos qui ſapientiam longum didicere per ocium operarios mittere procuremus. Vos igitur, quos juxta profeſſae religionis officium zelus comedit animarum, & cum quadriga quarta quam variis chariſmatum donis, & fidei fortitudine trahitis ubique diſcurrere ac vexillum Regis gloriae procul levare geſtitis ad gentes, quae Jeſum Chriſtum Dominum non agnoſcunt, & ad ſubtractionis filios, qui ſacroſanctae Romanae Eccleſiae non obediunt deſtinamus, vobis in remiſſionem peccatorum omnium injungentes quatenus ſeminaturi ſuper aquas multas in illo tantum, qui dixit ſe mundum viciſſe confiſi, ad illuminationem caecae multitudinis, & exterminium haereticae falſitatis, ad confirmandum nutantium animos, & fidelium confortandos in luce ſermonis, & rectitudine operis propoſitum vobis iter ſine quorumlibet offenſione curratis. Ut autem miniſterium veſtrum honoretur plenius, & honorabilius impleatur, praeſentium vobis auctoritate concedimus, ut in terris, quae adhuc Sedis Apoſtolicae magiſterio non intendunt proponere verbum Dei, (& conſtitutis ibidem, non obſtante ſi aliqui ſunt excommunicatione ligati in verbis, officio, cibo, & aliis, ſecure communicare, & ipſos, ſeu alios converti ad unitatem Chriſtianae Fidei cupientes, recipere, baptizare, & aggregare filiis Eccleſiae Sanctae poſſitis, ipſiſque taliter aggregatis ii ex vobis qui fuerint in ſacerdotio conſtituti, ubi Epiſcoporum Catholicorum copia non extiterit, Sacramentum Confirmationis conferre, ac nihilominus uti oleo, & Chriſmate antiquis, cum in eiſdem partibus novum oleum ſine magna difficultate haberi non poſſit, libere valeant, Conſtitutionibus ſuper his in contrarium editis non obſtantibus) necnon aggregatos eoſdem inſignire charactere clericali, & ipſos ad accolytatus ordinem promovere; liceat etiam vobis ibidem redeuntibus ad obedientiam Sedis Apoſtolicae, qui ſunt excommunicatione ligati abſolutionis beneficium juxta formam Eccleſiae impertiri, & ſuper eo diſpenſare cum ipſis, qui ſacros receperunt ordines, & divina celebrarunt officia ſic ligati, ac ipſum vobis ſit licitum circa illos de terris eiſdem qui temporibus indebitis, vel infra aetatem legitimam, aut qui omnes, vel qui ſuperiores praetermiſſis inferioribus conferre, ſeu recipere ordines praeſumpſerunt, ſi tamen in hoc ſervata forma talis extiterit, per quam ordines recepiſſent, vobis propterea diſpenſare liceat, ut illi ex nationibus veſtrae Praedicationi commiſſis, qui poſt ſuſceptionem ſacrorum ordinum, vel in gradibus, & caſibus a divina minime lege prohibitis matrimonia contraxerunt, remaneant in eiſdem, (& ii qui ad Catholicæ Eccleſiæ redierunt unitatem ut inter ſuos habitent, eiſque communicent) necnon quod clerici Nationum ipſarum publice ad obedientiam Sedis Apoſtolicae redeuntes gaudeant privilegio Clericali. Sit etiam vobis licitum omnium fidelium in terris praedictis confeſſiones audire, & ipſis injungere pœnitentias ſalutares, & excommunicatos a canone, vel alio modo juxta Eccleſiae formam abſolvere, dummodo injuriam, & damna paſſis ſatisfaciant competenter. Cum irregularibus autem partium earumdem in illis caſibus, in quibus ſolent legati Sedis Apoſtolicae diſpenſare, ac etiam cum Clericis iſtarum partium patientibus defectum natalium, dummodo non ſint de adulterio, vel inceſtu, aut, de Regularibus procreati, ſit vobis diſpenſandi facultas, quam circa illos etiam habeatis, qui ab unitate Eccleſiae Catholicae, ſeu Religione, vel Clericali Ordine diſceſſerunt, ſi humiliter redire voluerint, ac digne ſatisfacere de commiſſis, ita quod ipſi Religioſi ad ſua loca, ſalva diſciplina eidem, reſumantur, & illos ex jam dictis, qui excommunicationis vinculo ſunt adſtricti juxta praemiſſam formam, & pradictae ſatisfactionis modum, abſolvere valeatis, & cum irregularibus ex eiſdem, ſicut, eſt expreſſum ſuperius diſpenſare. Ad haec ſit vobis abſolvendi facultas occiſores Clericorum & Religioſarum perſonarum in praedictis partibus conſtitutos. Fundandi de novo Eccleſias, & reconciliandi illas, quae ſunt caſu aliquo profanatae, & de novo fundatis de rectoribus idoneis providendi, & qui de gentibus, vel ſciſmaticis noviter ſunt converſi dandi licentiam ut uxores ſuas, cum quibus in gradibus a lege divina non prohibitis contraxerunt, valeant retinere. De cauſis matrimonialibus, quas in partibus illis ad audientiam noſtram deferri contigerit, legitime cognoſcendi, ac diſcordantes inter ſe ad invicem quod ad pacem, & concordiam redeant, necnon quod inordinate viventes de ſuis exceſſibus, ſicut juſtum fuerit, ſatisfactionem exhibeant, compellendi per cenſuram Eccleſiaſticam vobis libera ſit poteſtas. Inſuper in locis, in quibus vos hoſpitari contigerit, vel in locis partium earumdem, in quibus reſidentiam facietis Miſſam, & caetera divina officia celebrare, in eiſdem partibus caemeteria benedicere, ac dare indulgentias, & commutare vota facultatem, & licentiam habeatis. Caeterum vobis concedimus quod a Catholicis Patriarchis, Archiepiſcopis & Epiſcopis poſſitis Ordines, & alia Eccleſiaſtica Sacramenta ſuſcipere, ac veſtes ſacerdotales, Altaris pallas, ac corporalia per eos qui ex vobis ſunt Presbyteri cum auctoritate vobis fuerit benedicere. Ubi Catholicorum Epiſcoporum copia non habetur; necnon alia facere quae ad augmentum divini nominis, & ampliationem Catholicae Fidei, ac reprobationem, & irritationem illorum, quae ſacris traditionibus contradicunt, ſicut pro loco, & tempore videritis expedire *. Et ut fructum de veſtris laboribus reportetis, & ſentiatis ex eis aeternae ſalutis vobis commoda uberius proventura de Omnipotentis Dei miſericordia, & beatorum Petri & Pauli, Apoſtolorum ejus, auctoritate confiſi, vobis & cuilibet veſtrum vere pœnitentibus, & confeſſis illam indulgentiam praeſentium auctoritate concedimus, quam proficiſcentibus in terrae Sanctae ſubſidium Sedes Apoſtolica concedere conſuevit: ac nihilominus, ut Chriſtifideles quaſi per praemia ſalubriter invitemus ad merita, omnibus vere pœnitentibus, & confeſſis, qui Eccleſias, & loca Fratrum dicti veſtri Ordinis in Partibus praemiſſis conſtructa, & in poſterum conſtruenda cauſa devotionis, ſeu eleemoſynae faciendae ipſis Fratribus ſingulis diebus viſitaverint, centum dies de injunctis eis pœnitentiis miſericorditer relaxamus. Vobis inſuper auctoritate Apoſtolica concedimus ut in Civitatibus, Caſtris, & Villis, ſeu locis quibuſcumque ad habitandum domos, atque loca quaecunque de novo recipere, ſeu hactenus recepta mutare, aut ea venditionis, permutationis, donationis, aut cujuſvis alienationis titulo in alias inferre, prout utilius id fieri cognoveritis, de noſtra, & dictae ſedis licentia ſpeciali valeatis, non obſtantibus prohibitionibus felicis recordationis Bonifacii Papae VIII. praedeceſſoris noſtri, quibus cavetur, ne aliquis, vel aliqui de Praedicatoribus, & Minoribus ac Religioſis aliis Mendicantibus, quibuſcunque ſuper hoc privilegiis muniti exiſtant, praedicta praeſumant abſque Sedis Apoſtolicae licentia ſpeciali plenam, & expreſſam faciente de prohibitione hujuſmodi mentionem, quod ſi ſecus actum fuerit irritum decernitur, & inane. Volumus autem, & auctoritate Apoſtolica decernimus, ut illa, quae de jure, vel de obſervata conſuetudine ad Epiſcopalem juriſditionem, ſeu dignitatem dumtaxat pertineant, vobis ſeu quibuſcunque aliis Fratribus veſtri, ſeu cujuſcunque alterius Ordinis ad Terras non credentium

tranſ-

Uncis incluſa deſunt in Wadingo.

Uncis incluſa deſunt ibid.

* Hic uſque apud Wadingum, cetera deſunt.

tranſeuntibus, ſeu jam ibidem exiſtentibus auctoritate Apoſtolica jam conceſſa, vel in poſterum concedenda, niſi in illis tantum partibus, in quibus Catholici Epiſcopi non fuerint, nec vos ac alii alterius Ordinis Fratres exercere curetis, decernentes ex nunc irritum, & inane ſi ſecus ſuper his a quoquam ſcienter, vel ignoranter fuerit attentatum. Nulli &c. noſtrarum conceſſionis, licentiae, facultatis, poteſtatis, relaxationis, voluntatis, & conſtitutionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis &c. Datum Romae apud S. Petrum. Nonis Decembris anno octavo.

GREGORII XI. BULLA

PRÆCEDENTIUM CONFIRMATORIA.

Mandatur procedi contra adverſantes Formæ, & facultatibus jam prædictis ſub pœna &c. & declarari in partibus iſtis quod Fratres iſti omnia talia poſſint.

Ex eodem Cod.

GRegorius &c. Venerabilibus Fratribus Archiepiſcopo Gneſnenſi, & Cracovienſi, ac Czeraceuſi ſalutem. Juſtis petentium deſideriis, illis praeſertim, quae defenſionem, & augmentum Catholicae fidei reſpicere dignoſcuntur, libenter annuimus, & ut conſequantur effectum, favorem Apoſtolicum impartimur. Sane dilecti Filii Nicolaus de Creſcia Vicarius Partium Ruſſiae, & alii Fratres Ordinis Fratrum Minorum in eiſdem partibus commorantes nobis ſignificare curarunt, quod licet ipſi, & quilibet eorum in dictis, & nonnullis aliis partibus Schiſmaticorum, & Infidelium baptizandi, & alia Sacramenta Eccleſiaſtica conferendi, ac ligandi & abſolvendi, & nonnulla ſpiritualia faciendi habeant a Sede Apoſtolica plenariam facultatem, cujus vigore nonnullas perſonas utriuſque ſexus partium praedictarum per eos ad Catholicam Fidem, & ad obedientiam Sacroſanctae Romanae Eccleſiae, Matris & Magiſtrae cunctorum Fidelium reductas baptizarunt, eiſque hujuſmodi alia Sacramenta contulerunt, ac ipſas abſolverunt a peccatis eorum, & alia fecerunt ſecundum praedictam eis traditam facultatem. Quidam tamen Johannes Presbyter Wratislavienſis Dioeceſis in Civitate Bamburgenſi dictarum Partium Ruſſiae Sacerdotem Catholicum verbis ſe aſſerens, ſed factis negans, invidiae, ut creditur, ſtimulis concitatus in agro Dominico ſicut inimicus homo, lethalem zizaniam ſeminans, ponendo ſciſmata, & errores inter fideles & Filios Romanae Eccleſiae praelibatae, & eos a dicta fide recedere, & ad infidelitatem, ſeu damnabilem ritum ſchiſmaticorum redire temere, & damnabiliter faciendo, ac obviando ne alii infideles, & ſchiſmatici ad praefatas fidem, & obedientiam convertantur, publice eorum fidelibus necnon infidelibus praedicavit, & praedicare praeſumit, quod idem Vicarius, ac Fratres praedictam baptizandi, & alia ſacramenta Eccleſiaſtica conferendi, necnon ligandi, & abſolvendi facultatem non habeant, & quod baptizati per eos erant rebaptizandi, & eis alia Sacramenta Eccleſiaſtica praedicta conferenda de novo, & abſoluti iterum abſolvendi (cum geſta per eos efficaciam non haberent, propter quae multi ex eiſdem converſi, & abſoluti) ad infidelitatis, & ſchiſmatis vomitum ſunt reverſi, & alii a converſione ſalutifera retrahuntur. Alii vero de ſuo ſtatu, quem credunt dubium, non ſine multa perplexitate vacillant in ipſius Johannis, & multorum aliorum, quos in aeternae mortis praecipitium ſecum trahit, animarum periculum, & manifeſtam damnationem, ac ſcandalum graviſſimum fidelium Partium praedictarum. Quare idem Vicarius, & Fratres nobis humiliter ſupplicarunt, quatenus ſuper his providere de opportuno remedio paterna diligentia dignaremur. Nos igitur de praemiſſis merito perturbati, ac intendentes cum ea Apoſtolicae ſollicitudinis ſtudium adhibere, Fraternitati Veſtrae per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus vos, vel duo, aut unus veſtrum per vos vel alium, ſeu alios in dicta Civitate Lamburgenſi, & alibi, ubi videritis expedire eorum quibuſcunque populis tam fidelibus, quam infidelibus, & ſchiſmaticis ex parte noſtra publicari, & dici ſolemniter faciatis, quod idem Vicarius, & Fratres baptizandi, & alia Sacramenta Eccleſiaſtica conferendi, necnon ligandi, & abſolvendi, & nonnulla alia ſpiritualia exercendi, quae in conceſſis eis a memorata Sede continentur privilegiis, habent plenariam facultatem, dictumque Johannem presbyterum, & alios, ſi qui forte ſimilia attemptarent cujuſcunque præeminentiæ, dignitatis, ordinis, ſtatus, vel conditionis exiſtant, etiamſi Pontificali, vel alia qualicunque praefulgeant dignitate, ut deſiſtant ab hujuſmodi falſis aſſertionibus & quacumque ſeductione per cenſuram Eccleſiaſticam, ac ſuſpenſionem, & interdictum a praedicationis officio, & privatione quorumlibet aliorum ſuorum officiorum, & beneficiorum, necnon carcerationem, & alia opportuna remedia, appellatione poſtpoſita, compeſcendo, invocato ad hoc ſi opus fuerit auxilio brachii ſaecularis. Non obſtantibus tam felicis recordationis Bonifacii Papae VIII. praedeceſſoris noſtri, in quibus cavetur, ne aliquis extra ſuam Civitatem, & Dioeceſim, niſi in certis exceptis caſibus, & in illis ultra unam dietam a fine ſuae Dioeceſis ad judicium evocetur *, ſeu ne judices a Sede deputati praedicta extra Civitatem, & Dioeceſim, in quibus deputati fuerint contra quoſcumque procedere, ſive alii vel aliis vices ſuas committere, aut aliquos ultra unam Dietam a fine Dioeceſis eorumdem trahere praeſumant. Et de duabus dietis in Concilio generali, quam aliis quibuſcumque conſtitutionibus a praedeceſſoribus noſtris Romanis Pontificibus tam de judicibus delegatis, quam perſonis ultra certum numerum ad judicium non vocandis, aut aliis edictis, quae noſtrae poſſint in hac parte juriſdictioni, aut poteſtati ejuſque libero exercitio quomodolibet obviare. Seu ſi aliquibus communiter, vel diviſim a praedicta ſit Sede indultum quod excommunicari, ſuſpendi, aut interdici, ſeu extra vel ultra certa loca ad judicium evocari non poſſint per literas Apoſtolicas non facientes plenam, & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto hujuſmodi, & eorum perſonis, locis, ordinibus, & nominibus propriis mentionem, & qualibet alia indulgentia dictae Sedis generali, vel ſpeciali, cujuſcunque tenoris exiſtat, per quam praeſentibus non expreſſam, vel totaliter non inſertam noſtrae juriſdictionis explicatio in hac parte valeat quomodolibet impedire, & qua cujuſcunque toto tenore habenda ſit in noſtris litteris mentio ſpecialis. Datum Avinioni XVI. Kal. Decembris. Anno Primo.

Uncis incluſa deſunt in Wadingo ad an. 1371.

* Hic deſinit Wadingus.

PLA-

LITERA CLAUSA

Cariſſimo in Chriſto Filio Henrico Regi Angliae Illuſtri ſalutem &c.

CONſtituti in ſuprema militantis Eccleſiae ſtatione, per quam Caeſares imperant, Reges regnant, & Principes principantur, ac noſtrae conſiderationis intuitum, vigilis Paſtoris more benignis affectibus ad Romanum Imperium convertentes, quod per longa temporum tranſacta curricula id quidem anxio corde referimus Monarcha quaſi caruit ſalutari, ne indefenſum maneat in futurum, ac ut militans in terris Eccleſia in ejus opportunitatibus habere valeat ſalutiferum defenſorem, hodie ex certis juſtis rationabilibus cauſis animum noſtrum moventibus in noſtro generali Conſiſtorio de fratrum noſtrorum S. Romanae Eccleſiae Cardinalium conſilio, ac plenitudine auctoritatis Apoſtolicae ad laudem, & gloriam Omnipotentis Dei Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, ac beatae, & glorioſae ſemper Virginis Mariae, & beatorum Apoſtolorum Petri, & Pauli, ac exaltationem, & honorem dictae Romanae Eccleſiae, atque noſtrum orthodoxae Fidei bonumque, ac promotionem dicti Imperii, & proſperum ſtatum mundi, nominationem, & electionem per dilectos Filios Electores Imperii Romani praefati de perſona chariſſimi in Chriſto Filii noſtri Ruperti tunc Comitis Palatini, ac Rheni Duciſque Bavariae in Regem Romanum electi illuſtris factas, & omnia inde ſecuta auctoritate Apoſtolica confirmantes, & approbantes, ac ſupplentes omnes defectus, ſi qui interveniſſent quomodolibet in praemiſſis declaravimus, voluimus, atque decernimus ipſum Rupertum in hujuſmodi Regem electum, & confirmatum ut ſupra praefertur ad culmen Romani Imperii aſſumendum, & tanquam idoneum conſecrandum, inungendum Imperialique per nos diademate ſuis loco & tempore illuſtrandum, prout in aliis noſtris ſuperinde confectis literis plenius continetur. Quocirca Serenitatem tuam rogamus, monemus, & hortamur attente quatenus eidem Ruperto in Regem Romanum electo, & ad Romani culmen Imperii promovendo ſuper iis, quae ad Regem, & Imperatorem ſpectare noſcuntur in omnibus opportune exhibeas eidem aſſiſtentiam auxiliis, atque conſiliis quovis caſu debitam & devotam, ita quod mutua inter ejus illuſtrem celſitudinem, tuamque Serenitatem gratia, gratos ſortiatur effectus, & nos eamdem Serenitatem tuam poſſimus propter hoc in domino non immerito commendare. Datum Romae apud S. Petrum Kal. Octobris. Anno Quartodecimo.

CLEMENTIS VI.

EPISTOLA.

Proviſio ſuper Unctione, Conſecratione, & Coronatione Imperatoris.

An. 1347. CLemens Epiſcopus ſervus ſervorum Dei cariſſimo in Chriſto filio Karolo Regi Romanorum Illuſtri ſalutem &c. Pontifex, cui rex aeternus, & ſummus in perſona Beati Petri Apoſtoli aeterni vice Clavigeri caeleſtis ſimul, & terreni Imperii, & plenitudinem poteſtatis conceſſit ſupra conventos fideles ſuae curae commiſſos, immolans, & intendens circa ea, quae fidelibus ipſis ampliora pacis, & juſtitiae offerre commoda exiſtimat, tanto diligentioribus ſe tenetur impendere ſtudiis, quanto ad hoc injunctae deſuper Apoſtolicae ſervitutis officium ipſum familiariter & purget, & quia regnantium recte ordinata regimina nutrire conſueverunt juſtitiam, & Chriſtiano populo pacem dare Pontificis ejuſdem auctoritas, cui dictum legimus per Prophetam: Ecce conſtitui te ſuper gentes, & ſuper regna, ut evellas, deſtruas, diſperdas, & diſſipes, aedifices, plantes, ad erigenda, & dirigenda hujuſmodi regimina prout ad ſuam ſpectat ſolicitudinem nequaquam debet tepeſcere, ſed potius operoſas apponere, cum expedire conſpicit, manus ſuas. Sane dudum Imperio Romano per obitum clarae memoriae Henrici ultimi Romani Imperatoris vacante duo videlicet quondam Fridericus Auſtriae, & Ludovicus tunc Bavariae duces in Regem Romanum in diſcordia electi ut dicitur extiterunt. Denique Friderico humanis rebus exempto, Ludovicus praedictus propter ipſius exceſſus culpas, & crimina, & alia demerita deteſtanda, qui totum vulgata per orbem per fel. record. Johannem Papam XXII. praedeceſſorem noſtrum de Fratrum ſuorum conſilio extiterit omni jure, ſi quod eidem Ludovico ad Regnum, vel Imperium Romanum ex electione diſcordi praedicta vel alias competere poterat quoquomodo judicio juſto privatus, & ſubſequenter de haereſi, & ſchiſmate ſententialiter condemnatus. Nos autem ad apicem ſummi Apoſtolatus poſtmodum, licet inſufficientibus meritis, aſſumpti, attendentes quod ex iis Regnum, & Imperium praedicta diu vacaverant, & vacabant, & ob hoc Sancta Romana Mater Eccleſia per longa tempora ſuo caruerat, & carebat ſpeciali advocato, & legitimo defenſore in catholicae Fidei, & ejuſdem Romanae, & aliarum Eccleſiarum, & libertatis Eccleſiaſticae, reique publicae grande praejudicium multiplex detrimentum, & multarum periculum animarum; ac hujuſmodi diſcordiis, & periculis, quae tolerare ſalva conſcientia non poteramus, ulterius occurrere paternae ſolicitudinis ſtudiis cupientes, Principes tam Eccleſiaſticos, quam ſaeculares, ad quos jus eligendi Regem Romanum, & Imperatorem poſtmodum promovendum pertinebat, auctoritate Apoſtolica monuimus, eis diſtrictius injungentes, ut pro electione Regis, & Imperatoris, ut praedicitur promovendi, de perſona idonea facienda con-

ve-

venirent invicem, & ad electionem hujuſmodi procedere non different, alioquin Apoſtolica Sedes, a qua jus, & poteſtas hujuſmodi electionis ad principes perveniſſe conſtat, eoſdem ſuper hoc de opportuno remedio provideret. Praefati vero Principes ſalutaribus monitis noſtris hujuſmodi devota ſe promptitudine conformantes, ac certis die, & loco pro electione hujuſmodi celebranda, illi videlicet, qui debuerunt, potuerunt, & voluerunt intereſſe, convenientes in unum, poſt diligentem deliberationem, & tractatum, prout tanti magnitudo negocii requirebat, habitos inter eos, te Marchionem Moraviae, nunc etiam Regem Bohemiae in Regem promovendum, & poſtmodum in Imperatorem Romanum, unanimiter, & concorditer elegerunt. Tuque deliberatione praehabita ſuper hoc ad inſtantiam electorum praedictorum & aliorum multorum electioni hujuſmodi conſenſiſti. Poſt haec autem venerabilis Frater noſter Arneſtus Archiepiſcopus Pragenſis, & dilecti Filii Magiſtri Joannes de Piſtorio Decanus S. Joannis Trajectenſis, & Nicolaus de Luctemburgo Praepoſitus Satmenſis, Pragenſis Decanus, & Geraldus de Magnato Archidiaconus de Baucheſio Conſtantienſis Eccleſiarum Capellani noſtri, necnon nobilis vir Didemarus de Pictavia miles Procuratores, & nuncii Tui ad noſtram praeſentiam ſuper hoc deſtinati, habentes ad infraſcripta omnia plenum, ſufficiens, & ſpeciale mandatum, ſicut per patentes literas tuas tuo ſigillo munitas nobis extitit facta fides coram nobis, & fratribus noſtris Sanctae Romanae Eccleſiae Cardinalibus in ſolemni & publico Conſiſtorio, praeſente tam Praelatorum, & Clericorum aliorum, quam laicorum multitudine copioſa fidelium, conſtituti pro parte tua inter caetera proponere curaverunt electionem ad Regem Romanum de te ad Imperium poſtmodum promovendo ab omnibus Principibus tunc in electionem hujuſmodi vocem habentibus, qui ut praefertur debuerunt, voluerunt, & potuerunt intereſſe, fuiſſe corditer, & unanimiter celebratam. Teque ut praedicitur electioni hujuſmodi filialem reverentiam, quam tu ad nos, & eandem Romanam Eccleſiam Matrem tuam geſſiſti, gerebas, & geres, & proponis gerere in futurum ſinceris affectibus exponentes, ac inter alia ſupplicantes tibi noſtros favores, & gratias exhiberi, necnon inunctionem, & conſecrationem per manus noſtras impendi, teque Imperiali diademate coronari, offerentes ſe paratos, & promptos pro te in animam tuam praeſtare debite nobis, & eidem Eccleſiae fidelitatis, & cujuslibet alterius generis juramentum. Tandem autem praedictis procuratoribus per ſe, & una cum dilectis filiis, nobilibus viris Henrico Comite de Salinis, Gantero de Montilio, Gerardo de Urſlis, & Johanne de Aſpero Monte militibus Treverenſis, ac Valentinenſis, & Virdunenſis Dioeceſis, ac Radulpho dicto Loſh. officiali Trajectenſi Procuratoribus, & nunciis tuis una cum eis per alias literas tuas ſimiliter conſtitutis haec omnia pluraliter petentibus, ac devote offerentibus coram nobis. Nos praemiſſis per eoſdem Procuratores, & nuntios tuos propoſitis diligenter auditis, factaque nobis de hujuſmodi electione concordi, ac unanimi plena fide, eaque, necnon perſona tua in quantum patiebatur abſentia diligenter examinatis, ac de tuis fide, probitate, ac conditionibus omnibus, quae requiruntur in illo, qui eſt electus ad Imperialis culminis apicem ſublimandus, cum pluribus Praelatis, aliiſque magnae auctoritatis viris, qui tuos mores, conditiones, & ſtatum plenius noverant, inquiſitis, ad laudem & gloriam omnipotentis Dei Patris, Filii, & Spiritus Sancti, & Beatae ac glorioſae Virginis Dei Genitricis Mariae, Beatorumque Apoſtolorum Petri & Pauli, & exaltationem & honorem Eccleſiae, & bonum & promotionem Imperii praedicti, & proſperum ſtatum Mundi, de fratrum eorumdem conſilio te in ſpecialem noſtrum & Eccleſiae filium ſuſcipimus. Tibi noſtros favorem & gratiam concedentes. Perſonaque tua, cujus nos & iidem fratres noſtri ſpecialem prius notitiam habebamus idonea reputata, te denominamus, denuntiamus, aſſumimus in Regem, in Romanum promovendum Imperatorem, eamdem tuam approbantes perſonam, & ſufficientem & habilem declarantes ad ſuſcipiendam Imperialis Celſitudinis dignitatem, ac decernentes unctionem, declarationem, conſecrationem & coronationem Imperialis diadematis tibi per litteras opportunas loco & tempore impendendas. Supplentes omnem defectum ſi quis aut ratione formae ſuae tuae aut electorum praedictorum perſonarum qui electioni tuae interfuerint, ſeu ex quavis alia ratione, ſeu cauſa in eadem electione intervenerint quovis modo ex certa ſcientia, & de Apoſtolicae Sedis plenitudine poteſtatis. Praecipientes etiam omnibus fidelibus, & vaſſallis Regni & Imperii praedictorum, ut tibi tamquam Regi & Romano Imperatori promovendo pareant, & obediant efficaciter & intendant. Et nihilominus ibidem a Procuratoribus praedictis, & amicis tuis ad hoc ut praemittitur plenum, ſufficiens, & ſpeciale mandatum habentibus, prout ipſum nobis frequenter obtulerunt, fidelitatis accepimus juramentum. Attende itaque, fili cariſſime, quaeſumus, & intra praecordia tua diligenter revolve dona magnifica, & multiplicia beneficia, quibus te largitor bonorum omnium in ſuis benedictionibus dignatus eſt praevenire. Illaque ſibi devotione humili & operoſis affectibus recognoſcens ad ejus mandata, & beneplacita in omnibus te coapta, & vitare ſtude ſummopere quae ſuae offendunt oculos Majeſtatis. Pone greſſus tuos ſemper in ſemitis mandatorum ejus, & ejus miniſtros condigna proſequi honorificentia non omittas, praefatamque Romanam Eccleſiam Matrem tuam, quae internae caritatis officio, ac affectu de tui ſtatus & honoris augmento ſolicita redditur, filiali venerari reverentia ſemper ſtude. Juſtitiam dilige, veritatem ama, ſectare pacem, aequitatem ſerva, & clementiam, quae amicos, & devotos multiplicat, amplexare; & inde laetentur caeli, exultet terra, & de tuis benignis, ac virtuoſis actibus univerſae rei populus hucuſque vehementer afflictus hilareſcat. Jugo tuæ dominationis ſuperbae mentes hoſtium reprimantur contritæ, & depreſſæ ſubditorum tuorum cum ope tuae miſericordiae releventur. Te virtus gratiae caeleſtis terribilem tuis inimicis faciat, pietas ſubditis benignum oſtendat. Tuiſque felicibus temporibus in pulchritudinem pacis populus Chriſtianus . . . . in fiduciae tabernaculis habitet, & in requie opulenta quieſcat. Tuque & aliis bonis operibus in conſpectu divinae majeſtatis acceptus poſt multorum annorum curricula de terreno, & temporali regno ad Caeleſtis, & aeterni regni gloriam merearis . . . . . Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtrarum conceſſionis, monitionis, denunciationis, declarationis, aſſumptionis, approbationis, conſtitutionis, & ſuppletionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem &c. Datum Avinioni VIII. Idus Novembris, Pontificatus noſtri Anno Quinto.

GREGORII XII. LITERÆ.

INDULGENTIAS ARIMINENSI CATHEDRALI CONCEDIT.

Hæc eſt Copia litterarum Apoſtolicarum Domini Gregorii Papæ Duodecimi de Indulgentia plenæ remiſſionis omnium peccatorum per ipſum conceſſa Eccleſiæ S. Columbæ a primis Veſperis uſque ad ſecundas in Feſto Epiphaniæ ſingulis annis ſuo motu proprio, præcedentibus tamen ſibi, & ejus mentem moventibus nonnullis magni, & mirandi ſtuporis omnibus oriundis, & incolis de Civitate, Comitatu, & Territorio Ariminenſi pœnitentibus, & confeſſis. Exemplata de mandato Reverendi Patris & Domini Domini Hieronymi Epiſcopi Ariminenſis.

GRegorius Epiſcopus Servus Servorum Dei ad perpetuam rei memoriam. Etſi quælibet loca pia prompta veniunt devotione Fidelium veneranda, quanto magis illa, quae fluctuanti Petri naviculae ſincera pietate, & ferventi caritate ſubvenire probavimus, debent veneratione digna coli, & perpetuo decorari. Sane cum eſſemus in Civitate Gajetae, ad quam de Civitate Auſtriae Aquilejenſis diœceſis ſchiſmaticorum perfidia nos impulerat invadendo hoſtiliter, & inhumaniter proſequendo, ne ordinatum per nos canonice in Spiritu Sancto ibi legitime inchoatum ſacrum Generale Concilium pro unione, & pace Univerſalis Eccleſiae ſponſae noſtrae, ad quam puro, & ſincero corde prout ſemper fecimus intendebamus, compleri poſſet, prout non potuit eorum nequitia adverſante, & oporteret prout oportuit propter hujuſmodi perſecutiones, & quandam peſtiferam pactionem cum tunc Rege Ladislao per iniquitatis filium Baldaſſarem Coſſam a ſuis ſacrilego auſu vocatum Johannem XXIII. factam, adeoque eſſent nobis itinera clauſa, & ipſorum perfidorum laqueis tam per terram, quam per mare inſidiae poſitae, & paratae, & omnia circumvenia, quod nec modus diſcedendi tutus, nec locus aderat, ad quem declinare poſſemus, praeterquam Civitas noſtra fidelis, & filialis Ariminenſis ex prompta & inextinguibile devotione dilecti filii nobilis viri Caroli de Malateſtis Domicelli Ariminenſis pro nobis, & eadem Eccleſia in ipſa, & nonnullis aliis Civitatibus, & locis noſtris, Vicarii, & Provinciae noſtrae Romandiolae Rectoris, & unionis hujuſmodi fervidi zelatoris, qui Deo datus, & noſtra juſtitia informatus non pepercit periculis, laboribus, & expenſis, ſpretis oblationibus quibuſcunque & comminationibus impiorum, & ſicut Altiſſimo placuit, qui noluit fidem Petri deficere, pro qua etiam exoravit. Supervenerunt ex inſperato, & contra ſolitum morem illis diebus, videlicet circa finem menſis Octobris duae Naves mercatorum Venetorum, una ab Oriente, alia ab Occidente ibidem mirabiliter concurrentes, ſuper quibus cum timore, & tremore, tanquam undique hoſtibus circumdati, exceptis dilectis filiis Gajetanis, qui erga nos tunc, & ſemper fideliſſime habuerunt, die ultimo dicti menſis nobis ſuperinde receſſu pro peremptorio termino aſſignato a dicto Rege aſcendimus, & ſicut ille voluit, qui nos creavit, inter piratas, & perfidos quaerentes animam noſtram maria ambo incolumes tranſivimus, & ad partes devenimus Seclavaniae, mutatis tamen fuſtis cum altera navium praedictarum illuc nos conducere non valebat. Et tamen in quinque barcunculis nos, & venerabiles Fratres noſtri Sanctae Romanae Eccleſiae Cardinales, qui tunc tres numero nobiſcum erant, mare ipſum tranſivimus per diem naturalem mirifice ipſo duce, qui aquis imperat, atque ventis, in omnium ſtuporem ad portam Ceſenaticam applicantes, quo ſequenti die diſceſſimus ſociati Apoſtolico filio noſtro Carolo, & facta pernoctatione in Bellarie, altera die occurrentibus nobis dilectis filiis Clero & populo Ariminenſi proceſſionaliter, & devote civitatem ipſam noſtram Ariminenſem intravimus in vigilia ſiquidem Nativitatis Dominicae, ut ſicut eo tempore lux ſuae claritatis infulſit, ita ſponſae ſuae, ne malevolorum faucibus abſorberetur indulſit. Ut igitur iſta tam ſtupenda, & cunctorum miranda oculis in timorem Dei cunctis temporibus memorentur, ipſaque noſtra Civitas Ariminenſis in ſua Cathedrali Eccleſia ipſi Romanae Eccleſiae immediate ſubjecta, & ſub vocabulo S. Columbae conſtructa ſingulis annis commemoratione hujuſmodi gratuletur, & congruis honoribus frequenter, eoque libentius Chriſtifideles confluant ad eamdem quo ſe ſenſerint dono caeleſtis gratiae eſſe refertos, de Omnipotentis Dei miſericordia, & beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus auctoritate confiſi omnibus vere poenitentibus, & confeſſis de Civitate, Comitatu, & Territorio Ariminenſi oriundis, vel alias incolis, qui a primis veſperis vigiliae, uſque ad ſecundos veſperos Feſti diei Epiphaniae domini noſtri Jheſu Chriſti, qua quidem die poſt dictum noſtrum adventum ibi miſſam primam celebravimus, ipſam Eccleſiam devote viſitaverint annuatim plenam remiſſionem omnium peccatorum ſuorum concedimus per praeſentes. Nec per hoc intendimus aliis quibuſcunque indulgentiis, & gratiis, quas hic haberi volumus pro ſufficienter expreſſis quovis modo, & quacunque auctoritate indultis eidem Eccleſiae aliqualiter derogari. Nulli ergo omnino homini liceat hanc paginam noſtrae conceſſionis quam intentionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praeſumpſerit indignationem Omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Arimini VIIII. Kal. Aprilis Pontificatus noſtri Anno Nono.

PLACITUM ECCICCONIS

Miſſi Othonis I. Imperatoris habitum Ferrariæ coram Petro Archiepiſcopo Ravennate anno 970.

Ex Archivo Capitul. Major. Eccleſiæ Ferrar. tranſumſit D. Canonicus Joſeph Scalabrini.

An. 970.

IN nomine Patris & Filii & S. Sancti. Anno Deo propitio Pontificatus Domini Joannis Summi Pontificis & univerſalis Papae in Apoſtolica ſacratiſſima Beati Petri Sede quinto, imperante Domino perpetuo Auguſto Octone a Deo coronato pacifico Magno Imperatore anno Regni pietatis ejus, in Italia vero nono, & Domno Otone item a Deo coronato Imperatore ejus filio anno tertio die ſexto menſis . . . . . Indictione tertiadecima Ferrarienſi. Dum reſideret in judicio & in generali placito Domnus Eccico Comes Miſſus & Miſſus Imperialis, ſimulque cum eo Lieucius Epiſcopus S. Cremonenſis Eccleſiae in manſione Pedeplana . . . . quae eſt polita in ipſius burgo Ferrarienſis ſingulorum hominum juſtitias faciendas & altercationes deliberandas reſidentibus & abſtantibus cum eis maxima pars populi multitudo bonae opinionis & laudabilis famae pariter eorum nomina plura notantur; ideſt in primis Domnus Petrus Archiepiſcopus S. Ravennatenſis Eccleſiae, Adelbertus Epiſcopus Bononienſis, Stubernis Epiſcopus Livienſis, Joannes Epiſcopus Cornelienſis, Leo Epiſcopus Ferrarienſis, & cum eis reſidebant Domnus Paulus dictus de Civitate Ravenna, Dudo Saxenas, Dudunus . . . . . Ferrarienſis, & Joannes dictus . . . . . Ferrarienſis Cives, Aldo judex Sacri Palatii, Guarino & filio ſupradicto Guarino, Tarraudus & Arrardus Sigizonis Comitis Romualdus . . . . . Germanis Ducibus Romualdo . . . . dreas amabilis, Deuſdedit de Ponte Aguſti, Petrus Conſul qui vocatus de Gregorius, Antonius qui vocatur Acius, Leo qui vocatur de Andrea, qui vocatur filio Severi, Urſus Daſi Germanis Ducibus . . . . abodo & alio Petrus Tabellicus ſimiliter de Ferraria, Petrus filius Romanus Conſulis qui vocatur Deteudo, Joannes judice de Caput Sandali, & alio Joannes qui vocatur de Ardoino, Joannes qui vocatur Ruſſo . . . . . qui vocatur de Braſida, Petrus de Rainfredus, Martinus qui vocatur Preconario, & me praeſente Dominicus Tabellius . . . . de Civitate Ravennae & aliis & caeteris in noſtrorum illorum hominum praeſentia . . . . . tus eſt ſupradictus Liucius Epiſcopus Cremonenſis Eccleſiae de parte pro Comitato Ferrarienſe adverſus praedictus Domnus Petrus Archiepiſcopus S. Ravennatenſis Eccleſiae dicens ei: Quaero tibi commodo habet & detinet Harimanni habitatoribus in locis, quae vocantur Curolo, & Tammara & de Caput Sandali uſque ic Ferraria ſeu & Arimanni quod habuerunt in caſtro Ficariole vel infra plebe S. Mariae, quae vocatur Trenta venire, cuſtodire debeat, & ipſius ſervitium vel ipſam miniſtrationem quae ad meis anteceſſoribus, qui illum comitatum Ferrarienſe detinuerunt fecerunt & vos mihi aliis . . . . ditis. Ad haec reſpondens ſupradictus Domnus Petrus Archiepiſcopus dicens ad eum . . . de ipſis hominibus, qui vos dicitis ad Curolo & Tamara & omnibus aliis meis Coloniis & reſidentibus habitatoribus in rebus quod eſt juris ſanctae noſtrae Ravennatenſis Eccleſiae habeo contentiones Domni Apoſtolicis quas mihi continent, Domni Martini Sanctiſſimi Papae & Domni Agapiti & Johannis ſeu Leonis, necnon modo poſtea ſupradicto Domno Johannes Sanctiſſimo Apoſtolico & mihi ex inde confirmavit Domno Octono Rex quando in Italia ingreſſus eſt & poſtea illum coronatus fuit, ſimiliter illum alia vice per ſuum praeceptum confirmavit ut nullus meus reſidentes habitatoribus in rebus ſanctae noſtrae Ravennatis Eccleſiae nec liberos nec ſervos ad nullius alius Placitum pertinere debeat neque per nullam miniſtrationem publicam facere nec tibi ſupradicto Liucio Epiſcopus neque ad iſtum tuum comitatum Ferrarienſe neque ad nullam aliam diſtrictionem niſi ad meum Placitum tam illi venire debeat & in meam diſtrictionem ſtare ſecundum meam contentionem & confirmationem quae mihi conceſſa ſunt, & etiam tu infraſcripto Liucio Epiſcopus in eodem Placito fuiſti quando meo Senior Octonem Imperatorem Placitum janit detinere ad Sanctum Georgius, & ego illic per legem vincere viſo fuit & in ipſa noticias quae exinde habere viſo ſum inibi ſcribere viſo fuiſtis. Haec audiente jam ſupradicto Domno Heccico Miſſus & Miſſus Imperialis juſſit ad ſupradictum Domnum Archiepiſcopus ipſas ſuas praeceptorias & ſuas confirmationem quem ex inde dicebant habere coram ſuam praeſentiam oſtendere & relegere feciſſe quia ipſo Domno Miſſo diligenter volebat ipſas ſuas ſponſionem audire; ſtatimque hoc audiente Domnus Petrus Archiepiſcopus juſſit & conſtituit, & ſuum Miſſum nomine Sergius Presbyterum Sanctae Ravennatis Eccleſiae & direxit illum uſque in civitatem Ravennam pro ipſas ſubſcriptionem adducendum. Quae ita factum eſt. In die autem tertio ſeu & ſtante ipſo Domno Imperialis Miſſo de civitate Ferrarienſe venit in vico qui vocatur Caput Sandali reſidente in palacio in manſione de Guilteroi propter definictionem faciendam unde altercationem habebat ſupra dicti Johannis Evangeliſta cum Guarino de Ferraria & cum illo ſeudebat Domnus Paulus dictus de civitate Ravennae & Guarino de Ferraria & Guarino Filio ſuo Romualdus dux, Adelbertus & Sergius germani ſeu Romualdo filio ſupradictus Sergius Dux Petrus ſubdiaconus Sanctae Ravennatis Eccleſiae & filius quondam Johannis Ducis, Paulus de Acto Andreas de Stimabilis, Deus dedit de Ponte Auguſti Petrus Conſul de Gregorius de Ferraria, Leo de Andreas, Dominicus qui vocatur Sirinigo Johannes de Arduino. . . . Et Leo qui vocatur Lincio germani Gualt. . . . Johannes Gudice de ipſo loco qui vocatur Caput Sandali Dominicus qui vocatur Guto ſeu & aliis caeteris quae longum eſt ad ſcribendum & . . . . conſtitutus ſupradicto Domno. . . . Petro Sanctiſſimo Archiepiſcopus & apreſentavit ſuas praeceptoias & confirmationem in eodem Placito qui ſuperius dictum eſt, & ipſo Do. Miſſo relegere juſſit, & volens eum. . . . quae relectae ſunt in eodem Placito per Georgium Presbyter & Notarius S. Ravennatis Eccleſiae & in ipſa praeceptoias & confirmationem Dom. Johannis relegebant quod. . . . . fidentes in rebus Sanctae Ravennatis Eccleſiae ad nullus Placitum publicum ire debeant neque nullam miniſtrationem publica facere niſi ad Pontifex Sanctae Ravennatis Eccleſiae in perpetuum ſtare & permanere . . . . . perlectae fuiſſent ſtatim pro ipſo Dom. Miſſo dixit quia illam contentionem & confirmationem bonae ſunt & in perpetuum debeant permanere & ipſo Dom. Paulus dictus ſimiliter cepit. . . . dare & dicere judicamus nos ipſas praeceptoias quae domni Apoſtolici conſtituerunt & privilegiis Domni Imperatore confirmaverunt in ſupraſcripta veſtram Sanctam Ravennatem Eccleſiam & ſtabiliſſimas permaneat de quantacunque ibi relegitur de jura & dominium Sanctae Ravennatis Eccleſiae . . . . . ſſus Domni Octonis Imperatoris & in hoc dijudicatum ſubſcripſi.

. . . . . . dijudicatum ſubſcripſi
. . . . . . oc dijudicatum ſubſcripſi
. . . . . . dijudicatum ſubſcripſi
. . . . . . in ho dijudicatum s ſubſcripſi
. . . . . . o de Ferraria in hoc dijudicatum ſubſcripſi
. . . . . . drea in hoc dijudicatum ſubſcripſi
. . . . . . de Amabilis in hoc dijudicatum ſubſcripſi
. . . . . . de Ponte Aguſti in hoc dijudicatum ſubſcripſi

✠ Ad Albertus Epiſcopus Bononienſis in hoc dijudicatum ſubſcripſi
✠ Johannes Epiſcopus Cornelienſis in hoc dijudicatum ſubſcripſi
✠ Leo Epiſcopus Ferrarienſis in hoc dijudicatum ſubſcripſi
✠ Sergius Presbyter Sanctae Ravennatis Eccleſiae in hoc dijudicatum ſubſcripſi
✠ Georgius Presbyter Notarius San. Ravennatis Eccleſiae in hoc dijudicatum ſubſcripſi.

MONACHORUM LUCENSIUM
AD HENRICUM I. IMPERATOREM EPISTOLA
CONTRA SARABAITAS.

Henrico Dei gratia Imperatori, ſemper Auguſto l. ca. por. & omnes eidem Congregationis Fratres debitam Orationem in Domino.

Ex MS. Cod. Bibliot. Canonicor Major Eccl. Lucenſis.

An. 1002.

MEminimus veſtrae Majeſtatis, quae olim nobis legationem mittens, quod pro ea Dominum precemur, oravit. Quod noſtra fraternitas aſſidue egit. Itaque meminiſſe debet veſtra Celſitudo, quod fuit, quod eras, meminiſſe quod fuiſti, aliquando parvus, ſed & divina diſpenſante clementia factus es magnus. Unde rogamus, ut quanto major es, tanto humilies te in omnibus, ut coram Domino inveuias gratiam, ne quod abſit, in te fiat ſermo, quod Profetico ore prolatus eſt, dicens. *Dejeciſti eos dum allevarentur*. Scriptura dicit, quia Dominus eſurientes humiles implevit bonis, & ſuperbos divites dimiſit inanes. Hinc ad Saul dixit Dominus: *cum eſſes parvulus in oculis tuis*, caput te conſtitui in tribubus Iſrael; ac ſi aperte diceret: magnus fuiſti mihi, quia deſpectus tibi. Sed nunc quia magnus tibi es, factus es deſpectus mibi; quod David tradidit, cum Regni ſui potentiam coram arcam foederis Domini deſpiceret, dixit: *Ludam & vilior fiam pluſquam factus ſum, & ero humilis in oculis meis*. Etenim Nabuchodonoſor Rex, quia erectis ſuperbiae cornibus pluſquam hominem eſſe putavit, more ferino nemoroſa prata per ſeptem annos luſtravit. David vero, quia ſe in omnibus humiliavit, prophetiae ſecreta rimavit. Unde ſcito, te eſſe Sanctae Eccleſiae filium & protectorem, in qua praelatus es, ne quod abſit, ut deſtruas, ſed ut a perverſis hominibus ejuſque ſubverſoribus omnibus viribus munias; ita dumtaxat ut quos illa convertere ſua praedicatione nequiverit, gladio perimas. Igitur notum ſit veſtrae potentiae celſitudini, noſtris in finibus Monaſterium eſſe, quod cognomento Sextus vocatur, in quo degunt quidam ex peſſimo genere Sarabaitarum, qui nulla regula approbata experientiae Magiſtri, ſicut aurum fornacis, ſunt in plumbi natura molliti; adhuc operibus ſervantes ſaeculo fidem, mentiri Domino per tonſuram noſcuntur. Quibus pro lege eſt deſideriorum voluptas, & quod nefas eſt dicere, etiam feminarum ſunt amatores. Quos cum ejuſdem Coenobii Pater corriperet, & ut a tantis malis ceſſarent, imperaret, conati ſunt de ejus morte tractare. Quod cum ei compertum fuiſſet, Romanae ſedis Antiſtitem petivit, & quid de tantis malis judicaret, inquiſivit. Qui protinus ei praecepit, ut noſtrae Congregationis Monachos acciperet, eoſque in praefato monaſterio in praeſentia Epiſcopi, ad cujus Dioeceſem pertinet locus ille, caeterorumque bonorum hominum; Domino ſervituros diſponeret. Hos autem, qui juxta S. Benedicti regulam obedire nollent, foras expelleret: praeterea, qui hujuſmodi rei contradictor extiterit perpetuo anathemate ſubjugavit. His autem patratis, venit quidam, Artiniſius nomine, qui dixit ſe a veſtrae magnitudinis ſolio miſſum eſſe, qui ſeductis populis, nefandam ſeditionem commovit, & accepta pecunia noſtros Coenobitas, una cum praedicti monaſterii Patre, foras expulit, & ſchiſmaticos intromiſit. Et ut verius dicam, Dominum dejecit, & Diabolum introduxit. Quid plura? Abbas namque in tali exilio defunctus eſt: Unde Apoſtolica Sedes valde triſtatur. Quapropter rogamus veſtram regaliſſimam nobilitatem, ut quodquod Sanctae Eccleſiae offendit, emendare non recuperabiliter corrigat. Sed agnito Creatore ſuo, cujus imperio cuncta ſubſiſtunt elementa, ſemper quod placitum eſt, perficiat; quatenus nunc & ſemper in Regno perpetuo feliciter gaudeat. Amen.

BULLA GEBEARDI ARCHIEPISCOPI RAVENNATIS

Qua confirmat Monachorum quorundam donationes.

Ex Archivo Capitulari tranſmiſit D. Joſeph Scalabrini Canonicus Major. Eccl.

In nomine Patris & Filii & S. Sancti anno Deo propitius Pontificatus Domni Benedicti Summi Pontificis & univerſalis Papae in Apoſtolica ſacratiſſima Beati Petri Sede octavo, die trigeſimo menſe aprilis per indictionem . . . . Ferrariae.

Gebeardus Servus Servorum Dei divina gratia Archiepiſcopus Sanctæ Catholicæ Ravennatenſis Eccleſiæ oblator exiguus.

An. 1020.

CUm ſummae divinitatis potentia in ſacra regiminis arce non meritorum gratia ſed ineffabili ſuae poteſtatis arbitrio per multorum op. . . . nos locare dignatus eſt, illud nos ambire cotidie. . . . ad perennem capeſſendam indulgentiae cenſuram pertinere potiſſimum, & fore dinoſcitur ut & beatiſſimorum ſanctorum & maxime intemeratae Virginis Mariae neceſſitudo me adire compellit ſuffragiis & propriis viribus ad tantam ſarcinam perferendam nequaquam ex iſto idoneus . . . . . prece placentia ejus matris oraculo ſubſtenter ſi non in omnibus in quibuſdam tamen praeſulatus officio dignitatem vitae nec moribus valeam adequare. Igitur ego Gebeardus humilis atque peccator Sanctæ Catholicæ Ravennatenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus cum ordinariis clericis Sanctae noſtrae Ravennatenſis Eccleſiae nec non

non cum conſenſu confratrum meorum in ſuo vere cœnobio Beatiſſimae Theotocos Virginis Mariae in quo Guido Presbyter praeeſſe videtur, modis omnibus providere, conſtituere, atque confirmare anteriora praecepta & inſuper quae in illis releguntur, ideſt Eccleſiam S. Petri Apoſtoli cum curte ſua interna, quae vocatur Uſſulat & cum omnibus ſuis pertinentiis ſicut in anterioribus praeceptis relegitur. Similiter confirmamus in praefato monaſterio curtem integram, quae vocatur Monterionis cum fundis & appendicibus ſuis . . . . . . Eccleſiam monaſteria quorum haec . . . . . videlicet S. Stephani quod vocatur majoris & S. Barbatiani . . . . bariae atque S. Stephani quod vocatur junioris, & Monaſterium S. Mar. . . Enodochium cum omnibus rebus & pertinentiis ſuis; etiam confirmamus tibi praefato Guidoni & per te in praelibato Sancto ac venerabili Monaſterio tuiſque ſucceſſoribus in perpetuum omnes carras enfiteoticas quae a noſtris clericis monfactae ſunt. Et inſuper concedimus & confirmamus in ſupradicto Monaſterio ideſt manum unic laboratum qui vocatur de Caſale quem uſque modo detinere viſi fuerimus a jure noſtra teud & . . . conſiſtit territorio Ariminenſi plebe S. Savini, in terra . . . . ab uno latere ſtrata publica, ab alio latere poſſidet Comes Ariminenſis, ſeu a tertio latere rivus qui vocatur Teniſſe; atque a quarto latere juris S. noſtrae Ravennatenſis Eccleſiae. Inſuper confirmamus in perpetuum eidem praenominato monaſterio omnes res & pertinentias quas cum habetis vel detinetis per quemcunque modum vel titulum Sancti Lu. . . . . . manſiones terras vineas ſylvas paludes, vel piſcarias a noſtra Eccleſia vel a Monaſteriis eidem noſtrae Eccleſiae ſubiectis. Quae igitur omnia memorata loca vel ſicut ſuperius legitur & ſubtus, videlicet ratione concedimus atque confirmamus tibi tuiſque ſucceſſoribus pro remedio animae meae meorumque ſucceſſorum, quatenus & tu & tui ſucceſſores & confratres qui ibi ſunt vel qui per tempora ibidem ordinati fuerint orationes quae in tuo anteriore praecepto, quod a nobis in tuo praefato monaſterio conceptum eſt releguntur adimplere vel facere debetis & quae pro omnibus rebus & praeminentiis quas vos veſtraque praefata Eccleſia detinere videmini a jure Sanctae noſtrae Ravennatenſis Eccleſiae penſionem perſolvere debetis noſtriſque ſucceſſoribus vel S. noſtrae Ravennatenſis Eccleſiae auctoribus in feſtivitate Sancti Apolenaris. *Quod reliquum erat hujus bullæ caſu apud me periit.*

JUDICATUM LUCÆ HABITUM

PRO BONORUM INFANTIS DIVISIONE.

Ex Archiv. Monial. S. Nicolai Lucenſis.

An. 1098.

IN Chriſti nomine. Notitia brevis pro modernis & futuris temporibus ad memoriam habendam vel retinendam quod infra Lucenſem civitatem, in caſa Sarpertii judicis & miſſi Domini Imperatoris praeſentia jam dicti Sarpertii judicis & aliorum Judicum, ſcilicet Antonii Signorecta, Roberti Benedicti, Leonis Cauſidici, Alberti Notarii, Ugonis filii B. M. Alberti Alboni filii, B. M. Ghetti Boni filii, B. M. Andreas, Robertus & Brunectus generum filii B. M. Bonacciani cum Bonifatio infantulo genero eorum, & filium ſupraſcripti Bonacciani, & cum Cecio filio B. M. Ruſtichi, & Frediccione filio Alboni conſanguinei eorum. Venerunt praeſentia ſupraſcripti Sarperti judicis & miſſum Domini Imperatoris, & aliorum qui ibi aderant, & petierunt, ab eodem Sarperto judice diviſionem facere de aliquantis terris, quae communiter habebant, eo quod ipſe Bonifacium infantulum inſpartire & minime jure aliter dividere valebat; & dediſſet ei miſſos de ſua praeſentia, ut eas dividiſſent & aeſtimaſſent. Tunc ipſe Sarpertus judex direxit miſſos de ſua praeſentia ſecundum legem duo viri eſtimatores, ideſt ſupraſcriptum Cecio & Frediccione conſanguinei ſupraſcripti Bonifacii infantuli ad terras ipſas, ut vidiſſent & eſtimaſſent, qualiter ipſe exinde infantulum deceptum non eſſet. Tunc ipſe Cecio & jam dictum Frediccione ambulaverunt ſuper ipſas terras, & viderunt & eſtimaverunt, atque renuntiaverunt, quod ipſa diviſio bona & juſta eſſet, & ex hoc ipſe infantulum dannietatem non habeat. Sic ſtantem ipſe ſupraſcriptus judicem & miſſum Domini Imperatoris pro puer auctoritate Domini Imperatoris ſueque mercedis. Dedit ei ex pubolica auctoritate ſicut ei poſtulaverat licentiam, jam dictam diviſionem facere. Tunc ipſe Bonifacium infantulum cum ipſo Cecio & Frediccione conſanguinei & tutores eorum per virgam, quam in ſua tenebat manu tradidit atque inveſtivit ex publica auctoritate ſupraſcripto Uberto & Brunecto generi ſui ad ſuam proprietatem in placito & ſorte ſeu diviſione ſtante de duabus peziis illis dictis, qui eſſe videntur in loco & finibus Verciano prima ex ipſe cum Caſſina ſuper ſe habente, ſeu curte & orto; inſimul prope Eccleſia ſancti Stephani, quae capita ambo tenet in viis publicis latum, vene intra, & dimidia ſepe Matalde relicte quondam Raneri, & aliud latus vene intra, ubi Uberti Ceramati generi Manciorini & illa ſecunda, quae campum dictum Cardetoro, quod unum caput vene in via publica & aliud caput vene in . . . . de filiis . . . . . latus unum vene in ipſa & dimidia foſſa Rameri quondam Stephani Presbyteri, & aliud latus vene in via & foſſa de filiis quondam Carbonis de Santo Miniato. Hanc autem ſupraſcriptas duo petiis de terris quos una ex ipſis cum Caſſina ſuper ſe cum fundamento & omni edificio ſuo & curte & orto; inſimul & illa, ſecunda quae eſt campum qualiter ab omni parte circumdate ſuut per deſignata loca in integrum cum inferioribus & ſuperioribus ſuis, ſeu cum acceſſionibus & ingreſſibus ſuis, ut dictum eſt ipſe Bonifatium infantulus cum ſupraſcripta conſanguinei eorumdem ex publica auctoritate per iſtam virgam, quam in ſua tenebat manu de iſtis duabus petiis de terris jam dictis generis ſuis inveſtivit ad eorum proprietatem in parte & ſorte diviſione ſtaure; & inſuper ſpopondit ſeque Bonifatium infantulum ex publica auctoritate ad ipſum jam dictum Robertum & Brunectum generos ſuos, quod ſi unquam in tempore ipſe Bonifatium, vel ſui haeredes, vel eorum ſumiſſa perſona, vel eorum ingenium eiſdem generis ſuis, vel ſuis heredibus, aut . . . . . . ex praedictis duo petiis de terris detierint, vel habere decreverint, eſſent, aut cauſaſſent vel removiſſent, ſive intentionaſſent, aut moleſtaſſent, aut placitum frangere feciſſent aut ſi exinde apparuiſſet fundamentum vel factum per quod ei exinde ulla intentione aut danneitas vel moleſtia exiſtat aut deveniat pro quolibet ingenium, quod computari debeat, ipſeque Bonifacium infantulum vel ſui heredes eidem generis ſuis vel ſuis heredibus, aut cui ipſi exinde dederit, vel habere decreverit poenam argenti optimi libras quadraginta, unde ipſe Robertus, & Brunectum generi fecerunt eidem Bonifacio genero eorum meritum annulum unum aureum pro ipſa inveſtatione & diviſione atque conſpouſione confirmandum praeſentia jam dicti Avvocati, & Miſſum Domini Imperatoris & praedictorum Judicum & reliquis. Hoc factum eſt anno ab Incarn. Domini noſtri Jeſu Chriſti Dei aeterni milleſimo nonageſimo octavo, ſexto. Idus Julii. Indictione ſexta.

Sar-

Sarpertus Judex & miſſum Domni Imperatoris interfuit.

Antonius Judex Sacri Palatii interfui.

Benedictus Judex ſacri Palatii interfui.

Robertus Judex ſacri Palatii interfui.

Ugo, qui ibidem fuit, & ſupraſcriptus Alboni, qui ibidem fuit, & ſupraſcriptus Bonum, qui ibidem fuit.

Conradus Notarius Domni Imperatoris, qui hunc Breve ſcripſit, & ibidem fuit.

Ildibrandus Notarius Domni Regis tacum illud exemplum.

Sighiuulſus Notarius Domni Imperatoris autem . . . . . . illud vidi & legi unde unicum exemplum factum eſt hic ſubſcripſi.

Loco Sigilli.

JUDICATUM MISSORUM IMPERIALIUM.

Ex Archivo PP Canonicor. Regular. Lateran. Papiae.

An. 1164.

DIe Sabati, qui eſt octavus dies menſis Februarii. De diſcordia, quae verſabatur inter Dominum Joannem gratia Dei abbatem eccleſiae ſancti Petri Caeli aurei, nec non & Dominos de Caſtello dum in Campo eſſent apud Modoetiam pro duello faciendo ſecundum quod judicatum fuerat ab Opitone Buccafolle in praeſentia Domini Rainaldi Colonienſis Eccleſiae electi, & totius Ytaliae Archicancellarii & imperatoriae majeſtatis legati, quae erat de diſtricto & albergariis & frodo & aliis multis diverſis conditionibus ſuper rebus quas Eccleſia ſancti Petri de Caelo Aureo poſſidebat in valle Obſide (ſic) & in valle Intraſca. Supradictus Abbas & Gilius Prior conſenſu aliorum fratrum qui ibi erant, & advocatorum, ſcilicet Alberici advocati & Alberici filii Coue, & Ugonis de Palacio, & in praeſentia Domini Henrici Leodicenſis Epiſcopi & Comitis Corolini & Marcoaldi de Glonbae, & aliorum multorum nomina quorum infraſcripta ſunt. Illus Johannes abbas & Gilius Prior fecerunt ſecuritatem per ſacramentum in manibus iſtius Domini Rainaldi electi, & ſupradicti advocati juraverunt tactis ſacroſanctis Evangeliis, quod quicquid eis praeciperet de diſcordia, quae vertebatur inter iſtam Eccleſiam, & Dominos de Caſtello remota omni occaſione obſervabunt & obſervari facient. Et ſimiliter Domini de Caſtello, ſcilicet Marcius & Cavalcaſella, & Olrigatius & Albertus Barbavaira & Albertus Gritta juraverunt, quod de tota diſcordia quae vertebatur inter praedictam Eccleſiam & ipſos, & omnes parentes eorum obſervabunt omnia praecepta quaecumque iſtus Dominus Raynaldus archicancellarius eis praecepit, remota omni occaſione obſervabunt & alios ſuos parentes obſervari facient.

Sequenti vero die infra pontilum Solarii de Moetia juxta eccleſiam Sancti Joannis de more iſtus Dominus Rainaldus Colonienſis Eccleſiae electus & Archicancellarius praecepit Dominis de Caſtello ſub debito ſacramenti, qui finem facerent adverſum iſtam Eccleſiam, & fecerunt finem & refutationem per ſe & per eorum ſubmiſſam perſonam adverſus eandem Eccleſiam. Nominative de omni diſtricto & honore & albergariis & frodis & inveſtituris, & mannis, & arboſtoriciis & caſeis & agnellis & porcellis & precariis & bannis & placitis & pullis & inveſtituris caſtaldorum, & omnibus aliis conditionibus vel fictis, quae dici aut nominari poſſunt, quae dicebant ſe debere habere in iſtis rebus ſancti Petri in valle obſide, & in valle Intraſca, ut liceat iſto abbati a ſuis ſucceſſoribus facere de iſtis rebus omnibus quicquid eis placuiſſet, & eis fuerit opportunum abſque contradictione iſtorum dominorum de Caſtello ſuorumque haeredum, excepto de homicidio & adulterio & perjurio & de his tribus cauſis, ſcilicet hoc modo, quod ipſi domini de caſtello non accipient per ſe, nec per eorum ſubmiſſam perſonam pro homicidio ultra ſolidos viginti imperialium; pro adulterio decem ſolidos Imperialium, pro perjurio ſolidos ſex Imperialium. Eo modo ſi iſta maleficia publice facta fuerint bannum iſto modo accipiant, & non amplius, ſin autem querela de illis maleficiis ante eos facta fuerit. Placitum ante eos ventiletur & definiatur & devictis ſecundum iſtum modum bannum tollant, & nihil amplius per aliquem modum tollere debetur. Et præcepit eiſdem Dominis de Caſtello ſub debito ſacramenti ut ſecundum quod juſtum eſt obſervetur, & omnes alios ſuos parentes, qui in iſtis rebus aliquid juris ſe habere dicebant jurare & finem facere ſimili modo facient facere ſi ſunt quindecim annorum. Et eodem die illus Dominus Raynaldus Colonienſis Eccleſiae electus & Archicancellarius praecepit juſto Abbati & Priori & Advocatis ſub debito ſacramenti ut facerent finem adverſus Dominos de Caſtello de iſtis tribus placitis, ſcilicet de homicidio & adulterio & perjurio; tali modo, ut pro homicidio accipiant ſolidos viginti Imperialium, per adulterium ſolidos decem Imperialium, pro perjurio ſex ſolidos Imperialium, & nihil plus. Quia Abbas de iſtis tribus placitis ſe intromittere non debet, donec iſta tria placita ante dominos de Caſtello fuerint definita, & bannum pro iſtis tribus maleficiis, ut juſtum eſt, receperint. Poſtea vero iſtus Abbas & ſui ſucceſſores pro his maleficiis & pro omnibus aliis rebus habeat poteſtatem de ſuis hominibus & eorum rebus faciendi quod ei placuiſſet ſive de bannis, ſeu de omnibus aliis conditionibus ſine contradictione iſtorum Dominorum de Caſtello, ſuorumque haeredum. Et debent iſtam concordiam firmam & ratam habere, & habebunt. Et inter ſe fecerunt finem & refutationem una pars adverſus alteram, ita adtende ut ſupra V. de omnibus maleficiis & de omnibus rebus ablatis & offenſis uſque hodie commiſſis ſub poena tali, quae eſt centum marchas argenti, medietatem Camerae Imperatoris, & medietatem Abbatis; ut ſi Abbas ſuperit hoc quod ſupra V. ſimiliter tantum componat. Et praecipimus iſtis Dominis de Caſtello quod a ſe & ab aliis omnibus hominibus iſtos homines Abbatis defendantur, & hoc praecipimus ex parte Domni Imperatoris, unde duo Brevia concordiae ſcripta ſunt uno tenore.

Factum eſt hoc anno Dominicae Incarnationis milleſimo centeſimo ſexageſimo quarto iſto die Indictione duodecima.

Eodem anno, octavo die menſis Marcii die Dominico. In burgo Palancie juraverunt Martinus, & Guilielmus fratres Cavalcaſellae, & Arditio frater Olrigatii manibus ſuis propriis ad ſancta Dei Evangelia; eo modo quo firmam & ratam habebunt concordiam factam inter ipſos & Eccleſiam Sancti Petri Celi aurei ſimiliter ut V in carlis concordiae factae ſe ſcientibus, ſi Deus illos adjuvet & illa ſancta Dei Evangelia. Interfuerunt Roglerius, Cataſſius, Syrus, Mulinarius presbyter de Cavagraſſeo, Ardicio de Broilo, Olricus de Monticello de Novaria teſtes.

Interfuerunt Albericus de Beſuto, Guifredus de Dever, Albertus de Cedra, Jacobus de Caſtelliono, Marcho Oliverius de Romagnano, Rodulphus de Fitilliaira, Roglerius Cataſius, Gualterius Catapejus, Allo vexilliter, Opto Buticella, Aimannus Xaſi, Joſfredus de Burgo, Alliotius Buccafol. Carbonus de Piſcaria, Petrus Buccafol. Girardus de Lomello, Carnelevarius de Curte, Petrus Cataſſius, & multi alii teſtes.

Ego Turco judex & notarius Sacri Palatii hoc Breve concordiae ſcripſi. Loco Sigilli.

Ego Raynaldus notarius interfui & hanc ſententiam ſcribere feci & ſubſcripſi. Loco Sigilli.

JOAN-

JOANNIS DOMINICI MANSI
IN SEQUENTEM EPISTOLAM
PRÆMONITIO.

Gaufridi (ita enim a Ciacconio appellatur) Caſtellionei Mediolanenſis Epiſtolam hic ſubiicio contra Piſanos datam, & a me exceptam ex Archivo Archiepiſcopatus Lucani ſignatam ✠ ✠. *D. Porro in bellis quæ ineunte ſæculo XIII. inter Piſanos Lucenſeſque exarſerant occupata ſunt a Piſanis oppida quædam ad Lucenſem Archiepiſcopatum pertinentia. Fruſtra Honorius III. Summus Pontifex apud Piſanos precibus monitiſque inſtitit, ut occupatam Eccleſiæ Lucanæ ditionem reſtituerent; quare Guifredus ſeu Gaufridus, Apoſtol. Sedis in Hetruria Legatus, juſſu Pontificis adactus fuit ut excommunicationis ſententiam in Piſanos injuſtos detentores ferret. Qua de re vide Ughellium* in Lucenſibus, *ubi de Roberto Epiſcopo Lucenſi agit. Huc Epiſtola noſtra pertinet.*

GUIFREDI S. R. E. CARD.
EPISTOLA
Qua Piſanos excommunicationi ſubdit, pro injuſte retentis Oppidis Lucani Epiſcopatus.

Venerabilibus in Chriſto Patribus Archiepiſcopo, & Capitulo Piſarum Petrus Prior S. Fridiani Lucani licet indignus ſalutem in Domino.

Ex Arch. Archiepiſcop. Luc.

An. 1225. Circiter.

Literas Domini Legati recepimus in haec verba. Guifredus miſeratione divina tit. S. Marci Presb. Card. Apoſt. Sed. Legat. Dilecto in Chriſto filio Priori S. Fridiani Lucani ſalutem in Domino. Ad tuam credimus notitiam perveniſſe, quod dudum tulimus excommunicationis ſententiam in Vicarios Poteſtatis Piſani, & ipſius Civitatem . . . . conſilium pro eo quod poſſeſſionem Caſtrorum Eccleſiae Lucanae juxta praeceptum noſtrum venerabili Patri Lucano Epiſcopo reſtituere non curabant. Deinde creſcente contumacia eorumdem una cum eis excommunicavimus Poteſtatem & Conſilium ejus, iterum Judices omnes, Tabelliones, & omnes Officiales, & quoslibet alios ipſius Civitatis, qui eis in hoc praeſtarent conſilium, auxilium, conſenſum ſeu favorem, niſi infra feſtum omnium Sanctorum proxime tunc praeteritum poſſeſſionem ipſam reſtituerent dicto Epiſcopo, juxta interpretationem noſtram petitam, & acceptatam ab ipſis. Omnes quoque Cives Piſanos denunciamus eſſe perjurios, pro eo quod praecepto noſtro facto ſibi ſub debito juramenti praeſtiti, non parebant. Alias nihilominus poenas eis, niſi reſipiſcerent, comminantes. Ad haec Civitatem Piſanam ſubjecimus Interdicto, diſtricte inhibentes, ne praeter Baptiſmata parvulorum & poenitentias morientium, aliquod ibi celebretur divinum Officium, vel exhibeatur Eccleſiaſticum Sacramentum, ac virtute obedientiae diſtricte praecipientes Archiepiſcopo, & Capitulo Piſano, ut publicent omnia ſupradicta, ipſamque interdicti ſententiam obſervarent, & facerent obſervari. Sed neque Cives Piſani poſſeſſionem dicto Epiſcopo curaverunt reſtituere ſaepe dictam, nec iſdem Archiepiſcopus & Capitulum praedicta publicarunt, nec ipſam Interdicti ſententiam ſervant, vel faciunt obſervari; praeceptum noſtrum ſic indurata facie contemnentes, ut eis vere poſſit adaptari propheticum illud: *erant ſicut populus, ſic Sacerdos*. Licet ergo ſaepe, & non ſemel tantum, eorum inobedientiam experti fuerimus & invenerimus eos in multis abuti noſtrae patientia lenitatis; adhuc tamen experiri volentes utrum in eis inveniri poſſit aliqua obedientiae, ſeu devotionis ſcintilla, eiſdem Archiepiſcopo, & Capitulo iterum in virtute obedientiae diſtricte praecipiendo mandavimus, ut praedictos Poteſtatem, Conſilium, Judices, Tabelliones, necnon omnes Officiales, & quoslibet alios in hoc eis praeſtantes conſilium, auxilium, conſenſum ſeu favorem in perſonis, vel rebus, infra octo dies poſt ſuſceptionem literarum noſtrarum, denunciantes excommunicationis vinculo innodatos, & praecipientes uſque ad ſatisfactionem condignam arctius evitari praedictam interdicti ſententiam obſervent irrefragabiliter, & a ſuis faciant ſubditis obſervari ex parte noſtra praedictae Poteſtati & ejus Conſilio ac toti Civitati Piſarum, denuntiando expreſſe, quod ſi in ſua perſtiterint contumacia, ſub vinculo excommunicationis curabimus diſtrictius inhibere. Ne quis dictos Cives in hujuſmodi duritia perſiſtentes in ſuis receptet hoſpitiis, neque cum eis aliquid exerceat commertium vel contractum, & omnes qui eis tenentur vinculo juramenti ab eodem vinculo abſolventes eorum mercimonia praecipiemus, ubicunque inventa fuerint, detineri; alias contra eos & Civitatem ipſam modis quibuſcunque poterimus aliis, acrius proceſſuri: praeceptum autem noſtrum ſaltem hac vice taliter adimplere procurent, quod ipſi ſimiles ſententias non incurrant. Nos enim ex nunc in eoſdem Archiepiſcopum & Capitulum excommunicationis & interdicti ſententias promulgamus, quas, niſi praedicta omnia infra præſcriptum terminum curaverint adimplere, ipſos incurrere volumus, ad noſtram praeſentiam in perſonis propriis ſic excommunicatos & interdictos continuo acceſſuros. Ideoque diſcretioni tuae, auctoritate qua fungimur, in virtute obedientiae diſtricte praecipiendo mandamus, quatenus eiſdem Archiepiſcopo, & Capitulo in praecepti noſtri executione ceſſantibus tu eos excommunicatos & interdictos publice nunties & facias ab omnibus arctius evitari; eis auctoritate noſtra praecipiens, ut ſic excommunicati & interdicti in perſonis propriis ad praeſentiam noſtram accedant. Datum Mediolani XVI. Kal. Decembris.

AD

AD GEMINAS
COLÆ DE RIENZO EPISTOLAS
PRÆMONITIO.

Nicolai de Laurentio, ſub nomine Colæ de Rienzo hiſtoria, ſat notior eſt, quam ut hic commemorare neceſſe ſit. Vir iſte eloquio potens, ſed & audacia valentior tantum enixus eſt ut Tribuni dignitatem, quae tunc ſumma erat Romae, ſedentibus Avenione Pontificibus, obtinuerit, anno 1347. *Novo auctus honore crevit & arrogantia, quam diu non ferentes Romani, nec tolerantes Romani Pontifices virum impotentem audacia e Principatu deturbarunt, & ex Urbe expulerunt. Igitur exul & miſer profugit in Bohemiam ubi carceri mancipatus eſt, traditusſque Clementi VI. Pontifici. Avenionemtranslatus urbem non carcerem mutavit, ubi diu elanguit, donec ſub Innocentio VI. ſolutus vinculis libertatem, at priſtinam dignitatem non obtinuit anno* 1353. *Quas hic exhibeo epiſtolas, ſcriptae ab eo ſunt in exilio adhuc agente.*

EPISTOLÆ DUÆ NICOLAI DE LAURENTIO,
VULGO COLA DI RIENZO.

Tribunus Populo Romano.

Ex MS. Cod. Biblioth Canonicor. Lucenſ.

POpule meus quid feci tibi, precor, ediſſere; quid me aliud effecit niſi collapſae publicae rei zelus? Quis cives contra civem furor nos incitat, qui uſque in amorem proſperi veſtri ſtatus exarſi? Quid fratres in fratrem inſurgitis? Ego ſum, ego ſum qui dentes vos devorantium obſcindebam Adjuro vos per eum, qui noſcit omnia, prius quid quaeritis noſcite; quid vultis diſcutite, quid & quare petitis. Voluntate veſter ſum, cur veſtram obruitis facturam? Noſtram cur funditis? Reparationis veſtrae reparatarium cur deletis? Quicquid veſtri habeo, tollite; non abdico; non eſt opus enſe repetere, quod enſis vero attulit, non vis, non dolus mihi reſerarunt veſtibulum; immo clavis. Solam itque perſonam juri meo vendico. Illamque Urbanis ſi a ratione exislii trucidare. Non ſum quid me vobis eſſe jam libuit; illud eſſe deſii ante quam id me non eſſe velletis. Unus ſum de veſtris plebeis humilimus, promptus irruere in quodcumque. Plebs irruat, & fremere quicquid fremit. Parcite, deprecor, parcite veſtro contribulo minimo non Tribuno, dirigire gladium in propria viſcera, quandoque dediſcite. Aborſum ipſum *aenere* (ſie) recolatis. Nondum ſitim hujuſmodi bibulae telluris compeſcuit, jam longi temporum cruoris Romani perfluvium, quo longe minus inebriari potuit. Totum orbem ſervor, obſecro, ſanguinis bullientis circa corda deferveat, ipſius irae fumoſa caligo dehiſcat, quae lumina rationis obumbrat, qui domuiſtis feritatem agreſtium populorum, nobiles animos poterimus non domare? Veniam, agite flagito, veniam ſupplex quaero, delictum fateor, in quo etiam vero deliqui; denique ſi mihi nolitis ignoſcere, infami fabulae Romani nominis ignoſcatis. Sed heu mihi quid faciam? Clamor invalet, intumeſcit ſtrepitus, vocumque tumultus mari ſonant; namque faces & ſaxa, ſaevis animis irrevocabile vulgus. Quid agam, feram obvia pectora; an mulcebo? Nec hoc vero nec illud. Non eſt licitum attingi contra populum popnlari; nec orandi locus. Quis enim vulgus potuit diſculpare? Semper enim vulgi eſt ineſtricabilis error, & Romani praecipui ad arma commoti. Meum monimentum, mea ſuaſio eſca foret eorum incendii furioſi, qualia ſiunt aqua ſtillamina magnae flammae. Me miſer! Quod ergo ſupereſt? Quo ferat mors, patet; fuga latet. O viri parum pii? Ex quo mihi via nulla ſuggeritur dicite tamen laeti. Quae precor lex Juſtiniani veſtri me judicat, judicate. Sed quia abeſt necis titulus, necem ſine titulo pro titulo conſcribatis. Eccine bonum certamen, pro vobis certantibus ſunt coronae. Heu vanam ſortem? Nemo tam dies habuit faventes, ut craſtinum ſibi poſſet polliceri. Sperabam debitum naturae naturaliter ſolvere, ac ubi per acerba fata contingeret me intempeſtive citari, abire rogavi potius injuſte quam juſte. Nunc ergo debito anticipato naturae vitam ipſam virtuti non minus digne perſolvam. Deus Deus Deus meus adeſto mihi, qui nunquam omittis miſereri & parcere, a quo ſancta deſideria, recta conſilia, juſta ſunt opera, ignoſce in me inhiantibus, remitte adverſus me conſpirantibus, conterentibus me indulge, & interventu mediatricis tui & hominis glorioſe, da ſervo tuo de peccatis, ut poſſim contrito illam quam mundus dare non, attingere gloriam atque pacem. Dat. &c.

Idem Romanis.

O Quam profana dicta ſunt contra te civitas Babylonis! Tu opprobrium & blaſphemia, & exemplum, & ſtupor omnibus, quae vicinae ſunt gentibus & per omnes terrae ambitus praedicanda. Tu poſtquam virga ferrea, demolita rubigine, feciſti corrigere nationes ingravata es in horribilitate ſtragum, tenere perditam monarchiam, unde eo uſque deventum eſt, ut apud quos virtutum fulgore inſignium Romanorum fama non attigit, rumor vitiorum execrabilium percrebeſcat. O quam beata & excelſa ſedes in majeſtate malorum, ubi non eſt mediocre mirandum, tibi, faveſcente fortuna, ſimul ſuccurrit & vitio, quod eſt in adverſum ſententiis omnium ſapientum! Heus age grandeva parens prout palpaſſe recolis plures, olim tuae rei praeſidentium exterminati ſunt, ſecti ſunt nil mirum; tibi namque aut hoc popoſcerat eorum immanitas, aut quaevis alia poſitarum tranſgreſſio ſanctionum. Exempla praetereo ſicut in atrocitate Neronem, in tranſgreſſu Caeſarem, vel praecipuum numen tuum, cui quidem genis madidis, comiſque diffuſis armatum dum ſuaſiſti maturius monitis tranſitum Rubiconis. Sed virum hunc, virum unquam innocuum, virum affecto patrio ſecundum, qualis ejus ſaevitia, vel

qua-

qualis ejus praevaricatio condemnavit? Hic erat æquus, pius, miſericos, non praeponderans, ſed geſtans continue animum ferreum, hic lacerantes te, miſeram vero dolentem hebetudinem ſenſuum collidebat. Hic o quam bonum, o quam incompenſabile bonum Pharaonem illum nefarium pſeudoprophetam, qui actione non ſubacta deploravit vineam Domini, Sabaoth, ceteriſque villis tibi circumciſis jam tandem te venientem ſubvertere conſternavit, hic tua ſtatuta celebrans, & ſi qua condebat, dictabat hoc ratio juxta emergentis temporis qualitatem. Proh dolor dum puellares annos agebas vivendi eras regali in potentia & doctrina, nunc vero inſanis annis decrepita tuiſque moribus es omnibus odioſa; & tu ejus incola gens truculenta, gens impia, gens omnis inventrix nequitiae, quid in malitia gloriaris? nec etiam, ut ait poeta, hoc dixiſſe ſemel ſatis eſt. Juvat hucuſque morari quae vos latrialis furia incitavit, diripere veſtro proficuo totum raptum. Quae tetra, quae canina rabies fecit vos bibere ſanguinem innocentem, ſanguinem, inquam, mundum, ſanguinem commaternum, & iſdem namque pedibus, quibus paulo ante virum hunc repetiſtis, letalius letaliter impetiſtis, & eodem ore, quo vivat vivat cantaveratis eidem, moriatur pariter proclamaſtis, & iſdemque manibus, quibus in reſumptione plaudebatis ipſius, cum transfudiſtis, diſtraxiſtis, membratimque ceſis cecidiſtis; quid hac inſolentia infandius, quid obſcenius, quidve infauſtius? nempe poteratis, evocatum iſtum honeſtius ſaltem ultra cedere & ſic eum ignominia revocare? Iſtiuſmodi blandimentis alienigenas veſtros convictui convitatis. Sed unum aliquid videre videor, quo tanti flagitii deliniri poſſet aſperitas, quia videlicet in catalogo veſtrorum geſtorum ſceleſtium non primo pingitur haec rubrica quemadmodum ſcriptum eſt, plurimos occidiſtis in urbe hac, & impleſtis vias ejus interfectis, fac concluſionem, qua terra plena eſt judicio ſanguinum, & civitas plena eſt iniquitate. Jubilate igitur, jubilate & vos ubicumque degitis, ferte quoquomodo lucem ſine pavore. Recolite, quam jam lucis orto ſydere frigebatis. Venator ille, qui diſpergebat vos, corruit, aures ergo arreptas deponite. Spiſſatum anelitum moderate, ad ſpeluncam properate intrepide; non eſt qui exterreſcit, ſilva tacet, venite oſſium ejus fragmenta rodere, venite ocius cum aliis exultetis. O decus dudum Italiae, urbs apex orbis in bonitate lucerna; quando conſtantiae reminiſceris & fidei? Quando unanimitatem reſapies? quando juſtitiam? quando ut illam, quae te vexit ad aſtra curam ſanctam reipublicae readdiſces? Idcirco te exhortor egregia rimari, quando tecum non pigeat, qualis & quanta fuiſti quae te omnia eſſe, nil aliud quam intrinſeca diſſentia refragatur, te namque ultra monarchale faſtigium Chriſtus Dominus de terris gentilium prælegit; te ſpecialiter adamavit, te dum Petro apparuit ſacrato pede calcavit, te principum Apoſtolorum & aliorum martiriis comparavit, ut eorum immarceſcibili ſanguine tua humus craſſata in te fundaret ſacratiſſimum ſolium ſponſae ſuae. Et quid plura? te adoptans in filium conſtituit judicem plebis ſuae. Cujus quidem caſus admoneat, attenteque conſidera, quod dilectus adeo ille populus fuerit, denuo qui dejectus in praeſagiis Ezechielis, & aliorum ſanctorum vatum hoc comminantium ſæpe ſtude. Non deinceps degeneres, non vageris, non ſis labilis plus in labes. pudeat ex curſu tot temporum frigido jacuiſſe cubiculo, a lectura jocalia præpara, quibus ad thorum concilies ſponſum tuum. O tecum genus morbidum ac principandi, falſae cupidinis ſemper languens, de qua nunquam ſpoliare te potuit ratio, nunquam fides, nunquam experientia dimoveret. Quod quidem vanum eſſe ad liquidum clamant ſtorici, & a moralibus diffinitum. Bonum non eſt quod cui addicitur bonum non facit, nec cum eidem ſuperadditur magis bonum. Nec cenſendum bonum quod ſtatim ſpondet & fugit, & quod faſcinando interimit poſſeſſorem, non eſt hic per ſe inconcuſſa felicitas, non hic immortalis gloria. Quid referam vata triſtia veterum. Ille tot regum parens caret ſepulcro Priamus, & flamma indiget ardente Troja. dormiant priſca, ut tangantur integrius moderna, tangamus quantos occaſus, & inſperatos, & aſperos principum populorum vidimus his diebus. Quocirca qui ſumma petit unde ruat tabulata ſitiunt; videmus fulmina plurimum incultare cacumina; magna puppis alta freta non ſcindit, quando ultra pœnarum amplam ſarcinam ſit variis diſcriminibus onerata, parva vero & laeta fertur, & tuta per aequoris margines tantum repens. Arbor eminens multis fœcunda ramuſculis ultra pondus ipſorum, quo premitur, prona eſt ventorum procellas recipere & everti; ac levis arundo nuda graminibus his ſolummodo quatietur. Felix Amiclas, infelix Cæſar, huic immenſa Terrae climata claſſis nimia parum erat; illi vero anguſta caſa brevis navicula pluſquam ſatis. Quid ergo nosmetipſos hic fallimus, diſſimulamus, & ſcimus; lex eſt iſta naturae genitum omne corrumpi omnino; alternantis fortunae mos eſt crebra vertigo. Das artifex ac opus praeteremit. Sola virtus rutilans permanet in aeternum. Audi quod amicus ille praeter lumen fidei ſentiat. Nunquam ſtygias fertur ad umbras inclita virtus. Vivite fortes nec Leteos ſæva per amnes nos fata trahent, cum ſummas exiget horas. Conſummatura dies iter ad ſuperos gloria pandet, hic meus pius eſt labor, ſed periculoſa praeſumptio, ſcire quos mordere pariter & neſcire; ſed nempe iſta non loquor ut alloquar, ſed ad hoc me auſit erumpere dolor Romani imperii ſic ſummerſi. Datum Avinioni per Colam Rentii tribunum.

INNOCENTII VI. PAPÆ

EPISTOLA

Ad Romanos recomandatoria contra Joannem de Vico.

SEmper in conſpectu Romanae Eccleſiae noſtrae, ſicut ager plenus, cui Dominus benedixit, fides veſtra redoluit, & a fructibus cognita clarior ſemper emicuit erga illam, dum per uſum manſit laudabilis, & per augumentum continue, velut juventus aquilae renovatur. Probavit hoc Domini noſtri liberalis oblatio, in qua libertatem, quam omnes ſuper omnia communiter appetunt, veſtro libero arbitrio ſubmiſiſtis. Probavit beneficiorum ab ipſa Eccleſia perceptorum grata memoria, ad quorum continuationem, & ampliationem tanto vos potius obligaſtis, quanto gratitudine plenior veſtra devotio ſeriosius id recenſuit, quantoque per eis ad vitem rependii ſemiparem aſſerens ex humilitate profeſſa eſt reverenter, veſtra omnia noſtra fore: hujuſmodi ergo devotionem, fidemque veſtram debita gratiarum actione proſequimur, & eamdem obligationem veſtram gratantius acceptantes, intendimus ad curam regimen veſtrum eo diligentius atque ſolertius ſtudia noſtra convertere, quo vos peculiarem populum, & ſpe-

ſpeciales filios prout eſtis noſtros, & ipſius Eccleſiae cognoſcentes, attente cupimus, ut apoſtolicis praeſidiis communiti, & adjuti favoribus nullorum agitationem fluctuum, aut procellarum turbines, praeſtante Domino, & intercedente beato Petro Apoſtolorum principe, de cetero ſentiatis. Quod ut effectum operum, prout cordi gerimus, perpendatis, dilecto filio noſtro Ægidio titulo S. Clementis presbytero cardinali apoſtolicae ſedis legato dedimus per alias noſtras literas in mandatis, ut ipſe vobis pro futuris ſex menſibus de idoneis officialibus authoritate noſtra provideat, & cum expedierit, & commode poterit, de auxilio gentis armigerae, ſubvenire procuret, ut omnis quorumlibet noxius appetitus ſub licito refrenetur, & inſolens elidatur audacia, quo vos quietis dulcedine pertrui uberius valeatis. Et quoniam ad conterendum beſtiae monſtruoſae, de puteo fecis egreſſae, Joannis de Vico videlicet elata cornua, in quibus blaſphemiae nomina ſcripta ſunt, ambaſſiadores veſtri, quos benigne recepimus, & quorum in commiſſis eis negotiis induſtriam laudamus, & fidem ſinceris affectibus obtulerunt, univerſitatem veſtram attente rogamus, quatenus oblationem hujuſmodi, ex qua, utique grata nobis, gratiorem praeſtolamur effectum, ſic opere compleatis, quod vos, quae ad bonum ſtatum veſtrum, qui ex hoc etiam procuratur, favorabiliter dirigendum ſpecialiori dante proſecutionibus intendimus compenſare; Legatum, quoque factum per bonae memoriae Anibaldum Epiſcopum Tuſculanum in augumentum ſtudii Romani ſi perquiſita bona fuerint inventa, ſufficere mandabimus, & faciemus cum integritate perſolvi. Favemus enim libenter deſideriis veſtris in omnibus, & in his maxime, in quibus non privata commoda quaeritis, ſed lucra publica promovetis. Denique veſtris petitionibus annuentes venerabili fratri Poncio Epiſcopo Urbevetano, noſtro in ſpiritualibus in Urbe vicario, per alias noſtras literas ſcribimus & mandamus eidem, ut ad urbem ipſam referat, ut commiſſo in ea ſibi vicariatus officio vacans inſolentes Clericos maxime ſtatum ejuſdem Urbis pacificum turbantes corrigat & caſtiget, ac ad pacem invicem & cum aliis eis odioſis habendam arceat & compeſcat. Datum Avinioni IX. Kal. Apr. pontif. noſtri anno ſecundo, nativitatis vero Domini 1354. VII. indict. Innocentius.

DE CONCILIO BASILEENSI MONUMENTA NONNULLA.

LITTERA MISSA PER REGEM ANGLIÆ

Oratoribus Regis Aragonum, & ſimiliter ſcripta Oratoribus Electorum Imperii.

Nobilibus, & egregiis Viris Sereniſſimi Principis Regis Aragonum fratris, & conſanguinei noſtri cariſſimi Oratoribus in ſacra Baſilienſi Synodo conſtitutis Amicis noſtris cariſſimis.

Ex codice Mediceo.

HEnricus Dei gratia Rex Angliae, & Franciae, & Dominus Hiberniae nobilibus, & egregiis Viris Sereniſſimi Principis Regis Aragonum fratris, & conſanguinei noſtri cariſſimi Oratoribus in Sacro Baſilienſi Concilio conſtitutis ſalutem, & ad Dei laudem, ſanctaeque matris Eccleſiae conſolationem ſana, & ſalubria concilia impertiri. Nobiles, & egregii Viri, amicique noſtri praedilecti. Ambaſiatorum noſtrorum, quos ad laudem in vinea Domini ſubeundum Baſileam deſtinamus, fide didicimus ex relatu, quod nuper in orbe militantis Eccleſiae nubes quaedam horrendae diſſenſionis, & diſcordiae, & ignis invaleſcens quaſi naſcentis ſchiſmatis univerſalis Eccleſiae coeperunt propinquare firmamento, quae ſi liberum fuiſſent ſortita volatum materiam domus Dei mox in dilatum duxiſſent incendium non facile mitigandum eorum ſaltem induſtria qui ſciuntur ejuſdem potiores extitiſſe promotores, imo non ſine maximis laboribus, & diſpendiis Catholicorum Principum, ſicut priſcorum temporum exempla manifeſtant. Quod ne contingeret, vos amici noſtri praedilecti, aliorumque Principum Ambaſiatores, & noſtri communicato conſilio, unanimique voto proteſtationibus congruis rogatubus & requeſtis contra ruinam domus domini fortes vos exhibuere pugiles, muros inexpugnabiles, ancoraſque tutiſſimas ad Petri naviculam adverſus imminentium periculorum fluctus, & ſaeviciam praeſervandam, ea ſicut credimus, conſideratione, qua noviſſis ſaeculi Principes Deo rationem reddituros propter Eccleſiam, quam ab eo jugiter contuendam receperunt, de quibus, ſicut legitur, ille rationem exigit, qui illorum tuitioni Eccleſiam ſuam credidit; quam Deo pariter, & hominibus acceptiſſimam, connexamque diligentiam ſi non impendere curaſſetis, in proximo futurum erat, quod in mundum univerſum ſe diffunderet flamma ſchiſmatis deplorandi, quo terra contremuiſſet in ſeditione volgarium, aera ſe colliſiſſent in condenſione Principum; & rueret velum Templi in diviſione Pontificum & ceterorum humilioris gradus Clericorum; ſicque, quod abſit, fieret quidem deſolatio Eccleſiae, claritas verteretur in tenebras, quae totius Orbis intuitum flebiliter eclipſaſſent. Haec amici noſtri praedilecti quamprimum vobis intimare, & ad praemiſſa ſic viriliter ſagaciter, & ſolerter peragenda ſit, & fuerit vobis, & aliis Ambaſiatoribus, & noſtris cor unum, & anima non minus una: eximiam nos extulerunt mentis in laetitiam catenus, ut laxatis laetam in libertatem cordis noſtri fibriis, nos velut Angelici conjubili corde gloriam decantavimus in altiſſimis Deo, & pacis donum hominibus bonae voluntatis, ob hoc videlicet, quod dominicae fuerit complacitum pietati pro Eccleſiae ſuae tranquillitate his negotiis ſic animas Principum miniſterio ſuorum Ambaſiatorum devotionis unanimis in amplexu foederare. His adjecit Ambaſiatorum noſtrorum praedictorum aſſertio, quam recepimus, ſingularis venerationis praerogativa, qua complecti dignum ducitis votivam ſtatus noſtri proſperitatem, & omnia, quae quovis titulo nos perſpiciunt, & contingunt. Qua de re refundimus vobis grates noſtras exurgentes intimis de praecordiis veſtras circumſpectiones ſuppliciter exorando, quatenus in dilectione, quam ad nos noſtraſque concipitis (quod gratiſſimum gerimus) jugiter permanentes ſimul pro diſſuaſione ſchiſmatis praelibati nomine dicti fratris, & conſanguinei noſtri manus, ſicut hactenus, ſic apponatis efficaces, quod ab opere tam pio veſtrae caritatis devotio nullatenus jam deſiſtat, donec Chriſtianiſſimi Principes pacis Eccleſiaſticae Zelatores ſummi Pontificis pulſent praecordia, ut juſtis, & rationabilibus ſacri Baſilienſis Concilii votis, & deſideriis ſe velit inclinare, ut maneat paſtoris unitas, ovilis integritas, & deſideratae pacis jocunditas in Eccleſia Jeſu Chriſti.

Datum ſub privato ſigillo noſtro apud Palatium noſtrum Weſtmonaſterii XXII. die menſis Julii.

PARS

PARS CUJUSDAM LITTERÆ MISSÆ DE ILDEBERGA

Per quemdam Doctorem illius Univerſitatis, & fuit miſſa ad Romanam Curiam uni noſtrorum.

Ex cod. Medic.

PRaeterea heri in partibus iſtis tribulatio eſt magna ratione proceſſus habiti contra Romanum Pontificem per reſidentes Baſileae. Verum proceſſu finito quia multi reclamaverunt, miſſus erat quidam Epiſcopus Laudenſis ad Ducem noſtrum, & alios electores, & ad Angliam ad informandum ipſos de proceſſu, & quod merita deberent approbare. Sed reſponſio data ſibi ex parte Principis non placuit ſibi, & ut ſpero, Dominus Dux non obediet illi proceſſui, ſi, & in quantum Papa velit confirmare in tribus caſibus, quos (ſic) ipſum eſt inchoatum. Et idem facient, ut ſpero, alii Principes Electores. Et iſti Principes per doctores univerſitatis ſunt informati qualiter ipſi Praeſidentes non poterant illum creare in Cardinalem, nec Cardinali Rothomagenſi providere de Vice-Cancellariatu, & alia de Civitate Avinionenſi, & etiam ponere collectiones fructuum &c. Quoniam iſta non ſunt de praemiſſis caſibus, nec eos tangunt. Sicque, ut ſpero, Electores inſtabunt, ut effectus proceſſus ad tempus ſuſpendatur, & interim mittent ſuos verſus Papam Dominum noſtrum Eugenium.

Item Ambaſiatores Regis Angliae videntes, & percipientes talem proceſſum noluerunt incorporari Concilio, ſed receſſerunt pro majori parte &c.

VENCESLAI IMPERATORIS PRIVILEGIUM

Quo arx Maſſæ Lunenſis datur in feudum Petro Lantis Piſano Legum doctori.

Vinceslaus Dei gratia Romanorum Rex ſemper Auguſtus & Bohemiæ Rex nobili Petro Lantis de Piſis legum doctori Apoſtolicæ Sedis Nuntio dudum ad Majeſtatem noſtram deſtinato noſtro in Romana curia advocato fideli dilecto gratiam regiam & omne bonum.

Ex MS. Cod Biblioth. Canonicor. Major. Eccl. Lucenſ An. 1396.

QUamquam univerſorum fidelium ſuorum commoditatibus de innata ſibi benignitatis clementia regia teneatur celſitudo intendere & eorum fideliter procitrare (*ſic*) profectus, ad illorum tamen ſingularitate quadam ſe conſpicit quaſi ex debito fore obnoxiam quo pro honore ſuo in promotionibus & agendis ſuorum familiarium videt cum fideli diligentia in alienis partibus laborare. Hinc eſt quod conſideratis multiplicibus tuæ bonitatis & virtutum meritis, gratis quoque & ſtudioſis obſequiis, quibus in promotionibus noſtrorum familiarium in Romana curia majeſtati noſtræ te hucuſque acceptum reddere ſtuduiſti & reddere debueris & poteris præſtantius in futurum. Quocirca horum intuitu & univerſos liberos tuos ex te legitime deſcendentes auctoritate Romana Regia & de certa ſcientia nobilitamus & ad nobilitatis gradum gratioſius elevamus ſeque & præfatos tuos deſcendentes legitimos nobiles conſtituimus facimus creamus, decernentes & univerſis & ſingulis honoribus privilegiis gratiis communitatibus juribus & dignitatibus & nunc in antea ubique locorum uti valeatis potiri quibus cæteri nobiles utuntur & quomodolibet potiuntur. Cæterum de uberiori munificentiæ noſtro dono cupientes quotidianos labores tuos aliqua notabili retributione gratioſius compenſare teque regalibus noſtris ſervitiis & ſervitorum ac familiarium noſtrorum promotionibus deprompta efficere promptiorem, caſtrum ſeu arcem Maſſæ Lunenſis dioceſis quod ad nos & ſacrum Romanum Imperium pertinere dinoſcitur cum ejus Burgo villis paſcuis ſylvis nemoribus montibus alpibus venationibus aquis piſcationibus rivis fluminibus maris littoribus vaſallis vaſallariis juribus regalibus & non regalibus; & ſignanter cum Villa S Vitalis, cum villa Colis, & cum villa poſt Rocham ſive ſubtus Rocham, & cum aliis ſuis pertinentiis ſi & quantum ad nos pertinent in toto vel in parte & nos eadem de jure conferre poſſumus tibi & tuis legitime deſcendentibus in feudum dedimus contulimus & donamus damus virtute præſentium auctoritate Romana Regia gratioſius conferimus, & donamus; ita videlicet ut tu & præfati tui deſcendentes legitimi prædictum caſtrum Arcem Maſſæ cum ſuis pertinentiis ſupradictis a nobis ſucceſſoribus noſtris Romanis Imperatoribus Regibus & ab ipſo Romano Imperio tenere poſſidere in feudum debeatis eo modo & forma quibus alia bona feudalia a nobis & noſtris anteceſſoribus & a Sacro Romano Imperio hactenus poſſideri in feudum conſueverunt; ſervitiis tamen & juribus noſtris Imperii & aliorum quorumlibet ſemper ſalvis. Dantes & concedentes tibi & præfatis tuis deſcendentibus legitimis virtute præſentium auctoritate Romana Regia in præfato Caſtro ſeu Arce Maſſæ ejuſque territorio & diſtrictu vaſallis vaſallagiis & aliis hominibus quibuſcunque merum & mixtum Imperium & omnimodam poteſtatem. Præterea ut tu & præfati tui deſcendentes ad obſequia noſtra & Imperii ſacri tamquam nobiles & Imperii feudales eo quidem poſſitis fieri aptiores arma ſeu ſignum armaturæ prout in præſentibus Prætoris magiſterio deſcribuntur vobis auctoritate Romana Regia concedimus & largimur; & decernentes & volentes expreſſe cum appropriatis uti, tu & præfati tui deſcendentes legitimi arma præſcripta cum appropriatis ſibi coloribus tam in galea quam in clipeo ubique locorum in jocis & ſerio, & generaliter ubique, & in omni militari exercitio ac in noſtris & Imperii ſacri ſervitiis geſtare & portare libere valeatis. Non obſtantibus conſtitutionibus & legibus in contrarium facientibus quibuſcunque quarum tenores præſentibus pro ſufficienter ac ſpecialiter & de verbo ad verbum haberi volumus pro expreſſis ſupplentes, omnem defectum ſi quis forſitan obſcuritate ſeu dubia intentio vel verborum aut ſententiarum ſolemnitas obveniſſet ſeu alias quomodolibet compertus fuerit in præmiſſis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc noſtræ nobilitationis donationis conceſſionis largitionis & decreti paginam infringere ſeu quovis auſu temerario contraire. Si quis autem contrarium attentare præſumpſerit præter indignationem noſtram graviſſimam pœnam quinquaginta Marcharum auri puriſſimi ſe noverit irremiſſibiliter incurſurum ab eo, qui contrafecerit irremiſſibiliter exigi & earum medietatem Regalis noſtri gratis applicari præſentium ſub regiæ majeſtatis noſtræ ſygillo teſtimonio literarum. Datum Pragæ anno Domini MCCCXCVI. die decimaoctava Octobris Regnorum noſtrorum anno Bohemiæ XXXIV. Romani vero XX primo.

MONUMENTA

AD CONCIL. BASILEENSE SPECTANTIA.

Facti narratio uſque ad ſupplicationem incluſive.

Ex Cod. Altempſiano autographo.

TEmpore electionis celebrandae poſt obitum recolendae memoriae Domini Othonis ultimi, dum vixit, Eccleſiae Treverenſis Archiepiſcopi Rupertus Comes de Veinenburg. Officiarii, Oppidani, & incolae; ut Dominus Ulricus quaſi eis omnibus prae ceteris acceptus, nec alius per eos eſſet acceptandus, eligeretur, inſtantiſſime poſtularunt, quamdam impreſſionem, quantum in eis fuit, non modicam facientes. Sed Domini de Capitulo, tunc ſaltem undecim Dominum Jacob de Scick eorum concanonicum elegerunt, & ſolus Dominus tunc Praepoſitus Treverenſis cum quodam ſene abſente, qui procuratorem conſtituerat dictum Dominum Ulricum elegerunt. Nihilominus dictus Dominus Ulricus confiſus in potentia ſaecnlari, quae pro eo aderat, dumtaxat duabus innitens vocibus, altare cum candela accenſa temerarie aſcendit, & gerere ſe voluit pro electo, & ſi tunc officiati Eccleſiae dicto comiti adhaerentes, qui ſecum conſpiraverant, habuiſſent colorem aliquem dandi poſſeſſionem caſtrorum ad ſtatim ſibi dediſſent. Sed nec Capitulo, nec Domino Jacobo de Scick plus, quam tres partes vocum habenti voluerunt poſſeſſionem hujuſmodi aſſignare, imo requiſiti per Capitulum deſuper reſponderunt, quod ſe uniſſent, & concordaſſent, non tradere alicui poſſeſſionem, quouſque unicum Dominum haberent, quem de jure reſpicere tenerentur, & hoc totum factum eſt, ut ex poſt geſtis apparuit, pro Domino Ulrico praedicto, quem licet non eſſet electus, ſperabant a Sede Apoſtolica mediantibus ipſorum precibus dictam Eccleſiam impetrare. Unde dictus Comes perſonaliter, & aliqui ex officiatis pro ſe, & aliis, atque oppidanis cum Domino Ulrico, & pro eo Romanam Curiam tranſiverant, ubi dictus Dominus Ulricus contra praetenſas conſuetudines Eccleſiae, quas nunc pro ſe allegat, niſus eſt Eccleſiam pro ſe modis omnibus, quibus potuit, impetrare opponendo defectus contra Dominum Jacobum, ejus electionem, & eum eligentes &c. Et ſi Papa tunc providiſſet ſibi, ipſe nec conſuetudines, aut privilegia Eccleſiae curaſſet, ſed mediantibus ſuis conſpiratoribus poſſeſſionem Eccleſiae habuiſſet. Verum commiſſa cauſa per Papam tunc Dominis (1) Senenſi nunc Papae, & (2) Placentino Cardinalibus, quum partes hinc inde, & nuncii Capituli audirentur, nonnulli contentiones, & jurgia ſequebantur. Quibus intellectis ne propter hoc Eccleſia vacationis incommoda diutius pateretur, ſegregatis propter melius animationibus partium, Papa tandem matura deliberatione praehabita de conſilio ſuorum Fratrum ex certa ſcientia motu proprio fecit tranſlationem Domini Rabani, qui nec Procuratorem, nec denarium minimum pro hujuſmodi in Curia tunc habebat, de Spirenſi ad Eccleſiam Treverenſem, & dictus Dominus Ulricus non ſolum non ſe oppoſuit pro tunc, ſicut nec debuit, ſed benignam licentiam, & etiam nonnullas ſpeciales gratias a Papa, & a Sede Apoſtolica poſtea reportavit. Dominus etiam Jacobus non ſe oppoſuit, ſed proviſioni Apoſtolicae acquievit, ita quod cauſſa tunc omnibus in Curia videbatur, ſicut, & fuit, legitime & irrefragabiliter terminata, maxime quum Dominus Jacobus, qui plus offenſus ſe poterat reputare, in hujuſmodi nihil ulterius attentabat. Venerunt plures de Romana Curia ad partes referentes tranſlationem praedictam, & ſe interfuiſſe, & audiſſe, de qua etiam multi Principes Electores, & alii, nec non privatae plurimae perſonae per ſuos amicos certas literas receperunt. Itaque in civitate, & Dieceſi Treverenſi, & in partibus Rheni ſuperioribus, & inferioribus erat de hoc publica vox, & fama. Fuit etiam hoc ſcriptum Domino Rabano praedicto per quemdam nuncium alienum. Dominus Rabanus praedictus, jam pluribus ſcriptis de hoc, ac etiam relatibus certificatus non praecipitanter, ſed matura deliberatione cum aliquibus Principibus, Proceribus, nobilibus, ac praeſertim amicis, & conſanguineis ſuis praehabita, ex quo poſſeſſio illius Eccleſiae tunc adhuc erat vacua, nec aliquis ſe intromittere videbatur, nec cadebat in cor alicujus honeſti hominis, qui poſt & contra proviſionem apoſtolicam tam ſolemniter factam per virum Eccleſiaſticum non electum, nec aliquem colorem habentem deberent talia, ut ſequitur, attentari, humiliter aſſumpſit onus, & ut obedientiae filius, conſenſit tranſlationi mittens procuratoria ad curiam in hujuſmodi requiſita. Scripſit etiam aliquibus officialibus & ſubditis Eccleſiae, & aliquibus perſonaliter loquebatur, antequam dictus Comes, & Dominus Ulricus de Curia reverſi fuerant amicabiliter eis ſignificans, quod tamen alias ſciebant & ſe offerens pro Eccleſiae, & omnium ad eamdem ſpectantium utilitate facere quicquid poſſet. Sed illorum aliqui ſurdis auribus praetereuntes non curaverunt. Alii dixerunt, quod nondum haberi litteras Apoſtolicas, nec pallium, & ideo non eſſe curandum. Alii ſe remiſerunt ad Comitem de Veinberg, & ejus adventum. Sciebant enim foedus ſecum initum &c. Comite autem in ſuo de Curia reditu prope Spiram veniente Dominus Rabanus Archiepiſcopus eum invitavit, & ſecum de materia loquebatur. Ipſe ſe etiam remiſit ad alios officiatos, ſine quibus nollet reſpondere, ſicut & ipſorum aliqui ſe remiſerant ad eum, ex quo etiam apparuit conſpiratio. Interim Dominus Rabanus Archiepiſcopus adhuc nec titulum Archiepiſcopalem ſibi aſcripſit, nec ſe de adminiſtratione aliqua in Treverenſi Eccleſia intromiſit, expectans, ut decuit, Apoſtolicas literas, & pallium, pro quibus miſerat, ſibi aſſignari. Audiens tamen, quod nonnulli Eccleſiaſtici, & ſaeculares ſubditi Eccleſiae Treverenſis debebant in Confluentia convenire, & aliqualiter intelligens, quod quaedam novitas prae manibus habebatur, ad captandam benivolentiam, & juxta poſſe praeveniendum, ne aliquid contra Sedem Apoſtolicam, & ejus proviſionem attentaretur, miſit ſolemniter Ambaſiatores ſuos Eccleſiaſticos, & ſeculares explicantes bonam intentionem ſuam, & offerentes eum, ut ſupra. Sed illi, quorum tamen aliqui fuerant in Curia praeſentes, finxerunt ſe neſcire, & in populo ſeminaverunt nunc Papam, nunc Dominum Rabanum Archiepiſcopum mortuum, nunc Papam revocaſſe tranſlationem, nunc litteras, & pallium in Curia arreſtatas, & ſimilia dicentes, quod Dominus Rabanus nunquam litteras vel pallium reportaret, quum tamen litterae, & pallium eſſent in via, nec bene potuiſſent humano modo feſtinantius adveniſſe. Sicque conſpiratores illi per diverſa mendacia tenuerunt populos in ſuſpenſo, quouſque partim minis, & terroribus, partim prece & pretio aliquos de Capitulo, qui prius Dominum Jacobum elegerunt, traxerunt ad partem ſuam, & partem Domini Jacobi militem, qui pro filio ſuo multa expoſuerat, promiſſione magnae pecuniae ſibi facta induxerunt, quod pro filio electioni dudum factae renunciavit filio neſcio, & ignaro, tum quod conſilio ficte requiſito layci conſpiratores praedicti jam ſcientes quid facturi eſſent, petierunt ſe tanquam ſimplices informari, quomodo ſe debe-

(1) Gabrieli Condulmerio Card. Senenſi, poſtea Eugenio IV.
(2) Brandae Caſtilioneo Cardinali Placentino.

deberent cum fortaliciis, & munitionibus Eccleſiae habere, cum tamen ſcirent Romanae Eccleſiae voluntatem. Nonnulli quoque clerici & layci jam per aliquos ex eis ſuffarcinati dixerunt, quod illi layci juris gnari deberent habere reſpectum ad Capitulum Eccleſiae Cathedralis neſcientes, quod illi jam retorſerant magnam Capituli partem, & ſic congregato tandem in Treveri Capitulo non tamen ad electionem aliqnam faciendam, aliqui de Capitulo, Decaniſque, & alii jam retorti praeſentaverunt illis conſpiratoribus Dominum Ulricum pro Domino Treverenſi, nonnullis tamen ex Canonicis tunc manifeſte, & adhuc hodie contradicentibus & aliquibus abſentibus minime vocatis pariter, & ignaris, ſicque habito ſigillo Capituli Dominus Ulricus praedictus recepit poſſeſſionem caſtrorum, & municionum per officiatos ſecum prius conſpirantes, & fidelitatem, & obedientiam oppidanorum, & aliorum de territorio Treverenſi, quorum nonnullis plura condicta fuerunt, & promiſſa in damnum Eccleſiae, & menſae Archiepiſcopalis, ſcribens ſe tunc ad tempus Dominum Treverenſem, & ad tempus Gubernatorem Eccleſiae Treverenſis. Inter haec omnia Dominus Rabanus Archiepiſc. tam Capitulum, quam alios Praelatos, & Clericos Civitatis, & Diœceſis Treverenſis, necnon officiatos, & oppidanos, aliosque ſubditos Eccleſiae Treverenſis per nuncios, & ſcripturas ſaepius aviſavit, & amicabiliter antea, & poſtea requiſivit, quod ſe Sanctae Romanae, & univerſali Eccleſiae conformarent, & non permitterent fieri in ejus praejudicium novitatem. Sed illi, licet eis certiſſime conſtaret de translatione, & proviſione per Papam facta non voluerunt advertere permiſeruntque dictos conſpiratores ſeducere ſubditos Eccleſiae mendaciis, & aliis ſupradictis modis. Venientibus tandem litteris Apoſtolicis, & pallio Dominus Rabanus hoc pluribus Eccleſiae ſubditis clericis, & laycis ſignificavit non tamen litteras publicando, quia non patebat tutus acceſſus, ſed viae undique obſervabantur ad praecavendum, ne aliquæ litterae ſuper Eccleſiam Treverenſem publicarentur, ſed ſcribendo & manifeſtando ſe pallium, & litteras habere, & paratum quibuſcumque videre volentibus exhibere in loco habili, atque tuto. Verum Dominus Ulricus, & ſui complices videntes, quod tituli prius per eum in Eccleſia Treverenſi aſſumpti non erant idonei, niſi ſe ſcriberet electum, maxime ut haberet colorem ſe taliter qualiter contra proviſionem Apoſtolicam; quam jam ſupprimere non poterat defendendi; procuraverunt quandam talem qualem novam electionem per aliquos Canonicos Treverenſes fieri, ac ſi etiam per renuntiationem Domini Jacobi vacaret, qui tamen nunquam renunciavit nec patris renunciationem gratam habere voluit, ſed ſedi Apoſtolicae obedivit, & ſic primo tunc Dominus Ulricus fecit ſe electum Treverenſem diu poſt Caſtrorum poſſeſſionem habitam nuncupari, & contra Papae translationem, & proviſionem, ac ſi poſt ſuam praetenſam electionem facta eſſet, tunc primo appellavit. Quibus ad audientiam Papae tunc ex fama publica deductis Papa Dominum Franciſcum de Falangis de Mantua ſolemnem doctorem, & Nuncium Apoſtolicum ſuper his ad regem, & Principes Electores, & alios deſtinavit, ſibique certas literas apoſtolicas ad eoſdem, nec non ſpecialiter ad Dominum Ulricum, & Comitem de Veinburg, & Capitulum Treverenſe ſuper hac materia dedit, quas idem Dominus Franciſcus Domino Ulrico per Curſorem Apoſtolicum, & Comiti, atque Capitulo per alios Nuncios deſtinavit. Sed curſor Apoſtolicus, & alter ad Comitem miſſus per complices Domini Ulrici capti diu detenti, diris carceribus mancipati, & occultati fuerunt, eratque fama publica, quod eſſent ambo ſubmerſi, quia eodem tempore viſi ſunt quidam alii in illis partibus ſubmergi, & credebantur & dicebantur a multis illi tunc fuiſſe, qui ad terrorem aliorum Dominus Ulricus, & Comes diſſimulaverunt, & continue prohibuerunt in omnibus paſſibus ad ſe, vel Treverenſe territorium litteras apoſtolicas pervenire. In dictis autem litteris, quarum copias Dominus Franciſcus habuit, & multis principibus, & aliis communicavit, erant graves cenſurarum ſententiae, & magnae pœnae ipſo facto, niſi Dominus Ulricus deſiſteret, & Comes ſibi non adhaereret, atque Capitulum Dominum Rabanum admitteret, per Papam, ut patet ex tenore inflictae: in quibus Papalibus pœnis, & cenſuris, nec non illis a jure contra prohibentes ad ſe litteras Apoſtolicas pervenire, & ſimilia perpetrantes inflictis, Dominus Ulricus, Comes, & Canonici rebelles non ſine magna haereſis ſuſpicione continue, & adhuc Dei timore poſtpoſito ſordent; propter quod, & alia praenarrata, merito eis & eorum adhaerentibus eſſet omnis audientia deneganda. Verum quando Dominus Rabanus vidit, quod haec omnia non proderant, quod tyrannides continuarentur, & Eccleſia Treverenſis miſerabiliter invaſa occuparetur, habuit recurſum ad executorem ſibi per ſedem Apoſtolicam deputatum, qui (ſcilicet Dominus Epiſcopus Herbipolenſis) per edictum monuit, requiſivit, & mandavit Dominum Rabanum admitti, & ſibi obedientia fieri ſub pœnis excommunicationis, interdicti, privationis, & inhabilitationis &c. juxta tenorem litterarum Apoſtolicarum. Has autem pœnas executor ſcilicet eo rigidius promulgavit, quia ut praemittitur rebellio exigebat, & eis difficile fuit proceſſum etiam per edictum publicari, & veriſimile erat indicium, quod declaratio diu ſuſpenderetur, ſicut & fuit factum per varia media ſucceſſive. Nam Sereniſſimus Rex, aliqui Electores, & alii Principes concordiam quamdam ad beneplacitum Papae, inſcio Domino Rabano, ſciente tamen executore conceperunt, propter quam donec ſciretur mens Papae, declaratio, cujus terminus aderat, ex officio fuit ſuſpenſa, & Dominus Rabanus haec audiens perſonaliter ad requirendam voluntatem Papae, ne ſe Regi, & Electoribus temere videretur opponere, profectus eſt ad Curiam Romanam. Interim Papa Martinus defunctus, & Sanctiſſimus Dominus Eugenius eſt electus, ad quem Dominus Rabanus tranſiens in via percepit; quod Papa, & Domini Cardinales perceperant ex fama quamdam concordiam per Reges, & alios Principes conceptam, quam tamen concorditer renuere acceptare, quia pernicioſa foret exemplo Nihilominus Dominus Rabanus perſonaliter acceſſit Papam, & ſe, Eccleſiam, atque ſtatum ſuum totaliter ſubmiſit Apoſtolicae Voluntati. Sed idem reſponſum habuit, prout in via intellexit, ſcilicet quod Papa omnino cum omnibus Cardinalibus nullo modo vellet illam concordiam acceptare, nec aliquo modo quantum in eis eſſet conſentire, vel permittere talem invaſorem in Treverenſi Eccleſia ſub quocumque titulo remanere. Quo percepto quum non appareret alius mediator, quorum tamen plures ex parte Regis, Principum, Electorum, & aliorum, necnon partis adverſæ debuerant Romam veniſſe, Dominus Rabanus Archiepiſcopus retroceſſit ad propria. Papa quoque ſcripſit juxta praemiſſa Regi, Principibus, Capitulo, & aliis pluribus mentem ſuam, prout in diverſis Apoſtolicis litteris continetur, quae pro majori parte praeſentatae fuerunt, ſed plures propter metum non poterant praeſentari. Sic Dominus Rabanus ad propria eſt reverſus, & adveniente iterum termino declarationis faciendae ad Dominorum Moguntini, & Colonienſis Archiepiſcoporum primo; deinde Reverendiſs. Domini Cardinalis Legati inſtantiam fuerunt factae prolixae ſupenſiones pluries ſucceſſive. Poſtmodum ultra eandem a tempore primæ contumaciae fuit declaratio facta, quae advenientibus quotidie ad Romanae, & univerſalis Eccleſiae, ac dicti Domini Rabani ut Archiepiſcopi obedientiam hominibus Eccleſiaſticis, & ſaecularibus utriuſque ſexus, dum ſperabatur evenire bonus eventus; fuit ad inſtantiam Sacri Baſilienſis Concilii non ſine detrimento, & praejudicio Domini Rabani per ſpa-

tium

tium duorum menſium ſub reintruſionis forma relaxata, & nec antea, nec interim de nullitate, aut validitate proceſſuum unquam fuit aliqua mentio facta. Sed Dominus Ulricus, & ſui complices quamvis nec coram Concilio in Baſilea, nec alibi voluerint ad aliquam viam amicabilem conſentire, niſi ſibi Treverenſis Eccleſia remaneret, per plura media niſi ſunt aliam relaxationem ad redimendum tempus etiam minis, & terroribus extorquere. Sed dictus Dominus Rabanus ad ulteriorem generalem relaxationem per menſem, vel ultra faciendam, quia nimirum docente experientia ſibi, & vere obedientibus Romanae Eccleſiae praejudicabat, & adverſarios confortabat, noluit conſentire; ſed bene pro euntibus ad dietam amicabilem tempore dietae ante, & poſt per tempus congruum proceſſus voluit relaxare. Sed pars altera noluit talem dietam acceptare plus ad relaxationem generalem, quam ad dietam, ut tempus iterum redimeret, tunc aſpirans. Nunc vero quidam Magiſter Nicolaus de Cuſa, qui ut dicitur, contra Papae, & Sedis Apoſtolicae poteſtatem, imo contra Eccleſiaſticam libertatem, ſcilicet quod layci, ſeu populi Epiſcopos eligere poſſent, praedicavit, appellationes fabricavit, & hujus rebellionis magnum fomentum diu extitit, atque pro Domino Ulrico multa diverticula quæſivit, plures fictiones mendoſas facere non erubeſcens ſeipſum quam callide ſub ſpe pietatis, & bonæ intentionis a proceſſibus ad tempus tunc lapſum ſub reintruſionis forma abſolvi procurans, atque promittens, quod interim vellet operam dare cum diligentia ad pacificandum iſtam cauſam, & ſi non pacificaretur, quod ipſe ſaltem poſt illud tempus vellet mandatis Apoſtolicis obedire, & ſe, & ſua medio tempore diſponere, ut poſſet Dominum Ulricum deſerere opportune: ad quam abſolutionem Dominus Rabanus inductus per aliquos notabiles fautores propter bonum pacis conſenſit. Sed dictus Magiſter Nicolaus quidquid potuit contra Dominum Rabanum, & pro Domino Ulrico confixit, propoſuit, & ſicut prius inſtantiſſime procuravit, dixitque quod vellet viam aperire concordiae, quae deberet Papae, Concilio, Domino Rabano, & multis placere; & tandem nullam aliam aperuit, niſi quod Dominus Ulricus in effectu maneret Archiepiſcopus, vel ſaltem coadiutor, & totalis in temporalibus adminiſtrator, ſpiritualibus, & modica penſione pro Domino Rabano reſervatis; ad quod Dominus Rabanus noluit conſentire, tum quia Papa, & omnes Domini Cardinales nolunt aliquem titulum Domino Ulrico aſſignare in Eccleſia Treverenſi, tum etiam quia malum videbatur ſibi exemplum, quod ſpiritualia in tam inſigni Eccleſia deberent a temporalibus ſeparari, & nollet eſſe nuncius talis novitatis, ſed bene ſi pars altera pro congruo ſtatu ſibi ſcilicet Domino Ulrico aliquod caſtrum cum competentibus redditibus, aut ſimile vellet reſervare, pro bono pacis vellet rationabiliter conſentire ad redimendum iſtam vexationem tam Eccleſiae, quam perſonae. Videns itaque Magiſter Nicolaus praedictus, quod appropinquabat tempus reintruſionis ſuae, & quod relaxationes, & ſuſpenſiones ſibi deficiunt, convertit aſtutiam ſuam ad viam annullandi proceſſus, quod tanto tempore nullatenus redarguit, & metipſe conſuluit obſervari. Porrexit ſupplicationem plura notorie falſa narrans, & ſibi ipſi, ubi de obedientia Cleri loquitur, ſi bene adverterit, contradicens; fingenſque ſe pro Clero agere, quum tamen magna pars Cleri in Civitate, & Dieceſi Trevenſi a prætenſa appellatione receſſerit, & Dominum Rabanum pro archiepiſcopo receperit, & veneretur, ſeque obtinuerit reſtitui, & abſolvi. Ipſe quoque Nicolaus & dominus ſuus Ulricus Clerum obedientem quotidie perſequantur, captivent, trucident, ſpolient, & quidquid moleſtiae poſſunt inferant inceſſanter. Totum autem, & principale intentum ſuum eſt, ſub hac ſaepe praetenſa nullitate Domino ſuo iterum redimere tempus apoſtaticae invaſionis, & tyrannicae detentationis ſuae, nec appellationes, de quibus loquitur, fuerunt admittendae, cum nullum in jure habuerint fundamentum, & etiam per ſedem Apoſtolicam ex certa ſcientia ſunt taxatae, nec unquam eſt viſum, vel auditum prius in tali caſu ſuper proviſione Eccleſiae particularis Sede Apoſtolica non vacante ad Concilium appellari. Imo tempore Concilii Conſtantienſis quamvis dominus quondam Joannes XXIII. in ſua obedientia nominatus, eſſet in vita ſcandaloſus, & in tripartito tunc ſchiſmate dubius in Papatu, ſicut docuit rei eventus; tunc ante ſuam depoſitionem non reperitur Concilium Conſtantienſe aliquam appellationem in cauſſis particularibus admiſiſſe, ſeu talem cauſſam aliquam commiſiſſe, ſed in primo depoſito fuerunt primo judices deputati &c. nec etiam hic mandatur aliquid exorbitans, ſed ſolum receptio, & admiſſio Apoſtolicae proviſionis cum tanta maturitate factae per Papam defunctum, & per ejus ſucceſſorem ex certa ſcientia confirmatae ſub poenis in jure frequentius repertis: & ubi conſtat de tam notoria invaſione, poenae ſunt merito exaggerandae. Cum vero principales Actores ſcelerum non poſſunt aliter compeſci, neceſſarium eſt eis ſubditos, adhaerentes vel ſequaces, etiam poſito, quod non ſint omnino culpabiles, ſic puniri ex cauſſa ceſſante culpa. Hunc autem compeſcendi modum, qui plerumque tangit principum, vel tyrannorum Eccleſiae rebellium populos, vel ſubditos innocentes, Eccleſia non ſine ratione maxima dictante Sancto Spiritu adinvenit. Unde illum modum redarguere, prout in ſupplicatione praemiſſa innuitur, non eſt aliud, niſi poteſtatem, & juriſdictionem Eccleſiae enervare, & per conſequens ad haereſim declinare. Iſtam vero praetenſæ, & ſuperſtitioſae nullitatis cauſſam per Concilium committere, eſſet omnino Domini Rabani jus, & obedientiam Sedi Apoſtolicae factam elidere, & omnes Eccleſiae filios de bono opere ultra perſecutiones, quas alias tyrannice patiuntur, lapidare, rebelles confortare, & iniquiſſimam detentionem, & prophanationem Treverenſis Eccleſiae in manibus tyrannice prolongare, conſiderato praeſertim, quod olim Canonici Treverenſes gerentes ſe pro capitulo Treverenſi, & aliqui proconſules, & Conſules Oppidorum Eccleſiae Treverenſis jam inceperunt domino Ulrico eos occupanti movere quaeſtionem, & ſibi improperare, quod non ſervaverit pacta inita, & promiſſiones ſibi factas, quia eum taliter qualiter admiſerunt. Quare pro parte domini Rabani Archiepiſcopi Treverenſis petitur humiliter, & inſtanter, dictam ſupplicationem per ſacrum Concilium non admitti, commiſſionem non fieri, & primordiis tam ſuſpectis, & iniquis protractionibus minime locum dari, quin potius dictum Magiſtrum Nicolaum excommunicatum, interdictum, privatum, & inhabilitatum repelli, & pro tali haberi, reputari, pariter & vitari; juſtitia haec dictante, ſalva tamen in omnibus ſacri Concilii determinatione, ac reverentia debita, & condigna.

Praemiſſa facti narratio fuit dudum concepta ante dimidium annum, vel paulo minus ad impediendam admiſſionem cujuſdam petitionis, vel ſupplicationis per Magiſtrum Nicolaum de Cuſa tunc in Concilio porrectae, ſe fundantem in quibuſdam praetenſis appellationibus pro quibuſdam de Treverenſi Clero ſucceſſive interpoſitis, quae ſunt partim nullae, partim frivolae, partim reprobae, & deſertae; & etiam major pars Cleri, Civitatis, & dioeceſis partim nunquam appellavit, & partim hujuſmodi appellationibus renuntiavit, & ad obedientiam Domini Rabani convolavit, contra quam ſupplicationem tunc plura ſcripta juris, & facti fuerunt in Concilio producta, fuitque illa ſupplicatio in oppoſitum circa margines poſtillata. Poſtea magiſter Nicolaus praedictus videns ſe fruſtratum intentione ſua illa vice fecit quaſdam proteſtationes in ſacro Concilio in ſcriptis recipiens deſuper a Notariis Concilii publica inſtrumenta, mediantibus quibus in partibus productis credebat Clerum pro quo proteſtatus fuerat, inducere

cere, ut reſumeret divina. Sed licet aliqui ſimplices reſumpſerint credentiam hujuſmodi a ſacro concilio emanaſſe; tamen non habuit apud intelligentes intentum, fueruntque dictae proteſtationes tunc etiam ad oppoſitum in marginibus poſtillatae, ſicque ex inſpectione dictarum appellationum, ſupplicationis, & proteſtationum, necnon ſcriptorum, & poſtillatorum in contrarium, & facti narratione praemiſſa, cuilibet intuenti apparere poteſt iniquitas earumdem. Poſtea dicta ſupplicatio fuit iterum in deputatione de quaeſtionibus per quemdam Magiſtrum Helrvicum provecta circa medium menſis Februarii. Sed de proteſtationibus nulla eſt mentio facta, quia ſi bene inſpiceretur, ſunt contrariae ſupplicationi, & per eas quodammodo receditur a petitis in ſupplicatione, & ſacrum Concilium in eis non modicum deprehendit reprehendendi, ut in poſtillis contrariis eſt ſignatum, & ſuper iſta ſupplicatione negotium jam noviter dominis praecognitoribus eſt commiſſum. Sed revera nil per adverſantes aliud quaeritur, quam redemptio temporis, & vexatio domini diuturna, per quam tandem compellatur jus ſuum relinquere indiſcuſſum, quum jam fere triennio duraverit iſta cauſa: dicti vero Magiſter Nicolaus, & Magiſter Helrvicus licet fingant ſe pro Clero quodam proſequi negotium, ſive cauſam; tamen principaliter ſunt hic pro Domino Ulrico Caſtra Treverenſis Eccleſiae occupante, cui adhaerent, & eum in ſuis iniquitatibus defendunt. Nam in congregationibus generalibus tam contra litteras Civitatis, quam contra ſcripta praetenſi Capituli ſe pro eo manifeſte oppoſuerunt eumdem poſſe tenus excuſantes. Nunc autem praetenſi Canonici, vel olim decanus, & Capitulum Treverenſe porrexerunt petitionem, & ſcripſerunt ſacro Concilio, prout ultimo in Generali Congregatione fuit manifeſtatum, & ſi dictae petitiones admitterentur, Domini Rabani viri Archiepiſcopi exploratum jus, quod jam per Dei gratiam vicinam habet executionem, multum enervaretur, & ulterior executio impediretur, omnis in illa cauſſa obedientia Romanae Sedi & mandatis Apoſtolicis deſolaretur, venientes ad obedientiam retardarentur, & rebelles, ac praeſertim invaſor Treverenſis Eccleſiae confortaretur: quae omnia utique non ſperantur a Sacro Concilio faciliter permittenda, ſalva ejuſdem auctoritate penitus illibata.

Poſt haec Illuſtris Princeps Dominus Willelmus dux Bavariae Protector Concilii ad importunam aliquorum inſtantiam provexit unam peticionem pro ſubditis, & incolis de dominio Eccleſiae Treverenſis, aliqua pro magna parte falſa narrans, & tandem petens, quod cenſurae contra illas tamquam innocentes tollantur, vel ſaltem ad tempus relaxentur, quia velint dicere coram Concilio innocentiam ſuam. Si autem hoc admitteretur, tunc intruſus omnino haberet intentum, & Dominus Rabanus, & ſibi obedientes totaliter confunderentur, & Romanae Eccleſiae proviſio annichilaretur, & ejus executio penitus invalida redderetur, quod utique non crederem ad honorem Concilii vel profectum.

SUPPLICATIO AD CONCILIUM, ET COMMISSIO.

Ex eodem Cod. Altempſiano.

SUpplicatur Sacroſancto Concilio facto ſubſequenti miſericorditer optimo remedio provideri, & cauſſam judicibus committi infraſcriptam. Reverendus Pater Epiſcopus Herbipolenſis auctoritate Apoſtolica, ut Clerus Treverenſis infra certum terminum debitam, & conſuetam obedientiam Reverendo Domino Rabano tamquam Archiepiſcopo Treverenſi praeſtaret, proceſſus ſub poenis cenſurarum emiſit citans nihilominus per edictum niſi hoc faceret ad videndum ſe declarari incidiſſe, aut dicendum cauſſam, quare non. Comparuit procurator Cleri dicens, & in ſcriptis producens debitam & conſuetam obedientiam Cleri, aſſerens, & certificans eumdem executorem de illa, & quod eamdem dudum habuiſſet, & ſuo tempore habebit illis prius habitis, ad quae acceſſorie obedientia ſequitur. Et in alio quodam termino appellavit, ne ultra oblata gravaretur, aut procederetur ad declarandum. Executor non advertens producta & oblata, proceſſit ad declarandum declarando utriuſque ſexus homines excommunicationem, interdictum generale, & ſpeciale cum multis aliis poenis incidiſſe, mandans nihilominus, licet mandatum ad hoc minime ſe extenderet, ubilibet ſervari interdictum uſque ad nonum diem, ubi quiſquam Treverenſis etiam extra Dioeceſim videretur, ex quo multa ſcandala in fide, divino cultu, moribus, Eccleſiaſtico ſtatui adverſantia abſque culpa exorta ſunt, & dietim oriuntur, quibus per Sacrum Concilium abſque mora pie foret ſuccurrendum, ne talibus inauditis exorbitantiis innocentiſſimi intra, & extra Dioeceſim punirentur, quod Deo, juri, & omni rationi adverſatur. Et ne vicina haereſis nefanda (proh dolor) latenter diffuſa cum vilipendio cenſurarum, Eccleſiaſticique ſtatus contemptu in dies uſque creſcat, pauci ſunt, qui non arbitrentur, eum maximum eſſe cenſurarum abuſum, per quem Deo devotis innocentiſſimis Chriſticolis non ſolum divinus abſtrahitur cultus, verum & ea divinae inſtitutionis ſacramenta, quae pro peccatorum remedio, & acquirenda gratia inſtituta noſcuntur, abſque cauſa etiam poenitenti ſubtrahuntur. Nullus enim dubitat ſacras Cenſurarum promulgationes rectius fieri debere ob eorum ſalutem, qui extra Eccleſiam ſunt, ut redeant, quam in inſontes ob cujuſcumque proprii commodi maxime temporalis, & Eccleſiaſticarum Eleemoſynarum aſſecutionem. Quod quidem commodum huic rei occaſionem dediſſe nonnulli opinantur. Verum appellatum eſt ante ipſius declaratoriam ad ſacroſanctum Concilium propter denegationem juſtitiae, quia Papa appellationes interpoſitas per bullam caſſavit. Tamen non obſtante appellatione ſervatum eſt licet cum magno detrimento rerum, & perſonarum periculo generale interdictum, quouſque ejus relaxatio ſub reintruſionis forma extat conceſſa; petita eſt admiſſio appellationis, & datio judicum in Concilii plena congregatione cum proteſtatione nullitatis, & ex cauſis rationabilibus. Ante reintruſionis diem procurator Cleri iterum appellavit proteſtando ſe ſaepe judices petiviſſe, & quod de nullitate inſtructus eſſet Clerus, & etiam periculum corporum, & rerum eum ſtimularet, & arctaret ad amplius non ſervare interdictum; & ſi contingeret non ſervare, quod hoc non fieret in vilipendium, & contemptum cenſurarum, quas nullas credit, ſed ob eorum nullitatem, & innitendo appellationibus interpoſitis, ſi ita contingit, ſe divinis cum Dei timore immiſcebit. Iterum petiti ſunt judices appellationis, & nullitatis. Quum ergo rationi & juri conſonum videatur, ut haec ſupplicatio admittatur, & oppreſſis per gratiam & juris remedia ſubveniatur, ſupplicatur devotiſſime congruo remedio praedictis exorbitantiis gratioſe obviari, cauſſamque Cleri appellationis & nullitatis cum omnibus incidentibus, & connexis, abſolutione ad cautelam, citatione, & cunctis aliis pro executione cauſſae, & cauſſarum nunciis judicibus ſacri Concilii committi de ſpeciali mandato ſacri Concilii. Audiant judices Concilii: citent ſi, & prout de jure, & juſtitiam faciant.

Placet Johannes Cardinalis S. Petri
Placet Johannes Patriarcha Antiochenus
Placet Franciſcus Epiſcopus Cumanus
Placet P. Offic. Patavien.

SUP-

SUPPLICATIO

AD CONCILIUM BASILEENSE.

Ex eodem Cod Altempſiano.

REverendiſſimi Patres, & Domini metuendiſſimi. Quia jamdudum multis crebris vicibus magnas inſtantias Paternitates veſtrae Reverendiſſimae audiverunt hoc in loco pro parte devotiſſimi hujus ſanctae Synodi communis Cleri, dominii Epiſcopalis Eccleſiae, & Dioeceſis Treverenſis per me procuratorem eorum humiliter effuſas, quatenus Paternitates Veſtrae oculo pietatis, & paternae compaſſionis oppreſſum ſatis injuſte, imo innocentiſſime Clerum per proceſſus Reverendi Patris Epiſcopi Herbipolenſis praetenſi executoris Apoſtolici reſpicere, ac miſericorditer ſuadente aequitate tantis periculis occurrere vellent, ſatis in longum ſaepe pericula illa & divini cultus, & miniſtrationis ſacramentorum, & prophanationis, & corporum & rerum jactura expoſita ſunt ſeptem retrolapſis menſibus: deinde maxima cum inſtantia, ut certae interpoſitae, ac interpoſitarum appellationum cauſſae a praefato Domino executore ad iſtud ſacroſanctum Concilium admitterentur, & datis judicibus examinarentur, ut id demum quod juſtitia dictante fieri per Clerum cognoſceretur, non omitteretur cum ſubmiſſione de parendo juri petitum ſaepiſſime extitit, & tamen aliquorum ſtudio licet majoris partis aſſenſus ad hoc acceſſerit, hoc hactenus impetrari non potuit. Et denuo ſupplicatio proveeta deputationibus, ut ſaltem exorbitantiae, quae in hujuſmodi proceſſibus contra omnem aequitatem continentur, ex quibus ſcandalum, & vilipendium cenſurarum, & animarum pericula oriuntur dietim, ut ſicut nulla ſunt de facto tollerentur, & cauſſa appellationis, & appellationum judicibus cum cauſſa nullitatis committeretur. Et licet major pars iterum ad hoc conſentire videretur, tamen adverſariis practicantibus uſque modo neque unum, neque reliquum potui impetrare. Verum eſt, quod conſentientibus tribus deputationibus, ut juſtitia fieret, adverſarii ut eamdem quoad poſſint impedirent, quoddam ſcriptum in deputatione de omnibus plenum injuriis, ſcandalis, & erroribus objecerunt, in quo quidam falſo injurioſo ſcripto ultra ea, quae non parum auctoritatem hujus ſacri Concilii, & perſonarum in hoc loco exiſtentium videntur inculpare, ſubſumitur, quia Papae quiſque reſiſtens offenſor divinae Majeſtatis, hoſtiſque publicus cenſendus eſt, non ſolum Domino Udalrico de Mundelſcheit, & ſibi adhaerentibus poenitentia eſt denegarda, imo & victus. Dubitando etiam interſerit, an alicui conveniat de factis Romani Pontificis cognoſcere, ſi in fide devius inventus non fuerit, quum ipſe ſit, cujus judex ſolus Deus ſit, apud quem ſua conſcientia eum aut excuſabit, aut accuſabit, neque in hoc Concilium excipitur, imo ad concludendum Concilium ſe non poſſe intromittere in hac cauſſa. Hoc ita aſſumitur. Quantum hoc ſcribere deceat contra honorem perſonarum ſacri Concilii, quae non paruerunt diſſolutioni Papae, ac etiam contra auctoritatem ſacrorum Conciliorum, quae, ut vult ſcriptura, non poſſent Papam, niſi in fide judicare, vos Paternitates Reverendiſſimae, vellem attente ponderare, ut ſaltem tales turbatores cum ſcandalo arcerentur, qui tanta praeſumptione ſe erigunt contra veritatem. Omnes ſcitis, quod manifeſtus eſt error ſcribere, & dicere poenitentes non debere admitti, aut ſacramenta neceſſaria ad ſalutem poſſe Chriſtianis ſubtrahi. Nonne tamquam confeſſi, & convicti illi cenſendi ſunt, qui talem errorem in ſcriptis porrexerunt? Scribunt ibidem Clerum de haereſi ſuſpectum, & longo tempore fuiſſe in ſententiis. Vobis omnibus conſtat, etiam ſi proceſſus validus foret, ſicut non eſt, quod tamen pauci ſunt menſes, quod omnes fuerunt vere abſoluti. Scribunt maximas injurias contra me, & me eſſe excommunicatum, licet ſciant, & audiverint ſaepe a me, quod ante omnem citationem fuerim incorporatus huic ſacro Concilio, & ante illam citationem, virtute cujus quaedam praetenſa declaratoria me dicit incidiſſe, fui in hoc loco ſemper petendo judices, & ſubmittendo me ſacro Concilio. Quid ſentiatis de decretis hujus ſacri Concilii, vos ipſi Patres Reverendiſſimi judicate; & quoniam non fuit pro me quominus cauſſa, & cauſſae appellationum pro parte Cleri interpoſitarum ad hoc ſacrum Concilium tam ab proceſſibus praetenſis Domini Herbipolenſis, quam reintruſione domini Ratiſponenſis fuiſſent judicibus dudum commiſſæ, imo ſtetit per partem adverſam, quæ hoc ſolerti diligentia impedivit: & quia etiam dietim majora pericula oriuntur, & orientur maxima, ſi prætenſi nulli proceſſus, & nulla reintruſio ea forma qua ſonant, amplius ſervarentur, proteſtor primo coram Omnipotenti Deo, & Sancta ſua Eccleſia hoc in loco congregata, quod Clerus Treverenſis Dominii Eccleſiæ ejuſdem ſaltem fuit promtiſſimus, & ita hodie eſt obedire Sanctæ Matri Eccleſiæ in omnibus, & per omnia. Proteſtor ſecundo, quod licet proceſſus declaret utriuſque ſexus homines Dominii Eccleſiæ Treverenſis excommunicationem incidiſſe, tamen quia conſtat executorem ad hoc nullum habuiſſe mandatum, ut patet in executoria, præ timore illius declarationis, aut prætenſæ excommunicationis curati non deſiſtent, quin ſacra miniſtrent. Proteſtor tertio, quod conſtat apertiſſime de nullitate proceſſuum, quoniam executor neque in principio, neque in medio, neque in fine formam ſibi traditam ſervavit aliter monendo, ex alia cauſa excommunicando, & aliter interdicendo, & declarando, quam ſibi commiſſum fuit, ut patet applicata commiſſione ad proceſſum. Ideo ſi contingat non ſervari interdictum, quod hoc non fiet aliquo modo in contemtum cenſurarum, ſed ob nullitatem proceſſuum, & ne propter ſententias nullas divinus cultus poſtergetur. Proteſtor quarto, quod ſi proceſſus Domini Herbipolenſis non fuiſſent, & eſſent nulli, quia tamen de abſolutione, quæ facta fuit per Dominum Ratiſponenſem omnibus conſtat, & de reintruſione non conſtat, aut quod ipſe ad reintrudendum habuerit poteſtatem, aut commiſſarius committendi ſibi, imo potius creditur, & præſumitur ex multis cauſis contrarium: ideo quanvis Clerus uſque modo ceſſum divinorum ſatis ſtricte in finem, quod partes citius concordarentur, ſervaverit, cum nunc experiatur partem adverſam laborare, ut in jure audiatur, non intendit amplius ceſſum divinorum ſervare, ſed Deo prout tenetur, ſuum famulatum juxta aſſumtum officium tribuere ut ſibi, & ſuis perichloſis neceſſitatibus, quibus, ut notorium eſt, multipliciter in corpore & rebus propter ceſſum divinorum ſubeſt, abſque omni contemptu cum omni reverentia & timore ſubvenire, & ex præfata reintruſionis, aut etiam prætenſorum proceſſuum, ut profertur per dominum Herbipolenſem fulminatorum cauſſa, & cauſſis amplius non debere ceſſare, niſi aliter mandaverit ſacrum Concilium, attentis ſupradictis, & maxime ſua diligentia proſequendo interpoſitas appellationes tam diu, quouſque per hoc ſacrum Concilium de hoc convinctum aut aliter declaratum fuerit pariter, & mandatum. Proteſtor etiam, quod nullitates proceſſuum, & reintruſionis, diligentia

Cle-

Cleri in proſequendo appellationis, impedimenta partis adverſæ, motiva, & rationes, quæ hactenus Clerus ceſſum ſervavit, & amplius non intendat, niſi ut ſupra ſcribitur, ac etiam proteſtationes in hoc ſacro Concilio factas principibus, Electoribus, civitatibus, Communitatibus, & aliis manifeſtabuntur in finem, & effectum, ut cunctis pateat, nihil temere attemptari per Clerum præfatum, ſed ſemper hoc egiſſe, & agere velle, quidquid cognoverit Deo gratum, juri & rationi conſentaneum. &c.

DECRETUM, SEU EPISTOLA

SACROSANCTÆ GENERALIS SYNODI BASILEENSIS.

Ex eodem Codice Altempſiano.

SAcroſancta Generalis Synodus Baſileenſis in Spiritu Sancto legitime congregata Univerſalem Eccleſiam repraeſentans univerſis, & ſingulis Chriſti fidelibus, Praelatis, & Principibus per Germaniam, & praeſertim per provinciam, & Diœceſim Treverenſem conſtitutis ſalutem, & Omnipotentis Dei Benedictionem. Dudum Eccleſia Treverenſi, cui quondam Otto Archiepiſcopus Treverenſis, dum viveret praeſidebat, per obitum ipſius Ottonis Archiepiſcopi, qui debitum naturae perſolvit Archiepiſcopi ſolatio deſtituta, felicis recordationis Martinus Papa Quintus Venerabilem Rabanum Archiepiſcopum Treverenſem tunc Epiſcopum Spirenſem a vinculo, quo Spirenſi, cui tunc praeerat, tenebatur, de conſilio Venerabilium Fratrum ſuorum Sanctae Romanæ Eccleſiae Cardinalium, & Apoſtolicae poteſtatis plenitudine abſolutum eumdem ad eamdem Eccleſiam Treverenſem tranſtulit, ipſumque illi præfecit in Archiepiſcopum, & Paſtorem, & licet regimen, & adminiſtratio bonorum dictae Eccleſiae Treverenſis vigore translationis hujuſmodi eidem Rabano Archiepiſcopo deberentur, de jure tamen poſtmodum quidam Ulricus de Mandelſcheit, qui ſe gerit pro electo Treverenti translationem, & proviſionem praedictam, ut praemittitur, factam & quarum non erat ignarus, temere, & facto ſe opponens ſe in Eccleſiam Treverenſem, illiuſque regimen, & adminiſtrationem praedictam intruſit, illaque occupavit, & detinuit, prout detinet indebite occupata. Ortaque praeterea inter Rabanum Archiepiſcopum, & Ulricum praedictos ſuper regimine & adminiſtratione praefatis, & illorum occaſione materia quaeſtionis, nos qui ſalutem, & pacem cunctorum fidelium interno deſiderio ſentire, & per pacificationem Archiepiſcopi, & Ulrici praedictorum, nec non totius Cleri, & populi Civitatis, & Diœceſis Treverenſis exquiſitis laboribus, & indeſeſſis ſtudiis caritativas vices, & exhortationes viis, & modis congruentibus ſollicite impendimus, quum non poſſemus efficere, quod ſperavimus, tandem ex debito Univerſalis Eccleſiae, quo ſinguli in juſtitia debitores exiſtimus, ad inſtantiam dilectorum Eccleſiae filiorum Magiſtrorum Officialis Baſilienſis, & Hugonis &c. promotorum, & procuratorum cauſſarum, & negociorum hujus Sacri Concilii deputatorum, ac auctoritate ejuſdem Univerſalis Eccleſiae Rabanum Archiepiſcopum, & Ulricum praedictos, nec non omnes, & ſingulos praedicto Ulrico adhaerentes, alioſque, qui ſua quomodolibet intereſſe putarent, per edictum publicum quibuſdam locis publicis tunc expreſſis partibus illis vicinis oppoſitum citari mandavimus, & fecimus, ut certo termino peremptorio competenti tunc expreſſo Dominus Rabanus Archiepiſcopus, & Ulricus perſonaliter, & in eorum propriis perſonis ad docendum, & fidem faciendum per legitima documenta de jure, titulo, poſſeſſione, & proprietate, quae ſe in dicta Eccleſia Treverenſi, ſeu ad eam habere praetenderent. Ceteri vero legitime ad oſtendendum cauſſas coloris, & adhaeſionis ſuae, ſi quas haberent, comparerent coram nobis proceſſuri in cauſſa hujuſmodi etiam ſimpliciter, & de plano, ac ſine ſtrepitu, & figura judicii ſola facti veritate inſpecta uſque ad diffinitivam ſententiam, prout exiſteret rationis, & quia propter intruſionem, occupationem, & detentionem ipſius Ulrici fuerat contra ipſum, & complices, ac adhaerentes ſuos per cenſuras Eccleſiaſticas uſque ad interdictum, & alias pœnas auctoritate Apoſtolica proceſſum, nos pro tunc ne Ulricum praefatum, ejuſque adhaerentes ſe excuſare, & eorum adventum ad hoc Sacrum Concilium retardare contigeret, interdictum hujuſmodi in eos, nec non patriam Treverenſem, & alia illius loca juxta tenorem proceſſuum latum a tempore, quo Ulricum perſonaliter, & adhaerentes hujuſmodi, ut praefertur ad nos veniendi, juſtitiamque recipiendi cauſſa iter illud ſine dolo, & fraude acciperent inchoando uſque ad noſtrum beneplacitum ſuſpendimus. Demum vero Rabano Archiepiſcopo, & Ulrico praedictis coram nobis comparentibus poſt diverſas altercationes inter partes habitas nos venerabilibus Dominico miſeratione divina titulo Sanctae Mariae in via Lata Sacroſanctae Romanae Eccleſiae Cardinale Firmano nuncupato, ac Amedeo Archiepiſcopo Lugdunenſi, ac Ludovico Epiſcopo Fiſenſi commiſimus, ut ipſi conſiderato etiam ſtatu Eccleſiae Treverenſis de ipſorum Rabani Archiepiſcopi, & Ulrici juribus, & monumentis, praefatiſque aliis circumſtantiis univerſi ſollicite inquirerent, & ſe informarent, & quae convenirent nobis fideliter referre curarent, prout poſtmodum nobis in generali noſtra congregatione ad id ſpecialiter congregata facere curaverunt. Nos itaque praemiſſis relatis omnibus per nos diligentius digeſtis, & recenſitis ad promotorum praefatorum inſtantiam praefatum Ulricum ad concludendum, & concludi videndum, necnon ad noſtram diffinitivam ſententiam audiendam in cauſa hujuſmodi citari fecimus ad certam diem peremptoriam competentem, in qua praefato Rabano Archiepiſcopo nobiſcum conſtituto, & promotoribus ipſis praefati Ulrici non comparentibus contumaciam accuſantibus, & in ejus contumaciam concludi, & ſententiam ipſam ferri petentibus, nos in generali congregatione noſtra ad id ſpecialiter indicta conſtituti reputantes eumdem Ulricum quo ad hoc, prout erat monito contumacem in ejus contumaciam in cauſſa hujuſmodi concluſimus, & habuimus pro concluſo, necnon viſis prius de novo, & diligentius inſpectis omnibus, & ſingulis actis, actitatis, habitis, & productis in cauſſa hujuſmodi, & ipſis cum diligentia recenſitis, & examinatis, & habentes prae oculis ſolum Deum, de cujus vultu judicium prodiit, & cujus oculi aequitatem vident, de omni noſtro conſilio, & aſſenſu per noſtram diffinitivam ſententiam diffinivimus, pronunciavimus, & declaravimus praefatum Rabanum Archiepiſcopum olim Epiſcopum Spirenſem habuiſſe, & habere plenum, & canonicum jus ad dictam Eccleſiam Treverenſem, eumque ipſius verum, & indubitatum fuiſſe, & eſſe Archiepiſcopum, & Paſtorem, dictoque Ulrico nullum in eadem Eccleſia Treverenſi, ſeu ad eam jus competiſſe, ſive competere, ac eum ab occupatione dictae Eccleſiae Treverenſis, ejuſque terrarum, caſtrorum, & oppidorum, juriumque, & pertinentiarum omnium earundem, ac ipſius in illis intruſione amovendum fore, & amovimus, praefatumque Rabanum Archiepiſcopum in Eccleſiam Treveren-

verenſem caſtrorum, oppidorum, juriumque, & pertinentiarum praedictarum, corporalem poſſeſſionem inducendum fore, & induximus. Regalia quoque, & alios honores Archiepiſcopis Treverenſibus pro tempore exiſtentibus impendi conſueta impendenda fore, & per cariſſimum Eccleſiae filium Sigiſmundum invictiſſimum Imperatorem impendi, & concedi debere, de quibus etiam auxilio brachii ſaecularis Imperialis ipſius quantum opus fuerit, eidem Rabano Archiepiſcopo impendendis eumdem Imperatorem hortati fuimus, requiſivimus, & admonuimus, & hortamur, requirimus, & monemus. Nos itaque praefatum beneplacitum extiſſe pariter, & expiraſſe de harum ſerie litterarum declarantes ipſius Rabani Archiepiſcopi ſupplicationibus inclinati &c. Mandamus, quatenus vos, vel duo, aut unus veſtrum per vos, vel alium, ſeu alios praemiſſa executioni debitae demandantes eumdem Rabanum Archiepiſcopum in corporalem poſſeſſionem Eccleſiae Treverenſis, caſtrorum, oppidorum, juriumque, & pertinentiarum praedictorum amoto exinde Ulrico inducatis auctoritate noſtra, & defendatis inductum facientes ſibi a dilectis Eccleſiae filiis Capitulo ipſius Eccleſiae Treverenſis, praedictoque clero & populo obedientiam, & reverentiam debitas, & devotas, atque ab eiſdem populo, necnon dilectis Eccleſiae filiis nobilibus viris, univerſiſque vaſſallis Eccleſiae Treverenſis fidelitatem ſolitam, necnon conſueta ſervitia, & jura ſibi ab illis debita integre exhiberi, & nihilominus legitime ſuper his per vos habendis ſervatis proceſſibus eos quotiens expedierit aggravare curetis, contradictiones auctoritate noſtra appellatione poſtpoſita compeſcendo, invocato ad hoc, ſi opus fuerit auxilio brachii ſaecularis, univerſis & ſingulis ſententiis, poenis, & cenſuris in, & contra praefatum Ulricum, & complices, & adhaerentes ſuos dudum antea perlatis & declaratis in ſuo robore duraturis. Ceterum ſi ejuſdem Ulrici, vel aliorum, quos hujuſmodi proceſſus concernent praeſentia pro monitionibus eis, & citationibus de ipſis faciendis nequeat tute haberi, nos vobis, & cuilibet veſtrum monitionem, & proceſſus hujuſmodi, ac citationes quaslibet per edictum publicum locis affigenda publicis, & vicinis, de quibus ſit veriſimilis conjectura, quod ad notitiam monitorum, & citationum hujuſmodi pervenire valeant, faciendi plenam & liberam concedimus tenore praeſentium facultatem, ac volumus, quod proceſſus, monitiones, & citationes hujuſmodi perinde arctent ipſos monitos, & citatos, ac ſi eis praeſentialiter, & perſonaliter intimati & inſinuati fuiſſent, conſtitutionibus Apoſtolicis, & aliis contrariis non obſtantibus quibuſcumque; aut ſi praefato Ulrico uniter, vel diviſim a Sede ſit Apoſtolica indultum, quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſit per litteras quaslibet non facientes plenam, & expreſſam ac de verbo ad verbum de indulto hujuſmodi mentionem. Datum &c.

EPISTOLA.

CONCILII BASILEENSIS.

Ex eodem Codice Altempſiano.

SAcroſancta Generalis Synodus Baſilienſis in Spiritu S. legitime congregata univerſalem Eccleſiam repraeſentans univerſis, & ſingulis venerabilibus Archiepiſcopis, & Epiſcopis, & per infraſcripta collecta exigenda, & colligenda deputatis per nationem Germanicam ubilibet conſtitutis ſalutem, & Omnipotentis Dei benedictionem. Reprehenſibile quippe videtur, dum majores Militantis Eccleſiae Praelati in arduis ipſius Eccleſiae neceſſitatibus, quibus eos intendere Paſtoralis officii debitum exigit, & requirit, remiſſi inveniuntur, & ad onera, quae diuturnae ſollicitudini pro Chriſtifidelium ſtatu, auctoritate, Dominio ampliando incumbunt, ſolitas operas non impendunt ad ea maxime, quae ab omnibus facile valeant ſupportari. Cum igitur dudum haec Sacroſancta Synodus provida moderatione juxta concordata nationum quarumlibet ab ipſis ſuſcepta ſtatuerit, & ordinaverit, quod omnes, & ſinguli Metropolitani, & alii Antiſtites, necnon Eccleſiarum, ac Monaſteriorum quorumcumque Praelati excepti, & non excepti cujuſcumque dignitatis exiſtent praeſtationes, ſeu collectas eis, ac quibuslibet ipſorum pro ſupportandis oneribus incumbentibus impoſitas infra certum tempus cuilibet ipſorum praefigendum ſub cenſuris Eccleſiaſticis ſolvere tenerentur prout in certis aliis litteris noſtris deſuper editis plenius continetur; & ſicut ad nos relatione pervenit, nonnulli ex veſtris in exequendis mandatis noſtris nimium remiſſi fuerunt, ita videlicet quod taxas ſeu collectas vobis, & veſtris Eccleſiis, & cuilibet veſtrum, & veſtrarum Dioeceſium Praelatis impoſitas per veſtros ad haec deputatos exigere, & exacta nobis hactenus deſtinare minime curaſtis in maximam orthodoxae Eccleſiae jacturam, bonorumque operum retardationem, & niſi Eccleſiae & Chriſtifidelium ſtatui in praeſentiarum provide conſulatur, eunctaque in melius reformentur, non in ejuſdem Eccleſiae modicum futuris poſſit temporibus diſpendium redundare. Qua de re vos omnes, & ſingulos, & quemlibet veſtrum tenore praeſentium requirimus, & hortamur, vobiſque, & cuilibet veſtrum.

FRAGMENTUM ANONYMI

Cujuſdam ad SS. Dominum Noſtrum Eugenium Papam IV.

Ex MS. Cod Reverendiſs. Dom Marcii Micheli Cathed. Eccl. Lucen. Canon.

ETſi multa, Beatiſſime Pater, ſuperiore tempore ſacro Baſileenſi Concilio divinitus collata praeſidia ſingularem Patribus Synodalibus laetitiam & conſolationem attulerunt, nihil tamen ſibi unquam contigiſſe exiſtimarunt quod eorum mentibus magis jucundum, ac delectabile fuerit, quodque gratius, libentiuſque audierint; quod eum certiſſimis adventantibus nuntiis tuum ex Urbe diſceſſum intellexerunt. Ex ea namque urbe, quae hoſtium incurſionibus, armorum ſtrepitibus, agrorum depopulationibus undique conflagrabat. Ubi foris bella; Domi ſeditiones plurimorum abundabant. Ex hoc gaudet non parum Sacra Synodus, & ex omnibus mentis praecordiis jubilat, & exultat; neque injuria. Quid enim Chriſti Eccleſiæ tutius, quid jucundius contingere poteſt, quam ſui veri Paſtoris ſalute, conſilio, praeſidio, & auxilio confoveri. Verum Beatiſſime Pater profectionem illam tuam eo majorem, ampliorem que Sacrae Synodo laetitiam, & jucunditatem attuliſſe exiſtimes, quo plus ſiniſtri quiddam a Po-

pulo

pulo Romano Sanctitati tuae illatum fuiſſe fama deferret. Ex quo enim multa pericula, & diſcrimina tibi imminere intelligeret, doluit medius fidius non mediocriter magna cum admiratione ſecum animo volvens quonam pacto plerique adeo audaces, & ſacrilegi fuerunt, qui te Chriſti indubitatum Vicarium, & Petri naviculam gubernantem comprehendere, detinere, & militum falange cuſtodire præſumpſerint.

Vellem vidiſſes quanta moleſtia, quo moerore hunc Sanctitatis tuae caſum omnes audierunt. Incredibilem profecto ad te devotionem, fidem, & affectionem intellexiſſes. Neque enim tantam, tamque gravem injuriam aequo animo poterant ſuſtinere. Dolebant Pontifices, afflictabantur Sacerdotes, totus denique Clericalis ordo taedio, & pallore premebatur. Idque ſumma cum ratione. Si enim moeret exercitus Imperatore, & belli duce amiſſo; ſi lugent filii, parentis praeſidio, & conſilio orbati; ſi Principem ſuum beneficum, liberalem, pacificum, manſuetum, univerſi cives deplorant ex lamentabilibus vocibus proſecuti: quis laudabit ipſum Sanctae Synodi dolorem, quem ex ducis, gubernatoris, parentis, ac principis ſui amiſſione ſuſcipiebat. Convenerunt autem perſaepe ipſi Patres, ut in hiſce periculis tuis ſuum tibi conſilium, & auxilium exhiberent, ſuamque erga Sanctitatem tuam, benevolentiam & caritatem oſtenderent.

EPISTOLA ANONYMA
DE REBUS CONCILII BASILEENSIS.

Egregio, & peritiſſimo viro D. N. ſacrorum Canonum licentiato, totus tuus &c. S. P. D. inſuper etiam cui nulla par eſt in ſalutatione, offert ſeipſum.

Ex MS. Cod. Biblioth. Auguſtæ Vindobonenſis.

MEmores Lini pauperis diſcipuli Socratis, qui dum alii precioſa ſibi obtuliſſent munera, ipſe dixiſſe fertur. Alii precioſis venerati ſunt te donis, & ſibi meliora, videlicet ſeipſos reſervarunt; ego autem meipſum tibi offero &c. Scis enim, frater digniſſime, quo in loco Jo. An. hanc ſalutationem ſingulari praerogativa fulgere commemorat. Excitatus a te, frater venerande per noviſſima tua miſſula, ut aliquid tibi de occurrentibus ſcriberem, prompta voluntas, qua tibi ſemper placere cuperemus, tepeſcentem commovit calamum; ſub confidentia tamen ne imperfectum meum arguas; ſed firma caritate parcas inſcientiae meae; tolereſque inſipientem, cum ipſe ſis ſapiens. Et qui te qui & mihi digniſſimus es, ſingulari voce nunc viſita: ne mireris, quoniam & Ciceronis in hoc imitor vocem, qui dum Julio Caeſari ſcripſit, non ſolum & ſingulari apud eum ſermone uſus eſt, ſed & ſe anteponendi audacia fretus, cujus & multi poſt eum digniores Poetae inſecuti ſunt ſemitas; licet modernorum apud quos dam aſſentatio plauſuſque humani favoris inolevit, vecordia ſtilum hunc ſuſtulit e medio. Unde ſi id mihi in temeritatem adſcripſeris, libenter patiar errorem meum cum tali viro communem. Inde me nec poetam tibi videri quaero; cum ſi aromata aliqua in me lateant tu ipſe noviſti; e cujus manibus priſcis diebus ortae ſunt ſortes meae. Si autem dixero quod poetarum amator non ſim, ero quaſi legis praevaricatori ſimilis, mendax. Epiſtola igitur ſtrata e lenibus calamis ſi ſit tibi grata, poteris ex brevibus his plurima concipere verbis. Legatus hic durat, & pleno regnat pontificio jure, quem etiam omnes populi venerantur & clerus. Itaut omnis ſchiſmatis nomen hodie videatur ablatum. Quis tantae peſtis origo? Heu ſolus Rex fuit ille, qui Petri navieulam naufragam naufragare ipſe fecit. Velit Deus ac Papa Nicolaus, perverſus (*ſic lego ambigens*) paſtor novus inficiat gregem, ut pecus pecudem aegra. Utinam aliquando redeant in mores tempora priſcos; & poſt hanc nebulam ſerenus veſper aliquando reluceat, Eccleſiaque cum ejus ſponſo victorioſe reſurgat. Augurier, frater digniſſime, ut teipſum tacitus interroges, an ſim qui fuimus dexteri, an ſim mutatus ad levam. Reſpondeo cum ſic homini (*ſic*) hodie res facta vetent fueritque ſic voluntas in Coelo, invitus bibam cum ceteris ſuccum hunc & quamvis amarus. Scis enim juxta Mar. Tull. in Tuſculanis quaeſtionibus, quod omni in re conſenſio omnium gentium naturaliter lex putanda eſt, nec ſolium praeeminentiae datum eſt mihi, ut juxta ordinem Eccleſiae tanquam minimus ſuperioribus etſi libeat, liceat reſiſtere; niſi ſaltim hic error articulum fidei, extra quem nemo ſalvatur, contingeret; cum eo caſu quiſque fidelium impugnantibus fidem reſiſtere teneatur & praedicare ſuper tecta &c. alias ſuccederet verbum illud: *Dum caecus caecum &c.* Et quamvis hujus ſententiae fortior cultor exiſterem, dum tamen hodie inter arcana mentis praecordia acutius revolvo quomodo veritates hae tibi pernotiſſimae in Concilio conditae & quibus atque ſatis (*ſic*) viis aggregatae fuere & quomodo directae, non negatur a modernis contradictoribus articulus ille, videlicet: *Unam*, *Sanctam*, *Catholicam*, *&c.* imo articulum hunc profitentur, aſtruentes, ut excuſationis mendicent ſuffragium, licet tamen falſo, amplius Baſileae Eccleſiam non ſubſiſtere &c. Certe lenteſcit nunc in me fervor ille animique zelus; neque aſſentior huic ita immobiliter, ut prius inhaeſeram. Inſitum mihi tamen ſemper retinebo quod declaratio harum veritatum ab ore Eccleſiae, quae in factis fidei errare non poteſt, proceſſerit. Dices forſan me fore in hoc globo verborum mihimetipſi contrarium; ſed non dubito, ſi in caritate verba mea metiaris, catholicam videbis continere veritatem. Suffecerit mihi palpebris tuis pellem hanc obduxiſſe tenebrarum, ut & inde tibi emergat occaſio rem hanc viſendi cumulatius ex te, cum ſolus adhuc peregrinus in factis Eccleſiae conſtans in Agrippinenſi clero clares; & licet inde inſigni laurea ſis dignus, cave tamen, frater, ne diutina pectoris tui religio in pertinacia comitetur &, pace tua dixerim, prudentibus prudentiorem te faciat, ne qui multa poſſides, bonorum diſpendium compares plurimorum. Vides quomodo Argentinenſes apud quos tibi refugii locum aliquando ſtatuiſti potiuſquam (*priuſquam*) Colonienſes moderno obedientiae errore labefacti (*ſic*) evaneſcere. Nec heu! eſt hodie quiſquam Antiſtes, qui non, licet, ut optime ex Jo. An. expoſicione noviſti, hoc nomine ſortiantur, ut ante alios ſtare teneantur, D. N. Papae pedum ſibi optet oſcula beatorum; unde tu ſimiliter & requie . . . . diſplicentem hunc parem caſum. Dum, auſpice Deo, aliquando nos fata revinxerint. Non ſic in aenigmate tibi loquar, prout hujus epiſtolae verba inſtar habere videntur; ſed facie ad faciem palam tibi faciam ea quae hic cartae committere pertimeſco, quoniam neſcio, ſi ad te legationis meae fida nuncia pervenerint. Sciens autem tunc an ſim qui fuerim, an homo evaſerim alter; & quod ſit duri ſermonis hujus ad te miſterium. Scis enim quod non ſolum vincere ſed vinci ſe pati ſpecioſum eſt, ubi victoria detrimentum parit, nec ſtat ſemper hominis fortuna, dies una per omnes. Quiſquis plus juſto non ſapit, ille ſapit, ut Marci Valerii in Marciliali (*ſic*) toto ſententia eſt. Ex verbis hiis

totis pluriora (*ſic*) concipe meis; unum tamen velim, frater digniſſime, ne te lateat quod Papa noſter omnes cauſas nationis Alemanniae illarum partium quibus neutralitas idolum fuit, ſuſpendit, nolens eas amplius ſtrepitu judiciali volvi in curia. Similiter & Vicecancellarius manus clauſit, ne ad eaſdem partes ſuo fungatur officio cauſas committendo &c. Sic & D. Legatus ſuae juriſdictionis falcem reſtringit; imo extra forum poenitentiale nudus fere Legati ſolio potitur. Neſcio ſi ventus dictae Gebennenſis uſque ad eos pertigerit. Ipſi hic licet operas regum illorum, quorum parte media unionis Eccleſiae Gebennenſis confoederata dicuntur, nihil pendere videantur; verum tamen corda eorum itant quaſi in Spiritu aliquam amaritudinem inde emerſuram ſibi perhorreſcant. Et ut de virtutibus Legati aliquid tibi referam, ipſe adeo ſedulo, adeo prudenter, adeo provide ad dandam pacem Germaniae caeteriſque rebus gerendis intentus eſt ſuamque diligentiam impertitur, ut ex ocio negocia, & ex negociis ocium nullum admittat. Perſitire te Spiritu video, qualiter Rex inter Hungarorum rabiem Bohemorumque furiam verſetur, & an ſuis obnixis adverſis cum undique erectis cornibus ad transeundum alpibus urbemque aditurum, & demum Caeſaream petiturus coronam accinctus ſe paret ad iter. Hungarorum millium equorum caterva quae huc pro pace componenda advenerat his diebus cum raptura, priſcis relictis diſſidiis, hinc nunc abſceſſit. Legatus, cui pax haec multum eſt cordi, pro novae conventionis dieta inſtauranda apud Hungaros diebus jam multis curam geſſit; & ut paucis multa complectar, Hungari colla paci ſubdere nolunt, ne petitionum ſuarum votivi victores evadant. Finaliter autem ſuis literis quas originales D. Legatus legendas, ſui gratia, communicare dignatus eſt, ipſum ut ad eorum aedes ſe transferat inſtancius invitant; pollicentes circa S. Georgii feſtum proximum apud Budam generalem Regni conventionem inſtituere ſe velle, ubi examinari poſſit an media per D. Legatum Regis parte oblata juſtitiae eorum digna ſint vel inferiora; unde in hac re D. Legatus anxius multum conſternatur animo, quoniam ad id tempus ad diaetam Pragenſem Bohemorum, qui & pro habendo D. eorum Ladislaum ſe alias adverſus regem arma commovere comminantes, ſimiliter impetu magno certare videntur, cum Oratoribus Regis ſe acceſſurum pollicitus eſt. Neſcit igitur D. Legatus quo partitu uſurus ſit. Ego tamen utilius teneo quod Hungaris relictis, juxta deſiderium qui jam generoſiores curiae ſuae tirones multos Oratores deputavit ad Bohemiam ſe convertet (*ſic*) Ecce imminentem abſceſſum Legati a locibus Auſtriae declinaturi; tandem poſt exceſſum Bohemiae ad Reni partes diutinas Veſtphalorum guerras ſedatur. Timeo ſi Hungaris non ſedatis Legatus hinc abſcedat, quod hic non mora tuta, ſed fuga tutior erit, quoniam minantur horrifice Hungari innumeris minis. Eſt etiam populus ferox; imo pejor eſt ſi terra parit; tunc optimus ipſe necaſſe meliorem gentem Bohemia tenet. Quod ergo inter tot guerrarum ſtrepitus Rex Italiam petiturus ſit, mihi difficile eſt creditu. Et licet ſibi magna caeſareum obtet diadema, diſpoſitionem tamen non video ut propere rem hanc perducere poſſit (*ad*) effectum. Nec ſentio quod ingreſſus ejus iis omnibus qui Italiae dominantur foret pacificus.

non capio

Aragonum enim rex ibi ſceptra verſat qui ſaevus eſt & hirſuto multo truculentia ap. (*ſic*) An ſint iſta fatorum curſu commiſſa ego novitatum harum aruſpex cenſeri nolo: ſi ſic res nunc eſt, ruere tamen pejus poteſt, quoniam vaga eſt, quae res hominum fortuna gubernat; maxime principis hujus, quem cum hodie ad opus aliquod Dii ſtimulant, abſtrahit cras tota cupido; immo immemor ipſe Imperii &, ut verum fateamur, avarus pecuniam paucam perdere timet; contingit eum perdere multam. Inſuper, frater digniſſime, Vienna nunc cum Ferdinandum Hiſpanum hoſpitem tenet, quem mirum in modum alias apud nos ſtupidum vulgus ſtupebat; itaut aliqui Antichriſtum eum mentiti ſint. Ego amantiſſima converſatione hodie ſibi convictus ſum; citra tamen detractionem rem referendo, non ſentio eum virum illum eſſe in quinquageſimo gradu prout hominum apud nos infirma opinio mirabat. Ecce fluctuantis ſaeculi debile fundamentum, quod tam prompto concurſu inanibus novitatibus aures praebet. Item accidit his diebus: rarum unum quod mihi in genere ſuo omni raritate rarius eſſe videtur. Alias dum Hungari, de quibus ſuperior epiſtola commemorat, in palatio Regis hic ſe repraeſentaſſent, neſcio quo eventu actum eſt ex turba unus ſolitam diviſam D. Regis videlicet illarum quinque vocalium A. E. J. O. V. prout principum mos eſt, aliquo inter ſigno ſe ad invicem oſtentando diſcernere cum opprobrio deteſtatus eſt, & illico Rex, neſcio ſi indignatus, aut feminea puſillanimitate ductus, omnibus in locis, Eccleſiis, caſtris, & aedibus, imo & a veſtibus ſacris diviſam hanc deleri ſuo regio juſſit edicto. Ecce res haec ne augurii quid portentive orbi deſignet ego laſciviam calami hac in re cohibere mihi debitum cenſeo, quoniam decet ut ſobrio eloquio dignaque veneratione tanti Principis geſta in digniorem partem referam. Caeterum & alia novitas diebus his geſta, qua & timoratorum hominum corda doloroſe ſauciata fuere. Advenerunt huc, Regiam majeſtatem ejus ex ſpeciali ſuper hoc ſalvo conductu muniti acceſſuri Oratores Baſileenſes, viri utique praeclari & inſignes, videlicet D. H. de Offenburg miles venerabili canicie jamdudum decoratus, & Officialis Baſilienſis, doctor apud regiam celſitudinem; quare praeceptis ſuis regiis ſuper tollendo & auferendo ſalvum conductum iis qui adhuc S. Concilium & Eccleſiam apud Civitatem ſuam repraeſentant cum honeſtate, prout id vere multis juſtis luciduſque rationibus uſi ſunt perſuadere, parere non poſſent, ſe excuſantes; & illico exiit edictum, ut quamcunque intraſſent Eccleſiam inibi ceſſatum fuiſſet a divinis. Imo & gravitas magna habita eſt apud confeſſores antequam abſolutionis beneficium iis, qui eis & in eorum hoſpitio, prout ego participarunt, impertiri vellent. Ecce pietatis Eccleſiae religionis inſperatam ſubverſionem. Sunt etiam hodie prioribus mandata tranſmiſſa ut ſalvum conductum Baſileenſibus tollant &c. Intelligo tamen probiſſimorum civium fidam conſtantiam, a tali dedecore committendo propter ignominiam ſe velle praeſervare immunes. Inſuper dum cartae hujus ſulorum (*ſic*) harum committere ſemina novitatum, ecce novus clangor intonat qualiter ab uno latere Teucri, ab alio Hungari adverſus regem cornua levaverunt; ecce apud fines Stiriae quae paterno jure ſibi cedit caſtra moventes, unde omnibus imperii curis ſuſpenſis ad propriae telluris defenſionem ſe parat ad arma verſus Traciae oraſque Stiriae facie vertens; hinc ſeceſſit ad propria. Valeat tua dilectio fraterna, & in his anguſtiis ſic cautius ambula ut tunc poenitere non incipias cum non erit poenitudinis locus. Neſcio quid apud vos agat amabilis aeſtas, eſt enim hic gloria videre ſatum quem paravit florida vallis; raritate tamen imbrium vita ſegetum aliquatenus eſt prorogata. Cupio per te cordialiter recommitti fratri noſtro Cor. Magiſtro L. cui cum ſit altera pars tui harum novitatum nihil celabis ſed participem facies. Memores mei ambo feliciter annis ſubſiſtite pariter & perpetuo proſpere. Ex Vienna.

ANO-

ANONYMI EPISTOLA
CONTRA LUDOVICUM SFORTIAM.

Circa an. 1500. Ex MS. Cod. Capit. Cathedr. Eccl. Lucenſ.

LOngiſſimam epiſtolam cum breviſſima commutaſti. Habeo gratias pro tanto officio, rem enim perquam gratam mihi feciſti ſapienter omnia percenſens; ſed in primis Ludovicum noſtrum non niſi bene perſtrinuiſti. Addis gemitus tuos, nec ceſſas futura pericula deplorare. Age, eſto bono animo, mi Vincenti. Ubi paſcebant colubri, lilia efflorueruut: idem Ludovici nomen auditur in Gallo. Tantum truciſſimi Mauri mores, inexpleta ingluvies, rapaciſſimae attenduli hominis manus abſceſſere. Enſi praeferendus eſt baculus Regnis; & pellito apiti longe ſplendidius coronarum lapilli ſemper prominuere. Pro fortibus habes Francos; pro violentis Flaminiis, virginis origine proditos, Gallos. Num meminiſti quantus in eo ſaſtus erat? Quanta ſapientiæ praeſumptio? Quam intolerabilis arrogantia? Avaritiam quiſnam ferre ultra poterat? Inſolentia illa conviciandi ſe adeuntibus, ſi paulo a libidine ſua deflexiſſet, quam erat praeceps, & inſulſa? Prae ſe ſapere valebat neminem: & vitulabatur ſibi intra cubiculum cum ſcurris, & paraſitulis, ſi quando quempiam ſpectatae ſapientiae hominem probris inuſſiſſet. Probum virum evexit unquam neminem. Nobilitatem omnem aut ſubſtulerat, aut depreſſerat. At praeter famelicos paucos advenas, & exteros honorum, neminem in aulicam familiam aſciverat Omnis illius vita in dolo, technis, aſtu repoſita erat; ſimulator & diſſimulator nulli conferendus; fides ex utilitate tantum conſtabat. Illius foedus, amicitiam, ſocietatem ita ſtabilem non Italia ſolum, ſed orbis totius Principes cognoſcebant, quantum ea propriis commodis conducebat. Quod ſcribarum decurias laſſaret: quod ſpeculatores in ſingulis regionibus collocaſſet, quod perniciosiſſimis tabellariis quorumcumque conſilia antevetterat, idcirco magnam ſibi paratam gloriam aeſtimabat. Carpere & adulari, fallere & polliceri, virtutis ac ſolertiae primam laudem apud ſe vindicabat. Magnificentia verborum nemo elatior. Ad virtutem & populorum normam ſi quando inclinabit, non alia jam ratione, quam ſui conſcientia, ut conſpirationibus occurreret, ut ſubditorum ſtudia, opes, conſilia recognoſceret; ac nihil unquam meditatus eſt, dixit, fecit, ſomniavit & in publicis aut privatis rebus, in quo non aliquorum tranquillitatem interturbaret. Nullus aulicorum in veſtitu ſub tam miſero duce decor; & ſeſe tantum molliſſimis quibuſdam totum permiſerat. Rapinarum, & expilandi auri inventores, venefici, delatores primum apud illum locum aſſequebantur. Conſpectum illius non aliter quam lividiſſimi & petulantiſſimi, quod erat principis, boni omnes devitabant. Ingratus, immiſericors, inexorabilis, & in ulciſcendis injuriis memoriae pene faemminilis. Non ego id miror, quod illum defecerint amici, populi, cives, quod illum ſui, ut ita dicam, alumni, ſua idola, ſui contubernales omnes in ipſa calamitate contempſerint, deſtituerint, dereliquerint. Sed id miror, quomodo tandiu in fide, officio, obſervantia, devotione perſtiterunt. Cui jam non ſuſpecta erat illius perdita blandities? Cui jam tam mobile ingenium, atrox & virulentum, formidabile non erat? Quid umquam in vita fecit, quod arte fraude ſimulatione vacaret? Aut quid umquam cuique contulit, permiſit, indulſit, quod non ad proprium commodum referret? Ad quod aut metu aut oſtentandi ſui vanitate impulſus non eſſet? Illa religio, ille Dei cultus, illa numinum obſervatio, an non erat vulpina plane, & tegendis ſolum criminibus aſſimulata? Nolo diſſerere de Joanne Galeatio nepote, imperii cupiditate veneno ſublato. Deſolatam prætereo Aragoniam domum & everſam funditus hujus occupandi dominatus aviditate Neapolitanum Regnum ſileat: turpis in fratres impietas: conticuant tot nobiliſſimorum hominum rabie pluſquam canina diſſipatae, extinctae familiae. Quod confers ſcelus invocationi Turcorum, quorum ſævo impetu parum abeſt, ne omnis intereat Religio Chriſtiana? Illae animae quae hactenus perierunt, cui perierunt? Quae tanta in poenas ſceleris ſunt tanti ſupplicia? Non meminerat Cotignolanum ſe eſſe; e viliſſimis mulionibus progenitores ſuos ad tantum imperii faſtigium conſcendiſſe. Ipſum demum nefariis coedibus, enectis, oppreſſis, in ſervitutem depoſitis nepotibus, ſcelera & perfidia Inſubriam occupaſſe. Ego, ut aliquando dicam id, quod veriſſimum eſt, populum iſtum Mediolanenſem ignaviſſimum, ſocordiſſimum, torpentiſſimum, qui hæc tam ſerviliter perferret, judicavi, appellavi, vocitavi. Ac futurum ſum numquam ratus, tandiu, quin aliqua exurgeret aliquando ultrix tantorum ſcelerum cæleſtis anima; tam dirumque draconem, ad ſtygios lacus immergeret: bene caeci Inſubres, ſi illam Horarum recitationem, illam templorum frequentationem aſſimulatam non cognovere. Bene ſtulti Itali omnes, ſi non tam impurum veteratorem, in Chriſtianos Turcum concitaturum, ipſum Acheronta revoluturum non animadverterunt. Verſutum ingenium & verſipellicularе cognoſcebat opinionem Religionis ad firmamentum regni plurimum conferre. Cum tamen ad explorandos populorum animos, ad noſcitanda Principum conſilia, ad quaslibet peragendas proditiones ſolis ferme Religioſis uteretur, quae erat iſta religio? nihil in religionem, niſi ex ejus voto, ac nutu fieri. An fortaſſe par ſit Eccleſiaſticis cenſibus corradendis? Praeterierit ulli cœnobio, ulli templo, ulli tuguriolo quiſquam, quem non ipſe deſignaverit? Quam irrita erat Antiſtitum ſine hujus aſtipulatu Pontificia declaratio? Sed adde: praefecit ipſe umquam, aut integrum, aut doctum, aut morigeratum hominem? An non ſemper viſus eſt probos, & ſapientes praeter deliros aſtrologos, quibuſcum inſaniebat, odiſſe? Scilicet erat Deus in Cælo; in terris Maurus unus. Scilicet totus ventoſus erat, totus tumor, totus veſana elatio. Docuit eventus, quantum jam odiſſent illos mores Superi. Ac mihi videntur tarditatem ejectionis gravitate ignominiae compenſaſſe. Ubi illa cribra alternis manibus impulſa? Ubi trabs intorta ad rubricam ſecuribus accifa? An non illa eum ſua ſatis monere debuerant inventa? Oſtentet adhuc fulgura & imbres, repoſita manibus cum aquis tonitrua: ejuſmodi ſunt pacis & belli arbitri. Muliebrem animum, faemineam imbecillitatem, turpiſſimam ignaviam fœdiſſima declaravit fuga. Tu dic queſo, quid ille tam fœde, tam repente, tam fugit meticuloſe? Conſcientia ne ſcelerum, an virium imbecillitate, aut potius ſuorum perfidia? Si avare, ſi crudeliter, ſi inſolentiſſime populos rexit, quam ullius perfidiam voles deteſtari? Aut quorum ille non profurura ſubſidia debuit expectare? Si ſuorum eum prodidit perfidia, quae magis ridicula eſt ſapientia, qua tantum ſibi aſſurgebat, qua ita viveret, ut ſui eum prodituri forent? Aut in tam exquiſito hominum ſelectu, id ſaltem non proſpicere; quomodo inter eos tuto poſſet permanere? Ergo virium debilitas in fugam pertulit. Dic rurſus, (quae magis pudenda res eſt) quot in hoſtium exercitu pugnatores erant, a quo Inſubria eſt omni depulſus? Cum Rege Gallico ita res mihi non eſt agi viſa. Unus eum civis cum pauco ſibi a Gallis attributo exercitu triduo eum tam oſtentato ducatu dejecit, deturbavit, profligavit; quod ſi tam ina-

inanes erant vires, quid mugiebat? Quid Italiam dictis terrebat? Cur pacis, & belli arbitrum? Martis, aut Palladis moderatorem ſe tandem praedicare non ceſſabat? Verum oportuit ſic, inquis, quandoquidem res bellicae opinione plerumque ſolent conſtare. Oportebat, inquam, ſi ſapiens, ſi magnanimus haberi voluit, in ſuo imperio viriliter, & glorioſe in ſuorum ſanguine occumbere. Sed totus in auro erat, quod abſtulit: ſatis ſtrenue ſibi feciſſe videbatur, ſi theſauros auferret: ſi coactos in tam truci Tyrannide praedarum acervos poterat aſportare. Errabit, video, inviſus Principum Regias luſtrando, cum tot mortes, tantum opprobrium una poſſet morte terminare. Unius virtus tantum Sfortianis peperit Imperium; unius ſcelus, & ignavia abſtulit. Crede mihi, nulla perpetua eſt iniquitas; nec male partorum poſſeſſio poteſt eſſe diuturna. Quam felix potuit eſſe Sfortianorum gloria, ſi hic in ea progenitus numquam fuiſſet; ſi illorum ſplendorem iſtius ſcelera non commaculaſſent; illorum gloriam hujus ſi non confoedaſſet ignavia. Tu ergo, mi Vincenti, quieſce animo; ne fortunae mobilitatem, ne cujuſque perfidiam accuſa. Mirandum potius, quomodo non eum ante mille tam dirum, tam ſceleroſum, tam rapacem, tam vanum, tam petulantem hauſerunt venena, tela premerunt, confecerunt exitia. Attolle in Caelum manus, & Deo gratias age, quod immanis eſt nobis ſublatus draco, jam dira amota tirannis; tam exitialis extincta hydra. Quam niſi Alcides noſter glorioſiſſimus Triulcius contudiſſet; actum de nobis penitus erat; ac praeſtat, aeternorum omnium ſaevitatem pati. (quam tamen ſpero nullam fore) quam ſub illius contactu perpetuo malo contabuiſſe. Vale.

LEONARDI ARETINI
IN LAUDES IMPERATORIS
ORATIO.

Ex Cod. Reverendiſſ. D. Mattii Michelii Canonici Cathedralis Eccleſiae Lucenſ.

UT laudes tuas, glorioſiſſime Princeps in hoc brevi collationis ſpatio commemorare aggrediar, non tempus modo multitudini dicendorum, ſed verba quoque magnitudini rerum tuarum defutura conſpicio. Nam quis uſque adeo promptus ingenio, quis uſque adeo lingua exercitata, atque veloci, qui poſſit juſtitiam vel fortitudinem tuam, & vel pace, vel bello inclita facta nedum exornare dicendo, ſed enarrare numerando? Aut cui tam grandia verba ſint, & tam plena oratio, ut magnitudinem rerum tuarum adaequare poſſit? Legimus quoſdam Reges bello praeſtantes, eoſdem tamen in pacis artibus defeciſſe; quoſdam rurſus ad urbanas converſationes aptos & mites, imbelli uno gloria ſuccubuiſſe. Aliis quibuſdam acritatem ingenii, aliis praevidentiam, aliis eloquentiam, aliis formam, aliis liberalitatem, aliis magnanimitatem defuiſſe. In te uno, mirabili felicique concurſu, cuncta, quae laudari merentur ita conveniunt, ut ipſa inter ſeſe de excellentia certare videantur. Idem fortiſſimus bello, idem in pace humaniſſimus; nec facile quis dixerit utrum ferocior in hoſtes, an in ſubjectos clementior. Nam de liberalitate, magnanimitate tua, ceteriſque animi & corporis dotibus tacere omnino melius eſt, quam pauca referre. Teſtantur res clariſſimae, & magnificentiſſimae pro ſalute Romani Imperii, & pace Chriſtianorum a te geſtae. Quis tutos ab infidelium armis nos praeſtitit, niſi admirabilis virtus, & fortitudo tua, qui tanquam verus pugil Chriſtianae fidei adverſus illorum conatus, & arma te ſemper oppoſuiſti? Quis rurſus populum Chriſtianum ſciſſum inter ſe, ac laceratum, variiſque Pontificibus tanquam idolis quibuſdam inhaerentem ad unitatem integritatemque reduxit, niſi incredibilis prudentia, & providentia tua? cujus rei gratia etiam terrarum orbem peragraſſe videmus, nec tuis laboribus pepperciſſe, ut aliorum labores auferres. Haec itaque, & alia praeclariſſima a te vel pace, vel bello geſta commemorare deſiſto victus magnitudine rerum tuarum, & temporis brevitate. Ceterum quo plura perfecit virtus tua, eo magis te homines intuentur, & omnia adverſa, & gravia per te emendari poſſe confidunt. Debere enim te putant quoniam Imperatorem; poſſe autem te ſciunt, cum anteriora proſpiciunt. Nam de voluntate bona nemo ambigit. Devotiſſimi vero, & fideliſſimi filii tui, qui ſe pedibus Serenitatis humillime recommendant; nobiſque injunxerunt quaedam pro eorum parte veſtrae Majeſtati ſecreto explicanda, quae cum tempus dabitur referabimus.

AD INNOCENTIUM TERTIUM
SEPTIMUM PONTIFICEM

Leonardi Aretini prologus in phædrone Platonis philoſophi maximi feliciter incipit.

QUi laudant Sanctitatem tuam beatiſſime Pater, opus certe bonum ac pium agere pergunt. Sed contra tamen atque ipſi volunt, efficere videntur. Rem enim ſupra ſuas vires aggreſſi, cum magnitudini ejus parem praeſtare non poſſent, tantam audientibus illam videri faciunt, quantam ipſi verbis queunt referre, cum in veritate longe ſit major. Ego autem ſummas ac veras laudes in ipſis operibus tuis abunde, Pater, arbitror, nec eloquentia omnino indigere, qui in ſummo faſtigio rerum ſummaque licentia conſtitutus, ita ſalubriter omnia gubernas atque moderaris; tu univerſi homines probitatem ac ſanctimoniam tuam magnopere admirentur.

Haec cum per ſe ipſa illuſtriſſima ſint, tum ea de cauſa magis elucent, quia exſolvantur magis a ſaeculo noſtro jam, nec multis annis in eccleſiam Dei reduci poſſe credebantur, quae a te intra paucos menſes ſumma cum prudentia videmus reducta. Te enim antiſtite nihil ambitionis, nihil iniquitatis, nihil omnino ſordis auditur aut cernitur; tu omnem pompam, omnemque indignam potentiam repuliſti; tu non vi nec armis, ſed jure ac legibus valere voluiſti;

ſti; tu domus Dei accepto flagello, domum orationis reddidiſti. Pro quibus profecto rebus univerſi fideles, ſi modo fideles eſſe volunt, optare debent te immortalem, ſi res ita fieri pateretur, ut oves Dominicae ſub tam optimo paſtore diutiſſime paſcerentur. Sed cum inter ceteras tuas laudes doctrina ſit quoque rerumque ſcientia, putavi fore non ingratum ſi aliquid ſtudiorum meorum in tuo nomine oſtenderem. Itaque rem pretioſam & valde luculentam, ſanctiſſime ac beatiſſime Pater, ad te mitto, Platonis ſcilicet librum de *Immortalitate animorum*. Nam cum illum apud Graecos legerem, multamque in eo libro pie ac ſalubriter doctrinam intuerer; digna mihi res viſa eſt quam in Latinum verterem, & tuae majeſtati deſtinarem, ut cui animarum ſalus & cura caelitus mandata eſt, iis intelligere poſſit, quid de immortalitate animae ſummus Philoſophus ſentiret.

Erit igitur hic liber, ut opinor, tibi viro doctiſſimo atque humaniſſimo non ingratus; ceteris vero omnibus valde utilis, cum ad doctrinam & intelligentiam, tum ad rectae fidei confirmationem; neque enim minima pars religionis eſt, quae ad animas noſtras poſt mortem hominis pertinet. Qua in re licet chriſtiana doctrina nullo indigeat adjumento, cum omnia uſque adeo plena ac firma ſint, ut in neminem penitus niſi omnino inſipientem ulla dubitatio jam cadere poſſit; tamen erit iſta non mediocris ad recte credendum accumulatio, ſi videbunt hominem philoſophum ex omni gentilitate acutiſſimum ac ſapientiſſimum idem quod noſtri de anima ſenſiſſe: quanquam non in hac dumtaxat parte rectae atque verae fidei Plato ſentit, ſed in aliis multis, ut minime equidem admirer fuiſſe nonnullos, qui opinarentur Ebraeorum libros huic Philoſopho non fuiſſe incognitos; cernentes enim tantam doctrinarum convenientiam, nullo pacto ſibi perſuadere poterant ut ex proprio ſenſu Platonem illa dixiſſe, ſed aut a Hieremia propheta didiciſſe, cum in Ægyptum profectus eſt, aut in ſacris libris, quos ſeptuaginta Interpretes in Graecam linguam tranſtulerunt, legiſſe arbitrentur. Quod etſi temporum ſupputatio non patitur; tamen ex hoc intelligi poteſt id quod ego nunc oſtendere volo, me ſcilicet eum Philoſophum ad te mittere, qui a vera religione cui tu divino nutu præfectus es nequaquam abhorret, ſed tantam habet convenientiam, ut fundamenta ſententiarum ſuarum ex noſtris libris putetur ſumpſiſſe. Sed jam ſatis; ad interpretationem accedamus.

LEONARDI ARETINI PRÆFATIO
IN ORATIONES HOMERI.

Ex MS. Cod. Biblioth. PP. Congr. Matris Dei Luc.

ADmirari nonnunquam ſoleo cum alia permulta divinitus apud Homerum ſcripta; tum illud in primis quod in tanta vetuſtate, jam tum dicendi gloriam & artem in honore fuiſſe oſtendit. Nam & Oratores per Trojani belli tempora praecipuos nominat Ulixem & Neſtorem; & Achilli adoleſcenti traditum praeceptorem aſſerit, quo dicendi peritus efficeretur. Id vero cum ita ſit, ridere licet eorum aſſeverationem, qui a Corace, & Teſia Siculis inventum dicendi artificium tradidere, cum per Homeri tempora tam multis antea ſeculis oratorem jam cognitum fuiſſe appareat. Eſt enim Homerus antiquiſſimus graecorum omnium, quorum ſcripta legantur. Nam Lini quidem, & Orphei, qui Homerum antecedunt aetatibus vel nulla, vel admodum pauca, & ea ipſa incerta ſcripta circumferuntur. Denique illa quae dicuntur Orphei carmina Ariſtoteles non Orphei, ſed Pythagoreorum cujuſdam fuiſſe carmina exiſtimat. Ex quo fit ut Homeri ſcripta pro vetuſtiſſimis habeantur. Ipſe certe ita cauſas tractat: cum accidit ut ei ſit Oratoris officium effingendum, ut non rudis & inchoatus, ſed expolitus plane ac pene perfectus in eloquentia videri poſſit.

Nam & cernit acute quid ſit in cauſa, & mature diſponit, nec rationes modo affert ad rem probandam, verum etiam motus adhibet animorum. In qua una re maxime dominatur Orator. Illud praeterea in eo Poeta mirabile quod cum tria ſint dicendi genera, unum ſubtile & preſſum, alterum grande & concitatum, tertium inter haec medium, quod tum modicum, tum mediocre, tum temperatum vocitamus. Haec ipſe genera & intellexiſſe prudenter, & ſervaſſe diligenter apparet. Oſtendunt hoc vel tres Orationes uno contextu apud Achillem habitae. In quibus ſubtile illud dicendi genus Ulixi tribuitur, ac per omnia ſervatur. Grande vero Achilli. Mediocre autem Phenici. Ego ergo cum eſſem ab aliis ſolutus curis, quo me ipſum oblectarem, has Homeri Orationes oratorio more in latinum traduxi. Reliquens enim epitheta, quae propria poetarum ſunt; oratori autem nullo modo congruunt, ſententias ejus, & verba cetera ſervato eorum ordine ſolutam in orationem conjeci. Feciſſe autem me probabiliter, gravitas ipſa, quae reſultat oſtendit. Neque enim ſi Poetam decet adjunctionibus uti, ut dicat mare navigerum, & terras fructiferas, & nive cana, & dentibus albis, & alia hujuſmodi, propterea oratori ea decere permittemus. Nam poetae quidem multa conceduntur, quo in re ficta delectet, & quo pedes numerique facilius impleantur. Oratori autem qui eſt veritatis actor, hæc ſuperflua verborum adjunctio, & fidem rebus, & auctoritatem prope minueret, ac puerile quoddam in re ſeria redoleret. Itaque cum Oratoribus interdictum ſit illis uti, nec nos ea transferre in orationes ſolutam debuimus. Cetera vero ſic a nobis ſervata ſunt, ut nihil de ſuo ordine ſententiiſque perierit.

ARGUMENTUM.

ACHille irato, ac pugnare nolente, Trojani Græcos quibuſdam præliis ſuperatos in Caſtrorum munimenta compulerant, eoſque per noctem obſidebant. Graeci autem tres Legatos mittunt ad Achillem maxima offerentes munera, roganteſque, ut arma caperet. Fuerunt autem Legati Ulixes, Ajax, Phenix; qui cum ad Achillem veniſſent, benigne ab eo ſuſcepti, & ad menſam invitati prius cenaverunt cum eo, finitaque demum menſa orationem habuerunt. Erat vero indignatio ſuſcepta ab Achille ob Briſeidam puellam ſibi per Agamennonem ademptam.

Cum apud Achillem cenaſſent legati, finiſque edendi foret, Ajax Phenici annuit. Ulixeſque intelligens dicendi tempus veniſſe, impleto vini poculo Achillem provocavit. Salve Achilles. Menſæ quidem epularum, (*ſic*) qui nobis abunde fuit, & apud Atridem prius, & nunc apud te opipare acceptis. Sed non epularum cura nobis eſt, o Achilles; ſed illud maxime angit animum, quod nimis grande periculum intuentes dubitamus ſervari ne poſſint naves, an ſint omnino perituræ, niſi tu inſurgas, & auxilium feras. Trojani enim elatis armis prope naves, & munimenta caſtrorum noſtrorum caſtra ipſi poſuerunt. Ignibus eorum omnia circumlucent, ajuntque repelli non poſſe, quin munimenta tranſgrediantur, ac naves invadantur. Textus Homeri incipit.

Jupi-

Jupiter ab alto coruſcans proſpera illis ſigna oſtendit.

Hectorque magnus ſuis fremens viribus Jove confiſus aperte furit, nec homines jam, nec Deos veretur: tam aeris rabies eum invaſit. Jactat enim, quod primum aurora apparuerit, naves ſe incenſurum, Græcoſque in ipſius incendii fumo necaturum. Ac vereor equidem vehementer, ne has illas minas Dii confirment, nobiſque fatale ſit in Troja procul a Patria diem obire. Sed tu inſurge o Achilles; ac licet ſero, tamen aliquando Graecos a tanto periculo conſerva. Tibi enim ipſi poſtea dolor, ac pœnitentia eſſet, nec re confecta remedium hujus mali reperire poſſes. Quamobrem advenire debes, & priuſquam clades accepta ſit, quemadmodum cladem illam repellas cogitare. O generoſe certe puer Peleus quo die te Agamennoni miſit, in hunc utique morem admonuit. Nate quidem mi, potentiam Pallas, & Juno tibi dabunt ſi volent. Tu vero magnitudinem animi pectore tuo compeſce. Nam cum humanitate ac benevolentia in rebus verſari melius eſt. A contentionibus vero abſis, quae ſaepe ad res non probas impellunt; ut & apud ſeniores, & apud juniores Graecorum probatus magis, honoratuſque exiſtas. Ita te ſenex admonuit, tu vero oblitus fuiſti. At ſaltem nunc deſiſte, atque iram, atque menſionem animi depone. Tibi Agamennon pretioſa dabit munera, ſi iram dimiſeris, quae, quot, & qualia ſint, ut ipſemet in tentorio ſuo repromiſit, recenſebo. Septem tibi tripodes dabit ſpetioſos. Decem vero auri talenta, lebetes ſplendidos xx. Duodecim equos curſu vincere aſſuetos. Nec ſane pauper, nec inops vir ille foret, qui tanta poſſideret, quanta hi equi premia ſunt ex victoriis conſecuti. Dabit inſuper mulieres ſex forma egtegias, & operum gnaras, quas cum tu Leſbum cepiſti, ipſe ſibi praecipuas delegit. Ad has inſuper addit Briſeydam ipſam, quam tibi abſtulit, adjuratque perſancte numquam ſe illam attigiſſe. Hæc omnia nunc ſtatim dabit. Quod ſi Trojam expugnare Dii conceſſerint, tunc auro navem impleas uſque ad ſatietatem licebit.

Et inſuper mulieres xx. quae poſt Elenam pulcherrimae ſunt Trojanorum, tu ipſe accipies. Cum vero in Graeciam redierimus, generum te ſibi eſſe vult, teque pariter ac Horeſtem exiſtimabit, qui unicus ei filius ſummis in deliciis educatur. Tres ſibi ſunt Filiae Chryſoſtemis, Laodicæ, Iphianaſſe, earum quam velis deligas uxorem licebit, ac domum tuam adducas. Dos inſuper tanta dabitur tibi, quantam nemo adhuc parens filiae tradidit. Septem ſiquidem urbes dabit Cardamylam, & Enopam, & Sacram Pyciam, Pheraſque opulentas, & Anthiam pinguem, pulchramque Epiam, & vinoſam Epidaſſum, quae omnes Urbes prope mare ſunt ſitae non longe Apylo. Earum habitatores ſunt tuo ſceptro conſtituti, te velut Deum muneribus, doniſque honorabunt, ac verebuntur. Haec tibi deſiſtenti ab ira Agamennon adimplebit. Quod ſi te Agamennonis odium implacabiliter tenet, ejuſque dona reiicis; at aliorum te Græcorum omnium reſpectus permoveat, eorumque laborum, periculorumque miſerearis, qui te ut Deum honorabunt. Nempe magnam ex hac re gloriam nanciſcere, cum eo in loco ſit Hector, & tam propinquus, ut congreſſum tuum vitare non poſſit, quia aperte furit, jactatque neminem Græcorum omnium, qui ad Trojam venerint ſibi parem reperiri.

Ad hunc reſpondens Achilles ita locutus eſt.

OPorteret me quidem, o generoſe Ulixes, ad oblata ſuaſioneſque reſpondentem veſtras, propoſitum animi mei praeciſe oſtendere, ne poſtea vos mihi aliunde aſſidentes replicanteſque, inanem verbis operam ſuſcipiatis. Quod enim nunc dixero, id fixum denique, & immutabile permanebit. Nec ullum porro genus hominum magis odioſum eſt mihi, quam eorum, qui aliud occultant in mente, aliud proferunt in ore. Hos ego aeque ac ſtigias undas toto animo deteſtor. Dico igitur vobis aperte, neque Agamennonis, neque ceterorum Graecorum ſuaſiones quicquam apud me eſſe valituras. Quippe cum gratia nulla habeatur pugnanti cum hoſte, & ſi aſſidue nimium quis pugnaverit, aequoque iu honore probus, atque improbus ſit, parique in ſorte degat qui multa geſſerit, & qui ocioſus, imbelliſque perſtiterit; nec mihi quicquam plus ſit pro laboribus, & periculis, quos continuo ſubivi, vitam meam ferro, hoſtibuſque obiiciens. Utique velut avis nidum habens nullam quietem capit, ſed laborat aſſidue, & quod praedatur, ad pullos, ac nidum refert, nec quicquam per ſe retinet iu erumnam, & macilentiam: ſic ego plurimas noctes inſomnes tranſivi, plurimos dies ſanguine madentes peregi, atterens me praeliis & certaminibus commodorum gratia noſtrorum. Navibus quidem a me oppida duodecim capta ſunt. Terreſtri vero pugna XI. Urbes circa Trojam expugnavi. Ex his omnibus praeda maxima, opimaque ſuſcepta, cuncta ad Agamennonem retuli.

Ille vero in Caſtris ſedens cum haec meis periculis parta ſuſcepiſſet, maximam eorum partem ſibi retinuit, pauca admodum impartitus eſt; quin etiam quae ceteris proceribus dedit ea ſalva ſunt. Me vero unum Graecorum omnium praemio nudavit, ablata muliere, quae mihi ex praeda contigerat. Hanc igitur habens ſeipſum cum illa jacens conſolatur, atque oblectat. Qua enim de cauſa quaeſo cum Trojanis bella gerunt Graeci? Qua de cauſa Atrides hoc exercitum adduxit? An non gratia Elenae per Trojanos raptae? An igitur Atridae ſoli ex omnibus hominibus mulieres ſuas amant, ceteri vero non amant, vel potius, ut quiſque noſtrum opitulatus eſt ita maxime ſuam diligit, atque amat, ut ego iſtam diligebam ex animo quoque bello paratam. Cum ergo me per contumeliam nudaverit praemio atque deceperit, deſinat experiri amplius, atque tentare. Mihi enim cognoſcenti probe ipſum, atque ita ſcienti nunquam perſuadebit. Quare una tecum, o Ulixes, & cum aliis proceribus Graecis conſultet Agamennon, quemadmodum naves ab hoſtili igne defendat. Et ſi multum ſuſcepit poſt alienationem meam, muro caſtra circumdederit; latiſque, ac profundis foſſis munierit, ſtipiteſque in terram crebros defixerit, aggereſque, vallum effecerit; ne per hunc quidem modum illas valebit ab Hectore tutari? At dum ego pugnabam una cum aliis Graecis, hic idem Hector, qui nunc tam inſolenter ſe jactat, nunquam audebat a muris Trojanis diſcedere, nec longius progrediebatur in praelium, quam a porta ad arborem fagi. Quibus etiam locis cum me ſemel expectaſſet, vix manus meas effugit.

Equidem cras prima luce ſacris Jovi, ceteriſque Diis factis conſtitui naves implere, & in patriam reverti. Quod ſi proſperam navigationem dederit Neptunus, tertia die Phytiam me perventurum eſſe ſpero. Auri vero, & argenti, & mulierum ſatis ſuperque habeo. Nam & domi multa reliqui hue proficiſcens, & hinc multa feram, quae mihi ab illius rapina ſuperſunt: haec ita ut dixi Agamennoni referte, publicaque & aperta ſit relatio, ut intelligant ceteri Graeci, atque caveant, ſi quem adhuc decipere cogitavit. Eſt enim impudentiſſimus ſemper in verbis. Nec tamen quiſquam talis vultum meum aſpicere ſuſtineret.

Nec ego re, neque conſilio ſibi unquam adero. Satis eſt quod me ſemel fraudaverit, ac deceperit: proinde jam taceat, & pro ſua ſtultitia ſecum ipſe tabeſcat. Dona vero, quae affert, odioſa ſunt mihi. Sperno enim illum, atque ejus munera; nec ſi decies, vicieſque totidem daret, quod nunc poſſidet, nec ſi inſuper multa cumularetur, nec ſi quid Ægyptii, Thebae intra ſe habent ubi centum portae ſunt,

& per

& per earum ſingulas viri ducenti cum equis & curribus egrediuntur, nec ſi mihi tot daret, quot ſunt arena & pulvis, ab hoc me propoſito dimovebit, prius quam poenas mihi omnes det, atque perſolvat. Filiae vero conjugium nec volo equidem, nec recipio, non ſi illa cum Venere de pulchritudine certet, non ſi cum Minerva de operum artificio contendat. Alium ſibi ille quaerat generum, qui ſibi conveniat, & qui major ſit me. Mihi quidem ſi domum incolumis rediero, uxorem pater Peleus dabit. Sunt vero per Acajam, & Theſſaliam multae procerum filiae, quarum unam mihi eligere liceoit animo meo congruentem.

At certe jam pridem impellit animus, ut accepta uxore mihi jucunda domi manens bonis paternis fruar. Nam vitae quidem meae nihil par exiſtimare debeo, nec ſi tot ſint pretioſae res, quot Trojani habuiſſe ferunt ante obſidionem Graecorum, nec ſi tot ſint munera, quot templum Apollinis Delphici intra limen claudit. Etenim certa quidem talia ſunt, ut reparari poſſint, ac rurſus acquiri. At vita hominis nec redire poteſt cum ſemel amiſſa eſt, neque rurſus reparari. Deaque Mater Thetis inquit duplicem fati viam mihi eſſe propoſitam. Nam ſi apud Trojanos manerem, verſarerque in bello, reditum mihi in Patriam negarent. Ceterorum gloriam ſempiternam fore. Sin vero in Patriam abirem, perituram mihi gloriam, ſed vitae ſpatium longiſſime habiturum. Itaque ego aliis quoque ſuaderem Graecis, ut relicta Troja in patriam ſuam quiſque revertatur, praeſertim cum jam nullum belli finem diſcernant, fidentibus Trojanis, animiſque eorum erectis. Quocirca Ulixes aliique redeuntes ſenioribus, quorum deliberatio haec eſt, dicite, ut aliud conſilium videant pro tutela navium, & populorum ſalute. Nam quod adhuc ſecuti ſunt, ut hic videlicet permanerent infenſo me, ac pugnare nolente, nequaquam tutum conſilium eſt. Phenix autem apud me maneat, cras ut ſimul naviget, ſi ei videtur; nam contra judicium animi compellere ipſum nequicquam velim. Haec ille cum dixiſſet finem fecit.

TEXTUS HOMERI.

Poſt Achillis orationem ſilentium aliquod diu ſecutum eſt, admirantibus cunctis vim ejus dicendi, per quam adeo fortiter renuerat. Sero tandem Phenix ætate grandævus, verba ejus accipiens ita locutus eſt; lacrimis plurimis effuſis quoniam de navibus valde ſollicitus erat.

Si tu quidem, o ſplendide Achilles, abire ſtatuiſti, eaque ſententia ſedet animo, ne penitus Græcorum naves ab igne hoſtili defendas, iræque & indignationi parere mavis, & quonam ego poſtea modo ſine te, o dilecte fili, hic remanerem? Me nempe tibi tradidit Peleus pater, qua die Phytia ad Atridem miſit cum eſſes tunc admodum adoleſcens, & bellandi pariter diſcendique ignarus, per quas quidem artes viri gloriam nanciſcuntur. Itaque ea de cauſa me miſit, quo te hæc docerem, verborumque ut orator, & rerum ut actor eſſes. His ego rationibus a te relinqui non paterer, ne ſine me Deus ipſe ſpondeat ex hac ſenectute ad juventutem primam reducere.

Qualis eram cum primo Græciam dereliqui patris Amytoris indignationem fugiens, qui mihi Pellicis gratia iratus erat, hanc ipſe Pellicem ita amabat, ut Matrem meam uxorem ſuam illi poſtponeret, ac poſthaberet: Mater vero ea contumelia affecta me orare non deſtitit, ut cum ea Pellice rem haberem, quo Senem deſpiceret. Ego autem matri parens feci.

Pater vero hoc celeriter ſentiens multa adverſus me imprecatus eſt, ſtigioſque invocavit Manes ne unquam ex me filius gigneretur, Deique inferni Pluto, & Proſerpina illius exercrationem audierunt. Mihi poſt hac ſuadere nemo potuit ut irato Patre in aedibus remanerem. Nempe multum ſodales mei, multum nepotes circa me conſiſtentes precabantur, ac retinere pergebant, multaeque hoſtiae mactabantur Diis, multi pingues Vulcano adurebantur Sues, multum vini ex doliis paternis libabatur. Novem per hunc modum noctes circa me vigiles ſteterunt, per vicem cuſtodiam, nec unquam ignis extinguebatur. Cum alter in aula, alter pro foribus Thalami arderet. Sed cum X. nox veniſſet, tunc ego clam aperto Thalamo, ac murum aulae perfacile tranſgreſſus aufugi latens cuſtodes, & ancillas domeſticas. Vagatus aliquanto per Graeciam tandem Phytiam ad Peleum Regem deveni. Is me libens volenſque ſuſcepit, amavitque unice, non ſecus ac filium Pater amaret, meque opulentum fecit, multo populo mihi tradito.

Incolui vero in extrema Phythiae parte. Dolopes ſub mea ditione habens, ac te, o Achilles, tantellum ſuſcipiens educavi ab ipſa pueritia, ex corde te diligens, cum tu neque ad menſam vadere cum alio, neque cibum aut potum ſuſcipere velles, niſi ſuper mea genua ſederes. Quoties tu mihi veſtes ſuper pectora madefeciſti vinum refundens in illa infantili educatione? Ita ego tibi multum laborem impendi, ſic mecum ſtatuens, ut cum Dii filios mihi non darent ex me genitos, te mihi filium facerem, quo indecentem aliquando a me interitum repelleres. At, hercle o Achilles, magnitudinem animi tui doma, neque enim te decet immutabile cor habere, cum ipſi quidem Dii mutabiles ſint, quorum virtus, & robur, & honor longe magis pollet, hii tamen precibus hominum, placationibuſque flectuntur, ſi qui primo peccaverint. Nam deprecatio ancilla eſt magni Jovis, clauda pedibus, & ſtraba oculis, quae poſt offenſionem incedens, tunc demum cogitat. Offenſio autem celeris eſt, ac pedibus integra, eaque de cauſa longe antecedit, damna inferens hominibus per univerſum orbem, deprecatio autem ſequitur poſtea; quicumque tamen ancillas Jovis reveretur, magnam ei poſtea utilitatem affert, exauditque ejus vota; qui vero eam rejicit atque repellit, ipſa poſtmodum ad Jovem profecta orat, ut ſimul cum offenſione ad hujus damna incedat, quo ille poenas luat, ac perferat. Tu ergo, Achilles, Jovis ancillam reverere, quae & aliorum corda inflectit. Nam ſi haec dona, quae nunc Atrides offert non offerret, ſed in propoſito illo ſuo perſtaret, non ego te iram deponere, neque Graecis quibuſvis indigentibus auxilium ferre ſuaderem. Nunc autem cum tibi magna ſtatim munera dare velit, & alia poſtmodum ſe daturum ſpondeat, viroſque ad te miſerit ampliſſimos, qui deprecarentur, eligens tibi amiciſſimos ex toto exercitu, horum tu neque verba neque preces contemnas. Nam primo culpandum non erat, quod iram ſuſcepiſſes. Sic enim de clariſſimis viris memoriæ proditum eſt, quamvis vehemens indignatio, iraque eos coepiſſet, tam & precibus, & muneribus ſeſe implacabiles non praebuiſſe. Memini ego ejus quod nunc dicam, etſi non novum ſit, ſed jamdiu contigit: bellum inter Curetas, Etoleſque acerrimum gerebatur circa urbem Calidonem; properabant enim Curetes urbem illam capere, atque diripere. Defendebant autem Etholii. Hoc malum inter eos Diana concitarat, irata quod ſibi Thaleſia pro frugibus Eneus Rex non feciſſet; cum ceteri omnes Dii ſacrificii ſuſcepiſſent honorem, ſola Diana inhonorata remanſerat, ſive ille oblitus fuerat, ſive non putarat agendum. Ob haec igitur irata Dea terribilem ſetis, ac dentibus immiſit aprum qui regionem Enei totam vaſtaret; hic & alia damna inferebat innumera, & arbores ſaepe radicitus evellens cum ipſis pomis ad terram proſtrabat. Eum tandem aprum Meleager Enei filius interemit, venatoribus multis, & canibus ex finitimis urbibus ad hoc ipſum convocatis.

Nam tantus erat aper, ut eum numquam cum paucis hominibus domare potuiſſet; & qui antea conati fuerant, magnas reportaverant clades. Sed cum

peremtus eſſet aper, magnum rurſus certamen, ac rixas circa illius caput, & ſetoſum tergum Diana injecit Curretas inter & Etholos. In eo bello quamdiu Meleager pugnare voluit, tandiu Curetes deteriori loco fuerunt, vixque mœnia proprii oppidi tutabantur. Sed cum ira, & indignatio Meleagrum pervaſiſſet, qui & aliorum quamvis ſapientum profundis pectoribus ſaepe inſedit, nec amplius bello gerendo intereſſe vellet, ſed apud Cleopatram Uxorem in thalamo ſedens moeſtus infenſuſque perſtaret, tunc Curetes audaciam ſumere, ac plus poſſe in dies coeperunt, & Calidonem jam ipſam oppugnare. Cauſa vero irarum haec erat. Altea mater ob mortem fratris Meleagro filio infeſta, caput ejus horrendis imprecationibus deteſtata fuerat, genibuſque procumbens, ac terram manibus pulſans, Ermem caeteraſque infernas peſtes in necem filii magno cum gemitu invocarat. Exaudierantque manes ab imis tenebris. Ob id Meleager iratus, ac toto corde infenſus thalamo incluſus pugnare renuebat, & jam Curetes circa urbem ſtrepere, ac mœnia ipſa, & portas magno tumultu quatere audiebantur.

Cives ad Meleagrum confugientes Patriam ſervare precabantur. Sacerdotes cum ſacris ad eum mittebantur, orantes, ut aſſurgeret, atque arma caperet, & Urbem defenderet. Offerebant magna inſuper munera ex uberrimo Calidonis agro, ubicumque vellet jugera quinquaginta ſuo arbitratu ſibi deligeret partim nudam, partim vitibus conſitam. Multum Eneus Pater ſenex ipſum precabatur ſtans in limine Thalami, ac fores pulſans, genuaque filio ſubmittens; multum etiam fratres orabant, multum & ipſa Mater; ſed obſtinate perſiſtens, continuo magis renuebat; multum etiam amici, quos ille & plurimos, & ſtudioſiſſimos ſui habebat, precabantur. Sed nec hi quidem movere ejus animum potuerunt. Dum hæc apud Meleagrum fruſtra agebantur, Curetes expugnata murorum parte, urbem intrarunt, & injecto igne cremare coeperunt, atque urbem diripere. Tunc Cleopatra uxor plorans exanimata virum adiit & deprecata eſt, narrans omnia mala, quae per hoſtes in urbe capta fieri conſueverunt.

Viros, inquit, interficiunt, Urbem in igne deflagrant, pueros alii capiunt, & in ſervitutem adducunt. Alii puellas, & matres ſuas ad ſtuprum rapiunt. His demum Meleager excitatus ſurrexit, arma induit, impetuque in Curetas facto ex urbe praecipites egit. Sic ille quod prius multis, ac pulcherrimis muneribus acceptis facere renuerat, tandem ſine ullis muneribus fecit. Sed tu nequaquam ita agas, o Achilles, neque te fortuna tua huc impellat, ut incenſis jam navibus ſuccurrere velis. Sed bona ſuſcipe, quae tibi offeruntur. Te enim pariter Diis Graeci honorabunt. Quod ſi abſque donis tandem pugnabis, & ſi periculum repellas, non tamen par gratia, atque honor tibi erit.

FINIT ORATIO PHENICIS AD ACHILLEM.

POGGII BRACCIOLINI

EPISTOLA.

SERENISSIMO REGI ARAGONUM POGGIUS.

Ex MS. Cod Reverendiſs. D. Martii Micheli Cathed. Eccl. Lucen. Canonic.

CUm multa nuper egregia de tuis geſtis, optime Princeps, fama ipſa & ſermone hominum audiſſem, gratulabar aetati noſtrae; gaudebamque eluxiſſe hoc tempore nobis aliquem, in quo ſuperiorum Principum, qui jure boni ſunt habiti, virtus & ſapientia reſplenderent. Nam cum eis quos his noſtris ſeculis, vel audiſſem vel cognoviſſem, tum multa ad bene imperandum tum maxima doctrina defuiſſent, deplorabam perſaepe rerum publicarum calamitatem, quibus tam raro boni Principes contigiſſent. Hanc inopiam & aliquoties in meis opuſculis ſum conqueſtus, & in eo maxime libello, qui nuper eſt a me editus *de Principum infelicitate*; neminem enim eorum conſpiciebam, qui vel daret operam ſapientiae, vel amaret ſapientiae ſtudioſos. Itaque dolebam doctorum virorum vicem, quibus nulla virtutis ſuae praemia eſſent conſtituta, neque ullus campus daretur in quo ſuum poſſent ingenium in aliorum laudibus exercere. De te autem plurima ferebantur, quæ mihi veſtigia quaedam ejus quem optabam principis viderentur. Sed ea paulo erant nobis obſcura, tum bellorum ſtrepitu obvoluta, tum propter hominum in diverſa pro affectu tua geſta interpretantium relationem. Nunc vero cum noſtri a te oratores viri ornatiſſimae civitatis revertiſſent, ita multis verbis, ita exemplis pluribus tuam prudentiam regendo, virtutemque in adminiſtrando regno extulerunt, ut quæ audieram antea, parvulae, quaedam & puſillae prae his, quae recenſebant, & puſillae eſſe viderentur. Nihil vero praeſtantius, nihil magnificentius, nihil glorioſius excogitari poteſt, quam quae ab illis ſunt de tuis laudibus explicata. Vere enim te regem, & eo nomine dignum affirmant, cum id tibi ſit propoſitum ut non propriæ, ſed reipublicae utilitati, cum nihil tibi praeter laudem & gloriam quae virtutis præmia eſſe conſueverunt, quaerendum ducas. Nam cum & diſtent reges a tyrannis, quod alteri ad commune, alteri ad proprium commodum ſuas dirigant cogitationes; tua prudentia reipublicae commodis & quieti ſolummodo conſulit, id ſapienter judicans nequaquam a communi bono tuum poſſe ullo modo eſſe ſejunctum. Eſt haec excellens res atque ardua ita praeceſſe aliis, ut tuis laboribus, vigiliis, curis ceteri otium & requiem conſequantur; ita omnium utilitati, & commodis conſulere, ut abiicias proprii boni cogitationem. Sed nihil difficile ei qui ſibi perſuaſit nihil nobis in vita praeter honeſtatem & laudem eſſe expetendum: quam viam qui doctrina, aut ſtudiis literarum, aut naturae bonitate ingrediuntur, immortalem adipiſcuntur gloriam, & pene divinam: hanc te amplexantem minime mirandum eſt, cum virtutes plurimae quarum praeceptis obtemperas adminiſter, comiteſque exiſtant rationibus tuis. Primum quidem exquiſitam quandam eſſe juſtitiam aequitati conjunctam affirmant, quae veluti reliquarum eſt virtutum & rerum omnium publicarum fundamentum, cujus cum etiam permulta jam edideris ſumma cum tua laude & gloria, ſapienter quidem faciens eam colere virtutem ſine qua nulla imperia, nulla regna, nullae civitates, nullae reſpublicae, nulli hominum coetus, nullae neque publicae, neque privatae res poſſunt conſiſtere. Tantam vero ejus virtutis vim eſſe ſapientes volunt, ut ea virtutum mater reliquarum eſſe videatur; certe rerum publicarum tamquam animam eſſe affirmant; huic admixtam clementiam dicunt, atque humanitatem; gratiſſimam rem his qui ſub alterius ditione vivunt. Dulce eſt enim patere profugium calamitoſis, & errorum noſtrorum, homines enim ſumus, ſpem aliquam impunitatis eſſe propoſitam delinquentibus

tibus

tibus. Nam ita in multis offendimus omnes, ut niſi adſit clementia & miſericordia, veniam aliquando erroribus præbens, deſperatio quaedam vitae ſequeretur, ſummo & inexpiabili in dominantes odio & malevolentia. Gaudet enim quilibet veniae locum eſſe, & cum regno perfectum, qui pœnam referat non ad maleficii vindictam, ſed ad ſubditorum ſalutem. Plato quidem ſcribit eam legum mentem eſſe debere, ut ex animadverſione cives meliores fiant. In quo clementiae vis eſt permaxima, ſi tamen delectus hominum habeatur; ſunt enim quidam, in quibus clementiam ſervare ſumma eſſet crudelitas; non eſt clementia parcere facinoroſis, aut ſceleſtibus, ſed punire, & communi proſpicere utilitati. Illud quoque gratum eſt admodum populis, quod tuae aures adhibentur omnium vocibus, quodque te facilem praebes, etiam minimis, quamvis non ſint habenda minima, ſine quibus magna eſſe non poſſunt. Sed ſummam benevolentiam & gratiam conciliat patere ad te aditum omnibus, & omni tempore audiri abs te ſubditorum preces & querelas; nulla arma, nullos ſatellites latus cuſtodire, nullas timere inſidias; dignitate ſuperiorem, humanitate reliquis parem eſſe. Arces tuas in quibus reliqui firmiſſimum ponebant præſidium patere aditum omnibus: magni id animi & ſingularis virtutis opus: magnum quidem eſt vitae praeſidium in virtute, qua quis munitus eſt vitam ſecuram degit: etenim quid timere debet is quem nulli timent? non ſceptro aureo aut eburneo ſtabiliuntur imperia, ſed benevolentia & amore, & id ſapientiſſimi regis opus, malle diligi, quam timeri. Timor namque ſolet ſubditos efficere ac reddere inimicos, cum nulla res gravior eis, quam timor continuus, exiſtat; quo fit ut nemo velit diutius timere; cum vero quem diligant cupiant imperio eſſe, & vitam exoptent longiorem. Adjiciunt ſuperioribus liberalitatem & beneficentiam, quibus virtutibus nihil naturæ hominum accommodatius Cicero noſter ait. Hæc præ ceteris reges decent, & ſpectant ad benevolentiam comparandam. Quid enim amabilius, quid delectabilius, quid pulchrius quam opem ferre quamplurimis, & in ſumma rerum copia eſſe minime opulentum? Cirrus ille ſuperior a Zenophonte celebratus cum a Lydorum rege reprehenderetur quod nihil in theſauris haberet, eſſent autem regibus maxime neceſſariæ: oſtendam, inquit, infra paucos dies quantum auri poſſideam atque argenti. Miſſis nuntiis ad Satrapas, & Præfectos ſuos, quos Provinciis praefecerat, rogavit ut quantum quiſque auri poſſet ad ſe deferri curaret. At illi magnam vim auri miſerunt, ita ut opinionem regis ſuperaret. Coacervatim unum in locum oſtendit regi; quo conſpecto, obſtupuit ille cum multo plus eſſet, quam quod a Cirro coacervari potuiſſe arbitraretur. Remiſit autem ſtatim aurum dicens, ſe theſaurum habere abſque cuſtodiendi cura, & moleſtia ſervandi. Ita Rex ſapientiſſimus maximum theſaurum eſſe exiſtimavit ditare quamplurimos, & benefitio ſuo amicos reddere opulentos. Nam cum in omni conditione & ſtatu, tum praecipue regio, cumulandi ſolicitudo & avaritia culpanda eſt: inanis eſt cura & ſtultitia non parva omnia poſſidentem partem aliquam velle percipere. Continentiam vero, temperantiam, innocentiam mirabilem in te eſſe praedicant: nemini in regno vim inferri: nemini injuriam fieri: leges valere & armis eſſe ſuperiores. Itinera quæ antea a latronibus infeſta erant, tuta eſſe ac parata: ſecuritatem omnibus eſſe propoſitam, compreſſam licentiam militarem; latrocinandi conſuetudinem ablatam; nihil agricolis, nihil cuiquam pacato eripi: quae ſola res tibi praeſtat nomen immortale. Te tamen tamquam cælo demiſſum ad eripiendos populos de tyrannorum, ac praedonum faucibus, quibus prædæ erant; admirantur, cum optata quiete, cum ſumma fruuntur libertate vivendi, æquam eſſe omnibus juſtitiæ legem. Sed quoniam reliquarum veluti auriga & moderatrix virtutum dicitur etiam prudentia; haec enim earum uſum docet, & quatenus ſit progrediendum noſtris actionibus præſcribit: adjunxit tibi longus rerum uſus & experientia longior vivendi magiſtra, tum in capiendis conſiliis, tum in perficiendi ſtudio prudentiam ſingularem. Regis quidem omnes ſumma temperantia & animi moderatione, ſumma pietate veluti bonus parens proſpicis communi ſaluti; nullum dictum inſolentius, nullum ſuperbius factum, nullus arrogantior geſtus; rarius imperas, ut libenter pareant: ita illi ſerviunt, ut nihil timeant; amare enim illos notiſſime docuiſti: magni profecto conſilii eſt, & animi bene ad juventutem inſtituti, diligi a ſuis quam timeri malle, & id aſſequi, ut tibi magis ſubeſſe velint, quam aliis præeſſe. Quid loquar de affectione quam habes ad publicam pacem omnium, cum te regem pacis appelles: magnum nomen, & quod omnia imperia ſuperet, omnes excedat triumphos! Ingens haec eſt laus, & neſcio an macula ulla eſſe poſſit. Certe nulla res mortalibus eſt ſalutarior, nulla gratior, nulla ſanctior: ita illius ſola commemoratio jucunda eſt, ut ejus ſola homines conquieſcant. Hac nominis ſignificatione oſtendis id quod a ſapientibus dictum eſt, bella ſuſcipienda eſſe ut in pace vivamus; neque enim bella niſi ſpe pacis ſuſcipienda ſunt. Iniquus eſt enim, & reprobus, qui bellum ex bellis fecit. Itaque ſi in hac, tam digna Rege, voluntate perſeverabis; id opere repraeſentans, quod ſignificas, videbis omnium, qui unquam fuerunt virtutes, & gloriam ſuperabis. Xenophon doctiſſimus vir atque elegantiſſimus, Cyrri, cujus antea meminimus, vitam pluribus voluminibus complexus deſcribit juſti Principis mores, officia, virtutes; multas ei tribuit laudes, tum armis tum pace partas, nihil omittens eorum, quae in optimo Principe reperiuntur. Eum librum, Cicero ait, Africanum ſuperiorem ſemper in manibus habere eſſe ſolitum; & ipſe aſſerit ſe totum id volumen legendo contriviſſe, & certe omnia beneviventi accepta, omnia honeſtæ vitae inſtituta, omnes virtutes, quae ad Reges ſpectant, illo Opere continentur. Sed ut ipſe Cicero teſtatur, non ad veritatem hiſtoriae illa, ſed ad normam juſti imperii conſcripta. Ita non quid Cyrrus egerit, ſed quid agere juſtus Princeps debuerit Xenophon proſecutus eſt. Idem Ageſilai laudes ita refert ſingulatim atque extollit, ut potius orationi & ingenio ſcribentis, quam virtuti Ageſilai tribui videantur. Nemo unquam melior, nemo ſanctior, nemo ſapientior potuit deſcribi. Nactus eſt ille hominem diſertiſſimum, qui ea quae obſcura erant ac tenuiora, verborum ſententiarumque lumine illuſtraret, & re parva verbis augendo faceret maxima. At vero tuas virtutes ſi quis mandare literis voluerit, nulla fictione, nulla ſimulatione, nulla exornatione egebunt; veras laudes, veram gloriam inveniet, in quibus ſcribentis ingenium, ſumma cum gentium approbatione longe poterit, lateque verſari: ſunt enim in conſpectu omnium poſita tua praeclara facinora, & ea ita eximia, ut potius de veris virtutibus quis aliquid omittat, quam queat aliquid fingendo addere. Non enim ficta, ſed vera, non ignota ſed cognita, non audita, ſed perſpecta virtus, & quae in oculis omnium verſetur, amplam ſcribendi materiam ſuppeditabit. Divum auguſtum inter optimos Principes hiſtoriae referunt, ac felices; & ſane poſtquam ſolus imperavit & Piſoni pepercit, ſumma moderatione & aequitate animi uſus eſt. At bello poſtquam civili, multorum ſanguine civium, proſcriptorum bonorum direptione, quibus ut vinceret, juventutem exercuit, non effugit maculam crudelitatis. Impius quidem fuit in patriam, quae cum ſe adverſus Antonium armaſſet, contra jus, faſque, nefaria in eam arma, inita cum Antonio ſocietate, convertit. At tuae res geſtae & regnum adeptum omni caret labe crudelitatis; nullus effuſus a te ſanguis, nulla civium proſcriptio, nulla direptio bonorum, nulla caedis veſtigia viſa ſunt. Victoriam ipſam, quae natura ſua inſolens & ſuperba eſt, tua humanitate viciſti; adverſariorum injurias tua clementia ſuperavit, cum bonis reſtitutis

eis peperceris, quibus jure victoriae juſte poteras iraſci Trajanum & .n. ac Aurelium, Antoninus, antiquitas ut bonos Principes laudavit; neque immerito; ex his enim, qui hactenus inter Gentiles imperarunt, virtutibus & imperandi modeſtia principatus eis tribuendus videtur. Sed tamen nullus ex ipſis fuit, in quo non plura deſiderarentur. Tibi vero adeſſe videmus omnia, quae in Principibus commendantur, juſtitiam, clementiam, humanitatem, prudentiam, liberalitatem, ut nihil deſit, quod tanti imperii ratio requirat: tu pacem, tu quietem, tu otium omnibus conceſſiſti; tu ſecuritate firmata latrocinandi licentiam militibus abſtuliſti: quare neſcio an quid aliud gratius & acceptius populis eſſe poſſit. Quid eſt enim aliis in locis, in quibus hae gentes armis deditae verſantur, quod quiſquam, tanta eſt latrocinandi licentia, proprium ſuum ducat; quare neſcio an quid felicius poſſit hominibus accedere? Tu vero id tua virtute effeciſti & ſeveritate vindicandi, ut quilibet manus abſtineat a rapina, ut puniantur raptores, ut vindictae judicioque ſubſit violentia, ut denique ſecurius nunc in campis homines, quam in urbibus quondam, aut privatis hoſpitiis, degant, ut ſeculum hoc tuum aureum dici poſſit, quo ſublatis militum terroribus pace fruantur omnes, quiete & ſecuritate laetentur. Aſtraea ipſa, quae quondam propter iniquitates hominum in caelum migraſſe dicitur, ad regnum tuum jam revertiſſe videatur. Non loquor adulandi cauſa, quippe qui nihil a te ſum poſtulaturus; & id vitium longe a me ſemper abſuit. Equidem judico id ſummam mihi attuliſſe felicitatem, noſtris temporibus talem Principem verſari in terris, qui doctorum hominum parens exiſtimetur, qui talibus reſplendeat virtutibus, ita ut rari huculque fuerunt, qui vel paulo tolerabiliores exiſterent, ut portenti loco videatur bonum Principem reperire. Sed omnia praeclara rara.

Fuit antiquis Principibus ſummum literarum ſtudium & doctrinae: at noſtri tum Reges tum Imperatores in Scithiae artem videntur profugi, ignari prorſus quantum conferant literarum ſtudia ad excolenda inſtruendaque ingenia eorum, quos Deus aliorum regimini tutelaeque praefecit. Inventi quidem ſunt nonnulli, qui. . . . . . natura & ea egregia evaſere excellentia viri ad excolenda virtutis officia. Sed rarum id arte atque difficile; neque enim amplecti virtutem facile poteſt, aut ejus praeſcripto vivere, qui neſciat, quid virtus, exiſtat una an plures, differant an idem ſint, quod cujuſque officium, quatenus exercendae, qua ratione in campum & in actum deducendae; quae omnia tum excellentium virorum tum & doctiſſimorum hominum literis & doctrina, percipiuntur. Arduum videtur profecto quempiam poſſe virum egregium evadere, & omni cumulatum laude, qui literarum ſtudia contemnat. Itaque maxime laudanda & extollenda videtur tua ſapientia, quod virtutes tuas multo uſu & laboribus partas, doctrina & multarum lectione rerum amplificare atque ornare voluiſti. Nam ab his, qui tecum vivunt familiarius cognovi, quotidie aliquid temporis te literis impertiri, & doctorum hominum vocibus, atque eorum familiaritate recreari; idque quod eſt praeclariſſimum delectari admodum priſcorum ſapientiſſimorum geſtis; & ea veluti exemplar ad imitandum tibi eſſe propoſita. Sed ut ſuſpicionem adulandi effugiam, conſtituam mihi finem dicendi, & te ſolum ad imitandum hortor. Sed cum omnes virtutes colas, hortor per omnipotentem Deum, ut ad humanitatem, clementiam & liberalitatem velis eſſe propenſum, quae virtutes ita gratae populis eſſe ſolent, ut firmamentum regni praecipuum ſtabileque eſſe dicantur, nullae ejuſmodi Principibus inſidiae, nullae ſimultates, nulla odia, nulla ſunt pericula extimeſcenda.

ANTONII PUCCI TUDERTINI

ORATIO

Edita per Antonium Tudertinum.

Ex MS. cod. Reverendiſs. D. Martii Micheli Cathedr. Eccl. Luc. Canonici.

MAximum, & ampliſſimum munus M. D. Optimates Nobiliſſimi, hodierno die ad me delatum video. Cum de juſtitia, & de gubernanda Republica dicturi ſumus. Nam haec tantum in ſe ponderis habent, ut nedum eloquentiſſimum, doctiſſimumque Oratorem, verum etiam philoſophum ſapientiſſimum, ut Platonem ut Ariſtotelem expoſcere videantur: nulla enim virtus eſt inter mortales, quae majores vires habeat ad Rempublicam conſervandam, atque tuendam, quam ipſa Reipublicae recta & aequa gubernatio, quam juſtitiam ſapientiſſimi viri appellare voluerunt; cujus formam atque venuſtatem ſi perſpicere liceret, tanquam in divinum numen converſis oculis ejus amore omnes homines caperentur. Nam & Lucifer, & Sol, ceteraque ſydera hujus ſplendore vincuntur. Hinc eſt quod priſci illi prudentiſſimi viri tot faſces, tot honores, tanta ornamenta, tantam pompam, ut Littores, ut Apparitores, ut inſignia, ſubſellia, ſedes, noſtras regias aedes huic inſtituere, atque dedicavere: huic Praetores, huic Tribuni, huic Reges, Ædiles, Augures, Conſules, Senatores tanquam miniſtri operam & officium ſuum impertiuntur. Quae profecto ſi e media hominum ſocietate tollerentur, nulla domus tam magnifica eſſet, nullum praeſidium tam munitum, tam opulentum, nulla urbs tam clara, tamque potens, nullum regnum tam amplum, tam ſplendens, quin in ultimam pernitiem dilaberetur. Hinc infenſiſſimae civium & apertae inimicitiae, hinc rapinæ, hinc ſtupra, & adulteria, hinc inceſtus & incendia, hinc Deorum immortalium contemptio, hinc nefandae cædes, hinc civium ſtrages perpetrantur. Hinc eſt quod innumerae, & potentiſſimae urbes Meciae (a) ut Micenae, ut Thebae, ut ſapientiſſimae illae Athenae, neglecta juſtitia, in fumum, & in cinerem abiere. Ex quibus quidem reliquiæ fundamentorum fere atque veſtigia propter civium diſſenſionem, & injuſtitiam remanſerunt. Si vero haec virtus in urbibus colitur, ſervantur Lares, Dii Patrii venerantur, Arae Deorum muneribus implentur, hoſtiae Diis mactantur, laeta jucundaque libertate Cives fruuntur. Exultat univerſa Civitas, hoſtes propulſantur, regna fortiter tuentur. Summus Deus noſter, ut ſacris in libris legitur, cum populus ejus juſtitiam, & mandata divina ſervabat, omnia illi ſecunda tribuebat; cum vero ſecus agebat, multis calamitatibus, nunc fame, nunc ferro, nunc peſte afficiebat, & regnum Regibus quoque cum vita auferebat. Hoc in Rege Saule, & Salomone & multis aliis regibus perſpicere licet; quamquam Salomoni propter pietatem David Patris ſui unam dumtaxat Tribum dimiſerit. Sed quid opus eſt tam remota, & tam externa exempla pervagari, cum ante oculos pervulgatiſſimum atque clariſſimum exemplum in Latina regione habeamus? Audiſtis, ut arbitror, cives nobiliſſimi, atque acceptiſſimi ex annalibus, & a majoribus veſtris, Romanam Urbem, quae in conſpectum veſtrae Urbis, ut ita dicam, poſita

(a) al. Græciæ.

ſita

ſita eſt, totius orbis terrorem olim Imperium habuiſſe. Nunc aut propter Civium injuſtitiam atque diſſentionem, amiſſo omnium rerum imperio, in opprobrium eorum, & miſerabilem conditionem redactum eſſe videtis. Nam poſtquam cives ob invidiam, & dominandi ſuperbiam contra ſe ſe gladios civiles convertere, necatis bello civili ultra quinquaginta & centum millibus civium paulatim imperium decreſcebat. Et nec tributa a Regibus, & populis amplius exigebantur, nec exercitus contra eos, qui a fide populi Romani deſciverant, mittebantur. Deus immortalis quis hominum eſt tanta ingenii tarditate obtuſus, tam mollis, tam effeminatus, qui ſi opes, ſi divitias, ſi ſplendores, ſi apparatus, ſi imperia, ſi triumphos Romanos primum contempletur; demum ſi rapinas, ſi ſtupra, ſi dilacerationes urbis, ſi disjectos triumphos, ſi demolitas regias aedes, & Deorum templa, non oculos ponat, non obſtupeſcat, non cupiat, non ardeat, ut Horatius Cocles civis Romanus pro Patriae ſalute ſe totum exponere? non concordiam, non juſtitiam colat? non Ariſtidis aequitatem, qui in ſenatu, inquit, Rempublicam Athenienſium, totius fere Orbis terrorem, numquam ſalvam eſſe poſſe, niſi ſe, & Demoſthenem in baratrum ejicerent, concupiſcat? Habetis cives praeſtantiſſimi toto orbe terrarum patriam nobiliſſimam. Nam in omnibus partibus ſuis haec urbs praeſtantiſſima eſt; habet enim cives quamplurimos & ingenio & moribus, & ſplendore rerum clariſſimos; habet agrum latiſſimum & uberrimum, multis urbibus dominantem, bonas artes innumeras, plateas latiſſimas, viaſque pulcherrimas, domos & templa magnifica, latis altiſque muris tamquam inſigni corona pracincta; habet præterea ſuburbana, & villas ita magnificas, ita omnium voluptatum uſibus plenas, ut Paradiſus haec loca, non villae appellanda ſint. Nemo eſt profecto ex peregrinis gentibus, qui hanc urbem propter ſui pulchritudinem non amet, non admiretur, non extollat; non denique judicet omnium bonorum atque voluptatum copioſiſſimam, opulentiſſimamque extare. Cujus laudes, atque præſtantiam quiſquis uberius percipere cupiat, Leonardum Aretinum hac tempeſtate Oratorum principem de laudibus Florentinis legat. Nam hic & Orator, & Philoſophus poſtquam ſplendorem, ac præſtantiam hujus urbis animadvertit, copioſiſſime laudes ejus explicavit; & ita ornate, ita graviter, ita copioſe hujus excellentiam laudavit, ut etſi nunquam Florentinas hiſtorias ſcripſiſſet, pro hac laude, in vita multa præconia, multas coronas, in morte ſtatuas & in foro & in curia erigere deberetis. Quis igitur optimatum eſt, qui noctu, dieque juſtitiam, & optimam Reipublicæ gubernationem meditari, & exquirere non debeat, ut Patriae gloriam, ſibi ſplendorem atque libertatem, & poſteris clariſſimam hæreditatem comparet? Parva profecto, parva argenti, atque auri pondera pro ipſius Patriae dignitate fuerunt, eaque ad ipſam tuendam, atque conſervandam conſumpſiſtis: omnes labores, omnia diſcrimina, omnes cruciatus, omnia denique mortis genera adeunda ſunt, ut hanc tam clariſſimam urbem ſervetis; ne hujus jucundiſſimæ poſſeſſionis habitacula hoſtis occupare poſſit. Itaque cum noveritis primo excellentiam, & juſtitiæ emolumenta, injuſtitiæ vero detrimenta, capeſſenda toto animo juſtitia, judicandum graviter, prudenter atque ſapienter, & odia civium, quae perplurimas urbes funditus eruerunt, omni induſtria, omnibus viribus extirpanda, puniendi homines nefarii, detrudendi in carcerem, impii tradendi tortoribus, perfidi & proditores aut necandi, aut ex urbe pellendi: Seditioſis quoque in Republica, ex quibus dominandi ſuperbia extat, exquiſita pœnarum genera, & inauditos cruciatus ſtatuere. Decet autem ſervare innocentem, bonos fovere, tueri humiles, juſtos extollere, & praeconiis ingentibus honorare: & concordia quoque ſplendidiſſima illa virtus, quae divitias, quae regna, quae Imperia comparat atque tutatur, ſeminanda inter cives, atque colenda. Deus immortalis, quid clarae, quid potentes virtutes ſunt, Juſtitia, atque Concordia; cum nec ſydera, nec orbis terrarum, nec humanum divinumque genus durare poſſent, ſi juſtitia, & concordia non moderarentur, atque tuerentur? Adducerem M. D. Optimates praeſtantiſſimi, plura etiam clariſſimorum virorum exempla, atque rationes ad gubernandam diſponendamque Rempublicam. Sed longius forſan, & praeter multorum audientium voluntatem progrederer, cum diu haec res hoc in loco a ſapientiſſimis viris graviter, ſapienterque agitata ſit. Praeterea novi ſapientiam, novi acumen ingeniorum veſtrorum. Nam cum animo, & cogitatione animadverto quanta bella, quantum hoſtem, & quod diu haec civitas hoſtem infenſiſſimum paſſa ſit; & quod non ſolum ærarium exhauſtum fuerit, verum etiam omnes cives, omnes fere pecunias, multaque pretioſiſſima ſupellectilia pro tuenda Republica expoſuerunt: non ſolum ſapientiam veſtram admiror, verum etiam miraculi loco eſſe duco, adhuc imperium hujus urbis, ne ſalvum dicam, ſed intactum eſſe. Multae ſunt profecto, cives clariſſimi, laudes veſtrae propter fortitudinem. Multa certe eſſent praemia, ac ſtatuæ omnium Optimatum propter ſapientiam, multae coronae civiles. Sed temporis anguſtia, & orationis prolixitas relinquere me illa cogit. Verum illud nullo modo praeterire poſſum, quam recte, quam aeque, quam juſte ſuperiores Domini gubernationem urbis adminiſtraverint, quod neque timore, neque amore tanquam fortiſſimi bellatores ulla in re unquam flecti potuerunt. Laudari itaque ac admirari magnopere debent; etſi de more eſſent ſtatuae, omnibus erigendae forent. Decet igitur vos M. D. qui in praeſentiarum eundem magiſtratum adiiſtis, omni labore, omni induſtria, omnibus denique viribus ſuperiorum Dominorum geſta pro dignitate veſtra imitari, ut Patriae gloriam & utilitatem, vobis nomen aeternum ac laudes immortales adipiſcamini. Nunc cum tantum de his rebus, quae meorum pretium ſunt dixero, finem me omnino facturum polliceor. Illuſtriſſimi Domini, ac Sapientiſſimi Patres conſcripti, ceterique cives, homines prudentiſſimi cum a vobis omnibus hoc tam praeclaro magiſtratu, quo nunc fungor, ornatus ſim, longe beneficii immemor viderer, ſi ſaltem ſigna aliqua gratitudinis erga vos non exprimerem. Vellem profecto Patres Conſcripti veſtri gratia multae mihi eſſent militum copiae, multae urbes, latiſſimumque agrum, ut urbi huic veſtrae foveas, acies praeſidiaque maxima ad propulſandos hoſtes veſtros jungere poſſem. Non ſum tanti, non haec merui. Sed quidquid in me eſt, & quidquid ego poſſum, illud omnemque induſtriam meam, omnem laborem, omnia diſcrimina ad ipſam uſque mortem pro ſalute hujus Imperii polliceor; utimini me pro voluntate veſtra. Nulla res tam magna, tamque parva eſſe poſſet, quam aut difficilem, aut me indignam exiſtimarem; omnia mihi facilia, omnia honeſta videbuntur: & haec non ſolum Reipublicae veſtrae polliceor, verum etiam privatim omnibus Laribus, omnibus Civibus. Eſt praeterea Rex noſter vir illuſtriſſimus hujus veſtrae urbis amantiſſimus, illum, obſecro, amate. Scitote hunc ad omnia officia vobis impertienda paratiſſimum fore.

F I N I S

JOANNIS DOMINICI MANSI
IN SEQUENTEM EPISTOLAM
PRÆMONITIO.

Poſt obitum Philippi Mariæ Angeli Mediolani Ducis, cui urbs Placentina parebat, cives ejuſdem ad Venetos acceſſerunt, eorumque dominationi ſe ſuaque omnia ſponte ſubmiſerunt. Exitio id fuit Civitati & populo; nam Franciſcus Sfortia Vicecomes Mediolanenſium Dux valido comparato exercitu ſtatim accurrens, urbem Placentinam arcta obſidione cinxit, variiſque ſecundis præliis attritis obſeſſis, tandem, ſubito facto impetu per mœnia Urbis, apertamque u'tro ab uno ex Thadæi Marchionis Eſtenſis portam, undique in eam irruptio facta eſt. Miſeranda tunc expugnatæ urbis rabies, cædes, ſacrilegia, ſacrorum prophanatio, quorum lacrymabilem deſcriptionem hic habes in epiſtola a quopiam ſcripta, cujus nomen & Patria avulſo in codice folio ignoratur.

EPISTOLA RESPONSIVA
CANONICO PLACENTINO,
ET EJUSDEM CIVITATIS CIVI, SUPER URBIS STRAGEM.

Ex MS. Cod. Biblioth. PP. Matris Dei Luc.

SUper miſerando ac cunctis ſeculis inaudito Placentinae tuae Urbis excidio adſcribere ad tui ſolamen tuorumque conciviuin me tuae venuſtiſſimae precantur literae, ipſius ex'tii flebilem narrantes hiſtoriam, quam pro dicendi materia pene tuis uſus verbis hic primum interſeram, nullum notando nominatim ne pater, non tam ſolari miſeros, quam lacerare ſceleſtos. Igitur ut ex ſcriptis tuis colligitur, anno ab ortu Dominico 1447. XVI. Kal. Decembris miſerae Urbis mœnia hoſtilis irrupit exercitus, ipſamque totam Sacomano expoſuit: captivi ducti fuere hinc inde viri, adoleſcentes, ephebi, pueri, infantes, & decrepiti, religioſi cujuſcumque gradus & ſexus diverſis adeo cruciatibus affligendo, ut mors ipſa tantum mortalibus inviſa, vita tali jucundior ſuaviorque haberetur. Praetereo adoleſcentulas tam ſcelerate corruptas, captivatas, & ab armigeris aſportatas, nec non adoleſcentulos, in quibus ſic injurioſe immaniter ac nepharium ſodomiae vitium expletum eſt, ut illud antiquum Sodomae & Gomorrae ad comparationem hujus ſacrificium quoquomodo fuiſſe affirmare audeat.

Hic non contenti religioſos omnes cujuſvis conditionis captos verberibus innumerabilibus caedunt, in compedibus ſine cibo & potu detinent, ad torturas eculeoſque configunt; in religioſas ac devotas cujuslibet generis ſtupra ac ſacrilegia exercent; ac inexcogitatis tormentis in tantum inſaeviunt, ut & Neronis & Domitiani, Datianique atque Maxentii nec non ceterorum Imperatorum ſive Praefectorum crudelitate craſſantium tormenta nedum aequaverint, verum & cumulatiſſime ſuperarint.

His omnibus omiſſis, ac etiam domorum fere omnium ruinis ſepoſitis, Deum ac Sanctos non verentur: ingrediuntur divina oracula, ad terram altaria coſternuntur, eccleſiae & monaſteria utriuſque ſexus ligone ſulcantur, effodiunt ſepulcra & penitus deſtruunt. Reſtat & aliud tremendum facinus, & cunctis ſeculis memoria retinendum:

Corpus namque B. Juſtinae Virginis & martyris, quod in Eccleſia noſtra majori venerabatur ab omnibus, cum reliquiis multorum Sanctorum aſportantur & pedibus conculcantur. Organa, Sacriſtiae miſſalia, calices, cruces mucronibus fractae fuerunt; & ſanctum baptiſma violatum, maculatum & denigratum pollutis manibus; ac inſallatae in cœna ab ipſis diabolis oleo ſancto confectae fuerunt, & deriſorie commeſtae: Corpus Domini noſtri Jeſu Chriſti ſacratum de tabernaculo extractum, quod magis eſt omnibus ſupradictis, dilaceratum eſt, & ferreis inſtrumentis perforatum, dum eſſet in terra, & ab aliquo alteri traditum deriſorie ad comedendum. Quid plura? poſtquam omnia conculcarunt, devaſtarunt, rapuerunt, & cum ſuppliciis taliae exiguntur a nihil habentibus, viris religioſis quoque & monachis, ita ut cogantur miſerrimi ac mœſtiſſimi, quibus ditiſſima res mors eſſet, diſcurrere per alienas aedes & urbes ad ſe ſuoſque vinctos redimendum. Hucuſque tragaediam lugubrem ornatiſſime tua eſt epiſtola proſecuta.

Heu me virorum miſerrimum! Cur non jam primis annis mortuus fui? Cur non anima luteum, & jamdiu languorum arietibus quaſſatum corporis evaſit carcerem, ne infelices aures iſta transfoderent? Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum, & plorabo die ac nocte ab aeternis temporibus inaudita facinora? Utinam eſſent in me illa viſcera pietatis, profecto dicere poſſem: corrui cum audirem, conturbatus ſum, cum viderem, emarcuit cor meum, tenebrae ſtupefecerunt me. Babylon dilecta mea poſita eſt in miraculum.

Quod ſi haec Propheta pius ſuper inviſa & inimica Dei civitate deflebat etiam antequam evenirent, ſola futurorum longe poſt revelationem tremefactus & caligantibus oculis tenebras paſſus. Quid ego ſuper urbe cariſſima non jam in poſterum, ſed de praeſenti tam atrociter exciſa, quid rogo, quid faciam? Nunquam in aliqua mundi parte expertus ſum homines tam benignos tam pios, tam pro Deo zelantes tam infatigabiles. Sed quomodo tractaverunt nefarii Sathanae ſatellites tanti meriti viros? Praeda publica facta urbs eſt. Stupra, inceſta, flagitia, ſacrilegia quis exprimat? Sodomiticum foetorem exhorreo, corporum cruciatus audire non valeo. Sed in his fortaſſe vel infanda luxuries, vel inexcuſabilis avaritia reddat excuſatos. Eſto, fors enim & ad foeda voluptas, & ad dira cupiditas impellebat Ceterum quis

quis ſerat a Chriſticolis tam immaniter temerata ſolemnia? Numquid vel a corpore martyris vel ab Euchariſtia ſacroſancta aurum excutere cogitabant, vel illud calcibus tunderent, hoc ferro confoderent? Horreſcunt aures, mens hebet iſta revolvens.

Quid quaeſo fatur, homines erant iſti an daemones? Conferamus eos ſi placet maligniſſimis & hominibus & daemonibus, ac ſceleratiſſimorum maximis, & videbis eos infauſta flagitiorum geſtare trophaea. Ab initio Mundi uſque nunc ſolemnium Iſtoricorum aliquanta percurri; nunquam, Deum teſtor, talia legiſſe me memini, non hoc feciſſe Aſſyrios, non Chaldaeos, non Perſas, Medos, Parthos, Scythas, Ethiopeſve, non Macedones, aut Poenos, ad extremum ne ipſa Danielis crudeliſſima fera, Romanum imperium, dico, tanta feciſſe deſcribitur. Haec ipſa Martyrum membra ferreo dente contrivit puriſſimam Virginem martyremque Juſtinam: quidam tortor ſuppliciis rimans excuſſit ſpiritum, cadaver reliquit intactum. Hoc vero carnificum novum genus exanime corpus & tale corpus ſacratum quippe conculcat pedibus calcibuſque tundit.

O Beatiſſima Juſtina, te bis martyrem facere voluerunt! Inter flagitioſiſſima ab exordio mundi facinora, illud primatum tenet, quo Deus interfectus eſt; ſed hos non impares quin & videbis proximare facinore. Judas argento magiſtrum prodidit; hi ut cupidiores, ceu fama pervolitat, auro Chriſtum vendiderunt: Pilatus, Cayphas, livorque phariſaeus Salvatorem cruci affixit; hi, quod dictu horror eſt, ipſum ferro transfodiunt, tanto utique nequiores, quanto illi mortalem Deum, immortalem iſti impaſſibilemque transfigere non verentur. Obſtupeſcite caeli ſuper hoc, & omnis terra tremiſcat. O immenſa Dei clementia, o inexcogitata patientia! Cur non tunc caelum deruit, & hiſcens terra nefandos homines in chaos abſorbuit, qui utique omnes anteriores ſuperavere flagitio! Videamus an forte Daemonibus conferantur. Certe ſacra ſcriptura, ut Jacobus teſtatur apoſtolus, daemones credunt & contremiſcunt. Quis enim audaciſſimorum maligniſſimus daemonum ſacrum Chriſti corpus auderet contingere? Quis olera cruda oleo ſacrato perfundere? Ergo iſti atrocitate cunctos evicerunt homines, ſuperarunt Daemones. Tu eos diabolos nominaſti, recte quidem ſed imperfecte, debueras archidiabolos appellare; nullos enim peſſimorum ſpirituum hoc facere praeſumſiſſet. Heu heu frater, ad qualia tempora devenimus, ut homines iniquitate diabolos vincant. Unam controverſiam, quae inter quoſdam aliquando noſtrorum verſata eſt, enormitate ſcelerum definiſſe videntur; quam ut intelligas, noſcere debes, quod de ſingulis Angelorum ordinibus, inſtigante dracone, ſic illum quippe ſcriptura notavit, plurimi corruerunt, qui quanto ſublimiores erant in gratia, tanto profundius in poena merſi ſunt; ſicut & res quaelibet communius quo ab altioribus venit, eo profundiora pertranſit. Dicunt ergo quidam ad nullorum daemonum aequalitatem, quoſvis homines perducendos, cum hominis malitia diabolicam non aequiparet, & per conſequens ab aequiſſimo judice damnatio mitior irroganda ſit: aliis e diverſo contendentibus ad ſpirituum ſingulos damnatorum ordines homines poſſe rapi, cum non ſit amborum nequitia diſpar, immo nonnumquam excedit homines. Hanc ſententiam Chriſoſtomus tenet, quam & Thomas non abnuit. Hanc per omnia vera eſſe urbis tuae perſecutor atrox non verbo, ſed enſe declaravit. Igitur immaniſſimorum duces ſcelerum, non jam ad infernales Principatus, Dominationes aut thronos, ſed in ipſa merguntur tartarea Cherubim atque Seraphim; ubi quanta ſit doloris atrocitas, quanta tormentorum immenſitas, quis mente concipiat, ne dicam ore quis exprimat. Nec tamen illos putes ad hoc ſubito rapiendos; oportet enim eos primum in hoc mundo extrema perferre malorum, ut ſic ad decorem divinae juſtitiae afflicti & cruciati coram oculis hominum, ſedibus tandem tartareis intrudantur. Plerumque enim in tantum exereſcit hominis malitia, quam in divino examine aeterna damnatio illi ſufficiat, minime judicatur. Sed hic infert immenſa ſupplicia, & illic irrogat ſempiterna, & in talibus impletur precatio ſancta Hieremiae, qua ad Deum clamat, duplici contritione contere eos: quod ſe facturum eidem Prophetae, utque licenter dicamus, Placentiae quoque noſtrae Dominus pollicetur dicens: Omnes; qui te comedunt, devorabuntur, & univerſi hoſtes tui in captivitatem ducentur, & qui te vaſtant, vaſtabuntur, cunctoſque praedatores tuos dabo in praedam. Si autem requiras cur pius Dominus tantis malis eam ſubdi voluerit: ego quidem divinorum inſcius arcanorum, ipſam in divino judicio duobus maxime criminibus arbitror impetitam.

Primum ſiquidem, quia Dei ſervos tantis irriſionibus laceſſitos, de ſuis tandem finibus expulerunt. Aliud vero quod horum extitit cauſa diviſio maxima partium atque ſectarum, & ſic miſerae urbi per omnia contigit, quod apud praedictum Prophetam paulo ſuperius inquit: Inſanabilis fractura tua, peſſima plaga tua, non eſt qui judicet judicium tuum, ad alligandum curationum utilitas non eſt tibi. Omnes amatores tui obliti ſunt tui, te non quaerunt; plaga enim inimici percuſſi te, caſtigatione crudeli propter multitudinem iniquitatis tuae dura facta ſunt peccata tua, & dura ultione plectenda. Quid clamas ſuper contritione tua? Inſanabilis eſt dolor tuus propter multitudinem iniquitatis tuae, & propter dura peccata tua feci hoc tibi. Nec mirari debes in hoc turbine bonos cum malis involutos. Una tritura eſt areae, pariter grana cum paleis feriuntur conculcantur excutiuntur, & tamen hoc ad horrea mittit, illas ignis abſumit. Sic in everſione civitatis, mali criminum poenas dantes impatienter arſerunt, boni velut aurum ſordibus purgati Domino per patientiam gratiores facti ſunt. Unum fuit judicium, ſed tamen eventus, retributioniſque ſors varia, & ex eodem conflatorio, alii aurum, alii ferruginem extraxerunt, & alii ad nihil utilia toleravere ſupplicia, alii per quae coronam meruere caeleſtem. Sic Deus noſter magiſtrorum doctiſſimus ejuſdem igne judicii alios cruciat, alios purgat. Nec tamen illi evaſere reatum, qui tantae crudelitati ſe dedere miniſtros.

Non enim eis fuerat patefacta ſententia, nec adſaeviebant, ut irae ſupernae judicium exequerentur, ſed ut avaritiae propriae vel trucitati conſulerent. Unde nequaquam Chriſti, ſed adventantis Antichriſti extitere miniſtri, quem eſſe jam proximum ſuis operibus atteſtantur. Cum enim omnium mortalium ſit ille nequiſſimus, quo magis appropinquat, eo homines truculentiora committunt. Difficile tamen aliquid invenies his ſceleratius, quod ipſi patrarunt. Ex quo recte concluditur jam jamque ejus adventus inſtare. Peſtem quam generalem in proximo eſſe nonnulli medicorum rationabiliter autumant. Quibus & nos aſſentimur, alia tamen ratione permoti; nos enim peccatorum immenſitate ſuperati divinam iracundiam orbi deſuper imminere non ambigimus, illi vero monſtruoſis novitatibus perterrentur. Quis enim audivit unquam Januario menſe tonitrua in frigidiſſimo ſigno videlicet aquario exeunte ſole. Reſtat ut in Cancro & Leone nix veniat.

Cum autem tempora eos curſus mutant, morbos generant. Audivi praeterea, nec incertae famae vulgante, fidem praebens, ſed ipſius armenti dominos a me ſerio requiſitos, quod in hac regione menſe... Placentinam cladem inſecuto: bos enixa eſt foetum, cujus anterior medietas canis, poſterior equus erat, quodque terribilius cum longiuſculis acutiſve dentibus ortus tris ore canino linguas habebat. Quidni monſtra naſcantur, cum homines monſtruoſe vivant?

Ipſi ex rationabilibus beſtialiter, imo & diabolice degunt, & vacca mundum videlicet pecus & manſuetum immundum & immitem rabidumque & laſci-

ſcivientem protulit natum. Stolidum hominis genus bruta docuit natura quid vivat. Mutavit illa prolem, mutarent illi mores. Et quoniam abundavit iniquitas, jam multorum refriguit chatitas; & una interjecta ſententia ſubdit Dominus, & tunc veniet conſummatio, nec dubium, mundi; quae cum proxima ſit, ut ex magnitudine ſcelerum poenarumque cognoſcitur, abſit a te cariſſime, ut de rerum amiſſione tuarum lugeas. Abſit, inquam, a Chriſtiano, ut de perditione terrenorum doleat, cui promittuntur regna caelorum. Quid enim tibi avarus mucro, quid cruenta manus tollere potuit? Nempe quod minimum erat, quod periturum, quod poſt paululum deſerendum ſive per mundi finem, ſive per tui. Ve autem tibi ſi virtutibus inops eras. Nam ablatis temporalibus rebus, ſi virtutes animi non habebas, ex utraque nudus parte remanſiſti. O vere beatum! qui virtutibus dives fuerit; has opes avara manus non invenit, ſed nec ſaevus tortor inquirit. Pro his nec arma ſumuntur, nec bella cientur. Sed qui his affluit, perenni pace & ſecuritate laetatur; inter rerum rapinas, corporeoſque dolores omni voluptate Deo praeſente perfruitur. Haec infidus ridet auditor, ſed tamen vera ſunt. O utinam mortales inſani, tantum pro his veris acquirendis divitiis inſudarent, quantum pro caducis. Nolite, ait Dominus, theſaurizare vobis theſauros in terra, ubi aerugo & tinea demolitur, & ubi fures effodiunt & furantur. Haec enim omnia facile peritura, urbis tuae ruina teſtatur. Quae ergo vecordia pro his ſemper laborare, illis ſemper intendere, quae tam leve diffugiunt; aeternas negligere, de veris opibus non curare. Quînam Chriſtiani nomine gloriatur qui viam graditur Chriſto contrariam. Omne quidem quod eſt in mundo, ut Johannes inquit, aut eſt concupiſcentia carnis, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitae. Hoc eſt quod mundani homines nil quaerunt niſi voluptates, divitias, glorias.

At vero Dux tuus Jeſus tramitem contrarium ambulat, ſuiſque ſequentibus praecipit ambulare, certe requirens, ac deſideranter amplectens dolores, egeſtates, opprobria. Haec totis viribus mundus fugit, & quanta poteſt Chriſti amor celeritate proſequitur. In his tribus omnis ſacra eſt fundata religio; per quae virtutes omnes mirabili velocitate conſequimur. Ubi eſt, ait Salvator, theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum, ſive in caeno, ſive in caelo. Deſiderabilis nempe, pretioſiſſimuſque virtutum theſaurus eſt quae & in praeſenti vita inraptibiles, animum ſaucta & ſincera voluptate reficiunt, in morte comitantur, poſt mortem beatificant. Quae eſt ergo poena, quis dolor, quae nex, quam pro eis acquirendis non debeamus amplecti? Pro his & vigiliae breves, & jejunia levia, verbera dulcia, opprobria ſuavia, oratio delectabilis, amiſſio rerum facilis, tormenta ridenda, & quotidianae centenaeque mortes jocundiſſime debent apparere. Profecto ſi amor Chriſti noſtra ad ſe praecordia rapuiſſet, ita eſſet, ut dico. Quanta autem exultatione, quanta fortitudine, quantoque vultus gaudio, Sanctos praeteritos vidimus in tormentis. Audi quod Vincentius tuus apud Prudentium jambico metro & ipſo pulcherrimo furenti reſponſum dedit Judici.

Tormenta, carcer, ungulae, ſtridenſque flammis lamina, ipſa poenarum ultima mors Chriſtianis ludus eſt. Et judex: vinctum retortum brachiis, ſurſum deorſum tendite, compago donec oſſium divulſa membratim crepet. Dum ergo duceretur ad poenam ac dira ſupplicia tortores ſuae poenae praeveniens, moras carnificum arguebat. Cumque parata eſſet horribilis candentis ferri machina, ut tribunal ſponte rogum conſcendit intrepidus, ac ſtans immotus erectis in caelum luminibus Dominum precabatur. Dumque crudeliſſimo igne terretur, & laceratis carnibus interna paterent, dum pruna ſale reſpergitur, & crepitantis ſalis ad viſcera tela jaciuntur, & toto corpore diſſipatur; an luget, an queritur, an gemit? Prudentius dicat. Ridebat hic miles Dei, manus cruentas increpans, quod fixa non profundius intraret artus ungula. O miles invictiſſime, fortiſſimorum fortior, te ipſa ſaeva & aſpera tormenta victorem tremunt? Ubi eſt Placentinorum nunc noſtrorum fortitudo, qui ſuas & fortaſſe viliſſimas reculas inconſolabiliter lugent?

Fuerunt & alii duo nobiliſſimi juvenes in Alexandria metropoli, qui ſub perſecutore Decio a militibus comprehenſi, ducite nos, inquiunt ad aras: iique eos immolare velle putantes, ad templa rapuerunt. Tum illi carbonibus accenſi, quibus arae tegebantur, ambas inſerunt manus & dicunt; ſi ſubtraxerimus manus, ſacrificaſſe nos credite; ſic perſtiterunt immoti, quoad omnis caro in focum deflueret. Tantus ardor amoris animos occuparat, quod ignis exterior refrigerium putabant. Sic Polycarpus Johannis apoſtoli diſcipulus, cum captus ab impiis ligandus eſſet in ignem, ne videlicet fuga ſublapſus declinaret incendia. Nolite, ait, filii, nolite hunc ſuſtinere laborem; ipſe ego ſolutus pro nomine Domini flammis in mediis adſtabo. Fecit, ut dixit, & aeternum triumphum martyr intravit. Quid dicam de tepiditate modernorum temporum, ubi charitas penitus extincta eſt? Homines erant illi ſicut & nos paſſibiles atque mortales, ſed vis amoris intrinſecus a nobis longe diſtantior quam omnia exteriora aequaliter contemnebant. Par erat illis dolor, voluptas, laus & opprobrium, egeſtas & copia, & cuncta tranſeuntia pariter conculcarunt, ad ſola aeterna ſemper intenti; quae qui fideliter ruminat, praeſentia damna non ſentit. Sed jam dicendi finem epiſtolaris cogit anguſtia. Unum eſt in quo oculos te aperire cupio: te mundus irriſit, rebus ſpoliavit, carceris paedore foedavit, ad alienas urbes mundus exules truſit. Et tu igitur ardenter inſurge, ad caelum caput erige, ad ultionem tui contra mundum animo flammas intende. Te prior ille contempſit; debueras contemptum incipere, ſaltem contemne poſterior. Eum abiice jam abjectus; deſpice, vel deſpectus. Tutus tranquilluſve religionis portus, ampliſſimo charitatis ſinu, te cum tuo miniſtro laetanter expectat. At ſi forte non ficto, ſed vero impedimento, quod minime novi, tantum bonum amplecti non praevales; animo ſaltem eſto quod amictu non potes, eſto moribus, quod profeſſione non fueris. Vale.

INCIPIT NICOCLIS REGIS

Oratio ab Iſocrate edita & a Cl. Viro Januario Veronenſi in Latinum traducta ad Ill. Leonellum Eſtenſem.

SÆpius ante oculos res humanas proponenti mihi Leonelle princeps, munus ſane venerabile ſingulari admiratione proſequendum, conceſſumque divinitus, regendi ratio cenſeri ſolet. Nam cum homo, divinum certe animal, mortaliſve Deus ita creatus ſit, ut dominari poſſit in cetera; ac caelum, maria, terras, & quae in eis ſunt, ſubjecta ſuis haberet uſibus: cui dubium eſſe queat, hunc ipſum, de quo loquor, hominem immortali Deo in primis jucundum haberi gratum uniceque dilectum, cui familia-

ris

ſis ſit, & divinitatis participatione cognatus? Quod ideo tibi facile perſuaſum vel cognitum potius fieri confido, quia ſcitum illud ſapientiſſimi oratoris credo. Nihil eſt Principi illi Deo, qui omnem mundum regit, quod quidem fiat in terris acceptius, quam concilia coetuſque hominum jure ſociari, quae civitates appellantur, harum rectores & conſervatores hinc profecti, huc revertuntur.

Si quis igitur opem vel ornamentum illis afferret, eo majores illi habendae forent gratiae, quo in Dei animal & in civitates ipſius latiſſime pateret officium. Quocirca dies mecum noctesque verſo, qua ratione labores curaſque tuas fulciam, quibus boni Regis munia cum omnium admiratione ac laudibus obire pergas. Et quamquam cum per te, tum vero paterna virtute ac ſapientia polleas; non dedignaberis tamen pro tua modeſtia, ſi ut Agamennoni Neſtorem, ſic & tibi fidelem ac prudentiſſimum conſiliarium addidero, cujus ductu atque peritia, tibi tuorumque ſaluti & dignitati graviter & commode conſulas: his humanitatis & ſtudiorum fructibus acceptum a majoribus lumen amplificabis, Regium gloria illuſtrabis ordinem. An te ipſum Neſtorem vel ſentis vel appellas inquies? Minime medius fidius. At Iſocratem jungere tibi paro eximium quidem philoſophum, & Neſtore, pace dixerim ſua, nequaquam hac parte inferiorem. Cum proxime Latinum tuo nomine vel ea cauſa feci, quod cum libellum avide legas Iſocratis, quo in ſubditos regem inſtituit, hunc illi quidem ſocium coaptes, quo invicem ſubditos in Regem inſtruit. Sic omnino ex parte abſolutum habebis regentis officium.

EPISTOLA MONITORIA.

Ex eodem Cod.

EP. V. ſuo amatiſſimo filio I. P. I. dicit. Peropportunae ad nos tuae literae ad Kal. Octobres delatae ſunt, quas mihi reddidit Silveſter noſter, amantiſſimus tui & ornatiſſimus adoleſcens. Agis plura in eis accommodate quidem copioſiſſimeque ad rem. Demum ſi in faciem quempiam a ſapientibus permittimus commendare, legi ibi dialogum Ciceronis: tanta eſt in eis elaborata venuſtas eloquii, fluvius quidam eloquentiae longe lateque ſeipſum diffundens, quibus rebus quid quantumve poſſis in arte ipſa dicendi luce clarius enitebat. Verum de iis infra paulo diffuſius. Ad Silveſtrum venio non ineruditum juvenem, moribus optimis perimbutum, literis humanitatis noſtrae perdocilem. Is uti ſcribis ac res ipſa perdocuit, Patavium urbem advenerat diſciplinarum omnium magiſtram atque parentem, quo ſecularibus doctrinis ingenium ſuum omne contexeret. Eſt ſane adoleſcens ardentis ingenii, lepidus, peracutus, limata eſt oratione politus, qui nihil ſibi beatius contigiſſe putarit, quam ſi ad ſummum philoſophiae gentilium apicem convolaret. Huic generi doctrinarum omne ſtudium puer ingenioſus intulerat; hic mens, hic labor, hic animus perintentus. Denique perbeatum ſeſe fore arbitrabatur, ſi ſophiſmatibus dialectice conſectandis, cujus jam antea domi prima rudimenta perceperat, annum hunc integrum conceſſiſſet. Inde ſeſe in reliquum tempus, ad altiora parabat; exiſtimans ſplendore doctrinae nanciſci ſibi in poſterum honorem, gloriam, voluptatem, fortunas, ac reliqua, quae falſo quidem vitae hujus mortalis ornamenta ducuntur. Venit igitur Paduam, relicta domo, parentibus, patria, ſuorum conſuetudine propinquorum, quae prope cuncta ſunt dulcia, quo poſſet literarum atque doctrinarum omnium ſupellectilem variam ſuo deſiderio vendicare. O immodicam mentis humanae cupiditatem nullo limite circumſcriptam? Quid enim? Ignorabat quippe qui brevi ſpatio foret ſapiens Deus, deſiderio ejus immenſo ſatis abundantiuſque facturus. Igitur divertit ad nos, quam cum tuis literis, tum vero ſuis moribus commendatum perbelle ac humane ſuſcepimus, utpote quem aciei noſtrae cupiebamus inſerere.

Erat porro miles vagus ac liber, nullis adhuc ut ajunt ſacramentis militaribus implicatus, quem caſu inveniſſe putavimus, veluti in taberna emeritoria conſtitutum. Igitur quem nullis muniebatur inſignibus, nullique exercitus cujuſque parebat duci, enixi ſumus illum ſub imperatore Chriſto intra caſtra noſtra deducere, illum hortari, illum monitis ſaluberrimis flectere, quo Regi ſeculorum immortali & inviſibili ſoli Deo totis animis militaret. Neque enim huic noſtro praeclariſſimo Principi, quem Ebreo vocabulo Deum nuncupamus, poteſt quicquam eſſe acceptius, pergratius, honorabilius, quam milites plurimos in ſuum exercitum cogere, qui neglecta ſeculi pompa atque militia vellent ſub tali Domino omnem ſuam operam, fidem, magnitudinem animi conſecrare. Sciebamus nempe apoſtolicum illud, quod alta memoria retinebamus inſcriptum. Qui converti fecit peccatorem ab errore viae ſuae, ſalvabit animam ejus a morte, & operiet ſibi multitudinem peccatorum. Itaque Silveſtrum hunc aſpiciebamus vias ſeculi dealbatas incedere, pelagus ſapientiae ſaecularis fallaciſſimum navigare, patere illum facile tartareorum incurſionibus piratarum. Quid ultra proſequor Johannes mi: Coepimus ſolerter cum adoleſcente ſtudioſo agere de bonorum finibus atque malorum, uti ſecum putaret, quid ſummum bonum, quid ſummum malum definiretur a Doctis: item non detrectaret audire, quae ad utrumlibet ſemita pro voluntatis arbitrio & contentione perduceret. Sciret omnia ſeculi blandimenta fore fallacia univerſa, adumbrata, ſimulata, mortifera. Nihil tandem de humanis ſtudiis conſtare ſub coelo: cum juxta vates noſtros infallibili veritate ſubnixos, in cunctis ſtudiis, quibus callet cura mortalium, vanitas vanitatum, & plurima animi dominetur afflictio. Itaque debere illum omnia quae orta ſunt, alto corde contemnere, tanquam quae ad ſuum occaſum ſint celeritate incredibili reverſura. Salomonem ſapientiſſimum producebamus in medium, qui cum regum glorioſiſſimus extitiſſet, functuſque eſſet cuncti generis voluptate, nihil inſuper negaſſet ſenſibus, quod concupiſcibile judicaſſet; tandem ſeſe convertens ad univerſa opera quae fecerant manus ſuae, ad labores innumeros ſtudiorum, in quibus fruſtra ſudaverat, vidit in omnibus vanitatem & afflictionem animi, ac nihil permanere ſub ſole. *De fallaciis ſeculi.*

Hortabamur perinde juvenem promptulum ad diſcendum, ut ad ſapientes priſcos, qui philoſophiae omnem operam impendiſſent, oculos attentiſſimos jaceret; quid gloriae ex tanta contentione docendi & diſputandi certamine ex paleſtra illa litteraria fuiſſent apud poſteros conſecuti. Plane illi ipſi Philoſophi, qui in ſcholis tanquam in tabernis unguentariis buccis crepantibus feruntur in caelum, Socrates, Plato, Ariſtoteles, ac reliquum garrulorum vulgus apud inferos miſerrimi cruciantur. Quid autem prodeſt illis ſempiternas luentibus poenas, qui ore hominum inſulſiſſimis laudibus commendantur? Cogebamus in medium rationes, quibus Philoſophi pernituntur oſtendere uti quiſque ingenio potuit atque doctrina, quo in rerum genere beata vita ſit poſita. Neque enim in voluptate ut Epicurei; non in decoro virtutis, ut princeps Stoicorum Zeno; non in ſpeculatione theorica, ut Peripatetici fere omnes, ſummum bonum fore locatum, ſed in Dei noſtri certiſſima atque clariſſima viſione affirmabamus eſſe quaerendum. Inde & conſequens fore, voluptatem omnem ſenſuum, ut vitam pecudum explodendam. Sed

De virtute quæ non cenſeri poteſt ſummum bonum.

Sed ſummi boni dignitas aeſtimanda eſt in aſſecutione virtutis, niſi illa tam celſa, tam potens, tam divina ſit virtus, quae incommutabili ac beato Deo queat animum immortalem mirifica contemplatione conjungere. Qua de re irridendam prorſus Stoicorum ſententiam uti leviſſimam ducebamus, qui a ſeipſo beari hominem exiſtimarent, cum ipſa virtus hominis, quae creata eſt quidem, & a bono Deo munere gratuito donata, ſummum bonum eſſe non poſſit. Definiebatur ergo a nobis, uti reor, diſpoſitio quaedam & gradus ad beatam vitam, non in qua eſſet penitus finis ultimus conſtitutus. Sed neque Peripateticorum rationem quadratam aut probabilem opinabamur omnino, quibus admodum familiare eſt dicere, tantam pulchritudinem, tantam vim ineſſe doctrinis, quas praecipue intellectuales vocant, ut earum ſpectaculis oblectationeque mirifica, non dubitent animam in fragili ac mortali corpore poſſe fore beatam. O ſtultitiam ſingularem! Quid enim abſurdius, quid ſententia iſta poteſt eſſe perverſius? An in vita hac ipſa, quae morte finitur, poteſt ulla vera eſſe felicitas? Verum quae aut quanta fuerit illa jocunditas, quanta beatae vitae illa perfunctio, quae vel non de Deo rerum principe nude perſpecto conſtiterit, ſed de quibuslibet ſpectaminibus doctrinarum, vel etiam ſi ſuavis fuerit & minime contemnenda, neceſſe ſit eam cum carnis interitu labefactari.

Arguebamus igitur, & Ariſtotelem vocitabamus ineptum, qui felicitatem contemplativam, neſcio quam poſſibilem mortali homini ſomniaſſet in corpore: cum neque ſcientia omni ex parte queat iſtic eſſe perfecta, neque Deus videri poſſit aperte, in quo ſolo Salvator noſter beatam vitam eſſe definit. Inde vero ad academiam Socratis divertebamus, & auctore Platone omnium rerum ſeparatas quaſdam contemplabamur ideas, quas ſiquidem menti divinae pro incommutabili ratione ineſſe dixiſſet, nihil eſſet porro quo nos catholici Platonis ſententiam reluctaremur audire.

At quidam non mediocri auctoritate Philoſophi, ſive offenſionis ſive invidiae cauſa (neſcio Deus, ſcit) Platonem acrius inſectantur, quod exemplaria quaedam univerſalia ſeparata per ſe, per ſe viventia, per ſe ſtantia, ipſi quoque Deo coaeterna crediderit; e quibus ſenſibilis mundus iſte omni cum ſuo ornatu ac ſpecierum perfectione profluxerit. Enim vero ſi ita perſenſit, intolerabilis eum plane fefellit opinio, quod opificem Deum extra ſe aliquid praedicaverit mutuaſſe; unde qui ex formis inſpectis in varia diſtincta genera univerſam hanc molem expreſſerit.

Neque enim ſummum & incorporeum immenſae inſuper virtutis Deum veluti fabrum quempiam aut artificem cogitamus, qui ad procreandum quicquam egeat ulla materia, quae ab eo poſtea ſubſiſtentes deducatur in formas; aut illum neceſſe ſit extra mentem ſuam ideale aliquid intueri, quo architectus omnipotens artem dirigat fabricandi. Puerilia porro ſunt iſta & vanitate pleniſſima, ac hominum pro humana conſuetudine nonniſi corpora cogitantium. Academicos ſuper omnes philoſophos a vero abhorrentes demirabamur omnino, quia cuncta incerta fore ſenſiſſent, abſtruſa eſſe omnia, nihil nos ſentire, nihil cernere, nihil omnino quale ſit poſſe percipere. Contorta ſunt plane iſta, & ut ajunt, aculeata ſophiſmata, quibus fallaciſſimae concluſiunculae ſubnectuntur. Nam ſapientem dumtaxat opinantur hunc virum, qui exiſtimet ſe nihil ſcire. Sic circumfuſa tenebris craſſis univerſa pari modo deliberant, ut nulla acies humani ingenii tanta ſit, quae verum ſciat, quae penetrare in caelum poſſit, abyſſos terrae contueri. Verum Democriti illius inſani irridebamus ineptias, qui accuſaret naturam, quae in profundo puteo veritatem obſtruxerit. O inſipientiſſimum ſapientiae genus! dubitabat ille ſi eſſet Deus, aut quiſnam iſte eſſet omnipotens, quo univerſa conſtarent. Sic diſſenſio varia concertatioque multorum, qui ſe philoſophos videri volunt, nos Deum noſtrum ignorare cogebat, quippe qui neſcire nos facerent, cui mundi Principi ſerviremus. E contra vero oſtendebamus Chriſtum Jeſum pietatis juſtitiaeque doctorem, nos ex his eruiſſe, qui ſeſe cognoſcendi verum Deum, poſſidendi, amandi facultatem copioſe feciſſet. Ex ea re ſane gaudio triumphabamus ingenti, nos eſſe ab eo redemptos, illuminatos, poſtremo erectos ad immortalitatis beatae ſpem; quibus doctrinis paſcimur quaſi pabulo veritatis, humana deſpicimus, cogitanteſque ſupera atque caeleſtia, inferiora haec noſtra, uti exigua ac minima contemnenda perducimus. Et quidem contra Philoſophos iſta ac pleraque alia loquebamur. Exinde ad Poetas ipſos divertebamus, qui adoleſcentulis noſtris lectione aſſidua, quantum labis morum, quantum laſciviae, quantum incendii atque libidinis pepererint, nos piget dicere. Quid mihi Terentius, Plautus, Ovidius, quid comicorum omnium impudica lingua atque volubilis ad eruditionem proficit, quae moribus officit caſtioribus. Quo ſane conſilio, qua mentis ſobrietate perlegero, qui mihi ſcenam flagitiorum ſtruunt, qui me turpi voluptate demulcent, qui denique adoleſcentis animum veſanum ac furentem ſaevo amore conficiunt? Leges utique molliculos eorum verſus, non ut peccata devites; ſed ut ſciantur, ſi ignota ſunt tibi. Si vero ea ſine magiſtro didiceris, lenocinio quodam ſuaviore verborum, captivum magis animum tuum reddent.

Sed haec miſeria eſt & amentia ſingularis, poetas legere, quo miſerior aut vecordior ſis, qui ſi in divinas offendiſſes literas, ſcires nempe quantum malum & amarum ſit, ſcripturis ſanctis omiſſis, reliquiſſe te Dominum Deum tuum. Scires inſuper quantum corrumpunt bonos mores confabulationes peſſimae, quod verbum fuit ex Poeta Graeco, ab Apoſtolo Paulo in noſtrum dogma juſtiſſime vendicatum. Quid igitur de poeſi ipſa dixerim, niſi omnia ferme mala tanquam ex fluvio quodam libidinum inde procedere? Nam grammaticem rethoricem dialecticem nemo doctus ignorat poſſe nos ad ſcientiam pietatis adducere, atque in uſus legitimos evocare, ſi vetus proverbium obſervaverimus: ne quid nimis. Neque vero doctrina ejuſce, ſed nimietas in vitio eſt; ſane dies nocteſque torqueri in ſpinoſiſſima arte, quam Logicem Graeci vocant, quanta veſania. Oro enim te quanta illa ſapientia tua rebus neceſſariis, & ad beatam vitam pertinentibus uſquequaque neglectis, fallaciis tantum intendere; ut cum ſilogiſmum, diſputans in foro formaveris peracutum, arcem minervae ſupremam te exiſtimes conſecutum? At vero de phiſicis quid loqui oportet, qui ſeſe naturam contrectare manu ac palmo continere delirant? Hos porro infelices dixerim atque lacrymarum fontibus diluendos, qui cum naturam & formam, tempus & locum ſubtilius penſitant, quid ſint ipſi ubi aut quo fructu juvant, miſerandi prorſus ignorant. Itaque qui finem beatae vitae prorſus ignorant obliti, uti caeci ruunt cum ſuis diſcipulis in praeceps. Qui tandem fieri poteſt, ut ſapientes & ſanos & cordatos homines exiſtimemus? Sane ſtulta fuit meo judicio ſapientia haec, quae te docet ut neſcias, quem cum teipſum non pergis diſcere, tua bona venia dixerim, hominem te convertit in aſinum.

An non iſta cecinit vates ille ſummus David illuſtriſſimus Prophetarum? Veriſſime enim ajebat in pſalmo: *homo cum in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt jumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.* Dicebamus haec, & adoleſcentis Silveſtri animi arguebamus, ut honorem ſuum agnoſceret, agnitum amaret, animam adverſum carnem defenſitaret. Quid enim eo honore praegrandius, quo quiſquam ratione vigens, Dei ſummi illuſtratur imagine? hac quippe intelligit, hac diſcernit, hac novit homo, quid Deus eſt; hac verum & falſum, honeſtum & turpe, bonum & malum certiſſima perveſtigatione diſtinguit. Quid quod ea imaginis tam ſublimis eſt dignitas, ut cuncta animantia idem homo conſilio & liberi arbitrii ſublimitate praecellat?

Nam

Nam & quaenam claritas illa eſt, qualis, oro, praeſtantia, qua juſtus quiſque poſſit eſſe beatus? Quod autem & quale illud gloriae genus exuterit, cum tandem corruptibili exutus carne, & juxta apoſtolum in eandem imaginem transformatus, Deum ſuum meruerit revelata facie conſpicere, poſſidere, perpetua charitate diligere.

At quanta quaeſo calamitas, quanta miſeria, honorem hunc ingenitum labefactare divinum, tum & Dei ignoratione & ſui, tum perditiſſimorum dedecore ſcelerum, quibus praeclara illa ſimilitudo ipſius vel turpis redditur vel ſuboſcura? Sic profecto contigit, ut homo jumentis inſipientibus comparetur. Fiat, inquam, ſicut equus & mulus, in quibus nulla eſt ratio, nulla ſapientia, nulla ſpecioſitas intellectus. Igitur cum haec pluraque alia in ſententiam iſtam in adoleſcentis auribus cunctaremus, principio quidem bellandi, noſtris diſputationibus ſeſe ſurdum inobtemperantemque reddebat. Aderat Theodorus pr. frequentiſſimus adſtabat concertationibus noſtris, qui etiam pro eruditione inſigni de contemptu ſeculi nonnulla in commune ferebat. Aderat & Gaſpar noſter, vir utique multa perdoctus, ita etiam copioſa dictione refertus, qui plura deducebat in medium, quo animum juvenis tum pronunciandi ſuavitate, tum rationum firmitate molliret.

At Silveſter his, quae propoſita fuerant, acri ingenio repugnabat; nam auctoritas cum auctoritate, & ratio cum ratione confligens, ad quos demum victoria pergeret, & non parvum videbam nobis feciſſe diſcrimen. Magna itaque pugna utrinque commiſſa, & incertus diu extitit colluctarionis eventus. Adoleſcentia quippe & mos, ut ajunt, a cunis molitus, tum vero gloriae inanis ambitio veritati potentiſſimæ adverſabantur acerrime, adeo ut adoleſcentis animus a ratione percaptus, & in noſtra ferme caſtra perductus. Vi ingenti iterum e poteſtate noſtra per neſcio quos gregarios milites auferrent. Sane argumenta ipſius, quae cum veritate certabant, tam imbecillia erant, tamque parum firmitatis habentia, ut niſi barbara hoſtium turma veniſſet in aciem, ſtatim primo impetu Silveſtri mens devicta, triumphatoris Dei ceſſiſſet imperio.

Ceterum cum ſaepenumero conveniremus in praelium, dieſque aliquot ipſa colluctatio inſtauraretur, ambigua accidit, ut perturbatis militibus barbaris, qui pene victoriam retardabant, continuo veniremus in bonam ſpem, hominis animum, veluti relictum oppidum, invadendi. Enim vero fugata appetitione honoris falſi, tum etiam curioſiſſimae ſuperſtititione ſcientiae funditus terrae demiſſa, ſiti inſuper extincta auri in poſterum coacervandi, magnum nobis apertum eſt oſtium atque ingens oblata facultas, quo voluntas adoleſcentis in Principis noſtri deditionem ſponte veniret. Denique cum diu eventu dubio certatum eſſet, tum vero plura forent jacula veritatis ignitae a noſtris intra munitionem perjacta murorum; ut vidit Silveſter jam non poſſe ſe utcumque tueri, oppidum animi ſui relinquere, imperatori maximo Deo ſe dedere ultro deliberat. Quid ultra, mi Johannes dixerim? Silveſter ille, qui heri & nudius tertius tam durus extiterat, qui antea turrem Damaſci extruxerat bellatricem adverſus civitatem David, qui expugnare moliebatur arcem, quae eſt in monte ſanctiſſimo conſtituta, continuo & humilis factus & ſupplex, rogat ſeſe aſſumi in ſortem Sanctorum, in lumine, in poteſtatem noſtri ordinis ſe totum praebet, pollicetur mundum funditus velle deſerere, nil ſibi de priſtina ſeculi fatetur complacere militia. O ineſſabilem prorſus Deum, in cujus poteſtate ſunt corda! Quid enim? Silveſter utique tuus nunc cœpit vivere. Ille, inquam frater tuus qui mortuus fuerat, Deo ſe vocante, revixit, qui perierat, a Patre pietatis nuper eſt inventus. Vivere porro iſte jam cœpit, qui liberatus a peccato, ſervus autem factus Deo, habet, juxta Apoſtolum, fructum ſuum in ſanctificationem, finem vero vitam aeternam. Cur iſtud quidem? Cum hæc mutatio dexterae excelſi; hoc Dei conſilium, hoc ſingulariſſimum benivolentiae munus e caelo. Denique, juxta Prophetam, apparet plerumque his, qui non quaerebant eum, nonnunquam invenitur ab his, qui terga vertebant. Itaque adoleſcens is, cui tam difficile videbatur, cunctas ſpes peſſum vitae dare mortalis, modo caſtris noſtris inſertus, inter commilitones Chriſti perjocundus incedit. Nam & tanta modeſtia, humilitate, religione Imperatori noſtro deſervit, ut nihil deſiderabilius ſe optaſſe ſignificet: nihil deploret acerbius, quam hanc illuſtrem tamdiu diſtuliſſe militiam. Gratulare igitur fratri tuo & illum perbeatum eſſe atque eſſe judica; qui ſcientiam ſecularem hoc in divinum dogma feliciſſima compenſatione mutavit. Jam carmina Virgiliana non canit, non Plautum, non Terentium tenet in manibus, non ſonat Horatius in ore ejus, quam totus eſt Dei. Sic omnia poetarum ludibria veluti ſtercora eſt arbitratus, ut Pauli apoſtoli veſtigia ſequens, Chriſtum Dominum lucrifaciat. Videas illum pſalterium David mirabili reſonare camena; ſenſus Prophetae illius incredibili ſtudio veſtigare. Stupeas, illum de Scripturis divinis accuratiſſime cogitare, illaſque vel ardentius legere vel ſuavius quam perantea ſaecularia perlegiſſet. O ingens plane conſilium, ac divinae pietatis admirabilis gratia! Quis ejuſce unquam excogitaſſet eventum; jam olim pro infallibilis praeſcientiae ordine ac aeterna diſpoſitione firmatum? Enim vero, Johannes mi, quod iſta miramur, qui pſallentes quotidie Domino confitemur, quam bonus eſt plane, quoniam in ſeculum miſericordia ejus: nam & legimus ipſi Deo epitalamico in pſalmo a Propheta cantatum: Sagittae tuae acutae, populi ſub te cadent in corda inimicorum ejus. Id ſane, quia completum videmus, cum ineffabili gaudio veriſſimum arbitremur. Quid enim Chriſti Jeſu ſagittis acutius, quid jaculis ejus penetrabilius? quibus jam evangelio caeleſtibus doctrinis & miraculis coruſcante, totum ſibi orbem terrarum omnipotens veritas per diſcipulos ſubjugavit. Lege actus apoſtolorum, lege Pauli epiſtolas, lege geſta clariſſima Martyrum atque triumphos, videbis potentiam Regis noſtri, videbis ſagittas ejus acutas; quibus factum eſt, ut nemo ſeſe a calore verbi ejus poſſit abſcondere. Nam & qui pridem diſciplinae militari regis noſtri, adverſabantur Romani Caeſares perinique, poſtea ejus imperio, ardore incredibili paruerunt; & ita paruerunt, ut qui adverſus Chriſtum certare ſolerent, poſtea pro fide ejus illuſtranda publicas leges & edicta proponerent. Quid quod plerique Philoſophi, qui veram religionem ore rabido fulminabant, poſtmodum veritate percepta, illam vel fuſo ſanguine, vel fortiſſimis libris defenſitare curarunt? Adde quia & nonnulli judices, qui credentes quoſque in Chriſtum exquiſitis ſuppliciis necare ſanctiſſimum atque juſtiſſimum extimabant; poſtea pro roſtris judicati ad mortem, pro eadem fidei confeſſione univerſa tormentorum genera conſtantiſſime ſuſtulerunt. Bene igitur ſagittæ Dei potentis acutæ, quibus ſub principatu ipſius, ultro populi ceciderunt, ut in corda inimicorum Regis decertantes, religionem fundatiſſimam tuerentur. Ceterum de his alias, ſi quando fuerit uberior diſputandi oblata facultas,

Nunc ad Johannem ſe convertit.

ne epiſtulares ſupergrediamur anguſtias. Habes interim unde tuo de Silveſtro apprime gratulere. Ad tuas modo revertor epiſtolas, quae magnum porro eloquentiae ſpecimen praeſeferunt. Verum enim ſi tuis de ſtudiis voluerim meum prorſus ſubticere judicium; vereor ſatis, ne uti filius patrem jure tuo incuſare me queas, qui quicquid abs te minus recte dictum factumve fuiſſe putavero, idem ego chriſtiana libertate non arguam. Legiſti apoſtolum cum ad Epheſios ſcribit, parentibus pariter & liberis præcepta praebentem. Ibi filios adhortatur, ut obediant parentibus ſuis, id juſtiſſimum eſſe confirmans. Sed & illic patres commonefacit adhortans, ne ad iracundiam provocent filios ſuos, magis vero educare contendant in diſciplina, & correctione Domini.

Eam apoſtoli praeceptionem, & ego, o fili, erga te quidem libenter uſurpo, quem ſpiritu amoris dumtaxat, non carnis propagatione genuerim. Cupio, te optimum virum eſſe, cupio te religioſiſſimum Dei ſervum, gravem, perfectum, divinis literis inſudantem. Cum autem epiſtolas lego tuas, ita ex eis nobis olent oratorum ipſa gymnaſia, ita Ciceronis & Criſpi ſenſus atque ornamenta ſectaris, ut nuper de officina eorum tua ſcripta videantur exiſſe. Porro Prophetas, Apoſtolos, Evangeliſtas prophetiae doctores nuſquam vel raro commemoras. E contra Marcum Tullium ita illis tuis epiſtolis praefers, ut quaſi Deum quemdam tuum atque magiſtrum conſecraſſe omnino ſignifices. Sed id fieri certe tum noſtra religio, tum vero inſtitutum tuae profeſſionis abhorret. In Chriſtiani ore perfecto haec ſordet oratio, quae primo veſtibulo tumorem gentilem impietatemque praeſcribat. Fides quippe catholica philoſophos oratoreſque contemnit, ut Chriſtum humilem conſectetur. Neſcivit Socrates, neſcivit Plato, quod credimus, Ariſtoteles ignoravit hoc caeleſte myſterium. Non credimus Ciceroni de natura Dei, de religione, de fide. Non credimus Philoſophis, a quibus extat ratio totius veritatis exploſa. Et quidem pleraque philoſophi oratoreſque dixere, quae, auctore Auguſtino, tanquam ab injuſtis poſſeſſoribus a nobis ſunt uſurpanda vindicandaque in uſus idoneos. At aliud eſt a praedone rapere veritatem, quam jure non vendicat, aliud vero ſociali quodam foedere, praedam dividere cum praedone. Denique quid inſulſius poteſt eſſe, vel vilius quam miſſis legis noſtrae firmiſſimis teſtimoniis per fragiles Gentilium flores, per Ethnicorum ſententias futiles, auctoritatem munire divinam? Hoc inquit Cicero in Tuſculanis, hoc in natura Deorum, illud in ſuis officiis, aſtipulavit Oratorum Princeps; iſtud Plato aſſerit in Fedrone, illud in ſuo Thimeo recenſuit; hoc ille Philoſophus, iſtud ille orator aſtruxit. O inanis pompa verborum, quae dum ſe prodit, neſcio quo pacto impietatem & ignorantiam ſuam pariter profitetur! Videas nonnullos noſtri ordinis ſacerdotes, qui omiſſis veri fontibus vivis, de Ægypti coenoſis puteis, objurgante Hieremia, aquam turbulentiſſimam bibunt. Eja vero Joannes mi, ſi Ebraei ſumus, ſi vere ad Iſrael populum pertinemus, ſi expoliantes Ægyptum, tranſmiſſo mari rubro, terram Promiſſionis expetimus, aſcendamus in montem Syna cum Moyſe, ubi ſcriptam in ſpiritalibus tabulis cordis noſtri legem Dei igneam mereamur accipere. Sed & cum populum reliquerimus barbarum, a quo aurum argentum pretioſam veſtem, cunctumque variae ſupellectilis cultum, Dei juſſu ſuſceperimus mutuo, deſtructis Ægypti idolis, univerſam hanc praedam in tabernaculi vaſa conflemus. Nota eſt hiſtoriae veritas vetuſtiſſimae, quam in exordio legis audivimus. Sane haec figura praeceſſit ut ſciamus, ſi quid in nobis ſupereſt humanae doctrinae, quam ex Ægypti opibus nobiſcum detulerimus in deſertum vitae monaſticae, id totum fore pro Chriſti gloria in obſequium fidei conſecrandum. Igitur ſi habes ſaecularis ſapientiae aurum, ſi eloquentiae argentum olim in theſauros tuos accuratiſſime congeſſiſti, ſi quicquam apud te eſt fulvi rutilantiſve metalli, vide ne figmentis ſimulacrorum priſtinis, id eſt externarum literarum ſtudiis mancipetur. Conflandum eſt porro in camino ardentis fidei, atque igne charitatis divinæ magis magiſque purgandum ut poſſit ornamentum in caeleſte formari. Poſtremo in numerorum libro eſt proditum quod huic rei ſignificandae conducat: hoc eſt inquit praeceptum legis, quod Dominus mandavit Moyſi: aurum, argentum, aes, ferrum, plumbum, & ſtannum & omne quod poteſt tranſire per ignem, igne purgabitur. Typus porro eſt rei ſanctiſſimae iſte pulcherrimus. Quippe omne metalli genus, quod ex mundanis nobis diſciplinis exuperat, in fornacem projiciatur fidei, diligentiſſimeque confletur. Tum demum, ut ait Propheta, igne examinetur, probetur terrae, purgetur ſeptuplum, ut in formam eccleſiaſticam omnino converſum, divinis inſtitutionibus capiatur. At vero ne in longum decurrat oratio (ſatis ſuperque enim ſapienti eſt dictum) jam tandem feſtinemus ad finem. Habes plane, ſuaviſſime Johannes mi, quod de tuis literis ſentiam; quae tametſi alias ornatiſſimae ſint, atque accurata dictione perluſtres, attamen ſane meo judicio (ignoſce parenti libere filium objurganti) minus quam velim, chriſtianam redolent gravitatem. Neque vero me id putes dicere, ut eloquentiam contemnam tuam, ſive quod tui confundam acumen ingenii, quod admirabile & praeclarum eſt quippe. Cave id omnino ne credas, de amantiſſimo tui Paulo, cujus fides in obſervandis amicis jam antea tibi perſpecta eſt. Quod enim libere te admoneo tanquam filium cariſſimum mihi, cui benevolentia afficior ſingulari. Sobria ergo & gravis admodum, ac religione referta tua ſemper decurrat edictio. Nihil illic petulans & indecorum, nihil inflatum omnino, cuncta vero ibi ſint lenia, pietate ſplendida, religione decora; nullus illic ſcientiae ſecularis ornatus, qui adulterinis fucis, faciem veritatis exterminet. At vero ea ſit in Chriſtiano facundia, is orationis ſplendor, qui commendet prorſus eccleſiaſticam diſciplinam; miris inſuper laudibus catholicae eccleſiae praeſeferat auctoritatem. Talis profecto cum fueris, adgaudebo tibi plurimum & laetabor qui poſt oratorum flores atque praecepta, viam veritatis elegeris, quam ſequare. Tum vero in lege Domini voluntas tua, & in lege ejus meditaberis die ac nocte, tum cum Moyſe & Maria ſorore ejus calcans mare rubrum ſicco veſtigio, & de Pharaonis ſervitute duriſſima liberatus incredibili cum jocunditate clamabis: *Cantemus Domino, glorioſe enim magnificatus eſt, equum & aſcenſorem projecit in mare.* Sed & populum Dei cum Propheta cantantem ineffabili cum modulatione miraberis; *In exitu Iſrael de Ægypto domus Jacob de populo barbaro. Facta eſt Judaea ſanctificatio ejus, Iſrael poteſtas ejus.* Felix Iſrael qui reliquit Ægyptum? Beatus, inquam, qui de populo barbaro tranſmigravit in patriam! Utique his ſpretis Ægyptiorum cibis in Deſerto Syn, quod Hieronymo interprete, mandatum rite ſignificat, manna caeleſte depaſcitur. Felix equidem adoleſcens reverſus ad cor, revocatus ad patrem, qui contemptis porcorum ſiliquis inflantibus ventrem, ex longo poſtliminio reductus in domum ſuam, redditus patri pio, comederit vitulum ſaginatum. Is plane ornatus fidei annulo, candidiſſimam indutus ſapientiae ſtolam, pedes inſuper calciatus in praeparationem evangelii pacis, ſolido cibo veſcetur veritatis inventae. Itaque intrabit in ſanctuarium Dei, & eruditus in ſapientiae domicilio, intelliget caeleſtium noviſſima ſaeculorum. Suget mel gratiarum de limpidiſſima petra, quae juxta Apoſtolum Chriſtus eſt: oleum item hauriet ſacramentorum de ſaxo duriſſimo. Magna quippe, mi Johannes, haec ſunt, magna profecto, quae ſi ipſa veluti primitias ſpiritus deguſtaveris, ſecularis literaturae ſplendorem, caecorum oculos perſtringentem, meo arbitratu penitus floccipendes. Unde haec rogo ſedule meditare. In his te aſſidue exerce; has tuas arbitrare delicias, ut cum dies ſupremus acceſſerit, qui forte ab unoquoque noſtrum longe non eſt, in his interim enutritus diſciplinarum paſcuis divinarum, aliquando in tuam patriam deducaris. Ibi plane, ut ait Propheta, paſceris in montibus Iſrael, in montibus excelſis erunt paſcuae tuae. Ibi paſceris in herbis virentibus florentiſſimae veritatis, rerum ſcilicet mutabilium rationes incommutabiles intuendo, & in paſcuis uberrimis viſionis beatificae jocundabere. Paſcet te Deus aeternitate, veritate, bonitate, quae ipſe eſt, & ut ovem electam accubare te faciet Deus Trinitas in congregatione ſanctorum. Quamobrem fuge, dilecte mi, a dogmate ſeculari, & ad vocem ſponſae cohortantis te in Canticis Canticorum, aſſimilare Capreae hymnuloque Cervorum, ſaliens in montibus, tranſiliens colles, ſuper mon-

tes

tes aromatum. Vale jam tandem & ora pro me. Ex Patavio de monaſterio Sancti Johannis in Viridiano IV. Nonas Martias 1444.

Luſi tecum his literis, Johannes mi, joci quippe noſtri ſunt ſerii, ſed nec tamen prorſus illepidi. Tuo & meo patri Cla. eſſe atque eſſe me facito commendatum. Tibi vero perſuade, te magis ac magis a me amari.

DE MORTE NICOLAI ESTENSIS

Ill. Principis Ferrariæ.

Ex eodem Codic.

TAntus eſt dolor, quem ſuſcepi ex jactura Cl. Principis optimique tui genitoris, Marchio illuſtris, ut illum ſine lachrymis, quae plurimae concidunt, mandare non queam literis. Doleo ſiquidem plurimum, & quotidie magis anxius ſum, quod e medio ſublatus eſt maximus Princeps ac ſapientiſſimus parens tuus, in quo ſpem ſitam habebat Italia cuncta maximam, perturborque vehementius eveniſſe hoc ea tempeſtate, qua rebus Italiae afflictis, ac tot Italorum totius pene mundi variis & diffidentibus animis & tranquillitatem expetitam & quietem ſummam videbatur allaturus. Defleverunt & lugent obitum illius omnes Italiae urbes, gemunt Principes, mutatione veſtium dolorem animi ſignificarunt ſeniores. Contuderunt matronae pectora; flavos virgines evulſerunt capillos, dolent, gemunt, anguntur animo, perturbantur omnes. Cogitant qualem amiſerint Principem, cum profecto in quo ſumma extabant omnia. Nam quis in gerendis rebus & pacis & belli eſt eo ſapientior, quis juſtior, quis humanior, quis modeſtior? quem fidiſſimum expertus eſt divus Caeſar, quem ſanctum Pontifex ſummus, quem humaniſſimum, quem ſapientiſſimum exiſtimaverunt praedicantve omnes. Quare cum tantus omnium fuerit & ſit ex ea re dolor, tu te Marchio magnanime, qui optimo clariſſimoque genitori tuo ſimillimus & eſſe & dici ſtudes, ac omnium oculos, qui ſapientiam illius admirabantur, amabant, colebant, debes in te conjectos exiſtimare, judicabis hunc animi tui dolorem futurum tibi minus diuturnum quo plures maximos & heroes animadvertis hujus tuae jacturae ac moleſtiae participes. Nemo eſt ex illis quem Princeps ornatiſſimus ac prudentiſſimus parens tuus tibi & ſuaviſſimis fratribus tuis amore ſummo non conciliarit, & obſequio ſingulari non devinxerit. Cujus rei fidem maximam funereus attulit illius dies, in quo tot aſtantes habuiſti mœroris tui ſocios atque participes. Ego autem pro magnitudine beneficiorum illius in me plurimorum me, & filios meos mihi cariſſimos ditioni tuae ſic offero, ſic dedo, ut ſervitutem meam ac meorum optem erga te & praeamantiſſimos fratres tuos fore ſempiternam. Vale, Princeps ornatiſſime, hic moerori tuo modum ſtatue & in tuorum numero ſubditorum, vel ſi mavis ſervorum, incipe ac perge me & filios meos computare. Ex Placentia Nonis Januarii 1441.

A tergo. Excelſo Principi ac illuſtri Marchioni Domino Leonello Eſtenſi, Domino ſuo maximo & perſingulari.

Petrus de Plaza ducalis Placentiae commiſſarius dominationi veſtrae obſequentiſſimus.

RESPONSIVA AD PETRUM DE PLAZA.

Ex eodem Codic.

SPectabilis ac generoſe vir amice honorande. Quod ſemper credidimus nobiſque perſuaſimus id ex veſtris nuper ad nos datis literis plane cognovimus, ideſt vos ex amicis intimis & inter alios ſingularibus, felicis memoriae illuſtris domini genitoris noſtri, noſtraeque domus extitiſſe, ac perſeverantius permanere. Nam tanta ſunt, tamque illuſtria, quae de prudentia, juſtitia, animi magnitudine, liberalitate, clementia ſumma, pacis inter dominia Itala firmandae cupiditate, ipſius domini olim genitoris noſtri mira caritate dicitis, ut qui tam bene tamque vere dicentem amicum neget, aut invidus ſit aut ſuimet non amicus. Sunt praeterea, quae in noſtram tantae jacturae conſolatione adducitis tam gravia tam philoſophanter dicta, ut ſi dolorem noſtrum levare minime potuerint, lenire ſaltem valuerint. Pro iis igitur & quod vos, filios veſtros, bona, & quicquid eſtis tam libero animo nudaque voluntate nobis offertis, gratias habemus vobis immenſas, & oblationes eas tanquam depoſitum reſervamus, ut cum opus fuerit eas depromere & in uſus noſtros convertere valeamus; de nobis hoc pollicentes, amicum vobis & veſtris omnibus eſſe perpetuoque fore, paratoſque ad omnia vobis placita promptiſſimos nedum verbis, ſed reipſa ſemper exiſtere. Valete. Ex Ferraria die VIII. Januarii 1442. Leonellus Marchio Eſtenſis.

A tergo. Expectabili & generoſo viro Amico noſtro honorandiſſimo D. P. de Plaza ducalis Placentiae urbis commiſſario.

NOn leve incommodum, ne dicam facinus eſt, C. P. quod haec urbs venuſtiſſima Ticinenſis, quae litteratum ſtudiis reliquas antecellere ſolet, nefariis quibuſdam hominibus refertiſſima eſſe judicari facile poſſit; etenim jam ſextus agitur menſis, quod ex multis hujuſce civitatis locis pleraque latrocinia nocte confecta ſunt, & itidem ſaepenumero fuit; ſpoliatas domos afferrem in medium plures, niſi maximae occupationes veſtrae mihi perſuaderent apud vos ſtrictim atque ſummatim monimentis verba tradi ſemper oportere. Sed hoc unum & vulgare quidem mali genus eſt. Reliquum vero unicuique veſtrum eo admirabilius eſſe videbitur, quo ceteris in civitatibus inauditum atque raro rarum magis eſſe conſuevit. Hac in urbe autem ita frequentatur, ut tam quamlibet noctem quam ſolem pervagantibus umbra comes eſt, conſequatur. Sic itaque hic loci crebro inſultus hominum fiunt, & domorum aggreſſiones, ut non in otio, verum in praelio vita agi noſtra videatur. Reliquas taceo tempeſtates, quae noviſſime fuerunt tres, ante veſtros oculos ponam, conſultiſſimi P. Stephani Cutice domum lapidibus atque etiam armis, velut caſtrum expugnantium bis invaſerunt; neque inde alio ſeſe receperunt, quando per horam infeſtiſſime illam antea bellaviſſent. Nam eſt ipſe Stephanus homo quem aptum bello aut contentioni parens natura progenuerit, ſed literis & legibus, optimis animi diſciplinis. Peregregium iſtud hac in ſtudiorum urbe monimentum & memorabile quidem eſſet, niſi alterius magnitudine premi atque ſubobſcurari

Ex eodem Cod.

rari contigiſſet. Nam his etiam temporibus ita ſe quidam animo comparavit, ut evaginatum enſem manu tonans alienam domum nocte ſit ingreſſus, & vi quam temeritas illi ſuggerebat, illaeſus & incognitus & ſi antea perceptus eſſet eſt egreſſus. Res mira & pene incredibilis: aggreditur unus domum refertam hominibus, & ſeſe fidens, & gladio tuens intactus egreditur. Dehinc, pauculis diebus interjectis, ea cogitur hominum copia qui...... tueri, & alius timori eſſe poſſent. Sed ubi opportunitatem loci maleficio eorum obſtare perceperant, quod ſolum poterant, ſaxa illius tecta domus circumvolare faciebant. Nec illam obſcuri ſed illuſtres & legum & canonum ſtudiis dedititſimi duo habitant viri, clara totius Alamannae nationis, quae hanc patriam incolit ornamenta. Ac nimirum domeſticos eis omnes incendio quodam ii concitare valuerunt, qui nobiliſſimo ſanguine procreati, alter ex Henrico Luufrii comite magnifico editus, reliquus autem baro; ingenti honore primates aliorum ſemper habebantur. Sed quid tantum res aliorum ſequor, C. P. quando in me non minus etiam illi conſpiraverint, meam ſic e foeneſtra domum lapidibus expugnaverint, ut qui tum audiebant, concidiſſe domum, tantus erat ictuum ſonus, arbitrarentur. Ita igitur ita ſedulo in urbe, quae pacatiſſima eſſe debet, tempeſtas exoritur. Quare tollite, quam primum tollite jacta hujuſce rei fundamenta prudentiſſimi P. Supplicia luant, qui jam cogniti ſunt, & complices ſuos, & ſi tormentis notos efficiant omnes; quod niſi e medio tollantur, aut hac ex urbe ſaltem eiiciantur, inſultus, latrocinia, caedes hominum media luce factas eſſe ſaepenumero intelligitis.

Ex veſtro felici ſtudio Ticinenſi VIII. Martii 1431.

Dominationibus veſtris obſequentiſſimus Artiſtarum & medicorum Rector G. Placentinus.

A tergo. Patribus Conſultiſſimis Dominis Ducalibus Conſiliariis & opitulatoribus ejus maximis.

GASPARINUS PERGAMENSIS

ANDREÆ JULIANO SALUTEM.

Ex MS Cod. Biblioth. PP. Matris Dei Luc.

ETſi pridie cum ad te ſcriberem pluribus verbis, apud te contendiſſem ut longiores epiſtolas a me de cetero non deſiderares, maxime nunc praecipue brevitatem incuſarem; ſed cum tunc brevitatem meam noſtrarum occupationum ratione & non gratam, neceſſariam tibi reddiderim, facile veniam ex te ſpero, præſertim cum te magiſtro brevitatis utar. Habeo tamen tibi gratias & magnas certe. Cum enim nec breves quidem poſtquam te totum amicis & reipublicae præbueris literas a te acciperem; id ſtuduit ut ſi breves, crebras tamen poſtea reciperim. Ut autem ad te veniam, ſcio mi Andrea tuam in nullo curam ceſſaſſe ut frater meus & item tuus primum haberet locum. In qua re quid adverſus valitudinem tuam egeris, quid Daniel meus, velim credas, etiam vobis tacentibus, latere me non poteſt. Tantum dicam id egiſtis veſtra ſolicitudine ut quamquam negotio infecto ad me reverſus eſſet aliquando, plus volnptatis ex veſtris in fratrem meum ſtudiis percepiſſem quam moleſtiae, quod tot labores conatuſque in caſſum ſuſcepti eſſent. Conſidera igitur quid de re hac ſentiam, cum diligentiam veſtram quae tanta fuit ut major eſſe (non) potuerit; & ſucceſſum qui talis extitit ut fortunae ne dum non male *mihi* præter, ſed ultro gratiam dicam & ſcripſi & intellexi; bene ſe res habuit & forſan quo tardius eo gratius. Voluit enim fortuna hanc difficultatem ipſam non impedimentum muneris eſſe ſui ſed fidei & amoris noſtri probationem & documentum. Duplicaſti autem mihi gaudium cum ad me noviſſime ſcripſiſti te exemplar *illuſtris comitis* in epiſtolas *Senecte* (forte Senecæ) tenere. Mitto ut jubes ultimum quinternum ut exempletur per deficiens in... Cura ut id perficiatur quam citius fieri poterit. Scis me hoc in primis optaſſe ita ut nihil amplius. Epiſtolas ad Atticum quas optas cum potui ad te miſi; citius id perfeciſſem ſed neque apud me erant neque cui committerem præſto erat. Vale & noſtrum Danielem quantum opto jube ſalvum eſſe. Datum Patavii 6. nonas Julii.

FRANCISCI ARETINI

Ducalis legati ad Paulum II. Pontificem Maximum

ORATIO HABITA.

LÆtiſſimus & jucundiſſimus de te nuncius, Paule pontifex maxime nuper ad Franciſcum Sphortiam illuſtriſſimum ducem noſtrum allatus eſt, quo te certantibus ſtudiis, & mirabili patrum conſenſu, qui ſanctæ ſedis apoſtolicæ antiſtitem creare debebant, ad ſummum pontificatus faſtigium delectum accepit. Cujus laetitiae cum multae aliae cauſae enumerari poſſunt, quas pro temporis ratione explicare longum eſſet, tum nobis tres praecipue fuiſſe videntur. Prima illa & omnium potiſſima viſa eſt quod intellexit princeps noſter id quod plerique omnes viri graves & induſtrii judicant, neminem alium hoc tempore pontificem maximum deſignari potuiſſe, cui chriſtiani nominis tutela & defenſio adverſus immaniſſimam Turcorum gentem commodius ac fidelius crederetur. Scit enim ac probat magnopere memorabilem illam Caeſaris dictatoris vocem, qua dixit ſemper ſibi rempublicam dignitate propria & vita fuiſſe cariorem, cujus laudem verius, ut exiſtimo, bonus poeta in Catonem Uticenſem contulit. Proxima deinde cauſa equidem veriſſima atque honeſtiſſima fuit ſingularis in te ipſum & perpetuus ipſius amor, quem tu non ſolum mutua benevolentia & caritate promeritus es, qua homines qui nos ipſos diligunt juxta Hecatonis Stoici ſententiam pari affectu complecti & obſervare inducimur; verum multis & magnis in eum tuis meritis & officiis. Annectitur huic privatae gratiae publicum tuae patriae illuſtriſſimae cum principe noſtro foedus & animorum colligatio, qua non minus quam ipſis con-

conventis & monumentis publicis in rebus ſuis & conſiliis junguntur, atque ita utrimque ſtatuunt ſeu bonam ſeu malam fortunam alterius eorum utriſque communem eſſe debere. His rationibus adductus Dux noſter, ut privatum animi ſui de te judicium & affectum palam omnibus faceret, ſimul ut fidem & devotionem ſuam in ſanctam ſedem apoſtolicam teſtaretur, legatos tuos ad te viſendum & ſalutandum ac ſuo nomine in pontificem maximum ſuſcipiendum tranſmiſit. Sed mihi cui pro munere legationis injunctum eſt de tua ampliſſima dignitate, virtute, & gloria diſſerere, non leve onus aut contemnendum imponitur. Eſt enim in primis materia grandis, immo vero maxima & copioſiſſima, quam parva ingenia, ut ait Hieronymus, capere non poſſunt. Ea ſicut magnis & diſertis viris ſua copia & ſplendore vim dicendi uberiorem & expeditiorem praeſtat, ut eſt apud Euripidem clarum poetam; ita ſi diſpari ingenio & doctrina tractetur, nitor ejus & majeſtas dejicitur atque exoleſcit. Tum illud per ſe vel illis ipſis qui eloquentia plurimum praeſtant magni oneris eſt ac diſcriminis plenum, ut Tullius ait, ſuſcipere ac profiteri ſe eſſe omnibus ſilentibus unum maximis de rebus magno in conventu hominum audiendum. Adſunt enim permulti qui acrius atque acutius vitia judicent, quam recta videant. Itaque quidquid eſt in quo offenditur, id continuo; caetera quae laudabilia ſunt obruit. Unde fit, ut etiam qui optime dicunt, quique id munus promptiſſime & ornatiſſime praeſtare poſſunt, & expectatione hominum & eventu dubio actionis ſuſpenſi in ordienda oratione turbentur, haereant, pertimeſcant. Quae ſi viris paratiſſimis ad dicendum evenire ſolent, quid mihi nunc ſpei aut animi eſſe cenſeres, niſi me tum parendi neceſſitas, quae per ſeſe apud omnes excuſabilis eſt, cum tua in rebus omnibus peculiaris manſuetudo & benignitas recrearent, reficerent, adhortarentur; quibus potiſſimum ducibus & adjutricibus fretus permittam ſecurius vela ventis, atque petenti orationi eventus proſperos imprecabor.

Principio igitur mihi de tua excellentiſſima dignitate, de apoſtolatus tui eminentia pauca delibanda ſunt, quem ſi longe ſupra hominem eſſe oſtendero, ſi Dei omnipotentis judicio omni creaturae praelatum, ſi te ejus nutu & voluntate pro ſalute reipublicae ad id culminis evocatum docuero, illud obtinebo, ut opinor, ut quidquid a me poſterius de tua excellenti virtute & bonitate dicetur, haud dubie ab omnibus comprobari debeat. Unde autem aptius de tuo ſummo praeſulatu dicere ordiar, quo magis idoneo auctore uti poſſim quo te pater B. clariori efferre praeconio quam quo Nicolaus pontifex, vir ſanctus & diſertus qui te in apoſtolatu praeceſſit uſus eſt? immortalis videlicet rerum omnium conditoris Dei & Chriſti ejus; non enim, ut ait ille quaelibet terrena ſententia, ſed illud verbum quo conſtructum eſt caelum & terra, per quod omnia condita ſunt elementa, Romanam fundavit eccleſiam. Illius certe privilegio fungitur, cujus auctoritate fulcitur. Te enim Salvator noſter in Petro, cujus in locum ſuffectus es, cujus auctoritatem obtines eccleſiae caput, janitorem aulae caeleſtis, noxarum omnium ac criminum expiatorem ſimul & arbitrum conſtituit. Tibi ſupremi & aeterni regis agenti vicem apud mortales ſingularis & inſueta prioribus ſaeculis poteſtas conceſſa eſt. Adverſus hanc non praevalent portae inferi, ut ipſius Salvatoris noſtri verbis utar; huic ſubjicitur tenebrarum poteſtas, hac improbi & nefarii coercentur, fideles vero eam verentur & colunt, ac ſupra mortalem conditionem honoribus proſequuntur. Intueri licet non modo regum & principum colla tuis ſuppliciter advolvi genibus, ac te ipſum ut Dei vicarium venerari, verum ipſos imperatores qui auguſti appellantur, apud quos ſumma terrenæ ditionis eſt, qui regna & imperia aliis elargiuntur, quorum majeſtas & potentia dum reſpublica Romana florebat, diis aequalis ac comparabilis apud gentiles videbatur. Neque vero haec ipſa pontificalis dignitas, etſi apud chriſtianos maxime floruit, non magnis honoribus apud alios celebrata eſt, quippe cum ſciamus pontificatum maximum Romae quo tempore Deorum error & ſuperſtitio vigebat, magno in honore habitum fuiſſe, plurimumque ei ab imperatoribus reipublicae delatum & veteres hiſtoriae indicant, & Gregorius pontifex, vir in apoſtolatu ſanctiſſimus, in epiſtola ad Mauricium Caeſarem confirmat, in qua etiam, ut brevi multa colligam quae accuratius explicare non eſt hujus temporis, & graviter & veriſſime Scripturae veteris teſtimoniis comprobat, ſacerdotes ipſos tum angelos, tum Deos ab ipſo immortali Deo ſaepe appellari. Quae ſi merito jureque de aliorum Sacerdotum dignitate praedicantur, qui tibi miniſtri & ſubjecti ſunt ac velut membra capiti inſerviunt, ſi eos conſtitutos ſuper gentes & regna Hieremias profert, dilectus Domini & in utero ſanctus, pronuntiat; qualis, oro, tua poteſtas aeſtimanda eſt, aut quo tandem nomine decorari debes? illo videlicet quo te Dominus Jeſus, ut Leo pontifex ſanctus facundiſſime dixit, in conſortium individuae unitatis aſſumptum id quod ipſe erat voluit nominari, dicens: *tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*; ut aeterni templi aedificatio mirabili Dei munere in Petri & ſucceſſorum ejus ſoliditate conſiſteret. Ad hunc tu locum humano faſtigio auguſtiorem, ad haec maxima chriſtianae reipublicae gubernacula, Paule pontifex maxime, non tam humano quam divino conſilio, ut mea habet opinio, provectus es. Quamvis enim non a Deo inſtitutum & proviſum putem cum illuſtriſſima Venetorum urbs, incertum majori pietate an fortitudine bellum maximum & honeſtiſſimum adverſus regem Turcorum grandi impenſa maximis apparatibus ſuſceperit, ut homo Venetus, ſatus familia nobiliſſima, & qui patriam unice ſemper dilexerit princeps chriſtianae profeſſionis deligeretur. An non iſta ſatis perſpicua & luculenta indicia ſunt, te ideo, auctore Deo, pontificem ordinatum quia belli incepti rationibus maxime conducebat, quia tu eo conſtantius & validius rem ſis geſturus, quo te praeter noſtrae religionis cauſam, quae communis & aequalis omnibus eſſe debeat, ſingularis patriae amor ad id negocii acrius ac vehementius impellit. Illud praeterea non abſurde dixerim, etſi iſta quiſque pro ingenii ſui captu atque aeſtimatione accipiat, Petri ſedem ac maxima regna & imperia plerumque Dei juſſu & ſpeciali providentia deferri, ut parum ſibi mathematici, nihil hominum conſilia aut aſtutiae artes vindicent.

Neque vero tu ad molem tantarum rerum evocareris, non tibi tempore periculoſo admodum & difficili habenae reipublicae committerentur, niſi vir probatiſſimus & in omni genere laudis conſummatus eſſes. Quid enim quod ad gentem vel ad patriam vel ad genus vel ad dotes corporis aut animi pertinent quod in te ampliſſime laudari non poſſit? Si gentis dignitas requiratur, ex Veneta provincia es, quae & multitudine urbium, & earum opibus & potentia & origine incolarum nobili ac vetuſta jampridem illuſtris & famoſa eſt. Neque enim viris doctis eſt incognitum Venetos aut Trojana ſtirpe editos, ut Catoni placet, aut, ut alii volunt quorum ſane aſſertio frequentior eſt, e Paphlagonia ad Trojam profectos amiſſo rege eorum Filomene Antenorem in Italiam ſequutos; aut Gallorum ſtirpem eſſe, quae a Gallis Venetis juxta oram Oceani Britannici incolentibus originem duxerit. Si patriae ſplendor & amplitudo, quae & ipſa ad felicitatem nonnihil confert; ſic enim Simonides Poeta, Liricorum ſcriptor, docet bene perſpecta ratione in primis opus eſſe patriam habere glorioſam. In ea urbe natus es, quam recte quis opibus & divitiis, magnitudine imperii, gloria rerum geſtarum, multitudine excellentium virorum urbem regum appellaverit, ut olim Cyneam Pyrrhi regis praefectum de urbe Roma dixiſſe ferunt. Sed tu forſitan tam illuſtri urbe oriundus

dus nullas majorum imagines praeteſers? nullo ſplendore familiae tuae effulges? Immo vero neceſſariis & parentibus tuis non minus clarus & eminens quam . . . . Nam ut omittam tuae nobilitatis ſtemmata, quae a longiſſima origine per viros optimates & reipublicae principes in gente Barborum patritia repetenda eſſent; ut ſileam de germani tui, viri memorabilis & excellentis praeclaris rebus, quas foris denique magnifice geſſit; quanto amore & caritate Franciſco Sphortiae duci noſtro fuerit devinctus, quam illi carus & inter praecipuos amicos numeratus; Quis noſtrum Eugenium pontificem maximum non meminit, avunculum tuum, apud quem tu ſemper pro eximia in eum pietate & obſervatione filii locum obtinuiſti qui cum te prius aliis titulis inſignibus decoraſſet, tandem S. R. E. Cardinalem fecit, aſcripſit ſenatui eccleſiaſtico, erexit in columnam eccleſiae, quae mox egregia virtute & magnis in rempublicam meritis in montem excelſum evaſura erat. Quis unquam virum illum divinum oblivioni demandare poteſt? aut ejus immortalia in rempublicam beneficia non ſummis exornare laudibus? Vidimus initio ſui pontificatus undique inſurgente procella turbari ac miſceri omnia. Vidimus flagrantem bello Italiam, audivimus urbis Romae nefarios tumultus, & ne quid noſtris calamitatibus deeſſet, piſcatoris navicula magnis fluctibus in Baſilienſi concilio agitata ac vexata eſt. Quo quidem tempore virtus ejus viri maxima enituit, fecitque fidem invicta animi ſtabilitate, fortunae impetus eludens, veram eſſe Plutarchi, nobilis philoſophi, ſententiam, quam in vita Eumenis Cardiani ſcriptam reliquit: Magnitudinem animi & conſtantiam longe melius explorari ac diſcerni rebus adverſis quam ſecundis; cumque e magnis emerſiſſet fortunae fluctibus, diſſipaſſet ſceleſtorum hominum factiones & conatus, qui diſcordiam optimatum eccleſiae & ſciſma fovebant, orientalem eccleſiam noſtro dogmate magno labore & ſumptu, majore gloria copulaſſet, poſtremo vitae ſuae tempore omnia compoſita & pacata relinquens, praecipuam illam gloriam adeptus eſt quam Septimius Severus auguſtus, vir bello & pace inſignis, moriens ſupremis verbis ſuis velut clarum & memorabile facinus ſibi aſcripſit, accepiſſe videlicet initio ſui imperii rempublicam turbatam, relinquere vero tranquillam & quietiſſimam.

Ita ſemper ſcriptores ejus aetatis pro ſatiricis.

Sed ego te, Paule pontifex maxime, juxta Satyri noſtri ſententiam, tuorum laude tantummodo minime cenſeri velim, nec te illis annumerari, quos Cicero in legis agrariae impugnatione commemorat, majorum ſola gratia, & illuſtribus avorum monumentis primis honoribus fuiſſe ornatos. Tu ipſe Pr. B. tu inquam, tua virtute laboribus plurimis viam ſtruxiſti ad faſtigium quo nunc evectus es. Cum enim multa ſint animi bona, quibus homines aditum ſibi ad gloriam & commendationem hominum parare poſſunt, tum illa praecipue aeſtimantur per quae viri fortes ſine emolumento ac praemio cum labore ipſorum aut periculo; aliorum commoda & ſalutem procurant. Deus eſt, inquit, ille Plinius mortalis juvans mortalem, haec ad aeternam gloriam via, hac proceres jere Romani, hanc tu ab ineunte adoleſcentia ingreſſus perpetua ac indefeſſae vitae conſuetudine conſectatus es. Nullus per hos annos plurimos quibus Cardinalis digniſſimo officio functus es tuam operam expetiit, cui non eam promptiſſime & humaniſſime praeſtiteris; nullus calamitoſus aut injuria laceſſitus tuam opem imploravit, cui non praeſto omni ſtudio & induſtria affueris. Nec te unquam ratio temporis aut valetudinis tuae tenuit quin beneficentia tibi innata in omnes uterere. Quanti per te oppreſſione & miſeria levati ſunt? Quoties te aſſertore & patrono injuria & calumnia depulſa eſt? Quam multi tuis honeſtati beneficiis? Didiceras, credo, praeclarum illud Ciceronis dictum: nulla re alia homines propinquius accedere ad Deos, quam ſalutem hominibus dando, nihilque eſſe tam populare quam bonitatem. Haeſerat animo tuo tenacius Apoſtoli ſententia, qua caritatem magnificis laudibus extollens longe eam omnibus virtutibus anteponit. Haec te virtus, Paule, ad ſummum pontificatum extulit; haec tibi aeternitatis aditum & regiam caeleſtem aperiet; hanc te nunc maxime & vehementiſſime complecti oportet, quo major commoditas & occaſio exercendae virtutis offertur. Juviſti hactenus privatos homines. Multa etiam praeclara facinora ratione per te patrata ſunt; multa ſapientiſſime tuis monitis & conſiliis publice inſtituta. Sed tua excellentiſſima dignitas & ſtatus praeſens majus quiddam & ſublimius nunc a te poſtulat. Attolle animos B. pontifex, & ut te ipſum ſuperare poſſis, ac tuas laudes jam partas pulcherrimo rerum certamine tecum contende. Sit ante oculos Conſtantinopolis urbs regia Imperatorum domicilium, alter religionis noſtrae oculus, quae in Aſiae Europaeque anguſtiſſimo divortio adverſus Scyticarum gentium impetus primum condita, paulo ante per ſummum Chriſtianorum dedecus ab hoſtibus ſaeviſſimis capta & direpta eſt, fuitque levior clades & ignominia cum Gallieni auguſti temporibus milites noſtri eam trucidatis omnibus nefario ſcelere ſpoliarunt, quo tempore Biſantium dicebatur, quam nunc cum ab hoſtium furore & foeda barbaria dejecta & afflicta jacet. Illud militaris diſciplinae per licentiam bellorum civilium corruptae peccatum & labes dici poteſt, nec ultra progreditur; hoc tacitam nobis victoriae confeſſionem extorquet per ignaviam noſtram barbaris conceſſam. Quid ego nunc regni Boſnenſinae vaſtitatem, regis infeliciſſimum & atrocem exitum, ab inſolentiſſimo hoſte trucidati, Illirici populationem, caedes, incendia, & incommoda deploremus? Quid Italiae & Pannoniarum, quibus hoſtis imminet, non leve diſcrimen ante oculos ponam. Dies & facultas dicendi deficerent, ſi haec omnia pro rerum dignitate & periculo recenſere vellem. Quin potius immortali Deo & agendas & habendas gratias cumulatiſſimas reor, qui te opportune admodum rebus feſſis opem laturum ad id faſtigii praefecerit.

Habes in hac re Venetos tuos adjutores, qui magno animo ante omnes hoſtem adorti, religionis & fidei ſuae clariſſimum ſpecimen omnibus dederunt. Habes complures alios reges & principes, & in primis Franciſcum Sfortiam illuſtriſſimum Ligurum & Gallorum ducem, hominem * ut paulo ante retuli tibi conjunctiſſimum ac deditiſſimum, cujus laudes nunc pro merito exequi nec noſtrae modeſtiae eſſet, qui ejus legatione fungimur, nec mei ingenii & facultatis. Praeterea ubi perſpicua rerum adſunt teſtimonia non eſſe opus verbis aut eloquentiae floribus optimo Oratore dicente didicimus. Is nunc te ipſum, Paule pontifex maxime, per nos, qui ejus juſſu ad te profecti ſumus, in ſummum religionis noſtrae Antiſtitem atque unicum eccleſiae caput recognoſcit, veneratur, colit, obſervat, ac velut optimo parenti, & chriſtianae reipublicae principi colla ſubmittit. Tibi ſe cum pro tuae majeſtatis celſitudine, tum pro veteri benevolentia & caritate qua juncti eſtis, omnia . . . . . . profitetur. Itaque nos ejus nomine quidquid virium potentiae, dignitatis Franciſcus Sphortia habet, habet autem haec omnia opulentiſſime ut noſti; libenti & promptiſſimo animo tuae magnitudini offerimus ac dicamus.

---

* Felinus in fine hæc addit: *Praeſens haec reſecata fuit juſſu ducis.*

QUem hominem quando dixi totum dixi; adeo ejus ſingularis fama & virtus per ora hominum volat. Quae enim natio in toto orbe a noſtris finibus tam remota & ſeparata eſt, quae Franciſci Sfortiae gloriam & rerum geſtarum magnitudinem non acceperit? Quis regum aut principum eum non pro ſummo & primario imperatore noſtro-

ſtrorum temporum multorumque antea ſaeculorum non ponat? Quis bello audacior? nemo promptior, conſilio gravior & expeditior. Belli ſeu pacis ſtudia repetas a radicibus alpium ad fretum ſiculum, quo Italiae longitudo terminatur; a Varo flumine in Liguribus uſque ad Polam urbem; in flumen Arſina, qua latitudo Italiae protenditur, vix regio ulla aut provincia nominari poteſt, in qua Franciſcus Sfortia aut per ſe praeſens, quod frequentiſſimum fuit, aut per ſuos duces & exercitus, quod aliquoties evenit ſuis monitis & conſiliis inſtructos praeſtantiſſima rei militaris facinora non ediderit. Profligavit ſaepiſſime ac fudit exercitus maximos; & robuſtiſſimos Italiae duces virtute & rerum geſtarum opinione aut delevit, aut decepit aut in fugam vertit. Urbes & oppida munitiſſima armis, viris & omni machinarum genere inſtructa innumerabilia pene cepit. At nequid virtuti & probitati ejus detraheretur ita bellum ſemper geſſit, ut tamen pacis conſilia in animo haberet. Ita viatorias ſuas moderatus eſt, ea victas clementia & moderatione affecit, ut P. Cornelium Scipionem, illum dico qui Annibalem evertit, vel victoriae felicitate vel ſingulari moderatione & humanitate rediiſſe crederes. Neque iſta a me breviter perſtricta ſunt quaſi Ducem noſtrum laudibus ornare voluerim, altioris id eſſet ingenii, ac majoris operis, & cui orator eloquentiſſimus ſuccumberet aut invideret. Exercitatio quaedam potius & ſtimulus hic fuerit, quo alii ad bellum quod inſtat capeſſendum & res magnas gerendas animentur. Qua ratione virorum illuſtrium ſtatuas publice collocari Auguſtus juſſit; & P. Scipionem, qui Numantiam delevit, dixiſſe ferunt: quando res egregias majorum ſuorum animo complecteretur excitari ardorem quemdam in ſe ſolitum qui extingui non poſſet, donec magna illa facinora adaequaſſet. Sed ut ad Franciſcum Sfortiam redeam tantus ac talis vir conſilio, armis, nunc opibus imperio clariſſimarum urbium pollens te ipſum Paule pontifex maxime &c.

FRANCISCI ARIOSTI

JURISCONSULTI FERRARIENSIS

EPISTOLÆ ET ORATIONES.

Franciſcus Arioſtus R. P. Claro Juris pontificii conſulto, Venerabilive in Domino Jeſu Patri novo hodie Sacerdoti D. Ludovico Arioſto S. P. D.

Quum nuper ex caritate tua Venerabilis Ludovice acceperim, te ad ſeptimum Kal. Majas pro pontificali Georgiano ſummo omnium noſtratium phano prima tua miſſarum ſolemnia Divo Pio, & ſapientiſſimo Principe noſtro & illuſtri omni Eſtenſi gente, civitateve univerſa, & florentiſſima ſpectaturis, pro dignitate celebraturum: Dignum penſavi, iiſdem pene, ſive & amplioribus adhortationibus affari, quibus alias dum rem, ditionemve Strozzam ad Caſtellarianum & gererem & ſuſtinerem, Peregrinum Corianeum familiarem meum ad tantum ſolemnium cerimoniarum ſeſe per id tempus accingentem de penitiſſimo corde me affatum memini. Quantus ergo, & quam celſo in gradu, ac quam dignus hodie ſis futurus, puto te non ignorare, Venerabilis Ludovice admodum presbyter: Quoniam cum immaculatum agnum ſub honorificentiſſima & ſacratiſſima hoſtia propriis tractaturum te manibus certior es, qui pro nobis fieri homo dignatus eſt, ut nos omnis caeleſtis regni dignos efficeret. Nam ſi illuſtris cujuſvis principis theſaurum eſſes acturus inter ſaeculares praeſtantem, & ſummo te in loco conſtitutum utique judicaremus. Sed quoniam maximi & omnipotentis Dei, & Domini noſtri ſuperſubſtantiale Verbum illud admirabile conſecraturum te, ac pro noſtris admiſſis oblaturum concernimus, Quiſnam erit tam excors, qui te nedum admirari, & pro inſigni honore ac ſpectatiſſimo non debeat? Sed & vereri ſane & colere? Ipſeque imprimis tibi congentilis, Quippe qui licet chriſtiani deferam nomen, Chriſti tamen neque ſatis idoneum imitatorem, neque etiam admirabilis miſericordiae ſuae operum ferventem cultorem me ſentio. Quis namque praeſenti hoc in fluctuanti miſeriarum ſalo aeſtuans, importuniſſimiſve procellis exagitatus, ut ipſe ad penitiſſimi peccatoris ſolitudinem intra magnificentiſſimum arcani cordis templum ſecedens inaeſtimabilem aeternae majeſtatis gloriam tecum agnoſcere, piiſſimae matris, & ſacratiſſimi Domini ſacrarii incomparabilem beatitudinem, tot beatiſſimas ſanctorum ſedes, beatorumque ſpirituum ordines, & mirabilia orbis, & caelorum opera intelligere poterit, ſive ſatis apprime conſiderare, quonam pacto ſecundum nos, atque ex nobis integre, & vere ſubſtantiam ſumpſit ſuperſubſtantiale verbum iſtud, eaque & geſſit, & pertulit, quae humanae ipſius aſſumptionis electa atque praecipua fuere? ſive abunde ſatis advertere valeat, dominum per ignem & aquam, frigus, calorem, famem, ſitim, calumnias, infirmitates, obbrobria, flagella, & per mille, ut ſic dixerim, mortis illecebras fore imitandum; & non modo derelinquendum, ſed & omnibus caritatis viſceribus complectendum, amandum, colendum, fruendum. Potiſſimum quum per clementiſſimae omnipotentiae ſuae invariabilia & incomprehenſibilia quotidiana beneficia, memoriter & intemporaliter admodo peregrinari deceat, ubi nedum ipſe peccantium omnium miſerrimus decido, ſed & qui grandiora perſonant, altiuſque ſenſere, ſicco nuſquam veſtigio contendere potuere. In praeſentia itaque ad te me converto Venerabilis Ludovice te vehementer orans, ex pietate Arioſtum tuum parumper ſuſtineas inextricabilibus pene ſaeculi erumnis obligatum. Quoniam quae ex ingenii noſtra in te caritate proveniunt, pro cari congentilis tui, & vicegermani officio, prove inſtantis temporis qualitate, & pro virili noſtra etiam imbecilli ſerio explicantur. Poſtquam igitur ad tam ſalutare ſacrificium non ſine divino nutu aſſumptum te conſpicio, hortari te ad decus, hortari quoque ad gloriam, & ad ſalutem non dubito, quaſi hoc ſingulare peculiareque, & fideliſſimum ſcriptum, licet de humili mea, & abjecta conditione, ex cordis tamen abundantia depromptum, caras inter tuas ſis reconditurus ſarcinulas. Primum quidem omnium de ſummi Dei & optimi voluntate hodiernum hunc natalitium diem te ſortitum fuiſſe, ne ambigas licet: atque eam ob rem neceſſe tibi fore tantum opus divinumve miniſterium integre navare, & vigilantiſſime perficere, ne in Hieremiae illud deteſtandum incaute decideris, cum intendenter praedicans exclamet: *Maledictum eum qui facit opus Dei fraudulenter, & deſidioſe.* Quinimmo audenti & magno ani-

animo pergas obſecro, ac quamprimum pretioſiſſimum monile illud, & latentem illam veritatem, ſalutarem illam hoſtiam, veram illam lucem, Panem illum electorum, vitam illam permanentem intra manus iſtas tuas terſiſſimas, irrefragabili confirmatus fide, totus contritione reſolutus admiraveris, conſideraveris, contemplaveris, adoraveris. Ah libeat quaeſo firmiter credere, & conſtanter tenere, in eo pane velatam eſſe divinae eſſentiae divinitatem illam; illam inquam, quae in magnificentiſſimo victorioſiſſimo, & ſaluberrimo redemptionis noſtrae vexillo ✠. impaſſibilis latuit, ibique adeſſe inviſibilem veram illam totam humanitatem, pro te meque in eo paſſibilem, & mortalem factam; ibique vivum illum pelicanum, qui pretioſo proprii corporis ſanguine indigniſſimos nos, ingratiſſimoſque paſcendo redemit, in eoque mundiſſimo holocauſto ſolum eum eſſe, qui ſalvare nos poteſt. Atque hic Davidici illius reminiſcitor carminis: *Miſerere mei Deus*: hic gratuita ipſius repenſitans dona, hic ex iis gratias agens indeſinenter, hic proprias de his abuſiones memoria tenens, hic divinorum mandatorum tranſgreſſiones recogitans, hic ad tanti muneris inhabilitatem tibi proponens, hic ad lapſus proclivam propriae fragilitatis inclinationem indolens, hic ad peccatorum pelagus mediians, hic meritorum tuorum humilitatem, & vilitatem conſiderans ex corde auxilium poſcito: nam in horas videmus quam benigne ad ſe in veritate redeuntes colligat, ſui oblitos quam dulciter admoneat, remotos a ſe quam ſuaviter revocet, quam clementer poenitentibus indulgeat, quam fortiter perſeverantes cuſtodiat; quam tenaciter ſecum ſtantes contineat, quam intendat ut contemnentes ſe corrigat, ignaros ut erudiat, confitentibus ut ignoſcat. Illic tibi quaeſo veniat in mentem adultera illa, quae cum ſolo Jeſu ſola remanſit; quemadmodum vulnerata cum medico ſanante; quemadmodum miſella cum ſumma miſericordia: Haud aliter mi religione pater in cordis clauſtro conſiſtens ſolus cum ſolo eo ipſo ſacratiſſimo Jeſu Chriſti corpore debellata inſtanti terrenarum cogitationum acie, fugato carnalium, & murentium paſſionum exercitu, expulſa mundanarum illecebrarum colluvie, omni ingenio & totis viribus remanere debes. Ibique idiptum humilliine, & reverentiſſime ut pientiſſimum parentem affare, ut aequiſſimum judicem verere, ut clementiſſimo principi ſupplica, ut vehementi advocato ſortem tuam commenda, ut denique verum amicum roga, quatenus de ſaecularium deſideriorum ſollicitudine, de ebullientium curarum inundatione, de importuna falſarum imaginum concuſſione, de continuarum anguſtiarum compreſſione, de communi rerum omnium perturbatione, ac de peccatorum ſitu demum, ac tabeſcentia liberatus, audire illud veritatis mirandum, & obſervandum merearе: *tolle grabatum tuum, & ambula*, tamquam de diuturna contumacia, & extrema pene divinarum rerum ignoratione, caeleſti gratia factus doctior ad beatam illam ſedem, quae in patria tuo miti nomini hodie conſtrui coepta eſt: *Oſanna*: decantando celeberrimis ſupernorum civium aſſociatus choris libere proficiſci contendas, ut hoc pacto ſecundum Domini opera laborando juxta apoſtolicam ſententiam devotis actionibus tuis optatum tibi, & praeſtolatum incrementum merito ipſe clementer praeſtare dignetur, ad quem ſolum ſpectat & gratias, & perennem impartiri vitam. Quo in loco noſtri memineris precor, ac ne quaeſo pigeat inter devotiſſimas oratiunculas tuas anceps miſerrimae Arioſteæ ſortis fatum ex pectore dediditſe: Tuae etenim caritati ingenti fidimus multum, quia in iſta prima & adeo celebri conſecratione tua inæſtimabilis miſericordiae fontis ſui rivum largiter adaperiat, ut noſtram vix alioquin inextinguibilem ſitim facile & benigniter, prorſuſve ſit præſtricturus. Cæterum autem illud tecum vi caritatis non obticuero; etſi in pontificum jure ſapiens conſultus doreas; ut videlicet ad Chriſti haec conſilia quatuor fideliter attendas, quae vobis venerabilibus ſacerdotibus praecipua traduntur, eave ſemper in mente & in memoria habeas teneaſve: ad manſuetudinem ſcilicet & ad profundam humanitatem, veritate aſſeverante, *ſi quis percuſſerit te*, & reliqua ad ſpiritus paupertatem, jubente veritate; *ſi vis perfectus eſſe, vade*, & reliqua: Ad perfectam caſtitatem, veritate imperante, *qui poſſunt habere habeant* & reliqua: ad inflammatam caritatem, edicente veritate; *orate pro perſequentibus* & reliqua: Quæ omnia clarae gentis noſtrae benignitati miti iſti naturae tuae, celſove ingenio tuo, modeſtiſſimae vitae tuae, & laudatiſſimis tuis iſtis quum conveniant moribus, facile aſſequuturam ſpectatam pietatem tuam omnia ſecuri fidimus: quae ad adipiſcendam Sancti Spiritus illuminationem idonea magis eſſe poſſunt. Poſtremo ipſe, pudicave & cariſſima conjux Paula cereos iſtos duos de florentiſſimae patriae more, tuae erogans Reverentiae. Quo ineffabile illud & reverendiſſimum ac adorandiſſimum Jeſu Chriſti verum Corpus, & Sanguinem, quod dum ad invocandum, conſecrandum, & ſacrificandum adeo humiliter, & adeo venerabiliter accingeris, illuſtrare, & honorare queas. Devotis tuis orationibus interim freti, tam digniſſimo conſpectui intentiſſime nos dedas. Bene vale.

Ex Carpineto ſeptimo Kal. Majas
Anno MCCCCLXVIII.

EPISTOLA

FRANCISCI ARIOSTI JURISCONSULTI

Ad Juſtinianum Cavitellum.

FRequenti litterarum tuarum lectione, neque ſine incredibili jucunditate mirifice recreatus ſum. Quod uedum quae fama ad nos delata fuerant confirmati inde intellexerim, Ducalem videlicet te ob unicam & ſingularem virtutem tuam tam ampli, & pacati Borſiani regni propraetorem deſignatum: & quod maxime in provinciam cum ſumma auctoritate in praeſentia te contuleris, ſed quod & te ſalvum accipio, ac priſtinae illius honeſtis rationibus quaeſitae amicitiae, quae mihi, regnante quoudam divo illo, & doctiſſimorum virorum amatore & fautore Leonello noſtrum Ferrarienſium digniſſimo Principe, cum graviſſimo parente tuo N. Cavitello fuerat, abunde memineris: ſimulve quoniam & perpetuare eam, & pro tua celſa bonitate augere, praeſto te velle & re & ſcripto & praeſtantiſſimo ſcriba meo Franciſco ſcrophigno verbo enunciante per occaſionem ſignificas; quum ampliſſimae ditionis tuae auctoritatem accommoda ac ad Arioſteos honores fore promptam adeo liberaliter offers. Hic igitur an nun non moveri, an uun non ſolari, non refici debeo? Quando ex inſperato quodammodo tantum amicorum mihi tua urbanitate, praeſtantia tua, tua illa benignitate mihi comparaverim, ac ſi paterno haereditario nomine, eos quos tunc temporis juriſconſultorum ſpecimen illud adeo ferventer amabat, & caros

tene-

tenebat, tam humaniter, tam caritative pro peculiari primordio habere, & complecti, & anteferre omni ingenio ſtudeas. Qua ex re gratiarum turbam tuae anctoritati digne habendam cenſeo, & ideo Arioſtum tuum debiturum ſedulo profiteri libet, ac ut Maximus Sandeus ſororius meus, qui viceparentis imperium in me tenet, agnoſcat oppido curabo; vel quod non ignorem ſecum tibi eſſe de maximis florentiſſimae patriae noſtrae Ferrariae negociis aſſuetudinem quandam haud quidem vulgarem, quod & caeteris congentilibus meis facturum me non eo inficias, ut cum omni ex parte ingenii tui excellentiam ament, vereanturve auctoritatem. Id quoque ferventius ob Arioſti tui de ſe benemerita tua faciant, quoniam potiſſimum nullis ſuffragantibus meritis meis, me & amore, & honore adeo incredibiliter afficias: quos quidem ipſe actutum ſpero gratiſſime laturos, licet Arioſtus tuus in tam florida gente omnium ſit humillimus; neque ideo decet, Juſtiniane humaniſſime, adeo dignis epythetis humi prope jacentem proſequi, & quod lingua, fortunis, ſorteve minimum valeam, & cui ſatis ſuperque aſciſcendum duco, Ducali & humana pluſquam benignitate per hujuſcemodi magiſtratus qualibus fungimur, cum hac vita quod reliquum ſupereſt tranſigere poſſe: atque eam ob rem cum ad Julias Kal. prorogatum per proxima ſuperiora comitia praetoriana hanc mihi Carpinetinam juriſdictionem intellexiſſem, & ad id temporis ſpectatum Lucam Bertanum Nonantulianæ praeturae deſignatum, & quia ad Mozadellias cum ingenti commodo, & honore vices ducales gereret, eo ipſe per ipſius reſignationem animum applicui, ceu nuper tuae auctoritati perſcripſi, quo tuae auctoritatis virtute me ſibi forte ſuadente ſucceſſorem conſtitueres: nunc vero quoniam audio Charybdeum fretum tot motus, tantas variaſque nunc habere agitationes fluctuum, quantas perturbationes habet, & quantos aeſtus res Mozadellenſis, decidi animo. Cum autem ne praecariſſimo vicefratri meo Federico Galleano moleſtiam uſpiam inferrem, ni forte pacatis rebus a tua laudatiſſima virtute aliud ipſe pro tua admiranda in me caritate Arioſto tuo ſuaderes: nam fideliſſimo, & amantiſſimo Juſtinianeo arbitrio Arioſteam ſortellam uſquequaque prorſus ſubiicio. Bene vale.

Ex Carpineto Kal. Martias MCCCCLXX.

EPISTOLA FRANCISCI ARIOSTI
JURISCONSULTI FERRARIENSIS
Ad Legatum Bononiae in commendationem Carthuſiae Ferrarienſis.

Reverendiſſime in Chriſto Jeſu Pater & Domine Domine mi ſingularis & colendiſſime. Cum univerſa haec regio tuae ſincerae fidei merito per ſedem apoſtolicam demandata ſeſe felicem atque beatam, ob tuam caelitus demiſſam delegationem, firmiter putet, quod tuis ineffabilibus innatis a natura ipſa ornamentis, vitaeve, ac morum praeſtantia, rerum fauſte geſtarum experimento freta, nullis ſe perturbationibus concuti, ſive ullis anguſtiis quaſſari poſſe penſet, vel eo maxime, quod admirabili tua prudentia lapſa, ut ille diceret, erigas, fatigata repares, & omnes in rectam lineam, ad videlicet religioſe chriſtianeque vivendum pro tua probatiſſima ſapientia deducis: ideo ipſe etſi peccantium maximus ad Reverendiſs. D. tuae pedes provolutus Carthuſienſis ordinis factum quoddam inſolens, quoniam digniſſimus ejus factus es divina providentia protector, vi caritatis ſuccenſus, ipſi tuae Rev. D. palam facere inſtitui, tum ut commiſſi gregis electi partem tuearis, atque defendas; tum autem ut quorumdam reprobum ſenſum ita pro tua ſingulari ſapientia dignoſcas, ut quamvis in partem animadvertendum eſſe religioſe cenſeas. Quod ſi unum me ipſum hanc in rem erumpentem fortaſſis admirare; illud velim Reverendiſs. D. tua non ignoret, quo mirari omnino deſiſtat, longum eſſe poſt me clariſſimorum, & ampliſſimorum virorum ordinem mecum idem ſentientium, idemve indolentium, ac idem optantium, & qui, me tandem ſcribente, manus retraxerint, penſantes Reverendiſs. D. tuam auctoritatis non parum humilitati meae adhibituram; cum de re minime dubia ſerio me tractaturum fiderint. Ut ergo propoſiti mei ſummam accipias Reverendiſs. D. ſic habeto. Temporis nuper ex generali Carthuſienſium Synodo ut commiſſarii hoc in Ferrarienſe Coenobium a divo pio, & Illuſtr. Principe ac rectiſſimo Duce Borſio Eſtenſi longe inſtructum, longeve opulentius fabrefactum, quam antehac in Italiae ora conſuetum eſſet, demiſſi ſunt ut, quoniam novum eſt, & in eo quorumdam monachorum contumacia quicquam ſuboleverat, novis legibus & inſtitutis informarent, ambigua dirimerent, diſſidentia componerent, infelixque lolium ab ipſo tritici grano cribrando ſecernerent. Quod ſane aequitati jurique, & ipſius Carthuſienſis religionis conſervationi, conſtantive augmento cedebat; niſi a ſenioribus, ut ille penitus, egreſſa eſſet iniquitas de Babylone. Et ut rem aggrediar, ſatis ſuperque Reverendiſſimam D. tuam, & fama, & reipſa venerabilem hunc patrem in Domino Jeſu D. Jo. Momfortinenſem noviſſe puto, quod quamplures annos per ſacram Carthuſienſium haeremum ſancte integreque verſatus non immerito in probatiſſimum ac digniſſimum praefectum huic magno atque magnifico Coenobio a patribus deſignatus eſt, ac ſi vetus anacorita, & ſalum hoc imbecillis vitae noſtrae annavigandi ſapientiſſimus, gubernator ſanctos mores ſuos, ac ingenium ſuum penitus religionem redolens, hoſce noſtrates monacos edoceret. Sicque etiam ſeſe hac in parte geſſiſſe tuam R. D. non ignorare certior ſum, ut facile intelligat quemadmodum per omne id temporis, quo ſub ſe haec ipſa monacorum congregatio floruit, nedum pro priore, ſed pro ipſius religionis adinventore aeſtimatus eſt: Unum tamen quoniam adverſarius noſter tanquam leo rugiens ſemper circuit quaerens quem devoret, dum ſuperiori tempore pro Illuſtr. & ſapientiſſimi Domini noſtri Ducis Mutinae hujus Carthuſiae dotis donatione apoſtolica confirmatione, divini Principis favore, & aſſenſu interveniente impetranda Romanam in curiam ſe conceſſiſſet. En ſpiritus malignus quoſdam in monachos ceu lupos inter oves, paſtore abſente, introivit, ibique ſaeviter ab viceprioris obedientia pauci illi declinantes uſque ad conſtantem rebellionem propria temeritate, & diabolica inſtigatione devenere; quod verendus hic pater per felicem ejus reditum non ſine amaritudine, & ingenti dolore comperiens adeo moderate cauſam cognovit, ut dignitatis ſuæ auctoritatem vehementer adauxerit; ac eam ob rem cum quendam jure captivaſſet, quo ſibi gloriari de malitia ſua non liceret: Ecce quidam ex his corrupto cuſtode, confractiſque vinculis, in quibus etiam commodiſſime, & honeſtiſſime diſtinebatur; temerario auſu fugitivus & omnino rebellis, neſcio quibus laicis & pro-

profanis auxiliis, in Carthuſiam iter arripuit; ibive contra veritatem de venerabili Patre noſtro, ſuiſve diſcipulis molitus plurima commentitus eſt. Sic tres ii judices praeſertim quod eorum aliquos optimo patri noſtro infenſos dignoverat ab eo petiti, efflagitati, & fictionious, & mendaciis fugitivis imbuti delegati ſunt: ii ergo ad vetus odium antehac conceptum animum referentes; tum autem ad nefarii rebellis ſuggeſtionem ſuccenſi, primo in congreſſu conviciis, & contumeliis, ac ignominiis, quibus magis mortificantem ſpiritualiter, non decuit, adeo verendum patrem non ſecus affecere, ac ſi fameſcens & mendicus lupus in innocentem, & jacentem oviculam invaliſſet; ibique bone Deus qualibus calumniis, quantis injuriis, quantove diverſo minarum genere non culpabilem animam vexaverint, ulcerarint, laceraverintque, non eſt noſtrum hoc loco recenſere, neque ſolum eum patrem, ſed & duos hos venerabiles monachos probitate vitae, & celebri ſanctimonia praeditos Dominum Jacobum Ferrarium hujus ordinis procuratorem, Martham alteram non ab re hactenus appellari emeritum, ac dominum Andream Pannonium vicarium digniſſimum, virum utique exemplaris vitae, & divinae ſcientiae doctrina illuſtrem, mitem, pium, & omni religioſa dote refertiſſimum, & tanta noſtra in urbe, ac apud ſapientiſſimi Principis noſtri D. B. ſplendidiſſimam aulam auctoritate venerandum, tandem Rev. D. ad id, ut ſic dixerim veſaniae ii judices Suſannae judicibus nequaquam diſſimiles devenere; quod, poſtquam dolus non fuit in eo inventus, & poſtquam malignitatis antea conceptae machinationem adverſus tantum innocentiae, & ob ſapientiſſimi Principis noſtri prudentiam intervenientem omnino exequi non valuerunt, quod tamen nequiter potuerunt, injuria, & injuſtitia evidentis eorum malignitatis indicatricibus inconſiderate declararunt. Primum ipſi quidem liquido inobedientes, & conſtanter rebelles fugitivos & execrabiles nedum impunitos dimiſere, ſed & in priſtinum eorum ſtatum reliquerunt, & ita ac ſi nunquam minimum eorum perpetraſſent, in quibus adeo perperam collapſi penitus perierunt. Contra vero hunc verendum patrem tam amplae religionis ſine macula ſpeculum, & hoſce duos venerabiles commonachos ita exardenter excanduere, ut obſequentiſſimi Prioris patris dignitatem non aliter arctaverint, ac ſi viliſſimus eſſet ea in religione converſus, omnes ferme habenas de prudentiſſimi ipſius manibus abſtrahentes, ut non excellentiſſimo ſolum ordini Carthuſienſi, ſed & nobis, qui devoti ſumus mirabilem addant ruborem, ut pudeat manu hac laica tantum levitatis, tantumve abominationis exarare. Procuratorem vero integerrimum virum, ac ſi diſſipator extitiſſet ſine cauſae cognitione, impetu iracundiae ab procuratione abſolvere. Venerabilem autem D. Andream Pannonium hactenus vicarium meritiſſimum, & virum innocuiſſimum contra omne fas, omni ampliſſimo Cenobii hujus officio per univerſum vitae ſuae tempus, rem inauditam, nulla adhibita ratione temere & inconſulte privavere. Quid haec mirari licet? ſive quid hic nobis immorando indolendum; quoniam tantorum judicum haberi maxime non ſolum contra propriam ut paulo ante religionem rebellio, ſed etiam adverſus, & contra ſacram apoſtolicam Sedem manifeſte conſtet? Superiore anno Rev. D. ſingulare apoſtolicum breve ad venerandum patrem D. Priorem noſtrum emanavit, in quo quidem ſub excommunicationis vinculo, & in ſanctae obedientiae virtute Sanctimonialium B. Antonii monaſterii cura, omni remota exceptione, ſuae R. demandata eſt, & ut brevibus again reverenter accepta, maturiſſimeve, & ſanctiſſime hactenus coepta: ac, ut nihil Rev. D. tuam lateat, id ideo impetratum eſt, quoniam tanti monaſterii ipſe ſapientiſſimus noſter patronus & Princeps; in eoque ſoror quaedam ipſius neptiſque ſuae celſitudinis cum circiter ſexaginta profeſſis ex urbis nobilibus ſancte religioſeque ſub probatiſſima vivunt obſervantia. Itaque ſub viridi patris noſtri diſciplina Deo hactenus per hoſce paucos menſes militabunt; cum Carthuſiae commiſſarii, quibus de actum eſt, quibus auctoribus, ſive qua auctoritate ignoratur, ab ejuſcemodi cura propria malignitate eum arcuerunt, & eam ſibi penitus inhibere praeſumpſerunt, & quod maturiſſime & motu proprio Sedes Apoſtolica conſtituit, ii contraire, & enervare adeo impudenter attentarunt: proh nefas, & utique execrabile factum! Quis enim tam excors, ac tanto furore duci poſſet, ut haec adeo inſipienter, adeoque crudeliter perpetraret? Quam ob rem ad Rev. D. tuam, ad tuam Summam rerum tenentem in hac regione ditionem provoco, ut unus ex enormiter legis, & ex iis qui de contra fas omne juſque perpetratis offendimur, ſcandalizamur, devote humillimeque ſupplicans ac obteſtari non dubitans Rev. D. tuam, qua divinitus datum eſt, ut a ſe protegantur, ut defendantur, ut eorum probe & ſancte geſta exaltentur, & ſuper candelabro colluceant. Nuſquam virtutem, nuſquam morum claritudinem invidiae ſeu malignitatis calce contundi ſinas, contuſam quinimmo refoveas, & ita venerandum patrem noſtrum D. Priorem, ac duos eos venerabiles commonachos tuearis atque reſpicias, ut prorſus priſtinam in conditionem ſors eorum digniſſime reſtituatur. Ad ſanctimoniales vero noſtras ſic animum benigniter inducas tuum R.me D. ut in piiſſimam hac cauſa tam pretioſarum oviculatum tuarum curam ad animum tuum, ceu ad proprium verumve paſtorem pertinere omni ex parte declares. Quae omnia cum ad Rev. D. tuae ſummam ſpectent auctoritatem, non vereor quin graviter, & mature tete, ut in reliquis a te fauſte geſtis ſoles, feres, ut facile brevique ſimus cognituri, juſtos juſtificari undique, ſordidos autem paſſim ſordeſcere oportere. Bene valeat Rev. D. tua.

Ex Ferraria idibus Juniis MCCCCLXVII.

EPISTOLA

FRANCISCI ARIOSTI JURISCONSULTI

AD DIVUM HERCULEM ESTENSEM NONDUM FERRARIÆ PRINCIPEM

In commendationem Felini Nepotis ſui.

FRanciſcus Arioſtus Illuſtri, & Magnanimo Divo Herculi Eſtenſi plurimam ſalutem D. Nihil me unquam magis ad te litteris meis adeundum pellexit benigniſſimum Ill. Eſtenſis gentis columen, Dive Hercules, quam hodiernum clari, & excellentiſſimi ingenii Felini Sandei praeclariſſimi nepotis mei factum quod caelitus datum eſſe conſpicor: ſacratiſſimorum jurium lumen, in eo adhuc adoleſcentulo te Ducali Borſianave cura, & patriae ſpe, quibus magis poſſis nervis impraeſentiarum ceu alias dexter

dexter occepiſti annuente ſplendeſcere, qui quum tua, ut ille prope ſit facturus, quoniam licet ab optimis parentibus eſſet, bonum tamen eſſe a tua magnanimitate benignitate ſibi comparavit; Ideoque jampridem tuae ſingulari virtuti ſortem veram omnem jure conſecravit. Cum enim ſuperiori eo anno, quo poſt paſſim palantem peſtem divina miſericordia in patriam tuto regredi datum eſt, Felinum e primis pontificii juris elementis exceſſiſſe, ſeque admodo praeceptioni accingere accepiſti: an non ex liberali Ducali patrioque aerario ſibi annua ſtipe decreta per clariſſimos gymnaſii magiſtros ad ſacroſanctorum decretorum canonicam interpretationem publico favore deſignari manſuetiſſime juſſiſti? Quippe cuique dignum & quam ſollicitans addideris calcare, ſupervacaneum foret hoc loco diſſerere: nam cum ea in parte, ea ſanctorum patrum digniſſima inſtituta omni ſtudii ſui conatu enucleare, & enodare incepiſſet, ubi de Romani & ſummi Pontificis poteſtate ſubtiliſſime diſputatur, adeo argute, adeo eleganter ſe geſſiſſe meminimus, ut ob mirificum illud omnes obſtupuiſſe decuerit, neminem videlicet tanta in urbe ne dum juris utriuſque condiſcipulum, ſed neque juriſconſultum quidem, ſed neque etiam theologum noſtrum hunc ipſum adoleſcentulum pro magiſtro uſque dedignatum. Sed parum quidem dico, cum ſuo ipſo in decreto onere ſibi ſatis eſſe, uti fere omnes aſſuevere, facile potuiſſet: at amplius quidem ſedulo animoſiſſimo Felino noſtro, non ſorte, non precario ut plerumque evenit accedebat, quod ipſius eminentis ingenii celſitudo omnes vehementer excitabat; ut vacante cujuſvis clariſſimorum ſede, unus ipſe hic noſter, uno omnium ore & tua benignitate ſenatuque tuo auſpicatus ſubrogaretur: nam ſi venerabilis Theodoſius ſpectia Pontificum jurium vetus interpres praeſtans, ſive in Germaniam ad Auguſtum Caeſarem, ſive alias in urbem ad Summi Pontificis pedes delegebatur Ducalis orator: nemo alius quam adoleſcentulus noſter ſive a gymnaſii majoris benignitatis tuae ductu Theodoſiam inferebatur in ſedem. Etſi quando Bellencineus ille fructuoſiſſimus & gratiſſimus locus humaniſſimo ſuo, & edocumatiſſimo ſeſſore vacuus remanſiſſet: an non Felinus jure quodam proprio omni auſpicato Ferrarienſis gymnaſii concilio, & ſenatoribus cunctis tuaque manſuetudine eum ſibi vendicabat. Cumque ſuperiori aeſtivali ſolſtitio excellens hic juriſconſultus Philippus Peruſinus, ac gymnaſii Ferrarienſis ſingulare condimentum gravibus inureretur febribus, nun ne ex univerſa viribus operam dantium juventute, & ex tuo ſenatuſque conſulto Felinus noſter ſelectus eſt, qui Philippeas merito ſubiturus eſſet vices? At poſtremo ubi paulo ante humaniſſimo illi quonam, & ſublimis animi Ugoni Trotto tanto juriſconſulto, mortifero laboranti morbo ſublector quereretur; quinam quaeſo & apud gymnaſii clariſſimos magiſtros, & ante tuum hunc prope divinum conſpectum ſuffragiis ſenatoriis unanimiter convenientibus, niſi noſter Felinus decretus eſt: ac ſi propria ejus decretorum interpretatio tanto ingenio parum eſſet, ſibique diei & aeſtus uti fortiſſimo equiti pondus deferendum fuiſſet. Quas ob res tantum ſibi animorum conquiſivit, ut in ſe omne gymnaſium oculos convertat; & ſtudiorum ſuorum deſideratum conſtituat finem: ac ſi prope diem non dubitet tua perſpectiſſima benignitate fautrice hoc doctore mirifice profecturum, & ut intelligas quanto animo Felinum noſtrum univerſi proſequantur, juvat perſtringere, quae de homine ex publico concilio inito heſterno die tuo accipiente ſenatu prae ſe tulere, quo propenſum ad Felinum noſtrum animi prudentis tui judicium ad ſe amplectendum, augendum, fovendum violentus incendas: Gymnaſii ergo civilis & canonici princeps una cum illuſtribus gymnaſii praeſidibus, juriumque interpretibus clariſſimis, & univerſis juri operam dantibus Senatum tuum introgreſſus, & pro more honorifice admiſſus communitatis ſuae graviter perorans, & tanti concilii commodum decuſve omnium vice ſenatui commendavit: & adeo quidem ut in ſpectati Feliti Sandei ſingulari doctrina, (ut in P. Scipionis prudentia Romani rem ſuam) ſtudiorum ſuorum ſpem ſummam fore penitus ſenatus dignoſceret. Qui in eodem fato iiſdemve auſpiciis, quibus praeclarus quondam juriſconſultus Ugo Trottus noſter Pontificium jus interpretabatur, a gymnaſii magiſtris clariſſimis non admitteretur male univerſitati ſuae conſultum fore, quoniam neminem pace omnium dixerit, aut ingenio, aut fiducia doctrinæ, ſive tantæ præceptioni magis idoneum novere, aut qui gratior ſibi unquam eſſet futurus, qui plenum de ſe periculum dederint: ideoque eorum communitati mirifice acceſſurum, ſi ſe hac in parte pro votis reſpexerint, ac tanto eorum commodo, tanto patriae ſplendori, & inexplicabili eorum deſiderio facere ſatis dignabuntur. Quibus ſane & pro rei locique ac temporis qualitate, quod a Magno juriſconſulto Annibale Gonzaga graviter, & pro votis eorum reſponſum eſt: a ſapientiſſimo quoque Ludovico Caſella reliquis conſenatoribus annuentibus confirmatum eſt, & adeo quidem ut in ſpem maximam erectum gymnaſium omne ac ſolatum abierit: quamobrem licet ipſe tanti ſenatus princeps tunc temporis regia quavis praepeditus cura non conſediſſes, quoniam tamen ejus ſummam tenes oratus ſis humiliter precor, tam perſpicacis, & vivacis ingenii Felinei devotiſſimi tui, ut abunde ſuperque noſti partes totis ulnis amplecti, fovere, & adjuvare; & tantae univerſitatis preces vacuas ire non ſinere, & ampliſſimi civis tui, noſtrive omnium, qui te admiramur, & unice colimus ſupplicationes Leonellia illa priſca, & prope divina ac parentalia veſtigia imitans benigniter reſpice. Quum caelo favente futurum ſperemus uberes, & dulciſſimos fructus ex hujuſcemodi plantis tuam benignitatem quondam ſuſcepturam. Bene vale humilis & prope infelicis Arioſti tui non immemor.

Ex libraria cella X. Kal. Decemb. MCCCCLXVII.

FRANCISCUS ARIOSTUS

Claro philoſopho & graviſſimo Medico Bonfranciſco Arlotto Regienſi S. P. D.

QUum amplum atque magnificum Carthuſienſium Monaſterium, quod aeſtivo in ſuburbano magnanimus ac Illuſtriſs. Mutinenſium, & Regienſium Dux hic noſter, & temporum noſtrorum principum ſplendidiſsimus Borſius Eſtenſis ingenti opum vi longe opulentius, longe inſtructius quam antehac in Italia conſuetum eſſet extruxiſſet; Vacuus ipſe ad duorum tamen Apoſtolorum Chriſtianam hodiernam concelebrationem mentem contendens adiiſſem; Venerabilis hic noſter Andreas Hungarus tanti haeremi Monachus en ſeſe mihi obtulit, vir primum omnium ſcientiae doctrina praeditus, & ſacrarum litterarum edocumatiſsimus, ac anacoritalis diſciplinae ſingulare, & ſpectandum exemplar; tum autem caritatis zelo adeo defervens, ut inenarrabilis pene pietatis vi æſtuans alterum Zelotem hodiernum ad Simonis inſtar, & alterum fidei corculum exardens in Judae vicem digne dici, ac jure appellari undique poſſit. Quod cum alias, & ſaepe numero acceperis, in praeſentia maxime intelligas velim: nam

ubi

ubi primum librariam hominis introgreſsi ſumus cellam (haec enim vivo adhuc mihi, & hoc in praeteritionis meae infelici tempore tumulus eſt) ſuæ iſtæ ad te ante oculos occurrere; quaſi fidei meae ex corde commendans, quo tuae digniſsimae auctoritati eas fideliter reddi juberem, de tuorum morum integritate, & naturalium excellenti ſcientia diffuſum ſermonem faciens in tantum incenſus eſt, ut illud ſubjiciens, te videlicet in recidivam incidiſſe, nonniſi gemitibus, nonniſi utique lachrymis Arioſto tuo duriter, & graviter accipienti renuntiare potuerit: Quod profecto non tantum noti, non tantum amici, non dicam cognati, ſed & ipſius inquam veri, & pientiſsimi parentis officium eſt. Qua quidem in re id hominem indeficienter angebat quod ſolandi tui ſeu viſendi coram ſibi facultas ſufferretur. Quandoquidem ſibi is ineſſet animus, quem dum proximo ſextili febribus ad finitimos angelos detineri ſentiebas, cum frequenti & pio acceſſu monachorum & ſuo illo Venerabili conſpectu te ingenti angore plurimum levatum dicere ſolitum ajunt, quando potiſsimum illud tibi in mentem veniebat quod ad ſedandum languorem cari nobis ceu geminae accederent alae; veluti enim eis ad paſtum aves, ad fontes, ad nidum ſine labore ſine anxietate feruntur, referunturque, & ab inſidiantium imminenti diſcrimine liberantur; ſic & iis laeto vultu juvantibus adhortationibus, ſalubribus conſiliis, & perſpicua caritate, cujus admirabili frangimur virtute, oblectamur, erigimur, liberamur, & de prope deſperata vita in annoſiorem ac felicem multo immutamur, ac producimur. Quod itaque cum re ipſa juxta exardentis animi ſui deſiderium efficere minime valeat; iſtas dediſſe, voluiſſe, quae iis inſeruntur conſtituit, ut ſui quodammodo ipſe reminiſcens inſtantem moleſtiam mitiges, & forti conſtantique animo, uti caetera ſoles adverſantia idem ipſe infractus propellas: Nam licet philoſophum profiteare, cujus proprium eſt ſibi ipſi ſeſe ducem, ſibi ipſi ſeſe magiſtrum praeſtare, non tamen quae ex ejus penitiſsimo pectore, & tuae gravitati deditiſsimo proveniunt, non niſi lenire, nonniſi denique curare poſſe tibi ipſi habes perſuadere: Et animum non quidem ad quotidianas illecebras, ut ad aeſtus, ut ad adminiſtrantium inſcitiam, ad farmaca, ad potiones (nam ad haec nauſeare anilis mulierculae eſt) ne faſtidio conterare applicare debes. Sed ante omnia ad ſuperſubſtantialis illius indeficientis verbi omnipotentiam, qua utique agimur, hinc vero ad praeſervandum illud fragile corpus quamquam in divini numinis templum dicatum, tum autem demum ad amicorum, ad parentum, ad propriae famæ, ad honoris proprii utilitatem & decorem gloriamque dedenda eſt mens ipſa: Quae omnia ultro mihi ſeſe offerunt, quod certo ſciam te Chriſtianiſſimum imprimis, & optime ſancteque de Deo ſentire, ſciamve te naturae commoda non aſpernari. Quod autem in parentes patriamque ſis gratiſſimus, vel inde perpendimus quod nuper liberum te nuſquam profecto cenſebas, ni intra eorum ulnas, in eorum amplexus ſoſpes rediiſſes: Quonam vero pacto amicis honorique facere ſatis poſſis quod omni ingenio curare ut valeas? Quo inter philoſophantes ceu princeps ut aſſoles gymnaſium Ferrarienſe, & gymnaſii fautorem divum Pium, & excellentiſſimum Ducem Borſium illuſtres. Immo vero etiam quod te languente diſpereunt tuo iſto expectato adventu in ſpem erigas ignoramus: An num es neſcius philoſophantium coronas te adveniente diſputationum floribus micaturas, abſente vero languendo perituras. Quo fit ut ſi id tua cauſa factum iri concernant, quo auctore, quo duce uti, fruive poſſint profecto tolles quando te ament, te unum honorent, te ſolum digne vereantur, qui ſibi doctrinam, qui decus, qui ſplendorem poſſis addere, quo ſolo naturae vim, quo unico rerum cauſas dilucide cognoſcere valeant. Quid ergo vir inſignis agis? Quid moraris, quid non te ipſum ſuperas, & quid te torquent nervis omnibus non exterminas? ut tanto bono faveas, totve inhiantibus animis opem auxiliumque feras? quale ii afferre illis conſueverunt, a quibus pro Diis, ut ipſe in terris, ut ſic dixerim habiti ſunt. Bene vale & ſalutem tuam ocius diligenter curato, & te ipſum ſolator ut ipſe conſolandi noſtri cauſam praeſtes: Iterum vale ex Venerabili Patri meo Andrea Hungaro Cartuſiano.

Ex Ferraria quarto Kal. Novembres anno MCCCCLXIIII.

Altiprandum gravem juriſconſultum, & germanum tuum, ac virum integrum ex me ſalvere jubeas precor: ac illud te obteſtari licet, ut ſi bene valenti tibi viſendi Reverendiſ. Veſtrum Regienſium praeſulis facultas praeſtetur, Arioſtum tuum digniſſime Rever. ſuae commendare quantiſper poſſis libeat.

Venerabilis Pater quum ex tua Reverentia diſceſſiſſem has excudi, in quibus tuae includentur: Sed oro relegas, & reſcribas, ſi quid in eis ſit caſtigandum, tua enim lima uti velim: dehinc remittas, ut tranſcribam, & in eis tuas recludam. Bene vale mi Pater, & pro tuo infelici Arioſto ores precor. Ven. Patrem D. Math. ex me hortator, ut ſalutem curet.

FRANCISCUS ARIOSTUS

FELINO SANDEO NEPOTI SUO S. P. D.

PLures ex tua ſingulari praeſtantia Feline nepos accepiſſe me ſcito, quas ipſe quidem ignoro; etſi a nemine viventium gratiores, & acceptiores perlegam: plus ne tamen Arioſto tuo doloris, an autem jucunditatis accreverint: quandoquidem angores meos tacendo tecum diſſimulare, & ſupprimere hactenus neceſſe habuerim; nam ſi ad eas zuccareas & ingenii tui celſitudine dignas reſpondendi rerum feſſo huic calamo licentiam dediſſem; ingratius fortaſſis quam res ipſa exegiſſet perlatae fuiſſent, quod nonniſi ex jure tumultuanti animo, & proceloſo proveniſſent: nunc vero ſedatis pacatiſve rebus tum temporis omnia ſecum ferentis diuturnitate; cum vero ne tantum ingeniorum, tantum amoris in me tui videar aſpernari, neve de me tantum de caetero queri videare. Quum in horas in me tui ardor quidam cor inurens te videndi, te contemplandi, te admirandi violenter ſuccendatur, ad vehementias has tuas prorſus pellectus Irrumpendi ſilentii occaſionem ſumpſi. Ipſe igitur ut ad partes reſpondeam, licet ad non eſſe admodo contendam; tuam tamen manſuetudinem, ne dicam pro non ente habere me, ſed pro entium ſummo, digniſſimove in pretio & honore non vulgari aeſtimare: ideoque ubi quamquam ſuccenſere iis, qui decori, ſplendorive Felineo inſurrexiſſent fuerim viſus, jure id a me factum ne ambigito. Quum ineſtimabili vi amoris in excellentem virtutem tuam permotus, quicquid tuae praeſtantiae valuiſſem poſſemque impendere, nomen & famam reſpiciens, omni ex parte conferrem.. Eam itaque ob rem ad jucundiſſimum iſtud, & rariſſimum nomen tuum ſi erigebar, ſi recreabar ne mirator. Quod autem me obſecras amem, ſic velim intelligas pro peculiari acceſſione habere me

ubi

ubi pergas pati me non obſervari modo ſed a tanto virorum diligi in quantum exiiſti: ac ſi quando propriae prudentiae, quae prope nulla eſt inniti aliquotienſque videar, non ſane intelligor; angi etenim premique licet intra infelix hoc pectus, & Domino Jeſu fluctuantis Arioſteæ cymbae ſortem ancipitem credere convenit: quandoquidem non habeam cujus alterius prudentiae inniti queam: poſteaquam in me pietatis priſtinae viſcera indigne concludi, & conſuetae caritatis flammam undique reſtingui concernam, datam creditamve fidem non ſine acerbiſſimo dolore ſalli poſſe videam; ſed haec alias: quam humilis, & deſertus admodum hic tuus Arioſtus ne dum deſpectus eſt, ſed nec honos, nec decus, neque piiſſima ipſius cauſa ulla reſpecta. Et denique ad tantum infelicitatis deventum, ut ad cordis radices gladius mihi ac quidem te admotus ſit. Ad Cumanam perfidiam me reiicio, quoniam falſo putas dulciſſime nepos Arioſtum tuum te eos ſibi praetuliſſe penſaſſe. Quum etſi univerſi juris civilis ingenia Bellothea volumina dono ultro dignitati tuae exhibuiſſent, nullus tamen mihi locus ſecus exiſtimandi de te daretur, ac ſi Arioſtam cauſam ſeu Sandeam eſſes glorioſae tuae vocis munimine fretus patrocinaturus tutaturuſve: miſſam ergo opinionem eam caſſamque facito, quod autem Felino meo deliciis meis, & ſplendore meo inſalutato ratem ſolverim atrocibus perfidiſſimorum Cumanorum immerito laceſſitus injuriis ob tam conſtanter laeſam patientiam meam juſtum in furorem decidiſſe me non inficiari licet. Quare cum hic me teneas ad tuarum calcem reſpondeo: quemadmodum videlicet mi Nepos vitae mihi dulcedo, ut ille pariter & gloria te amo, & adeo ut ignorem quem nam mortalium dignius, aut ardentius amem, ſive amare debeam, poſſimque. Et hujus ratio tot ſecum defert adamantinas catenas, ne nedum humano diſrumpi ingenio ſed neque nummario quovis pretio exolvi quirent: praeter congentilitatem qua clariſſima muliere Franciſca pientiſſima parente tua, & obſervanda ſorore interveniente mihi congentilis ortum habuiſti: praeterquam inaeſtimabilia tua ornamenta, doteſque praecipuas, quae te ita efferunt, ut ad ea omnia aequanda ne dum ſuperanda conterraneorum nemini aditus relictus ſit. Tantus enim in te honos abundat, tantum refulget gratiae, ut ſingulari amore non ſolum me ad te mirandum, ſed omnes invites caritate, omnes attrahas affectione, devincias humanitate, poſſis omnia perſuadere. Itaque ea omnia, quae te illuſtrant, & obligatum me tuae virtuti continent in medium prodere & tantum adſtruere opus anilis imbecillitatis meae hic non eſt locus: ſed quoniam ſuavitatem tuam deguſtando cognovi nimirum ſi in te delector, in te inſtauror, in te reficior, ad te reſcribens beari videor: Itaque intemporaliter fideque alacri, & ſincera te digne amo, obſervo, colo; amabo, obſervabo, colam. Bene vale, & ubi commendationes de me valere poſſe penſas, eas inurenter facias quaeſo caraeve parenti: & clarum philoſophum meum phiſicumve, & dulcem Ludovicum cum omni Sandea florenti ſalvos ex tuo Arioſto facito.

Ex Carpineto. Kal. Novembribus. MCCCCLVIII.

FRANCISCUS ARIOSTUS

FELINO SANDEO NEPOTI SUO S. P. D.

SI nec unde optatiores litteras perlegis dulciſſime Nepos quam quae hinc, ubi tuus Praetor deſignatus eſt Arioſtus proveniunt nulli hominum dubium eſſe debet: quoniam quae aliunde tuae urbanitati redduntur, licet etiam ex totius orbis cardinibus mittantur, aut proprio commodo intendunt, ſive proprio inſerviunt honori. Sed quae de nivoſis his montibus, & ventoſis his cautibus recipis non niſi verum amorem, integramve, & ſpectatam tuae manſuetudini referunt caritatem: Et idcirco ſi a nobis tuae ſactum ſatis fuerit virtuti, utique laetamur, vel eo quia gravi auctoritate tua apposite diſcretum ſit, quamobrem taciturnius tantiſper tecum perrexerunt. Sed quod alias ad me perſcribens ingenui animi tui valvas adeo patentes ſeceris ſubdoleas, illud perhorreſcens, ne quid fortaſſis Arioſteas oſtenderit aures, ſic me animum induxiſſe meum ſcito: Nil penitus ex Felineo iſto pectore tot congeſtarum virtutum templo exire poſſe, quod nedum Arioſtum tuum tantis preſſum malis, ne dicam poſſit laedere, quinimmo quod ſe non mirifice delectet, foveat, augeat, recreet. Tanti Felini mei vires animi, tanti acutiſſimi ingenii vim, tanti humanitatem pendo: Quod ſi uti ſcribis per occaſionem diffuſius ipſe, & frequentius litteris mecum egeris quam in præſentiam ob ingens gymnaſii ferventis pondus tuae humanitati adjunctum, & ad commentandos canones, & ad eos pro dignitate interpretandos te intendere oporteat: ac ſi eſſes inſupportabile onus delaturus, officio quidem ipſo inſerviens: an non gratiſſimum perlaturum me putaveris, ubi de patriae magnificentiſſimae conditione, de excellentiſſimi Principis pii divi noſtri quotidianis, & praeclaris ac memorabilibus geſtis, de omni Sandea gente, genteve Arioſtea; tum autem de amicis, & congymnaſiarcis tuis, potiſſimum vero de diſcipulis tuis; quot ſcilicet illuſtres te digne honorent, obſervent, vereantur. Quo ex loco ſacratiſſimarum ſanctionum diurnas aſſumpſeris lectiones: Quem Felineae virtutis aemulum gymnaſii magiſtri conſtituerint copioſe deſcripſeris: Nam licet ipſe uti paulo ante ad diſſolvenda juris pontificum aenigmata ſedulo intendas, & adeo audientium tuorum numeroſae catervae adoleſcentulam etiam aetatem tuam ſatis eſſe vix quire ingemiſcere videare. Quid juventutis imbecillitatem cum ſingularis praeſtantiae tuae virtute pendiтas? Ne quaeſo ad mulierculeas tantum animorum deflectas querelas: ſed ad ea conſtanter attendas, quae divinitus adeo benigniter caeli obtulere: Eave ita diſcrete cognoſcas neceſſe habeas, ut ea ad ſummam gratiarum demiſſam tibi caelitus adſcribas: Ibique dilucide deprehenderis merito noſtra triumphanti in patria, & ab principum ſapientiſſimo, ac ab ipſis patriae patribus iſtam in excelſam juriſconſulteam ſellam clarum Felinum meum digniſſime deſignatum. Quippe qui ni vivacis ingenii, placidæve & facilis audientiae modeſtiſſimum, memorioſiſſimum, doctiſſimum, & dulciſſimæ converſationis prope virum te admodo intellexiſſent; currum iſtum tuum ſapienti aurigae tibi nuſquam devehendum demandaſſent. Quantum ergo accurati ſtudii, quantum vigilis curae, & exercitationis, quantum anxiae ſollicitudinis tibi ſit opus ad tantum aeſtimationis ſervandum, penſandum tibi fore arbitror: unum tamen ea in medium lege illud attulerim dulciſſime Nepos ut ille, ut ne quid nimis: Eſt enim unaquaque in re adhibendus modus: neque propriae vigor ipſe, virtuſve naturae praetereundus eſt: ne corpuſculum ipſum tanti animi domicilium per incuriam pro derelicto habere, ſive algere, calere, famere, ſitire, aut ſomno laxari, aut vigiliis conſtringi praeter ae-

quum

quum ſinere videamur. Quinimmo tibi virenti adhuc, ſeu quoad virum tuum impleveris cura omnis praeſtanda eſt, ut quid ipſe ſpe, fiduciave doctrinae iſta tua inſatiabili pro corpuſculi cuſtodia, & praeſervatione diſcernis minime ad pientium parentum, & clari phyſici, & medici germani tui prudentiam reiicias. Par etenim eſt, & aequabili conſentaneum, ut quemadmodum in jurium diſciplinis ii tuae cedunt elegantiae; ſic & graviſsimis ipſis ac fideliſsimis tuis in benevivendi norma, cujus rationem ſapienter callent pariter pro tua manſuetudine concedas. Optimi namque parentes nobis in hoc ſaeculo non aliter ſeſe nobis exhibent, quam rerum omnium ipſe ſator Deus, quae nobis magis utique conveniant non ignorantes quam ipſi nos: ac ideo dum eorum copia divinitus nobis conceditur, & eis parere, & obſequi, ac pleno deferre jure ipſis debemus. Quod ſane licet a tua admiranda manſuetudine cumulate fieri certior ſim, quoniam tamen ceu gloriae cupidum ſonipedem quempiam laxis decurrentem habenis, frenum plerumque ita mordicus apprehendentem non ſine trepidatione videmus, ut incaſſum ſiſtere ſe equitem conari compatiamur, donec pernix in praecipitiorum aliquid ſeſſorem ſeque provolvendos, ac periclitandos deturbaverit: Vereri ſic licet dulciſsime Nepos, ne & ipſe quamquam laudis zelo permotus pellectuſve ſolus ea inter tot volumina perpetiare, quae etſi honoris titillationem, & commendationis pruriginem in praeſentia moveant, inpoſterum tamen quod Deus pienter avertat propriæ virtutis proſternationi non intendant: ac ſi in eo quid non ſine delectatione cum labore incredibili a te partum fuerit a te ipſo ita ſit incaute curatum, ut poſthaec diutius id facere non queas: quod quanti foret momenti quantumve a tua ſit prudentia praecavendum, obnixe maturcs precor. Memini dulciſsime Nepos, ſplendidiſsimum illud civilis ſapientiae lumen Ludovicum Pontanum in formoſo ſuo aetatis flore naturae propriae vim exuperaſſe, & quum inter veteres Juriſconſultos ſummo in gradu conſtitutos jam poſſet non inferior conſidere, falſo tandem ratus naturalis virtutis conſternationem poſſe ingenii valorem ſuccendere, ſemifatuum dementemve ante vitae terminum diem ſuum extremum obiiſſe: & in iſto Pontificum jure in quo adeo ſudans verſaris, Philippus Filiorienſis ſuccurrit, qui junior intumeſcente Bononiae quamquam ampliſsimo gymnaſio ad Ananiae tanti juris interpretis aemulationem adſcriptus, tum a Nicolao Pontifice in urbem ob excellentiam advocatus conciſtoriales inter facile primus habitus eſt. Ibique tantum ſarcinarum patrociniorum adeptus, hiſque adeo undique preſſus, ut multo ante naturae diem per id temporis Leonellianus honoratus orator in urbe defeciſſe non ſine amaritudine viderimus. Plurimorum apud alios exempla inducerentur, qui contra propriae naturae virtutem contendere annixi, fruſtra tandem contra tendiſſe intercepti viſi ſunt: at manſuetudini tuae mi Nepos hoſce ipſos in mentem revocarim quod eos & intus, & in cute, ut ille ſatve ſuperque noverim: ac ut non eorum more vigorem illum tuum excellentem atterere pergas, ſed ut aliorum periculo cautior primum omnium a temetipſo partes omnes tuas irrimando ſpeculeris modereriſve. Tu autem ut ne pigeat eos moderari ſinere, & iis parere qui tui etiam Domini Jeſu gratia curam & ſollicitam habent, & habere debent, & quod habeant peculiariter delectari debes: hac enim eadem ipſa nocte Aurelium Auguſtinum ſuper Matthaeum atteſtantem accepi: nunquam ad remedium pervenire poſſe qui curari negligat, aut erubeſcat. Caeterum quod commentari coeperis non utique placet Feline Nepos vel eam ob rem, quod te laterem lavare diſcernam: quomodo enim multo poſt tempore annis decurrentibus, hos eoſdem canones, ſuper quibus nunc es additus interpretari dabitur. Certior eſſe debes, aut te multa tunc temporis ex iis retractaturum, ſive nonnulla digeſta magis ex peregrinantia additurum. Quo fit ut quoniam per diverſas mundi partes tua iſthaec inſtantia ſcripta paſſim diſſeminata fuerint, non erit, qui ſive retractationes, ſive additiones ſerio ſit habiturus, ac ita ut ſcripta tua quamquam diminuta perfectaque quandoque aliis videbuntur. Sed illud ſummopere commendarem dulciſſime Nepos, ut ſi forte provectioribus diſcipulis gratiora commentaria eſſe compereris, quamvis ipſe ſeligeres inter legendum majora ut de Pontificum potentia, & eam te dies feſtos eleganter exarante adhiberent: Per inferiatos vero dies ad proceſſum textualem intendens, ibique de ſapientiſsimis quibuſcumque ſaccum ita comprimeres, ut eorum vim virtutemque ad apum exemplar exuggeres, grandiaque eorum volumina quantulam in præclaram ſummulam quotulamve cogeres. Subinde vero argutiſſimas limitationes tuas, & ſpeculata iſta tua florentia inventa ſubiiceres. Inde vero de his omnibus & perſonatis & propriis ſubtiliter, & eloquenter ut alſoles pro quotidiana conſidens ſella diſcipulis accipientibus diſſereres: nam eo pacto ſerio procedens, & gymnaſio univerſo mirifice ſatisfaceres, & honori tibi non vulgari accederes. Cum autem gymnaſii magiſtris quos quidem memini anno ſuperiori quanta inſtantia curaverint ne jura interpretantes commentarentur, rati juribus operam dantes plurimum detracturum ſi adſcripti juris proceſſum non intenderetur. Haec tecum mi Nepos dulciſſime quia aequabilia putem: idcirco fideliter ac ſi cella in libraria apud me ſolito more conſabularem deſcripta ſunt. Non autem eruditionis, aut diſciplinae ullius gratia, cujus vacuum me ſentio, licet amore fideve irrefragabili exundantem prorſus intelligam. Accedit quod ex me literas libellos referentes deſideras, & ipſe pari modo itidem dulciſsime Nepos deſidero. Sed tot variis licet futilibus negotiolis praepedior, ut ni ſumpto calamo ad te perſcribendi gratia haec tecum ipſa originariola dimittam, neque perſcribendi alias, neque has excribendi tempus mihi poſſem ſuppeditare. Qualeſcumque ergo perlegas non es neſcius de qua inteſtina pectoris parte raptim defluxerint. Ad mitem Ludovicum meum adoleſcentulum adhuc jam duorum tantorum patrum Hieronymi Benedictive patrem factum, & quia eorum alterum amor iſte Dei Theophilus de ſacro levarit fonte nil aliud dixero, ni quod praeſagire licet celebrium nominum eorum inventorem caelitus ea nomina indixiſſe monitum; ac ſi pulcherrimum fas quoque foret florentibus & felicibus Sandeis in aedibus aſtore, qui religionis fragrantiam quapiam in parte redoleret. Sibi igitur ex nobis congratulator hortatorve, ut quoniam vacuus eſt, tantum ſibi interdum ocii nanciſcatur, ut quae ipſe de rebus apud vos geſtis jure perſcribere non potes ad me pro argumento ſuſcipiat, quoniam ipſe & rerum novarum avidus ſum, & ſimul ut intelligam ſinat, ne tantae juventae florem humanitatis ſtudiis proclivum deliciis emarcere. De claro philoſopho meo Joanne Franciſco quid dixero, cum eos qui rimari ſuperiora adnituntur, haec noſtratia humilia facile floccifacere didicerint? Verum venuſtam Peregrinam ex me moneto, ne de caetero ad eum animum advertat, qui Lycomedis imitatorem ſe praeſtare cœpit: ſed Penelopem eam ſatius reſpectet, quam juriſconſultus inde petitione haereditatis ſepties octenos enixam conſtantiſſime refert. Tum vero demum claris parentibus quanto magis poſſis me dato Nepos dulciſsime, ac orato maximo Ludovico Caſella divinus iſte noſter plurimum me dedat Pater. Te autem oratum velim, maxime clariſsimo Caſtello commendes. Bene vale.

Ex Carpineto pridie nonas Decemb., MCCCCLXVIII.

FRANCISCI ARIOSTI
JURISCONSULTI

Ad Beatiſſimum Pontificem ſummum Sixtum Quartum Savonenſem de rebus ſummo in Pontificatu ſuo a ſua Majeſtate gerendis, devota & adhortatoria proteſtatio.

Ex MS. Cod. Canon. Cathed Eccleſ. Lucen. VIII.

COmplures variaſque res de tua hac nova, & fauſta intronizatione nonnullos perſcripſiſſe puto Pater Beatiſſime, Sixte Quarte Pontifex maxime Chriſtiani Orbis inſtaurator, felicitas pariter, & gloria. Sed quae magis ad Beatitudinis tuae rem attineant quam quae neſcio quo fato tuam in majeſta-
541. tem charitatis vi impellente permotus, tum reipublicae Chriſtianae zelo ſuccenſus hoc locello perſtrinxero fore difficillimum exiſtimo. Cum his etenim iſta, & ſi grande ſonent ac omni referta elocutione tibi novo piſcatoris naviculae gubernatori omni jubilationis genere congratulentur, parteſque tuas caelo dignas pro dignitate ſtudeant efferre, ac ad caelitus crediti tibi gregis ſollicitam prorſus neceſſariam curam naviter gerendam omnibus ingeniorum viribus incendere adnitantur; cum tamen quae ſcripſero de te ipſo quondam in minoribus agente, mox vero pontifice ſummo antehac, vel ſecundo prope anno jam exacto a me deprompta ſunt, conferre non auſim. Quoniam ii ceu mortalium unuſquiſque in re jam conſtanti poſt felicem, & fortunatiſſimam ſummum in Pontificem creationem tuam fideliter quidem & devote congratulantur, magnificant, & adhortantur; ipſe vero religioſiſſimi, & angelici viri, quo de poſt paulo ſerio hiſtoriam accipies, ſpiritu edocumatus longe antehac cecini, quae rudi hoc calamo ordine adhuc ſubiicere urgeor. Quod ſane ideo ſcripto inſtaurare in praeſentia mihi animus eſt, ut quoniam ſanctificatam beatitudinis tuae promotionem, non profecto ſine Sancti Spiritus illuſtratione inſtitutam intelligam, naturali etiam quodam prudenti ductu omnium eminentiſſimo, & per ſuperadditam gratiam dilucide dignoſcis facilius in iis ipſis gerendis rebus, quae majeſtati tuae Pontificiae obeunda incumbunt, vehementius exardeas, inflammatius uraris: Nam divina gratia accepimus, & duos admodum annos ingenti demorati ſumus deſiderio magnum quiddam; immo vero caelicum quiddam, quod niſi de ſummi rerum opificis nutu & voluntate fieri poterat; ut ex Savonae ditione fortunato ſub ſydere ſitae ante tunc tertium futurum annum adeo fragrantis odoris ſpiritus exiret, qui noſtri Chriſtiani orbis virtutem, ſcelerum fetore, & pereuntis prope fidei dolore proſtratam mirifice eſſet confortaturus juvaturuſque, quod mihi ſecundo jam anno exacto dum Regienſi in agro ad fertiliſſimos ampliſſimarum Carpinetarum montes ducalis eſſem deſignatus praetor, Venerabilis quidam religioſus B. Hieronymi eremi accola, & ad ipſius aſſertionem illius paſſim viſitator demandatus ea pertranſiens, ac a me pie, & gratanter exceptus, poſt multarum rerum confabulationem divino quodam modo afflatus ſpiritu aſſeveranter, & conſtanter pronoſticavit praedixit, prophetavit, quemadmodum per ea tempora claro juriſconſulto, & inſigni equiti aurato Luchino Nigro beatae dignationis tuae conterraneo, tunc apud Mutinenſes maximo in pretio, & honore juſdicenti, me ſerio perſcripſiſſe memini. Quippe qui caſu quodam praetorias dimiſſorias ad me dans epiſtolas per earum ſubſcriptionem pro Savonae oriundo deprehenſus eſt: atque ideo futuram odorificentiam tunc intelligens, unde & quemadmodum habuiſſem integre deſcripſi oravique obſervaret, ut ſi quando caelorum benignitate fragrantem cum odorem, quovis tempore felix Savona manaret, Arioſti ſui amice meminerit, curavitve tam grate, tamque ſalubris enunciationis grata odoris illius ſuavitate quotula in portiuncula ſuum Arioſtum participem facere: ac ne ſacrae Majeſtatis tuae beatitudinem res ea omnis lateat litterarum mearum ad clarum Luchinum copiam iis addicere placet. Tum autem quid de tam fortunata deve tam Chriſtiano orbi ſalubri nominatione, electione, confirmatione, ac caeleſti introuizatione ſanctitatis tuae ſingulari devotione meae obvenerit exarare liber, cum id ſane neſcio quibus auſpiciis in tantum mihi additum fuit, meque in tantum dulciter vexaverit ſuaviterve diſtorſerit, ut ab ſeptimo die ante idus ſextiles ex quo præcolendam beatitudinem tuam exhortari ad ea, ad quæ jubetur, imperatur, edicitur, prorſus pellectus ſum, impulſus ſum, demum coactus ſum, adhuc ipſorum iduum Septembrium nullus devotioni meæ quietis locus donatus ſit. Sive id accepto felicis recordationis prædeceſſoris tui Pauli ſecundi Veneti obitu, & ante penſatum illud pro ſummo ſortiendo Pontificatu ſanctam in conclavim ingreſſum de iſta neceſſaria tuæ ſanctitatis ſucceſſione cum eviſcerata exhilaratione paſſim palamque prædicans præ gaudio, & lætitia in tantum ad feſtandum provocabar, coarctabar, ut plerique impotem mentis me, & prope delirantem fuiſſe iterum atteſtentur, ut fideliſſima teſtis eſt inter alios univerſa hæc Ferrarienſis B. P. Franciſci urbica conventualis, & ſuburbana venerabilis, ac eximia veneratione culta eremus; tum vero B. Claræ Cœnobiorum ſanctimonialium ſummum hoc urbanum, & excellentiſſimo in honore digniſſime habitum, ac humilis hæc pauperum Jeſuatorum noſtratium ſchola præclarum obedientiæ exemplar, &, ut ingentem amantiſſimorum, & fideliſſimorum conteſtium numerum prætercam, tres ii excellentiſſimi inducendi veniunt, qui beatiſſimæ auctoritati tuæ noti digneve cari ſint, magnus in primis hic juriſconſultus, ac inſignis auratuſve eques Juſtinianus Cavitellus totius ampliſſimi Herculei principatus proprætor emeritus: tum autem perſpicaciſſimi, & rariſſimi ingenii philoſophus ſimul, & clariſſimus medicus Albertinus Chychinus Cremonenſis. Accedit & venerabilis iſte perpetuus magnanimi Herculis Eſtenſis digniſſimi Ducis noſtri orator Bonifranciſcus Arlottus Regienſis Pontificiæ Archidiaconus, philoſophus pariter & theologus non vulgaris, ſive id cælitus in me licet peccantium omnium infeliciſſimum inſenſibiliter infuſum fuerit, vel forte ſancti viri depromtum illud oraculo ſimile cum nonnullis aliis hinc & inde ſuper ſanctitate tua habitis, quæ longum eſſet diſſerere, vehementi cogitatione ſuccenſus fuerim neſcius ſum. Illud tamen certo ſcio accepto hoc ipſo calamo, quo litteris mandare hæc conceperam, quæ tam obnixe ſilere prohibebar, inquietudinem illam perjucundam, ſive rectius eam animi delectabilem ægritudinem, qua tantiſper angebar cum harum deſcriptione pacari utique cœpiſſe: Nec quidem aliter quam ſi vehementi illi, & amœno languori, quo ad concepta depromendum tantopere impellebar, curationi locus tempuſque adhiberetur. Quamobrem cum antehac puſillus ipſe mortales inter & rerum parum expertus tantum beatitudinis ſanctimoniæ, tantum Apoſtolo-

ſtolorum principem referens humili hoc rudique ſcribendi genere adire perhorreſcerem, qui totum illud probatumve ab ineunte ætate didicerim: Vilem prædam magnos hiatus implere minime ſolere ante oculos proponens, en quemadmodum ſanctitatis tuæ pietate fretus quam ſemper ſibi uſui manſuetudinem ſemper caritatem fuiſſe perhibeant; & antehac mente labans magnopere erectus & mirifice conſolatus ac incredibiliter ad omnia ſerio explicanda, quibus de agi oportet, animatus ſum, vel eam ob rem quod per omnem religioſæ vitæ tuæ tempus univerſæ religionis partes uti veræ ſanctæ obedientiæ profeſſor tutorque ſingularis foviſti, juviſti, amplificaſti, & hoc tempore, divina providentia Chriſtianiſſimus Pontifex ſacroſanctæ parentis Eccleſiæ jura reſpicere, tuerive, atque defendere præſto ſis. Poſteaquam ergo te optimum paſtorem, & diu demoratum divina providentia conſecuti ſumus, qui eo dulci dolore maxima ſpe videlicet tantæ tuæ beatitudinis tenebamur, quantum putas præſentiæ ſanctitatis tuæ dulcedinis plenitudine nos omnes, ac univerſum orbem tuum Chriſtianum repleri, atque redundari? Quod ſi ſancta iſta ſuperiorum indulgentia non ſuperfuiſſes, & creditum tuæ ſacræ Majeſtati Domini ovile gregemque opido juvaturus, & continuo confortaturus paulo ante juxta ſupraſcripta pronoſtica non ſuſcepiſſes, an num omnipotentis Domini Eccleſiam rerum admodum feſſam ac ſeneſcentem invictam & decrepitam extremamve ætatem protinus ſcelerum fetore, Turcorum invaſione, depopulatione, obſidione, Chriſtianarum rerum potione, & fidei infirmitate defecturam prorumpere tanquam in præruptos prominentis ſcopuli cautes navem inſtante tempeſtate prorſus frangere neceſſe fuiſſet. Iſto tuo Savonenſi refocillanti odore opus erat, quem felix ea patria proferret, quo proſtrata pene omnia Eccleſiaſtica miniſteria confortarentur, juvarentur, augerentur. Neque ideo tantummodo produxiſſe tuam beatitudinem tam ſalutiferi odoris mineram juvaret, ni quemadmodum aromatizantia contereretur. Illa enim veluti ſpiritum difficillime non contrita diffundunt, ita & Sanctitatem tuam per conſilii, audaciae potentiae, & juſtitiae molam fortiſſime conteri oportet, ut per individua illa demum contrita in ſeipſum verſa, & uſquequaque fragrantiam angelicam diſperſura flaoris credita ſcelerum fetorem omnem Domini Jeſu Chriſti monarchiam inficientem extermines, vim omnem peſtilentem, & tam atrociter comminitantem infeſtantemque expugnes, ac triumphans ſacratiſſimae Crucis & adorandiſſimum vexillum paſſim victorioſiſſimum libero greſſu vagari poſſe cures. Sic enim angelicam in tua beatitudine infuſam virtutem (quorundam haud quaquam probabili exemplo) non emarcuiſſe ſocordia quandoque conſtiterit, quae licet hoc tempore hac in pace nonnullis quieſcens tranquillo in honore conſidere videatur; nihilominus ſi de Pontificalis Majeſtatis tuae throno ſingula diligenter irrumando diſcutiens ad Chriſtiani orbis orizonta oculos conjecerit, omnia amaritudine, afflictionibus omnia, omnia timore, perſecutionibus omnia compleri profecto diſcernet, per quas omnes probari eam tute habes qui florere eam & cum ipſius floris odore tandem incredibiliter victorioſeve triumphare oportet. Per iſtiuſmodi nanque opera obnixe elaborandum eſt, poſtquam de prophetato fomite tuae beatitudinis odor tantiſper deſideratus divina providentia ſtatuit quem ſane ad Magdalenae illius inſtar ſuper Domini caput infundere Sanctitati tuae incumbit, & velle quidem ſibi incumbi debebit quoniam gentium magiſtrum innuentem accepimus Domini Jeſu bonum odorem tunc ubique locorum latiſſime fragrare, cum virtuoſe quidquam operamur, & aliis bene operandi & magiſtrum praebemus, & exemplo ſumus; ſic quoque profecto D. Jeſu Eccleſiam odore complemus cum neceſſario bona fecerimus opera; & id nil eſſe aliud quam fragrans illud unguentum ſuper reverendiſſimum, & glorioſiſſimum Dominicum caput infudiſſe. An nun fortaſſis ſapientis illud de tua etiam majeſtate intellexiſſe aſſeverare verebimur: mandragoras illas odorificentiſſimum & feliciſſimum pomorum genus, in portis noſtris odorem emiſiſſe? Per quas tuam Majeſtatem facile deprehendimus, quae ſummo ingenio & memoria dignis operibus, laudatiſſimaque fama in Domini Eccleſiam non ſine caeleſti numine ingreſſa virtutum ſemina per ea ceu fructuum illorum odorem diffundat. Et cum ſana rerum omnium doctrina vitave immaculata, & Deo prorſus data ſuper mortales omnes laudem perennemque gloriam apud ipſum omnium opificem merito ſit conſequutura. An num celſum illud eminenſve nardi nomen aſſequi non contendes, quae tam ſpirantis odoris ſuavitatem, ſummi tunc Sacerdotis perfectam & exemplarem vitam oſtendens perfundebat ut univerſi Templi Domini magnitudinem, hoc eſt omnem divinorum cultum, facile compleret? Nunquid tymiama illud reſtauratiſſimi odoris eſſe velle perhorreſces, quod tantopere Domino gratum acceptumve incenſi altari, & in Sancti Sanctorum conſpectu, ubi propitiatorium celebrabatur, devoti Sacerdotes offerebant, cum pius, cum miſericors, cum ingenioſiſſimus architectus labantem, & ruinam minitantem Eccleſiam reparaturus, reſtauraturuſque, inimitabilium virtutum tuarum odorificentia Chriſticolis nobis datus ſis? An ignores florentes vineas illas, quas in canticis Sapiens per quam fragrantem odorem diffudiſſe decantant, fortunatiſſimam intronizationem tuam omni ex parte nobis Chriſtifidelibus floruiſſe, vernorumve florum ſuorum ſalubre nobis ſpiritum perflaſſe, atque ideo nunc jucundiſſimum tempus adventitaſſe, in quo Domini benignitate, clementia Domini rerum a tuae majeſtatis beatitudine ſpiritualiter & temporaliter gerendarum verſicoloribus floribus, & eorum fragrantiae ubertate omnia cumulatiſſime conſpergantur? Atqui de congeſta tuae Sanctitatis virtutum fragrantia canticam illam dicere etiam abnegabimus? Virgulam fumi de mirrae thuris & univerſi pigmentorum pulveris aromatibus Sacroſanctae Romanae Eccleſiae rite ſpiraſſe? Cum paulo ante peractis a tot Apoſtolicis patribus tot ſolemnibus ſeveriſve ſcrutiniis tuam in humilitatem, in pietatem tuam, tuam in ſingularem omnium diſciplinarum doctrinam in ſummam tuam mortales omnes inter ſapientiam, uno omnium ore tandem ſecundo numine conſenſum eſt, qui cum triumphanti odorificentiſſimorum operum tuorum vexillo univerſa Chriſtiana devotio in promiſſionis terram paciſve, & quietis, ac omnimode tutelæ, ſcilicet tot annos affectuoſe adeo expectati, tot annos adeo ferventer deſiderati Pontificatus tui tempus de diuturno nimis admodum errore, de deſerto altero, de Faraonia alterius manu, de aliis innumeris tempeſtatibus, de perpetuo admodum altero terrore, denuo volente Domino omnino introduci debeat. Sed & ubera illa quæ vino pulchriora videbantur, & conſpicuus unguentorum odor illē odoramentorum genus omne exuperans, quæ ſapiens alia in cantica tantopere commendat, numne de beatitudinis tuae uberibus, & de odore tuo etiam intellexiſſe ſapientem liquido conſtat? Quare quemadmodum ubera illa duæ teſtimonii tabulæ fuerant, de quibus populi pro Domini præceptis exhauriendis, obſervandiſve ſcientiam lactentium more ſuxere, haud aliter de tuæ ſanctitatis ſcientiarum omnium, & religionis plenis uberibus, ſacrarum diſciplinarum veraeve devotionis fragrans iſte lacteus liquor a devoto populo tuo leniſſime, & ad promiſſam ſatietatem ſugendus erit: vel donec aſpiret dies univerſæ pacis, verive cultus in tempore noſtro, ut veluti ſcribens ad Romanos Apoſtolus illud de novo intellexit teſtamento, quando noctem per veterem inſalutiferam legem præceſſiſſe, ac diem propius illuceſcere per tantiſper præſtolatum Domini Jeſu adventum prædicabat: ab Evangelizante quoque Lu-

ca

ea confirmatum quando legis & prophetarum tempus ad Joannem uſque in quo teſtamenti novi dies adaperiri cœpit, tenebras nominat. Ita & quoniam pace omnium dixero ſanior gregi Domini cura pro bona ipſius convaleſcentia recuperanda tutelave atque ſalute adhiberi hactenus potuiſſet, quatenus ceu per tenebras ambulaverimus glorioſe, & aromatizantia omnia ſpirantis coronationis tuæ die ſuperadventante ea procurare inſtanter habeas, quae deiſcentem nutamentive Apoſtolorum Principis cymbam tua opportuna, integra tua, & ſancta tua gubernatione pro noſtrorum omnium expectatione corroborent, morboſuſque tuus admodum grex infelici prope contagio, ſibique per nebuloſas, & olentes tenebras inflicto deperiens novi paſtoris ſui ſalubris tymiamathis ſuffumigio ac pretioſo unguentario illo virtutum odore, ſcilicet ſcientia tua, ſancta diſciplina tua, ſapientia tua ſuſcepta ſoletur, ſiberetur, erigatur, beetur. An tum forte conſonantiſſimæ lyræ quondam tuæ ſuper cantica ſolemni modulatione canentis memineris, qui per fructus illos cyprii arboris, nardi, croci, caſſiae, & cinami cum univerſis Libani lignis, mirræve & aloes cum pretioſiſſimis omnifariam unguentis odoram Domini populi devotionem in promiſſionis terram aſpirantis intelligens, de populi pariter tui, tuam in novam Pontificiam majeſtatem mirifice ſpirantis innuere videtur? Ac ſi ceu paulo ſupra pro ſancto illo pronoſtico, ſcelerum fœtore & fidei debilitatis dolore proſtratum ſeſe magnopere conſolaturus, & magnifice confortaturus eſſes. Et non ſecus quidem quam ſi felix alter auſter longe lateve perflares, ad conſlatum Hieronymus Matheum commentans redolentes liquores, & ſalubres odores per Libanum de aromaticis arbuſtis defluere conteſtatur; ſic ergo verenda tua undique ſanctitas Dominicum populum reficere, ac quantiſper valeat inſtaurare utique debet: ne incaſſum e cælo demiſſum tantum de opportuna creatione tua praeſagiorum paſſim conſlet, vel eoque ejuſmodi enunciationes non ſine divina providentia deſcendere ad nos conſueverint: Perfla igitur B. Pater viridarium tuum, & de cælitus tuae ſanctitati infuſo ſpiritu ſcintillas infunde, & tuae Beatitudini non ſine vi numinis demandatus Chriſtianus recreabitur orbis. Quoniam de Apoſtolici collegii tui digniſſimis cardinibus, tanquam de odoriferis amœniſſimi tanti viridarii arbuſtis aromata illa probatiſſimos mores tuos, divina praecepta, ſanctas novas inſtitutiones tuas, novam ſacroſanctae Eccleſiae inſtaurationem, & tutelam, & orthodoxae fidei confirmationem mirifice redolentia cum odorificentiſſima fragrantia abundantiſſime defluet. Quod quam vehementi inſtantia, quam perpetua ſollicitudine, quamve & flammato corde ab colendiſſima tua Sanctitate pendendum, aggrediendum, navandum, & prius perficiendum ſit hinc dignoſcas licet. Primum quidem ne Sancti viri enunciata illa ceu ſuperna monita pro oraculo obtemperanda, ſocorditer tempſiſſe videamur: quam ſubmovendus ante omnia inficentiſſimus ſcelerum fœtor ille occurrat in tantum admodo nubes conſcendens, qui caelo abominabilis cum ipſis auctoribus ſuis, ni priſtinam apoſtolicam propediem repares fortunam, in proximum fulminandus relinquitur. Tum vero qui Chriſtiani nominis hoſtis ille truculentiſſimus in orbis tui fronte terra marique expeditionem inſtruens, & in ipſius limine propemodum pulſans ad ſubeundum fines tuos accinctus eſt, ni haec diuturna nimis ac populo ſancto tuo perniencioſiſſima ab armis vacatio ſaniſſimo tuo conſilio, validiſſima ope tua, invictis auxiliis tuis tremendiſſimo edicto tuo, & ſumma tandem auctoritate tua continuo ceſſaverit. Quod ſi ad opportuniſſima ſua praeſidia colendiſſima Sanctitas tua mentis aciem direxerit, nil ſane ſibi deeſſe conſpicabitur (modo titubantem quodammodo Italiae rem primum omnium ſancta fide ſua confirmet ſtabiliatve) quod ad invincibilem cogendum, ſive per continentem, ſive per maritimam oram exercitum ſat eſſe poſſit. Nulla enim eſt tam grandis, tam eminens tamve ſuperexcellens potentia, quae ad ſubſequendum Venerandiſſimae Crucis vexillum accita, ne dum pro contumaci haberi velit; ſed quae ad gratiarum cumulum ſibi non adſcripſerit obſequi poſſe, & pro Chriſtiani nominis defenſione, pro ſalute propria, pro rerum omnium factore, pro communi noſtrorum omnium parente, pro rerum omnium Domino, prove eo vere charitatis exemplari, qui ut nos redimeret, adeo viliſſimam & turpiſſimam oppetiit mortem, ſocia arma animoſiſſime ſumere. En potentias omnes, en mundi tui principatus omnes, & ipſum Chriſtianiſſimum Caeſarem ſolito in ocio ulterius torpeſcere ſinere, indecorum cenſeri, cum maximae laudis, & gloriae, & ſalutis cupidos eſſe, nemo eſt qui neſciat. Quae quidem cum hac via longius & honorificentius quæri quam ulla alia queant, nihil eſt profecto, quod retardare eos ad movendum contra immaniſſimum, & infeſtiſſimum turcum poſſit. Omnes auro & pedeſtribus equeſtribuſve copiis ac navalibus munimentis ad ſubſequendum praeſto erunt, dum advoces, dum edicas, dum ſacroſancta Cruce praevia iter, confertiſſimos licet effeminatiſſimos in hoſtes prorſus exterminandos ferro ad aperiendum oſtendas, intendas, vadas. Non enim tempora noſtra viribus, non ingeniis, non illuſtribus viris, & ad unumquodque maximum, & praeclariſſimum iucundum facinus aptiſſimis, orbata ſunt. Et ut externas ac maximas potentias ſimulque Sereniſſimas noſtras Reſpublicas; dum vero regales Majeſtates, & bellicoſiſſimos pleroſque praeteream principes, non ab re ſuccurrat magnanimus Divus Hercules III. Ferrarienſium noſtrorum Dux, ſacroſanctae parentis Eccleſiae obedientiae devotiſſimus filius, quem quidem nuperrime nobis omni legitimo ſucceſſionis jure, & his dextimis auſpiciis, qualia glorioſae Eſtenſis gentis nemini antehac contigiſſe memorant, ſolemniſſime nominatum, electum, confirmatum, & uno omnium voto ſecundum univerſam urbem ſpecioſiſſimo invectum equo, tum ab exultantium cervicibus delatum, tyara margaritea, aureoque gemmatoque ſceptro, & reliquis ducalibus inſignitum ornamentis conſpicuum, ceu divinitus tot ſuis populis, tot ſuis ampliſſimis civitatibus datum cum inæſtimabili gaudio, publica laetitia, & inauditis alias plauſibus, cum omnifariam orationibus, & jubilationibus triumphantem conſpeximus, honoravimus, admirati ſumus, ac ſi ullus unquam magis deſideratus, magnificentius patriae noſtrae ſalutem præſervaturus aucturuſve, tantæ molis principatum aſſecutus fuiſſet, tanquam omni virtutum genere pollens in cæterorum principum corona veluti, ut ille diceret, reliquos inter flores in divitis Domini hortulo floret flos jacyntinus, ita & formæ pulchritudine, validi corporis robore, dexteritateve, & promptitudine, ingenii acumine, ſolertiaque, & conſilio ac prudentia, & in re militari ſingulari peritia, ac rerum a ſe fortiſſime geſtarum gloria mirifice fulgeat. Et quamvis in eo hic immorari minime licuiſſet, nec vero etiam ſilentio præteriiſſe decuiſſet, ut de ipſius laudationum acervo paucula hæc non fuiſſem complexus, quo tua colendiſſima ſanctitas intelligat, gratiam hanc a Domino in rebus noſtris afflictis ob Divini quondam principis Divi Borſii obitum aſſecutos nos fuiſſe, ut nullius alterius ditioni ſubiiceremur quam Herculeæ. A qua quidem inæſtimabilis, & tantus urbi noſtræ honor increſcit in horas, ut pro votis, & ſecundis rebus in dies florere eam ipſam vehementer admiremur, ſimulque ut ſacram tuam non fugeret majeſtatem eſſe divum Herculem, qui cum animi magnitudine fiduciaque virtutis, ſine contentione facile cæteros antecellat, in eum benignam merito exercere mentem poſſit, & quem benevolentia, beneficentia, & charitate digniſſime valeat afficere, ipſiuſque præclara omnibus in

rebus ſive in re conſultanda, ſive in bello gerendo, virtute pro opportunitate uti fruive queat: Maxime tum admirabilem tuæ ſanctitatis fragrantiam uti magni inſtar numinis ex nunc pro officio vereatur, & digniſſime colat. Quæ profecto res ad adjuvanda præſidia plurimum afferre momenti poteſt. Poſtrema autem poſtquam pretioſiſſima, & Eccleſiæ Sanctæ Dei peculiariſſima odoramenta, quibus de hactenus actum eſt, admirandæ ſanctimoniæ tuæ ac excellentium virtutum tuarum partes aſpiciunt, & id quidem non aliter quam ſi earum fertiliſſimum eſſent ſeminarium, de quo totius terrarum orbis magnitudo expleri deberet, haud ſane longius immorandum erit quominus undecumque olentia fœdave omnifariam ſcelera fervere, quin æſtuare, ut paſſim ebulliendo deſpumant, dignoſcantur, adhibito ſanctæ correctionis redolenti ſuffumigio opido funditus evertantur: interimque ceu paulo ante præſtita per univerſam Italiam, & omne imperium tuum fide publica ne ſeſe regnantes mutuo laceſſant petantve, adverſus teterrimum Turcum arma parentur. Sacroſanctæ crucis vexillum in eum ſolemniter edatur quatenus ſanctitatis tuæ odorificentiſſima pronoſticata, immo prophetata fragrantia divini nominis hoſtem propellar, in fugam vertat, ferro, tandem, & igni omnia ſua abſumat: cum potiſſimum domi etiam irrefragabilia, & omnium aliorum ſumma non defutura ſint præſidia, in quorum vi atque virtute longe ſane intentius, quam in unaquaque valentium peditum cohorte, quam in unaquaque fortiſſimorum equitum acie, quam in unaquaque copioſiſſima turritaque claſſe, & quam in unoquoque tormentorum ſive cæterorum bellicæ artis machinamentorum genere fidendum eſt. Hæc ſunt Domini promiſcui generis ſervorum Domini præcepta ſervantium, & voluntarie clauſtraliter Domino ſacrificantium, & in vita, & probata, & religioſa, perſeverantium populi. Quippe qui pro armis, pro bellicis inſtrumentis, lacrymis & orationibus innituntur: hi namque ſedulis divinis officiis, frequentibus jejuniis, aſſiduis diſciplinis, iteratis ſupplicationibus (& quibus datum eſt) mentalibus precationibus, & rariſſimis illis mentis exceſſibus, pro tympanis, pro tubis, pro gladiis, pro clypeis, pro toracibus, pro præliis, pro vulneribus in acie invadunt, manus conſerunt, acriter dimicant, plagas plures, quam præliantes accipiunt, inferunt, hoſtem fundunt, fugantque, vincunt nobiſcum, in tropheis nobiſcum exultant, de caeſis denique prædaque opima, & captivis nobiſcum abſentes glorioſe triumphant, cum redolentiſſimus operationum ſuarum odor, ceu benedictorum aromatizantium fumus in domum domini noſtri ſuper thronum, & agno intemporaliter ſedentis conſpicuus, ratus, gratus, & acceptabilis pro noſtra omniumque & temporali, & ſpirituali ſalute conſtanter conſcendit. Perfla igitur Beatiſſime Pater velut felix auſter viridarium tuum, & de cælitus tuae ſanctitati fragrantiſſimo infuſo ſpiritu ſcintillas infunde, & tuae Beatitudini non ſine vi numinis demandatus Chriſtianus recreabitur orbis. Et quo ſatius obire omnia poſſis, libet majeſtatis tuæ beatitudinem his impeccabilibus ſapientiae verbis affectuoſiſſime, & devotiſſime affari: Det tibi Dominus veram aeternam illam ſapientiam, quae ſtat ante thronum majeſtatis ſuae, ut tecum ſit, tecum elaboret, donec non ignores, quid apud Omnipotentiam ſuam acceptum ſit futurum. Scit etenim omnia, omnia intelligit, & ſenſim deducet te per opera, quae facturus es ſobrie, & liberabit te in manu potentiae ſuae: tum vero acceptabis ea, & voluntatis ſuae doctus eris, & juſte diſpones ſuper gregem ſuum, ut fias dignus ſedis aeterni Patris tui. Amen. Bene & fortunatiſſime vale Chriſtianiſſime, & Beatiſſime Pontifex, devotae, & adhortatoriae Arioſteae proteſtationis frequenter non immemor.

Hoc poſtremo pietatis opus addere fidenter inſtitui, quam cum ad haec pia & charitativa officia pronum me, & natura, & conſuetudine per omne vitae tempus cognoveris, hiſce quoque in ingraveſcenti admodum aetate mea commoveri me ad peculiarem utique adſciſco gratiam, quemadmodum hoc loco tum bona ſanctitatis tuae venia facere contingit; nam cum angelicus hic noſtras obſervantiſſimarum ſanctimonialium chorus beatae illius Domini vexilliferae Clarae, tam numeroſi, & tam ſpecioſi virginalis exercitus imperatricis invictiſſimae munitiſſimum cœnobium Corpus Chriſti nuncupatum incolens, devotum Arioſtum ſuum ſummae Pontificiae majeſtati tuae praeſcripturum accepiſſet, illud addere obnixe juſſit humillimum videlicet ſeſe una cum verenda ſua, & tam exemplari vicepraefecta, ac tum colenda odora ſua vere longe, lateve religionis flagrantiam ſpirante Violanta Malateſta digniſſime praefecta Beatitudinis tuae majeſtati magnopere commendarem. Quamobrem etſi peccantium miſerrimus tanto mandatarii nomine minorem omni ex parte me ſentiam, quam ab tanta ſanctimonia commendari me humilitati meae potius ſalubre & peculiariſſimum foret imperio; tamen adeo charitativo utcumque parere pientiſſima ſanctitatis tuae dignatione fretus inſtitui, qui itaque univerſum hunc juſtificatiſſimum, & religioſiſſimum chorum quantum humana haec mea fragilitas commendationis capax eſſe poteſt non ſecus do, trado, atque commendo, quam ſi univerſum eum ante Beatitudinis tuae majeſtatis in Pontificalibus ſedentis thronum, ſtratum humi, ſupplicemque, ſuaſve in multis maximiſque miſerationibus tuis preces proſternentem, admirabilis pietatis tuae oculis concernetes, devotiſſime orans, ut pro nodoſae chordulae iſtius quacumque accedente ſorte nunquam deſtituendae, qua religioſiſſime adhuc praecingeris auctoris ſublimia merita; perque illius omnipotentiam, qui crufixus de complicatis tot coruſcantibus ſeraphicis alis igneos illos micantes radios ad ſtigmatizandum ipſum, & transfigendum conſtantiſſime dimiſit, ita ſeſe reſpicias, ut ipſius mandata ab humilitate mea plene relata in quavis impartiendarum gratiarum portione effectualiter videantur. Cum ea parum minori mihi facienda omni jure eſſe cenſeam, quam ſi ab oraculorum aliquo devotioni meae indicta fuiſſent, vel ob id maxime ut ex innumeris vehementer admirandis, & rem nomenque Ferrarienſe ſummopere ſpectantibus, hoc ſolum ſtupendum in praeſentia ſubiiciam, quod omnia florentiſſimae, ac fortunatiſſimae patriae noſtrae nuperrimae tantiſper comminitantia prorſuſve adverſantia, & graviſſime ea facile oppreſſura conſilia adeo venerabilium clauſtralium oratis precatiſve clementiſſimas Domini Jeſu aures non effugientibus magna in parte protinus everſa fuere. Quae ſane res pro rependendo quapiam in parte pro jure meo hoc beneficiorum maximo promptius audentem ad tam ſpirituali choro digne obſequendum me facit quod ad tantas inſidiarum magni conatus inundationes, pernicioſaſque, & violentas eruptiones quam maximas in tam formoſam, in tam florentem, in tam pacatam patriam noſtram moliebantur, quibus reſiſti poſſe alias negabatur, orationibus, vigiliis, jejuniis, lacrymis, & diſciplinis firmiſſimum, & ſolidiſſimum ſeſe obicem, validiſſimo ſincerae fidei vallo exaggeratum adeo animoſe antepoſuiſſe confidero. Item Beatiſſime vale ſemper.

Sanctiſſimae & Colendiſſimae Pontificiae Beatitudinis tuae humillimus ſervus *Fr.*

LIT-

LITTERARUM ARIOSTARUM

AD CLARISS. LUCHINUM

Quibus de ſupra pronoſtici biennalis Fide actum eſt copia.

Franciſcus Arioſtus Peregrinus inſigni equiti aurato clariſſimove Juriſconſulto ac digniſſimo ducali Mutinenſium pratori Luchino Nigro Savonenſi S. P. D.

QUando tuo nomine in iis accepto, quas nuper pro ſplendidi viri Joannis Livizanei atteſtationis receptione, ad me praeſcribis, & quod potiſſimum eſſes Savonenſis, juvat tecum ea communicare, quae hoc Septembri ab Eremita quodam hac peregrinante de tua inclita patria inter alia intellexerim: cum is apud me, ut Deo datus ſoleo, blande eſſet exceptus. Erat is aſpectu venerabilis, licet ſtatura puſillus, duos ſecum comites ſibi profeſſos, & aſellum pro ſarcinulis, & inopi commeatu habens, & qui ſeniles tanti patris artus interdum laſſos juvaret. Cum ergo pro humilitatis meae modo refecti librariam hanc cellulam introgreſſi eſſemus, quam pro recreanda ſolitudine mea inſtruxi, majeſtatem hominis admirans inter legendum accepi, uti profecto erat, ſeſe rerum expertum valde, & impenſe litteris eruditum, ac naturalium & ſupernorum edocumatum, quod quidem maximum erat religioſiſſimum, vel eo quod divino prope ſpiritu mea ſententia affantem concernebam; tantum mihi mente excedere videbatur, mecum in his inferioribus agens: hic igitur ante alia B. Ambroſii divinum illum examerona ſuper ſanctum Moyſiacum primum Geneſeos incidimus, quem mihi ante oculos vice enchiridionis teneo, quem quidem ipſe etiam adeo memori mente, & in memoria tenet, ac ſi diuturnum tempus in eo omni ſtudio curave convigilaſſet. At ubi ad ea mirabilia de caelorum orbiſque terrarum creatione, & ipſorum ornamentis deveniſſemus, multa ſane praeclara ſcite, prudenter, ac chriſtiane interpretabatur, & hinc ad futura noſtratia ſenſim neſcio quo fato deſcendentem non modo prophetare, ſed prorſus prophetare dixiſſes: ſive ipſe quod parum ſciolus mirum in modum illa omnia comprobabam, ſive quod non ſine irrefragabilibus rationibus ea diſſerere & affirmare videretur, quae ſane de naturalibus, aut deſuper caeleſtibus penſare contingebat: Nonnulla hic de Antichriſto, plura de Eccleſiae ſtatu, pleraque de principibus quibuſdam, tum autem quaedam de mundo hoc noſtro Chriſtiano ſerio diſquirens, tandem in fortunatiſſimam patriam tuam Savonam univerſum ſuum de ingenio derivavit ſermonem, & hoc non ſecus ac ſi de procelloſa tempeſtate quadam, tranquillo & ſperato in portu pro ardenti voto ſuam concluſiſſet carinam, aſſertive quodammodo proteſtans quondam videlicet fore ac paulo poſt ante tertium annum, ut ex Savonae ditione fortunato felicive ſub ſydere ſitae adeo fragrantis odoris ſpiritus exeat, ut noſtri Chriſtiani orbis virtutem ſcelerum foetore, & prope pereuntis fidei dolore proſtratam mirifice ſit conforaturus, juvaturuſve: finem hic dulciſſimi ſermonis faciens velut praeſuborta in homine caeleſti ingenti quadam laetitia, nil ultra poſſet diſſerere, nullis a me precibus deflecti potuit, quo illud dilucidius declararet, ſive quod dies aliquot apud me demorari vellet: quin ac ſi ordinis ſui fuiſſet viſitator accepi ex Petraſancta Lucanorum quondam colonia ſupero mari imminenti Urbinum Flaminium ſibi iter neceſſario protinuſve arreptum, mox Venetias ſe petiturum, ac inde Adriaticum in Vayvodam Pannoniae finium per Illirci ſinus vadum unde ſe oriundum fecerat trajecturum. Nomen Georgio erat tanto viro, qui vere veluti ille nominis hujus auctor armatae militiae eques contra Jeſumaſtices animoſe, fortiterque praeliabatur; ita, & hic noſter fidei lorica, & juſtitiae armatura indutus, religione defervens ad ſubeundum unumquodque pro ſacroſancto Chriſti nomine diſcrimen accinctus continuo videbatur. Ego ſecum pedes hoſce cautes noſtrates deſcendi ſedulo, ſubitum nimis tanti patris abſceſſum ingemiſcens deploranſve, ac mihi meiſque humiliter orantibus devote tandem benedicens in pace nos redire juſſit. Quantam ipſe ad gratiam adſcripſerim ſancti viri potuiſſe ſingularem virtutem admirari, non ſane facile ſcripſero, licet ſeptem tantummodo horas a diei videlicet illius mihi fauſti tertia ad primam & vigeſimam, qua me tantiſper obſtupentem reliquit ſeſe frui, ſecum fari, immo ſe audire, & maxima ipſius deprompta ſervare incredibili cum jucunditate licuerit. Haec ipſa omnia tuae virtuti eques inſignis fideliter aperui, quod te Savones & non ignobilem civem litteris tuis ut paulo ſupra accepi; ſimul ut tecum mihi foret in poſterum familiaritas, qua ob tuam praeſtantiam ob quam tantae ſedis, quantam etiam ipſe aliquando ducali benignitate conſcendi, ſapientiſſima Borſiana dignatio te dignum fecit, tuo in hoc humili Arioſto omnia poſſe te de caetero tibi perſuadeas. Qua in re ſi quid quandoque cognoſces Venerabilem Georgium illum me internuntio enunciaſſe, quod beatae quodammodo patriae tuae ſit acceſſurus honori, decori, ſplendorive; Arioſti tui memineris precor, qui de florentiſſimae Savonae fortunato ſucceſſu, & venerabilis ejus viri, & tuae praeſtantiae cauſa non mediocriter laetabitur, congaudebitve; modo fidem illam, quam dignum te auratum equitem ſervare debet praeſtitam imploro, ne horum quicquam cujus iſta in vice, cui jus digne dicis reveles; facile enim vatem me hinc haberi nonnulli Arioſti nominis inſidiatores fortaſſe commentiri ſtuderent. Cum nil niſi meram alienae ſapientiae pronoſticationem referam, ac ſi indigne falſove ridiculus dici poſſet, qui diverſa profitens, ut ipſe caeli, & charitatis vi ductus tuam hac ex inſperato via ſubrepit in familiaritatem. Quod ſi quando prae inteſtino gaudio horum portiunculam cuique amico celare non poſſes, ut plerumque evenit, fidem tuam equeſtrem adjuro, ne Arioſtum hoc nomen detegat: extra autem provinciam ubi parum ſive minimum notus ſum non magnifacio, tuae ſpectatae prudentiae arbitrio id linquens; dummodo felicis patriae tuae, ſi tamen Dominus dederit futurae odorificentiſſimae fragrantiae illius tua ſive aliena benignitate ſimus futuri participes. Bene vale, ac in poſterum tuo pro arbitrio utitor Arioſto.

Ex Carpineto Septimo Idus Decembres 1469.

BEA-

BEATISSIMO DOMINO NOSTRO PAPÆ SIXTO IV. Fr. AR. FR. PE.

DEvotam adhortatoriam proteſtationem iſto involuero membraneo mitto P. Beatiſſime quoniam honeſtis perpeditus cauſis apoſtolica limina neque petere, neque ſacram majeſtatem tuam pro omni meo jure vereri, & colere, neque pro ſuſcepti argumenti dignitate eam publice declamare uſque licet, ubi omnia Deo Patri noſtro placita de meritis meis equanimiter do, quae ardentibus fortaſſis nimis affectibus meis non correſpondent: At poſtquam ſcripto id agi oportet; illud devotiſſime ferventerve peto, ut ſi quid beniguas Sanctitatis tuae aures quovis modo laedens offenderis, Arioſtae inſcitiae clementer dare digneris, quippe quae humanae imbecillitatis vi pariter peccaſſe potuerit. Sin vero gratum quicquam, & ſummae tuae auctoritati opportunum perlegeris, id omne Domino Deo noſtro conferendum putes; qui neſcientium oſcula quandoque gratioſe adaperuerit; feliciſſime benemerentiſſimeve ſemper vale.

Ex Ferraria nonis Octobribus 1471.

Sanctitatis tuæ

Devotiſs. Servus

Fr. AR. PE.

FRANCISCI ARIOSTI PEREGRINI JURISCONSULTI IN SIXTÆUM HOC PONTIFICALE INSIGNE

EPIGRAMMA.

MIraris truncum aridulum folia aurea nobis
Robureum glandes & peperiſſe Jovis?

Mireris hic fructus Saturno Rege quotannis
Afficit, aurata, nam niſi ſecla petit.

Sixtæa ſunt auro fulgentia tempora frondes,
Et felix juglans pulcbriter uſque docent.

Lætemur donec ſpectabilis iſte thyara
Paſcit oves quando tempora priſca tulit.

FRANCISCUS ARIOSTUS JURISCONSULTUS FELINO SANDEO NEPOTI S. P. D.

UTinam Dominus vehementer imprecata tua nobis benigniter obſecundet: ideoque vellem ut ſcetipris meis fieret, ut dum ipſa extarent, officium meum tuam in manſuetudinem obſcurum eſſe non poſſet. Accedit ut ad ſingula, quae litteris praeſtanti ſcribae meo ad me dediſti reſpondeam, ſic habeas. Cum nil admodo tua ſpectata virtute peculiarius habeam nuſquam fugiturum me praeſentia tua, & quam innumerae ſuboriuntur in dies cauſae, quibus praetura mihi abeſſe non licet: ideo factum iri putes velim, ut ingratiſsime tulerim ad ſacroſancta proxima futura Natalitia, non modo dulci patria, Sancto Principe affinibus, amicis dies quinque de viginti frui non potuiſſe: ſed Sandea iſta florenti familia, & quod maximum eſt Felino meo, quem ſortis ac fortunarum & Arioſtei animi prorſus aerarium fore praccariſsimum, & fideliſsimum inſtitui: itaque neque in urbem deſideratiſsimam coucedendi me laborem ſubterfugiſſe putari poſſum, neque non venlendi utique ardentiſsimum: modo ut paulo ante ea ceſſarent, ſive pauliſper cederent, quae me magnam in partem alterant, diſtorquenrque praeter recuperatam fere virtutem gravi quadam, ut coram accepiſti, febre autumnali praeter ſolitum proſtratam. Sed dabitur Deo volente, dabitur profecto aliquando ut horum meminiſſe utrique noſtrum coram dulce ſit futurum, quod in praeſentia litteris agere non ſine gemitibus, & animi plerunque anxietate fieri poteſt, ut & ipſum te feciſſe facile conjecto, cum de earum Eccleſiarum collationis ſperata ſorte non ſine fellito ore fruſtratum te memineris, tum etiam de collegae ſtipe adaucta; tuae vero vittuti quodam modo detracta. Quae ſane etſi jure praeſtantiam tuam moverint, penſare tamen debes Feline nepos ſic tuam probari ultro his incrementis virtutem oportere: neque illud ad extremum adſcribere infortunium, cum nou multo poſt, avunculo fidito, valde ampliora Felinia terga ſequentur. Haec fortaſsis prae tenera adhuc aetate, pace dulcis dixerim nepotis, & ſi librariae, & alii doctoreae ſuppellectili conduxiſſent, tum fortaſsis temporis, tum ſtudii, tum Felinei ſplendoris abſtuliſſent, ut ſero creditae felicis ſortis te pœnituiſſet: dulce mihi crede philoſophus aſſerit a rebus gerendis neceſſario otioſo, ut tibi alienum eſſe. Quare te hortor plane, maxima tua ſtudia, cum iſtarum curarum voluntaria ſive oblivione, ſive ignoratione proſequare, donec eo perventum ſit, quo aſpiras, & aſpirate deſideras, quod ni fallor eſt ſummam iſthic juris Pontificum ſummam interpretandi ſedem, & ubi virum auctoritate plenum admirabuntur, putaſne primas ſedes, & in patria non ſolum, ſed omni in ampliſſimo, & digniſſimo loco defuturas? Quid ergo hac in aetate uri curis anxiis, & anhelis duci te ſinis, ac ſi in infortunatiſſimo, & infeliciſſimo apoſtatae eſſes viſurus. Tu autem futili, & levitſimo illi pone hos animos tua iſta digna, & laudatiſſima praeſtantia indignos dulciſſime nepos, ſive caelos qui non ab re hucuſque aetatem tuam ingenti virtute ſuperare te dederunt ea pendere, quae claro ingenio tuo, & honeſtiſſimis conveniant partibus: tibi ergo ſupereſt, ut quam piiſſimos cariſſimoſque divina gratia parentes habes, dulceſque germanos tibi obſequen-

ſequentiſſimos, qui ſummam tui curam habent, nec tuae manſuetudini quidquam deeſſe concernis, quod ſive ad opulente neceſſaria vivendi, ſive ad honeſtandum te undique ſpectent: ſtudiis etiam id temporis applices, quod ad promovendum te ſpei dare ſolitus eras: illi beneficia rectoribus indigentia ſine invidia habeant. Tu digniſſimi rectoris nomen adoleſcens ſervabis adaugebis; ille ſtipem cum propriorum larium adulteriis, & ſtupris mille abominabilibus quiſitam adauxerit immeritam. Tu creditam digniſſimam ingenii, & doctrinae eleganta cum ſumma caſtimonia, ſumma ſobrietate, ſumma pudicitia Sandea ſuſcipito, eo contentus, quod infelix illhaec temporum conditio deferat. Cum maxime nulli conterraneorum gloriari liceat te tua in ætate eſſe, aut vita, aut moribus, aut doctrina præſtantiorem: ideoque cum ad laudandos progreſſus tuos animum applico, queri te indigne comperio, quoniam dolorare tuum, ſperare tuum, non labori quidem, non auxiæ ſpei eſt adſcribendum, ſed pentatis penſaudis laudabili vitæ penitus adſciſcendum: vivunt enim qui chriſtiane & apud Deum, & homines ita ſe gerunt, ut ipſe qui paſſim gratus, paſſim acceptus omnium judicia ad laudem, & gloriam tuam tibi tua virtute merito comparaſti: hoc videre eſt, mi dulciſſime nepos, hoc vere quieſcere, hoc ad gloriam ire non ſine perpetua jucunditate eſt. Ad taedioſa illa promiſſa commentitia nil aliud Feline nepos dixero quam quod centies ſuper eorum inverecundo auctore, tua cum manſuetudine contulerim; nil videlicet ejus verſipellis illecebris duplicius eſſe, fuiſſeve nil ſpurcitius, ſive ſceleſtiſſimi hominis illius mollem adoleſcentiam, ſive ad unumquodque flagitium pronum ejus virum, ſive ſenem ſe tenaciſſimum, & omnium vitiorum genere maturum ſpeculeris. Unde fit, ut nonniſi maxime commendem eum, qui ſua ab conſuetudine ſit alienus, & ſecum aſſuetum ſe ab eo prorſus, qui ſe abdicet. Durum eſt enim non inſici, qui ſe tanto contagioſo morbo quovis modo ſe admoverit. Quod autem urbem petere tunc ſideribus impellare, cum poſt anni futuri revolutionem decretalium ſanctionum primum optimis fueris auſpiciis interpretatus, tuo prius peregrino auſpicato. Quid aliud referam non habeo, in quo ut paulo ante nolim mi nepos dulciſſime ad ea animum adhuc applices. Quinimmo cum eas incideris cogitationes ad craſtinam tete conferas lectionem: & quidquid ſuper futuris ibi triumphis, ſive illuſionibus fantaſticis eſſes temporis daturus, ordinariae illi lectioni, & ipſius declarationi accommodes. Non enim laterem lavabis, ſi fideliſſimis, atque amantiſſimis noſtris conſiliis parueris, quae ſunt ut ipſis fatum tuum permittas expendere numinibus. Ad id vero, quod in promovendo jure pertinax perſiſtas non niſi te laudare non poſſum, qui juſtam undique proſperam agas tuearisve cauſam, judicium de pontificali tecum diſpenſatione tuum omni ex parte, ut magnanimi in caelum ponens; ſed quod meas gratiſſimas ſuſceperis non minor ſane, cum aliunde eloquutiores habere poſſis, fideliores vero, ſive amantiores minime: indolui homini illi novello eruditiſſimi, & facetiſſimi Martialis mei cauſam rejectam, quod tamen æquanimiter perfero quoniam libraria ſingularis, & ſapientiſſimi viri cella in penitus diverſi ingenii manus reciderit. Cura quaeſo ne maximum meum ſolatium incaute depereat. Omnis haec familiola tuis & paternis mirifice recreata eſt, ſi tamen de locanda Sigiſmunda verbum refertes; inſtato ergo ut ſuper ea referendo cumulate ſolemur, & graviſſimis parentibus nos omnes pro more, & officio dato, omnique fortunatae Sandeae. Poſtremo ſummatim quod nuper clariſſimo Patri noſtro ſcripſi accipito, & tanquam caro avunculo tuo eſſes ſalutem omnem reſtituiturus oro ſibi additus ſis ut aſſequar: hinc ſcilicet quam difficillimum, & praejudicialiſſimum foret hoc tempore abſcedere. Siſti ad Julias Kal. cupio, & juriſdictionem prorogari. Tunc autem in campum Regianum demandari, ſi tamen medio tempore, vel quocunque ſindicatus pauperum facultas praeſtaretur. Scito me omnia haec laxis habenis relicturum, quod utinam Dominus fortunet. Mi nepos, meum corculum, ego etſi in patriam veniendi ſim incredibiliter ſucceuſus, non ſum tamen, qui non pentitem ſortis meae ſtatum humilem, cujus prorſus in praeſentia everſio fieret, ſi quo fato per haec tempora redire nocte haberem. Quod & ipſe conſiderare potes ſi poſthabito ingenti tuo mei viſendi deſiderio omnia aeque libraveris: Itaque non honori, non decori Arioſto conſulit, qui ſecus ſentit: Ego ſi circiter adhuc annos tres peregrinavero, non puto, ſi modo vita ſuppetat, quin cum laude, & honore non ſim remeaturus. Bene vale, & reſponde.

Ex Carpineto x. die an. Kal. Januarias
MCCCCLXVIII.

Mitte obſecro mi nepos tacuinum anni futuri cum diebus inſortunatis, qua in re non tantum te onero, quantum clarum Jo. Franciſcum meum ad cujus profeſſionem id ſpectat; itaque ſeſe avunculi ſui gratia orato, & arciorato. Iterum Bene vale.

EPISTOLA POGGII AD NICOLAUM

DE IMPERATORIS SIGISMUNDI CORONATIONE PER EUGENIUM P. IV.

Pogius Nicolao ſuo plurimam ſalutem dicit.

Ex Mſ Cod. Bibliothecæ Ill D. Lucchesinii Lucchesini Senatoris Lucenſis.

QUamvis ſciam, mi Nicolae, non admodum probari tibi, haec noſtri temporis facta referenti, ut opinor, animum ad illa priſcorum virum geſta, magnifica quidem atque omni laude digna; tamen recentiora etiam minime tibi arbitror contemnenda; ea praeſertim quae perraro & cum aliqua extimatione nominis ac rerum dignitate fieri ſolent. Sunt quidem permaxime judicanda illa quae legimus, quae admirari citius, quam imitari noſtri homines poſſunt; ſed tamen non nihil ad eorum dignitatem atque amplitudinem ſcriptorum ingenia contulere, quod etiam parva quaedam ita luculenter deſcribunt, ut habeantur pro maximis. Noſtra vero & nos ipſi ſpernimus, eaque verbis atque indignatione quadam animi inſectamur, & ſi qua aguntur memoria digna, ſcriptorum inopia obſoleſcunt, ut non tam ſua culpa quam noſtro vitio parva ac ridicula videantur. Verum ſentiant caeteri quod volunt, ego parvis iſtis quae dantur, quaeque longo intervallo temporis videmus, delector, ſi quando contingat aliquam nobis ipſis priſtinae imaginem gloriae repraeſentari. Qua in re duplici fruor voluptate, altera tenens quae oblectant oculos, cum ſint procul ab uſu noſtro remota, altera complectens cogitatione ſuperiora illa quae admiramur. Referam igitur tibi adventus Caeſaris noſtri ad urbes ejuſque coronationes: at tu quaeſo inter legendum, avoca mentem a curis privatis, quibus te aliquan-

aliquando angi neceſſe eſt, aliqua mecum fruaris voluptate, rudiens ea quae pauciſſimi aetatis noſtrae viri meminere. Te vero velim, ut omiſſa acri illa cenſura, qua praeſentibus rebus uti ſoles, ſi reliqua diſpliceant, vel ſaltem me confabulantem patienter auſcultes. Qua die Caeſar urbem introiit? Ingreſſus eſt Aſcenſionis Domini die, & ea porta ſecundum antiquas cerimonias, quae eſt pene ſepulcrum Adriani. Omnis populi multitudo, viri pariter & mulieres ſe ad conſpiciendum quo iter facturus erat effudit. Urbs Roma in XIII. regiones nunc deſcripta eſt, paulo minore hominum numero qui olim fuit, cum erat in XIV. diſtributa. E regione qualibet annis ſingulis deputantur electi ex ordine equeſtri adoleſcentes octo ad celebrandos publicos ludos, qui ſe equoſque veſte varia contecti perſonatique, diverſamque ludorum pompam ducunt. Hi reliqui quoque etiam ſolemnius ſacrorum ludis de more adeſſe conſueverunt, Regem praecedere, diemque feſtum agere juſſi ſunt. Praeibant ergo Reges primum omnium varii generis impedimenta, longo quidem ordine, partim ad cultum corporis, partim ad uſum militarem accommodata. Sequebatur equeſtrium virorum ingens numerus, tum civium tum peregrinorum, qui ſibi ex urbe obviam ierant, tum diverſae Regum, Principum ac populorum legationes, in quibus & Graeci Imperatoris oratores erant, attrahentes in ſe ora atque oculos omnium admiratione quadam, tum propter veſtimentorum, capitiſque mira quaedam tegumenta, tum vero comarum barbarumque prolixitate. His intermixti praecedebant proceres permulti, qui variis ex locis ad hanc celebritatem convenerant. Subibat deinceps tubicinum ac tibicinum turba, multique praeterea vario ſonorum ſtrepitu aures aſtantium replentes. Poſt hos aderant, quos retuli ex ſingulis regionibus inſtituti ad ludos, ſerica quaedam vexilla tenentes manibus, & ipſi ſuo ornatu inſignes. Succedebant dehinc magiſtratus omnes urbis, & qui publico alio officio funguntur ſuo quoque habitu. Nonnulli vero & aurea veſte, qua ſe equoſque contexerant. Quae ipſi priſcum eſſe habitum aſſeverant. Pone ſubſequebantur pedeſtrium agmen partim geſtantium olivarum ramos, partim eas quas ipſi faeolas vocant, nomen antiquum non reperi, licet haec res ſit moris vetuſtiſſimi, cum & in arcubus triumphalibus coram Imperatoribus & aliis in locis ante Conſules interim faſces deferri ſolitas vetuſtiſſimae ſculpturæ teſtentur, quas cum ipſi manibus ſimul ad nutum moverunt, feſtivam quamdam ac popularem praebent ex tintinnabulorum ſonitu alacritatem. Praecedebat hos, quod priſcis Imperatoribus mos fuit, egregius adoleſcens veſte purpurea atque aurea Cæſarie argenteos nummos populo ſpargens, inſuetum ſpectaculum, ſed imperatorio munere dignum. Poſtremo Sacerdotes antecedebant Regem canentes hymnos: Ipſe demum Cæſar albo vehebatur equo, ſub aureo pallio, quod nobiliores deauratis haſtilibus deferebant, caeteris ſpectaculis excellentior; etenim aſpectu perhumanus, ridenti ſimilis, facie hilari atque liberali, barba ſubcana ac prolixa, ea ineſt in vultu comitas ac majeſtas, ut qui illum ignorarent, ipſo conſpectu & oris egregia ſpecie ceterorum Regem opinarentur. Poſt eum ſecuti ſunt armati equites noſtrates, ex his quibus Pontifex ſtipendium praebet. Hoc comitatu ad eccleſiam beati Petri majorum more profectus, atque a Pontifice ſedente pro gradibus templi ante porticus exterioris fores exceptus eſt, inter diſſonas plaudentium ac tumultuantium diverſarum gentium voces. Inde cum ad ſupremum altare una profecti eſſent, peracta ſolemni miſſa, alter ad deſtinatum, alter ad ſolitum palatium divertit. Habes introitum. Nunc accipe coronationem, quae in feſto Pentecoſtes pridie Kal. Junii ſubſecuta eſt. Scio morem hunc Imperatoris coronandi, qui nunc ſervatur, non eſſe priſcum, ſed initium ſumpſiſſe olim a Carolo Magno Francorum rege, qui, cum Conſtantinus cum Leone filio apud Grecos imperarent, atque ipſe reliquique jam dudum antea Imperatores Italiam undique bellis confractam, tunc vero hinc a Longobardis gente aſpera, hinc a Mauris oppreſſam omnique praeſidio deſtitutam & pene exinanitam reliquiſſent; urbs autem in extremis eſſet difficultatibus, vocatus a Stephano Romano pontifice in ſubſidium urbis, victo Deſiderio Longobardorum, Barbariſque ſubactis, a populo Romano ob ejus merita Imperator appellatus, a Pontifice coronatus eſt. Quae obſervata a poſteris conſuetudo coronandi, ad noſtram uſque aetatem deſcendit. Priſcis autem Imperatoribus, ut noſti, lauream coronam in triumphis geſtare mos erat; conceſſa enim a Senatu triumphandi poteſtate, & ejus laureae coronae deferendae tributum erat, triumphantium inſigne. Primo Caeſari dictatori licentia coronae laureae perpetue geſtandae conceſſa extitit a Senatu; qua poſtmodum reliqui Imperatores pro libidine uſi ſunt, contempta ſuperiorum auctoritate. Verum quoniam mos ille obſolevit omnino, nec ſolum ex uſu ſed ex memoria quoque hominum abiit, hunc recentiorem per ſeptingentos ferme annos ſervatum antiquum eſſe arbitramur, atque abjicientes illa quae jam uſus explevit, ſequamur quae a noſtris majoribus religioſe inſtituta, & ad nos uſque traducta conſenſus Chriſtifidelium comprobavit. Noſtri Imperatores cum eliguntur ante conſecrationem coronationemque Romanorum Reges appellantur, perverſo vocabulo, quia pluris exiſtimandum eſſe videatur Imperatorium, quam Regium nomen. At vero priſci Romani poſt expulſum Tarquinium Superbum, ob odium Regum, nomen Regium funditus ſuſtulerunt, Senatuſconſulto ſtatuentes, ne quem deinceps Regem in urbe eſſe liceret; cum Imperatores permulti quotannis re bene atque feliciter adverſus hoſtes geſta, a militibus honoris cauſa appellarentur. Unde & inter ceteros aetatis ſuae Principes civitatis M. Tullius Cicero in Aſia eſt a militibus dictus Imperator. Julius autem Caeſar cum ſaepius poſt partam victoriam eſſet imperator ab exercitu appellatus, non Imperatorium aut Regium ſed Dictatorium nomen uſurpavit; tantum ſibi odium Regis nomen in urbe contraxerat. Cum autem cuperet Regis nomen, vereretur autem populi indignationem, molitus expeditionem in Parthos, atque aſſerens in libris Sibillinis contineri, nonniſi a Rege Parthos ſuperari poſſe, ſe Regem dici procuravit, quod maturandae mortis ſuae cauſam praebuit conjuratis. Nullus autem ſequentium Imperatorum ſe Regem Romanorum dicere auſus eſt. Imperatoris vero appellatio perpetua Caeſarum non erat, ſicut nec Conſulis, nec Praetoris, nec Tribuni plebis. Nam & priores illi Auguſti, cum Caeſares illi Auguſti cognomine continue uterentur, vario numero quoſdam ſepties, quoſdam majori, alios minori numero inveniemus appellatos Imperatores, Conſules, Tribunos plebis; dignitatis enim non officii nomen id fuit. Nam re proſpere adverſus hoſtes geſta mos erat honoris gratia, Conſules, Proconſules, Praetores & ſalutari & dici a militibus Imperatores. A quo autem principium haec nova tum Regis tum Imperatoris nominandi conſuetudo defluxerit, ignoro; exiſtimo autem hoc a Barbaris derivaſſe, qui cum priſcas hiſtorias ignorarent, neque verborum vim tenerent, eſſet autem frequentius apud eos Regis nomen utpote ſub Regibus viventes, Imperatorem vero unicum ac rarum viderent, id excellentius arbitrati ſunt, quod rarius atque inſuetius conſpiciebant. Utrumque tamen hoc adoleverit, id plane conſtat, non ſatis ſcite hanc appellationem a poſterioribus introductam. Verum ineptiſſimus ego, qui auribus doctiſſimi hominis haec refricare auſus ſum.

Cum dies coronationis advenitſet, ingreſſus interiorem Eccleſiae porticum, Caeſar ante portam, quae dicitur argentea juramentum quoddam Pontifici praeſtitit de more ſuperiorum. Tum profectus in templum ſuperius pone majus altare ad dexteram aſſiſtens inque morem Diaconi inductus ab Epiſco-

po

po Hoſtienſi ſacro oleo inunctus eſt. Hinc exiſtimo Auguſti nomen olim deſcendiſſe, loca enim, ut ſcis, augurio conſecrata, Auguſta antiqui appellabant; quod nomen tanquam ſanctum a Senatu indictum eſt Octaviano. Hanc per obſervationem, & noſtri quoque Imperatores poſt conſecrationem, Auguſti vocitantur. Poſt hæc ad Pontificem celebrantem ad Altare acceſſit, a quo oſculo exceptus, interque celebrandum, primum alba mitra capiti impoſita, ita ut cornua ejus ad tempora erigerent, aurea deſuper coronatus eſt. Conſueverunt ſuperiores Imperatores olim uſque id loci, ad frena Pontificis, pedibus iter facere, quod ne iſte ſervaret podagra prohibitus eſt. Tum vero ſceptrum enſemque nudum ei Pontifex tradidit tanquam Chriſti militi, qui armis ſi opus eſſet in Romanam Eccleſiam & Chriſti fidem tuendam defendendamque ſuſciperet. Peractis ex more ſolemniis, pluviali veſte indutus eſt. Inde tum Pontifex tum Imperator equum aſcendentes una verſus pontem Adriani proficiſcuntur. Cum vero conſtitiſſent ad ſepulcrum Adriani, Pontifex domum rediit; Imperator vero ita ut deſcenderat mitratus coronatuſque cum veſte ſacerdotali ad Baſilicam Lateranenſem abiit, inter populi laetantis varios plauſus. Supra pontes autem cum tranſiret, deſcendentes ex equo complures ſtrenuos viros atqueadoleſcentes militaribus inſigniis donavit. His rebus univerſa civitas ad ſummam hilaritatem effuſa eſt ad diu tam feſti pulchritudinem. Et is omnium, quos unquam viderim celeberrimus illuxit, qui ut gaudium ſummum attulit, ita oro ut pacem ſecum concordiamque importet. Vale, mi Nicolae, & ſi longior fui, ne mireris, ocioſus enim ſum, & tecum loquor libentiſſime. Tu vero reſponde cum libet. Romæ prid. non. Junii 1433.

IN SEQUENTIA VETERIS ÆVI MONUMENTA
JOANNIS DOMINICI MANSI
PRÆFATIUNCULA.

Illuſtriſſimo D. Lucchesino Lucchesini Lucenſi Senatori Ampliſſimo gratiæ mihi publico nomine referendæ ſunt plurimæ, quod mihi conceſſerit volumen antiquum cartaceum nondum adulto ſæculo V. *ſcriptum, in quo anecdota plura fere omnia ejuſdem ſæculi continebantur. Ex his inſigniora ſelegi quæ collectionem hanc meam illuſtrent. Hinc factum eſt, ut cum ſero ad manus meas Codex iſte pervenerit, plura ſimul hic referuntur, quæ commodius juxta præſcriptam mihi methodum in prioribus editionis meæ voluminibus inſerenda fuiſſent. Inſuper cum huic volumini deſtinaverim ſimul omnes dare epiſtolas Romanorum Pontificum, ac reipſa dederim; hic tamen invenient lectores nonnullas Eugenii IV. & Pii II. ſeorſim ab aliis exhibitas, ſicut & extra collectionem Monumentorum Concilium Baſileenſe ſpectantium dantur hic epiſtolæ quædam illinc producendæ. Hujus tranſpoſitionis meæ veniam dabunt lectores, quippe qui bene norint, hunc eſſe collectorum morem, prout ſingula veniunt in manus, proferre in publicum, neglecta ſæpe temporum ſerie.*

LITERÆ MORBASNI PRINCIPIS ORGANIÆ
AD CLEMENTEM VI. ROMANUM PONTIFICEM.

Morbaſnus Heberi cum Fratribus ſuis Cerabi & Jusbaydi Imperatoris Organiæ collaterales pugiles & in partibus Achayæ Domini, Magno Romanorum Sacerdoti juxta merita dilecto.

Ex Cod. Bibliothecæ Illuſtriſs. Domini Lucchesinii Lucchesini Senatoris Lucenſis.

NUper auribus noſtris intonuit, quod in partibus Italiæ ad partem & poſtulationem populi in baſilicis veſtris facite publicationem indivulgari quod quicumque arma ſumpſerit contra nos, & noſtros ſuorum in hoc ſaeculo remiſſionem peccatorum, eiſque vitam beatam promittitis in futurum, cujus veritatem occulta (*ſic*) fide decrevimus per adventum quorundam peditum cruciferorum, qui nuper in Venetorum navigiis transfretarunt; propter quod admirari cogimur vehementer, quia dato quod a ſummo tonante vobis data eſſet poteſtas ligandi animas, vel ſolvendi; tamen in hoc maturius procedere deberetis, neque Chriſtianos & maxime Italicos crucis inſignitos caractere inducere ſuper nos, cum ſecundum quod Patres noſtri annuntiaverunt nobis, populus noſter Turcorum innocens fuit mortis & injuriae Chriſti veſtri, & cum terrae & loca ſanctuaria veſtra ſunt poſſidentur per nos: immo populos Judæorum ſemper exoſos habuimus & habemus, quia prout in hiſtoriis antiquis chronicis noſtris audivimus, ipſi proditorie & pro invidia eundem Chriſtum veſtrum & prophetam Ieroſolymis tradiderunt præſidi Romanorum, quem in Crucis patibulo mori fecit. Ac etiam admirari compellimur, quod ſurgant Italici contra nos cum latens amor nos matet (*ſic*) ad dilectionem ipſorum, eo quod ipſi & ipſorum magnalia a Trojanorum ſanguine proceſſerunt; quorum auctores fuiſſe ſcimus Anthenorem, & Eniam Priami Magni de ſtirpe creatos, in cujus locum ducturi ſumus Imperium in partibus Europae, & ſecundum repromiſſiones noſtras quas a Diis noſtris patres noſtri habuiſſe noſcuntur, Trojam magnam reſtaurare intendimus, & fortis Hectoris ſanguinem ulciſci, ruinamque nobilium Graecorum Imperio ſubjugando, & noſtrae Palladis furtum punire in tranſgreſſores. Inſuper intendimus cretas & alias marinas Inſulas, quas Venetorum populus antedictus extorſit a nobis Imperio repromiſſo totaliter vindicare, eaſque noſtrae ſubjicere dominationi. Idcireo prudentiam veſtram requirimus & rogamus quatenus

ex grat..... in arcibus veſtris per terras Italiae miſſis ad inſtantiam ſæpe dicti populi Venetorum ſilentium imponatis non provocantes amplius contra nos ſub pietatis ſpecie populum Chriſtianum. Cum erga vos nullam guerram propter credulitatem habemus, cum nihil nobis referat ſi Chriſtum colitis, quia ipſum reputamus fuiſſe prophetam, neque enim vos ex lege ipſius poteſtis aliquem ad credulitatem compellere. Si autem lis aliqua vel diſcordia orta eſt inter nos & populum Venetorum, hoc accidit quia ipſi indebite nullo juſtitiae muniti colore, non ſub Caeſaris nomine vel alicujus Monarchi e cui ex lege aliqua temporalia ſunt commiſſa, ſua ſuperbia & temeritate jamdudum quaſdam Inſulas marinas & alia loca, quae ut ſicut diximus ſunt Imperio repromiſſa crudeli tyrannide ſummergunt, quae tolerare non poſſumus cum factorum tempus & noſtrae repromiſſionis inſtat, propter quae & alia poteſtis merito & debetis ab incœptis deſiſtere; & ſpecialiter cum audiverimus ipſum populum Venetorum fore alienum a vita & moribus Romanorum, quia ſecum nec legibus vivunt, nec moribus conjuntur, ſed ſe ſolos exiſtimant, cum certa ambitu abiicientibus meliores ſuorum ſuperbia; deorum noſtrorum, & Jovis auxilio ad exterminium deducemus. Alioquin, ſi ab inceptis veſtra prudentia non deſiſtet, ampliare conabimur vires noſtras ſumpto auxilio Divi Imperatoris Organiae & aliorum Orientalium Regum, qui ſimulant hodie ſe dormire, quorum muniti auxilio trahemus a finibus terrae armatorum acies copioſas, per quas non ſolum contra pedites veſtros cruciferos reſiſtemus, ſed etiam contra vos Romanam, Germanam & Gallicam militiam interdum hoſtiliter obviare, ac demum favente Neptuno per mare Deſpontiacum & Dielmaticum cum innumerabili noſtro navigio Zeffiri flatibus & artificioſo ducti navigio intendimus pertranſire & orientalem plagam praeſertim contra Dalmatiam & Croatiam viſitare. Ambages.

Datum anno Machometi DCCXLV.
in introitu Caldey.

JO. DOM. MANSI

IN SUPERIOREM EPISTOLAM ADNOTATIO.

ORganiam inſulam maris Arabici extra fines Perſicos, nunc Maziram dictam, Geographi non ignorant. Inſulares illi utebantur olim, ſicut & nunc pariter aera Mahomedica, adeoque annus aeræ 745. reddit annum Chriſti 1344. eundem ſcilicet in quo Crux in Turcas Romano Pontifice Clemente VI. indicente prædicata eſt. Marbaſani hujus meminit Raynald in Annal. ad eandem an qui & ſcribit eundem Principem exercitui Infidelium adverſus Cruceſignatos præfuiſſe, nec tamen id efficere potuiſſe quin Smirna a Chriſtianis expugnaretur, & dum eam ſibi recipere tentaret cum ſuis cæſus eſt an. 1348.

ORATIO PORCELLI

AD DIVUM CAESAREM SIGISMUNDUM ROMAE.

Ex Cod. Biblioth Ill. D Lucchesinii Lucchesini Senat, Lucenſ.

CUm multa in hodiernum uſque diem, dive Caeſar, quae ſane ſunt gravi & accurata oratione digniſſima memoriae occurrerent, nihil profecto clarius, nihilque admirabilius compertum eſt, quam de his rebus poſſe dicere, quibus illuſtriſſima tui nominis amplitudo aeternam laudem, ſummamque gloriam conſequuta eſt. Quamobrem & ſi parum pro meritis rerum abs te prudenter beneque geſtarum vel ornate vel graviter, vel copioſe dixerim, veniam ſupplex poſtulo; quod certe me ſcio ſolita pro manſuetudine tua, humaniſſime Principum, facile impetraturum, nec immerito quidem, cum neminem unquam tanta eloquentia fuiſſe crediderim, nec tam divino atque incredibili genere dicendi praeditum qui magnitudinem laudum tuarum, multitudinemque beneficiorum in omnes benemeritos non modo oratione ſatis ornare, ſed enumerare aut conſequi poſſit. Itaque non omnia, dive Caeſar, hac in oratione complectendi cupido inceſſit, ſed quae viſa ſunt majori laude digniſſima, quamquam cuncta quae tua majeſtate procedunt laude & gloria paria ſunt, ſummatim diſſeram. Ac unde tibi quiſpiam dixerit principium ſumpſeris quae quibus anteferes? Teſtor immortalem Deum, dive Caeſar, non tam me rerum tuarum copiam, quam modum mihi in dicendo majore cum difficultate quaeſiviſſe. Verum quanto magis magiſque cogito, quatuor ſummo Imperatore ineſſe oportere mihi perſuadeo, ſcientiam rei militaris, virtutem, auctoritatem, & felicitatem. Ab his itaque tamquam a rebus fortiſſimo ac ſapientiſſimo homini, & ſummo Imperatori longe neceſsariis ſuo ordine mea proficiſcatur oratio.

Surge itaque rei militaris ſcientia, decus, & tenaciſſimum firmamentum Romani Imperii. Surge, inquam, & priores tibi hujus ſummi principis laudes vendica. Si quis fuit, fortiſſime Caeſar, aut eſſe unquam debuit quem rei militaris ſcientia decoraverit, pace majorum dixerim, majeſtatem in hac re tuam illi jure optimo anteponam. Namque, ut dimittam id ab avorum atavorumque tibi natura datum praeeſſe, imperare & regere, tua tamen ſingulari quadam prudentia, fortitudine atque exercitatione adeo illa conſequtus es, ut non modo viventium, verum etiam eorum qui ab initio ſæculi fuere gloriam ſuperaveris. Quis enim majeſtate tua in hoc laudis genere praeſtantior cenſeatur? qui ab ineunte adoleſcentia maximis bellis in militiae diſciplinam tamque acerrimis hoſtibus ſumma cum magnanimitate profectus es; qui ſub armis imperatoriis juvenili aetate ſenſu ſeniore tantum militans, maximorum tandem exercituum imperator ſummus virtute tua eſſe meruiſti, quo poſteaquam ab hoſte perventum eſt plura victor bella geſſiſti, quam ceteri legerint, plures provincias ſubjugaſti quam ceteri concupiverint: tanta eſt enim in majeſtate tua, dive Caeſar, ſcientia militaris, tanta militum tuorum obſervantia, ut nullo unquam abnuente non majorum inſtitutionibus

bus imo ſuis imperiis functa ſit, & plus ſibi conſilio, quam armis adeo in te perfecerit, ut Pieriam illam noſtram ſalutationem mereatur

Salve invicte pater Romani gloria, Caeſar,
Nominis, aeterno non conceſſure Trophæo
Martis, & Auſoniis non conceſſure Triumphis.

Statuam huic igitur parti finem dicendi ſi te varia ac diverſa bellorum genera in Parthos, glorioſiſſime Caeſar, inque religionis Chriſtianae rebelles non modo geſſiſſe, verum etiam tua militari ſcientia fortiter confeciſſe declaraverim.

Jam vero virtus me tua invictiſſime Caeſar, excitat, quae ſecundum ſibi locum in dicendo jure optimo vendicaverit. Quid eſt enim per immortalem Deum ſingulari virtute tua admirabilius? quando illam contemplari velimus prudentiam quae maxime naturam attingit humanam; quae tanta eſt in te uno, quantam in reliquis umquam imperatoribus fuiſſe intellexerim. Teſtantur id, ſapientiſſime Caeſar, tua geſta inclyta, quae acta conſtanter & praeviſa prudenter, quemadmodum cuncta Porcius Cato, aut ſuperior Scipio ſolebat, & a callidis doloſiſque acerrimorum hoſtium actionibus liberarunt, & innumeris te trophaeis, admirabilibuſque triumphis decoravere.

Quid de aequitate tua dixerim juſtiſſime Caeſar, quam quidem tam conſtanti tamque perpetui animi voluntate ab annis uſque teneris adminiſtraſti, ut non adverſus eos modo quibus cum familiariter vixiſti, verum etiam cum his quibus cum nulla pax, fides nulla, ſanctimonia nulla, nulla denique religio eſt, juſtitiam fidemque ſervandam tuo ab incorrupto exercitu eſſe volueris.

Jam tandem quali moderatione praeditus ſis, continentiſſime Caeſar, pedetentim videamus. Haec ſiquidem ea in te eſt qualem in M. Coriolano, qualem in Curio, qualem in C. Fabricio legimus, qui ex ſuis victoriis cum ceteri pecuniam ſolam, ipſi gloriam retulere; neque enim te dira auri, argentique ſitis tuo ab incorrupto propoſito devocavit: Non libido ad voluptatem, non amenitas ad delectationem. Tanta igitur temperantia, tanta manſuetudine, tanta ubilibet humanitate uſus es, ut hi beatiſſimi eſſe videantur, apud quos diutiſſime commoratus es. Praeterea beneficentiam atque liberalitatem tuam, humaniſſime Caeſar, cui nec Senatum populumque Romanum qui Aſiam bello captam Atalo regi tradidit; nec A. Fabium Maximum qui patrimonium pro captivis redimendis vendidit; nec poſtremo Agrigentinum regem Giliam cujus opes commune omnium patrimonium erant, comparaverim.

Quid loquar tua de humanitate, & clementia, dive Caeſar, quarum dulcedo barbarorum dura etiam ingenia penetrat, vincit iram, proſternit odium, hoſtilemque ſanguinem hoſtilibus lacrymis miſcet. An Q. Metelli humanitas, qui Celtiberorum animos ita cepit, ut eos in deditionem S. P. Q. R. redigeret. An Emiliani Scipionis pietatem, quae Diis ornamenta templorum, & regibus ſanguinem ſuum reſtituebat, humanitati & clementiae tuae quiſquam competere auſus ſit, qui hoſtes vel ſanguine, vel cum magni auri pondere redimendos cum in manum tuam devenerint donatos vita (quod de Julio Caeſare in Domicium ducem Pompejanum audivimus) & quam magnis muneribus, datis etiam qui eos proſequerentur comitibus remiſiſti: praeſtabilius eſſe judicans hoſtes humanitate quam armis vincere. Proh Deum atque hominum fidem! quid in Imperatore Sigiſmundo humanius, qui cum ceteros dignitate ac virtute antecellat par infimis facilitate eſſe videatur! Jure itaque ac merito non tamquam tibi inhaerentem humanitatem, ſed te eundem cum illa e caelo lapſum omnes intuemur.

Nunc alio mea me, dive Cæſar, oratio provocat, quare tua in auctoritate parum inſiſtere non gravabimur. Difficile dictu eſt quantum conſilio, quantum armis valeas, dive Cæſar, ac longe difficilius quanta comitate, atque affabilitate ſermonis animos multitudinis ad benevolentiam allicis, & milites comi appellando ſermone devincis. Quæ omnia intuentes tuam intelligentiam & ſapientiam pluſquam cæteros arbitramur. Tanta te fidei integritate ſummam propter auctoritatem tuam domi militiæque ab univerſis publicis, privatiſque viris obſervatus es: ut ſummo pro jure haberi voluntas tua debeat. Haud inimici Chriſtianæ religionis hoſtes acerrimi nomen tuum appellare ſanctiſſimum non dubitavere. Et cujus unquam principis tam fortes fuere exercitus, qui imperatoriam majeſtatem tuam pugnando non timuerint, & victi manſuetudinem non dilexerint. Quæ cum ita ſint felicitatem tranſeamus.

Quis eſt enim per individuam Trinitatem aura fretus æthera quae majeſtatem tuam, dive Cæſar, ſcientia militari praeditam ſingulari virtute decoratam, & ſumma imperii auctoritate praeminentem? quis inquam feliciſſimam, & fere majeſtati Divinae conſimilem non praedicaverit? apud quam non ea modo ſunt omnia quae haberi in terris ab illuſtribus viris ſolent, verum etiam quae (ut omnia paucis includam) virum animi heroicum excogitare poſſunt. O felicia tempora! O rerum conditionem optimam! O urbem Romam pace, opibus ac rerum felicitate in Auguſti primi tempora reſtitutam. Tu modo dare operam quam diligentiſſime velis ut Sanctiſſimum primo Papam Eugenium ſumma divina prudentia antiſtitem, pace tua dixerim dive Caeſar, cedant divinis mortalia, nam & apud majores qui ſuperſtitioſi fuere religioni ſummum ceſſit imperium; deinceps imperatoriam majeſtatem, duo mundi lumina in ſinum tuum ſine invidia, & abſque animorum perverſitate cuſtodias; ut poſteaquam imperiali corona luſtratum, ſumma cum expectatione S. P. Q. R. divinum Sigismundi caput extiterit; atque tum utriuſque Monarchae ſumma caritate, & obſervantia ardentius utramque ad haereſes extirpandas inſudare concupierit, & ad unitatem Eccleſiae & ad Chriſtianorum pacem, quae & immortali Deo & hominibus gratiſſima eſt; poſtremo ad infidelium vim terra marique omnino tollendam, aut ſi id minus fieri poteſt ſaltem extenuandam elaboraverit: Quibus rebus non modo prudenter inceptis, verum inviolabili quodam vinculo conſervatis, dive Caeſar, ſummam eſſe felicitatem tuam, qualem in Q. Metello legimus, mortalium feliciſſimo oſtendes ampliſſimas in hoc ſæculo laudes, & aeternam gloriam conſequuturus. Poſtremum eſt ut ubi functum pace corpus acquieverit, novum ſidus inter clariſſima caeli empirei ſidera connuberabere.

De hoc Porcello Neapolitano inſigni ſoi ſæculi XV. Poeta & Hiſtorico vide addit. ad Fabricii Bibliot. Medii Ævi to. VI. V. *Porcellus*.

PETRI DE MONTE VENETI

EPISTOLA AD GEORGIUM CÆSARINUM.

Is nunc eſt Epiſcopus Brixienſis. (*Ita legitur in Cod. eadem manu.*)

PEtrus de Monte Georgio Caeſarino ſalutem. Dum ſarcinulas meas componerem Georgi cariſſime, ut ex hac peſtilentiae procella, quae tanquam ventus urens hanc patriam nuperrime devaſtavit aliquo me transferrem delatae ſunt mihi litterae tuae, quae amiciſſimi animi deſiderium pariter & affectum ſignificabant. Eas uno, ut ajunt, ſpiritu totas perlegi: in ipſo enim eram proficiſcendi articulo; atque ut celeriter diſcederem, & aeris intemperies, & aliorum omnium fuga compellebat: Nunquam poſſet ſibi quiſquam in animum inducere quo impetu, qua frequentia hujus noſtri ſcolaſtici ordinis viri hinc migraverint; adeo quilibet ſuae ſalutis anxius videbatur; itaque ego abiens Celſanum me contuli, id autem rus eſt in agro Vicentino, ubi perpulcrum eſt videre collium viriditatem, vallium amenitatem, aeris temperiem, proſpectum quoque latiſſimum, & undique patentem. Miraretur forte alius conſilii mei cauſam haud probe intelligens quidnam eſſet quod cum urbes plurimas, aut oppida adire potuerim, clariſſimis repleta civibus quorum gratiſſima conſuetudine delectari potuiſſem tugurium quoddam ruſticanum delegerim: quibus facile reſpondetur quoniam quantum ſtudii, & diligentiae a majoribus noſtris in agro colendo adhibitum ſit; in medium adducetur Marcus Cyrrus cum de Sannitibus, de Sabinis, de Pirro triumphaſſet. L. Q. Cincinnato aranti nunciatum eſt eum dictatorem factum eſſe. M. Valerius Corvinus dum agros maxima diligentia coleret, vitam ad centeſimum annum uſque perduxit. Tantum enim & amenitatis, & jocunditatis apud veteres illos haec res ruſtica habuit, ut in ea nonnulli excellentiſſimi viri ſeſe totos dedicaverint, quod a Cicerone noſtro in Catone majore & luculente, & elegantiſſime diſputatum eſt certe ſcio. Verum nolis exiſtimes Georgi frater his auctoribus me conſilii mei cauſam defenſurum, longe enim diverſa mihi fuit deliberandi ratio, alius animus, mens alia. Memoria ſiquidem tenebam me apud glorioſiſſimum Hieronymum legiſſe populos maria pluria tranſiſſe, varias luſtraſſe provincias, varias peragraſſe urbes, ut unius hominis nomen toto orbe conſequerentur; & quem fama pervolante cognoverant coram quocunque viderent vel ejus doctrina, vel gratiſſima vivendi conſuetudine pellecti. Unde ad T. Livium lacteo ut ipſe ſit eloquentiae fonte manante de ultimis Hiſpaniae, Galliarum quoque finibus plerique nobiles advenerunt, & quos ad ſui contemplatores Roma non traxerat, unius hominis fama perduxit: poſſem id tibi multis exemplis comprobaſſe, quae quoniam apud illuſtres auctores habentur, tibi quod ſcio non eſſe incognita conſulto praetereo: his defenſionibus, his cauſae meae patronis, ideo Celſanum me contuliſſe intelligas, ut cum eo viro vitam ducerem, cujus ſunt egregii mores, excellens ingenium, mens gratiſſima, voluntas optima, ſtudiorum aſſiduitas, poſtremo ſuaviſſima conſuetudo: Is eſt Hermolaus Barbarus clariſſimi, & excellentiſſimi Franciſci nepos, quem tanti, facio, quanti ejus aetatis neminem, cui cum eſſem, ut noſti, ſingulari quadam, & perpetua familiaritate conjunctus, nequiſſem profecto ſine multis moleſtiis hoc tempore ab ipſo ſegregari. Demoſthenem in ſpeculo domi actorem componere ſolitum eſſe legimus, ut in oratorio munere, quod ſibi faciendum, quid omittendum eſſet oculis ſuis videret, & Socrates adoleſcentulos monuit, ut ſeipſos crebro in ſpeculo intuerentur, ut formoſi quidem corpore animum viciis non dehoneſtarent; deformes vero ſe virtutibus pulcherrimos redderent. Ego vero neſcio quod praeclarius ſpeculum, atque ad formandam vitam commodius intueri poſſum, quam ſi Hermolai mei mores ſequar, atque veſtigia, qui omnem vivendi rationem componit, & ordinat, cujuſque amicitia quemadmodum nectare, & ambroſia, utpote dicunt, dii aleoantur: ſic ego nutriri animum ſentio: adeſt praeterea Daniel ejus frater ſpecioſiſſimus quidem juvenis, ceterum non minus virtuti deditiſſimus, qui eo ſplendidior eſt, quo gratior, & pulcro veniens de corpore virtus adjuvat; inter hos Barbaros quidem genere, & nomine ſed re ipſa humaniſſimos, qui omnes a ſe barbariem ac inhumanitatem abdicarunt, quis poſſit non eſſe jocundiſſimus, aut cum his vivere, cui poſſit non eſſe gratiſſimum? Noſtrum vero hoc tempore ſtudium eſt clariſſimorum auctorum libros lectitare, bonarum artium diſciplinis libenter incumbere, mutuis ſermonibus, diſceptationibuſque inſiſtere: quibus alter alterius diligentia quemadmodum ferrum ferro acuitur. Delectamur nonnunquam laxandi animi cauſa, venandi, & aucupandi artibus, quibus cum corpus refocilletur, animus ad optimarum diſciplinarum ſtudia apprime diſponatur; vegetata enim & ſtrenua ingenia quo majores exceſſus ſumunt, eo vehementiores impetus reddunt: huic autem noſtrae conſuetudini, & felicitati, quid aliud deeſſe exiſtimabimus niſi Georgium noſtrum, quem ita diligimus, ut nihil nobis ſine ipſo fauſtum, ac felix eſſe futurum ex omni parte arbitremur. Verum quae fortunae ſors acerba, corporum praeſentia nos ſegregavit, tui memoriam colimus, de te loquimur, de te ſermones effundimus, te optamus, & quem praeſentia habere non poſſumus, ſaltem recordatione tenemus, & cum quo loqui non datur, de ipſo nunquam loqui deſiſtimus. Id autem cum omnibus nobis gratiſſimum ſit tum mihi in primis qui tantum tibi debeo quantum nullam unquam delere poterit vetuſtas, aut oblivio. Cogitanti vero mihi quidnam hoc tempore a me fieri poſſit quod aliqua ex parte hoc aes alienum minuerem, quo pro maximis in me beneficiis tuis tibi devinctus ſum, ea praevaluit apud me ſententia, ut aliquod tibi litterarum munus tranſmitterem: inter ambigendum vero evenit in mentem Franciſci Comitis cognomine Carmignola inſignis obitus, quem tibi cum perpetuae poſterorum memoriae commendandus videatur, pro viribus ingenioli mei deſcribere inſtitui, ut hoc ſcribendi ſtudio cum abſente abſens loqui videar, & corporum diſtantiam hac litterarum praeſentia mitiorem conſtituam; hanc autem mortem etſi tibi minime expedire ſciam, a me deſcriptam legi, mihi tamen id ſummopere expedit, ut in te gratus, & ſim, & videar. Alexander ille Macedonicus, cum magnum auri pondus Xenocrati dono miſiſſet, idque Xenocrates repudiaſſet quod ſibi regiis muneribus opus non eſſet; ſi Xenocrati inquit mea non expedit uti munificentia, mihi tamen opus eſt, ut in eum hac utar liberalitate. Ita quamvis mea ſcripta tibi minime neceſſaria ſunt, ea tamen huic tempori & noſtrae familiaritati convenire exiſtimavi, in quibus non quid potuerim, ſed quid voluerim quaeſo animadvertas. Cum enim tuis litteris certior reddar earum omnium rerum, quae apud vos geruntur, indignum eſſe arbitratus ſum, amori in me tuo hoc ſcribendi ſtudium minime reſpondere. Jam itaque rem ipſam aggrediar. SATIS

TIS credo niſi mea me fallat opinio, tibi perſuaſum eſſe Georgi amantiſſime quantum fortitudine potentia, prudentia, benignitate, pietate, clementia, rebus deinde terra, marique geſtis, Senatus Venetus, reliquos populos antecedat. Is autem cum verum principantis & dominantis officium duobus maximis capitibus contineri animadverterit, dum alterum totis viribus complexus eſt, alterum minime negligendum judicavit, adeout difficile admodum cognitu videatur, in quo ipſorum majorem operam adhibuerit. Primum equidem hoc eſt, ut qui ejus ditioni ac poteſtati ſubditi ſunt, quam beatiſſimi ſint, & pace, tranquillitate, gaudioque perfruantur: rerum denique ſuarum libertate laetentur; & id ſane non injuria: hoc enim mediusfidius recti principis, & juſtiſſimi Senatus officium eſt, humanitate, clementia, benevolentia, charitate, non timore, crudelitate, iracundia ſuae dominationis fundamenta firmare, ne dum populis, ac civitatibus hoc pacto imperitare conantur, ipſi ſeſe in magnum vitae diſcrimen conjiciant; neque ab adverſariorum inſidiis locum ſibi uſquam totum eſſe cognoſcant: Quemadmodum de Dionyſio legimus, qui cum tyrannica lege ſuis imperaret, omnium pertimeſcebat injurias; quodque riſu digniſſimum eſt, cultros metuens tonſoricos, candente carbone ſibi adurebat capillum; & in cubiculares thoros, quos veluti caſtra quadam latiſſima foſſa cinxerat undique poſitis excubiis, ſeipſum ligneo ponte recipiebat. Quid vero tam praeter rationem & rerum publicarum regimen quam in ſubditos ſaevire, eos tormentis, doloribuſque afficere, rebus ſuis ſpoliare, quas maria plurima navigando diverſas adeundo provincias, variis ſe immiſcendo periculis, ſibi, & ſuis quaeritare conati ſunt: Ab hac ſiquidem ſaeviendi arte & inhumanitatis officina, principum mortes, & rerum publicarum everſiones proceſſiſſe credendum eſt. Sicut enim malus eſt cuſtos diuturnitatis metus, ſic contra benevolentia fidelis eſt ad perpetuitatem: teſtis eſt Phalaris tyrannus, in quem Agrigentini ob ejus ſaevitiam impetum fecerunt: Teſtes ſunt plerique alii qui dum crudelitate ſeſe nobilitare conati ſunt, ſummo cum dedecore perierunt. Romanus vero populus qui diu imperium ſubditorum commodis, & beneficiis magis quam injuriis tenuit, regum, populorum, nationum portus fuit, & refugium. Poſtquam vero in ſocios tyrannide & iniquitate, in cives crudelitate uti cepit, maximi illius imperii gloria brevi extincta eſt: Unde apud excellentiſſimum vatem Homerum non omnes reges a Jove ſceptrum habent, ſed qui boni ſunt, & qui ſummum ſtudium adhibent, ut ſubditi quam beatiſſimi ſint. Hinc Auguſtus cum ſummum imperium adeptus eſſet, ſe non prius gloriari tam ſapienter, quam graviter dicebat quod eam dignitatis ſedem conſcendiſſet ubi plurimis benefacere liceret. Secundum vero caput eſt ut hoſtiles propulſet impetus, & inimicorum injurias longe a ſuis finibus repellat. Quid enim prodeſſet domi multa comparaſſe niſi comparata ſervarentur, & ab hoſtium impetu foris militibus, ac vitae diſcrimine cuſtodirentur. Auguſtus Caeſar cujus memoriam cum fuerit princeps prudentiſſimus libens repeto longe plus laudis & fructus Alexandro futurum dixit, ſi quæ adeptus erat tueri & conſervare potuiſſet quam comite fortuna res maximas geſſiſſe, aut regni fines late ampliaſſe: Haec duo Principis officia ſapientiſſimus ille vir Graeciae Solon nobis ſignificavit, qui ſtatum reipublicae duabus maxime rebus conſtare dicebat praemio inquam & pœna: haec idem Poeta maximus his verſibus decantavit:

Excudent alii ſpirantia mollius æra
Credo equidem & vivos ducent de marmore vultus.
Orabunt cauſas alii, caelique meatus
Deſcribent radio, & cadentia ſidera dicent.
Tu regere imperio populos Romane memento:
Hae tibi erunt artes pacisque imponere morem
Parcere ſubjectis, & debellare ſuperbos.

Quorſum haec? ut etſi multis in rebus ſenatus Veneti prudentiam facile poſſis agnoſcere, in hoc tamen magis ac magis eluceſcat quod hoc inſtituto, hoc conſilio, hac denique ductus auctoritate, ut veri principis partes ſuſcepiſſe credatur pro diſſipandis regulis ac tyrannis, qui aliorum ſedes injuria intercipiunt, ampliſſimum ſemper terra marique paravit exercitum, ut propulſatis hoſtium copiis atque potentiis pacem nobis, & aurea ſæcula conſtitueret. Id vero cum antea ſæpius tum proximis temporibus, quibus cum adverſus PHILIPPUM MARIAM illuſtrem Mediolani ducem variis de cauſis belligerandum eſſe, Senatus laceſſitus ac pene coactus inſtituiſſet, talis terra paratus collectuſque fuit exercitus, qualem raro noſtra viderunt ſæcula, & rarius eſt viſura poſteritas. Id autem magis propulſandae injuriae cauſa quam dominandi libidine factum fuiſſe facile ſibi perſuadebit, qui Senatus noſtri ſtudium, ac diligentiam memoria verterit, quae in hoc maxime ſervata eſt, ut ſe ſuis ita contineat finibus, ut ejus ſubditi pace, otio, omni denique commoditate potiantur: bellum autem facere patrum ſuffragio nunquam decretum eſt, ut late fines extenderentur, ut aliorum jura, terminoſque invaderent, ut agros devaſtarent, ut reſpublicas perverterent, ut populos vexarent, ut captivos adducerent, ut urbes incenderent, ut omnem ferme Italiam dominandi cupiditate quemadmodum ceteri conturbarent: Quin potius impellente neceſſitate, ut ſe ac ſuos ab hoſtium incurſibus cuſtodirent, & quam maximis vigiliis, ſudoribus, periculis, & expenſis ſuae ditioni ſubjecerant conſervarent: Hujus autem ampliſſimi exercitus comitem centuriatis comitiis ducem ac Imperatorem conſtitutum fuiſſe neminem latet. Is enim poſteaquam ipſius ducis Mediolani imperium ſua opera, diligentia, & induſtria confirmaſſet, ab eo inſalutato, ut ajunt, hoſpite, diſcedens Venetias ſe contulit, eam inquam urbem, quæ virtute, potentia, fortuna terras moderatur & maria. Quid de Coriolano, & Temiſtocle clariſſimis imperatoribus, hoc quidem Romanorum, illo vero Athenienſium legimus? Quis poſſit hoc loco mi Georgi omnia ad unguem immortalia beneficia commemorare, quae a Senatu noſtro in Franciſco collata fuerint? profecto ſi omnia corporis mei membra verterentur in linguas, & omnes artus humana voce ſonarent, nunquam ſatis digne ſatiſve accurate a me explicari poſſent: pauca tamen ex multis breviter, ſtricteque dicenda ſunt: Primum quidem a Senatu benigniſſime exceptus, ſumma cum humanitate tecto hoſpitioque ſuſceptus, inter ſenatorios viros unus conſtitutus eſt, quod paucis admodum principibus, & id ſane ampliſſimi muneris loco fieri vidimus, neque ab re: quid enim poteſt eſſe munificentius, quid liberalius, quam hominem alienigenam ne dicam domo tantum tectoque recipere, diffidentem rebus ſuis confirmare? ſed tam excellentiſſima patria, tam illuſtriſſimo Senatu donare, ubi ſunt boni viri, fortiſſimi Imperatores, æquiſſimi prætores, conſules egregii, ſenatores optimi, cenſores ſeveriſſimi, eloquentiſſimi oratores, diligentiſſimi patres familias? Quare ſi Cicero ſæpenumero laudi, & gloriae ſibi eſſe exiſtimat, quod in Catilinae furores conſul deſignatus ſit; ſi Marcus Perpenna jure laudatur utpote qui conſul fuit antequam civis: cogita ipſe tecum quantum muneris Franciſco Senatus conceſſit a quo non ſolum civis ſed & patricius, tanti denique exercitus princeps, & imperator creatus eſt: Naſci quidem ex opulentiſſima patria, & praeclaris decorari muneribus naturae, aut fortunae beneficium eſt tam bonis, quam malis, tam doctis, quam indoctis, tam ſapientibus, quam inſipientibus commune: Natum vero ex inferiori loco, & abjectis parentibus, qui vix milio & mucido rugientem ſatiare ventrem poterant, illuſtrem nanciſci patriam, hoc immortale beneficium, niſi ingratis conferatur judicandum eſt: Domus illi magnifica ſenatusconſulto donata eſt: quae per tot ampliſſimos porticus, tot arces, tot ornatiſſimos thalamos diviſa eſt,

ut

ut non civi conveniens, ſed principi ob ipſius ſuperbiam judicetur. Mitto hoc loco tibi commemorare quot auratas veſtes, quot ſerica indumenta, quot ſplendidiſſimos habitus ſenatus largitione habuerit: Taceo uberrimas poſſeſſiones, domos, ac villas magnifico ſumptu aedificatas, quas noſtris opibus adeptus eſt. Credo te memoria tenere eum diem, quo maxima in eum liberalitate, & munificentia ſenatus uſus eſt, dum fortiſſima quaedam, & opulentiſſima oppida in agro Brixienſi illi dono data ſunt, eorumque Comes deſignatus, ubi gladii poteſtatem, & in facinoroſos homines animadvertendi ſummum denique imperium adeptus eſt: Quibus quidem rebus enim ex ignobili glorioſum, ex inope divitem noſtræ reipub. ſtudio, & auctoritate factum eſſe nemo probus rerum extimator negare audebit. Quid multa? tam illuſtriſſimi ſenatus, tam potentiſſime reipublicæ dignitas, ſplendor, & auctoritas in unius hominis manu, & poteſtate conſtituta eſſe videbantur. Cum enim ſenatus certior eſſet quot victorias, quot triumphos Franciſcus ex hoſtibus reportaſſet, cumque diſciplinae militaris prudentiſſimum eſſe intelligeret, eum tantae rei bellicae propoſuit, praeclarum illud Ageſilai rurſum ſecutus, qui a Lacedemonienſibus interrogatus quid facturi victores eſſent, reſpondit, ſi prudentiſſimus imperator rem gereret, horum immortalium beneficiorum cauſa Franciſci Comitis nomen ad extremos uſque terrarum fines perductum, & ſenatus noſtri liberalitatem, & beneficentiam, & Franciſci felicitatem omnibus nationibus, populis, regibus, ac principibus declaravit, adeo ut inter excellentiſſimos, ac fortiſſimos imperatores & belli duces, quos hac ætate laudari videmus ipſe primus facile videretur. Cum enim omnibus cognita, & perſpecta eſſet ſenatus noſtri prudentia, integritas, & ſapientia, quiſque ſibi perſuadebat, eum glorioſum & dici, & haberi imperatorem, quem is tam magnifico propoſuiſſet. Quis huic Franciſci felicitati Tullii Hoſtilii fortunam aequabit, qui etſi agreſti tugurio natus adoleſcens pecoris paſcendi curam gereret, validiori tamen ætate Romanum imperium gubernavit: Quid huic illa Servii felicitas comparanda, qua e ſervili conditione ad Romani imperii faſtigium deductus eſt. Quid Marcus Varo, qui ad conſulatum ex macellaria patris taberna conſcendit: Quid reliqui, qui humili loco nati, vel fortunæ beneficio, vel propriæ virtutis adjumento clariſſimi evaſere: Nonne a Franciſco gloria, & felicitate æquatos ac ſuperatos illos eſſe confitebimur: his honoribus, his dignitatibus, his denique beneficiis ornatus pariter, & decoratus Fran. Comes adeo elatus eſt, ut nihil ejus ſuperbia intolerabilius, nihil ejus inſolentia turpius, nihil ejus faſtu pompa deteſtabilius, ita humanos exivit mores, ut merito Circes pocula ſumpſiſſe videretur. Quae ut in fabulis eſt Ulixis ſocios in varia ferarum monſtra vertebat; erat enim ejus mens neſcia fati, fortiſque futurae, & ſervare modum rebus ſublata ſecundis. Mirum profecto eſt dicere in quantum ſeſe extulerit ſuperbiam, inhumanitatem, ac impietatem: exercebatur ad odia, animabatur ad injurias, & quod autem crudelius eſt, & horribilius humano ſeſe ſanguine depaſcebat. Taceo multos exceſſus, multos furores, multa ſcelera, quae Franciſci crudelitatem, & ſævitiam oſtendunt, adeout facile cuiquam perſuaderi poſſit, plures homines ejus opera, ſtudio, & diligentia extremum clauſiſſe diem quam conſervatos fuiſſe. L. Silla crudeliſſimus judicatus eſt, qui quinque millia Præneſtinorum cum abjectis armis humi ſupplices corpora proſtraviſſent, interficienda protinus, & per agros ſpargenda curavit. C. Marius M. Antonii caput abſcindi mandaverat lotis manibus inter cenandum magno animi, & verborum impetu aliquandiu tenuit. Cartaginenſes vero Attilium Regulum palpebris reſectis vaſe quodam incluſum in quo acutiſſimi clavi undique penetrabant vigilantia pariter ac continuo dolore necaverunt. Crudelia quidem hæc & ab humanis ſenſibus horrentia: Cæterum ſi ad Franciſci impietatem referantur, æquo forte animo toleranda; illi enim ſatis ſuæ cupiditati factum eſſe exiſtimabant, cum eorum mandato atque imperio hujuſmodi ſæva perpetrari intelligebant. At Franciſcus contra nihil actum eſſe arbitrabatur, niſi humano ſanguini proprias manus injiceret, ac totum corpus guttis cadentibus deturparet. Non dubito te audiviſſe quot homines apparitoris ſibi uſurpans officium furca ſuſpenderit, lancea perforaverit, enſe jugulaverit, quot præcipites in declivium compulerit, quot deinde hominum membra fruſtatim laniaverit. Stupet animus dum haec ſcribo, manus tremit, caligant oculi, lingua balbutit, & vox faucibus haeret. Qua in re prius ſecum verſaſſe videtur, quod Cicero meminit optandum eſſe, ut hi qui aliis praeſunt legum ſimiles ſint, quae ad puniendum non iracundia, ſed aequitate ducuntur: Humanitas enim cum in omnibus laudanda ſit, tum is maxime qui aliis dominatur, hac comitate, hac facultate ſtudioſiſſimos omnes, ac benevolos ſibi ipſi reddet, quod in apibus plane perſpicimus, quae ducem ſuum propter ejus erga ſe curam, & diligentiam nunquam deſerunt; quin potius cum multa ſignificatione benevolentiae quocumque proficiſcatur inſequuntur: ita fit ut commilitones, & belli ſocii exterique praefecti pro ipſorum ducis imperio, & incolumitate, modo mitis ſit, & tractabilis, nulla diſcrimina, nulla pericula, nullas denique mortes ſubterfugiant. Tanta fuit in hoc homine temeritas, atque elatio, ut adverſus ſenatorios, & patricios viros, qui in ipſo exercitu rei frumentariae, & aliis, quæ opportuna erant ſua prudentia conſulebant ſæpenumero, ſemper inſurgeret, eos parviſaceret, negligeret, verbis laceſſeret, injuriis denique inhoneſtis, ac turpibus proſequeretur; & quorum ſuffragiis ad tantæ dignitatis, & gloriæ gradum conſcenderat, in illos ingratus erat, & videbatur: noſtri vero tanquam prudentiſſimi cives, & ſalutis ſuæ, & reipublicæ cupidi cuncta æquo animo tolerabant, ne illius mentem indignatione perturbarent, apud quem ſumma totius rei conſtituta eſſe videbatur, in cujus denique manu, ſalus, & detrimentum tanti exercitus conſiſtebat, illum Romanorum ſpiritum, vereque virilem animum inducentes, quod pro tutando imperio non ſolum injurias, aut contumelias, ſed & vulnera, & mortes pati voluerunt: Quid plura? tam ingratus tamque inhumanus redditus eſt, ut novum quoddam & id ſane horrendiſſimum moliri cepit, quod cum tibi narrare, & ultra progredi cupio prorumpit dolor antequam verba & indignatione præit, ac moleſtia in ipſo meatu faucum ſpiritus coarctatur. Cum ipſo enim Mediolani duce compoſuerat, ſeu ſpe præmiorum, aut dominandi cupidine ſive auri ſacra fame, quæ mortalia pectora cogit, noſtrum exercitum perdere, belli duces eximioſque præfectos captivos hoſtibus tradere, milites perdere, omne denique hujus clariſſimi Imperii lumen, uno, ut ita dicam, impetu brevi extinguere. Id autem apertiſſimis rationibus, & evidentiſſimis argumentis Senatui patefactum hujus conjurationis viros manifeſtiſſime declaravit: multis poſſem indiciis id tibi in præſentia comprobare, quibus improbiſſima, & nefaria Franciſci cupiditas detegitur, ex quibus velim hoc unum ſufficiat. Etſi hujus excellentiſſimi Senatus noſtri ſplendorem, ſive ab his quos colit antiquitas, ſive ab his, quos veneratur hæc ætas, principibus plurimis in rebus ſuperari aut aequari patiar, in hac tamen ſingulari, atque incredibili deliberandi, & conſultandi maturitate omnes principes, omnia regna, cuncta imperia, omnes denique civitates huic cedant imperio neceſſe eſt; in quo nihil efficitur niſi prudentiſſimorum patrum conſilio, ſapientia, & auctoritate probatum laudatum & ſancitum ſit, nihil poteſt in hac republica cujuſquam potentia, odium, livor edax, nihil divitiæ, familiaritates, conſanguinitates, clientelæ, nihil currus triumphales, aut ex hoſtibus victoriæ. Sed hæc omnia ſuperat juſtitia, temperantia, aut æquitatis ratio: firmiſſimum enim reipubli-

publicæ vinculum ipſi patres exiſtimarunt juſtitiam, & æquitatem, quam ſane civitatis nervum quis appellabit? poſſem hoc infinitis probare exemplis, & privatis domi foriſque ab ipſius urbis Venetæ cunabulis apertiſſime declarare ni vererer in re non dubia multis uti perſuaſionibus. Quæ cum ita ſe habeant: Quis tam invidus; aut certe improbus rerum judex exiſtimabit, tam prudentiſſimum imperatorem, tam fortiſſimum principem, tam fortunatiſſimum præfectum, Senatuſconſulto morti traditum eſſe, in quo ſalus, incolumitas, & tutela hujus imperii conſiſtebat, modo fidus extitiſſet, niſi ejus fraudes, doli, figmenta, calliditates luciditſſime apparuiſſent. Cum enim, ut inquit Cicero, principio generi animantium omni ſit a natura tributum, ut ſe, vitam, corpuſque tueatur, declinetque ea, quae nocitura ſciat: Quae vero ſint neceſſaria requirat, & paret, ut in mutis contingit videre animantibus: quanto magis id ab hominibus fieri debere judicabimus. Quis enim nautas tam fatuos, aut improvidos eſſe arbitrabitur, qui ſuae navis magiſtrum navigandi artis inſtructiſſimum, & ſuae ſalutis avidum in mare praecipitem demergant. Aut quis adeo eſſe inhumanos filios putabit, qui patrem nacti optimum, & augendae rei familiaris peritum, ac conſervandae cupidum, ejus vitae, ac incolumitati non conſulant, imo illius mortem quærant: haud paſſus itaque eſt ſummus ille omnipotens Deus tantum ſcelus horrendum, atque ingens in noſtros homines perpetrari, qui pro totius Italiae ſalute, pace, otio & tranquillitate ſemper bella geſſerunt, quin potius hanc ſaeviſſimam conſpirationem ad lucem perduci voluit, ut ei provide occurreretur, & tantae reipublicae, quae eſt optanda fore perpetua, ſplendor & gloria ſervaretur. Juſſus igitur Franc. Senatus litteris Venetias redire quamprimum praeſentiam ſui exhibuit, ut qui calliditatibus ſuis & verſutiis confiſus dolos ſuos minime patefieri poſſe, ſibi perſuadebat: ductus eſt in Senatum, ibique multis, & variis ſermonibus, ut fit, dies conſumpta: Adventantibus autem noctis tenebris hi, quibus a Senatu idoneis impoſitum erat pro officio ſuo, eum ducunt ad carceres, illumque ſibi locum deſignatum eſſe dicunt. Admiratus Franciſcus ac totus ira percitus, diverſis clamoribus ethera replebat, multa in noſtram Rempublicam beneficia commemorans, dolenſque, & ingemiſcens, hoc ſibi tanquam laborum præmium exhiberi: multis tandem retro, citroque ductis eorum patrum, qui aderant imperio, & auctoritate carceres ingreſſis, ab ipſis ne dubitaret perſuaſum eſt; in ejus enim Senatus poteſtate, & ditione erat, ubi nihil furore, odio, ac iracundia; ſed maturitate & deliberatione, ac conſilio diſponebatur; his dictis commentarienſis cuſtodiae pariter ac diligentiae commendatur: poſtridie de ſcriba & famulis, quorum praecipue opera utebatur, in Senatu habita quaeſtio eſt, a quibus quid extortum fuerit haud ſcimus: hoc unum credimus rem eo ordine, & modo patefactam, ut in ipſum Franciſcum manus iniici poſſe juſtiſſimum judicatum ſit. Non enim illum neque convictum, neque confeſſum neci tradiditſent; datus itaque quaeſtioni Franc. & multis variiſque modis torquendi membratim conquaſſatus, tandem morte dignus judicatus eſt. Interim antea ut res magis magiſque luceſceret uxorem ejus ad ſe venire ſub bona cuſtodia Senatus coegit, quam hujuſmodi rei conſciam fuiſſe augurot conjectura. Eam poſtquam Senatus audivit, ac diligenter muliebres animi dolos inveſtigavit, in ea maxime firmatus eſt ſententia, qua Franc. morti tradendum fore judicaverit. Poſtea vero quam id ita in Senatu ſancitum eſt, ſtatuta die accedunt ad eum duo Senatorii viri, quibus id publice impoſitum fuerat, eique mortem Senatus imperio nunciant, & ut ſe pararet, jam enim tempus imminere hortantur. Id cum audiviſſet Fanc. viſus eſt forti, & conſtanti animo tolerare, ac ſeſe ornata veſte indui juſſit, ut qui illuſtris vixerat, atque inſignis, illuſtrior, atque inſignior, ut ipſe diceret, extremum vitae diem clauderet: ductus tandem ad mortem, qui hiſce mortibus deputatus eſt, in conſpectu populi, in oculis omnium capite truncatus, vitam cum morte commutavit. Nolo hoc loco, Georgi dulciſſime, praetermittere ſingularem quandam fidem & diligentiam canis cujuſdam adverſus Franciſcum. Is enim canem ſibi educaverat, qui nunquam ab eo diſcedebat, imo illum quocunque pergeret inſequebatur, cujus in Franciſci ſolertia, & quaedam quoque humanitatis effigies, etſi antea multis in rebus cognita fuerit, in hoc tamen ejus obitu majorem in modum perſpecta eſt; cum eo enim in carcere habitavit, illum ad ſupplicium mœſtus, ac gemebundus ſociavit, neque prius ab ipſius cadavere diſceſſit, quam id ad Ædem ſacram delatum ſepulturae traditum fuerit. Ex Venetiis poſtea rediens, quaſi ea civitas ſibi infeſta eſſet, in qua herus mortem obierat Patavium venit, ubi in eo palatio biduo triduove permanſit, ubi Franciſcus veniens intraverat, cum ubique ſolicite perquirens, cibum non petens aut potum, deinde illinc abiens ad heriles lares perrexit vociferans continue, & Franciſci mortem, quibus poterat lamentationibus ingemiſcens. Eum tandem prae dolore mortuum plerique affirmant. Qua quidem in re venit in mentem, quid apud illuſtres auctores de fide canium ſcriptum comperio. Athenienſes bello Punico ut ſaluti ſuae conſulerent relictis mœnibus mari ſe crediderunt, his e littore cum magna celeritate ſolventibus, canis Xantippi ſenioris præ deſiderio pene mori videbatur, niſi cum hero ſuo traduceretur: Id autem curſu, cauda, murmure, latratu ſignificabat. Itaque dum medios inter fluctus ad herilem tranaret navim, Xantippus fugiens ſubſtitit, & anxium domini cupiditate, canem excepit; poſtea cum apud ipſum canis interiiſſet; ne res digna memoria obliteraretur, honorificum illi ſepulchrum excelſo quodam in loco conſtruxit. Bellorum autem civilium tempeſtate cum civis quidam Romanus humi proſtratus jaceret, canis prope aſtabat heri corpus modo lambens, modo murmurans, irruentibus dehinc inimicis, & caput dormientis abſcindere properantibus, canis morſu, latratuque reluctabatur; pro hero ſeſe opponebat, ictus intrepidus excipiebat, adeout illi non ante homini caput quam cani vitam, & id quidem multis vulneribus auferre potuerunt. Pirrhus rex inclytus cum aliquando iter ageret, in canem quendam incidit ſuper occiſi domini corpore vigilantem, admiratus bruti animantis diligentiam poſtquam cognovit eum triduo in eadem toleraſſe, dato ſepulturae mortuo, canem ſecum adduxit; paucis poſt diebus cum ad recognoſcendos milites tanquam imperator prudentiſſimus Pirrhus ſederet, canis prope quietus jacebat, juxta quem cum hi, qui herum occiderant praeterirent, eos canis cognovit, anxioſiſque & iracundis inſurgens latratibus, in Pirrhum oculos ſaepenumero retorquebat, ut qui domini occiſores, quibus poſſet modis ſignificaret. Id autem non ſolum regi, ſed & militibus omnibus, qui aderant homicidarum ſuſpectionem iniecit, quo illi in quæſtionem dati cædemque confeſſi ultimo ſupplicio, canis illius ſolertia affecti ſunt. Hanc canis ſui fidem vellem Franc. imitatus fuiſſet, & a bruto quodam ſuae vitae exempla ſuſcepiſſet, ne tam inſigni, tamque ignominioſa morte periiſſet. Bona ejus, praecioſa veſtis, ſuppellex, & omne argentum tanquam ob læſae majeſtatis crimen damnati ſub haſta poſitum eſt. Uxori ac filiolis quibuſdam apud Tarviſium relegatis ex publico alimenta praeſtari Senatus conſulto decretum eſt. Habes mi Georgi frater hanc Franciſci mortem, quam celeriter a me deſcriptam pro ipſius loci, & temporis qualitate, quam ſi tecum rectiſſime animo vertens intelliges vera eſſe, quae a claro Tragediarum ſcriptore Seneca his verſibus decantantur.

Vos quibus rector maris atque terræ
Jus dedit magnum mortis atque vitæ

Finite

Ponite inſlatos tumidoſque vultus.
Quidquid a nobis minor extimeſcit
Maior hæc nobis Dominus minatur
Omne ſub regno graviore regnum eſt.
Nemo tam divos habuit faventes
Craſtinum ut poſſit ſibi polliceri
Nemo confidat nimium ſecundis
Nemo deſperet meliora lapſis.
Miſcet hæc illis prohibetque Cloto.
Stare fortunam rotat omne fatum.

Et profecto ſeſe res ita habet, breves ſunt hominum dies, inanes cogitationes, incerta conſilia, caducae ſpes, honores fragiles, quae tanquam floſculi vento decidunt agitati; ſola virtus eſt homini ſtabilis, & fortunae poſſeſſio. Quod Bias philoſophus animadvertens omnia, inquit, mea mecum porto. Praeclare ſiquidem Solon neminem dominum vivere beatum, qui ad ultimum uſque vitae diem ancipiti fortunae ſubjecti eſſemus. Declaravit id modo Franc. quem eodem temporis momento & illuſtrem, & ignominioſum imperatorem vidimus: dum ejus ſuperbia prompta conſcendit, praeceps labitur in profundum: hujuſmodi ſane ſaeculi felicitates, dignitates, honores, commoditates magnis admixtae ſunt periculis: quandiu hujuſmodi fluctibus agimur, nihil firmum aut ſtabile a nobis poſſideri credamus: nolite credere o Principes, nolite eſſe ſecuri: licet enim in modum ſtagni fuſum aequor arridat; magnus is campus montes habuit incluſos, intus eſt periculum, intus eſt hoſtis, tranquillitas iſta tempeſtas eſt: hine prudentiſſime Regem quemdam dixiſſe ferunt priuſquam diadema ſibi traditum capiti ſuo imponeret: O nobile inquit magis, quam felix diadema, quod ſi quis recte cognoverit, quam multis, & variis ſolicitudinibus, anxietatibus, & periculis refertum eſſe judicabit: adeout nec humi quidem proſtratum ſuſcipiat. Sentio niſi me continuerim Georgi cariſſime longius me vagari quam epiſtolae ratio patiatur, aut ab initio mecum ipſe inſtituerim, ſed ignoſcas velim rei ipſius magnitudinem, vel potius ſingulari in te benevolentiae meae, cujus cauſa ideo ita & loqui videor. Revocandus eſt itaque calamus, ſi illud prius a te impetravero ut Reverendiſſimo, ac excellentiſſimo domino meo domino Cardinali germano tuo, tuis me commendes litteris; cupio enim illum abs te fieri certiorem me meaſque fortunas, ſuae reverendiſſimae dominationi in primis poſt tibi, ac univerſae Caeſarinorum familiae jamdiu dedicatas fuiſſe, modo in me aliquid ſit, quod vobis adjumenti quidquam afferre valeat: optaremque permaxime aliquam mihi dari occaſionem, qua meam in vos fidem, benevolentiam, & dilectionem omnes facile intelligerent: nullum enim diſcrimen, nullum onus ſubterfugerem, quo veſtra dignitas aliqua ex parte tueretur, vel augeretur. Vale

Ex Celſano nonis quintilibus MCCCCXXII.

CAROLI II. SICILIÆ REGIS

LITERÆ AD BONONIENSES.

Carolus II. Dei gratia Rex Hieruſalem & Siciliæ Ducatus Apuliæ & Principatus Achaiæ, Andegaviæ Provinciæ, & Forqualcherii comes Nobilibus & ſapientibus viris amicis ſuis cariſſimis Portis Capitaneo Ancianis, Conſilio & Communi Bononiæ ſalutem & ſinceræ devotionis affectum.

Ex Cod de quo in Præfat.

An. 1284.

DIvinae proviſionis atus (*ſic*) quæ in ſui diſpoſitione non fallitur, neque fallit, ne genus humanum per abuſum liberi arbitrii non laberetur, dum par in parem imperium non haberet, ad ipſum regimen reges conſtituit, & variis aliis ſtatuit dignitates. Hujus ſiquidem immenſa potentia ſtabilivit imperium, regemque firmavit; per hanc profecto reges regunt in ſoliis, & portans qui libere regitur ſuper terram; hæc nos quoque licet indignos & immeritos principibus regalis praefecturae faſtigiis adornatos, haereditatis paternae dignitatis habere voluit ſucceſſorem. Nam nobis longo jam tempore infeſtis eventibus fatigatis ad ſinum recurrentibus Sacroſanctae Romanae Eccleſiae matris noſtrae, mater eadem in amplexus occurrens, diem noſtrae coronationis ad hunc diem Dominicum, in feſto videlicet Pentecoſtes, duxit deliberatione praehabita, ut haereditatis ejuſdem ſucceſſionem verus haeres acciperet ſtatuendum; quo quidem die ſponſus inclitus ejuſdem Eccleſiae Chriſti vicarius cum feſtivitate celebritatis ſolemnis propriis manibus nos regali diademate coronavit. Quod ideo vobis tamquam amicis cariſſimis nunciamus, quia ſcimus firmiter vos velle de nobis proſperos audire rumores, & honoris noſtri cum gaudio felices expectare ſucceſſus, quos verſa vice deſideramus ardentes auditu percipere proſperi ſtatus veſtri, ac Univerſitatis veſtrae proſperitatis & pacis ſucceſſivis rumoribus incrementum.

Datum Beatae eadem die Dominica poſt coronationem noſtram Regnorum noſtrorum anno v.

LITERÆ CONCILII BASILEENSIS

AD HIERONYMUM DE PRAGA

MONACHUM CAMALDULENSEM.

Sacroſancta Synodus Baſilienſis, in Spiritu S. legitime congregata univerſalem Eccleſiam repreſentans, venerabili viro Fr. Hieronymo de Praga profeſſo conventus Camaldulenſis ſalutem, & omnipotentis Dei benedictionem.

Ex eodem Cod.

QUia ſervo Dei loquimur, illi ſcilicet qui ſe totum in holocauſtum Deo obtulit, non arbitramur opus eſſe multis ad id perſuadendum, quo nihil carius Deo eſſe poteſt. Quoniam multa ad rem bellicam pertinentia fere per quindecim annos pro extirpanda haereſi Bohemica attentata ſunt, plurimi maximi exercitus manu potentiſſima Bohemia profecti nequaquam profuerunt, quinimmo quo plus armis vexantur, eo magis indurantur & creſcunt, viſum eſt Spiritui S. & nobis aggredi pacis & manſuetudinis remedia, ut quod vi & terrore humano effici non potuit, fiat caritate & humanitate; nec alium modum nos in Spiritu S. legitime congregatos decere exiſtimamus, quam in ſpiritu lenitatis fra-

fratres noſtros errantes ad viam veritatis reducere. Proinde in principio noſtrae congregationis eoſdem fraterna caritate ad nos vocavimus, offerentes illis pacem & concordiam. Et quia hactenus conqueſti fuerant nullam potuiſſe habere audientiam, nos per literas noſtras eam plenam & in libera forma obtulimus. Ut autem hoc ſanctum opus maturius expediatur, ſolemnes noſtros Oratores ad loca Bohemiae nobis vicina tranſmiſimus, qui rem iſtam diligenter curarent. Hi noſtri Ambaſiatores tandem in oppido Egrae cum Ambaſiatoribus Bohemorum videlicet Praganenſium, Orphanorum, & Taraboritarum, inter quos erant ductores illius gentis, concluſerunt quod ambaſiata omnium ſtatuum Regni huc ventura ſit, petierunt ſibi ſuper quatuor articulis reſponſionem dari, ad quos ſe demum reduxerunt. Conjecturamus hic ante menſem Septembris futuros eſſe. Narrant hi noſtri Nuncii tanta cum caritate utrinque hoc negotium concluſum fuiſſe, ut ſpem maximam reductionis illorum concipiant: multa aſſerunt in hujuſmodi tractatibus interveniſſe propter quae tam ipſi quam nos valde ſperamus, ipſos nobiſcum conciliandos. Receſſerunt tandem ex agro ſe mutuo amplectentes & prae laeticia lacrimantes, illis noſtros exhortantibus ut hoc opus quam citius expediatur. Quid aliud hinc concipi poteſt, niſi quod Spiritus S. ſub cujus alis haec ſancta ſynodus obumbratur, vult armis ſuis, caritatis videlicet & manſuetudinis, non ferri aut calybis hanc haereſim ab Eccleſia Dei eliminare? Ut autem haec res mature & diligenter tranſigatur, decrevimus, mediante gratia Spiritus S. ut reductio illorum facilius effici poſſit. Inter alios autem ad te oculos noſtros direximus, quem tum pro idiomate, quo cum illis communicas, tum pro ſumma ſacrarum literarum peritia, tum pro tuae ſanctae vitae exemplo, tum etiam pro gratia, quam ſcimus te apud Deum meruiſſe, hac re ante omnes idoneum judicamus. Quocirca in virtute Spiritus S. & ſanctae obedientiae tibi diſtricte praecipiendo mandamus, quatenus viſis praeſentibus, omiſſis omnibus rebus iter ad nos properes. Mandamus etiam Conventui tuo, ut viaticum tibi miniſtrent, quod eidem reſtituere pollicemur. Pro expenſis autem tam hic quam in reditu tuo faciendis nos, ut decet, providebimus. Accingere igitur, ſerve Dei ad iter, & pro ſalute tot animarum hunc modicum laborem ſubire non recuſes. Exiſtima Spiritum S. non homines tibi praeceptum feciſſe. Vale Baſileae v. Junii 1432.

A tergo.

Venerabili viro Fratri Hyeronymo de Praga profeſſo conventus Camaldulenſis.

PII II. LITTERÆ AD PHILIPPUM
Burgundiae Ducem.

Pius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio noſtro in Chriſto Jeſu nobili viro Philippo Duci Burgundiae ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

Ex eodem Cod.

CUm viderimus anno ſuperiori mentis noſtrae oculis quanta imminerent Chriſtianae religioni pericula, niſi Turcorum minis, ac furori quam prope occurreretur, miſimus ad te venerabilem fratrem noſtrum Epiſcopum Ferrarienſem, qui noſtra tibi conſilia pateſaceret, ac tuam opem imploraret, teque de voto tuo commoneret. Reſpondiſti ut Principem nobilem decebat, & religionis amantiſſimum: velle te deſiderio noſtro ſatisfacere dixiſti, miſſurumque menſe Octobris legatos ad nos, qui de re tota tranſigerent. Recreaſti nos tuo reſponſo, ſpemque nobis pulcherrimam praebuiſti, fidem Evangelicam tuis praeſidiis adverſus Machometicam impietatem ſalvatum iri. Expectavimus Oratores tuos; non venerunt in tempore; cecidimus magna ſpe, doluimus; neſcivimus quo nos verteremus; praetentavimus nos aliquorum Principum animos; non invenimus qui ſponſam Chriſti Eccleſiam, ſanctamque religionem conſolaretur: cuncti poſt ſua deſideria vadunt publicae ſalutis obliti. Interea ſaeviſſimus Turcorum Princeps Machmetus congregatis validis exercitibus terra marique Chriſtianum populum crudelibus laceravit modis; Lesbum inſulam nobilem Chriſtiano homini parentem invaſit, cepit diripuit, & infelices omnes animas in Aſiam tranſportavit puerorum & mulierum; viros autem palis affixit. Miſit demum in Hungariam, & in Valachiam ſuos duces, & maximas intulit clades fidelibus populis. Noviſſime vero Boſnam ingreſſus eſt, & tamquam tempeſtas horrida, cuncta vaſtavit, oppida munitiſſima expugnavit, ac protrivit; Regem omni auxilio deſtitutum in captivitatem adduxit; Regno univerſo potitus eſt; Regina inops atque infelix dum Turcos fugit, Chriſtianos nequiores invenit, a quibus capta detinetur, ut quidam putant, Turcorum Principi dono danda. Diſcurrit omnem Illyridis oram abſque adverſario victor exercitus. Trepidant vicini omnes, & qui minus potentes ſunt prius ſe dedunt quam adeantur. Dux Stephanus a filio invaditur, qui cum potenti manu Turcorum adverſus Patrem bellum gerit, & ei magnam partem Regni ademit. Raguſaei quamvis moenibus altis atque graviſſimis urbem muniverint, impetus nihilominus tam validi ac ferociſſimi hoſtis formidant; non putant poſſe reſiſtere; implorant moeſti & anxii undique auxilia. Scanderberchius inducias cum hoſte pepigit, quamvis plerique aſſerant eum ad Turcos omnino defeciſſe, quod nondum exploratum habemus. Veneti, quamvis potentiſſimi ſint, non tamen metu vacant, cum hoſtis vires animo volvunt, cogitantque quae poſſint inveniri remedia, quibus modis tantus impetus declinetur; praeparant arma, viros, naves, & alia ad bellum neceſſaria, facturi extremum pro religione conatum, ſi a reliquis Chriſtianis non deſerantur. Hungari quoque quantum poſſunt tantum conantur, & ſuis pectoribus tamquam pro ictibus reliquam Chriſtianitatem defendunt; trepidant tamen ſcientes ſeſe impares eſſe tantis hoſtium viribus. Cuncta in metu conſtituta ſunt, nec ſpes hactenus ulla data eſt, quae poſſit labantes retinere animos. Quaſi dormiant Chriſtiani Principes, ita orthodoxae fidei mala expectant; omnes acquieſcunt & nemo ſuccurrit. Tu primus inventus es, cariſſime fili & Princeps Deo amantiſſime, qui nos & reliquam Chriſtianitatem in hac amara conſtitutione tantaque tribulatione conſolari ac recreare dignatus es, qui per dilectum filium Lucam nuncium noſtrum ad te miſſum litteras dediſti ad nos generoſiſſimi animi tui indices, in quibus Oratorum tuorum tardiorem miſſionem excuſas, & te prorſus miſſurum in Feſto Aſſumptionis Virginis Mariae affirmas, facturumque omnia pro noſtro deſiderio ad expeditionem contra Turcos obeundam; petiſque ut in eodem tempore legationes Italiae apud nos habeamus cum quibus res ipſas defenſionis fidei votive ac feliciter tranſigi queat; quoniam ad illa te paras, quae per Ferrarienſem Epiſcopum petivimus. *Benedictus Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti Pater miſericordiarum, & Deus totius conſolationis, qui conſolatur nos in omni tribula-*

bulatione noſtra, nec deſerit nos in tempore malo. In tempore aptiſſimo venerunt literae tuae priuſquam ſerpant venena ſerpentis mortiferi. Retinebit haec tua deliberatio nutantes animos, & omnes mentes confirmabit, quae labare quoque modo videbantur. Laudavimus mirum in modum conſtantiam tuam, ac magnitudinem animi tui, quae perſeverat in propoſito ſuo, & quae Deo vovit nullo pacto vult eſſe irrita, nec audit conſilia in contrarium data. Et quis te non magnis praeconiis ad caelum tollat, qui unicus es inventus tempore afflictionis fidem Chriſtianam defenſurus, qui, & ſi aetate provecta excuſari poſſes ad homines manens, & quod reſtat aevi inter cognatos, & cariſſima pignora traducens, mavis Deo ſervire, & cum laboribus & anxietatibus maximis pro ſancto Evangelio decertare? Digna haec mens tuo genere, dignum propoſitum Francos illos unde originem ducis imitaris, qui nullos pro fide Chriſti tuenda labores, nulla pericula devitarunt, atque ideo Deus eorum regnum in poſterum continuavit. Perge, fili cariſſime, agere ut polliceris; praepara te ad tuum eventum, ſume arma & ſcutum, & veni in auxilium populo Dei, & eſto Salvator Chriſtianitatis. In periculo conſtituta eſt religio noſtra, niſi adjuves. Turci Boſnam occupaverunt ex quo Regno & Ungariae & Germaniae imminent, & in Italiam ſibi portam aperuerunt; nam brevis eſt ad Forum Julii tranſitus. Irruent Adriatico mari civitatibus Venetorum, quae in littore Dalmatiae ſunt, quas ſi occupaverint, quod abſit, clauſum eſt mare Venetis & omnis navigatio interdicta, quoniam Venetiis claſſes ſine remigiis Sclavonicis armari non poſſunt. Occurrendum eſt prius quam iſta fiant; danda ſunt auxilia Venetis & Ungaris, quae niſi tua virtute parentur, difficile eſt aliunde opem afferri. Noſti quibus cladibus Italia afflicta eſt in Siciliae Regno; noſti Germanorum conflictationes. Hiſpania & Anglia valde remotae ſunt Provinciae & ſuis domeſticis diſſenſionibus agitantur. Solae Galliae quieſcunt, quarum vires tu ipſe afferre potes cum favore, cariſſime fili Francorum Regis potentiſſimi & Chriſtianiſſimi, qui ſi nolit exire Regnum, poteſt tamen multis aliis modis expeditionem in Turcos juvare. Dux Mediolani pro ſua magnanimitate, ut confidimus, non deerit huic operi, nec Dux Mutinae, qui alias Mantuae magnificentiſſime ſe obtulit. De Januenſibus parum ſperare licet, quibus eſt opus auxilio aliorum. Florentini florent & poſſunt, ſi volunt, plurimum afferre praeſidii; & volent, ut credimus, ſi viderint rem ſerio geri; nec reliqui potentatus Italiae auxilia denegabunt, excepto Regno fatigato nimis ac prorſus exhauſto. Mitte igitur, fili, Legatos tuos ad res firmandas ut polliceris, & praepara te quamtocius ad veniendum; nos legationes Italiae ad tempus deſignatum ad nos vocavimus nec dubitamus adfuturas. Interea Cardinalem Tuſculanum Legatum de latere ad Venetos mittimus, qui cum Senatu eorum de rebus neceſſariis tranſigat, oſtendat animum noſtrum & ſpem bonam faciat. Noli dubitare, juvabit Deus cauſam ſuam, nec ſinet ſuam ſponſam perire. Nos, fili, quantum ſignificavimus tibi per Ferrarienſem adimplebimus; exponemus animam pro noſtris ovibus, quae Chriſti ſunt, & illum bonum Paſtorem imitabimur. Tu & nos aetate graves ponemus ante oculos velamen juvenum principum, & fortaſſe multos excitabimus. Eſto certus, fili, quoniam tu & nos, Ungari & Veneti, etiam-ſi alii ſileant, perficiemus cum laude & honore Dei hoc juſtiſſimum bellum; quia venient multi ſine mandato principum, & in Aſia erunt motus multi & in Graecia, & manus Dei erit nobiſcum, quae vinci non poteſt. Expectamus cum deſiderio tuos Oratores, & tuum adventum, facturi omnia quae noſtro incumbunt officio. Miſericors Deus, qui tuae majeſtati ſanctum inſpiravit propoſitum, corpus tuum incolume, & animam perſeverantem in ſuo ſervitio conſervet.

Scripta Tibure manu propria VI. Non. . . . Julias MCCCCLXIII.

LITERÆ EUGENII PAPÆ IV.

Ad Univerſitatem Pariſienſem.

Eugenius &c. Dilectis filiis, ac Univerſitati ſtudii Pariſienſis.

Ex eodem Cod.

QUia ſedes Apoſtolica ſemper ſe benignam, ac propitiam præbuit erga Univerſitatem Pariſienſem matrem veſtram; & nos per veſtigia prædeceſſorum noſtrorum Romanorum Pontificum incedentes noſtros favores vobis libenter exhibuimus, hac conſideratione inducti, ac integritate ſapientiæ veſtræ confidentes, qui ſedem Apoſtolicam debita reverentia proſequuti fuiſtis, in hac temporum turbatione devotionem veſtram hortandam ac requirendam eſſe duximus, ut ſenſus veſtros excitetis pro veſtra & ſedis apoſtolicæ juſtitia defendenda. Cum autem nonnulli cæca cupiditate, & ambitione inflammati qui Baſilienſes nuncupantur, exaltationem & amplitudinem eorum ex rerum turbatione ferentes temeritatis ac perverſitatis arma aſſumpſerunt contra nos & ſedem prædictam; & cum nec juſtitia, nec veritate inniti poſſint, ad calumnias, tamquam ad perfugium, & arcem ſuorum ſcelerum recurrunt: hortamur devotionem veſtram ut in hac neceſſitate eccleſiæ ſpiritus veſtros excitare atque inflammare velitis ad utiles, & ſanctas cogitationes in his quæ Dei honorem vel noſtrum & memoratæ ſedis reſpiciunt. Hæc ſiquidem cura digna ſunt omnibus, qui chriſtianam rempublicam ſalvam eſſe volunt; præſertim vobis qui idcirco ſacris literis operam dare debetis ut non permittatis quod ſacroſancta eccleſia inquinetur ſchiſmaticorum contagione, qui venena ſua per omnium mentes ſerpere machinantur, incedentes per dæmonum veſtigia qui cum juſto Dei judicio perpetuis cruciatibus damnati ſunt, cæteros alios eodem damnationis laqueo irretire conantur. Itaque talibus nefariis hominibus aures patefaciendæ non ſunt, niſi fortaſſis a vobis eximia doctrina ſacrarum literarum, & præcipua integritate præſtantibus, ut eorum venenatas loquacitates ſpecie quadam honeſtatis contectas detegatis, & eorum ſceleratos ac nefarios auſus, ſapientia veſtra conteratis. Denique ut a ſupervacuis hortationibus abſtineamus, expectamus, ut ab univerſitate veſtra, quæ omnium bonarum artium & divinarum diſciplinarum officina eſt, fructum ſuorum laborum hoc neceſſario tempore ipſi Deo, fidei, nobis & Eccleſiæ exhibeat, quos profecto ſalutares fore exiſtimamus. Nos vero neque Eccleſiæ neque nobis ipſis deficiemus, & paternam curam & caritatem erga præcipuam filiam noſtram Univerſitatem Pariſienſem re ipſa & effectibus oſtendere procurabimus. Data Florentiæ Kal. Octobris.

Dictata per D. Cincium de Roma Secretarium Papæ.

EJUSDEM

EJUSDEM LITERÆ

Ad Epiſcopum Malleacenſem.

Eugenius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei Ven. Fratri Epiſcopo Malleacenſi ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

BEnedicimus & laudamus Deum qui cariſſimi in Chriſto filii noſtri Joannis Paleologi, Romanorum Imperatoris illuſtris, & Ven. Patris noſtri Joſephi Patriarchæ Conſtantinopolitani & Graecorum Prælatorum corda inſpiravit, & ſancta eis ſubminiſtravit conſilia. Cum octava die præſentis menſis Venetias appulerint & ad Civitatem Ferrarienſem pro œcumenico concilio ibidem celebrando propere venturi ſint, fraternitati tuæ ſignificandum duximus etiam, ut una nobiſcum in Domino gratuleris & vero gaudio implearis. Nam ab hujuſmodi Græcorum adventu jacta ſunt fundamenta pacis & unionis in Dei Eccleſia, quam Divina ſuffragante clementia noſtris etiam temporibus cum grege Dominico nobis credito aſſequutos eſſe ſperamus. Hunc Græcorum adventum Clero & populo tibi commiſſo ad communem eorum lætitiam denuncies, & ut hoc ſanctum opus orationibus ad Deum miſſis, & proceſſionum ſolemnitatibus, & aliis piis operibus adjuvent deducere ſtudeas. Verum quia tuæ devotionis, & fidei ardor & zelus erga incrementum chriſtianæ religionis, & ſedis apoſtolicæ nobis notus eſt, ut hujus communis & ſalutaris boni particeps ſis eandem tuam fraternitatem ex corde requirimus & hortamur in Domino, tibi etiam in virtute ſanctae obedientiae, & praeſtiti juramenti praecipimus & mandamus ut conſeſtim iter aſſumas ad hoc œcumenicum concilium & hanc Dei cauſam, quae caeteris rebus praeponenda eſt accedas, ut in eo, Spiritus Sancti gratia adjuvante, per tuam & aliorum Praelatorum ſcientiam, adſiſtentiam, & ſapientiam ea tractentur & agantur, quae ad ipſius laudem cedant, fidei chriſtianae unionem & incrementum, Eccleſiae reformationem & exaltationem Eccleſiae ſuae ſanctae. Super his autem commiſimus dilecto filio Luciano de Sancta Agatha, legum doctori, latori praeſentium, Nuncio noſtro, nonnulla referenda tuae fraternitati, quibus velim fidem praebere.

Data Ferrariae X. Kal. Martii anno Pontificatus noſtri VII.

LITERÆ JANUENSIUM

AD DUCEM MEDIOLANENSEM.

De rebellione ſua tempore quo Rex Aragonum præda fuit Januenſium & ductus Mediolanum.

Ex eodem Cod.

SCimus, Illuſtris Princeps, quod motus noſtros non miraberis, niſi quia tam lenti fuerint. Nam ſi intra tui pectoris arcana coacervaſti graves injurias, deſpectioneſque, incommoda, violentias, ignominias, quibus nos univerſamque rempublicam hanc indigne affeciſti provocaſtique, debes jamdudum profecto hujuſmodi noſtram tarditatem accuſaſſe; praeſertim cum noſtra natura ſoliti non ſimus dura perferre imperia. Nam quanto te magis ereximus in ſublime, eo magis atque magis calcaſti oppreſſiſtique nos. Mille namque modis & fœdera & pactiones quibus gratia regum tuum nomen interpoſitum erat, infregiſti nobis. Univerſas Italas nationes, nobis inimicas feciſti, ut pro voluptate non neceſſitate totum aerarium ac vires noſtras haurires. Rectores dediſti nobis improbos & corruptos; quoſque inhumaniores habuiſti, eos nos diutius perpeti voluiſti. Praeſertimque illum violentiſſimum, carnificemque rapaciſſimum Opizium de Alzate, qui ut omnia pro voluptate ſua volebat efficere, ita nihil omnino ſine pretio agebat, Senatum noſtrum quem & Reges & Principes contremiſcunt, aſſiduis contumeliis affecit, carceri tradens, rapiens, violans, lanians; uxores alienas per ejus truces famulos rapi patiens. Ærarium & ſubſtantias noſtras pro voluptate diſperdens, diſſipans, nihil omnino omittens quod ignominiam noſtram accederet, noſque in vindictam tantorum facinorum provocaret. Neque profuit nobis millena repetitio querelarum; nam ſi voluimus Oratores emittere ut caſus noſtros & conqueſtus tibi referrent; vel prohibiti ſunt venire ad te, vel ſi aliquando acceſſere, admiſſi non ſunt tuo conſpectui ne morbis noſtris medela daretur. Si claſſes pro tuo appetitu inſtruximus, praepoſuiſti Commiſſarios penitus ignaros, & turbulentos, quorum perverſum imperium tot probos Januenſes apud Sorgatum perdidit. Itaque multifarie multiſque modis datum eſt nobis manifeſte intelligi adverſus nos univerſamque Rempublicam Januenſium conjuratum eſſe; eo quod nihil aliud quam nos deduci ad nihilum excogitare gloriamque noſtram funditus delere, quod ſane manifeſte patuit cum de tanta claſſe Aragonenſi virtus noſtra tibi dederit triumphum; quo, ſi ut decuit, uſus eſſes quam facile erat te atque nos totum Latium dominare rerumque victores evadere. Studuiſti quoque gloriam noſtram in Savonenſes, genus vile atque impotens transferre; quemadmodum pollicitus fuit dux Pœnorum Annibal de Imperio Romano Campanis, quorum vires noſtrum Imperium ut ſunt polliciti minime peſſundabunt. Voluiſti praeterea nos antiquo & inhumaniſſimo noſtro hoſti colligare Catelano videlicet Regi inque illius manibus brachio noſtro deponere regnum Neapolis, a quo Reipublicae Januenſium ſalus pendet, ut inimicus noſter poſſet in nos undique vertere nobiſque navigationem qua vivimus tollere; pro cujus regni ſalute tantum ſanguinis tantum auri tantumque ſudoris hac proxima tempeſtate a nobis expoſitum eſt. Sunt & plurima, quae carta grandis non caperet, inter quae numeratur illa Gajetanorum Oratorum injuſta, atque injurioſa detentio, eaque coactio damnoſiſſima & contra jus atque fas in hujus Reipublicae grave diſcrimen. Volueris ad Imperatorem Conſtantinopolitanum emittere Benedictum de Forlivio, qui rem noſtram pretio venundaret & quaſi erroris (*ſic*) propoſito ſubmergeret undique nos. Sed quid dicemus ſuper re frumentaria, qua urbem hanc opprimere velle jamdudum viſus es? Ad illud graviſſimum quod Bonifacium oppidum noſtrum precioſiſſimum capitali noſtro hoſti dare voluiſti; & cum non potueris Portum Veneris

atque Illicum noſtri Imperii tradidiſti, quibus illi nos infringere facilior eſſet potentia. Non effecerunt inſuper pro tuis meritis tantum univerſi Lombardi, quantum nos; & in hoc ſatis te abunde monſtraſti habere nos extra numerum tuorum, cum excluſeris omnes omnino Januenſes ab omni arcium cuſtodia, quaſi de nobis non confideres. Si controverſia inter Lombardum & Januenſem vertebatur coram hic tuis praeſidentibus; ſtatim Januenſis pro Samaritano habitus eſt, perverſoque judicio qui juſtitiam fovebat carceri tradebatur. Caeterum deventum eſt tandem ad excidium, & ultimum terribilium. Quidam namque ex tuis ipſis Lombardis, quos tanti facis, nos certiores fecit ſuper abominando facinore quod patrare veniebat Ariſminus in capita nobilium civium noſtrorum univerſaeque urbis praedam: quo quid horribilius aut terribilius dici poſſe non videmus; nam ſi pater in filios excogitat; quid ultra reſtat de omnium jurium, legum & officiorum perverſione? Neque enim potes iſta inficiari. Sunt relatus & teſtimonia plurium Lombardorum; ſed extat certior fides & judicium tuae dominationis excelſae, quae Ariſinino tradideras; ſunt & alia clariſſima argumenta quam plura, quae extendi manu, nec calamo prae magnitudine poſſunt. Illud tamen praetermittendum minime eſt, quod noſtris perſuaſionibus cum Rege Renato tam pro nobis tam pro te exponere finxeris; & alio ex latere rebus illis neglectui datis, tam damnoſe quam incommode, ea pacta cum hoſte noſtro perverteris in noſtram perniciem. Taedet nos ſingula numerare quae ſtudioſe atque ex animo in noſtram perniciem conflata ſunt, omni pietatis officio omniumque tantorum beneficiorum poſtergata memoria, quorum magnam quidem partem cum apertis ocellis praeterimus. Neque putet tua dominatio excelſa nos fuiſſe adeo hebetis vel obtuſi ſenſus ut te non cognoſceremus quo animo erat erga nos excelſa tua dominatio. Sed nobis expectatum eſt ſi fata aliquando nobis converterentur. Verum expectatio noſtra nedum vana ſed periculoſa nimis fuit, nam tam diutius expectavimus quod nobis pene uſque ad interitum convaluit. Dominus itaque pius juſtus & multum miſericors, qui juxta Davidicum verbum deſtruit conſilia Principum, nec paſſus eſt ultra nos opprimi ſuſcitavit in nobis ſpem libertatis, & quemadmodum olim populum Iſrael eduxit ac liberavit de Ægyptiorum ſervitute; ita juſſit nos imperium, tuorum officialium jugum excutere, effecitque ut univerſi arcium hujus urbis cuſtodes & ſtipendiarii, in quibus fracta & ſpreta civium dilectione, ſpem tuam poſueras, non expectato enſe vel ſagitta, nobis illa reddiderint, praeter Caſtelletum quod bene & cito capere ſtat ſententia. Potes, Princeps Illuſtris, hos armorum motus aut galearum excuſſiones, non nobis, ſed ineptis rectoribus, quos nobis dediſti, imputare, tuoque minus juſto imperio, tuaeque de nobis negligentiae. Verum ut tandem his verbis finem imponamus, illud eſt quod jam claudi volumus. Tuum nimis durum imperium, tam grave nobis, pro nobis non facit. Stat univerſis Januenſibus ſententia: ſub vera libertate eſſe, quam ſi diſpoſueris non vexare, noſque tibi habere amicos faventeſque, perſuade tibi id facile & opportunum eſſe futurum; ſique noſtra amicitia uti volueris, comperies illam tibi & facilem & opportunam. Et ſi fortaſſis decreveris nos vexare hoſteſque habere, noſtraeque ſaluti remediare, quaelibet expedire ſententia eſt. Sed illud eſt quod volumus in primis, per tuam dominationem excelſam nobis ſtatim reddi caſtra omnia atque arces, que per Riperiam & ultra Jugum tuo nomine detinentur. In quo cognoſcemus quo pacto ſemper te velis habere nobiſcum.

Datum Januae MCCCCXXXVI. die 18. Decemb.

NOTA.

Urbs Genua Philippo Mariæ Mediolanenſi Duci parebat, quo tempore Mediolanenſes in Alphonſum Aragoniæ Regem qui regnum Neapolitanum occupaturus venerat arma moverunt, commiſſoque inſigni prælio & copias ejus fregerunt, & regem ipſum captivum Mediolanum duxerunt. In eo vero bello Genuenſes inſignem operam duci ſuo praeſtiterunt. Mediolanenſium dux non tantum illis ullas gratias habuit, ſed & regem liberum dimiſit nequidem conſultis Genuentibus; quod illi ferentes acerbe ab eo rebellarunt aſſerentes ſe in libertatem. Hec eſt argumentum harum literarum.

CLARISSIMI ORATORIS GUARINI VERONENSIS

AD ILL. PRINCIPEM NICOLAUM MARCHIONEM ESTENSEM

gratulatio pro revocatis ab eo in gratiam Hiſpanis.

Ex eodem Cod.

TUis ex rebus praeclarum aliquod facinus, illuſtris marchio Princeps, quod magnanime collaudare, & ſcriptis meis, qualiacumque ſint, poſteritati commendare crebro conatus ſum. Sic enim pro mea in te fide & tuis perpetuis in me beneficiis quaedam animi grati ſigna protuliſſem. Verum enim vero vel ingenii mei parvitas, vel ipſius rei magnitudo ſaepe conantem deterruit, ne mea potius detegeretur imbecillitas, quam tuae virtuti lumen accenderem. Nam, ut auctor eſt Criſpus, eorum qui fecere virtus tanta haberi ſolet, quantum res ipſas extollere potuerunt praeclara ingenia. Hodierno autem die tam admirabili tam ſingulari ſapientia & humanitate refertum, vereque Principe dignum factum edidiſti, ut ſilere nullo pacto poſſim aut debeam. Iniquum enim ac minime tolerandum eſſe duxi, ut qui magnas & immortales meruiſti laudes, his etiam parvis carere ac fraudari debeas; praeſertim cum ipſi medius fidius parietes, moenia, ſacra poſtremo immortalis Dei templa gratias tuae bonitati ac ſapientiae habere & gratulari velle videantur. Quoniam quibus pro tua cognita benignitate, manſuetudine & comitate admirationem & pene ſtuporem ad tam crudele ſpectaculum prius incuſſeras; intellecto nunc denique conſilio tuo, ii laetitia diffunduntur, prudentiam admirantur, bonitatemque decantant. Quod cum plurimum vitae utile ſit exemplum, & regendis hominibus ſpeculum, quantum in me eſt, nec praeſentibus nec poſteris obſcurum eſſe patiar. Nullum vel mediocris curae hominem pro rei novitate latere arbitror, duos natione Hiſpanos, genere, opibus, potentia ſua in gente primarios, cum certis ex cauſis odia uſque ad necem inter ſe conflaſſent, ad mutuum vitae ac ſanguinis certamen, quod monomachiam appellant, pro nationis Tranſalpinae more atque jactantia ſeſe devocaſſe, ignaros quod de jure quidem diſceptare virorum eſt, de vi autem pertinacia capitali dimicare belluarum. Quo genere utendum eſt, ſi ſuperiore uti non liceat. Quaeritur pugnae locus & campus, quo tam horrendae rei tamque illegitimae ſolemnis & legitimus ordo non deſit; & quemadmodum inquit Comicus, cum ratione inſaniant. Quamobrem diverſas ad nationes Regeſque, dimiſſi legati, nuſquam poſtulata impetrarunt, de-

teſtan-

teſtantibus, ut opinor, omnibus tam crudele ſcelus, ne caedis humanae in ſpectaculum & verius duorum hominum macellum exhiberent & ſeipſis auctoribus conceſſum illud approbatumque facerent. Cum non majores impiis infligendae ſint poenae ac irroganda ſupplicia, quam iis, qui ſeſe impietatis auctores duceſque praeſtiterunt; nam qui non vetat peccare cum poſſit, jubet. Ceterorum deinde ſpe deſtituti cum animo & cogitatione cuncta luſtraſſent, tu in primis unus occurriſti, cujus fidei atque tutelae, corpora, honorem, & ſi ita fortuna permitteret, ſalutem commendarent. Tuae ſiquidem amplitudinis gloria non minus Hiſpanias & Gallias quam noſtram hanc pervagatur Italiam, ut quantus inter viros Princeps, tantus & inter Principes Princeps emineas. Adeo enim praeſtans in te vis animi viget ac ingenii, ut quocumque in loco natus fores, magnam tibi fortunam, & primarium dignitatis gradum facturus eſſes; quia ſtudioſus liberalitatis ac munificentiae ſis; quae virtutes longe ac late mortalium nomen diſſeminare ſolent, nullus eſt ferme qui neſciat, cum ampliſſimorum munerum tuorum nova in dies teſtimonia ferantur. Nec minor es divitiarum contemptor, quas nemo ſapiens concupivit unquam, & plerique anguſti animi ſic amant, ut eos honoris omnis & officii capiat oblivio: publicae quoque ac privatae rei bonas tecum artes geris: in patiendis laboribus non modo duri verum etiam ferrei corporis animique, ſitis, inediae, algoris, aeſtuſque, tolerantia ſane mira; prudentia, fides, manſuetudo, clementia, aſſiduae tibi ſunt comites. Earum rerum fama perducti ii, de quibus loquor Hiſpani, cum liberum abs te diſceptandi & infeſtis haſtis concurrendi ſtadium impetraſſent, tantus amicos & tui ſtudioſos moeror cepit, ut inſtar prodigii tuum immutatum cenſeremus ingenium. Priſtinae compatiebamur lenitati & clementiae tuae, cujus maximam pro hac illiberali, ut rebamur, liberalitate videbaris feciſſe jacturam. Regiam tuam olim & magnorum tuorum benignitatis hoſpitium, nunc infamem carnificinam factum iri. Ante religioſum templum & ſub ipſius ferme beati Georgii oculos impias quaſi victimas necandos eſſe homines. Suaviſſimam domum Eſtenſem ad crudele Diomedis ſtabulum, ac Buſiridis aras eſſe converſandam; & quod dictu deteſtabilius eſt canibus lambendum te duce cruorem effundi. Mirabamur & dolebamus omnes, fateor, non erubeſcam imperitiam meam aperire, quod caeterorum Principum atque Regum exempla & documenta hac in parte non imitareris, a quibus omnes hujus duelli interclusum audiebamus aditum. Bone Deus, quanta hominum mentes caecitas involvit & ignorantia! ut qui alieni cordis arcana & ſapientiſſimorum virorum conſilia temere carpere & inſectari non reformident. Quo flagitantium precibus obſequereris, vel ea te potiſſimum ratio induxit & acuit, magnanime Princeps, ut quod alios aut contempſiſſe, aut timuiſſe perſpexeras, ipſe accuratius ſuſciperes & magnificentius auderes. Qua in re velut poſtea ingens exitus docuit, non de illorum dominatione, ſed de concordia perinde ac in altiſſima ſapientiae & bonitatis ſpecula conſtitutus praevideras. Et recte profecto; nam cum multiplex Regis officium ſit, praeclarum eſt illud in primis, ut hominis conſervationem ſuae fidei commendatam intelligat, & ſumma ope curet. Cujus gratia Deus ipſe parenſque natura maria, terras, animantia, fruges fructuſque creavit, & homini cuncta ſervire voluit. Cumque reliqua hominis animalia ſint, ſolus homo Dei animal eſt. Proinde nihil Deo gratius, nihil acceptius fieri poſſe dixerim, quam homini, ideſt divino animali ſalutem impertire, eum tutari, illique conſulere, ſimultates tollere, diſſenſiones extinguere, odiaque ſopire. Illos igitur graviſſima oratione & vocis auctoritate, quaſi aliud ageres, perduxiſti, & jurisjurandi vinculis alligaſti, ut ſuum te arbitrum cognitorem haberent atque judicem. Quo in negotio cum pleraque ſint abs te ſumma cum laude & omnium admiratione ſapienter adminiſtrata, non minus illud cuncti uno ore praedicant, quod ſic bellatorum concordiae curam habuiſti, ut & eorum famae, dignitati, decori, & vulgi opinioni conſulueris, ut cum robuſtiſſimorum & animoſorum hominum praedicationem reportarint, obtemperantium etiam & facilium laudem conſequantur. Conſtitutis igitur idibus Octobris pugnat dies; circumſeptum omni parte ſpectaculum, ſtratus arena campus, extructum tuae majeſtatis ſolium, & judicio tuo ſublime tribunal. Qui undique ſpectatum convenerant non ex urbe modo Ferrariae, ſed etiam ex finitimis accitis ipſa novitate populis converterant oculos. Stupebant univerſi; ingentes genitos diverſis partibus orbis inter ſe coiiſſe viros & cernere ferro. Orto repente ſilentio, horror membra occuparat & animos, multiplex metus, favor miſericordia & ſtudium incrat. Quodque memoratu durius eſt, fieri dolebant quae ſpectatum advenerant. Animis intenti omnes atque auribus tubae ſignum expectabant; cujus clangores expaveſcebant. Quo dato, inclinatis jam haſtis in vulnera & in caedes mutuas concurſarent. Tu vero, clementiſſime Princeps, praeter omnium expectationem jubens, depoſitis armis ad te alium in locum aliud in tempus venire athletas, certamen diſſolviſti. Dato deinde colloquiis tempore ac loco. Nunc benevola caſtigatione, nunc ſermonis dulcedine, repreſſo impetu, ſic homines demulſiſti, ut primum quidem & ipſa commonefacientis majeſtate, & divina quadam humanitate moti, lachrymas ubertim effuderint. Paucis poſt diebus tua ſapientia perducti in priſtinam gratiam & amorem, compoſitis contentionibus & pacatis rediere animis. Quis non admiratione tenetur? Quis te ſempiternis non extollat laudibus? Cujus opera ſtudio & conſilio videat eos vero amoris vinculo conjunctos, qui tam inexorabiles, immanes, mutui cruoris aviditate ac ſiti deflagrabant, ut antea precantibus amicis, urgentibus neceſſariis, minitantibus Regibus, ſurdas aures obſtruerent. Ducente Deo tuaque comitante ſolertia in te uno, & amici fides, & neceſſarii auctoritas, & Regis poteſtas eluxit, quia verſas rerum vices reddidiſti. Antea impendentem utrinque mortem indolebant, nunc vitae reſtitutos collaetantur: exaturanda plagis odia expectabant, nunc fraterna contemplantur oſcula; mortiferos prius horrebant haſtarum ictus, nunc jocundos intuentur amplexus; quique disjunctis conjurarant animis, in praeſentia ſtricto per urbem incedunt latere. Deſinat Graecia ſuos mihi Amphionas & Orphaeos fabulari, qui ſolerent dulcedine cantus lenire tigres rapidoſque leones, ſiſtere ſerpentes, urſos placare feroces, ſaxa movere lyra, tu benignitate, tu manſuetudine, tu prudentiae artibus feros ac ferreos mitigas, & mundo teſte inhumana & indomita pectora ad charitatem flectis, ad ſuavitatem amicitiamque convertis. Tu barbaram duriciem ad Italicos mores & facilitatem conſuefacis. Hoc tuum illuſtre facinus, & prudentiae ſimul ac pietatis opus reges ipſi contemplentur & nationes; teque magiſtrum accipiant, ut quos in mutuam necem ardentes ferri videant inimicos, in concordiam & priorem gratiam revocare diſcant, erubeſcantque totiens ſub populorum oculos hominum laniatus, & cruorem habuiſſe ludibrio. Hujus incliti facti magnitudinem & excellentiam ponderare ſoleo. Audio, lego tuas & illuſtrium Imperatorum res magnifice geſtas, fuſos, fugatos, caeſos hoſtes, edita paſſim per agros funera, decantatas per ora virorum victorias; quibus in rebus meam tibi non diſſimulabo ſententiam: magna quidem haec, ſed cum plura ſunt quae illorum laudem attenuent. Primum quidem ſociorum & commilitonum communicatio, ne propriae Ducibus commendationes eſſe queant; deinde fortunam ſuo juri non parvam partem vendicat, quae cum in caeteris rebus humanis, tum vero in re bellica plurimum poſſe videtur, & ita

poſſe

poſſe; ut fortunam omnipotentem & rerum dominam plerique vocare non dubitarint. Hujus autem gloriae, quam hodierno die tua tibi ſapientia peperit, cumulum ac ſplendorem diminuere aut obſcurare res nulia valeat. Nullum hic habens ſocium, non conſiliarium, non commilitonem. Tu tibi dux, tu tibi ſocius, tu tibi conſiliarius, tu tibi commilito extitiſti. Totaque abs te profecta laus, in te tota redundat; cumque aliis fortaſſis in rebus fortuna dominetur, in iſtius ſeſe gloriae non offert; Nicolao Marchioni cedit, tuamque totam & ſtabilem & perpetuam & propriam eſſe fatetur; nam, ut Orator magnus ait: nunquam temeritas cum ſapientia commiſcetur: nec ad conſilium caſus admittitur. An ulla eſt manſuetudinis & clementiae cum immanitate ac crudelitate comparatio? Et profecto ſi hoſtes vincere aut occidere magnis laudibus tribui vulgo ſolet: non minus laudabile judicatur afflictos levare, iratos regere, diſcordes reconciliare & hominum vitae conſulere; illud enim belluarum, hoc autem virtutis ac divinitatis eſt munus. Quo circa ſunt & ii quidem magni & docti viri, qui & mirentur & irrideant cum ſuperioribus ſeculis tam magnificos de trucidatis mortalibus actos triumphos eſſe legant, aut intelligant, immolatas eſſe tot victimas, & re proſpere geſta Gentiles Diis ſuis, tot dierum ſupplicationes indixiſſe, cum impietas ſit alienis inſultare miſeriis, & ex aliorum lacrymis & calamitate riſum ſibi felicitatemque conflare. Unde ad multis modis donandos coronis Imperatores innata conſuetudo, Romanos Duces de domitis ac truncatis hoſtibus laurea donari cernimus. Quod ſi abſque cruore confecta res eſt myrthea corona redeuntes excipit. Olympiae celebri Graeciæ ſpectaculo pugiles dejectis adverſariis oleaſtri inſigniri ſerto mos fuit. Tu autem, benigne marchio, cum viros excellentes ex media morte receperis, & ex acerbiſſimis inimicis eos benevolentia & amore conciliaveris, quanto rectius, & lauri, & myrthi, & oleæ, atque adeo auri corona coronaberis! aut ſi malueris querna, qua eos ornabat antiquitas, qui civem ex nece ſervarat. Quia vero ea conſuetudo, ſicut & pleraque alia majorum noſtrorum inſtituta deleta eſt, te indonatum pro mea virili parte non ſinam; non quod hiſce tam puſillis egeas praemiis; ſatis enim tibi eſt pro animi tui magnitudine mens ſibi conſcia recti & benefactorum recordatio. Sed ut & praeſentes & venturi ad virtutem, ad ſalutem hominibus impertiendam hoc tam memorabili tamque celebrando animentur exemplo: in primis quod Leonellus adoleſcens praeclariſſimus & reliqui illuſtres filii ad imitationem hoc veluti domeſtico ſpeculo ſeſe inſtituant, & ad facilitatem, manſuetudinem, clementiam, miſericordiam lenitatemque componant, quae longe ſtabilior atque gloriolior, quam regni aut divitiarum, eſt haereditas. His atque aliis virtutibus tuis, cum immortale nomen & ſempiternam gloriam non ſolum tibi & nobiliſſimæ Eſtenſi familiae, quae tum hic, tum in finitimis circiter ſexcentos regnat annos, ſed toti etiam Italiae comparaveris, pro mea in tuam majeſtatem pietate & obſervantia gratulor. Cui & eximias gratias noſtrates populi, Reges, & univerſa debet Italia. Quoniam hoc tuo inclito facto maximum & pene inauditum acceſſerit ornamentum, in quo tuae laudes non modo noſtris, ſed etiam Hiſpanorum & reliquarum gentium linguis celebrandæ ſunt; ſic ut nulla de te ſilere aetas, aut obſcurare tam illuſtre facinus poſſit oblivio.

BONIFACII (forte IX)

EPISTOLA AD LUCENSES

Ut puniant Ghibellinos Patriæ, & Eccleſiæ hoſtes.

Ex Cod. Bibliot. PP. Cong. Matris Dei Lucenſ.

Bonifacius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis in Chriſto filiis Poteſtati, Antianis, Conſilio, & Communi Civitatis Lucanae ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Invaleſcit iniquorum praeſentuoſa temeritas arrogantium contumelia facinoroſa tumeſcit pacificorum . . . . . trepida mens timeſcit dum non corrigitur error nequitiae dum . . . . . . oti non imponitur lupatum juſtitiae, & dum illicite ipſorum pœna protelatur in longum. Itaque cum tales de Luca tamquam repleti inſtigationis diabolicae ſpiritu & erroris infecti malitia nunc ab antiquo aſtutia fraudibus ope & opere moliti ſint & fuerint in Sanctae Matris Eccleſiae detrimentum, conſummationem & dedecus. In partis Ghibellinae protectricis fidei catholicae (*ſic*) de praelatione, & odium in Civitatis veſtrae devotionis, & ſcandalum tam publice, quam privatim, quod atteſtantur opera fama clarat, & approbat teſtimonium veritatis mentis. . . . quidem . . . . . conſcientiae turbat & aſperat, & turbavit niſi domorum poſſeſſionum & perſonarum exterminia patiantur. Ah quam nefandum ſcelus, quam deteſtabile, quam horrendum, dum quondam gratiae noſtrae participes noſtris potiti muneribus cum talibus ſecreto communicantes fabricarent in nos & Eccleſiae Romanae per conſequens . . . . . dumque Civitatis propriae benefitiorum & gratiae non immunes cum inimicis Lucanae Civitatis laetalibus . . . . . excogitata nequitia ſubverſionem totalem eradicationem gentis & patriae procurarent. Ah quam nefandum ſcelus, & impium, quam deteſtabile, quam horrendum. Certe ſi carnis propriae tot ſubirent afflictionis patibula, quod poſſet excogitare mens hominum, vix de ipſorum nefanda militia ultro ſumeretur ad plenum. Qua de re caram filiationem veſtram, & providentiam affectuoſa prece depoſcimus, quatenus ſic manus veſtras in ipſorum bona ſtudeatis ultrices injicere, quod poſſeſſionibus & haereditatibus deprivati perpetuum patiantur exilium, & ſuis facinoroſis operibus everſas uſque ad fundamentum ſentiant ſibi domos, ex hoc enim juſtitiae faventes Imperio Divinam conſequimini gratiam . . . . . noſtrae benevolentiae & ſtrictius ſortituri.

INTER-

INTERPRETATIO LITERARUM
PATRIARCHÆ ANTIOCHIÆ AD SS. PAPAM JULIUM III.

Per R. P. D. epiſcopum Maronitam & magiſtrum Ambroſium de Melita ordinis Prædicatorum.

Æternaliter abſconditus apparuit Jeſus Deus noſter. Ignatius deficiens patriarcha Antiochiæ.

Ex eodem Cod.

IN nomine Altiſſimi cuncta facientis, ac univerſa mala ſanantis, & trium perſonarum in unitate eſſentiae ipſi gloria. Ego ſervus indignus (Ignatius nominatus) patriarcha Antiochiae ſervus Jeſu Chriſti, qui eſt Deus adorantium. Nec eſt fides mea. Altitudo tua, o Deus aeterne, & ſanctificatus ab omnibus animantibus, & qui tua perſona & potentia cuncta foviſti, in qua etiam omnis intelligentia & potentia miratur, demur cuncta nobis a te, Domine Deus, quae nos foveant, liberans nos ab omni nos a te elongante, qui es omnia nobis, a quo procedit omnis pax & illuminatio. Amen. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, unus Deus aeternus ſine principio, dilectiſſime & cariſſime Rex, fortiſſimus ſemper ante omnia ſecula, ipſi fortitudo, vivens, immortalis, Pater omnia continens, Filius creator omnium, Spiritus Sanctus omnia vivificans, tres perſonae in una ſubſtantia, in unitate eſſentiae, cum una voluntate, cum una complacentia, rex unus, una potentia, ac una fortitudo, una voluntas, una via, Trinitas ſancta: ipſi humilior, ipſumque adoro; ipſe eſt ſpes in vita & morte; illi laus & ſanctitas; & ab ipſo petimus, ipſum deſideramus, ut det nobis laetitiam ſine triſtitia & mœſtitia, ut ſimus cimbalum laudantes nomen ejus ſanctum cum ordine luminantium, & erimus cum numero electorum, qui tibi placuerunt ex operibus eorum ab Adam, qui eſt caput & origo noſtrae generationis uſque ad hodiernum diem. Noli deſpicere noſtra opera non perfecta, quia, nobis ſcientibus, quod ſi vere prius intraſſes in judicium cum ſervo tuo Domine, omnes in nihilum redacti fuiſſemus, nulluſque vivus fuiſſet. Ideo fac nobiſcum ſicut promiſiſti nobis ex tua bonitate ac voluntate, ſicut ad nos veniſti & apparuiſti nobis in carne humana noſtra paſſibili ad noſtram ſimilitudinem, ut redimeres nobis paſſione tua vera Paradiſum deliciarum, ut haeredes ſimus in haereditate Patris tui, & ſimus vocati filii Patris tui caeleſtis, & fratres tui in veſtimento humanae deitatis, quando in tua voluntate induiſti eam, cum apparuiſti nobis corporeus ex Maria Virgine poſtquam natus es ex ea, & in fine triginta annorum liberaſti Adam ſuamque progeniem a ſervitute Diaboli maledicti, ſicut te elegit Pater tuus ſemper pacificus & Spiritus tuus vivens & ſanctus, ut manifeſtaretur myſterium firmum perſonarum veſtrarum in unitate ſempiternae eſſentiae, & voluiſtis in unica veſtra electione in qua nulla eſt contrarietas neque diſcordia propter veſtrum velle unicum. Quia trinitas perſonarum firma, inacceſſibilis, innumerabilis, incomparabilis creator creaturarum in ſapientia erigens a perditione ad bonum ſua miſericordia. Et ſi nos diximus trinitatem perſonarum, tamen non ſunt tres Dii contrarii, nec una perſona major alia perſona, nec minor; nec eſt aliqua ex eis perſona creata, nec minor, ſed tres perſonae in una deitate atque unica potentia, unus Deus longe a mundo, & prope mundo, & reſpiciens mundum, & mundus eum non cognovit. Non videtur vivificator creaturae, providens creaturae, & eam paſcens, creator viſibilium & inviſibilium, omnia vivificans, providens omnibus: & omnes eum cognoſcere nequeunt, nec eum quis comprehendere poteſt praeter Filius & Spiritus Sanctus: unus Deus, unus Dominus, unus creator, ſolus adoratus, tres perſonae, una eſſentia, una ſubſtantia, una permanentia, & non eſt in trinitate perſonarum diviſio, neque contrarietas voluntatis. Excellentia Patris, genitor & non genitus; pulchritudo Filii, genitus & non genitor; attributum Spiritus proceſſio, nec genitor, nec genitus. Unus Deus, qui invenitur ubique vivens, loquens. Pater praeſens, Filius genitus, & Spiritus vivificans, & ipſe eſt unus Dominus, ubique praeſens & creator praeſentium, praeteritorum & futurorum, atque idem ad nihilum cuncta redigere poteſt. Quoniam Deus magnus, incogitabilis, incomprehenſibilis, remanens ad trinitatem perſonarum, nullus accedere poteſt. Et ipſe eſt qui cuncta laetificavit ſua miſericordia, quae fuit ſemper ſecum a generatione in generationem, ut oſtenderet nobis unitatem trium perſonarum ſanctarum, quod eſt numen filii æterni, qui eſt genitus a Patre æterno ſine tempore & ſine differentia, & nec inſtans datur in ſua generatione, & generatio ejus, qui eſt genitus ex ſubſtantia Patris, ſicut ſplendor ſolis, & pluſquam menſurari poteſt. Et propter nos & infirmitatem noſtram facta eſt haec ſimilitudo, cum ſit ipſe infigurabilis, & incomprehenſibilis. Et hæc omnia facta ſunt propter ſalutem Adæ & generationis ejus cum voluntate Filii annuente Patre aeterno, & Spiritu Sancto vivo & aeterno, quorum trium electio & voluntas una eſt, & Filius ex electione & voluntate Patris, & Spiritus Sancti deſcendit, ut incarnaretur ex Maria filia Joachim ex generatione David, ut liberaret caput noſtrae generationis, & renovaret plaſmationem noſtram, ut redimeret ad ſuum priſtinum ſtatum. Gratias Deo ſempiternas ſine fine, & ſanctificemus ſanctificationem quae nos duxit ad viam ſalutis & paradiſi voluptatis, afferentes illi ſudores vultus noſtri, percutientes pectora noſtra; illi gloria & poteſtas. Accedentes ad deprecandum Genitricem Dei, qui eſt Deus ſæculorum, & ad preces Angelorum ſpirituum, & ſanguinem Martyrum, qui fuerunt martyrizati propter nomen D. N. J. C. & adorationem Sanctorum, & benedictiones Diſcipulorum Apoſtolorum; & poſt ipſos Patres Patriarcharum, qui mortui ſunt. Et rogantes petimus ex intima & profunda gratia ſua, pulſantes portam liberalitatis & bonitatis ſuæ, ut dignetur manutenere principatum Patris Patrum. Pater mundus qui eſt intelligens, & facit quæ docet, magiſter perfectus, Dominus magnus & ſanctiſſimus, & electus a Principibus & capitibus mundi, qui ſedet in ſede veritatis cum directione cordis ſui in unitate atque concordia populi ſui, Dei voluntate atque gratia, electus in ſede Petri, qui eſt concors cum voluntate Angelorum & capitis eorum in cœleſti patria ſine mobilitate & cum corpore in carne cum capitibus & Principibus mundi; & motus ſpiritus ejus cum cœleſtibus ſpiritibus, Pater noſter, corona capitis noſtri papa Julius glorioſus, magnus; Dominus Deus eum conſervet nobis ad plurimos dies atque annos per orationes martyrum & ſanctorum atque angelorum & apoſtolorum. Amen. Et plus oſculor terram ſub pedibus tuis, & do obedientiam camerae habitatae a ſuo domino, quae Deo volente & concedente conſervetur patri noſtro, qui eſt pater patrum, & pater beatiſſimus, caput Principum, paſtor ovium reſpondentium, habens mentem puram, agens quæ

Julius papa

Dat obedientiam.

recta

recta ſunt, plenus miſericordia & gratia, gerens vicem verbi Dei, & veſtitus veſte ſpirituali, & coronatus mitra gratiae deitatis & ornatus ornamentis atque ordinibus moſaicis, ſtanſque firmus in ſervitio Aaronico, offerens ſecreta ſecretorum ſacrificia primaeva, & corona filiorum baptizatorum, ac gloria

Similatio Papa ad plurimos.

populi Jeſu & ſimilis... Apoſtolorum, qui ſunt ab omni labe mundi. Et tu es quintus Evangeliſta inter quatuor, qui ſunt mundi paſtor, medici, & magiſter eloquentiſſimus, & plenus ſapientia deitatis, ſimilis Melchiſedech, ejuſque perpetuo ſacerdotio, & ſimilis Moyſi in paſtoratu Dei, qui cuſtodivit viam ſuae infamiae; tu es etiam trahens populum ad fontem veritatis, ſimilis Paulo praedicanti, ſicut filius Zebedaei in ſua virginitate, ſimilis Joſeph in ſua continentia, & ſimilis Iſaiae in ſua ſapientia, & ſicut Helias in ſuo zelo, & ſimilis Heliſæo in ſua obedientia, & ſimilis noſtro patri Macario in ſua pœnitentia, & ſicut Amonius in ſua approbatione & perſeverantia, & ſimilis patri Bixuai in ſua ſanctitate, & ſicut Pacumius in ſua cuſtodia, & ſicut Joannes in ſua puritate, & ſimilis Moyſi nigro animoſo, & ſicut Paulus primus heremita in ſua ſecuritate, & ſimilis Arſenio in ſua ſolitudine, & ſocius in libra juſtitiae, Cornelio in ſua virtute, & ſicut Job in ſua patientia, & ſicuti Serapio in ſuo contemptu, & ſimilis navi margaritis plenae cariſſimis & pervenit ſua navis ſancta ad portum ſalutis; & etiam factus es ſimilis fonti dulci, a quo quicumque biberit, non amplius ſitiet, ex doctrina divinitatis, ſimilis ſapientiae ſalutari, inimicus mundi & delitiarum ejus, tenenſque firmiter verba Evangelii, docenſque factis pœnitentiam, docens, inquam, ſicut Antonius veſtitus veſtimentis lucis, cui eſt veritas ſicut veritas ſacerdotis, & ordo ſecundum ordinem Melchiſedech in ſeculum ſeculi, ſicut dicitur de rege Davide, qui electus & unctus eſt ſuper populum, ſicut tu ſuper Eccleſiam ſanctam, ſciens ſecreta ſancta pura: pater noſter & Dominus noſter, & corona capitis noſtri, auxiliator animabus noſtris doctrina divina cum medicina animarum noſtrarum, det ſibi vitam Deus & victoriam ſuper omnes, deinde illi felicitatem & bonum ſucceſſum facienſque omnia quæcumque vult; & extollatur honor ejus & ex ſuperabundantia abundet totum mundum, & omnibus diebus reſpiciens ſolem, & radices amaritudinis ejus in hoc mundo, flores autem & fructus in paradiſo cæleſti: Det ſibi Deus ut doceat eos, qui volunt doceri, redimens eos in ſacro fonte bapti-

Deprecatio ad Deum pro Papa.

ſmatis a peccatis eorum, parcens illis peccata eorum habenſque miſericordiam & benedictionem. O Domine Deus defende eum potentia tua, & tua unica Deitate, & abſolve eum a vinculis ejus auxilio divino, & cuncti obediant ei in verbo ſuo, & eligat eum in altitudine ſua. O Deus da ei ſortem glorioſam, & extendas umbram ejus ad univerſum mundum. O Deus firma eum in tua voluntate & pace, & amplius da ei ſempiternam pacem & pulchritudinem & gloriam. O Deus fac vitam ejus victorioſam, & fidem ejus in veritate oſtenſam. Eritque ſicut ſtellae planetarum, quae prae caeteris lucent omni tempore ſuo, & luna ejus ſurgens ab Oriente maxime lucens. O Deus impleas manus ejus plurimis bonis, & ſatia eum theſauris. Pater mi papa Julii Domine ſedis glorioſæ Petri, congregentur tibi cunctae nationes Romanorum. O Domine Deus elonga vitam ejus propter preces meas, elonga vitam ejus in ſede ſua ad plurimos annos ad generationes, & ſac, inimici ejus ſuppeditentur ſub pedibus ejus; facque vitam ejus longam ſuper nos. Amen. Et poſt

Dat obedientiam Papa.

hæc humiliter terna vice oſculor terram ſub pedibus tuis, danſque tibi ſalutem plurimam cum honore & gloria. Ultimo haec peto a ſanctitate Patris mei cariſſimi fidem orthodoxam ſtabilem. Quia literae veſtrae charitatis pervenerunt ad meam deficientiam & infirmitatem, & legi eas & intellexi, & dixi: hodie venit ad me nuntius, & tamquam excitatus a ſomno ſurrexi a mare tribulationum. Ideo quam bonum veſtra benedictio nobiſcum; quanto magis cum vidiſſemus in ea benedictiones & ſalutationes veſtras, augmen ambae genae meae. Et exclamavi ad Dominum: fac me invenire partem tecum in oratione patris mei cariſſimi, & veniat ad me miſericordia & remiſſio omnium peccatorum meorum. Et poſtquam ego valde intellexi & aſpexi, quod ego ſim minimus inter capita Sacerdotum, Ignatius nominatus inter primos Epiſcopos Antiochiae, ſicut nominatus fui a fratribus meis Epiſcopis & Archiepiſcopis Patriarcha, cum ego non ſim dignus vocari diaconus, gratia illius qui eſt gratia perfectus, qui eſt poſſeſſor temporis, annorum dierum ac horarum, & dirigit in templo ſuo quem ipſe elegerit atque voluerit; gloria & laus ejus miſericordiae, quae oſtenditur ſuper omnem ſuam creaturam de generatione in generationem. Et tu ipſe es pater mi. Det vobis Deus nomen bonum & opera accepta, ut veniente die Judicis tremendi, ſimus cum vultu lucido, denunciantes ante thronum Dei: ecce nos & filii, quos dediſti nobis, audiamuſque vocem exultationis, quae dicit: intrate in gaudium Domini veſtri. Fiat illud mediantibus orationibus tuis. Amen. Et ego indignus prior orationibus omnium Sanctorum & illorum qui ſemper ſe bene habuerunt cum Deo in pace. Et ſanctiſſima & puriſſima, quae eſt ſuper omnes mulieres, & pulchrior cunctis virginibus Domina noſtra Maria genitrix Dei, quae eſt verbum creans firmum, quod ſumpſit carnem ab ea veram, ſicut nos demonſtremus noſtram eſſe veram fidem.

Fides eorum.

Et haec noſtra firma fides cum teſtimonio approbato ex dicto Doctorum verorum, qui fuerunt illuminati a Spiritu Sancto, a quibus exivit fons aquae vivae bibentibus ex ea; & qui biberunt, habuerunt ſortem illius, qui eſt mercator viventibus animis; & ipſe eſt vivus vivificans, lucrans, lucrificarique faciens, & lucrantur redemptionem animarum ſuarum, reddens eos auſcultantes ad Deum ad paſqua caelorum in locis luminis ac lucis. Quoniam fides vera eſt ſicut margarita pulcherrima & cariſſima, quam qui invenerit, vadit & vendit univerſa quae habet & emit eam pro ipſo tenens eam caram ſicuti pupillam oculi ſui, quam non furatur ab eo inimicus homo, quia fundamentum margaritarum a mari magno & inacceſſibili, a quo mari nullus poteſt ponere in gutture ſuo, nec in oculo ejus, neque in corde ipſius, quia ſtatim effundit eam neque in cogitationibus, neque in ſapientia ejus, ubi credere debes abſque inquiſitione in mari gratiae Dei ſupra creaturam ejus & creationem eorum ſine aliquo petente: laus potentiae ejus timentibus eum, quem nullus comprehendere poteſt, nec ejus potentiam. Ideo nos infirmi petimus a ſua miſericordia & ab ejus voluntate, ut det nobis bonum intellectum & auxiliemur animabus noſtris, qui liberavit eas a malo ad bonum; quia ipſe ubique vivens loquitur; & niſi ipſe dediſſet, nullus habere potuiſſet; & ſine ejus vita nulla eſſet vita, nec ulla res corporea; & ſine ejus verbum, nullum eſſet verbum nec intellectum nec progenie in progeniem, & in aeternum in ſuo nomine; inquam in ſuo nomine glorioſo, & illi ſoli adoratio, qui eſt Deus creator noſter, & ipſe eſt noſtra fortitudo ac ſapientia. Te glorificamus & laudamus atque ſanctificamus in ordine Angelorum lucentium, qui firmiter ſunt aſtantes in conſpectu Dei nocte dieque, & ne ſimus de illis, qui ceciderunt. Noli nos facere ſicut illos qui exierunt de via tua ſancta. Et nos Domine non ex operibus, quae fecimus nos, meremur haec, ſed ex miſericordia tua, quae oſtenditur nobis; & in hoc oſtenditur tua voluntas ſuper nos, & confitebimur tibi Patri aeterno, & Filio tuo univerſali liberaliſſimo, & Spiritui tuo ſempiterno & forti ut cuſtodiat nos ab ictu inimicorum contravenientium paſſioni Chriſti, tenentes veram fundatamque fidem, ut ſit populus tuus fidelis orthodoxus, fortis in opere bono ſine deficientia voluntatis; & omni inſtante clamantes dicimus: o ſine

prin-

principio & ſine caput cujuſque principii, & ipſe ſine principio. O lumen quod nunquam extinguitur: o caput & finis cujuſque principii, & altitudo omnium ſapientum & omnium numerorum. Tu ipſe es finis cogitationis, & tu ipſe es ſolus finis. Da nobis latitudinem, & expecta nos Domine Deus, & ego confiteor paternitati tuae & unitati tuae, & reſpice deficientiam noſtram flabello fortitudinis tuae & auxilio gratiae tuae; & parce nobis Domine in eo quod defecimus & peccavimus tibi. Quia tu ſolus altus & indeficiens, nec immemor es, & tu ipſe es creator creaturarum viſibilium & inviſibilium, ac factor corporeae & incorporeae naturae. Tibi, Domine gloria ab ipſis ſempiterna, & a te, Domine, ipſis miſericordia in auxilium & remiſſionem. Amen.

De aeternitate Perſonarum divinarum.

Vos amici noſtri qui haec auditis verba, quod Deus noſter ſempiternus & ipſe eſt aeternus a ſaeculo in ſaeculum ſaeculi, & ipſe ſemper firmus ſine mobilitate & ſine defectu, & ipſe ſine principio cuncta principiavit, & ipſe ubique locorum eſt, & ipſe eſt altiſſimus & ineffabilis in lingua hominum, & ipſe eſt primus intellectus, & genitor verbi aeterni, in quo verbo cuncta creavit; & hoc verbum ſine principio & ſine genitus ſine fractione & differentia temporis nec annorum nec dierum nec horarum aut momenti.

De proceſſione Spiritus Sancti.

Et Spiritus procedit a Patre extenditur in Filium, & accipit ab eo ſicut nunciatum eſt nobis ab ipſo Filio, qui eſt verbum aeternum, quando apparuit nobis in carne a pulchra virginitate, & dixit nobis: nunciate Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, unus Deus, cum tribus Perſonis ſanctis, & unaquaeque in ſua ſubſiſtentia firma & immutabili. Et ſi dicitur Pater, nomen ejus paternitas; & ſi dicitur Filius, nomen ejus genitus ab aeterno Patre; & ſi loqueris Spiritum procedere a Patre, & accipere a Filio, firmaſti proceſſionem, & Spiritus altiſſimus ſuper omnia verba. Et ſi memoretur Pater, Filius cum ipſo memoratur; & ſi memoretur Filius, in ipſo Pater & Spiritus memoratur; & ſi dixeris Spiritum Pater & Filius cum ipſo ſimul tres in unum, & unitas in tribus, trinitas in unitate, & unitas in trinitate, congregatio diviſa, & diviſio congregata, una voluntas; unica divinitas prima & aeterna in voluntate & dominatione ſua, & in arte & liberalitate ſua, in magnitudine & regno, liberalis in loquentia, in gloria & laetitia cum charitate & bonitate omnia, quae fuerunt & futura ſunt ex charitate, & depoſitum purum, & bonitas & miſericordia, unitas in tribus Perſonis ſanctis. Nec eſt in ipſis perſona prior alia perſona, nec una alta, alia infima, nec unus addiſcens & alius docens, nec ſunt tres Dii contrarii. Nec inter ipſas perſonas, una vellet bonum, & alia malum faciens. Ideo omnes unus Deus plenus charitate, longe a malo volens bonum, plenus miſericordia & charitate, fabricator boni, fons omnis pacis. Et ipſe eſt bonus, pacificus, dives miſericordiarum. Et hic eſt Deus. Et ante eum nec poſt ipſum cognovi alium niſi ipſum, nec alium capiam praeter ipſum. Ideo ipſi ſoli me remitto, & ipſe ſolus auxiliator, & ipſe eſt creator temporum, annorum & horarum, & ipſe eſt ſciens omnia, & omnes eum nec ſcire poſſunt. Creator caelorum in verbo ſuo, firmanſque terram in fortitudine ſua. Pater, Filius, & Spiritus Sanctus unus Deus; ipſi omnipotentia creator rerum ac providens ejus creaturae, opifex & providens ejus opificio, omnia vivificans quae habent ſpiritum, nec vult malum. Quia ipſe eſt theſaurarius miſericordiae, & nos cum ipſo uſquequo ipſe voluerit, & potens pro ſua creatura & populo ſuo, ſicut dicimus & amplius & in maxima ſapientia ſua, quia eſt miſericors, voluit oſtendere liberalitatem ſuam in pura ſua voluntate. Et voluit creare ordines intellectuales, & harmoniam lucentem, quae dat gloriam nomini ejus, qui ſanctificantur in laudibus ſuis, & ipſe non accipit ab ipſis puritatem neque ſanctificationem, quia ipſe eſt glorioſus ſan-

ctificatus a ſe ipſo & a ſua ſubſtantia. Ideo ut oſtenderet bonitatem ſuam & magnam etiam charitatem in illo tempore quando ipſe elegit effecti ſunt angeli lucis, & nominati ſunt intellectus ſecundi, non quia ſunt intellectus non tangibiles, quia tangibile eſt grave, & intellectus eſt levis & non tenetur. Et ex hac re intellectuali ignea elementali ſemper viva & ſine fine creavit Deus fortis, potens omnia creare, fortitudinem caelorum, & firmavit eam voluntate ſuae potentiae & deitatis, qui eſt unus Deus. Pater ipſe eſt qui genuit Filium; & Filius ſimilis Patri in aeternitate, & Spiritus Sanctus aequalis illis in fortitudine caelorum, & in una natura, & in una deitate, & in una operatione; & illis gloria & laus propter bonitatem ſuam, cooperiens omnem ſuam creaturam a principio uſque ad finem, quando exivit miſericordia obumbrans ex theſauro bonitatis & liberalitatis ejus.

Creatio Angelorum.

Et voluit oſtendere Principibus caelorum miſericordiam, & medelam, & magnitudinem ſuam, motus in cogitatione bona cum voluntate ſua, quae eſt longe a malo, volens oſtendere angelis, quod ſint ipſi creati & congregati in laude ſua: poſt plurima tempora & ſaecula creavit creaturam ſenſibilem, populum iſtum & creaturam corpoream, & gravem tangibilem.

Angeli creati fuerunt ante ſecula.

In prima ſua creatione creavit tempus caelum & terram, & omnia quæ in eis ſunt, ignem aquam & aerem, & quæcumque creavit ex eis, ſurrexerunt & creata ſunt verbo Dei creante cum voluntate Patris & perfectione Spiritus, & firmavit nomina hominum invidentium inter ſe ipſos, habentium inter ſe ipſos diverſas naturas, unus habens intellectum bonum & alius carnalis corporeus. Et poſt hæc extenſa eſt ex miſericordia ſua maxima charitas, & voluit in electione ſua bona, quod crearet Adam caput noſtrae generationis, & principium noſtrae plaſmationis.

Creatio Adae.

Et dixit haec: faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram in verbo & vita ejus, quod eſt Filius & Spiritus perſonae ejus æternæ. Et creavit Dominus Adam hominem compoſitum ex corpore & anima, & fecit eum viventem & loquentem, mortalem, cogitantem bonum, & ſapientiam accepit, ut eligeret quemcumque vellet, & fecit eum tangibilem ex levi & grave mundanum ſenſibilem ex ſpiritu & carne; & creavit eum Deus ad imaginem & ſimilitudinem ſuam, & poſuit eum in charitate & vita bona in deliciis paradiſi pulchri. Viditque Deus, quod Adam eſſet pulcher in ſua bona mente, creavit ei auxiliatricem & ſociam mulierem, & dedit illi nomen Eva, & omnia viventia rationalia erunt ab ea & Adamo. Et exultaverunt Angeli in pulchritudine Adæ, quando viderunt eum in voluntate bona ſimilem illis in corde bono ſine malo; tunc diabolus iratus invidit illi, & dixit in corde ſuo ſuperbo & invidioſo deperdito: ego inſidiabor illi, & faciam eum cadere ad ima profunda, & ivit ad Evam, quae eſt levis corde, & inexpers mente, & duxit eam ad comeſtionem fructus vetiti, & dixit: comede o Eva, & da etiam Adamo tuo ſocio, & eritis ſcientes bonum & malum.

Diabolus tentat primos parentes.

Et credidit ipſa mente ſua levi, & comedit, & dedit Adæ innocenti. Tunc ergo Adam faciens contra Dominum ſuum expulſus eſt extra paradiſum, & fecit eum habitare in terra laboris & faſtidii: & effectus eſt laſſus in manum diaboli diligentis ſuperbiam & facientis malum; & non contentus fecit generationem ejus adorare idola, quouſque relinquerent creatorem ſuum. Et quando vidit Deus Adam in miſeria, miſit nuncios ut nunciarent miſeriae ejus. Quæ generatio tenuerat viam malam.

Prophetæ minores,

Et illi nuncii vocati ſunt Prophetae prophetizantes in perfectione & fortitudine Dei mittentis eos. Et ipſi non conſenſerant in voluntate ſua conſiliis malis; & multi ex ipſis fuerunt tormentati ab ipſis in diverſis tormentis, & obtinuerunt coronas martyrii, & intraverunt in vitam aeternam. Quando vidit Deus creator mundi iniquitatem eorum & cogitationem ad malum, obtulit ſe Verbum divinum creator eorum, qui eſt Filius æternus, cum voluntate

& electione Patris & Spiritus Sancti, ut deſcenderet ad facturam humanam, ut liberaret captivum & gentem Adae & filiorum ejus, & ut oſtenderet ſe ipſum miſerum & pauperem propter ſervum ſuum

Deus deliberat venire ad hominem.

Adam, & ſuam creaturam, ut eriperet & tolleret eum ad priſtinum ſtatum gloriae, ut non perderet ſuam creaturam, quam ſecerat ſuis manibus ſanctis, & oſtenſus eſt tanquam pauper, cum ipſe ſit dives dilectus & potens, dans hominibus ea, quibus indigent, alendo eos, danſque neceſſaria providendo eis: & hoc fecit propter ſervum ſuum, ut rumperet ſuperbiam diaboli qui ex electione ſua elegit ſuperbiam. Et quando voluit Pater, incarnatus eſt Filius

Vocatio Gabrielis.

aeternus, Filius verbi & naturae divinae. Vocavit Gabrielem caput Angelorum, & ex alto ſecreto, quod nullus ſcire poteſt, ut annuntiaret Mariae Virgini filiae Joachim & Annæ annoſæ ſterili, quae Anna petierat in voto ſuo coram Deo, vovit Deo, & Deus dedit ei, ut in ea deſcenderet Filius aeternus verbum ereans in gremio ejus virginitatis & ſancti-

Salutatio Angeli ad Virginem.

tatis. Et aſcendit, & apparuit ab ea corporeus & vere corporeus ſine ſemine virili & ſine corruptione ſuae virginitatis. Et in illa hora venit Angelus nuntius praedietus, & ſalutavit eam in ſalutatione dicens: Ave gratia plena Dominus tecum. O magna potentia aeterna, quando Angelus dixit: ſalve o gratia plena, ſecunda vice Deus noſter tecum. Gabriel nuntius leviſſimus venit ad eam de alto, & vidit quod intraſſet in puriſſimam, & vidit multos ordines angelorum laudantes & benedicentes eum, non relinquentem Patrem ſuum aeternum. Non potuit Angelus reſpondere, quando eſſet Dominus ſecum, Dominus noſter. Et non dixit Gabriel: Deus meus tecum, ſed Deus noſter tecum, ut oſtenderet quod Deus eſt ſuperorum & inferorum. Et quando Maria ſenſit verbum Angeli, quod nunquam ſenſerat, dixit: & quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco? Dixitque illi angelus: Spiritus Sanctus deſcendet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi, & quod naſcetur ex te, ſanctus & Filius Altiſſimi vocabitur. Et in illa hora concepit, acceptando annuntiationem; & dixit: ecce Ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum. Et in illa hora deſcendit in eam Dominus noſter Jeſus Chriſtus, & unitus eſt eum carne, quam aſſumpſit, eamque nunquam dimiſit, nec per ictum oculi: quia unitus eſt cum corpore naturali, & ſubſiſtit in unitate perſonae; nec diviſus eſt a Patre, quia ſic voluit & elegit Pater, ut incorporetur Filius, & effectus eſt corporeus, ut unitus corpori vere, & ſanctificavit uterum Mariae, deſcendens in eam, & unitus eſt Filius æternus in humanitate ſua ſine additione & ſine defectu, nec in naturis nec in perſonis nec in voluntate, nec addidit in trinitate quaternitatem: quia perſona pulcherrima nata a Patre aeterno ipſa eſt quae

Quod Chriſtus fuit vere corporeus.

deſcendit in Mariam Virginem, & unita eſt humanitati, quam accepit a natura ſua pura, & natus eſt ab ea temporaliter ſine additione & defectu. Et noli putare, quod incorporatio ejus eſſet imaginatio vel fantaſtica, nec confuſio, nec mutabilis nec ad tempus, ſed quod eſſet effectus ipſe corporeus vere in natura ae perſona. Et nos confitemur, Filium genitum a Patre ante omnia ſecula, & generatio ejus altiſſima, & incogitabilis. Natus ex Domina noſtra Virgine Maria eum corpore perſecto, & anima rationali ſapiente & docta, unita eum eo ſine differentia & diviſione. Nec in aſſumptione eſt mixtio neque diviſio ulla. Ideo verus Deus humanatus, neque eſt alius homo illi ſimilis; & hie Deus huma-

Nativitas Christi & Angeli laudantes.

natus perfectus in humanitate ſua, & non aſſumpſit peccatum. Laudaverunt eum Angeli in hora nativitatis ejus in Bethelem Juda, & dixerunt gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus. Et huic Creatori corporeo venientes Magi obtulerunt. Et propter eum qui humanatus eſt propter nos, qui ſumus ſervi ejus adorantes nomen ejus redemit nos ſanguine ejus corporis & humanitatis. Effecta eſt ſtella ante magos oſtendens ab Oriente uſque ad Bethlem. Et propter eum qui eſt Dominus & redemptor noſter in corpore ſuo occidit Herodes pueros Bethlem. Et hic eſt Deus humanatus fortitudo timentium: fugit in Ægyptum, & fregit idola opera

Fuga Chriſti.

hominum; ſtetit ibi uſquequo venit Angelus ad Joſeph & dixit, ſurge, accipe puerum, & vade ad terram Juda; quia illi qui quærebant occidere puerum perditi ſunt. Et hic eſt, quem vocavit Angelus puerum, & in eo nuntiavit Virgini Mariae dicens: Dominus noſter tecum; & hic eſt puer genitus ab aeterno. Et hic eſt puer natus vere a Maria in corpore; & nunquam nominavit Angelus ſecunda vice ſicut ipſum, quia ipſe unus eſt. Et dico & confiteor illi ſoli & credo quod ipſe ſit Deus noſter, qui apparuit nobis ſicut nos, & factus ſimilis nobis ſine peccato, & ipſe eſt Deus noſter ineorporatus vere, & ipſe eſt qui effectus eſt eorporeus propter nos, & ipſe eſt Deus noſter primus & noviſſimus. Et ipſe eſt Deus, qui creavit Adam, & ipſe eſt qui incorporatus eſt ex generatione Adae, ut liberaret Adam; & ipſe eſt qui docuit Enoch viam bonam & puram; & hic eſt qui purificavit terram a peccato tempore Noe optimi. Hic eſt, qui venit ad Abraham pluribus vicibus; & ipſe eſt, qui dixit Judaeis: Ego ſum antequam Abraham fieret; & ipſe eſt qui apparuit Jaeob ſuper ſcalam; & ipſe, quem nominavit Jacob: leo de tribu Juda. Et ipſe eſt qui dixit: hic eſt expectatio gentium; & hic eſt Deus incarnatus qui dedit auxilium Job in ſua patientia, ut oſtenderet patientiam ſuam in ſua infirmitate. Et ipſe idem, quando dixit Job: ego ſcio quod Redemptor meus vivit & apparebit ſuper terram; & ipſe eſt creator Deus incarnatus, quem vidit Moyſes inter ſpinas in monte Synai; hic eſt Dominus noſter Jeſus liberatus, qui liberavit nos in corpore ſuo; hic eſt qui poſuit Jeſum filium Num praedicatorem filiis Iſrael in loco Moyſi prophetae; & hic

Multi prophetantes de Chriſto.

eſt Dominus Deus noſter, qui miſit Samuelem prophetam ungere David regem ſuper filios Iſrael; hic eſt qui dedit Davidi prophetae Spiritum Sanctum, & prophetavit dicens: tu es Filius meus dilectus, & ego hodie genui te; & prophetavit de ejus paſſione & reſurrectione & aſcenſione; hic eſt de quo dixit Salomon filius David: quis poteſt accipere aquam in linteo? Et propter hunc Deum effectus eſt propheta Iſaias, & prophetavit in ſpiritu dicens: ecce Virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emanuel, quod eſt Deus nobiſcum. Et propter hunc dixit, Dominus ſedit in nube & introivit in Ægyptum, & haec nubes eſt Virgo genitrix ejus. Et propter hunc Deum genitum factum corporeum a Maria, dixit Joſias, hoc eſt tempus petendi in eo, Dominus veniet & nunciabit vobis, & docebit vos puritatem ejus. Hic eſt Deus, de quo prophetavit in ſpiritu Amos, dicens: in illo die ſurget, qui ponit magnitudinem David, & renovabit, & aedificabit, quae erant deſtructa, & ſurgere faciet illos, qui ceciderant a tempore antiquo. Et propter hunc prophetavit Micheas, qui dixit: Et tu terra Bethleem Juda, nequaquam vocaberis minima in Principibus Juda, quando apparebit oculis corporalibus in corpore; & hic eſt Deus fortis corporeus, ſicut Jonas propheta, qui ſtetit tribus diebus & tribus noctibus in ventre piſcis, & Jonas non accepit de ventre piſcis, & corpore ejus, ſed Dominus noſter vere aſſumpſit corpus ex virgine Maria. Et ſuper hunc Deum humanatum prophetavit Sophonias, & dixit: appareat nobis Dominus & prohibeat idola, & deleat, & adorent eum Gentes in omni loco ſuo. Zacharias propheta prophetavit in ſpiritu dicens: ſic dieit Dominus omnia continens, nomen ejus oriens, qui ortus eſt homo corporeus a Virgine, & dixit: laetare filia Sion, & clama filia Jeruſalem Regi tuo venienti tibi ad liberandum te humilis equitans ſuper aſinam & pullum filium ejus; & ſuper hoc Verbum aeternum creatorem prophetavit Hieremias & dixit: ipſe eſt Deus noſter, & non cognoſco alium ab eo, qui dirigit vias pra-

vas

vas & ſciens omnia bona facere. Et propter hunc Deum verum, qui natus eſt de Maria corporeus prophetavit Abacuch, & dixit: Deus abeſt illa rem (*ſic*) in dextera Jeruſalem aedificata & ad montem Ephron quod eſt Virgo Maria, quae eſt ſancta loquela. Et hic eſt Deus antiquus de quo prophetavit Ezechiel propheta dicens in ſpiritu prophetico, quod ipſe debebat incarnari a Virgine Domina noſtra, & dixit: haec porta clauſa eſt, & non aperietur, & Dominus Deus Iſrael intrabit in eam, & egredietur per eam, & ipſa eſt clauſa ſicut prius. Et hic eſt Deus magnus Verbum Patris creator, & propter eum prophetavit Daniel & dixit: viditque Deum in ſpiritu qui futurus erat homo, & ſic dixit: ſedit antiquus dierum, & ipſe ſedens ſuper eum factus eſt ignis, & ſedes inflammata eſt, & circuivit eum ignis, millia millium, & centena millia aſſiſtebant coram eo, & flumen ignis exibat & occurrebat exiens ante ipſum. Hic eſt Deus ſuper quem Prophetae omnes prophetaverunt, & in ipſo cum ſua perſona in aſſumptione cum humanitate ejus completae ſunt prophetiae omnium loquentium de eo & miracula. Nec ſunt ipſi duae perſonae aut duae naturae poſt

Non ſunt in Chriſto duae naturae.

unionem, ſed una perſona in natura corporea. Ex inviſibili enim factus eſt viſibilis, ex non tangibilis, factus eſt tangibilis, inacceſſibilis ad omnes accedit, non coopertus, omnia operit, quem non capit totus orbis, ingreſſus eſt in uterum Mariae filiae David. O magna miſericordia tua Deus noſter, & quam lata eſt ſuper nos & ſuper generationem peccatricem & deficientem: quia non miſit angelum ex principalioribus vel de angelis lucis ut redimeret nos, ſed tu ipſe in perſona pulcherrima natus te ipſum dediſti nobis & apparuiſti nobis incarnatus ex Maria Virgine noſtra domina propter redemptionem plaſmationis manuum tuarum. Et quis eſt qui poſſet tibi reddere gratias, quis poſſet tibi dare gloriam propter bonitatem tuam quam feciſti ſuper nos? Etenim quid eſt quod nos habemus quod non ſit a te? Tibi, Domine, gloria ſemper propter id, quod charitas tua ſit ſemper ſupra nos. Et nos confitentes dicimus, quod veniente plenitudine temporis, de quo prophetaverunt Prophetae in ſecreto quae abſcondita erant, & voluit nos liberare a ſervitio diaboli, & ab ipſa idololatria, & liberavit Adam ovem deperditam, & venit ad nos propter ſuam miſericordiam, & miſerans noſtri abſque hoc quod aliquis vocaret eum, ſed venit & deſcendit & liberavit eos in promiſſione facta ipſi Adae, & ſuperabundavit mare miſericordiarum ſui Patris cum ſua bona & pacifica voluntate. Et voluit eligere ut

Proceſſio Spiritus Sancti.

Filius aeternus genitus ab aeterno ex concordia Spiritus viventis, vivificantis, procedentis a Patre & accipientis a Filio ſine diviſione, & non eſt in illis ſeparatio, neque diviſio, aut differentia neque contrarietas in electione. Ideo ex voluntate ejus Pater voluit incarnationem Filii, & Filius incarnatus eſt virtute Spiritus Sancti, & non ſunt tres Dii, ſed unus Deus, ſicut nos volumus oſtendere hoc Deo auxiliante, quando natus eſt Jeſus Chriſtus a Maria filia Joachim & Annae, cum annunciavit ei Angelus Gabriel princeps Angelorum in conceptione ſine tactu hominis, & ſine ſemine & ſine mixtione hominis in conceptione ſua puriſſima. Et dicimus quod ipſemet miſit ad annuntiandum ei, & ipſe eſt crea-

Multa auctoritates oſtendentes Chriſtum eſſe unum.

tor angeli & ipſius Mariae, & creator angelorum & hominum, & ipſe natus eſt ab ea, incarnatus cum carne humana, & ipſe eſt unus & non duo, & movit Magos reges, ut venirent ad eum cum muneribus, & ipſe eſt creator munerum, quae oblata fuerunt ei, ipſi adoraverunt eum in Bethleem tanquam Deum; & ipſe eſt, quem adoraverunt Paſtores, cum videntes oculis ſuis cum Maria matre ejus & Joſeph, & ipſe eſt unus. Et ipſe eſt qui fugit in Ægyptum tanquam homo timens; & ipſe eſt qui confregit idola in Ægypto tanquam Deus, & ipſe eſt unus; & ipſe eſt ille puer, quem portavit Simeon in ulnis ſuis, & petiit ab eo, ut dimitteret eum a vita ſua tanquam Deus, & ipſe unus eſt. Et ipſe eſt quem praedicavit Joannes Baptiſta inter populum in flumine Jordano, dicens, hic eſt Agnus Dei, & viderunt cuncti populi oculis eorum, quod eſſet corporeus & humanatus tanquam homo, & timuit eum flumen Jordane, quia ipſe eſt creator ejus, & ipſe eſt Deus, & eſt unus. Et ipſe eſt cum quo fuit mater ejus ad Joannem, exiſtentes ambo in uteris maternis, & exultavit infans Joannes in utero matris ejus Eliſabeth, quando vidit Dominum ſuum venientem ad ſe, qui tenebatur in utero Virginis Mariae ejus matris tanquam Deus, & ipſe eſt unus: & exclamavit Eliſabeth & dixit Mariae: benedictus ſit fructus ventris tui, & unde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me, & ipſe detentus in utero vocavit Dominum ſuum, & ipſe eſt Deus unus. Et ipſe eſt qui baptizatus eſt a Joanne tanquam homo; & ipſe eſt ad quem clamavit Pater, hic eſt Filius meus dilectus, ipſum audite, & viſus eſt Spiritus Sanctus in forma columbae deſcendentis ſuper ipſum tanquam Deus, & ipſe eſt unus. Et ipſe eſt qui fuit ad nuptias in Cana Galileae tanquam homo, & ipſe eſt, qui convertit aquam in vinum tanquam Deus, & ipſe eſt unus: & ipſe eſt qui jejunavit 40. diebus tanquam homo, & ipſe eſt, qui confregit, & vicit diabolum tanquam Deus, & ipſe eſt unus: & inclinavit in terram, & fecit lutum, & poſuit in oculo caeci tanquam homo, & aperuit oculos ejus tanquam Deus, & ipſe eſt unus. Et ipſe eſt quem tetigit mulier habens fluxum ſanguinis tanquam homo, & ipſe eſt qui liberavit eam ab infirmitate ejus carnali & ſpirituali tanquam Deus, & ipſe eſt unus. Et ipſe eſt qui tetigit nurum Petri tanquam homo, & liberavit eam a febre tanquam Deus, & ipſe eſt unus. Et ipſe eſt ad quem clamavit Cananea tanquam homo, & ipſe eſt qui expulit daemonem a ſua filia tanquam Deus, & ipſe eſt unus. Et ipſe eſt qui petiit aquam a Samaritana tanquam homo, & ipſe eſt qui dixit ei, quaecumque fecerat tanquam Deus, & ipſe eſt unus. Et ipſe eſt qui ivit in ſolitudinem & deſertum tanquam homo; & ipſe eſt qui ſatiavit eos paucis panibus tanquam Deus, & ipſe eſt unus Deus. Et ipſe eſt, ad quem clamavit leproſus fili David, & ipſe eſt qui ſanavit eum. Et ipſe eſt, filius David & filius Dei, & ipſe eſt unus. Et ipſe eſt qui equitavit pullum & ingreſſus eſt Jeruſalem tanquam homo, & ipſe eſt ad quem clamaverunt pueri oſanna & gloria tanquam Deus, & ipſe eſt unus. Et ipſe eſt qui fecit caenam cum diſcipulis ſuis, & dedit eis corpus ſuum vivificans tanquam homo, & ipſe eſt qui docuit, & revelavit quod traditor traderet eum tanquam Deus, & ipſe eſt unus. Et ipſe eſt qui ſtetit ante juſtitiam coram Anna & Caypha & Pilato tanquam homo; & ipſe eſt qui revelavit Petro negationem ſuam antequam Gallus cantet terna vice tanquam Deus, & ipſe eſt unus. Et ipſe eſt de quo dixit latro exiſtens in ſiniſtra quod eſſet homo; & ipſe eſt ad quem dixit latro exiſtens in parte dextera: memento mei Domine in regno tuo ſecundo, tanquam Deus, & ipſe eſt unus. Et ipſe eſt qui ſe oſtendit diſcipulis ſuis poſt reſurrectionem ſuam, & comedit cum ipſis tanquam homo. Et ipſe eſt qui liberavit Simonem a ſubmerſione ne ſubmergeretur in mari tanquam Deus, & ipſe eſt unus. Et ipſe eſt qui aſcendit in caelum cum corpore & ſedet ad dexteram Patris. Et ipſe eſt qui miſit Spiritum Paraclitum, & dedit Apoſtolis donum linguarum loquentium, & eſt unus Deus. Et hic eſt Deus noſter genitus a Patre aeterno, principium a principio, antiquus ab antiquo; & hic eſt Deus, qui nunciavit Johanni filio Zebedei: in principio erat verbum & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, hic eſt, ſine quo nihil eſſet, ipſe eſt lumen veritatis, & ipſe Joannes qui dicit: Verbum caro factum eſt & habitavit nobiſcum, & vidimus gloriam ejus gloriam quaſi unigeniti a Patre plenum gratiae & veritatis.

Leg. Jeſus Chr.

ritatis. Et Johannes Baptiſta dixit Judaeis. Ego in Patre & Pater in me, & ego ſcio Patrem meum; quia ego teneo verbum illius: & dixit illis, Abraam pater veſter deſideravit videre diem meum, vidit & exultavit: & dixit illis: ego ſum antequam eſſet Abraam, & dixit Philippo, qui videt me videt & Patrem meum: & hoc eſt verum in unitate Altiſſimi innumerabilis inacceſſibilis, qui unitus eſt in humanitate pura, nec devaſtatur cum duobus, nec dividit divinitatem ſuam a ſua humanitate, nec in utero, nec in nativitate, nec in illo quod fecit in terra cum apoſtolis ſuis inter Gentes, nec in paſſione, nec in crucifixione, nec in ſepulchro, nec in reſurrectione, nec in aſcenſione in caelos, nec in ſedendo ad dexteram Patris, nec in futuro adventu judicii vivorum & mortuorum. Ideo nos confitemur in illo eſſe unam naturam poſt unionem, unam perſonam viſibilem & tangibilem. Et ipſe eſt genitus a Patre aeterno, & nullus narrare poteſt generationem nec principium nec finem antequam eſſet incarnatus, & in ipſa incarnatione, & poſt incarnationem eſt Deus, & eſt unus; antequam incarnaretur eſt unus, & filius Dei, & in ipſa incarnatione eſt Filius Dei humanatus, & poſt incarnationem eſt Filius Dei, qui crucifixus eſt pro nobis; & incarnatio ejus alta ſuper omnem intellectum & cogitationem, ſicut generatio ejus aeterna. Ideo Propheta nominavit nomen ejus admirabile. Nam miraculum quando videtur, non eſt miraculum; nam omnis res quae videtur, tenetur, & quod tenetur, deturpatur, & quod deturpatur, corrumpitur, & ſi corrumpitur, deperditur; & omnis res quae deperditur & corrumpitur, non eſt Deus, nec miraculum. Ideo miraculum eſt quando in ſe eſt occultum, quod nullus poteſt cognoſcere, nec ubi eſt, nec unde venit; & Domini noſtri humanatio eſt miraculum, & redemptio ejus etiam eſt miraculum, & ipſe cognoſcit etiam ſecreta humanitatis & miraculorum ejus, & ipſe ſcit redemptionem, ac humanitatem, & voluntatem, & quod operatus eſt propter nos in humanitate ſua pro nobis; & confitemur in dominio ejus, in principatu atque aeternitate ejus cum humanitate; nec addimus in humanitate ejus naturas, nec voluntates, neque perſonas. Ideo nos confitemur in illo unam perſonam & unam naturam incarnatam & inditam corpore propter peccata noſtra, & non propter ipſum incarnatus eſt, ſed propter nos; nec dicimus nos, quod ipſe habeat plus vel minus; & clare confitemur in illo quod ſit Deus filius Dei, Deus ſpiritu, & Filius Dei verbo; & nos non habemus alium Deum ab illo, qui crucifixus eſt pro nobis cum corpore aſſumpto a Maria, niſi illum ſolum: & hic eſt Deus noſter, qui crucifixus eſt pro nobis cum corpore aſſumpto a Maria; & mortuus eſt pro nobis in corpore, quod aſſumpſerat a Maria. Nec diviſit divinitatem ab humanitate, & nunquam dimiſit divinitas ejus humanitatem ſuam quam ſemel aſſumpſit. Et quando viderunt eum Poteſtates caelorum, vim fecerunt moventes alas ſuas, ut comburerent Judaeos: & compaſſa eſt miſericordia ejus, & placavit eos. Ideo ſtellae ceciderunt & luna obſcurata eſt, & Sol non dedit lumen ſuum, & porta templi ſciſſa eſt, & ſurrexerunt mortui a ſepulchris, quando viderunt creatorem ſuum in ligno crucis. Et firmavit haec omnia Paulus columna fidei, & fundamentum Eccleſiae, & lingua odorifera, qui dixit: ſi cognoviſſent Dominum gloriae non crucifixiſſent; & confirmavit teſtimonium Pauli apoſtoli teſtimonium latronis exiſtentis in parte dextera, qui vidit haec omnia, & dixit: memento mei, Domine, cum perveneris in regnum tuum. Et Dominus noſter dixit ei: hodie mecum eris in paradiſo. O magnum myſterium, quod ipſe fecerit tot tantaque miracula, quae credit Eccleſia ſancta, & in fundamento ejus fidei expulſit de medio ejus omnes etiam cogitationes haereticas. Confiteor in Chriſto Domino noſtro humanato in unitate perſonae, & unica natura, quae corporata eſt. Nec unquam addo in eo duplicia nomina. Et Johannes in ſua epiſtola dicit: annuntio vobis illum, qui fuit in principio, illum, inquam, quem auribus noſtris audivimus: nota facio vobis, ut ſitis noſtri participes cum Patre & Filio ſuo Jeſu Chriſto: Et dicit, quis eſt mendax niſi qui dixerit Jeſum non eſſe Chriſtum, & etiam quod Deus verbum non vocetur Jeſus Chriſtus, niſi uſquequo fuerit incarnatus? Et quis poterit contradicere Mari ſapientiae theologo, qui eſt Filius dilectus, & recubuit ſuper pectus Jeſu; & tamen non dixit de Deo humanato, quod ſint in eo duae naturae nec duae perſonae. Et hic dixit, qui negat Filium, negat & Patrem, & qui confitetur Filium, confitetur & Patrem. Et dixit: hic qui apparuit nobis eſt Filius Dei incarnatus, qui ſolvit facta diaboli; & hic eſt Joannes filius Zebedei diſcipulus dilectus & ſervus in corpore cum voluntate ſua pura, & non fecit mentionem in eo quod ſint duae naturae vel perſonae. Et hic eſt qui dicit: hoc eſt mandatum Dei, ut credamus in Filium ejus Jeſum Chriſtum. Petrus caput Apoſtolorum, qui dixit: ille, qui peccatum non fecit, & non eſt inventus dolus in ore ipſius, ille qui paſſus eſt, & non eſt iratus, & tulit peccata noſtra, & in cruce ſua nos redemit ſuo corpore. Et nos etiam redemit in ſua reſurrectione, & ipſe eſt Jeſus Chriſtus noſter, qui aſcendit in caelos, & ſedet ad dexteram Dei Patris Omnipotentis, & ipſi ſerviunt Angeli & principatus, & congregatio poteſtatis caelorum. Et quis fuiſſet caput noſtrum abſque Simone Petro fundamento Eccleſiae? & tamen ipſe nunquam nominavit in Chriſto duo nomina. Et Paulus lingua odorans, & columna Eccleſiae ſcripſit in epiſtolis ſuis ad Coloſſenſes: Sic donavit nobis Deus rex Filium ſuum dilectum, illum, inquam, qui fuit nobis redemptio ex ſanguine ſuo, & remiſſio noſtrorum peccatorum. Hic eſt ille qui aſſimilatur Deo inviſibili, & ipſe eſt principium, & in illo creavit cuncta, quae ſunt in caelo & in terra, & angelos & ſedes eorum & Principes & Reges; & ipſe eſt caput corporis Eccleſiae; & ipſe eſt primitiae reſurgentium. Et Paulus, cujus lingua tuba Dei eſt, nunciando dicit: pulcherrima pretioſitas Chriſti eſt, quod ſit creator Angelorum, caelorum, terraeque, ac omnium rerum, quae in eis ſunt. Et ſanctus Ephrem dixit: quod Deus Pater non genuit unum, & Maria alium; nam illum qui genitus eſt a Patre, ipſum genuit Maria; genitus a Patre ſpiritualiter, genitus a Maria corporaliter, & ipſe eſt Dominus Deus noſter Jeſus Chriſtus. Et poſtquam miſerat diſcipulos per mundum totum dixit illis: Ite & praedicate omnibus gentibus, & baptizate eos in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti. Et non dixit praedicate vel nunciate duos Filios, nec duas naturas, nec duas perſonas; ſicut dixit, Pater unus, & etiam Filius unus, Spiritus unus, una voluntas, una ſubſtantia, Rex unus cum una divinitate, cum una dominatione, incomprehenſibilis, nec alicui ſimilis, nec inimicitias habet: hic eſt Deus noſter unus, tres perſonae ſanctae, tria nomina, vel tres facies, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, Deus unus. Propter nomen ejus morimur, & in ipſo nomine vivificamur. Illi ſoli adoratio, illum ſolum adoramus & non habemus alium Deum praeter ipſum. Gloria miſericordiae ſuae ſempiternae. Credimus nos generatio Suriana Jacobita in Patre, Filio, & Spiritu Sancto, Deus unus, trinitas ſancta, non creata, divinitas una aeterna & firma, aequales ſubſtantia & voluntate, natura & fortitudine & regno, tres perſonae ſanctae, tres electi altiſſimi & inacceſſibiles, unuſquiſque in ſua perſona abſque confuſione perſonarum. Pater eſt generans & non genitus, nec procedens; Filius genitus ab altiſſima Deitate, & non generans, neque procedens; & Spiritus Sanctus proceſſit a Patre, & accipit a Filio, non generans nec genitus; tres puriſſimae ſubſtantiae immobiles, & quodcumque habet Pater, habet & Filius praeter Paternitatem; & quae-

Hac & ſequentia lege caute.

Una natura in Chriſto.

Quod eſt miraculum.

Non ſunt in Chriſto natura neque perſona.

Una natura.

Eſt Joannes quando dixit in Chriſto duas naturas.

Petrus non nominavit Chriſtum duobus nominibus.

Chriſtus dicendo ite prædicate &c non dicit prædicate duas naturas.

Quod credunt Suriani Jacobitæ.

Attributa perſonarum divinarum.

quaecumque habet Filius habet & Pater praeter Filiationem; & quaecumque ſunt in Spiritu, ſunt Patris & Filii praeter Proceſſionem; & ipſi ſunt unum in una natura, & uniti in una ſubſtantia, nec unitas extenditur; & ſubſtantia & natura non ſunt perſonae nec ſubſiſtentiae. Ideo unus in tribus, & tres in unum; nec perſonae colliguntur & fiunt unum, ſicut ſubſtantia, natura, & voluntas. Ideo uniti dividuntur & diviſi uniuntur; aequales in operibus, & in liberalitate, in regimine, & dominio. Et ſic nuntiatum eſt nobis & intelleximus. Pater, Filius & Spiritus Sanctus unus Deus, & praeter ipſum non adoro quemque. Ideo credo in nomine ejus & ipſi humilior. Et non dicimus inter tres perſonas divinas tres ſubſtantias alienas, nec tres Deos, ſicut dicit Arrius presbyter Alexandrinus & Eunomius, qui ſunt extra Eccleſiam orthodoxam, ſicut etiam dixerunt Indriatiæ; nec triplicem naturam, ſicut dixit Arrius peſſimus cum ſuis ſociis, nec dicimus perſonas confuſas, ſicut dixit Sabellius; nec dicimus quod Spiritus minor ſit Patre & Filio, ſicut putavit Macedonius; nec dicimus naturam divinam mixtam cum humanitate, ſicut aqua cum vino, ſicut dixit Eutycetis. Ideo quaecumque dixerunt, haec verba ſunt extra Eccleſiam. Nam unio divinitatis cum humanitate eſt unio ſuper omnem linguam & cogitationem humanam, & ipſa eſt aoſque confuſione & deturpatione. Nec dico perſonam Filii prius habitaſſe in carne aſſumpta, quam Pater formaſſet corpus, ſicut dixit Neſtorius hæreticus; nec deſcendit illi corpus e cælo, ſicut dixit Marcellinus & Amonius; nec quod divinitas fuerit loco animæ perficiens opus ejus, ſicut dixit Apollonius; nec viſus eſt in populo in corpore fantaſtico, ſicut dixit Julianus fantaſticus; nec ſunt in eo duæ naturæ poſt unionem, quia ſi eſſent in eo duæ naturæ poſt unionem, ubi eſſet unio? Nam unio eſt poſtquam convenerunt duo, & effecti ſunt unum ſine commixtione & permiſtione & corruptione, & ipſa unione facta reſultavit natura. Et ſi dicis quod unio ſit una, ſequitur quod ſit unitas. Et ſi dicis unitatem & ſunt duo, ſequitur loquela non ſana. Ideo nos confitemur in Domino noſtro Jeſu Chriſto eſſe naturam unam ex duabus naturis, & eſſe unam perſonam humanatam, nec commiſtam nec miſtam, non confuſam, nec mobilem nec falſam. Ideo duæ naturæ convenerunt in unione, & effectae ſunt una natura, ſicut unitus ignis cum ferro, & ſicuti unita anima cum corpore, & ſicuti unitum lumen in oculo; & ſi aliquis dixerit nobis quod anima deſiderat illud, quod non placet corpori, & corpus deſiderat quod non placet animae: reſpondemus quod operatus eſt Dominus Deus noſter ſuper noſtra opera imperfecta: quando divinitas ejus magna unita eſt cum ſua humanitate nobili in unione inaeſtimabili, & incomprehenſibili; nam ſi fuiſſet ſicut noſtra unio oppoſita, eſſet homo ſicut nos. Et omnis, qui loquitur cum iſtis verbis dicit Chriſtum Sadeg (*ſic*) I. ſimplicem. Iſte talis, qui dixerit haec, erit ligatus in catenis ſupplicii æterni, ſed nos qui confitemur eum & credimus in humanitate ejus miraculoſa nec plus nec minus. Et acceptamus 318. Patres, qui locuti ſunt per Spiritum Sanctum congregati in Concilio Nicaeno propter Arrium anathematizatum; & acceptamus 150. qui congregati ſunt Conſtantinopolis propter Euticetem & Macedonium impios; & acceptamus 200. qui fuerunt congregati in Epheſum propter Neſtorium blaſphematorem, & acceptamus omnes qui acceptant tria Concilia haec ſancta; & eos acceptamus qui non addunt, neque diminuunt ad fidem eorum; ac acceptamus 12. apoſtolos puros & bonos, qui fuerunt apoſtoli Domini noſtri, qui eſt Deus noſter Jeſus Chriſtus; & acceptamus Patres, magiſtros firmantes fidem veritatis de generatione in generationem uſque in hodiernum diem. Et ego minimus inter capita ſacerdotum Ignatius indignus facio reverentiam bis & ter Patri meo dilecto, qui eſt Pater Patrum, & pluribus vicibus humilians me ad veſtibulum portarum camerae, quod continet ordinem pulchrum, quae eſt inveſtitura papae Julii, qui eſt ſucceſſor Patris noſtri Petri, caput Patriarcharum Romae, & caput congregationis Patriarcharum mundi ſequentium Chriſtum. Et ſalutans oſculor manus pluribus vicibus Patribus cariſſimis Cardinalibus, reverendiſſimis, vigilantiſſimis & aſſiſtentibus in ſervicio Dei in praeſentia Domini noſtri Domini puri patris patrum papae Julii, & ſaluto congregationem ſervientium Jeſu & populo orthodoxo, & congregationem Archiepiſcoporum, Epiſcoporum, Abbatum, Presbyterorum, Diaconorum, & congregationem conventuum monachorum ac fratrum clauſtralium. Amen. Et Dominus ſit tibi auxiliator & faciat tibi vitam longam in ſede tua; & quando audivi papam Paulum felicem memoriam obiiſſe ab iſta vita ad aliam vitam ſupernam, precor, vivas, Pater mi, ad plurimos annos habeaſque vitam longam, & etiam habeant ipſi Patres noſtri Cardinales, ſintque illi ſalvi & ſani a malo papae Pauli. Et noli me deſpicere, Pater mi, corona capitis noſtri, cum auſus fuerim ſcribere hoc & tot verba; ſic enim decebat ſcribere noſtram fidem ad veſtram ſanctitatem, ut videas ſi illa continetur veritas vel non, quia tu es ſornax ferri ruginoſi, in quam quodcumque ingreditur ruginoſum, exit purum. Sic ſumus nos miſeri reſpicientes ad Deum & ad veſtram ſanctitatem; firmate quaeſumus noſtram fidem veram, quia nos non habemus nec plus nec minus propter hoc quod ſcripſimus, & lator praeſentium perveniens ad veſtram praeſentiam diſcipulus Moyſes presbyter, qui alias oſculatus eſt pedes ſanctitatis veſtrae, tibi eum recommendamus omni tempore, quia eſt filius obedientiae, & intelligens verba mea, & Dominus miſereat mei in orationibus veſtris. Amen. Amen. Amen.

Refutantur multæ hæreſes.

Non ſunt in Chriſto duæ naturæ poſt unionem.

De tribus conciliis generalibus.

Dat obedientiam Papæ Romano.

Salutat Papam ac Rev. Cardinales.

Dicta multorum Sanctorum Patrum.

Inſuper habetur ex dictis S. Athanaſii, qui confeſſus eſt genitum a Patre in Altiſſimis, generatio aeterna, & eſt innumerabilis. Ipſe eſt natus ex virgine. Quis eſt qui adoret divinitatem Chriſti, relicta humanitate ejus? vel quis adoraret filium hominis, relicta divinitate? vel quis memoraretur in adoratione duorum, adorans unum praeter alterum? vel duo aequaliter? Non acceptat Deus nec numerat illos inter fideles. Et dicitur ex dictis Athanaſii, non convenit fideli ponere in Chriſto diviſionem poſt unionem, quoniam ſepararetur adoratio ubi adoratur alter praeter alterum. Et hoc non eſt factibile; quia pervertitur adoratio Chriſti, relicta adoratione humanitatis ejus, quia ipſe unus eſt, divinitas & humanitas ejus; & non adoro alterum ſine altero neque aequaliter; fieret enim aut adoratio duorum dominorum aequaliter, vel unius Domini pluſquam alterius, vel adoratio unius Domini & alterius ſervi. Et quicumque tenuerit hunc ordinem egreſſus eſt a fide Chriſtianorum. Et dixit S. Athanaſius: Verbum factum eſt caro, & caro eſt ipſum verbum, & non eſt ipſe unus ex hominibus ſed eſt Deus perfectus, verus effectus homo; & dolor etiam in verbo, & verbum non convertitur, & non doluit cum voluntate verbi in ſuo corpore, & ipſum nec dolet. Athanaſius etiam dicit: ipſe qui natus eſt, ipſe eſt Deus altus, & ipſe eſt, qui accepit dolores, & ipſe eſt operator miraculorum; & dicit ſic, quia nullum miraculum aſſimilatur miraculo in hoc opere Dei, unum in unitate ſubſtantiae cum ſua divinitate; ſic etiam nullus ſcire poteſt unionem ſubſtantiae divinae cum humanitate ſua, ſubſtantia inquam divina, qua eſt longe a malo & a doloribus, ſuſcepit noſtros dolores. Dixit quoque Cyrillus patriarcha Alexandrinus, quod aſſumpſit humanitatem cum divinitate in una unitate ſicut ignis cum ferro ignito, quae licet erant contrariae inter ſe, tamen in unione eorum effecti ſunt una natura. Nam ſicut natura ignis accenſus in ferro, efficitur corporeus in ferro, tunc remanet quod ſit ferrum & ſit ignis. Et quando percutitur ferrum malleo, ignis percutitur, & ferrum patitur igne exiſtente illaeſo. Et dixit Cyrillus, qui-

cum-

eumque dividit intelligentiam Evangelii, & ſeparat opera Domini & numerat alterum ab altero, vel divinitatem ab humanitate, hic mittetur in exilium & damnationem. Et dixit Cyrillus qui non credit verbo Dei Patris, quod ipſum ſit unitum cum corpore in perſona una cum corpore Chriſti, qui eſt unus Deus & ipſe humanatus, ſit ipſe anathema. Et dixit etiam Cyrillus in ſua epiſtola ad Succiſoſum Epiſcopum Caeſareae qui eſt in partes Caeſariae, quod nos filii hominum qui ſumus creati ex anima & corpore, & ipſi ſunt diverſae naturae ante unionem & poſt unionem efficiuntur unus homo abſque hoc quod devadetur anima unita cum corpore; ſed efficiuntur una res corporata, & corpus non eſt factum anima, ſed corpus cum anima effecti ſunt una natura, & unus homo. Et dixit S. Alexander Papa Romanus, & S. Jacobus Epiſcopus terrae Iſrug, & S. Ephrem Surianus, qui omnes convenerunt in una veritate, quod manus, quae fecit Adam, ipſa eſt quae condemnata eſt clavis ſuper lignum crucis; & os quod inſufflavit ſpiritum viventem in Adam ipſe eſt qui bibit acetum myrratum. Atque pes & manus, in quibus ingreſſus clavus, fundaverunt mundum. Et dixit Paulus Papa Romanus in epiſt. ſua quinta: propter unionem divinitatis Jeſu Chriſti D. N. in humanitate ſua nominatus Deus non negavit divinitatem ſuam unitam cum humanitate ſua. Et ſi dicis hominem ſua humanitate, quam aſſumpſit in carne ſua, non potes negare dominationem ſuam, nec eam dividere in duas naturas poſt unionem. Et nullus eſt qui negat dominationem ſuam, nec dividitur ad duas naturas poſt unionem; & ſicut homo eſt ex duabus rebus videlicet anima & corpore, quae licet ſint diverſae ante unionem, poſt unionem tamen efficiuntur natura una, & vocas eum corporeum, & anima eſt ſemper cum ipſo; & ſi nominas animam, non relinquis corpus. Et dixit Joannes Os auri Patriarcha Conſtantinopolitanus in quadam homelia nativitatis Virginis, quod deſcendit in ipſam ſol juſtitiae, quem nullus ſcire poteſt, nec de eo loqui poteſt aliquis intellectus, & apparuit ab ea redemptio. Et dixit Johannes, quod lumen aeternum natum eſt, & effectus eſt homo cum hominibus non recedens a ſua divinitate, ſicut erat in ſua divinitate, in qua nullus eum videre, nec de eo alloqui poteſt; & eſt lux inacceſſibilis, quam nullus ſcire poteſt. Tamen ipſe paſſus eſt pro homine, & dives effectus eſt propter nos pauper, & dixit, quod voluit ipſum oſtendere, quod ipſe eſſet Dominus totius creaturae.

Subſcriptio.

Exivit haec epiſtola ex domo & conventu Zafaran a ſervo humili Patriarcha Antiochiae ad dominum patrem patrum Papam Romanum 1551. a Chriſto, ab Alexandro vero Conenio 1862. 28. menſis Madii.

Supraſcriptio.

Perveniet iſta epiſtola, Deo volente, ad manus patris patrum Papae Julii, qui ſedet in ſede Petri Romae.

N O T A.

Ignatius XVII. dictus XIII Jacobitarum Antiochiæ Patriarcha anno 1552. fidei ſuæ profeſſionem ad Julium III. Romanum Pontificem miſit. Hanc vero ego ex coævo Cod. ad me tranſmiſſo a viro docto Joſepho Fabiani Senenſi acceptam cum publico communicandam cenſui ratus nondum lucem vidiſſe. Verum poſtquam typis commiſſa fuit, ſero tandem intellexi jam diu antea evulgatam fuiſſe ab Andrea Maſio viro doctiſſimo. veniam proinde ab æquis Lectoribus peto.

JOANNIS DOMINICI MANSI

P R Æ M O N I T I O

IN SEQUENTEM FRATICELLORUM HISTORIAM.

Hinc Fraticellorum Hiſtoriam ſcripſit Fr. Joannes Ord. Minorum, ut eſt in Præfatione. Servari illam Romæ in Bibliotheca Collegii Capranici docuit me per literas D. Silverius Orbini J. V. D. ſignificavitque curaturum ſe ut accurate deſcriberetur; quod & præſtitit diligenter. Ut vero hic darem in cauſa fuit, quod fere tota contexta ſit ex literis, inſtrumentis, & diplomatibus, quæ huic volumini deſtinata ſunt.

C H R O N I C O N D E G E S T I S

CONTRA FRATICELLOS AUTHORE JOANNE MINORITA.

Incipiunt Chronica geſtorum Sanctiſſimi in Chriſto Patris, & Domini noſtri Domini Joannis Papæ XXII. contra opinionem Fraticellorum; & maxime contra Magiſtrum Michaelem de Ceſena tunc Ordinis Fratrum Minorum Miniſtrum Generalem.

QUoniam ſecundum Apoſtolum Ignorans ignorabitur. Et ſecundum Auguſtinum, & Jura, Ignorantia craſſa, & ſupina, ſeu affectata non excuſat pœnis, ſed accuſat. Ideo ego Frater Joannes Ordinis Fratrum minorum cupiens ea quae de quaeſtione orta tempore Domini Joannis, qui ſe Papam XXII. appellat de paupertate Chriſti, & Apoſtolorum, ejus geſta, & facta pro, & contra, & Cauſas geſtorum, & factorum exprimere. Ne ignorantia quæ cunctorum errorum Mater eſt, ut in Decretis legitur, ſit occaſio delinquendi; & a plenitudine Catholicæ Fidei deviandi, & ne tot & tanta hinc inde geſta pulchra, & utilia infructuoſo ſilentio tegantur, futurae memoriæ tradere. Et ne de memoria hominum per ſucceſſionem temporum abigantur. Ad utilita-

tilitatem legentium, & maxime intelligentium in unum volumen per modum Cronicæ, quantum Deus permiſit, dignum duxi redigere a fundamentis, ut ſequitur inchoando.

Anno Domini milleſimo CCC. XXI. Fratre Michaele de Ceſena ſacrae Theologiae magiſtro exiſtente Ordinis Fratrum minorum miniſtro Generali ſui miniſterii anno ſexto, quidam beguinus, ſeu biſocus fuit captus in Civitate Narbonae pro facto hæreſis per Archiepiſcopum Narbonenſem, & Fratrem Joannem de Belna Ordinis Fratrum Praedicatorum Inquiſitorem haereticæ pravitatis: Qui beguinus inter alia aſſerebat; quod Chriſtus, & Apoſtoli viam perfectionis ſequentes, nihil habuerunt jure proprietatis in ſpeciali, nec in communi. Qui Inquiſitor volens judicare dictum beguinum, convocavit ad Concilium omnes Priores, Guardianos, & Lectores Religioſorum, & quam plures alios ſapientes. Inter quos fuit Frater Berengarius Talonj Lector in conventu Fratrum minorum de Narbona; Et inter cætera praefatus Inquiſitor fecit legi praefatum Articulum de paupertate Chriſti, & Apoſtolorum ejus, pro quo volebat beguinum hujuſmodi tanquam hæreticum judicare. Praefatus vero Frater Berengarius Lector ſuper dicto Articulo requiſitus, reſpondit, quod hoc dicere non erat haereticum, ſed dogma ſanum, catholicum, & fidele, maxime cum hoc eſſet per Eccleſiam in Decretali, *Exiit qui ſeminat*, diffinitum. Quo facto, ac ſi aſſeruiſſet hæreſim praefatus Lector, dictus Inquiſitor eidem præcepit, ut dictum ſuum in præſentia omnium revocaret. Qui Lector revocare noluit aliquo modo: Dum cogebatur revocare illud quod erat ſanum, catholicum, & tanquam tale per Eccleſiam diffinitum. Et timens ex hoc contra juſtitiam multipliciter aggravari, ad Sedem Apoſtolicam ſolemniter appellavit. Et cum appellatione ſua venit Avinionem, ubi praedictus Dominus Joannes cum ſua Curia reſidebat. Et in conſiſtorio coram eo jam tamen informato de oppoſito comparuit, & propoſuit dictus Lector. Qui Dominus Joannes Papa præfatum Lectorem fecit in Curia ſua arreſtari. Et publice propoſuit hanc quæſtionem. Utrum videlicet pertinaciter affirmare Dominum Jeſum Chriſtum, ejuſque Apoſtolos, non habuiſſe aliqua in ſpeciali, nec etiam in communi foret haereticum cenſendum. Et formam ipſius quæſtionis in ſcriptis, omnibus, & Prælatis, & magiſtris in Theologia in ſua Curia; exiſtentibus tradi fecit. Volens igitur dictus Dominus Joannes de dicta quæſtione, & quibuſdam aliis diffinire oppoſitum eorum, quae in dicta Decretali *Exiit* extitit diffinitum, ut poſtea patuit per effectum: Primo ſuſpendit excommunicationis ſententiam latam in dicta decretali *Exiit* contra gloſantes, docentes, ſeu dogmatizantes aliter quam eo modo, quo continetur in ea, ad hoc, ut Prælati, magiſtri, & alii Licentiati, & Litterati quicumque poſſent libere diffinitioni, & determinationi Eccleſiae contradicere, & ipſum ad libitum impugnare. Et de dicta ſuſpenſione quandam conſtitutionem, ſive ordinationem edidit, & publice promulgavit, formam hujuſmodi continentem.

PRIMA CONSTITUTIO

Suſpendens Sententias Decretalis. Exiit.

„ JOannes Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, ad
„ perpetuam rei memoriam. Quia non nun-
„ quam quod conjectura profuturum credidit,
„ ſubſequens experientia nocivum oſtendit. Non
„ debet irreprachenſibile judicari, ſi Canonum Con-
„ ditor, Canones a ſe, vel a praedeceſſoribus ſuis
„ editos, revocare, modificare, vel ſuſpendere ſtu-
„ deat, ſi obeſſe potius viderit, quam prodeſſe.
„ Sane dudum fel. rec. Nicolaus Papa III. prae-
„ deceſſor noſter quandam Conſtitutionem declara-
„ tivam, quae incipit, *Exiit qui ſeminat*, ſuper
„ regula dilectorum filiorum Fratrum Ordinis Mi-
„ norum, quam Beatus Franciſcus almus Confeſ-
„ ſor inſtituit, promulgavit ſub certis pœnis artius
„ interdicens, ne concordantiae, contrarietates, ſeu
„ diverſae, vel adverſae opiniones ab ipſius Con-
„ ſtitutionis Lectoribus, ſeu expoſitoribus, aliqua-
„ tenus inducantur. Nec ſuper ipſa Conſtitutione
„ gloſae fiant ab aliquo, niſi forte per quas ver-
„ bum, vel ſenſus ipſius, ſeu conſtructio, vel ipſa
„ Conſtitutio grammaticaliter exponatur. Nec intelle-
„ ctus ipſius per legentem diſtorqueat ad aliud, quam
„ Conſtitutionis ejuſdem littera ipſa ſonat. Gloſan-
„ tes autem in ſcriptis Conſtitutionem eandem ali-
„ ter quam ſuperius eſt expreſſum, facientes quod
„ Commentum, Scripturas, ſeu Libros, ac ex cer-
„ ta ſcientia, & deliberate determinantes in Scholis,
„ ſeu praedicantes contra contenta in Conſtitutione
„ praedicta, vel aliqua, ſeu aliquod praedictorum.
„ Non obſtantibus aliquibus privilegiis, ſeu indul-
„ gentiis, aut literis apoſtolicis, quibuſcumque per-
„ ſonis, dignitatibus, ordinibus, aut locis religioſis,
„ vel ſaecularibus, generaliter, vel ſingulariter ſub
„ quacumque forma, vel expreſſione verborum
„ conceſſis, quae noluit in praedictis quomodolibet
„ ſuffragari, ipſo facto excommunicationis ſenten-
„ tiae voluit ſubjacere. Nos autem attendentes quod
„ argumentis, & collationibus latens veritas aperi-
„ tur: quod quoque ſub eadem littera ſaepe lateat
„ multiplex intellectus: nec non eſſe difficile vo-
„ lentibus Conſtitutionem praedictam perfecte lege-
„ re ac intelligere pœnas adjectas in Conſtitutione
„ hujuſmodi evitare. Viam veritatis aperire volen-
„ tes, ac periculis quae ex praedictis poſſent perſo-
„ nae litteratae, maxime ſcholaſticae incurrere, ſalu-
„ briter obviare; praeſertim cum de novo exorta
„ ſint aliqua dubia, circa quae poſſet periclitari ve-
„ ritas, & erroribus via pandi, niſi liceret conferri
„ ſuper contentis in Conſtitutione hujuſmodi, &
„ etiam diſputare, prohibitiones, & pœnas praedi-
„ ctas tam latas, quam comminatas, & earum ef-
„ fectum in Fratrum Minorum, ac multorum Ar-
„ chiepiſcoporum, & Epiſcoporum, ac aliorum
„ Praelatorum praeſentia, necnon multorum utri-
„ uſque Juris profeſſorum, & multorum ſacrae
„ Theologiae profeſſorum praeſentia, dum Conſi-
„ ſtorium teneremus, authoritate Apoſtolica du-
„ ximus uſque ad Sedis Apoſtolicae beneplacitum
„ ſuſpendendas. Per ſuſpenſionem autem hujuſmo-
„ di nequaquam licentiam cuique intendimus im-
„ pertiri; quod contra praedictorum Fratrum regu-
„ lam dogmatizare, ſcribere, ſeu determinare, prae-
„ dicare, ſeu prave loqui liceat publice, vel occul-
„ te. Quinimmo haec omnia, & ſingula praefata
„ diſtrictius inhibemus. Ne autem impoſterum
„ praemiſſarum prohibitionum, & pœnarum ſuſpen-
„ ſio in dubium revocari valeat, nec alicui propter
„ defectum probationis impingi, quod velut tranſ-
„ greſſor prohibitionum ipſarum in pœnam, ſeu
„ pœnas inciderit antedictas. Nos volentes ſuper
„ hoc de opportuno remedio providere cartas, ſeu
„ membranas ſuſpenſionem continentes, eaſdem-
„ que appendi, ſeu affigi in majoris Eccleſiae Avi-
„ nionenſis oſtiis, ſeu ſuper liminaribus faciemus.
„ Quae ſuſpenſionem praedictam, quaſi ſonoro prae-
„ conio, & patulo judicio publicabunt. Datum
„ Avinioni VII. Kal. Aprilis, Pontificatus noſtri
„ anno VI. anno Domini 1322.

Subſequenter aliqui Cardinales, & nonnulli alii viri notabiles requiſiverunt praefatum Fratrem Michae-

chaelem Generalem Miniſtrum dicti Ordinis, & totum Capitulum Generale apud Peruſium in Feſto Pentecoſtes proxime futurum celebrandum, quod ipſi deffinirent, & determinarent illud quod de dicta quaeſtione de paupertate Chriſti, & Apoſtolorum ejus ſentirent, & in ſcriptis redigerent, ac univerſis Chriſtifidelibus deſtinarent. Quorum requiſitionibus annuentes, & etiam ex hoc ſperantes praefatum Dominum Joannem ad errores diſpoſitum refrenare, ne de dicta quaeſtione in praejudicium praedeceſſorum ſuorum, & fidei attemptarent oppoſitum diffinire, univerſis Chriſtifidelibus ſuam aſſertionem, & confeſſionem, ut ſequitur deſtinarunt.

LITTERA CAPITULI GENERALIS

Celebrati in Civitate Peruſii de Paupertate Chriſti.

„ UNiverſis Chriſtifidelibus praeſentes litteras
„ inſpecturis. Frater Michael Ordinis Fra-
„ trum Minorum Generalis Miniſter. Guillelmus
„ Angliae, Henricus Superioris Alamaniae, Arnal-
„ dus Aquitaniae Provinciales Miniſtri in Sacra
„ Theologia Magiſtri, nec non Ugo de Novoca-
„ ſtro, & Guillerinus de Almuch Sacrae Theolo-
„ giae Doctores, Nicolaus Miniſter Franciae, ac
„ Guillerinus Bloch Bacalarii in Sacra Pagina, &
„ omnes Miniſtri, & Cuſtodes diſcreti, & genera-
„ lium ſtudiorum Lectores apud Peruſium congre-
„ gati in Capitulo Generali, ipſumque totum Ge-
„ nerale Capitulum Ordinis ſupradicti, ſalutem, &
„ pacem in Domino ſempiternam. Novitis quod
„ nos anno Domini 1322. Indictione 5. Pridie no-
„ nas Junii audita, & intellecta quaeſtione quadam,
„ quae in Romana Curia principaliter agitatur; qua
„ quaeritur, utrum aſſerere Chriſtum, & Apoſto-
„ los non habuiſſe aliquid in proprio, nec in com-
„ muni ſit haereticum: Et requiſiti quid de illa quae-
„ ſtione ſentiremus, & in ſcriptis ſub noſtris ſigillis,
„ & ſubſcriptionibus propriis redigere curaremus, vi-
„ ſis & examinatis dicta quaeſtione cum allegatio-
„ nibus, quae pro, & contra fiunt, diligentique &
„ matura deliberatione digeſtis, determinationi San-
„ ctae Romanae Eccleſiae firmiter, & totaliter in-
„ haerentes, concorditer & unanimiter dicimus &
„ fatemur, quod dicere & aſſerere, quod Chriſtus
„ viam perfectionis oſtendens, & Apoſtoli eamdem
„ viam perfectionis ſequentes, atque per exemplum
„ in alios volentes perfecte vivere derivantes, nihil
„ jure proprietatis, & dominii, ſeu juris proprii in
„ ſpeciali, & in communi habuerunt, non eſt hae-
„ reticum, ſed ſanum, Catholicum & fidele, ma-
„ xime cum Sancta Romana Eccleſia Catholica,
„ quae a tramite Apoſtolicae traditionis nunquam
„ deviaſſe, aut erraſſe probatur XXIIII. q. I. a re-
„ cta, & C. pudenda in fin. hoc expreſſe dicat,
„ affirmet, & determinet manifeſte. Extra de verb.
„ ſign. C. *Exiit* Lib. VI. §. porro ſic inquiens.
„ *Dicimus quod abdicatio proprietatis omnium re-*
„ *rum tam in ſpeciali, quam in communi propter*
„ *Deum meritoria eſt, & ſancta; quam & Chri-*
„ *ſtus viam perfectionis oſtendens, verbo docuit, &*
„ *exemplo firmavit: quamque primi fundatores mi-*
„ *litantis Eccleſiae ideſt Apoſtoli, prout ab ipſo fon-*
„ *te ideſt Chriſto hauſerant, volentes perfecte vi-*
„ *vere, per Doctrinae ac vitae ipſorum alveos de-*
„ *rivarunt.* Quae Eccleſiae determinatio lib. VI.
„ per ipſam Catholicam Eccleſiam eſt inſerta: Et
„ per aliam Decretalem in Viennenſi Concilio pro-
„ mulgatam, & in VII. Libro ſub titulo de verb.
„ ſignif. inſertam: Et per ipſam univerſalem, &
„ Catholicam Eccleſiam eſt approbata. Ac noviſ-
„ ſime per Sanctiſſimum Patrem Dominum Joan-
„ nem divina providentia Papam XXII. in dicta
„ ſua declaratione edita ſuper regula, & ſtatu Fra-
„ trum minorum, quae incipit: Quorumdam exi-
„ git, eſt eadem declaratio plurimum commendata,
„ tanquam ſalubriter edita, ſolida, lucida, multaque
„ maturitate digeſta. Et teſtante Canone XIX. diſt.
„ Si Romanorum, illud, quod pro ſano dogmate
„ ſedes apoſtolica comprobavit, ſemper teneri debet
„ acceptum: Nec ab eo licet alicui quomodolibet
„ reſilire XXIIII. q. 1. haec eſt fides. In hujus
„ autem noſtrae opinionis, & communis ac con-
„ cordis ſententiae teſtimonium, & munimen prae-
„ ſentem ſeriem de communi conſenſu omnium
„ noſtrum ſigillis, & ſubſcriptionibus propriis Ge-
„ neralis miniſtri, & nominatorum ſuperius magi-
„ ſtrorum, ac Bacallariorum in Sacra Pagina: nec
„ non & quatuor Provincialium miniſtrorum, vide-
„ licet, Thomae Provinciae Bononienſis, Petri Pro-
„ vinciae Sancti Franciſci, Fernandi Provinciae Ca-
„ ſtellae, & Symonis Provinciae Turoniae duximus
„ muniendam „.

Datum Peruſii Anno, menſe, & die ſuperius memoratis.

Præfati vero Miniſter Generalis, magiſtri, & Bacallarii in ſacra Pagina in dicto Capitulo Generali conſiſtentes de dicta quaeſtione per ſe aliam diffinitionem, & determinationem viribus, & rationibus confirmatam fecerunt, formam hujuſmodi continentem.

ALIA LITTERA

De eadem quæſtione viribus confirmata.

„ UNiverſis præſentes Litteras inſpecturis, Fra-
„ tres Michael Ordinis Fratrum Minorum
„ Miniſter Generalis, Guilhermus Provinciæ An-
„ gliæ, Henricus ſuperioris Allamaniæ, Arnaldus
„ Aquitaniæ magiſtri, & Hugo de Novocaſtro, ac
„ Guillerinus de Almuch, Guillerinus Bloc in ſa-
„ cra Theologia magiſtri, necnon Nicolaus Pro-
„ vinciae Franciæ miniſter, ſalutem, & pacem in
„ Domino ſempiternam. Novitis quod nos Anno
„ Domini 1322. Indictione 5. ſeptimo Idus Junii
„ apud Peruſium congregati in noſtro capitulo ge-
„ nerali, & requiſiti ſpecialiter, quid ſentiremus
„ de quaeſtione ſubſcripta, diligenti prius delibera-
„ tione, & matura ſuper ea, & ipſam tangentia col-
„ latione præhabita, Reſpondemus, ut immediate
„ inferius continetur. Ad quæſtionem qua quæritur
„ utrum aſſerere quod Chriſtus, & Apoſtoli non
„ habuerunt aliquid nec in proprio, nec in com-
„ muni, ſit hæreticum. Dicimus, & fatemur con-
„ corditer, quod aſſerere, quod Chriſtus viam
„ perfectionis oſtendens, & Apoſtoli eandem viam
„ perfectionis ſequentes, & in volentes perfecte vi-
„ vere derivantes, nihil jure proprietatis Dominii,
„ ſeu juris proprii in ſpeciali, vel in communi ha-
„ buerint, non eſt hæreticum, ſed ſanum, catholi-
„ cum, & fidele; & quamvis ad hoc multas ratio-
„ nes habeamus, & plurimas authoritates ſanctorum,
„ tam latinorum, quam Graecorum, qui veluti duo
„ Cherubim in medio Tabernaculi Domini alas ſuas
„ extentas in hoc puncto convincunt; & velut duo
„ Seraphim in Templo id ipſum alter ad alterum
„ clamare non ceſſant. Subſcriptae tamen rationes,
„ & auctoritates cauſa brevitatis ſufficiant, quo ad
„ praeſens. Prima igitur ratio talis eſt. Nulla aſſer-
tio

,, tio eſt haeretica quae fundatur ſuper determinatio-
,, nem, & confirmationem multiplicem Sanctae
,, Romanae Eccleſiae, ſed aſſerere Chriſtum, &
,, Apoſtolos non habuiſſe aliquid in proprio, nec
,, in communi, ut praedictum eſt, fundatur ſuper
,, multiplicem determinationem, & confirmationem
,, Sanctae Romanae Eccleſiae; Ergo hujuſmodi aſ-
,, ſertio non eſt hæretica. Major eſt evidens cuili-
,, bet Catholico, cui & concordant multa C. De-
,, creti ut XXIIII. q. 1. C. a recta, & C. pudenda
,, in fine. Et Auguſtinus contra Epiſtolam funda-
,, menti dicens: Ego Evangelio non crederem, niſi
,, me Eccleſiae authoritas commoneret. Minor pro-
,, batur per decretalem extra de verbor. ſign. C.
,, Exiit §. porro lib. VI. ubi ſic habetur. *Dicimus*
,, *quod abdicatio proprietatis omnium rerum tam*
,, *in ſpeciali, quam etiam in communi propter*
,, *Deum meritoria eſt, & ſancta, quam Chriſtus*
,, *viam perfectionis oſtendens verbo docuit, & exem-*
,, *plo firmavit: quam quoque primi fundatores Ec-*
,, *cleſiæ militantis, prout ab ipſo fonte hauſerant in*
,, *volentes perfecte vivere per doctrinæ ac vitæ ipſo-*
,, *rum alveos derivarunt*. Quæ quidem Decretalis
,, per aliam, quæ incipit *Exivi de Paradiſo* in Vien-
,, nenſi Concilio promulgatam, & in VII. lib. ſub
,, titulo de verbor. ſignif. inſertam, eſt ab Univer-
,, ſali Eccleſia approbata: Et noviſſime per San-
,, ctiſſimum Patrem, & Dominum Dominum Joan-
,, nem divina providentia Papam XXII. in quadam
,, ſua declaratione edita per eundem ſuper regu-
,, lam, & ſtatum Fratrum Minorum, quæ incipit,
,, Quorundam exigit, eſt approbata, & quam plu-
,, rimum commendata tanquam ſalubriter edita, ſo-
,, lida, lucida, multaque maturitate digeſta. Pro-
,, batur minor videlicet, quod aſſertio, qua dici-
,, tur Chriſtum, & Apoſtolos non habuiſſe aliquid
,, in ſpeciali, vel in communi, ut præmiſſum eſt,
,, fundatur ſuper determinationem, & confirma-
,, tionem multiplicem Sanctae Romanae Eccle-
,, ſiae. Secunda ratio eſt hæc. Nulla aſſertio qua
,, dicitur Chriſtum, & apoſtolos ſervaſſe altiſſimam,
,, & perfectiſſimam paupertatem eſt hæretica. Sed
,, aſſerere Chriſtum, & Apoſtolos nihil habuiſſe in
,, proprio, vel communi, eſt aſſerere ipſos ſervaſſe
,, altiſſimam, & perfectiſſimam paupertatem: Ergo
,, aſſertio hujuſmodi non eſt hæretica. Probatio ma-
,, joris, & primo per rationem: Quia Chriſtus, &
,, Apoſtoli fuerunt principium, & menſura, & exem-
,, plaria cujuslibet perfectionis Evangelicae. Princi-
,, pium autem, & menſura, & exemplar principale
,, perfectiſſime, & altiſſime continet omnes perfe-
,, ctiones, quae ex illis exemplantur, ſeu etiam men-
,, ſurantur. Ergo perfectio paupertatis Evangelicae
,, ſicut & aliæ perfectiones Conſiliorum fuit in Chri-
,, ſto, & Apoſtolis perfectiſſime, & altiſſime. Pro-
,, batur etiam per auctoritates, primo de Chriſto per
,, illud Hieronymi ad Euſtochium dicentis quod Chri-
,, ſtus pauperrimum, & abiectiſſimum ſe oſtendit.
,, Idem etiam Hieronymus de Apoſtolis loquens in
,, Epiſtola ad Exuberantium dicit. Nemo Apoſto-
,, lis pauperior fuit. Nemo tantum pro Domino de-
,, reliquit. Probatio minoris. Quia perfectiſſima, &
,, altiſſima paupertas eſt illa, quæ ex ſe, & eſſen-
,, tialiter ex intrinſeca ratione ſui excludit majorem
,, ſollicitudinem temporalem. Dicimus autem per
,, ſe, & eſſentialiter ex intrinſeca ratione ſui ad diffe-
,, rentiam illius ſollicitudinis, quæ oritur ab extrinſe-
,, co, non ab intrinſeco ſtatu paupertatis, videlicet, ex
,, infirmitate illius, qui ſollicitus eſt circa temporalia
,, acquirenda, & habenda ultra id quod neceſſe eſt,
,, vel illius quæ oritur ex defectu charitatis in homini-
,, bus, per quam conſueverant Chriſti pauperes ſu-
,, ſtentare, & eis de quotidianis neceſſariis provide-
,, re. Sed paupertas illa qua nihil habetur in ſpecia-
,, li, vel communi ex ſe, & eſſentialiter ex intrin-
,, ſeca ratione ſui magis excludit ſollicitudinem hu-
,, juſmodi, quia bona temporalia etiam in commu-
,, ni habita mentes poſſidentium illaqueant, & affi-
,, ciunt aliquo modo, & ſuos poſſeſſores reddunt ſol-
,, licitos ad bona temporalia conſervanda, defenden-
,, da, acquirenda, & amplianda. Reddunt etiam ſuos
,, Poſſeſſores timidos, & ſollicitos, ne talia bona
,, communia perdantur, aut diminuantur, aut ſuper
,, eis aliqua injuria inferatur. Unde non omnino ſi-
,, nunt animum eſſe liberum, ſed reddunt eum quo-
,, dam modo compeditum. Sicut elare dicit Auguſti-
,, nus de Verbo Domini ſermone XII. Minimi autem
,, ſunt, qui omnia ſua dimiſerunt, & ſecuti ſunt Chri-
,, ſtum, & quicquid habuerunt pauperibus diſtribue-
,, runt, ut Deo ſine ſæculari compede expediti deſer-
,, virent, & ab oneribus mundi liberati, velut pen-
,, nati ſurſum hæreant. Secundo probatur per deter-
,, minationem, & confirmationem Eccleſiæ in re-
,, gula Beati Franciſci ſic dicentis, C. de obſervan-
,, tia paupertatis. Hæc eſt illa celſitudo altiſſimæ
,, paupertatis, quæ vos cariſſimos fratres meos hæ-
,, redes, & reges regni Cælorum inſtituit, pauperes
,, rebus fecit, virtutibus ſublimavit; hæc ſit portio
,, veſtra quæ perducit in terram viventium; cui di-
,, lectiſſimi totaliter inhærentes nihil aliud pro no-
,, mine Domini noſtri Jeſu Chriſti in perpetuum ſub
,, Cælo habere velitis. Quod autem hic loquatur
,, de paupertate, quæ excludit omnia in proprio,
,, & in communi patet. Et ex verbis quæ hic ex-
,, primuntur, ſi diligenter attendantur, & ex decla-
,, rationibus quamplurium ſummorum Pontificum
,, ſpecialiter Gregorii XI., Innocentii IV., Alexan-
,, dri IV., & Nicolai III., qui hanc paupertatem de-
,, clarant eſſe illam, quæ nihil admittit in ſpeciali,
,, nec in communi, ut in ſupradicta Decretali *Ex-*
,, *iit* §. porro dicitur. Porro cum regula ipſa expreſ-
,, ſe contineat quod Fratres nihil ſibi approprient,
,, nec domum, nec locum, nec aliquam rem: ſit
,, quoque declaratum per eundem prædeceſſorem
,, noſtrum Gregorium IX., & nonnullos hoc ſer-
,, vari debere tam in ſpeciali quam in communi.
,, In eadem quoque decretali dicitur, & eodem §.
,, in fine pateat. Itaque ſane intelligentibus claret ex
,, prædictis regulam ipſam quoad abdicationem hu-
,, juſmodi non ſolum obſervabilem, poſſibilem, lici-
,, tam, ſed meritoriam perfectam; & eo magis me-
,, ritoriam, & perfectam, quo per ipſam profeſſo-
,, res ipſius, magis a temporalibus propter Deum,
,, ut prædicitur elongantur: hucuſque verba Decre-
,, talis. Ad hanc autem minorem probandam eſt au-
,, ctoritas in collationibus Patrum Coll. X. ſic di-
,, cens: Revera quæ major, aut ſanctior poteſt eſ-
,, ſe paupertas, quam illius qui nihil ſe præſidii, ni-
,, hil virium habere cognoſcens, de aliena largitate
,, quotidianum poſſit auxilium, & vitam ſuam, at-
,, que ſubſtantiam ſingulis quibuſque momentis divi-
,, na ope intelligens ſuſtentari, verum ſe mendicum
,, non immerito profitetur. Confirmatur iſta ratio
,, tota authoritate Euſebii ſuper Mathæum ſic di-
,, centis. Prohibebat autem eis, ſcilicet, Chriſtus
,, Apoſtolis auri, & aeris poſſeſſionem, praecipiens:
,, *ut nec peram, nec baculum, nec calceamenta, nec*
,, *geminas tunicas, immo nec panem, nec argentum*
,, *portare deberent, qui ad alienas partes debebant*
,, *tranſmitti, ſumens experimentum fidei, & ani-*
,, *moſitatis eorum; ſiquidem habito in mandatis vi-*
,, *tam extremæ ducere paupertatis, ut neque de diur-*
,, *no nutrimento, nec binas tunicas poſſiderent, nec*
,, *uterentur calceamentis, ſic quoque totum mundum*
,, *circuirent*. Et ſequitur, *putabat, inquit, conductos*
,, *arrhabones regni Dei, nec quicquam eorum quæ*
,, *monachales appreciantur, condignum extimare de-*
,, *bere datis ſibi Cæleſtibus opibus*. Ubi notandum,
,, quod per hoc quod hic dicitur Apoſtolos habuiſ-
,, ſe in mandatis vitam extremae ducere pauperta-
,, tis, confirmatur major praedicta rationis antedi-
,, ctae, quae dicit Apoſtolos altiſſimam, & perfectiſ-
,, ſimam ſervaſſe paupertatem: per hoc quod dici-
,, tur, nec quicquam eorum, quæ monachales ap-
,, preciantur eos condignum extimare debere, oſten-
,, ditur, quod eorum paupertas talis fuit, quod ni-

„ hil habebant in communi, quaſi in hoc conſiſtat
„ perfectiſſima, & altiſſima paupertas, per quod con-
„ firmatur minor. Monachales enim dicuntur com-
„ muniter, qui nihil habent in proprio; habet tamen
„ eorum communitas aliquid proprietatis, & dominii
„ in communi. Quod autem eandem paupertatem
„ Chriſtus tenuerit, quam Apoſtolis iniunxit, patet per
„ Hieronymum in Epiſtola ad Euſtochium dicentem,
„ *non poterat habere Dominus, quod prohibuerat in*
„ *ſervis dicens. Nolite portare ſacculum, nec pe-*
„ *ram &c.* Tertia ratio eſt haec. Nulla propoſitio
„ debet dici hæretica, cujus oppoſitum non expri-
„ mitur evidenter in Sacra Scriptura, nec ſecun-
„ dum ſe, nec ſecundum expoſitiones Sanctorum,
„ vel cujus oppoſitum ſecundum determinationem
„ Sacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ non apparet evi-
„ denter Catholicum, vel cujus oppoſita ſecundum
„ determinationem Sacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ,
„ vel cujus oppoſita ex aliquo prædictorum eviden-
„ ter, & neceſſario non concluditur. Sed oppoſita
„ hujus propoſitionis negativae, ſcilicet, Chriſtum,
„ & Apoſtolos nihil habuiſſe in proprio, nec in
„ communi, eo modo habendi quo ſuperius eſt
„ expreſſum, non habetur evidenter aliquo trium
„ modorum praedictorum. Ergo illa propoſitio ne-
„ gativa non eſt haeretica. Major patet per ſuffi-
„ cientem diviſionem. Nec oportet addere, nec ſu-
„ pra articulos fidei, quia omnes, vel ex Sacra Scri-
„ ptura, vel ex determinatione Eccleſiae evidenter
„ habentur, & expreſſe. Apponitur autem in qua-
„ libet conditione, vel membro evidenter, quia ar-
„ gumentum ſolum probabile, vel ſophiſticum, quod
„ videtur trahi ex aliquo praedictorum, non con-
„ vincit oppoſitum ſuae concluſionis debere hære-
„ ticum judicari. Minor probatur quantum ad ſin-
„ gulas ſui partes. Prima quod oppoſita iſtius non
„ exprimitur evidenter in Sacra Scriptura ſecundum
„ ſe accepta. Quia ſi ſic, hoc praecipue eſſet per
„ hoc quod dicitur de emptione, & venditione di-
„ ſcipulorum Jo. Cap. 2. 6. & Luc. 9. & 10. &
„ in aliis locis diverſis. Ac per hoc quod dicitur
„ de loculis Jo. 12. & 13. Ac per hoc quod ſcri-
„ bitur in actibus, quod erant illis omnia com-
„ munia. Sed per nullum illorum, vel conſimi-
„ lium habetur oppoſita propoſitio praedicta eviden-
„ ter ex Sacra Scriptura ſecundum ſe accepta. Non
„ per primum ubi agitur de emptione, & venditio-
„ ne, quia vendere, & emere non ſolum ſunt actus
„ habentium dominium, ſed poſſunt eſſe actus diſpen-
„ ſatorum, vel adminiſtratorum, nullum habentium in
„ re, quæ venditur, vel in pecunia de qua emitur do-
„ minium. Et ideo per verba talia non habetur deter-
„ minate, nec per conſequens altera pars, ſcilicet,
„ habere eſt dominium. Dicimus ergo ad omnes au-
„ thoritates de talibus actibus mentionem facientes,
„ quod Apoſtoli non haec, ut domini, ſed ut meri,
„ & nudi adminiſtratores talium, & pro ſeipſis ſolum
„ ſimplicem facti uſum habuerunt. Et eodem modo
„ reſpondemus ad inſtantiam de loculis, & ad omnes
„ auctoritates de hoc loquentes, quod ſcilicet Apoſtoli
„ pro ſe ipſis uſum tantum habuerunt in loculis, di-
„ ſpenſationem autem pro aliis. Et ſimiliter dicendum
„ eſt de Chriſto. Non enim veriſimile eſt, quod
„ Chriſtus, & Apoſtoli habuerint, vel habere volue-
„ rint aliquid per modum ſummae perfectionis, &
„ profeſſionis Apoſtolorum repugnantem; hoc tamen
„ eſſet, ſi per modum dominii, vel proprietatis ali-
„ quid in loculis habuiſſent. In voto enim profeſſio-
„ nis Apoſtolorum cadebat talis paupertas, de quo vo-
„ to loquitur Auguſtinus 17. de civitate Dei C. p. lo-
„ quens de Apoſtolis ſic. Dixerunt illi potentes: *Ecce*
„ *nos dimiſimus omnia, & ſecuti ſumus te.* Hoc vo-
„ tum potentiſſime voverunt; Et de Chriſto dicit Hie-
„ ronymus ſuper illud Matth. 17. *Piſcem qui primo*
„ *aſcenderit &c. Tantæ fuit Dominus paupertatis,*
„ *ut unde tributa pro ſe, & Apoſtolis redderentur non*
„ *habuerit.* Quod ſi quis obiicere voluit, quomodo
„ Judas portavit in loculis pecuniam. Reſpondebimus;
„ res pauperum in uſus ſuos convertere nephas puta-
„ vit. Ad illud de actibus dicimus, quod apoſtoli non
„ includuntur in illa multitudine ſicut patet per Tex-
„ tum ibi p. C. quia diſcretio ponitur inter illos de
„ multitudine credentium, & inter apoſtolos qui dice-
„ bant, & faciebant miracula. Unde ſubditur imme-
„ diate. *Et virtute magna reddebant Apoſtoli teſtimo-*
„ *nium &c.* Ed ideo ſignanter dicit Gloſ. *diſcernit*
„ inquit *inter ordinem Doctorum, & Auditorum.*
„ *Nam multitudo credentium rebus propriis ſpretis*
„ *copula caritatis invicem jungebantur. Apoſtoli vero*
„ *virtute fulgentes myſteria Chriſti pandebant.* Et ex
„ hoc patet manifeſte, quod ſic dicendo non habue-
„ runt apoſtoli aliquod dominium ibi, quia non com-
„ putabantur inter illos, de quibus arguitur. Et dato
„ quod includerentur, non tamen oporteret dici, quod
„ apoſtoli habuerunt aliquid ultra ſimplicem facti uſum.
„ Ubi notandum quod modus illius communitatis non
„ erat ſingularis, ſicut habent monachi, ſed commu-
„ nitatis, qualis erat, vel eſſe debuerat in ſtatu inno-
„ centiae. Et ibi fuiſſet ſolum communitas rerum
„ quoad uſum, & nullo modo quo ad dominium.
„ Aliter enim poſſet dici, quod quia habere multis
„ modis dicitur, non oportet quod omnes, qui con-
„ numerantur in una multitudine conveniant in eo-
„ dem modo habendi illa, quibus Communitas in-
„ diget pro uſu. Per ſimilem modum poteſt re-
„ ſponderi ad auctoritates Expoſitorum Sacrae Scri-
„ pturae, & ſanctorum, & ad decreta, quae prae-
„ dictis Sacrae Scripturae, vel aliis auctoritatibus
„ innituntur. Nam inter auctoritates ſanctorum,
„ videtur praecipue illa Auguſtini ſuper ad Adaman-
„ tium. *Et Dominus loculos habebat, quibus ad*
„ *neceſſarium victum pecunia portabatur.* Et illa
„ Chryſoſtomi in Gloſ. ſuper illo verbo Matth. qui
„ praecepit ipſis apoſtolis, ne quid in via tollerent
„ niſi virgam tantum, ideſt proprietatem accipiendi
„ neceſſaria. Ergo ultra ſimplicem facti uſum ali-
„ quid habuerunt ſcilicet jus recipiendi neceſſaria.
„ Prima auctoritas ſolvitur per hoc quod habuerunt
„ quoad uſum quantum ad ſe ipſos; quantum au-
„ tem ad alios, quo ad diſpenſationem, & admi-
„ niſtrationem, ut ſupra dictum eſt. Ad ſecundum
„ per idem, ubi advertendum quod reſpectu rerum
„ non habebant niſi ſimplicem facti uſum, reſpectu
„ tamen illorum hominum, quibus praedicabant, ha-
„ bebant ipſi tale jus, quod illi homines debebant
„ eis providere de rebus ad ſimplicem uſum eis ne-
„ ceſſariis. Hoc enim eſt de jure naturali, & divi-
„ no. Nec per hoc ſequitur, quod habuerint in eis
„ proprietatem, vel Dominium, quia per votum
„ non erant capaces talis Dominii. Inter caetera au-
„ tem quae videntur eſſe pro affirmativa propoſi-
„ tione ſunt potiſſime illa quae ponuntur XII. q. I.
„ Si Clementis C. dilectiſſimis, & Paragr. quia tua
„ fraternitas, & Urbani ſimul nos, & Auguſtinus
„ non dicatis & extra dominii, & proſperi expedit.
„ & Melchiadis C. futuram. Ad quatuor capita de-
„ cretorum, quae fundantur ſuper illo verbo *erant*
„ *eis omnia communia*; Ad quod jam reſpondi-
„ mus, quia patet ſolutio ex praedictis: primo quod
„ plus eſt illud quod ſcribitur in C. dilectiſſimis,
„ magis eſt ad propoſitum noſtrum quam ad oppo-
„ ſitum, ubi dicitur: *Communis vita omnibus eſt*
„ *neceſſaria maxime his, qui irrepræhenſibiliter*
„ *militare Deo cupiunt, & vitam Apoſtolorum,*
„ *eorumque diſcipulorum imitari volunt. Com-*
„ *munis enim uſus omnium, quæ ſunt in hoc mun-*
„ *do omnibus hominibus eſſe debuit, ſed per ini-*
„ *quitatem unus dixit hoc eſſe ſuum, & alius iſtud.*
„ *Et ſic inter mortales facta eſt diviſio.* Et ſic ex
„ his arguitur, quando probat, vel declarat, quod
„ communis uſus fuit apoſtolorum, per hoc quod
„ dicit, communis enim uſus omnibus eſſe debuit.
„ Aut per hoc probat, quod apoſtoli habuerunt ali-
„ qua in communi, quo ad unum tantum, & ha-
„ betur propoſitum, vel quoad dominium, & tunc
„ non probat, tunc quia communi uſu non ſequi-

„ tur

„ tur dominium. Tum quia ſi non fuiſſet pactum
„ ſic fuiſſet communis uſus; quod non fuiſſet com-
„ mune tale dominium, iſtud patet etiam per illud
„ quod dicitur ibidem. Sicut inquit non poteſt divi-
„ di aer, nec ſplendor ſolis, ita nec reliqua, quae
„ communiter data ſunt omnibus ad habendum di-
„ vidi debere, ſed habenda eſſe communia. Ex quo
„ arguitur ſic, per hoc quod aer, & ſplendor ſolis
„ ſic ſunt omnibus communia, & habentur ab o-
„ mnibus in communi, probat reliqua temporalia
„ debere eſſe omnibus communia ſi non fuiſſet pa-
„ ctum. Sed aer, & ſolis ſplendor ſic ſunt omni-
„ bus communia, quod ſunt communia ſolum quan-
„ tum ad uſum communem. Igitur nec temporalia
„ fuerunt apoſtolis communia, niſi ſecundum uſum,
„ vel quoad uſum ſolum, & non quoad dominium.
„ Unde dicit Gloſ. aer communis eſt omnibus quo-
„ ad uſum; hiis concordat decretum VIII. diſ. in
„ princ. Ad illud autem de Auguſtino dicendum
„ eſt ſicut ſupra de loculis; habebat enim Dominus
„ loculos pro ſuis, quoad uſum, pro aliis autem
„ quantum ad diſpenſationem, nuſquam tamen quoad
„ dominium. Ad C. autem Proſperi dicendum, quod
„ nihil aliud habetur ex eo niſi, quod Prelati debent
„ contemnere propria, & bona communia eccleſiae
„ fidelibus diſpenſare, & hoc non obviat ſupradictis.
„ De C. autem Melchiadis nihil aliud habetur quantum
„ ad Apoſtolos, niſi quod adepti ſunt precia prae-
„ diorum. Et hoc quidem verum eſt, non tamen
„ tanquam proprietarii, ſed tanquam diſpenſatores,
„ quod plane innuit littera ſequens, quae dicit ad
„ fovendum egentes. Ex his igitur omnibus ſatis
„ apparet, quod cum oppoſita propoſitio affirmati-
„ va, ſcilicet non habeatur evidenter, nec ex ſacra
„ Scriptura ſecundum ſe accepta, nec ut a Sanctis
„ expoſita, nec per determinationem Eccleſiae, nec
„ ex aliquo quod evidenter, & neceſſario ſequatur
„ ex eis, quod iſta propoſitio negativa, ſcilicet,
„ quod Chriſtus, & Apoſtoli nihil habuerunt nec
„ in proprio, nec in communi modo quo ſupra
„ dictum eſt, nullatenus eſt haeretica, ſed ſana,
„ catholica, & fidelis. Ad hanc enim concluſionem
„ ſunt auctoritates ſacrae Scripturae, & Sanctorum
„ VII. Matth. §. 8. *Vulpes foveas habent, & vo-*
„ *lucres caeli nidos, &c.* Super quo verbo dicit
„ Hieronymus in perſona Chriſti loquens adole-
„ ſcenti volenti Chriſtum ſequi, ſic. *Cur me pro-*
„ *pter divicias, & ſaeculi lucra ſequi cupis, cum*
„ *ſim tantae paupertatis, quod nec hoſpiciolum ha-*
„ *beam, & alieno utar tecto*; hoc idem habetur
„ Luc. x. ubi Chryſoſtomus: *Aſpice, inquit, quali-*
„ *ter paupertatem quam Dominus docuerat per ope-*
„ *ra demonſtrat. Non erat enim menſa, non can-*
„ *delabrum, non domus, nec quicquam aliud ta-*
„ *lium*. Ex his poteſt argui, quod aut praedicta
„ verba intelliguntur, quod nihil habuit ſolum in
„ proprio, ſed bene in communi; & tunc diceret
„ falſum, quod non haberet, ubi caput ſuum re-
„ clinaret, quia ſic habentes in communi bonum
„ habent, ubi caput ſuum reclinent: aut intelligi-
„ tur, quod nec in proprio, nec in communi, ut
„ dominus, ſive per modum dominii; & tunc
„ habetur propoſitum. Unde Chryſoſtomus ſignan-
„ ter ait ibidem. Non dixit Dominus habeo qui-
„ dem omnia, ſed contemno, ſed dixit, quum
„ non habeo. Ad haec eſt etiam Anſelmus in Epi-
„ ſtola de Sacramentis Eccleſiae, ubi de Chriſto
„ loquitur, & dicit ſic: *Pauper ita fuit, ut ve-*
„ *niens in mundum, non in ſua, ſed aliena naſce-*
„ *retur domo, & natus propter loci inopiam in*
„ *praeſepio brutorum animalium poneretur, & vi-*
„ *vens non haberet in mundo ubi caput ſuum re-*
„ *clinaret, nec moriens unde nuditatem ſuam te-*
„ *geret, nec mortuus unde involveretur, nec ſe-*
„ *pulchrum, nec locum habuit, ubi mortuum cor-*
„ *pus ejus collocaretur*. Haec de Chriſto. De Apo-
„ ſtolis vero habetur Matth. x. *Nolite poſſidere*
„ *aurum, neque argentum, neque pecuniam in zo-*

„ *nis veſtris, &c.* Super quo verbo dicit Chryſoſto-
„ mus, *quod orbi terrarum Doctores miſſurus erat,*
„ *propter hoc Angelos eos ex hominibus conſtituens,*
„ *ab omni abſolvens eos vitae hujus ſollicitudine,*
„ *ut una ſola detineantur cura quae eſt doctrinae.*
„ Et ſequitur infra: *Attende qualiter omnibus eos*
„ *denudans, eis omnia dedit, permittens eos in do-*
„ *mibus eorum, qui ab eis docerentur manere, &*
„ *nihil habentes introire*. Et ſubdit: *Si enim in*
„ *aliena patria exiſtentes, & ad alienos abeun-*
„ *tes nihil oportet petere quotidiano cibo excepto,*
„ *multo magis domi manentes*. Ex praedictis igi-
„ tur & multis aliis, quae ad praeſens cauſa bre-
„ vitatis omittimus, veſtigiis Sanctorum Patrum,
„ & Doctorum noſtri Ordinis inhaerentes, quo-
„ rum nonnullas vices Beatum Patrem, & Fun-
„ datorem noſtrae Religionis Beatum Franciſcum,
„ Antonium, & noviſſime diebus iſtis glorioſum
„ Confeſſorem, & Pontificem Ludovicum prae-
„ miſſam aſſertionem noſtram, & communem, ac
„ concordem ſententiam vita, & doctrina tenen-
„ tes, atque in ipſa dies ſuos finaliter conſumman-
„ tes Sedes Apoſtolica ex eorum vita, & mira-
„ culis cathalogo Sanctorum deſcripſit. Aliquem
„ etiam ex his ad Summum Pontificatus apicem
„ Dominum Nicolaum Papam IV. & plures alios ad
„ Cardinalatus, vel Epiſcopatus dignitatem, utpote
„ clarae memoriae, Fratres Bonaventuram, Vente-
„ begnam, Matheum de Aquaſparta, Jacobum de
„ Anania, Gentilem de Monteflori, Joannem de
„ Muro, Joannem de Pethano Archiepiſcopum Can-
„ tuarienſem: Et actualiter nunc viventes Domi-
„ nos Vitalem Epiſcopum Albanenſem, & Bertrau-
„ dum tituli Sancti Vitalis presbyterum Cardina-
„ lem, nec non plurium aliorum Doctorum inſi-
„ gnium, maxime Lincomenſis quondam, & Hen-
„ rici de Gadano nobiſcum ſapientium in hac par-
„ te. Dicimus, & fatemur quod aſſerere, quod
„ Chriſtus, & Apoſtoli modo ſuperius expreſſo nihil
„ habuerunt in proprio, vel in communi non eſt
„ haereticum, ſed ſanum, catholicum, & fidele. In
„ cujus rei teſtimonium praeſentem ſeriem ſigillis,
„ & ſubſcriptionibus noſtris propria manu factis du-
„ ximus muniendam. Datum Peruſii Anno, Die,
„ menſe ſuperius memoratis.

Supradictam diffinitionem, & determinationem Generalis Capituli, Magiſtrorum, & Bacallariorum, non ſolum dicti magiſtri, & Bacallarii in dicto Capitulo Generali exiſtentes approbaverunt, ſed omnes Magiſtri, & Bacallarii de ordine in Sacra Pagina numero XLI. Pariſiis, & in Anglia commorantes hoc idem approbaverunt. Et de hoc fecerunt ejuſdem generis patentes Litteras, eorum ſigillis & ſubſcriptionibus roboratas.

Qua determinatione, & diffinitione dicti Capituli generalis audita, & intellecta praedictus Dominus Joannes Papa volens tam determinationem praefati Domini Nicolai Papae III. quam diffinitionem dicti Generalis Capituli improbare. Primo quandam Conſtitutionem improbativam edidit, & publice promulgavit, & oſtiis Majoris Eccleſiae Avinionis affigi, ſeu appendi fecit, formam hujuſmodi continentem.

„ Joannes Epiſcopus &c. Ad perpetuam rei me-
„ moriam. Ad conditorem Canonum non eſt du-
„ bium pertinere, cum ſtatuta a ſe, vel a ſuis prae-
„ deceſſoribus edita obeſſe percipit potius quam pro-
„ deſſe, ne ulterius obeſſe valeant providere. Du-
„ dum ſiquidem fel. rec. Nicolaus Papa III. prae-
„ deceſſor noſter attente proſpiciens in almi Con-
„ feſſoris Beati videlicet Franciſci regula contineri,
„ quod nihil ſibi approprient, nec domum, nec lo-
„ cum, nec aliquam rem aliam ſui ordinis profeſ-
„ ſores, ac conſiderans diligenter, quod per piae
„ recordationis Gregorium IX. & alios nonnullos
„ praedeceſſores ejuſdem fuerat declaratum, hoc
„ debere ſervari tam in ſpeciali, quam etiam in com-
„ muni: Necnon conſiderans & attendens non-

„ nullos Fratribus ipſis detrahere: Imponentes eiſ-
„ dem quod regulam, & declarationes hujuſmodi
„ non ſervabant: Pie quoque conſiderans ora con-
„ tra praemiſſos fratres oblatrantium claudere, ac
„ profeſſorum ipſorum conſcientiis providere, inter
„ alia ordinavit & ſanxit; quod omnium utenſilium,
„ & librorum, rerumque mobilium praeſentium, &
„ etiam futurorum, Eccleſiarum quoque, & ora-
„ toriorum, ac cunctorum tam praeſentium quam
„ futurorum, necnon & aliorum emptorum de elee-
„ moſinis diverſis, & oblatorum, ſeu conceſſorum
„ dictis Fratribus; in quibus tamen conferentes, ſeu
„ concedentes ipſi nihil in ipſis ſibi ducerent reſer-
„ vandum, proprietas, ac dominium plene, & libere
„ ad ſe, & Romanam Eccleſiam pertineret, ipſa in
„ ſe, & antedictam Eccleſiam recipiens, uſum facti
„ dumtaxat in rebus, & bonis hujuſmodi dictis Fra-
„ tribus reſervato: & quia nonnunquam libros, &
„ alia mobilia ſupradicta vendi expedit, ſeu etiam
„ commutari, Fratribus ipſis in eadem ordinatione
„ conceſſit, ut res ipſas cum rebus aliis quarum uſum
„ habere licet ipſis Fratribus dummodo Generalis,
„ & Provincialium miniſtrorum conjunctim, vel di-
„ viſim auctoritas intercedat, poſſent libere commu-
„ tare. Sed quia Fratribus ipſis pecuniam per ſe,
„ vel per alium recipere ipſorum regula diſtrictius
„ interdicit; voluit & conceſſit, quod ſi vendi con-
„ tingeret res mobiles antedictas pretio extimato,
„ quod hujuſmodi precium per procuratorem debe-
„ ret recipi a praefata Sede, vel Cardinalis Guber-
„ natoris ejuſdem ordinis auctoritate gubernandum,
„ deputandum per procuratorem eundem in rem li-
„ citam aliam, cujus uſus ejuſdem ordinis Frarri-
„ bus eſſet permiſſus expendendum; hoc adiecto
„ quod poſſent de vilibus rebus mobilibus, & pa-
„ rum valentibus Fratres ipſi, pietatis, ſeu devo-
„ tionis intuitu, vel pro alia honeſta, & rationa-
„ bili cauſa, obtenta tamen ſuper hoc Superiorum
„ ſuorum licentia, intra, & extra dictum ordinem
„ ordinare. Quamquam autem a Praedeceſſore no-
„ ſtro pia conſideratione haec fuerint ordinata, ipſa
„ tamen hactenus profuiſſe dictis Fratribus non per-
„ cepimus, ſed potius ipſis, & aliis multipliciter
„ obfuiſſe. Ipſis quidem prodeſſe ad ſtatum perfe-
„ ctionis nequaquam potuit reſervatio ſupradicta.
„ Cum enim perfectio vitae Chriſtianae principali-
„ ter, & eſſentialiter in Charitate conſiſtat, quae ab
„ Apoſtolo vinculum perfectionis dicitur, & quae
„ unit, ſeu jungit aliqualiter hominem ſuo fini, ad
„ quam per contemptum bonorum temporalium, &
„ ipſorum expropriationem via diſponitur; per hoc
„ praecipue, quod ſollicitudo quam ipſa temporalia
„ in acquirendo, conſervando, & adminiſtrando
„ exigunt, quae plerumque ab actu Charitatis re-
„ trahit, amputatur. Reſtat quod ſi ſollicitudo ea-
„ dem poſt expropriationem hujuſmodi, quae ante
„ ipſam inerat perſeveret ad perfectionem hujuſmodi
„ talis expropriatio nil conferret. Conſtat autem
„ quod fratres dicti Ordinis poſt factam retentio-
„ nem dicti dominii non minus, ſed ſatis amplius
„ quam ante ipſam in acquirendis bonis ipſis, ac
„ conſervandis tam in Judicio quam extra fuerunt
„ ſolliciti, quam ſint Religioſi alii mendicantes
„ ſolliciti, habentes aliqua in communi, prout haec
„ nota magiſtra rerum experientia cunctis recte con-
„ ſiderantibus evidentius manifeſtat: quod retentio
„ Dominii ſupradicta Fratribus ipſis obfuerit patet
„ ex ſubſequentibus evidenter. Occaſione ſiquidem
„ retentionis ejuſdem Fratres ipſi de paupertate altiſ-
„ ſima coeperunt inaniter gloriari, quam ſibi prae
„ cunctis aliis mendicantibus ex eo praecipue ven-
„ dicant, imprudenter quod in his quae obtinent
„ nihil ad ſe proprietatis, vel dominii, ſed ſolum
„ nudum uſum facti aſſerunt pertinere. Profecto ſi
„ rem plus quam verba vellent attendere, & veri-
„ tati acquieſcere, ut deberent, attento ipſorum uten-
„ di modo, & Eccleſiae Romanae placita circa il-
„ lum, totum contrarium affirmarent, videlicet non
„ relictum eis uſum, ſed retentum Eccleſiae Roma-
„ nae dominium eſſe nudum. Quis enim nudum uſua-
„ rium poterit dicere, cui rem uſuariam licet vendere,
„ permutare, ac donare: procul dubio haec naturam
„ uſus excedunt; nec ad uſuarium, ſed ad dominum
„ potius pertinere: haec evidenter arguunt talem uſua-
„ rium minime fore nudum; quae quidem de rebus non-
„ nullis mobilibus Fratres ipſi faciunt aſſerentes ſibi
„ per ordinationem hujuſmodi hoc conceſſum.
„ Quod autem non ſint nudi uſuarii in rebus, quae
„ uſu conſumuntur evidentius declaratur. In qui-
„ bus dicere quod uſus juris, vel facti a dominio
„ ſeparatus poſſit conſtitui, juri repugnet, & etiam
„ rationi. Nec praedeceſſoris noſtri praedicti fuiſſe
„ videtur intentio Romanae Eccleſiae talium bono-
„ rum dominium reſervare. Quis enim ſanae men-
„ tis credere potuit, quod intentio fuit tanti ponde-
„ ris, unius ovi, unius caſei, aut unius panis,
„ aut fruſti, quae ſaepe ipſis fratribus conferun-
„ tur, dominium Romanae Eccleſiae retinere. Aut
„ ſi ejus fuit intentio, quis defendere poteſt quod
„ non realis fuerit talis retentio dominii, ſed ver-
„ balis? quam quoque non vera ſed ficta potius
„ cenſenda. Adhuc eſto quod uſus in talibus re-
„ bus poſſit conſtitui, nudus tamen nullatenus poſ-
„ ſit dici, cum uſus rei conſumptibilis uſuarii non
„ differat ab uſu plenum dominium obtinentis, quod
„ patet quia uſus cujuslibet rem totaliter conſu-
„ mit. Conſtat autem uſum habentis plenum do-
„ minium minime fore nudum. Ex quo conſequi
„ videtur, quod eorum uſus nudus minime ſit cen-
„ ſendus; dominium autem Romanae Eccleſiae re-
„ ſervatum, ex eo videri poteſt nudum verbale,
„ & mathematicum, quod ex illo nullum hactenus
„ eidem obvenit commodum, nec ſperatur quod
„ obvenire debeat in futurum. Cum nec intentio
„ reſervantis, nec fratrum ipſorum fuit, quod in cu-
„ juſque alterius quam fratrum compendium ce-
„ derent res praedictae. Conſtat autem quod tale
„ dominium, nec habentem ditiorem inſtituit, nec
„ pauperiorem efficit non habentem. Ex quibus li-
„ quet evidenter, quod imprudenter propter reten-
„ tionem praedictam prae aliis mendicantibus ſibi
„ vendicant altiſſimam paupertatem. Nocuit inſuper
„ dictis fratribus retentio praedicta, cum ejus occa-
„ ſione inter fratres ipſius ordinis perículoſa ſuborta
„ fuerint ſciſmata, & diſpendioſa pericula ſubſecu-
„ ta, quibus hactenus dari finis non potuit, nec
„ ſperatur quod ad illum ipſa durante valeat per-
„ veniri. Rurſus necdum fratribus ipſis dicta re-
„ ſervatio obfuit, ſed etiam honori Sacroſanctae
„ Romanae Eccleſiae non leviter detrahit, & de-
„ traxit. Nunquam non praefatae Eccleſiae dero-
„ gatur honori, nunc in foro Saeculari, nunc in
„ foro Eccleſiaſtico; interdum quoque coram peda-
„ neis Judicibus, & plerumque pro rebus parvis &
„ vilibus litigare? Haec tamen occaſione ordinatio-
„ nis praedictae fieri cernimus, cum eorum quae
„ dantur, offeruntur, vel alias acquiruntur dictis
„ fratribus, niſi dantes, vel offerentes ſibi domi-
„ nium reſervaverint, ſit dominium dictae Eccleſiae
„ Romanae reſervatum; propter quod per Procura-
„ tores conſtitutos a Miniſtris dicti Ordinis nomine
„ Sanctae Romanae Eccleſiae agendo, vel defen-
„ dendo cauſae omnes contingentes dictum Ordi-
„ nem agitantur; Et quod gravius eſt cenſendum,
„ Procuratores praedicti multos vexare dicuntur in-
„ debite, & in ſuis juribus multipliciter perturbare.
„ Quae omnia noſcuntur in notam, & injuriam di-
„ ctae Eccleſiae redundare. Adhuc ordinatio prae-
„ dicta Eccleſiarum Praelatis, & Rectoribus, &
„ multis aliis gravis exiſtere nimium, & moleſta
„ monſtratur. Nunquam non grave praemiſſis po-
„ teſt exiſtere, quod ipſos oporteat ſe Romanae
„ Eccleſiae quae ipſorum domina noſcitur, & ma-
„ giſtra, ac cum ea agendo, vel defendendo liti-
„ gare aſſidue, vel cedere juri ſuo. Haec tamen
„ oportet facere, cum in multis dicti fratres prae-

„ dictis

„ dictis exiſtere dicantur injurii ſicut clamoſa mul-
„ torum Praelatorum, & Rectorum diverſarum
„ Provinciarum adhuc in Curia exiſtentium habet
„ inſinuatio, qui facta ſua palliare nituntur, & de-
„ fendere per Procuratores ab ipſis dictae Sanctae
„ Romanae Eccleſiae conſtitutos nomine. Nos ita-
„ que praemiſſis in Conſiſtorio rectae conſiderationis
„ adductis, multorumque clamoribus excitati, vo-
„ lentes tantis malis occurrere, ac conſcientiis, &
„ ſtatui dictorum fratrum, nec non & honori di-
„ ctae Eccleſiae Romanae, Praelatorumque, &
„ Rectorum, & aliorum indemnitatibus providere;
„ de fratrum noſtrorum conſilio Sacroſanctam Ro-
„ manam Eccleſiam tam inutili, tamque periculoſo
„ dominio carere potius, quam ipſam habere volen-
„ tes, hoc edicto in perpetuum valituro cenſemus,
„ quod in bonis praedictis quae in poſterum confe-
„ rentur, vel offerentur, vel quomodolibet alias ob-
„ venire contigerit, fratribus, ſeu Ordini praedictis
„ non plus juris in illis Apoſtolica Sedes habeat;
„ nec in ipſis, ſeu pro ipſis dominium, ſeu jus ali-
„ quod acquiratur, quod quomodo habeat ſibi quo-
„ que acquiratur in bonis, vel pro bonis, quae
„ fratribus aliorum mendicantium ordinum quo-
„ modolibet acquiruntur. Ac inſuper ſtatuentes quod
„ pro bonis praedictis recipiendis, petendis, exigen-
„ dis, defendendis, ſeu adminiſtrandis, nullus quo-
„ que Procurator conſtituatur amodo nomine Sum-
„ mi Pontificis, vel praefatae Sanctae Romanae
„ Eccleſiae, niſi de ipſius licentia ſpeciali, & man-
„ dato. Revocamus quoque quoſcumque a qui-
„ buſcumque taliter conſtitutos, decernentes irritum,
„ & inane, ſi ſecus a quocumque fuit attentatum.
„ Non obſtantibus quibuſcumque Privilegiis a fel.
„ rec. Martino Papa, vel aliis praedeceſſoribus no-
„ ſtris, eiſdem fratribus, vel Ordini ſub quacum-
„ que forma verborum, ſeu expreſſione conceſſis.
„ Per haec autem non intendimus, nec regulae di-
„ cti Ordinis, nec privilegiis fratribus ipſis, ſeu
„ eorum Ordini ab Apoſtolica Sede conceſſis, niſi
„ quo ad praemiſſa, & praemiſſa tangentia in ali-
„ quo derogare, quin imo ea volumus in ſuo ro-
„ bore permanere. Nulli ergo omnino hominum
„ liceat hanc &c. Datum Avinionis VI. Idus De-
„ cembris, Pontificatus noſtri Anno VII. Anno
„ Domini 1322.

Prædicta conſtitutione ſub dicta forma brevi edita, & ſolemniter promulgata Frater Bonagratia de Pargamo Procurator ad hoc ſpecialiter conſtitutus, ſentiens ſe dicto nomine, & dictum Ordinem ex praedicta conſtitutione, & contentis in ea provocari, appellavit, & proteſtatus fuit ſub forma quae infra ſequitur.

FORMA APPELLATIONIS

Per Procuratorem ordinis interpoſitæ.

„ IN nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti Amen.
„ Anno a Nativitate Domini milleſimo CCC.
„ XXIII. Indictione VI. Die XIIII. Menſis Janua-
„ rii in Civitate Avinionis in Palatio SS. in Chriſto
„ Patris, & Domini noſtri Domini Joannis divina
„ providentia Papae XXII. in Conſiſtorio Cardina-
„ lium more ſolito congregato, & convocato; Ibi
„ Frater Bonagratia de Pargamo Procurator, & Pro-
„ curatorio nomine Ordinis Fratrum minorum in
„ praeſentia praefati Domini Papae & Collegii Do-
„ minorum Cardinalium ibidem ad conſiſtorium
„ congregatorum perſonaliter conſtitutus, publice
„ dedit, porrexit, & præſentavit praefato Domino
„ Papae, ſive Domino Bertrando de monte Fa-
„ ventio Cardinali, ibi praeſenti, & de mandato ipſius
„ Domini Papae recipienti infraſcriptum Libellum
„ provocationis, & appellationis, ſive ſupplicatio-
„ nis; cujus Libelli tenor talis eſt. Veſtrae ſignifi-
„ cat Sanctitati Frater Bonagratia Procurator Or-
„ dinis Fratrum minorum ad hoc ſpecialiter conſti-
„ tutus, quod orta olim circa inicium Inſtitutio-
„ nis, & approbationis Ordinis Beati Franciſci ma-
„ teria quaeſtionis ſuper verbis, & intellectu regulæ
„ ipſius Sancti, in quibus dicitur. „ *Regula, & vita Fratrum minorum hæc eſt, ſcilicet Domini noſtri Jeſu Chriſti Sanctum Evangelium obſervare, vivendo in obedientia, ſine proprio, & in caſtitate;* Et infra, *fratres nihil habeant, ſeu ſibi approprient, nec domum, nec locum, nec aliquam rem &c.* „ Et
„ ipſa quaeſtione ad examen primo Sanctae memo-
„ riae Domini Gregorii IX. Juris divini, & Ca-
„ nonici, & civilis multum periti deducta, ipſe San-
„ ctiſſimus Pater poſt multam, & longam delibe-
„ rationem, & examinationem ipſam quæſtionem
„ diffinivit in hæc verba. *Cum ex longa familiaritate, quam idem Confeſſor nobiſcum habuit plenius noverimus intentionem ejus, & in condendo prædictam regulam, & obtinendo ipſius confirmationem per Sedem Apoſtolicam ſibi aſtiterimus, dum adhuc eſſemus in minori officio conſtituti:* Et infra: *Dicimus itaque quod nec in communi, nec in ſpeciali debent proprietatem habere, ſed utenſilium, & librorum, & eorum mobilium, quæ licet habere ordo uſum habeat: & Fratres ſecundum quod Generalis Miniſter, & Provinciales diſponendum duxerint, his utantur ſalvo locorum, & Domorum dominio illis ad quos noſcitur pertinere: Nec vendi debeant mobilia, vel extra commutari, aut aliquo modo alienari, niſi Romanæ Eccleſiæ Cardinalis, qui fuerit Ordinis Procurator, Generali, ſeu Provincialibus miniſtris auctoritatem ſuper hoc præbuerit, vel aſſenſum.* „ Hæc verba diffinitionis Apoſtolicæ Se-
„ dis non regulam ampliantis, ſeu circa eam aliquid
„ novi ſtatuentis, ſed intentionem conditoris, &
„ verba ipſius regulae exponentis, ſeu declarantis,
„ felicis quoque recordationis Domini Innocentius
„ Quartus, & Alexander IV. Romani Pontifices
„ diverſis temporibus ſucceſſive, dictis verbis re-
„ gulae cum exacta diligentia recenſitis, & in rectæ
„ conſiderationis judicium deductis, verba dictae
„ regulae & ipſorum rectam intentionem declarando
„ in duabus ipſorum Pontificum declarationibus, ſic
„ dicunt; *Dicimus quod cum in ipſa regula contineatur expreſſe, quod Fratres nihil ſibi approprient, nec domum, nec locum, nec aliquam rem, nec in communi, nec in ſpeciali, debent proprietatem habere, ſed locorum, domorum, librorum, ac utenſilium eorum, & eorum mobilium, quæ licet habere ordo uſum habeat, & Fratres ſecundum quod Generalis miniſter, vel Provinciales diſpenſandum duxerint, his utantur: Nec vendi debent loca, domus, vel mobilia hujuſmodi, ſeu extra ordinem commutari, aut alienari, quoquo modo a quibuſcumque Perſonis ad uſum Fratrum donata, vendita, vel permutata, ſeu quocumque modo juſte conceſſa, vel translata ſint, vel fuerint, niſi Apoſtolica Sedes, vel Romanæ Eccleſiæ Cardinalis, qui pro tempore fuerit Ordinis Gubernator, Generali, ſeu Provincialibus Miniſtris authoritatem ſuper hoc præbuerit, vel aſſenſum. Cum tam mobilium, quam immobilium jus, proprietas, & dominium, illis ſolis exceptis, in quibus expreſſe donatores, ſeu translatores ſibi proprietatem, & Dominium reſervaſſe conſtiterit, nullo medio ad Eccleſiam ipſam ſpectent.*
„ Non ſolum autem praedicti Romani Pontifices,
„ ſed plures alii Prædeceſſores fel. rec. Domini
„ Nicolaus III. & maxime Domini Clemens Quar-
„ tus, & Gregorius X. in ſuis litteris, & reſcriptis
„ expreſſe dicunt, quod fratres dicti Ordinis ex pro-
„ feſſione dictae regulae nec in communi, nec in
„ ſpeciali proprietatem cujuſcumque rei habere va-
„ lent; ſed ubi donatores vel collatores quorum-
„ cumque bonorum ſibi non reſervaverint domi-
„ nium, donata, vel collata eidem ordini ad Roma-
„ nam Eccleſiam immediate pertinent. Et alibi di-
„ cit praedictus Dominus Gregorius X. *Ordo Fratrum*

trum minorum humilitati deditus paupertatis, & rem, & nomen abiecit proprietatis, & quicquid ei obvenire dignoſcitur, ipſo facto in noſtrum, & Romanæ Eccleſiæ dominium tranſire perhibetur. Quando ergo in locis, quæ ad proſecutionem divini cultus inhabitant occupationis injuriam patiuntur, nobis, & eidem Eccleſiæ Romanæ iniuria huiuſmodi ſpecialiter irrogatur. Idem etiam Gregorius X. in
„ Lugdunenſi Concilio Sacro approbante Concilio
„ hujuſmodi ſtatum, & ordinem ex evidenti utilitate,
„ quae ex ipſo univerſali Eccleſiae proveniebat com-
„ probavit. Inſuper praedicti Romani Pontifices ante
„ dictum Dominum Nicolaum III. determinaverunt
„ pluries; & frequenter dictam expropriationem in ſpe-
„ ciali, & in communi fore altiſſimam, & fratres præ-
„ dictos in hujuſmod altiſſima paupertate Chriſtum
„ pauperem imitari, & nudos nudum Chriſtum ſequi,
„ & eos extremam paupertatem pro Chriſti nomi-
„ ne pati. Et alibi almus Chriſti Confeſſor Beatus
„ Franciſcus divina inſpiratione calligantia praeſentis
„ ætatis tempora fulgoris ſui lampade illuſtravit,
„ viam perfectæ juſtitiæ præparans in eremo pau-
„ pertatis altiſſimæ. Et alibi profeſſores dictæ re-
„ gulæ in hujuſmodi altiſſima paupertate perfectio-
„ nem Evangelicam amplexando non ſolum in ſta-
„ tu ſalvandorum, ſed etiam perfectorum exiſtunt,
„ & per ſuæ religionis obſervantiam, quæ ipſius e-
„ vangelicæ perfectionis tenet formam in æternæ re-
„ tributionis præmio præcellentem gloriam promeren-
„ tur. Et libellum quorundam magiſtrorum aſſeren-
„ tium dictam paupertatem, & vitam non eſſe pau-
„ pertatem Evangelicam & apoſtolicam, ſimiliter da-
„ mnaverunt per litteras apoſtolicas diſtrictius inhi-
„ bentes, ne quiſquam præmiſſa, vel aliquod præ-
„ miſſorum pertinaciter aſtruere, vel quomodolibet
„ defenſare praeſumat: Statuentes quod quicumque
„ id praeſumpſerit attentare tanquam contumax, &
„ Eccleſiae Romanae rebellis ab omnibus Fidelibus
„ habeatur, prout haec, & plura alia circa haec in de-
„ terminationibus, & litteris Apoſtolicis plenius con-
„ tinentur. Ex quibus liquide patet, quod praefatus
„ Dominus Nicolaus III. in Decretali, quae inci-
„ pit „ *Exiit qui ſeminat*, „ declarando res, qui-
„ bus dictae regulae profeſſores utuntur, & uti poſ-
„ ſunt, ad ſe, & Romanam Eccleſiam pertinere,
„ rem non novam, nec inſolitam eſt aggreſſus, ſed
„ ab antiquis, & pluribus Romanis Pontificibus prae-
„ deceſſoribus ſuis veritati, & vitae Evangelicae, &
„ Apoſtolicae, & ſanctorum Doctorum, & Patrum,
„ ipſius Eccleſiae auctoritatibus, & rationibus neceſ-
„ ſariis, divinisque teſtimoniis, quae credibilia facta
„ ſunt nimis firmiter inhaerentibus, provide, & ſa-
„ lubriter declaratam, & diffinitam. Nec per hoc
„ aliquod novum jus ſtatuit, ſed quod erat detexit,
„ & in publicam notionem deduxit. Nam de jure
„ divino res omnes quae offeruntur, dantur, ſeu
„ conceduntur pro animarum ſalute pauperibus prae-
„ ſertim dominii non capacibus, utpote, qui ſe, &
„ omnia ſua ex eorum profeſſione obtulerunt Deo
„ in holocauſtum medullatum per contemptum o-
„ mnium mundanorum, Deo dantur, & ſunt obla-
„ tae, & conſecratae, ut habetur Levitic. c. ult.
„ circa finem. Ipſae quoque res ſunt Dei, & Cor-
„ poris myſtici, ſcilicet Eccleſiae XII. q. II. C. qui
„ Chriſti, & C. nulli liceat, & C. praedia, & C. qui
„ abſtulerit, & q. III. C. Pontifices: Et plane no-
„ viter per Innocentium, & Hoſtien. Extra de Cau.
„ poſſ. & propriet. C. cum ſuper electione: Et ad
„ hoc etiam facit, quod lex civilis dicit, Res Sa-
„ cras, & religioſas in nullius hominis fore domi-
„ nio, ſed Dei. Inſtitut. de re diviſi. §. in nullius in
„ Tex. & Gloſ. & XIV. q. I. C. Epiſcopus. Et
„ Sancta Romana, & univerſalis Eccleſia omnium
„ Fidelium eſt illud Corpus myſticum Chriſti VII.
„ q. I. C. Novacianus, & de Conſecratione di. I.
„ C. Eccleſia. Et habetur, & noviter extra de Sa-
„ cram. unction. C. uno ante medium in Sex. ibi,
„ qui ſecundum Apoſtolum caput eſt Eccleſiae, quae
„ eſt Corpus Chriſti ipſius. Et Gloſ. Hoſtien. cu-
„ jus Eccleſiae fidelium omnium de Jure Divino
„ omnia ſunt, ut habetur XXIII. q. VII. C. I. &
„ Prima ad Corinth. III. C. omnia veſtra ſunt, &
„ XXIII. q. VII. C quod autem. Cujus etiam
„ Eccleſiae Principatus eſt a Jure Divino, quia Chri-
„ ſtus totam ſuam Eccleſiam commiſit Petro, &
„ ſucceſſoribus ejus Romanis Pontificibus per illud
„ verbum Joannis ult. *Paſce oves meas*, & proba-
„ tur XXI. di. c. quamvis, & XXII. di. c. om-
„ nes. Et tali communitati, quae emanat a jure Di-
„ vino XII. q. I. dilectiſſimis, non eſt licitum re-
„ nunciare: communitati autem quae emanat a jure
„ humano, per quod unum collegium habet poſſeſ-
„ ſiones, & dominia rerum, & jura diſtincta a do-
„ miniis, poſſeſſionibus, & juribus aliorum collegio-
„ rum, ſive communitatum ſingularium VII. di. C.
„ quo jure, licite, & meritorie renunciari poteſt pro-
„ pter Deum. Nam ſicut una ſingularis perſona po-
„ teſt a ſe meritorie, & ſancte omne dominium
„ abdicare, juxta conſilium Chriſti dicentis, vade,
„ & vende omnia quae habes, & da pauperibus &c.
„ Sic & unum collegium religioſorum, quod vicem
„ tenet unius perſonae ff. de fidejuſſor. l. mortuo.
„ Et in Eſdra. Congregatus eſt Populus, quaſi vir
„ unus poteſt licite, & meritorie renunciare, quod
„ non habeat aliquod diſtinctum dominium a com-
„ munitate fidelium. Quam abdicationem proprieta-
„ tis omnium rerum Chriſtus, & Apoſtoli viam per-
„ fectionis oſtendentes verbo docuerunt, & exem-
„ plo firmaverunt, ſicut ſancta Romana Eccleſia
„ determinat, & diffinit. Ex quibus manifeſte patet,
„ quod proprietas, & dominium omnium rerum, quae
„ propter Deum dantur, offeruntur, ſeu concedun-
„ tur in ſpeciali, vel in communi Fratribus Mino-
„ ribus, qui ex eorum profeſſione, & regula a ſe
„ in ſpeciali, & ab ipſorum collegio in communi
„ proprietatem omnium rerum abdicarunt, & in com-
„ munitate Sanctae Romanae Eccleſiae remanſerunt,
„ ac ex eorum profeſſione, & regula pedibus ipſius
„ Sanctae Romanae Eccleſiae ſunt ſubjecti. Et per
„ ipſam Sanctam Romanam Eccleſiam in ſpiritua-
„ les filios ſunt recepti, quaſi filii parvuli in pote-
„ ſtate patris totaliter conſtituti, ipſo facto, & jure
„ in dominium communitatis Sanctae Romanae Ec-
„ cleſiae, & univerſalis Eccleſiae transfertur. Et ſi-
„ cut quod datur monacho, qualiſcumque ſit dan-
„ tis intentio, non tranſit in ipſius dominium, ſed
„ ipſo jure, & facto tranſit in monaſterium, &
„ ſubjacet diſpoſitioni abbatis, etiamſi dans nihil
„ cogitet de Collegio. Sic quicquid offertur,
„ conceditur, vel donatur fratribus dicti ordinis in
„ ſingulari, vel eorum ordini in communi, ipſo
„ jure, & facto tranſit in dominium Romanae, &
„ Univerſalis Eccleſiae omnium fidelium, prout
„ etiam praefatus Dominus Gregorius X. in ſupra-
„ dicto ſuo reſcripto apoſtolico proteſtatur. De qui-
„ bus rebus ſummus Pontifex tanquam univerſalis
„ diſpenſator, & adminiſtrator rerum omnium, quae
„ Deo, ſive propter Deum ſunt oblata, praecepto
„ divino tenetur prout expedit ipſis pauperibus pro-
„ videre. LXXXVII. d. C. deſolatis, & XII. q. I.
„ C. videntes; unde cum ea, quae a jure Divino
„ ſunt, debeant ſemper firma, atque immutabilia
„ permanere V. di. §. his ita reſpondetur: Non
„ decet Papam hujuſmodi dominium a ſe, & Ec-
„ cleſia quomodolibet abdicare XII. q. II. C. non li-
„ ceat Papae & XXIII. q. IIII. C. Si his qui Prae-
„ latus cum. Et ſicut Chriſtus Joan. VI. dicit,
„ eum qui venit ad me non eiiciam foras, ſic &
„ ejus Vicarium decet dicere, Sanctum Franciſcum
„ & profeſſores ſuae regulae, qui venerunt ad me,
„ & ſe, & omnia ſibi conceſſa, vel concedenda
„ meae, & Eccleſiae, cui praeſum totaliter ſubje-
„ cerunt, non eiiciam foras. Quae, & alia plura
„ praefatus Dominus Nicolaus III. provide, & pru-
„ denter attendens congregata multitudine magiſtro-
„ rum in ſacra pagina, & juris utriuſque praecel-

„ len-

,, lentium Doctorum, qui tunc erant in Romana
,, Curia: Et longa, ac diligenti examinatione præ-
,, habita dictorum Praedeceſſorum veſtigiis inhaeren-
,, do, ſignanter declarando, & non novum jus ſta-
,, tuendo, ſed quod erat detegendo, ſic dicit. *Nos
de pia ipſius Confeſſoris intentione & his quae regu-
lam ipſam, & ejus obſervantiam contingunt informa-
ti, tam ea quae per praedeceſſores noſtros approbata,
& declarata eſſe noſcuntur, quam ipſam regulam,
& eam contingentia maturitate plena diſcuſſimus,
nonnulla in praeſenti ſerie declaravimus, certius ap-
probavimus, & approbata confirmavimus,* & infra.
*Ad haec cum fratres ipſi nihil ſibi in ſpeciali acqui-
rere, vel eorum ordini poſſint etiam in communi;
& cum aliquod propter Deum ipſis offertur, conce-
ditur, vel donatur, ſi ſecus non exprimat, conce-
dentis, offerentis, vel donantis veriſimiliter inten-
tio fuiſſe credatur, ut rem hujuſmodi oblatam, con-
ceſſam, vel donatam perfecte concedat, donet, vel
offerat, a ſe abdicet, ac in alios transferre cupiat
propter Deum. Nec ſit perſona in quam loco Dei
congruentius hujuſmodi rei dominium transferatur,
quam ſedes praefata, vel perſona Romani Pontifi-
cis Chriſti Vicarii, qui Pater eſt omnium, & Fra-
trum minorum nihilominus ſpecialis, ne talium re-
rum ſub incerto videatur eſſe dominium, cum Pa-
tri filius ſuo modo, & ſervus Domino, & mona-
chus monaſterio res ſibi oblatas, conceſſas, vel do-
natas acquirant omnium utenſilium, & librorum,
ac rerum mobilium praeſentium, & futurorum, quae,
& quorum uſum facti ordini, vel Fratribus ipſis li-
cet habere, proprietatem, & dominium, quod etiam
felic. recordat. Innocentius Papa IV. praedeceſſor
noſter feciſſe dignoſcitur in not, & Romanam Ec-
cleſiam apoſtolica authoritate recipimus; & ad nos,
& ipſam Eccleſiam plene, ac libere hac praeſenti
conſtitutione in perpetuum valitura ſancimus.* ,, Et
,, alibi in eadem Decretali dicit; ,, *non autem ta-
lem abdicationem proprietatis omnimodae renuncia-
tionem uſus rerum cuiquam videatur inducere. Nam
cum in rebus temporalibus ſit conſiderare principium,
proprietatem, poſſeſſionem, uſumfructum, jus uten-
di, & ſimplicem facti uſum, & ultimo tanquam
neceſſario egeat, licet primis carere poſſit vita mor-
talium, nulla prorſus poteſt eſſe profeſſio, quae a
ſe uſum neceſſariae ſuſtentationis excludat. Verum
condecens fuit ei profeſſioni quae ſponte devovit Chri-
ſtum pauperem in tanta paupertate ſectari, omnium
abdicare dominium, & rerum ſibi conceſſarum ne-
ceſſario uſu fore contentam. Nec per hoc quod pro-
prietatem uſus, & cujuslibet rei dominium a ſe ab-
dicaſſe videtur, ſimplici uſui omnis rei renunciatum
eſſe convincitur. Qui nunquam uſque non juris, ſed
facti tantummodo nomen habens, quod facti eſt ta-
men in utendo pluribus utentibus nihil juris; quin-
imo neceſſariarum rerum tam ad vitae ſuſtenta-
tionem, quam ad officiorum, ſeu ſtatus executionem
moderatus uſus ſecundum eorumdem regulam, &
veritatem omnimodam fratribus eſt conceſſus. Nec
his obviare dignoſcitur, quod Civilis providentia
in humanis rebus humane conſtituit non poſſe uſum,
vel uſum fructum a dominio perpetuo ſeparari. Quae
ne dominium dominis ſemper abſcedente uſu redde-
retur inutile temporalem utilitatem tantum in con-
ſtituendo proſpiciens iſta decrevit. Retentio nam-
que dominii talium rerum cum conceſſione uſus
facti pauperibus non eſt infructuoſa domino, cum
ſit meritoria ad aeterna, & profeſſioni paupe-
rum opportuna, quae tanto cenſetur utilior, quan-
to commutat temporalia pro aeternis.* ,, Haec ibi.
,, Ex quibus declarationis praedictae verbis tria ma-
,, nifeſtiſſime concluduntur. Primum, videlicet,
,, quod Romanus Pontifex prædicta dicendo, non
,, novum jus ſtatuit, ſed quod erat veritatis, &
,, juris declarando detexit; Cum enim dicat, quod
,, illud quod conceditur, affertur, vel donatur fra-
,, tribus propter Deum in perſona ſedis apoſtolicae,
,, ſive vicarii Chriſti, qui Pater eſt omnium, &
,, Fratrum Minorum nihilominus ſpecialis loco Dei
,, transfertur, patet, quod hæc translatio non fit in
,, eum tanquam in hominem, ſed in eum vice Dei:
,, Et per conſequens quod hujuſmodi dominium
,, rerum Dei eſt, & Eccleſiae ejus Romanae Uni-
,, verſalis, & non hominis. Et cum dicat ſicut fi-
,, lius Patri, & ſervus Domino, & monachus mo-
,, naſterio acquirant, ſic Frater minor Eccleſiae,
,, ſive Chriſti vicario acquirit. Et de jure conſtet,
,, quod illud quod relinquitur filio familias ipſo fa-
,, cto in Patrem, & quod ſervo ipſo facto in Do-
,, minum, & quod monacho ipſo facto in mona-
,, ſterium transferatur: Sequitur quod illud, quod
,, relinquitur fratribus minoribus ipſo facto in Do-
,, minium immediatum Eccleſiae Romanae, & Vi-
,, carii Chriſti loco Dei transfertur. Et Gregorius X.
,, per longa tempora ante dictum Dominum Ni-
,, colaum notabiliter dixerat in ſuo reſcripto. Quic-
,, quid obvenire Ordini dignoſcitur, ipſo facto in
,, noſtrum, & Sanctae Romanae Eccleſiae Domi-
,, nium tranſire perhibetur. Cujus reſcripti verba ſunt
,, ſuperius enarrata. Patet etiam ex eo, quod idem
,, Dominus Nicolaus in decretali *Exiit*, approbat,
,, & confirmat ea quae in praedictis fuerunt a ſuis
,, praedeceſſoribus declarata. Confirmatio autem eſt
,, juris prius habiti corroboratio. Sic enim deſcri-
,, bitur extra de ſi. miniſtr. C. inter dilectos §. Ce-
,, terum. Et qui confirmat, proprie nihil novum fa-
,, cit, ſed quod factum eſt corroborat. ff. de juriſd.
,, omn. Judic. L. & quia; imo de novo dare, &
,, confirmare ſunt contraria, extra de praeſcript.
,, C. vehemens §. nec obſtare. Unde in idem ſub-
,, jectum cadere non poſſunt, extra de Bapt. & ejus
,, effect. C. majores §. ſed adhuc ibi, tamquam im-
,, poſſibilia ſe non patiuntur. Quod ſi in privilegiis,
,, vel conſtitutione invenitur, damus, & confirma-
,, mus. Neceſſe eſt quod diverſa reſpiciant, ut in
,, C. inter dilectos §. Caeterum; veluti quod dari
,, referatur ad actum extrinſecum, quo res, quae
,, eſt de jure alicujus ſibi datur de facto, & con-
,, firmari ad jus, ſicut & electio, quae eſt irrita
,, de jure dicitur per ſententiam irritari extra de elect.
,, C. auditis in fin. Sicut in Text., & Gloſ. Ho-
,, ſtien. ibi poſita notatur, vel exponitur, damus
,, ideſt datum oſtendimus XXIII. q. V. §. hic no-
,, tandum: Quamvis enim qui declarat, proprie non
,, dicatur aliquid novi facere, ſed factum oſtendere
,, ff. de Teſta. l. haeredes palam; tamen opinione,
,, & credulitate hominum, & apparentia exteriori
,, dicitur facere. VII. Matth. XIIII dicitur, quod
,, quando filia Herodis dixit, da mihi in diſco ca-
,, put Joannis Baptiſtae, contriſtatus eſt Rex, & paulo
,, ante promiſerat, quod volebat eum occidere, &
,, occidiſſet, niſi populum timuiſſet, ſed contriſta-
,, tum dixit, quia quantum ad exteriorem apparen-
,, tiam & opinionem hominum viſus eſt contriſtatus.
,, Ad hoc etiam facit, quod ſecundum Auguſtinum
,, regula valde frequens eſt in Scripturis, quod di-
,, citur aliquid incipere fieri, quando incipit innote-
,, ſcere juxta quod Matth. ult. dicitur. Data eſt
,, mihi omnis poteſtas in Caelo, & in Terra. Et
,, illud ad Philip. 2°., propter quod, & Deus exal-
,, tavit illum, & donavit illi nomen, quod eſt ſu-
,, per omne nomen. Non enim tunc de novo de-
,, dit Pater omnipotentiam filio, & nomen divini-
,, tatis, ſed ita dictum eſt, quia tunc poſt reſurre-
,, ctionem ſuam incepit magis innoteſcere homini-
,, bus eſſe datam. Sic etiam in multis aliis exem-
,, plis in quibus illud, quod eſt ſecundum apparen-
,, tiam dicitur quaſi fieri jure. Unde qui de facto
,, contraxit matrimonium, quod de jure non te-
,, nuit, dicitur uxorem accepiſſe, attenta hominum
,, opinione, & apparentia exteriori extra de biga. C.
,, nuper. Quae opinio interdum veritati praefertur,
,, ut ibi notatur: ſic & e converſo illud quod non
,, apparebit hominibus non dicitur eſſe, quamvis in
,, veritate ſit. ff. de contrahen. emp. l. in lege. Ex
,, quibus in propoſito concluditur, quod illud, quod

,, in

„ in praedicta declaratione *Exiit* dicitur, videlicet
„ ne talium rerum ſub incerto videatur eſſe domi-
„ nium, proprietatem in nos, & in Romanam Ec-
„ cleſiam apoſtolica authoritate recipimus. Quod
„ etiam fel. rec. Dominus Innocentius Papa IV.
„ praedeceſſor noſter feciſſe dignoſcitur, refertur ſo-
„ lum quoad illud, quod exterius in opinione
„ hominum, & credulitate eorum prima facie vi-
„ debatur, ſcilicet, quia dominium, & proprietas
„ non erat Fratrum in ſpeciali, nec in communi:
„ Ergo ſub incerto videbatur, quamvis in veritate
„ non eſſet; unde, & ſignanter dixit, ne videatur,
„ quaſi dicat, quod videtur hominibus ignaris di-
„ vini juris, & dictae profeſſionis, & declarationis
„ a noſtris praedeceſſoribus editarum, quod proprie-
„ tas, & dominium ipſarum rerum ſit ſub incerto.
„ Ideo illud in nos, & Romanam Eccleſiam reci-
„ pimus, quamvis in veritate ſit Eccleſiae Roma-
„ nae, quod bene patet cum dicit, quod etiam felic.
„ rec. Innocentius Papa IV. feciſſe dignoſcitur: Et
„ poſtea ſubjungit. Et ad nos, & ipſam Romanam
„ Eccleſiam plene & libere pertinere ſancimus. Si
„ enim jam erat a ſuo praedeceſſore receptum tale
„ dominium, cur ſuperflue iterum recipiebat, cum
„ libertati ſemel praeſtitae ſecundam manumiſſionem
„ nihil addere, vel detrahere manifeſtiſſimum juris
„ ſit. C. de indigenda libertate, & apud concilium,
„ manumiſſione l. 1. niſi quia hujuſmodi veritas non
„ innoteſcebat hominibus, voluit eam per ſolemnem
„ decretalem in corpore Juris ponendam, & in ſcho-
„ liis legendam innoteſcere. Et ſic ut dictum eſt re-
„ cepiſſe dicitur, ex quo innoteſcere caepit. Quam-
„ vis in veritate hujuſmodi proprietas, & dominium
„ ſemper ad Romanam, & univerſalem omnium
„ fidelium Eccleſiam pertineant, ut ſupra probatum
„ eſt. Secundo autem concluditur ex verbis tam ex
„ mente memoratae declarationis dicti Domini Ni-
„ colai, & praedictorum aliorum Summorum Pon-
„ tificum declarationibus, quod ex jure, & ratio-
„ ne, quod dicti fratres in ſpeciali, aut in communi
„ non habent, nec habere poſſunt ex eorum pro-
„ feſſione proprietatem, ſeu dominium in aliquibus
„ rebus cujuſcumque conditionis exiſtant, ſive ſint
„ res, quae uſu conſumuntur, ſive aliae res, quae
„ non conſumuntur uſu, ſed in omnibus rebus hu-
„ juſmodi habent tantum ſimplicem uſum facti; &
„ quod dominium, & proprietas etiam illarum rerum,
„ quae uſu conſumuntur, quarum uſum facti habent
„ dicti fratres, quantumcumque etiam minimarum ac-
„ quiritur dictae Romanae Eccleſiae, & ſemper rema-
„ net, & reſidet penes eam uſque ad ipſarum conſum-
„ ptionem; & quod uſus facti etiam in talibus rebus,
„ quae uſu conſumuntur, a proprietate, & dominio ſe-
„ parantur; & quod hoc dicere non repugnat juri, ne-
„ que rationi; ſed cum jure divino naturali canonico,
„ & civili, ac ratione omnium concordet. Ex ver-
„ bis, & mente dietae declarationis Domini Nico-
„ lai hoc patet, cum dicat expreſſe, quod omnium
„ rerum neceſſariarum tam ad vitae ſuſtentationem,
„ quam ad officiorum ſui ſtatus executorum ſolum
„ uſus facti fratribus eſt conceſſus, & omnium
„ utenſilium ac omnium aliorum mobilium prae-
„ ſentium, & futurorum, quorum uſum facti fra-
„ tres poſſint habere dominium, & proprietas ad
„ Romanam Eccleſiam pertinet; & quod nulla po-
„ teſt eſſe profeſſio, quae a ſe uſum neceſſariae
„ ſuſtentationis excludat. Conſtat autem quod res
„ illae, quae comedendo, bibendo, & induendo
„ conſumuntur, praecipue ſunt de illis rebus,
„ quae neceſſario pertinent ad vitae ſuſtentatio-
„ nem, & ſine quibus corpus humanum ſuſtentari,
„ ſive ali non poteſt, ff. de aliment. & cit. leg.
„ l. legatis, & l. ult. Conſtat etiam hoc ex diver-
„ ſis paſſibus ipſius Decretalis; nam declarans
„ verba regulae quae dicunt fratres nihil ſibi appro-
„ prient, nec locum, nec domum, nec aliquam
„ rem, probans, quod per praedicta verba fratres
„ proprietatem omnium rerum tam in ſpeciali,
„ quam etiam in communi abdicarunt, dicit; Nec
„ quiſquam ex his inſurgant erronee, quod taliter
„ propter Deum proprietatem omnium abdicantes
„ tanquam homicidae ſui, vel tentatores Dei, vi-
„ vendi diſcrimini ſe committant &c. Certum eſt
„ autem quod nullus homicidas eos vocaſſet, niſi
„ quia earum rerum, quae ad vitae ſuſtentationem
„ pertinent, & ſine quibus corpus ali non poteſt,
„ proprietatem abdicarunt, cum multi ſint, qui non
„ habent domum, nec locum, nec propter hoc
„ homicidae ſui eſſe dicuntur. Et de ſe ipſo Chri-
„ ſtus dicit Matth. 8. filius hominis non habet ubi
„ caput ſuum reclinet. Super quibus verbis Gloſſ.
„ Hieronymi dicit, quaſi dicat, quid me vis pro-
„ pter ſaeculi lucra ſequi, cum ita ſim pauper ut
„ nec hoſpiciolum quod meum ſit habeam, & te-
„ cto utar alieno? Haec ibi: Nec ob hoc aliquis
„ ſanae mentis, dicet Chriſtum fuiſſe homicidam
„ ſui, vel tentatorem Dei. Item certum eſt quod
„ in pluribus locis dicta Decretalis faciens mentio-
„ nem de rebus, quarum uſum fratres habere poſ-
„ ſunt, ſemper implicat ea illa, quae ſpectant ad
„ vitae eorum neceſſitatem, ſive ſuſtentationem.
„ Unde poſt praedicta verba. Nec putet quiſquam
„ &c. ſtatim ſubdit. Sic enim ſe ipſos commit-
„ tunt divinae providentiae in vivendo, ut viam
„ non contemnant proviſionis humanae, quum vel
„ de his, quae offeruntur liberaliter, vel de his,
„ quae mendicantur humiliter, vel quae conqui-
„ runtur per laboricium ſuſtententur, qui triplex
„ vivendi modus in regula providetur expreſſe, &
„ *infra*. Inſuper nec utenſilia, nec alia quorum
„ uſum ad neceſſitatem, & officiorum ſuorum exe-
„ cutionem. Non enim omnium uſum habere de-
„ bent ad ullam ſuperfluitatem, divitias, ſeu co-
„ piam, quae derogent paupertati &c. Conſtat au-
„ tem quod illa quae a fratribus mendicantur, ſunt
„ ut plurimum panis, vinum, & veſtes, quae ad
„ victum pertinent, quae uſu conſumuntur. Con-
„ ſtat etiam quod omnes res, quibus fratres uti
„ poſſunt, aut pertinent ad neceſſitatem vitae, ut
„ ſunt alimenta, aut ad officiorum ſuorum execu-
„ tionem. Ex quibus luce clarius paret quod ver-
„ ba, mens, & intentio dictæ decretalis ad victua-
„ lia ſe extendunt. Conſtat etiam quod ſi fratres
„ poſſent ſibi in ſpeciali, vel in communi acquire-
„ re res, quae uſu conſumuntur, inter quas res
„ ſunt, non ſolum alimenta, ſed etiam pecunia,
„ quae aſſidua permutatione quodammodo conſu-
„ muntur, ut dicitur Inſt. de uſufruct. §. Conſti-
„ tuitur, ſequeretur, quod poſſit habere pecunias,
„ & res ad copiam in ſpeciali, & in communi.
„ Et ſic verba praedictae declarationis, quae di-
„ cunt, quod non debent habere uſum aliquarum
„ rerum ad divitias, & copiam, quae deroget pau-
„ pertati falſificarentur. Et ſimiliter verba regulae
„ quae dicunt fratres nihil ſibi approprient, nec
„ domum, nec locum, nec aliquam rem. Et quod
„ ſubditur, vadant pro eleemoſina, quod utique non
„ competit divitibus, & habentibus neceſſaria ad vi-
„ ctum. Et quod ſubditur: haec eſt illa celſitudo
„ altiſſimae paupertatis; quae tam ſingularis com-
„ mendatio eſſet valde ridiculoſa ſi fratres poſſent
„ res quae uſu conſumuntur ſibi appropriare: fru-
„ ſtra dictum eſſet in principio regulae; Regula &
„ vita fratrum haec eſt, ſcilicet Domini noſtri Je-
„ ſu Chriſti ſanctum Evangelium obſervare, vi-
„ vendo ſine proprio &c. Nec fratres imitarentur
„ paupertatem Chriſti, de quo dicitur, quod cibo
„ veſcebatur alieno. Unde Hieronymus ad Nepo-
„ cianum: Turpe eſt ante fores Eccleſiae Domini
„ Crucifixi, & pauperis, qui cibo veſcebatur alie-
„ no, lictores Conſulum, & milites excubare. Per
„ quae omnia manifeſte apparet, quod regula, &
„ declaratio proprietatem omnium rerum tam illa-
„ rum, quae non conſumuntur uſu, quam illa-
„ rum, quae uſu conſumuntur a fratribus omni-
„ bus in ſpeciali, & in communi penitus abdica-
„ vit.

„ vit. Patet etiam ex hoc praedictis aliis decla-
„ rationibus aliorum Romanorum Pontificum, de
„ quibus ſupra dictum eſt. Cum in eis dicatur,
„ quod omnium rerum tam mobilium, quam im-
„ mobilium, quarum uſum fratres habent, proprie-
„ tas, ac dominium ad Romanam Eccleſiam per-
„ tinet: Et quod Ordo fratrum Minorum rem,
„ & nomen proprietatis abjecit: Et quidquid ei
„ obvenire dicitur, ipſo facto in Romanae Eccleſiae
„ dominium tranſit. Ex quibus patet quod nullam
„ rem mobilem, quae fratribus obveniret a pro-
„ prietate, & dominio Romanae Eccleſiae excluſe-
„ runt, ſed omnem incluſerunt. Et qui omnia &
„ quicquid dixit, nihil excluſit. Extra de Majo. &
„ obe c. ſolitae ff. de auro, & argento. Lega l.
„ plaucius. Et ubi Canon, ſive lex non diſtin-
„ guit, nec nos diſtinguere debemus ff. de offic.
„ praeſ. l. III. in fin. De jure etiam naturali,
„ & divino conſtat quod in omnibus rebus, ſive
„ ſint de illis, quae non conſumuntur uſu, ſive
„ de his quae conſumuntur, uſus rerum ipſa-
„ rum non habet dominium, ſive proprietatem re-
„ rum annexum, ſive annexam. Quia de jure na-
„ turali, & divino omnia quae ſpectant ad uſum
„ hominum, ſic ſunt communia omnibus homini-
„ bus, ex inſti. de re diviſi. §. 1. hoc enim jus
„ naturale cœpit ab exordio rationalis creaturae v.
„ di. in prin. quod ex iſto jure non poteſt aliquid
„ dicere hoc meum, hoc tuum; ſolum a jure hu-
„ mano, ex iniquitate, & cupiditate gentium pro-
„ ceſſit. De jure enim naturali, & divino com-
„ munis uſus omnium, quae ſunt in hoc mundo
„ omnibus hominibus debuit eſſe, & eſt. Tolle ju-
„ ra Imperatorum, nemo de aliqua re dicere po-
„ teſt, haec mea eſt, haec tua, ut haec manifeſte
„ probantur in ſaepe allegatis C. VIII. di. quo ju-
„ re, & XII. q. 1. C. dilectiſſimis. Et Ambroſius
„ primo libro de officiis dicit ſic. Natura enim
„ omnia omnibus eſſe profudit. Sic enim Deus
„ juſſit generari omnia, ut paſtus omnibus com-
„ munis eſſet, & terra foret omnium quaedam
„ communis poſſeſſio. Natura igitur jus commune
„ generavit. Uſurpatio jus privatum fecit. Haec
„ Ambroſius. Cum igitur uſus facti rerum ſpe-
„ ctantium ad eſſe naturae conſervandum, de jure
„ ſit naturali, & divino: Et ab exordio cœpe-
„ rit rationalis creaturae v. di. in prin. & XXXVI. di.
„ C. ipſo die; Et de jure naturali, & divino
„ non fuerint diſtincta dominia: ſequitur quod de
„ ipſo jure naturali, & divino uſus rerum, quae uſu
„ conſumuntur, nullo modo habet annexum meum,
„ & tuum. Præterea conſtat, quod proprietas & do-
„ minium Decimarum, & rerum Deo, & Eccle-
„ ſiae oblatarum eſt Dei, & Corporis ejus myſtici,
„ ſcilicet Eccleſiae. VII. per Moyſem ait Domi-
„ nus Levitic. ult. Omnes Decimae Domini ſunt,
„ & illi ſanctificantur: qui per eundem de perfe-
„ ctione levitarum loquens numeror. C. XVIII.
„ dicit. Nihil aliud poſſidebunt decimarum obla-
„ tione contenti, quas in uſus eorum, & neceſſa-
„ ria ſeparavi. In uſus, inquit, non in proprieta-
„ tem, & dominium. Hinc etiam, & Papa Inno-
„ centius de rebus eccleſiaſticis loquens ſic ait, ecce
„ cujus eſt jus retentionis ſit eternum dominium, ut
„ legitur XVI. q. III. C. inter mediatos; & extra
„ de deci. c. tua nos, ibi loquens de Decimis dicit
„ quas Dominus in ſignum univerſalis dominii ſibi
„ reddi praecepit ſuas eſſe decimas, & primicias....
„ Et in Gloſ. in e. c. ſuper verbo tributa dicit.
„ Eccleſia dicitur habere dominium decimarum, &
„ in hoc conſiſtit privilegium Eccleſiae ut re non-
„ dum tradita ipſa ſit domina C. de ſacroſanct.
„ Eccl. l. ut inter dominum. Et Innocentius, &
„ Hoſti. de Cauſa poſſeſ. & propriet. C. ſuper ele-
„ ctione in apparatibus ſuis ſuper verbo reſtituen-
„ dum dicunt ſic. Hic autem notandum quod non
„ Praelatus, ſed Chriſtus habet dominium, & poſ-

„ ſeſſionem rerum Eccleſiae; unde quaecumque ho-
„ mines afferunt Eccleſiis dicuntur eſſe oblata Deo,
„ XII. q. I. C. res, & C. videntes, & q. II. C.
„ nulli liceat & C. praedia, & C. qui abſtulerit,
„ vel Eccleſia I. congregatio fidelium, quae eſt
„ Corpus Chriſti Capitis Extra de Sacra VIIC.
„ c. 1. ante medium habet proprietatem, & poſſeſ-
„ ſionem earum XII. q. III. Pontifices. Et ſi ali-
„ quando in jure inveniatur, quod haec bona Deo
„ oblata, ſint Epiſcoporum, vel Praelatorum, vel
„ Capitulorum. Dic ea eſſe eorum quoad admini-
„ ſtrationem, & gubernationem: Et dicunt eſſe pau-
„ perum quoad adminiſtrationem, unde proprie lo-
„ quendo Praelati dicuntur Procuratores, & non
„ domini Extra de donat. C. II. Ideo nullus dicat
„ patrimonium proprium quod eſt Eccleſiae, ideſt
„ pro communi utilitate datum. Haec tamen bona
„ propter communem utilitatem diviſa ſunt per Ec-
„ cleſias diverſorum locorum auctoritate ſummo-
„ rum Pontificum, & Eccleſiae ſunt limitatae: Et
„ Epiſcopis, & aliis Praelatis conceſſa eſt admini-
„ ſtratio eorumdem, ut uniuſcujuſque neceſſitas re-
„ levetur. XII. q. I. C. videntes, & C. ex his,
„ & C. Epiſcopus & C. praecipimus. Haec Inno-
„ centius, & Hoſt. unde patet quod dominium de-
„ cimarum, & aliarum rerum, quae Deo oblatae
„ ſunt cujuſcumque conditionis exiſtant, ſive ſint
„ res, quae uſu conſumuntur, ut ſunt decimae bla-
„ di, vini, & olei, & ſimilium rerum, quae uſu
„ conſumuntur, ſive ſint aliae res, ſemper reſidet
„ penes Chriſtum ſive Corpus ejus, quod eſt Ec-
„ cleſia univerſalis fidelium, & uſus, ſive uſusfru-
„ ctus & adminiſtratio earum eſt miniſtrorum Ec-
„ cleſiae. Ac per conſequens ſequitur, quod uſus,
„ & uſusfructus rerum etiam quae conſumuntur uſu
„ a proprietate, & dominio ſeparatur. De jure au-
„ tem Civili, & Canonico patet, quod etiam in
„ hiis rebus, quae uſu conſumuntur, uſus a proprie-
„ tate, & dominio ſeparatur, puta in ſervo, filio
„ familias, & religioſo, qui in rebus omnibus, quae
„ uſu conſumuntur habent ſimplicem facti uſum,
„ & tamen nec ad momentum habent proprie-
„ tatem, & dominium ipſarum rerum. In ſervo
„ enim patet. Ipſe enim ſervus qui in alterius po-
„ teſtate eſt, nihil proprium habere poteſt. Inſtit. per
„ quas poſſeſſio nobis acquirit. §. item nobis, unde
„ nec veſtimenti ſibi a Domino traditi, nec alterius
„ rei peculiaris habet dominium, nec poſſeſſionem ff.
„ de pecul. l. ad veſtimentum. Sed proprietas, &
„ poſſeſſio reſidet ſemper penes Dominum ff. de
„ acquir. po. l. 1. §. Item acquirimus, & l. quod
„ ſervus: & ſi cibaria ſervis legentur, procul dubio
„ Domini eſt, & non ſervorum legatum, ut dici-
„ tur ff. de condi. & demo. l. filio famil. in fin.
„ Item patet in filio familias, quia in omnibus,
„ quam habet ex peculio profectitio, ſive ſint ci-
„ baria, ſive veſtes, aut pecunia, vel alia quae uſu
„ conſumuntur, ſolum habet uſum facti, & proprie-
„ tas, ſive dominium ipſarum rerum reſidet penes
„ Patrem ff. de acquir. po. l. filio cum ſimilibus.
„ Item patet etiam in Monachis, & aliis Religio-
„ ſis, quorum regulae ita eſt annexa abdicatio pro-
„ prietatis, ut contra eam, nec Summus Pontifex
„ poſſit licentiam indulgere Extra de ſtat. Monac.
„ C. Cum ad monaſterium in fin. Manifeſtiſſimum
„ eſt quod in omnibus rebus, ſive ſint de illis quae
„ uſu conſumuntur, ſive de aliis, ſic habent ſim-
„ plicem facti uſum, quod nec ad momentum ha-
„ bent, nec habere poſſunt dominium, ſeu proprie-
„ tatem in illis; unde nec veſtes quas deferunt ſuae
„ dicuntur, quoad proprietatem, vel dominium, aut
„ meram poſſeſſionem, ut legitur, & probatur XII.
„ q. I. C. non dicatis in Tex. & Gloſ. & XVII. q. I.
„ C. Monacho, & Extra de ſta. mo. C. Monachi §.
„ qui vero & C. ſuper quodam cum ſimilibus, imo
„ non tantum dominium, ſed nec uſumfructum in
„ rebus aliquibus monachi, ſive religioſi hujuſmodi in

„ ſpeciali habere poſſint ut legitur, & notatur XIX.
„ q. ultima C. fin. §. Si qua mulier in Gloſ. Or.
„ Dominium igitur omnium rerum quibus utuntur
„ Monachi, & alii religioſi, qui habent, & habere
„ poſſunt proprium in communi ſemper eſt mona-
„ ſterii, ſive communitatis illius religionis, & ſim-
„ plex uſus facti etiam in his, quae uſu conſu-
„ muntur eſt ipſius monachi, ſive religioſi: Et per
„ conſequens uſus earum rerum a proprietate, &
„ dominio ſeparatur: Et quemadmodum regulae
„ monachali eſſentiale eſſe dignoſcitur, ut nulla
„ privata perſona poſſit alicujus rei proprietatem,
„ ſive dominium adipiſci; ſic eſſentiale eſt regulae,
„ & Ordini Beati Franciſci, quod nec ſinguli de
„ ipſo ordine, nec ipſe Ordo in communi, qui vi-
„ cem unius proprie obtinet, ut eſt dictum poſſunt
„ aliquid habere proprium: nec eſt eis aliquid magis
„ improprium, quam aliquid habere proprium in
„ ſpeciali, vel in communi; & quemadmodum mo-
„ nachus, vel alius religioſus utitur veſtibus, cal-
„ ceamentis, & cibis, ac caeteris, quae uſu con-
„ ſumuntur, ita quod nihil ſibi appropriat, quo ad
„ privatum dominium, nec per talem uſum effici-
„ tur proprietarius, quia proprietas uſque ad con-
„ ſumptionem ſemper remanet penes collegium:
„ ſic & Fratres minores utuntur hujuſmodi rebus,
„ quae uſu conſumuntur, & aliis quorum uſus eſt
„ eis conceſſus; Ita quod nihil in ſpeciali, nec eo-
„ rum religioni in communi ſibi appropriant, ſed
„ dominium, & proprietas ſemper reſidet penes uni-
„ verſalem Eccleſiam, cujus eſt adminiſtrator Ro-
„ manus Pontifex, & rector: & quod aliis religio-
„ ſis eſt tota congregatio, ſive communitas ſuae re-
„ ligionis, & eorum abbas, hoc Fratribus minori-
„ bus eſt tota congregatio Fidelium, quae dicitur
„ Eccleſia Romana, & Summus Pontifex eſt Ca-
„ put ipſius Eccleſiae. Et ſicut quod datur mona-
„ cho, qualiſcumque ſit res, vel dantis intentio non
„ tranſit in ipſius dominium, ſed totius Collegii, &
„ ſubjacet diſpoſitioni Abbatis, etiamſi dans nihil
„ cogitet de Collegio: Sic quicquid datur abſolute,
„ vel offertur Fratribus minoribus in ſpeciali, vel
„ alicui conventui, vel toti Ordini in communi,
„ tranſit ipſo facto in dominium, & proprietatem
„ Eccleſiae Romanae & ſubjacet diſpoſitioni Ro-
„ mani Pontificis cujuſcumque conditionis ſit ipſa
„ res, quae offertur, vel datur, & qualiſcumque
„ ſit dantis intentio. Praeterea nulla lege cautum
„ reperitur, quod uſus ſimplex facti etiam in his
„ rebus, quae uſu conſumuntur non poſſit a domi-
„ nio ſeparari. Nec obſtat L. *Si uni* ff. de uſufruct. ea-
„ rum rerum quae uſu conſumantur cum ſimili-
„ bus, quia non loquuntur in uſu facti ſimplicis
„ qui uſus nihil habet proprii Juris annexum, ſed
„ loquuntur in uſufructu, qui eſt jus utendi, &
„ fruendi rebus alienis, ſalva rerum ſubſtantia ff.
„ de uſufruct. L. 1. Et alibi dicitur, quod jus uſu-
„ fructus eſt quoddam incorporale Inſtit. de reb.
„ incorpor. unde illae res, quae uſu conſumuntur
„ proprie non recipiunt uſumfructum ff. de uſufruct.
„ earum rerum, quae uſu conſumuntur, L. 1. & 2.
„ & Inſtit. de uſufruct. §. Conſtituitur. Et ideo im-
„ proprie dicitur quod uſusfructus talium rerum
„ annexus ſit dominio, quia in talibus rebus uſus-
„ fructus proprie non conſiſtit. Et uſusfructus qui
„ non eſt, ſeparari, vel uniri non poteſt ff. de uſu-
„ fruct. Leg. 1. Sempronius atalus; nec deſinere
„ poteſt uſusfructus qui nunquam cepit ff. de condi.
„ & demo. L. titio uſusfructus. Et quamvis in ta-
„ libus rebus uſusfructus proprie non conſiſtat, uti-
„ litatis tamen cauſa ex benigna interpretatione lex
„ ſtatuit quod uſusfructus etiam in vilibus rebus con-
„ ſtitui poſſit, ut in dicto §. conſtituitur, & in d.
„ L. 1. & 2. de uſufruc. earum rerum, quae uſu
„ conſumuntur; unde cautio praeſtanda eſt ab illo,
„ cui in talibus rebus, quae uſu conſumuntur relin-
„ quitur uſusfructus, ut quicumque per mortem,
„ vel capitis diminutionem extinguitur uſusfructus
„ ejuſdem qualitatis, & quantitatis res reſtituantur,
„ aut extimatis rebus certae pecuniae nomine ca-
„ vendum eſt, quod commodius eſt, ut dicitur in
„ dicta L. Si VIIII. quae cautio, & actio oriens
„ ex ea ſuccedit loco rei, & habens eam ipſam
„ rem habere cenſetur ff. de ſoluti. L. qui ſic ſol-
„ vit, & ff. de regul. Jur. non ſeparetur a domi-
„ nio, ſive uſusfructus ſumatur in propria ſignifi-
„ catione, quia ſecundum hoc in talibus non con-
„ ſiſtit uſusfructus, ſive ſumatur improprie pro quaſi
„ uſufructu, quia eadem benigna interpretatione qua
„ ſtatuitur in lege, quod in talibus poſſit conſtitu-
„ tio eſſe ſeparationis intelligitur fieri dum praeſta-
„ tur cautio de re reſtituenda, quae cautio, ſive
„ actio ex ea competens ſuccedit loco rei, ut
„ eſt dictum. Ex quibus concluditur, quod ſecun-
„ dum omnia jura, etiam in his rebus, quae uſu
„ conſumuntur, uſus ſimplex facti a proprietate, &
„ dominio ſeparatur. Unde dicta Decretalis *Exiit*
„ hoc attendens ſignanter dixit, quod eſt conſide-
„ rare in rebus proprietatem, poſſeſſionem, uſum-
„ fructum, Jus utendi, & ſimplicem facti uſum
„ inter illa aſſignans differentiam. Confirmant etiam
„ praedicta, quia conceſſo quod uſusfacti non ſe-
„ pararetur a dominio, ſequeretur, quod Chriſtus, &
„ Apoſtoli, & omnes Sancti Religioſi fuiſſent pro-
„ prietarii in ſpeciali. Quia cum uſus facti in veſte,
„ cibo, potu, & aliis quae uſu conſumuntur ſpectet
„ ſolum ad ſingulares perſonas, & eis competat, ſi
„ non ſepararetur a dominio; ſicut Chriſtus, & Apo-
„ ſtoli, & caeteri religioſi in ſingulari habuerunt u-
„ ſum talium rerum; ſic per conſequens habuerunt
„ in eis proprietatem, & dominium: ſequeretur et-
„ iam, quod Chriſtus, & Apoſtoli, & ceteri om-
„ nes Religioſi, qui hactenus fuerunt, habuiſſent in
„ ſingulari dominia, proprietates, & poſſeſſiones pe-
„ cuniarum. Nam cum pecunia inter illas res, quae
„ uſu conſumuntur computetur Inſti. de uſufruc. §.
„ conſtituitur; & Joan. 8. c. dicatur, quod Diſci-
„ puli Chriſti abierunt in Civitatem, ut cibos eme-
„ rent, per quod videtur, quod pecuniam habue-
„ runt ad emendum cibos, ſequeretur quod Chri-
„ ſtus, & Apoſtoli habuiſſent proprietatem, & Do-
„ minium, & poſſeſſionem illius pecuniae, & quod
„ caeteri religioſi qui potuerunt, & poſſunt habere
„ licite uſum pecuniae, fuiſſent in ſingulari proprie-
„ tarii pecuniarum quibus uſi ſunt, quod dicere eſ-
„ ſet contra Evangelicam neceſſitatem. Nolite poſ-
„ ſidere aurum, nec argentum, nec pecuniam. Et
„ contra illud quod tenuit, & docuit univerſalis Ec-
„ cleſia Catholica. Tertio concluditur ex verbis di-
„ ctae declarationis ſecundum omnimodam verita-
„ tem, quod dicta expropriatio omnium rerum tam
„ in ſpeciali, quam in communi, & retentio do-
„ minii apud Eccleſiam multum profuit, & prodeſt
„ dictis Fratribus quantum ad ſtatum perfectionis;
„ Et quod dominium ipſarum rerum penes Ec-
„ cleſiam non fuit nec eſt inutile, nudum, vel
„ verbale, ſeu mathematicum, ſed multum utile,
„ efficax, & reale ipſis quidem fratribus, quantum
„ ad ſtatum perfectionis profuit, quia ut dicit
„ ſaepedicta decretalis *Exiit* §. porro, Chriſti &
„ Apoſtolorum perfectionem in hujuſmodi abdica-
„ tione rerum omnium tam in ſpeciali, quam in
„ communi ſequuntur, quam abdicationem Chriſtus,
„ & Apoſtoli viam perfectionis oſtendentes verbo
„ docuerunt, & exemplo firmarunt, & iis volentes
„ perfecte vivere derivarunt. Et eam eſſe dicit me-
„ ritoriam, & ſanctam, imo in ſua diffinitione Do-
„ minus Alexander Papa IV. dicit: per hoc ipſi fra-
„ tres in eternae retributionis praemio præcellentem
„ gloriam promerentur. Quod etiam patet ex eo,
„ quia abdicare proprietatem, dominium, & jus in
„ omnibus rebus tam in ſpeciali, quam in commu-
„ ni amputat omnem facultatem, & poteſtatem li-
„ tigandi in Judicio pro rebus temporalibus. Unde

„ cum

„ eum non litigare, & amputare materiam litigandi ſit perfectionis, conſulente Chriſto, qui vult tecum in Judicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium, quia hujuſmodi lites ad peccatum inclinant. Et ſicut de negociis, de quibus dicit Gregorius quod vix, aut nunquam ſine peccato exerceri valent. Juxta illum jam quidem omnino peccatum eſt in vobis quod lites habetis, ideſt, ad peccatum inclinant, licet non ſit de ſe peccatum. Ad ea vero quae inclinant ad peccatum, ſeu verius quae implicant peccatum, neceſſe eſt ut poſt converſionem, animus non recurrat. Et ideo perfectionis eſt a ſe litigiorum materiam abdicare. Et ſicut abdicatio omnis juris in rebus retento tamen ſimplici uſu facti eſt perfectionis in ſingulari perſona; ſic & in collegio, quod obtinet vicem unius prout dictum eſt, ad perfectionem pertinet a ſe omnem proprietatem & dominium, & uſum juris, retento uſu facti ſimplici abdicare. Quod etiam confirmatur per rationem, quia quanto magis acceditur ad unum oppoſitorum, tanto magis receditur ab altero; unde quanto plus creſcit amor mundi, tanto plus decreſcit amor Dei ſecundum illud Gregorii. Tanto a ſuperno amore disjungimur, quanto in inferioribus delectamur. Sed per habere proprietatem, & dominium rerum in communi magis adhaeretur mundo, & per non habere magis receditur, & per conſequens non habere in communi dominium, & uſu facti ſimplici contentari, amor Dei magis accenditur, & nutritur. Præterea perfectionis eſt non providere in futurum, ſed omnem ſuam ſollicitudinem proicere in Deum. Unde & frater Petrus de Taramaſia magiſter in Sacra Pagina, qui fuit Innocentius Papa V. in poſtilla ſuper illud 2. ad Corinthios VIII. ponens tres gradus perfectionis, & paupertatis dicit. Altiſſimam eorum qui nihil habent in proprio, vel in communi. Et idem dicit magiſter Henricus de Gandano, & plures alii. Quod autem dictum dominium Eccleſiae fuerit, & ſit utile, efficax, & reale patet ex verbis dictae decretalis *Exiit* cum dicit. Retentio namque dominii talium rerum cum conceſſione uſus facti facta fratribus pauperibus non eſt infructuoſa domino, cum ſit meritoria ad aeterna, & profeſſioni pauperum opportuna, quae tanto cenſetur utilior, quanto commutat temporalia pro aeternis, haec ibi. Quod etiam confirmatur ex eo, quod cum Sancta Romana, & univerſalis Eccleſia de perfectione ſua habeat, ut contineat perfectos, & imperfectos, & ſit mater omnium Fidelium, cui in perſona Petri, cum cura ſibi commiſit dictum eſt: Paſce oves meas. Quod eſt ut dicit ibi Gloſ. credentes, ne in fide deficiant confortare, & terrena ſubſidia eis cum expedit providere, adverſariis fidei reſiſtere, ac virtutum exempla praebere, & dominia, proprietates, & poſſeſſiones rerum ſine aliqua ſui imperfectione habeat XII. q. 1: C. placuit, ut filiis ſuis provideat, in eadem cauſa, q. 1. videntes, & q. 2. C. aurum habet. Et ordo Fratrum Minorum, velut filius in poteſtate Patris eſt totaliter conſtitutus, ſic obedientiae, & curae Romanae Eccleſiae, ex ſuae regulae profeſſione commiſſus, & per ipſam Eccleſiam in ſpecialem filium adoptatus. Sequitur quod dominium, quod Eccleſia habet, & retinet in omnibus rebus, quibus dicti fratres uti poſſunt, ut ipſi filii ſui licite uti poſſunt ipſis rebus, non eſt nudum verbale, ſeu Mathematicum, ſed multum utile, efficax, & reale, cum ſit meritorium ad aeterna, & ſaluti filiorum ipſius multum opportunum: Et ſicut ad utilitatem & profectum Patris familias pertinere cenſetur dominium quod habet in rebus peculii profecticii, quibus filius utitur; ſic multo magis ad utilitatem matris Eccleſiae, & Patris ſpiritualis ſummi, videlicet, Pontificis, cui cura dictorum pauperum ſpecialiter eſt conceſſa pertinet ipſis ſuis filiis per retentionem hujuſmodi dominii providere. Praeterea ſi ſuſceptio dominii praedicti fuit inutilis, verbalis, mathematica, & pernicioſa: Et ſic univerſalis Eccleſia, quae approbavit pluries, & frequenter hujuſmodi abdicationem, & receptionem dominii, tanquam ſanctam, & meritoriam, & a Chriſto, & ab apoſtolis verbo doctam, & exemplo firmatam, a tramite traditionis Evangelicae vitae, & apoſtolicae deviaſſe, & erraſſe in fide, regulam, & vitam veritati apoſtolicae traditionis adverſam confirmando, & in moribus figmenta & inutilia pro veris & utilibus ſuis filiis ad obſervandum tradendo; quod eſſe non poteſt cum univerſalis Eccleſia in his errare non poſſit XXIV. q. 1. C. haec eſt fides, & C. a recta, & C. pudenda circa finem: unde quod ipſa Romana Eccleſia ſemel pro ſano dogmate in fide, vel moribus comprobavit, ſemper teneri debet acceptum XIX. di. Si Romanorum. Nec unquam debet novis retractionibus mutilari XXIV. q. 1. C. majores. Et nihil eſt quod ita nequeat occaſui ſubjacere, quam fides, & vera religio. Nam cum auctorem vitae, vel luminis utraque reſpiciant recte, & tenebras reſpuunt, & neſciunt defectui ſubjacere, ut haec dicuntur C. de ſum. tri. & fid. cathol. l. inter claras: & ſicut non licet contradicere Scripturae Sacrae, ſic nec auctoritati Sanctae Romanae Eccleſiae, cui ipſius Sacrae Scripturae auctoritas innititur; dicente Auguſtino contra Epiſtolam fundamenti: Ego evangelio non crederem, niſi me ad hoc catholicae Eccleſiae auctoritas commoveret: & ſicut non eſt fas dicere, quod in Sacra Scriptura falſum aliquod, aut erroneum reperiatur, alioquin totius Sacrae Scripturae auctoritas vacillaret IX. di. C. Si ad ſcripturas: Sic non eſt licitum dicere, vel ſentire, quod ſemel Sancta Romana Eccleſia praecipue in his, quae tangunt vitam, & regulam evangelii pro ſano dogmate comprobavit, fore falſum, vel figmentum, quia pari modo tota Eccleſiae authoritas vacillaret. Quod autem non ſemel, ſed pluries, & frequenter Romana Eccleſia praedicta approbavit, non ſolum ex praedictis ſuperioribus declarationibus Romanorum Pontificum, & Sacri Lugdunenſis Concilii demonſtratur; ſed etiam ex eo quod bo. me. Dominus Bonifacius Papa VIII. dictam decretalem *Exiit* in lib. 6. fecit inſeri, qui liber eſt ab univerſali Eccleſia receptus. Et ex eo quod poſtmodum coram fel. rec. Domino Clemente Papa Quinto mota quaeſtione adverſus dictam vitam, & regulam, & dictae eccleſiae determinationem ab aemulis dictae vitae, & regulae exterius dicentibus dictam vitam, & regulam non eſſe vitam Chriſti, & apoſtolorum, & dictam determinationem eccleſiae in dicta decretali *Exiit* ſuper hoc factam contradicere Sacrae Scripturae evangelicae, & apoſtolicae. Qui etiam ad hoc probandum, allegationes quae incipiunt, *Ad honorem Sanctæ & individuæ Trinitatis*, eidem Domino Clementi Papae in Viennenſi concilio tradiderunt; & pſeudofratribus dicentibus interius, quod dicti ordinis Communitas ſuum ſtatum, & regulam non ſervabat. Et dictis quaeſtionibus in Viennenſi concilio cum exacta diligentia pertractatis, idem Dominus Papa ſacro approbante concilio quaeſtiones hujuſmodi determinavit; & de ipſa determinatione fecit fieri decretalem ſolemnem, quae incipit *exivi de Paradiſo*: quam determinationem veſtra ſanctitas poſtmodum approbavit, & eam in 7. lib. interſeri mandavit, & fecit. In qua decretali dicta abdicatio proprietatis, & dominii omnium rerum in ſpeciali, & in communi, quam Fratres ſaepedicti ordinis profitentur, tanquam forma, & regula caeleſtis, & tanquam ſalutaris doctrina, & toti univerſali eccleſiae plurimum fructuoſa, ac declaratio praefati Domini Nicolai ſuper hoc facta, & dicti dominii per eccleſiam facta receptio approbatur: Et tanquam abdicatio ad

„ perfectionem deducens, & altiſſima, ac ſolo Deo
„ contenta multipliciter commendatur, ac pronun-
„ ciat dictam religionem ſanctam, & muris regula-
„ ris obſervantiae firmiter undique circumcluſam.
„ Ac etiam noviſſime ſuper hujuſmodi declarationi-
„ bus eccleſiae, *Exiit qui ſeminat*, & *Exivi de*
„ *Paradiſo*, & ſuper intellectu obſervantiae dictae
„ regulae Fratrum minorum orta coram ſanctitate
„ veſtra materia quaeſtionis poſt multam, & longam
„ examinationem, & deliberationem præhabitam de
„ conſilio Sacri Collegii Dominorum Cardinalium
„ pronunciaſtis, declarationes Dominorum Nico-
„ lai III. & Clementis V. ſalubriter editas ſolidas
„ quidem claras, & lucidas, multaque maturitate di-
„ geſtas, & dictam religionem ſanctam, & de die
„ in diem, de virtute in virtutem ad perfectionem
„ tendere, terrena deſpiciendo, & caeleſtia comple-
„ ctendo prout in conſtitutione, ſeu declaratione ſu-
„ per hoc facta, quae incipit; *quorumdam exiit*; ple-
„ nius continetur. Ac etiam pronunciaſtis dictum
„ ordinem Fratrum minorum ab ipſo ſuae funda-
„ tionis exordio dicti almi confeſſoris Chriſti beati
„ Franciſci regulari traditione, & apoſtolicae Sedis
„ confirmatione fore in vita & doctrina Chriſti, &
„ eccleſiae ipſius indiſſolubili quadam textura conne-
„ xum, fide clarum, ſpe validum, caritate perfuſum,
„ humilitate placidum, obeditione devotum, velut
„ ſingulare jubar claritatis, & ſanctitatis exordio, vi-
„ tae ac doctrinae verbo per univerſum orbem cla-
„ ruiſſe, & eccleſiaſtico decori multum utilitatis, &
„ inclytae alacritatis plurimum invexiſſe, & quoſdam
„ pſeudoprophetas in dictas declarationes dictorum
„ Dominorum Nicolai III. & Clementis V. impin-
„ gentes, & ſtatum, & obſervantiam regularem com-
„ munitatis dicti Ordinis depravantes, ac eidem com-
„ munitati multipliciter detrahentes, & eorum aſ-
„ ſertiones damnaſtis, & improbaſtis, prout in tri-
„ bus litteris veſtris ſuper his confectis, quarum
„ una incipit, *glorioſam*. Alia, *ſuper omnia deſi-*
„ *derabilia cordis noſtri*; Reliqua *Sancta Roma-*
„ *na, ac univerſalis Eccleſia*; haec, & alia ſero-
„ ſius explicantur: & quod ad meam praefati fra-
„ tris Bonagratia dicto nomine notitiam noviter eſt
„ deductum, quod nonnulli dicti Ordinis aemuli
„ de dicta praeclariſſima, & ſaluberrima veritate per
„ praedeceſſores veſtros, & vos determinata aliter
„ ſentientes, tacita veritate ſuperius enarrata San-
„ ctitati Veſtrae inſcripta minus veraciter ſuggeſſe-
„ runt. Primo, videlicet, quod fratres Ordinis
„ ſaepedicti poſt dictam retentionem dicti dominii
„ per dictum Dominum Nicolaum III. praedeceſ-
„ ſorem veſtrum faciant non minus, ſed ſatis am-
„ plius quam ante ipſam in acquirendis bonis tem-
„ poralibus ac conſervandis tam in judicio, quam
„ extra fuerunt ſolliciti; cum tamen Sanctitas Ve-
„ ſtra, ut ſuperius eſt expreſſum noviſſime pronun-
„ ciaverit dictum Ordinem muris regularis obſer-
„ vantiae undique circumcluſum, charitate perfu-
„ ſum, obeditione devotum, velut ſingulare jubar
„ ſanctitatis exemplo vitae, ac doctrinae verbo per
„ univerſum orbem claruiſſe, & eccleſiaſtico de-
„ cori plurimum utilitatis invexiſſe, & in eiſdem
„ virtutibus permanere, ac ad perfectionem tende-
„ re, & de die in diem in altius aſcendere, ter-
„ rena deſpiciendo, & caeleſtia complectendo, pro-
„ ut in veſtris determinationibus, de quibus ſupe-
„ rius eſt habita mentio, pleniſſime continetur.
„ Quamobrem ſi aemulorum dicti Ordinis ſugge-
„ ſtio ad dictum Ordinem referatur, conſtat eam,
„ ſalva dicentium reverentia & honore, nulla veritate
„ fulciri, prout veſtrae praefatæ determinationes, &
„ diffinitiones vere & ſalubriter editae cunctis recte
„ conſiderantibus evidentius manifeſtant. Si vero
„ eorum ſuggeſtio ad aliquos fratres dicti Ordinis,
„ quos dicunt in praedictis culpabiles, referuntur,
„ non debent hujuſmodi eorum eloquia in praeju-
„ dicium ſtatus dicti Ordinis, aut infamiam, & con-
„ fuſionem bonorum, & electorum fratrum Ordi-
„ nis ſaepedicti converti. Cum teſte Auguſtino, in
„ omni Religione ſint boni & mali; & ſemper mi-
„ litent vicioſi cum virtuoſis: nec movere debent
„ aliquem convicia, ſeu peccata aliquorum, ut a
„ via recta, & a data ſeu approbata regula receda-
„ tur XLVII. di. C. quantumlibet, & C. ſequenti.
„ Secundo Sanctitati Veſtrae ſuggeſſerunt, quod
„ dicti Ordinis fratres occaſione dictae retentionis
„ dominii de paupertate altiſſima coeperunt inani-
„ ter gloriari, quam ſibi, ut ipſi aemuli dicunt, præ
„ cunctis mendicantibus aliis ex eo mendicant im-
„ prudenter, quod in his quae obtinent, nihil ad
„ ſe proprietatis, & dominii, ſed ſolum nudum
„ uſum facti aſſerunt pertinere. Cum tamen, ut
„ dicunt, potius deberent dicti Ordinis fratres, at-
„ tento ipſorum fratrum utendi modo, & Eccleſiae
„ Romanae placito, affirmare non relictum eis uſum,
„ ſed retentum Eccleſiae Romanae dominium fo-
„ re nudum. Quae quidem ſuggeſtio & allegatio,
„ ſalva ſemper dicentium & allegantium reveren-
„ tia & honore, non continet veritatem. Neque
„ enim fratres Ordinis ſaepedicti de paupertate al-
„ tiſſima inaniter gloriantur: nec eam præ cunctis
„ mendicantibus vendicant imprudenter: quamvis
„ paupertatis celſitudinem non habere videlicet pro-
„ prietates, ſive dominia rerum in ſpeciali, nec in
„ communi, quam Chriſtus & Apoſtoli viam per-
„ fectionis oſtendentes verbo docuerunt, & exem-
„ plo firmarunt: quamquam Sancta Romana Ec-
„ cleſia pluries & frequenter diffinivit fore Chriſti,
„ & Apoſtolorum ejus paupertatem altiſſimam,
„ meritoriam, atque ſanctam, tanquam veri San-
„ ctae Romanae Eccleſiae filii, prout tenentur &
„ debent, defendunt, extollant, & commendent,
„ & uſum ſimplicem facti in rebus omnibus qui-
„ bus utuntur ſe habere, & earum rerum domi-
„ nium ad Romanam Eccleſiam pertinere, cum
„ Sancta Romana Eccleſia veraciter fateantur. Di-
„ cere autem uſum facti dictis fratribus derelictum
„ non eſſe nudum, ſed Eccleſiae Romanae reten-
„ tum dominium fore nudum, nihil aliud eſt quam
„ determinationes, & diffinitiones omnium Roma-
„ norum Pontificum, & veſtras, ut ſupradictum
„ eſt ſuper his editas, quae dicunt dictos fratres
„ in omnibus rebus, quibus uti poſſunt habere ſo-
„ lummodo ſimplicem facti uſum, & Eccleſiam
„ Romanam earum rerum habere dominium fru-
„ ctuoſum tanquam meritorium ad aeterna, & pro-
„ feſſioni ſuorum filiorum pauperum opportunum,
„ ac partum Sanctae Matris Eccleſiae ſponſae Chri-
„ ſti irridere. Tertio ſuggeſſerunt Sanctitati Veſtrae
„ aemuli ſupradicti, quod occaſione retentionis do-
„ minii ſupradicti inter fratres dicti Ordinis pericu-
„ loſa ſuborta fuerunt ſciſmata & diſpendioſa pe-
„ ricula ſubſecuta, quibus ut dicunt hactenus finis
„ dari non potuit, nec ſperatur quod ad illum
„ ea perdurante valeat perveniri. Quae quidem
„ ſuggeſtio ſalva dicentium reverentia, & honore
„ non continet veritatem, cum nuſquam poſt
„ ſaepedictas Romanae Eccleſiae determinationes
„ ſuper retentione dicti dominii, aut ejus occa-
„ ſione fuerit inter fratres dicti ordinis aliqua quae-
„ ſtio ſuborta, nec ſuboriri ſperetur: ſed nec de
„ jure quaeſtio eſſe potuit, neque poteſt, cum de
„ eo quod eſt in jure diffinitum, & in corpore juris
„ clauſum, nulla juris quaeſtio aliqualiter poſſit eſſe
„ C. de furt. & ſer. corrup. l. Ancillae ſubtra-
„ ctae partus. Et quamvis aliquae quaeſtiones, &
„ diſſenſiones inter fratres dicti ordinis ſuper obſer-
„ vantia dictae regulae hactenus fuerint aliquae ſub-
„ ortae, quibus ſanctitas veſtra Deo inſpirante per
„ ſaepe dictas veſtras determinationes laudabilem fi-
„ nem dedit: Non tamen per malos, & perverſos
„ Fratres bonorum ſtatus debuit, nec debet aliqua-
„ liter immutari, aut etiam in aliquo perturbari,
„ imo potius propter bonos mali ſunt tolerandi,
„ ſicut toleraverunt Prophetae, & Chriſtus, & Apo-
„ ſtoli ejus. Et Sancti Doctores Eccleſiae facien-

„ dum

„ dum verbo, & exemplo pariter docuerunt XXIII. „ q. 2. C. quam magnum, & per totum. Et nulla „ alia minus vera tam in facto, quam in jure veſtrae „ ſanctitati ſuggeſſiſſe dicuntur. Ex quibus ſugge- „ ſtionibus, ſeu cauſis contentis in quadam Litte- „ ra, ſive nota, quam nuper legi feciſtis in Con- „ ſiſtorio Sacri Collegii DD. Cardinalium, quae „ incipit *ad conditorem Canonum*, excitati fuiſtis, „ & moti dicto ordine, ſeu ejus defenſore non mo- „ nito, nec citato, & eo inaudito ad ordinandum, „ & cenſendum, & ordinaſtis, & cenſuiſtis, ut Ec- „ cleſia Romana tam inutili, tamque pernicioſo do- „ minio careret potius quam haberet: Quodque in „ bonis praedictis, quae in poſterum conferrentur, „ vel offerrentur, vel quomodolibet alias obvenire „ contingeret Fratribus, ſeu Ordini ſupradictis, non „ plus juris in illis Apoſtolica Sedes habeat; nec „ in ipſis, ſeu pro ipſis dominium ſeu jus aliquod „ acquiratur, quam quod habet ſibi quoque acqui- „ ritur in bonis vel pro bonis, quae fratribus alio- „ rum mendicantium ordinum quomodolibet acqui- „ runtur. Ac inſuper ſtatuendum quod pro bonis „ praedictis recipiendis, petendis, exigendis, defen- „ dendis, ſeu adminiſtrandis, nullus a quoquam „ Procurator ſtatuatur amodo nomine Summi Pon- „ tificis, vel praefate Sanctae Romanae Eccleſiae „ niſi de ipſius licentia, & mandato; & revocaſtis „ quoſcumque a quibuſcumque taliter hactenus con- „ ſtitutos: Decernentes irritum, & inane ſi ſecus „ a quoquam fuerit attentatum. Non obſtantibus „ quibuſcumque privilegiis a felic. record. Martino „ Papa IV. vel aliis praedeceſſoribus veſtris eiſdem „ fratribus, vel ordini ſub quacumque forma, ſeu „ expreſſione conceſſis. Proteſtantes quod per hoc „ non intendebatis regulae dicti Ordinis, nec pri- „ vilegiis Fratribus ipſis, ſeu eorum ordini ab Apo- „ ſtolica Sede conceſſis, niſi quoad praemiſſa, vel „ ea tangentia in aliquo derogare; quin imo vole- „ batis ea in ſuo robore permanere. Attendens igi- „ tur ego praefatus Frater Bonagratia dicto nomi- „ ne jure cautum fore, quod etiam adverſus reſcri- „ ptum, ſive ſententiam Principis, quod ſine quare „ ex ſuggeſtione minus vera proceſſit appellari po- „ teſt ad eum, quia non adverſus Principem, ſed „ adverſus Principis calliditatem, intelligitur pro- „ vocatum ut dicitur ff. quum appella. Sit, & inter „ quae tempora l. 1. 1. R. & 2. q. 6. §. biduum „ circa finem, & quod in Canone dicitur, Senten- „ tiam Romanae Sedis tunc eſſe in melius com- „ mutandam, cum aliquid fuerit ſibi ſurreptum, non „ quum ipſa quae bene ſunt diffinita retractare vo- „ luerit XXXV. q. q. IX. C. Sententiam extra „ de ſen. & re. judi. C. cum olim. Et ſentiens „ me dicto nomine, & dictum ordinem ex prae- „ dictis, & pro praedictis enormiter aggravari ab „ eis; ad vos Sanctiſſimum Patrem, & Dominum „ Dominum Joannem Papam XXII. & ad ſan- „ ctam matrem Eccleſiam, cui praeſidetis provo- „ co, & appello. Et ſi de jure peti in hoc caſu „ debent, ſeu poſſunt Apoſtoli, ego peto inſtanter, „ & inſtantiſſime: Et ſubiicio me, & dictum ordi- „ nem protectioni, & defenſioni veſtrae, & San- „ ctae Matris Eccleſiae. Et proteſtor ante omnia, „ quod ſi aliquid dixiſſem, vel dicerem, quod abſit, „ aliter quam Sancta Romana Eccleſia ſentit, & „ docet, illud ex nunc revoco, & deteſtor: Et fa- „ teor me firmiter tenere, & credere quod tenet, „ & credit Sancta Mater Eccleſia Romana: Et me „ & omnia dicta mea ex nunc ipſius correctioni, „ & defenſioni ſuppono. Acta, & facta fuerunt præ- „ dicta per dictum Fratrem Bonagratiam dicto no- „ mine praedictis die, anno, Indictione, & loco „ ſuperius memoratis „.

Deinde videns præfatus Dominus Joannes Papa, quod praedictus Frater Bonagratia de Pargamo Procurator, & procuratorio nomine a ſupradicta ſua brevi Conſtitutione *ad conditorem* appellaverat, & eam tamquam nocivam & illicitam juribus divinis ac humanis & rationibus efficacibus impugnabat: nolens ut debebat a ſuis conceptis erroribus ſalubriter reſilire, ſed in eis perſiſtere ac pertinaciter defenſare, praedictam brevem conſtitutionem, *ad conditorem* de oſtiis majoris Eccleſiae Avinionis in quibus eam appendi fecerat, & affigi, amoveri praecepit, & eam in pluribus mutavit, addidit, & ſubtraxit, & quod prius non probatur, rationibus & juribus fulcivit, quantum valuit, errores erroribus cumulando: & ſic in pluribus mutatam, & roboratam ad eundem diem, & annum datam dictis oſtiis majoris Eccleſiae Avinionis eam appendi fecit iterum & affigi, praefatum vero Bonagratiam pro eo quia dictam conſtitutionem impugnaverat, quaſi per annum tenuit atro carceri mancipatum. Tenor vero dictae conſtitutionis ſic mutatae, & iterum appenſae noſcitur eſſe talis.

CONSTITUTIO

Ad Conditorem Canonum

in longiori forma.

„ JOannes Epiſcopus Servus Servorum Dei. Ad „ perpetuam rei memoriam. Ad Conditorem „ Canonum non eſt dubium pertinere, cum ſta- „ tuta a ſe vel ſuis praedeceſſoribus edita, obeſſe „ percipit, potius quam prodeſſe, ne ulterius obeſſe „ valeant providere. Dudum ſiquidem fel. rec. Ni- „ colaus Papa III. praedeceſſor noſter attente pro- „ ſpiciens in almi Confeſſoris Beati videlicet Fran- „ ciſci regula contineri, quod Fratres ſibi nihil ap- „ proprient, nec domum, nec locum, nec aliquam „ rem ſui Ordinis profeſſores: ac conſiderans dili- „ genter quod per piae recordat. Gregorium Papam „ IX. & nonnullos alios praedeceſſores ejuſdem fue- „ rat declaratum hoc debere ſervari tam in ſpeciali „ quam in communi. Nec non conſideranter at- „ tendens nonnullos fratribus ipſis detrahere, im- „ pingentes eiſdem, quod regulam, & declaratio- „ nem hujuſmodi non ſervabant; pie quoque conſi- „ derans ora contra praemiſſos fratres oblatrantium „ claudere, ac profeſſorum ipſorum conſcientiis pro- „ videre; Inter alia ordinavit, & ſanxit, quod om- „ nium utenſilium, & librorum, rerumque mobi- „ lium præſentium & futurorum, Eccleſiarum quo- „ que, & Oratoriorum, ac Caemeteriorum tam „ praeſentium quam futurorum; nec non & alio- „ rum emptorum de eleemoſinis diverſis, & obla- „ torum, ſeu conceſſorum dictis Fratribus in qui- „ bus tam offerentes, ſeu concedentes ipſa vel ipſis „ fratribus dicerent reſervandum, proprietas, ac do- „ minium plene, ac libere ad ſe, & Romanam „ Eccleſiam pertineret, ipſa in ſe recipiens & Ec- „ cleſiam antedictam, ſimplici uſu facti dumtaxat „ in rebus & bonis hujuſmodi reſervato fratribus „ antedictis. Et quia nonnunquam libros, & alia „ mobilia ſaepedicta vendi expedit, ſeu etiam com- „ mutari fratribus ipſis in eadem ordinatione con- „ ceſſis, ut res ipſas cum rebus aliis, quarum uſum „ habere licet ipſis fratribus dummodo generalis, „ vel Provincialium miniſtrorum conjunctim, vel „ diviſim auctoritas intercedat, poſſent libere com- „ mutare. Sed quia fratribus ipſis pecuniam per ſe, „ vel per alium recipere ipſorum regula diſtrictius „ interdicit, voluit, & conceſſit, quod ſi vendi „ contigerit res mobiles antedictas precio extimato, „ quod hujuſmodi precium per Procuratorem de- „ beret recipi a Sede Apoſtolica, vel a Cardinale „ Gubernatore ipſius Ordinis deputando per pro- „ curatorem eundem in rem licitam aliam; cujus „ uſus eſſet permiſſus ejuſdem Ordinis Fratribus „ expediendum, hoc adiecto, quod poſſent de vi- „ libus, vel parum valentibus Fratres ipſi pietatis, „ ſeu devotionis intuitu, vel pro alia honeſta, & „ rationabili cauſa obtenta ſuper hoc ſuperiorum „ ſuorum licentia intra, & extra dictum Ordinem

„ ordi-

,, ordinare. Quamquam autem pia conſideratione
,, motus dictus Praedeceſſor noſter ordinavit ſupra-
,, dicta, dicto ordini extimans profutura, ipſo tamen
,, attento modo utendi fratrum ipſorum, ac dictae
,, Eccleſiae ſubſecuta per acta circa ipſum non pro-
,, fuiſſe, ſed potius tam ipſis Fratribus, quam mul-
,, tis aliis obfuiſſe, ſubſequens magiſtra rerum ex-
,, perientia noſcitur declaraſſe. Ipſis quidem fratri-
,, bus quantum ad ſtatum perfectionis nequaquam
,, profuit reſervatio dominii ſuper dicta. Cum per-
,, fectio vitae Chriſtianae principaliter, & etiam eſ-
,, ſentialiter in charitate conſiſtat, quae ab Apoſtolo
,, perfectionis vinculum dicitur, & quae unit, ſeu
,, jungit in via aliqualiter hominem ſuo fini, ad
,, quam per bonorum temporalium contemptum,
,, & ipſorum expropriationem via diſponitur, per
,, hoc praecipue quod ſollicitudo quam ipſa tem-
,, poralia in acquirendo, conſervando, & diſpen-
,, ſando exigunt, quae plerumque ab actu chari-
,, tatis retrahit amputatur. Reſtat quod ſi ſollicitudo
,, eadem potius expropriationem hujuſmodi quae ante
,, ipſam inerat, perſeverat ad perfectionem hujuſ-
,, modi talis expropriatio valeat nil conferre. Con-
,, ſtat autem quod poſt ordinationem praedictam non
,, fuerunt in acquirendis, & conſervandis bonis prae-
,, dictis in judicio, & extra judicium, minus ſoli-
,, citi, quam ante illam fuerint fratres ipſi, quam-
,, quam ſint Religioſi alii mendicantes habentes ali-
,, qua in communi. Adhuc nec utique profuit di-
,, ctis Fratribus ordinatio ſupradicta, quantum ad
,, hoc, quia propter carentiam talis dominii ſe pau-
,, periores dicere valeant, quam ſi res ipſas cum illo
,, quo carere ſe dicunt domino obtinerent. Licet enim
,, praedeceſſor noſter praedictus dominium earum re-
,, rum, quae ipſis fratribus offerri, ſeu conferri, aut
,, aliter obvenire contingeret, quorum tamen uſum
,, facti habere licet Ordini, vel Fratribus antedictis,
,, uſu facti ſimplici dictis Fratribus reſervato, in ſe,
,, & Romanam Eccleſiam duxit recipiendum, ac
,, libere pertinere decreverit, ut ſuperius eſt expreſ-
,, ſum: Talis tamen dominii retentio, attento ipſorum
,, Fratrum utendi modo & ejus effectu, ac per acta
,, circa modum ipſum Romanae Eccleſiae ſubſecu-
,, ta, non ipſe uſusfructus ſimplex dici debet, ſed
,, potius Eccleſiae Romanae dominium eſſe ſimplex.
,, Quis enim ſimplicem uſuarium dicere poterit, cui
,, rem uſuariam licet permutare, vendere, ac dona-
,, re: procul dubio haec repugnare noſcuntur natu-
,, rae uſuarii, nec ad uſuarium pertinere. Quae ta-
,, men de rebus mobilibus antedictis faciunt fratres
,, ipſi. Quod autem dominium Romanae Eccleſiae
,, reſervatum ſimplex cenſeri debeat ex hoc patet,
,, quod ex illo nullum eidem Eccleſiae temporale
,, advenerit hactenus commodum, nec ſperatur, quod
,, obvenire debeat in futurum. Cum nec intentio
,, reſervantis, nec fratrum ipſorum fuerit, quod ad
,, quemcumque alium, quod ad fratres dictarum re-
,, rum perveniret compendium, quod proculdubio
,, modus utendi ipſorum fratrum, & Romanae Ec-
,, cleſiae ſubſecuta placita evidentius declaravit. Et
,, quia talis intentio fuit ordinantis, ex hoc patet
,, quod illarum rerum ſibi, & Eccleſiae Romanae
,, dominium dumtaxat retinuit, quarum uſum facti
,, licet habere ordini vel fratribus antedictis. Talis
,, autem dominii carentia re in praeſenti, ac ſpe in
,, futurum omni temporali commodo denudati, quo
,, ad paupertatem temporalem quam altiorem prae
,, mendicantibus aliis in communi habentibus ſibi
,, vendicant dicti fratres, pauperiorem non efficit non
,, habentem. Quod autem quo ad res, quae uſu
,, conſumuntur non ſint cenſendi uſuarii fratres ipſi
,, ex ſubſequentibus liquet ſatis. Dicere ſiquidem,
,, quod in talibus rebus uſus juris, vel facti ſepara-
,, tus a proprietate ſeu dominio poſſit conſtitui, re-
,, pugnat juri, & obviat rationi. Nec praedeceſſo-
,, res noſtri prædicti videtur fuiſſe intentio Romanae
,, Eccleſiae talium bonorum dominium reſervare.
,, Quis enim ſanae mentis credere poterit quod in-
,, tentio fuerit tanti patris, unius ovi, ſeu caſei, ac
,, fruſtri panis, & aliorum uſu conſumptibilium, qui
,, ſaepe fratribus ipſis ad conſumendum e veſtigio
,, conferuntur dominium Romanae Eccleſiae, & u-
,, ſum fratribus retinere? Profecto probabile non vi-
,, detur, praeſertim cum illorum dumtaxat bonorum
,, dominium praefatae Eccleſiae Romanae reſerva-
,, verit, quorum ſimplex uſus facti pertinere poteſt
,, ad fratres dicti ordinis, quod nequaquam poteſt
,, in rebus uſu conſumptibilibus reperiri: In quibus
,, nec vis utendi, nec uſus facti ſeparata a rei pro-
,, prietate, ſeu dominio poſſit conſtitui, vel habe-
,, ri. Et quod de talibus rebus non intellexerit evi-
,, denter oſtendit dum reſpondet legi dicenti non
,, poſſe uſum, vel uſumfructum a dominio perpe-
,, tuo ſeparari, quia dominium dominis ſemper ab-
,, ſcedente uſu inutile redderetur: Quae quidem
,, lex de rebus illis intelligitur, quarum penes u-
,, num, uſum, & penes alium dominium poſſit li-
,, cet inutile remanere. Quod nequaquam in rebus
,, uſu conſumptibilibus poteſt eſſe, cum in illis per
,, uſum, vel abuſum uſuarii ſubſtantia talis rei eſſe
,, deſinat, & per conſequens, quod proprietas inuti-
,, lis non exiſtat. Cum enim uſusfructus prout eſt
,, jus in re conſtitutus, qui ſervitus dicitur perſona-
,, lis, & pro quo reales competunt actiones, nihil
,, aliud ſit, quam jus utendi tantum rebus alienis,
,, ſalva rerum ſubſtantia, ideſt, jus percipiendi fru-
,, ctus, & utilitatem aliam aliquam in totum, vel
,, pro parte ſuo nomine, qui poſſunt ex re, in qua
,, uſusfructus, ſeu uſus conſtituitur provenire: pro-
,, pter quod proprietas reputatur inutilis, a qua perpe-
,, tuo uſusfructus abſcedit: Nec poteſt uſusfructus,
,, ſeu uſus conſtitui in rebus, in quibus ipſis ſtantibus
,, uſufructuario, ſeu uſuario nulla poſſit utilitas pro-
,, venire. Patet quod ad hoc quod talis uſusfructus,
,, vel uſus in re aliqua conſtitui valeat requiritur
,, quod ex re illa poſſit fructus vel utilitas alia ſal-
,, va ipſius rei ſubſtantia ad fructum, vel uſuarium
,, provenire. Quod ſi nulla poſſit ex re illa utilitas,
,, ſalva rei ſubſtantia provenire, quales res uſu con-
,, ſumptibiles eſſe conſtat, nequaquam poſſit in re-
,, bus ipſis cuique uſusfructus, vel uſus conſtitui,
,, vel a quoquam haberi. Adhuc tamen nec jus u-
,, tendi; Qui non eſt jus in re nec ſervitus perſo-
,, nalis, ſed mere jus perſonale, pro quo reales actio-
,, nes non competunt, in rebus talibus, vel rebus
,, ipſis jus utendi poteſt conſtitui vel haberi, cum
,, etiam jus tale exigat, quod ex re ipſa quae ad
,, utendum conceditur tali modo ad uſuarium pro-
,, venire poſſit utilitas aliqua, ac cum uſu perma-
,, nere uſuarii, ſalva rerum ſubſtantia, quod nequa-
,, quam poteſt, ſicut ad ſenſum percipi poteſt, in
,, rebus uſu conſumptibilibus reperiri. Rurſus nec
,, ſimplex uſus facti, qui non eſt ſervitus, nec pro
,, illo competit jus utendi, in talibus rebus poteſt con-
,, ſtitui vel haberi. Cum enim uti re aliqua nihil
,, aliud ſit proprie, quam fructus rei, ſeu utilitatem
,, aliquam inſolidum, vel pro parte recipere, qui
,, ex ea poſſunt ſalva rei ſubſtantia pervenire; Re-
,, ſtat quod re illa uti quis nequeat, ex qua ejus
,, ſalva ſubſtantia nulla poteſt ſibi provenire utilitas,
,, quales res uſu conſumptibiles eſſe conſtat. Ex
,, quibus patet, quod nec uſus, qui eſt ſervitus per-
,, ſonalis, nec jus utendi, qui non eſt ſervitus, ſed
,, mere jus perſonale, nec actus ipſe utendi ſine
,, jure aliquo poſſunt in rebus uſu conſumptibilibus
,, conſtitui; vel haberi, cum quodlibet praemiſſo-
,, rum exigat, quod ex re ipſa ſalva rei ſubſtantia
,, poſſit habenti jus utendi, ſeu utenti, ex re ipſa
,, utilitas aliqua provenire, quod utique nequit in
,, rebus uſu conſumptibilibus reperiri: nec obviat
,, ſupradictis, quod ipſe praedeceſſor noſter in or-
,, dinatione praedicta etiam illarum rerum, quae ad
,, ſuſtentationem pertinent, ſibi, & Romanae Ec-
,, cleſiae dominium reſervavit. Hoc enim de illis
,, rebus dumtaxat debet intelligi, quae uſu non ſunt
,, conſumptibiles, ſine quibus humana vita non eſt

,, ſuſten-

,, ſuſtentabilis, quae utique non ſunt paucae. Licet
,, autem in rebus uſu conſumptibilibus, nec jus u-
,, tendi, nec ipſis uti poſſit conſtitui, vel haberi,
,, Ipſis tamen poterit quis abuti. Abuti autem dum
,, tractatur de rebus uſu conſumptibilibus pro rei
,, conſumptione ſumitur, quod ei opponitur quod
,, eſt uti. Uti ſiquidem praeſupponit. quod cum uſu
,, ſalva rei ſubſtantia maneat. Sed abuti eget quod
,, cum actu hujuſmodi rei ſubſtantia conſumatur.
,, Cum abuti nihil aliud ſit, quam contra naturam
,, uſus uti, in hac materia proprie poſſit dici. Li-
,, cet autem quis re uſibili abſque jure utendi ali-
,, quo uti poſſit; ipſum tamen ut etiam in re tali
,, abſque jure utendi ſeparato a dominio, vel con-
,, juncto, nec ab aliquo poteſt conſtitui, nec ab
,, aliquo haberi. Et quod talis uſus conſtitui nequeat
,, ex hoc patet, quia dare vel conſtituere, quod
,, ſuum non eſt, nec ad ſe pertinet, nemo poteſt,
,, licet interdum dare valeat, aliter quam ſit ſuum.
,, Actus autem ipſe utendi ad ipſum utentem per-
,, tinet, in quantum quis ſuorum actuum per libe-
,, rum arbitrium, & voluntatem dominus dicitur,
,, cum per hoc illos non extendere valeat, vel etiam
,, exercere. Non autem actus ipſe utendi ad eum
,, pertinet, qui alii concedit, quod in re ſua actum
,, illum valeat exercere, quod utique nihil aliud eſt
,, quam actum ad rem concedentis, vel rem con-
,, cedentis ad actum ſuum utens valeat applicare:
,, Sicut qui equum ſuum alicui commodat, non
,, actum equitandi concedit commodatario, ſed quod
,, actum ſuum in equo ſuo valeat exercere. Quod
,, non eſt utique actum utendi ſimplicem concedere,
,, ſive jus utendi ſeparatum a proprietate ſive do-
,, minio in rebus quae uſu conſumuntur nequit con-
,, ſtitui, ut patet manifeſtius ex praedictis. Praeter-
,, ea quod ſimplex uſus, ideſt, ſine jure utendi a
,, proprietate ſeu dominio ſeparatus in re uſu con-
,, ſumptibili haberi nequeat, ſic probatur. Si enim
,, haberi poſſit uſus talis, aut ante actum ipſum,
,, aut in ipſo actu, aut poſt completum actum hu-
,, juſmodi haberetur. Quod autem hoc fieri nequeat,
,, ex hoc patet, quia quod non eſt nequaquam ha-
,, beri poteſt. Patet autem quod actus ipſe antequam
,, exerceatur, aut etiam dum exercetur, aut poſt-
,, quam perfectus eſt, in rerum natura non eſt, ex
,, quo ſequitur, quod haberi minime poteſt. Licet
,, enim ante actum ipſum quis facultatem habeat il-
,, lum exercendi, per hoc tamen actus ipſe in re-
,, rum natura niſi in potentia non exiſtit. Cum au-
,, tem actus eſt in fieri, nec adhuc quod ipſe actus
,, in rerum natura ſit poteſt dici, licet de eo quod
,, ſit in fieri poſſit dici, cum eſſe rem perfectam
,, ſignificat, quod quandiu eſt in fieri, non poteſt
,, alicui convenire, quod enim de actu qui eſt in
,, fieri, & praeteriit, vel futurum eſt in rerum na-
,, tura jam non eſt, ſed in memoria, vel apprae-
,, henſione tamen eſt, quare niſi prout in memoria
,, vel appraehenſione eſt haberi nequaquam poteſt.
,, Quod autem in praeſenti fit, momentaneum ſeu
,, inſtantaneum eſt, quod utique magis intellectu,
,, quam ſenſu percipi poteſt; unde nec haberi pro
,, tunc niſi pro momento illo, ſeu inſtanti in quo
,, fit poteſt dici. Adhuc poſt completum actum li-
,, cet ſi ex ipſo facto producta res aliqua fuerit,
,, res ipſa facta haberi valeat, factum tamen ipſum,
,, quod jam tranſiit, niſi in memoria, ut ſupradi-
,, ctum eſt non habeatur. Praeterea ſi ſimplex uſus
,, abſque jure utendi poſſit haberi aliquo, conſtat
,, quod non juſtus eſſet actus utendi hujuſmodi re-
,, putandus, cum ille uſus fuerit, cui non compe-
,, tebat jus utendi. Talis autem uſus non juſtus ad
,, perfectionis ſtatum nequaquam pertinet, nec per-
,, fectioni aliquid addicit, ſed ſibi repugnare potius,
,, ac detrahere noſcitur manifeſte. Quod autem u-
,, ſum injuſtum conditor canonis fratribus intelle-
,, xerit obſervare, nequaquam debet aliquis ſapiens
,, aeſtimare, imo quod de juſto intellexerit ex eo
,, patet evidentius apparere, quod in eadem ordina-
,, tione curavit adicere, quod illarum rerum dum-
,, taxat in ſe, & Romanam Eccleſiam recipiebat
,, dominium, quarum uſum facti licet habere fra-
,, tribus, ſeu ordini antedictis. Subjungens nihilo-
,, minus quod non omnium rerum uſum deceant
,, habere fratres ipſi. Quantum enim ad uſum facti
,, abſque omni jure utendi ſimplicem attinet, nulla
,, rerum quo ad fratres dictoria eſt cenſenda. Sic
,, enim de facto uti poſſunt prohibitis, ut conceſſis.
,, Quare praemiſſarum rerum diſtinctio ad illum u-
,, ſum facti eſt potius referenda, pro competit ipſis
,, Fratribus jus utendi. Quarumdam enim uſus re-
,, rum Fratribus ipſis noſcitur prohibitus, & qua-
,, rumdam permiſſus. Ex quo patet, quod uſus fa-
,, cti, de quo loquitur dicta ordinatio, de tali in-
,, telligi debeat, qui juſtus ſit, ideſt, pro quo com-
,, petat jus utendi; & hoc conditor ipſe canonis ex-
,, primit evidenter, cum in eadem ordinatione ad-
,, jecerit, quod moderatus uſus in expreſſis rebus
,, ipſis Fratribus eſt conceſſus. Praeterea ſi in rebus
,, uſu conſumptibilibus poſſit uſus conſtitui vel ha-
,, beri nequaquam ſimplex, nec a rei proprietate
,, ſubſtantia ſeu dominio ſeparatus uſus hujuſmodi
,, poſſit dici, cum per talem uſum, ideſt, utenti a-
,, ctum, & in ipſo actu, & cum ipſo actu res conſu-
,, matur hujuſmodi, ac in ipſius rei exerceatur ſub-
,, ſtantia, nec ſine rei conſumptione ipſius eſſe va-
,, leat talis uſus. Ex quo patet quod talis uſus
,, nec ſimplex, nec ſeparatus a dominio poteſt di-
,, ci. Rurſus ne dum fratribus ipſis ordinatio prae-
,, dicta non fuit; ſed etiam occaſionaliter honori
,, Sacroſanctae Romanae Eccleſiae non leviter de-
,, trahit, & detraxit. Nunquid non praefatae Ec-
,, cleſiae derogatur honori, ſi ipſam oporteat nunc
,, in foro eccleſiaſtico, nunc in ſeculari interdum
,, quoque coram pedaneis Judicibus, & plerumque
,, pro rebus parvis, & vilibus continue litigare.
,, Hoc autem notum eſt fieri, cum occaſione in-
,, tentionis dicti dominii omnes cauſae occurren-
,, tes agendo, vel defendendo pro bonis hujuſmo-
,, di nomine Romanae Eccleſiae occurrentes agen-
,, do, vel defendendo pro bonis hujuſmodi no-
,, mine Romanae Eccleſiae, virtute cujuſdam pri-
,, vilegii a fel. rec. Martino Papa IV. praede-
,, ceſſore noſtro conceſſi ſuper hoc agitentur. Et
,, quod gravius eſt cenſendum Procuratores cauſarum.
,, hujuſmodi multos vexare dicuntur indebite, licet
,, praedicta attributa talibus Procuratoribus per pri-
,, vilegium antedictum, quoad adminiſtrationem bo-
,, norum praemiſſorum dudum ſervata non fuit,
,, nec ſervetur. Quae omnia in notam, & inju-
,, riam Sanctae Romanae Eccleſiae non eſt dubium
,, redundare. Adhuc ordinatio praedicta Eccleſia-
,, rum Praelatis, & Rectoribus gravius exiſtere ni-
,, mium, & moleſta monſtratur. Nunquid non
,, grave praemiſſis poteſt exiſtere, quod ipſos opor-
,, teat ſe opponere Sanctae Romanae Eccleſiae,
,, quae ipſorum caput noſcitur, & magiſtra? Ac
,, cum ea agendo, vel defendendo litigare aſſidue,
,, vel cedere juri ſuo: hoc tamen oportet illis fa-
,, cere, cum in multis dicti fratres praedictis exi-
,, ſtere dicantur injurii, ſicut multorum Praelato-
,, rum, & Rectorum multarum Provinciarum ad-
,, huc in Curia exiſtentium habet inſinuatio. Qui
,, quidem fratres facta ſua procurantes nituntur de-
,, fendere antedictos. Nos itaque qui veritatem te-
,, nemur colere, velut ille qui illius qui veritas
,, noſcitur, licet immeriti vicem tenemus in ter-
,, ris, illa volentes in Sancta Dei Eccleſia, non
,, quae verbo tantum obtineant, ſed quae re potius
,, obſervari, praemiſſis in ſcrutinio rectae conſidera-
,, tionis adductis, ac deliberatione cum fratribus
,, noſtris, & multis aliis praehabita diligenti dignum
,, arbitrantes, & congruum profeſſores dicti Ordi-
,, nis non verbis tantum, non ſimulatis actibus,
,, ſed operibus claris virtute ſuffultis, perfectioris
,, ſtatus, ac altioris paupertatis ſibi praerogativam
,, prae aliis mendicantibus vendicare: ac nihilomi-
,, nus

„ nus honori Sacroſanctae Romanae Eccleſiae: cu-
„ jus obnubilari poſſit gloria, ſi tam perverſae ſi-
„ mulationi quae profecto, & ipſis ſimulantibus
„ officit, & aliis ſcandali materiam ſubminiſtrat,
„ diſſimulando illis conſentire, occurrere: Ac in-
„ ſuper volentes indemniiati Praelatorum, & Re-
„ ctorum Eccleſiarum ſalubriter providere: nolen-
„ teſque in poſterum ſub praetextu, ſeu pallio talis
„ dominii verbalis nudi, & enigmatici tanta bona,
„ quanta dicti fratres faciunt inficere, ac fomen-
„ tum tantis malis, quanta procedunt ex ſimulatio-
„ ne hujuſmodi miniſtrare, de fratrum noſtrorum
„ conſilio hoc edicto in perpetuum valituro ſanci-
„ mus, quod in bonis, quae in poſterum confe-
„ rentur, vel offerentur, aut alias quomodolibet
„ evenire continget fratribus, ſeu Ordini ſupradi-
„ ctis, exceptis Eccleſiis, Oratoriis, Officinis, &
„ habitationibus, ac vaſis, libris, & veſtimentis di-
„ vinis officiis dedicatis, vel dedicandis, quae ad
„ ipſos obvenirent in futurum, ad quae ſe non ex-
„ tendunt adeo inconvenientia ſupradicta. Propter
„ quod Conſtitutionem ipſam ad illa extendi no-
„ lumus, nullum jus, ſeu dominium aliquod oc-
„ caſione ordinationis praedictae, ſeu cujuslibet al-
„ terius a quocunque praedeceſſorum noſtrorum ſu-
„ per hoc ſpecialiter editae, Sanctae Romanae Ec-
„ cleſiae acquiratur, ſed quo ad haec habeantur
„ prorſus ordinationes hujuſmodi pro non factis.
„ Per hoc autem in his, quae abſque dictis ordi-
„ nationibus in bonis praedictis ad dictam Eccle-
„ ſiam pervenire vel pertinere quomodolibet pote-
„ rant, vel debebant nullum eidem parari praejudi-
„ cium volumus; ſed illa ſibi expreſſius intacta &
„ inviolata ſervamus. Et quia praefatum Martini
„ Papae praedeceſſoris noſtri privilegium dudum
„ ſervatum, quoad adminiſtrationem bonorum prae-
„ miſſorum non extitit, nec ſervatur. Ac ipſorum
„ Procuratorum officium, qui nominantur a Mi-
„ niſtris, & Cuſtodibus dicti Ordinis Eccleſiae
„ Romanae injurioſum, ac multis aliis noſcitur mo-
„ leſtum, ac etiam oneroſum, diſtrictius inhibe-
„ mus, ne deinceps pro recipiendis, petendis, exi-
„ gendis, defendendis, ſeu adminiſtrandis bonis,
„ quae in poſterum fratribus, vel Ordini praedictis
„ offerri, vel conferri, ſeu alias obvenire contin-
„ get, quiſquam nominetur, a quocunque inſtitua-
„ tur, vel conſtituatur amodo nomine Sanctae
„ Romanae Eccleſiae Procurator. Nec occaſione
„ cujuslibet privilegii Apoſtolici quicumque admi-
„ niſtrationem quorumcumque bonorum, quae ob-
„ venire fratribus ipſis, vel Ordini continget in po-
„ ſterum in judicio, vel extra, agendo, defenden-
„ do, ſupplicando, vel alias quomodolibet aſſu-
„ mere, vel etiam exercere dictae Eccleſiae no-
„ mine audeat; niſi de dictae Sedis Apoſtolicae
„ licentia ſpeciali. Decernentes irritum, & inane,
„ ſi ſecus a quocumque in poſterum contigerit at-
„ tentari. Non obſtantibus quibuſcumque privilegiis
„ a Martino Papa praedicto, vel aliis praedeceſſo-
„ ribus noſtris ipſis fratribus, vel Ordini ſub qua-
„ cumque forma, vel expreſſione verborum. Per
„ haec autem dicti Ordinis regulae in aliquo non
„ intendimus derogare; Nec privilegiis fratribus
„ ipſis, vel ipſi Ordini ab Apoſtolica Sede conceſ-
„ ſis, niſi duntaxat quoad praemiſſa, vel praemiſſa
„ tangentia praejudicium aliquod generare. Nulli
„ ergo omnino hominum &c. Datum Avinionis
„ VI. Idus Decembris, Pontificatus noſtri Anno
„ VII. Anno Domini 1322.

Poſt praedicta volens praefatus Dominus Joannes Papa de ſupradicta quaeſtione de paupertate Chriſti, & Apoſtolorum ejus in ſua Curia ventilata, quod conceperat omnimode diffinire: Et aliter quam praefatus Dominus Nicolaus Papa Tertius & dictum generale Concilium Fratrum in Capitulo Peruſino congregatorum, ac magiſtri, & Bacallarii memorati, conſtitutionem dictae quaeſtionis diffinitivam & ſuorum praedeceſſorum, & Eccleſiae diffinitionibus, & approbationibus, ac Fidei Catholicae oppoſitam, edidit & promulgavit publice formam hujuſmodi continentem.

SEQUITUR CONSTITUTIO

Cum inter nonnullos.

„ JOannes Epiſcopus Servus Servorum Dei, ad
„ perpetuam rei memoriam. Cum inter non-
„ nullos viros ſcholaſticos ſaepe contingat in du-
„ bium revocari, utrum pertinaciter affirmare, Re-
„ demptorem Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum,
„ ejuſque Apoſtolos in ſpeciali non habuiſſe aliqua,
„ nec etiam in communi, haereticum ſit cenſen-
„ dum, diverſis diverſa, & adverſa ſentientibus cir-
„ ca illud. Nos huic concertationi finem imponere
„ cupientes, aſſertionem hujuſmodi pertinacem, cum
„ ſcripturae ſacrae, quae in pleriſque locis ipſos
„ nonnulla habuiſſe aſſerit, contradicat expreſſe,
„ ipſamque ſcripturam ſacram, per quam Fidei Or-
„ thodoxae probantur Articuli, quo ad præmiſſa fer-
„ mentum aperte ſupponat continere mendacii; ac
„ per conſequens quantum in ea eſt, ejus in totum
„ evacuans fidem Catholicam reddat ejus probatio-
„ nem adimens dubiam & incertam, deinceps er-
„ roneam fore cenſendam, & haereticam de Fra-
„ trum noſtrorum conſilio hoc perpetuo declara-
„ mus edicto. Rurſum quoque in poſterum perti-
„ naciter affirmare quod Redemptori Noſtro præ-
„ dicto ejuſque Apoſtolis in his quae ipſos habuiſſe
„ ſacra ſcriptura teſtatur, nequaquam jus ipſis uten-
„ di, ſeu conſumendi competierit, nec illa venden-
„ di, ſeu donandi jus habuerit, aut ex ipſis alia acqui-
„ rendi, quae tamen ipſos de præmiſſis feciſſe ſcri-
„ ptura ſacra teſtatur, ſeu ipſos potuiſſe facere ſup-
„ ponit expreſſe, cum talis aſſertio ipſorum uſum,
„ & geſta evidenter includat in praemiſſis non juſta.
„ Quod utique de geſtis ſeu factis Salvatoris, &
„ Redemptoris noſtri Dei Filii ſentire nephas eſt,
„ ſcripturae ſacrae contrarium, & Doctrinae Ca-
„ tholicae inimicum, aſſertionem ipſam pertinacem
„ de Fratrum minorum Conſilio deinceps erroneam
„ fore cenſendam merito, ac haereticam declaramus.
„ Nulli ergo omnino hominum &c. Datum Avi-
„ nionis 2. Idus Novembris Pontificatus noſtri an-
„ no 8. Anno Domini 1323. „

Subſequenter Anno Domini milleſimo trecenteſimo vigeſimo ſecundo Sereniſſimus Princeps Dominus Ludovicus Dux Bavariae electus in Regem Romanorum reputans ſe, & Fidem Catholicam enormiter aggravatos a dicto Domino Joanne appellationem defenſivam ſui Juris, & Imperii, & impugnantiam dictarum duarum Conſtitutionum, videlicet, *Ad Conditorem*; & *cum inter nonnullos*, fecit, & interpoſuit, & publice promulgavit, oſtendens, & exprimens in ipſa appellatione plura gravamina, & injurias ſibi, & Imperio de facto illatas, & dictas duas Conſtitutiones manifeſtas haereſes continere. Cujus appellationis tenor noſcitur eſſe talis.

APPELLATIO LUDOVICI

Imperatoris.

„ NOs Ludovicus Dei gratia Romanorum Rex
„ ſemper Auguſtus proponimus contra Joan-
„ nem, qui ſe dicit Papam XXII. quod inimicus
„ ſit pacis, & intendit ad diſcordias, & ſcandala
„ ſuſcitanda non ſolum in Italia, quod notorium
„ eſt, ſed etiam in Alamania, incitando Principes,
„ & Praelatos commovendo per nuncios frequen-
„ tes, & Litteras ſuſcitando, ut contra Sacrum Im-
„ perium, & contra nos debeant guerram move-
„ re,

„ re, & pro viribus rebellare: & quod ſit lator di-
„ ſcordiarum, & ſeminator zizaniae inter Chriſti fi-
„ deles apparet manifeſte. Nam publice dicitur, quod
„ quando inter Reges mundi & Principes eſt diſcor-
„ dia, tunc Papa eſt verus Papa, & timetur, &
„ quilibet timet eum, & facit quicquid libet. Ex
„ hoc manifeſte ſe convincens ſitire effuſionem ſan-
„ guinis Chriſtiani. Maxime autem dicere dici-
„ tur, quod diſcordia Principum, Nobilium, &
„ Populi Alamaniae ſalus eſt, & pax Romani Pon-
„ tificis, & Eccleſiae. Unde cum multiplicaren-
„ tur in Alamania occaſione diverſarum electionum
„ caedes, occiſiones, vulnera, & guerrae, & ſan-
„ guinis effuſiones proh dolor Innocentis, nunquam
„ unam litteram, vel qualemcumque nuncium miſit
„ ad obviandum praedictis periculis, atque malis;
„ cum tam haberet multos in partibus Alamaniae
„ exactores pecuniarum pro ipſo, & Collectores,
„ quibus hoc committere ſine aliquo ſuo onere po-
„ tuiſſet, ſi voluiſſet, vel ſi ſibi cura aliqua de hoc
„ fuiſſet, oſtendens facere contra doctrinam, & vi-
„ tam, & exemplaria Chriſti cujus vicarium ſe men-
„ titur, & dicit. Item actor omnis malitiae factus
„ ſimul, & Judex omnino ſubvertit judicium, &
„ tantum excaecavit eum malitia publice & noto-
„ rie, quod una clavium in ipſo prorſus errante
„ inſontes, pios, & innocentes, juſtos, atque fide-
„ les catholicos, ſicut patet late & notorie in tota
„ Lombardia, & in diverſis Italiae partibus tan-
„ quam patarenos, & haereticos condemnavit: ita
„ quod longe plures, ſi veritatem contineret ſua
„ prava ſententia haeretici eſſent, & haereticorum
„ fautores quam alii. Cum generaliter omnes fide-
„ les Imperii, & devotos nulla alia cauſa obtenta
„ hoc ipſo, niſi quod fideles ſunt Imperii, perpe-
„ ram, & inique pronunciat patarenos: non atten-
„ dens quod tunc manet Petri privilegium ubi ipſius
„ fertur aequitate Judicium. Quod autem una cla-
„ vium erret in ipſo patet, cum membra Chriſti
„ facit, & judicat membra Diaboli, & veros Ca-
„ tholicos tanquam veros haereticos condemnat, &
„ punit. Ipſe autem Phariſæorum aſſumens ſibi ſu-
„ percilium putat ſe abſolvere, quos Deus ligat, &
„ ligare quos ſolvit. In hoc contra Deum, & Fi-
„ dem Catholicam, & Sacram Scripturam & veri-
„ tatem, & juſtitiam faciendo. Item ſtatuta, & Ca-
„ nones Sanctorum Patrum, & declarationes veri-
„ tatis fidei mutat, & variat, prout vult, & ipſis
„ apertiſſime contradicit, cum tamen inconvulſis
„ radicibus vivat antiquitas, cui decreta Patrum
„ ſanxerunt reverentiam, cum etiam hujuſmodi de-
„ claratio immutabilis ſit omnino. Item quod non
„ recogitat, quod Beato Silveſtro Papae, latenti
„ tunc temporis in ſpelunca magnificentiſſime con-
„ tulit Conſtantinus quicquid Eccleſia libertatis ho-
„ die obtinet, vel honoris. Ipſe autem Silveſtri ſuc-
„ ceſſor, ut dicit, male reſpondet Imperio de prae-
„ dictis; imo ſacrum Imperium exterminare nititur
„ per fas, & nefas, & per omnem modum ſuos fi-
„ deles, & devotos deſtruere. Sicut patet in pro-
„ ceſſu nuper contra Sacrum Imperium, & nos, &
„ juſtitiam noſtram facto, in quo etiam abutitur no-
„ torie plenitudine poteſtatis, quae non niſi ad aedi-
„ ficationem Eccleſiae datur: Et cum non poſſit
„ judicare nec debeat, niſi ſecundum juſtitiam, ma-
„ litioſe & injurioſe juris pervertit ordinem, pro-
„ ceſſus ſuos fundando ſuper notoriis, quae tamen
„ non ſolum ſunt notoria, ſed manifeſte falſa, ut
„ in ſuis proceſſibus clare patet. Item patet eviden-
„ ter quod in dicto proceſſu qui potius exceſſus eſt
„ nuncupandus omnino defuit pars citata, quae non
„ fuit praeſens, nec per contumaciam abſens, nec
„ aliqua de vobis facta fuit citatio, prout poſtulat
„ ordo Juris, cum ſcriptura Canonica teſtetur, non
„ eſſe conſuetudinis Romanis Pontificibus damnare
„ aliquem hominem prius quam is, qui accuſatur
„ praeſentes habeat accuſatores, locumque ad defen-
„ dendum accipiat ad abluenda crimina; & Divina
„ Lex non judicat hominem niſi audierit ab ipſo
„ prius, & cognoverit quod fecerit. Ipſe autem
„ jura divina, & humana omnino ſubvertit. Et bre-
„ viter ipſe pronuncians, quae dicitur facta terror,
„ ſententiam nullam eſſe decrevit, & propter defe-
„ ctum Judicis quod ſuo loco, & tempore, & co-
„ ram quibus debemus, & ubi debemus, manife-
„ ſtiſſime oſtendemus, & etiam oſtendetur. Item
„ apparet intentio ſua prava evidenter, quod ad ex-
„ terminium ſacri Imperii tendit, & noſtrum, &
„ Principum, & devotorum ipſius, cum conſtet
„ Romanum Imperium a Deo praeparatum ad prae-
„ parationem, & dilatationem Evangelii, & ad Ca-
„ tholicam fidem cunctis malignis incurſibus eruen-
„ dam. Et ſic Sacri Evangelii eſt ſubverſor noto-
„ rius, & deſtructor. Item conſtat quod per iſtos,
„ & alios ſuos proceſſus malignos, qui exceſſus
„ verius dici poſſunt, tendit ad exterminium ſacri
„ Imperii, atque noſtrum, & Principum Imperii
„ electorum, & aliorum principum & devotorum
„ Imperii, & libertatis, & dignitatis ipſius, & ad
„ deſtructionem inconcuſſarum, ſacri Imperii con-
„ ſuetudinum, quae apud nos pro jure indubi-
„ tato ſervantur, & ſervatae ſunt ab antiquo. Ipſe
„ Archiepiſcopatus, Epiſcopatus, & Abbatias con-
„ fert parcialiter, & indignis omnino cujuſcumque
„ aetatis ſint, & qualiſcumque vitae, dummodo ſint
„ Imperio rebelles, & inimici; quantumcumque ſint
„ naturaliter vaſſalli Imperii. Nullus autem Impe-
„ rialis per ipſum poteſt quomodolibet promoveri niſi
„ forte ſimulet ſuæ iniquæ voluntati contra Imperium
„ velle favere quantumcumque dignus, & ſuffi-
„ ciens, quantumcumque peritus, & doctus, quan-
„ tumcumque bonæ, & ſanctæ vitæ. Et hoc egit,
„ & agit continue in contemptum Dei, & in da-
„ mnum Eccleſiarum, & in periculum animarum, &
„ notorium praejudicium ſacri Imperii, & notabile
„ praejudicium juſtitiae noſtrae, atque Juris, & Im-
„ perii ſubditorum, & devotorum ipſius. Item pa-
„ tet in proceſſu aperte, ſi tamen proceſſus dici poſ-
„ ſit, qui eſt exceſſus potius cenſendus, quem nu-
„ per feciſſe dicitur quod ad exterminium, & de-
„ ſtructionem ſacri tendit Imperii, & notabile no-
„ ſtrae juſtitiæ atque juris, & ad perpetuum grava-
„ men & præjudicium Principum Imperii electorum:
„ Et ad deſtruendas, & annullandas conſuetudines
„ Imperii approbatas, rationabiles, & praeſcriptas, &
„ ſervatas in factis, & proceſſibus Imperii ab eo
„ tempore cujus memoria contrarii non exiſtit, ut
„ patet in omnibus, & ſingulis capitulis ſupraſcri-
„ ptis, & ſubſequentibus. Primo quia ille cenſetur
„ in concordia electus ad Imperium, qui a majori
„ parte electorum, puta a quatuor electus fuit; &
„ tamen cum nos fuimus non ſolum a majori par-
„ te electorum, imo a duabus partibus principum
„ electorum electi, ſicut notorium eſt; Ipſe tamen
„ tanquam temerarius, & falſitatis amator, & ve-
„ ritatis, & juſtitiae inimicus falſo dicere dicitur e-
„ lectionem noſtram in diſcordia factam eſſe, quod
„ eſt contra conſuetudines approbatas Imperii, &
„ præjudicium Imperii electorum, & in præjudi-
„ cium ſacri Imperii & gravamen, atque noſtrum,
„ & omnium Chriſti Fidelium, & præcipue Alama-
„ niæ ſcandalum manifeſtum. Item cum conſuetu-
„ do Imperii approbata, quæ pro jure ſervatur a-
„ pud nos manifeſte habeat, quod electio in loco
„ ad eligendum Regem Romanorum, & in Impe-
„ ratorem poſtmodum promovendo ſcilicet in Op-
„ pido de Franchefort ab omnibus electoribus, ſi-
„ ve a majori parte ipſorum, ſive etiam a minori
„ dummodo fiat electio a duobus Electoribus ibi-
„ dem præſentibus ad minus, & in die ad eligen-
„ dum præfixa per eum ad quem ſpectat præfige-
„ re, hujuſmodi electus habendus eſt tanquam in
„ vera concordia electus, & ſibi debet obediri, ut
„ Regi a ſubditis, & vaſſallis Imperii, & Corona
„ præberi ſibi in Aquiſgrani quandocumque voluerit.
„ Et ſi qui vaſſalli, & fideles eidem non obedierint

„ ſunt ipſo facto omnibus, quæ tenent ab Imperio
„ privandi. Ipſe autem malignus maligne ad exter-
„ minium tendens ſacri Imperii, & Principum ele-
„ ctorum, & ad deſtructionem, & ſubverſionem
„ noſtræ juſtitiæ, atque juris, & conſuetudinum ap-
„ probatarum Imperii, electionem de nobis factam
„ non ſolum a majori parte, imo a duabus parti-
„ bus electorum, & in loco de Franchefort ad hoc
„ antiquitus deputato: Et in die ad eligendum prae-
„ fixo per eum, qui præfigere potuit, falſo, & men-
„ daciter dicit in diſcordia celebratam: Et nos ſic
„ electum adminiſtrare non poſſe, nec legitime
„ miniſtraſſe, & homagia, & juramenta fidelita-
„ tum; & alia jura Imperii non potuiſſe egiſſe,
„ nec poſſe recipere. Quod conſtat in omnibus
„ eſſe falſiſſimum, & a veritate omnimoda om-
„ nino alienum, & contra praedictas conſuetudi-
„ nes Imperii approbatas. Item cum ſic electi, co-
„ ronati fuerimus, & inuncti in loco ad coronan-
„ dum, & inungendum Reges Romanorum electos
„ in Imperatores promovendos antiquitus deputato,
„ videlicet in Oppido de Aquiſgrani. Ex quo ex
„ electione prædicta, præcedente hujuſmodi co-
„ ronatione, inunctione ſubſequente, ſecundum
„ conſuetudines approbatas, quae pro lege ſervantur
„ eſt electus verus rex Romanorum, & ſibi, ut ve-
„ ro Regi, debet a ſubditis, & vaſſallis Imperii o-
„ bediri, & eidem homagia, & fidelitatis juramen-
„ ta præſtari, & jura Imperii aſſignari. Ipſe autem
„ malitioſus ſubverſor Canonum, & Jurium vio-
„ lator, & conſuetudinum prædictarum intendens
„ totaliter ad exterminium ſacri Imperii, & liberta-
„ tum, & dignitatum Imperii, & ad exterminatio-
„ nem, & annullationem Principum Imperii electo-
„ rum, & omnium ſubditorum Imperii Alamaniæ
„ totius falſo dicitur affirmare in proceſſu, ſi tamen
„ proceſſus dici poteſt, qui potius exceſſus nuncu-
„ pandus eſt, quod nobis totaliter & inunctis, &
„ coronatis in Regem, adhuc vacat Imperium, cu-
„ jus Imperii ſic vacantis regimen ad ipſum aſſerit
„ pertinere. Quod conſtat eſſe falſiſſimum, & ab
„ omni veritate omnino alienum, ſicut ex prædictis
„ clarere poteſt cuilibet intuenti. Et quod nos Mar-
„ chionatum Brandeburgenſem, quem Marchiona-
„ tum nominat, quem vacantem primogenito no-
„ ſtrò cum conſilio magno contulimus, & alia mul-
„ ta quæ fecimus, & quæ ad ejuſdem regni, &
„ Imperii regimen ſpectare noſcuntur, facere non
„ potuimus, & de facto fecimus. Quod conſtat o-
„ mnino eſſe injuſtum, & temerarium, & iniquum,
„ & magna falſitate aſſertum, & de profunditate
„ ſummae malitiae emanaſſe, & contra Deum, &
„ juſtitiam, & contra Imperii & noſtra jura, & con-
„ tra conſuetudines approbatas prædictas, & contra
„ ſacri Imperii libertatem, & dignitatem, & utilita-
„ tem, & contra jura, & libertates principum Im-
„ perii electorum, & aliorum principum Alamaniæ
„ totius, & omnium Imperii ſubditorum, & vaſſal-
„ lorum, & in præjudicium, & gravamen praefati
„ filii noſtri Marchionis Brandeburgenſis, & contra
„ juſtitiam ſuam, & jura, & aliorum qui pro eiſdem
„ proceſſibus quomodolibet læderentur. Item conti-
„ neri dicitur in eodem proceſſu, ſi proceſſus dici
„ poteſt, qui in veritate exceſſus notorius eſt cen-
„ ſendus, cum omnino omnimoda careat veritate,
„ & totus ſit, & totaliter iniquitate, & injuſtitia ple-
„ nus, quod ſi vaſſallis noſtris favemus, quos fave-
„ re, & adjuvare juravimus, & pro poſſe tenemur,
„ qui contra Deum, & juſtitiam, & omnimodam æ-
„ quitatem, & in diverſis partibus Italiæ, & non-
„ nulla alia occaſione, vel cauſa, niſi quod vaſſal-
„ li Imperii exiſtentes, & in devotione Impe-
„ rii perſiſtentes nomen Imperii invocant, & ſuis
„ malignis conatibus quibus eos ſibi contra Deum,
„ & juſtitiam ſubicere, & ſubjugare nititur per vias
„ bellicas, & a Dei ſacerdotibus alienas, & per tales
„ circumventiones, & fraudes, & dolos varios, & di-
„ verſos quos pudor eſt enarrare, ipſos conatur ſubji-
„ cere faucibus inimicorum ſuorum quos filios Eccle-
„ ſiae nominat crudeliter devorandos, ſe, & ſuam ju-
„ ſtitiam pro poſſe juſte, & ſecundum Deum, &
„ veritatem defendunt, crimen ut dicit incurrimus
„ fautoriae, quod abſit a ſeculo. Nos enim veri fi-
„ deles, atque catholici veri exiſtentes tenemur, &
„ volumus fidem catholicam totis viribus defende-
„ re, & defenſare, & veros haereticos, & patare-
„ nos, & fautores, defenſores, & receptatores ipſo-
„ rum totis viribus impugnare. Sed haec de nobis
„ perperam dicit, quia haec volumus, quae velle
„ debemus. Sicut non decet nos pati, nec volu-
„ mus, nec debemus, quod noſtri vaſſalli, & ſub-
„ diti impii per vias malignas, & impias ac dolos,
„ & fraudes varias, & commenta diverſa veri ca-
„ tholici, & fideles chriſtiani exiſtentes, falſo &
„ contra veritatem dicantur haeretici, ut ipſos ex hoc
„ hoſtium nequitia, atque malitia, deſtitutos mul-
„ torum auxiliis, qui adhaerent eiſdem facilius va-
„ leat conculcare. Quin verius dici poteſt, & ju-
„ ſtius eos qui falſo contra juſtitiam eis imponunt
„ talia excommunicatos fore, & arguendos gravi-
„ ter, ac etiam puniendos. Cum falſo talia impo-
„ nentes ſint de jure poena eorum, quibus talia im-
„ ponuntur ſi vera eſſent debita plectendi, ac etiam
„ puniendi. Et ſic ipſe perperam talia agens, ac fal-
„ ſo imponens, & imponi faciens eſt potius poena
„ ſimili puniendus, ac condemnandus, cum idem
„ ipſe contra praedictos ſit accuſator ſimul, & Ju-
„ dex, & Teſtis prout notorium eſt toti mundo,
„ non ſine magno contemptu Dei, & in ſcanda-
„ lum fidelium, & praejudicium, & gravamen Im-
„ perii, & Imperii ſubditorum, & devotorum; ma-
„ xime cum notorium ſit taliter ut aſſerit judicatos
„ de haereſi, quod tamen nobis non conſtat, nec
„ conſtitit Fidem catholicam, & articulos fidei, &
„ pertinentia ad ipſam, & ſacramenta Eccleſiae, &
„ pertinentia ad ipſa, & quicquid ſancta Eccleſia te-
„ net, & praedicat publice coram populis, & no-
„ tariis publicis, quos ad hoc rogaverunt conficere
„ publica inſtrumenta, fuiſſe profeſſos ſimpliciter,
„ atque fideliter, & hoc non obſtante ad teſtimo-
„ nium ſuorum inimicorum capitalium vilium prae-
„ dictarum, qui poſſent legitima exceptione repelli,
„ & per inimicos eis judices fuiſſe, ut dicitur ju-
„ dicatos, & non citatos omnino, vel ad locum
„ omnino notorie eis ſuſpectum fuiſſe citatos, ubi
„ ſine mortis periculo comparere non poterant, nec
„ tenebantur de jure, eis nihilominus petentibus, &
„ in petitione perſiſtentibus, tutum locum ſibi aſſi-
„ gnari, in quo poſſent ſine mortis periculo com-
„ parere. In quo comparere prout, & ſicut & co-
„ ram quibus de jure tenerentur humiliter, & de-
„ vote ſe offerendo. Sicut in appellationibus, &
„ ſupplicationibus per eoſdem procuratores eorum
„ per inſtrumenta publica factis continetur expreſſe,
„ de quibus ſuis loco, & tempore, & ubi, & quan-
„ do, & prout, & coram quibus expedierit, & te-
„ nebimur, & de jure tenebuntur, parati ſumus,
„ & parati ſunt praedicti facere plenam fidem etiam
„ per inſtrumenta publica. Ex quo patet manifeſta
„ injuſtitia, & iniquitas notoria proceſſuum praedicto-
„ rum, qui exceſſus potius dici poſſunt. Nos autem
„ de jure tenemur, & obligati ſumus ad hoc pro-
„ prio juramento, quod in coronatione noſtra prae-
„ ſtitimus ab injuſtitiis, & oppreſſionibus, & calu-
„ mniis falſo impoſitis, ita vaſſallos noſtros, & ſub-
„ ditos defendere, & tueri, ſicut ipſi nos defende-
„ re, & tueri tenentur, vel ſi non faceremus, con-
„ tra Deum & juſtitiam faceremus, & graviter er-
„ raremus. Praeterea cum videremus, & ſentire-
„ mus, & a fide dignis audiremus, & per famam
„ publicam ad noſtram notitiam perveniſſet, quod
„ diverſae partes Imperii praecipue in Italia, ut eſt
„ manifeſtum toti mundo, nec aliqua poteſt tergi-
„ verſatione celari, commotae erant atque turbatae,
„ imo fere deſtructae propter falſam impoſitionem
„ haereſum quam praedictus qui ſe dicit vicarium

„ Dei

„ Dei, diverſis Dei fidelibus, & devotis Imperii
„ falſo impoſuerat, & continuo imponebat, & im-
„ poni fecerat videlicet Civitatibus inſcriptis, &
„ majoribus fidelibus, & vaſſallis Imperii in eiſdem
„ videlicet Civitati Mediolanenſi, Civitati Cumanae,
„ Civitati Pargamenſi, Civitati Cremonenſi, Civi-
„ tati Vercellenſi, Civitati Veronenſi, Civitati Vi-
„ centiae, Civitati Eltrenenſi, Civitati Vallisvalenſi,
„ Civitati Placentinae, Civitati Parmenſi, Civitati
„ Brixienſi, Civitati Alexandrinae, Civitati Terdo-
„ nenſi, Civitati Sagonenſi, Civitati Albinganenſi,
„ & diverſis aliis villis, Caſtris, & locis, quae dum
„ prius per fideles Imperii tenerentur, in omni pace
„ erant, & quiete: Tandem nonnullae ex eis ve-
„ xatae per gentes ejuſdem domini, & legati ipſius
„ per intolerabiles eis guerras, incendia, depopula-
„ tiones, & caedes, quae etiam requiſitae, quod ad
„ mandatum Sanctae Romanae Eccleſiae redirent,
„ licet omnes de juriſdictione temporali ſacri Im-
„ perii, & non alterius eſſe noſcuntur, dum ad di-
„ ctae Eccleſiae voluntatem redierunt ſub ſpe certa
„ fiducialiter eis data, quod bene tractarentur; ex-
„ pulſis ideo omnibus, qui nomen ſacri Imperii in-
„ vocabant omnino nequiter tracta quoque fide tra-
„ diti ſunt crudeliter inimicorum ſuorum faucibus
„ devorandi pro libito voluntatis dominantis. Ex
„ quibus omnibus patet ſatis, quod idem fieri fe-
„ ciſſet de omnibus aliis ſi ad eorum potuiſſent do-
„ minium provenire, quod abſit, ad quod eſt totis
„ niſibus conatus, & praecipue Domino Matthaeo
„ quondam Vicecomiti, & Domino Galeatio Vi-
„ cecomiti Vicariis Imperii in Civitate Mediolanenſi:
„ Et Domino Cani de Scala vicario ipſis in Civi-
„ tate Veronenſi, & Vicentinae. Et Domino Paſ-
„ ſarino de Bonacallis Vicario Imperii in Civitate
„ Mantuana, & Mutinenſi ſupradictis: Devotis
„ etiam noſtris atque fidelibus Januenſibus, qui in
„ fidelitate Imperii perſiſtentes expulſi ſunt nequiter,
„ & expulſi detinentur in Civitate Januae per vici-
„ nos ipſorum, ipſo Domino jubente, atque man-
„ dante, & in omnibus favente prout eſt notorium,
„ & omnibus manifeſtum. Eamdem haereſim, &
„ fautoriam falſo, & perperam conatur imponere,
„ & imponi facere Civitatibus, & Terris, quae de-
„ tinentur per ipſos videlicet Civitati Sagonenſi, Ci-
„ vitati Nauli, Civitati Albiganenſi, & omnibus,
„ & ſingulis faventibus quoquomodo: & aſſiſtenti-
„ bus, & auxilium, & conſilium, & favorem prae-
„ bentibus publice, vel occulte: Et omnibus, &
„ ſingulis Civitatibus & Terris, & nobilibus, &
„ vicariis antedictis involvens, & generalitatibus,
„ quae comprachendunt omnes Imperii devotos at-
„ que fideles praecipue Civitatem Lucanam, & Ca-
„ ſtrucium de Interminellis vicarium Imperii in
„ eadem Civitate: Et Civitatem Piſanam, & nobi-
„ lem Virum Comitem Nerium regentem Civita-
„ tem ipſam: Et Civitatem Aretinam, & dilectos
„ Imperii, & fideles noſtros: Et nobiles de Petra-
„ mala, & nonnullos alios Marchiones, Marchio-
„ nem praecipue Montis ferrati, Marchionem Salu-
„ tiarum, Marchionem de Ceva, & omnes alios
„ Comites Imperii Palatinos, & alios Marchiones,
„ & Comites, & Barones, qui omnes ſicut veri
„ Catholici firmiter credunt, & ſimpliciter confi-
„ tentur. Nunquid fideles, & devotos Imperii ſic
„ crudeliter tractatos, & immaniter de tanto, &
„ tali ſcelere contra Deum, & juſtitiam judicatos
„ debemus deſerere, & tot & tantis oppreſſionibus
„ contra Deum & juſtitiam indefenſos? Certe ne-
„ quaquam. Cum manifeſtum ſit, & in Corpore
„ Juris redactum Imperatorum & Principum anti-
„ quorum, ne occaſione religionum, haereſumque,
„ quaeſtionum permittantur Provinciae Imperii com-
„ moveri, atque turbari, aut aliter qualibet praece-
„ ptione injungi, & ſubjugari provincias, imo pro-
„ videndum eſſe cum competenti utilitate fidelibus,
„ & quae facta ſunt oportet diligentiſſime perſcru-
„ tari, & nullo modo permittere contra Imperii prae-
„ ceptiones aliquid fieri occaſione religionum, vel
„ haereſum, ſed praedictis haereſibus Deo amabilis,
„ & decens, & conveniens terminus detur, ut &
„ Orthodoxa fides cuſtodiatur illaeſa, & indemnitas
„ juribus fiſcalibus procuretur, & devoti, & ſubje-
„ cti Imperio a praedictis falſis impoſitionibus illæſi,
„ & inviolati ſerventur. Quanta autem hujuſmodi
„ ſit commotio totius Provinciae; Quanta autem
„ turbatio tot, & tantarum, & talium Civitatum,
„ & tot, & tantorum nobilium, talis & tanta ca-
„ lumnioſa oppreſſio quilibet ſanae mentis advertit.
„ Item ipſe non ſequens viam, cujus ſe dicit vi-
„ carium, ſed potius contraria agens Barones, &
„ Praelatos Regni Alamaniae Imperii vaſſallos, &
„ multos, & plures Principes, & vaſſallos Imperii
„ & multos de Italiae partibus excitare viſus eſt,
„ & inducere per litteras, atque nuncios frequentes,
„ quod nobis & Imperio rebellarent, & rebellantibus
„ nobis adhaereant inducendo eos per hoc ad tranſgreſ-
„ ſiones juramentorum, & fidei, & effuſionem non
„ modicam, quam, ut crudelis crudeliter ſitit, ſan-
„ guinis Chriſtiani, ſicut vobis conſtat, & aliis
„ conſtare poteſt, & conſtabit ſuo loco, & tem-
„ pore per ipſius bullatas litteras, & per relationes
„ illorum quibus talia commiſit, & committit: Qui
„ ſicut viri probi, atque fideles Sacri Imperii atque
„ noſtri commiſſiones tales abominantur, & abhor-
„ rent. Non ſunt haec Pontificis opera, non Vi-
„ carii ut ſe nominat Jeſu Chriſti, ſed crudelis, &
„ diri Tiranni, qui in profundum malorum digno-
„ ſcitur deſcendiſſe, & ad exterminium Sacri Im-
„ perii, & noſtrum intendere toto corde; ad hoc
„ autem venenum ſuum plenius evomendum in di-
„ cto proceſſu, ſive exceſſu mandare dicitur ſubdi-
„ tis juris Eccleſiaſticis, & mundanis, ſeu ſecula-
„ ribus, etiam cujuſcumque ſtatus, vel conditionis
„ exiſtant, etiamſi regali, vel quacumque alia prae-
„ fulgeant dignitate ſub pœnis gravibus inflictis vel
„ etiam infligendis, ne nobis tanquam Regi Roma-
„ norum, & in Regem Romanorum electo pareant,
„ vel intendant, aut ne praeſtent auxilium, conſi-
„ lium, & favorem. Quod conſtat eſſe manifeſtiſ-
„ ſime iniquiſſimum, & omnino injuſtum, & im-
„ pium, & ad effuſionem gravem pertinere ſangui-
„ nis Chriſtiani: & contra noſtram manifeſtam ju-
„ ſtitiam atque jura, ut ex prædictis apparet, & con-
„ tra libertatem, & dignitatem, & utilitatem Sacri
„ Imperii electorum, & aliorum Principum, & o-
„ mnium Imperii ſubditorum. Et contra conſuetu-
„ dines Imperii approbatas praedictas, quae pro lege
„ ſervantur, & ſervatae ſunt ab antiquo, praecipue
„ contra conſuetudinem approbatam, atque ſerva-
„ tam ab eo tempore, cujus memoria contrarii non
„ exiſtit, qua cavetur, quod ſi vota Principum ad
„ quos ſpectat eligere, ad eligendum convenientium
„ dividantur in plures, & duo in diſcordia eligan-
„ tur, alter electorum, qui potentior fuerit, & prae-
„ valuerit debeat obtinere; ſed victoriam vobis con-
„ tulit plenam, atque pleniſſimam miſericors Do-
„ minus, ad quem bellorum ſpectat victoria, ut vi-
„ cto hoſte, & adverſario conculcato potentiorem,
„ atque victorem nos fecerit per miſericordiam ſuam.
„ Licet electio adverſarii nulla fuerit, & nullum jus
„ tribuere eidem potuerit, nec noſtro in aliquo de-
„ rogare, quia a minori parte Principum fuit ele-
„ ctus, videtur a duobus: Et quia facta fuit ex in-
„ tervallo poſt primam electionem noſtram: Et ideo
„ ut nulla nullum ſibi jus tribuere potuit, nec no-
„ ſtro in aliquo derogare. Item quia electio ſua
„ facta fuit non in loco debito de Franchenfort,
„ & ſic nulla de jure, & per conſuetudines appro-
„ batas praedictas. Item quia facta fuit non in ter-
„ mino & die praefixo ad eligendum per eum ad
„ quem ſpectat praefigere, & ſic nulla per Jura com-
„ munia, & per conſuetudines Imperii approbatas,
„ quae pro jure ſervantur. Item quia coronatus fuit,
„ & inunctus in Regem non in loco ad hoc an-
„ tiquitus deputato, videlicet Aquiſgrani, & ex plu-

,, ribus aliis rationibus evidentibus, atque cauſis,
,, quas numerare, & exprimere non expedit, velut
,, notorias, & manifeſtas. Diffuſius autem patere di-
,, citur veneni prædicti in proceſſu, imo exceſſu prae-
,, fato totaliter iniquitatibus, & injuſtitiis pleno, dum
,, reſervaſſe ſibi dicitur, quod poſſit pendente dila-
,, tione contra nos procedere prout ſibi videbitur
,, expedire. Ex quo manifeſte patet odium noto-
,, rium, quod ad ſacrum Imperium, & nos gerit,
,, & ſua maligna intentio, & manifeſta iniquitas &
,, injuſtitia judicantis, & ex animo, & ex ordine,
,, & ex cauſa. Item manifeſtiſſime patet quod de
,, Sacro Imperio, & nobis prius inimicum capi-
,, tale conſtituit: & nos & devotos Sacri Imperii
,, videlicet perſequendo, & rebelles hoſtes Imperii,
,, videlicet locorum publice, & notorie confoven-
,, do, inimicorum noſtrorum, & Sacri Imperii, uten-
,, do conſiliis, immo ſe ipſum. & actus ſuos, &
,, opera ſua dirigendo in omnibus, & per omnia
,, conſiliis eorumdem. Et poſt haec Judicem no-
,, ſtrum ſe conſtituere nititur contra antiquos Ca-
,, nones decernentes, quod ſuſpecti, & inimici Ju-
,, dices eſſe non debent. Praeterea cum conſtet, &
,, notorium ſit omnes Reges Romanorum electos
,, etiam in diſcordia licet electio noſtra haberi de-
,, beat omnino ex cauſis evidentibus pro concordi,
,, ut ſuperius eſt narratum. Et tam Lotharius, quam
,, Corradus, tam Philippus, quam Octo, tam Ri-
,, chardus, quam Alfonſus, tam Adolfus quam
,, Albertus electi fuiſſent in diſcordia, tamen admi-
,, niſtraverunt ſemper Imperium, ſicut & potuerunt
,, de jure. Nec per quemquam Romanum Ponti-
,, ficem praeſumptum fuit, quod nuper noſcitur at-
,, tentatum per ipſum in praejudicium & gravamen
,, notorium Sacri Imperii & Principum aliorum.
,, Praeterea electione noſtra a majori parte, imo a
,, duabus partibus principum facta, & quae ex cauſis
,, evidentibus, & notoriis dicitur eſſe legitima. Nobi-
,, lis vir Fredericus Dux Auſtriae licet non in loco
,, electionis, nec in die ad eligendum praefixa a longe
,, minori parte principum, videlicet a duobus tantum-
,, modo ſe eligi fecit in Regem. Et ex praedicta ele-
,, ctione non ſolum nos qui de jure notorio potera-
,, mus, & debebamus, poſſumus, & debemus, admini-
,, ſtravimus, imo etiam ipſe Fridericus, cum in admini-
,, ſtratione ſua ipſe procedens, imo verius excedens fa-
,, vit pro poſſe ſuo, ſicut notorium eſt, & manife-
,, ſtum, nec aliqua poteſt tergiverſatione celari.
,, Nunquam non tamen ſolum nobis ſicut nec de-
,, buit, nec potuit, ſed nec ipſi Frederico, quem
,, adminiſtrare ſciebat adminiſtrationem quomodoli-
,, bet interdixit. Cum tamen, & ante aſſumptio-
,, nem ſuam, & poſt ipſam jam per annos octo,
,, & ultra adminiſtraverimus, & adminiſtrare nos
,, ſciret notorie, ac etiam evidenter, ſicut potera-
,, mus, & debebamus, poſſumus, & debemus, ut
,, patet ex ſupradictis. Ex quibus manifeſtiſſime pa-
,, tet quod non juſtitiam, non veritatem proſequi-
,, tur in praedictis, ſed ad praedicta movetur ani-
,, mo iniquo, & malo, & ad plantandum in mun-
,, do diſcordias, & ſcandala, per quae ſanguinis
,, effuſio poſſit ſequi, quas viſus eſt totis viribus
,, per univerſa mundi climata ſeminare. Item per
,, diverſas mundi partes, & provincias perſequens
,, Imperiales, & ſacrum Imperium parti eos impu-
,, gnanti favet, & favit, prout eſt notorium toti
,, mundo ipſos filios cariſſimos Eccleſiae appellan-
,, do, & conando pro viribus ſubjugare devotos
,, Imperii, & fideles eorum faucibus devorandos;
,, adeo quod ſe jactat quod remanebat in brevi de
,, Imperialibus omnibus, & Imperio adhaerentibus
,, unus, cum ipſum deſtruxerit, & confuderit. Ita
,, quod nemo de Imperialibus, & Imperio adhae-
,, rentibus, atque fidelibus remanebit, quod abſit.
,, Et nos ex juramento quod in noſtra Corona-
,, tione praeſtitimus tenemur, & obligati ſumus
,, ad reſiſtendum viriliter, & obviandum impietati,
,, & crudelitati praedictae, ne manus ipſius plenae
,, ſanguine, & animus ejus crudeliter ſitiens ſan-
,, guinem Chriſtianum poſſit complere, & imple-
,, re, quod contra praedicta cogitaverunt, cœpe-
,, runt, & conceperunt. Item non ſequens viam
,, ejus cujus Vicarium ſe dicit, qui naſcendo pa-
,, cem fecit annunciare in terris, & vivendo pa-
,, cem ſervavit, & finaliter pacem ſuam relinquen-
,, do diſcipulis ſuis reliquit, cum nobiles viros de
,, Granbach, & de Trevelingen, & de Suſſen Co-
,, mites ad Legatum ejus in Italiam Legatos no-
,, ſtros de latere, noſtros mitteremus facturos ejus
,, pace, & auxilio pacem, & concordiam inter
,, partes, quae illic ſibi bellum & duras guerras
,, movebant, continue ipſarum partium invitatione,
,, & pietatis officio excitati, ipſe renuebat, & bel-
,, lum, & obſidionem fidelibus Mediolanenſibus
,, paravit, & parari fecit, ſicut in illis partibus eſt
,, notorium & manifeſtum. Quod tamen profeſſio-
,, ni ſuae nomine congruebat, dictos Comites in
,, noſtrum, & ipſorum, vel verius in ipſius vitu-
,, perium dimiſit inhoneſte nimium. Item ipſe cru-
,, delis uſurpator jura Principum, Imperii privata
,, negocio indiſcuſſo, parte inaudita nititur uſurpa-
,, re. Cum enim vacante Imperio Comiti Palatino
,, Reni de jure, & approbata conſuetudine Impe-
,, rii approbata hactenus obſervata inconcuſſe prae-
,, ſertim in partibus Alamaniae jus competat admi-
,, niſtrandi jura Imperii, feuda eccleſiaſtica, & tem-
,, poralia conferendi, & cuncta alia negocia diſpo-
,, nendi, ipſe in dicti Principatus, & Principum
,, ſuorum injuriam contendit, quod in nullum caſum
,, ſibi competit ad ſe adminiſtrationem vacantis Im-
,, perii pertinere. Item in Conſiſtorio manifeſte
,, dixit, quod ipſe ad conculcandum Serpentem
,, aeneum, Imperium Alamanorum omnibus tem-
,, poribus ſuis laborare vellet, & intendere toto
,, poſſe ſicut effectu declarat operis, & approbat
,, tota die. Item nobis electis, & adminiſtrantibus
,, jura Imperii Vicarios conſtituiſſe dicitur. Ipſum
,, quoque Imperium ſic uſurpare ſibi ſatagit, & co-
,, natur & tamquam vulpis ſubdola, nunc nobis,
,, nunc Duci Auſtriae, qui ſe ingeſſit ad Impe-
,, rium ſe favere fraudolenter oſtendit, ut nos ad
,, invicem concitaret, & ipſe vobis contendentibus,
,, & invicem nos exterminantibus partem ſuam red-
,, deret pinguiorem. Ille enim inimicus pacis, ho-
,, ſtis Imperii, qui venit mittere non pacem, ſed
,, gladium pro ſtatuendis ſaltem treguis inter nos,
,, vel faciendi pace, vel de ſtatuenda juſtitia, nec
,, manus appoſuit, nec operam ullam dedit dili-
,, gens guerras, & ſitiens ſanguinem, ut animam
,, ſuam inebriaret ſanguine Innocenti, & contra
,, occupationem, vel ſubverſionem Imperii ſuos ap-
,, petitus malivolos ſatiaret. Non ſufficit autem ſibi
,, temporalis Imperii jura attentare, & ſubvertere, &
,, in Coronam noſtram, ac fidelis Imperii tam ne-
,, quiter deſævire, niſi & in ipſum Dominum noſtrum
,, Jeſum Chriſtum, Regem Regum, & Dominum
,, Dominantium, Principem Regum terrae, & ejus
,, Sacratiſſimam Matrem, quae ejuſdem voti, &
,, ſtatus cum filio in obſervantia paupertatis vixit,
,, & Sanctum Apoſtolorum Collegium ipſorum de-
,, nigrando vitam, & actus inſurgeret, & in do-
,, ctrinam evangelicam de paupertate Chriſti altiſſi-
,, ma, in qua exemplaris perfectio exterioris vitae
,, ipſorum de pleno, & perfecto mundi contem-
,, ptu, tanquam in fundamento mobili eſt firma-
,, ta. Quod fundamentum non ſolum ſua mala
,, vita, & a mundi contemptu aliena conatur ſub-
,, vertere, ſed haeretico dogmate, & venenata do-
,, ctrina in praedicationibus publicis, & ſolemnibus,
,, & variis aſſertionibus affirmando aſſeruit Chri-
,, ſtum, & Apoſtolos habuiſſe bona communia in
,, communi, eo modo, quo alia collegia habent.
,, Quod dictum eſt notorie haereticum, & propha-
,, num contra Evangelii Sacrum Textum. Innume-
,, ra enim ſunt dicta Sanctorum, Prophetarum prædi-
,, cantium Chriſti paupertatem altiſſimam, cujus re-

,, nova-

„ novator fuit principalis Seraphicus vir Franciſcus.
„ Tota enim ſilva Sacri Evangelii, quo ad Chriſti
„ ortum, incolatum, & exitum, & dicta Sancto-
„ rum Doctorum, & diſcipulorum ipſorum Apo-
„ ſtolorum, uſque ad hæc tempora, omnia clamant
„ Chriſtum ſcilicet, & Apoſtolos vixiſſe in altiſſima
„ paupertate prædicta, quæ conſiſtit in nihil ha-
„ bendo civiliter in hoc mundo. Quod ſi quæratur
„ quid vult dicere altiſſima paupertas, de qua Apo-
„ ſtolus dicit altiſſima paupertas eorum &c. Reſpon-
„ det Innocentius Papa V. Alta paupertas eſt ha-
„ bere pauca propter Deum propria. Altior quae
„ nulla habet propria, habet tamen in ſuo collegio
„ in communi. Altiſſima quae nihil habet in hoc
„ mundo in proprio, nec in communi: Et haec fuit
„ Chriſti, & Apoſtolorum. In hoc immobili funda-
„ mento almus Chriſti Confeſſor Franciſcus Pater
„ ejuſdem Ordinis Ordinem fundavit: Et ſancta
„ Mater Eccleſia regulam quam Chriſto ſibi reve-
„ lante compoſuit, approbavit, & confirmavit; &
„ per plures Romanos Pontifices, videlicet, Hono-
„ rium III., Gregorium IX. Innocentium IV., A-
„ lexandrum IV., Innocentium V. Nicolaum III.
„ & IV., & per diverſos alios Pontifices Roma-
„ nos declaravit, omnibus una concordi voce di-
„ centibus, quod haec eſt regula Evangelica Chri-
„ ſti, & Apoſtolorum imitativa, quae nihil habet
„ in hoc mundo proprium, vel commune. Sed in
„ rebus, quibus utebantur, & utuntur, habebant,
„ & habent tantummodo ſimplicem facti uſum. Et
„ ut regula, Beati Franciſci oſtenderetur vere a Deo
„ exiſſe, & ut non oporteret profeſſores ipſius time-
„ re, ne perirent penuria, ad ſubventionem pauper-
„ tatis ipſius probata eſt multoties miraculoſe eidem
„ totius mundi machina deſervire, prout in vita ip-
„ ſius per Eccleſiam approbata plenius continetur.
„ Et ut apparet evidenter praeſentibus & futuris re-
„ gulam a Beato Franciſco editam, & ab Eccleſia
„ confirmatam eſſe vere illam, quam Chriſtus Apo-
„ ſtolos docuit, & in ſe ipſo exemplo firmavit,
„ quo ad hunc articulum eandem regulam in ſuo
„ auctore Franciſco dignatus eſt Jeſus Chriſtus bul-
„ lare ſtigmatibus ſuæ Sacratiſſimæ Paſſionis. Un-
„ de & paucis elapſis diebus a conditione ejuſdem
„ regulæ, meruit ſtigmatibus inſigniri, ut non præ-
„ ſumeret homo mortalis evertere bulla plumbea,
„ quod immortalis Deus regnans in Cælo ſuæ paſ-
„ ſionis & Crucis ſignaculis ſtabilivit: & omnes
„ Romani Pontifices praedeceſſores iſtius, & plura
„ generalia concilia cum multa devotione, & reve-
„ rentia praedictae regulae continentiam per pauper-
„ tatem altiſſimam, quae eſt in nihil habendo mun-
„ dane in proprio, vel in communi multiplicibus
„ rationibus confirmaverunt. Hic autem oppreſſor
„ Chriſti pauperum, vitae Chriſti, & Apoſtolorum
„ inimicus praedicta omnia parvipendens, ac volens
„ Chriſti paupertatem altiſſimam de medio tollere, &
„ ſub miris dolis, & fraudibus, & venenatis fallaciis
„ ipſam totaliter annullare, duo nefanda ſtatuta, in
„ quibus haereſiarca, & haereticus perfectus cum aliis
„ aſſertionibus alias factis notorie comprobatur, & in
„ Chriſti vitam blaſphemus, & ſacris diffinitionibus
„ Sanctorum piorum Pontificum praedictorum aperte
„ contrarius promulgavit. Quae conſtitutiones ipſum
„ ſicut manifeſtum haereticum & de corpore Ec-
„ cleſiae praeſciſſum incidiſſe in factum damnatum
„ haereſeos, & per conſequens ab omni ſtatu prae-
„ lationis depoſitum ejecerunt. Prima conſtitutio eſt
„ promulgata per ipſum in Avinione 6. Idus De-
„ cembris Anno Domini milleſimo tercenteſimo
„ vigeſimo ſecundo, quae incipit *ad Conditorem Ca-
„ nonum*. In cujus conſtitutionis textura quam vi-
„ liter, quam inepte & irreverenter ad praedictum
„ ordinem profeſſorem altiſſimae paupertatis, &
„ quam haeretice contradicat conſtitutioni catholicae
„ fel. rec. Domini Nicolai III. & declarationibus
„ praedictorum Pontificum patet perlegenti: & in
„ ipſa conſtitutione involvi, & confundi multas ſen-
„ tentias Juris, & prophetiae, & noſtrae fidei non
„ tam ſermonibus imperitis, quam haereticis, & in-
„ ſanis. Et ex affectibus pravis, & perſonarum de-
„ fectibus inſipienter, & haeretice arguit contra ſta-
„ tum religionis minorum Fratrum Chriſti imitato-
„ rum devotum, Catholicum & ſublimen, & in
„ magnum opprobrium ipſius ordinis, & contume-
„ liam ſummi legiſlatoris Chriſti Jeſu per cavilla-
„ tiones legum Principum mundanorum nititur,
„ ipſius perfecta conſilia, quae verbo docuit, & e-
„ xemplo firmavit, tanquam impoſſibilia denigrare,
„ imo verius ut haereticus annullare; non attendens
„ quod omnis lex humana Chriſti conſiliis eſt ſub-
„ jecta: & hunc ſtatum de ſimplici uſu facti ſaepe
„ vocavit, & vocat in ſuis aſſertionibus mathema-
„ ticum, hypochritalem, & deceptorium, impoſſi-
„ bilem ad ſervandum, & nullum: & haeretice af-
„ firmavit quod talis expropriatio in communi, quam
„ Chriſtus, & Apoſtoli ſervaverunt, & Fratres mi-
„ nores ipſorum imitatores obſervant, non eſt per-
„ fectior ſtatu aliorum collegiorum habentium in
„ communi, qui poſſunt pro his, quae habent li-
„ cite litigare. Qualis autem imprudentia, & qualis
„ haereſis eſt illud quod in eadem conſtitutione al-
„ legat, quod dominium retentum per Summos
„ Pontifices, & Patrimonio Sanctae Romanae Ec-
„ cleſiae reſervatum de rebus in quibus pauperes
„ Evangelici ſolummodo ſimplicem facti uſum ha-
„ bent, eidem Eccleſiae extitit inutile, & damno-
„ ſum: quia nullum ex hoc conſecuta eſt commo-
„ dum temporale. Vere de officina haereſis Epicu-
„ rii, qui nihil ponit de alia vita, vel ſperat, vide-
„ tur emanare lamentum. Quod ſatis concludit
„ ipſum a ſe Dei evacuaſſe timorem, & de ſuper-
„ nis praemiis nihil ſperare. Et nunc ex quo talis
„ eſt, non eſt mirum ſi a ſe repulit tale dominium
„ tanquam inutile quod aurum non congregat, nec
„ argentum. Eſt ne inutile vero Paſtori Chriſti vi-
„ cario, ſicut ipſe ſe dicit, per cujus retentionem
„ Evangelici pauperes vivunt, per quorum ora Ec-
„ cleſiaſtici cantus Deo in divinis officiis ubilibet
„ jubilantur. Verbum Dei, & veritas fidei per cun-
„ cta mundi climata ſeminantur, & per fidelia con-
„ ſilia, & hortamenta ſalubria, & vitæ ſanctæ exem-
„ pla animæ fidelium de faucibus Dæmonum eruun-
„ tur. Vere quia eſt animarum proditor & non pa-
„ ſtor praedicta damna reputat, & non lucra. Ut
„ autem pateat quomodo tam in iſta conſtitutione
„ *Ad Conditorem*, quam in alia, *Cum inter nonnul-
„ los*, quam promulgavit 2. Idus Novembris, con-
„ ſtitutionibus, & diffinitionibus praedictorum Pon-
„ tificum, maxime Domini Nicolai III. evidentiſ-
„ ſime contradicat. Attendendum eſt, quod prae-
„ fatus Dominus Nicolaus pro immobili fundamen-
„ to perfectionis Evangelicae, quoad altiſſimam pau-
„ pertatem dicit. *Dicimus quod abdicatio proprie-
tatis huiuſmodi omnium rerum, tam in ſpeciali quam
etiam in communi propter Deum meritoria eſt, &
ſancta, quam etiam Chriſtus viam perfectionis oſten-
dens verbo docuit, & exemplo firmavit, quam quo-
que primi fundatores Eccleſiæ prout ab ipſo fonte
hauſerant in volentes perfecte vivere per doctrinæ,
ac vitæ ipſorum alveos derivarunt.* Et quod iſta
„ regula recte ſit vita Chriſti, & apoſtolorum quoad
„ paupertatem dicit in haec verba. *Hii ſunt il-
lius ſanctæ Regulæ profeſſores, quæ Evangelico fun-
datur eloquio, vitæ Chriſti roboratur exemplo fun-
datorum militantis Eccleſiæ Apoſtolorum ejus ſer-
monibus & actibus firmatur, hæc eſt apud Deum
& Patrem munda & immaculata religio, quæ de-
ſcendens a Patre luminum per ejus filium exem-
plariter & verbaliter tradita, & demum per Spi-
ritum Sanctum Beato Franciſco, & cum ſequenti-
bus inſpirata totius in ſe quaſi continet teſtimonium
Trinitatis.* Quæ verba quantum diſtant a blaſphe-
„ miis hujus haeretici, & blaſphemi ſuperſcriptis cui-
„ libet ſatis patet. Dicit etiam idem Nicolaus in-
„ fra. *Nam cum in rebus temporalibus ſit conſi-
derare*

derare præcipuum proprietatem, poſſeſſionem, uſumfructum, jus utendi, & ſimplicem facti uſum, & ultimo tanquam neceſſario egeat, licet primis carere poſſit vita mortalium, nulla prorſus poteſt eſſe profeſſio, quæ a ſe uſum neceſſariæ ſuſtentationis excludat: verum condecens fuit ei profeſſioni, quæ ſponte devovit Chriſtum pauperem in tanta paupertate ſectari, omnium abdicare Dominium, & rerum ſibi conceſſarum neceſſario uſu fore contentam. In quibus verbis claret aperte quod prae-
„ dictus Sacer Pontifex Nicolaus, & praedicti alii
„ Pontifices ipſum praecedentes in ſuis diffinitioni-
„ bus & verbis praedictis per clavem ſcientiae tan-
„ quam veri Summi Pontifices aperte & expreſſe
„ diffinivit, paupertatem Chriſti, & apoſtolorum
„ perfecte conſiſtere in expropriatione cujuslibet tem-
„ poralis dominii civilis, atque mundani rerum o-
„ mnium hujus mundi, & ſuſtentationem vitae ipſo-
„ rum in ſolo, & nudo conſiſtere uſu facti. Quo
„ ſolo ut aſſerunt, & praecipue Nicolaus praeſatus
„ indiget vita mortalium, licet jure utendi, & uſu-
„ fructu, & proprietate, & dominio quolibet poſſit
„ carere meritorie, & perfecte, & tanto perfectius,
„ & Chriſto decentius; quanto magis per ſolum,
„ & nudum ſimplicem facti uſum obſervatores pau-
„ pertatis hujuſmodi ab omni jure temporalium ab-
„ ſtrahuntur. Decens autem fuit Dominum noſtrum
„ Jeſum Chriſtum qui caeleſtes divitias, & rerum
„ mundi contemptum venerat praedicare, perfecte
„ in ſe relinquere mundi divitias, & ut perfectos
„ imitatores ſuos doceret ſuis conſiliis relinquendas,
„ & quod ſolo uſu neceſſario vitae mortali eorum
„ ſumma perfectio eſſet contenta. Nec praedictis
„ obſtat, quod hic veritatis ſubverſor dicit in ſola
„ charitate perfectionem conſiſtere. Quia nos de illa
„ paupertate loquimur, quae ex Seraphico ardore
„ divini amoris, & ſumma appretiatione caeleſtium
„ calcat omnia temporalia quaſi lutum. Et hoc
„ ſummum charitatis gradum in mente praeſuppo-
„ nit, & in converſatione extrinſeca hujus amoris
„ oſtendit incendium per contemptum omnium mun-
„ danorum: huic paupertati altiſſimae, & perfectae
„ hic haereticus manifeſtus perverſis ſtatutis, & ne-
„ fandis operibus ſe opponit, & nobis eſt fide di-
„ gnorum veridica relatione relatum, quod hic in
„ ſtatu Chriſti, & apoſtolorum impingens, qui pau-
„ pertatem evangelicam ſupraſcriptam in Fratrum
„ minorum regula propagarunt. Dixit coram ma-
„ gnis viris fide digniſſimis de ordine ſupradicto,
„ quod jam a magnis temporibus forte a XL. an-
„ nis, vel circa conceperat regulam Beati Franciſci
„ tanquam fantaſticam, & impoſſibilem ad ſervan-
„ dum, & ſi Deus daret ſibi poteſtatem deſtruere,
„ & tollere, ac minorum ordini aliam dare, qua
„ poſſet bona in communi poſſidere ſicut aliae re-
„ ligiones faciunt; praelatis majoribus dicti ordinis
„ etiam ſuaſit acute, & efficaciter, ſicut probari po-
„ terit loco, & tempore manifeſte, quod regulam
„ novam reciperent, in qua habere poſſent aliqua in
„ communi, & ſuam rejicerent tanquam ad ſervan-
„ dum impoſſibilem, & fatuam, quae tamen per-
„ fectionem evangelicam continet evidenter. Ex quo
„ patet, quod ſicut inveteratus haereticus, & prae-
„ ciſus ab Eccleſiae corpore, & vera fide non po-
„ tuit ad Pontificatum aſſumi. Et poſtquam ipſius
„ manifeſta eſt haereſis in conſtitutionibus promul-
„ gatis incidit in factum damnatum haereſis, & ſub
„ proprio, & notorio ſcelere haereſis eſt ab omni
„ ſtatu dejectus. Conſtitutio *Cum inter nonnullos*
„ diffinit haereticum dicere nihil Chriſtum, & ejus
„ apoſtolos habuiſſe in ſpeciali, & etiam in com-
„ muni. Cum nullus ſanae mentis negaverit ipſos
„ habuiſſe neceſſaria vitae. Sed in praedicationibus,
„ & ſermonibus aſſerunt firmiter, quod ipſi habue-
„ runt eodem modo, quo habent caetera collegia,
„ quae bona poſſident in communi. Luce igitur
„ clarius patet quod diffinire voluit, & intendit fo-
„ re haereticum dicere Chriſtum, & apoſtolos ni-
„ hil poſſediſſe in communi civiliter, & mundane.
„ Et ſicut oſtenſum eſt ſupra, ſicut impudens hae-
„ reticus Chriſti Evangelium, & ſanctos Prophe-
„ tas, & Doctores antiquos Sacrae Scripturae, &
„ diffinitiones praedictorum Summorum Pontificum,
„ ut blaſphemus, & ſacrilegus falſum continere, &
„ mentiri dicit aperte. Quod etiam eſſe haereticum,
„ & veſanum univerſitas Fratrum minorum in ge-
„ nerali eorumdem Capitulo Peruſii congregato a-
„ perte ſenſit, & ſententiavit expreſſe aſſerendo quod
„ dicere Chriſtum, & apoſtolos nihil taliter habuiſſe
„ in communi non erat, nec eſt haereticum, ſed
„ ſanum catholicum, & fidele, & per ſanctos Pa-
„ tres, Summos Pontifices tanquam catholicum diſ-
„ finitum, & contrarium reprobatum, & tanquam
„ reprobum excommunicationis, & anathematis ſen-
„ rentia innodatum. Et ordo fratrum minorum ſic
„ iſtam veritatem aſſeruit, quod univerſis Chriſti
„ fidelibus ipſam tenendam inviolabiliter tanquam
„ omnino catholicam publicavit, & nunciavit; &
„ miniſtrorum, & magiſtrorum in ſacra Theologia,
„ qui dicto Capitulo praeerant ſigillis munivit ad
„ majorem rei certitudinem, prout etiam in eorum
„ litera per mundum univerſum diſperſa plenius, &
„ ſerioſius continetur. Quod enim per clavem ſcien-
„ tiae per Romanos Pontifices ſemel determinatum
„ eſt in fide, & moribus rectae vitae eſt immuta-
„ bile, eoque Eccleſia Romana eſt inerrabilis in fide,
„ & veritate: Nec poteſt dare regulam falſam, vel
„ malam in recte vivendo, nec in recto judicio
„ veritatis Eccleſia Romana poteſt ſibi eſſe contra-
„ ria. Si enim in uno eſſet falſa, vel ſibi contra-
„ ria in omnibus vacillaret. Et ſuper hoc funda-
„ mento generale Capitulum ſe in praedicta littera
„ fundavit. Nam quod ſemel per Summos Ponti-
„ fices Dei vicarios per clavem ſcientiae eſt diffini-
„ tum eſſe de fidei veritate, non poteſt per ſucceſ-
„ ſorem aliquem in dubium revocari, vel ejus quod
„ diffinitum eſt contrarium affirmari, cum hoc agens
„ manifeſte haereticus ſit cenſendus. Cujus veritatis
„ origo & fundamentum eſt, quia fides Catholica
„ eſt de vero perpetuo, & immutabili fundamento.
„ Et ideo quod ſemel eſt diffinitum verum eſſe in
„ ipſa fide, & moribus, verum eſt in aeternum,
„ & immutabile per quaecumque. Secus autem eſt
„ in his quae ſtatuuntur per claves poteſtatis, nam
„ ſaepe quod uno tempore expedit fieri, alio tempo-
„ re expedit prohiberi. Conſtat autem praedictos
„ Pontifices, & Concilia generalia ſecundum claves
„ ſcientiae contrarium apertiſſime diffiniviſſe, & li-
„ bellum, & dicta magiſtrorum aſſerentium dictam
„ paupertatem, & vitam non eſſe paupertatem evan-
„ gelicam, & vitam apoſtolicam ſententialiter da-
„ mnaverunt per ſuas litteras diſtrictius inhibentes,
„ ne quiſquam praemiſſa, vel aliquod praemiſſorum
„ pertinaciter aſtruere, vel quomodolibet defenſare
„ praeſumat: Statuentes quod quicumque hoc prae-
„ ſumpſerit attentare, tanquam contumax & Eccle-
„ ſiae Romanae rebellis, & haereticus ab omnibus
„ fidelibus habeatur, prout haec & plura alia circa
„ hoc in determinationibus, & declarationibus, &
„ litteris apoſtolicis ſuper his confectis plenius con-
„ tinetur. Liquet igitur quod praedictis conſtitutio-
„ nibus contraria faciens incidit in factum damna-
„ tum, & ſe ipſum involvit damnatione haereſeos.
„ Similiter in ſecundo articulo ubi diffinivit haereti-
„ cum dicere, quod non habuerint jus utendi illis
„ rebus, quas eos habuiſſe ſacra Scriptura teſtatur,
„ quia ex hoc concludit, ut dicit conſtitutio uſum
„ eorum non juſtum fuiſſe, fallax, ſubdolus, &
„ doloſus, & ignorans, perfectionem Chriſti vitae,
„ vel eam malitioſe impugnans, ſemetipſum ſic ar-
„ guendo decipit, & confundit. Nam ſicut dictum
„ eſt abdicatio omnis juris in cujuſcumque rei pro-
„ prietate, vel in uſu ejus, eſt ſancta, & meritoria
„ propter Deum, & a Chriſto in ſe ipſo ſervata,
„ & apoſtolis impoſita, & ab ipſis ſub voto con-
„ ſumpta. Nec propter hoc ullus uſus facti ad ſu-

„ ſten-

„ ſtentationem naturae in Chriſto, & in apoſtolis
„ convincitur eſſe non juſtus, ſicut hic vitae Chri-
„ ſti contrarius concludit. Sed tanto juſtior, & per-
„ fectior, ac Deo acceptior, & mundo exemplarior,
„ quanto plenius renunciatum eſt omni juri, per
„ quod poſſit ſic utens pro uſu hujuſmodi quomo-
„ dolibet contendere, & in judicio litigare. Et ſic
„ patet manifeſtiſſime quod in utraque conſtitutio-
„ ne convincitur eſſe haereticus manifeſtus. Præte-
„ rea apparet manifeſte, quod quicumque dicit hanc
„ paupertatem altiſſimam, quae eſt lampas noſtrae
„ fidei, & fundamentum non praecellere vitam, &
„ profeſſionem habentium in communi ſive in pro-
„ prio, neceſſario concludit Chriſtum non fuiſſe ve-
„ rum Chriſtum, nec Meſſiam illius, quem lex,
„ & Prophetae promittunt. In aeſtimatione enim di-
„ vitiarum ſive communium, ſive propriarum eſt
„ principale fundamentum, & janua ſingularis An-
„ tichriſti, & totius erroris judaici, & etiam Sectae
„ Saracenorum. Cum enim lex, & prophetae in
„ verborum ſuperficie promittant tempora Chriſti ſi-
„ ve Meſſiæ, & per ipſum dari eis regnum plenum
„ divitiis, & opulentia, inextimabile, & univerſale
„ Dominium mundi, & hoc ſub illis figuris me-
„ taphoricis magnificent miro modo; ſicut qui-
„ libet videre poteſt in Scripturis divinis, & Pro-
„ phetis; ſi verum eſt melius & divinius eſſet
„ vivere in communibus divitiis, ſive propriis,
„ quam in altiſſima paupertate prout conſtitutiones
„ praedictae loquuntur, tunc neceſſario ſequitur,
„ quod Chriſtus ad litteram debuit talia ferre ſe-
„ cum. Quia illud quod melius fuit pro ſe habere
„ debuit, & dare Judaeis. Tum etiam quia tunc nulla
„ ratio eſt quare lex, & Prophetae in promiſſione
„ divitiarum, & maxime illarum, quas promittit
„ pro tempore adventus Chriſti, ſive Meſſiae, ad
„ litteram non intelligantur de divitiis temporalibus
„ ſicut littera ſonat. Certum eſt autem Chriſtum
„ ad Judaeos in abundantia diviciarum non veniſſe.
„ Ergo ſequitur ex iſtis neceſſario Chriſtum non
„ fuiſſe verum Chriſtum, nec verum Meſſiam. Et
„ tunc apertiſſima eſt janua ad concludendum verum
„ Chriſtum, & verum Meſſiam adhuc in plenitu-
„ dine divitiarum ad Judaeos venturum. Et poſt
„ hanc viam paratur janua, & fundamentum ſe-
„ ctae Antichriſti, qui ſe verum Chriſtum dicat,
„ & Meſſiam. Paratur etiam via ad errores Ju-
„ daeorum, ac judaizantium qui dicunt Chriſtum
„ non impleſſe prophetias eorum, & promiſſiones
„ eis factas per Prophetas, ſcilicet, quod veniret
„ in abundantia divitiarum Meſſias ipſorum. Et
„ ſic diſponunt ad errorem incipientium Antichri-
„ ſtum, quem dicunt eſſe verum Chriſtum, & Meſ-
„ ſiam eorum, qui implebit promiſſiones eorum
„ per Prophetas factas, vivendo in multitudine di-
„ vitiarum, & abundantia. Ex hoc fundatur error
„ Sarracenorum, qui felicitatem divitiarum, & lu-
„ xuriarum pro beatitudine aeterna ipſis promittunt,
„ prout in lege eorum manifeſte patet. Et e con-
„ trario ſi dicamus quod paupertas altiſſima ſit ve-
„ rior, & divinior, ſicut in veritate eſt, totus Ju-
„ daeorum error, & expectatio vana funditus ener-
„ vatur. Sequitur enim quod quicquid lex, & pro-
„ phetae promittunt eis de divitiis, & opulentia re-
„ gni Chriſti, ſive Meſſiae, intelligatur, & intelli-
„ gi debeat de ſpiritualibus divitiis, & opulentiis,
„ & nullo modo de temporalibus. Et tunc habe-
„ bunt credere Chriſtum fuiſſe verum Chriſtum, &
„ verum Meſſiam datorem felicitatis ſpiritualis, &
„ verum Regem, & Deum ſummum. Et breviter
„ quicquid ſpirituale de Chriſto credimus, credere
„ cogentur omnino, & totam Scripturam veteris
„ Teſtamenti, quoad omnia dicta de Chriſto, &
„ Meſſia ſpiritualiter implenda, & non ſonare aliud
„ niſi ſpirituales divitias, & glorias. Ex hoc etiam
„ tolletur ſecta Sarracenorum, legis & error, quae
„ felicitates & divitias temporales repromittit. Sic
„ patet quod concluſio Conſtitutionum praedicta-
„ rum, quae concludunt contrarium, & quod fe-
„ licior ſtatus, & divinior eſt habere in proprio, &
„ in communi, ſicut caetera Collegia habent, quam
„ altiſſima paupertas quam profitentur hujus ſacrae
„ Regulae profeſſores, eſt origo & fundamentum
„ totale ſectae Antichriſti, & errores Judaici, &
„ Sarracenici, ut ſuperius eſt probatum. Praeterea
„ Conſtitutio *ad Conditorem*, expreſſe concludit er-
„ rorem, quia quod alii Romani Pontifices antedi-
„ cti per clavem ſcientiae declaraverunt, ſcilicet vi-
„ tam non habentium in proprio, nec in commu-
„ ni eſſe altiſſimam paupertatem, & a Chriſto in-
„ ſtitutam, atque ſervatam, ut in Decretali *Exiit*,
„ & in diffinitionibus praedictorum Pontificum aper-
„ te videtur. Quia ſi retentio dominii talium bo-
„ norum datorum pauperibus nihil retinentibus in
„ communi facta per Summum Pontificem eſt
„ inutilis, quare & receptio & donatio eſt inuti-
„ lis ad perfectionis ſtatum. Sed quod ſit inutilis
„ ſecundum hanc Conſtitutionem, & ſic inutilis,
„ & perfecta ſecundum Decretalem *Exiit*, & ſe-
„ cundum Decretalem *Exivi*, & etiam ſecundum
„ Gregorium IX. Innocentium, Alexandrum, Ale-
„ xandrum IV. Innocentium V. & Nicolaum III.
„ patet. Sequitur igitur neceſſario contrarietas inter
„ Conſtitutiones, & diffinitiones praedictorum, &
„ hanc Conſtitutionem manifeſte, quia haec Con-
„ ſtitutio dicit inutilem, & alii perfectam dicunt
„ donationem Deo factam. Dedicatio autem ſui,
„ & ſuorum, & receptio talis donationis eſt a le-
„ ge divina, quae praecipit, & conſulit praecepto-
„ rum, & conſiliorum obſervantiam, & ita reten-
„ tionem. Praeterea quomodo poteſt Eccleſia Ro-
„ mana ordinare, quod ſervi ſui, & filii ſui ſibi
„ non acquirant ut in Decretali *Exiit* §. *Ad hæc*.
„ Iſta autem Conſtitutio tollit jus acquiſitionis
„ Chriſti, & Eccleſiae, & per conſequens tollit ju-
„ ra ſervitutis Dei, & curam pauperum. Ergo
„ haereſim continet manifeſtam. Praeterea haec
„ Conſtitutio dicit pacificam circa modum ipſum
„ Romanae Eccleſiae ſubſecutam, & ſic patet con-
„ trarietas quantum ad ſtatum. Nam Romana Ec-
„ cleſia per pacificam non tollit modum ſtatus, licet
„ docuerit modum talem obſervandum. Sed quia
„ Conſtitutio *ad Conditorem Canonum* manifeſte in
„ ſtatum impingit, patet, quod primis Pontificibus
„ ſupradictis contradicit expreſſe. Ergo verus hae-
„ reticus eſt cenſendus. Praeterea haec Conſtitutio
„ dicit quod dicere poſſe ſeparari dominium in re-
„ bus uſu conſumptibilibus eſt contrarium rationi,
„ & juri. Sed manifeſtum eſt quod omnes religioſi
„ nihil habent in proprio, licet aliqui habeant in
„ communi. Igitur etiam in his non ſeparatur uſus a
„ dominio in talibus rebus. Ergo omnes eſſent pro-
„ prietarii in alimentis, & veſtimentis, & pecunia, &
„ ſic etiam Chriſtus fuit proprietarius, & Apoſtoli ſe-
„ cundum hoc. Et per conſequens omnis vita mona-
„ ſtica religioſa ficta & falſa eſt iſta ratione. Do-
„ ctrina etiam Chriſti eſt ficta Math. XVIII. Si
„ vis perfectus eſſe &c. Et ſic perfectio vitae Evan-
„ gelicae conſiſteret in habere in proprio, non in
„ communi licet pauca, & vilia. Et ſic totalis ra-
„ tio principalis perfectionis vitae Evangelicae eſſet
„ circa uſum pauperum, & vilium, & nullo modo
„ eſſet in abdicatione proprietatis, quod eſt contra
„ diffinitiones Pontificum prædictorum, & contra
„ Decretalem *Exiit*. Ergo Conditor Conſtitutionis
„ *Ad Conditorem* vere haereticus eſt cenſendus.
„ Praeterea dicit conſtitutio *ad conditorem*, quod
„ carentia talis dominii pauperiorem non facit non
„ habentem, nec habentem ditiorem: licet contra-
„ rium eſt, quia nec Nicolao, & aliis Pontificibus
„ ſupradictis nec Chriſto, & Apoſtolis, nec Reli-
„ gioſis omnibus repugnaret in proprio talia habere;
„ hoc autem eſt contra fidem Catholicam, & con-
„ tra Scripturas Sacras, & deſtrueret omnem reli-
„ gionem & ordinem aliqua habentem in commu-
„ ni. Nam habentes in communi nihil poſſunt ha-

„ bere

,, bere in proprio, ut in Decretali, *cum ad mo-*
,, *naſterium*. Ergo conditor conſtitutionis *ad con-*
,, *ditorem* verus, & perfectus haereticus eſt cenſen-
,, dus. Praeterea in ipſa conſtitutione dicitur, quod
,, ſpecialis retentio Romanae Eccleſiae nihil facit
,, ſpeciale ultra alios mendicantes qui habent in com-
,, muni quoad altiſſimam paupertatem quae eſt non
,, habere in communi: nam tunc nihil perfectionis
,, adderet non habere in communi. Et ſic Romana
,, Eccleſia & omnes dicti Pontifices, & omnes
,, ſacrae ſcripturae Doctores in Chriſto, & Apo-
,, ſtoli qui habuerunt, & docuerunt altiſſimam pau-
,, pertatem approbarent ſimulationes eſſe atque fig-
,, menta, quod dicere ſummum eſt haereticum. Er-
,, go conditor conſtitutionis *ad Conditorem* haere-
,, ſiarca verus, & perfectus haereticus eſt cenſen-
,, dus. Praeterea ſi talis retentio ſpecialiter facta addit
,, aliquid ſupra alios mendicantes habentes in com-
,, muni, oportet neceſſario quod per Eccleſiam non
,, habentibus in communi provideatur in neceſſariis,
,, ut licite uti poſſint, quod fit per retentionem ortam
,, ex hoc quod tales perfecte dantes ſe Deo, nihil
,, retinendo nec in proprio, nec in communi, ſed
,, devote profitendo altiſſimam paupertatem, quam
,, Chriſtus verbo docuit, & exemplo firmavit, &
,, ejus Apoſtoli ſervaverunt in ſe ipſis, & aliis ſer-
,, vandam tradiderunt. Conſtat autem quod Eccle-
,, ſia ſe, & ſua dantes non poteſt abicere, nec de-
,, bet: ergo contra praedicta ſtatuens vere hæreſiar-
,, cha & haereticus eſt cenſendus. Praeterea Con-
,, ſtitutio dicit, quod non eſt honor Romanae Ec-
,, cleſiae praedictum dominium reſervare, ſed hoc
,, eſt expreſſe contra legem Dei, quia Eccleſia de-
,, bet paſcere oves Chriſti Joan. ult. & defendere
,, contra quoſcumque oppreſſores, & impugnantes;
,, ergo conditor hujus conſtitutionis vere haereſiar-
,, cha, & haereticus eſt cenſendus. Praeterea in di-
,, cta conſtitutione dicitur hujuſmodi dominium eſſe
,, pernicioſum, & ſic reputant pernicioſum, quod
,, factum eſt, & inventum per ipſum Chriſtum, &
,, Romanam Eccleſiam: nam Dominus Gregorius
,, IX. Innocentius IV. Alexander IV. & Nicolaus
,, III. in Decretali *Exiit*, & Clemens V. & plu-
,, res alii Romani Pontifices in declaratione hoc do-
,, minium Sanctae Romanae Eccleſiae fore decla-
,, rant. Non tamen propter hoc novum jus ſtatuen-
,, tes, ſed quod erat in veritate ab ipſo jure divino
,, potius detegentes: ergo conditor conſtitutionis *ad*
,, *Conditorem* vere haereticus eſt cenſendus, aut om-
,, nes ſupradicti Pontifices haeretici fuerunt, quod
,, nullatenus eſt ſentiendum, ſed de illo potius, qui
,, contrarium ſtatuit veritati, & omnibus ſupradi-
,, ctis. Praeterea dicit Conſtitutio ſupradicta Ro-
,, manam Eccleſiam non plus debere velle in tali-
,, bus, qui nihil retinent in communi quam in aliis
,, mendicantibus habentibus in communi; quod eſt
,, contra rationem voti, & doni. Quanto enim
,, plus Deo, & Eccleſiae datur, Eccleſia ibi plus
,, habet. Sed profeſſores altiſſimae paupertatis plus
,, dant, quia nihil ſibi retinent in communi, quam
,, in aliis mendicantibus ſibi retinentibus in com-
,, muni: ergo Eccleſia plus accipit. Niſi velimus
,, dicere quod non habere in communi nihil facit
,, ad perfectionis ſtatum: quod dictum eſſet contra
,, Chriſtum, & Apoſtolos, qui paupertatem altiſſi-
,, mam ſervaverunt, & ſervare docuerunt, & pro-
,, feſſores ipſius, & contra Scripturas Sacras; &
,, tunc Eccleſia diceretur approbare figmenta, &
,, deſtruere Chriſti jura, quod eſt omnino hæreti-
,, cum. Igitur conditor conſtitutionis *Ad Condi-*
,, *torem* ex praedictis omnibus, & ſingulis vere hae-
,, reticus eſt cenſendus. Item eſt Sacramentorum
,, impius prophanator, & contemptor, & Sacrorum
,, Canonum malignus, & temerarius violator, at-
,, que ſubverſor, & generalis ſtatus Eccleſiae ſub-
,, dolus, & praeſumptuoſus, & temerarius immu-
,, tator multifarie multiſque modis; & de praedictis
,, monitus quod ſe corrigat omnino ſe corrigere non
,, vult, nec ſe correxit, imo eſt in prædictis omnibus
,, incorrigibilis omnino; & ſic hæreticus eſt cenſen-
,, dus. Item Terrae Sanctae eſt impius & infidelis &
,, crudelis, & theſauros pecuniarum, quos de di-
,, verſis Mundi partibus exegit, & exigit, & exigi fa-
,, cit, quos ſancti prædeceſſores ſui ſtatuerant, atque
,, decreverant in terræ ſanctae ſubſidium converten-
,, dos, & convertere conſueverant; ipſe in praedictum
,, ſubſidium non convertit, imo in effuſionem impiam,
,, & crudelem ſanguinis Chriſtiani, & ſuo dolo ſeu la-
,, ta culpa, quae dolo comparanda eſt, dictae terrae
,, ſanctae non facit debitum ſubſidium, & ſic perditur
,, quotidie, & perdita eſt, & devenit ad manus im-
,, piorum Saracenorum inimicorum terrae Sanctae,
,, & Dei, & hoſtium Chriſtianae fidei. Heu proh
,, dolor! quibus in prædictis, & multis aliis favere
,, videtur, contra fidem Catholicam, & contra to-
,, tum populum Chriſtianum, & tamen pro prædi-
,, dicto ſubſidio, & ejus occaſione per totum mun-
,, dum exegit, & exigi fecit praecipue in Alamaniæ
,, partibus magnos pecuniarum theſauros de decimis
,, duplicatis, & triplicatis, & de annalibus ſive fru-
,, ctibus beneficiorum vacantium, quas, & quos per
,, totum quaſi mundum exegit & exigi facit, præ-
,, cipue in Alamaniæ partibus, & regno Arelatenſi,
,, & in diverſis Italiæ partibus: Et tamen dictæ ter-
,, ræ Sanctae deſolatae crudeliter non ſubvenit; imo
,, proh dolor, omnino deſolata manet, abſque ali-
,, quo ſubſidio, vel ſuccurſu, quod eſt contra fi-
,, dem Catholicam, & contra omnes Chriſti fideles,
,, qui Chriſtiano nomine decorantur, & in Dei con-
,, temptum, & omnium Chriſti fidelium ſcandalum
,, manifeſtum. ,, Quibus ſic propoſitis idem rex Lu-
dovicus proteſtatus fuit, dixit, juravit, provocavit,
& appellavit, & ſuppoſuit legendo in ſcriptis, ut in-
ferius continetur.

PROTESTATIO

Dicti Regis Romanorum.

,, NOs Ludovicus Dei gratia Romanorum rex,
,, & ſemper Auguſtus proteſtamur, quod prae-
,, dicta non proponimus, nec dicimus propter odium
,, aliquod ipſius, qui ſe dicit Joannem Papam XXII.
,, quia non habemus eum odio, ſed iniuſtitias ſuas,
,, & maleficia ſua praedicta; nec in injuriam, nec in
,, infamiam ipſius, ſed propter zelum fidei, & propter
,, devotionem quam habemus ad ſanctam Dei Eccle-
,, ſiam, cujus defenſor, patronus, & advocatus exiſti-
,, mus, quam ſub dicti Domini praeſidentia periculoſe
,, deprimi, ac deformitatem enormem, & jacturam
,, pati videmus compatientes ſibi ab intimis: Et pro-
,, pter Sanctam fidem Catholicam, quae proh do-
,, lor, langueſcit ſub ipſo. Et propter relevationem
,, ſacri Imperii, & Principum, & vaſſallorum ſuo-
,, rum, & devotorum ipſius: Quod, & quos ex ju-
,, ramento tueri, & defendere tenemur, ad quorum
,, exterminium ipſe intendit, & noſtram, & noſtro-
,, rum juſticiam confovendam, quam opprimere in-
,, iuſte incepit, & pro poſſe intendit. Sed & pro-
,, pter illa quae de ipſo, & factis ejus audivimus,
,, & ſentimus, & ex veriſimilibus coniecturis, &
,, probabilibus, & ex factorum ipſius evidentia cla-
,, re patet. Et ex aliis quampluribus articulis ſuo
,, loco & tempore declarandis, etiam ad ſancta Dei
,, Evangelia tacto libro juravimus omnia & ſingu-
,, la ſupradicta nos credere vera eſſe; & quod de
,, praedictis talia poterunt probari contra eum, quae
,, ſecundum ſtatuta ſanctorum Patrum ſufficienter
,, ſufficient ad eum haereticum judicandum. Jura-
,, vimus etiam nos pro viribus contra eundem pro-
,, ſecuturos praedicta in Concilio generali congre-
,, gato in loco tuto atque ſecuro ad honorem Dei,
,, & exaltationem fidei Chriſtianae & ſanctae Dei
,, Eccleſiae, & ſacri Imperii, & principum, & de-

,, voto-

„ votorum, & vaſſallorum ipſius conſervationem,
„ & augmentum Domino concedente. In quo nos
„ favente Domino intendimus perſonaliter intereſſe,
„ ſupponentes idem ſacrum Imperium, & Principes
„ noſtros, & ſubditos, & vaſſallos, & devotos no-
„ ſtros, & adhaerentes nobis, & adhaerere volentes
„ nunc & in futurum bona ſacri Imperii, & noſtro-
„ rum, & noſtra, & dignitates, & ſtatus ſacri Im-
„ perii noſtri, & ipſorum, ponentes ſub protectio-
„ ne divina, & Beatorum Petri, & Pauli Apoſto-
„ lorum ejus, & dicti congregandi Concilii, & ſan-
„ ctae Matris Eccleſiae, & Apoſtolicae ſedis, &
„ Apoſtolici Catholici, & legitimi futuri ſummi Pon-
„ tificis: licet enim pudenda patris proprio libenter
„ pallio tegeremus, ob ſavorem tamen Catholicae
„ fidei, & devotionem, quam ad ſanctam Roma-
„ nam Eccleſiam matrem noſtram habere tenemur,
„ fidei negocio, & Eccleſiae ſtatui conſuli cupien-
„ tes, pro vitando diſpendio ſcandali generalis ne-
„ queuntes urgente nos conſcientia praedictas, &
„ alias ipſius nequitias ſub connivenia, & diſſimu-
„ latione tranſire, cum ſuper praedictis ex frequen-
„ tibus clamoribus per fide dignos ſaepe, & ſaepius
„ conculcatis ejus opinio vehementer ſit, & notabi-
„ liter aggravata, praedictum concilium generale
„ pro praedictis petimus congregari cum inſtantia
„ repetita. Nos autem ne dictus Joannes qui ani-
„ moſe, & injurioſe contra nos, & ſacrum Impe-
„ rium jam incepit procedere, & proceſſit, ut di-
„ citur nullo prorſus juris ordine obſervato, & pro-
„ cedere gravius comminatur, impedire ſatagens,
„ ne ſua in lucem veniant opera tenebrarum, convo-
„ cationem, & congregationem concilii hujus gene-
„ ralis directe, vel indirecte impedientia, vel ali-
„ ter, quam ſtatus ſacri Imperii, & noſter, & prin-
„ cipum noſtrorum & ſubditorum ipſius in ipſo in-
„ teger exiſtat, contra ſacrum Imperium, nos, & ſta-
„ tum noſtrum, & jura ſacri Imperii, & noſtra,
„ & terras ipſorum, & noſtras, Eccleſias, prælа-
„ tos, principes Eccleſiaſticos, & mundanos, baro-
„ nes, & alios fideles vaſſallos, & ſubditos noſtros,
„ & terras noſtras, & ipſorum, & contra ſacrum
„ Imperium, & ipſius ſtatum in aliquo ſpirituali
„ gladio abutendo de facto procedat excommunican-
„ do, interdicendo, ſuſpendendo, privando, tranſ-
„ ferendo, vel aliter quomodolibet ordinando pro
„ nobis, & nobis adhærentibus ex nunc, & in fu-
„ turum adhærere volentibus cujuſcumque ſtatus,
„ & conditionis exiſtant, eccleſiaſticæ vel mundanæ,
„ ad prædictum generale Concilium, quod inſtan-
„ ter, & cum inſtantia repetita loco tuto nobis, &
„ noſtris convocari petimus, & congregari, & ad
„ verum, & legitimum ſummum Pontificem, & ad
„ ſanctam matrem noſtram Eccleſiam, & Apoſto-
„ licam ſedem. & ad alium, vel alios, ad quem,
„ vel ad quos fuerit appellandus provocamus, &
„ appellamus in his ſcriptis, & appellationes per nos
„ alibi factas innovamus: Et Apoſtolos a vobis Prin-
„ cipibus noſtris eccleſiaſticis, & mundanis & no-
„ tariis publicis hic praeſentibus, & cum inſtantia po-
„ ſtulamus: Et proteſtamur expreſſe de innovando
„ provocationes, & appellationes, & proteſtationes
„ praedictas, ubi, & quando, & ſicut, & coram
„ quibus viſum fuerit expedire, & de jure tenebi-
„ mur, & tenemur pro tutela, & ſecuritate ſacri
„ Imperii, & noſtra, & ſingulorum omnium prae-
„ dictorum. Acta, & publicata fuit haec appellatio
„ anno Domini milleſimo trecenteſimo vigeſimo
„ quarto.

Videns autem praeſatus Dominus Joannes Papa, quod praedictus dominus Ludovicus Romanorum Rex ab ipſo ſolemniter appellaverat, & dictas ſuas conſtitutiones in dicta ſua appellatione impugnabat, & fore haereticas aſſerebat, tertiam conſtitutionem ad ſuarum conſtitutionum defenſionem, & dictae appellationis impugnationem edidit, publice promulgavit formam hujuſmodi continentem.

„ Joannes Epiſcopus ſervus ſervorum Dei. Ad
„ perpetuam rei memoriam.

„ Quia quorumdam mentes ſic pater mendacii di-
„ citur excaecaſſe, quod noſtris Conſtitutionibus,
„ quarum una incipit: *Ad Conditorem Canonum*.
„ Alia vero: *Cum inter nonnullos*, utique tam cum
„ fratribus noſtris Sanctae Romanae Eccleſiae Car-
„ dinalibus quam cum multis Archiepiſcopis, Epi-
„ ſcopis, & aliis Praelatis Eccleſiarum; necnon
„ cum multis Sacrae Theologiae Magiſtris, ac
„ utriuſque juris profeſſoribus deliberatione praeha-
„ bita diligenti digeſtis, ac de praemiſſorum fratrum
„ noſtrorum conſilio promulgatis, non abſque mul-
„ ta temeritate plectibili, niſi fuerunt detrahere, &
„ nituntur, ac veritatem quam continent per falſas
„ inſanias offuſcare: Nos tam pernicioſis auſibus,
„ ne eorum doctrina peſtifera ſimplicium animos
„ labefacere, ac in ſui erroris devium deducere va-
„ leat, de eorumdem fratrum concilio decernimus
„ ſuper hoc, ut ſequitur providere. Ad impugnan-
„ dum autem Conſtitutiones praedictas ſubſcripta ra-
„ tione tam verbo, quam ſcripto uſi ſunt publice,
„ ſicut fertur. Illud inquiunt, quod per clavem
„ ſcientiae in fide de moribus ſemel diffinierunt Ro-
„ mani Pontifices adeo immutabiliter perſeverat,
„ quod illud ſucceſſori revocare non licet in du-
„ bium, nec contrarium affirmare; licet de his
„ quae per clavem poteſtatis ordinaverint aſſerant
„ ſecus eſſe. In confirmatione, & declaratione Re-
„ gulae Fratrum Ordinis Minorum Honorii III.
„ Gregorii IX. Innocentii IV. Alexandrii IV. &
„ Nicolai III. praedeceſſorum noſtrorum Summo-
„ rum Pontificum, haec verba aſſerunt contineri:
Hæc eſt Regula Evangelica Chriſti, & Apoſtolorum imitatrix, quæ nihil in hoc Mundo habet proprium, vel commune, ſed in rebus quibus utuntur habent ſimplicem facti uſum; his adicere praeſumen-
„ tes praefatos Summos Pontifices, ac multa Con-
„ cilia generalia per clavem ſcientiae diffiniviſſe
„ paupertatem Chriſti, & Apoſtolorum conſtitiſſe
„ perfecte in expoliatione cujuslibet dominii tempo-
„ ralis civilis, & mundani, & ſuſtentationem eo-
„ rum in ſolo, & nudo uſu facti etiam conſtitiſ-
„ ſe. Ex quibus nituntur concludere non licuiſſe,
„ nec licere ipſorum ſucceſſoribus circa praemiſſa
„ aliquid immutare. Ideoque cum Conſtitutio no-
„ ſtra praedicta: *Cum inter*, contra diffinitiones
„ praedictorum praedeceſſorum noſtrorum ſicut aſ-
„ ſerunt diffinierit Chriſtum, & Apoſtolos in his
„ quae habuerunt habuiſſe non tantum ſimplicem
„ uſum facti, & jus faciendi de ipſis ea, quae eos
„ feciſſe Scriptura ſacra teſtatur, pertinacem aſſertio-
„ nem dicentium ipſos jus hujuſmodi minime ha-
„ buiſſe, cum actus illorum concludatur fuiſſe non
„ juſtus, quod de Chriſto nephas eſt dicere, hae-
„ reticum declarando, & concludere ſatagunt licet
„ falſo nobis non licuiſſe declarare vel ſtatuere ſu-
„ pradicta. Item quia Conſtitutio *Ad Conditorem*
„ *Canonum* contra diffinitiones praedictas Fratres
„ Minores aſſerit non poſſe habere in aliqua re ſim-
„ plicem uſum facti, nituntur ſimiliter concludere
„ circa ipſam. Quod autem in ratione praedicta
„ praemittitur, videlicet quod illa, quae per Cla-
„ vem ſcientiae in fide & moribus ſunt a Roma-
„ nis Pontificibus diffinita, ab eorum ſucceſſoribus
„ revocari non licet in dubium, nec contrarium
„ affirmare, licet ſecus ſit, ut dicunt in his, quae
„ per Clavem poteſtatis per Summos Pontifices
„ ordinantur; prorſus ſit contrarium veritati, patet
„ ex ſubſequentibus evidenter. Primo ſecundum
„ illos, qui tenent Clavem ſpiritualem nequaquam
„ eſſe ſcientiam, ſed ligandi, atque ſolvendi pote-
„ ſtatem, patet aſſertores praedictos ponendo Cla-
„ vem eſſe ſcientiam erraviſſe. Pro quibus facit
„ diffinitio clavis, quam a Doctoribus datur talis.
„ Clavis eſt ſpiritualis poteſtas ligandi, atque ſol-
„ vendi, qua Judex Eccleſiaſticus dignos recipere,
„ & indignos excludere debet a Regno. Item quia

,, Claves, de quibus, agimus in collatione Sacer-
,, dotalis Ordinis conferuntur: Conſtat autem,
,, quod ordinatio in Sacerdotem ſcientia commu-
,, niter non confertur, quare ſecundum illos vide-
,, tur, quod ſcientia non ſit clavis, ſed potentia
,, tantum ligandi, atque ſolvendi debeat dici cla-
,, vis. Adhuc ſecundum illos, qui ponunt unam
,, Clavem ſpiritualem eſſe ſcientiam, & aliam li-
,, gandi, atque ſolvendi poteſtatem, noſcuntur evi-
,, denter erraſſe. Supponunt enim quod per Claves
,, hujuſmodi circa ea quae fidei ſunt, & alia poſſe
,, per Conſtitutionem aliquam diffiniri. Claves au-
,, tem, quae in Sacerdotali ordine conferuntur ad
,, talia minime ſe extendunt, alias ſequeretur circa
,, praemiſſa, quod poſſent Conſtitutiones facere
,, ſimplices Sacerdotes, quod falſum eſt eviden-
,, ter. Si autem intendant Claves iſtas extende-
,, re ad generalem poteſtatem attributam Beato
,, Petro, ejuſque ſucceſſoribus in perſona ejuſ-
,, dem in commiſſione officii Paſtoralis, per quam
,, utique videtur ipſis omnia commiſiſſe & con-
,, ceſſiſſe, ſine quibus Paſtoris univerſalis conve-
,, nienter cura nequit, ſeu officium expediri.
,, Adhuc clare patet ipſos etiam erraſſe: dicunt enim
,, alium effectum habere illa quæ per clavem ſcien-
,, tiæ, & alium quæ per clavem potentiæ conſti-
,, tuuntur, ſeu diffiniuntur; ſupponentes alia per cla-
,, vem ſcientiæ, & alia per clavem potentiæ ſtatui,
,, ſeu etiam ordinari, quod evidenter eſt falſum.
,, Per clavem enim ſcientiæ, ſive per auctoritatem
,, diſcernendi inter lepram, & lepram, ſi ipſam di-
,, xerimus eſſe clavem, nihil aliud per illam alicui
,, datur, niſi auctoritas cognoſcendi. Si autem cui
,, datur auctoritas de re aliqua cognoſcendi, poteſtas
,, de illa diffiniendi non intelligitur eſſe data. Qua-
,, re reſtat quod ad convenienter ſtatuendum aliquid,
,, ſeu diffiniendum utraque clavis, ſcilicet, cogno-
,, ſcendi, & diffiniendi neceſſario requiratur. Quod
,, ſoli clavi potentiæ ſtatuere competit, & etiam dif-
,, finire. Sicut lumen materiale clavigerum in uſu
,, clavis materialis dirigit, ſic & ſcientia clavigerum
,, ſpiritualis clavis potentiæ in ejus uſu dirigit, &
,, quaſi quantum ad hoc tenet ſcientia vicem lucis.
,, Et hoc Salvator noſter in promiſſione clavium fa-
,, cta Beato Petro ſenſiſſe videtur expreſſe: cum poſt
,, illam immediate ſubjunxerit: Et quodcumque li-
,, gaveris ſuper terram, erit ligatum & in cælis: Et
,, quodcumque ſolveris ſuper terram erit ſolutum
,, & in cælis; nulla de ſcientia habita mentione.
,, Quod autem ſubſequenter proponitur in ratione
,, prædicta, videlicet, quod in confirmatione, &
,, declaratione fratrum minorum regulæ nonnullo-
,, rum prædeceſſorum noſtrorum, videlicet, Hono-
,, rii III., Gregorii IX., Innocentii IV., Alexan-
,, dri IV., & Nicolai III. Summorum Pontificum
,, verba hujuſmodi continentur. Hæc eſt regula e-
,, vangelica Chriſti, & Apoſtolorum imitatrix, quæ
,, nihil in hoc mundo habet proprium, vel commune,
,, ſed in rebus quibus utuntur habent ſimplicem uſum
,, facti, hiis adicere præſumentes præfatos ſummos
,, Pontifices, ac multa concilia generalia per clavem
,, ſcientiæ diffiniviſſe paupertatem Chriſti, & Apo-
,, ſtolorum conſtitiſſe perfecte in expoliatione cujus-
,, libet dominii temporalis, civilis, & mundani, &
,, ſuſtentationem eorum in ſolo & nudo uſu facti
,, etiam conſtitiſſe; patet quod prorſus obviat veri-
,, tati. Honorius quidem præfatam regulam abſque
,, declaratione aliqua confirmavit. In cujus confir-
,, matione de prædictis mentio aliqua non habetur,
,, ut liquere poteſt cuilibet confirmationem hujuſmo-
,, di intuenti, niſi in quantum de vita Evangelica
,, habetur mentio in ipſa regula confirmata, ibi cum
,, dicit, hæc eſt regula fratrum minorum, videlicet,
,, Domini noſtri Jeſu Chriſti Sanctum Evangelium
,, obſervare, vivendo in obedientia, ſine proprio, &
,, in caſtitate. Ex quibus verbis concludi non poteſt
,, per ipſum prædeceſſorem noſtrum, ea quæ ibi in
, verbis prædictis aſſerunt, fuerint diffinita, imo po-
,, teſt concludi potius quod vita Evangelica, quam
,, Chriſtus, & Apoſtoli tenuerunt habere aliqua in
,, communi non excludit, cum ſine proprio vivere
,, non exigat, quod ſic viventes nihil habeant in com-
,, muni. In declarationibus quoque Gregorii, Inno-
,, centii, & Alexandri prædictorum, qui eandem
,, regulam abſque confirmatione, alia declaraverunt,
,, ſimiliter nulla prorſus fit mentio de prædictis, imo
,, per eas evidenter oſtenditur eorum quæ licet ha-
,, bere ipſis fratribus uſum juris ad ipſum ordinem
,, pertinere. Gregorius quidem in ſua declaratione
,, quam ad hoc inſeruit, quæ ſequuntur. *Dici-
*mus quod nec in ſpeciali, nec in communi debent
*habere proprietatem ſed utenſilium, & librorum, &
*rerum mobilium, quas licet habere, ordo uſum ha-
*beat, & fratres ſecundum quod Generalis miniſter,
& provinciales ordinandum duxerint hiis utantur.
,, Innocentius autem, & Alexander præfati in ſuis
,, declarationibus ſic dixerunt. *Dicimus inſuper
*quod cum in ipſa regula contineatur expreſſe quod
*fratres nihil ſibi approprient nec domum, nec locum,
*nec aliquam rem, quod nec in communi nec in ſpe-
*ciali debent proprietatem habere, ſed locorum, &
*domorum, aut utenſilium, & librorum, & eorum
*quæ licet habere ordo uſum habeat, & fratres ſe-
*cundum quod generalis, & provinciales miniſtri præ-
dicti ordinis ordinandum duxerint his utantur.
,, Cum enim dicatur in declarationibus ſupradictis
,, quod ordo uſum habeat rerum praemiſſarum, ad
,, uſum juris neceſſe eſt hoc referri; facta quidem
,, quae ſingulorum ſunt perſonam veram exigunt,
,, & requirunt; ordo autem perſona vera non eſt,
,, ſed repraeſentativa, & imaginaria potius eſt cen-
,, ſenda: Quare quae facti ſunt, ſibi vere conveni-
,, re nequeunt, licet ei poſſint congruere, quae ſunt
,, juris. Adhuc licet declaratio Nicolai III. praedi-
,, cti contineat, quae ſequuntur. *Hii ſunt illius
*Sanctæ regulæ profeſſores, quæ evangelico fundatur
*eloquio, vitæ Chriſti roboratur exemplo, fundatorum
*militantis Eccleſiæ Apoſtolorum, eius ſermonibus,
actibuſque firmatur. Et poſt in eadem declaratio-
,, ne ſubiungit. *Dicimus quod abdicatio proprie-
*tatis omnium rerum tam in ſpeciali, quam etiam
*in communi propter Deum meritoria eſt, & ſancta,
*quam & Chriſtus viam perfectionis oſtendens verbo
*docuit, & exemplo firmavit, quam quoque primi
*fundatores militantis Eccleſiæ prout ab ipſo fonte
*hauſerant in volentes perfecte vivere per doctrinæ,
ac vitæ ipſorum alveos derivarunt. Ex verbis ta-
,, men praedictis nequaquam poteſt colligi, quod
,, praefati praedeceſſores noſtri Nicolai intentio fue-
,, rit dicere, quod dicta regula quo ad omnia, quae
,, continentur in ea evangelico fundetur eloquio, vi-
,, tæ Chriſti roboretur exemplo, nec Apoſtolorum
,, vita, & actibus ſit firmata. Conſtat enim in di-
,, cta regula multa contineri, quae nec Chriſtus do-
,, cuit, nec exemplo firmavit, utpote quod præce-
,, pit conditor regulae fratribus univerſis, ut nullo
,, modo denarios, vel pecuniam recipiant per ſe, vel
,, per interpoſitam perſonam, nec non & de mul-
,, tis contentis in dicta regula, quae utique nec Chri-
,, ſtus, nec Apoſtoli docuerunt, nec firmaverunt
,, exemplo. Nec obſtat quod Chriſtus portare pe-
,, cuniam Apoſtolis prohibuit, & diſcipulis dum ip-
,, ſos ad praedicandum mitteret, quod tamen ante-
,, quam eos mitteret, ipſis fuiſſe non legimus inter-
,, dictum. Quamquam poſt reditum portaverunt pe-
,, cuniam in pleriſque locis evangelica veritas, &
,, Apoſtolica dicta teſtantur. Præterea Auguſtinus di-
,, cit expreſſe, quod illud non fuit praeceptum, ſed
,, poteſtas recipiendi neceſſaria ab hiis quibus Evan-
,, gelium praedicabant, quam ſervare licuit, vel et-
,, iam non ſervare. Sed & hoc idem praedeceſſor
,, noſter Nicolaus praedictus quoad tria principalia
,, vota, ſcilicet, in obedientia vivere, & ſine pro-
,, prio, & in caſtitate, ac alia ſi qua evangelica re-
,, perirentur expreſſa in dicta regula, videtur intel-
,, lexiſſe in praedicta declaratione dicere, quod uti-

que

,, que noſtris declarationibus in nullo obviat ſupra-
,, dictis. Adhuc non apparet ipſum dixiſſe ſuſtenta-
,, tionem Chriſti, & Apoſtolorum ejus in ſolo, &
,, nudo, & ſimplici conſiſtere uſu facti, cum de uſu
,, facti ſimplici quoad Chriſtum, & Apoſtolos nul-
,, lam praefatus Nicolaus praedeceſſor noſter in ſua
,, declaratione fecit mentionem, imo ſenſiſſe ſatis
,, videtur expreſſe, quod jus aliud a proprietate ha-
,, buiſſe poterunt, cum de ſola abdicatione proprie-
,, tatis, & non juris alterius in praefata declaratio-
,, ne quantum ad ipſos attinet mentio habeatur. Ad-
,, huc quidem Nicolaus praedeceſſor noſter videtur
,, ſenſiſſe, quod Chriſtus, & Apoſtoli etiam quoad
,, proprietatem habuerint aliquid in communi. Cum
,, enim in ſua declaratione prædicta verba de abdi-
,, catione proprietatis dixiſſet, reſpondens obiectioni
,, quae ſibi de loculis quos Chriſtus habuiſſe in E-
,, vangelio legitur poterat fieri, ſtatim quae ſequun-
,, tur ſubiunxit. Nec his quiſquam putet obſiſte-
,, re, quod interdum legit Chriſtus loculos habuiſſe.
,, Nam ſic ipſe Chriſtus cujus perfecta ſunt opera
,, in ſuis actibus viam perfectionis exercuit, quod
,, interdum infirmorum imperfectionibus condeſcen-
,, dens, & viam perfectionis extolleret, & infirmo-
,, rum infirmas ſemitas non damnaret. Sic & infir-
,, morum perſonam Chriſtum aſſerit in loculis ſuſce-
,, piſſe, alias impertinens de loculis fuiſſet obiectio
,, niſi intellexiſſet Chriſtum etiam quoad proprieta-
,, tem loculos habuiſſe. Praeterea ſi diceretur Chri-
,, ſtum in loculis habuiſſe tantummodo ſimplicem fa-
,, cti uſum. Et ſi quaeratur, vel dicatur propter quos
,, infirmos loculos iſtos habuit. Auguſtinus cujus di-
,, ctum inſertum eſt in Decretis *XII. q. I.* habebat
,, Dominus loculos. Reſpondet dicens habebat Do-
,, minus loculos a fidelibus oblata conſervans, &
,, ſuorum neceſſitatibus, & aliis indigentibus tribue-
,, bat. Unde patet ipſum Auguſtinum de ſuis diſci-
,, pulis, & aliis indigentibus hoc ſenſiſſe. Nec hoc,
,, ſcilicet, habere in communi etiam quoad proprie-
,, tatem aliqua derogat juxta dictum Gregorii IX.
,, praedicti altiſſimae paupertati, qui in quadam ſua
,, decretali *de Exeiſſ. Prælat. C. nimis iniqua*,
,, dicit expreſſe fratres praedicatores, & minores in
,, altiſſima paupertate Chriſto pauperi famulari. Et
,, tamen conſtat ipſos praedicatores habere in com-
,, muni, etiam quo ad proprietatem aliqua, quod
,, eorum regulae, & ſtatui non repugnat. Hoc et-
,, iam Alexander praedeceſſor noſter praefatus in con-
,, demnatione libelli contra ſtatum praedicatorum,
,, & minorum editi videtur ſenſiſſe, in quo loquen-
,, do de dictis fratribus, quae ſequuntur adiunxit.
*Cum inſuper iidem fratres omnia propter Deum re-
liquerint, exilia vitæ ſubſidia mendicantes ipſum
Chriſtum imitentur pauperem, perfectionem evange-
licam amplexando, propter quod evidenter apparet eos
non ſolum in ſtatu ſalvandorum exiſtere, ſed etiam
perfectorum, & per ſuæ religionis obſervantiam,
quæ quidem ipſius perfectionis evangelicæ tenet for-
mam, in eternæ retributionis præmio præcellentem glo-
riam promereri*. Ubi quidem expreſſe dicit prae-
,, dicatores Chriſtum pauperem imitari, ipſamque
,, perfectionem evangelicam amplexari, & in ſtatu
,, exiſtere perfectorum, quod quoque ipſorum religio-
,, nis obſervantia perfectionis evangelicae tenet for-
,, mam: & tamen conſtat ipſos habere poſſe etiam
,, quoad proprietatem aliqua juxta eorum regulam
,, in communi. Nec obſtat quod dicunt Innocen-
,, tium Quintum praedeceſſorem noſtrum dixiſſe, al-
,, tam paupertatem eſſe habere pauca propria pro-
,, pter Deum. Altiorem quae nulla habet propria,
,, habet tamen in communi. Altiſſimam, quae ni-
,, hil habet in hoc nec in proprio, nec in commu-
,, ni. Dicimus quidem quod non hoc dixit ut Pa-
,, pa, ſed ut frater Petrus de Tarentaſia in quadam
,, ſua poſtilla. Quare dicta praemiſſorum ſummorum
,, Pontificum ſunt ei merito praeferenda. Dicunt et-
,, iam quod Apoſtolus de tali altiſſima loquitur pau-
,, pertate dicens: Et altiſſima paupertas eorum abun-
,, davit ſimplicitas eorum: Quod evidenter eſt fal-
,, ſum, quia ibi loquitur de paupertate Macedonum,
,, qui in ſpeciali temporalia obtinebant, de quibus A-
,, poſtolus aſſeruit, quod ſupra vires ſuas miſerant
,, eleemoſinas ſanctis. Quod autem dicitur in de-
,, claratione Nicolai praedeceſſoris noſtri praedicti
,, contineri quod fratres minores in rebus quae eis
,, obveniunt habent tantum ſimplicem facti uſum.
,, Dicimus quod ſi ipſe intellexerit ſimplicem facti
,, uſum denudatum omni jure, ita quod fratres ſeu
,, ordo nullum habeat jus utendi, hoc eſt expreſſe
,, contra declarationes Gregorii, Innocentii, & Ale-
,, xandri ſummorum Pontificum praedictorum, in
,, quibus expreſſe, quod talium bonorum ordo uſum
,, habeat continetur, quod de uſu juris eſt intelligen-
,, dum neceſſario, ut ſuperius eſt probatum. Adhuc
,, dicimus, quod eſt impoſſibile, ſcilicet uſum facti
,, ſimplicem abſque jure aliquo; quod nihil aliud eſt
,, quam ipſum uti proprie poteſt dici poſſe in re a-
,, liqua etiam uſu non conſumptibili ab aliquo ob-
,, tineri prout in decret. *Ad conditorem canonum*
,, eſt probatum; Et Auguſtinus in *XII. lib. con-
,, feſſionum* de actu tenet expreſſe Praeterea ſi ſim-
,, plex uſus denudatus omni jure poſſit ab aliquo
,, haberi conſtat, quod actus hujuſmodi eſſet repu-
,, tandus non juſtus, cum ille uſus fuerit, cui jus
,, non competebat utendi: uſus autem non juſtus
,, ad perfectionem non pertinet nec aliquid perfectio-
,, ni addit, ſed ſibi repugnare potius noſcitur manife-
,, ſte. Quod autem talem uſum non juſtum conditor
,, canonis fratribus ipſis intellexerit reſervare proba-
,, bile non videtur, imo quod de juſto intellexerit
,, ex eo poteſt evidentius apparere; quod in eadem
,, ordinatione dicitur, quod illarum rerum dumta-
,, xat in ſe, & Romanam Eccleſiam dominium re-
,, cipiebat, quorum uſum facti licet habere fratribus,
,, ſeu ordini antedictis. Subiungens quod non om-
,, nium uſum rerum habebant fratres prædicti. Quod
,, autem ad uſum facti ſimplicem abſque omni ju-
,, re utendi attinet nulla rerum poteſt cenſeri diver-
,, ſa quoad fratres. Sic enim de facto uti poſſunt
,, prohibitis, ut permiſſis. Ex quo ſequitur quod u-
,, ſus facti de quo ordinatio loquitur de tali intel-
,, ligi debeat, qui juſtus ſit, & ex quo competebat
,, jus utendi. Et ipſe videtur conditor canonis, ex
,, eo etiam ſenſiſſe hoc quod in eadem ordinatione
,, ſubjunxit, quod moderatus uſus in expreſſis . . .
,, ... rebus ipſis Fratribus eſt conceſſus. Rurſus
,, impugnatores conſtitutionum hujuſmodi aſſerere
,, publice prohibentur, quod libellum, & dicta ma-
,, giſtrorum aſſerentium dictam paupertatem, & vi-
,, tam ipſorum fratrum minorum non eſſe evange-
,, licam, & Apoſtolicam ſummi Pontifices damna-
,, verunt, diſtrictius per Apoſtolicas literas inhiben-
,, tes, ne quiſquam præmiſſa, vel aliquod praemiſſo-
,, rum contumaciter aſtruere, vel quomodolibet præ-
,, ſumeret defenſare: ſtatuentes quod præſumens con-
,, trarium tanquam contumax, & Eccleſiæ Roma-
,, næ rebellis, atque hæreticus habeatur. Ad quod
,, dicimus aſſertionem hujuſmodi falſam eſſe. Non
,, enim continetur in ſententia prædicta, quod con-
,, tra faciens ut haereticus habeatur; quae concluſio
,, ad haec continet quae ſequuntur. *Nos enim ni-
hilominus auctoritate præſentium diſtrictius inhibe-
mus, ne quiſquam præmiſſa, vel aliquod præmiſ-
ſorum pertinaciter aſſerere, vel quomodolibet defen-
ſare præſumat; quicunque vero hoc præſumpſerit, tan-
quam contumax, & Eccleſiæ Romanæ rebellis ab
omnibus fidelibus habeatur*. Non autem fuit adiectum,
,, quod haereticus haberetur ut patet in ſerie conde-
,, mnationis prædictae. Rurſus aſſeruiſſe dicuntur pu-
,, blice hujuſmodi aſſertores, quod abdicatio juris in
,, cujuſcumque rei proprietate, & in ejus uſu eſt
,, ſancta, & meritoria propter Deum, & a Chriſto
,, in ſe ſervata Apoſtoliſque impoſita, & ab ipſis
,, ſub voto aſſumpta, nec per hoc uſus facti ad ſu-
,, ſtentationem naturae in Chriſto, & Apoſtolis con-
,, vincitur eſſe non juſtus. Sed tanto juſtior atque

, profecto perfectior, & Deo acceptior, & mun-
„ do exemplarior, quanto plenius renunciatum fue-
„ rit omni juri, per quod poteſt ſic utens pro uſu
„ hujuſmodi quomodolibet contendere, vel in judi-
„ cio litigare. Quæ quidem aſſertio contiuet mul-
„ ta falſa. Cum neque Chriſtum expropriationem
„ praedictam omnis juris in cujuſcumque rei pro-
„ prietate, & in ejus uſu in ſe ſervaſſe, nec etiam im-
„ poſuiſſe Apoſtolis, nec ſub voto ab ipſis fuiſſe
„ receptam evangelica ſeu Apoſtolica docet hiſto-
„ ria, ſed contrarium evidentius manifeſtat. Quod
„ autem in praedicta aſſertione dicitur, quod per
„ abdicationem naturae in Chriſto, & Apoſtolis non
„ convincitur eſſe non juſtus, ſed tanto juſtior, &c.
„ impoſſibilitatem includit, & errorem dictum hu-
„ juſmodi evidenter. Impoſſibile enim eſt actum hu-
„ manum extrinſecum eſſe juſtum, ſi exercens a-
„ ctum ipſum, nullum jus haberet exercendi, imo
„ non juſtus ſed injuſtus neceſſario convincitur talis
„ uſus. Item eſt abſurdum, & erroneum quod actus
„ aliquis non habentis jus actum hujuſmodi faciendi
„ ſit juſtior, & Deo acceptior quam habentis, cum
„ includat actum injuſtum, juſtiorem & acceptiorem
„ Deo exiſtere, quam ſit juſtus. Ex praedictis au-
„ tem inferre nituntur ut fertur, quod dictorum
„ Summorum Pontificum diffinitio, qua diffiniunt
„ de paupertate Chriſti & apoſtolorum, ac fratrum
„ minorum praedictorum regula, prout ſuperius ex-
„ preſſerunt, per nos non potuit immutari: procul
„ dubio falſum aſſerunt dicentes praedeceſſores no-
„ ſtros diffinivisſe talia, ut ſuperius eſt probatum.
„ Et adhuc ſic loquentes, dum per talia conſtitu-
„ tiones noſtras impugnare ſatagunt, conſtitutiones
„ illas, quibus ſe adjuvant, oſtendunt, ſi eorum falſae
„ aſſertiones verae exiſterent, fore invalidas, erroneas,
„ & infirmas. Si enim nobis non licuit contra con-
„ ſtitutionem Nicolai III. in qua ſe fundant prae-
„ cipue ſtatuere aliquid: certe nec ſibi licuit contra
„ ſtatuta Gregorii, Innocentii, & Alexandri prae-
„ dictorum ſtatuere, aut aliquid declarare; quod
„ tamen ipſum feciſſe ſecundum eorum aſſertionem
„ oſtenditur manifeſte: Cum illi declaraverint, quod
„ ordo minorum habeat uſum earum rerum, quas
„ licet habere illis, quod ad uſum juris eſt referen-
„ dum neceſſario, ut ſuperius eſt probatum. Ipſe
„ non ſecundum eos ſtatuit, quod nec ordo, nec
„ fratres jus utendi habeant, ſed tantum ſimplicem
„ facti uſum. Et inſuper ordinavit, decrevit, & ſta-
„ tuit hujuſmodi conſtitutionem, & declarationem
„ ſuam dumtaxat a fratribus ipſis praeciſe, & invio-
„ labiliter perpetuis temporibus obſervandam. Conſtat,
„ quod non ſolum contra declarationes praedictorum
„ praedeceſſorum ordinaverit, ſed ipſum illas quan-
„ tum ad ea quae ſua declaratio continet etiam re-
„ vocaſſe. Ipſe quoque praedeceſſor noſter in ſua
„ declaratione ſubjunxit, ad Sedem apoſtolicam de-
„ clarationum, ordinationum earum, & cuncta ea,
„ quae ipſe declaraverat pertinere, ſic dicens. Si
„ quid ambiguitatis in praedictis emerſerit, hoc ad
„ culmen Sedis apoſtolicae deducatur, ut ex aucto-
„ ritate apoſtolica in hoc ſua manifeſtetur intentio,
„ cui ſolum conceſſum eſt in his ſtatuta condere,
„ & condita declarare. Cujus tamen contrarium aſ-
„ ſerunt hujuſmodi aſſertores. Adhuc patet quod aſ-
„ ſerunt eſſe falſum, licet enim Innocentius IV. prae-
„ dictus in generali concilio interdixiſſet novas reli-
„ giones inſtitui, tamen ſucceſſores ejus non obſtan-
„ te interdicto hujuſmodi plures leguntur ordines
„ confirmaſſe. Qui etiam exceptis aliquibus poſtea
„ per Gregorium X. praedeceſſorem noſtrum diſſo-
„ luti certo modo fuerunt in concilio generali. Si
„ igitur poſt interdictum generalis concilii, licuit
„ Summis Pontificibus non confirmatos ordines con-
„ firmare, & eorum ſucceſſoribus ſic confirmatos
„ in totum diſſolvere, non eſt mirum, ſi quod de-
„ clarat circa regulas ordinum ſolus Summus Pon-
„ tifex vel ordinat, liceat ejus ſucceſſoribus decla-
„ rare vel etiam immutare: patet quod nec Hono-
„ rii confirmatio, nec Gregorii, nec Alexandri, nec
„ Nicolai praedictorum declaratio facta fuerit in
„ concilio generali, cum per nullum ipſorum fuerit
„ generale concilium celebratum; licet enim Inno-
„ centius IV. celebraverit concilium generale, ta-
„ men nec in illo, nec auctoritate cujuslibet conci-
„ lii facta fuit ipſa declaratio praedicta. Nicolaus
„ autem Quartus nec celebravit generale concilium,
„ nec aliquid circa dictam regulam declaravit. Gre-
„ gorius vero X. praedictus nec confirmavit, nec
„ declaravit praedictam regulam, ſed in generali con-
„ cilio ubi caſſati fuerint nonnulli mendicantium Or-
„ dines, dictorum fratrum Praedicatorum, & mino-
„ rum Ordines non caſſavit, ſed aſſeruit approban-
„ dos, ſic dicens. Sane ad Praedicatorum, &
„ minorum Ordines, quod evidens ex eis utilitas
„ Eccleſiae univerſali proveniens perhibet approbatos,
„ praeſentem non patimur conſtitutionem extendi.
„ Praeterea dicant nobis aſſertores praedicti, ubi le-
„ gunt, quod ad fidem, vel mores pertineat Chri-
„ ſtum & apoſtolos non habuiſſe in his quae habue-
„ runt, niſi ſimplicem uſum facti. Profecto hoc ad
„ fidem non pertinet, cum de hoc articulus non ſit
„ aliquis, ſub quo valeat comprachendi, ut pa-
„ tet ex ſimbolis, in quibus articuli fidei continen-
„ tur. Nec etiam reductive, quaſi hoc ſacra Scri-
„ ptura contineat, qua negata, tota Scriptura ſacra
„ redditur dubia; & per conſequens articuli fidei qui
„ habent per Scripturam ſacram probari redderen-
„ tur dubii, & incerti; hoc autem non in Scriptura
„ ſacra, ſed contrarium reperitur. De fratribus autem
„ minoribus praedictis conſtat, quod de ipſorum pau-
„ pertate, ac ſimplici uſu facti, ſeu de dominio eo-
„ rum, quae ipſis afferuntur, quod Summus Pontifex
„ illud ſibi, & Romanae Eccleſiae reſervaverit, vel
„ potuerit reſervare, nec per illud quod reſervatum
„ eſt, ſucceſſori abicere non liceat, ſi hoc expedire vi-
„ derit; ſeu quod procuratores conſtitutos authoritate
„ Summi Pontificis pro negociis ordinis prædicti
„ ſucceſſor revocare non valeat in praedictis ſim-
„ bolis, Evangeliis, nec actibus Apoſtolorum, &
„ Apoſtolis mentio aliqua non habetur; unde non
„ poſſunt ex praedictis concludere niſi falſo, cum
„ contra ordinata per Summum Pontificem circa
„ talia liceat ſucceſſoribus aliud ordinare. Quod Ni-
„ colaus Tertius ſupradictus in ſua declaratione in-
„ ſeruit, ut ſuperius plenius continetur. Nos ita-
„ que ne fabricatores mendaciorum hujuſmodi, ac
„ etiam aſſerentes de tam peſtifera, erronea, &
„ damnata doctrina, confutatione, ac confuſione u-
„ tique omni digna gloriari valeant, & alios trahere
„ in errorem, cum auſu nephando, ac petulantia im-
„ proba auſi defendere publice fuerint, damnatam
„ per conſtitutionem praedictam haereſim, videlicet,
„ quod Chriſtus, & ejus Apoſtoli in hiis, quae ha-
„ buiſſe leguntur, tantum habuerint abſque jure ali-
„ quo uſum facti ſimplicem: Ex quo ſi verum eſ-
„ ſet, ſequeretur uſum Chriſti fuiſſe non juſtum,
„ quod profecto blaſphemiam continet, & eſt Ca-
„ tholicae fidei inimicum, cum hoc de pertinaci
„ animoſitate ac erronea non ſit dubium proceſſiſſe,
„ omnes, & ſingulos, qui verbo ac ſcripto per ſe,
„ vel per alium, ſeu alios talia praeſumpſerunt, ipſos
„ quoque qui eos inſtruxerint in talibus, & ut prae-
„ miſſa facerent docuerint in damnatam haereſim
„ incidiſſe, ac ut haereticos evitandos de fratrum
„ noſtrorum conſilio declaramus. Si quis autem per
„ conſtitutionem *Cum inter nonnullos* praedictas da-
„ mnatas haereſes, vel ipſarum alteram deinceps ſcien-
„ ter verbo vel ſcripto defendere, vel approbare
„ praeſumpſerit, de fratrum eorumdem concilio de-
„ cernimus, ut tanquam haereticus ab omnibus ha-
„ beatur. Adhuc quia conſtitutionem *Ad condito-
„ rem Canonum* ſupradictam, inſano auſu impu-
„ gnare viſi ſunt ſicut fertur, de eorumdem fra-
„ trum conſilio inhibemus, ne quiſquam contra dif-
„ finita, & ordinata, ſeu facta per ipſam, verbo,
„ vel ſcripto ſcienter approbet aliquid vel defendat.

„ Si

„ Si quis autem contra praeſumpſerit tanquam contumax, & rebellis Romanae Eccleſiae habeatur. „ Nulli ergo omnino hominum &c. Datum Avinionis quarto Idus Novembris Pontificatus noſtri „ Anno IX. Anno Domini 1324.

Deinde Anno Domini milleſimo trecenteſimo vigeſimo ſeptimo de menſe Junii praelibatus Dominus Joannes Papa vocavit praedictum Fratrem Michaelem Generalem Miniſtrum per ſuas litteras ſpeciales mandans eidem, ut infra triginta dies a receptione dictarum litterarum ſe ſuo conſpectui perſonaliter praeſentaret. Cujus mandati, ſeu Litterarum tenor noſcitur eſſe talis.

„ Joannes Epiſcopus ſervus ſervorum Dei. Dilecto Filio Michaeli Ordinis Fratrum Minorum generali miniſtro ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

„ Cum propter aliqua negocia tuum Ordinem contingentia, tua ſit nobis praeſentia opportuna tibi in virtute obedientiae praecipiendo mandamus, quatenus infra menſem a praeſentatione praeſentium computandum te ſtudeas noſtro conſpectui perſonaliter praeſentare. Datum Avinionis VII. Idus Junii Pontificatus noſtri Anno XI.

Qui Generalis Miniſter infirmus exiſtens in Conventu Tiburtino Provinciae Romanae recepit dictam litteram ſive mandatum. Sed quia propter infirmitatem, quam actu patiebatur non potuit in dicto termino comparere, praemiſit unum curſorem cum litteris excuſatoriis eidem Domino Joanni Papae ſignificans, ut eum haberet excuſatum, quia propter infirmitatem praedictam ejus mandatum non poterat in dicto termino adimplere. De menſe vero Julii ſequenti miſit Fratres Joannem Fidantiae Inquiſitorem, & Humilem Cuſtodem Perutinos apud Avinionem ad dictum Dominum Joannem, ut eum per omnia de dicto adimplendo termino legitime excuſarent. Qui Dominus Joannes receptis dictis Fratribus & audita per eos dicta infirmitate de dicto termino praefatum Generalem habuit excuſatum. Et ſuper hoc miſit per dictos Fratres praedicto Generali Miniſtro litteras excuſatorias formam hujuſmodi continentes.

„ Joannes Epiſcopus ſervus ſervorum Dei. Dilecto filio Michaeli Ordinis Fratrum Minorum Generali Miniſtro ſalutem & Apoſtolicam benedictionem &c.

Reſumpta itaque ſanitate praelibatus Generalis Miniſter cœpit verſus Avinionem dirigere greſſus ſuos, ad quem locum pervenit prima die Decembris anni praedicti, & in craſtinum vidit praedictum Dominum Joannem, qui eum benigne & gratioſe recepit, & de tanta mora, ut ſupradictum eſt eum habuit legitime excuſatum. Praelibato autem Generali Miniſtro adhuc in Avinione exiſtente die 27. Januarii, quae fuit Dominica de nuptiis anno Domini milleſimo trecenteſimo vigeſimo octavo praefatus Princeps Dominus Ludovicus Rex Romanorum fuit non per Papam, ſed per quatuor Syndicos ad hoc generaliter conſtitutos per Populum Romanum in Eccleſia Sancti Petri in Imperatorem Romanorum ſolemniter coronatus, & ex tunc Imperator vocatus. Nam a die ſuae electionis uſque ad diem qua Romae coronatur non Imperatores, ſed Reges Romanorum in ſuis litteris, & ab omnibus appellantur.

Subſequenter IX. die Aprilis praedicti anni, quae fuit Sabbato in Albis memoratus Dominus Joannes Papa fecit venire ad ſuam praeſentiam praefatum Michaelem Miniſtrum Generalem; & in praeſentia Domini Fratris Bertrandi Cardinalis, & Fratrum Petri de Prato nunc Miniſtri Provinciae Sancti Franciſci, Raymundi de Lados Procuratoris dicti Ordinis in Romana Curia, & Laurentii de Cavalchano Bacalarii Avinionenſis praefatum Michaelem Generalem Miniſtrum de pluribus reprachendit, & ſpecialiter de ſupradicta littera de paupertate Chriſti, & Apoſtolorum ejus facta, & compoſita per generale Capitulum Peruſinum. Quam litteram praedictus Dominus Joannes frequenter, & pluries aſſeruit, ſive dixit fore haereticam, ſicut conſtat per litteras dictorum fratrum Petri, Raymundi, & Laurentii ſubſcriptionibus roboratas. Quod cum praefatus Dominus Joannes aſſereret, & diceret litteram generalis Capituli Peruſini fuiſſe, & eſſe haereticam; idem Frater Michael Generalis Miniſter reſtitit in facie eidem Domino Joanni viriliter & conſtanter dicens ipſam litteram non eſſe haereticam, ſed ſanam, catholicam, & fidelem, & cum determinatione praedeceſſoris ſui, ſcilicet Domini Nicolai III. & Eccleſiae concordare. Adiciens quod ſi eſſet haeretica, tunc ſequeretur, quod ipſe Dominus Nicolaus, qui in dicta Decretali *Exiit* praedicta determinavit & diffinivit, fuiſſet haereticus manifeſtus. Cum ſecundum jura aſſerens, docens, ſeu diffiniens haereſes publice manifeſtus haereticus ſit cenſendus. Sequeretur etiam quod omnes Summi Pontifices eidem Domino Nicolao in officio ſuccedentes, & Romana Eccleſia, quae praelibatam diffinitionem fecit, & recepit, & a quinquaginta annis citra comprobavit, fuerunt, & ſunt haeretici, & haeretica manifeſte. Quia error cui per illum ad quem reſiſtere pertinet & poteſt, non reſiſtitur, approbatur. Nec carent ſcrupulo ſocietatis occultae, qui manifeſto facinori deſinunt obviare. Et facientis procul dubio culpam habet, qui quod poteſt corrigere, negligit emendare, prout in Decretis habetur. Et plura alia ibi dixit, & reſpondit, quae eſſet longum per ſingula enarrare. Propter quam reſponſionem eum arreſtavit in ſua Curia, ſicut in ſubſcripta littera continetur.

Tenor vero dictæ pronunciationis, ſeu aſſertionis præfati Domini Joannis per dictos tres Fratres ſubſcriptionibus propriis roboratæ noſcitur eſſe talis.

= ANno Domini milleſimo trecenteſimo vigeſimo octavo die IX. Aprilis, quae fuit Sabato in Albis, Dominus Joannes Papa XXII. fecit vocari coram ſe Fratrem Michaelem Generalem Miniſtrum Ordinis Fratrum Minorum in praeſentia Domini Fratris Bertrandi de Turre Cardinalis, Fratris Petri de Prato Miniſtri Provinciae Sancti Franciſci, Fratris Raymundi de Lados Procuratoris Ordinis ejuſdem in Romana Curia, & Fratris Laurentii de Coalhono Bacalarii Avinionenſis; Et dixit Generali Miniſtro praedictus Dominus Joannes cum inter multa alia increpando, quod erat ſtultus, temerarius, capitoſus, tyrannus, fautor haereticorum, & quod erat ſicut ſerpens nutritus in ſinu ab ipſa Eccleſia. Et ſpecialiter increpuit eum de quadam littera Capituli generalis facta Perusii, quod pendente quaeſtione in Curia praeſumpſerat ipſe eam determinare cum Capitulo generali. Quam litteram dixit, & aſſeruit fuiſſe, & eſſe haereticam pluries, & frequenter. Ultimo praecepit ſibi per obedientiam, & ſub pœna excommunicationis, privationis officii, & inhabilitationis ad quodcumque officium, & beneficium, ut non exiret de Romana Curia ſine ſua licentia ſpeciali. Quas pœnas ut dixit volebat ipſum incurrere ipſo facto in hora, qua exire de Curia attentaret. Et ego praedictus Frater Raymundus Procurator praedicta ſcripſi ad requiſitionem praedicti Generalis Miniſtri, & dico ea vera fuiſſe, & ut ſuperius continentur me audiviſſe. Et ego Frater Petrus Miniſter ſuperius nominatus teſtificor me fuiſſe praeſentem, & audiviſſe praedicta ſuperius dicta, & geſta, & teſtificor vera fuiſſe, & ut ſuperius continentur me audiviſſe, & manu mea propria ſubſcripſi. Videns autem praefatus Generalis Miniſter, quod dicta aſſertio & arreſtatio erant in enorme praejudicium ipſius, & gravamen, ac Ordinis, & Capituli generalis, & Fidei Orthodoxae

doxae, & ſentiens ſe, & dictum Ordinem ex praedictis aggravatum & enormiter aggravari poſſe. Et ex aliis & praedictis probabilibus conjecturis cognoſcens, & intelligens quod dictus Dominus Joannes intendebat eum cogere ad abnegandam determinationem Capituli generalis, zelo fidei Catholicae, & dictae religionis accenſus, & habito prius cum deliberatione maturo conſilio, nomine ſuo, & etiam nomine Capituli generalis, & omnium & ſingulorum Fratrum dicti Ordinis, a dictis pronunciamento, ſive aſſertione, praecepto, & arreſtatione, & gravaminibus ſibi, ac Capitulo, & Fratribus memoratis per praefatum Dominum Joannem de facto illatis die XIII. Aprilis Anni praedicti in Avinione exiſtens provocavit, appellavit, & proteſtatus fuit prout immediatius continetur. =

„ In Nomine Domini Amen. Anno a Nativi-
„ tate Domini milleſimo tercenteſimo vigeſimo octa-
„ vo, Indictione undecima, Die XIII. menſis Apri-
„ lis in Civitate Avinionenſi in Domo Fratrum
„ minorum coram infraſcriptis religioſis, & hone-
„ ſtis perſonis, & me infraſcripto notario, ibi Re-
„ verendus in Chriſto Pater Frater Michael de Ce-
„ ſena Ordinis Fratrum minorum Generalis Mini-
„ ſter & in ſacra pagina Doctor dixit, & proteſta-
„ tus fuit, provocavit, appellavit, & fecit, prout in-
„ ferius continetur. Ego Frater Michael de Ceſena
„ Ordinis Fratrum minorum Miniſter generalis,
„ & ſervus, meo proprio nomine, & etiam no-
„ mine, & vice Capituli Generalis, ac totius Or-
„ dinis Fratrum minorum, & ſingulorum fratrum
„ ipſius Ordinis, ac omnium mihi adhaerentium,
„ & adhærere volentium, dico, propono, & prote-
„ ſtor coram vobis religioſis, & honeſtis viris, quod
„ Dominus Joannes, qui ſe Joannem Papam XXII.
„ appellat, vocavit me ad ſuam praeſentiam per quaſ-
„ dam litteras ſub Bulla ſua, quarum tenor talis
„ eſt. Joannes Epiſcopus ſervus ſervorum Dei. Di-
„ lecto filio Michaeli generali miniſtro Ordinis Fra-
„ trum minorum ſalutem, & apoſtolicam benedi-
„ ctionem. Cum propter aliqua negocia tuum or-
„ dinem contingentia tua ſit opportuna praeſentia,
„ tibi in virtute obedientiae praecipiendo mandamus,
„ quod infra menſem a praeſentatione praeſentium
„ computandum te ſtudeas noſtro conſpectui prae-
„ ſentare perſonaliter. Datum Avinionis VI. Idus
„ Junii Pontificatus noſtri anno XI.

= Quibus Litteris receptis cum eſſem corporali infirmitate gravatus me excuſavi ratione dictae infirmitatis, & ipſam excuſationem eidem Domino Joanni tranſmiſi, & de ea ſibi fidem feci per literas & teſtimonia vicarii Domini Epiſcopi Irtanenſis, & plurium aliorum fide dignorum, & etiam per litteras Illuſtriſſimi Principis, & Domini Domini Roberti Dei gratia Hieruſalem, & Siciliae Regis, qui de ipſa mea infirmitate certificatus fuerat per medicum ſuum, quem ad me viſitandum in dicta infirmitate tranſmiſerat. Qua excuſatione rationabili intellecta per ipſum Dominum Joannem ipſe mihi mandavit, & mandari & inſinuari fecit, quod habebat me rationabiliter excuſatum, & quod non fuerat ſuae intentionis, nec volebat quod ſupra poſſe laborarem in veniendo ad eum, ſed cum commode poſſem ad eum aſſumpta corporis ſanitate venirem. Poſtea ego corporali ſanitate aliqualiter aſſumpta ſtudui pro poſſe ad ipſius Domini Joannis praeſentiam feſtinare: Et cum multis periculis propriae perſonae 2. die menſis Decembris Anno Domini milleſimo tercenteſimo vigeſimo ſeptimo ad ipſum veni, & me coram eo perſonaliter praeſentavi, & ipſe me pacifice, ac benigne recepit, audivit, & pertractavit, & poſtea expreſſit, & ſpecificavit mihi cauſam, quare me vocaverat ad ſuam praeſentiam, dicens, quod me vocaverat ex eo, quod ipſe intellexerat, quod aliquae provinciae dicti ordinis propter malum regimen ipſarum provinciarum miniſtrorum, detrimenta, & pericula gravia patiebantur: quod quoque ipſe mihi hoc non imputabat, nec imputandum eſſe cenſebat pro eo quod ego per me non habebam poteſtatem providendi provinciis de miniſtris: & ſpecialiter ipſe Dominus Joannes tunc mihi nominavit Provincias Sancti Franciſci, & Aragoniae, in quibus hujuſmodi pericula & detrimenta eſſe dicebat, & mandavit ac commiſit mihi, quod miniſtros dictarum duarum provinciarum abſolverem, & eiſdem de miniſtris idoneis, & ſufficientibus providerem. Et ſic pacifice & quiete de ipſius Domini Joannis voluntate remanſi in Avinione a dicta die 2. menſis Decembris uſque ad diem VIII. menſis Aprilis, ita quod de nullo crimine vel defectu in dictum tempus me redarguit, nec dixit, nec apparuit, quod ſibi forem de aliquo crimine denunciatus, vel etiam accuſatus. Et poſtea ipſe Dominus Joannes vocavit me ad ſuam praeſentiam die IX. ipſius menſis Aprilis; & cum fui in ejus praeſentia conſtitutus, & eſſent ibi praeſentes Dominus Frater Bertrandus de Turre Cardinalis, & Fratres Raymundus de Lados Procurator generalis dicti Ordinis, Petrus de Prato miniſter Provinciae Sancti Franciſci, & Laurentius de Malchono Bacalarius Conventus Avinionenſis Ordinis praedicti; ipſe Dominus Joannes in praedictorum praeſentia dixit, & aſſeruit me fautorem haereticorum, & ſpecialiter increpavit me de quadam littera Capituli generalis facta Peruſii, cujus tenor inferius continetur: increpans me, & ipſum Capitulum generale, quod pendente quaeſtione in Curia per ipſum propoſita, praeſumpſeram una cum Capitulo generali eam determinare: quam Literam Capituli generalis frequenter dixit fuiſſe & eſſe haereticam, ſicut de hujuſmodi increpatione & aſſertione, ſive dicto conſtat etiam per literas manu propria dicti Procuratoris ſcriptas, & ſubſcriptionibus, ac teſtimoniis dictorum fratrum roboratas. Et cum eidem Domino Joanni dicerem conſtanter, quod dicta littera dicti generalis Capituli non erat hæretica, ſed Catholica: cum certum ſit, quod aſſertio ipſius generalis Capituli in ipſa littera contenta in ſententia eadem eſt penitus cum determinatione Domini Nicolai Papae III. poſita in Decretali *Extra de verbor. ſignif. C. Exiit* §. *porro*. Unde ſi eſſet haeretica, ſequeretur quod ipſe Dominus Nicolaus Papa, qui talem determinationem fecit, fuiſſet haereticus. Tunc ipſe Dominus Joannes praecepit mihi ſub pœna excommunicationis, privationis officii mei, & inhabilitationis ad quodcumque officium, & beneficium quod non exirem de Romana Curia ſine ſua licentia. =

Tenor autem literae dicti capituli Generalis, quam ipſe Dominus Joannes frequenter dixit fuiſſe hæreticam talis eſt.

„ Univerſis Chriſti fidelibus &c. „ Vide ſupra in folio . . . . & eam hic pone.

„ Ego frater Michael ordinis fratrum minorum
„ generalis miniſter, & in ſacra pagina magiſter prae-
„ dictis conſentio, & eam eſſe veram judico. In
„ cujus rei teſtimonium ſigillum mei officii praeſen-
„ tibus literis appendi juſſi, & manu mea propria
„ me ſubſcripſi. Similes ſubſcriptiones, & ſigillatio-
„ nes fecerunt magiſtri, & Bacallarii, & quatuor
„ Provinciales Miniſtri ſuperius in dicta littera no-
„ minati. Haec verba dictae literae dicti capituli ge-
„ neralis & ſubſcriptionum praedictorum miniſtro-
„ rum, magiſtrorum, & Bacallariorum in ſacra pagi-
„ na. In qua litera, & contentis in ea alii magi-
„ ſtri, & Bacallarii dicti ordinis, qui non fuerunt
„ in dicto capitulo generali praeſentes, tam de Pa-
„ riſiis, quam de Anglia numero XLI. concorda-
„ verunt, & ſuum ſuper hoc conſilium ejuſdem
„ ſententiae cum praedicta litera capituli generalis de-
„ derunt, ſicut patet per literas ipſorum magiſtro-
„ rum, & bacallariorum ſubſcriptionibus, & ſigillis
„ roboratas. Ex quibus manifeſte patet, quod ego
„ cum dicto capitulo, & capitulum una mecum non
„ determinavimus aliquam quaeſtionem dubiam, nec
„ aliquid quod poſſit rationabiliter eſſe dubium: ſed

„ quod

„ quod per ſanctam Eccleſiam Catholicam clare,
„ & expreſſe determinatum erat, ac diffinitum fide-
„ liter confeſſi fuimus, diximus, & aſſeruimus, &
„ ad communem omnium fidelium notitiam dedu-
„ cere per dictam literam voluimus, ſicut etiam ex
„ noſtrae regulae profeſſione facere tenebamur. In
„ cujus principio dicitur, quod volentes hanc vitam
„ accipere, debent credere, & fideliter confiteri, &
„ uſque in finem firmiter obſervare fidem catholi-
„ cam. Et in fine ipſius regulae de profeſſoribus
„ ejuſdem reſpondetur, ut ſemper ſint ſubditi, &
„ ſubjecti pedibus ejuſdem ſanctae Romanae Eccle-
„ ſiae, ſtabiles in fide catholica, paupertatem, humilita-
„ tem, & ſanctum Evangelium Domini noſtri Jeſu
„ Chriſti quod promiſimus firmiter obſervemus. Un-
„ de ſequitur quod dictus Dominus Joannes me, &
„ dictum capitulum de determinatione quaeſtionis in
„ curia pendentis nimis injuſte, & irrationabiliter in-
„ crepavit. Attendens igitur quod ipſe dominus Joan-
„ nes per dictam ſuam aſſertionem, qua dixit fre-
„ quenter dictam literam capituli generalis fuiſſe
„ haereticam, me, & totum ordinem, capitulum
„ generale, & omnes profeſſores, & obſervatores
„ dictae regulae, quae fundata eſt in dicta veritate
„ per univerſalem Eccleſiam determinata, & diffi-
„ nita de haereſi, & doctrina haeretica redarguit: no-
„ biſcum crimen haereſis impoſuit, & imponit: Et
„ quod licet diceretur ipſum dominum Joannem jam
„ dudum ante praedictam aſſertionem, & increpa-
„ tionem tria ſtatuta feciſſe, & per mundum pu-
„ blice divulgaſſe: Quorum primum, incipit, *ad
conditorem*; ſecundum, *cum inter nonnullos*; tertium
quia quorundam, per quae dictam determinationem
„ Eccleſiae, & confeſſionem capituli generalis judi-
„ caſſe haereticas videbatur. Tamen mihi nondum
„ pro certo innotuere, quod ipſe dominus Joannes
„ firmiter crederet, aſſereret, & teneret ipſas Eccle-
„ ſiae determinationem, & dictam literam generalis
„ capituli fore haereticas, ſed per dictam ſuam aſ-
„ ſertionem & increpationem pro certo innotuit. In-
„ ſuper attendens, quod ipſe Dominus Joannes di-
„ ctam determinationem in dicta decretali *Exiit* con-
„ tentam dicendo haereticam, ſe ipſum proprio judi-
„ cio de haereſi judicat & condemnat, prout ex
„ pluribus geſtis approbatis, & ſtatutis, ac ordinatis
„ per ipſum oſtenditur evidenter. Et primo ex eo
„ quod manifeſtum fuit tempore generalis concilii
„ Lugdunenſis, Viennenſis, quod Dominus Cle-
„ mens quintus ſacro approbante concilio fecit de-
„ clarationem, & decretalem ſolemnem, quae inci-
„ pit, *Exivi de Paradiſo*, quam ipſe dominus Joan-
„ nes poſtmodum approbavit, & eam in ſeptimo li-
„ bro poni, & inſeri fecit, ac mandavit, quod om-
„ nes ipſa decretali utantur, tam in judiciis, quam in
„ ſcholis, ut patet in prooemio, quod ipſe dominus
„ Joannes ſuper ipſum librum ſeptimum ordinavit.
„ In qua declaratione Domini Clementis Quinti
„ inter caetera determinatio facta per Dominum
„ Nicolaum III. & poſita in dicta Decretali *Exiit*
„ approbatur, & nominatim abdicatio proprietatis,
„ & dominii omnium rerum tam in ſpeciali quam
„ in communi, quam fratres dicti ordinis profiten-
„ tur, tanquam caeleſtis vitae forma, & ſalutaris
„ doctrina, & tanquam paupertas altiſſima ad per-
„ fectionem deducens, & ſolo Deo contenta ap-
„ probatur, & multipliciter commendatur. Ex qui-
„ bus ſequitur manifeſte, quod ſi ipſe Dominus Joan-
„ nes illud, quod tam ſolemniter approbavit, nunc
„ haereticum aſſerit, ſe ipſum de haereſi proprio ju-
„ dicio judicat, & condemnat. Secundo ex eo,
„ quod poſtmodum coram ipſo Domino Joanne ſub-
„ orta materia altercationis, & diſputationis ſuper
„ dictis regula, & declarationibus, ipſe Dominus
„ Joannes poſt longam, & multam examinationem,
„ & deliberationem praehabitam de Conſilio Colle-
„ gii Dominorum Cardinalium pronunciavit, & dixit
„ ſaepedictas declarationes Dominorum Nicolai III.
„ & Clementis V. ſalubriter editas, ſolidas quidem
„ claras, & lucidas multaque maturitate digeſtas,
„ & dictam religionem ſanctam de die in diem, de
„ virtute in virtutem ad perfectionem tendere, ter-
„ rena deſpiciendo, & caeleſtia complectendo, prout
„ haec & alia in conſtitutione, ſive declaratione ipſius
„ Domini Joannis, quae incipit. *Quorundam exigit*
„ plenius continetur. Item in quadam alia conſti-
„ tutione facta per ipſum Dominum Joannem, quae
„ incipit, *Glorioſam*, pronunciavit, ſive aſſeruit di-
„ ctum Ordinem fratrum minorum ab ipſo ſuae
„ fundationis exordio dicti almi Confeſſoris Beati
„ Franciſci regulari traditione, & Apoſtolicae Sedis
„ confirmatione fore in vita, & doctrina Chriſti,
„ & Eccleſiae ipſius indiſſolubili quadam textura
„ connexum, fide clarum, ſpe validum, charitate
„ perfuſum, humilitate placidum, obeditione devo-
„ tum, velut ſingulare jubar ſanctitatis, exemplo,
„ ac doctrinae verbo per univerſum orbem claruiſſe,
„ & eccleſiaſtico decori multum utilitatis, & incli-
„ tae alacritatis plurimum invexiſſe. Ex quibus cla-
„ re patet, quod nunc ſaepedictam determinationem
„ in ſaepedicta decretali *Exiit* §. *porro*, poſitam,
„ aſſerendo eſſe haereticam, ſe ipſum condemnat, &
„ proprio judicio multipliciter de haereſi judicat.
„ Sequeretur etiam ex hoc: ex quo Dominus Ni-
„ colaus Tertius fecit dictam determinationem fuiſ-
„ ſet haereticus manifeſtus, & quod geſta per eum
„ fuiſſent nulla, & nullius valoris, & momenti,
„ & quod Domini Bonifacius Octavus, & Cle-
„ mens Quintus ex quo talem determinationem ap-
„ probaverunt fuiſſent haeretici, & quod geſta per
„ eos non tenuiſſent: Et quod Cardinales facti per
„ ipſos Summos Pontifices, & qui conſenſerunt in
„ ipſam determinationem, non fuiſſent veri, nec le-
„ gitimi Cardinales, & quod ipſe Dominus Joan-
„ nes electus ab ipſis nunquam fuiſſet verus Papa.
„ Quam ob rem ego praefatus Frater Michael dicti
„ ordinis fratrum minorum generalis miniſter, ſentiens
„ me gravatum, & dictum generale capitulum, &
„ omnes, & ſingulos fratres dicti ordinis, & ipſum
„ totum ordinem, ac etiam univerſalem Eccleſiam
„ ex praedictis increpatione, & aſſertione, ac prae-
„ cepto factis per ipſum D. Joannem, & ex omni-
„ bus aliis geſtis, ſtatutis, & ordinatis per ipſum D.
„ Joannem in diminutionem ſive derogationem, aut
„ praejudicium, vel infamiam praedictarum confeſſio-
„ num & declarationum ſaepedicti capituli generalis,
„ & declarationum Dominorum Nicolai III. & Cle-
„ mentis V. & cujuſcumque, ſeu alicujus earum e-
„ normiter aggravatum: Et ex probabilibus, & veriſi-
„ milibus conjecturis, & rationabilibus cauſis, timens
„ inpoſterum per ipſum Dominum Joannem fortius
„ aggravari, proteſtor coram religioſis vobis, & ho-
„ neſtis perſonis, quod ego praefatus Michael juſto
„ metu ductus, tali videlicet, qui poſſit cadere in
„ conſtantem virum non ſum auſus hanc appella-
„ tionem, & provocationem coram ipſo Domino
„ Joanne facere, ſive interponere, nec eam ſibi por-
„ rigere, & praeſentare; Unde nunc coram vobis
„ religioſis, & honeſtis viris perſonaliter conſtitutus
„ de iſto metu juſto proteſtor, & in veſtra prae-
„ ſentia praedictas increpationem, aſſertionem, & at-
„ teſtationem, ac dictum praeceptum factum per
„ Dominum Joannem, & omnia alia geſta, & fa-
„ cta per ipſum in mei, ac dicti capituli, ac ordi-
„ nis, & fratrum praejudicium, injuriam, & gra-
„ vamen, & in derogationem dictarum declaratio-
„ num Dominorum Nicolai III. & Clementis Quin-
„ ti, & quodlibet eorum, & omnia, & ſingula quae
„ ſequerentur ex praedictis, vel eorum occaſione fie-
„ rent, fuiſſe, & eſſe, & cenſeri debere nulla, nul-
„ lius valoris, & momenti; Et quatenus de facto
„ proceſſerunt, ſive facta, & geſta ſunt, ab eis omni-
„ bus, & ſingulis quae ſequuta fuiſſent, vel ſeque-
„ rentur ex ipſis, in his ſcriptis dicto nomine coram
„ vobis ad Sedem apoſtolicam provoco, & appel-
„ lo: Et ſi & in quantum jura poſtulant, & requi-
„ runt, apoſtolos inſtanter, & iterum cum inſtantia

„ peto:

„ peto: Et ſubicio me, & dicta mea, & praedictos ordinem, & fratres, & omnes, & ſingulos mihi adhaerentes, & adhaerere volentes correctioni, protectioni, & defenſioni Sedis apoſtolicae, & ſanctae matris Eccleſiae. Proteſtans inſuper, quod ſi de caetero coram praefato D. Joanne me praeſentarem quod ex dicto metu juſto ductus hoc faciam; Et quod mihi dicto nomine per hoc nullum praejudicium generetur, ſive afferatur, cum juſtus metus de jure me excuſet; Et quod per aliquam praeſentationem, vel aliquem actum, quem de caetero facerem poſt appellationem hujuſmodi, non intendo ab hujuſmodi proteſtatione, provocatione & appellatione, ac libello aliquatenus recedere, ſed eiſdem volo efficaciter ſemper inhaerere. Acta, & facta fuerunt praedicta coram religioſis, & honeſtis viris fratribus Franciſco de Eſculo in ſacra Theologia Doctore, & Lectore in conventu fratrum minorum de Avinione; Guilhermo de Hoccham de Anglia magiſtro in ſacra Pagina; Bonagratia de Pargamo Juris utrinſque perito; Lafrancho de Pargamo notario: Et me infraſcripto Guidone de Pupio notario, teſtibus ad hoc vocatis & rogatis, praedictis anno, Indictione, Menſe, Die, & loco ſuperius memoratis: Ego frater Guido de Pupio ordinis fratrum minorum Imperiali authoritate notarius praedictis omnibus, una cum ſupradictis teſtibus interfui rogatus, & praedicta ſcripſi, & in hanc formam publicam redegi, & ſignum meum appoſui conſuetum.

Subſequenter praedicto Domino Ludovico in Imperatorem ut praedictum eſt coronato: volens ipſe Imperator juridice, conſulte, & aperte procedere contra praefatum Dominum Joannem, qui ſe Papam appellat, de haereſi publice & notorie diffamatum, & diffinitivam ſententiam promulgare die XIIII. Aprilis praedicti Anni quandam legem, quomodo competentes Judices ſe habere debeant contra incidentes in crimen laeſae majeſtatis, & haereſis, de quibus, ſeu eorum altero manifeſte commiſſis, & notorie quis diffamatus fuerit, Romae ſolemniter promulgavit, formam hujuſmodi continentem.

„ Ludovicus Dei gratia Romanorum Imperator, & ſemper Auguſtus. Ad perpetuam rei memoriam. Omnem totius rei publicae curam gerentes, Deo noſtrum Imperium gubernante, ad hoc mentem noſtram praecipue dirigimus, & curis ſollicitamur continuis, ut prava cogitantibus delinquendi materiam amputemus. In his praeſertim criminibus omnem peccandi occaſionem tollere cupientes, ex quibus non ſolum temporalis majeſtas laeditur, ſed aeterna. Novimus enim ut legalis ſanxit authoritas in omnibus generaliter criminibus notoriis uſquequaque ſolemnitatem, & juris ordinem non ſervari, ut notoria, quae aliqua tergiverſatione caelari non poſſunt, quaſi ex ipſa facti evidentia in lucem deducta faciliori ordine puniantur. Quae ſolemnitates tanto relaxandae ſunt amplius, quanto committentes majora facinora coinquinant, & depravant, ut per ampliorem ſolemnitatem, & ordinis relaxationem delinquendi occaſio ſubtrahatur. Quia igitur ubi majus periculum vertitur, ibi cautius eſt agendum. Hac edictali lege de noſtrorum principum, ac procerum conſilio, & aſſenſu ſancimus, ut ſi quis in crimine haereſis, vel laeſae majeſtatis inciderit, de quibus, ſeu eorum altero manifeſte, & notorie commiſſis fuerit, diffamatus, contra taliter delinquentem adverſus quem de praeſcriptis criminibus, ſeu altero eorum hujuſmodi laborat infamia, ad ſententiam diffinitivam procedi poſſit, & debeat per Judices competentes, vocatione ſeu citatione aliqua non praemiſſa. Volentes in praemiſſis, & qualibet eorum ut praemittitur citatione non facta, ſic latam ſententiam habere roboris firmitatem, ac ſi in hujuſmodi prolatione ſententiae fuiſſet uſquequaque ordo Judiciarius obſervatus. Praeſentem vero conſtitutionem noſtram extendi volumus ad praeſentia, praeterita, & futura, aliis juribus contra taliter delinquentes a divis retro Romanorum principibus editis in ſuo robore duraturis. In quorum omnium teſtimonium præſens noſtrum edictum, ſive conſtitutionem conſcribi juſſimus, & noſtrae majeſtatis Sigillo volumus communiri, facta fuit haec lex, & publicata 14. Die Aprilis anno Domini 1328.

Deinde videns praedictus Dominus Imperator, quod praefatus Dominus Joannes ſupradicta tria ſtatuta haereticalia ediderat, & publice promulgaverat, & pertinaciter defendebat, volens praedeceſſoris Octoni Primi, qui Joannem Papam XII. de Papatu depoſuerat, & aliorum quamplurium Imperatorum, qui hoc idem fecerant veſtigiis inhaerere; motus nihilominus, & inductus ſupplicationibus, & inſtantiis plurimis Sindicorum Populi, & Cleri Romani, plenam ad haec ejuſdem Cleri, & Populi authoritatem habentium, & liberam poteſtatem, prout apparuit ex oblatis tunc dicto Imperatori ſindicatus eorum publicis inſtrumentis, memoratum Dominum Joannem in haereſi depraehenſum publice per ſententiam diffinitivam ſolemniter depoſuit de Papatu. Cujus depoſitionis tenor noſcitur eſſe talis.

„ Ludovicus Dei gratia Romanorum Imperator, & ſemper Auguſtus ad perpetuam rei memoriam. Glorioſus Deus, & ſublimis Dominantium Dominus nulli ſecundus, qui univerſa propter ſemetipſum operatus eſt, Imperium quoque ad diem malum, Sacerdotium, & Imperium independenter principans, & conſervans, ut hoc quidem divina exerceat, illud autem humanis praeſideat, rem publicam ſibi traditam recte, ac magnifice gubernando, Nos Ludovicum IV. Imperatorem Romanorum ſemper Auguſtum in Imperialis culmine majeſtatis conſtitutum, & in hoc quia nos in principem ſuper haereditatem ſuam injunxit, ut de manibus inimicorum ſuum populum liberemus, exaltans nos ſuper gentes, & regna, ut pacis ſubverſores diſperdamus, ubique zelatores vero ejuſdem plantemus, & aedificemus, creans fructum labiorum noſtrorum, pacem hiis qui longe, & hiis qui prope. Eapropter ex Imperialis celſitudinis debito exceſſus enormes Jacobi de Caturro, qui nunc ſe Papam XXII. licet mendaciter aſſerere non veretur diuturnius nullatenus ſufferre valentes, innato nobis juſtitiae zelo, nunc praeeminentia Majeſtatis Imperialis adaucto, domum paternam, filioſque cariſſimos impuberes hoſtilium incurſuum diſcriminibus jam actu expoſitos, fortunae periculis committentes celeri curſu in Italiam venimus, ad Sedem noſtram praecipuam, videlicet Romam properantes. Quam divino ſuffulti auxilio pacifice attigimus, nulla hoſtium reſiſtentia praepediti, univerſis terrarum quas pertranſivimus incolis ab omni damno, atque diſturbo praeſervatis. In qua ſiquidem urbe divina opitulante providentia Caeſareo Diademate, ac Sceptro legitime ſuſceptis per noſtrum Romanum peculiarem Populum urbi, & orbi, Dei ac noſtra potentia invincibili praeſidemus, ut manus noſtrae fortitudine triumphali, rebelles, qui pro nunc a nobis ſuo domino naturali longe ſint, corripiamus potenter, filioſque noſtros ab anguſtiis, & perſecutoribus tirannicis inſuperabili poteſtate, Dei & noſtra efficaciter eruamus. Animadvertimus equidem hujuſmodi tranſgreſſiones rebellium ex violenti uſurpatoris ſe nunc Papam nominantis falcem ſuam in alienam meſſem mittentis certa nequitia proveniſſe. Quem elevatum ad inſtar Adoniae filii Agith ex . . . . David hactenus, nunc vero perpendimus quod ferro neceſſe eſt, ut abſcindantur vulnera, quae fomentorum non ſenſerunt medicinam. Proſpeximus etiam, quod in immenſum creſcit impunita temeritas. Et facilitas veniae dicto Jacobo incentivum tribuit delinquendi, dum ſibi de col-

„ lectis

„ lectis inique theſautis, currus fecit, & equos ad-
„ verſus Chriſti, & noſtri Sacri Imperii fideles ſub
„ ſpecie ſuoſidii Terrae Sanctae, theſauris inquam jam
„ per multos annos de omnibus finibus Eccleſiae,
„ ac taliis, ſeu quaeſtu a Clero violenter extortis.
„ Nec non ſimoniacis beneficiorum Eccleſiaſtico-
„ rum diſtributionibus collatorum, aetate, vita, &
„ ſcientia penitus immeritis, & indignis, ac men-
„ titis graciis, ſeu indulgentiis peccatorum, quas
„ pro ſtipendiis pollicetur nephariis homicidiis. Sci-
„ ſmata peſtifera, effreni rebellione non deſinens
„ in noſtro Sacro Imperio, ſuis dolis, aſtutiis ſe-
„ minare, utens conſiliis, & auxilio execrabilis
„ Moab Principis militiae, ſcilicet cujuslibet fauto-
„ ris diſſidiorum, & ex Joab interpretatione, & hoc
„ in perſonis principum ſaecularium, praecipue do-
„ loſi Joab, jam dudum propter crimen laeſae ma-
„ jeſtatis per fel. rec. Henricum ultimum pœna
„ proſcriptionis damnati, aliorumque Principum
„ quorumdam ſibi toto poſſe, & voce faventium
„ in Sacri deſtructione Imperii. Quoad ſublimatio-
„ nem cornu Chriſti, ideſt libere profeſſionis fidei
„ Catholicae divinitus noſcitur inſtitutum. Inhae-
„ rens & conſilio Abiatar Sacerdotis, qui pecca-
„ tum ſuſcitans interpretatur, & hoc in perſonas
„ Miniſtrorum ſpiritualium, ſeu eccleſiaſticorum,
„ qui ad ſimilitudinem filiorum Hely, carnis cru-
„ dae, ſeu cruentatae violenti exactores exiſtunt in
„ effuſione humani ſanguinis ad mandatum praedi-
„ cti Jacobi ſe Papam confingentis utentes, quin-
„ mo abutentes gladio temporali, a quo tamen
„ Dei, & Sanctorum Patrum ſanctionibus excluſi
„ eſſe noſcuntur, neſcientes Dominum, nec offi-
„ cium Sacerdotum ad Dominum: prophanat igi-
„ tur in eiſdem hic vir ſanguinum Sacerdotium
„ Chriſti, manus Cardinalium in Italia Legatorum,
„ Patriarcharum, Archiepiſcoporum, Epiſcoporum,
„ Abbatum, aliorumque inferiorum graduum ſan-
„ guine replendo homicidiis infinitis. Ex quibus
„ profecto evidenter agnoſcimus Sacrum Imperium
„ in defenſionem Evangelii pacis, a Deo ab aeterno
„ proviſum per hunc myſticum Antichriſtum, qui ſe
„ Papam nominat, ſi quod abſit effrenis ejus rabies pro-
„ cederet inulta, irreparabiliter exterminari. Iſte ni-
„ mirum vere dicitur Antichriſtus myſticus, quia ipſe
„ fervet, ſecundum operationem Satanae in omni ſe-
„ ditione iniquitatis, diſceſſionem quae ſecundum A-
„ poſtolum adventum Antichriſti praecedet, velut
„ ejuſdem praecurſor immediatus indefeſſe ſatagit ac-
„ celerare, ad ſubverſionem, ſeu extinctionem fidei
„ orthodoxae caede crudeliſſima Chriſticolarum innu-
„ merabilium, quam Antichriſtus poteſtate publicae
„ violentiae perficiet; hanc iſte molitur ſub ſpecie
„ mentitae juſtitiae cum notoria violentia conſum-
„ mare, dum non ſolum in Italia, verum etiam
„ in pleriſque locis Infidelium confiniis Sarraceno-
„ rum, videlicet in Regno Armeniae, & Rutheno-
„ rum, in dioeceſi Tebertina ſuccurſum a Chriſtifi-
„ delibus dictorum confiniorum in foribus palatii hu-
„ jus Aſpidis Avinione videlicet clamore valido per
„ annos quinque miſerabiliter imploratum perperam
„ denegavit. Et proh dolor, aures humanae refu-
„ giunt obſervationem Treugarum cum infidelibus
„ in confinio Pruſſiae, praeceptori generali domus
„ ſanctæ Mariae Theutonicorum diſtrictiſſime illud
„ iniunxit, id agere in augmentum fidei Chriſtianae
„ licet mendaciter ſe praetendens, quod in ejuſdem
„ fidei conceperat notorium detrimentum. Ex hoc
„ etenim pernicioſo figmento, quanta fuerit occiſio
„ fidelium in infantibus vagientibus in cunabulis, in
„ viris, & mulieribus innumeris perfidorum mucro-
„ nibus trucidatis, multiſque in perpetuum in capti-
„ vitatem adductis: Et quanta lamentatio in monia-
„ libus, ac Deo dicatis virginibus defloratis, in vi-
„ duis, & maritatis poſt tergum in manibus liga-
„ tis ad arbores violenter oppreſſis: Quanta inſu-
„ per Eccleſiarum, & ſacramentorum, maxime pre-
„ tioſiſſimi, ac venerandiſſimi Corporis Chriſti ſa-
„ cratiſſimi prophanatio facta fuerit, dum ipſum lan-
„ ceis perforatum, & elevatum Chriſto, ac omnibus
„ Chriſticolis blaſpheme, ac dementer exprobrave-
„ runt dicentes: Ecce Deus Chriſtianorum: Mar-
„ chia Brandeburgenſis plorans filios, & filias lamen-
„ tabiliter querulatur: factus eſt igitur perſequtor iſte
„ nequiſſimus, in domeſticis praedo, plebis interem-
„ ptor, occiſor filiorum, in propriis patricida, prout
„ inſuper facti alterius evidentia declaravit, dum
„ galeas quamplures in ſubſidium catholici Regis
„ Armeniae, ac totius ſui populi contra Saracenos
„ per magnificum Regem Francorum tranſmiſſas
„ in occiſionem Chriſtianorum noſtro ſubiectorum
„ Imperio, Januenſium videlicet callide, ac doloſe
„ pervertit, & nequiter uſurpavit. Nunquid ergo
„ bene iſte pſeudopropheta in apocalypſi deſcribitur ſub
„ figura ſedentis in equo rufo, qui exivit, ut ſumeret
„ pacem de terra, & ut homines ſe invicem inter-
„ ficiant, terram, proh dolor, inebrians ovium Chri-
„ ſti ſanguine, venam fontis pietatis, & clementiae
„ funditus areſaciens, in qua tamen vena diſciplinae
„ Chriſti ſumma conſiſtit. Adhuc autem pſeudo iſte
„ ſe eſſe veritatis Evangelicae, ac Dei ordinationis
„ ſubverſorem publicum evidentiſſime declaravit,
„ dum doctrinam Chriſti, & Apoſtolorum verbo
„ traditam, & exemplo firmatam de ſuperioritate,
„ ac dominio, & gubernatione temporalium Impe-
„ riali celſitudini debita, Dei, & noſtris fidelibus o-
„ bedientiam legitimam tranſgredi praecepit, ipſam
„ ſuperioritatem ſibi ſuperbiae faſtibus uſurpando, at-
„ tentans, & ſatagens, quamvis illicite Imperialem
„ & ſacerdotalem ſimul dignitatem habere, atque po-
„ teſtatem, quas Chriſtus in ſuppoſitis voluit eſſe di-
„ ſtinctas, dum oſtenſo ſibi numiſmate Caeſaris ima-
„ gine figurato ea quae ſunt Ceſaris dominationem,
„ videlicet temporalium in uſualis numiſmatis reddi-
„ tione ſignatam Caeſari juſſit reddi. Quod quidem
„ Numiſma in hujuſmodi dominationis evidentiam
„ ſolum Imperiali auctoritate ubique cuditur, & for-
„ matur; Ea vero quae Dei ſunt Deo reddi prae-
„ cepit, adiciens, & quae ſunt Dei Deo. Amplius
„ Chriſtus ipſe ſe nolle Imperatoris, & ſacerdotis
„ officium inſimul ab illo ejus vicario ullatenus poſ-
„ ſideri per facti evidentiam propalavit, dum ipſe
„ cui ſoli, quia verus Deus, & verus homo data
„ fuit in Caelo, & in Terra univerſa poteſtas, re-
„ gnum, & Imperium terrenum, & omne domi-
„ nium temporalium a ſe penitus abdicavit, prout
„ Joannes Evangeliſta teſtatur, ubi ait: Jeſus au-
„ tem cum cognoviſſet, quod venturi eſſent, ut
„ raperent eum, & facerent regem, fugit iterum
„ in montem ſolus; quod & alibi Chriſtus expreſ-
„ ſius innuit, ubi dicit, regnum meum non eſt de
„ hoc mundo: ſubiungens ſi de hoc mundo eſſet,
„ miniſtri mei utique decertarent, ut non traderer
„ Judaeis: Et ſequitur: Nunc autem meum regnum
„ non eſt hinc. Cui etiam Decretiſtae aſſentiunt di-
„ centes, Papam non habere utramque juriſdictio-
„ nem. Quam a Deo & ipſa electione juriſdictio-
„ nem & poteſtatem in temporalibus nos ſolum re-
„ cipimus; unde eo quod ſumus electi, ſumus etiam
„ confirmati, nulla prorſus confirmatione fienda per
„ hominem indigentes. Ex quibus hic veritatis E-
„ vangelicae, & pacis Eccleſiaſticae aemulus inde-
„ feſſus Jacobus antedictus notorie deprachenſus eſt
„ non ad voces propheticas, non ad ſeries evange-
„ licas, ſed ad ſuum reprobum ſenſum, tanquam
„ magiſter erroris, ſeu haereſiarcha notorius perfide
„ recurriſſe, maxime in proceſſibus, imo potius ex-
„ ceſſibus, contra ſacrum Imperium in perſona noſtra
„ productis. In quibus convincitur Evangelicae ve-
„ ritatis, quantum ad Chriſtum, ſcilicet ad poteſtates
„ per Chriſtum diſcretas impugnator, & ſubverſor
„ notorius extitiſſe: Ipſoſque ſuos vocatos proceſſus,
„ nullos eſſe, & nullius firmitatis efficaciam habuiſ-
„ ſe cogitur confiteri, praeſertim cum dictos voca-
„ tos proceſſus ea notorie injuſta occaſione confin-
„ xerit. Quum Sacrum Imperium quo ad tempo-

„ ralium adminiſtrationem noluimus, ſicut nec de-
„ buimus recognoſcere eidem fuiſſe ſubiectum: ſan-
„ ctiotiibus itaque Sanctorum Patrum edocti reco-
„ gnoſcentes nos ſoli Deo reddituros rationem pro-
„ pter Eccleſiam quam pro Chriſto tuendam ſuſce-
„ pimus, ſi pax ſeu diſciplina Eccleſiae ſolvatur,
„ aut perturbetur, univerſalem ſtatum Eccleſiae ſan-
„ ctae Dei, ac Sacri Imperii per hunc Sciſmaticum
„ Jacubum, videlicet antedictum, a pace, & diſci-
„ plina deſtitutum reſtituere cupientes, ne ſit inter
„ nos Chriſticolas pacis & concordiae profeſſores,
„ radix germinans fel, & amaritudinem univerſalis
„ ſciſmatis, ob reverentiam, & honorem ſacroſan-
„ ctae Romanae Eccleſiae, ac in defenſionem fidei
„ Orthodoxae, quam firmiter credimus, prout ea-
„ dem mater noſtra Eccleſia nos hodie erudit, &
„ hactenus erudivit: necnon in ſuccurſum coetus
„ venerabilium Cardinalium, Patriarcharum, Ar-
„ chiepiſcoporum, Epiſcoporum omnium ſpiritua-
„ lium miniſtrorum, ad correctionem furientis rabiei
„ Jacobi ſaepedicti ſumme neceſſarium. Quia cum
„ dictum Collegium Cardinalium metu in conſtan-
„ tem cadente, totaque Sacerdotum Communitas
„ metu privationis officiorum, & beneficiorum hac-
„ tenus efficere non potuit, nec adhuc efficit per
„ Sermonem Doctrinae, nobiſque incumbat ut eam
„ imperemus per debiti ſupplicii rigorem propter no-
„ toriam diſſipationem Eccleſiae diſciplinae, cui hae-
„ reſiarcha praefatus invigilat indefeſſe: Inſpicientes
„ quod ille Simoniacus electiones de Paſtoribus ca-
„ nonice factas, ſcientia, ac vita, ſeu honeſtate mo-
„ rum decoratis, frequentius annullare præſumpſit,
„ ipſas Cathedrales Eccleſias electione privando,
„ ſuaeque corruptae voluntati contra Deum, & Ju-
„ ris ordinem reſervando. Quas etiam proviſiones
„ ideo ſibi reſervat, ne paſtores vitae irreprachen-
„ ſibilis, inquietorum correctores, bonorum operum
„ doctrina, & integritate exemplatores in Dei Ec-
„ cleſia perficiantur; ſed magis homines inhoneſti,
„ diſciplinae Eccleſiaſticae tranſgreſſores, omne quod
„ legis, quod morum, quod ſanctimoniae in Chri-
„ ſti ovibus corrumpentes, ponentes lucem tene-
„ bras, & tenebras lucem, dum prohibita licita, &
„ licita prohibita docent, & aſſerunt: abſolventes
„ exemplo ſui nepharii, & morbidi capitis, quos
„ Deus ligat in homicidiis, ac perjuriis per fauto-
„ res hujus haereſiarchae infinitae proprietatis. Adhuc
„ autem quod & ipſi Deo, & hominibus diſplicet
„ juſtis, non modicum hanc ſacratiſſimam gentem,
„ & Urbem Romanam, quam ipſe Chriſtus in gen-
„ tem ſanctam, genus electum, regale Sacerdotium,
„ ac Populum acquiſitionis immutabiliter praeelegit,
„ ſita perſonali praeſentia tota ſui vicariatus duratio-
„ ne privavit contra expreſſam Chriſti prohibitionem,
„ & Beati Petri Apoſtoli revocationem ſalubriter
„ exemplaram, dum apparente ſibi Chriſto, & Pe-
„ tro interrogante: Domine quo vadis? Chriſtus re-
„ ſpondit: Vado Romam iterum crucifigi: Quamvis
„ pro habenda illius Jacobi praeſentia Romanus Po-
„ pulus plures miſerit Ambaxiatas ſolemnes: Ne hiis
„ contentus criminator iſte contra hunc Chriſti pe-
„ culiarem Populum, tanquam contra perfidos cru-
„ cem praedicat nullo prorſus exigente delicto Po-
„ puli antedicti: Ipſumque Populum antedictum in-
„ nocentem iniquiſſimis proceſſibus notorie diffamare
„ praeſumit. Quapropter cum hic prævaricator ne-
„ pharius divinae diſpoſitionis ordinem Sacerdotio,
„ & Imperio præſtitum publice impugnaverit ſtatu ſui
„ vicariatus abutens enormiter dum gladio ſanguinis
„ uti praecipit pro gladio ſpiritus, quod eſt verbum
„ Dei. Hinc eſt quod zelo juſtitiae; atque rei pu-
„ blicae, quam exornare, & ad optima quaeque
„ producere concupiſcimus, auctoritate nobis in hoc
„ caſu cœlitus ordinata contra quoslibet fidei, & ve-
„ ritatis ſanctae matris Eccleſiae turbatores: Quam
„ ſiquidem auctoritatem divina voluntas, Petro Apo-
„ ſtolo teſte, regali, ſeu Imperiali praecellentiae con-
„ ceſſit in vindictam malorum, in laudem vero bo-
„ norum: Propter quod etiam ſecundum Apoſto-
„ lum non ſine cauſa gladium portamus, qui Dei
„ miniſter, & vindex in iram ejus qui malum agit
„ exiſtimus: Praefatum Jacobum, cui cum ſit ve-
„ ritatis evangelicae notorius contradictor, & ma-
„ nifeſte haereticus purgatio canonica rigore juris
„ nequaquam eſt indicenda, praedeceſſorum noſtro-
„ rum, videlicet Octoni Primi, qui cum Clero, &
„ Populo Romano Joannem XII. depoſuit a Papatu:
„ Et cum Clero, & Populo de alio Paſtore Orbi,
„ & Urbi providit: Et aliorum quamplurium Im-
„ peratorum veſtigiis inhaerere volentes ipſum Jaco-
„ bum in haereſi deprachenſum, tum ex facti evi-
„ dentia, quia haereſim publice praedicat, perfe-
„ ctionem altiſſimae paupertatis in Chriſto peni-
„ tus denegando: Ex quo ſequeretur Chriſtum non
„ fuiſſe perfectiſſimum viatorem, quantum ex con-
„ feſſione propria, ut liquet ex iniquis, ac temera-
„ riis vocatis proceſſibus ab ipſo contra Sacrum Im-
„ perium in noſtra perſona factis: in quibus profe-
„ cto Dei ordinationi reſiſtit, ſibique damnationem
„ acquirit, & ſe ipſum pro crimine laeſae majeſta-
„ tis reatu plectendum conſtituit, eo quod indigne
„ gerit, & geſſit vicariatus Officium ab eo tempo-
„ re, quo in alterum criminum praedictorum di-
„ gnoſcitur notorie lapſus fuiſſe, a Chriſto privatum
„ eſſe, & privatum fuiſſe denunciamus, noſtraeque
„ Imperialis auctoritatis ſententia Epiſcopatu Roma-
„ no, & univerſalis Eccleſiae Dei, ſeu Papatu te-
„ nore praeſentium privamus, & ab eodem deponi-
„ mus in hiis ſcriptis: ſententia, inquam, lata de
„ communi conſilio, & aſſenſu, ac requiſitione
„ Cleri, & Populi Romani, noſtrorumque principum,
„ & Eccleſiæ Praelatorum tam Alamanorum, quam
„ Italicorum, aliorumque fidelium plurimorum.
„ Moti nihilominus, atque inducti ſupplicationibus,
„ atque inſtantiis plurimis Syndicorum Cleri & Po-
„ puli Romani plenam ad hoc ejuſdem Cleri, &
„ Populi auctoritatem habentium, & liberam pote-
„ ſtatem, ac ſpeciale mandatum prout a paret ex
„ oblatis noſtrae majeſtati Libellis, & ſindicatus eo-
„ rum publicis Inſtrumentis ſigillis ſaepedicti Cleri
„ & Populi Romani ſignatis: quas quidem ſuppli-
„ cationes, & inſtantias propter ſalutis noſtrae
„ diſpendium noluimus, ſicut nec debuimus recu-
„ ſare. Unum & ſaepedictum Jacobum omnis ec-
„ cleſiaſtici Ordinis praerogativa nudatum, & offi-
„ cio, ac beneficio eccleſiaſtico ſpoliatum tenore
„ praeſentium ſubicimus ſaecularis noſtrorum mini-
„ ſtrorum arbitrio poteſtatis ab omnibus feudatariis,
„ & juſticiariis noſtri ſacri Imperii ubicumque de-
„ praehenſus fuerit velut haereticum animadverſione
„ debita puniendum. Decernimus inſuper auctoritate
„ qua ſupra omnes vocatas ſententias, aut edicta,
„ caeteraque pronunciata, vel pronuncianda ſermo-
„ ne, vel ſcripto per ſupradictum Jacobum de Ca-
„ turro aut ejus complices, legatos, officiales, ſive
„ miniſtros adverſus noſtros fideles, ſeu nobis ad-
„ haerentes, principes, communitates, collegia, &
„ ſingulares perſonas tanquam per haereticum &
„ laeſae majeſtatis crimine damnatum aut haeretici,
„ ſeu ſic damnati fautores latas, vel ferendas, ea-
„ rumque tam latarum, quam ferendarum, minime
„ authoritatem habentes, nullas fuiſſe, nullas eſſe,
„ nullaſque futuras, nullamque ſententiae, aut alte-
„ rius dicti, vel ſcripti quemquam obligantis habuiſſe,
„ vel habere, aut habituras fore virtutem, a tem-
„ pore quo dictus Jacobus in alterum criminum prae-
„ dictorum noſcitur incidiſſe. Volentes rurſum prout
„ viis juris dirigimur, & cogimur de Paſtore Ca-
„ tholico huic Urbi, & Orbi una cum Clero, &
„ Populo Romano omni morae ſuperfluae dilatione
„ poſtpoſita providere, quemadmodum nobis de ju-
„ re competere plenarie demonſtravimus in prae-
„ miſſis praefatum Jacobum tanquam in haereſi no-
„ torie deprachenſum praecipimus ſub pœnis infra-
„ ſcriptis a Chriſticolis omnibus inexcuſabiliter evi-
„ tari. Si qui autem deinceps ad ipſum ſic damna-

„ tum

„ tum ſavore, conſilio, vel auxilio, credulitate, vel
„ obedientia declinaverint, omnes tales cujuſcum-
„ que conditionis exiſtant tam praelatos Eccleſiaſti-
„ cos quam principes ſaeculares, Barones nobiles,
„ & ignobiles quocumque nomine ſeu titulo cen-
„ ſeantur, qui ab hujuſmodi contumacia infra unius
„ menſis ſpatium, quoad Italos, & infra duorum
„ menſium quoad alios noſtro Imperio ſubiectos a
„ publicatione praeſentium revocari contempſerint
„ privatione omnium feudorum, quae a ſacro tenent
„ Imperio, quorum una medietas Imperiali Fiſco,
„ reliqua vero Camerae Urbis Romanae applicabi-
„ tur, noſtra praeſenti ſententia condemnamus, poe-
„ naſque proſcriptionis, & perſonarum, ac rerum
„ infligimus per praeſentes: omnes nihilominus li-
„ bertates, immunitates, atque privilegia per nos,
„ aut per praedeceſſores noſtros, ipſis conceſſa caſ-
„ ſantes tenore praeſentium revocamus. Ad hujus
„ autem noſtri Imperialis Edicti ſive Proceſſus exe-
„ cutionem efficacem ſub poena privationis rerum,
„ & perſonarum, nec non & ſub poena infamiae
„ perpetuae univerſos feudatarios, ac juſticiarios no-
„ ſtri ſacri Imperii a publicatione praeſentium infra
„ menſem quoad Italicos, & infra duos menſes,
„ quoad alios noſtro ſubjectos Imperio volumus,
„ decernimus, & ſtatuimus irrevocabiliter obligari.
„ Ad quorum omnium notitiam teſtimonium, at-
„ que fidem praeſentem proceſſum conſcribi prae-
„ cepimus, & ipſum noſtrae Imperialis majeſtatis
„ bulla aurea, ſignoque Imperiali noſtro conſueto
„ juſſimus communiri. Cui etiam, & ad fines prae-
„ dictos Sigilla Cleri, & Populi Romani ſunt ap-
„ poſita. Publicatus eſt autem iſte proceſſus coram
„ Clero, & populo Romano praeſentibus teſtibus
„ infraſcriptis ad hoc ſpecialiter vocatis, videlicet
„ principibus tam Eccleſiaſticis quam ſaecularibus,
„ Epiſcopis, Abbatibus, Ducibus, Comitibus, Ba-
„ ronibus ingenuis nobilibus, & ignobilibus: nobis
„ ibidem aſſiſtentibus: quorum nomina ſigillatim pro-
„ lixitatem evitantes praeſentibus noluimus explicari.
„ Datum, & actum extra Baſilicam Apoſtolorum
„ Principis Beati Petri in Urbe Romæ, cuncto
„ Clero, & Populo Romano in Platea ibidem in
„ Parlamento publico congregato 18. die menſis
„ Aprilis Anno ab Incarnatione Domini 1328. In-
„ ditione XI. Regni noſtri anno XIV. Imperii vero
„ primo.

Quia praedicta ſententia fuit inſufficiens quo ad aliqua, & maxime quia errores per dictum Jacobum, qui ſe Papam XXII. nominat dogmatizatos, & in ſupradictis tribus decretalibus inſertos minime exprimebat. Ideo praefatus Imperator ad majorem dictae ſententiae roboris firmitatem de peritorum conſilio ipſam mutavit in pluribus, & addidit errores contentos in dictis decretalibus plenius exprimendo. Quam ſic correctam, & mutatam Piſis poſtea ad eundem annum, diem, & locum datam, ut ſupraſcripta ſolemniter promulgavit. Publicatio vero dictae ſententiae ſic mutatae inferius ponitur folio..... Similem modum ſervavit praefatus Dominus Joannes in editione conſtitutionis, *Ad Conditorem Canonum*, quam poſtquam ſolemniter publicaverat eam correxit, & in pluribus mutavit, & ſic correctam, & mutatam ad eundem annum, diem, & locum iterum ſolemniter promulgavit.

Deinde praefatus Imperator videns Cardinales nunc Summorum Pontificum electores, haeretici fautores, infames, excommunicatos, & omni jure electionis privatos, ex eo quod dicto Domino Joanni haeretico notorio, & per eum de haereſi ſententialiter condemnato, multifarie multis modis ſaverant, poſtquam fuit publice, & notorie de pluribus haereſibus diffamatus, volenſque providere Eccleſiae de alio Summo Pontifice more antiquitatis obſervato, una cum clero, & populo Romano in die Aſcenſionis Domini quae fuit XII. Maii anni praedicti fratrem Petrum de Corbaria ordinis fratrum minorum in Summum Pontificem elegerunt, & Nicolaum Quintum vocaverunt. Nam ante Nicolaum Papam II. qui primus fuit electus per Cardinales in Civitate Senenſi anno Domini milleſimo, Imperatores cum Clero, & populo Romano urbi, & orbi de Summo Pontifice providebant. Et interdum ex cauſis rationabilibus deponebant, ut patet cuilibet hiſtorias, & cronicas perlegenti.

Quia a nonnullis fuit haeſitatum hactenus, & adhuc haeſitatur quomodo Imperator praedictus potuit ferre ſententiam ſupradictam, & maxime cum juriſdictiones clericorum, & laicorum ſint diſtinctae, fuit reſponſum a prudentibus, & juriſtis, quod de jure hoc potuit facere, & debebat. Ex eo quod ſcriptum in ſacris canonibus reperitur *XXIII. q. V. Cap. principes*; ubi dicitur, quod per Regnum terrenum caeleſte Regnum proficit, ut qui intra Eccleſiam poſiti contra fidem, & diſciplinam agunt rigore Principum conterantur, ipſamque diſciplinam, quam utilitas Eccleſiae exercere non valet, cervicibus ſuperborum poteſtas principalis imponat, haec ibi: Et ſunt verba Iſidori, ubi dicit *glo. ordi.* quod laici habent juriſdictionem multipliciter intra Eccleſiam. Quandoque in perſonis cum ſunt incorrigibiles. Item quandoque propter ambitionem alicujus, ut cum quis ſe fecit intronizari, nulla electione canonica præcedente. Item cum clerici volunt fidem ſubvertere. Item cum clerici ſunt falſarii. Item cum ſciſma faciunt, & excommunicationem contemnunt. Item ubicumque eccleſiaſtica poteſtas deficit ut hic. Item cum tributum petunt ab Eccleſia, haec Gloſſa. Quia vero hic deficiebat poteſtas Eccleſiaſtica, dictus Dominus Imperator tulit ſententiam contra eum, hoc idem notatur *XVII. d. C. nec licuit*, ubi dicitur, quod ubicumque deficit poteſtas Eccleſiaſtica, ſemper recurrendum eſt ad brachium ſeculare.

Subſequenter praefatus Frater Michael generalis miniſter aſſerens dictum Dominum Joannem, qui ſe Papam appellat propter ſupradictam pronunciationem, ſive aſſertionem quam fecit de ſupradicta litera Peruſina: Et propter plura alia in praejudicium fidei per eum ſtatuta fore haereticum manifeſtum, more Sanctorum Patrum qui ab obedientia Summorum Pontificum a fide deviantium receſſerunt, & etiam quia ſibi mortis periculum imminebat, ſi poſt dictam appellationem in ſua curia remanſiſſet diutius XXVI. die menſis Maii dicti anni receſſit ab obedientia, & curia praefati Domini Joannis, ſcilicet de Avinione, & ad Civitatem Piſanam ſe tranſtulit, ut poſſit praedictam appellationem publicare, ac etiam innovare; ad quam IX. die Junii per mare pervenit. Audiens vero dictus Dominus Joannes praefatum Fratrem Michaelem generalem miniſtrum contra ſuum mandatum de Curia receſſiſſe fecit eum hoſtiliter perſequi, & cum eum habere non poſſet tulit contra eum non obſtante appellatione depoſitionis ſententiam VI. die Junii dum adhuc eſſet in via, formam hujuſmodi continentem.

DEPOSITIO MINISTRI.

„ JOannes Epſcopus ſervus ſervorum Dei ad
„ futuram rei memoriam.
„ Dudum ad noſtri apoſtolatus auditum fide
„ digna relatione perducto, quod Michael de Ce-
„ ſena, tunc ordinis minorum generalis miniſter,
„ anno videlicet praeterito per totam Quadrageſi-
„ mam, & amplius in urbe moram trahens non-
„ nulla neſanda cunctis catholicis contra nos, &
„ Eccleſiam ſanctam Dei ſubdole in favorem hae-
„ reticorum, ac rebellium ejuſdem Eccleſiae pro-
„ curabat. Nos ut valeremus obviare ſalubrius.
„ praemiſſis, eundem Michaelem quod infra certum
„ ſibi praefixum terminum coram nobis compareret
„ perſonaliter per noſtras certi tenoris literas duxi-
„ mus evocandum. Ipſe autem receptis literis hu-
„ juſmodi ſe confingens infirmum, & impetrans tam

„ a catiſſimo in Chriſto filio noſtro Roberto Rege
„ Siciliae illuſtri, quam a dilectiſſimo communi Pe-
„ ruſino, & quibuſdam aliis excuſatoriis ad nos ſu-
„ per hoc literis, ſuppreſſa ſicut poſtmodum evi-
„ denter claruit veritate, comparere tanquam ſibi de
„ praemiſſis conſcius praefixo termino non curavit,
„ ſed eodem diu elapſo termino per terras rebel-
„ lium tranſeundo ad noſtram veniens praeſentiam,
„ & in noſtra Curia reſidens, cum diabolico coagi-
„ tatus ſpiritu neſciret a ſuis pravis, & damnandis
„ conceptibus deſiſtere, nec dum praemiſſa continua-
„ re nefanda, ſed pejora, & horribilia prioribus eiſ-
„ dem adhaerendo nihilominus haereticis, ac rebel-
„ libus, ac parando contra nos, & ipſam Eccleſiam
„ auxilia, conſilia, & favores, fratres quoque, &
„ dicti ordinis pravi ſui praepoſiti, & operum damna-
„ bilium ſectatores fovendo, exaltando, & ad ſta-
„ tum ejuſdem ordinis promovendo; Et alios ze-
„ latores Dei honoris, & Eccleſiae multipliciter de-
„ primendo continue committere, ſicut fama, ſeu
„ verius infamia publica pluriumque bonorum vi-
„ rorum ſupradicti ordinis, & aliorum fide dignorum
„ inſinuatione, & aſſertione percepimus non expavit.
„ Cumque hujus deteſtanda facinora, & divinae ma-
„ jeſtatis offenſam, ac Eccleſiae laeſionem enormem,
„ & fidei praeterire ſilentio ſalva conſcientia nequi-
„ remus, eidem Michaeli ad praeſentiam noſtram
„ propter hoc evocato, praeſentibus Venerabili fra-
„ tre noſtro Bertrando Epiſcopo Tuſculano, &
„ dilectis Filiis Raymundo de Lados Procuratore
„ generali, & Petro de Prato miniſtro Provinciae
„ Sancti Franciſci, & Laurentio de Coalhono Ba-
„ callario Conventus Fratrum Minorum Avinionis
„ praelibati Ordinis praemiſſa curavimus explicare,
„ praedicentes eidem, ut ſuper illis intendebamus
„ plenius inquirere veritatem. Et quia brevis mo-
„ ra temporis nequaquam ad hoc ſufficere videba-
„ tur. Nos eidem Michaeli, licet propter praemiſ-
„ ſa poſſit rationabiliter carcerali mancipari cuſto-
„ diae, tractare propter ſui honorem Ordinis mitius
„ voluimus, ſub excommunicationis pœna, & depo-
„ ſitionis ab officio, & inhabilitationis ad quoſcum-
„ que honores, dignitates, gradus, & ſtatus Ec-
„ cleſiaſticos pœnis ſententiis, quas omnes, & ſin-
„ gulas ipſum incurrere ipſo facto, ſi noſtrae non
„ pareret inhibitioni effectualiter, diſtrictius duxi-
„ mus inhibendum, ne de civitate Avinionis, ubi
„ cum noſtra Curia reſidemus, recedere abſque no-
„ ſtra ſpeciali ſententia quomodolibet attentaret.
„ Poſtmodum praefatus Michael audita intruſione,
„ quae de quodam praedicti ſui Ordinis per illum
„ iniquitatis filium Ludovicum de Bavaria Dei, &
„ ejuſdem Eccleſiae manifeſtum perſecutorem, &
„ hoſtem, & de haereſi ſententialiter condemna-
„ tum, patrata in urbe praedicta dicitur, ad quam
„ ipſe Michael pro perſona ſua nequiter aſpiraſſe
„ dicitur, ac etiam aſpirare. Intellecto quod quae-
„ dam Galea armata, quam ipſe ſibi per dictum
„ Ludovicum mitti procuraverat, ſicut patronus
„ ejuſdem affirmavit, qui poſtmodum ad Portum
„ de Aquis mortuis applicarat, praedictis inhibitio-
„ ne, & pœnis & ſententiis in contemptum dedu-
„ ctis, nocturno tempore latenter, & furtive de
„ civitate praedicta receſſit. Et aſſociatis ſibi qui-
„ buſdam ſuae iniquitatis complicibus, inter quos
„ erant duo nequam viri, videlicet, Bonagratia de
„ Ordine praedicto, qui ſuis delictis, & exceſſibus
„ exigentibus in eadem Curia arreſtatus ad ſancta
„ Dei Evangelia juraverat ſe de ipſa Curia mi-
„ nime ſine noſtra licentia receſſurum. Et qui-
„ dam Anglicus vocatus Guillelmus Ocham Ordi-
„ nis praedicti contra quem ratione multarum opi-
„ nionum erronearum, & haereticalium, quas ipſe
„ ſcripſerat, & dogmatizaverat, pendebat in eadem
„ Curia inquiſitio auctoritate noſtra diu jam in-
„ cepta, & propter hoc erat ne abſque noſtra li-
„ centia de Curia memorata diſcederet arreſtatus, ad
„ Portum ſupradictum deveniens ſe quoque red-
„ dens cum dictis complicibus fugitivis, primo
„ quandam navem, ſive concham, ac deinde ga-
„ leam ſupradictam conſcendit: Nos autem eorum-
„ dem Michaelis, & complicum fuga non abſque
„ magnae admirationis, & turbationis materia intel-
„ lecta, venerabilem Fratrem noſtrum Epiſcopum
„ Portuenſem pro ipſis revocandis a deviis hujuſ-
„ modi ad dictum Portum una cum nonnullis duxi-
„ mus deſtinandum. Qui quamvis moneri eos prout
„ melius potuit, fecerit, & requiri, ac citari, nihi-
„ lominus, ut ad noſtram Curiam rediret memora-
„ tam, ſeque coram nobis praeſentaret perſonaliter,
„ facturus ſuper praedictis, quod juſtitia ſuaderet,
„ praefatus Michael tanquam obſtinatus in malum,
„ & in reprobum ſenſum datus, pro ſe, ſuiſque com-
„ plicibus pertinaciter, & irrevocabiliter reſpondit,
„ ſe nullatenus reverſurum ad noſtram praeſentiam,
„ ſed ad dictos intenſum, & Ludovicum potius
„ acceſſurum. Nos etiam eundem Michaelem ſu-
„ per praemiſſis in noſtra audientia fecimus evoca-
„ ri. Cumque praefati Michael, & complices de
„ civitate Avinionis praedicta, ubi cum noſtra Cu-
„ ria reſidemus abſque noſtra licentia receſſerint,
„ & requiſiti ſicut praemittitur redire noluerint, con-
„ tumaces, & fugitivos, ac hoſtes Dei, & Eccle-
„ ſiae fideique Catholicae, praeſertim cum ad hae-
„ reticos, rebelles, & ſciſmaticos ire ſicut praefer-
„ tur diſpoſuerunt, ſe manifeſte reddentes. Nos cum
„ fratribus noſtris deliberatione ſuper hiis praehabita
„ diligenti, & de ipſorum conſilio praefatos Mi-
„ chaelem, Bonagratiam, & Guilhermum reputa-
„ mus contumaces, ipſoſque ratione contumaciae
„ hujuſmodi excommunicationis ſententia innoda-
„ mus. Et inſuper dictum Michaelem praedictas
„ excommunicationis, depoſitionis, & inhabilitatio-
„ nis pœnas, & ſententias per nos contra eum la-
„ tas incurriſſe, ac ipſum excommunicatum, &
„ depoſitum ab officio, ac inhabilem ad quoſcum-
„ que honores, dignitates, gradus, & ſtatus eccle-
„ ſiaſticos, ac quaevis beneficia eccleſiaſtica obti-
„ nenda exiſtere de fratrum antedictorum conſilio
„ declaramus tam contra ipſum, quam contra di-
„ ctos complices, & eorum fautores, eiſque adhae-
„ rentes ſuper praedictis, & ea tangentibus, ſi quan-
„ do, & quoties nobis videbitur nos proceſſuros
„ ulterius praedicentes. Ut autem praedictus pro-
„ ceſſus noſter ad omnium notitiam deducatur car-
„ tas, ſive membranas proceſſum continentes eun-
„ dem in majoris Eccleſiae Avinionis affigi, vel
„ appendi oſtiis faciemus, quae proceſſum ipſum
„ ſuo quaſi ſonoro preconio, & patulo judicio pu-
„ blicabunt. Ita quod praenominati Michael, &
„ complices ſui, ac alii quorum intereſt nullam
„ poſſint excuſationem praetendere, vel ignorantiam
„ allegare, quod ad eos proceſſus hujuſmodi non
„ pervenerit, vel quod ignoraverint eundem. Cum
„ non ſit veriſimile quo ad ipſos remanere inco-
„ gnitum, vel occultum, quod tam patenter fue-
„ rit omnibus publicatum. Datum Avinionis VIII.
„ Idus Jun. Pontificatus noſtri Anno XII.

Lata vero dicta ſententia contra praefatum Fratrem Michaelem Generalem miniſtrum: Saepedictus Dominus Joannes Dominum Bertrandum de Turre ordinis fratrum minorum Cardinalium, & Epiſcopum Tuſculanum vicarium dicti Ordinis inſtituit generalem, quouſque eſſet proviſum de Generali miniſtro per Capitulum Generale.

Subſequenter praefatus Frater Michael Generalis miniſter exiſtens in Civitate Piſana, volens intimare miniſtris, & cuſtodibus, ac aliis Fratribus ordinis memorati cauſam ſui receſſus de dicta curia Avinionis abſque praedicti Domini Joannis licentia, litteras excuſatorias miſit per ordinem formam hujuſmodi continentes.

„ Univerſis miniſtris, Cuſtodibus, Guardianis,
„ & eorum vicariis, ac caeteris Fratribus Ordinis
„ Fratrum Minorum, Frater Michael ejuſdem or-
„ dinis miniſter Generalis, & ſervus, ſalutem, &

„ pa-

„ pacem in Domino ſempiternam. Juris divini, & humani legibus admonemur Romano Pontifici, niſi contraria Deo jubeat, aut a fide ſanctae Romanae Eccleſiae deviet obedire. At ubi contraria Deo, vel contra id quod per ſanctam Romanam Eccleſiam, & eam ſequentes ſanctos Patres eſt in fide, vel moribus diffinitum, aliquid jubet, mandat, decernit, non eſt ei obediendum. Sane licet ſancta Romana Eccleſia Catholica, & Apoſtolica pluries diffinierit quod abdicatio proprietatis omnium rerum tam in ſpeciali, quam etiam in communi propter Deum meritoria eſt, & ſancta, quam & Chriſtus viam perfectionis oſtendens, verbo docuit, & exemplo firmavit, quamque primi fundatores militantis Eccleſiae prout ab ipſo fonte hauſerant, in volentes perfecte vivere per doctrinae ac vitae ipſorum alveos derivarunt: Quam quoque abdicationem proprietatis omnium rerum tam in ſpeciali quam in communi Almus Chriſti Confeſſor Sanctus Franciſcus in ſua regula per Sedem Apoſtolicam pluries approbata & caeteri ipſius regulae profeſſores volentes Chriſti, & Apoſtolorum ejus ſequi veſtigia ſervare Domino promiſerunt, prout multi Romani Pontifices declaraverunt, & damnaverunt contrarium aſſerentes, prout in pluribus reſcriptis Sedis Apoſtolicae continetur; & demum ad omnem viam praedictae veritatis adverſariis praecludendam Sedes Apoſtolica ſolemnem ediderit Decretalem quam in libro VI. Decretalium ſub n. de verbor. ſignif. C. Exiit qui ſeminat, inſeruit: In qua dictam fidei Catholicae veritatem, quam Sancta Romana tenet Eccleſia apertiſſime diffinivit. Quae diffinitio, & determinatio dudum eſt ab univerſali Eccleſia Catholica recepta: Et etiam noviſſime per Decretalem quae incipit *Exivi de Paradiſo* in Viennenſi Concilio editam, & in VII. Lib. per Dominum Joannem qui ſe Papam XXII. appellat poſitam approbata. Ideo etiam Dominus Joannes in quadam ſua declaratione juxta initium ſui Pontificatus ſuper regulam, & ſtatum fratrum minorum edita per eundem, quae incipit *quorundam* dictam veritatem approbaverit pronunciando, & aſſerendo in ipſa ſua declaratione dictas Decretales *Exiit qui ſeminat & Exivi de Paradiſo* ſalubriter editas ſolidas, lucidas, multa maturitate digeſtas: Et etiam in alia ipſius Domini Joannis ordinatione contra adverſantes communitati ordinis fratrum minorum edita per eundem, quae incipit *Glorioſam Eccleſiam* pronunciaverit dictum ordinem ab ipſo ſuae fundationis Exordio Almi Confeſſoris Beati Franciſci regulari traditione, & apoſtolicae ſedis auctoritate atque confirmatione indiſſolubili quadam textura Eccleſiae Catholicae connexum, fide clarum, ſpe validum, charitate perfuſum, humilitate placidum, obeditione devotum, velut ſingulare jubar ſanctitatis, exemplo atque Doctrinae verbo per univerſum mundum claruiſſe, & Eccleſiaſtico decori multum utilitatis, & inclitae alacritatis, multum invexiſſe, & adverſantes ſtatui dicti ordinis velut haereticos damnaverit. Tamen poſtmodum operante humani generis inimico, qui ſe in Angelum lucis transfigurans, hactenus ſemper viſus eſt, & nunc hiis noviſſimis, & periculoſis temporibus nititur fortius in ſancta Dei Eccleſia diviſiones, diſcordias, ſcandala, & errores pro viribus quotidie ſeminare, praefatus Dominus Joannes multa fecit, & dixit in praedictae veritatis praejudicium. Et demum die IX. menſis aprilis, quae fuit ſabbato in albis proxime praeterito, me, & pluribus aliis fide dignis perſonis in ejus praeſentia conſtitutis pronunciavit, & aſſeruit pluries frequenter litteram, quam olim totum Capitulum generale ordinis ſaepedicti apud Peruſium congregatum' fecit, ſive compoſuit, & univerſis Chriſti fidelibus deſtinavit fore hæreticam, ſicut conſtat per documenta & aſſertiones eorum qui præſentes fuerunt ipſi pronunciamento, & ſuis ſubſcriptionibus roborarunt. In qua litera dictum generale capitulum prædictæ determinationi ſanctæ Romanæ Eccleſiæ firmiter, & totaliter inhærendo concorditer, & unanimiter dicebat, & fatebatur non eſſe hæreticum, ſed ſanum, catholicum, & fidele, dicere, & aſſerere quod in dicta decretali *Exiit* de paupertate Chriſti, & Apoſtolorum ejus, ut prædicitur continetur. Et quia in continenti poſt dictum pronunciamentum eidem Domino Joanni in facie reſtiti, dicens inter cætera eidem, quod ex tali pronunciamento ſequebatur aperte, quod Papa quod in dicta decretali *Exiit* prædicta determinavit, fuiſſet hæreticus. Ipſe non obſtante hujuſmodi contradictione in eadem ſententia, & aſſertione ſua hæreticali perſeverans ex hujuſmodi reſiſtentia adverſus me commotus, me in ſua curia arreſtavit, mandans mihi, quod de ejus curia non recederem abſque ejus licentia ſpeciali. De qua arreſtatione mandavit, & fecit fieri publicum inſtrumentum, intendens me cogere ad abjurandum prædicta, ſicut relatione fidei digna cognovi, ſignis etiam multorum, quæ fecit hoc atteſtantibus manifeſte. Ego vero attendens quod ſi præcepto, & pronunciamento hujuſmodi paruiſſem viderer per conſequens conſentire, quod Eccleſia Romana, quae praedictam determinationem fecit fuiſſet haeretica; Et quod Beatus Franciſcus quem ſancta Romana Eccleſia cathalogo ſanctorum aſcripſit, qui regulam in dicta ſua veritate fundavit, & totus ordo qui in dictam literam, & determinationem conſenſit, & alii fratres ordinis ipſius, qui in profeſſione hujuſmodi veritatis catholicae finierunt dies ſuos fuiſſent haeretici, & conſiderans quod dictum pronunciamentum in articulum fidei; In unam ſanctam catholicam & Apoſtolicam Eccleſiam enormiter impingebat: ſub quo fidei articulo continetur, quod Romana Eccleſia non poteſt errare in fide, quia Chriſtus rogavit pro ea, ut non deficeret fides ejus. Et quod ipſe ex dicto ſuo pronunciamento haereſim Sanctae Romanae Eccleſiae, quae praedictam ordinationem fecit, & veritatem a centum annis citra firmiter tenuit, & docuit, imponebat; & quod ipſe Dominus Joannes ſibi contrarius exiſtebat pronunciando haereticum quod alias fuerat per eum, ut praedicitur approbatum; & quod ex indignatione ipſius contra me odio, & invidia ſic manifeſtis, quod etiam magni de curia vix nihil loqui audebant, quantumcumque Zelatores ordinis & perſonae, mihi mortis periculum imminebat propter ejus in multis crudelitatem expertam; nec non ex cauſis aliis rationabilibus zelo fidei catholicae, & ſtatus dicti ordinis, cui praeſum, licet indignus, & urgente conſcientia motus de peritorum conſilio motus a praedicto pronunciamento manifeſtam haereſim continente ad ſanctam Romanam Catholicam & Apoſtolicam Eccleſiam appellavi. Quam appellationem feci & interpoſui in dicta curia infra tempus a jure ſtatutum de peritorum conſilio ut praedicitur. Et quia ſi in curia dicti Domini Joannis dictam appellationem publicare, aut proſequi voluiſſem timebam ex dictis, & ex veriſimilibus coniecturis mihi mortis periculum imminere ut ſuperius eſt jam dictum, de magnorum virorum, & notabilium perſonarum conſilio de dicta curia receſſi: Quin imo ad receſſum me compulit, & coegit. Siquidem a IX. annis ordinem noſtrum, & meam perſonam indeſinenter, & atrociter perſecutus multifarie nos videbatur omnes inducere ad mutandum ſtatum, quem novimus nobiſque tradidit Almus Chriſti Confeſſor Franciſcus. Nec ad hanc perſecutionem tam diuturnam devitandam valuit patientia, & obedientia ordinis: ſed quanto humilius ſuis parebamus mandatis, quanto reverentius ordo ſe gerebat ad ipſum, tanto acriores iniurias, & infamias publicas inferebat. Nec ad hoc ſimiliter profuit inſtantia Regum, Dominorum, Praeſulum, & aliorum ma-

„ gno-

„ gnarum, & notabilium perſonarum, qui ſui gra-
„ tia ſuper hoc ſcripſerunt negocio ſibi literas effi-
„ caces. Sed ſemper ut dictum eſt ad majores mo-
„ leſtias dire proceſſit. Propterea nullus prudens,
„ & Juſtitia praeditus debet contra me aut ordinem
„ aliqualiter commoveri, ſed potius compati & ad-
„ mirari non modicum, quia nos ſine cauſa tanto
„ tempore tot moleſtiis preſſit, & nos anguſtias hu-
„ juſmodi tam diu potuimus æquanimiter tolerare.
„ Acceſſi autem ad locum, ubi ipſam appellationem
„ tute poſſem publicare & proſequi, prout requirunt
„ canonicae ſanctiones, cujus appellationis tenorem,
„ & formam inhærendo tam vobis quam caeteris
„ fratribus aliis noſtri ordinis deſtinare, ut ubilibet
„ publicetur, & omnes cognoſcant, quod dicto
„ Domino Joanni in haereſi manifeſta deprachenſo
„ & etiam per Imperatorem cum conſenſu Romani
„ Cleri, & populi depoſito non eſſet obediendum;
„ Et quod obedire foret animam ſuam damnare &
„ haereticum ſe confiteri. Quare exhortor, & per-
„ ſuadeo vobis, quod praedicti haeretici mandatis,
„ ſive praeceptis in nullo obediatis, cum ſit omni
„ authoritate, & poteſtate privatus, prout jura di-
„ cunt, & canonicae ſanctiones. Tenorem vero hu-
„ jus literae faciatis per omnia loca fratrum veſtra-
„ rum provinciarum, & cuſtodiarum celeriter pu-
„ blicare, ut zelus, & fervor ſanctorum Patrum,
„ qui ſuum ſtatum diligunt fortius accendatur, at-
„ que clament ad Deum, & Beatum Franciſcum
„ ut ordinem ſuum liberet, & conſervet ſemper in
„ ſervitio, & amore: ac etiam ceteris Perſonis ex-
„ trinſecis, cum opportunum, & expediens videa-
„ tur, ut me & ordinem, & fratres habeant legi-
„ time, & rationabiliter excuſatos. Valete in Do-
„ mino, & orate pro me.

„ Datum Piſis nona Die Julii anno Domini milleſi-
„ mo tercenteſimo vigeſimo octavo. „

Poſt haec praeſatus frater Michael generalis mi-
niſter exiſtens in Civitate Piſana, attendens quod
praefatus Dominus Joannes aſſeruit dictam litteram
generalis capituli Peruſini haereticam, ut ſuperius eſt
oſtenſum. Et quod licet in Avinione ab ipſa pro-
nunciatione & aſſertione, zelo fidei, & ordinis ap-
pellaverit; ipſe tamen Dominus Joannes ipſum Ge-
neralem, & fratres ſibi ſubditos perſecutus eſt, &
continue uſque ad mortem non deſtitit: & quod
ipſe Dominus Joannes poſt, & contra dictam ap-
pellationem contra ipſum generalem & ſocios ſuos,
& plures alios fratres dicti ordinis plures proceſſus
de facto fecit, & fieri fecit ex cauſis falſiſſimis &
confictis: Et quod Dominum Bertrandum de Turre
de facto Vicarium dicti ordinis inſtituit, cum de jure
non poſſit: Qui litteras minus veras contra eum,
& ſocios ſuos in praejudicium fidei, & dicti ordi-
nis deſtinavit per Orbem: Et etiam quia tria ſtatuta
haereticalia fecit, & publice promulgavit, & ex ve-
riſimilibus cauſis, & rationibus timens ne alia gra-
vamina contra eum, & ſocios, & alios dicti ordi-
nis fratres ſibi ſubjectos, & dictum ordinem per di-
ctum Dominum Joannem, aut Dominum Bertran-
dum attentarentur & fierent. Ideo praeſatus Michael
miniſter generalis in dicta civitate Piſana exiſtens
XVIII. die Septembris praedicti anni ſuo nomine,
& vice omnium, & ſingulorum fratrum dicti or-
dinis ſibi adhaerentium & adhaerere volentium no-
minibus, ac etiam nomine omnium catholicorum,
& fidelium chriſtianorum in ſcriptis ſolemniter ap-
pellavit ad Sanctam Eccleſiam catholicam, & ad
ſanctum concilium generale.

SEQUITUR APPELLATIO

GENERALIS MINISTRI IN MAJORI FORMA.

„ IN nomine Domini Amen. Anno Domini 1328.
„ Indictione XI. in Civitate Piſana in domo fra-
„ trum minorum religioſus & venerabilis Vir frater
„ Michael de Ceſena dicti ordinis fratrum minorum
„ generalis miniſter, & in ſacra Pagina Doctor con-
„ ſtitutus in praeſentia infraſcriptorum Venerabilium
„ authenticarum, & honeſtarum perſonarum, & ſub
„ earum & mei infraſcripti Notarii teſtimoniis volens
„ quandam appellationem, ſeu provocationem de
„ menſe Aprilis proxime praeteriti interpoſitam per
„ ipſum fratrem Michaelem miniſtrum ſuo nomine,
„ & etiam nomine Capituli generalis, & omnium, &
„ ſingulorum fratrum dicti ordinis a quibuſdam gra-
„ vaminibus eidem fratri Michaeli generali miniſtro,
„ ac fratribus, & Capitulo memoratis de facto illatis
„ per Dominum Joannem, qui ſe Papam XXII. ap-
„ pellat, interpoſitam in Civitate Avinionis in præſentia
„ & ſub teſtimonio fratris Guidonis de Pupio dicti
„ ordinis Notarii publici & aliarum fide dignarum per-
„ ſonarum publicare, & etiam innovare, & alia ab
„ aliis gravaminibus poſt & contra dictam appella-
„ tionem per dictum Dominum Joannem, & ejus
„ Commiſſarios, ſeu Officiales, vel aliquem eo-
„ rum eidem fratri Michaeli generali miniſtro,
„ ac aliis fratribus dicti ordinis, ſeu alicui eorum,
„ ut inferius deſcribetur illatis: Et ab omnibus aliis
„ gravaminibus, quae in futurum inferentur eiſdem,
„ vel eorum alteri de novo facere ac interponere,
„ & etiam publicare omni modo, jure, & forma,
„ quibus melius de jure poteſt, ibidem dedit, por-
„ rexit, & praeſentavit: Et dat, porrigit, & prae-
„ ſentat infraſcriptum libellum; Et dixit, & prote-
„ ſtatus fuit, ac appellavit, provocavit, & fecit,
„ prout in ipſo libello continetur. Cujus libelli te-
„ nor talis eſt.

„ Ego Frater Michael ordinis Fratrum minorum
„ generalis miniſter, & ſervus, attendens quod ſa-
„ cri Evangelii teſtimonis, & legis divinae pagina
„ caute reperitur, & veri Doctores ſanctae Ro-
„ manae Eccleſiae aſſerunt, & diffiniunt, ac o-
„ mnes Sancti Patres religionum Inſtitutores affir-
„ mant normam ſecundum Evangelium Chriſti
„ perfecte vivendi fore in tribus conſiliis principa-
„ libus Evangelicis, & apoſtolicis, videlicet in ab-
„ dicatione proprietatis omnium rerum tempora-
„ lium, & renunciatione propriae voluntatis, ac
„ caſtitatis cuſtodia conſtitutam, propter quod
„ religioſi omnes volentes praedicta tria Evangelii
„ conſilia perfecte ſervare vovent vivere in obe-
„ dientia, ſine proprio, & in caſtitate. Et teſtante
„ Canone iſta adeo ſunt eſſentialiter annexa cuili-
„ bet religioni perfecte, ut contra ea nec Summus
„ Pontifex poſſit licentiam indulgere, ut de abdi-
„ catione proprietatis, & cuſtodia caſtitatis habetur
„ *extra de ſta. Mo. Cap. Cum ad monaſterium in*
„ *fin.* Et de iſtis tribus plene habetur, & notatur
„ in ſumma Hoſt., *extra de regula, & tranſ. ad*
„ *Rel. §. Ad quid teneatur*, & in juribus ibi no-
„ tatis. In hac enim obſervantia trium conſilio-
„ rum, concupiſcentia oculorum, concupiſcentia car-
„ nis, & ſuperbia vitae declinantur. Ex quibus
„ trahit originem omne peccatum. In cujus rei te-
„ ſtimonium Beatus pauperum Patriarcha Franciſcus
„ in principio ſuae Regulae per Sanctam Romanam
„ Eccleſiam dudum, & pluries approbare, & confir-
„ mare dicta tria conſilia, & vovenda tanquam re-
„ ligionis fundamenta proponit, dicens: *Regula,*
& vita Minorum Fratrum hæc eſt ſcilicet Domini
noſtri Jeſu Chriſti ſanctum Evangelium obſervare,
vivendo in obedientia ſine proprio, & caſtitate.
„ De vera autem immutabilique doctrina Evange-

„ lica

,, lica, & Apoſtolica, ac Sanctorum Patrum in
Canone XXV. q. 1. *Sunt quidam*; dicitur ſic:
*Sunt quidam dicentes Romano Pontifici ſemper li-
cuiſſe novas leges condere, quod etiam nos non
ſolum non negamus, ſed etiam valde aſſirmamus.
Sciendum tamen ſummopere eſt, quod inde novas
leges condere poteſt, unde Evangeliſtæ aliquid ne-
quaquam dixerunt; ubi vero aperte Dominus, vel
ejus Apoſtoli, & eos ſequentes Sancti Patres ali-
quid diſſinierunt, ibi non novam legem Romanus
Pontifex dare poteſt, ſed potius quod praedicatum
eſt uſque ad animam, & ſanguinem confirmare.
Si enim quod docuerunt Apoſtoli, & Prophetæ de-
ſtruere, quod abſit, niteretur, non ſententiam da-
re, ſed magis errare convinceretur.* Haec verba
,, Canonis. Et in eadem *Can.* 2. *q.* III. *C.* ſe-
,, quenti dicitur ſic: *Contra ſtatuta primum con-
dere vel mutare nec hujus quidem Sedis poteſt au-
ctoritas: apud nos enim inconvulſis radicibus vivit
antiquitas, cui Decreta Patrum ſanxere reverentiam.*
,, Haec ibi. Et Gregorius, & ponitur in dicto
,, *Can. q.* 2. dicit ſic: *Si ea deſtruerem, quæ an-
teceſſores noſtri ſtatuerunt, non*conſtructor, ſed
everſor juſte comprobarer.* Porro diebus iſtis noviſ-
,, ſimis quibus evangelicae veritatis fulgor illuxerat
,, Dominus Joannes qui ſe Papam XXII. appel-
,, lat, a ſollicitudinibus, & cupiditate divitiarum
,, hujus ſaeculi, qui teſte Evangelio verbum Dei
,, ſuffocant, excaecatus, de qua cupiditate Apoſtolus
,, ſcribit ad Timotheum dicens: *Radix omnium
malorum eſt cupiditas, quam quidam appetentes
erraverunt a fide*; tres conſtitutiones haereticales
,, edidit, & publice promulgavit, vitae, & doctri-
,, nae Evangelicae, & Apoſtolicae, & Sanctae Ro-
,, manae Eccleſiae, & Sanctorum Patrum eam ſe-
,, quentium ſtatutis multipliciter adverſantes, quae
,, tanquam fumus teter, & horridus e puteo abiſ-
,, ſali, & ab eo qui pater eſt mendacii, & ſciſma-
,, tis prorumpentes; veritatis, & doctrinae Solem
,, evangelicae obnubilant, & obſcurant. In qua-
,, rum prima, quae incipit *Ad conditorem Canonum*
,, probare intendens, quod fratres Minores vitam
,, apoſtolicam profitentes; & idem ſequitur de omni-
,, bus religioſis profitentibus tria vota Apoſtolicae
,, religioni annexa; in rebus quae uſu conſumuntur
,, non ſunt cenſendi uſuarii ſimplices, ſive habere
,, ſimplicem uſum facti abſque proprietate, & do-
,, minio dogmatizat, ſic dicens: *Quod autem quo
ad res quae uſu conſumuntur non ſint cenſendi
uſuarii fratres ipſi ex ſubſequentibus liquet ſatis.
Dicere ſiquidem quod in talibus rebus quae uſu
conſumuntur uſus juris vel facti ſeparatus a pro-
prietate rei, ſeu dominio poſſit conſtitui, repugnat
juri, & obviat rationi.* Et infra: *In rebus con-
ſumptibilibus, nec jus utendi, nec uſus facti ſepa-
rata a rei proprietate, ſeu dominio poſſunt conſti-
tui, vel haberi.* Haec verba ipſius. Quae quidem
,, doctrina eſt haeretica manifeſte, cum Sacrae
,, Scripturae, ex qua fidei Catholicae probantur ar-
,, ticuli, & ſacris Canonibus per Sanctam Roma-
,, nam Eccleſiam inſtinctu Spiritus Sanctis promulga-
,, tis, & diffinitionibus Sanctorum Doctorum, &
,, Patrum, ac etiam determinationi Sanctae Ro-
,, manae Eccleſiae obviat manifeſte. Quod autem
,, Sacrae Scripturae obviet probatur per infraſcripta.
,, Primo per illud quod legitur in Actibus Apo-
,, ſtolorum 2. & E. C. cum de multitudine illa
,, credentium, qui proprietatem, & dominium re-
,, rum omnium temporalium abdicabant. 2. Can.
,, dicitur ſic: *Omnes etiam qui credebant erant
pariter, & habebant omnia communia, poſſeſſiones,
& ſubſtantias vendebant, & dividebant illa ſingulis
prout opus erat cuique.* Et E. C. dicitur ſic:
*Multitudinis autem credentium erat cor unum,
& anima una, nec quiſquam eorum quæ poſſidebat
aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis omnia com-
munia. Quotquot enim poſſeſſores agrorum, aut Do-
morum erant vendentes afferebant pretia eorum, &
apponebant ante pedes Apoſtolorum; dividebatur au-
tem prout ſingulis opus erat.* Hæc ibi, quod etiam
,, verbum, ſcilicet, *ſuum* ſancti Doctores Eccleſiæ,
,, & religionum Inſtitutores exponunt *ſuum*, ideſt
proprium, ut patet *XII. q.* 1. *ſcimus.* & *C. volo*,
& *C. non dicatis*, & §. *ſic ergo*. Et Auguſtinus
in regula ſua dicit. *Non dicatis aliquid proprium,
ſed ſint vobis omnia Communia.* Sic legiſtis in acti-
bus Apoſtolorum. Et act. 2. ſuper illud *habebant
omnia communia*, dicit Gloſſa interlinearis: *Judi-
cium fraterni amoris eſt omnia poſſidere, & nihil
proprium habere.* Et verbum, ſcilicet, *ſubſtantias*,
,, Gloſſa interlinearis exponit, ideſt, *pecora*. Ex
,, quibus inſinuatur aperte quod omnes res immobi-
,, les, ſicut ſunt agri, & Domus, & ſubſtantiæ,
,, ſive res mobiles, ad uſum vitae non neceſſarias
,, vendebant, nec in communi illa retinebant, ſed
,, ſolum pretium dictarum rerum, ſive pecunias re-
,, ceptas pro rebus venditis, & res ad victum, &
,, veſtitum neceſſarias. Nec quiſquam eorum de hiis
,, quae vendebat aliquid ſuum, ideſt, proprium
,, eſſe dicebat, ſed erant illis omnia communia.
,, Cum igitur omnes res, quae in cibo, & potu
,, conſiſtunt, ac etiam veſtimenta, ſive tegumenta,
,, de quibus Apoſtolus *p. ad Corinth. VI. C.* dicit:
*habentes alimenta, & quibus tegamur, iis contenti
ſumus.* Inſuper, & pecunia quae in ipſo uſu aſſi-
,, dua permutatione quodammodo extinguitur ſint
,, res uſu conſumptibiles, & inter res illas, quae
,, uſu conſumuntur, ratio naturalis, & etiam lex
,, civilis *Inſtit. de uſufruct.* § *Conſtituitur*, praedi-
,, ctas res reputet, & aſcribat, & in dictis rebus
,, uſu conſumptibilibus, quae inter illos de dicta cre-
,, dentium multitudine dividebantur prout cuique o-
,, pus erat. *Gloſ.* non ſecundum perſonas & mu-
,, nera, ſed ſecundum indigentiam quilibet ipſorum
,, de multitudine praedicta haberet uſum diſtinctum
,, ab uſu alterius, abſque proprietate, & dominio,
,, quia nemo de illis aliquid ſuum, ideſt, proprium
,, eſſe dicebat. Sequitur manifeſte, quod aſſerere
,, quod religioſi, qui teſtante Canone *XVI. q.* 1. *ex
,, auctoritate*, in abdicatione proprietatis figuram te-
,, nent Apoſtolorum in rebus uſu conſumptibilibus
,, abſque proprietate, ſeu dominio habere non va-
,, lent uſum facti, ſicut dicta conſtitutio dogmati-
,, zat, & Sacræ Scripturæ obviat, & omnem religio-
,, nem habentem votum abdicationis omnium rerum
,, temporalium deſtruit, & confundit. Quia ſecun-
,, dum hoc quilibet Religioſus in rebus omnibus
,, uſu conſumptibilibus abſque proprietate, ſeu do-
,, minio proprietarius cenſeretur, ac per conſequens
,, talis aſſertio eſt merito haeretica judicanda. Quia
,, quicumque contrarium Scripturae divinae a Spi-
,, ritu Sancto promulgatae aſſerit, ſive docet, hae-
,, reticus eſt cenſendus *XXIIII. q.* 3. *hæreſis*. Et
,, cum Scriptura divina regula ſit fidei, quicquid in
,, ea continetur, indubitanter credendum eſt, nec
,, licet diſceptare, vel dubitare, utrum verum, vel
,, rectum ſit, quicquid in ea eſt, vel conſtiterit eſſe
,, ſcriptum. *IX. di. quis neſciat*, & *C. noli*. Et
,, ſunt verba Auguſtini. Et haereſis hujuſmodi ob-
,, viat articulo fidei. *Credo in ſanctam Catholicam,
,, & Apoſtolicam Eccleſiam*. Quia ſancta Romana
,, Eccleſia, quae a Spiritu Sancto regitur, Scriptu-
,, ram divinam novi, & veteris Teſtamenti recipit,
,, & approbat *XV. di. Sancta Romana Eccleſia*, &
,, *XIX. di. C.* 1. Secundo oſtenditur quod dicta aſ-
,, ſertio Scripturae Divinae obviat ex eo quod Scri-
,, ptura Divina loquens de Apoſtolis Math. XIX.
,, dicit: *Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſu-
,, mus te*, quod nullo modo poteſt intelligi quod
,, reliquerint omnia quantum ad uſum. Quia con-
,, ſtat quod Apoſtoli uſi fuerunt poſtea rebus ne-
,, ceſſariis ad humanae vitae ſuſtentationem etiam
,, uſu conſumptibilibus. Nec tali uſui renunciare
,, potuerunt, quia uſus rerum neceſſariarum ad vitae
,, humanae ſuſtentationem cadit ſub praecepto legis
,, naturalis, & divinae per quod ad eſſe naturae con-

,, ſer-

,, ſervandum quilibet eſt indiſpenſabiliter obligatus,
,, unde tolli non poteſt *V. di. in prin.* & *VI. di.*
,, *§. bis ita*. Ergo intelligitur neceſſario dicta Scri-
,, ptura Divina, quod reliquerunt omnia quantum
,, ad proprietatem, & dominium etiam uſu conſum-
,, ptibilia, quia qui omnia dicit nihil excipit. *xix.*
,, *di. Si Romanorum*. Et proprietati, & dominio
,, omnium rerum renunciari poteſt; quia non a jure
,, naturali, ſed a jure humano introducta ſunt *XII.*
,, *q. 1. dilectiſſimis*, & *VIII. di. quo iure*. Nec
,, proprietas, & dominium ſunt neceſſaria ad hu-
,, manae vitae ſuſtentationem: & ſuper illud ad Phi-
,, lip. ult. *nulla Eccleſia communicavit mecum in*
ratione dati, & accepti, niſi vos ſoli, qui & Theſ-
ſalonicam ſemel & bis mihi miſiſtis in uſum. Gloſ.
,, dicit, & eſt Auguſtini, *præter uſum in rebus ni-*
hil quærendum eſt. Ex quibus patet, quod Apoſtoli in
,, rebus uſu conſumptibilibus habuerunt uſum abſque
,, proprietate, & dominio ſeparatus. Et quod oppo-
,, ſitum dicere, Scripturae obviat divinae, & profeſ-
,, ſionem, ac perfectionem Apoſtolicam diminuit,
,, & infirmat. Quia profeſſio Apoſtolica conſiſtit in
,, abdicatione proprietatis omnium rerum tempora-
,, lium abſolute, cujus contrarium dicta conſtitutio
,, dogmatizat aſſerendo, quod profeſſores vitae Apo-
,, ſtolicae in rebus uſu conſumptibilibus non poſſunt
,, habere uſum licitum a proprietate, & dominio ſepa-
,, ratum. Praedicta ratio etiam confirmatur ex eo,
,, quod Apoſtoli hujuſmodi abdicationem omnium
,, rerum voverunt, prout Auguſtinus *de Civit. Dei*
17. *h. iiii. c.* teſtatur, ubi loquens de Apoſtolis
,, dicit: *ſic dixerunt illi potentes: Ecce nos reliqui-*
mus omnia, & ſecuti ſumus te; hoc votum poten-
tiſſime voverant. Sed unde hoc eis, niſi ab illo, de
,, *quo hic continuo dictum eſt, dans votum voven-*
ti. Non enim Domino quiſquam recte voverat, niſi
ab illo reciperet quo voveret: haec Aug. Et reli-
,, gioſi ad exemplum Apoſtolorum hujuſmodi abdi-
,, cationem Deo promittunt, ſive voluntarie vovent
,, XII. q. I. Scimus de quibus dicitur, quod vi-
,, ctu, & veſtitu contenti nullam inter ſe proprie-
,, tatem habentes in eadem *cauſa II. q. C. duo*,
& *C. non dicatis*. Ex quibus patet, quod non ſo-
,, lum proprietatem, & dominium in rebus aliqui-
,, bus per votum ſive profeſſionem a ſe penitus ab-
,, dicarunt: Sed manifeſtum eſt, quod Apoſtoli, &
,, religioſi vitam Apoſtolicam profitentes non vove-
,, runt, nec vovent abdicationem uſus omnium tem-
,, poralium, ut ſuperius eſt probatum: Ergo vove-
,, runt, & vovent abdicationem proprietatis, & do-
,, minii rerum, quas habere poſſunt in uſu. Et per
,, conſequens quod uſum rerum, etiam uſu conſum-
,, ptibilium habuerunt, & habere licite potuerunt, &
,, poſſint abſque proprietate, & dominio. Et contra-
,, rium dicere Sacrae ſcripturae, Evangelicae vi-
,, tae, & profeſſioni Apoſtolicae contradicit. Ter-
,, tio oſtenditur, quod dicta profeſſio obviat divinae
,, ſcripturae ex eo quod divina ſcriptura *Levitic.*
ult. dicit: *Omnes decimæ terræ, ſive de frugibus,*
ſive de pomis arborum Domini ſunt, & illi ſancti-
ficantur: Et *num.* 18. loquens de perfectione levi-
,, tarum dicit: *Nihil aliud poſſidebunt, decimarum*
oblatione contenti, quas in uſus eorum, & neceſſa-
ria ſeparavi; haec ibi. In uſus inquit non in pro-
,, prietatem, ſeu dominium. Ex quibus auctoritati-
,, bus patet, quod dominium omnium decimarum
,, ſive de pomis arborum, ſive de frugibus uſu con-
,, ſumptibilium, tanquam Deo dicatarum, ſive con-
,, ſecratarum eſt Dei, & uſus eſt miniſtrorum ejus.
,, Quod etiam bene probat Aug. in libro *de facul-*
tatibus Eccleſiæ, ubi dicit ſic: *Si Dei ſunt ea, quæ*
Eccleſiæ conferuntur, Dei opus agit, qui res Deo
conſecratas non alicujus cupiditatis, ſed fideliſſimæ
intentionis diſpenſatione non deſerit. Quapropter poſ-
ſeſſiones oblatas Apoſtolis, quas accipiunt ſacerdotes,
jam non ſunt res mundi credendæ, ſed Dei. Quo-
niam ſi veſtes, ac vaſa, & cætera quæ uſui mini-
ſtrantibus erant, ſancta vocabantur, nec in uſus hu-
manos revocari poterant divinis ſemel miniſteriis con-
ſecrata, quomodo non ea quæ conferuntur Eccleſiæ,
ſacra credenda ſunt, quibus non ut ſæculi rebus luxu-
rioſe, ſed ſancte, ut Deo conſecratis utuntur ad ne-
ceſſaria ſacerdotes, ut omnibus illis qui perfectionis
amore ſub quo conſtituuntur, & ſua ſibi non ven-
,, *dicant, Eccleſiæ facultas ad hoc ipſum collectis*
ſufficiant; haec Auguſtinus. Et ad idem facit, quod
,, dicitur *XII. q. I. res Eccleſiæ, non ut propriæ,*
ſed quaſi communes, & Deo oblatæ &c. Et *§. ſic*
ergo res Eccleſiæ, ubi dicit, *non ut propriæ, ſed quaſi*
communes habendæ ſunt, cum de communi nullus di-
cat hoc meum eſt. Nec de rebus Eccleſiæ, hæc mea
eſt poteſt aliquis dicere, ne videatur non imitari cha-
ritatem illorum in qua nulli erat pretium, ſed erant
illis omnia communia; haec ibi. Et in eadem *cau-*
ſa XII. q. 2. C. qui Chriſti pecunias: Et Augu-
,, ſtinus contra Petilianum, & ponitur *XXII. q. VII.*
C. quod autem, loquens de rebus Eccleſiae dicit ſic:
Non ſunt illa noſtra, ſed pauperum, quorum procu-
ratorem quodam modo gerimus, non proprietatem
nobis uſurpatione damnabili vendicamus: & nota
,, quod dicta divina Scriptura, & Auguſtinus expreſ-
,, ſe loquuntur de rebus uſu conſumptibilibus. Quod
,, patet cum in dicta ſcriptura dicatur de pomis, &
,, frugibus, & in prædicta auctoritate de facultati-
,, bus Eccleſiæ exprimatur de veſtibus Eccleſiæ, quæ
,, uſu miniſtrantibus erant, per quæ patet manifeſte,
,, quod dominium etiam veſtium & aliarum rerum
,, uſu conſumptibilium Deo, ſive Eccleſiæ propter
,, Deum oblatarum eſt Dei, & uſus abſque Domi-
,, nio eſt miniſtrorum Eccleſiæ; Et quod in ipſis
,, rebus uſu confuntibilibus poteſt haberi uſus licitus
,, abſque dominio ſive proprietate, cujus contrarium
,, dicta Conſtitutio hæretica dogmatizat. Quarto
,, oſtenditur quod dicta aſſertio & doctrina in di-
,, cta conſtitutione *ad conditorem canonum* conten-
,, ta, vitam & doctrinam Chriſti, & Apoſtolorum
,, ejus, & ſanctorum Patrum, & omnium religio-
,, ſorum qui hactenus in via perfectionis Chriſtum,
,, & Apoſtolos ejus ſecuti ſunt, vel ſequuntur, im-
,, pugnat, annullat, deſtruit, & confundit, quod pa-
,, tet ex eo, quia certum eſt, quod perfectio pau-
,, pertatis ſicut aliæ perfectiones conſiliorum Evan-
,, gelii fuit in Chriſto, & Apoſtolis perfectiſſime, &
,, excellentius, ut probatur per auctoritates. Et pri-
,, mo per illud quod legitur *Tren.* 2. ubi in textu
,, dicitur ſic: *Ego vir videns paupertatem meam:*
Et *Gloſ.* dicit: *licet hoc omnibus convenire videa-*
tur, excellentius de Chriſto intelligitur. Et per
,, illud Hieronymi ad Euſtochium dicentis, quod
,, Chriſtus pauperrimum, & abiectiſſimum ſe o-
,, ſtendit. Et idem Hieronymus de Apoſtolis lo-
,, quens in Epiſtola ad Exuberantium dicit: *Nemo*
,, *Apoſtolis pauperior fuit. Nemo tantum pro Do-*
,, *mino dereliquit*. Et certum eſt quod paupertas
,, Evangelica perfecta ſecundum omnes eſt illa,
,, quae ex ſe, & eſſentialiter ex intrinſeca ſui ra-
,, tione majorem ſollicitudinem temporalem exclu-
,, dit. Et ob hoc proprietatem, & dominium om-
,, nium rerum temporalium abdicat, & reliquit.
,, Per ſe autem, & eſſentialiter ex intrinſeca ſui
,, ratione dicitur, ad differentiam illius ſollicitudinis
,, quae oritur ab extrinſeco, & non ex intrinſeco
,, paupertatis ſtatus, videlicet ex infirmitate illorum,
,, qui ſolliciti ſunt circa temporalia acquirenda &
,, habenda; ultra quam neceſſe eſt vel ex defectu,
,, ſive imperfectione illorum, qui nolunt omnia
,, temporalia relinquere, ſed eligunt propria conſer-
,, vare, & Chriſti pauperes ſuſtentare, & eis de
,, quotidianis neceſſariis providere. Quod autem
,, paupertas evangelica hujuſmodi ſollicitudinem re-
,, rum excludit, & omnia temporalia, ut praedici-
,, tur derelinquat, ut animum liberum habeat ab
,, omnibus oneribus mundi, ut ſurſum feratur in
,, Deum, clare probat Auguſtinus *de verbis Domi-*
ni Sermone XII. dicens: *Minimi ergo qui ſunt*
Chriſti hii ſunt qui omnia ſua dimiſerunt & ſecu-

ti ſunt

ti ſunt Chriſtum. Et quicquid habuerunt pauperi-
bus diſtribuerunt, ut Deo ſine ſæculari compede
expediti deſervirent, & ab oneribus mundi libe-
rati velut pennati ſurſum humeros tollerent. Et
Chryſoſtomus ſuper illud *Math. X. Nolite poſſide-*
re aurum, neque argentum, neque pecuniam in
zonis; dicit ſic: *Ex hoc patet quod eos Angelos*
ex hominibus, ut ita dicam, conſtituit, ab omni
eos ſolvens vitae hujus ſollicitudine, ut una deti-
nerentur cura, quae eſt doctrinæ; haec Chryſoſto-
„ mus. Quod autem ad declinandum hujuſmodi
„ ſollicitudinem requiratur, quod proprietas ac do-
„ minium rerum temporalium omnium relinquatur,
„ probat Auguſtinus de facultatibus Eccleſiae dicens:
De Evangelio vivunt, qui nihil proprium habent,
nec habere volunt; qui nec habent, nec habere
concupiſcunt. Et Sanctus Iſaac in libro *De perfe-*
ctione contemplationis dicit: *Niſi quis ſine proprio*
fuerit, a turbatione cogitationum non poterit ejus
anima liberari, & ſine tranquillitate ſenſuum non
ſentiet pacem mentis. Et in eodem libro dicit:
Nihil ita facit tranquillitatem menti, ſicut pauper-
tas quae voluntarie pro Chriſto ſuſtinetur; haec
„ verba dicti Sancti. Cujus verba Beatus Grego-
„ rius in 3. *lib. Dialog.* in auctoritatem allegat. Et
„ certum eſt, quod ea quae legimus regulariter
„ Chriſtum habuiſſe, fuerunt uſu conſumptibilia, ſi-
„ cut ſunt alimenta, & veſtimenta ſimilia; & in-
„ terdum pecuniam in loculis: De non conſum-
„ ptibilibus vero uſu dicit Auguſtinus ſuper illud
Lucæ IX. Vulpes foveas habent &c. Aſpicite, in-
quit, *qualitatem paupertatis, quam Dominus do-*
cuerat per opera demonſtrat; non erat ei menſa,
non candelabrum, non domus, nec quicquam talium;
„ haec & Chryſoſtomus. Quod autem panis, &
„ vinum, & ſimilia, ac veſtimenta, & pecunia ſint
„ de hiis quae uſu conſumuntur, ſuperius eſt proba-
„ tum; fere etiam omnia, quae Apoſtolis, poſtquam
„ viam perfectionis adepti ſunt in uſu fuiſſe legun-
„ tur, fuerunt de hiis quae uſu conſumuntur; pro-
„ pter quod Apoſtolus in ſua, & Apoſtolorum,
„ ac aliorum ſequentium eos perſona loquens di-
„ cit, prout ſupra dictum eſt, *habentes alimenta,*
„ *& tegumenta, hiis contenti ſumus*. Sed ſi in
„ rebus uſu conſumptibilibus profeſſores vitae apo-
„ ſtolicae non poſſunt habere uſum abſque pro-
„ prietate, & dominio, quia in rebus uſu conſum-
„ ptibilibus uſus a proprietate, ſeu dominio non
„ poteſt ſeparari, ut dicta Conſtitutio, imo verius
„ deſtitutio dogmatizat; ſequitur manifeſte quod
„ ſicut Chriſtus, & quilibet Apoſtolorum, & omnes
„ Sancti Religioſi ſingillatim ſive in particulari ha-
„ buerunt uſum cibi, potus, & veſtimentorum, &
„ aliorum quae uſu conſumuntur; ſic quilibet eo-
„ rum ſingillatim, & in particulari habuit in eis
„ proprietatem, & dominium, & ſic quilibet eo-
„ rum ſemper fuit proprietarius. Erraverunt ergo
„ omnes Sancti Religionum inſtitutores, Baſilius,
„ Auguſtinus, Benedictus, Dominicus, & Franci-
„ ſcus, & caeteri Religioſi, qui volentes ſequi viam
„ Chriſti, exemplo & verbo docuerunt vivere ſine
„ proprio in omnibus rebus uſu conſumptibilibus,
„ ſcilicet veſtimentis, lectiſterniis, pane, vino, ac
„ pecunia, & aliis hujuſmodi, fuerint proprietarii, &
„ voti ſui tranſgreſſores, & in aeternum ſi perſeve-
„ raſſent damnati, ſi dictae doctrinae haereticae de-
„ bet fides a fidelibus exhiberi. Erravit etiam uni-
„ verſalis Eccleſia Catholica, quae docet in Sacris
„ Canonibus, quod abdicatio proprietatis omnium
„ rerum eſt annexa religioni cuilibet perfectionem
„ evangelicam, & apoſtolicam imitanti. Mentitus
„ eſt etiam Hieronymus in Epiſtola ad Nepocia-
„ num, qui dicit quod *Chriſtus pauper cibo veſce-*
„ *batur alieno*; quo nihil clarius eſt ad oſtenden-
„ dum etiam quod in cibo, quo homo veſcitur
„ uſus a proprietate & dominio ſeparatur. Ac per
„ conſequens concluditur, quod dicta Conſtitutio
„ vitam Chriſti, & Apoſtolorum ejus, & Sancto-

„ rum Patrum, & omnium religioſorum, qui hac-
„ tenus Chriſtum, & Apoſtolos ejus ſunt ſecuti,
„ vel ſequuntur, impugnat, annullat, deſtruit, con-
„ fundit, & ut dicetur infra, quando de haereſibus
„ contentis in Conſtitutione *Cum inter nonnullos*,
„ agetur, paupertatem, vitam, & doctrinam Chriſti,
„ & Apoſtolorum ejus, ac omnium Religioſorum
„ Sanctorum, & Doctorum Eccleſiae, & totam
„ Eccleſiam haereticat, & reddit quantum in ſe
„ eſt abominabilem univerſis. Quinto oſtenditur
„ quod dicta doctrina in dicta Conſtitutione *Ad*
„ *Conditorem* contenta, obviat vitae, & doctrinae
„ Apoſtolorum, & Sanctorum Patrum eos ſequen-
„ tium, & Doctorum Eccleſiae, & Sacris Canoni-
„ bus ſuper hiis promulgatis inſtinctu Spiritus San-
„ cti. Ex eo quod Chriſtus omnis perfectionis
„ Magiſter Apoſtolos ſuos, & vitam eorum perfe-
„ cte imitari volentes, ac concupiſcentia & ſolli-
„ citudine praedicta rerum temporalium exuens, ad
„ ſtatum innocentiae, in quo nullus aliquid pro-
„ prium eſſe dicebat, quantum ad hoc prout fuit
„ expediens revocavit. Quodque ipſi Apoſtoli ipſum
„ ſtatum innocentiae, in quo nullus aliquid pro-
„ prium dicebat, quantum ad abdicationem pro-
„ prietatis, ſeu dominii omnium rerum tempora-
„ lium aſſumpſerunt. Sed in ſtatu innocentiae qui-
„ libet fuiſſet uſus rebus uſu conſumptibilibus, &
„ tamen nullus in eis proprietatem habuiſſet. Ergo
„ manifeſtum eſt, quod in Apoſtolis uſus omnium
„ rerum uſu conſumptibilium poſtquam hujuſmodi
„ ſtatum innocentiae aſſumpſerunt, fuit a proprie-
„ tate ipſorum & dominio ſeparatus. Quod au-
„ tem Chriſtus Apoſtolos ſuos quantum ad prae-
„ dicta ad ſtatum innocentiae revocaverit teſtatur
„ Sanctus Remigius ſuper illud Evangelii *Math.*
X. Nolite poſſidere aurum, neque argentum, ne-
que pecuniam in zonis veſtris, non peram, ne-
que duas tunicas, neque calceamenta, neque vir-
gam, ſic dicens: *Oſtendit Dominus in hiis ver-*
bis, quod Sancti Prædicatores revocati ſunt ad
primi hominis dignitatem, qui quandiu cæleſtes
poſſedit theſauros, iſta non concupivit, ſed mox ut
peccando illa amiſit, iſta deſiderare cepit: haec Re-
„ migius. Quibus alludit præallegata auctoritas Chry-
„ ſoſtomi cum dicit quod *Apoſtolos Angelos ex ho-*
„ *minibus fecit, eos ſolvens ab omni vitæ hujus*
„ *ſollicitudine*: haec Chryſoſtomus. Quod autem ipſi
„ Apoſtoli, & ipſorum vitam imitantes aſſumpſe-
„ rint ipſum ſtatum innocentiae quantum ad abdi-
„ cationem proprietatis omnium rerum, & quod in
„ ipſo ſtatu, & poſtea in Apoſtolis, & eos imitan-
„ tibus fuerit uſus rerum abſque proprietate teſtatur
„ expreſſe Sanctus Clemens Papa Succeſſor Beati
„ Petri Apoſtoli in ſuo Canone a Spiritu Sancto
„ promulgato, cujus verba ponuntur *XII. q. 1. Di-*
lectiſſimis, ſic dicens: *Communis vita omnibus eſt*
neceſſaria, maxime his qui Deo irrepræhenſibiliter
militare cupiunt, & vitam Apoſtolorum eorumque
diſcipulorum imitari cupiunt. Communis enim uſus
omnium, quæ ſunt in hoc mundo omnibus homini-
bus eſſe debuit, ſed per iniquitatem alius dixit hoc
eſſe ſuum, & alius iſtud. Et ſic inter mortales fa-
cta eſt diviſio. Et ſicut non poteſt dividi aer, nec
ſplendor ſolis; ita nec reliqua, quæ data ſunt ho-
minibus ad habendum dividi debere, ſed habenda
eſſe communia. Iſtius conſuetudinis more retenta
etiam Apoſtoli, eorumque diſcipuli, ut prædictum
eſt, una nobiſcum & vobiſcum communem vitam
duxerunt, ut enim bene noſtis erat multitudinis
eorum cor unum, & anima una, nec quiſquam eo-
rum, aut noſtrum de hiis, quæ poſſidebat aliquid
ſuum eſſe dicebat, ſed erant nobis, & illis omnia
communia: hæc Clemens. Ex quibus patet quod
„ Apoſtoli eorumque diſcipuli, & Sanctus Clemens
„ una cum eis, & omnibus volentibus vitam Apo-
„ ſtolicam imitari aſſumpſerunt, & ſervaverunt ſta-
„ tum, qui fuit ante peccatum, ſcilicet, antequam
„ per iniquitatem introductum eſſet quod aliquis di-

,, ceret hoc meum proprium, & hoc tuum, quia
,, ſtatus innocentiae fuit ſive legis naturæ ſtatui per ini-
,, quitatem introducto contrarius ſecundum Gloſ-
,, ſam, quæ vetbum illud *per iniquitatem* exponens
,, dicit: *per iniquitatem, ideſt per conſuetudinem*
ſollicitudinis, ut ibi, *facite vobis amicos de mam-*
mona iniquitatis: hæc Gloſſa. Et ſicut antequam
,, eſſet peccatum, non erat appropriatio rerum tem-
,, poralium introducta, ſed fuiſſet habitus uſus re-
,, rum uſu conſumptibilium, & non conſumptibi-
,, lium abſque alia proprietate; ſic in Apoſtolis, &
,, apoſtolicis viris: & ut dicitur in dicto Canone.
Sicut hodie non poteſt dividi aer, nec ſplendor ſolis;
ita nec reliqua, quæ communiter data ſunt homini-
bus ad habendum, ſed omnia habenda eſſe commu-
nia. Sicut etiam hodie in apoſtolicis viris, quo ad
,, proprietatem res temporales non dividuntur, ſed
,, quilibet in eis habet uſum ſolum ſine aliqua pro-
,, prietate; unde dicit ibi Gloſſa: *Aer eſt communis*
,, *quoad uſum*; & alia Gloſſa ſuper verbo *poſſidere*
,, dicit: *Poteſt ergo aliquis poſſidere rem, cujus pro-*
prietatem habere non poteſt. Sicut ſervus dicitur poſ-
ſidere, ideſt, detinere *ff. de acquir. poſſ l. quod ſervus*.
,, Nam talis poſſeſſio non eſt poſſeſſio juris civilis, ſed
,, facti detentio, & juris naturalis; & quod de lege na-
,, turæ inſtitutus fuerit, & ſit uſus rerum uſu con-
,, ſumptibilium abſque proprietate, & dominio te-
,, ſtatur Sanctus Ambroſius *p. Lib. de offic.* dicens.
Natura, inquit, *omnibus omnia in communi profu-*
dit. Sic enim Deus juſſit generari omnia, ut pa-
ſtus omnibus communis eſſet, & terra foret om-
nium quædam communis poſſeſſio. Natura igitur jus
commune generavit, uſurpatio jus privatum fecit:
,, hæc Ambroſius. Per quæ patet, quod res ad pa-
,, ſtum deputatae non erant propriæ, nec appropria-
,, tæ alicui ſecundum legem naturæ ſive ſecundum
,, ſtatum innocentiæ, & quod uſurpatio jus privatum,
,, ſive proprium introduxit. Quod autem appropria-
,, tio in rebus temporalibus fuerit introducta per jura
,, humana, ſive Regum, & Imperatorum, & quod
,, ipſis juribus renunciari poſſit, quibus renunciatis
,, nullus poteſt dicere aliquam rem temporalem ſibi
,, eſſe propriam teſtatur eximius Doctor Auguſtinus
,, ſuper *Jo. Homil. VI.* & ponitur 8. *Di.* dicens:
Quo jure defendis villas Eccleſiæ divino an huma-
no? divinum jus in divinis Scripturis habemus, hu-
manum in legibus Regum: unde quiſqunam poſſidet,
quod poſſidet, nonne jure humano? Nam jure divi-
no: Domini eſt terra, & plenitudo ejus: Jure igi-
tur humano dicitur hæc villa mea eſt, hæc domus
mea eſt, hic ſervus meus eſt. Jura humana jura
Imperatorum ſunt: tolle jura Imperatorum, & quis
audet dicere hæc villa mea eſt, iſte ſervus meus eſt?
Et infra: *noli dicere; quid mihi & Regi? noli ergo di-*
cere poſſeſſiones tuas, quia ipſa jura humana remiſiſti,
quibus poſſeſſiones poſſidentur; hæc Auguſtinus. Ex
,, quibus omnibus auctoritatibus manifeſte conſtat,
,, quod religioſi, qui vitam Chriſti, & Apoſtolorum
,, ejus imitari volentes proprietatem omnium rerum
,, temporalium a ſe penitus abdicarunt; & per con-
,, ſequens in hoc juribus Imperatorum renunciave-
,, runt, jure naturali & divino contenti in rebus a-
,, liquibus uſu conſumptibilibus, vel non conſum-
,, ptibilibus non habent, nec habere poſſunt proprie-
,, tatem ſeu dominium: Et quod in eis habent, &
,, habere poſſunt licite uſum facti a proprietate, &
,, dominio ſeparatum. Et ſic liquet, quod dicere
,, quod in rebus uſu conſumptibilibus non poſſit ha-
,, beri a religioſis praedictis uſus facti a rei proprie-
,, tate, ſeu dominio ſeparatus, ſicut dicta conſtitu-
,, tio, imo potius deſtiiutio dogmatizat, vitæ Apo-
,, ſtolicæ, & diffinitionibus ſanctorum Patrum, &
,, doctorum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, & ſacris ca-
,, nonibus aſſerentibus talem, ut dictum eſt, fuiſſe
,, vitam Apoſtolicam, contradicit. Ac per conſe-
,, quens ſequitur quod talis aſſertio, ſive doctrina
,, eſt hæretica manifeſte, ut in *præalleg. C. ſunt*
quidam XXV. q. I. quia impingit in articulum fidei:
Et unam Sanctam Catholicam & Apoſtolicam Ec-
cleſiam. Et ſi omnes in tali determinatione Papæ
,, conſentirent non teneret, ſed ipſe & omnes con-
,, ſentientes eidem hæretici cenſerentur, ut habetur
,, & vero *XXV. q. I. quæ ad perpetuam* in Gloſſa.
,, Confirmatur autem dicta concluſio, ſcilicet quod
,, in rebus uſu conſumptibilibus uſus poſſit a proprie-
,, tate, & dominio ſeparari ratione, & auctoritate.
,, Ratione: ſic manifeſtum eſt quod illud quod abſ-
,, que omni iniquitate eſt introductum poteſt ſepa-
,, rari ab eo quod per iniquitatem eſt introductum.
,, Sed licitus uſus rerum conſumptibilium uſu ſine
,, omni iniquitate eſt introductus, quia primo ho-
,, mini ante peccatum præceptum, ſive decretum eſt
de omni ligno Paradiſi comede Gen. 2. proprietas
,, ſive dominium per iniquitatem fuit introductum,
,, ſicut expreſſe probatur in præallegato *Cap. XII.*
q. I. Cap. dilectiſſimis: Ergo manifeſtum eſt quod
,, uſus facti rerum uſu conſumptibilium poteſt a pro-
,, prietate, ſeu dominio ſeparari. Nam *Luc.* 19.
,, dicitur de Domino, qui dedit pecuniam numera-
,, tam ſervis ſuis ad utendum, & peregre profectus
,, eſt, quod poſt reverſionem ſuam dixit ei unus
,, ſervus, Domine mina tua acquiſivit x. minas, &
,, alter ſervus dixit, Domine mina tua fecit quin-
,, que minas datas a Domito ad uſum: Et tertio
,, dixit Dominus, quare non dediſti pecuniam ad
,, menſam, & ego veniens cum uſuris exegiſſem il-
,, lam: ubi Auguſtinus dicit: *Intelligendum eſt ſer-*
vis prædictis minas datas a Domino ad uſum. Et
,, Math. 25. Dominus ſervo malo = ſerve male,
,, & piger, nonne oportuit te pecuniam meam com-
,, mutare cum nummulariis, & ego veniens rece-
,, piſſem utique quod meum eſt cum uſuris: = Et
,, ſervo bono, cui dedit Dominus quinque talenta,
,, dixit Dominus: *Euge ſerve bone, & fidelis, ſu-*
per multa te conſtituam: ubi Chryſoſtomus dicit ſic:
fidelis dicitur, qui nihil eorum quæ ſunt Domini ſui
appropriavit. Ex quibus auctoritatibus evidenter oſten-
,, ditur, quod ut prædicta pecunia ſervis prædictis da-
,, ta per Dominum ad utendum, Dominus habebat
,, proprietatem & dominium, & ſervus uſum actua-
,, lem. Non enim mina una feciſſet x. minas, nec alia
,, quinque niſi per actualem uſum ſervi: Et quod et-
,, iam illud quod de pecunia Domini fuit acquiſitum
,, per uſum actualem ſervi, Domino fuit acquiſitum,
,, & non ſervo. Sed manifeſte eſt quod pecunia nu-
,, merata quæ datur ad utendum eſt de rebus uſu con-
,, ſumptibilibus ut ſuperius eſt oſtenſum: Et patet ex-
,, preſſe *Inſtit. de uſufruct.* §. *conſtituitur*. Ergo
,, etiam ex ſcriptura Evangelii manifeſte probatur,
,, quod in rebus uſu conſumptibilibus uſus actualis
,, haberi licite poteſt a proprietate, & dominio ſepa-
,, ratus: unde qui oppoſitum dicit, ſcripturæ Evange-
,, licæ contradicit. Sexto oſtenditur, quod dicta aſ-
,, ſertio in prædicta conſtitutione *ad conditorem* con-
,, tenta, determinationi & diffinitioni ſanctæ Roma-
,, næ Eccleſiæ evidenter obviat & repugnat. Ad
,, cujus evidentiam eſt notandum, quod olim qui-
,, dam ſacræ Scripturæ intelligentiam ſe habere ja-
,, ctantes, ſed divertentes a tramite recti libellos ad
,, improbationem ordinis fratrum minorum edide-
,, runt, aſſerentes ipſorum paupertatem & mendi-
,, citatem non eſſe meritoriam. Quorum libellorum
,, unus incipiebat, *Ecce videntes clamabunt foras:*
,, Quem ſanctæ mem. Dominus Alexander Papa
,, IV. de fratrum ſuorum conſilio, multa delibe-
,, ratione præhabita auctoritate Apoſtolica reproba-
,, vit, & in perpetuum condemnavit, ac pronuncia-
,, vit ipſos fratres, qui omnia reliquerunt propter
,, Deum, exilia vitæ ſubſidia mendicantes, Chriſtum
,, pauperem imitari & perfectionem Evangelicam am-
,, plexari, ac eos non ſolum in ſtatu ſalvandorum
,, exiſtere, ſed etiam perfectorum, & per ſuæ reli-
,, gionis obſervantiam, quæ quidem ipſius perfectio-
,, nis Evangelicæ tenet formam, in æternæ retributio-
,, nis præmio præcellentem gloriam promereri. Si-
,, cut in duabus literis ipſius domini Alexandri Pa-

„ pæ IV. plenius continetur, de quibus infra ſit men-
„ tio: Et poſtmodum longo tempore procedente,
„ quidam alter dictus magiſter Geraldus de Abba-
„ tiſvilla contra dictum ſtarum, & profeſſionem a-
„ lium libellum compoſuit. *Tantum præſumptionis*
ſibi aſſumpſerunt quidam homines &c. In quo libel-
„ lo dictus magiſter calumniabatur ſpecialiter, & in-
„ ter cætera dictos fratres minores quia aſſerebant
„ ſe in aliquibus rebus temporalibus uſu conſumpti-
„ bilibus, vel non conſumptibilibus nec in ſpeciali
„ nec in communi habere proprietatem ſeu domi-
„ nium, ſed ſolummodo ſimplicem uſum facti;
„ aſſerens idem magiſter, quod hoc dicere erat ri-
„ diculum atque falſum; cum, ut dicebat, earum
„ rerum, quae per ipſum uſum penitus conſumun-
„ tur dominium ab uſu nullatenus ſeparetur. Et ideo
„ ſi renunciatur proprietati, & dominio talium re-
„ rum uſu conſumptibilium, uſui per conſequens
„ renunciatum eſſe videtur. Contra quem libellum
„ bo. me. Egregius Doctor in ſacra Pagina domi-
„ nus frater Bonaventura, qui fuit Epiſcopus Alba-
„ nenſis ſanctae Romanae Eccleſiae Cardinalis fecit
„ librum, qui *Apologia* vulgariter nuncupatur. In
„ quo libro in *X. C.* reſpondet dictae cavillatio-
„ ni, ſive calumnioſae objectioni ipſius magiſtri Ge-
„ raldi, eo modo quo ſancta mater Eccleſia reſpon-
„ det; & plene probat & oſtendit veraciter, quod
„ in rebus uſu conſumptibilibus uſus facti a proprie-
„ tate, & dominio ſeparatur; & quod fratres mi-
„ nores ex eorum profeſſione non habent proprieta-
„ tem aliquarum rerum mobilium, vel immobilium,
„ nec pecuniarum, ſeu aliarum rerum uſu conſum-
„ ptibilium: Volens igitur ſancta Romana Eccleſia
„ tam praedictae objectioni, quae fiebat contra pro-
„ feſſionem dictorum fratrum de uſu rerum con-
„ ſumptibilium uſu, quod non poteſt a proprietate,
„ ſeu Dominio ſeparari, quam omnibus aliis obje-
„ ctionibus adverſantium ſilentium perpetuum impo-
„ nere, ſolemnem edidit Decretalem, quae incipit
Exiit, qui ſeminat, quæ in *VI. lib. Decretalium*
ſub tit. de verbor. ſignif. eſt inſerta: & ab univer-
„ ſali Eccleſia tanquam veram, ſanam, & Catho-
„ licam Doctrinam continens acceptata, quae etiam
„ fuit poſtmodum in generali Viennenſi Concilio
„ approbata, & confirmata, ſicut patet per ſolem-
„ nem Decretalem, quæ incipit, *Exivi de Para-*
„ *diſo* in Lib. VII. *Decretalium* inſertam. In qua
„ diffinitione, & determinatione Sanctae Romanae
„ Eccleſiae dicitur in hæc verba: *Nec quiſquam*
inſurgat erronee, quod taliter propter Deum, pro-
prietatem rerum omnium abdicantes tanquam homi-
cidæ ſui, vel tentatores Dei vivendi diſcrimini ſe
committant. Sic enim ſe committunt divinæ provi-
dentiæ in vivendo ut viam non contemnant provi-
ſionis humanæ, quum vel de hiis, quæ offeruntur
liberaliter, vel de hiis quæ mendicantur humiliter,
vel de hiis quæ conquiruntur per laboraticium ſu-
ſtententur; qui triplex vivendi modus in regula pro-
videtur expreſſe: Et infra: *Non autem talem abdi-*
cationem proprietatis omnimodæ renunciationem uſus
rerum cujuſquam videatur inducere. Nam cum in
rebus temporalibus ſit conſiderare præcipuum, pro-
prietatem, poſſeſſionem, uſumfructum, Jus utendi,
& ſimplicem facti uſum; & ultimo tanquam neceſ-
ſario egeat, licet primis carere poſſit vita morta-
lium. Nulla prorſus poteſt eſſe profeſſio, quæ a ſe
uſum neceſſariæ ſuſtentationis excludat. Verum con-
decens fuit ei profeſſioni, quæ ſponte devovit Chri-
ſtum pauperem in tanta paupertate ſectari, omnium
abdicare dominium, & rerum ſibi conceſſarum ne-
ceſſario uſu fore contentam. Nec per hoc quod pro-
prietatem uſus, & rei cujuſquam Dominium a ſe
abdicaſſe videtur, ſimplici uſui renunciatum eſſe
convincitur, qui nunquam uſus non juris, ſed facti
tantummodo nomen habens, quod facti eſt tamen in
utendo præbet utentibus, nihil juris, quinimo ne-
ceſſariarum rerum tam ad vitæ ſuſtentationem,
quam ad officiorum ſui ſtatus executionem, excepto
quod de pecunia infra ſubjungitur, moderatus uſus
ſecundum eorum regulam, & veritatem omnimodam
conceſſus eſt fratribus, quibus rebus fratres licite
uti poſſunt durante concedentis licentia, & juxta
quod in præſenti ſerie continetur. Et infra: *Ex qui-*
bus omnibus ſatis claret ex regula ad victum, ve-
ſtitum, divinum cultum, & ſapientiale ſtudium,
neceſſariarum rerum uſum fratribus eſſe conceſſum,
& regulam, quoad abdicationem hujuſmodi non ſo-
lum obſervabilem, ſed perfectam: hæc verba dictae
„ determinationis & diffinitionis Eccleſiæ. Ex qui-
„ bus manifeſtiſſime, & clariſſime patet, quod fra-
„ tres in rebus uſu conſumptibilibus, quae ad vi-
„ ctum, & veſtitum pertinent, & etiam in aliis habent
„ uſum facti tantummodo, ab omni proprietate & do-
„ minio ſeparatum, & quod uſus facti etiam in omni-
„ bus rebus uſu conſumptibilibus abſque proprietate &
„ dominio poteſt licite conſtitui, & haberi; nec valet,
„ nec excuſat, ſed potius accuſat, quod in dicta hae-
„ reticali conſtitutione, *ad Conditorem* dicitur, quod
„ dicta Decretalis *Exiit qui ſeminat* loquendo de uſu
„ facti illarum rerum quæ ad vitae ſuſtentationem per-
„ tinent, quem fratres habent, & Romana Eccleſia
„ dominium retinet, debet intelligi ſolum de rebus
„ illis quae non ſunt uſu conſumptibiles, ſine qui-
„ bus humana vita non eſt ſuſtentabilis, quae ut
„ dicta haereticalis Conſtitutio aſſerit, non ſunt pau-
„ ca. Et quod dictae Decretalis non videtur fuiſſe
„ intentio rerum uſu conſumptibilium dominium
„ Eccleſiae reſervare, quia hoc manifeſte deprae-
„ henditur eſſe falſum. Cum clare conſtet ex ver-
„ bis apertiſſimis dictae Decretalis *Exiit*, quod lo-
„ quitur de ſimplici uſu facti rerum uſu conſumpti-
„ bilium, quem fratres habent, & Eccleſia domi-
„ nium. Quod patet ex pluribus, primo ex reſpon-
„ ſione, quam facit dicta Decretalis objectioni in-
„ ſurgentium erronee contra fratres, & dicentium
„ quod fratres per abdicationem proprietatis omnium
„ rerum videbantur renunciare uſui, quia inſepara-
„ bilia ſunt. Quando enim duo ſunt inſeparabiliter
„ connexa, eo ipſo quod renunciatur uni, ſive unum
„ tollitur, alteri renunciatum intelligitur *ff. de aqua*
„ *plu. arc. Leg. ſed interdum, & ff. de aqu. quo-*
„ *tid. & æſti. l. item quæritur.* Et notatur *ff. de*
„ *minori. l. etiam, & IX. di. Si ad Scripturas,*
„ in Gloſ. Et per conſequens ipſi fratres, ut dice-
„ bant, tanquam homicidae ſui, vel tentatores Dei,
„ ſe vivendi diſcrimini committebant. Sed conſtat
„ quod ipſi inſurgentes non dicebant nec aliquis un-
„ quam dixit, quod in rebus uſu non conſumpti-
„ bilibus eo ipſo quod quis renunciat omnimode pro-
„ prietati, videatur renunciare uſui, quia etiam ipſi
„ fatebantur, quod in rebus uſu non conſumptibi-
„ libus ſeparari poteſt uſus facti a proprietate, &
„ dominio. Et ideo licet renuncietur proprietati in
„ talibus, non propter hoc intelligitur uſui renuncia-
„ tum, quia ſeparari poſſunt. *ff. de aqua quotid. &*
æſt. leg. 1. §. Trebatius. Quamvis dicerent in ipſis
„ rebus non conſumptibilibus uſu non poſſe uſum,
„ vel uſumfructum a dominio perpetuo ſeparari, ne
„ dominium abſcedente uſu inutile redderetur, ſicut
„ aperte patet in ſequenti §. ibi. *Nec hiis obviare*
dignoſcitur, quod civilis providentia &c. Ergo ma-
„ nifeſte patet quod dictus §. *nec quiſquam*, & §.
Nec hiis obviare intelligitur etiam de rebus uſu con-
„ ſumptibilibus. Secundo patet, quod loquitur de uſu
„ rerum uſu conſumptibilium, cum dicatur expreſſe
„ *in Tex.* = Et ultimo tanquam neceſſario egeat, li-
„ cet primis carere poſſit vita mortalium, nulla po-
„ teſt eſſe profeſſio, quae a ſe uſum neceſſariae ſu-
„ ſtentationis excludat. = Nam manifeſtum eſt, quod
„ uſu rerum conſumptibilium ipſo uſu, ut ſunt ali-
„ menta, neceſſario egeat vita mortalium: & qui re-
„ nunciaret uſui alimentorum, ſui ipſius homicida,
„ vel tentator Dei videretur. Uſu autem facti ſim-
„ plici rerum non conſumptibilium uſu, tanquam
„ neceſſario ad vitae ſuſtentationem non eget vita
„ mortalium. VII. Apoſtolus *p. ad Timoth. ult. C.*

dicit; *habentes alimenta, & indumenta, quibus tegimur, hiis contenti ſumus*. Sed quia ultra tendit
„ malum, invehit haec Gloſ. Ex quo patet ſecun-
„ dum Apoſtolum, & Gloſ. quod ultra alimenta,
„ & indumenta quibus teguntur, quae ſunt de hiis
„ quae uſu non conſumuntur, aliquis non eget in
„ vita mortalium. Multi etiam vixerunt, & vivunt
„ ſine uſu rerum non conſumptibilium uſu. Unde
„ Chryſoſtomus ſuper Marcum Homil. XXXII.
„ loquens de Beato Joanne Baptiſta dicit ſic: *Hic eremum habitavit, nec tecto, nec cubili indiguit, ut erudiret ab humanis deſiſtere, & ad priorem recurrere nobilitatem*: haec Chryſoſtomus. Tertio
„ patet quod loquitur ipſa Decretalis, & verba
„ praeallegata intelliguntur etiam de uſu rerum con-
„ ſumptibilium, cum dicat, quinimo neceſſariarum
„ rerum tam ad vitae ſuſtentationem, quam ad of-
„ ficiorum ſui ſtatus executionem, excepto quod
„ de pecunia infra ſubjungitur, moderatus uſus fra-
„ tribus eſt conceſſus. Nam cum pecunia quae eſt
„ de rebus uſu conſumptibilibus, ut ſuperius eſt
„ probatum excipiatur, quod fratres in pecunia non
„ habent ſimplicem uſum facti, ut in eadem De-
„ cretali dicitur. Et exceptio fieri intelligatur a
„ regula generali, & ipſam confirmet in aliis, ut
„ habetur in *Auth. de non alien. aut permut. reb.*
„ §. *ut autem*. Concluditur quod regula generalis
„ haec eſt, videlicet, quod dicti fratres in omnibus
„ rebus etiam uſu conſumptibilibus habent ſolummo-
„ do ſimplicem facti uſum, excepta pecunia, quae
„ licet ſit de rebus uſu conſumptibilibus, tamen ipſo-
„ rum fratrum profeſſione prohibente, in pecunia
„ hujuſmodi non habent uſum etiam facti. Quarto
„ hoc patet, quod dicta Decretalis *Exiit* in dicto
„ §. *nec quiſquam* loquitur, quod fratrum vita ſu-
„ ſtentatur tribus modis, vel de hiis quae offerun-
„ tur liberaliter, vel de hiis quae mendicantur hu-
„ militer, vel de hiis quae per laboricium acqui-
„ runtur. Et tamen in hiis quibus fratres ipſi utun-
„ tur, ut dicit: Eſt conſiderare proprietatem, poſ-
„ ſeſſionem, uſumfructum, jus utendi, & ſimpli-
„ cem facti uſum, & qui uſu ſimplicis facti care-
„ re non poſſunt, tamen proprietate, uſufructu,
„ poſſeſſione, & jure utendi carere poſſunt. Con-
„ ſtat autem, ut plurimum, quod res illae, quae a
„ fratribus mendicantur, ſive offeruntur eis, vel
„ per laboricium acquiruntur, ſunt de illis rebus,
„ quae uſu conſumuntur, ſicut panis, vinum,
„ oleum, bladum, veſtes, & ſimilia, quae uſu
„ conſumuntur. Et infra dicit expreſſe de rebus,
„ quae ad victum, & veſtitum pertinent. Dictus
„ igitur intellectus, quem dictus Dominus Joannes
„ dat dictae Decretali *Exiit*, dicendo, quod debet
„ intelligi de illis rebus, quae non conſumuntur
„ uſu, clare & manifeſte intellectui, & diffinitioni
„ dictae Decretalis, & Sanctae Romanae Eccleſiae
„ obviat, & repugnat. Et ideo haereſim ſuam ex
„ hoc approbat & confirmat potius quam excuſat.
„ Quia verum & clarum intellectum diffinitionis,
„ & determinationis Sanctae Romanae Eccleſiae,
„ & Sanctorum Patrum eam ſequentium perver-
„ tit, & ad eum ſenſum trahit, quem ipſe ſibi
„ praeſumpſit, quod proprium eſt adverſantium ſa-
„ nis & Catholicis doctrinis, ut dicit S. Clemens,
„ & ponitur *XXXVII. di. relatum*. Cum igitur
„ dicta determinatio ſit in Scriptura divina funda-
„ ta, & cum diffinitionibus Sanctorum Patrum,
„ inſtitutorum religionum approbatarum per Eccle-
„ ſiam, ac Sanctorum Doctorum, Canonum,
„ quod Eccleſiae concordet, ut ſuperius eſt proba-
„ tum: Et hoc pro ſano dogmate in moribus ab
„ univerſali Eccleſia ſit acceptum ad utilitatem per-
„ petuam religionum habentium tria vota eſſentiali-
„ ter annexa, ſcilicet, vivere in obedientia, ſine
„ proprio, & in caſtitate. Et ipſa Eccleſia contra-
„ rium aſſerentes damnaverit, ut ſuperius eſt di-
„ ctum, & eos in dicta Decretali *Exiit* aſſerat er-
„ ronee inſurrexiſſe contra profeſſionem dictorum
„ fratrum, & dicta aſſertio erronea fundamentum
„ cujuslibet religionis Apoſtolicae ſubvertat, ut ſu-
„ perius eſt probatum. Et illud quod ſemel San-
„ cta Romana Eccleſia pro fide, & fidelium mo-
„ ribus approbavit, ſemper teneri debeat acceptum,
„ & quod reprobavit pro reprobato teneri, *XIX.*
„ *di. Si Romanorum in prin.* & *XV. di. Canones*,
„ & *C. ſicut Sancti*, & *XXV. q. 1. ad perpetuam*
„ *in tex. & gloſ.* & *C. nulli*, & *C. Contra ſta-*
„ *tuta*. Et ſub articulo fidei: *Et in unam ſan-*
„ *ctam Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam*, con-
„ tineatur, quod Eccleſia in fide, & moribus non
„ poteſt errare, ut ſuperius eſt deductum: Sequitur,
„ quod Dominus Joannes, qui illud, quod per
„ Eccleſiam eſt in hiis approbatum reprobat, & re-
„ probatum approbat tanquam impingens in articu-
„ lum: *Et in unam ſanctam Catholicam, & Apo-*
„ *ſtolicam Eccleſiam*, haereticus eſt cenſendus.
„ Licet autem ad probandum praedictam veritatem
„ ſufficiat auctoritas Sacrae Scripturae, & Sancto-
„ rum Patrum, & Doctorum Eccleſiae, & deter-
„ minatio Sanctae Matris Eccleſiae, cujus tanta
„ eſt auctoritas, ut de ea Auguſtinus contra *Epi-*
„ *ſtolam fundamenti* dicat: *Ego Evangelio non cre-*
„ *derem, niſi auctoritas Eccleſiae me commoneret*.
„ Nihilominus tamen per jura civilia, quorum
„ ſenſum, & intellectum pervertendo dictus Domi-
„ nus Joannes praedictam ſuam haereſim nititur
„ palliare; oſtenditur quod dicta haereſis etiam juri
„ civili obviat, & repugnat; nam jure cautum re-
„ peritur, quod veſtis cujus uſum facti ſervus ha-
„ bet eſt in peculio Domini *ff. de pecul. id veſti-*
„ *mentum*. Ex qua *L.* patet, quod licet veſtis ſit
„ in uſu actuali ſervi, tamen ejus proprietas ſem-
„ per reſidet apud Dominum, ne ſervus habeat in
„ ea proprietatem, ſive dominium aliquo tempore,
„ ſeu momento. Cum ergo ut probatum eſt ve-
„ ſtis de hiis rebus quae uſu conſumuntur exiſtat,
„ patet, quod dicere, quod uſus ſimplex facti in
„ rebus uſu conſumptibilibus non poſſit haberi abſ-
„ que proprietate & dominio, ſive non poſſit a
„ proprietate & dominio ſeparari, juri civili repu-
„ gnat. Item ſi legentur cibaria ſervo, legatum
„ abſque dubio eſt domini non ſervi. Et idem de fi-
„ lioſfamilias donec in poteſtate patris eſt, ut dicit
„ *ff. de condit. & demo. L. filiusfamil. in fin. &*
„ *prin.* Et qui in alterius poteſtate eſt, nihil pro-
„ prium habere poteſt *inſtit. per quas perſon. non*
„ *acquir.* §. *Sancitum*, & §. *Item nobis acquiritur*.
„ Nec aliquid poſſidere, aut habere ſuum poteſt
„ *ff. de adult. L. ſic eveniet ff. de acqu. po. ff.*
„ *poſſeſſio L. qui aliena. & ff. de acqui. re. do.*
„ *L. acquiritur* §. 1. Et idem eſt de religioſis
„ quia & ipſi in alterius poteſtate ſunt *XII. q. 1.*
„ *C. non dicatis*, ibi nihil eos habere poſſidere &c.
„ in text. & gloſ. Nam & religioſi ſervi propter
„ Deum ſunt *L.* IIII. *di. C. multos*. Nec reli-
„ gioſus ſicut nec ſervus liberum arbitrium, ſive
„ velle, aut nolle habet *XXXIII. q.* III. *C. unico*
„ & *Extra de elect. C. ſi religioſus lib. VI.* Et
„ mortuus eſt mundo *XVI. q. 1. placuit*, & *C.*
„ *de ep. & cle. L. de nobis*: & quantum attinet
„ ad jus civile pro nullis habentur *ff. de reg. iu*
„ *L. quod attinet*, unde religioſus ſicut nec ſervus
„ uſumfructum, nec uſum qui eſt jus utendi ſal-
„ va rerum ſubſtantia poteſt habere, ut notatur *XIX.*
„ *q.* III. *Si qua mulier*. Et monaſterium ipſo in-
„ greſſu non ſolum proprietatem, ſed etiam poſ-
„ ſeſſionem omnium rerum illius qui monaſterium
„ ingreditur, adipiſcitur. Sicut adoptans adipiſci-
„ tur poſſeſſionem omnium rerum adoptati *ff. de*
„ *precar. L. ſi adoptavero*; & notatur in gloſ.
„ *Joan.* in dicto *Cap. Si qua mulier*. Pecunia
„ etiam qua utitur monachus eſt monaſterii, &
„ eam tenetur reſignare in manibus abbatis. Extra
„ *de off. or. C. quanto*. Et ſi monachus eam ſi-
„ bi appropriet puniendus eſt. Et ſi in morte fue-
„ rit apud eum inventa, in ſignum perditionis eſt,

cum

„ cum eo extra monaſterum in Sterquilinio ſepelien-
„ da *extra de Sta. mo. cap. cum ad monaſterium*
„ §. *I.* & idem dicit Beatus Gregorius in libro dia-
„ logorum. Ex quo patet, quod monachus de li-
„ centia ſui ſuperioris poteſt habere uſum actualem
„ pecuniæ, quæ eſt de his rebus, quæ uſu conſu-
„ muntur, & tamen nullo modo habet, nec habere
„ poteſt aliquo tempore pecuniæ proprietatem, ſive
„ dominium *extra de ſta. mo. cap. ſuper quodam.*
„ Item in ſæpedicta decretali *Exiit* §. *cæterum* di-
„ citur, quod ſi alicui famulo ſive nuncio per do-
„ minum datur pecunia, & illi nuncio, ſive famu-
„ lo committitur, quod illam pecuniam convertat
„ in neceſſitates fratrum, quod dominium, proprie-
„ tas, & poſſeſſio illius pecuniæ remanet apud dan-
„ tem cum libera poteſtate revocandi ſibi pecuniam
„ ipſam ſemper uſque ad converſionem ipſius in rem
„ deputatam. Per quod patet, quod uſus ſimplex
„ facti actualis ipſius pecuniæ eſt penes famulum,
„ ſive nuncium, & proprietas, dominium, & poſ-
„ ſeſſio eſt penes dantem. Et ſic in re uſu conſum-
„ ptibili ſimplex uſus facti tantum habetur abſque
„ proprietate, dominio, & poſſeſſione; cui concor-
„ dat auctoritas Auguſtini, quam magiſter ſenten-
„ tiarum recitat *lib. 2. ſententiarum di. 12.* ubi di-
„ citur, quod res, quibus utuntur famuli domino-
„ rum, dicuntur eſſe ipſorum famulorum uſu tan-
„ tummodo, & non dominio, qui uſus id ſolum-
„ modo, quod eſt facti præbet utentibus, nihil juris,
„ ut indicitur in decretali *Exiit*. Si etiam aliquis ac-
„ commodat alieni veſtem ſuam, accommodans ipſius
„ veſtis proprietatem, & poſſeſſionem retinet *ff. ac-
commoda l. rei commodatæ & Inſti. de interdic.* §.
per eos. Si igitur veſtis qua utitur ſervus eſt domi-
„ ni. Si cibaria, quibus utuntur ſervi ſunt domini;
„ ſi ſervus nihil proprium habere poteſt. Si ſervus,
„ & filius familias in peculio profectitio, nihil juris
„ penitus habent, & tamen licite utuntur rebus uſu
„ conſumptibilibus. Si religioſus in veſtibus, & pe-
„ cuniis, & aliis, quae uſu conſumuntur habet tan-
„ tummodo uſum facti, & nihil proprium in his
„ habet nec habere poteſt. Si commodans in re com-
„ modata habet proprietatem, & commodatarius ſim-
„ plicem facti uſum. Si familia utitur rebus domi-
„ ni, proprietate ipſi domino remanente, liquet aper-
„ tiſſime etiam ſecundum leges, & jura poſitiva,
„ quod etiam in rebus uſu conſumptibilibus uſus ſim-
„ plicis facti poteſt licite haberi abſque proprietate,
„ & dominio, imo in pluribus etiam in jure poſi-
„ tivo invenitur uſus facti a proprietate penitus ſe-
„ paratus, cujus contrarium dicta conſtitutio *ad
„ conditorem*, imo verius deſtitutio dogmatizat, quin
„ imo patet etiam per verba legum expreſſa, quod
„ realiter nullus proprietatem, & dominium, imo
„ nec poſſeſſionem in rebus uſu conſumptibilibus
„ vel non conſumptibilibus habere poteſt, vel ac-
„ quirere, niſi habeat voluntatem, & animum ac-
„ quirendi, ſive habendi *ff. de acquir. poſſeſ. l. poſ-
ſideri 1. R. & l. Quemadmodum*. Verum dicitur
„ quod furioſus, & pupillus ſine tutoris auctoritate
„ non poſſunt incipere poſſidere, ideſt, poſſeſſionem
„ acquirere, quia affectionem non habent, licet cor-
„ pore rem contingant. Sicuti ſi quis dormienti ali-
„ quid in manu ponat *ff. de acquir. po. l. 1. §. fu-
rioſus*. Cum ergo religioſus non habeat velle, ne-
„ que nolle, & ſervus ſit in aliena poteſtate, & mor-
„ tuus mundo cenſeatur, unde nullo modo habeat
„ animum acquirendi, vel habendi, ſeu retinendi
„ proprietatem in aliquibus rebus, nec etiam habe-
„ re poſſit, cum voverit vivere ſine proprio, patet
„ quod omni juri, & rationi repugnat, dicere quod
„ religioſus in rebus aliquibus etiam uſu conſumpti-
„ bilibus proprietatem, ſive poſſeſſionem civilem ha-
„ beat vel habere poſſit. Et ſicuti reperitur, quod
„ ſervus, vel religioſus dicitur poſſidere, intelligitur,
„ ideſt de facto detinere *ff. de acquir. po. l. quod
ſervus*, ubi dicit *Gloſſ. Ordi.* quod ita tenet ſervus
„ rem, ſicut aſinus ſellam, non autem intelligitur
„ poſſidere civiliter, & notatur *XII. q. 1. Dilectiſ-
ſimis in Gloſſ. & Extra de præſcript. cauſa*.

„ Secundus error Domini Joannis deteſtabilis in
„ dicta conſtitutione *ad Conditorem* officina tene-
„ broſa deſcribitur in haec verba. *Rurſus nec ſim-
plex uſus facti, qui nec eſt ſervitus, nec pro illo
competit jus utendi in talibus rebus ſcilicet uſu con-
ſumptibilium poteſt conſtitui, vel haberi. Cum enim
re aliqua uti nihil aliud ſit quam fructus ejuſdem
rei, ſeu utilitatem aliam inſolidum, vel pro parte
recipere, qui ex ea poſſunt ſalva rei ſubſtantia pro-
venire. Reſtat quod re illa uti quis nequeat, ex
qua ſalva rei ſubſtantia utilitas nulla poteſt ſibi pro-
venire, quales res uſu conſumptibiles eſſe conſtat.
Ex quibus patet quod nec uſus, qui eſt ſervitus per-
ſonalis, nec jus utendi, quod non eſt ſervitus, ſed
mere jus perſonale, nec actus ipſe utendi ſine jure
aliquo poſſunt in rebus uſu conſumptibilibus conſti-
tui vel haberi, cum quodlibet præmiſſorum exigat,
quod ex ipſa re ſalva rei ſubſtantia poſſit habenti
jus utendi, ſeu utenti ex ipſa re utilitas aliqua
provenire; quod utique nequit in rebus uſu conſum-
ptibilibus reperiri*. Et infra: *licet autem in rebus uſu
conſumptibilibus, nec jus utendi, nec ipſum uti poſſit
conſtitui, vel haberi, ipſis tamen poterit quis abuti.
Abuti autem dum tractatur de rebus uſu conſumptibi-
libus pro rei conſumptione ſumitur, quod ei opponitur,
quod eſt uti. Uti ſiquidem præſupponit quod cum uſu
ſalva rei ſubſtantia maneat, ſed abuti exigit, quod cum
actu hujuſmodi ſubſtantia conſumatur, cum abuti ni-
hil aliud ſit quam contra naturam uſus, uti in hac ma-
teria proprie dici poſſit*. Hæc ſunt verba dictæ Con-
„ ſtitutionis *ad Conditorem*. Ex quibus apparet quod
„ Dominus Joannes erronee dogmatizat, quod nec
„ uſus facti nec actus utendi poteſt in rebus uſu con-
„ ſumptibilibus haberi, quod quiſque nullus hujuſmodi
„ rebus uſu conſumptibilibus uti poteſt, quamvis poſ-
„ ſit eis abuti abuſu qui contra naturam uſus exiſtat.
„ Quæ quidem Doctrina ſcripturæ ſacræ, ex qua
„ fidei Catholicæ probantur articuli, obviat manifeſte.
„ Nam Levitic. ult. dicitur, quod *omnes decimæ
Terræ ſive de frugibus, ſive de pomis arborum Do-
mini ſunt & illi ſanctificantur*, & num. 18. Lo-
„ quens de perfectione Levitarum dicit Dominus.
*Nihil aliud poſſidebunt decimarum oblatione conten-
ti quas in uſus eorum, & neceſſaria ſeparavi*; hæc
ibi. *In uſus* inquit, non *in dominium*. Ex quo patet,
„ quod uſus ex Dei ſtatuto habetur in rebus uſu con-
„ ſumptibilibus, ſcilicet, in Decimis frugum, & po-
„ morum, que de uſu conſumptibilibus eſſe conſtat.
„ Et Joſue 2. dicitur: *Defecit manna, poſtquam
comederunt de frugibus Terræ; nec ulterius uſi ſunt
illo cibo filii Iſrael*. Ex quo inſinuatur aperte, quod
„ ante uſi ſunt cibo illo, qui cibus conſumebatur
„ uſu. Et Judic. 19. *habentes panem, & vinum
in meos, & Ancillæ tuæ uſus*. Et Levitic. 7. ibi:
*Loquere filiis Iſrael: adipem cadaveris mortui, &
ejus animalis, quod a Beſtia captum eſt habebitis
in uſus varios*. Ex quibus patet quod uſus proprie
„ in rebus, quæ uſu conſumuntur habetur. Et idem
„ probat ſcriptura de actu utendi, quod in rebus
„ uſu conſumptibilibus habeatur; nam ad Timo-
„ theum 5. cap. dicit apoſtolus: *utere modico vi-
no propter ſtomachum tuum, & frequentes tuas
infirmitates*: Ex quo patet, quod vino uti contin-
„ git, quod abſque dubio conſumitur ipſo uſu. Et
„ Eſther 4. dicitur. *Sex menſibus pigmentis, & aro-
matibus utebantur*. Ex quo patet quod utebantur
„ unguentis, ſive pigmentis, & aromatibus, quæ
„ uſu conſumebantur. Et idem de veſtimentis, quæ
„ de rebus uſu conſumptibilibus eſſe conſtat, dici-
„ tur: Exod. 28. ibi: *præcepit Dominus Moyſi di-
cens; facies feminalia linea, ut operiant Carnem
turpitudinis tuæ a renibus uſque ad femoralia, &
utentur eis Aaron, & filii ejus*. Et 2. Reg. 1x.
„ filiæ Regis virgines hujuſmodi veſtibus utebantur.
„ Ex quibus auctoritatibus Sacræ ſcripturæ, & aliis
„ multis, quæ brevitatis gratia dimittuntur, oſtenditur
„ evi-

„ evidenter, quod uſus & actus utendi in rebus uſu
„ conſumptibilibus poteſt haberi, ac etiam exerceri.
„ Et quod talibus rebus quis proprie uti dicitur, atque
„ poteſt. Hoc etiam Sanctorum Patrum, & Do-
„ ctorum Eccleſiæ, ac Sacrorum Canonum aucto-
„ ritatibus comprobatur. Nam certum eſt, quod in
„ lege naturæ ante peccatum erat uſus communis
„ omnium rerum, quæ ſunt in hoc mundo, ſed per
„ iniquitatem alius dixit hoc eſſe ſuum, alius illud, *xii.*
q. 1. *Cap. Dilectiſſimis*, & ſunt verba ſancti Clementis
„ Papæ. Et ille communis uſus erat etiam in cibo, &
„ potu, quod patet per Ambroſium in 1. *Lib. de Offic.*
„ ubi dicit. *Natura*, inquit, *omnia omnibus in commune
profudit; ſic enim Deus juſſit generari omnia, ut
paſtus omnibus communis eſſet, & terra foret o-
mnium quædam communis poſſeſſio &c.* Per quæ
„ patet quod uſus cibi & potus, quæ uſu conſu-
„ muntur, erat in ſtatu innocentiæ, in quo nullus
„ erat abuſus rerum; morem cujus ſtatus ſervave-
„ runt Apoſtoli, & viri Apoſtolici, qui eorum vi-
„ tam ſunt in abdicatione proprietatis omnium re-
„ rum temporalium imitati ut in *d. Cap. dilectiſ-
ſimis* & ſuperius in primo Articulo in v. ratione
„ pleniſſime eſt probatum: Ergo omnes Apoſtoli
„ & eos perfecte ſequentes in rebus uſu conſumpti-
„ bilibus ad vitam humanam neceſſariis habuerunt
„ uſum, & eis vere, & proprie uſi ſunt, & uti lici-
„ te, & proprie potuerunt. Et nefas eſt dicere quod
„ ipſis rebus fuerunt abuſi. Et Auguſtinus 3. *de
Doctrina Chriſti*, & ponitur *xli. di.* loquens de Ci-
„ bis, & veſtibus dicit ſic. *Quiſquis rebus præter-
euntibus diſtrictius utitur, quam ſe habent mores
eorum, cum quibus vivit, aut temperatus aut ſu-
perſtitioſus eſt. Quiſquis vero ſic utitur eis, ut me-
tas conſuetudinis bonorum inter quos utatur excedat,
aut aliquid ſignificat, aut flagitioſus eſt. In omni-
bus enim talibus non uſus, ſed libido mentis in cul-
pa eſt; fieri enim poteſt, ut ſine aliquo vitio cupi-
ditatis, vel voracitatis ſapiens cibo utatur.* Et idem
„ Auguſtinus in *Li. de quæſtionibus Evangelii*, &
„ ponitur in eadem *di. xli. Cap. quod*, dicit, *quo-
rum ſcilicet ciborum non uſus, ſed concupiſcentia re-
prehendenda eſt.* Ex quibus patet quod uſus cibi, qui
„ uſu conſumitur, poteſt eſſe licitus, & illicitus; &
„ quod quis uti poteſt licite cibo & potu; & proprie
„ accipienda eſt locutio, ubi nulla putatur figurata
„ locutio, ut probat Auguſtinus 3. *lib. de Doctrina
Chriſti.* Et idem Auguſtinus *in lib. de facultatibus
Eccleſiæ* dicit: *veſtes, ac vaſa, & cætera quæ uſui
miniſtrantibus erant, ſecuta vocabantur, nec in
uſus humanos jam poterant revocari.* Ex quo patet
„ quod in veſtibus, quæ ſunt de his quæ uſu con-
„ ſumuntur, ſicut in aliis uſus conſiſtit; Et ipſi Sa-
„ cerdotes ipſis veſtibus utebantur, & uti poterant.
Et extra de vit. & honeſt. Cleri Cap. penul. ibi:
*Pontifices autem in publico, & in Eccleſia ſuper in-
dumentis lineis omnes utantur.* Et quod quis veſte
„ recte utitur, & recte dicitur, veſtis eſt in uſu,
„ patet 30. *d. Cap. ſi quis virorum*: prædicta etiam
„ poſſunt invariabilibus auctoritatibus divinæ ſcriptu-
„ ræ, & ſanctorum Canonum comprobari, quæ
„ brevitatis gratia dimittuntur. Sed per jura Civilia,
„ quibus ipſe Dominus inniti videtur in dictæ Con-
„ ſtitutionis editione, prædicta poſſunt liquide com-
„ probari. Ad quorum evidentiam eſt attendendum,
„ quod uſus accipitur multipliciter, & æquivoce:
„ Uno modo accipitur in *L. Civili* pro jure uten-
„ di, & diffinitur ſic: *Uſus eſt jus utendi rebus
alienis, ſalva rerum ſubſtantia:* Et hæc diffinitio
„ colligitur *ff. de uſu, & habi. L. 1. in Text.
& Gloſ.* Et Dominus Azo in *ſumma Inſtitutionum
de uſu, & habit.* dicit ſic: *Unde is, cui uſus do-
mus relictus eſt, habet jus habitandi cum familia
ſua in ipſa domo. ff. de uſu, & habi. L. 2.* Et is,
„ cui uſus fundi relictus eſt, habet jus morandi in
„ fundo, & fructus quoſdam recipiendi ex eo *ff. de
uſu & habita. L. ſi habitatio, & Inſti. c. ti.* §. 1.
„ Et hic uſus qui eſt jus utendi rebus alienis, ſalva
„ rerum ſubſtantia, dicitur ſervitus perſonalis. *ff.
de ſervitut. L.* 1. & notatur *ff. de uſur. l. ſi quis
binas in Gloſ.* Et eſt quoddam jus incorporale, &
„ proprium, quod in jure conſiſtit, & a jure Ci-
„ vili introductum eſt, ſicut hæreditas eſt uſusfru-
„ ctus. *Inſti. de reb. incorpo.* §. 1. Et de tali uſu,
„ qui eſt jus utendi rebus alienis ſalva rei ſubſtan-
„ tia, loquuntur jura, quæ dicunt, quod res quæ
„ uſu conſumuntur, non recipiunt proprie uſumfru-
„ ctum; licet quaſi uſumfructum ex Senatus Con-
„ ſultus ſtatuto recipiant. *Inſti. de uſufruct.* §. *Conſti-
tuitur*, & §. *ſequenti*, & *ff. de uſufruct. earum re-
rum, quæ uſu conſumuntur, l. 1. & 2.* unde de
„ tali uſu, qui eſt jus utendi rebus alienis, ſalva re-
„ rum ſubſtantia, de jure Civili dici poſſit, quod
„ non proprie, ſed abuſive, ideſt proprie loquendo
„ conſiſtit in rebus uſu conſumptibilibus. *ff. de uſuf.
earum rerum quæ uſu conſumuntur, l. hoc Senatus.*
„ Alio modo accipitur in omni jure hoc nomen
„ uſus pro actu utendi: Et dicitur uſus facti, qui
„ ab exordio Creaturæ cœpit. Unde 35. *di.* dici-
„ tur. *Sexto die Beſtiæ creatæ ſunt, & cum Be-
ſtiis orta eſt edendi voluptas, & uſus eſcarum*, &
„ ſunt verba Ambroſii. Et uſus Eſcarum quantum
„ ſpectat ad vitæ conſervationem impoſitus fuit in ſta-
„ tu Innocentiæ ſub præcepto divino. *Geneſ.* 2. Et hoc
„ modo uſus, qui eſt actus utendi proprie, & vere
„ conſiſtit in rebus uſu conſumptibilibus, ut plene
„ per jura divina, & Sanctorum Patrum Aucto-
„ ritates, & Sacros Canones ſuperius eſt probatum.
„ Et hoc etiam per jus Civile probatur. Nam in
„ jure dicitur in hæc verba: *minus eſt in uſu, quam
in uſufructu.* Nam qui fundi nudum uſum habet,
„ non aliter ulterius habere intelligitur, quam ut ole-
„ ribus, pomis, floribus, fæno, ſtramentis, & lignis
„ ad uſum quotidianum utatur. Nec ulli alii jus,
„ quod habet, aut vendere, aut locare, aut gratis
„ concedere poteſt, cum is qui uſumfructum habet
„ poſſit hæc omnia facere: hæc dicuntur *Inſtis. de
uſufruc. & habita.* §. 1. & 2. Ex quibus colligitur
„ evidenter, quod uſus in hac lege accipitur dupli-
„ citer, primo modo pro jure utendi, cum dicitur
„ minus juris eſt in uſu. Et cum dicitur: Et qui
„ fundi nudum uſum habet, nihil aliud habere in-
„ telligitur. Secundo modo pro uſu facti, ſive actu
„ utendi, cum dicitur, oleribus, pomis &c. Certum
„ eſt enim, quod illud quod hic dicitur ad uſum
„ quotidianum utatur, non poteſt intelligi de uſu ju-
„ ris, quia nihil eſſet dictum: Ergo accipitur uſus,
„ & utatur pro actu utendi. Et hoc etiam patet,
„ quod in rebus uſu conſumptibilibus, ſcilicet po-
„ mis, oleribus, & ſimilibus, quæ uſu conſumun-
„ tur, etiam de jure Civili haberi poteſt uſusfacti,
„ & quod quis eis uti poſſit. Et idem de veſte di-
„ citur *ff. de mune. & hono. L.* 3. Ibi, quia veſte
„ impuberes utebantur; Et Dominus Azo in *ſum-
ma Inſtit. de uſu, & habi.* dicit ſic: *uſus, qui eſt
jus, vel ſervitus non poteſt eſſe in rebus, quæ uſu
conſumuntur, cum in eis eſſe non poſſit, ſalva rei
ſubſtantia; ſed uſus qui eſt factum, vel in facto con-
ſiſtit, ut in bibendo, & comedendo bene poteſt eſſe.*
„ Hæc Azo. Ex prædictis igitur deprehenditur evi-
„ denter, quod dicere, quod nec uſus facti, nec
„ actus utendi poteſt in rebus uſu conſumptibilibus
„ haberi, quod quoque nullus rebus uſu conſum-
„ ptibilibus uti poteſt, ut dicta Conſtitutio dogma-
„ tizat, omni juri divino, Canonico, & Civili, &
„ dictis Sanctorum Patrum, & Doctorum Eccleſiæ
„ obviat, & repugnat. Quinimo dicere, quod rebus
„ uſu conſumptibilibus quis non poſſit uti intelligen-
„ do de uſu, qui eſt actus utendi implicat Contra-
„ dictionem. Quomodo enim res poteſt eſſe uſu
„ conſumptibilis, ſi ea aliquis uti non poſſit. Non
„ enim res poteſt uſu conſumi, in qua nemo uſum
„ habet, vel habere poteſt. Unde dicit Auguſtinus
„ contra Petilianum, & ponitur *xxiii. q. 7. Cap.
quod autem; quod hæretici uſque adeo calumnian-
di cupiditate cæcantur, ut non attendant quam ſint*

inter

inter ſe contraria, quæ loquuntur. Quod de dicto
„ Domino Joanne veraciter dici poteſt. Quod autem
„ dicit, quod actus utendi ſine aliquo jure non poteſt
„ in rebus uſu conſumptibilibus haberi, cum ut patet
„ in prima hæreſi, quam docet, intelligat de jure
„ proprietatis, abſque quo in rebus uſu conſumpti-
„ bilibus aſſerit uſum non poſſe conſtitui vel haberi.
„ Et ſuperius pleniſſime reprobatum, & magis in-
„ ferius reprobatur. Quod autem poſt prædicta ſubſe-
„ quenter annectit dicens, quod licet in rebus uſu con-
„ ſumptibilibus nec jus utendi, nec ipſum jus uti poſſit
„ conſtitui vel haberi, ipſis tamen poterit quis abuti,
„ quod ei opponitur, quod eſt uti, cum ut dicit
„ uti præſupponat, quod cum uſu rei ſubſtantia
„ ſalva maneat, ſed abuti exigit quod cum actu
„ hujuſmodi rei ſubſtantia conſumatur, quod quoque
„ abuti eſt in hac materia contra naturam uſus uti.
„ Erroneum fore convincitur manifeſte: nam abuti,
„ ut dicunt Catholici Tractatores, eſt contra natu-
„ ram rei uti, hoc enim ipſum nomen abuſus præ-
„ varicationem uſus ſignificat. Unde Auguſtinus in
Lib. de Doctrina Chriſtiana dicit, *quod uſus illi-
citus eſt abuſus*; ſed ille qui utitur cibo propter
„ Deum utitur eo ſecundum naturam & non con-
„ tra naturam cibi, quia cibus ad hunc finem, & pro-
„ pter hunc finem legitur fuiſſe factus ſecundum A-
„ poſtolum 1. ad Corinthios, & ad Timotheum 4. qui
„ ſcribens dicit: *Spiritus autem manifeſte dicit,
quod in noviſſimis temporibus quidam*, Gloſ. *no-
tabiles, diſcedent a fide, attendentes ſpiritibus
erroris, & doctrinis Demoniorum in hypocriſi lo-
quentium mendacium, & contaminatam habentium
conſcientiam, prohibentium nubere, & abſtinere
a cibis, quos Deus creavit ad percipiendum cum
gratiarum actione fidelibus*. Ex quo patet, quod
„ ille, qui cibo veſcitur cum gratiarum actione
„ non abutitur, ſed recte, & proprie uti cibo ab
„ omni catholico debet dici. Præterea certum eſt,
„ quod abuſus rei non cadit ſub mandato vel Con-
„ ſilio apoſtolico, quia abuſus realiter in malam
„ partem ſonat, ſive accipitur. Sed uſus potus ca-
„ dit cum expedit ſub mandato, vel Conſilio apo-
„ ſtolico, ſicut in præallegata auctoritate patet
prima ad Timoth. 5. ibi: *utere modico vino pro-
pter ſtomacum, & frequentes tuas infirmitates*;
„ ubi Gloſ. dicit, quod *ſpirituale conſilium dat*. Ergo
„ uſus potus non eſt abuſus. Ex prædicta etiam do-
„ ctrina in dicta Conſtitutione *ad Conditorem* conten-
„ ta occaſio tribuitur dogmatizandi, & credendi, quod
„ quotieſcumque Chriſtus, & Apoſtoli, & alij San-
„ cti viri comederunt, & biberunt, aut induerunt,
„ toties huiuſmodi rebus uſu conſumptibilibus ſunt
„ abuſi, quod abhorrent piae aures fidelium audire.
„ Et quam ſit impium, & blaſphemum dictum,
„ nullus Catholicus ſanæ mentis ignorat. Nec va-
„ let ſi dicatur, quod abuti accipi debet pro con-
„ ſumptione rei. Tum quia quod ſic accipi debeat,
„ nulla ratione, nec auctoritate probatur, tum
„ quia nominibus eſt utendum ſecundum quod ſunt
„ inſtituta, & communiter utuntur Catholici Tra-
„ ctatores: ſed Scriptura Sacra, & Sancti, & ve-
„ ri Catholici non utuntur hoc vocabulo *abuti*,
„ niſi pro illicito uſu, unde *Geneſ.* 2. *nunquid ut
ſcorto abuti debuerunt ſorore noſtra*. Et *Eſther.
Cap. ult. multi bonitate Principum, & honore,
qui in eos collatus eſt, abuſi ſunt in ſuperbiam.
Et* 1. *Corinth.* 9. *ſine ſumptu ponam Evangelium,
ut non abutar poteſtate mea in Evangelio*. Et
„ in aliis pluribus auctoritatibus, quibus probatur,
„ quod *abuti* ſemper accipitur pro illicite uti: Ergo
„ hoc vocabulum abuti, quod communiter ſonat
„ in illicitum uſum pro conſumptione rei cuius
„ uſus habetur, nullatenus eſt utendum, ne via poſ-
„ ſit erroribus aperiri. Quia confuſis vocibus con-
„ funditur intellectus, unde Apoſtolus 1. *ad Timo-
theum ult. Cap.* dicit, *devitans prophanas vocum
novitates, & opiniones falſi nominis ſcientiæ, quam
quidam promittentes, circa fidem exciderunt*. Di-
„ cere autem, quod veſci Cibo, ſit abuti cibo,
„ eſt prophana vocis novitas, a Catholicis omnibus
„ deteſtanda, quæ cum ſcriptura divina, & dictis
„ Sanctorum Patrum, & Eccleſiæ Doctorum non
„ congruit, & errandi materiam ſumminiſtrat: unde
„ Hieronymus: *Ex verbis inordinate prolatis fit
hæreſis*. Similiter dicere, quod quis nequeat uti re
„ uſu conſumptibili, quia uſus eſt utilitas, quæ ex
„ re poteſt, ſalva rei ſubſtantia, provenire, eſt fal-
„ ſa opinio nominis ſcientiæ, quia eſt falſa opinio
„ diffinitionis huius nominis uſus; quia non con-
„ gruit cum vera diffinitione, quam tradit Augu-
„ ſtinus *ex* 1. *de Trinit.* dicens; *uti eſt aſſumere
aliquid in facultatem voluntatis*. Et quam dat
„ idem Auguſtinus *primo de Doctrina Chriſtiana*
„ dicens; *uti eſt quod in uſum venit ad id quod
amas obtinendum referre, ſi tamen amandum*; Et
„ quam dicit Magiſter 1. *ſententiarum*, quæ dif-
„ finitio tam in rebus uſu conſumptibilibus, quam
„ non conſumptibilibus uſu vendicat ſibi locum.
„ Præterea quibus non contingit uti, non contin-
„ git abuti; quia cum uti, & abuti ſunt oppoſita,
„ nata ſunt fieri circa eandem materiam. Et abuſus
„ nihil aliud eſt quam corruptio uſus. Sed ſecundum
„ prædictum Dominum Ioannem rebus uſu conſum-
„ ptibilibus non contingit uti, ergo nec abuti ipſis
„ poterit convenire. Unde ipſius mendoſa Com-
„ menta ſe ipſa deſtruunt, quia nec auctoritate con-
„ ſtant, nec ratione aliqua fulciuntur. Ex prædicta
„ etiam erronea Doctrina ſequeretur, quod quicum-
„ que ſumit Sacramentum Corporis Chriſti, abuti
„ illis ſpeciebus accidentium diceretur, cum illa ac-
„ cidentia procul dubio conſumantur. Nec excu-
„ ſat aliqualiter ſi dicatur, quod duplex eſt abuſus,
„ unus qui eſt uſus illicitus, & talis abuſus eſt
„ peccatum, & de tali ſupradictæ auctoritates lo-
„ quuntur: alius eſt uſus, qui eſt uſus improprius,
„ non tamen illicitus, ſed licitus; Et ita debet in-
„ telligi, quod in dicta conſtitutione dicitur de huiuſ-
„ modi materia: Et vere non excuſat, tunc quia
„ uſus improprius, qui aliter abuſus dicitur, ſolum
„ attenditur circa voces, & modum loquendi. Ab-
„ uſus autem qui eſt uſus illicitus eſt circa res; ab-
„ uti igitur pane vel vino, vel quacumque alia re
„ uſu conſumptibili, rebus & non vocibus eſt ab-
„ uti; unde ſi eſus panis, vel vini potus eſt abuſus
„ panis vel vini, ſequitur, quod eſt uſus illicitus,
„ & ſic peccatum per conſequens. *Extra de vit.
& honeſt. Cler. Cap. a Crapula*. Tum quia, ut
„ ſuperius eſt deductum, talis prophanæ vocis no-
„ vitas erroribus viam præparans, eſt ſecundum Do-
„ ctrinam Apoſtoli a Catholicis evitanda. Inſuper
„ dicta aſſertio non ſolum Iuri, ſed etiam decla-
„ rationi, determinationi, & diffinitioni ſanctæ Ro-
„ manæ Eccleſiæ ſæpedictæ in 7. *lib.* poſitæ, & in
„ Viennenſi Concilio, approbatæ obviat manifeſte.
„ Nam ibidem continetur expreſſe, quod Fratribus
„ omnium rerum neceſſariarum tam ad vitæ ſu-
„ ſtentationem, quam ad officiorum ſtatus execu-
„ tionem uſus conceſſus eſt moderatus. Et alibi
„ dicit. *In his quæ ad victum, veſtitum, divi-
num Cultum, & ſapientiale ſtudium ſpectant ne-
ceſſariarum rerum uſus Fratribus eſt conceſſus*: Et
„ alibi dicit: *ſimplicem facti uſum, quo tanquam
neceſſario eget vita mortalium*. Cum ergo certum
„ ſit, quod illa quæ ad victum, & veſtitum per-
„ tinent ſint uſu conſumptibilia, & dicta declara-
„ tio Eccleſiæ inſinuet Fratres prædictos habere in
„ his licite uſum moderatum; Et uſus moderatus
„ ſit uſus virtuoſus, & licitus: & a jure, & etiam
„ a conſuetudine ſit introductus, ut huiuſmodi rebus
„ uſu conſumptibilibus quis dicatur uti, ut ſupra proba-
„ tum eſt. Et ſecundum Auguſtinum 3. *de Do-
ctrina Chriſtiana, illa ſit propria locutio, qua hu-
mana utitur conſuetudo*; ſequitur quod dicere, quod
„ rebus uſu conſumptibilibus quis nequeat uti, ſed
„ abuti, etiam dictæ declarationi, & diffinitioni ſan-
„ ctæ Romanæ Eccleſiæ obviat manifeſte.

„ Ter-

„ Tertius error, in quo dicti Domini Ioannis fi-
„ des, & conſcientia maculatur in dicta Conſtitu-
„ tione *ad Conditorem* deſcribitur in hæc verba:
*Præterea ſi ſimplex facti vſus abſque jure utendi ha-
beri poſſet ab aliquo, conſtat, quod non juſtus eſſet
actus utendi huiuſmodi reputandus, cum ille uſus
fuerit, cui jus non competebat utendi. Talis autem
uſus, ſcilicet non juſtus, ad perfectionis ſtatum ne-
quaquam pertinet, nec perfectioni aliquid adiicit,
ſed ſibi repugnare potius, ac detrahere noſcitur ma-
nifeſte*. Et infra loquens de uſu facti, de quo di-
„ cta ordinatio loquitur, de tali intelligi debeat qui
„ juſtus ſit, ideſt pro quo competat jus utendi; hæc
„ verba dicti Domini Ioanis in dicta Conſtitutio-
„ ne contenta. Quæ quidem diffinitioni, & determi-
„ nationi ſanctæ Romanæ Eccleſiæ prælibatæ ob-
„ viat manifeſte. Quod patet ex pluribus. Primo
„ ex eo quod ſæpedicta Decretalis *Exiit* expreſſe
„ dicit quod in rebus temporalibus eſt conſiderare
„ proprietatem, poſſeſſionem, uſumfructum, jus
„ utendi, & ſimplicem facti uſum, & ultimo tan-
„ quam neceſſario egeat, licet primis carere poſ-
„ ſit vita mortalium. Nulla poteſt eſſe profeſſio,
„ quae a ſe uſum neceſſariae ſuſtentationis exclu-
„ dit. Ex quibus verbis clare patet, quod vita mor-
„ talium poteſt licite carere proprietate, poſſeſſione,
„ uſufructu, jure utendi, & contenta eſſe ſimpli-
„ ci facti uſu rerum neceſſatiarum ad vitam. Non
„ autem poſſit licite carere praedictis, & contenta
„ eſſe ſimplici uſu facti, ſi ſimplex uſus facti non
„ poſſit licite haberi ab aliquo abſque jure utendi.
„ Cum nulla prorſus poſſit eſſe licita profeſſio
„ quum injuſtum actum in utendo rebus temporali-
„ bus admittat. Quia ſi uſum illicitum ſive injuſtum
„ admitteret, talis profeſſio foret illicita, & diſcri-
„ minoſa, & profeſſioni contraria Chriſtianae. Secundo
„ ex eo, quod in eadem determinatione, ſive diffini-
„ tione Eccleſiæ inſinuatur, quod dicta profeſſio Fra-
„ trum Minorum vovit Chriſtum in tanta paupertate
„ ſectari, videlicet in abdicatione proprietatis uſus rei
„ cujuſcumque dominium abdicaſſe videtur ſimpli-
„ ci uſui renunciatum eſſe convincitur. Ex quibus
„ verbis clare patet, quod dicta profeſſio in omnibus
„ rebus temporalibus non ſolum dominium ſed et-
„ iam uſus proprietatem, ſive uſum proprium abdi-
„ cavit, & ſimplici uſu facti abſque uſus proprie-
„ tate contenta eſt. Conſtat autem quod habere jus
„ utendi in aliqua re ſecundum jura Civilia includit
„ neceſſario uſum proprium, ſive proprietatem uſus,
„ cum ut ſuperius eſt probatum, lex civilis diffiniat
„ uſum talem in hæc verba: *uſus eſt jus utendi re-
bus alienis, ſalva rerum ſubſtantia*; & dicat quod
„ talis uſus eſt ſervitus perſonalis, & res incorpo-
„ ralis, quæ in jure conſiſtit, ſicut hæreditas, &
„ uſusfructus obligatio, & actio, ut dicunt jura ſu-
„ perius allegata: Et ideo ſicut qui habet uſumfru-
„ ctum habet proprium uſum, ſive proprietatem in
„ uſu: Sic & qui habet jus utendi re aliena: Unde
ff. de uſufruc. L. unica dicitur, quod uſusfructus
„ eſt pars dominii in multis caſibus, & eidem cave-
„ tur de damno infecto ut domino *ff. de uſufruc.
L. uſufructu legato*, §. 1. Et propter hoc tale jus
„ utendi nullo modo cadit in religioſum, qui ex
„ profeſſione ſua habet vivere ſine proprio, ut no-
„ tatur 19. *q. III. Cap. ſi qua mulier* in Gloſ. or.
„ & ſuperius pleniſſime eſt dictum: Et ſic patet,
„ quod Fratres ipſi habent ſimplicem uſum facti ju-
„ ſtum, & licitum abſque hoc jure utendi. Tertio
„ patet ex eo quod in eadem Decretali *Exiit* lo-
„ quens de uſu ſimplici Fratribus conceſſo in rebus
„ dicit ſic. *Qui inquam uſus non iuris, ſed facti
tantummodo nomen habens, quod facti eſt tantum
in utendo præbet utentibus, nihil iuris*. Quibus ver-
„ bis nihil aptius, & clarius dici poſſit ad oſten-
„ dendum quod Fratres in rebus omnibus tempora-
„ libus, quarum uſum poſſunt habere, habent ſo-
„ lummodo ſimplicem facti uſum juſtum, & lici-
„ tum abſque aliquo jure utendi. Conſtat autem,
„ quod ſi haberent jus utendi in rebus, quarum uſum
„ habent, uſus eorum non eſſet tantummodo facti,
„ nihil juris habens, ſicut ipſorum Fratrum uſum
„ fore dicta aſſerit Decretalis. Cum igitur conſtet
„ ex prædictis, quod Sancta Romana Eccleſia, quæ
„ Spiritu Sancto regitur, & errare non poteſt in fi-
„ de & moribus, expreſſe, & clare diffiniat, quod
„ profeſſio Fratrum Minorum vovit Chriſtum in
„ tali paupertate ſectari, ſcilicet, in abdicando do-
„ minio in omnibus rebus temporalibus proprietatem,
„ & poſſeſſionem, uſumfructum, & jus utendi, &
„ retinendo in omnibus rebus, quibus fratres utun-
„ tur ſimplicem facti uſum abſque jure utendi præ-
„ dicto: Et dictus Dominus Joannes dicat, quod
„ ſimplex facti uſus abſque jure utendi eſt reputan-
„ dus injuſtus, & quod ſtatui perfectionis repugnat,
„ patet manifeſte ſecundum ejus hæreſim, quod San-
„ cta Romana Eccleſia erravit aſſerendo, quod ta-
„ lis profeſſio ſequitur Chriſtum pauperem in tali
„ abdicatione proprietatis, & ipſam profeſſionem, quo
„ ad talem abdicationem fore licitam, meritoriam,
„ & perfectam, & eo magis, meritoriam, quo
„ per ipſam profeſſores ipſius magis a temporalibus
„ propter Deum, ſicut prædicitur, elongantur. Sed
„ qui dicit, ſeu docet Eccleſiam Catholicam ſic er-
„ raſſe impingit graviter in illum articulum; *Et
unam Sanctam Catholicam, & Apoſtolicam Eccle-
ſiam*, ſub quo continetur, quod Eccleſia taliter er-
„ rare non poteſt, ut quod eſt illicitum, & iniu-
„ ſtum, ſicut licitum, juſtum, & meritorium ap-
„ probet, & tanquam vitæ Chriſti imitativum: Ergo
„ ſequitur, quod talia aſſerens, & docens, ut facit
„ aperte dictus Dominus Joannes, eſt hæreticus, ab
„ omnibus vere Catholicis reputandus, & ſicut hæ-
„ reticus deteſtandus. Inſuper dictus error obviat
„ Scripturæ Sacræ: Nam ut ſupra dictum eſt, &
„ probatum, jus utendi eſt quoddam jus incorpo-
„ rale, quod in jure Civili conſiſtit, ſicut haereditas
„ uſusfructus, & obligationes. *Inſtit. de rebus incorpor.*
„ Et tale jus eſt jus proprium, ut patet per jura ſupe-
„ rius allegata, ſine quo jure dictus Dominus Joannes
„ intelligit uſum ſimplicem facti haberi non poſſe,
„ ut per plura per eum in dicta Conſtitutione ex-
„ preſſa patet: Et maxime ubi ſupra dicit, quod jus
„ utendi eſt mere jus perſonale, quod exigit, ut ex
„ re ipſa ſalva rei ſubſtantia poſſit habenti jus uten-
„ di utilitas aliqua provenire; Ideo dicere quod ſim-
„ plex uſus facti non poſſit haberi a profeſſoribus vi-
„ tae Apoſtolicae abſque hujuſmodi jure utendi ob-
„ viat Scripturae Sacrae. *Actor.* 4°. ubi de multitu-
„ dine illa credentium dicitur, quod nullus aliquid
„ proprium eſſe dicebat, ſed erant omnia commu-
„ nia. Et omnem poſſeſſionem vitae Apoſtolicae,
„ quae habet annexum vivere ſine proprio deſtruit,
„ & confundit. Præterea certum eſt quod jus pro-
„ prium non eſt de jure naturali 12. *q. C.* 1. *Di-
lectiſſimis*; ſed de jure poſitivo 8. *di. in prin.* ubi
dicitur. *Differt autem jus naturale a conſuetudine,
& conſtitutione. Nam jure naturali omnia ſunt
communia, quod non ſolum inter eos ſervatum cre-
ditur, de quibus legitur. Multitudinis autem cre-
dentium erat cor unum, & anima; verum etiam
a prophetis traditum reperitur*: Et in *Cap. quo jure*
dicitur: *tolle jura Imperatorum, & nullus audet di-
cere aliquid eſſe ſuum*. Ex quo patet, quod illi de
„ illa multitudine credentium a Spiritu Sancto edo-
„ cti aſſumpſerunt in obſervantia dictum jus natu-
„ rale, in quo jus proprium non erat, & idem ha-
„ betur in illo *C. Dilectiſſimis prope finem*. Et ad
„ idem jus ſunt reducti quantum ad omnis juris
„ proprii abdicationem omnes religioſi, qui vitam
„ Apoſtolicam ſunt profeſſi. Et certum eſt, quod
„ in lege naturae erat uſus ſimplex facti commu-
„ nis in omnibus ad vitæ humanæ naturæ ſuſten-
„ tationem neceſſariis, nec erat tunc hujuſmodi jus
„ utendi, quod poſtmodum per leges extitit intro-
„ ductum: Ergo de jure divino quod dicitur jus na-
„ turale *di.* 1. conſtat manifeſte, quod uſus ſimplex

„ facti

,, facti juſte haberi poteſt abſque hujuſmodi jure uten-
,, di, ac per conſequens dicere quod ſimplex facti
,, uſus non poſſit haberi abſque jure utendi, juri di-
,, vino, ac perfectioni Apoſtolicæ obviat, & repu-
,, gnat. Et ad hoc faciunt rationes quæ ad impu-
,, gnandum primam hæreſim dicti Domini Joannis
,, ſuperius plenius ſunt introductæ. Nec verum, ſed
,, erroneum eſt quod dictus Dominus Joannes in-
,, fert dicendo, quod ſimplex uſus facti haberi poſſit
,, ab aliquo abſque jure utendi, quod non juſtus eſſet
,, actus hujuſmodi reputandus. Tum quia certum
,, eſt de jure aliud eſſe habere jus utendi in re ali-
,, qua, aliud habere licentiam ſive facultatem utendi.
,, Nam ſervus habet licentiam a Domino utendi re-
,, bus Domini ſui, & tamen non habet jus utendi
,, in eis, ſicut patet *ff. de pecul. L. id veſtimen-*
tum, ubi Gloſ. dicit: *idem eſſe in famulis Domi-*
nium, qui utuntur rebus Dominorum de licentia
eorum. Et idem eſt in Religioſis, qui habent licen-
,, tiam a dantibus, vel Prælatis eorum utendi rebus.
,, Et ita conſtat quod non habent in eis jus utendi,
,, ut notatur in præallegato *Cap. ſi qua mulier* 19.
,, *q.* 3. Et idem eſt in hoſpitibus, & omnibus invi-
,, tatis ad prandium, vel cœnam, qui licentiam ha-
,, bent hoſpitandi, & comedendi, & bibendi quan-
,, tum conceditur, & tamen conſtat, quod non ha-
,, bent jus utendi in rebus ipſis. Et ex tali licentia
,, Fratres utuntur eorum rebus ad uſum eorum con-
,, ceſſis, ut expreſſe dicit ſæpedicta Decretalis *Exiit*
§. *Porro*. Ibi: *Quibus rebus Fratres licite uti poſ-*
ſunt durante concedentis licentia. Et hoc etiam pa-
,, tet in pluribus partibus ejuſdem Decretalis. Ex
,, quo patet quod Fratres licite uti poſſunt rebus ad
,, eorum uſum conceſſis durante concedentis licen-
,, tia, quamvis in eis non habeant jus utendi. Sic
,, etiam dicitur quod quis habeat licentiam tranſeundi
,, per agrum alienum, & tamen non habet jus hu-
,, manum tranſeundi 1. *di. omnes leges*. Item de
,, jure humano fas eſt, ideſt, licentia conceditur ali-
,, cui comedere uvas in vinea proxima. *Deut. n.* 23.
,, Et tamen habens talem licentiam non habet jus
,, utendi. Nam ſi tale jus haberet, actionem per
,, conſequens haberet, ut in eodem *Cap. omnes* no-
,, tatur in *Gloſ.* in qua etiam *Gloſ.* notantur aliqui
,, Caſus, in quibus etiam quis de jure Civili habet
,, licentiam aliquid faciendi. & tamen non habet jus.
,, Item diſcipulis Chriſti fuit licitum tranſeundo per
,, ſegetes alienas evellere ſpicas, & edere, *de Con-*
ſecr. di. 5. *C. Diſcipulos*, & Math. 12. Et tamen
,, non habebant jus utendi, evellendi. Ex quibus
,, clare patet quod aliud eſt habere licentiam utendi
,, rebus, & aliud jus utendi: Et quod erroneum eſt
,, dicere, quod ſi ſimplex facti uſus haberi poſſit
,, ab aliquo abſque jure utendi, quod non juſtus
,, eſſet actus hujuſmodi reputandus. Ex prædictis
,, etiam patet falſum, & erroneum eſſe, quod ſub-
,, infert dicendo, quod uſus facti, de quo dicta or-
,, dinatio loquitur de tali intelligi debeat, qui juſtus
,, ſit, ideſt pro quo competat jus utendi. Quia per
,, præcedentia evidenter claret, quod uſus facti lici-
,, tus & juſtus, de quo ipſa Decretalis, ſive or-
,, dinatio loquitur, non debet eſſe talis, pro quo
,, competat jus utendi, ſed talis pro quo utendi li-
,, centia concedatur. Non ſolum autem erronee
,, loquitur, ſed etiam eſt ſibi contrarius, cum an-
,, tea in dicta ſua Conſtitutione, *ad Condito-*
rem dicat in haec verba. *Licet autem quis re uſi-*
bili abſque jure utendi aliquo uti poſſit. Ipſum ta-
men uti in re tali abſque jure utendi ſeparato a do-
minio, vel conjuncto, vel ab aliquo poteſt conſtitui,
nec a quocumque haberi: Haec ille. In quibus ver-
,, bis duo dicit, primum quod quis poteſt uti re uſi-
,, bili abſque jure utendi, In quo ſibi contradicit aper-
,, te. Nam ſi poteſt quis uti re uſibili abſque jure
,, utendi, aliquo uti poſſit, ipſum tamen uti in re
,, tali abſque jure utendi ſeparato a dominio, & il-
,, lud ſolum poſſum, quod juſte poſſum *ff. de con-*
di. inſtitu. l. filius in fin. Ergo poteſt quis habere
,, uſum facti in re uſibili abſque jure utendi. Se-
,, cundum, quod ipſum uti etiam in re tali non po-
,, teſt haberi abſque jure utendi ſeparato a dominio,
,, vel conjuncto, quod eſt erroneum, & haereticum,
,, ut ſuperius eſt probatum.

,, Quartus error in dicta Conſtitutione *ad Condi-*
torem contentus exprimitur in haec verba. *Præte-*
rea quod ſimplex uſus, ideſt, ſine jure utendi a pro-
prietate ſeu dominio ſeparatus in re uſu conſumpti-
bili haberi nequeat, ſic probatur. Si enim haberi
poſſit talis uſus, aut ante actum ipſum, aut in ipſo
actu, aut poſt ipſum actum completum haberetur.
Quod autem hoc fieri nequeat, ex hoc patet, quia
quod non eſt, nequaquam haberi poteſt; patet autem
quod actus hujuſmodi antequam exerceatur, aut et-
iam dum exercetur, aut poſtquam perfectus eſt, in
rerum natura non eſt. Ex quo ſequitur quod habe-
ri minime poteſt; licet enim ante ipſum quis facul-
tatem habeat ipſum exercendi, per hoc tamen actus
ipſe in rerum natura niſi in potentia non exiſtit.
Cum autem actus eſt in fieri, nec adhuc eſt in re-
rum natura, cum eſſe rem perfectam ſignificet, quod
quandiu eſt in fieri, non poteſt actui convenire. Quod
enim de actu, qui jam præterit jam non eſt. Quod
autem ſit inſtantaneum, ſeu momentaneum eſt, &
tale quod magis intellectu percipi poteſt quam ſenſu.
Adhuc poſt completum actum, licet ſi ex ipſo pro-
ducta res aliqua fuerit, res ipſa haberi valeat, fa-
ctum tamen ipſum quod jam tranſiit non habetur:
,, hæc verba ipſius. In quibus concluditur dictum,
,, & ratio dicti, dictum ſcilicet quod ſimplex uſus,
,, ideſt, ſine jure utendi a proprietate, ſeu dominio
,, ſeparatus in re uſu conſumptibili haberi non poteſt;
,, hoc autem dictum eſſe hæreticum, & determina-
,, tioni, & diffinitioni Sanctæ Romanæ Eccleſiæ,
,, & Sacræ Scripturæ, & juri Canonico, & Civili
,, repugnare ſupra in rationibus contra primam hæ-
,, reſim, & tertiam adductis colligitur evidenter.
,, Ratio autem per quam dictum ſuum nititur ap-
,, probare, deſtruit omnia geſta Chriſti, & Apoſto-
,, lorum, quæ ſacra ſcriptura eos feciſſe teſtatur, ac
,, etiam omnia geſta fidelium. Quia ſi ratio iſta con-
,, cluderet, ſequeretur quod Chriſtus nunquam co-
,, medit, nec bibit, nec ambulavit, nec pedes Apo-
,, ſtolorum lavit, nec oravit, nec aliquid fecit ex
,, his quæ eum feciſſe Sacra Scriptura teſtatur. Si
,, enim aliquid iſtorum fecit, aut ante actum, aut
,, poſt actum, aut in ipſo actu ſecundum prædi-
,, ctam diviſionem. Non ante actum, quia ante
,, actum nullum iſtorum fuit; quia ante actum co-
,, medendi, ambulandi, bibendi, prædicandi, lavan-
,, di, & orandi, non comedit, nec bibit, nec am-
,, bulavit, nec prædicavit, nec pedes lavit, nec ora-
,, vit. Nec poſt actum, quia poſt actum nullum
,, iſtorum exercuit. Nec in ipſo actu, quia pars iſto-
,, rum quæ præterierat, jam non erat, pars quæ fu-
,, tura erat nondum erat. Illud autem quod erat
,, miniſtranti non erat aliquid iſtorum actu, ſed po-
,, tentia tantum, quod magis percipitur intellectu
,, quam ſenſu. Quia comedere, & bibere non ſunt
,, in inſtanti, ſed in tempore: ſimiliter prædicare,
,, ambulare, pedes lavare, orare, & alia geſta Chriſti
,, corporalia non fuerunt in inſtanti, ſed in tempo-
,, re: Ergo ſic dicta ratio concludit, quod Chriſtus
,, nihil geſſit corporaliter in hoc mundo de his, quæ
,, ſcriptura ſacra eum feciſſe teſtatur: Et eodem mo-
,, do ſequitur de Apoſtolis, & omnibus Sanctis, &
,, fidelibus. Ex quo patet per conſequens, quod hujuſ-
,, modi ratio eſt hæretica pariter, & inſana; & tanquam
,, inſana, & hæretica ab omnibus Catholicis deteſtanda.
,, Præterea ſi dicta ratio concludit, deſtruit dictum
,, quod ſupradixit, ſcilicet, quod quis poteſt abuti
,, rebus uſu conſumptibilibus, quia per omnia po-
,, teſt argui ex iſta ratione de abuſu, ſicut arguitur
,, de uſu per ipſum. Item iſta ratio ſi concludit,
,, deſtruit dictum ſuum, quia ex eadem ratione ſe-
,, quitur, quod uſus rerum uſu conſumptibilium
,, nunquam ſit conjunctus cum proprietate, & Do-
,, minio,

,, minio, ſic quod non poſſit ſeparari ab eis. Nam
,, arguendo ſicut ipſe arguit. Si uſus talium rerum
,, dicitur coniungi poſſe proprietati, & dominio ea-
,, rum, aut ante actum diceretur coniungi, aut in
,, ipſo actu, aut poſt ipſum actum; non ante actum,
,, quia ante actum uſus non eſt, & quod non eſt,
,, alteri coniungi non poteſt. *Extra de Eccl. Ædific.
C. ad audientiam 2. in fin.* & *Extra de deſponſ.
impub. Cap. ad diſſolvendum.* Nec poſt ipſum
,, actum, quia poſt ipſum actum uſus non eſt: nec
,, in ipſo actu dum eſt in fieri, quia ſic non eſt in
,, actu, ſed in potentia tantum ſecundum eum: Ergo
,, talis uſus non poteſt eſſe cum proprietate, & do-
,, minio rerum uſu conſumptibilium: Et ſi ſic con-
,, cludit ratio ſupradicta, ſequuntur duo contraria,
,, ſcilicet, quod uſus rerum uſu conſumptibilium
,, ſine proprietate, & dominio eſſe non poteſt, nec
,, cum proprietate, & dominio earum. Et ſic ſe-
,, quitur, quod eſus panis, & vini, vel aquæ po-
,, tus non ſunt incompoſſibiles proprietati & domi-
,, nio eorum. Quod manifeſte fore erroneum nul-
,, lus ſanæ mentis ignorat. Cum omne ens cuiuſ-
,, que comparatum vel eſt ſibi compoſſibile, vel
,, incompoſſibile. Ad prædictam autem ſophiſticam
,, rationem non oportet aliter reſpondere, niſi ſicut
,, reſpondetur ad ſophiſticas rationes 4. *Phyſicorum*
,, probantes non eſſe tempus, nec motum, quia hæc
,, ratio eadem eſt cum illis, quarum ſolutionem ſi
,, intellexiſſet, hanc ratiocinationem non feciſſet,
,, nec ſententias involviſſet ſermonibus imperitis.
,, Improbatur hæc ſophiſtica ratio in Textu, & Gloſ.
Inſtit. de uſufruct. ibi in Text. cum dicitur: *uſus
fructus a proprietate ſeparationem recipit*; & in
gloſ. or. Præterea, ſi iſta ratio concludit, ita de re-
,, bus non conſumptibilibus uſu, ſicut de rebus uſu
,, conſumptibilibus concludit. Quod ſic oſtenditur.
,, Nam ſi in rebus non conſumptibilibus uſu dica-
,, tur poſſe uſum a proprietate, & dominio ſepara-
,, ri, aut dicetur quod poteſt ſeparari ante actum,
,, aut poſt actum, aut in ipſo actu: Non ante
,, actum, quia ante actum uſus rerum non con-
,, ſumptibilium uſu non poteſt dici plus eſſe quam
,, uſus rerum uſu conſumptibilium. Nam uſus equi
,, ante uſum non eſt plus quam uſus Panis, vel
,, veſtis. Nec poſt actum, quia poſtquam uſus eſt
,, exercitus rei non conſumptibilis uſu non plus
,, eſt in ſe, & in ſua natura, quam uſus rei con-
,, ſumptibilis uſu. Nec in ipſo actu, quia uſus rei
,, quæ non conſumitur uſu conſiſtit ita in fieri, ſi-
,, cut uſus rei quæ conſumitur uſu. Quia pars uſus
,, quæ præteriit in rebus quæ non conſumuntur uſu
,, eſt ſicut pars uſus, quæ præteriit in rebus con-
,, ſumptibilibus uſu. Similiter pars quæ futura eſt
,, in illis nondum eſt ſicut in illis. Quia uſus re-
,, rum quæ non conſumuntur uſu non plus eſt to-
,, tus ſimul in inſtanti, quam uſus rerum uſu con-
,, ſumptibilium. Et ſicut uſus rerum uſu conſum-
,, ptibilium habet eſſe in quodam fieri ſucceſſivo:
,, Ita uſus rerum non conſumptibilium uſu. Conſtat
,, enim quod uſus equi, bovis, & Aſini, & ſimi-
,, lium uſu non conſumptibilium, ita habet eſſe in
,, quodam fieri ſucceſſivo, cujus pars præteriit, & non
,, eſt; pars futura eſt, & nondum eſt, ſicut uſus
,, rerum uſu conſumptibilium. Ergo dicta ratio ita
,, concludit, quod uſus in rebus quæ uſu non con-
,, ſumuntur non poſſit a proprietate, & dominio
,, ſeparari, ſicut in rebus, quæ conſumuntur uſu.
,, Quod quantum ſit abſurdum, erroneum, & in-
,, ſanum nemo ſanæ mentis ignorat. Ex prædictis,
,, & aliis contra primam hæreſim, & tertiam in præ-
,, cedentibus annotatis patet ſimiliter erroneum, &
,, hæreticum eſſe, quod poſt prædicta ſubiungit, ſic
,, dicens; *Præterea ſi in rebus uſu conſumptibilibus
poſſit uſus conſtitui, vel haberi, nequaquam ſimplex,
nec a rei ſubſtantia, ſeu dominio, ſeparatus hujuſ-
modi poſſit dici; cum per talem uſum ideſt utendi
actum in ipſo actu, & cum ipſo actu res hujuſ-
modi conſumatur, ac in ipſius rei exerceatur ſub-
ſtantia, nec ſine ipſius rei conſumptione eſſe valeat
talis uſus. Ex quo patet, quod uſus talis nec ſim-
plex, nec ſeparatus a dominio dici poteſt*: hæc ver-
,, ba ipſius. Quæ manifeſte repugnant Sacræ Scri-
,, pturæ & Sacris Canonibus, & Sanctorum Pa-
,, trum, & Doctorum Eccleſiæ dictis, ut ſuperius
,, eſt oſtenſum: ac Sanctæ Romanæ Eccleſiæ De-
,, terminationi, & diffinitioni, per quam oſtenditur
,, evidenter quod in rebus, quibus eget neceſſario
,, vita mortalium, cujuſmodi ſunt res uſu conſum-
,, ptibiles, poteſt haberi a Fratribus ſimplex uſus
,, facti. In qua etiam dicitur ſic. *Nec per hoc, quod
proprietatem uſus, & rei cuiuſcumque dominium
a ſe abdicaſſe videtur, ſimplici uſui omnis rei re-
nunciatum eſſe convincitur.* Ex quo ſequitur mani-
,, feſte quod Fratres in omnibus rebus, quibus utun-
,, tur uſu conſumptibilibus, & non conſumptibili-
,, bus habent ſolummodo ſimplicem facti uſum,
,, Et quod aliquis poteſt abdicare proprietatem, &
,, dominium omnis rei uſu conſumptibilis, & non
,, conſumptibilis, & habere in ipſis rebus ſolummodo
,, facti uſum. Patet etiam falſum fore, quod dictus
,, hæreticus aſſeruit ad probationem ſui erroris, cum di-
,, cit, quod per talem uſum ideſt utendi actum, & in
,, ipſo actu, & cum ipſo actu res hujuſmodi conſumatur.
,, Quia manifeſtum eſt, quod veſtes ſunt uſu con-
,, ſumptibiles, & tamen quod non ſtatim in ipſo a-
,, ctu utendi, & cum ipſo actu omnino res hujuſ-
,, modi conſumuntur. Et ita poteſt eſſe uſus veſtium
,, a proprietate, & dominio ſeparatus, ſicut patet in
,, ſervo, & religioſo, ſicut ſuperius eſt probatum.
,, Multa etiam alia ſunt uſu conſumptibilia, quæ in
,, ipſo actu, nec cum ipſo actu ſtatim conſumun-
,, tur; ſed permanent ſatis poſt primum actum. Si-
,, militer quamvis panis conſumatur uſu, non tamen
,, ſtatim ultimate in ipſo actu, & cum ipſo actu
,, conſumitur omnino. Nec valet quod dicitur, quod
,, nullus habet proprietatem & dominium panis in
,, ore alterius exiſtentis. Quia ſicut non eſt incon-
,, veniens, quod aliquis habeat proprietatem, & do-
,, minium ſervi comedentis; Ita non eſt inconve-
,, niens, quod quis habeat proprietatem, & domi-
,, nium panis exiſtentis in ore ſervi, cum ſervus
,, proprietatem, & dominium, aut poſſeſſionem ip-
,, ſius panis nullatenus valeat obtinere. Quia qui in
,, alterius poteſtate eſt, nihil proprium habere, aut
,, poſſidere poteſt, ut ſuperius eſt probatum. Ex
,, prædictis igitur patet, quod quamvis poſtquam res
,, uſu conſumptibiles ſunt conſumptæ, non poſſit
,, dici uſus ſeparatus a proprietate, vel eidem con-
,, iunctus, quia uſus earum tunc in rerum natura
,, non exiſtit; tamen antequam ſint conſumptæ, uſu
,, manente poteſt eſſe a proprietate, & dominio ſe-
,, paratus. Ex quo claret hæreticum & erroneum fo-
,, re quod infert dicens: *Ex quo patet, quod uſus
talis nec ſimplex, nec ſeparatus a dominio dici po-
teſt*.

,, Quintus error in quo plures implicantur erro-
,, res poſt Proæmium dictæ Conſtitutionis *Ad Con-
ditorem*: In quo proæmio dictus Dominus Joannes
,, narrat qualiter ſel. rec. Dominus Nicolaus PP.
,, III. *omnium rerum mobilium, & immobilium
præſentium, & futurarum, quarum uſum Fratres
habere poſſunt, proprietatem, & dominium plene,
& libere ad ſe, & Romanam Eccleſiam ſanxit ipſa
in ſe recipiens, & Eccleſiam antedictam ſimplici uſu
facti dumtaxat in rebus, & bonis huiuſmodi reſer-
vato Fratribus antedictis* &c. Immediate ſubiungitur
,, cum dicitur ſic: *Quamquam autem pia conſidera-
tione motus dictus prædeceſſor noſter ordinavit ſupra-
dicta, illa dicto Ordini exiſtimans profutura. Ipſa
tamen attento modo utendi Fratrum ipſorum, ac
dictæ Eccleſiæ ſubſecuta patientia circa ipſum non
profuiſſe, ſed potius tam ipſis Fratribus, quam mul-
tis aliis obfuiſſe ſubſequens rerum experientia noſci-
tur declaraſſe. Ipſis quidem Fratribus nequaquam
profuit reſervatio dominii ſupradicta. Adhuc nec u-
tique profuit dictis Fratribus ordinatio ſupradicta*

quan-

quantum ad hoc, quod propter carentiam talis dominii ſe pauperiores dicere valeant, quam ſi res ipſas cum illo quo ſe dicunt carere dominio obtinerent; licet enim prædeceſſor noſter prædictus dominium earum rerum, quæ offerri ipſis Fratribus, ſeu conferri, aut alias obvenire contingeret, uſu ſimplicis facti prædictis Fratribus reſervato, in ſe, & Romanam Eccleſiam duxerit recipiendum, ac libero pertinere decreverit; talis tamen carentia dominii, attento ipſorum Fratrum utendi modo, & ejus effectu, ac patientia circa modum ipſius Romanæ Eccleſiæ ſubſecuta, non ipſe uſus Fratrum dici debet, ſed potius Romanæ Eccleſiæ dominium eſſe ſimplex. Quis enim ſimplicem uſuarium dicere poterit, cui rem uſuariam licet permutare, vendere, & donare? proculdubio naturæ uſuarii repugnare noſcitur, nec ad uſuarium pertinere. Quæ tamen de rebus ipſis antedictis faciunt Fratres ipſi. Quod autem Dominium Eccleſiæ reſervatum Romanæ ſimplex cenſeri debeat: Ex hoc patet quod ex illo nullum eidem Eccleſiæ temporale obvenit hactenus commodum, nec ſperatur quod obvenire debeat in futurum. Talis autem dominii carentia, re in præſenti, ac ſpe in futurum omni temporali commodo denudati, quo ad paupertatem temporalem, quam altiorem præ cæteris mendicantibus in communi habentibus ſibi vendicant, pauperiorem non efficit non habentem: & infra ſatis dicit: *Rurſus nedum ipſis Fratribus ordinatio prædicta non profuit, ſed occaſionaliter honori, Sanctæ Romanæ Eccleſiæ non leviter detrahit, & detraxit. Nunquid non præfatæ Eccleſiæ derogatur honori, ſemper ac oporteat, nunc in foro Eccleſiaſtico, nunc in Sæculari, interdum etiam quoque coram pedaneis Iudicibus, & plerumque pro rebus parvis, & vilibus continue litigare; hoc tamen notum eſt fieri, cum occaſione retentionis dicti dominii omnes cauſæ occurrentes agendo, vel defendendo pro bonis hujuſmodi nomine Romanæ Eccleſiæ virtute cujuſdam privilegii a fel. rec. Martino Papa IV. Prædeceſſore noſtro conceſſi ſuper hoc agitentur. Quæ omnia in notam, & injuriam Sanctæ Romanæ Eccleſiæ non eſt dubium redundare:* & infra: *Nolentes in poſterum ſub prætextu, ſeu pallio talis dominii verbalis nudi, ac ænigmatici tanta bona, quanta dicti Fratres faciunt inficere, ac fomentum tantis malis, quanta procedunt ex fictione hujuſmodi, miniſtrare, Sancimus, quod in bonis, quæ inpoſterum afferentur, vel conferentur, aut alias quomodolibet obvenire contigerit Fratribus, ſeu Ordini ſupradictis, exceptis Eccleſiis, Oratoriis, officinis, & habitationibus, ac vaſis, libris, veſtimentis divinis officiis dedicatis, vel dedicandis, quæ ad ipſos obvenirent in futurum, ad quæ ſe non extendunt adeo inconvenientia ſupradicta, propter quod conſtitutionem iſtam ſe extendi ad illa nolumus; nullum jus, ſeu dominium aliquod occaſione ordinationis prædictæ Sanctæ Romanæ Eccleſiæ acquiratur, ſed quo ad hoc habeatur prorſus dicta ordinatio pro non facta. Per hæc autem in hiis quæ abſque dicta ordinatione in bonis prædictis ad dictam Eccleſiam pervenire, vel pertinere quomodolibet poterant, vel debebant nullum eidem parari præjudicium volumus; ſed illa ſibi expreſſius intacta, & inviolata ſervamus.* „ Hæc verba prædicti Domini Joannis in dicta Conſtitutione contenta. In quibus prædictam ordinationem Domini Nicolai III. tanquam nocivam Fratribus, & aliis multis, & ad ſtatum perfectionis non proficientem, & dominium verbale, ænigmaticum, & ſimulatum retinentem, & pauperiores profeſſores dictæ Regulæ ex carentia talis Dominii non efficientem, & in notam, & injuriam Romanæ Eccleſiæ redundantem, & multis malis fomentum ex ſimulatione, ſive pallio hujuſmodi verbalis, & ænigmatici dominii miniſtrantem, & honori Sanctæ Romanæ Eccleſiæ graviter detrahentem reprobat, & condemnat, ac per conſequens omnes Romanos Pontifices qui ipſum præceſſerunt, & ſimilem ordinationem, & retentionem dominii feciſſe noſcuntur: Et ſtatum, & regulam Beati Franciſci in hujuſmodi abdicatione proprietatis omnium rerum tam in ſpeciali quam in communi cum retentione ſolius ſimplicis facti uſus fundatum approbaverunt: ac etiam ipſum Beatum Franciſcum Chriſti imitatorem præcipuum, & ipſius ſtigmatibus mirabiliter inſignitum, ac Cathalogo Sanctorum aſcriptum, ab Univerſali Eccleſia in maxima veneratione ſuſceptum, qui hujuſmodi abdicationem proprietatis omnium rerum in ſpeciali, & in communi exemplo, & verbo docuit, & regulam ſuam in dicta abdicatione, & paupertate altiſſima ſtabilivit; Et univerſalem Eccleſiam, quæ Statum hujuſmodi abdicationis, proprietatis, quoad Fratres, & retentionis dominii quod ad Eccleſiam tanquam fructuoſum Eccleſiæ univerſali, meritorium, & perfectum, & vitæ Chriſti, & Apoſtolorum ejus imitativum frequenter, & pluries approbavit, ac etiam confirmavit: Et quod majus eſt ipſum Chriſtum, & Apoſtolos ejus, qui in tali paupertate vixerunt, graviter erraſſe, per conſequentiam aſſerit, & fatetur. Sane quia detractionis vitium excæcationem inducit, Sancto Gregorio in Regiſtro dicente: *Quid aliud detrahentes faciunt, niſi quod in pulverem ſufflant, atque in oculos ſuos excitant, ut unde plus detractionis perflant; inde magis veritatis nihil videant.* Juſto Dei judicio in tantam excæcationem eſt prolapſus, ut dum aliis detrahit, etiam ſibi ipſi multipliciter contradicat, & ſe ſuo proprio judicio, & impiis ſenſibus pervertat ſcripturas, & ſententias involvat ſermonibus imperitis. Ut igitur hujuſmodi perverſi, & hæreticalis Dogmatis fallacia detegatur, attendendum eſt, quod quemadmodum eſſentiale eſt ſtatui religionis cujuſlibet perfectæ, quod nulla perſona privata aliquid proprium habeat ſive poſſideat, ut in præallegato *Cap. cum ad monaſterium, de ſta. mo.* dicitur: Sic & religioni toti Fratrum Minorum eſſentiale eſt, quod proprium non habeat. Quæ quidem quantum ad abdicationem proprietatis omnium rerum, quam in Communi fecit, cenſetur ſicut una perſona, ſive vice unius perſonæ fungitur, *ff. de fideiuſſor. L. mortuo.* Et quemadmodum monachus, & quicunque alius religioſus utitur veſtimentis, calceamentis, & cibis, ac ceteris rebus, quæ uſu conſumuntur, ita quod nihil ſibi appropriat, nec per talem uſum efficitur proprietarius, quia Dominium Monaſterio, ſive Collegio ſemper reſervatur: Sic & toti Collegio hujuſmodi Fratrum minorum in conſideratione ad totam Communitatem fidelium, ſummumque Pontificem intelligendum eſt, ut quemadmodum illud quod datur, conceditur, vel offertur monacho qualiſcunque ſit dantis intentio, non in ipſius monachi tranſit dominium, ſed totius Collegii, & ſubjacet diſpoſitioni Abbatis, etiam ſi dans nihil de Collegio cogitet: Sic & quod datur, conceditur, vel offertur Collegio Fratrum minorum, in dominium tranſit Romanæ Eccleſiæ ipſo jure, & diſpoſitione Summi Pontificis eidem Eccleſiæ præſidentis: huic etiam Communitati fidelium renunciari licite non poteſt, ex qua fit unum Corpus Chriſti fidelium, quod eſt Eccleſia, *extra de Summa Trin. & Fid. cath. & c. firmiter §. una, & Cap. damnamus.* Et hæc communitas manat a jure Divino, quo fit ut omnia ſint fidelium juxta illud 1. *ad Corinth.* 3. *Omnia veſtra ſunt: vos autem Chriſti.* Et Auguſtinus *ſuper Joan. Hom.* 6. loquens contra hæreticos Donatiſtas dicit: *Veniant ad Eccleſiam Catholicam, & nobiſcum habeant non ſolum terram, ſed etiam eum qui fecit Cælum, & Terram.* Et idem Auguſtinus, & ponitur 23. *q.* 7. *Cap.* 1. dicit ſic: *nec recte poſſideri aliquid poſſit, niſi vel jure divino, quo cuncta ſunt juſtorum, vel jure humano, quod eſt in poteſtate regum Terræ:* & in *Cap. quod autem. Et hæc Communitas habet dominium rerum Eccleſiaſticarum.* 16. *q.* 3. *Cap. inter memoratos,* ibi: *Eccleſiæ, cujus eſt dominium habet* Ec-

Eccleſia & retinet ſine aliqua ſui imperfectione, quia continet fideles omnes perfectos, & imperfectos. Et
,, huic Communitati Eccleſiæ Beatus Franciſcus, &
,, Fratres ejus ſe totaliter ſubjecerunt. Quapropter
,, in principio regulæ ſignanter poſuit, *promitto obedientiam, & reverentiam Domino Papæ Honorio, & ejus ſucceſſoribus canonice intrantibus, & Eccleſiæ Romanæ.* Et in fine hujus regulæ dicit. *Ad hæc per obedientiam injungo miniſtris, ut petant a Domino Papa unum de Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, qui ſit Gubernator, Protector, & Corrector iſtius Fraternitatis, ut ſemper ſubjecti & ſubditi pedibus ejuſdem Eccleſiæ, ſtabiles in fide Catholica paupertatem, & humilitatem, & Sanctum Evangelium Domini Noſtri Jeſu Chriſti, quod firmiter promiſimus, obſervemus.* Ex quibus verbis re-
,, gulæ, & acceptatione, & approbatione ipſius regu-
,, læ, quam fecit Sancta Mater Eccleſia Romana,
,, ipſos Fratres ſpecialiter ſub ſua gubernatione, pro-
,, tectione, & correctione tanquam filios recipiendo,
,, ſatis claret, quod Ordo Fratrum Minorum quo-
,, dam peculiari, & ſpeciali jure Curæ, & obedien-
,, tiæ, ac poteſtati Sanctæ Romanæ Eccleſiæ com-
,, miſſus eſt, & ſubjectus. Nam licet omnes Chri-
,, ſti fideles commiſſi ſint Summo Pontifici per illud
,, verbum Chriſti: *Paſce Oves meas* extra *de elect.*
,, *Cap. Significaſti*, & notatur in *di. conſiderandum.*
,, Tamen certum eſt, quod alii Fideles poſſunt de
,, bonis ſuis ſecundum jura motu proprio diſpone-
,, re, unde filiorum emancipatorum ſimilitudinem
,, habent, qui poſſunt de bonis ſibi commiſſis diſpo-
,, nere abſque Patris aſſenſu. Soli autem Fratres Mi-
,, nores, & Communitas eorumdem ex eorum re-
,, gula & acceptatione, & approbatione regulæ tan-
,, quam parvuli, & filiifamilias, ejuſdem Sanctæ Ro-
,, manæ Eccleſiæ regimini, & poteſtati ſunt totaliter
,, deputati, & Curatoris, ſeu protectoris Cardinalis,
,, quem ipſa S. Romana Eccleſia aſſignavit eiſdem.
,, Ita quod, ſicut filius in poteſtate Patris conſtitu-
,, tus proprietatem, & poſſeſſionem rei peculiaris
,, non habet, ſed Patri per eum acquiritur. Et ſicut
,, Servus Domino ſuo, & Monachus Monaſterio
,, res ei oblatas, conceſſas vel donatas ei acquirit:
,, ſic & Fratres minores quicquid eis in ſpeciali,
,, vel in Communi datur, conceditur, vel offertur
,, ad eorum ſuſtentationem etiam ante dictam De-
,, cretalem *Exiit*, ſemper acquirebant, & acquirunt
,, ipſi Eccleſiæ. Et ſicut filiusfamilias in rebus pe-
,, culiaribus, & Servus, & Monachus in omnibus
,, rebus uſu conſumptibilibus, vel non conſumpti-
,, bilibus habent ſolummodo uſum facti; & proprie-
,, tas, & poſſeſſio ipſarum rerum ſemper reſidet pe-
,, nes dominum, ſive monaſterium: Sic & Fratres
,, minores in omnibus his, & ſingulis rebus uſu con-
,, ſumptibilibus, & non conſumptibilibus, quæ eis
,, in ſpeciali, vel in Communi hactenus fuerunt con-
,, ceſſæ, etiam ante Decretalem *Exiit*, habuerunt
,, ſolummodo ſimplicem facti uſum, & dominium
,, in Romanam Eccleſiam tranſibat: Unde ipſa de-
,, claratio non fuit novi Juris inſtitutio, ſed ejus
,, quod ante erat, explicatio. Quod bene etiam Do-
,, minus Nicolaus III. in dicta declaratione demon-
,, ſtrat, cum dicit, quod *Romanus Pontifex eſt Pater omnium, & Fratrum minorum nihilominus ſpecialis, cum Patri ſuo modo filius, & Servus Domino, & Monachus monaſterio res ſibi oblatas conceſſas, vel donatas acquirant; omnium utenſilium, librorum, ac eorum mobilium præſentium, & futurorum, quæ & quorum uſum facti ſcilicet Ordini vel Fratribus ipſis licet habere; proprietatem, & dominium quidem, quod etiam fel. rec. Innocentius Papa IV. Prædeceſſor noſter feciſſe dignoſcitur, in nos, & Romanam Eccleſiam Apoſtolica auctoritate recipimus; & ad nos, & ipſam Eccleſiam plene, & libere pertinere ſancimus.* Ita quod eſto quod
,, ipſa declaratio *Exiit* nunquam facta fuiſſet, ta-
,, men etiam ante, idem jus erat, quia in omni-
,, bus rebus conceſſis vel donatis aut oblatis ipſis
,, Fratribus in ſpeciali, vel in Communi, qua-
,, rum rerum uſum facti habere licite poterant
,, in ſpeciali, vel in Communi, Fratres ſolummo-
,, do uſum facti habebant, & Eccleſia Romana pro-
,, prietatem & dominium: hoc etiam patet per plures
,, ordinationes, declarationes, & determinationes
,, a pluribus Romanis Pontificibus dudum ante di-
,, ctam Decretalem Domini Nicolai III. editas,
,, atque factas. Nam primo coram Sanctæ memo-
,, riæ Domino Gregorio Papa IX. in jure divino,
,, & humano valde perito orta materia quæſtionis
,, ſuper eo quod aliqui dicebant, quod proprietas
,, omnium mobilium, quæ dictis Fratribus daban-
,, tur, offerebantur, ſive concedebantur, pertinebat
,, ad totum Ordinem in Communi. Ipſe ſummus
,, Pontifex viſis, & examinatis verbis dictæ regulæ,
,, & cognoſcens plene intentionem Beati Franciſci, cu-
,, jus longam familiaritatem ſe aſſerit habuiſſe, &
,, ejus intentionem plene noviſſe, dictam quæſtio-
,, nem diffiniendo in quadam ſua declaratione, quam
,, ſuper dictam Regulam fecit, quæ incipit. *Quo elongati a ſæculo*, dicit in hæc verba. *Cum ex longa familiaritate, quam idem Confeſſor nobiſcum habuit, plenius noverimus intentionem ejus, & in condendo dictam regulam, & in obtinendo ipſius confirmationem per ſedem Apoſtolicam, ſibi aſtiterimus, dum adhuc eſſemus in minori officio conſtituti.* Et infra. *Et cum in ipſa regula contineatur expreſſe quod Fratres ſibi nihil approprient, nec domum, nec locum, nec aliquam rem; ac ipſi proceſſu temporis contaminari timeant Ordinis paupertatem, præſertim, cum dixerint aliqui proprietatem mobilium pertinere ad totum Ordinem in communi. Nobis fuit humiliter ſupplicatum, ut in hoc Animarum dignaremur periculis providere, & totius Ordinis puritati. Dicimus itaque, quod neque in Communi, neque in ſpeciali debent proprietatem habere; ſed utenſilium, & librorum, & eorum mobilium, quæ licet habere, Ordo uſum habeat, & Fratres ſecundum quod Generalis, vel Provinciales Miniſtri diſponendum duxerint, his utantur, ſalvo locorum & domorum dominio illis, ad quos noſcitur pertinere. Nec vendi debent mobilia vel extra Ordinem commutari, aut alienari, quoquo modo, niſi Eccleſiæ Romanæ Cardinalis, qui fuerit Ordinis Gubernator Generalis, ſeu Provinciales Miniſtri, auctoritatem ſuper hoc præbuerit, vel aſſenſum;* Hæc verba ſapientiſſimi, & ſanctiſſimi An-
,, tiſtitis, qui fuit paupertatis, & Religionis amator,
,, pacis cultor, & ſuis ſtatutis & ordinationibus ſan-
,, ctis totam illuſtravit Eccleſiam, ſicut compila-
,, tio voluminis Decretalium evidentia manifeſtat:
,, In quibus verbis duo aperte manifeſtat: primum
,, quod Fratres in ſpeciali, nec in Communi non
,, habent proprietatem in aliquibus rebus uſu con-
,, ſumptibilibus, cum tales res abſque dubio ſint
,, mobiles, & inter mobilia computentur: Et, quod
,, in eis habent ſolum uſum, ac per conſequens
,, quod in eis uſus a proprietate, ſeu dominio ſe-
,, paratur. Unde ſequitur in Textu, quod *vendi non debeant mobilia, vel extra Ordinem commutari, aut alienari quoquo modo.* Quod dici non potuiſ-
,, ſet, ſi in rebus uſu conſumptibilibus & per con-
,, ſequens mobilibus Fratres in ſpeciali, vel in Com-
,, muni haberent proprietatem. Quia ſi hoc eſſet,
,, certum eſt quod ea diſtrahere, & alienare potuiſ-
,, ſent etiam extra Ordinem cuicumque, ubi a jure
,, non eſſet prohibitum. *Cap. de Contra. Empt. & vend. L. dudum. & C. de comm. re aliena. L. falſo, & C. de donati. L. portionem, & de inde. L. nemo exterius*, cum ſimilibus. Nam in re
,, propria quilibet eſt legitimus moderator, & man-
,, dator. *Cap. manda. L. in re mandata.* Secun-
,, dum eſt, quod Eccleſiæ Romanæ de jure omni-
,, um prædictorum, quæ Fratribus offeruntur, dan-
,, tur, vel conceduntur, dominium acquiritur. Nec
,, enim præfatus ſapiens antiſtes inſinuaſſet, quod
,, Fratres poſſent prædicta vendere, commutare, vel

,, alie-

,, alienare cum auctoritate ſeu conſenſu Cardinalis
,, dicti Ordinis Procuratoris, ſi nullum jus fuiſſet
,, in eis Romanæ Eccleſiæ acquiſitum. Sed conſi-
,, derans, quod de jure res omnes quæ concedun-
,, tur, dantur, vel offeruntur pauperibus qui ſe Deo
,, totaliter dedicarunt per renunciationem omnium
,, temporalium, Deo dicuntur, & ſunt oblatæ, &
,, conſecratæ, ut habetur *Levit. ult.* circa finem.
,, Ipſæ quoque res ſunt Chriſti, & Corporis ejus
,, myſtici, ſcilicet, Eccleſiæ, 12. *q.* 2. *qui Chriſti*
& C. nulli liceat, & C. prædia. & C. qui abſtule-
rit, & *q.* 3. *Pontifices.* Et plene notatur per *In-*
nocent. & Hoſti. extra de Cauſa poſſe., & proprie
C. Cum ſuper electione. Et ad hoc etiam facit,
,, quod Lex Civilis dicit, res ſacras, & religioſas
,, in nullius hominis fore dominio, ſed Dei. *Inſti.*
de re diviſi. C. in nullius, in Text: & Gloſ. Et
,, Sancta Catholica Eccleſia eſt illud Corpus My-
,, ſticum Chriſti, *de Conſe. d.* 1. *Eccleſia*, & 7.
q. 1. *Cap. Novatianus*; & habetur, & notatur *ex-*
tra de Sacra uncti. C. 1. ante medium: ibi; qui
,, ſecundum Apoſtolum *eſt Caput Eccleſiæ, quæ*
eſt Corpus ejus. Et in *Gloſ. Hoſti.* Et attendens quod
,, Fratres prædicti ex eorum profeſſione, & Eccle-
,, ſiæ acceptatione erant quaſi filii adoptivi Eccle-
,, ſiæ, habentes protectorem quaſi Curatorem, eis
,, per Eccleſiam datum, unum de Sanctæ Roma-
,, næ Eccleſiæ Cardinalibus; Et quod Filius ac-
,, quirit, de jure Patri acquirit, ut dictum eſt, præ-
,, dicta in ejus declaratione diffinivit, non novum
,, aliquid circa dictam regulam ſtatuendo, ſed in-
,, tentionem Conditoris prædictæ regulæ declarando.
,, Certum eſt enim, quod verba regulæ: *Fratres nihil*
ſibi approprient, nec domum, nec locum, nec ali-
quam rem: Et appropriatio Domorum & locorum,
,, conſuevit fieri a Communitate. Primum enim quod
,, quærit Collegium volentium in communi vivere
,, eſt locus, & Domus in quibus habitent. Singulares
,, Perſonæ loca, & Domos Communitatis ſibi appro-
,, priare non conſueverunt. Tum quia jam erat in re-
,, gula ſuperius expreſſum, quod Fratres omnes vivere
,, debeant ſine proprio. Et ideo, ſi dicta Clauſula, ſcili-
,, cet, *Fratres nihil ſibi approprient*, intelligeretur ſo-
,, lum de ſingularibus Fratribus, foret ipſa clauſula ſu-
,, perflua, quod dici non debet, quia ſupradicta clau-
,, ſula ſic intelligenda eſt, ut aliquid operetur, &
,, addat. *ff. de uſur. L. ſi ſtipulatio*, & *ff. de le-*
gi. L. ſi quando, & *ad municip. L.* 1. in fi. &
XIX. di. ſi Romanorum XXVIII. q. 1. Sic enim &
extra de majo. & obe. Cap. ſolitæ. Tum quia re-
,, gula poſt prædicta verba, *Fratres nihil ſibi appro-*
prient, nec domum, nec locum, nec aliquam rem,
,, ſtatim ſubjungit, *ſic tanquam peregrini, & ad-*
venæ in paupertate, & humilitate Domino famu-
lantes vadant pro eleemoſina confidenter. Ex quo
,, patet, quod voluit Fratres ſuos tanquam peregri-
,, nos, & pauperes, qui peregrinando non habent do-
,, mos, nec loca propria, ſed hoſpitantur in domi-
,, bus alienis, ut pauperes mendicantes. Certum eſt
,, autem, quod ſi in communi poſſent habere ex
,, ſtatu ſuo, non haberent ſtatum mendicitatis, quia
,, ad ſufficientiam vitæ poſſent habere in Commu-
,, ni, ſicut habent Monachi, & Canonici regula-
,, res: Et quod non eſſent pauperes, & mendici ad
,, inſtar Chriſti perfectiſſime: Unde ſubiungit: *Nec*
oportet eos verecundari, quia Dominus pro nobis ſe
fecit pauperem in hoc mundo. Conſtat autem, quod
,, Chriſtus in hoc mundo non appropriavit ſibi nec
,, Domum, nec locum, nec aliquam rem: Unde
,, Matth. 8. dicitur: *Vulpes foveas habent, & volu-*
cres Cæli nidos; filius autem hominis non habet, ubi
Caput ſuum reclinet. Super quo verbo Hieronymus
,, in perſona Chriſti loquens adoleſcenti dicenti, quod
,, volebat eum ſequi. *Quid me propter divitias, &*
ſæculi lucra ſequi cupis, cum ſim tantæ paupertatis,
quod nec hoſpitiolum habeam, & tecto utar alieno:
,, hoc idem habetur Luc. 9. ubi Chryſoſtomus:
Aſpice, inquit, *qualiter paupertatem, quam Domi-*
nus docuerat, per opera demonſtrat; non erat ei men-
ſa, non Candelabrum, non domus, nec quicquam
talium. Conſtat autem, quod Chriſtus ivit pro elee-
,, moſina mendicando, ſicut faciunt pauperes men-
,, dici: Unde Bernardus in Sermone ſuper illud
,, Lucæ. *Cum factus eſſet Jeſus annorum XII.* di-
cit, *Ut te Domine per omnia noſtræ paupertati con-*
formares, quaſi unus in turba pauperum ſtipendia
per oſtia mendicabas. Quis dabit me buccellarum il-
larum mendicatarum fieri participem, & illius divi-
ni edulii ſaginari reliquiis. Hæc Bernardus. Et Pſal-
,, miſta in perſona Chriſti loquens, ait: *Ego autem*
mendicus ſum, & pauper; Dominus ſollicitus eſt mei:
,, Tum quia in eadem regula loquens de dicta pau-
,, pertate poſt prædicta immediate ſubjungit dicens:
hæc eſt illa celſitudo altiſſimæ paupertatis, quæ vos
Cariſſimos Fratres meos hæredes, & reges Regni
Cælorum inſtituit, pauperes rebus fecit, virtutibus
ſublimavit; hæc eſt portio veſtra, quæ perducit in
terram viventium: Cui dilectiſſimi totaliter inhæ-
rentes nihil aliud pro nomine Domini noſtri Jeſu
Chriſti in perpetuum habere velitis ſub Cælo. In
,, quibus verbis attendendum eſt, quod differentia
,, eſt inter paupertatem altiſſimam, & celſitudinem
,, altiſſimæ paupertatis: ſicut & aliud eſt honor, &
,, aliud Culmen honoris *LXIII. di. Si per ordina-*
tionem. Quam celſitudinem altiſſimæ paupertatis,
,, quæ fuit in Chriſto, & Apoſtolis, Beatus Fran-
,, ciſcus profeſſus eſt, qua celſitudine nequit gradus
,, altior reperiri; unde ſuper illud Thren. 3. *Ego*
vir videns paupertatem meam, Gloſ. dicit: *licet*
hoc omnibus convenire videatur, excellentius de
Chriſto intelligitur, in quo ſicut excellunt omnia,
ita viſio iſta: Et infra: *Sicut glorioſior eſt pauper-*
tas Chriſti, ita hæc viſio paupertatis profundior,
ita tota mentis, & cordis intentione conſideranda eſt;
unde beatus qui intelligit ſuper egenum, & paupe-
rem: Si enim hæc paupertas communis eſſet, ſenſu
diſcerni poſſit, nec ſoli intellectui pateret; ideo bea-
tus prædicatur qui intelligit. Nunc igitur Chriſti
paupertas prædicatur admiranda, & inquirenda;
cum ſecundum Apoſtolum Sanctorum altiſſima pau-
pertas, quæ a paucis intelligitur, quanto magis illa
quam Angeli admirantur, & de qua intellecta bea-
titudo naſcitur. Sunt quidem beati pauperes, ſed
eo ſpiritu, quo iſta paupertas intelligitur; multa
enim doctrina eget hic ſenſus, de quo ſummus au-
ctor gloriatur, & quaſi ſingularis, quod videat, &
intelligat, ait, ego vir videns paupertatem meam,
quam ſponte pro illis ſuſcepi: hæc Gloſ. Ex quibus
,, patet, quod paupertas Chriſti non ſolum fuit com-
,, muniter altiſſima cum aliis Sanctis, ſed etiam ex-
,, cellentior dicta paupertate Sanctorum; hæc eſt
,, illa celſitudo paupertatis, quæ nihil juris in rebus
,, temporalibus ſe habere recognoſcens, de aliena
,, largitate ſuſtentat vitam ſuam, de qua in colla-
,, tionibus Sanctorum Patrum *Coll. x.* dicitur ſic:
Revera, quæ major, aut Sanctior poteſt eſſe pau-
pertas, quam illius, qui nihil præſidii, nihil juris
ſe habere cognoſcens de aliena largitate quotidianum
poſcit auxilium, & vitam ſuam, atque ſubſtantiam
ſingulis quibuſque momentis divina ope intelligens
ſuſtentari; verum ſe mendicum non immerito profi-
tetur: hæc ibi: hanc celſitudinem paupertatis altiſ-
,, ſimæ Chriſtus Apoſtolos docuit Math. X. ibi:
Nolite poſſidere aurum, neque argentum, neque
pecuniam, non aurum in Zonis, non peram in via,
neque duas Tunicas, neque calceamenta: Ubi Eu-
,, ſebius dicit ſic: *Prohibebat autem eis, ſcilicet,*
Chriſtus Apoſtolis, auri, & Æris poſſeſſionem, præ-
cipiens, ut nec peram, nec baculum, nec calceamen-
ta, nec geminas tunicas, imo nec panem, nec ar-
gentum portare deberent, qui ad alienas partes de-
bebant tranſmitti, ſumens experimentum fidei, &
animoſitatis eorum. Si quidem habito in mandatis
vitam extremæ ducere paupertatis, ut nec de diurno
nutrimento, nec binas tunicas poſſiderent, nec ute-
rentur calceamentis, ſicque totum mundum circui-
rent,

rent. Et ſequitur, *putabat* inquit, *oportere conductos arrbabones Regni Dei, nec quicquam eorum, quæ monachales appretiantur, condignum æſtimare debere dictis ſibi cæleſtibus operibus*. Hæc Euſebius: per quæ
„ patet, quod paupertas altiſſima quam Chriſtus
„ Apoſtolos ſuos docuit, fuit nihil habere in pro-
„ prio, nec in communi, videlicet per hoc quod
„ dicit ipſos Apoſtolos in mandatis habuiſſe vitam
„ extremæ ducere paupertatis, nec quicquam eorum
„ quæ monachales appreciantur eos condignum æſti-
„ mare debere. Nam cum monachales communiter
„ dicuntur illi, qui nihil habent in proprio, habent
„ tamen in Communitate proprietates rerum, & do-
„ minia. Quod autem hæc Apoſtoli non haberent,
„ ſed vitam ducerent paupertatis extremæ; Sequitur
„ quod altiſſima paupertas Chriſti & Apoſtolorum
„ fuit nihil habere in proprio, nec in communi.
„ Quod autem eandem paupertatem tenuerit, & ſer-
„ vaverit quam Apoſtolos docuit, patet ex prædi-
„ dicta Gloſ. Et ex eo quod dicit Hieronymus in
„ Epiſtola ad Euſtochium. = Non poterat habere Do-
„ minus quod prohibuerat in ſuis. = Et hæc eſt illa
„ celſitudo paupertatis quam Chriſtus Beato Fran-
„ ciſco, & eum ſequi volentibus inſpiravit, de qua
„ dicit in regula. *Quod Fratres nihil ſibi appro-
prient, nec domum, nec locum, nec aliquam rem, ſed tanquam peregrini, & advenæ in paupertate, & humilitate Domino famulantes vadant pro eleemoſina confidenter, quia Dominus pro nobis ſe fecit pauperem in hoc mundo*. Certum eſt enim quod ſi
„ Fratres poſſent habere proprietates, & dominia
„ rerum mobilium, & immobilium in communi,
„ & proprietates rerum uſu conſumptibilium, quod
„ nimis ridiculum foret dicere, quod talis foret cel-
„ ſitudo altiſſimæ paupertatis. Liquet igitur ex præ-
„ dictis, quod prædictus Sanctiſſimus, & Sapientiſſi-
„ mus Antiſtes Dominus Gregorius IX. declarando
„ verba dictæ regulæ, *Fratres nihil ſibi approprient nec Domum, nec locum, nec aliquam rem* debere
„ intelligi, quod nec in proprio, nec in Communi
„ debent proprietatem aliquarum rerum mobilium,
„ vel immobilium habere: Et quod non debent ven-
„ di mobilia, vel extra Ordinem commutari aut
„ alienari quoquo modo; niſi Eccleſiæ Romanæ
„ Cardinalis, qui fuerit Ordinis Gubernator generalis,
„ ſeu Provincialis Miniſter ſuper hoc authorita-
„ tem præbuerit vel aſſenſum, non ſtatuit aliquid no-
„ vum; ſed intellectum quem habuit Beatus Fran-
„ ciſcus, & ſenſum verborum dictæ Regulæ, qui
„ ex intellectu vero colligitur evidenter ipſorum ver-
„ borum explicavit: ac per hoc ſequitur manifeſte
„ quod dicta ordinatio Domini Nicolai III. quæ
„ idem declaravit & dixit, quod dictus Dominus
„ Gregorius IX. non fuit nociva Fratribus, nec in
„ Eccleſiæ præjudicium, injuriam, vel vituperium re-
„ dundavit: Et quod dominium per Eccleſiam re-
„ ceptum non fuit, nec eſt nudum, verbale, ænig-
„ maticum, & ſimulatum, ſicut dictus hæreticus dog-
„ matizat De hujuſmodi etiam abdicatione proprie-
„ tatis omnium rerum in Communi, & in ſpeciali
„ quo ad ſtatum perfectionis obtineat, patet per il-
„ lud quod Sanctiſſimus idem Pater, Dominuſque
„ Gregorius Nonus *extra de Exec. prælat. C. nimis antiqua*, & *C. nimis prava*, teſtatur dicens:
„ quod Fratres Minores in altiſſima paupertate Chri-
„ ſto pauperi famulantur, adiiciens etiam, quod eo-
„ rum Ordinem, & regulam Sedes Apoſtolica di-
„ citur approbaſſe: ubi *Dominus Hoſti. in apparatu*
„ ſuo dicit, & probat; quod qui ipſorum ſtatum im-
„ probat, quem Eccleſia approbat, hæretici ſunt cen-
„ ſendi. Quas Decretales Dominus Gregorius IX.
„ in corpore decretalium poſuit, & Sancta Roma-
„ na Eccleſia recepit, & approbavit. Ex quo patet,
„ quod dicta Eccleſia tenuit, & approbavit dictum
„ ſtatum Ordinis Minorum carentem proprietate o-
„ mnium rerum mobilium, & immobilium in ſpe-
„ ciali, & in communi, & habentem ſolummodo
„ in omnibus rebus eis conceſſis ſimplicem facti u-
„ ſum. Quæ etiam propter hujuſmodi proprietatis, &
„ dominii carentiam aſſerit, quod Chriſto pauperi
„ in paupertate altiſſima Fratres ipſius Ordinis famu-
„ lantur; & per conſequens ex carentia hujuſmodi
„ proprietatis, & dominii ſequitur, quod profeſſores
„ ipſius ſtatus ſunt pauperiores, & in ſtatu perfectio-
„ ri, quam habentes proprietates, & dominia rerum
„ in Communi: Et quod eorum ſtatus eſt verus,
„ realis, & valde meritorius apud Deum: unde &
„ in Decretali præfata quæ incipit, *Nimis iniqua* in
„ parte deciſa dicitur ſic. *Nimis iniqua viciſſitudine largitori bonorum omnium reſpondetur: dum hii qui Chriſti Patrimonio impinguati luxuriantur damnabiliter in eodem; Chriſtum patenter in ſuis famulis perſequi non verentur, ac ſi factus ſit impotens Dominus ultionum. Cum igitur dilecti Filii Fratres Minores abnegantes ſalubriter ſemetipſos elegerint in altiſſima paupertate Chriſto pauperi ad placitum famulari tamquam nihil habentes, & omnia poſſidentes, non deſunt plerique tam Prælati Eccleſiarum, quam alii, qui cæca cupiditate traducti ipſorum quietem multipliciter inquietant*: hæc in de-
„ cretali, unde prædicta fuit deciſa. Quæ bene poſ-
„ ſunt contra prædictum Dominum Joannem ada-
„ ptari; qui ad damnationis ſuæ cumulum Chriſtum,
„ & vitam ejus in Sancto Franciſco Chriſti ſtigma-
„ tibus mirabiliter inſignito, & Fratribus ejus perſecu-
„ tus eſt, & perſequitur, & reprobare viſus eſt, & nititur
„ quantum poteſt aſſerendo in dicta ſua Conſtitutione
Ad Conditorem, dictam abdicationem, ſive Carentiam
„ proprietatis, & dominii quantum ad ſtatum perfectio-
„ nis dictis Fratribus nequaquam profuiſſe, ſed po-
„ tius tam ipſis Fratribus, quam multis aliis obfuiſſe;
„ Et quod Fratres ex hujusmodi carentia dominii
„ non poſſunt ſe dicere pauperiores, quam ſi ipſas
„ res cum illo quo ſe dicunt carere dominio reti-
„ nerent. Et quod hujuſmodi carentia dominii pau-
„ periorem non efficit non habentem. Et quod ta-
„ lis carentia dominii eſt verbalis, ænigmatica, &
„ ſimulata. Nec obviat prædictis, quod idem Do-
„ minus Ioannes in alio ſuo hæreticali ſtatuto, quod
„ incipit: *Quia quorundam* dicit, quod dicta Decre-
„ talis *de Exceſſi. Prælat.* expreſſe aſſerit, *Fratres Prædicatores, & Minores in altiſſima paupertate Chriſto pauperi famulari*. Et tamen, ut dicit, con-
„ ſtat ipſos Prædicatores aliqua in communi, etiam
„ quo ad proprietatem habere, quod eorum, ut di-
„ cit, regulæ & ſtatui non repugnat. Adiiciens
„ etiam, quod Dominus Alexander Papa IV. in
„ condemnatione libelli contra ſtatum Prædicato-
„ rum & Minorum editi ſenſiſſe videtur: In quo,
„ ut dicit, loquendo de dictis Fratribus quæ ſequun-
„ tur adiunxit: *Cum inſuper iidem Fratres omnia reliquerint propter Deum, exilia vitæ ſubſidia mendicantes, ipſum quoque Chriſtum imitentur pauperem, perfectionem evangelicam amplexando, propter quod evidenter apparet eos non ſolum in ſtatu ſalvandorum exiſtere, ſed etiam perfectorum, & per ſuæ religionis obſervantiam quæ quidem ipſius perfectionis Evangelicæ tenet formam in æternæ retributionis præmio præcellentem gloriam promereri.*.
„ Ubi dicit: *Prædicatores Chriſtum pauperem imitari, ipſoſque perfectionem Evangelicam, amplexari, & in ſtatu exiſtere perfectorum: Et tamen conſtat ipſos Prædicatores habere poſſe etiam quo ad proprietatem aliqua juxta eorum regulam in Communi*: hæc verba ipſius hæreticalis ſtatuti. Ex
„ quibus idem Dominus Ioannes videtur velle di-
„ ctam ſuam hæreſim, quam in prædicta ſua Con-
„ ſtitutione *ad Conditorem* tradidit, & inſeruit defen-
„ ſare. Ex hoc argumentando, quod carentia pro-
„ prietatis omnium rerum in communi nihil facit
„ ad perfectionem, nec ad paupertatem altiſſimam
„ aliquid ſuperaddit, cum Prædicatores habeant altiſ-
„ ſimam paupertatem: & tamen habent, & habere
„ poſſunt ſecundum eorum regulam aliqua, quo
„ etiam ad proprietatem, & dominium in Commu-
„ ni. Et vere oppoſitio ſæpedicti hæretici non ob-

„ viat

„ viat ſupradictis, ſed potius opponentem de hære-
„ ſi arguit, & convincit. Quia paupertas altiſſima
„ duobus modis accipitur: uno modo reſpective ſi-
„ ve ſecundum quid, alio modo ſimpliciter, ſive
„ abſolute, & antonomaſtice. Primo modo reſ-
„ pective, ſive ſecundum quid paupertas prædica-
„ torum eſt paupertas altiſſima. Nam licet eorum
„ regula, quæ eſt Sancti Auguſtini, admittat, quod
„ profeſſores ipſius regulæ habere poſſint ad ſuf-
„ ficientiam in communi, ſic quoque ex ſtatu ipſius
„ regulæ Sancti Auguſtini non eſſent mendicantes.
„ Tamen quia Sanctus Dominicus paupertatis ami-
„ cus ex ſtatuto, ad cujus obſervantiam Fratres
„ Prædicatores ſunt aſtricti, decrevit, quod ipſi
„ Fratres non haberent poſſeſſiones, nec redditus
„ perpetuos, ex quibus poſſent abſque mendicatio-
„ ne in abundantia, & ſufficientia ducere vitam ſu-
„ am; Et imprecatus eſt maledictionem æternam,
„ poſſeſſiones, & redditus perpetuos in Ordinem
„ ſuum introducentibus, & voluit quod ſtatum men-
„ dicantium obtinerent: unde Eccleſia eos de Or-
„ dine mendicantium appellat, *Extra de Religi.
do. C. religio*:, Idcirco reſpectu aliorum Ordi-
„ num qui habent, & habere poſſunt ad ſufficien-
„ tiam in Communi; nec ex regula, ſeu ſtatuto
„ habent ſtatum mendicitatis, eorum paupertas al-
„ tiſſima nuncupatur. Sicut & altiſſima paupertas
„ reſpective, ſive ſecundum quid dicitur illa pau-
„ pertas Sanctorum de Macedonia, qui cum pauperes
„ eſſent rebus, tamen abundanter de rebus quas
„ habuerunt, dederunt eleemoſinam, de quibus di-
„ citur 2. *ad. Corinthios* 8. *Et altiſſima paupertas
eorum abundavit in delicias ſimplicitatis eorum*;
„ ubi dicit Gloſ. *altiſſima* ideſt *magna*, vel *nobi-
liſſima*, *abundavit*, ideſt *major facta eſt*, *dum
tendit divitias dare*, *quia cum pauperes eſſent*, *abun-
danter dederunt*. Ex quibus patet, quod illi, quo-
„ rum ibi paupertas altiſſima dicitur, bona tempo-
„ ralia, de quibus abundanter fecerant eleemoſinam,
„ obtinebant; unde non fuit altiſſima paupertas il-
„ lorum ſicut Chriſti, ut patet in præalleg. *Gloſ.
or.* ſuper illud Thren. 3. nec ſicut fuit paupertas
„ Apoſtolorum, de qua dicit Hieronymus in Epi-
„ ſtola ad Exuberantium. *Nemo Apoſtolis pauperior
fuit*, *nemo tantum pro Domino dereliquit*. Secundo
„ modo dicitur paupertas altiſſima ſimpliciter, &
„ abſolute, & antonomaſtice, qua nulla altior re-
„ peritur ſicut fuit paupertas Chriſti, & Apoſtolo-
„ rum, quia nihil habuerunt jure proprietatis, &
„ dominii in ſpeciali, nec in Communi, ſicut pro-
„ bant authoritates ſuperius introductæ. Et Sancta
„ Romana Eccleſia determinat, & diffinit in ſæ-
„ pedicta Decretali *Exiit* §. *Porro*. Et hanc Fra-
„ tres minores ſunt profeſſi, quam Sanctus Fran-
„ ciſcus in dicta ſua regula a Spiritu Sancto in-
„ ſpirata vocat *celſitudinem altiſſimæ paupertatis*;
„ & talem altiſſimam paupertatem idem Sanctiſ-
„ ſimus Papa Dominus Gregorius IX. qui dictas
„ Decretales, *nimis iniqua*, & *nimis prava* edidit,
„ in dicta ſua declaratione quam ſuper regulam
„ Fratrum minorum fecit, quæ incipit, *quomodo elon-
gati* teſtatur, eſſe paupertatem Fratrum minorum,
„ dicens, quod Fratres minores, nec in ſpeciali,
„ nec in Communi debent ſecundum eorum re-
„ gulam, & profeſſionem habere. Et ideo argue-
„ re, & dicere ſicut arguit, & dicit hæreticus an-
„ tedictus dicens, quod habere in Communi etiam
„ quo ad proprietatem aliqua non derogat altiſſimæ
„ paupertati, de qua prædictæ Decretales, *nimis
„ iniqua*, & *nimis prava*, intelliguntur, falſum, &
„ erroneum eſt, intelligendo quod non derogat al-
„ tiſſimæ paupertati, quam Fratres minores ex ſua
„ regula profitentur, & expreſſæ veritati, & præ-
„ dictæ declarationi ipſius Domini Gregorii IX. &
„ determinationi Sanctæ Romanæ Eccleſiæ contra-
„ dicit. Intelligendo autem quod non derogat illi
„ altiſſimæ paupertati, ad quam Fratres Prædicato-
„ res ex ſtatuto, ſive Decreto Sancti Dominici
„ ſunt aſtricti, poſſet dictum hujuſmodi ſuſtineri:
„ Sed intentio loquentis, ſicut patet ex dictis ſuis,
„ & ſuperius eſt oſtenſum, ex dicta Decretali Do-
„ mini Gregorii IX. fuit velle concludere, quod
„ carentia proprietatis omnium rerum temporalium
„ in Communi ad perfectionem paupertatis Evan-
„ gelicæ nihil facit, quod eſt hæreticum, & inſa-
„ num, & vitæ Chriſti, & Apoſtolorum, & deter-
„ minationi Sanctæ Romanæ Eccleſiæ manifeſte
„ obviat, & repugnat: Hanc etiam differentiam in-
„ ter paupertatem Fratrum Prædicatorum & mino-
„ rum cognovit, & dixit fel. rec. Dominus Be-
„ nedictus Papa XI. qui fuit de Ordine Fratrum
„ Prædicatorum, in quadam Decretali, quam fecit,
„ quæ incipit. *Inter cunctas*, ubi loquens de pau-
„ pertate Fratrum Prædicatorum, & Minorum di-
„ cit in hæc verba: *Circa tertium articulum di-
ligenter attendant*, *ſcilicet Prælati*, *quod ſunt
pauperes*, *ſcilicet*, *Fratres Prædicatores*, & *Mi-
nores*, *nihil habentes in ſpeciali*, *nec in commu-
ni ruſtica prædia*, *nec urbana*, *vel mobilia*, *eo-
rum alteri*, ſcilicet Minores. Ex quibus verbis pa-
„ tet, quod ſolum alteri eorum non habent in com-
„ muni etiam mobilia; quod non poteſt niſi ad Or-
„ dinem Minorum referri. Inſuper quod carentiam,
„ ſive abdicationem proprietatis, & dominii omnium
„ rerum mobilium, & immobilium quarumcunque
„ tam in ſpeciali, quam in Communi ex profeſſio-
„ ne dictæ regulæ habeant dicti Fratres: Et quod
„ ad ſtatum Evangelicæ perfectionis pertineat, &
„ quod ex tali carentia proprietatis Fratres cenſean-
„ tur pauperiores: & quod ipſa abdicatio proprietatis
„ ſit realis, vera, & meritoria apud Deum, & æ-
„ ternæ retributionis præcellentem gloriam merca-
„ tur: Et quod Fratres prædicti in omnibus rebus,
„ quæ eis conceduntur, dantur, vel offeruntur ha-
„ beant tantummodo ſimplicem facti uſum, omni
„ proprietate, & Dominio, & jure proprio denu-
„ datum: Et quod proprietas, & dominium omnium
„ rerum etiam ante ordinationem prædictam, ſive
„ Decretalem *Exiit* ſemper ad Romanam Eccle-
„ ſiam expectaverit non ſolum ex prædictis, ſed e-
„ tiam ex multis aliis determinationibus, & diffini-
„ tionibus Sanctorum Summorum Pontificum, &
„ totius Sanctæ Romanæ Eccleſiæ oſtenditur evi-
„ denter. Nam fel. rec. Dominus Innocentius IV.
„ Lucerna juris & Sanctus Alexander IX. in Sacra
„ Pagina, & in experientia, & doctrina veræ reli-
„ gionis præcipuus, duas Decretales diverſis tempo-
„ ribus ſuper Regulam Fratrum minorum antedi-
„ ctam ſucceſſive fecerunt, & verba præfatæ regu-
„ læ, & intentionem ipſorum verborum exponen-
„ do, & declarando in duabus ipſorum ſummorum
„ Pontificum declarationibus ſic dicunt. *Dicimus*,
quod cum in ipſa regula contineatur expreſſe, *quod
fratres nihil ſibi approprient nec domum*, *nec locum*,
nec aliquam rem, *nec in communi*, *nec in ſpeciali
debent proprietatem habere*, *ſed locorum*, & *domo-
rum*, *ac utenſilium*, & *librorum*, & *eorum mobi-
lium*, *quæ licet habere*, *Ordo uſum habeat*, & *Fra-
tres ſecundum quod Generalis*, & *Provinciales mi-
niſtri diſpenſandum duxerint*, *hiis utantur*, *nec ven-
di debeant loca*, *Domus*, *vel mobilia hujuſmodi*, *ſeu
extra Ordinem commutari*, *vel alienari quoquo mo-
do a quibuſcumque perſonis ad uſum Fratrum dona-
ta*, *vendita*, *permutata*, *ſeu quocumque juſto modo
conceſſa*, *vel tranſlata ſunt*, *vel fuerint*, *niſi Apo-
ſtolica ſedes*, *vel Eccleſiæ Romanæ Cardinalis*, *qui
pro tempore fuerit Ordinis gubernator*, *Generali*, *ſeu
Provincialibus miniſtris auctoritatem ſuper hoc præ-
buerit*, *vel aſſenſum*, *cum tam mobilium quam im-
mobilium hujuſmodi jus*, *proprietas*, & *dominium*,
*illis ſolis exceptis in quibus expreſſe donatores ſeu
tranſlatores ſibi proprietatem*, & *dominium reſer-
vaſſe conſtiterit*, *nullo medio ad Eccleſiam ipſam
ſpectent*, *cui ſoli Fratres domos*, & *loca prædicta
cum Eccleſiis prædictis cæteriſque ſuis pertinentiis*,
quæ omnia in jus, & *proprietatem Beati Petri ſu-
ſcepi-*

ſcepimus omnino tam in ſpiritualibus, quam in temporalibus immediate ſubeſſe noſcuntur. De vilibus autem mobilibus, & parum valentibus liceat Fratribus pietatis, ſeu devotionis intuitu, vel alia honeſta, & rationabili Cauſa obtenta ſuper hoc prius ſuperiorum ſuorum licentia, intra, & extra Ordinem aliis elargiri: hæc verba duarum declarationum
,, per dictos Romanos Pontifices ſuper dicta Regula
,, diverſis temporibus ſucceſſive factarum, quarum
,, quælibet incipit: *Ordinem veſtrum*. Ex quibus ver-
,, bis dictarum declarationum tria patent: Primum
,, quod ex verbis, & ſententia verborum Regulæ
,, prædictæ, & ejus profeſſione Fratres dicti Ordinis,
,, nec in communi, nec in ſpeciali habent proprieta-
,, tem alicujus rei immobilis, vel mobilis, ſeu con-
,, ſumptibilis uſu, vel non conſumptibilis: Et quod
,, in omnibus rebus, quas eis licet habere, habent ſo-
,, lum uſum. Nam dicunt, *nec in ſpeciali nec in communi proprietatem habere debent*: Et hoc arguunt fo-
,, re ex verbis ipſius regulæ, *Fratres ſibi nihil approprient, ſed locorum, domorum, & utenſilium, & librorum, & eorum mobilium, quæ licet habere, Ordo uſum habeat*. Ex quibus patet, quod ex profeſſione
,, dictæ regulæ Fratres nec in ſpeciali nec in com-
,, muni habent aliquam proprietatem in aliquibus re-
,, bus, ſed ſolum uſum. Et ex Clauſula illa, & *eorum mobilium*, patet, quod habent ſolum uſum
,, de omnibus aliis mobilibus, quorum uſum Fra-
,, tribus licet habere, quæ maxime ſunt illa quæ
,, conſumuntur uſu, pauca enim ſunt aliqua mo-
,, bilia, quæ non ſunt libri, vel librorum nomine
,, contineantur; vel utenſilia, ſive utenſilium nomi-
,, ne comprehendantur, quibus liceat Fratribus uti,
,, quæ non ſunt uſu conſumptibilia, ſive inter uſu
,, conſumptibilia non computentur; unde illa inde-
,, finita, & *eorum mobilium* adiecta præcedentibus
,, mobilibus numeratis, & ſpecificatis, ad omnia
,, mobilia etiam uſu conſumptibilia eſt referenda.
extra de Coning. lepro. C. 2. in Text. & Gloſſ. & 19. di. Si Romanorum. Nam Clauſula indefi-
,, nita ſive generalis non pertinet ad ea, de quibus
,, jam ſpecialiter tactum eſt, ſive proviſum, ſed
,, alia complectitur *ff. de verbor. ſignif. l. doli Cauſa*. Secundum quod habetur ex dictis declara-
,, tionibus eſt, quod in omnibus rebus, quæ ad u-
,, ſum fratrum donantur, offeruntur, vel conceduntur,
,, tur, jus, proprietas & dominium ipſo facto acqui-
,, ritur Eccleſiæ Romanæ, niſi cum donatores, vel
,, translatores expreſsè ſibi in eis proprietatem, ſeu
,, dominium reſervarent: Cum dictæ declarationes
,, dicant, quod ipſarum rerum jus, proprietas, &
,, dominium ad Romanam Eccleſiam nullo modo
,, ſpectant. Et quod non debent res vendi abſque
,, auctoritate, vel conſenſu Apoſtolicæ Sedis, vel
,, Procuratoris per dictam Sedem Ordini deputati,
,, quod non eſſet, niſi quia jus proprietas, & do-
,, minium ipſarum rerum Eccleſiæ acquiritur, & ad
,, eam ſpectat, & pertinet pleno jure. Tertium eſt,
,, quod jus, proprietas, & dominium omnium re-
,, rum mobilium, vilium, ſive parum valentium,
,, quæ prædictis Fratribus conceduntur, vel offe-
,, runtur, ita acquiritur Eccleſiæ, ſicut rerum mo-
,, bilium pretioſarum, ſive magni valoris: & quod
,, Fratres in ſpeciali vel in Communi, etiamſi ipſis
,, vilibus nullum habent jus, nec proprietatem, nec
,, dominium. Quod patet etiam ex eo quod dicti
,, Pontifices concedunt licentiam Fratribus, ut de
,, rebus mobilibus vilibus, ſeu parum valentibus poſ-
,, ſint ex cauſa rationabili, & habita licentia Supe-
,, riorum extra Ordinem elargiri. Ex quo patet,
,, quod de vilibus vel parum valentibus Fratres,
,, Prælati, vel ſubditi nec in ſpeciali, nec in Com-
,, muni poſſent prædicta facere, niſi eis foret hu-
,, juſmodi licentia ab Apoſtolica Sede conceſſa; quod
,, nullo modo dici poſſit ſi in ipſis rebus vilibus
,, Fratres, Prælati, vel ſubditi in ſpeciali, vel in
,, communi haberent jus, ſive proprietatem, ſeu
,, dominium: quia ſi hoc haberent poſſent de his
,, diſponere, & facere, ſicut alii rerum domini, &
,, habentes jus in rebus facere poſſunt, ut dicunt
,, jura ſuperius allegata. Et per hoc etiam con-
,, funditur illud fantaſticum, & inſanum dictum,
,, quod dictus Dominus Joannes in dicta conſtitu-
,, tione *ad conditorem* aſſerit imprudenter tamquam
,, ignarus loquens de Domino Nicolao Papa III.
,, & Decretali ipſius *Exiit*, dicit in hæc verba.
Quis enim ſanæ mentis credere poterit, quod fuerit intentio tanti Patris, unius ovi, ſeu Caſei, aut fruſti panis, & aliorum uſu conſumptibilium, quæ ſæpe Fratribus ipſis ad conſumendum e veſtigio conferuntur, Dominium Romanæ Eccleſiæ retinere, & uſum Fratribus remanere: profecto probabile non videtur, præſertim cum illorum bonorum dumtaxat dominium præfatæ Eccleſiæ reſervaverit, quorum ſimplex facti uſus poteſt ad Fratres dicti Ordinis pertinere. Quod nequaquam poteſt in rebus uſu conſumptibilibus reperiri, in quibus nec jus utendi, nec uſus facti ſeparata a rei proprietate ſeu dominio poſſunt conſtitui, vel haberi: hæc verba hæretici ſæpe-
,, dicti. Quæ quidem verba expreſſe contradicunt
,, verbis ipſius Domini Nicolai Tertii in dicta De-
,, claratione *Exiit* explicatis, in qua in §. *Quia vero dominium* dicit ſic. *De vilibus autem mobilibus vel parum valentibus liceat ex præſenti noſtra conceſſione Fratribus, pietatis, vel devotionis, vel pro alia honeſta, & rationabili cauſa, obtenta ſuper hoc prius ſuperiorum ſuorum licentia, intra, vel extra Ordinem aliis elargiri*. Ex quibus patet, quod
,, omnium rerum quantumcumque vilium, vel pa-
,, rum valentium, quæ Fratribus afferuntur, jus,
,, proprietas, & dominium Eccleſiæ acquiritur. Si
,, enim Fratribus in ſpeciali, vel in Communi ta-
,, lium rerum jus, proprietas, & dominium acqui-
,, reretur, potuiſſent abſque hujuſmodi Papæ, vel
,, Sedis Apoſtolicæ licentia ſpeciali, ſeu conceſſio-
,, ne, auctoritate propria diſponere, ſicut alii religio-
,, ſi de talibus & ſimilibus diſponunt, cum in re-
,, bus propriis quilibet ſit moderator, arbiter legi-
,, timus, ut patet in juribus ſuperius allegatis. Quod
,, autem dictus Dominus Nicolaus III. in dicta
,, Decretali manifeſte declaret, quod Fratres etiam
,, in rebus uſu conſumptibilibus habent ſolummo-
,, do ſimplicem facti uſum abſque proprietate, &
,, dominio, & jure utendi in ſuperioribus alle-
,, gationibus pleniſſime continetur. In quibus etiam
,, oſtenditur, quod contrarium dicere, vel ſentire
,, eſt hæreticum, & vitæ Chriſti, & Apoſtolorum,
,, & omnium Sanctorum Religioſorum, qui hacte-
,, nus fuerunt, blaſphemum. Quia ex hoc ſequere-
,, tur, quod Chriſtus in his quæ leguntur ad uſum
,, ſuum ſpecialiter habuiſſe, quæ uſu conſumptibilia
,, fuiſſe conſtat, fuiſſet proprietarius: Et quod omnes
,, Apoſtoli, & omnes Sancti Religioſi in omnibus
,, rebus uſu conſumptibilibus, quarum uſum habue-
,, runt, fuiſſent proprietarii, quod eſt hæreticum, &
,, blaſphemum, prout ſatis ſuperius eſt oſtenſum.
,, Et §. I. & IX. loquendo, oppoſitum ejus quod
,, dictus hæreticus in dicta ſua Conſtitutione, *Ad*
,, *Conditorem* invective aſſerit, dici poteſt. Quis
,, enim Catholicus ſanæ mentis habens notitiam ſta-
,, tus Religionis negaret, quod quicquid parvum,
,, vel magnum, vile, vel pretioſum, uſu conſum-
,, ptibile, vel non conſumptibile acquirit filius ex pe-
,, culio profectitio acquirit Patri: Et quicquid acqui-
,, rit ſervus acquirit Domino ſuo; & quicquid acquirit
,, monachus monaſterio ſuo; & quicquid acquirit Fra-
,, ter minor in ſpecie acquirit Eccleſiæ. Certe nullus
,, Catholicus ſanæ mentis, & peritus, qui vidiſſet,
,, legiſſet, & intellexiſſet declarationes & determina-
,, tiones, quas fecit Romana Eccleſia, & ordinavit
,, ſuper prædictis diverſis temporibus ſucceſſive, hæc
,, negare præſumeret modo aliquo, vel tentaret.
,, Quæ enim improbabilitas, vel incongruitas ab ali-
,, quo Catholico dici poteſt, ſi Sancta mater Ec-
,, cleſia, & Summus Pontifex Pater omnium Chri-
,, ſtianorum, & Fratrum Minorum nihilominus ſpe-

,, cia-

„ cialis pro filiis ſuis parvulis in ejus poteſtate con-
„ ſtitutis, alendis, & fovendis dominium retinet mi-
„ nimarum rerum, & parvi valoris, & uſum ſim-
„ plicem facti dimittit filis ſuis. Cum ipſe Domi-
„ nus cujus *eſt terra, & plenitudo, Orbis terrarum
& univerſi, qui habitant in ea*, dominium pomo-
„ rum, & fructuum retineat, & uſum miniſtris ſuis
„ concedat, ſicut patet in duabus conjunctis aucto-
„ ritatibus ſuperius allegatis, Levit. *ult.* & num. 18.
„ Item non niſi ab homine inſano, & excæcato,
„ nec intelligente dictam Decretalem Domini Ni-
„ colai Papæ Tertii procedere potuiſſet dicere, quod
„ non fuit intentio tanti Patris unius ovi, ſeu Ca-
„ ſei, aut fruſti Panis, & aliorum uſu conſumpti-
„ bilium dominium Romanæ Eccleſiæ reſervare, &
„ uſum Fratribus remanere. Cum etiam Decretalis
„ expreſſe dicat, quod cum aliquid propter Deum
„ ipſis Fratribus offertur, conceditur, vel donatur,
„ ea ſi ſecus non exprimat afferentis, vel conceden-
„ tis veriſimiliter fuiſſe credatur intentio, ut rem
„ oblatam conceſſam, vel donatam profecto conce-
„ dat, donet, offerat, a ſe abdicet, ac in alios trans-
„ ferre cupiat propter Deum, ſicut quando conce-
„ dunt Fratribus. Nec ſit perſona in quam loco
„ Dei congruentius hujuſmodi rei dominium trans-
„ feratur, quam Sedes præfata, vel perſona Roma-
„ ni Pontificis Chriſti Vicarii &c. Sed certiſſimum
„ eſt, quod ita veriſimile eſt, & veriſimilius quod
„ offerentes ova Fratribus, caſeos, vel panem, &
„ res alias uſu conſumptibiles Intendant ea, & pro-
„ prietatem, & dominium earum a ſe abdicare, &
„ in alios transferre propter Deum, ſicut quando
„ concedunt Fratribus domos, vel libros, aut res
„ alias non conſumptibiles uſu: Ergo patet quod
„ ipſius Domini Nicolai fuit intentio talium rerum
„ uſu conſumptibilium dominium Eccleſiæ retinere.
„ Inſuper cum in eadem declaratione idem Domi-
„ nus Nicolaus dicat, rerum neceſſariarum ad vitæ
„ ſuſtentationem uſum ſimplicem facti Fratribus fore
„ conceſſum, & profeſſionem dictæ regulæ a ſe o-
„ mnium rerum abdicare dominium, & neceſſa-
„ rio uſu fore contentam: Et conſtet quod res
„ illæ, quæ uſu conſumuntur ſpectantes ad cibum,
„ potum, & veſtimentum pertinent neceſſario ad
„ vitæ ſuſtentationem, quia ſine ipſis corpus hu-
„ manum ſuſtentari non poteſt *ff. de ali. & Ciba.
„ l. legatis*, & *L. ultima*; patet ergo, & ſequitur
„ quod ipſius Domini Nicolai Papæ fuit intentio
„ panis, & vini, ovorum, & caſeorum, & aliorum
„ uſu conſumptibilium dominium Romanæ Eccle-
„ ſiæ reſervare, & ſimplicem uſum facti in ipſis
„ rebus uſu conſumptibilibus Fratribus remanere. Ad-
„ huc ad propoſitum redeundo, oſtenditur, quod
„ etiam ante dictam declarationem Domini Nico-
„ lai III. Eccleſia Romana habebat proprietatem,
„ & dominium omnium rerum, quæ Fratribus dictæ
„ regulæ profeſſoribus afferebantur, dabantur, vel con-
„ cedebantur; Et quod Fratres ex ſuæ regulæ pro-
„ feſſione habebant in ipſis rebus ſolummodo ſim-
„ plicem facti uſum. Nam non ſolum præfati Do-
„ mini Gregorius IX. Innocentius IV. Alexan-
„ der IV. Romani Pontifices in prædictis declara-
„ tionibus per eos editis ſuper regulam antedictam
„ prædicta dicunt: ſed etiam San. Mem. Dominus
„ Clemens Papa IX. vir utique in jure Divino, &
„ humano ſupremus, & Spiritu Dei plenus; & felic.
„ record. Dominus Gregorius X. in ſuis litteris,
„ & reſcriptis expreſſe dicunt, quod Fratres dicti
„ Ordinis ex profeſſione dictæ regulæ, nec in com-
„ muni, nec in ſpeciali proprietatem alicujus rei ha-
„ bere volunt, ſed ubi donatores, vel Collatores
„ quorumcumque bonorum ipſis Fratribus conceſ-
„ ſorum ſibi in eis dominium non reſervarunt, do-
„ minium eorum immediate ad Romanam Eccle-
„ ſiam pertinet. Et etiam in quadam littera, ſeu re-
„ ſcripto præfati Gregorii X. dicitur ſic: *Ordo Fra-
trum minorum humilitati deditus paupertatis, &
rem, & nomen proprietatis abjecit; & quicquid ei
obvenire dignoſcitur ipſo facto in noſtrum, & Ec-
cleſiæ Romanæ dominium tranſire perhibetur; unde
ergo in locis, quæ ad proſecutionem divini Cultus
inhabitant, ſic occupationis injuriam patiuntur; no-
bis, & eidem Romanæ Eccleſiæ injuria hujuſmodi
ſpecialiter irrogatur*: hæc verba dicti principalis re-
„ ſcripti. In quibus duo notantur: Primum quod
„ dicit, quod Ordo rem, & nomen proprietatis ab-
„ jecit; quod non eſſet verum, ſi in rebus uſu con-
„ ſumptibilibus proprietatem, & dominium retineret.
„ Secundum quod dicit, quicquid ei obvenire di-
„ gnoſcitur, ipſo facto in noſtrum, & Romanæ Ec-
„ cleſiæ tranſit dominium; per quod patet quod
„ quicquid ſit illud, ſive uſu conſumptibile, ſive
„ non conſumptibile, quia qui quicquid dixit, nihil
„ excepit; quaſi dicat non ex Conſtitutione principis
„ dumtaxat ſed ipſo facto, ex natura talis profeſ-
„ ſionis tantum ſit in Romanam Eccleſiam, ſicut
„ quicquid obvenit monacho, ipſo facto tranſit in
„ monaſterium ratione profeſſionis ordinis monacha-
„ lis. Quod autem hujuſmodi Carentia ſeu abdica-
„ tio proprietatis, & dominii omnium rerum fuerit,
„ & ſit fructuoſa, & multum meritoria apud Deum,
„ & ad Evangelicam perfectionem ſpectet, Sancta
„ Romana Eccleſia pronunciavit, & diffinivit, du-
„ dum etiam ante dictam decretalem Domini Ni-
„ colai: Nam apud Sedem Apoſtolicam tempore
„ Domini Alexandri Papæ IV. querela delata
„ ſuper eo quod nonnulli magni linguas ſuas laxa-
„ bant contra dictum ſtatum Fratrum minorum,
„ & expropriationem hujuſmodi omnium rerum ip-
„ ſam non eſſe meritoriam aſſerentes. Idem Domi-
„ nus Alexander cum magno, & maturo conſilio
„ pronunciavit in hæc verba. *Cum inſuper iidem
Fratres omnia reliquerint propter Deum, exilia vitæ
ſubſidia mendicantes, Chriſtumque pauperem imiten-
tur, perfectionem Evangelicam amplexando, propter
quod evidenter apparet eos non ſolum in ſtatu ſal-
vandorum exiſtere, ſed etiam perfectorum, & per
ſuæ religionis obſervantiam quæ quidem ipſius perfe-
ctionis Evangelicæ tenet formam in æternæ retri-
butionis præmio præcellentem gloriam promereri. Vo-
lumus, & per Apoſtolica ſcripta mandamus quate-
nus ſinguli veſtrum, ſcilicet, Prælatorum, omnes
magiſtros, Doctores, & alios qui ſive in ſcholis,
ſive in prædicationibus ſeu alibi contra præmiſſa, ſeu
aliquod præmiſſorum attentaverint, vel in poſterum
attentabunt, ex parte noſtra monere ſtudeatis, ut
infra certum terminum præfigendum eiſdem dictum
uſum publice revocent male ſe dixiſſe fatentes. Illa
quoque deteſtentur penitus, & revocent aſſerendo
contrarium, & illud etiam fideliter prædicando*: &
„ infra: *Nos nihilominus auctoritate præſentium di-
ſtrictius inhibemus, ne quiſquam præmiſſa, ſcilicet,
contra dictum ſtatum prolata, vel aliquod præmiſ-
ſorum pertinaciter aſtruere, vel quomodolibet defen-
ſare præſumat. Quicumque vero illud præſumpſerit,
tamquam contumax, & Eccleſiæ Romanæ rebellis,
ab omnibus fidelibus habeatur*: hæc verba diffinitio-
„ nis Apoſtolicæ Sedis, quæ ponuntur in reſcripto
„ Apoſtolico præfati Domini Alexandri IV. quod
„ incipit: *Non ſine multa cordis amaritudine*. In
„ quibus verbis apertiſſime patet, quod talis Caren-
„ tia dominii, & proprietatis in omnibus rebus tam
„ in ſpeciali, quam in communi, quam faciunt dicti
„ Fratres, eſt multum meritoria, & quod perfectio-
„ nis Evangelicæ tenet formam. Præfatus etiam Do-
„ minus Gregorius X. in generali Concilio Lugdu-
„ nenſi, ipſo approbante Concilio dictorum Fra-
„ trum minorum ordinem, ex quo evidens utilitas
„ Eccleſiæ proveniebat univerſali, approbavit. Quod
„ Concilium eſt in corpore juris clauſum *extra de
religio. do. religionum lib.* 6. & ab univerſali Ec-
„ cleſia acceptum. Ex quibus declarationibus, dif-
„ finitionibus, decretalibus, & ſtatutis Sanctæ Ro-
„ manæ Eccleſiæ dudum ante dictam decretalem Do-
„ mini Nicolai III. factis, & ab Univerſali Eccleſia
„ receptis clare liquet, quod illud quando Dominus

„ Nicolaus III. in dicta ſua declaratione dixit de abdi-
„ catione proprietatis, & dominii omnium rerum tam
„ in ſpeciali, quam in Communi, quæ ex profeſſio-
„ ne dictæ regulæ fit a Fratribus Minoribus, & de
„ retentione dominii in Eccleſiam Romanam: &
„ de hujuſmodi vitæ, & profeſſionis perfectione,
„ utilitate, & merito, non dixit quaſi aliquid novum
„ ſtatuendo, ſed quod erat a ſuis prædeceſſoribus
„ Romanis Pontificibus doctrinæ, & vitæ Evange-
„ licæ, & Apoſtolicæ, & Sanctorum Doctorum
„ & Patrum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ auctoritati-
„ bus, & divinis teſtimoniis innitentibus dictum, diſ-
„ finitum, & approbatum proſequendo, & per ſo-
„ lemnem decretalem legendam publice in ſcholis
„ in notitiam publicam omnium fidelium Chriſtiano-
„ rum deducendo. Quamvis autem ille qui decla-
„ rat, ſive in publicam notitiam deducit, quod la-
„ tebat, non dicatur in rei veritate novum facere,
„ ſed quod erat explicare, oſtendere, ſive detegere
ff. de acquir. rer. do. L. adeo §. cum quis, & *ff.
de teſtamen. L. heredes*, palam tamen opinione,
„ credulitate, & apparentia exteriori dicitur facere
„ uſum, ut probat Hieronymus, & Beda ſuper il-
„ lud Matth. 14. *Et contriſtatus eſt Rex:* Et ad
„ hoc facit quod ſecundum Auguſtinum regula fre-
„ quens in divinis Scripturis habetur, ut illud dica-
„ tur fieri incipere, quod incipit innoteſcere; juxta
„ quod Matth. *ult.* dicitur. *Data eſt mihi omnis
poteſtas in Cælo, & in Terra:* & illud *Philip.* 2.
*propter quod, & Deus exaltavit illum, & donavit
illi nomen quod eſt ſuper omne nomen.* Non enim
„ Pater tunc dedit omnipotentiam filio, & nomen
„ de novo Divinitatis, ſed ita dictum eſt, quia tunc
„ poſt reſurrectionem ſuam incepit hominibus inno-
„ teſcere fore datam, ſicut dicit Sanctus Remigius
„ ſuper illud *propter quod, & Deus*; Et in multis
„ aliis exemplis juris Divini, & humani poteſt hoc
„ faciliter reperiri, ut dicatur fieri quantum ad ap-
„ parentiam, & opinionem hominum, quod in-
„ noteſcit quamvis antea foret. Quæ ad propoſi-
„ tum applicantur. Nam licet in dicta declaratio-
„ ne Domini Nicolai dicatur in hæc verba: *Ne
talium rerum ſub incerto videatur eſſe dominium,
cum Patri Familias ſuo modo, ſervus Domino, Mo-
nachus Monaſterio res ſibi conceſſas, vel donatas
acquirant omnium utenſilium, & librorum, ac eo-
rum mobilium præſentium, & futurorum, quæ &
quorum uſum facti, ſcilicet, Ordini, vel Fratribus
ipſis licet habere, proprietatem, & dominium, quod
etiam fel. recor. Innocentius Papa Quartus feciſſe
dignoſcitur, in nos, & Romanam Eccleſiam Apo-
ſtolica authoritate recipimus, & ad nos, & ipſam
Eccleſiam Romanam plene & libere pertinere, hac
præſenti Conſtitutione in perpetuum valitura ſanci-
mus:* hæc ibi. In quibus verbis notandum eſt quod
„ ſignanter dixit. *Ne talium rerum ſub incerto vi-
deatur eſſe dominium*, quaſi dicat hominibus igna-
„ ris dictæ profeſſionis, & intellectus dictæ regulæ
„ & declarationum ſuper ipſa regula a noſtris Præ-
„ deceſſoribus editarum videtur, quod dominium re-
„ rum, quæ dictis Fratribus offeruntur, dantur, vel
„ conceduntur ſit ſub incerto, quia cum ipſi dicant,
„ & verum ſit quod abdicaverint a ſe proprieta-
„ tem, & dominium omnium rerum tam in ſpe-
„ ciali quam in Communi, videtur quod ſit ſub in-
„ certo. Ideo illud recipimus in nos, & Eccleſiam
„ Romanam, quamvis in veritate non eſſet ſub in-
„ certo, ſed eſſet Eccleſiæ Romanæ. Quod bene
„ oſtendit cum dicit: *Quod etiam felicis recordatio-
nis Dominus Innocentius Papa Quartus Prædeceſ-
ſor noſter feciſſe dignoſcitur.* Et poſtea ſubiungit;
*ad nos, & Romanam Eccleſiam plene, & libere
pertinere ſancimus.* Dicitur igitur recepiſſe, non
„ quod novum Jus ſuper hoc ſtatuat, ſed illa quæ
„ olim indulta ſive facta erant, confirmat, & ap-
„ probat, & deducit in publicam omnium notitiam,
„ ut dicitur *XII. di. C. præceptis* in Text. &
„ Gloſ. ubi dicitur, *quod non debet dici novum
quod fuit aliquando ſtatutum, licet renovetur.* Liquet
„ inſuper ex prædictis, quod præfatus Dominus Io-
„ annes non ſolum declarationi ipſius Domini Ni-
„ colai III. ſed etiam omnibus determinationibus
„ prædictis, & diffinitionibus ſuorum prædeceſſo-
„ rum, & Sanctæ Romanæ Eccleſiæ obviat, &
„ repugnat; cum ipſam ordinationem, & declara-
„ tionem Domini Nicolai III. ex eo quod in ſe,
„ & Romanam Eccleſiam recepit dominium, &
„ proprietatem omnium rerum mobilium, & immo-
„ bilium quæ dictis Fratribus offeruntur, dantur,
„ vel conceduntur, & in ipſis rebus reſervat eiſ-
„ dem Fratribus ſolummodo ſimplicem facti uſum,
„ imprudenter, & inſipienter reprobat, & ſubſan-
„ nat, aſſerendo eam non profuiſſe Fratribus ante-
„ dictis, ſed potius obfuiſſe: Et aſſerendo, quod
„ ad perfectionem ſtatus eorum, hujuſmodi caren-
„ tia proprietatis, & dominii in ſpeciali, & in com-
„ muni non profuit, & quod ex hoc ſe pauperiores
„ dicere non poſſunt: Et quod talis carentia do-
„ minii pauperiorem non efficit non habentem;
„ Et quod tale dominium, quod remanet penes
„ Eccleſiam eſt verbale, nudum, ac ænigmaticum,
„ & ſimulatum: Et quod talis ſimulatio fomentum
„ multis malis miniſtrat, & in notam & injuriam
„ Eccleſiæ Romanæ redundat, ac per conſequens
„ non ſolum ipſum Dominum Nicolaum III. ſed
„ etiam omnes Romanos Pontifices, qui fuerunt
„ uſque ad ipſum, qui idem in effectu dixerunt,
„ diffinierunt, & declaraverunt de dicti dominii
„ abdicatione, ſive carentia proprietatis, ſive domi-
„ nii omnium rerum quantum ad Fratres, & re-
„ tentione ipſius proprietatis, & dominii in Roma-
„ nam Eccleſiam, & reſervatione uſus facti Fra-
„ tribus antedictis, prout continetur in D. Nico-
„ lai III. ordinatione præmiſſa, videtur aſſerere fu-
„ iſſe erroneos inſtitutores, & approbatores profeſ-
„ ſionis erroneæ, ænigmaticæ, ſimulatæ, ac nocivæ,
„ & præbentis multis malis fomentum; Et ipſum
„ Sanctum Franciſcum qui profeſſionem hujuſmo-
„ di, & regulam ordinavit, ſervavit, & tradidit
„ ſuis Fratribus obſervandam: Et omnes ipſum in
„ hujuſmodi profeſſione ſequentes fuiſſe erroneos
„ ſimulatores, & animarum deceptores: ac per
„ conſequens totam univerſalem Eccleſiam, quæ
„ hujuſmodi profeſſionem & ſtatum pluries, & et-
„ iam in duobus Conciliis generalibus, ſcilicet,
„ Lugdunenſi, & Viennenſi ſolemniter approbavit
„ & confirmavit; Et quæ dictum Sanctum Fran-
„ ciſcum, & alios plures ſanctos dicti ſtatus &
„ Ordinis profeſſores Cathalogo Sanctorum adſcri-
„ pſit, & in veneratione Sancta aſſumpſit; in erro-
„ re fuiſſe, & uſque ad hæc tempora aſſumpſiſſe.
„ Quod quidem dicere, vel ſentire eſt hæreticum,
„ & blaſphemum, & totius Eccleſiæ Dei deſtru-
„ ctivum. Nam conceſſo, quod taliter potuerit
„ errare, nulla prorſus in Eccleſia fides remanebit.
„ Ex prædicta etiam hæreſi ſequitur maniſeſte quod
„ ſucceſſores præfati Domini Nicolai Tertii Ro-
„ mani Pontificis ſimiliter erraverunt. Nam fel.
„ rec. Dominus Nicolaus Papa IV. dictam re-
„ tentionem Dominii approbavit, & acceptavit,
„ & etiam ordinavit, quod generalis miniſter pro
„ toto Ordine prædicto, & Provinciales miniſtri
„ pro ſuis Provinciis, & Cuſtodes pro ſuis Cuſto-
„ diis haberent auctoritate Apoſtolica facultatem
„ nominandi certas Perſonas, quæ non eſſent de
„ dicto Ordine, qui eſſent Procuratores, ſeu ad-
„ miniſtratores, Syndici, & actores Apoſtolicæ Se-
„ dis ad recipendum nomine Romanæ Eccleſiæ res
„ omnes, & ipſarum rerum pretium, quæ ipſis
„ Fratribus offeruntur, dantur, vel conceduntur
„ per eoſdem Procuratores, ſive actores Romanæ
„ Eccleſiæ in uſus Fratrum committendo, prout
„ eis licet ex regula & declaratione regulæ. Qui-
„ bus Procuratoribus, ſive actoribus ex ordinatione
„ ipſa dat poteſtatem agendi, petendi, exigendi, &
„ recipiendi, ac etiam alienandi prædicta ipſis Fratri-

„ bus

„ bus in communi, vel in ſpeciali relicta, donata,
„ conceſſa, vel oblata, aut in ultima voluntate reli-
„ cta, & tranſigendi, & paciſcendi, refutandi, &
„ quietationem faciendi pro prædictis: Et etiam
„ agendi, defendendi cum illis & contra illos, qui
„ hujuſmodi res mobiles vel immobiles, aut pre-
„ tium earum, vel relictas Eleemoſinas dictis Fra-
„ tribus retinerent, aut violenter auferrent, ſive con-
„ tra voluntatem ipſorum Fratrum quoquo modo
„ detinerent, aſſerens & decernens idem Sanctiſſi-
„ mus Papa Martinus in ſua Ordinatione jus, pro-
„ prietatem, & dominium omnium rerum mobilium,
„ & immobilium, quibus Fratres prædicti Ordi-
„ nis uti poſſunt, ad Romanam Eccleſiam nullo
„ medio pertinere: Et quod Fratres ipſi pro nul-
„ la re temporali poſſunt in Iudicio experiri, ſic ut
„ in Ordinatione ipſius Martini Papæ ſuper hoc
„ facta, quæ incipit *Exultantes in Domino* plenius
„ continetur. Et eandem ordinationem in omnibus,
„ & per omnia in effectu fecit bo. me. Dominus
„ Martinus Papa IV. quæ incipit: *Religionis fa-
vor*. Ex quibus duabus Ordinationibus clare patet,
„ quod Fratres in aliquibus rebus temporalibus uſu
„ conſumptibilibus, vel non conſumptibilibus ipſis
„ datis, conceſſis, oblatis, vel relictis non habent
„ jus, proprietatem, dominium, ſed jus proprie-
„ tatis, ſeu dominium ipſarum rerum ſpectat im-
„ mediate ad Romanam Eccleſiam. Si enim habe-
„ rent proprietatem, aut dominium, ſeu jus uten-
„ di in ipſis, procul dubio poſſunt pro hiis in
„ judicio experiri, ut jura dicunt: Nec Eccleſia
„ haberet jus, proprietatem, & dominium in ipſis.
„ Cum de jure duo non poſſint eſſe domini ejuſdem
„ rei inſolidum ff. *Commoda. l. ſi ut certo §. ſi
duobus*, & *ff. de Caſtren. pecul. l. hæreditate §.
Pater*. Et recolendæ mem. Dominus Bonifacius
„ Papa VIII. dictam declarationem, & ordinatio-
„ nem præfati Domini Nicolai III. approbavit,
„ & eam inſeruit in VI. lib. Decretalium, quam
„ cum cæteris aliis Decretalibus in ipſo Lib. 6.
„ inſertis tranſmiſit Doctoribus, & ſcholaribus uni-
„ verſis, ut eis uterentur tam in judiciis, quam in
„ Scholis, ſicut patet in Proœmio ipſius Libri per
„ ipſum Dominum Bonifacium editi, & ab univer-
„ ſali Eccleſia recepti. Unde ipſa Domini Nico-
„ lai ordinatio ſive declaratio ipſius D. Bonifacii,
„ & omnium Pontificum, qui ipſam approbave-
„ runt, merito dici poteſt, juxta quod in *Lege C.
de vet jur. enuel. l. 1. §. ſed neque* cautum repe-
„ ritur, dicente: *omnia omni merito noſtra facimus,
quia a nobis noſtra auctoritas impertitur*. Et bo. me.
„ Dominus Benedictus XI. hujuſmodi dominii, &
„ proprietatis carentiam in ſpeciali & in communi
„ approbat, & commendat in dicta Decretali per
„ eum edita, quæ incipit *Inter Cunctas*. Et etiam
„ bo. me. Dominus Clemens V. ac totum Vien-
„ nenſe Concilium. Nam coram ipſo Domino
„ Clemente in dicto Concilio Viennenſi mota
„ quæſtione per Æmulos dicti Ordinis ab Ex-
„ tra ſpecialiter ſuper dicta abdicatione & Ca-
„ rentia proprietatis in ſpeciali, & in Com-
„ muni. Idem D. Clemens cum toto ipſo Con-
„ cilio ipſam abdicationem, & Carentiam proprie-
„ tatis, & dominii omnium rerum in ſpeciali & in
„ communi tanquam veram, & fructuoſam, & me-
„ ritoriam, & declarationem, & determinationem
„ D. Nicolai III. ſpecialiter, & nominatim appro-
„ bavit, & ſuper hujuſmodi approbatione ſpecialem,
„ & ſolemnem edidit decretalem, quæ incipit *Exivi
„ de Paradiſo*. Sed in etiam dictam hæreſim ſequi-
„ tur manifeſte, quod prædicti omnes Romani Pon-
„ tifices, & univerſalis Eccleſia erraverunt turpiter,
„ non ſolum in moribus approbando profeſſionem
„ ſimulatam, verbalem, infructuoſam, & nocivam,
„ ac præbentem multis malis fomentum, ſed etiam
„ erraverunt in fide Catholica, & Fide Chriſti &
„ Apoſtolorum ejus. Nam certum eſt quod ordi-
„ natio D. Nicolai III. dictam abdicationem pro-
„ prietatis omnium rerum tam in ſpeciali, quam in
„ communi, & ſimplicis uſus facti rerum neceſſa-
„ riarum tantummodo approbat tanquam abdicatio-
„ nem a Chriſto, & Apoſtolis verbo, & exemplo
„ datam, & obſervatam, ſic dicens, atque diffiniens:
*Porro cum regula prædicta contineat quod Fratres
nihil ſibi approprient, nec domum, nec locum, nec
aliquam rem, ſed quod declaratum per eumdem Præ-
deceſſorem noſtrum Gregorium IX., & nonnullos
alios hoc ſervari debere tam in ſpeciali, quam in
communi, quam ſic arctam abdicationem venenoſis
obtrectationibus aliquorum inſenſata depravavit aſtu-
tia; ne fratrum eorumdem perfectionis Claritas ta-
lium imperitis ſermonibus laceretur, dicimus quod
abdicatio proprietatis hujuſmodi omnium rerum tam
in ſpeciali quam etiam in communi propter Deum
meritoria eſt, & ſancta: quam & Chriſtus viam
perfectionis oſtendens verbo docuit, & exemplo fir-
mavit, quamque primi fundatores militantis Ec-
cleſiæ prout ab ipſo fonte hauſerant in volentes per-
fecte vivere, per Doctrinæ, ac vitæ ipſorum alveos
„ derivarunt*. hæc verba diffinitionis, & ordinatio-
„ nis in dicta decretali Domini Nicolai III. con-
„ tenta, quæ ut dictum eſt per D. Bonifacium Pa-
„ pam VIII. & D. Clementem V., & totum Con-
„ cilium generale Viennenſe expreſſe, & directe exti-
„ tit approbata: Et per ipſum Dominum Bonifa-
„ cium ipſam determinationem in ſuo 6. Lib., ut
„ prædicitur inſerendo, & mandando eam legi pu-
„ blice, & quod quilibet uteretur ea tam in Judi-
„ ciis, quam in ſcholis: Et per ipſum D. Clemen-
„ tem ipſam expreſſe & ſpecialiter approbando: Et
„ ſuper approbatione hujuſmodi conſtitutionis cum
„ toto Concilio generali ſpecialem decretalem fa-
„ ciendo, quæ ut dictum eſt incipit, *Exivi de Para-
„ diſo*. Cum ergo præfati omnes Romani Pontifices,
„ imo univerſalis Eccleſia docuerit, tenuerit, & dif-
„ finierit ſolemniter hujuſmodi abdicationem, ſive
„ carentiam proprietatis omnium rerum, quam dicta
„ Fratrum minorum religio profitetur, a Chriſto,
„ & ab Apoſtolis verbo, & exemplo doctam, &
„ obſervatam; ſequitur quod dicere hujuſmodi Ca-
„ rentiam, ſive abdicationem fore verbalem, ænigma-
„ ticam, ſimulatam, infructuoſam, & nocivam, ut
„ dicta hæreſis in dicta Conſtitutione pertinaciter do-
„ gmatizat, neceſſario includit, quod aut univerſa-
„ lis Eccleſia in fide, & doctrina Chriſti erravit,
„ quæ talem abdicationem a Chriſto, & Apoſtolis
„ verbo & exemplo fore datam diffinit. Nam quod
„ per Concilium univerſale fit, per totam Eccleſiam
„ fieri cenſetur. Quia in Conciliis generalibus uni-
„ verſi Primates Eccleſiarum interſunt, & univerſis
„ attribuitur quod pro voto omnium Primatibus in-
„ dulgetur. *C. de advoca. diver. jud. l. reſtituendo
ff. ad municipales L. municipes, & ff. de regu.
jur. L. aliud §. refertur:* aut ſequitur quod vita,
„ & doctrina Chriſti, & Apoſtolorum fuit ſimula-
„ ta, verbalis, infructuoſa, & nociva; quorum quod-
„ libet eſt hæreticum, deteſtabile, blaſphemum, &
„ cujuslibet Chriſtiani pii auribus abhorrendum. Et
„ ſi dicatur, quod nullus Romanus Pontifex ante
„ ipſum D. Nicolaum III. reperitur hoc diffiniſſe:
„ Reſpondetur, quod idem dixerunt in effectu pa-
„ riter, & ſenſerunt omnes Romani Pontifices, in-
„ cipiendo a Summo Doctore in ſacra Pagina ſa.
„ me. Domino Innocentio III. qui primus ipſam
„ regulam approbavit, & deſcendendo per omnes Ro-
„ manos Pontifices, qui ipſam regulam confirma-
„ verunt uſque ad iſtum hæreticum. Quod patet,
„ tum quia in dicta regula manifeſte dicitur. *Regula,
& vita minorum Fratrum hæc eſt, ſcilicet, Domi-
ni noſtri Jeſu Chriſti Sanctum Evangelium obſer-
vare, vivendo ſine proprio, ſic quod Fratres nihil
ſibi approprient nec Domum, nec locum nec aliquam
rem*. Quæ verba ut plene ſuperius eſt probatum ex
„ natura, & ſignificatione ipſorum verborum, & ex
„ intellectu inſtitutionis regulæ, & ex pluribus de-
„ clarationibus Romanorum Pontificum intelligun-

„ tur, quod ſervent Evangelium in illa celſitudine
„ paupertatis altiſſimæ, quæ abdicat proprietatem
„ omnium rerum tam in ſpeciali quam in commu-
„ ni, per quam Dominus noſter Jeſus Chriſtus in
„ hoc mundo ſe fecit pauperem, & mendicum. Ex
„ quo patet, quod omnes illi Romani Pontifices,
„ qui dictam regulam approbaverunt, & confirma-
„ verunt, & per conſequens proteſtari videntur hu-
„ juſmodi paupertatis, ſive abdicationis altiſſimæ ad
„ Domini noſtri Jeſu Chriſti Evangelium pertinere.
„ Tum quia omnes Romani Pontifices qui ipſam
„ regulam approbaverunt, & confirmaverunt in di-
„ verſis eorum Ordinationibus, ſtatutis, & reſcriptis
„ dicunt, & aſſerunt hujuſmodi abdicationem pro-
„ prietatis omnium rerum, quam Fratres minores
„ profitentur fore altiſſimam, & extremam: Et Fra-
„ tres in hujuſmodi paupertate altiſſima Chriſtum
„ pauperem imitari, & nudos nudum Chriſtum ſe-
„ qui, & ſimilia, quæ non poſſent veritatem modo
„ aliquo continere, ſi Chriſtus hanc abdicationem
„ non docuiſſet, & ſi hujuſmodi abdicatio ad Do-
„ ctrinam Evangelicam nullatenus pertineret. Tum
„ quia, ut ſuperius eſt probatum & dictum, olim
„ contra dictam abdicationem proprietatis omnium
„ rerum tam in ſpeciali quam in communi, qui-
„ dam perverſi magiſtri in Sacra Pagina tempore
„ Domini Alexandri Papæ IV. aſſerere præſumpſe-
„ runt & publice prædicare, quod talis abdicatio
„ proprietatis omnium rerum tam in ſpeciali quam
„ in communi non pertinebat ad Evangelicam Do-
„ ctrinam, nec ſpectabat ad perfectionem Evange-
„ licam, vel Apoſtolicam: Et quod Chriſtus, &
„ Apoſtoli nunquam docuerunt talem abdicationem,
„ ſed potius oppoſitum: Et ad hoc probandum com-
„ poſuerunt quendam Libellum qui incipit: *Ecce
videntes clamabunt foras*: Quorum magiſtrorum di-
„ cta, & Libellus fuerunt ad examen ipſius ſanctiſ-
„ ſimi, & peritiſſimi Papæ Domini Alexandri IV.
„ deducta: Qui poſt multam & magnam examina-
„ tionem damnavit, & improbavit aſſertionem di-
„ ctorum magiſtrorum: Et pronunciavit, ut dictum
„ eſt profeſſores dictæ regulæ in hujuſmodi altiſſima
„ paupertate perfectionem Evangelicam amplexari:
„ Et non ſolum in ſtatu ſalvandorum, ſed etiam
„ perfectorum exiſtere: Et per ipſius religionis ob-
„ ſervantiam, quæ ipſius perfectionis Evangelicæ te-
„ net formam in æternæ retributionis præmio præ-
„ cellentem gloriam promereri: Et dictum libellum
„ ſceleſtum, & deteſtabilem doctrinam continentem
„ ſpecialiter condemnavit per ſuas literas diſtrictius
„ inhibens, ne quiſquam præmiſſa vel aliquod præ-
„ miſſorum pertinaciter aſtruere, vel quomodolibet
„ defenſare præſumat; ſtatuendo quod quicumque
„ hoc præſumpſerit attentare, tanquam contumax,
„ & Eccleſiæ Romanæ rebellis ab omnibus fide-
„ libus habeatur, prout in Literis Apoſtolicis ſuper
„ his confectis plenius continetur. Ex quibus clare
„ patet, quod per centum annos & ultra, & uſque
„ ad illa tempora univerſalis Eccleſia tenuit, appro-
„ bavit, & conſervavit hanc paupertatem altiſſimam
„ abdicationis proprietatis omnium rerum tempora-
„ lium tam in ſpeciali quam in communi formam
„ paupertatis Chriſti & Apoſtolorum tenuiſſe, & ad
„ perfectionem Evangelicam pertinere, & eam eſſe
„ meritoriam & perfectam. Cujus contrarium in
„ dicta Conſtitutione *Ad Conditorem* manifeſte di-
„ ctus hæreticus dogmatizat. Cum ergo, ut ſæpe
„ dictum eſt, Romana Eccleſia in fide vel mori-
„ bus errare non poſſit 24. *q.* 1. *C. a recta*; nec
„ poſſit eſſe nulla *in c. Cap. q.* 2. *C. pudenda*, &
„ hoc ſub articulo fidei, *Et unam Sanctam Ca-
tholicam & Apoſtolicam Eccleſiam* comprehendatur:
„ ſequitur, quod dicta Doctrina, ſive Conſtitutio,
„ imo verius deſtitutio eſt hæretica, deteſtabilis, in-
„ ſana. Quod autem ipſe hæreticus proprio judicio
„ ſe ipſum condemnet, & ſe hæreticum eſſe demon-
„ ſtret: Et etiam ſibi ipſi in multis contradicat, ex in-
„ fraſcriptis colligitur evidenter, ex eo quod ipſe Domi-
„ nus Joannes antequam eſſet patenter in reprobum ſen-
„ ſum datus, ſive antequam pateret ipſum in tam ma-
„ nifeſtas hæreſes fore prolapſum, approbavit dictam
„ ordinationem, & decretalem editam in Concilio
„ Viennenſi, quæ incipit, *Exivi de Paradiſo*, in qua
„ dictam abdicationem proprietatis tam in ſpeciali,
„ quam in Communi: Et ea quæ in dicta Decre-
„ tali præfati Domini Nicolai III. ſunt circa abdi-
„ cationem hujuſmodi diffinita, cum multis præco-
„ niis & laudibus approbavit, dicendo inter cetera,
„ & aſſerendo circa ipſius Decretalis principium in
„ hæc verba. *Verus ſalvator noſter in ſolo militan-
tis Eccleſiæ hortum voluptatis inter cæteros fecit
quendam a procelloſis mundi fluctibus elongatum, in
quo quietius, ac ſecretius vacaretur. In hunc in-
troivit ipſe, ut irrigaret ipſum fæcundis aquis ſpi-
ritualis gratiæ, & Doctrinæ. Hic hortus eſt Fra-
trum Minorum Sacra Religio, quæ muris obſervan-
tiæ regularis undique circumcluſa intra ſolo Deo con-
tenta adornatur abunde novellis plantationibus filio-
rum; hæc eſt illa cæleſtis vitæ forma, quam deſcri-
pſit ille Chriſti Confeſſor eximius Sanctus Franci-
ſcus, ac ſervandam a filiis ſuis verbo docuit, &
exemplo*. Et infra. *Nos conſiderantes attente dictum
ſuum intendiſſe ſuæ regulæ profeſſores quos funda-
verat in maxima paupertate, ab affectu tempora-
lium rerum ſpecialiter, & totaliter elongare*. Et in-
fra. *Proinde cum vir Sanctæ paupertatis promiſſæ
in regula modum exprimens dixerit in eadem, Fra-
tres nihil ſibi approprient nec Domum, nec locum,
nec aliquam rem, ſed tanquam peregrini, & adve-
næ in hoc ſæculo paupertate, & humilitate domino
famulantes, vadant pro Eleemoſina confidenter: Sit
quoque declaratum per nonnullos prædeceſſores noſtros
Romanos Pontifices, hanc expropriationem debere in-
telligi, tam in ſpeciali quam in communi, propter
quod, & rerum omnium oblatarum, conceſſarum,
& donatarum Fratribus, quarum uſum facti, ſci-
licet, Ordini, vel ipſis Fratribus licet habere, do-
minium, & proprietatem in ſe, & Romanam Ec-
cleſiam receperunt, dimiſſo ipſis Fratribus in eis tan-
tummodo ſimplici uſu facti*. Et infra. *Nos igitur
cupientes ipſorum Fratrum conſcientiis providere,
reſpondemus, quod cum ad vitæ veritatem pertineat,
ut illud quod exterius agitur interiorem mentis di-
ſpoſitionem, & habitum repræſentet, neceſſe habent
Fratres, qui ſe expropriatione tanta a temporalibus
elongarunt, ab omni eo quod dictæ expropriationi eſ-
ſet, & ulterius poſſet videri contrarium abſtinere*.
Et infra: *dicti Ordinis profeſſores qui pro nulla re
temporali poſſunt in Judicio experiri*. Et infra. *Rur-
ſus cum ſæpedictus Sanctus tam exemplis vitæ, quam
verbis regulæ oſtenderit ſe velle quod ſui Fratres,
& Filii divinæ providentiæ innitentes ſuos in Deum
jactarent cogitatus, qui volucres Cæli paſcit, qui non
congregant in horrea, nec ſeminant, nec metunt;
non eſt veriſimile ipſum voluiſſe eos habere grana-
ria, vel cellaria, ubi quotidianis mendicationibus
deberent ſpecialiter ſperare tranſigere vitam ſuam.
Et ideo ex timore levi laxare ſe non debent ad Con-
gregationes, ſeu conſervationes hujuſmodi faciendas.
Sed tunc tamen cum eſſet multum ex jam expertis,
quod non poſſent vitæ neceſſaria aliter invenire*. Et
infra. *Cum vir Sanctus Fratres ſuos in paupertate
ſumma fundare voluerit, quo ad affectum pariter,
& effectum* &c. Ex quibus & pluribus aliis in ipſa
„ conſtitutione Viennenſis Concilii contentis colligi-
„ tur manifeſte, quod Fratres aliquibus rebus conſum-
„ ptibilibus vel non conſumptibilibus non habent nec
„ habere poſſunt niſi tantummodo ſimplicem facti
„ uſum: Et quod Eccleſia Romana habet proprie-
„ tatem & dominium omnium Rerum ipſarum, in
„ quibus Fratres habent ſolummodo ſimplicem fa-
„ cti uſum. Et quod ex voto, profeſſione, & regula
„ eorum non debent habere proprietatem aliquarum
„ rerum mobilium, vel immobilium in ſpeciali, nec
„ in Communi, ſive res illæ ſint frumentum, ſive
„ vinum quæ in granariis, ſeu Cellariis conſervan-

„ tur,

„ tur, ſive ſint aliquæ aliæ res uſu conſumptibiles,
„ vel non conſumptibiles. Nec poſſunt in judicio
„ experiri pro re aliqua temporali. Et quod talis vi-
„ tæ forma eſt vita Cæleſtis a Salvatore Chriſto
„ inſtituta, quam dictus Sanctus Franciſcus inſtituit,
„ ac ſervandam filiis ſuis docuit verbo pariter, &
„ exemplo. Cum ergo idem Dominus Joannes an-
„ tequam foret in reprobum ſenſum datus hanc de-
„ cretalem approbaverit, & eam in Lib. 7. poni, &
„ interſeri fecerit, ac mandaverit, quod omnes ipſa
„ Decretali utantur tam in judiciis quam in ſcholis,
„ ut patet in proœmio, quod ſuper ſeptimum librum
„ fecit; & hoc faciendo quodam modo eam ſuam fe-
„ cerit, ut probat lex ſuperius allata: Et ipſa decretali
„ dupliciter pateat quod prædicta abdicatio eſt pauper-
„ tas Evangelica, tum quia approbat Decretalem *Exiit*
„ quæ hoc dicit. Tum quia dicit eam vitam Cæle-
„ ſtem & illam de qua Chriſtus in Evangelium dicit,
„ cum Apoſtolos ſuos doceret, quod non congre-
„ gent in horrea. Sequitur quod nunc in dicta ſua
„ Conſtitutione, *Ad Conditorem* dicendo, aſſeten-
„ do, & diffiniendo hanc vitam ſimulatam, noci-
„ vam, verbalem, & ænigmaticam, ſe ipſum pro-
„ prio Judicio condemnat, & hæreticum maniſe-
„ ſtat. Secundo ex eo, quod ipſe D. Joannes an-
„ tequam foret in reprobum ſenſum datus, fecit
„ duas conſtitutiones ſuper ſtatum dicti Ordi-
„ nis, & contra adverſantes communitati Ordinis
„ ſupradicti. In quorum una quæ incipit, *Quo-
rumdam* dictas Decretales, ſive ordinationes D. Ni-
„ colai III. quæ incipit *Exiit*, & D. Clementis
„ V. quæ incipit *Exivi de Paradiſo* ſalubriter edi-
„ tas, lucidas, ſolidas, multaque maturitate dige-
„ ſtas pronunciavit, aſſerens dictam religionem Fra-
„ trum minorum Sancta, & de die in diem, de
„ virtute in virtutem tendere ad perfectionem, ter-
„ rena deſpiciendo & Cæleſtia contemplando, pro-
„ ut in dicta conſtitutione, ſive declaratione ipſius
„ D. Ioannis hæc, & alia plenius continentur:
„ Et in alia quæ incipit, *Glorioſam Eccleſiam* idem
„ D. Ioannes pronunciavit dictum Ordinem ab ipſo
„ ſuæ fundationis exordio almi Confeſſoris B. Fran-
„ ciſci regulari traditione, & Apoſtolicæ Sedis autho-
„ ritate, atque confirmatione, quadam textura in-
„ diſſolubili Catholicæ Eccleſiæ connexum, fide
„ clarum, ſpe validum, charitate perfuſum, humi-
„ litate placidum, obeditione devotum, velut ſin-
„ gulare jubar ſanctitatis exemplo, ac Doctrinæ
„ verbo per univerſum Mundum claruiſſe, & Ec-
„ cleſiaſtico decori multum utilitatis, & inclitæ ala-
„ critatis plurimum invexiſſe: Et adverſantes com-
„ munitati dicti Ordinis, & dictis ordinationibus,
„ & diffinitionibus, *Exiit qui ſeminat*, & *Exivi
de Paradiſo*, velut hæreticos condemnavit: nunc
„ vero in dicta Conſtitutione *Ad Conditorem*, unum
„ de tribus principalibus fundamentis eſſentialiter
„ dictæ Religioni annexum, ſcilicet, abdicationem
„ proprietatis omnium rerum tam in ſpeciali quam
„ in communi, & receptionem per Sanctam Ca-
„ tholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam de jure,
„ proprietate, & dominio ipſarum rerum in ſe fa-
„ ctam cum reſervatione ſolummodo ſimplicis fa-
„ cti uſus Ordini, & Fratribus prædictis reprobat,
„ & condemnat: Et prædictam ordinationem Do-
„ mini Nicolai III. expreſſe, & per conſequens di-
„ ctam ordinationem factam in Concilio Vienneſi
„ aſſerit inutilem, & damnoſam, ac nocivam Fra-
„ tribus, & multis aliis, & ad ſtatum perfectionis
„ ipſis Fratribus nullatenus profuiſſe: Et domi-
„ nium reſervatum per Eccleſiam judicat verbale,
„ infructuoſum, nocivum, ænigmaticum, & ſimu-
„ latum; aſſerens quod Fratres dicti Ordinis ex
„ carentia talis dominii pauperiores ſe dicere non
„ poſſunt: & quod carentia talis dominii pauperio-
„ rem non efficiat non habentem: Et quod talis
„ uſus ſimplex facti omni proprietate, & dominio,
„ & jure utendi nudatus eſt iniuſtus. Ex quibus
„ clare patet quod ſtatum hujuſmodi dudum, &
„ multoties per Sanctam Romanam Eccleſiam con-
„ firmatum, receptum, & approbatum tanquam uti-
„ lem, & multum fructuoſum Eccleſiæ univerſa-
„ li, perſectionem Evangelicam amplexantem, ac
„ Chriſto, & Apoſtolis verbo, & exemplo tradi-
„ tum, atque doctum, in dicta conſtitutione *ad
Conditorem* reprobat, & condemnat; Et per con-
„ ſequens Eccleſiam Catholicam, quæ hujuſmodi
„ ſtatum, ut dictum eſt, approbavit, & doctum
„ a Chriſto, & Apoſtolis aſſerit, & diffinivit. Un-
„ de tanquam hæreticus & ab Eccleſia eſt præci-
„ ſus, & ab omnibus vere Catholicis evitandus.
„ Inſuper quod dictus hæreticus in dicta ſua con-
„ ſtitutione *ad Conditorem* ſibi ipſi in pluribus con-
„ tradicat, patet, quod circa finem ipſius conclu-
„ dendo dicit ſic: *Sancimus, quod in hiis, quæ
impoſterum afferentur, vel conferentur, aut alias quo-
modolibet obvenire continget Fratribus, ſeu Ordini
ſupradictis, exceptis Eccleſiis, Oratoriis, Officinis,
& habitationibus, ac vaſis, libris, & veſtimen-
tis divinis officiis dedicatis, vel dedicandis, quæ ad
ipſos obvenient in futurum, ad quæ ſe non exten-
dunt adeo inconvenientia ſupradicta, propter quod
conſtitutionem ipſam ad illa extendi nolumus, nul-
lum jus, ſeu dominium aliquod occaſione ordinatio-
nis prædictæ Sanctæ Romanæ Eccleſiæ acquira-
tur; ſed quo ad hæc habeatur dicta ordinatio pro non
facta*: hæc ibi. Ex quibus ſic arguitur contra eum.
„ Ipſe dicit, quod Dominium per D. Nicolaum
„ receptum fuit verbale, ænigmaticum, inutile, no-
„ civum, & ſimulatum: Et poſtea ipſe retinet in
„ Domibus, Eccleſiis, Oratoriis, Officinis &c. ta-
„ le dominium; Ergo ipſe idem fateri videtur ſe
„ peccare, & errare ex certa ſcientia tale dominium
„ retinendo. Præterea ipſe dicit in præcedentibus,
„ quod in rebus uſu conſumptibilibus uſus a pro-
„ prietate ſeu dominio nullatenus ſeparatur: & quod
„ dicere, quod ſeparetur, repugnat juri, & obviat
„ rationi. Sed idem ipſe retinet in veſtimentis di-
„ vinis officiis dedicatis, vel dedicandis jus, pro-
„ prietatem, & dominium ſicut prius. Et certum
„ eſt quod veſtimenta divinis Officiis deputata, ut
„ plurimum ſunt de rebus uſu conſumptibilibus;
„ ergo ſeparatur in eis Jus, proprietas, & dominium
„ ab uſu. Et ſic idem ipſe fateri videtur, quod
„ ipſe repugnat juri, & obviat rationi. Ex quo
„ patet, quod adimpleri videtur in eo, quod Au-
„ guſtinus Malleus, & expugnator hæreticorum di-
„ cit, *quod hæretici adeo calumnianti cupiditate
ſeducuntur, quod non attendunt quantum ſint inter
ſe contraria quæ loquuntur*, ut dicitur 23. *q.* 7. *C.
quod autem*. Quod de hoc hæretico dici poteſt,
„ quod tantum fuit calumniandi dictam Decreta-
„ lem D. Nicolai III. cupiditate ſeductus, quod
„ adeo fuit, juſto Dei Judicio excæcatus, ut hæ-
„ retica, & inſana, & ſibi invicem contraria loque-
„ retur: Et maxime in hiis tribus conſtitutionibus
ad Conditorem, cum inter nonnullos, & *quia quo-
rumdam*, & de doctrina in eis contenta veraciter di-
„ ci poſſit, quod dicit Concilium Generale *Extra
de ſu. Tri. & fi. ca. c. damnamus in fi.* de per-
„ verſo dogmate impii Alverici, quod ejus men-
„ tem ſic Pater mendacii excæcavit, ut ejus do-
„ ctrina non tam hæretica cenſenda ſit, quam in-
„ ſana. In pluribus autem aliis in dicta conſtitu-
„ tione *ad Conditorem* falſa, erronea, & ſibi ipſi
„ cotraria dicit, quæ in allegationibus aliis ſuper
„ his factis explicantur, & ad præſens dimittuntur
„ ad prolixitatem nimiam vitandam. A qua con-
„ ſtitutione *ad Conditorem* in ipſo initio, quum
„ primitus eam publicavit Frater Bonagratia de
„ Pargamo meus, & dicti Ordinis Procurator
„ ad hoc ſpecialiter conſtitutus legitime, & ſo-
„ lemniter appellavit. Quam appellationem in
„ conſpectu ipſius D. Joannis in Conſiſtorio præ-
„ ſentavit, ſicut notorium fuit mundo: Ita quod
„ nulla poteſt tergiverſatione celari. In qua appel-
„ latione idem Bonagratia rationibus manifeſtiſſimis
„ oſten-

„ oſtendebat, quod dicta Conſtitutio *Ad Condito-*
„ *rem* juri Divino, & humano, & fidei Catholicæ,
„ ac vitæ, & Doctrinæ Evangelicæ & Apoſtolicæ
„ multiplieiter repugnabat, prout in ipſa appellatio-
„ ne colligitur evidenter. Ipſe vero D. Joannes o-
„ ſtendens ſe non eſſe de illa Catholica Eccleſia,
„ cui, ut dicit S. Hilarius *proprium eſt intelligere*
eum arguitur, & quam non pudet ſuam ſententiam
in melius commutare XXV. q. IX. Sententiam. ſpi-
„ ritu ſuperbiæ inflatus ipſum Procuratorem Ordi-
„ nis præſentata dicta appellatione in Conſiſtorio pu-
„ blico illico & ex abrupto, & ſine cauſæ cogni-
„ tione ad inſtar Herodis propter veritatem quam
„ eidem D. Joannes dixerat, ſcilicet, quod non li-
„ cebat ſibi ea quæ erant tanto tempore approbata
„ per Romanam Eccleſiam aliqualiter reprobare,
„ duro, & antro Carceri mancipavit, & per longa
„ tempora tenuit mancipatum ſuper ipſa appellatio-
„ ne, & aliis contentis in ea, eidem Procuratori,
„ & ordini omnem juſtitiam, & audientiam peni-
„ tus denegando, & me præfatum Michaelem niſus
„ eſt. quantum potuit inducere, ut conſentirem mu-
„ tationi regulæ, & ſtatus ordinis memorati. Quem
„ ſtatum, & regulam me præſente, & pluribus aliis
„ Perſonis notabilibus fidedignis dixit fore impoſſi-
„ biles ad ſervandum: Et quod a 40. annis citra
„ prædictum ſtatum, & modum vivendi habuerat
„ exoſum: Et præter hæc alias pluries dixit, & aſ-
„ ſeruit dictum ſtatum fictum, pictum, mathema-
„ ticum, hyppocritalem, & deceptorium, ac impoſ-
„ ſibilem ad ſervandum. Et quod nunquam fuit
„ aliquis perfectus in iſto ſtatu: Adjiciens quod fa-
„ ceret hæreticari per totum mundum ordinis Fra-
„ tres memorati. Et volens quod verbis dixit, ope-
„ tibus pro viribus adimplere poſt, & contra di-
„ ctam appellationem infra annum a tempore ipſius
„ appellationis ab eo, ut dicitur, interjectæ, quan-
„ dam aliam conſtitutionem hæreticalem & deteſtabi-
„ lem religionis, & fidei deſtructivam quæ incipit, *Cum*
„ *inter nonnullos*, compoſuit, promulgavit, & pronun-
„ ciavit, & publicavit, & per mundi climata deſtina-
„ vit. In qua manifeſtas duas hæreſes aſſerit, & per-
„ tinaciter dogmatizat. Primæ hæreſis tenor talis eſt.
Cum inter nonnullos viros ſcholaſticos ſæpe contin-
gat in dubium revocari, utrum pertinaciter affir-
mare Redemptorem noſtrum Dominum Jeſum Chri-
ſtum ejuſque Apoſtolos in ſpeciali non habuiſſe aliqua,
nec etiam in communi hæreticum ſit cenſendum, di-
verſis diverſa, & adverſa ſentientibus circa illud.
Nos huic concertationi finem imponere cupientes,
aſſertionem hujuſmodi pertinacem, cum Scripturæ
Sacræ, quæ in pleriſque locis ipſos nonnulla habuiſſe
aſſerit, contradicat expreſſe: Ipſamque Scripturam
Sacram, per quam utique fidei Orthodoxæ proban-
tur articuli, quoad præmiſſa fermentum aperte ſup-
ponat continere mendacii, ac per conſequens quan-
tum in ea eſt ejus in totum evacuans fidem Catho-
licam, reddat ejus probationem adimens, dubiam, &
incertam, deinceps erroneam fore cenſendam ac hæ-
reticam de Fratrum noſtrorum Conſilio hoc perpetuo
declaramus edicto. Ad cujus hæreſis evidentiam,
„ Primo attendendum eſt, quod intentionis ipſius hæ-
„ retici fuit pronunciare hæreticum eſſe aſſerere,
„ quod in dicta decretali Domini Nicolai III. *Exiit*
§. *porro*, aſſeritur & diffinitur videlicet, quod Chri-
„ ſtus, & Apoſtoli viam perfectionis oſtendentes
„ non habuerunt aliqua jure proprietatis in ſpeciali,
„ nec etiam in communi. Quod ex infraſcriptis
„ oſtenditur manifeſte. Primo ex origine dictæ quæ-
„ ſtionis, & his quæ dicta, & facta fuerunt per ipſum
„ D. Joannem in principio, cum ipſa quæſtio mota
„ fuit. Nam ſicut notorium eſt quidam iniquitatis
„ filius nomine Frater Joannes de Belna de Burgundia
„ Ordinis Fratrum Prædicatorum perſecutor Ordinis
„ Fratrum minorum, & ſtatus regulæ ipſius Ordinis a-
„ cerrimus, & enormis, ſicut de perſecutione injuſta
„ Fratrum apparet per legitima documenta, & etiam per
„ Bullam Sententiæ contra ipſum Fratrem Joanuem
„ occaſione hujuſmodi perſecutionis Fratrum dicti
„ Ordinis promulgatæ, aſſerens idem Frater Joan-
„ nes ſe Inquiſitorem hæreticæ pravitatis in parti-
„ bus Narbonæ, & Carcaſſonæ: & volens judicare
„ quendam Beguinum, tanquam hæreticum, qui Be-
„ guinus aſſerebat, quod Chriſtus, & Apoſtoli non
„ habuerunt aliquid in ſpeciali nec in Communi,
„ convocavit ad Conſilium ſuum omnes Guardia-
„ nos, Priores, & Lectores Religioſorum: inter
„ quos adfuit Frater Berengarius Taloni Ordinis
„ Fratrum minorum Lector in Conventu Narbo-
„ næ; & cum ipſe Frater Joannes feciſſet inter cæ-
„ tera legi dictum Articulum, pro quo volebat in-
„ ter cætera dictum Beguinum condemnare: ipſe
„ Berengarius Lector dixit, quod hoc dicere non
„ erat hæreticum, cum hoc eſſet per Eccleſiam in
„ Decretali *Exiit qui ſeminat*, diffinitum. Et tunc
„ ipſe Frater Joannes turbatus contra ipſum Lecto-
„ rem dixit, & dicto Lectori mandavit, quod re-
„ vocaret, quod dixerat: & ipſe Frater Berengarius
„ noluit revocare, ſed ſtatim ad Sedem Apoſtoli-
„ cam appellavit, & cum appellatione ſua compa-
„ ruit in Curia coram præfato Domino Joanne in
„ Conſiſtorio, & dictus Frater Joannes ſimiliter ac-
„ ceſſit ad Curiam, & ſuis ſeditionibus, & fallaciis
„ ipſum D. Joannem ſpiritui mendacii inhærentem
„ enormiter contra Fratres minores & eorum ſta-
„ tum, & ordinem provocavit. Et tunc ſtatim D.
„ Joannem fecit dictum Lectorem in Curia arre-
„ ſtari, & publice hanc quæſtionem propoſuit, utrum
„ videlicet affirmare pertinaciter dictum Dominum
„ noſtrum Jeſum Chriſtum ejuſque Apoſtolos non
„ habuiſſe aliqua in ſpeciali, nec etiam in communi
„ foret cenſendum hæreticum. Et formam ipſius
„ quæſtionis omnibus Prælatis in curia ſua exiſten-
„ tibus tradi fecit. Et ſtatim in principio contra *Le-*
gem de offici. præſi. obſer. cepit animi ſui motum
„ verbis, & vultu detegere & oſtendere verbis, &
„ ſignis exterioribus, quod ipſe ſentiebat, & pro-
„ nunciare volebat, & intendebat dictam aſſertio-
„ nem hæreticam fore cenſendam. Quod etiam
„ manifeſte, & notorie patuit ex eo, quod omnes
„ dicentes, & tenentes, quod Chriſtus, & Apoſtoli
„ habuerunt in proprio, & in communi, & quod
„ contrarium dicere eſt hæreticum, ipſos, & eorum
„ dicta maxime laudabat: ſi qui vero contrarium
„ aſſerebant, ipſos verbis acriter confundebat, ſicut
„ patuit in Domino Vitali dicti Ordinis Minorum
„ Albanenſi Epiſcopo Cardinali. Nam quia in Con-
„ ſiſtorio coram ipſo Domino Joanne ipſe Domi-
„ nus Vitalis dixit, quod prædicta aſſerere non erat
„ hæreticum, ſed contrarium aſſerere erat hæreticum
„ judicandum, cum determinationi contentæ in dicta
„ decretali Domini Nicolai III. repugnaret. Ipſe
„ D. Jo. verbis acerrimis publice arguit, & confudit
„ ipſum D. Vitalem, dicens, ſibi pluries, & fre-
„ quenter, dicatis hæreſes veſtras, cum de hæreſi cum
„ animi impetu ob hoc arguens, & reprehendens:
„ unde ipſe Dominus Vitalis ex his comminationi-
„ bus perterritus metu de prædictis, quæ dixerat in-
„ ductus fuit ut in Conſiſtorio publice diceret cul-
„ pam ſuam: hoc etiam patuit in Reverendis Patri-
„ bus Dominis Arnaldo Royardi Archiepiſcopo Sa-
„ lernitano, & Henrico Epiſcopo Lucano, & Hie-
„ ronymo Epiſcopo Caphenſi, quos idem D. Joan-
„ nes acriter, & enormiter redarguit, quia dicebant
„ dictam aſſertionem non eſſe hæreticam, & ſe ſta-
„ re in hoc determinationi Eccleſiæ poſitæ in dicta
„ decretali *Exiit* firmiter aſſerebant. Ex quibus ter-
„ roribus atque minis cæteris perterritis pauci valde
„ inveniebantur, qui vellent, aut auderent confiteri
„ ſententiam, quam credebant. Nihilominus tamen
„ ſereniſſimus, & Chriſtianiſſimus D. Robertus Hie-
„ ruſalem, & Siciliæ Rex fecit, & compoſuit, ac
„ tradidit præfato D. Jo. & in Curia Avinionis pu-
„ blicavit, ac etiam Pariſienſi ſtudio deſtinavit Li-
„ bellum, in quo fatebatur, & oſtendebat rationibus
„ manifeſtis dictam aſſertionem, quam ipſe D. Jo.

„ pro-

„ pronunciavit eſſe hæreticam cenſendam fore Catholicam atque veram. In cujus veritatis confeſſione ipſe D. Rex ſemper fuit etiam poſt determinationem. D. Joannis ſicut etiam patuit ex ipſius Literis, & nunciis deſtinatis Fratribus dicti Ordinis congregatis in Capitulo generali, quod ordinatum fuerat eſſe debere Bononiæ in Feſto Pentecoſtes proxime præterito celebrari. Quibus Fratribus ipſe D. Rex miſit, quod diffinitionem, ſeu determinationem Eccleſiæ, quam Generale Capitulum dicti Ordinis olim apud Perutium congregatum fecerat de paupertate Chriſti & Apoſtolorum, propterea cujuſcumque mandatum aut præceptum nullatenus revocarent: nec præfato D. Joanni ſuffecit verbis exterioribus demonſtrare animi ſui conceptum, & motum, ſed etiam ſcripto omnibus dedit intelligere, quod contra determinationem in ſæpedicta decretali *Exiit* poſitam, & inſertam intendebat, & volebat quæſtionem per ipſum propoſitam diffinire. Quod patuit etiam ex eo, quia ipſa quæſtione per ipſum propoſita pendente in diffinitionis & determinationis in ipſa decretali contentæ, & fidei Catholicæ, & ſtatus dicti Ordinis evidens, & enorme præjudicium, & gravamen fecit quandam Conſtitutionem ſive ordinationem, ſi ſic dici poteſt, ſuſpendit omnes prohibitiones, & pœnas tam latas, quam comminatas in dicta decretali D. Nicolai Tertii contra gloſſantes in ſcriptis decretalem ipſius aliter quam eo modo quo continetur in ea: Et contra lectores, ſive Doctores in publico ex certa ſcientia, & deliberate intellectum decretalis hujuſmodi depravantes, facientes quoque Commentos, ſcripturas, ſeu Libellos: ac ex certa ſcientia, & deliberate facientes determinationes in ſcholis, ſeu prædicantes contra prædicta, vel aliqua, ſeu aliquod prædictorum. In qua quidem ſuſpenſione, ſive ordinatione ipſius D. Joannis dicitur ſic inter cætera. *Nos autem attendentes, quod argumentis, & collationibus latens veritas aperitur; viam veritatis aperire volentes, ac periculis quæ ex prædictis poſſent literatæ perſonæ præcipue ſcholaſticæ incurrere, ſalubriter obviare, præſertim cum de novo ſuborta ſint aliqua dubia circa quæ poſſet periclitari veritas, & erroribus via pandi, niſi liceret conferre ſuper contentis in Conſtitutione hujuſmodi, & etiam diſputare, prohibitiones, & pœnas prædictas tam latas quam comminatas, & earum effectum auctoritate Apoſtolica duximus uſque ad Sedis Apoſtolicæ beneplacitum ſuſpendendas*: Cujus ſuſpenſionis initium, & Proœmium eſt tale.

Quia nonnunquam quod conjectura profuturum credidit, ſubſequens experientia nocivum oſtendit, non debet irrepræhenſibile judicari, ſi Canonum conditor Canones a ſe, vel ſuis prædeceſſoribus editos revocare, modificare, vel ſuſpendere ſtudeat, ſi ea obeſſe viderit, quam prodeſſe. Sane dudum fel. rec. Nicolaus PP. III. Prædeceſſor noſter quandam conſtitutionem declarativam, quæ incipit Exiit *ſuper regula Ordinis Fratrum Minorum, quam B. Franciſcus Almus Confeſſor inſtituit, promulgavit &c.* Et infra. *Nos attendentes* ut ſupra: hæc verba præfati D. Joannis in dicta ſua conſtitutione, ſi ſic dici poteſt. Quæ conſtitutio fuit promulgata, & publicata 7. Kal. Aprilis anno Domini 1322. dicta quæſtione jam propoſita, & pendente. Ex quibus clare patet quod ipſe D. Joannes volebat, & intendebat quod quilibet ſupra dicta quæſtione per eum ut prædicitur jam ante propoſita, & pendente poſſit dicere libere, & impune contra determinationem ipſius D. Nicolai III. ſatis per verba ſua dans intelligere omnibus, quod ſic ſuæ erat intentionis dictam determinationem in prædicta Decretali *Exiit* poſitam revocare. Secundo oſtenditur quod intentionis fuit dicti hæretici contra dictam determinationem poſitam in dicta Decretali *Exiit* diffinire, quod Chriſtus, & Apoſtoli habuerunt in ſpeciali & in communi jure proprietatis & dominii declarare, ex eo quod ipſe D. Joannes dicta quæſtione pendente, & dudum antequam promulgaſſet, & publicaſſet dictam hæreticalem conſtitutionem, *cum inter nonnullos* fecit, promulgavit, & publicavit ſæpe dictam conſtitutionem, quæ incipit, *ad conditorem*; In qua ſicut ſuperius eſt expreſſum dogmatizat & diffinit expreſſe, quod in rebus uſu conſumptibilibus, uſus juris, vel facti ſeparatus a proprietate non poteſt haberi: Et quod contrarium dicere repugnat juri, & obviat rationi. Ex quo manifeſte ſequitur ſecundum eum quod Chriſtus, & Apoſtoli in rebus uſu conſumptibilibus cibis, & veſtibus, quibus ſigillatim uſus eſt, habuerint proprietatem, & dominium in ſpeciali, cum ſecundum eum, qui habet uſum rei conſumptibilis, habet per conſequens proprietatem, & dominium ejuſdem rei: Et quod ipſi Chriſtus & Apoſtoli in pecunia quam habebant in loculis in communi habuerint proprietatem, & dominium per conſequens, cum pecuniam de rebus uſu conſumptibilibus eſſe conſtet. Patet ergo manifeſte ſecundum eum, quod illud quod dicit in dicta Conſtitutione hæreticali, *cum inter*, quod aſſerere Chriſtum, & Apoſtolos nec in ſpeciali nec in Communi habuiſſe aliqua, hæreticum ſit cenſendum intellexit, & intelligit de habere jure proprietatis, & dominii: Cum etiam ex conſtitutiones *ad conditorem*, & *cum inter nonnullos*, ſucceſſive factæ ſint ad eundem effectum, patet, quod poſterior, ſcilicet, *cum inter nonnullos* intelligenda eſt, & exponenda ſecundum illam priorem. *Extra de offic. & po. jud. Dele. C. ſuper quorum in princ.* Et notat. *Extra de privile. C. volentes Lib. 7. in Gloſſa Hoſti.* ſuper verbo *Salvis*. Item cum in dicta conſtitutione *ad conditorem* ipſe hæreticus expreſſe dicat, determinet, & dogmatizet, quod talis Carentia proprietatis & dominii in communi pauperiorem non efficit non habentem, & quod non pertinet ad perfectionem: Ex hoc inſinuare videtur, quod Chriſtus abſque derogatione perfectionis, & paupertatis habuit in communi proprietatem, & dominium in pecuniis, quas in loculis in communi cum Apoſtolis legitur habuiſſe: & etiam in aliis rebus ſi reperiretur quod aliquas alias res in communi quomodolibet habuiſſet. Item cum Chriſtus & Apoſtoli, & quilibet eorum in ſpeciali habuerint omni tempore uſum rerum uſu conſumptibilium ad vitæ humanæ ſuſtentationem neceſſariarum, etiam dum viam perfectionis oſtenderunt, quia talium uſu carere non poteſt humana vita, patet ſecundum eum per conſequens, quod ipſi viam perfectionis oſtendentes habuerunt proprietatem rerum uſu conſumptibilium in ſpeciali, & etiam in communi. Item idem D. Joannes in conſtitutione quam ultimo fecit ſuper hiis, quæ incipit, *quia quorundam*, expreſſe aſſerit, quod Chriſtus & Apoſtoli quo ad proprietatem loculos habuerunt. Tertio oſtenditur, quod ſuæ intentionis fuit contra dictam determinationem diffinire & pronunciare hæreticum fore aſſerere, quod Chriſtus, & Apoſtoli viam perfectionis oſtendentes verbo, & exemplo docuerunt illam abdicationem proprietatis, & dominii omnium rerum in ſpeciali, & in communi, quam fratres Minores faciunt ex ſuæ regulæ profeſſione, & Summorum Pontificum declarationibus, ſicut dicit expreſſe decretalis *Exiit*. Quod liquido patet ex ſua hæreſi, quam in ſecunda parte dictæ conſtitutionis *cum inter nonnullos* dogmatizat, & aſſerit, cujus hæreſis tenor talis eſt.

Rurſuſque in poſterum affirmare quod Redemptori noſtro prædicto, ejuſque Apoſtolis in hiis quæ ipſos Sacra Scriptura habuiſſe teſtatur, nequaquam jus utendi ipſis competierit, nec illa vendendi, ſeu donandi Jus habuerint, aut ex ipſis alia acquirendi, quæ tamen ipſos de præmiſſis feciſſe Scriptura Sacra teſtatur, ſeu ipſos potuiſſe facere ſupponit expreſſe. Cum talis aſſertio, ipſorum

uſum,

uſum, & geſta evidenter includat in præmiſſis non juſta. Quod utique de uſu, & geſtis, ſeu factis Redemptoris noſtri Dei Filii ſentire nephas eſt, Scripturæ Sacræ contrarium, & Doctrinæ Catholicæ inimicum, aſſertionem ipſam pertinacem de Fratrum eorumdem Conſilio deinceps erroneam fore cenſendam meritò ac hæreticam declaramus; hæc verba
,, ſecundæ hæreſis, quæ apertè hæreticant quantum
,, in ſe aſſertionem dictæ determinationis Eccleſiæ,
,, quæ clare in pluribus locis diffinit, & aſſerit, quod
,, Fratres qui profitentur abdicationem proprietatis,
,, & dominii omnium rerum in ſpeciali, & in Communi, quam docuerunt verbo & exemplo Chriſtus,
,, & Apoſtoli, propter talem abdicationem, quam faciunt, non habent in aliqua re jus utendi, vendendi,
,, nec donandi, nec alia ex illis acquirendi, ſed habent tantummodo ſimplicem facti uſum in omnibus rebus uſu conſumptibilibus, prout ſuperius eſt
,, probatum: Et non ſolum hæreticam dictæ Eccleſiæ determinationem, ſed etiam omnem religionem Apoſtolicam, quæ a tempore Chriſti fuit.
,, Quod ſic probatur. Certum eſt de jure, quod
,, habere ſuo nomine in aliqua re jus utendi, vendendi, donandi, & ex ipſa re aliam acquirendi
,, eſt habere & poſſidere ipſam rem jure proprietatis & dominii ſive tanquam propriam *C. de rebus alie. vel non ali. L. prima* per totum & *ff. de contrahen. Emp. L. ſi in emptione* §. 1. & *C. de donati. L. portionem, & L. Si Filius, & L. ſine,* & *L. ſi avia* cum ſimilibus; licet enim rem immobilem alienam poſſit quis vendere quo ad hoc,
,, quia tenet contractus in ipſius vendentis præjudicium, tamen jus vendendi non habet quis rem
,, alienam præcipue mobilem, niſi habeat in ipſa re
,, jus proprietatis, quia ad eum pertineat jure dominii vel quaſi ut habetur: *ff. de Contra. Emp. L. rem alienam* in Textu, & Gloſſ. & in dicta *L. ſi in Emptione* §. 1. Non enim poteſt quis transferre in alium jus, ſi non habet illud *ff. de acquir. re. do. L. traditio*, & *ff. de regu. jur. L. nemo.*
,, Ergo ſi Chriſtus in omni re quam legitur habuiſſe, habuit jus utendi, vendendi, donandi, aut ex
,, ipſa re aliam acquirendi in ſingulari, fuit proprietarius in ſpeciali, & ſi habuit in Communi, fuit proprietarius in Communi: & idem de Apoſtolis, &
,, quolibet eorum concedi neceſſe eſt ſecundum iſtam
,, hæreſim ſupradictam. Ex quo manifeſte ſequitur,
,, quod Chriſtus, & Apoſtoli, & quilibet eorum
,, viam perfectionis ſequentes in omnibus rebus quas
,, habuiſſe leguntur in ſingulari fuerunt proprietarii
,, in ſpeciali: Et in omnibus quæ leguntur habuiſſe
,, in communi fuerunt proprietarii in communi: Et
,, ſic ſecundum hanc hæreſim deteſtabilem ſequitur
,, quod nullus unquam ſecutus eſt, nec ſequitur vitam Chriſti, & Apoſtolorum, niſi fuerit, & ſit
,, proprietarius in ſpeciali & in Communi. Verum
,, ſecundum hoc non ſolum determinationes Romanæ Eccleſiæ factæ ſuper profeſſiode Fratrum Minorum de abdicatione paupertatis & dominii omnium rerum in ſpeciali, & in communi ſunt
,, hæreticæ, ſed etiam omnis doctrina perfectionis
,, religionis cujuslibet aſſerentis profeſſores ſuos ſequi
,, vitam Apoſtolicam vivendo ſine proprio: omneſque profeſſores Sanctorum Patrum Auguſtini, Baſilii, Benedicti, & aliorum qui volentes, & aſſerentes ſe vitam apoſtolicam ſequi, voverunt vivere ſine proprio, ipſaque Scriptura Divina *act.* 2. & 4.
,, quæ loquens de illis, qui Apoſtolos ſequebantur,
,, dicit, *quod nullus eorum in aliqua re aliquid ſuum eſſe dicebat*, ſunt erroneæ, atque falſæ. Quarto
,, oſtenditur ſic. Certum eſt quod quoniam aliqua
,, aſſertio, vel propoſitio, profertur, vel prohibetur, intelligitur prolata vel prohibita ſub ſenſu, &
,, intellectu illo, qui eſt potiſſimus, & frequentius
,, contingit: Niſi aliunde, & ſub alio intellectu accipi debeat colligatur; Unde ſi per Iudicem contra aliquem feratur ſententia Excommunicationis
,, ſub hac forma verborum, *talem excommunico*, in-
,, telligitur de excommunicatione majori, quæ eſt
,, potiſſima, & Judices de tali ut frequentius intel-
,, ligere conſueverunt. *Extra de ſen. Exco. C. ſi quem ſub hac forma* &c. Nam ad ea verba legis de-
,, bent aptari quæ frequentius contingunt. *ff. de Leg. L. nam ad ea.* Sed ſecundum D. Ioannem modus
,, hujuſmodi jure proprietatis, eſt potiſſimus modus
,, habendi, quia niſi quis habeat Jus in re proprium,
,, ſecundum eum non utitur juſte illa re, ut expreſ-
,, ſe dicit in 2. parte dictæ Conſtitutionis, *Cum inter*, & colligitur ex his, quæ dixit in Conſtitutio-
,, ne, *Ad Conditorem*, ut ſuperius eſt oſtenſum.
,, Quando etiam in Lege Civili profertur hoc ver-
,, bum hujuſmodi frequentius intelligitur, & ſumi-
,, tur pro habere jure proprietatis. *ff. de acquir. re. do. L. rem in bonis.* Et dominii appellatione con-
,, tinetur potiſſime, qui proprietatem habet. *ff. ad Silemanum. l. 1. circa princip.* Ergo quando dictus
,, D. Joannes pronunciavit hæreticum aſſerere Chri-
,, ſtum & Apoſtolos non habuiſſe aliquid in ſpecia-
,, li, nec in communi, intelligitur de habere jure
,, proprietatis dixiſſe. Quinto oſtenditur per locum
,, a ſufficienti partium enumeratione. Nam dicitur
,, in ipſa conſtitutione. *Cum inter*, quod *inter nonnullos viros Scholaſticos ſæpe contingit in dubium revocare, utrum pertinaciter affirmare. &c.* Sed apud
,, aliquos nunquam fuit in dubium revocatum, utrum
,, Chriſtus, & Apoſtoli viam perfectionis ſequentes
,, habuerint aliqua in uſu. Nullus enim unquam
,, dubitavit quin uſi fuerint pane, vino, veſtibus,
,, & aliis ad vitæ humanæ ſuſtentationem neceſſa-
,, riis. Cum etiam dicat Apoſtolus *habentes alimenta, & quibus tegimur his contenti ſumus.* Sed fuit in
,, dubium revocatum utrum habuerint jure proprietatis,
,, & dominii. Et ſuper hoc diverſi diverſa dicebant,
,, & omnes allationes, quæ fiebant per illos qui
,, dicebant, quod Chriſtus & Apoſtoli habuerunt
,, in communi, expreſſe fiebant potiſſime ſuper mo-
,, do hujuſmodi jure proprietatis, & dominii, &
,, non ſuper modo habendi quantum ad uſum. Et
,, ad hoc ut poſſent libere dicere, quod volebant,
,, procuraverunt, quod ſententia Excommunicatio-
,, nis promulgata in Decretali *Exiit* contra aſſe-
,, rentes in ſcriptis aut prædicantes contra conten-
,, ta in dicta Decretali ſuſpenderetur per ipſum D.
,, Ioannem, ut ſuperius eſt oſtenſum. Nec unquam
,, aliquis Catholicus dubitavit, nec per aliquos Scho-
,, laſticos in dubium extitit revocatum, quin Chri-
,, ſtus & Apoſtoli habuerint loculos in communi,
,, cum Caſus ſit juris 12. *q.* 1. *C. expedit*, & *C.*
,, *habebat.* Nec de habere jure divino quæſtio un-
,, quam fuit. Nullus enim unquam quæſtionem
,, fecit, quin omnia ſint in Dei Dominio non ſo-
,, lum terrena, ſed etiam Cælum, & Terra, &
,, omnia quæ Cæli ambitu continentur, dicente
,, Propheta: *Domini eſt Terra, & plenitudo ejus Orbis Terrarum, & univerſi qui habitant in eo.*
,, Quæſtio etiam Domini Ioannis per eum propo-
,, ſita fuerat de Chriſto, & Apoſtolis conjunctim,
,, & ſic pro tempore quo Chriſtus vixit, & vivit
,, per Mundum prædicando: pro illo tempore non
,, legitur in ſcriptura Apoſtolos fuiſſe Prælatos Ec-
,, cleſiæ. Certum eſt etiam, quod poſt reſurrectio-
,, nem primo data fuit prælatio Petro per verba
,, illa *Paſce Oves meas.* extra *de Elect. C. Significaſti.* & *L. di. conſiderandum.* & ibi notatur, &
,, *C. fidelior:* Et ideo quando nullo modo pote-
,, rat intelligi de habere jure prælationis, & admi-
,, niſtrationis, quam habent Prælati in rebus Ec-
,, cleſiaſticis. Unde ſequitur, quod quæſtio mota
,, erat ſolum, utrum Chriſtus, & Apoſtoli viam
,, perfectionis ſequentes, ideſt poſtquam omnia re-
,, liquerunt, dicente Petro in perſona omnium Apo-
,, ſtolorum. *Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te*; habuerint aliqua in communi jure pro
,, prietatis, & dominii: ac per conſequens, quod
,, diffiniendo illud, quod erat in dubium revoca-
,, tum, & de qua quæſtio fuerat ſuborta, intellexit

,, diſſi-

„ diſſinire, & aſſerere, quod Chriſtus, & Apoſto-
„ li viam perfectionis ſequentes non habuerunt ali-
„ qua in ſpeciali, nec in communi jure proprieta-
„ tis, erat deinceps hæreticum iudicandum. Sexto
„ oſtenditur ex eo, quod pluries, & frequenter
„ proceſſit & procedi fecit, & ſuſtinuit, & con-
„ ceſſit procedi contra Fratres dicentes, & aſſeren-
„ tes propoſitionem illam, quam in ſæpe dicta
„ Decretali *Exiit* §. *porro*, aſſerit, & diſſinit. Nec
„ concordiam aliquam quæ fieret inter dictam
„ ſuam Conſtitutionem *cum inter* & illa quæ con-
„ tinentur in dicta Decretali *Exiit* admiſit, ſed con-
„ trafacientes, & ſibi non conſentientes perſecutus
„ fuit, ſicut oſtendi poterit ſuo loco, & tempore
„ per legitima documenta. Quædam etiam conten-
„ ta in quadam concordantia, quam quidam eſt
„ conatus facere inter prædictas conſtitutiones ex-
„ preſſe improbavit in Conſtitutione ultima, quam
„ contra appellationem Sereniſſimi Principis Regis
„ Romanorum, quæ incipit, *Quia quorundam* pu-
„ blice promulgavit; & noviſſime Anno Domini
„ 1328. 9. Die Aprilis, quæ fuit Sabbato in Al-
„ bis præfatus D. Ioannes cum me præfatum Fra-
„ trem Michaelem ad ſuam præſentiam vocari fe-
„ ciſſet, & ego metu qui cadere poterat in con-
„ ſtantem maxime propter tirannidem ejus, quam
„ contra Fratres dicti Ordinis ſibi reſiſtentes facere
„ conſuevit, comparuiſſem coram eo præſentibus
„ Domino Bertrando de Turre, & Fratribus Rai-
„ mundo de Lados Priore dicti Ordinis minorum
„ in Romana Curia, ac Petro de Prato tunc mi-
„ niſtro Provinciæ S. Franciſci, & Laurentio de
„ Coalhone Baccalario Conventus Avinionis incre-
„ pavit me, & mihi eſt acriter comminatus, ex eo
„ quod ego una cum toto Capitulo Generali, &
„ ipſum Capitulum Generale una mecum fecera-
„ mus, & univerſis Chriſti fidelibus deſtinaveramus
„ quandam patentem literam ſigillo officii miniſtri
„ Generalis dicti Ordinis, & aliorum multorum mi-
„ niſtrorum Provincialium, ac Magiſtrorum, &
„ Bacallariorum in Sacra Pagina, ſigillis pendentibus
„ roboratam. In qua litera Ego, & totum Capitulum
„ generale Ordinis ſæpedicti olim apud Peruſium
„ congregatum Anno Domini 1322. prædictæ de-
„ terminationes Eccleſiæ poſitæ in ſæpedicta Decre-
„ tali *Exiit* §. *Porro*, firmiter, & totaliter inhæ-
„ rentes concorditer, & unanimiter dicebamus, &
„ fatebamur non eſſe hæreticum, ſed ſanum, Ca-
„ tholicum, & fidele dicere, & aſſerere, quod ab-
„ dicatio proprietatis omnium rerum tam in ſpeciali,
„ quam in communi propter Deum meritoria eſt,
„ & Sancta, quam & Chriſtus viam perfectionis
„ oſtendens verbo docuit, & exemplo firmavit:
„ quam quoque primi Fundatores Eccleſiæ militan-
„ tis, prout ab ipſo fonte hauſerant, in volentes per-
„ fecte vivere per Doctrinæ, ac vitæ ipſorum al-
„ veos derivarunt. Quam literam prædicti Capituli
„ generalis pluries, & frequenter ipſe D. Joannes
„ viva voce pronunciavit, & aſſeruit hæreticam,
„ prout de aſſertione, & pronunciatione hujuſmodi
„ facta dictum Dominum Joannem conſtat per duas
„ Literas teſtimoniales prædictorum Fratrum Rai-
„ mundi Prioris dicti Ordinis, Petri de Prato tunc
„ miniſtri Provinciæ Sancti Franciſci, & Laurentii
„ Bacallarii Avinionis, qui præſentes fuerunt ipſi aſ-
„ ſertioni, & pronunciationi dicti Domini Joannis
„ ſubſcriptionibus factis ipſorum manu propria ro-
„ boratis. Ex quibus clare patet quod intentionis di-
„ cti Domini Joannis fuit dictam aſſertionem Ec-
„ cleſiæ factam, & poſitam in dicta Decretali *Exiit*
„ §. *Porro* fore cenſendam hæreticam judicare. Et
„ quia zelo fidei Catholicæ, Dei gratia faciente,
„ ſucceuſus dictis pronunciationi, & aſſertioni D.
„ Joannis in facie ei reſtiti. Inter cætera dicens ei-
„ dem, quod ex ipſius D. Joannis aſſertione hu-
„ juſmodi ſequebatur aperte, quod Papa, qui illud
„ idem, quod in dicta litera Capituli Generalis con-
„ tinebatur, in prædicta Decretali *Exiit* diſſinivit,
„ fuiſſet hæreticus. Ipſe, non obſtante contradictio-
„ ne mea, in ſua hæreticali aſſertione, ſeu pronun-
„ ciatione permanſit. Et quia ſibi reſtiteram, me in
„ ſua Curia arreſtavit; mandans mihi quod de ejus
„ Curia non recederem, abſque ejus licentia ſpe-
„ ciali; de qua arreſtatione mandavit, & fecit con-
„ fici publicum Inſtrumentum: Intendens me coge-
„ re ad abjurandum, ſive revocandum præmiſſa, ſi-
„ cut fidedigna relatione cognovi, & ſignis multis,
„ quæ fecit hoc atteſtantibus manifeſte. Ego non at-
„ tendens, quod ſi ipſius Domini Joannis pronuncia-
„ tioni, & aſſertioni hujuſmodi paruiſſem, viderer per
„ conſequens conſentire, quod Sancta Romana Ec-
„ cleſia, quæ prædicta in ſæpedicta decretali *Exiit*
„ diſſinivit, fuiſſet hæretica: Et quod almus Chri-
„ ſti Confeſſor B. Franciſcus, quem Sancta Ro-
„ mana Eccleſia Cathalogo Sanctorum adſcripſit,
„ qui dictam ſuam regulam in dicta veritate fun-
„ davit; Et omnes Sancti Fratres dicti Ordinis,
„ quorum aliqui per Sanctam Romanam Eccleſiam
„ cathalogo Sanctorum ſunt aſcripti, qui in di-
„ ctæ veritatis profeſſione, & confeſſione finierunt
„ dies ſuos; Et totus Ordo prædictus, qui in di-
„ ctam literam, & determinationem dicti Capituli
„ generalis conſenſit: Et omnes Magiſtri & Bacal-
„ larii in ſacra Pagina Pariſiis, & in Anglia com-
„ morantes, qui literas patentes eorum ſigillis, &
„ ſubſcriptionibus roboratas fecerunt, & miſerunt,
„ in quibus eandem veritatem, quam dictum ge-
„ nerale Capitulum dixerat, firmiter proteſtati ſunt,
„ & confeſſi, prout in ipſorum literis ſuper hoc con-
„ fectis plenius continetur, & alii Fratres omnes
„ dicti Ordinis, qui in dicta veritatis aſſertione con-
„ ſenſerint fuiſſent hæretici: Et nihilominus conſi-
„ derans, & attendens, quod prædicta dicta, & fa-
„ cta per prædictum D. Ioannem in articulum, *In
unam ſanctam, & Apoſtolicam Eccleſiam* enormi-
„ ter impingebant: ſub quo fidei articulo, ut ſæpe
„ dictum eſt, continetur, quod Sancta Romana
„ Eccleſia errare non poteſt, quia Chriſtus oravit
„ pro ea ut non deficiat fides ejus: Et quod ipſe
„ Dominus Ioannes ex dictis, geſtis, & factis per
„ eum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ hæreſim impone-
„ bat; Et quod etiam ſe ipſum proprio judicio
„ condemnabat, illud quod alias ut Catholicum
„ approbaverat, nunc hæreticum judicando, ut ſu-
„ perius eſt probatum: Nec non ex aliis cauſis ra-
„ tionabilibus zelo fidei Catholicæ, & ſtatus dicti
„ Ordinis cui præeram, & præſum motus, de pe-
„ ritorum conſilio ad Sanctam Romanam Catho-
„ licam, & Apoſtolicam Eccleſiam appellavi. Quam
„ appellationem feci, & interpoſui in Civitate Avi-
„ nionis infra tempus a jure ſtatutum. Et quia
„ ſi poſt appellationem, & ejus notitiam in di-
„ cta Civitate Avinionis manſiſſem, mihi mortis
„ periculum imminebat, de magnorum virorum &
„ notabilium perſonarum conſilio, de dicta Civi-
„ tate receſſi, & ad Civitatem Piſanam acceſſi, ut
„ tute appellationem hujuſmodi publicarem & inno-
„ varem, & etiam aliam, & alias facerem, ſicut
„ & quoties expediens videretur. Hiis igitur præ-
„ miſſis adhuc oſtendit, quod prædictus Dominus
„ Johannes ex his quæ dixit fecit & geſſit in prædictis,
„ incidit in hæreſes manifeſtas rationibus infraſcriptis.
„ Ex quarum prima arguitur contra primam partem
„ dictæ Hæreticalis Conſtitutionis *Cum inter nonnul-
„ los*. Prima igitur ratio ſic ſumitur. Certum eſt quod
„ ille qui in dubium revocat illa quæ ſunt pro fide
„ Catholica firmiter credenda & ſimpliciter confiten-
„ da, hæreticus eſt cenſendus, quia dubius in fide
„ infidelis, & hæreticus indicatur. *Extra de hæret.*
C. 1. & 24. *quæ* 1. *C. aperte*, uti in Gloſ. di-
„ citur. *Nota dubitantem ſive titubantem in fide,
eſſe hæreticum, ſicut falſi aſſertorem, quia nullus
de his quæ certa ſunt in fide, dubitare debet, ſed
firmiter credere ea, & ſimpliciter confiteri.* Extra
de ſumma Tri. & fid. Cathol. C. 1. in princip. &
„ Auguſt. 8. de Trinit. dicit: *nemo ſalva fide Chri-*

ſtiana dicet: forte de Maria Virgine natus eſt Chriſtus: non enim debet ſub dubio poni, quod certa, & indubitata fide debet teneri: hæc Auguſtinus, & 24. *q.* 1. *C. majores*, dicitur: *majores noſtri divina inſpiratione cernentes neceſſario præcaverunt, ut quod ſemel Synodus pro veritate Catholica atque Apoſtolica promulgaſſet, non ſineret poſt hæc novis retractationibus mutilari, ne pravis occaſio præberetur, quæ medicinaliter ſtatuta fuerant, propulſandi*. Hæc ibi: & Sanctus Leo Papa, & Doctor Ec-
„ cleſiæ ad Marcianum Imperatorem dicit: *Aucta per Imperialem amicitiam ſpe Cæleſtis auxilii confidentius pietatem veſtram pro Sacramento ſalutis humanæ incitare præſumo, ne cuiquam pervicaci impudentique verſutia, quaſi de incerto, quod ſequendum ſit ſinatis inquiri. Et cum ab Evangelica Apoſtolicaque Doctrina, nec uno quidem verbo liceat diſcedere, aut aliter de ſcripturis ſapere, quam beati Apoſtoli atque Patres noſtri didicerunt, atque docuerunt. Nunc demum indiſciplinatæ moveantur, & impiæ quæſtiones. Nimis enim iniquum eſt, ut per paucorum inſipientiam ad coniecturas opinionum bella revocemus, tanquam reparata diſceptatione tractandum ſis utrum Eutiches impie ſenſerit, & utrum impie Dioſcorus judicavit*. Et idem Sanctus Leo ad eundem Imperatorem: *Obſecro Clementiam veſtram, ut fidem, quam beati Patres noſtri ab Apoſtolis ſibi traditam prædicarunt, non patiamini, quaſi dubiam retractari, & quæ olim ſunt majorum auctoritate damnata, redivivis non permittatis conatibus excitari*. Et idem Sanctus Leo PP. ad Leonem Auguſtum ſcribens dicit: *Non permittatis congregari Synodum ad habendum diligentiorem Tractatum de condemnatione Euticii. Nam quæ patefacta ſunt, quærere, quæ perfecta ſunt retractare, & quæ ſunt diffinita convellere; quid aliud eſt quam de adeptis gratiam non referre, & ad interdictæ arboris cibum improbos appetitus mortiferæ cupiditatis extendere. Deteſtandum itaque nobis eſt, perſeveranterque vitandum, quod fraus hæretica nititur obtinere, ut in diſceptationem aliquam pie, & plene diffinita, revocanda ſint, ne ad arbitrium damnatorum ipſi de eis videamur ambigere, quæ manifeſtum eſt per omnia propheticis, & Apoſtolicis auctoritatibus conſonare; unde ſi qui ſunt, qui ab his quæ cælitus ſunt conſtituta diſſentiunt, ſuis opinionibus relinquantur, & ab unitate Eccleſiæ cum ea quam elegerunt perverſitate diſcedant*: hæc Sanctus Leo. Et *C. de ſum. Trin. & Fi. Cath. L. nemo*, dicitur quod *injuriam facit reverentiſſimæ Synodo, ſi quis ſemel judicata, ac diſpoſita revolvere & publice diſputare contendit*. Sed dictus Dominus Joan-
„ nes in dubium revocando ſive revocari permit-
„ tendo, utrum pertinaciter affirmare, Redempto-
„ rem noſtrum Dominum Jeſum Chriſtum ejuſque
„ Apoſtolos in ſpeciali non habuiſſe aliqua, nec
„ etiam in Communi hæreticum ſit cenſendum;
„ ſub quocumque ſenſu hæc aſſertio ſive propoſi-
„ tio ſumeretur; revocavit in dubium illud, quod
„ prius erat fide indubitata tenendum, & firmiter,
„ & fideliter confitendum, & aliis materiam dubi-
„ tandi tribuit, & vacillandi, & diſputandi, &
„ diſceptandi de his, quæ prius pro fide certa
„ tenenda erant: Ergo hæreticus eſt cenſendus. Pro-
„ batio minoris. Quia ſi intellexit dicere quod inter
„ nonnullos viros ſcholaſticos in dubium revocare-
„ tur, utrum foret, aſſerere, quod Chriſtus, & Apo-
„ ſtoli non habuerunt aliqua quantum ad uſum, hæ-
„ reticum: Et quod huic concertationi finem vellet
„ imponere: Tunc in duas hæreſes incidit, quarum
„ prima eſt, quia dubitavit, & aliis dubitandi ma-
„ teriam tradidit de tota Scriptura Evangelica, &
„ Apoſtolica, quæ pro certa, & indubitata fide, ut
„ vera tenenda eſt, de ea inquiri, & diſputari fa-
„ ciendo. Nam ſcriptura Evangelica manifeſte te-
„ ſtatur, quod Chriſtus in principio ortus ſui poſt
„ nativitatem, & in progreſſu vitæ ſuæ, & in fine
„ vitæ ſuæ habuit uſum cibi, & potus, & veſtimen-
„ torum. Et de Apoſtolis idem Evangelica, & Apo-
„ ſtolica Scriptura teſtatur. Ita quod vix reperire-
„ tur, quod aliquo tempore fuerit unquam aliquis
„ quicumque hæreticus peſſimus, qui tentaverit hoc
„ negare. Unde aut falſiſſimum ſupponit, cum di-
„ cit, quod diverſi diverſa ſenſerunt circa illud: Aut
„ ſi verum eſt, quod ſentientes aliquos his contra-
„ rium invenit, non ſolum non debuit hoc in ali-
„ quam diſceptationem, ſive altercationem ponere,
„ ſed ipſos ſtatim capere, & tanquam manifeſtos hæ-
„ reticos judicare; unde cum hoc non fecerit, ſe
„ ipſum hæreticum fuiſſe confiteri videtur: Quia *Error cui per illum, ad quem reſiſtere ex officio pertinet & poteſt, non reſiſtitur, approbatur: Nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obviare*; & hæc dicuntur *extra de hæreti.* *C.* 2. 83. *di. error*, & *C. conſentire*. Et facientis pro-
„ culdubio culpam habet, qui quod poteſt corrigere,
„ negligit emendare. 86. *di. C. facientis*, & 2. *q.* 7. *C. negligere*. Et Judex qui repertum facinus non
„ judicat, ut conſcius tegere criminoſa feſtinat. *C. de Commerc. & Mercat. L.* 2. in fin. cum ſimi-
„ libus. Præterea ponendo, & poni faciendo in di-
„ ſceptationem & altercationem, utrum Chriſtus ha-
„ buerit uſum cibi & potus, & veſtimentorum, ſine
„ quibus humana natura de lege Communi non ſu-
„ ſtentatur, videtur in diſceptationem poſuiſſe, utrum
„ Chriſtus humanitatem noſtram aſſumpſerit paſſibi-
„ lem, & mortalem. Nam quilibet homo verus
„ paſſibilis, & mortalis neceſſario eget cibo, & potu,
„ & tegumento, ſine quibus humana vita de lege
„ communi ſuſtentari non poteſt; Chriſtus enim in
„ aſſumptione naturæ, quæ liberanda erat, debuit per
„ omnia fratribus ſimilari, ut miſericors fieret, ut
„ teſtatur Apoſtolus *ad Hebr.* 2. *C.* circa fin. Et
„ ſic debuit comedere, & bibere, & indui ſicut ho-
„ mo. Unde Chryſoſtomus ſuper Matth. *Homil.* 27. dicit: *Vides quanta eſt Chriſti in condeſcenſione diligentia, ut comedat, & bibat, & hoc Judæorum ſalutis gratia facit, magiſter autem Orbis Terrarum*: hæc Chryſoſtomus. Et Gregorius in Homil. *de Chriſti aſcenſione* loquens dicit: *Comedit ſcilicet, ut per effectum comeſtionis veritas pateſceret Carnis*:
„ Ergo tales revocantes hoc in dubium non ſchola-
„ ſticos, ſed hæreticos manifeſtos, & deteſtabiles
„ debuit appellare, & eos tanquam hæreticos con-
„ demnare; Et ſuper hoc nullam novam legem dare
„ 25. *q.* 1. *C. Sunt quidam*. Secunda hæreſis fuit,
„ quia pronunciavit hoc deinceps hæreticum, & er-
„ roneum. Ex quo evidenter datur intelligi, quod
„ ſi deinceps debet erroneum & hæreticum cenſeri:
„ Ergo ante Conſtitutionem hujuſmodi, *Cum inter*,
„ non erat nec dici poterat erroneum, & hæreticum
„ dicere, quod Chriſtus non fuerit verus homo paſ-
„ ſibilis, & mortalis, comedens, bibens, & induens
„ ſicut homo: Sive quod Chriſtus, & Apoſtoli non
„ habuerint uſum cibi, potus, & veſtimentorum,
„ quem tota Scriptura Sacra clamat eos certitudina-
„ liter habuiſſe; hoc enim ex ipſo verbo deinceps
„ ſequitur manifeſte, ut probatur *extra de hæreti.* *C. cum Chriſtus*, ibi. *Ne quis de cætero*, & *Extra de Sum. Trinit. & Fi. Cathol. C. fidei Catholicæ §. porro*, ibi; *Si quis deinceps aſſerere &c.* Lib. 7°.
„ Nam argumentum a contrario ſenſu in lege for-
„ tiſſimum eſt. *ff. de Offic. eius cui manda. eſt juri. L.* 1. Et hæc hæreſis etiam in Articulis fidei
„ pertinentibus ad humanitatem Chriſti, & in Arti-
„ culum *unam Sanctam Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam* evidenter impingit. Si vero intelle-
„ xit dicere quod inter nonnullos ſcholaſticos in du-
„ bium revocabatur, utrum pertinaciter affirmare,
„ quod Chriſtus, & Apoſtoli non habuerunt in ſpe-
„ ciali, vel in Communi aliqua illo modo, de quo
„ dicit Apoſtolus *primo ad Corinth.* 3. in fin. ibi, *omnia veſtra ſunt, vos autem Chriſti*, & 24. *q.* 7. *C.* 1. & *C. quod autem in* fin. Et Aug. *in*
„ *libro quæſtionum Evangelij* exponens dicta ver-
„ ba Apoſtoli dicit: *Omnia veſtra ſunt, ſcilicet,*

ſupe-

ſuperiora, æqualia, & inferiora. Superiora veſtra
ſunt ad perfruendum, ut Deus, Trinitas; & æqua-
lia ad communicandum, ut Angeli, qui modo no-
ſtri ſunt, quia nobis ad uſum dati ſunt: Ex quo
„ jure Divino prohibetur his qui volunt in ſtatu
„ perfectionis Evangelicæ permanere, rem tempora-
„ lem aliquam, ut propriam habere, dicente Chri-
„ ſto: *Si vis perfectus eſſe, vade, & vende* &c.
„ & in actibus Apoſtolorum: *Nec quiſquam aliquid*
proprium eſſe dicebat. Et 12. *q.* 1. *Non dicatis ali-*
quid proprium &c. Ex quo jure Divino omnia ſunt
„ communia communione Charitatis. 12. *q.* 1. *C. Di-*
lectiſſimis; & Aug. ſuper Joannem ad Donatiſtas di-
„ cit: *Veniant ad Catholicam Eccleſiam, & nobi-*
ſcum habeant non ſolum terram, ſed etiam eum qui
fecit Cælum, & terram. Et ſi de tali jure divino,
„ & Communione Charitatis intellexit: Tunc ſimi-
„ liter duas hæreſes incurrit; una eſt, quia verita-
„ tem certiſſime expreſſam in Sacra Scriptura pro
„ fide certa tenendam in dubium revocavit, & in
„ diſceptationem, & concertationem adduxit, & ad-
„ duci permiſit, & conſenſit: Unde & aſſerens in
„ dicta Conſtitutione *Cum inter*, quod huic concer-
„ tationi finem per ipſam imponere volebat, quod
„ non fuerit prius finis impoſitus præſupponit. Aliam
„ hæreſim incidit, quia declarando deinceps hoc er-
„ roneum, & hæreticum fore cenſendum, quia prius
„ non eſſet erroneum, & hæreticum præſupponit,
„ ut ſuperius eſt oſtenſum. Si vero intellexit, &
„ voluit per dictam Conſtitutionem *Cum inter*, de-
„ clarare erroneum, & hæreticum fore deinceps cen-
„ ſendum pertinaciter affirmare Chriſtum & Apo-
„ los viam perfectionis oſtendentes jure proprietatis
„ non habuiſſe aliqua in ſpeciali, nec in Communi-
„ ni, quod jus proprietatis ſcilicet ut aliquis dicat
„ hoc meum proprium, hoc tuum proprium, per
„ iniquitatem extitit introductum 12. *q.* 1. *Dilectiſ-*
ſimis: Et ex quo jure datur & competit actio, &
„ exceptio in Judicio *ff. de acquir. re. do. l. rem.*
in bonis. Et inde proveniunt litigia. Sub hoc intel-
„ lectu qui fuit ejus intellectus, ut ſuperius eſt o-
„ ſtenſum. Et in hoc caſu incidit in tres hæreſes ma-
„ nifeſtas. Prima hæreſis eſt, quod in dubium revoca-
„ vit, quod erat clare, & expreſſe per Sanctam Ro-
„ manam Eccleſiam ſuper hoc diffinitum, & per
„ longiſſima tempora ab univerſali Eccleſia pro ſa-
„ no, & Catholico dogmate acceptum, & appro-
„ batum. Ex quo hæreſim incidit ex tunc; cum
„ veritatem certam declaratam, & diffinitam circa
„ vitam, & doctrinam Chriſti, & Apoſtolorum in
„ diſceptationem, & dubium revocavit. Secun-
„ da hæreſis eſt, quia aſſertionem, & diffinitionem
„ clare & certiſſime per Sanctam Romanam Ec-
„ cleſiam Catholicam declaratam diffinitam in ſæ-
„ pedicta Decretali *Exiit* §. *Porro*, cum dicitur:
Dicimus quod abdicatio proprietatis hujuſmodi o-
mnium rerum tam in ſpeciali quam in commu-
ni propter Deum meritoria eſt, & Sancta, quam
Chriſtus viam perfectionis oſtendens verbo docuit, &
exemplo firmavit; quam quoque primi fundatores
Eccleſiæ militantis pariter ab ipſo fonte hauſerant,
in volentes perfecte vivere per Doctrinæ, ac vitæ
ipſorum alveos derivarunt: Ipſe D. Joannes hære-
„ ticus in dicta ſua Conſtitutione *cum inter* declarat,
„ deinceps erroneum cenſendum & hæreticum. Et
„ quia quorundam magiſtrorum aſſertionem tempo-
„ re D. Alexandri Papæ IV. dicentium hujuſmodi
„ abdicationem proprietatis omnium rerum tam in
„ ſpeciali, quam in communi non eſſe meritoriam,
„ nec a Chriſto, aut Apoſtolis doctam dudum per
„ Sanctam Romanam Eccleſiam condemnatam, ut
„ ſuperius eſt oſtenſum. Nunc per hanc conſtitutio-
„ nem, *cum inter*, approbat & confirmat. Cum ta-
„ men, teſtante Canone 19. *di. ſi Romanorum*, il-
„ lud quod ſemel pro ſano dogmate in fide, vel
„ moribus Sancta Romana Eccleſia approbavit,
„ ſemper ab omnibus teneri debeat acceptum, &
„ quod reprobavit pro reprobato cenſeri. Et 24.
„ *q.* 1. *hæc eſt fides*. Cum Sancta Romana Eccle-
„ ſia a tramite Apoſtolicæ traditionis nuſquam de-
„ viaſſe, aut erraſſe probetur. 24. *q.* 1. *a recta C.*
„ *putanda* circa fin. Et tanta ſit Sanctæ Romanæ
„ Eccleſiæ auctoritas, ut de ea Auguſtinus contra
„ Epiſtolam fundamenti dicat: *Ego Evangelio non*
crederem, niſi me ad hoc Eccleſiæ auctoritas com-
moveret: unde ſicut contra Sacram Scripturam per-
„ tinaciter aliquid aſſerens hæreticus eſt cenſendus:
„ Sic & pertinaciter aſſerens contra illa, quæ ſunt
„ per Sanctam Romanam Eccleſiam in fide, vel
„ moribus diffinita, cum Spiritu Sancto regatur.
„ Unde Canones per eam promulgati a Spiritus San-
„ cti inſtinctu proceſſiſſe dicuntur 25. *q.* 1. *C. vio-*
„ *latores*: Et cum errare non poſſit in fide, licet
„ Papa errare poſſit in fide. 40. *di. C. ſi Papa*.
„ Et reperitur diverſis temporibus plures Romanos
„ Pontifices in fide erraſſe, ſicut patet de Anaſta-
„ ſio *XIX. di.* §. *hoc autem*, & §. *quia Ergo*: ſic
„ & legitur quendam Leonem Papam erraſſe tem-
„ pore Sancti Hilarii Pictavienſis: Et Liberium Pa-
„ pam tempore Sancti Euſebii Vercellenſis. Et eo
„ ipſo quod Papa manifeſte errat in fide, ſenten-
„ tiam Excommunicationis ſtatim incurrit: nec eſt
„ neceſſe ſententiam damnationis alicujus alterius ex-
„ pectare. Nam Papa damnatam hæreſim incurrendo,
„ ejuſdem damnationi, & ſententiæ ſe involvit, &
„ omni poteſtate ipſo facto eſt privatus, & minor eſt
„ quocumque Catholico; non poteſt aliquem excom-
„ municare, vel ligare, quia lex ipſum factum da-
„ mnat, etiamſi non ſit contra eum per hominem
„ ſententia promulgata, ut hæc dicuntur, & notan-
„ tur, 24. *q.* 1. *C.* 1. *in* Text. & Gloſ. Et de
„ hac materia plenius dicetur infra in §. *Cum igi-*
tur adeo ſit notorium. Tertia hæreſis quam dictus
„ D. Ioannes incurrit, ſi intellexit declarare hæ-
„ reticum fore aſſerere, quod Chriſtus, & Apoſto-
„ li viam perfectionis oſtendentes non habuerunt ali-
„ qua jure proprietatis in ſpeciali, nec in commu-
„ ni, eſt quod ipſe imponit falſum ipſi ſcripturæ cum
„ ipſa conſtitutione, *Cum inter* dicit, quod Sacra
„ Scriptura in pleriſque locis aſſerit ipſos nonnul-
„ la habuiſſe intelligendo jure proprietatis, quin imo
„ potius oppoſitum videlicet, quod non habuerunt
„ aliqua jure proprietatis. Nam cum, ut ſupra pro-
„ batum eſt, proprietas in rebus fuerit a jure Im-
„ peratorum, ſive a jure humano per iniquitatem
„ introducta, ut expreſſe patet in ſæpe alleg. *C.*
dilectiſſimis 12. *q.* 1. *in* Text. & Gloſ. &. 8. *di.*
„ *C.* 1. Et ſunt verba Auguſtini ſuper Ioannem.
„ Et Chriſtus omnis perfectionis Magiſter Apoſto-
„ los ipſos, & vitam ipſorum perfectiſſime imitari
„ volentes voluerit ſolvere ab omni concupiſcen-
„ tia, & ſolicitudine rerum temporalium, quæ ma-
„ xime expropriatione rerum temporalium introdu-
„ citur, & ad ſtatum illum reducere, in quo nul-
„ lus ſibi aliquid proprium eſſe dicebat ut expreſſe
„ patet in Auctoritatibus ſuperius inductis. Et Apo-
„ ſtoli, & eos in via perfectionis ſequentes illum ſta-
„ tum aſſumpſerint, in quo nullus aliquid proprium
„ eſſe dicebat, ut expreſſe patet in auctoritatibus ſupe-
„ rius inductis: & *Act.* 4. & habetur expreſſe in dicta
„ *C. dilectiſſimis*: ſequitur, quod nullus appropians
„ ſibi res temporales aliquo modo poteſt eſſe perfe-
„ ctus illa perfectione, de qua dicit Chriſtus in Evan-
„ gelio: *Si vis perfectus eſſe, vade & vende omnia*
quæ habes, & da pauperibus, & veni & ſequere me:
„ de qua Sanctus Petrus Apoſtolus in perſona omni-
„ um Apoſtolorum, dixit: *Ecce nos reliquimus om-*
nia, & ſecuti ſumus te. Quod relinquere ſecundum
„ Eccleſiæ Catholicos Doctores intelligitur de abdi-
„ catione proprietatis omnium rerum; unde Augu-
„ ſtinus in lib. *de facultatibus Eccleſiæ*, dicit ſic:
De Evangelio vivunt, qui nihil proprium habent,
nec habere poſſunt: hæc Auguſtinus: & Hierony-
„ mus ad Eliodorum dicit: *perfectus Chriſti ſervus*
nihil præter Chriſtum habet, aut ſi præter Chriſtum
aliquid habet, perfectus non eſt. Et idem Hierony-

„ mus, ad Nepocianum, & ponitur 12. *q.* 1. *C.*
„ *Clericus* dicit: *qui Deum poſſidet, & cum pro-
pheta dicit. Pars mihi eſt Dominus, extra Deum
nihil habere poteſt. Quod ſi quippiam habuerit præ-
ter Deum, pars ejus non erit Dominus, verbi gra-
tia, ſi aurum, ſi argentum, ſi poſſeſſiones, ſi va-
riam ſuppellectilem, cum iſtis partibus Dominus non
dignatur fieri pars ejus:* hæc ibi. Quæ auctori-
„ tates neceſſario intelliguntur de habere quantum
„ ad proprietatem. Conſtat enim quod Apoſtoli,
„ & eos perfecte ſequentes Sancti Patres habuerunt
„ quantum ad uſum vitæ neceſſarium res hujuſ-
„ modi temporales, quia non uſus rerum ad vitam
„ neceſſarius diſtrahit mentem a Deo, nec ſollici-
„ tationem, a contemplatione debita divinorum re-
„ trahendo, inducit: Sed appropriatio rerum hoc
„ facit: Unde ſanctus Iſaac in lib. *de perfectione*
„ *contemplationis* dicit ſic: *Niſi quis ſine proprio
fuerit, a turbatione cogitationum non poterit ejus
anima liberari; & ſine tranquillitate ſenſuum non
ſentiet pacem mentis.* Et iterum in eodem libro
„ dicit: *Nihil ita facit menti tranquillitatem, ſicut
paupertas, quæ pro Chriſto voluntarie ſuſtinetur;*
„ Et loquitur de paupertate illa, quæ eſt vivere
„ ſine proprio, quam Sancti religionum Inſtitutores
„ ſunt profeſſi. Quamvis igitur Scriptura Sacra in
„ pluribus locis dicat Chriſtum, & Apoſtolos ali-
„ qua habuiſſe, tamen in nullo loco dicit, quod
„ Chriſtus, & Apoſtoli poſtquam viam perfectio-
„ nis adepti ſunt aliquid jure proprietatis habuerunt
„ in ſpeciali, nec in communi; quia imo ut dictum
„ eſt ſecundum Sanctos Doctores Eccleſiæ, ubi-
„ cumque in Scriptura Divina reperitur Chriſtum,
„ & Apoſtolos, poſtquam viam perfectionis adepti
„ ſunt, aliqua habuiſſe, intelligunt, & exponunt eos
„ habuiſſe quantum ad uſum, & non jure proprie-
„ tatis: unde Hieronymus ſuper illud Apoſtoli ad
„ Timotheum 6. *habentes alimenta, & quibus nos
tegamur &c.* dicit ſic: *Signanter dicit quibus nos
tegamur, ut oſtenderet, ſe non quærere niſi uſum.*
„ Et ſuper illud Apoſtoli ad *Philip.* ult. *miſiſtis
mihi in uſum.* Gloſ. ordinaria, & eſt Auguſtini,
„ dicit: *Præter uſum in rebus nihil quærendum eſt.*
„ Et quod in Scriptura Divina dicitur, *partiti ſunt
veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt
ſortem.* Ioan. 19. Et illud Apoſtoli 1. *ad Corinth.*
3. *omnia veſtra ſunt*, intelligitur quantum ad uſum,
„ ut probatur per illud Auguſtini in primo lib. *quæ-
ſtionum Evangelii*, & recitatur in Gloſ. *ad Ro-
manos* 8. ſic inquiens Auguſtinus. *Omnia veſtra
ſunt, quia ad uſum vobis ſunt, ſicut res Domino-
rum dicuntur eſſe famulorum non dominio, ſed
quia ad uſum ſunt eorum*, hæc Gloſ. Conſtat au-
„ tem, & in Canone dicitur, quod Sanctorum Do-
„ ctorum auctoritas in expoſitione Sacræ Scripturæ
„ eſt ſtatutis Papalibus præferenda, licet in Cauſis
„ diffiniendis eiſdem Papalis auctoritas præferatur,
„ ut dicitur *XIX. di.* §. 1. Ex prædictis igitur li-
„ quido concluditur, quod ipſe Dominus Ioannes
„ intelligendo pronunciare, ſive declarare hæreticum
„ aſſerere, quod Chriſtus, & Apoſtoli non ha-
„ buerunt jure proprietatis aliqua in ſpeciali,
„ nec in communi, ut dictum eſt; Et ad hoc
„ probandum aſſerendo, quod Scriptura Sacra in
„ pleriſque locis ipſos nonnulla habuiſſe aſſerit, in
„ hæreſim incidit, imponendo ſenſum Scripturæ Di-
„ vinæ, & eam aliter exponendo, & intelligendo,
„ quam Sancti Doctores Eccleſiæ, qui per Spiri-
„ tum Sanctum locuti ſunt, intelligant, & expo-
„ nant. Nam quicumque Scripturam Sacram
„ aliter intelligit, quam ſenſus Spiritus Sancti
„ efflagitat, a quo ſcripta eſt, licet ab Eccle-
„ ſia non receſſerit, poteſt hæreticus appellari.
24. *q. III. hæreſis*: Et ſunt verba Sancti Hierony-
„ mi in Epiſtola ad *Galat.* Et eo ipſo quod aliquis
„ admittit ad Scripturam Sacram aliquod menda-
„ cium, totam Scripturæ Sacræ auctoritatem infrin-
„ git. *IX. di. Si ad Scripturas.* Quod autem dice-
„ re Chriſtum, & Apoſtolos viam perfectionis ſe-
„ quentes jure proprietatis habuiſſe aliqua in ſpeciali,
„ vel in Communi, contradicat Sacræ Scripturæ,
„ & Sanctorum Doctorum Eccleſiæ dictis, patet
„ manifeſte ex auctoritatibus Sanctæ Scripturæ, quas
„ addunt Ven. Doctores Dominus Frater Bonaven-
„ tura Cardinalis, & Epiſcopus Albanenſis in libro
„ ſuo, qui dicitur *Apologia*, & Dominus Frater Jo-
„ annes de Pechano Archiepiſcopus Cantuarienſis in
„ ſuo libro *de perfectione Evangelica*, quos compo-
„ ſuerunt contra illos, qui hujuſmodi abdicationem
„ proprietatis omnium rerum in ſpeciali, & in Com-
„ muni impugnabant: per quos auctoritates Sacræ
„ Scripturæ, & Doctorum Eccleſiæ in ipſis libris
„ apertiſſime demonſtrantur, quæ diligenter videan-
„ tur. Et ibi etiam reſpondetur ad omnia quæ in
„ contrarium adduci poſſunt. Et patet etiam per au-
„ ctoritates ſuperius, & inferius introductas. Si ve-
„ ro intellexit pronunciare hæreticum fore deinceps
„ pertinaciter affirmare Chriſtum, & Apoſtolos con-
„ deſcendendo infirmis non habuiſſe jure proprietatis,
„ & dominii aliqua in ſpeciali, nec etiam in com-
„ muni. Sicut etiam dicere expreſſe videtur in ter-
„ tia conſtitutione, ſive ordinatione ſi ſic dici po-
„ teſt, quam dictus D. Joannes fecit reſpondendo
„ appellationi Regis Romanorum, quæ incipit, *quia
quorundam*, ubi dicit in hæc verba: *Adhuc Nicolaus
prædeceſſor noſter videtur ſenſiſſe quod Chriſtus, &
Apoſtoli etiam quoad proprietatem habuerint aliqua
in communi.* Cum enim in ſua declaratione prædi-
„ cta verba de abdicatione proprietatis dixiſſet. Re-
„ ſpondens objectioni, quæ ſibi de loculis, quos
„ Chriſtus in Evangelio legitur habuiſſe, poterat fie-
„ ri, ſtatim quæ ſequuntur ſubjungit: *Nam ſic ipſe
Chriſtus, cujus perfecta ſunt opera, in ſuis actibus
viam perfectionis exercuit, quod interdum infirmo-
rum imperfectionibus condeſcendens, & viam per-
fectionis extolleret, & infirmorum infirmas ſemi-
tas non damnaret.* Sic & *infirmorum* ponens, Chri-
„ ſtum aſſerit in loculis ſuſcepiſſe; alias imper-
„ tinens fuiſſet de loculis objectio, niſi intelle-
„ xiſſet Chriſtum etiam quoad proprietatem locu-
„ los habuiſſe. Præterea, ſi diceretur, quod in Per-
„ ſona infirmorum ipſe Chriſtus habuit loculos,
„ cum ſecundum eum perfectis etiam conveniat
„ habere ſimplicem facti uſum. Et ſi quæratur,
„ vel dicatur, propter quos Infirmos loculos ha-
„ buit. Auguſtinus cujus dictum eſt inſertum in De-
„ cretis reſpondet dicens: *habebat Dominus loculos,
a fidelibus oblata conſervans, & ſuorum neceſſitati-
bus, & aliis indigentibus tribuebat; Unde patet ip-
ſum de ſuis diſcipulis, & aliis indigentibus hoc ſen-
ſiſſe. Nec hoc ſcilicet habere in Communi etiam quo
ad proprietatem aliquam, derogat altiſſimæ pauper-
tati.* Et infra: *Rurſus aſſeruiſſe dicuntur publice
hujuſmodi aſſertores, quod abdicatio Juris in cujuſ-
cunque rei proprietate, & in ejus uſu eſt Sancta,
& meritoria propter Deum, & a Chriſto in ſe ſer-
vata, apoſtoliſque impoſita, & ab ipſis ſub voto aſ-
ſumpta. Nec propter hoc uſus facti ad ſuſtentationem
naturæ in Chriſto, & Apoſtolis convincitur eſſe non
juſtus, ſed tanto juſtior, atque perfectior, & Deo
acceptior, & mundo exemplarior, quanto plenius re-
nunciatum fuerit omni Juri per quod poteſt ſic u-
tens pro uſu hujuſmodi quomodolibet contendere,
vel in Judicio litigare. Quæ quidem aſſertio conti-
net multa falſa, cum nec Chriſtum expropriatio-
nem prædictam omnis Juris in cujuſcumque rei
proprietate, & in ejus uſu in ſe ſervaſſe, nec etiam
impoſſibile Apoſtolis, neque ſub voto ab ipſis fuiſſe re-
ceptam Evangelica, ſeu Apoſtolica docet hiſtoria,
ſed contrarium evidentius manifeſtat.* Hæc verba
„ Domini Joannis prædicti. Ex quibus, & aliis,
„ quæ dixit & aſſeruit in Conſtitutione *ad Condi-
torem*, ut ſuperius eſt probatum, aperte demonſtrat
„ ſe ſentire, & ſenſiſſe quod Chriſtus, & Apoſtoli
„ nuſquam docuerunt nec ſervaverunt abdicationem
„ proprietatis omnium rerum in ſpeciali, & in com-
„ muni:

„ muni: nec cum viam perfectionis oſtenderint, nec
„ cum Chriſtus deſcendit infirmis, quod ſit hæreti-
„ cum aſſerere Chriſtum & Apoſtolos non habuiſſe
„ aliqua jure proprietatis in ſpeciali, nec etiam in
„ communi: Ipſe D. Joannes hæreſim incidit mul-
„ tipliciter. Primo declarando, & judicando hære-
„ ticum fore cenſendo, quod non eſt nec dici po-
„ teſt hæreticum. Nam Decretalis D. Nicolai III.
„ nuſquam dicit, nec inſinuat, nec ex verbis ejus
„ argui poteſt, quod Chriſtus habuit proprietatem in
„ loculis etiam condeſcendendo infirmis, cum dicat
„ in hæc verba: *Sic & ſummæ charitatis dignatio-*
ne ad actus quoſdam noſtræ imperfectioni conformes
inducuntur, quod a ſummæ perfectionis celſitudine
non curvatur. Egit namque Chriſtus, & docuit per-
fectionis opera, egit etiam, & infirma, ſicut inter-
dum in fuga patet, & loculis, ſed in utroque per-
fecte perfectus exiſtens, ut perfectis, & imperfectis
ſe viam ſalutis oſtenderet, qui utroſque ſalvare ve-
nerat, qui tandem mori voluit pro utriſque: hæc
„ ibi. Ex quibus verbis, vel aliquibus verbis ipſius
„ decretalis nullatenus poteſt argui, quod Chriſtus
„ habuerit proprietatem in loculis etiam condeſcen-
„ dendo infirmis. Nec obſtat, quod dictus Domi-
„ nus Joannes in ſua prædicta conſtitutione *quia quo-*
„ *rundam* dicit, quod impertinens fuiſſet objectio de
„ loculis, niſi intellexiſſet Chriſtum quoad proprie-
„ tatem loculos habuiſſe. Quia ſi diceretur Chriſtum
„ in loculis habuiſſe ſimplicem facti uſum, fruſtra,
„ ut hæreticus ipſe dicit, Dominus Nicolaus Papa
„ diceret, quod in Perſona infirmorum ipſe Chri-
„ ſtus habuit loculos, cum ſecundum eum perfectis
„ etiam conveniat habere ſimplicem facti uſum: Et
„ vere non valet, quin imo per hoc imperitum, &
„ ignorantem ſe eſſe demonſtrat, dum inter exceptio-
„ nem, & remotionem inſtantiæ, ſive objectionis non
„ diſtinguit, ſi enim eſſet exceptio, quæ fieret a regu-
„ la, tunc fruſtra fieret exceptio, niſi in caſu excepto
„ regula officium ſuum perderet. *ff. de reg. jur. L.* 1.
„ ut puta ſi dicatur, Chriſtus viam perfectionis o-
„ ſtendens non habuit aliqua jure proprietatis, & fie-
„ ret exceptio ab ea, niſi cum loculos haberet in-
„ firmis condeſcendendo; ſed hoc nequaquam di-
„ xit dicta decretalis: ſed poſito pro fundamen-
„ to immobili, & infallibili, quod abdicationem
„ proprietatis omnium rerum tam in ſpeciali quam
„ in communi Chriſtus viam perfectionis oſten-
„ dens verbo docuit, & exemplo firmavit, vo-
„ luit reſpondere ad objectionem, quam in con-
„ trarium faciebant adverſarii veritatis opponentes de
„ eo, quod ſcriptum eſt 12. *q.* 1. *habebat Dominus*
loculos a fidelibus oblata conſervans &c. Quod di-
„ ctum de habere jure proprietatis intelligere vole-
„ bant, ſicut intellexit hæreticus ſupradictus; ad
„ quam objectionem tollendam reſpondet dicens:
Nec his quiſquam putet obſiſtere, quod interdum
dicitur Chriſtus loculos habuiſſe: quaſi dicat, ſi pu-
„ tat, quod hoc obſiſtat prædicto fundamento, &
„ illud vitiet in aliquo, fallitur. Quia licet habuerit
„ Chriſtus loculos infirmis condeſcendendo, tamen
„ ipſe ſic habuit, quod a ſummæ perfectionis recti-
„ tudine propter hoc nullatenus deviavit, ſed per-
„ fecte perfectus exiſtens ipſos loculos habuit ita ſi-
„ cut & fugit. Et ſi dicatur, in quo ergo conde-
„ ſcendit; patet reſponſio, quod condeſcendit in
„ habendo interdum loculos ad proviſionem in fu-
„ turum, in quibus conſervabat oblata a fidelibus,
„ ſicut faciunt infirmi, & imperfecti, qui congre-
„ gant, & conſervant, & ſunt ſolliciti ad congre-
„ gandum, & conſervandum temporalia ad provi-
„ ſionem in futurum, ne eis deficiant quod non
„ faciunt perfecti. Quibus Chriſtus in Evangelio
„ dicit: *ne ſolliciti ſitis animæ veſtræ quid mandu-*
cetis; nec corpori veſtro quid induamini; ubi dicit
„ quædam Gloſſa: *ſollicitudo dicit præexcogitatio-*
nem, & proviſionem neceſſariorum cum timore de-
fectionis eorum, & cupiditate complexionis eorum,
cum animi in his diſtractione: hæc Gloſ. Conde-
„ ſcendit ergo infirmis in actu proviſionis in futu-
„ rum, in habendo interdum loculos, in quibus
„ oblata conſervabat, ſicut faciunt infirmi; ſed non
„ quantum ad actum timoris, quia nuſquam timuit,
„ ut deficerent ſibi temporalia, nec de his ſollicitus
„ fuit, unde nec ea ſibi appropriavit. Nam ſi hoc
„ feciſſet, imperfectus fuiſſet; Cum Gloſ. nec ſcri-
„ ptura dicat, quod Chriſtus habuit in loculis pro-
„ prietatem: nec Sancti Doctores hoc aſſerant, nec
„ hoc Eccleſia diffiniat, ſequitur quod judicando
„ hæreticum quod non eſt, & ſic determinando ca-
„ dere ſub objecto fidei, quod non cadit, in hære-
„ ſim incidit. Secundo incidit in hæreſim, determi-
„ nando contra illud, quod Sancti Doctores Ec-
„ cleſiæ de ſcriptura ſacra divina ſentiunt, aſſerunt,
„ & exponunt, quorum Doctorum auctoritas in
„ expoſitione Sacræ Scripturæ præfertur, ut dictum
„ eſt, Romanorum Pontificum inſtitutis, *XX. di.*
„ Quod ſic oſtenditur, Nam ſuper illud Matth. 27.
C. & aperto ore invenies ſtaterem: Hieronymus
„ dicit ſic. *Tantæ fuit Dominus paupertatis, ut*
unde tributa ſolveret non haberet. Judas quidem
communia habebat in loculis, ſed res pauperum in
uſus ſuos convertere nephas dixit, idipſum dans no-
bis exemplum: hæc Hieronymus. Ex qua auctori-
„ tate clare patet, quod Chriſtus, quoad proprie-
„ tatem non habuit loculos; quia ſi in eis proprie-
„ tatem habuiſſet, conſtat quod non fuiſſent res pau-
„ perum, ſed propriæ; nec fuiſſet nefas expendere
„ in uſus proprios de pecunia loculorum. Item ſu-
„ per illud Joannis 13. *quidam putabant, quia lo-*
culos habebat Judas, quod dixiſſet ei Jeſus ut ege-
nis daret aliquid. Chryſoſtomus in Homil. 71. de
„ loculis loquens quæſtionem proponit; *qualiter*, in-
quit, *non peram, non virgam, non æs jubens de-*
ferre, marſupium ferebat? Et reſpondens ſubdit: *ad*
inopum miniſterium, ut diſcas, quoniam valde pau-
perem, & crucifixum hujus pauperis partis multam
facere diſpenſationem. Multa enim diſpenſans ad
doctrinam noſtram agebat: hæc Chryſoſtomus: In
„ his oſtendit hic Sanctus Doctor, quod Chriſtus
„ habuit loculos ad diſpenſationem, & procuratio-
„ nem pauperum, & non ad proprietatem. Et quod
„ exemplum dedit viris perfectis, curam gerere pau-
„ perum, & miſerabilium perſonarum. Item ſecun-
„ dum Auguſtinum, *quia Chriſtus habuit loculos,*
tunc primum inſtituta fuit forma Eccleſiaſticæ pe-
cuniæ. Unde idem Auguſtinus *homil.* 40. ſuper
„ Joannem, & ponitur 12. *q.* 1. dicit ſic: *habebat*
Dominus loculos a fidelibus oblata conſervando, &
ſuorum neceſſitatibus, & aliis indigentibus tribue-
bat; tunc primum Eccleſiaſticæ pecuniæ forma eſt
inſtituta: hæc Auguſtinus. Sed conſtat, quod Sa-
„ cros Canones, & dicta Sanctorum Doctorum
„ Eccleſiæ, quod Papa, qui vicem Chriſti gerit in
„ terris, & Epiſcopi qui vicem Apoſtolicam tenent
„ in terris, non habent, nec vendicant ſibi, nec ven-
„ dicare poſſunt pecunias ſive res Eccleſiæ ut pro-
„ prias, nec in his habent proprietatem, ſed ſolum
„ procurationem & diſpenſationem; unde Auguſti-
„ nus, & ponitur 23. *q.* 7. *C. quod autem* loquens
„ de rebus Eccleſiæ in perſona ſua, & aliorum Epi-
„ ſcoporum dicit: *non ſunt illa noſtra, ſed paupe-*
rum, quorum procurationem gerimus, nec proprie-
tatem nobis uſurpatione damnabili vendicemus: hæc
„ Auguſtinus. Et 12. *q.* 111. dicitur: *Pontifices,*
quibus in Summo Sacerdotio conſtitutis ab extraneis
aliquid dimittitur, aut donatur pro redemptione ani-
mæ, non quaſi ſuum proprium, ſed quaſi dimiſſum
Eccleſiæ inter facultates Eccleſiæ computabunt. Et
Extra de donati. C. 2. dicitur quod *Epiſcopus &*
quilibet Prælatus eccleſiaſticarum rerum eſt Procu-
rator, & non Dominus. Et Proſper in *Lib. de Con-*
templativa dicit: *ſcientes viri ſancti nihil aliud eſſe*
res Eccleſiæ, niſi vota fidelium, & pretia peccato-
rum, & patrimonia pauperum, non eas vendicave-
runt in uſus ſuos, ut proprias, ſed ut commenda-
tas pauperibus erogarunt: hæc dictus Sanctus. Con-
„ ſtar

„ ſtat autem, quod ſi Chriſtus, & Apoſtoli ha-
„ buiſſent loculos quoad proprietatem, ut dictus hæ-
„ reticus in dictis ſuis Conſtitutionibus dogmatizat,
„ per talem modum habendi dediſſent formam Pa-
„ pæ, & Epiſcopis, qui in eorum locum ſucce-
„ dunt 12. *q.* 1. *videntes*, *&* 68. *di. quorum vi-
ces*, *&* 21. *di. In novo:* quod ipſi res Eccleſiæ quo
„ ad proprietatem haberent. Conſtat etiam, quod
„ ſi Chriſtus & Apoſtoli in cibis, & aliis neceſſa-
„ riis ad vitam, quæ interdum de loculis emerunt,
„ habuiſſent proprietatem, falſum eſſet per conſe-
„ qnens quod Hieronymus ad Nepocianum dicit,
quod Chriſtus cibo veſcebatur alieno; falſum etiam
„ eſſet, quod dicitur in Evangelio de Apoſtolis,
„ quod *omnia reliquerunt*. Tertio intelligendo, &
„ aſſerendo, ſicut intelligit, & dicit expreſſe in dicta
„ Conſtitutione *quia quorundam*, quod Chriſtus &
„ Apoſtoli quoad proprietatem juris Civilis, & mun-
„ dani habuerunt in Communi loculos, in hæreſim
„ deteſtabilem incidit; & cujuslibet religionis ha-
„ bentis tria vota eſſentialiter annexa, ſcilicet vivere
„ in obedientia, ſine proprio, & in Caſtitate, quan-
„ tum in ſe eſt deſtructivam. Quod patet, cum præ-
„ dicta verba ejus neceſſe ſit intelligere de proprie-
„ tate introducta de jure Civili, vel mundano.
„ Quia reſpondet ad illud, qnod dicebatur in ap-
„ pellatione Domini Imperatoris, paupertatem Chri-
„ ſti & Apoſtolorum conſtitiſſe perfecte in expo-
„ liatione cujuslibet temporalis dominii Civilis, &
„ mundani; quod dictnm ipſe D. Joannes nititur
„ improbare, & oſtendere, quod imo habuerunt pro-
„ prietatem. Et ideo de proprietate ſive dominio
„ Civili & mundano intelligi eſt neceſſe: quia tale
„ Dominium intendit, & vult improbare. Et re-
„ probatio dicti intelligitur facta de ea proprietate,
„ de qua agebatur in dicto. Sicut & reſponſio in-
„ telligitur eſſe facta ad illud quod in quæſtione de-
„ ductum eſt. *C. de diverſ. reſcript. l.* 1. Alias
„ ejus probatio impertinens & nulla eſſet: habere
„ autem proprietates rerum cum Collegio civiliter,
„ & mundane includit perſonalem proprietatem, &
„ Collegialem, ut inferius oſtendetur. Ad quorum
„ evidentiorem intelligentiam advertendum, & no-
„ tandum eſt diligenter: Quod quæ quadrupliciter
„ fit, & eſt rerum temporalium Communitas ex
„ quadruplici jure manans. Prima namque Com-
„ munitas eſt quæ emanat a jure neceſſitatis natu-
„ ræ, quo jure fit, ut omni re temporali ad na-
„ turæ ſuſtentationem idonea, quantumcumque ſit ali-
„ cui perſonæ appropriata, ille qui ea indiget neceſſita-
„ te extrema licite uti poſſit ad naturæ ſuſtentationem
„ etiam abſque voluntate vel licentia ejus cui ap-
„ propriata erat; quin imo poteſt eam licite aufer-
„ re etiam violenter ab illo cui appropriata eſt.
„ Et ſic eam auferens licite poteſt talem rem in
„ uſum ſuum convertere, ac ſi Papa foret, ut pro-
„ batur *Matth.* 12. ubi Diſcipulos Chriſti eſurientes,
„ & evellentes ſpicas per ſata, & manducantes,
„ cum eos accuſarent Phariſæi dicentes, quod fa-
„ ciebant quod non licebat; Chriſtus excuſat eos,
„ & innocentes judicat, quia propter neceſſitatem
„ famis hoc faciebant. Et idem in Decretis de
Conſecrat. di. 5. *C. Diſcipulos* in Text. dicitur in
„ hæc verba: *Diſcipulos cum per ſegetes tranſeun-
do evellerent ſpicas*, *&* *ederent*, *ipſius Chriſti vox
eos innocentes vocat*, *quia coacti fame hoc fecerunt*,
„ hæc ibi; ubi Gloſ. dicit, quod *neceſſitas famis
excuſat a furto*; unde tempore talis neceſſitatis qui
„ auferret ab aliquo rem etiam contra ipſius volun-
„ tatem furtum non committit, & licite utitur tali
„ re. Et tamen in tali re non habet jus proprium
„ a jure poſitivo, ſive Civili inventum. Et de hoc
„ jure, *Canon.* 47. *di. C. ſunt hii*, ubi loqnens de
„ tempore hujus neceſſitatis dicit; *Nemo dicat pro-
prium quod eſt commune:* Et huic communitati ſi-
„ ve juri non eſt poſſibile renunciare pro eo quod
„ manat a jure naturaliter inſerto homini, quia Dei
„ eſt imago, & Creatura digniſſima propter quam
„ mundana omnia ſunt creata. Non huic juri po-
„ teſt derogari per aliquam legem,, quia neceſſitas
„ talis non ſubiacet Legi *extra de obſervat. jejun.
C. ſicut* *&* *de conſuet. C. quanto. Et de regu.
jur. C. quod non eſt licitum* in Text. & Gloſ.
„ Et ex hoc jure Apoſtoli emerunt ad victum ne-
„ ceſſaria, ſicut dicitur *Ioannis* 4. *Diſcipuli ejus
abierunt in Civitatem*, *ut cibos emerent*. Quod
„ autem hoc fecerunt tempore talis neceſſitatis, ſci-
„ licet, cum aliter eis per humanum auxilium non
„ fuiſſet proviſum, patet in eodem Evangelio, cum
„ dicitur Ieſum veniſſe in Civitatem Samariæ, &
„ quod Samaritani non coutebantur Iudæis. Et
Luc. 9. dicitur: *intraverunt in Civitatem Sama-
ritanorum*, *ut pararent illi*, *&* *non receperunt
„ eum*. Ex quibus patet, quod Samaritani erant
„ inhoſpitales Iudæis; unde Apoſtolis ad naturæ ſu-
„ ſtentationem egentibus cibo, non fuiſſet proviſum,
„ niſi emiſſent. Nec ex hoc poteſt argui, quod
„ Apoſtoli, qui in tali Caſu emerunt, fuerint pro-
„ prietarii in re taliter empta, quia, ut dictum eſt,
„ tale jus eſt jus naturale, quod non ſubiacet legi.
„ Et de hoc jure loquitur Decretalis *Exiit* §.
Porro V. Et quidem, ubi dicit, *quod iure poli fra-
tribus minoribus*, *ſicut* *&* *cæteris non præcluditur
via ad providendum ſuſtentationi naturæ in extre-
mæ neceſſitatis articulo*, *cum ab omni lege hujuſ-
modi extrema neceſſitas ſit excepta*: hæc ibi. Secun-
„ da communitas eſt, quæ emanat ex jure divino,
„ quo fit, ut omnia fiat juſtorum Communione
„ quadam fraternæ Caritatis, ut quæ prius erant
„ propria, fiant univerſorum communia ſecundum
„ illud Apoſtoli primo ad Corinth. 3. *Omnia ve-
ſtra ſunt*; de qua communitate Auguſtinus ſuper
„ Ioannem *homil.* 6. loquens contra hæreticos Do-
„ natiſtas; Et ponitur 23. *q.* 7. *C. quod autem* di-
„ cit; *veniant*, inquit, *ad Catholicam Eccleſiam*,
& *nobiſcum habeant non ſolum terram*, *ſed etiam
eum qui fecit Cælum* *&* *terram*. Et Auguſtinus in
lib. quæſtionum Evangelii, & Gloſ. ad Romanos
„ 8. exponens dicta verba Apoſtoli: *Omnia veſtra
ſunt* dicit: *omnia veſtra ſunt*, *quia ad uſum vobis
ſunt*, *ſicut res dominorum dicuntur eſſe famulorum*,
non dominio ſcilicet, *ſed quia ad uſum ſunt eorum*;
„ hæc Auguſtinus. Et ſecundum hoc jus divinum
„ fuerunt Apoſtolis omnia temporalia communia,
„ non quantum ad proprietatem ſive dominium ju-
„ ris Civilis, & mundani, quæ reliquerant, dicentes
Ecce nos reliquimus omnia, ſed ſolum quantum ad
„ uſum. Ex quo jure etiam emanavit in Eccleſia
„ primitiva communitas credentium, & Apoſtolicam
„ vitam ſequentium, de qua dicitur *act.* 4. *Erat eis
cor unum*, *&* *anima una*; nec quiſquam eorum di-
„ cebat eſſe ſuum aliquid, quæ poſſidebat. Ita quod
„ ſicut erat eis cor unum, & anima una ex charita-
„ te fraterna; ita erant eis communia omnia tempo-
„ ralia communitate fraterna. Et hoc eſt, quod ex-
„ preſſe dicit *C.* ſæpe allegatum 12. *q.* 1. *C. dile-
ctiſſimis*, ubi dicitur, quod *erant Apoſtolis*, *&* *eo-
rum vitam ſequentibus omnia temporalia communia*.
„ Et quod ipſa temporalia eſſent eis communia ſo-
„ lum quantum ad uſum patet per exemplum, quod
„ in ipſo *C.* ponitur, cum dicitur, *quod ſicut divi-
di non poteſt aer*, *nec ſplendor ſolis*; *ita nec reli-
qua quæ communiter data ſunt hominibus ad haben-
dum dividi debere*, *ſed habenda communia eſſe:* hæc
„ ibi. Ex quo arguitur ſic. Per hoc quod aer, &
„ ſplendor ſolis ſic ſunt hominibus communia, & ab
„ omnibus habentur in communi: Sanctus Clemens
„ ſucceſſor Petri in dicto *C.* probat, reliqua tempo-
„ ralia debere Apoſtolis, & eorum vitam ſequenti-
„ bus eſſe communia. Conſtat autem quod Aer,
„ & ſplendor ſolis ſolum ſunt communia ſecundum
„ uſum, & non ſecundum proprietatem, quia nul-
„ lus ſingularis, nec aliquod Collegium, nec aliqua
„ communitas appropriat ſibi iſta, nec contendit ſe
„ habere ea jure proprietatis, ſeu dominii: Ergo
„ temporalia fuerunt Apoſtolis, & vitam eorum per-

„ fecte

„ fecte ſequentibus communia ſolum quantum ad
„ uſum, & non quantum ad proprietatem, & do-
„ minium. Et ideo talis communitas non includit
„ proprietatem in rebus. Et quod dicit Auguſtinus
„ quod Dominus habebat loculos pro ſuis neceſſi-
„ tatibus, intelligitur quantum ad uſum, & pro a-
„ liis indigentibus, quantum ad neceſſitatem, & di-
„ ſpenſationem, non autem quantum ad proprieta-
„ tem, ut patet ex auctoritatibus ſuperius introductis:
„ unde ſicut fatuus reputaretur, & inſanus, dicens,
„ qui habet uſum ſolis, & aeris abſque jure utendi,
„ ejus uſus eſſet reputandus injuſtus: ſic fatuum
„ eſt pariter, & injuſtum dicere, quod Apoſto-
„ li, & alii Religioſi vitam eorum ſequentes, ex
„ eo quod dicantur habuiſſe in rebus temporalibus
„ uſum facti denudatum omni jure habendi a ju-
„ re civili, & mundano introducto, ſequatur per
„ conſequens eorum uſum injuſtum, ſicut aſſerit hæ-
„ reticus ſupradictus. Et quod intelligatur per eum
„ injuſtus uſus, omnis uſus denudatus jure utendi a
„ jure humano, & mundano introducto, patet ma-
„ nifeſte, cum in ſecunda hæreſi in dicto *C. cum*
„ *inter* inſerta dicat expreſſe: Quod ſi nequaquam
„ Chriſto, & Apoſtolis competiviſſet jus utendi,
„ vendendi, & donandi in illis rebus, quas eos ha-
„ buiſſe ſcriptura teſtatur, aut ex ipſis alia acquiren-
„ di, eſt a jure humano introductum, ut expreſſe di-
„ citur *ff. de juſti. & jur. L. ex hoc jure gentium*,
& 8. *di C. quo jure*. Tertia communitas eſt, quæ
„ emanat ex jure Civitatis mundanæ, quo fit, ut u-
„ nius Civitatis, ſeu caſtri, vel villæ, vel unius
„ ſocietatis, ſeu Collegii, aut univerſitatis homi-
„ num aliquorum una fiat communitas & res publi-
„ ca, vel unius indiviſæ familiæ ſit una communis
„ hæreditas: Et talis communitas includit etiam per
„ ſolemnem proprietatem in rebus communibus ema-
„ nantem ex jure humanitus inſtituto. Nam quam-
„ vis res communitatis civilis, & Mundanæ abſo-
„ lute non cenſeantur eſſe ſingulorum, ſed ſint actu
„ univerſitatis quantum ad proprietatem, & domi-
„ nium *ff. de re diviſi. L. in tantum* §. 1. & *ff.*
de in jus vocari L. ſed ſi hac §. *qui manumittitur*.
„ Et quod debetur univerſitati, ſingulis non debe-
„ tur *ff. quod cujuſcunque univer. no. L. ſicut* §. 1.
„ Quia tamen ſecundum quod ſunt, quia ſi diſſolve-
„ retur communitas illa, communes pecunias dividunt
„ inter ſe, & quilibet poteſt partem ſuam petere, in il-
„ lo debito quod communitati debebatur. Similiter
„ poteſt petere partem ſuam quicumque ex legis con-
„ ceſſione recederet ab illo Collegio. *ff. de Collegi.*
illicit. l. 1. & l. Collegia. Et tali reſpectu, quod eſt
„ Collegii dicitur ſingulorum, ut hæc plene dicuntur,
„ & notantur *ff. de Colleg. illic. l. 1. in Gloſ. ordi.*
„ Ideo cuilibet de tali Communitate ſive Collegio
„ dicitur competere jus proprium perſonale in ipſis
„ rebus Communibus illius Collegii, alias nihil poſ-
„ ſet petere quantumcumque diſſolveretur jus Col-
„ legii, vel ab eo recederet. Et talis Communitas,
„ quæ perſonalem includit Communitatem manan-
„ tem ex jure humanitus inſtituto, nullo modo ſtat
„ cum perfectione Evangelica, de qua dixit Chri-
„ ſtus, *Si vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia*
quæ habes, & da pauperibus, & veni, & ſeque-
re me: imo tali Communitati renunciare eſt de ne-
„ ceſſitate volenti perfectionem Evangelicam adi-
„ piſci. Ex quibus clare patet, quod dicere, quod
„ Chriſtus, & Apoſtoli habuerunt in rebus aliqui-
„ bus, quibus uſi ſunt, aut in loculis proprietatem
„ Civilem, & mundanam de qua ſuperius eſt di-
„ ctum, ſicut ipſe dicit, neceſſario includit, quod
„ ipſi omnes, & ſinguli fuerunt proprietarii in ſpe-
„ ciali, & in Communi. Et quod Chriſtus, & Apo-
„ ſtoli nunquam docuerunt vivere ſine proprio. Et
„ quod Conſilium Chriſti, *vade, & vende omnia*
„ *&c.* fuit falſum, nec ad perfectionem pertinet;
„ Et quod ad perfectionem non pertinet omnia re-
„ linquere. Et quod omnes ſancti volentes ſequi
„ vitam Chriſti & Apoſtolorum voverunt vivere
„ ſine proprio, erraverunt, imo tota univerſalis Ec-
„ cleſia ab ipſis fundamentis in errore vixit, & er-
„ rores docuit, dicendo, quod monachi ſuccedunt
„ in locum Apoſtolorum quoad abdicationem pro-
„ priorum: Et quod abdicatio proprietatis eſt an-
„ nexa regulæ monachali, ut dicunt jura ſuperius
„ allegata. Quarta Communitas eſt Eccleſiaſtica,
„ quæ emanat ex jure Eccleſiaſtico ratione dota-
„ tionis Eccleſiæ introducto, ſed poſtquam Eccle-
„ ſia fuit dotata a Principibus Chriſtianis: Et hæc
„ communitas includit quaſi proprietatem non per-
„ ſonalem, ſed Collegialem, non civilem & mun-
„ danam, ſed Eccleſiaſticam. Ad cujus communi-
„ tatis intelligentiam attendendum eſt, quod in Ec-
„ cleſia primitiva Apoſtoli, & eos ſequentes ſancti
„ viri prædia & poſſeſſiones in Judæa minime ſunt
„ adepti, ſed pretium tantummodo ad fovendum
„ egentes. 12. *q.* 1. *C. futuram:* & *act.* 2. & 4.
c. dicitur, quod *illi qui erant de multitudine cre-*
dentium vendebant poſſeſſiones, & ſubſtantias, &
afferebant pretia earum, quæ vendebant, & pone-
bant ante pedes Apoſtolorum, & diviſerunt ſingu-
lis prout cuique opus erat. Ex quo patet, quod
„ poſſeſſiones, & prædia non habebant in eorum
„ communitate. Sed poſtquam pervenit ad Princi-
„ pes Romanos, qui totius Orbis monarchiam te-
„ nebant, & fidem Chriſti, & Baptiſmum ſuſcepe-
„ runt; inter quos primus fuit Conſtantinus Impe-
„ rator, & immenſa donata ſunt Eccleſiæ; videntes
„ Summi Pontifices, & reliqui fideles plus utilita-
„ tis poſſe conferre. ſi hæreditates, & agros, quos
„ vendebant, Eccleſiis, quibus præſidebant Epiſco-
„ pi, traderent, eo quod ex ſumptibus eorum tam
„ præſentibus, quam futuris temporibus plura, &
„ elegantiora poſſent miniſtrare fidelibus commu-
„ nem vitam ducentibus, quam ex pretio ipſarum,
„ cœperunt prædia, & agros quos vendere ſolebant
„ matricibus Eccleſiis tradere, & ex ſumptibus eo-
„ rum vivere. Ipſe vero res in ditione ſingulorum
„ Epiſcoporum Parrochiarum, qui locum tenent
„ Apoſtolorum, erant, & ſunt adhuc, & futuris
„ ſemper debent eſſe temporibus, de quibus Epiſco-
„ pi, & fideles diſpenſatores eorum omnibus com-
„ muni vita degentibus miniſtrare debent cuncta ne-
„ ceſſaria, prout melius potuerint, ut nemo in eis egens
„ inveniatur. Ipſe enim res fidelium oblationes ap-
„ pellantur, quæ Domino a fidelibus offeruntur, ut
„ hæc dicuntur 12. *q.* 1. *C. videntes*; Et eſt Decretum
„ S. Urbani Papæ & illud *C. futuram* eſt Melchia-
„ dis Papæ. Et hoc jure Canonico bona Eccleſiæ
„ ſunt diviſa per Eccleſias diverſorum locorum au-
„ thoritate ſummorum Pontificum, & Eccleſiæ
„ unitate: Et Epiſcopis, & aliis Prælatis in Eccle-
„ ſia adminiſtratio eſt conceſſa: Et hæc commu-
„ nitas eſt in omnibus Eccleſiis Collegiatis, & re-
„ gularibus habentibus Domos, & prædia ruſtica,
„ & urbana, & poſſeſſiones, & alia bona in Com-
„ muni, ſive ad ſufficientiam vitæ, ut habent mo-
„ naſteria, habeant, ſive habeant aliqua, ſed non
„ ad ſufficientiam, unde mendicare compellantur,
„ ut Prædicatores. Et quia pro ipſis Domibus præ-
„ diis, poſſeſſionibus, & bonis, quæ in communi
„ habent; ipſi communitati datur actio, & exce-
„ ptio in Iudicio, dicuntur in bonis ipſius commu-
„ nitatis eſſe *ff. de acquir. re. do. l. rem in bonis*.
„ Ideo talis communitas dicitur habere quaſi pro-
„ prietatem, & dominium utile; quia ſic agere &
„ facere videtur in talibus, ut Dominus in re pro-
„ pria facere conſuevit. Et tamen talis proprietas,
„ & tale dominium non eſt proprietas, & domi-
„ nium civile & mundanum. Quia ſi diſſolveretur
„ talis communitas, non dividerent inter illos de
„ illa communitate Eccleſiaſtica illa bona, imo re-
„ dirent ad Eccleſiam Catholicam, quæ eſt Con-
„ gregatio Fidelium, & eſſent in diſpoſitione Sum-
„ mi Pontificis, quia Deo dicata fuerunt, ſicut ex-
„ preſſe habetur *Extra de religi. Domi. C. religio-*
num §. *confirmatos lib.* 6. unde Innocentius & Ho-
„ ſtien.

„ ſtien. *extra de Cauſ. poſſe.* & *propriet. C. cum*
ſi quis electus in apparatibus ſuis dicunt in hæc
„ verba: *hic notandum eſt, quod non Prælatus,*
ſed Chriſtus habet poſſeſſionem, & *dominium rerum*
Eccleſiæ: unde quæcumque offerunt homines Ec-
cleſiis, dicunt eſſe Deo oblata. 12. q. 1. C. viden-
tes, & *C. res.* & *q. 2. C. nulli liceat,* & *C.*
prædia, & *C. qui abſtulerit, vel Eccleſia, ideſt*
Congregatio fidelium, quæ eſt Corpus Chriſti Ca-
pitis, extra de ſacra uncti. C. 1. ante medium ha-
bet proprietatem & *poſſeſſionem eorum. 12. q. 3.*
C. Pontifices. Et ſi aliquando in jure inveniatur,
quod hæc bona dominio oblata, ſunt Epiſcoporum,
vel Prælatorum, vel Capitulorum, dic ea eſſe il-
lorum quo ad gubernationem, & *adminiſtrationem,*
Et dicuntur eſſe pauperum quo ad ſuſtentationem,
unde proprie loquendo Prælati dicuntur Procurato-
res, & *non Domini. Extra de donati. C. 2.*
Ideo nullus dicat Patrimonium proprium quod eſt
Eccleſiæ, ideſt pro communi utilitate datum: hæc
tamen bona propter communem utilitatem diviſa
ſunt per Eccleſias diverſorum locorum, authoritate
ſummorum Pontificum, & *Eccleſiæ unitate. Et*
Epiſcopis, & *aliis Prælatis conceſſa eſt adminiſtra-*
tio eorundem, ut uniuſcujuſque neceſſitas releve-
tur. 12. q. 1. C. videntes, & *C. ex his,* & *C.*
Epiſcopus, & *C. præcipimus:* hæc Innocentius,
„ & Hoſtien. Et Canon loquens de rebus Eccle-
„ ſiaſticis dicit: *Eccleſiæ, cujus eſt jus retentionis*
ſit æternum dominium 16. q. 3. C. Inter memora-
„ *tos.* Et ideo talis communitas, quæ non habet
„ perſonalem proprietatem, nec proprietatem com-
„ munem Civilem & mundanam, licet habeat quan-
„ dam Eccleſiaſticam quaſi proprietatem, & quaſi
„ quoddam dominium in communi ſtat cum per-
„ fectione Evangelica, quia emanat partim a ju-
„ re Divinitus inſtituto, ut de altari vivat, qui al-
„ tari deſervit 12. *q. 1. C. Ex hiis Extra de Præ-*
ben. C. cum ſecundum Apoſtolum. Nec ad per-
„ fectionem Evangelicam ſervandam neceſſe eſt re-
„ nunciare hujuſmodi communitati; poteſt tamen re-
„ nunciare tali communitati, volens ad perfectionis
„ Evangelicæ celſitudinem pervenire. Quia talis
„ communitas emanat etiam a jure humano Ec-
„ cleſiaſtico, unde & talis communitas eſt tem-
„ poralis, quia licet in ea excludatur perſonalis pro-
„ prietas, includitur tamen in ea quaſi quædam col-
„ legialis proprietas, cujus quilibet de Collegio par-
„ ticeps quodam modo intelligitur, dum unuſquiſ-
„ que Clericus Eccleſiæ Collegiatæ habet actionem
„ ad res Eccleſiæ ſuæ recuperandas, & exceptionem
„ ad defendendas: unde Fratres minores tali communi-
„ tati Collegiali renunciant, & omnem proprietatem
„ perſonalem, & collegialem a ſe abdicant, ſola com-
„ munitate Eccleſiaſtica, cui non eſt licitum renuncia-
„ re contenti. Ideo licet Prædicatorum abdicatio ſit
„ perfecta; tamen hæc ſcilicet Fratrum Minorum
„ abdicatio perfectior eſt. Ex prædictis igitur patet
„ erroneum fore, quod dictus hæreticus includit in
„ dicta conſtitutione, *cum inter*, & in alia, *quia*
„ *quorundam* expreſſe aſſerit dicens, quod Chriſtus
„ & Apoſtoli, etiam quoad proprietatem habuerunt
„ aliquid in communi, & quod Chriſtus etiam quo-
„ ad proprietatem habuit loculos. Quia cum tem-
„ pore Chriſti, & Apoſtolorum non legatur fuiſſe
„ 4. communitas introducta, quæ emanavit ex jure
„ Eccleſiaſtico, inſtituto poſtquam Eccleſia fuit dota-
„ ta. Et ſic non poteſt dictum ſuum intelligi de tali
„ proprietate. Et cum tempore Chriſti, & Apoſto-
„ lorum proprietas, & dominium forent de jure po-
„ ſitivo Mundano, & omnis communitas, & mun-
„ dana includit neceſſario proprietatem perſonalem,
„ & collegialem, ſequitur quod aſſerere, quod Chri-
„ ſtus, & Apoſtoli habuerunt proprietatem rerum in
„ communi, includit neceſſario illos fuiſſe proprie-
„ tarios in ſpeciali, & in communi: Et ſcriptu-
„ ram Sacram quæ dicit, quod Petrus in Perſonam
„ omnium Apoſtolorum dixit: *Ecce nos reliquimus*
„ *omnia* &*c.* Et quod nullus eorum aliquid ſuum,
„ ideſt proprium eſſe dicebat. *Et ſi vis eſſe perfectus*
vade, & *vende omnia quæ habes,* & *da pauperi-*
„ *bus*, reddit mendacem. Et omnes ſanctos Patres
„ Religionum inſtitutores, qui aſſerentes ſe vitam
„ apoſtolicam ſequi profitendo ſe vivere ſine proprio,
„ in obedientia, & caſtitate. Et ſacros Canones 12.
q. 1. C. Duo, & *C. Scimus*, & *C. non dicatis*,
„ ſupponit erraſſe, imo vitam, & paupertatem Chri-
„ ſti, & Apoſtolorum, quam Evangelia, & ſan-
„ ctorum dicta aſſerunt fuiſſe altiſſimam, quia nulla
„ major potuit reperiri, nullam reddit, & etiam im-
„ perfectam: Et quod diffinire voluerit, & diffinierit
„ Chriſtum, & Apoſtolos habuiſſe in rebus proprieta-
„ tem, ideſt proprietatem in ſpeciali, & in communi
„ non ſolum patet ex prædictis ſtatutis *cum inter*,
„ & *quia quorundam*, ſed etiam ex ſtatuto, *ad*
Conditorem: ubi dicit, quod in rebus uſu conſum-
„ ptibilibus non poteſt ab uſu proprietas, & domi-
„ nium ſeparari: nam cum conſtet Chriſtum, &
„ Apoſtolos uſum talium habuiſſe etiam in ſpeciali,
„ ſequitur etiam ſecundum eum, quod proprietatem,
„ & dominium talium habuerunt non ſolum in com-
„ muni, ſed in pecunia, quæ deferebatur in locu-
„ lis, ſed etiam in particulari, cum uſum cibi, &
„ veſtimentorum & talium uſu conſumptibilium
„ conſtet quemlibet eorum in ſingulari habuiſ-
„ ſe. Et etiam hoc patet ex ſecunda clauſula in
„ dicto ſtatuto, *cum inter*, inſerta, cum dicit,
„ quod in rebus, quibus utebantur, habebant jus
„ utendi, vendendi, donandi, & ex ipſis alia acqui-
„ rendi, quia actus de jure Civili in faciente ipſos
„ actus dominium, ſive quaſi proprietatem, & do-
„ minium includunt, ut ſuperius eſt probatum: quin
„ imo dicta clauſula ipſum Chriſtum, & Apoſto-
„ los fuiſſe ſive licite eſſe potuiſſe mercatores re-
„ rum temporalium præſupponit. Cum officium
„ mercatorum ſit emere, vendere, & alia ex ipſis
„ acquirere. Ita quod ſecundum hanc hæreſim mer-
„ catores in hoc magis vitam Chriſti, & Apoſto-
„ lorum ejus, quam religioſi ſequuntur. Ex præ-
„ dictis etiam patet erroneum, de eo quod intendit
„ in dicta Conſtitutione; *Quia quorundam*, cum di-
cit: *Et ſi quæratur propter quos infirmos loculos i-*
ſtos habuit. Auguſtinus reſpondet dicens, habebat
Dominus loculos a fidelibus oblatos conſervans, &
ſuorum neceſſitatibus, & *aliis indigentibus tribue-*
bat; unde patet ipſum Auguſtinum de ſuis Diſci-
pulis, & *aliis indigentibus hoc ſenſiſſe*: hæc ipſe
„ Dominus Joannes. Per quæ dat intelligere, quod
„ Diſcipuli Chriſti fuerunt infirmi, & imperfecti ex
„ ſtatu, & quod eis tanquam infirmis, & imperfe-
„ ctis ex ſtatu Chriſtus habendo loculos condeſcen-
„ dit. Sed hoc intelligendo contradicit Sacræ Scri-
„ pturæ, Sanctorum Doctorum, & Eccleſiæ au-
„ ctoritatibus dicentibus, quod Apoſtoli fuerunt in
„ ſtatu perfectiſſimo. Nam Math. 5. dicitur, quod
„ Chriſtus diſcipulos ſuos docens dicebat illis: *vos*
eſtis ſal terræ, vos eſtis lux mundi. Ubi dicit Hie-
„ ronymus. *Apoſtoli ſal terræ appellantur, quod per*
illos univerſum genus hominum conditur. Et Chry-
„ ſoſtomus dicit ibidem de Diſcipulis Chriſti: *Do-*
ctor cum fuerit omnibus prædictis ornatus, tunc eſt
optimum ſal, & *totus populus de illo conditur vi-*
dendo eum, & *audiendo.* Et idem Chryſoſtomus
„ dicit ibidem de diſcipulis Chriſti: *Sicut Doctores*
per bonam converſationem ſunt ſal, quo populus con-
ditur: Ita per verbum Doctrinæ ſunt lux, qua
ignorantes illuminantur. Prius autem eſt bene vi-
vere, quam bene docere; Et ita poſtquam vocave-
rat eos ſal, conſequenter vocat eos lucem, dicens,
vos eſtis lux mundi: hæc Chryſoſtomus. Et Apo-
„ ſtoli in perfectione evangelicæ veritatis, & pau-
„ pertatis fuerunt in ſummo perfecti: ut etiam Hie-
„ ronymus loquens de Apoſtolis in Epiſtola ad Exu-
„ berantium teſtatur dicens: *Nemo Apoſtolis paupe-*
rior fuit, & *nemo tantum pro Domino dereliquit*:
„ hæc Hieronymus: & Auguſtinus contra Mani-

„ chæos

„ chæos dicit: *Ipſe mediator Dei*, *&* *hominum
manifeſtavit nomen tuum Domine hominibus*, *his
potiſſimum*, *quos ei dediſti de mundo*, *&* *eis an-
nuntiavit omnia tanto verius*, *quanto cæteris efficacius
ipſe novit:* hæc Auguſtinus: & Ambroſius ſu-
„ per 2. Epiſtolam ad Corinth. dicit: *Hæc fuit in
Apoſtolis glorioſum*, *quia ſine ſollicitudine*, *ac no-
mine poſſidendi*, *non ſolum ea quæ in poſſeſſionibus
erant*, *ſed etiam eorum Dominos poſſidebant:* hæc
„ Ambroſius; & Chryſoſtomus ſuper illud Matth. X.
Nolite poſſidere aurum &c. dicit ſic: *Orbi terra-
rum Doctores erat miſſurus*, *&* *propter hoc eos An-
gelos ex hominibus*, *ut ita dicam*, *conſtituit*, *abſol-
vens eos ab omni ſollicitudine huius vitæ*. Et Ra-
„ banus ſuper præfatum locum dicit: *Qui divitias
detruncaverat*, *propemodum neceſſaria vitæ am-
putat*, *ut apoſtoli Doctores veræ religionis*, *qui di-
cebant omnia gubernari Dei providentia*, *ſe ipſos
oſtenderent nihil cogitare de Craſtino*. Præterea
„ Chriſtus Matth. 19. teſtatur, quod diſcipuli ejus
„ omnia reliquerunt, & ſecuti ſunt eum. Et ut
„ dicit Hieronymus in verbis illis: *Sequi Chriſtum
eſt perfectorum*. Cum ergo ex prædictis pateat, quod
„ Diſcipuli Chriſti fuerunt adeo perfecti, quod o-
„ mnia reliquerunt, & ſecuti ſunt Chriſtum; & ita
„ in Evangelica paupertate perfecti, quod nihil de
„ craſtino cogitaverunt: Et nullus fuit eis paupe-
„ rior, & quod ſine ſollicitudine & nomine poſſi-
„ dendi omnia poſſederunt, *tanquam nihil haben-
tes*, *&* *omnia poſſidentes*: Et quod Chriſtus ipſos
„ ex hominibus Angelos conſtituit, abſolvens eos
„ ab omni vitæ ſollicitudine: ſequitur, quod dicere
„ Diſcipulos Chriſti fuiſſe infirmos, ſeu imperfe-
„ ctos: Ita quod proprietatem in omnibus rebus
„ temporalibus non abdicaverunt; & quod propter
„ ipſos diſcipulos ſive eorum infirmitatem, & im-
„ perfectionem Chriſtus eis condeſcendens loculos
„ habuit, & proprietatem in loculis, ſicut dictus hæ-
„ reticus dogmatizat, eſt Chriſtum, & Doctrinam
„ Evangelicam ac Sanctorum Doctorum Eccleſiæ
„ auctoritates mendaces reddere, & penitus annul-
„ lare. Conſtat enim, quod illi qui ſunt infirmi,
„ & imperfecti ex ſtatu, quibus Chriſtus quantum
„ ad actum exteriorem in loculis condeſcendit,
„ habent proprietates, & poſſeſſiones rerum, & con-
„ gregant, qui ſolliciti ſunt de craſtino, & de pro-
„ videndo ſibi in futurum, & propter hujuſmodi
„ temporalia, & ſollicitudines, quas habent de eis,
„ frequenter diſtrahuntur a contemplatione divino-
„ rum. Ex prædicta etiam quadruplici diſtinctione
„ communitatis, & ex his, quæ circa hæc ſunt oſten-
„ ſa ſuperius, patet falſum eſſe quod dictus hære-
„ ticus in dicta ſua Conſtitutione, quæ incipit, *Quia
„ quorundam*, aſſerit dicens, quod habere aliqua
„ in communi etiam quoad proprietatem non de-
„ rogat altiſſimæ paupertati. Et hoc idem hæreticus
„ nititur probare ex eo, quod dicit Gregor. IX.
„ in ſua Decretali *de exceſſi. prælat.* aſſerere quod
„ Prædicatores, & Minores in altiſſima paupertate
„ Chriſto pauperi famulantur. Et tamen ut dicit
„ ipſe hæreticus, & inſanus, conſtat ipſos Prædi-
„ catores habere aliqua in communi, etiam quoad
„ proprietatem. Quia intelligendo, quod habere pro-
„ prietatem rerum in communi, non deroget pau-
„ pertati Chriſti, & Apoſtolorum ex eo quod Chri-
„ ſtus, & Apoſtoli habuerunt res temporales, ſive
„ loculos, erroneum eſt, ut ſuperius eſt probatum.
„ Nec facit aliquid ad ſuum propoſitum Decreta-
„ lis præfati D. Gregorii IX. quia proprietatem quam
„ Fratres Prædicatores in rebus aliquibus in communi
„ prohibentur habere, non eſt proprietas Civilis, &
„ mundana, ſive ex jure Civili, & mundano inſtituta,
„ quæ ut ſuperius dictum eſt, includit ex conſequentia
„ proprietatem etiam perſonalem, ut ſuperius eſt pro-
„ batum. Quia ſic nullus in eorum ſtatu poſſet eſſe
„ perfectus. Sed eſt proprietas a jure Eccleſiaſtico ſi-
„ ve ex ſtatutis Romanorum Pontificum introdu-
„ cta, poſtquam Eccleſia fuit dotata, ex ſtatutis,

„ & ordinationibus Romanorum Pontificum, fue-
„ runt communitates diverſæ religioſorum, & ſæ-
„ cularium: aliquæ habentes Domos, poſſeſſiones,
„ & ſubſtantias in communi ad ſufficientiam victus,
„ & nihil jure proprietatis habentes in ſpeciali, ut
„ monachi, & Canonici Regulares. Et quædam
„ habentes res modicas in communi. Ita quod non
„ ſufficiebant eis ad victum, ſed per quæſtum pu-
„ blicum eis victum incerta mendicitas tribuebat,
„ ut Prædicatores, Hæremitæ, & Carmelitæ. Ideo
„ tales mendicantes Gregorius IX. dicit Chriſto fa-
„ mulari in altiſſima paupertate, reſpectu illorum,
„ qui habent ad ſufficientiam in communi, nec
„ mendicare coguntur, licet non habeant in ſpeciali
„ aliquid proprium. Non autem famulantur Chri-
„ ſto in illa altiſſima paupertate ſimpliciter, & ab-
„ ſolute, quam Chriſtus & Apoſtoli, & eos ſe-
„ quentes perfecte in primitiva Eccleſia ſervaverunt,
„ non appropriantes ſibi nec Domum, nec locum,
„ nec aliquam rem in communi. Unde Hierony-
„ mus ſuper illud Matth. *Vulpes foveas habent &c.*
„ dicit: *Quid me propter lucra ſæculi vis ſequi*,
cum ita ſim pauper, *ut nec hoſpiciolum*, *quod meum
ſit habeam*, *&* *tecto utar alieno*. Et idem dicit
„ Beda ibidem. Quod ſi forte quis dicat Chriſtum
„ non proprium habuiſſe hoſpicium, ſed commune,
„ obviat Chryſoſtomus in ſermone de proditione
„ Iudæ dicens: *Quos*, inquit, *pretioſorum marmo-
rum pompa delectat*, *cognoſcant Chriſtum Deum*,
qui locum, *ubi Caput ſuum reclinaret non habuit*.
„ Et ideo Diſcipuli illum interrogant, & dicunt:
Ubi vis paremus tibi comedere Paſcha? Sed ſi Chri-
„ ſtus habuiſſet Domicilium commune cum Apo-
„ ſtolis quo ad proprietatem, illud Diſcipuli non
„ interrogaſſent, & Chriſtus non caruiſſet loco,
„ in quo Caput ſuum reclinaret. Colligitur ergo
„ ex interrogatione Diſcipulorum, & hoſpitii in-
„ certitudine, quod Chriſtus non habuerit domici-
„ lium proprium in ſpeciali, nec in communi cum
„ Apoſtolis ſive cum Diſcipulis. Et Chryſoſtomus
„ ſuper illud Luc. IX. &c. dicit: *Aſpice qualiter
paupertatem*, *quam Dominus docuerat per opera
demonſtrat*. *Non erat ei menſa*, *non candelabrum*,
non Domos, *nec quicquam aliud talium*. Et quod
„ hanc paupertatis formam Chriſtus ſervaverit, &
„ Apoſtolis ſervandam mandaverit, teſtatur idem
„ Chryſoſtomus ſuper Matth. *homil.* 32. *Ne poſ-
ſideatis*, inquit, *aurum*, *nec argentum*, *neque pe-
cuniam in via*, *quia per opera oſtendit ea tunc jam*,
& *legis lationem quæ eſt a verbis validiorem indu-
cit*, *quando* *&* *facile ſuſceptibilis ſermo factus eſt
operibus ſuis prius certificatis: ubi ergo oſtendit
per opera*, *audi eum dicentem: filius hominis non
habet*, *ubi Caput ſuum reclinet: nec in hoc ſuffi-
cit ſolo*, *ſed* *&* *Diſcipulis ſuis tribuit hanc apodi-
ſim*: hæc verba ejus. In quibus patet, quod &
„ Chriſtus in ſe ipſo ſervavit, quod non habuit do-
„ mum, nec locum, nec aurum, nec argentum,
„ nec peram in proprio, nec in communi; quod
„ etiam Chriſtus tantæ fuit paupertatis, ut careret
„ pretio ad conducendum. Itaque etiam hoſpitium
„ conductum pretio non habuit ad habitandum, pro-
„ bat Gloſ. ſuper illud Matth. *Circumſpectis omnibus
ſi quis eum hoſpicio reciperet*, dicens. *Tantæ fuit
paupertatis Dominus*, *&* *ita nulli adulatus*, *ut in
tanta Civitate nullum inveniret hoſpicium*. Super
„ quem etiam locum Beda in Evangelio in origi-
„ nali dicit: *Intelligendum eſt*, *quod tantæ pauper-
tatis fuit Dominus*, *ut in Urbe maxima nullum
hoſpitem*, *nullamque manſionem inveniret*, *ſed in
agro parvulo apud Lazarum*, *ſororeſque ejus ha-
bitaret*: hæc ipſe. Ex quibus conſtat, quod Chri-
„ ſtus non ſolum hoſpicio, ſed etiam pretio, quo
„ illud conduceret caruit, dum neceſſitate compul-
„ ſus de urbe exivit, illo videlicet die, quo ean-
„ dem urbem tanquam Rex aſello vectus introivit.
„ hoc etiam Gloſ. *Venit enim princeps Mund
hujus*, *&* *in me non habet quicquam* expreſſe aſſe-

„ rit, dicens: *Noluit habere Dominus quod perde-*
ret, pauper erat ne Diabolus haberet quod aufer-
„ *ret*. hæc Gloſ. Sed omne temporale ſive pro-
„ prium ſive commune auferri poteſt, & perdi.
„ Ex quibus clare patet, quod Fratres Prædicato-
„ res non famulantur Chriſto in illa altiſſima pau-
„ pertate, quam Chriſtus, & Apoſtoli & eos per-
„ fecte ſequentes ſervaverunt in Eccleſia primiti-
„ va, cum habeant Domos, & res aliquas in com-
„ muni quo ad proprietatem prædictam. Quod au-
„ tem perfectior fuerit dictus ſtatus ſecundæ com-
„ muniatis emanantis ſolum a jure Divino, in
„ qua Apoſtoli, & viri eos perfecte ſequentes o-
„ mnia relinquebant & Domos, & poſſeſſiones, &
„ ſubſtantias vendebant, & pretia ponebant ante pe-
„ des Apoſtolorum: Ita quod nec Domos, nec
„ poſſeſſiones, nec ſubſtantias retinebant in com-
„ muni, quam ultimus ſtatus communitatis ema-
„ nantis a jure Eccleſiaſtico in quo ex jure Eccle-
„ ſiaſtico cœperunt viri Religioſi habere Domos,
„ & poſſeſſiones, etiam quo ad proprietatem in
„ communi, de qua dictum eſt, probat Hierony-
„ mus, qui vitam Malchi Monachi ſcribens, di-
„ cit ſic; *Scribere diſpoſui ab adventu Salvatoris*
uſque ad vitam, & ætatem noſtram, ideſt, ab
Apoſtolis uſque ad hujus temporis fecem, quomodo,
& per quos Chriſti Eccleſia nata ſit, & adulta,
perſecutionibus crevit, Martyriis coronata ſit. Et
poſtquam ad Principes mundi venit, potentia, &
divitiis major, ſed virtutibus ſit minor effecta.
„ Probat hoc etiam Euſebius ſuper Matth. in au-
„ ctoritate ſuperius allegata. Nec prædictis obviat
„ quod dictus D. Ioannes in dicta ſua conſtitutio-
„ ne. *Quia quorundam* volens probare quod Fra-
„ tres Prædicatores imitantur Chriſtum, & perfe-
„ ctionem Evangelicam amplexantur, dicit in hæc
„ verba: *Hoc etiam Prædeceſſor noſter Alexander*
præfatus in condemnatione libelli contra ſtatum Præ-
dicatorum & Minorum editi videtur ſenſiſſe, in quo
loquendo de dictis Fratribus, quæ ſequuntur adjun-
xit. Cum inſuper iidem Fratres omnia propter
Deum reliquerint, exilia vitæ ſubſidia mendicantes,
ipſumque Chriſtum imitentur pauperem, perfectio-
nem Evangelicam amplexando, propter quod evi-
denter apparet non ſolum eos in ſtatu ſalvandorum
exiſtere, ſed etiam perfectorum, & per ſuæ reli-
gionis obſervantiam, quæ quidem ipſius perfectionis
Evangelicæ tenet formam, in æternæ retributionis
præmio præcellentem gloriam promereri: ubi expreſ-
ſe dicit, Prædicatores Chriſtum pauperem imitari,
ipſoſque perfectionem Evangelicam amplexari, &
in ſtatu exiſtere perfectorum. Et tamen conſtat ipſos
habere poſſe etiam quo ad proprietatem juxta eorum
regulam in communi: hæc verba dictæ hæreticalis con-
„ ſtitutionis, *quia quorundam*. Et vere non obſtat præ-
„ dictis. Quia duplex eſt paupertas, & nuditas ſequen-
„ tium Chriſtum: una eſt cordis, alia eſt cordis, &
„ corporis. Cordis eſt per ſpoliationem ſpiritus ab o-
„ mni perverſo affectu avaritiæ, & cupiditatis; de qua
„ Gregorius in *Homil.* dicit: *nudi cum nudo luctari de-*
bemus, quia ſi veſtitus quiſquam cum nudo luctatur, ci-
tius ad terram dejicitur, quod habet unde teneatur. Et
„ hoc intelligitur generaliter dictum omnibus Chri-
„ ſtianis. Secunda nuditas eſt cordis & corporis;
„ & hæc quidem habet triplicem gradum; nam
„ quædam eſt magna, quæ attenditur in carentia
„ omnis ſuperfluitatis, & proprietariæ poſſeſſionis.
„ Et hæc quidem eſt de congruitate ſtatus, & ordi-
„ nis clericalis, de qua Hieronymus ad Nepotianum,
„ & ponitur 12. *q.* 1. *C. Clericus* dicit: *Si ergo*
pars Domini ſum, & funiculus hæreditatis ejus,
nec accipio partem inter cæteras Tribus, ſed quaſi
Levita, & Sacerdos vivo de Decimis, & altari
ſerviens altaris oblatione ſuſtentor; habens victum,
& veſtitum, his contentus ero, & nudam crucem
nudus ſequar. hæc ibi. Eſt & alia paupertas, & nu-
„ ditas major & altior; quæ non ſolum conſiſtit in
„ prædictis, verum etiam in abdicatione poteſtatis
„ poſſidendi proprium, & abnegatione propriæ vo-
„ luntatis, & hæc competit regularibus, & Cœno-
„ bitis, de qua Hieronymus ad Eliodorum: *Nolo*
priſtinarum neceſſitudinum recorderis; nudos amat
eremus, nudos intelligit non ſolum a facultatum ap-
propriatione; verum etiam a propria voluntate. Et
„ de hac Auguſtinus in ſua regula dicit: *Non dica-*
tis aliquid proprium, ſed ſint vobis omnia commu-
„ *nia, ſicut legiſtis in actibus Apoſtolorum*. Et ha-
betur 12. *q.* 1. *C. ſcimus, & C. non dicatis*. Eſt
„ & tertia paupertas, & nuditas altiſſima; Et hæc
„ habet duos gradus; unus eſt Prædicatorum, &
„ aliorum Mendicantium habentium domos, & ali-
„ quas res alias etiam quoad proprietatem, ſed non
„ habentium ad ſufficientiam, unde & mendicare
„ coguntur; quamvis hoc non ſit ex regula Prædi-
„ catorum, ſicut dicit dictus hæreticus, cum habeant
„ regulam S. Auguſtini: Sed ſit ex ſtatuto, & or-
„ dinatione S. Dominici, qui fuit Dux Ordinis Præ-
„ dicatorum, & paupertatis amator. Et hæc pauper-
„ tas, & nuditas dicitur altiſſima reſpective: ſcilicet
„ reſpectu Canonicorum regularium, & Cœnobita-
„ rum, qui habent, & habere poſſunt ad ſufficien-
„ tiam in communi. Nec ex ſtatu, & ordinationi-
„ bus eorum mendicare coguntur, & dicuntur Chri-
„ ſtum pauperem imitari, & perfectionem Evange-
„ licam amplexari in ſuo gradu. Quia Chriſtus non
„ ſolum fuit pauper, ſed etiam mendicus, & men-
„ dicando quærens victum. Et hoc non ſolum Pro-
„ pheta in perſona Chriſti loquens teſtatur dicens:
Ego autem mendicus ſum, & pauper. Sed & S.
„ Bernardus in Sermone ſuper illud Lucæ. *Cum*
factus eſſet Jeſus annorum 12. dicens: *ut te Do-*
mine per omnia noſtræ paupertati conformares, quaſi
unus in turba pauperum ſtipem per oſtia mendica-
bas. Quis me dabit buccellarum illarum mendicata-
rum participem fieri, & illius divini edulii reliquiis
ſaginari. Et Hieronymus ad Nepotianum dicit: *quod*
Chriſtus cibo veſcebatur alieno. Alius gradus fuit in
„ Chriſto, & Apoſtolis, quem Chriſtus in ſe ſerva-
„ vit, & Apoſtolos docuit, & tandem Beato Fran-
„ ciſco, & eum ſequentibus inſpiravit. Qui conſi-
„ ſtit non ſolum in non habendo in aliquibus rebus
„ temporalibus proprietatem in ſpeciali, ſed etiam in
„ non habendo proprietatem in aliqua re immobili, vel
„ mobili in communi, cum penuria, & indigentia
„ opportunæ ſuſtentationis etiam per mendicationem:
„ Et hæc paupertas dicitur altiſſima abſolute, quia nulla
„ poteſt major abdicatio rerum temporalium reperiri,
„ de qua Hieronymus in præallegata authoritate di-
„ cit: *Nemo Apoſtolis pauperior fuit, & nemo*
tantum pro Domino dereliquit. Et de hac ſuper il-
„ lud Matth. *Qui potum dederit uni ex minimis iſtis*
calicem aquæ frigidæ non perdet mercedem ſuam,
Gloſ. dicit: *Minimi ſunt illi, qui nihil penitus ha-*
bent in hoc mundo, tales fuerunt Apoſtoli. Et in hoc
„ gradu qui in regula B. Franciſci vocatur celſitu-
„ do altiſſimæ paupertatis, Fratres Prædicatores non
„ ſequuntur Chriſtum; nec hujuſmodi celſitudinem
„ paupertatis Apoſtolicæ Evangelii amplexantur; ſed
„ ſolum Fratres Minores, ſicut per plura reſcri-
„ pta Romanorum Pontificum, & tandem per duas
„ declarationes *Exiit qui ſeminat*, & *Exivi de*
„ *Paradiſo*, in corpore juris clauſis depræhendi-
„ tur evidenter. Ex prædictis etiam patet, hære-
„ ticum eſſe, quod ipſe Dominus Joannes in di-
„ cta conſtitutione *quia quorundam* dicit in hæc
„ verba. *Neque Chriſtum expropriationem prædi-*
ctam omnis juris in cujuſcumque rei proprietate,
& in ejus uſu in ſe ſervaſſe, nec etiam Apoſtolis
impoſuiſſe, neque ſub voto ab eis fuiſſe receptam,
evangelica, ſeu Apoſtolica docet Hiſtoria; ſed con-
trarium evidentius manifeſtat: hæc verba dicti hæ-
„ retici. Quæ determinationi Sanctæ Romanæ Ec-
„ cleſiæ, & Doctrinæ Evangelicæ & Apoſtolicæ,
„ & dictis Sanctorum Doctorum Eccleſiæ obviat
„ manifeſte, ut ſuperius eſt probatum. Confirma-
„ tur autem hoc per auctoritatem in collationibus

„ Pa-

„ Patrum *X. Coll.* ubi ſic dicitur: *Revera quæ ma-
jor aut ſanctior poteſt eſſe paupertas, quam illius
qui nihil in ſe præſidii, vel virium habere reco-
gnoſcens, de aliena largitate quotidianum poſcit au-
xilium, & vitam ſuam, atque ſubſtantiam ſingu-
lis quibuſque momentis divina ope intelligens ſu-
ſtentari, verum ſe mendicum non immerito profite-
tur*. Et notetur quod dicit: *Nihil virium ſe habere
cognoſcens*. Quod etiam Apoſtoli hujuſmodi abdica-
„ tionem ſub voto aſſumpſerunt, probat hoc Au-
„ guſtinus 22. *de Civitate Dei*, ubi loquens de
„ Apoſtolis dicit: *Dixerant enim potentes illi. Ecce
nos reliquimus omnia & ſecuti ſumus te: hoc vo-
tum potiſſime voverunt*. Et idem Auguſtinus in *lib.
de mirabilibus S. Scripturæ*, hoc probat ſic dicens:
*In excuſatione Eleemoſinæ, & paupertatis profeſ-
ſione, Petrus Paralitico dixit: Surge, & ambula,
illud magiſtri præceptum ſervans: Nolite poſſidere
aurum, nec argentum. Qui enim ſoli Deo ſerviens,
de iniquo Mammona expeditus fuerat, verbo Impe-
rii morbo ligatum, cito ſolvebat:* hæc Auguſtinus.
„ In quibus habetur, quod Petrus hujuſmodi pro-
„ feſſionem evangelicam habuit: *Nolite poſſidere* &c.
„ cum dicat: *Et paupertatis profeſſionem*: Et quod
„ ipſe *Petrus de iniquo Mammona per hujuſmodi
profeſſionem fuerat expeditus*. Iniquum enim Mam-
„ mona idcirco dicitur, quia per iniquitatem appro-
„ priatur, ut in dicto *C. Dilectiſſimis* 12. *q.* 1. Ex
„ prædictis igitur concluditur manifeſte quod prima
„ pars Conſtitutionis prædictæ *Cum inter*, ſub quo-
„ cumque ſenſu accipiatur, ſive intelligatur, eſt hæ-
„ retica manifeſte: Et quod ipſe per dictam, hære-
„ ſim incidit manifeſtam. Sed eſto ſine præjudicio
„ quod ſub aliquo ſenſu verificari poſſet determina-
„ tio hujuſmodi, videlicet *declaramus deinceps hæ-
reticum fore cenſendum pertinaciter affirmare Do-
minum Jeſum Chriſtum ejuſque Apoſtolos non ha-
buiſſe aliqua in ſpeciali, nec in communi*. Tamen
„ etiam in hoc caſu hæreticus eſt cenſendus, & tan-
„ quam hæreticus ab omnibus fugiendus. Quia con-
„ demnat abſolute, & ſine omni determinatione
„ propoſitionem illam, quæ ſub ſenſu potiſſimo &
„ magis principalis propoſitionis eſt catholica, & ve-
„ ra; & ab omnibus Catholicis pro vera Catholica
„ tenenda, & affirmanda. Et ita condemnando ve-
„ rum ſub falſo condeſcendit in hæreſim, aut quia
„ eradicat triticum ſimul cum Zizania, contra illud
„ quod legitur Math. 24. ibi, *ne forte colligentes
Zizania eradicetis ſimul, & triticum*; vel quia fal-
„ tem per conſtitutionem captioſam dat occaſionem,
„ & materiam credendi, vel dubitandi, ſive in di-
„ ſceptationem reducendi quod hæreticum ſit, illud
„ quod eſt per Eccleſiam diffinitum, & determina-
„ tum fore Catholicum, & fidele, ſcilicet, quod
„ Chriſtus, & Apoſtoli viam perfectionis oſtenden-
„ tes non habuerunt jure proprietatis aliqua in ſpe-
„ ciali, nec etiam in communi; unde in diſcepta-
„ tionem, & dubitationem deducendo, quod per
„ Eccleſiam eſt diffinitum, & determinatum aperte
„ pro fide tenendum; in articulum fidei: *Et unam
Sanctam Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam* ve-
hementer impingit. Conſtitutio enim ſive lex non
„ debet eſſe captioſa, vel obſcura, ſed certa, &
„ manifeſta *di.* 4. *C. quod autem, & C. erit au-
tem lex extra de verbo. ſignif. C. Abbate*. Et Con-
„ ſtitutionem captioſam, & obſcuram faciens circa
„ fidem, quæ materiam ſive occaſionem præbeat
„ errandi, hæreticus eſt cenſendus. Nam pari modo
„ intelligitur Papa a veritate fidei obviare, vel ſi
„ in ſe exorbitet a fidei veritate, vel alios verbo,
„ vel exemplo dejiciat, vel exorbitari faciat ab ipſa
„ fidei Catholicæ veritate 2. *q.* 7. §. *Ecce oſten-
ſum eſt* circa finem. Nam ad fidei Catholicæ veri-
„ tatem rectam, & Catholicam profeſſionem requi-
„ ritur, quod ipſa confeſſio, vel profeſſio fidei fiat
„ verbis ſimplicibus, apertis, & claris, non impli-
„ catis ſive obſcuris, nec inuſitatis. 24. *di. quum
Epiſcopus*, ibi, *verbis ſimplicibus afferat*, & in Gloſ.

„ ordi. ibi poſita. Et 24. *di. quum Epiſcopus*, ubi
„ exigitur ad fidei Catholicæ rectam confeſſionem:
„ Et quod fidem Catholicam quis teneat firmiter,
„ & quod eam verbis ſimplicibus afferat. Et hoc
„ idem habetur *extra de ſumma Trinitat. & fid.
Cathol. C. firmiter* in princ. cum ibi dicat: *fir-
miter credimus, & ſimpliciter confitemur*: Ex
„ quo patet, quod in Papa maxime ut Catholicus
cenſeatur, duo neceſſario requiruntur. Primum, quod
„ illa quæ ad fidem pertinent firmiter credat, &
„ hoc ſpectat ad actum interiorem, ſcilicet, quod
„ firmiter interius ſic credat, & ſentiat, *de Conſe-
crat. di.* 4. *nihil aliud eſt credere, quam fidem te-
nere*. Secundum, quod confiteatur, ſive profitea-
„ tur ea ſimpliciter ſcilicet verbis ſimplicibus uſita-
„ tis & claris, non implicitis, dubiis, vel inuſitatis,
„ ut ibi in Gloſ. or. notatur. Et hoc pertinet ad
„ actum exteriorem. Ut enim ait Hieronymus: *ex
verbis inordinate prolatis fit hæreſis*. Et Paulus ad
Romanos 4. dicit: *Corde enim creditur ad juſtitiam;
ore autem confeſſio fit ad ſalutem*. Proprium autem
„ hæreticorum eſt, fidem tradere ſecundum ſenſum
„ ſuum, quem ipſi præſumpſerunt, & non ſecun-
„ dum traditionem Patrum. 37. *di. C. relatum*, &
„ transferre terminos prin. 24. *q.* 3. *C. transferunt*:
„ Unde in fidei Confeſſione utuntur frequenter ver-
„ bis duplicibus, implicatis, & obſcuris, ſicut fecit
„ hæreticus ſupradictus.

„ Circa autem ſecundam partem ſæpe dictæ con-
„ ſtitutionis, *Cum inter nonnullos*, attendendum eſt,
„ quod ipſe D. Ioannes ex hiis, quæ ibi aſſerit,
„ & declarat, in hæreſim, imo hæreſes multiplici-
„ ter incidit, ad cujus evidentiam attendendum eſt,
„ quod Chriſtus fuit ſupra jus, ſive legem utendi,
„ vendendi, ſive donandi, alias res ex aliis acqui-
„ rendi. Cum etiam fuerit ſupra legem ſabbathi,
„ & Baptiſmi, quæ ſunt dicto jure ſuperiores, &
„ principaliores, ut probatur, Math. 12. *filius ho-
minis Dominus eſt etiam Sabbati:* ubi Gloſ. loquens
„ de Chriſto dicit: *Qui verus Rex, & Sacerdos
eſt, & Dominus eſt etiam ſabathi, ideſt præeſt legi,
& non ſubeſt. Et ideo non peccat, ſi ejus ordinem non
ſervat*; hæc Gloſ. Et in Pſalmo ſuper illud: *Et
in lege Domini fuit voluntas ejus*. Gloſ. *non ſub
lege, ſed in lege fuit voluntat ejus; qui eſt in le-
ge, ſecundum legem agit; Qui ſub lege, ſecundum
legem agitur; Ille liber, hic ſervus: aliud eſt lex,
quæ ſubſcribitur ſervienti; aliud eſt lex quæ men-
te concipitur ab eo, qui non indiget litteris*; hæc
„ Gloſ. Unde quando baptizari voluit Chriſtus,
„ non fuit, quia ſub lege eſſet, nec ex neceſſita-
„ te, ſed ex voluntate: ut probat Beda ſuper illud
„ Math. 3. *Decet nos omnem juſtitiam implere*,
„ dicens ſic: *Non neceſſitate ablutionis baptizatus
eſt Chriſtus, ſed ut nemo quantuncumque Sanctus
Baptiſmi gratiam ſuperfluam reputet:* hæc Beda.
„ Conſtat autem, quod qui eſt ſupra aliquod jus,
„ non peccat, nec injuſte agit agendo ſive facien-
„ do ſine illo jure: Ergo Chriſtus potuit libere,
„ & juſte uti rebus temporalibus & emere, & ven-
„ dere, & novam legem imponere, & datas ab
„ aliis immutare, & ſolvere abſque hujuſmodi ju-
„ re utendi, vendendi & emendi, vel diſponendi.
„ Nec propter hoc ejus uſus, aut geſta fuiſſent
„ injuſta: Et ideo dicere, ſive aſſerere, quod ſi
„ Chriſto non competiſſet illud jus utendi, emen-
„ di, & diſponendi de rebus, quibus uſus eſt, quod
„ jus a jure humano introductum eſt, ut ſuperius
„ eſt oſtenſum, quod ejus uſus, & geſta fuiſſent
„ injuſta, eſt hæreticum evidenter, & Scripturæ Sa-
„ cræ, & Doctrinæ Evangelicæ inimicum. In Apo-
„ ſtolis autem, Apoſtoli poſtquam fuerunt ad Apo-
„ ſtolatum aſſumpti, & ipſe Chriſtus legem per-
„ fectionis Evangelicæ eis tradidit, & docuit eos
„ omnia temporalia non ſolum mente, ſed etiam
„ corpore relinquere, ſcilicet quum eis ad prædi-
„ candum miſſis, ſicut legitur in Evangelio præce-
„ pit eis ne poſſiderent aurum, nec argentum, nec

,, pecuniam in Zonis, neque peram: ubi Gloſ. di-
,, cit: *propemodum neceſſaria vitæ amputat, ne
vel curent de Craſtino, qui docent omnia regi a
Deo, nec ipſa neceſſaria, nec Cellarium ſecum ve-
hant, nihil præter veſtimentum, nec etiam minima:*
,, hæc Gloſ. Ex tunc fuerunt Apoſtoli liberi, &
,, abſoluti ab omni lege humana pro rebus, vel
,, ſuper rebus temporalibus conſtituta: Et ex lege
,, Evangelica eis a Chriſto data, uſi ſunt rebus tem-
,, poralibus ad neceſſitatem ſimplici uſu facti, eo
,, modo, quo in ſtatu innocentiæ homines uteban-
,, tur antequam proprietas rerum aliquarum foret
,, ad perſonam aliquam, vel Collegium, aut uni-
,, verſitatem quomodocumque contracta. Quem ſta-
,, tum Innocentiæ quantum ad hoc ipſi Apoſtoli
,, aſſumpſerunt, & habuerunt per legem Evangeli-
,, cam eis a Chriſto vero Deo, & homine datam,
,, ut in ſæpe allegato *C. dilectiſſimis*, & in aliis
,, authoritatibus ſuperius allegatis colligitur eviden-
,, ter. Et ex tunc non habuerunt ipſi Apoſtoli in
,, rebus temporalibus proprietatem perſonalem, vel
,, Collegialem, unde & ex tunc fuerunt liberi, &
,, expediti a legibus Regum, & Principum, per
,, quas leges imponebantur tributa hominibus, ſicut
,, manifeſte patet ex Evangelio *Math.* 27. ubi quæ-
,, rente Domino Chriſto a Petro. *Quid tibi vide-
tur Simon; reges Terræ a quibus accipiunt tribu-
tum, vel Cenſum, a filiis ſuis, an ab alienigenis?
Et Petrus dixit, ab alienigenis. Cujus reſponſionem
Chriſtus approbans dixit; Ergo liberi ſunt filii:*
,, hæc ibi: Et oſtendens ipſe Chriſtus, ſe verum
,, Deum & Dominum naturalem omnium: Et quod
,, ipſe & Apoſtoli, qui viam perfectionis aſſum-
,, pſerant, omnia temporalia relinquendo, ex ne-
,, ceſſitate, legi temporali, Imperiali de Tributo ſol-
,, vendo non ſuberant: Et quod ex voluntate, nul-
,, la eos neceſſitate cogente, ne eos ſcandalizaret,
,, ſolvere volebat ipſum tributum, ſubdit dicens:
*ut autem non ſcandalizemus eos, vade ad Mare,
& mitte hamum, & eum Piſcem qui primo aſcen-
derit tolle, & aperto ore ejus invenies ſtaterem,
illum ſumes, & da eum pro me, & pro te;* hæc
,, ibi. Super quo verbo *liberi ſunt filii* dicit Gloſ.
,, & Auguſtinus in *libr. de quæſtionibus Evangelii;
liberi ſunt filii in omni regno, multo magis in
quolibet regno ſunt liberi filii illius regni, ſub
quo ſunt omnia regna terrena:* hæc Gloſ. Et
,, ſuper verbo *ſtaterem* dicit Gloſ. *Mira Chriſti po-
tentia, quia dicendo hoc, creavit ſtaterem:* Et ſuper
,, illud *Jac. primo. Qui autem perſpexerit in lege
perfectæ libertatis.* Gloſ. dicit: *lex perfectæ liber-
tatis eſt lex Evangelica.* Ex quibus patet, quod
,, Apoſtoli filii Dei per Evangelium geniti, qui nul-
,, las res temporales poſſidebant, ſive jure proprie-
,, tatis habebant, quibus Dominis temporalibus obli-
,, garentur ad tributa ſolvenda; nec poſſidere pote-
,, rant, quia hoc votum nihil poſſidendi, ſive jure
,, proprietatis habendi potiſſime voverant, ut probant
,, authoritates ſuperius introductæ, ex lege perfectæ
,, libertatis, quæ eſt lex Evangelica, ad tributa ſol-
,, venda nullatenus tenebantur. Nec humanis legi-
,, bus pro rebus aliquibus temporalibus erant ſubje-
,, cti: Et quod ex jure humanitus inſtituto non com-
,, petit eis jus utendi rebus, ſeu emendi, & ven-
,, dendi rebus in caſibus, in quibus eis emere, vel
,, vendere, ſeu uti reperitur eſſe conceſſum. Sed
,, ex lege Evangelica Chriſti ſummi legis datoris
,, ore prolata, qui cum ſit Dominus juris natura-
,, lis, divini, civilis, & canonici principalis origo,
,, & fundamentum, ſacro ſuo ſanxit eloquio proprie-
,, tatem omnium rerum temporalium Apoſtolis, &
,, viris perfectis eos ſequi volentibus fore abiicien-
,, dam; cum tamen ſufficientiam quantum ad uſum
,, vitæ neceſſarium eis conceſſerit, & permiſerit. In-
,, ſuper ut quod docebat verbo, confirmaret exem-
,, plo, alieno cibo voluit ſuſtentari, ſicut Evange-
,, lica narrat hiſtoria. Et Hieronymus ad Nepocia-
,, num ſcribit: & claret evidentius in allegationibus &
,, authoritatibus ſuperius introductis: unde ex hoc,
,, quod dicatur, & Apoſtolos a jure humanitus in-
,, ſtituto non habuiſſe jus utendi, vendendi, emen-
,, di, in rebus, quarum uſum habuerunt, nullus Ca-
,, tholicus ſanæ mentis poteſt arguere, nec conclu-
,, dere, quod ipſorum uſus & geſta fuerunt injuſta,
,, ſed potius poteſt argui ſic. Si Apoſtoli habue-
,, runt jus utendi, vendendi, emendi, & donandi,
,, & permutandi in rebus ipſis a jure humano in-
,, ventum & introductum, quod eſt jus proprieta-
,, tis & dominii, ſeu quaſi per iniquitatem in-
,, troductum: Ergo fuerunt ſubjecti legibus im-
,, peratorum pro ipſis rebus temporalibus, quibus
,, uſi ſunt: Et per conſequens ad tributa ſolven-
,, da de neceſſitate erunt aſtricti, quia omnes
,, homines qui tenent rerum proprietates ab Im-
,, peratoribus, ſubſunt eis pro ipſis rebus: Et o-
,, mnes homines qui ſubſunt legibus Imperatorum
,, nullo obſtante privilegio, ad ſolutionem tributo-
,, rum, & vectigalium aſtringuntur. *C. de ann. &
tribu. l. inditiones, & l. ſequen. & C. de judic.
l. 1. & C. ut nemini lic. in emp. ſpe. ſe excu. l. uni-
ca, & C. de mune. patri. l. 2. & l. profeſſio &
L. quemad. munera Civit. indi. l. 1. & C. de
quibus mu. vel perſ. ne l. 1. 2. & ult. lib. X. &
ff. de vectiga. & Con. l. Omnium*, cum ſimilibus.
,, Ergo Apoſtoli ſecundum hoc ad tributa ſolvenda
,, tenebantur. Sed dicere ſive ſupponere quod Apo-
,, ſtoli pro rebus temporalibus quibus uſi ſunt, &
,, Scriptura divina teſtatur eos uſos fuiſſe, ad tributa
,, ſolvenda tenerentur, manifeſte ſcripturæ Evange-
,, licæ contradicit: Ergo talis aſſertio eſt hæretica
,, judicanda. Præterea hoc dicere, eſt totius liber-
,, tatis Eccleſiæ deſtructivum. Quod ſic oſtenditur.
,, Certum eſt, quod Papa & Epiſcopi qui in locum
,, ſuccedunt Apoſtolorum, & Perſonæ Eccleſiaſti-
,, cæ pro rebus, & poſſeſſionibus Deo oblatis, &
,, conſecratis, ſicut ſunt res Eccleſiæ, quæ Deo
,, oblatæ & conſecratæ dicuntur 12. *q. 1. C. Res,
& q. 2. C. nulli*, non habent majorem immu-
,, nitatem, aut exemptionem Apoſtolis; ſed Apo-
,, ſtoli ſecundum hæreſim ſupradictam pro rebus
,, quas ſcriptura eos habuiſſe commemorat, ſuberant
,, legibus Imperatorum ſive regum, quia proprieta-
,, tem civilem ſeu mundanam, aut ab Imperatorum
,, legibus introductam habuerunt in ipſis rebus: Ergo
,, Eccleſia ipſis ſubeſt pro rebus Eccleſiaſticis: Et
,, confirmatur hoc ex auctoritate Auguſtini poſita, 12.
q. 1. C. habebat; ubi dicitur quod in loculis eſt for-
,, ma Eccleſiaſticæ pecuniæ inſtituta: Et Hieronymus
,, ſuper illud; *fur erat, & loculos habens:* dicit:
*Quare habuit loculos, cui Angeli miniſtrabant, niſi
quia illius Eccleſia loculos habitura erat:* Hæc Hie-
,, ronymus. In quibus loculis dictus hæreticus aſ-
,, ſerit, Apoſtolos proprietatem civilem & mun-
,, danam habuiſſe, ut ſuperius eſt oſtenſum: Unde
,, ſi in loculis habuerunt Apoſtoli proprietatem ci-
,, vilem, & mundanam, per conſequens pro eis ſu-
,, berant Imperatoribus, ſeu Regum legibus. Papa,
,, & Epiſcopi, & Prælati, & omnes perſonæ Ec-
,, cleſiaſticæ pro rebus Eccleſiaſticis quæ formam te-
,, nent loculorum in rebus Eccleſiaſticis habent pro-
,, prietatem civilem, & mundanam, & ſuberunt
,, eiſdem Imperatoribus, & per conſequens ad tri-
,, buta, & onera, quæ eis imponentur pro ipſis re-
,, bus Eccleſiaſticis per conſequens tenebuntur. His
,, igitur prælibatis, attendendum eſt, in quibus Ca-
,, ſibus Scriptura Sacra commemorat Apoſtolis fore
,, conceſſum emere, & vendere: de conceſſione
,, emendi patet *Joannes* 4. ibi: *Diſcipuli autem ejus
abjerant in Civitatem, ut cibos emerent.* Sed quod
,, hoc fuit tempore neceſſitatis, ſcilicet cum aliter
,, per auxilium humanum non fuiſſet eis de cibo ne-
,, ceſſario ad vitæ ſuſtentationem proviſum, colli-
,, gitur ex eodem Evangelio: ubi dicit Samaritana
,, Chriſto: *Quomodo tu cum ſis videus, bibere a me
poſcis, quæ ſum mulier Samaritana. Non enim con-
tuntur Judæi Samaritanis.* Et aperte per illud quod

,, Luc.

„ Luc. IX. dicitur, quod *Chriſtus miſit nuncios*
ſuos ante conſpectum ſuum, & euntes intraverunt
in Civitatem Samaritanorum, ut pararent illi, &
non receperunt eum: ubi Beda dicit ſic: *Samaritæ*
Dominum non recipiunt; non enim coutuntur Ju-
dæi Samaritanis, ut Joannes oſtendit: hæc Beda.
„ Ergo patet, quod emere cibos, eis fuerit con-
„ ceſſum tempore neceſſitatis, cum aliter proviſum
„ humanitus non fuiſſet. De venditione patet, *Luc.*
„ 22. ubi tempore paſſionis, & inſtantis perſecu-
„ tionis dixit Chriſtus diſcipulis ſuis: *Quando miſi*
vos ſine ſacculo, & pera, & calceamentis, nun-
quid aliquid defuit vobis. At illi dixerunt. Nihil.
Dixit ergo eis. Sed nunc qui habet ſacculum, emat
& peram, & qui non habet, vendat tunicam ſuam,
& emat gladium: hæc ibi: ubi Beda dicit ſic: *Non*
eadem vivendi regula perſecutionis quæ pacis tem-
pore diſcipulos informat; miſſis quidem diſcipulis ad
prædicandum informat eos, ne quid tollerent in via
præcepit, ordinans, ut qui Evangelium nunciat, de
Evangelio vivat. Inſtante vero mortis Articulo, &
tota illa gente, Paſtorem, & Gregem ſimul per-
ſequente, congruam temporis decrevit regulam, per-
mittens, ut tollant victui neceſſaria, donec ſopita
inſania perſecutorum tempus evangelizandi redeat:
ubi quoque nobis datur exemplum, nonnunquam
juſta cauſa inſtante, quædam de noſtri propoſiti ri-
gore poſſe ſine culpa intermitti: hæc Beda. Ex qui-
„ bus patet, quod propter inſtantem neceſſitatem
„ paſſionis, & perſecutionis prædicta conceſſit, quæ
„ alias prohibuerat. Conſtat autem, quod illud quod
„ eſt in caſu neceſſitatis pro tempore diſpenſative
„ conceſſum, ſimpliciter intelligitur prohiberi. Quod
„ enim per neceſſitatem ſtatutum eſt, ceſſante ne-
„ ceſſitate ceſſare debet 1. *q.* 1. *quod pro neceſſitate.*
„ Unde hujuſmodi emptio, & venditionis conceſ-
„ ſio fuerunt a jure divino, & naturali, ſcilicet pro
„ tempore neceſſitatis, quæ non ſubjacet legi, ſicut
„ dicitur *de Conſecra. di.* 5. *Diſcipulos.* Et in tali
„ neceſſitate Apoſtolis & eos ſequentibus non præ-
„ cluditur via ad providendum neceſſaria ad humanæ
„ vitæ ſuſtentationem, ut dicit Eccleſia in Decre-
„ tali *Exiit* §. *Porro*; ut ſupra in his quæ dicta
„ ſunt de prima communitate plenius eſt oſtenſum.
„ Quod autem ſcriptura teſtetur quod Apoſtoli ha-
„ buerunt jus utendi, vendendi, & donandi in rebus,
„ quibus uſi ſunt; & ex ipſis alia acquirendi, quod
„ eſt aliquo modo jus proprietatis, ut ſuperius eſt
„ probatum; vel quod hoc ſupponat expreſſe, ut
„ dicta hæreticalis Conſtitutio dogmatizat: hoc pe-
„ nitus falſum eſt: & ſcripturæ divinæ & Sancto-
„ rum Doctorum Eccleſiæ, & determinationi, &
„ diffinitioni Sanctæ Matris Eccleſiæ in dicta De-
„ cretali *Exiit* factæ obviat manifeſte. Quod au-
„ tem dictus hæreticus intellexerit, quod Apoſto-
„ li habuerint jure proprietatis jus utendi, ven-
„ dendi, & donandi, in rebus quibus uſi ſunt,
„ & ex ipſis alia acquirendi, patet ex pluribus ma-
„ nifeſte. Primo ex eo, quod dicit *donandi*, ex quo
„ patet ſecundum eum, quod Apoſtoli habuerunt
„ res conceſſas donandi liberam facultatem. Sic
„ enim donatio diffinitur: *Donatio eſt nullo jure*
cogente mea liberalitate facta conceſſio. ff. de donat.
l. 1. §. *donari, & ff. de regul. jur. l. donari.* Nec
„ titulo donationis de jure quis poteſt in alium
„ transferre, niſi rem propriam. Et ideo religioſi,
„ quia proprium non habent, donare non poſſunt.
„ Unde in Canone 54. *di.* dicitur ſic: *Abbati,*
vel Monacho non licet ſervum Monaſterii facere li-
berum; qui etiam nihil proprium habet, libertatem
rei alienæ donare non poteſt. Nam & ſicut leges
ſæculi ſanxerunt, non poteſt alienari poſſeſſio niſi a
proprio domino: hæc ibi. Et *ff. de regul. jur.* di-
„ citur: *Cui jus eſt donandi, eidem, & ven-*
dendi, & commutandi jus eſt: & ſuper verbo *con-*
cedendi dicit Gloſ. *puta in Emphyteuſim.* Ex qui-
„ bus patet, quod conceſſo, quod Apoſtoli potue-
„ runt libere donare res, quas habuiſſe leguntur, ſi-
„ cut dictus hæreticus præſupponit: Cum donatio
„ fieri non poſſit, niſi ab habentibus dominium,
„ & proprietatem rei, ut dictum eſt: Ergo eodem
„ modo, & jure concedere videtur, quod ipſi Apo-
„ ſtoli habuerunt & potuerunt ipſas vendere & eme-
„ re jure proprietatis, & dominii, ſive tanquam
„ ſuas proprias, & cætera alia facere de eis tan-
„ quam veri proprietarii, & domini earum. Quia
„ conceditur jus donandi; eodem modo venden-
„ di, & in Emphyteuſim dandi, & alienandi jus
„ videtur pariter eſſe conceſſum. Quod enim ab
„ eodem, & ſub eadem forma conceditur; quod
„ de uno dicitur, neceſſe eſt ut de alio intelligatur.
Extra de Conſtitu. C. translato. Secundo, quod
„ ipſe hæreticus intellexerit, quod Chriſtus, & Apo-
„ ſtoli jure proprietatis habuerunt jus utendi, ven-
„ dendi, emendi, & donandi in rebus, quibus uſi
„ ſunt, & ex ipſis alia acquirendi, patet ex eo,
„ quod ipſe in Conſtitutione *ad Conditorem* per
„ eum editam probare volens quod Fratres mino-
„ res, qui abdicationem proprietatis omnium rerum,
„ tam in ſpeciali quam in communi voverunt,
„ quam Eccleſia diffinit, Chriſtum, & Apoſtolos
„ ejus verbo, & exemplo docuiſſe in rebus, quæ
„ uſu conſumuntur, non ſunt cenſendi uſuarii,
„ dogmatizat, & aſſerit, quod in rebus, quæ uſu
„ conſumuntur, uſus juris, vel facti non poteſt a
„ proprietate rei ſeu dominio ſeparari: Et quod in
„ eis uſus rei ſeparatus a proprietate ſeu dominio
„ non poteſt conſtitui, vel haberi. Ex quo mani-
„ feſte patet, ſecundum eum, quod Chriſtus, &
„ Apoſtoli in rebus uſu conſumptibilibus habuerunt
„ proprietatem: Et quia quilibet eorum in talibus
„ habuit uſum facti in ſpeciali: Ideo neceſſario ſe-
„ cundum eum ſequitur, quod habuit proprietatem
„ illius rei, cujus uſum habuit; Cum uſus a pro-
„ prietate ſecundum eum nullatenus ſeparetur. Ter-
„ tio patet ex eo quod in tertia conſtitutione, *Quia*
quorundam expreſſe dicit, quod Chriſtus, & Apo-
„ ſtoli habuerunt loculos quo ad proprietatem in
„ rebus quibus uſi ſunt: Et etiam quia in dicta
„ conſtitutione, *Quia quorundam*, expreſſe dicit,
„ quod nec Chriſtus expropriationem omnis juris
„ in cujuſcumque rei proprietate, & in ejus uſu in
„ ſe ſervavit, nec Apoſtolis impoſuit, nec ab ipſis
„ Apoſtolis ſub voto impoſita fuit, imo ut dicit
„ Evangelica, ſeu Apoſtolica Hiſtoria contrarium
„ ſcilicet quod Chriſtus non ſervavit in ſe, nec
„ Apoſtolis impoſuit dictam expropriationem, nec
„ ipſi Apoſtoli eam aſſumpſerunt evidentius mani-
„ feſtat. Concluditur ergo ex prædictis, quod di-
„ ctus D. Ioannes in dicta ſecunda parte conſtitutionis
Cum inter tres hæreſes includit. Prima eſt quod
„ Chriſtus, & Apoſtoli, & quilibet eorum habue-
„ runt jus proprium utendi, vendendi, donandi,
„ & emendi in rebus, quibus uſi ſunt, & alia ex
„ ipſis acquirendi: Et per conſequens, quod ipſi,
„ & quilibet eorum fuerunt proprietarii in ſpeciali
„ in rebus omnibus quas habuerunt. Quæ quidem
„ hæreſis omnem religionem Chriſtianam habentem
„ tria vota annexa ſcilicet vivere in obedientia, ſine
„ proprio, & in Caſtitate, quantum in ſe eſt annullat,
„ deſtruit & confundit: Et Chriſtum & Apoſtolos
„ fuiſſe imperfectos, nec in ſe ſervaſſe, quod eos
„ obſervaſſe Evangelica Hiſtoria proteſtatur. Et de-
„ terminationi, & diffinitioni S. Matris Eccleſiæ po-
„ ſitæ in ſæpedicta decretali *Exiit*, obviat & repu-
„ gnat, imo ipſam determinationem erroneam, & hæ-
„ reticalem eſſe declarat. Cum in ipſa decretali ex-
„ preſſe dicatur quod Chriſtus, & Apoſtoli verbo,
„ & exemplo docuerunt illam abdicationem proprie-
„ tatis omnium rerum in ſpeciali, & in communi,
„ quam Fratres Minores ex eorum regula intelle-
„ cta, juxta declarationes Summorum Pontificum
„ profitentur, & quod proprietatem uſus, & rei cu-
„ juſcumque dominium abdicaverunt, ſimplici uſu
„ facti in omnibus rebus ad vitæ ſuſtentationem ne-
„ ceſſariis retento. Qui uſus non juris, ſed facti tan-
„ tum-

„ tummodo nomen habens, quod facti eſt tantum-
„ modo in utendo præbet utentibus nihil juris. Quo
„ nihil aptius dici poteſt ad oſtendendum ſecundum
„ Eccleſiæ determinationem, & diffinitionem, quod
„ Chriſtus, & Apoſtoli non habuerunt jus proprium
„ utendi, vendendi, donandi in rebus quibus uſi ſunt,
„ nec jus ex ipſis alia acquirendi: nec propter hoc
„ poteſt argui quod eorum uſus & geſta fuerint in-
„ juſta pluſquam argui poſſit, quod uſus illorum
„ qui fuerunt in ſtatu innocentiæ fuerit injuſtus. In
„ quo nullus habebat jus proprium aliquod utendi,
„ ſive emendi, vel donandi, aut vendendi: nec plus
„ quam hodie argui poſſit de uſu rerum, quæ in
„ communi uſu omnium remanſerunt; ſicut aer,
„ ſplendor ſolis, mare, & littora maris, quæ etiam
„ hodie naturali jure communia ſunt omnium, in
Inſti. de re divi. in princ. ubi Gloſ. or. ſuper ver-
bo *communia*, dicit: *communia ſunt omnium uſu,
non proprietate*. Ex quo patet, quod eis poteſt quis
„ uti licite, & juſte ex jure naturali, & tamen non
„ habet in eis jus aliquod proprium utendi, nec ven-
„ dendi, emendi, ſeu donandi. Talem enim ſtatum
„ Chriſtus & Apoſtoli in rebus temporalibus aſſum-
„ pſerunt, qualis fuit in ſtatu innocentiæ, in quo
„ nulla proprietas, ſive aliquod jus proprium ad per-
„ ſonam aliquam vel collegium contracta erat, ut
„ probatur per authoritates ſuperius introductas, &
„ eſt expreſſum de Apoſtolis in *C. dilectiſſimis*
„ 12. *q.* 1. Et ſi quis hodie uſum aeris, vel aquæ
„ maris emere ex neceſſitate compelleretur; verbi-
„ gratia; quia per iniquitatem vel maliciam, aut
„ crudelitatem alicujus, vel aliquorum non permit-
„ teretur uti aere ſive ad aerem ſtare, niſi emeret,
„ ſicut ſæpe faciunt carcerati, qui emunt a Cuſto-
„ dibus carcerum, ut ad aerem ſtare poſſint; ex
„ tali emptione non plus cenſeretur habere jus uten-
„ di aere, quam prius: nec talis emptio, quæ ex ne-
„ ceſſitate fit, quia aliter ſibi uti prohiberetur, non
„ eſt contractus juris poſitivi, ſed eſt actus facti,
„ quia ab eodem jure naturali intelligitur omne illud
„ ſine quo eſt conceſſus. Nam a jure naturali con-
„ ceſſo, quod quis uti poſſit rebus ad vitæ huma-
„ næ ſuſtentationem neceſſariis, conceſſum per con-
„ ſequens ab eodem jure naturali intelligitur omne
„ illud ſine quo prius haberi non poteſt. *Extra*
„ *de Regu. Jur. cum quid Lib.* 6. Sic & in pro-
„ poſito ſtatuto a Chriſto ſive lege perfectionis per
„ ipſum inſtituta, quod Apoſtoli, & volentes viam
„ perfectionis ſequi quod omnia reliquerint, quod in-
„ telligitur quantum ad proprietatem, non quantum
„ ad uſum. Et conceſſo quod haberent in rebus o-
„ mnibus neceſſariis ad vitæ ſuſtentationem uſum,
„ eodem jure intelligitur per conſequens fuiſſe con-
„ ceſſum quod poſſent vendere, & emere pro vi-
„ tæ ſuſtentatione, ubi aliter non provideretur eis.
„ Sicut fuit in Samaria quando cibos emerunt: nec ex
„ tali emptione habuerunt alterum jus quam prius.
„ Sicut conceſſo ſervo a jure naturali, quod ex fa-
„ mis neceſſitate poſſit vendere tunicam Domini ſui,
„ & panem emere ad comedendum: Non ex hoc ſe-
„ queretur, quod ſervus haberet jus proprium utendi,
„ emendi, & vendendi res ſibi ad uſum a Domino ſuo
„ conceſſas. Secunda hæreſis eſt, quia imponit falſum
„ divinæ ſcripturæ, dum dicit quod ſcriptura ſacra
„ teſtatur Chriſtum, & Apoſtolos vendidiſſe, & do-
„ naſſe de hiis rebus, quibus uſi ſunt, & alia ex il-
„ lis acquiſiviſſe, ſeu ipſos hoc facere potuiſſe, ſuppo-
„ nit expreſſe, hoc enim falſum eſt. Quia ſcriptura
„ Sacra in aliqua ſui parte non ponit, quod Chriſtus
„ aliquid donavit, aut vendiderit, nec quod poſſide-
„ rent aurum nec argentum &c. aliqua donarunt
„ vel vendiderunt. Et licet in caſu neceſſitatis di-
„ ſpenſative videatur a Chriſto relaxando dictum
„ præceptum Apoſtolis conceſſum, quod poſſent
„ vendere, & emere gladium propter perſecutionis
„ tempus, ut patet per Bedam in auctoritate ſupe-
„ rius allata: Non tamen ex hoc, ut ſuperius eſt
„ probatum, dici poteſt, quod ſcriptura ſacra di-
„ cat, vel ſupponat expreſſe eos ſimpliciter vende-
„ re potuiſſe, imo quod pro tempore neceſſitatis
„ conceditur, intelligitur ſimpliciter prohiberi, ut
„ dictum eſt, quamvis etiam illud dictum, *ven-
dat tunicam, & emat gladium* ſecundum plures
„ Doctores non intelligatur ad Literam, ſed my-
„ ſtice. Unde Chryſoſtomus ibi dicit: *Non pute-
mus eum juſſiſſe, ut gladios poſſiderent, ſed per
gladium innuit imminentes inſidias Judæorum.* Et
„ Theophylus dicit ibi: *volens violentum inſultum
innuere, meminit gladii, nec prorſus revelavit, ne
tangerentur accidia, nec prorſus obticuit, ne repen-
tinis aggreſſibus fluctuarent:* Et Sanctus Baſilius dicta
„ verba pertractans, dicit: *Non jubet Dominus por-
tare marſupium, & peram, & emere gladios, ſed
prædicit futurum, ſcilicet, quod Apoſtoli obliti tem-
pore paſſionis donorum & legis Domini, auderent
ſumere gladios. Sæpe enim ſcriptura utitur impe-
rativa ſermonis ſpecie, loco Prophetiæ. In pluribus
tamen libris non invenitur, accipiat, tollat, vel
emat, ſed accipiet, tollet, emet:* hæc Baſilius. Ex
„ quibus patet, quod Sancti Doctores Eccleſiæ non
„ intellexerunt, quod Scriptura Divina expreſſe di-
„ ceret, vel ſupponeret, quod Apoſtoli poſſent ven-
„ dere tunicam, & emere gladium, ſicut dictus hæ-
„ reticus aſſerit imprudenter. Tertia hæreſis eſt, quia
„ dicit, quod talis aſſertio, videlicet quod Chriſto
„ & Apoſtolis in his, quæ ipſos habuiſſe Sacra Scri-
„ ptura teſtatur, non competierit jus utendi, nec
„ illa vendendi, ſeu donandi, aut ex ipſis alia acqui-
„ rendi, evidenter includit uſum & geſta Chriſti,
„ & Apoſtolorum in præmiſſis non juſta: hoc enim
„ falſum, & hæreticum eſt, & contra Sacroſanctæ
„ Romanæ Eccleſiæ determinationem, ut ſuperius
„ eſt probatum. Præterea in hoc dicto ipſe ſe de-
„ monſtrat hæreticum evidenter. Quod ſic probatur,
„ ſecundum eum dicta aſſertio evidenter includit
„ uſum, & geſta Chriſti fuiſſe injuſta: Sed ſemper
„ omni tempore fuit evidenter hæreticum quicquid
„ evidenter includit Chriſti uſum, & geſta ejus fuiſſe
„ injuſta: Ergo ante dictam Conſtitutionem, & de-
„ terminationem dicti D. Joannis fuit evidenter hæ-
„ reticum aſſerere Chriſtum, & Apoſtolos non ha-
„ buiſſe hujuſmodi jus utendi vendendi &c. Et ſic
„ talis aſſertio ante dictam determinationem fuit hæ-
„ retica evidenter. Quod confirmatur, quia talis aſ-
„ ſertio, quæ evidenter includit geſta Chriſti injuſta,
„ includit per conſequens non fuiſſe verum Deum,
„ ſed fuiſſe hominem peccatorem evidenter inclu-
„ dit: Et ſic in omnes Articulos fidei pertinentes
„ ad divinitatem, & humanitatem evidenter impin-
„ git: Ergo talem aſſertionem, quæ tam deteſtanda,
„ & maxime contra fidem Catholicam exiſtentia ſe-
„ cundum eum evidenter includit, declarando dein-
„ ceps fore erroneam, & hæreticam cenſendam, in-
„ cluſiſſe videtur, quod ante hujuſmodi ſuam de-
„ clarationem, imo verius delirationem licebat di-
„ cere illud, quod erat evidenter hæreticum, ſci-
„ licet, aſſerere, quod uſus, & geſta Chriſti fue-
„ rant injuſta, ut ſuperius eſt probatum. Unde ſe
„ ipſum fore hæreticum proprio judicio demonſtrat,
„ in dubium tam certa ſecundum eum, & eviden-
„ tia pro fide certa tenenda, revocando, & decla-
„ rando, quod deinceps hæretica cenſeantur, ut ſu-
„ perius eſt probatum. Et confirmatur hoc argu-
„ mentum ex eo, quod illud dicitur evidens eſſe,
„ quod nullo modo rationabiliter poteſt in dubium
„ revocari *extra de accuſa. C. evidentia*: ubi Gloſ.
„ dicit, quod *illud dicitur evidens, quod eſt noto-
rium, & probatum. Extra de cohabi. cle. & muli.
C. ult.*

IMPU-

IMPUGNATIO TERTIÆ CONSTITUTIONIS

Qnia Quornndam.

,, CIrca tertiam Conſtitutionem hæreticalem per
,, dictum Dominum Joannem ſuper prædictis
,, editam, contra appellationem a Sereniſſimo Rege
,, Romanorum ab antedictis duabus Conſtitutionibus
,, interjectam; quæ Conſtitutio, incipit, *Quia quo-*
,, *rnndam* attendendum eſt, quod fere tot ſunt in
,, ea hæreſes, & defectus, quot ſunt propoſitiones,
,, & concluſiones. Nam in hoc quod primo aſſe-
,, rit, quod Pater mendacii excæcavit mentes illorum,
,, qui contra ſæpedictas ſuas Conſtitutiones *Ad Con-*
,, *ditorem*, & *Cnm inter*, dixerunt, ſe eſſe hæreti-
,, cum, & ſuarum hæreſum dogmatizatarum per eum
,, in dictis ſuis duabus Conſtitutionibus defenſorem
,, pertinacem ſe eſſe demonſtrat. Nam cum primo
,, contra dictam Conſtitutionem *Ad Conditorem* per
,, antedictum Fratrem Bonagratiam nomine dicti
,, Ordinis fuerit appellatum, & in ipſa appellatione
,, manifeſte eſt oſtenſum, quod illa quæ ſentiebat
,, in prædictis, & aſſerebat dictus Dominus Joan-
,, nes Scripturæ Sacræ multipliciter repugnabant.
,, Et ſubſequenter per dictum D. Regem ab utraque
,, Conſtitutione publice, & ſolemniter extiterit ap-
,, pellatum, & poſtulatum in ipſa ejus appellatione
,, ſuper prædictis Conſtitutionibus generale Conci-
,, lium congregari. Ipſe D. Joannes omni via juris
,, contempta noluit corrigi, ſed elegit in ſuis erro-
,, ribus pertinaciter permanere: Et ideo tanquam ma-
,, nifeſtus, & pertinax hæreticus eſt ab omnibus Ca-
,, tholicis fngiendus, & deteſtandus, ut ait Apoſto-
,, lus ad *Timoth. nlt. hæreticum hominem poſt pri-*
mam & ſecnndam correptionem evita; ſciens quia
ſubverſus eſt, qui hnjuſmodi eſt, & delinqnit pro-
prio judicio condemnandus 24. *q.* 4. *dicit Dominus.*
,, Secundo in hoc quod aſſerit præſumptuoſe dictum
,, illud, qnod in appellatione D. Regis Romano-
,, rum continetur iniquum, ſcilicet in eo cum dicitur
,, paupertatem Chriſti, & Apoſtolorum conſiſtere
,, perfecte in expoliatione cujuslibet dominii tem-
,, poralis, civilis, & mundani, & ſuſtentationem
,, eorum in ſolo & nudo uſu facti conſtitiſſe. Ex
,, qnibus verbis patet, eum ſentire, quod Chriſtus,
,, & Apoſtoli habuerunt in rebus dominium tempora-
,, le, civile, & mundanum. Tertio in eo quod aſſerit
eſſe prorſus contrarium veritati dicere, quod illa, quæ
per Clavem ſcientiæ in fide, & in moribnt ſunt a
Summis Pontificibus diffinita, neqneunt ab eorum ſuc-
ceſſoribnt in dnbium revocari, nec eis contrarium af-
firmare; licet ſecus ſit. in his quæ per clavem poteſta-
tis per Summos Pontifices ordinantur: hæc verba
,, ipſius in effectu, quæ maxime applicata ad illud,
,, quod ipſe intendit, & nititur probare, ipſius aſſer-
,, tionem hæreticam eſſe demoſtrant. Nam in ap-
,, pellatione Regis Romanorum dicebatur, quod a
,, multis Romanis Pontificibus, & in pluribus ge-
,, neralibus Conciliis fuerit diffinitum per Clavem
,, Scientiæ, paupertatem Chriſti, & Apoſtolorum
,, extitiſſe perfecte in abdicatione cujuslibet tempo-
,, ralis dominii Civilis, & mundani, & ſuſtenta-
,, tionem eorum in ſolo uſu facti conſtitiſſe, &
,, ob hoc non licuiſſe, nec licere eorum ſucceſſo-
,, ribus contra præmiſſa aliquid in dubium revoca-
,, re, vel ejus quod diffinitum eſt contrarium af-
,, firmare, eo quod Eccleſia Romana non poteſt
,, errare in fide, vel moribus, nec poteſt dare re-
,, gulam falſam vel malam in recte vivendo: Nec
,, in veritatis Iudicio Eccleſia Romana poteſt ſibi
,, eſſe contraria. Et hæc in effectu in appellatione
,, Domini Regis continebautur. Quæ hic hæreti-
,, cus in dicta conſtitutione, *Quia quorundam* te-
,, probare intendit, atque damnare: quod eſt hæ-
,, reticum manifeſte. Cum certum ſit, quod illa
,, quæ de paupertate Chriſti, & Apoſtolorum, &
,, veritate regulæ B. Franciſci ſunt per Eccleſiam
,, diffinita, non poſſunt per aliquem Romanum
,, Pontificem tanquam falſa, vel illicita in dubium
,, revocari, ſive ejus quod diffinitum eſt contra-
,, rium affirmare, ut quod prius erat in fide, &
,, moribus diffinitum, per ſucceſſorem pronuncietur
,, male, vel illicite diffinitum. Quia ut ſuperius eſt
,, oſtenſum, & per jura probatum Romana Eccle-
,, ſia non poteſt in fide, vel moribus errare. 24.
q. 1. *C. a recta*. Nec poteſt eſſe nulla 24. *q.* 1.
C. pudenda in fin. Et ſemper immaculata perman-
,, ſit, & Deo propitio in futurum permanebit fir-
,, ma 24. *q.* 1. *hæc eſt fides*. Nec licet Papæ ali-
,, quid ſtatuere, quod ſit præcedentium Sanctorum
,, Patrum Decretis hujuſmodi, nec Evangelicis præ-
,, ceptis contrarium *XIX. di. §. hoc autem, &*
§. qui ergo. Nam contra Patrum ſtatuta hujuſmo-
,, di aliquid immutare, nec hujus Sedis poteſt au-
,, thoritas 25. *q.* 1. *C. Contra Statuta*. Et S. Gre-
,, gorius dicit: *Si ea deſtruerem, quæ anteceſſores*
noſtri ſtatuerunt, non conſtructor, ſed perverſor ju-
ſte comprobarer. 25. *q.* 2. *C. ſi. ea*. *Et Eccleſiaſticæ*
moderationi omnino eſt conveniens, nt ea quæ or-
dinata ſunt vel deciſa, nulla debeant in po-
ſternm refragatione turbari 25. *q.* 2. *C. Eccle-*
ſiaſticæ. Et quod ſemel Sancta Synodus diffinivit
non debet in diſceptationem duci, utrum bene vel
male ſit diffinitum. C. de ſumm. Trinit. l. Nemo.
Et nihil eſt, quod ita nequeat occaſui ſubiacere, ſi-
cut fides, & vera Religio, in E. tit. l. inter Cla-
ras. Et qnod ſemel Synodus ſtatuit pro fidei Com-
munione, & veritate Catholica, non debet poſt hæc
novis retractationibus mutilari. 24. *q.* 1. *C. ma-*
jores. Et ad hoc optime faciunt omnes authoritates
,, Auguſtini, & S. Leonis Papæ ſuperius adductæ.
,, Et ibi: *ubi Sancti Patres in hiis quæ ad fidem*
& mores pertinent, aliquid diffinierunt, Papa non
poteſt novam legem dare, ſed quod diffinitum eſt,
uſque ad animam, & ſanguinem confirmare. Et
ſi contra facit, ipſo facto convincitur errare. 25.
q. 1. *C. ſunt quidam*. 25. *di. C. ſicut Sancti.*
Nam auctoritas Eccleſiæ eſt immediate a Deo 21.
di. §. 1. *& C. In novo, &* 19. *di. C. Ita Do-*
minus, & extra de majo. & obe. C. ſolitæ: Sic
,, enim conſtitutiones hujuſmodi Apoſtolicæ Sedis
,, accipiendæ ſunt tanquam ipſius Petri divina voce
,, firmatæ. 30. *di. C. Sicut omnes*, & quaſi per
,, totum. Et ſicut non eſt licitum in lege dicere
,, quod in Scriptura Sacra ſit aliquod falſum, quia
,, totius Scripturæ fides, & auctoritas vacillaret 9.
di. ſi ad Scripturas: Sicut non eſt licitum dicere,
,, quod Eccleſia Romana ſemel in fide, vel mo-
,, ribus erraverit, quia ſic tota auctoritas, & fides
,, Eccleſiæ vacillaret. Nam eodem jure, quo hoc
,, concederetur, argui poſſet, quod erravit in aliis:
,, nec poteſt, nec debet in dubium revocari, quin
,, illud, quod diffinitum eſt a pluribus Romanis
,, Pontificibus, videlicet, quod Chriſtus, & Apo-
,, ſtoli viam perfectionis oſtendentes non habuerint
,, aliquid jure proprietatis in ſpeciali, nec in com-
,, muni, quam Fratres minores profitentur, eſt me-
,, ritoria, & Sancta, & eſt illa quam Chriſtus,
,, & Apoſtoli docuerunt; cenſeri debeat per Ec-
,, cleſiam diffinitum, maxime cum hæc diffinitio
,, ſit in corpore juris, & in pluribus locis clauſa,
,, & ab univerſali Eccleſia per longa tempora re-
,, cepta, & per generale Concilium approbata, &
,, confirmata, ut ſuperius in pluribus partibus eſt
,, oſtenſum. Et ideo contrarium dicens, & affir-
,, mans, eſt tanquam hæreticus, & ab Eccleſia San-
,, cta præciſus, & excommunicatus penitus evi-
,, tandus. Quarto in hæreſim incidit ſubſequenter
,, Scripturam Sanctam in dubium revocando: Nam re-
,, citans duas opiniones ponit primo opinionem illorum
,, qui, ut dicit, tenent ſcientiam nequaquam eſſe

,, Cla-

„ Clavem ſpiritualem, & pro illorum opinione di-
„ cit eſſe diffinitionem Clavis, quam a Doctoribus
„ dari dicit. Deinde dicit, quod aliqui ponunt
„ unam Clavem ſpiritualem ſcientiam. Et quid de
„ hoc ipſe ſentiat, vel ſentiendum ſit non decla-
„ rat. Et ſic ſub dubio ponit, Clavem ſcientiæ
„ in dubium revocando. Nec valet, ſi dicatur,
„ quod ipſe non negat Clavem ſcientiæ: ſed aſſe-
„ rit, quod per Clavem ſcientiæ nihil diffinitur.
„ Quia licet expreſſe non neget Clavem ſcientiæ,
„ tamen in dubium eam revocat, in eo quod aſ-
„ ſerit duas opiniones de hoc eſſe, & nihil deter-
„ minat expreſſe, imo ad partem negativam decli-
„ nare videtur, cum etiam poſt narrationem di-
„ ctarum opinionum concludat ſic dicens: *Quare
reſtat, quod ſoli Clavi potentiæ ſtatuere competat,
& etiam diſſinire. Et hoc Salvator in conceſſione
Clavium facta B. Petro ſenſiſſe videtur, cum poſt
illam ſubiunxit immediate. Quodcumque ligaveris
ſuper terram &c. nulla de ſcientia habita mentio-
ne*: hæc verba ejus. Sed Scriptura Divina, & San-
„ cti Doctores Eccleſiæ, ac Sacri Canones clare,
„ & expreſſe determinant clavem ſcientiæ eſſe cla-
„ vem unam diſtinctam a Clave potentiæ, ſi-
„ cut patet *Luc. XI. væ vobis legis peritis, qui
tuliſtis Clavem Scientiæ, ipſi non introiſtis,
& eos qui introibant, prohibuiſtis*: ubi dicit Ciril-
„ lus; quod *Clavis Scientiæ eſt lex, quæ fuit
umbra, & figura Chriſti*. Item Rabanus pertra-
„ ctans illud *Math.* 16. *Et tibi dabo Claves Regni
Cælorum* dicit ſic, *Claves Regni Cælorum diſcre-
tionem, & potentiam nominat; potentiam quia li-
get, vel ſolvat; & diſcretionem, qua dignos vel indi-
gnos diſcernat*: hæc Rabanus. Conſtat autem, quod
„ clavis diſcernendi inter dignos, vel indignos, eſt
„ clavis ſcientiæ. Ergo & textus Evangelii duas po-
„ nit, & ille Sanctus Doctor unam ex illis clavem
„ ſcientiæ fore declaravit. Item *Apocalyp.* 3. *C.* di-
citur: *hæc dicit verus, & ſanctus, qui habet cla-
vem David; qui aperit, & nemo claudit, claudit &
nemo aperit*: ubi dicit Gloſ. *clavis autem iſta, fuit
clavis ſcientiæ, per quam clauſit ſub certis limi-
tibus articulorum omnia myſteria, & ſecreta ſcriptu-
rarum tam veteris quam novi Teſtamenti*. Non au-
„ tem dici poteſt, quod fuerit clavis potentiæ ſpi-
„ ritualis, quia David illam non habuit. Item quod
„ clavis ſcientiæ ſit una clavis diſtincta a clavi poten-
„ tiæ, per quam datur poteſtas diſcernendi verum a
„ falſo, patet per illud quod legitur 20. *di.* §. 1. ubi
„ dicitur ſic: *In negociis diffiniendis, non ſolum eſt ne-
ceſſaria ſcientia, ſed etiam poteſtas; unde Chriſtus di-
cturus Petro: Quodcumque ligaveris ſuper terram &c.
prius ei dedit claves Regni Cælorum, in altera dans ei
ſcientiam diſcernendi inter lepram, & lepram. In
altera poteſtatem deiiciendi aliquos ab Eccleſia, vel
recipiendi*: hæc ibi: Ex quo patet, quod clavis ſcien-
„ tiæ eſt neceſſaria in negociis diffiniendis. Et ad
„ hoc etiam facit, quod dicit Auguſtinus in libro
„ de pœnit., & ponitur in decretis *de pœni. di.* 1.
§. *Extra*, & *di.* 6. *in prin.* Et quod non ſit tan-
„ tum una clavis, ſed plures probatur per Evange-
„ lium cum dicit: *& tibi dabo claves regni Cælo-
rum*. Et per illud quod dicitur per Auguſtinum in li-
„ bro *de pœni.*: ibi: *Clavibus Eccleſiæ quodcumque
ſolvitur in terra, & in cælis ſolutum permittitur*.
Et *di.* 21. dicitur §. 1. *Chriſtus Petrum in Sum-
mum Sacerdotem elegit, dum ei pro omnibus, &
pro omnibus claves Regni Cælorum tribuit*. Et in
Collecta B. Petri Gregorius dicit: *Deus qui Bea-
to Petro Apoſtolo tuo clavibus regni cæleſtis collatis
ligandi, atque ſolvendi Pontificium tribuiſti*. Et ſa-
„ crum Concilium Generale, ubi fides Catholica ex-
„ plicatur, ut firmiter credenda, & ſimpliciter confi-
„ tenda expreſſe ponit, ut firmiter credendum, &
„ ſimpliciter confitendum, quod Sacrificium Corpo-
„ ris Chriſti nemo conficere poteſt, niſi ſacerdos
„ rite ordinatus ſecundum claves Eccleſiæ, quas Je-
„ ſus Chriſtus Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus
„ conceſſit *extra de ſum. Trin. & fi. Cath. C. fir-
miter* §. *una eſt*. Ex quibus patet fore per Eccle-
„ ſiam, & Sanctos Doctores diffinitum, & deter-
„ minatum duas claves Eccleſiæ eſſe, & non tan-
„ tum unam; Et hoc pro fide certa, & indubita-
„ ta firmiter fore credendum, & ſimpliciter confiten-
„ dum. Nam pluralis locutio duorum numero eſt
„ contenta; ut expreſſe dicitur *ff. de verborum ſi-
gnif. L. inter illam in fin.* Et ad hoc facit *ff. de
„ teſti. L. ubi numerus*. Ergo dictus Dominus Joan-
„ nes dictam fidem certam, & indubitatam in du-
„ bium revocans eſt infidelis, & hæreticus cenſen-
„ dus, *extra de hæreti. C.* 1. & in aliis Concor-
„ dantiis, ſuperius allatis: Et eſt excommunicatus
„ per ipſum Concilium generale, quod excommu-
„ nicat omnes, & ſingulos, qui non credunt firmi-
„ ter, & ſimpliciter confitentur ea quæ ſunt inſer-
„ ta in ipſo Concilio *Extra de hæreti. C. Excom-
municatus*, quæ Decretalis eſt pars dicti Concilii,
„ & eſt cum ipſo concilio *firmiter credimus* an-
„ nectenda, quia continuatur cum ea. Quinto di-
„ ctus hæreticus falſum aſſerit, & in fidem Ca-
„ tholicam, ac diffinitionem, & determinationem
„ Eccleſiæ, earum verum, & ſanum intellectum
„ pervertendo, & quantum eſt in ſe deſtruendo ve-
„ hementer impingit. Primo enim falſum aſſerit cum
„ dicit, quod prorſus obviant veritati illa, quæ pro-
„ ponuntur in appellatione Sereniſſimi D. Regis Ro-
„ manorum, quam pro fidei Catholicæ veritate in-
„ terpoſuit a dictis hæreticalibus conſtitutionibus,
Ad conditorem, & *cum inter*, ad futurum Generale
„ concilium, quod congregari in loco tuto cum in-
„ ſtantia poſtulabat, & ad verum & legitimum futu-
„ rum Summum Pontificem & ad Sanctam Matrem
„ Eccleſiam Catholicam & Apoſtolicam pro ſe, &
„ ſibi adhærentibus, & adhærere volentibus in futu-
„ rum. Sic dicens hæreticus ſupradictus: *Quod autem
ſubſequenter proponitur in ratione ſupradicta, videli-
cet, quod in Confirmatione, & approbatione regulæ
Fratrum minorum nonnullorum prædeceſſorum noſtro-
rum, videlicet, Honorii III. Gregorii IX. Innocentii
IV. Alexandri IV. Nicolai III. Summorum Pontifi-
cum, verba hujuſmodi continentur: hæc eſt regula E-
vangelica Chriſti, & Apoſtolorum imitatrix, quæ nihil
in hoc mundo habet proprium, vel Commune; ſed in
rebus quibus utuntur, habent ſimplicem facti uſum:
his adiicere præſumentes præfatos Summos Pontifi-
ces ac multa generalia Concilia per Clavem Scien-
tiæ diffiniſſe paupertatem Chriſti, & Apoſtolorum
conſtitiſſe perfecte in expoliatione cujuslibet tempo-
ralis dominii civilis, & mundani, & ſubſtentatio-
nem eorum in ſolo, & nudo uſu facti conſiſtere, &
conſtitiſſe: Quod prorſus obviat veritati: Honorius
quidem præfatam regulam abſque declaratione ali-
qua confirmavit. In cujus confirmatione de verbis
prædictis mentio aliqua non habetur, niſi quam de
vita Evangelica habetur mentio in ipſa regula con-
firmata, ibi cum dicit: hæc eſt regula fratrum mi-
norum videlicet Domini Noſtri Jeſu Chriſti San-
ctum Evangelium obſervare vivendo in obedientia,
ſine proprio, & in Caſtitate. Ex quibus verbis
concludi non poteſt, quod per ipſum prædeceſſorem
noſtrum ea quæ ibi in verbis prædictis aſſerant fue-
rint diffinita, imo poteſt concludi quod vita Evan-
gelica, quam Chriſtus, & Apoſtoli tenuerunt habere
aliqua in Communi non excludit, cum ſine proprio
vivere non exigat, quod ſic viventes nihil habeant
in Communi*; hæc verba in effectu dicti hæretici in
„ Conſtitutione *Quia quorundam* inſerta. In quibus
„ manifeſtum & pertinacem hæreticum ſe eſſe de-
„ monſtrat, & in plures hæreſes incidiſſe. Et dat
„ clare intelligere quod illud quod dixit in Conſti-
„ tutione *Cum inter* in prima parte de habere jure
„ proprietatis civili, & mundano intellexit & ſenſit.
„ Prima itaque hæreſis, quæ ex dictis verbis colli-
„ gitur eſt, quod ipſe ſentire videtur, & intelligere,
„ quod Chriſtus, & Apoſtoli habuerunt in Com-
„ muni temporale dominium civile, & mundanum.

„ Cum

,, Cum aperte ex prediſtis improbare nitatur dictum
,, illud, quo dicebatur; quod paupertas Chriſti, &
,, Apoſtolorum conſiſtit in expoliatione cujuslibet
,, temporalis Dominii civilis & mundani. Et con-
,, cludit ex prædictis, quod vita Evangelica quam
,, Chriſtus, & Apoſtoli tenuerunt habere aliqua in
,, Communi non excludit. Quod quidem ſecundum
,, omnes viros Catholicos ſemper ſuit hæreticum,
,, nec unquam ſuit ſuper hoc aliqua dubitatio apud
,, Catholicos tractatores. Quia ſicut ſuperius ubi de
,, quadruplici Communitate agitur §. 3. *Communi-*
,, *tas*, eſt pleniſſime comprobatum; omnis commu-
,, nitas civilis & mundana non ſolum Collegialem,
,, ſed etiam perſonalem proprietatem includit, quia
,, cuilibet de dicto Collegio perſonale jus proprium
,, competit in ipſis rebus communibus, ut probant
,, jura ibidem allata, & ad ſenſum patet in omnibus
,, univerſitatibus, & Collegiis civilibus, & munda-
,, nis; Et ideo talis communitas nullo modo ſecun-
,, dum viros Catholicos ſtat cum evangelica perfe-
,, ctione, imo neceſſe eſt, quod volens perfectionem
,, Evangelicam adipiſci tali communitati renunciet,
,, ut ſuperius eſt probatum. Dicere igitur, & ſen-
,, tire, quod in Chriſto, & Apoſtolis fuerit talis
,, communitas, includit quod ipſi & quilibet eorum
,, fuerint proprietarii in ſpeciali, & in communi: Et
,, vitam Chriſti, & Apoſtolorum reddit imperfectam,
,, & ejus doctrinam fallacem, & mendacem fuiſſe
,, demonſtrat. Secunda hæreſis eſt, quod in omnes
,, diffinitiones, & determinationes prædictorum Sum-
,, morum Pontificum, & totius Eccleſiæ Catholicæ
,, impingit vehementer. Nam ut ſupra plene &
,, manifeſte eſt oſtenſum, ex verbis prædictæ Clau-
,, ſulæ per Sedem Apoſtolicam approbatæ colligitur,
,, quod abdicatio proprietatis omnium rerum, quam
,, Fratres minores ex dicta regula profitentur, exclu-
,, dit omnem proprietatem perſonalem, & Collegia-
,, lem, cum dicto prius, quod regula eſt, Sanctum E-
,, vangelium obſervare, vivendo ſine proprio, poſtea
,, ſubjungitur verbum diſtributivum pro Conven-
,, tu, ſive Collegio, & univerſitate Fratrum dicens,
Fratres nihil ſibi approprient nec domum nec locum,
nec aliquam rem. Certum eſt enim quod hoc ver-
,, bum *Fratres* ſtat pro communitate, ſive Conven-
,, tu, vel Collegio; *ff. de reb. dub. l. Civilibus,*
& l. cum ſenatus, & maxime cum apparet de tali
,, intellectu ordinantis, ſicut in propoſito caſu. Pa-
,, tet etiam ex natura verborum ſtatuti ſive præce-
,, pti dictæ regulæ cum dicit: *Fratres nihil ſibi*
approprient nec Domum, nec locum, nec aliquam
rem. Patet etiam quod loquitur de communitate
,, ſive univerſitate Fratrum, cum in ſingulari nul-
,, lus conſueverit ſibi appropriare unum locum,
,, vel totam unam Domum: & tamen quodlibet
,, Collegium, quod ſibi intendit appropriare aliquid
,, in communi primo quærit locum & domum pro-
,, priam communitati, in quibus valeant commo-
,, rari illi de Collegio in communi, & res com-
,, munes ſervare. Nemini igitur intelligenti venire
,, debet in dubium, quin appareat ex natura ver-
,, borum ſtatuti, ſive præcepti regulæ ſupradictæ
,, quod conditor regulæ prædictæ prohibere voluit
,, Fratribus, ne in communi ſibi aliquam Domum,
,, aut aliquem locum appropriarent, alias totum
,, præceptum illud *Fratres nihil ſibi approprient &c.*
,, eſſet ſuperfluum, & fruſtratorie adiectum niſi ver-
,, bum illud *Fratres*, etiam pro univerſitate, ſi-
,, ve communitate ſupponant. Cum in principio
,, regulæ jam foret dictum, quod regula, & vita
,, minorum Fratrum, hoc eſt, ſcilicet *Sanctum*
Evangelium obſervare vivendo in obedientia ſine
proprio, & in Caſtitate; per quam clauſulam ſa-
,, tis apparet inhibitum, quod nullus frater in ſin-
,, gulari ſibi aliquid approprier. Præterea ſi condi-
,, tor regulæ voluiſſet ſolum prohibere ne Fratres
,, ſibi in ſpeciali, vel in ſingulari aliquid ſibi ap-
,, propriarent, ridiculoſe, & ſuperflue poſt prædi-
,, ctam Clauſulam, *Fratres nihil ſibi approprient nec*
domum, nec locum &c. de paupertate tantæ expro-
,, priationis loquens ſubjunxiſſet, *hæc eſt illa cel-*
ſitudo altiſſimæ paupertatis, quæ vos Cariſſimos
Fratres meos hæredes, & reges regni Cælorum
inſtituit. Differentia enim eſt inter altiſſimam pau-
,, pertatem, & celſitudinem altiſſimæ pauperta-
,, tis, ſicut inter dignitatem, & culmen dignitatis.
,, Quia Celſitudo, ſive Culmen dicitur illud quod
,, eſt in ſummo 56. *di. C. oportet jus p.* ℞. in
,, fin. & 63. *di. C. ſi per ordinationem*; & ſupe-
,, rius eſt dictum. Si igitur habere poſſent Fratres
,, minores in communi, ridiculoſum, falſum, fru-
,, ſtratorium foret dicere, quod eorum paupertas
,, foret celſitudo altiſſimæ paupertatis. Et niſi in-
,, tentio conditoris regulæ fuiſſet, quod Chriſtus
,, talem paupertatem in ſe ipſo ſervaſſet fruſtra, &
,, inconvenienter pro ratione hujuſmodi paupertatis
,, ſequendæ, & obſervandæ poſuiſſet dicens: *Quia*
Dominus pro nobis ſe fecit pauperem in hoc mundo,
,, quia talis ratio ad propoſitum non fuiſſet; fal-
,, ſum etiam foret, quod dicit, quod *Fratres in*
hujuſmodi paupertate Domino famulantur, ſi Chri-
,, ſtus talem abdicationem non ſervaſſet. Ex præ-
,, dictis igitur manifeſte apparet ex verbis regulæ,
,, quod conditor ejuſdem regulæ voluit, & intel-
,, lexit Sanctum Evangelium & vitam Chriſti
,, obſervare in ſe, & a Fratribus eum ſequentibus,
,, vel ſequi volentibus obſervatione in abdicatione
,, proprietatis omnium rerum in ſpeciali, & in com-
,, muni. Et quod ſenſit, & voluit divina inſpira-
,, tione motus, quod talis abdicatio proprietatis o-
,, mnium rerum tam in ſpeciali, quam in commu-
,, ni fuerat a Chriſto in ſe ipſo obſervata, & in
,, Evangelio docta. Unde & in fine concludendo
,, dicit, *paupertatem, & Sanctum Evangelium D.*
N. Ieſu Chriſti, quod promiſimus firmiter obſerve-
mus. Et hoc apparet ex dubitatione quæ fuit inter
,, Cardinales cum tempore Innocentii III. cum B.
,, Franciſcus peteret hanc regulam ſibi, & ſuis fra-
,, tribus confirmari, dubitabant regulam tam altiſ-
,, ſimæ paupertatis confirmare, ut habetur in legen-
,, da ipſius Sancti. Quæ dubitatio fuiſſet prorſus,
,, inanis ſi ex ipſa regula fratres potuiſſent habere bona,
,, & res in communi. Qui D. Innocentius III.
,, divina revelatione præventus longa deliberatione, &
,, examinatione præhabita, primo ipſam regulam ap-
,, probavit, cujus approbatio multum eſt attenden-
,, da, cum ipſe inter Doctores in Sacra Pagina
,, Doctor magnus extiterit, & ſummus fidei Ca-
,, tholicæ declarator; ſicut Decretales per eum ſu-
,, per explicatione fidei Catholicæ conditæ manife-
,, ſtant. Unde eo ipſo quod tanti, & tam excel-
,, lentes viri in Sacra Pagina ex certa ſcientia
,, talem regulam approbaverunt, & confirmave-
,, runt, ex ipſa approbatione & confirmatione ma-
,, nifeſte concluditur, eos per conſequens ſenſiſſe,
,, & approbaſſe, verum eſſe quod ex regula ipſa
,, habetur, ſcilicet, quod vita, & regula paupertatis
,, altiſſimæ Chriſti in Sacro Evangelio docta, eſt
,, nihil ſibi appropriare nec in ſpeciali, nec in com-
,, muni. Et quod ipſa regula obſervantiæ Sancti
,, Evangelii in celſitudine paupertatis, habere aliqua
,, in communi jure proprietatis excludit. Item ſi
,, poſſent ſibi Domos, loca, & alias res appro-
,, priare in communi, fruſtra poſt prædicta verba
Fratres nihil ſibi approprient in communi &c. adjun-
,, xiſſent, *ſed tanquam peregrini, & advenæ in hoc*
ſæculo in paupertate, & humilitate Domino famu-
lantes vadant pro Eleemoſina confidenter. Si enim
,, haberent Domos, & loca propria, & res alias
,, proprias in communi, non eſſent tanquam Pere-
,, grini perfecti, nec famularentur Chriſto in ſua al-
,, tiſſima paupertate. Qui, ut ſupra probatum eſt
,, per authoritates Evangelii, & Sanctorum Docto-
,, rum, non habuit Domum, nec locum, nec men-
,, ſam, nec candelabrum, nec hujuſmodi tales res,
,, ſed fuit pauper, & mendicus. Ex prædictis igi-
,, gitur concluditur, quod falſum eſt dicere, quod

,, D. Jo-

,, D. Ioannes aſſerit, ſcilicet, quod ex confirma-
,, tione regulæ ſupradictæ non poteſt concludi, quod
,, vita Evangelica quam Chriſtus tenuit, fuerit ſibi
,, nihil appropriare in ſpeciali, nec in communi.
,, Si enim hoc poſſet concludi ex eo, quod Chriſtus
,, & Apoſtoli habuerunt in communi, erraſſent o-
,, mnes Pontifices, & tota Eccleſia, a quibus pluries,
,, & frequenter extitit declaratum, quod illud quod
,, in regula dicitur, *Fratres nihil ſibi approprient &c.*
,, intelligitur in ſpeciali, & in communi; Et quod ta-
,, lis proprietatis abdicatio fuit a Chriſto, & ejus Apo-
,, ſtolis ſervata, & docta. Patet etiam ex prædictis,
,, quod Romani Pontifices prædicta regulæ verba de-
,, clarando ut dictum eſt, nihil novum circa ipſam
,, ſtatuerunt, ſed intellectum verum, & ſenſum verbo-
,, rum ipſius regulæ, qui ex ipſis verbis colligi poterat
,, explicatur. Qui enim declarat ſive exponit verba le-
,, gis vel regulæ, non facit aliquid novi, ſed quod eſt
,, factum detegit, & exponit. *ff. de regul. jur. L. ha-
bere §. palam*. Tacita eſt etiam veritas, & falſitas ex-
,, preſſa in eo, quod D. Joannes ex nimia cupidi-
,, tate voluntatis detrahendi regulæ B. Franciſci, &
,, calumniandi Ordinem inſtitutum ab eo, poſt præ-
,, dicta immediate ſubiungit dicens ſic: *In declaratio-
nibus quoque Gregorii, Innocentii, & Alexandri
prædictorum, qui eamdem regulam abſque confirma-
tione aliqua declararunt, ſimiliter nulla fit prorſus
mentio de prædictis:* hæc verba ipſius: Quæ non con-
,, tinent veritatem. Primo in quantum dicit, quod
,, abſque confirmatione dictam regulam declararunt,
,, quia non ſolum declararunt prædicti Romani Pon-
,, tifices ipſam regulam, ſed etiam confirmarunt, ut
,, ipſi in ſuis reſcriptis, & ordinationibus, quæ in-
,, cipiunt, *Nimis iniqua*, ubi integre habentur, te-
,, ſtatur quilibet eorumdem. Dominus etiam Ale-
,, xander in ſuo reſcripto quod incipit: *nimis iniqua
,, viciſſitudine* teſtatur de confirmatione dictæ regu-
,, læ ſic dicens. *Nimis iniqua* &c. CUM IGITUR
ORDO *prædictorum fratrum minorum per fel. rec.
Innocentium III. Gregorium IX. & Innocentium IV.
Prædeceſſores noſtros, & etiam per noſmetipſos ſit
ſolemniter approbatus, & eorum regula confirmata:*
,, hæc verba dictæ Ordinationis: In quibus, & de
,, ſuis prædeceſſoribus omnibus prædictis, & de ſe
,, ipſo aſſertive atteſtatur, quod ipſam regulam con-
,, firmarunt. Teſtantur etiam dicti Romani Ponti-
,, fices in eiſdem ordinationibus & reſcriptis, quod
,, fratres Minores elegerunt in altiſſima paupertate
,, Chriſto pauperi famulari, tanquam nihil habentes,
,, & omnia poſſidentes. Et prædicti Gregor. Inno-
,, centius, & Alexander declarant expreſſe in ſuis
,, declarationibus, quod iſta paupertas altiſſima, de
,, qua ſanctus Franciſcus in ſua regula dicit: *fra-
tres nihil ſibi approprient nec domum, nec locum,
nec aliquam rem*, intelligitur, quod non approprient
,, in ſpeciali, & in communi: poſuit in Corpore
,, juris dictam ordinationem. In qua loquens de
,, paupertate altiſſima quæ erat jam per eum decla-
,, rata conſiſtere in nil ſibi appropriare, nec in ſpe-
,, ciali, nec in communi, teſtatur *quod ipſi Fra-
tres in altiſſima paupertate Chriſto pauperi famu-
lantur ad placitum tanquam nihil habentes, & o-
mnia poſſidentes*, ut dicitur in Decretalibus *Extra
de Exceſſi. præla. Nimis iniqua, & nimis prava*
,, ab univerſali Eccleſia Dei ab antiquis temporibus
,, receptis, & obſervatis. Ubi etiam Hoſtienſis di-
,, cit in apparatu ſuo, quod *improbare ſtatum hu-
juſmodi per Sanctam Romanam Eccleſiam approba-
tum, hæreticum eſt cenſendum*: patet ergo ex præ-
,, dictis, quod prædicti Romani Pontifices dictam
,, regulam confirmarunt. Patet etiam in eorum de-
,, clarationibus, quod ipſi declararunt dictam abdi-
,, cationem proprietatis omnium rerum debere in-
,, telligi in ſpeciali, & in communi, de qua in re-
,, gula prædicta mandatur, quod Fratres nihil ſibi
,, approprient nec domum, nec locum, nec ali-
,, quam rem, in qua paupertate ipſa regula aſſerit
,, Fratres Chriſto ad placitum famulari. Et aſſerit
,, eam paupertatis altiſſimæ celſitudinem, & Evan-
,, gelii obſervari, in dictæ regulæ obſervatione: Er-
,, go falſum eſt quod dictus D. Ioannes hæreticus
,, aſſerit, dictos Pontifices regulam præfatam abſ-
,, que confirmatione alia declaraſſe, & in eorum
,, declarationibus prædictis nulla prorſus fit mentio
,, de prædictis. Sexto in prædicta conſtitutione *quia
quorundam* dictus D. Ioannes errorem alium dog-
,, matizat. Nam ex declarationibus Gregorii, Inno-
,, centii, & Alexandri prædictorum; In quibus di-
,, citur quod *Fratres nihil ſibi approprient in ſpe-
ciali, nec in communi, ſed locorum, domorum aut
utenſilium, & eorum quæ licet habere, ordo uſum
habeat, & Fratres ſecundum quod Generalis Mini-
ſter, vel Provinciales Minoris Ordinis prædicti or-
dinandum duxerint hiis utuntur*; arguit in hæc
,, verba: *Cum enim dicatur in declarationibus ſub-
ſcriptis, quod ordo uſum habeat rerum præmiſſa-
rum, ad uſum juris neceſſe eſt hoc referri, fa-
cta quidem quod ſingulorum ſunt perſonam veram
exigunt, & requirunt. Ordo vero perſona vera
non eſt, ſed repræſentata, & imaginaria po-
tius eſt dicenda. Quare quæ facti ſunt ſibi conve-
nire nequeuns, licet ei congruere poſſint ea quæ
ſunt juris*; hæc ſunt verba dicti D. Ioannis. In
,, quibus verbis ſe eſſe hæreticum demonſtrat, &
,, ignarum; contra Decretalem *Exiit* in §. *ad
hæc* dicentem in hæc verba: *Ad hæc cum Fratres ipſi
nihil ſibi in ſpeciali acquirere, vel eorum Ordini
poſſint etiam in communi*. Et infra: *Omnium uten-
ſilium, & librorum, ac etiam mobilium præſentium,
& futurorum, quæ & quorum uſum facti ſcilicet
Ordini, & Fratribus ipſis licet habere, proprietatem
& dominium, quod etiam Innocentius Papa IV.
prædeceſſor noſter feciſſe dignoſcitur, in nos, &
Romanam Eccleſiam Apoſtolica authoritate recipimus:*
,, hæc ibi. Ex quibus clare patet, quod uſus fa-
,, cti competit Ordini, & Fratribus. Præterea ac-
,, quirere aliquid alteri, eſt juris, & in jure conſi-
,, ſtit, & tamen Text. dicit, quod *Fratres nihil
poſſunt acquirere ordini etiam in communi*. Ergo
,, liquet quod ea quæ ſunt facti, ſcilicet, uſus fa-
,, cti congruit prædicto Ordini Fratrum minorum,
,, & ea quæ ſunt juris ſibi non poſſunt congruere.
,, Et eſt ratio, quia ordo fungitur vice perſonæ;
,, & ſicut hæreditas, municipium, & ſocietas, &
,, Curia *ff. de fidejuſſo. l. mortuo*, abdicavit a ſe
,, quæ ſunt juris, & retinuit ſolummodo ea quæ
,, ſunt facti: Si enim non abdicaſſet a ſe ea, quæ
,, juris ſunt, poſſent competere ſibi illa: & prædi-
,, cta etiam patent ex aliquo loco dicti Decretalis
,, *Exiit*: ubi dicit ſic: *Verum condecens fuit ei pro-
feſſioni, quæ ſponte devovit Chriſtum pauperem in
tanta paupertate ſectari, omnium abdicare dominium,
& rerum ſibi conceſſarum neceſſario uſu fore con-
tentam. Nec per hoc quod proprietatem uſus, &
rei cuiuſcumque dominium a ſe abdicaſſe videtur,
ſimplici uſui omnis rei renunciatum eſſe convinci-
tur: qui, inquam, uſus non juris, ſed facti tan-
tummodo nomen habens, quod facti eſt tamen in
utendo præbet utentibus nihil juris*, hæc verba di-
,, cta Decretalis. Quibus nihil clarius, & aptius
,, dici poteſt ad oſtendendum dictum Dominum
,, Joannem hæreticum in prædictis verbis ſuis, fuiſ-
,, ſe ignoranter, & imperite locutum. Nam cum
,, dicit dicta Decretalis quod dicta profeſſio Fra-
,, trum, quod idem eſt dicere, ſicut ſi dixiſſet
,, Ordo Fratrum, quod quantum ad hoc idem
,, ſunt, proprietatem uſus, & rei cujuslibet domi-
,, nium a ſe abdicat, clare patet, quod uſus qui
,, eſt juris. *inſti. de re. incorpo.* §. 1. non conve-
,, nit ordini ſupradicto, ſive profeſſioni prædictæ.
,, Et cum dicat, quod dicta profeſſio, ideſt ordo,
,, non abdicat uſum qui eſt facti: Ex quo ſequi-
,, tur, quod illum uſum, qui tantum eſt facti, re-
,, tinet: per conſequens patet. quod profeſſioni, &
,, ordini prædicto competit ille uſus, qui eſt tan-
,, tum facti, & nihil juris habet. Item dictæ De-
,, cla-

„ clarationes Gregorii, ſcilicet, Innocentii, & Ale-
„ xandri, quas ipſe pro ſe ad probandum quod
„ ordo uſum habeat, inducit, faciunt contra eum.
„ Nam dicunt, ſicut etiam ipſe fatetur, quod fra-
„ tres nec in communi, nec in ſpeciali debent pro-
„ prietatem habere. Sed Fratres in communi eſt
„ Ordo. Unde quod Fratribus in communi reli-
„ ctum eſt, Ordini intelligitur eſſe relictum *ff. de
reb. dub. l. 2. & l. cum Senatus*, & in ſpeciali
„ ſunt ſingulares Perſonæ, ut in *d. l. cum Sena-
„ tus* dicitur in fin. Et tamen dicit quod in com-
„ muni non debent habere proprietatem, habere au-
„ tem uſum juris in communi eſt habere proprie-
„ tatem in communi. Quia uſus prout eſt juris,
„ eſt jus proprium utendi aliqua re, pro qua da-
„ tur actio in Iudicio habenti tale jus, ſicut ex
„ obligatione, ut in *d. §. 1. Inſtitu. de reb. in-
„ corpo.* Ergo uſus juris etiam ſecundum dictas
„ declarationes, quas allegat non competit præ-
„ dicto Ordini, quia ipſum a ſe abdicavit. Præ-
„ terea licet vere dicatur, quod Ordo fungatur vi-
„ ce perſonæ, ſicut hæreditas, municipium, Curia,
„ & ſocietas *ff. de fidejus. l. mortuo, & inſtit. de
ſtipula. ſervo. §. 1. & ff. de acquir. re. Domi. l. hæ-
reditas* cum ſimilibus; tamen imperite dictum eſt,
„ quod Ordo ſit imaginaria perſona. Nam illud de
„ jure dicitur imaginarium, quod ſimulatur eſſe, &
„ non eſt. *ff. de contra. empti. l. nuda*. Et nota-
„ tur. *ff. de regu. jur. L. imaginaria*. Et quod
„ imaginariam eſt juris vinculum non obtinet. *ff.
de acti. & obliga. L. contractus*. Sicut nec chime-
„ ra. Unde ỹ. *cit.* nomen ſine re ſpecies eſt di-
„ cta chimeræ. Ideo quod imaginarium eſt uſum
„ juris habere non poteſt, quia juris vinculum non
„ obtinet; ordo autem ſicut & Collegium unum,
„ populus unus, Civitas una, interpretatione, & ſta-
„ tuto juris in veritate repræſentat perſonam, &
„ fungitur vice perſonæ: unde niſi ordo Fratrum
„ Minorum abdicaſſet a ſe ea, quæ ſunt juris, ſibi
„ competerent. Et in aliis communitatibus certum
„ eſt, quod uni ordini, & uni collegio, & uni populo,
„ & uni univerſitati ea quæ ſunt juris & facti com-
„ petunt. Unde collegio approbato competit habere
„ res Communes, arcam communem, & ſyndicum
ff. quod cujuſque univerſi L. 1. §. quibus. Et uni-
„ verſitas dat actorem ad agendum, qui pro univerſi-
„ tate poteſt experiri non pro ſingulis *ff. eod. ti.
„ L. 2.* Et Ordo dat Actorem, cum duæ partes
„ vel plures aſſerunt in dando. *ff. quod cujuſque
univerſi. L. nulli*. Scriptura etiam divina in locis
„ fere innumerabilibus attribuit univerſitati, quæ vi-
„ cem obtinet perſonæ, ea quæ facti ſunt, ſicut
„ patet *primo ad Corinth. X. C. ſedit populus man-
ducare, & bibere, & ſurrexerunt ludere*. Et *Math.
2. Herodes Rex turbatus eſt, & omnis Hieroſolyma
cum illo*: Et *Math. 3. populus hic labiis me honorat*
&c. & *Math. 21. commota eſt univerſa civitas di-
cens. Quis eſt hic?* Et Ordini competit actus fa-
„ ciendi decretum *ff. de Decret. ab Ordi. faci.* in
rubrica, & *L. quod ſemel ordo decrevit* &c. Et *ff.
de acquir. poſſ. L. 2.* dicitur ſic: *ſecundum hoc ju-
re utimur ut poſſidere, & uſu capere municipes poſ-
ſint, idque eis & per ſervum & per liberam per-
ſonam acquiritur*. In qua lege patet exemplum de
„ utroque, ſcilicet de eo quod eſt facti, ut poſ-
„ ſidere, & de eo, quod eſt juris, ut uſu capere,
„ quod & hæc univerſitati, quæ vice fungitur per-
„ ſonæ conveniunt: Unde & Scripturæ Sacræ &
„ juri repugnat dicere, quod ordini, qui fungitur
„ vice perſonæ ea, quæ facti ſunt, nequeant conve-
„ nire, ſicut hæreticus aſſerit antedictus. Septimo
„ memoratus D. Joannes in ſæpedicta conſtitutione
quia quorundam plures hæreſes dogmatizat, ſic di-
dicens: *Conſtat enim multa in ipſa regula contine-
ri, quæ nec Chriſtus docuit, nec exemplo firmavit,
ut pote quod præcepit conditor regulæ fratribus uni-
verſis, ut nullo modo denarios, vel pecuniam reci-
perent per ſe, nec per interpoſitam perſonam, nec
non de multis contentis in ipſa regula, quæ utique
nec Chriſtus docuit, nec Apoſtoli docuerunt, nec
exemplo firmaverunt. Nec obſtat quod Chriſtus por-
tare pecuniam Apoſtolis, & Diſcipulis, dum ipſos
ad prædicandum mitteret, interdixit; quod tamen
antequam eos mitteret ipſis fuiſſe non legimus inter-
dictum. Quandoque poſt reditum pecuniam portave-
runt, & in plerìſque locis evangelica veritas, & Apo-
ſtolica dicta teſtantur. Præterea Auguſtinus dicit
expreſſe, quod illud non fuit præceptum, ſed pote-
ſtas recipiendi neceſſaria ab hiis quibus prædicabant
Evangelium, quam ſervare Apoſtolis licuit, vel et-
iam non licuit*: hæc verba dicti Domini Joannis.
„ In quibus plures errores dogmatizat. Primo duas
„ in verbis prædictis cum dicit, quod Chriſtus non
„ docuit, nec exemplo firmavit denarios, vel pecu-
„ niam non recipere per ſe, vel per interpoſitam
„ perſonam, adiiciens, quod illud quod Chriſtus por-
„ tare pecuniam Apoſtolis, & Diſcipulis dum eos
„ ad prædicandum mitteret interdixit, non fuit præ-
„ ceptum, ſed poteſtas recipiendi neceſſaria, quam
„ ſervare Apoſtolis licuit, vel non ſervare. Ad
„ quorum errorum explicationem, & manifeſtatio-
„ nem attendendum eſt, quod B. Franciſcus vitæ
„ Chriſti imitator egregius, volens Chriſti præce-
„ ptum per eum datum Apoſtolis, & diſcipulis imi-
„ tari, poſſeſſionem, & contrectationem pecuniæ ſuis
„ imitatoribus interdixit, non quia pecunia mala ſit
„ vel quia cenſus formaliter, ſeu cauſaliter ſit in
„ culpa, vel quia pecunia poſſideri, vel contrectari
„ non poſſit abſque peccato. Sed quia inter cæte-
„ ra quæ poſſidentur, pecunia eſt maxime illecebro-
„ ſa, & de facili illectiva, non ſolum imperfecto-
„ rum, ſed etiam perfectorum, Spiritu Sancto di-
„ ctante, præcepit ad culmen perfectionis, & ſancti-
„ tatis vitæ pertinere non ſolum peccata, ſed etiam
„ occaſiones effugere peccatorum. Ideo volenti-
„ bus eum perfecte ſequi in celſitudine altiſſimæ
„ paupertatis, quam Chriſtus in ſe ipſo ſervavit,
„ & Apoſtolos docuit, prohibere voluit, ne pecu-
„ niam poſſiderent, ſive contrectarent per ſe vel
„ interpoſitam perſonam Quia quantum ad poſſeſ-
„ ſionem, ſive proprietatem, vel contrectationem
„ pecuniæ non refert, utrum quis per manum pro-
„ priam, vel alienam recipiat ſuo nomine poſſiden-
„ dam, & contrectandam. Nam is poſſidet, cujus
„ nomine poſſidetur. *ff. de acquir. poſſe. L. quod
in eo*. Quod autem Chriſtus hoc docuerit, & exem-
„ plo firmaverit Scriptura Sacra, & Sancti Docto-
„ res Eccleſiæ ſequentes eam, & Sancta Mater Ec-
„ cleſia firmiter atteſtantur. Nam *Matth. 6.* dicitur:
*Et vocavit duodecim, & præcepit illis, ne quid tol-
lerent in via, niſi virgam tantum, non peram, non
panem, nec in Zona æs, ſed calceatos ſandaliis, &
ne induerentur duabus tunicis*: hæc ibi: In quibus
„ verbis clariſſime patet, quod Chriſtus præcepit A-
„ poſtolis, nec pecuniam, ſive æs in Zonis porta-
„ rent. Et *Matth. X.* dicitur ſic: *Et convocatis XII.
Diſcipulis ſuis*: Et infra: *duodecim autem Apoſtolo-
rum nomina ſunt hæc*. Et infra: *hos XII. miſit Je-
ſus, præcipiens eis, & dicens: nolite poſſidere au-
rum, nec argentum, nec pecuniam in Zonis veſtris,
non peram in via, nec duas tunicas, nec calceamen-
ta; dignus eſt enim operarius cibo ſuo*: hæc ibi: Et
Luc. IX. dicitur ſic: *Convocatis autem XII. Apo-
ſtolis, dixit* ad illos: *Nihil tuleritis in via, nec
virgam, nec panem, neque pecuniam, neque duas tu-
nicas habeatis; & in quamcumque domum intraveri-
tis, ibi manete, & inde non exeatis*: hæc ibi: Quibus
„ clarius nihil dici poteſt ad oſtendendum, quod Chri-
„ ſtus docuit Apoſtolos non recipere, nec pecuniam
„ poſſidere. Et quod hoc impoſuit eis ſub præcepto,
„ cum etiam dicat expreſſe *præcepit*. Nec valet, ſi
„ dicatur, quod licet Evangelium prohibeat non por-
„ tare; tamen non dicit ullo modo: quia præceptum
„ negativum, generaliter dictum, in quo nulla fit
„ exceptio, tantum importat, ac ſi diceretur. *No-
lite nullo modo portare* Extra *de conjugi. lepro. C.*

„ 2. *in fin.* Nam præceptum negativum ſemper obli-
„ gat, & ad ſemper. Quod autem Apoſtoli hoc
„ præceptum ſervaverint ad literam, etiam poſt re-
„ ditum a prædicatione, Sanctorum Doctorum Ec-
„ cleſiæ authoritatibus comprobatur. Unde Augu-
„ ſtinus in *lib. de mirabilibus Sacræ Scripturæ* di-
„ cit ſic: *In excuſatione eleemoſynæ, & pauperta-
tis profeſſione Petrus Paralitico dixit: Surge, &
ambula, illud magiſtri præceptum ſervans. Noli-
te poſſidere aurum nec argentum. Qui enim ſoli Deo
ſerviens, de iniquo Mammona expeditus fuerat,
verbo imperii morbo ligatum cito ſolvebat*; hæc
„ Auguſtinus. Ex quibus patet, quod etiam ſecun-
„ dum Auguſtinum dictum præceptum ad literam
„ intelligatur fuiſſe dictum Apoſtolis, & per ipſos
„ etiam poſt reditum a prædicatione fuiſſe ſervatum.
„ Nequaquam autem a prædictis diſcordat illud
„ Auguſtini verbum; quo contra Adamantium
„ Manichæum præfatum mandatum de non poſſi-
„ dendo aurum, nec argentum &c. dicit fore *ſpi-
ritualiter perſcrutandum*; vel alibi dixiſſe dicitur
permiſſive intelligendum. Nam cum Math. dicat
„ expreſſe; *præcepit eis, ne quid tollerent in via, &c.*
„ Et Auguſtinus una cum aliis Sanctis Doctoribus,
„ & Expoſitoribus Sacræ Scripturæ, ut infra di-
„ cetur, hoc præceptum fore intelligendum ad li-
„ teram manifeſtet. Si hoc ſimpliciter negaret ali-
„ bi, & Evangelicæ veritati, & Sanctorum Do-
„ ctrinæ ſimul, ac ſuæ contrairet manifeſte, quod
„ de tanto dici doctore piæ Catholicorum aures
„ deteſtantur. Attendendum eſt igitur; cum Apo-
„ ſtoli primi fuerint fundatores religionis Chriſtia-
„ næ, & etiam profeſſores perfectionis excelſæ, in-
„ telligi poteſt prædictam paupertatis formam fuiſ-
„ ſe eis a Chriſto impoſitam ſub præcepto tanquam
„ exemplaribus perfectionis excelſæ. Et in hoc ca-
„ ſu non omnes Chriſtiani ad hanc vitæ regulam
„ tenentur, ſicut falſo Manichæi dogmatizant, ſed
„ illi ſoli qui hanc vivendi formam voluntarie pro-
„ fitentur, & vovent. Et ſecundum hunc intelle-
„ ctum prædicta intelliguntur, ad literam impoſita
„ fuiſſe ſub præcepto ipſis Apoſtolis, qui ipſam pau-
„ pertatem profeſſi ſunt, ut patet in dicta authori-
„ tate Auguſtini de *mirabilibus Sacræ Scripturæ*,
„ cum dicit in authoritate prædicta *in excuſatione
Eleemoſynæ &c.* & in authoritate ſuperius allata 17.
de Civit. Dei. Et in omnibus illis, qui volentes
„ ipſam Apoſtolorum paupertatem ſequi, ad ipſius
„ obſervantiam ſe aſtringunt; vel poteſt intelligi,
„ quod prædicta fuerint eis data tanquam fundato-
„ ribus totius Eccleſiæ, ita quod prædicta exten-
„ dantur ad omnes Chriſtianos perfectos, & im-
„ perfectos; & tunc non ad literam ſed ſpecialiter
„ ſunt intelligenda, fuiſſe eis impoſita ſub præce-
„ pto. Et in tali caſu loquitur Auguſtinus contra
„ Manichæos oſtendens, quod ſi ipſa verba intelli-
„ gantur omnibus Chriſtianis dicta, ſunt ſpirituali-
„ ter perſcrutanda. Vel tertio poſſunt intelligi præ-
„ dicta verba fuiſſe Apoſtolis impoſita, ſicut cer-
„ tis perſonis, primiſque Prædicatoribus Evangeli-
„ cæ legis. Et ſic cum duo inſinuentur in verbis
„ prædictis, ſcilicet, abdicatio proprietatis tempo-
„ ralium, & receptio ſtipendiorum. Primum intel-
„ ligitur eis ad literam fuiſſe præceptum, ſicut di-
„ cit Text. & Gloſ. Unde Beda: *Miſſis ad præ-
dicandum Diſcipulis, ne quid tollerent in via, eis
præcepit*. Secundum autem non fuiſſe præceptum,
„ ſed conceſſum, ſive permiſſum. Unde Gloſ.
„ ſuper illud *Luc. In eadem Domo manete &c.* di-
cit. *Qui ſaccum, & peram prohibuit, ſumptus
ex prædicatione conceſſit*. Et Gregor. in *Homil. X.*
„ ſuper Evangelia dicit ſic: *Qui Panem & ſac-
culum portare prohibuit, ſumptus ex prædicatione
conceſſit. Nam ſequitur in eadem Domo manete,
edentes, & bibentes, quæ apud illos ſunt:* Hæc
„ Gregorius. Ex iſtis verbis manifeſte patet, quod
„ prima pars Evangelii, ſcilicet, *Nolite poſſidere
aurum, nec argentum*, fuit ſub prohibitione præ-
„ cepti eis impoſiti ad literam. Secunda vero pars,
„ ſcilicet, ſuſceptio neceſſariorum, quæ intelligitur
„ in fine authoritatis, *dignus eſt operarius mercede
„ ſua*, quod expreſſius dicitur in Luca; *Edentes,
& bibentes, quæ apud illos ſunt*, hæc inquam con-
„ ceſſa fuit non præcepta. Cum hiis concordat Ra-
„ banus dicens ſuper Math. *Claret autem hoc Do-
minum non præcepiſſe, tanquam Evangeliſtæ vive-
re aliunde non debeant, quam eis præbentibus, qui-
bus annunciant Evangelium. Alioquin contra illud
præceptum fecit Apoſtolus, qui victum de manuum
ſuarum laboribus tranſigebat; ſed poteſtatem dediſ-
ſe, in qua ſcirent iſta ſibi deberi. Cum autem po-
teſtas datur, licet cuique non uti, ſed tanquam de
jure ſuo cedere*: hæc Rabanus. Et Auguſtinus de
„ conſenſu Evangeliſtarum dicit: *Dominus hæc poſ-
ſidere Diſcipulos, ac ferre noluit, non quia neceſ-
ſaria non ſint ad ſuſtentationem hujuſmodi vitæ;
ſed quia ſic eos mittebat, ut eis demonſtraret hæc
ab illis, quibus Evangelium credentibus annuncia-
rent, & ſic ſecuri non portarent nec poſſiderent
huic vitæ neceſſaria, nec magna nec minima. Ideo
poſuit ſecundum Math. niſi virgam, oſtendens a
fidelibus omnia deberi miniſtris ſuis, nulla ſuper-
flua requirentibus; hanc autem poteſtatem virgæ
nomine ſignificavit, cum dixit, ne quid tollerent,
niſi virgam*. Hæc Auguſtinus. Ex prædictis igitur
„ patet ſecundum Auguſtinum & ſecundum alios
„ prædictos, quod abdicatio omnium temporalium,
„ ſcilicet, *non poſſidere, nec ferre pecuniam, nec
peram &c.* fuit eis ſub præcepto impoſita, ſed re-
„ ceptio ſtipendiorum, ſive neceſſariorum, quæ in-
„ telligitur in fin. dictæ authoritatis cum dicit: *di-
gnus eſt operarius cibo ſuo, vel mercede ſua* non
„ fuit præcepta, ſed conceſſa, vel permiſſa. Non
„ ſolum autem authoritatibus ſupradictis, ſed etiam
„ aliis Doctoribus poſt reditum a prædicatione hoc
„ ſervarunt, Eccleſiæ authoritatibus manifeſte pro-
„ batur: Quod Chriſtus Apoſtolis ſuis ſub præce-
„ pto ad literam impoſuit non poſſidere aurum,
„ nec ferre pecuniam: Et hoc præceptum Apo-
„ ſtoli ipſi etiam poſt reditum a prædicatione ad
„ literam ſervaverunt: Unde Chryſoſtomus ſu-
„ per *Matth.* Homil. ultima: *Si bonum eſſet
aurum habere, hoc utique Chriſtus dediſſet Apoſto-
lis ſuis, qui ineffabilia bona eis tribuit, nunc autem
non ſolum non dedit, ſed habere prohibuit. Ideoque
Petrus non ſolum non verecundatur, ſed etiam de-
coratur dicens in paupertate: aurum & argentum
non eſt mihi*. Hæc Chryſoſtomus. Et ſuper præfa-
„ tum locum Rabanus in Originali dicit ſic: *Con-
ſequenter præcepit Evangelizatoribus veritatis, qui-
bus antea dixerat: gratis accepiſtis, gratis date. Si
enim ſic prædicant, ut pretium non accipiant, ſuper-
flua auri, & argenti, nummorumque poſſeſſio. Nam
ſi habuiſſent aurum, vel argentum, videretur non
cauſa ſalutis hominum, ſed lucri cauſa prædicare.*
Et infra. *Ex hoc præcepto arguit Philoſophos qui vul-
go appellantur vitropertitæ:* Hæc Rabanus. Item
„ Ambroſius ſuper illud Lucæ. *Nihil tuleritis in
via, nec peram, nec pecuniam* &c. prædictis con-
„ cordat dicens: *qualis eſſe debeat, qui evangeli-
zat regnum Dei, præceptis dominicis deſignatur.*
„ Item in eodem loco. *Nolite* &c. Idem Ambro-
„ ſius dicit: *Si prohibemur aurum poſſidere, quid
eripere? Apoſtolus primus ſententiæ dominicæ execu-
tor, oſtendens non in vacuum effuſa Domini præce-
pta, cum poſceretur a paupere, ut ei aliquid pecu-
niæ largiretur, ait; aurum, & argentum non ha-
beo; tamen non tam in hoc gloriatur Petrus, quod
aurum, & argentum non habeat, quam quod ſer-
vet Domini mandatum, qui præcepit, nolite poſſi-
dere aurum hoc eſt dicere: Vides me Chriſti Diſci-
pulum, & aurum a me quæris? At multo pretio-
ſius auro nobis donavit:* hæc Ambroſius; hoc ipſum
„ Sanctus Bernardus ad Eugenium Papam *Li. 2.*
„ confirmat dicens: *nec locus, inquit, ocio, ubi
ſedula urget ſollicitudo omnium Eccleſiarum. Nam*

quid

quid aliud dimiſit tibi Apoſtolus? quod habeo, in-
quit, hoc tibi do: quid eſt illud? unum ſcio, nec
aurum, nec argentum; cum ipſe dicat, aurum
& argentum non eſt mihi. Et infra. *Eſto ut*
alia quacumque ratione hoc tibi vendicet, ſed non
Apoſtolico Jure. Nec enim iſte tibi dare potuit
quod non habuit. Hæc Bernardus. Item Hierony-
„ mus ad Jeranciam idem ponit dicens: *Apoſtoli to-*
to orbe peregrini non æs in Zona, non virgam in
manibus, non caligas habuere in pedibus. Item Chry-
„ ſoſtomus de laudibus Pauli dicit ſic: *Paulus pe-*
cunias non poſſedit. Nam ipſe hoc teſtatur. Uſque
in hanc horam, & eſurimus, & ſitimus & nudi
ſumus, & colaphis cædimur. Et quid dico pecuniam,
cum ipſe ſæpe non haberet neceſſarium cibum, nec
quo ſe circumdaret veſtimento: hæc Chryſoſtomus.
„ Et Auguſtinus ſuper illud: *Petrus autem dixit:*
argentum & aurum non eſt mihi, dicit Gloſ. *Me-*
mor illius præcepti. Nolite poſſidere aurum neque
argentum, neque pecuniam: & pecuniam quæ ad
pedes Apoſtolorum ponebatur, non ſibi retinebant,
ſed ad uſus pauperum, qui ſua patrimonia relique-
runt conſervabant: hæc Gloſ. Ex prædictis igitur
„ Sanctorum authoritatibus concluditur evidenter,
„ quod Apoſtolis fuit ſimpliciter interdictum, ne pe-
„ cuniam portarent. Et quod hoc præceptum etiam
„ poſt reditum a prædicatione, & etiam poſt reſur-
„ rectionem ad literam ſervaverunt. Ex prædictis
„ igitur patet, quod Scripturæ Sancti Evangelii, &
„ authoritatibus Sanctorum Doctorum prædictorum
„ Ambroſii, Gregorii, Auguſtini, Hieronymi, Chry-
„ ſoſtomi, Bedæ, Rabani, & Bernardi obviat illud,
„ quod dictus D. Joannes dicit, & aſſerit, videlicet,
„ quod Chriſtus non docuit, nec exemplo firmavit
„ denarios, vel pecuniam non recipere, nec ferre.
„ Et in eo etiam quod dat intelligere quod illud
„ quod Chriſtus portare pecuniam Apoſtolis dum
„ ad prædicandum eos mitteret interdixit non fuit
„ præceptum, ſed poteſtas recipiendi neceſſaria. Et
„ quod intentionis ejuſdem fuerit, per hæc, vitæ,
„ & regulæ B. Franciſci, imo verius Chriſti, ever-
„ tere fundamenta, patet; nam ſicut habetur ex le-
„ genda B. Franciſci fundamentum ſuæ Regulæ ipſe
„ B. Franciſcus aſſumpſit a prædictis verbis Evan-
„ gelii. In quo Chriſtus Diſcipulis ad prædicandum
„ miſſis Evangelica norma præſcribitur in viven-
„ do, ne videlicet poſſiderent aurum, vel argen-
„ tum, nec in Zonis pecuniam, nec peram de-
„ ferrent in via, nec duas tunicas haberent, nec
„ calceamenta. Et hanc formam vivendi volens
„ ad literam ſervare in hujusmodi formam viven-
„ di, Spiritu Sancto ſibi dictante, non ſolum no-
„ titia, & affectu: verum etiam vita, & habitu
„ transformavit, & illico calceamenta depoſuit, pe-
„ ram, & pecuniam abdicavit, & una contentus
„ tunicula omnem ſolicitudinem cordis appoſuit,
„ qualiter dictam formam datam Apoſtolis perfice-
„ ret: Et Apoſtolicæ rectitudinis regulæ ſe ipſum
„ per omnia coaptaret: Et deinde ad Romanam
„ Curiam ante conſpectum D. Innocentii Papæ III.
„ in ſcientia Divina Doctoris præclari acceſſit, pe-
„ tens ab eo humiliter, & inſtanter hujusmodi ſibi
„ regulam confirmari. Qui ſummus Pontifex di-
„ ſtulit pro eo, quod aliquibus Cardinalibus vide-
„ batur hujuſmodi normam vivendi novum aliquid,
„ & ſupra humanas vires arduum continere. Ad-
„ erat enim inter Cardinales D. Ioannes Epiſcopus
„ Sabinenſis, omnis ſocietatis amator, & pauperum
„ Chriſti, qui divino ſpiritu inflammatus præfato
„ Summo Pontifici dixit, & Fratribus ſuis. Si pe-
„ titionem pauperis hujus tanquam nimis arduam,
„ novamque refellimus, cum petat ſibi confirmari
„ normam Evangelicæ vitæ: Cavendum nobis eſt,
„ ne in Chriſti Evangelium offendamus. Nam ſi
„ quis intra Evangelicæ perfectionis obſervantiam,
„ & votum ipſius dicit contineri aliquid novum
„ vel irrationale, aut impoſſibile ad ſervandum, con-
„ tra Chriſtum Evangelii auctorem convincitur bla-
„ ſphemare. Et poſt multam examinationem idem ſum-
„ mus Pontifex divino ſpiritu ſuggerente, ac divi-
„ na revelatione præventus; videbat namque in ſo-
„ mnis Pontifex ipſe Romanus Lateranenſem Baſi-
„ licam fore proximam jam ruinæ; quam quidam
„ homo pauperculus proprio dorſo ſummiſſo, ne
„ caderet ſuſtentabat, dictam regulam approbavit, ut
„ hæc omnia in legenda, & vita ipſius Sancti quæ
„ in Sancta Eccleſia pro magna veneratione tene-
„ tur, plenius continentur. Quam compoſuit Egre-
„ gius Doctor D. Frater Bonaventura Epiſcopus
„ Albanenſis, & Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Car-
„ dinalis. Et de approbatione ipſius regulæ per D.
„ Innocentium facta in literis Domini Honorii III.
„ ſuper confirmationem ipſius regulæ per ipſum D.
„ Honorium factam confectis, habetur mentio ſpe-
„ cialis. Conſtat autem, quod ſi Chriſtus verbo,
„ vel exemplo non docuiſſet non portare denarios
„ vel pecuniam: Et quod illud quod in dictis E-
„ vangeliis Math. & Luc. continentur, & dicitur
„ non fuiſſet præceptum, ſed prædicta ſervare, &
„ non ſervare Apoſtolis licuiſſet; Et quod Apo-
„ ſtoli pecuniam portaſſent: Per conſequens ſeque-
„ retur, quod illud, quod in regula continetur de
„ non portandis calceamentis ad præceptum, ſive
„ Conſilium Evangelicum nullatenus pertineret, ſi-
„ cut dictus hæreticus pertinaciter dogmatizat; Et
„ ſic quaſi omnia ſuperogativa dictæ regulæ funda-
„ menta in quibus alias regulas in quantum ad for-
„ mam dictæ paupertatis a Chriſto traditæ in dictis
„ Evangeliis excedit forent ſublata. Quia quaſi in
„ nullo conſilio Evangelico ipſa regula alias exce-
„ deret regulas: Et per conſequens vita, & Do-
„ ctrina Chriſti, & Apoſtolorum in Sanctis Evan-
„ geliis ſupra dictis tradita, & a Sanctis Doctori-
„ bus Eccleſiæ docta, & ad literam expoſita, &
„ intellecta, ſcilicet quod Chriſtus ad literam im-
„ plevit, quod præcepit Apoſtolis, ut non ferrent
„ pecuniam in Zonis, nec calceamenta in pedi-
„ bus, nec peram in via; Et quod Apoſtoli ad li-
„ teram ſervaverunt dictum præceptum; forent pe-
„ nitus annullatæ; imo dictam vitam Chriſti di-
„ ctus hæreticus in quantum in ſe eſt, ex dictis
„ ſuis Conſtitutionibus annullavit, imo in quan-
„ tum in ſe eſt hæreticavit, & abominabilem Deo
„ reddidit. Sequitur etiam, quod ſi dictæ hæ-
„ reſi fides aliqua adhiberetur, quod per omnem
„ modum Sancta Romana Eccleſia erravit, quæ
„ ſtatum talium profeſſorum vitæ prædictæ tanquam
„ vitæ Evangelicæ, & a Chriſto, & Apoſtolis ver-
„ bo, & exemplo doctæ approbavit. Et Sanctum
„ Franciſcum ſecundum hoc, erroris hujuſmodi
„ auctorem, & alios plures Sanctos hujus profeſ-
„ ſionis Cathalogo Sanctorum adſcripſit. Quod
„ etiam aſſertio dicti D. Ioannis determinationi obviet
„ Eccleſiæ, colligitur ex eo quod Sancta Romana
„ Eccleſia in ſæpe allegata Decretali *Exiit* in cor-
„ pore juris clauſa, & ab univerſali Eccleſia re-
„ cepta, & approbata & demum in Concilio Vien-
„ nenſi confirmata expreſſe dicat; *Hi ſunt illi*
Sanctæ regulæ profeſſores, quæ Evangelico fundatur
Eloquio, vitæ Chriſti roboratur exemplo, fundato-
rum militantis Eccleſiæ Apoſtolorum ejus, ſermo-
nibus actibuſque firmatur. Et quod hæc religio quæ
deſcendens a Patre luminum per ejus Filium exem-
plariter, & verbaliter Apoſtolis fuit tradita, & de-
mum per Spiritum Sanctum B. Franciſco, & eum
ſequentibus inſpirata, hæc eſt, quam Chriſtus Paſ-
ſionis ſuæ ſtigmatibus confirmavit, volens inſtitu-
torem ipſius Paſſionis ſuæ ſignis notabiliter inſigni-
re. Et quod ipſa Eccleſia voluit in dicta Decreta-
li Exiit *ſilentium imponere æmulatoribus ipſius re-*
gulæ, qui ut conſtat in eorum ſcriptis prædicta tria
ſub verbis præceptoriis, ſive inhibitoriis in dicta
regula poſita impugnabant dicentes, quod ad perfe-
ctionem Evangelicam nullatenus pertinebat non ha-
bere proprietatem aliquarum rerum in communi,
pecuniam abdicare, ſine calceamentis ire: Et qui ut

in

*in eorum ſcriptis apparet aſſerebant, quod prædi-
cta Chriſtus in ſe non ſervaverat, nec Apoſtolos do-
cuerat, quod dicta verba Chriſti, Nolite poſſidere
aurum, neque argentum, nec pecuniam in Zonis
non erant ad literam intelligenda, ſed ſolum per-
miſſive dicta, aſſerentes ipſam regulam diſcrimi-
noſam & inobſervabilem ex abdicatione prædicta.
Volens eis ſilentium imponere in hiis, quæ dicebant
contra hujuſmodi regulam, & ſtatum, ut ſequitur
diffinivit. Primo enim determinavit, quod fratres
ex profeſſione ipſius regulæ ultra dicta tria princi-
palia conſilia cuilibet Religioni annexa, quæ ſunt vivere
in obedientia, ſine proprio, & in caſtitate non te-
nentur niſi ad iſta Conſilia Evangelii, quæ in ea-
dem regula præceptorie vel inhibitorie ſeu ſub verbis
æquipollentibus ſunt expreſſa. Ad alia vero per
Evangelium data conſilia, quæ non ſunt, ut dictum
eſt, in ipſa regula expreſſa, eo magis ſecundum
exigentiam ſui ſtatus tenentur plus quam cæteri
Chriſtiani, quo per ſtatum perfectionis, quam per
profeſſionem hujuſmodi aſſumpſerunt, ſe obtulerunt
holocauſtum Domino medullatum per contemptum
omnium mundatorum. Ad alia vero conſilia in re-
gula prædicta ſub verbis monitoriis contenta, eo
plus tenentur, quo imitatores tanti Patris effecti,
Chriſti ſemitas arctius elegerunt:* hæc in Decretali
,, prædicta. Ex quibus clare patet, quod diffinitio
,, Sanctæ Romanæ Eccleſiæ præſuppouit, quod ali-
,, qua alia conſilia Evangelica præter tria dicta prin-
,, cipalia, in regula continentur prædicta, ſub ver-
,, bis monitoriis, præceptoriis, inhibitoriis, ſeu æqui-
,, pollentibus; quibus ipſi Fratres ex dictæ ſuæ re-
,, gulæ profeſſione tenentur. Sed ſi verum eſt,
,, quod dictus hæreticus dogmatizat, ſcilicet, quod
,, nec Chriſtus, nec Apoſtoli docuerant non reci-
,, pere pecuniam, & quod Chriſtus, & Apoſtoli
,, portaverunt pecuniam, & quod Chriſtus non pro-
,, hibuit Apoſtolis portare pecuniam: Et quod iſta
,, verba Chriſti: *Nolite poſſidere aurum, neque ar-
gentum, neque pecuniam, nec calceamenta*, non
,, fuerit impoſita Apoſtolis ſub præcepto, ſed ſolum
,, per ea fuit conceſſa quædam poteſtas Apoſtolis
,, recipiendi neceſſaria de Evangelio, quæ ſervare,
,, & non ſervare eis licuit, ut dictus hæreticus do-
,, gmatizat. Et per conſequens ſequitur, quod non
,, fuerunt etiam Apoſtolis impoſita ſub Conſilio,
,, quia inter conſilia, & permiſſa magna eſt diffe-
,, rentia. Quod patet quia conſilium ſemper datur
,, de meliori bono 14. *q.* 1. *C. quiſquis*, ibi. *Si
conſilium ſequi nolueris, minus boni adipiſcaris*,
,, plurimumque autem perfectius, & melius eſt non
,, facere quod permiſſum eſt. Unde licet Paulo
,, permiſſum eſſet de Evangelio vivere, ſicut &
,, aliis Apoſtolis, tamen Paulus noluit poteſtate ſi-
,, bi permiſſa uti, ſed victum de manuum ſuarum
,, laboribus tanſigebat, 2. *ad Theſſalon.* 4. *C.* per-
,, fectius fecit, ut dicit Auguſtinus. Ergo ex ipſius
,, præfati hæretici Doctrina ſequitur, quod nihil ſub
,, verbis præceptoriis, aut inhibitoriis, ſeu æquipol-
,, lentibus in dicta regula continetur, quod ſub ali-
,, quo conſilio Evangelii contineatur, ſive compre-
,, hendatur, nec in quo dicti Fratres arctius, ſive
,, perfectius aliis religioſis quibuſcumque Chriſti ſe-
,, mitas imitentur. Et ſic per omnem modum ſe-
,, cundum eum in approbatione dictæ regulæ, &
,, ejus declaratione erravit Eccleſia, erraverunt etiam
,, Summi Pontifices, qui ab initio Ordinis uſque
,, ad iſta tempora ordinaverunt, & declaraverunt
,, aperte, quod Fratres tenentur ad Conſilia Evan-
,, gelii in ipſa regula ſub verbis præceptoriis, in-
,, hibitoriis, ſive æquipollentibus expreſſa. Quod
,, etiam quædam alia Evangelica Conſilia præter
,, tria principalia ponantur in dicta regula expreſſe
,, determinavit Viennenſe Concilium in *dicto C.
Exivi de Paradiſo*, ubi dicit ſic: *Et quidem bea-
ti Franciſci conditoris regulæ, hæc videtur fuiſſe in-
tentio, ex hoc quod quædam Evangelica conſilia in
regula poſuit, aliis prætermiſſis. Si enim per illud
verbum; Regula & vita Fratrum minorum hæc
eſt &c. intendiſſet eos ad omnia conſilia obligare
Evangelica, ſuperflue, & nugatorie quædam eorum
ſuppreſſis cæteris in regula expreſſiſſet.* Et infra;
*declaramus, dicimus, quod Fratres non ſolum ad
illa tria nude, & abſolute accepta ex profeſſione
regulæ obligantur, ſed etiam tenentur ad omnia alia
implenda quæ ſunt pertinentia ad hæc tria, quæ
regula ipſa ponit.* Secundo determinat prædicta
,, Eccleſia in dicta Decretali *Exiit* §. *Porro*, quod
,, illud quod in regula ſub præcepto inhibitorio po-
,, nitur, ſcilicet, quod *Fratres nihil ſibi approprient
nec Domum nec locum, nec aliquam rem*, quod
,, intelligitur in ſpeciali, nec in communi, pertinet
,, ad Conſilium Evangelicum, & quod Chriſtus
,, hoc docuit, & exemplo firmavit; & quod Apo-
,, ſtoli docuerunt, & in volentes perfecte vivere
,, derivarunt. Cujus contrarium, ut ſuperius plenius
,, dictum eſt, dictus hæreticus in prædictis ſuis con-
,, ſtitutionibus dogmatizat. Ex prædictis igitur de-
,, terminationibus Eccleſiæ patet, quod præter prædicta
,, tria Conſilia principalia, ſcilicet, vivere in obe-
,, dientia, ſine proprio, & in caſtitate, etiam alia
,, conſilia Evangelii continentur in dicta regula,
,, ad quæ Fratres ſub verbis præceptoriis, vel inhibi-
,, toriis obligantur. Sed ſi non portare pecuniam, cal-
,, ceamenta, & in communi proprietates non habe-
,, re, ad Evangelii conſilium nullo modo pertine-
,, ret, falſum foret, quod determinat Eccleſia, in-
,, ſinuans quod alia conſilia præter tria principalia
,, prædicta in regula continentur ſub verbis præce-
,, ptoriis, ſeu inhibitoriis. Quia nulla alia conſilia
,, Evangelii ſub verbis præceptoriis, vel inhibitoriis
,, in dicta regula continentur, ut ex regula, & de-
,, claratione dicti Concilii colligitur evidenter. Ex
,, prædictis etiam patet, quod Beatus Franciſcus præ-
,, dictam formam in Evangelio poſitam de non ha-
,, bendo proprietates aliquarum rerum in ſpeciali,
,, nec in communi, & de non recipiendo pecuniam,
,, & de non portando calceamenta ſub verbis obli-
,, gatoriis ponere voluit in regula ſupradicta tanquam
,, formam a Chriſto datam, & ab Apoſtolis ad li-
,, teram obſervatam. Et quod Eccleſiæ determina-
,, tio, quæ ſic ſignanter, & eleganter dicit dictam
,, regulam evangelico fundatam eloquio, vitæ Chri-
,, ſti roboratam Exemplo, fundatorum militantis Ec-
,, cleſiæ Apoſtolorum ejus ſermonibus, actibuſque
,, firmatam, & verbaliter, & exemplariter per Chri-
,, ſtum Apoſtolis traditam, & per Spiritum San-
,, ctum B. Franciſco, & eum ſequentibus inſpiratam
,, non fuit nugatoria, & ſuperflua. Quod omnino
,, eſſet, ſi verum eſſet, quod dictus hæreticus dog-
,, matizat; ſed quod illud quod in regula dicitur,
,, & per Eccleſiam declaratur, quod non approprient
,, ſibi aliquam rem in ſpeciali, nec in communi,
,, & non recipere pecuniam ad Evangelium non ſpe-
,, ctaret. Et quod in Evangelio dicitur. *Nolite poſ-
ſidere aurum, nec argentum, nec calceamenta &c.*
,, fuiſſet quædam permiſſio Apoſtolis conceſſa, &
,, non præceptum nec conſilium. Et quod dictus
,, D. Joannes idem intelligat de Calceamentis, quod
,, dixit de pecunia non ſolum patet ex eo quod præ-
,, dixit verba Chriſti, in quibus pari modo ponitur
,, de non portando calceamenta, & pecuniam, non
,, fuiſſe præceptum. ſed permiſſio: ſed etiam ex eo
,, quod hoc expreſſit aperte in forma prima quam
,, fecit, & in Conſiſtorio publicavit antequam dictam
,, conſtitutionem, *quia quorundam* ſub Bulla poni
,, feciſſet. Tertius error, quem dictus D. Joannes in
,, verbis ſuperius dictis dogmatizat, eſt quod falſum
,, imponit Auguſtino, dicens, eum expreſſe dixiſſe,
,, quod illud non fuit præceptum, ſed poteſtas re-
,, cipiendi neceſſaria ab his quibus prædicabant, non
,, fuit eis præceptum ne portarent, quia tunc ſibi
,, ipſi & Sacræ Scripturæ contradiceret manifeſte,
,, Sed dicit, quod recipere neceſſaria ab his quibus
,, prædicabant non fuit eis præceptum ſed eis data
,, poteſtas recipiendi. Quod ipſe manifeſte declarat

,, in

„ in libro de *conſenſu Evangeliſtarum*, ubi pertra-
„ ctans illa verba Evangelii, *dignus eſt operarius
mercede ſua* vel cibo ſuo, dicit ſic: *Non ita appa-
ret hoc præcepiſſe Dominum tanquam Evangeliſtæ
aliter vivere non debeant, quam eis præbentibus qui-
bus Evangelium annunciant. Alioquin contra præce-
ptum hoc fecit Paulus, qui victum de manuum ſua-
rum laboribus tranſigebat. Sed apparet poteſtatem de-
diſſe Dominum Apoſtolis, in qua ſcirent ſibi iſta
deberi*. Et parum poſt: *Et hanc poteſtatem nomine
virgæ ſignificavit, cum dixit ſecundum Math. Ne
quid tollerent in via niſi virgam tantum:* hæc Augu-
„ ſtinus. Ex quibus patet, quod illud quod dixit Do-
„ minus in illo ſermone. *Nolite poſſidere aurum, nec
argentum, nec pecuniam &c.* intelligitur proprie ad
„ literam. Quod autem dixit ſecundum Math. *niſi
virgam* debet intelligi figurate, ideſt, poteſtatem
„ accipiendi neceſſaria. Et etiam ad literam intelli-
„ gendo dicta præcepta, nequaquam, ut dictum eſt
„ ſuperius, intelligi poteſt, nec debet, quod non por-
„ tare, ſive poſſidere pecuniam, & non portare cal-
„ ceamenta, neque peram, fuerunt Apoſtolis præ-
„ cepta tanquam omnibus Chriſtianis neceſſaria ad
„ ſalutem. Ita quod nullus ſalvari poſſit, ſi portet
„ pecuniam, vel incedat pedibus calceatis, vel pe-
„ ram portet, aut loculos habeat; ſed ſolum hoc
„ tanquam ſuperogativa, & expedientia ad perfectio-
„ nis, & Sanctitatis culmen illis, qui vitam & for-
„ mam vivendi, quam Apoſtoli ſervaverunt, quan-
„ do Dominus ad prædicandum eos miſit, permitte-
„ re, & obſervare voluerint ſint opportuna. Et quod
„ talis fuerit intellectus Auguſtini manifeſte colligi-
„ tur ex verbis ſuis *5. C. contra Fauſtum*, ubi præ-
„ mittens verba Fauſti, in quibus ſe gloriabatur
„ Evangelium accipere, quia argentum, & aurum
„ dejecit, & æs in Zonis habere deſtitit, & his ſi-
„ milia. Poſtmodum hoc ordine reſpondit. Primo
„ oſtendens eum eſſe hypocritam, & mendacem, &
„ tandem hæreticum. In hoc, ſcilicet, quia Eccle-
„ ſia diſtinguit in modo accipiendi Evangelium quam
„ ad perfectos, & imperfectos. Sed Manichæi ne-
„ quaquam ſic accipiunt. Unde Auguſtinus ibi di-
cit: *Quam multi in noſtra communione veraciter fa-
ciunt ſublimia præcepta, de quorum ſpecie imperitos
fallitis*. Et aſſignatis paulo prius differenciis in Ec-
„ cleſia ſubdit: *Neque enim ut illi, qui ut ſint per-
fecti vendunt, & dimittunt omnia bona ſua, & ſe-
quuntur Dominum, pertinent ad Regnum Cœlorum;
ſed huic militiæ Chriſtianæ propter quoddam com-
mercium charitatis ſubiungitur etiam quædam ſtipen-
diaria multitudo, cui dicitur in fine. Eſurivi, &
dediſti mihi manducare, ſitivi, & dediſti mihi bi-
bere; alioquin damnandi erunt illi, quorum Domos
tam diligenti, & ſollicita cura componit Apoſtolus,
monens mulieres ſubditas eſſe viris ſuis, viros dili-
gere uxores, filios obtemperare Parentibus; ſed ab-
ſit, ut iſtos a mandatis Evangelicis, & vita æter-
na judicet ſeparandos: Quia ut ibi ait Dominus. Si
quis non tulerit crucem ſuam & ſequatur me, non
poteſt meus eſſe diſcipulus; exhortans firmiores ad
perfectionem, ibi, & ſtatim conſolatus eſt iſtos di-
cens, Qui recipit juſtum in nomine juſti, mercedem
juſti accipiet. Quantum autem fallitis auditores ve-
ſtros, quia cum ſuis uxoribus, filiis, & familiis,
& domibus, & agris vobis ſerviunt. Si quiſquis
omnia iſta non dimiſerit, non accipiat Evangelium,
ſed quia eis non rationem ſed revolutionem ad mor-
talitatem permittitis, ut vita electorum veſtrorum
vivant, tanquam vana, & inopta, & ſacrilega,
qua vos vivitis, quoniam & laudamini merito,
eos a mandatis Evangelicis alienatis:* hæc Augu-
„ ſtinus. In quibus verbis aperte demonſtrat, quod
„ aliqui etiam perfecti tempore B. Auguſtini fa-
„ ciebant, & ſervabant ad literam illa præcepta
„ Evangelica, ſcilicet de non portando pecuniam,
„ & ſimilia. Quæ Manichæi ſe ſervare jactabant.
„ Sed tamen ipſi obſervantes veraciter ipſa Evangelii
„ præcepta non intelligebant, ipſa præcepta fore o-
„ mnibus Chriſtianis impoſita ſub præcepto tali;
„ quod nullus ſalvaretur niſi ipſa ſervaret ad literam;
„ ſicut dicebant Manichæi; ſed ſervabant ea tan-
„ quam ſuperogatoria conſulta, & expedientia ad
„ perfectionem. Si autem prædicta, ſcilicet non por-
„ tare pecuniam &c. non fuiſſent conſulta, nec præ-
„ cepta, ſed ſolum permiſſa, ad perfectionem Evan-
„ gelicæ perfectionis nullatenus pertinerent, ut ſu-
„ perius eſt probatum. Non igitur Auguſtinus dicit,
„ Fauſtum erraſſe ex eo quod diceret prædicta ad
„ literam intelligenda, ſed quia diſcernere noluit,
„ vel neſcivit inter præcepta Evangelii omnibus Chri-
„ ſtianis impoſita, ſine quorum obſervantia non eſt
„ ſalus; Et præcepta ſpecialia data Apoſtolis & vi-
„ ris Apoſtolicis vitam hujuſmodi profitentibus, ut
„ eſt dictum. Per hunc etiam modum aperte pro-
„ bant Sancti Doctores Eccleſiæ, quod illa verba
„ quæ continentur in Evangeliis ſupradictis de non
„ portandis calceamentis, ſicut de pecunia, ſunt ad
„ literam intelligenda. Unde Ambroſius in libro
de fuga ſæculi ſic ait: *Jeſus diſcipulos ſuos ſine cal-
ceamentis, & pecunia miſit, ne ſecum terrena por-
tarent*. Hæc Ambroſius; & Hieronymus ad Eu-
„ ſtochium ſcribens, ait: *Moyſes, & Jeſus Nave
nudis in terra pedibus jubentur incedere, & Di-
ſcipuli Chriſti ſine calceamentorum onere & vin-
culis pellium nudi ad prædicationem Evangelii de-
ſtinantur, & milites, veſtimentis Jeſu ſorte divi-
ſis caligas non habebant, quas tollerent. Nec enim
habere poterat Dominus quod prohibuerat in Servis*.
„ Item idem Hieronymus ad Jeruneiam dicit: *Di-
ſcipuli toto Orbe peregrini, non æs in Zona, non
caligas habuere in pedibus*. Et Chryſoſtomus *Ho-
mil. ult.* ſuper Math. *Apoſtoli unica tunica induti,
& diſcalceati circuierunt, & omnes ſuperaverunt*.
„ Idem quoque in homil. 32. dicit Chriſtus, *quan-
do miſi vos diſcalceatos & nudos*. Et Euſebius Ec-
„ cleſiaſticæ hiſtoriæ *lib. 6°*. in laudibus Origenis,
„ pro eo tempore, quo catholicus erat, dicit ſic:
*Quando vero omnia præcepta Evangelica, & voces
Salvatoris ſummo amore, & ſtudio implendas eſſe
cenſebat, quibus præcipitur duas tunicas non haben-
dum, nec calceamentis utendum, nec de craſtino
cogitandum*. Et infra. *Denique per multos annos tra-
ditur abſque calceamento nudis pedibus inceſſiſſe*.
„ Ex quibus, & antedictis, luce clarius concludi-
„ tur, erroneum fore illud, quod in dicta Conſti-
„ tutione *Quia quorundam* dogmatizatur, ſcilicet,
„ aſſerere quod Chriſtus non docuit, nec exemplo
„ firmavit pecuniam non recipere; & hæreticum
„ eſſe illud quod aſſerit dicens, quod illud quod
„ in Evangelio dicitur: *Nolite poſſidere aurum nec
argentum, nec pecuniam in Zonis, nec calceamen-
„ ta &c.* non fuit præceptum, ſed poteſtas reci-
„ piendi neceſſaria. Quartus error colligitur in eo,
„ quod dicit, quod in plериſque locis Evangelica
„ veritas, & Apoſtolica dicta teſtantur, Apoſtolos
„ poſt reditum a prædicatione portaſſe pecuniam:
„ hoc enim falſum eſt. Quia nec Evangelica di-
„ cta, nec Apoſtolica, nec Scriptura Divina in ali-
„ qua ſui parte hæc teſtantur, ſed appoſitum in-
„ ſinuant, ut patet authoritatibus ſuperius introdu-
„ ctis. Quod etiam Chryſoſtomus ſuper illud Io-
„ ann. 13. *Quidam enim putabant, quia locu-
los habebat Iudas, quod dixiſſet ei Ieſus: eme ea
quæ vobis opus ſunt ad Diem feſtum: ut egenis
aliquid daret*, atteſtatur dicens. *Nimirum nullus
ſcilicet Diſcipulorum erat afferens pecuniam, ſed
per hoc quod hic dicit, occulte inſinuat, quod quæ-
dam mulieres eum de ſuis facultatibus nutriebant.
Qualiter autem non peram, non virgam, non æs
jubens deferre, marſupium deferebat ad inopum
miniſterium, ut diſcas, quam valde pauperem, &
mundo Crucifixum hujuſmodi partis oportet multam
facere procurationem. Multa enim ad noſtram di-
ſpenſans doctrinam agebat*. Hæc Chryſoſtomus. Nec
„ obſtat prædictis, quod dicitur *Act.* 4. quod cre-
„ dentes ponebant pretia eorum, quæ vendebant
„ ante

,, ante pedes Apoſtolorum, quia hoc magis facit
,, ad oppoſitum. Quia Apoſtoli non ſolum por-
,, tare, ſed nec tangere dignabantur. Ideo pecu-
,, niam ante pedes eorum, & non in manibus po-
,, nebant. Unde Gloſ. ibi dicit: *deſtituendum
probat, quod tangere devitat, & docet calcandum
eſſe aurum, quod ſubdit greſſibus Apoſtolorum*: hæc
,, Gloſ. Tum quia, ut expreſſe dicit præalleg. Gloſ.
,, Act. 2. *Petrus autem dixit: Aurum, & argen-
tum non eſt mihi; pecuniam quam ponebant creden-
tes ante pedes Apoſtolorum non ſibi retinebant, ſed
ad uſus pauperum, qui ſua patrimonia reliquerant
conſervabant:* hæc Gloſ. Et quod Apoſtoli etiam
,, poſt reverſionem non portaverunt pecuniam, pa-
,, tet per illud, quod dixit Petrus claudo, argen-
,, tum & aurum non habeo. Et in Gloſ. quæ di-
,, cit: *memor illius præcepti: Nolite poſſidere aurum
nec argentum*; & per alias Sanctorum authoritates
,, ſuperius allatas, per quas probatur, quod illud
,, præceptum Chriſti ſemper ſervaverunt ad literam.
,, Ex quibus patet, quod nec Evangelica nec Apo-
,, ſtolica dicta teſtantur, Apoſtolos poſt reditum a
,, prædicatione pecuniam portaſſe. Nec obſtat quod
,, legitur Jo. 4. quod Diſcipuli abierunt in civitatem,
,, ut cibos emerent. Tum quia fuit tempore neceſ-
,, ſitatis, qua Jeſus tranſibat per Samariam. Sama-
,, ritani enim erant inhoſpitales Judæis. Unde nec
,, Chriſtum, nec Apoſtolos recipiebant, ut ſuperius
,, eſt oſtenſum: tempus autem hujuſmodi neceſſita-
,, tis ab omni lege intelligitur exceptum. Ex eadem
,, enim cauſa neceſſitatis fuit ipſis Apoſtolis a Chri-
,, ſto conceſſum, cum inſtante paſſione ſua, & per-
,, ſecutione Diſcipulorum, dixit Jeſus, *qui habet
ſacculum, tollat ſimiliter & peram; & qui non ha-
bet, vendat tunicam ſuam, & emat gladium &c.*
,, ubi Gloſ. Magiſtralis quæ eſt Bedæ dicit expreſ-
,, ſe, quod hoc fuit conceſſum ex cauſa neceſſita-
,, tis, propter videlicet inſtantem neceſſitatem, &
,, perſecutionem Diſcipulorum, donec ſopita perſe-
,, cutorum inſania tempus Evangelizandi rediret:
,, Quæ authoritas ſuperius eſt allata. Tum quia non
,, ſequitur ex eo quod dicatur, *iverunt, ut cibos e-
merent*, vel ex eo quod dictum fuit, *vendat tuni-
cam ſuam & emat gladium:* Ergo pecuniam porta-
,, verunt: hæc enim conſequentia non valet, quia
,, ſæpe religioſi emunt, & alii ſolvunt, ſicut quo-
,, tidie patet in Fratribus Minoribus. Et idem de
,, Apoſtolis dici poteſt; unde & Evangeliſta ſignan-
,, ter dicit, quod *mulieres ſequebantur Apoſtolos mi-
niſtrantes eis*. Et Chryſoſtomus exponens illud Joan-
,, nis. Quidam putabant quod dixiſſet eis Jeſus,
eme ea quæ opus ſunt &c. Nimirum quia nullus
,, Apoſtolorum pecunias deferebat. Et ſubdit per hoc
,, quod hic dicit, occulte inſinuat, quod quædam
,, mulieres eum de ſuis facultatibus nutriebant. Quæ
,, authoritas eſt ſuperius allata. Ex quibus patet,
,, quod Apoſtolis nullo modo fuit conceſſum por-
,, tare pecuniam; licet tempore inſtantis neceſſitatis
,, fuerit conceſſum, quod cibos emerent. Et, ceſ-
,, ſante ipſa cauſa neceſſitatis, ceſſat ipſa licentia 1.
q. 7. C. quod pro remedio, & plene ſuperius eſt pro-
,, batum. Sic & 2. *Reg.* dicitur, quod David, &
,, pueri ejus comederunt panes propoſitionis neceſ-
,, ſitate compulſi, quos non licebat comedere niſi
,, Sacerdotibus: ſic & Diſcipulis Chriſti in neceſſi-
,, tate famis conceſſum eſt, ut per ſegetes alienas
,, tranſeundo evellerent ſpicas, & ederent. *de Con-
ſecra. di. ult. C. Diſcipulos*, & 25. *q.* 1. §. *hiis ita:*
,, Unde in his, quæ contra legem ſtatuta ſunt, non
,, poſſumus ſequi regulas juris: Nec tales caſus ad
,, conſequentiam ſunt trahendi, ut dicatur in tali ca-
,, ſu neceſſitatis fuit licitum; ergo ſimpliciter fuit
,, licitum: imo potius ſequitur, & dici debet, quod
,, diſpenſative, & ex cauſa neceſſitatis conceſſum
,, eſt, ſimpliciter intelligitur eſſe prohibitum; ut di-
,, cunt jura, & ſuperius eſt probatum. Inſuper ad
,, illud quod dictus hæreticus ſubdit poſt prædicta
,, dicens, quod non apparet ipſum prædeceſſorem
,, noſtrum dixiſſe, ſuſtentationem Chriſti, & Apo-
,, ſtolorum in ſolo, & nudo ſimplici uſu facti con-
,, ſiſtere. Reſpondetur quod imo directe & expreſ-
,, ſe apparet, cum clare dicat, quod illam arctam ab-
,, dicationem omnium rerum in ſpeciali, & in com-
,, muni quam fratres Minores profitentur, & fa-
,, ciunt, & quam quidam venenoſis obtrectationibus
,, depravabant, & eam inobſervabilem, diſcrimino-
,, ſam, & illicitam aſſerentes Chriſtum & Apoſto-
,, los viam perfectionis oſtendendo, nec verbo do-
,, cuiſſe, & exemplo firmaſſe. Cujus prædeceſſoris
,, ſcilicet D. Nicolai III. verba ſunt talia: *Porro cum
regula ipſa expreſſe contineat, quod fratres nihil ſibi
approprient nec domum, nec locum, nec aliquam rem:
ſitque declaratum per eundem Prædeceſſorem Gre-
gorium IX. & nonnullos alios, hoc ſervari debere
tam in ſpeciali quam etiam in communi, quam ſic
arctam abdicationem venenoſis obtrectationibus ali-
quorum inſenſata depravavit aſtutia, vel fratrum
eorumdem profeſſionis claritas, talium imperitis ſer-
monibus laceretur. Dicimus quod abdicatio proprie-
tatis hujuſmodi omnium rerum tam in ſpeciali,
quam etiam in communi propter Deum meritoria
eſt, & Sancta, quam & Chriſtus viam perfectio-
nis oſtendens verbo docuit, & exemplo firmavit:
quamque primi fundatores militantis Eccleſiæ pro
ut ab ipſo fonte hauſerant in volentes perfecte vi-
vere per Doctrinæ ac vitæ ipſorum alveos deriva-
runt*. Et infra. *Verum condecens fuit ei profeſſio-
ni, quæ ſponte devovit Chriſtum pauperem in tan-
ta paupertate ſectari, omnium abdicare ſibi domi-
nium, & rerum ſibi conceſſarum neceſſario uſu
fore contentam. Nec per hoc quod proprietatem
uſus, & rei cujuſcunque dominium a ſe abdicaſſe
videtur, ſimplici uſui omnis rei renunciatum eſſe
convincitur. Qui inquam uſus non juris ſed facti
tantummodo nomen habens, quod facti eſt tamen
in utendo præbet utentibus nihil juris:* hæc verba
,, prædicti D. Nicolai: Quibus nihil clarius dici
,, poteſt ad probandum quod præfatus D. Nicolaus
,, III. dixit ſuſtentationem Chriſti, & Apoſtolorum
,, in ſolo, & nudo ſimplici uſu facti conſiſtere,
,, ſicut & Fratrum minorum ſuſtentatio in ſolo,
,, & nudo & ſimplici uſu facti conſiſtit: cum ipſa
,, declaratio expreſſe dicat, quod uſus dictorum
,, Fratrum eſt tantummodo uſus facti nihil præbens
,, juris. Et quod in hujuſmodi paupertate ſequun-
,, tur Chriſtum. Et in §. *non autem talem abdi-
,, cationem &c.* cum ſequentibus manifeſtat ipſos
,, Fratres in hoc Mundo Chriſtum ſequentes habe-
,, re tantummodo in rebus ſimplicem uſum facti,
,, hoc etiam probatur per ea, quæ ſuperius oſtenſa
,, ſunt; hæreſes etiam manifeſtæ quæ dogmati-
,, zentur in dicta conſtitutione, *Quia quorundam*
,, in §. qui incipit, *Adhuc quidem Nicolaus &c.*
,, & continuantur uſque ad §. qui incipit: *Adhuc.
Quod autem dicitur in declaratione Nicolai &c.*
,, ſuperius in reprobatione hæreſum, quas dictus
,, hæreticus in conſtitutione, *Cum inter* aſſerit, &
,, docet §. *ſi vero intellexit*, pleniſſime explicantur,
,, ac etiam confutantur. Et ideo quæ ſuperius
,, circa hæc dicta ſunt, videantur. Inſuper hære-
,, ſes quas dogmatizat hæreticus ſupradictus a §.
,, prædicto, *Quod autem dicitur in &c.* uſque in
,, finem per illa, quæ ſupra in reprobatione hære-
,, ſum dogmatizatarum in conſtitutione *ad condito-
,, rem*, & in ſequentibus; Et per ea quæ ſunt con-
,, tra hanc conſtitutionem, *Quia quorundam*, ut ſu-
,, pra eſt, pleniſſime determinantur, & improban-
,, tur. Et quod ipſe hæreticus ad ſuum Errorem
,, fulciendum Auguſtinum 41. *lib. Confeſſionum* ad-
,, ducit, falſo allegat: Nec quod dicit Auguſtinus
,, in aliquo ad ſuum propoſitum facit, prout cuili-
,, bet inſpicienti liquide poterit apparere. Inſuper
,, juxta finem dictæ conſtitutionis *Quia quorundam*
,, hæreticus ſupradictus ſubjungit dicens: *Dicant no-
bis aſſertores hujuſmodi, ubi legunt, quod ad fi-
dem, vel mores pertineat Chriſtum, & Apoſtolos*

non

*non habuiſſe in hiis, quæ habuerunt, niſi ſimpli-
cem facti uſum. Profecto hoc ad fidem non perti-
net, cum de hoc articulus non ſit aliquis, nec ſub
quo valeat comprehendi, ut patet ex Symbolis, in
quibus articuli fidei continentur. Nec etiam redu-
ctive quaſi hoc Scriptura Sacra contineat, qua ne-
gata tota Scriptura redditur dubia & incerta. Et
per conſequens articuli fidei qui habent per ſcriptu-
ram Sacram probari, reddentur dubii, & incer-
ti; hoc autem in Scriptura Sancta non poterit, ſed
contrarium reperiri.* Et infra: *Unde ex prædictis
non poſſunt, niſi falſo concludere, quum contra or-
dinata per Summum Pontificem circa talia, liceat
ſucceſſoribus aliud ordinare:* hæc verba dicti hære-
,, tici, & blaſphemi. In quibus & ſe ignorantum,
,, & hæreticum manifeſtat. Nam nullus ſani capi-
,, tis Catholicus, & fidelis dubitat, quin illud quod
,, Chriſtus, & Apoſtoli docuerunt verbo, & exem-
,, plo ad fidem, & bonos mores pertineat; & qui in hoc
,, dubitat, omnes articulos fidei in Symbolis contentos
,, in dubium revocat, cum omnes articuli fidei in Sym-
,, bolis contenti, in hiis quæ Chriſtus, & Apoſtoli, &
,, Evangeliſtæ docuerunt, conſiſtant. Et qui hoc
,, neget, omnes articulos fidei per conſequens ne-
,, gat. Sed Sancta Romana Eccleſia Catholica, &
,, Apoſtolica expreſſe determinat, & diffinit, quod
,, Chriſtus & Apoſtoli verbo docuerunt, exemplo-
,, que firmaverunt, illam abdicationem proprietatis
,, omnium rerum in ſpeciali, & in communi, quam
,, Fratres minores profitentur, per quam nullum
,, jus proprium in rebus aliquibus, nec in earum
,, uſu ſibi reſervant; Sed ſolum ſimplicem facti
,, uſum, ut patet manifeſte ex hiis, quæ ſuperius
,, ſunt oſtenſa. Et conſtat, quod ad hoc authori-
,, tas Eccleſiæ ſufficit, nec alicujus alterius Scri-
,, pturæ eſt probatio requirenda. Quia ejus autho-
,, ritas eſt tanta, ut dictum eſt, quod de ea Au-
,, guſtinus dicit contra Epiſtolam fundamenti, *Ego
Evangelio non crederem, niſi me ad hoc authoritas
Eccleſiæ commoveret.* Et quia in hiis, quæ ſpe-
,, ctant ad Doctrinam traditionis Apoſtolicæ Ec-
,, cleſia nunquam erravit, nec errare potuit, ut in
,, ſæpe allegat. *C. a recta* 24. *q.* 1. & *C. de ſum.
Trin. & Fid. Cath. l. fi.* & 16. *di. ſicut Sancti*,
,, & in aliis juribus, & authoritatibus ſuperius in-
,, troductis pleniſſime comprobatur. Et hoc falſo
,, ſuppoſito, quod ſemel erraverit, ſequitur ut ſupra
,, dictum eſt, quod tota ejus authoritas infirmatur,
,, & nihil remanet in ea authoritatis, & fidei, unde
,, quicumque improbat, quod ſemel eſt per Eccle-
,, ſiam approbatum, hæreticus eſt cenſendus 24. *q.*
,, 1. *hæc eſt fides*. Nam impingit in articulum fidei:
*In unam Sanctam Catholicam, & Apoſtolicam Ec-
,, cleſiam*. Quod autem Eccleſia Catholica prædi-
,, ctam determinationem approbaverit, patet: Tum
,, quia ipſa determinatio in corpore juris, quod in
,, Eccleſia legitur, redacta eſt, & inſerta, & lon-
,, giſſimo tempore abſque contradictione obſervata.
,, Tum etiam quia per Generale Concilium Eccle-
,, ſiæ in Vienna celebratum extitit approbata. Quod
,, etiam Concilium in 7. *lib.* eſt poſitum, & in-
,, ſertum. Illud enim quod a popularibus eſt re-
,, ceptum & inter ſanctiones Canonicas poſitum,
,, & inſertum, & Synodalis Concilii authoritate &
,, ſententia roboratum eſt aliis proponendum, & ab
,, omnibus obſervandum 16. *di. Iſidorus*. Et nullo
,, modo poteſt per aliquem Romanum Pontificem
,, reprobari, ut patet in juribus ſuperius allatis 25.
q. 1. *C. Contra ſtatuta*, & *q.* 2. *C. Si ea deſtrue-
rem*, & *C. Eccleſiaſticæ* & *C. de ſum. Trin. &
fid. Cathol. l. nemo*. Præterea Sancti Doctores Ec-
,, cleſiæ Sanctam ſcripturam Dei ſpiritu explanan-
,, tes, & exponentes manifeſte determinant, & de-
,, monſtrant quod Chriſtus, & Apoſtoli in rebus,
,, quibus uſi ſunt, non habuerunt niſi uſum illum
,, ſine quo humana natura ſuſtentari non poteſt, qui
,, eſt uſus facti: Et quod Chriſtus, & Apoſtoli aſ-
,, ſumpſerunt illum modum utendi rebus, qui fuiſ-
,, ſet in ſtatu Innocentiæ. In quo uſus omnium
,, rerum fuiſſet communis omnibus, & in quo nul-
,, lus in aliqua re habebat plus jus utendi, quam
,, alter, ut ſuperius eſt plurium Sanctorum autho-
,, ritatibus & ſacris Canonibus comprobatum, &
,, expreſſe 12. *q.* 1. *C. dilectiſſimis* diffinitum. Quo-
,, rum Sanctorum authoritas in intellectu, & ex-
,, poſitione Sacræ Scripturæ proponitur pluribus in-
,, ſtitutis 20. *di.* §. 1. Præterea Scriptura Divina
,, expreſſe dicit, quod Apoſtoli omnia reliquerunt,
,, ut habetur *Math.* 19. Et conſtat quod non reli-
,, querunt illud, quod eſt a jure naturali, & Di-
,, vino, ſine quo humana natura ſuſtentari non po-
,, teſt, videlicet uſum alimentorum, qui eſt a lege
,, naturali, & divina. Sed uſus qui eſt jus utendi
,, rebus alienis ſalva rei ſubſtantia a jure poſitivo
,, introductus eſt, ſicut obligatio, & hæreditas &c.
,, *Inſtitu. de reb. incorpo.* §. 1. Et talis uſus juris
,, ex quo competit jus agendi in Iudicio, & di-
,, citur uſus proprius non eſt a lege naturæ, ut *in
,, dicto C. dilectiſſimis*, nec a lege Divina 8. *di. quo
,, jure*. Ergo tale jus utendi reliquerunt. Quia qui o-
,, mnia dicit nihil excludit, imo quodlibet compre-
,, hendit *ff. de hæredi. Inſti. l. hoc articulo, & Ex-
tra de major. & obed. C. ſolite* §. *Nos autem*. Et ſu-
,, pradictum eſt. Ex prædictis ergo concluditur, quod
,, ſub illo articulo fidei. *Credo Sanctam Catholicam &
Apoſtolicam Eccleſiam* continetur firmiter credere, &
,, ſimpliciter confiteri, quod Chriſtus, & Apoſtoli
,, non habuerunt in rebus temporalibus, quibus uſi
,, ſunt, niſi ſimplicem facti uſum. Tum quia hoc
,, Eccleſia Sancta Dei docet veraciter, & determi-
,, nat, & diffinit quæ ut dictum eſt errare non po-
,, teſt 19. *di. C. ita Dominus*. Quia Chriſtus roga-
,, vit pro ea, ne deficeret fides ejus *Luc.* 22. & 21.
,, *di.* §. 1. Cujus orationem conſtat fuiſſe exaudi-
,, tam. *Ad Hebræ.* 5. Tum quia divina Scriptura
,, intellecta, prout Spiritus Sanctus efflagitat, &
,, Sancti Doctores Eccleſiæ Dei ſpiritu inflammati,
,, & Sacri Canones inſtinctu Spiritus Sancti prola-
,, ti 25. *q.* 1. *C. violatores*, intelligunt, & expo-
,, nunt, hæc inſinuat, atque docet. Quam Scriptu-
,, ram Sacram qui aliter intellexerit quam ſen-
,, ſus, & intellectus Spiritus Sancti efflagitat hære-
,, ticus eſt cenſendus. 24. *q.* 13. *C. hæreſis:* Et ſic
,, patet hæreticum eſſe, quod dictus hæreticus in præ-
,, dictis verbis concludit, cum dicit, quod in Scri-
,, ptura Sacra non poterit reperiri, Chriſtum, & A-
,, poſtolos in rebus quas habuerunt non habuiſſe niſi
,, ſimplicem facti uſum. Et quod contrarium, ſci-
,, licet quod non habuerunt in eis tantum ſimpli-
,, cem facti uſum in Sacra Scriptura poterit reperi-
,, ri. Ex prædictis igitur patet quod ipſe hæreticus
,, aſſerit, & credit Sanctam Romanam Eccleſiam
,, erraſſe in definitione, & determinatione prædicta:
,, Et ipſam determinationem Eccleſiæ adverſari Sa-
,, cræ Scripturæ, quod eſt hæreticum, blaſphemum,
,, & inſanum. Tandem dictus hæreticus in fine ſuæ
,, hæreticalis conſtitutionis, *quia quorundam*, con-
,, cludendo dicit ſic: *Nos itaque ne fabricatores
mendaciorum hujuſmodi gloriari valeant, & alios
trahere in errorem cum auſu nefario, ac petulantiæ
improba auſi defendere publice fuerint, damnatam
per conſtitutionem prædictam hæreſim, videlicet quod
Chriſtus & Apoſtoli ejus in his, quæ habuiſſe le-
guntur tantum habuerunt ſimplicem facti uſum. Ex
quo ſi verum eſſet, ſequeretur uſum Chriſti fuiſſe
non juſtum, quod profecto blaſphemiam continet, &
eſt fidei Catholicæ inimicum, cum hoc de pertinaci
animoſitate, ac erronea non ſit dubium proveniſſe.
Omnes, & ſingulos, qui verbo, & ſcripto per ſe
vel alium, ſeu alios talia publice præſumpſerint,
ipſos quoque qui eos inſtruxerunt in talibus, &
ut permiſſa facerent docuerint in damnatam hære-
ſim incidiſſe, ac ut hæreticos evitandos fore de fra-
trum noſtrorum Conſilio declaramus.* Hæc verba hæ-
,, retici antedicti. Ex quibus manifeſte patet, quod
,, ſunt contra Sacroſanctæ Eccleſiæ determinatio-

„ nem, & contra Sacræ Scripturæ verum ſenſum, & intellectum; & contra Sanctorum Doctorum, & Sacrorum Canonum diffinitionem, & declarationem determinando, imo ipſam Romanam Eccleſiam, ſive ejus determinationem hæreticam auſu nefario præſumptuoſiſſime, & ſuperbiſſime judicando ſe manifeſtum, & notorium hæreticum, ac pertinacem, & improbum eſſe demonſtrat. Præterea dictus D. Joannes in hac ſua conſtitutione condemnat ſententiam illorum, qui dicebant, quod Chriſtus & Apoſtoli habuerunt tantum ſimplicem uſum denudatum jure civili, & mundano, quæ ſententia ponitur in appellatione Domini Imperatoris. Ergo de tali jure civili, & mundano loquitur condemnans ſicut hæreticos omnes aſſerentes, quod Chriſtus, & Apoſtoli non habuerunt in his, in quibus uſi ſunt, niſi ſimplicem facti uſum omni jure civili, & mundano nudatum. Nec etiam intelligi poteſt de uſu facti denudato jure divino, nullus habet aliquid proprium, ut in præalle. *C. quo jure 7. di.* dicitur, & ſunt verba Auguſtini. Præterea ex hujuſmodi determinatione ejus patet, quod de omnipotentia Salvatoris, ſeu Redemptoris Domini noſtri Jeſu Chriſti male ſentire, & credere videtur. Quia ſecundum ſupradicta ſequitur, quod Chriſtus ad obſervantiam illius juris neceſſario tenebatur, ſine quo juſte uti non poterat rebus ad uſum vitæ neceſſariis, & ſine quo jure ipſis rebus utendo peccabat, & ſic ſuberat illi juri. Sed certum eſt, quod Chriſtus fuit ſupra jus utendi, de quo loquitur dicta conſtitutio, *cum inter*. Cum etiam ſupra legem Baptiſmi, & ſabbati fuerit, & mutare poſſet eam, ut patet ſecundum Gloſ. ſuper illud *Luc.* 4. *quia in poteſtate erat ſermo ipſius*. Gloſ. dicit ſic: *Ieſus quaſi auctor, & impletor legis mutabat, vel augebat*; hæc Gloſ. & Ambroſius ibidem. Nec ſub lege eſſe Dei filium, ſed ſupra legem in ipſo principio deſignaret, unde in ſabbato cæpit, ut ipſius ſe oſtenderet Creatorem. Et *Math.* 12. *filius hominis Dominus eſt etiam ſabbati*. Gloſ. dicit ſic: *Qui verus Rex, & Sacerdos eſt, & Dominus etiam ſabbati, ideſt preeſt, & non ſubeſt legi, imo non peccat, ſi ejus ordinem non obſervat*: hæc Gloſ. Et S. Remigius dicta verba ejus exponens, dicit: *Filium hominis ſe ipſum appellat, & eſt ſenſus iſte, quem vos purum hominem eſſe putatis, Deus eſt & omnium Creaturarum Dominus, & etiam ſabbati. Et ideo poteſt legem mutare pro ſua voluntate, quia fecit eam*; hæc Remigius, Et ſic patet, quod legi ſabbati non ſuberat, nec legi Baptiſmi, quem ipſe conſtituit ſuberat: Et ideo contra eam facere abſque peccato poterat. Unde Beda ſuper illud Math. 3. *Decet nos implere omnem juſtitiam*, dicit: *non neceſſitate ablutionis baptizatus eſt Chriſtus, ſed ut nemo quantumcumque Sanctus baptiſmi gratiam ſuperfluam reputaret*. Nec ſuberat legi Imperiali, ut habetur *Math.* 17. ubi ſuper illo verbo *liberi ſunt filii*, Gloſ. dicit ſic: *Liberi ſunt filii in omni regno; multo magis liberi ſunt filii illius, ſub quo ſunt omnia regna*. Et de hoc ſatis dictum eſt ſupra. Præterea Chriſtus Deus ex ſua potentia infinita ab omni lege, & jure abſoluta, qua & ſupra jus, & contra jus ſibi facere licet, miſit Dæmones in gregem porcorum alienorum, qui ipſos porcos ſuffocaverunt, ſicut legitur *Math.* 8. & *Math.* 5. per quam miſſionem paſſi ſunt magnum damnum domini porcorum. Erant enim duo millia, ſicut Marcus expreſſit, unde ſuper illud *Luc.* 4. *Rogaverunt illum, ut diſcederet ab eis, quia timore magno tenebantur*, dicit Theophylus: *Timebant enim, ne damnum aliquod paterentur, ſicut paſſi fuerant in ſummerſione porcorum*: Et ubi dicit Ioannes hoc fecit Chriſtus ut per interfectionem porcorum hominibus ſalutis occaſio præberetur. Sed nullus Catholicus ſanæ mentis diceret, quod talis actus in Chriſto fuerit iniuſtus. Ergo qui hoc potuit facere, & ſtatuere, & fecit abſque omni injuſtitia, imo cum ſumma juſtitia, multo fortius pro ſalute hominum potuit facere, & ſtatuere, quod Apoſtoli, & alii eorum imitatores haberent, & habuerunt juſte, & licite in rebus temporalibus uſum tantummodo ſimplicem facti, abſque aliquo jure utendi civili, & mundano, de quo loquitur hæreticus ſupradictus. Ex quibus, & aliis ſupradictis clare patet, quod Chriſtus, qui eſt omnis juris divini, & humani, ac legis naturalis, Canonicæ, & civilis Dominus principalis, & Origo, & fundamentum potuit pro ſe, & omnibus perfecte ſequi volentibus, licite habere in omnibus rebus temporalibus, abſque tali jure utendi ſimplicem tantummodo facti uſum. Nec per hoc uſus hujuſmodi convincitur eſſe injuſtus, ut dictus hæreticus dicit: hoc ipſe Chriſtus non potuiſſet facere, nec poſſet, quia Deus non poteſt aliquid facere injuſtum, quia hoc poſſe non eſt aliquid poſſe *de pœni. di.* 2. §. *Charitas*; unde talis uſus facti ſimplicis non poteſt dici injuſtus, quem Chriſtus habuit, & docuit, docendo Apoſtolos ſuos, quod omnia relinquerent, & ſtatum illum ſervarent, in quo nullus ſibi aliquid appropriabat. Et, ut quod docebat verbo, Exemplo firmaret, cibo alieno voluit ſuſtentari, ſicut dicit Hieronymus ad Nepocianum, & ſic in cibo non habuit niſi ſimplicem facti uſum, nec in aliis rebus quibus uſus eſt, prout in præcedentibus ex dictis Apoſtolicis, & Evangelicis, & Sanctorum Doctorum authoritatibus ſuperius allegatis eſt pleniſſime comprobatum. Et ſic patet, quod hæreticus ſupradictus ex dicta ſua hæretica aſſertione de Omnipotentia Redemptoris noſtri Domini Ieſu Chriſti male, & hæretice ſentit, & docet pertinaciter aſſerendo, quod ſi Chriſtus in rebus temporalibus, quas legitur habuiſſe, habuiſſet ſolummodo ſimplicem facti uſum, ſequeretur, quod ejus uſus fuiſſet injuſtus. Et quod ex hujuſmodi ſua aſſertione etiam in articulum fidei, in quo fides Catholica Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum verum Deum Omnipotentem firmiter credit, docet, & prædicat, vehementer impingit. Inſuper in fine dictæ Conſtitutionis, *Quia quorundam*, dictus hæreticus diffinit dicens: *Si quis autem damnatas per conſtitutionem noſtram prædictam* cum inter, *prædictas hæreſes, vel ipſarum alteram deinceps ſcienter verbo, vel ſcripto defendere, vel appropriare præſumpſerit de facto approbare, de Fratrum noſtrorum conſilio decernimus, ut tanquam hæreticus ab omnibus vitetur. Adhuc diſtrictius inhibemus, ne quiſquam contra præſumpſerit, tanquam contumax, & rebellis Romanæ Eccleſiæ ab omnibus habeatur*; hæc verba ejus. In quibus ſe pertinacem hæreticum, & incorrigibilem eſſe demonſtrat, ſuas hæreſes pertinaciter defendendo, & impugnantes eos hæreticos, & ſciſmaticos auſu ſacrilego decernendo. Ex ipſis etiam diffinitionibus ſuis deprehendi poteſt aperte, quod ipſe idem proprio judicio ſuo hæreticum, & ſciſmaticum ſe eſſe pronunciat. Nam in conſtitutione, *ad Conditorem*, aſſerit, & dicit expreſſe, quod jus utendi in rebus uſu conſumptibilibus haberi non poteſt, cum jus utendi exigat, quod ſubſtantia rei ſalva maneat: quod eſſe non poteſt in rebus uſu conſumptibilibus; & Chriſtus in rebus quas ipſum habuiſſe ſacra Scriptura commemorat, non habuit, nec habere potuerit jus utendi ſecundum eum. Et deinde in Conſtitutione, *Cum inter*, & in hac, *Quia quorundam*, declarat hæreticum fore aſſerere quod Chriſtus in hiis, quæ ipſum habuiſſe Sacra Scriptura commemorat non habuit jus utendi. Et ſic per conſequens ſe hæreticum pronunciat, & demonſtrat. Item quia in ipſa conſtitutione, *Cum inter*, & in hac ultima, *Quia quorundam*, aſſerit Chriſtum habuiſſe jus utendi in hiis quæ ipſum habuiſſe Sacra Scriptura teſtatur; Et ſic per conſequens in rebus uſu conſumptibilibus quæ Scri-

„ ptura

„ ptura Sacra ipſum commemorat habuiſſe. Et hoc
„ eſt contra conſtitutionem *Ad conditorem*. Et in
„ hac ultima, *Quia quorundam*, quemlibet contra
„ illum Couſtitutiouem *Ad condiſorem* dicentem
„ contumacem & rebellem Eccleſiæ ſuo proprio
„ Iudicio condemuat: quod eſt proprium hæreti-
„ corum, ut iu tantam cæcitatem juſto Dei judi-
„ cio deducantur, quod ſibi ipſis proferunt con-
„ traria, & adverſa, ut dicit Auguſtiuus contra
„ Petilianum, & ponitur 23. *q*. 7. *C. quod autem*.
„ Cum ergo adeo ſit notorium, quod dictus hæ-
„ reticus dictas tres Conſtitutiones fecerit hæreticas,
„ & publice promulgaverit, & per Univerſum Or-
„ bem publice deſtinaverit, quod nulla poteſt ter-
„ giverſatione negari: Et notorium ſit, quod ad-
„ verſus hæreſes contentas in dicta Conſtitutione
„ *Ad conditorem:* Primo per Fratrem Bouagratiam
„ de Pargamo Procuratorem dicti Ordinis extitit ap-
„ pellatum. Quem etiam Procuratorem Ordinis de
„ facto, & tyrannice pro eo quod ipſe dictam apel-
„ lationem interpoſuit fecit capi, & atro carceri
„ mancipari. Et fere per Anuum in ipſo carcere
„ detinuit inclusum. Et notorium ſit in tota Chri-
„ ſtianitate, quod Sereniſſimus D. Ludovicus Rex
„ Romanorum adverſus hæreſes contentas in dictis
„ duabus conſtitutionibus, ſcilicet, *ad Conditorem
Canonum*; & *cum inter nonnullos* ad Sanctam Ro-
„ manam Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam
„ appellavit. Et notorium ſit in ipſa Eccleſia, quod
„ ipſe Dominus Ioannes nunquam voluerit corrigi,
„ ſed elegit pertinaciter in ſuis hæreſibus permane-
„ re. Nec unquam voluit, & conſenſit, quod Con-
„ cilium congregaretur, ſicut in appellatione dicti
„ Domini Regis petebatur inſtanter: Quin imo
„ eligens in ſuis hæreſibus pertinaciter permanere
„ ex abrupto dictam conſtitutionem: *Quia quorun-
„ dam* contra dictam appellationem præfati D. Regis
„ fecit, & publice promulgavit. In qua ſupradictas
„ hæreſes manifeſtas, & plures alias dogmatizans
„ eas nititur defendere, & etiam excuſare: Et no-
„ torium ſit, quod literas multas, quaſi innume-
„ rabiles per mundum tranſmiſit; mandans de fa-
„ cto, & auſu temerario dictum Dominum Regem
„ denunciari excommunicatum, & hæreticum pro
„ eo quod dictis ſuis hæreſibus contradixit, & con-
„ tradicat. Et prædicta ſunt, & fuerunt adeo no-
„ toria, quod nulla probatione, vel accuſatione egent;
„ quia nulla poſſunt tergiverſatione negari *Extra
de accuſa. C.* 1. & *Extra de Cohabi. Cle. & muli.
C. tua*, & *C. ultimo*. Et oculis omnium ſe præ-
„ dicta exhibent manifeſte. Et non ſolum illi, qui
„ præcedente accuſatione, & probatione per ſen-
„ tentiam Iudicis tanquam hæretici condemnantur
„ ſunt hæretici manifeſti, ſed etiam illi qui contra
„ fidem Catholicam publice prædicant, vel publice
„ confitentur errores, & aſſerunt, ſunt cenſendi
„ hæretici manifeſti. *Extra de verbor. ſignif. C.
„ ſuper quibuſdam*. Et ea quæ in Iure divino, vel
„ humano conſiſtunt, probatione non egent, cum
„ jus ſit certum & determinatum *ff. de regu. jur.
„ l.* 2. Et hodie omnis hæreſis ſit per ſententiam
„ Sanctæ Romanæ Eccleſiæ ipſo facto damnata,
„ excommunicata, & anathematizata: *extra de hæ-
„ reti. C. Excommunicatus* in primo. Et omnes
„ hæretici, & fautores, & defenſores eorum ſint
„ hodie excommunicati ipſo facto, ut patet in *d.
C. Extra de hæreti. Cap. Excommunicatus* §. *Cre-
dentes*, & *C. ad abolendam*, & *C. Excommuni-
„ camus* 2. Et credentes erroribus hæretici ſint ju-
„ dicati, ut in *C. G. Excomunicamus* in fin. Se-
„ quitur quod ipſo facto ipſe D. Ioannes poſtquam
„ dictas hæreſes docuit, publicavit, & promulga-
„ vit, damnatus fuit & excommunicatus per ſen-
„ tentiam Canonis, & omni poteſtate privatus 24.
q. 1. *C. dicimus:* & *in* §. *Si ergo*, & *in* §. *Si
autem:* & *in* §. *his authoritatibus*. Nec eſt de
„ novo neceſſe accuſari, vel damnari per aliquem;
„ unde 24. *q.* 1. *C. Acatius* in Textu dicitur ſic;

*Quicumque in hæreſim damnatam labitur, in ipſa
damnatione ſe ipſum involvit:* ubi Gloſ. or. dicit
„ ſic; *hic eſt caſus, in quo Papa Canonem latæ
ſententiæ incidit. Nec obviat illa regula, par parem
ſolvere, vel ligare non poteſt, quia ſi Papa eſt hæ-
reticus, minor eſt quolibet Catholico, quia lex ipſum
factum damnat, ſive notat, etiam ſine ſententia ff.
de ritu. nup. l. palam* §. *ult.* hæc Gloſ. & in ea-
„ dem *Cauſa* 24. *q.* 1. *in præallegato* §. *Si ergo*,
„ dicitur ſic: *Si Epiſcopus in hæreſim damnatam
jam lapſus eſt, antiqua excommunicatione jam da-
mnatus alios damnare non poteſt. Excommunicatus
enim alios excommunicare non valet*. Et in eadem
q. 1. §. *Si autem*, dicitur ſic: *Si autem in corde
ſuo novam hæreſim confixit, ex quo talia prædica-
re cepit, neminem damnare potuit, quia non poteſt
quemquam deiicere jam proſtratus*; hæc ibi. Et
„ idem dicitur in eadem *Cauſa* 2. *q. C. Aperte*.
„ Et qui hæreſim publice divulgat & prædicat, ſi-
„ cut fecit, & facit hæreticus ſupradictus, non eſt,
„ nec dici poteſt veraciter Papa, ſive Paſtor; ſed
„ ſubverſor. 25. *q.* 2. *Si ea*. Et Lupus dicitur 23.
q. 4. *C. tres perſonas*. Et quaſi a fide receſſit ſe
„ ipſum deſtruxit 25. *di. Sicut Sancti*. Et ab ejus
„ Communione omnes veri Catholici & fideles de-
„ bent recedere *XIX. di. C. Anaſtaſius*. nec ex-
„ pectari debet quod per aliquem damnetur, cum
„ ſit damnatus eo ipſo quod hæreſim publicavit,
„ ut dicit ibi Gloſ. Et probatur juribus ſupradictis.
„ Nec Apoſtolicus, ſed potius Apoſtaticus debet
„ dici, ſi etiam de facto poſtquam hæreſim publi-
„ ce dogmatizavit, per potentiam, & tyrannidem Pa-
„ patum occupet. Sicut de illo, qui contra jus,
„ & de facto Sedem occupat dicitur 89. *di. C.* 1.
„ Et *C. Si quis pecuniam*. Et nullam habuit po-
„ teſtatem, vel autho itatem poſtquam hæreſim pu-
„ blicavit, & docuit. Unde 24. *q.* 1. *in* §. *Præalle.
„ his authoritatibus* dicitur ſic: *Ex quo contra fi-
dem aliquis cepit aliquid docere, nec deiicere quem-
quam valet, nec damnare*. Et in eadem *Cauſa* 24.
q. 1. §. *Item cum Dominus*, circa finem dicitur ſic:
*Liquido conſtat eum qui ab integritate Catholicæ
fidei recedit, inde dicendi vel maledicendi poteſta-
tem non habere. Catholicum namque, utpote ſupe-
riorem ſe maledicere etiam non valet. In alienum
a fide tanquam in ſibi æqualem ſententiam dare non
„ poteſt*; hæc ibi. Ex quo textu habetur, quod qui-
„ libet hæreticus cujuſcumque conditionis, vel ſta-
„ tus ſit, etiam ſi dicatur Papa, minor eſt quoli-
„ bet Catholico; & quilibet Catholicus eſt illo ſu-
„ perior. Item licitum eſt Clericis, & etiam Lai-
„ cis talem ſicut Sedis Apoſtolicæ invaſorem, &
„ occupatorem illicitum anathematizare, & huma-
„ no auxilio a Sede Apoſtolica pellere. Et proce-
„ di poteſt ad alterius Pontificis Catholici electio-
„ nem, cum Sedes Apoſtolica vacare dicatur. Nam
„ non habere Papam Sedes Apoſtolica quæ non
„ habet legitimum, ut in *dicto C.* 79. *di. Si quis
„ pecuniam*; Et generaliter non habere, vel non
„ legitimum habere æquiparantur. *ff. quod cujuſque
univerſi no. l.* 1. §. *Equidem* in fin. Et *inſti. de
legiti. agna.* §. *quod autem*, & *ff. quod cum falſo
tuto. aut re. geſ. eſt l.* 1. §. 1. & *ff. de mune.
& hono. l. ut gradatim* §. 1. & *ff. qui ſatiſda.
cogun. l. quorum* cum ſimilibus. Et in prææallegato
C. dicimus 24. *q.* 1. dicitur ſic: *Dicimus omnes
hæreticos, vel ſciſmaticos nihil habere poteſtatis,
„ vel juris:* hæc ibi: Nec enim poteſtas ligandi,
„ atque ſolvendi data eſt, niſi veris, & Catholicis
„ Paſtoribus, non autem falſis, & a fide Catholica
„ deviantibus unde de talibus loquens in prææallegato
§. *Si autem* 24. *q.* 1. dicitur ſic: *Ligandi namque
vel ſolvendi poteſtas veris, non falſis Sacerdotibus
a Domino tradita eſt*. Et oves Paſtorem ſuum qui
„ a fide exorbitaverit repudiare & ab eo recedere,
„ etiam ante ſententiam aliquam contra eum ab ho-
„ mine latam poſſunt, ut expreſſe habetur 26. *q.
„ ult. C. Sane*. Quia tum per ſententiam Cano-

„ nis damnantis omnes hæreſes, & omnes hæreti-
„ cos, damnatur, ut dicit Gloſ. & habetur 2. *q.*
„ 7. *in Cap. Sacerdotes* in fin. ubi Gloſ. dicit
„ ſic; *ſi Prælati ſunt hæretici, vel excommunicati,*
tunc poteſt recedi ab eis ante ſententiam. XIX. di.
nulli, & XVI. q. ult. ſane hæc Gloſ. Et ad idem fa-
„ cit 2. *q.* 7. *C. Oves*. De occulta autem hæreſi poteſt
„ Papa accuſari, ut notatur 40. *di. Si Papa* in
„ Gloſ. Manifeſta autem ſive notoria clamo-
„ re non egent accuſatoris, nec ſententia homi-
„ nis, quia jam damnata eſt, ut eſt dictum. Nec
„ valet, quod aliqui juris ignari dicere perhibentur,
„ quod non ſit repudiandus, nec ab eo recedendum,
„ donec toleratur per Eccleſiam. Quia hoc falſum
„ eſt, ut patet per jura ſuperius allegata; imo ſi Pa-
„ pa fecit, vel ſtatuit aliquid contra fidem, aut ge-
„ nerale ſtatutum Eccleſiæ etiam ſi omnes conſen-
„ tirent ei in ipſo ſtatuto, non valeret ſtatutum, ſed
„ omnes qui conſentirent ei, eſſent hæretici, ut pa-
„ tet per illud, quod legitur & notatur 25. *q.* 1. *C.*
„ *quæ ad perpetuam:* ubi dicit Gloſ. ſic: *Ex hoc*
patet, quod Papa non poteſt contra generale ſtatu-
tum Eccleſiæ diſpenſare, nec contra Articulos fidei.
Nam & ſi omnes ei conſentirent, non valeret ſta-
tutum, ſed omnes eſſent hæretici, ut 25. di. Sicut
Sancti. Et ſic poteſt intelligi, quod dicitur infra &c.
ſunt quidam &c. hæc Gloſ. Jura enim quæ loquun-
„ tur de Prælato non evitando, nec repudiando do-
„ nec per Eccleſiam toleratur, non loquuntur in Cri-
„ mine hæreſis, ſed in aliis Criminibus, in quibus
„ adhuc diſtinguitur. Quia aut tale Crimen eſt oc-
„ cultum: Et tunc non debet ab eo recedi, donec
„ per Eccleſiam toleratur. Aut eſt notorium, vel
„ per ſententiam, vel per operis evidentiam, & tunc
„ eſt totaliter evitandus, & ab eo recedendum ſe-
„ cundum quod legitur, & habetur. *Extra de Co-*
habi. Cle. & mul. C. veſtra, & *C. ult.* & 25. *q.*
ult. C. ult. Et plene habetur, & notatur 1. *q.* 1. §.
Verum. Et notatur in ſumma *Hoſti. de Cohabita.*
Cle. & mulie. §. quid ſit notorium, ỷ. ut autem.
„ Et Gloſſa or. poſita 24 *q.* 1. circa principium
„ in §. *quod autem*, improbat diſtinctionem quæ fie-
„ bat per aliquos dicentes. Quod aut Prælatus in-
„ cidit in hæreſim jam damnatam, tunc non valet
„ excommunicatio per eum lata. Aut incidit in
„ hæreſim novam; & tunc ſententia Excommuni-
„ cationis per eum lata valet. Et dicit ibi Gloſ. ſic:
hæc diſtinctio hodie non valet, quia omnis hæreſis eſt
damnata, & omnis hæreticus eſt damnatus, & ex-
communicatus, quantumcumque ſit occultus. Et ideo
non poteſt alios excommunicare; unde ſi ſcirem Præ-
latum meum hæreticum eſſe, quia novam fingit hæ-
reſim, nec tamen prædicaret; ſi me excommunica-
ret, celebrarem in occulto, ſed non in aperto, quia
cum non poſſit probari eum eſſe hæreticum, ſicut ex-
communicatum me deponeret: hæc Gloſ. Ex qua
„ Gloſ. colligitur, quod ſi Prælatus incidit in hæ-
„ reſim, & eſſet omnino occultum: Ita quod pro-
„ bari non poſſit aliquo modo, tunc in foro con-
„ ſcientiæ, ſi ſine periculo poſſet, haberet eum evi-
„ tare. Si vero eſſet occultum, tamen probari poſ-
„ ſit, tunc etiam in foro conſcientiæ & in foro Ju-
„ dicii haberet eum evitare, & ab eo recedere, alias
„ non excuſaretur, quin peccaret, ſi cum eo ſciens
„ communicaret, & probare valens eum eſſe hæ-
„ reticum. Quia Eccleſia nullam hæreſim publicam,
„ vel occultam, nec aliquem publicum, vel occul-
„ tum hæreticum tolerat, ſed omnes damnat, &
„ excommunicat, & anathematizat cum dicat: *Ex-*
communicamus omnes hæreſes, & omnes hæreticos,
„ ut dicunt canones ſuperius allati. Et maxime di-
„ ctum *C. ſane* 26. *q. ult.* ubi dicitur; *quod licet*
Theſſalonicenſes Epiſcopi ob metum Imperatoris Ana-
ſtaſii Timoteo Conſtantinopolitano conſenſerint, quem
Chalcedonenſe Concilium anathematizaverat: Tamen
40. Epiſcopi Illyricæ, & Græciæ convenientes in
unum per profeſſionem in ſcriptis factam, diſceſſe-
runt ab eo, & Romam venientes profeſſi ſunt,
ſe Romano Epiſcopo convocaliter communicare, &
poſtea receſſerunt ab eo multitudines Populorum:
„ hæc ibi: Ex quibus patet, quod multitudinibus
„ Populorum, & Epiſcoporum, primo communi-
„ cantibus cum dicto hæretico, 40. Epiſcopi receſ-
„ ſerunt ab eo, qui de hoc commendantur. Item
„ patet in præallegato *C. Anaſtaſius* 19. *di. & in*
„ §. *hoc autem*, & in §. *quia vero*. In quibus habe-
„ tur, quod ex eo quod Anaſtaſius Papa quædam re-
„ ſcripta ad inſtantiam Imperatoris Anaſtaſii dede-
„ rat quibuſdam ordinatis ab Acacio hæretico, ut
„ poſſent acceptis officiis rite fungi, multi Clerici
„ ſe ab ejus communione abegerunt. Ex quo tex-
„ tu colligitur, quod aliqui tamen Clerici receſſe-
„ runt ab ejus communione, licet alii communi-
„ carent cum eo; & tamen qui receſſerunt, appro-
„ bantur, ubi Gloſ. ordina. dicit ſic: *Sed con-*
tra 8. q. 4. non ne ibi dicitur, quod ante tempus
ſententiæ non poſſunt Clerici recedere ab Epiſcopo;
ſed hic non receſſerunt ante ſententiam, quia in-
ciderat in hæreſim damnatam. 24. *q.* 2. hæc Gloſ.
„ Ex quibus patet, quod cum hodie, ut dictum
„ eſt, omnes hæreſes ſint per Eccleſiam damnatæ,
„ & anathematizatæ, & omnes hæretici damnati,
„ & excommunicati: quod ſi Papa incidit in ali-
„ quam hæreſim, & ipſam hæreſim publicavit, quili-
„ bet Chriſtianus ab ejus obedientia, & communio-
„ ne recedere poteſt, & etiam tenetur. Nec expecta-
„ ri debet aliqua alia ſententia, per quam, vel per
„ Concilium, vel aliquem alium condemnetur. Suf-
„ ficit enim, quod per ſententiam Canonum eſt
„ damnatus: hoc etiam plene probant Canones ſupe-
„ rius allegati. 24. *q.* 1. §. *ſi autem*, & §. *ſi ergo*,
& C. dicimus, & C. aperte. Et §. his authori-
tatibus cum ſimilibus. Et quicumque tali hæretico
„ communicaret, ſciens eum talem, & eidem ſpon-
„ te pareret, in crimen fautoriæ, & latæ ſenten-
„ tiæ Decretum contra fautores hæreticorum incur-
„ reret, ut in *dicto §. Credentes Extra de ſen.*
Excom. C. Excommunicamus, expreſſius continetur.
„ Nec excuſaretur ex eo, quod alii talem in ſuis
„ erroribus tolerarent, ut dictum eſt. Alias, ſi
„ ſemper Papæ hæretico eſſet obediendum, do-
„ nec toleraretur in Papatu, ut aliqui dicere per-
„ hibentur, tota Fides Catholica poſſet periclitari.
„ Quid enim, ſi Papa foret ita potens, ut puta de
„ generatione vel factura regali aut Imperiali, aut
„ aliter talis, & ſic potens Tyrannus, quod nul-
„ lus auderet ei contradicere: Et Cardinales, &
„ Clerus ei in ſuis erroribus conſentirent; ſi tali fo-
„ ret obediendum, & nullus ab ejus obedientia re-
„ cederet: Tunc tota fides periclitaretur. Quia o-
„ mnes ſaltem de facto in ſuis erroribus conſenti-
„ rent: quamvis ſemper, ut ſuperius eſt oſtenſum,
„ poſtquam dictus hæreticus dictas ſuas conſtitutio-
„ nes hæreticales publice promulgavit, ſemper ei
„ fuerit contradictum, & magna pars fidelium, &
„ bonorum Chriſtianorum ſe ab ejus Commu-
„ nione abegerunt, & eum tanquam hæreticum ma-
„ nifeſtum vitaverunt, & vitant, & multi zelo fi-
„ dei moti ſe periculo Mortis expoſuerunt, in præ-
„ dictis erroribus eidem hæretico reſiſtendo. Ex præ-
„ dictis igitur etiam patet reſponſio ad ea, quæ
„ aliqui ignari dicere perhibentur, videlicet quod ſi
„ Matrices, ſive Cathedrales Eccleſiæ ſervarent in-
„ terdicta per dictum hæreticum poſita, quod ali-
„ qui religioſi ſervare tenentur per *C. Extra de ſen.*
„ *Excom. Ex frequentibus lib.* 7. quia hoc o-
„ mnino falſum eſt: nec ipſa Decretalis hoc pro-
„ bat, quia ſicut in eadem patet, loquitur de in-
„ terdictis poſitis per illos, vel eorum authoritate,
„ qui habent authoritatem, & poteſtatem ponendi.
„ Sed hæreticus ut dictum eſt, omni authoritate &
„ poteſtate privatus eſt, unde nullam authoritatem
„ habet, nec poteſtatem ponendi, nec poni facien-
„ di aliquod Interdictum, nec aliquid aliud tan-
„ quam

,, quam Iudex, vel Prælatus. Et ſicut, ſi aliquis
,, Saracenus, vel infidelis, vel Laicus poneret In-
,, terdictum in una Civitate, vel aliquo loco, &
,, Eccleſia Cathedralis, vel matrix & omnes ſæ-
,, culares, & Clerici tale interdictum ſervarent,
,, fatuus eſſet qui tale interdictum ſervaret: ſic non
,, poteſt per aliquem intelligentem dici, quod ſi
,, Interdictum poſitum per Prælatum hæreticum,
,, vel ejus authoritate, etiam ſi Eccleſia Cathe-
,, dralis, vel matrix & omnes Clerici, & Sæcula-
,, res illud ſervarent, quod ob hoc a religioſis ſer-
,, vari deberet hujuſmodi interdictum. Quia, ut ſæ-
,, pe dictum eſt, & allegata jura probant, hæreti-
,, cus nullam omnino probandi, ſolvendi, vel
,, ligandi habet poteſtatem; imo Papa non poſ-
,, ſet conſtitutionem facere, quod ſi matrix Ec-
,, cleſia, vel Cathedralis interdictum poſitum per
,, Prælatum hæreticum ſervaret, quod alii religioſi
,, ſervare tenentur, quia ex hoc poſſet Fides peri-
,, clitari, & eſſet contra generale ſtatutum Eccleſiæ,
,, contra quod Papa diſpenſare non poteſt, ut di-
,, citur in præallegato *C. quum ad perpetuam 25.*
,, *q. 1. in tex. & Gloſ.* Sicut nec Papa poſſet
,, ſtatuere, quod nullus poſſit Papam de hæreſi ac-
,, cuſare, ut notatur in præallegato *C. ſi Papa xl.*
,, *di. in Gloſ. ordi.* imo qui ſcienter, & ſponte ſer-
,, varent interdictum poſitum per Papam hæreti-
,, cum, vel ejus authoritate poſitum, vel per
,, alium Prælatum hæreticum, favere hæreſi vi-
,, derentur; &, ut dictum eſt, eſſent tanquam fau-
,, tores hæreſis puniendi. Et advertere debent o-
,, mnes fideles Catholici, quantum Animarum pe-
,, riculum eſt, tali hæretico favere, & obedire ſub
,, quo tota ſcandalizatur Eccleſia, & longo tem-
,, pore eſt ſcandalizata. Cum etiam non reſiſtere
,, ſibi ſit grande crimen. *Quia error, cui non re-*
ſiſtitur approbari videtur. Et negligere, cum poſ-
ſis perturbare perverſos, nihil aliud eſt quam fo-
vere. Nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui
manifeſto facinori deſinit obviare; ut dicitur 82.
di. C. Error. Et in eadem *di. dicitur. Conſenti-*
re videtur erranti, qui ad reprimenda quæ debent
corrigi non occurrit. Et 86. *di. C. facientis*, di-
,, citur. *non ſolum qui faciunt, ſed etiam qui con-*
,, *ſentiunt, participes judicantur. Et latum pan-*
,, *dit delinquentibus aditum, qui jungit cum pravitate*
conſenſum. Et verendum eſt, ne divinam indigna-
tionem qui cum talia in fidei detrimentum & Ec-
cleſiæ Catholicæ ſcandalum perpetraſſe, & quotidie
perpetrare cognoſcunt, ſi ea tacendo diſſimulant,
,, *ac ipſi reſiſtere prætermittant. Extra de Iudæ.*
,, *C. Et ſi Iudæos*. Nam & ſi diligenter atten
,, dunt, quæ fecit, & facit quotidie hæreticus ſu-
,, pradictus invenient, quod ipſi commiſſioni a
,, Chriſto factæ B. Petro, eum ipſi & per eum
,, ſucceſſoribus ejus Canonice intrantibus Pontifica-
,, tus tradidit poteſtatem, & his, quæ ſub ea con-
,, tinentur in omnibus adverſatur. De qua poteſta-
,, te habetur in Gloſ. ſuper illud Io. ult. *Paſce*
,, *oves meas*; quæ Gloſ. dicit ſic: *Paſce oves meas,*
eſt credentes in Chriſto, ne a fide deficiant confor-
tare, terrena ſubſidia, ſi neceſſe eſt, ſubditis pro-
videre, exempla virtutum, cum verbo prædicatio-
nis impendere, adverſariis fidei obſiſtere, errantes
,, *ſubditos corrigere:* hæc Gloſ. Ac ſupradictus
,, D. Ioannes ſicut notorium eſt, & etiam ex di-
,, ctis hæreticalibus conſtitutionibus per eum editis,
,, & per mundum publice divulgatis, & mandatis
,, pro ipſarum executione factis, & etiam aliis le-
,, gitimis documentis perpenditur, evidenter hæreſes
,, manifeſtas fidei Catholicæ, & prædictis fidei ar-
,, ticulis adverſantes publice per univerſum mun-
,, dum prædicat, publicat, & divulgat. Et veros
,, Catholicos, & fideles perſequitur manifeſte: Et
,, eis crimen hæreſis falſo, & contra veritatem im-
,, ponit, ſibi parentes & obedientes per exactiones
,, innumeras, & cautelas ſubdolas bonis temporali-
,, bus ſpoliat, & pecunias infinitas artibus, & cau-
,, telis innumeris in ſaccum pertuſum congregat,
,, & in bellis, Guerris, ſeditionibus movendis, &
,, fovendis diſpergit. Et dato per eum paci libello
,, repudii, ſuis operibus concordiam & unitatem
,, extra mundi terminos relegavit, Exemplo etiam
,, ſuo docet pecunias, & divitias per dolos, & fal-
,, ſos modos congregare, & in ipſis fidem ſuam,
,, & ſpem ponere, ac paupertatem quam Chriſtus
,, docuit deteſtari. Inſuper dictus hæreticus adver-
,, ſantibus fidei Catholicæ in nullo reſiſtit: ſed eos
,, quantum poteſt promovet, & exaltat, ſicut no-
,, torium eſt. Et etiam in exemplis, quæ inferius
,, addentur apparebit: ac errantes, & delinquentes
,, in ſuis delictis, & erroribus fovet, & nutrit:
,, Et ut ex operibus ſuis manifeſte demonſtrat, non
,, quæ Chriſti ſunt lucra, ſed ſua poſtulat, & re-
,, quirit; & pauperes Chriſti enormiter deſpicit, per-
,, ſequitur, & contemnit, & in Chriſti Eccleſia,
,, ac etiam in Ordine B. Franciſci, ut mundo pa-
,, tet, nutrit, procurat, facit, & fecit diviſiones,
,, & ſciſmata. Et ut ex ſuperioribus oſtenditur,
,, quidquid erat perfectionis Evangelicæ, quod le-
,, gis, quod vitæ, quod morum, quod fidei, quod
,, diſciplinæ perdidit, & confundit. Ex quibus cla-
,, re patet, quod commiſſioni, quam Chriſtus B.
,, Petro, & ejus ſucceſſoribus feciſſe dignoſcitur,
,, totaliter adverſatur. Et quod talis nullo modo
,, eſt a veris Catholicis tolerandus.
,, Et præter ſuperius ſpecificata, ut etiam aliqua alia
,, ex multis quæ contra fidem Catholicam, & ſuperius
,, ſpecificatos fidei articulos facere non expavit, dedu-
,, camus in publicam notitiam, ſubſcripta exempla ma-
,, nifeſta, & notoria proponuntur: notorium quippe
,, fuit, & eſt tam in Civitate Avinionis, & diverſis
,, mundi Partibus divulgatum, & etiam conſtat per
,, acta publica, redacta in publica munimenta, quod
,, quidam hæreticus nomine Jeſolmus de Caſanis
,, Diœceſis Biterrenſis, quem dictus D. Joannes hæ-
,, reticus Auditorem Cauſarum in Curia Avinionis
,, conſtituit, fecit quendam apparatum diverſis hæ-
,, reſibus fermentatum ſuper conſtitutiones editas in
,, Concilio Viennenſi: Et etiam ſuper Conſtitutiones
,, per dictum D. Ioannem promulgatas, quæ Extra-
,, vagantes in dicta Curia nuncupantur; Et ſpecia-
,, liter ſuper dictas Conſtitutiones *Ad Conditorem,*
Cum inter, Quia quorundam. In quo apparatu contra
,, fidei articulos inter cæteras hæreſes ſuper ipſa Con-
,, ſtitutione *Cum inter*, aſſerebat, & dogmatizabat
,, patenter infraſcriptas hæreſes. Prima videlicet,
,, quod Papa poterat novum Articulum Fidei fa-
,, cere. Inſinuans, quod poterat contrarium facere
,, his, quæ erant per Eccleſiam diffinita: Quod fidei
,, Catholicæ adverſatur. Secunda hæreſis erat, quod
,, ante Alexandrum Papam III., ſive ante Conſti-
,, tutionem Alexandri Papæ III. poſitam *Extra de*
,, *hæreti. C. Cum Chriſtus*, dici forte poterat, quod
,, Chriſtus non fuerat verus Deus, & verus homo.
,, Quæ quidem hæreſis omnibus fidei Articulis ad-
,, verſatur. Inſinuans etiam in ipſo apparatu ſuo,
,, quod hæreticum erat deinceps aſſerere, quod in
,, ſæpedicta Decretali *Exiit §. Porro*, diffinitur,
,, ſcilicet Chriſtum, & Apoſtolos docuiſſe verbo,
,, & exemplo abdicationem proprietatis, & dominii
,, omnium rerum, tam in ſpeciali, quam in com-
,, muni. Plures quoque alias hæreſes in ipſo appa-
,, ratu ſuo dogmatizabat; quem apparatum hæreſi-
,, bus fermentatum publice, & notorie exhibuit ſta-
,, tionariis publicis. Contra quas hæreſes Frater
,, Bonagratia de Pargamo dicti Ordinis minorum
,, zelo fidei Catholicæ libellum edidit publice, &
,, fecit, convincens ipſum Ieſolmum manifeſte de
,, hæreſibus ſupradictis. Qui libellus ad notitiam
,, dicti D. Ioannis, & ſuorum conſiliariorum, &
,, aliorum præſidentium in dicta Curia exiſtentium,
,, ac auditorum Palatii ejus, & aliorum advocato-
,, rum, & Procuratorum in prædicta Curia, ac
,, etiam Inquiſitorum hæreticæ pravitatis manifeſte
,, pervenit: & tamen ipſe D. Ioannes nuſquam pro-
,, ceſſit

,, ceſſit in aliquo contra eum, nec eidem reſtitit,
,, ſed etiam pluribus honoribus, & beneficiis exal-
,, tavit, & in audientia cauſarum de facto Iudicem
,, eſſe permiſit. Et Inquiſitor hæreticæ pravitatis
,, requiſitus per publicum inſtrumentum, quod pro-
,, cederet contra eum, contempſit penitus contra
,, ipſum procedere. Ita quod etiam citare eum no-
,, luit, quamvis ſibi facta fuerit fides plenaria de
,, prædictis. Plures etiam de fautoribus ipſius D.
,, Ioannis ipſum Fratrem Bonagratiam arguerunt
,, de facto & reprehenderunt, ex eo quod con-
,, tra dictum Ieſolmum, & hæreſes per eum do-
,, gmatizatas libellum ediderat: Et ipſum Fratrem
,, Bonagratiam quantum potuerunt de facto niſi
,, ſunt a proſecutione illius libelli retrahere. Frater
,, quoque Guido de Ordine Carmelitarum, qui ſe ge-
,, rit pro Epiſcopo Majoricenſi volens dicto D Ioanni
,, complacere, alium libellum fecit, quem ipſi D.
,, Ioanni, ut apparebat ex ipſius initio, dirigebat, di-
,, verſis hæreſibus fermentatum in determinatione Sum-
,, inorum Pontificum Eccleſiæ ſuper paupertate Chri-
,, ſti, & Apoſtolorum factas & in Scripturam Evan-
,, gelicam, & Apoſtolicam, & ſtatum totius Eccleſiæ
,, graviter impingentem. Quem libellum dictus Fra-
,, ter Guido in dicta Curia Avinionis, & etiam
,, in Aragonia publice divulgavit, & propter ami-
,, citiam, quam habebat cum dicto D. Ioanne nul-
,, lus ipſum de prædictis hæreſibus impetere, vel
,, redarguere attentavit, excepto Fratre Bonagratia
,, memorato.

,, Notorium eſt etiam in dicta Curia Avinionis,
,, & etiam in Provincia Theotoniæ, quod Frater
,, Aycardus Ordinis Prædicatorum verbo, & in
,, ſcriptis publice, & manifeſte docuit, & prædica-
,, vit hæreſes deteſtabiles, & horribiles in multis
,, prædictis fidei articulis adverſantes: Et quod ipſe
,, Frater Aycardus magnam multitudinem Populi
,, in dicta Provincia Theotoniæ & in aliis diverſis
,, partibus ad ipſas hæreſes tenendas, credendas, &
,, divulgandas ſecum traxit. Et quod Nicolaus di-
,, cti Ordinis Prædicatorum fuit, & erat maximus
,, fautor & defenſor dicti Fratris Aycardi hæretici
,, manifeſti. Et quod D. Archiepiſcopus Colonien-
,, ſis miſit ad dictam Curiam nuncios, per quas
,, exponi fecit eidem D. Joanni & ſuis Conſiliariis
,, antedictas hæreſes; Et favores quos dictus Fra-
,, ter Nicolaus dicto Fratri Aycardo hæretico, &
,, ſuis hæreſibus præbuerat. Et tamen nuncii præ-
,, fati D. Archiepiſcopi Colonienſis ſuper prædictis
,, nunquam habuerunt, nec habere potuerunt Juſti-
,, tiæ complementum. Quin imo idem D. Joan-
,, nes dictum Fratrem Nicolaum fautorem & defenſo-
,, rem maximum dicti hæretici Aycardi, & hæreſum
,, ſuarum ſuſtinuit, ſeu fieri permiſit ſcienter Vica-
,, rium Generalem Fratrum Prædicatorum Provin-
,, ciæ Theutoniæ. Inſuper licet prædictus Frater
,, Nicolaus fuiſſet de prædictis favoribus & defen-
,, ſionibus accuſatus coram Commiſſariis ad hoc da-
,, tis per ipſum D. Archeipiſcopum Colonienſem; &
,, tandem per ſententiam ipſorum Commiſſariorum,
,, ut fautor judicatus, & hæc fuiſſent ad notitiam
,, dicti D. Joannis deducta. Tamen his non ob-
,, ſtantibus, ipſe D. Ioannes ſecum de facto di-
,, ſpenſavit, ut ipſe Frater Nicolaus poſſit eſſe di-
,, finitor in Capitulo Generali Ordinis Prædicato-
,, rum tunc Perpiniani celebrando: Et ipſum Fra-
,, trem Nicolaum de dictis fautoria, & defenſio-
,, ne damnatum ſcienter ſuſtinuit de facto in dicto
,, Officio Vicariæ, & eidem tribuit multipliciter
,, Conſilium, & favorem, & unum Fratrem
,, dicti Ordinis Prædicatorum nuncium prædicti
,, D. Archiepiſcopi Colonienſis ad proſequendum
,, dictum crimen hæreſis contra prædictos Fratres
,, Aycardum, & Nicolaum capi ſuſtinuit in dicta
,, Curia, & detineri captivum. Item notorium eſt
,, fere ubique per Orbem terrarum, quod ipſe D.
,, Joannes falſo, & malitioſe & pro libito, & ex
,, abrupto, ac ſine cauſæ cognitione crimen hære-
,, ſis, aut fautoris hæreſis vel hæreticorum impo-
,, ſuit, & quotidie imponere non deſiſtit magnæ
,, parti Fidelium Chriſtianorum. Ita quod, ſi ejus
,, falſi, & mendoſi Proceſſus, quos fecit, & fieri
,, fecit, & facere, ſeu fieri facere non deſiſtit, ha-
,, berent efficaciam, in tota Chriſtianitate inve-
,, nirentur paucæ perſonæ notabiles, quæ Catholi-
,, cæ dici poſſent; vel quæ non poſſent ſecundum
,, ejus Proceſſum, imo verius exceſſus deteſtabiles
,, incurriſſent. Item notorium eſt in Curia Avi-
,, nionis, quod ipſe D. Ioannes hæreticus ſcelera-
,, tos viros, apoſtatas, & hæreticos volentes ma-
,, ledicere de ſtatu, & Ordine Fratrum minorum,
,, ſive de Communitate ipſius Ordinis, ſovebat,
,, nutriebat, & exaltabat, & eis gratias, & be-
,, neficia concedebat, euſque diverſis, & variis
,, viis inducebat, & provocabat ad detrahendum
,, ipſi ſtatui Ordinis, & Communitati, & eorum
,, detractiones, diffamationes, & blaſphemias ac-
,, cepit, & acceptavit, & in ſuo conſiſtorio ad
,, diffamandum dictum Ordinem, & ſtatum ipſius,
,, legi, & publicari, & in actis Curiæ ſuæ redigi fa-
,, ciebat. Exemplum de Fratre Thoma de Brauu-
,, certon Negromantico Alchymiſto hæretico, &
,, variis ſceleribus involuto, qui propter ejus crimina
,, deteſtanda fuerat per ſui miniſtri, & aliorum di-
,, ſcretorum Fratrum Provinciæ Angliæ ſecundum
,, dicti Ordinis ſtatuta carceri adjudicatus, & man-
,, cipatus, & tandem ab Ordine apoſtataverat pu-
,, blice, & manifeſte: Qui ſic Apoſtata & in habi-
,, tu ſæculari, & Apoſtatico ad curiam acceſſit, & ad
,, dicti D. Joannis præſentiam acceſſit, & diverſas,
,, falſaſque blaſphemias, & diffamationes de ſtatu di-
,, cti Ordinis, & communitatis ipſius protulit, & ei-
,, dem exhibuit quaſdam literas famoſas, famoſum-
,, que libellum: In quibus falſiſſima & nonnulla dif-
,, famatoria, quædam etiam hæretica contra ſtatum,
,, & Ordinem proponebat: Et de paupertate & ſta-
,, tu dicti Ordinis obloquebatur, eidem plurimum
,, detrahendo, & ipſum D. Joannem laudando de
,, his, quæ contra Ordinem prædictum, & commu-
,, nitatem ipſius fecerat, & ſtatuerat. Idem Domi-
,, nus Joannes eidem Thomæ audientiam in conſi-
,, ſtorio ſuo plene dedit, & in ipſo Conſiſtorio ipſum
,, ſuum libellum facinoroſum, & diffamatorium; in
,, quo, ut dictum eſt, falſa, diffamativa, & etiam
,, hæretica fatebatur ad dicti Ordinis, & ſtatus ejus
,, diffamationem legi fecit, & publicari, ac ipſum
,, Thomam diverſis gratiis, & beneficiis communi-
,, vit, ſicut fuit notorium in Curia ſæpedicta. Exem-
,, plum de pluribus ribaldis, & ſceleratis Provinciæ
,, Aragoniæ, videlicet, Joanne Peironi, Petro Arnal-
,, di, & Guillelmo Morelli, qui propter eorum ſce-
,, lera deteſtanda carceri adjudicati, quos ad diffa-
,, mandum dictum Ordinem in curia per longa tem-
,, pora detinuit, & eorum diffamationes, & ſcripta
,, in actis curiæ redigi fecit, & in ſuo conſiſtorio
,, ad diffamationem dicti Ordinis ex ipſis plurima
,, publicari. Et licet etiam aliqua hæretica in ſuis
,, confeſſionibus adiicerent, tamen quia de miniſtris,
,, & Provinciæ Aragoniæ Fratribus multa diffama-
,, toria, & perfalſiſſima proferebant in odium, &
,, ſcandalum dicti Ordinis, & communitatis ejuſ-
,, dem, ipſis plura beneficia, & multas gratias con-
,, tulit, ipſoſque in tantum favorem aſſumpſit, ut
,, multoties, cum volebant, ad eum acceſſum ha-
,, bebant, & habere poterant, ſicut notorium fuit in
,, curia ſupradicta. Exemplum etiam de Fratre Guil-
,, lermo Ramundi de Provincia Provinciæ propter
,, ipſius ſcelera per Miniſtrum ſuæ Provinciæ car-
,, ceri mancipato, cui ipſe D. Joannes de facto con-
,, ceſſit per ſuas literas ut ad Ordinem S. Bene-
,, dicti poſſet ſe transferre, ipſum diverſis gratiis,
,, & beneficiis communivit, quia Miniſtro Provin-
,, ciæ Sacræ Theologiæ Doctori, & Fratribus ejuſ-
,, dem Provinciæ detrahebat, eoſque falſis crimina-
,, tionibus diffamabat: de multis etiam aliis idem fe-
,, cit, quod & omnes favores, quos eis contulit,

,, ſimi-

,, ſimili de cauſa, foret ſeorſim explicare prolixum,
,, Et breviter, quantumcumque ſceleratus, Apoſta-
,, ta, & hæreticus ad ipſum Dominum Joannem
,, habebat introitum, ſi de Ordine, & communita-
,, te prædictis maledicere, & diffamare volebat, &
,, gratiam in ipſius oculis, ex tali diffamatione in-
,, veniebat pariter, & favorem. Et inſuper attendens
,, Ego præfatus Frater Michael dicti Ordinis Fra-
,, trum Minorum Generalis Miniſter, quod ipſe
,, Dominus Joannes præſentibus Fratribus Bertran-
,, do de Turre dicto Epiſcopo Tuſculano, Petro
,, de Prato tunc miniſtro Provinciæ S. Franciſci,
,, Raymundo de Lados dicti Ordinis in Curia Procu-
,, ratore, Laurentio de Coalhone Bacallario Avinionis
,, Anno Domini 1328. die 9. Menſis Aprilis quæ
,, fuit Sabbato in Albis, & me præſente pluries pro-
,, nunciavit, & aſſeruit, ſive dixit literam, ſive dif-
,, finitionem, & determinationem, quam olim totum
,, Capitulum Generale ordinis memorati tunc apud
,, Peruſium congregatum fecit, & compoſuit, ac
,, univerſis Chriſtifidelibus deſtinavit, fore hæreti-
,, cam: ſicut conſtat per literas dictorum fratrum
,, Petri Raymundi, & Laurentii ſubſcriptionibus ro-
,, boratas. A quibus pronunciatione & aſſertione di-
,, cti D. Joannis in dicta Curia in præſentia au-
,, thenticarum Perſonarum & Fratris Guidonis de
,, Pupio Notarii Publici, ad Sanctam Romanam
,, Eccleſiam appellavi. Qua appellatione interjecta
,, legitime de Avinione receſſi propter periculum,
,, quod meæ Perſonæ, ſi remanſiſſem ibidem, im-
,, minebat; Et ad loca tuta me contuli, ubi poſ-
,, ſem appellationem meam proſequi, & eam inno-
,, vare & etiam aliam facere, de novo interponere,
,, publicare, & proſequi, ſicut expediens videretur.
,, Et attendens etiam quod ad mei notitiam novi-
,, ter pervenit, quod dictus D. Joannes hæreticus poſt
,, meum receſſum ira nimia, ac furore commotus
,, adverſus me, & dictum Fratrem Bonagratiam in
,, utroque Jure peritum, ac Fratrem Guillermum
,, de Ocham de Anglia magiſtrum in Sacra Pagi-
,, na, qui mecum ad proſecutionem dicti negocii
,, fidei Catholicæ Zelo fidei, & Conſcientiæ vene-
,, runt, quoſdam proceſſus, imo verius exceſſus de
,, facto facit; In quibus, ut fertur de facto pronun-
,, ciavit excommunicationis, & privationis officii, &
,, inhabilitationis ad quodcumque officium pœnas,
,, ſive ſententias incurriſſe. Et etiam de facto con-
,, tra me, ut dicitur, Excommunicationis ſententiam
,, fulminavit. Et dictum Fratrem Bonagratiam,
,, quem falſiſſime dicit de hæreſi fuiſſe accuſatum,
,, quod nuſquam fuit relatum vel auditum, niſi forte
,, poſt ipſius fratris Bonagratiæ receſſum, ut dicitur
,, pronunciavit perjurum, & de facto cum de jure
,, non poſſet excommunicavit. Et alia gravamina
,, mihi, & eis & dicto Ordini in noſtrum, & fidei
,, Catholicæ fundatum præjudicium fecit. Ac etiam
,, dictum Fratrem Bertrandum de Turre Vicarium
,, dicti ordinis inſtituit de facto. Cum de jure non
,, poſſet, quia literas famoſas, falſas, & mendaces,
,, & pronunciamenta in fidei Catholicæ præjudicium,
,, & mei, ac prædictorum fratrum, ac dicti Ordi-
,, nis diffamationem, & gravamen de facto fulmi-
,, navit, & promulgavit. Et ex veriſimilibus con-
,, jecturis extimem, & præſumam, quod alios Pro-
,, ceſſus contra me, & dictos fratres, & alios mi-
,, hi faventes, & obedientes, & dictam veritatem
,, tenentes, prædicantes, vel quomodolibet confiten-
,, tes fecerit, & faciet in futurum. Quare ex præ-
,, dictis rationibus, & cauſis, & qualibet earum per
,, ſe ſufficienti inſolidum, & etiam aliis ſuo loco,
,, & tempore ſi neceſſe fuerit proponendis, & oſten-
,, dendis; Ego præfatus Frater Michael de Ceſena
,, dicti Ordinis Fratrum minorum generalis miniſter
,, & ſervus, meo, & dictorum Fratrum Bonagra-
,, tiæ, & Guillermi de Ocham, & cujuſcumque
,, eorum nominibus, ac nomine, & vice omnium,
,, & ſingulorum fratrum dicti Ordinis qui mihi ad-
,, hæſerunt, vel obedientes fuerunt aut erunt in fu-
,, turum; Ac etiam omnium Catholicorum mihi in
,, his, & dictæ Catholicæ fidei adhærentium, & ad-
,, hærere volentium nominibus, & cujuslibet eorum,
,, dico, & pronuncio, & denuncio dictos Proceſ-
,, ſus, imo verius exceſſus, & dicta alia factos, &
,, facta, & quæ in poſterum fierent per prædictos
,, Joannem hæreticum, & Bertrandum, & quem-
,, libet ſeu aliquem eorum, & quicquid ſecutum eſt
,, ex eo, vel ob id, & omnes alios Proceſſus factos,
,, & fiendos per prædictos Joannem, & Bertrandum,
,, vel aliquem eorum, ſeu aliquem alium Officia-
,, lem, ſeu Judicem dicti Domini Joannis aut ali-
,, quem alium ex authoritate, vel commiſſione eo-
,, rum, vel alicujus eorum, fuiſſe & eſſe nullos,
,, nulliuſque valoris, & momenti. Et in quantum
,, de facto proceſſerunt, vel fierent in futurum, ex
,, eis ſentiens me & prædictos adhærentes in hac par-
,, te, & adhærere volentes, fore gravatos; ab ipſis
,, gravaminibus illatis, & inferendis, & quolibet eo-
,, rum in his ſcriptis appellamus, & Ego ad San-
,, ctam Romanam Eccleſiam Catholicam, & Apo-
,, ſtolicam provoco, & appello. Et ſubiicio me, &
,, eos, & omnes, & ſingulos adhærentes mihi, &
,, adhærere volentes protectioni, defenſioni ipſius
,, Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Catholicæ, & Apoſto-
,, licæ. Proteſtans, quod intendo prædicta, Deo pro-
,, pitio, ad defenſionem Sanctæ fidei Catholicæ, &
,, Romanæ Eccleſiæ, & ſtatus dicti Ordinis fratrum
,, minorum, & regulæ Beatiſſimi Patris noſtri Fran-
,, ciſci, Deo auxiliante, & Sancto Franciſco opem
,, ferente uſque in finem proſequi, & etiam termi-
,, nare. Et ſuppono me, & dicta mea Correctioni,
,, & emendationi Sanctæ Romanæ Eccleſiæ. Pro-
,, teſtans me firmiter illam fidem tenere, & obſer-
,, vare velle perpetuo, quam Sancta Romana Ec-
,, cleſia tenet, quæ diſponente Domino, cunctorum
,, Fidelium mater eſt, & magiſtra. Acta, & facta
,, fuerunt hæc in Civitate Piſana in Domo fratrum
,, minorum anno prædicto a Nativitate Domini 1328.
,, Indictione XI. 14. Kalendas Octobris. Præſenti-
,, bus teſtibus vocatis, & rogatis, pluribus venera-
,, bilibus viris vicario, & judicibus, & infraſcriptis
,, notariis publicis qui rogati fuerunt, ut de prædictis
,, conficerent publicum inſtrumentum, videlicet, Be-
,, co de Spina. Jacobo Leonardi de Vico Piſano,
,, & Ser Nicolao quondam Bonnaccurſi de Vico Pi-
,, ſano Tabellionibus. Et fratribus Guidone de Pu-
,, pio, Andrea Martini de Montechio, Michaele
,, de Bononia, & pluribus aliis. Explicit appellatio
,, major.

Quia vero prædicta appellatio fuit abbreviata, & ad multas partes Orbis transmiſſa, & oſtiis Majoris Eccleſiæ Piſanæ 12. die Decembris prædicti anni appenſa, & ſolemniter lecta: Et ad eam per præfatum Dominum Joannem per Conſtitutionem: *quia vir reprobus*, cujus tenor inferius inſeretur reſponſum. Ideo dictam brevem appellationem hic interponere dignum duxi. Tenor vero noſcitur eſſe talis.

APPELLATIO GENERALIS MINISTRI

in forma Minori.

,, IN Nomine Domini Amen, Anno Domini
,, 1328. Indict. XI. in Civitate Piſana in Domo
,, fratrum Minorum, Venerabilis, & Religioſus Vir
,, Frater Michael de Ceſena Ordinis fratrum Mi-
,, norum Generalis Miniſter, & in Sacra Pagina
,, Doctor, conſtitutus in præſentia &c. ,, ut ſupra
in principio antedictæ appellationis de verbo, ad
verbum uſque ibi. ,, Regula, & vita fratrum Mi-
,, norum hæc eſt, ſcilicet, Domini Noſtri Jeſu
,, Chriſti Sanctum Evangelium obſervare, vivendo
,, in obedientia, ſine proprio, & caſtitate. Et quod
,, D. Jo-

„ D. Joannes qui ſe Papam XXII. appellat tres
„ Conſtitutiones hæreticales edidit, & publice pro-
„ mulgavit. Quarum prima, incipit *Ad Condito-*
„ *rem*; ſecunda, *Cum inter nonnullos*; tertia, *Quia*
„ *quorumdam*. Et in illa, quæ incipit *Ad Condito-*
„ *rem*, probare intendens, quod Fratres minores ſe-
„ cundum Doctrinam Evangelicam, ſine proprio
„ vivere profitentes in rebus, quæ uſu conſumuntur
„ non ſunt cenſcudi uſuarii ſimplices dogmatizat,
„ ſic dicens: „ *Quod autem quo ad res quæ uſu*
conſumuntur, non ſint cenſendi uſuarii fratres ipſi;
ex ſubſequentibus liquet ſatis: Dicere ſiquidem quod
in talibus rebus, quæ uſu conſumuntur, uſus Juris,
vel facti ſeparatus a proprietate rei, ſeu dominio
poſſit conſtitui, repugnat juri, & obviat rationi.
„ Et infra: *In rebus uſu conſumptibilibus, nec jus*
utendi, nec uſus facti ſeparati a rei proprietate,
ſeu dominio poſſunt conſtitui, vel haberi; hæc ver-
„ ba ipſius, quæ ſunt hæretica manifeſte: quod
„ Sacræ Scripturæ, & ſacris Canonibus, & diffi-
„ nitionibus Sanctorum Doctorum, ac determina-
„ tioni Sanctæ Romanæ Eccleſiæ obviant mani-
„ feſte. Quod autem ſacræ Scripturæ repugnent pro-
„ batur per infraſcripta. Primo per illud, quod le-
„ gitur in actibus Apoſtolorum 2. & 4. *C.* cum
„ de multitudine credentium dicitur ſic: *Omnes*
etiam, qui credebant, habebant omnia communia;
poſſeſſiones, & ſubſtantias vendebant, & dividebant
illa ſingulis, prout cuique opus erat. Et 4. *C.* di-
„ citur ſic: *Multitudinis autem credentium erat*
„ *cor unum, & anima una: Nec quiſquam eo-*
„ *rum quæ poſſidebat aliquid ſuum eſſe dicebat,*
ſed erant illius omnia communia. Quotque erant
poſſeſſores agrorum aut domorum, vendebant, & po-
nebant ante pedes Apoſtolorum, & dividebantur ſin-
gulis prout cuique opus erat. Et panes frangebant
circa Domos, & ſumebant cibum cum exultatione;
„ hæc ibi: hoc autem vocabulum *ſuum* Sancti,
„ exponunt ſic, *ſuum*, ideſt, *proprium* ut patet 12.
„ q. r. C. *Scimus*, & *C. Nolo: & C. non*
„ *dicatis*, & §. *ſic ergo*; Et per Auguſtinum
„ circa principium regulæ ſuæ. Et Gloſ. or. ſu-
„ per verbo *habebant omnia communia*, dicit:
Indicium fraterni amoris eſt, omnia poſſidere, &
„ *nihil proprium habere*. Ex quibus verbis inſinua-
„ tur aperte, quod nullius rei temporalis, nec uſu
„ conſumptibilis, nec rei uſu non conſumptibilis
„ proprietatem habebant, quia res non uſu conſum-
„ ptibiles ſcilicet, poſſeſſiones, agros, Domos, &
„ ſubſtantias, Gloſ. *ideſt pecora*, vendebant, & ip-
„ ſas nec in ſpeciali, nec in eorum communitate
„ retinebant. Illas autem res, quamvis lex *Inſti.*
„ *de uſufruct. §. conſtituitur*, uſu conſumptibiles
„ eſſe teſtatur, ſcilicet, pecunias pro pretio rerum
„ venditarum acceptas, & panes, de quibus ibi ha-
„ betur mentio ſpecialis, in communi habebant, &
„ dividebatur ſingulis prout cuique opus erat: Et
„ nullus ex eis aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant
„ illis omnia communia. Et ſic quilibet eorum
„ habebat uſum rerum uſu conſumptibilium abſque
„ proprietate, & dominio ſeparatum; Ergo dicta
„ aſſertio, & Doctrina in dicta conſtitutione con-
„ tenta obviat ſcripturæ Divinæ, & omnem reli-
„ gionem habentem votum abdicationis proprietatis
„ omnium rerum temporalium deſtruit, & confun-
„ dit. Quia ſecundum hoc quilibet religioſus, quum
„ uteretur rebus uſu conſumptibilibus, proprietarius
„ cenſeretur. Secundo oſtenditur, quod dicta aſ-
„ ſertio Scripturæ Divinæ obviat ex eo, quod di-
„ cit Petrus *Math. XIX. Ecce nos reliquimus o-*
mnia, & ſecuti ſumus te. Quod non poteſt in-
„ telligi quod Apoſtoli reliquerunt omnia quantum
„ ad uſum, quia conſtat ex Scriptura Sacra, quod
„ poſtea rebus uſu conſumptibilibus utebantur. Er-
„ go reliquerunt omnino tam uſu conſumptibilia,
„ quam non conſumptibilia uſu quantum ad domi-
„ nium, & proprietatem, ut probatur 12. *q.* 1. *C.*
„ *Dilectiſſimis*, quia qui dicit omnia, nihil excipit.

„ Et S. Gregorius ſuper illud *relictis retibus ſe-*
cuti ſunt eum &c. dicit: *Multum reliquit, qui ſi-*
bi nihil retinuit, qui quamtumlibet parum totum
„ *deſeruit*. Ergo dicere, quod uſus rerum uſu con-
„ ſumptibilium non poteſt a proprietate, & dominio
„ ſeparari, divinæ ſcripturæ repugnat. Confirma-
„ tur hoc, quia Apoſtoli abdicationem omnium re-
„ rum voverunt ſecundum Auguſtinum 27. *de Ci-*
„ *vitate Dei*. Ad quorum Exemplum religioſi,
„ qui figuram tenent Apoſtolorum, ut dicitur 26. *q.*
„ 1. *C. ex authoritate*, voverunt abdicationem
„ omnium rerum temporalium. Sed ſi Apoſto-
„ li non voverunt, nec religioſi vovent abdicatio-
„ nem omnium rerum temporalium quantum ad
„ uſum. Ergo Apoſtoli voverunt, & alii reli-
„ gioſi vovent abdicationem proprietatis, & domi-
„ nii omnium rerum conſumptibilium, & non
„ conſumptibilium uſu. Tertio oſtenditur, quod di-
„ cta aſſertio Scripturæ Divinæ repugnat. Nam ſi-
„ cut habetur *Numerorum* 28. & *Levit. ult.* domi-
„ nium Decimarum, ſive de pomis ſive de frugi-
„ bus terræ, quas res uſu conſumptibiles eſſe con-
„ ſtat, fuit, & eſt miniſtrorum Dei. Ergo uſus
„ rerum conſumptibilium poteſt a proprietate, &
„ dominio ſeparari, & ejus oppoſitum Scripturæ Di-
„ vinæ obviat manifeſte. Quarto oſtenditur, quod
„ dicta aſſertio vitam Chriſti, & Apoſtolorum e-
„ jus impugnat, quia perfectio paupertatis, ſicut a-
„ liæ perfectiones Conſiliorum Evangelicorum fuit
„ in Chriſto, & Apoſtolis perfectiſſime. Et con-
„ ſtat quod paupertas Evangelica proprietatem, &
„ dominium rerum uſu conſumptibilium excludit,
„ quia excludit ſollicitudinem, quam requirit pro-
„ prietas, ſeu dominium rerum. Sicut plene pro-
„ bant authoritates in appellatione prolixa inductæ.
„ Sed paupertas Evangelica non excludit uſum re-
„ rum uſu conſumptibilium. Ergo uſus rerum uſu
„ conſumptibilium poteſt a proprietate earum, &
„ dominio ſeparari. Quinto oſtenditur, quod dicta
„ Doctrina vitæ Apoſtolorum repugnat. Quia quan-
„ tum ad abdicationem rerum temporalium fuerunt
„ Apoſtoli ad dignitatem primi hominis revocati ſe-
„ cundum Beatum Remigium, & plene probatur
„ per authoritates & Canones in appellatione proli-
„ xa allegatos. Sed ſi primus homo, & poſteri
„ ejus ſtetiſſent, habuiſſent uſum rerum uſu con-
„ ſumptibilium ſine proprietate, & dominio earun-
„ dem ſecundum Beatum Clementem. Et ponitur
„ 12. *q.* 1. *Dilectiſſimis*. Ergo dicere quod in re-
„ bus uſu conſumptibilibus non poteſt uſus a pro-
„ prietate, & dominio ſeparari, eſt vitam Apoſto-
„ lorum, & Religioſorum Apoſtolos in abdicatione
„ proprietatis omnium rerum imitantium impugna-
„ re. Item *Luc.* 19. dicitur de Domino qui de-
„ dit ſervis ſuis pecuniam numeratam, quod dixit
„ ſervo, *Quare non dediſti pecuniam ad menſam,*
& ego veniens cum uſuris exegiſſem illam. Ex
„ qua auctoritate patet, quod in dicta pecunia ſer-
„ vus uſum actualiter habebat, & habere poterat,
„ & Dominus proprietatem ejuſdem. Unde cum
„ pecuniam eſſe de rebus uſu conſumptibilibus lex
„ prædicta aperte teſtetur: Sequitur, quod hæc Do-
„ ctrina Evangelio contradicit. Sexto oſtenditur,
„ quod dicta aſſertio determinationi Sanctæ Roma-
„ næ Eccleſiæ obviat, & repugnat. Quia in De-
„ cretali, quæ incipit *Exiit qui ſeminat*, per uni-
„ verſalem Eccleſiam approbata, & Viennenſi Con-
„ cilio confirmata, diffinitur, quod fratres Mino-
„ res habent uſum facti omnium rerum, quibus u-
„ tuntur abſque omni dominio, & proprietate, de
„ quo uſu dicitur ſic: *Qui uſus non juris, ſed fa-*
cti tantummodo nomen habet; quod facti eſt, tan-
tum præbet in utendo utentibus, nihil juris. Sed
„ manifeſtum eſt, quod fratres Minores habent u-
„ ſum facti rerum uſu conſumptibilium. Ergo in re-
„ bus uſu conſumptibilibus poteſt uſus facti a proprie-
„ tate, & dominio ſeparari. Allegationes, & autho-
„ ritates pro prædictis in appellatione prolixa perfe-

„ ctiſ-

,, ctiſſime continentur. Iſta eadem concluſio ſcili-
,, cet, quod uſus facti in rebus uſu conſumptibilibus
,, poteſt a proprietate, & dominio ſeparari, declara-
,, tur in appellatione eadem per jura canonica, & ci-
,, vilia copioſe: & etiam per multa exempla, ſcili-
,, cet, de ſervo, filiofamilias, religioſis, nunciis
,, Dominorum, & habente veſtem accommodatam,
,, qui habent uſum rerum ſine proprietate, & domi-
,, nio earundem.

,, Secundus error in dicta conſtitutione, *Ad conditorem* contentus deſcribitur in hæc verba. *Rurſus nec ſimplex uſus facti, qui non eſt ſervitus, nec pro illo competit jus utendi in talibus rebus uſu conſumptibilibus poteſt conſtitui, vel haberi. Cum enim uti re aliqua nihil aliud ſit proprie quam fructus rei, ſeu utilitatem aliam inſolidum, vel pro parte recipere, quæ ex ea, ſalva rei ſubſtantia poſſunt provenire. Reſtat, quod re illa uti quis nequeat, ex qua, ſalva ejus ſubſtantia, nulla poſſit ſibi obvenire utilitas, quales res uſu conſumptibiles eſſe conſtat. Ex quibus patet, quod nec uſus, qui eſt ſervitus perſonalis, nec jus utendi, qui non eſt ſervitus, ſed mere jus perſonale, nec actus ipſe utendi ſine jure aliquo poſſunt in rebus uſu conſumptibilibus conſtitui, vel haberi. Cum quodlibet præmiſſorum exigat, quod ex re ipſa, ſalva rei ſubſtantia, poſſit habenti jus utendi, ſeu utenti ex ipſa re utilitas aliqua provenire; quod utique nequit in rebus uſu conſumptibilibus reperiri*; & infra: *Licet autem in rebus uſu conſumptibilibus nec jus utendi, nec ipſum uti poſſit conſtitui, vel haberi, ipſis tamen poterit quis abuti. Abuti autem dum tractatur de rebus uſu conſumptibilibus pro conſumptione rei ſumitur, quod ei opponitur, quod eſt uti. Unde quidem præſuppoſit, quod ſalva rei ſubſtantia maneat. Sed abuti exigit, quod cum actu hujuſmodi rei ſubſtantia conſumatur. Cum abuti nihil aliud ſit, quod contra naturam uſus uti in hac materia dici poſſit*. Hæc verba ejus.
,, Ex quibus patet quod dictus D. Joannes erronee
,, dogmatizat, quod nec uſus facti, nec actus uten-
,, di poteſt in rebus uſu conſumptibilibus haberi: Et
,, quod nullus hujuſmodi rebus uſu conſumpti-
,, bilibus uti poteſt, quamvis eis poſſit abuti abuſu
,, qui contra naturam uſus exiſtit. Quæ quidem Do-
,, ctrina Sacræ Scripturæ obviat manifeſte. Nam *Levit. ult.* dicitur, quod *omnes decimæ terræ ſuæ de frugibus, ſive de pomis arborum Domini ſunt*. Et numeror. 18. dicitur. *Nihil aliud poſſidebunt, decimarum oblatione contenti, quas in uſus eorum, & neceſſaria ſeparavi*. Ex quo patet, quod uſus in re-
,, bus uſu conſumptibilibus ex Dei ſtatuto habet;
,, Et ubicumque Scriptura Sacra de uſu rerum uſu
,, conſumptibilium loquitur, ſemper manifeſtat, quod
,, quis rebus uſu conſumptibilibus uti poteſt: Et quod
,, eis proprie, & veraciter uti contingit, ſicut patet
ad *Timoth. 5. modico utere vino*: Et 2°. *Reg.* 13. *filiæ Regis virgines hujuſmodi veſtibus utebantur*. Et numeror. 18. *univerſa frugum initia, quæ gignit humus, & Domino deportantur, cedent in uſus tuos*. Et parum poſt. *Carnes vero in uſum tuum cedent*. Et Judic. 19. *habentes Panem & vinum in meos, & ancillæ tuæ uſus*. Et Deutero. 23. in
,, fin. Et Joſue 5. ibi. *Nec uſi ſunt ultra &c.* Et
,, Levitic. 7. *In uſus varios*. Et Heſter 2°. Et
,, Exod. 23. Item etiam patet per authoritates San-
,, ctorum, ſcilicet Clementis *XII. q.* 1. *C. Dile-*
,, *ctiſſimis*. Et Auguſtin. & ponit. 41. *di. c. quiſ-*
,, *quis rebus*: hoc etiam probatur plenius per jura
,, canonica, & Civilia in appellatione prolixa: In
,, qua diffuſe oſtenditur etiam per rationes, & leges,
,, quod uſus qui eſt actus utendi, poteſt eſſe rerum
,, uſu conſumptibilium, & quod eis uti proprie con-
,, tingit. Item dicere quod ſunt aliquæ res uſu con-
,, ſumptibiles, & tamen non contingit uti illis con-
,, tradictionem implicat manifeſtam, quia ſi ſunt ali-
,, quæ res uſu conſumptibiles, neceſſario contingit
,, uti rebus illis. Præterea ſecundum Auguſtinum
primo de Doctr. Chriſtiana abuſus eſt illicitus uſus,
,, ſed ſecundum Apoſtolum, qui cum gratiarum
,, actione utitur cibo, non illicite utitur illo: Ergo
,, non abutitur cibo. Unde ex prædicto errore ſequi
,, videtur, quod Chriſtus, & Apoſtoli, & alii San-
,, cti viri quoties actus comedendi, & bibendi, &
,, induendi exercuerunt, toties rebus hujuſmodi ſunt
,, abuſi. Et quoties fideles Chriſtiani ſumunt Sacra-
,, mentum Corporis, & Sanguinis Jeſu Chriſti ſub ſpe-
,, ciebus panis, & vini, quas fore de rebus uſu con-
,, ſumptibilibus manifeſtum exiſtit, toties illis ſpecie-
,, bus accidentium abutuntur. Quod dicere, vel ſen-
,, tire eſt impium, & blaſphemum. Nec valet dice-
,, re, quod abuti ſumitur pro conſumptione rei. Tum
,, quia quod ſic debeat accipi nulla ratione, nec
,, auctoritate probatur. Tum quia abuti re univo-
,, ce ſemper accipitur in mala ſignificatione. Sicut
,, patet *Geneſis* 34. & *ex. ult.* & 1. *ad Corinth.*
,, *IX. C.* & in aliis pluribus locis. Item illa diffi-
,, nitio quam dat de uti, non eſt vera diffinitio ejus,
,, nec eſt conſona diffinitionibus Sanctorum, quas
,, dant de uti. Præterea quibus non contingit uti,
,, nec abuti contingit, quia cum uti, & abuti ſint
,, contraria, nata ſunt fieri circa idem. Si ergo non
,, contingit uti rebus uſu conſumptibilibus, non con-
,, tingit eis abuti. Inſuper dicta ratio obviat deter-
,, minationi Sanctæ Romanæ Eccleſiæ dicenti in
,, ſæpedicta decretali *Exiit* ſic. *In his quæ ad victum, veſtitum, quas res uſu conſumptibiles eſſe conſtat, & divinum Cultum, & ſapientiale ſtudium neceſſarium uſum rerum fratribus eſſe conceſſum*.
,, Ex quibus verbis colligitur expreſſe quod contin-
,, git uti rebus pertinentibus ad victum, & veſtitum.
,, Rationes, & auctoritates prædicta plene proban-
,, tes in appellatione prolixa plenius continentur.

Tertius error contentus in dicta conſtitutione *Ad Conditorem*, deſcribitur in hæc verba: *Præterea ſi ſimplex uſus facti abſque jure utendi haberi poſſit ab aliquo; conſtat, quod non juſtus eſſet actus utendi reputandus, cum ille uſus fuerit, cui jus non competebat utendi. Talis autem uſus non juſtus ad perfectionis ſtatum nequaquam pertinet, nec perfectioni aliquid adiicit, ſed ſibi repugnare potius ac detrahere manifeſte noſcitur*. Et infra loquens de
,, uſu conceſſo fratribus ſecundum quod in ordi-
,, natione Decretalis *Exiit* continetur, dicit ſic:
Ex quo ſequitur, quod uſusfacti, de quo ordinatio loquitur, de tali intelligi debeat, qui juſtus ſit, ideſt pro quo competat jus utendi, hæc verba e-
,, jus. Quæ quidem dicta ipſe intelligit de jure
,, Civili, & mundano, quod eſt jus proprium, pro
,, quo competit actio in Iudicio. Sicut patet in di-
,, cta conſtitutione *Ad conditorem*, & in tertia,
,, quæ incipit, *quia quorundam*, de qua dicitur in-
,, ferius, manifeſtat aperte, ſed hoc obviat ſcriptu-
,, ræ Sacræ; quæ *Math.* 19. loquens de Apoſtolis,
,, & eorum perfectione dicit ſic: *Ecce nos reliqui-*
,, *mus omnia &c.* Ex qua ſecundum Doctores
,, Catholicos patet, quod reliquerunt jus agendi in
,, Iudicio, quod non ſtat cum tali perfectione ſu-
,, perogationis, quia implicat ad peccatum. Sicut
,, probat Apoſtolus *primo ad Corinth.* 6. *C.* di-
,, cens: *jam quidem omnino delictum eſt in vobis, quia Iudicia habetis inter vos*: Et ideo Chriſtus
,, iniungit perfectis, ut non litigent, neque con-
,, tendant in judicio. *Matth.* 5. & *Luc.* 6. Præterea
,, nullus de multitudine credentium habebat uſum
,, rerum uſu conſumptibilium, & non habebat jus
,, Civile & mundanum: Ergo dicere quod non poſ-
,, ſit haberi uſus facti abſque tali jure utendi con-
,, tradicit Scripturæ Sacræ. Præterea etiam talis
,, aſſertio diffinitioni Sacræ Romanæ Eccleſiæ po-
,, litæ in dicta Decretali *Exiit*, dicit, quod in
,, rebus uſu conſumptibilibus obviat manifeſte. Quod
,, patet ex pluribus. Primo ex eo quod dicta De-
,, cretalis *Exiit*, dicit quod in rebus temporalibus eſt
,, conſiderare proprietatem, poſſeſſionem, uſumfru-
,, ctum, jus utendi, & ſimplicem facti uſum: & ultimo
,, tanquam neceſſario egeat. Licet duobus primis

carere poſſit vita mortalium; nulla prorſus poteſt eſſe profeſſio, quæ a ſe uſum neceſſariæ ſuſtentationis excludat. Ex quibus verbis clare patet, quod vita mortalium poteſt licite carere proprietate, poſſeſſione, uſufructu, jure utendi, & contenta eſſe ſimplici uſu facti rerum temporalium neceſſariarum ad vitam; & ita poteſt haberi ſimplex uſus facti abſque jure utendi ſecundum Eccleſiæ determinationem: ſecundo, ex eo quod in eadem Eccleſiæ diffinitione inſinuatur, quod nec per hoc quod proprietatem uſus, & rei cujuslibet dominium abdicaſſe videtur, ſimplici uſui renunciatum eſſe convincitur. Ex quibus verbis clare patet, quod dicta profeſſio fratrum Minorum jus proprium abdicavit, & per conſequens jus utendi civile, quod eſt proprium jus. Et ſic habent ſimplicem uſum facti abſque tali jure utendi. Tertio ex eo quod in eadem decretali dicitur ſic: *Qui inquam uſus non juris, ſed facti tantummodo nomcn habens, quod facti eſt tantum in utendo præbet utentibus nihil juris*. Ex quibus verbis patet quod licet habere uſum licitum abſque jure utendi. Item uſus facti licitus fuiſſet in ſtatu Innocentiæ, in quo non fuiſſet jus utendi per leges Civiles introductus: Ergo uſus facti licitus poteſt a tali jure utendi Civili de quo iſte loquitur ſeparari: Nec ſequitur ex hoc quod uſus ſeparari poteſt a jure utendi, quod ille uſus eſſet injuſtus. Quia aliud eſt jus utendi, & aliud habere licentiam utendi, & ideo quamvis uſus abſque omni jure, & licentia utendi eſſet illicitus; uſus tamen abſque jure utendi, cum licentia tamen utendi non eſt illicitus. Et prædicta omnia per jura, & rationes in appellatione prolixa contenta plene probantur. Ex prædictis patet, quod ipſe errat, cum dicit, quod ordinatio D. Nicolai III. debet intelligi de uſu, pro quo competat jus utendi. Quia non debet intelligi de uſu, pro quo competit jus utendi, ſed de uſu pro quo competat licentia utendi.

„ Quartus error exprimitur in his verbis. *Præterea quod ſimplex uſus, ideſt ſine jure utendi a proprietate, ſeu dominio ſeparatus in re uſu conſumptibili haberi nequeat, ſic probatur. Si enim haberi poſſit talis uſus, aut ante actum ipſum, aut in ipſo actu, aut poſt completum actum hujuſmodi habetur. Quod autem hoc fieri nequeat ex hoc patet. Quia quod non eſt, nequaquam haberi poteſt: Patet autem quod actus ipſe antequam exerceatur, aut etiam dum exercetur, aut poſtquam perfectus eſt, in rerum natura non eſt. Ex quo ſequitur quod haberi minime poteſt, licet enim ante actum ipſum quis facultatem habeat exercendi ipſum, per hoc tamen actus ipſe in rerum natura, niſi in rerum potentia non exiſtit. Cum autem actus ipſe eſt in fieri, nec adhuc eſt in rerum natura; cum eſſe rem perfectam ſignificet, quod quantum eſt in fieri, nec adhuc eſt in rerum natura. Quod enim de actu, qui eſt in fieri poterit, jam non eſt. Quod autem fit inſtantaneum & momentaneum eſt, & tale, quod magis intellectu percipitur, quam ſenſu: adhuc poſt completum actum licet ex ipſo facto producta res aliqua fuerit, res ipſa haberi valeat, factum tamen ipſum, quod jam tranſiit non habetur:* hæc verba ejus. In quibus includitur dictum, & ratio dicti; dictum, ſcilicet quod ſimplex uſus ideſt ſine jure utendi a proprietate, ſeu dominio ſeparatus in re uſu conſumptibili haberi non poteſt. Quod conſtat eſſe hæreticum per rationes contra primum, & tertium errores introductas. Ratio autem dicti deſtruit geſta Chriſti, & Apoſtolorum, quæ Scriptura ſacra eos feciſſe teſtatur, & etiam geſta fidelium. Quia ſi ratio iſta concluderet, ſequeretur, quod Chriſtus nec comedit, nec bibit, nec prædicavit, nec pedes Diſcipulorum lavit. Quia per eandem rationem, ſi aliqua iſtorum fecit, aut ante actum, aut poſt ipſum actum, aut in ipſo actu ſecundum dictam diviſionem. Non ante actum, quia ante actum nullum iſtorum fuit actu, quia ante actum comedendi, bibendi, prædicandi, ambulandi, & orandi actus ipſi in rerum natura, niſi in potentia non exiſtebant: unde ante actum bibendi, comedendi &c. non comedit, nec bibit &c. Nec poſt actum, quia poſt actum nullum iſtorum exercuit. Nec in ipſo actu, quia pars iſtorum, quæ præterierat jam non erat, pars quæ futura erat nondum erat. Illud autem quod erat in inſtanti non erat aliquid ipſorum actu, ſed potentia, quod magis percipitur intellectu, quam ſenſu. Quia comedere, & bibere &c. non ſolum in inſtanti, ſed in tempore; ſimiliter omnia geſta Chriſti non fuerunt in inſtanti, ſed in tempore: Ergo ſi dicta ratio concludit, ſequitur, quod Chriſtus nihil geſſit corporaliter in hoc mundo de his quæ Sacra Scriptura eum geſſiſſe teſtatur. Et eodem modo ſequitur de omnibus Apoſtolis, & aliis Sanctis fidelibus. Quod dicere vel ſentire eſt hæreticum, & inſanum. Unde ad talem ſophiſticam rationem non oportet aliter reſpondere, niſi ſicut reſpondetur 4. *Phyſic.* ad ſophiſticas rationes probantes non eſſe tempus, nec motum quia hæc ſophiſtica ratio eadem eſt cum illis. Præterea per iſtam rationem eodem modo ſequeretur quod uſus rerum uſu conſumptibilium non poteſt eſſe conjunctus cum proprietate, & dominio, ſicut quod non poteſt ſeparari. Nam ſi poteſt eſſe conjunctus cum proprietate, & dominio; Ergo talis actus utendi poteſt haberi, quod non poſſibile ſecundum iſtam rationem, quia nec ante actum, nec in ipſo actu, nec poſt ipſum actum. Præterea ſi iſta ratio concluderet, æque concluderet de rebus uſu non conſumptibilibus, quod non contingeret eis uti. Quia nec ante actum, nec in ipſo actu, nec poſt actum completum. Et prædicta inconvenientia quæ ſequuntur ex ipſo errore cum rationibus, & allegationibus in appellatione prolixa plenius explicantur. Ex prædictis etiam, & aliis contra primam hæreſim & tertiam annotatis, patet hæreticum eſſe quod poſt prædicta ſubjungit dicens: *Præterea ſi in rebus uſu conſumptibilibus poſſit uſus conſtitui, vel haberi, nequaquam ſimplex, nec a rei proprietate, ſeu Dominio poſſit dici ſeparatus, cum per talem uſum ideſt, utendi actum, & in ipſo actu, & cum ipſo actu res hujuſmodi conſumatur, ac in ipſius rei exerceatur ſubſtantia, nec ſine ipſius rei conſumotione eſſe valeat talis uſus. Ex quo patet quod uſus talis nec ſimplex nec ſeparatus a Dominio poteſt dici:* hæc verba ipſius. Quæ, ut ſupra dictum eſt, Sacræ Scripturæ repugnant, & determinationi Eccleſiæ, per quam patet, quod Fratres minores habent uſum rerum uſu conſumptibilium, & non conſumptibilium uſu abſque dominio, & proprietate, & in ratione ſua falſum aſſumit, cum dicit, quod per talem uſum ideſt actum utendi, & in ipſo actu, & cum ipſo actu res hujuſmodi conſumatur, intelligendo quod ſtatim ultimate conſumatur in ipſo actu, & cum ipſo actu. Quia manifeſtum eſt, quod veſtes non ſtatim in primo actu utendi ultimate conſumantur. Sic etiam panis non ſtatim in principio actus immediate conſumitur omnino. Et ſicut non eſt inconveniens, quod Dominus habeat dominium ſervi actu comedentis: Ita non eſt inconveniens, quod habeat dominium cibi vel panis exiſtentis in ore comedentis ſervi.

„ Quintus error ſumitur ex verbis ipſius Conſtitutionis, *Ad Conditorem*, cum volens probare, quod reſervatio dominii per Eccleſiam facta de rebus, in quibus Fratres minores habent ſimplicem facti uſum, non profuit, ſed obfuit ipſis fratribus, dicit in hæc verba: *Ipſis quidem fratribus quantum ad ſtatum perfectionis nequaquam profuit reſervatio ſupradicta dominii quantum ad hoc, quod pro-*

propter carentiam talis dominii verbalis, nudi, &
ænigmatici ſe pauperiores dicere valeant, quam ſi
res illas cum illo, quo ſe dicunt carere dominio poſ-
ſiderent. Et infra. *Talis enim dominii carentia re*
in præſenti, ac ſpe in futurum denudati omni tem-
porali commodo pauperiorem non efficit non haben-
tem. Et infra. *Nolentes inpoſterum ſub prætextu*
ſeu pallio talis dominii verbalis, nudi, ac ænigma-
tici ſomentum tantis malis, quanta procedunt ex
ſimulatione hujuſmodi miniſtrare, ſanctius &c. hæc
,, verba ipſius. Ex quibus clare patet, quod ipſe
,, hæreticus dogmatizat, quod carentia dominii o-
,, mni temporali commodo denudati ad ſtatum per-
,, fectionis non pertinet, nec pauperiorem non ef-
,, ficit non habentem. Et quod tale dominium o-
,, mni temporali commodo denudatum verbale,
,, ænigmaticum, & ſimulatum exiſtit. Qui er-
,, ror Sacræ Scripturæ contradicit, & veritati Evan-
,, gelicæ & Apoſtolicæ, & Sanctæ Romanæ Eccle-
,, ſiæ obviat & repugnat. Nam ut ex Scriptura divina
,, ſuperius eſt oſtenſum, Apoſtoli, & eos ſequentes
,, viri perfecti ex conſilio Chriſti proprietatem &
,, dominium rerum omnium temporalium reliqne-
,, runt, uſu rerum neceſſariarum ad humanæ vitæ
,, ſuſtentationem, cui non eſt licitum renunciare,
,, contenti. Conſtat autem, quod dominium, quod
,, Apoſtoli in rebus omnibus temporalibus, quarum
,, uſum habebant ex Chriſti conſilio reliquerunt,
,, fuit omni temporali commodo, uſu ſcilicet uti-
,, li denudatum. Sicut manifeſte patet in rebus, quo-
,, rum proprietatem & dominium uſu retento prout
,, Evangelica teſtatur hiſtoria, reliquerunt. Cum in
,, conſilio Chriſti dato de rebus temporalibus abdi-
,, candis, abdicatio, proprietas & dominium earum,
,, & non uſus, ut ſuperius oſtenditur, includatur. Si
,, ergo carentia talis dominii ad perfectionem non
,, pertinet, nec pauperiorem non efficit non haben-
,, tem, ut dictus hæreticus dogmatizat: Sequitur,
,, quod Chriſtus ſimulatam, & fallacem Doctrinam
,, tribuit volentibus ad perfectionem attingere, quod
,, omnia temporalia, quo ad proprietatem, & do-
,, minium relinquerent conſulendo. Et quod Au-
,, guſtinus & Hieronymus Doctores Eccleſiæ, &
,, alii Sancti Patres religionum Inſtitutores errave-
,, runt, qui dictum Chriſti conſilium ſequi volen-
,, tes; abdicationem proprietatis, & dominii rerum
,, omnium temporalium ſunt profeſſi. Præterea ſcri-
,, ptura Sacra *Levit.* ult. dicit. *Omnes Decimæ Ter-*
ræ ſive de frugibus, ſive de Pomis arborum Domi-
ni ſunt, & illi ſanctificantur: Et *Numerorum* 18.
,, loquens de perfectione Levitarum dicit. *Nihil a-*
liud poſſidebunt, Decimarum oblatione contenti, quas
in uſus eorum, & neceſſaria ſeparavi. In *uſus*, in-
,, quit, & non in *dominium*. Ex qua ſcriptura pa-
,, tet, quod dominium omnium decimarum ſive
,, de Pomis arborum, ſive de frugibus terræ, quas
,, res de uſu conſumptibilibus eſſe conſtat, eſt Dei,
,, & uſus miniſtrorum ipſius. Et liquet, quod tale
,, dominium Dei eſt omni temporali commodo de-
,, nudatum. Ergo ſecundum dictam Doctrinam hæ-
,, reticalem, hujuſmodi dominium Dei verbale,
,, ſimulatum ænigmaticum eſt cenſendum. Quod
,, dicere vel ſentire eſt hæreticum, & inſanum.
,, Præterea Eccleſia Romana in Sacris Canoni-
,, bus docet, quod dominium rerum Eccleſiæ eſt
,, Dei, ſive Corporis ejus myſtici, quod eſt Eccle-
,, ſia: Et uſus & diſpenſatio earum eſt Prælatorum
,, Eccleſiæ. Et Auguſtinus in libro de facultatibus
,, Eccleſiæ dicit, quod Dei ſunt ea, quæ Eccleſiæ
,, conferuntur. Et quod ipſæ res ſive ſint veſtes,
,, ſive alia vaſa, ſunt ad uſum miniſtrorum ejus.
,, Romani etiam Pontifices, qui hactenus fuerunt,
,, in rebus temporalibus uſu conſumptibilibus & non
,, conſumptibilibus, quæ Fratribus Minoribus offe-
,, runtur, dantur, vel conceduntur, dominium Ec-
,, cleſiæ ſervaverunt, & retinuerunt, uſu tantum-
,, modo ſimplicis facti ipſis fratribus relicto, diffi-
,, nientes, quod carentia talis Dominii eſt meritoria,

,, ſancta, & perfecta: Et quod Chriſtus, & Apo-
,, ſtoli viam perfectionis oſtendentes abdicationem
,, hujuſmodi dominii docuerunt: & quod retentio,
,, ſive reſervatio talis dominii omni temporali com-
,, modo denudata cum conceſſione uſus facta pau-
,, peribus non eſt infructuoſa domino, cum ſit me-
,, ritoria ad æterna, & profeſſioni pauperum oppor-
,, tuna, quæ tanto cenſetur utilior, quanto mutat
,, temporalia pro æternis. Sicut clare patet in diffi-
,, nitione, & determinatione Eccleſiæ in Decretali
,, *Exiit* in Lib. 6°. ſub tit. *de verbo. ſignific.* in-
,, ſerta, & ab univerſali Eccleſia recepta: Et etiam
,, per generale Viennenſe Concilium ſunt hæc edi-
,, ta, ut in lib. 7. in decretali quæ incipit *Exivi de*
,, *Paradiſo* plenius continetur. Ex prædicto igitur
,, errore ſequitur, quod Eccleſia Catholica in prædi-
,, ctis erravit, ac per conſequens in articulum fidei:
Et unam Sanctam Catholicam, & Apoſtolicam Ec-
cleſiam, ſub quo continetur quod Eccleſia Ca-
,, tholica errare non poteſt in fide vel moribus, er-
,, ror prædictus vehementer impingit. Unde dicta
,, doctrina eſt merito hæretica judicanda, tum quia
,, Scripturæ Sacræ, per quam fidei Catholicæ pro-
,, bantur articuli, contradicit. Tum quia errorem
,, Eccleſiæ Catholicæ imponit, & ejus doctrinæ, &
,, diffinitionibus manifeſte obviat, & impugnat.
,, Sextus error ſumitur in dicto ſtatuto *Cum in-*
ter nonnullos; ex eo quod ipſe pronunciat, & de-
,, clarat hæreticum fore cenſendum affirmare dein-
,, ceps Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, ejuſ-
,, que Apoſtolos non habuiſſe aliqua in ſpeciali, nec
,, in communi. Inſuper hæreticum fore cenſendum
,, affirmare Chriſto, & Apoſtolis ejus in his, quæ
,, eos habuiſſe Sacra Scriptura teſtatur non compe-
,, tiiſſe jus utendi, nec illa vendendi, ſeu donandi
,, jus habuiſſe, aut ex ipſis alia acquirendi. Quæ
,, quidem dicta de habere, & competere jure pro-
,, prietatis, & dominii civilis & mundani, per quod
,, contenditur, & in judicio litigatur ſe intellexiſſe
,, ex pluribus manifeſtat. Tum quia in ſtatuto:
Quia quorundam improbat expreſſe ſententiam aſſe-
,, rentium quod abdicatio juris in cujuſcumque rei
,, proprietate, & in ejus uſu per quod poteſt ſic utens
,, pro hujuſmodi uſu quomodolibet contendere, &
,, in judicio litigare eſt meritoria, & ſancta, & a
,, Chriſto in ſe ſervata, Apoſtoliſque impoſita, &
,, ab ipſis ſub voto aſſumpta. Et pertinaciter aſſerit
,, in eodem, quod nec Chriſtus hujuſmodi expro-
,, priationem omnis juris in cujuſcumque rei pro-
,, prietate, & in ejus uſu ſervavit in ſe ipſo, nec
,, etiam Apoſtolis impoſuit, nec ſub voto ab eis
,, recepta fuit, adiiciens, quod Evangelica, ſeu A-
,, poſtolica hiſtoria expropriationem hujuſmodi non
,, docet, ſed, ut aſſerit, contrarium evidentius ma-
,, nifeſtat. Tum etiam quia in hoc Statuto *Cum*
,, *inter*, includit evidenter, quod Chriſtus, & A-
,, poſtoli in his rebus, quæ eos habuiſſe Sacra Scri-
,, ptura teſtatur jus vendendi, donandi, & alia ex ipſis
,, acquirendi habuerunt. Quod jus a jure humano
,, fuiſſe introductum manifeſtum exiſtit. Tum quia
,, in dicto ſtatuto *ad Conditorem* aſſerit, & dogma-
,, tizat expreſſe, quod in rebus uſu conſumptibilibus
,, uſus juris, vel facti non poteſt a proprietate, ſeu
,, dominio ſeparari, nec abſque proprietate, & domi-
,, nio conſtitui vel haberi. Quod jus teſtante canone, a
,, jure civili & mundano extitit introductum. Unde
,, cum Scriptura ſacra quemlibet eorum habuiſſe ali-
,, menta, & veſtimenta teſtetur, ſive ſupponatur ex-
,, preſſe. Sequitur ſecundum eum, quod Chriſtus
,, & Apoſtoli non ſolum in communi, ſed etiam
,, in ſpeciali habuerint proprietatem, & dominium
,, Civile, & Mundanum in rebus quas eos habuiſ-
,, ſe Sacra Scriptura teſtatur. Tum quia in pluri-
,, bus aliis dictis de tali Jure habendi ſe intellexiſſe
,, apertiſſime declaravit. Tum quia non revocabi-
,, tur in dubium, nec unquam fuit dubitatum u-
,, trum Chriſtus, & Apoſtoli habuerint res tempo-
,, rales in uſu, ſive quantum ad uſum, ſed ſolum-

„ modo utrum habuerint quantum ad proprietatem.
„ Tum quia ad hoc, quod quilibet dicere poſſit
„ libere, quod habuerint quantum ad proprietatem
„ pendente quæſtione revocavit ſententiam excom-
„ municationis prolatam in Decretali *Exiit* contra
„ aſſerentes oppoſitum ejus, quod diffinitur in ea.
„ Et de ipſa revocatione Statutum edidit generale,
„ quod incipit: *Quia nonnumquam*. Ex quibus
„ ipſum in duas hæreſes incidiſſe deprehenditur e-
„ videnter. Prima eſt, quia intelligit, quod Chri-
„ ſtus & Apoſtoli non ſolum in Communi, ſed e-
„ tiam in ſpeciali proprietatem, & dominium re-
„ rum temporalium habuerunt. Quod dictam o-
„ mnem religionem, quæ volens doctrinam, &
„ vitam Apoſtolicam ſequi vovet vivere ſine pro-
„ prio, & teſtante Canone, in hoc figuram tenet
„ Apoſtolorum, deſtruit, & confundit: Et omnes
„ Religioſos facit proprietarios etiam in ſpeciali, &
„ ſui voti tranſgreſſores, & doctrinæ evangelicæ,
„ & Apoſtolicæ & Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, &
„ omnium Doctorum Eccleſiæ, & Sanctorum Pa-
„ trum inſtitutorum Religionum obviat manifeſte.
„ Secunda eſt quia ipſe determinationem, & diffi-
„ nitionem Sanctæ Romanæ Eccleſiæ in prælle-
„ gata Decretali *Exiit* poſitam, & inſertam, &
„ per prædictum generale Viennenſe Concilium to-
„ tius Eccleſiæ approbatam, deinceps hæreticam
„ cenſendam judicavit. In qua Decretali ipſa San-
„ cta Romana Eccleſia diffinit in hæc verba. *Di-
cimus quod abdicatio proprietatis omnium rerum
tam in ſpeciali, quam in communi propter Deum
meritoria eſt, & Sancta, quam & Chriſtus viam
perfectionis oſtendens verbo docuit, & exemplo fir-
mavit: quamque primi fundatores militantis Ec-
cleſiæ prout ab ipſo fonte hauſerant in volentes per-
fecte vivere per doctrinæ, ac vitæ ipſorum alveos
„ derivarunt*; hæc ibi. Unde cum, teſtante Ca-
„ none, Eccleſia a recta fide, & Apoſtolicæ do-
„ ctrinæ traditione deviare non valeat, nec errare.
„ Et hoc, ut dictum eſt, ad articulum fidei, *Et
unam Sanctam Catholicam, & Apoſtolicam Eccle-
„ ſiam* reducatur. Sequitur, quod ipſe hæreticus
„ impingit in ipſum articulum fidei vehemen-
„ ter. Nec prædictæ diffinitioni Eccleſiæ Evan-
„ gelica, ſeu Apoſtolica hiſtoria contradicit, ut
„ aſſerit hæreticus antedictus, ſed potius conſonat,
„ & alludit. Nam cum B. Petrus ſimpliciter &
„ abſolute pro ſe, & omnibus Apoſtolis viam per-
„ fectionis aſſumptæ demonſtrans tradiderit pro omni-
„ bus *Ecce nos reliquimus omnia*, prout Evan-
„ gelica hiſtoria proteſtatur. Et ſimpliciter & abſo-
„ lute dictum, ſit generaliter accipiendum, cum ex
„ aliis præcedentibus, vel ſubſequentibus quod ali-
„ ter accipi debeat nullatenus reperitur. Et utram-
„ que proprietatem, ſeu ſingularem, & Collegia-
„ lem Collegii ſpecialis, quam alteram tantum re-
„ linquere perfectius cenſeatur. Sequitur quod in-
„ tegre, & perfecte de utroque modo relinquendi
„ ſcilicet tam in ſpeciali, quam in communi, qui
„ perfectior eſt, debet intelligi authoritas ſupradi-
„ cta. Nec his obviare dignoſcitur quod in actibus
„ Apoſtolorum dicitur, quod erant illis omnia com-
„ munia; quia ſicut ibidem patet, loquitur de com-
„ munitate generali, & univerſali Credentium, &
„ non de ſpeciali communitate ſive Collegio Apoſto-
„ lorum. Nec enim Communitatis Apoſtolorum illa
„ erant communia, ſed generalis, & univerſalis cre-
„ dentium. Quod etiam evidenter probat prædictum
C. Clementis XII. q. 1. C. dilectiſſimis, cum dicit: *Communis vita omnibus eſt neceſſaria, maxime his qui Deo irreprehenſibiliter militare cupiunt, & vitam Apoſtolorum eorumque diſcipulorum imitari volunt. Communis uſus omnium, quæ ſunt in hoc mundo omnibus hominibus eſſe debuit, ſed alius per iniquitatem dixit hoc eſſe ſuum, & alius iſtud. Et ſic inter mortales facta eſt diviſio. Et ſicut non poteſt dividi aer, vel ſplendor ſolis, ita nec reliqua, quæ data ſunt hominibus ad habendum dividi debere, ſed habenda omnia communia*. Iſtius conſue-
„ tudinis more retento Apoſtoli, eorumque Diſci-
„ puli, ut prædictum eſt, una nobiſcum, & vobiſ-
„ cum communem vitam duxerunt. Ex quo liquet
„ quod illa, quæ in actibus Apoſtolorum leguntur
„ fuiſſe communia, erant communitatis generalis &
„ univerſalis Credentium ſive fidelium, & non ſpe-
„ cialis communitatis, ſive Collegii Apoſtolorum.
„ Si enim Apoſtoli qui in dicta multitudine cre-
„ dentium ſicut nobilior pars comprehendebantur
„ ipſius multitudinis, habuiſſent aliqua ipſorum Col-
„ legio ſpeciali appropriata, conſtat quod illa toti
„ credentium multitudini communia non fuiſſent.
„ Quia quod eſt partis, totius non exiſtit. Et cum
„ in illa multitudine nullus haberet proprium: Se-
„ quitur quod Apoſtoli qui erant de ipſa multitu-
„ dine ſicut pars eorum aliquid proprium in ſin-
„ gulari, vel in ipſorum Apoſtolorum ſpeciali Colle-
„ gio non habebant. Nec excuſat dictum hæreti-
„ cum, quia ipſe in dicto Statuto *Quia quorun-
„ dam* dicit Chriſtum etiam quo ad proprietatem
„ loculos habuiſſe infirmis condeſcendendo. Quia
„ ut dicit. Si Chriſtus in loculis habuiſſet tantum-
„ modo ſimplicem facti uſum, fruſtra dicetur, quod
„ in Perſona infirmorum ipſe Chriſtus loculos ha-
„ buiſſet. Quia non eſt verum quod Chriſtus con-
„ deſcenderit Infirmis in eo quod per iniquitatem
„ extitit introductum. Scilicet appropriando ſibi ali-
„ quas res temporales, ex quo diviſiones inter ho-
„ mines natæ ſunt, & in Iudicio litigatur, & quod
„ implicat ad peccatum. Cum ipſe Chriſtus ut le-
„ gitur in Ioanne de ſe loquens, ait. *Venit enim
princeps mundi hujus, & in me non habet quic-
quam*: Quod exponens Gloſ. or. dicit. *Noluit Do-
minus habere quod perderet, pauper venit, ne habe-
ret Diabolus quod auferret*. Sed ſi Chriſtus habuiſ-
„ ſet loculos, ſcilicet quo ad proprietatem, princeps
„ hujus ſæculi, qui fuit principium omnis iniquita-
„ tis, habuiſſet in eo quod auferret, & ipſe quod
„ perdere potuiſſet. Unde non condeſcendit infir-
„ mis in habendo proprietatem, ſed quo ad actum
„ proviſionis in futurum, ſicut faciunt infirmi, qui
„ res temporales ſollicite congregant, timentes eis
„ ne deficiant in futurum. Et quod Chriſtus in lo-
„ culis proprietatem non habuerit, probat Auguſti-
„ nus, & etiam Hieronymus Eccleſiæ Sanctæ Do-
„ ctores ſuper illud *Matth. 17. Reges Terræ a qui-
bus accipiunt tributum*, ſic inquiens: *Tantæ pau-
pertatis fuit Dominus, ut unde tributa ſolveret
non haberet. Judas communia habebat in loculis,
ſed res pauperum in ſuum uſum expendere nephas
„ duxit*. Ex quo patet, quod loculos, quoad
„ proprietatem non habuit, ſed quoad diſpenſa-
„ tionem. Quod etiam inſinuat Auguſtinus, cujus
„ dictum inſertum eſt in Decretis in dicta *Cauſa
XII.* ſic dicens; *habebat Dominus loculos a fideli-
bus oblata conſervans, & ſuis neceſſitatibus, & a-
liis indigentiis tribuebat, tunc primum Eccleſiaſticæ
pecuniæ forma inſtituta eſt*. Conſtat autem ſecun-
„ dum Doctrinam Eccleſiæ in Sacris Canonibus
„ traditam, quod Papa qui vicem Chriſti gerit in
„ terris, & Epiſcopi qui in locum ſuccedunt Apo-
„ ſtolorum in pecuniis Eccleſiaſticis, quæ formam
„ loculorum gerunt proprietatem non habent, ſed
„ diſpenſationem. Nam ut idem Auguſtinus te-
„ ſtatur, & ponitur 23. *q.* 7. *C. quod autem:
illæ res noſtræ non ſunt, ſed pauperum, quorum
procurationem gerimus, non proprietatem nobis uſur-
patione damnabili vendicamus*. Præterea dato ſine
„ præjudicio, quod Chriſtus condeſcendendo infir-
„ mis proprietatem in loculis habuiſſet, per hoc a
„ ſua determinatione hæretica non poſſet aliquali-
„ ter excuſari. Nam cum pronunciaverit propoſitio-
„ nem, ſive aſſertionem, quæ realiter continet ve-
„ ritatem Catholicam in dicta Decretali *Exiit*, diſ-
„ finitam, videlicet aſſerere Chriſtum, & Apoſto-
„ los non habuiſſe aliquid in communi, vel jure
„ proprietatis in ſpeciali, hæreticam fore cenſendam,

„ hæ-

„ hæreticus eſt cenſendus. Eſto quod in caſu ex-
„ cepto a regula ſcilicet, infirmis condeſcendendo
„ Chriſtus, & Apoſtoli in loculis proprietatem ha-
„ buiſſent, cum exceptio non annullet regulam, ſed eam
„ potius, præterquam in caſu excepto, confirmet,
„ quam ipſe velut hæreticam reprobat, & conde-
„ mnat. Ex quo etiam facto ſe ipſum condemnat,
„ cum alias dudum antequam hoc ſtatutum hære-
„ ticum edidiſſet, orta materia quæſtionis coram
„ eo inter Fratres dicti Ordinis ſuper quibuſdam
„ verbis in dictis Decretalibus *Exiit*, *&* *Exivi de*
„ *Paradiſo* contentis, ipſe pronunciaverit eaſdem De-
„ cretales ſalubriter editas, lucidas, multaque ma-
„ turitate digeſtas, prout in Conſtitutione per ipſum
„ edita, quæ incipit, *Quorundam exigit* deprehenditur
„ evidenter. Et prædicta diffuſe per authoritates
„ Scripturæ Sacræ, & Canones in appellatione pro-
„ lixa probantur, & oſtenduntur.

„ Septimus error contentus in dicta Conſt. *Quia*
quorundam eſt, quia revocat in dubium, ſive ne-
„ gat, quod Chriſtus præcepit diſcipulis ne portarent
„ pecuniam, quum eos miſit ad prædicandum, aſ-
„ ſerens, quod Apoſtoli poſt reditum a prædicatio-
„ ne pecuniam portaverunt, & quod hæc Evange-
„ lica veritas, & Apoſtolica dicta teſtantur. Qui
„ error Sacræ Scripturæ & Sanctorum Doctorum
„ Eccleſiæ ſententiis obviat manifeſte, ſicut patet
Matth. X. ibi: *hos duodecim miſit, præcipiens eis,*
& dicens. Nolite poſſidere aurum, neque argentum,
neque pecuniam in Zonis veſtris. Et Matth. 6.
„ ibi: *Et præcepit eis, ne quid tollerent in via,*
neque peram, neque pecuniam. Et Doctores Ec-
„ cleſiæ aſſerunt, quod Apoſtoli ex præcepto hujuſ-
„ modi conſtricti, etiam poſt reditum a prædica-
„ tione pecuniam non portaverunt. Unde Augu-
„ ſtinus in *li. de mirabili. Sacræ Scripturæ* dicit ſic:
In excuſatione Eleemoſinæ, & paupertatis profeſ-
ſione, Petrus Paralitico dixit; Surge & ambula;
illud magiſtri præceptum ſervant. Nolite poſſidere
aurum, neque argentum: hæc Auguſtinus, & Am-
„ broſius ſuper illud: *Nihil tuleritis in via*, dicit
„ ſic: *Petrus Apoſtolus Dominicæ executor ſen-*
tentiæ, oſtendens non in vacuum effuſa Domini præ-
cepta, cum poſceretur a paupere, ut ei aliquid
pecuniæ elargiretur ait: Aurum, & argentum
non habeo. Et tamen non tam in hoc gloriatur
Petrus, quod aurum, & argentum non habeat,
quam quod ſervet Domini mandatum, qui præ-
cepit. Nolite poſſidere aurum &c. hæc Ambroſius.
„ Et Gloſ. or. ſuper illud *Act. 3. aurum, & ar-*
gentum non eſt mihi dicit ſic: *Memor illius præ-*
cepti. Nolite poſſidere aurum &c. Et pecuniam quæ
ad pedes Apoſtolorum ponebatur, ſibi recondebant
minime, ſed ad uſus pauperum, qui ſua patrimo-
nia reliquerant reſervabant: hæc Gloſ. Et ſuper
„ illud *Act. 4. Joſeph agrum vendidit, & pretium*
poſuit ante pedes Apoſtolorum. Gloſ. or. dicit
„ ſic: *Deſtituendum probat, quod tangere devitat:*
& docet eſſe calcandum aurum, quod ſubdit pe-
dibus Apoſtolorum. hæc ibi. Ex quibus authoritatibus
„ clare patet quod Petrus Apoſtolus non ſolum poſt
„ reditum a prædicatione, ad quam Chriſtus Apo-
„ ſtolos miſit, ſed etiam poſt reverſionem, tunc
„ quando non ibat ad prædicandum actu, ſed ad ora-
„ tionem Templi, ſicut *Act. 3.* dicitur *aſcendebat*, ex
„ dicto præcepto Chriſti aſtrictus pecuniam non por-
„ tabat. Et per conſequens non ſolum quando ibant
„ ad prædicandum, ſed ſimpliciter, & abſolute ne
„ pecuniam portarent, fuit Apoſtolis ſub præcepti
„ diſtrictione prohibitum. Et Chryſoſtomus ſuper
„ illud Joannis. *Quidam enim putabant, quia lo-*
culos habebat Judas, quod dixiſſet ei Jeſus, eme
quæ neceſſaria ſunt, dicit ſic: *nimirum quia nullus*
Apoſtolorum pecunias deferebat, ſed per hoc, quod
hic dicit, occulte inſinuat quod quædam mulieres
eum de ſuis facultatibus nutriebant. Qui autem non
peram, non æs, jubet deferre, loculos habebat ad ino-
pum miniſterium, ut diſcas quia valde pauperem,
& mundo crucifixum hujuſmodi oportet partis mul-
tam facere procurationem. Multa enim ad noſtram
Doctrinam diſpenſans agebat: hæc Chryſoſtomus.
„ Hoc etiam aſſerunt, & probant Doctores Eccle-
„ ſiæ: ſicut ex ipſorum authoritatibus habetur in pro-
„ lixa appellatione, quæ hic brevitatis gratia omit-
„ tuntur.

„ Octavus error in dicta Conſtitutione, *Quia quo-*
„ *rundam* contentus, eſt; quia idem hæreticus de
„ Clavibus Eccleſiæ male ſentit, & in dubium re-
„ vocat, ſive negat Clavem Scientiæ Eccleſiæ Ca-
„ tholicæ fore Clavem, maxime cum recitet ſuper
„ hoc opiniones contrarias & diverſas, nec affir-
„ met, & aſſerat in Eccleſia eſſe Clavem Scientiæ,
„ imo ad partem quod non ſit in Eccleſia Clavis
„ Scientiæ declinare videtur cum dicitur, *quod Sal-*
vator in traditione Clavium facta B. Petro hoc ſen-
ſiſſe videtur expreſſe, cum immediate poſt illam pro-
miſſionem ſubjunxerit: Quodcumque ligaveris ſuper
terram, erit ligatum & in Cælis &c. nulla de ſcien-
tia habita mentione: hæc verba ipſius quæ Scriptu-
„ ræ Sacræ, & Sanctorum Doctorum ſententiis, &
„ Doctrinæ Eccleſiæ Catholicæ contradicunt. Quod
„ evidenter patet *Luc. XI.* ubi Salvator dicit. *Væ*
vobis legis peritis, qui tuliſtis Clavem Scientiæ; ipſi
non introiſtis, & eos qui introibant prohibuiſtis.
„ Et Rabanus exponens illud Evangelii. *Et tibi da-*
bo Claves Regni Cælorum dicit ſic: *Claves autem*
Regni Cælorum ipſam diſcretionem, & potentiam
nominat, potentiam quæ liget, vel ſolvat, diſcretio-
nem, quæ dignos, vel indignos diſcernat. Hæc Ra-
banus. Et *in Decret.* 20. *di.* dicitur ſic: *In nego-*
ciis diffiniendis non ſolum eſt neceſſaria Scientia,
ſed etiam poteſtas. Unde Chriſtus dicturus Petro:
Quodcumque ligaveris &c. prius dedit ſibi Claves
Regni Cælorum, in altera dans ſibi ſcientiam di-
ſcernendi inter lepram, & lepram. In altera dans
ſibi poteſtatem aliquos eiiciendi ab Eccleſia, vel re-
cipiendi: hæc ibi. Ex quibus clare patet, quod Cla-
„ vis Scientiæ eſt una Clavis diſtincta a Clavi po-
„ tentiæ. Et quod contradicitur Scripturæ Divinæ,
„ & Doctrinæ Eccleſiæ Catholicæ obviat manife-
„ ſte, & de hac materia in appellatione prolixa ple-
„ nius continetur.

„ Nonus error eſt, quia ipſe in dicto Statuto,
„ *Quia quorumdam*, etiam dogmatizat, quod Sum-
„ mus Pontifex in his, quæ ad fidem, & mores
„ pertinent, poteſt ſuorum Prædeceſſorum diffini-
„ tiones, & dicta revocare, & ejus contrarium ſta-
„ tuere, quod decernitur in eiſdem. Qui error ex-
„ preſſe Doctrinæ Sanctorum Patrum, & Sacro-
„ rum Canonum, & fidei Catholicæ obviat, & re-
„ pugnat. Sicut patet per ea quæ legimus in *De-*
„ *cretis 25. q. 1. C. Contra Statuta & C. ſi ea*
„ *deſtruerem*, & in pluribus aliis *C. hoc poterit re-*
„ *periri & 15. dict. C. ſicut ſancti, & extra de*
„ *Sta. Mona. C. cum ad Monaſterium* in fi. Ex
„ quo errore totius fidei, & authoritatis Eccleſiæ
„ deſtructio ſequeretur. Quia ſequeretur, quod qui-
„ vis Romanus Pontifex poſſit revocare, & de-
„ ſtruere omnia in fide & moribus a ſuis præde-
„ ceſſoribus diffinita; Et ſic tota auctoritas Eccle-
„ ſiæ vacillaret, & in fide, & moribus foret inſta-
„ bilis, & infirma. Unde dicta Doctrina eſt hæ-
„ retica judicanda: Quia in articulum fidei; *Et*
„ *in unam Sanctam Eccleſiam Catholicam, &c.*
„ evidenter impingit. Et ſi in Decretali *Exiit* in
„ Doctrina, & vita Chriſti & Apoſtolorum, & in
„ approbatione ſtatus, & regulæ fratrum Minorum,
„ & in Concilio Viennenſi, quod ipſam Decreta-
„ lem approbavit, concederetur erratum, ſequere-
„ tur quod tota Eccleſia erravit in fide, male de
„ Doctrina, & vita Chriſti, & Apoſtolorum ejus
„ diffiniendo, & in moribus ſtatum, qui ſecundum
„ opinionem præfati hæretici eſt illicitus, & ſimu-
„ latus ac fundatus in Doctrina Evangelicæ veri-
„ tati contraria, approbando: Et B. Franciſcum,
„ & alios ſanctos de Ordine fratrum Minorum,

„ qui

,, qui in hujuſmodi vitæ, & Doctrinæ profeſſione finierunt dies ſuos tamquam ſanctos approbando, & Sanctorum Cathalogo ſolemniter aſcribendo. In plures quoque alios errores, & hæreſes incidit præfatus D. Joannes qui in appellatione prolixa plenius, & clarius explicantur, & allegationibus, & rationibus divini, & humani juris efficaciſſime convincuntur, quæ hic brevitatis gratia dimittuntur.

,, Attendens igitur Ego præfatus Frater Michael dicti Ordinis generalis Miniſter, quod adeo notorium, & manifeſtum exiſtit, quod dictus D. Joannes dictas tres Conſtitutiones hæreticales edidit, & per univerſum Orbem publice deſtinavit, & eas etiam in ſtudiis generalibus legi, & doceri mandavit, quod nulla poteſt tergiverſatione negari. Et quod licet Frater Bonagratia de Pargamo dicti Ordinis Procurator, & procuratorio nomine pro me, & dicto Ordine primo appellaverit ad Sanctam Romanam Eccleſiam contra hæreſes dogmatizatas in dicta Conſtitutione, *Ad Conditorem:* Et ſubſequenter Sereniſſimus Dominus Ludovicus Romanorum Rex appellaverit legitime, & ſolemniter ab hæreſibus contentis, & dogmatizatis in dictis Conſtitutionibus, *Cum inter*, & *Ad Conditorem*; tamen dictus D. Joannes noluit corrigi, nec permiſit, quod Concilium generale congregaretur ſuper prædictis, ſicut prædictus D. Rex in ſua appellatione requiſivit inſtanter. Sed elegit, & voluit penitus in dictis ſuis hæreſibus, & erroribus permanere: Et eos quantum potuit niſus eſt, & nititur pertinaciter defendere. Et quod ipſe etiam poſt, & contra dictas appellationes ad defenſionem hæreſum in dictis duabus Conſtitutionibus *Ad conditorem*, & *Cum inter*, contentarum fecit dictam hæreticalem conſtitutionem, quæ incipit: *Quia quorundam*, & eam publice promulgavit, & eam per diverſa mundi climata deſtinavit. In qua dictas hæreſes repetit, & plures alias hæreſes, ut prædicitur inſerit. Et notorium fit, quod ipſe poſt prædicta omnia multas alias literas per mundum tranſmiſit. In quibus mandavit de facto & auſu temerario dictum Dominum Imperatorem denunciari excommunicatum, & hæreticum; quia ipſe D. Ludovicus in dicta ſua appellatione veritatem Evangelicam & Apoſtolicam, quam docuit, & docet Sancta Romana Eccleſia eſt profeſſus, & ipſius Domini Joannis hæreſibus dictæ veritati, & fidei repugnantibus contradicit. Et quod ipſe omnes profeſſores dictæ veritatis, & dictis ſuis erroribus reſiſtentes perſecutus eſt & perſequitur quotidie, ſicut notorium & manifeſtum exiſtit. Ex quibus patet dictum Dominum Joannem fuiſſe, & eſſe pertinacem & notorium & manifeſtum hæreticum. Et quod ſecundum jura, & Canonicas ſanctiones, ex quo Papa in hæreſim lapſus eſt, ipſo jure, & facto, eſt omni dignitate Eccleſiaſtica, poteſtate, authoritate, & Iuriſdictione, privatus, damnatus, & excommunicatus per ſententiam ſacri Concilii Catholicæ Eccleſiæ poſiti *Extra de hæreti. C. Excommunicamus*, excommunicantis, & damnantis omnem hæreſim, & omnes hæreticos, ac credentes, defenſores, & fautores hæreticæ pravitatis. Et quod in Decretis 24. *q.* 1. habetur & notatur, quod eo ipſo quod Papa in hæreſim damnatam labitur, in ipſa damnatione ſe ipſum involvit: Et in hoc caſu Papa Canonem latæ ſententiæ incidit ipſo jure. Nec obviat illa regula, par parem non poteſt ſolvere, vel ligare, quia Papa hæreticus minor eſt quocumque Catholico. Et quia hodie omnis hæreſis eſt damnata per ipſum Concilium generale univerſalis Eccleſiæ adeo ut in dicta cauſa notatur hodie indiſtincte, ſive quis veterem, & damnatam hæreſim ſequatur, ſive novam hæreſim confingat, excommunicatus eſt, ut etiam plene notatur in ſumma Domini *Hoſti. de hæreti. C. qualiter de jure*. Et quod in dicta *Cauſa* 2. *q.* dicitur ſic: *Liquido conſtat eum qui ab integritate fidei receſſit, maledicendi, vel benedicendi poteſtatem minime habere. Catholicum namque utpote ſe ſuperiorem maledicere etiam non valet. In alienum a fide tanquam in ſibi æqualem ſententiam dare non poteſt*. Et in eadem Cauſa dicitur ſic: *Dicimus omnes hæreticos nihil habere poteſtatis, nec juris*. Et ex quo aliquis cœperit publice prædicare contra fidem, nec deiicere quemquam valet, nec damnare, quum non poteſt quemquam deiicere jam proſtratus, omneſque Catholici ab ipſius hæretici Communione, & obedientia recedere ſunt aſtricti. Unde legitur in *Decretis XIX. di. Anaſtaſius* Papa II. natione Romanus fuit tempore Theodoſii Regis, & eodem tempore multi ſe ab ejus obedientia abegerunt, eo quod communicaſſet Photino Diacono, qui communicaverat Acatio. Et quia voluit occulte revocare Acatium, & non potuit, Divino Judicio percuſſus fuit. Et talis Papa hæreticus non Apoſtolicus, ſed Apoſtaticus proprie loquendo dici debet. Nec expectari debet, quod accuſetur, vel damnetur per hominem, cum jam ut dictum eſt per ſententiam Canonum ſit damnatus. Et manifeſta, & notoria clamore accuſatoris, vel denunciatoris non egent, cum manifeſtus hæreticus cenſeatur, qui publice prædicat, vel confitetur aliquid contra fidem *Extra de verb. ſignif. C. ſuper quibuſdam*. Nec valet, quod aliqui juris ignari dicere perhibentur, quod ipſi hæretico eſt parendum ab omnibus donec in Papatu toleratur. Quia hoc dictum obviat expreſſe Eccleſiæ Catholicæ, ut patet manifeſte per ea, quæ habentur, & notantur in prælleg. *C. Anaſtaſius XIX. di. in Tex. & Gloſ. &* 16. *q. ult. C. ſane in Tex. &* 25. *q.* 1. *quæ ad perpetuam* in Tex. & Gloſ. Et per illud quod notatur 24. *q.* 1. Circa princip. & in §. *quod autem*, *&* 2. *q.* 7. *C. Sacerdotes* in Gloſ. Jura autem quæ loquuntur de non recedendo ab obedientia Prælati, donec per Eccleſiam toleratur, non loquuntur de hæretico manifeſto, qui publice aliquid ſtatuit contra fidem ſicut hæreticus ſupradictus. Sed loquuntur de Prælato aliter crimino ſo, a quo ante tempus ſententiæ recedi non debet, ut probatur per id quod legitur & notatur 8. *q.* 4. *C. Nonne*. Et notatur per *Hoſti.* in ſumma *de Cohabit. Cler. & mulier. §. quid ſit notorium ℣. ut autem*; Unde Eccleſia nullum hæreticum tolerat, ſed omnes excommunicat atque damnat, ut patet *extra de hæreti. C. ad abolendam, & C. excommunicamus:* itaque cum dicat excommunicamus, & anathematizamus. Et notatur in *dicta Cauſa* 24. *q.* 1. & in allegationibus in appellatione prolixa poſitis plenius continetur.

Quia vero prædicta brevis appellatio una cum Domini Imperatoris ſententia de qua ſuperius, eſt habita mentio ſpecialis fuerunt appenſæ oſtiis majoris Eccleſiæ Piſanæ, & ibidem ſolemniter promulgatæ & præfatæ ſententiæ fuerunt aliqua ſuper addita in principio, & in fine. Ideo dictam ſententiam correctam, & emendatam cum prædictis additionibus hic juxta dictam brevem appellationem dignum ponere reputavi. Tenor vero dictæ ſententiæ, noſcitur eſſe talis.

SENTENTIA IMPERATORIS

Correcta, & emendata.

,, LUdovicus Dei gratia Romanorum Imperator & ſemper Auguſtus. Univerſis & ſingulis Eccleſiarum prælatis cujuſcumque dignitatis, Ordinis, religionis, conditionis, & ſtatus exiſtant, etiam ſi locum, aut ſtatum Cardinalatus, ſive Pontificalis Dignitatis, aut officii quomodolibet obtineant;

,, Nec

„ Nec non Principibus, Ducibus, Marchionibus,
„ comitibus, Vicariis, Poteſtatibus, Rectoribus, Of-
„ ficialibus, ac aliis Præſidentibus quocumque no-
„ mine cenſeantur Imperii noſtri fidelibus gratiam
„ ſuam, & omne bonum. Tandem contra Jaco-
„ bum de Caturro hæreticum notorium manifeſtum,
„ qui ſe Papam XXII. appellat de magno, & ma-
„ turo Conſilio, Juſtitia exigente Proceſſum quem-
„ dam fecimus formam, & tenorem hujuſmodi con-
„ tinentem.

„ Ludovicus Dei gratia Romanorum Imperator
„ ſemper Auguſtus, ad æternam rei memoriam.

„ Cunctos Populos quos Clementiæ noſtræ regit
„ Imperium, in tali volumus religione, & fide ver-
„ ſari, qualem diviniſſimos Apoſtolos Petrum, &
„ Paulum tradidiſſe Romanis Religio hucuſque
„ ab ipſis inſinuata declarat: Quamque SS. Patres
„ Romani Pontifices ipſius B. Petri legitimi ſuc-
„ ceſſores, quos in omnibus ſequimur, docuerunt,
„ & Sancta Romana Eccleſia hactenus prædicavit,
„ & inconvulſe dignoſcitur cuſtodiſſe. Cujus ipſe
„ Dei filius Dominus noſter Jeſus Chriſtus eſt
„ perpetuum, ac ſtabile fundamentum. Et in ea
„ ſtatuit duo genera ſalvandorum hominum. Pri-
„ mum eorum, qui per rectam fidem, & man-
„ datorum legis obſervantiam merentur ad æter-
„ nam beatitudinem pervenire; de quo in Evange-
„ lio dicit: *Si vis ad vitam ingredi, ſerva man-*
„ *data*. Secundum illorum qui cupientes etiam in
„ Conſiliis Evangelicis vitam Chriſti, & Apoſtolo-
„ rum ejus perfecte ſequi, vivere in obedientia,
„ ſine proprio & in Caſtitate ſpontanea voluntate
„ promittunt; de quo in Evangelio dicit: *Si vis*
perfectus eſſe, vade, & vende omnia quæ habes,
& da pauperibus, & veni, & ſequere me. Quæ
„ tanta conſilia ſecundum Sanctæ Romanæ Eccle-
„ ſiæ Doctrinam adeo ſunt eſſentialia cuilibet Re-
„ ligioni perfectæ, ut contra ea, nec ſummus Pon-
„ tifex poſſit licentiam indulgere: huic confeſſioni,
„ huic fidei quicumque contradictor extiterit, alie-
„ num a Doctrina Evangelii, alienum ſe eſſe ab
„ Eccleſia judicavit. Hæc eſt illa Doctrina adver-
„ ſus quam, ut Salvator prædixit in Evangelio,
„ circa finem ſæculi pſeudo-Chriſti, & pſeudo-Apo-
„ ſtoli conſurgent, & multos ſeducent per eos hæ-
„ reticos mentientes ſe vicem Chriſti gerere, & A-
„ poſtolorum ejus; & contra Eccleſiam, & Chri-
„ ſti Doctrinam inſurgentes, inſinuans; ſed adver-
„ ſus eam non prævalituros Quia ipſe rogavit,
„ ut non deficiat fides ejus. Porro diebus iſtis no-
„ viſſimis pſeudo Papa Jacobus de Caturro, qui ſe
„ Papam XXII. appellat, a ſollicitudine, & cupi-
„ ditate divitiarum nimia hujus ſæculi; quæ, teſte
„ Evangelio, verbum Dei ſuffocant, excæcatus ad-
„ verſus hanc ſaluberrimam, & præclariſſimam Chri-
„ ſtianæ fidei, & Doctrinæ Evangelicæ veritatem
„ nequiter inſurrexit. Et inter cætera ſua dogmata
„ facta, & geſta, hæc tria deteſtanda ſtatuta publi-
„ ce edere, & per univerſum divulgare præſumpſit.
„ In quibus multos errores dogmatizat, dictæ fidei
„ Catholicæ, & Doctrinæ, & vitæ Evangelicæ, &
„ Apoſtolicæ multipliciter adverſantes. Quorum
„ ſtatutorum primum incipit, *Ad Conditorem Ca-*
„ *nonum*; ſecundum, *Cum inter nonnullos*, tertium
„ *Quia quorumdam*. Quas hæreſes etiam poſt &
„ contra plures Conſtitutiones, ſeu appellationes con-
„ tra eum ob hanc Cauſam tam per nos quam per
„ Ordinem fratrum minorum zelo fidei Catholicæ
„ legitime, & ſolemniter ad Romanam Eccleſiam
„ interjectas niſus eſt, & quotidie nititur pertinaci-
„ ter defendere. Ex quibus erroribus aliquos præ-
„ ſentibus duximus annotandos, ut in omnium no-
„ titiam fidelium deducantur. Primus itaque error
„ hæreticalis qui de dicti ſtatuti *Ad Conditorem* of-
„ ficina tenebroſa prorumpit, eſt quod Religioſi, qui
„ ſecundum Doctrinam Evangelicam & Apoſtoli-
„ cam, ut perfecti ſint, ſine proprio vivere profi-
„ tentur, in omnibus rebus, quæ conſumuntur uſu
„ non ſunt cenſendi ſimplices uſuarii, ſive habere
„ ſimplicem facti uſum, a proprietate rei ſive do-
„ minio ſeparatum. Quia ut in dicto ſtatuto *Ad*
„ *Conditorem* dogmatizat, & aſſerit, in talibus re-
„ bus, quæ uſu conſumuntur uſus Juris vel facti
„ non poteſt a rei proprietate ſeu dominio ſeparari;
„ nec in eis Jus utendi, nec uſus facti, ſeparata rei
„ proprietate ſeu dominio, poſſunt conſtitui, vel ha-
„ beri. Qui error Sacræ Scripturæ, per quam
„ fidei Catholicæ probantur Articuli, & doctrinæ,
„ & vitæ Evangelicæ & Apoſtolicæ, & Sanctæ
„ Romanæ Eccleſiæ obviat manifeſte. Nam cum
„ Sacra Scriptura teſtetur Sacros Apoſtolos omnia
„ reliquiſſe, dicente ſancto Petro in Perſona omnium
„ Apoſtolorum prout legitur *Math. 19. C. Ecce*
nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te; Et ma-
„ nifeſtum exiſtat, quod Apoſtoli uſum rerum con-
„ ſumptibilium, quæ ad vitæ humanæ ſuſtentatio-
„ nem neceſſario requiruntur, ſicut ſunt alimenta
„ & veſtimenta, de quibus dicit Apoſtolus, *haben-*
tes alimenta, & tegumenta hiis contenti ſumus;
„ nullatenus reliquerunt. Quia uſus rerum hujuſmo-
„ di cadit ſub præcepto Juris Divini, & naturalis,
„ per quod ad eſſe naturæ conſervandum eſt quili-
„ libet indiſpenſabiliter obligatus. Quodque ipſi Apo-
„ ſtoli, eorumque diſcipuli Jus proprietatis, per quod
„ quis dixit hoc meum, & illud tuum, quod per
„ iniquitatem extitit introductum, in rebus omnibus
„ reliquerunt, prout etiam ſanctus Clemens B. Pe-
„ tri ſucceſſor teſtatur. Cujus dictum in Decretis
„ *Cap. XII. q. 1.* reperitur inſertum. Et hoc vo-
„ tum abdicationis omnium rerum ipſi Apoſtoli po-
„ tentiſſime voverunt, prout etiam Auguſtinus 17.
„ *de Civit. Dei* aperte teſtatur. Et qui dicit omnia
„ reliquimus, nihil quod licite relinqui poſſit excepit:
„ Unde Sanctus Gregorius Eccleſiæ Sanctæ Do-
„ ctor exponens illud Evangelii: *Relictis omnibus*
ſecuti ſunt eum, dicit: *multum reliquit, qui ſibi*
nihil retinuit, qui quantumlibet parum, totum de-
„ *ſeruit*. Concluditur evidenter ex his, quod Apoſto-
„ li, & cæteri religioſi ſecundum Doctrinam Apoſtoli-
„ cam ſine proprio vivere profitentes, qui teſte Cano-
„ ne figuram tenent Apoſtolorum, & eorum vitam
„ veraciter imitantur, in omnibus rebus conſumptibili-
„ bus, & non conſumptibilibus ſimplicem uſum facti li-
„ citum habuerunt, & habent abſque proprietate, & do-
„ minio, ſive a proprietate, & dominio ſeparatum. In
„ actibus etiam Apoſtolorum 2. & 4. *C.* tantum re-
„ peritur de multitudine Credentium quæ in viven-
„ do ſine proprio vitam Apoſtolorum ſequebatur,
„ quod ipſi res non uſu conſumptibiles videlicet
„ poſſeſſiones, agros, Domos, & ſubſtantias ven-
„ debant; & ſic nec in ſpeciali, nec in Commu-
„ nitate eorum res ipſas aliquatenus retinebant. Alias
„ autem res, quas lex de rebus uſu conſumptibili-
„ bus eſſe teſtatur, ſcilicet pecunias pro pretio rerum
„ venditarum acceptas offerebant, & ponebant an-
„ te pedes Apoſtolorum, & dividebant ſingulis, prout
„ cuique opus erat, & panes frangebant circa Do-
„ mos ſumentes cibum cum exultatione. Et ta-
„ men nullus eorum de his rebus conſumptibilibus,
„ ſcilicet, pecunia, & panibus, de quibus ibi fit men-
„ tio ſpecialis, aliquid ſuum eſſe dicebat, quod
„ verbum, ſcilicet, *ſuum* ſancti Doctores Eccleſiæ
„ exponentes dicunt, quod nullus ex eis aliquid ſibi
„ fore proprium aſſerebat. Et etiam Gloſ. Ordi. dicit
„ ibidem: *Judicium fraterni amoris eſt nihil proprium*
„ *habere, & omnia poſſidere*. Ex quo manifeſte patet,
„ quod quilibet illorum de prædicta multitudine ha-
„ bebat uſum rerum uſu conſumptibilium abſque pro-
„ prietate, & dominio, ſeu a proprietate, & dominio
„ ſeparatum, & per conſequens, quod in talibus re-
„ bus uſus facti poteſt haberi licite a proprietate, &
„ dominio ſeparatus. Sancta etiam Romana Eccle-
„ ſia in Sacris Canonibus manifeſte teſtatur, & do-
„ cet, quod Religioſi, ſervi, & in aliena poteſtate con-
„ ſtituti etiam in rebus uſu conſumptibilibus habent
„ ſimplicem uſum facti abſque proprietate, & do-

„ mi-

„ minio, ſive a proprietate, & dominio ſeparatum.
„ Unde contrarium dicere, Sacræ Scripturæ, & vi-
„ tæ Evangelicæ & Apoſtolicæ, & Doctrinæ San-
„ ctæ Eccleſiæ obviat, & repugnat. Et omnem re-
„ ligionem, quæ vovit vivere ſine proprio, deſtruit
„ & confundit. Secundus error, qui in dicto Sta-
„ tuto *ad Conditorem* continetur eſt, quod rebus
„ uſu conſumptibilibus non poteſt quis uti, quia eis
„ uti non contingit, ſed abuti, quod ei opponitur
„ quod eſt uti; cum abuti nihil aliud ſit quam con-
„ tra naturam proprie in hac materia dici poſſit.
„ Qui error Sacræ Scripturæ & Sanctorum Docto-
„ rum, ac Doctrinæ Sanctæ Romanæ Eccleſiæ ob-
„ viat manifeſte. Quod ex eo colligitur evidenter.
„ Quia ubicumque Scriptura Sacra de uſu rerum
„ prædictarum loquitur, ſemper oſtendit, quod in
„ rebus uſu conſumptibilibus poteſt quis uti, & eis
„ proprie, & veraciter uti contingit. Sicut patet per
„ Apoſtolum ad Timotheum ſcribentem, qui dicit
ſic: *utere modico vino propter ſtomacum tuum, & frequentes tuas infirmitates*. Et per illud quod 2°.
Reg. dicitur; *filiæ Regis Virgines hujuſmodi veſtibus utebantur*. Et *numeror*. 18. *Univerſa frugum initia, quæ gignit humus, & Domino deportantur, cedent in uſus tuos*. Et parum poſt: *Carnes vero in uſum tuum cedent*: Et *Judic*. 19. *habentes paleas, & fœnum, panem, & vinum in meos & ancillæ tuæ uſus*. Et per illud quod legitur *Levit*. 7., &
Judic. 19 & *Joſue* 5. & in multis aliis locis Sa-
„ cræ Scripturæ oſtenditur manifeſte. Sancti etiam
„ Doctores & Eccleſia in Sacris Canonibus veri-
„ tatem hujuſmodi manifeſtant: Unde Auguſtinus
„ in *lib. de Doctrina Chriſtiana*, cujus dictum po-
„ nitur in *Decretis* 40. *di*. dicit, quod *Sapiens abſque aliquo vitio, cibo pretioſiſſimo poteſt uti*. Et
„ Ambroſius, & ponitur 35. *di*. dicit; *Sexto die beſtiæ ſunt creatæ, & cum beſtiis orta eſt edendi poteſtas, & uſus eſcarum*: & *extra de vita, & honeſt. Cler. C. penult*. dicitur: *Pontifices autem in publico, & in Eccleſia ſuper indumentis lineis omnes utantur*. Quas omnes authoritates de rebus
„ uſu conſumptibilibus loqui manifeſtum exiſtit.
„ Ex prædicto etiam errore ſequitur, quod Chri-
„ ſtus, & Apoſtoli, & alii Sancti viri, quoties a-
„ ctus comedendi, bibendi, & induendi exercue-
„ runt, toties rebus hujuſmodi ſunt abuſi. Et quo-
„ ties fideles Chriſtiani ſumunt ſacramentum Corpo-
„ ris & Sanguinis Jeſu Chriſti ſub ſpeciebus illis,
„ ſub quibus Sacramentum prædictum veraciter
„ continetur, quas fore de rebus uſu conſumptibi-
„ libus manifeſtum exiſtit, toties illis ſpeciebus ac-
„ cidentium abutuntur. Quod dicere vel ſentire
„ cuilibet Catholico videbitur impium, & blaſphe-
„ mum. Tertius error in ſæpe dicto Statuto con-
„ tentus eſt, quod carentia dominii omni temporali
„ commodo denudati ad perfectionem non pertinet,
„ nec pauperiorem non efficit non habentem, adii-
„ ciens, quod tale Dominium omni temporali com-
„ modo denudatum, verbale, ænigmaticum, & ſi-
„ mulatum exiſtit. Qui error Sacræ Scripturæ,
„ & Doctrinæ Evangelicæ, & Apoſtolicæ, & San-
„ ctæ Romanæ Eccleſiæ obviat, & repugnat. Nam,
„ ut ex Scriptura Divina ſuperius eſt oſtenſum, *Apoſtoli, & eos ſequentes ſancti viri* &c. ut ſupra in appellatione parva immediate poſita in quinto errore dictæ appellationis, quia hic error tertius nominatur ibi quintus folio. „ Quartus error ſumitur in dicto
„ ſtatuto: *Cum inter nonnullos* ex eo quod ipſe pro-
„ nunciavit, ſive declaravit hæreticum fore cenſen-
„ dum affirmare deinceps Dominum noſtrum Jeſum
„ Chriſtum ejuſque Apoſtolos non habuiſſe aliqua
„ in ſpeciali, nec etiam in communi: Inſuper hæ-
„ reticum fore cenſendum &c. ut ſupra in præfata
appellatione parva in ſexto errore fol. Quintus error
„ eſt quod ille dogmatizat in dicto ſtatuto, *Cum inter*, quod actus utendi rebus temporalibus in
„ Chriſto, & Apoſtolis, & aliis non potuerit,
„ nec poteſt eſſe Juſtus abſque Jure utendi Civili,
„ & mundano contentioſo, & litigioſo. Quod patet
„ quia dicto prius in ſtatuto, *Cum inter*, quod aſ-
„ ſerere Chriſto, & Apoſtolis in rebus, quas eos
„ habuiſſe ſacra ſcriptura teſtatur, non competiiſſe
„ Jus utendi, vendendi, donandi &c. eſt hæreticum ex
„ eo quia ut dicit talis aſſertio, ipſorum Chriſti, &
„ Apoſtolorum uſum, & geſta evidenter concludit
„ non juſta. Poſtea in ſtatuto: *Quia quorundam*,
„ recitata ſententia, ſive aſſertione dicentium, quod
„ propter abdicationem Juris in cujuſcunque rei pro-
„ prietate, & in ejus uſu, uſus ad ſuſtentationem
„ naturæ in Chriſto, & Apoſtolis non fuit non ju-
„ ſtus, ſed tanto juſtior, atque perfectior, & Deo
„ acceptior, & mundo exemplarior, quanto plenius
„ renunciatum eſt omni Juri, per quod poteſt ſic
„ utens pro hujuſmodi uſu quomodolibet conten-
„ dere, & in Judicio litigare. Reſpondet idem
„ hæreticus quod dictum hujuſmodi impoſſibilitatem,
„ & errorem evidenter includit. Adiiciens, quod
„ abſurdum, & erroneum eſt dicere, quod actus ali-
„ quis non habentis Jus actum hujuſmodi faciendi
„ ſit juſtior & Deo acceptior quam habentis. Qui
„ quidem error ſacræ ſcripturæ, & ſanctorum Pa-
„ trum ſententiis obviat manifeſte. Nam Chriſtus
„ in Evangelio Apoſtolis, & ſuis Diſcipulis eum
„ perfecte ſequi volentibus inhibuit contendere, &
„ in Judicio litigare propter hujuſmodi actum im-
„ perfectionem, dicens Matth. 5. *Qui vult tecum in Judicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium*. Et Luc. 6. *ab eo qui aufert tibi veſtimentum tuum, & tunicam noli prohibere; & qui aufert quæ tua ſunt, ne repetas*. Qui actus
„ contendendi, & litigandi implicant ad peccatum;
„ unde Apoſtolus ad *Corinth*. 6. ſcribens, dicit:
Jam quidem omnino delictum eſt in vobis, quia Judicia habetis inter vos. Ex quibus luce clarius patet,
„ quod iter perfectionis aggredi volentibus expedit
„ a ſe penitus abdicare omne Jus civile, & mun-
„ danum, per quod poteſt quis in Judicio litigare:
„ Et per conſequens conſtat, quod ex abdicatione
„ hujuſmodi Juris actus utendi rebus temporalibus
„ in ipſis viris perfectis non fuit, nec eſt cenſendus
„ illicitus, vel injuſtus. Unde Apoſtoli Jus hujuſmo-
„ di Civile & mundanum tunc in rebus omnibus
„ reliquerunt, cum ut dictum eſt: *Ecce nos reliquimus omnia*, ſunt profeſſi. Ex prædicto igitur er-
„ rore ſequitur, quod aut doctrina Chriſti fuit fal-
„ lax, & deceptoria, aut ipſe, ſi tale jus habuit,
„ fuit imperfectus. Quod de Chriſto ſentire nefas
„ eſt, & blaſphemia manifeſta. Ex prædictis etiam
„ conſtat, eum in tantam cæcitatem fuiſſe prolapſum,
„ quod ſemetipſum damnat. Nam in ſtatuto, *Ad Conditorem*, ut dictum eſt, ſententiat, & diffinit,
„ quod in rebus uſu conſumptibilibus non reperitur
„ Jus utendi, nec ipſis uti contingit, ſed abuti: Et
„ hic aſſerit, & diffinit, quod actus ſine jure utendi
„ non poteſt aliqualiter eſſe juſtus; Et quod oppo-
„ ſitum dicere hæreticum eſt cenſendum. Et ſic ſe
„ ipſum fore hæreticum propio judicio manifeſtat.
Sextus, ſeptimus, & Octavus Errores ſunt illi, qui ſunt in ſupradicta parva appellatione fol... Excepto quod qui hic eſt ſextus error, ibi ſeptimus computatur. Qui hic ſeptimus, ibi octavus. Et qui hic octavus, ibi nonus. Et totum continuatur uſque ibi: *Cathalogo Sanctorum aſcribendo*: „ Plures etiam aliæ
„ hæreſes tam in dictis ſtatutis hæreticalibus, quam
„ in aliis aſſertionibus factis, atque geſtis hæretici ſæ-
„ pe dicti continentur, quibus eſſe convincitur irre-
„ titus, quæ in ordinationibus noſtris ſuper his edi-
„ tis, ac etiam in appellationibus tam per nos quam
„ pro parte totius Ordinis fratrum minorum, ac no-
„ tabilium magiſtrorum in Sacra Pagina ipſius Or-
„ dinis Conſilio, & aſſenſu contra dictum hæreti-
„ cum, & ejus ſtatuta, geſta, & facta ſolemniter
„ interjectis ſerioſius explicantur, & in allegationi-
„ bus divini, & humani Juris ſuper his factis rationi-
„ bus efficacibus convincitur: Quas omnes ſeriatim
„ præſentibus explicare prolixum nimium videretur.

„ Quam-

,, Quamobrem ex quo cœpit dicta hæreticalia ſtatuta contendere, & publice divulgare, & pertinaciter defendere, in hæreſim eſt prolapſus, & fuit omni Eccleſiaſlica dignitate, authoritate, & poteſtate ipſo facto privatus. Nec eſt neceſſe, quod accuſetur, vel damnetur per aliquem. Nam ſicut legitur in *Decretis* 24. *Cap. Diximus omnes hæreticos nihil habere poteſtatis, ac Juris: Et quicumque in hæreſim damnatam labitur, in ipſa damnatione ſe ipſum involvit*; ubi dicit Gloſ. or. *hic eſt Caſus, in quo etiam Papa Canonem latæ ſententiæ incidit ipſo Jure. Nec his obviat illa regula. Par parem non poteſt ſolvere, vel ligare, quia Papa hæreticus minor eſt quocumque catholico. Lex enim ipſum factum notat, ſive damnat*. Et in eadem Cauſa dicitur. *Ex quo aliquis cœpit aliquid publice prædicare contra fidem, nec deiicere quemquam valet, nec damnare*. Liquido enim conſtat eum qui ab integritate fidei receſſit, maledicendi, vel benedicendi poteſtatem minime habere. Catholicum namque utpote ſuperiorem ſe maledicere etiam non valet; ſin alienum a fide tanquam in ſibi æqualem ſententiam dare non poteſt. Ipſo enim facto ſententiam excommunicationis, & damnationis incurrit etiam per ſacrum generale Concilium Eccleſiæ Catholicæ ſub titulo *de hæretic.* poſitum adverſus omnem hæreſim, & credentes, defenſores, & fautores hæreticæ pravitatis promulgatam: Omneſque Catholici ab ipſius hæretici communione non expectata alia damnatione recedere ſunt aſtricti: Unde legitur in Decretis quod Anaſtaſius II. natione Romanus fuit temporibus Theodorici Regis, & eodem tempore multi Clerici ſe ab ejus communione abegerunt, eo quod communicaſſet Fotino Diacono, qui communicaverat Acacio hæretico. Et quia voluit occulte revocare Acacium, & non potuit, Divino Judicio percuſſus fuit. Nec talis; &c. ut ſupra in appellatione brevi uſque *defendit errorem* folio...

,, Zelus igitur fidei, & compaſſionis animarum fervor excitare debent corda omnium qui Chriſti nomine gloriantur, & Sanctæ Romanæ Eccleſiæ finibus continentur, ut contra dicti hæretici inſaniam, quaſi peſtem publicam valenter inſurgant, nec eum patiantur in ſede Apoſtolica permanere, quem adverſus fidem Catholicam conſpiciunt inſanire: Et Sanctam Romanam Eccleſiam matrem fidelium erroribus, blaſphemiis, diviſionibus, guerris, ſeditionibus, & perturbationibus conturbare: Et etiam pro viribus tota die laniare. Qui divitias ad Chriſtianitatis deſtructionem etiam per ſimoniacam pravitatem & diverſos dolos in ſaccum pertuſum congregat: Qui veris Catholicis, & fidelibus Chriſtianis falſe, & malitioſe crimen hæreſis aut favoris, ſeu defenſionis hæreticorum ſive hæreticæ pravitatis indifferenter imponit, & eos excommunicat de facto, deiicit, & condemnat, & pravis ſuis exemplis, & geſtis multos ad exorbitandum a fide, & ab Eccleſia impellit, & inducit. Et teſtante Canone pari modo cenſeri debet a veritate fidei Catholicæ deviare, cum aut in ſe exorbitat a fide, aut alios exemplo, vel verbo deiicit, aut ad exorbitandum inducit. Fruſtra igitur Chriſtiano nomine uti videntur, qui talibus impietatibus non reſiſtunt. Cum error, cui non reſiſtitur approbetur. Et negligere, cum poſſis perturbare præciſos, nihil aliud eſt quam fovere. Nec careat ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obviare. Et non ſolum qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt participes judicantur. Nos igitur ad culmen dignitatis Imperialis, diſponente Domino, ſublimati, attendentes ſacris Canonibus fore cautum, quod per regnum terrenum regnum Cæleſte proficit, rigore principum conterantur, ipſamque diſciplinam, quam utilitas Eccleſiæ exercere non prævalet cervicibus ſuperborum poteſtas principalis imponat; Et non valentes neque volentes tales, & tam graves inſolentias, errores peſtiferos, & deteſtabiles, blaſphemias, & ſciſmata, & damna, ac pericula univerſali Eccleſiæ ex prædicti Jacobi hæretici erroribus, & pravis operationibus imminentia in Creatoris injuriam, & populi Chriſtiani perniciem aliquatenus tolerare, de communi Conſilio & aſſenſu cleri, & Populi Romani, & Eccleſiæ Prælatorum noſtrorumque Principum tam Alamanorum, quam Italicorum, & copioſæ multitudinis fidelium nobis aſſiſtentium: Inducti etiam ex pluribus ſupplicationibus, & requiſitionibus nobis cum inſtantia ſæpe factis per ſyndicos ipſius cleri, & Populi Romani habentes ad hoc plenam, & liberam poteſtatem, & ſpeciale mandatum, ſicut conſtat per publica Documenta ſigillis authenticis præfati cleri, & Populi Romani communita. Quas requiſitiones, & ſupplicationes tanquam rationabiles, & in favorem fidei Catholicæ factas duximus admittendas. Denunciamus, declaramus, pronunciamus, & publicamus præfatum Jacobum de Caturro, ex quo ut dictum eſt contra fidem Catholicam aſſeruit, & ſtatuit prædicta, & ea manifeſte, & notorie promulgavit, & publicavit, & pertinaciter pro viribus defenſavit, fuiſſe, & eſſe cenſendum hæreticum, & notorium & manifeſtum: Et tam Pontificali, quam omni alia dignitate Eccleſiaſtica, poteſtate, & authoritate privatum. Et omnibus ſententiis, & pœnis contra hæreticos per conſtitutiones Canonicas, & civiles prolatis, ſtatutis, & impoſitis ſubiacere. Et ipſum Jacobum tanquam hæreticum notorium & manifeſtum, & excommunicatum ab omnibus Catholicis evitandum. Et quatenus ſe gerit pro Papa, ipſum privamus, deponimus, ſeu privatum, & depoſitum nunciamus. Et omnes ſententias & Proceſſus, omniaque per ipſum authoritate Papali, ſeu Pontificali a dicto tempore citra geſta, & facta nullos, & nulla fuiſſe, nulliuſque roboris, & firmitatis exiſtere, & momenti. Inſuper univerſis, & ſingulis ſub noſtro Imperio degentibus cujuſcumque ſtatus, dignitatis, & conditionis exiſtant, diſtricte præcipimus & mandamus, quatenus nullus dictum Jacobum de Caturro hæreticum, excommunicatum, & omni dignitate, poteſtate, & authoritate privatum de cætero habeat, reputet, ſive nominet ſicut Papam. Nec eidem pareat, ſive obediat tanquam Papæ; Nec præſtet ſibi auxilium, conſilium, & favorem publice, vel occulte. Nec ejus Proceſſus aut ſententias, præcepta, aut interdicta a dicto tempore citra prolata præſumat obſervare, nec eidem tamquam Papæ aut ejus nunciis obedire. Qui autem contra facere præſumpſerit, vel venire, eum ab omnibus feudis, quæ ab Imperio tenet, ac omnibus gratiis, privilegiis, libertatibus, & immunitatibus a nobis, vel prædeceſſoribus noſtris eiſdem conceſſis privamus. Ad quas pœnas omnes contrafacientes poſt menſem a publicatione præſentium, quo ad Italicos, & poſt duos menſes quo ad alios noſtro ſubiectos Imperio aſtringi volumus, & arctari. In quorum omnium teſtimonium, atque fidem præſentem Proceſſum conſcribi præcipimus, & noſtræ Imperialis Bulla majeſtatis aurea, ſignoque noſtro Imperiali ſolito juſſimus communiri. Datum & actum in Urbe Roma in Platea publica extra Baſilicam S. Petri. Præſentibus Clero, & Populo Romano, ac multis aliis Principibus tam Eccleſiaſticis, quam Sæcularibus, Epiſcopis, Abbatibus, Ducibus, Comitibus, & Baronibus, ibidem nobis aſſiſtentibus 18. Die Aprilis Anno Domini 1328. Indictione II. Regni noſtri Anno 14. Imperii vero Primo.

,, Volentes itaque Proceſſum prædictum & contenta in eo, ne Populus Chriſtianus per aſtutias, fraudes, calliditates, & malitias dicti Jacobi de Caturro hæretici manifeſti, & complicum ejus circumveniri valeat, ubilibet publicari, & inviola-

,, biliter obſervari ab omnibus: Vos omnes, & ſin-
,, gulos monemus, & hortamur attente, ac omni-
,, bus Imperio noſtro ſubjectis ſub pœnis in dicto
,, Proceſſu contentis diſtricte præcipientes manda-
,, mus, quatenus per vos, vel alium, vel alios in
,, Civitatibus, Diœceſibus, ſive locis, & Terris,
,, in quibus quomodolibet præſidetis, dictum Pro-
,, ceſſum, & contenta in eo ſolemniter publicetis.
,, Quod quoque ipſa ſervetis, & faciatis ab omnibus
,, veſtris ſubditis obſervari. Et etiam ſpecialiter ſub
,, pœnis editis contra fautores hæreticorum, & hæ-
,, reticæ pravitatis vos monemus, quatenus præſa-
,, tum Jacobum hæreticum manifeſtum, & excom-
,, municatum penitus evitare, & ab ejus communio-
,, ne omnino recedere ſtudeatis. Quodque nullum
,, eidem Jacobo hæretico per vos, vel per alium,
,, ſeu alios directe, vel indirecte præbeatis auxilium
,, vel favorem. Et ad idem faciendum, & obſer-
,, vandum omnes vobis ſubditos inducere, etiam ſi
,, opus fuerit compellere Juris remediis ſollicite pro-
,, curetis. In teſtimonium autem præmiſſorum præ-
,, ſentes literas conſcribi mandavimus, & noſtræ
,, Imperialis majeſtatis Bulla aurea, ſigilloque Im-
,, periali conſueto juſſimus communiri. Et ut dicta
,, omnia, & ſingula in omnium deducantur pubbli-
,, cam notitiam; & ne aliquis de praemiſſis ſe per
,, iguorantiam valeat aliquatenus excuſare, has lite-
,, ras bullatas, ut praedicitur ad fores majoris Eccle-
,, ſiae Civitatis Piſanae publice appendi, & appen-
,, ſas per multos dies in conſpectu omnium ibi-
,, dem juſſimus permanere.

,, Datum in Civitate Piſana Anno Domini 1328.
,, Indictione 12. Die 12. Decembris. Regni noſtri
,, Anno 12. Imperii vero primo.

Subſequenter ſupradictus Frater D. Bertrandus Cardinalis Ordinis Vicarius generalis per ſæpedictum D. Joannem, ut dictum eſt, inſtitutus, aſſerens præſatum Fratrem Michaelem Generalem Miniſtrum per memoratum D. Joannem legitime ab Officio abſolutum de mandato prælibati D. Joannis mandavit omnibus Miniſtris, & Cuſtodibus, quibus incumbit ex Regula electio generalis, & aliis qui debebant dicto Capitulo intereſſe per ſuas Literas ſpeciales, ut in primo Pentecoſte, quod fuit Anno Domini 1329. pro Generali Capitulo celebrando, & novo Generali Miniſtro eligendo, Pariſiis ſe conferrent. Prænominatus autem Frater Michael Generalis Miniſter volens prædictæ ordinationi, & mandato, ſive futuræ electioni pro poſſe obviare: Pro eo quod tale Capitulum, ſive electio manifeſte foret in præjudicium, ac juſtitiæ notabile detrimentum; ac Eccleſiæ, & toti Ordini ſciſſuram, & ſcandalum non modicum generaret, maxime cum dictus Dominus Joannes eſſet, ut aſſerebat in ſuis literis, hæreticus manifeſtus, præcepit omnibus Miniſtris, Cuſtodibus, & aliis per ſuas literas ſpeciales, ut nullo modo Pariſiis convenirent, aut alibi pro Generali Capitulo celebrando. Prædictarum vero literarum tenor noſcitur eſſe talis.

,, Univerſis Fratribus Ordinis minorum præſen-
,, tes literas inſpecturis Frater Michael ejuſdem Or-
,, dinis Generalis miniſter, & Servus ſalutem, &
,, pacem in Domino ſempiternam.

,, Cum ſecundum regulam noſtram ordinatio ge-
,, neralis Capituli, quo ad locum, & tempus ad
,, Generalem miniſtrum pertineat. Quæ Ordinatio
,, propter mei abſentiam, & alia impedimenta præ-
,, ſtita circa ipſum Capitulum, quod in Pentecoſte
,, præcedenti Bononiæ fuerat celebratum, non potuit
,, ſuo tempore nunciari, votis Illuſtriſſimæ D. Do-
,, minæ Reginæ Franciæ ſatisfacere cupiens, locum
,, ſequentis Capituli generalis aſſigno Pariſiis juxta
,, etiam preces fratrum, magiſtrorum, & diſcreto-
,, rum ſolemnium accedente Conſilio, & aſſenſu.
,, Quod Capitulum anno 3. a præcedenti Penteco-
,, ſte jam dicitur juxta terminum regulæ, ac mo-
,, rem ordinis in Feſto conſimili ſtatuto celebran-
,, dum. Præcipiens per obedientiam ſalutarem Fra-
,, tribus omnibus, qui ſecundum regulam, & Or-
,, dinis inſtituta debent ad Generale Capitulum
,, proficiſci, quatenus ad locum Pariſiis prædictum,
,, & præordinato tempore ſtudioſe, ac ſollicite ſtu-
,, deant convenire. Verum quia relatione digna fidei
,, percepi, quod per illum, qui de facto præſidet
,, in Avinione, ſeu per Fratrem Bertrandum de
,, Turre gerentem, ut aſſerit, vices ejus, miniſtris
,, omnibus, & diſcretis Provinciarum mandatur,
,, quod in Pentecoſte proximo ſequenti debeant Pe-
,, ruſio ad generale Capitulum congregari. Volens
,, prædictæ ordinationi obviare pro poſſe, pro eo
,, quod tale Capitulum, ſi Capitulum dici poſſit,
,, manifeſte foret in præjudicium, ac notabile detri-
,, mentum, & Eccleſiæ toti, & Ordini ſciſſuram,
,, & ſcandalum non modicum generaret, cum ſu-
,, pradictus Jacobus de Caturro manifeſte in pluri-
,, bus Articulis hæreticus ſit probatus, propter quod
,, Sereniſſimus D. D. Ludovicus Dei gratia Ro-
,, manorum Imperator, & ſemper Auguſtus cum
,, conſenſu Romani Cleri, & Populi ſolemniter de-
,, claravit, ipſum Jacobum omni authoritate & po-
,, teſtate privatum juxta Canonicas Sanctiones, ut
,, etiam per appellationem contra eum nomine meo
,, interpoſitam, & per ſcripturam authenticam depo-
,, ſitionem ipſam continentem clarius demonſtratur.
,, Præcipio firmiter, & diſtricte per obedientiam ſa-
,, lutarem miniſtris, Cuſtodibus, & diſcretis, ac aliis
,, fratribus noſtri Ordinis quibuſcumque, quod ad
,, prædictum locum vel quemcumque alium pro ge-
,, nerali Capitulo celebrando ante prædictum tem-
,, pus per me ordinatum accedere non præſumant.
,, Et ſi, quod abſit, aliquis contrarium fecerit, ipſo
,, facto tanquam inobediens, & ſui deſtructor Or-
,, dinis omni actu legitimo, & officiis Ordinis ſit
,, privatus, ad quæ reſtitui non poſſit, niſi per Ge-
,, neralem miniſtrum vel per illum cui duceret ſpe-
,, cialiter committendum. Ex quia parendo manda-
,, tis dicti D. Jacobi de Caturro damnati hæretici,
,, atque depoſiti, ſeu alterius vices ejus gerentis, in
,, fautoriæ crimen, & pœnas a jure taxatas mani-
,, feſte incurritur, concedo cuicumque perſonæ tam
,, ſæculari, quam regulari quod fratres inobedientes
,, hujuſmodi, & mandatis prædicti Jacobi hæretici,
,, vel ejus Vicariorum Officialium, vel nunciorum
,, obſequentes capere poſſit, & Carcerali Cuſtodiæ
,, detinere: Nec a detentione, vel incarceratione
,, prædictis abſque Generalis miniſtri conſenſu va-
,, leat liberari. Et ad hæc implenda fideliter omnes
,, fratres, & ſinguli noſtri Ordinis dent per obedien-
,, tiam operam efficacem. Valete in Domino, &
,, orate pro me. Datum Piſis 6. Kal. Decembris
,, Anno Domini 1328.

Demum prædicta litera, præcepto, & pœnis in ea contentis non obſtantibus plures miniſtri, Cuſtodes, & alii diſcreti iverunt Pariſiis, & X. Die menſis Junii quæ fuit Vigilia Pentecoſtes Anno Domini 1329. prædictum Fratrem Michaelem Generalem Miniſtrum ab Officio abſolverunt, & eiſdem die & loco fratrem Geraldum Odonis de Provincia Aquitaniæ Magiſtrum in Sacra Pagina in Generalem Miniſtrum dicti Ordinis elegerunt. Et ideo ex prædictis oritur oppoſitio, Cum præfatus D. Joannes non obſtantibus ſupradictis appellationibus per fratrem Michaelem præfatum legitime pro defenſione fidei, & ordinis interjectis, eum ab officio generalis miniſterii abſolverit, & alium Generalem eligi mandaverit, ut ſuperius eſt oſtenſum. Dubitatum fuit a pluribus, utrum abſolutio ſeu depoſitio facta tam per ſæpedictum D. Joannem quam per dictum Capitulum Pariſiis congregatum de dicto Michaele, & electio facta de prædicto fratre Geraldo de jure habuerint roboris firmitatem. Et cui iſtorum duorum ſit obediendum a Fratribus tanquam legitimo Generali. Ideo infraſcripti Magiſtri in Sacra Pagina, una cum fratre Bonagratia de Pargamo in utroque jure perito ſuper dicta oppoſitione ſeu dubio removendo allegationes fecerunt tenorem hujuſmodi continentes.

,, Al-

„ Allegationes religioſorum virorum fratrum Henrici de Talhem, Franciſci de Apponiano dicti di Eſculo, Guilhetini de Ocham in Sacra Pagina Magiſtrorum, & Fratris Bonagratiæ de Pargamo, ut clareat evidenter omnibus, quod proceſſus facti per D. Jacobum de Caturro, qui ſe Joannem Papam XXII. appellat contra religioſum virum Fratrem Michaelem Generalem miniſtrum Ordinis minorum, & quidquid actum fuit per Congregationem factam, quæ de ipſius D. Jacobi mandato, ſive authoritate dicitur facta fuiſſe Pariſiis in loco Fratrum minorum de menſe Junii Anno Domini 1329. tam in deponendo dictum Fratrem Michaelem ab Officio Generalis miniſterii, quam in eligendo Fr. Geraldum in miniſtrum dicti Ordinis, quam in aliis geſtis per eos nullius fuerint, & ſunt roboris, & momenti.

„ Incipiendum eſt a veritate facti: Quia ex facto Jus oritur. *ff. ad l. Aquil. l. ſi ex plagis. §. Inquilino.* Facti igitur ſeries talis eſt. Verum eſt, quod dictus D. Jacobus mandavit dicto Fratri Michaeli Generali Miniſtro Ordinis Minorum *Salutem & Apoſtolicam Benedictionem. Cum propter aliqua negocia tuum Ordinem contingentia tua ſit nobis præſentia opportuna: mandamus tibi in virtute obedientiæ, quatenus infra menſem a præſentatione præſentium computandum ſtudeas noſtro Conſpectui perſonaliter comparere. Datum Avinionis ſexto Idus Iunii Pontificatus noſtri Anno XI.* Ex qua Litera luculenter apparet, quod ipſe D. Jacobus non vocavit ipſum Fratrem Michaelem ad ſuam præſentiam pro aliquo crimine, quod diceret ipſum, vel diceretur per aliquem commiſiſſe; ac per conſequens falſum fore, quod dictus D. Jacobus in Proceſſu depoſitionis per eum contra dictum Fr. Michaelem promulgato fingit dicens: *Cum fide digna relatione ad noſtram perductum fuerit audientiam, quod Michael de Ceſena per totam quadrageſimam in urbe moram trahens nonnulla nefanda contra nos, & Eccleſiam ſanctam Dei ſubdole in favorem hæreticorum, & rebellium ejuſdem Eccleſiæ procurabat. Nos ut valeremus præmiſſis ſalubriter obviare, eundem Michaelem quod infra certum præfixum terminum coram nobis perſonaliter compareret per noſtras literas duximus evocandum:* falſum eſt enim, nec uſquam poterit veraciter reperiri, quod ipſe D. Jacobus ex prædicta cauſa per ipſum in dicto Proceſſu ſuo conficta vocaverit ipſum Fr. Michaelem ad ſuam præſentiam, nec per aliquas alias literas niſi per prædictas, quarum tenor ſuperius eſt inſertus. Qui Frater Michael Generalis Miniſter tempore receptionis dictarum literarum, erat, & poſt multum tempus fuit corporali infirmitate detentus, prout conſtat eidem D. Jacobo per teſtimonia Vicarii tunc Epiſcopi Interamnenſis & plurium aliorum fide dignorum redacta in publica documenta: Et etiam per literas Illuſtris Domini D. Roberti Regis Siciliæ, qui de ipſa infirmitate certificatus fuerat per medicum ſuum, quem de Neapoli uſque Tudertum ad ipſum Generalem miniſtrum viſitandum tranſmiſit. Qua occaſione rationabili intellecta, & admiſſa idem D. Jacobus præfato Generali Miniſtro per ſuas literas ſub Bulla ſua inſinuando mandavit, quem ipſe habebat ſuper eo quod infra terminum dictarum literarum ad eum non venerat rationabiliter excuſatum. Et per literas Fratris Petri de Prato tunc Procuratoris Ordinis minoris in Romana Curia eidem Generali miniſtro mandavit, quod ipſum habebat excuſatum; Quodque non fuerat ſuæ intentionis, nec volebat quod ſupra poſſe ſuum laboraret in veniendo ad eum, ſed cum commode poſſit aſſumpta Corporis valetudine veniret; adjiciens, quod nolebat, quod terminus in dictis ſuis literis ordinatus eidem Fratri Michaeli præjudicaret, nec per talem terminum volebat, quod ipſe generalis miniſter ſe exponeret alicui periculo perſonali. Sicut ex dictis Literis deprehenditur evidenter.

„ Ex quibus clare patet falſum eſſe, & impie confictum illud, quod ipſe D. Jacobus in dicto Proceſſu exprimit dicens, quod ipſe Michael ſe fingebat infirmum, quodque ſuppreſſa veritate procuravit a Rege Roberto literas excuſatorias prætextu infirmitatis hujuſmodi, quam fingebat. Qui Frater Michael Generalis miniſter nondum plene informatus de ſtatutis hæreticalibus editis per dictum D. Joannem, & de hæreſibus in ipſis ſtatutis ſuper quibuſdam cavillationibus Juris ſophiſticis involutis, & ipſius D. Joannis tyrannidem, niſi coram eo comparuiſſet merito perhorreſcens, corporali valetudine aliqualiter reaſſumpta, ad ipſius D. Joannis præſentiam perſonaliter acceſſit, & pervenit prima Die menſis Decembris anno Domini 1327. Et ipſe D. Joannes dictum Fratrem Michaelem in prima præſentatione, ſive viſitatione curialiter recepit. In 2. vero eum ipſum exiſtentem in Curia ſua ad ſe vocavit, ut cum eo de his, pro quibus eum prius per dictas ſuas literas ad Curiam vocaverat loqueretur, ipſum fratrem Michaelem benigne, & charitative tractavit, commendando ipſum, & geſta per ipſum: adjiciens quod ideo eum ad Curiam, & ad ſuam præſentiam vocaverat, quia intellexerat, quod aliquæ Provinciæ dicti Ordinis propter pravum regimen miniſtrorum ipſarum Provinciarum detrimenta, & gravia pericula patiebantur: Quodque ipſe hoc non imputabat, nec imputandum eſſe cenſebat eidem Generali Miniſtro pro eo quod ipſe Generalis non habebat poteſtatem per ſe providendi Provinciis de miniſtris: Et eidem Generali ſpecificavit, & expreſſit Provincias S. Franciſci, & Aragoniæ, in quibus Provinciis hujuſmodi detrimenta, & pericula fore dicebat. Unde & ipſe D. Joannes volens dictis periculis, ut dixit, remedium adhibere, mandavit, & commiſit eidem Generali Miniſtro; quod miniſtros ipſarum Provinciarum abſolveret, & quod eiſdem Provinciis de miniſtris idoneis, & ſufficientibus provideret: Et ſic idem D. Generalis miniſter de voluntate dicti D. Joannis in Avinione remanſit a prima Die Decembris uſque ad Diem IX. Aprilis ſequentis. Ita quod nihil aliud eidem dixit, quod dictum Ordinem, vel Perſonam illius Generalis miniſtri contingeret quoquo modo, nec ipſum Generalem redarguit de aliquo Crimine, vel defectu; nec dixit, nec apparuit, quod ipſe Generalis miniſter foret de aliquo crimine ſibi delatus, vel accuſatus: nec eſt veriſimile, vel credendum quod ſi ipſe Generalis fuiſſet accuſatus, vel denunciatus, aut ad ipſius D. Joannis notitiam quomodolibet perveniſſet, quod ipſe frater Michael tractaſſet, vel feciſſet aliqua contra ipſum Dominum Joannem, vel Eccleſiam, aut in rebellium ejus favorem, quod ipſe D. Joannes rem tam gravem, & ſibi moleſtam tam longo tempore tacuiſſet. *Arg. Extra de frigi. & maleſi. C.* 1. Ex quibus liquet, falſum fore, & impie confictum illud, quod dictus D. Joannes in dicto Proceſſu ſuo per eum facto contra ipſum Fratrem Michaelem confingit dicens: *Quod ipſe Frater Michael in Curia reſidens nedum præmiſſa continuare non deſtitit, ſed pejora, & horribiliora prioribus cumulavit, eiſdem adhærendo hæreticis, & rebellibus, & præſtando contra nos, & ipſam Eccleſiam auxilium, conſilium, & favorem: Et fratres ſuorum operum damnabilium ſectatores fovendo, & exaltando.* Poſtea vero dicta Die 9. Aprilis Anno Domini 1328. Idem D. Joannes ad ſuam præſentiam vocavit dictum Fr. Michaelem Generalem Miniſtrum, præſentibus fratribus Raymundo de Lados Procuratore dicti Ordinis in Curia, & Petro de Prato Miniſtro tunc Provinciæ S. Franciſci, ac Laurentio de Coalbrano Bacallario in Conventu fratrum de Avinione: Et eum fortiter increpavit, ex eo quod ipſe, & generale Capitulum dicti Ordinis olim Peruſii congregatum determinaverat non fore hæreticum,

,, ſed ſanum, Catholicum, & fidele aſſerere Chriſtum,
,, & Apoſtolos viam perfectionis oſtendentes non
,, habuiſſe aliqua Jure proprietatis, & dominii in ſpe-
,, ciali, nec in Communi, ſicut in Decretali *Exiit*
qui ſeminat §. *Porro*, diffinitur expreſſe. Quam de-
,, terminationem generalis Capituli antedicti in qua-
,, dam authentica litera roborata ſigillis ipſius genera-
,, lis miniſtri & multorum miniſtrorum magiſtrorum,
,, ac Bacallariorum dicti Ordinis, ac ſubſcriptioni-
,, bus redegerunt. Quam literam Capituli antedicti
,, idem D. Joannes frequenter aſſeruit fuiſſe hære-
,, ticam, ſicut de increpatione, & aſſertione hujuſ-
,, modi factis per dictum D. Joannem in literis per di-
,, ctum Procuratorem ordinis propria manu ſcriptis, &
,, ſubſcriptionibus dictorum Fratrum Petri, & Lau-
,, rentii, ac Procuratoris plenius continetur. Et quia
,, dictus Generalis miniſter reſtitir eidem Domino
,, Joanni in facie dicens, quod dicta determinatio
,, Capituli non erat hæretica, ſed Catholica, quia
,, ſic ſequeretur, quod determinatio Eccleſiæ poſita
,, in dicta Decretali foret hæretica; & quod ille
,, Papa, qui ipſam determinationem fecit, fuiſſet
,, hæreticus: Ideo idem Dominus ſibi mandavit ſub
,, pœna Excommunicationis, & privationis ſui of-
,, ficii, quod ipſe Generalis miniſter non exiret de
,, Curia ſua ſine licentia ipſius Domini Joannis
,, ſpeciali. A quibus dictis, & factis per ipſum D.
,, Jacobum contra dictam Capituli, & S. Romanæ
,, Eccleſiæ fidem Catholicam, & in ſubverſionem,
,, & hæreticationem dicti Capituli, & totius Ordi-
,, nis, & profeſſionis regulæ S. Franciſci, ac vitæ
,, Evangelicæ, & Apoſtolicæ, & in ipſius Genera-
,, lis Miniſtri enorme præjudicium, & gravamen,
,, idem generalis miniſter ſuo, & dicti Ordinis no-
,, mine infra X. dies ad S. Romanam Eccleſiam
,, de peritorum Conſilio, & ſecundum juris formam
,, in ſcriptis ſolemniter appellavit. Et cognita inten-
,, tione perverſa, & iniqua dicti D. Joannis, quam
,, adverſus fidem, quam S. Romana tenet Eccle-
,, ſia, & totius dicti Ordinis profeſſionem, conce-
,, perat, cum peritis exiſtentibus in Curia prædicta
,, de dictis ſtatutis per dictum D. Jacobum contra
,, fidem Catholicam, & in dicti Ordinis ſubverſio-
,, nem, & totalem deſtructionem editis, & de hæ-
,, reſibus contentis in ipſis ſtatutis caute, & ſecrete
,, ſe plenius informavit. Dictus vero D. Jacobus
,, nullius defectus in dicto generali miniſtro cauſam
,, inveniens, quare eum in ſua Curia retineret, & ad
,, Capitulum Generale tunc proxime Bononiæ ce-
,, lebrandum accedere non permitteret, niſi quia ipſe
,, miniſter nolebat ſtatus immutationem, profeſſionis
,, fratrum dicti Ordinis, & quod dicta litera, & de-
,, terminatio Capituli foret hæretica conſentire: Et
,, intendens fratres congregandos in futuro proximo
,, Capitulo Generali Bononiæ celebrando ad ſuam
,, voluntatem, & ad eligendum alium miniſtrum
,, Generalem, qui ſuis votis per omnia conſentiret
,, per vias exquiſitas inducere: Et credens ſibi fore
,, neceſſarium ad hoc ſuum propoſitum exequendum
,, eum retinere in ſua curia, ne poſſit hoc ſuum
,, propoſitum impedire, fratribus in dicto Capitulo
,, congregandis ultimo miſit literas ſuas inſcripti
,, tenoris:

Joannes Epiſcopnt ſervus ſervorum Dei Dilectis filiis Præſidentibus & aliis minorum Ordinis Fratribus in Generali ejuſdem Ordinis Capitulo Bononiæ celebrando in proximo congregandis ſalutem, & Apoſtolicam Benedictionem. Cum ex eo quod Dilecti Filii Michaelis Ordinis veſtri Generalis nobis extitit præſentia pro certis negotiis opportuna, idem miniſter in generali præfati Ordinis Capitulo Bononiæ in inſtanti Feſto Pentecoſtes dante Domino, celebrando perſonaliter nequeat intereſſe; Noſque intenſis deſideriis affectemus dictum Capitulum ad Dei laudem, ac Eccleſiæ Sanctæ ſuæ, prædictique honorem Ordinis celebrari. Venerabili Fratri noſtro Bertrando Epiſcopo Oſtienſi Apoſtolicæ Sedis Legato, ut vobis aſſiſtat vice noſtra ſuper his opportunis auxiliis, & favoribus damus per literas noſtras alias in mandatis. Et licet prudentiam veſtram ad ea quæ in eodem Capitulo exequenda quæ ad laudem Divini nominis, & Eccleſiæ Sanctæ Dei, dictique Ordinis honorem, & commodum reſpiciant ſupponamus indubie ſatis doctam. Quia tamen juxta illud Poeticum: Non nocet emiſſo ſubdere Calcar Equo, ſollicitare ſollicitos, & attentos attentiores reddere ſæpe prodeſt. Prudentiam veſtram rogamus, monemus, & hortamur in Domino, quatenus olim odio, & favore prorſus abiectis erga præmiſſa ſitis ſolliciti, & intenti præfato Legato, ejuſque ſuaſionibus, & conſiliis ſalubribus efficaciter intendentes. Datum Avinionis 3. Kal. Maii Pontificatus noſtri Anno XII.

,, Ex qua litera & etiam ex aliis prædictis literis,
,, & geſtis per dictum D. Joannem clare patet,
,, quod non ex criminibus aliquibus perpetrans per
,, dictum Fratrem Michaelem detinuit ipſum in Cu-
,, ria, ſed ſolum ex eo quod videbat præſentiam di-
,, cti Generalis Miniſtri ſibi fore neceſſariam pro cer-
,, tis negociis, ac per conſequens falſum eſſe, quod
,, ipſe D. Jacobus in dicto ſuo proceſſu a Patre
,, mendacii promulgato aſſerit dicens, quod ipſe in
,, Curia exiſtens adeo horribilia contra ipſum Jaco-
,, bum, & Eccleſiam & in favorem hæreticorum
,, commiſerat, quod propter ipſa crimina poterat ra-
,, tionabiliter carcerali cuſtodiæ mancipare: Poſtquam
,, Fratres in dicto Feſto Pentecoſtes Bononiæ con-
,, gregati, & totum Capitulum ibi congregatum
,, præfatum Fratrem Michaelem tanquam ſufficien-
,, tem, & idoneum Generalem Miniſtrum appro-
,, baverunt. Et quia in regula B. Franciſci dici-
,, tur, quod in Capitulo Pentecoſtes Provinciales
,, Miniſtri teneantur ſemper inſimul convenire, u-
,, bicumque a Generali Miniſtro fuerit conſtitutum,
,, & hoc ſemel in tribus Annis, vel ad alium ter-
,, minum majorem, vel minorem, prout Genera-
,, li Miniſtro fuerit ordinatum: Ideo prædicti Fra-
,, tres in dicto Capitulo Bononiæ congregati ordi-
,, nationem futuri Generalis Capituli in arbitrio, &
,, voluntate dicti Fratris Michaelis Generalis Mini-
,, ſtri juxta formam dictæ regulæ dimiſerunt. Ro-
,, gaverunt tamen dictum Generalem Miniſtrum
,, per literas a dicto Capitulo miſſas ſibi, quod
,, placeret eidem ſtatuere, quod Capitulum Gene-
,, rale futurum celebraretur Pariſiis. Qui Generalis
,, Miniſter voluntati dicti Capiruli condeſcendens;
,, Et etiam ad preces, & inſtantiam D. Reginæ
,, Franciæ ſtatuit, & ordinavit, quod futurum pro-
,, ximum Capitulum Generale celebraretur Pariſiis
,, ad tres Annos tunc proxime venientes ſecundum
,, regulam antedictam. Poſtea vero dictus Genera-
,, lis Miniſter proinde attendens ſibi mortis pericu-
,, lum imminere, ſi in dicta Curia Avinionis poſt di-
,, ctam appellationem per eum contra dictum D.
,, Jacobum interpoſitam diutius remanſiſſet, & vo-
,, lens ire ad loca tuta, ubi ſecure poſſet dictam ſuam
,, appellationem publicare, & proſequi, & etiam
,, innovare: Die Jovis in ſero, quæ fuit 26. Dies
,, Menſis Maii, ſtatim poſt dictum Capitulum in
,, dicto Feſto Bononiæ celebratum receſſit de di-
,, cta Curia Avinionis dictæ ſuæ oppoſitioni firmi-
,, ter inhærendo. Cumque ad præfati D. Jacobi
,, notitiam perveniſſet de receſſu dicti Generalis, &
,, ſociorum ejus, & quod ipſe appellaverat contra,
,, eum ipſum, & ſocios fecit hoſtiliter perſequi, ut
,, eos capere poſſet. Et cum, Domino Jeſu Chri-
,, ſto, cujus negotium, & fidem agebant, faciente,
,, ipſius D. Jacobi manus mirabiliter evaſiſſent, Ipſe
,, videns ſe ſuo deſiderio privatum, ipſis Generali,
,, & ſociis adhuc exiſtentibus in itinere eundi ad
,, Civitatem Piſanam pro appellatione prædicta pu-
,, blicanda & pro viribus proſequenda, dictum Ge-
,, neralem Miniſtrum ex prædictis per eum confe-
,, ctis cauſis falſiſſimis ſuperius explicatis ab officio
,, dicti Generalis miniſterii de facto, cum de jure
,, non poſſet, poſt, & contra dictam appellationem

,, præ-

„ prædictam abſolvit, omni juris, & judiciorum
„ ordine prætermiſſo. Ad culmen etiam ſuorum
„ mendaciorum in dicto Proceſſu ſuo adiiciens,
„ quod ipſe Michael receſſerat de Avinione in Ga-
„ lea quadam ſibi procurata per Ludovicum de
„ Bavaria: Et quod ipſe Michael antequam ad ſuam
„ præſentiam acceſſiſſet conſpiraverat, ut ad Papa-
„ tum per ipſum Ludovicum promoveretur. Quod
„ patet omnino falſum: Si enim ad hoc aſpiraſſet ad
„ ipſius D. Jacobi præſentiam non accederet. Ex qui-
„ bus clare patet, quod dictus Proceſſus per dictum
„ D. Jacobum contra dictum Fratrem Michaelem
„ Generalem Miniſtrum factus fundatus eſt in men-
„ daciis, & falſitatibus manifeſtis, & ex eodem ruino-
„ ſo fundamento idem D. Jacobus de facto cum
„ de jure non poſſet D. Bertrandum de Turre Vi-
„ carium dicti Ordinis conſtituit Generalem Vica-
„ rium: Qui D. Bertrandus ordinationem per di-
„ ctum generalem miniſtrum de voluntate dicti
„ Capituli generalis ſecundum formam regulæ ſu-
„ pradictæ ſtabilitam immutavit de facto, cum de
„ jure non poſſet, ac ſtatuit, quod in Feſto Pen-
„ tecoſtes tunc proxime futuro, Pariſiis Fratres ad
„ Capitulum ad eligendum alium Generalem Mi-
„ niſtrum dicti Ordinis convenirent. Et attendens
„ quod miniſtri per electionem in Capitulis Provin
„ cialibus ſecundum formam regulæ, & Generalis
„ Concilii Viennenſis ſolemniter inſtituti in dictum
„ Fratrem Michaelem conſenſerant, & conſentiebant,
„ & quod votis ſuis non aſſentirent, adinvenit Fratres,
„ qui in omnibus his, quæ D. Jacobus dixerat, & fe-
„ cerat, & ejus voluntati per omnia conſentirent,
„ quos de facto in miniſtros, & Cuſtodes inſtituit,
„ ac legitime inſtitutos de facto cum de jure non
„ poſſet deſtituit, & privavit. Et conſiderans quod
„ hujuſmodi inſtitutio, & deſtitutio miniſtrorum nul-
„ lam habebat roboris firmitatem, impetravit a præ-
„ fato D. Jacobo literas confirmationis dictarum
„ inſtitutionum, & deſtitutionum ſub infraſcripto
„ tenore.

Joannes Epiſcopus ſervus ſervorum Dei Venerabili Fratri Noſtro Bertrando Epiſcopo Tuſculano ſalutem, & Apoſtolicam Benedictionem.

Cum ſicut oblatæ nobis petitionis tuæ ſeries continebat, tu dudum Vicarius Generalis totius Ordinis fratrum Minorum auctoritate Apoſtolica conſtitutus hujuſmodi vicariatus officium exercens, ſicut adhuc exerces auctoritate prædicta, nonnullas deſtitutiones, & inſtitutiones miniſtrorum; nec non & inſtitutiones aliarum perſonarum ad Generale Capitulum dicti Ordinis pertinentes feciſſe noſcaris, prout tibi pro conditione locorum, & ſalubritate ſtatus dicti Ordinis viſum fuit. Nos pro bono pacis, & pacifico ſtatu Ordinis ſupradicti, & ut electio futuri generalis Miniſtri, & alia in proximo Capitulo Generali Ordinis celebrando tractanda melius auctore Domino proſperentur: omnes deſtitutiones, & inſtitutiones prædictas authoritate Apoſtolica confirmamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus. Nulli ergo &c. Datum Avinionis &c. Anno XII.

„ Poſtea vero dicti Fratres per dictum D. Ber-
„ trandum de facto, & contra formam prædictæ
„ regulæ, ac Concilii Generalis in miniſtros, & Cu-
„ ſtodes perperam inſtitutos cum paucis aliis Mini-
„ ſtris congregaverunt ſe Pariſiis in loco Fratrum
„ Minorum: Et antequam ad electionem Fratris
„ Geraldi Odonis procederent fecerunt proteſtatio-
„ nem ſuam de qua fecerunt fieri publicum inſtru-
„ mentum: Cujus Inſtrumenti verba ſunt talia.

Noverint univerſi præſens inſtrumentum inſpecturi, quod anno Domini 1329. *Indictione XII. die X. menſis Junii Pariſiis in loco Fratrum Minorum ubi tunc tenebatur generale Capitulum eorumdem, Religioſi viri Frater Joannes Miniſter Romanus, Frater Paſtor miniſter Provinciæ, & cæteri Fratres Ordinis Fratrum Minorum, ad quos ſecundum regulam ipſorum, Inſtitutio, & deſtitutio Miniſtri Generalis Ordinis noſcitur pertinere, conſiderantes quod Sanctiſſimus Pater D. Joannes divina providentia Papa XXII. prædictum Fratrem Michaelem de Ceſena olim Generalem Miniſtrum ejuſdem Ordinis ex ſuis demeritis juſte, & rite depoſitum judicaverat ab Officio Generalis miniſterii, atque tanquam contumacem, & inobedientem excommunicaverat, & inhabilitaverat ad quæcumque officia & beneficia intra, & extra ordinem ſupradictum: Qui Frater Michael ſalutis ſuæ immemor adhuc ſe audet dicere Generalem, & de facto abutitur officio ſupradicto: idcirco prædicti Miniſtri, & Cuſtodes aſſerentes prædictum Fratrem Michaelem legitime fuiſſe abſolutum, & depoſitum, & pœnas alias incurriſſe, nihilominus ex abundanti, & ad cautelam, & ad ejus malitiam convincendam, & etiam inſaniam detegendam, qua ſe audet erigere, ut abutatur dicto Officio contra voluntatem, & præceptum dicti D. Papæ, & etiam contra totius Ordinis voluntatem, qui ipſum reputat juſte depoſitum a prædicto Domino noſtro Papa: Nihilominus ſupradicti Miniſtri & Cuſtodes authoritate regulæ & poteſtate ex eorum regula eis data ipſum depoſuerunt, & amoverunt quantum in eis eſt ab Officio memorato. Inhibentes eidem ne deinceps ſe audeat gerere pro generali Miniſtro; ac etiam præcipientes eidem authoritate prædicta, ut ſigillum officii, libros, & res alias ad Ordinem pertinentes reddat, & reſtituat, ac mittat generali miniſtro, qui hodie eligetur:* „ hæc verba dicti Inſtrumenti
„ confecti dicta die. Qua die etiam dictum Fr.
„ Geraldum Odonis in ſuum miniſtrum elegerunt.
„ Poſtquam dicti Fratres Geraldus, & ſui ſequaces
„ approbaverunt Proceſſus factos per dictum D. Ja-
„ cobum contra præfatum Fr. Michaelem, & alios,
„ qui dictæ appellationi interpoſitæ per dictum Fr.
„ Michaelem adhæſerunt, & mandaverunt, quod
„ nullus ipſis fratribus, vel eorum alicui, ſeu eis
„ adhærentibus præſtaret auxilium, conſilium, vel
„ favorem. Et etiam approbaverunt geſta, & facta
„ per D. Jacobum, & Bertrandum. Ex prædictis
„ autem pro parte dictæ Congregationis opponitur,
„ quod dictus Fr. Michael non debet haberi pro ge-
„ nerali miniſtro dicti Ordinis, ſed dictus Frater
„ Geraldus; quia ut ipſi dicunt Frater Michael juſte
„ & legitime depoſitus fuit. Primo per dictum D.
„ Jacobum quem aſſerunt eſſe Papam verum, &
„ legitimum, & geſta, & facta per eum valida, &
„ juſta fuiſſe & eſſe. Secundo quia dicunt etiam ex
„ abundanti & ad cautelam ex poteſtate eis data per
„ regulam B. Franciſci ipſum Fr. Michaelem de-
„ poſuerunt ab officio generalis miniſterii. Pro parte
„ etiam eorum allegatur, quod appellatio interpoſita
„ per dictum Fr. Michaelem ſuo nomine, & dicti Or-
„ dinis non tenet, quia ut dicitur Papa ſuperiorem non
„ habet: Et ideo a geſtis per eum appellari non po-
„ teſt. Quia de ejus geſtis nullus judicare poteſt 9.
q. *ult. Cuncta per Mundum* cum ſimilibus. Quæri-
„ tur igitur utrum dicti Proceſſus facti tam per di-
„ ctum D. Joannem, quam per dictam Congrega-
„ tionem, tam circa depoſitionem dicti Fratris Mi-
„ chaelis quam circa electionem dicti Fratris Ge-
„ raldi, quam circa prædicta alia, & eorum occa-
„ ſione ſint cenſendi nulli & nullius valoris, &
„ momenti. Et ad evidentiam prædictorum, ut
„ lucidius hæc materia omnibus pateat. Cum quæ-
„ ritur de geſtis per Papam circa jus Eccleſiaſticum
„ mere poſitivum. Aut de geſtis per eum circa fi-
„ dem, & bonos mores, ſive tangentibus jus di-
„ vinum. In primo caſu quum quæritur de geſtis
„ per eum tangentibus mere jus poſitivum Eccle-
„ ſiaſticum diſtinguendum eſt quia aut quæritur de
„ poteſtate abſoluta, aut de poteſtate ordinata. Cum
„ igitur agitur de geſtis per eum circa jus Eccle-
„ ſiaſticum mere poſitivum ex poteſtate abſoluta,
„ utpote quia ex certa ſcientia & de plenitudine po-
„ teſtatis cauſa cognita volens tollere jus tale poſi-
„ tivum, ſive derogare eidem habita mentione de
„ ipſo jure, tunc tenent geſta per eum. Quia po-
„ teſt

„ teſt tale jus tollere ſive eidem derogare, quia
„ legibus ſolutus eſt, *ff. de legi. l. Princeps*. Et
„ ſic locum habet quod dicitur, quod Papa poteſt
„ ſupra jus poſitivum diſpenſare, & illud tollere.
„ Extra *de conce. præben. C. propoſuit*. Et privi-
„ legium in præjudicium aliorum dare 12. *q.* 2.
„ *Bonæ rei*. Et ſententiam invalidam confirmare
4. *q.* 6. *C. hoc quippe*. Et notatur 9. *q.* 2. *C. nullus*.
„ Et ſub hoc intellectu dicitur, quod Papa omnes
„ judicat, & ipſe a nemine judicatur. Et ſic lo-
„ quuntur jura 9. *q. ult. C. Epiſcopo*, *& C. pa-*
tet, *& C. nemo & C. aliorum*, *& C. facta*. *Et*
40. *di. C. ſi Papa*. Et non appellatur ab eo, quia
„ ſic ſuperiorem non habet, & ſic loquitur *C. Cun-*
„ *cta* 9. *q. ult.* ſuperius allatum. Et quod non
„ ſubiacet Conciliis. *Extra de electi. C. ſignifica-*
„ *ſti*; Et hac poteſtate abſoluta, quæ plenitudo di-
„ citur poteſtatis non intelligitur Papa uti, niſi, ut
„ prædictum eſt, expreſſam de hoc faciat mentio-
„ nem, quod jus velit tollere, & eidem ex certa
„ ſcientia derogare. *Extra de offi. & poteſt. judi.*
dele. C. Ex parte tua in tex. & in Gloſ. Si vero
„ agitur de geſtis per Papam ex poteſtate ordina-
„ ta, ex qua ſemper intendit, & vult procedere,
„ & debet jura ſervare, tunc non tenent geſta, ſi-
„ ve facta per eum contra jus: Unde ſi reſcri-
„ ptum vel mandatum aut Proceſſus ſui emanarent
„ contra jus, non tenent; nec eſt ei obediendum,
„ ut expreſſe habetur, & notatur *Extra de æta.*
& quali C. eam te in Tex. & Gloſ. & *extra de*
reſcript. C. ſi quando in Tex. & Gloſ. & *C. cum*
adeo 25. *q.* 2. *C. ut damnoſa*, *& C. reſcripta*. *Et*
C. de precib. Imp. off. l. quoties & l. reſcripta.
„ Et ſecundum hanc poteſtatem nuſquam per ſuum
„ mandatum, vel reſcriptum intendit, nec poteſt
„ juri alteri derogare *Extra de offi. & poteſt. judi.*
dele. C. ſuper eo, *Et ff. ne quod in loco pub. fiat.*
l. 1. §. *ſi quis a Principe*, *&* 25. *q.* 2. *C. de Ec-*
„ *cleſiaſticis* in Tex. & Gloſ. Unde non licet Pa-
„ pæ prædium Eccleſiæ alienare 12. *q.* 2. *C. non*
„ *liceat*, quia licet legibus ſit ſolutus, tamen ſe-
„ cundum jura agere debet. *ff. de legi. l. Prin-*
ceps & C. de legi. l. digna vox, *&* 93. *di.* §. *Ecce*
„ & ibi notatur: Et ex eo quod facit, vel conce-
„ dit aliquid contra jus, præſumitur per ſurreptio-
„ nem obtentum, ut notatur *Extra de transla.*
Epi. C. ult. ſuper verbo. Cum poſtulatio: Et a
„ ſententia, ſive reſcripto Principis per ſurreptionem
„ emanante appellari, ſive provocari poteſt. Quia
„ non adverſus Principem, ſed adverſus obreptio-
„ nem intelligitur provocatum *ff. quo. appel. ſit*;
& intra quæ tempora l. 1. *p.* R. *&* 2. *q.* 6. *C.*
„ *biduum*, circa fin. vel ipſe debet ſuum errorem
„ revocare, vel ejus ſucceſſor. 35. *q.* 9. §. *his*
ita reſpondetur, *& C. quod quis*, *& C. veniam*,
& C. ſententiam, *& C. Gregorii*. Et de hac duplici
„ poteſtate Papæ abſoluta, & ordinata notat Ho-
„ ſti. *in apparatu Extra de exceſſi. præla. C. ſi-*
„ *cut uni*. In ſecundo vero caſu, cum quæritur
„ de geſtis per Papam circa fidem, vel bonos mo-
„ res ſive jus divinum: In his ſubjacet Papa legi
„ divinæ, & ſtatutis Sanctorum Patrum. Quia non
„ poteſt ex aliqua poteſtate contra ea facere. Sed
„ quod determinatum eſt a lege Divina, ſive a San-
„ ctis Patribus tenetur firmiter obſervare, & invio-
„ labiliter cuſtodire, ut patet expreſſe 25. *q.* 1. *ſunt*
quidam & C. contra ſtatuta, *& C. omne*, *& C.*
prima ſalus, *& C. ſatagendum* ibi. Quibus nos
„ etiam ſubditos eſſe Sacræ Scripturæ præcipiunt.
„ Nec in his Papa poteſt ſuorum Prædeceſſorum
„ ſtatuta deſtruere 25. *q.* 2. *C. ſi ea deſtruerem*,
„ & in *C. amputato*. Et in his Papa ſubiacet Con-
„ ciliis, nec contra ordinata in Conciliis poſſit fa-
„ cere, probatur 15. *di. C. ſicut Sancti* in Tex.
„ & Gloſ. & *C. Sancta Romana*. Unde Papa
„ non poſſit ſtatuere vel diſpenſare, quod religio-
„ ſi, qui voverunt vivere ſine proprio, haberent
„ proprium. *Extra de ſta. mo. C. Cum ad mona-*
„ *ſterium* in fine: Nec contra ſtatum univerſalis
„ Eccleſiæ 24. *q.* 1. *C. memor. &* 25. *q.* 1. *C.*
quæ ad perpetuam in tex. & Gloſ. & 19. *di.* §.
„ *hoc autem*. Imo ſi Papa aliquid contra hoc ſta-
„ tueret, foret ſicut hæreticus ab omnibus Catho-
„ licis repudiandus. 19. *di. C. Anaſtaſius*, ubi Gloſ.
„ or. ſuper verbo *Concilio* dicit ſic: *Videtur ergo*
quod Papa tenetur requirere Concilium Epiſcopo-
rum; *quod verum eſt*, *ubi de fide agitur*: *Et tunc*
Synodus major eſt Papa, *ſicut major eſt Orbis ur-*
be 93. *di. C. legimus*: Imo ſi Papa recedit a fide,
„ ſive facit contra fidem Catholicam eſt depoſitus.
„ 40. *di. Si Papa* in tex. & Gloſ & minor eſt
„ quocumque Catholico. Unde non poteſt aliquem
„ Catholicum excommunicare, cum quilibet Ca-
„ tholicus eo ſit ſuperior, nec etiam aliquem hæ-
„ reticum, quia æqualis eſt ſibi, ut probatur 24. *q.*
1. §. *ſi autem* circa fin. & *in C. Acacius*, & ibi
„ notatur plene in Gloſ. His igitur ad evidentiam
„ dicendorum præmiſſis, pluribus rationibus oſten-
„ ditur evidenter, quod ſententia depoſitionis, ſive
„ amotionis ab Officio Generalis miniſterii, & cæ-
„ teri Proceſſus per dictum D. Joannem contra
„ præfatum Fratrem Michaelem prolati, ac inſti-
„ tutio dicti Vicarii Ordinis facta per ipſum D.
„ Joannem, & omnia geſta per dictam congrega-
„ tionem Fratrum, tam in deponendo ipſum Fra-
„ trem Michaelem quam in eligendo præfatum Fra-
„ trem Geraldum in Generalem Miniſtrum & cæ-
„ teris allocutis, nullius fuerunt, & ſunt roboris,
„ & momenti. Prima ratio ſic ſumitur. Certum
„ eſt, quod mandatum ſive ſententia & Proceſſus Papæ
„ etiam legitimi, & Catholici ex falſis cauſis, ſi-
„ ve tacita veritate, & expreſſa falſitate prolati non
„ habent roboris firmitatem, ut probatur *Extra*
de reſcriptis C. ſi quando in tex. & Gloſ. & *C.*
cum adeo, *& de ſen. & re judi. C. cum olim*,
& 35. *q.* 9. *C. veniam* in tex. & Gloſ. & *ff. de*
natali. reſti. l. 2. *& Extra de procura. C. in no-*
„ *ſtra*: Nec literis Papæ, quæ taliter proceſſerunt
„ eſt obediendum. *Extra de æta. & quali. eam*
„ *te* in tex. & Gloſ. Sed dicti proceſſus facti per
„ dictum D. Joannem tam in deponendo, ſive a-
„ movendo dictum Fratrem Michaelem ab Officio
„ generalis miniſterii, & eum diffamando, quam
„ in conſtituendo præfatum D. Bertrandum de Tur-
„ re Vicarium dicti Ordinis, ut ſuperius eſt oſten-
„ ſum, fuerunt ex falſis cauſis, ſive tacita verita-
„ te, & expreſſa falſitate, & etiam ex abrupto ſi-
„ ne cauſæ cognitione prolati & in maximum præ-
„ judicium, & gravamen dictæ univerſitatis Fra-
„ trum minorum, quæ in Capitulo Generali Bo-
„ noniæ celebrato dictum Fratrem Michaelem
„ generalem Miniſtrum tanquam ſufficientem, &
„ idoneum approbavit, & confirmavit, etiam poſt
„ illa quæ in dicto Proceſſu dicti D. Joannis falſo
„ aſſeruntur, ipſum generalem Miniſtrum in favo-
„ rem hæreticorum perpetraſſe, & propter hujuſmodi
„ favorem ipſum ad Curiam vocatum: maxime e-
„ nim derogatur & præjudicatur dictæ univerſitati
„ Fratrum, cum infertur, quod ipſa univerſitas
„ hominem a fide dignis, declaratum de crimine
„ hæreſis, & citatum, ſive præventum pro tali cri-
„ mine, ſicut dicitur in dicto Proceſſu approbavit,
„ & confirmavit in ſuum generalem miniſtrum,
„ & ſententia lata in præjudicium univerſitatis, quæ
„ fungitur jure minorum *C. de jur. re. publi. l.*
„ *rem publicam*, ex falſis allegationibus nulla eſt,
„ *C. ſi ex falſ. alle.* per totum, & ibi notatur.
„ Ergo hujuſmodi depoſitio, ſive amotio a dicto
„ officio generalis miniſterii, & conſtitutio dicti Vi-
„ carii, nullam habuerunt roboris firmitatem, et-
„ iam ſi ipſe fuiſſet verus, & catholicus Papa. Et
„ per conſequens quicquid ſecutum eſt ex eis, vel
„ ob id, ſcilicet mutatio prædicti termini de Ca-
„ pitulo generali ad formam regulæ prædictæ Pa-
„ riſiis celebrando, & ordinatio facta per dictum
„ D. Bertrandum ſe dicentem Vicarium dicti Or-

„ dinis,

„ dinis, quod miniſtri & cuſtodes ſe congregarent
„ Pariſiis in proximo futuro Capitulo Pentecoſtes
„ ad alium generalem miniſtrum eligendum; Et in-
„ ſtitutio, & deſtitutio miniſtrorum, cuſtodum,
„ & aliarum Perſonarum facta per dictum D.
„ Bertrandum. Nam quicquid factum eſt per ſur-
„ reptionem non valet. *Extra de Offi. Vica. C.*
„ *tua nobis* in tex. & Gloſ. Et ſi principale non te-
„ net, nec quæ ſequuntur ex eo tenent. *extra de fid.*
Inſti. C. Inter dilectos & C. de legi. l. non dubium.
Et ff. de regul. jur. l. cum principaliter cum ſimilibus.
„ Secunda ratio ſic ſumitur. Certum eſt, quod in re-
„ gula Beati Franciſci per Sanctam Romanam Eccle-
„ ſiam approbata, & confirmata, ad cujus obſervantiam
„ univerſi fratres dicti Ordinis ex voto ſuæ profeſ-
„ ſionis inviolabiliter aſtringuntur, ſtatuitur, & di-
„ citur in hæc verba. *Univerſi fratres unum de fra-*
tribus iſtius religionis teneantur ſemper habere ge-
neralem miniſtrum, & ſervum totius fraternitatis,
& ei teneantur firmiter obedire. Quo decedente ele-
ctio ſucceſſoris fiat a miniſtris Provincialibus, &
Cuſtodibus in Capitulo Pentecoſtes; in quo Provin-
ciales miniſtri teneantur ſemper inſimul convenire
ubicumque a generali miniſtro fuerit conſtitutum.
Et hoc ſemel in tribus annis, vel ad alium termi-
num majorem, vel minorem ſicut a prædicto mini-
ſtro generali fuerit conſtitutum. Et ſi aliquo tem-
pore appareret univerſitati miniſtrorum Provincia-
lium, & Cuſtodum prædictum miniſtrum non eſſe
ſufficientem ad ſervitium, & communem utilitatem
fratrum, teneantur fratres prædicti quibus electio
data eſt in nomine Domini ſibi alium eligere in Cu-
ſtodem: hæc verba dictæ regulæ. Et Sanctæ Ro-
„ manæ Eccleſiæ Concilium generale in Decretali
Exivi de Paradiſo in *lib.* 7. Decretalium inſerta,
„ verba dictæ regulæ declarans diffinit in hæc verba:
Nos volentes ipſos poſſe clare, & ſecrete procedere
in omnibus factis ſuis, declaramus, ſtatuimus, &
etiam ordinamus hac Conſtitutione in perpetuum va-
litura: ut cum alicui Provinciæ de miniſtro fuerit
providendum, ipſius miniſtri electio penes Capitulum
Provinciale reſideat, quam idem Capitulum ſequen-
ti die qua fuerit congregatum facere teneatur. Ipſius
autem electionis confirmatio ad miniſtrum pertineat
Generalem. Et infra: *Cæterum ſi Capitulum me-*
moratum die prædicta miniſtrum eligere prætermit-
tat. Ex tunc miniſtri Provincialis proviſio ad Ge-
neralem miniſtrum libere devolvatur. Et infra: *In*
Deſtitutione vero dictorum miniſtrorum Provincia-
lium ſervari volumus, quod ſuper hoc in dicto or-
dine fuit hactenus obſervatum. Cæterum ſi contin-
geret eoſdem miniſtros generali miniſtro carere, per
Vicarium Ordinis fiat ſuper hoc quod fuerat facien-
dum per eundem miniſtrum uſquequo proviſum fue-
rit de generali miniſtro. Porro ſi quid de hujuſmodi
Provinciali miniſtro ſecus forte attentari contigerit,
illud ipſo facto ſit irritum, & inane: hæc verba
„ dicti Concilii generalis Eccleſiæ Sacroſanctæ. Ex
„ quibus verbis clare patet, quod electio Provin-
„ cialis miniſtri pertinet ad Provinciale Capitulum,
„ & confirmatio ad generale miniſterium. Et quod
„ aliquis vicarius dicti Ordinis, quantumcumque ca-
„ nonice, & legitime conſtitutus non poteſt in ali-
„ qua Provincia aliquem miniſtrum inſtituere, ſive
„ eidem Provinciæ de Provinciali miniſtro providere,
„ niſi cum duo copulative concurrunt, ſcilicet, quod
„ Provinciale Capitulum negligit eligere miniſtrum
„ Provincialem; & ordo caret generali miniſtro.
„ Et cum hactenus in dicto Ordine fuerit obſerva-
„ tum, quod miniſtri Provinciales ſolummodo per
„ generalem miniſtrum cum Diſcretorum Fratrum
„ conſilio, & cauſa cognita, & probata ab ipſorum
„ officiis deſtituuntur, & promoventur. Et cum et-
„ iam per Decretalem *Exiit qui ſeminat* in 6. *lib.*
„ inſertam per dictum generale Concilium appro-
„ batam conſtet, quod Cuſtodes illi qui ad Gene-
„ rale Capitulum tranſmittuntur, & electioni ge-
„ neralis miniſtri interſunt, ab aliis cuſtodibus con-
„ ſtituuntur. Patet ſecundum formam Juris, & dicti
„ generalis Concilii, quod Vicarius dicti Ordinis
„ nullam habet poteſtatem deponendi, ſive amoven-
„ di Provinciales miniſtros, vel conſtituendi Cuſto-
„ des ituros ad Capitulum generale Ordinis antedi-
„ cti. Certum eſt etiam quod ſi quis a Papa etiam
„ Catholico, & legitimo impetravit literas tali Juri,
„ ſive Concilio generali contrarias, non valent tales
„ literæ, niſi de ipſo Jure ſive Concilio in ipſo re-
„ ſcripto fiat ſpecialis mentio, ut expreſſe patet *ex-*
tra de Capell. Monaco. C. Ex parte tua in tex. &
„ Gloſ. ordi. & *extra de reſcrip. C. nonnulli*, &
„ in præalleg. *C. Eam te Extra de Æta. & quali.*
„ Unde ſi aliqui religioſi, vel alii impetrant literas
„ a Papa ſuper confirmatione Prioratus, ſive alte-
„ rius adminiſtrationis in Religione, non tenent ta-
„ les literæ, & præſumuntur ſubreptitiæ, ut expreſſe
„ patet. *Extra de Confir. util. vel inutil. C. ad*
„ *vitam, & C. porrecta* in tex. & Gl. Sed conſtat
„ quod dictus Dominus Bertrandus ſe vicarium aſ-
„ ſerens ordinis antedicti pro libito voluntatis con-
„ tra formam Juris, & Concilii inſtituit, & crea-
„ vit miniſtros Provinciales, & Cuſtodes qui in
„ dicta Congregatione fuerunt, & abſque aliqua cau-
„ ſa legitima probata, miniſtros rite, & ſecundum
„ formam dictæ regulæ, & dicti Concilii generalis
„ electos, & confirmatos deſtituit & abſolvit; Et
„ quod illi qui fuerunt in dicta Congregatione imo
„ verius conſpiratione facta Pariſiis fuerunt pro ma-
„ jori parte per dictum D. Bertrandum dicentem ſe
„ vicarium miniſtri Provinciales, & Cuſtodes creati.
„ Nam cum ſint ſolummodo 34. miniſtri in toto
„ ordine de miniſtris legitime electis, & inſtitutis,
„ qui erant in officio miniſtri tempore Capituli ge-
„ neralis Bononiæ celebrati, viginti defuerunt in Con-
„ gregatione ordinata, & facta Pariſiis in feſto Pen-
„ tecoſtes immediate ſequenti per D. Bertrandum
„ qui ſe vicarium Ordinis authoritate Jacobi de Ca-
„ turro aſſerebat, ſcilicet miniſter Angliæ, Hiber-
„ niæ, Daciæ, Alamaniæ Superioris, Saxoniæ, Tu-
„ roniæ, Provinciæ, Aquitaniæ, Caſtellæ, Arago-
„ niæ, Terræ Sanctæ, Siciliæ, Calabriæ, Terræ
„ laboris, Apuliæ, Pennenſis, S. Franciſci, Mar-
„ chiæ, Sclavoniæ, & Mediolanenſis. Et idem etiam
„ creditur de multis aliis. De quatuordecim, aut
„ reſiduis miniſtris quatuor fuerunt per Fratrem Mi-
„ chaelem Generalem Miniſtrum abſoluti ex Cau-
„ ſis legitimis, & cum magno Conſilio, ſcilicet,
„ miniſtri Januæ, Sancti Antonii, Bononienſis,
„ & Tuſciæ. Et ſciendum quod de his quos Frater
„ Bertrandus inſtituit, de facto plures ſunt notorie,
„ & publice infames, & de graviſſimis Criminibus
„ accuſati, & confeſſi, ſicut acta ordinis clare de-
„ monſtrant, propter quod prædictus Frater Mi-
„ chael Generalis miniſter eos abſolverat ab officiis
„ ordinis, in quibus erant: Et ſecundum eorum de-
„ merita aliis etiam pœnis gravibus punierat: Et hos
„ tales promovit dictus Dominus Bertrandus, ut ad
„ quæcumque ſibi grata præberent aſſenſum: Et quod
„ ipſe D. Bertrandus impetravit a dicto Domino
„ Joanne confirmationem dictarum inſtitutionum,
„ & deſtitutionum miniſtrorum Provincialium &
„ Cuſtodum per eum contra formam dicti genera-
„ lis Concilii, & Juris perperam attentatarum, nulla
„ de dicto Concilio, nec de Jure eligendi Provin-
„ ciales miniſtros pertinente ad Capitula Provincia-
„ lia, nec de jure Inſtitutionis dictorum Cuſtodum
„ in ipſis literis habita mentione. Ergo quicquid fa-
„ ctum fuit per dictam Congregationem tam circa
„ depoſitionem dicti Fratris Michaelis, quam cir-
„ ca electionem dicti Fratris Geraldi, quam circa
„ alia, nullius fuit roboris prorſus atque momenti;
„ cum nec ipſa depoſitio, nec ipſa electio, nec cæ-
„ tera fuerint facta a majori parte univerſitatis mi-
„ niſtrorum, & Cuſtodum rite, & ſecundum regu-
„ lam Beati Franciſci, & formam dicti Concilii ge-
„ neralis inſtitutorum: nec in generali Commiſſione
„ vicariatus venire poteſt talis amotio, & deſtitutio,

„ & col-

„ & collatio adminiſtrationis hujuſmodi *extra de*
offi. vica. C. licet, & C. Cum in generali lib. 6.
„ Nec in generali Commiſſione etiam facta per Pa-
„ pam Catholicum, & legitimum venit, nec venire
„ poteſt, ut talis Commiſſarius ſive delegatus a Pa-
„ pa poſſit aliquos ſuo jure contra concilia, ſive
„ Jura privare; quod contra jura diſpenſare, &
„ contra Concilia agere ſolummodo eſt Sedi Apo-
„ ſtolicæ reſervatum; cum ex certa ſcientia, & de
„ jure ipſo ſive Concilio habita mentione expreſſa
„ diſpenſat. 9. *q.* 3. *per principalem, & extra de*
„ *conce. præben. propoſuit*. Unde talia in generali
„ conſilio, ac commiſſione non veniunt. *Extra*
„ *de Offi. lega. Quod translationem, &* 17. *di. C.*
„ *huic ſedi.* in tex. & Gloſ. Et licet Papa gene-
„ raliter communicat alicui quæſtionem aliquam
„ terminandam, appellatione remota. Tamen non
„ eſt ſuæ intentionis, nec aliquid intelligi poteſt in
„ tali commiſſione venire, per quod Juri alterius
„ præjudicium generetur, *extra de offi. & poteſt.*
„ *judi. dele. c. ſuper eo* in tex. & Gloſ. & *de offi. ordi.*
„ *licet*, & *extra de deci. C. ex multiplici, & de*
„ *reſcrip. C. ad aures*. Impetrando etiam confir-
„ mationem inſtitutionum, & deſtitutionum factarum
„ ipſe Dominus Bertrandus, per conſequens fateri
„ videtur, ſe non potuiſſe tales inſtitutiones, & de-
„ ſtitutiones facere, *extra de offi. & poteſt. judi.*
dele. cum ſuper abbatia. Tertia ratio ſic ſumitur in
„ dicto Inſtrumento Depoſitionis ſi ſic dici poteſt,
„ per dictam Congregationem de dicto Fratre Mi-
„ chaele, dicitur ſic: *Prædicti miniſtri, & cu-*
ſtodes aſſerentes prædictum Fr. Michaelem legitime
fuiſſe depoſitum a præfato Domino Joanne, nihilomi-
nus ex abundanti, & ad cautelam, & ad ejus ma-
litiam convincendam, qua ſe audet erigere, ut abu-
tatur dicto officio contra voluntatem, & præceptum
dicti Domini Papæ, & contra totius Ordinis vo-
luntatem, qui ipſum reputat juſte depoſitum a præ-
dicto D. Papa ex poteſtate ex eorum regula eis data
ipſum depoſuerunt, & amoverunt quantum in eis eſt
ab officio memorato. Ex quo patet quod ipſi quaſi Ju-
„ dices, ſcilicet, ex poteſtate quam ſibi aſſerunt per re-
„ gulam traditam depoſuerunt eundem tanquam abu-
„ tentem dicto officio. Ex quibus verbis ſic arguitur.
„ Certum eſt, quod ubi plures habentes juriſdictionem,
„ ſive poteſtatem aliquam deponendi, vel amovendi ab
„ officio procedunt ad ipſam depoſitionem, vel amo-
„ tionem, cum non habentibus aliquam poteſtatem,
„ ſive juriſdictionem, quicquid per eos agitur nullius eſt
„ momenti, ut probatur expreſſe *Extra de Offic. &*
poteſt. judi. delega. cum ſuper Abbatia. Sed dato ſine
„ præjudicio, quod illi qui fuerunt in dicta Congre-
„ gatione fuiſſent pro majori parte rite, & ſecundum
„ formam regulæ, & dicti Concilii in Miniſtros, &
„ cuſtodes inſtituti, quod falſum eſt. Tamen con-
„ ſtat, quod ad dictam depoſitionem proceſſerunt
„ cum illis, qui nullam habebant authoritatem, ne-
„ que poteſtatem deponendi, quia fuerunt tam con-
„ tra formam dicti Concilii per dictum D. Bertran-
„ dum inſtituti: Ergo dicta depoſitio nullius fuit
„ roboris, vel momenti. Præterea conſtat ex præ-
„ dictis, quod dicta depoſitio fuit in falſo fundata,
„ & ex falſo promulgata, cum dicatur in ea, quod
„ ipſum deponunt ab Officio memorato pro eo quia
„ ut dicunt, abutitur dicto Officio contra volunta-
„ tem dicti Ordinis, qui ipſum reputat juſte depo-
„ ſitum a prædicto Papa, & quia fuit juſte depoſi-
„ tus. Quorum quodlibet ex prædictis & infraſcri-
„ ptis convincitur eſſe falſum. Conſtat autem quod
„ illud, quod ex falſa cauſa geſtum, & in falſo fun-
„ datum non habet roboris firmitatem, ut in juri-
„ bus ſuperius in prima ratione allegatis probatur,
„ & oſtenditur evidenter. Cum ergo pateat ex prædi-
„ ctis quod depoſitio, quam dicta congregatio aſſerit
„ per dictum Dominum Joannem juſte factam, &
„ etiam ſe feciſſe ex authoritate & poteſtate, quam
„ dicit ſibi a regula traditam nullius fuerit momen-
„ ti, per conſequens ſequitur quod electio per ipſam
„ Congregationem attentata de dicto Fratre Geral-
„ do nullius fuit momenti. Quia non poteſt aliquis
„ eligi, vel inſtitui in locum ejus qui non eſt legi-
„ time deſtitutus. *Extra de renuncia. C. ult.* in
„ Tex. & gloſ. Quarta ratio ſic ſumitur. Certum
„ eſt, quod circa electionem Generalis Miniſtri fa-
„ ciendam eſt tradita certa forma per ſedem Apo-
„ ſtolicam, videlicet quod fiat a miniſtris, & cuſto-
„ dibus legitime electis in Provincialibus Capitulis,
„ & confirmatis per Generalem Miniſtrum. Et quod
„ fiat in Capitulo in Feſto Pentecoſtes, & in loco,
„ & in tempore conſtituto a Generali Miniſtro, ſalvo
„ tamen, quod ſi aliquo tempore appareret univer-
„ ſitati miniſtrorum Provincialium, & Cuſtodum,
„ Generalem Miniſtrum non eſſe ſufficientem ad
„ ſervitium, & communem utilitatem Fratrum, te-
„ neantur prædicti Fratres, quibus electio data eſt
„ alium ſibi eligere in cuſtodem. Et conſtat quod
„ apparuit univerſitati miniſtrorum Provincialium &
„ cuſtodum Generalem Miniſtrum eſſe ſufficien-
„ tem, & ipſum Bononiæ confirmaverunt: Et or-
„ dinarunt cum beneplacito ipſius, quod futurum
„ generale Capitulum ad Triennium tunc proxi-
„ me futurum celebraretur Pariſiis. Et dictus Gene-
„ ralis conſtituit, quod ad ipſum terminum Trien-
„ nii ipſum Capitulum celebraretur Pariſiis, ut ſu-
„ pra dictum eſt. Et certum eſt, quod hanc for-
„ mam traditam a Sede Apoſtolica, & regula, ac
„ Concilio nullus poteſt immutare, niſi ſolus Papa
„ verus, & Catholicus, cum ex certa ſcientia ha-
„ bita mentione expreſſa de regulæ ſtatuto, & Con-
„ cilio generali formam hujuſmodi mutaret, alias
„ immutatio etiam facta per Papam non habita men-
„ tione expreſſa de regula, & Concilio non tenet,
„ ut in præalle. *C. extra de Capell. mona. C. ex*
parte in Tex. & Gloſ. & *de confir. uti. vel inu-*
„ *til. C. porrecta*. & ſuperius in ſecunda ratione
„ eſt oſtenſum, ubi dictus D. Bertrandus non po-
„ tuit hanc formam immutare, quia a forma data
„ per ſedem Apoſtolicam nullus inferior poteſt re-
„ cedere. Et quicquid contra formam datam a Ca-
„ none fit, nullius eſt momenti *Extra de Electi.*
C. quia propter, & C. de jure fiſci. l. certa for-
„ *ma l. X.* cum ſimilibus. Cum igitur ipſe D. Ber-
„ trandus hanc formam immutaverit, quia manda-
„ vit quod Capitulum celebraretur in feſto Pente-
„ coſtes tunc ſequenti, & novos miniſtros de fa-
„ cto, & minus legitime, & contra formam dicti
„ Concilii Generalis inſtituit, & legitime inſtitutos de-
„ ſtituit de facto, ac mandavit, & ordinavit dictam
„ Congregationem fieri ad hunc finem, ſive effectum,
„ ſcilicet ut novum generalem eligerent, cum aſſere-
„ ret dictum Fratrem Michaelem jam depoſitum
„ per dictum D. Joannem, unde ſecundum ipſius
„ D. Bertrandi ordinationem, & mandatum non
„ permittebatur in poteſtate dictæ Congregationis,
„ videre utrum dictus Frater Michael eſſet ſuffi-
„ ciens ad ſervitium & communem utilitatem Fra-
„ trum, & cum amovere, ſed neceſſitas indicaba-
„ tur eiſdem quod alium eligerent, ipſo habito pro
„ depoſito juſte ab officio generalis miniſterii; Et
„ cum etiam illi qui fuerunt in dicta congregatio-
„ ne non venerint, nec tenderent ad hunc finem,
„ & effectum, ut ipſo præciſe habito pro depoſito
„ juſte unum eligerent, ſicut patet manifeſte ex
„ verbis eorum in dicto Inſtrumento poſitis, ſe-
„ quitur manifeſte, quod dictum Capitulum regu-
„ læ non potuit in eis ſibi locum aliqualiter ven-
„ dicare: Et quod quicquid actum fuit per eos tam
„ in deponendo dictum Fratrem Michaelem, quam
„ in eligendo dictum Fratrem Geraldum nullius
„ fuit momenti. Quinta ratio ſic ſumitur. Certum
„ eſt de jure, quod electio quæ fit ab univerſitate,
„ Capitulo, ſive Collegio excluſis, ſive contem-
„ ptis illis, qui dictæ electioni debent intereſſe, nul-
„ lius eſt momenti: Et intelliguntur excludi, ſive
„ repelli, vel cum repelluntur, vel cum non vo-
„ cantur, ſicut expreſſe probatur 63. *di. C. obeun-*

tibus

tibus in Tex. & Gloſ. or. *extra de arbi. cum olim de electi*. quod ſicut, & notatur 7. *q.* 1. *C. factus eſt* in Gloſ. Secundum etiam ſtatuta, & conſuetudinem dicti Ordinis approbatam vacante Ordinis generali Miniſtro per Miniſtrum Provincialem ad hoc deputatum vel Vicarium mandandum eſt omnibus miniſtris quibus mandari poteſt, quod veniant in Feſto Pentecoſtes in Capitulo generali in loco ubi ordinatum fuerat per generalem miniſtrum Capitulum celebrari. Sed conſtat quod dictus D. Bertrandus, vel miniſter Provincialis aliquis nuſquam vocaverunt illos miniſtros, qui intereſſe debebant electioni generalis Miniſtri ſi qua de jure facienda fuiſſet, imo ipſe D. Bertrandus de facto ipſos excluſit, eos abſentes, & non citatos, nec vocatos abſque cauſa legitima contra jura, & canonicas ſanctiones, & conſuetudines approbatas dicti Ordinis de facto privando, ſive deſtituendo, & alios minus idoneos in locum eorum de facto cum de jure non poſſet inſtituendo: Ergo dicta electio facta de dicto Geraldo per dictam Congregationem nullius fuit momenti. Igitur ſine præjudicio præſuppoſito hoc falſo quod dictus D. Joannes fuiſſet, & eſſet verus & Catholicus Papa, & pro vero, & Catholico Papa habendus; tamen adhuc in hoc caſu ex prædictis quinque rationibus probatur, & oſtenditur evidenter, quod depoſitio facta de dicto Fratre Michaele, & electio facta de dicto Fratre Geraldo nullius fuit momenti. Sexta ratio ſic ſumitur. Certum eſt quod Papa in his quæ pertinent ad fidem Catholicam ſubeſt Conciliis ut patet per jura ſuperius allegata 25. *di. ſicut Sancti* in Tex. & Gloſ. & 19. *di. Anaſtaſius* in Tex. & Gloſ. ſuper verbo *Concilio*, & quod legitur, & notatur 40. *di. ſi Papa*. Et ſi Papa deviat a fide Catholica minor eſt quocumque Catholico. 24. *q.* §. *Item cum Dominus*, & in *C. Acacius* in Gloſ. or. plene traditur, & notatur. Unde patet quod ubi dicitur Papam contra fidem feciſſe, & in fidei Catholicæ præjudicium aliquem, ſeu aliquos gravaſſe, poteſt per ipſos gravatos ab eo provocari, & appellari, ut ſuperius eſt probatum: Et Concilium generale habet de tali appellatione in dubio cognoſcere, & diffinire. Et certum eſt, quod per appellationem interpoſitam eximitur appellans a poteſtate, & juriſdictione illius, a quo appellavit, ut patet per id quod legitur & notatur *Extra de app. C. propoſuit* in Tex. & Gloſ. Et appellatione pendente non poteſt in præjudicium appellantis aliquid innovari 2. *q. 6. C. appellatione*, *& ff. nil. inno. ap. pen. l.* 1. Et is ad quem appellatum eſt, habet de tali appellatione cognoſcere, non is a quo appellatum eſt. *Extra de appellati. C. ut debitus*, *& C. cum ſpeciali*. Si enim is, a quo appellatur, poſſit de tali appellatione cognoſcere in cauſa, Papa jus ſibi diceret, quod eſſe non poteſt 24. *q.* 4. *inter querelas*, *& q. 5. de occidendis*, *&* 4. *q.* 4. *C.* 1. *& C. ne quis in cauſa Papa judicet*, *vel jus ſibi dicat* per totum. Sed conſtat quod præfatus Generalis Miniſter ſuo, & dicti Ordinis nomine appellavit a dicto D. Joanne, ex eo quia præfatus D. Joannes pronunciavit, & aſſeruit pluries determinationem, & aſſertionem fidei Catholicæ fuiſſe hæreticam, quam totum Capitulum dicti Ordinis, olim apud Peruſium congregatum fecit, & per patentes literas univerſis Chriſti fidelibus deſtinavit, firmiter aſſerens, quod Chriſtus, & Apoſtoli viam perfectionis oſtendentes jure proprietatis non habuerunt aliquid in ſpeciali, nec in communi, prout Sancta Romana Eccleſia in Decretali *Exiit qui ſeminat* §. *Porro* profitetur; Et quia dictus Miniſter Generalis præfato D. Joanni zelo fidei, & Ordinis in facie contradixit, ipſe dictum Generalem Miniſtrum in ſua Curia detinuit, & arreſtavit, & eidem graviter comminatus fuit, de qua appellatione facta, & interpoſita Avinione infra X. dies a tempore dicti gravaminis ſibi, & toti Ordini prædicti illati, factum fuit publicum Inſtrumentum. Et conſtat, quod poſt, & contra dictam appellationem, & ea pendente dictum Fratrem Michaelem ab Officio Generalis Miniſterii de facto amovit, ſive depoſuit & abſolvit, & dictum D. Bertrandum Vicarium dicti Ordinis conſtituit, qui ejus authoritate mandavit, quod dicta Congregatio fieret Pariſiis in termino ſupradicto, & quod per ipſam Congregationem procederetur ad electionem alterius Miniſtri Generalis: Et quod Fratres qui iverunt Pariſiis principaliter, & per ſe ex dicto mandato moti, & dictæ depoſitioni, & abſolutioni factæ totaliter inhærendo, & ſe in ipſis fundando ipſum Fr. Michaelem depoſuerunt, & ad electionem dicti Fratris Geraldi proceſſerunt. Quod etiam aperte patet, cum dicunt in Inſtrumento. *Nihilominus ad Cautelam, & ad ejus convincendam malitiam qua ſe audet erigere, ut abutatur officio contra voluntatem, & præceptum Domini noſtri Papæ, & contra totius Ordinis voluntatem, qui ipſum reputat juſte eſſe depoſitum a Domino noſtro Papa ex poteſtate ex eorum regula eis data ipſum depoſuerunt*. Ergo quicquid factum fuit tam per ipſum Dominum Joannem, & præfatum Dominum Bertrandum, quam per dictam Congregationem poſt, & contra dictam appellationem, & quicquid ex eo vel ob id factum eſt in dicti appellantis præjudicium nullius fuit momenti. Septima ratio ſic ſumitur. Certum eſt quod omnis hæreticus, eſt omni poteſtate, & miniſtratione privatus. 24. *q.* 1. *Dicimus omnes*, & in §. *ſi ergo*, *&* §. *ſi autem*, *&* §. *his authoritatibus*, & in §. *Item cum Dominus* ibi liquido conſtat: Et eſt ipſo jure damnatus, & excommunicatus per ſententiam Sacri Concilii generalis. *Extra de hæreti. C. Excommunicamus*, *& 2. excommunicamus*, *& C. ad abolendam*: Et omni actu legitimo privatus. *C. de hæreti. l. Manichæos & in dicto C. Excommunicamus itaque*: Unde quicquid agit hæreticus tanquam Prælatus ſive per modum Juriſdictionis, & poteſtatis, nullius eſt momenti 7. *q.* 1. *C. factus*, *& C. Novatius*, Et ideo omnis ſententia depoſitionis, vel damnationis per eum, vel ejus authoritate prolata, & omnis commiſſio per eum facta, & omne mandatum nullius ſunt momenti; ſicuti omnis ordinatio & electio facta de hæretici mandato, & ejus authoritate, vel vice, nullius eſt momenti. *C. de legi. l. non dubium*. Geſta enim per illum, ſive illos, vel eorum authoritate, qui non habent de Jure poteſtatem, ſive Juriſdictionem, nullius ſunt valoris ipſo Jure. *Extra de offi. vica. C. tua nobis* in tex. & Gloſ. *C. ſi a non compe. judi. l. ult.* & per totum, & *XI. q. 1. C. penult.* Sed conſtat, quod præfatus D. Joannes ex quo tria ſtatuta hæreticalia fecit, & per mundum publice promulgavit, quorum primum incipit, *Ad Conditorem Canonum*, ſecundum *Cum inter nonnullos*, tertium, *quia quorundam*: In quibus doctrinam Evangelicæ, & Apoſtolicæ perfectionis, quam Chriſtus & Apoſtoli verbo, & exemplo docuerunt, & Sancta Romana Eccleſia tenet, & firmiter docet eſſe tenendam, judicavit hæreticam. Et hæreſes contentas in ipſis ſtatutis hæreticalibus poſt appellationes tam pro parte dicti Ordinis, quam per Regem Romanorum contra hujuſmodi hæreſes interjectas publice, & notorie, ac pertinaciter defendit, fuit, & eſt cenſendus hæreticus notorius & manifeſtus. *Extra de verbor. ſign. C. ſuper quibuſdam:* Et ipſo facto fuit excommunicatus, ut legitur, & notatur expreſſe 24. *q.* 1. *C. Achacius* in tex. & Gloſ. & damnatus, ita quod nullo modo fuit ſibi obediendum. 19. *di. C. Anaſtaſius* 2. Et quod geſſit non tenuit. Et omnes ſibi conſentientes in hujuſmodi hæreſi ſunt hæretici, ut legitur, & notatur 25. *q.* 1. *C. quæ ad perpetuam:*

petuam: Et etiam evidenter, & pleniſſime oſtendi-
„ tur, & probatur per jura, & rationes introdu-
„ ctas in appellatione contra dictum D. Joannem
„ per dictum Generalem Miniſtrum interpoſita, &
„ in aliis allegationibus ſuper his factis. Et quod etiam
„ conſtat, quod ipſe D. Joannes dudum eſt decla-
„ ratus, denunciatus, & publicatus hæreticus per ſen-
„ tentiam latam per D. Imperatorem de conſenſu
„ Cleri, & Populi Romani: Et conſtat, quod ipſe
„ Dominus Joannes hæreticus manifeſtus poſt, &
„ dictam appellationem, damnationem, & publica-
„ tionem dictum Fr. Michaelem Generalem Mini-
„ ſtrum ab officio generalis miniſterii de facto de-
„ poſuit, ſive amovit; & dictum D. Bertrandum
„ Vicarium inſtituit: Et quod ipſe D. Bertrandus
„ authoritate commiſſionis vicariatus ſibi factæ per
„ dictum hæreticum manifeſtum mandavit, quod
„ dicta Congregatio Fratrum fieret Pariſiis in ter-
„ mino ſupradicto ad hunc effectum, ut ipſi fratres
„ alium Generalem miniſtrum eligerent in locum
„ dicti Fratris Michaelis, quem aſſerebat in ſuis li-
„ teris juſte, & rite per dictum D. Joannem de-
„ poſitum, ſive privatum officio generalis miniſterii:
„ Et quod iſti fratres propter dictum mandatum au-
„ thoritate hæretici factum Pariſiis ſe congregarunt,
„ alias hoc non facturi, niſi ex ordinatione prædi-
„ cta. Et quod ipſi fratres qui ſe ibidem con-
„ gregaverunt principaliter per ſe ex dicta ordina-
„ tione, & depoſitione moti, & dictæ depoſitioni,
„ ſive privationi factæ per dictum hæreticum & ipſius
„ Proceſſibus, & Commiſſioni Vicariatus totaliter
„ inhærendo, & in ipſis, ut prædictum eſt ſe fun-
„ dando ad dictam electionem fratris Geraldi de
„ facto proceſſerunt: Ergo neceſſario ſequitur, quod
„ dicta depoſitio facta de dicto fratre Michaele, &
„ dicta Commiſſio vicariatus, & mandatum factum
„ per eum, quod fratres convenirent Pariſiis, &
„ ipſa Congregatio, & quicquid factum fuit per
„ ipſam Congregationem tam in deponendo de facto
„ dictum fratrem Michaelem, ex eo quod abuteba-
„ tur dicto officio contra voluntatem, & præceptum
„ dicti D. Joannis quam in eligendo dictum Fra-
„ trem Geraldum, quam in aliis. Et quicquid ſe-
„ cutum fuit ex eis vel ob id, nullius fuerint ro-
„ boris, vel momenti. Octava ratio ſic ſumitur.
„ Certum eſt, quod omnes fautores, & defenſores
„ hæreticorum, & eis adhærentes, & præbentes au-
„ xilium, conſilium, & favorem ſunt ipſo jure, &
„ facto excommunicati, & omni officio, & bene-
„ ficio, ac dignitate, & actu legitimo privati: Unde
„ nec eligere, nec eligi poſſunt. *Extra de hæreti.*
C. Excommunicamus. §. *credentes*, & *C. ſicut*
ait, & *e. lib. 6. C. quicumque*, & *de ſen. exco.*
C. ſolet in fin. nec tales excommunicati poſſunt ali-
„ quem deponere. 24. *q.* 1. *audivimus*, & §. *ſi*
autem, & *extra de ſen.* & *re. judic. C. ad pro-*
bandum. Sed conſtat, quod iſti Fratres iverunt ad
„ dictam Congregationem, & eam fecerunt de man-
„ dato dicti hæretici, ſcientes jam per dictum Ge-
„ neralem miniſtrum appellantem nomine totius or-
„ dinis fore appellatum contra eum tanquam contra
„ hæreticum manifeſtum, & ipſum D. Joannem
„ fore hæreticum publicatum, & denunciatum pro
„ tribus dictis hæreticalibus ſtatutis per eum per mun-
„ dum publice divulgatis, ſive de mandato dicti Do-
„ mini Bertrandi Commiſſarii ipſius hæretici aſſerentis
„ ipſum Generalem per ipſum hæreticum fuiſſe de-
„ poſitum: Et quod ipſam Congregationem fecerunt
„ etiam contra mandatum, & præceptum obedien-
„ tiæ dicti Generalis mandantis eis per obedientiam
„ generalem, quod ad ipſum mandatum hæretici,
„ ſive ejus Commiſſarii nullatenus convenirent. Et
„ conſtat, quod ipſi Pſeudofratres, qui in ipſa Con-
„ gregatione fuerunt, geſta, facta, & ſtatuta per
„ dictum hæreticum approbaverunt, & geſta, &
„ facta per ipſum generalem miniſtrum in favorem,
„ & defenſionem fidei Catholicæ, & profeſſionis,
„ & regulæ B. Franciſci, & ad impugnationem hæ-
„ reſum, & errorum dicti hæretici reprobaverunt:
„ Et etiam una cum dicto Fratre Geraldo pronun-
„ ciaverunt de facto dictum generalem miniſtrum
„ & ſocios, & ſibi adhærentes incurriſſe pœnas Pro-
„ ceſſuum, quos dictus hæreticus fecit contra ipſos
„ Generalem, & ſocios &c. ut ſuperius eſt oſten-
„ ſum; ex quibus manifeſte convincitur eos fuiſſe
„ fautores, & defenſores hæretici, & hæreticæ pra-
„ vitatis, & eidem totaliter in ſuis erroribus adhæ-
„ ſiſſe; & ob hoc ipſo jure & facto eos excom-
„ municatos, & omni actu legitimo, & jure ele-
„ ctionis activæ, & paſſivæ privatos: Unde con-
„ cluditur, quod quicquid factum fuit per ipſam
„ Congregationem, imo verius conſpirationem tam
„ in deponendo dictum Generalem, quam in eli-
„ gendo dictum fratrem Geraldum, quam in aliis
„ per eos geſtis, nullius fuit omnino roboris & mo-
„ menti: Et quod ipſe frater Geraldus nullo modo
„ dici poteſt generalis miniſter Ordinis B. Franciſci;
„ & quod a veris Fratribus B. Franciſci non po-
„ teſt eidem tanquam miniſtro Generali Ordinis Bea-
„ ti Franciſci, abſque animarum periculo obediri.
„ Ex prædictis igitur patet, quod non obſtat illud,
„ quod pro parte dictæ Congregationis, imo verius
„ conſpirationis opponitur, ſcilicet quod ipſi ex
„ abundanti, & ad Cautelam ex poteſtate, quam
„ dicunt ſe habuiſſe ex dicta regula depoſuerunt &
„ deponere potuerunt dictum Fratrem Michaelem
„ ab Officio generalis Miniſterii, & elegerunt, &
„ eligere potuerunt dictum Fratrem Geraldum in
„ Generalem Miniſtrum, prout aſſerunt, & affir-
„ mant. Et vere non obſtat. Primo, quia, ut di-
„ ctum eſt, authoritate, & de mandato dicti hæretici
„ congregatio facta fuit. Unde non potuit dici Ca-
„ pitulum Generale, imo nullum fuit, & quic-
„ quid ſecutum fuit ex eo, ut ſuperius eſt pro-
„ batum. Secundo quia ad hunc effectum, & finem
„ mandatum fuit eis, quod ſe congregarent Pariſiis;
„ Et ipſi ſe congregaverunt ad hoc, ut Miniſtrum
„ Generalem eligerent in locum jam depoſiti, &
„ amoti; unde non habuerunt poteſtatem videndi,
„ nec cognoſcendi utrum dictus Frater Michael eſ-
„ ſet ſufficiens ad communem utilitatem, & ſervi-
„ tium fratrum, & ſic amoverent eum, ſicut requi-
„ ritur ex verbis dictæ Regulæ. Cum conceditur
„ univerſitati Miniſtrorum habenti Generalem Mini-
„ ſtrum, quod poſſint alium eligere, ſi iſte qui eſt
„ Miniſter eis aliquo tempore inſufficiens ad ſervi-
„ tium, & communem utilitatem fratrum videatur.
„ Tertio, quod ipſi fuerunt fautores, & defenſores
„ hæretici, & hæreticæ pravitatis adhærentes eidem
„ & geſtis per eum, & eum in ſuis hæreſibus defen-
„ dentes, & foventes: unde fuerunt excommunicati;
„ Ergo nullus eorum potuit eligere, nec eligi, imo
„ omnes fuerunt active, & paſſive privati electione,
„ ut ſuperius eſt probatum. Quarto, quod hoc fal-
„ ſo ſine præjudicio ſuppoſito, quod dictus D. Joan-
„ nes non poſſit dici hæreticus antequam eſſet per
„ Concilium Generale de appellatione, & conten-
„ tis in ea cauſis definitum. Tamen conſtat, quod
„ generalis, & ſibi adhærentes, & ordo quorum no-
„ mine appellavit, pendente ipſa appellatione depo-
„ nendi dictum Generalem, nec mandandi quod
„ Capitulum Generale congregaretur ad alium mi-
„ niſtrum eligendum: Et ideo dicta electio nulla
„ fuit, quia attentata fuit de mandato nullam juriſ-
„ dictionem habentis talia faciendi: Et quia ipſa de-
„ poſitio, & electio fuerunt poſt, & contra dictam
„ appellationem, & in præjudicium appellationis &
„ appellantis attentatæ. Quinto quia ipſa depoſitio
„ quam dicunt ſe feciſſe authoritate dictæ Regu-
„ læ fuit facta ex falſa, & erronea cauſa expreſ-
„ ſa in ea; cum dicant, quod deponunt eum ex
„ poteſtate eis ex regula tradita, ex eo quod ab-
„ utitur officio Generalis Miniſtri contra volun-
„ tatem, & præceptum Domini Noſtri Papæ, & con-
„ tra totius ordinis voluntatem, qui ipſum reputat
„ juſte depoſitum a prædicto Domino Papa: Unde

„ talis

,, talis depoſitio, quæ errorem intolerabilem continet
,, nulla eſt. 24. *q.* 1. §. *hiis auctoritatibus*. Sexto,
,, quia dato, quod prædicta ceſſarent; conſtat tamen
,, manifeſte, quod in dicta Congregatione non fuit
,, major pars miniſtrorum ſecundum formam regulæ,
,, ac dicti Concilii Generalis inſtitutorum; ſed illi
,, qui ibi fuerunt pro majori parte fuerunt de facto in-
,, ſtituti, ſive creati Miniſtri per dictum D. Bertran-
,, dum nullam habentem auctoritatem ſive poteſtatem
,, hoc faciendi, & contra dictum Concilium Gene-
,, rale decernens irritum, & inane, quicquid fit con-
,, tra illud, ut ſuperius eſt probatum. Septimo,
,, quia eſto quod ibi fuiſſet major pars legitimorum
,, Miniſtrorum, tamen non fuerunt vocati, ſed exclu-
,, ſi, & privati illi qui debebant intereſſe de jure, &
,, qui erant legitime inſtituti. Unde non potuit dici
,, Capitulum, quia non fuit legitime convocatum,
,, nec congregatum, ut ſuperius eſt probatum, ex
,, eo quod fecerunt ipſam electionem contra prohi-
,, bitionem ſui Superioris. Octavo, quia cum depo-
,, ſitio, ſi rite facta eſt, præſupponat, quod antea
,, eſſet generalis Miniſter, & quod ipſe generalis Mi-
,, niſter antea mandaſſet per obedientiam omnibus
,, Miniſtris dicti Ordinis, quod non convenirent,
,, nec irent ad Capitulum ad terminum Triennii per
,, eum de voluntate generalis Capituli celebrati Bu-
,, noniæ ſecundum regulam conſtitutum. Et cum
,, ipſi eorum Superiorem aſſerant præfatum D. Jo-
,, annem, & per dictum D. Joannem, ſive ejus
,, authoritate per dictum D. Bertraudum, quem di-
,, cunt Vicarium, præciſe mandatum fuiſſe eis pure,
,, & ſimpliciter, quod novum Miniſtrum eligerent
,, in locum dicti fratris Michaelis depoſiti. Sequi-
,, tur, quod deponendo eum in omnem eventum fe-
,, cerunt contra formam mandati Superioris. Ele-
,, ctio autem facta contra mandatum, ſive interdi-
,, ctum Superioris, nulla eſt, ut patet per id quod
,, legitur & notatur *Extra de electi. C. ult.* in Gloſ.
,, or. in fin. glo. Item fecerunt contra formam *C.*
,, *regulæ*. Ex quo *C.* dicunt ſe eum potuiſſe depo-
,, nere, quia ipſum *C. regulæ*, ex quo dicunt ſe
,, ipſum potuiſſe deponere, univerſitati Miniſtrorum
,, legitime inſtitutorum habenti Miniſtrum Genera-
,, lem concedit ſub conditione, ſcilicet, ſi viderit
,, eum eſſe inſufficientem, ad ſervitium, & commu-
,, nem utilitatem fratrum, ut poſſint alium eligere?
,, at ipſi expreſſe aſſerunt, eum legitime fuiſſe depo-
,, ſitum per dictum D. Ioannem; ſed quia, ut di-
,, cunt, abutitur dicto Officio contra voluntatem,
,, & præceptum præfati D. Ioannis, & etiam volun-
,, tatem totius ordinis, qui ipſum reputat juſte de-
,, poſitum; Ideo eum deponunt: Unde tam ex di-
,, cto, quam ex cauſa dicti ipſorum patet, quod
,, ipſe non erat Miniſter, & quod Ordo carebat
,, Miniſtro ſecundum eorum confeſſionem, & aſſer-
,, tionem. Et ideo non pertinebat ad eos videre, an
,, eſſet inſufficiens Miniſter ad communem utilita-
,, tem, & ſervitium Fratrum; & ſic dictum Capi-
,, tulum Regulæ in dicto Caſu non poterat ſibi lo-
,, cum aliquem vendicare, quod Miniſter, qui non
,, eſt, abſolvi, ſive deponi non poteſt; Ut proba-
,, tur per id quod legitur, & notatur *extra de deſpon.
impub. C. ad diſſolvendum*; ſicut & Collegio, quod
,, non eſt, privilegium dari non poteſt. *Extra de
Eccleſiæ ædifi. C. audientiam*; & teſtatum quod
,, non eſt, rumpi non poteſt. *ff. de iniuſt. rup. &
irri. teſta. l. Nam & ſi ſub Conditione*. Nec ante
,, juris ratio quam perſona quærenda eſt. *ff. de ju-
re codici. l. quidam referunt*. §. 1. Et ſic prius de-
,, buit haberi, ſive quæri Miniſter, quem deponere,
,, & amovere poſſent, quam quæreretur, utrum de
,, jure eum amovere ſeu deponere poſſent.

,, Subſequenter videns præfatus D. Ioannes, quod
,, prædictus Frater Michael Generalis Miniſter ab
,, ipſo ſolemniter appellaverat, & de hoc duas ap-
,, pellationes, unam prolixam, & completam, &
,, aliam parvam, & abbreviatam ex dicta prolixa,
,, & completa extractam ediderat. In quibus ante-
,, dictas ſuas tres Conſtitutiones impugnabat, & fo-
,, re hæreticas oſtendebat: Quartam Conſtitutionem
,, ad ſuarum Conſtitutionum, & hæreſum defen-
,, ſionem, & dictæ parvæ appellationis impugnatio-
,, nem edidit, & publice promulgavit. Majori vero,
,, & prolixæ appellationi quamvis eam habuit, quia
,, in communi audientia Avinionis poſita fuit, re-
,, ſpondere noluit, aut neſcivit.

,, Tenor vero dictæ Conſtitutionis noſcitur
,, eſſe talis.

CONSTITUTIO

CONTRA APPELLATIONEM FRATRIS MICHAELIS

Miniſtri jam depoſiti.

,, JOannes Epiſcopus &c. ad perpetuam rei me-
,, moriam. Quia vir reprobus Frater Michael
,, de Ceſena dudum Miniſter Generalis Ordinis Fra-
,, trum Minorum, qui ſuis exceſſibus exigentibus
,, de Miniſtratus Officio per nos de Fratrum no-
,, ſtrorum conſilio privatus, & inhabilis redditus
,, ad quæcumque dignitates & officia obtinenda fue-
,, rat juſtitia exigente, converſus in vaniloquium
,, non intelligens quæ loquitur, & de quibus affir-
,, mat in illam prorupit inſaniam, quod tres Con-
,, ſtitutiones noſtras, videlicet, *ad Conditorem Cano-
,, num*; *Cum inter*, & *Quia quorumdam* viſus eſt
,, multipliciter impugnare, aſſerendo inter alia hæ-
,, reticum, quod dicta Conſtitutio *Cum inter* Ca-
,, tholicum aſſerit, & Catholicum quod Conſtitu-
,, tio eadem hæreticum declarat. Et ut ſua inſania
,, pluribus eſſet nota libellos ſuos continentes im-
,, pugnationes prædictas ad diverſas Mundi partes,
,, & ſtudia deſtinare, ac ipſas affigi in Portis Ec-
,, cleſiarum, vel locis aliis publicis temeritate ple-
,, ctibili attentavit, propter quod, & plures ipſius
,, exceſſus alios de eorumdem Fratrum Conſilio
,, fautorem hæreticorum, & hæreticum exigente juſti-
,, tia declaravimus, prout hæc in noſtris ſententiis
,, latius continentur, licet impugnationes prædictæ
,, adeo ſint invalidæ, notoriæ, quod non ſint reſpon-
,, ſione indigentes. Quia tamen in ipſis impugna-
,, tionibus arma ſumit contra legem ex lege, ac
,, Evangelium impugnat ex Evangelio; Et de veris
,, fingens mendacia, provocat ad mendacium veri-
,, tatem; ne ſimplicium corda poſſint inficere er-
,, ronea, ac hæretica dicta ſua, ſuccincte duximus,
,, ſuis oppoſitionibus ut ſequitur reſpondendum. In
,, primis itaque hæreticus iſte Conſtitutionem *ad
,, Conditorem Canonum* in eo nititur impugnare,
,, quod dicta Conſtitutio probare intendens, quod
,, per Fratres Minores ſine proprio vivere profi-
,, tentes in rebus quæ uſu conſumuntur non ſunt
,, dicendi ſimplices uſuarii, aſſerit quæ ſequuntur.
,, Dicere ſiquidem quod in talibus rebus, quæ uſu
,, conſumuntur uſus juris vel facti ſeparatus a pro-
,, prietate rei, ſeu dominio poſſit conſtitui repugnat
,, juri, & obviat rationi. Et infra. In rebus uſu
,, conſumptibilibus nec jus utendi, nec uſus facti
,, ſeparata a proprietate ſeu dominio poſſint conſti-
,, tui vel haberi: hæc verba Conſtitutionis prædi-
,, ctæ, ut dicit iſte hæreticus Sacræ Scripturæ, &
,, Sacris Canonibus, & diffinitionibus Sanctorum
,, Doctorum ac etiam determinationi Romanæ Ec-
,, cleſiæ obviant manifeſte. Quod autem Sacræ Scri-
,, pturæ repugnent per id quod legitur in actibus
,, Apoſtolorum 2. & 4. *C.* aperte probatur, ut di-
,, cit. In ſecundo enim *C.* dicitur ſic. *Omnes qui
credebant erant pariter, & habebant omnia com-
munia, poſſeſſiones, & omnes ſubſtantias vendebant,
& dividebant illa ſingulis, prout cuique opus erat*.
,, 4. vero *C.* ſcribitur ſic. *Multitudinis credentium
erat cor unum, & anima una. Nec quiſquam eo-
rum quæ poſſidebat aliquid ſuum eſſe dicebat:* Et
,, paulo poſt ſequitur: *Nec quiſquam egens erat in-
ter eos, quotquot enim erant poſſeſſores agrorum, & do-*

morum, *vendentes*, *afferebant pretia eorum*, *quæ*
vendebant, & *ponebant ante pedes Apoſtolorum*, *di-*
videbant autem ſingulis prout cuique opus erat, &
panes frangebant circa Domos ſumentes cibum cum
„ *exultatione*, hæc ibi. Hoc autem vocabulum *ſuum*
„ Sancti exponunt ſic *ſuum*, ideſt, *proprium*, ut
„ patet 12. *q.* 1. *ſcimus* & *C. nobis*, & *C. non*
„ *dicatis* §. *ſic Ergo*. Et per Auguſtinum circa
„ principium regulæ ſuæ, & Gloſ. or. ſuper verbo
habebant omnia communia dicit. *Indicium fraterni*
amoris eſt omnia poſſidere, & *nihil proprium ha-*
„ *bere*. Ex quibus verbis, ut dicit iſte hæreticus,
„ inſinuatur manifeſte, quod nullius rei temporalis,
„ nec uſu conſumptibilis nec uſu non conſumpti-
„ bilis habebant credentes proprietatem. Quia res
„ non conſumptibiles uſu, ſcilicet, poſſeſſiones,
„ agros, domos, & ſubſtantias Gloſ. ideſt *pecora*
„ vendebant, & ipſa nec in ſpeciali, nec in eorum
„ communitate tenebant. Illas autem res, quas lex
„ in *Inſti. de uſufruc.* §. *Conſtituitur*, uſu con-
„ ſumptibiles eſſe teſtatur, ſcilicet pecuniam pro
„ pretio rerum venditarum acceptam, & panes, de
„ quibus habetur ibi mentio ſpecialis in communi
„ habebant, & dividebant ſingulis prout cuique opus
„ erat, & nullus ex eis aliquid ſuum ideſt proprium
„ eſſe dicebat, ſed erant illis omnia communia.
„ Et ſic quilibet eorum habebat uſum rerum uſu
„ conſumptibilium abſque proprietate, & dominio,
„ ideſt a proprietate, ſeu dominio ſeparatum. Ex
„ quibus concludit quod dicta aſſertio, & doctrina
„ in dicta Conſtitutione contenta ſcripturæ divinæ
„ obviat, & omnem religionem habentem votum
„ abdicationis proprietatis rerum temporalium de-
„ ſtruit, & confundit, quia ſecundum hoc quili-
„ bet religioſus, quum uteretur rebus uſu conſum-
„ ptibilibus proprietarius cenſeretur. Hæc ſunt ver-
„ ba iſtius hæretici, in quibus includit procul dubio
„ multa falſa. Ad quæ ut ſequitur reſpondemus.
„ Dicimus enim quod verum eſt, quod dicta con-
„ ſtitutio docet, & aſſerit, quod in rebus uſu con-
„ ſumptibilibus nec jus utendi, nec ipſum uti po-
„ teſt conſtitui, vel haberi; ipſis tamen poteſt quis,
„ ſicut dicit dicta conſtitutio, abuti. Abuti autem
„ ſecundum eandem conſtitutionem dum tractatur
„ de rebus uſu conſumptibilibus ſumitur pro con-
„ ſumptione rei: Et quod jus utendi in talibus re-
„ bus non poſſit conſtitui, probat dicta conſtitutio
„ ex diffinitione uſus quæ talis eſt. Uſus eſt jus utendi
„ alienis rebus ſalva rerum ſubſtantia, ideſt jus per-
„ cipiendi fructus, ſeu utilitatem aliam in totum,
„ vel pro parte ſuo nomine, qui poſſunt ex re in
„ qua uſus conſtituitur provenire. Conſtat autem
„ quod ex rebus uſu conſumptibilibus, quamdiu
„ earum ſubſtantia ſalva integra permanet, nulla
„ poteſt utilitas provenire, ut patet in pane, & vi-
„ no, ex quibus nullus fructus, ſive utilitas poteſt
„ colligi, vel haberi ſalva ſubſtantia rei. Quare evi-
„ denter relinquitur, quod in rebus talibus videli-
„ cet uſu conſumptibilibus jus utendi ſeparatum a
„ proprietate ſeu dominio nequeat conſtitui, vel ha-
„ beri. Et per hoc B. Joannes Chryſoſtomus ra-
„ tionem reddit, quare pro pecunia mutuata uſu-
„ ra, ſicut merces pro Domo, vel re alia uſu non
„ conſumptibili, locata licite recipi nequaquam poſ-
„ ſit dicens; quod in re uſu non conſumptibili, ut
„ in Domo, vel agro, habens illa non ſolum habet pro-
„ prietatem, ſeu dominium, ſed ex illius ſubſtan-
„ tia ſalva rei, ac proprietate rei & dominio fru-
„ ctus, ſeu utilitatem aliam percipit, ut patet in
„ Domo in qua inhabitat, & ſic ex ea commodum
„ inhabitationis habet, ſibi Domus ſalvo dominio
„ remanente. Et ideo quia locans fructus rei,
„ ſeu utilitatem aliam provenientem ex ea reten-
„ to ſibi dominio conductori concedit, nec il-
„ la ſcilicet, fructus, & utilitatem Domus vel
„ agri finita locatione repetit: non eſt mirum
„ ſi pro his pretium recipere poſſit: mutuans au-
„ tem pecuniam in eum, qui ab eo mutuatus eſt
„ transfert pecuniæ Dominium, non fructum aliquem
„ nec utilitatem, quæ ex ea ſalva rei ſubſtantia va-
„ leat provenire, & tantumdem ab eo cui mutuat
„ poſtea repetit. Quare ultra illud quod mutuatum a
„ recipiente mutuum licite recipere nequit, ut legit.
„ 88. *di. C. Eiiciens*. Quod autem ipſum uti ab
„ aliquo haberi nequeat dicta conſtitutio ſequens Au-
„ guſtini ſententiam poſitam in libro Confeſſionum
„ clare probat. Quia, quod non eſt, haberi ne-
„ quaquam poteſt. Actus autem utendi in rerum
„ natura non eſt, nec antequam quis utatur, nec
„ poſtquam uſus eſt, nec dum eſt in actu utendi,
„ prout latius proſequitur dicta conſtitutio, quare
„ relinquitur, quod haberi non poſſit. Ad id autem
„ quod dicit, quod ex prædictis Scripturis Sacris
„ inſinuatur aperte, quod nullius rei temporalis nec
„ uſu conſumptibilis, nec non conſumptibilis uſu
„ proprietatem credentes habebant; dicimus, ſi in-
„ telligat, quod in ſpeciali proprietatem nullus ha-
„ bebat credentium, verum eſſe quod dicit pro tem-
„ pore illo, pro quo ſcriptura prædicta loquitur,
„ quia hoc dicit expreſſe Scriptura Sacra *Act.* 4. *C.*
„ cum dicit: *Nec quiſquam eorum quæ poſſide-*
bat aliquid ſuum eſſe dicebat. Si autem intelligat,
„ ſicut intelligit, ut per ea, quæ ponit inferius cla-
„ re patet, quod credentes nullius rei expreſſe, cum
„ dicat quod illis, ſcilicet, credentibus omnia erant
„ communia inter eos, & quod illa omnino quo-
„ ad proprietatem, ſeu dominium intelligi debeant,
„ ex eo patet, quia id quod prius ante converſio-
„ nem Judæorum ipſis fuerat proprium, poſtquam
„ credentes effecti fuerint, fuit inter eos commu-
„ nicatum. Conſtat autem, quod illa quæ poſ-
„ ſidebant ante converſionem erant illis quantum ad
„ dominium propria, alias enim illa communi-
„ care non poterant. Quare ſequitur, quod fue-
„ rint quoad proprietatem, ſeu dominium inter eos
„ communicata. Quod de rebus uſu non conſum-
„ ptibilibus ſcriptura prædicta *Act* 4. aperte dicit,
„ niſi violentia ſibi fiat. Cum enim dixiſſet: *Nec*
quiſquam eorum quæ poſſidebat aliquid ſuum eſſe
dicebat: ſed erant eis omnia communia. Parum
„ poſt ſequitur: *Nec quiſquam egens erat inter eos:*
„ Et cauſam hujuſmodi volens reddere ſubdit. *Quot-*
quot enim erant poſſeſſores Agrorum, & *Domorum*
vendentes pretia, *ponebant ante pedes Apoſtolorum*
„ &*c.* Cum ergo prius dicat, quod inter creden-
„ tes omnia erant communia; & poſterius ſubiun-
„ gat, quod agri vendebantur, & domus, eviden-
„ ter apparet, quod illa communia, antequam ven-
„ derentur, erant effecta, alias enim ſequeretur, quod
„ remanſiſſent illorum, quorum prius fuerant pro-
„ pria, & per conſequens quod illi ante venditionem
„ illorum remanſiſſent proprietarii; cujus tamen con-
„ trarium dicit ſcriptura prædicta, cum dicit. Nec
„ quiſquam eorum, quæ poſſidebat aliquid ſuum eſ-
„ ſe dicebat. Ad illud autem quod volens probare,
„ quod rerum uſu non conſumptibilium credentes
„ non habuerunt dominium etiam in communi, ſub-
„ jungit, ſcilicet, quod res non conſumptibiles uſu
„ vendebant, & ipſas in ſpeciali, nec in eorum com-
„ munitate retinebant. Dicimus, quod ex hoc non
„ ſequitur, quod ante venditionem illarum rerum
„ non habuerunt dominium, ſed bene ſequitur
„ quod poſt venditionem, illud non retinuerunt: Et
„ hoc eſt verum. Per venditionem enim perfectam
„ in ementes tranſtulerunt dominium, quare illud
„ ſibi non retinuerunt. Et ſi quæratur, quare Apoſto-
„ li agros, & domos non retinebant in Judæa, ſed
„ potius illis venditis habebant eorum pretia in com-
„ muni? Reſpondet Melchiades Papa, dicens futu-
„ ram, ideſt tranſituram Eccleſiam in gentibus, ideſt
„ ad Gentes Apoſtoli prævidebant. Idcirco prædia
„ in Judæa minime ſunt adepti. Et ſi dicatur, quod
„ Melchiades videtur ſupponere, quod credentes et-
„ iam ante venditionem prædiorum, illa nequaquam
„ habuerunt in communi, cum dicat, quod illa in
„ Judæa minime ſunt adepti. Dicimus quod Mel-

„ chia-

„ chiades pro tanto dixit Apoſtolos in Judæa non
„ fuiſſe adeptos prædia, quia non ſic adepti fuerunt
„ ea quod illa ſibi intenderent retinere; & ideo non
„ videbantur fuiſſe adepti, cum qui ſic rem adipi-
„ ſcitur, ut eam incontinenti a ſe abdicare debeat
„ adeptus proprie non dicatur. Ex prædictis patet,
„ quod Apoſtolis fuit licitum in Judæa, ſi voluiſ-
„ ſent retinere prædia; nec voto compulſi ſunt, quod
„ illa non retinuerint, ſed voluntate propria, quia
„ ſe non contracturos moram ibi, ſed tranſituros
„ prævidebant ad gentes. Ad id autem, quod ſub-
„ ſequenter dicit, quod res uſu conſumptibiles in
„ communi credentes habebant: Et ſic quilibet eo-
„ rum habebat rerum uſu conſumptibilium uſum
„ facti. Dicimus quod ſi intelligat quod erant eis
„ communia quoad proprietatem, ſeu dominium,
„ verum dicit? Si vero intelligat quod non fuerint
„ communia quoad proprietatem, ſeu dominium,
„ ſed tantum quoad ſimplicem facti uſum, eum
„ errare dicimus, & Scripturæ Sacræ contradicere
„ ſupradictæ; & quod ſcriptura illa demonſtrative
„ ſupponat res uſu conſumptibiles, quoad proprie-
„ tatem ſeu dominium credentibus fuiſſe commu-
„ nia, patet. Dicit enim omnia illis, ſcilicet creden-
„ tibus fuiſſe communia: Et quia omne dicens, nihil
„ excludit: Sequitur quod dictum illud etiam res uſu
„ conſumptibiles comprehendit. Quæro ergo quomo-
„ do ad quid erant illis communia bona illa? Aut di-
„ cet iſte hæreticus, quod erant communia, quoad
„ uſum facti, aut quoad jus utendi, ſeu uſumfructum
„ ſive poſſeſſionem, aut quoad dominium ſive pro-
„ prietatem: hæc enim ſecundum illam Decretalem
„ *Exiit* in rebus temporalibus reperiri conſueverunt:
„ quod tamen non eſt falſum in rebus non con-
„ ſumptibilibus uſu. Quantum autem ad ſimplicem
„ uſum facti, quod res illæ, ſcilicet, uſu conſum-
„ ptibiles communes fuerint, dici nequaquam poteſt.
„ Primo quidem, quod in rebus talibus ſcilicet uſu
„ conſumptibilibus uſus facti ſumendo uſum proprie
„ locum habere non poteſt. Uſus enim proprie
„ ſumptus requirit, quod cum ipſo uſu ſubſtantia
„ remaneat ſalva rei, ut ex prædictis patet, quod
„ in rebus uſu conſumptibilibus nequit eſſe. Item
„ quia uſus facti ſic eſt utentis proprius, quod non
„ poteſt dici alterius, nec communicabilis ſibi: Patet
„ enim quod actus comedendi ſic erat ſibi proprius
„ quod non poterat aliis dici communis eſſe. Quare
„ communio prædicta non poteſt intelligi quo ad
„ ſimplicem facti uſum. Rurſus quia uſus facti
„ Communitati non convenit, cum talis uſus per-
„ ſonam veram exigat, quam non gerit Commu-
„ nitas, ſed potius imaginariam, ſeu etiam repræ-
„ ſentativam; adhuc dici poſſit eum in rebus tem-
„ poralibus, ſcilicet uſu conſumptibilibus jura præ-
„ dicta, ſcilicet, jus utendi, ſeu uſusfructus con-
„ ſtitui nequeant, ut ex eorum deffinitionibus, quas
„ ponit dicta Conſtitutio, *Ad Conditorem Canonum*
„ patet. Item nec quo ad poſſeſſionem dicta com-
„ munio poteſt dici, quia ſi loquamur de poſſeſ-
„ ſione, quæ jus eſt, illa communio inter creden-
„ tes ſecundum eum eſſe non potuit, cum ipſe aſ-
„ ſerat Apoſtolos nullum Jus habuiſſe in iſtis tem-
„ poralibus, ſed tantum ſimplicem facti uſum. Si
„ autem loquamur de poſſeſſione, quæ facti eſt:
„ Illa ſic eſt cujuslibet poſſidentis propria, quod non
„ eſt communis alieni, nec etiam communicabilis,
„ ſicut de uſu facti dictum eſt ſuperius. Quare ſe-
„ quitur, quod res illæ uſu conſumptibiles, quam
„ inter ipſos erant effectæ communes quoad pro-
„ prietatem & dominium ſint communes effectæ
„ inter ipſos. Quantum autem ad id quod poſtea
„ iſte hæreticus dicit, videlicet: Et ſic quilibet eo-
„ rum habebat uſum rerum uſu conſumptibilium
„ abſque dominio, & proprietate, ſive a proprietate,
„ & dominio ſeparatum. Dicimus, quod illud in-
„ fert ex falſa ſuppoſitione, quam fecerat ſuperius.
„ Dixerat enim prius, quod res uſu conſumptibiles
„ inter credentes erant communes tantum quo ad
„ ſimplicem facti uſum. Et ex hoc concludit, quod
„ quilibet eorum abſque dominio, & proprietate ha-
„ bebat uſum rerum uſu conſumptibilium uſum facti.
„ Unde cum primum ſit falſum, ſcilicet, quod res
„ uſu conſumptibiles eſſent communes inter creden-
„ tes tantum quoad ſimplicem facti uſum, imo
„ erant communes quoad dominium, ſeu proprie-
„ tatem, ut ſuperius eſt probatum, patet id quod
„ ex eo concluditur eſſe falſum ſcilicet quod qui-
„ libet haberet in rebus temporalibus ſimplicem fa-
„ cti uſum. Præterea patet falſum alia ratione; quia
„ uſus facti haberi nequit ab aliquo, ut ſuperius eſt
„ oſtenſum. Ad illud vero quod dicit iſte hæreti-
„ cus, quod dicta Doctrina ſcilicet quod in rebus
„ uſu conſumptibilibus uſus Juris, vel facti a pro-
„ prietate, ſeu dominio ſeparatus non poteſt con-
„ ſtitui, nec haberi, omnem religionem habentem
„ votum abdicationis proprietatis rerum tempora-
„ lium deſtruit, & confundit, quia ſecundum hoc
„ quilibet religioſus quum uteretur rebus uſu con-
„ ſumptibilibus proprietarius cenſeretur. Dicimus
„ quod mentitur aperte. Omnes enim religiones præ-
„ terquam B. Franciſci, quarum profeſſores ad vi-
„ vendum ſine proprio aſtringuntur, confitentur ſe
„ habere poſſe ſecundum ſuas regulas, & habere
„ etiam tam res uſu conſumptibiles quoad proprie-
„ tatem, & dominium in communi, licet aliqua
„ per ſtatuta ſuperaddita regulis quantum ad aliqua
„ immobilia ſuas regulas duxerint reſtringenda, qua-
„ rum profeſſores dici non poſſunt uti rebus con-
„ ſumptibilibus uſu, ſi uſus proprie ſumatur ut ſu-
„ perius eſt probatum; poſſunt tamen res hujuſmodi
„ conſumere utpote panem comedendo, & vinum
„ bibendo, & ſic de aliis. Sed per actum ſumendi
„ talia non ſunt cenſendi proprietarii cum ipſa non
„ ut propria conſumere, ſed ut communia ſunt,
„ cenſendi? Actus quoque conſumendi res hujuſ-
„ modi nequaquam a communi dominio ſeparantur.
„ Sicut ſi duo habentes panem communem, illum
„ indiviſum comederent, neuter propter hoc panis
„ quem comedit proprietarius fieret, nec diceretur
„ comediſſe proprium, ſed communem; videtur
„ etiam quod probabiliter dici poſſit quod poſt di-
„ ſtributionem bonorum uſu conſumptibilium, quæ
„ fiebat inter Apoſtolos, & credentes alios, ut di-
„ citur *Act.* 2. & 4. quilibet portionis ſibi aſſignatæ
„ proprietarius, & dominus poſſit dici: Et hoc ſcri-
„ ptura prædicta *Act.* 4. videtur expreſſe ſupponere
„ cum dicit, *Nec enim quiſque egens erat inter eos*.
„ Et quare hoc? Reddit rationem, ſubiungens.
Quotquot enim poſſeſſores agrorum, aut domorum erant vendentes afferebant pretia eorum, quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apoſtolorum. Dividebant autem ſingulis prout unicuique opus erat.
„ Cum ergo dicat quod nullus egens erat pro eo
„ quod unicuique dabatur diviſim cujuslibet erat pro-
„ prium, Dividere enim eſt diviſim alicujus diver-
„ ſas partes dare. Cum ergo daretur ab illis qui
„ dare poterant ſcilicet Apoſtolis, & illis, qui re-
„ cipere poterant ea quæ ad vitæ humanæ ſuſten-
„ tationem pertinebant; videtur, quod Dominus qui-
„ libet fuerit ejus portionis, quæ ſibi fuerat aſſignata.
„ Alias non videretur verum, quod dicitur, quod
„ egentes non eſſent, niſi plus poſt diviſionem ha-
„ berent in aſſignata portione, quam ante. Præterea
„ conſtat, quod veſtimenta quotidiana inter res uſu
„ conſumptibiles computantur. Poſt communionem
„ autem prædictam, de qua ſit mentio in prædicto
„ *C. Act.* 4. in actibus legitur, quod Angelus dixit
„ Petro: *Præcingere, & calcea te caligas tuas.*
„ Item dixit ei: *Circunda te veſtimentum tuum &c.*
„ Ubi clare ſupponit Angelus, quod caligæ, & ve-
„ ſtimentum aſſignata Petro proprie quo ad domi-
„ nium erant Petri. Quare videtur quod pecunia,
„ panis, & vinum, & aliæ res uſu conſumptibile
„ ſibi diviſim pro vitæ ſuſtentatione aſſignatæ ſimis
„ liter ejus eſſent: nec votum vivendi ſine propri-
„ videtur, quod ſe extendit ad talia, quibus neceſ-

„ ſario

ſario eget humana vita. Præterea ex illo *C. Act.* 4. probari non poteſt, quia credentes de bonis illis communibus ex diviſione Apoſtolorum licite recipere potuerint, & ut proprium obtinere. Scriptura enim prædicta quantum ad hoc nihil aliud dicit niſi quod ſequitur: *multitudinis credentium erat cor unum, & anima una. Nec quiſquam eorum quæ poſſidebat aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis omnia communia.* Per verba autem iſta videntur iſti omnium quæ poſſidebant a ſe dominium abdicaſſe, & illud transtuliſſe in communitatem, non autem videntur ſe aſtrinxiſſe, quum ſi detur eis de bonis illis communibus, quoad ſuſtentationem vitæ ſuæ poſſint licite recipere, & ut propria retinere; imo hæc ſcriptura prædicta ſatis ſupponit aperte cum dicit: *Dividebatur autem cuique prout opus erat.* Dividere autem, ſicut prædictum, eſt alicujus rei diviſas partes alicui dare. Item ad probandum, quod aſſerere, quod in rebus, quæ uſu conſumuntur non poſſit haberi uſus a dominio ſeparatus, obviat ſcripturæ ſacræ, adducit illud quod Petrus Domino dixit Math. 19. *Ecce nos reliquimus omnia & ſecuti ſumus te.* Quod ſecundum eum non poteſt intelligi, quod Apoſtoli reliquerunt omnia quantum ad uſum, quia conſtat ex ſcriptura ſacra, quod poſtea rebus uſu conſumptibilibus utebantur: Ergo reliquerunt omnia tam conſumptibilia, quam non conſumptibilia uſu quantum ad dominium, & proprietatem, ut probatur ut ipſe dicit 12. *q.* 1. *C. Dilectiſſimis.* Quia qui dicit omnia, nihil excipit. Et ſanctus Gregorius ſuper illo verbo. *Relictis retibus* dicit, quod *multum reliquit, qui nihil ſibi retinuit, qui quantumlibet parvum, totum deſeruit*: Ergo dicere, quod uſus rerum uſu conſumptibilium non poteſt ſeparari a proprietate, & dominio, ſacræ ſcripturæ obviat, & repugnat. Et confirmatur hoc, ſicut dicit, quod Apoſtoli abdicationem voverunt omnium rerum temporalium, non tamen quantum ad uſum. Quare ſequitur ſecundum eum, quod Apoſtoli voverunt, & religioſi vovent abdicationem dominii, & proprietatis omnium rerum uſu conſumptibilium, & non conſumptibilium uſu: Hæc dicta ejus. Ad hoc dicendum quod per illa verba: *Ecce nos reliquimus omnia &c.* non poteſt concludi, quod quo ad dominium, ſeu proprietatem reliquerunt ea. Reperimus enim hæc dicta de Petro, Jacobo, & Joanne *Luc.* 5. ubi dicitur, quod *ſubductis ad terram retibus, relictis omnibus ſecuti ſunt eum.* Et tamen poſt verba illa legitur *Matth.* 4. quod *Jeſus ambulans juxta mare Galilææ, vidit Petrum, & Andream mittentes retia in mare: Quibus ait, venite poſt me, & faciam vos piſcatores hominum, qui continuo relictis retibus ſecuti ſunt eum.* Et quod dictum *Luc.* 5. præceſſerit illud, quod dicitur *Math.* 4. dicit Auguſtinus in *lib. de Concordia Evangeliſtarum* expreſſe. Item poſt illud quod legitur *Math.* 4. habetur *Math.* 8. quod *venit Jeſus in Domum Petri:* Ergo Domus remanſerat adhuc Petro. Item *Math.* 26. legitur quod *unus ex his, qui erant cum Jeſu*, videlicet, Petrus ut dicitur Joannis 18. *exemit gladium ſuum, & percutiens ſervum Pontificis, amputavit auriculam ejus.* Cui Jeſus ait: *Converte gladium tuum in locum ſuum:* Ergo gladius erat Petri. Item *Luc.* 22. dictum eſt Petro, & aliis Apoſtolis: *Qui habet ſacculum, tollat ſimiliter, & peram, & qui non habet*, ſcilicet gladium, *vendat tunicam ſuam, & emat gladium.* Item *Act.* 12. dicit Angelus Petro: *præcingere & calcea te Caligas tuas.* Item dixit ei: *Circumda tibi veſtimentum tuum, & ſequere me.* In quibus ſacra ſcriptura evidenter ſupponit, quod poſt illa verba poſita *Luc.* 5. de Petro, Jacobo, & Joanne *relictis omnibus ſecuti ſunt eum*, Scriptura Sacra inquam ſupponit eum & retia & Domum: Et poſt illa, *Ecce nos reliquimus omnia*, etiam gladium, & veſtes habuiſſe ut ſua. Quare relinquitur quod per verba illa *relictis omnibus ſecuti ſunt eum* non poteſt concludi Apoſtolos a ſe dominium omnium temporalium abdicaſſe: Item de Matthæo legitur *Luc.* 5. quod cum Jeſus dixiſſet Matthæo. *Surge ſequere me*, quod ipſe ſurgens relictis omnibus ſecutus eſt eum, ſtatim ſequitur, quod Matthæus, qui & Levi dicebatur fecit ei magnum convivium. Et propter hoc Petrus *Matth.* 19. Cum Dominus dixiſſet uni, qui non erat de diſcipulis: *Si vis perfectus eſſe: vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in Cælo, & veni, & ſequere me.* Petrus dixit. *Ecce nos reliquimus omnia &c.* Non dixit, vendidimus omnia, & dedimus pauperibus, ſed dixit: *Nos reliquimus omnia.* Poſſunt enim res temporales relinqui quoad affectionem, & curam illarum ſine dominii abdicatione, vel relinqui omnia ſcilicet præter illa, ſine quibus hæc vita tranſiri non poteſt, ſicut ſunt alimenta, vel pro alimentis neceſſaria: Quibus non eſt veriſimile quod ipſis renunciaverint, ut probant ſcripturæ prædictæ, & aliæ multæ, de quibus dicetur latius infra in objectionibus, quas iſte hæreticus facit contra Conſtitutionem, *Cum inter.* De Jacobo autem & Joanne dicitur *Matth. primo*, quod *relicto Patre ſuo Zebedeo in navi cum Mercenariis ſecuti ſunt eum.* Certe patrem non reliquerunt, ut ei renunciaverint, & pro patre poſtea non habuerint eum, imo ejus filii remanſerunt. Quare verba illa non concludunt, quod per verba illa *Nos reliquimus omnia*, intelligatur a ſe omnia temporalia, ſaltem illa, de quibus Sacra Scriptura dicit contrarium, quoad proprietatem, & dominium abdicaſſe. Item non obſtat *C. Dilectiſſimis* 12. *q.* 1. quod pro ſe dictus hæreticus inducit, in quo Beatus Clemens ſcribit condiſcipulis ſuis Hieroſolymis habitantibus cum Beato Jacobo Epiſcopo Hieroſolymitano; ſtatum æquiparans Apoſtolorum, & ipſorum Diſcipulorum, ac Judæorum Hieroſolymis poſt miſſionem S. Spiritus converſorum, quoad modum habendi iſta temporalia, ſtatui primorum parentum, ſcilicet, innocentiæ conſtitutorum. Et dicit ibi quantum ad ſtatum primorum Parentum, quod communis uſus omnium qui ſunt in hoc Mundo omnibus hominibus eſſe debuit, ſed per iniquitatem alius dixit hoc eſſe ſuum, alius illud: Et ſic inter mortales facta eſt diviſio. Proculdubio iſta Scriptura ſupponit, quod ſi primi parentes non peccaſſent, omnia communia fuiſſent quoad proprietatem, ſeu dominium, quod patet in eo quod dicit, quod per iniquitatem, ideſt, per peccatum primorum Parentum, alius dixit hoc eſſe ſuum, alius illud, & ſic inter mortales facta eſt diviſio; hæc autem diviſio facta fuit ejus rei, cujus prius erat communio. Diviſio autem facta rerum, & non uſus ſimplicis facti, ut patet, quia alius dicebat hoc eſſe ſuum, & alius illud: & non dicit quod unus diceret uſum hujus rei ſuum eſſe, & alius alterius, ſed dicebat unus rem aliquam, & alius aliam eſſe ſuam. Sicque patet quod rerum quo ad dominia non quoad uſum diviſio fuit facta. Et per conſequens ſequitur, quod ante diviſionem, quo ad rerum dominia communio erat. Et hoc clarius per ſequentia in *E. C.* patet, ubi ſequitur. Et ſicut non poteſt dividi aer, neque ſplendor ſolis: Ita nec reliqua, quæ communiter data ſunt hominibus ad habendum: manifeſte patet quod dicit omnia temporalia communiter data fuiſſe omnibus hominibus ad habendum; non dicit quo ad facti uſum, ſed dicit ad habendum, quia uſus facti nullatenus haberi poteſt, ut ſuperius eſt probatum: Ergo ſi data fuerunt eis ab illo, ſcilicet, Deo qui dare potuit; Dicendum eſt, quod Domini fuerunt effecti; quia dare eſt rem accipientis facere. Deinde ſubiungit B. Clemens ſic. *Iſtius enim conſuetudinis more retento Apoſtoli, eorumque diſcipuli una nobiſcum, & vo-*

biſcum

biſcum communem vitam duxerunt: Ut enim bene noſtis, erat multitudinis eorum, ſcilicet credentium cor unum, & anima una: Nec quiſquis eorum aut noſtrum de his quæ poſſidebat aliquid ſuum eſſe dicebat. Sed omnia nobis, & illis erant communia.
„ In quibus verbis ſuppouit B. Clemeus apeite, quod
„ ante converſionem Judæorum illorum, de qua ha-
„ betur *Act.* 2. & 4. mentio, Apoſtoli, & eorum
„ Diſcipuli aliqua poſſidebaut; ibi, cum dicit Apo-
„ ſtoli eorumque diſcipuli una nobiſcum, & vobi-
„ ſcum, & loquitur Judæis converſis, communem
„ vitam duxerunt: Et in quo erat illa communis
„ vita declarat dicens. Erat enim multitudinis cre-
„ dentium cor unum, & Anima una: Nec quiſ-
„ quam eorum ſcilicet Apoſtolorum, & diſcipulo-
„ rum, de quibus locutus eſt ſupra, aut veſtrum,
„ ſcilicet, Judæorum converſorum de his quæ poſ-
„ ſidebat. Ecce aperte dicit, quod Apoſtoli, & di-
„ ſcipuli aliqua poſſidebant ante. Sequitur, aliquid
„ ſuum eſſe dicebar, ſed omnia nobis & illis e-
„ rant communia, ſcilicet, converſis Apoſtolis, &
„ Diſcipulis. Sicque per dictum C. clare patet quod
„ ante converſionem Judæorum prædictam Apoſtoli
„ & eorum Diſcipuli aliqua habebant, & quod illa
„ communicaverunt Judæis converſis: Et Judæi
„ converſi communieaverunt Apoſtolis, & Diſci-
„ pulis eorum ſimiliter quæ habebant. Ita quod quiſ-
„ que eorum ſcilicet Apoſtolorum, & Diſcipulo-
„ rum, ac Judæorum converſorum, eorum quæ
„ poſſidebat nihil ſuum eſſe dicebat, ſed omnia no-
„ bis ſcilicet converſis & illis erant communia in-
„ ter ipſos. Item in eo quod dicit, quod Apoſto-
„ lis poſt verba illa. *Ecce nos reliquimus omnia,*
„ *& feenti ſumus te* uſi ſunt rebus conſumptibili-
„ bus uſu. Dicimus eſſe falſum, quod in rebus
„ uſu conſumptibilibus uſus proprie ſumptus habe-
„ ri nequit, nec illis aliquis uti poteſt ut ſuperius
„ eſt oſtenſum. Item in eo quod dicit B. Augu-
„ ſtinum dixiſſe Apoſtolos voviſſe rerum omnium
„ abdicationem. Dicit falſum; hoc enim Auguſti-
„ uus non dixit, ſed cum dixiſſet Apoſtolos dixiſſe:
Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te,
„ ſubiunxit *hoc votum potentiſſime voverant*. Dic
„ mihi quod eſt illud votum, quod voverunt? Cer-
„ te dici non poteſt quod votum illud eſſet abdi-
„ cationis proprietatis, ſeu dominii omnium rerum
„ temporalium, cum de hoc in præcedentibus, ſeu
„ ſubſequentibus nullam fecerint mentionem. Quid
„ ergo eſt illud votum? Certe videtur quod vove-
„ ruut ſe Dominum ſecuturos, de quo immediate
„ mentio erat ibi, ſecuti ſumus te. Et ſi dicatur,
„ quod imo voverant, ſe relicturos omnia, & Do-
„ minum ſecututos, quia iſta præceſſeraut illa, cum di-
„ xiſſet: *Ecce nos reliquimus omnia, & feenti ſu-*
„ *mus te*. Dicimus, quod non eſt veriſimile, quod
„ B. Auguſtinus intellexerit, quod in voto hujuſ-
„ modi ſcilicet quod reliquimus omnia intelligan-
„ tur illa comprehenſa, quæ ſcriptura ſacra eos
„ poſtea habuiſſe commemorat, ſecuti ſunt, quæ
„ ipſos habuiſſe ſuperius eſt probatum. Item nou
„ eſt intelligendum, quod B. Auguſtinus intelle-
„ xerit quod ipſi Apoſtoli voveruut non habere
„ aliquid in communi, cum intendens circa vitam
„ Apoſtolicam ſuam religionem fundare loquens
„ ſuis Fratribus ſic dixit iu regula ſua. *Sit anima*
una, & cor unum in Domino, & non dicatis a-
liquid proprium, ſed ſint omnia communia, & di-
ſtribuatur unicuique veſtrum prout opus erit. Et
„ ſequitur. *Sic enim legiſtis in actibus Apoſtolo-*
rum, quia erant eis omnia communia, & diſtri-
buebatur unicuique prout opus erat: Cum igitur B.
„ Auguſtinus & ejus Fratres res habuerint, & ha-
„ bebant in communi, non eſt revocandum in du-
„ bium, quin B. Auguſtinus Apoſtolos habuiſſe
„ in communi ſuppoſuerit. Quare per authoritatem
„ Auguſtini prædictam iſte hæreticus nequaquam
„ concludere poteſt, quod Apoſtoli voto abdicave-
„ runt omnium rerum proprietatem, ſeu dominium,
„ nec quod id abdicaverint in proprio, & in com-
„ muni. Item non obſtat *C. illud XVI. q. 1. C.*
„ *Ex authoritate* ſuperius per ipſum allegatum, imo
„ facit potius contra ipſum; loquitur enim de Mo-
„ nacis, qui, ut dicitur ibi, figuram Apoſtolorum
„ tenent. Conſtat autem quod Monaci habent mo-
„ bilia, & immobilia quoad proprietatem & do-
„ minium in communi, ut probatur 18. *q.* 2. *C.*
„ *In nullo*. Quare videtur, quod Apoſtoli ha-
„ buerint ſeu habere potuerint talia in communi.
„ Verum eſt tamen, quod in Judæa non reti-
„ nuerunt immobilia, ſed ea potius vendiderunt,
„ quia videbant ad Gentes Eccleſiam tranſituram,
„ ut probatur *Act.* 2. & 4. *C.* & 12. *q.* 1. *C.*
„ *futuram*. Adhuc iſte veritatis hæreticus & fidei
„ inimicus ad probandum, quod in rebus, quæ uſu
„ conſumuntur poſſit haberi uſus a dominio ſepara-
„ tus, arguit ſic. Omnes Decimæ terræ ſive de
„ frugibus, ſive de Pomis arborum Domini ſunt,
„ ut habetur *Levit. ult.* uſus tamen Decimarum tan-
„ tum eſt Levitarum, ut habetur *Numerorum* 18.
„ Conſtat autem, quod illæ Decimæ ſunt de fru-
„ gibus & pomis, quæ ſunt res uſu conſumptibi-
„ les; quare cum Dominium decimarum ſit Do-
„ mini, & uſus earum ſint Levitarum, ſequitur,
„ quod in rebus uſu conſumptibilibus haberi po-
„ teſt uſus a Dominio ſeparatus. Ad hoc dicen-
„ dum, quod iſte arguit evidenter ex falſis. Quod
„ enim dicit Levitas habuiſſe uſum tantum Decima-
„ rum, falſum dicit, ut probatur *numerorum* 18.
„ C. per eum in contrarium allegato, ubi Domi-
„ nus ſic dicit filiis Levi: *dedi omnes decimas Iſ-*
rael in poſſeſſione pro Miniſterio, quo ſerviunt mihi
in Tabernaculo fœderis. Ex quibus patet, quod Le-
„ vitæ tantum uſum in Decimis non habuerunt,
„ ſed dominium. Nec obſtat, quod in *e. C.* dici-
„ tur, quod in uſus Levitarum, & neceſſaria Do-
„ minus decimas ſeparavit, Aliud eſt enim alicui
„ in uſum rem aliquam dare, & aliud alicui dare
„ uſum alicujus rei. Ubi enim uſus alicujus rei
„ conceditur alicui, uſus tantum rei, & non do-
„ minium ſibi intelligitur eſſe datus. Sed ubi ali-
„ cui res datur in uſum, ne dum uſus rei, ſed
„ dominium intelligitur eſſe datum; unde cum di-
„ citur in præalleg. C. quod in uſus Levitarum
„ Dominus neceſſaria ſeparavit, declaravit Domi-
„ nus ad quid, propter quid Levitis decimas de-
„ dit, quia enim de frugibus, & fructibus nos du-
„ pliciter vivamus; uno modo comedendo; ad quod
„ primo, & principaliter ſunt conceſſi juxta illud
Geneſis 1. *Ecce dedi vobis omnem herbam, & uni-*
verſa ligna, quæ habent in ſemetipſis ſementem gene-
ris ſui, ut ſint vobis in eſcam. Verum: quia non-
„ nunquam qui abundant in talibus, deficiunt in a-
„ liis neceſſariis ad vitam humanam voluit Domi-
„ nus quod Levitæ poſſent non ſolum de frugibus
„ illis comedere, ſed etiam de illis quoad alia vi-
„ tæ neceſſaria vendendo, vel mutando ſibi provi-
„ dere. Et ideo dixit *in uſus, & neceſſaria*. Et
„ idem dicendum eſt de verbis illis in *e. C.* con-
„ tentis ad Aaron prolatis. Ubi Dominus ſic di-
„ xit: *univerſa frugum initia quæ gignit humus,*
& Domino deportantur, cedant in uſus tuos. Illa-
„ rum autem rerum dominium conceſſit illis Do-
„ minus, ut in *e. C.* paret, in quo Dominus ad
„ Aaron loquens ſic dixit: *Omnis oblatio, & ſacrifi-*
cium, & quicquid pro peccato, atque delicto red-
ditur mihi, & cedit in Sancta Sanctorum, tuum
erit, & filiorum tuorum ſequitur: *primitias autem*
quas voverunt, & obtulerunt filii Iſrael dedi tibi,
& filiis, & filiabus tuis jure perpetuo. Ex quibus
„ patet, quod non ſolum in Decimis in rebus præ-
„ dictis aliis Aaron & Levitæ uſum & dominium
„ habuerunt. Rurſus nititur oſtendere quod dicere,
„ quod uſus ſimplex facti non poſſit haberi in re-
„ bus uſu conſumptibilibus a dominio ſeparatus, eſt
„ vitam Chriſti, & Apoſtolorum ejus impugnare,
„ quia perfectio paupertatis ſicut, & aliæ perfectio-
„ nes

nes Conſiliorum Evangelicorum fuerunt in Chriſto, & in Apoſtolis perfectiſſime. Et conſtat ſecundum eum, quod paupertas Evangelica excludit ſolicitudinem, quam requirit proprietas ſeu Dominium temporalium rerum; Ex quo ſequitur ſecundum eum, quod uſus rerum uſu conſumptibilium poteſt a proprietate, & earum dominio ſeparari. Ad hoc dicendum quod concedimus quod perfectio paupertatis in Chriſto, & Apoſtolis perfectiſſime fuit: perfectio ſiquidem paupertatis Evangelicæ magis conſiſtit in animo, ut ſcilicet animus amore iſtis temporalibus non adhæreat, quam in carentia temporalium rerum: hanc autem paupertatem Chriſtus perfectiſſime habuit, & poſt eum Apoſtoli ejus, & per conſequens perfectionem paupertatis Evangelicæ habuerunt. Ad illud autem, quod dicit, quod paupertas Evangelica rerum uſu conſumptibilium, dominium, & proprietatem excludit; Dicimus quod eſt falſum, imo illarum rerum ſupponit Scriptura Sacra ipſos Apoſtolos ad minus in communi habuiſſe proprietatem, & dominium, ut probatur *Act.* 4. ut ſuperius eſt oſtenſum. Ad illud autem, quod dicit, quod abdicatio proprietatis, & dominii ſollicitudinem excludit: Dicimus ſimiliter, quod eſt falſum. Et quod talis abdicatio non excludat ſolicitudinem patet. Conſtat enim, quod ſi Dominus ſervo concedat peculium, quanquam proprietas, ſeu dominium peculii non cadat in ſervum, non propterea ſervus a ſollicitudine eſt immunis, alias injuſte reprehendiſſet Dominus ſervum negligentem, de quo agitur *Luc.* 19. quia pecuniam a Domino ſibi traditam non tradiderat ad uſuras. Et hoc videmus ad ſenſum, quod ille ad quem rei utilitas pertinet, ſine dominio magis eſt circa rem illam ſollicitus, quam ſit nudus Dominus ejus, ut ad ſenſum videri poteſt in Fratribus Minoribus, qui nudum uſum facti ſe habere in talibus aſſerunt, qui circa illa magis ſunt ſolliciti, quam Romana Eccleſia ad quam illarum rerum dominium aſſerunt pertinere. Præterea dicit iſte hæreticus, quod vitæ Apoſtolorum repugnat vita prædicta. Quare ſecundum eum quantum ad abdicationem proprietatis rerum temporalium fuerunt Apoſtoli ſecundum B. Remigium ad dignitatem primi hominis revocati. Sed primus homo, & ejus poſteri ſi ſtetiſſent in originali Juſtitia habuiſſent uſum rerum uſu conſumptibilium ſine proprietate, & dominio earundem ſecundum B. Clementem, ut dicit. Ad quod probandum inducit 12. *q.* 1. *C. Dilectiſſimis*. Quare dicere quod in rebus uſu conſumptibilibus non poteſt uſus a proprietate & dominio ſeparari eſt, ut dicit, vitam Apoſtolorum & Religioſorum Apoſtolos imitantium in abdicatione omnium rerum temporalium impugnare. Ad quod dicendum, quod illud quod ipſe dicit, quod primi Parentes in ſtatu innocentiæ in nullo habuerunt dominium, ſed tantum ſimplicem facti uſum ad minus poſt illam benedictionem: *Creſcite & multiplicamini, & replete terram, & ſubiicite eam.* Alia litera loco ejus quod ſupra dicitur, *& ſubiicite eam* habet, *& dominamini ei*: Et illam proſequitur Auguſtinus in *libro ſuper Geneſ. ad literam, & in lib. de Civitate Dei lib.* 14. *C.* 21. Et ſequitur, *& dominamini Piſcibus maris & volatibilibus Cæli, & univerſis animantibus, quæ moventur ſuper terram*. Ex quibus evidenter apparet primos Parentes poſt benedictionem prædictam, & Terræ, & Piſcium maris, & volatilium Cæli & univerſorum animantium, quæ moventur ſuper terram dominium in ſtatu Innocentiæ habuiſſe. Et ſi quæratur, utrum illud dominium proprium fuerit, vel commune; videtur dicendum quod ſi tempore benedictionis prædictæ ſolus Adam formatus erat, & non Eva, ſicut ordo ſcripturæ ſacræ evidenter innuit, cum illa benedictio data fuerit Adam extra Paradiſum exiſtenti, Eva vero formata fuerit ipſo Adam in Paradiſum translato, ut patet *Geneſ.* 1. *&* 2. *C.* videtur quod ante formationem Evæ dominium temporalium Adæ proprium fuerit non commune, Commune quidem eſſe non potuit, cum ſolus pro tempore illo fuerit, & reſpectu unius, qui nunquam alios ſocios habuit, nihil commune dici poſſit. Et hoc videtur expreſſe dici *Eccl.* 17. *C.* ubi dicitur ſic; *Deus creavit de terra hominem, & ſecundum imaginem ſuam fecit illum:* Et ſequitur: *Dedit ei poteſtatem eorum, quæ ſunt ſuper terram & poſuit timorem illius ſuper omnem Carnem, & dominatus eſt beſtiarum, & omnium volatilium*. Ex quibus patet, quod ſolus dominatus fuit. Ex quo ſequitur illum ſolum pro illo tempore dominium habuiſſe. Quia ſecundum Dionyſium *de divinis nominibus C.* 12. *a Domino dicitur Dominus, dominans, & Dominator. Unde cum de ſolo Adam dicatur, quod dominatus eſt beſtiarum, & volatilium*, ſequitur, *creavit ex ipſo adiutorium ſimile ſibi*. Hoc idem videtur ſentire Damaſcenus *lib.* 1. *C. ſi.* ubi loquens de primo Parente ſic dicitur: *hunc igitur hominem conditor maſculinum conſtruxit, ſtatuit & tribuit, & ſui ipſius divinam gratiam, & in communione eius per hanc ipſum fecit, unde & animalium nominatorem prophetice, & ſuorum dominatorem effecit donorum*. Alia litera habet, & *ſuorum ſervorum dominatorem effecit*. Et ſequitur: *ex ipſo auxiliatricem ipſius &c.* Nec obſtat *C. Dilectiſſimis* in contrarium allegatum, per illud enim concludi non poteſt, quod primi Parentes temporalium dominium non habuerint, ſed quod illud non habuerunt diviſum; imo ex authoritate Philoſophi quam B. Clemens in eodem C. adducit, concluditur evidenter, ipſos habuiſſe dominium in communi. Ipſe enim dicit, quod ſicut non poteſt dividi aer, nec ſplendor ſolis: Ita nec reliqua, quæ communiter data ſunt ad habendum dividi debere. Ex quibus verbis clare patet, Philoſophum dixiſſe, iſta talia temporalia fuiſſe data communiter omnibus ad habendum; & ſi data fuerunt ab illo, qui dare potuit, utpote Deo, & ei qui capax fuit ſicut homo, ſequitur, quod eorum dominium perfectum fuit: Nec Philoſophus inducit comparationem aeris, & ſplendoris ſolis: Sic nec haberent dominium temporalium rerum, ſed reſpectu indiviſionis tantum illam comparationem induxit, Sic enim dicit: *Et ſicut non poteſt dividi aer, nec ſplendor ſolis, ita nec reliqua quæ communiter data ſunt hominibus ad habendum dividi debere, ſed communia ſunt habenda*. De aere tamen B. Auguſtinus 2. *lib. de libe. arbi.* ſic dicit: *Si aliquid aeris, quod ego reddidero, poſſis tu ducere: Illud tamen non poteris, quod in meum ceſſerit alimentum: quia nec reddi poteſt: nam & a naribus alimenta nos capere medici docent, quod alimentum, & ſpirando ſolus ſentire poſſum, & reflando non poſſum reſtituere, ut a te ductum naribus cenſeatur*. Adhuc ad oſtendendum quod in rebus uſu conſumptibilibus uſus facti poſſit a dominio ſeparari, adducit, quod legitur *Luc.* 19. ubi Dominus ſervo cui pecuniam ad negociandum tradiderat, & eam tenuerat ocioſam, dixit; *Serve nequam, quare non tradidiſti pecuniam meam, & ego veniens cum uſuris exegiſſem*. Ex qua authoritate patet, ut dicit, quod in pecunia prædicta ſervus uſum habebat actualiter, & Dominus proprietatem ejuſdem. Quare cum pecuniam eſſe de rebus uſu conſumptibilibus Lex præallegata ſuperius teſtetur, expreſſe ſecundum eum Doctrina prædicta S. Evangelio contradicit. Ad hoc dicendum, quod ſicut probatum eſt ſupra, impoſſibile eſt in rebus uſu conſumptibilibus quemquam uſum habere vel ſimplicem uſum facti. Nec obſtat ſcriptura prædicta; uſus enim pecuniæ, imo potius abuſus non eſt ipſam ſimpliciter alicui tradere, ſed tradere taliter, quod conſumpta quo ad dominium cenſeatur. Unde licet ſervus actualiter pe-

„ cu-

„ cuniam mutuanti traderet per traditionem ſolam,
„ ſive translationem dominii, nequaquam uſum ſed
„ abuſum potius fuiſſe pecuniæ poteſt dici. Sed per
„ translationem Dominii habetur, quod conſumpta
„ pecunia, quam quidem translationem non ſervus
„ ſed Dominus cujus nomine fiebat mutuum facit.
„ Unde cum ſervus nomine Domini mutuaſſet,
„ ipſe Dominus videtur uſus imo abuſus potius fuiſſe
„ pecunia, & non ſervus. Præterea ſervus qui juſſu
„ Domini pecuniam mutuat non debet dici habere
„ uſum, ſed abuſum ſimplicem facti, cum Jus ha-
„ buerit per conceſſionem hujuſmodi mutuandi.
„ Rurſus dicit quod prædicta aſſertio determinationi
„ Sanctæ Romanæ Eccleſiæ obviat, & repugnat.
„ Quia in Decretali, quæ incipit *Exiit* per univer-
„ ſalem Eccleſiam, ut dicit approbata, & in Con-
„ cilio Viennenſi approbata diffinitur, quod Fratres
„ minores habent uſum facti omnium rerum, qui-
„ bus utuntur abſque omni dominio, & proprie-
„ tate, de quo uſu ſic dicit: *Qui uſus non Ju-
ris, ſed facti tantummodo nomen habens, quod
facti eſt tantum in utendo præbet utentibus, nihil
Juris. Manifeſtum eſt autem*, dicit, *quod Fra-
tres minores habent tantum uſum facti rerum uſu
conſumptibilium: Ergo in rebus uſu conſumptibi-
libus poteſt uſus facti a proprietate, & dominio
ſeparari*. Ad hoc dicendum, quod ſicut dicta Con-
„ ſtitutione *Ad Conditorem Canonum* dicit, verba
„ prædicta intellexit Conditor illius Canonis *Exiit*
„ de rebus, quæ non conſumuntur uſu, quod per
„ ſubſequentia, & præcedentia probatur ſatis clare.
„ Ante enim propoſuerat quæ ſequuntur: *Cum
in rebus temporalibus ſit conſiderare præcipue pro-
prietatem, poſſeſſionem, uſumfructum, & ſimplicem
facti uſum &c.* Et poſt ſequitur. *Condecens fuit
ei profeſſioni, quæ ſponte devovet Chriſtum paupe-
rem in tanta paupertate ſectari neceſſario uſu facti
contenta*. Cum autem prædicta ſcilicet uſusfructus
„ proprietas, jus utendi, & uſus facti ſumptus pro-
„ prie nequeant in rebus uſu conſumptibilibus re-
„ periri ſed proprietas tantum, ut patet ex diffini-
„ tionibus uſusfructus, & uſus, apparet, quod de rebus
„ uſu conſumptibilibus in quibus præmiſſa nequeunt
„ reperiri, non intellexit Conditor Canonis verba illa.
„ Hoc etiam apparet per ea quæ in eadem Conſtitu-
„ tione ſubſequuntur. Sequitur enim quod prædicti
„ ſcilicet fratres *ſint uſu facti contenti*. Non obviat
„ quod Civilis providentia in humanis rebus conſti-
„ tuit videlicet non poſſe uſum vel uſumfructum a
„ dominio perpetuo ſeparari, ne dominium ſemper
„ abſcedente ab eo uſufructu Dominis inutile red-
„ deretur. Quæ quidem Lex de rebus illis intelli-
„ gitur, quum penes unum uſus rei, & penes alium
„ dominium poſſit licet inutile remanere. Quod ne-
„ quaquam in rebus uſu conſumptibilibus poteſt eſ-
„ ſe, cum in illis per uſum, ſeu abuſum uſuarii,
„ ſubſtantia talis eſſe deſinat, & per conſequens et-
„ iam proprietas inutilis non ſubſiſtat, ſicut dicitur
„ in conſtitutione, *Ad Conditorem* ſupradictam. Si
„ autem velit iſte hæreticus, quod dicta conſtitutio
„ *Exiit* diffinierit, quod Fratres Minores in rebus
„ uſu conſumptibilibus habeant ſimplicem facti uſum.
„ Dicimus, quod ſi diffinivit impoſſibile, & per con-
„ ſequens diffinitio non valeret de jure. Cum enim
„ ſit impoſſibile in rebus uſu conſumptibilibus uſum
„ juris vel facti habere a dominio ſeparatum, cum
„ hoc rationi obviet, & juri repugnet, ſtatutum a
„ quocumque factum in contrarium non tenet. Item
„ in hoc quod dicit, quod dicta conſtitutio fuit per
„ univerſalem Eccleſiam approbata. Dicimus quod
„ quantum ad hoc, quod Fratres Minores habeant
„ in rebus uſu conſumptibilibus uſum facti nunquam
„ fuit per univerſalem Eccleſiam approbata. Dici-
„ mus etiam quod non fuit in Viennenſi Concilio
„ confirmata, nec hoc poterit per Conſtitutionem
„ aliquam, vel alias apparere, imo nec de Fratrum
„ concilio promulgata. Adhuc iſte hæreticus dicit
„ conſtitutionem prædictam *ad Conditorem* errorem
„ alium continere in eo quod continet quæ ſequun-
tur. *Rurſus nec ſimplex uſusfacti, qui neque ſer-
vitus, nec pro illo competit jus utendi in talibus
rebus ſcilicet uſu conſumptibilibus poteſt conſtitui vel
haberi. Cum enim uti re aliqua nihil aliud ſit pro-
prie quam fructus rei, ſeu utilitatem aliam inſoli-
dum vel pro parte recipere, quæ ex ea poſſunt ſal-
va ſubſtantia provenire. Reſtat quod re illa uti quis
nequeat ex qua ejus ſalva ſubſtantia nulla ſibi po-
teſt provenire utilitas, quales res uſu conſumptibiles
eſſe conſtat. Ex quibus patet quod nec uſus qui eſt
ſervitus Perſonalis, nec jus utendi quod non eſt ſer-
vitus ſed mere jus perſonale, nec actus ipſe utendi
ſine jure aliquo poſſunt in rebus uſu conſumptibili-
bus conſtitui, vel haberi, cum quodlibet præmiſſorum
exigat, quod ex re ipſa ſalva rei ſubſtantia poſſit ha-
benti jus utendi, ſeu utenti ex re ipſa utilitas aliqua
provenire. Quod utique in rebus uſu conſumptibilibus
nequit reperiri*. Et infra. *Licet autem in rebus uſu
conſumptibilibus nec Jus utendi, nec ipſum uti poſ-
ſit conſtitui, vel haberi, ipſis tamen poterit quis
abuti. Abuti autem dum tractatur de rebus uſu con-
ſumptibilibus pro rei conſumptione ſumitur, quod ei
opponitur, quod eſt uti. Uti quidem præſupponit,
quod cum uſu rei ſalva ſubſtantia maneat; ſed abuti
exigit, quod cum actu hujuſmodi rei ſubſtantia con-
ſumatur, cum abuti nihil aliud quam contra natu-
ram uſus uti in hac materia proprie dici poſſit*.
„ Hæc verba conſtitutionis. Ex quibus apparere di-
„ cit hæreticus ſupradictus, quod dicta conſtitutio in
„ eo quod dogmatizat quod nec uſus facti, nec
„ actus utendi haberi poteſt in rebus uſu conſum-
„ ptibilibus, quodque nullus hujuſmodi rebus uſu
„ conſumptibilibus uti poteſt; quamvis eis abuti poſ-
„ ſit abuſu qui contra naturam uſus exiſtit, Sacræ
„ Scripturæ obviat manifeſte. Ad quod probandum
„ inducit *Levit. C. ult.* ubi dicitur quod omnes de-
„ cimæ terræ ſive de frugibus, ſive de pomis arbo-
„ rum Domini ſunt; & *Numeror.* 18. dicitur de
„ Levitis, quod nihil aliud poſſidebunt decimarum
„ oblatione contenti, quas in uſus eorum, & neceſ-
„ ſaria ſeparavi. Ex quibus liquere dicit, quod uſus
„ in rebus uſu conſumptibilibus ex Dei Statuto ha-
„ betur. Ad hoc dicendum, quod iſte in prædictis
„ maxime ſe fundat in falſis. Quod enim Levitæ
„ in decimis tantum habuerunt ſimplicem uſum fa-
„ cti falſum eſt, & contradicit expreſſe illi *C. XVIII.
Numeror.* per ipſum allegato, ubi ſic Dominus dicit:
*Filiis Levi dedi omnes decimas Iſrael in poſſeſſione
pro Miniſterio quo ſerviunt in tabernaculo fœderis*.
„ Ex quo patet, quod Levitæ non tantum uſum
„ in decimis, ſed & dominium habuerunt. Nec ob-
„ ſtat, quod in eodem *C.* dicitur, quod in uſus Le-
„ vitarum, & neceſſaria Dominus decimas ſeparavit.
„ Aliud eſt enim alicui dare in re aliqua uſum facti
„ & aliud alicui rem in uſus ejus, & neceſſaria dare,
„ ut ſuperius eſt oſtenſum. Ad illud autem, quod
„ dicit, quod uſus in rebus uſu conſumptibilibus ex
„ Dei ſtatuto habetur. Dicimus quod eſt falſum,
„ quia in tota Scriptura Sacra non habetur mentio
„ de ſimplici uſu facti. Adhuc dicit hæreticus præ-
„ dictus, quod ubicumque Scriptura Sacra de uſu
„ rerum conſumptibilium uſu loquitur, ſemper ma-
„ nifeſtat, quod quis rebus uſu conſumptibilibus po-
„ teſt uti, & quod proprie contingit, & veraciter
„ eis uti: Sicut patet ad *Timotheum* 5. *ibi*; *modico
utere vino*; & 2°. *Reg.* 14. *C.* ibi: *filiæ Regum
veſtimentis hujuſmodi utebantur*. Et *Numeror.* 18.
C. ibi: *Univerſa frugum inicia, quæ Domino depor-
tantur, cedunt in uſus tuos*. Et parum poſt: *Carnes
vero in uſum tuum cedent*. Et *Judic.* 19. ibi: *ha-
bentes panem, & vinum in uſus, & ancillæ tuæ
uſus*. Et *Deuteronom.* 24. *C.* in fin. Et *Joſue* 5.
ibi: *Nec uſi ſunt ultra &c.* Et *Levitici* 7. *C.* ibi
in uſus varios &c. Et *Heſter* 2. Et *Exodi* 28.
„ Idem etiam patet ſecundum eum per authori-
„ tates Sanctorum ſcilicet ſancti Clementis 12.
q. 1. *C. Dilectiſſimis*; & *S. Auguſtini di.* 41,

„ Ad hoc dicendum, quod conſtitutio prædicta *Ad*
„ *Conditorem* loquitur de uſu, & de uti ſecundum
„ quod dividitur uſus contra dominium, & proprie-
„ tatem, & contra uſum fructum, & jus utendi,
„ ac ſimplicem uſum facti & jus utendi ſecundum
„ Decretalem illam, *Exiit*, quæ dicit iſta, ſcili-
„ cet, proprietatem, uſum fructum, jus utendi,
„ ac ſimplicem uſum facti in temporalibus reperiri,
„ cujus gratia dicta Conſtitutio, *ad Conditorem* fuit
„ facta. Iſte etiam hæreticus ad oſtendendum quod
„ pecunia inter res uſu conſumptibiles numeretur,
„ allegat legem, ut ex prædictis patet. Conſtat au-
„ tem ſecundum leges, quod in rebus uſu conſum-
„ ptibilibus, nec uſus fructus, nec jus utendi, quod eſt
„ ſervitus poteſt conſtitui vel haberi, nec etiam jus
„ utendi, quod non eſt ſervitus, ſed mere jus per-
„ ſonale, ut probatur *ff. de uſu fruc. earum rerum, quæ*
uſu conſumuntur l. 1. & 2. ff. de jur. juran. l.
Sed & ſi poſſeſſori §. ſed & ſi rerum ff. commoda
„ *l. in §. fi.* Cum multis ſimilibus. Item nec quiſ
„ quam uti talibus rebus poteſt ſumendo proprie uti.
„ Uſus enim ſeu uti ſi ſumatur proprie ſecundum
„ leges requirit, quod ex re illa in qua uſum ſe ha-
„ bere aſſerit, vel ea vult uti, poſſit fructus, vel
„ utilitatem aliam aſſequi, ſubſtantia ſalva rei, quod
„ non poteſt in rebus uſu conſumptibilibus reperi-
„ ri. Et ex hoc B. Joannes Chryſoſtomus ratio-
„ nem reddit, quare mutuans pecuniam pro mer-
„ cede pecuniam recipere nequeat licite, cum lo-
„ cans agrum vel Domum, hanc licite recipere poſ-
„ ſit, ut dictum eſt ſupra. Ex quibus patet, quod
„ in rebus uſu conſumptibilibus uſus haberi nequeat,
„ nec quis ipſis etiam uti poſſit, cum hoc juri re-
„ pugnet, & obviet rationi; licet autem in talibus
„ rebus, ſcilicet uſu conſumptibilibus uſus, vel uti
„ locum ſibi proprie non vendicent: conſumptio
„ tamen, & uſus conſumendi locum habet, ut di-
„ cit Conſtitutio prædicta, quæ tamen non poſſunt
„ dici ſimplicia nec a rei, quæ conſumitur Domi-
„ nio ſeparata, cum ipſa rei conſumptione ejus do-
„ minium pereat, & prorſus deſinat eſſe, ut pro-
„ bat dicta Conſtitutio, *ad Conditorem*, quæ ſic di-
„ cit: *Præterea ſi in rebus uſu conſumptibilibus*
poſſit uſus conſtitui vel haberi, nequaquam ſimplex,
nec a proprietate, ſeu dominio ſeparatus uſus hujuſ-
modi poſſit dici, cum per talem uſum, ideſt, uten-
di actum, & in ipſo actu, & cum ipſo actu res
conſumantur hujuſmodi, ac ſine ipſius rei conſum-
ptione eſſe valeat uſus talis. Ex quo patet quod
„ uſus talis nec ſimplex nec ſeparatus a dominio
„ dici poteſt. Et hoc patet cum per talem facti uſum
„ proprietas, & dominium ipſius rei proprie noſca-
„ tur. Dicimus ergo quod Decretalis *ad Conditorem*
„ de uſu, & uti loquitur, ſicut Decretalis *Exiit*
„ loquebatur, quæ de ipſis loquitur ſecundum quod
„ leges loquuntur, ſecundum quas impoſſibile eſt
„ loquendo de illis proprie, ſicut dicta Decretalis
„ *ad Conditorem* loquitur, & dicit expreſſe in di-
„ cto §. *Rurſus nec ſimplex uſus facti:* Ibi cum
„ dicit. *Cum enim uti re aliqua, nihil aliud ſit*
„ *proprie &c.* locum habeant in rebus uſu conſum-
„ ptibilibus, ſed in ipſis conſumptio & conſumen-
„ di actus locum habeant, ut probatur *ff. de uſu fru.*
ea. re. quæ uſu conſum. l. hoc ſenatus §. 1. & §.
„ *fin. ff. de jur. juran. l. ſed & ſi poſſeſſori §.*
ſed ſi rerum. Licet autem, ut prædictum eſt in
„ prædictis rebus uſu conſumptibilibus uſus proprie
„ loquendo locum non habeat, tamen frequenter
„ dicitur, quod quis in illis uſum habeat, vel eis
„ utatur. Sed quoties hoc contingit uſus, vel uti
„ pro rei conſumptione debent ſumi, ſicut dicimus,
„ quod quoties Sacra Scriptura uſum in talibus re-
„ bus uſu conſumptibilibus attribuit, pro rei conſum-
„ tione ipſum ſumit, ut patet in illa authoritate:
„ *Utere modico vino.* Sumitur enim *utere*, ibi pro
„ conſumere, ideſt pro bibere. Conſtat enim quod
„ vinum bibendo conſumitur, & per hoc patet re-
„ ſponſio ad illas authoritates inductas, hoc ſalvo
„ quod *numer.* 18. ubi dicitur, *univerſa frugum*
inicia, quæ Domino deportantur, cedunt in uſus
„ *tuos*, falſo modo inducitur; ut ſuperius eſt oſten-
„ ſum. Adhuc iſte hæreticus dicit, quod dicere,
„ quod ſint aliquæ res uſu conſumptibiles, & ta-
„ men non contingit illis uti, contradictionem im-
„ plicat manifeſtam; profecto per hoc ut ignarus,
„ & inſcius legiſlatorem arguit, qui rubricam po-
„ ſuit *de uſu fructu earum rerum, quæ uſu con-*
„ *ſumuntur.* Unde conſtitutio loquitur ſecundum
„ quod legiſlator, & leges plerumque loquuntur,
„ ſumendo uſum pro abuſu, ideſt pro conſumptio-
„ ne rei, quia nec alius uſus, videlicet, niſi conſumptio
„ in rebus uſu conſumptibilibus uti poteſt. Et ideo
„ dicitur *ff. de jur. juran. l. ſed & ſi poſſeſſori*
§. ſed ſi rerum. Sic: *Si rerum in quibus uſus*
fructus conſtitui non poteſt propter abuſum, ideſt,
propter rei conſumptionem &c. Et Gloſ. ſuper Ru-
„ bricam illam *ff. de uſu fruct. earum rerum, quæ*
„ *uſu conſumuntur* ſuper illo verbo *uſu* dicit ideſt
quaſi uſu expreſſe innuit, quod uſus ibi ponitur im-
„ *proprie.* Adhuc dicit iſte hæreticus quod cum
„ ſecundum Auguſtinum *l. 1. de Doctrina Chri-*
„ *ſtiana* abuſus ſit illicitus uſus: Ex prædictis ſe-
„ qui videtur, quod Chriſtus, & Apoſtoli, & alii
„ Sancti viri, quoties actus comedendi, bibendi,
„ & induendi exercuerunt, toties rebus hujuſmodi
„ ſunt abuſi: Quod ſentire vel dicere eſt impium
„ & blaſphemum. Ad quod dicimus quod Chri-
„ ſtus, & Apoſtoli, & alii Sancti viri panem co-
„ medendo, & vinum bibendo abuſi ſunt rebus il-
„ lis, ſicut abuſus in Conditutione prædicta ſumi-
„ tur, in qua pro rei conſumptione accipitur, ſicut
„ patet ex ejus ſerie manifeſte. Sed contra hoc di-
„ cit hæreticus ſupradictus, quod hoc, videlicet
„ quod abuti ſumitur pro conſumptione rei, non
„ valet tamen, quia quod ſic debeat accipi nec
„ auctoritate, nec ratione probatur, tum quod ab-
„ uti re non voce ſemper in mala ſignificatione ſu-
„ mitur. Sic patet *Geneſ. 35. & Heſter ult. & p.*
„ *ad Corinth.* 9. & aliis pluribus locis, Ad hæc di-
„ cimus quod illud quod dicit nec authoritate, nec
„ ratione probari quod verbum abuti pro conſum-
„ ptione rei ſumitur, evidenter eſt falſum. *In l.*
enim ff. de uſu fruc. ea. re. quæ uſu conſumun-
tur l. hoc Senatus §. Si pecuniæ, dicitur ſic: *Si*
pecuniæ ſit uſus fructus legatus, vel earum rerum
quæ in abuſu conſiſtant, nec cautio interveniat, vi-
dendum finito uſu fructu, an pecunia, quæ data
ſit, vel certæ res, quæ in conſumptione conſiſtunt
conduci poſſint. Ubi patet, quod legiſlator in rebus
„ quæ uſu conſumuntur promiſcue utitur verbis
„ iſtis, abuſu videlicet & conſumptione, & *e. l. §.*
„ *fi.* dicitur ſic: *Quæ in uſu fructu pecuniæ dixi-*
mus, vel cæterarum rerum quæ ſunt in abuſu, ea-
dem & in uſu dicenda ſunt. Item *ff. de jur. Jur.*
l. ſed & ſi poſſeſſori §. ſed ſi rerum dicitur ſic:
Sed ſi rerum in quibus uſus fructus propter abu-
ſum, ideſt propter rei conſumptionem conſtitui non
„ *poteſt &c.* ubi aperte abuſum pro conſumptione
„ recepit legiſlator. Ex quibus patet, quod legiſla-
„ tores loquentes proprie de rebus, quæ uſu con-
„ ſumuntur, negant uſum in illis habere locum,
„ & abuſum locum habere concedunt. Qui quidem
„ abuſus, ideſt rei conſumptio, ſi fiat ab eo cui
„ jus abutendi, ideſt conſumendi competit, erit li-
„ citus. Si vero ab eo, cui jus non competit, il-
„ licitus eſt cenſendus. Item, quod abuſus pro con-
„ ſumptione ponatur, congruit rationi; propoſitio
„ enim dictionis ſenſum, cui per compoſitionem
„ apponitur augere, vel diminuere conſuevit: Un-
„ de patet, quod rationi congruit, quod propter il-
„ lam propoſitionem ſenſus dictionis uſus, cui per
„ compoſitionem apponitur augeatur. Falſum in-
„ ſuper dicit in eo quod dicit, quod abuſus quo-
„ ties re non voce dicitur accipitur in mala ſigni-
„ ficatione. In legibus enim Imperatorum abuſus
„ cum de rebus uſu conſumptibilibus agitur in bo-

„ na

„ na parte communiter ſumitur, ut ſuperius eſt pro-
„ barum. Adhuc reperimus quod in ſcriptura ſacra
„ abuſus in bona ſignificatione ſumitur. Unde *Je-
remiæ* 18. Propheta loquens Deo dicebat ſic: *Fiant
corruentes in conſpectu tuo in die furoris tui*; *abu-
tere eis*; ubi *abutere* non pro actu illicito, ſed pro
„ licito debet accipi, cum in Deo abuſus in mala
„ parte ſumptus non cadat. Tantum autem valet
„ dicere *abutere eis*, ſicut ſi diceret, *conſume eos*.
„ Sicque patet, quod abuſus in Sacra Scriptura pro
„ conſumptione rei ſumitur, & in ſignificatione bona.
„ Adhuc dicit ille hæreticus, quod illa definitio,
„ quam dat de uti dicta Conſtitutio non eſt vera
„ diffinitio, nec conſona diffinitionibus, quas dant
„ Sancti. Ad hoc dicimus, quod illa diffinitio, de-
„ ſcriptio, ſeu notificatio, quam dat dicta Conſti-
„ tutio de uti, conveniens eſt, & vera; Dicit enim,
„ quod uti re aliqua, nihil aliud eſt proprie, quam
„ fructus rei, ſeu utilitatem aliam inſolidum, vel
„ pro parte recipere, qui ex ea poſſunt ſalva rei
„ ſubſtantia provenire. Et quod ſit conveniens patet.
„ Uſus enim diffinitur ſic: *Uſus eſt jus utendi re-
bus alienis*, *ſubſtantia ſalva rei*. Ex quo ſequi-
„ tur, quod uti proprie loquendo requirit, quod
„ cum ipſo uſu remaneat ſalva ſubſtantia rei, &
„ quod ex ea poſſit utendi utilitas aliqua provenire.
„ Ad illud autem, quod dicit, quod dicta diffinitio
„ non eſt conſona diffinitionibus, quas dant Sancti
„ dicimus quod non eſt inconveniens, quod ejuſdem
„ rei diverſimode conſideratæ dentur diffinitiones
„ diverſæ. Sancti autem quum ipſum uti diffiniunt,
„ ipſum uti aliter ſumunt, quam ſumat Conſtitu-
„ tio antedicta. Reſpectu enim finis accipiunt ipſum
„ uti; videlicet ad quem finem rebus quibus utimur,
„ ordinentur. Et ſecundum hoc Auguſtinus dicit:
quod uti eſt, *res*, *quæ in uſum veniunt*, *referre
ad ea*, *quibus eſt fruendum*. Decretalis autem *Exiit*,
„ cujus occaſione Conſtitutio *Ad Conditorem* fa-
„ cta fuit, de uſu loquitur, non prout res ad fi-
„ nem eſt ordinabilis, ſed prout contra domi-
„ nium ſeu proprietatem, ac uſumfructum, & Jus
„ dividitur. Et ideo non eſt mirum, ſi per Sanctos
„ aliæ diffinitiones de uſu datæ fuerunt, eum ipſum
„ uti aliter ſumpſerint, quam ſumat Conſtitutio an-
„ tedicta. Præterea ille hæreticus loquendo de uſu,
„ & de uti extra modum loquendi Scripturæ Sa-
„ cræ, & Sanctorum ſe ponit. Dicit enim in rebus
„ uſu conſumptibilibus locum habere abſque aliquo
„ Jure ſimplicem uſum facti. Profecto modus iſte
„ loquendi nec in novo Teſtamento, nec in veteri,
„ nec in ſcripturis ſanctorum aliquibus, ſicut cre-
„ dimus, poterit reperiri. Præterea advertat ille hæ-
„ reticus, ſi Auguſtini diffinitio conveniat dictis ſuis.
„ Item dicit, quod in rebus uſu conſumptibilibus
„ poteſt haberi ſimplex uſus facti a dominio ſepa-
„ ratus. Auguſtinus tamen dicit, *quod uti eſt*, *res
quæ in uſum veniunt*, *referre ad ea*, *quibus eſt
fruendum*. Proculdubio dicta diffinitio ejus dictis non
„ convenit, cum de rebus loquitur dicta diffinitio,
„ & ipſe de ſimplici uſu facti dicendo: *Uti eſt res
quæ in uſu &c.* Adhuc dicit iſte hæreticus quod
„ prædicta aſſertio determinationi Sanctæ Romanæ
„ Eccleſiæ obviat in ſæpedicta Decretali *Exiit*, ſic
„ dicente: *In his quæ ad victum*, *& veſtitum &
divinum Cultum*, *ac ſapientiale ſtudium pertinent*,
neceſſarium uſum fratribus eſſe conceſſum. Ex qui-
„ bus verbis colligitur evidenter, quod contingit in
„ rebus pertinentibus ad victum, & veſtitum, quas
„ conſtat eſſe res conſumptibiles uſu. Dicimus quod
„ per verba illa non conceſſit fratribus ſimplicem
„ uſum facti, imo hoc ipſo quod ipſius uſum con-
„ ceſſit, ſi conceſſio valuit, jus ipſis utendi con-
„ ceſſit, & ſic in illis non habent ſimplicem uſum
„ facti. Et ſi dicat quod imo nullum Jus ipſis con-
„ ceſſit; dicimus quod quantum ad res uſu con-
„ ſumptibiles poſuit uſum improprie pro rei con-
„ ſumptione, nec eſt novum quod idem verbum
„ ponatur proprie, & improprie reſpectu diverſorum.

„ Præterea Decretalis prædicta dixit neceſſarium
„ uſum rerum in his quæ ad victum, & veſtitum
„ pertinent fratribus eſſe conceſſum, non dixit uſum
„ facti, & ſic nihil facit pro eo. Et ſi omnino di-
„ cat quod Conditor Canonis intellexit de uſu facti
„ ſumendo uſum proprie. Dicimus quod cum in
„ talibus uſus conſtitui nequeat nec haberi, ut pro-
„ bat dicta Conſtitutio, & eſt probatum ſupra in
„ articulo primo, dicta Conſtitutio quantum ad hoc
„ impoſſibile contineret, & per conſequens cum
„ Conſtitutio poſſibilis eſſe debeat, non valeret. Non
„ tamen fuit illa Conditoris intentio, ut probat Con-
„ ſtitutio *ad Conditorem* antedicta. Rurſus dictus
„ hæreticus dicit, dictam Conſtitutionem *Ad Con-
„ ditorem* alium errorem continere in eo quod con-
„ tinet, quæ ſequuntur: *Præterea* inquit *ſi ſimplex
uſus facti abſque jure utendi haberi poſſit ab aliquo*:
*Conſtat quod non juſtus actus eſſet utendi hujuſmodi
reputandus*, *cum ille uſus fuerit*, *cui jus non com-
petebat utendi*, *talis autem uſus*, *ſcilicet*, *non juſtus
ad perfectionis ſtatum nequaquam pertinet*, *nec per-
fectioni aliquid adjicit*, *ſed potius ſibi repugnare ac
contradicere noſcitur manifeſte*: Et infra loquens
„ de uſu facti conceſſo fratribus ſecundum quod in
„ Decretali *Exiit* continetur ſic dicit: *Ex quo ſe-
quitur*, *quod uſus facti*, *de quo ordinatio loquitur*,
de tali intelligi debeat, *qui juſtus ſit*, *ideſt pro quo
competat Jus utendi*. Item hæreticus volens impo-
„ nere conſtitutioni, quod non dicit, dicit quod præ-
„ dicta Conſtitutio intelligit loqui de jure utendi
„ civili, & mundano, quod eſt jus proprium, pro
„ quo datur actio in Judicio, ſicut patet, ut dicit
„ in hac Conſtitutione, *Ad Conditorem*, & in Con-
„ ſtitutione, quæ incipit, *Quia quorundam*. In qua
„ hoc, ut dicit, manifeſtat aperte, de quo aſſerit
„ inferius, ſe dicturum; hoc autem aſſerit obviare
„ ſacræ ſcripturæ dicenti *Math.* 19. in Perſona Apo-
„ ſtolorum. *Ecce nos reliquimus omnia*. Ex qua ut
„ dicit per Doctores Catholicos patet, quod reli-
„ querunt jus agendi in Judicio, quod non ſtat cum
„ tali perfectione ſupererogationis, quæ implicat ad
„ peccatum, ſicut probat Apoſtolus *primo ad Co-
rinth.* 6. dicens: *Jam quidem omnino delictum eſt
in vobis*, *quia Judicia habetis inter vos*: Et ideo
„ ut dicit Chriſtus injunxit perfectis ut non litigent,
„ nec contendant in Judicio. *Math.* 5. *& Luc.* 6.
„ Ad hoc dicimus, quod dicta Conſtitutio aperte,
„ & expreſſe loquitur de uſu, pro quo competit Jus
„ utendi, cui tamen non competit Jus agendi, quare
„ dicimus quod imponit Conſtitutioni, quod nec
„ intellexit, nec dixit. Utrum autem tale Jus ſit
„ mundanum & Civile, & an pro illo Apoſtolis
„ competierit jus agendi, dicetur inferius in his, quæ
„ opponit iſte hæreticus contra Conſtitutionem, *Cum
„ inter*. Item in hoc quod dicit, quod Conſtitutio:
„ *Quia quorundam* continet manifeſte, quod intel-
„ ligitur de jure Civili, & mundano, quod eſt pro-
„ prium, mentitur aperte, imo dicta Conſtitutio dicit
„ clare, quod Jus utendi Communitatis exiſtit. Cum
„ enim Innocentius, & Alexander in ſuis declaratio-
„ nibus regulæ fratrum minorum dixerint, quod lo-
„ corum, domorum, utenſilium, & librorum, quæ
„ licet habere Ordini habeat Ordo uſum; dicta Con-
„ ſtitutio, *Quia quorundam* volens probare quod
„ illud de uſu Juris intelligi debeat ſibi ſubjunxit.
Cum enim dicatur in declarationibus ſupradictis,
quod Ordo uſum habeat rerum præmiſſarum; *ad
uſum juris neceſſe eſt hoc referre*; *facta quidem
quæ ſingulorum ſunt perſonam veram exigunt*, *&
requirunt*. *Ordo autem perſona vera non eſt*, *ſed
repræſentativa*, *& imaginaria potius eſt cenſenda*;
quare, *quæ facti ſunt*, *vere ſibi convenire nequeunt*,
licet ei poſſent congruere quæ ſunt Juris. Ex qui-
„ bus patet, quod dicta Conſtitutio Jus utendi non
„ dicit eſſe proprium, ſed toti univerſitati commu-
„ ne: Item dicit Dominus hæreticus, quod ſi uſus
„ poſſit ſeparari a Jure utendi, uſus a Jure utendi
„ ſeparatus non eſſet Juſtus. Quia aliud eſt habere

„ Jus utendi, & aliud licentiam utendi. Et imo
„ quamvis uſus abſque omni jure, & licentia utendi
„ eſſet illicitus, uſus tamen abſque Jure utendi cum
„ licentia tamen utendi nequaquam illicitus eſt cen-
„ ſendus. Secundum hoc iſte hæreticus inter jus,
„ & licentiam videtur facere differentiam, ſuppo-
„ nens quod aliquis habeat utendi licentiam ab eo,
„ qui eam poteſt concedere, & quod habeat Jus
„ utendi, quod tamen evidenter eſt falſum. Si enim
„ aliquis licentiam concedit aliis utendi re ſua uli-
„ bili, ita quod licentia teneat, conſtat quod ille habet
„ Jus utendi re illa, cui eſt licentia conceſſa: Hinc
„ eſt quod licet religioſus extra ſuum monaſterium
„ in concordia ſine ſui ſuperioris licentia, jus con-
„ ſentiendi non habeat, obtenta tamen licentia jus
„ habebit conſentiendi, *extra de Electi. C. quum*
ſit lib. 6. & C. ſi religioſus cum ſimilibus multis.
„ Præterea ſi iſte hæreticus aut dicet, quod iſte cui
„ utendi re aliqua licentia eſt conceſſa, juſte re illa
„ utitur; aut quod injuſte; aut quod nec injuſte,
„ nec juſte re illa utitur. Si dicat, quod injuſte,
„ concordat utique cum Conſtitutione prædicta, quæ
„ vult, quod qui ſine jure utitur, utatur injuſte: Si
„ dicat, quod juſte utitur; ſequitur per conſequens,
„ quod & jure, quia quod juſte fit, & jure fit.
extra de verbor. ſignif. C. Jus dictum eſt 14. *q.* 4.
C. quid dicam. Si autem dicat, quod ille, cui eſt
„ licentia utendi conceſſa, nec juſte utatur, nec in-
„ juſte; hoc eſt falſum. Impoſſibile enim eſt actum
„ humanum individualem indifferentem eſſe, ideſt
„ nec bonum, nec malum, nec juſtum, nec inju-
„ ſtum. Cum enim actus humanus dicatur, qui ex
„ deliberata voluntate procedit, & per conſequens
„ qui fit propter aliquem finem, qui quidem obie-
„ ctum noſcitur voluntatis, oportet quod ſi finis
„ actus ſit bonus, quod & ipſe actus ſit bonus: Si
„ vero finis ſit malus, oportet quod actus ſit malus.
„ Quia ſic Auguſtinus in *lib. de moribus Eccleſiæ*
dicit: *ſecundum quod finis eſt culpabilis, vel lauda-*
bilis, ſecundum hoc culpabilia, & laudabilia ſunt
opera noſtra. Nec obſtat, ſi dicatur, quod imo Iſi-
„ dorus inter juſtum, & injuſtum ponere medium
„ *fas* videtur dicens, *quod ire per Agrum alienum*
fas eſt, jus non eſt. Iſidorus enim diviſerat legem
„ inter divinam, & humanam, & impoſuerat no-
„ mina iſtis legibus dicens, quod *fas lex divina eſt*,
Jus lex humana, unde volens de his exemplum
„ dare ſubiunxit: *Ire per agrum alienum fas eſt*, ideſt
„ de Jure Divino licitum eſt. Jus non eſt, ideſt,
„ de jure humano non licet, ut patet *di. 1. C. o-*
mnes leges. Non ergo voluit Iſidorus inter Juſtum,
„ & injuſtum *fas* pro medio ponere, ſed declarare,
„ quod aliquid de Jure Divino licet, quod de Jure
„ humano non licet. Adhuc iſte hæreticus dictam
„ Conſtitutionem ſatagit impugnare in eo quod pro-
„ bare intendens, quod ſimplex uſus ideſt ſine jure
„ utendi a proprietate, ſeu dominio ſeparatus in re
„ uſu conſumptibili eſſe non poſſit ſic dicit: *Præ-*
terea quod ſimplex uſus ſine jure utendi a proprie-
tate, ſeu dominio ſeparatus in re uſu conſumptibili
haberi nequeat, ſic probatur. Si enim haberi poſſit
uſus talis, aut ante ipſum actum, aut in ipſo actu, aut
poſt actum hujuſmodi completum haberetur. Quod au-
tem hoc fieri nequeat, ex hoc patet, quia quod non eſt,
nequaquam haberi poteſt, patet autem quod actus ipſe
antequam exerceatur, aut etiam dum exercetur, aut
poſtquam perfectus eſt, in rerum natura non eſt. Ex
quo ſequitur, quod haberi minime poteſt, licet enim
ante actum ipſum quis facultatem habeat ipſum
exercendi; per hoc tamen actus ipſe in rerum
natura niſi in potentia non exiſtit. Cum autem
actus eſt in fieri, nec adhuc eſt in rerum natu-
ra, cum eſſe rem perfectam ſignificet, quod quan-
diu eſt in fieri non poteſt actui convenire; quod
enim de actu qui eſt in fieri præteriit, jam non eſt:
quod autem fit, inſtantaneum eſt, ſeu momenta-
neum, & tale, quod magis intellectu percipi poteſt
quam ſenſu. Adhuc poſt actum ipſum completum,
licet ſi ex ipſo facto perducta res aliqua fuerit,
res ipſa haberi valeat; factum tamen, quod jam
tranſit, non habetur: hæc verba ipſius conſtitutio-
„ nis. Ex quibus concludere nititur dictus hæreti-
„ cus, quod prædicta probatio geſta Chriſti, & A-
„ poſtolorum deſtruit, quæ Sacra Scriptura eos fe-
„ ciſſe teſtatur; ſcilicet, quod ſi actus utendi habe-
„ ri non poſſit, quia in rerum natura non eſt nec
„ antequam fiat, nec dum fit; nec poſtquam per-
„ fectus eſt; per conſequens ſequitur, quod nec
„ aliquid fieri poſſit, cum factum, antequam fiat,
„ in rerum natura non ſit; nec dum fit, niſi pro
„ inſtanti; nec poſtquam fuerit factum. Procul du-
„ bio iſta conſequentia eſt falſa, & eſt potius to-
„ tum contrarium concludendum, videlicet quod
„ ſi actus utendi, quia in rerum natura non eſt,
„ haberi non poteſt, concludi debeat, quod quia
„ factum in rerum natura non eſt, fieri non poſſit:
„ ſicut enim quod non eſt, haberi non poteſt, ſic
„ quod factum eſt fieri nequit; unde ſi actus u-
„ tendi haberi non poſſit, quia in rerum natura non
„ eſt, ſequitur, quod factum, quod in rerum na-
„ tura non eſt, haberi non poteſt. Rurſus dicit iſte
„ hæreticus quod per rationem prædictam ſequere-
„ tur quod nec uſus rerum uſu conſumptibilium
„ etiam conjunctus cum proprietate ſeu dominio
„ haberi poſſit. Quod de uſu facti utique nos fa-
„ temur, & idem dicimus de rebus uſu non con-
„ ſumptibilibus; licet enim quis illis de facto uti
„ valeat: haberi tamen nequit in talibus uſus fa-
„ cti, ut ex prædictis patet. Præterea dicit hæreti-
„ cus ille, quod dicta Conſtitutio falſum includit in
„ eo quod dicit, quod in rebus uſu conſumptibili-
„ bus poſſit uſus conſtitui vel haberi nequaquam
„ ſimplex, nec ſeparatus a proprietate, ſeu Domi-
„ nio uſus hujuſmodi poſſit dici, cum per talem
„ uſum, ideſt, utendi actum, & in ipſo actu, &
„ cum ipſo actu res hujuſmodi conſumatur, in
„ ipſius rei exerceatur ſubſtantia, nec ſine ipſius
„ rei conſumptione eſſe valeat uſus talis. Dicit enim
„ quod prædicta Conſtitutio intelligit, quod ſtatim,
„ & ultimate in actu utendi res hujuſmodi conſu-
„ mantur, cum manifeſtum ſit, quod veſtes non
„ ſtatim in primo actu utendi ultimate, & omnino
„ conſumantur. Sicut etiam panis non ſtatim in
„ principio actus conſumitur; Et ſicut non eſt in-
„ conveniens, quod Dominus habeat dominium ſer-
„ vi: Ita non eſt inconveniens, quod Dominus ha-
„ beat dominium cibi, vel panis exiſtentis in ore
„ ſervi. Ad quod dicendum, quod iſte hæreticus
„ imponit Conſtitutioni, quod nec intellexit, nec
„ dixit, videlicet quod in primo Actu utendi ul-
„ timate, & omnino res uſu conſumptibiles con-
„ ſumantur. Dixit enim quod per talem uſum
„ ideſt utendi modum, ſeu actum & in ipſo a-
„ ctu res hujuſmodi conſumuntur. Poſuit enim
„ copulative utendi actum, & in ipſo actu, & cum
„ ipſo actu: unde ſatis expreſſit, quod non per ipſius
„ actus principium conſumantur res hujuſmodi, ſed
„ per actum perfectum. Item ſubiunxit, quod actus
„ utendi in ipſius rei, ſcilicet conſumptibilis uſu
„ exercetur ſubſtantia, nec ſine ipſius rei conſum-
„ ptione eſſe valeat uſus talis evidenter expreſſit,
„ quod de uſu illo per quæ res conſumuntur non
„ de ejus principio intellexit. Rurſus dictus hæreti-
„ cus dictam Conſtitutionem, impugnare nititur,
„ in eo quod dicit, quod *retentio dominii quam*
ſummus Pontifex fecit in rebus, quæ ad Fratres
Minores obvenerant, vel impoſterum obvenirent di-
ctis Fratribus quantum ad ſtatum perfectionis ni-
hil profuit, quantum ad hoc, quod propter caren-
tiam talis dominii ſe pauperiores dicere valeant, quam ſi
res illas cum illo quo carere ſe dicunt dominio obtine-
rent, & infra. *Nolentes in poſterum, quod ſub*
prætextu, ſeu pallio talis dominii verbalis nudi,
& ænigmatici fomentum tantis malis, quanta pro-
cedunt ex ſimulatione hujuſmodi miniſtretur ſan-
„ *ctius &c.* Prædicta verba ſecundum iſtum hære-
„ ticum

„ ticum Sacræ Scripturæ, ac Doctrinæ Evangelicæ &
„ Apoſtolicæ, & Sanctæ Matri Eccleſiæ obviant,
„ & repugnant. Nam ex Scriptura Divina ſuperius,
„ ut aſſerit, eſt oſtenſum, quod Apoſtoli, & eos ſe-
„ quentes viri perfecti ex conſilio Chriſti proprieta-
„ tem, & dominium rerum temporalium omnium
„ reliquerunt, uſu rerum neceſſariarum ad vitæ hu-
„ manæ ſuſtentationem, cui non eſt licitum renun-
„ ciare, contenti. Conſtat autem ſecundum ipſum,
„ quod dominium, quod Apoſtoli in rebus omnibus
„ temporalibus, quorum uſum habebant ex Chriſti
„ Conſilio reliquerunt, fuit omni temporali commo-
„ do, uſu ſcilicet utili denudatum. Sicut manifeſte
„ patet in rebus, quarum proprietatem & dominium,
„ uſu retento, prout Evangelica teſtatur hiſtoria, re-
„ liquerunt, cum in conſilio Chriſti dato de rebus
„ temporalibus abdicandis, abdicatio proprietatis, &
„ dominii earum rerum, & non uſus, ut ſuperius oſten-
„ ditur, includatur. Si ergo carentia talis dominii
„ ad perfectionem non pertinet, nec pauperiorem
„ non efficit non habentem, ſicut dicta Conſtitutio
„ dogmatizat, ſequitur quod Chriſtus ſimulatam &
„ falſam Doctrinam tribuerit volentibus ad perfe-
„ ctionem attingere, quod omnia temporalia quod
„ ad proprietatem, & dominium relinquerent con-
„ ſulendo: Et quod Auguſtinus, & Hieronymus,
„ Doctores Eccleſiæ, & alii ſancti Patres Reli-
„ gionum inſtitutores erraverunt, qui dictum Chriſti
„ conſilium ſequi volentes abdicationem proprieta-
„ tis, & dominii omnium rerum ſunt profeſſi. Pro-
„ fecto iſte hæreticus, ut prævaricator legis noto-
„ rie verba Conſtitutionis prædictæ truncata recitat,
„ illa quæ ejus defectum manifeſte inſinuant omit-
„ tendo. Intendit enim probare dicta Conſtitutio,
„ quod retentio dominii prædicta facta per ſummum
„ Pontificem, quantum ad ſtatum perfectionis, ne-
„ quaquam dictis Fratribus profuit, quam proba-
„ tionem omittit dictus hæreticus, quæ talis eſt, ut
„ ex dictæ Conſtitutionis tenore manifeſtius liquet.
„ Quod enim inquit quantum ad ſtatum perfectio-
„ nis, nequaquam eis profuit retentio dominii ſupra-
„ dicta probatur. Cum enim perfectio vitæ Chri-
„ ſtianæ principaliter, & eſſentialiter in Charitate con-
„ ſiſtat, quæ ab Apoſtolo vinculum perfectionis dici-
„ tur. Et quæ unit, ſeu jungit aliqualiter hominem
„ ſuo fini, ad quem per contemptum bonorum tem-
„ poralium, & ipſorum expropriationem via diſpo-
„ nitur per hoc præcipue quod ſollicitudo, quam ipſa
„ temporalia in acquirendo, conſervando, & diſpo-
„ nendo exigunt, quæ plerumque ab actu Charita-
„ tis retrahit amputatur, reſtat, quod ſollicitudo,
„ eadem poſt expropriationem hujuſmodi quæ ante
„ ipſam inerat perſeveret, ad perfectionem hujuſmo-
„ di talis expropriatio valeat nil conferre. Conſtat
„ autem quod poſt ordinationem prædictam non
„ fuerunt in acquirendis, aut conſervandis bonis præ-
„ dictis in Judicio, & extra minus ſolliciti, quam
„ ante illam fuerant fratres prædicti, quamquam ſint
„ religioſi, mendicantes, alii habentes aliqua in com-
„ muni. Credimus itaque quod nullus ſapiens pro-
„ bationem hujuſmodi reprobabit propter quod ipſam
„ dictus hæreticus non expreſſit. Item intendit pro-
„ bare dicta Conſtitutio quod quantum ad hoc, quod
„ propter carentiam talis dominii ſe pauperiores fra-
„ tres ipſi dicere valeant, quam ſi res ipſas cum il-
„ lo quo ſe carere dicunt dominio obtinerent, non
„ profuit retentio dominii ſupradicta, quod ut ſequi-
„ tur probat. Licet enim prædeceſſor noſter prædi-
„ ctus dominium earum rerum, quæ ipſis fratribus
„ offerri, ſeu conferri, aut alias obvenire continge-
„ ret, quarum tamen uſum facti licet habere Or-
„ dini, vel Fratribus antedictis, uſu facti ſimplici
„ prædictis fratribus reſervato, in ſe, & Romanam
„ Eccleſiam recipiendum duxerit, ac libere pertine-
„ re decreverit, ut ſuperius eſt expreſſum: attento
„ tamen ipſorum fratrum utendi modo, & ejus ef-
„ fectu, & patientia circa modum Romanæ Ec-
„ cleſiæ ſubſecuta, non ipſe uſus fratrum dici debet,
„ ſed potius Romanæ Eccleſiæ dominium eſſe ſim-
„ plex. Quis enim ſimplicem uſuarium dicere po-
„ terit, cui rem uſuariam licet permutare, vende-
„ re, aut donare, procul dubio hæc repugnant
„ uſuariis, nec ad uſuarium pertinent, quæ tamen de
„ rebus mobilibus antedictis faciunt fratres ipſi. Quod
„ autem dominium Romanæ Eccleſiæ reſervatum
„ ſimplex cenſeri debeat: ex hoc patet quia ex illo
„ nullum eidem Eccleſiæ temporale obvenit hacte-
„ nus commodum, nec ſperatur quod obvenire debeat
„ in futurum, cum nec intentio reſervantis, nec fra-
„ trum ipſorum fuerit, quod ad quemcumque a-
„ lium, quam ad fratres dictarum rerum perveni-
„ ret compendium. Quod proculdubio modus ipſo-
„ rum fratrum, & Romanæ Eccleſiæ ſubſecuta pa-
„ tientia evidentius declaravit. Et quod talis fuerit
„ intentio ordinantis ex hoc patet quod illarum re-
„ rum ſibi, & Eccleſiæ Romanæ dominium dum-
„ taxat retinuit, quarum uſum facti licet habere Or-
„ dini, & fratribus antedictis. Talis autem dominii
„ carentia re in præſenti, & ſpe in futurum omni
„ commodo denudati, quo ad paupertatem tempora-
„ lem, quam altiorem præ mendicantibus aliis in
„ communi habentibus ſibi vendicant dicti fratres,
„ pauperiorem non efficit non habentem. Ex præ-
„ dictis probatum evidenter credimus, quod attento
„ uſu dictorum fratrum rerum in quibus ſe uſum
„ facti ſimplicem aſſerunt habere, & patientia Apo-
„ ſtolicæ Sedis eos pauperiores carentia talis domi-
„ nii non efficit. Ad hoc autem quod ipſe dicit,
„ quod ex hoc ſequitur quod Chriſtus ſimulatam,
„ & fallacem Doctrinam tribuit volentibus ad per-
„ fectionem attingere, quod omnia temporalia quo-
„ ad proprietatem, & dominium relinquerent con-
„ ſulendo. Dicimus falſum eſſe, quod hoc conſu-
„ luerit Apoſtolis, & Diſcipulis ſuis, ad minus
„ quod non haberent in communi: Et de hoc di-
„ cetur latius in objectionibus contra Conſtitutionem
„ *Cum inter* per iſtum hæreticum factis. Ad illud
„ autem, quod dicit, quod etiam ex prædictis ſe-
„ quitur, quod Auguſtinus, Hieronymus, & alii
„ Religionum inſtitutores erraverunt, qui dictum
„ Chriſti Conſilium ſequi volentes abdicationem pro-
„ prietatis, & dominii omnium rerum ſunt profeſſi.
„ Dicimus quod mentitur aperte, quia nullus illo-
„ rum exceptis fratribus Minoribus abdicavit a ſe,
„ nec ſuis fratribus res quantum ad proprietatem,
„ & dominium in communi, imo eis ſecundum ſuas
„ regulas licet, & licuit habere in communi etiam
„ res immobiles. Ad illud autem quod inducit *Le-
vitic. Ult.* ubi dicitur, quod *omnes Decimæ terræ
ſive de frugibus, ſive de Pomis arborum Domini
ſunt, & illi ſanctificantur*; & quod *Numer.* 18. lo-
„ quens de perfectione Levitarum, dicit Dominus.
*Nihil aliud poſſidebunt, Decimarum oblatione con-
tenti, quas in uſus eorum ſeparavi*. In uſus inquit
„ iſte hæreticus non in dominium dixit: Profecto
„ per hoc ſe prævaricatorem Legis oſtendit ma-
„ nifeſtum. In illo enim *C. Numer.* 18. expreſſe
„ dicitur, quod Dominus dedit Levitis dominium de-
„ cimarum, & quid daret eis declaravit dicens, quod
„ in uſus eorum, & neceſſaria decimas hujuſmodi
„ ſeparabat. Non autem dixit quod uſu facti Le-
„ vitæ eſſent contenti. Multum autem refert utrum
„ res aliqua aliquibus detur in uſum & neceſſaria.
„ An uſus in re aliqua, ſeu rei alicujus alicui con-
„ cedatur, ſicut plenius, & latius eſt ſuperius, ubi
„ adduxit eadem Capitula, declaratum. Ad illud,
„ quod dicit, quod hoc eſt contra determinationem
„ Eccleſiæ factam in *C. Exiit*, ſuperius ſæpius eſt
„ reſponſum. Rurſus iſte hæreticus Conſtitutionem
„ *Cum inter nonnullos* ſatagit impugnare dicens,
„ quod dicta Conſtitutio declarat fore cenſendum
„ hæreticum affirmare deinceps Dominum noſtrum
„ Jeſum Chriſtum, ejuſque Apoſtolos non habuiſſe
„ aliquid in ſpeciali, & in communi: Et inſuper
„ hæreticum dicit fore cenſendum affirmare Chri-
„ ſto, & Apoſtolis ejus in his quæ eos habuiſſe
„ Sa-

„ Sacra Scriptura teſtatur non competiiſſe jus uten-
„ di, nec illa vendendi, ſeu donandi jus habuiſſe,
„ aut ex ipſis alia acquirendi. Dicimus quod hære-
„ ticus iſte Conſtitutionem imperfectè recitat quan-
„ tum ad ultimam partem ejus, quia poſt illud ver-
„ bum *nequaquam jus utendi ipſis*, omittit, *ſeu*
„ *conſumendi*, quod immediate ſequitur ibi: Item
„ poſt verbum, aut *ex ipſis alia acquirendi* omit-
„ tit, quæ ſequuntur, ſcilicet, *Quæ tamen ipſos de*
præmiſſis feciſſe Sacra Scriptura teſtatur, ſeu ipſos
potuiſſe facere ſupponit aperte: Unde ut melius
„ ejus fraus, & malitia detegatur, textus dictæ Con-
„ ſtitutionis partis ultimæ noſcitur eſſe talis: *Rur-*
ſuſque in poſterum pertinaciter affirmare, quod Re-
demptori noſtro prædicto, ejuſque Apoſtolis in his,
quæ eos habuiſſe Sacra Scriptura teſtatur, nequa-
quam jus ipſis utendi ſeu conſumendi competierit,
nec illa vendendi ſeu donandi jus habuerint, aut
ex ipſis alia acquirendi, quæ tamen ipſos de præ-
miſſis feciſſe Scriptura Sacra teſtatur, ſeu ipſos po-
tuiſſe facere ſupponit aperte. Cum talis aſſertio ipſo-
rum uſum, & geſta evidenter includit in præmiſ-
ſis non juſta. Quod utique de uſu geſti, ſeu facti
Redemptoris noſtri Dei filii ſentire nefas eſt; Scri-
pturæ Sacræ contrarium & Doctrinæ Catholicæ ini-
micam, aſſertionem ipſam de Fratrum noſtrorum
conſilio deinceps erroneam fore cenſendam merito,
& hæreticam declaramus &c. Dicit ergo hæreti-
„ cus iſte, quod dicta Conſtitutio, cum de habere,
„ & competere loquitur & intelligit de habere ſive
„ competere jure proprietatis, ſeu dominii Civilis
„ & mundani, per quod contenditur, & in Judiciis
„ litigatur. Et quod de tali intellexit patet, ut di-
„ xit, quia dicta Conſtitutio evidenter includit,
„ quod Chriſtus & Apoſtoli in his rebus, quas eos
„ habuiſſe Sacra Scriptura teſtatur jus utendi, ven-
„ dendi, & donandi, & alia ex ipſis acquirendi ha-
„ buerunt, quod jus a jure humano fuiſſe intro-
„ ductum manifeſtum eſt. Profecto iſte hæreticus
„ imponit Conſtitutioni quod ipſa non dicit. Con-
„ ſtitutio enim dicit quod pertinaciter affirmare Chri-
„ ſtum & Apoſtolos in his, quæ eos habuiſſe Sa-
„ cra Scriptura teſtatur jus ipſis utendi, ſeu con-
„ ſumendi non competierit, vel illa vendendi, ſeu
„ alienandi jus non habuerint aut ex ipſis alia ac-
„ quirendi. Quæ tamen ipſos de præmiſſis Scriptu-
„ ra Sacra teſtatur, ſeu ipſos potuiſſe facere ſup-
„ ponit aperte, hæreticum eſt cenſendum. Et tamen
„ licet de jure dominii, ſeu proprietatis nullam fa-
„ ciat mentionem, ipſe tamen imponit ei quod in-
„ tellexit loqui de jure proprietatis & dominii Ci-
„ vilis, & mundani, per quod contenditur, & in
„ judicio litigatur, & hoc ex eo quia jus emendi,
„ vendendi, & donandi, quod dicta Conſtitutio
„ Chriſtum, & Apoſtolos aſſerit habuiſſe ab huma-
„ no jure introductum fuiſſe manifeſtum exiſtit.
„ Et imo dicit quod dicta Conſtitutio intellexit,
„ quod Chriſtus, & Apoſtoli non ſolum in com-
„ muni, ſed etiam in ſpeciali proprietatem, & do-
„ minium rerum temporalium habuerunt. Quod di-
„ ctum ſecundum eum omnem religionem, quæ
„ voluit vitam, & doctrinam Apoſtolorum ſequi
„ vovens vivere ſine proprio, deſtruit, & confun-
„ dit, & omnes religioſos facit proprietarios in ſpe-
„ ciali, & voti ſui per conſequens tranſgreſſores,
„ & Doctrinæ Evangelicæ & Apoſtolicæ ac San-
„ ctæ Romanæ Eccleſiæ, & omnium Doctorum
„ Eccleſiæ, & Sanctorum Patrum inſtitutorum re-
„ ligionum obviat manifeſte. Proculdubio dicta ip-
„ ſius hæretici poſſent uno verbo repelli, videlicet
„ quod falſum impouit Conſtitutioni imponendo,
„ ei quod intellexerit loqui de jure dominii, ſeu
„ proprietatis, cum nulla in ea habeatur de domi-
„ nio mentio, ut patere poteſt cuilibet intuenti. Sed
„ quia iſte hæreticus pertinaciter aſſerit Chriſtum &
„ Apoſtolos nullius rei temporalis proprietatem, ſeu
„ dominium habuiſſe in communi, vel in proprio,
„ videndum eſt utrum ejus aſſertio poſſit ſtare.
„ Et quia ipſe dicit in præcedentibus, & hic etiam
„ ſupponit, quod dominium proprium de jure hu-
„ mano eſt introductum. Primo quæritur quo ju-
„ re ſit jus proprietatis, ſeu dominii introductum.
„ Ad hoc dicit iſte hæreticus, quod a jure huma-
„ no, & Civili, ad quod probandum inducit 8. *di.*
„ *C. quo jure*; ubi dicitur, quod jure humano di-
„ citur hæc villa mea eſt; hic ſervus meus eſt;
„ hæc Domus mea eſt. Item inducit dictum Cle-
„ mentis, quod recitatur 12. *q.* 1. *C. Dilectiſſimis*,
„ ubi dicitur ſic. Communis uſus omnium quæ
„ ſunt in hoc mundo omnibus hominibus eſſe de-
„ buit, ſed per iniquitatem alius dixit hoc eſſe ſuum,
„ & alius aliud. Et ſic inter mortales facta eſt diviſio.
„ Et intelligitur illud quod dicit per iniquitatem de-
„ bere intelligi jus humanum. Scriptura Sacra di-
„ cit contrarium evidenter ſcilicet quod imo jure
„ divino non humano fuerit dominium introdu-
„ ctum. Jus enim divinum eſt quod in Scripturis
„ Divinis habemus, ut legitur 8. *di. C. quo jure*
„ in princip. ubi dicitur, quod jus Divinum eſt
„ quod in Scripturis habemus Divinis; Humanum
„ jus quod in legibus regum. In Scripturis autem
„ Divinis habemus, quod ante leges regum, imo
„ antequam Reges eſſent res aliquæ alicujus erant.
„ Ergo jure Divino aliquis dicere poterat aliquid
„ ſuum eſſe. Major patet per *C. quo jure* præal-
„ legatum. Minor patet pro innocentiæ ſtatu. Vi-
„ detur enim quod Adam in ſtatu innocentiæ ante-
„ quam Eva formaretur ſolus dominium habuerit
„ rerum temporalium. Commune enim dominium,
„ cum ſolus eſſet pro illo tempore habere non po-
„ tuit, cum Communio plures requirere dignoſca-
„ tur. Et quod dominus fuerit antequam Eva
„ formaretur. *Eccl.* 17. probari videtur expreſſe:
„ Ibi enim dicitur ſic: *Deus de terra creavit ho-*
„ *minem*, & ſequitur, *poſuit timorem illius ſuper*
omnem Carnem, & dominatus eſt Beſtiarum, &
„ *Volatilium*. Dicit ergo quod dominatus fuit, ex
„ quo ſequitur, quod dominium habuit. A domi-
„ nio enim ſecundum Dionyſium *de divinis nomi-*
„ *nibus C.* 12. dicitur Dominus, Dominator &
„ dominans. Ex quo ſequitur, quod poſtquam do-
„ minatus eſt, dominium habuit. Quod autem tunc
„ formata Eva non eſſet patet, quia ſtatim poſt
„ illa verba, *& dominatus eſt beſtiarum, & vo-*
latilium; ſequitur *creavit ex eo*, ſcilicet Adam, *adju-*
„ *torium ſimile ſibi*, ſcilicet Evam. Ad idem fa-
„ cit *Sapientiæ C.* 9. ubi dicitur ſic: *Deus Patrum*
noſtrorum, & Domine nonne qui feciſti omnia ver-
bo tuo, & ſapientia tua conſtituiſti hominem, ut
dominaretur Creaturæ Terræ, quæ a te facta eſt &c.
„ Et hoc expreſſe dicit Damaſcenus *lib.* 2. *C. ſi.*
„ ut dictum eſt ſupra. Item quod poſt lapſum pri-
„ morum Parentum ante Diluvium, & antequam
„ eſſent Reges potuerit aliquis dicere, hoc eſt meum;
„ probatur *Geneſ.* 3. ubi Deus ad Adam dixit: *In*
ſudore vultus tui veſceris pane tuo. Ergo patet, quod
„ Adam potuerit tunc dicere Panem ſuum, & ta-
„ men tunc non erant Reges neque homines alii,
„ niſi ſoli primi Parentes. De Abel quoque qui
„ fuit ſecundogenitus primorum Parentum dicitur.
Geneſ. 4. quod *Abel obtulit de Primogenitis gregis*
ſui. Ex quo patet, quod Abel potuit dicere. *Iſte*
grex eſt meus. Item quod poſt Diluvium ſine Jure
„ regum potuerit quis dicere ſuum; patet, legitur
„ enim *Geneſ.* 9. quod Noe vineam plantavit, &
„ vinum ex ea productum bibit; puto quod nullus
„ ſapiens negabit quin vineæ dominus fuerit, &
„ etiam vini. Et tamen non legimus Regem ali-
„ quem extitiſſe. Item *Gen.* 12. dixit Dominus ad
„ Abraham exiſtentem in Terra Canaan, *ſemini tuo*
dabo terram hanc, quod & fecit. Conſtat autem,
„ quod illi de ſemine ſuo potuerunt dicere. Terra
„ noſtra eſt iſta: Et hoc non per Jura regum, quia
„ ex collatione Dei habuerunt, non regum. Item
Geneſ. 26. Cum deſcendiſſet Iſaac in Geraris dixit
„ Dominus ei: *Tibi, & ſemini tuo dabo univerſas*

regio-

regiones has; quarum regionum domininm ſemen
„ ejus non ex Jure regum, ſed ex collatione Dei
„ habuerunt. Præterea *numer*. 31. dicitur, quod u-
„ niuſcujuſque quod in præda rapuerat ſuum erat;
„ quod non erat per Jura regum. Cum ille Po-
„ pulus Iſraeliricus tunc regem aliquem non habe-
„ ret, ſed Dux ejus Moyſes tantum eſſet. Item
numer. 33. Dominus ad Moyſen dicit: *Præcipe filiis Iſrael: Et die ad eos: Quando tranſieritis Jordanem intrantes in terram Chanaan, diſpergite cunctos habitatores illius: Ego dedi vobis illam in poſſeſſionem, quam dividatis vobis ſorte*. Quod & fe-
„ cerunt, ut legitur *Joſue* 13. Quilibet ergo iſtorum
„ poſt diviſionem Terræ illius, illam quæ ad eum
„ obvenit, potuit dicere ſuam eſſe; & hoc non Jure
„ regum, ſed Divino, cum tunc temporis ut dictum
„ eſt regibus non regeretur populus ille. Item *numer*.
„ 35. Dominus ad Moyſen dixit: *Præcipe filiis Iſrael, ut dent Levitis de poſſeſſionibus ſuis urbes ad habitandum, & ſuburbana per circuitum, ut ipſi in urbibus maneant, & ſuburbana ſint pro pecoribus eorum, & Jumentis*; quod & fecerunt, ut
„ legitur *Joſue* 14. Ex quibus patet, quod cum Do-
„ minus præceperit filiis Iſrael dare Levitis de Poſ-
„ ſeſſionibus ſuis, quod filii Iſrael antequam da-
„ rent poſſeſſiones illas poterant dicere ſuas eſſe, &
„ Levitæ ex quo fuerunt ſibi datæ: Et hoc non
„ per jura regum, cum reges non haberent, ſed per
„ ordinationem divinam. Ex quibus omnibus patet,
„ quod in ſcripturis ſacris habemus, quod aliquis,
„ & in ſtatu innocentiæ, & poſt lapſum primorum
„ Parentum, & ante diluvium, & poſt diluvium
„ dicere poterat ſine jure regum aliquid eſſe ſuum:
„ Et quod Jure Divino ſint dominia aliqua proba-
„ tur 23. *q*. 7. *C*. 1. Adhuc quod nullo Jure hu-
„ mano ſed ſolum Divino temporalium rerum do-
„ minium potuerit hominibus dari patet. Conſtat enim,
„ quod rem aliquam aliquis dare non poteſt niſi
„ cujus eſt, vel alius ejus voluntate: Nec dubium,
„ quin Deus omnium temporalium vel jure Creatio-
„ nis, quia illa de nihilo creaverat, vel jure factio-
„ nis, quia de ſua materia illa fecerat Dominus eſſet.
„ Ergo nullus Rex de illarum dominio niſi de vo-
„ luntate Dei potuerit ordinare; unde patet, quod
„ neque jure naturali primævo, ſi ponatur pro illo
„ jure quod omnibus animantibus eſt commune,
„ cum illud Jus nihil ſtatuat, ſed incliuat, ſeu di-
„ rigit ad aliqua omnibus animantibus communia
„ facienda: Nec Jure gentium, nec Jure regum,
„ ſeu Imperatorum fuit Dominium rerum tempo-
„ ralium introductum, ſed per Deum qui eſt, &
„ erat earum rerum Dominus fuit collatum primis
„ Parentibus, ut patet *Geneſ*. *C*. 1. Quarum rerum
„ Adam quandiu ſolus fuit, ideſt antequam Eva
„ formaretur ſolus, ut videtur, Dominus extitit,
„ ut ſuperius eſt oſtenſum. Verum eſt tamen, quod
„ de Jure gentium multi modi acquirendi dominium,
„ & nonnulli per Jura Civilia introducta. Ex prædictis
„ itaque patet, quod non obſtat *C*. *quo Jure* in
„ contrarium allegatum, loquitur enim de Jure agen-
„ di in Judicio, cujus formulas Jus Civile, & non
„ aliud introduxit. Et hoc voluit dicere Auguſti-
„ nus in illo *C*. *quo Jure*, quum dixit: *Tolle Jura Imperatoris, & quis audet dicere: hæc villa eſt mea, meus eſt iſte ſervus, mea hæc eſt Domus*;
„ quaſi dicat: Nullus poteſt hoc in Judicio propo-
„ nere, niſi per Imperatoria Jura, quod Jus actio-
„ num formulas introduxit; vel poteſt dici, quod
„ hoc dicebat Auguſtinus cum hæreticis diſputando,
„ non quod hoc pro veritate teneret, ſcilicet, quod
„ dominium de Jure Divino non eſſet. Et quod
„ ita ſit, patet, quia 23. *q*. 7. *C*. 1. dicit ipſe idem
„ Auguſtinus contrarium expreſſe, ubi dicit ſic:
„ *quamvis res, quæcumque terrena non recte a quoquam poſſideri poſſit, niſi vel jure divino quo cuncta juſtorum ſunt, vel jure humano, quod in poteſtate eſt regum terræ &c*. Irem non obſtat 12.
q. 1. *C*. *Dilectiſſimis*: ubi dicitur ſic: *Communis uſus omnium, quæ ſunt in hoc mundo omnibus eſſe debuit, ſed per iniquitatem, alius hoc dixit eſſe ſuum, alius iſtud. Et ſic inter mortales facta eſt diviſio*:
„ Et hoc dicit ipſe, quod diviſio temporalium facta
„ eſt per Jus humanum, quod dicitur iniquum, &
„ contra æquitatem Juris naturalis. Dicimus, quod
„ hoc eſt falſum, quod per iniquitatem Jus gentium,
„ cum ſit æquum, ſcilicet intelligitur peccatum pri-
„ morum Parentum per quod natura corrupta fuit,
„ & poſt non fuit contenta communibus, ſed ſibi
„ propria voluit poſſidere. Secundo quæritur, utrum
„ Chriſtus alicujus rei temporalis dominium habuit,
„ & quale? Quod autem dominium rerum tempo-
„ ralium habuit, Sacra Scriptura tam in veteri Teſta-
„ mento, quam in novo teſtatur in multis locis:
„ Multi quidem Prophetæ eum regem futurum Po-
„ puli Iſraelitici, & per conſequens habere regni
„ dominium prophetaverunt. Iſaias quidem de eo
„ prophetavit: *Iſaiæ* 33. ſic dicens; *Ecce Dominus Judex noſter, legifer noſter, Dominus Rex noſter, ipſe veniet, & ſalvabit nos*. Item per os Jeremiæ
„ Prophetæ Deus *Jeremiæ* 13. ita dixit: *Suſcitabo David germen juſtum & regnavit Rex, & ſapiens erit*: Et ſequitur. *Et hoc eſt nomen quod vocabunt eum, Dominus Juſtus noſter. Iſte enim eſt lapis abſciſſus ſine manibus, cui Deus Cæli dedit regnum quod in æternum non diſſipabitur*, ut habetur *Daniel*.
„ 2. Item Zachariæ 9. de eo dicitur ſic: *Exulta ſatis filia Sion: Jubila filia Jeruſalem, ecce rex tuus veniet tibi juſtus & Salvator, ipſe pauper, & aſcendens ſuper Aſinam, & filium Aſinæ*. De
„ hoc David in multis locis prophetavit: Unde in
„ quodam loco in perſonam ejus ſic dixit: *Ecce conſtitutus ſum ab eo rex &c*. eumque futurum in
„ multis aliis locis prophetavit: Unde totus ille
„ Pſalmus *Eructavit* loquitur de rege iſto, & ſponſa
„ ejus ſcilicet Eccleſia: Et alii multi Pſalmi lo-
„ quuntur de Rege hujuſmodi ſatis clare. De hoc
„ etiam Salomon *Canticorum* 3. ſic dixit: *Egredimini filiæ Sion: & videte Regem Salomonem &c*.
„ De hoc etiam antequam conciperetur, Gabriel
„ Archangelus, ut legitur *Luc*. 2. dixit: *Dabit illi Dominus Sedem David Patris ejus, & regnabit &c*.
„ Item & eo nato Angelus ad Paſtores dixit: *Natus eſt vobis hodie Salvator, qui eſt Chriſtus Dominus*
„ ideſt Rex, & Dominus. Huic etiam illi tres Magi E-
„ vangelici *Matth*. 2. perhibuerunt teſtimonium ſic di-
„ centes: *Ubi eſt qui natus eſt Rex Judæorum*. Item
„ ille Nathanael verus Iſraelita, in quo dolus non
„ erat dixit ei *Jo*. 1. *Tu es filius Dei: tu es Rex in Iſrael*. Pilatus quoque in ſubſcriptione Crucis ſcripſit *Jeſus Nazarenus Rex Judæorum*. Quam quidem
„ ſuperſcriptionem non ſine divino inſtinctu Judæis
„ inſtantibus, quod non ſcriberet *Rex Judæorum*, ſed *quia dixit ſe Regem Judæorum*, ipſos audire no-
„ luit; ſed dixit, *quod ſcripſi, ſcripſi*. Hoc etiam
„ Salvator noſter confeſſus fuit *Jo*. 18. Cum enim
„ Pilatus interrogaret eum utrum eſſet Rex Judæo-
„ rum: Reſpondit ei. *Regnum meum non eſt de hoc Mundo*. Ex quo Pilatus concludens dixit. *Ergo Rex es tu*? Jeſus vero reſpondit. *Regnum meum non eſt hinc*, non dixit, non eſt hic, ſed dixit non
„ eſt hinc, quaſi diceret. Regnum meum a Mun-
„ do non habeo, ſicut nec habebat, imo a Deo,
„ ſicut Angelus ejus Genitrici prædixerat dicens *Luc*.
1. *Dabit ei Dominus Sedem David &c*. Et hoc B.
„ Petrus *Act*. 2. expreſſe teſtatur dicens; *Certiſſime ſciat omnis Domus Iſrael, quia & Dominum eum, & Chriſtum fecit Deus, hunc Jeſum, quem vos crucifixiſtis*. In quibus verbis Petrus ſatis clare con-
„ cludit duo de Ieſu Domino noſtro; Videlicet,
„ quod Regnum ſuum a Mundo non habuit, ſed a
„ Deo: In eo quod dicit, quod Jeſum fecit Deus,
„ ideſt, Chriſtum Regem; per Chriſtum enim Re-
„ gem intelligimus, quod Chriſtus interpretatur un-
„ ctus: Et quia Reges inungi conſueverunt per Chri-
„ ſtum intelligimus Regem. Unde Rabanus, ibi ma-
nifeſte. *Petrus ex hoc Pſalmo Regnum Chriſti non*

terre-

terrenum ſed Cæleſte oſtendit eſſe. Item concludit
„ Petrus ex verbis prædictis; quod Chriſtus in quan-
„ tum homo ſubſiſtens in Divino ſuppoſito fuerit
„ Dominus, & Rex factus. Conſtat enim quod in
„ quantum erat Deus, crucifixus non fuit, ſed in
„ quantum homo. Et ideo cum Rex & Dominus
„ fuerit factus in quantum crucifixus, & crucifixus
„ fuerit in quantum homo: Sequitur quod Regnum,
„ & dominium tanquam homini Deus ſibi conceſ-
„ ſit: hoc etiam ſupponit Angelus loquens eo nato
„ Paſtoribus dicens: *hodie natus eſt vobis Salvator*
qui eſt Chriſtus Dominus, ideſt Rex, & Dominus.
„ Ubi advertendum, quod illud quod Gabriel An-
„ gelus Chriſto nondum nato dixerat de futuro di-
„ cens Mariæ: *Dabit ei Dominus Sedem David Pa-*
tris ejus &c. Angelus iſte eo nato dixit Paſtoribus
„ per verba de præſenti dicens: *hodie natus eſt vo-*
bis Salvator, qui eſt Chriſtus Dominus: hoc Auguſt.
in *li. de Concordia Evangeliſtarum in Proœmio* ex-
„ preſſe teſtatur, dicens: *Dominus Jeſus Chriſtus*
Unus verus Rex, & unus verus Sacerdos eſt. Et pau-
„ lo poſt dicit ſic; *ſecundum hominem quippe Chri-*
ſtus Rex, & Sacerdos effectus eſt, cui dedit De-
us Sedem David Patris ejus, & Regni ejus non
erit finis. Item quod Salvator fuerit Dominus o-
„ mnium temporalium videtur: De eo enim dicitur
Iſaiæ 16. *Emitte Domine Dominatorem Terræ*. Item
Micheæ 5. de eo dicitur ſic: *Et tu Bethleem terra Ju-*
da effreta nequaquam minima es in Principibus Juda:
Ex te enim egredietur qui ſit Dominator in Iſrael, &
egreſſus ejus ab initio a diebus æternitatis. Malachiæ
„ vero 3. de eo dicitur ſic. *Statim veniet ad Templum*
Sanctum ſuum Dominator, quem vos quæritis, & An-
gelus, quem vos vultis. Item *Jo.* 13. ipſa veritas dicit;
Vos vocatis me Magiſter, & Domine, & verum dici-
tis. Sum etenim. Item *Math.* 21. dixit Diſcipulis:
Ite in Caſtellum, quod contra vos eſt, & ſtatim
invenietis Aſinam ligatam, & Pullum cum ea:
ſolvite, & adducite mihi: Et ſi quis vobis dixerit
aliquid: Dicite quia Dominus his opus habet, &
confeſtim dimiſſet eos: hoc quoque B. Joannes *Apo-*
calypſis 19. teſtatur dicens; *habet ſcriptum in veſti-*
mento ſuo: Rex Regum & Dominus Dominantium:
„ hoc etiam Apoſtoli in ſuo ſymbolo confitentur di-
„ centes, & *in Jeſum Chriſtum Filium ejus uni-*
cum, Dominum noſtrum: hoc etiam Sancti Patres
in Symbolo, quod cantatur in Miſſa proteſtantur
expreſſe: ibi. *Et in Jeſum Chriſtum filium ejus*
unicum, Dominum noſtrum. Præmiſſa autem ſcilicet
„ Regnum, & univerſale Dominium habuit Jeſus
„ in quantum Deus ab æterno, eo ipſo quod Deus
„ Pater genuit eum: Et in quantum homo ex tem-
„ pore ab inſtanti conceptionis ſuæ ex Dei datione,
„ ut patet ex prædictis: & nihilominus habuit domi-
„ nium aliquarum rerum temporalium non ab in-
„ ſtanti ſuæ conceptionis, ſed poſtea ſucceſſive mo-
„ dis aliis utpote ex collatione fidelium vel emptio-
„ ne acquiſitas. Et quæ ſint illa videamus. Nullus
„ autem de his potuit melius teſtimonium perhibere
„ quam Apoſtoli, & diſcipuli ejus. Videamus ergo
„ quid ſuper hoc ipſi dicant ſpecialiter a tempore,
„ quo cœpit miracula facere, & prædicare. Certe
„ narrant ipſum aliqua habuiſſe, licet pauca: habuit
„ itaque veſtimenta. Unde legitur *Math.* 17. in
„ transfiguratione ejus *veſtimenta ſua facta ſunt al-*
ba, ſicut nix. Item *Joan.* 13. de eo dicitur ſic:
Surgit a Cœna, & ponit veſtimenta ſua &c. Item
„ Joan. 19. in perſona ejus legitur. *Partiti ſunt*
veſtimenta mea, & in veſtem meam miſerunt ſor-
tem. Et ad idem facit *Math.* 27. Item *B. Joan-*
nes Baptiſta loquens de eo dixit: *Cujus non*
ſum dignus calceamenta portare; & imo vide-
„ tur ſupponere, quod habuerit Calceamenta. Et
„ *Math.* 1. recitatur ipſum dixiſſe. *Cujus non*
ſum dignus procumbens ſolvere Corrigeam Calcea-
mentorum. Joannis vero primo recitatur dixiſſe.
Cujus non ſum dignus ut ſolvam Corrigeam Cal-
ceamenti. Item Joannes ſupponit illum loculos ha-
„ buiſſe; in quibus Judas quæ mittebantur portabat.
„ Item *Joa.* 13. Cum dixiſſet Judæ Jeſus, *quod*
facis, fac citius, quidam putaverunt quia portabat
& habebat loculos Judas, quod dixiſſet ei Jeſus.
Eme ea quæ nobis opus ſunt ad Diem Feſtum aut
ut egenis aliquid dares: & quod loculi eſſent Je-
„ ſu, patet per Auguſtinum dicentem, *habebat Do-*
minus loculos a fidelibus oblata conſervans & ſuo-
rum neceſſitatibus aliiſque indigentibus tribuebat, &
„ habetur 12. *q.* 1. *C. habebat*; & patet per id quod
„ in ejus Perſona dixit: *Qui manducat meum*
Panem, levabit calcaneum ſuum contra me. Et re-
„ citatur Joa. 13. Quod autem vinum interdum ha-
„ buerit, patet quod ad minus in Cœna illa habuit,
„ in qua Euchariſtiæ inſtituit Sacramentum, de quo
„ habetur *Math.* 26. *Marc.* 14. & *Luc.* 22. Iſte
„ ergo hæreticus dicendo Chriſtum Jeſum Domi-
„ num noſtrum non habuiſſe dominium aliquod tem-
„ poralium, ſcripturis prædictis veteris, & novi te-
„ ſtamenti contradicit expreſſe. Et ſi velit dicere
„ quod illi regno, & Dominio renunciavit expreſ-
„ ſe, oſtendat illam Scripturam, ſi ſciat, quod ta-
„ men, ut credimus per Sacram Scripturam non
„ poterit: imo Sacra Scriptura contrarium ſupponit
„ expreſſe, quæ ſupponit eum non longe a paſſio-
„ ne ſua dixiſſe: *Vos vocatis me Magiſter, & Do-*
mine, & bene dicitis, ſum etenim. Item illud
Math. 16. ubi Dominus duobus Diſcipulis dixit:
Ite in Caſtellum quod contra vos eſt, & ſtatim in-
venietis aſinam alligatam, & Pullum ejus cum ea,
ſolvite, & adducite mihi. Et ſi quis vobis aliquid
dixerit dicite, quia his Dominus opus habet. Item
„ tempore paſſionis ſe Regem recognovit, ut pro-
„ batum eſt ſupra. Item David in Perſonam ejus
„ loquens etiam pro tempore paſſionis, *diviſerunt*
ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſe-
runt ſortem. Et recitatur *Math.* 27. Ex quibus evi-
„ denter apparet, ipſum regno, & Dominio non re-
„ nunciaſſe prædictis, imo videtur, quod nec potu-
„ erit renunciare, & ſi feciſſet, contra ordinationem
„ Patris feciſſet. Dicitur enim *Danielis* 2. ubi de
„ ejus Regno fit mentio ſic: *Suſcitavit Deus Cæ-*
li Regnum, quod in æternum non diſſipabitur, &
Regnum ejus alteri non tradetur. Item Daniel. 7.
„ dicitur ſic. *Dedit ei poteſtatem, & honorem, &*
Regnum: Et omnes Populi, Tribus, & linguæ
ipſi ſervient; Poteſtas ejus poteſtas æterna, quæ
non auferetur, & Regnum ejus non corrumpetur.
„ Sed dicit iſte hæreticus, quod hoc eſt contra
„ Scripturam Sacram, quæ in pleriſque locis di-
„ xit Chriſtum fuiſſe pauperem, & egenum. Ad
„ quod dicendum, quod dici non debet eſſe con-
„ tra Scripturam Sacram, quod in tot locis Scri-
„ ptura Sacra teſtatur aperte: ſed juremerito poteſt
„ dici, quod dicere contrarium eſt dicere contra
„ Scripturam Sacram, & mendaces reddere tot
„ Prophetas; Angelum, & Apoſtolos, ac ipſum
„ Dominum noſtrum, qui tamen *eſt veritas, &*
„ *vita*. Ad aliud autem quod dicitur, quod Scri-
„ ptura Sacra ipſum fuiſſe pauperem, & egenum
„ in pleriſque locis teſtatur, eſt dicendum, quod
„ non carentia dominii fecit eum pauperem, & ege-
„ num, ſed potius carentia perceptionis fructus,
„ & obventionis rerum, quarum Dominus erat. Nu-
„ dum enim dominium ſeparatum in perpetuum ab
„ omni perceptione commodi rei habentem non facit
„ divitem, cum ſit inutile reputandum: unde habens
„ tale dominium poteſt egenus & pauper merito repu-
„ tari, quod patet ad ſenſum. Si enim Rex Franciæ
„ non renunciando Regno ſe abſentaret a Regno, &
„ poſt lapſum alicujus temporis incognitus rediret ad
„ illud, ſi ſe pro Rege non gereret, nec aliqua E-
„ molumenta reciperet dicti Regni, ſed in Domo
„ Regia perciperet ut unus alius ex gratia neceſſa-
„ ria vitæ ſuæ: Talis utique licet Rex eſſet, & Do-
„ minus, poſſet mendicus, & pauper merito repu-
„ tari: hinc eſt quod Apoſtolus ad *Galat.* 4. dicit,
„ quod *hæres quandiu eſt parvulus non differt a*

„ *ſer-*

„ *ſervo, cum tamen ſit Dominus omnium*: Sic Chriſtus Rex Regum, & Dominus Dominantium quo ad perceptionem regni fructuum & rerum temporalium, niſi in valde paucis ſe pro rege vel Domino non geſſit, propter quod merito dici potuit pauper, & egenus voluntarius non propter dominii carentiam, ſive regni, ſed propter ea, quia ſe eorum fructibus, & proventibus non juvabat. Nunc autem de Apoſtolis eſt videndum, utrum habuerunt dominium aliquarum rerum temporalium in proprio vel in communi. In quæſtione iſta videtur diſtinguendum, inter tempus quo Apoſtoli fuerunt cum Redemptore noſtro cum viveret, & tempus poſt ejus mortem. Si quæratur utrum tempore quo cum Redemptore noſtro fuerint, habuerint aliqua: Videtur adhuc diſtinguendum inter tempus, antequam ad prædicandum mitterentur, & tempus miſſionis, & quo in prædicatione fuerunt: & tempus poſtquam ſunt a prædicatione reverſi. Si autem conſideretur tempus primum: videlicet tempus antequam ad prædicandum mitterentur. Non videtur quod eis habere aliqua præſertim ad vitæ ſuſtentationem pertinentia fuerint interdicta, quod apparet ex forma vocationis eorum. Cum enim ad diſciplinam vocati, ideſt ad Diſcipulatum, forma vocationis Petri, & Andreæ, ut patet *Math.* 4. fuit hæc: *Venite poſt me, & faciam vos Piſcatores hominum:* Et ſequitur: *At illi relictis retibus continuo ſecuti ſunt eum*. De Jacobo autem, & Joanne in *eod. C.* non dicitur aliud, niſi quod vocavit eos. Et ſequitur: *Illi autem ſtatim relictis retibus, & Patre, ſecuti ſunt eum*; forma autem *Math.* fuit hæc: *Sequere me*. Et ſequitur quod *relictis omnibus ſurgens ſecutus eſt eum*: forma autem vocationis Philippi noſcitur fuiſſe talis. *Sequere me*. ut habetur *Jo.* 1. Ex forma autem prædictarum vocationum nec ex his, quæ ipſi feciſſe tunc leguntur non apparet, quod ipſi renunciaverint bonis ſuis omnibus. De Petro enim, & Andrea non legitur, quod tunc reliquerunt niſi retia ſua. Et tamen legitur *Marc.* 1. & *Math.* 8. quod poſt prædicta Jeſus egrediens de Synagoga venit in Domum Simonis, & Andreæ cum Jacobo, & Joanne, ubi curavit Socrum Petri de febre. De Jacobo autem, & Joanne non legitur, quod tunc reliquerint niſi retia, & Patrem, quæ quidem retia videntur fuiſſe Patris qui vivebat potius, quam ipſorum. De Philippo non legitur, quod tunc reliquerit aliquid. De Matthæo autem legitur, quod relictis omnibus ſecutus eſt eum: Et tamen ſequitur ſtatim poſtquam dictum eſt quod reliquit omnia, & ſecutus eſt eum, quod Levi, ideſt Matthæus fecit magnum Convivium in Domo ſua: Ergo per illam generalitatem non deſierat Domus eſſe ſua. Præterea cum Jeſus miſit 12. quos, & Apoſtolos vocaverat legimus eis interdixiſſe aliqua, videlicet ne poſſiderent aurum, nec argentum, nec Æs in Zonis ſuis, & alia nonnulla. Ex quibus patet, quod ante miſſionem illa eis interdicta non erant, alias fruſtra in miſſione fuiſſent eis talia interdicta, ut patet *Math. X.* & *Marc.* 3. & *Luc.* 9. Eodem modo 70. Diſcipulis dum eos miſit, aliqua interdixit, ut patet *Luc. X.* Ex quo ſequitur quod illa eis antea non fuerant interdicta. De Diſcipulis autem conſtat, quod habuerunt aliqui multa: De Joſeph ab Arimathia legitur *Jo.* 19. quod erat Diſcipulus Jeſu. *Math.* autem 27. dicitur quod erat dives homo, & Diſcipulus Jeſu. Item conſtat, quod Simon leproſus erat Diſcipulus Jeſu, & tamen legitur *Math.* 26. quod Jeſus in Bethania erat in Domo ejus. Item Lazarus, Martha, & Maria Magdalena, qui erant ejus Diſcipuli, erant multa bona habentes. Unde legitur de eis *Jo.* 6. quod Caſtrum dictum Bethaniæ erat Mariæ Magdalenæ, & Marthæ. Et quod in Bethania fecerunt Cœnam Magnam ei, in qua Martha miniſtrabat. Lazarus autem erat unus de diſcumbentibus cum eo. Maria vero accepta libra unguenti nardi piſtici pretioſi unxit pedes Jeſu, & extersit Capillis Capitis ſui pedes ejus. De Tabita quoque quæ interpretatur Dorchas, quam Petrus ſuſcitavit a mortuis legitur *Act.* 9. quod erat Diſcipula, & plena operibus bonis, & Eleemoſinis quas faciebat. Et quod omnes viduæ flentes oſtenderunt Petro tunicas, & veſtes, quas faciebat eis Dorchas. Ex quibus patet, quod & iſta non obſtante Diſcipulatu temporalia habebat, de quibus faciebat eleemoſinas prædictas. Nec reperimus quod Jeſus Dominus noſter aliam legem vivendi Diſcipulis dederit, & aliam Apoſtolis ſuis, imo B. Clemens in quadam Epiſtola ſua, cujus pars recitatur 12. *q.* 1. *C. Dilectiſſimis* expreſſe ſupponit, quod eadem erat Apoſtolorum, & Diſcipulorum vita, dicens: *Communis vita omnibus eſt neceſſaria, & maxime his qui vitam Apoſtolorum eorumque Diſcipulorum imitari volunt*. Item nec cum ipſos Apoſtolos ex Diſcipulis fecit, videtur eis indixiſſe vitam aliam, quam prius habuerant, ſed poteſtatem eis aliquam tribuiſſe: unde cum eos Apoſtolos ordinavit legitur *Math. X.* ſic dixiſſe: *Et convocatis 12. Diſcipulis ſuis dedit illis poteſtatem ſpirituum immundorum ut ejicerent eos, & curarent omnem languorem, & infirmitatem*. Si vero conſideretur tempus quo miſſi fuerunt ad prædicandum videtur pro illo tempore, quod aliqua fuerunt eis interdicta habere. Legitur enim *Math. X.* quod illos 12. Apoſtolos miſit præcipiens, & dicens. *Nolite poſſidere aurum, nec argentum, nec pecuniam in Zonis veſtris, non peram in via, neque duas tunicas, nec calceamenta, nec virgam*. *Marc.* vero 6. legitur ſic dixiſſe. *Et vocavit 12. & cœpit eos mittere binos, & præcepit eis ne quid tollerent in via, niſi virgam tantum, non peram, non panem, nec in Zona Æs, ſed calceatos ſandaliis, & ne induerentur duabus tunicis* *Luc.* vero 9. legitur ſic dixiſſe: *Miſit illos, ſcilicet, 12. Diſcipulos prædicare Regnum Dei, & ſanare infirmos, & ait ad illos. Nihil tuleritis in via, nec virgam, nec peram, nec Panem, neque Pecuniam, nec duas tunicas habeatis*. Ex quibus videtur, quod pro tempore viæ prædictæ tantum prædicta fuerunt eis interdicta. Auguſtinus tamen dicit expreſſe in libro *de Concordia Evangeliſtarum*, quod illud non fuit præceptum, ſed poteſtas data recipiendi neceſſaria ab his, quibus Evangelium prædicabant, quam ſervare Apoſtolis licuit, vel non licuit ſervare. Alias autem Apoſtolus tranſgreſſor præcepti hujuſmodi extitiſſet, quia plerumque ab illis quibus prædicabat non recipiebat neceſſaria: Sed illa vel recipiebat, ab illis, vel ea ſuis manibus acquirebat, ſicut patet *primo ad Corinth. IX. ad Philippen.* 3. *primo ad Theſſalon.* 3. & *Act.* 20. ubi dicitur: *argentum autem, & aurum, aut veſtem nullius concupivi, ſicut ipſi ſcitis, quantum ad ea quæ mihi opus erant, & his qui mecum ſunt miniſtraverunt manus iſtæ*. Præterea quod illud præceptum fuit temporale ſatis innuitur *Luc.* 22. ubi Dominus Apoſtolis dixit: *Quando miſi vos ſine pera & ſacculo, nunquid aliquid defuit vobis*? Præterea Diſcipulis 70. quando miſit eos dixit. *Nolite portare ſacculum* in quo pecunia conſuevit portari, *nec peram* in qua conſueverunt calceamenta portari, & alimenta, & tamen de illis certum eſt, quod multi ex diſcipulis erant multa habentes ut patet ex prædictis. Si autem conſideremus tempus poſt reverſionem, tunc videtur, quod eis licuit habere præmiſſa ſaltem in communi: habuerunt enim Apoſtoli, poſtquam reverſi fuerunt de prædicatione Panes, & Piſces, ut patet in miraculis Panium, & Piſcium, quæ facta fuerunt, poſtquam de prædicatione fuerunt reverſi ad Jeſum, ut patet *Math.* 6. ubi de Apoſtolis poſtquam a prædicatione redierunt, dicitur ſic: *Et convenientes Apoſtoli ad Jeſum re-*

nunciaverunt illi omnia quæ ſacta erant per eos,
& quæ docuerunt ſcilicet in prædicatione. Ecce
,, quod de prædicatione ad quam miſſi fuerant re-
,, verſi fuerunt, & rationem Domino reddiderant
,, de ea. Et poſt *eodem C.* ſequitur miraculum
,, quinque Piſcium, & quinque Panum, ubi Apo-
,, ſtoli, cum Dominus, dixiſſet eis, quod darent
,, Turbæ manducare, dixerunt: *Emamus, denariis*
ducentis Panem, & dabimus illis manducare. Luc.
,, vero *IX.* dicitur ſic: *Et reverſi Apoſtoli narra-*
,, *verunt illi quæcumque fecerunt*: Et poſt *e. C.*
,, ſequitur miraculum quinque panum, ubi dicitur
,, quod cum Dominus Apoſtolis dixiſſet: vos da-
,, te illis manducare. Illi dixerunt, Non ſunt no-
,, bis plus quam quinque panes, & duo piſces, ni-
,, ſi forte nos emamus in omnem hanc Turbam
,, Eſcas. Ex quibus patet quod poſtquam reverſi
,, ſunt a prædicatione Apoſtoli, habuerunt & pa-
,, nes, & piſces, & pecuniam de qua tantæ turbæ,
,, quanta erat illa poterant emere cibos. Item quod
,, poſtquam redierunt de prædicatione habuerunt
,, pecuniam patet, legitur enim *Joannis* 4. quod
,, Jeſu ſedente ſuper fontem Jacob, Diſcipuli ejus
,, abierunt in Civitatem, ut cibos emerent; Sicque
,, patet, quod pecuniam habebant, cum emptio
,, mediante pecunia fiat. *Deuteron.* 2. *C.* Et tamen
,, tunc temporis Apoſtoli de prædicatione fuerant,
,, ut videtur, reverſi, cum in *C. præallegato* Je-
,, ſus Diſcipulis dixerit. *Ego miſi vos metere quod*
non laboraſtis, alii laboraverunt, & vos in labores
,, *eorum introiſtis.* Supponit quoque evidenter Scri-
,, ptura Evangelica ipſos poſt reverſionem prædi-
,, dictam ſacculos, in quibus portabatur pecunia,
,, & plures Tunicas habuiſſe. Legitur enim *Luc.*
,, 22. Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Apoſto-
,, lis dixiſſe. *Qui habet ſacculum, tollat ſimiliter &*
peram: Et qui non habet gladium, vendat tuni-
cam ſuam &. emat gladium. Et ſequitur, quod
,, Apoſtoli dixerunt ei: *Domine ecce gladii duo hic.*
,, Ex quo patet, quod duos gladios habebant. Pe-
,, trus quoque legitur Joannis XVIII. gladium
,, habuiſſe, ubi dicitur, quod Simon Petrus habens
,, gladium eduxit eum, & percuſſit ſervum. Pon-
,, tificis. Cui Dominus dixit. *Mitte gladium tuum*
,, *in vagina.* Si autem quæratur de tempore poſt
,, mortem Chriſti, videtur adhuc diſtinguendum in-
,, ter tempus ante miſſionem Spiritus Sancti, & poſt
,, miſſionem ipſius. Si quæratur de tempore ante
,, miſſionem Spiritus Sancti non legitur, quod quo-
,, ad præmiſſa circa eos aliquid fuerit immutatum,
,, ſed quod juxta præceptum Domini dicentis *Luc.*
ult. Vos autem ſedete in Civitate, quouſque indua-
,, *mini virtute ex alto*, expectaverunt in Civitate ad-
,, ventum Spiritus Sancti. Si autem quæratur de
,, tempore poſt miſſionem Spiritus Sancti, videtur
,, adhuc diſtinguendum inter illos qui ex Judæis
,, converſi fuerunt in primitiva Eccleſia Hieroſoly-
,, mitana, & inter gentiles. Quoad Converſos ex
,, Judæis, videtur, quod Apoſtoli & Diſcipuli Chri-
,, ſti ex una parte, & illi qui poſtea ad Prædica-
,, tionem Petri, & miracula fuerunt converſi, o-
,, mnia, quæ habebant ſibi invicem communicave-
,, runt. Ita quod nullus ipſorum proprium ſibi re-
,, tinuerit, ſed communia fuerunt effecta. Et in-
,, telligo, quod quoad dominium illa fuerunt commu-
,, nicata, ut probatur *Act.* 2. & 4. ut ſuperius eſt
,, oſtenſum. Et quia iſte hæreticus dicit, quod illa
,, communio intelligitur de turba Diſcipulorum,
,, inter quos erant omnia communia, quæ habebant,
,, non de Apoſtolis, qui nihil habebant in tempo-
,, ralibus, nec in proprio, nec in communi, niſi
,, tamen in rebus uſu conſumptibilibus ſimplicem
,, facti uſum. Dicimus, quod hoc dicendo Apoſto-
,, los a credentium numero evidenter excludit. Di-
,, citur enim *Act.* 2. quod omnes qui credebant,
,, erant pariter & habebant omnia communia: Si
,, ergo omnibus credentibus erant omnia commu-
,, nia: Sequitur quod ſi Apoſtolis non erant com-
,, munia, quod non erant credentes: Quod eſt fal-
,, ſum; imo ſicut ipſi inter credentes principales
,, erant; ſic eis omnia communia principaliter exi-
,, ſtebant: unde ſicut principalioribus pecuniæ agro-
,, rum, & domorum venditarum ante pedes Apo-
,, ſtolorum ponebantur, ut legitur *Act.* 4. Et hoc
,, expreſſe probatur per Epiſtolam Clementis reci-
,, tatam pro parte 12. *q.* 1. *C. Dilectiſſimis*, in
,, qua Beatus Clemens ſcribens ſuis Condiſcipulis
,, Hieroſolymis habitantibus cum B. Jacobo Epiſco-
,, po Hieroſolymitano, ſic dicit: *Apoſtoli eorumque*
Diſcipuli una nobiſcum communem vitam duxerunt,
ut enim bene noſtis, erat multitudinis eorum Cor
unum, & anima una; Nec quiſquam eorum aut
noſtrum de his quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe di-
cebat, ſed omnia nobis erant communia. Ubi ſatis
,, clare monſtratur, quod Apoſtoli & eorum Di-
,, ſcipuli illa quæ habebant communicaverunt Ju-
,, dæis Hieroſolymis converſis, & e contra. Unde
,, Hieronymus ibi talem fuiſſe Eccleſiam credentium
,, primo in Chriſtum, qualem nunc etiam Mona-
,, chi imitantur, & cupiunt, ut cuiquam nil ſit
,, proprium, nullus dives inter eos, nullus pauper,
,, Patrimonium dividatur, orationi vacetur, &
,, Pſalmis; Doctrinæ quoque & continentiæ inſi-
,, ſtatur. Lucas manifeſte refert, cum dicit: *Quot-*
,, *quot erant poſſeſſores Agrorum, aut Domorum &c.*
,, expreſſe quoque innuit & ſupponit quod ante
,, illam Communionem habere poterant Apoſtoli, &
,, Diſcipuli eorum aliqua in proprio, ſeu Com-
,, muni. Quantum autem ad Converſos ex gen-
,, tibus non videtur quod ipſi ſibi invicem, & a-
,, liis credentibus communicaverunt ſua: imo vi-
,, detur, quod ipſa ſibi retinuerunt propria ſicut
,, prius, ut probatur de Corinthiis *p. ad Corinth.*
C. fin. in princ. Ubi dicitur ſic. *De collectis autem*
quæ fiunt in Sanctos ſicut ordinavi in Eccleſiis Ga-
laciæ: Ita & vos facite: per unam ſabbati unuſquiſ-
que veſtrum apud ſe reponat recondens quod placuerit
ſibi. Item ad *Philip.* 4. Apoſtolus Philippenſibus ſic
,, dixit: *Scitis autem & vos Philippenſes, quod in*
principio Evangelii, quando profectus ſum a Ma-
cedonia in rationem dati, & accepti nulla mihi
communicavit Eccleſia, niſi vos ſoli, quia & Theſ-
ſalonicen ſemel, & bis in uſum miſiſtis mihi: Et
,, ſequitur: *repletus ſum acceptis ab Epafrodito quem*
miſiſtis in odorem ſuavitatis. Item *Act. XI.* legi-
,, tur, quod cum Achabus Propheta in Antiochia
,, in præſentia Barnabæ & Sauli ſignificaſſet per Spi-
,, ritum famem magnam futuram in univerſo Ter-
,, rarum Orbe, quæ facta eſt ſub Claudio; Diſci-
,, puli prout quiſque habebat diſpoſuerunt ſinguli Mi-
,, niſtrum mittere fratribus habitantibus in Judæa,
,, quod & fecerunt, mittentes ad Seniores per ma-
,, nus Barnabæ & Pauli: & hoc eſt quod Auguſti-
,, nus in *li. 3. de Doctrina Chriſtiana* dixit expreſſe:
,, ſic dicens: *Tam capaces extiterunt Spiritus San-*
cti, qui primo ex Judæis crediderunt ex quibus fa-
cta eſt prima Hieroſolymitana Eccleſia, ut & omnia
ſua venderent, eorumque pretium indigentibus diſtri-
buendum ante Apoſtolorum pedes ponerent; ſe quo-
que totos dedicaverunt Deo tanquam templum no-
vum in orationibus, & fractione Panis ſpiritualis,
& corporalis, qui prius veteri templo ſerviebant,
quod nullas Eccleſias gentium feciſſe ſcriptum eſt,
qui non tam proprie erant, qui ſimulacra manufacta
Deos habebant, ex quo intelligimus magnam utili-
tatem fuiſſe Judæos ſub lege tanquam ſub Pedago-
go cuſtoditos, ut ſigna quæ temporaliter eis carnaliter
ſervientibus erant impoſita, ad unius Dei Cultum,
qui fecit Cœlum, & terram opinionem obſervantium
religarent. Tertio videndum eſt, utrum pro rebus
,, quas habuerunt Apoſtoli, licet non legantur litigaſſe
,, pro ipſis, eis licuerit litigare. Et quod non licuerit
,, dicit iſte hæreticus. Ad quod probandum inducit
Matth. 19. ubi Petrus pro ſe, & aliis Apoſtolis Do-
,, mino dixit: *Ecce nos reliquimus omnia, & ſecu-*
ti ſumus te. Ex quo ſecundum Catholicos Doctores

,, ut

„ ut dicit, patet, quod reliquerunt Jus agendi in Judicio, quod non ſtat cum tali perfectione ſuperogationis quæ implicat ad peccatum, ſicut probat ſecundum eum Apoſtolus *p. ad Corinth. 6.* dicens: *Jam quidem omnino delictum eſt in vobis, quia Judicia habetis inter vos:* Et ideo Chriſtus ut dicit injunxit perfectis, ut non litigent in Judicio *Matth. 5.* & *Luc. 6.* dicens, quod illa tantum intelligantur perfectis iniuncta: Et ſimiliter illud Apoſtoli ad *Corinth. 6.* In quibus iſte hæreticus mentitur aperte, quia quod in dictis Evangeliis dicitur, non poteſt de perfectis intelligi, prout ipſe ſumit perfectos. Illos enim ſolos perfectos aſſerit, qui a ſe temporalium omnium proprietatem abdicarunt, & dominium ſibi dumtaxat uſu facti ſimplici retento. Conſtat autem quod verba illa, *ei qui vult tecum in Judicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei, & Pallium*, poſita *Matth. 5.* & *Luc. 6.* intelliguntur de his, qui in ipſo temporalia obtinebant: loquitur enim illi Dominus qui tunicam habebat, & pallium, dicit ei *qui voluerit tunicam tuam tollere dimitte ei, & Pallium*; ſicque patet, quod & Tunicam habebat & Pallium is, cui loquebatur. Præterea ſtatim illi cui prædicta iniunxerat, ſic præcepit, ibidem: *Qui petit a te, da ei, & volenti mutuare a te, ne avertare*. Ex quibus etiam patet quod habentibus temporalia hactenus locutus eſt, cum dixerit quod det ei, qui a ſe petit, quod non poſſet facere, cum dare ſit accipientis facere; niſi dominium etiam quo ad temporalia obtineret: nec etiam mutuare poſſit, niſi ejus quod mutuaret eſſet Dominus, cum in mutuo a mutuante in eum qui mutuum recipit rei mutuatæ ſit dominium transferendum. Item ipſe intelligit Apoſtolis datum prædictum fuiſſe mandatum, quod eſt falſum, tempore enim illius ſermonis in monte facti in quo injuncta fuerunt prædicta, nullus adhuc erat Apoſtolus, ut patet, quia Sermo ille recitatur *Mat. 5.* & Apoſtoli fuerunt facti poſt, ut patet *Mat. X.* unde dici non poteſt niſi mendaciter, quod illa præcepta contenta in illo Sermone Domini in monte ſolis Apoſtolis facta fuerunt, cum nondum Apoſtoli eſſent. Item attendat iſte hæreticus, quod Dominus præcepit *Matth.* 18. Diſcipulis ſuis. *Si peccaverit* inquit *frater tuus in te, corripe eum inter te & ipſum ſolum:* & ſequitur: *ſi autem non audierit dic Eccleſiæ. Si autem non audierit Eccleſiam, ſit tibi ethnicus & Publicanus*: voluit ergo Salvator noſter, quod ejus diſcipuli, inter quos erat Petrus, ut patet, quia ſtatim ſequitur, ibi, *tunc accedens ad eum Petrus &c.* conquererentur Eccleſiæ de iniurantibus ſibi; & quod verba prædicta *Matth. 5.* non ſolum perfectis, ſed generaliter intelligantur omnibus eſſe dicta ex eo patet, quia illa verba ſunt dicta in illo magno Sermone Domini in monte quod continetur *Matth.* 5. 6. & 7. *C.* Dominus concludens ſic dixit: *Omnis ergo, qui audit verba mea, & facit ea, aſſimilabitur viro prudenti, qui ædificat Domum ſuam ſupra Petram &c.* Et ſequitur, *quod omnis qui audit verba mea hæc, & non facit ea, ſimilis erit viro ſtulto, qui ædificavit Domum ſuam ſuper arenam*. Cum ergo non dixit, quod omnis qui audit verba mea, ſed dixerit verba mea hæc, & facit ea aſſimilabitur Viro Sapienti. Qui vero audit & non facit ſimilis erit viro ſtulto, apparet quod non ſolum perfectis ſunt dicta verba prædicta, imo, & imperfectis, cum omnibus illa ſervantibus promittatur præmium, & omnibus non ſervantibus pœna. Pro hoc etiam facit quod Chriſtus Apoſtolis *Matth. ult.* dixit: *Euntes docete omnes Gentes baptizantes eos in nomine Patris & Filii, & Spiritus Sancti, docentes eos ſervare omnia, quæ mandavi vobis*. Ex quibus etiam clare patet, quod mandata data diſcipulis ſicut illa fuerunt data, cum nondum eſſent Apoſtoli, ut patet ex prædictis, intelliguntur omnibus data. Et hoc tenet Auguſtinus in *li. de Sermone Domini in monte*. Item illud Apoſtoli *primo ad Corint. 6. Jam quidem delictum eſt in vobis, quia Judicia habetis inter vos, quare non magis accipitis? quare non magis fraudem patimini? Sed vos iniuriam facitis, & fraudatis*. Et hoc Fratribus non intelligitur dictum talibus perſonis, de quibus loquitur iſte hæreticus, ſcilicet, qui a ſe dominium omnium totaliter abdicarunt, contenti ſolo uſu ſimplici facti. Loquebatur enim Apoſtolus *Corinthiis* converſis ad fidem: Qui quidem non renunciaverunt bonis ſuis, nec ad invicem communicaverunt ſibi, ut patet *p. ad Corint. ult. in prin.* ubi Apoſtolus hortatur eos, ut collectas inter ſe facerent deferendas Hieruſalem Sanctis, ſic dicens. *De Collectis, quæ fiunt in Sanctis, ſicut ordinavi in Eccleſiis Galatiæ: Ita & vos facite per unam ſabbati: Unuſquiſque autem veſtrum apud ſe reponat recondens quod ei placuerit*. Hoc autem non facerent, ſi nihil haberent. Et patet ſicut in Articulo proximo latius continetur. Auguſtinus quoque dicit, quod non legitur, quod converſi ex gentibus communicaverunt ſua. Quare patet, quod dictum Apoſtoli nihil pro dicto hæretico facit, quia non loquitur de perfectis, ſicut ipſe perfectos accipit, ſcilicet, qui abdicaverunt omnium temporalium dominium ſolo ſimplici uſu facti contenti; ſed loquitur omnibus Corinthiis ad fidem converſis, qui omnium temporalium dominium retinuerunt ſibi. Sane autem ſecundum hoc videtur, quod fidelibus non liceat litigare ſine peccato, quod eſſet nimis durum; & ideo dicendum quod præcepta illa *Math. 5.* data. *Si quis te percuſſerit in una maxilla præbe illi, & alteram: Et qui vult in Judicio tecum contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & Pallium. Et quicumque te angariaverit mille paſſus, vade cum eo alia duo*. Sed quod Auguſtinus dicit in *li. de ſermone Domini in monte; non ſunt ſemper ſervanda in executione operis, ſed ſemper in præparatione animi ſunt habenda, ut ſcilicet ſimus parati hæc facere, & ſuſtinere, quum Caritas hoc requiret*; & recitatur *XXIII. q. in prin. C. paratus*: Et propter hoc non ſimpliciter dixit Apoſtolis *primo ad Corint. 6.* quare non iniuriam accipitis, ſed dixit: quare non magis iniuriam accipitis? Et quod hoc eis non ſimpliciter interdixit, ex eo patet quia in præcedenti *C.* ſcilicet *primo ad Cor. 5.* Apoſtolus reprehenderat Corinthios, quia erant negligentes in judicio faciendo dicens eis. *Nonne de his, quæ intus ſunt judicatis?* Item in præallegato *C. primo ad Cor. 6.* Apoſtolus Corinthios reprehendebat, quia erant negligentes in judicio faciendo dicens eis: *Nonne de his, quæ intus ſunt judicatis*. Item in præalle. *C. primo ad Corinth. 6.* Apoſtolus Corinth. reprehendebat, quia eorum infidelibus litigabant, & judicium ſubibant dicens: *Audet aliquis veſtrum habens negocium adverſus alterum judicare*, ideſt judicium ſubire, *apud iniquos, & non apud Sanctos*, ideſt fideles. Item oſtendebat quod hoc ad fideles, pertinebat dicens: *Et ſi in vobis*, ideſt per vos *judicabit mundus*, ideſt mundani, *indigni eſtis, quod de minimis*, ſcilicet de temporalibus, *judicatis:* quaſi dicat non quia qui majoribus multo magis minoribus eſt dignus. Et ſequitur: *Secularia igitur judicia ſi habueritis contemptibiles qui ſunt in Eccleſia illos conſtituite ad Judicium*: hoc autem dicebat ſibi ironice. Unde ſubdit: *Ad verecundiam veſtram dico*, ſubaudi, quia curritis ad Judicia infidelium; *non eſt inter vos ſapiens quiſquam, qui poſſit judicare inter fratrem & fratrem ſuum, ſed frater cum fratre contendit, & hoc apud infideles*. Deinde reprehendit eos, quia injuſte, & fraudulenter fratres ſuos ad Judicium trahebant dicens: *Jam quidem omnino delictum eſt in vobis, quia Judicia habetis inter vos*, ſcilicet fraudulenta, & injurioſa: Unde ſequitur; *Sed vos in-*

juriam facitis, & fraudatis, & hoc fratribus: Et quod de talibus qui fraudulenter trahebant fratres ad Judicium intellexerit Apoſtolis, patet, quia ſtatim ſubiunxit. *An neſcitis quia iniqui regnum Dei non poſſidebunt*, eos agere inique ſupponens; unde patet quod Apoſtolus non interdixit ſimpliciter Corinthiis converſis ad fidem litigare; imo quod eis liceret ex multis, ut patet ex prædictis oſtendit, & ideo ſubiunxit; *omnia mihi licent*. Gloſ. *omnia mea licet repetere mihi*. Nec per Scripturam Sacram patet quod Chriſtus, ſeu Apoſtoli ſecundum Intellectum hiſtoricum ſemper ſervaverint præcepta prædicta. De Chriſto enim Domino noſtro legitur *Joa.* 14. quod cum unus ex Miniſtris Pontificis dediſſet alapam ei, non ſibi præbuit aliam, ſed dixit ei. *Si male locutus ſum, perbibe teſtimonium de malo: ſi bene: cur me cædis*? Item de B. Paulo legitur *Act.* 22. quod cum Tribunus juſſiſſet eum flagellis cædi, & torqueri, & aſtrinxiſſet eum loris, dixit aſtanti Centurioni Paulus: *Hominem Romanum indemnatum licet vobis cadere*? Quo audito tortus non fuit. Item *Act.* 23. Cum Principes Sacerdotum præcepiſſent percutere os Pauli: Paulus dixit ad eum: *Percutiat te Deus paries dealba te, & tu ſedens, judicas me ſecundum legem, & contra legem jubes me percuti*? Item *e. C.* legitur, quod Paulus cum audiſſet a filio Sororis ſuæ, quod plures ex Judæis devoverant ſe non manducaturos, nec bibituros, donec occiderent ipſum, miſit nepotem ſuum ad Tribunum ad nunciandum ei prædicta, & ſic evaſit, ut legitur 23. *q. in C. maximus*. Item cum Hieroſolymis in manus Romanorum traditus fuiſſet, & Judæis contradicentibus ipſum non expedirent, ad Cæſarem appellavit, ut legitur *Act. ult.* Ex quibus ſatis liquet, quod non fuit intentio Salvatoris noſtri prohibere fideles ſe defendere in Judicio, & res ſuas, niſi quum hoc charitas ſuaderet. Quare patet, quod prædictus hæreticus, ut prævaricator legis Divinæ allegaverat ſupradicta Capitula quæ non tangunt in aliquo Conſtitutiones noſtras prædictas. Cum ergo quæritur, utrum Apoſtolis, & Diſcipulis, ac eorum ſequacibus pro rebus, quas habebant licuerit, & liceat litigare, videtur dicendum quod illis qui propria non habebant pro rebus aliquibus tanquam propriis non licuit litigare. Illis autem qui habebant communia pro illis ut pro communibus animo ipſa bona defendendi, vel repetendi ſine fraude, & alicujus injuria licuit litigare, præſertim illis qui curam habent illius communitatis, vel alii eorum mandato, niſi forſan ex hoc grave ſcandalum ſequi poſſit; quo caſu eſſet judicium differendum, vel omittendum, cum grave ſcandalum poſſit ſequi. Et ſi diceretur, ut dicit iſte hæreticus, quod viris perfectis pro rebus religionum ſuarum eſſet prohibitum litigare, omnes religioſi, qui renunciaverunt propriis, & habent in communi, ut ſunt illi qui vivunt ſecundum regulam B. Auguſtini, & Benedicti, ac quaſi omnium aliorum Sanctorum Patrum diverſarum religionum fundatorum, qui habent in communi, in via damnationis exiſterent bona communia in Judicio defendendo, qui tamen tenentur ſervare, tueri, & defendere bona illa. Quod ex eo patet, quod Auguſtinus ad Bonifacium dixit: *Maximus Epiſcopus Vagienſis, auxilium petiit ab Imperatore Chriſtiano contra h. non tam ſui ulciſcendi cauſa, quam tuendæ Eccleſiæ ſibi creditæ. Quod ſi prætermiſiſſet non ejus fuiſſet laudanda patientia, ſed negligentia merito culpanda*. Item quod Prælatis, quorum ſtatus reputatur perfectior aliis, & qui locum tenent Apoſtolorum pro rebus Eccleſiarum ſuarum litigare liceat, patet: Nicolaus enim Papa præcepit Archiepiſcopo Treverenſi, & ejuſdem Eccleſiæ filiis, ut ſpirituali ſimul, & materiali gladio tam diu occupatores poſſeſſionum, & rerum ipſius Eccleſiæ inſequerentur eorumque fautores: quouſque cum integritate, & poſſeſſiones, & res Eccleſiæ occupatæ fuerint revocatæ. 16. *q.* 1. *C. authoritate*; quod non feciſſet, ſi hoc licitum non fuiſſet. Ad quod facit *extra de ſen. Exco. C. Dilecto lib.* 6. *de reſtitu. ſpol. cum olim*. Item in Concilio Gangrenſi ſtatutum fuit, quod *ſi quis oblata Deo dederit, vel acceperit præter Epiſcopi conſenſum, qui ab eo inſtitutus eſt; & qui dat & accipit, anathema ſit*: Et ſequitur. *Iniquum enim eſſe cenſemus, ut potius cuſtodes carcerum quam defenſores rerum creditarum, ut præceptum eſt judicemur*. 16. *q.* 1. *C. Canonibus*. Innocentius quoque III. hoc quod renunciantibus propriis, & habentibus in communi pro communibus liceat litigare expreſſe determinaſſe videtur. *extra de Judi. C. cum deputati*. Adhuc iſte hæreticus Conſtitutionem *Quia quorundam* impugnare nititur dicens, quod de Clavibus Eccleſiæ male docere videtur, quia in dubium revocat, ſive negat Clavem ſcientiæ, Eccleſiæ Catholicæ fore Clavem. Cum enim in dubium revocet: Utrum ſcientia Clavis Eccleſiæ ſit cenſenda & ſuper hoc opiniones contrarias, & diverſas recitat, in partem illam, quod ſcientia non ſit Clavis in Eccleſia declinare videtur cum dicit, quod Salvator noſter in promiſſione Clavium facta B. Petro hoc ſenſiſſe videatur expreſſe, cum immediate poſt illam promiſſionem ſubiunxerit. *Quodcumque ligaveris &c.* nulla de ſcientia habita mentione, quæ Sacræ Scripturæ, & Sanctorum Eccleſiæ ſententiis & Doctrinæ Eccleſiæ, ut dicit iſte hæreticus, contradicunt. Ad quod inducit illud quod legitur *Luc. XI.* ubi Salvator noſter ſic dixit: *Væ vobis legis peritis, qui tuliſtis Clavem ſcientiæ, ipſi non introiſtis, & illos qui introibant probibuiſtis*: Ex quo patet ut dicit, quod Clavis ſcientiæ eſt una Clavis Eccleſiæ a Clave potentiæ ſeparata. Profecto patet, quod ejus malitia adeo iſtum hæreticum excæcavit, quod ad veritatem aliquam nequit intellectum erigere. Dicat nobis iſte hæreticus, quibus loquebatur Salvator prædictus in verbis prædictis. Profecto negare non poteſt, quod Phariſæis, & Scribis loqueretur, quia hic ille Textus dicit expreſſe, quibus tamen Claves Eccleſiæ quovis tempore traditæ non fuerunt; unde patet, quod non intellexit loqui de Clavibus Eccleſiæ Dominus in verbis prædictis. Attendat adhuc iſte verba Salvatoris noſtri, dixit enim: *væ vobis legisperitis, quia tuliſtis Clavem ſcientiæ*, non dixit Clavem regni Cælorum: Et de quibus Clavibus cum de Clavibus Eccleſiæ loqueretur eſt intelligendum. Illas enim Petro a Chriſto promiſſas legimus, & non ſcientiæ Clavem, ut patet *Matt.* 16. ubi Dominus Petro ſic dixit. *Ego dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam, & Portæ Inferi non prævalebunt adverſus eam; & tibi dabo Claves regni Cælorum*. De Clavibus autem iſtis regni Cælorum, Auguſtinus de Doctrina Chriſtiana ſic dixit: *has Claves dedit Eccleſiæ ſuæ, ut quæ ſolveret in terra, ſoluta eſſent & in Cælis: Et quæ ligaret in terra, eſſent ligata in Cælis*. Hoc etiam Salvaror noſter dixiſſe videtur expreſſe, ſicut Conſtitutio prædicta *Quia quorundam* dixit, quod immediate poſt illa verba: *Tibi dabo Claves regni Cælorum*, ſubjunxit. *Et quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in Cælis: Et quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in Cælis*: Et ſi quæratur, quæ ſit Clavis ſcientiæ, de qua Dominus loquitur *Luc. XI.* Reſp. Gloſ. quod *Clavis ſcientiæ divinæ eſt Chriſti humilitas*, quam qui habet, habet apertum oſtium ad intelligendum ſcripturas; hanc Phariſæi, & legiſperiti contempſerunt: nec ipſi eam in lege, & Prophetis voluerunt intelligere, nec ab aliis intelligi permiſerunt. Item Clavis ſcientiæ poteſt dici fides ſecundum illud Iſaiæ 7. *niſi credideritis, non intelligitis*; hanc Clavem ſcientiæ ſcilicet Chriſti fidem Phariſæi, & legisperiti ſuis pravis expoſitionibus de legis, ac Prophetarum dictis abſtulerant,

„ rant, quantum in eis fuit, ſicut & iſte hæreticus,
„ ut patet, nititur auferre hanc Clavem, ſcilicet fi-
„ dem, quam habebat Petrus antequam ſibi Domi-
„ nus promitteret regni Cælorum Claves, ut patet
„ in præalleg. *C. vos autem quem me eſſe dicitis.*
Reſpondens Petrus dixit. Tu es Chriſtus filius Dei
vivi: Et ſic patet, quod hanc Clavem ſcilicet fidei,
„ Petrus habebat ante promiſſionem prædictam; ha-
„ bebat etiam & humilitatem, alias Deus Pater hoc
„ non revelaſſet ei, quia talia revelare parvulis, ideſt,
„ humilibus conſuevit juxta illud *Matth. XI. Con-*
fiteor tibi Pater Domine, qui abſcondiſti ea a ſa-
pientibus, & prudentibus, & revelaſti ea parvulis:
„ Et juxta illud Pſalmiſtæ: *Scientiam dat parvulis:*
„ Et quod Pater revelaverit reſponſionem prædi-
„ ctam Petro, hoc immediate ſubjunxit Dominus
„ noſter, qui immediate poſt reſponſionem Petri
„ eidem Petro ſic dixit: *Beatus es Simon Barjo-*
na, quia Caro, & ſanguis non revelavit tibi, ſed
Pater meus qui eſt in Cælis. Item impugnat adhuc
„ iſte hæreticus Conſtitutionem prædictam, falſo im-
„ ponens ei, quod dicit quod Summus Pontifex in
„ his quæ ad fidem, & mores pertinent, non poteſt
„ ſuorum prædeceſſorum diffinitiones, & dicta revo-
„ care, & contrarium ſtatuere, prout decreverit ſta-
„ tuendum. Aperte juxta morem ſuum mentitur hæ-
„ reticus ſupradictus; Conſtitutio enim illa hoc non
„ dicit, nec de hoc facit aliquam mentionem, ut
„ patere poteſt cuilibet intuenti; imo expreſſe ne-
„ gat, quod dicere Chriſtum & Apoſtolos non ha-
„ buiſſe in his quæ habuerunt niſi ſimplicem uſum
„ facti; profecto hoc directe ad fidem non pertinet,
„ ut in §. *Præterea* patet. In quo ſic dicit: Præ-
„ terea dicant nobis aſſertores hujuſmodi, ubi le-
„ gant quod ad fidem, vel mores pertineat Chri-
„ ſtum, & Apoſtolos non habuiſſe in iis, quæ ha-
„ buerunt, niſi ſimplicem uſum facti. Profecto di-
„ recte hoc ad fidem non pertinet, cum de hoc
„ non ſit Articulus fidei aliquis, nec ſub quo valeat
„ comprehendi, ut patet ex Symbolis, in quibus Ar-
„ ticuli fidei continentur, nec etiam reductive, qua-
„ ſi hoc ſacra ſcriptura contineat, quo negato, tota
„ ſcriptura ſacra redditur dubia, & per conſequens
„ Articuli fidei, qui habent per ſcripturam ſacram
„ probari reddantur dubii, & incerti. Hoc enim
„ in ſcriptura ſacra non poterit ſed contrarium re-
„ periri. Ex quibus concludit dicens: Unde non
„ poſſunt ex prædictis niſi concludere falſo, quin
„ contra ordinata per Summos Pontifices circa ta-
„ lia liceat ſucceſſoribus aliud ordinare. Quod Ni-
„ colaus III. præfatus inſeruit in ſua Declaratione
„ ut ſuperius continetur. Præmiſſa quoque ut ad
„ plurium poſſent pervenire notitiam, eorumque me-
„ moria conſervari valerent diutius ſcripturæ præſenti
„ decrevimus committenda. Quam quidem Bulla
„ noſtra munitam majoris Eccleſiæ Avinionis oſtiis
„ affigi fecimus, ſeu appendi, ut ſic juxta noſtrum
„ deſiderium ad communem deducta notitiam hæ-
„ reticorum Doctrina prædicta peſtifera ſic ſuo præ-
„ focetur in ortu, quod nequaquam ejuſdem virus
„ nequiter ad inficiendum ſimplices ulterius diffun-
„ datur.

„ Datum Avinionis 16. Kalendas Decembris
„ Pontificatus noſtri anno 14.

Subſequenter cum perveniſſet ad præfati Michae-
lis Generalis Miniſtri notitiam, quod prælibatus Do-
minus Joannes dictam Decretalem, *quia vir re-*
probus contra ejus appellationem, & in maximam
ejus infamiam, & enorme præjudicium & grava-
men, & non ſolum ipſius Fratris Miniſtri Gene-
ralis, ſed etiam fidei Catholicæ, & Ordinis ſæpe-
dicti ediderat, & publice promulgaverat, a dicta de-
cretali ſeu Libello in Monaco Provinciæ Alama-
niæ ſuperioris exiſtens publice, & ſolemniter appel-
lavit. Cujus appellationis tenor noſcitur eſſe talis.

APPELLATIO

FRATRIS MICHAELIS

Generalis a Conſtitutione præſcripta.

„ UNiverſis Chriſti fidelibus præſentes literas
„ inſpecturis, humiles Chriſti pauperes fide-
„ les, & Catholici oppreſſi pro defenſione veritatis
„ fideique Chriſtianæ ſalutem, & pacem in eo,
„ qui cum eſſet Dives pro nobis pauper factus eſt
„ & tradidit ſemetipſum pro nobis, & lavit nos a
„ peccatis noſtris in ſanguine ſuo. Veritatem ſa-
„ pientis animus non recuſat, nec fides recta pati-
„ tur quamque jacturam. *Sine fide*, ſi quidem
„ ſecundum Apoſtolum, *impoſſibile eſt placere Deo.*
„ Almus Chriſti Confeſſor, & vitæ ipſius præci-
„ puus imitator Franciſcus, ac ejus ſtigmatibus mi-
„ rabiliter inſignitus Divino Spiritu illuſtratus præ-
„ dixit: Regulam ſuam, & vitam Chriſti acerri-
„ me impugnandam: & quod ſuper eam venirent
„ tentationes immenſæ: Et qui fuerint tunc probati
„ accipient Coronam vitæ. Væ autem illis qui de
„ ſola ſpecie religionis confiſi tepeſcent, nec re-
„ ſiſtent conſtanter tentationibus ad probationem e-
„ lectorum permiſſis. Qui vero ſpiritu ferventes ex
„ charitate & zelo veritatis adhærebunt pietati, tanquam
„ inobedientes, & Sciſmatici perſecutiones innume-
„ ras ſuſtinebunt. Nam perſequentes eos a malignis
„ ſpiritibus agitati magnum eſſe obſequium Dei di-
„ cent tam peſtilentes homines interficere, & de-
„ lere de Terra. Erit enim refugium afflictis Do-
„ minus, & ſalvabit eos, quia ſperaverunt in eo.
„ Et ut ſuo capiti conformentur fiducialiter agent,
„ & per mortem vitam merentes æternam obe-
„ dire Deo magis quam hominibus eligent, & mo-
„ ri potius quam conſentire falſitati, & perfidiæ
„ nullatenus formidabunt. Nam veritas tunc a præ-
„ dicantibus operietur ſilentio, aut conculcata ne-
„ gabitur, & vitæ ſanctitas a ſuis profeſſoribus ha-
„ bebitur in deriſum. Quare dignum dignis non
„ Paſtorem, ſed exterminatorem mittet eis Do-
„ minus Jeſus Chriſtus. Et quod aliquis non ca-
„ nonice electus, & infectus hæretica pravitate in
„ articulo tribulationis illius in Papatum aſſumptus
„ multis mortem ſui erroris ſagaciter propinare co-
„ nabitur: Hæc Prophetia dicti Patris ad literam
„ cernitur adimpleta in Joanne XXII. qui quan-
„ tum in ipſo fuit, perfectionem Evangelicam, &
„ totum ſtatum Eccleſiaſticum exterminavit, &
„ multas hæreſes in Eccleſia ſeminavit, prout in
„ quatuor ſtatutis per ipſum ſtatutis, & evidenter
„ editis annotatur. Quorum primum incipit *ad Con-*
ditorem Canonum ſecundum *Cum inter nonnullos*:
„ Tertium *quia quorundam*: Quartum *Quia vir*
„ *reprobus*: Quorum errorum in prædictis ſtatutis
„ contentorum aliqui de pluribus cum eorum ve-
„ ris reprobationibus hic breviter ſcribentur.

„ Primus error eſt, quod Dominus noſter Jeſus
„ Chriſtus in quantum homo viator, & mortalis,
„ imo in quantum crucifixus fuit verus Rex tem-
„ poralis habens univerſale Regnum & dominium
„ omnium rerum temporalium hujus Mundi. Qui
„ Error Scripturæ Sacræ, Sanctorum Doctorum,
„ & Patrum doctrinæ contradicit aperte. Quod au-
„ tem Scripturæ Sacræ contradicat patet per illud
„ quod legitur *Joann.* 18. Chriſtum dixiſſe Pilato.
Regnum meum non eſt de hoc Mundo: ſi ex hoc
mundo eſſet Regnum meum, Miniſtri mei utique
decertarent, ut non traderer Judæis, nunc autem
meum Regnum non eſt hinc. Et Joannis 6. *Jeſus*
ergo cum cognoviſſet quia venturi eſſent ut rape-
rent eum, & facerent Regem, fugit iterum in mon-
„ *tem ſolus.* Ergo vitabat Regnum & regnare in
„ temporalibus ſecundum hoc. Et *Luc.* 12. ubi cui-
„ dam de Turba dicenti ſibi: *Magiſter dic fratri meo,*
ut dividat mecum hæreditatem reſpondit dicens;

homo

homo quis me conſtituit Judicem aut diviſorem ſuper vos? Conſtat ergo quod ad Regem tanquam ad ordinarium judicem ſpectat de hæreditatum diviſionibus judicare, & cogere ad eaſdem: Ergo non regnavit temporaliter; aliter falſum dixiſſet, quod non pertinebat ad eum: Et ſic articulus ille contradicit ſacro Textui. Et quod adverſetur dictis Sanctorum Doctorum patet. Ait enim Augustinus in quodam Sermone de Innocentibus. *Putabat ſe infelix Tyrannus Domini Salvatoris adventu regali ſolio detrabendum: ſed non eſt ita. Non enim ad hoc venerat Chriſtus, ut alienam gloriam invaderet, ſed ut ſuam donaret. Non inquam venerat ad hoc Chriſtus ut Regnum præriperet terreſtre, ſed ut cæleſte donaret: Non venerat ad poteſtates dignitateſque rapiendas, ſed ad contumelias perferendas; non ad hæc venerat ut illud Sacrum Caput ad Djadema gemmarum, ſed ut ad Coronam ſpineam prepararet. Non inquam venerat ut conſtitueretur ſuper ſceptrum magnificus, ſed ut crucifigeretur illuſus.* Item idem Auguſtinus in Epiſtola ad Madarienſes dicit ſic: *Itaque non Chriſtus Regno decoratus, nec terrenis opibus dives, nec Chriſtus ulla terrena felicitate præfulgens, ſed Chriſtus crucifixus per totum Orbem terrarum prædicabatur.* hæc ibi. Item Ambroſius ſuper *Luc. li.* 3. ſuper illo verbo: *Dabit illi Dominus ſedem David Patris ejus: Ergo ſi Angelo non credis, ipſi ſaltem Domino crede dicenti. Tu dicis quod Rex ſum ego. Nunquid ergo ipſe mentitus eſt, qui regnare ſe dixit, qui non regnavit in terris. Quomodo Scriptura ſolvitur, qui Regem eum dicit, & non regnare aſtruit.* Et infra. *Qui dicit de hoc mundo non eſſe regnum ſuum, oſtendit eſſe ſuper mundum. Et ita erat regnum eius, & non erat in ſæculo, ſed ſuper ſæculum.* Item Bernardus ſuper *miſſus eſt* dicit. *Dabit ergo ei Dominus Deus ſedem David Patris ejus non typicam ſed veram, non temporalem, ſed æternam, non terrenam, ſed Cæleſtem. Quod idcirco memoratur fuiſſe David; quia hæc in quantum temporaliter ſedes David, æternæ illius gerebat imaginem.* Item Gregorius in Paſtorali loquens de regno Chriſti dicit: *Nolite plures Magiſtri fieri. Nam ipſe Dei, & hominum mediator Regnum recipere vitavit in terris, qui ſupernorum ſpirituum ſenſumque tranſcendens ante Sæcula regnat in Cælis. Qui enim idcirco in carne venerat, ut non ſolum per paſſionem ſuam redimeret, verum etiam per ſuam converſationem doceret, exemplum ſe ſequentibus præbens Rex fieri voluit, ad Crucis vero patibulum ſponte venit; oblatam gloriam culminis fugit, pœnam opprobrioſæ mortis expetit, ut membra ejus diſcant favores fugere, terrores minime timere, pro veritate adverſa diligere, proſpera formidando declinare:* Hæc Gregorius. Item Sanctus Leo Papa in quodam ſermone Epiphaniæ, qui legitur in Ecclesia loquens de Regno Chriſti dicit ſic: *Herodes vero audiens Judæorum Principem natum, ſucceſſorem ſuſpicatus expavit:* Et parum poſt. *O cæca ſtultæ æmulationis impietas, quæ perturbandum putas divinum tuo furore conſilium, Dominus mundi temporale non quærit Regnum, qui portaverat æternum.* Quibus authoritatibus nihil clarius dici poteſt ad oſtendendum, quod Regnum Chriſti in quantum homo viator non fuit temporale, & terrenum, ſed Cæleſte, & æternum. Item quod Regnum Chriſti in quantum homo viator non fuerit temporale ſed ſpirituale & cæleſte apparet per hoc. Quod tale fuit Regnum Chriſti, quale venit annunciare & prædicare: & non tale quale venit contemnere, & deſpicere: ſed Chriſtus venit prædicare & annunciare Regnum Cælorum, & contemnere, atque deſpicere regnum temporale, & terrenum propter Regnum Cælorum. Quare inquit *vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in Cælo. Matth. IX. & Marc. X. & Luc.* 18. Ergo Regnum Chriſti non fuit temporale, ſed æternum. Præterea ille qui venerat temporaliter non judicare, ſed judicari, non venit temporaliter principari, & dominari, ſed magis temporaliter ſubiici, & ſubdi. Item Regnum Chriſti, pro quo mortuus eſt, non fuit temporale, quia temporale Regnum Judæorum per mortem Chriſti extitit diſſipatum: Et Prophetæ dixerunt per Chriſtum eſſe ſuum Regnum reparandum. Concluditur evidenter, quod Regnum Chriſti non fuit temporale, ſed ſpirituale, & cæleſte. Nota pro ſana intelligentia veritatis, quod Regnum Chriſti tripliciter intelligi poteſt. Primo pro Regno æternali, & divinali: Secundo pro Regno ſpirituali. Tertio pro Regno Materiali, vel ſæculari. Primum ſpectat ad Chriſtum, quantum ad ſuam Divinitatem, qua æqualis eſt, & unum & idem cum Patre ratione creationis, & gubernationis cunctorum. Et de hoc non eſt quæſtio. Quantum etiam ad humanitatem ſpectat ad ipſum per communicationem idiomatum ratione perſonalis, ſive hypoſtaticæ unionis, quia quicquid prædicatur de Deitate, prædicatur de homine Chriſto, & e converſo. Secundum etiam competit Chriſto ratione creationis, redemptionis, juſtificationis, glorificationis, doctrinæ, & paſtoralis curæ vel ſpiritualis deſponſationis ſuorum fidelium & electorum, ſive membrorum. Nec de hoc eſt quæſtio. Tertium vero non ſpectat, nec ſpectare poteſt ad Chriſtum, nec ratione divinitatis, cum contradictio ſit Regnum, vel regimen temporalium corruptibilium æternum poſſe eſſe, vel divinum; Nec ratione humanitatis, ſicut probatur ſupra, quia ad Chriſtum ex officio ſibi commiſſo non pertinebat de temporalibus judicare, hæreditates dividere, leges Civiles condere, homicidas, latrones, & malefactores punire, peregrino, pupillo, & viduæ cum opprimerentur a potentibus mundi temporale auxilium exhibere, & alia quæ ad Officium Regum ſæcularium pertinent exercere. Et de illo tertio modo eſt controverſia. Eſt igitur Chriſtus in quantum Deus, Rex omnium Angelorum, & hominum bonorum, & malorum, fidelium, & infidelium, rationabilium, & irrationabilium, & cunctorum, & eodem regimine, quo Pater, omnia regit. Similiter Chriſtus homo eodem modo quo dictum eſt. Secundo fuit Chriſtus Rex ſpiritualis in quantum Deus, & in quantum homo a ſpirituali regimine quod ad hoc venit in mundum, ut ſcilicet fideles ſibi credentes quantum ad ſpiritualia gubernaret. Et iſto modo Chriſtus eſt credentium ſive fidelium Rex tantum, ſive ſint Gentiles, ſive Judæi. Quia ſoli credentes ſunt Judæi omnes ſecundum ſpiritum. Tertio Chriſtus nec quantum ad humanitatem, nec quantum ad Divinitatem, ſive in quantum fuit homo mortalis, fuit Rex a regendo temporaliter, ſecundum quod aliquis dicitur Rex per ſupradictum modum regendi temporaliter. Prophetæ igitur in ſuis Prophetiis loquuntur de Regno Chriſti ſpirituali, & æternali. Quod autem Papa Joannes XXII. loquatur de Regno temporali, patet: Quia dicit, quod Chriſtus niſi in valde paucis pro Rege vel Domino ſe non geſſit: Ergo loquitur de regno temporali & ſæculari: Ergo hæreticus manifeſte ut ſupra patuit. Si autem loquitur de Regno Divino, & ſpirituali: Tunc eſt hæreticus, & blaſphemus manifeſtus, dicere quod non gerat ſe pro Rege niſi in valde paucis, quia ut dictum eſt Rex eſt omnium omnia creando, gubernando, & conſervando. Quod autem loquatur de Regno temporali, ſeu ſæculari, patet per hoc. Secundo quia dicit ideo pauper fuit, quia ſe fructibus, & proventibus Regni non juvabat. Perceptio autem fructuum ad adiumentum, & conſervationem vitæ, & emolumenta pertinent ad Regnum Civile, vel ſæculare. Ergo de Regno ſæculari vel temporali loquitur: ergo hæreticus. Si autem loquitur de

„ Re-

„ Regno Divino & ſpirituali, tunc eſt hæreticus
„ beſtialis ponendo quod Deus indigeat fructibus,
„ & conſervatione ex aliqua re temporali parva,
„ vel magna. Plures rationes adduci poſſent, ſed
„ cauſa brevitatis omittuntur.
„ Secundus error eſt, quod Chriſtus in quantum
„ homo mortalis fuit Dominus habens proprieta-
„ tem, & dominium omnium rerum temporalium.
„ Qui quidem error, ſive articulus ſacræ ſcriptu-
„ ræ, ſanctis Doctoribus, & determinationi Eccle-
„ ſiæ contradicit: Et quod ſacræ ſcripturæ con-
„ tradicat: patet: Nam *Luc. IX.* dicitur: *Vulpes
foveas habent, & volucres Cæli nidos; filius autem
hominis non habet, ubi Caput ſuum reclinet.* Ubi
„ Gloſ. Hier. in parte X. ait: *Quid me propter di-
vitias, & ſæculi lucra ſequi vis? cum ſim tantæ
paupertatis, ut nec hoſpitiolum quod meum ſit ha-
beam, & tecto utar alieno.* Et Chryſoſtomus ſu-
„ per eodem: *Aſpice qualiter paupertatem, quam
Dominus docuerat per opera demonſtrat. Non erat
ei menſa, non candelabrum, non domus, nec quicquid
aliud talium.* Item Apoſtolus 2. *Cor.* 8. *Scitis,*
„ inquit, *gratiam Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui
propter nos egenus factus eſt, cum eſſet dives, ut
illius inopia nos divites eſſemus: Et in hoc conſi-
lium do.* Et Pſalm. ex perſona Chriſti dicit: *Ego
vero egenus, & pauper ſum:* Ubi Gloſ. dicit: *Ege-
nus fuit Chriſtus, quia petens, & pauper ſum.*
„ ubi Gloſ. dicit: *Chriſtus ſecundum quod homo
mendicus fuit: Et mendicus eſt qui ab alio petit,
& pauper qui ſibi non ſufficit,* habet Gloſ. Quod
„ autem determinationi Eccleſiæ adverſetur patet.
„ Nam *extra de verb. ſignif. li. 6. C. Exiit* ſcri-
„ bit Papa diffinite ſic: *Dicimus quod abdicatio pro-
prietatis omnium rerum tam in ſpeciali quam in com-
muni propter Deum meritoria eſt, & ſancta: quam
& Chriſtus viam perfectionis oſtendens, verbo docuit,
& exemplo firmavit:* hic ergo Sancta Mater Ec-
„ cleſia diffinitive pronunciat, quod Chriſtus exem-
„ plo firmavit abdicationem proprietatis omnium re-
„ rum: & per conſequens Papa Joannes XXII.
„ qui dicit quod Chriſtus habuit proprietatem, &
„ dominium omnium rerum temporalium contra-
„ dicit in forma determinationi Eccleſiæ: Ergo eſt
„ hæreticus. Item quod ſacris Doctoribus adverſe-
„ tur patuit ſupra. Sed ut abundantius pateat ait
„ Hieronymus ad Nepocianum: *Turpe eſt ante fo-
res Sacerdotis Domini noſtri Jeſu Chriſti crucifixi
& pauperis, qui cibo quoque veſcebatur alieno, li-
ctores militum, & Conſulum excubare.* Item idem
„ ad Eliodorum: *Affatim dives eſt qui cum Chriſto
pauper eſt.* Item Gregorius Nazianzenus dicit: *ve-
ſtigiis illius incedam, qui propter nos pauper factus
eſt, cum eſſet dives:* Et Chryſoſtomus ſuper Epi-
„ ſtolam ad Hebræos dicit. *Nemo cauſetur de pau-
pertate tanquam cauſa ſit multorum malorum, nec
obloquatur de Chriſto, qui perfectionem illam dixit:
Si vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia quæ
habes &c. hoc enim, & verbis ipſe dixit, & ope-
ribus oſtendit & diſcipulos ſuos docuit.* Item idem:
*Si vis audire paupertatis prædicamenta, ipſam pro-
feſſus eſt Chriſtus, qui dicit: filius autem hominis
non habet ubi Caput ſuum reclinet.* Item Anſelmus
„ in libro de ſacramentis ait: *Pauper ita fuit Chri-
ſtus, ut veniens in mundum non in ſua, ſed in alie-
na Domo naſceretur: Et natus propter inopiam loci
in Præſepe Brutorum animalium poneretur: Et vi-
vens in mundo non haberet ubi Caput ſuum recli-
naret; ac moriens unde nuditatem ſuam tegeret,
nec mortuus unde involveretur; nec ſepulcrum aut
locum, ubi corpus mortuum collocaretur.* Præterea
„ omnia ad perfectionem, & fidelium utilitatem ſpe-
„ ctantia quod Chriſtus docuit ipſe fecit. Sed abdi-
„ care temporalium divitiarum dominium, & pro-
„ prietatem ad perfectionem fidelium, & utilitatem
„ ſpectat: Et hanc abdicationem Chriſtus docuit:
„ Ergo ipſe hanc abdicationem ſervavit prout *Act.
p. cœpit Jeſus facere, & docere:* Ergo fecit quod
„ docuit. Item *Matt.* 5. dicit. *Qui ſolverit unum
de mandatis iſtis minimis, & docuerit ſic homines,
minimus vocatur in regno Cælorum:* Sed Chriſtus
„ non fuit minimus, ſed maximus in regno Cælo-
„ rum: Ergo fecit quod docuit. Patet etiam in ſu-
„ pradicta authoritate Chryſoſtomi. Quod autem
„ Chriſtus docuerit divitiarum abdicare dominium,
„ & proprietatem patet per illud *Matth.* 19. *vade,
& vende &c. Et amen dico vobis, quod vos qui
reliquiſtis omnia &c. & Matth. 6. Nolite theſau-
rizare &c.* Et in multis aliis locis Chriſtus docuit
„ mundum contemnere, & divitiarum dominium
„ abdicare. Præterea paupertas religioſorum non eſt
„ major, nec perfectior paupertate Chriſti. Sed re-
„ ligioſi abdicant dominium, & proprietatem divi-
„ tiarum ſaltem in ſpeciali: Ergo & Chriſtus ſal-
„ tem in ſpeciali dominium divitiarum abdicavit:
„ Et conſtat, quod nullus alius a Chriſto habuit do-
„ minium omnium temporalium commune cum ipſo.
„ Ergo Chriſtus nec in communi habuit univerſale
„ dominium omnium temporalium. Nam omnes
„ religioſi imitantur Chriſtum in paupertate, non
„ præcedunt. Ergo &c.
„ Tertius error eſt, quod Dominus Noſter Je-
„ ſus Criſtus in quantum homo mortalis per ſuc-
„ ceſſum temporis acquiſivit ſibi diverſis modis do-
„ minium proprietarium in ſpeciali quam plurium
„ rerum temporalium, ſcilicet veſtimentorum, &
„ calceamentorum, loculorum, & alimentorum par-
„ tim per collocationem fidelium, partim per em-
„ ptionem. Qui error contradicit Evangelicæ veri-
„ tati: quia ut ipſe Chriſtus dixit *Luc.* 14. *Omnis
ex vobis qui non renunciaverit, quæ poſſidet, meus
non poteſt eſſe Diſcipulus.* Conſtat autem, quod
„ Chriſtus fecit, quod docuit ad perfectionem vitæ
„ pertinens, ut probatum eſt ſupra *Act.* 1. *Coepit
Jeſus facere, & docere.* Et Ambroſius in ſermo-
„ ne 8. *Epiphaniæ* dicit; *facere prius voluit, quod
faciendum omnibus imperabat, ut bonus magiſter
Doctrinam ſuam non tam verbis inſinuaret, quam
actibus exerceret: Et ad fidem nos geſtu pariter
confirmaret, & ſenſu.* Hæc Ambroſius. Aliter enim,
„ ut ſupradictum eſt, non fuiſſet *Magnus in Regno
Cælorum,* quia non feciſſet quod docuit. Item Hie-
„ ronymus ſuper illo verbo *Pſ.* 3. *Eripiens ino-
pem de manu fortiorum ejus* dixit, ideſt *Chriſtum de
manibus, & poteſtate Judæorum. Inops enim fuit
Chriſtus, qui nihil proprium habuit: Unde ipſe ait:
Vulpes foveas habent, & volucres Cæli nidos, filius
autem hominis non habet ubi Caput ſuum reclinet;*
„ hæc Hieronymus. Item Baſilius in regula ſua di-
„ xit: *Si quis ergo dicit aliquid proprium eſſe, a-
lienum ſe facit ab Electis Dei, & charitate Do-
mini: Qui quod verbo docuit opere complevit.* Item
„ Hieronymus ad Ruſticum monacum: *Si habes ſub-
ſtantiam, vende & da pauperibus, & nudum Chri-
ſtum nudus ſequere: Durum grande & difficile, ſed
magis ſunt præmia.* Item ad Euſtochium dicit de
„ Chriſto: *pauperrimum, & abiectiſſimum ſe oſten-
dit.* Item Gloſ. ſuper illo verbo *Jo.* 14. *venit Prin-
ceps mundi hujus, & in me non habet quicquam*
„ dicit: *noluit enim Dominus habere, quod perde-
ret, pauper venit, ne haberet Diabolus quod aufer-
ret:* hæc Gloſ. Sed omne temporale dominium pro-
„ prium modicum vel ſatis auferri poteſt, & perdi.
„ Ergo Chriſtus nullius rei temporalis dominium
„ habuit. Et Bernardus ad fratres de monte Dei de
„ Chriſto dicit: *Cum dives eſſet, pro nobis pauper
factus eſt: & qui voluntariæ paupertatis dedit præ-
ceptum, ipſe ejuſdem in ſemetipſo formam dignatus
eſt demonſtrare: ut enim ſciant Evangelici Paupe-
res quid eis faciendum ſit: Ipſe etiam a fidelibus
poſcere voluit, nonnunquam ab infidelibus, ſed ut fi-
deles faceret vitæ neceſſaria non recuſavit accipere:*
„ hæc Bernardus: Iſte error contradicit præcedenti
„ in propria forma, quod ibi dicit, quod ab inſtanti
„ Conceptionis ſuæ habuit dominium univerſale o-
„ mnium temporalium: Et hic dicit, quod acqui-

„ ſivit

„ ſivit dominium, non habuit ante: habere ergo uni-
„ verſale dominium omnium rerum, & aliquarum
„ rerum non habere, eſt contradictio in forma, pro-
„ pter quod convenit ſibi illud Auguſtini ad Boni-
„ facium Comitem contra Donatiſtas; & ponitur
23. *q.* 7. *C. quod autem*, ſic inquiens: *Qui adeo*
calumniandi cupiditate cæcantur; ut non attendant
quam ſint inter ſe contraria quæ loquuntur. Quod
„ autem non habuit Chriſtus proprietatem Calcea-
„ mentorum, ut dictus hæreticus dicit, patet quia
„ nec uſum habuit. Dicit enim Hieronymus ad Eu-
„ ſtochium: *Diſcipuli ſine calceamentorum onere,*
& vinculis pellium nudi ad prædicationem novi
Evangelii deſtinantur, & milites veſtimentis Jeſu
ſorte diviſis, caligas non habuere, quas tollerent:
Neque enim Dominus poterat habere, quod prohi-
buerat in ſervis. Item Chryſoſtomus ſuper Math.
Homil. ult. Apoſtoli unica tunica induti diſcalceati
circuierunt, & omnes ſuperaverunt. Item *Homil.*
32. *Nunquid aliquid defuit vobis, quoniam miſi vos*
nudos, & diſcalceatos: Et Bernardus *de* 7. *horis*
hora 3. *Poſtea conſidera quomodo habeat illos pedes*
confractos, nec credas, quod eſſet calceatus, quia
non ipſe nec Diſcipuli ejus Calceamentis utebantur.
„ Patet etiam, quod ipſe Diſcipulus interdixit cal-
„ ceamenta portare, ut habetur *Math. X. & Luc.*
X. Et ipſe fecit, quod docuit, ut ſupra patet: Ergo
„ nec ipſe, nec Diſcipuli ejus calceamentis uteban-
„ tur. Ad rationem vero quam pro ſe adducit hæ-
„ reticus iſte ad probandum, quod Chriſtus habuit
„ calceamenta, quia ſcilicet Johannes Baptiſta dicit
„ de eo: *Cujus non ſum dignus corrigeam calcea-*
menti ſolvere. Reſpondent Gloſſæ, quarum una di-
„ cit: *Calceamentum myſterium, corrigeas ligatura*
myſterii; non enim vales Joannes corrigeam calcea-
menti ſolvere, quia myſterium Incarnationis non
ſuffecit explicare. Et alia Gloſ. dicit. *Non ſum*
dignus corrigeam calceamenti ſolvere, ideſt nomen
ſponſi non niſi uſurpo. Quod vero Chriſtus non ha-
„ buit proprietatem in Loculis, ſicut ipſe hæreticus
„ dicit, patet per Hieronymum ſuper illud *Mat.* 17.
Vade ad mare. Ubi dicit: *tantæ paupertatis fuit*
Dominus, ut unde tributa ſolveret non haberet.
„ Quod ſi aliquis obiecerit, quod Judas in Loculis
„ pecuniam portabat; reſpondebimus, *quia res pau-*
„ *perum in uſus ſuos committere nefas putavit:* hæc
„ ad literam dicit Gloſ. Rabani. Item Chryſoſto-
„ mus ſuper illud *Joannis* 13. *Quod loculos habe-*
bat Judas, & nil mirum, quia nullus diſcipu-
lorum pecunias portabat. Sed per hoc quod hic
„ dicit, occulte inſinuat, quod quædam mulie-
„ res eos de ſuis facultatibus nutriebant. Item Au-
„ guſtinus ſuper Joannem P. 2. *Hom.* 8. & poni-
„ tur 12. *q.* 1. dicit ſic: *habebat Dominus locu-*
los a fidelibus oblata conſervans, & ſuorum neceſ-
ſitatibus, aliiſque indigentibus tribuebat, tunc prius
Eccleſiaſticæ pecuniæ forma eſt inſtituta: hæc Augu-
„ ſtinus: Sed conſtat quod pecunia quoad proprieta-
„ tem, & Dominium non eſt Epiſcoporum, &
„ Prælatorum Eccleſiæ, ſed quoad miniſtrationem,
„ & diſpenſationem, ut idem Auguſtinus dicit, &
„ ponitur 23. *q.* 7. *C. quod autem* ſic inquiens:
Non ſunt illa noſtra, ſed pauperum, quorum Pro-
curatorem quodammodo gerimus, non proprietatem
nobis uſurpatione damnabili vendicamus. Nec ob-
„ ſtat illud *Joan.* 4. *Diſcipuli ejus iverant in Ci-*
vitatem, ut Cibos emerent, quia tunc non erant
„ facti Apoſtoli, & per conſequens non teneban-
„ tur expropriare pecuniam, ſed fuerunt aſſumpti
„ ad Apoſtolatum in ſermone de monte, ut patet ex-
„ preſſe *Luc.* 6. Qui, ut patet *Matth.* 4. fuit fa-
„ ctus in Galilæa poſt hunc tranſitum per Sama-
„ riam & reditum in Galilæam: de quo habetur
„ *Joann.* 4. Qui quidem ſecundum Auguſtinum
li. 5. 2. *de conſenſu Evangeliſtarum C.* 17. fuit il-
„ le, de quo dicitur *Matth.* 4. *Cum audiſſet Je-*
ſus, quod Joannes eſſet traditus, ſeceſſit in Gali-
„ *læam*. Et poſt inde narrat illam tertiam, & per-
„ fectam vocationem Petri, & Andreæ, Joannis,
„ & Jacobi: Et poſt, in principio videlicet, ponit
„ ſermonem factum in principio in monte, in quo
„ facti ſunt Apoſtoli, ac deinde fuerunt eis im-
„ poſita a Chriſto illa præcepta, in quibus dicitur,
„ quod nil poſſiderent *nec aurum nec argentum,*
nec pecuniam: & quod nihil portarent in via &c.
„ ut patet *Matth. X. Marc.* 6. *Luc. IX*. Secun-
„ do dicendum, quod ex pecunia mulierum emiſ-
„ ſent, quæ loquebantur eum, ut habetur *Luc.* 8.
„ non autem ſummam Chriſti Sapientiam in hoc
„ caſu cum ſimilibus. Quæritur aliud eſt dare for-
„ mam condeſcenſionis, aliud formam vitandæ pe-
„ riclitationis, aliud formam animæ paſtoralis, aliud
„ formam mediocris religionis, aliud formam vi-
„ tandi erroris, ad formam ſpiritualis præcipicii
„ præcavendi: Chriſtus enim uſus eſt raro locu-
„ lis, partim deſcenſive tam pro infirmis, quam pro
„ forma mediocris religionis: partim pietate curæ
„ paſtoralis, ut oſtenderet, quod Prælatus oblatio-
„ nes Eccleſiaſticas in uſus pauperum debet con-
„ vertere potius quam in ſuos: Et ſic debet mi-
„ ſerias pauperum ſublevare, & eorum curam ha-
„ bere; quod tamen Congregationi magnorum The-
„ ſaurorum non debet pro hac re inſiſtere: unde
„ dicti ſunt diminutive loculi, ideſt parvi locelli.
„ Uſus eſt etiam ad docendum, quod in caſu pe-
„ riculoſæ & inevitabilis neceſſitatis licitum, imo
„ debitum eſt quibuſcumque perfectis uti loculis,
„ aut æquivalenti. Uſus eſt etiam Chriſtus in con-
„ demnationem futurarum hæreſum dicentium, quod
„ nulli Chriſtiano, & præcipue Clerico vel Præla-
„ to licet habere aurum, vel argentum. Docuit e-
„ tiam per hoc formidandam eſſe providentiam, &
„ conſervationem rerum temporalium. Quæritur,
„ unus ex duodecim Apoſtolis cecidit in latroci-
„ nantem cupiditatem: Et in hoc ipſe docuit quantum
„ ſit fugiendum malum cupiditatis eccleſiaſticorum
„ bonorum, quod Judas ex hoc factus eſt prodi-
„ tor Chriſti. Docuit etiam quoſcumque Prælatos,
„ ut diſpenſationem rerum temporalium etiam ne-
„ ceſſariarum alteri relinquant, ipſi vero ſoli ora-
„ tioni inſtent, ſicut fecerunt poſtmodum Apoſto-
„ li *Act.* 6. Et ne in hoc nimis curioſe timerent
„ de infidelitate diſpenſantium, aut ne pro tali ti-
„ more diſpenſationes hujuſmodi ad ſe revocarent;
„ cum tolerabilius ſit temporalia perdi, quam a ſpi-
„ ritualibus retrahi officiis. Habuit igitur Chriſtus res
„ aliquas abſque earum dominio, & proprietate,
„ quantum illa vocabula, meum, tuum, ſuum,
„ iſtius, & illius & habere, & ſimilia multiplici-
„ ter accipiuntur in ſcripturis. Alium enim impor-
„ tant dominium & proprietatem, alium uſum fa-
„ cti, alium licitam poteſtatem utendi, alium cu-
„ ſtodiam: alium locationem, alium originem pa-
„ triæ, aliiſque innumerabilibus modis accipi poſſunt.
„ Quare poteſt concedi, quod Chriſtus varias res
„ habuit quantum ad uſum, quantum ad licitam
„ poteſtatem utendi, quantum ad conſuetudinem
„ utendi, quantum ad originem patriæ, quantum ad
„ diſpenſationem, ſive diſpoſitionem, licet non ha-
„ buit dominium, & proprietatem: Et ita veſti-
„ menta Chriſti, & cætera neceſſaria, quibus neceſ-
„ ſario utebatur, erant Dei, & Chriſti in quan-
„ tum erat homo quoad uſum: Dicit enim Bernar-
„ dus de Chriſto & Apoſtolis, & Apoſtolicis viris,
„ & evangelicis religioſis. *Cui nempe de proprio*
nihil eſt, totum profecto quod habet Dei eſt. Un-
„ de pro tota iſta quæſtione & materia de Chri-
„ ſti, & Apoſtolorum paupertate dicendum eſt
„ Primo, quod Chriſtus, & Apoſtoli fuerunt in
„ duplici ſtatu; fuerunt enim univerſales Prælati
„ Eccleſiæ novi Teſtamenti: Et hoc modo habue-
„ runt quantum ad auctoritatem diſpenſationis & di-
„ ſtributionis pro dando pauperibus, & miniſtris Ec-
„ cleſiæ, ſicut de Apoſtolis ſcribitur *Act.* 4. Et ne-
„ gare quod non habuerunt iſto modo, eſt hæreti-
„ cum, & de hoc non eſt quæſtio: Et iſta præla-
„ tio-

tionis auctoritate dicitur Chriſtum loculos habuiſſe, una de cauſis. Secundo Chriſtus & Apoſtoli poſſunt conſiderari ut ſpeciales, & ſingulares petræ fundamenta perfectionis religioſæ, & contemptores mundi, & gloriam mundi calcantes, & Chriſti conſilia de ſupererogatione perfectionis in ſe ipſis obſervantes, & omnibus volentibus eſſe perfecti aſtra lucida tribuentes. Et ſi quæruut, utrum iſto modo habuerunt: Diſtinguendum eſt de duplici modo habendi. Quorum primus eſt civilis, & mundanus quemadmodum leges diffiniunt Imperiales duas ejus partes oſtendentes in hæc verba. *Ea in bonis noſtris eſſe dicuntur, in quibus habitis exceptionem, & defenſionem, & non habitis repetitionem habemus*. Et ita patet, quod qui habet aliquid civiliter, & mundane poteſt defendere rem ſuam ab invaſore; & repetere a detentore cum Judice Imperiali. Et iſto modo dicere, quod Chriſtus, & ejus Apoſtoli habuerunt res mundanas eſt hæreticum, quia eſt contra Sanctum Evangelium. Nam Chriſtus Rex pacificus, qui Apoſtolos ſuos fecit filios pacis, ſeparavit eos ab omni mundano litigio. *Matth. 5. Et qui vult tecum in Judicio contendere & tunicam tollere: præbe ei, & pallium*. Et *Luc.* 16. *Ab eo qui aufert quæ tua ſunt, non repetas*. In quibus verbis Chriſtus removet a ſe, quia ipſe fecit quod docuit: Et a ſuis Apoſtolis, quibus hæc impoſuit, duas partes Juris Civilis, & mundani, ſcilicet defenſionem habiti, & petitionem perditi. Et iſte modus habendi dicitur proprie habere in re proprietatem, & dominium. Et Chriſtus & ejus Apoſtoli iſto modo non habuerunt. Ideirco Beatus Petrus pro ſe, & aliis Apoſtolis dixit, ſicut verus pauper *Matth. 19. Ecce nos reliquimus omnia*. Dicere ergo, quod Chriſtus, & ejus Apoſtoli iſto modo habuerunt in Communi, vel ſpeciali proprietatem, & dominium, eſt hæreticum, & blaſphemum. Alio modo poſſunt haberi res temporales ſcilicet quantum ad Jus naturæ, & communis Charitatis fraternæ. Et iſto modo Chriſtus, & Apoſtoli habuerunt bona temporalia Jure naturali, quod ab aliquibus dicitur Jus poli, ad ſuſtentationem naturæ, repellentes omnia, quæ divitias ſaperent, vel delicias redolerent, vel mundi pompam nutrirent. Et iſto modo habuerunt bona temporalia, veſtes, panes, piſces, ſicut dicit Apoſtolus primo ad Timotheum: *habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti ſumus*. Nec aliqua profeſſio, nec aliquod conſilium Chriſti eſt, quod prohibeat talem modum habendi, ſcilicet quantum ad neceſſarium uſum vitæ. Et imo dicere, quod Chriſtus, & Apoſtoli non habuerunt iſto modo, eſſet hæreticum. Secundo notandum eſt, quod ad tollendas cavillationes iſta quæſtio vel materia eſt in tales terminos reſolvenda: utrum ſcilicet ſervando vitam Evangelicam, quam Chriſtus inſtituit, & ſervavit, & Apoſtoli ſervaverunt, & B. Franciſcus in ſua regula ſervandam accepit, prout ſibi Eccleſia confirmavit, poſſit quis habere proprium in ſpeciali, vel in communi civiliter, & mundane, prædictam vitam in ſua perfectione ſervando. Et tenendum eſt pro fide indubitabili Evangelii, quod non.

„ Quartus error eſt, quod Apoſtoli poſtquam fuerunt ad Apoſtolatum aſſumpti habuerunt in ſpeciali, & ſingillatim non ſolum in communi proprietatem, & dominium multarum rerum: Et quod nunquam abdicaverunt a ſe univerſalem proprietatem, & dominium omnium rerum temporalium; nec votum abdicationis proprietatis, & dominii omnium rerum temporalium emiſerunt: Sed etiam poſt miſſionem Spiritus S. ſuper eos factam habuerunt in ſpeciali, & ſingillatim poteſtatem, & dominium perpetuum veſtimentorum, calceamentorum, & alimentorum: Et quod Chriſtus nunquam conſuluit eis abdicationem proprietatis, & dominii omnium rerum: Qui error contradicit Evangelicæ veritati, & eſt deſtructivus Evangelicæ perfectionis. Dicitur enim *Matth.* 4. de Petro, Andrea Joanne, & Jacobo: *At illi continuo relictis retibus ſecuti ſunt eum*: ubi Gloſſa dicit. *Amplius non ad propria reverſuri*. Super quo etiam Gregorius: *Multum dimiſit, qui nihil ſibi retinuit. Multum dimiſit, qui cum re poſſeſſa etiam concupiſcentiis renunciavit. Et* Matth. 6. *Nolite vobis theſaurizare theſauros in Terra: Et nolite ſolliciti eſſe quid manducabimus dicentes*: Et Luc. 12. *vendite quæ poſſidetis, & date eleemoſinas. Et* Matth. X. *Nolite poſſidere aurum nec argentum; Et C.* 19. Petrus in Perſona omnium Apoſtolorum ait: *Ecce nos reliquimus omnia. Et* Luc. 14. *Omnis ex vobis, qui non renunciaverit omnibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe Diſcipulus*. Super quo Ambroſius: *Negat Chriſtus ſuum eſſe Diſcipulum, quem viderit aliqua poſſidere*. Et Auguſtinus *de contemptu mundi* dicit: *Qui dixit omnibus: nihil proprium a ſuis Diſcipulis poſſideri voluit: qui quicquam poſſidet, remotus eſt a Chriſtiana Diſciplina*: Item Hieronymus ſuper Pſal. *Comminuet eos tanquam vitulum Libani* dicit: *Apoſtolos filios unicornium intelligimus, qui ex Judæis proceſſerunt: hii adeo pauperes, & nudi fuerunt, ut eis proprii nihil remanſiſſet: Eiſdem teſtantibus, & dicentibus: Ecce nos reliquimus omnia*: Item idem ad Elipantum: *nemo Apoſtolis pauperior fuit: & nemo tantum pro Deo dereliquit*. Item Gregorius ſuper Cantica ſuper illo verbo: *Si dederit homo omnem ſubſtantiam ſuam*, dicit: *homo omnem ſubſtantiam Domus ſuæ pro dilectione tribuit, quum quicquid in mundo poſſidet pro Chriſto diſtribuit*. Et parum poſt: *Hoc Apoſtoli fecerunt, qui non ſolum poſſeſſa, ſed & concupita, ut Chriſtum ſequerentur dimiſerunt*. Quod autem votum abdicationis omnium rerum Apoſtoli emiſerint, patet; dicit enim Auguſtinus de Apoſtolis *XVII. de Civitate Dei: Dixerant illi potentes: Ecce nos dimiſimus omnia, & ſecuti ſumus te: hoc votum potentiſſime voverant. Sed unde hoc eis, niſi ab illo, de quo hic dictum eſt continuo dans votum voventi. Non enim quiſquam Deo rectum voverat, niſi ab illo reciperet, quod voveret*. Hæc Auguſtinus. Ex quibus verbis manifeſte concluditur, quod Apoſtoli voverunt ſequi Chriſtum in abdicatione proprietatis omnium rerum. Quod etiam multiplici ratione probari poſſit, ſed cauſa brevitatis omittimus; quia ex ſubſcriptis & dicendis, ſatis patet. Obviat etiam hæreticalis aſſertio antedicta determinationibus Eccleſiæ Sacroſanctæ, ut patet *extra de verb. ſignif. C. Exiit* ubi diffinitive dicitur: *Dicimus quod abdicatio proprietatis omnium rerum tam in ſpeciali, quam etiam in communi propter Deum meritoria eſt, & ſancta, quam Chriſtus viam perfectionis oſtendens verbo docuit & exemplo firmavit. Quamque primi fundatores Eccleſiæ militantis, prout ab ipſo fonte hauſerant in volentes perfecte vivere per Doctrinæ, ac vitæ ipſorum alveos derivarunt*. Concluditur ergo, quod ipſe eſt hæreticus manifeſte, tam ipſe, quam ejus aſſertio antedicta.

„ Quintus error eſt, quod Chriſtus non impoſuit aliam legem vivendi Apoſtolis, quam quibuſcumque aliis Diſcipulis, per Diſcipulos intelligentes quoſcumque Chriſti Diſcipulos, ideſt Chriſtianos, ſicut exemplificat de Lazaro, Maria, Martha, Joſeph ab Arimathia, & Dorchas. Qui error contradicit Scripturæ Sacræ, Divinæ, & Eccleſiæ, & Doctoribus. Quod patet, Nam *Matth. X.* ſcribitur: *Et convocatis 12. Diſcipulis miſit Jeſus præcipiens eis dicens. In viam gentilium ne abieritis*: Et inde: *Nolite poſſidere aurum, nec argentum, nec pecuniam in zonis veſtris, non peram in via, nec duas tunicas, nec calceamenta nec virgam*. Et ſimiliter *Luc. IX. nihil tuleritis in via, niſi virgam tantum, non peram nec panem, nec in zona æs*. Item Hieronymus contra Jonimanum: *Nunquid omnibus præceptum eſt, nec duas veſtes habeant,*

nec cibos in pera, as in zona, calceamenta in pe-
dibus, & ut vendant univerſa, quæ habent, & dent
pauperibus, & ſequantur Chriſtum, ſed his, qui
volunt eſſe perfecti. Item Gregorius 16. *moralium*
„ ſuper illud *Job. Judicium pauperibus diſtribuit.*
Speciali, inquit, *juſſione paucis, & perfectione per-*
fectioribus, & non generaliter omnibus dicitur hoc,
quod adoleſcens dives audivit. Vade & vende om-
nia quæ habes, & da pauperibus. Si enim hæc juſ-
ſio generalis ſub præcepto cunctos aſtringeret, culpæ
profecto eſſet aliquid nos de hoc mundo poſſidere.
Sed aliud eſt, quod per Scripturam Sacram gene-
raliter omnibus præcipitur, aliud quod perfectiori-
bus ſpecialiter imperatur: hæc Gregorius. Hæreti-
„ cus ergo eſt ſupradictus, & tamquam inſanus con-
„ tra Scripturam Sacram, & contra Sanctos gar-
„ rulat impudenter. Eſt ergo ſciendum quod Di-
„ ſcipuli fuerunt in triplici differentia. Quidam e-
„ rant Apoſtoli: Quidam vero præter Apoſtolos
„ ad prædicandum fidem Chriſti fuerunt a Chri-
„ ſto ſpecialiter deputati. Et iſti fuerunt 72. de
„ quibus habet. *Luc. X.* Tertii erant converſi Di-
„ ſcipuli ad fidem, ſed officium prædicationis a
„ Chriſto minime acceperant. Primi & ſecundi
„ non habebant temporalia quo ad Dominium &
„ proprietatem: Sed tertii poterant habere quæcum-
„ que temporalia, ſcilicet pro illo tempore. Et ideo
„ exempla ſua in nullo concludunt.

„ Sextus error eſt, non abdicaverunt, ſed habue-
„ runt, & licite potuerunt habere bona immobilia
„ ut agros, & prædia quoad proprietatem, & domi-
„ nium in communi: Et quod illa in Judæa non
„ receperunt, nec retinuerunt: nec fuit, qui hoc re-
„ pugnaret eorum perfectioni; ſed quia videbant ſe
„ in Spiritu tranſituros ad gentes. Qui error con-
„ tradicit Scripturæ Sacræ, & Sanctis Doctoribus
„ ut priores, patet enim *Luc.* 14. *niſi quis renun-*
ciaverit omnibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe
Diſcipulus: Et *Matth.* 19. *Ecce nos reliquimus o-*
mnia &c. Item Affricanus in Legenda Simonis, &
„ Judæ refert, quod Apoſtoli dixerunt: *Nobis non*
licet aliquid poſſidere ſuper terram, quia poſſeſſio
noſtra in Cælo eſt, quæ eſt æterna, ubi immortali-
tas regnat. Et ideo nulla ratione poſſumus accipe-
re aurum & argentum, aut veſtes, aut Domos,
aut ſervos, aut ancillas; illa omnia terrena ſunt,
& morientem hominem non ſequuntur. Item Au-
„ guſtinus de facultatibus Eccleſiæ dicit: *De Evan-*
gelio vivunt qui nihil proprium habere volunt. Ad
„ hoc faciunt omnes authoritates Scripturæ, &
„ Sanctorum in ſupradictis duobus erroribus poſi-
„ tæ. Ad Decretum Melchiadis, quod ipſe pro ſe
„ allegat 12. *q.* 1. *C. futuram*, dicendum primo
„ ſecundum Glos. ſuper nomen *Melchiadis*, quæ
„ dicit: *falſus eſt textus, quia Melchiades fuit an-*
te Silveſtrum, & Conſtantinum: de ejus donatio-
„ ne cum expreſſo nomine Conſtantini fit mentio
„ in *d. C. futuram*: Ideo non poteſt eſſe Melchia-
„ des. Secundo dicendum eſt, quod illa non fuit
„ Cauſa pro Apoſtolis, quare non receperunt præ-
„ dia, ſed paupertas Evangelica quam aſſumpſerant.
„ Pro aliis vero credentibus bene fuit illa Cauſa.
„ Quia ſi prævidiſſent Eccleſiam permanſuram in
„ Judæa, non impoſuiſſet eis illam tantam pauper-
„ tatem ſicut nec Converſis in Eccleſia de gentibus
„ impoſuerunt. Unde pro ſana intelligentia verita-
„ tis circa iſtum articulum eſt notandum quod duplex
„ eſt, & fuit Communitas in actibus Apoſtolorum:
„ una ſcilicet ipſorum Apoſtolorum tanquam ma-
„ jorum, & perfectiorum, & ad majora obligato-
„ rum: Alia vero reliquorum credentium, & in-
„ feriorum. De quadruplici contrarietate loquitur
„ Bonaventura *Apologiæ C.* 7. *d. Quamvis enim le-*
gatur in actibus Apoſtolorum, quod multitudinis Cre-
dentium erant omnia Communia: Et quod rerum ven-
ditarum ponebantur pretia ad pedes Apoſtolorum,
non eſt intelligendum, quod Apoſtoli, vel Diſcipuli
aliquid proprium poſſederunt, vel commune. Quia
Communitas illa non refertur ad Apoſtolos, ſed ad
turbam, ſicut Gloſ. ibidem inſinuat. Doctorum, &
auditorum inquit diſcernit ordinem. Nam multitu-
do Credentium rebus ſcriptis copula Charitatis jun-
gebantur. Apoſtoli vero virtute fulgentes myſteria
Chriſti pandebant. Et infra. *In quibus inſinuat quod*
Apoſtolis in ſua egeſtate manentibus eorum diſpo-
ſitioni, quo ad res, & perſonas primitiva illa Ec-
cleſia ſuberat: hanc tamen diſpoſitionem maluerunt
committere aliis, non quod per illud Myſterium ali-
quid poſſiderent. Unde, & Petrus in eadem urbe,
ubi hæc fiebant pauperi Eleemoſynam petenti reſpon-
dit. Argentum, & aurum non eſt mihi: ubi Gloſ.
memor illius præcepti Chriſti. Nolite poſſidere au-
rum, nec argentum. Hæc Bonaventura. Ergo fal-
„ ſum eſt, quod aſſerit hæreticus ſupradictus.

„ Septimus error eſt, quod litigare in Judicio
„ pro rebus temporalibus non diſtrahit, nec dimi-
„ nuit de perfectione evangelica, & Apoſtolis, &
„ Evangelicis viris licuit in ſpeciali, & ſingillatim
„ & in communi pro rebus temporalibus tanquam
„ pro propriis in Judicio contendere, & litigare.
„ Qui error adverſatur Doctrinæ Regis pacifici Jeſu
„ Chriſti dicentis *Matth.* 5. *qui vult tecum in Ju-*
dicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte
ei & pallium. Et quicumque te angariaverit mille
paſſus, vade cum illo alia duo. Et Luc. 6. *Ab eo*
qui aufert tibi veſtimentum, & tunicam noli pro-
hibere: Et qui aufert quæ tua ſunt, ne repetas.
„ Et Apoſtolis *primo ad Corinth.* 6. *Jam quidem*
omnino delictum eſt in vobis, quia Judicia habetis
inter vos. Et infra. *Quare non magis iniquitatem*
patimini: quare non potius fraudamini. Unde Au-
„ guſtinus in *Enchyridion C.* 44. pertractans dicta
„ verba Apoſtoli dicit: *Nam in his putari poſ-*
ſit judicium habere adverſus alterum non eſſe pec-
catum: Sed tantummodo hoc extra Eccleſiam uni-
verſalem judicari, niſi ſecutus adjungeret. Jam
quidem omnino delictum eſt in vobis, quia Judicia
habetis vobiſcum: ne quis ſe excuſaret, & diceret
ſe juſtum habere negocium, ſed iniquitatem pati,
quam velit a ſe Judicii ſententia removeri, con-
tinuo talibus cogitationibus atque excuſationibus oc-
currit, atque ait. Quare non magis iniquitatem pa-
timini, quare non potius fraudamini; ut ad illud
redeatur quod Dominus dixit. Si quis voluerit tu-
nicam tuam tollere: dimitte ei & Pallium: Et
alio loco. Qui abſtulerit inquit tua, noli repetere.
Prohibuit itaque ſuos de ſæcularibus habere Judi-
cium cum aliis. Ex qua Doctrina dicit eſſe deli-
ctum, tamen cum ſinit in Eccleſia talia Judicia
finiri inter fratres fratribus litigantibus, extra vero
Eccleſiam terribiliter vetat. Manifeſtum eſt etiam
hic quid ſecundum veniam infirmitatis concedatur:
propter hæc, atque hujus peccata, & alia licet his
minora oportet, ut quotidie crebroque oremus Deum,
atque dicamus; Dimitte nobis debita noſtra: hæc
„ Auguſtinus. Item Gloſ. Interlinearis ſuper illud.
Jam quidem omnino delictum eſt in vobis, dicit:
Ex hoc ſolo quod Judicium habetis, peccatum eſt
enim litigare, cum pax eſſe debeat. Notandum ergo
„ quod inter præcepta, vel Conſilia Chriſti poſita
„ in Sermone de monte quædam ſunt negativa, quæ-
„ dam affirmativa. Ut *noli repetere. Dimitte ei*
Pallium; quorum unum eſt negativum, aliud af-
„ firmativum. Illa ergo quæ ſunt negativa in præ-
„ dictis præceptis, ſuaſit Jeſus Diſcipulis in com-
„ muni omne tempus in executione ſervare, quæ
„ tamen impoſuit Apoſtolis ſub præcepto, & aliis
„ ſuaſit omni tempore dictum præceptum ſcilicet non
„ contendere in operis executione. Sic & Apoſto-
„ lus Corinth. Illa vero quæ affirmativa ſunt ſci-
„ licet dimittere Pallium volenti tunicam, & per-
„ cutienti in una maxilla præbere, & alteram, non
„ poſuit Apoſtolis ſub præcepto ſed ſecundum præ-
„ parationem cordis, vel animi. Negativa vero ut
„ dictum eſt aliis ſuaſit ſine fraude tamen, & ſine li-
„ tigio, ut dictum eſt ſuperius.

„ Octa-

„ Octavus error eſt, quod Dominus noſter Je-
„ ſus Chriſtus non interdixit ſimpliciter, & abſolu-
„ te Apoſtolis ſuis ne poſſiderent aurum nec argen-
„ tum & pecuniam in Zonis, ſed ſolum pro tem-
„ pore vitæ, quando ibant ad prædicandum: Poſt
„ reditum autem a prædicatione poterant libere poſ-
„ ſidere, & portare. Ille error contradicit Evan-
„ gelicæ veritati, ſicut & cæteri. Nam quod præ-
„ cepta illa *Matth. X. Mar. 6. & Luc. IX.* non ſint
„ tantum pro tempore viæ dicit Chryſoſtomus ſu-
„ per illo verbo: *Nolite poſſidere aurum. Intende
qualiter eos denudans, omnia eis dedit, permittens
in Domo eorum qui docentur manere, & nihil ha-
bentes introire.* Et poſt. *Si in alia patria exiſten-
tes, nihil amplius oportet petere quotidiano cibo,
quanto magis Domi manentes?* Item *Act.* 3. dixit
„ Petrus Paralitico; *Aurum, & argentum non eſt
mihi* ubi Gloſ. *Petrus memor illius præcepti; No-
lite poſſidere aurum*; Certum eſt quod tunc Hiero-
„ ſolymis erat. Item Hieronymus ad Exuperantium:
*Nemo Apoſtolis pauperior fuit, & nemo tantum
pro Deo dereliquit.* Quod non eſſet verum ſi pro
„ omni tempore non reliquiſſent omnia. Item idem
„ ad Geruntiam. *Apoſtoli toto Orbe Peregrini non
æs in Zona, non caligas habuere in pedibus.* Item
„ idem ad Ebediam: *Si vis eſſe perfecta, & in
primo ſtare faſtigio dignitatis, fac quod faciebant
Apoſtoli; vende omnia quæ habes, & da pauperi-
bus, & ſequere Salvatorem.* Item Ambroſius ſu-
„ per Epiſtolam ſecundam ad Corinth. *Quantum ad
præſentem vitam pertinet pauperes videbantur egeni
in Terris, in Cælis divites, nihil habentes omnia
poſſidentes: hoc fuit in Apoſtolis glorioſum, ut ſine
ſollicitudine, & voluntate poſſidendi, non ſolum ea
quæ in poſſeſſionibus erant, ſed eorum Dominos poſſe-
derunt.* Item Bernardus ad Eugenium li. 3. *Nam
quid aliud dimiſit tibi Sanctus Apoſtolus. Quod au-
tem habeo, hoc tibi do inquit. Quid illud? unum
ſcio, non aurum, nec argentum; cum ipſe dicat ar-
gentum, & aurum non eſt mihi.* Et infra. *Eſto
ut alia quæcumque hæc tibi vendices ratione, ſed
non Apoſtolico jure. Nec enim ille tibi dare potuit
quod non habuit.* Item Chryſoſtomus ſuper Math.
*Homil. 46. Quid inquam Apoſtolos magnificos oſten-
dit? pecuniarum contemptus, gloriæ deſpectus, ab
omnibus hujus vitæ negociis ereptio. Quare ſi hoc
non habuiſſent, & decem millia mortuos ſuſcitaſſent,
non ſolum nulli profeciſſent, ſed etiam ſeductores
æſtimati fuiſſent.* Præterea dictum ſuum deſtru-
„ xit, & convincit ſe ipſum, quia Apoſtoli ma-
„ gis indigebant prædictis in via, quam Domi exi-
„ ſtentes, ut dicit Chryſoſtomus in authoritate ſu-
„ perius allegata. Eſt igitur ſciendum, quod in
„ miſſione Apoſtolorum Chriſtus quædam præce-
„ pit, quædam permitit, & quædam prædixit. Præ-
„ cepit illa, per quæ eorum prædicatio fieret cre-
„ dibilis, & provocaret auditores ad credendum:
„ & oſtendit mundi contemptum, ſicut non por-
„ tare, nec velle, nec poſſidere pecuniam, nec aliud
„ temporale. Et hoc non tantum pro tempore viæ,
„ ſed ut eſſent lucidiſſima Exempla omnis perfe-
„ ctionis omnibus ſequentibus uſque in finem ſæ-
„ culi, ut patet in ſuperioribus, multipliciter conceſ-
„ ſit, ſive permiſit ſumptus ab audientibus accipere
„ in caſu, quo aliunde non haberent, ut ait Grego-
„ rius: *Qui ſacculum, & peram portare prohibuit,
ſumptus, & alimenta ex eadem prædicatione con-
ceſſit.* Prædixit perſecutiones & odium omnium con-
„ tra eos, ut eos ad tolerantiam omnium præmuni-
„ ret. Et illud quod ipſe hæreticus pro ſe adducit.
*Quando miſi vos ſine ſacculo, & pera &c. Sed
nunc qui habet ſacculum &c.* Arguens per hoc,
„ quod illud præceptum fuit temporale. Audi Ba-
„ ſilium dicentem ſuper illa verba. *Sed nunc qui
habet ſacculum &c. Chriſtus non diſpenſavit pro
tempore neceſſitatis, ſed prædixit & prophetavit tri-
bulationes eis per ſuam captionem, & mortem ſu-
perventuras: unde ait, quod correctiores libri non*

*habent, vendat, tollat, & emat, quaſi imperative,
vel permiſſive ſit dictum; ſed eſt, tollet, & ven-
det, quaſi prædictive, & pronunciative dictum.*
„ Et hoc ſatis clarum eſt ex dictis Chriſti ibidem,
„ ſcilicet de emendo gladios. Quare certum eſt,
„ quia non permiſit eos ſe defendere cum gladio,
„ imo prohibuit dicens: *Mitte gladium tuum in va-
„ ginam.* Præterea erroneus ſermo eſt, & contra
„ Sanctos, ut concedatur ſine neceſſitate illud quod
„ eſt generaliter prohibitum. Dicit enim Chryſoſto-
„ mus. *Pro tempore neceſſitatis, & perſecutionis
Chriſtus relaxavit Apoſtolis prioris præcepti rigorem*;
„ hoc idem dicit Beda in ſumma. Ideo concludi-
„ tur contra eum, quod ſi pro tempore fuit eis
„ prohibitum portare pecuniam, & calceamenta quum
„ magis videbatur eſſe neceſſarium, multo magis
„ Domi manentibus.

„ Nonus error eſt, quod bona Primitivæ Ec-
„ cleſiæ ſeu multitudinis credentium, de qua habe-
„ tur *act. 2. & 4. nec quiſquam eorum, quæ poſ-
ſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat; ſed erant illis
omnia communia*, non erant illis communia per di-
„ ſtributionem, ſed quilibet poſt diffinitionem effi-
„ ciebatur proprietarius, & Dominus portionis ſibi
„ aſſignatæ: Et quod votum Religioſorum abſque
„ proprio vivere profitentium, non ſe extendit ad
„ illa, quibus neceſſario eget vita humana. Qui er-
„ ror contradicit Sacro Textui ibidem 4. *act. Nec
quiſquam eorum quæ poſſidebat &c.* dicit Gloſ. *ſuum,
hoc eſt proprium eſſe dicebat.* Et ſic exponitur 12.
q. 1. C. ſcimus & C. nolo. & *C. non dicatis*; &
§. Si ergo. Item ſuper illud *erant eis omnia com-
munia*, dicit Gloſſa Interlinearis: *Judicium fraterni
amoris eſt, omnia poſſidere, & nihil proprium ha-
bere.* Item Clemens Papa 12. *q. 1. C. Dilectiſſimis*
dicit: *Communis vita omnibus neceſſaria eſt, & ma-
xime hiis, qui Deo irreprehenſibiliter militare cu-
piunt, & vitam Apoſtolorum, eorumque Diſcipulorum
imitari volunt. Communis enim uſus omnium, quæ
ſunt in hoc mundo, omnibus hominibus eſſe debuit,
ſed per iniquitatem alius dixit hoc eſſe ſuum, &
alius iſtud. Et ſic inter mortales facta eſt diviſio.
Et ſicut non poteſt dividi aer, nec ſplendor Solis. Ita
nec reliqua, quæ data ſunt hominibus ad habendum
dividi debere, ſed habenda omnia communia.* Præ-
terea monachi, & Canonici Regulares Sancti Augu-
„ ſtini tenent figuram, & imitantur illam primam
„ credentium multitudinem. Dicit enim Hierony-
„ mus in libro *Illuſtrium Virorum: apparet proprium
talem Chriſto credentium fuiſſe Eccleſiam, qualem
nunc Monaci imitantur, & cupiunt eſſe, ut ni-
hil cujuſquam proprium ſit.* Quod autem Mona-
„ chis, & regularibus non liceat habere proprium,
„ patet aperte: Dicit enim Innocentius III. *Extra
de ſtat. Monac. C. Cum ad Monaſterium: prohi-
bemus diſtricte in virtute obedientiæ ſub obteſtatio-
ne divini Judicii, ne quis Monacorum proprium ali-
quo modo poſſideat; ſed ſi quis aliquid proprium ha-
bet, totum in continenti reſignet. Si vero proprie-
tatem aliquam fuerit deprehenſus habere, monitione
præmiſſa de monaſterio expellatur, nec recipiatur
ulterius, niſi pæniteat ſecundum monaſticam diſci-
plinam. Quod ſi proprietas apud quemquam fuerit
deprehenſa in morte ipſa cum eo, in ſignum perdi-
tionis extra Monaſterium in ſterquilinio ſubterretur,
ſicut narrat B. Gregorius in Dialogo ſe feciſſe. Nec
extimet Abbas quod ſuper habenda proprietate poſſit
cum aliquo Monaco diſpenſare. Quia abdicatio pro-
prietatis, ſicut, & caſtitatis cuſtodia adeo annexa
eſt Regulæ Monacali, ut contra eam nec ſummus
Pontifex poſſit diſpenſare.* Et ut clarius intelligatur
„ hoc eſſe præceptum de hiis, quibus neceſſario eget
„ vita humana, patet per regulas Sanctorum Patrum.
„ Dicitur enim in regula B. Benedicti ab Eccleſia ap-
„ probata: *Nec quis præſumat aliquid dare, vel ac-
cipere, nec aliquid habere proprium, nullam omni-
no rem, nec Codicem, nec Caballas, nec graffium,
ſed nihil omnino; quippe quibus nec corpora ſua,*

nec voluntates licet habere in propria voluntate. Et
infra. *Accipientes nova, vetera ſemper reddant in
præſenti reponenda veſtiario propter pauperes.* Item
,, Baſilius in regula ſua per Eccleſiam approbata, di-
cit. *Si quis ergo aliquid ſibi dicit eſſe proprium, ſi-
ne dubio alienum ſe facit ab electit Dei, & Chari-
tatis Domini, qui, quod verbo docuit, opere adimple-
vit.* Et infra. *Quærentibus fratribus, ſi licet cuiquam
veterem tunicam ſuam, aut calceamenta dare cui
voluerit, nonne cauſa propter mandatum.* Reſponſio
*B. Baſilii: dare aliquid mandati gratia non eſt o-
mnium, ſed eorum, quibus hoc officium traditum eſt.*
,, Item Auguſtinus in regula ſua dicit ſimilia ſupra-
,, dictis. Item B. Franciſcus 6. *C. regulæ ſuæ*, dicit:
*Fratres nihil ſibi approprient, nec domum, nec lo-
cum, nec aliquam rem &c.*

,, Decimus error eſt, quod in rebus uſu conſum-
,, ptibilibus, nec uſus Juris, nec uſus facti licite
,, poteſt a proprietate, & Dominio ſeparari: Et quod
,, in talibus rebus, nec Jus utendi, nec uſus facti
,, ſeparatus a proprietate rei ſeu dominio poteſt con-
,, ſtitui, vel haberi, eo quod per uſum talium rerum
,, earum proprietas, & dominium conſumatur. Qui
,, error omnem religionem volentem vivere ſine
,, proprio deſtruit, & confundit, & ſacræ ſcriptu-
,, ræ, & determinationi Eccleſiæ univerſalis mani-
,, feſte repugnat. Scribitur enim *p. ad Timot.* 5.
*utere modico vino propter ſtomacum tuum, & fre-
quentes infirmitates tuas:* Et ad Philip. ult. *miſiſtis
mihi in uſum*, ſuper quo Gloſ. Auguſtini dicit: *Præ-
ter uſum in rebus nihil eſt quærendum: Et qui am-
plius quærit malum invenit.* Item ſuper illud ad
,, Timoth. *habentes alimenta, & quibus tegamur*,
,, ut oſtendat, ſe quærere non aliud quam uſum:
,, Et num. 18. *Univerſa frugum initia, quæ gignit
humus & Domino deportantur, cedent in uſus tuos.*
,, Et Joſue 5. dicitur: *Nec uſi ſunt ultra cibo illo
filii Iſrael.* Et in pluribus aliis locis ſacræ ſcriptu-
,, ræ hoc oſtenditur manifeſte. Quod autem con-
,, tradicat Doctoribus ſanctis, patet. Dicit enim Au-
,, guſtinus in lib. de Doctrina Chriſtiana; *quod ſa-
piens ſine aliquo vitio cibo pretioſiſſimo uti poteſt.*
,, Et ſimiliter in libro quæſtionum Evangelii dicit,
*quod Ciborum non uſus, ſed concupiſcentia repre-
hendenda eſt.* Et idem in eodem. Et ponitur in
Gloſ. ad Roman. 8. *Omnia veſtra ſunt non dominio, ſed
uſu, ſicut res dominorum ſunt famulorum, non do-
minii poteſtate, ſed utendi facultate, quia utuntur
eis ad victum & ornatum, aut ad aliud hujuſce-
modi.* Præterea dicta hæreticalis aſſertio obviat legi
,, Civili; habetur enim *ff. de acqui. poſſe. L. quic-
quid filius familias, habet ex peculio profectitio,
ſive ſint cibaria, ſive veſtes, ſive pecunia, vel alia
quæ uſu conſumuntur, ſolum habet uſum facti, &
proprietat ſive dominium facti reſidet penes Patrem.*
,, Item *Inſti. de uſu, & habitat.* §. 1. & 2. dicitur.
*Minus Juris eſt in uſu quam in uſufructu. Nam
qui uſum fundi nudum habet, nihil ulterius habere
intelligitur, quam ut oleribus, pomis, floribus, feno,
ſtramentis, lignis ad uſum quotidianum utatur, nec
ulli alii Jus quod habet aut vendere, aut locare,
aut gratis concedere videtur; cum is qui uſumfru-
ctum habet, poſſit hæc omnia facere.* Et Dominus
,, Azo in Summa *Inſti. de uſu, & habitat.* dicit ſic:
*Uſus, qui eſt Jus, vel ſervitus non poteſt eſſe ſalva
ſubſtantia; ſed uſus, qui eſt facti, vel in facto con-
ſiſtit, ut in bibendo, comedendo, bene poteſt eſſe.*
,, Item iſte error contradicit determinationi Eccleſiæ
,, & Definitionibus multorum ſummorum Pontifi-
,, cum ſuorum Prædeceſſorum, qui dicunt & de-
,, terminant, quod Fratres minores nihil proprii ha-
,, bere poſſunt, nec in ſpeciali, nec in communi,
,, etiam in rebus uſu conſumptibilibus, quibus utun-
,, tur. Dicit enim Nicolaus Papa in Decretali *Exiit*
,, ſuperius allegata. *Verum condecens fuit ei pro-
feſſioni, quæ devovit Chriſtum pauperem in tanta
paupertate ſectari, omnium abdicare dominium, &
rerum ſibi conceſſarum neceſſario uſu fore contentam.
Nec per hoc quod proprietatem uſus, & rei cujuſcum-
que dominium a ſe abdicaſſe, vero uſu ſimplici omnis
rei renunciatum eſſe convincitur. Qui inquam uſus
non Juris, ſed facti nomen habens, quod facti eſt
tantum præbet utentibus, nihil Juris:* hoc idem di-
,, cunt Gregorius IX. Innocentius IV. & V. Ale-
,, xander IV. Clemens IV. Martinus IV. Quibus
,, conſonat Clemens V. in Concilio Viennenſi, in
,, Decretali, quæ incipit *Exivi de Paradiſo*, ſic in-
,, quiens: *Proinde cum vir ſanctus paupertatis pro-
miſſæ modum exprimens dixit in eadem; fratres
nihil ſibi approprient, nec domum, nec locum, nec
aliquam rem: ſitque declaratum per nonnullos præ-
deceſſores noſtros Romanos Pontifices, hanc expro-
priationem intelligi debere tam in ſpeciali, quam
etiam in communi, propter quod rerum omnium con-
ceſſarum, oblatarum, & donatarum fratribus quas,
& quarum uſum facti, ſcilicet ordini, vel ipſis fra-
tribus licet habere, proprietatem, & dominium in
ſe, & Romanam Eccleſiam receperunt, dimiſſo in
ipſis fratribus tantummodo ſimplici uſu facti.* Ecce
,, quam clare, & aperte Venerabiles Patres, & Do-
,, mini Romani Summi Pontifices dividunt uſum
,, a proprietate, & diffiniendo pronunciant quod
,, Chriſtus, & Apoſtoli abdicaverunt a ſe domi-
,, nium, & proprietatem omnium rerum tempo-
,, ralium. Quibus D. Joannes non tantum con-
,, tradicit in ſupradictis erroribus, ſed ipſos hæreti-
,, cos facit, & Romanam Eccleſiam, quæ recepit
,, eorum determinationem. Dicit enim in ſuo ſta-
,, tuto tertio hæreticali, quod incipit; *Quia quorun-
dam, quod quicumque ſcienter verbo, vel ſcripto
aſſeruerit aliquid contra diſſinita & determinata
in ſuo primo ſtatuto; Ad Conditorem Canonum, tan-
quam rebellis, & contumax Eccleſiæ habeatur:* Et
,, in ipſo ſtatuto, *ad Conditorem* determinat, & dif-
,, finit expreſſe, *quod uſus rerum uſu conſumptibi-
lium non poteſt a proprietate & dominio ſeparari.*
,, Sed ſupradicti Summi Pontifices, & Scriptura
,, Apoſtolica, & Sancta mater Eccleſia, ut apparet
,, ex præmiſſis, aſſerunt oppoſitum evidenter. Ergo
,, Doctrinam Apoſtolicam, & determinationem San-
,, ctæ matris Eccleſiæ Catholicæ facit erroneam,
,, & ſciſmaticam. Præterea in ſecunda ſua hæreti-
,, cali Conſtitutione quæ incipit. *Cum inter non-
,, nullos* diffiniendo pronunciat, *quod pertinaci-
ter aſſerere Redemptorem noſtrum Dominum Je-
ſum Chriſtum, ejuſque Apoſtolos in ſpeciali non ha-
buiſſe aliquid in communi, aſſertionem hujuſmodi
pertinacem deinceps erroneam fore cenſendam, &
hæreticam de Fratrum noſtrorum Conſilio hoc per-
petuo declaramus Edicto:* hæc eſt deffinitio, & de-
,, terminatio ejus: Sed mater Eccleſia in Decreta-
,, li ſuperius allegata ſolemniter pronunciando de-
,, terminat: *Dicimus quod abdicatio proprietatis o-
mnium rerum tam in ſpeciali quam in communi
propter Deum meritoria eſt, & Sancta, quam &
Chriſtus viam perfectionis oſtendens verbo docuit,
& exemplo firmavit &c.* quæ diffinitio, & deter-
,, minatio dudum eſt ab univerſali Eccleſia recepta,
,, & in Corpore juris incluſa ſub *tit. de verb. ſi-
,, gnif.*, & etiam per generale Concilium approba-
,, ta. Tunc ſic arguitur, aut Nicolaus III. & Cle-
,, mens V. diffinierunt Catholice, aut hæretice, dif-
,, finiendo Chriſtum, & Apoſtolos nihil habuiſſe
,, jure proprietatis, & dominii, & declarando ad
,, hoc teneri Fratres ratione ſuæ regulæ. Si hære-
,, tice, tunc ipſe fuit hæreticus, approbando & con-
,, firmando, quod ipſi diffinierunt. Quare in ſuo
,, ſtatuto, quod incipit *Quorundam exigit cæcæ ſcru-
puloſitatis ambiguum*, dicit, *præfatas declarationes
ſalubriter editas, ſolidas quidem, claras, & luci-
das, multaque maturitate digeſtas, noſtras, Deo fa-
vente indubias declarationes declarationibus adjun-
,, gimus &c.* Si Catholice, tunc eſt hæreticus ma-
,, nifeſtus, & ſibi ipſi contrarius diffiniendo hæreti-
,, cum eſſe, Chriſtum, & Apoſtolos nihil habuiſſe
,, in communi jure proprietatis, & dominii. Sequi-
,, tur

„ tur enim ſecundum eum, quod Eccleſia erravit,
„ & in errore fuit uſque ad ſua tempora, quod di-
„ cere, vel ſentire, eſt hæreticum, & inſanum.
„ Sequitur etiam, quod Sacra Scriptura errat, &
„ dicit falſum, quæ ut a Doctoribus eſt expoſita
„ dicit Chriſtum, & Apoſtolos maxime viam per-
„ fectionis perfectis oſtendendo non habuiſſe aliquid
„ jure dominii, & proprietatis, & Papa Joannes diſ-
„ finit hoc eſſe hæreticum: Et quod Sancti Do-
„ ctores Auguſtinus, Ambroſius, Hieronymus, Gre-
„ gorius, Chryſoſtomus, Rabanus, Beda, Baſilius,
„ & ſimiles expoſitorum erraverunt, & falſum di-
„ xerunt, dicentes Chriſtum, & Apoſtolos fuiſſe
„ pauperes, & non habuiſſe proprium in rebus: Pa-
„ pa Joannes diffinit hoc eſſe hæreticum. Præterea
„ B. Franciſcus ab Eccleſia canonizatus, & Sacris
„ Stigmatibus Domini noſtri Jeſu Chriſti mirabili-
„ ter inſignitus ſecundum hoc fuit hæreticus: nam
„ non ſolum fuit profeſſus hanc paupertatem, ſed
„ tanquam Prælatus, & Doctor, & legislator in
„ regula ſtrictiſſime mandavit ſervari: quod regu-
„ la, & profeſſores tam præteriti quam præſentes
„ & futuri fuerunt, & ſunt, & erunt hæretici ta-
„ lem paupertatem profitentes, & obſervantes; Et
„ Eccleſia erravit, & in errore eos firmavit. Se-
„ quitur etiam quod quilibet religioſus vovens ſine
„ proprio vivere, vovit, & promittit errorem: Nec
„ aliquis religioſus imitatur Chriſtum niſi ſit pro-
„ prietarius in ſpeciali, & in communi: ſequitur
„ etiam, quod regulæ Sanctorum Baſilii, Auguſti-
„ ni, Bernardi, Dominici, & Franciſci ſunt erro-
„ neæ, falſæ, & ſimiliter earum Inſtitutores, &
„ fuerunt decepti, & deceptores, & per conſequens
„ in ſtatu deceptionis. Nam omnes mandaverunt
„ in ſuis regulis ſuos Fratres vivere ſine proprio:
„ Et omnes religioſi ſine proprio vivere profiten-
„ tes fuerunt, & ſunt, & erunt rebelles & contu-
„ maces Eccleſiæ, & tanquam hæretici ab omnibus
„ evitandi. Nam Papa Joannes damnat tanquam
„ rebellem, & contumacem Eccleſiæ, & hæreti-
„ cum omnem contradicentem determinationi, &
„ diffinitioni in decretalibus *ad Conditorem Cano-
num, *& Cum inter nonnullos*, in quibus diffinit
„ non poſſe uſum haberi a proprietate, & dominio
„ ſeparatum in rebus quæ uſu conſumuntur; & eſ-
„ ſe hæreticum tenere Chriſtum, & Apoſtolos non
„ habuiſſe proprium in ſpeciali, nec in communi:
„ Sequitur etiam, quod Dei filius Dominus noſter
„ Jeſus Chriſtus, & ejus Sancti Apoſtoli Doctri-
„ nam falſam & erroneam mundo tradiderunt. Nam
„ ſecundum Sanctum Evangelium, & ſecundum
„ Sanctos Doctores Exponentes nihil habuerunt ju-
„ re proprietatis & dominii: Et alios volentes ipſos
„ perfecte ſequi docuerunt nihil habere, ſicut mul-
„ tipliciter tam per Sanctos Doctores, quam per
„ determinationem Eccleſiæ Sacroſanctæ ſuperius
„ multipliciter eſt oſtenſum. Sed hoc eſt hæreticum,
„ erroneum, & blaſphemum. Sequitur ergo quod
„ dictus Papa Joannes eſt hæreticus manifeſtus, &
„ per conſequens damnatus, & excommunicatus, &
„ omni authoritate privatus. Dicit enim Hierony-
„ mus 24. *q.* 3. *C. hæreſis*; *qui aliter Sacram Scri-
pturam intelligit, vel exponit, quam ſenſus ſpiri-
tus Sancti efflagitat, a quo approbata eſt, licet cor-
pore ab Eccleſia non receſſerit, tamen hæreticus eſt
cenſendus; Ideo ab omnibus catholicis evitandus.*

NUNC DICTUS

MINISTER GENERALIS

reſpondet quibuſdam obiectionibus ut ſequitur.

„ ET quia nos zelo catholicæ fidei, & obedien-
„ tiæ Sanctæ Matris Eccleſiæ reſiſtimus hære-
„ ſibus ſupradictis, ſuſtinemus calumnias, & diffa-
„ mationes innumeras, & perſecutionem ad mortem.
„ Dato quod non ſit omnibus reſpondendum quia
„ aliqua tangunt perſonas noſtras particulares, quas
„ committimus Domino Noſtro Jeſu Chriſto, cum
„ publica, & ſecreta ſunt æqualiter manifeſta. Ali-
„ quibus tamen per noſtram informationem duximus,
„ ut ſequitur reſpondendum. Primo dicunt aliqui,
„ quod Papa Joannes revocavit. Aliqui quod ſi Pa-
„ pa Joannes fuit hæreticus non ſequitur, quod ſuc-
„ ceſſores ſint hæretici. Alii quod Papa poteſt o-
„ mnia. Alii quod propter hoc non debemus ab
„ eis ſeparari, præſertim ante ſententiam. Alii quod
„ ex hoc ſequitur, quod Eccleſia erravit, & quod
„ Papa non eſt Papa, Epiſcopi non ſunt Epiſcopi,
„ Presbyteri non ſunt Presbyteri, Corpus Chriſti non
„ eſt Corpus Chriſti, Chriſtiani non ſunt Chriſtiani.
„ Aliqui, quod non pertinet ad nos reprehendere
„ Papam, vel alios Prælatos, quia inferior non de-
„ bet reprehendere ſuperiorem. Alii quod non de-
„ bemus judicare, Chriſto dicente *Matth.* 7. *Nolite
judicare*. Alii, quod omnes judicamus, & neminem
„ excuſamus. Alii, quod nos pauci contradicimus
„ toti multitudini, & imo dividimus tunicam Domi-
„ ni Noſtri inconſutilem. Alii, quod Papa Simo-
„ niam non committit conferendo beneficia, & ordi-
„ nes propter pecuniam,
„ Ad primum, quod Papa Joannes revocavit:
„ Tunc ſequitur, quod omnes perſequentes nos pro-
„ pter impugnationem dictarum hæreſum, ſunt hæ-
„ retici; quia quod Papa Joannes retractavit, & re-
„ tractandum bene, & neceſſarium reputavit; ipſi
„ pertinaciter tenent & defendunt. Ad evidentiam
„ autem hujus, eſt ſciendum, quod Papa Joannes
„ ultra prætatos errores ſuperaddidit hæreſes hære-
„ ſibus cumulando: fecit enim quendam ſermonem
„ anno Domini 1331. in feſto omnium Sanctorum,
„ qui incipit *Mementote operum Patrum veſtrorum:*
„ Et alium eodem anno in tertia ſequenti Domi-
„ nica de Adventu: qui incipit: *Gaudete in Do-
mino ſemper*. Et alium qui incipit: *Tolle puerum
& matrem ejus*, quem fecit anno ſequenti in vigilia
„ Epiphaniæ, in quo tres errores peſtiferos dogma-
„ tizat. Primus eſt, quod animæ ſanctorum quan-
„ tumcumque juſtorum a corpore ſeparatæ non vi-
„ debunt, nec vident Deum facie ad faciem ante
„ Diem futuri Judicii generalis, & futuram Cor-
„ porum reſurrectionem. Secundus error eſt, quod
„ animæ quantumcumque reproborum, & damna-
„ torum non iverunt, nec ibunt in Infernum, nec
„ pœnis Infernalibus cruciantur, nec cruciabuntur
„ ante Diem prædictum Judicii. Tertius error eſt,
„ quod Diabolus, & Dæmones non ſunt in Infer-
„ no, nec pœnis Infernalibus cruciantur, nec cru-
„ ciabuntur ante prælatum diem Judicii: Hos erro-
„ res non tantum in dictis ſermonibus, ſed in plu-
„ ribus aliis & in quodam Libello de hoc ſpecialiter
„ edito & publice divulgato, qui incipit. *Quæritur
utrum animæ ſanctorum ab omnibus peccatis pur-
gatæ videant divinam eſſentiam?* pertinaciter te-
„ nuit uſque ad diem mortis ſuæ. Item in quodam
ſermone qui incipit; *Pſallite Domino qui habitat
in Sion*; quem fecit anno Domini 1330. inter cæ-
„ tera dixit. *Vere filius Dei incarnatus eſt magnus,
& ſalva reverentia Patris, & Spiritus ſancti major
eſt utroque: Nam licet Pater ſit Deus, & Spiritus
ſanctus, tamen Pater non eſt incarnatus, nec Spiri-
tus ſanctus humanatus, ſed ſolus Filius, & in hoc
major eſt Patre, & Spiritu ſancto.* Quod quidem
„ eſt hæreticum manifeſte. Quia ſecundum fidem
„ Catholicam Filius eſt æqualis Patri ſecundum di-
„ vinitatem, minor Patre ſecundum humanitatem.
„ Item in quodam alio ſermone publico, quem
„ fecit de victoria regis Caſtellæ contra Sarracenos
„ qui incipit, *Tulerunt Juſti ſpolia impiorum* dixit,
„ & aſſeruit, *quod Deus de ſua potentia abſoluta
non poſſit facere, quod res aliter evenirent, quam
eveniant*: quod quidem eſt hæreticum manifeſtum,
„ quum ex hoc ſequitur, quod omnia quæ fuerunt
„ de neceſſitate abſoluta veniant. Ex quo tollitur
„ libe-

,, liberum arbitrium, meritum & demeritum huma-
,, num perit, gratia evacuatur, Dei libera præde-
,, ſtinatio exſufflatur, & ejus potentia annichilatur.
,, Quæ omnia ſunt hæretica, & blaſphema. Et in
,, alio ſermone publico, qui incipit: *Gaudete in*
Domino ſemper dixit, quod in Trinitate Filius non
,, diſcernitur a Patre, nec Spiritus ſanctus diſcerni-
,, tur a Patre, & Filio. Quod quidem eſt hæreti-
,, cum maniſeſte, quia eſt aperte confundere Per-
,, ſonas in Divinis, ſicut Sabellius hæreticus facie-
,, bat. Item in quodam ſermone publico facto in
,, feſto Purificationis Domini anno 1332. qui incipit.
Statim veniet ad Templum, dixit, & aſſeruit, quod
,, Chriſtus in quantum homo non regnavit, nec il-
,, luminabit, niſi uſque ad diem Judicii: Et tunc
,, tradet Regnum Deo Patri; quod eſt hæreticum,
,, & contradicit Symbolo: *Et iterum venturus eſt*
judicare vivos & mortuos, cujus regni non erit finis.
,, Prædictorum omnium errorum, duos primos præ-
,, dictos ſcilicet de materia viſionis animarum bea-
,, tarum, & pœnis damnatarum in ultima hora mor-
,, tis dicitur revocaſſe, quamvis male, & falſe. Quam
,, revocationem apud nos habemus, & ut per 7. ra-
,, tiones ſolemnes in operibus magiſtrorum fratrum
,, minorum, hic brevitatis cauſſa dimiſſas, probatur,
,, non valuit, nec fuit vera, nec fuit in forma.
,, Sed quicquid ſit contra, & alios in ſermonibus
,, ſupradictis poſitos allegationes, & reprobationes
,, non curamus adducere. Tum quia de ſe ſatis pa-
,, tent, tum quia ſucceſſores ejus non tenuerunt,
,, nec tenent, & ideo non oportet contra ipſos in-
,, ſiſtere. De materia autem paupertatis Chriſti, &
,, Apoſtolorum nulla fit mentio in dicta litera re-
,, vocationis, nec aliquid de prædictis decretalibus
,, revocavit. Sed per illud, quod in fine revoca-
,, tionis ſubiungit in fine dicendo: *Ac prædicta o-*
mnia, & alia quæcumque dicta, prædicata, &
ſcripta per nos de quacumque materia, ubicumque
& in quocumque loco, ac in quocumque ſtatu quem
habemus, vel habuimus hactenus, ſummittimus De-
terminationi Eccleſiæ, ac Sanctorum noſtrorum Quod
,, per hoc inquam non excuſetur, patet. Nam cer-
,, tum eſt, quod uti aliqua ſunt in fide dubia, illa
,, ſunt ad Examen, & diffinitionem ſedis Apoſtolicæ
,, reducenda. Ubi vero ſunt aliqua aperte, & ex-
,, plicite in fide per Sacram Scripturam vel per ſan-
,, ctam Eccleſiam diffinita, aut aliqua ſunt tanquam
,, hæretica, & fidei Catholicæ obviantia damnata,
,, & reprobata, talia non debent amplius in dubium
,, revocari, nec in diſceptationem adduci, ſed ſunt
,, firmiter tenenda *extra de ſumma Trinit. & fid.*
Cathol. C. 1. in princ. in Tex. & Gloſ. imo quam-
,, cumque revocationem id in dubium conſtat eſſe
,, hæreticum *extra de hæretic. C. 1. & 14. q. 1.*
,, *C. aperte* in Tex. & Gloſ. Et per illud Augu-
,, ſtini 8. *de Trini.* dicens: *Nemo ſalva Chriſtia-*
na fide dicet forte de Virgine natus eſt Chriſtus.
Non enim debet ſub dubio poni, quod certa, & in-
dubitabili fide debet teneri. Et ſicut qui dicet for-
,, te de Virgine natus eſt Chriſtus, ſed utrum na-
,, tus ſit de Virgine, vel non, ſuppono determi-
,, nationi Eccleſiæ, non excuſaretur, imo foret ab
,, omnibus cenſendus hæreticus, & tanquam hære-
,, ticus evitandus juxta illud Hieronymi. *Dubius*
in fide, infidelis eſt; Et ſic de omnibus aliis, quæ
,, aperte in Scriptura Sacra continentur, vel per
,, Eccleſiam diffinita, & determinata ſunt, qui in
,, dubium revocaret, foret ab omnibus hæreticus cen-
,, ſendus, & tanquam hæreticus eſt vitandus. Et
,, quia in prædictis decretalibus multa continentur
,, Scripturæ Sacræ, & determinationibus Sacroſan-
,, ctæ Eccleſiæ clare & aperte multipliciter adver-
,, ſantur: Quas decretales ſub Bulla ſua ſub pœna
,, rebellionis, & excommunicationis, ac etiam hæ-
,, reſis recipi juſſit: Ideo per illa verba generalia
,, in dicta revocatione contenta, ſcilicet, quæcum-
,, que dicta, prædicata, vel ſcripta ſuppono deter-
,, minationi Eccleſiæ, ipſe ab hæreſi minime excu-
,, ſatur. Quod patet. Quæritur: illis qui in hæreſim
,, inciderunt, & publice tenuerunt, & dogmatiza-
,, runt hæreſim, Sancta Eccleſia formam quam ſer-
,, vare debent in ſacris Canonibus tradidit, ſi vo-
,, luerint ſe oſtendere correctos, & ad fidem Ca-
,, tholicam rediiſſe, ut videlicet pure, & ſimplici-
,, ter abſque alicujus excuſationis pallio confiteantur
,, ſe erraſſe, & ſuum errorem revocent, & veri-
,, tatem fidei Catholicæ clare & aperte confitean-
,, tur, ut probatur expreſſe 1. *q. 7. C. Donatum;*
,, ubi Sanctus Leo Papa dicit; *Donatum aut Ce-*
raſenſem Epiſcopum ex Novaciano, ut reperimus
cum ſua plebe converſum, ita Dominico Gregi ve-
limus præſidere, ut libellum ſuæ fidei meminit ad
vos dirigendum. In quo Novaciani dogmatis da-
mnet errorem, & pleniſſime confiteatur Catholicam
,, *veritatem.* Et idem habetur in ſeq. *C. Saluber-*
,, *rimum*; & in alio *C.* immediate ex Concilio Mar-
,, tini Papæ habetur ſic: *Si quis Epiſcopus vel a-*
lius Presbyter alicujus hæreſis opinionem defenderit,
& hanc ob cauſam fuerit excommunicatus, nullus
Epiſcopus eum in communionem recipiat, niſi prius
in Concilio porrecto fidei libello ſatisfaciat omnibus,
& ita liberam ſuam teneat purgationem: hoc etiam
de fidelibus ſit decretum ſi in aliqua hæreſi opi-
nione ſint notati: Et in eadem *Cauſa, & q. C.*
Convenientibus in 7. Synodo dicitur ſic: *Conſtitu-*
tio Eccleſiaſtica habet canonice tradita a Sanctis
Apoſtolis, & ſucceſſoribus eorum, & Sanctis Pa-
tribus noſtris, & Magiſtris & Sanctis univerſali-
bus Synodis, ut qui ab hæreſi aliqua convertuntur
ad Orthodoxam fidem, & traditionem Eccleſiæ Ca-
tholicæ ſcripto negare debent hæreſim ſuam, & con-
fiteri fidem Catholicam; hæc ibi. Hoc idem poni-
,, tur *extra de hæreticis, ad abolendam*. Prædictam
,, autem formavit ad literam Berengarius abſque pal-
,, lio excuſationis, ut habetur *de Conſecra. di.* 4. di-
,, cens: *Ego Berengarius indignus Sancti Mauri-*
cii Andegaven. Eccleſiæ Diaconus, cognoſcens ve-
ram & Catholicam, & Apoſtolicam fidem anathe-
matizo omnem hæreſim, præcipue eam, de qua ha-
ctenus infamatus ſum, quæ aſtruere conatur panem,
& vinum, quæ in Altari ponuntur poſt Conſecra-
tionem ſolummodo Sacramentum, & non verum Cor-
pus, & Sanguinem Domini noſtri Jeſu Chriſti eſſe.
,, Et infra. *Conſentio autem Sanctæ Romanæ Ec-*
cleſiæ, & Apoſtolicæ Sedi: Et ore, & corde con-
fiteor de Sacramentis Dominicæ Menſæ eamdem fi-
dem me tenere, quam D. & Ven. Pater Nicolaus,
& hæc Sancta Synodus authoritate Evangelica &
Apoſtolica tenenda tradidit, mihique confirmavit,
ſcilicet panem & vinum, quod ponuntur in Altari,
poſt Conſecrationem non ſolum Sacramentum, ſed
etiam verum Corpus, & Sanguinem Domini no-
ſtri Jeſu Chriſti, jurans per Sanctam homonſion
Trinitatem, & per hæc Sacroſancta Evangelia Chri-
ſti, eos qui contra hanc Sanctam fidem venerint cum
Dogmatibus, & ſectatoribus ſuis æterno anathema-
te dignos eſſe pronuncio. Quod ſi ego ipſe aliquid
contra hæc ſentire, aut prædicare præſumpſero Ca-
nonum ſeveritati ſubiiciar. Lecto, & perlecto ſpon-
te ſubſcripſi. hæc verba dicti Berengarii, & ſequi-
,, tur in Textu: *hanc confeſſionem de Corpore, &*
Sanguine Domini noſtri Jeſu Chriſti a Berenga-
rio Romæ coram CXII. Epiſcopis factam Papa Ni-
colaus miſit per Urbes Italiæ, Germaniæ, Galliæ,
& ad quæcumque loca, ubi potuit fama pravitatis
ejus antea pervenire, ut Eccleſiæ, quæ prius do-
luerunt de adverſo, atque perverſo, gaudeant poſtea
de reverſo, atque converſo: hæc ibi. Ex quibus o-
,, mnibus clare conſtat ſecundum formam traditam
,, per Sacros Canones, & Sacroſancta Concilia, quod
,, revocatio ejus nulla fuit. Ubi nec ſe erraſſe con-
,, fitetur, nec errores revocat, nec etiam mentio-
,, nem aliquam facit, nec veritatem Catholicam con-
,, fitetur. Et imo mortuus eſt hæreticus pertinax,
,, quod non revocavit, ſed potius confirmavit. Quia
,, talia verba generalia, *Si quæ dixi &c.* nihil po-

,, nunt

„ nunt de ſuis erroribus; Et quilibet Catholicus
„ qui nunquam in fide erraverit, hoc facere poſſet,
„ & bene per verba alia inadvertenter prolata.

„ Ad ſecundum, ſcilicet quod ſi Papa Joannes
„ fuit hæreticus, non ſequitur, quod ſucceſſores ſui
„ ſint hæretici, dummodo quod ipſi incidunt in
„ eandem ſententiam. Scribitur enim *extra de Im-
munit. Eccl. C. adverſus* in Gloſ. ſic: *Delictum
Prædeceſſoris eſt delictum ſucceſſoris proprium; ex
quo ipſum non purgat cui ſuccedit in vicinum; ea-
dem ſententia ligat eum contumacia procuratoris
Dominum ſuum involvat, quoniam Dominus ipſam
„ non purgat*; hæc ibi. Ipſi enim non ſolum non
„ correxerunt, ſed etiam defendendo errores Papæ
„ Joannis, inſuper perſecuti ſunt, & perſequuntur
„ uſque ad mortem occidendo, & occidi faciendo
„ omnes impugnantes dictas hæreſes. Et imo non
„ tantum hæretici ſed hæreſiarchæ protectores illius,
„ qui erravit appellandi ſunt. Dicit enim Urbanus
„ Papa 14. *q.* 3. *C. qui aliorum errorem defendit,
multo damnabilior eſt illis qui errant, quia non
ſolum ipſe errat, ſed etiam aliis offendicula erroris
præſtat & confirmat: Unde quia Magiſter erroris
eſt, non tantum hæreticus, ſed hæreſiarcha dicen-
dus eſt.* Item 83. *di.* dicit Innocentius Papa: *Er-
ror cui non reſiſtitur, approbatur, & veritas cum
minime defenſatur opprimitur. Negligere quippe
cum poſſis perturbare perverſos, nil aliud eſt quam
favere: Nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ qui
manifeſto facinori deſinit obviare.* Item Gregorius
„ Papa dicit ibidem; *Conſentire videtur erranti,
qui ad reſecanda quæ corrigi debent, non occurrit.*
„ Et ibidem Pius Papa dicit; *Quid prodeſt illi ſuo
errore non pollui, qui conſenſum præſtat erranti.*
„ Item 86. *di. C. facientes: Proculdubio culpam
habes, qui quod poteſt corrigere, negligit emendare.*

„ Ad tertium ſcilicet, quod Papa omnia poteſt.
„ Quod falſum eſt, quia non poteſt contra articu-
„ los fidei, & contra Sacram Scripturam & con-
„ tra determinata per Sanctos Patres in his quæ
„ pertinent ad fidem, & bonos mores. Dicit enim
„ B. Leo Papa, & ponitur 15. *q.* 1. *C. Quæ ad
perpetuam generaliter ordinata ſunt utilitatem, nul-
la commutatione varientur; nec ad privatum tra-
hantur commodum, quæ ſunt ad bonum commune
præfixa.* Super quo *C.* dicit Gloſ. ordinaria: *Ex
hoc C. patet, quod Papa non poteſt contra genera-
le ſtatutum Eccleſiæ diſpenſare, nec contra articu-
los Fidei: Nam ſi omnes conſentirent ei, non va-
leret ſtatutum, ſed omnes eſſent hæretici, & ex-
communicati.* Et Sanctus Urbanus *e. Cauſa. q.* 2.
*C. ſunt quidam dicentes, Romano Pontifici ſemper
licet condere novas leges: quod & nos non ſolum non
negamus, ſed valde affirmamus. Sciendum vero ſum-
mopere eſt, quod inde novas leges condere poteſt,
unde Evangeliſtæ nequaquam aliquid dixerunt. Ubi
vero aperte Dominus, vel eius Apoſtoli, vel eos ſe-
quentes Sancti Patres aliquid ſententialiter diffinie-
runt, ibi non novam legem Summus Pontifex da-
re poteſt, ſed potius, quod prædicatum eſt uſque
ad animam, & ſanguinem confirmare debet. Si e-
nim quod docuerunt Apoſtoli, & Prophetæ deſtrue-
re, quod abſit, niteretur, non ſententiam dare, ſed
magis errare convinceretur.* Et ſic patet, quod non
„ poteſt omnia, imo eſt pertinax hæreticus, quan-
„ do contra diffinita Patrum attentare præſumpſe-
„ rit, ſicut ipſe de facto fecit determinando hære-
„ ticum eſſe pertinaciter aſſerere Dominum noſtrum
„ Jeſum Chriſtum, ejuſque Apoſtolos non habuiſſe
„ proprium in ſpeciali, nec in communi; ideo hæ-
„ reticus manifeſtus. Dicitur enim 14. *q.* 1. *C. hæc
eſt fides, quod quicumque improbat quod ſemel eſt
per Eccleſiam approbatum, hæreticus eſt.* Et 15.
q. 1. B. Coſimus Papa *C. contra ſtatuta Patrum
condere aliquid vel mutare, nec hujus quidem Se-
dis poteſt authoritas.* Et B. Gregorius, & ponitur
15. *q.* 2. dicit: *Si ea deſtruerem, quæ Anteceſſo-
res noſtri ſtatuerunt, non conſtructor, ſed deſtructor
juſte comprobarer.*

„ Ad quartum, ſcilicet, quod non debemus ab
„ eis ſeparari, & potiſſime ante ſententiam, dum-
„ modo quod cogimur præceptis ſanctæ matris Ec-
„ cleſiæ, quæ ſtrictiſſime mandat omnibus Catho-
„ licis ab hæreticis & excommunicatis ſeparari; nam
„ quinque Concilia generalia dederunt ſententiam
„ contra hæreticos ſeparandos eos a communione
„ fidelium; ſcilicet, concilium Lateranenſe Inno-
„ centii III. *extra de hæreti. C. excommunicamus
itaque, & anathematizamus omnem hæreſim extol-
lentem ſe adverſus hanc Orthodoxam, & Catholi-
cam fidem, quam ſupra expoſuimus, condemnantes
hæreticos univerſos quibuſcumque nominibus cenſean-
tur. Et C.* 2. *Excommunicamus.* Concilium Car-
„ thaginenſe 4. 24. *q.* 3. *C. Clericus*, ubi dicitur:
*Cum Clericis hæreticis nec orandum, nec pſallen-
dum eſt.* Concilium Martini Papæ 1. *q.* 1. *C. non
liceat Clericis, vel Laicis ab hæreticis eulogias ac-
cipere, quia maledictiones ſunt magis quam benedi-
ctiones, nec liceat cum hæreticis, vel ſciſmaticis ora-
re.* Concilium Laodicenſe ibidem *C. non oportet.*
„ Concilium Africanum *extra de hæreti. C. Si
quis Epiſcopus*, ut Gloſ. dicit. Idem juris eſt de
„ hæreticis, & paganis & *C. ad abolendam &* 24.
q. 1. *C. qui dignior.* dicit Ambroſius; *fides igitur
Eccleſiæ in primis quærenda mandatur, in qua ſi
Chriſtus habitator ſit, haud dubie ſit degendum: Si
vero perfidus populus aut hæreticus præceptor defor-
met habitaculum, vitanda eſt hæreticorum commu-
nio, fugienda eſt Synagoga*, ubi Gloſ. dicit: *duæ
ſunt Eccleſiæ una eſt Catholicorum, quæ non pati-
tur pollutos habitare in ſe, cum habeat Chriſtum ha-
bitatorem. Alia eſt hæreticorum, quæ vera non eſt:
hæc ſemper vitanda eſt, ne ariditate ejus polluamur.*
Item *eadem cauſa, & quæſtione C. diximus omnes
omnino hæreticos, & ſciſmaticos nihil habere juris,
& poteſtatis.* Et infra: *invenimus in tali facinore
non ſolum Duces, & authores, ſed etiam partici-
pes eorum pœnis deſtinari, niſi a communione ma-
lorum ſe ſeparaverint, præcipiente per Moyſen Do-
mino, & dicente: Separamini a Tabernaculis homi-
num iſtorum diriſſimorum. Et nolite tangere de o-
mnibus, quæ ſunt eorum, ne ſimul pereatis in pec-
catis eorum.* Item in *C. audivimus* §. *ſi autem di-
citur* in fine. *Liquido conſtat eum qui ab integri-
tate fidei Catholicæ recedit, benedicendi vel maledi-
cendi poteſtatem minime habere, Catholicum namque
utpote ſuperiorem ſe maledicere non valet. In alie-
num vero a fide tanquam in ſibi æqualem ſenten-
tiam dare non prævalet.* Et Gloſ. dicit. *Et tu dic
indiſtincte, quod ſive veterem ſequatur hæreſim, ſive
novam, excommunicatus eſt, licet occultus ſit: Et
ideo non poteſt alium excommunicare, extra de hæret.
C. ad abolendam*, dicit: *hodie omnis hæreſis eſt da-
mnata: Et omnis hæreticus eſt excommunicatus,
quantumcumque ſit occultus. Et imo non poteſt alios
excommunicare.* Et *C. cœpit Hermigildus* dicit: *quod
potius eſt arripere mortem quam accipere commu-
nionem de manu hæretici.* Et hoc patet, quia eſt a
„ jure ſervatum: Et ut amplius pateat 24. *q.* 1. *C.*
„ Acacius dicitur in Gloſ. *hic eſt caſus in Papa,
qui Papam ligare poteſt, & Papa in Canonem latæ
ſententiæ incidit:* Nec obviat illa regula, quia par
„ parem ligare, vel ſolvere non poteſt, quia ſi Papa
„ efficitur hæreticus, eſt minor etiam quocumque
„ Catholico fideli 12. *q.* 1. Scimus quia lex factum
„ notat etiam ſine ſententia *ff. de rit. nup. l. pa-
lam*, ubi Gloſ. Item *extra de ſen. Exco. C. Cum
non ab homine*, dicit Gloſ. *Et ſic quum certo ſcio
aliquem eſſe excommunicatum, ſtatim debeo ipſum
vitare, quamvis non ſit denunciatus.* Sed hodie o-
„ mnis hæreticus eſt excommunicatus, ut ſupra pa-
„ tuit. Item Gloſ. 2. *q.* 7. *C. Sacerdotes* dicit; *Si
Prælati ſint ſciſmatici, hæretici, vel excommuni-
cati, vel notorii fornicatores, vel non ſervent Ca-
nones, tunc poteſt recedi ab eis ante ſententiam* 19.
di. C. nulli 16. *q. ult. C. ſane, &* 32. *di. nullus.*
„ In alio Crimine ante ſententiam non eſt receden-
„ dum,

„ dum. Item Gloſ. 8. *q.* *x.* *C.* *nonne*. Reſpondendo obiectioni dicit: *Nec obſtas ſcilicet quod non ſit recedendum ante ſententiam.* 32. *di.* *nullus* & 18. *di.* *C.* *ſi qui*, & 16. *q.* *ult.* Sane, quia ibi de ſuſpenſis a Canone loquitur. Nam in illis tribus criminibus ſpeciale eſt, ſcilicet in ſimonia, in hæreſi, & in notoria fornicatione. Item 19. *di.* *Anaſtaſius* habetur, quod multi Clerici abegerunt a communione Anaſtaſii Papæ, qui communicaverat Fotino hæretico. In Chronicis etiam habetur exemplum B. Euſebii recedentis a communione Liberii hæretici; & Hilarii recedentis a Leone Papa hæretico. Nec Papa habet privilegium vel prærogativam aliquam plus quam alii in facto hæreſis, quin ſit ſubiectus omnibus pœnis, & ſententiis hæreticorum, imo minus, quod probatur 2. *q.* 5. *C.* *Præſul*, ideſt Cardinalis Epiſcopus *non damnetur niſi cum 72. teſtibus*, ſupp. de hæreſi, ubi dicit Gloſ. *Sed nunquid contra Papam duplicabuntur teſtes; non, imo duo ſufficiunt, & in hoc deterioris conditionis eſt, quia ipſe ſine comparatione aliorum creatus eſt. Ideo ſine ſpe veniæ damnandus eſt ut Diabolus, de pœnit. di.* 2. principium. Et ut ſupra patuit, *minor eſt quolibet Catholico*. Item Gregorius 2. *q.* 7. *Admonendi ſunt ſubditi, ne pluſquam expedit ſint ſubiecti, ut cum ſtudent pluſquam oportet hominibus ſubiici, compellantur eorum vitia venerari*. Et B. Bernardus: *par periculum eſt obedientiam præbere, cui non debetur, quam denegare cui debetur. Cum enim Dominus vel Prælatus jubet, quæ Deo contraria ſunt, tunc ei obediri non debet.* Et idem dicit Bernardus ad Addam monacum. Si igitur juxta ſententiam Auguſtini & Bernardi non debemus obedire Prælatis non recte præcipientibus, multo minus hæreticis, cum quibus communicare non permittitur. Item ex conſcientia tanquam obedientes mandaris Eccleſiæ receſſimus ab obedientia, & communione hæreticorum, & ſciſmaticorum, & excommunicatorum, quia non obedientes præceptis Apoſtolicæ Sedis Crimen Paganitatis incurrunt. Peccatum igitur Paganitatis incurrit, ſi quis cum ſe Chriſtianum aſſeruerit, Sedi Apoſtolicæ obedire contempſerit. Et S. Damaſus *c.* *cauſa* *q.* 1. *C.* *violatores. Spiritum Sanctum blaſphemant, qui ſacros Canones violant* & 1. *q.* 7. *Ex ſeptima Synodo* habetur ſic: *Si quis omnem traditionem ſcriptam vel non ſcriptam violat, anathema ſit*. Notetur autem quanta neceſſitare cogimur nos & omnes Catholici a prædictorum obedientia ſeparari.

„ Ad quintum quod ex hoc ſequitur quod *Eccleſia erravit, & quod Papa non eſt Papa &c.* Dicimus, quod falſum eſt, quod hoc ſequatur ex prædictis. Et quo ad primam partem dicimus, quod Eccleſia Chriſti nunquam erravit, nec errare potuit, nec poteſt in fide, & moribus. Et de hoc eſt articulus fidei. *Credo unam Sanctam Catholicam & Apoſtolicam Eccleſiam*. Et de hoc habetur 14. *q.* 1. *C.* *a recta fide*, & *C.* *memor* & *C.* *in ſede*, & *C.* *hæc eſt fides*. Et Gloſ. ſuper *C.* *a recta* dicit: *Quæro de qua Eccleſia intelligas, quæ dicitur, quod non poteſt errare. Si de ipſo Papa, qui dicitur Eccleſia ſuper c. quicumque & 7. q. 1. Scire debetis. Sed certum eſt quod Papa errare poteſt, ut dicitur 19. di. Anaſtaſius, & 40. di. Si Papa. Reſpondeo ipſa Congregatio Fidelium dicitur Eccleſia, & talis Eccleſia non poteſt non eſſe, ut infra eodem, pudenda. Nam Chriſtus oravit pro Eccleſia 21. di. §. 1. Qui voluntate labiorum ſuorum non fraudabitur*. hæc Gloſ. Item 21. *di.* *C.* *quamvis* dicit Gloſ. *quod ubicumque ſunt boni, ibi eſt Romana Eccleſia*. Ad ſecundam vero partem ſciendum, quod in Papa, & quolibet Prælato ſunt duæ authoritates, vel poteſtates, una ſcilicet juriſdictionis, quæ habet adminiſtrationem, & correctionem ſuper ſuos ſubditos, ad quam pertinet abſolutio, vel ligatio, electio, confirmatio, & diſtributio: Et hæc poteſtas non eſt neceſſario annexa Ordini vel Sacramento, ſed potius officio, vel Dignitati, quia non eſt niſi quoddam ſpirituale dominium ſuper Eccleſiaſticis Perſonis, vel rebus. Et hanc perdit per hæreſim de jure totaliter, & de facto, quum tunc non habet ſubditum, quia minor eſt omni Catholico, ut habetur 24. *q.* 1. *C.* *Achacius* in Gloſ. Alia vero authoritas, vel poteſtas vocatur ſacramentalis, vel caracterica, quæ ſequitur Ordinis ſacramentum, quæ poteſt conficere Corpus Chriſti, & ordines conferre. Et licet iſta interdicatur hæreticis, & privatis, tamen de facto auferri non poteſt, quum conferat de facto ordines, & vera conficiat ſacramenta, quantumcumque ſit hæreticus, apoſtata, homicida, privatus, ut habetur *di.* 33. *C.* *præter hæc* §. *Porro* 21. *q.* 1. *C.* *quod quidam* & *C.* *qui perfectionem* in Gloſ. ubi dicitur, quod quilibet Epiſcopus, ſive Catholicus, ſive hæreticus, ſive in Eccleſia, ſive extra Eccleſiam conferat ordinem, dum tamen conferat in forma Eccleſiæ, recipit ordinatus ordinem, licet non recipiat executionem ordinis. Similiter ſi taliter ordinati alios ordinent, & ſic in infinitum. 29. *q.* 1. *in princi.* dicit Gloſ. hæc ergo ſit fides tua, quod hæretici, & depoſiti, & excommunicati vera Sacramenta conferunt & verum Corpus Chriſti conficiunt. De utraque autem ſimul poteſtatum ipſarum habetur in Gloſ. 24. *q.* 1. *C.* *audivimus* §. *Si autem* ſuper verbo *non valet*, quæ dicit. Conficit tamen extra Eccleſiam ſi formam ſervet, quia hoc ordinis eſt, quem retinent recedentes ab unitate 1. *q.* 1. *quod quidam*. Sed non poteſt excommunicare, quia hoc juriſdictionis eſt, quam amittit qui recedit ab Eccleſia 1. *q.* 1. *remiſſionem*. Item, quod hæretici, & præciſi dent vera ſacramenta quantum ad formam, vacua tamen, & inania quantum ad fructum præter Baptiſmum in neceſſitate, habetur 32. *di.* *præter hoc* §. *Porro*, & 1. *q.* 1. *C.* *etiam corde*, & *C.* *bis qui baptiſmum*, & *C.* *remiſſionem peccatorum*; quæ pertinet ad juriſdictionem habetur 1. *q.* *C.* *remiſſionem*, & 24. *q.* 1. *C.* *audivimus* §. *Si jam*, & *C.* *didicimus*, & *C.* *ait Cæleſtinus*, & *C.* *aperte*, & *C.* *miramur* §. *his authoritatibus*, & 1. *q.* 1. Leo Papa dicit, *hii qui Baptiſmum ab hæreticis acceperunt, cum antea baptizati non fuiſſent, ſola Sancti Spiritus Sanctificatione per impoſitionem manuum confirmandi ſunt, quoniam formam tantum Baptiſmi ſine ſanctificationis virtute præſumpſerunt: Et hanc regulam ſervandam, ut ſcitis in omnibus Eccleſiis prædicamus, ut lavacrum ſemel junctum nulla ratione violetur; dicente Apoſtolo, unus Deus, una fides, unum Baptiſma, ejus ablutio nullo modo retractanda eſt, ſed ut diximus ſola ſanctificatio Sancti Spiritus invocanda eſt, ut quæ ab hæreticis nemo accipit, a Catholicis Sacerdotibus conſequatur.* & 24. *q.* 1. *C.* *Si quem forte*. Igitur conſequentia prædicta eſt hæretica, & eſt hæreſis Donatiſtarum, qui tenebant, quod baptizati ab hæreticis erant rebaptizandi, quæ hæreſis tunc per generale Concilium fuit condemnata. Non dicimus ergo Papa non eſt Papa, Epiſcopus non eſt Epiſcopus &c. Quia nec B. Petrus, vel B. Gregorius, vel aliquis Sanctus Prælatus habuerunt plures ordines, vel veriores, quia in veritate quantum ad ſubſtantiam ordinum nihil minus eis habent: ſed quia ſunt hæretici & Symoniaci; ideo excommunicati, & per conſequens omni authoritate privati, modo & ordine ſupradicto: hæc radix tres Papas germinavit.

„ Ad ſextum ſcilicet quod non pertinet ad nos reprehendere Papam, vel alios Prælatos quia inferior non debet reprehendere ſuperiorem. Dicimus primo, quod quilibet fidelis eſt ſuperior, & major quocumque hæretico, ut probatum eſt 24. *q.* 1. *C.* *Acacius* in Gloſ. *hic eſt Caſus &c. ſuppoſitus*. Præterea falſum eſt, quod Papa non poſſit de hæreſi reprehendi; habetur enim *di.* 40. *C.* *Si*

Papa,

Papa. Papa a nemine eſt reprehendendus niſi in fide erraverit: ubi dicit Gloſ. Sed quare non po-
„ teſt de alio crimine accuſari? ponamus quod no-
„ torium ſit crimen ejus, vel per confeſſionem Ju-
„ dicii vel per facti evidentiam, quare non accuſa-
„ tur vel de crimine ſimoniæ, vel adulterii, & cum
„ accuſatione etiam incorrigibilis eſt, & ſcandaliza-
„ tur Eccleſia per factum ejus. Certe credo quod
„ ſi notorium eſt crimen ejus vel per Confeſſionem
„ Judicii &c. & inde ſcandalizatur Eccleſia, & in-
„ corrigibilis ſit, quod inde poſſit accuſari. Nam
„ contumacia dicitur hæreſis ut 81. *di. ſi qui ſunt*.
„ Et contumax dicitur infidelis, ut 38. *di. nullus*:
„ hic tamen ſpecialiter fit mentio de hæreſi: Ideo
„ & quia ſi occulta eſſet hæreſis, de illo poteſt ac-
„ cuſari, ſed de alio occulto crimine non poſſit.
„ Et quod non poſſit ſtatuere, quod non poſſet ac-
„ cuſari de hæreſi, quia ex hoc periclitaretur tota
„ Eccleſia. Item 96. *di.* Sicut quamvis dicitur in
„ Gloſ. quod ſi Papa erraret contra religionem Chri-
„ ſtianam poteſt a quocumque redargui, & ſi ſciſma
„ faceret. Item 2. *q.* 7. *C. teſtis* §. *ita reſpondet*.
„ Prælati ſunt reprehendendi a ſubditis, ſi a fide
„ exorbitaverint, vel alios exorbitare exemplo vel
„ verbo a fide coegerunt. Præterea 2. *q.* 7. *c. ple-
rumque* §. *ult*, dicitur, quod non omnes Prælati
„ pro Prælatis habendi ſunt. Et ibidem in *C. Paulo*
„ dicit Gregorius: *Quem non vita ſeniorem facit
graviter eſt increpandus*: & *C. non omnes* dicit Hie-
„ ronymus, quod *Dignitas non facit Epiſcopum ſed
vita:* Et quod *non omnis qui dicit pax vobis ut
Columba audiendus eſt. Et C. qui ſuſceptum* dicit
„ Auguſtinus: *Qui ſuſceptum officium non admi-
niſtrat, nec ſua, & ſubditorum delicta deterſerit non
Epiſcopus dicendus eſt, ſed Cajus impudicus*. Qui-
„ bus authoritatibus oſtenditur, quod non ſolum hæ-
„ retici, qui pro Prælatis habendi non ſunt vel pro
„ ſuperioribus ut ſupra patuit, ſed etiam veri Paſto-
„ res pro loco & tempore, & ex Charitate repre-
„ hendendi ſunt. Dicit enim B. Gregorius & po-
„ nitur 2. *q.* 7. *ſicut*, inquit, *Laudabile diſcretum-
que eſt reverentiam, & honorem exhibere: Ita re-
ctitudinis, & Dei timoris eſt ſi qua in eis ſunt,
quæ indigent correctione, nulla diſſimulatione poſtpo-
nere, ne totum, quod abſit, Corpus morbus invadat
ſi languor non fuerit in Capite curatus*. Præterea
„ non reprehendimus Papam, nec alios Prælatos, ſed
„ damnatos ab Eccleſia vitamus: Et ad hoc cogi-
„ mur Sanctorum Patrum decretis ſuperius allega-
„ tis: Quibus non obedire paganitatis crimen, &
„ anathematis ſententia incurritur ipſo Jure, ut patet
81. *di. ſi qui ſunt* & 25. *q.* 1. *violatores*, & *c.
cauſa q.* 2. *ſi quis dogma.* 1. *q.* 7. *ſi quis*.

„ Ad ſeptimum quod non debemus judicare Chri-
„ ſto dicente *Matth.* 7. *nolite judicare, & non ju-
dicabimini &c.* Dicendum quod Chriſtus loquitur
„ de occultis, & de his quæ bono, & malo animo
„ fieri poſſunt, ut dicit Gloſ. Bedæ ſuper illud *no-
lite judicare*, & ponitur ſuper illud *Extra de regul.
Jur. C. Eſtote*, quod de occultis, & de his quæ bono,
„ & malo animo fieri poſſunt non præſumitur ju-
„ dicare, ſed de manifeſtis, & de his quæ non poſ-
„ ſunt niſi malo animo fieri, ut eſt furtum, blaſ-
„ phemia, fornicatio &c. nobis permittitur judicare.
„ Ideo qui dixit *nolite judicare*, dixit *Joannis* 7.
*nolite judicare ſecundum faciem, ſed rectum Ju-
dicium judicate*. Item Gregorius 22. *q.* 2. *C. non
ita. Caveatur arrogantia, ut veritas relinquatur*.
„ Et S. Hieronymus in *lib. de obitu ſuo* dicit,
„ quod *tacere contra vitia, eſt humilitas Dia-
bolica*.

„ Ad octavum ſcilicet, quod omnes virtutes da-
„ mnamus, & omnes judicamus, & neminem ex-
„ cuſamus. Dicendum quod nos nullum condemna-
„ mus, quia ſimplices Perſonæ, & ſine prælatione
„ non habemus authoritatem condemnandi, ſed tan-
„ quam filii obedientes juſſionibus, & præceptis Ec-
„ cleſiæ Sacroſanctæ, quæ Spiritu Sancto conde-
„ mnat hæreticos, & ſciſmaticos univerſos, nec non
„ fautores & defenſores ipſorum, ipſos vitamus, &
„ vitandos declaramus. Nec eſt verum quod ne-
„ minem excuſamus, quia quos probabilis ignoran-
„ tia excuſat nos excuſatos habemus. Dicit enim
„ Auguſtinus in *li. quæſtionum Evangelii. Non o-
mnis ignorans eſt immunis a culpa. Ille enim igno-
rans poterit excuſari a pœna qui quod diſceret non
inveniret. Illis autem hoc ignoſci non poterit, qui
habentes a quo diſcerent operam non dederunt. Cum
itaque voluntaria ignorantia omnibus ſit noxia, Sa-
cerdotibus eſt pernicioſa*, ut patet *di.* 38. *in Conci-
lio Toletano. Ignorantia enim mater eſt cunctorum
errorum:* Et Gloſ. ſuper verbo Apoſtoli. *Qui igno-
rat ignorabitur*, ideſt, *qui negligit ſcire, vel con-
temnit*. Et infra. *Nec etiam excuſetur quis per igno-
rantiam qui poteſt habere copiam peritorum. ff. de
Jur. & facti ignor. l.... vel ſua prudentia facile
potuit illud ſcire. C. de jug. l.* 3. hæc Gloſ. Di-
„ citur enim 38. *di. C.* 1. *Ignorantia alia Juris
Civilis vel Canonici quæ neminem excuſat; alia
Juris naturalis hæc neminem excuſat, ſi eſt adul-
tus, & diſcretus. Alia eſt ignorantia facti proba-
bilis, & hæc excuſat, quia etiam peritiſſimos fal-
lit. Alia eſt craſſa, & ſupina ut cum quis igno-
rat quod publice factum eſt in Civitate, hæc ne-
minem excuſat* 16. *di. quod dicitis* & 12. *q.* 2. *Qui
& humanis*. Ignorantia craſſa & ſupina eſt, quum
„ homo non laborat, ut ſciat quantum debet, &
„ ſicut debet, vel quia laborem refugit addiſcendi,
„ ut poſſit ſe per ignorantiam, vel inertiam excu-
„ ſare. Dicit enim Gregorius, 15. *li. moralium* ſu-
„ per illud Job. *Scientiarum viarum tuarum: Sed
aliud eſt neſcire, aliud neſcire voluiſſe. Neſcit nam-
que qui apprehendere vellet, & non valet. Qui au-
tem ut neſciat aurem a voce veritatis avertit. Iſte
non neſciens, ſed contemptor dicitur*. Et idem Gre-
„ gorius in eodem, & ponitur 38. *di.* dicit: *Qui
ea quæ Dei ſunt, ſapiunt, a Domino ſapiuntur*. Et
„ Gloſ. *approbantur. Et qui ea quæ Dei ſunt ne-
ſciunt, a Domino neſciuntur; Paulo atteſtante, qui
ait. Si quis ignorat ignorabitur*. Hieronymus: *Qui
ſtultus eſt in culpa, ſapiens erit in pœna*.

„ Ad nonum, ſcilicet quod nos pauci contradici-
„ mus toti multitudini, & ideo ſcindimus Tunicam
„ Chriſti inconſutilem. Dicendum quod non ad
„ multitudinem, ſed ad rem, & ad veritatem in-
„ tuendum eſt; ſicut dicit B. Auguſtinus contra
„ Petilianum, & ponitur 23. *q.* 4. *Qui peccati*. Re-
„ ſtat ergo ut nihil ad requirendum eſſe fatea-
„ mini, niſi utrum juſte an impie fecerit. Et Sene-
„ ca ait. *Argumentum peſſimi turba eſt*. Et Chry-
„ ſoſtomus in Homilia. *Abeuntes phariſæi conſilium
inierunt &c. a veritate nudos ſe eſſe profeſſi ſunt,
quia multitudine ſe armaverunt*. Et Chriſtus in E-
„ vangelio. *Ampla eſt via quæ ducit ad mortem,
„ & multi gradiuntur per eam. Arcta eſt via quæ
ducit ad vitam, & pauci vadunt per eam*. Et ite-
„ rum. *Pauci ſunt vocati, multi vero electi*. Su-
„ per quo verbo dicit Anſelmus: *Qui vult eſſe ſe-
curus an ſit de electis, debet conari ut non ſit ejus
vita de numero multorum, ſed de numero pauco-
rum: & ſi vult eſſe ſecurus, debet eſſe de numero
pauciſſimorum*. Et etiam præceptum Dei Exodi 23.
„ dicit Deus. *Non ſequaris turbam ad faciendum
malum. Nec in Judicio plurimorum acquieſces
ſententiæ, ut a numero devies*. Et jus, ſive juriſ-
„ dictio perſonaliter in uno reſideat ut dicit Gloſ.
*extra de poſtula. gratum. Et extra de electi. C.
„ Illa quotidiana* dicit Innocentius IV. in appara-
„ tu, quod ſi omnes excommunicati eligunt unum,
„ & ſolus non excommunicatus alium, tenet electio
„ non excommunicati. Item 9. *di. C. Ego ſolus*
„ in Gloſ. dicitur. Non eſt magis credendum ho-
„ norabiliori perſonæ quam alteri, quia veritas a
„ quocumque prolata ſemper præferenda eſt. Et ut
„ Cæleſtinus ait, & ponitur. *LXII. di. C.* 2. Do-
„ cendus eſt Populus non ſequendus. Nos quoque

,, ſi neſciunt quid liceat quidve non liceat commo-
,, nere, non his conſenſum præbere debemus. Et
,, mirum certe quod Chriſtianus multitudine ſe ar-
,, mat contra veritatem Chriſti. Nam unus poteſt
,, contradicere toti multitudini, & univerſitati ſi ha-
,, beat cauſam rationabilem, ut habetur 31..*di. C. Nicæna in Tex. & Gloſ.* Exemplo Panucii qui re-
,, vocavit totam Nicænam Synodum, & in melius
,, reformavit: Ergo tunicam Chriſti ſcidit quia ſo-
,, lus erat. Et B. Athanaſius in ejus perſecutione
,, univerſus pene conjuravit orbis ut ejus legenda,
,, & Martyrologio legitur, commoti ſunt Populus,
,, Reges, Principes, Regna, & Populi, nec aliquis
,, ad latendum ſupererat eis locus. Ergo falſum te-
,, nebat, cum filium dixit &c. quod eſt hæreticum
,, dicere, quia ipſe defendit fidem Chriſtianam in
,, Partibus Orientalibus, & compoſuit: *Quicumque vult ſalvus eſſe &c.* ſimiliter Euſebius & Hilarius
,, qui tempore Arianorum in confeſſione, & defen-
,, ſione fidei permanſerunt. Et ſimiliter ſequeretur
,, de alio Euſebio presbytero. In cujus legenda ha-
,, betur, quomodo reſtitit Liberio Papæ hæretico:
,, Et tandem tenetur a Conſtantino, & ipſi Li-
,, berio, Cui dixit. *Tu ſolus Chriſtianus es in Urbe Romana.* Ad quem dixit Euſebius *Sic in Domino confidimus, quia fideles nos invenit Chriſtus &c.*
,, Si ergo quia ſolus erat in Urbe Romana, &
,, confeſſus eſt cum diceret Papa &c. tunicam Chri-
,, ſti laceravit ex hoc? Ergo errat Eccleſia ipſum
,, canonizando & annuatim venerando pro Sancto.
,, Item Ubertinus in 4. *C. Jeſus* ſpirans ad flatum
,, dicit. Verum eſt tamen ſi in tota Eccleſia com-
,, muniter reciperetur adulter cum ſponſo, hæreti-
,, cus pro Catholico, lupus pro agno, & pro Pa-
,, ſtore ſciſmaticus, & Idololatra, qui etiam con-
,, tra ſtatuta Chriſti, & Eccleſiæ uſurparet ſibi
,, Sedem Papalem: Si unus ſolus Catholice ſibi re-
,, ſiſtet, & totus alius mundus eum prædicaret, &
,, ei obediret, a toto mundo recederet gratia Jeſu,
,, & authoritas Eccleſiæ, & in ſolo illo qui catho-
,, lice reſiſteret remaneret; non ergo ad multitudi-
,, nem, nec ad ſemetipſum recurrendum eſt ad ſcien-
,, dum veritatem fidei, ut teſtatur Leo Papa 24.
,, *q.* 3. quid autem impius, quid iniquius, quam
,, impia ſapere, & ſapientibus doctoribus non cre-
,, dere. Sed in hanc inſipientiam cadunt quicum-
,, que ad cognoſcendum veritatem aliquo impediun-
,, tur obſtaculo, non ad Propheticas voces non ad
,, Apoſtolicas literas, nec ad Evangelicas authori-
,, tates, ſed ad ſemetipſos decurrunt. Ideo Magi-
,, ſtri erroris fiunt, quia veritatis Diſcipuli non fue-
,, runt. Nos vero nihil de noſtro ponimus, ſed ſa-
,, cram Scripturam, dicta Sanctorum Doctorum,
,, & determinationes Eccleſiæ recitamus, ut patet
,, intuentibus: quæ quamvis pauci ſimus, non mi-
,, nus vera ſunt. Et certe Noe cum paucis in Arca
,, ſalvatus eſt. Et Loth de Sodomis cum duabus
,, filiabus. Et Beata Virgo ſola remanſit fidelis in
,, Triduo Paſſionis, & multitudo clamavit *Crucifige, Crucifige.*

,, Ad Decimum, & ultimum ſcilicet quod Pa-
,, pa ſymoniam non committit conferendo Bene-
,, ficia, & ordines propter pecuniam. Dato quod
,, indignum ſit reſpondere; Tamen ad evitandum
,, periculum animarum eſt notandum primo. Quid
,, ſit Simonia, deinde quibus pœnis Simoniaci ab
,, Eccleſia feriantur. Eſt igitur Simonia *ſtudioſa voluntas, vel cupiditas emendi, vel vendendi aliquod ſpirituale.* 1. *q.* 1. *presbyter*, dicit B. Grego-
,, rius: *Altare, & Decimas, & Spiritum Sanctum vendere, vel emere ſymoniacam hæreſim eſſe nullus fidelium ignorat; & eadem cauſa & q. 2. C. qui ſtudet* dicitur: *Nam Spiritum Sanctum comperari quid aliud eſt, quam capitale crimen, & ſymoniaca hæreſis.* Item *eadem cauſa q. C. Salva-*
,, *tor* dicit Urbanus Papa propoſito Sancti Vincen-
,, tii ſic. *Igitur quoniam innotuiſti nobis quod tibi objicitur. Utrum vendere Eccleſiaſticam rem ſit ſimoniacum, hoc ſimoniacum eſſe patenter colligitur ex hoc quod B. Petrus Simoni ait. Pecunia tua tecum ſit in perditionem, quia exiſtimaſti Donum Dei pecunia poſſideri: Donum quippe Dei eſt Spiritus Sanctus, & Donum Dei eſt res Eccleſiæ oblata.* Et infra. *Ideoque qui eat non ad hæc, quæ inſtituta ſunt, ſed ad propria lucra munere linguæ, vel indebiti obſequii, vel pecuniæ largitur, vel adipiſcitur, ſimoniacus eſt.* ubi Gloſ. dicit. Oſtendi-
,, tur quinque authoritatibus, quod vendere Eccle-
,, ſiaſtica Beneficia ſimoniacum eſt. Item ibidem ait
,, Innocentius *C. Si quis præbendat, vel Prioratum, vel Decanatum, aut honorem, vel promotionem aliquam Eccleſiaſticam, ſeu quodlibet Sacramentum Eccleſiaſticum, ut puta Chriſma, vel Oleum Sanctificatum, & conſecrationes Altarium, vel Eccleſiarum interveniente execrabili ardore avaritiæ per pecuniam acquiſivit, honore male acquiſito careat &c.* Nec prætextu ſeu obtentu alicujus conſue-
,, tudinis ante vel poſt aliquid exigatur, vel ipſe da-
,, re præſumat, quum ſimoniacum eſt. Pœnæ ſi-
,, moniacorum ſunt multæ. Quarum inter alias pri-
,, ma, quod ipſo jure ſunt excommunicati, & ana-
,, thematizati, ut patet 1. *q.* 1. per Ambroſium di-
,, centem: *Reperiuntur quamplurimi negociatione muneris velle mercari gratiam Spiritus Sancti, dum illi pretium donant, ut Pontificalis Ordinis ſublimitatem accipiant, obliti verborum Petri, qui dixit ad Simonem. Pecunia tecum ſit in perditionem, quia exiſtimaſti pecunia Donum Dei poſ-*
,, *ſideri.* Alia pœna eſt, quod ſunt privati ab
,, Officio, & Collatione gratiæ, conſequenter Or-
,, dine, & ab executione Ordinum, & miniſtra-
,, tione temporalium, & ſimiliter a beneficio ut patet
,, per B. Leonem Papam 1. *q.* 1. *C. gratia. Si vero datur vel accipitur gratis, gratia non eſt. Simoniaci autem non gratis accipiunt. Igitur gratiam, quæ maxime in Eccleſiaſticis Ordinibus operatur non accipiunt. Si autem non accipiunt, non habent. Si non habent, nec gratis, nec non gratis dare poſſunt. Quid ergo profecto quod habent. Quid autem habent profecto ſpem mendacii. Quomodo hoc probamus. Quia ſi ſpiritus veritatis, teſtante ipſa veritate, de qua procedit, gratis accipitur; procul dubio ſpiritus mendacii convincitur eſſe qui non gratis accipitur.* Item Innocentius Papa ait. *C. qui perfectionem. Spiritus quem acceperant perdiderunt, non dare eis plenitudinem poſſunt, quæ maxime operatur in ordinationibus, quam per ſuam perfidiam perdiderunt.* Et iterum: *qui honorem non habuit, honorem dare non potuit, nec aliquid ipſe accepit, quia nihil erat in dante, ſed damnationem, quam habuit per pravam manus impoſitionem dedit.* Quod autem
,, privati ſint a beneficio, & Dignitate, Juriſdi-
,, ctione, & adminiſtratione rerum Eccleſiaſticarum
,, patet ex Concilio Chalcedonen. 1. *q.* 1. *C. Si quis Epiſcopus, & C. qui per pecunias*, & eadem cauſa *q.* 3. *Si quis dator.* Et Urbanus Papa ibidem ait: *ea quæ a ſanctis Patribus de Simoniacis ſtatuta ſunt, nos quoque judicio, & Apoſtolica authoritate firmamus: Quidquid ergo in ſacris Ordinibus vel Eccleſiaſticis rebus, vel data, vel promiſſa pecunia acquiſitum eſt, nos irritum eſſe, & nullas unquam vires obtinere cenſemus*; hoc idem habetur in multis aliis
,, Capitulis. Alia pœna eſt quæ in ſacramentis, &
,, divinis officiis a fidelibus vitari jubetur, ut patet
,, per Beatum Gregorium 32. *di. C. præter hæc.*
,, ubi dicitur: *Officium Simoniacorum, & in fornicatione jacentium ſcienter nullo modo recipiatis: Et quum poteſtis, tales a ſanctis myſteriis, ubi oportuerit probibeatis.* Et in Gloſ. *unde ab occulto ſymoniaco, quem ſcis eſſe Simoniacum non debes recipere Sacramenta.* Item *eodem C.* infra ſequitur: *ſed agentibus, & conſentientibus hæc Sacramenta quam præſatorum Pontificum inſtituta, niſi forte ſola morte interveniente ne ſine Baptiſmo, vel Communione quilibet humanis rebus excedat, eis in tantum quantum obſunt, ut vere idololatræ ſint cum talibus, &*

ordi-

ordinationum, & ſacramentorum confectio, & aliter quam permiſſum eſt ſcienter ſuſceptio vehementer a Sanctis Canonibus prohibeatur. Quæ verba declarans Innocentius IV. in apparatu *extra de hæreti. C. fraternitatis* ait. *Idem dicimus de omnibus præciſis, depoſitis, & excommunicatis, & ſuſpenſis a Collatione Sacramentorum, ſive a Jure ſive ab homine ſint ſuſpenſi, quia ſi a talibus ſuſcipiantur Sacramenta, cum a collatione eorum privati ſint, inobedientes ſunt, qui recipiunt ab eis, niſi ſit notorius fornicator, & Symoniacus, qui licet ſuſpenſi ſint a Collatione Sacramentorum, tamen in Articulo mortis Corpus Chriſti, & Baptiſmum conferunt. 32. di. C. præter hoc §. verum. Et cum a talibus licitum ſit Sacramentum recipere, eis licitum erat tangere, non tamen conficere; nec licitum credimus ab hujuſmodi Extremam Unctionem accipere, & alia ſacramenta. Nam cum ſint generaliter prohibita, & de his ſpecialiter contendatur. Conſequens in talibus patet, quod de aliis negatur*. Item Innocentius *Extra de Simo.* in apparatu *in C. tanta* dicit: *Si Simoniacorum officium audire non debent, etiam ſi nulla feratur ſententia contra eos. Eſt enim in eis ſpeciale, ſicut in notoriis fornicatoribus, quod eorum officia audire non debent*. Item Joannes Chryſoſtomus, & habetur in libro Canonum principalium; *Baptiſmum a quovis hæretico, vel facinoroſo ſuſcipi poteſt, ſi in Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti baptizaverit. Si quis autem in infirmitate detentus morti appropinquaverit, & Sacerdos, vel Clericus defuerit, tunc ab alio in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti baptizari poteſt. Pœnitentia autem & Communio a nullo ſuſcipienda eſt, niſi a Catholico. Catholicus autem Sacerdos quamvis facinoroſus ſit, non tamen privatus, quicquid ſacrum eſt uniſquiſque fidelis poteſt ſuſcipere ſine culpa, quia Salvator dicit: Omnia quæ dixerint vobis homines, ſervate, & facite, ſecundum vero opera eorum nolite facere. Si autem nullus Sacerdos Catholicus fuerit, rectius eſt ſine communione manere viſibili, & adeo inviſibiliter communicari, quam ab hæretico communicari, & a Chriſto ſeparari. Nulla conventio Chriſti ad Belial, ait Apoſtolus. Nulla communicatio fidelis cum infideli. Omnis hæreticus infidelis eſt, Simoniacus autem eſt hæreticus: Ergo infidelis. Sacramentum communionis Chriſti quamvis viſibiliter, & corporaliter Catholici habere per imminentes hæreticos non poſſint: dum tamen mente, & Corpore Chriſto conjuncti permanent, Sacram communionem Chriſti inviſibiliter habent*: hæc Chryſoſtomus. Alia pœna eſt, quod quantumcumque quis ignoranter ordinetur a Symoniaco non recipit executionem, ut patet 1. *q.* 1. *C. ſtatuimus, & C. ſi quis a Simoniacis*, ubi dicit Gloſ. *Nam quantumcumque occulti ſint, & etiam ignoret iſte, non ſequitur executionem, & hoc in Simoniaco in ordine: Et licet ſine culpa iſtius ordinati contingat, indiget tamen diſpenſatione, & hoc in deteſtationem criminis: Et ideo dicit miſericorditer, licet hoc ignoret*: Et infra: *hoc teneas pro certo, quod ſi ego ſcio aliquem eſſe Simoniacum licet occultum, non debeo recipere ordines ab eo; ut Extra de Simo. per tuas: Et ſi vellet me cogere, potius debeo pati excommunicationem, ut extra de ſen. Exco. C. Inquiſitioni. Et non magnitudinem hujus peſtis*. Nam uno committente Simoniam omnes ab eo ordinati, & ab eo deſcendentes uſque in infinitum privantur executione ut dicit Gloſ. 1. *q.* 1. *C. qui perfectionem*, licet non commiſerint Simoniam ordinati aut Epiſcopi. *Quilibet Epiſcopus &c. ut ſupra in quinta reſponſione*. Alia pœna eſt, quod tenentur de neceſſitate ſalutis renunciare beneficio, & executioni Ordinis, ut patet per Gloſ. *extra de Simo. C. tanta*, quæ dicit: *Nec poteſt agere pœnitentiam, niſi renunciet beneficio, & Executioni, &* 1. *q.* 7. *C. requiſitus*. Gregorius dicit: *quod ſi injuſto cordis amore, vel precibus ſordidis, ſive comitatu, ſive manuali ſervitio ſive fraudulento munuſculo Epiſcopalem, ſeu Sacerdotalem, non lucro animarum, ſed inanis gloriæ avaritia fultus dignitatem acceperat, & in vita ſua non reliquerit, eumque aſpera mors in pœnitentia non invenerit, procul dubio in æternum peribit, &* 13. *di. c. nervi* in textu & Gloſ. dicitur: *Ille ſi vult ſalvari, dimittat locum, & ſit in perpetua pœnitentia*. Nec aliquis ſe poteſt excuſare propter aliquam conſuetudinem ut habetur *extra de Simo. C. Cum in Eccleſiæ Corpore; horribile nimis eſt, quod in quibuſdam Eccleſiis locum venalitas perhibetur habere: Ut pro Epiſcopis, vel Abbatibus, vel quibuſcumque Perſonis Eccleſiaſticis ponendis in Sede, ſive introducendis presbyteris in Eccleſia, nec non & pro ſepulturis, & Eccleſiis mortuorum, & benedictionibus nubentium, ſeu aliis benedictionibus aliquid requiratur*. Alia pœna eſt, quod Simoniaci hæreticis comparantur, ut patet per plura decreta ſuperius allegata. Et 1. *q.* 1. dicit B. Gregorius: *Benedictio illi in maledictionem convertitur, quia ad hoc ut fiat hæreticus promovetur* ſuper quo dicit Gloſ. 1. *qui ſic honorem accipit, hæreſim incurrit*. Eſt enim conſecutivum & non cauſativum. Et idem Gregorius ibidem. *Quiſquis pro pecunia ordinatur, ad hoc ut fiat hæreticus promovetur*. Plures ſunt pœnæ Simoniacorum, & quaſi innumera Capitula ad hæc probanda, quæ brevitatis cauſa omittuntur. Sed aliqui dicunt, quod apud Papam eſt plena poteſtas, & ideo poteſt abſque vicio Simoniæ vendere ordines & beneficia. Quod Papa non poteſt contra Jus Divinum, ut *ſupra in* 3. *reſponſione*. De Simonia vero habetur *extra de pact. C. Cum pridem*. Gloſ. ordi. ſignata ſuper verbo *Illicitæ pactionis* pertractans utrum authoritas Papæ, ſive diſpenſatio aliqua poſſit excuſare a peccato Simoniæ, dicit ſic: *In his quæ de natura ſua ſunt Simoniaca, quia in veteri vel novo teſtamento ſunt prohibita, ut vendere Sacramenta, & hujuſmodi ſpiritualia, non excuſat authoritas Papæ*. Ergo Papa poteſt de Simonia accuſari 40. *di. C. ſi Papa* in Gloſ. *in* 6. *reſponſione*.

„ Supplicamus igitur omnibus præſentes literas inſpecturis, ut non tædeat murum nos opponere pro Domo Iſrael, ideſt pro defenſione quæ communis eſt omnibus fidelibus 6. *di. C. ubi* noſtra. Et Jo. Chryſoſtomus *XI. q.* 3. *Nolite*, dicit. *Non ſolum ille proditor eſt veritatis, qui tranſgrediens veritatem pro veritate palam mentientem loquitur; ſed etiam ille qui non libere pronunciat veritatem, quam libere pronunciare debet, aut non libere veritatem defendit, quam libere defendere convenit, proditor eſt veritatis: Nam ſicut Sacerdos debitor eſt, ut veritatem quam audivit a Deo libere prædicet: Sic laicus debitor eſt ut veritatem quam audivit a Sacerdotibus prolatam quidem in Scripturis Divinis defendat. Quod ſi non facit prodit veritatem. Corde enim creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem*. Hieronymus in primo Prologo Bibliæ 4. *C.* Et ponitur 2. *q.* 7. *C. Sancta quippe ruſticitas ſolum ſibi prodeſt: Et quantum ex vitæ merito Eccleſiam Chriſti ædificat, tantum ſibi nocet ſi deſtruentibus non reſiſtat*. Ille igitur pro cujus amore, & fide pugnamus, qui etiam penuria paupertatis, & afflictione ſuæ Carnis inter nos redemit, faciat nos prædicta ſalubriter intelligere, & operibus exercere. Cui cum Patre & Spiritu Sancto in Trinitate perfecta omnis ſit laus & gloria in Sæcula Sæculorum amen.

LITTERA

MINISTRI GENERALIS

Miſſa per Ordinem contra Dominum Joannem Papam XXII.

„ UNiverſis & ſingulis Miniſtris, Cuſtodibus Guardianis, Vicariis, cæteriſque Fratribus Ordinis Fratrum Minorum, fidem Catholicam, Sanctum Evangelium, & regulam quam voverunt firmiter tenentibus & volentibus obſervare; Frater Michael ejuſdem Ordinis Generalis Miniſter, & Servus, ſalutem & pacem in Domino ſempiternam. Chriſtianæ fidei fundamentum & ſplendor Dominus Jeſus Chriſtus, qui in hoc apparuit mundo, ut Diaboli diſſolveret opera in Eccleſia Catholica, & Apoſtolica duo genera ſalvandorum hominum ſtabilivit; primum eorum qui per fidem rectam, & mandatorum legis obſervantiam merentur ad vitam æternam pervenire, de quo in Evangelio dicit; *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata*: Secundum eorum qui cupientes etiam in conſiliis Evangelicis vitam ipſius Domini noſtri Jeſu Chriſti, & Apoſtolorum ejus ſequi, perfecte ſervare Sanctum Evangelium, vivendo ſine proprio, & in Caſtitate promittunt; de quo ipſe in Evangelio dicit; *Si vis ad vitam ingredi ſerva mandata &c. Si vis perfectus eſſe vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni ſequere me*. Et Sanctus Petrus Apoſtolus in Perſona omnium Apoſtolorum inſinuans ſe & Apoſtolos dictum perfectionis mandatum impleſſe reſpondit: *Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te: quid ergo erit nobis*. Quia tria conſilia Evangelica Sancta Romana Eccleſia in Sacris Canonibus, & præcipue *Extra de ſta. mo. C. cum ad Monaſterium & 12. q. 1. C. Dilectiſſimis, & C. duo ſunt, & C. tua. C. ſcimus. C. Nolo C. Non dicatis. & C. Exiit de verbor. ſiguif.* Et in regul. Sanctorum Auguſtini, Benedicti, & Franciſci per univerſalem Eccleſiam approbatis, & confirmatis determinat, & diffinit, fore cuilibet religioni perfecte imitanti vitam Chriſti, & Apoſtolorum annexa; hinc Doctrinæ Evangelicæ, & Sanctæ Romanæ Eccleſiæ qnicumque contradictor extiterit, ſive eam non crediderit, & fideliter confeſſus fuerit, abſque dubio in æternum peribit: Et ideo ipſo facto eſt excommunicatus, atque damnatus tanquam hæreticus per ſententiam Generalis Concilii univerſalis Eccleſiæ: Quia nec firmiter credit, & confitetur & tenet Doctrinam, quam Chriſtus viam vitæ demonſtrando humano generi tribuit ſalutarem, & quam Sancta Romana Eccleſia firmiter tenet. Sed patet in generali Concilio univerſalis Eccleſiæ poſito *Extra de ſum. Trin. & fi. Cathol. C. firmiter. C. de hæreti.* dicitur: *excommunicamus itaque, & anathematizamus omnem hæreſim extollentem ſe adverſus hanc Sanctam Orthodoxam, & Catholicam fidem, quam ſupra expoſuimus, condemnantes univerſos hæreticos quibuſcumque nominibus cenſeantur*. Cum autem certum ſit, quod illa ſalutaris Doctrina, via vitæ, quam Chriſtus humano generi tribuit, & demonſtravit, quæ eſt firmiter tenenda, & confitenda, de qua dicitur in dicto Concilio *C. hæc quoque Sancta Trinitas*, eſt Doctrina Sacra, in Sancto Evangelio a Chriſto docta, & in novo Teſtamento deſcripta, ut probatur 14. *di. C. ſi Epiſcopus*, de qua non eſt licitum dubitare, vel diſceptare, utrum verum ſit, & Sanctum, quicquid in ea conſtiterit eſſe ſcriptum; ſed quicquid in ea reperitur incunctanter credendum eſt, ut dicitur 9. *di. C.* 1. &. *C. quis neſciat*. Et qui in ipſam ſacram Doctrinam Evangelii ſive veteris, & novi teſtamenti impingit, in Articulos fidei: *Credo in Deum Patrem*; *Credo in Jeſum Chriſtum filium ejus*: Tertio *in Spiritum Sanctum, trinum, & unum Deum*, a quo ipſa Doctrina prolata eſt; Et in Articulum, *Unam Sanctam Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam*; quæ Doctrinam dictam Evangelii, & Sanctorum Patrum regulas approbavit, evidenter impingit. Et quicumque aliter evangelizat, ſive docet quantum evangelizatum eſt, anathema eſt; ac a Deo, & ejus Catholica Eccleſia, & Apoſtolica ſeparatus, Apoſtolo teſtante *Gal. licet nos aut Angelus de Cælo evangelizat & vobis præter id quod evangelizatum eſt, anathema ſit*. Et quicumque Sacram Scripturam aliter intelligit quam Spiritus Sanctus a quo prolata eſt efflagitet hæreticus eſt cenſendus, licet corpore ab Eccleſia non receſſerit, ut dicitur 24. *q.* 3. *hæreſis*: Unde & Papa contra Doctrinam fidei Catholicæ docens ſive ſtatuens in ſententiam excommunicationis, & privationis incidit ipſo facto, & minor eſt quocumque Catholico, ſicut habetur, & notatur 24. *q.* 1. *in princ.* & in Gloſ. & in *C. Acbatius* in Tex. & in Gloſ. & *in §. ſi autem, & §. his authoritatibus, & C. dicimus. &* 19. *di. C. hoc autem, & C. quia vero, & C. Anaſtaſius* in Tex. & Gloſ. Et credentes fautores & defenſores ejuſdem ſunt ipſo jure excommunicati, & infames effecti, nec poſſunt aliquod officium legitimum exercere, nec ex Teſtamento alterius capere; nec eligere, vel eligi ad officium vel dignitatem, nec ad teſtimonium aliquod, nec ad hæreditatis alicujus ſucceſſionem ſunt aliquatenus admittendi, ut probatur in *dicto C. Excommunicamus itaque. C. credentes*, & in ſequenti *C.* Et ideo almus Chriſti Confeſſor, & vitæ ipſius præcipuus imitator Franciſcus, ac ejus ſtigmatibus notabiliter inſignitus, Spiritu Sancto dictante prædixit Regulam, & Religionem ſuam acerrime diffamandam, & quod ſuper eam venirent tentationes immenſæ; Et qui fuerint tunc probati accipient Coronam vitæ. Væ autem illis, qui de ſola ſpecie religionis confiſi tepeſcent, nec reſiſtent coſtanter tentationibus ad probationem electorum permiſſis. Sed quantiſcumque tentationibus fuerit dicta Religio ipſius impulſa, ſalva tamen ſemper Chriſti munere permanebit, ut hæc habentur in dictis ipſius Sancti. Ideo factum diebus iſtis noviſſimis, ut Jacobus de Caturro, dictus Joannes Papa XXII. qui prius Pontificatus ſui anno ſecundo approbavit, & in Judiciis, & ſcholis publice legi mandavit Decretalem quæ incipit *Exivi de Paradiſo*, ſicut patet in Proœmio per ipſum facto ſuper novas Conſtitutiones Clementis Papæ V. in qua Decretali regula Sancti Franciſci, quæ eſt Sanctum Evangelium obſervare, vivendo in obedientia, ſine proprio, & in Caſtitate tanquam forma, & regula vitæ Cæleſtis, & totali univerſali Eccleſiæ plurimum fructuoſa. Ac declaratio D. Nicolai III. & abdicatio proprietatis omnium rerum tam in ſpeciali, quam etiam in Communi tanquam abdicatio ad perfectionem deducens, & altiſſima paupertas ſolo Deo contenta approbatur, & commendatur, ac dicta Religio Sancti Franciſci pronunciatur Sancta, & muris regularis obſervantiæ firmiter undique circumcluſa. Et etiam idem D. Joannes de Conſilio Cardinalium ſuorum fecit aliam declarationem ſuper dictam regulam, quæ incipit *Quorundam exigit*, In qua pronunciavit Decretalein *Exiit qui ſeminat* fore ſalubriter editam, ſolidam, claram, & lucidam, multaque maturitate digeſtam, & dictam Religionem S. Franciſci ſanctam, & de die in diem, de virtute in virtutem ad perfectionem tendere, terrena deſpiciendo, & cæleſtia complectendo: Et aliam quæ incipit *Glorioſam*; In qua pronunciavit dictum Ordinem fratrum Minorum ab ipſo ſuæ fundationis exordio dicti Almi Confeſſoris B. Franciſci regulari traditione, & Apoſtolicæ Sedis Con-

„ fir-

„ firmatione ſore in vita, & doctrina ſolidum, & indiſſolubili quadam textura Eccleſiæ Catholicæ connexum, fide clarum, ſpe validum, charitate perfuſum, obedientia devotum, velut ſingulare Jubar, ſanctitatis Exemplo, vitæ ac doctrinæ verbo per univerſum Orbem claruiſſe, & Eccleſiæ decori multum utilitatis inclytæ alacritatis plurimum attuliſſe. Et quoſdam Fratres dicti Ordinis, quos dixit in dictas ſuas declarationes impingere tanquam hæreticos judicavit, prout hæc omnia in dictis Conſtitutionibus editis per dictum D. Joannem Pontificatus ſui anno 2°. plenius & ſerioſius explicantur. Sed ipſe poſtmodum in reprobnm ſenſum datus, & a cupidine divitiarum hujus ſæculi, quæ teſte Evangelio, verbum Dei ſuffocavit, excæcatus, & ſibi ipſi, & dictis ſuis Conſtitutionibus contradicens, & ſe ipſum proprio judicio condemnatus, elapſo anno 6°. Pontificatus ſui, fecit quatuor deteſtanda ſtatuta hæreticalia manifeſte adverſantia fidei Catholicæ, & dictæ Doctrinæ Evangelicæ, & Apoſtolicæ, & Sanctæ Romanæ Eccleſiæ. Quæ ſtatuta per mundum divulgavit, Quorum primum incipit *Ad Conditorem Canonum*. In cujus fine ſcriptum eſt: *Datum Avinione Pontificatus noſtri anno* 7°. Et ſecundum incipit: *Cum inter nonnullos*: Datum anno 8°. A qua Conſtitutione, *Ad Conditorem Canonum* pro parte dicti Ordinis in præſentia ipſius D. Joannis & Cardinalium ſuorum, primo per Fratrem Bonagratiam Procuratorem dicti Ordinis ad Sanctam Romanam Eccleſiam Catholicam extitit appellatum. Tertium incipit: *Quia quorundam*: Datum anno 9°. Quartum Statutum, in quo ipſe Joannes ſui pectoris venenum manifeſtius explicat, & evomit: Quod incipit: *Quia vir reprobus*: In cujus fine ſcriptum eſt: *Datum anno* 14. *Pontificatus noſtri*. In quibus ſtatutis, ſive libellis hæreticalibus publice notorie, & pertinaciter dogmatizat, quod Chriſtus, & Apoſtoli in rebus temporalibus, quas Scriptura eos habuiſſe teſtatur tam in ſpeciali, quam in Communi proprietatem & dominium habuerunt: & quod a ſe proprietatem, & dominium rerum temporalium nullatenus abdicaverunt, nec illa reliquerunt, nec abdicationem hujuſmodi docuerunt, & omnes aſſerentes oppoſitum, fore cenſendos hæreticos, & ſicut hæreticos condemnandos judicat, & diffinit. Et in dicto ſuo Statuto, ſive libello: *Quia vir reprobus*, dogmatizare præſumit manifeſte, quod Chriſtus in quantum homo ab inſtanti ſuæ conceptionis habuit ex Dei donatione univerſale Dominium omnium rerum temporalium hujus mundi: Et fuit Dominus, & Rex verus in temporalibus omnibus: Et nihilominus habuit dominium multarum rerum temporalium non ab inſtanti conceptionis ſuæ, ſed ſucceſſive modis aliis, utpote ex collatione fidelium vel emptione acquiſitarum. Et quod illi dominio & regno nunquam renunciavit, nec renunciare potuit, quia feciſſet contra ordinationem Patris; de qua in Daniele dicitur. *Suſcitabit Deus Cæli regnum, quod non corrumpetur, nec diſſipabitur in æternum. Et regnum ejus alteri non tradetur, & poteſtas ejus æterna, quæ non auferetur*. Et quod carentia dominii non fecit Chriſtum pauperem, ſed potius carentia perceptionis fructus, & obventionis rerum, quarum erat Dominus, quia ſe ipſarum rerum, quarum erat Dominus & Rex, fructibus & proventibus niſi in valde paucis non juvabat. Et quod Petrus Apoſtolus & alii Apoſtoli Jeſu Chriſti etiam poſt mortem Chriſti, & poſt miſſionem Spiritus Sancti in eos factam in rebus temporalibus eis conceſſis, ſive aſſignatis habuerunt proprietatem, & dominium tam in ſpeciali, quam in communi. Et quod quilibet ipſorum Apoſtolorum rerum, quæ eis aſſignabantur in communitate credentium, de qua dicitur *Act.* 4. C. fuit proprietarius, & Dominus. Et quod ipſi Apoſtoli nunquam emiſerunt votum abdicationis proprietatis, & dominii. Et quod votum vovendi ſine proprio ad res quas neceſſario requirit vita humana minime ſe extendit. Et quod Chriſtus nullum modum vivendi in ſpeciali impoſuit Apoſtolis, niſi ſicut cæteris diſcipulis, per diſcipulos intelligens non tantum ſeptuaginta duos, ſed etiam cæteros Chriſtianos, qui Chriſtum ſequebantur. Quod manifeſte patet per ejus verba. In quibus inter diſcipulos de quibus loquitur computat Joſeph ab Arimathia, & Lazarum, & Martham, & Mariam Magdalenam, & Dorcham, de quibus manifeſtum eſt quod non fuerunt de 72. Diſcipulis, ſed de turba magna converſorum ad Chriſtum, qui etiam in generali dicebantur Diſcipuli, ut patet *Act. XI.* Et inſuper dogmatizat, quod Chriſtus, & Apoſtoli inceſſerunt calceati. Hæc eſt Doctrina dicti hæretici in ſæpe dicto libello *Quia vir reprobus* explicite dogmatizata: & in ſupradicto Statuto, *Quia quorumdam mentes*, dicit, quod Chriſtus non docuit nec exemplo firmavit non portare pecuniam. Et quod id quod dicitur in Evangelio: *Nolite portare pecuniam* non fuit præceptum, ſed poteſtas recipiendi neceſſaria; unde dicit, quod Apoſtolis licuit hujuſmodi iujunctum, ſive mandatum non ſervare, aſſerens quod Apoſtoli etiam pecuniam portaverunt poſt prædicta. Et ſic oſtenditur, quod dictus D. Joannes, & omnes fratres in dictis ſuis erroribus eum ſequentes, & ſcienter, & ſponte defendentes incidunt in plures hæreſes per univerſalem Eccleſiam Catholicam, & Apoſtolicam condemnatas. Et primo oſtenditur, quod incidunt in damnatam hæreſim Vigilantii hæretici damnati, qui incidit, & dixit ac dogmatizavit illos melius facere, & Chriſtum & Apoſtolos ſequi perfectius, qui ſuarum poſſeſſionum, & rerum proprietatem, & dominium retinent, & paulatim fructus, & proventus earum pauperibus erogant, quam illos qui omnibus poſſeſſionibus, & rebus omnibus venundatis omnia ſimul pauperibus largiuntur. Quam hæreſim S. Hieronymus Eccleſiæ Doctor improbat in libro, quem edidit contra dictum Vigilantium hæreticum ſic dicens: *Quod autem aſſerit Vigilantius eos melius facere qui utuntur rebus ſuis, & paulatim fructus poſſeſſionum ſuarum pauperibus dividunt, quam illos, qui poſſeſſionibus venundatis ſimul omnia pauperibus largiuntur, non a me, ſed a Domino reſpondebitur. Si vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, ad eum loquitur, qui cum Apoſtolis Patrem, naviculam, & rete dimiſit*. Quare ſecundum Doctrinam in dictis ſtatutis hæreticalibus per dictum Joannem hæreticum dogmatizatam Chriſtus nunquam verbo, & exemplo docuit abdicationem paupertatis, & dominii rerum temporalium, ſed totum oppoſitum, ut ſuperius eſt oſtenſum. Et nullus eſt perfectus nec eſſe poteſt, niſi in quantum ſequitur Doctrinam Chriſti, qui fuit fundamentum, & fundator, ac Doctor, & forma, & exemplar omnis perfectionis, & omnium perfectorum. Juxta quod dicitur *Math. X. Non eſt diſcipulus ſuper Magiſtrum, nec ſervus ſupra Dominum; ſufficit Diſcipulo quod ſit ſicut magiſter ejus, & ſervo ſi ſit ſicut Dominus*. Et in *Luc. Perfectus autem omnis erit, ſi ſit ſicut Magiſter ſuus*. Et ſic patet, quod per dictam Doctrinam in dictis ſtatutis hæreticalibus dogmatizatam, quod melius ſequuntur Chriſtum, & per conſequens melius & perfectius faciunt illi, qui ſua retinent, & in paucis de fructibus poſſeſſionum ſuarum ſe juvant, quam illi, qui proprietatem & dominium omnium rerum temporalium a ſe abdicant, ſicut Vigilantius hæreticus aſſerebat. Secundo oſtenditur, quod ipſe Joannes & dictæ ejus Doctrinæ ſequaces incidunt in damnatam hæreſim Joviniani hæretici damnati, qui nullam differentiam faciens inter præcepta data omnibus Chriſtianis, & conſilia data omnibus volentibus eſſe

„ per-

,, perfectos dixit, & dogmatizavit, quod quantum
,, ad meritum nulla eſt differentia inter honeſtatem
,, conjugalem, vidualem, ſive virginalem: Et quod
,, inter abſtinentes, & intemperate epulantes nullum
,, eſt diſcrimen. De qua hæreſi habetur 24. *q. ult.*
§. *Sectæ hæreticorum*, videlicet Jovinianiſtæ. Quod
,, ſi verum foret, quod dictus hæreticus in dicto
,, libello, ſive ſtatuto ſuo, quod incipit *quia vir
reprobus*, dogmatizat cum dicit, quod Chriſtus nul-
,, lum modum vivendi ſpecialem impoſuit Apoſto-
,, lis, niſi ſicut cæteris Chriſtianis, ſicut prius de-
,, ductum eſt; cum manifeſtiſſimum ſit, quod Apo-
,, ſtoli fuerunt perfectiores omnibus Chriſtianis &
,, exemplar poſt Chriſtum omnium perfectorum, &
,, majoris meriti, ſicut manifeſte probat Gloſ. Or-
,, dinaria ſuper illud *ad Rom.* 8. *Nos ipſi primicias
ſpiritus habentes* dicens: *Nos Apoſtoli qui majores
aliis ſumus, per hoc quod primitias ſpiritus habe-
mus, & cæteris abundantius:* hæc Gloſ. ſequitur
,, manifeſte, quod Status coniugalis, & Status ha-
,, bentium dominia, & poſſeſſiones in merito, &
,, perfectione non differunt a Statu Religioſorum
,, viventium in Caſtitate & ſine proprio: ſed ejuſdem
,, meriti, ſicut dictus Joannes aſſernit. Quam hæreſim
,, reprobant omnes Doctores Eccleſiæ Catholicæ
,, & Sancti Patres. Sed unam ſolam authoritatem
,, Auguſtini ſufficiat, quantum ad præſens cauſa bre-
,, vitatis adducere, qui in libro de *bono Conjugali*
,, dicit ſic: *Bonum Suſannæ in Conjugali Caſti-
tate laudamus. Sed tamen ei bonum Annæ, ac me-
ritum Mariæ Virginis anteponimus. Bonum erat qui
faciebant, qui de ſubſtantia Chriſto, & Apoſtolis
ejus miniſtrabant. Sed melius qui omnem ſubſtan-
tiam dimiſerunt ut Chriſtum Deum expeditiores ſe-
querentur*: hæc Auguſtinus. Per quæ hæreſes Jo-
,, viniani, & Vigilantii, & dicti Joannis hæretici ſi-
,, mul confunduntur. Et per ea quæ Sanctus Hie-
,, ronymus in libris quos edidit contra dictos Jovi-
,, nianum, & Vigilantium allegat, quæ hic brevi-
,, tatis cauſa dimittuntur. Tertio oſtenditur quod
,, dictus Joannes, & prædictæ ejus Doctrinæ ſequa-
,, ces incidunt in damnatam hæreſim Baldenſium,
,, qui bonum, & meritum obedientiæ Sanctæ quod
,, præſtatur hominibus propter Deum diffitentur,
,, & abnegant; ſoli Deo, ſive præceptis Dei obe-
,, diendum eſſe pertinaciter aſſerentes: Quia ſi vo-
,, tum vivendi ſine proprio non extendit ſe ad res
,, quas vita humana neceſſario requirit, ut dictus
,, Joannes hæreticus dogmatizat, & ſecundum eum
,, in rebus omnibus uſu conſumptibilibus non poſſit
,, ſeparari uſus a proprietate: Ita quod quilibet qui habet
,, uſum temporalium, habet per conſequens proprieta-
,, tem, ut ipſe hæreticus in dicto ſuo ſtatuto *Ad Con-
ditorem*, & in dicto Libello: *Quia vir reprobus*, do-
,, gmatizat: ſequitur manifeſte, quod religioſi in rebus
,, omnibus uſu conſumptibilibus, ſive ad vitam huma-
,, nam neceſſariis eis in ſingulari conceſſis, datis, vel
,, oblatis habent proprietatem & dominium, ac liberam
,, ſecundum eorum voluntatem diſpoſitionem, &
,, quod poſſunt de eis tanquam de propriis rebus fa-
,, cere quicquid placet, abſque voluntate ſuperiorum
,, ſuorum; cum lege teſtante, quilibet ſit in re pro-
,, pria legitimus moderator, & arbiter. *C. mandati.
L. in Re mandata: Et inſti. de rerum diviſi.* §.
*per traditionem, & C. de contra. empti. l. dudum,
& 1. q. C. eos*. Omnis enim Dominus qui habet
,, vendit, ſi vult, & re propria, ac poteſtate facien-
,, di de ea quod placet, nec privandus ſine culpa
,, ſua. *L. dicta ſatis perverſum & 16. q. ult. C.
Inventum*; & per conſequens ſuperiores ſive Præ-
,, lati religioſorum non habent poteſtatem præcipien-
,, di ipſis ſubditis ſuis, quod de talibus rebus aliter
,, faciant, quam ipſis ſubditis ſuis videatur, & pla-
,, ceat; nec ipſi ſubditi tenentur eis obedire in his:
,, Et ſic bonum obedientiæ quæ præſtatur per reli-
,, gioſos ſuis ſuperioribus annullatur. Inſuper dictus
,, Joannes hæreticus & dictæ ſuæ doctrinæ ſequa-
,, ces judaizant, & erroribus Judæorum, & ſectæ
,, magni Anti-Chriſti viam præparant, & fomentum.
,, Quia ſicut apparet in ſæpedicto libello, qui inci-
,, pit: *Quia vir reprobus*; ipſe dicta Danielis Pro-
,, phetæ, & aliorum Prophetarum loquentium de
,, regno Chriſti ſpirituali, & æterno exponit, & in-
,, telligit de temporalibus, & mundano regno, pro-
,, bans per ipſa Prophetarum dicta, quod Chriſtus
,, in quantum homo fuit verus Rex, & Dominus
,, in rebus temporalibus. Et Judæi ſimiliter dicta
,, Prophetarum loquentia de regno Chriſti & Meſſiæ
,, venturi intelligentes ad literam de regno tempo-
,, rali, & mundano arguunt ex ipſis dictis Prophe-
,, tarum, quod Chriſtus quem Chriſtiani colunt,
,, non fuit ille verus Chriſtus, & Meſſias, quem
,, Prophetæ venturum prædicant in ſcripturis. Quia
,, certum eſt ex Evangelio quod ipſe dominia rerum
,, temporalium hujus mundi non habuit nec obti-
,, nuit, imo cum Judæi eum regem facere vellent
,, recuſavit, & divitias, & dominia rerum hujus
,, mundi docuit relinquenda; unde ex tali falſo in-
,, tellectu ſcripturæ Prophetarum Judæi decepti ex-
,, pectant Chriſtum, & Meſſiam venturum, qui Do-
,, minium hujus mundi & regnum obtineat: Et
,, ſuſcipient Anti-Chriſtum, qui ad literam obtine-
,, bit univerſale dominium, & regnum totius mun-
,, di, ac divitias temporales ſuis ſequacibus largietur.
,, Ex quo patet, quod ſecundum dictum hæreticum
,, exponentem, & intelligentem dicta Prophetarum,
,, ſicut exponunt, & intelligunt de dominio, & re-
,, gno hujus mundi paratur via, & fomentum ad
,, ſectam Anti-Chriſti, ſcilicet ad credendum, quod
,, ille venturus eſt, & univerſale dominium hujus
,, mundi & divitias habiturus, & aliis largiturus, ſit
,, ille verus Chriſtus & Meſſias in Prophetis & lege
,, promiſſus, ſicut hæc plene probantur in Libello
,, magiſtrorum de quo infra dicetur. Prædictus quo-
,, que Jacobus hæreticus ultra prædictas hæreſes ſu-
,, perius ſpecificatas, plures alias damnatas hære-
,, ſes notorias, & manifeſtas in dictis ſuis ſta-
,, tutis, & Libellis publice dogmatizat. Quæ ſe-
,, riatim explicantur, & continentur tam in appel-
,, latione majori per me adverſus dictum Jaco-
,, bum interjecta, quam in aliis libris allegationum
,, compoſitis per excellentes magiſtros in Sacra Pa-
,, gina, quorum primus incipit. *De Patre impio
querruntur Filii*. Alius incipit: *Principales hære-
ſes. Tertius quicumque vult ſalvus eſſe:* Et ratio-
,, nibus & auctoritatibus divini Juris, & Sanctorum
,, Doctorum Eccleſiæ, ac diffinitionibus Sacrorum
,, Conciliorum Eccleſiæ Catholicæ convincuntur.
,, Quæ omnia præſentibus explicare nimis foret pro-
,, lixum. Quo circa ne aliquis ſub colore ignoran-
,, tiæ ſe excuſabilem eſſe prætendat, vobis & cuili-
,, bet veſtrum diſtricte per obedientiam injungo,
,, quatenus præſentes literas in veſtris Conventibus
,, frequenter legi, & exemplari in multis partibus fa-
,, ciatis. Quodque exemplar ipſarum literarum, ori-
,, ginali penes vos retento, ad omnes partes, & o-
,, mnia loca dicti Ordinis vobis ſubjecta curetis ve-
,, lociter deſtinare. Et quod etiam apud cæteras per-
,, ſonas tam Eccleſiaſticas, quam Sæculares prædi-
,, cta omnia prout ſecurius, & melius per vos fieri
,, poterit publicetis. Ad hoc ut prædicta veritas
,, juxta meum deſiderium ad communem omnium
,, notitiam deducatur, & publice prædicetur, ne hæ-
,, reſes, & errores præfati hæretici ab omnibus vere
,, catholicis deteſtandi animas ſimplicium decipiant,
,, & involvant, & ad æternam damnationem per-
,, ducant. Valete in Domino & orate pro releva-
,, tione veritatis Doctrinæ Evangelicæ, & Regulæ
,, Almi Confeſſoris B. Franciſci: Et pro me, &
,, Fratribus perſecutionem maximam pro defenſione
,, hujus veritatis ſuſtinentibus. In quorum omnium
,, teſtimonium, & fidem præſentes literas fieri feci,
,, & ſigilli officii mei munimine roborari. Datum
,, in Monacho quarta Die Menſis Januarii Anno
,, Domini 1331.

AD

AD SUPERIORA OPUSCULA,

SEU

HISTORIAM DE FRATRICELLIS

ANIMADVERSIO ET DISSERTATIONES

R. P. N. W. O. M. L. T.

Diu in ſua cordis obſtinatione poſt datam die quarta Januarii e Monachio Civitate epiſtolam Chriſtianæ fidei fundamentum & ſplendor *incipientem Vir, tunc reprobus, Michael de Ceſena incredibili cum audacia perſeveravit; nomen, officium, & juriſdictionem Miniſtri Generalis totius ordinis Minorum, quamvis ab anno 1329. auctoritate Romani Pontificis, & Capituli generalis Pariſiis congregati ab eo munere iure dejectus eſſet, atque depulſus, ſibi temeraria impietate ſemper adſciſcens; donec ad ultimum vitæ ſuæ terminum anno 1343. deveniens divinæ gratiæ auxilio præventus, cordis duritiem deteſtatus, ſuæque pœnitens inobedientiæ, cum Eccleſia reconciliatus, in ejus ſinu & pace mortalitatis debitum naturæ perſolvit. Hujus hominis ac Sociorum ejus facinora ad Hiſtoriæ initium per Fratrem Joannem conſcriptæ perperam cum Fratricellorum geſtis permiſceri videntur, cum nil commune iſti cum illis habuerint. Efferbuit quidem Michael contra Joannem, eumque dira impietate ſæpe ſæpius Hæreticum appellavit, multiſque erroribus infectum aut cæca ignorantia, aut ſtudio partium affectus publicavit, nec non ab illius obedientia Schiſmatica rebellione ſeſe ſubduxit, ſed tamen Romanam Eccleſiam ſemper veneratus, ejuſque fidem perpetuo ſe profiteri in ſuis libellis conteſtabatur, quod Fratricelli non præſtabant. Quoniam tamen ex occaſione controverſiæ circa Chriſti in terris paupertatem excitatæ inter Joannem Pontificem, & Franciſcani Ordinis Alumnos, & nimio, quam par eſſet, hinc inde ardore defenſæ multi fuere Criminatores, qui tam in Romanum Antiſtitem, quam in S. Franciſci Ordinem innumera probra evomuerunt & maledicta, Papam veluti Heterodoxum traducentes & improbum; Franciſcanum ordinem tamquam Fratricellianæ hæreſis fontem, ideo duabus ſequentibus diſſertationibus & Joannis Orthodoxiam a Ludovico Bavaro, aliiſque impetitam, & Franciſcani Ordinis illibatum a Fratricellorum labe candorem vindicabimus.*

PRO ROMANO PONTIFICE

JOANNE XXII.

APOLOGETICA DISSERTATIO.

Quamquam non pauci, nec indocti criminationes, & maledicta in Summum Pontificem Joannem XXII. non ſolum a Ludovico Bavariæ Duce, & Romanorum electo Imperatore, ejuſque fautoribus Okamo, Michaele de Ceſena aliiſque tunc temporis, ſed etiam recentioris ætatis ab aliis vel Catholicæ Profeſſionis juratis hoſtibus, vel intemperantioris Critices amatoribus invecta (*a*) repellere, ſummique Antiſtitis Orthodoxiam vindicare fateſgerint, quia tamen impia Ludovici, aliorumque dicteria, in tenebris quidem ſepelienda, ut iterum lucem videant Hiſtoriæ neceſſitas, rerumque conditiones expoſtulant, ne in ſimplicium mentibus quid ſummo Pontifice minus dignum relinquant, omiſſo partium ſtudio, pro viſibili Eccleſiæ capite Chriſti Vicario in terris, cui Fratres in fide confirmare præcepit, & ne fides ejus aliquando deficiat rogavit Jeſus (*b*) breviori, qui fieri poſſit, calamo probra omnia, atque calumnias in ſummum editas Paſtorem repellere, deſtruere, exterminare conabor.

Duplici ex cauſa in Joannem invehit Ludovicus; & ob duas conſtitutiones circa paupertatem Chriſti, & Apoſtolorum editas, in quibus altiſſimæ paupertati, quam Religioſi S. Franciſci Regulam profitentes, ad Chriſti imitationem ſervare gloriantur, non leviter præjudicium adferre, eamque e medio tollere videbatur; & ob proceſſum, atque depoſitionis ſententiam qua imperio Ludovicus privabatur, pronunciatam, ac excommunicationem in eum latam: Propter hæc ergo Ludovicus appellationem a Pontificis ſententia interpoſuit eumque variis criminibus tam circa mores, quam fidem inſimulavit, atque a Pontificia excidiſſe dignitate impie publicavit, nec non Pſeudopontificem Schiſmaticum tandem eligere atque coronare præſumpſit. Querebatur Ludovicus, quod Joannes Imperii ad ſe trahere jura tentaret, quod diſcordiarum, & innoxii Sanguinis effuſionis eſſet amator, quod Proceſſum inſtituerit, ac ſententiam, inaudita parte, quia non fuit præſens, nec per contumaciam abſens, contra juris ordinem, & ſacrorum canonum inſtitutiones pronunciaverit, quod hæreticos & patarenos, varios Italiæ populos, eo quod Imperio eſſent addicti, exiſtimaret, ſuoſque Legatos minus honeſte dimiſerit.

Bavari querimonias non dixerim, ſed patentes potius, ac procaces calumnias facillimum erit exſufflare, ſi iſtius Pontificis geſta, quorum monumenta ex Epiſtolis ab eo datis, atque a Doctiſſimo Raynaldo relatis deſumantur, tantiſper perluſtrare non pigeat. Ex illis fit palam, quod elapſo vix ab hujus Pontificis electione anno, totus in componendis diſſidiis, in bellis totam ferme Europam crudeliter graſſantibus

(*a*) Apud Bellarm. lib. 4. de Rom. Pont. Cap. 2.

(*b*) Lucæ Cap. 22.

bus ſedandis extitit intentus: ita teſtantur ejus Epiſtolæ ad Fridericum Trinacriæ, atque ad Robertum Siciliæ Reges; nec non ad eoſdem, pacis inſtituendæ cauſa, ſuorum Legatorum expeditio anno Chriſti 1317. Eodem pariter anno ad Ferrarienſes, qui ab Eccleſiæ Dominatu ad Eſtenſes Marchiones defecerant, Epiſcopos Bononienſem, & Aretinum ut animum demulcerent Rebellium miſit, ac Cenſuris Eccleſiæ pertinacium obſtinationem infringerent. Quid pro componenda Gallia Ciſalpina in duplicem diſtracta factionem Guelfam ſcilicet, & Ghibellinam, ut ad pacem reduceret & unitatem intentatum reliquit? Eo Bertrandum de Turre Franciſcani Ordinis, & Bernardum Guidonis Dominicanum veluti pacis Nuntios miſit; ad Italiæ Principes hortatorias dedit litteras ut monitis atque conſiliis ſuorum Legatorum dignarentur obtemperare. Hoc eodem ſe geſſit modo Summus Pontifex cum Ildephonſo Portugalliæ Principe, qui a ſuo Patre Rege Dionyſio rebellaverat, & in eum bellum commiſerat; omne enim ſtudium ut ad pacem perduceret & unitatem appoſuit cenſuris Eccleſiaſticis compellens, illiſque ſubiiciens quoſcumque in Dionyſium aliquid attentare molientes. Bellum ut extingueret inter Adoardum Angliæ Regem, & Robertum Bruſcium Scotiæ Regnum detinentem exortum, eoſque ad pacem reduceret ſummam adhibuiſſe diligentiam Eccleſiaſticæ teſtantur hiſtoriæ. Qua cura, quave ſit uſus diligentia ut diſſidia inter Philippum Franciæ Regem, ac Robertum Flandriæ Comitem componeret, eorumque animos ad pacem reduceret atque tranquillitatem, tam Legati ad eos miſſi palam faciunt, quam ad pacem inter eos perpetuo ſtabiliendam, & poſtquam fuit obtenta, ad eam confirmandam, Pontificis Epiſtolæ ad Philippum Regem, ad Joannam Reginam, ad Robertum Comitem, alioſque Principes datæ ſatis convincunt. Hæc cum ita ſint, cumque hiſce alia ſimilia, & quidem innumera, pro ſtatuenda inter Principes pace, concordia ſervanda, quæ cauſa brevitatis omittuntur atque apud Raynaldum videri poſſunt (a) cæteroſque Eccleſiaſticorum Annalium ſcriptores, patraverit Joannes toto vitæ ſuæ tempore; qua fronte, pacis amatorem eximium, bellorum inimicum acerrimum, concordiæ inter Catholicos Principes fautorem inſignem Joannem Papam XXII. cujus vita in componendis diſcordiis videtur conſumpta; diſſidiorum, & innoxii ſanguinis effuſionis amantem Ludovicus Imperator electus appellat? Veritatis cultores utriuſque cauſam judicent.

(a) Raynald. ad annum Chriſti 1317. & ſequent. Spondanus & Alii.

Imperii autem jura quod trahere ad ſe non tentaverit iſte Pontifex, ſed tantummodo quam eo temporis juriſdictionem poſſidebat Eccleſia, defendere conaretur, fatebitur quiſque ad illius ætatis conſuetudines animum tantiſper intendens. Lex erat ab Innocentio III. præſcripta, quæ Tit. 6. Lib. 1. decret. Cap. *Venerabilem* refertur, in qua cautum eſt tanquam certum ab immemorabili conſuetudine atque exemplis firmatum, quod ad Romanum Pontificem declarare ſpectaret, quiſnam verus eſſet Imperator, cum duos in eligentium diſcordia & diviſione ad imperatoriam dignitatem evehi contingeret; cum ergo notorium eſſet ac manifeſtum quod electio Ludovici Bavariæ ducis in Eligentium diſcordia habita eſſet, eo quod eidem ſuffragati ſiquidem fuerint Moguntinus, & Trevirenſis Archiepiſcopi, Rex Bohemiæ, & Waldemarus Brandeburgenſis Marchio, non tamen per ſe, ſed per nuncium, qui mandati fines prætериens, præter ſui Domini ſententiam in Ludovicum contulit votum, ut referunt nonnulli (b). Alia ex parte, pro Friderico Auſtriæ Duce Colonienſis Archiepiſcopus, Rodulphus Bavariæ Dux, Rheni Palatinus, & Rodulphus Saxoniæ cum ſuis votis firmiter ſteterunt. Uterque electus ad Romanum Pontificem pro confirmatione & coronatione dedit Epiſtolas, ſed neutrum Joannes voluit confirmare, cum utriuſque cauſam per viam juris eſſe examinandam reſponderit, atque tandem pro veritate ſententiam & pro juſtitia eſſe proferendam. Epiſtolarum Ludovici & Friderici ad Joannem Pontificem Chronicon Germanicum meminit his verbis apud Coquæum (c) „ Cum primum „ audivit Ludovicus eſſe Pontificem electum mit„ tit Avinionem Legatos cum muneribus & pro„ miſſis ampliſſimis confirmationem petens a Joan„ ne XXII. Pontifice Maximo. Pontifex vero „ cauſis redditis recuſavit. Quod ubi audivit Fri„ dericus negatum adverſario Pontificemque parum „ æquum Ludovico ob delicta quædam, mittit ſta„ tim Avenionem Legatos ſubiiciens ſe & ſuum „ imperium S. Sedi Apoſtolicæ, juraturumque pol„ licetur ſe nunquam a ſententia Pontificis diſceſſu„ rum: Pontifex non negat illi confirmationem, ſed „ differt neſcio quam ob cauſam. Rediere Legati „ bonam ſpem afferunt de confirmatione, ſed nihil „ certi „. Bellum interim Ludovicum inter atque Fridericum & quidem inextinguibile graſſabatur, omnibus Germaniæ populis unius, aut alterius electi Imperatoris partes defendentibus, donec circa finem menſis Septembris anni 1322. victus a Bavaro Fridericus atque in ejus poteſtatem perductus, ſuum jus in Imperium cedere, omniaque inſtrumenta & literas quibus ſua fulciri poterat electio in Ludovici manus deponere compulſus eſt. Scripſit interim Ludovicus ad Joannem ut coronationem acciperet, cui Summus Antiſtes ut clementiam in Fridericum oſtenderet reſpondit; eorum autem cauſam per viam juris agnoſcere, ac tandem pro juſtitia definire paratus erat. Hoc multoties repetiit Romanus Pontifex, ſed neque precibus Ludovicus cedens, armis ſua voluit jura defendere, ut refert Villanus (d). Quinimmo ob victoriam illam Ludovicus ſuperbiens Romanum Præſulem aſpernari cœpit, ac adverſus eum Leopoldum Auſtriæ Ducem concitare tentavit, plurium errorum eumdem incuſans; a quibus facillime ſe defendit calumniis Joannes, ut ejus litteræ apud Raynaldum teſtantur (e). Alia etiam attentavit, quæ nec ſui erant officii, neque poteſtatis ut refert Krantzius (f) „ Ea elatus victoria „ Ludovicus pro Rege illico ſe geſſit, multa di„ ſponens, quæ confirmatum coronatumque decuit „ Romani Pontificis judicio, conſilioque ſubiicere „

(b) Coquæus in Apolog. pro Rom. Pont. in Antidot. contra Progreſſ. Sum. 57. Tom. 2.

(c) Coquæus loco citato.

(d) Joann. Villani Lib. 9. Cap. 259. & 271.

(e) Raynald. ad annum Chriſti 1324.

(f) Krantzius Lib. 9. Saxoniæ Cap. 8.

Quænam vero fuerint a Ludovico commiſſa facinora, incertum eſt: ſi præſertim de iis loqui velimus, per quæ motus eſt Romanus Pontifex ad excommunicationis ſententiam in eum pronunciandam; referentibus nonnullis quod juramentum violaverit, quo ſe obſtrinxerat eccleſiæ jura defendere atque in Eccleſiæ hoſtes ſemper irruere, cum poſtea Vicecomites Mediolanenſes ab Eccleſia tanquam hæreticos & rebelles excommunicatos adjuvare non erubuerit; alteram reddit cauſam Trithemius (g) latæ in eum excommunicationis „ Ludovicus Imperator „ cupiens dilatare dominium ſuum uxorem cujuſ„ dam viri potentis violenter abſtulit, eamque O„ thoni filio ſuo Brandeburgenſi Marchioni matri„ monio cum pompa & ſolemnitate copulavit, viro „ ejus, cum quo vixerat matrimonialiter annos un„ decim, reclamante, & auxilium ſummi Pontifi„ cis licet fruſtra, invocante: dicebat enim Impera„ tor inter eum, & illam impedimentum extare con„ ſanguinitatis. Sed alia eum cauſa movebat, ſcili„ cet deſiderium habendi dominium Ducatus Ca„ rinthiæ & Tirolis, quod ad ipſam mulierem ju„ re hæreditario fuerat revolutum. Unde commo„ tus Papa Joannes XXII. tanta iniquitate ſcripſit „ Ludovico multis vicibus rogando, monendo, & „ comminando quatenus uxorem viro ſuo reſtitue„ ret, & pro corona imperii ſuſcipienda ad ſe Ave„ nionem veniret. Sed Imperator Papam conte„ mnens nec mulierem viro ſuo reſtituit, nec ve„ nire in Galliam commiſit. Quam ob cauſam ira„ tus Pontifex nimioque furore non injuſte com„ motus ei communionem Eccleſiæ interdixit, & va„ riis cenſuris eum publice damnavit „. Quæ a Trithemio referuntur de Ludovico, conſentire cum iis

(g) Trithem. in Chronico Hirſaug. ann. 1324.

quæ

quæ ſcripſit Krantzius videntur omnino. Quid ergo mirum ſi Summus Antiſtes in ſacrilegum, in hæreticorum fautorem, proceſſum inſtituit, atque imperii adminiſtrationem interdixit die 8. Octobris anni 1323. ſub graviſſimis cenſuris? Quam Pontificis ſententiam poſtquam Ludovicus audivit nuncios ad eum miſit inducias expoſtulans ut majori cum otio rem ſuam peragere poſſet: his auditis Romanus Præſul die 2. Januarii anni 1324. duorum menſium conceſſit ſpatium, intra quos coram Apoſtolica ſede cauſam ſuæ electionis aliaſque differentias tractare deberet Ludovicus. Sed quid æquitas cum iniquitate? quid veritas cum elatione juvare poteſt? Offenſionem in ſe factam a Pontifice ob temporis brevitatem ſimulans, nedum Pontificis acquievit judicio, ut par erat, ſed aperta facie arma pro Vicecomitibus Mediolanenſibus, atque Marchionibus Eſtenſibus ſuſcepit, quamvis palam hæretici illi, Eccleſiæ rebelles iſti fuiſſent denunciati, & adverſus eos pugnaturum Sacramento antea ſpopondiſſet Dux Bavariæ. Varia ad eum monita, variæ exhortationes factæ ſunt a Romano Pontifice, ſed in obſtinatione perſiſtentem compulſus tandem eſt Joannes deponere a quocumque jure per electionem in imperium acquiſito, & ejus ſubditos a fidelitatis juramento abſolvere, vetans omnibus Chriſtifidelibus ne illi obtemperarent, atque cum eo communicarent.

Dicat modo Ludovicus, dicant alii quilibet Pontificiæ auctoritatis inimici atque Schiſmatis amatores injuſte in Ludovicum proceſſiſſe Joannem; dicant eum inaudita parte contra juris ordinem condemnaſſe, atque deponendi nullam habuiſſe auctoritatem: Ludovicus ipſe a Romano Pontifice ſe in imperio eſſe confirmandum fatebatur; hoc enim ab ipſo Joanne ut fieret, poſtulavit; ita faciendum tunc temporis & conſuetudo, & lex Eccleſiaſtica teſtabantur, quemadmodum etiam quod ad Pontificem Electorum in diſcordia cauſam cognoſcere pertineret. Non ergo aliquid novi attentare præſumpſit Joannes tam de electione definire volens Ludovici, quam ipſum ab imperio deponens; hoc enim antea geſſerant in cauſa Lotharii & Conradi in diſcordia electorum Innocentius II. & in cauſa Philippi Sveviæ Ducis, & Othonis cum diſcordia pariter electorum Innocentius III. ille enim Lotharium, iſte Othonem confirmavit, & corona inſignivit: Hæreticos autem, aut Hæreticorum fautores alios depoſitos fuiſſe a ſua dignitate Imperatores geſta Innocentii III. & Honorii Romanorum Pontificum palam teſtantur. Quod ergo tunc temporis Pontifex geſſit Joannes nec novum fuit nec inauditum, ſed quod a ſe faciendum eſſe credebat, hoc fecit; quamvis diverſimode noſtra hac tempeſtate de Pontificis auctoritate diſputetur.

Verum Joannis XXII. ſummam æquitatem ſummamque juſtitiam inter omnia, quæ adduximus, argumenta, ejus reſponſum ad Principes Alamanniæ datum evidenter demonſtrat; cum itaque iſti Avenionem nuncios miſiſſent anno 1325. rogantes ut Fridericum Auſtriæ antea cum Ludovico Bavariæ electum in diſcordia Imperatorem confirmaret; nondum eſſe illius cauſam aperte diſcuſſam, atque in judicio propoſitam reſpondit Joannes, adeoque prius examinandam eſſe, ac ſecundum leges, & jura ſententiam daturum promiſit; ita refert Raynaldus ad annum Chriſti 1325. Qui ergo propenſionem Joannis in Fridericum cognovit & hanc pro eo reſponſionem audivit neceſſario compulſus fuit optimum de eo judicium ſtatuere.

Verum grati ſimus Romani Pontificis adverſariis: non falſæ criminationes ſint, & maledicta quæ adverſus Joannis mores impegit Ludovicus; nunquid propterea a Pontificia dignitate ob morum perſonæ ſuæ perverſitatem excidiſſe dicetur? Quis niſi hæreſeos, aut ſummæ inſcitiæ labe conſperſus privata ſeu perſonalia delicta Pontificis dignitatem, aut juriſdictionem perimere fatebitur unquam? ſolum ergo hæreſis & quidem publicæ crimen, ſola falſitas doctrinæ, quam ex Cathedra doceat, eamque amplecti fideles compellat Romanus Pontifex (quod nec unquam contigit, nec contingere poſſe credo) ſunt, quæ a Petri cathedra illum dejicere poſſunt. Hujuſcemodi crimen etiam in Joanne XXII. ſe adinveniſſe gloriabatur Ludovicus occaſione illarum conſtitutionum, quas ſuperius recenſuimus, ſed perperam, ſed inepte, & imperite hunc nævum impegit Romano Pontifici, qui leviſſimo halitu exſufflatur.

Cauſam, & rationes, quibus permotus ſummus Antiſtes Conſtitutionem, *Ad conditorem*, & alteram *Inter nonnullos* ediderit ſatis exponit Frater Joannes Ordinis Minorum, quamvis minus accurate Michaelem de Ceſena alioſque ejuſdem Ordinis Alumnos cum Fratricellis hæreticis confundat atque permiſceat; cum evidenter conſtet ſententiam iſtorum longe diverſam fuiſſe a Fratricellorum errore, nullaque hæreſis labe fuiſſe conſperſos Minoritas, quamvis non ea, qua par erat, reverentia, & humilitate coram Pontifice ſuam opinionem, atque declarationem Perufii factam propugnaverint; condemnamus proinde eos tanquam audaces atque inobedientes, ſed ab omni hæreſi immunes fuiſſe opinamur. Verum ab iſta criminatione prius abſtergamus Joannem, cujus orthodoxia in univerſalis Eccleſiæ decus redundat.

Notatur a Ludovico Bavariæ ſummus Præſul hæreſeos, quia in Bulla *Ad conditorem* aſſeruit non majoris eſſe perfectionis altiſſimam Minorum Fratrum paupertatem, quam ſit paupertas aliorum Mendicantium Religioſorum; quod contradicit definitionibus prædeceſſorum Pontificum & præſertim Nicolai III. quod uſus facti in rebus ipſo uſu conſumptibilibus ſit inſeparabilis a Dominio; & quod tandem definierit hæreticum eſſe pertinaciter aſſerere Chriſtum, ejuſque Apoſtolos nihil omnino in communi, vel in particulari poſſediſſe; ut conſtat ex Bulla *Inter nonnullos*, cujus oppoſitum definierat Nicolaus in ſua Conſtitutione *Exiit*. Verum nil contrarietatis in hiſce conſtitutionibus contineri circa catholicum dogma inſignes Theologi demonſtrarunt (*a*), iis omiſſis Auctoribus, qui perperam tamen, ajunt Joannem per modum diſputandi non definiendi in ſuis conſtitutionibus fuiſſe loquutum (*b*). Nos tamen ex verbis earumdem Conſtitutionum oſtendemus evidenter quam facile invicem concilientur tam definitiones Nicolai III. quam Joannis XXII. Si ea ſecernamus & diſtinguamus, ut jam animadvertit Bellarminus (*c*) quæ Dogmata Fidei reſpiciunt, ab iis, quæ ex principiis vel Moralis Philoſophiæ, vel Scholaſticæ Theologiæ derivantur. Triplex ergo invenitur quæſtio ab Joanne diſcuſſa; prima; An Religioſorum S. Franciſci paupertas ſit perfectioni magis idonea quam paupertas aliorum Mendicantium Regularium? ſecunda; An in rebus uſu conſumptibilibus Dominium ab ipſo uſu ſit ſeparabile? tertia; An pertinaciter aſſerere Chriſtum ejuſque Apoſtolos nihil omnino in communi, vel particulari, jure poſſediſſe, ſed ſolum facti uſum habuiſſe ſit hæreticum? Sola hæc ultima quæſtio Fidem Catholicam reſpicit; & in hujus reſolutione Romanos Pontifices Nicolaum III. & Joannem XXII. nil contradictionis habere hoc pacto demonſtramus.

Summus Pontifex Nicolaus III. ita ſcribit in ſua Conſtitutione „ Sunt illius Sanctæ Regulæ Profeſſo-
„ res (Religioſi Franciſcani), quæ evangelico fun-
„ datur eloquio, vitæ Chriſti roboratur exemplo;
„ Fundatoris Militantis Eccleſiæ, Apoſtolorum ejus
„ Sermonibus actibuſque firmatur. Hæc eſt apud
„ Deum & Patrem munda & Immaculata Religio,
„ quæ deſcendens a Patre luminum per ejus Fi-
„ lium exemplariter, & verbaliter Apoſtolis tradita,
„ & deinde per Spiritum Sanctum Beato Franci-
„ ſco, & eum ſequentibus inſpirata, totius in ſe
„ quaſi continet teſtimonium Trinitatis = Inferius au-
„ tem §. *Porro cum ipſa* ſubjungit = „ Dicimus quod

(*a*) Joannes de Turrecremata & alii inferius videndi.

(*b*) Molina de Iuſtitia & Iure Tract. 2. diſp. 6. n. 6.

(*c*) Bellarm. Lib. 4. de Rom. Pontif. cap. 14

„ abdicatio proprietatis hujuſmodi omnium rerum „ non tam in ſpeciali, quam in communi propter „ Deum meritoria eſt & Sancta, *quam & Chriſtus viam perfectionis oſtendens verbo docuit, & exemplo firmavit*, quamque primi fundatores Militantis „ Eccleſiæ prout ab ipſo fonte hauſerant volentes „ perfecte vivere per doctrinæ ac vitæ exempla in „ eos derivarunt „ = Poſtquam hæc ſcripſit Nicolaus III. aliqua in eadem ſubiungit Conſtitutione, quæ manifeſte indicant ex mente Nicolai Chriſtum aliquando nonnulla poſſediſſe; inquit enim „ Nec his „ (quæ dixit de paupertate Chriſti) quiſquam putet „ obliſtere quod interdum dicitur Chriſtus loculos „ habuiſſe: Nam ſic ipſe Chriſtus cujus perfecta „ ſunt opera, in ſuis actibus viam perfectionis exer„ cuit, quod interdum infirmorum imperfectionibus „ condeſcendens, & viam perfectionis extolleret, „ & imperfectorum infirmas ſemitas non damnaret; „ ſic infirmorum perſonam Chriſtus ſuſcepit in lo„ culis.... egit namque Chriſtus, & docuit opera „ perfectionis, egit etiam infirma, ſicut interdum „ & in fuga patet, & in loculis, ſed utrumque per„ fecte perfectus exiſtens, ut perfectis & imperfectis „ ſe viam ſalutis oſtenderet, qui utroſque ſalvare „ venerat, qui tandem mori voluit pro utriſque „. Quo ſenſu imperfecti dicantur illi pro quibus loculos dicitur habuiſſe Redemptor noſter, ne nimii ſimus in hac noſtra Apologia, videantur S. Bonaventura in Cap. 4. Regulæ Fratrum Minorum, Hugo de S. Victore in Pſal. 91. Cap. 64. S. Auguſtinus Concion. 3. circa medium in Pſalm. 103. Cajetanus in 2. 2. q. 188. articulo 7. §. 2.

Duo nobis ex Nicolai verbis occurrunt notanda, Chriſtum ſcilicet & verbis, & exemplis abdicationem totalem nedum in particulari, ſed etiam in communi ſuos Apoſtolos docuiſſe; & tamen aliquando loculos habuiſſe: ex quibus neceſſario in vita Salvatoris noſtri diverſæ ſunt temporum differentiæ contemplandæ; aliquando etenim Chriſtus ſe geſſit ut princeps & caput atque magiſter univerſalis Eccleſiæ, in qua perfecti continentur & infirmi inveniuntur; & tunc ea docuit, & fecit perfecte quidem, quæ omnium hominum conditionibus erant neceſſaria; quandoque vero ut altiſſimæ perfectionis inceſſit magiſter, & tunc evangelica poſuit conſilia, aliaque geſſit opera infirmis quidem & imbecillis perdifficilia, perfectis autem, atque per gratiæ Divinæ auxilium robuſtis accommodatiſſima. Perfectionis ergo, non univerſalis Eccleſiæ fungebatur magiſterio Redemptor noſter dum abdicationem totalem rerum temporalium adhibuit; Non quod ſemper Magiſter Eccleſiæ non extiterit Chriſtus, ſed quatenus non quælibet perfectionis conſilia ab univerſis Eccleſiæ filiis eſſent obſervanda: his cognitis temporum diverſitatibus, ut ita dicam, in vita Chriſti, evidenter convincitur nil contradictionis in Conſtitutionibus Nicolai III. & Joannis XXII. poſſe adinveniri. Joannes etenim tanquam hæreticum condemnavit aſſerere quod Chriſtus ejuſque Apoſtoli nihil in particulari, vel in communi poſſederunt, & hæc definitio veriſſima eſt ſi ad quamcumque temporis differentiam aſſertio illa reſpiceret in vita Chriſti, quaſi ſcilicet Chriſtus nunquam aliquid poſſederit toto vitæ ſuæ tempore; hoc enim contradicit clariſſimis Scripturæ Divinæ textibus adeoque hæreticum eſt, & in hoc ſenſu fuiſſe loquutum Joannem ejus generaliſſima definitio in Bulla *Inter nonnullos* appoſita teſtatur.

Sed Nicolaus etiam cognovit peroptime Chriſtum aliquando poſſediſſe ut in ſua decretali teſtatur, proindeque & ipſe damnaret aſſerentem quod Chriſtus nunquam poſſederit aliquid; hoc ipſum ſtatuerunt Franciſcani Ordinis Patres in generali capitulo congregati Peruſii anno 1322. cum a Pontifice Joanne eorum ſententia de Chriſti paupertate fuit requiſita. Scripſerunt videlicet juxta formulam Nicolai III. „ Dicimus & fatemur concorditer, quod aſſerere, „ quod Chriſtus viam perfectionis oſtendens, & A„ poſtoli eamdem viam perfectionis ſequentes & in „ volentes perfecte vivere derivantes, nihil jure „ proprietatis dominii, ſeu juris proprii in ſpeciali, „ vel in communi habuerint, non eſt hæreticum, „ ſed ſanum, Catholicum, & fidele „. Non ergo pro quocumque tempore Chriſtum omni proprietatis jure privatum aſſeruerunt, quod hæreticum eſſet, ut definiit Joannes XXII. ſed cum viam perfectionis oſtendit, quod Catholicum eſt, ut definierat Nicolaus III. En ergo quam facile conciliantur definitiones Nicolai III. & Joannis XXII. circa Chriſti paupertatem, quas invicem contradictorias & Ludovicus Bavariæ Dux, aliique hæretici & Critici demonſtrare conati ſunt fruſtra. Virus quoddam in ſuis ſcriptis tam P. Bonagratia de Pargamo, quam F. Joannes Ordinis Minorum hujus hiſtoriæ compilator quod aſperſerint adverſus Pontificem Joannem ex male intellecta Præſulis mente & ex nimio partium ſuarum affectu negari non poteſt, proindeque eorum audaciam condemnamus, quia majori humilitate, reverentia, & obſequio cum Chriſti Vicario eſt procedendum; pacato etenim animo ſi ad examen controverſia perducta foret, atque pro utraque parte rationes intellectæ, non tot calamitatibus, diſſidiis, ac contumeliis Franciſcanus Ordo, & Joannes Pontifex ſubiecti eſſent. Vivit Dominus tamen ad gregis ſui, & Eccleſiæ Catholicæ cuſtodiam, proindeque Catholica fides hinc & utrinque inviolata permanſit. Si quis autem diligentiorem concordiam illarum conſtitutionum requirat, eam apud Joannem de Turrecremata in ſumma de Eccleſia Lib. 2. Cap. 112. ſolut. ad 10. & ex eo apud Melchjorem Canum Lib. 6. de Locis Theol. Cap. 8. ad ſextum argumentum, nec non apud Bellarminum Lib. 4. de Roman. Pontifice Cap. 14. adinveniet; Nos interim ne arbitrariam videamur appoſuiſſe conciliationem, ea quæ ſcripſit Franciſcus Pegna in ſecundam partem Directorii Inquiſit. Comment. 42. ſubiungemus. „ Quoniam Chriſtus ut ex „ contextibus Evangeliorum, & SS. Patrum expoſi„ tionibus colligitur duas paupertates ordinavit con„ gruentes diverſis ſtatibus perfectorum, primam „ illis competentem qui prædicaturi mittendi erant „ in Judæam ad annunciandum Regis adventum, & „ hæc paupertas nihil proprium habere permitte„ bat nec in ſpeciali, nec in communi de qua in„ telligitur illud Matthæi 10. „ *Nolite poſſidere aurum nec argentum* „ Altera fuit paupertas illis compe„ tens, qui fixi erant manſuri in congregatione, cujus „ proprium eſt nihil habere in particulari, bene ta„ men in communi, de qua Actorum 4. dicitur „ *Multitudinis credentium erat cor unum & anima una, nec quiſquam eorum ſuum eſſe dicebat, ſed erant eis omnia communia.* „ Utramque igitur pau„ pertatem Chriſtus habuit. Quodam enim tempo„ re primam tenuit nihil penitus habens, nec in par„ ticulari nec in communi, ſed illis veſcebatur, quæ „ ſibi a piis offerebantur, qui ipſum ſequebantur; de „ quo Lucæ Cap. 8. extat exemplum. Secundam „ paupertatem approbavit verbo & exemplo, Lucæ „ 22. cum dixit „ *Quando miſi vos ſine pera & calceamentis nunquid aliquid defuit vobis?* „ Pri„ mam igitur paupertatem intuitus Nicolaus Pon„ tifex, Chriſtum omnia abdicaſſe & in communi „ & in particulari aſſeruit; ſed & præterea conce„ dit Chriſtum aliqua in communi aliquando ha„ buiſſe.... Secundam reſpiciens, Joannes XXII. „ Scripturæ Sacræ repugnare decrevit, & hæreti„ cum eſſe dixit aſſerere Chriſtum & Apoſtolos „ nihil in communi aut in particulari habuiſſe, ſic„ que ſibi facile conciliantur „. Demonſtratum igitur remanet evidenter nullum in Nicolai, & Joannis Pontificum conſtitutionibus locum habuiſſe ſpiritum mendacii reſpectu definitionum dogma catholicæ fidei reſpicientium.

Quantum vero ad alteram quæſtionem de majore perfectione ex altiſſima paupertate deſcendente, fatetur Joannes a ſuis Prædeceſſoribus judicatum fuiſſe, quod totalis illa rerum temporalium abdicatio ad

evan-

evangelicæ perfectionis acquiſitionem facilius perducebat; ſed attento uſu, quem circa res ſibi neceſſarias Fratres minores adhibebant, nihil eiſdem hujuſmodi abdicatio prodeſſe poterat. Hoc tamen falſum omnino erat, atque errore facti decipiebatur Joannes, falſiſque rumoribus, atque opinionis præventione ducebatur; in quæſtionibus autem facti, quæ ab hominum teſtimonio dependent, ſi cum jure permixtæ non ſint, decipi poſſe Romanum Pontificem ultro fatentur catholici omnes: cæterum in paupertate majore, vel minore evangelicam perfectionem non conſiſtere, niſi ex majore paupertate, finis principalis alicujus Religioſi Inſtituti ſit expectandus, concedimus nos ipſi, cum paupertas ſit medium ad perfectionem, non autem ipſa perfectio, ut docet S. Thomas (*a*). Sed tamen in majori rerum ſæculi abrenunciatione majorem virtutem contineri, atque magis proportionatum eſſe pro fine, nempe pro perfectione conſequenda medium, evidenter demonſtravit S. Bonaventura in ſua Pauperum Apologia, in qua omnes etiam criminationes retundit, quæ in Chriſti paupertatem altiſſimam fuerunt jactatæ. Penes ergo duo illa Eccleſiæ lumina S. Thomam, & S. Bonaventuram locis laudatis quæ de paupertatis perfectione dici poſſunt, cum legi queant, non eſt cur in iis immoremur ulterius.

(*a*) S. Thomas 2. 2. q. 188. a. 7.

Tertia tandem quæſtio eſt in qua uſus facti, a Dominio, in rebus præſertim, quæ uſu conſumuntur an ſit diſtinctus quærebatur; ſententiæ negativæ adhæſit Joannes, ſed eam diſputando defendit, non autem tanquam fidei Dogma definivit; Joannis autem argumenta ſolide in *Forma appellationis* per Patrem Bonagratiam de Pargamo refutata ſunt, & ante eum Theologi ordinis S. Franciſci communiter, ſed præſertim S. Bonaventura in Apologia Pauperum Reſponſ. 4. ſecundo Cap. hinc Martinus V. anno 1428. extravagantem Joannis *Ad Conditorem* expreſſe & ſolemniter revocavit per Conſtitutionem *Amabiles fructus* incipientem, Syndicos Apoſtolicos iterum inſtituit, & cum ea facultatis amplitudine, qua erant a Martino IV. inſtituti; ex qua convincitur quod Joannes vel partium ſtudio nimis affectus, vel propriæ opinioni abundanter indulgens non ſatis apte argumentabatur Dominium diſtingui non poſſe ab uſu in rebus illis, quæ ipſomet uſu conſumuntur. Verum hæc controverſia mere Scholaſtica tunc erat, neque Fidei catholicæ dogmata reſpiciebat, proindeque Viſibile Caput Eccleſiæ tunc temporis non defecit, ſed firmum ſemper in ea fide permanſit, a qua ne deſciſceret Salvator Jeſus oravit. Michael autem de Ceſena, Guilielmus Ockamus, & Bonagratia de Pargamo inſipienter omnino a Romani Pontificis obedientia ad Ludovicum excommunicatione ligatum acceſſerunt, impie etiam & injuſte adverſus Joannem Ochamus præſertim ſcripſit, eſto in pace Eccleſiæ, & cum reconciliatione, atque a Cenſuris abſolutione omnes obierint, nullamque cum Fratricellorum errore partem habuerint, quidquid in oppoſitum ordinis ſancti Franciſci obtrectatores conſcripſerint, ut in altero loco demonſtrabitur.

PRO ORDINE MINORUM
S. FRANCISCI
APOLOGETICA DISSERTATIO
In qua de Fratricellorum origine, & Auctore.

CUm nonnullæ ad initium ferme Minoritici ordinis S. Franciſci ſubortæ eſſent inter ejus Alumnos dubietates, ab anno videlicet milleſimo circiter ducenteſimo quadrageſimo circa obligationem paupertatis altiſſimæ, quam gloriabantur Religioſi illi per votum ſolemne profiteri, ſæpe ſæpius ad veritatis Magiſtram, nempe Apoſtolicam Sedem confugerunt, ut dubia reſolveret, ac conſcientiæ paci, & tranquillitati ſuccurreret; quod & benigne ac miſericorditer per Pontificias declarationes ſuper prædicta S. Franciſci Regula pluries noſcimus factum, præſertim a Nicolao III. Clemente V. aliiſque Romanis Pontificibus, donec ab Joanne XXII. edita fuit Conſtitutio incipiens: *Quorundam:* per quam facultas conceditur ſuperioribus ordinis determinandi de veſtimentis Religioſorum; atque ſervari poſſe citra Regulæ tranſgreſſionem triticum, & vinum in Conventibus pro victu Fratribus neceſſario declaravit. Hujuſcemodi Conſtitutioni, nonnulli imprudentes Zelatores refragari ſunt auſi, exiſtimantes eam puritati Seraphicæ Regulæ eſſe oppoſitam, ac propterea nullo modo attendendam; quinimmo cum in capite primo dictæ Regulæ legatur: *Hæc eſt Regula & vita Fratrum minorum, ſcilicet Domini noſtri Jeſu Chriſti ſanctum Evangelium obſervare vivendo in obedientia, ſine proprio, & in caſtitate;* unum & idem eſſe Chriſti Evangelium ſolvere, ac ſuper Regulam S. Franciſci diſpenſationem concedere arbitrabantur inſipienter: Horum temeritate permotus Summus Pontifex Joannes alias edidit conſtitutiones, quæ fuerunt in cauſa cur tot contentiones, & diſſidia inter ipſum Joannem, & Michaelem de Ceſena, alioſque nonnullos Seraphicæ Religionis Alumnos ſint excitatæ. Cum autem hoc eodem tempore in Dei Eccleſia Fratricellorum ſeu Beguardorum ſecta iterum invaleſceret, quæ per conſtitutiones plurium Summorum Pontificum Joannis XXII. prædeceſſorum jam extincta ferme erat, nec non per ipſum Joannem in Conſtitutione *Sancta Romana* iterum damnata fuit; multi ſcriptorum hanc Fratricellorum colluviem ex Franciſcano ordine derivatam crediderunt, ex paucis videlicet illis improbis paupertatis zelatoribus, qui cum nonnullis ex Narbona, & aliis ex Tuſciæ Provincia in Siciliam fugerunt, ut ab Joannis Papæ, & Ordinis ſuperiorum obedientia ſeſe ſubducerent, ibidemque Henricum de Ceva illegitime & invalide in ſuum ſuperiorem elegerunt. Varii ſtatim errores eiſdem Apoſtatis fuerunt impoſiti, quamvis in hoc uno ſolum deciperentur quod Regula S. Franciſci eſſet indiſpenſabilis, quia eſſe credebant ipſum Evangelium, & quod Joannis Conſtitutiones invalidæ eſſent, & illicitæ; nihilque aliud in eis ſubodorare potuit Lucas Wadingus, qui ſingulis annis eorum geſta eſt perſcrutatus diligentiſſime: nihilque aliud invenit in quatuor illis Religioſis Michael Monachus Inquiſitor, quos brachio tradidit ſæculari comburendos, ut conſtat ex ejus ſententia apud Baluzium in *Miſcellan. Tom. 2. edit. Lucanæ pag.* 248.

Quia tamen Fratricelli, ſeu Beguardi in Viennenſi Concilio ſub Clemente V. damnati jam fuerant; eorum errores ex ſcriptis Petri Joannis Olivi, quem Fratricellorum Anteſignanum volunt Eimericus 2. p. Director. Inquiſ. S. Antoninus in Chronico part. 3. tit. 24. cap. 9. §. 11. Bzovius ad annum 1324. depromptos eſſe opinantur; quod & Michael Monachus apud Baluzium *ibidem* aſſeruit de erroribus quatuor illorum Fratrum damnatorum. Jordanus hiſtori-

ſtoricus in quodam manuſcripto Fratricellorum principium a Petro de Foroſempronio, & a Petro de Macerata Ordinis Minorum Apoſtatis deſumendum eſſe credidit; cui Natalis Alexander in ſua Eccleſiaſtica hiſtoria Tom. 8. pag. 97. editionis Lucanæ, Graveſon Tom. 4. pag. 83. præbuerunt aſſenſum, quamvis pagina 87. ejuſdem Tomi innixus Jordani teſtimonio Angelum Clarenum Fratricellorum ſigniferum appellat, quod & Eimericus etiam adfirmavit.

Admodum diverſa eſt aliorum ſcriptorum opinio de Fratricellorum origine ſeu Auctore; Nicolaus Sanderus in primis Lib. 7. de viſibili Monarchia hæreſi 160. Jacobum Juſtum, & Bononatum; Prateolus in Elencho verbo *Pſeudo-Apoſtoli* Gerardum Sagarelli Parmenſem; Wadingus Tom. 6. Annal. pag. 286. Hermannum Pongilupum; Genebrardus tandem Dulcinum Novarienſem, ejuſque ſcortum Margaritam tanquam Fratricellorum Auctores agnoſcunt. Verum longe remotius hujus peſtis principium eſſe inquirendum opinamur, quamvis iſtos omnes veluti reſtauratores nefariæ ſectæ judicemus.

Monitos tamen volo Legentes, duo veluti Fratricellorum agmina ab aliquibus ſcriptorum diſtingui, in quorum uno ii omnes comprehendebantur, qui Dulciniſtæ, Beguardi, & Bizochi dicti ſunt, iidemque variis & quidem infandis erroribus tincti erant; in altera autem Cohorte, qui ex Apoſtatis Minoritis progreſſi exiſtimantur a nonnullis Fratricelli, continentur. Verum pro rei veritate quocumque partium rejecto ſtudio oſtendemus nullam omnino Hæreticorum ſectam ex Franciſcano Ordine eſſe derivatam, quamvis non diffiteamur aliquem fortaſſis ex illis Apoſtatis ad Beguardorum ſectam declinaſſe.

Quoniam autem Joannes Olivi Fratricellorum protoparens habitus eſt: nullis eorum extitit tinctus errorum quos Fratricelli defendebant, quidquid Natalis Alexander de ejus Poſtilla ſuper Apocalypſim adfirmet, quæ iis non invenitur erroribus referta, ſi in ſenſum Auctoris intelligatur, quamvis acrem adverſus illam emiſerint cenſuram Doctores, quorum examini commiſſam legimus, ut excerpti articuli demonſtrant apud Baluzium Miſcellan. Tom. 2. edit. Lucanæ, Pag. 258. hoc enim ſemper ſupponunt cenſores, quod *Meretricis Magnæ* nomine Catholicam intelligat Eccleſiam, cum potius congregationem peccatorum in Eccleſia exiſtentium ſignificare voluerit, eo ferme pacto, quo in ſenſu Catholico & ſancti Zeli pleno intelligitur a Natali Alexandro Hieronymus Savonarola dum prædicabat quod in Eccleſia Dei *a planta pedis uſque ad verticem capitis nihil ſani eſſet, & abominatio deſolationis ſtaret in loco ſancto*, ut patet ex Tom. 9. hiſtoriæ Eccleſiaſticæ pag. 179. edit. Lucanæ.

Verum Orthodoxiam Petri Joannis Olivi cognoſcemus evidentius ſi tantiſper advertamus, pluries adhuc viventem eſſe accuſatum ab iis, quos tanquam laxioris vitæ amatores ille ſæpiſſime obiurgaverat, nec tamen aliquo nævo aliquando a ſuperioribus inventus fuit maculatus, quamvis juſſu Nicolai IV. Summi Pontificis a Fratre Raymundo Generali Miniſtro ſtrictiſſime foret inquiſitus. In Generali etiam Pariſienſi Capitulo anno Chriſti 1292. Joannis Olivi ſententias ad examen revocarunt ſeptem Sacræ Theologiæ Magiſtri, inter quos Ricchardus de Media villa, cumque aliquas tantummodo ſingulares & novitatem ſapientes opiniones invenerint, eas Joannes audita Doctorum cenſura ſolemniter revocavit. Ad ultimum vitæ ſuæ accedens Joannes brevem edidit expoſitionem in Regulam S. Franciſci, in qua miro cum modo Romanam Eccleſiam veneratur, eidemque ab omnibus fidelibus obedientiam & reverentiam eſſe præſtandam adfirmat; hæc quidem cum articulis excerptis ex commentario ſuper Apocalypſim non cohærent, niſi in ſenſum extraneum a cenſoribus intelligantur, & exponantur. Ad extremum vitæ tandem accedens anno 1297. publicam & ſolemnem edidit Fidei profeſſionem, quam ex originali refert Wadingus in Annalibus ad annum 1297., poſt ipſam Eccleſiæ ſacramentis devotiſſime refectus in Eccleſiæ ſinu obdormivit Petrus Joannes.

Poſt mortem illius variorum errorum inſimulari cœperunt ejus Scripta, donec ſub Clemente V. in Viennenſi Concilio aliquæ ejus propoſitiones proſcriptæ ſunt innominato nihilominus Auctore ob diverſas fortaſſe, quæ de ejus probitate ferebantur opiniones: id unum adverto quod in Clementina de ſumma Trinitate in qua nonnulli proſcribuntur errores Joanni adſcripti, nec verbum habitum fuit de tot blaſphemiis atque hæreſibus in Sanctam Romanam Eccleſiam, quæ in Joannis Commentario inventæ poſtea fuerunt a Cenſoribus; quæ quidem damnatæ eſſent in Viennenſi Concilio, ſi aut in ſenſum Catholicum facile explicari non poſſent, aut revera in eo commentario tunc temporis extitiſſent. His adiungo quod Ubertinus de Caſali vir ſummæ exiſtimationis apud Clementem V. & Joannem XXII. pro Doctrina Joannis publicam edidit Apologiam in qua omnia reſolvit obiecta, atque calumnias contra Joannem expoſitas; ipſemet etiam Wadingus Tom. 5. Annalium a pag. 380. uſque ad 390. errores Joanni adſcriptos celeberrime refutavit. De Scriptis Joannis mentionem fecerunt Marianus, Henricus Willot, Xyſtus Senenſis, Gonzaga, Poſſevinus, aliique abſque eo quod Auctorem vel tantillum ſuſpectæ fidei inſimulaverint. Quod ſi aliquando Scripta Joannis ab Ordinis Prælatis prohibita fuerunt, id ad ſciſſuras, & Schiſmata ab Ordine removenda factum eſt, quas perpetuo machinabantur imprudentes aliqui Zelatores Joannis doctrina, & Auctoritate fulti, perperam Auctoris ſenſa intelligentes. Verum Siſtus IV. Romanus Pontifex nil adverſus fidem Catholicam in eis contineri, adeo expreſſe quod in Catholicum ſenſum explicari non poſſit, declaravit, ut refert Wadingus: Quod quidem ſufficientiſſimum eſt ad Petrum Joannem ab errorum labe vindicandum; ut enim quiſpiam inter hæreticos adnumeretur ſatis non eſt quod aliquos ſcripſerit errores, ſed aliquid aliud requiritur, ut tradunt Canoniſtæ in Caput *Damnamus de ſumma Trinitate & Fide Catholica*; ut tamen brevitati conſulamus de hoc legatur Caput 33. Lib. 2. de Canoniz. Sanctorum Sapientiſſimi Pontificis Benedicti XIV.

Petri Joannis cineres exhumatos eſſe ignique traditos juſſu Romani Pontificis ſcribit Eimericus; hoc tamen admodum non curamus cum non de factis, ſed de jure factis ſimus ſoliciti; innumeræ contra eum inferebantur accuſationes a ſuis æmulis, quorum fortaſſe teſtimoniis errore facti deceptus Pontifex hanc in eum pronunciavit ſententiam, ſi verum narrat Eimericus; nobis tamen dubitandi locum reliquit, cum a Clemente VI. id factum pronunciet part. 2. direct. quæſt. 38. alibi vero tradat ab Joanne XXII. ut teſtatur Franciſcus Penna in Comment. 2. part. Director. Schol. 30. cum nihilominus ipſemet Franciſcus combuſtum opinetur ſub Cæleſtino III. & tamen certum eſt quod anno 1318. die 7. Maii Frater Michael Monacus ne venerarentur publica adoratione oſſa Petri Joannis tanquam Sancti ab Eccleſia probati interdixit, ut patet ex Tom. 2. Miſcell. Baluzii Editionis Lucan. pag. 250. Nullo ergo modo poſſe videtur aſcribi Petrus Joannes inter Fratricellos Hæreticos, ſive ejus ſcripta in Viennenſi Concilio examinata ſive ejus ſolemnem fidei profeſſionem in vitæ fine emiſſam attendamus; ſive tandem conſideremus diu ante eum extitiſſe Fratricellos, ut inferius demonſtrabimus, ſive alteram cohortem Fratricellorum conſtitutionibus Joannis XXII. refragrantium diu poſt ejus mortem excitatam fuiſſe animadvertamus.

Multo etiam minus veritas ſuffragratur eorum ſententiæ qui Petrum de Macerata, ſimul cum Petro de Foro Sempronio aut Angelum Clarenum Fratricellorum ſectæ principium dediſſe opinantur. Facta

ſta perpendantur attente. Cum in Marchiæ Provincia nonnullæ a Fratris Eliæ diſcipulis contra Franciſcanæ Regulæ puritatem laſſitates in Ordinem inveherentur, Zelantiſſimi ac Religioſiſſimi Viri Raymundus, Thomas de Tolentino qui poſtea Martyr extitit Jeſu Chriſti inter Infideles, Petrus de Macerata aliique Sanctæ vitæ homines ſe veluti muros oppoſuere pro Domo Iſrael, quo factum eſt ut laxioris vitæ Fratres ita contra eos invaluerunt ut carceris perpetui, tanquam pacis perturbatores fuerint condemnati, donec Raymundus Gaufredi in Miniſtrum Generalem electus eos omnes liberavit, cognita ipſorum innocentia, & ut ex corde ſuis ignoſcerent inimicis hortatus eſt, miſitque eos in Armeniam ut Chriſti fidem prædicarent, atque ab ulterioribus liberarentur vexationibus; Quamnam autem ſint ibi fortunam ſortiti fuſe narrat Wadingus Tom. 5. pag. 236.

Creato autem anno Chriſti 1294. in ſummum Pontificem Petro de Murrhone ſub Cæleſtini V. nomine ex Oriente ad eum acceſſere ſupradicti Petrus de Macerata, Angelus Clarenus, & Frater Liberatus, quos benigne recepit Sanctus ille Pontifex, eiſdemque ut quo vellent rigore atque auſteritate viverent miſericorditer indulſit, ac in poſterum quod pauperes Eremitæ Domini Cæleſtini vocarentur conceſſit Fratre Liberato eis in ſuperiorem conſtituto.

Excanduerunt Franciſcani Ordinis Prælati ad hanc in Religione ſciſſuram, ſed conticuerunt donec abdicato per Cæleſtinum Pontificatu ſuffectoque in ejus locum Bonifacio VIII. operam dare non deſtiterunt ut ad Ordinis unitatem reverti compellerentur; & ſane hac in eos commota tempeſtate, alii ad ſuperiorum obedientiam reverſi, alii in ipſis conventibus rigidiorem præcæteris vitam ducebant, nonnulli tandem cum Angelo Clareno permanſerunt, & Clarenorum congregationem inſtituerunt, nullusque eorum inventus eſt, qui vel leviſſimo errore tinctus fuerit; quinimmo Angelus a Pontifice Bonifacio cum vel ad ſuum Ordinem redire, vel in alteram ab Apoſtolica ſede probatam Religionem pertranſire compelleretur, libere reſpondit & clare ſe eſſe de Ordine Eremitico Domini Cæleſtini; quapropter Bonifacius juſſit ut illum habitum reaſſumeret, quod & ſtatim præſtitit Angelus cum ſuis, remanſitque in ſuo vigore hæc Clarenorum congregatio, quia ſolum irritas reddidit Bonifacius eas Cæleſtini conceſſiones, quæ executioni mandatæ nondum fuerant ut teſtatur Cardinalis Jacobus Stephaneſchi Cæleſtini & Bonifacii contemporaneus, quemadmodum ſcribit Franciſcus Pagi. Diu perſeveravit iſta Clarenorum congregatio, quæ tempore Siſti IV. adhuc florebat ut conſtat ex huius Pontificis Epiſtolis ad eam directis ſub hoc titulo *Eremitis S. Franciſci* anno 1477. defecitque tandem ſub Pio V. cum Fratribus de Obſervantia Sancti Patris Franciſci fuit unita. Quis autem neſciat Fratricellos omnes ſub Pontificatu Joannis XXII. exterminatos fuiſſe? Quidquid ergo dicant Natalis, Eimericus, Jordanus: ab Angelo Clareno eiuſque ſociis nec originem, neque progreſſum Fratricelli habere potuerunt.

Si tamen aliqui hiſtoricorum velint ſectam Fratricellorum, qui contra Joannem XXII. inſurrexerunt, ex nonnullis Narbonenſibus, atque Etruſcis Fratribus, qui in Siciliam fugerunt, originem traxiſſe; ut inſinuare videtur ipſemet Pontifex Joannes in ſua Conſtitutione *Glorioſam Eccleſiam* in qua legitur „ Dudum ſuperſtitioſi, & diſcoli homines in Pro-
„ vincia Provinciæ adverſus Communitatem dicti Or-
„ dinis (S. Franciſci) inſurgentes & ſe ſolos ſuoſ-
„ que Complices de obſervantia Regulæ B. Fran-
„ ciſci mira vanitate iactantes, reliquam Ordinis mul-
„ titudinem de tranſgreſſione Regulæ perperam ju-
„ dicando notabant..... quorum vipereos partus in
„ ipſo ſui exortu felicis recordationis Nicolaus Pa-
„ pa IV...... ad veritatis petram allidere cupiens,
„ generali Miniſtro, qui tunc temporis memorato
„ Ordini præſidebat, diſtricte præcipiendo mandavit
„ ut huiuſmodi Præſumptores diſciplina debita coer-
„ ceret....., Sed eorum peſtilentiſſimas novitates hoc
„ remedio compreſſas fuiſſe potius quam extinctas,
„ redivivus error enunciat, & triſtis experientia ma-
„ nifeſtat. Nuper enim nonnulli factionis ſuperſti-
„ tes memoratæ, adiunctis ſibi quamplurimis de di-
„ cta provincia Provinciæ & provinciæ Tuſciæ, &
„ aliis diverſarum Fratribus nationum coram piæ
„ memoriæ Clemente Papa V. &c. „ deinceps eos redarguit variorumque incuſat errorum & hæreſum; ſi hoc, inquam velint hiſtoricorum nonnulli, duo neceſſe eſt ut animadvertant, Apoſtatas videlicet illos Siciliam appuliſſe anno Chriſti 1317., Fratricellos autem, Beguardos & Beguinos diu ante iam extitiſſe, cum a Bonifacio VIII. per Conſtitutionem *Nuper ad audientiam* anno 1297. damnati eſſent; Apoſtatæ ergo illi pauci nil commune cum Fratricellis hæreticis habuere, ac proinde cum illis confunduntur immerito; niſi dicere velimus aliquem ex iſtis apoſtatis ad Beguinorum ſectam defeciſſe habitu Religionis penitus dimiſſo, quod & nos probabile credimus: hoc autem eſt quidem ad hæreticos confugere, non autem hæreticorum ſectam conſtituere. Alterum, quod advertere neceſſarium iudicamus, eſt Partem narrativam Conſtitutionis illius *Glorioſam Eccleſiam* erroribus facti eſſe conſperſam, ut ab Auctore *Nitelæ Franciſcanæ*, a Wadingo aliiſque celeberrimis ſcriptoribus demonſtratum eſt; nec mirum, cum ad Pontificis aures eſſent Prælati Ordinis, qui lapidem movebant quemcumque ut hujuſmodi Apoſtatæ vel ad Ordinem reverterentur, vel exterminarentur; unde ſi aliquos tenuerunt errores, plures etiam eiſdem fuerunt probabiliter impoſiti, cum ſit incredibile homines in Religione educatos, ob nimium obſervantiæ regularis zelum errantes, in tot ſtatim errores, quorum ab Joanne inſimulantur, prolapſos tam brevi tempore fuiſſe.

Quod autem Joannes XXII. errore facti in parte narrativa illius Conſtitutionis *Glorioſam Eccleſiam* fuerit deceptus, ex eo revincitur quod inter diſcolos & improbos homines, illos quoque recenſear qui ad Clementem V. acceſſerunt ut dubia aliqua ſuper Regulam exorta explicarentur. Clemens autem qui eos viſu noverat & auditu, en quomodo de illis in ſua loquitur Conſtitutione *Exivi* „ Quia vero di-
„ ctæ Sanctæ Regulæ Profeſſores & æmulatores de-
„ voti, & veri Alumni, & filii tanti Patris (S. Franci-
„ ſci)... ferventer affectant ad purum, & ad plenum
„ præmiſſam Regulam firmiter obſervare... Verum
„ quia plerumque ubi culpa non eſt, eam timere
„ ſolent conſcientiæ timoratæ, quæ in via Dei quid-
„ cumque devium expaveſcunt, non ſunt ad plenum
„ ex dictis declarationibus (prædeceſſorum Pontifi-
„ cum) dictorum omnium Fratrum conſcientiæ quie-
„ tatæ, quin circa aliqua ad Regulam, ipſorumque
„ ſtatum pertinentia dubitationum in ipſis fluctus ali-
„ qui generantur, & oriuntur...... quapropter per
„ ipſos Fratres extitit nobis humiliter ſupplicatum
„ quatenus prædictis dubiis quæ occurrerunt, & quæ
„ poſſunt occurrere in futurum, adhibere opportuna
„ declarationis remedia, de benignitate Sedis Apo-
„ ſtolicæ curaremus.... Nos igitur tam pia ſuppli-
„ cantium intentione commoti &c. „ Clarius adhuc Clemens Pontifex eos commendat Religioſos in Epiſtola ad Prælatos Ordinis data, in qua illos, Solemnes ejuſdem Ordinis Perſonas, magnæ & Solemnis auctoritatis, ac Zeli vocat. Quomodo ergo ab Joanne XXII. hujuſmodi Religioſi, Diſcoli ac ſuperſtitioſi appellari poſſunt niſi errore facti decepto? En ergo unde hauſerunt errorem qui exiſtimarunt ex Ordine minorum exortos eſſe Fratricellos, quia videlicet Joannes XXII. plurium errorum accuſatos condemnavit paucos illos Apoſtatas per Conſtitutionem *Glorioſam Eccleſiam* & quia eodem ferme tempore per alteram Conſtitutionem *Sancta Romana* Beguinos damnavit ſeu Fratricellos Hæreticos, qui modo de tertio Ordine S. Franciſci, modo de ipſa Religione Profeſſos, & ad literam obſer-

ſervare Regulam illam mentientes, ſeſe prædicabant; invicem permixti fuerunt proinde errantes illi ab incautis Scriptoribus, atque inſimul omnes ex Ordine S. Franciſci gravi cum ejus iniuria derivandos volunt, ut tradit etiam Berninus To. 3. hiſtoriæ hæreſum pag. 404. Apoſtatæ autem illi poſt publicationem Conſtitutionis *Glorioſam Eccleſiam* in varias Provincias fuere diſperſi, atque penitus exterminati nullamque proinde ſectam inſtituerunt, niſi fortaſſis aliquis eorum, ut diximus Beguardorum ſocietati ſeſe conjunxerit.

Ab Anno ergo 1318. uſque ad 1322. tranquillitas aliqua in Ordine S. Franciſci videbatur, donec excitata eſt celebris illa controverſia de Paupertate Chriſti; cujus hiſtoriam deſcribit Frater Joannes Ordinis minorum Tom. 3. Miſcell. Balutii pag. 206. Lucanæ edit. licet imperite eam cum Fratricellorum cauſa permiſceat. Varia utriuſque partis Scripta ibidem referuntur. Michaelem de Ceſena, Okamum, & Bonagratiam eoquod plurima ſcripſerint in Summum Pontificem maledicta, ac ab eius obedientia receſſerint condemnamus & execramur; ab omni tamen Fratricellorum errore fuerunt immunes, cum perpetuo in ſuis Scriptis fidem Sanctæ Romanæ Eccleſiæ ſe profiteri teſtarentur. Quod autem in Capitulo generali, Peruſii ſuam expoſuerint Sententiam, id, a nonnullis Cardinalibus aliiſque ſolemnibus Perſonis requiſiti, præſtiterunt. Catholicum fuit eorum aſſertum; quemadmodum Joannis Succeſſores declararunt, nec prædefinire Controverſiam in Romana curia exagitatam præſumpſerunt, quidquid in eos pro ſolita ſua benignitate in Ordinem minorum declamet Natalis Alexander Tom. 8. hiſt. pag. 50. edit. Lucanæ.

Quoniam ergo, ut vidimus, nulla hæreticorum Secta ex Ordine Minorum progreſſa eſt, cum Apoſtatæ illi pauci in ipſo exortu extincti fuerint, & a quibus ſo taſſis ſecundam Fratricellorum cohortem, quam prænominavimus, derivandam eſſe poterant nonnulli exiſtimare, licet immerito, eoquod Sectarios non habuerint: ſupereſt modo ut aliquam de Fratricellis hæreticis tradamus notitiam, breviorem quidem quam poſſumus. Et quoniam illi duplicem Eccleſiam, carnalem unam & divitem; ſpiritalem alteram & pauperem admittebant, quæ vera eſſet Jeſu Chriſti Societas; advertimus hunc errorem in Eccleſia Dei antiquitus fuiſſe excitatum, ab eaque repulſum. Refert enim S. Epiphanius Tom. 1. Lib. 2. adverſus Hæreſes, ad Hæreſim 41. quamdam extitiſſe hæreticorum ſectam, qui ſe *Apoſtolicos*, & *Apoſtaticos*, hoc eſt Renunciatores appellabant, & iſti a Tatiani dogmatibus veluti avulſione quadam propagati, de inopia rerum omnium gloriabantur, ac Sacroſanctam Eccleſiam aſcititiis Superſtitionibus temere dividunt & labefactant. Extollentes deinde paupertatem Apoſtolici, neminem ſine iſta, quam Apoſtoli profitebantur, ſalvari poſſe aiebant, ut S. Auguſtinus de Hæreſib. Cap. 40. ſcribit. Aliæ deinde hæreſes circa paupertatem ſequentibus temporibus exortæ ſunt, ut tradit Alphonſus a Caſtro Lib. 12. de Hæreſ. verbo *Paupertas*, donec Sancti Bernardi ætate graſſari admodum cœpit Apoſtolicorum error, a quodam Henrico Toloſano iterum forſan excitatus aut ſaltem propagatus, cuius hominis indolem accurate S. Bernardus in Epiſtola 140. pingit, atque eius errores in ſermonibus 65., & 66. ſuper cantica refellit.

Inter alios, quos divi Bernardi tempore Apoſtolici docebant errores, iſti recenſentur: Quod Sacerdotes lethali infecti peccato nullam haberent Sacramenta conficiendi, & adminiſtrandi facultatem; quod ſola eorum ſecta vera eſſet Eccleſia; quod illi ſoli veri eſſent Apoſtolorum ſucceſſores; quod iuramentum ſemper eſſet illicitum: huiuſmodi errores iidem omnino ſunt cum enumeratis a Joanne XXII. in Conſtitutione Glorioſam Eccleſiam.

Poſt mortem Sancti Bernardi, circa annum 1160. Petrus Waldo principium dedit Waldenſium ſectæ Lugduni, cuius poſtea diſcipuli, Pauperes de Lugduno dicti ſunt, ſibique Henricianos errores adoptare cœperunt, atque inter ſe *Fratres* appellarunt, ut tradit Petrus Weſembeccius in Bibliotheca Patrum Tom. 25. pag. 258.

Waldenſium impia congregatio varias in factiones ſubinde diviſa fuit, variiſque cœpit nominibus inſigniri iuxta loca, in quibus, vel Auctores, a quibus extendebatur impia doctrina; in Inſubria potiſſimum cœpit propagari, ut adfirmat Ivo Narbonenſis in ſua epiſtola ad Giraldum Epiſcopum Narbonenſem, quæ refertur a Matthæo Paris in Annalibus Anglicanis. In Alemanniam etiam & Galliam tranſlati fuerunt Waldenſium errores, donec impiæ ſectæ nonnulli incredibili cum audacia ad apoſtolicam ſedem accedentes petierunt ſocietatem ſuam approbari, ſed in vanum, inquit Abbas Urſpergenſis in Chronico ad annum 1212. Quamvis enim, ſcribit ille, dicerent ſe gerere velle Apoſtolorum vitam, nihilque velle poſſidere, aut certum locum habere, cappas inſuper deferrent quaſi Religionis, nudis pedibus incederent; Summus tamen Pontifex Lucius quædam eis obiecit ſuperſtitioſa, & probroſa, præſertim quod viri, & mulieres ſimul ambularent in via, & plerumque ſimul manebant in una domo, cui reſponderunt hæc omnia ab Apoſtolis deſcendiſſe. Verum non approbata fuit, ſed damnata hæc ſocietas. = Habita repulſa, nefarii homines eo devenerunt iniquitatis, vitam apoſtolicam ſimulantes, ut prædicare, & confeſſiones audire præſumpſerint, proindeque ſubiecti fuerunt Eccleſiæ cenſuris, ac publicam ſubierunt excommunicationis ſententiam; furtim deinceps prædicationem ſuis in conventiculis faciebant, atque ſuorum confeſſiones excipiebant, ut teſtatur Pilichdorffius contra Waldenſes Cap. I. in Bibliotheca Patrum Tom. 25. pag. 278.

Diu proſequuti ſunt Waldenſes ſua privata conventicula, donec per Sanctum Franciſcum Minorum Ordine in ſumma paupertate fundato, atque per varias Orbis partes iam propagato, huius Ordinis habitum nonnulli ex Waldenſium ſecta ſimulare cœperunt, ita ut Gregorius IX. Pontifex Maximus omnibus omnino prohibuerit, Franciſcanis exceptis, habitum illum deferre, per conſtitutionem datam idibus Decembris anno 1240. quæ extat apud Wadingum Tom. 2. pag. 414. Sectæ Waldenſium Alumnus fuit forſitan Hermannus Pongilupi Ferrarienſis, qui tot errores edocuit, tantaſque impietates exercuit, ut Gnoſticorum recens inſtaurator ab Hiſtoricis, & Fratricellorum Princeps, & caput exiſtimetur: ita eum iudicarunt Bzovius ſub Bonifacio VIII. Prateolus verbo *Hermannus* & verbo *Fratricelli*, Philippus Bergom. in ſupplement. anno 1298. Angelus del Pas in Symbol. Lib. 9. Cap. 20. Bellarm. in Chronic. anno 1286. Bernardus a Lutzemb. Lib. 2. verbo *Hermannus*, Sanderus de viſibil. Monarch. Lib. 7. hæreſi 159. Albertus Krantius in Metropol. Lib. 8. cap. 54. Gualterus Sæculo 12. Franciſcus Penna Schol. 31. Spelta in Hiſtor. Ticinenſi anno 1298. Binius ad vitam Bonifacii VIII. Joannes Baptiſta Penna in Hiſtoriæ Ferrariæ Lib. 3. aliique.

Mortuo Hermanno circa annum 1270. Gerardus Segarelli de Parma in impietatis doctrina multum excelluit atque nefariam Societatem inſtauravit, ſuos forſitan diſcipulos iterum *Apoſtolicos* nominavit, hinc Honorius IV. anno primo ſui Pontificatus conſtitutionem edidit *Olim felicis* qua eos damnavit Hæreticos, qui ſub nomine Ordinis Apoſtolorum per diverſas Orbis partes diſcurrebant, de eleemoſinis viventes ac Pauperes ſe fingentes. Ex iſtis turbidis fontibus ſuos hauſit errores Dulcinus Hæreſiarca, qui pariter Societatem aut de novo inſtituit, aut *Apoſtolicorum* reſtauravit. *Fratrem* ſe nominabat Dulcinus, ſuoſque diſcipulos *Fratres* appellabat ut ex duabus ejus Epiſtolis quarum una data fuit menſe Auguſti anno 1300. altera vero menſe decembri 1303; mulieres autem quas ſecum ducebant, *Sorores in Criſto* nuncupabant Dulciniſtæ, ut videri poteſt apud Antonium Muratorium Tom. 9. de Rerum Italicarum Scriptoribus Column. 450.

Dulcini errores referuntur apud Muratorium loco laudato; docebat in primis quod Eccleſia Romana amiſerit auctoritatem ſibi a Chriſto collatam; Quod Eccleſia quam tenent Papa, & Clerici, ac Religioſi ſit Eccleſia reprobata; Quod tota poteſtas a Chriſto Eccleſiæ tradita in ſuam Congregationem tranſlata eſt; quod ſua Congregatio eſt vera Eccleſia Dei; quod Eccleſia Romana eſt meretrix illa magna, de qua Joannes in Apocalypſi; Quod ſuæ Congregationis Fratres nec Romano Pontifici, nec alteri homini obedire tenentur; Quod nec Papa, nec alius aliquis poteſt eis præcipere ut relinquant Statum illum; & quod non poteſt eos excommunicare: multos alios docebat errores qui videri poſſunt citato loco; obiit tandem impius iſte Hæreſiarcha die 1. Junii anno 1307. ejuſque diſcipuli in Viennenſi Concilio cum aliis damnati fuerunt, & tandem ab Joanne XXII. in extravaganti *Sancta Romana*; Si comparentur ergo errores Dulciniſtarum cum erroribus ab Joanne XXII. recenſitis in Conſtitutione *Glorioſam Eccleſiam*, nullus in extravaganti illa invenietur, qui ab improbis hiſce Sectariis diſſeminatus non fuerit; propter ergo ſimultatem temporis quo damnati fuerunt ab Joanne tam Apoſtatæ illi pauci Ordinis Minorum, quam Fratricelli; propter ſimilitudinem errorum, quos utriſque tribuebat Summus Pontifex, quamvis transfugæ illi in hoc ſolum errarent, quod, Regula S. Franciſci a Romano Pontifice diſpenſari non poſſet, quod idem eſſet cum Evangelio, & tandem quod invalidæ eſſent & illicitæ Conſtitutiones ſuper Regulam editæ prædicarent, in cauſa tamen fuerunt quod ab Scriptoribus nonnullis vel cum Fratricellis hæreticis Apoſtatæ illi permiſcerentur; vel Fratricellorum inſtitutores fuerint exiſtimati; ſed immerito quidem, cum antequam Apoſtatæ aliquam de ſe ſuſpicionem dediſſent, jam Fratricellorum Secta & Beguardorum longe antea extitiſſet ut demonſtratum eſt; Nullum ergo Hæreſiarcham ex Ordine Minorum S. Franciſci prodiiſſe, gloriari poſſunt S. Franciſci Alumni, quamvis aliquis ex eodem in aliorum fortaſſe errores prolapſus fuerit.

F I N I S.

JOANNIS DOMINICI MANSI

IN SEQUENTEM COLLECTIONEM CANONICAM

P R Æ F A T I O.

EGregiam hanc canonum collectionem caſus mihi obtulit. Codicem enim Bibliothecæ Capituli Cathedralis Lucenſis cartaceum num. 541. evolvens animadverti colligata in fine habere folia quædam membranacea ſcripturæ multo quam ſuperiora omnia vetuſtioris, utpote quæ exarata ſæculo XIII. eoque non admodum adulto videntur. Sub ipſa ſtatim intuitu agnovi aliam eſſe canonum compilationem, ab ea diverſam, quæ ſub Clemente IX. adornata eſt nomine quinti Decretalium celebris, quamquam nonnulli hic pariter leguntur canones, qui in eodem libro quinti Decretalium recurrunt; integriores tamen in noſtra hac, & minus reſecti quam in Decretalibus illis exhibentur. Nec plane omnino convenit cum prima, ſecunda, & tertia compilatione canonica a Cl. Antonio Auguſtino evulgatis; quamquam & hic pariter ex tribus hiſce compilationibus exhibentur. De quarta nihil memoro cum noſtra multo antiquior ſit, utpote quæ ſub Innocentii III. confecta videri poſſit, cum Pontificum uſque ad Innocentium III. & nihil ultra, Decretales referat. Ita tamen trium illarum Decretalium canones continet ut in illis tamen non ſemel diffuſior ſit & magis integra. Demum & canones habet nonnullos, quos ex compilationibus illis fruſtra repetas. Neque pariter eadem credi poteſt cum compilatione quæ poſt Lateranenſe Concilium ſub Alexandro III. in collectionibus conciliorum offenditur. Ejus author quicumque tandem fuerit ſub Innocentio III, uti jam innui, vivebat, atque ex ipſo Regeſto epiſtolarum ſua deſcripſiſſe cenſeri poteſt, cum interdum illorum librum diligenter ſignet. Non tamen conſtare arbitror unius ejuſdemque authoris opus eſſe, nec eo fine compilatum ut continuatum plerumque opuſculum canonicum conficeretur; nam ſub ipſo fere exordio canones in ſuos titulos (quos adnotat diligenter) digeſtos præfert; dein confuſe reliqua procedunt, ut modo ſeſe offerat e. g. canon de Decimis, *tum alter* de Simonia, *ſtatimque alter* de Decimis, *nec amplius claſſium tituli intus in codice præſcribuntur, ſed eadem manu ad marginem indicantur.*

Sunt etiam adnotationes aliæ ab alio quopiam ſed æqualis vetuſtatis adjectæ, quas hic pariter ſervandas cenſui, quanquam nil aliud ferme continent, niſi Canones ex Decreto acceptos ad Canonem illum cujus lateri adduntur referendos.

De authore quod diſputem nihil occurrit. Scitum eſt ſub Innocentio III. plures hanc provinciam, Canones ſcilicet colligendi occupaſſe; ex his profecto unus hic fuit qui hanc noſtram collectionem compilavit. Cæterum multi habenda eſt utpote quæ Canones in compilationibus Auguſtini legendos auget & illuſtrat; ac quemadmodum ejuſdem Auguſtini compilationes plurimum lucis afferunt Decretali Gregorianæ, ita & noſtra hæc multum ſupplet ejuſdem Auguſtini Decretalibus, ut conferenti patebit, cujus rei exemplum illuſtre ſufficit nobis caput Cum cauſam *quod eſt Alexandri III. cujus minimum fragmentum ſuppeditat compilatio ſecunda Auguſtini; ferme integram vero epiſtolam collectio noſtra offert. Num vero integra ſit vel aliqua deſint in principio locus eſt ambigendi, nam in ipſo folii exordio nullus titulus apparet, contineturque in aliquot foliis aliunde decerptis. Num pariter in fine aliquid modicum deſit dubitare etiam poſſumus, avulſo media ſui parte poſtremo codicis folio; ſi quid tamen deeſt parum utique eſt, cum folium iſtud a tergo purum cernatur.*

DESUNT

DESUNT PRÆCEDENTIA

CLEMENS PAPA III.

Habetur Regiſtrorum Libro. Cæſarauguſtano Epiſcopo.

Ex M. S. Codice Majoris Eccl. Luc.

IN præſentia noſtra poſitus Ambroſius, duxiſti neeeſſario reqnirendum, quid agendum ſit tibi de quibuſdam mulieribus in tua Diœeeſi conſtitutis, quæ cum viros ſuos iu captivitatem, vel aliam peregriuationem adductos jam ultra ſeptemuium fuerint præſtolatæ, nee eertificari poſſint de vita, an morte, licet ſuper hoc ſollicitudinem diligentem habuerint; quod cum pro juvenili ætate, ſeu alia fragilitate carnis humanæ continere nou poſſunt, aliis expetunt iu matrimonio copulari. Cum autem dicat Apoſtolus: *mulier tandiu alligata eſt viro, quandiu vir ejus vivit*. Tuæ eonſultatiotni taliter *reſpondemus:* quod quantocunque anuorum ſpatio ita remaneant, viventibus viris ſuis non poſſunt ad aliorum conſortium eanonice convolare, nec tu eas eontrahere Eccleſiæ auctoritate permittas, donec certum nuneium receperint de morte virorum. Datum Laterani.

Idem dicit Villelmo Regi Siciliæ.

Caritatis amica ſimplieitas nullis verborum fallaciis, nullis appetit ambiguitatum involueris offuſeari. Frequenter igitur eſt neceſſe, ut quæ minus plene dicta videntur, & ambiguitatis ſcrupulos poſſent ſane dicta generare, explanatione veridica elarius eluceſcant. Ea propter benigne in Domino fili, audito, quod in magnitudinis tuæ præſentia quæſtio mota fuerit, utrum ex noſtri tenore reſcripti eolligeretur, quod ſinguli hæredum tuorum ſingulis noſtris ſucceſſoribus fidelitatis præſtare debeant hujuſmodi juramentum. Intellecta etiam expoſitione dilectorum filiorum A. in titulo S. Crucis in Jeruſalem, & P. in titulo S. Laurentii in Damaſo Presbyterorum Cardinalium, Sedis Apoſtolieæ Legatorum, quæ ad nos fuit ſub ſigillorum ſuorum teſtificatione tranſmiſſa, a ſano eorumdem intellectu nolentes aliquatenus diſſentire, Serenitati Regiæ duximus intimandum, quod cum intentio noſtra ſit nil intolerabile tibi, vel hæredibus tuis imponere, taliter in hoc titulo tibi duximus reſpondendum; ut hæredes tui qui nobis, vel alii ſueeeſſorum noſtrorum juraverint, alii poſtea jurare minime compellantur; Catholicis tamen ſueeeſſoribus noſtris, qui præpoſiti fuerint & hominii & fidelitatis puritatem nihilominus, ae ſi juraverint omne tempore teneantur abſque tergiverſatione aliqua fideliter obſervare, niſi forte alieui eorum, ſicut perſonæ tuæ fuerit hominium benignitate Sedis Apoſtolicæ relaxatum, qui tamen non ſe propterea eredit a fidelitatis obſervatione immunem. Datum Laterani.

Idem Abſerenti Epiſcopo, & Abbati S. Andreæ de Bergis.

Cap ad Audientiam 12. De homicid. vol.

Ad audientiam Apoſtolatus noſtri ex parte veſtra pervenit, quod quidam Presbyter volens corrigere quemdam de familia ſua eo cingulo, quo eingi ſolebat, illum verberare tentavit; & eontingit quod cultellus de vagina, quæ eingulo adhærebat elapſus, eum iu dorſo aliquantulum vulneravit. Poſtmodum vero eum ille vulneratus aliquandiu vixiſſet, & jam convaluiſſet a vulnere, graviori ut creditur infirmitate perculſus, cum ſana mente ae devotione debita viam eſt univerſæ carnis ingreſſus. Quia vero utrum occaſione vulneris deceſſiſſet dubium habebatur, eodem presbytero ab omni offieio, benefieioque ſuſpenſo, quid ſuper hoc vobis eſſet agendum Apoſtolicam Sedem eonſultare voluiſtis. Nunc itaque veſtræ diſeretionis induſtriæ duximus reſpondendum, quod cum in dubiis ſemitam debeamus eligere tutiorem, vos convenit injungere presbytero memorato, ne de cætero in ſacris ordinibus adminiſtrare accedat, injuncta tamen pœnitentia congruenti poteſtis ei eoncedere ut ſit contentus iu minoribus ordinibus miniſtrare. Si vero vobis legitime conſliterit quod ex alia infirmitate obierit, de veſtra licentia poterit, ſicut erat ſolitus divina officia eelebrare. Datum Laterani.

CLEMENS PAPA III.

Cap. Ad id 21 de Sponſal.

Ad id quod nobis per literas tuas intimaſti de quadam parochiana tua, quam ſuus vitricus cuidam Teutonico matrimonialiter eopulavit, taliter reſpondemus, quod quamvis undecim annos adhue habens ab initio ei invita fuiſſet tradita & renitens, tamen quia poſtmodum per annum, dimidiumve ei cohabitans eonſenſiſſe videtur, ad ipſum eſt cogenda redire, nec de eætero reeipiendi ſunt teſtes, ſi quos memorata mulier ad probandum quod non conſenſerit iu eum nominavit produeendos, cum mora tanti temporis hujuſmodi probationem excludat. Volumus igitur, & mandamus ut propter hoc non omittas quominus appellatione remota per cenſuram eceleſiaſticam utrumque compellas ad alterum maritali affectione reamandum, niſi forte vellent ad Religionem pariter convolare, pœna eis inflicta pro eo quod ad alienos, & illicitos eoneubitus uterque tranſiverit. Datum Laterani.

Idem Formolenſi Epiſcopo.

Cap. Conſanguinei 11. De ſent. & re judic.

Conſaguinei Ermengardæ latoris præſentium, ſicut nobis litteris tuis intimaſti, productis jure ſub examine teſtibus compaternitatem inter ipſam & virum ſuum legitime provenire, ita quod inter eos ſententiam divortii protuliſti. Prædicta vero E. eum ſit tibi poſtmodum confeſſa ejus commater in veritate ante ſententiam non fuiſſe, poſt ſeparationem compaternitatem eam contraxit, & tamen ad ſecundas nuptias convolavit. Quia igitur reatum ſuum nune recognoſeens conſilium noſtrum ſuper hoc expectat, tu a nobis in hoc poſtulaſti reſponſum. Fraternitati tuæ præſenti pagina reſpondemus, quod propter ſolam eonfeſſionem mulieris non eſt recedendum a ſententia per judicium Eccleſiæ rationabiliter promulgata, niſi forte in contrarium legitime probaretur. Ad ultimum eidem mulieri vero delictum ſuum tibi confeſſæ pœnam illam injungas, quam juxta qualitatem perſonæ & quantitatem exceſſus ei videris imponendam.

Cap. Martinus 4. De eo qui cogn. conſ.

Martinus Bertam duxit in uxorem. Tebergam ſibi Lotharius eopulavit, Lotharius Martini & Bertæ filium de ſaero fonte ſuſcepit. Lotharius vero & Berta ſublatis de medio, Martinus cum Teberga contraxit. Quærit a nobis tua Fraternitas utrum tales ſint ab invicem ſeparandi. Nos autem tuæ eonſultationi duximus reſpondendum, quod eum ſecundum verbum Domini vir, & mulier una per eonnubium caro effieiuntur, liquidum eſt Tebergam non poſſe Martino matrimonialiter copulari, qui eompar ejus fuerat, cum quo ipſa Teberga una caro noſeitur extitiſſe.

Super alio vero, de quo reſcriptum Apoſtolicæ Sedis poſtulaſti, utrum eonjugatus qui ante contractum matrimonium uxoris ſuæ conſanguineam propinquam earnali commixtione cognovit, cum id uterque

que conſiteatur, & aliqua pars viciniæ id acclamare dicatur, ſit ab uxore ſua Eccleſiæ judicio ſeparandus: tali reſponſo tuæ Fraternitati reſcribimus; quod ſi aliter veritas ordinario judicio non patuerit in muliere, propter eorum confeſſionem tantummodo vel rumorem viciniæ ſeparari non debent. Cum enim quando nonnulli inter ſe contra matrimonium colludere velint, ad confeſſionem inceſtus facile proſilirent, ſi ſuo deſiderio crederent præjudicium concurrendum. Rumor autem viciniæ non eſt momenti uſque adeo judicandus valide, quod niſi rationabiles, & fide dignæ probationes accedant, poſſint bene conſtitutum matrimonium vitare.

Aliud in fama publica, propter quam ſeparantur, ſi confiteantur. Ut XXXV. vt. *Si duo &c.*

Tertio loco quæſtionis hujuſmodi nodum Fraternitas tua petiit explicandum, an juvenis ſponſam ſuam in quantum per verba de præſenti conſenſit, uxorem debeat habere, ad quorum matrimonium, impediendum neptis ipſius ſponſæ proſiliens, ſe a juvene carnaliter præcognitam proponebat, & cum de hoc teſtes produceret, dixerunt illi ſe pro certo credere, quod illa prædicti juvenis concubina extiterit, & ei carnali commixtione conjuncta, adiicientes quod eos inſimul videbant per plana, & nemora, vias, & invia pluries convagantes, & teſtimonium viciniæ ſe ſuper hoc recepiſſe dicebant. Ad majorem autem certitudinem quod minus ſufficienter credidiſti probatum, quod eadem mulier aſſerebat tam ipſam, quam juvenem juramentis adſtrictos dicentem conveniſti, & ſeorſum venti confeſſi ſunt, quod ſe ad invicem carnaliter præcognoverant. Licet juvenis nollet ab ea quam deſponſaverat ſeparari. Nos autem iis, quæ dicta ſunt intellectis attendentes viciniæ famam & dictorum mulieris, ac juvenis confictas confabulationes, & per ſolitudines vagos inceſſus per teſtes eſſe probatos, & de carnali cognitione eos per juramentum ſeparatim fuiſſe confeſſos, præſertim cum hoc non dicatur occultum, ſed quam manifeſte a pluribus prædicitur, prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis inhærentes, & præſertim felicis memoriæ Alexandri Papæ ſtatuta ſectantes conſultius, & ſecurius eſſe credimus, ut matrimonialiter non jungantur, ſed ab invicem ſolutis ſponſalibus ſeparentur. Datum Laterani.

CÆLESTINUS III.

Rothomagenſi Archiepiſcopo.

Cap. ad Eminentiam 20. De ſent. excomm.

Ad eminentiam Sedis Apoſtolicæ eſt recurrendum quotiens articulus dubitationis emergit, ut tanto quis promptiori conſcientia recipiat, & obſervet quod ſuper re dubia ſibi fuerit a ſede Apoſtolica reſponſum, quanto prærogativa dignitatis illius certiori noſcitur ipſius veritatis ſententia roborata, quæ in beato Petro Apoſtolorum Principe præ omnibus aliis amplitudinem Prælationis accepit. Sicut autem ex parte Fraternitatis tuæ noſtris eſt auribus intimatum, dubium tibi extat, utrum ii ſint pro abſolutis habendi, qui pro injectione manuum in Clericos, vel alias Religioſas perſonas excommunicationem incurrerent, & a Legatis Cardinalibus, qui a latere Romani Pontificis deſtinantur, ſint pro tempore abſoluti, cum id Legati mandatum ſibi ſuper his non oſtendant expreſſum. Super quo id a te, ac a tuis ſuffraganeis volumus obſervari, ut eos habeatis abſque omnis hæſitationis ſcrupulo abſolutos, quos conſtiterit a talibus beneficium abſolutionis adeptos. Datum Laterani.

CÆLESTINUS III.

Rothomagenſi Archiepiſcopo.

Agnoſcitur Sedis Apoſtolicæ dignitas, eidem ab ipſo Domino in Beato Petro conceſſa, ut ubi emergit alicujus dubitationis articulus ad ipſius oraculum referatur, & quod ipſa ſtatuerit reſpondendum ſine ulla debet ab omnibus hæſitatione recipi, & ſervari. Ex tua ſiquidem nobis eſt parte propoſitum quod in Provincia tua ſæpe contingit, ut ad Eccleſias, in quibus Collegia jus præſentandi noſcuntur habere, eorum Abbates aut per ſe, aut per litteras ſuas perſonas idoneas Diœceſanis Epiſcopis repræſentant, quibus præſentatis, poſtmodum, & receptis, aliquando ante inſtitutionem, aliquando poſt contradicunt Monachi, ſeu alterius Ordinis collegia, & reclamant, ſuper quibus aperto tibi quæris certificari reſponſo, utrum inſtitutio jam facta, vel adhuc facienda propter hujuſmodi debeat impediri. Ad quæ tibi duximus hoc modo reſpondendum, quod videlicet in præſentationibus talium Prælatorum intelligi debent quod de Collegiorum ſuorum fiant aſſenſu, ſine quo firmitatem non valent aliquatenus obtinere. Unde cum conſtiterit Conventus, vel majoris, & ſanioris partis non affuiſſe conſenſum, inſtitutiones hujuſmodi convenit vacuari, niſi ex antiqua, & approbata conſuetudine vel conceſſa libertate aliqui eorum probaverint commiſſi ſibi Collegii non debere in Eccleſiarum, ſeu beneficiorum collationibus requiri conſenſum. Datum Laterani.

Veniens ad Apoſtolicam Sedem Jacobus lator præſentium, propoſita nobis aſſertione monſtravit, quod cum matutina officia celebraret, quædam Monialis Eccleſiam ipſam ingrediens cum alio Clerico ludendo, impedimentum parabat quominus Deo poſſet debitum obſequium exhibere. Unde memoratus Sacerdos commotus, ut liberius poſſet circa divinorum celebrationem vacare, manibus in eam appoſitis ut extra Eccleſiam poneret, cum nollet exire, in trahendo ipſam coegit eamdem intra Eccleſiam reſidere; ſed tu illum propter hoc tanquam excommunicatum vitaſti, & facis ab aliis evitari. Ideoque p. a. tibi man. quod ſi res ita ſe habet, cum de cætero non evites, cum ex hoc ipſum excommunicatum videamus aliquatenus non teneri.

Cap. Veniens 16. de Sent. Excomm.

CLEMENS PAPA III.

Abbati S. Thomæ.

Ex literarum tuarum inſinuatione percepimus quod Thomaſius lator præſentium Parochianus tuus olim uxorem ſuam in adulterio deprehenſam Anteceſſoris tui conſenſu abiecit; ſed licet illa poſtmodum habitum ſuſceperit monachalem, dictus tamen vir antequam illa decederet aliam ſuperduxit, & cum ea XII. annis vixit, & ex ipſa filios plures ſuſcepit. Cæterum quia dicta mulier deceſſit, & quid ſuper ſecunda copula fieri debeat ſedem duxiſti Apoſtolicam conſulendam, Fraternitati tuæ de Fratrum conſilio reſpondemus, quod illos debes ſine dilatione ab invicem ſeparare, & eidem viro de adulterio pœnam injungere competentem, qui peracta pœnitentia, dummodo in Chriſto, libere aliam ducere poterit in uxorem.

Clemens Aquileienſi Patriarchæ.

Cap. Cum deſideres 15. De Sent. excom.

Cum deſideres quid tua fraternitas obſervare ſuper his, quæ dubietatem continent, Apoſtolicæ Sedis ſcripto plenius edoceri, nos, qui licet immeriti ex ſuſceptæ adminiſtrationis officio conſultationibus reſpondere cogimur, ſingulorum interrogationum tuarum nodos præſenti reſcripto ſolvere volumus, & tuam in hoc prudentiam commendamus, qui cum Juris Canonici peritiam habeas, & prudentum conſilio perfruaris, ad majorem tamen evidentiam, & formam cæteris præfigendam Sacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ Matris tuæ conſulta requiris, in quo Spiritum Conſilii, & fortitudinis, ſicut vir dilectus, & prudens te habere oſtendis. Fuit autem primæ quæſtionis tenor hujuſmodi, utrum alicui excommunicato, qui mandato Eccleſiæ ſtare juravit, & ante abſolutionem Epiſcopus ei Communionem reddidit, ſit communicandus ab aliis, & an Epiſcopus id facere debeat? Cui ſiquidem quæſtioni taliter duximus reſpon-

ſpondendum; quod cum cautio juratoria, quam hodie, qui excommunicati ſunt, præſtant, potius ad cautelam ex conſuetudine Eccleſiæ, quam ex rigore Canonum ſit inducta, neque momenti tam validi reputetur, ut niſi abſolutionis beneficium ſubſequatur, ille, qui excommunicatus eſt debeat aliorum communioni reſtitui, præſertim cum ex eo juramento abſolutionem conſecutus non ſit, & conſtet eum excommunicatum fuiſſe, & verum ſit abſolutum non eſſe, non poteſt Epiſcopus, nec debet ei communionem reddere, nec alii eidem communicare, niſi fuerit ſecundum formam Eccleſiaſticam poſt juramentum præſtitum abſolutus, quia ſecundum Apoſtolorum Canones, & Fabiani Statuta Pontificis, qui cum excommunicato ſcienter communicaverit, eſt communione privandus; imo juxta Iſidorum ſtatim cum eo excommunicationis contrahet pœnam.

Secundæ quæſtioni, ſtatuta Canonum, & præcipue piæ memoriæ Alexandri Papæ III. Prædeceſſoris noſtri ſequentes hunc finem duximus imponendum, quod ſi publica fama eſt, aliquem verberaſſe Clericum, nec Epiſcopus, nec alii ei communicare debent, niſi legitime ad arbitrium Epiſcopi de hoc ſe purgaverit, vel ad majorem cautelam beneficium abſolutionis acceperit.

Tertio loco tua diſcretio requiſivit: Si Clericus verberatus ab aliquo querimoniam apud Epiſcopum ſuum depoſuit, & teſtes producere paratus fuit, & Epiſcopo mediante, & communicante ei, qui verberavit ipſum amicabiliter cum eo compoſuit, & reconciliatus ei fuit, an ſit ei communicandum ab aliis, ſuper quo taliter reſpondemus: quod licet ille, qui violentas manus injecit, ei quem læſit, ſatisfeciſſe videatur, Eccleſiæ tamen gratiam offendit, ex hoc non ſatisfeciſſe dignoſcitur, niſi forma Eccleſiaſtica, quæ pro abſolutione talium, ut ſupra diximus, introducta eſt obſervetur.

Ultimæ præterea quæſtionis perplexionem revolvimus, quod non impari ſtylo criminis conquadratur, qui Clericum captivum detinet, licet violentas manus in ipſum non injecerit, ei, qui violentas manus injecit, nec eſt communioni fraternæ reddendus, niſi juxta formam Eccleſiæ fuerit, ut ſupra dictum eſt, abſolutus. Data, ut ſupra.

Clemens Papa III.

Idem Conſanguinitatis. & Affinitatis ex Literis CC. ar.

Nobis eſt ex parte Eccleſiæ veſtræ requiſitum utrum aliqui ſuper accuſatione Matrimonii nil voce propria depromentes debeant per ſolam cartulæ conſcriptionem admitti. Ad hoc dicimus quod in talibus niſi quantum ad præſumptionem nullius momenti eſt conſcriptio, qua ad ſententiæ calculum proferendum, niſi alia legitime ſuffragante: præterea quia & hoc conſultationi fuit adjectum, inde reſpondemus, quod qui ſponſalibus interfuerunt, & tacuere quæſiti, non ſunt recipiendi, poſtea ſi velint contra matrimonium aliqua confiteri, niſi de his aliqua velint dicere quod in veritate poſtmodum didicerunt, de quibus etiam conſtet eos nihil factæ interrogationis tempore cognoviſſe. Qualiter ab his, qui accuſant matrimonium, vel aliquid proteſtantur recipiendum ſit ſacramentum, & poſt quot annos ſint aliqui in accuſatione matrimonii audiendi, præſentibus literis non duximus adnectendum, quia forma hujuſmodi ſacramenti pene in omnibus patet in canonibus diligenter expreſſa, tum quia propter varietatem caſuum, & diverſitates perſonarum certa de annorum ſpatio iis non poſſit meta præfigi. Data Laterani.

CÆLESTINUS PAPA III.

Vamenſi Epiſcopo.

§ 11. Q. V. Monomachiam

Cura ſuſcepti regiminis nos inducit ut Fratrum noſtrorum debeamus conſultationibus reſpondere, & ab eis quantum humana permittit fragilitas dubitationis ſcrupulum animi privare. Hinc eſt quod cum tua duxerit Fraternitas Sedem Apoſtolicam conſulendam, utrum ſuper Eccleſiarum præſentationibus duella debeant ſuſtineri, tuæ duximus ſollicitudini reſpondendum, quod quia in eo caſu, nec etiam in aliis monomachias debes aliquatenus tolerare, cum eas ſacri repellant canones, & a Chriſti debeant Fidelibus, quantum in te fuerit, omnimodo extirpare. Cap. Cura ſuſcepti t. de purgat. vulg.

Datum Romæ apud S. Petrum.

CLEMENS PAPA III......

Epiſcopo.

Quæſitum eſt a nobis utrum Sacerdotibus Græcis quibus legitimo matrimonio licet uti publica ſit pœnitentia imponenda, ſi eam ſibi poſtulent pro filiis oppreſſis injungi. Huic igitur conſultationi taliter reſpondemus, quod ſi ipſis procurantibus, vel ſtudioſe negligentibus filii in lectis reperiuntur oppreſſi, ab officio altaris debent perpetuo abſtinere, & eis gravior quam laicis, non tamen publica, niſi id in publicum veniat, pœnitentia debet imponi. Qui tamen non ſolum a ſacrorum Ordinum executione ceſſabunt, verum etiam ſi ſunt infra ipſos ad eos minime aſſumantur. Verum ſi ex incuria mortui inveniantur in cunis, & fuerit illud occultum, pœna eis pro arbitrio pœnitentiarii imponatur, & in terrorem aliorum ad tempus abſtineant a celebratione Miſſarum. Datum Laterani. C. quæſitum 7. de pœnit. & remiſſ.

Idem .... Epiſcopo.

Ex literis tuis accepimus quod lator præſentium W. nomine de tua Diœceſi olim quandam duxit Luciam videlicet in uxorem, qui maligno ſpiritu inſtigante paucis temporibus fuere concordes. Proponebat etiam idem W. quod illam per violentiam ſibi illatam metu etiam mediante duxiſſet. Tu vero una cum Capitulo tuo cum tam minis quam admonitionibus inter eos ſæpius pacem reformare ſtudens, & eos temere ſegregatos reconciliari pariter coegiſſes, tandem vir uxorem ſuam ſuper crimine fornicationis ...... tentavit. Poſt longas vero inducias & admonitiones diligentes factas, ut ab hujuſmodi litigationibus ceſſarent, cum ad hoc ulterius ſedari non poſſent, vir etiam eam iterum de crimine fornicationis expreſſius appellaret, ipſi neſcimus quo ducta ſpiritu cœpit publice confiteri quod cum vir ei negaret in debitis, & neceſſariis providere, crimen compulſa eſt incurrere memoratum. Cumque diligentius a te fuiſſet commonita, ne ad ſuggeſtionem alicujus vel iniquum conſilium illud tam turpe contra ſe proponeret, ipſa eadem manifeſtius aſſerebat. Sane convocato Capitulo tuo, & aliis viris diſcretis, cum ex eorum conſilio utrique parti continentiam firmiter injunxeris obſervandam, ita quod caſte viverent invicem ſegregati, & ex relatione quorumdam perceperis quod aliam memoratus W. intenderet ducere in uxorem, licet ipſum ne hoc facere aliquatenus attemptaret monuerit diligenter, ipſe nihilominus extra Civitatem furtim cum alia ſponſalia, & nuptias temere celebravit. Verum cum factum inquirere laborares, ut ſecundum illud proccederes, ſupradictus W. rei ſeriem prout factum fuerat explicans, & exponens, ad noſtram audientiam dicitur appellaſſe. Unde Fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quoniam ſi res ita proceſſit, prætaxatum virum appellatione remota ad legitimam uxorem per excommunicationis ſententiam redire compellas, & injuncta eidem pœnitentia de commiſſo adulterio cum ſecunda, priorem maritali affectione ab ipſo facias pertractari. Capellanum nihilominus, quem benedictione tibi conſtiterit celebraſſe cum ſecunda, ab officio, beneficioque ſuſpenſum cum literarum tuarum teſtimonio apud Sedem Apoſtolicam nullatenus deſtinare poſtponas. Datum Laterani.

IN-

INNOCENTIUS III.

Quamvis ad abolendam ſimoniacam pravitatem a Prædeceſſoribus noſtris varia emanaverint inſtituta, uſque adeo tamen in quoſdam ſatanæ filios ille morbus irrepſit, ut adhuc, peccatis exigentibus nec leni poterit medicamine, nec igne curari, quin eo potius in iniquitatis ſemina pullulaverint, quo amplius ſollicitudo meſſorum viſa eſt ſuffocare: quia vero ex defectu teſtimonii in plerifque non poteſt hujuſmodi perverſitas canonica pœna feriri, & tu Sedem duxiſti Apoſtolicam conſulendam, utrum

Idem de Teſtibus & a te venicns CC. mediatores, & interlocutores per quos ſcelus illud plerumque committitur ad teſtimonium poſſint contra ſceleris actores admitti, quod in odium criminis admitti debeant reſpondemus, cum tanta ſit labes illius ſicut in Canone continetur, quod in eam ad ferendum teſtimonium quilibet admittatur.

CLEMENS III.

Super quodam Regulari Canonico de tua Diœceſi, qui in articulo mortis agens, licet a Priore ſuo commonitus proprium, quod contra Regulam latenter habebat noluit reſignare, & ſic diem clauſit extremum, quid ſcilicet de illo agendum ſit, cum nihilominus ſit inter alios Fratres traditus ſepulturæ, nos duxiſti neceſſario requirendos: quia vero te ignorare non credimus, quid de talibus in Regula S. Auguſtini habeatur ſtatutum, & quid in Synodo Lateranenſi conſtet inhibitum, manifeſte inquiſitioni tuæ præſentibus literis reſpondemus, quod ille Canonicus non tantum fuit Chriſtiana ſepultura privandus, verum etiam ſi ſine maximo ſcandalo potuerit fieri de ipſa projici dignus, & extra cimiterium Eccleſiæ ſepeliri, cum ſicut in ipſa Synodo habetur expreſſum nec abſolutio pro eo facienda ſit, nec inter fratres debeat ſepulturam habere; hoc autem cum forte contigerit in talibus eſt agendum.

CÆLESTINUS III.

Abbati, & Conventui Vercellenſi.

Cap. Cum ad quorundam. 7. de Exceſ. Prælat. Cum ad quorundam malitiam coercendam in Concilio fuerit Lateranenſi multa deliberatione ſtatutum, ut Archiepiſcopi, Archidiaconi, Archipresbyteri, & etiam Decani certum evectionis numerum, & perſonarum in Eccleſiarum viſitationibus non excedant, quia, ſicut audivimus, quidam ex prædictis perſonis, id in Eccleſiis veſtris nequaquam obſervant, ſuper hoc commoditati veſtræ ſalubriter duximus providendum. Ideoque diſcretioni veſtræ, præſentium auctoritate, concedimus, ut ſi prænominatæ perſonæ numerum evectionis, & perſonarum in Concilio conſtitutum cum eas viſitant, excedere forte præſumpſerint, & pro illis procurationem exegerint, liberum ſit auctoritate Apoſtolica denegare, & ſi per hoc in Eccleſias veſtras, vel Clericos veſtros aliquam ſententiam promulgaverint, ipſam, auctoritate Apoſtolica, decernimus non valere. Nulli ergo &c. Datum Romæ apud S. Petrum.

INNOCENTIUS III.

Teronenſi Archiepiſcopo.

De Teſtibus Tua nos duxit Fraternitas conſulendos utrum cogendi ſint ſuper principali etiam negotio facere teſtimonium veritati, & an illi ſint ſicut cæteri teſtes examinandi diſtincte qui ad purgandam alicujus infamiam inducuntur. Super hoc itaque Fraternitatem tuam plurimum in Domino commendamus, quæ in dubiis A. P. S. vult certificari reſcripto taliter appoſito reſpondemus quod ſi teſtes inducti jam ſint ad exceptionem ſolummodo probandam contra ſacramentum, juraverint dicere veritatem; ſuper principali, nec deberent exaudiri, nec cogi teſtimonium perhiberent utpote ſuper quo deponeret, non jurati. Si vero cum ad probandam exceptionem peremptoriam ab alterutra partium inducuntur, reliqua pars ſuper principali etiam eos deponere forte petierit, & ut cogantur ſuper toto negotio dicere veritatem ſacramento eos poſtulaverit obligari, ad id ſunt ſine dubitatione cogendi, niſi forſan ſufficiens productio teſtimoniorum ſuper principali jam facta fuerit tibi renuntiatum a partibus, vel depoſitiones teſtium fuerint publicatæ. Illi vero qui ad purgandam alicujus infamiam inducuntur id ſolum tenentur juramento firmare quod veritatem eum credant juramento dicere qui purgatur.

IDEM ABBATI S. PROCULI,

Et Magiſtro Labfranco Canonicis ....

Ad hoc Deus in Apoſtolica Sede conſtituit totius Eccleſiæ magiſterium, ut quia ſecundum Scripturæ ſententiam fecit Deus hominem rectum, ſed ipſe ſe etiam illicitis quæſtionibus miſcuit, ad eam nodi quæſtionum difficiles referrentur, ſuo judicio diſſolvendi, ad Apoſtolatus quippe noſtri notitiam litterarum veſtrarum inſinuatione pervenit, quod cum cauſa quæratur R. . . . . . . uxorem ejus vertitur ad if. . . . . filio noſtro G. Sanctæ Mariæ in Porticu Diacono Cardinali tunc Apoſtolicæ Sedis Legato nobis fuiſſet ſine debito terminanda, viro ipſo ad vos ad inſtantiam mulieris ſæpius convocato, tandem R. patricium ſuum in cauſa ipſa coram vobis conſtitutum R. . . . . qui ſignato ſibi die ei libello reſponderet uxoris, quo virum & a ſeparatione tori, & ut dotem ſuam reciperet de adulterio accuſabat, donec advocatus ejus, qui abſens erat rediret poſtulavit, quibus ad diem certam obtentis, iterum propter eamdem cauſam ſimiles impetravit dilationes, cum etiam tertio dilationes hujuſmodi cum inſtantia petens optavit in præſens publice proclamavit ſe nunquam coram vobis aliter reſponſurum neque aliter ſententia vobis præſentiam exhibere. Unde duobus fere menſibus ſic impedito cauſæ progreſſu cum vobis dictus procurator illudere videtur, teſtes mulieris habito conſilio recepiſtis, & allegationibus inſuper præbuiſtis auditum, quo facto dictus procurator ad præſentiam veſtram accedens dixit reſpondere paratum velle negotio intereſſe. Qui ſibi die ſtatuta cui crederetur libello de quo præmiſimus reſponſurus reſtitutionem uxoris ex parte viri prius fieri poſtulavit, & ne ſecus fieret ad Sedem Apoſtolicam vocem appellationis emiſit. Verum quia mulier ipſa dicebat ſe virum habere ſuſpectum, vel quia in domo ejus coacta fuerat ſe adulteratam compluribus confiteri, vel quia meretricem publice detinebat, ex qua etiam prolem ſuſceperat, ſicut evidentia facti, & fama uberrime demonſtrabat, ſuper quo etiam teſtes produxerat, & alios parata erat ad hoc ipſum probandum producere ab ipſo procuratore quæſitis ..... de mulieris impunitate cavere, qui dixit ſuper hoc de oſcillo reſponſurum, ſed ad diem ſtatutam nec reſpondit, nec ſe vero conſpectui præſentavit, quin etiam ad alium diem citatus ſe aſſeruit niſi poſt ejus advocatus reditum nullatenus reſponſurum, ſicut nuncius veſter juramento firmavit. Unde iterum teſtes multos de prudentum conſilio recepiſtis, atteſtationibus publicatis diligenter auditis quæ fuerint ipſius notitiæ allegata. Quia vero cum de ferenda ſententia cum viris prudentibus concertaretis diverſorum inveniſtis diverſa conſilia, quibuſdam dicentibus appellationi ſimpliciter deferendi; aliis autem appellatio defendendi non eſſe, nonnullis etiam aſſerentibus appellationem nullatenus tenuiſſe cum mulier non ſit viro reſtituenda ſuſpecto. Tu ſi de earum pravitate ſufficienti præſtita cautione. Vos in tanta varietate nos conſulere voluiſtis qualiter eſſet in hoc negotio procedendum: nos ergo conſultationi veſtræ de fratrum noſtrorum conſilio taliter reſpondemus, quod hoc licet ordo judiciarius in aliis con-

§ 3. q. 9. de .... ſolummodo dicunt quod iſtud habet locum in matrimonialibus cauſis & eſt ſpeciale in iſtis ſecus in aliis ut in........ .... vel hic....... .... ſecundum leges non autem ſecundum ......

vel dicat quod iſti derogatur per illud cum de illo nullam fecerit mentionem.... ....cæterum & dicunt, quod ſententia haberi poſſit ſuper principali, dummodo Judici liqueat de cauſa.

troverſiis obſervandus, in matrimonialibus cauſis non uſquequaque ſervetur, quia tantum in præſenti negotio non eſt ocium defendere . . . . . ſed de crimine adulterii per quod ad ſeparationem conjugii, non ad commixtionem intenditur, cum lite non conteſtata teſtes fuerint recepti & adteſtationes & publicatæ, ſive deferenda ſive non deferenda appellatio fuiſſet non eſt ad difinitivam ſententiam procedendum. Potuit tamen præfatus R. poſt contumaciam excommunicationis vinculo innodari.

CÆLESTINUS III.

Epiſcopo Rothomagenſi, & Decano.

Cap. Prudentiam. De mutuis petit:

Prudentiam tuam debita laudum proſequimur actione pro eo quod more prudentis viri in articulis juris, ſuper quibus aliquando dubitas Sedem ducis Apoſtolicam conſulendam, ad quam utique omnes difficiles quæſtiones, & cauſas antiqui Patres ſtatuerunt decere referri. Sane conſuluiſti nos, utrum cum cauſa appellationis ceſſante, committitur, & reus ſub eodem judice actorem reconvenerit, vel eiſdem, quod quidem ex conſtitutione tam canonica, quam Forenſis juris licite fieri poteſt, & actor ſuper reconventione appellationis re interponit, appellationi ſit huiuſmodi deferendum. Nos vero ita ſentimus, quod cum in hoc actoris, & rei una ſit cauſa, & eadem, eodem jure circa remedium appellationis uti debet uterque. Unde nec appellationi taliter interpolitæ deferendum eſſe credimus, etenim ipſo Chriſto atteſtante, qui eſt veritas, didicimus, quod omnia quæcunque volunt aliqui, ut eis homines faciant, eadem & ipſi facere debeant, nec juris peritus ab hac ſententia diſcrepat; quapropter authentica quæ incipit, & conſequitur in quo id de facienda reconventione expreſſe habetur, & alibi ſtatuitur, ut eodem jure quis utatur quod duxerit in alium ſtatuendum, ideo ſicut deſiderant ut ſibi juſta, reſpondeat mandatoris juſtitia fiat, appellatione remota, ita debet & eadem ratione ſe reconvenienti in ſua juſtitia reſpondere.

I. Extrav. de App. quæ ſi juſti CC. ſed quod hic intelligimur quando aliqua cauſa committitur remota appellatione in uno articulo, unde intelligitur eſſe remota in omnibus aliis articulis, ſive in principio inhibeatur appellatio, ſive in medio, ſive in fine. Inhibita intelligitur quando plures erant cauſæ commiſſæ, & penitus diverſæ. Unde licet Appellatio eſſet prohibita in una, non tamen in alia. Alii ſunt, qui volunt trahere iſtam ad illam, alii e contra.

Secundo requiris cum pluribus articulis in una commiſſione poſitis in uno tantum contingit appellatione remota expreſſe vetari utrum appellatio teneat ſi ſuper aliis fuerit appellatum. In hoc taliter reſpondemus, quod cum ſecundum beatum Gregorium verba intentioni deſerviunt, & ſit noſtra intentio, ut de omnibus articulis, qui in commiſſione noſtra ponuntur juſtitia non oppoſita, appellatio ſuum ſortiatur effectum, in omnibus intelligitur appellatio interdicta. Nihil enim intereſt utrum primo an medio, licet etiam in fine inhibeatur appellatio, cum ſicut nos docent utriuſque juris argumenta expreſſa, & ea quæ in principio reſcriptorum ad medium & ad finem, atque principium & quæ in fine ad principium atque medium ſæpe numero referri contingit.

Tertio poſtulas edoceri cum aliquis Judicem tanquam ſuſpectum recuſat, an cauſam ſuſpicionis debeat allegare, & cauſam, niſi manifeſta ſit, coram eodem Judice probare teneatur, utrum etiam judex poſſit in ipſo negotio procedere, ſi ille qui ſuſpicionem obiicit, cauſam ejus non velit, vel non valet in jure probare. In hoc nimirum tale duximus conſultationi veſtræ dare reſponſum, quod cum aliquis judicem ſe ſuſpectum habere proponit, ſuſpicionis cauſam coram eodem judice allegare tenetur, ne poſſit alias quodlibet pro ſuæ voluntatis arbitrio quorumlibet judicium fruſtratorie declinare, ſed partes ut in aliquem judicem, vel aliquos non valde remotos conveniant per eumdem judicem qui nominatur ſuſpectus debent cogi, coram quo licet quibus ſi cauſa ſuſpicionis intra competentem terminum probata non fuerit tunc demum auctoritate ſua utetur, quod ſi coram ipſis, in quos convenitur evidens fuerit ſuſpicionis cauſa probata, Judex recuſatus a cauſæ cognitione ſuperſedere tenebitur. Ipſa namque ratio dictat, & plurimis probatur exemplis, quod

De appellat. Ca: ſecundo requiris.

ſuſpecti, & inimici judices eſſe non debeant, cum ſicut decretale prohibet inſtitutum nihil gratius, & amabilius quis dare valeat inimico quam ſi ea ad impetendum commiſit, quem lædere, & damnificare intendit.

Illam præterea quæſtionem ultimo loco proponis utrum Judex cognoſcere poſſit an fruſtatorie ſit, an cauſa rationabili appellatum, & ſi appellans rationabilem appellationis cauſam non oppoſuerit, aut non probaverit quantum opponit, an judex hujus appellationis obtentu teneatur a cauſæ cognitione ceſſare: hic non placet nobis aliud diffinire, quam ab Anteceſſoribus noſtris, & juris peritis utriuſque fuerit diffinitum, cautum etenim eſt in lege, quod appellatione interpoſita, ſive recepta ſit, ſive non, tempore medio nihil immutari oportet. Canonica nihilominus continent inſtituta, ut qui volunt, vel quibus neceſſe fuerit ad Romanam Eccleſiam quaſi ad caput ſuum ſuffugere poſſint, & ſine impedimento quolibet appellatione ad quam nimirum ſine ulla cuſtodia, vel ulla excommunicatione, vel damnatione, ſeu ſpoliatione ire libere concedatur, qui utique ſacrorum Canonum ſanctiones paſſim appellare permittitur, ideo judex cum cauſam ante ſe tractaverit, quam ſic per appellationem ſuſpenſam eſſe perſpexerit, a cognitione cauſæ quamcitius abſtinebit.

Quinto igitur loco ſupplicas informari utrum cum tribus, vel pluribus cauſa committitur, ita ut ſi omnes intereſſe nequiverint, duo nihilominus exequuntur; ſi a duobus reus tantum fuerit convocatus, venire neceſſario teneatur, & ſi citatus fuerit a duobus tantum, ſeu pluribus coram duobus apparuerit, tertio autem ulteriori nec venire, nec ſe per literas excuſante, ut ſolet fieri, an duo præſentes in cauſam poſſint procedere, & eam diffinire, & fine canonico terminare. Noſtra in hoc caſu talis exiſtit reſponſio, quod cum aliquis Delegatorum Judicum per certum nuntium, vel excuſationem litteratorie deſtinatam non oſtendit, ſe intereſſe non poſſe, licet alias de eodem canonice conſtare nequiverit, reſidui ad cauſæ cognitionem procedere non debent, & qui ſic proceſſerint nihil egiſſe reputabuntur, illa quippe fuit antiqua Sedis Apoſtolicæ proviſio, ut hujuſmodi cognitiones, & deciſiones duobus quam uni, tribus quam duobus libentius delegaret, cum ſicut ſacri canones atteſtantur integrum ſit judicium quod plurimorum ſententiis confirmatur, mandati ſiquidem fines excedere probaretur, ſi quis citra formam accepti reſcripti præſumeret judicare.

Addicimus etiam quod ubi fuerit in commiſſione appoſitum, ut ſi omnes intereſſe nequiverint duo in. ex. & ſi aliquis ex ipſis cum poſſit noluerit intereſſe, duo nihilominus in cauſa procedant, licet ille tertius graviſſime ſit arguendus pro eo quod mandatum Apoſtolicum exequi ſubterfugit, aut contempſit. Idem per omnia dicemus cum cauſa committitur duobus eo appoſito quod ſi omnes intereſſe non poſſint, alter nihilominus exequatur.

Sexta nobis propoſita ex parte tua quæſtio continebat quod cum aliquibus judicibus cauſa committitur, & quandoque contingit, quod reus actori obiicit quod ſtare non poteſt judicio, utpote vinculo excommunicationis aſtrictus, ſi reus non velit cum ſtatim excommunicatum probare, ſi non poſſit, an actor nihilominus debeat audiri, donec ſuper eo quod ei obiicitur rei veritas fuerit denudata. Hanc dubitationem taliter amovemus quod ſi ille, qui tale quod obiicit ſtatim vel intra terminum competentem non probaverit legitime quod intendit, actori permitti debet ut ſine offendiculo quolibet audiatur. Cæterum ſi vel ex confeſſione actoris, vel alio quolibet legitimo modo conſtiterit actorem eſſe vinculo excommunicationis aſtrictum, a judicibus Delegatis ſecundum formam Eccleſiæ valet abſolvi; ita tamen, ut ſi propter aliam juſtam cauſam, & evidentem ab ordinario judice, vel delegato fuerit excommunicatus, ad excommunicatorem mitti debeat abſolvendus; qui ſi malitiam adhibuerit, delegati judices id

rito

rito Eccleſiaſtico libere proſequuntur; dummodo non tale genus ſit illius excommunicationis, cujus abſolutio Sedi Apoſtolicæ reſervatur. Explorati juris quidem exiſtit ut delegatis judicibus, quibus principale, & acceſſorium committitur. Si vero ab eis judicibus fuerit abſolutus præſtito ſcilicet juramento quod ſtabit mandato Eccleſiæ.

Rurſus interrogas an coram illis delegatis judicibus, vel coram ordinario, a quo eſt excommunicatus teneatur ſuper eadem cauſa, pro qua fuit vinculo excommunicationis innodatus reſpondere, & quorum debeat ſtare mandato. In quo quidem caſu taliter Reſpondemus; quod coram ipſis excommunicatoribus ſuper illa cauſa pro qua excommunicatus fuit ſtare debeat, & eorum ſervare mandatum, niſi ſpecialiter illud negocium a Sede Apoſtolica fuerit alii delegatum; qui excommunicatores ſi malitioſe diſtulerint, tunc Delegati eandem juriſdictionem quam in principali, & in acceſſorio exercebunt. Datum Laterani XV. Kal. Julii Pontificatus noſtri Anno III.

CÆLESTINUS III.

Priori, & Canonicis S. Ranerii.

Ex tenore litterarum Venerabilis Fratris noſtri Epiſcopi videtur, & ex parte veſtra noſtro eſt Apoſtolatui declaratum, quod cum olim in Eccleſia veſtra certus eſſet Canonicorum numerus inſtitutus, vos unanimi voluntate, ac pari conſenſu & juramento firmaſtis, ut nullus de cætero ultra conſtitutum numerum in ſocium debeatis accipere, vel in fratrem. Poſtmodum vero quam Albericum clericum ad preces Apoſtolicas, & mandatum noſtrum recepiſtis in collegium, dejerationis notam vos incurriſſe timetis, & ſuper hoc Apoſtolicæ ſedis poſtulatis vobis oraculum exhiberi; ad quod utique vobis taliter duximus reſpondendum, quod licet in juramentis ſuper tali articulo interpoſitis minime contineatur expreſſum, ſemper tamen intelligi debet, quod in eis Sedi Apoſtolicæ auctoritas reſervetur.

Idem Vidroſienſi Archiepiſcopo.

Cum ratio ab homine &c. & infra. In ſecunda vero quæſtione ita ſentimus quod a communione ejus, qui per ſacrilegam manuum extenſionem in edictum excommunicationis incidit, licet denuntiatus non ſit, adhuc debeas abſtinere, niſi forte id tibi ſoli pateret, in quo caſu ipſum private tantummodo vitabis, quandiu ab Eccleſia toleratur, ut ſaltem ſic verecundiæ rubore perfuſus pro latenti exceſſu ſatisfacere compellatur.

Idem Teratino Epiſcopo.

Inſinuaſti nobis quod quidam Parochianus tuus, C. nomine, poſtquam juravit quod filiam V. duceret in uxorem, voluntate mutata ſe alii ſacramento obligans, cum ipſa ſecunda intendebat nuptias celebrare. Verum cum partibus in tua præſentia conſtitutis de cauſa plenius cognoviſſes, quaſi per ſententiam eidem C. præcepiſti ut filiam V. in conjugem acciperet, & fortius inhibuiſti ne contraheret cum ſecunda, unde quia ſicut aſſeris.... & prohibitionem, ad ſacramentum cum ſecunda veniens celebravit, & ſuper hoc quid ſit agendum inquiris. Videtur nobis quod quamvis graviter deliquerit, tamen non debeat a ſecunda recedere, imponenda eſt ei pœna competens de eo quod contra juramentum, & ſententiam tuam ac prohibitionem Eccleſiæ venire præſumpſit.

Idem Capitulo Biſinco.

Univerſitatis Veſtræ conſultationem accepimus, quod a nobis requiritis, utrum ille laicus incidat in excommunicationis edictum, qui ad juſſionem Abbatis, in cujus ſervitio commoratur, in clericum, vel monachum vel converſum manus temerarias præſumpſit mittere; maxime ubi cauſa non ſubeſt quare debeant verberari. Nobis autem videtur quod niſi cauſa regularis diſciplinæ hoc facit Abbas in propria perſona, vel ſi neceſſitas urget per clericum, vel monachum fieri jubeat, tam qui tales verberari præcipit, quam illi qui verberant, etiamſi cauſa ſubeſſet, excommunicationis ſententiam donec ad Sedem Apoſtolicam veniant, nequaquam evadunt. Cap. Univerſitatis 24. De ſent. Excom.

ALEXANDER III.

Si quis ſane puerum tunc merſerit dicendo: *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti:* ſi non dixerit, *ego te baptizo*, talis immerſio non poteſt dici baptiſmus. Cap. ſi quis 1. de Baptiſ.

Idem Epiſcopo Agathenſi, Lib. XII. Regiſtri.

De muliere illa, quæ, ut nobis ſignificaſti, cupiens viri ſui ampliorem amorem ſibi acquirere, ſuſcepto corpore Chriſti, & in ore retento, eidem viro cum eo oſculum porrexit, & ipſum traiicere non potuit, ſed poſtea verſum eſt in carnem cum tangeret juxta dentes molares & caro ſuccreverit, & adhuc eſt in ore ejus, Fraternitati Tuæ non poſſumus dare conſilium, niſi quod eam moneas, & compellas, ut tantum per dignam pœnitentiam, & bona opera ſatagat quod poſſit expiare delictum. Credere quippe debemus quod ſi vere contrita fuerit, & pœnam condignam egerit, & ſuper ipſa ad Dominum oraverit corpus traiicere poterit, divina gratia ſuffragante. In Comp. II. eſt Alexandri III.

CLEMENS III.

Præpoſito Falc...

In audientia noſtra talis fuit conſultatio ex parte tua propoſita, utrum Clerici, qui arma militaria, relicto habitu clericali, geſtare nullatenus erubeſcunt, ſi eis fuerit corporalis injuria illata, vel ſe a captore redemerint, illa debeant clericorum immunitate gaudere qua pro temeraria manuum injectione facta in clericum excommunicatus quis ipſo jure notetur. Ad hoc tibi breviter reſpondemus, quod cum fruſtra Eccleſiæ ſuffragium invocat, qui committit in ipſam, & lex ſæcularium Principum huic reſponſo ſatis efficacia afferat argumenta, quo manifeſte cautum habetur. Matronam cujus pudicitia attentata fuerit, non poſſe injuriarum agere ſi fuerit in veſte meretricia depræhenſa; hujuſmodi clerici ſi fuerint a Prælatis ſuis tertio commoniti, & noluerint arma deponere, de privilegio clericorum habere non debent.

ALEXANDER · III.

Vigornienſi & Coventrenſ. Epiſ.

Ex literis, quas nobis veſtra Fraternitas deſtinavit, evidenter accepimus, quod cum cauſam quæ inter Magiſtrum A. de Hide. & R. de Alta Ripa ſuper capella de Camb. vertitur, de mandato noſtro ſuſcepiſſetis terminandam, & noſtras in communi audientia litteras perlegi feciſſetis, prædictus R. fieri ſibi copiam poſtulavit, quod ſi quis litteras illas in ſcripturis arguat falſitatis, quod in facti narratione ſunt abraſæ ubi ſcriptum eſt ſuper parochia &c. nos inſpicientes litteras veſtras quod propter abraſionem non poſſent judicari falſæ, nec etiam ſuſpectæ haberi, præſertim cum privilegia in poſſeſſionibus abradantur, & literæ in narratione de facto non erant & (*ſic*) poſſint incunctanter abradi. Aliquid ſimile eſt Cap. Ex litteris 3. De fid. inſtrum.

CLE-

CLEMENS SEGORI

Epiſcopo.

Pervenit ad nos quod in Epiſcopatu tuo ſæpe contingat quod a laico enormis, & intolerabilis injuria clerico multis adſtantibus, & videntibus inferatur, vel præſente plebe in Eccleſia cum diabolicæ fraudis inſtinctu accidit horribiliter ſanguinem humanum fundi, & ob hoc injurantes in cauſa tracti negant ſe tantum facinus commiſiſſe, & cum læſus illatam injuriam eorum teſtimonio, qui præſentes viderunt, probare deſideret, ipſimet, licet veritatem cognoverint, contemnunt teſtimonium veritati perhibere, & ſic eccleſiaſtica juſtitia deperit, & clericalis ordo vileſcit. Accidit etiam complures frequenter in clerico violentas manus temere injiciunt, ad ſedem nequeunt Apoſtolicam plurimis obſtaculis venire; & quia ſuper his tua nos duxit Fraternitas conſulendos, tuæ conſulationi taliter Reſpondemus: quod qui de rebus Eccleſiaſticis nolunt teſtimonium perhibere, ſi alias veritas nequiverit inveniri, licet juxta rigorem canonum unius teſtimonio non ſit ſtandum, juxta conſuetudinem Romanæ Eccleſiæ propter reverentiam ordinis Clericalis ipſorum juramento fidem volumus adhibere. Illos autem, qui valetudine præpediti pro abſolutionis beneficio ad Sedem nequeunt Apoſtolicam venire, recepto ab eis juramento, ſicut moris eſt, potes abſolvere; ita quod ſanitati priſtinæ reſtituti Apoſtolico conſpectui ſe repræſentent. Sexui vero fœmineo, & pueris, ac ſenibus ſatis credimus te libere diſpenſare. Eccleſias, quæ fuerint ſanguinis effuſione pollutæ, civitatis Clericis convocatis, & cum proceſſione, & aquæ benedictæ aſperſione prout in ordinario habetur ſcriptum poteritis emundare.

Compellendi ſunt teſtes ad teſtimonium in rebus Eccleſiaſticis, & eſt credendum ſacramento unius clerici pulſati, valetudinariis, pueris, & ſenibus, & fœminis poterit ex diſpenſatione provideri.

Idem de ſententia ex....................

De his vero qui non fratri enormem injuriam irrogant, tuæ Fraternitatis arbitrio duximus relinquendum.

Cap. Pervenit 17. De Senten. Excom.

CLEMENS SEGOCIENSI

Epiſcopo.

Interrogatum nobis eſt ex parte veſtra, utrum Judæi, vel Saraceni ad Fidem Chriſtianam converſi ſuis uxoribus cohabitare valeant, quas in ſecundo, tertio, & quarto gradu ſibi dum fuiſſent in infidelitate poſiti, matrimonio copularunt; an & ipſis converſis liceat relictis conjugibus ad alias nuptias convolare. Auctoritate igitur præſentium reſpondeo, quod taliter ad Fidem converſi, quandiu volunt uxores eorum remanere cum ipſis, eas, ſive converſæ ſint, ſive non, licentiam habent ſi voluerint retinendi, non tamen ad hoc ſunt cogendi. Cæterum ipſis viventibus, & volentibus remanere, cum aliis contrahere non debent; quod ſi in odium Fidei Chriſtianæ receſſerint, cum teſte Gregorio contumelia Creatoris ſolvit matrimonium, jus circa eum qui relinquitur, alias ducere minime prohibentur. Nec refert utrum in ſecundo, vel tertio, vel quarto gradu, dum fuiſſent in infidelitate, contraxerunt, cum tantum fuiſſet in veteri lege prohibitum, ne ſororum ſuarum turpitudinem revelarent.

Nota ad marg. Cod. vetuſ. ſed alia manu. Videtur ergo per Literam iſtam quod ſi converſæ fuerit uxores non ſunt cogendi ut ipſas teneant quod credo falſum. Unde credo quod Litera iſta non referatur niſi ad primum caſum; ſcilicet quando non eſt converſa, & ita non repugnat caput *Judai* & caput *ſape*. Alii dicunt quod illud caput *Judai*, & *ſape* intelliguntur quando Chriſtiani cum Judæis mulieribus contrahere præſumunt; hic vero de matrimonio contracto in Judaiſmo. Alii dicunt quod iſtud intelligitur de his, qui nomen Chriſti non abhorrent; illud de his, qui abhorrent.

DE ELECTIONE, ET ELECTI

Potestate in III. Lib. Reg.

Cæleſtinus III. Ravennati Archiepiſcopo III.

Ut ſuper aliqua &c. & *infra* quæſiviſti etiam quomodo intelligatur quod in forma tradenda Pallii retinetur, videlicet tradimus tibi Pallium, ut utaris eo in Eccleſia tua, & intra qualibet Eccleſia tuæ Provinciæ. Si vero te veſtibus ſacris Eccleſiam proceſſionaliter, vel alio modo exire contigerit, tunc Pallio minime uti debes. Datum Laterani anno III.

DE ÆTATE, ET QUALITATE,

et Ordine Præficendorum.

Cæleſtinus Rodulpho Andegavenſi Epiſcopo.

Cum ſacroſancta Rom. in Eccleſia, & *infra* alios autem qui propter impedimentum ætatis presbyterii honorem adipiſci non poſſunt, ſi id ſolum obſtare cognoveris, licet forſitan ad talia officia non debuerint in ea ætate aſſumi, æquo animo debes uſque ad illud tempus ſine rancore aliquo tolerare, quod eos ad ſuſcipiendum onus Sacerdotii de conſtitutione canonum idoneos, ſi alia non obſtiterint, comprobabis.

Eſt portio Cap. Ut ſuper 8. de reb. eccl. non alien.

DE FILIIS PRESBYTERORUM

Ordinandis, vel Non.

Alexander III. Cantuarienſi Archiepiſcopo.

Ad extirpandas, & *infra*. Intereſt quod Fraternitati tuæ per Apoſtolicæ Sedis præceptum mandamus quod ſi qui filii clericorum Provinciæ tuæ, in quibus Patres eorum tanquam perſonæ, vel Vicarii nulla perſonæ intermedia miniſtrant, eos, ſive geniti fuerint in Sacerdotio, ſive non, ab Eccleſiis ipſis con. & ap. eſſe non differas amovere. Si vero aliqui ſint filii Clericorum, qui Eccleſias, quas Patres eorum tenuerunt perſonis aliis mediis ſunt adepti, eos, dummodo idonei ſint, in illis poteris ſuſtinere; ita quod ſi unus plures Eccleſias, quas pater ejus tenuerat, poſſidet, quarum una poſſit ſibi ſufficere, ipſum una quam maluerit, facias eſſe contentum, dummodo tales non ſint, a quarum una reliquæ pendere noſcantur.

Cap. Ad extirpandas 11. hoc tit.

DE CORPORE VITIATIS

Ordinandis vel Non.

Alexander III. Epiſcopo Meldenſi.

Dilectæ in Chriſto filiæ noſtræ Prioriſſa, & Conventus de Celonamia a Sede Apoſtolica quæſierunt, ſi juvenis quidam converſus eorum genitalibus deſtitutus in presbyterum poſſit de permiſſione Canonum ordinari. Nos itaque volentes in hac cauſa deſtrictionem Canonum obſervari, mandamus, quod inquiras diligentius veritatem, ſi ab hoſtibus ſectus fuerit, vel a medicis, aut neſciens carnis vitio reluctari ipſe ſibi manum injecerit; priores enim admittunt Canones, ſi alias idonei ſint; tertium velut homicidam ſtatuunt puniendum.

DE OFFICIO, ET POTESTATE

Judicis Delegati.

Alexander III. Cantuarienſi Archiepiſcopo.

Cum te conſulente poſtulas doceri utrum ad te pertineat ſententiam quam in cauſis judices a nobis intra provinciam delegati protulerunt, confirmare, licet de cauſis ipſis nil in tua præſentia ſit tractatum; conſultationi tuæ præſentibus literis reſpondemus, quod ſententiam ipſam non teneris, niſi volueris confirmare, ſi id tibi ex tuo officii debito noveris imminere ut ſi ad mandatum illorum judicum ſententia non poſſit exequtioni mandari, eis præſtes auxilium & favorem; & ipſam, ſi noveris etiam rationabiliter latam, poteris confirmare.

Item ſi ſuper cauſis quæ tibi ex noſtra delegatione committuntur perſonis eccleſiaſticis uni aut pluribus ut litigantium interim parcas laboribus & expenſis cognitionem ipſius cauſæ & teſtium examinationem ſententia tibi ſervata committis, appellatio fuerit

Cap. Cum te conſulente 18. de offic. & poteſt. Jud. deleg.

rit interpoſita, hujuſmodi appellationis intuitu cauſam ipſam indefinitam relinquere non teneris.

DE OFFICIO ET POTESTATE

JUDICIS DELEGATI.

Lucius III. Norvicenſi Epiſcopo.

Quæſitum eſt a nobis ex parte tua ſi judex ordinarius, vel cui judex delegatus mandaverit, ut partes citaret, vel exequeretur ſententiam, delegato teneatur judici obedire, cum non ſua fide legantis vice fungatur, & cum juriſdictio delegetur omnia delegari quæ ad juriſdictionem facere videantur, merito delegatus poteſt tam ordinarium, quam alium cui mandaverit, cogere ad efficiendum quod præcipit, & ei qui obedire contempſerit pœnam infligere competentem.

ALEXANDER III.

Eboracenſi Archiepiſcopo.

Cap. Ad aures 33. De Appell. Ad aures noſtras, te ſignificante, pervenit, quod interdum cum tibi vel aliis cauſa committitur ſub appellationis remedio altera partium ut examen declinare valeat judicis delegati quæſtiones incidentes opponit, & licet in principali cauſa non ſit appellationis remedium reſervatum, in appellationis tamen vocem prorumpit, appellationis ſuæ terminum non præfigens, ſicque partem aliam ſine proſecutione appellationis facit manere ſuſpenſam, poſtulabas igitur tibi & aliis judicibus ubi cauſæ ſententia ſine appellationis remedio committitur, incidentes quoque ſine debito appellatione poſtpoſita terminare. Cæterum cum incidentes quæſtiones ſæpius præjudiciales non immerito judicentur, petitioni tuæ in hac parte non duximus annuendum. Sed ne quæ partium diutius fruſtratoriis judiciis affligantur, appellanti ad proſequutionem terminus præfigatur congruus, intra quem ſi appellationem non fuerit proſequutus, ex tunc tam ſuper incidentibus quam ſuper principali cauſa ſtare judicio delegati judicis, appellatione poſtpoſita, compellatur, ita quod nec uni commune remedium ſubtrahatur, nec alter poſſit fruſtratoriis dilationibus fatigari.

DE APPELLATIONIBUS

Cæleſtinus III. Cremonenſi Epiſcopo.

Licet appellationis remedium & *infra*. Nos igitur tantæ clericorum incommoditati paſtorali volentes ſollicitudine præcavere, & laicis ipſis auferre materiam clericos ſugillandi, vel eos ſub eorum judicio coercendi, tibi taliter duximus ſuper hoc reſpondendum; ut ſi cujuslibet clerici tibi ſubjecti quæſtio ad tuam fuerit Fraternitatem delata, & quod in quæſtione vertitur quadraginta ſolidorum valentiam non attingat, clerico qui ex hoc ad Sedem Apoſtolicam duxerit appellare, neceſſitatem tibi non imponimus differendi quominus, ſi malueris, cauſam ſine appellationis obſtaculo valeas terminare, niſi manifeſta contra te ſuſpicionis, & rationabilis cauſa fuerit oſtenſa. Datum Laterani Anno III.

DE COHABITATIONE CLERICORUM

ET MULIERUM.

Lucius III. Magiſtro & Fratribus Militiæ S. Jacobi.

Cap. Veſtra 7. de cohabit. Cleric. Veſtra duxit devotio inquirendum, ut conſulamus fratribus veſtris Parochiales Eccleſias adeuntibus, quorum clerici concubinas habent, de hoc enim diverſæ videntur ſacrorum canonum ſententiæ emanaſſe; alicubi enim dicitur: nullus audiat miſſam presbyteri, qui indubitanter concubinam habet; alibi non poteſt aliquis quantumcunque pollutus Dei Sacramenta polluere, quæ purgatoria ſunt cunctarum cogitationum &c. quia omnia in Fide Chriſti purgantur. Cæterum aliud eſt quando crimen notorium non diffitetur presbyter, vel de ipſo canonice eſt condemnatus; aliud eſt cum penitus eſt occultum, vel adhuc ab Eccleſia toleratur. Item a talium officiis abſtinere ut peccandi licentia aliis auferatur, & ad dignæ pœnitentiæ fructum attrahantur. Aliud ſi tanquam innocentium miniſteria reputantur. Sine dubitatione itaque teneatis, quod a Clericis, & Presbyteris, quanquam fornicariis, quandiu adhuc celantur, nec opus evidentiam habet, licite audiantur divina officia, & alia ſuſcipiantur Eccleſiaſtica ſacramenta.

DE EXCOMMUNICATIONE,

ET INTERDICIONE.

Clemens III. Lugdunenſi Archiepiſcopo.

Ad quæſtiones ſolvendas, quæ per Fratres & Coepiſcopos noſtros Sedi Apoſtolicæ porriguntur, juxta officii noſtri debitum, nos convenit ſolutionem adhibere. Intelleximus utique ex tuis literis, quod duæ conventuales Eccleſiæ ſunt in tua Diœceſi conſtitutæ, quarum utraque parochialem habet Eccleſiam cum poſſeſſionibus magis alteri, quam ſibi vicinam. Illis autem eas deſiderantibus permutare, cum illarum altera reſpectu meliorum proventuum poſſeſſionum ſuæ Eccleſiæ ſibi poſtulet adjici certam ſummam pecuniæ numeratæ, ut ſic ad qualitatem præmii valeat perveniri, utrum poſſit id licite fieri cœpit ab aliquibus dubitari, quam ob cauſam Sedem Apoſtolicam conſulere voluiſti. Licet itaque tuæ diſcretionis induſtriam ignorare minime reputemus, quid ſuper eodem articulo ſit agendum, nihilominus ſic tuæ diligentiæ reſpondemus quod cum de jam dictis Parochialibus Eccleſiis per ſe queat permutatio celebrari, & in permutatione poſſeſſionum per ſe non ſit inhibitum, ubi altera poſſeſſionum alteri præponderat, pecuniam poſſe refundi, de ipſarum quanto poſſeſſionibus ad invicem prout viſum fuerit expedire refuſa certæ pecuniæ quantitate, poterit contractus permutationis fieri, ſic tamen quod nequaquam contractus ſibi invicem miſceantur. Cap. ad quæſtiones ſolvendas 6. de rer. permut.

DE SEPULTURIS

Cæleſtinus III. Abbati, & Conventui Lirum in II. T. R.

Certificari voluiſti a nobis quomodo illa clauſula, quæ ſolet in privilegiis noſtris apponi de juſtitia illarum Eccleſiarum a quibus mortuorum corpora aſſumuntur, intelligi debeat & exponi. Cum autem ſuper hoc articulo diverſa noſtrorum anteceſſorum manaverint inſtituta Leone juſtitiam ipſam aliquando in tertiam partem, quanquam vero medietatem, & Urbano III. quartam fore cenſente: Nos tale præbemus in hac varietate reſponſum, ut ſicut beatus Hieronymus inquit unaquæque Provincia in ſenſu ſuo abundet, & ſecundum rationabilem conſuetudinem regionis illa juſtitia circa medietatem, vel tertia, aut quarta parte pro locorum diverſitate attendatur. Datum Laterani Anno II. Cap. Certificari 9. de ſepult. J. L. XXVI. Utinam

DE DECIMIS

Cæleſtinus III. Biterenſi Epiſcopo in ſecundo T. R.

Ex parte dilectorum noſtrorum filiorum Canonicorum Eccleſiæ tuæ nobis eſt querela propoſita, quod quidam agricultores cum ſimul, vel in diverſis temporibus anni in eodem agro, vel horto diverſa Cap. Ex parte 21. de decimis.

ſa ſemina ſumpſerint, non tamen de illorum ſeminum fructibus decimas eis exolvunt; quidam etiam decimas de agrorum proventibus non curant exolvere, niſi quibuſdam prius deductis expenſis, quas faciunt pro illis ad aream ad horrea deportandis. Quia igitur per hoc Canonicis, ipſi & Eccleſiæ Dei non modica injuria irrogatur, cum Levitis abſque impenſis decimas ſit injunctum perſolvi; Fraternitati tuæ per Apoſtolicum ſcriptum mandamus qualiter inquiſita diligentius veritate, ſi rem noveris taliter ſe habere, Agricultores illos, ut de omnibus fructibus prædiorum, nullis ſubtractis expenſis, ſed integras potius decimas, & abſque diminutione perſolvant, per cenſuram Eccleſiaſticam omni contra, & appellatione remota compellas, & auctoritate noſtra diſtricte inhibeas, ne talia de cætero aliqua cupiditate ſeu præſumptione attemptent. Datum Laterani Anno III.

Idem in Extrav. Non eſt in Poteſtate.

DE JURE PATRONATUS

Clemens III. Archiepiſcopo de Sancto Marino.

Cap. nobis fuit 17. de Simon.

Nobis fuit ex parte tua ſignificatum cum magna diligentia, quod cum quatuor eſſent a Capitulo conſtituti, qui debeant quendam in Plebanum eligere, amici illius, de electione cujus res habebatur, uni eligentium, vel omnibus promiſerunt ſe pecuniam ſoluturos, eo tamen ignorante, qui hujuſmodi interveniente promiſſione poſtmodum eſt electus. Quia igitur nos ſuper hoc conſulere voluiſti, ſollicitudini tuæ taliter reſpondemus, quod niſi forte conſtaret illos, qui tale promiſſum fecerunt per fraudem, & in diſpendium illius, qui eligendus erat, id malitioſe feciſſe, quamvis ipſe conſcius promiſſionis non fuerit, tamen electio tanquam ſimoniace per pravitatem hujuſmodi acquiſita eſt penitus reprobanda.

L. XVIII. q. 11. Abbatem CCL. poſt. poteſt diſtingui inter electionem, & electionem, nam primo debent tractare clerici de electione ut XXIII. di. in nomine Domini, & iſte talis tractatus improprie dicitur electio, & huic tali electioni non debet intereſſe patronus, ut hic dicitur. Dicitur etiam electio, & pronunciatio electionis, & huic tali electioni debet intereſſe patronus, Ut in Cap. Abbatem.

Præterea quæſiviſti a nobis ſi quis efficiatur ſuæ Eccleſiæ conſtructione patronus, vel ſi ad electionem Plebani ſit cum clericis admittendus, ſeu ab ipſa omnino repellendus, tametſi de longa conſuetudine electioni ſe allegaverit intereſſe debere. Et huic ſiquidem tale damus reſponſum, quod ſi quis Eccleſiam conſenſu Diœceſani Epiſcopi conſtruxerit, ex eo jus patronatus acquirit. Cæterum in conventuali Eccleſia non electioni Plebani faciendæ, ſed jam factæ, ut honeſtius patroni poſtuletur conſenſus, niſi patronus alias de ſua juriſdictione obtineat, ut partes ſuas interponere debeat electioni tractandæ. Secus tamen eſt in capella, in qua unus presbyter ſtatuendus, quoniam a patrono eligitur, & per inſtitutionem habendam loci Epiſcopo præſentatur. Pro fundatione quoque ipſa honor proceſſionis fundatori ſervatur, & ſi ad inopiam vergit ab Eccleſia illi modeſte ſuccurritur, ſicut in canonibus eſt conſtitutum.

Ad ultimum ſuper hoc, quod in fine tuæ epiſtolæ invenimus hoc, duximus reſpondendum, quod aliquis in Plebanum, ſeu Presbyterum, ſeu quemlibet Eccleſiæ Prælatum electus, & ſi eſt per pravitatem reprobatus, ab Epiſcopo ſuo diſpenſationem aliquam de jure obtinere non debet. Datum Laterani VIII. Idus Maii.

DE SPONSALIBUS, ET MATRIMONIIS.

Alexander III. Burdegalenſi Archiepiſcopo. Pars cap. Conſuluit.

Cap. ſuper eo. 2. de Conſan.

Super eo vero, quod juvenem quendam aſſeris puellam quandam nondum nubilem fide interpoſita juraſſe, quæ nunc facta nubilis iterum repetit, & ille excipit, dicens, ſe non debere illam ducere pro eo quod poſtquam puellam illam deſponſaverat, carnaliter propinquam ejus cognovit, inquiſitioni tuæ duximus reſpondendum, quod ſi manifeſtum eſt, & id fama loci habet, cum deſponſatio tantum ſuit de futuro, idem juvenis ab impetitione puellæ poteſt, & debet abſolvi.

QUI CLERICI......

MATRIMONIUM CONTRAHERE POSSUNT

Urbanus III. Priori S. Crucis.

Ex parte dilecti filii noſtri Abbatis S. Petri de Romadine ad audientiam noſtram pervenit, quod cum D. de Cel. in infirmitate poſitus, conſentiente uxore ipſius votum vovens caſtitatis monachalem habitum ſuſcepiſſet, poſtmodum ab infirmitatis ipſius liberatus moleſtia, & prædictam uxorem ſuam tenuit, & aliam ea defuncta ſibi temere copulavit. Quia vero licet prædictus D. uxore ſua in ſæculo remanente ad Religionem nequiverit proficiſci, ea tamen ſublata de medio, votum quod fecit, ſine ſalutis ſuæ periculo, nequaquam potuit violare. Mandamus igitur quatenus, ſi verum eſt quod aſſeritur, præfatum D. per excommunicationem compellas, ut illam mulierem ſine dilatione dimittat, & ad monaſterium revertatur. De cætero ſub regulari obſervantia ſerviturus. Datum Veronæ.

Cap. Ex parte 9. De converſ. Conjug.

DE CONSANGUINITATE,

ET AFFINITATE.

Alexander III.

Ad aures noſtras perveniſſe cognoſcas, quod cum quidam vir Parochianus tuus mulierem quamdam publice duxiſſet in uxorem coram dilectis filiis noſtris Eccleſiæ canonicis eſt probatum quod prædictam mulierem conſobrinus ejuſdem viri ante & poſt matrimonium cognoviſſet. Verum quoniam præfatus vir ad alia vota poſtulat tranſire, Fraternitati Tuæ per Apoſtolicum ſcriptum præſens mandamus, quatenus ſi res ita ſe habet, memorato viro, cum iſtud nullum fuerit matrimonium, accipiendi aliam in uxorem liberam in Chriſto tribuas facultatem, niſi cum prædicta muliere poſtquam eam cum ſuo conſobrino peccaſſe cognovit, commiſiſſe comprobetur inceſtum.

Nam inceſtus impedit matrimonium contrahendum, ſed non dirimit contractum.

DE FRIGIDIS ET MALE.

ET IMPOTENTIA COEUNTIBUS.

Alexander III. in Regiſtro Vigilienſi Epiſcopo.

Conſultationi tuæ, qua nos conſuluiſti utrum fœminæ clauſæ, impotentes miſceri maribus matrimonium contrahere, & ſi contraxerint debeat reſcindi, taliter reſpondemus, quod licet incredibile videatur, quod aliquis cum talibus matrimonium contrahat; & quamvis expreſſum canonem non habemus, ſacroſancta Mater Romana Eccleſia conſuevit in conſimilibus judicare, ut quæ non poſſunt haberi tanquam uxores, habeantur tanquam ſorores. Verum tamen talibus aliquando conſuevit artificio humano ſuccurri, ut valeant apte debitum reddere, & recipere.

Cap. Conſultationi 4. de frigid. &c.

DE DIVORTIIS.

Cæleſtinus III. Abbati Viziliacenſi in III. lib. R.

Plerumque accidit, ut proponis, in Parochia tua mulieres a viris ſuis fornicationis cauſa recedunt, & ſic uſque ad mortem ipſorum permanere noſcuntur. Ipſis vero defunctis cum a conſanguineis, ad quos hæreditates eorum deveniunt, dotem ſuam cum dotalitio ſuo repetunt, eis audientiam denegant, & nolunt reſtituere ob eam cauſam, quia eo ipſo ſe indignas feciſſe putantur, quod a viris ſuis cauſa fornicationis duxerint recedendum. Præterea in tuo petitorio adjeciſti, quod cum cauſæ tibi a ſede Apoſtolica delegantur, in literis citatoriis reſcriptum Apoſtolicum inſeris, ut eo viſo deliberare valeat qui ab

Cap. Plerumque 4. de donat.

ab altero convenitur coram non ad primam, & ſecundam canonicam citationem, ſed ad tertiam peremptoriam tantummodo veniat, actore ad omnes citationes veniente, & ipſe actor intentionem ſuam in jure proponat, reus vexationi ejus intendens, tunc primo deliberatorias inquirat inducias, cum actor eidem autenticum offerat, ut conferat cum reſcripto, quod in prima citatione recepit. Aſſerens etiam quod tam longo citationum ſpatio ſi voluit plenæ deliberationis tempus potuit habere. Quia igitur quid agendum in utroque Apoſtolico reſponſo deſideras edoceri, in primo taliter reſpondemus, quod ſi mulier ſuæ fornicationis cauſa per judicium Eccleſiæ, aut propria levitate a viro recedit, nec poſtea reconcilietur eidem, eo defuncto dotem vel dotalitium ſuum repetere jure non poteſt. In ſecundo vero caſu dicimus, quod prædicto modo reo ad judicium convocato, ſi ex reſcripto ſibi tranſmiſſo plene potuit inſtrui ſuper eodem quo conveniebatur, induciæ deliberatoriæ non ſunt ulterius indulgendæ, ſed procedendum eſt potius ad cauſæ examinationem, & finem ei debitum imponendum. Datum Laterani Anno III.

DE JUDÆIS, ET SARACENIS,

& eorum ſervis.

Ad hæc cum ſacris canonibus cautum ſit, ne Judæi Chriſtiana mancipia habeant, Petri tibi auctoritate præcipimus quatenus ſub anathematis interminatione inhibeas publice ne aliquis Chriſtianorum alicujus Judæi mancipium efficiatur. Si autem contra prohibitionem tuam venire præſumpſerint; eos ſup. ap. re. eccleſiaſtica cenſura compellas, vel percellas. *Pars cap. ſuperioris de cohabitatione Clericorum & mulierum.*

DE HOMICIDIO VOLUNTARIO, VEL CASUALI.

Cæleſtinus III.

Cap. ad aures 7. de ætate & qualit.

Ad aures noſtras te ſignificante pervenit, quod cum in arte phyſica eruditus exiſtas, pluribus circa ipſius artis traditiones medicinas cum diligentia tribuiſti, licet pluries in contrarium tibi ſucceſſerunt, & quibus putaveras adhibere cautelam medicinis perceptis mortis periculum incurrerunt. Verum quia ſicut aſſeris ad ſacros deſideras ordines promoveri, & nos ſuper hoc conſulere voluiſti, tibi duximus reſpondendum, quod ſuper præmiſſis conſcientia videtur te quomodolibet remordere, ad majores ordines de noſtro conſilio non aſcendas.

DE USURIS.

Eugenius Papa Joanni Paduano Epiſcopo.

Super eo, quod a nobis Tua Fraternitas requiſivit, ſcilicet an illi crimen uſurarum (committant) qui ex poſſeſſionibus ſibi pignore obligatis fructus percipiunt; & poſtmodum recipiunt capitale: breviter tibi dixerim eos omnes uſurarum criminibus obligari, qui plus recipiunt, quam fuerit capitale, quicquid enim ſorti accidit, uſura eſt.

DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS.

Cæleſtinus III.

Cap. a nobis 21. de ſent. excom.

A nobis fuit ex parte tua quæſitum, ſi quis ita pronuntiaverit, quiſquis furtum fecerit excommunicatus ſit, hæc generalis ſententia ad ipſius excommunicatoris ſubditos reſtringatur, an generaliter extendatur ad omnes, qui non ſunt de juriſdictione ipſius. Ad quod utique dicimus, quod hac ſententia non niſi ſubditi obligantur, niſi forte plus ei contulerit major, & largior auctoritas delegantis. Præterea requiſiti fuimus, ſi quis Judex ita protulerit: Niſi Sempronio intra decem dies ſatisfeceris, te excommunicatum aut ſuſpenſum, aut interdictum eſſe cognoſcas, & ille in quem ſententia talis fertur medio tempore appellans, ad dictum ſtatutum minime ſatisfacit, utrum tali ſententia ille ligetur, an interpoſitione appellationis tutus exiſtat. Videtur autem nobis quod hujuſmodi ſententia obſtaculum appellationis debeat impedire. Datum Laterani anno III.

DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS.

Cæleſtinus III. Anconitano Epiſcopo. In III. Lib. R.

Significavit nobis &c. *& infra*, Verum Clericos illos, qui ſcienter, & ſponte participaverunt excommunicatis a nobis, & ipſos in officiis receperunt, eadem cum ipſis ſententia non dubitamus involvi, quos etiam pro beneficio ſuæ abſolutionis habendo, ad nos volumus cum litterarum tuarum inſinuatione tranſmitti. Cap. Significavit 18. de ſent. exc.

CÆLESTINUS III.

Priori, & Capitulo Dehum. Lib. III. R.

Bonæ memoriæ &c. *& infra*. Ab hac itaque prima confirmatione quaſi ſuborta exhibita eſt in auditorio noſtro ſecunda, quæ ita ſe habet: ſimiliter eiſdem videlicet poſterioribus literis hæc clauſula poneretur; non obſtantibus aliquibus literis confirmationis latæ ſententiæ audiatur cauſa, & ſine debito terminetur. Utrum ſic primæ revocari deberent. Idem de dol......
Ad hoc dicimus quod per ultimas primæ forent penitus irritandæ Verum ſi diceretur, ſicut frequentius in Reſcriptis Apoſtolicis conſuevit apponi: nullis literis veritati, & juſtitiæ præjudicantibus, vel ſub alia forma verborum, dummodo non diceretur de literis confirmationis, expreſſe dicimus quod tandiu ſuum vigorem habent, donec de iniqua, vel falſa ſententia cognitio plenior habeatur.

CLEMENS PAPA III.

R. Sanctorum Marcellini &c. & Petro Presbytero Cardinali Abbati.

Tenor literarum tuarum nobis tranſmiſſus oſtendit, quod cum in Archipresbyteratu Sancti Germani inter Robertum, & B. mulierem quæſtio matrimonii verteretur, ipſa teſtes pro matrimonio producente, vir ad Sedem Apoſtolicam appellavit. Cumque venerabili Fratri Teleſino Epiſcopo, cauſa commiſſa fuiſſet, quia terra illa tunc pro Regis morte turbata, mulier ſibi evidenti periculo viarum præcavens, non poterat ſe judici quo ab eo tertio citata fuerat, præſentare, licet nuncium cum excuſatione tranſmiſerit, Epiſcopus tamen eumdem R. poſtmodum muliere abſente, ab impetitione ipſius abſolvit. Cæterum eadem mulier ad præſentiam noſtram accedens a nobis ad te literas impetravit, ut de cauſa cognoſcens, & eam debito fine ditimeres, quandoquidem coram memorato Epiſcopo pro commotione terræ non poterat diffiniri. Dictus vero R. a te convocatus ad cauſam infirmitate prætenta non affuit; ſed quia nocte ſequente aliam ſibi copulare præſumpſit, in eum excommunicationis ſententiam promulgaſti, a qua tandem fuit poſtmodum abſolutus, cum ante te in propria perſona veniens oſtendit literas Epiſcopi memorati, quibus eum ab inquietatione ipſius ob hoc abſolutum fuiſſe patebat, quod ad præſentiam Epiſcopi non acceſſit. Quia igitur, ſicut proponis, mulier eadem cum lacrymis quoti- Cap. Tenor 10. de ſent. & re judic.

die clamat poſt te, ſuos teſtes afferens ad probandum quod idem eam deſponſationis annullo publice ſubharraſſet, tu quid ſuper his agere debeas humiliter poſtulas edoceri, inquiſitioni tuæ taliter reſpondemus, quod non obſtante tali illicita abſolutione, quam Epiſcopus fecit, in cauſa ſublato appellationis impedimento procedas, & eam debito fine decidas, eidem Roberto ſub pœna excommunicationis arctius interdicens, ne ad eam, quam ſuperinduxit, accedat priuſquam fuerit cauſa deciſa. Teſtes autem non reſpuas, quos de parentela ſua, vel aliis, dummodo alias idonei ſint, prænominata B. duxerit producendos, cum conſaguinei tum chartis, tum teſtibus, tum & recitatione majorum, vel argumentis aliis melius quam extranei ſuam conſueverunt cognoſcere parentelam.

De eo qui cognovit conſanguineam uxoris.

Ex literis tuæ diſcretionis accepimus quod cum G. a te prenam poſtulaſſe confeſſus quandam intra nubiles annos deſponſaſſe, ſed cum in domo patris ſui cum ipſa maneret, ad ſororem ſuæ ſponſæ acceſſit, eamque carnaliter, diabolo ſuggerente, cognovit; ſed poſtmodum cum a parentibus cogeretur ut ſponſam acciperet, eis confeſſus eſt præſcriptum facinus pertraſſe; ſed Archidiaconus loci nihilominus ipſum ſponſæ ſuæ debitum carnaliter perſolvere eccleſiaſtica cenſura coegit. Qui licet invitus ſe aſſerit pariiſſe. Cæterum quia prohibuiſſe diceris ut ad neutram carnalem acceſſum habeat, & nos conſulere voluiſti quid officio tuo competat faciendum, conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod ex ſola ipſius viri confeſſione ſuper hoc crimine, a ſponſa ſua non debet aliquatenus abſtinere.

DE JUREJURANDO.

Cum te audiremus ante conſecrationem tuam iuramenta adeo in damnum Epiſcopalis iuris, & dignitatis Canonicis dare monitum præſtitiſſe, quod ex eo robur Epiſcopale videatur nimium enervari, tu ſuper hoc ſicut providus & diſcretus nos conſulere voluiſti, & huic incommoditati remedium Apoſtolicum ſuppliciter implorasti. Nos itaque & auctoritate pro noſtri officii debito providere volentes tuæ ſollicitudini reſpondemus quod illicita juramenta in damnum Epiſcopatus Claremontano Capitulo a te præſtita nullum tibi debent impedimentum afferre, & ut ſuper hoc contra detrahentium objectiones tutus, & præmunitus exiſtas, noſtras abſolutionis litteras tibi in teſtimonium duximus indulgendas.

DE SIMONIA.

Alexander III. Gregorio Tridentino Epiſcopo.

Cap. Veniens 19. De Simonia. Veniens ad nos Fr. presbyter ſimplici nobis aſſertione propoſuit, quod Abbas, & Fratres Sancti R. noluerunt eum in Monachum recipere quouſque vel pro Monachatu XXX. libras dare convenit. Conventione autem facta ſtatim ſequenti die monaſticum habitum induerunt, & demum monachi Capituli XXX. ſol. Abbas vero XL. & familia XII. pro paſtu, aſſerentes hoc eſſe de conſuetudine monaſterii poſtulaverunt. Quoniam ergo rei veritas nobis non conſtat, & factum hujuſmodi pernicioſum videtur, Fraternitati tuæ per Apoſtolicum ſcriptum mandamus, quatenus rei veritatem diligenter inquiras, & ſi ita inveneris eſſe, Abbatem, & Monachos ad reſtituendam pecuniam præfato F. tam indigne acceptam inſtanter admoneas, & cum omni diſtrictione compellas, & Abbatem & majores perſonas monaſterii pro tantæ pravitatis exceſſu ab officio ſacerdotali ſuſpendas, & nobis rei veritatem ſignifices. Prædicto F. ut in alio Monaſterio in habitu monaſtico ſtudeat Domino deſervire.

DE SIMONIA

Clemens III. Cæſarauguſtano Epiſcopo.

De Regularibus Canonicis, ſeu Monachis nos voluiſti conſulere qui per ſimoniam ingreſſum ipſis ſcientibus, & machinantibus habuerunt. Cap. de Regular. 25. de Simonia.

Verum cum ſuper hoc auctoritates multæ inveniantur expreſſæ, non aliud quam ſtatutum eſt reſpondemus, ut locum qui taliter accepti ſunt omnino dimittant, & ſollicitudines, ſeu alia monaſteria diſtrictiora adeant, in quibus tam execrabilem exceſſum abſque intermiſſione deplorent. Si autem ignorantibus ipſis pecunia data fuerit, cogas eos ad renunciandum loco eidem; & poſtmodum in ipſum reduces, ſi ibi abſque ſcandalo remanere potuerint, vel in aliquo, quod ſit de Ordine ipſo ad ſerviendum poteris collocare.

DE SIMONIA.

Alexander III. Exonienſi Epiſcopo.

Ex tuæ Fraternitatis litteris, & confeſſione Sacerdotis præſentium latoris accepimus quod cum eum ad Sacerdotis ordinem non aliter voluiſſet ejus Archidiaconus præſentare, V. ſolidos eidem Archidiacono ſolvit, & ſic poſtea per ordinem ipſum per eum præſentatus accepit. Unde ſuper eo, de quo noſtrum conſilium poſtulaſti, tibi duximus reſpondendum, ut ſi hoc non eſt publicum, ſed ſecretum, eumdem ſacerdotem ſecreto convenias, monens eum, ſine ulla tamen coactione, propenſius inducens, ut Ordinem alicuius Religionis aſſumat, & perpetuo ab officio, quod illicite acquiſivit, abſtineat. Si vero ad Religionis ordinem obſervandum inducere forte non poteris, ſtudeas ei ad ſubſtentationem ſuam aliquod Eccleſiaſticum beneficium conſtituere, ad hoc ut a Sacerdotio debeat in perpetuum abſtinere; alioquin non erit tutum. Cum ſecutus exceſſus ipſum invitum ab eodem officio cohibere ſed tantum ſecretam pœnam, ſecundum quod tibi viſum fuerit, injungere non poſtponas. Cap. ex tuæ 20. de Simonia.

DE HOMICIDIO VOLUNTARIO

VEL CAUSALI.

Clemens III. Conſulibus, & Populo Genuæ.

Suggeſtum eſt auribus noſtris, quod cum D. Subdiaconus, præſentium lator, aliqua die per quemdam pontem tranſitum faceret, & caſu in eo moram faceret vidiſſet juvenes quemdam puerum contendentes in flumine violenter, bono zelo ductus, ne ab eis ſuffocaretur in aqua, ipſos leviter arguere cœpit, ut puerum relaxarent. Illi vero, puero dimiſſo, eumdem ſubdiaconum conati ſunt ad flumen per pedes attrahere. Verum cum ad rivam proximus erat, ne pro eorum violento tractu præceps rueret ſe, ut poterat, tenuiſſet, lapis tamen avulſus eumdem puerum, quem prius liberare voluerat, interfecit. Quocirca Fraternitati tuæ per Apoſtolicum Scriptum mandamus, quatenus ſi res ita ſe habet, eodem ſubdiacono per aliquod tempus, prout tibi viſum fuerit, ab Ordinis ſuſcepti executione ſuſpenſo, ipſum in eodem poſtea miniſtrare permittas. Ad majores autem ordines, ne ſcandalum populo Dei generetur, licet quoad hoc in culpa non videatur fuiſſe, nequaquam adſcendet, niſi forte ad Monaſterium, ſeu Canonicam Regularem circa ipſum de ſuſpenſis ordinibus fiat diſpenſatio, & ordinatori ſuo viſum fuerit faciendum.

DE JUREJURANDO.

Urbanus III.

Cap. Sicut 13. de Jurejur.

Sicut ex literis tuæ diſcretionis cognovimus H. Prior monaſterii tui lator præſentium iracundiæ calore ſucceſus, præcipitato mentis inſtinctu, temerario juramento firmavit, quod in clauſtro ejuſdem Monaſterii, quo ſe vinculo profeſſionis aſtrinxerat, non eſſet veritus cum Wi. monacho moraturus; quærenti ergo tibi quid ſuper hoc circa eumdem monachum ſit agendum, reſpondemus, quod cum beatus Benedictus in regula ſua, quam fere omnes monachi profitentur jurare omnino prohibeat, non licuit monacho ſupradicto temerarium juramentum facere; maxime quod fidem profeſſionis frangeret, & ſtabilitatis propoſitum vacuaret. Ideoque circa cum tua ſollicitudo provideat, quod talis ei pœna injungatur, per quam Omnipotenti Deo de ſuſcepto in vanum ejus nomine ſatisfaciat, & alius quilibet ejus exemplo deterritus, ſimile id pertimeſcat, ipſe vero in clauſtro, quod licite abjurare non potuit, cum ſtabilitate perpetua ſuam pœnam exequatur; ita tamen ne ex eo quod ad præſentiam noſtram acceſſit, ſolita regularis beneficii portione privetur.

DE FILIIS PRESBYTERI.

Clemens III. Caſſinenſi Archiepiſcopo.

Cap. ad hæc 12. de fil. Presb.

Ad hoc ex tua parte noſtris auribus relatum eſt &c. Quod a nobis tua Fraternitas requiſivit, an a Pontificibus generati valeant ad gradus Eccleſiaſticos promoveri, ſi ſcientia fuerint, & morum honeſtate probabiles: ſciat diſcretio tua, quod dummodo ex legitimo matrimonio ſint procreati, nec aliud canonicum obviat, licite poſſunt in ſacris Ordinibus ordinari, & in eiſdem eccleſiis, in quibus poſſunt, vel etiam præfuerint genitores eorum beneficium obtinere.

DE FILIIS PRESBYTERI.

Alexander Cantuarienſi Archiepiſcopo.

Cap. ad extirpandas 11. De fil. Presb.

Sanctis Dei Eccleſiis ſtudio totius ſollicitudinis debemus intendere, te etiam decet ad hoc curam vigilem exhibere, ne circa miniſterium ſuſcepti regiminis videamus minus diligentes exiſtere, ſi vitium in Eccleſiis vel Eccleſiaſticis viris permittimus populare; hinc eſt quod Fraternitati Tuæ per Apoſtolicum ſcriptum mandamus quatenus ſi quod filii clericorum Provinciæ tuæ teneant Eccleſias, in quibus Patres eorum tanquam perſonæ vel vicarii nulla perſona media miniſtrarunt, eos ſive geniti fuerint in ſacerdotio, ſive non, ab Eccleſiis propriis contra & appellatione ceſſante non differas amovere. Si vero aliqui ſunt filii clericorum, qui Eccleſias quas patres eorum tenuerant, perſonis aliis mediis ſunt adepti, eos, dummodo ſint idonei, in ipſis poteris ſuſtinere. Itaque ſi unus plures Eccleſias, quas pater ejus tenuerat, poſſidet, quarum una ſibi poſſit ſufficere, ipſum una quam maluerit facias eſſe contentum, dummodo tales non ſint, quarum una a reliqua pendere noſcatur.

Alexander III.

Licet univerſis Chriſti fidelibus ex commiſſi nobis officii debito vobis &c. debeamus proviſione adeſſe attentius, tamen Eccleſiaſticos viros a pravorum moleſtiis malignantium vigili cura defenſare debemus, ad quorum regimen ſpecialius ſumus licet inſufficientibus meritis, Dei providentia deputati. Perlatum eſt autem ad audientiam noſtram quod viri in civitate veſtra commorantes ad tantam devenerit ſuperbiam, & elationem, quod ſi quando inter eos, & quemlibet clericum, ſeu inter vos & ipſos cauſa emerſerit, ad ſæcularem judicem trahunt, & coram quocunque judice vobiſcum litigant per ſimplicem chartam abſque teſtibus per unum qualemcunque Chriſtianum ſive Judæum, contra omnem juſtitiam, & rationem cauſam ſuam probare intendunt, & adverſum ſe magnorum, & probatorum virorum non recipiunt teſtimonium. Quia vero non eſt licitum alicui Chriſtiano, multo minus Cruci Chriſti inimico, ut ſcilicet Eccleſiaſticos viros ad ſæcularem curiam trahant, & cauſæ ſuæ unius tantum, & legitimo teſtimonio fidem imponant; Dominationi Veſtræ per Apoſtolicum ſcriptum mandamus, quatenus ſi inter vos, & quoſcumque Chriſtianos ſi cauſa emerſerit, ne pro illius provocatione ad ſæcularem curiam, ut ibi de negotiis tractetis, aut judicem unum attendere præſumatis; & ſicut exigit juſtitia, & æquitatis ratio poſtulat in qualibet cauſa Chriſtiani, & maxime clerici nonniſi teſtimonium duorum, vel trium virorum, qui ſint probatæ vitæ, & fidelis converſationis non admittatis, juxta illud Dominicum: ***in ore duorum, vel trium teſtium ſtet omne verbum***: quia licet quædam ſint cauſæ, quæ plures quam duos exigant teſtes, nulla eſt tamen, quæ unius tantum teſtimonio quamvis legitimo terminetur rationabiliter.

Ad hæc vobis præſentium auctoritate mandamus, atque præcipimus, ut omnibus Chriſtianis, qui ſunt in juriſdictione veſtra penitus interdicatis, & ſi neceſſe fuerit eccleſiaſtica diſtrictione compellas, ne ipſi Judæorum ſervitio aſſidue pro aliqua mercede ſe exponant, quin & obſtetricibus, & mulieribus eorum prohibere curetis, ne infantes Judæorum in domibus eorum nutrire præſumant, quia Judæorum mores, & noſtri in nullo concordant, & ipſi de facto ob frequentem converſationem, & aſſiduam familiaritatem inſtigante humani generis inimico ad ſuam ſuperſtitionem, & perfidiam ſimplicium animos inducunt. Cap. ad hæc 8. De Judæis.

Præterea parochianis veſtris uſuram accipere omnibus modis inhibeatis, quod uſurarum crimen utriuſque teſtamenti pagina deteſtatur. Quod ſi monitis veſtris parere contempſerint, ſi clerici ſunt, eos ab officio ſuo & beneficio ſuſpenſos cum litteris rei uſuram continentibus ad præſentiam noſtram mittere non differatis. Si laici fuerint uſque ad dignam ſatisfactionem ipſos excommunicationis vinculo aſtringatis. Cap. Præterea 7. de Uſuris.

Idem Viturienſi Archiepiſcopo.

Conſuluit nos tua Fraternitas utrum ſit appellationibus deferendum a cariſſimo filio noſtro in Chriſto L. illuſtri Francorum rege pro Judæis interpoſitis, ut mancipia detineant, utrum ſuſtinere debeas quod de novo conſtruant ſynagogas ubi eas nullatenus habuerunt. Scripſimus itaque memorato Regi, ut a defenſione Judæorum in hac parte deſiſtat; & inſuper etiam per alias ipſum fecimus admoneri, & credimus quod noſtris monitis acquieſcat, quia non eſt tutum ut quod a ſanctis Patribus, & nuper in Concilio ſtatutum eſt, negligentius ſervaretur; unde non convenit ut pro hujuſmodi appellationibus Judæos etiam de novo conſtituere Synagogas, ubi eas non habuerunt pati non debes. Verum ſi antiquæ corruerint, vel ruinas minantur, ut ædificent potes æquanimiter tolerare, non autem ut eas exaltent, aut ampliores, aut pretioſiores faciant quam antea fuiſſe noſcuntur: quod utique pro magno debent habere, quod in ſuis obſervantiis, & veteribus ſynagogis tolerantur. Cap. Conſuluit. 19. de Appellat. Cap. Conſuluit 7. de Judæis....

Item.

Super eo quod ſollicitudo tua a nobis quæſivit, utrum ſit ille qui prius cognovit matrem, ſive ſororem ejus, quam poſtea duxit in uxorem teneatur eidem carnale debitum reddere, & exigere poſſit ab ea. Quod etiam conſilium dandum ſit ei, qui hoc cer-

certius confitetur, cum probari non poſſit, nec ille velit ullatenus continere; tuæ prudentiæ duximus reſpondendum, quod attentius eſt monendum, ut uxorem laboret inducere ad continentiam obſervandam, ut ſi illa continere voluerit, continentia ſimul obſervetur. Si autem ad hoc induci non poteſt, & debitum reddat & de commiſſo pœnitentiam agat. In hoc vero caſu, cum aliquis poſt contractum matrimonium uxoris ſuæ matrem, vel ſororem cognoſcit, idipſum quod in priori obſervetur.

DE DIVORTIIS.

Item Exonexant Epiſcopo (ſic)

Litteris tuæ Fraternitatis receptis ex tenore illarum nobis innotuit, quod cum P. parochianus tuus ab A. muliere, quam in uxorem acceperat, tuo vellet judicio ſeparari, actiones matrimonii produxerunt teſtes firmiter aſſerentes, quod poſtquam prædicto viro contraxerat matrimonium, conſanguineum viri, ſolum cum ſola, nudum cum nuda in eodem lecto jacentem, ea ut credebatur intentione ut eam agnoſceret, carnaliter videretur; ſed & in locis ſecretis, & latebroſis, ad hoc commodis & electis, tam hominibus quam locis ſæpeſæpius contigiſſe dixerunt, publicaque fama conſentit, quod poſt contractum matrimonium ſe miſcuerunt ad invicem, quod in præſentia tua publice, ut aſſeris, ſunt confeſſi, quamvis id ſe ante contractum matrimonium feciſſe negarent. Dicitur quoque de muliere prædicta quod de marito ſeſe ſimulans concepiſſe, alienum partum jam baptizatum, ut fertur, ſe mentita eſt peperiſſe, & rebaptizari faciens virum ſuum decepit. Procedente vero tempore cum fama empti alieni partus fraudem detegeret, petentibus eis, a quibus emerſerat, occulte reſtituit. Poſtea veneficum poculum, & alias vitæ inſidias viro paraſſe eadem mulier perhibetur: Quia ergo tua nos Fraternitas duxit conſulendos, ſi ad ſolvendum matrimonium jam dictæ probationes ſufficiant, præſentium tibi ſignificatione injungimus, quod cum ex confeſſione, tum ex violenta ſuſpicione certæ fornicationis præſertim ſi de partu & machinatione mortis ut dictum eſt probari valet, non immerito poteſt ſententia divortii promulgari, ita quod ut vir licentiam habeat ea mortua ducendi aliam; mulier vero ſine ſpe conjugii maneat.

Item Vomicenſi Epiſcopo.

Rediens ad nos W. lator præſentium ſimplici nobis inſinuatione monſtravit, quod in domo ſua mulierem quamdam recepit, quæ filium & filiam habuit, & cui fidem coram pluribus præſtitit quod eam duceret in uxorem. Interim autem eum de quadam civitate ad propria remearet apud domum vicini ſui pernoctavit, cujus filia nocte illa quod metus cauſa ſecum concubuit, & cum pater eos infimul in lecto inveniſſet, ſummo mane eam invitam deſponſare coegit. Quod nuper in præſentia noſtra conſtitutus nos conſuluit cui potius adhærere deberet; quia vero nequaquam nobis innotuit, utrum poſt fidem præſtitam primam cognoverit, Fraternitati tuæ per Apoſtolicum ſcriptum mandamus, quatenus rei veritatem diligenter inquiras, & ſi inveneris quod primam poſt fidem præſtitam cognovit, ipſum cum ea facias remanere. Quod ſi poſt datam fidem eam non cognovit, ſecundæ niſi metu coactus, qui poſſet in quemlibet conſtantem cadere eam deſponſaverit, tanquam uxori facias adhærere.

Ex ....

DE APPELLATIONIBUS.

Idem Cantuarienſi Epiſcopo.

Cum te conſulente &c. *& infra*. Item ſi ſuper cauſa, quæ tibi ex noſtra delegatione committitur a perſonis Eccleſiaſticis uni vel pluribus, quibus ut parcas laboribus & expenſis cognitionem ipſius cauſæ, & teſtium examinationem, ſententia tibi reſervata, committis, appellatio fuerit interpoſita, hoc appellationis intuitu cauſam ipſam indefinitam relinquere non teneris.

Idem Catelano Epiſcopo.

Meminimus jam pridem tibi præcipiendo mandaſſe, ut dilectæ filiæ noſtræ C. Abbatiſſæ Monaſterii S. Zacariæ, cujus electionem confirmavimus munus benedictionis impendere; ſed quia H. pro altera parte ad noſtram præſentiam acceſſit, te exinde ad audientiam noſtram appellavit, proponens quod eam accuſaret de ſimonia, mandatum noſtrum diſtuliſti effectui mancipare. Quia vero non decet te in hac parte appellationi ejuſdem H. deferre, cum non liceat Clericis contra Laicos, aut Monachos teſtimonium ferre; cum idem H. fuerit memoratæ C. manifeſtus inimicus, & contra eam teſtimonium tulerit, nos ſi bene meminimus, eamdem Abbatiſſam benedici mandavimus, appellatione remota Fraternitati tuæ per Apoſtolicum ſcriptum mandamus quatenus cum inde fueris requiſitus præfatæ Abbatiſſæ contra & appellatione ceſſante munus benedictionis non differas impertiri.

Cap. Meminimus 13. de accuſat.

DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS.

Cæleſtinus III. Brugna Epiſcopo.

Quod de his etiam non dubitas, & quid de ipſis ſervari debeat agnoviſti, Apoſtolicæ Sedis reſponſa requiris, tanto Fraternitatem tuam magis in Domino collaudamus, quanto in his quæ ſacrorum Canonum inſtitutionibus ſunt expreſſa, auctoritate noſtra procedere deſideras, & diſponis. Sane requiſivit a nobis tua Fraternitas, utrum is, qui ſe confitetur in latæ ſententiæ cautionem incidiſſe, nec ad hoc poteſt induci, ut ad Sedem Apoſtolicam veniat abſolvendus, ab Epiſcopo, vel etiam a ſimplici preſbytero, abſolutionis poſſit, vel debeat beneficium promereri; & utrum presbyteris bigamis, vel viduarum maritis eorum uxoribus viam univerſæ carnis ingreſſis miſſarum liceat ſolemnia celebrare. Verum licet quid de his obſervari debeat ſacris canonibus ſit definitum; hoc tamen tuæ Fraternitati ad præſens duximus reſpondendum, quod is qui aſſerit in cautionem latæ ſententiæ incidiſſe non niſi per Sedem Apoſtolicam abſolutionis poteſt beneficium promereri; niſi forſan in mortis ſit periculo conſtitutus, vel paupertate vel infirmitate, vel ſenectute tanta gravetur, quod ad Eccleſiam Romanam laborem ſubire non valeat veniendi, vel ab hoc alio impedimento canonico retrahatur. Cæterum ab his in forma ſacramenti exigi conſuevit, ut reſumptis viribus, & opportunitate conceſſa Romanam Eccleſiam in propria debeat perſona viſitare.

Cap. quod de his 26. de ſent. excom.

De Presbyteris autem bigamis, & viduarum maritis id omnino ſentimus, ut nec viventibus uxoribus, nec defunctis ad divinarum debeant celebrationem admitti, maxime cum id a doctrinæ ſit apoſtolicæ, & Eccleſiaſticæ inſtitutionibus alienum.

Cap. de bigamis 3. de Bigam.

De cognatione Spirituali.

Laudabilem Pontificalis officii proſequeris, quia in his, de quibus dubitas matrem tuam Romanam Eccleſiam conſulis, & ab ea poſtulas edoceri, aſſeriſque

riſque in primis quod quidam quaudam in uxorem duxit, cujus pater ipſum dum eſſet puer de ſacro fonte levaverat, qui ambo coujuges XX. annis pariter ſimul manſerunt, quare & filios procreaverunt, licet a decimo quinto anno eorum conſcientia læſa fuiſſet, poſtmodum vero contra convictione actione e jure propoſita facta eſt fides Eccleſiæ per teſtes omui exceptione majores, ipſum virum a patre ejus, cum qua contraxerat de baptiſmatis unda fuiſſe ſuſceptum. Hujuſmodi autem cum Zacarias & Deuſdedit Romani Pontifices talem copnlam decreverint ſeparandam, utpote ubi cognatio ſpiritualis eſſet minime dubitatur, maxime inter eos, per quos compaternitas ipſa contrahitur, qui in lege divina germani eſſe dicuutur, licet tanto tempore ſibi invicem cohabitaverint, quia tamen diuturnitas temporis non minuit peccata, ſed auget, & ſpecialius poteſt hoc uota ſuper hac cauſa proprio decurrente Eccleſia contractum illum cognovit illicitum, dicens matrimonium illud fore ſecundum ſtatuta canonica dirimeudum. Monendus eſt tamen uterque ut in neceſſariis provideat alteri juxta vires. Prolem autem ſuſceptam ante ſeparationem hujuſmodi, ſi aliud non obſtitit, legitimam eſſe cenſemus.

Ex articulo qui matrimonium accuſare poſſint conſuluit

art. CC.

ſenſus turbatus.

VIII. Q. IIII. ......

Quæris iterum quando matrimonium accuſari coutingit, an ſit carnale commercium ſuſpendendum, aut quandiu diſſimulari poſſit, vel potius ſuſtineri. Ad quod habetur reſponſum. Quod Alexander II. aperte prohibeat ne ab invicem donec cauſæ juſtæ fiat examiuatio ſeparentur, & Simmaci Papæ contineat inſtitutum ut Prælatus aliquis accuſatus antequam ea quæ obiiciuntur luce clareſcant, relinqui nou debeant a ſubiectis ante probatam actionem jure ſuo, quod habet in altero privari nou opus ſit præſertim articulo conjugii alteruter accuſatus.

Item ſuperadieciſti quod aliquis contraxit cum quadam puella innubili, quæ taudem ætatis metam attiugens, & ab illo cognita pluries, poſt quatuor aut quinque annos perfecta ætate digreſſos contra matrimonium allegavit, aſſeverans ſe ab initio diſſenſiſſe ſemper ab illo; & quod dicit per teſtes probat fama, & converſatione præclaros. In hoc itaque caſu ſentimus, quod adverſus matrimonia audiri non debeant, quæ ante cognitionem ſive ante legitimum adtingens cum potuit minime reclamavit, ſicut enim ante conſenſum, qui in anno XII. ſperatur ſecundum jus canonicum potuit diſſentire, ſic poſtquam legitimo tempore accedente ſemel etiam copulæ maritali couſenſit, ex ratihabitione ſibi ſuper hoc ſilentium uou ambigitur indulſiſſe.

Rurſus quidam, ut dicis, votum caſtitatis emittens juravit ſe quandam ducturum, poſtea in uxorem, ubi a Fraternitate tua quæſiti conſultis viris prudentibus arbitramur, quod cum ſimplex votum apud Deum nou minus obliget quam ſolemne, pro eo quod temere juravit, pœnitentiam agens, quod Deo votum fecit ſtudeat obſervare. Quod ſi per ſe quod hujuſmodi juramentum præſtitit ad nuptias jam motu proprio convolaſſet, cum votum ſimplex licet matrimonium contrahendum impediat, contractum tamen non dirimat, nihil ambiguitatis tua quæſtio continet. Verum quod interrogaſti de Saracenis, qni cum in captivitate eſſent Chriſtianorum, quoſdam earum viros inſidiis, & machinationibus occiderunt; utrum quia poſtea ad fidem Chriſtianam converſi fuerint, eaſdem de jure poſſint ducere in uxorem, de jure vel ſi duxerint ipſum conjugium valeat. Hic Tribunenſis Concilii regulæ couſentimus, aſſerentes, quod cum mortem virorum malitioſe fuerint machinatæ, licet earum ſtudio ad Eccleſiaſticam *Fidem* acceſſerint, tum nec eis adhærere debent, nec ſi adhæſerint tolerandi, non enim hæc diſpenſatio ſine periculo poſſet admitti; cum damnum tantum tali lucro Eccleſia compenſare non velit.

f. ſedem

Ad hæc Saraceni quidam in bello ſiint Chriſtianos interfeciſſe notati, Chriſtiani ſimiliter Saracenos. Poſtea Saraceni ad Chriſtianam Fidem converſi, uxores eorum, quos certamine bellico neci tradiderant, ſibi matrimonialiter copularuut; idipſum, & Chriſtiani de Saracenis mulieribus converſis ad Fidem feciſſe uoſcuntur, quæ tamen poſtquam de priori morte veritatem comperiunt, divortium inſtanter expoſcunt. Reſpondeo quæſtioni in his qui cum nec Chriſtiani, nec Saraceni mortem alterutrorum procuraſſe noſcuntur, matrimonia hujuſmodi inter prædictas perſonas licite contrahi poſſunt, & taliter copulati cujuſcumque ſexus exiſtant divortium propter mortem conjugum jure obtinere vel etiam poſtulare non poſſunt.

Videtur iſtud matrimonium contra dictum Domini, qui dixit, ſi uxor & vir ſeparentur propter fornicationem, uterque altero vivente maneat innuptus, aut ſibi reconcilientur. Ut XXXII. .... dixit Dominus. Nam & matrimonium inter fideles contractum poſt carnalem copulam ita eſt ratum quod licet alter conjugum ab altero recedat, neuter tamen poterit altero vivente contrahere, ut XXVI. II, Q. II. §. ultimo quod dicitur contumelia Creatoris. Et cum intelligatur de matrimonio contracto inter infideles, ut idem Gregorius dicit XXVIII. Q. II. C. ultimo ſed articulus iſte corrigitur per Decretalem Innocentii III. Quanto novimus.

Item ſi quid juris erit in ſequenti caſu, quem proponere voluiſti, cum ſcilicet Chriſtiano viro propter odium Chriſtum uegante & ſibi copulante paganam, & ex ea filios procreante, Chriſtiana iu Chriſti opprobrium relicta, cum conſenſu ſui Archidiaconi ad ſecundas nuptias convolaſſet, & filios ex ipſa ſuſcepiſſet, nou videtur nobis quod licet prior maritus redeat ad Eccleſiaſticam univerſitatem eadem a ſecundo debeat recedere, & reſignari priori, maxime cum ab ea viſa fuerit Eccleſiæ judicio diſceſſiſſe, & teſte Gregorio contumelia Creatoris ſolvat jus matrimonii coutra eum qui relinquit odio Fidei Chriſtianæ.

Quod an poſſit priori viro reverſo ad Fidem, & nolente ad vitam monaſticam commeare, vel utrum ille reverſus eam quam ritu gentili ſibi copulavit, & quæ propter eum ad Fidem noſtram cum ſuis liberis eſt reverſa, mortua prima poſſit habere in uxorem, & an filii ante converſionem geniti obteutu nuptiarum, quæ poſt converſionem ritu Eccleſiaſtico celebratæ fuerint, & ſimiliter filii illius, quæ cum licentia Archidiaconi ſui a marito priori venientes ſed ſecundo infideli nupſit viro catholico legitimi ſint tenendi. Tam glorioſæ doctrinæ Apoſtoli qua dicitur ſi matrimonio fidelis diſcedit, diſcedat, non frater aut ſoror ſubiecti hujuſmodi ſervituti, quam illud Decretum memorati Gregorii non eſt peccatum dimiſſo propter Deum ſi aliis ſe copulaverit; Infidelis enim diſcedens, & in Deum peccat, & in matrimonium. Et nihilominus quod prædeceſſor noſter bonæ memoriæ Alexander III. ita dixit; tanta eſt vis matrimouii, ut qui ante ſunt geniti poſt contractum matrimonium legitimi habeantur: nos in hujuſmodi dubitare non ſinunt, quia in his & liber aditus pateat ad Religiouem migrare volenti, & ille qui ad fidem revertitur, eam, quæ converſa eſt defuncta prima, ſibi poſſit licite copulare, filii etiam in ſupradicto caſu legitimi habeantur.

Cap. Præterea 27. de teſti.

Præterea cum quis cognoviſſe aliquam accuſatur, an ſint teſtes iuterrogandi de viſu, aut ſola viciniæ fama ſufficiat; vel ſi juratis teſtibus ſit credendum, qui ſe illius copulæ conſcios eſſe fateutur, ſed de viſu nil affirmant, nos inter alia conſulere decreviſti. Ad hæc itaque reſpondemus, quod ſi teſtimonium conveniens de viſu reddatur, vel auditu violentem præſumptiouem fama conſentiens ſubminiſtret, & ammiuicula legitima iu hoc impertiatur, eidem ſtandum eſt teſtimouio juratorum; etenim circumſpectus judex atque diſcretus juxta id, quod in jure civili cautum exiſtit, motum animi ſui ex argumentis & teſtimoniis, quæ rei aptiora eſſe comperit, in hujuſmodi confirmabit.

Cap. Laudabilem 5. de frigid. & malef.

Sollicite quoque ad ultimum requiſiviſti quantum tempus indulgendum ſit naturaliter frigidis ad experientiam copulæ uuptialis, iu qua ſi defecerint ſeparentur. Nos vero (*cum*) in antiquis tam canonibus, quam legibus ſuper hæc diverſa tempora concedantur, id tamen in præſenti conſultatione ſentimus, ut ſi naturaliter frigidus nou poteſt illam quam duxit uti pro conjuge a tempore celebrati contractus, ſi frigiditas prius probari non poſſit, uſque ad trienniutn ſecundum authenticum legale cohabitet; quo elapſo, ſi nec tunc coire potuerit, juxta decretum Gregorii, mulier per juſtum judicium de viro probare potuerit quod cum ea coire non poſſit, alium acci-

accipiat: ſi autem illa alium acceperit ſeparentur. Quod ſi ambo ſentiunt ſimul eſſe, vir eam & ſi non uxorem, ſaltem habeat ut ſororem. Aut ſi quid nunquam ſe invicem conjungunt, ambo fatentur, ſeptima propinquorum manu aut vicinorum bonæ famæ, ſi propinqui defuerint, tactis Sacroſanctis Evangeliis uterque jurejurando dicat, quod nunquam per carnis copulam una caro effecti ſint, & tunc videtur quod valeat ad ſecundas nuptias convolare. Verum ſi ille aliam duxerit, tunc illi qui juraverant rei perjurii teneantur, & peracta pœna cogantur ad connubia priora redire.

Denique quid iudicia, & perſona teſtium, quibus ante juramentum vel depoſitiones nullibi obiectum
ſenſus turbatus.
fuit poſt atteſtationes publicatas poſſit opponi. Hæc in Eccleſia Romana de longa conſuetudine obtinuiſſe cognoſcas, ut ante juramentum vel depoſitiones & præjudicia & ipſas teſtium legitima exceptio in jure poſſit proponi, & ſi crimina teſtibus obiiciuntur, de quibus non fuerint hactenus accuſati, ſed tantum ad ſolam exceptionem a quolibet opponuntur, probatio utique illorum criminum exhibenda eſt, antequam cauſa per ſententiam terminetur, cum ſicut canonica conſtituta (debeant eſſe) teſtes abſque ulla infamia vel ſuſpicione, vel manifeſta macula, in ferendo teſtimonio, requiritur quod ſi ſola illa crimina de quibus alio tempore convicti, vel confeſſi fuerint, teſtibus obiiciuntur, a te-
De teſtibus & atteſtationibus C. Quamvis ſimus.
ſtimonio repelli poſſunt, quia ſicut Stephanus & alii Papæ Pontifices Romani multi teſtantur non eſt credendum contra alios eorum confeſſioni, niſi prius ſe probaverint innocentes. Cæterum ſi de criminibus ad ſolam exceptionem obiectis teſtes convicti fuerint, ſive confeſſi, pœna ordinaria mulctari non poſſunt, cum actio contra ipſos ſecundum jus ex ordine non procedat. Sufficit ergo ſi a perhibendo teſtimonio repellantur, præſertim ubi crimen, quod eis obiicitur cauſam, de qua agitur contingere non videatur.

Cum virum te prudentem noverimus & diſcre-
XX. Q. I.
tum, ſi in quibuſdam dubitas a nobis ſollicitudine Paſtorali requiris, tibi libenter de jure canonico quod
Cap. cum virum 12 de teſtib. & atteſt.
poſſumus reſpondemus, & prudentiam tuam dignis in Deo laudibus commendamus. Curaſti tua nobis inſinuatione proponere, utrum ea, quæ intra diſcretionis annos a parentibus Monaſterio tradita eſt & habitum Religionis induens benedictionem accepit, & exiens poſtmodum cuidam ſe militi copulavit, etiam ex quo prolem ſuſcepit, ad monaſterium redire cogatur, cum illa ſe aſſerat poſtquam conſentiendi habuit facultatem diſceſſiſſe, & benedictionis munus invitam ſe ſuſcepiſſe commemoret, ſuper quo conſultationi tuæ taliter duximus reſpondendum quod cum viſa Concilii collecta cenſuram monachum aut paterna devotio aut propria profeſſio faciat, & quod horum fuerit allegatum tenebit revertendi ad ſæculum aditu penitus interdicto, non videtur illa monaſticæ a ſe profeſſionis poſſe jugum excutere, cum eam non conſtet evidenter contradixiſſe cum benedictionem accepit; quam quidem non niſi ætate diſcreta recipiunt quæ velantur; præſertim ſi ratihabitione ſequite, & ſi eam quando contradixiſſe conſtiterit quod antea geſtum eſt roboratum, nec obloquitur quod de Sancti viri prædeceſſoris noſtri Leonis propria conſtitutione per contrarium ſenſum admittitur, ut puellæ, quæ parentum coactæ imperio virginitatis habitum ſuſceperunt, ipſum poſſunt ſine prævaricatione deſerere, cum hæc de ea conſtet intelligi quæ in ætate nubili conſtituta noſcitur, tum quia liberum habet arbitrium in electione poſita Parentum ſequi non cogitur voluntatem.

ALEXANDER III.

Fulconi Decano, & Ma. R. Canonico Rhemenſi.

Cum cauſam, quæ inter P. civem Rhemenſem & A. Presbyterum ſuper quadam domo diutius eſt agitata. Venerabilibus Fratribus noſtris Abianenſi, & Silvanenſi Epiſcopis commiſiſſemus ſine debito terminandam poſt commiſſionem ipſius cauſæ prædictus Presbyter ad præſentiam noſtram acceſſit, aſſerens quod non fuit illis duobus ita commiſſa, quod ſi uterque judicio intereſſe non poſſet, alter in negotio procederet, & ſpatium quadraginta dierum, intra quod præceptum fuerat cauſam decidi jam eſſe elapſum, Silvan. tamen inconſulto Abianenſi in cauſa ipſa proceſſit, & contra eam ſententiam tulit. Cumque vobis in mandatis dediſſemus, ut ſi ita eſſet ſententiam revocaretis, & cauſam ex integro audientes decideretis, memoratus P. cum literis prædictorum Epiſcoporum ad nos veniens, a nobis obtinuit quod ſententiam excommunicationis, quam præfati Epiſcopi in eundem Presbyterum, ſicut eorumdem litteræ continebant, protulerant, nihil tale ſuſpicantes, ratam habuimus, & firmam, & eam præcipimus inviolabiliter obſervari. Tandem autem cum cauſa ipſa deberet diſcuti, & prædicto P. aſſerente quod Presbyter non eſſet audiendus donec ab excommunicatione abſolveretur, & illo reſpondente quod a nobis fuerat abſolutus, & ab eo requiſitum fuiſſet, ſi ſuæ abſolutionis litteras recepiſſet, ſe aſſeruit non habere; verum duos produxit presbyteros, qui dixerunt ſe interfuiſſe ubi eum feceramus abſolvi, & hæc juramento parati erant monſtrare. Unde venerabilis frater H. Rhemenſis Archiepiſcopus cui mandavimus, ut ſententiam daret, obſervari huic rei ſuperſedit, & Presbyter divina celebravit, donec præfatus P. a Curia noſtra reverſus litteras noſtras detulit, in quibus Archiepiſcopo injungebamus, ut ſententiam præſcriptam faceret teneri. Nunc autem utroque ad præſentiam noſtram accedente, Presbyter conſtanter aſſeruit, quod Silvan. ſecundum mandati noſtri tenorem ſine Abianenſi non potuiſſet negotium diffinire. Adverſarius ejus vero aſſerebat quoniam Silvan. de aſſenſu Abianenſi negotium terminaſſet. Nos igitur ex aſſertione dilecti filii I. tenentes quod eum abſolviſſet, eum remittimus abſolutum, ideoque dilectioni tuæ mandamus quatenus cum ex mandato requiſiti fueritis, utramque partem ante præſentiam veſtram convocetis, quod ſi ambo intereſſe non poſſent, alter nihilominus exequeretur, aut ſi terminus quadraginta dierum de...... nec de conſenſu partium poſtea fuerit productus, ſententiam ipſam revocetis, & cauſam ex integro audientes, eam concordia, vel juſtitia mediante, ſine perſonarum acceptione, vel gratia diffiniatis ſi vobis conſtiterit, quod litteræ, quas prædictus P. portavit, & nos vobis ſub ſigillo noſtro tranſiniſimus de conſcientia Avianenſi non fuiſſent compoſitæ, quæ omnino videntur ſuſpectæ, pro eo quod in eiſdem vitium eſt grammaticæ artis continetur in expenſas, quas idem Presbyter ad nos veniendo fecit, ſæpedictum P. contemnens. Cæterum ſi ita fuit memoratis Epiſcopis cauſa commiſſa, quod ſi uterque intereſſe non poſſit, alter in ea procedet, & terminus quadraginta dierum non erat elapſus, aut aſſenſu partium fuerit productus, ſententiam prædicti Silvan. aut Abianenſis confirmetis, nec eumdem P. in expenſis aliquatenus condemnetis.

DE IMMUNITATE ECCLESIÆ

Incipit.. Turon. ſub Alexandro III. (ſic)

Quoniam novis ſupervenientibus morbis novas expedit invenire medicinas, Eccleſiaſticæ libertati conſulere, & ſubditorum utilitati providere curantes, ſtatuimus, ut Capellani Caſtrorum, & qui eorum vi-

ces

ces miniſtrant hujuſmodi ſacramento adſtringantur, ex quo fuerit cognitum eis aliquid Eccleſiæ, vel cimiterii, vel Eccleſiaſticæ poſſeſſionis in caſtrum veniſſe, vel caſtrenſium violentia ablatum fuiſſe, conveniant dominum caſtri ſive illum qui primus ab eo dominatum tenet, cujus poteſtate, & conſilio res dirigi poſſit, & ſi eorum commonitione prædicta non reddiderit, ſi affuerint, vel ſi non affuerint de integra reſtitutione, intra octos dies & ſecurum non fecerit, ex tunc ab omni eccleſiaſtico ceſſabit officio, excepto Baptiſmo, & Confeſſione, & timore mortis, Communione. Quod in omnibus eorum propriis terris præcipimus obſervari, necnon & in illis in quibus exercet integram dominationem. Permittimus tamen ſemel in hebdomada in proxima villa cauſa conficiendi Corpus Domini ut miſſa celebretur clauſis oſtiis, omnibus excluſis præter miniſtros Altaris. Quod ſi prædicti caſtrenſes poſt datam in eos ſententiam incorrigibiles per quadraginta dies extiterint, capellani ab eorum officio excedant, non amplius cum eis commoraturi, quandiu ſub anathematis vinculo teneantur. Sub hac lege Scriptores claudamus, quod ſi Capellani vel quilibet Officiales Clerici ex ſuis poſſeſſionibus ſunt advocatis ſervitii creditores ultra tres menſes cum eis commorandi licentiam non adhibemus. Quod ſi gratia commorationis eis conceditur, conveſcendi tamen, & cohabitandi interdicimus participationem. Qui vero ultra præfixum terminum cum eis commorari præſumpſerit ordine ſuo eccleſiaſtico careat beneficio. Et ne forte præda in dolo committatur, & clericos caſtrorum excuſet ignorantia, egredi debent obviam prædæ audituri, & ſollicite inquiſituri ſi quæ res ibi fuerint eccleſiaſticæ vel earum reclamatores. Si quis autem clericus ob hujuſmodi receſſum propter juſtitiam a Domino ſuo rerum ſuarum damnum pertulerit, ipſe dominus niſi per integram omnium reſtitutionem merebitur abſolvi. Si quælibet villa duos vel plures advocatos habuerit, in quorum aliquem ſententia ſit lata, non carebunt niſi qui ejus ſubſunt dominio. Quod ſi Eccleſia ſuæ advocationis fuerit ſuis eadem & ſibi interdicta, licet alterius advocationis corpora ſepeliri; Miſſa tamen non celebretur. Si mutandis autem caſtrorum Vicariis vel clericis, ſtatuimus ut Archidiacono ſignificetur ne aliquis loco ejus ſubſtituatur, donec eodem adſtringatur juramento. Mercatoribus autem, & cæteris hominibus Civitatum, & Burgorum ne aliquem nomine excommunicatum hoſpitio ſuſcipiant, nec in venditione, vel emptione, ſive aliquo participent accommodatione. Qui vero transgreſſores extiterint a Sacerdote Parochiano per tres dies vocentur, tribus autem aliis diebus expectentur ad correctionem; ſeptima autem die ſi incorrigibiles apparuerint, anathematis ſententiam ſubituri; nec ab Epiſcopo, nec ab Archidiacono ſe noverint abſolvendos. Si vero a Domino, aliquove potente ad hoſpitandum excommunicatum hoſpiti vim eſſe illatam cognitum fuerit, hoſpes reus non habeatur, ſed ejus, qui violentiam intulit, terra ſuſpendatur, cujus ſuſpenſionis reſtitutio Pontificis erit arbitrio reſervanda. In Villis vero vel Urbibus, vel Caſtellis, quæ ſub dominio ſunt, in quibus conſtabularii ad tempus ſtatuuntur, ſi ipſum ſtabularium contigerit anathematis ſententiam ſubiiſſe, ipſo in villa præſente, loco illo divina vacent & officia, quo recedente eadem die reverſuro alii divinum officium non admittent, ſuis domeſticis omnibus a Chriſtianitate ſuſpenſis. De cimiteriis, & eccleſiis, ſeu aſtibus quibuslibet, & poſſeſſionibus cenſarias pro Fidei ſuæ clerici ſponſionem interponant. Quod ſi præſumpſerint ordinis ſui, & beneficii periculum incurrent. Qui vero Eccleſiam, vel cimiterium combuſſerit, vel ordinatis manus violentas impoſuerit anathematis ſententia feriatur, nec ab aliquo, quam a Domino Papa conſequatur abſolutionem, niſi mortis interveniente articulo diſpenſatio merito ſubveniet, data tamen pro poſſe ſatisfaciendi ſecuritate ſi convaluerit pro abſolutione Pontificem aditurum. Si quis autem excommunicatum nomine ſuſceperit hoſpitio, vel ei pecuniam ſcienter accomodaverit, quia noſtri ſunt contemptores mandati prohibemus ne chriſtianus, vel chriſtiana eis ſerviat donec inde ſatisfecerint. Præcipimus etiam quod decani fidem adſtringant quatenus ſi eis cognitum fuerit aliquem de eccleſiaſticis juris hæc decreta non reſervare Epiſcopo ſi affuerit, vel Archidiacono renuntient. Prohibemus etiam ne Abbates vel Monachi vel Priores, vel Abbatiſſæ, vel Prioriſſæ de poſſeſſionibus Eccleſiaſticis cenſarias donent; clericis autem & laicis prohibemus ne quis ſcienter prædam Eccleſiæ emat, vel prædam cimiterii, ſive cujuslibet Eccleſiaſticæ poſſeſſionis, & qui præſumpſerit, anathematis ſententia feriatur.

CÆLESTINUS III.

Suffraganeis & Decano Rothomagenſi.

De Fide Inſtrum.

Per falſarios qui nuper ſunt in Urbe reperti quædam ſunt litteræ deſtinatæ quas timemus tanquam veras ab aliquibus admitti. Ideoque per Apoſtolicæ Sedis præceptum mandamus ſi quos tales valueritis reperire quas cognoſcere poteritis ex comparatione bullæ, & qualitate ſtyli faciatis omni dilatione poſtpoſita capi, & tandiu ſub arcta cuſtodia detineri, donec id nobis fuerit intimatum, ut quid exinde nobis fieri debeat vobis ſignificare poſſimus, quicquid enim actione illarum litterarum factum fuerit in irritum volumus revocari.

Idem Cantuarienſi Archiepiſcopo.

De Appellationibus. Cap. An ſit 41. de Appellat.

An ſit deferendum appellationi illius, quem adverſarius de ſpoliatione poſt appellationem legittime interpoſitam ſibi facta paratus eſt in continenti convincere, nos duxiſti per nuncium tuum conſulendos. Reſpondemus itaque quod cum in eo puniendus ſit, in quo deliquit, ſe beneficio reddidit appellationis indignum qui appellationem deferre neglexit. Unde nec ei appellanti deferendum eſſe cenſemus.

Idem eidem.

Vacat

De Procurationibus.

Idem de reſtitutione expoliatorum ex conqueſtione.

Si matrimonii cauſa per procuratorem valeat expediri, ut nos tua duxit prudentia conſulendos. Hic autem decernimus diſtinguendum, quod ſi in prima cauſa matrimoniali criminaliter quæſtio agitatur, & ob eamdem ab adverſa parte ſit agendum non per interpoſitam perſonam ſed per ipſam principalem per cauſam matrimonii terminari oportet, cum ſicut jura teſtantur, præſens præſentem debeat accuſare, & ſe talionis vinculo alligare, ſecus autem in cauſa non criminali, in qua non criminaliter agimus credimus procedendum; ſecurius tamen ageretur, ſi cum haberi poſſit principalium præſentia perſonarum, ipſis præſentibus in utroque ad diffinitivæ ſententiæ calculum procedatur.

Gregorius VIII. univerſis Chriſti fidelibus.

De jurejurando.

Cap. Ex adminiſtrationis 24. De jurejur.

Ex adminiſtrationis &c. Quoniam igitur creditores ad uſuras ſibi ſolvendas in manifeſtum periculum animarum juramento debitores adſtringunt. Nos eorum ſaluti volentes juxta debitum officii noſtri proſpicere, & nequam gravamen a debitoribus removere, & ab illis præcipue, qui ſe vel auxilium dederint ad ſuccurſum Terræ Jeroſolymorum parandum unius viri, mandamus quatenus creditores ipſos ad juramenta ſuper uſuris ſolvendis præſtita relaxanda, ſublato contra & appellationis obſtaculo diſtrictionis Eccleſiaſticæ ſeveritate cogatis.

Clemens III. Livonienſi Epiſcopo.

De Judæis & Sarracenis.

Quam ſit laudabile &c. *Et infra*. Tuis, frater Epiſcope, petitionibus annuentes, tibi tuiſque ſociis,

cum

Cap. Quam ſit 10. de Jud. & Saracen.

cum ad prædicandam Chriſti fidem paganis exibitis, Apoſtolica auctoritate concedimus, ut vobis iis cibis cum modeſtia, & gratiarum actione, ſervata temporum qualitate juxta canonicas ſanctiones uti liceat, qui vobis ab ipſis infidelibus apponuntur. Inſuper indulgemus, ut quicumque viri monachi ſeu clerici idonei ad nuntiandam gentibus Evangelicam veritatem, requiſita, & habita ſuorum Prælatorum licentia ſi voluerint adhærere, id abſque contrarietate aliqua, exequendi liberam habeant auctoritate Apoſtolica facultatem.

Idem.

Cap. Tua nos 19. De ſent. excom.

Tua nos duxit Fraternitas conſulendos an ii ſoli ſint ad Sedem Apoſtolicam deſtinandi, qui in latæ ſententiæ canones incidentes manus in clericos verterunt violentas, & utrum poſſint ab eadem ſententia niſi per Romanum Pontificem liberari. Unde Fraternitati Tuæ reſpondemus, quod non ſolum ii, qui in clericos temerarias manus mittunt, ſed etiam incendiarii, ex quo ſunt per Eccleſiaſticam ſententiam publicati, pro abſolutionis beneficio ad Sedem ſunt Apoſtolicam deſtinandi, & nonniſi per Romanum Pontificem abſolvendi.

:::::..Debent reſarcire damnum ut in Extrav. XXIII. Q. ultima. ....

Illi vero, qui Eccleſiaſtica beneficia de manibus præſumunt laicorum accipere, non conſueverunt pro tali exceſſu ad Sedem Apoſtolicam laborare.

De Clerico ægrotante C. ultimo. Cap. Tua nos 4. De Cleric. ægrot.

De Sacerdote vero, qui divino judicio lepra reſperſus in Parrochiali Eccleſia prælationis officio fungitur, tibi duximus intimandum, quod pro ſcandalo, vel obmurmuratione populi, ab adminiſtrationis debet officio removeri, ita quod juxta facultates Eccleſiæ ſi quod vixerit miniſtretur.

Idem Turonenſi Epiſcopo, in eodem libro.

Cap. Cum H. 2. De Eo qui furti.

Cum H. lator præſentium ſicut ſua nobis conqueſtione monſtravit ad tuam præſentiam ordinationis tempore acceſſiſſet, tua ei Fraternitas juxta conſuetudinem Patriæ quatuor minores ordines contulit, quibus nullatenus contentus, ſubdiaconatum eodem die inter alios latens te inſcio, & diaconatum temerario auſu recepit. Quia vero idem clericus in facto iſto multum exceſſit, Fraternitati Tuæ mandamus, quatenus eum in minoribus ordinibus permittas miniſtrare. Si vero domum Religionis intraverit, & vita ejus, & mores exegerint, Abbas ſuus etiam in aliis cum eo poterit ordinibus diſpenſare.

Idem Abienenſi Epiſcopo.

Ne clerici vel Monachi.

Ea noſcitur, &c. *& infra.* Ad Audientiam ſiquidem noſtram, te ſignificante, pervenit, quod quædam Eccleſiæ intra veſtram Diœceſim & ad tuam juriſdictionem ſpectantes, cum in eis prius fuerint clerici ſæculares, ad Regularem obſervantiam ſunt tranſlatæ. Verum in qua aliquando viginti clerici ſoliti fuerunt ſubſtentari, vix modo ſeptem in ea, vel octo monachi commorantur, & ubi decem fuerunt clerici, vel quatuor vel tres monachi ſunt ſtatuti, cum poſſeſſiones non ſint modo diminutæ, nec aliqua alia, ex quibus clericis ſolebant provenire. Quapropter quid tibi ſuper his ſit amodo faciendum noſtris petiſti litteris edoceri. Ne igitur Eccleſiis illis ex mutatione hujuſmodi Dei obſequium diutius maneat imminutum, Fraternitati Tuæ præſentis ſcripti pagina duximus indulgendum, ut ſi Prælati, ad quos Eccleſiæ iſtæ pertinent, ad commonitionem tuam in eis tantum Religioſorum numerum inſtituere prætermiſerint, quantus ex earum proventu honeſte valeat ſubſtentari, liberum tibi ſit in eis tot Religioſas perſonas ejuſdem Ordinis contra & appellatione ceſſante ſtatuere, quot eorum redditus ſufficiunt ad neceſſaria providenda. Liceat quoque tibi per diſtrictionem eccleſiaſticam quos contradictores inveneris, appellatione ceſſante, cogere ad obſervationem eorum, quæ ſuper his duxeris ſtatuenda.

Notabilis caſus ſi quod Epiſcopus poſſit inſtituere Clericos ſecundum facultates Eccleſiæ.
Art. de Vita & honeſtate Clericorum quemadmodum ais ſcripium.

Idem Cantuarienſi Archiepiſcopo.

De Sponſalibus.

Ex litteris tuæ Fraternitatis accepimus, quod cum B. miles L. mulierem XXV. annis tenuerit in uxorem, nunc dictus miles ab ea ſeparari deſiderans matrimonium accuſavit, aſſerens ſe ad invicem in quinto gradu conſanguinitatis attingere, idemque coram te probaturum idoneis teſtibus proponebat; adiiciens inſuper quod ob hanc cauſam a G. prædeceſſore tuo in primo nuptiarum anno vinculo fuit excommunicationis adſtrictus. Ex adverſo vero præfata mulier dixit actionem ſuam nullatenus audiendam, eo quod ſic probare manifeſte dicebat, ſemper XXV. annis idem vir tanquam legitimam uxorem eam tenuiſſe. Unde quia ſuper hæc nos conſulere voluiſti, conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod ſi tibi conſtitit prædictum virum mulierem illam XXV. annis tanquam uxorem legitimam tenuiſſe, ipſum ad eam uxorem, de cætero detinendam, & maritali affectione tractandam appellatione remota compellas, perpetuum ipſi viro ſuper eadem quæſtione ſilentium apoſtolica auctoritate imponens.

Eſt in Comp. II. & Clem. III. adſcribitur.

DE HIS, QUÆ FIUNT

A majori parte Cap.

Idem.

Fraternitatem Tuam &c. *& Infra.* Diligenti ſi quid a nobis conſultatione credidit tua ſolertia inquirendum quid obſervare debeas, & Apoſtolica auctoritate ſtatuere ſuper eo in eccleſia tua quidam vel etiam minimus ipſam Eccleſiam, ſine tuo, & aliorum canonicorum conſenſu interdicto ſupponit, per quod & ipſius Eccleſiæ ſervitium deperit, & in populo ſcandalum non modicum generatur; addidit etiam diſcretio tua ſuper eo ſe velle reſcriptum Sedis Apoſtolicæ promereri, quod quidam ex clericis majoris Eccleſiæ, vel aliarum in tua Diœceſi conſtitutarum ordinationes earum, & alia rationabilia ſtatuta Capituli . . . . . . canonicæ contradictionis occaſione impediunt, & ordinationem Eccleſiaſticam procedere non permittunt. Primæ igitur quæſtionis articulo Reſpondemus, ut interdictum ſine tuo, & fratrum aſſenſu per aliquem ex canonicis in Eccleſia poſitum nullatenus ſervare debeas, nec ſuſtinere ut alii, præſertim contra juſtitiam, edictum obſervent. Secundæ quæſtionis nodum auctoritate Lateranenſis Concilii duximus reſolvendum, ut niſi videlicet ab aliquo, vel aliquibus potioribus, vel inferioribus tanquam rationabile aliquid objectum probari contigerit, prævaleat ſemper & obtineat debitum appellatione remota objectum, firmatum, quod a majori, & ſaniori parte Capituli fuerit conſtitutum, niſi antiqua conſuetudo Eccleſiæ hactenus obſervata, & Auctoritate Sedis Apoſtolicæ confirmata aliud ſuaſerit obſervandum, ſic enim & audacia dante Domino refrænabitur improborum, & eccleſiaſticorum utilitas latius extendetur.

Cap. *Quæſivit*. 2. De his quæ fiunt. & eſt Cæleſtini III. ad Claremon. Epiſc.

Idem de his quæ fiunt...... ....

DE CONCESSIONE ECCLESIÆ NON VACANTIS.

Idem Rothomagenſi Archiepiſcopo.

Ar. CC. proce. in c. Quia requiſiſti.

Ea noſcitur &c. & infra. Ex tua ſi quid nobis eſt ex parte propoſitum quidquid dubium tibi extat, utrum illorum ſit appellationi deferendum qui occaſione promiſſionis ſibi factæ ſuper Eccleſiis non vacantibus, cum eis prætermiſſis vacantes poſtmodum Eccleſias intelligant conferendas, in vocem Appellationis prorumpunt. Super quo [illegible]ternitati Tuæ duximus reſpondendum, quod cum pr[illegible]ſiones hujuſmodi in Concilio Lateranenſi fuerint prohibitæ, niſi ſedis Apoſtolicæ Auctoritas intervenerit, vel aliud quid rationabile obviaverit pro hujuſmodi appellatio-

latione non debet vacantium Eccleſiarum inſtitutio prorogari vel aliquatenus impediri.

DE PRÆBENDIS.

Idem Aſturicenſi Epiſcopo.

Natalibus carentum. Cap. In Eccleſia 2. de teſtib.

In Eccleſia veſtra centum numero Canonicorum, ſicut nobis innotuit conſuevit inſtituere, & inſtitutionem veſtram religione firmare juramenti. Unde quia numero illo ſucceſſu temporum diminuto in dubitationem deducitis, utrum ipſum de inſtitutione Canonicorum ſupplere poſſitis laicis computatis, qui in Eccleſia veſtra canonicorum titulo nominantur, ſtatutis noſtris ſit impletum. Ut hæc ambiguitas a veſtris cordibus auferatur, nobis videtur, quod laici non debent in canonicorum numero computari, nec vos debeatis quominus ſtatutum noſtrum juramento præſtito roboratum, de aliis clericorum perſonis idoneis canonicos ſuppleatis. Nec enim alia noſtra intentio fuiſſe putatur quam quod tales ad ſupplendum numerum cum neceſſe foret curaretis unanimiter invenire, per quos Deo in divinis officiis per Eccleſiaſticos ordines congrue ſerviretis. Ad hæc vero diſtrictius prohibemus, ne de cætero laicos ut canonicos admittatis.

CLEMENS III.

Allocenſi Epiſcopo electo.

De ſententia Excommunicationis.

Perpendimus ex literis tuis, quod quidam Sacerdos tuæ Diœceſis pro eo quod ſe filium Regis nominare præſumpſit, & armis arreptis in Provincia ſeditionem fecit, & guerram, a dilecto filio H. Comite per vicos viſus eſt fuſtigari, qui poſtea ejus mandato patibulo traditus expiravit. Quia igitur tam ipſum Comitem, quam alios hujus facti participes velle ſuper hæc ſatisfacere intimaſti, præſenti pagina duximus reſpondendum; quod ſi memoratus Sacerdos tali modo exceſſit, & arma ferens non propulſando injuriam, ſed eam inferendo fuit occiſus, non videtur nobis, quod interfectores ejuſdem propter hæc ad obtinendam abſolutionem Apoſtolicam Sedem adire cogantur. Tu vero quod melius noſti merita perſonarum, eis aliam pœnam competentem adjungas.

De Voto.

Cæterum de voto, quod ipſum Comitem feciſſe proponis, ut ſcilicet ſingulis ſextis feriis in pane jejunet & aqua, non videtur quod reo e pretio illa ſufficiat de altari conſtructo, cum quamvis voluntarium ſit vovere, ex neceſſitate tamen vota licita ſunt ſolvenda.

Ad ultimum quod de ſubveniendo Terræ Jeroſolymorum promiſit, ipſum ad eundem illuc in propria perſona ſi fieri poteſt diligentius exhortetis, vel in voti ſupplementum competentia ſubſidia euntibus Jeroſolymam ſubminiſtret.

In ultimo quo litterarum tuarum loco requiſiſti a nobis, utrum Baro quidam de tua Diœceſi, qui Sacerdoti mortem inflixit, & poſtea ad Ciſtercienſem ordinem convolavit, jam nunc factus Monachus ab Abbate tuo poſſit abſolvi. Ad quod breviter reſpondemus, quod ubi præceſſit talis excommunicatio in Monachum, non niſi per Romanum Pontificem, vel ejus mandato abſolutionem ſui poterit obtinere; ex diſpenſatione tamen ei poteritis auctoritate noſtra manus abſolutionis impendere, & pro exceſſu pœnam imponere competentem.

DE DUELLO

Idem.

De Duello. 166.

Cura ſuſcepti regiminis nos inducit, ut Fratrum noſtr[illegible] debeamus conſultationibus reſpondere, & ab[illegible] quantum humana permittit fragilitas dubitationis ſcrupulos amputare. Hinc eſt quod cum tua duxerit Fraternitas Sedem Apoſtolicam conſulendam, utrum ſuper Eccleſiarum præſentationibus duella debeant ſuſtineri, tuæ duximus ſollicitudini reſpondendum, quod neque in eodem caſu, nec etiam in aliis debes aliquatenus tolerare.

DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS.

Idem Lucenſi Capitulo.

De Sententia Excommunicationis.

Cum bonæ memoriæ Clemens Papa prædeceſſor noſter L. M. M. & alios quoſdam Baren. Clericos vocaſſet ut Berando Archidiacono ſuo, quem graviter læſerant, ad ipſius accederent præſentiam reſponſuri, quia venire juxta mandatum Apoſtolicum contempſerunt, in eos fecit per Vigilem Epiſcopum ſuſpenſionis ſententiam promulgari, in qua ſicut dicitur triennio permanentes, quidam ex ipſis ſuſpenſi aliud Beneficium Eccleſiaſticum ſunt adepti, & quia utrum beneficia adepta poſſint rationabiliter retinere nos conſulere voluiſti, ſignificatione præſentium vobis Reſpondemus, quod non liceat illos nec illa quæ habuerant, nec ea beneficia, quæ poſtmodum ſunt adepti aliquatenus retinere. Unde venerabili Fratri noſtro Bar. Epiſcopo dedimus in mandatis, ut eos pro tanta pertinacia & contemptu Apoſtolico, beneficiis, quæ habent, non differat ſpoliare, ea tandiu in ſuis manibus detineantur, donec quid ſuper his facere debeat litteras noſtras accipiat, & mandatum.

Idem Ludimenſi Archiepiſcopo.

De Appellationibus.

Cum in Eccleſia Dei pro diverſitate ordinum, & honorum juriſdictio poſſidentium nonnunquam in ſubditis varietur, & venerabiles Fratres noſtri Epiſcopi conceſſam ſibi poteſtatem exerceant in reddendis juribus ſubditorum populorumque; evenit, ut non conſideratione juſtitiæ, ſed voluntatis propriæ libertate penſata, quæ ſua ſunt, non quæ Jeſu Chriſti quærentes, ipſorum Epiſcoporum judicium, poteſtatemque declinant appellationis refugium uſurpantes, cujus auxilium juſte interponendum ad præſidium innocentium noſcitur inſtitutum. Accepimus autem venerabilis Fratris noſtri Lingonienſis Epiſcopi tranſmiſſa nobis conquæſtione querelam, quod quidam Clerici de Guilan. gravaminis neceſſitate non compulſi, & ullius oppreſſionis mole gravati, ſed ſolo prætextu excutiendi a ſe jugum Eccleſiaſticæ diſciplinæ, ut poſſint liberius in ſui erroris, & nequam propoſiti libertate baccari, ab audientia ſua vocem appellationis emittunt, & occaſione judicii tui quod velle obſervare ſe jactant, ejuſdem judicis ordinarii ſine rationabili cognitione evitant. Quia vero Appellationis diffugium non ad defenſionem iniquitatis, ſed ad remedium oppreſſorum, & damnatorum injuſte tam canonica, quam civilia jura induxerunt. Ad ſtatuta Lateranenſis Concilii non eſt ſubditorum hujuſmodi appellatio admittenda, quæ non porrigitur niſi ubi digna correctio eludi valeat Prælatorum & omnium, qui in parte ſollicitudinis Eccleſiarum, diſponente Domino convocantur; intereſſe dinoſcitur, ut ſua cuique jura illibata ſerventur, Fraternitatem tuam litteris præſentibus duximus commonendam, per Apoſtolicum ſcriptum tibi mandantes, ut ſi quando contigerit aliquem de prædictis Clericis a præfato Epiſcopo tuam audientiam appellare, non ante ſibi audientiam præbeas nec ejus appellationem admittas, quam tibi conſtiterit ab appellatione illius, vel a gravamine, vel injuſta condemnatione porrectum; alioquin ipſum ad præfati Epiſcopi auditorium remota appellatione remittas, in ſuæ diſcuſſionis examine juſto ejus judicio permittimus. Sic enim contumacia refrænabitur improborum, & honor Coepiſcopis debitus per Fraternæ viciſſitudinis obſervantiam in ſua libertate conſiſtet.

Cap. cum in Eccleſ. de Appellat. & eſt Clemen. III.

Idem Cæſarauguſtano Epiſcopo.

De Appellationibus.

Eſt Cæleſt. III. in II. Compilat.

Quia requiſiſti a nobis, fili Præpoſite, quid agendum ſit quando præbenda in Eccleſia tua vacante contigerit complures ex his qui numerati ſunt ibi in vocem appellationis erumpunt, interdicentes expreſſim ne ad electionem alicujus procedant, conſultationi tuæ taliter reſpondemus, quod ſi appellationem, quam interponunt, intra quadraginta dies proſecuti non fuerint, procedendum eſt poſtmodum, appellatione nullius obſtante ad canonicam electionem perſonæ miniſterio Eccleſiæ competentis.

Idem Fidelibus in Vianenſi Provincia conſtitutis.

De Decimis. Cap. Non eſt de Decimis.

Non eſt in poteſtate hominum cum plantant arbores, vel aliqua terræ ſemina mandant, quid ejus ſit ſatio vel plantatio redditura, cum juxta verbum Apoſtoli ad litteram exponendum. *Neque qui plantat aliquid plene facit, neque qui rigat, ſed Deus qui tribuit incrementum.* Audivimus autem quod quidam veſtrum de vineis, olivetis, cavila mellis & frugibus, niſi primo deductis expenſis ſeminum, laboris, & agriculturæ decimas curant Eccleſiis exhibere Revera, ſicut ſancti Patres in ſuis tradiderunt ſcripturis, de vino, grano, fructibus arborum, pecoribus, hortis, & negotiatione. de ipſa etiam militia, & de venatione, & de omnibus bonis, decimæ ſunt miniſtris Eccleſiæ tribuendæ; ita etiam ut qui has ſolvere neglexerit, eccleſiaſtica debeant diſtrictione compelli. Præterea ſi quis Domino decimas non dederit, quæ ſunt tributa egentium animarum & ex debito requiruntur, ad decimam partem, ut docet Auguſtinus, revocari meretur. Volumus igitur, & diſtricte præcipimus, quatenus antequam deducatis de cunctis veſtris bonis collectis expenſas, ſalvis privilegiis Eccleſiæ Romanæ, decimas eccleſiis quas pertinent cum integritate debita perſolvatis.

S. in Ex. ex parte dilectorum.

Vacat

De ſcholaribus, qui non debent conducere hoſpicia aliorum.

Ex reſcripto litterarum piæ recordationis P. quondam Tuſculani Epiſcopi nobis innotuit, quod cum Civitatem Bononienſem tempore ſuæ legationis intrans invenit fuiſſe ibi a bonæ memoriæ W. quondam Portuenſi Epiſcopo conſtitutum, & ſub excommunicatione prohibitum, ne aliqui ſcholares aliorum hoſpitia majoris mercedis promiſſione conducerent, ubi ea ſibi vel inanis gloriæ ſtudio quaſi potentiores in expenſis apparere volentes, vel privatæ utilitatis commodo vendicarent. Unde ipſe ſollicita proviſione conſiderans, quod hujusmodi conductionis improbitas in diſcordiæ fornacem, & impedimenta non modica pareret ſtudiorum, prædictam conſtitutionem legatione qua fungebatur Sedis Apoſtolicæ confirmavit, perpetuis temporibus, ſub pœna decernens anathematis obſervandum, ut nullus magiſtrorum, ſive ſcholarium ſuper ducendis hoſpitiis in læſionem, & præjudicium habitantium audeat hoſpitem convenire, niſi prius conſtiterit tempus conductionis elapſum, vel inquilini in hoc ſuum præſtiterint placido favore conſenſum. Quocirca nos, qui deteſtabiles verſutias bonæ fidei contractibus inimicas non ſolum in clericis, ſed etiam in quibuslibet etiam mercatoribus condemnamus, prædictam conſtitutionem a præfato Portuenſi Epiſcopo factam, & demum a jam dicto præfato Epiſcopo Tuſculano confirmatam ratam eſſe decernimus, & eam auctoritate Apoſtolica confirmamus, ſtudentes ut a te Frater Epiſcope, & tuorum omnium ſucceſſorum ſingulis annis in communi audientia Magiſtrorum, atque ſcholarium præſens pagina recitetur, & prætaxata pravæ conductionis improbitas innovata per annos ſingulos excommunicationis ſententia reprimatur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ confirmationis infringere. &c.

CLEMENS III. SURONT.

Archiepiſcopo.

Cap. Contracto ſ. De Cognat. Spirituali

§. XXX. Q. Pervenit.

Contracto matrimonio inter P. & A. uxorem ſuam, ſicut ejus P. nobis conqueſtio patefecit, cum per biennium inſimul habitaſſent, & filium ex ipſa uxore memoratus P. ſuſcepiſſet, quia conſanguinei ejuſdem A. volentes eam ſeparari a viro contracto matrimonio objecerunt, aſſerentes quod eadem A. in primo ſancti ſalis pabulo filium ex concubina quondam ipſius P. tenuerit, cum fuit primo in eam inductus, & propter hæc tuam præſentiam adeuntes dicebant ipſam debere a viro per tuum judicium ſeparari. Tua vero Fraternitas, ſicut accepimus, cauſa non cognita carnale eis commercium interdixit, prohibens ipſi P. ne debitum ab uxore requireret. Verum ſi conſtaret Eccleſiæ vera eſſe quæ diximus, non ideo tamen contractum matrimonium ſolveretur, quæ res utique vix contrahendo matrimonio impedimentum afferret; ideoque tibi per Apoſtolicum ſcriptum mandamus, quatenus præfato P. firmiter auctoritate noſtra injungas quod memoratam A. ſicut uxorem propriam maritali affectione pertractet, & carnale debitum, & ab ea licenter exigat, & perſolvat. Sive quod ſupra dictum eſt ipſam A. ante matrimonium contractum cum P. ſive poſtea egiſſe conſtiterit, dum tamen ſi in fraudem cauſa ſeparandi matrimonii id fecit pœnam pro præſumptione accipiat, matrimonio in ſua firmitate durante.

Idem.

De homicid. vol. & caſu:

Eſt Clement. in II. Compil.

Inſpectis litteris, quas bonæ memoriæ Urbano prædeceſſori noſtro miſiſti, plene cognovimus quod perlator C. ſubdiaconus dum olim in minori ætate poſitus cum quodam puero ludum exercens, jactu lapidis uteretur, ipſum puerum non ſtudioſe, ſed caſualiter vulneravit, de quo vulnere vix fuit cura medicorum agentes (ſic) infra breve temporis ſpatium, ſicut credebatur, plene curatus; tamen elapſo anno vulnus fecit poſtmodum aperturam; ſed quia medicus, qui fuit adhibitus ad curandum, circa ipſum, negligentia ſeu ignorantia vel etiam alia culpa, minus neceſſariam ſollicitudinem creditur habuiſſe, puer occaſione ipſius vulneris expiravit. Reſpondentes igitur ad hæc Fraternitati Tuæ mandamus, quatenus cumque res ita proceſſerit, eumdem in minoribus ordinibus miniſtrare permittas. Acturus circa eum de Beneficio, quod per te illi poſtulas conferendum ſicut ejus merita poſtulant, & tuæ melius inſederit voluntati. Ad altaris vero officium non accedat qui occaſionem morti ejuſdem pueri dediſſe videtur.

CÆLESTINUS III.

Si matrimonii cauſa poſſit per Procuratorem expediri nos tua duxit Fraternitas conſulendos. Super hoc autem ſic credimus diſtinguendum, quod ſi in ipſa cauſa matrimoniali criminaliter quæſtio ventiletur, & ob eamdem ab adverſa parte criminaliter ſit agendum, non per interpoſitam perſonam, ſed per ipſam principalem cauſam matrimonii terminari oportet, cum, ſicut jura teſtantur, præſens præſentem accuſare debet, & ſe talionis vinculo obligare. Secus autem in cauſa non criminali, in qua non criminaliter agitur, credimus procedendum; ſecurius tamen ageretur, ſi cum haberi poſſit principalium præſentia perſonarum, temporibus præſentibus in utroque ad definitionis calculum procedatur.

Innocentius Ferrarienſi Epiſcopo.

Cap. Quanto novimus 7. de Divort.

Quanto novimus te in canonico jure [illegible] peritum, tanto Fraternitatem tuam amplius in Domino commendamus, quod in dubiis quæſtionum articulis

ticulis ad Sedem Apoſtolicam recurris, quæ diſponente Domino cæterorum Fidelium mater eſt, & magiſtra. Ut opinio, quam in eis quondam habueras dum alios canonici juris peritiam edoceres, vel corrigatur per Sedem Apoſtolicam, vel probetur. Sane tua nobis Fraternitas ſuis intimavit litteris, quod altero conjugum ad hæreſim tranſeunte; qui relinquitur ad ſecunda vota tranſire deſiderat, & filios procreare: quod utrum poſſit fieri de jure per eaſdem literas nos duxiſti conſulendos. Nos igitur de communi Fratrum conſilio reſpondendo diſtinguimus, licet quidam prædeceſſorum noſtrorum ſentiſſe aliter videantur, an ex duobus infidelibus alter ad Fidem Catholicam convertatur, altero vel nullo modo, vel ſaltem non abſque blasphemia divini nominis, vel duobus vel alter habitaverit etiam in hæreſi, vel decidat in gentilitatis errorem. Si enim alter infidelium conjugum ad Fidem Catholicam convertatur, altero vel nullo modo, vel ſaltem non abſque blaſphemia Divini Nominis, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum ei cohabitare volente, qui relinquitur, ad ſecunda ſi voluerit vota tranſibit, & in hoc caſu intelligimus quod dicit Apoſtolus, *ſi infidelis diſcedit, diſcedat:* Frater autem, vel ſoror non eſt ſubjectus ſervituti in hujuſmodi; & Canonem etiam, in quo dicitur quod contumelia Creatoris ſolvit jus matrimonii circa eum qui relinquitur. Si vero alter fidelium conjugum vel labatur in hæreſim, vel tranſeat ad gentilitatis errorem, non credimus in hoc caſu quod is, qui relinquitur vivente altero poſſit ad ſecundas nuptias convolare, licet enim in hoc caſu major appareat contumelia Creatoris. Nam & ſi matrimonium verum quidem inter infideles exiſtat, non tamen eſt ratum, inter fideles autem verum quidem & ratum exiſtat, quia ſacramentum Fidei, quod ſemel admiſſum, nunquam amittitur, ratum efficit conjugii ſacramentum, ut ipſum in conjugibus, ipſo durante perduret. Nec obſtet, quod a quibuſdam forſan objicitur, quod * infidelis relictus non debet ſuo jure privari, cum multis caſibus contingat ut ſi alter conjugum incidatur. Per hanc autem reſponſionem quorumdam malitiæ obviatur, qui in odium conjugum, vel quando quæ ſibi invicem diſplicent, ſi eas poſſent in tali caſu dimittere, ſimularent hæreſim, ut ab ipſa conjugibus nubentibus reſilirent. Per hanc ipſam reſponſionem ſalvatur illa quæſtio qua quæris, utrum ad eum qui vel ab hæreſi, vel ab infidelitate revertitur, is qui permanſit in fide redire cogatur.

Hæc Decretalis corrigit unum articulum illius Decretalis *Laudabilem.*

* fidelis

Idem Mariſicano Epiſcopo. (ſic)

Significaſti nobis per litteras tuas, quod cum B. vir O. mulierem prius carnaliter cognitam poſt deſponſaſſet, eamdem poſtmodum non cognovit, imo ad partes alias tranſiens ſibi aliam copulavit, de qua filios, & filias jam ſuſcepit. Verum quia eadem O. ad te reverſa vel virum ipſum reſtitui poſtulat, vel dari licentiam contrahendi, & tu quid ſuper his fieri debeat noſtris quæris litteris edoceri, Fraternitati Tuæ taliter reſpondemus, quod ſi dictus vir eam deſponſavit per verba de præſenti, ad ipſam cogendus eſt de jure redire. Quod ſi forſitan in deſponſatione ipſius verbis uſus eſt de futuro, impoſita utrique pœnitentia de fide mentita, mulieri eidem nubendi cui voluerit in Domino liberam tribuimus facultatem.

INNOCENTIUS III.

Cenetenſi Uxi. Epiſcopo.

Cap. Vergentis 10. De Hæreticis

Vergentis in ſenium ſæculi corruptela non ſolum ſapiunt elementa corrupta, ſed & digniſſima creaturarum ad imaginem & ſimilitudinem condita Conditoris, prælata privilegio dignitatis, volucribus Cæli, & beſtiis univerſæ terræ teſtatur; nec tantum ea quaſi deficiente jam deficit; ſed & inficit, & inficitur

ſcabra rubigine vetuſtatis. Peccat enim ad extremum homo miſerrimus, & qui non potuit in ſui & mundi creatione in Paradiſo perſiſtere, circa ſui & orbis diſſolutionem degenerat, & pretii ſuæ redemptionis circa fines ſæculorum oblitus, dum variis quæſtionum nexibus ingerit, ſeipſum laqueis ſuæ fraudis innectit, & incidit in foveam quam paravit. Ecce etenim inimico homine meſſi dominicæ ſuperſeminante ſemen iniquum, ſegetes in Zizaniam pullulant, vel potius polluuntur, & triticum areſcit, & evaneſcit in paleas, & in flore tinea, & Vulpes in fructu demoliri vineam Domini moliuntur. Nova ſiquidem ſub novo Teſtamento Achor progenies de ſpoliis Jerico regulam auream, palliolumque furatim, & Abiron, Dathan, & Chore ſoboles deteſtanda novis thuribulis fermentatum thymiama, novis voluit altaribus adolere, dum nox nocti ſcientiam indicat, dum cæcus præbet cæco ducatum, dum hæreſes pullulant, & quem Divinæ reddit hæreditatis expertem, ſuæ conſtituit hæreticus hæreſis, & damnationis hæredem. Hi ſunt caupones, qui aquam vino commiſcent, & virus Draconis in aureo calice Babylonis propinant, habentes ſecundum Apoſtolum ſpeciem pietatis, virtutem autem ejus penitus abnegantes. Licet autem contra Vulpes hujuſmodi parvulas, ſpecies quidem habentes diverſas, ſed caudas ab invicem colligatas, quia de vanitate conveniunt in idipſum, diverſa prædeceſſorum noſtrorum temporibus emanaverunt inſtituta, nondum tamen uſque adeo peſtis potuit mortificari mortifera; quin ſicut cancer amplius ſerperet in occulto ſui virus iniquitates effundat. Dum palliata ſpecie Religionis, & multos decipit ſimplices, & quoſdam ſeducit aſtutos, factus magiſter erroris, qui nondum fuerat diſcipulus veritatis. Ne eas nos, qui licet circa horam undecimam, inter operarios tamen, imo verius ſuper operarios vineæ Domini Sabaoth ſumus a Patrefamilias Evangelico deputati, & quibus ex officio paſtorali ſint oves Chriſti commiſſæ, nec capere Vulpes demolientes vineam Domini, nec arcere lupos ab ovibus videamur, & ob hoc merito vocari poſſumus canes muti, non valentes latrare, ac perdamur a malis agricolis, & mercenario comparemur, contra defenſores, receptatores, fautores & credentes hæreticorum aliquid ſeverius duximus ſtatuendum, ut qui per ſe ad viam rectitudinis revocari non poſſunt, in ſuis ſaltem defenſoribus, receptatoribus, & fautoribus, ac etiam credentibus confundantur, cum ſe viderint ab hominibus evitari, reconciliari deſiderent omnium unitati. De communi ergo Fratrum noſtrum conſilio, aſſenſu etiam Archiepiſcoporum apud Sedem Apoſtolicam exiſtentium diſtrictius inhibemus, ne quis hæreticos receptare quomodolibet, vel defendere, ipſis favere, vel credere quomodo præſumant præſenti decreto firmiter ſtatuentes, ut ſi quis aliquid horum facere forte præſumpſerit in primo, ſecundove commonitus a ſua ſuper hoc curaverit præſumptione ceſſare, ipſo jure ſit factus infamis, nec ad publica officia, vel alia Civitatum, nec ad eligendos aliquos ad hujuſmodi, nec ad teſtimonium admittatur. Sit etiam inteſtabilis, nec ad hæreditatis ſucceſſionem accedat. Nullus præterea ipſi cogatur ſuper quocumque negotio reſpondere. Quod ſi forſitan judex extiterit, nullam obtineat firmitatem, nec cauſæ aliquæ ad ejus audientiam perferantur. Si fuerit advocatus, ejus patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio inſtrumenta confecta per ipſum nullius penitus ſint momenti, ſed cum auctore damnentur. In ſimilibus etiam idem præcipimus obſervari. Si vero Clericus fuerit, ab omni officio, & beneficio deponatur, ut in quo major eſt culpa gravior exerceatur vindicta. Si quis autem tales poſtquam ab Eccleſia fuerint denotati contempſerit evitare, anathematis ſe noverit ſententiam incurriſſe. In terris vero temporali noſtræ juriſdictioni ſubjectis, & in aliis id fieri præcipimus poteſtates, & Principes ſæculares, nec ad eos ipſorum bona al-

Nota Defenſores hæreticorum ipſo jure fieri infames, niſi admoniti ceſſent.

ter-

ternis revertantur, niſi eis ad cor redeuntibus, & abnegantibus hæreticorum conſortium aliquis voluerit miſereri, temporalis ſaltem pœna corripiat, qui ſpirituali corrigitur diſciplina. Cum enim ſecundum legitimas ſanctiones reis læſæ majeſtatis punitis capite bona confiſcentur ipſorum, eorum filiis vita ſolummodo ex miſericordia conſervata; quanto magis qui aberrantes a Fide Domini, Dei Filium Jeſum Chriſtum offendunt, a capite noſtro qui eſt Chriſtus Eccleſiaſtica debet diſtrictione præcidi, & bonis temporalibus ſpoliari, cum longe gravius ſit æternam quam temporalem lædere majeſtatem, nec hujuſmodi ſeveritatis cenſura orthodoxorum exhæredatio filiorum, quaſi cujuſdam miſerationis prætextu, debet ullatenus impedire, cum in multis caſibus, etiam ſecundum divinum judicium, filii pro Patribus temporaliter puniantur, & juxta canonicas ſanctiones quandoque feratur ultio non ſolum in actores ſcelerum, ſed etiam in progenie damnatorum: decrevimus ergo ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ inhibitionis, & conſtitutionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis vero hoc attemptare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum.

L U C I U S III.

Norvicenſi Epiſcopo.

Idem dicit .... in Extrav. quæſitum, & per eadem verba.

Quæſitum eſt a nobis ex parte tua ſi judex ordinarius, vel alius, cui judex delegatus mandavit partes citari vel ut exequatur ſententiam, delegato judici teneatur obedire. Cum autem non ſua ſed delegantis vice fungantur, & cum juriſdictio delegatur omnia delegari quæ ad juriſdictionem faciunt videantur, merito delegatus poteſt tam ordinarium, quam alium cui mandaverit cogere ad efficiendum quod præcipitur, & ei qui obedire contempſerit pœnam infligere competentem.

C Æ L E S T I N U S III.

Aquilejenſi.

Ad audientiam noſtram perveniſſe cognoſcas quod in tua Provincia, & aliis Teutoniæ Terræ conſuetudo nimium perverſa invaluit, quod videlicet Præpoſiti & alii, quibus ſecundum morem terræ noſcitur attributa poteſtas in loco decedentium perſonis aliquibus aſſignandi præbendas, quando proprios filios, quos in ſacris conſtituti ordinibus genuerunt ſubſtituunt decedentibus, per quos ſæpe contingit uno, eodemque tempore patrem, & filium in eadem Eccleſia miniſtrare, & proventus accipere præbendarum. Præterea commutationes præbendarum ac dignitatum quidam ex Clericis contra ſtatuta Concilii temeritate propria non vereantur facere. Nolentes igitur incorrecta relinqui, Fraternitati tuæ per Apoſtolicum ſcriptum mandamus quatenus per totam Provinciam tibi ſubiectam auctoritate noſtra, & tua prohibeas, ne talia ulterius attemptentur. Quod ſi poſt inhibitionem tuam fuerint attemptata, corrigendi habeas liberam facultatem. Studeas etiam quæ ſcripta ſunt hactenus juxta formam canonicam prout poteris emendare.

C L E M E N S III.

Decano Cama. Cen. . . . . .

Cap. Gravis 17. de cenſib.

Gravis admodum, & correctione digniſſima nuper querela in audientia noſtra eſt propoſita, quod ſalva conſcientia ſub diſſimulatione tranſire non poſſumus. Cum enim quædam Eccleſiaſticæ perſonæ Eccleſias quaſi plebes in Morinenſi Diœceſi habeant, cum eas vacare contigerit non aliter quemquam ad ipſarum regimen volunt vocare, niſi antea novum cenſum Eccleſiis illis imponant, aut illæ terræ contra conſtitutionem Lateranenſem augmentent, ad ipſius ſolutionem inſtituendum Epiſcopum Presbyterum juratoria cautione vel fidejuſſoria cautione cogentes, quandam etiam partem redditiuum ſuis uſibus applicare contendunt. Unde ſæpe contigit ut Diœceſano Epiſcopo exceſſus hujuſmodi ignorante, vel eo minime requiſito in Eccleſiis illis inducant pro ſuæ voluntatis arbitrio ſacerdotes. Quoniam igitur conſtitutiones prædicti Concilii pati noluimus, neque debemus aliquorum malitia violari, diſcretioni veſtræ per Apoſtolicum ſcriptum mandamus atque præcipimus, quatenus cum ſuper hoc fueritis requiſiti, partibus ad veſtram præſentiam convocatis, quæcumque noveritis contra conſtitutionem prædictam ſuper Eccleſias illas vel earum cenſu ab aliquibus a tempore prædictæ conſtitutionis attentata, contradictione, & appellatione ceſſante in irritum revocantes, ab augmentatione cenſuum Eccleſiis penitus abſolvatis, & ad ſtatum debitum reducatis. Presbyteros quos ſuper his illicita juramenta præſtitiſſe noveritis congrua ſatisfactione impoſita faciatis abſolvi. Eos etiam quos de cætero contra formam canonum ſuper his venire noveritis, ſine cujuſquam perſonæ ſublato appellationis obſtaculo cenſura canonica puniatis.

I N N O C E N T I U S III.

Abbati S. Andreæ.

Cap. A nobis. De Sententia Excommunicationis.

A nobis eſt ſæpe quæſitum utrum ſi aliquis excommunicatus, in quo inditia fuerunt pœnitentiæ manifeſta, nec per eum ſteterit quominus reconciliaretur Eccleſiaſticæ unitati, non ſuſcepto beneficio abſolutionis deceſſerit, pro abſoluto ab Eccleſia ſit habendus; & utrum pro tali ſit accipienda eleemoſyna, & ſi a fidelibus pro eo ſit orandum. Ut autem quod intendimus per ſuppoſitionem exempli tibi apertius exprimamus: quidam Presbyter, & Canonicus, ſicut per tuas litteras nobis intimaſti, cum publica laboraret infamia, quod ad quamdam accederet conjugatam, maritus mulieris ejuſdem, & conſanguinei ejus in eum manus iniecerunt temere violentas, propter quod per Diœceſanum Epiſcopum denuntiati ſunt quod excommunicationis ſententiæ ſubiacerent. Verum ipſi poſtmodum ad eumdem Epiſcopum accedentes, præſtito in manibus ejus, quod parerent judicio Eccleſiæ corporaliter juramento in mandatis receperunt ab ipſo quod propter hoc Apoſtolico conſpectui ſe repræſentarent. Cumque unus illorum iter attingeret veniendi a quibuſdam ſuis æmulis eſt peremptus, & extra cimiterium Eccleſiæ tumulatus. Et licet contra interfectores amici, & conſanguinei interfecti graviter ſint commoti promiſerunt quod eis tamen omnem rancorem remitterent, & offenſam, dummodo interfecti cadaver traderent Eccleſiaſticæ ſepulturæ. Videtur igitur forſan in hoc caſu quibuſdam, quod cum ſacramentum non neceſſitatis articulus, ſed contemptus religionis excludat, & judicium Eccleſiæ divinum debeat judicium imitari, cum etiam in interfecto prædicto manifeſta pœnitentiæ ſigna præceſſerint, & propter hoc abſolutus etiam ab Eccleſia ſit habendus. Sed e contrario cum ex ſola culpa ligetur quis quoad Deum apud triumphantem Eccleſiam; ex ſola vero ſententia ligetur quo ad homines apud Eccleſiam militantem; quando vinculum culpæ remittitur, abſolvitur apud Deum, ſed apud hominem non abſolvitur, niſi quando vinculum ſententiæ relaxatur; alioquin abſolutio Eccleſiæ nullatenus neceſſaria videtur, cum ſola cordis contritione præter ſacerdotale officium rigor relaxetur Eccleſiaſticæ diſciplinæ. Nos igitur Conſultationi Tuæ de communi Fratrum noſtrorum conſilio breviter reſpondemus, quod judicium Dei veritati quæ nec fallit, nec fallitur, ſemper innititur. Judicium autem Ec-

Eccleſiæ nonnunquam opinionem proſequitur, quam & fallere ſæpe contingit, & falli; propter quod contingit interdum, ut qui ligatus eſt apud Deum, apud Eccleſiam ſit ſolutus, & qui liber eſt apud Deum Eccleſiaſtica ſit ſententia innodatus. Vinculum ergo quo peccator ligatus eſt apud Deum in culpæ remiſſione diſſolvitur. Illud autem quo ligatus eſt apud Eccleſiam cum ſententia remittitur, relaxatur: quod in ſuſcitatione Lazari ſermo Evangelicus manifeſtat, quem prius Dominus ſuſcitavit, & Apoſtolis præcepit Dominus poſtmodum ſolvere ſuſcitatum. Unde quantumque prædictus ſe juramento, quod Eccleſiæ mandato pareret humiliare curaverit, quantæcunque in eo poenitentiæ ſigna proceſſerint; quod autem morte præventus abſolutionis beneficium non potuit obtinere, quamvis apud Deum abſolutus eſſe credatur, nondum tamen habendus eſt apud Eccleſiam abſolutus. Poteſt tamen & debet ei Eccleſiæ beneficio ſubveniri, ſic videlicet ubi tunc de ipſius poenitentia evidentia ſigna conſtiterint defuncto etiam abſolutionis beneficium impendatur. Nec obſtat quod Eccleſiæ legitur attributa poteſtas ligandi, & ſolvendi homines ſuper terram; tanquam non poſſit ſolvere, vel ligare ſub terra ſepultos; vel quod legitur: ne communicetur mortuo cui non eſt communicatum & vivo &c. Et ſi communicatum non fuerit, communicandum tamen illi fuiſſet, quoniam non contemptus religionis, ſed neceſſitas impedivit: eo, & in certis caſibus a canonibus denotatis ligaſſe legitur Eccleſia mortuos, & ſolviſſe: Ut autem in uno pariter, eodemque negotio & ſervemus rigorem, & manſuetudinem oſtendamus, ſtatuimus, ut illius mortui abſolutio a Sede Apoſtolica requiratur, quod cum viveret, ab ipſa fuerat abſolvendus. Aliorum autem abſolutionem extra præmiſſa cæteris indulgemus, a quibus cum viverent fuerant abſolvendi. Abſolutionis autem forma ſervetur ubi fiat cum poenitentiali pſalmo, & tam oratione Dominicale, quam alia conſueta. Hæres tamen ipſius ad ſatisfactionem tamen pro ipſo, ſi commonitione præmiſſa noluerit per diſtrictionem eccleſiaſticam compellatur.

Idem Arinoconenſi Epiſcopo.

(Tua)

Cap. Volens 1. de purif. poſt partum.

Solers Fraternitas per reſponſionem Apoſtolicam edoceri humiliter a nobis expetiit, utrum mulieres ſtatim poſt partum debeant eccleſias ingredi, vel ab earum ingreſſu per dies aliquot abſtinere. Licet autem ſecundum legem Moſaicam certi dies determinati fuiſſent, quibus mulieres poſt partum a templi ceſſarent ingreſſu; quia tamen lex per Moyſen data eſt, gratia & veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt, nos Sanctorum Patrum veſtigiis inhærentes taliter tibi duximus reſpondendum, quod poſtquam umbra legis evanuit, & illuxit veritas Evangelii, ſi mulieres poſt prolem enixam acturæ gratias intrare voluerint, nulla proinde peccati mole gravantur, nec Eccleſiarum aditus eſt aliquatenus denegandus, ne poenam illis in culpam convertere videamur. Si aliunde ex veneratione aliquandiu abſtinere voluerint, devotionem earum non credimus improbandam.

Idem Senonenſi Archiepiſcopo.

De Inſtitutionibus.

Audivimus quod venerabilis Frater noſter Epiſcopus Carnotenſis ita quandoque ſequitur motum propriæ voluntatis, quod cum ad vacantes Eccleſias in ſua Diœceſi perſonæ idoneæ præſentantur, ipſe licet nihil eis de jure poſſit obiicere, eas tamen contradicere inſtituere dicitur. Cum ergo per te, qui ejus Metropolitanus exiſtis, ipſius volumus ſupplere defectum. Fraternitati Tuæ per Apoſtolicæ Sedis præceptum mandamus, quatenus, ſi idem Epiſcopus perſonas idoneas a dilecto F. P. . . . . . .

deſunt hic aliqua

Archidiacono canonice præſentatas, admittere, poſt trinam commonitionem tuam ſententiam diligenter eidem malitioſe forte diſtulerit, tu, noſtra fretus auctoritate, ſublata appellatione, eas inſtituere non omittas; ita tamen quod nullum ex hoc Epiſcopo impoſterum præjudicium generetur.

Idem Lincolnienſi Epiſcopo.

Cap. Cum haberet 5. De eo qui ducit.

Cum haberet uxorem legitimam nomine Alitiam Joannes lator præſentium, cum M. crimen adulterii perpetraverit, quod ipſe tibi publica confeſſione detexit, ſicut nobis tuæ litteræ demonſtrant; cumque ſuper hoc fuiſſet vocatus in jus ipſam M. adulteram in jure abiuravit. Poſtea vero juramento poſthabito, & contempto, cum eadem matrimonium contrahere qualecunque, & vivente legitima ipſi mœchæ diutius cohabitare præſumpſit. Denique ſupradicta Alitia de præſenti luce ſubtracta, nihilominus memoratus Joannes cum præfata adultera per decennium eſt commoratus, de qua etiam decem, filios procreavit. Quia igitur conſulis, an prædicti Joannes & Ma. ſimiliter manere poſſint, vel ſi debeant ſeparari, utrum liceat eis ad alias nuptias convolare, tale damus conſultationi tuæ reſponſum, ut ſeparentur omnino, & eis injuncta poena competenti perpetuæ poenitentiæ addicantur; præſertim cum in diebus ſatis ambo proceſſerunt, & tandiu in publico adulterio ex. ſententia perdurantes Eccleſiam gravi ſcandalo perturbarent. Noſti enim quod Leo Papa ſtatuit, ut nullus ducat in matrimonium quam polluit per adulterium. Si fides dumtaxat præſtita fuiſſet adulteræ ut defuncta legitima eam duceret in uxorem, cum eadem vivente quod mulieri mœchæ moechus adhærere præſumpſit, & ſacramentum ſuum temere violare. Quod utique connubium, niſi nulla interceſſerit religio Sacramenti, tam Gregorius Papa, quam Tiburientis Synodus deteſtatur, & utrumque hoc modo conjunctum præcepit publicæ poenitentiæ ſubiici, ac perpetuo ſine ulla ſpe conjugii permanere, niſi certe ab eodem J. & M. adminiculum afferatur ut ſimul maneant quod decennio cohabitaverint ſimul, ac decem ſuſceperunt filios; cum multiplicitas prolis ita ſuſceptæ magis eorum crimen exageret, & diuturnitas peccatum non minuat, ſed augeat. Solicitudinis Tuæ tamen intererit, ut uterque provideat liberis procreatis, & ſecundum quod eiſdem ſuppetunt facultates ſuſtentationi eorum neceſſaria ſubminiſtrent.

Idem.

Conqueſtione Nicoli ſtudentis Pariſius Apoſtolatui noſtro innotuit quod Joannes Craſſus, & Philippus de log. Græci Parochiani ſui decimas reddere contradicunt, ea occaſione prætenſa quod cum Græci ſint, Latinis non teneantur. Cum tamen ipſi & ea quæ poſſident in Diœceſi & Territorio Latinorum, & pro parte decimas reddunt, ſed longe pro majori parte eas ſubtrahere non verentur. Quia vero decimas ex debito requirunt, quæ tributa ſunt egentium animarum, & licet diſpar ſit in aliis ritus Græcorum ab obſervatione Latinorum, tamen quoad parochialia jura reddenda æqua eſt conditio inter utroſque; præſertim cum alia Græcorum Eccleſia ſibi conſtituta non ſit, cui teneantur ſuper his reſpondere, in Eccleſia Latinorum pſalmum ſumant, cui debent reddere timpanum. Diſtrictioni veſtræ mandamus, ut ſi alia rationabilis cauſa non impediat, eos ad decimam præſtationem diligentius moneatis, & efficaciter inducatis, & ſi per contumaciam ſatisfacere contradicunt, cenſura eccleſiaſtica eos, ſicut juſtum eſt, appellatione poſtpoſita compellatis.

. . . .
. . . .
. . . .

De Decimis.

Ex inſinuatione tua nobis innotuit, quod Pater tuus interveniente pecunia tibi præbendæ beneficium acquiſivit. Cumque ad annos diſcretionis poſtmodum perveniſti, dominicæ Crucis ſignum accipiens, dictam præbendam in Præpoſiti, & Fratrum libere reſignaſti; ſed idem Præpoſitus & Fratres, tibi compatientes, de novo in ſuum canonicum elegerunt, ita ſcilicet quod ſecundum electionem ipſam poſtremum locum in choro, & aliis locis obtineres. Cæ-

. . . .
. . . .
. . . .

Cap. Ex inſinuatione 26. de ſimon. eſt Clementis III.

terum

terum quia a nobis humiliter requiſiſti juxta priorem receptionem tuum locum recuperare valeas, devote duximus reſpondendum, ut indulgentia, quam Fratres tui tibi miſericorditer feciſſe noſcuntur contentus exiſtens, ratione primæ redemptionis nil audeas in Eccleſia ipſa vindicare.

Placuit nobis, & *infra*, per dilectum autem filium G. Decanum Satalenſem apoſtolatum noſtrum tua ſolicitudo conſuluit, utrum mulier credens mortuum maritum habitum Religionis adſumpſit, & eo reverſo de monaſterio educta ſit, poſt viri obitum ſit ad obſervantiam voti compellenda. Super quo reſpondemus, quod licet votum ejus non tenuerit uſquequaque, eatenus tamen fuit obligatorium, quatenus ſe potuerit obligare. Promiſit enim intrando Monaſterium non exequuturam debitum carnis, quod erat in ejus poteſtate; redire vero ad ſæculum in ejus poteſtate non erat, ſed in poteſtate mariti; & ideo quantum ad ipſam tenuit votum, quod poſt viri obitum tenere non deſinit, cum ad eam cauſam redierit, a qua poterat efficax habere principium. Conſultius duximus & congruentius ad ſalutem, prædeceſſoris noſtri felicis memoriæ, Alexandri Papæ veſtigia imitantes, ut vanitatibus ſæculi relictis, ad monaſterium redeat, ubi bona ducta intentione profeſſionem fecit, & habitum Religionis accepit. Si vero ad hoc induci non poterit, invitam ipſam credimus non cogendam.

INNOCENTIUS PAPA III.

Virdunenſi Epiſcopo.

Cap. Inter corporalia 2. De tranſlat. Epiſcop.

Quamvis hæc epiſtola in multis convenit cum epiſtola Innocenti. Decano & Capitulo Andegav. ex quo deſumptum eſt Cap. Inter corporal. tamen & in multis diſcrepat; & alteri directa eſt; ſed in eadem cauſa.

Cum fortius ſit ſpirituale vinculum quam carnale, dubitari non debet, quin Omnipotens Deus ſpirituale conjugium, quod eſt inter Epiſcopum, & Eccleſiam, ſuo tantum judicio reſervavit diſſolvendum, quaſi diſſolutione carnalis conjugii, quod eſt inter virum, & fœminam, ſuo tribunali reſervavit, præcipiens, ut quod Deus conjunxit, homo non ſeparet. Non enim humana, ſed potius divina poteſtate conjugium ſpirituale diſſolvitur. Cum per tranſlationem, aut depoſitionem, vel conceſſionem, auctoritate Romani Pontificis, quem conſtat eſſe vicarium Jeſu Chriſti, Epiſcopus ab Eccleſia removetur. Et ideo tria quæ præmiſimus, non tam conſtitutione canonica, quam inſtitutione divina ſoli ſunt Romano Pontifici reſervata. Sicut autem Epiſcopus conſecratus, ſine licentia Romani Pontificis, ſuam non debet Eccleſiam derelinquere; ſic & electus & confirmatus præter ejus aſſenſum ſuam deſerere nequit Eccleſiam, cui eſt matrimonialiter alligatus; cum non debeat in dubium revocari, quin poſt electionem, & confirmationem canonicam inter perſonas eligentium, & electi conjugium ſit ſpirituale contractum; quia licet inveniatur in canone quod electus ultra quinque menſes per ſuam negligentiam retinuerit viduatam Eccleſiam, quod nec ibi, nec alibi conſecrationis donum percipiat; non tamen intelligi viduata quaſi ſponſum non habeat, ſed quia eum ſponſus ejus nondum ſit conſecratus, adhuc quoad quædam quaſi viri ſolatio manet deſtituta. Nos ergo qui ſacra docente ſcriptura monemur ne noſtrum alii demus honorem, quoniam Apoſtolatui noſtro taliter referentibus innotuerit, quod venerabilis Frater noſter Tornacenſis Archiepiſcopus magiſtrum W. de Cumeleio, qui electus fuerat in Ambrienſem Epiſcopum, & per Metropolitanum ſuum poſtea confirmatus, diutius tam in ſpiritualibus, quam temporalibus miniſtraverat, in Andegavenſem præter Apoſtolicæ Sedis auctoritatem transferre præſumpſit, & Epiſcopum conſecrare, quem & venerabilis Frater noſter Rothomagenſis Archiepiſcopus præter Apoſtolicæ Sedis mandatum abſolvit, & ei tribuit licentiam tranſeundi, tibi de quo plenam fiduciam obtinemus, dedimus in mandatis, ut inquiſita ſuper hoc plenius veritate, ſi rem geſtam taliter invenies, præfatos Tornacenſem, & Rothomagenſem Archiepiſcopos, qui ſaltem Apoſtolicam Sedem ſuper hoc conſulere debuiſſent, a confirmatione pariter, & conſecratione Pontificum; memoratum vero W. ut ab executione Pontificalis officii noſtra fretus auctoritate ſuſpendes; qui mandati noſtri diligens executor ſuper quo devotionem tuam digna gratiarum proſequimur actione, cum per confeſſionem ſpontaneam tibi de veritate negocii conſtitiſſet, præfatos Archiepiſcopos juxta tenorem mandati noſtri ſuſpendiſti. Quia vero dicti Epiſcopi, Archiepiſcopi nobis humiliter, & devote per nuntios, & litteras ſupplicavere, ut veniam dantes errori quia non ex malignitate, ſed ex ſimplicitate peccarunt, cum id etiam urgens neceſſitas, & evidens utilitas Andegavenſis Eccleſiæ poſtularet, cum in aliam perſonam idoneam non poterant convenire, eorum erratis miſericorditer parceremus, ne vitam in confuſione finirent nos confeſſionem ſpontaneam, & ſupplicationem devotam benignius attendentes de conſueta Romanæ Sedis clementia pœnam inflictam duximus relaxandam, Fraternitati tuæ per Apoſtolicum ſcriptum mandamus quatenus ipſos Archiepiſcopos a pœna ſuſpenſionis publice denunties abſolutos.

Ex Pœnitentiali Theodori.

Mulier quocunque molimine aut in ſeipſa, aut cum altera fornicans duos annos pœniteat.

Item idem in eodem.

Si ſanctimonialis cum alia ſanctimoniali per aliquod machinamentum fornicata fuerit ſex annos pœniteat.

Ex Concilio Anquiritano.

Mulier ſi cum muliere fornicata fuerit annos duos pœniteat, ſic & illa quæ ſemen viri ſui miſcit cibo, ut plus maritus ejus amorem habeat.

Item ex eodem.

Feciſti ſolus tecum furtim ellecatorem, ut quidam facere ſolent, ita dico, ut tu ipſe tuum virile membrum in manu tua acciperes, & ſic duceres præputium tuum in manu propria commoveres, ut ſic per delectationem ſemen a te proiceres; ſi feciſti, decem dies in pane, & aqua pœnitere debes.

Item ex eodem.

Feciſti fornicationem ut quidam facere ſolent, ut tuum virile membrum in ligneum perforamen, aut in aliquid hujuſmodi mitteres, & ſic per illam commotionem, & delectationem ſemen a te proiceres, ſi feciſti, viginti dies in pane & aqua pœnitere.

Item ex eodem.

Neglexiſti infantem tuum ut per tuam culpam ſine baptiſmo moreretur. Si feciſti, per duos annos per legitimas ferias pœnitere debes, & nunquam ſis ſine pœnitentia.

Item ex eodem.

Si quis in botio inroraverit patrem, aut matrem, tres annos pœniteat, quod ſi manum levaverit, aut eis perniciem intulerit, ſeptem annos pœniteat.

Item ex eodem.

Si quis domum vel arcam cuicunque igne voluntarie cremaverit, & ſublata, vel incenſa omnia reſtituat, & quatuor annos pœniteat.

INNO-

INNOCENTIUS III.

Conſtantienſi Epiſcopo.

Eſt inter Epiſtolas Innocen. III. l. 1. fol. 341. edit. Venet. 1578.

Quid ad conſultationem quam nobis nuper feciſti de duabus partibus decimæ frugum feudalium, quas laici tanquam feudum ſuum religioſis domibus volunt conferre, presbyteris invitis & reclamantibus, & ad ſuas eccleſias, unde laici percipiunt ſacramenta decimas ipſas aſſerentibus pertinere, debeat reſponderi, per Decretalem epiſtolam ad aliorum præſtolationem in ſimili caſu dudum a nobis emiſſam, cujus reſcriptum Fraternitati tuæ de verbo ad verbum duximus transmittendum perpendere poteris evidenter. Super autem quod a nobis ſimiliter poſtulaſti utrum appellationi ſit clerici deferendum, qui purgationem indictam ſibi per ſententiam, & ad ipſius receptionem terminum competentem puta viginti dies, vel amplius ſine contradictione recipiens, & adjiciens conſequenter appellat, cauſam non exprimens appellandi, nec ſit locus niſi ſuſcipiendæ purgationi, & executioni ſententiæ, a cuius latione, ac purgatione injuncta ultra decennium dicitur effluxiſſe, taliter credimus reſpondendum quod cum poſt decem dierum ſpatium ſententia in auctoritate rei judicatæ tranſeat, qui ad provocationis ſubſidium infra id temporis non recurrit appellandi ſibi aditum denegavit; cum per hoc videatur per interpoſitionem juris latæ ſententiæ paruiſſe, præſertim ubi cauſa non redditur appellandi; ſed nec executionem ipſius ſententiæ, ideo convenit retardari. Licet ad hoc agendum quadrimeſtre tempus regulariter ſit ſtatutum, quia id arctari poteſt nonnunquam a ſedente in medio etiam prorogari, & qui ab amico ſponte recepit terminum breviorem imputare ſibi poteſt, & debet, cum ex hoc videatur amplius beneficium contempſiſſe. Unde talis non dicitur appellans, niſi forte modus executionis canonicus adverſus eum excedatur.

IDEM OLIMBIENSI

Et aliis Epiſcopis in Regno Portegalienſi conſtitutis.

Cap. Cum in partibus 18. de verb. ſign.

Cum in partibus veſtris, peccatis exigentibus, ſæpius contingat diverſa loca interdicto ſupponi, quando generale vel particulare interdictum dici debeat apud vos accepimus in dubium revocari, cum illi qui ab Eccleſia Romana decorari privilegio meruerunt, videlicet cum generale interdictum terræ fuerit, liceat eis clauſis januis, non pulſatis campanis, excluſis excommunicatis, & interdictis ſubmiſſa voce divina officia celebrare: Interdicto particulari ſe aſſerunt non arctari, aſſerentes illud interdictum generale dumtaxat, quando Regnum, vel ſaltem tota Provincia ſubjicitur interdicto, propter quod & juſtitia ſæpius deperit, & Prælatorum ſententiæ contemnuntur, cum in aliis interdictis penitus divina celebrent, & ſuſpenſis organis aliorum ipſi pulſatis campanis, & apertis januis quoslibet paſſim recipiant ad divina. Ne autem diverſa interpretatio diſcordiæ cauſam inter vos ulterius & odii fomitem valeat miniſtrare, vel quod interdictum dici debeat generale, amodo in dubium revocetur; ſignificatione vobis præſentium intimamus, quod cum in privilegiis de Regno, vel Provincia nihil dicatur expreſſe, nomine terræ non ſolum Regnum, vel Provinciam intelligi volumus, verum etiam villam, & caſtrum, ut & his locum habeat quod de generali dicitur interdicto, videlicet ut cum villa, vel caſtrum generali ſubjicitur interdicto, ſcripta privilegii forma debeat obſervari.

INNOCENTIUS III.

Miramur non modicum de tua prudentia, quod cum ad nos tua conſultatio deſtinata, ſi canones, & leges ſtudeas intueri, nihil fere dubitationis continere putetur, ſuper hoc quod certum eſt Apoſtolatum noſtrum conſulere curaſti. Cæterum ſancitum eſt in conſtitutionibus antiquorum quomodo ſervi in gradus Eccleſiaſticos ordinari debeant. Et in ſervitutem non debeant revocari. Unde quia te credimus non ignorare decreta, nil aliud Fraternitatem tuam in hoc articulo facere volumus, niſi quod in eorum ſanctionibus invenitur. De Subdiaconali tamen ordine, quia de eo non fit mentio in Patrum ſtatutis expreſſe, videtur nobis quod in his cum Diaconali gradu privilegio gaudent eodem. Nam licet ſacer non reputaretur in Eccleſia primitiva, tamen a conſtitutione Gregorii, atque Urbani ſecundum moderna tempora inter ſacros eſſe gradus minime dubitatur. Data Laterani in eodem anno.

FINIS.

JOAN-

JOANNES DOMINICUS MANSI
LECTORIBUS.

QUas hic evulgo, epiſtolæ dandæ fuiſſent in exordio hujus Appendicis, quo Romanorum Pontificum epiſtolas, quæ mihi ad manus tunc erant contuli. Sed cum ſero in manus meas venerint miſſæ ab eximio viro eodemque eruditiſſimo Comite Joſepho Garampi viro ſat noto literariæ Reipublicæ; ideo, ne penitus dimitterem ineditas, quod ſane incommodum accidiſſet viris literatis, hic dare coactus ſum.

COLLECTIO EPISTOLARUM QUORUMDAM ROMANORUM PONTIFICUM.

GREGORIUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei Abbati Ciſtercienſi.

Ex Lib. II. Epiſt. an. IV. Gregorii P. IX. n. 8. ILlius regis licet immeriti vicarii conſtituti, qui ut reconciliaretur ſervum Domino, dignatus eſt fieri homo Deus, libenter iis qui prope, ac iis qui longe ſunt, pacis conſilia cogitamus. Scientes evangelica veritate docente, beatos eſſe pacificos quoniam Dei filii vocabuntur; ut ex præmii quantitate, meriti qualitas deſignetur; cum inter alias beatitudines nulla potior habeatur, quam hominem Dei filium nuncupari. *Ut ex Vaticanis Codicibus M.S.* Sed præter hæc ſpecialis dilectionis affectus quo cariſſimos in Chriſto Filios noſtros.... Franciæ ac Angliæ reges illuſtres & eorum regna in Chriſti viſceribus amplexamur efficaciter nos inducit, ut inter eos fatagamus pacis foedera reformare, videntes & dolentes quod ex diſſenſione guerrarum præter id quod ſine pace temporis pax pectoris vix habetur, innumera habentur diſpendia, irreparabilia pericula corporum & inremediabilia detrimenta inevitabiliter imminent animarum, ut jacturas alias taceamus, quarum expers eſſe non poteſt Eccleſia generalis, quam inimici pacis & fidei tunc ſecurius impetunt, cum ejus vident filios ab invicem diſſidentes. Cum igitur reformandæ concordiæ idoneus habearis, per apoſtolica tibi ſcripta mandamus, quatenus ad ſubmovendam diſcordiam, & concordiam reformandam, vel ſaltem treguas firmandas, partes tuas affectuoſe ac efficaciter interponas, ita quod exinde laudes apud Deum & homines merearis, & nos diligentiam tuam digne commendare poſſimus. Dat. Laterani XVII. Kal. Maii Pontificatus noſtri an. IV.

In eumdem modum ſcriptum eſt Angliæ & Franciæ regibus.

GREGORIUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei Magiſtris & Scholaribus Pariſiis & Andegavis commorantibus.

Ex cod. n. 19. Fluminis impetus Pariſienſis dudum lætificans civitatem, venas aquarum viventium ad diverſas & longinquas mundi regiones effudit; quæ dum valles influentibus rivulis irrigabant florere faciebant, amigdalas & ficus producere groſſos ſuos; hujus namque inundatione fluminis foecundata Pariſius, par Syon videbatur effecta, & tamquam Jeruſalem ſimilis dici poterat urbs beata, quia ſpeculatores ejus in ſpecula domini conſtituti, pacis videre poterant & oſtendere viſionem. Quod nempe mirum, ſi fluminis hujuſmodi torrens excrevit, cum neque dubium eſſe poſſit ejus emanaſſe originem de fontibus Salvatoris; illi quidem qui ex ipſo torrente aquas in gaudio hauriebant, ſitientes vocare poterant ad bibendum, ſperantes utique quod qui ex eis biberent, amplius non ſitirent. Quia vero humani generis hoſtis antiquus & pacis inſidiator diabolus tantæ felicitatis augmentum nuper calliditate ſua, quod dolentes referimus, uſque adeo minorare ſategit, quod inter vos & cives Pariſienſes exorta diſcordia in civitate prædicta Theologicæ facultatis ſtudia, & cujuſlibet diſciplinæ ſcholaſticæ dogmata defecerunt. Nos qui ejuſdem civitatis honorem diligimus, & ſtudiorum defectum pati non poſſumus nec debemus, ad reformationem eorum intendere cupimus, ne quod abſit, amplius deſtruantur. Licet autem ordinationes quaſdam viderimus & ſuperadditiones petitas; quia tamen per ipſas de dicto negotio plenius inſtrui non potuimus, ne ſine vobis, quorum ſpecialiter & principaliter tangitur negotium, procedere diſponamus. Præſentium vobis auctoritate mandamus, & diſtricte præcipimus, quatenus aliquos nomine univerſitatis uſque ad feſtum Aſſumptionis Beatæ Virginis proximo futurum ad noſtram præſentiam deſtinetis. Licet propter hoc magiſtrum W. duxerimus retinendum. Et ut poſſimus plenius inſtrui de libertatibus veſtris & negotium veſtrum planius expedire, volumus & mandamus, ut tranſcripta omnium privilegiorum vel indulgentiarum quæ habetis ſive a nobis ſive a regibus, nobis ſub aliquibus ſigillis authenticis tranſmittatis. Dat. Laterani VI. Id. Maii Pontificatus noſtri an. IV.

In eumdem modum ſcriptum eſt.... Epiſcopo &.... Cancellario Pariſienſibus, ut perſonaliter veniant.

GREGORIUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei.... Illuſtri Regi Franciæ.

Illo devotionis affectu Reges Francorum fuerunt ſemper divinitus inſpirati, ut Eccleſiarum augmentum proprium reputantes jura ſua integra conſervarint eiſdem & eas etiam de proprio multipliciter ampliarint, quorum te affectantes non minus devotione quam ſanguine exiſtere ſucceſſorem, excellentiam tuam ad Eccleſiarum devotionem, & conſervandum ſtatum earum libenter inducimus & hortamur. Sane venerabilis.... frater noſter Arelatenſis Archiepiſcopus in noſtra propoſuit præſentia conſtitutus, quod claræ memoriæ Symon comes Montis Fortis a quondam prædeceſſore ſuo caſtrum Bellicadri & totam arſentiam cum pertinentiis ſuis & diſtrictu recepit in feudum, pro quo fidelitatem juravit, & homagium fecit eidem. Pro hoc etiam mille marcas pro emendis poſſeſſionibus ad uſum menſæ Archiepiſcopalis libidare debuit, quod tamen efficere prætermiſit. Promiſit inſuper ſeque juramento adſtrinxit, centum marcas argenti nomine cenſus annis ſingulis ſe pro dicto feudo Arelatenſi Archiepiſcopo ſoluturum; ſicut hoc totum in inſtrumento inde confecto nobis exhibito plenius continetur. Cum autem feudum ipſum per

per triennium & amplius tenuiſſe dicaris & nihil pro eo feciſſe Archiepiſcopo memorato, idem noſtræ interventionis ſuffragium imploravit. Quocirca ſerenitatem tuam rogandam duximus propenſius & hortandam, quatenus pro divina & noſtra reverentia, amore quoque juſtitiæ quam teneris Eccleſiis ſpecialiter conſervare, taliter præfato Archiepiſcopo ſuper hoc providere procures, quod vel conventiones initæ inter ipſum & Comitem ſupradictum ſerventur eidem, vel plena ei fiat reſtitutio prædictorum. Sic vero preces & monitiones noſtras admittat regia Celſitudo, quod Deo & nobis eſſe poſſit acceptum, & providere ipſi Archiepiſcopo aliter non cogamur. Dat. Laterani V. Id. Maii Pontificatus noſtri anno IV.

GREGORIUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei Magiſtro Petro Capellano noſtro Apoſtolicæ Sedis Legato.

Ex cod. n. 49. Venerabilis frater noſter.... Arelatenſis Archiepiſcopus humiliter poſtulavit a nobis, ut caſtrum Mornacii quod nomine Eccleſiæ Romanæ tenetur, conceſſum olim a bonæ memoriæ m. prædeceſſore ſuo in feudum nobili viro R. Comiti Toloſano, ſicut de jure ſpectat ad Arelatenſem Eccleſiam reſtitui faceremus eidem. Quocirca diſcretioni tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus quatenus inquiſita ſuper præmiſſis diligentius veritate, ſuper reſtitutione Caſtri prædicti, facias quod exigente juſtitia ejuſdem Eccleſiæ prudentia tua viderit faciendum. Dat. Laterani III. Id. Maii, Pontificatus noſtri an. IV.

GREGORIUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei Comiti Tholoſano.

Ex cod. n. 46. Dilectos filios Roſtagnum de Podio Alto, & Pontium Aſtvandi nuntios tuos ſolita benignitate recepimus & quæ nobis ex parte tua proponere voluerunt, intelleximus diligenter; qui utique ſicut viri providi & diſcreti ad promotionem negotiorum tuorum, quæ injuncta fuerunt eiſdem, laboraverunt ſollicite & prudenter, nihil, ſicut credimus, de contingentibus omittendo. Sane iidem devote ac ſuppliciter ex parte tua cum multa inſtantia petierunt, ut tam ſuper paſſagio tuo & tuorum in ſubſidium Terræ Sanctæ, quam ſuper ſumma decem millium marcharum in qua Eccleſiis pro damnorum reſtauratione teneris, inducias tibi de ſolita benignitate Sedis Apoſtolicæ concedere dignaremur, cum de novo reconciliatus Sanctæ matri Eccleſiæ de terra tua, ſicut oportet, diſponere non potueris, & de tranſitu tuo cum non inſtet modo paſſagium provenire nequiret utilitas quæ ſperatur nec termino aſſignato, ſcilicet proximo venturo feſto Reſurrectionis Dominicæ illuc valeres prout te decet accedere cum terra tua nimium exauſta facultatibus infra tam breve ſpatium non ſufficeret ad expenſas neceſſarias miniſtrandas. Nos vero tibi volentes juxta fervorem devotionis quam habere diceris ad Deum & Eccleſiam, gratiam quam cum Deo poſſumus exhibere ſuper ſolutione ſummæ prædictæ uſque ad beneplacitum noſtrum tibi duximus terminum prorogandum. Dilecto Filio Magiſtro P. de Collemedio capellano noſtro Apoſtolicæ Sedis Legato noſtris dantes literis in mandatis, ut inquiſita ſuper concedenda tibi dilatione paſſagii voluntate illuſtrium Regis & Reginæ Francorum, & habito conſilio Prælatorum & aliorum bonorum virorum quos viderit expedire. Conſideratis quoque tuo ac terræ tuæ ſtatu & circumſtantiis univerſis quod invenerit nobis, ſtudeat fideliter intimare, ut per ſuam relationem inſtructi ſuper hoc ſecurius diſponere valeamus. Cum autem firmiter proponamus perſonam tuam in devotione Sedis Apoſtolicæ perſiſtentem, abundantiori caritate diligere, teque inter alios tamquam ſpecialem filium Eccleſiæ confovere. Nobilitatem tuam monemus atque hortamur attente, quatenus indubitatam gerens fiduciam quod in præmiſſis & aliis quantum cum honeſtate poterimus, juxta ſinceritatis tuæ merita ſenties gratiam Apoſtolicæ Sedis & noſtram, ſic te ſtudeas Deo & Eccleſiæ exhibere devotum, & ſic zelator exiſtas catholicæ puritatis, quod ſiniſtra ſuſpicio, in quam apud multos incideras ceſſet omnino, & eos qui graviter te notaverant, appareat fuiſſe mendaces, noſque inde tanto amplius gaudeamus quanto ardentius cupimus animæ tuæ profectum, & famam tuam integram conſervari. Dat. Laterani. VII. Id. Julii Pontificatus noſtri an. IV.

GREGORIUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei Sancti Pauli Piſanæ, & Sancti Michaelis de Guamo Lucanæ Diœceſis Abbatibus.

Præſentium vobis auctoritate mandamus, quatenus quam & cujuſmodi poſſeſſionem & in quibus rebus & juribus tempore motæ guerræ inter Piſanos & Lucenſes habuit Lucana Eccleſia in caſtris & terris, quorum occaſione inter eamdem Eccleſiam & dictos Piſanos quæſtio dinoſcitur agitari diligenter, & ſollicite inquiratis, quod ſuper hoc inveneritis, nobis ſub ſigillis veſtris fideliter deſtinantes. Dat. Anagniæ VII. Kal. Septemb. Pontificatus noſtri an. IV. Ex cod. n. 55.

GREGORIUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei Epiſcopo Belluacenſi.

Efficax tuæ devotionis affectus quo Romanam Eccleſiam veneraris, te ac tua ipſius obſequiis exponendo tempore opportuno, digne meretur ut perſonam tuam ſpeciali prærogativa dilectionis & gratiæ complectentes te honorificentia proſequamur. Quatenus magnanimitas tua magnifice honorata luce fulgeat clariori, & memoriale tuum laudibus producatur in tempora longiora. Sed ecce dum te honorare proponimus, oneramus, quia quo plures tuæ gubernationi committimus, eo diligentiæ tuæ ingerimus plus laboris, indeque fit, ut cum noſtri muneris munia rite tractaveris ut ſperamus, ex noſtro tibi conſtituamur præmio debitores. Hinc eſt quod de fide ac induſtria tua indubitatam fiduciam obtinentes Marchiam & Ducatum, Peruſium & Tudertum, Urbemveterem, Narniam & Ameliam regimini tuo, quamdiu nobis placuerit committimus confidenter, ut qui quaſi natura docente ac arte juvante, naturam didiciſti præeſſe, commiſſos tibi populos gubernes ſub juſtitiæ diſciplina, quam pacis quies neceſſario committatur. Quo circa fraternitatem tuam rogamus & monemus attente per Apoſtolica ſcripta mandantes quatenus cuſtodiens juſtitiam & diligens æquitatem, confutes malitiam, & innocentiam tuearis, manſuetos attollas & deprimas pertinaces, ut te cenſorem irrepræhenſibilem univerſi & ſinguli ſentientes, diſcant modeſtiam obſervare. Nos enim, ne aliquid tibi deſit quominus commiſſum tibi miniſterium valeas exercere, pœnam ſpiritualem ſeu temporalem quam dictaveris in rebelles, ratam habebimus, & faciemus, auctore Domino firmiter obſervari. Dat. Anagniæ VII. Kal. Octob. an. IV. Ex cod. n. 64.

GREGORIUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei..... Patriarchæ Gradenſi & ſuffraganeis ejus &c.

Vtinam ſuperveniente manſuetudine corriperentur ad pœnitentiam peccatores, ut ſubtraheretur increpationi materia, & locum ultio non haberet, quia tunc reficeremur gaudio ſalutari, cum delinquentes Ex cod. n. 65.

tes caſtigare poſſemus in ſpiritu lenitatis, eo quod plaga leni unguento curata perfectius, & ſi non celerius ſolidatur, quam quæ inciſionis gladium vel ignem pertulit uſtionis. Sed quod non ſine amaritudine ferimus & referimus, quia non cito fertur ſententia contra malos, filii hominum mala perpetrantur ſine fine, divinæ utique patientiæ abuſores, quæ cum eos adducat ad pœnitentiam, iidem iram in die iræ & juſti judicii Dei ſibi damnabiliter theſaurizant. Sane cupientes juxta conſilium ſapientis in manſuetudine opera noſtra perficere, quantumcumque nos zelus angeret animarum quo nullum Deo ſacrificium eſt acceptius, multa diſſimulavimus, multa ſiluimus propter quæ forſitan indignatio ſupervenit, quia dum diſtulimus contra prævaricatores, officii noſtri debitum exequi, gravis contra Eccleſiam fuit mota tempeſtas, quietem nobis adimens temporalem, ut non poſſemus contra eos ſine gravi difficultate procedere cum vellemus, quia multum culturæ ſubtrahitur, cum hoſtilis formidatur incurſus. Verum pace nunc per Dei gratiam Eccleſiæ confidimus reſtituta, ne virgæ vigilantis officium inofficioſe aliis & periculoſe nobis gerere videamur; vos etiam duximus ad vigilias excitandas, alioſque in miniſterio paſtoralis officii diligentius exercendos. Quia vero inchoanda eſt a domeſticis diſciplina, ut ab aliis perfectius obſervetur: cum Clerici qui deberent eſſe tanquam Stellæ fixæ in Eccleſiæ firmamento lucendo ſibi per vitæ meritum & aliis per exemplum, pro majori parte vitiorum tenebris involuti, prout plus flere poſſimus quam referre, multis quaſi auctoritatem ingerant excedendi, eo quod a presbyteris populi vita pendet; dum ipſi tanquam filii onagrorum liberos ſe putantes & ducentes libitum quidquid, per abrupta ſe præcipitant peccatorum trahendo alios in ruinam, ut tot mortibus digni fiant, quot ad proximos perditionis exempla tranſmittunt: expedit utique ut qui de patrimonio Chriſti vivunt, ne dixerimus, in eo prodigaliter debacchantur, compeſcantur ſupplantationem ampliare proditorie contra eum, & cogantur ei cujus ſuſtentantur ſtipendiis utinam ad placitum militare. Cæterum taciturnitatis argui potius eligentes, quam illorum excedentes abuſus, & abuſivos exceſſus latius explicare velimus qui vobis ſunt, ultra quam per alium innoteſcere valeant notiores, univerſitatem veſtram monemus, hortamur & obſecramus in Domino, ſub obteſtatione vos divini judicii adjurantes, quatenus vobis & commiſſis vobis gregibus ſinguli & ſollicite attendentes, extirpandis vitiis & plantandis virtutibus diligentius intendatis, & ſpecialiter incontinentiæ vitium, quod enormiter Chriſti ſponſæ derogat honeſtati, ſtudeatis modis quibus poteſtis in Clericis cohibere, ipſos nunc monitis, nunc comminationibus, nunc etiam beneficiorum ſubtractionibus compeſcendo, ut qui nunc ſunt multi in ſcandalum & horrorem, ad frugem melioris vitæ Domino revocante converſi, ſint pœnitentibus ad exemplar, voſque Deo animas lucrifacientes eorum meritorum vobis cumulum augeatis, & nos diligentiæ veſtræ ſtudium, dignis in Domino laudibus non immerito commendare. Sciturі quod ſi vos inveniremus in iis ulterius negligentes, negligentiam veſtram negligere non poſſemus, ne a Domino negligi mereremur, timentes mandatorum ejus argui neglectores. Dat. Anagniæ VIII. Kal. Octobris, Pontificatus noſtri anno IV.

GREGORIUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei Peruſin. Tudertin. Urbevetan. Narnien. & Amelien. Poteſtatibus & Populis &c.

Cupientes a Subditis noſtris amari potius quam
Ex cod. n. 66. timeri, eiſque magis caritate quam poteſtate præeſſe, libenter eiſdem diſponimus profutura, ut erga ſe noſtræ cognoſcentes ſinceritatis affectum, non tam formidine pœnæ quam virtutis amore, voluntate, nobis & actione ſtudeant complacere. Videmus ſiquidem quod calami diſpares ſæpe in unam dulcem conſonant melodiam, colorum docta varietas picturam efficit gratiorem, & in pratis vernans florum diverſitas plus delectatur. Sed peccatis exigentibus diverſi hominum diverſorum affectus ſæpiſſime in adverſa nitentes, ſibi adeo invicem adverſantur, quod aſpernantes juſtitiæ diſciplinam, alii aliis graves injurias moliuntur niſi ſuperioris moderamine compeſcantur. Quare volentes vos in pacis dulcedine gubernare, rectorem vobis idoneum providimus præferendum, qui recta gerens & dirigens indirecta, manſuetos attollat & deprimat contumaces. Ad quod quidem venerabilem fratrem noſtrum....... Belvacen. Epiſcopum virum utique providum & honeſtum, nobilitate præclarum, magnanimitate magnificum nobis & Fratribus noſtris merito ſuæ probitatis & obſequii gratioſum fiducialiter eligentes, gubernationi ejus commiſimus terram veſtram, poteſtatem ſibi ſuper iis plenariam concedendo. Ut igitur diſpoſitionibus noſtris vos hilariter exponentes gratiæ noſtræ reddamini aptiores; univerſitatem veſtram rogamus monemus & hortamur attente per apoſtolica vobis ſcripta ſub debito juramenti quo nobis tenemini firmiter præcipiendo mandantes quatenus eumdem Epiſcopum, vel potius nos in ipſo ſuſcipientes in omni reverentia & honore, ſibi tanquam nobis efficaciter intendatis, & de omnibus juribus & rationibus noſtris eidem plenarie reſpondere curetis, ita quod devotionem veſtram debeamus merito commendare. Alioquin pœnam ſpiritualem ſive temporalem quam idem dictaverit in rebelles ratam habebimus, & faciemus auctore Domino firmiter obſervari. Dat. Anagniæ VII. Kal. Octob. Pontificatus noſtri an. IV.

In eumdem modum ſcriptum eſt omnibus Civitatibus per Ducatum & Marchiam conſtitutis.

GREGORIUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei Peruſin. Urbevetan. Narnien. Amelien....... & ...... Tudertin. Epiſcopis & dilectis filiis Eccleſiarum Prælatis & aliis Clericis per civitates & veſtras Diœceſes conſtitutis, &c.

Cum non mediocriter inter alia noſtræ incum- Ex cod. n. 67.
bat ſollicitudini, ut de patrimonio Eccleſiæ Romanæ ſpecialiter cogitantes dirigamus de bono in melius ſtatum ejuſdem & ſatagamus conſervare directum; profecto decet, expedit, ut ab hoc non quoslibet, ſed illos eligere debeamus de quibus certi exiſtimus, quod ſincere diligant Sedem Apoſtolicam, & in talibus docti per experientiam habeantur; quare nos civitates & Dioeceſes veſtras cupientes ſalubriter gubernari, Rectorem vobis idoneum providimus præferendum, videlicet Ven. Fratrem noſtrum Belvacenſ. Epiſcopum virum providum & diſcretum, quem experti ſumus dilectionis & devotionis ad Romanam Eccleſiam habere favorem, & ejus honorem ardentius affectare, & quidem in committendo gubernationi ejus prædictas terras. Hæc quæ dicta ſunt, conſideravimus diligenter, & quia idem ſanguine ac moribus generoſus, exercitatus in magnis, & experientia doctus, prudenter novit regere alios & præeſſe utiliter ac prodeſſe; ut igitur liberius prava in directa dirigat, & aſpera convertat in plana, univerſitatem veſtram monemus per apoſtolica ſcripta diſtricte præcipiendo mandantes quatenus benigne recipientes & honeſte tractantes eumdem, ac in perſona ejus nobis exhibentes reverentiam & honorem, cum pro obedientia Sedis Apoſtolicæ ſe beneplacitis noſtris obtulerit in hac parte, & merito ſuæ probitatis & obſequii gratioſum reddiderit, nobis ac fratribus noſtris carum plurimum & acceptum, devote ac humiliter intendatis & obediatis eidem, & efficax conſilium & auxilium impendatis in iis præcipue quæ ad honorem Eccleſiæ & ſta-

tum

tum terræ crediderit expedire. Alioquin ſententias quas idem tulerit in rebelles ratas habebimus, & faciemus auctore Domino inviolabiliter obſervari. Dat. Anagniæ V. Kal. Octob. Pontificatus noſtri anno IV.

In eumdem modum ſcriptum eſt omnibus Epiſcopis per Ducatum & Marchiam conſtitutis.

GREGORIUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei Rectoribus Societatis Lombardiæ.

Ex cod. n. 10. Magnifica veſtræ devotionis obſequia quæ in perſonis & rebus Eccleſiæ Romanæ impendiſtis tempore opportuno jugiter piæ oculis mentis habentes, eorum non poſſumus oblíviſci. Sed de retributione condigna & ſuperabundanti non deſimus cogitare, debitores nos merito reputantes ad omnia quæ vobis procurare poſſumus profutura. Abſit enim ut Eccleſia Romana ingratitudinis arguatur quæ ſemper affluens gratia gratioſis, merita ſupplicum conſuevit præmiis largioribus ſuperare. Sane cum cariſſimus in Chriſto filius noſter F. Romanorum imperator illuſtris ſemper Auguſtus & Rex Siciliæ viam pacis eligens tutiorem ſe humiliarit in tantum quod ad mandatum Eccleſiæ rediens reverenter meruerit a vinculo excommunicationis abſolvi, forma pacis inter nos & ipſum mediantibus Principibus Alamanniæ necnon Ven. Fratre noſtro .... Brixien. Epiſcopo qui vobis & pro vobis aſtitit fideliter & prudenter, tractata prius & multiplici munimine roborata, vobis & parti veſtræ ſufficienter eſt cautum, quod nullatenus vos offendet, ſed remiſit expreſſe, ſi eum forſitan offendiſtis. Quare non expedit ut exinde nullatenus dubitetis, cum nec leviter poſſetis offendi, quin graviter nos reputaremus offenſos; ideoque univerſitatem veſtram rogamus, monemus & hortamur attente per apoſtolica ſcripta mandantes quatenus in Eccleſiæ Romanæ devotione inflexibiles perſiſtentes, fide, quæ per dilectionem operatur beneplacitis noſtris obſequi ſtudeatis certi omnimodis & ſecuri, quod grata vobis intendentes viciſſitudine reſpondere, vos dignis proſequemur retributionibus gratiarum. Et ecce ad majorem cautelam tenores literarum continentium cautionem vobis ſub bulla noſtra duximus deſtinandos, qui ſunt tales. Fredericus Dei gratia Romanorum Imperator ſemper auguſtus Jeruſalem & Siciliæ Rex per præſens ſcriptum notum facimus univerſis, quod nos remittimus omnem offenſam & poenam Theutonicis, Lombardis, Tuſcis & hominibus Regni generaliter & Gallicis & omnibus aliis qui Eccleſiæ contra nos adhæſerunt, & per Thomaſium comitem Acerrarum dilectum fidelem noſtrum facimus in anima noſtra jurari, quod prædictos nullo tempore offendemus, vel faciemus offendi pro eo quod Romanæ Eccleſiæ contra nos orta diſcordia aſſiterunt, & quod pacem Eccleſiæ & eis obſervabimus. Remittimus etiam ſententias, conſtitutiones & banna, ſi qua per nos vel per alios lata vel edita ſunt occaſione hujuſmodi contra eos. Promittimus etiam quod terras Eccleſiæ in Ducatu vel marchia ſeu alio patrimonio Eccleſiæ non invademus nec devaſtabimus per nos vel per alios. Ad cujus rei evidentiam præſens ſcriptum fieri & bulla aurea typario noſtræ majeſtatis impreſſa juſſimus communiri. Tenor aliarum literarum: In nomine Domini amen. Bertoldus Aquilegenſis Patriarcha, Eberardus Archiepiſcopus Salzburgenſis, Sifridus Epiſc. Ratiſponenſis, Liupuldus Auſtriæ atque Siriæ, Bernardus Carinthiæ, Otto Moraviæ duces Dei gratia Principes Imperii, per præſens ſcriptum notum fieri volumus univerſis, quod Dominus Imperator remittit omnem offenſam & poenam Theutonicis, Lombardis, Tuſcis & hominibus de Regno Siciliæ generaliter & Gallicis & omnibus aliis, qui Eccleſiæ contra eum adhæſerunt, & Thomaſium comitem Acerrarum fecit in animam ſuam jurare, quod prædictos nullo tempore offendet, nec faciet offendi pro eo quod Romanæ Eccleſiæ contra eum orta diſcordia aſſiterunt, ſed pacem eis & Eccleſiæ obſervabit. Remittit etiam Dominus Imperator ſententias, conſtitutiones & banna ſi qua per eum vel per alios lata vel edita ſunt occaſione hujuſmodi contra eos. Promittit inſuper quod terras Eccleſiæ in Ducatu & in Marchia, ſeu alio patrimonio Eccleſiæ non invadet neque vaſtabit per ſe vel per alios, ſicut in ſcriptis ab eodem Domino Imperatore ſuper prædictis omnibus factis & bullis aureis impreſſis & typariis majeſtatis ſuæ communitis plenarie continetur. Nos autem tactis ſacroſanctis Evangeliis juramus procurare bona fide, quod prædictus Dominus Imperator prædicta ſervabit & contra ea non veniet, alioquin niſi infra tres menſes in regno Siciliæ, infra quatuor in Italia, infra quinque extra Italiam non duxerit emendanda, potenter ac patenter ad requiſitionem Eccleſiæ aſſiſtemus ei contra eumdem Dominum Imperatorem donec ſatisfecerit. Tenor aliarum literarum: Nos J. Dei gratia Sabinenſis Epiſcopus & Th. eadem gratia N. S. Sabinæ presbyter Cardinalis Apoſtolicæ ſedis legati auctoritate Domini Papæ præcipimus Domino Imperatori quod a die abſolutionis uſque ad octo menſes caveat Eccleſiæ bona fide per fidejuſſores idoneos & juratos Principes, Comites & Barones Theutoniæ & communia Civitatum, Lombardiæ Tuſciæ & Marchiæ Romagnolæ, & earumdem Provinciarum Marchiones, Comites & Barones quos Eccleſia nominabit, qui ad requiſitionem Eccleſiæ teneantur aſſiſtere Eccleſiæ contra illum donec ſatisfaciat; ſi mandata Eccleſiæ non ſervaverit, vel pacem fugerit ſeu terram Eccleſiæ vel eorum terras quas Eccleſia tenet ad manus ſuas vel perſonas eorum ceperit, occuparit ſeu devaſtarit, & infra tres menſes, ſi fuerit in regno, ſi in Italia infra quatuor, ſi autem extra Italiam infra quinque ea non duxerit emendanda, & ſuper hoc dabunt Eccleſiæ chartas ſuas ſuo ſigillo munitas. Injungimus quoque ei quod infra quindecim dies certum nuntium mittat ad curiam, qui recipiat nomina illorum, quorum fidejuſſionem requiret Eccleſia. Hæc autem ſupradicta mandamus ei omnibus cautionibus in ſua integritate manentibus olim præſtitis pro negotio terræ Sanctæ, ut pro illo ſatisfaciat ſecundum quod Eccleſia ordinabit. Si quid autem a nobis per occupationem vel per incuriam eſt omiſſum, de his quæ mandare debuimus Domino Papæ reſervetur.

Dat. Anagniæ VI. Id. Octob. Pontific. noſtri an. IV.

GREGORIUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei &c. Illuſtri Romanorum Imperatori ſemper Auguſto & Regi Siciliæ &c.

Dilectum filium Q. Judicem Papienſem nuntium tuum cum literis imperialibus ad ſedem apoſtolicam accedentem, ſolita benignitate recepimus, & tam viva quam literali voce nobis ex tua parte propoſita intelleximus diligenter. Cæterum inſpecto literarum tenore, quas pro fidejuſſuris Principibus & aliis deſtinabas, quia quædam ſive per negligentiam ſive per occupationem in eis erant omiſſa, quare videri poterant imperfectæ, ipſas non duximus publicandas, ne forte contra nos pariter & fortitan contra te amplius ſineremus detractoribus materiam murmurandi, quaſi tibi contra formam juratam & ſcriptam de quadam quaſi ſuſpecta gratia deferremus. Sed ad collationem literarum ipſarum & quorumdam aliorum ſcriptorum Ven. Fratrem noſtrum.... Capuanum Archiepiſcopum, qui & noſtræ intentionis affectum & ſuæ judicium rationis fideliter plene ac plane tibi ſicut confidimus intimabit fiducialiter admittentes quæ addenda vel immutanda conſpeximus, tibi præſentibus dirigimus interclusa, Serenitatem tuam affectuoſe rogan- Ex cod. n. 76.

gantes & monentes attente quatenus ſinceritatem noſtram ſine fictione aliqua diligenter attendens, ea ſecure ſine dubitatione ſtudeas adimplere, nil penitus ſuſpicans quaſi te in aliquo circumveniri velimus, cum jam per Dei gratiam, omnibus ſerenatis, cupiamus ut omnia in luce procedant, nullo prorſus loco verſutiarum tenebris derelicto, optantes ut ad votum tuum omnia proſpere dirigantur. Verum valde credimus expedire, ut nuntius ille tuus, qui neſcimus quo ſpiritu noſtrum declinans aſpectum in Theutoniam eſt profectus, celeriter revocetur; ne contra formam perſcriptam contingat cautionem a Principibus exhiberi. Dat. Laterani III. Nonas Decembris Pontificatus noſtri An. IV.

GREGORIUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei Conſilio & Populo Urbevetan.

Ex cod. n. 83. Non diffitemur quin graviter doleamus quod terram Eccleſiæ Romanæ per violentiam occupatam, cum neceſſe habeamus intendere ad vindicandam eamdem & forte injuriam Sedis Apoſtolicæ vindicandam, ne jura Eccleſiæ negligere videamur, qui alios arguimus negligentes. Sed multo gravioribus doloribus perurgemur, dum mente tractamus animarum pericula quæ pro detentione Terræ prædictæ non ambigimus eveniſſe; utinam nos ventura non oporteat formidare. Cum enim ex debito fidelitatis ad conſervandum & defendendum patrimonium Beati Petri juramento præſtito eſſe teneamini adjutores, patet quod invaſores effecti, violatores fidei, nobis rebelles & noſtrorum fidelium oppreſſores Deum contra vos periculoſiſſime provocatis. Væ autem illis qui quaſi ſimplicitate traducti, culpas hujuſmodi minime attendentes negligunt confiteri, cum membrum quod obſtupuit eo inſanabile quo inſenſibile ſit longius a ſalute. Sed & væ illis qui propria infecti malitia, ſpiritu ad ſuperbiam obfirmato aſpernantur de pœnitentia cogitare, eligentes perire potius, quam reddere alienum, non advertendo quod nullam commutationem poteſt homo dare pro anima ſua. Verum & ſi non per ſingulos dies Dominus iraſcatur, quia tamen quanto diutius ſigna continet iraſcentis, tanto iratus acerbius punit gravius tranſgreſſores, qui nullum malum deſerit impunitum, nequaquam ſuper prorogatione vindictæ vobis blandiri debetis cum reprobis facto etſi non voce dicendo, peccavimus, & quid accidit nobis triſte, cum nihil infelicius felicitate peccatorum. Ne igitur divinæ patientiæ abuſores probemini & reprobemini pertinaces, univerſitatem veſtram monemus & hortamur in Domino per apoſtolica ſcripta ſub debito fidelitatis firmiter præcipiendo mandantes, quatenus terram vallis lacus ſaltem nunc licet ſero nobis ſine difficultate reddatis, ut facientes de neceſſitate virtutem, nos vobis reddatis favorabiles & benignos, cum ſi recte penſatis non eſt abbreviata manus Eccleſiæ quin & terram ipſam vindicare, & fructus inde perceptos condicere nec non vindicare injuriam valeamus ſi vos invenerimus ulterius obſtinatos. Dat. Anagniæ V. Kal. Decembris Pontificatus noſtri an. IV.

GREGORIUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei . . . . . Belluacen. Marchiæ & Ducatus Spoleti Rectori & univerſis Epiſcopis per Ducatum ipſum & Marchiam conſtitutis.

Ex cod. n. 89. Si cavendum eſt nobis ne ſanguis ſubditorum de noſtris manibus requiratur, clericorum culpas, quæ periculoſæ ſunt propter dignitatem officii & perverſitatem exempli non debetis relinquere incorrectas; horum enim quanto gradus eſt altior, tanto gravior caſus exiſtit, & exceſſus ipſorum vehementer in exemplum extenditur, dum in excuſationem dicitur, ſufficit diſcipulo ſi ſit ſicut magiſter ipſius, ſicque per eos facientes delinquere populum, nomen Domini blaſphematur, cum non ſoleant facere qui ſequuntur, niſi quod eos qui præcedunt viderint facientes: licet autem corrigendi ſint omnes Clericorum exceſſus, & mores & actus ipſorum in melius reformandi, ſpecialiter eſt tamen in eis incontinentiæ vitium exprobrandum, cum non deceat per immundos ſancta tractari, & fœdatos libidine menſæ Domini miniſtrare. Unde Abimelech Sacerdos David legitur reſpondiſſe ſe ad manus panes laicos non habere, ſed ſolummodo panem ſanctum quem mundis pueris maxime a mulieribus obtulit manducandum. Ut igitur judicium a domo Domini incipiat, præſentium auctoritate vobis in virtute obedientiæ diſtricte præcipimus, quatenus uſque ad tres menſes clericos prædicto vitio laborantes præſertim ſuper cohabitatione mulierum diligenter & ſollicite corrigere ſtudeatis, taliter circa vos ipſos invigilare curantes, quod magis commendatione, quam correctione dignum in vobis valeat inveniri. Alioquin ſi qui veſtrorum, quod non credimus, præcepti noſtri fuerint contemptores, ex tunc intra menſem reſponſuri nobis de contemptu perſonaliter ad Sedem Apoſtolicam accedere non poſtponant. Tu vero Frater Belvacen. contra Prælatos & alios qui ſunt infecti vitio Simoniæ, cum tales Dominus facto flagello de reſticulis de templo ejeciſſe dicatur, ac eos qui Ultramontanos ſine literis comendatitiis ſuorum Epiſcoporum auſi ſunt ad ordines promovere, inquiras ſollicite veritatem; & quod inveneris infra prædictum tempus nobis reſcribere non omittas, ut per tuam relationem inſtructi procedamus ſecundum quod viderimus expedire. Dat. Laterani IV. Non. Januarii, Pontificatus noſtri anno IV.

GREGORIUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei . . . . . . Archiepiſcopo Ebredunenſi.

Cooperatores Dei cupientes exiſtere juxta quod ex injunctæ nobis officio imminet ſervitutis, libenter ejus gratiam ſequimur præeuntem. Studioſo ipſius beneplacitum obſequio proſequendo, quia licet omnipotens omnia ſecundum ſuæ voluntatis conſilium operetur, placet tamen ſibi humanæ cooperationis affectus, cui nihil poteſt adjici vel adimi per effectum. Sane gratias agentes gratiarum omnium largitori, qui per ſuorum fidelium miniſterium propriam cauſam gerens, Majoricas & alias terras diu a Saracenis detentas invaſas reſtituit cultui Chriſtiano; alias ſicut confidimus ad gloriam ſui nominis & dilatationem generalis Eccleſiæ largiturus, quia expedit ut non ſolum ad terras alias acquirendas, ſed etiam acquiſitas inhabitandas ſuccurſus illuc continuus dirigatur, univerſis Chriſtifidelibus noſtris damus literis in mandatis, in remiſſionem eis peccaminum injungendo, ut illi famulantes ad placitum, qui famulos ſuos gloria coronat æterna; illuc in perſonis & rebus ſuccurrant magnanimiter & potenter. Nos enim de divina miſericordia & BB. Apoſtolorum Petri & Pauli auctoritate confiſi omnibus habitare volentibus terras noviter acquiſitas, ſeu etiam acquirendas, eam indulgemus veniam peccatorum, quam haberent ſi proficiſcerentur in ſubſidium Terræ Sanctæ. Aliis autem, qui terræ illi in bonis vel perſonis ſubvenerint ſecundum ſubſidii qualitatem, quantitatem ſubventionis, & devotionis affectum indulgentiam concedimus peccatorum. Quocirca Fraternitatem tuam rogamus & monemus attente per Apoſtolica ſcripta, mandantes, quatenus prædictam indulgentiam in Civitate Diœceſi ac Provincia tua prædicans & per ſuffraganeos & Fratres Prædicatores faciens prædicari ſubditos tuos ad ſuccurrendum illuc ſedulis monitis exhorteris. Turbatores autem illorum, qui ad partes illas acceſſerint, per cenſuras eccleſiaſti- Ex cod. n. 92.

cas

eas appellatione remota compeſcas. Mandatum noſtrum taliter impleturus, quod Deo gratum & nobis eſſe poſſit acceptum. Dat. Laterani X. Kal. Jan. Pontific. noſtri anno IV.

GREGORIUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei F. Illuſtri Romanorum Imperatori ſemper Auguſto & Regi Siciliæ. &c.

Ex cod. n. 98. Cum in forma pacis inter nos & te habitæ fuerit ordinatum, ut pro iis quæ in tractatu pacis venerant obſervandis, ex tunc ad octo menſes præſtares fidejuſſoriam cautionem, & propter impedimenta ſupervenientia id nequiverit adimpleri; nolumus tibi ex tranſcurſu præteriti temporis præjudicium generari. Tu tamen ex nunc prædicta ſtudeas adimplere, cum jam tempus præſtandæ cautionis hujuſmodi tibi currat. Dat. Laterani XIII. Kal. Febr. Pontific. noſtri an. IV.

GREGORIUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei Dilecto Fratri Palmerio Canonico Sanctæ Trinitatis de Campanolis Ordin. S. Auguſtini Regin. Diœceſ. &c.

Ex cod. n. 101. Conqueſtus eſt nobis Ven. Frater noſter . . . . . Bononienſis Epiſcopus, quod Poteſtas & Commun. Bononien. temporalem juriſdictionem, quæ in S. Joannis in Perſiceto, Unciolæ, Maximatici, Podii, Dulioli, Caſtri Epiſcopi, & quibuſdam aliis caſtris & villis Eccleſiæ Bononienſi competit pleno jure, & in cujus quaſi poſſeſſione fuiſſe ac eſſe dinoſcitur, per violentiam uſurpantes, & turbantes quemdam qui apud dictum caſtrum S. Joannis homicidium perpetravit, per eos puniendum a Rectore Caſtri ejuſdem ſibi exhiberi fecerunt & adhuc tenent in vinculis, ipſum reddere denegantes, unde per literas noſtras ipſi mandavimus, ut ab ipſius Epiſcopi moleſtia deſiſtentes & eidem Epiſcopo reſtituentes ſine difficultate qualibet homicidam, libere ipſum permitterent in dictis locis uti juriſdictione præfata, comparituri coram nobis uſque ad feſtum omnium Sanctorum proximo præteritum ad faciendum & recipiendum quod juris ordo dictaret, ſi in dictis caſtris & villis proponerent juriſdictionem aliquam ſe habere: qui hoc ſicut dicitur contemnentes, nec reſtituerunt ſibi malefactorem præfatum moniti diligenter, nec permiſerunt Epiſcopum libere uti hac juriſdictione in locis eiſdem, neque ad nos reſponſalem idoneum deſtinarunt, ſed peccatum peccato potius cumulantes, poſtquam utriuſque partis nuntii ad Sedem Apoſtolicam acceſſerunt, dicti Poteſtas & Commune quoſdam ex parte ſua miſerunt ad inveſtigandum & puniendum quoddam maleficium patratum in terra Dulioli ad juriſdictionem ipſius Eccleſiæ pertinente, ſuper quo inquiſitio facta fuerat per dicti Epiſcopi nuntios, & a malefactoribus pignorum cautiones & aliæ ſecuritates acceptæ: quare nuntii ejuſdem Epiſcopi humiliter petierunt a nobis, ut ſuper his deberemus indemnitati Bononienſis Eccleſiæ præcavere. Quia cum valde ſit iniquum & ingens ſacrilegium, ea quæ collata ſunt pro remedio peccatorum venerabilibus Eccleſiis vel relicta aut eis juſtis modis aliis acquiſita a fidelibus & viris catholicis a quibus ſervari ea convenit, aliis uſibus applicari, merito invaſores rerum ipſarum tamquam ſacrilegi, niſi eas reſtituant per Eccleſiarum Rectores, cum Eccleſiaſticum ſit crimen ſacrilegii, ſunt anathemati uſque ad ſatisfactionem congruam ſupponendi. Eccleſiarum quoque favore noſcitur introductum, ut malefactores ſuos venerabilium locorum Rectores poſſint, ſub quo maluerint judice convenire. Sed Fori exceptione per nuntios veſtros oppoſita inſtanter petebatur ab ipſis, ut cum regulariter actor Forum rei ſequi debeat, relinqueremus quæſtionem hujuſmodi judicio ſeculari. Super iis ergo deliberatione cum Fratribus noſtris habita diligenti, paterna dulcedine ipſos monemus, depoſcimus & rogamus, obſecrantes per ſalutem animarum ſuarum, & per Dominum obteſtantes, quatenus humiliantes ſe ſub potenti manu Dei, cum in hoc longe magis ſit vinci quam vincere glorioſum, non annuant ſalutarem recipere medicinam. Sed nobis hæc gratuita liberalitate ſub ſpe mercedis æternæ donantes Deo & Eccleſiæ ſuper præmiſſis debitam ſatisfactionem impendant. Civitatis enim ſuorum Eccleſiæ Romanæ devote ſollicita deſideramus affectione ſalutem, alligare curantes, quod confractum eſt & reducere quod abiectum, & cupientes eoſdem per patientiam noſtram ad poenitentiam revocare. Nolentes itaque afflictionem ejuſdem Eccleſiæ ad dictorum Poteſtatis & communis periculum quod verſatur in ipſa diſſimulare, ne contra officii noſtri debitum veniamus, ſcientes quod obedire Deo magis quam hominibus nos oportet, diſcretioni tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus ſi tibi conſtiterit ipſos invadere aut turbare ſuper præmiſſis jura ipſius Eccleſiæ aut hactenus invaſiſſe vel turbaſſe, tu diligenti monitione præmiſſa per cenſuras Eccleſiaſticas ceſſare ipſos ab hujuſmodi & ſatisfacere de præteritis damnis & injuriis appellatione remota compellas. Teſtes &c. Proviſo ne in univerſitatem Communis Bononienſis excommunicationis vel interdicti ſententias proferas, niſi ſuper hoc a nobis mandatum receperis ſpeciale. Dat. Laterani VI. Kal. Febr. Pontificatus noſtri anno IV.

GREGORIUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei Magiſtro Domus Militiæ Templi Jeroſolymitani.

Ex cod. n. 110. Tempora cum cauſis ita ſapiens commetitur, ut nequaquam invicem ſibi derogent, ſed potius mutuo ſuffragentur, cum alias a diſcrimine non vacaret, dum res exponeretur non tam prudentiæ quam fortunæ. Sane cariſſimus in Chriſto Filius noſter F. Romanorum Imperator Illuſtris ſemper Auguſtus & Rex Siciliæ gravem ad nos querimoniam deſtinavit quod tu non attendens varia diſcrimina, quæ de guerra inevitabiliter imminent Terræ Sanctæ, treguas violare contendis contra formam pacis & contra prohibitionem Balivi ſui ad movendam guerram de regno Jeroſolymitano milites plures abſtrahendo, nonnullis de militibus peregrinis quos ipſe duxerat ab hoſtibus miſerabiliter captivatis, unde Regi Perſarum in exterminium illarum partium properanti, via videretur aptior præparari, ut aſſequatur facilius, quod intendit. Licet igitur ex eo quod inimicos Chriſti deſideras debellare, ſis apud Deum & homines merito commendandus; quia tamen hoc temporis qualitas non expoſcit, ſed potius interdicit; diſcretionem tuam monemus & hortamur attente per Apoſtolica tibi ſcripta firmiter præcipiendo mandantes, quatenus nihil agas omnino per quod poſſit Terræ Sanctæ vel viſitantibus eam aliquod periculum imminere; cum id facile redundaret in confuſionem totius populi Chriſtiani: alioquin ſi contra mandatum noſtrum aliquid attemptares, non poſſemus æquanimiter ſuſtinere, quin exceſſum tuum animadverſione debita puniremus. Dat. Lat. IV. Kal. Mar. Pont. noſtri an. IV.

GREGORIUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei F. Romanorum Imperatori ſemper Auguſto & Regi Siciliæ &c.

Ex cod. n. 111. Si vere deſideras, ſicut decet, ut Terræ ſanctæ negotium non turbetur, ſed potius dirigatur, expedit ut Hoſpitalarios & Templarios per quos Terra illa eſt inter multas anguſtias hactenus gubernata, & ſine quibus nequaquam poſſe creditur gubernari

nari nulla moleſtatione fatiges, ſed potius beneficentiæ gratia proſequaris, ſic agens proprium intereſſe, ut apud Deum incomparabile tibi meritum compares, & apud homiues nomen bonum. Sane ut taceamus, quod nobis mendaciter exprobratur, quod quaſi momentanea videtur fuiſſe poſſeſſio de illis quæ per nos ſibi reſtituta fuerunt, nunc illorum gravamen & amaritudine plenam non poſſumus obaudire querelam lamentantium quod nuper ſunt & alii ſpoliati, cum nec vellent, nec valerent juris ordinem declinare. Quare non eſt dubium quin exinde gravia poſſint Terræ Sanctæ diſpendia imminere, cum indigentia laborantes non habeant unde Terram ipſam valeant more ſolito defenſare. Ut igitur conſcientiæ propriæ nec non famæ tam noſtræ quam tuæ provide conſulas, Imperialem celſitudinem rogamus monemus & hortamur in Domino, quatenus eligens potius vinci miſericordiæ pietate, cui cæteræ virtutes cedere minime dedignantur, quam juſtitia exaſperata notari, dictis Hoſpitalariis & Templariis ablata reſtitui facias univerſa, ita quod divinam evites offenſam, & nos manſuetudinem tuam poſſimus merito commendare; cum alias patientiam noſtram variis detractionibus exponere videreris. Ut autem ſuper hoc plenius tibi noſtrum inſinuemus affectum, in ore dilecti Filii... Abbatis Caſæmarii poſuimus verba noſtra, quibus te credere volumus incunctanter. Dat. Laterani IV. Kal. Martii Pontificatus noſtri anno IV.

GREGORIUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei F. Romanorum Imperatori ſemper Auguſto & Regi Siciliæ.

Ex cod. n. 112. Imperialis Celſitudinis literas nobis per dilectum Filium.... Abbatem Caſæmarii præſentatas gratanter recepimus & intelleximus diligenter, gaudentes in Domino, quod erga nos & Romanam Eccleſiam debitum exhibes ſinceritatis affectum, quo tibi Dei & hominum gratiam comparas & favorem, & nos ad profectus tuos efficaciter exhortaris. Cæterum intellectis quæ idem Abbas nobis ex parte tua viva voce propoſuit, circa plurima occupati & ſpecialiter pro negotio fidei, nequaquam ſuper his vel aliis in nroe deliberationem habere potuimus opportunam. Sed cum ſicut creditur, noſter inde non in longum differatur egreſſus, tunc poteris ad nos tuum nuntium deſtinare, qui tuam nobis intentionem exponens, noſtrum reſponſum tibi plenius reportabit. Interim autem iis quæ prædictus Abbas ex parte noſtra manſuetudini tuæ viva voce proponet, fiducialiter acquieſcas, certus quod votis tuis libenter annuimus quanta cum ſalva poſſimus honeſtate. Dat. Laterani IV. Kal. Martii Pontificatus noſtri an. IV.

Eidem.

n. 113. Quanto malivoli & maliloqui majori æſtuant libidine detrahendi, recta etiam in ſugillationem noſtram & tuam nequiter depravando, tanto ſinceritati tuæ accuratius eſt cavendum, ne occaſionem des illis contra utrumque linguas maledicas relaxandi, quem utriuſque famæ decet eſſe ſolicitum zelatorem. Intelleximus ſiquidem quod illos de regno qui Eccleſiæ adhæſerunt intendis compellere transfretare, hoc eſt eos ſicut ſibi videtur & aliis in exilium relegari, cum ad id ex minori dilectione credaris induci. Ne igitur contra eos occaſionem quærere videaris, & per conſequens contra nos & te linguas acuas detractorum, Imper. cel. affectuoſe rogamus & monemus attente quatenus ab intentione tali deſiſtens, eos occaſione hujuſmodi minime inquietes. Dat. ut ſupra.

GREGORIUS EPISCOPUS

Servus Serv. Dei.... Regin. Archiepiſcopo.

Speravimus ut ſicut nobis præſentialiter promiſiſti Ex cod. n. 114.
Hoſpitalariis & Templariis reſtitui procurares ablata. Sed adhuc ablatis primitus deſtituti, aliis ſunt noviter expoliati, ſicut nobis eorum lamentabilis conqueſtio patefecit; cum igitur propter hoc dil. Filium...... Abbatem Caſæmarii ad Imperialem præſentiam deſtinemus, fraternitatem tuam rogamus & monemus attente per apoſtolica ſcripta mandantes, quatenus apud cariſſimum in Chriſto filium noſtrum F. Romanorum Imperatorem illuſtrem ſemper auguſtum & Siciliæ Regem, ut eis ablata reſtituat univerſa, interponas efficaciter partes tuas; ita quod diligentiam tuam poſſimus merito commendare. Dat. Laterani IV. Kal. Martii, Pontific. noſtri an. IV.

In eumdem modum... Archiepiſcopo Capuano.

LITERA

AD DOMNUM PAPAM

Sanctiſſimo Patri ſuo Domino Gregorio Dei gratia ſummo Pontifici Fridericus eadem gratia Romanorum Imperator ſemper auguſtus Jeruſalem & Siciliæ Rex ſalutem & filialem reverentiam.

Cæleſtis altitudo conſilii quæ mirabiliter in ſui ſapientia cuncta diſpoſuit, non immerito ſacerdotii di- Ex cod. n. 131.
gnitatem & regni faſtigium ad mundi regimen ſublimavit, uni ſpiritualis & alteri materialis conferens gladii poteſtatem, ut hominum ac dierum excreſcente malitia, & humanis mentibus diverſarum ſuperſtitionum erroribus inquinatis, uterque juſtitiæ gladius ad correctionem errorum in medio ſurgeret, & dignam pro meritis in actores ſcelerum exerceret ultionem. Sane cum omni honorificentia venerandis apicibus veſtræ paternitatis acceptis, & earum tenore cognito, juſte non potuimus non moveri velut qui ad laudem bonorum, ad vindictam vero malefactorum collatum nobis a Domino enſem juſtitiæ bajulamus, dum noſtris eſt auribus per eaſdem ſacras literas intimatum, quod hæreticæ labis morbus paulatim ſerpens ut cancer pro magna parte Italiam, & ſpecialiter quidem dolentes referimus in Regno noſtro Siciliæ, Neapolim & Anverſam, parteſque vicinas dicitur infeciſſe; ſicut per quemdam ab eodem errore tandem Domino inſpirante converſum Apoſtolicæ Beatitudini accepimus revelatum. Super quo tanto vehementius anxiamur, quanto vicinior Apoſtolicæ & Imperiali ſedi tanti ſuperſtitio invenitur erroris, ut in circuitu matris inſultent impii, & ante faciem ejus proh pudor in injuriam fidei perfidia tam obſtinata conſurgat, dum heritii foveas habeant & lamiæ nudent mammas & lactent catulos infelices. Quia igitur ex Apoſtolicæ proviſionis inſtantia qua tenemini ad extirpandam hæreticam pravitatem, potentiam noſtram ad ejuſdem hæreſis exterminium precibus & monitis excitatis. Ecce ad vocem virtutis veſtræ zelo fidei quo tenemur ad fovendam Eccleſiaſticam unitatem gratanter aſſurgimus beneplacitis veſtris devotis affectibus concurrentes, illam diligentiam & ſollicitudinem impenſuri ad evellendum & diſſipandum de prædictis civitatibus peſtem hæreticæ pravitatis, ut auctore Domino cui gratum inde obſequium præſtare confidimus ac veſtris coadjuvantibus meritis nullum in eis veſtigium ſuperſit erroris, ac finitimas & remotas quaſcumque prævia fama partes attigerit inflicta pœna perterreat, & omnibus innoteſcat, nos ardenti voto zelare pacem. Ecce & adverſus hoſtes fidei & ad gloriam & honorem matris Eccleſiæ ultore gladio potenter accingi. Datum Tarenti 25. Febr. IV. Indict.

GRE-

GREGORIUS &c.

. . . . . Epiſcopo Brixien.

Ex eod. n. 132. In noſtra & Fratrum noſtrorum præſentia fuit ex parte tua propoſitum, quod olim cives Brixienſes reſtauratoribus damnorum illatorum ad invicem, quæ propter multas civiles diſcordias incurrerant plurimum aggravati, ſtatutum per venerabilem Fratrem noſtrum Patriarcham Antiochenum tunc Brixien. electum editum, videlicet de non petendo vel recipiendo in poſterum reſtauratores hujuſmodi a communi generaliter approbarunt & firmarunt etiam juramento. Nuper vero non ſine noſtro labore & ſollicitudine procuraſti, quod ſuper diſcordia quæ graviter cives ipſos exagitat, Conſules & conſilium præciſe ac abſolute jurarunt ſe mandatis tuis omnibus parituros, quam tamen niſi per commune Brixien. damna paſſis ſaltim in expenſis quas hujuſmodi occaſione fecerunt provideri contingat, perfecte ſopire non potes quin ſuſtineat recidivum. Super quo Apoſtolicum remedium adhiberi. Cum igitur aliud ſit damnorum reſtauratio quam ſatisfactio expenſarum, & ideo in juramento exhibito ſuper damnorum articulo intelligi non debeat quod factum expenſarum fuerit comprehenſum; fraternitati tuæ per apoſtolica ſcripta mandamus quatenus juramento non obſtante prædicto auctoritate noſtra provideas quod dictum commune pro bono concordiæ ad expenſarum ſatisfactionem contribuat juxta tuæ diſcretionis arbitrium a te ſicut expedierit moderandum. Dat. Laterani XV. Kal. Aprilis Pontific. noſtri an. IV.

GREGORIUS &c.

. . . . Archiepiſcopo Remen. & ſuff. ejus.

Ex cod. n. 135. In vinea Domini Sabaoth cultores licet immeriti poſiti & cuſtodes, ſic in culturæ ac cuſtodiæ nos debemus miniſteriis exercere, ut in plenitudinem poteſtatis aſſumpti vos ad eadem miniſteria in partem ſollicitudinis evocatos ſedulo ſtudio excitemus; cum & ſi ejus ſit illam colere qui plantavit, & cuſtodire, ſine quo nihil utiliter cuſtoditur, quia tamen ex denario diurno in ea convenimus laborare, ne quod abſit non ſolum mercede fraudemur, ſed tamquam ſervi deſides repellamur, expedit ut univerſi & ſinguli ſollicitudine non pigri, ferventes ſpiritu Domino ſervientes in ipſa infatigabiliter operemur extirpandis vitiorum ſpinis & peccatorum tribulis quæ ſuperficiem ejus obumbraſſe videntur, nec non plantandis virtutum germinibus in quibus Dominus delectatur totis affectibus intendendo. Cuſtodiæ quoque invigilare tenemur, ne venenata reptilia hæretici ſcilicet tamquam inter ſarmenta ſibi latibulum vendicantes, a perditionis filiis receptentur, ſed in ſua potius comprehendantur aſtutia, ut receptati & receptantes pariter confundantur; verum quia inchoanda eſt a domeſticis diſciplina, ut ab aliis perfectius obſervetur; cum Clerici qui deberent eſſe Stellæ fixæ in Eccleſiæ firmamento lucendo ſibi per vitæ meritum & aliis per exemplum pro majori parte vitiorum tenebris involuti prout plus flere poſſumus quam referre, multis quaſi auctoritatem ingerant excedendi eo quod a presbyteris populi vita, dum ipſi tamquam pulli onagrorum liberos ſe putantes & ducentes licitum quicquid libet, per abrupta ſe præcipitant peccatorum, trahendo alios in ruinam, ut tot mortibus digni fiant, quot ad proximos perditionis exempla tranſmittunt. Expedit utique, ut qui de patrimonio Chriſti vivunt, ne dixerimus prodigaliter debacchantur, compeſcantur ſupplantationem ampliare proditoriæ contra eum, & cogantur ei cujus ſuſtentantur ſtipendiis utinam ad placitum militare. Cæterum taciturnitatis argui potius eligentes, quam illorum excedentes abuſus & abuſivos exceſſus latius explicare velimus qui vobis ſunt ultra quam per alium innoteſcere valeant notiores. Univerſitatem veſtram monemus, hortamur & obſecramus in Domino, ſub obteſtatione vos divini judicii adjurantes quatenus vobis & commiſſis vobis gregibus ſinguli ſollicite attendentes extirpandis vitiis & plantandis virtutibus diligentius intendatis, & ſpecialiter incontinentiæ vitium, quod enormiter Chriſti ſponſæ derogat honeſtati, ſtudeatis modis quibus poteſtis in Clericis cohibere, ipſos nunc monitis, nunc comminationibus, nunc etiam beneficiorum ſubtractionibus compeſcendo, ut qui nunc multis in ſcandalum & horrorem, ad frugem melioris vitæ Domino revocante converſi ſint poenitentibus ad exemplar, voſque Deo animas lucrifacientes eorum meritorum vobis cumulum augeatis, & nos diligentiæ veſtræ ſtudium dignis debeamus in Domino laudibus non immerito commendare. Scituri quod ſi vos inveniremus in iis ulterius negligentes, negligentiam veſtram negligere non poſſemus, ne a Domino negligi mereamur. Dat. Lat. Idibus Martii Pontific. noſtri an. IV.

GREGORIUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei Dilecto in Chriſto filio . . . . . Abbati S. Galgani Ord. Ciſtercien. Vulteran. Dioec. Salutem & Apoſt. benedictionem.

Ad grande ſalutis exordium utilitatibus plurimorum largiente Domino magnifice profuturum aſpirat quorundam nobilium divinitus inſpirata devotio qui totis viſceribus concupiſcunt in ſuæ Civitatis Dioeceſi fieri coenobium juxta Ciſtercien. inſtituta. Ex Regeſt. an. VI. Ep. 267. Vehementer quippe deſiderant e vicino aliquem portum quietis habere, ad quem confugiant fugientis ſeculi fluctuantes ſæpius repetita naufragia, ne ſi tendentes longius tardaverint anchoram in tuta figere ſtatione, propter diſtantiam optati refugii a fluctibus interim comprehenſis abiſſi profundum abſorbeat, & puteus pravæ conſuetudinis ſuum, quod abſit, os urgeat ſuper eos. Ut autem, quod deſiderant, facilius aſſequantur, ſe ipſos & ſua ſalubri conſilio diſponentes divinis obſequiis mancipare impenſas non modicas paraverunt ad ædem ſacram & domorum fabricam ad inſtar præfati ordinis erigendam, & poſſeſſiones amplas offerunt ad ſuſtentandos fratres congregandos in loco quem elegerit Dominus per Sedem Apoſtolicam ad hoc opus. Denique Fratres quidam ſitientibus ferre aquas & cum panibus occurrere fugientibus ferventi animo ſatagentes quæſitum diutius locum aptum & tandem monſtratum a Domino invenerunt, Eccleſiam videlicet regularem Sancti Pantaleonis Lucan. Dioec. quæ commoda ſitu loci aquarum influentia vicinitate nemorum, & a ſtrepitu circumhabitantium ſeparata, late ſinum ſpandens placide ſe coaptat ut cernitur ad ordinis hujus amplexum, & ad ſuum incolatum ipſum videtur quodammodo in . . . tare præſertim cum collapſa in ſpiritualibus, prout docet Inquiſitio nuper facta expetat in ordine ac miniſtris Deo famulantibus renovari. Quare nobis a viris religioſis fuit cum multa inſtantia ſupplicatum, ut ad tam Sancti deſiderii complementum eidem ordini locum ipſum concedere dignaremur. Nos autem qui ſectari ſalvatoris veſtigia cupimus, & non ſolum optamus ſalutem Fidelium, ſed inſtantem quærimus & ſollicite intendimus procurare tam piis votis & felicibus auſpiciis libenter annuimus Eccleſiam ipſam cum omnibus ſuis bonis, juribus, & poſſeſſionibus Ciſtercien. Ordini ad conſtruendum ibidem monaſterium concedentes. Verum ne per hoc alienari penitus aliorum jura credantur compenſationem congruam Lucan. Præſuli & Eccleſiæ ſuo tempore faciendam, ſi aliquando forſitan cives Lucan. meruerint reſtitui ad priſtinæ dignitatis honorem noſtræ providentiæ reſervamus. Hinc eſt quod tuæ devotioni mandamus, quatenus perſonaliter ad Eccleſiam præfatam accedens, & pro Ciſtercien. Ordine omnium bonorum ipſius tam mobilium quam immobilium auctorita-

te

te noſtra poſſeſſionem ingrediens diſponas de ipſa prout exigunt tui ordinis inſtituta. Priorem autem, Clericos & Converſos ipſius Eccleſiæ moneas diligenter, ut pro animarum ſuarum ſalute ordinem Ciſtercien. aſſumant. Alioquin eos in aliis monaſteriis ſui ordinis collocare procures, contradictores & rebelles per cenſuram Eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo. Dictis vero nobilibus propriis nominibus exprimendis in dicta Eccleſia Domino ſervituris habitum ordinis tui tradas, dum tamen uxores illorum qui juncti ſunt matrimonio liberam & ſpontaneam licentiam illis tribuant, & prius habitu Religionis aſſumpto aliquod Clauſtrum intrent voventes & publice promittentes ſub regulari obſervantia ſe perpetuo moraturas. Nos enim Fratri Philippo de ordine Fratrum minorum viſitatori monaſteriorum pauperum incluſarum dedimus noſtris literis in mandatis, ut ipſas nec non matres ac ſorores ipſorum ſi voluerint debeat in monaſteriis earundem incluſarum quæ minori gravata ſunt numero collocare. Dat. Anagniæ XI. Kal. Febr. Pontific. noſtri an. VI.

GREGORIUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei Dilectis Filiis.... Abbati S. Michaelis de Guamo Lucanæ Dioec. & Fr. F. Ordinis Prædicatorum ſalutem & apoſt. bened.

Ex Regeſt. an. VII. ep. 375.

Viam vitæ quærentibus libenter ſalutis materiam procuramus, ut nullis obſtaculis, quin pro voto proficiant, impediti, æterna Chriſti munera liberius valeant adipiſci. Hinc eſt quod cum quædam nobiles mulieres civitatis Lucanæ, ſicut gaudentes accepimus, relictis contemptui mundi vanitatibus univerſis, lucis auctori laudibus ſe deputare, cupiant, & in monaſterio S. Cerbonii ordinis beati Benedicti Lucan. Dioec. ſub regulari habitu commorari; nos volentes ut tam ipſæ quam dilectæ in Chriſto filiæ moniales in eodem monaſterio conſtitutæ, ſeu clauſtra conſiſtant, & criminibus ex hominum frequentia conſurgere conſuetis, ita ſint ſalubriter alienæ ſicut effectæ ſunt ſeculo laudabiliter peregrino, præcipiendo mandamus, quatenus prædictis mulieribus juxta numerum, qui ſecundum facultates loci vobis competens videatur, auctoritate noſtra, ſublato appellationis obſtaculo, in eodem monaſterio collocatis, faciatis ipſas cum ſupradictis monialibus conſiſtere ſub clauſura. Quod ſi forſan ex ipſis monialibus aliquæ claudi noluerint eas in locis aliis ſupradicti ordinis collocetis, contradictores per cenſuram eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo, proviſo nihilominus, quod duæ claves in ejuſdem monaſterii januis habeantur, quarum unam per te, Fili Abbas, & alteram per Abbatiſſam ipſius monaſterii cuſtodiri volumus & mandamus. Dat. Anagniæ VII. Kal. Septembr. Pontificatus noſtri anno VII.

GREGORIUS &c.

S. tituli S. Laurenti in Lucina Presb. Cardinali Marchiæ Anconitanæ Rectori.

Ex Regeſt. an. XIII. Ep. 200.

Coercere nequitiam, juſtitiam defenſare, oculis Redemptoris acceptum non modicum creditur, ſed catholicam fidem defendere, & eccleſiaſticam protegere libertatem, tanto Deo gratius reputatur, quanto plus ſalutis in fide humanum genus conſequi, quantoque fortius Deum in Eccleſiæ libertate credimus honorari; propter quod dignum eſſe decernimus ſi defenſores Eccleſiæ ſcuto defenſionis Apoſtolicæ protegamus, ut dum eis congruam meritorum vicem rependimus, alios ad apoſtolicæ ſedis obſequia invitemus. Quocirca mandamus quatenus Ariminen. & omnes alios de Romaniola qui contra Fr. dictum Imperatorem fidem & Eccleſiaſticam libertatem defendere, & ad devotionem Eccleſiæ venire juraverint, ſub apoſtolica protectione, vice noſtra recipias, & eos in hujuſmodi propoſito perſiſtentes, ſuper bonis, quæ in præſentiarum rationabiliter poſſident, non permittas ab aliquibus indebite moleſtari. Moleſtatores &c. Dat. Anagniæ VII. Kal. Aug. an. XIII.

INNOCENTIUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei dilecto Filio Joanni Cincii Canonico ſancti Angeli in Piſcibus de urbe ſalutem & apoſt. benedictionem.

Ex Regeſt. an. I. Innoc. IV. epiſt. 20.

Sua nobilis Scholaſtica monialis S. Bibianæ de urbe petitione monſtravit, quod cum inter ipſam ex parte una, & .... Abbatiſſam & conventus ejuſdem monaſterii ex altera ſuper eo quod eadem petebat ſibi de ipſius monaſterii proventibus in vitæ neceſſariis, ſicut uni ex aliis provideri coram dilecto Filio Archipresbytero SS. Cyri & Joannis dato auditore ſedis apoſtolicæ partibus, auditore quo uterentur, idem Judex cognitis cauſæ meritis difinitivam pro ea & in partem alteram difinitivæ parere nolentem excommunicationis ſententias promulgavit, quas apoſtolico petiit munimine roborari. Ideoque mandamus, quatenus ſententias ipſas, difinitivam videlicet, ſicut & juſta, & excommunicationis ſicut rationabiliter eſt prolata, facias auctoritate noſtra uſque ad ſatisfactionem condignam, appellatione remota inviolabiliter obſervari. Datum Anagniæ XVII. Kal. Auguſti Pontificatus noſtri anno primo.

INNOCENTIUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei Venerabili Fratri .... Epiſcopo, & dilecto Filio Archidiacono Trecen. ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

Ex eod. ep. 125.

Exhibita nobis Agnetis Sacriſtæ Monaſterii Romaricen. Ordinis Sancti Benedicti Tullen. Dioeceſis petitio continebat, quod Monaſterio ipſo, quod ad Romanam Eccleſiam, ut dicitur, nullo medio pertinet mediante, Abbatiſſæ ſolatio deſtituto, Willhelma Decana, & univerſæ ipſius Monaſterii Moniales, quæ debebant, volebant, & poterant intereſſe, die ſtatuta convenerunt in unum ad habendum de futuræ Abbatiſſæ ſubſtitutione tractatum, & ne procederetur ad electionem, niſi Canonicam, fuit ex parte ipſius Decanæ & viginti ſex aliarum Monialium ad Sedem Apoſtolicam appellatum. Cæterum cum earum corda eſſent in diverſa vota diviſa, nec poſſent in unam concordare perſonam, T. ſoror Agnetis de Pſalmis, & quædam aliæ Moniales Monaſterii ſupradicti per.. Abbatem de Gratia Dei Biſuntin. Ciſtercen. Ordinis, & ejus Collegas, Viſitatores in eo a Venerabili Fratre noſtro I. Pæneſtrino Epiſcopo tunc in partibus ipſius Legato Sedis Apoſtolicæ deputatos, ea ratione ſuſpenſæ, quod ibidem impendi ab eis Viſitationis officium perturbabant, appellatione præfata contempta, eamdem Agnetem de Pſalmis, quæ pro Moniali ipſius Eccleſiæ ſe gerit hac de cauſa ſuſpenſam alias Apoſtatam, utpote quæ fuerat in Ordine Ciſtercien. profeſſa, & per plures annos Abbatiſſa extiterat in eodem, in ſuam Abbatiſſam de facto, cum de jure nequiverint, elegerunt. Porro Decana prædicta, & viginti ſex de Capitulo ipſius Monaſterii hujuſmodi electionem a ſuſpenſis de ſuſpenſa & Apoſtata temere attemptatam, quæ non poterat, nec debebat tolerari, minime acceptantes, dictam Sacriſtam in Abbatiſſam ipſius Monaſterii, Spiritus Sancti gratia invocata, canonice per formam ſcrutinii elegerunt; ne quiſquam contra electionem ſuam aliquid attemptaret Sedem Apoſtolicam appellando. Cumque poſtmodum partibus Procuratores ſuos propter hoc ad Sedem Apoſtolicam deſtinantibus, interim eadem Apoſtata ibidem intruſa potentia ſæculari, Theſauraria ejuſdem Eccleſiæ nequiter fracta, arcam cum ſigillo Capituli, & privilegiis ipſius Monaſterii exiſtentibus in eadem ad do-

mum,

nium, in qua morabatur, faciens aſportari, dictis Decanæ, & aliis, electioni de ſe factæ, ſicut nec debebant, conſentire nolentibus, cotidiana earum ſtipendia temere ſubtraxiſſet, compulſis aliquibus ex ipſis miſerabiliter exulare, Procurator a parte altera deſtinatus, ipſarum Procuratore propter impedimenta viarum nequeunte tranſire, ad Apoſtolicam Sedem accedens, ſuper hoc contra eam, & partem ipſius ad Henricum Canonicum Sancti Salvatoris Meren. Literas Apoſtolicas reportavit, quo Abbati Sancti Naboris pro parte cauſam ſubdelegante prædictam, quia idem ſubdelegatus ipſius Sacriſtæ citatæ ad locum non tutum, alium ſecurum aſſignare contra juſtitiam denegavit humiliter requiſitus, eadem ſentiens indebite ſe gravari, primo ad eundem Canonicum, & tandem ab eo nolente gravamen hujuſmodi revocare, ad Sedem Apoſtolicam vocem Appellationis emiſit, quam infra tempus legitimum proſequi, præfata Sede vacante, nequivit. Ne igitur Monaſterium ſupradictum in bonis ejus per anfractus litigiorum hujuſmodi laceretur, volentibus ex officio noſtro eiſdem litibus finem imponere, mandamus quatenus ſi eſt ita, eidem Monaſterio bonis omnibus ſic ablatis, nec non eiſdem Monialibus ad ſua loca & ſtipendia præfata, ſicut juſtum fuerit, reſtitutis, vocatis quoque qui fuerint evocandi, & inquiſitis ſuper præmiſſis, & cognita diligentius veritate, cauſam ſufficienter inſtructam ad Apoſtolicum remittatis examen, præficientes partibus terminum peremptorium competentem, quo per procuratores idoneos noſtro ſe conſpectui repreſentent, juſtam, dante Deo, ſententiam, ſeu proviſionem Apoſtolicam recepturæ: Proviſo prudenter, ne interim memoratum Monaſterium occaſione litigiorum ipſorum, bonorum ſuorum diſpendium patiatur. Datum Anagniæ XV. Kal. Octobris Pontificatus noſtri anno primo.

INNOCENTIUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei dilectis in Christo Filiabus Abbatiſſæ, & Conventui Monialium Monaſterii Sancti Petri de Palliano Peneſtrinenſ. Diœceſis ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.

Ex eod. ep. 146.

Apoſtolicæ Sedis providentia conſueta prudentes Virgines, quæ ſe parant accenſis lampadibus obviam ire Sponſo, tanto propenſiori debet ſtudio proſequi charitatis, quanto majori propter fragilitatem ſexus indigere ſuffragio dinoſcantur. Ex parte ſiquidem veſtra fuit nobis humiliter ſupplicatum, ut cum Monaſterium veſtrum, utpote novella plantatio, Viſitatore indigeat, ut perſonæ inibi commorantes diſciplinis regularibus informentur, ac aliquorum religioſorum continua præſentia, ut vobis tam in Divinis Officiis, præſertim Miſſarum Solemnibus, quam etiam in habenda cura rerum temporalium obſequantur, providere vobis ſuper hoc paterna ſollicitudine curaremus. Attendentes igitur, quod petitio veſtra præſidio favoris adjuta, non eſt ab exauditionis gratia repellenda; ac volentes propter hoc taliter providere, quod idem Monaſterium in Demanio Eccleſiæ Romanæ conſtructum, nullum in ſis defectum futuris temporibus patiatur, ad inſtantiam Venerabilis Fratris noſtri S. Epiſcopi Peneſtrini veſtri Monaſterii fundatoris veſtris ſupplicationibus inclinati, auctoritate præſentium duximus ſtatuendum, ut Abbas Monaſterii Caſemarii, qui pro tempore fuerit, ſingulis annis ſemel Monaſterio veſtro officium Viſitationis impendat, corrigendo, & reformando tam in capite, quam in membris, quæ ſecundum Deum, ac Beati Benedicti regulam, atque Ciſtercien. Ordinis inſtituta, correctionis, & reformationis officio viderit indigere; qui una cum ejus Conventu duos Monachos ex eis approbatæ vitæ, ac religionis expertæ faciant aſſidue, alios eis decedentibus, ſubrogando, apud veſtrum Monaſterium commorari, quorum alter confeſſiones veſtras audiat, officia Divina, præſertim Miſſarum Solemnia, & in Solemnitatibus Evangelicam lectionem nocturnam celebret, ac miniſtret vobis Eccleſiaſtica Sacramenta. Reliquus vero rerum temporalium veſtri Monaſterii curam gerat, prout Abbatiſſa, quæ pro tempore fuerit, ſibi duxerit committendum: neuter tamen aliquam juriſdictionem, ſeu correctionem habeat in eodem; ad quæ omnia ſine difficultatis diſpendio exequenda prædictos Abbatem, & Conventum teneri perpetuo volumus, non obſtantibus contraria conſuetudine ejuſdem Ordinis, vel confirmatione ſuper hoc, ſeu indulgentiis a Sede Apoſtolica impetratis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ conſtitutionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Anagniæ Kalendis Octobris Pontificatus noſtri anno primo.

INNOCENTIUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei dilectis Filiis ... Abbati E-liberacen. Ciſtercienſis Ordinis, & ..... Præpoſito S. Auguſtini in Hecfordia Maguntin. Diœceſ. Salutem & Apoſt. benedictionem.

Succenſa velut ignis quorumdam iniquorum iniquitas, uſque adeo eorum excæcat conſilia, quod ſolem juſtitiæ inſpicere nequeuntes, nec dum quod velint ab iis quæ ſunt Chriſti ſponſæ Eccleſiæ inimica ceſſare, verum etiam contra ipſam linguam acuunt, manus armant, & vires impudenter effundunt, fidei defenſoribus hoſtiliter occurrendo. Horum ſiquidem rebellium numero ſicut nobis extitit intimatum, poteſt magiſter H. de Catania, qui Eccleſiæ Bambergenſis electus dicitur aggregari, qui etiam Sedis apoſtolicæ excommunicationis ſententia innodatus ad dictam Eccleſiam electus aſſeritur, quodque Profeſſus & Monachus S. Burcardi in Herbipoli fuerit factus, exinde multis in ſcandalum & horrorem. Ne igitur ſi tam enormis temeritas remanſerit impunita, materiam enormitatum pariat graviorem, mandamus, quatenus, habentes præ oculis ſolum Deum, inquiratis ſuper iis & aliis ſollicite veritatem, & quæ inveneritis, nobis veſtris literis ſtudeatis fideliter intimare, ut per veſtram ſufficienter inſtructi, procedamus exinde, prout ſecundum Deum viderimus procedendum. Datum Laterani VI. nonas Maii, Pontificatus noſtri anno primo. Ex eod. ep. 650.

INNOCENTIUS &c.

Dilectis in Chriſto Filiabus conventui monaſterii Jotren. ordinis S. Benedicti ad Romanam Eccleſiam nullo medio pertinentis Melden. Diœceſ. ſal. & Apoſt. bened.

Cum olim monaſterio veſtro Abbatiſſæ regimine deſtituto, vos ut moris eſt convenientes in unum, Spiritus Sancti gratia invocata, dilectam in Chriſto filiam Avellinam electam tunc Prioriſſam ejuſdem monaſterii duxeritis eligendam, nonnullis paucis tamen in Abbatiſſam monaſterii Villaris dirigentibus vota ſua, ac electionem eandem nobis præſentari feceritis cum inſtantia poſtulantes, ut eam utpote canonice a majori & ſaniori parte conventus de perſona idonea celebratam confirmare, poſtulatione repulſa hujuſmodi, curaremus. Nos attendentes, quod tunc de negotio plene nobis liquere non poterat, Abbati S. Genovefæ Pariſien. & Conjudicibus ſuis noſtris dedimus literis in mandatis, ut de electionis & poſtulationis modo, eligentium & poſtulantium ſtudiis & tam electæ quam poſtulatæ meritis ſollicite inquirentes, negotium ipſum ſufficienter inſtructum remitterent ad apoſtolicæ ſedis examen, præfixo partibus termino peremptorio competenti, quo per procuratores ſufficientes & idoneos comparerent coram Nobis, juſtam, dante Domino, ſententiam ſeu proviſio- Ex regeſto anni 11. ep. 168.

viſionem apoſtolicam recepturæ. Et licet illæ, quæ ad poſtulandam prædictam Abbatiſſam proceſſerant, penſantes provide quod erant numero & merito pauciores, poſtulationi hujuſmodi non duxerint inſiſtendum; duabus tamen in electionis contradictione perſiſtentibus, ac eidem Electæ aliqua obiicientibus in perſonam, prædicti Judices tam ſuper iis quam ſuper toto negotio inquirentes ſollicite veritatem, ipſum ad nos inſtructum, prout a Nobis in mandatis receperant, remiſerunt. Cumque proceſſum eorum examinari fecerimus diligenter, quia nihil de iis, quæ contra ipſam Electam objecta fuerant, quod ei obſtare deberet, invenimus eſſe probatum; Nos conſiderantes quod rectis diſpoſitionibus nihil debet difficultatis afferri, electionem ipſam utpote de perſona idonea canonice celebratam, juſtitia, confirmavimus, exigente. Quocirca Univerſitati veſtræ diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus eidem electæ plene ac humiliter intendentes exhibeatis ipſi obedientiam & reverentiam debitam & devotam, ejus ſalubria & monita & mandata ſuſcipiendo devote ac inviolabiliter obſervando. Alioquin dilecto filio . . . . Abbati Resbacen. Melden. diœceſ. damus noſtris literis in mandatis, ut vos ad hæc, monitione præmiſſa, per cenſuram Eccleſiaſticam, appellatione remota, compellens, eam auctoritate noſtra in corporalem ejuſdem monaſterii ac omnium jurium ipſius cum conſuetis ſolemnitatibus poſſeſſionem inducat, & tueatur inductam. Contradictores per cenſuram Eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſita compeſcendo. Datum Lugduni Idibus Januarii Pontificatus noſtri an. II.

INNOCENTIUS &c.

Dilectis in Chriſto Filiabus Abbatiſſæ & Conventui Monaſterii Jotren. ord. S. Benedicti ad Romanam Eccleſiam nullo medio pertinentis Meldenſ. Diœceſis ſal. & Apoſt. bened.

Ex eodem ep. 317.

Paci & tranquillitati veſtræ ac monaſterii veſtri paterna volentes in poſterum ſollicitudine providere, auctoritate vobis præſentium indulgemus ut ad proviſionem vel receptionem alicujus auctoritate Sedis Apoſtol. vel Legatorum ipſius compelli minime valeatis abſque ipſius Sedis Apoſtolicæ licentia ſpeciali faciente plenam de hac indulgentia mentionem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ conceſſionis infringere vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei & Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Lugduni IV. Kal. Mar. Pontific. noſtri an. II.

INNOCENTIUS EPISC. &c.

Dilecto Filio Decano Eccleſiæ Peronenſis Noviomen. Diœceſ. ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

Ex eodem 318.

Paci & tranquillitati dilectarum in Chriſto Filiarum Abbatiſſæ & Conventus Monaſterii Jotren. ad Romanam Eccleſiam nullo medio pertinentis ord. S. Benedicti Meldenſis Diœceſis ac ipſius monaſterii paterna volentes in poſterum ſollicitudine providere, auctoritate ipſis præſentium indulgemus, ut ad proviſionem vel receptionem alicujus auctoritate Sedis Apoſtolicæ vel Legatorum ipſius compelli minime valeant, abſque ipſius Sedis licentia ſpeciali faciente plenam de hac indulgentia mentionem. Quocirca mandamus quatenus ipſas ſuper his contra idulgentiæ noſtræ tenorem non permittas ab aliquibus indebite moleſtari. Moleſtatores hujuſmodi per cenſuram Eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo. Datum Lugduni IV. Kal. Mar. Pontific. noſtri an. II.

INNOCENTIUS &c.

Dilectis in Chriſto Filiabus . . . . Abbatiſſæ & Conventui Monaſterii Jotrenſis &c.

Ex eod. ep. 319.

Apoſtolicæ Sedis benignitas ſincere obſequentium vota Fidelium favore benivolo proſequi conſuevit & devotas perſonas quas in ſui devotione promptas invenerit, & ferventes, quibuſdam titulis decentius decorare. Ut igitur ex ſpeciali devotione, quam ad nos & Romanam Eccleſiam habere noſcimini, ſentiatis vobis favorem Apoſtolicum non modicum accreviſſe, auctoritate vobis præſentium indulgemus, ut nullus Delegatus vel ſubdelegatus executor, aut etiam conſervator auctoritate Sedis Apoſtolicæ vel Legatorum ipſius in vos ſeu monaſterium veſtrum, excommunicationis, ſuſpenſionis vel interdicti ſententiam valeat promulgare abſque mandato Sedis Apoſtolicæ ſpeciali, faciente plenam hac indulgentia mentionem. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam noſtræ conceſſionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei & BB. Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Lugduni VIII. Kal. Mar. Pontific. noſtri an. II.

In eumdem modum ſcriptum eſt Decano Peronen.

INNOCENTIUS EPISC. &c.

Dilecto Filio . . . . Decano Peronenſis Eccleſiæ Noviom. Diœc. ſalutem & Apoſt. benedictionem.

Ex eod. ep. 321.

Sua nobis dilecta in Chriſto Filia . . . . . Abbatiſſa monaſterii Jotren. ad Romanam Eccleſiam nullo medio pertinentis ord. S. Benedicti Melden. Diœceſis, petitione ſua monſtravit, quod cum ipſa plerumque moniales ſuas & Clericos ſuæ juriſdictioni ſubjectos propter inobedientias & culpas eorum officio beneficioque ſuſpendat, iidem confiſi ex eo quod eadem Abbatiſſa ipſos excommunicare non poteſt, ſuſpenſionem hujuſmodi non obſervant; propter quod ipſorum exceſſus remanent incorrecti. Quocirca mandamus quatenus ſi eſt ita, prædictas moniales & Clericos, quod Abbatiſſæ præfatæ obedientiam & reverentiam debitam impendentes, ejus ſalubria monita & mandata devote ſuſcipiant & obſervent, monitione præmiſſa per cenſuram Eccleſiaſticam, appellatione remota, compellas. Datum Lugduni IV. Kal. Mar. Pontific. noſtri an. II.

INNOCENTIUS EPISC.

Dilectis in Chriſto Filiabus Abbatiſſæ & conventui Monialium monaſterii Jotren. &c.

Ex eod. ep. 331.

Juſtis petentium deſideriis dignum eſt nos facile præbere conſenſum & vota, quæ a rationis tramite non diſcordant affectu proſequente complere. Ex parte ſiquidem veſtra fuit nobis humiliter ſupplicatum, ut cum Abbatiſſæ & moniales monaſterii veſtri, quæ fuerunt pro tempore pluribus indulgentiis & privilegiis retroactis temporibus eidem monaſterio ab Apoſtolica Sede conceſſis tum propter ſimplicitatem, tum etiam propter negligentiam longiſſimi temporis ſpatio non ſint uſæ, ne hujuſmodi negligentia vobis & ipſi monaſterio in poſterum ſit damnoſa, veſtræ ac ejuſdem indemnitati præcavere paterna ſollicitudine curaremus. Nos igitur veſtris precibus inclinati, ut hujuſmodi lapſu temporis, vel aliquo actu contrario, per quem non ſit acquiſitum jus alteri, non obſtantibus præmiſſis indulgentiis & privilegiis uti de cætero libere valeatis plenam vobis concedimus auctoritate præſentium facultatem, dummodo contra ea legitime præſcriptum non fuerit, vel alio modo legitimo derogatum.

Nul-

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ conceſſionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei & BB. Petri & Pauli Apoſtolorum ejuſdem noverit incurſurum. Datum Lugduni IV. Kal. Mar. Pontific. noſtri an. II.

INNOCENTIUS EPISC. &c.

Cariſſimo in Chriſto Filio noſtro ..... illuſtri Regi Portugalliæ ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

Ex cod. ep. 1017. Illum erga multos nobiles & potentes gerit Apoſtolica Sedes ſinceritatis affectum, ut honoris eorum, & commodi zelatrix aſſidua indeſeſſæ ſollicitudinis ſtudio ſatagat, quod hæc illis juxta ſui deſiderii plenitudinem valeant provenire, ſed eo majori tuam inter alios proſequimur dilectione celſitudinem, eoque avidius ad tui exaltationem intendimus, quo progenitorum tuorum & tuis claris præcedentibus meritis te plus dignum & Eccleſiæ favore, ac ejuſdem Sedis gratia reputamus. Sane literis tuæ celſitudinis affectuoſe receptis, ex earum tenore collegimus, quod per dilectum Filium nobilem virum ...... Comitem Boloniæ quamplura, cariſſime Fili, tibi tuoque Regno gravamina inferuntur, ſuper quibus opportunum per Apoſtolicam providentiam adhiberi remedium petiviſti. Verum ſicut alias tibi ſcripſiſſe recolimus ad magnum diutinum & inſtantem clamorem Prælatorum, & aliorum tam religioſorum quam ſecularium, Clericorum, nobilium quoque, omniumque Fidelium Regni tui, præfatus Comes, qui de ſollicitudine ac prudentia multipliciter commendatur ad ipſius Regni cuſtodiam, quod propter periculoſum & intolerabilem juſtitiæ defectum, ac alia multa gravia & enormia, quæ libere ac impune ſine intermiſſione committebantur ibidem, quaſi undique diſſipatum cernitur, eſt aſſumptus; & noſtræ intentionis non extitit nec exiſtit, ut per hoc juri vel honori tuo qui ejuſdem comitis eſt frater, ſeu legitimi filii, ſi aliquem vos habere contigerit, in aliquo derogetur, ſi ad eum ſtatum celſitudinem tuam devenire claruerit, ut per tuam diligentiam & induſtriam poſſit prædictum Regnum utiliter & ſalubriter gubernari, ſed potius, ut tibi, & eidem Regno deſtructioni expoſito, ac in illo degentibus te vivente, per probitatem & circumſpectionem memorati comitis conſulatur. Unde dilectum Filium Fr. Deſiderium Pœnitentiarium noſtrum, virum literatum, probatæ vitæ ac in conſiliis circumſpectum ad celſitudinem tuam de Fratrum noſtrorum conſilio duximus deſtinandum, ut ipſe quem ſollicite ac prudenter proceſſurum ſperamus, de præfati tui Regni ſtatu diligenter inquirens, nos plene de ſtatu ipſo certificare procuret, ut inſtructi per eum provideamus, auctore Domino, circa illum, prout extiterit opportunum. Ideoque celſitudinem tuam monemus, rogamus & hortamur attente, mandantes, quatenus eidem Fratri adhibeas in hujuſmodi negotio firmam fidem, ejus acquieſcendo conſiliis, & monitis intendendo. Datum Lugduni V. Id. Maii Pontific. noſtri anno IV.

INNOCENTIUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei venerabilibus Fratribus noſtris Ceſenaten. & Foropopulien. Epiſcopus ſalutem & Apoſt. benedictionem.

Cum nobilis vir Taddæus filius quondam Montisfeltrani, & alii qui tenentes feuda a Feretran. & aliis Eccleſiis Feretran. Diœc. adhærendo & favendo Friderico quondam Imperatori Romanorum excommunicato, & Dei & Eccleſiæ inimico, & dictas Eccleſias perſequendo ipſis feudis reddiderunt ſe indignos, mandamus, quatenus ſi eſt ita prædictos auctoritate noſtra feudis privantes, eiſdem privilegia & inſtrumenta omnia ſuper his confecta, non obſtante præſcriptione aliqua penitus caſſa & irrita nuntietis, contradictores per cenſuras Eccleſiaſticas appellatione poſtpoſita compeſcendo. Datum Lugduni VI. Kal. Julii Pontificatus noſtri anno IV.

INNOCENTIUS EPISC. &c.

eiſdem.

Ut Taddæus filius quondam Montisfeltrani vir nobilis genere, ſed ſuis perverſis actibus ignobilitans ſemetipſum ſuper eo quod adhærendo & favendo Friderico quondam Imperatori Romanorum excommunicato, Dei & Eccleſiæ inimico, venerabilem Fratrem noſtrum Epiſcopum & Eccleſiam Feretran. graviter perſequi non deſiſtit reatus ſui pœnam reportet, mandamus, quatenus, ſi eſt ita, ipſum ea quæ in Urbinaten. & Feretran. Civitatibus habere dignoſcitur, auctoritate noſtra privantes privilegia & inſtrumenta omnia ſibi ſuper iis ab eodem Friderico conceſſa, caſſa & irrita penitus nuntietis, contradictores per cenſuras Eccleſiaſticas, appellatione poſtpoſita, compeſcendo. Datum Lugd. VI. Kal. Julii anno IV.

INNOCENTIUS EPISC. &c.

Venerabili Fratri ...... Epiſcopo Penſaurien. ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

Miſeranda domus dilectorum filiorum ..... Prioris & Fratrum Hoſpitalis pauperum infirmorum Sancti Spiritus Ariminen. conditio exigit, ut eis favorabiliter aſſiſtamus. Hinc eſt quod nos ipſorum precibus benignius annuentes, ut cuilibet liceat abſque contradictione cujuſquam, & juris præjudicio alieni, in eleemoſynam eis relinquere libere bona ſua, ipſique occaſione eis hactenus relictorum, vel reliquendorum de cætero ad ſolvendum aliquid communi civitatis Ariminenſis, vel præſtandas aliquas factiones per rectores civitatis ejuſdem vel quoslibet alios laicos quavis auctoritate compelli minime valeant, ipſis auctoritate literarum noſtrarum duximus indulgendum. Quocirca Fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus prædictos Priorem & Fratres non permittas ſuper his contra conceſſionis noſtræ tenorem ab aliquibus indebite moleſtari. Moleſtatores per cenſuram Eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo. Datum Peruſii II. Kal. Mar. Pontific. noſtri an. IX. Ex autographo in Archivo monaſt. Scolc.

INNOCENTIUS &c.

Dilectis filiis ...... Priori & Fratribus loci Sanctæ Mariæ de Limata Ordinis S. Auguſtini Ariminen. Diœc. ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

Juſtis petentium deſideriis &c. complere. Cum igitur, ſicut petitio veſtra nobis exhibita continebat inter vos ex parte una & ...... Archipresbyterum S. Laurentii in monte, ac quoſdam alios Eccleſiarum Prælatos & clericos civitatis & Diœceſis Ariminen. ex altera ſuper taxatione facultatum & proventuum veſtrorum & Eccleſiarum ipſarum facienda occaſione procurationis exhibendæ dilecto Filio noſtro O. S. Mariæ in Via Lata Diacono Cardin. Sedis Apoſtolicæ legato coram magiſtro Petro Canonico Ariminen. auctoritate venerabilis Fratris noſtri Ariminen. Epiſcopi quæſtio verteretur, idem magiſter cognitis cauſæ meritis & juris ordine obſervato, diffinitivam pro vobis ſententiam promulgavit, quam Apoſtolico petiiſtis munimine roborari. Nos igitur veſtris juſtis poſtulationibus grato concurrentes aſſenſu, ſententiam ipſam ſicut eſt juſta nec legiti- Ex autographo Bulla in arch. Scolc.

gitima provocatione ſuſpenſa auctoritate Apoſtolica confirmamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus. Nulli ergo. &c. Datum Perusii II. Kal. Maii Pontificatus noſtri an. IX.

INNOCENTIUS EPISC. &c.

dilectis Filiis Electo Capitulo & Clero Civitatis Ariminen. ſalut. & apoſt. bened.

Ex autographo in Arch. Cathedr. Ariminen.

Licet olim vobis noſtris dederimus literis in mandatis ut Priorem & Fratres Hoſpitalis Leproſorum ſancti Lazari de Tertio Ariminenſis Dioeceſis in generalibus nunriorum Sedis Apoſtolicæ, vel aliis quibuſcunque collectis gravare nullatenus deberetis, ſed ipſos potius qui aliorum pulſant oſtia dediti paupertati, haberetis in Domino commendatos, vos tamen mandatis noſtris penitus quod vos non decet obaudītis eos afflictionem afflictis addentes ſuper præmiſſis opprimitis & gravatis. Quocirca vobis per iterata ſcripta in virtute ſanctæ obedientiæ præcipiendo mandamus quatenus eoſdem Priorem & Fratres occaſione præmiſſa ulterius aggravare minime præſumatis abſque mandato Sedis Apoſtolicæ ſpeciali. Datum Perusii V. Id. maii Pontificatus noſtri anno IX.

HUGUIGIO MARCHIO

Domini Papæ capellanus Maſſæ Trabariæ Rector in Romagnola Civitat. Aret. & Caſtell. apoſtolicæ Sedis Legatus Viris Religioſis dilectis in Chriſto ſibi Fratri Jacobo Priori Hoſpitalis S. Spiritus de Arimino & Conventui ejuſdem Ordinis S. Auguſtini ſalutem in Domino.

Ex autogr. in Arch. Scolc.

Exigentibus veſtræ devotionis meritis, votis veſtris libenter annuimus, & in iis quæ digne depoſcitis vos favorabiliter exaudimus. Hinc eſt quod cum presbyter Guido Prior quondam loci qui donigalia dicitur, & Fratres ſive conventus ipſius loci vobis & hoſpitali veſtro ſubmiſerint & ſubpoſuerint ſe, & ipſum pure ſimpliciter & inrevocabiliter cum ſuis omnibus poſſeſſionibus, juribus & mobilibus & immobilibus liberaliter omnia conferentes obedientiam manualem tibi Priori tamquam Priori ſuo & ſucceſſoribus tuis ejuſdem hoſpitalis ac Fratrum nomine & reverentiam debitam, vivereque ſecundum mores jam dicti Hoſpitalis veſtri Sancti Spiritus ac ipſius regulam ibidem inſtitutam in poſterum fideliter obſervare motu voluntatis ſpontaneæ ſolemniter promittendo, prout ex parte veſtra fuit expoſitum coram nobis, devotionis veſtræ precibus inclinati, quod per dictos Priorem & Fratres factum eſſe dignoſcitur, in hac parte gratum & ratum habentes, id auctoritate qua fungimur ex certa ſcientia confirmamus jure Dioeceſano in omnibus ſemper ſalvo, & præſentis ſcripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum juriſdictionis noſtræ hanc confirmationis noſtræ paginam infringere liceat, vel ei auſu temerario contradicere. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit indignationem Omnipotentis Dei & BB. Petri & Pauli Apoſtolorum ejus, ac iram ſe noverit proculdubio incurſurum. Datum in Maſſa apud Plebem Siſtini Idus Febr. Pontificatus D. Alexandri P. IV. anno III.

ALEXANDER EPISCOPUS &c.

Venerabili Fratri ..... Epiſcopo Fanen. ſalutem.

Ex autographa Bulla Alex. IV.

Dilectorum filiorum ... .. Prioris & Fratrum Hoſpitalis Pauperum S. Spiritus Ariminen. petitio nobis exhibita continebat, quod dilecti Filii...... Poteſtas, Conſilium & Commune Ariminenſe non attendentes quod diſponendi de rebus Eccleſiaſticis eſt prorſus laicis interdicta facultas, ne dicti Fratres de domibus, quaſi in Civitate Ariminen. obtinere noſcuntur, conſuetas penſiones percipiant, neve illas aliis titulo locationis concedant, pro ipſorum impedientes arbitrio voluntatis ac alias quoſdam ipſius hoſpitalis hortos auctoritate propria uſui communis applicantes ejuſdem, eis ſuper præmiſſis & aliis damna gravia, & injurias non modicas irrogarunt. Quia vero dictis Priori & Fratribus in ſuo jure deeſſe non poſſumus, in quo ſumus omnibus ex ſuſceptæ ſervitutis officio debitores, ipſis Poteſtati, Conſilio & Communi damus noſtris literis in mandatis, ut, ſi ita eſt, prædictos Priorem & Fratres habentes pro noſtra & divina reverentia in ſuis uſibus commendatos ab ipſorum ſuper iis moleſtatione indebita penitus deſiſtant, ſtatuto contrario Civitatis ejuſdem & juramento de ipſius obſervatione a dicto Poteſtate & Officialibus ſuis præſtito non obſtante. Quocirca Fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus ſi dicti Poteſtas, Conſilium & commune mandatum noſtrum neglexerint adimplere, tu partibus convocatis audias cauſam, & appellatione remota debito fine faciens quod decreveris per cenſuram Eccleſiaſticam firmiter obſervari, proviſione in univerſitatem Ariminen. civitatis excommunicationis vel interdicti ſententiam proferas, niſi a nobis ſuper hoc mandatum receperis ſpeciale. Teſtes autem qui fuerint nominati, ſi ſe gratia, odio, vel timore ſubtraxerint, per cenſuram Eccleſiaſticam appellatione ceſſante compellas veritati teſtimonium perhibere. Dat. Later. II. Non. Maii Pontific. noſtri anno III.

Loco ✠ Bullæ plumbatæ

ALEXANDER EPISC. &c.

Dilecto Filio ..... Præpoſito Eccleſiæ Urbinat. ſal. & Ap. bened.

Si excrevit quorundam malitia, quod nec Deum timentes, nec ad Romanam Eccleſiam habentes reverentiam debitam & honorem ducant pro minimo, immo totis inſiſtant conatibus Eccleſiaſticam infringere non abſque damnandæ præſumptionis audacia libertatem Sane venerabilis Frater noſter..... Epiſcopus, & dilecti Filii..... Præpoſitus & Capitulum Ariminen. nobis ſignificare curarunt, quod Poteſtas Capitanei & Commune Ariminen. in derogationem libertatis ejuſdem ſtatuiſſe dicuntur ut poſſeſſiones, quas Eccleſiæ civitatis & Diœceſ. Ariminen. aliquibus laicis earundem civitatis & Diœceſis ad certum tempus, ſub cenſu aut ficto annuo conceſſerunt, nullatenus per lapſum conſtituti temporis, vel defectum ſolutionis canonis ad Eccleſias revertantur, ſed eædem Eccleſiæ teneantur pro certa pecuniæ ſumma contractum hujuſmodi poſſeſſoribus terrarum ex poſſeſſionum hujuſmodi renovare. Et quod magis eſt horribile atque grave ſi contingat Clericos Eccleſiarum ipſarum aliquos laicos civitatis & Diœceſis earundem extra illas auctoritate literarum noſtrarum vel Legatorum Apoſtolicæ Sedis ad judicium evocare, iidem Clerici expenſas, & ſumptus quos laicos ipſos hujuſmodi occaſione ſubire contigerit, eis reſtaurare integre teneantur, Clericis ipſis ad id per commune Ariminen. irrefragabiliter compellendis. Quare iidem Epiſcopus, Præpoſitus & Capitulum nobis humiliter ſupplicarunt, ut eis & Eccleſiarum civitatis & Diœceſis prædictarum indemnitatibus præcavere de benignitate ſolita curaremus. Nolentes igitur ſuſtinere prædicta, ſicut etiam nec debemus, diſcretioni tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus, ſi eſt ita, prædictos, Poteſtatem, Capitaneos, & Commune, quod ſtatuta hujuſmodi & alia quæ contra Eccleſiaſticam libertatem edidiſſe noſcuntur, de Capitularibus ſuis abradant, nunquam in ipſis Capitularibus reſcribenda, monitione præmiſſa, per cenſuram Eccleſiaſticam appellatione remota compellas. Non obſtante ſi eis a Sede Apoſtolica ſit indultum, quod iidem excommunicari, vel Ariminenſis civitas ſupponi nequeant

Ex autogr. in Archivo Arim.

Ec-

Eccleſiaſtico interdicto per literas dictæ Sedis non facientes plenam & expreſſam de indulto hujuſmodi mentionem. Datum Viterbii II. Id. Mar. Pontificatus noſtri anno IV.

ALEXANDER EPISCOPUS

Servus Servorum Dei dilectis in Chriſto filiabus.. Abbatiſſæ & Conventui Monialium incluſarum Monaſterii Sanctæ Catharinæ Jannen. Ordinis Sancti Damiani ad Romanam Eccleſiam nullo modo pertinentis ſalutem &c. & Apoſtolicam benedictionem.

Fx Reg. Anni Vt. Epiſt. 24.

Juſtis petentium deſideriis dignum eſt nos facilem præbere conſenſum, & vota, quæ a rationis tramite non diſcordant, effectu proſequente complere. Dudum ſiquidem intellecto, quod Monaſterium Sancti Joannis de Logano Ordinis Sancti Benedicti Albinganen. Diœceſis in ſpiritualibus erat, & temporalibus deformatum, ejuſque bona per habitantium in eo incuriam, ſeu malitiam potius in diſpendia vergebant jugiter graviora, nos deſtructioni, & lapſui Monaſterii præfati occurrere, veſtramque de ipſo volentes relevare inopiam, qua mortuæ mundo gravamini ſub clauſuræ clauſtralis anguſtia in voto voluntariæ paupertatis, & rem ſuper hoc agere piam, & gratiſſimam Deo credentes, Venerabili Fratri noſtro Epiſcopo Albinganen. per noſtras literas primo in mandatis, ac poſtmodum in virtute obedientiæ dedimus in præceptis, ut dictum Monaſterium cum pertinentiis, poſſeſſionibus, & appenditiis, ac ornamentis ſuis vobis conferre, & aſſignare curaret in uſus veſtros perpetuo retinendum. Sed idem Epiſcopus non ſolum id efficere non curavit, verum etiam propter quaſdam frivolas exceptiones in cluſionem mandati noſtri contra nos propoſitas pronuntiavit non eſſe per hujuſmodi literas procedendum. Unde nos poſtmodum venerabili Fratri noſtro... Archiepiſcopo Januen. noſtris dedimus literis in mandatis, ut non obſtantibus hujuſmodi exceptionibus prædictum Monaſterium de Logano vobis conferre, & aſſignare curaret, juxta priorum continentiam literarum, qui mandatum hujuſmodi Apoſtolicum non ſolum exequi prætermiſit, verum etiam pro ſuæ voluntatis arbitrio proceſſum ipſius Epiſcopi contra juſtitiam confirmavit. Demum vero dilecto Filio Magiſtro Ragnaldo Canonico Theatin. dedimus per alias noſtras literas in virtute obedientiæ diſtrictius in præceptis, ut illuc accederet, & non obſtantibus hujuſmodi, & aliis frivolis exceptionibus, & minus legitimis proceſſibus Epiſcopi, & Archiepiſcopi prædictorum, aut conſtitutione de duabus dictis edita in Conſilio Generali per ſe, vel per alium vobis ſeu Procuratori veſtro, ſi ſuæ videretur diſcretioni, quod dictum monaſterium de Logano non poſſet in ſuo ordine reformari, cum ſuis juribus & pertinentiis Monaſterium conferret, & aſſignaret jamdictum, ac vos, vel dictum Procuratorem in corporalem poſſeſſionem ipſorum inducere, & inductos defendere procuraret; amotis exinde Monialibus, quæ ibi eſſent, & per alia Ordinis ſui Monaſteria congrue collocatis juxta priorum continentiam literarum. Contradictores per cenſuram Eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita, compeſcendo. Unde jamdictus Canonicus præceptum ſuper hoc Apoſtolicum exequens diligenter, quia invenit dictum Monaſterium de Logano ita eſſe in ſpiritualibus, & temporalibus deformatum, quod non poterat in ſuo ordine reformari, illud vobis propter hoc contulit, & aſſignavit cum prædictis poſſeſſionibus, juribus, pertinentiis, appenditiis, & aliis rationibus ſuis in uſus veſtros perpetuo retinendum, in corporalem poſſeſſionem ipſius Monaſterii, & prædictorum omnium. procuratorem eundem nihilominus inducendo. Cum autem plena, & pacifica Monaſterii, & omnium prædictorum gaudere poſſeſſione dicamini, nos devotionis veſtræ ſupplicationibus inclinati, quod a præfato Canonico ſuper iis factum eſt, gratum & ratum habentes, illudque tenore approbantes præſentium, & defectum, ſi quis in eo fuit circa juris ſolemnitatem, de plenitudine poteſtatis ſupplentes, Monaſterium ipſum cum Eccleſiis, domibus, dictis poſſeſſionibus, juribus, & pertinentiis ſuis omnibus vobis, & per vos Monaſterio veſtro auctoritate Apoſtolica confirmamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus. Tenores Inſtrumentorum ſuper hoc confectorum exinde præſentibus de verbo ad verbum inſeri facientes, qui tales ſunt.

= In nomine Domini amen. In præſentia mei Joannis de Caſtro Notarii, & teſtium ſubſcriptorum ad hoc ſpecialiter vocatorum, Magiſter Raynaldus Canonicus Theatinus executor Domini Papæ pronuntiavit, Monaſterium Sancti Joannis de Logano Ordinis Sancti Benedicti Albinganen. Diœceſis ita deformatum in temporalibus, & ſpiritualibus, quod non poteſt in ſuo ordine reformari, & auctoritate Apoſtolica adjudicavit illud cum ſuis juribus, pertinentiis, appenditiis, ornamentis, & rationibus ſuis Dominæ Abbatiſſæ, & Monialibus Sanctæ Catharinæ de loculo Januen. Ordinis Sancti Damiani ad Romanam Eccleſiam nullo medio pertinentis, & ipſi Monaſterio Sanctæ Catharinæ in perpetuum uſum. Actum in ipſo Monaſterio Sancti Joannis de Logano, præſentibus teſtibus Domino Epiſcopo Albinganen., Archipresbytero de Toravo, Girbaldo de Beleſtino, Presbytero Joanne Cappellano Sancti Joannis de Logano, Rubaldo Sacco de Logano, & Gentili Notario dicti Epiſcopi, & pluribus aliis Anno Dominicæ Nativitatis Milleſimo CC. LIX., Indictione ſecunda, die nona Decembris inter primam, & tertiam. Ego Joannes de Caſtro Sacri Imperii Notarius interfui, & rogatus ſcripſi =. = In nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis amen. In præſentia mei Joannis de Caſtro Notarii, & Teſtium ſubſcriptorum ad hoc ſpecialiter vocatorum. Magiſter Raynaldus Canonicus Theatinus Executor Domini Papæ inveſtivit, & induxit in corporalem poſſeſſionem Monaſterii Sancti Joannis de Logano cum omnibus juribus, rationibus, ornamentis, & appenditiis ſuis Fratrem Obertinum Converſum Monaſterii Sanctæ Catharinæ Januen. Ordinis Sancti Damiani Procuratorem Abbatiſſæ, & Monialium dicti Monaſterii Sanctæ Catharinæ, dictarum Abbatiſſæ, & Monialium dicti Monaſterii, & ipſius Monaſterii nomine auctoritate Apoſtolica in perpetuum uſum retinendum. Actum in dicto Monaſterio Sancti Joannis de Logano, præſentibus teſtibus Domino Epiſcopo Albinganen. Archipresbytero de Torano, Girbaldo de Beleſtino, presbytero Joanne Cappellano Sancti Joannis de Logano, Rubaldo Sacco de Logano, Gentili Notario dicti Epiſcopi, & pluribus aliis. Anno Dominicæ Nativitatis M. CC. LVIIII. Indictione II., die nona Decembris inter primam, & tertiam. Ego Joannes de Caſtro Sacri Imperii Notarius interfui, & Rogatus ſcripſi. =

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ approbationis, ſuppletionis, & confirmationis infringere, vel ei auſu temerario contraire, ſi quis autem hoc attemptare præſumpſerit indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Anagniæ VI. Idus Februarii Pontificatus noſtri anno ſexto.

ALEXANDER EPISCOPUS &c.

Dilectis Filiis . . . . Priori & Fratribus Hoſpitalis Sancti Spiritus Ariminen. Ord. S. Auguſtini ſal. & Apoſt. bened.

Exhibita nobis veſtra petitio continebat, quod venerabilis Frater noſter . . . . . Ariminenſ. Epiſcopus ob reverentiam Sancti Spiritus Plebem S. Laurentii in ſtrata Sancti Martini Barzog. & Sancti Bartholomæi

Ex autographa Bulla in arch. Schole.

lomæi de Ladornajo Eccleſias vacantes Arimiuenſis Diœceſis, ad ſe & Eccleſiam Ariminen. pleno jure ſpectantes, H. Præpoſiti, & capituli Ariminen. accedente conſenſu cum juribus & pertinentiis earumdem pia vobis liberalitate conceſſit, quibuſdam ſibi & Eccleſiæ Arimin. in ipſi Plebeæ & Eccleſiæ juribus reſervatis prout in publicis inſtrumentis inde confectis dicitur plenius contineri. Venerabilis quoque frater noſter ..... Cephaluden. Epiſcopus in Romaniola Sedis Apoſtolicæ legatus conceſſionem hujuſmodi poſtmodum confirmavit. Nos igitur veſtris ſupplicationibus inclinati, quod ab eiſdem Epiſcopo & Legato ſuper hoc provide factum eſt, ratum & gratum habentes, id auctoritate Apoſtolica confirmamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus: volumus autem ut eædem Plebes & Eccleſiæ debitis obſequiis non fraudentur, & animarum cura, ſi ipſis imminet, in eis nullatenus negligatur. Nulli ergo &c. Dat. Anagniæ VI. Kal. Junii. Pontific. noſtri an. VI.

Nobili Viro .... Duci & Communi Venetorum[1].

Ex regeſt an. III. Urbani P. IV. lib. III. ep. 48.

Guſtavimus amaritudinis calicem intimato nobis obitu quondam Azonis Marchionis Eſten. ſuæ puræ devotionis celebri hactenus opinione conſpicue recordantes, quam dum in mente revolvimus, reputamus in ipſo præcordialem Sedis apoſtolicæ filium perdidiſſe; cujus inclita merita circa propriæ fidelitatis conſtantiam & honorem ac exaltationem matris Eccleſiæ laudabilium operum exercitio claruerunt. Ex hoc profecto, nec mirum, in vobis etiam doloris debet cauſa conſurgere, cum proſperum ſtatum veſtrum dilexerit, fueritque ſtabili vobiſcum, ut credimus, unanimitate conjunctus. Propterea ne in conſpectu eorum quos dilexiſſe comperitur, nomen ejus videatur periiſſe cum carne, nos & vos tenemur eum habere memoriæ quaſi vivum, ac in dilecto Filio Opizone nepote ac hærede ipſius, per gratioſi favoris exhibitionem oſtendere affectum habitum erga illum, maxime cum nepotem ipſum ſub noſtra & dictæ Sedis protectione reliquerit, ac eidem quod fideliter in Eccleſiæ devotione perſiſtat in ultima, ſicut accepimus, præceperit voluntate. Nos igitur ſperantes quod naturæ dotes in eundem nobilem profluxerunt, & quod ipſe veluti gemellus ex ſincera radice progrediens, fructus amabiles virtutibus adhærendo producet, quia vos una cum multis aliis de Lombardia, Marchia Terviſin. & Romaniola Eccleſiæ Romanæ devotis, pro dicto Marchione rebus humanis exempto, eumdem Opizonem Capitaneum & defenſorem fidelium ipſius Eccleſiæ unanimiter, ſicut intelleximus ſtatuiſtis, offerentes vos promptos expoſitos & paratos ad impendendum ſibi contra ejusdem hoſtes Eccleſiæ, qui ſui ſunt inimici opportunum conſilium, auxilium & favorem; nos animorum veſtrorum ſuper hoc promptitudinem, dignis exinde in Domino laudibus fore decrevimus attollendum, univerſitatem veſtram rogamus attentius & hortantes quatenus id quod circa eundem O. laudabiliter inchoaſtis conſtantibus animis proſequentes ac habentes ipſum ejuſque negotia ob reverentiam Apoſtolicæ Sedis & noſtram propenſius commendata, ſibi contra ipſos hoſtes favorabiliter aſſiſtatis, ita quod eo veſtris adjuto præſidiis, ſuſcipiat robur fortitudinis ſtatus ejus, idemque Avi libentius imitando veſtigia, ſe, poſſeque ſuum ad exaltationem veſtræ civitatis ſemper exponere teneatur, noſque ſinceritatem veſtram condignis exinde gratiarum actionibus proſequamur. Datum apud Urbemveterem V. Kal. Mar. an. III.

In eundem modum Poteſtatibus Conſiliis & Communibus Ferrarienſi, Mantuano, Paduano, Ariminenſi; Archiepiſcopo Ravennatenſi; Capitaneis devotorum Eccleſiæ partis in Mutina; Capitaneis devotorum Eccleſiæ partis in Parma; Capitaneis devotorum Eccleſiæ partis in Bononia; Capitaneis devotorum Eccleſiæ partis in Regio.

Nobili Viro Malateſtæ & Concordiæ uxori ejus Civibus Ariminenſ.

De fervore ſinceriſſimæ veſtræ devotionis & fidei divina gratia inſpirante proveniſſe dinoſcitur, quod vos ſicut veſtra nobis petitione monſtraſtis, plura bona quæ ad vos, & etiam ad quondam.... patrem tuum, fili m. per rapinam & alios modos illicitos devenerunt, in ſuſtentationem pauperum, & alios pios uſus vultis cum integritate convertere, maxime cum eorum notitiam ad quos bona hujuſmodi pertinent non poſſitis aliquatenus obtinere. Quare humiliter petebatis a nobis ut providere ſuper hoc ſalubriter curaremus. Nos itaque hujuſmodi veſtram devotionem in Domino commendantes, præſentium vobis auctoritate concedimus, ut poſtquam bona ipſa de Conſilio Ven. Fr. noſtri.... Epiſcopi Ariminenſis in hujuſmodi ſuſtentationem pauperum & alios pios uſus integre duxeritis convertenda, ad reſtitutionem aliam faciendam minime teneamini, ſed exinde ſitis penitus abſoluti. Volumus tamen ut ſi eos aut aliquos earum, quibus bona hujuſmodi debeantur ſcire aut invenire poteſtis, eis de bonis ſibi debitis ſatisfactionem plenariam tribuatis. Nulli ergo noſtræ conceſſionis &c. Datum apud Urbemveterem VIII. Id. Novemb. Pontifi. noſtri an. III. Ex eod. ep. 36.

.....: Epiſcopo Ariminenſi.

Significarunt nobis dilecti Filii.... Malateſta & Joannes ac Paulus filii ejus Cives Ariminen. quod licet nos eis pro ſincera devotione quam gerunt ad Romanam Eccleſiam, volentes facere gratiam ſpecialem tibi dederimus per noſtras literas in mandatis, ut dictis Joanni & Paulo in quadam pecuniæ ſumma faceres a monaſteriis & Eccleſiis Romaniolæ per te vel per alium provideri, ac a te, vel ſubdelegatis tuis viginti libræ de prædicta pecunia Eccleſiæ S. Salvatoris Dominici ſepulchri Arimin. Diœceſis prædictæ Romaniolæ fuerint impoſitæ præfatis fratribus perſolvendæ, quia tamen nos eandem Eccleſiam a ſolutione earum viginti librarum dicimur abſolviſſe, nondum eis de proviſione hujuſmodi eſt integre ſatisfactum. Quare ipſi humiliter petebant a nobis, ut providere ſuper hoc de benignitate Apoſtolica curaremus. Quocirca mandamus, quatenus, ſi eſt ita, & Eccleſiam ipſam tibi conſtiterit per noſtras literas a talibus abſolutam, prædictas viginti libras eiſdem Fratribus ab aliquibus aliis Monaſteriis & Eccleſiis prædictæ Provinciæ Romaniolæ proportionaliter, ſicut expedire videris juxta dictarum literarum tibi directarum continentiam facias exhiberi. Contradictores &c. Datum apud Urbemveterem VIII. Id. Novembr. Pontific. noſtri an. III. Ex eod. ep. 56.

CLEMENS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei Dilectis Filiis Poteſtati & Communi Ariminen.

Quantum Deo pax placeat, quantum in vivis pacificis delectetur veritas, aperit Scripturarum teſtimonium perhibentium quod Rex novus naſcens ex Virgine pacis, edictum propoſuit Angelorum præconiis promulgatum, pacem reliquit diſcipulis moriturus, pacem reſurgens a mortuis nuntiavit. Nos ſane qui vices ejus in terris gerimus & ipſius nos cupimus voluntati quantum noſtra fragilitas patitur conformare. Sicut de læſa inter vos charitate fuimus nec immerito conturbati; ſic nuper rumoribus melioribus inſonantibus vos ad mutuam rediiſſe concordiam magna Spiritus exultatione perfuſi Deo gratias immenſas exſolvimus, qui plebem ſuam tam ſalubriter voluit viſitare. Quocirca veſtram, dilecti filii, devotionem & fidem in Domino commendantes, hortandos vos duximus & rogandos quatenus omni rancore Ex lib. VII. Epiſt. Clementis P. IV. pag. 44.

rore depoſito, ſicque funditus extirpato, ne qua radix amaritudinis ſurſum germinans inter vos aliquando valeat innovare ſciſſuram; ſcitis omnes unanimes & concordes, ut uno Spiritu in devotione Sanctæ Matris veſtræ Romanæ Eccleſiæ inconcuſſa ſoliditate firmati valeatis ut expedit in pacis multitudine delectari. Sicque pacis Angeli vobis congaudeant, & nos qui vos ſincere brachiis charitatis amplectimur in vobis ſicut viris pacificis & pacis filiis delectabiliter gloriemur. Datum Peruſii Nonis Octobris Pontificatus noſtri Anno Primo.

C L E M E N S &c.

Dilecto Filio Nobili Viro Taddæo Comiti Feltren. Poteſtati Arimin.

Ex cod. pag. 10. Deo gratias agimus qui Civitatem Ariminenſem ſub tuo regimine reformavit pace reddita Civibus, quæ non ſolum in ſuum ſed etiam in Provinciæ totius periculum vacillabat. Gaudemus, Filii, de tanto munere Salvatoris, & tuæ congaudemus induſtriæ, qui zelo fidei & ad noſtram ac Romanæ Eccleſiæ devotionem accenſus pacis conſilia prudenter & fideliter iniiſti, ut merito & in præſenti gaudium & in futuro præmium aſſequaris. Verum quia non minor eſt virtus quam quærere pacta tueri, nobilitatem tuam hortandam duximus & rogandam in remiſſionem tibi peccaminum ſuadentes, quatenus ad initia tam grata Deo concordiam nutriendam omnemque materiam recidivi diſcriminis amputandam des opem, & operam efficacem, ut & in hoc tuo placeas Redemptori, & nos qui perſonam tuam ac domum ſinceris brachiis charitatis amplectimur, ex hac cauſa diligere te propenſius teneamur. Dat. Peruſii VII. Kal. Novemb. Anno primo.

C L E M E N S &c.

Dilecto filio Nobili viro Malateſtæ Civi Arimin.

Ex cod. pag. 16. Tuas nuper tribulationes audivimus & prout decuit compaſſi ſuimus patienti; tuas poſtmodum conſolationes audivimus in eis tecum pariter conſolati dum ex fida religione didicimus te in civitate Arimin. a dilectis filiis ...... Poteſtate & Civibus cum gaudio & honore receptum. Sicut igitur te ad pacem nuper facilem & tractabilem præbuiſti, ſic ad eam ex parte tua tenendam & in aliis nutriendam curam impendas pervigilem, nec injuriæ tranſactæ memineris, ſed poſteriorum oblitus, ad anteriora te conferas, & attendas non te tibi, ſed multis generum privatis commodis debere publica anteferre. Nos vero, qui ſemper tuis profectibus congaudemus ad ea quæ tui ſunt commodi vel honoris cum id hactenus actus tui meruerint promptam habemus per omnia voluntatem. Dat. Peruſii VII. Kal. Novembr. anno primo.

C L E M E N S ec.

Dil. Filio S. tit. S. Martini Presbyt. Cardinali, Marchiæ Anconitanæ & Ducatus Spoletani Rectori Apoſt. Sedis Legato.

Ex cod. pag. 19. Quod Rex ille pacificus qui viros pacificos in ſpeciales filios adoptavit pacis eiſdem ſtatuens teſtamentum Ariminen. Civitatem nuper miſericorditer voluit viſitare, reddita pace diſcolis unitate prius, deinde per dilectorum Filiorum virorum nobilium Taddæi Guidonis Guerre & G. de Salvat. Comitum literas infinuatione fideli recepimus magno perfuſi gaudio magna conſolatione refecti. Verum quia quantumlibet videantur extincta facile pullulant odia rediviva, diſcretionem tuam hortandam duximus & rogandam, quatenus tam ſalubri concordiæ cunctis noſtris fidelibus amplectendæ quæ pro data tibi a Deo prudentia & ab ejus vicario poteſtate videris neceſſaria adhibere non differas fulcimenta, cum ſpecialiter inter cætera officio ſacerdotis incumbat in fidelium cordibus ignem charitatis accenſum ſubminiſtratis lignis jugiter enutrire, quod prudenter implebis ſi perſonaliter ad locum accedens congratulationibus debitis, exhortationibus ſedulis & cautelis idoneis, tranſactionibus ſolidis, & ſi tibi videbitur opportunum mutuis parentelis, ſic pacem firmaveris inter partes, ut quantum poteſt fieri humani conſilii providentia, nulla remaneat juſta ſuſpicio recidivi, & confidas in Domino, qui te, quod tuum eſt, exequente, quod ſuum eſt faciet, ſine quo facere nihil potes. Dat. Peruſii VII. Kal. Nov. An. primo.

C L E M E N S ec.

Dilecto Filio nob. viro Malateſtæ Civ. Arimin.

Si propter malitiam temporis quam in brevi finiri ſperamus credis a novitatibus abſtinendum, abſtinere credimus eſſe bonum; ſi tamen inevitabile vides in dilatione periculum, ſcribimus Rectori Marchiæ, quod totum conferat ſuper illo, & te ac tuos adjuvet, ſicut & quantum viderit expedire. Dat. Viterbii II. Kal. Auguſti, Anno IV. Ex cod. pag. 84.

C L E M E N S ec.

Dilecto Fratri noſtro ..... Veronen. Electo vel ejus Locumtenenti.

Super iis quæ Dil. Filius vir nobilis Malateſta de Veruculo tibi per ſe vel per literas de ſtatu Romaniolæ intimabit, benigne ipſum audias, & collatione habita cum eo in dando ei auxilio & conſilio, ſicut & quantum videris expedire ſollicitudinem ad honorem Eccleſiæ habeas diligentem. Dat. Viterbii VIII. Id. Auguſti Pontificatus noſtri anno IV. Ibidem

C L E M E N S ec.

Dil. filiis nob. viro Malateſtæ de Verruculo & Comiti Matthæo de Montefileto.

Ad divinæ gloriam majeſtatis a cariſs. in Chriſto Filio noſtro C. illuſtri Rege Siciliæ literas in hac die prope nonam recepimus in hæc verba: Sanctiſs. vos igitur tanquam Eccleſiæ devotiſſimos filios ad grates Altiſſimo referendas & congratulandum nobis & Romanæ Eccleſiæ noſtræ ac veſtræ ſicut decet & expedit invitantes devotionem veſtram monendam duximus & hortandam quatenus diligentius attendentes quo favore qua gratia ſit tantus pugil fidei proſequendus tam noſtri quam ſui participes gaudii inſolitæ devotionis conſtantia vos firmetis cum ex hoc cuncta vobis proſpera ſperare debeatis meritis, & eos qui rebelles eſſe voluerint ubique, dante Domino, concedentes, niſi quod cupimus errore veteri prorſus abjecto, matri ſuæ didicerint obedire. Dat. Viterbii VII. Kal. Septembris an. IV. Ex cod. pag. 85.

N I C O L A U S E P I S C O P U S

Servus Servorum Dei. Dilectis filiis .. Poteſtati, Conſilio, & Communi Ariminen. Sal. &c.

Levantes in circuitu oculos noſtros ad ſingula, quæ noſtris incumbunt humeris, ex debito commiſſi nobis officii tenemur in quantum patitur humana conditio aciem noſtræ mentis extendere, ſed circa conſervationem jurium Romanæ Matris Eccleſiæ, cui licet immeriti præſidemus, intendere, ac ad filios nobis prærogativa ſpecialitatis adjunctos præcordia noſtra convertere nos præcingit cura ſollicita, invitat affectus, & urget inſtantius debitum Apoſtolicæ ſervitutis, ut eadem jura reſſoreant, devotorum mentes quietis ubertate ſuccreſcant, devotione fœcundent, & in eis eadem Eccleſia delectetur. Profecto civi- Ex lib. 1. Epiſt. Nicolai P. III, n. 253.

tatem

tatem veſtram & nonnulla alia terras & loca partium Romaniolæ, quæ ſub propriis & ſpecialibus ad præſens non duximus exprimenda nominibus, cum generali vocabulo Romaniola hoc tempore nuncupantur, ac eorum incolas ipſi Eccleſiæ immediate ſubeſſe, ipſorumque dominium ad eamdem Eccleſiam pertinere longa Romanorum Imperatorum declaravit antiquitas, continuavit ipſorum prudentia Principum, & Cariſſimus in Chriſto filius noſter R. Rex Romanorum illuſtris prædictorum Imperatorum ſuper his acta recognoſcens & recognoſcendo confirmans, ea omnia ipſi Romanæ Eccleſiæ de novo conceſſit atque donavit, prout in nonnullis eorumdem Principum & Regis ſcriptis autenticis inde confectis plenius continetur. Et licet, ſicut accepimus . . . . Cancellarius Regis ejuſdem, ſeu quivis alius a vobis, & prædictarum terrarum ac locorum incolis certa juramenta ſine dicti Regis, prout a nonnullis aſſeritur, conſcientia, vel mandato, ſibi ejuſdem Regis nomine, vel ipſi Regi fecerit exhiberi; dictus tamen Rex quicquid contra prædictas declarationes, recognitiones, conceſſiones, atque dominationes, ſeu aliqua prædictorum per ipſum Regem, ſeu ejus nuntios, vel officiales ſuo mandato vel nomine, ſeu quemcumque alium, vel alias quocumque modo, quacumque via factum eſſet, vel promiſſum, ſive juratum, revocavit, caſſavit, annullavit, irritavit, & omnibus juribus vacuavit, volens expreſſe conſentiens, quod tam circa poſſeſſionem, quam circa proprietatem per hoc nullum ſibi jus in prædictis accreſceret, vel in aliquo prædictorum ipſi Eccleſiæ deperiret. Conceſſit inſuper atque conſentit quod eadem Eccleſia per ſe ac alios accipiat nanciſcatur intret, & apprehendat abſque ulla ipſius Regis requiſitione, auctoritate vel mandato, obtentis ſive petitis, poſſeſſionem & quaſi omnium prædictorum, & eorum quæ pertinent ad prædicta, promittens quod ipſe per ſe, vel per alium, ſeu alios non impediet præfatam Eccleſiam in prædictis, ſed eam in omnibus præfatis tam adipiſcendis quam tenendis & habendis ſuo poſſe perpetuo adjuvabit; ac nihilominus per procuratorem ſuum plenum ad hoc exhibentem mandatum, prædicta omnia & ſingula in noſtra, & fratrum noſtrorum præſentia, & aliorum multitudine copioſa publice ac ſolemniter innovavit ſicut apparet publicis & autenticis documentis. Digne igitur ad vos & alios partium earumdem noſtros & ipſius Eccleſiæ filios ſpeciales noſtra ſtudia convertentes, vos & ipſius Eccleſiæ jura favoribus conſervare proponimus, fovere præſidiis, & a diſpendiis præſervare, ut vobis & aliis incolis prædictis in gremio recumbentibus Eccleſiæ memoratæ, dicta lætetur Eccleſia, jura ipſa fructificent, devotio veſtra concreſcat, & excluſis animorum hæſitationibus, quibus languiſſe percipimus vos & incolas ſupradictos, vobis & illis optatæ tranquillitates adveniant, ac fugatis omnibus quæ nubilo præmiſſa contexerant, eadem jura & devotio perfecta reluceant claritate. Cupientes quoque, quod in hac parte noſtris deſideriis divina cooperante clementia ſatisfiat, dilectum filium Fr. Joannem de Viterbio Ordinis fratrum Prædicatorum latorem præſentium, de cujus fidelitate ac circumſpectione confidimus ad vos duximus deſtinandum, devotionem veſtram paternis monitis excitantes, ac vobis nihilominus per Apoſtolica ſcripta mandantes, quatenus informationibus dicti fratris, veſtros animos in plena quiete ſpiritus applicantes, ſic actus & ſenſus veſtros ac aliorum earumdem partium, quantum in vobis extiterit, ad recognoſcendum ejuſdem Eccleſiæ dominium promtis ſpiritibus accingatis, quod ipſa veſtræ promtitudinis exhibitio grata nobis auſpicia de veſtra devotione miniſtrat, voſque in pectore noſtro filios devotionis aſcribat, paternis benedictionibus confovendos, nec patiamini diſſentibili varietate convinci, nam ſi, quod abſit, contrarium ſentiremus, compelleremur & merito per alias vias, quibus expedire viderimus, manum Apoſtolicæ proviſionis extendere ad proſecutionem & conſervationem jurium eorumdem, cum ad id ex incumbenti nobis officio teneamur. Dat. Viterbii X. Kal. Julii an. I.

MARTINUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei Dilecto Filio nobili Viro Malateſtæ de Verruculo civi Ariminen. ſal. & apoſt. bened.

Ex Lib. 2. Epiſtol. Martini P. IV. num. 70.

Devotionis tuæ literas gratanter accepimus & quæ continebant intelleximus diligenter tuam devotam ſollicitudinem in Domino plurimum commendantes, quod dilectum Filium nobilem virum Joannem de Epa rectorem provinciæ Romaniolæ a Civibus Ariminen. fidelibus noſtris procuraſti honorifice recipi, ac eorum corda ſuper impugnandis hoſtibus Eccleſiæ opportunis ſtudiis direxiſti. Cupientes igitur, ut turbatus ſtatus dictæ provinciæ reducatur ad ſtatum proſperum & tranquillum, nobilitatem tuam rogamus & hortamur attente tibi per apoſtolica ſcripta mandantes quatenus præfato Rectori per te & tuos aſſiſtens viriliter eum ſalubribus dirigendo conſiliis & opportunis favoribus proſequendo ſuper impugnatione hoſtium prædictorum prout idem Rector ordinaverit apud ipſos Cives & quoſcumque alios, ſic prout cepiſti, ſollicite, & vigilanter aſſiſtas, & cuncta quæ utiliter agenda fuerint exequaris, quod hujuſmodi negotio tuo & aliorum fidelium ſuffulto ſuffragiis annuente Domino feliciter procedente, tibi apud Deum divinæ retributionis præmium augeatur, & nos qui ex tuæ devotionis ſtudiis. præfatum negotium votivæ jucunditatis ſucceſſibus ſperamus in Domino proſperari in tuis & tuorum profectibus noſtram & Apoſtolicæ Sedis gratiam exinde uberius merearis. Dat. apud Urbem veterem VII. Id. Octob. Pontific. noſtri anno primo.

MARTINUS ec.

Dilecto Filio nob. viro Malateſtæ &c.

Ex eod. n. 71.

Et ſi ovis morbida ne alias inficiat excludenda eſt ab ovili, multo fortius, is, qui ab unitate Eccleſiæ ſegregatus, ne alios ſua fœditate corrumpat eſt a conſortio fidelium repellendus. Dudum ſiquidem prout intelleximus inter te & Guidonem de Montefiltro perſecutorem Romanæ Eccleſiæ manifeſtum de tradenda quadam filia tua quæ nondum duos annos complevit nuptui uni ex ipſius Guidonis filiis quædam promiſſiones & pacta invicem interveniſſe dicuntur ſuper obſervatione ipſorum hinc inde præſtitis juramentis: Et licet ad contrahendam hujuſmodi parentelam pro habenda pace cum dicto Guidone qui tunc in devotione Eccleſiæ licet ficta exiſtere videbatur forſan & certis cauſis duxeris aſpirandum; quia tamen poſtmodum idem Guido per conceptum furorem ſuæ perfidiæ adverſus S. R. E. matrem ſuam flatibus accendens peſtiferis totam provinciam Romaniolæ pleno jure ad eamdem Eccleſiam pertinentem tyrannica rabie concitavit, honori tuo expedire non credimus nec ſaluti, ut tu qui inter alios fideles earumdem partium zelo ſinceritatis & fide præcipuus reputaris, cum homine tam impio tam ſceleſto procedas ad conſummationem hujuſmodi parentelæ. Volentes igitur ex officio noſtro ſuper his tam tuæ ſaluti quam bono ſtatui præfatæ Provinciæ paterna diligentia providere, tibi præſentium tenore ſub pœna excommunicationis, quam, ſi mandatum noſtrum in hac parte adimplere contempſeris, ipſo facto te incurrere volumus, & amiſſionis omnium gratiarum & libertatum quas a Romana habes Eccleſia, diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus eadem promiſſiones & pacta ſuper parentela hujuſmodi contrahenda ſicut noſtram & apoſtolicæ ſedis caram habes gratiam, in aliquo non impleas nec obſerves, ſed potius ea revoces & diſſolvas, juramento ſi quod ſuper illis obſervandis per te vel

vel alium præſtitiſti aliquatenus non obſtante. Nos enim te ab hujuſmodi juramenti obſervatione apoſtolica auctoritate abſolvimus, & te ad illud ſervandum perpetuo volumus non teneri. Dat. apud Urbem veterem VII. Id. Oct. Pont. noſtri anno I.

M A R T I N U S &c.

Malateſtæ. &c.

Ex cod. n. 72. Si in literis noſtris quas ſuper quibuſdam promiſſionibus inter te & Guidonem de Montefiltro occatione cujuſdam parentelæ inter quamdam tuam filiam & ejus filium contrahendæ habitis tibi ſub certa forma dirigimus, graves poenas duximus inferendas tua devotio non turbetur, nam id ex cauſa fecimus videlicet ut exinde rationabiliori cauſa inductus devotius mandatis noſtris obedias, & apud tuos æmulos reputeris propterea excuſatus. Dat. III. Id. Oct. an. I.

M A R T I N U S &c.

Malateſtæ &c.

Ex cod. n. 77. Tranſmiſſas nobis devotionis tuæ literas benigna affectione recepimus, & quæ continebant intelleximus diligenter, plenum ſinceritatis affectum quem ad nos & Romanam habes Eccleſiam dignis in Domino laudibus commendantes. Super eo vero quod in proſecutione inſtantis negotii Romaniolæ ſic fructuoſe ſic utiliter & vigilanter intendis, quod dilecti filii fideles noſtri Commune Ariminen. tuis inductionibus excitati, contra hoſtes Eccleſiæ procedunt viriliter & conſtanter, prout dilectus filius Joannes de Epa rector ipſius Provinciæ nobis per ſuas literas efficaciter intimavit, plurimum tuam fructuoſam ſollicitudinem commendando votis noſtris cumulus plenioris lætitiæ aggregatur, cum ex hoc reluctantium hoſtium obſtinata ſuperbia commodius conculcata præfatum negotium optatum deſideriis noſtris finem cum exultatione fidelium & tuæ laudis præconio in proximo, ſicut ſperamus in Domino felicius ſortietur. Quare conſtantiam tuam rogamus & hortamur in Domino tibi nihilominus per Apoſtolica ſcripta mandantes quatenus inceptis proſecutionis ſtudiis perſeverans ſic præfato Rectori aſſiſtas, eumque dirigas & foveas conſiliis & auxiliis opportunis, præfatis hoſtibus te viriliter opponendo, quod præfato negotio tuo cooperante ſtudio laudabilium procedente noſtra & Apoſt. Sedis benevolentia, quam exinde tuis profectibus vendicaſti, augeatur magis ac magis in condigna viciſſitudine ſpecialis gratiæ ac honoris. Dat. apud Urbemveterem XVII. Kal. Novembris Pontific. noſtri anno primo.

M A R T I N U S &c.

Malateſtæ &c.

Ex cod. n. 87. Tuo, fili cariſſime, ſtudio quod in promovendis Eccleſiæ Romanæ ſervitiis in ipſis partibus habuiſti, & filiorum tuorum probitate auditis qui pridem in hoſtium hoſtili congreſſu nobili viro Joanni de Epa rectori provinciæ Romaniolæ, ſic intrepide aſſiterunt quod perſonarum periculum & vicinam inimicorum præliantium multitudinem non paventes ipſum in neceſſitatis articulo conſtitutum nullatenus reliquerunt, ſed potius eis pro Chriſti cauſa pugnantibus, ipſo duce de inimicis palmam victoriæ reportarunt in Domino exultantes tuam & eorumdem filiorum conſtantiam dignis proſequimur actionibus gratiarum. Ideoque nobilitatem tuam rogamus & hortamur in Domino per Apoſtolica tibi ſcripta mandantes quatenus in noſtra & Apoſtolicæ Sedis devotione concreſcens ſic laudandæ promptitudinis ſtudia quæ ſunt proſecutioni inſtantis negotii Romaniolæ, quod præ manibus agitur opportuna continuare favorabiliter ſtudeas, quod apud nos tua devotio continuatis actibus ſemper creſcat. Datum apud Urbemvet. V. Kal. Nov. Pontific. noſtri an. primo.

M A R T I N U S &c.

Poteſtati, Conſilio & Communi Ariminen.

Meminimus olim devotionem veſtram ad præcordialis & præcipui negotii Romaniolæ, quod præ manibus agitur, proſecutionem continuam literis exhortationis Apoſtolicæ excitaſſe, ut tanquam devotionis filii noſtris exhortationibus animoſius excitati per gratæ & fructuoſæ devotionis obſequia vos noſtris deſideriis coaptantes, rectori præfatæ provinciæ, in iis quæ honorem Eccleſiæ matris veſtræ ſtatum veſtrum pacificum & aliorum fidelium nec non & repreſſionem rebellium reſpicerent obedire fideliter deberetis, quod ſicut ejuſdem rectoris accepimus literis, & probatæ fidei veſtræ integritas exhibitione operum clarius manifeſtat, ad id vos & veſtra liberaliter offerentes cepiſtis, executione laudabili adimplere, propter quod dignum merito reputamus vos apoſtolicis repleri benedictionibus, & potioris prærogativa honoris & gratiæ in charitatis viſceribus confoveri, fidelitatem veſtram exinde in Domino multipliciter commendantes. Quocirca univerſitatem veſtram rogamus & hortamur, attente vobis per Apoſtolica ſcripta mandantes quatenus cum præfati negotii proſecutio adhuc veſtris & aliorum fidelium viribus & favoribus roboranda, ſic uſque ad ipſius negotii conſummationem felicem quam ſperamus in proximo ſtudeatis captæ ſollicitudinis ſtudia circa proſecutionem eamdem continue exercere, quod hoſtium conculcata ſuperbia celebre famæ veſtræ præconium apud Deum & homines in ſempiternis benedictionibus augeatur, & nihilominus Apoſtolicæ Sedis favor reddatur vobis promptior in condigna viciſſitudine præmiorum. Dat. IV. Kal. Novemb. anno primo. Ex cod. n. 90.

M A R T I N U S &c.

Dilectis filiis ...... Poteſtati Conſilio & Communi Ariminen. &c.

Attendentes fidei veſtræ ſinceritatem, quam in proſecutione negotii Romaniolæ contra hoſtes Eccleſiæ inconcuſſam habuiſtis hactenus, & habere vos credimus in futurum, cogimur quodammodo vehementius ammirari, quod ſicut accepimus centum ſtipendiarios equites quos tenebatis in favorem proſecutionis ejuſdem ac repreſſionem hoſtium prædictorum licentiaſſe dicimini, non advertentes quantum devotionis veſtræ zelo & tepiditati hujuſmodi derogetur ſi fervor, quem hactenus in expugnandis dictis hoſtibus indefeſſis animis habuiſtis, inſtanti tempore minuatur, quo veſtris & aliorum Fidelium adauctis viribus deinceps opportunitate temporis ſuccedente dil. filius nobilis vir ..... Rector Romaniolæ propoſuit, ſic bellicoſis ſtudiis vexationi intendere hoſtium prædictorum ut eorum confractis cornibus & capitibus conquaſſatis cum honore noſtro & exaltatione R. E. ac totius pace provinciæ, demum negotium finem laudabilem in brevi, tribuente Domino, cujus negotium agitur, ſortiatur. Quare univerſitatem veſtram rogamus & hortamur, & attente vobis nihilominus per Apoſtolica ſcripta firmiter præcipiendo mandantes quatenus provide attendentes quod in his veſtrum & totius provinciæ negotium geritur veſtrumque & aliorum Fidelium commodum procuratur, devotionis veſtræ ſtudia erga nos & eamdem Eccleſiam, ſic de bono in melius in antea continuare curetis, quod tam ſuper retinendis dictis militibus & pluribus conducendis ſicut videritis opportunum quam etiam ſuper tenendo & armando uno ligno in mari ſecundum quod eidem Ex cod. n. 130.

Rectori per literas ejus vos promiſiſſe accepimus per effectum operis evidenter appareat vos in promptitudine liberali votis noſtris annuere ac ea ſecundum ſpem noſtram prout negotii qualitas exigit executioni celeri demandare. Ita quod exinde devotionem veſtram dignis in Domino laudibus proſequentes reddamur veſtris & terræ veſtræ ſuo loco e tempore profectibus promptiores. Dat. IV. Id. Mar. Pontific. noſtri an. I.

MARTINUS &c.

Malateſtæ &c.

Ex cod. an. III. n. 38. Intellecto ex tuarum ſerie literarum, quod tu in Apoſtolicæ Sedis reverentia ſolita & devotione accenſus aſſumptis tecum dilectis filiis militibus & populo Ariminen. nec non ſtipendiariis noſtris apud Ariminum deputatis grata continuando ſervitia quæ ſemper hactenus dictæ Sedi laudabiliter impendiſti...... Cæſenates rebelles noſtros vexationibus perſequens & preſſuris quas eorum rebellio & incauta temeritas meruerunt contra ipſos in eorum territorium & diſtrictum potenter & viriliter acceſſiſti damna ipſis in rebus eorum gravia inferendo ut dinoſcerent ſic vexati ſe in improvidam erexiſſe ſuperbiam contra matrem, ac errorem deponerent ſic attriti quibus ſe improvide involverunt, ſuper quibus devotionis tuæ plenitudinem, quam laudabilium operum manifeſtat effectus, dignis laudibus commendamus, per quæ ſcias quod nos tibi conſtituiſti in tuis profectibus & honoribus promptiores. Dat. apud Urbemveterem V. Id. Junii Pontific. noſtri an. III.

MARTINUS &c.

Malateſtæ &c.

Ex cod. n. 99. Per tuas & dilecti filii nobilis viri Guidonis de Monteforti capitanei exercitus Romanæ Eccleſiæ in provincia Romaniolæ intellecto quod tu erga nos & eamdem Eccleſiam in ſolitæ devotionis conſtantia perſeverans eidem Capitaneo adverſus homines de Urbino hoſtes Eccleſiæ antiquatos cum hominibus de Arimino noſtris & Eccleſiæ præfatæ fidelibus ferventer & gratanter aſſiſtis ope & opere fructuoſis. Nos ex hoc tuæ devotionis ſtudia in Domino commendantes, nobilitatem tuam rogandam duximus attentius & hortandam, tibi per Apoſtolica ſcripta mandantes quatenus circa vexationem & impugnationem prædictorum hoſtium tui tuorumque favoris præſidium ſic vigoroſe continuare ſtudeas eidem capitaneo favorabiliter & viriliter aſſiſtendo quod in brevi, Domino tribuente ipſorum rebellium conculcata ſuperbia tibi & aliis devotis Eccleſiæ partium earumdem commodum & tranquillitas optatæ pacis proveniat, & nihilominus tua devotio exinde de bono in melius valeat commendari. Dat. apud Urbemveterem IV. Non. Octobris Pontific. noſtri an. III.

MARTINUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei Univerſis hominibus Civitatis Sancti Leonis, noſtris, & Romanæ Eccleſiæ fidelibus ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem Spiritum Conſilii Senioris.

Ab olim iniquitatis filius pravitatis alumnus Guido de Monteferetro perſecutor Eccleſiæ manifeſtus intentore malorum omnium inſtigante, inter vos, ac in partibus Romandiolæ, tantæ diſcordiæ virus evomuit, & rancoris materiam ſeminavit, ut ipſarum partium Incolæ perſonarum, & rerum multimodi pericula ſubſtinentes ad proſperitatis ſtatum reduci ſtudiis humanis non poſſent, niſi de promptuario pleno Divinæ Miſericordiæ proveniret. Sed Omnipotens Deus ex alto corda noſtra perſpiciens, quæ diu erroris caligine involuta fraudibus, ac metu perſecutoris Eccleſiæ per conceptum affectum, quem ad Romanam habeatis Eccleſiam ad effectum perducere non audebant, in vobis ad ea, quæ recta ſunt agere Spiritum ſalutaris Conſilii, ſpiritum fortitudinis, & vigoris, ſic miſericorditer, & mirifice inſpiravit, ut in illius virtute, qui in paucorum fidelium manibus concludit facile contumacem multitudinem ſuperborum reſumptæ devotionis veſtræ ad vos, & Romanam Eccleſiam miniſterio faventе præfati Perſecutoris ſequacibus, qui Civitatem veſtram tamquam ſingularem, & inexpugnabile receptaculum vallarant congerie ipſorum in manu forti, excluſis vos, & eam ad votivam unitatem devotionem Eccleſiæ reduxiſtis, de quo circumſpectionis veſtræ prudentiam in Domino tanto præconiis dignarum laudum attollamus, quanto id noſtris deſideriis exquiſitum pro noſtro. ac aliorum fidelium ipſarum partium bono ſtatu affectabamus deſiderabilius pervenire: cum igitur in hiis tam devotionis gratia veſtræ ſtudia nulla oblivione delenda ſic in noſtris, & matris veſtræ Eccleſiæ viſceribus tenaciter ſunt impreſſa, ut quæcumque veſtrum, & veſtræ Civitatis honorem, & proſperum ſtatum reſpiciant intendimus ad requiſitionem veſtram efficaciter, & favorabiliter promovere. Univerſitatem veſtram rogamus in Domino, & hortamur, vobis per Apoſtolica ſcripta mandantes quatenus in noſtra & Apoſtolicæ Sedis benevolentia firmam ſpem, & fiduciam obtinentes ſic devotionis conceptæ ſtudia per effectum operis aucta ipſius Civitatis perſeverantiam in votis Apoſtolicis de bono in melius ſolidandam indefeſſis animis continuare curetis: ad id noſtrum, & Apoſtolicæ Sedis ſubſidium, ſicut fuerit opportunum cum obtinendi fiducia requirentes quod vos ex hoc in vobis potiora gaudia aſſequentes, noſtris, & dicti loci profectibus reddamur in gratiarum munificentia promptiores, & ut efficacius advertatis, quia ſpecialiter nobis cordi negotium inſiſtat memoratum ævo dilectum filium Nobilem virum Hermannum Civem Urbevetanum latorem præſentium, de cujus fide, ac probitate confidimus; propterea ad vos duximus deſtinandum per quem de intentione noſtra reddi poteritis certiores. Nec veſtra miretur devotio, ſi præſentibus benedictionem non omittimus conſuetam, cum nondum nobis conſtiterit vos a proceſſibus, & ſententiis in dictum perſecutorem, ac ejus complices, ac loca, & adhærentia auctoritate Apoſtolica promulgatis abſolutionis beneficium obtinere. Datum apud Montem Flaſconem VI. Kal. Auguſti Anno Secundo.

MARTINUS &c.

Eiſdem.

Ex parte dilectorum filiorum Guelforum civit. Urbini noſtrorum, & R. E. fidelium fuit nobis expoſitum quod cum Guido de Monteſiltro R. E. perſecutor manifeſtus, ac Guibellini ejuſdem civitatis adhærentes eidem civitatem ipſam magno tempore detinuerint, & detineant occupatam, ibique rebelles noſtri continue ſe receptent, propter quod in officiales & majores ipſius civitatis excommunicationum, in ipſam vero civitatem interdicti ſententiæ auctoritate apoſtolica fuerunt pluries promulgatæ quas longo tempore ſuſtinuerunt & adhuc ſuſtinent animo indurato, iidem Guelfi humiliter ſupplicarunt ut eis qui propter fidelitatem qua tenentur nobis & Eccleſiæ ab ipſis infidelibus recedentes ſe in caſtro Saxi Corbarii receptarunt & illud non ſine laboribus & expenſis retinent ad impugnandam civitatem & rebelles prædictos, a vobis ac fidelibus circumpoſitis faceremus de opportuni favoris præſidio provideri. Nos igitur ipſos, qui pro fidelitate ſervanda ab eiſdem Guibellinis multipliciter moleſtantur dignos fa- Ex cod. n. 110.

vo-

vore apoſtolico reputantes, univerſitatem veſtram rogamus monemus & hortamur attente per apoſtolica vobis ſcripta firmiter præcipiendo mandantes quatenus nullum eiſdem perſecutoribus ſavorem vel præſidium exhibentes eis miniſtrare victualia vel habere eum ipſis aliquod commercium ſeu participium nullatenus præſumatis, ſed potius præfatis Guelfis ad retinendum prædictum caſtrum & alias prout fuerit opportunum ad requiſitionem eorum præſtetis auxilium conſilium & favorem, ita quod veſtris muniti præſidiis in ipſo caſtro tute remanere valeant, ac ipſos rebelles ſerventius impugnare. Dat. apud Urbemveterem Kal. Apr. Pontific. noſtri an. III.

MARTINUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei Dilectis filiis Conſulibus, Conſilio, & Communis Civitatis S. Leonis Salutem, & Apoſtolicam benedictionem.

Nuper ad noſtrum pervenit auditum, quod Poteſtas Montisferetri ſine noſtra conniventia, immo potius præter noſtrum beneplacitum, diebus illis præteritis aliquos ex vobis ſæpe propria temeritate præſumpſit, de quo tanto turbamus amarius, quanto dulcius gentem noſtram diligimus, & vos inter alios Romanæ Eccleſiæ devotos, & filios oculo benignori reſpicimus, veſtroſque ſucceſſus proſperos affectamus, & ut apertius paternum, quo vos proſequimur ſentiatis affectum, Dilecto filio Rectori Romandiolæ per alias noſtras literas ſcribimus, ut abſque difficultate qualibet captivos hujuſmodi reſtitui faciat libertati. Vos autem ſicut viri prudentes, & providi quietis ubertatem, & gratiam amplexantes, mentes veſtras, fugatis quibuslibet hæſitationibus ſervetis ita, quod in gremio Sedis Apoſtolicæ recumbentes, grate devotionis ſucceſſibus de bono in melius vigeatis, nam poteſtis ſecure confidere, quod pro his, quæ proſperitatem veſtram reſpiciant ſollicite vigilamus, & ecce dilectum filium Magiſtrum Chriſtophorum Priorem de Saleian, Cappellanum noſtrum latorem præſentium ad vos duximus deſtinandum, per quem de intentione noſtra circa præmiſſa poteritis plenius informari. Datum apud Caſtrum Plebis Idibus Julii Anno Quarto.

MARTINUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei Venerabili Fratri B. Epiſcopo Portuen. Apoſtolicæ Sedis Legato ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.

Sicut nuper ex inſinuatione dilecti fili G. Rectoris Provinciæ Romandiolæ, ac Maſſæ Trabariæ, & aliorum quamplurium fide dignorum relatione accepimus, nonnulla Caſtra in eiſdem Provinciis, & maxime in Monte feretro conſtituta, de quorum rebellione præſumitur, vel potius dubitatur. Verum quia hujuſmodi Caſtra quæ ſint penitus ignoramus, tuque locorum, & terrarum commiſſæ tibi Legationis, & conditionem, earum præſertim partium prædictarum habere poſſis, & debeas notitiam pleniorem, tibi auctoritate mandamus quatenus ne ex prædictis Caſtris, vel aliquibus ex eis in dictis Provinciis, & terris poſſit aliquod ſcandalum, ſeu turbatio provenire, ſic maturam adhibeas diligentiam, & cautelam, quod ex defectu aliquo, vel neglectu non poſſit ſiniſtrum aliquod evenire, ſed potius expertæ tuæ ſollicitudinis ſtudium de bono in melius valeat commendari. Datum Perusii Idibus Januarii Pontificatus noſtri anno IV.

NICOLAUS EPISCOPUS

Ex lib. I. Epiſt. Nicolai P. IV. n. 350.

Servus ſervorum Dei. Venerabilibus Fratribus.... Ravennat. Archiepiſcopo ejuſque ſuffraganeis ac... Ferrarien.... Ariminien..... Sancti Leonis &... Urbinat. & cæteris aliis Epiſcopis in Anconitana Marchia, Maſſa Trabaria & Romaniola, nec non dilectis filiis Electis Abbatibus, Prioribus, Decanis, Archidiaconis, Præpoſitis, Archipresbyteris, & aliis Eccleſiarum Prælatis, Capitulis, Collegiis, & Conventibus Ciſtercien. Cluniacen. Præmonſtraten. S. Benedicti, S. Auguſtini, Cartuſien. Grandimonten. & aliorum Ordinum, nec non Prioribus Hoſpitalis S. Joannis Hieroſolymitan. Domorum Militiæ Templi, & Beatæ Mariæ Theotonicorum præceptoribus & Magiſtris, cæteriſque omnibus perſonis Eccleſiaſticis regularibus ſecularibus ex exemptis tam in Archiepiſcopatu & provincia Ravennat. quam in ipſius Anconitana Marchia, Maſſa Trabaria nec non Ferrarien. Ariminen. S. Leonis, & Urbinat. Civitatibus & Diœceſibus ac in Pompoſian. & Galliatæ, Monaſteriis S. Mariæ de Balneo & S. Agathæ plebibus ac eorum & etiam Monaſterii Farfen. terris, in eadem Marchia & Romaniola partibus conſtitutis ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

Divulgantis ab olim famæ relatibus jam ad totius fere orbis notitiam creditur perveniſſe qualiter lapis ille offenſionis & petra ſcandali, quin immo iniquitatis filius, nequitiæque miniſter quondam Petrus olim Rex Aragonum velut in contemptum dampnabili temeritate deducto, quod ratione Regni Aragoniæ Romanæ Eccleſiæ a claræ memoriæ Avo ipſius Petri oblati & cenſualis tam ab illo, quam ab aliis ejus prædeceſſoribus conſtituti ad fidelitatis debitum ad quod idem Avus, ſicut & ſuos cæteros in Regno ſucceſſores eodem oblationis hujus tempore obligarat ipſi Eccleſiæ tenebatur de procedendo in Affricam prætento colore, concinnatis dolis & inſidiis machinatis contra eamdem Eccleſiam, & claræ memoriæ Carolum Regem Siciliæ tunc viventem, nulla diffidatione præmiſſa, quod perditionis non caret nota, procedens poſt infandas crudelitates rebellium Siculorum, Inſulam Siciliæ terram utique peculiarem ipſius Eccleſiæ licet jam memorato Siciliæ Regi rebellem adhuc tamen ejuſdem Eccleſiæ recognoſcentem dominium, & nomen publice invocantem, militum & peditum caterva ſtipatus, invadere ac occupare præſumpſit, turbationem gravem & ſeditionem nefariam contra eandem Eccleſiam inibi concitando prout in Apoſtolicæ Sedis proceſſibus ſuper hoc habitis plenius continetur. Demum, jam dicto Petro ſublato de medio ſuiſque ſceleſtis actibus fine dato, Jacobus ipſius Petri filius erroris paterni proſequens invium, propria & Siculorum ductus inſania non ſine divinæ majeſtatis offenſa & Apoſtolicæ Sedis ac heredum claræ memoriæ Caroli Regis Siciliæ præjudicio, injuria & contemptu, coronari, vel verius execrari ſe fecit in Regem Regni Siciliæ, ſoliumque Regale inverecunde conſcendere attemptavit, ſe Regem Siciliæ in ſuis litteris nominando. Quare felicis recordationis Honorius Papa prædeceſſor noſter ejusdem Jacobi præſumptionem tam temeriariam & ſuperbam non indigne deteſtans, ac ipſum declarans & denuntians excommunicationis vinculo innodatum, de fratrum ſuorum conſilio de quorum numero tunc eramus, caſſavit & irritavit vel potius caſſum & irritum nuntiavit quicquid circa præfatum Jacobum fuerat per unctionem, immo verius execrationem & coronationem hujuſmodi, quas recipere de facto non metuit, & quas utique conſtat nullas eſſe præſumptum. Nos autem, poſtquam diſponente Domino, aſſumpti fuimus ad apicem Apoſtolicæ dignitatis, intendentes benignius experiri, utrum ali-

qua devotionis ſcintilla in eodem Jacobo remanſiſſet, ac proceſſus per Sedem Apoſtolicam hactenus habitos contra eum in ſuis roboris firmitate manere volentes, præfatum Jacobum & etiam Siculos monere curavimus, ut ipſi ſibi ſalubriter conſulentes ad noſtra & Eccleſiæ Romanæ mandata redirent, & ſuper commiſſis ab eis contra Eccleſiam prædictam exceſſibus & offenſis noſtris & ipſius Eccleſiæ beneplacitis humiliter & efficaciter parituri. Alioquin contra eos prout contumacia ipſorum exigeret & videremus expediens, ſpiritualiter & temporaliter procedere curaremus. At ipſi, animis in contumacia obfirmatis, & Apoſtolicæ Sedis monitione contempta, redire ad noſtra & ipſius mandata Eccleſiæ non curarunt, quin immo contra nos & eamdem Eccleſiam, ac etiam cariſſimum in Chriſto filium noſtrum Carolum Siciliæ Regem illuſtrem ſuos conatus nefarios procurat multipliciter exercere, prout famæ clamor enuntiat & facti evidentia manifeſtat. Cum autem ad propulſandam tantæ præſumptionis, tamquam infeſti perſecutoris inſtantiam, ſicut expedit, intendamus, ac præfatus Rex Carolus a nobis nuper in Regem Siciliæ coronatus hujuſmodi negotium duxerit aſſumendum; nos volentes ipſum ut efficacius, favente Domino, proſequi valeat, quod incepit, opportunis auxiliis adiuvare ſibi pro ejuſdem proſecutione negotii ac etiam pro neceſſitatibus eiſdem Regi & Regno Siciliæ imminentibus decimam omnium Eccleſiaſticorum redditüum in eodem Regno Siciliæ Beneventana Civitate ac Diœceſi non excluſis per tres annos ab inſtanti feſto nativitatis Beati Joannis Baptiſtæ numerandos de fratrum noſtrorum conſilio duximus concedendam. Univerſitatem itaque veſtram attente monemus affectuoſe rogamus & obſecramus in Domino Jeſu Chriſto, vobis nihilominus per Apoſtolica ſcripta mandantes ac in remiſſionem peccaminum injungentes, quatenus magnam & inſtantem neceſſitatem negotii memorati, quæ multam prout ex ipſa poteſtis evidentia facti cognoſcere accelerationem promotionis expoſcit, ac etiam non modicam indigentiam Regis ejuſdem ſedula conſideratione penſantes & attendentes ſollicite quod eidem regi abſqoe noſtrarum precum inſtantia, cum veſtrum agi noſcatur in hac parte negotium, debetis pro facultatum veſtrarum viribus ſubvenire. Compatientes quoque ab intimis doloribus afflictionibus iniuriis gravaminibus & jacturis memoratæ Romanæ Eccleſiæ matris veſtræ ob divinam & eiuſdem Sedis ac noſtram reverentiam veſtrorum omnium Eccleſiaſticorum redditüum proventuum & obventionum decimam ut præmittitur per hujuſmodi triennium ven. Fratri noſtro Petro Epiſcopo Vicentino, quem ad vos & partes veſtras pro hujus collectione decimæ deſtinamus aut illi vel illis, quem vel quos ipſe deputaverit ad collectionis hujus miniſterium exequendum in præfigendis vobis terminis liberaliter perſolvatis, alioquin ipſi Epiſcopo vos ad id & contradictores quoſlibet auctoritate Apoſtolica per cenſuram Eccleſiaſticam compeſcendi plenam per alias noſtras ſub certa forma literas concedimus poteſtatem. Nos enim ſententias ſive pœnas ſpirituales, quas ipſe propter hoc rite tulerit in rebelles ratas habebimus & faciemus auctore Domino uſque ad ſatisfactionem condignam inviolabiliter obſervari. Non obſtante ſi vobis veſtrum aliquibus ab eadem Sede indultum exiſtat quod interdici ſuſpendi vel excommunicari non poſſitis per literas Apoſtolicas quæ de indulto hujuſmodi ac tota ejus continentia de verbo ad verbum & de propriis locorum & perſonarum nominibus plenam & expreſſam non fecerint mentionem ſive quibuslibet aliis privilegiis indulgentiis vel literis quibuſcumque dignitatibus, ordinibus, locis vel perſonis generaliter aut ſpecialiter ſub quacumque forma vel conceptione verborum ab eadem Sede conceſſis, de quibus quorumque totis tenoribus de verbo ad verbum in noſtris literis ſpecialis plena & expreſſa mentio ſit habenda. Cæterum Clericos illos ad præſtationem ipſius decimæ teneri nolumus quorum Eccleſiaſtici redditus & proventus ſummam ſeptem librarum Turonen. parvorum annis ſingulis non excedunt. Dat. Romæ apud S. Mariam Majorem VI. Kal. Decem. an. II.

NICOLAUS EPISCOPUS &c.

Ven. Fratri noſtro . . . . . Epiſcopo Ariminenſi &c.

Ex eod. n. 482.

Clamore valido revelante didicimus, quod Gerardus Prior monaſterii Camaldulenſis per priorem ſoliti gubernari Aretin. Diœc. ſuis finibus non contentus, quinimmo extendens temere ad illicita manus ſuas S. Petri ad Vincula & S. Sepulchri S. Benedicti & Camaldulen. Ordinum Mon. Ravennat. & Civit. Caſtelli diœc. & quædam alia loca Sedi Apoſtolicæ immediate ſubjecta occupare ſibique ſubiicere non veretur in ipſius ſedis injuriam præjudicium & contemptum, aliaſque gravia & enormia contra Romanam Eccleſiam, & alias temerariis auſibus commiſiſſe dicitur, & committere non deſiſtit, qui Deum offendunt, ſaluti famæque ſuæ non modicum derogant & fidelium animos quamplurimum ſcandalizant. Cum itaque tam graves & enormes ejuſdem prioris exceſſus tantæque præſumptionis audaciam nolumus ſicuti nec debemus conniventibus oculis pertranſire, ne quod abſit, hæc virga debitæ diſciplinæ neglecta gravius & periculoſius invaleſcat, Fraternitati tuæ per apoſtolica ſcripta mandamus quatenus ſublato more diſpoſito ſuper præmiſſis per te vel per alium ſeu alios ſummarie de plano & ſine ſtrepitu ac figura judicii auctoritate noſtra inquirere ſtudeas diligenter. Et ſi forte præfatum Priorem per inquiſitionem hujuſmodi fuiſſe vel eſſe in hac parte culpabilem contigerit inveniri, eum ex parte noſtra peremptorie citare procures, ut infra unum menſem poſt citationem tuam immediate ſequentem compareat perſonaliter coram nobis pro meritis recepturus; diem vero citationis & formam & quicquid fieri contigerit in hac parte nobis per tuas literas harum ſeriem continentes fideliter ſtudeas intimare. Datum Reate nonis Sept. anno ſecundo.

BONIFACIUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei Venerabilibus Fratribus Archiepiſcopis, & Epiſcopis, ac dilectis filiis Electis Abbatibus, Prioribus, Decanis, Archidiaconis, Præpoſitis, Archipresbyteris, & aliis Eccleſiarum Prælatis, Capitulis, Collegiis, & Conventibus Ciſtercienſium, Cluniacenſium, Præmonſtratenſium S. Benedicti, S. Auguſtini, Cartuſienſium, Grandimontenſium, & aliorum Ordinum, nec non Domorum B. Mariæ Theutonicorum Prioribus, Præceptoribus, ſive Magiſtris, cæteriſque omnibus perſonis Eccleſiaſticis, Secularibus, & Regularibus exemptis, & non exemptis in Mediolanenſi, Jenuenſi, & Ravennatenſi Archiepiſcopatibus, ac Ariminenſi, Papienſi, Placentina, & Feretiana Civitatibus, & Diœceſibus, ac Provinciis, vel intra eorum finibus conſtitutis Salutem, & Apoſtolicam Benedictionem.

Ex Lib. I. Epiſt. Boniſ. P. VIII. n. 497.

Foret enarrare ſuperfluum quanta, & quam gravia, quamque ignominioſa injurias, perturbationes, offenſas, rerum damna, perſonarumque pericula, & expenſarum onera Sacroſancta Romana Eccleſia cunctorum mater Fidelium, & magiſtra, & Claræ memoriæ Carolus Rex Siciliæ, & cariſſimus in Chriſto filius noſter C. natus ejus ipſius Siciliæ Rex illuſtris per invaſionem, & occupationem Inſulæ Siciliæ peculiaris terræ ipſius Eccleſiæ per quondam Petrum, olim Regem Aragonum damnabili temeritate præſumtam, & per Jacobum, & Frede-

cum ipſius Petri filios damnatis continuatam auſibus pertulerunt, cum hæc jam potuerint diuturnitate temporis in apertam perveniſſe notitiam ſingulorum. Verum etſi poſt noſtræ promotionis auſpicia ſuper concordia & pace inter Eccleſiam, & Regem, ac Jacobum ſupradictos, & etiam Fredericum fratrem ipſius Jacobi reformanda, tractatus fervens, ac ſedulus, non ſine multis perſonæ noſtræ vigiliis cogitationibus, laboribus, ſudoribus, & ſollicitudinibus habitus, & per gratiam Salvatoris ſcripturis, promiſſionibus, pœnis, juramentis, & obligationibus firmatus, ac vallatus exiſtat, ex quo votiva quies Eccleſiæ, accelerata terræ Sanctæ ſubventio, grata Chriſtianitati tranquillitas, bonaque innumera publica ſperantur firmiter proventura, tamen propter præterita, graviaque dictorum Eccleſiæ, & Regis onera relevanda, & alia etiam, quæ neceſſaria facienda, & exequenda ſuperſunt, ut tractatus tam arduus, tam ſolemnis plenum, & efficax, prout Mundi ſtatus exigit, ſuſcipiat complementum magnum, immo permaximum, ſi ſolerter attenditur, pecuniarum ſubſidium noſcitur opportunum. Sicque nos ſollicita meditatione penſantes inſufficientiam, & impoſſibilitatem quodammodo dicti Regis, conſiderantes etiam onera plurima, & non facile numeranda, quæ Regem ipſum, pro hujus conſummando negotio ſubire in antea oportebit, decimam omnium Eccleſiaſticorum reddituum, & proventuum in totius Italiæ partibus, Civitate Romana, nec non & Civitatibus, cum Diœceſibus earum, quibus præeſſe Cardinalis Epiſcopus conſuevit exceptis, & in nonnullis aliis Provinciis, atque locis per tres annos a feſto Nativitatis B. Joannis Baptiſtæ proximo præterito numerandos de Fratrum noſtrorum conſilio ipſi Regi duximus concedendam. Quocirca univerſitatem veſtram attente monemus, affectuoſe rogamus, & obſecramus in Domino Jeſu Chriſto, dantes vobis nihilominus in mandatis, ac in remiſſionem peccatorum injungentes, quatenus vos magnam, & inſtantem negotii memorati neceſſitatem, quæ multam accelerationem promotionis expoſcit, ac etiam non modicam indigentiam Regis ejuſdem diligentius attendentes, & compatientes, ab intimis laboribus, diſpendiis, & jacturis memoratæ Eccleſiæ Matris veſtræ ob Divinam, & Apoſtolicæ Sedis, ac noſtram reverentiam omnium veſtrorum Eccleſiaſticorum reddit, proventuum, & obventionum decimam, ut præmittitur per hujus triennium dilecto Filio Joanni Electo Parmenſi, quem ad vos & partes veſtras pro hujuſmodi collectione decimæ deſtinamus, aut illi vel illis, quos ipſe deputaverit ad collectionis hujus miniſterium exequendum in præfigendis vobis terminis liberaliter perſolvatis. Alioqui ipſi Electores ad id, & contradictores quoslibet auctoritate Apoſtolica per cenſuram Eccleſiaſticam compeſcendi plenam per alias noſtras literas ſub certa forma concedimus poteſtatem. Nos enim ſententias, ſive pœnas ſpirituales quas ipſe propter hoc rite tulerit in Rebelles, ratas habebimus & faciemus auctore Domino uſque ad ſatisfactionem condignam inviolabiliter obſervari. Non obſtante ſi vobis, vel veſtrum aliquibus ab eadem ſede indultum exiſtat, quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſitis per litteras Apoſtolicas, quæ de indulto hujuſmodi, ac tota ejus continentia de verbo ad verbum, & de propriis locorum, & perſonarum nominibus plenam, & expreſſam non fecerunt mentionem, ſive quibuslibet aliis privilegiis indulgentiis, vel literis quibuſcumque, dignitatibus, ordinibus, locis, vel perſonis generaliter aut ſpecialiter ſub quacumque forma, vel conceptione verborum ab eadem ſede conceſſis, de quibus quorumve totis tenoribus de verbo ad verbum in noſtris litteris ſpecialis, plena, & expreſſa mentio ſit habenda. Cæterum Clericos illos ad præſtationem ipſius Decimæ teneri nolumus, quorum Eccleſiaſtici redditus, & proventus ſummam ſeptem librarum Turonenſium parvorum annis ſingulis non excedant.

Datum Romæ apud S. Petrum 5. Kal. Novembris Anno primo.

In eundem modum dilecto Filio Joanni electo Parmenſi Collectori Decimæ in Mediolanenſi, Januenſi, & Ravennatenſi Archiepiſcopatibus, atque Provinciis, nec non in Ariminenſi, Papienſi, Placentina, & Feretiana Civitatibus, & Diœceſibus, cæteriſque locis infra eorum fines conſtitutis pro negotio Regni Siciliæ deputatis.

BONIFACIUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei Dilecto Filio Nobili Viro Malateſtæ de Verrucolo.

Cum Venerabilem fratrem noſtrum Epiſcopum Papienſem pro quibuſdam Eccleſiæ Romanæ negotiis ſtatum Provinciæ Romaniolæ, ac regionis circumpoſitæ contingentibus deſtinemus, noſtræque intentionis exiſtat ea quæ ſint tranquillitatis, & pacis ipſarum Provinciæ, ac regionis, in quibus procurante inimico humani generis ſolito ſuperſeminare zizaniam, guerrarum turbines, & gravia ſcandala ſunt exorta ſollicitis ſtudiis promovere, ac ut celerius, & efficacius ad hæc procedere valeamus, tua & diverſorum nobilium, & aliarum perſonarum partium earundem ſit nobis præſentia opportuna, nobilitati tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus quatenus infra Kalendas Martii proxime futuras compareas perſonaliter coram nobis, ut te, ac aliis nobilibus perſonis hujuſmodi, in Curia noſtra præſentibus nos per te ac illos de prædictarum partium conditionibus informati, tractare, ordinare, diſponere, ac providere poſſimus, ea quæ ad veſtrum, & aliorum ipſarum partium bonum ſtatum tranquillitatem, & pacem viderimus expedire. Ex Lib. 1. num. 667.

Datum Romæ apud S. Petrum 7. Kal. Februarii Anno Secundo.

In eundem modum Guidoni Co. de Monteſeletro, Galaſſo, & Corrado Comitibus de Monteſeletro Raynerio de Calbulo, & Maynardo de Guſignano. Conſ. & Com. Arimin. Ravennat. Ceſenat. Forolivien. Foropopulien. Cervien. Faventin. Imolen. S. Leonis.

BONIFACIUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei Venerabili Fratri Epiſcopo Mimatenſi Marchæ Anconitanæ, ac Romaniolæ Rectori.

Inducti non modica precum inſtantia Dilecti Filii Nobilis viri Guidonis Comitis Montisfeletri, tunc apud Sedem Apoſtolicam conſtituti, noſque Patris more benivoli ad exercenda miſericordiæ opera gerentes in pectore piæ promptitudinem voluntatis, Fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus Galaſſinum natum quondam Cignacte de Arimino ſub tua carcerali cuſtodia conſtitutum, cujuslibet obice difficultatis amoto Comiti prælibato reſtituas, cum ab ipſo ſuper hoc fueris requiſitus, nobis enim firmiter Comes ipſe promiſit oraculo vivæ vocis, quod eundem Galaſſinum nobis abſque mora reſtituet ſive reddet quemcumque noſtræ ſuper hoc ſibi voluntatis beneplacitum innoteſcet. Ex Regeſt. Bal. p. 15. n. 59.

Datum Romæ apud S. Petrum 12. Kal. Aprilis anno ſecundo.

BONIFACIUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei Dilectis Filiis Guardiano, & Fratribus Ord. Minorum de Arimino.

More pii Patris, quem non prætereunt incommoda filiorum, pietatis, & Miſericordiæ opera libenter complectimur, & ea circa Romanæ Eccleſiæ Ex Lib. 11. Epiſt. an. 111. n. 323.

cleſiæ ſubditos efficacibus ſtudiis exercemus. Nuper ſiquidem nobis ex parte Dilectorum Filiorum Communis Ariminenſis, & Nob. viri Malateſta de Verucculo noſtrorum, & Eccleſiæ prædictæ fidelium humiliter extitit ſupplicatum, ut eis Galaſſinum natum quondam Ciguacte de Pereitatibus, quem Dilectus Filius Maximus de Piperno miles Rector Provinciæ Romaniolæ vobis aſſignare curavit ſub veſtra cuſtodia retinendum, exhiberi, ſeu dari de Apoſtolicæ benignitatis clementia mandaremus, ut ejus reſtitutionem factam Galaſſo de Monteſeltro, & aliis amicis ipſius recuperare, ſeu rehabere valeant Albergertinum Franciſci de Manfredis de Faventia filium, & nobilis ſupradicti nepotem datum pridem in obſidem tempore, quo venerabilis frater P. Montis Regalis Archiepiſcopus ejuſdem Provinciæ regimen exercebat. Nos autem qui circa vaſſallos, & fideles Eccleſiæ ſupradictæ pium gerimus animum, & ipſorum quietum ſtatum, & proſperum benivolis ſtudiis procuramus, tædioſis moleſtiis, & afflictionibus captivorum paterno compatientes affectu, volentes quoque...... & nobilis eorundem benigne annuere precibus in hac parte diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta diſtincte præcipiendo mandamus quatenus præfato Albergertino ipſius nepote nobilis liberato, & etiam reſtituto eidem prædictum Galaſſinum ſub veſtra cuſtodia conſtitutum abire libere permittatis. Sic vos in hoc ſolerter & provide habituri quod exinde poſſitis a nobis non immerito commendari.

Datum apud Urbemveterem 2. Nonas Auguſti anno tertio.

BONIFACIUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei Venerabilibus Fratribus Archiepiſcopis, & Epiſcopis, ac dilectis Filiis Abbatibus, Prioribus, Decanis, Archidiaconis, & aliis Eccleſiarum Prælatis, ad quos literæ iſtæ pervenerint ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.

Ex Reg. Anni III. Bonifacii PP. VIII., Tom. II, Ep. 466.

Cum Dilectis Filiis Fratribus Hoſpitalis Sancti Spiritus in Saxia de Urbe, quod felicis recordationis Innocentius Papa tertius Prædeceſſor noſter prope Baſilicam Principis Apoſtolorum Eccleſiæ Romanæ ſumptibus, ad receptionem Infirmorum & Pauperum in ſtrata publica conſtrui fecit piæ memoriæ Alexander Papa quartus duxerit indulgendum, ut ſemel recipiantur in Eccleſiis ad eleemoſinas colligendas, quidam veſtrum avaritiæ ardore ſuccenſi, confratrias ſuas confratriis illorum eadem die in ipſorum adventu proponunt, & ſic Fratres ipſi confuſi aut nihil exinde, aut modicum conſequuntur. Quia igitur hoc indecens eſt, & in contemptum Dei, & Eccleſiæ Romanæ redundat ad inſtar ejuſdem Prædeceſſoris Alexandri Univerſitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, quatenus cum Fratres ipſi ad Loca veſtra pro eleemoſinis acceſſerint colligendis benigne recipientes, & honeſte tractantes eoſdem ipſos in Eccleſiis veſtris admonere Populum, & eleemoſinas libere quærere permittatis, confratrias veſtras, quas facere poteſtis quotidie, confratriis illorum, quæ ſemel in anno fiunt nullatenus præponentes, ne occaſione illarum eleemoſinæ Pauperum Chriſti depereant, & impediantur opera pietatis. Sane cum ab eodem Prædeceſſore Alexandro ſtatutum extitit, ut nemo excommunicet Fratres ipſos, vel ipſorum Oratoria interdicat ſine mandato Sedis Apoſtolicæ ſpeciali, ad exemplar ejuſdem Prædeceſſoris Alexandri præſentium vobis auctoritate præcipimus, ut ipſos excommunicare, aut eorum Eccleſias interdicere nullatenus præſumatis. De Parrochianis autem Veſtris, qui Domos illorum invadunt per violentiam, vel infringunt, aut indebitis moleſtiis opprimunt Fratres ipſos, & tam depoſita, quam res diripiunt eorundem, cum exinde querimoniam depoſuerint coram Nobis tam diſtinctam, eis juſtitiam faciatis, ac ita jura eorum defendere, ac manutenere curetis, quod ipſi ad nos pro defectu juſtitiæ ſæpe recurrere non cogantur, ſed nos ſollicitudinem, & obedientiam veſtram debeamus merito commendare, voſque beneficiorum, quæ in ſancta illa Domo fiunt participes. Propterea liberas, & abſolutas Perſonas, quæ ſe domui eorum in ſanitate, vel infirmitate reddiderint, libere, ac ſine moleſtia recipi permittatis ab eis, nec ipſas tenetis ſuper hoc aliquatenus impedire. Illud autem non mediocriter movet nos, nec modicum derogat Eccleſiaſticæ honeſtati, quod quidam veſtrum contra conſtitutionem Sanctorum Patrum in Turonen. Concilio editam Fratrum ipſorum Corpora cum decedunt nolunt ſine pretio ſepelire. Verum quia tam prava exactio, & iniqua non eſt aliquatenus toleranda, in obedientiæ vobis virtutem præcipimus, ut nullo modo a Fratribus ipſis, vel aliis pro ſepultura quicquam exigere, aut accipere, niſi quod ſpontanea decedentium liberalitas, vel Parentum devotio vobis contulerit attemptetis, ſed abſque ullo pretio ſepeliatis Corpora Mortuorum, & ſi quis hoc ulterius attemptaverit, taliter animadvertatis in eum, quod amplius ſimilia non præſumat. Ad hæc præſentium vobis auctoritate præcipimus ne ab eis contra tenorem privilegiorum Apoſtolicæ Sedis de nutrimentis Animalium ſuorum, ſive de ipſis Animalibus Decimas exigere præſumatis. Cum autem Oratoria dedicare, ac Cimiteria benedicere procuretis, nec aliquis veſtrum contra tenorem privilegiorum ipſorum id impedire valeat aliquatenus, vel turbare. De cætero quoque Fratres Hoſpitalis ipſius in veſtris Epiſcopatibus conſtitutos, qui Crucem, & ſuum habitum deponentes per illecebras ſæculi, & vitiorum abrupta vagantur, & illos etiam, qui Prioribus ſuis contumaces, & rebelles exiſtunt, & ballivas detinent contra voluntatem ipſorum, moneatis inſtanter, & pro officii noſtri debito compellatis, ut habitum depoſitum reſumentes in obedientia Prælatorum ſuorum devote, ac humiliter perſeverent, & ballivas, ſive alia officia per violentiam nullo modo detinere præſumant. Quicunque autem mandatorum veſtrorum extiterint contemptores, eos excommunicationis ſententia percellatis, quam faciatis uſque ad ſatisfactionem condignam inviolabiliter obſervari. Præterea quicumque de facultatibus ſibi a Deo collatis Fratribus ſubvenerint ſupradictis, & in tam ſancta Fraternitate ſtatuerint ſe Collegas, eiſque beneficia perſolverint annuatim, eis de Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum auctoritate confiſi, ſeptimam partem injunctæ pœnitentiæ relaxamus. Apoſtolica quoque auctoritate ob reverentiam ipſius Hoſpitalis ſtatuimus, ut in hiis, qui eorum fraternitatem aſſumpſerint, ſi forſan Eccleſiæ ad quas pertinent a Divinis fuerint obſequiis interdictæ, ipſoſque mori contigerit, niſi excommunicati, vel nominatim interdicti fuerint, aut etiam publici uſurarii, ſepultura Eccleſiaſtica non negetur. Volumus autem, ut liceat eis Confratres ſuos, quos Eccleſiarum Prælati apud Eccleſias ſuas malitioſe non permiſerint ſepeliri, niſi excommunicati, vel nominatim interdicti fuerint, aut etiam publice uſurarii, tumulandos deferre ad Eccleſias Hoſpitalis ejuſdem, & oblationes tam pro eis, quam pro aliis, qui in ipſorum Cimiteriis requieſcunt exhibitas ſine alieni juris præjudicio retinere, hoc etiam addito, ut receptores fraternitatis ejuſdem, ſeu etiam collectarum ſalvo jure Dominorum ſuorum ſub Beati Petri, & noſtra protectione conſiſtant. Adjicimus inſuper, ut ſi qui eorundem Fratrum, qui ad eaſdem Fraternitates miſſi fuerint, vel collectas in quamlibet Civitatem, Caſtellum, vel Vicum advenerint, ſi forte locus ille fuerit a Divinis Officiis interdictus in eorum jocundo adventu ſemel aperiantur Eccleſiæ annuatim, & excommunicatis, & nominatim interdictis ejectis Divina ibi officia celebrentur ſalva in omnibus ſupradictis declaratione Concilii Generalis. Ad majorem quoque veſtræ mercedis cumulum nihilominus vobis mandando præcipi-

cipimus, quod hanc conſtitutionem noſtram per Parochias veſtras denuntiari propriis literis faciatis. Mandamus etiam, ut ſi qui de Clericis Eccleſiarum veſtrarum Hoſpitalis Fratribus cum licentia Prælati, & Capituli ſui ſponte, ac gratis per annum, vel biennium decreverint deſervire, nequaquam impediantur, & interim ſua beneficia non amittant. Datum apud Urbem veterem Idibus Octobris Pontificatus noſtri Anno tertio.

BONIFACIUS EPISCOPUS

Dilectis Filiis univerſis Chriſti fidelibus in Urbe Romana manentibus ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

Ex eod. 467. Quamvis ex injuncto nobis Paſtorali officio de univerſis Chriſtifidelibus curam & ſollicitudinem gerere debeamus, ſpecialiter tamen circa Romanum Clerum & populum, viros & mulieres Paſtorale tenemur officium exercere, qui præter Romanum Pontificem nullum alium habent omnino paſtorem. Remiſſionis igitur gratiam quam aliis Chriſtifidelibus Apoſtolicæ Sedis benignitas impertitur, tanto copioſius debet effundere in Romanos, quanto diligentius eorum tenetur procurare ſalutem. Cum igitur ad delenda peccata & indulgentiam obtinendam nihil valeat efficacius apud Deum quam pias eleemoſynas indigentibus elargiri ſecuudum quod veritas ipſa teſtatur: Date, luquit eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis. Et Raphael Angelus ad Tobiam: Bona eſt eleemoſyna magis quam theſauros recondere, cum a morte liberat & purgat peccata, & facit invenire vitam æternam, cum ignem ardentem extinguit aqua, & eleemoſyna reſiſtit peccatis. Nos ad eas liberaliter erogandas tam verbo quam exemplo vos cupimus exhortari. Licet autem multi laudabiliter, exequantur opera pietatis, illi tamen ea ſtudent laudabilius adimplere, qui hoſpitalitati vacantes non ſolum recipiunt hoſpites, ſed & trahunt, illud propheticum exequentes, frange eſurienti panem & egenos vagoſque induc in domum tuam; cum videris nudum operi eum, & carnem ſuam ne deſpexeris: Hi enim cum paſcunt eſurientes, ſitientes potant, colligunt hoſpites, nudos veſtiunt, & non ſolum infirmos viſitant, ſed eorum in ſe infirmitates aſſumunt, miniſtrant in carcere poſitis, & quibus participant in infirmitate degentibus communicant in ſepulturam defunctis, illa omnia exequuntur propter quæ Dominus in ultimo diſtrictionis examine remuneraturum ſe bonos, & malos aſſerit puniturum. Cum igitur dilecti Filii magiſter & Frater hoſpitalis S. Spiritus in Saxia de Urbe, quod olim felicis recordationis Innocentius P. III. Prædeceſſor noſter ad receptionem pauperum, & infirmorum, Eccleſiæ Romanæ ſumptibus prope Baſilicam Principis Apoſtolorum in ſtrata publica conſtrui fecit, ad hoc totis viribus elaborent, & undique confluentium egenorum pariter & ægrorum neceſſitatibus ſe exponant, ad inſtar ejuſdem Prædeceſſoris monemus univerſitatem veſtram & hortamur in Domino, & in remiſſionem vobis injungimus peccatorum, quibus & cooperatores ſitis operum pietatis, accedentibus ad vos eorum nuntiis grata ſubſidia & pias eleemoſynas conferatis, ut quod pauperibus contuleritis, per manus eorum in terris, vobis per manus pauperum theſaurizetis in cælis, cum Apoſtolo ſentientes, quod qui parce ſeminat parce & metet, & qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus metet vitam æternam. Nos autem de Omnipotentis Dei miſericordia & BB. Petri & Pauli Apoſtolorum ejus auctoritate, ac ea quam nobis Dominus indulſit poteſtate confiſi, omnibus qui de facultatibus ſuis ipſis ſubvenerint, & in tam ſancta Fraternitate ſtatuerint ſe collegas eiſque beneficia præſtiterint annuatim ſeptimam partem injunctæ pœnitentiæ relaxamus, auctoritate Apoſtolica ſtatuentes, ut iis qui eorum Fraternitates aſſumpſerint, ſi Eccleſiæ ad quas pertinent fuerint interdictæ, ipſoſque mori contigerit, niſi excommunicati vel nominatim fuerint interdicti, ſepultura Eccleſiaſtica non negetur; faciatis itaque vobis de Mammona iniquitatis amicos, qui cum defeceritis, in æterna tabernacula vos admittant. Theſaurizate vobis theſauros in cælo, ubi fures non effodiunt nec furantur, terrena in cæleſtia, & tranſitoria in æterna felici commercio commutantes. Dat. apud Urbemveterem XIII. Kal. Nov. Pontificatus noſtri anno III.

BONIFACIUS &c.

Dilectis filiis Magiſtro & Fratribus hoſpitalis S. Joannis Jeroſolymitani ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

Ex Reg. an. IV. Ep. 37. Imminens Eccleſiæ Romanæ neceſſitas quam Columpnen Sciſmatici & ipſius rebelles & hoſtes Eccleſiæ ſuis deteſtabilibus & perverſis inducunt actibus, & damnatis contemptibus & nequitiis, velut filii maledictionis imponunt, nos multipliciter urget, ut ad eorum damnabilis præſumptionis plectendam audaciam & nequitiam conterendam apoſtolicæ partes auctoritatis eo efficacius apponamus, eoque fiducialius celerius & ferventius fidelium ipſius Eccleſiæ convocemus ſubſidia, quin potius miniſtremus, quo eidem Eccleſiæ ac orthodoxæ fidei & cauſæ Dei, quæ ſuper hoc agitur, niſi provideretur celeriter majus inſpicimus maxime per exempli mali perniciem periculum imminere. Cum igitur ex juſtis & rationabilibus cauſis Jacobum & Petrum de Columpna quondam ipſius Romanæ Eccleſiæ Cardinales exigentibus ipſorum culpis & demeritis a dignitate Cardinalatus, de Fratrum noſtrorum conſilio depoſuerimus, ipſoſque privaverimus omni Cardinalatuum commodo & honore, ac judicaverimus eos ſciſmaticos & blaſphemos, & in hujuſmodi ſciſmate perſiſtentes tamquam hæreticos puniendos; exercitum quoque fidelium contra ipſos, & terras, quæ tenebantur & tenentur ſeu etiam tenebuntur per eos ſive per alios pro eiſdem duxerimus aggregandum quampluribus ad ipſius ſtipendia conductis & retentis Eccleſiæ ac ad impugnationem & deſtructionem ipſorum Columpnen. adjutorum & fautorum ipſorum & terrarum hujuſmodi, donec nobis & ipſi Eccleſiæ omnino ſublint voluntarii vel coacti, procedere ſucceſſive fortius intendamus, & ex iis nos & præfatam Eccleſiam ſubire oportuerit, & oportet adeo gravia onera expenſarum, quod recurrere ad bona eccleſiaſtica, & maxime veſtri ordinis ex inevitabili quodammodo neceſſitate cogamur pro hujuſmodi expenſarum oneribus ſublevandis, dignum duximus, æquitati conſonum arbitramur, ut vos & Ordo prædictus velut honorabile ac magnum ex multitudine perſonarum & Eccleſiaſticarum abundantia facultatum ipſius membrum Eccleſiæ communicantes & participantes in tantæ neceſſitatis articulo onera noſtra nobiſcum indigentiæ noſtræ & Eccleſiæ prælibatæ cum decenti ſubſidio filiali promptitudine ſuccurratis propter quod vobis & eidem ordini univerſaliter 12000. Florenorum auri pro hujuſmodi ſubſidio expenſarum ſolvenda nobis de bonis veſtris & Ordinis memorati ad præſens duximus auctoritate præſentium imponenda. Univerſitatem itaque veſtram monemus, & affectuoſe rogamus ac hortamur in Domino per apoſtolica vobis ſcripta mandantes in remiſſionem peccaminum injungendo quod magnam & inſtantem neceſſitatem negotii memorati, quæ multam accelerationem & promotionem expoſcit, & etiam indigentiam ipſius Eccleſiæ ſedula conſideratione penſantes, & ad ulciſcendas in hac parte injurias, & jacturas ipſius Romanæ matris noſtræ, ac ad prædictorum ſciſmaticorum & rebellium exterminandam perfidiam promptis affectibus conſurgentes ob divinam & apoſtolicæ Sedis ac noſtram reverentiam præfata 12000. Florenorum auri nobis pro præfato ſubſidio abſque moræ diſpendio perſolvatis. Sic vos in hac parte prom-

prom-

prompte ac efficaciter habituri, quod devotionem veſtram exinde commendare merito valeamus. Dat. Romæ VII. Kal. Mar. Pontific. noſtri an. IV.

BONIFACIUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei Dilecto Filio nobili viro Malateſtæ de Verucolo.

Ex Lib. I:1. Ep. an. V. n. 406.

Strenua tuæ fidelitatis opera & ſinceræ devotionis firma conſtantia quibus gratum nobis, & Romanæ te præbuiſti hactenus, & præbes Eccleſiæ promerentur, ut perſonam tuam gratioſis favoribus & muneribus congruis honoremus, ut per hoc & tua videatur hujuſmodi remunerari devotio, & aliorum fidelitatis fervor in Eccleſiæ memoratæ Servitiis fortius animetur. Dudum ſiquidem ex juſtis & rationabilibus cauſis Jacobum, & Petrum de Columna quondam Sacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales exigentibus culpis, & demeritis eorundem a dignitate Cardinalatus depoſuimus, & eoſdem privavimus omni Cardinalatuum commodo & honore, ac contra eos, & alios fratres ejuſdem Petri tam Clericos quam laicos, nec non contra ſingulos, qui eiſdem Columnenſibus Sciſmaticis, & rebellibus conſilium, auxilium, vel favorem impenderent publice vel occulte proceſſus varios fecimus, diverſaſque in eis excommunicationis, privationis, nec non confiſcationis bonorum, aliaſque ſententias & pœnas duximus promulgandas, prout in proceſſibus, & ſententiis ipſis plenius, & ſerioſius continetur. Unde cum Bernardus quondam Guidonis de Monticulo Bandorum de Penſauro laicus præfatis Schiſmaticis, & rebellibus in ſciſmate, & rebellione perſiſtentibus alicui, vel aliquibus ipſorum adhæſerit, ac dederit auxilium, conſilium, & favorem præſertim morando cum eis, & ſerviendo illis, vel aliquibus eorum in Civitate quondam Peneſtrina, vel terris aliis, quæ pro dictis Schiſmaticis in noſtra, & eiuſdem rebellione hactenus perſtiterunt, & per hoc idem Bernardus in ipſis proceſſibus involutus, ſit, omnibus bonis ſuis mobilibus, & immobilibus rebus, & juribus, quæ tempore hujuſmodi depoſitionis, & privationis Civitate vel Diœceſi Penſaurienſi, ſeu etiam ubicumque locorum habebat, vel poſſidebat per ſe vel alium, ſeu alios, ſeu ad eum quomodolibet pertinebant privatus, ac ipſa bona res & jura Romanæ Eccleſiæ publicata ac etiam confiſcata noſcantur, nos intendentes perſonam tuam ob tuorum exigentiam meritorum ſpeciali proſequi gratia, & favore prædicta bona mobilia, & immobilia, res, & jura ubicumque locorum exiſtant, quibus ad pleniorem notitiam omnium præfatum Bernardum omnino privatum, & ea omnia præfatæ Eccleſiæ privata, ac etiam confiſcata auctoritate Apoſtolica ex officio, & de Apoſtolicæ plenitudine poteſtatis fore cenſemus, cum omnibus viribus, & pertinentiis ſuis tibi, & hæredibus tuis per rectam lineam deſcendentibus in perpetuum prædicta auctoritate & de Apoſtolicæ plenitudine poteſtatis in feudum duximus committendum, ac tuis, & hæredum ipſorum uſibus totaliter applicamus de gratia ſpeciali, revocantes omnem locationem, obligationem, diſtractionem, alienationem, donationem, venditionem, conceſſionem, contractum vel quaſi contractum factas vel factos poſt prædictam ipſorum Jacobi, & Petri depoſitionem quocumque modo, cauſa, vel titulo, cuicumque, vel quibuſcumque per Bernardum prædictum, vel alium ejus nomine de prædictis. Volumus autem quod annis ſingulis infra quindenam feſtivitatis nativitatis cum oſtenſione litterarum hujuſmodi ſolidos duos uſualis monetæ nomine cenſus ratione prædictorum bonorum Cameræ noſtræ perſolvas; quod ſi forte facere contempſeris, ſeu neglexeris, omne jus, quod tibi ex hujuſmodi noſtra conceſſione, donatione & applicatione debetur, ad Romanam Eccleſiam libere devolvatur, Nulli ergo &c. noſtræ Conſtitutionis, conceſſionis, applicationis, & revocationis &c. ſiquis &c.

Datum Laterani 14. Kal. Jan. an. quinto.

Item ſcribitur Abbati Montis S. Juliani, & præpoſito Eccleſiæ Ariminenſis, ac..... Archipresbytero Plebis de S. Landitio Ariminenſi Diœceſi pro illius executione.

JOANNES EPISCOPUS

Servus ſervorum Dei dilecto filio Bertrando tituli S. Marcelli presbytero Card. Apoſt. Sed. Legato ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

Ex Reg. an. V. Johannis P. XXII. Ep. 100.

Multæ neceſſitatis oneribus, quibus olim Romana Eccleſia premebatur, ſicut adhuc gravari dinoſcitur in conſiderationem adductis, & ad ſubductionem illorum, perſonarum Eccleſiaſticarum civitatis, & diœceſis Placentinorum, promptum & liberalem ſperantes ſubventionis auxilium invenire, decimam omnium reddituum & proventuum Eccleſiaſticorum, per eaſdem civitatem & diœceſem conſiſtentium uſque ad triennium a Kal. Maii tunc proximo præteritis numerandum certis terminis ſingulis annis eiuſdem triennii perſolvendam juxta morem ſolitum in relevationem onerum convertendam hujuſmodi, auctoritate Apoſtolica de Fratrum noſtrorum conſilio duximus imponendam; quamvis ex certis cauſis ſteterit uſque modo collectio decimæ ſupradictæ ſuſpenſa. Quia vero nedum quod onera neceſſitatis hujuſmodi minuantur, verum etiam adeo per ſucceſſus temporum excreverunt, quod ad ſubductionem illorum, perſonarum ipſarum cogimur auxilium implorare, dilectos Filios..... Vicarios ſeu adminiſtratores Epiſcopatus & Capitulum Eccleſiæ Placentinenſis, nec non & Abbates, Priores, Decanos, Præpoſitos, Archidiaconos, Archipresbyteros, & alios Eccleſiarum Prælatos & Rectores, Capitula quoque, Collegia, & Conventus, Ciſtercienſes, Cluniacenſes, Præmonſtratenſes, Grandimontenſes, Cartuſienſes, Vallis umbroſæ, Camaldulenſes, Humiliatorum, Sanctorum Benedicti & Auguſtini, & aliorum Ordinum, ceteraſque Perſonas Eccleſiaſticas tam Regulares, quam Seculares exemptos, & non exemptos, nec non & Sancti Joannis Jeroſolymitani, S. Mariæ Theutonicorum, & Calatravenſium, Magiſtros, Priores & Præceptores, eorumque locatenentes, per eaſdem civitates & Diœceſim Placentinenſem conſtitutos per alias noſtras literas rogandos, & monendos duximus attentius, & hortandos, eis mandantes expreſſe, ut neceſſitatem hujuſmodi devota conſideratione penſantes, & per humilis obedientiæ virtutem eorum vota veſtris in hac parte conformantes effectibus dicti Vicarii ſeu adminiſtratores tam de ſuis quam de aliis ad menſam Epiſcopalem Eccleſiæ Placentinenſis ſpectantibus, ipſique Abbates, Priores & alii ſupradicti decimam ſupradictam de ipſorum redditibus & proventibus in duobus terminis per ſingulos annos eiuſdem triennii, quos eis ad hoc duxerimus præfigendos pro medietate videlicet in Domini noſtri Jeſu Chriſti, & pro reliqua medietate in feſto B. Joannis Baptiſtæ Nativitatum feſtivitatibus juxta morem prædictum in exonerationem convertendam onerum hujuſmodi, ut præfertur abſque difficultate perſolvant. Quare diſcretioni tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus per te vel ſubcollectorem aut ſubcollectores, quem vel quos ad hoc deputandum duxeris, vel etiam deputandos, quos fide ac facultatibus fidos deputari volumus, decimam ſupradictam ab eiſdem adminiſtratoribus, Capitulo, & Abbatibus, Prioribus & aliis ſupradictis petere, exigere, ac recipere diligenter cum integritate procures, faciens tibi decimam ſupradictam per eoſdem ſubcollectorem ſeu ſubcollectores exactam in ſingulis eiſdem terminis aſſignari, & de illa tibi plenum reddi computum, & integram rationem, ſedis Apoſtolicæ Cameræ poſtmodum aſſignandam; ſubcollectorem ſeu ſubcollectores eoſdem ad hoc ſi neceſſe fuerit per cenſuram Eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo, de aſſignationibus hujuſmodi confectis publi-

publicis inſtrumentis per quæ cum opus fuerit valeat plene conſtare quid & quantum, & a quibus & quando de illa, & pro quo tempore per dictos ſubcollectorem, ſeu ſubcollectores ſibi extiterit aſſignatum. Nos enim petendi exigendi & recipiendi decimam ſupradictam, nec non & contradictores ac rebelles, & impedientes quoslibet per cenſuram Eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendi illis etiam, qui occaſione dictæ decimæ tempore debito non ſolutæ excommunicationum ſuſpenſionum vel interdicti fuerint ligati ſententiis poſt ſatisfactionem de illa exhibitam abſolutionis beneficium impendendi ac diſpenſandi cum eis, qui dictis ligati ſententiis celebrando divina, vel immiſcendo ſe illis irregularitatis maculam contraxerint, dictoſque ſubcollectorem vel ſubcollectores mutandi quoties tibi videbitur, plenam tibi concedimus tenore præſentium facultatem, & ut tam tu, quam dicti ſubcollector, aut ſubcollectores commodum de veſtris laboribus reportetis præmiſſa tibi & eis in remiſſionem injungimus peccatorum. Non obſtantibus ſi Epiſcopo Placentino, qui eſt pro tempore, ſeu Vicariis ſeu adminiſtratoribus, Capitulo Abbatibus & aliis ſupradictis, vel quibuſvis aliis communiter vel diviſim a dicta ſit Sede indultum, quod ad ſolutionem alicujus decimæ minime teneantur, & ad id compelli aut quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſint per litteras Apoſtolicas non facientes plenam & expreſſam ac de verbo ad verbum de indulto hujuſmodi & toto ejus tenore, ac propriis ordinum locorum ac perſonarum nominibus mentionem, & quibuſvis privilegiis indulgentiis gratiis & literis Apoſtolicis, quibuſcumque dignitatibus ordinibus, locis vel perſonis generaliter vel ſpecialiter ſub quacumque forma vel conceptione verborum a Sede memorata conceſſis, per quæ effectus collectionis & ſolutionis hujuſmodi decimæ impediri poſſet quomodolibet vel differri, & de quibus quorumque totis tenoribus in noſtris literis ſpecialis plena, & expreſſa mentio ſit habenda. Præterea volumus & mandamus quod ſubcollectorem, vel ſubcollectores prædictos de præfata decima colligenda & aſſignanda fideliter jurare facias in hac forma: juro ego...... a vobis Domine..... auctoritate Apoſtolica deputatus collector ad exigendum & colligendum decimam omnium reddituum & proventuum Eccleſiaſticorum ab omnibus perſonis Eccleſiaſticis exemptis & non exemptis in Placentinenſi Civitate & Diœceſi vel...... parte ſeu locis ejuſdem Diœceſis conſtitutus pro oneribus & neceſſitatibus Eccleſiæ Romanæ ab Apoſtolica Sede impoſitam, quod fideliter exigam, colligam, recipiam atque cuſtodiam ipſam decimam non deferendo in iis alicui perſonæ cujuſcumque ordinis, ſtatus, conditionis aut dignitatis exiſtat, prece, pretio, timore, gratia vel favore ſeu ex quacumque de cauſa, & eam integre reſtituam & aſſignabo prout a vobis recepero in mandatis, & ſuper omnibus & ſingulis plenam & fidelem rationem reddam vobis, & ſi contigerit vos officium, quod in præmiſſis geritis, dimittere, hæc eadem faciam juxta mandatum illius, qui ſubſtituetur in eodem officio: ſic me Deus adjuvet & hæc Sancta Dei Evangelia.

Datum Avinioni octavo Idus Julii Pontif. noſtri anno V.

JOANNES EPISCOPUS

Servus ſervorum Dei, Dilectis filiis nobilibus Viris univerſis Dominis temporalibus per Regnum Alemaniæ conſtitutis ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

Ex Reg. an. VII. Joannis P. XXII. Pars I. ep. 631.

Licet, dilecti Filii..... Magiſter & Fratres univerſis vobis & ſingulis cæteriſque Chriſtifidelibus juxta ſuarum exigentiam facultatum de bonis a Deo collatis eiſdem prout ex eorum aſſertione didicimus curiali affectione complaceant reddantque ſe omnibus cum caritate debita liberales; quia tamen, ut aſſerunt, vos aut aliqui veſtrum cum ad expeditiones & Raiſas, ut vocabulo Patriæ utamur, inceditis vecturas & equitaturas, ac exactiones alias a perſonis, Domibus ſive locis Hoſpitalis ejuſdem exigitis. Nos qui ad eoſdem magiſtrum & Fratres, cum ſe contra Crucis hoſtes murum defenſionis opponant zelo paternæ caritatis afficimur cupientes ipſorum bona jugiter augeri & non minui cum ipſorum, quod abſit, defectus rerum eſſe poſſet, quod avertat omnipotens, Terræ Sanctæ negotio nocumentum, univerſitatem veſtram rogamus, & hortamur in Domino, quatenus Domos ipſos ſeu loca cum ad expeditiones & raiſas prælibatas pergere, vel ab ipſis regredi vos continget, præfatas perſonas ſeu loca hujuſmodi vecturis & equitaturis ac exactionibus aliis cum ex ipſis Domus & loca ipſa læduntur, enormiter non gravetis, & cum in offenſionibus Hoſpitalium Piorumque locorum offendatur altiſſimus, a dictarum perſonarum, domorum & locorum exactionibus quibuſcumque, ob Divinam & Apoſtolicæ Sedis reverentiam atque noſtram effectualiter abſtinere velitis, ut ſit vobis & veſtrum cuilibet exinde meritum apud Deum & a nobis digna proveniat actio gratiarum.

Datum Avinione Nonis Septemb. Pontificatus noſtri an. VII.

JOANNES EPISCOPUS

Servus ſervorum Dei Venerabili Fratri..... Epiſcopo Abulenſi ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

Ex parte Sugerii Petri Magiſtri Domus de Alcantara Ciſtercienſis ordinis Caurienſis Diœceſis fuit expoſitum coram nobis, quod quondam Gundiſalvus Petri ipſius Domus magiſtri prædeceſſor ſuus tempore, quo caſtra de Capiella & Garlicos, ac Alamarton Toletanæ Diœceſis, quæ fuerunt quondam ordinis Templariorum, a claræ memoriæ Fernando rege Caſtellæ recepit, Regi prædicto promiſit ſibi caſtra præfata reſtituere, quando eadem caſtra repeteret ab eodem. Verum...... Priore hoſpitalis S. Joannis Jeroſolymitani in Hiſpania aſſerente, dicta caſtra ad ipſum hoſpitale ſpectare, ortaque præterea inter magiſtrum & Priorem præfatos materia quæſtionis: tandem idem Magiſter excommunicatus, & terra ſui ordinis Eccleſiaſtico interdicto ſuppoſita auctoritate noſtra publice denunciati fuerunt, ex eo quod dicta caſtra hoſpitali non reſtituit memorato. Nos autem finem litibus cupientes imponi, Fraternitati tuæ committimus & mandamus, quatenus vocatis, qui fuerint evocandi, hujuſmodi cauſam per te vel alium audias, & debito fine decidas, faciens quod decreveris per cenſuram Eccleſiaſticam firmiter conſervari, excommunicationis in ipſum Magiſtrum & interdicti ſententiam in Terram præfatos auctoritate prædicta præmiſſa occaſione prolatas, ſi & prout de jure fuerit juxta Eccleſiæ formam relaxando.

Ex eodem Part. II. ep. 1453.

Datum Avinione IV. Non. Septem. Pontific. noſtri an. VII.

PROFESSIO FIDEI

Edita a Bonifacio VIII. *poſtquam Pontifex renunciatus eſt*

Ex MS. Cod. Biblioth. univerſ. Taurinenſ.

IN Nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis Amen. Anno Dominicæ Incarnationis 1294. indictione 8. Ego Benedictus Gaitanus S. R. E. Diaconus Card. & electus ut fiam per Dei gratiam hujus Sanctæ Apoſtolicæ Sedis humilis miniſter profiteor tibi B. Petre Apoſtolorum Princeps, cui claves Regni Cæleſtis ad ligandum atque ſolvendum in Cælo, & in Terra creator ac redemptor omnium Jeſus Chriſtus tradidit dicens quæcumque ligaveris ſuper Terram &c. Sanctæ Eccleſiæ tuæ, quam hodie præſidio tuo regendam ſuſcipio, quod quandiu in hac miſera vita conſtitutus fuero ipſam non deſeram, non derelinquam, non abnegabo, nec abdicabo aliquatenus, neque ex quacumque cauſa, vel & cujuſcumque metu vel occaſione dimittam, nec me ſegregabo ab ipſa, ſed veræ fidei certitudinem, rectitudinem quam, Chriſto auctore tradente per te, & B. Apoſtolum tuum, quam per diſcipulos & ſucceſſores veſtros uſque ad exiguitatem meam perlatam in tua S. Eccleſia reperi, totis conatibus meis uſque ad animam & ſanguinem cuſtodire tam de S. & individuæ Trinitatis myſterio, quæ unus eſt Deus, quam pro diſpenſatione, quæ ſecundum carnem facta eſt unigeniti Filii D. N. Jeſu Chriſti & de cæteris Eccleſiæ Dei dogmatibus ſicut in univerſalibus Conciliis & Conſtitutionibus Apoſtolicorum pontificum, probatiſſimorumque Eccleſiæ doctorum ſcriptis ſunt commendata, ideſt quæcumque vere mereque orthodoxæ Fidei a te traditionem acipiunt conſervare. Item quoque octo univerſalia Concilia Nicænum Conſtantinopolitanum Epheſinum I. Chalcedonſe Quintum quoque & Sextum. Item Conſtantinopolitanum & Septimum. Item Nicænum VIII. quoque. Item Conſtantinopolitanum uſque ad unum apicem immutilata ſervare & pari honore, & veneratione digna habere, & quæ prædicaverunt, ſtatuerunt omnimode ſequi & prædicare, quæque condemnaverunt condemnare ore & corde. Diligentius autem & vivacius quandiu vixero omnia decreta Canonum prædeceſſorum Apoſtolicorum Roman. PP. quæcumque vel Synodaliter ſtatuerunt & probata ſunt, confirmata & indiminuta ſervare, & ſicut ab eis ſtatuta ſunt in ſui vigoris ſtabilitate cuſtodire. Quemque vero, vel quoſque alios quoſcumque condemnaverunt, vel abdicaverunt, ſimili ſententia condemnare vel abdicare. Diſciplinam vel ritum Eccleſiæ ſicut inveni, & a SS. prædeceſſoribus meis canonicum traditum reperi quandiu vita mihi comes fuerit, illibata cuſtodire, Et indiminutas res Eccleſiæ conſervare, neque alienare, ſeu in feudum, aut cenſum, vel emphiteoſim dare quomodolibet ex quacumque cauſa, & ut indiminutæ cuſtodiantur operam dare. Nihil de traditione, quam a probatiſſimis prædeceſſoribus meis traditam & ſervatam reperi diminuere vel mutare aut aliquam novitatem admittere, ſed ferventer ut eorum verus diſcipulus & ſequipeda totis mentis meæ conatibus, quæ tradita canonice comperi, obſervare & venerari. Si qua vero emerſerint contra canonicam diſciplinam filiorum meorum S. R. E. Cardinalium, cum quorum conſilio, conſenſu, directione, & rememoratione miniſterium meum geram & peragam, conſilio emendare, aut patienter, excepta Fidei, aut Chriſtianæ Religionis gravi offenſione, tua & B. Apoſtoli tui Pauli patrocinante intereeſſione tolerare, ſacroſque Canones, & canonica ſtatuta Pontificum ut divina & Eccleſiaſtica mandata Deo auxlliante cuſtodire, utpote Deo & Tibi ſciens me redditurum de omnibus, quæ profiteor, & quandiu vixero egero vel omiſero diſtrictam in divino Judicio rationem. Cujus ſcilicet fidei divina dignatione, te patrocinante præſidio & vicem interceſſionibus tuis adimpleo. Eris autem mihi in illa terribili die propicius hoc conanti, & diligenter ſervare curanti. Adiutorium quoque ut præbeas, obſecro in hac terribili vita conſtituto, ut irreprehenſibilis appaream ante conſpectum judicis omnium D. N. Jeſu Chriſti dum terribiliter de commiſſis advenerit judicare, ut facias me dextræ partis participem, & inter Fideles diſcipulos ad ſucceſſores tuos eſſe conſortem. Hanc autem profeſſionem meam per notarium, & ſcriniarium S. R. E. me jubente ſcriptam propria manu ſubſcripſi, & tibi B. Apoſtole Petre & Apoſtolorum omnium Princeps pura mente, & devota conſcientia ſuper S. Corpus & Altare tuum ſinceriter offero. Actum Romæ, Menſe, Anno. Indictione ut ſupra.

NOTA.

Hanc profeſſionem in Francia vidi aſſerentes, qui eam exhibebant quod Bonifacius Papa VIII. ipſam ſub bulla miſerat Regi Franciæ ſcire volenti, an ipſe habuiſſet introitum canonicum in Papatu &c.

EDITORIS ADNOTATIO.

Supervacaneum fuiſſet fidei confeſſionem Bonifacii VIII. *hic excudere cum plus vice ſimplici apud alios occurrat. Verum adnotatio, quam offendi in Cod. MS. Biblioth. Univerſitatis Taurinenſis, induxit me, ut hic iterum vulgandam curarem. Fateor tamen dubium perſeverare num reipſa hanc ſcripſerit Bonifacius* VIII. *ſive illi affiєta fuerit ab ejus ſeu benevolis, ſeu adverſariis. Ex ſuperiori Nota tamen diſcimus unde fundamentum de illius ſinceritate petatur.*

MAR-

MARTINI V. PAPÆ

Citatio contra hæreticum Comitem Armeniaci, & ſuos complices, & ſequaces.

AD FUTURAM REI MEMORIAM

Ex Cod. MS. Biblioth. olim Em. D. Card. Dominici Paſſionei.

ROmanus Pontifex in terris Chriſti Vicarius adverſus enormes, & deteſtabiles conatus malignorum, qui in reprobum ſenſum dati, temeritate peſtifera unitatem ſacroſanctæ univerſalis Eccleſiæ, cui, licet immeriti, auctore Domino, præſidemus, quamque unam, Sanctam, Catholicam, & Apoſtolicam ſancta Romana profitetur Eccleſia, & docet, ſponſo clamanre, una eſt columba mea, una eſt dilecta mea & quam ſcindi non poſſe demonſtrat; indiviſa, & inconſutilis noſtri Salvatoris tunica; ſcindere, diviſionemque hæreſes, & ſchiſmata de novo ſuſcitare, & nutrire venenoſis, & viperinis operationibus moliuntur, tanto ferventius in virtute Altiſſimi debet extinguere, quanto ex ipſorum malignorum conatibus poſt ſpretas monitiones paternas, & divinorum mandatorum directiones ſequi poteſt, non ſolum in ipſa Eccleſia, & contra catholicam, & immaculatam fidem dogma perverſum, ſed & plurimorum ſimplicum animarum chriſtifidelium perditio, ne ſanguis eorumdem de manibus ſuis in extremo judicio exquiratur. Sane dudum poſt obitum Felicis recordationis Gregorii Papæ XI. prædeceſſoris noſtri inimico humani generis procurante, ſchiſmate in Dei Eccleſia introducto, quo proh dolor univerſus Chriſtianus populus, & duos pro Romanis pontificibus in ſuis obedientiis habitos extitit miſerabiliter diviſus, pro cujus ſchiſmatis extirpatione, & ejuſdem populi reintegratione cum poſt multorum temporum curricula in diverſas Regum, principum, prælatorum, & communitatum inſignium ambaſſiatas ad contendentes de papatu, & aliorſum factas, poſtquam varios, & longos tractatus per quos ad unitatem Eccleſiaſticam deveniri, & ſchiſma prædictum extirpare poſſenr, ac poſtquam per viam mutuæ ceſſionis, velut faciliorem, & conſcientiarum ſervatorem, ac pro tali extirpatione dicti tunc inveterati ſchiſmatis, & antiquæ ſchiſmi, & diviſionis utiliorem electam, & fere ab univerſo Chriſtiano populo receptam, ſchiſma hujuſmodi extirpari, ac unio hujuſmodi haberi non potuerunt, via generalis Concilii tunc prorſus celebrandi aperta extitit, per quam & unio ſacra (*ſic*) & ſchiſma prædicta tunc minime tolli potuerunr, ſic quod non plene dictus populus ad unitatem redactus, ſed magis proh dolor diviſus extitit, cum Petrus de Candia ibidem in Alexandrum V. ſic in ſua obedientia nominatum, aſſumptus extiterit, quo ſublato de medio Balthaſſar Caſſa Epiſcopus Tuſculanus, Joannes XXIII. ſic in eadem obedientia nominatus electus extitit, propter quod ipſius generalis Concilii via tanquam melior, & utilior iterum recepta, ordinatum fuit, quod in futuris tunc calendis Novembris anni domini MCCCCXIV. in civitate Conſtantiæ provinciæ Maguntinæ generale concilium univerſalis Eccleſiæ pro extirpatione, reintegratione, & unitate prædictis celebraretur; quibus advenientibus calendis, & ipſo Epiſcopo Tuſculano tunc Joanne XXIII. in ſua obedientia nominato cum ipſius collegio Cardinalium, ac chariſſimo in Chriſto filio Sigiſmundo Romanæ & Hungariæ rege venerabilibuſque fratribus noſtris patriarchis Archiepiſcopis Epiſcopis, & dilectis filiis electis adminiſtratoribus abbatibus & aliis prælaris, & viris eccleſiaſticis in multitudine copioſa, necnon chariſſimorum in Chriſto filiorum noſtrorum Franciæ, Angliæ, & aliorum regum principum, ac univerſitatum generalium ſtudiorum, multarumque communitatum ambaſſiatoribus, & nunciis, aliiſque de obedientia dicti Joannis, quæ longe aliis duabus latior exiſtebat, convenientibus Conſtantiam, compræſentibus, multiſque ibidem utilibus actibus, præſertim ceſſione, & depoſitione dicti Joannis ac etiam Angeli Corario, Gregorii XII. in ſua obedientia nominati, ceſſione de papatu, quem quilibet ipſorum Joannes, & Gregorius prætendebat, necnon unione, ſeu aggregatione obedientiarum Joannis, & Gregorii prædictorum invicem ac aliis quantum ad ipſas iam unitas obedientias, unum, & idem corpus facientibus ad Eccleſiaſticam unitatem obtinendam, & ſchiſma prædictum tollendum, rite peractis, ſic quod non reſtabat niſi obedientiam Petri de Luna, qui cum non compareret, via mutuæ conventionis cum eo & dicto Sigiſmundo Romanorum, ac clare memoriæ Ferdinando Aragonum regibus in Narbona vel in Perpiniano Eluenſis diœceſis ad certam diem faciendam aperta extitit, & concluſa, ad quam ipſe Petrus cum ſuis in ſua obedientia nominatis cardinalibus, ac reges ipſi, dictorumque Franciæ, & Angliæ, ac chariſſimorum in Chriſto filiorum noſtrorum Caſtellæ, & Navarræ regum ambaſſiatores, necnon quondam Bernardus Covaſcanlarius (*ſic*) Franciæ, & dilecti filii nobilis viri Joannis Fuxi Comitis, & tres de qualibet natione dicti Concilii, & unus pro dilectis filiis univerſitate Studii Pariſienſis, multique alii prælati, & viri Eccleſiaſtici, ac ſæculares dictarum obedientiarum in dicto loco Perpiniano obedientiam dicti Petri convenientes, & diverſis diebus, & vicibus pluribus, ac variis tractatibus ſuper pace danda Eccleſiæ, & ſchiſmate prædicto extirpando, cum eodem Petro, & ſine eo inter ipſos reges, & principes, ambaſſiatores, prælatos, & alios præfatos hujuſmodi, cum nulla via eidem Petro accepta reperiri poſſet ſuper pace, & extirpatione hujuſmodi, niſi ipſe non ſolum in ſuo perverſu, ſed toto papatu, ac Romano & ſummo pontificatu remaneret. Idem Sigiſmundus rex, ambaſiatores, & alii prænominati, obedientiæ dicti Concilii Conſtantienſis ſic ab eodem Petro de Luna illuſi, tantum bonum, veluti devoti filii Eccleſiæ nolentes relinquere imperfectum, cum dictorum Caſtellæ, Aragoniæ, & Navarræ regum ambaſſiatoribus, & aliis obedientiam dicti Petri de Luna, ſeu illius ſaniorem, & majorem partem facientibus, ſeu repræſentantibus Narbonam convenientibus certa nomina obedientiarum Concilii Conſtantienſis, & Petri de Luna prædictorum pro extirpatione, reintegratione, & unitate præfatis ediderunt capitula per quæ inter cætera obedientia dicti Perri de Luna Concilio prædicto Conſtantienſi uniri, & aggregari, ſic quod ipſi omnes utriuſque obedientiarum inſimul aggregati unum generale facere deberent Concilium, univerſalem Eccleſiam catholicam repræſentans, cujus auctoritate Petrus de Luna moneri, requiri pariter, & citari deberet, ut per viam ceſſionis per ipſum ſuper omnes mortales tempore (*ſic*) & in perſona ſui prædeceſſoris Clementis VII. ſic in ſua obedientia nominati adinventæ, & poſſe ſuo practicatæ, ac per eum ipſiuſque proprium votum etiam promiſſæ, ac per Chriſti fideles dictarum obedientiarum receptæ, & acceptæ pacem chriſtiano populo daret. Quod ſi monitus, requiſitus, & citatus renueret, contra ipſum ad depoſitionem ſui prætenſi papatus, & alias prout juris, & rationis foret procederetur. Cumque Conſtantienſis Concilii, & dicti Petri de Luna obedien-

tiarum unione, & aggregatione rite invicem facta generale totius Eccleſiæ militantis concilium ibidem ex præmiſſis debite, & canonice in Chriſti nomine formatum, in quo mundus, reges, & principes univerſi, & alius Chriſtianæ religionis populus conſenſerunt. Videns quod præfatus Petrus de Luna, nec perſonaliter ad ipſum venire, nec mittere ut tenebatur, conabatur, volens adhuc mitius agere cum eodem contra ipſum Petrum de Luna citationem decrevit legitimam, per quam certos ſuos nuncios ad locum de Paneſcola Detruſenſis Diœceſis miſit, ubi per duos ex eis decretorum doctores ipſe Petrus de Luna obſtinatus exiſtens, perſonaliter repertus, auctoritate concilii monitus, requiſitus, & citatus extitit, ut certa die Conſtantiæ coram ipſo generali concilio legitime compareret, pacem Eccleſiæ Sanctæ Dei per ſuam liberam ceſſionem uti promiſerat, juraverat, & voverat daturus, aut rationabiles cauſas ſi quas haberet daturus, cur ad hoc non teneretur. Unde cum ipſe Petrus de Luna dicta die per ſe vel alium comparere, nec cauſas hujuſmodi dicere, ſeu allegare curaverit, idem generale concilium ipſum Petrum diu expectatum contumacem merito reputans, & ad ulteriora cauſæ ſtirpationis ſchiſmatis illi finem imponere cupiens, & unitatis Eccleſiæ ſuper omnia a Chriſti fidelibus concupitæ unanimiter, & concorditer rite, & legitime procedens, ipſiuſque Petri de Luna culpam cernens, & ejus pertinaciam ulterius, cum jam ad ipſius ſchiſmatis introductionem quadraginta fere anni effluxiſſent, ſuſtinere non valens, ſervatis ſervandis adverſus eumdem Petrum de Luna, Benedictum XIII. tunc ab aliquibus ut præmittitur nuncupatum, fuiſſe & eſſe perjurum, univerſalis Eccleſiæ ſcandalizatorem; & ſententiam diffinitivam in ſcriptis tulit, per quam inter cætera eumdem Petrum de Luna Benedictum XIII. tunc ab aliquibus ut præmittitur nuncupatum, fuiſſe periurum, univerſalis Eccleſiæ ſcandalizatorem, fautorem, & nutritorem inveterati ſchiſmatis, & diviſionis Eccleſiæ Sanctæ Dei, pacis, & unionis ejuſdem Eccleſiæ impeditorem, & turbatorem ſchiſmaticum, & hæreticum, a fide catholica demum, & articulo fidei unam videlicet Sanctam catholicam Eccleſiam violatorem pertinacem cum ſcandalo Eccleſiæ Dei incorrigibilem notorium & manifeſtum, ac omni titulo, gradu, honore & dignitate ſe reddidiſſe indignum, dejectum, & præciſum omni jure ſibi tunc in papatu, & Romano, ac ſummo pontificio, & Romana Eccleſia quomodolibet competenti ipſo jure privatum, & ab Eccleſia catholica tamquam membrum aridum præciſum pronunciavit, decrevit, & declaravit, dictumque Petrum de Luna quatenus de facto papatum ſecundum ſe tenebat, eadem generalis ſynodus papatu, & Romano ac ſummo pontificio omnique titulo gradu honore dignitate, beneficiis, & officiis quibuſcumque ad omnem cautelam privavit, depoſuit, & abiecit, eique inhibuit ne deinceps pro papa, & Romano, ac ſummo pontifice ſeſe gereret, ſeu nominaret, omneſque & ſingulos Chriſticolas ab ejus, & omni debito, obedientia ipſius, atque juramento, & obligationibus eidem quomodolibet præſtitis abſolvit, & abſolutos fore declaravit. Eiſdem etiam epiſcopali, patriarchali, cardinalatu, regali, aut imperiali dignitate fungentibus ſub fautoriæ ſchiſmatis, & hæreſis, excommunicationis aliiſque juris, necnon omnium beneficiorum, dignitatum, & honorum eccleſiaſticorum, & mundanorum, privationis pœnis inhibendo, quibus ſi contra inhibitionem hujuſmodi facerent, eſſent auctoritate decreti, & ſententiæ prædictorum ipſo facto privati, & alias juris incurrerent pœnas, ne eidem Petro de Luna ſchiſmatico, & hæretico incorrigibili, notorio, declarato, ac depoſito tanquam papæ obedirent, parerent, vel intenderent, aut eum, vel ei faventes, vel adhærentes quovis modo contra præmiſſa ſuſtinerent, vel receptarent, eiſdem præſtarent auxilium, conſilium vel favorem, prout præmiſſa, & nonnulla alia in inſtrumento publico ſententiæ prædictæ maioribus ſigillis, & ſubſcriptionibus omnium, dictum conſtituentium generale concilium roborato plenius continetur. Et cum ſecundum præmiſſa Romana vacaret eccleſia, dictum generale concilium ne ipſa quæ diu caruerat indubitato paſtore, eius vacationis ulterius deploraret incommoda, ad electionem futuri, & indubitati paſtoris, de quorum numero tunc eramus procedere volens, de conſilio, & expreſſo conſenſu dicti collegii ſtatuit, & ordinavit, quod in electione dicti futuri Romani, & ſummi Pontificis, & paſtoris gregis Dominici, de qualibet omni natione dictum generale concilium faciente cum dicto Collegio ſex notabiles perſonæ Deum timentes, zelumque ſincerum, & noſtram intentionem ad unitatem eccleſiaſticam habentes conclave tunc pro hujuſmodi electione ordinandum intrarent, qui una cum ipſo collegio papam Romanum, & ſummum pontificem, ac in terris Chriſti vicarium eligerent; ita tamen quod in electione duæ ex dictis cuiuslibet nationis perſonæ & duæ ex dicti Collegii partes neceſſario in eligendum conſentirent. Præmiſſis itaque, & aliis pro dicta electione iuxta rei decentiam neceſſariis, & opportunis diſpoſitis, die ad hoc ſtatuta collegium, ac per huiuſmodi conclave ad hoc decenter ordinatum intrarunt, ubi paucis diebus permanentes die XI. Menſis novembris Anno Domini 1417. poſt devotæ Miſſæ S. Spiritus celebrationem, & illius gratiæ humillimam invocationem, hora fere tertiarum dum ipſa generalis Synodus proceſſionem ſolemnem in honorem B. Martini Confeſſoris, cuius ſolemnia univerſalis eccleſia ea die venerabatur, ut ſancti Spiritus gratia cor diligentium ad unitatem provocaret, per eamdem civitatem faceret, & locum dicti Conclavis circuiret, ipſius Paracliti gratia, qui ſua neſcit dum opus eſt tardare molimina, diſponente nos Odonem tunc S. Georgii ad Velum Aureum Diaconum Cardinalem, unanimiter rite, & canonice Romanumque ſummum Pontificem, ac in terris Chriſti Vicarium, nemine etiam diſcrepante, ſed plena eligentium omnium concordia, elegerunt, & intronizarunt; de qua non ſolum canonica, ſed quaſi miraculoſa, ac divinitus rite, & legitime facta electione ipſa generalis Synodus exultationis, & gaudii ſigna emittens, & nos, qui non tantum de noſtræ imbecillitatis virtute, quam ſuffragio, ac devotione veri capitis eccleſiæ univerſalis Chriſti cujus res agebatur confiſi, onus hujuſmodi quanquam nobis importabile noſtris impoſueramus humeris, collumque jugo ſervitutis ſubjeceramus, ad eccleſiam cathedralem Conſtantienſem conducens, electionem ipſam Clero, & populo more ſolito publicari, & nunciari fecit, & demum per orbem univerſum ipſam electionem tanquam rite, & legitime celebratam per ſuas, & nos per noſtras literas prætatis principibus, & aliis multis intimavimus, & notificavimus, quæ ab ipſis, & aliis cunctis Chriſtifidelibus recepta fuit, & approbata. Etiam a dilecta in Chriſto filia nobili muliere Bona de Biturro Comitiſſa, & nobili viro Joanne Comite Armeniaci ejus nato, nos per eorum ſolennes nuntios & procuratores ſufficienti poteſtate fulcitos verum, unicum, indubitatumque Romanum & ſummum pontificem, ac in terris Chriſti vicarium profitendo, & recognoſcendo eorum nunciorum tardum adventum, ac dictum quondam Bernardum Comitem, ipſius Joannis patrem, eoque ſibi dum viveret imponebatur, quod dicto generali Concilio, eiuſve terminationi non adhæſiſſe in publica audientia ſolemniter excuſando inter cætera etiam dicendo, quod ipſe quondam Bernardus Comes ante ejus obitum audita ſententia dicti generalis concilii contra dictum Petrum de Luna lata ante noſtram hujuſmodi electionem, ſibi per ſuos intimari fecerat nuncios, & literas quod ex tunc in antea eidem non obediret, ſed generali Concilio, & ejus determinationi adhæreret, quodque etiam ante dictum obitum ipſos ad nos ubicunque eſſemus ambaſſiadores

veni-

venire ordinaverat, erantque ipſi nuncii tempore quo dictum obitum audiverunt prope Gebennam, ubi tunc eramus ad nos veniendo pro excuſatione prædicta, & plena obedientia nobis ipſius nomine danda, & præſtanda. Sed hujus percepto obitu unum de ſuis cum literis opportunis ad ipſos comitiſſam, & Joannem comitem ad ſciendum an vellent quod ad nos dicto obitu non obſtante iter continuaretur, miſerunt. A quibus congruo recepto reſponſo ad nos . . . . . prælibati venientes nuncii nobis humiliter ſupplicarunt, ut excuſationes prædictas, velut veras, & notorias benigne admittere vellemus; nos vero de ipſis ante noſtram de Geben. ingreſſu per dilectum filium nobilem virum Amedeum ducem Sabaudiæ ipſius Joannis Comitis fratrem informati, eas gratioſe admittentes, ac Bernardum defunctum, & Joannem comites, dictamque comitiſſam, & dilectum filium nobilem virum Bernardum ipſorum quondam Bernardi, & Bonæ Comitiſſæ etiam natum, ipſius Joannis germanum, omneſque & ſingulos eorum ſubditos utriuſque ſexus, tam clericos ſæculares, & regulares, etiam in dignitatibus quibuſque conſtitutos, ac noſtram, & dictæ ſedis gratiam, & benevolentiam recipientes, eos omnes, & ſingulos a quibuſque pœnis, & ſententiis ſpiritualibus, & temporalibus, ac de dictis exceſſibus, reatibus, & criminibus occaſione præmiſſorum quomodolibet contractis plenarie, & integre abſolvimus, cum eccleſiaſticis diſpenſando, & honorem eiſdem comitiſſæ, & comiti debitorum in ipſorum perſonas ſervando, & ſervari faciendo, ac ipſis Comitiſſæ, & comiti, ac Bernardo, eorumque ſubditis eccleſiaſticis, & laicis, dictiſque nunciis, & aliis, pro quibus nobis ſupplicarunt, plures, & diverſas gratias, & privilegia, & indulta conceſſimus, quibus ipſi præcipue Aymerici de Caſtro Petro unius ex dictis liberi, & aliis quibus facta extitere uſi fuerunt, & adhuc pauciſſimis exceptis utuntur, & uti volunt, ac intendunt in noſtra & Romanæ eccleſiæ obedientia, velut devoti filii noſtri eccleſiæ ſanctæ Dei extra quam non eſt ſalus, permanere cupientes. Et licet præmiſſa, quæ Comitum, ac Comitiſſæ, & Bernardi, ſuorumque ſubditorum prædictorum, honorem non mediocriter concernunt; & ipſius defuncti comitis, & aliorum ſuperſtitum poſt hujus ævi labores, animabus remedia ſalutaria exiſtunt, vera notoria, & manifeſta ſint, ipſique Comitiſſa, & Bernardus frater dicti Joannis Comitis, ac majores, & fere omnes ſubditi eorum in noſtra permanſerint, & permaneant obedientia, & devotione; ipſe tamen Joannes comes propriæ ſalutis immemor, & oblitus, in ſenſumque reprobum datus, & cornua in tempore damnata erigens per devium horribilis cæcitatis oberrans, & non metuens contra ſtimulum recalcitrare, præfato iniquitatis alumno Petro de Luna ſchiſmatico, & hæretico, a fide catholica devio, ab eccleſia præciſo, & dejecto declarato, juſtoque Dei judicio, ac dicti generalis concilii auctoritate, ut præmittitur damnato, favere, obedire, eique auxilium, conſilium, & favorem præbere, & alias adhærere palam, & publice, & notorie præſumpſit, & præſumit, ipſum Petrum de Luna verum Romanum, & Summum Pontificem, in terris Chriſti vicarium profitendo, & appellando, in ſuis terris, & dominiis profiteri, & nominari faciendo, ac ipſum pro tali tenendo, tenerique ac ut & tanquam tali ejuſque præceptis, & mandatis parendo, parerique poſſe tenus faciendo, ac ejus literas, & præcepta recipiendo, & recipi faciendo, & beneficia, etiam prælaturas magnas, & notabiles, illos quos ad ea promovit, ſeu verius profanavit, admittendo, illorumque fructibus frui, & gaudere faciendo ſe nobis Romano, & univerſali eccleſiæ, noſtriſque, & ipſius eccleſiæ præceptis, & mandatis, ac fidei orthodoxæ, & dictæ generalis ſynodi determinationi, omnino opponendo, obedienteſque nobis, eccleſiæ, & fidei prædictis ſuis beneficiis per ipſum Petrum de Luna privari procurando, & permittendo, & eos quibus idem Petrus de Luna illa contulit plenarie eiſdem fructibus gaudere permittendo, nec non quondam Guidonem Flandriul, Joannem prætenſum Bonævallis, & Petrum olim Bonæcumbæ Ciſtercienſis Ordinis, Ruthenenſis Diœceſis Monaſterii Abbates, Joannem Canerii antiquiorem Joannis Fabri Ordinis Prædicatorum, Bernardum Guarneril, Joannem Servili, & Hugonem Ano, necnon Americum aſſertum dominum de Caſtro Petro, Antonium de Buſco, Bernardum, & Reginaldum de Tornanina, Raffinum Raffini, & Ludovicum Raffini, Antonium de Caſlario, Berengarium Salas, Joannem Carnerii Juniorem, Bernardum de Moreto Ordinis S. Auguſtini profeſſum, Joannem Reſegnerri de Ruthena, Guillielmum Fabri de Cordovis, & quoſdam alios notorios ſchiſmaticos, ipſi Petro de Luna palam publice & notorie adhærentes in ſuis terris, & dominiis domoque, & ſervitio recolendo, & alias cum eis continue, ac ſi veri forent catholici participando & pro talibus eos habendo; alios vero etiam ſibi ſubjectos, qui eidem in hac damnata opinione conſentire nolunt, ſed merito recuſant tanquam ſchiſmaticos habendo, ac eos ut tales vitando, & nobis obedientes diverſis poenis, modis, & multis gravibus perſequendo, & perſequi faciendo. Quibus ad noſtram notitiam deductis, nos de tanta immutatione, tam leviter, & inconſtanter facta non mediocriter admirantes, & ex affluenti eccleſiæ pietate monitionibus, & exhortationibus gratioſis, ad inſtar illius, cujus licet immeriti vices gerimus in terris, quique neminem perire vult, ſed omnem hominem ſalvum fieri, primitus uti volentes, ipſumque Joannem Comitem, & aliorum damnatorum animos lucri facere cupientes, eidem comiti dilectum filium Magiſtr. Geraldum Brie, alias de regno legum doctorem, referendarium noſtrum, canonicum Narbonenſem noſtrum, & Sedis Apoſtolicæ nuncium, ſcientia, & moribus adornatum, & ad ipſum Joannem Comitem, ejuſque domum Armeniaci multipliciter affectum, cum literis & ſufficienti poteſtate, eum a præmiſſis abſolvendi, & ad noſtrum, & ſanctæ Matris Eccleſiæ, quæ ſuæ pietatis filiis cum humilitate poſt exceſſus redeuntibus ad eam, neſcit ubera denegare, gremium reconciliandum, & omnia præmiſſa abſtergendi duximus, jam eſt triennium & ultra, tranſmittendum. Et quamvis idem Joannes comes eumdem nuncium noſtrum in principio ſui illuc adventus cum maxima tamen difficultate ad ſuam præſentiam admiſerit, literaſque noſtras ſibi directas abſque fere honore & reverentia de manibus ipſius nuntii receperit, aures tamen more aſpidis ſurdæ obturans, eumdem nuncium qui eleganter, & prudenter perſeveravit, & quamquam idem nuncius juſte, & legitime contra eum ad declamationem ſententiarum, & pœnarum prædictarum procedere potuiſſet, nihil tamen contra ipſius perſonam attentare voluit, ſed contra aliquos ex prædictis, quos ſchiſmaticos, & hæreticos per ſuam diffinitivam ſententiam jam rite declaravit, ſperans quod dictus Joannes Comes ad cor reverſus a præmiſſis deſiſteret. Ipſe tamen Pharaonis mutuata duritia, & continue magis induratus a prædictis non ceſſavit, nec ceſſat. Propter quod nos adhuc mite agere volendo cum eidem literas ad ipſum, & ad præfatos genitricem, & germanum, dictumque Ducem fratrem ſuum tranſmiſimus multiplices; & quamvis ipſi omnes literas noſtras velut devoti filii Eccleſiæ cum honore, & reverentia receperint, ipſe tamen ſolus eas penitus recipere recuſavit, & venerabilem fratrem noſtrum G. Epiſcopum Sancti Populi, S. Pauli. quem ad ipſum poſtea deſtinavimus, ad ſui præſentiam admittere denegavit, materniſque, ad dictorum regis Navarræ, & Ducis Sabaudiæ, qui bis, vel ter ad ipſum ad id miſerant, & nobis ſæpius reſcripſerant, ſupplicando, ut a quocunque proceſſu contra eumdem Joannem Comitem ſuperſederemus, de ipſius ſperantes reductione, mandatis, & monitionibus acquieſcere noluit, nec vult, ſed continue.

tinue magis obſtinatus in damnata ſua malitia perſeverat, quemdam filium, quem nuper dilecta in Chriſto filia nobilis mulier Iſabellis ejus uxor, ex eo habuit per præfatum Joannem Carrerii juniorem, hæreticum, & ſchiſmaticum, & cum Chriſmate in dicto loco de Paniſcola profanato, pro quo illuc miſit, in fide, & credentia dicti Petri de Luna in ſuæ evidentem animæ damnationem baptizari fecit, & nuper monaſterio Boneeumbæ prædicto per dicti P. obitum vacanti, quemdam filium dicti Aimerici, qui ut monaſterium ipſum uſurparet, cum antea clericus ſæcularis, nec in ætate legitima conſtitutus foret, in monachum Ordinis Ciſtercienſis poſt ipſam vacationem immediate receptum in Abbatem ipſius Monaſterii promoveri, ſeu verius profanari, cumque ſic profanatum in dicto Monaſterio quantum potuit intrudi procuravit, ac alia quamplurima, certa, ac enormia crimina, & exceſſus commiſit, & committit, & committi, ac fieri mandare non ceſſavit, nec ceſſat in Prælatos etiam & alias perſonas Eccleſiaſticas, & laicales, quæ in hujuſmodi crimen concurrere cum eo nolunt multipliciter.... & continue mala malis accumulando, ſimplicum, & aliorum non audentium ſuæ voluntati reſiſtere animas in baratrum & profundum malorum ſecum intrudere non veretur; & quamvis præmiſſa omnia, & alia multa, quæ inſtans procurator fiſci per advocatum ſuum coram nobis in Conſiſtorio publico propoſita fuerunt, & petitum per nos ſuper eis debite provideri, adeo ſunt notoria, quod nulla poſſunt tergiverſatione celari, noſque abſque alia informatione in eumdem Joannem comitem, potuiſſemus animadvertere; ad cautelam tamen, & majorem præmiſſorum certitudinem Ven. fratri noſtro Jordano Epiſcopo Albanenſi bo. me. Alamanno tituli S. Euſebii dictæ Eccleſiæ Cardinalibus commiſimus, ut de præmiſſis ſe informarent, & quæ per informationem hujuſmodi reperirent nobis referre curarent, iidemque Cardinales nobis poſtmodum in Conſiſtorio retulerunt ſe reperiſſe præmiſſa omnia, & alia multa fuiſſe, & eſſe vera, notoria, & etiam manifeſta. Ideo nos qui ardenti deſiderio ſalutem quærimus ſingulorum, attendentes quod error cui non reſiſtitur, approbari videtur, & latum pandit delinquendi aditum, qui perverſis eorum conaribus non reſiſtit, ac nequeuntes tot, & tanta crimina, delicta, & exceſſus abſque gravi Dei offenſa, animarum periculis, ac univerſalis Eccleſiæ ſcandalo, & remorſu conſcientiæ noſtræ amplius tolerare, adverſus ipſum Joannem Comitem in virtute Altiſſimi, de Fratrum noſtrorum conſilio duximus exurgendum, & contra ipſum ſuper præmiſſis juſtitia mediante procedendum, quia per præmiſſa & aliam ſummariam informationem reperimus dictum Joannem Comitem pro hujuſmodi noſtra citatione perſonali in ejus propria perſona, ſeu in domo habitationis ipſius exequenda, tute adiri non poſſe, per hoc præſens publicum edictum in Romana Curia, & in noſtra audientia publica literarum contradictarum legendum & in Baſilicæ Principis Apoſtolorum de Urbe, ac Palatii Apoſtolici, necnon extra dictam Romanam Curiam, & in partibus in Avenionenſis, vel Toloſanæ Eccleſiarum valvis, ſive portis exequendum, & affigendum præfatum Joannem Comitem peremptorie, & perſonaliter citamus quatenus nonageſima die poſt hujuſmodi noſtræ citationis perſonalis executionem, ac lecturam in audientia publica literarum contradictarum, necnon publicationem, & affixionem in valvis, ſeu portis prædictis factas immediate ſequentes, ſi ea die Conſiſtorium publicum fuerit, alioquin prima die ex tunc ſequenti, qua conſiſtorium publicum per nos teneri continget, compareat perſonaliter, & in ejus propria perſona coram nobis ubicunque tunc fuerimus viſurus, & auditurus per nos decerni, & declarari ipſum ſecundum tenorem decreti, & ſententiæ dicti generalis concilii Conſtantienſis in fautoria ſchiſmatis & hæreſis, ac privationis comitatuum Armeniaci, & Ruthenenſis, ac omnium aliarum terrarum, & dominiorum ſuorum, ac in excommunicationis, & alias pœnas aut ſententias, tam ab jure, quam ab homine in talia perpetrantes inflictas, & promulgatas incidiſſe, ac eas meruiſſe, ipſumque fuiſſe, & eſſe & per nos ut tales ab eiſdem, & quibuſcunque dignitatibus, honoribus, & baronibus, fæudis, & retrofæudis, ac bonis, aliiſque a quibuſcunque perſonis, tam Eccleſiaſticis, quam ſæcularibus obtinet, ex abundanti privari, ipſiusque bona fuiſſe, & eſſe confiſcata, & per nos confiſcari. Et nihilominus viſurus, & auditurus per nos etiam decerni, & declarari omnes & ſingulos ipſius Joannis Comitis, vaſſallos, & ſubjectos, ſive vicecomites, barones, milites, aut alios inferiores, nobiles, communitates quoque, & univerſitates, civitatum, villarum, caſtrorum, & aliorum quoruncunque locorum fuerint, ac alios quoslibet, qui ſibi fidelitatis juramento, homagii, aut alterius cujuſcunque obſequii debito, ſubmiſſione, fœderatione, vel pacto quacunque firmitate vallato tenentur adſtricti, & hujuſmodi juramento, fidelitate, homagio, ſubmiſſione, fœderatione, obligatione, ac pacto abſolutos, & religatos fuiſſe, & eſſe; & per nos abſolvi, & relaxari; ita ut nullus eidem Joanni comiti in judicio, vel extra obedire, intendere, vel parere, nulluſque ſibi debita ſolvere teneatur; ac alias ei pœnas infligi, prout nobis viſum fuerit, & juſtitia ſuadebit, aperte prædicantes ipſi Johanni comiti, quod ſive venerit, ſive non, nos in dicto termino ad declarationem, denunciationem, confiſcationem, & relaxationem hujuſmodi, & alias tanquam ſuper notorio, prout juſtum fuerit procedemus, ejus abſentia, ſeu contumacia non obſtantibus. Cæterum volumus, & auctoritate apoſtolica decernimus, quod hujuſmodi citatio perinde valeat, & plenum robur obtineat firmitatis, dictumque Joannem comitem arctet quacunque conceſſione contraria non obſtante, ac ſi ei intimata, & inſinuata perſonaliter, & præſentialiter extitiſſet; & licet venientes ad Romanam curiam, viventes in ea. & ab illa recedentes plena debent ſecuritate gaudere, ac in ſpoliantes, capientes, & detinentes eoſdem excommunicationis, & anathematis ſententiæ ſint per proceſſus apoſtolicos promulgatæ, ne tamen præfatus Joannes comes ipſam curiam coram nobis omnibus propriam (*ſic*) locum ſibi minus tutum, & propter inimicitias, vel ex cauſis aliis imminere ſibi periculum in itinere veniendo ad ipſam Curiam ad excuſationis ſuæ velamen forſan alleget, univerſos & ſingulos Patriarchas, archiepiſcopos, epiſcopos & alios Eccleſiarum, & monachorum prælatos, electos adminiſtratores, & alias perſonas Eccleſiaſticas, necnon cariſſimos in Chriſto filios noſtros, reges, & nobiles viros, duces, marchiones, comites, principes, poteſtates, capitaneos, & quoslibet alios officiales, ac etiam civitatum, univerſitatum, oppidorum, caſtrorum, villarum, & aliorum locorum tenentes, & ſingulares eorum perſonas tenore præſentium requirimus, & hortamur, ipſiſque patriarchis, archiepiſcopis, epiſcopis, ac aliis prælatis, & perſonis Eccleſiaſticis, cæteriſque ſubditis noſtris diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus præfatum Joannem comitem, ejuſque comitativam in veniendo ad dictam curiam, morando in ea, & ab ipſa recedendo, in perſonis, rebus, vel bonis ipſius, vel ſuæ comitivæ nullam inferant injuriam, vel offenſam, ſeu aliis quandiu in eis fuerit permanebit inferri. Ut autem hujuſmodi citatio ad dicti Joannis comitis, & aliorum, quorum intereſt, notitiam deducatur, cartas, ſeu membranas citationum eamdem continentes, in prædicta audientia legi ac in dictis valvis ſive portis prædictis faciemus affigi, ſeu appendi, quæ citationem ipſam ſuo quaſi ſonoro præconio, & patulo judicio publicabunt, ut idem Joannes comes, quod ad ipſius non pervenerit notitiam, vel quod eamdem citationem ignoraverit, nullam poſſit excuſationem prætendere, vel ignorantiam allegare,

gare, eum non ſit veriſimile, quod ad ipſum remanere poſſit incognitum, vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur. Quas, ſeu earum tranſcriptum, ſeu copiam, ſeu copias ſub præfati notarii ſigillo aſſixas, ſeu vidimus, ſi quis, vel ſeu qui auſu temerario reponere, amovere, vel lanare, per ſe vel alium ſeu per alios, ducere, vel inducere publice, vel occulte præſumpſerit, pœnis, & ſententiis ſupradictis quas ex nunc in eos, & ſingulos ipſorum, quacunque Eccleſiaſtica, vel mundana præfulgeant dignitate, promulgamus ipſo facto ſubjacere. Nulli ergo &c. Datum Romæ &c. Apud S. Mariam Maiorem IV. Kalendas Decembris &c. Anno ſexto &c.

BULLA EUGENII IV.

in favorem Beneficiariorum majoris Eccleſiæ Lucanæ.

Eugenius epiſcopus ſervus ſervorum Dei venerabili fratri Epiſcopo Lucano ſalutem & apoſtolicam Benedictionem.

Ex archiv. Archiep. Lucenus.

IN apoſtolicæ ſedis ſpecula licet immeriti diſponente Domino, conſtituti, Eccleſiarum omnium, quarum nobis cura imminet generalis utilitatibus & profectibus conſulere cupientes, ad ea libenter intendimus, per quæ ipſarum præſertim Cathedralium Eccleſiarum ſtatui, & perſonarum in eis virtutum Domino famulantium perſonarum neceſſitatibus ſalubriter valeat provideri. Sane, ſicut pro parte dilectorum filiorum Vexilliferi juſtitiæ & anxianorum populi nec non Communitatis tuæ civitatis Lucanæ nobis nuper exhibita petitio continebat, mala temporum conditione cauſante, fructus, redditus & proventus perpetuis Capellanis Eccleſiæ Lucanæ & aliis manſionariis nuncupatis in eadem Eccleſia beneficiatis pro tempore cedentes, adeo tenues facti ſunt & exiles, quod ex eis quilibet ipſorum decem florenos auri non percipit annuatim, propter quod Capellani & Beneficiati prædicti non habentes unde ſuſtentari, & alia ipſis incumbentia onera commode valeant ſupportare, compelluntur a reſidentia apud ipſam Eccleſiam facienda ſe retrahere, & apud alia loca vitæ & victus neceſſaria quærere cum gravi jactura præfatæ Eccleſiæ & evidenti diminutione divini cultus in eadem. Et ſicut eadem petitio ſubjungebat ſi monaſterium Sancti Panthaleonis extra muros Lucanos Ciſtercienſis ordinis, quod in ſuis ædificiis & ſtructuris penitus ruinæ ſubactum cernitur, & a tempore, cujus contrarii memoria non exiſtit, divinis officiis orbatum, ac aliqua domini Abbatis regimine deſtitutum remanſit prout remanet de præſenti ordinis & Abbatialis dignitatis nominibus in eo penitus ſuppreſſis & extinctis, cum omnibus juribus & pertinentiis ſuis, præfatæ Eccleſiæ ſub talibus modo & forma incorporaretur, annecteretur, & uniretur, quod illius fructus, redditus & proventus eis dumtaxat ex capellanis & beneficiatis prædictis, qui in ipſa Eccleſia divinis diurnis pariter & nocturnis ſedulo vacarent officiis, pro quotidianis diſtributionibus cederent, ex hoc præfati Capellani & Beneficiati uberiori ipſis pro ſuis neceſſitatibus relevandis, proviſione ſuccedente, ad reſidentiam apud dictam Eccleſiam invitarentur, & venuſtati & decori ipſius Eccleſiæ conſuleretur cum hujuſmodi cultus in ea incremento. Quare pro parte vexilliferi, Anxianorum & Communitatis prædictorum aſſerentium, quod dudum apoſtolica auctoritate unum ex membris præfati monaſterii in dicta civitate conſiſtens ab ipſo monaſterio ſeparatum & nonnullis pauperibus menſuatis nuncupatis in eadem civitate commorantibus appropriatum extitit; ac quod fructus redditus & proventus monaſterii hujuſmodi, qui quadraginta florenorum auri ſecundum communem extimationem valorem annuum non excedunt, aliquando per unam & quandoque per aliam dicti ordinis perſonam percipiuntur, nobis fuit humiliter ſupplicatum, ut præfatum monaſterium cum omnibus juribus & pertinentiis ſupradictis ipſi Eccleſiæ, modo & forma præmiſſis, in perpetuum unire annectere & incorporare de benignitate apoſtolica dignaremur. Nos igitur, qui de præmiſſis certam notitiam non habemus, hujuſmodi ſupplicationibus inclinati, fraternitati tuæ per apoſtolica ſcripta committimus & mandamus, quatenus ſuper ipſis præmiſſis omnibus & ſingulis ac eorum circumſtantiis univerſis, auctoritate noſtra te diligenter informes, & ſi per informationem hujuſmodi ea veritate ſubniti repereris, ſuper quo tuam conſcientiam oneramus, ordinis & abbatialis dignitatis nomina in præfato monaſterio penitus ſupprimere & extinguere, illiſque ſuppreſſis & extinctis, ipſum monaſterium cum eiſdem juribus & pertinentiis præfatæ Eccleſiæ ſub talibus modo & forma in perpetua incorporare annectere & unire dicta auctoritate procures; quod extunc liceat Capellanis & Beneficiatis prædictis per ſe vel alium ſeu alios poſſeſſionem monaſterii juriumque & pertinentiarum prædictorum auctoritate propria libere apprehendere, ac ejus fructus redditus & proventus percipere & levare, & juxta providam per te deſuper, prout tibi ſecundum Deum, pro venuſtate & decore Eccleſiæ ac in ea augmento cultus hujuſmodi, videbitur faciendam ordinationem in Capellanorum & Beneficiatorum prædictorum apud ipſam Eccleſiam reſidentium, & præfatis officiis in ea vacantium pro tempore, ut præfertur uſus dumtaxat convertere & perpetuo detineri Dioeceſani loci, & cujuſvis alterius licentia ſuper hoc minime requiſita. Non obſtantibus conſtitutionibus & ordinationibus apoſtolicis, ac Eccleſiæ, monaſterii & ordinis prædictorum confirmatione apoſtolica, vel quacumque alia firmitate roboratis ſtatutis & conſuetudinibus contrariis quibuſcunque, nec non quibuslibet privilegiis, indulgentiis ac literis apoſtolicis, ſpecialibus vel generalibus quorumcumque tenorum exiſtant, per quæ præſentibus non expreſſa vel totaliter non inſerta effectus earum impediri valeat, quomodolibet vel differri, de quibus quorumcunque totis tenoribus de verbo ad verbum habenda ſit in noſtris literis mentio ſpecialis, proviſo quod monaſterium prædictum velut hæreditas ad profanos uſus non redigant, ſed ejus conſueta onera debite ſupportentur. Volumus autem quod Capellani & Beneficiati prædicti ſingulis annis in feſto dicti Sancti in illius honore miſſam cum notis ſolenniter decantare, & ipſum feſtum celebriter obſervare teneantur. Et inſuper exnunc irritum decernimus & inane ſi ſecus ſuper his a quoquam quavis auctoritate ſcienter vel ignoranter contigerit attemptare. Dat. Florentiæ anno Jmcarnat. Dom. 1442. X. Kal. Septembris. Pontificatus noſtri anno X,

ALEXANDRI VI. LITERÆ

Cariſſimis in Chriſto filiis noſtris Ferdinando regi & Heliſabeth reginæ Hiſpaniaram catholicis.

Has Literas manu Alexandri ſenioris deſcriptas miſit cl. Joannes Baptiſta Schioppalalba Venetus Sacerdos. Ex MS. exiſt. apud me

Cariſſimi in Chriſto Filii ſalutem & Apoſt. &c. Cum jam pridem multorum literis ſermoneque omnium perſerretur ad nos immaniſſimos Turcas Crucis Chriſti ac religionis noſtræ acerrimos hoſtes, quaſi nondum eorum rabies, ſubactis tot Chriſtianorum regnis ac provinciis chriſtiano Sanguine ſatiata atque expleta eſſet, variis expugnationibus, popula-

pulationibus atque incurſibus in pleriſque Chriſtianorum locis truculentam eorum feritatem ſævitiemque exercere, ac variis calamitatibus jacturiſque chriſtiana republica debilitata atque imminuta, ſuas vires opeſque augere, pauloque poſt ſubjugata inſigni Neupacenſi metropoli, nuntiatoque terra marique eorum apparatu, creberrimis noſtris literis & nunciis pro noſtro Paſtorali officio Chriſtianos Principes ad providendum ſubveniendumque huic tanto tamque imminenti diſcrimini omni ſtudio, curaque excitare, ſollicitareque non ceſſavimus; ſed cum peccatis obſiſtentibus, privatæ diſſenſiones & diſcordiæ pluſquam publica communiſque cauſa, noſtræque voces adhortationeſque valuerint, & hactenus fruſtra vota in vanumque reciderint conatus noſtri; nihilque nunciis nihil tot literis profecerimus, intellecta recenti crudeliſſimaque expugnatione civitatum Modonæ ac Coronæ. Videntes ipſos Turcas alia ſuper alia Chriſtianis illata ſtrage, aſſidua elatos inſolenteſque victoria, reliquis Chriſtianorum locis capitibuſque inſultare, ac, niſi quam celerrime ſuccurratur, de tota Italia, quæ ab ipſis Turcis fere obſeſſa eſt, mox de reliquis Chriſtianorum locis actum eſſe. Quod ſalubre & præſentaneum remedium afferre in medium potuimus, ſine ulteriori mora id quod factu opus erat præſtitimus, treſque legatos a latere noſtro in conſiſtorio noſtro ſecreto creavimus tres dilectos Filios noſtros (*a*) Raymundum presbyterum Cardinalem Gurcenſem ad cariſs. in Chriſto Filium noſtrum Maximilianum Romanorum regem Ill. Electores imperii, univerſamque Germaniam, ac (*b*) Joannem presbyterum Card. Salernitanum in Galliam ad cariſs. in Chriſto Filium noſtrum Ludovicum Francorum regem Chriſtianiſſimum, & in Angliam, mox in Scotiam, demum ad majeſtates veſtras & Portugalliam ac Petrum (*c*) presbyt. Card. Regen. in Hungariam, Boemiam, Poloniamque, aliaſque provincias illis adjacentes, brevi hinc quanta poterunt celeritate profecturos. Quibus Legatis inter cætera commiſimus, ac amplas deſuper facultates conceſſimus, ut imprimis ipſos & alios catholicos Principes invicem unire concordare conciliare procurent, pacemque inter eos ſive treugas aut confœderationes ſi quæ urgeant privatæ diſcordiarum aut diſſenſionum cauſæ, componere, tractare, operari, denique totis viribus intermittantur, ut ſancta hæc expeditio liberius ſuſcipi, nulloque privato impedimento ſuſcipi, nulloque privato impedimento publica communiſque hæc cauſa poſtponi aut intermitti valeat, ab ipſiſque Principibus ſubventionem neceſſariam ac modum contribuendi exquirant, concludant, atque ad effectum optatum portumque deducant, & ad celerem expeditionem proximo ſequenti vere, Deo favente, ſumendam, ſubſidia oportuna requirant, ipſiſque legatis Cruciatam, Jubileum ac Decimas a nobis pro hac Turcarum cauſa decretas atque conceſſas in ipſis regnis & locis publicandi facultatem conceſſimus, qua facilius ſumptus hujus expeditionis ſuggeri & huic ſanctæ expeditioni melius valeat provideri; nihilque propterea intentatum aut inauſum relinquemus, quod ad maturandum & properandum & in commune conſulendum, ſubveniendæque huic rei conducere poſſe judicabimus, prout debito & officio noſtro ſcimus plane convenire; quod ſi rem Deo in primis acceptam, rei neceſſitati opportunam, nomini famæque noſtræ glorioſam ac perennis memoriæ facere vellemus, ut cæteri Principes Chriſtiani exemplo noſtro facilius ad hoc glorioſum opus incitarentur, expediret ut perſonaliter in eam expeditionem proficiſceremur, ad quod nos, tametſi ab ineunte ætate ſacris initiati, iiſque ſemper intenti, & in hac demum ſacroſancta pontificalique Sede locati, ingraveſcentibus annis nihil minus quam arma & res bellicas tractare poſſumus, & arma noſtra, ut ſcriptum eſt, eſſe potius deberent preces & lachrymæ; conſiderata tamen evidenti & ante oculos omnium poſita Chriſtianorum neceſſitate, ac quantum præſentia noſtra Chriſtianos Principes ac populos diſponere, exercitum animare, hoſtium animos, audaciamque confringere poterit, matura in conſiſtorio noſtro cum ipſis venerabilibus Fratribus noſtris S. R. E. Cardinalibus conſultatione, modo idem Francorum Rex & Tua Majeſtas vel alter veſtrum perſonaliter nobiſcum venire velint, ultro libenterque una cum ipſis cardinalibus, qui & ipſi omnes ſponte ac perſonaliter nobiſcum ire polliciti ſunt, in propria perſona cum claſſe noſtra in hoc ſanctum adverſus ipſos perfidos Turcas negotium ire decrevimus, proprio ſanguine, ſi expediat chriſtianum ſanguinem vindicaturi, & pro fide Chriſti, cujus vices licet immeriti ſubſtinemus & religione ſua tuenda, ovibuſque ſuis paſtorali noſtræ vigiliæ curæque commiſſis a rabido luporum ore eripiendis, precibus, orationibus, ac quoquomodo toto etiam; ſi caſus ferat, corpore certaturi; confidimus, non deſeret Deus, cujus cauſa agitur, ſperantes in ſe, nec tantos taleſque Reges nobiſcum Chriſtianoque exercitu dabit videre corruptionem. Et quia tanta rerum moles priuſquam eam aggrediamur, magnam conſiderationem, magnum ordinem ac præparationem expoſtulat, de modo ac via ipſos hoſtes invadendi noſtro judicio in primis neceſſario putamus eſſe cogitandum. Quare tripartito exercitu contra ipſos Turcas impeditio hæc ſumenda videretur, navali ..... & bifariam diviſo exercitu, maritimum autem nobis, per nos ac Italicos potentatus, ipſum Francorum Regem V. Majeſtatem ac Venetorum dominium eſſe ſumendum; in quo inſtruendo animandoque quiſque noſtrum pro virili eſſet contributurus, eamque claſſem parari oportere hac hyeme, quæ ſola tanto diſcrimini, quod a Turcis toti Chriſtianitati impendet, intercedit & talem claſſem, quæ proximo menſe Aprilis ex toto parata magnitudine periculi ad Turcorum (*sic*) potentiæ tutelæ Chriſtianos honori ac viribus illam inſtruentium conveniet. Et tot ſecum pedites equiteſque cum tormentis machinis, ac inſtrumentis bellicis deferret, qui data opportunitate eos ab ipſa claſſe in continentem educere, hoſtiles terras adoriri atque invadere, cum Turcis confligere, & deinde ſi caſus ferat, chriſtiano terreſtri exercitu Imperiali aut Hungarico ſe conjungere non dubitaret; & jam nos, quod pertinere ad nos putavimus, triremes naveſque aliquot conquiſivimus, atque ut in tempore paratæ ſint, ſedulo operam dabimus. Alter eſſet exercitus terreſtris ab ipſo Romanorum Rege & natione Germanica per ea loca, quæ ditioni ſuæ Turcis finitima ſunt, deducendus, & ex illis locis teterrimis invadendus hoſtis, ad quem exercitum parandum bellumque ſumendum, eaque omnia nunciandum ac diſponendum Legatum a latere noſtra ipſum Cardinalem Gurcenſem, ut diximus, propterea ad ejus majeſtatem deſtinamus. Tertius ſimiliter eſſet etiam terreſtris exercitus ab Hungaria Boemia, Polonia, ac reliquis illis Principibus notiſſima in Turcas & conſueta via per illos catholicos, Reges traducendus; ad quos Reges & Principes in hoc ſanctum negotium incitandos hortandoſque, atque ex animo obſecrandos præfatum Card. Regienſem legatum ſimiliter a noſtro latere tranſmittimus. Mariti-

(*a*) Raymund. Berandus Germanus, qui revocatus ab eod. Alex. VI. confirmatus fuit a Julio II. tandem red. a legat. 2. Octob. 1504. Ex Diario Joannis Burchardi pag. 164.

(*b*) Joannem Veram Hiſpanum &c. De apparatibus bellicis, qui ob hanc cauſam hoc anno a Ludovico XII. in Gallia habebantur, videre eſt, præter Hiſtoricos Petri Alexandri Senioris, qui tunc ibi morabatur.

(*c*) Petrum Iſvalies Siculum Archiepiſc. Regienſem in Calabria, qui rediens a legatione Hungarica Romam pervenit 28. Octob.

Ex Diar. ſup. cit. pag. 67.

rittimo navalique bello, quod per nos & Italicos potenttatus ipſumque Fratteorum Regem, V. Majeſtatem & Venetos ſumendum eſſe cenſuimus, nos omnes qui eam claſſem armabimus contribuere deberemus, ſumptuſque omnes ipſius exercitus ſuſtinere: exercitum vero Regis Rom. & German. in Turcas deducendum ipſe Rex Rom. Electores imperii Principes, ac inclyta illa natio inſtruere alereque ſatis poſſent. Tertius vero exercitus ab Hungaris, Boemis, Polonis & aliis finitimis Principibus conficiendus, quem ſoli illi Reges qui continuum cum Turcis bellum gerunt, eo antemurale quoddam Chriſtianorum ac propugnaculum exiſtunt, tantos belli tamque diuturnos ſumptus ſufferre non poſſent, a nobis & ipſis Italicis potentatibus, præfato Francorum Rege ac VV. Majeſtatibus necnon e remotiſſimis Regibus & Principibus quales ſunt Reges Angliæ, Scotiæ, Portugalliæ, niſi is Rex Portugalliæ claſſem aliquam inſtruere vellet pro ſua expeditione pro virili & juxta cujuſque facultates adjuvandi viderentur, & mutuis ſubventionibus collectiſque ſublevandi. Hoc igitur, ita ut diximus, in tres partes diviſo exercitu, confidimus Turcarum impetus non ſolum compeſci, & ne progrediantur, cohiberi poſſe, ſed ab eis recuperatis rebus ablatis eos in ſuos fines fore retrudendos. Et licet conſiderata VV. Majeſtatum in hoc ſancto negotio promptitudine piaque mente ſupervacaneum exiſtimemus, eas aliter ad ipſam expeditionem adjuvandum aut promovendum hortari; magnitudo tamen manifeſti periculi ac neceſſitatis facit ut etiam ſponte ut ajunt currentes excitemus, & nos in hac maxima cura ſollicitudineque conſtanti Majeſtates VV. nobiſcum anxias ſollicitemus. Quare Celſitudines VV. ex animo rogamus, ut quibus poſſunt viribus, conſiliis, auxiliis, omnibus denique curis & ſtudiis in hanc S. expeditionem quam celerrime, ſecluſaque omni mora accingant, alioſque tum ſuos tum exteros Principes & Proceres, qui videantur ſecum advocent & alliciant. Si quid ergo unquam Cariſs. Filii, Majeſtates VV. pro fide, pro gloria, pro memoria æterna in hoc ſæculo facere concupiſcitis; ſi denique rempublicam Chriſtianam a manifeſta evidentique everſione ſalvam incolumemque vultis, in hanc unam curam, animum, cogitationem, mentemque omnem una nobiſcum traducite; opem ac conſilium in commune ferre non deſinite, & ſi perſonaliter in tam memorabile opus Tua Majeſtas venire decreverit, indecorumque, ut credimus, putaverit, ut Rex tantus tam potens, florente ætate, tantis rebus domi foriſque geſtis petiatur nos inter ſacra educatus, Pontificia cura eaque ætate gravatus (*ſic*) ſine ſua præſentia in id bellum prodire; atque itidem indignum duxerit; ut ipſe domi in pace & quiete, nos contra in claſſe & bello contra Turcas marinis jactemur fluctibus, ut Catholicus Rex clamantis Paſtoris vocem non audiat, euntem non ſequatur, periclitantem non adjuvet; hortamur & attente rogamus, ut quam claſſem propterea tenere quove loco deducere quando perſonaliter venire, & quid ex toto facere deliberet, quamprimum nobis ſignificare velit, ut hoc reſponſo intellecto poſſimus in hac tanti momenti totiuſque Chriſtianitatis neceſſitate, quid facturi ſimus conſultius providere, nec Majeſtates Veſtras in hac legati expectatio remoretur, qui tot regna ac provincias antequam iſthuc trajiciat, peragraturus eſt; ſed quam primum his acceptis, nos faciant de omni ſua voluntate deliberationeque certiores. Datum Romæ die XX. Octob. 1500. Pontific. noſtri anno IX.

ALIÆ ALIORUM PONTIFICUM LITERÆ.

Ex MS. exiſt. apud me.

PIus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei ad futuram rei memoriam. Ex Apoſtolicæ Sedis proviſione ac perſonarum eidem ſedi divotarum ſincero affectu pervenire dinoſcitur, ut Romanus Pontifex quamquam prædeceſſorum ſuorum Romanorum Pontificum innovet, approbet & reſtauret, & auctoritate Apoſtolica fulciat innovata, ſane pro parte dilectorum filiorum Manni de Cavalcatibus præpoſitis Eccleſiæ ſancti Geneſii terræ ſancti Miniatis Lucanæ diœceſis ad præſens capitulo carentis ac Franciſci de Lancillottis H. doctoris per dilectos Filios univerſitatem & homines dictæ terræ ad nos ſuper hoc ſpecialiter deſtinatorum nobis fuit humiliter ſupplicatum, ut quaſdam felicis recordationis Innocentii Papæ III. prædeceſſoris noſtri literas dilectis Filiis Præpoſito & capitulo dictæ Eccleſiæ conceſſas, quibus in toto vel in parte quamquam uſi non ſunt, cum incipiat vetuſtate conſumi, confirmare & approbare de benignitate Apoſtolica dignaremur, quarum tenor, ſignis, ſupplicationibus & caracteribus exceptis, ſequitur in hæc verba videlicet.

Innocentius Epiſcopus Servus Servorum Dei dilectis Filiis Bonaccurſio præpoſito S. Geneſii, ejuſque Fratribus tam præſentibus quam futuris canonice conſtituendis in perpetuum. Piæ poſtulatio voluntatis affectu debet proſequente compleri, ut & devotionis ſinceritas laudabiliter eniteſcat, & utilitas poſtulata vires indubitanter aſſumat. Quia igitur, o filii in Chriſto cariſſimi vos per divinam gratiam aſpirati mores veſtros cohærere & ſub vitæ canonicæ diſciplina & communiter ſecundum Sanctorum Patrum inſtitutionem diſpoſuiſtis omnipotenti Domino ſervire, nos votis veſtris paterno congratulamur affectu, unde etiam prædeceſſorum noſtrorum felicis memoriæ Alexandri II. Paſchalis, Eugenii, Anaſtaſii, Alexandri, Lucii, Clementis & Cæleſtini Romanorum Pontificum inſtituta ſequentes, vitæ canonicæ ordinem, quem eſtis profeſſi, præſentis privilegii auctoritate firmamus, & eccleſiam veſtram ſub Beati Petri, & noſtra protectione ſuſcipimus; ſtatuentes ut quaſcumque poſſeſſiones, quæcumque bona eadem Eccleſia in præſentiarum juſte & canonice poſſidet largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium ſeu aliis juſtis modis, præſtante Domino, poterit adipiſci, firma vobis veſtriſque ſucceſſoribus & illibata permaneant, in quibus hæc propriis duximus vocabulis exprimenda. Locum ipſum in quo plebs ipſa ſita eſt cum omnibus pertinentiis ſuis, quartam partem decimarum totius veſtræ Plebis, & omnia quæ felicis memoriæ Johannes epiſcopus canonicus veſtræ conceſſit Eccleſiæ, Domum, & leproſorum cum Eccleſia S. Lazari juxta eamdem Plebem cum pertinentiis ſuis, univerſa etiam quæ a Langobardis de S. Miniato vobis legitime data ſunt ac chyrographis confirmata, (*ſic*) eleemoſynarum etiam quæ pro defunctis alicubi infra Plebis ſpatia ſepultis offeruntur tertiam partem, quemadmodum a bona memoria Paſchalis prædeceſſoris noſtri vobis conceſſum eſt & ſcripto ſuo firmatum. In Burgo quoque Eccleſia S. Ægidii cum pertinentiis ſuis, Eccleſia S. Chriſtophori & S. Juſti & S. Angeli ſupra Burgum cum omnibus pertinentiis ſuis. In eodem etiam Burgo Eccleſiam S. Petri, & in caſtro Sancti Miniatis Eccleſiam S. Mariæ cum pertinentiis ſuis, in quibus duabus per eos qui ibi fuerint per noſtram providentiam ordinati divina ſemper officia celebrentur, & quidquid juris habetis in eadem Eccleſia S. Mariæ per Eccleſiam Sanctæ Chriſtinæ, item Eccleſiam S. Bartholomæi cum pertinentiis ſuis, Eccleſiam S. Blaſii, Eccleſiam S. Stephani, Eccleſiam S. Laurentii de Nocida, Eccleſiam S. Petri ſupra Fontem, Eccleſiam S. Andreæ juxta Caſtrum Ciculum, Eccleſiam S. Michaelis infra muros, Eccleſiam S. Jacobi & S. Luciæ, Eccleſiam S. Donati de Faugnana, Eccleſiam S. Martini de Caſtilione, Eccleſiam S. Hippoliti de Marzana, Eccleſiam S. Mariæ de Calenzano, Eccleſiam S. Quintini, Eccleſiam

de Colle, Eccleſiam de Capriano, Eccleſiam de Canneto, Eccleſiam S. Mariæ de Montarſo, Eccleſiam de Monterotundo, Eccleſiam de Planatole, Eccleſiam de Bruſciano, Eccleſiam S. Stephani de Turre, Eccleſiam S. Petri de Marciguana, Eccleſiam S. Donati de Inſula, Eccleſiam S. Angeli de Rophia, Eccleſiam S. Philippi de Pinu, Eccleſiam S. Proſperi de Montalprandi cum omnibus pertinentiis earum, & ſi quis impoſterum infra unius Plebis ſpatium ædificare contigerit. Quicquid etiam juris habetis in curte Sanctiminiatis de Empulo de Monterappoli, & in curte de Matrignana, ad hæc ad exemplar Cæleſtini Papæ prædeceſſoris noſtri adiiciendo ſtatuimus, ut nulli omnino liceat præfatas Eccleſias ab Eccleſiæ veſtræ ſolita obedientia & debita ſubjectione ſubtrahere. Nec ulli unquam fas ſit in parrochia veſtra de novo Eccleſiam ſeu oratorium vel xenodochium ſine Lucani Epiſcopi & veſtra ſucceſſorumque veſtrorum conniventia & aſſenſu aliqua temeritate conſtruere, vel conſtructam ſine ipſius Epiſcopi & veſtro conſenſu alicujus ſubiicere poteſtati, ſalvis privilegiis Pontificum Romanorum. Chriſma vero, Oleum ſanctum, conſecrationes altarium, ſeu Baſilicarum, ordinationes Clericorum, qui a ſacro ordine fuerint promovendi, & cætera Eccleſiaſtica ſacramenta per Diœceſanum Epiſcopum ſine juramenti exactione vel qualibet pravitate vobis præcipimus exhiberi. Porro ſepulturam ipſius loci liberam eſſe concedimus, ut eorum devotioni & extremæ voluntati, qui, ſe illic ſepeliri deliberaverint niſi forte excommunicati vel interdicti ſint, nullus obſiſtat, ſalva tamen juſtitia Eccleſiarum a quibus mortuorum corpora aſſumuntur. Conſtituimus etiam, ut ſi aliquis Parochianorum veſtrorum apud aliam Eccleſiam elegerit & receperit ſepulturam, canonica vobis in teſtamento, quæ matribus debetur Eccleſiis, portio reſervetur. Cum autem generaliter interdictum Terræ fuerit, liceat vobis clauſis januis, excluſis excommunicatis & interdictis, non pulſatis campanis, ſuppreſſa voce, divina officia celebrare. Apoſtolica quoque auctoritate ſancimus, ut in Eccleſiis veſtris abſque veſtra conſcientia & conſenſu, nullus Paſtor audeat ordinare, ſed eorum ordinatio juxta ſanctiones canonicas, ſicut hactenus manifeſte dinoſcitur, in veſtra ſemper maneat poteſtate: præterea tibi & ſucceſſoribus tuis corrigendi ſubditos tuos, fili præpoſite, ſicut prædeceſſores tui conſueverunt habere, liberam concedimus facultatem; jura vero, antiquas & rationabiles conſuetudines Eccleſiæ veſtræ hactenus obſervatas, ſicut jam juſte & canonice habetis, vobis nihilominus confirmamus. Prohibemus inſuper ne Epiſcopus veſter in vos vel in Eccleſias veſtras interdicti ſententiam abſque juſta & manifeſta cauſa promulgare præſumat: compoſitionem autem quam bonæ memoriæ Lanfrancus Feſulanus Epiſcopus de mandato felicis memoriæ Alexandri Papæ prædeceſſoris noſtri cognoſcens ſuper Eccleſiam S. Chriſtophori feciſſe dinoſcitur inter B. anteceſſorem tuum & magiſtrum Guidonem ab Abbate S. Petri in Cælo aureo conſtitutum ſicut rationabiliter facta eſt, & ab utraque parte ſponte recepta & in ſcripto authentico continetur, auctoritate Apoſtolica confirmamus. Prohibemus inſuper ut nullus laicus audeat aliquam Eccleſiam veſtri Plebatus alicui presbytero aſſignare, vel etiam in Sede ponere, & nulli fas ſit presbytero Eccleſiam de laica manu recipere vel aliquatenus retinere. Diffinitionis autem ſententia, quam felicis recordationis Paſchalis Papa ſuper controverſia promulgavit, quæ inter bonæ memoriæ Anſelmum Ficeclenſem Abbatem & Guidonem prædeceſſorem tuum, fili præpoſite, ſuper Eccleſia de Grimagneto & aliis quibuſdam Eccleſiis vertebat, ſicut hactenus eſt ſervata, & ſcripto authentico continetur, auctoritate Apoſtolica confirmamus; obeunte vero te ejuſdem loci præpoſito vel tuorum quolibet, ſucceſſorum nullus ibi qualibet ſubreptionis aſtutia ſeu violentia præponatur, niſi quem fratres communi conſenſu vel major pars conſilii ſanioris, ſecundum Dei timorem providerint eligendum: electus vero Lucano Epiſcopo præſentetur, & ei, ſicut prædeceſſores ſui conſueverunt, promittat obedientiam, patronis loci ſolo juſtæ defenſionis patrocinio permanente. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatam Eccleſiam temere perturbare, aut ejus poſſeſſiones auferre vel ablatas retinere, imminuere, ſeu quibuſlibet vexationibus fatigare; ſed omnia integra conſerventur, eorum pro quibus gubernatione ac ſuſtentatione conceſſa ſunt, uſibus omnimodo profuturas, ſalva Sedis Apoſtolicæ auctoritate, & Diœceſani ipſius canonica juſtitia. Si qua igitur in futurum Eccleſiaſtica ſecularisve perſona hanc noſtræ (ſic) conſtitutionis paginam ſcienter contra eam temere venire temptaverit, ſecundo tertiove commonita, niſi reatum ſuum congrua ſatisfactione correxerit, poteſtatis honoriſque ſui careat dignitate, reumque ſe divino judicio exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat, a Sanctiſſimo Corpore & Sanguine Domini & Dei Redemptoris noſtri Jeſu Chriſti aliena fiat, atque in extremo examine diſtrictæ ſubjaceat ultioni. Cunctis autem eidem loco ſua jura ſervantibus ſit pax Domini noſtri Jeſu Chriſti, quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud diſtrictum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Datum Romæ apud S. Petrum per manus Joannis S. Mariæ in Via Lata Diaconi Card. Nonis Decembris indict. VIII. Incarnationis Dom. MCCV. Pontificatus vero Domini Innocentii Papæ III. an. VIII.

Nos igitur hujuſmodi ſupplicationibus inclinati literas ipſas quas inſpici & examinari fecimus diligenter, quatenus ipſi Præpoſitus & Capitulum illis uſi fuerant, auctoritate Apoſtolica tenore præſentium approbamus, ac vim & vigorem habere decernimus, non obſtantibus præmiſſis ac conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, cæteriſque contrariis quibuſcumque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ Approbationis & conſtitutionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc hactenus obſtare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei & BB. Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum.

Datum Senis an. Incarnat. Dom. MCDLXIII. tertio Id. Martii Pontific. noſtri an. VI.

JOANNES DE SALA.

CÆLESTINUS EPISCOPUS

Servus ſervorum Dei dilectis filiis Gregorio Præpoſito S. Geneſii ſubdiacono noſtro ejuſque Fratribus tam præſentibus quam futuris canonice ſubſtituendis in perpetuum.

Piæ poſtulatio voluntatis effectu debet proſequente compleri, ut & devotionis ſinceritas laudibus enitescat, & veritas poſtulata vires indubitanter aſſumat. Quia igitur &c. *ut ſupra in Bulla Innocentii* III.....*ſed hic non ſunt ea quæ in eadem Bulla Innocentii habentur ab illis verbis* ad exemplar Cæleſtini *uſque ad* nulli omnino. *In fine vero legimus hæ ſubſcriptiones.*

Ego Cæleſtinus Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus.
Ego Petrus tit. S. Cæciliæ presb. Card.
Ego Uſide S. Prudent. presb. Card.
Ego Joannes tit. S. Clementis Card. Viterbienſ. & Tuſcan. Epiſcopus.
Ego Guido S. Mariæ in Tranſtyberim tit. Caliſti presb. Card.
Ego Hugus tit. S. Martini presb. Card.
Ego Joannes tit. S. Stephani presb. Card.
Ego Cintius tit. S. Laurentii in Lucina presb. Card.
Ego Soffredus tit. S. Praxedis presb. Card.

Ego

Ego Bernardus S. Petri de Vincula presb. Card.
Ego Fidus tit. S. Marcelli presb. Card.
Ego Joannes tit. S. Priſcæ presb. Card.
Ego Albinus Alban. Epiſc.
Ego Octavianus Belletrenſis Epiſc.
Ego Joannes Prænestinus Epiſc.
Ego Petrus Portuenſis S. Rufinæ Epiſc.
Ego Gratianus SS. Coſmæ & Damiani Diac. Card.
Ego Gherardus tit. S. Adriani Diac, Card.
Ego Gregorius S. Mariæ in Porticu Diac. Card.
Ego Gregorius S. Mariæ in agro Diac. Card.
Ego Gregorius tit. S. Georgii ad Vellaurentis (*ſic*) Diac. Card.
Ego Lotterius SS. Sergii & Bacchi Diac. Card.
Ego Nicolaus S. Mariæ in Carmeld. (*ſic*) Diac. Card.
Ego Gregorius S. Angeli Diac. Card.
Ego Bobo S. Theodori Diac. Card.
Ego Petrus S. Mariæ in Via Lata Diac. Card.

Actum Laterani per manum Cirini S. Luciæ in Hortea (*ſic*) Diac. Cardinalis Domini Papæ camerarii VIII. Kal. Maii indictione XIII. Incarnat. Dominicæ MCXCIV. Pontificatus vero dicti Cæleſtini Papæ III. anno IV.

In eodem Cod. ſunt ſequentia quæ hic danda cenſui.

Dominus Ugo de Malpiglis Reverend. præpoſitus Plebis S. Geneſii & Mariæ de Sancto Miniato Lucanæ diœceſis dedit, donavit, & in perpetuum conceſſit ordini Fratrum Prædicatorum Eccleſiam S. Jacobi de Foriſporta de Sancto Miniato. Die 3. Menſis Maii an. 1330.

Idem Dominus Ugho præpoſitus dedit & conceſſit ordini Humiliatorum Eccleſiam S. Martini de Fauguana de Sancto Miniato die 23. dicti Menſis an. Dom. MCCCXXXV.

BULLA SIXTI IV.

Data Lucenſibus pro alienatione bonorum Stabilium, quorum fructus non excedunt valorem quatuor florenorum auri de camera.

Ex cod. apud me.

SIxtus Epiſcopus Servus Servorum Dei Venerab. Fratri Epiſcopo Lucano ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Super univerſas orbis Eccleſias & alia pia Loca, meritis licet inſufficientibus divina diſpoſitione conſtituti ad ea noſtræ vigilantiæ ſtudia propenſius extendimus, per quæ Eccleſiarum & locorum eorumdem, noſtræ proviſionis miniſterio utilitas valeat ſalubriter procurari. Dudum ſiquidem a felicis recordationis Paulo papa II. prædeceſſore noſtro literæ emanarunt tenoris ſubſequentis videlicet.

Paulus Epiſcopus Servus Servorum Dei ad perpetuam rei memoriam. Cum in omnibus judiciis ſit rectitudo juſtitiæ & conſcientiæ puritas obſervanda, id multo magis in commiſſionibus alienationum rerum Eccleſiaſticarum convenit obſervari, in quibus de Chriſti patrimonio & de diſpenſatione pauperum, non de proprio cujuſque peculio agitur, aut tractatur, quapropter oportet ut in examinandis hujuſmodi alienationum cauſis, quæ a ſede apoſtolica in forma, ſi in evidentem utilitatem cedant, oneratis Eccleſiaſticorum judicum conſcientiis delegantur, nihil favor uſurpet, nihil timor extorqueat, nulla expectatio præmii juſtitiam conſcientiamque ſubvertat.

Monemus igitur, & ſub interminatione divini judicii omnibus commiſſariis & Delegatis diſtricte præcipimus, ut caute & diligenter attendant cauſas in literis apoſtolicis per ſupplicantes expreſſas, illaſque ſollicite examinent, atque diſcutiant teſtes & probationes ſuper narratorum veritate recipiant, & ſolum Deum præ oculis habentes, omni timore & favore depoſito, Eccleſiarum indemnitatibus conſulant, nec in læſionem aut detrimentum earum decretum quomodolibet interponant. Si quis autem commiſſarius aut delegatus conſcientiæ ſuæ prodigus, in gravamen aut detrimentum Eccleſiæ per gratiam, timorem vel ſordes alienationi conſenſerit, aut decretum vel auctoritatem interpoſuerit, inferior quidem Epiſcopo ſententiam excommunicationis incurrat, Epiſcopus vero aut ſuperior ab executione officii per annum noverit ſe ſuſpenſum; ad æſtimationem detrimenti Eccleſiæ illati nihilominus condemnandum ſciturus: quod ſi ſuſpenſione durante damnabiliter ingeſſerit ſe in divinis, irregularitatis ſe laqueo involvet, a quo nonniſi per ſummum Pontificem poterit liberare. Is vero qui dolo vel fraude aut ſcienter in detrimentum Eccleſiarum alienationem fieri procuraverit, aut per ſordes vel impreſſionem alienationis decretum extorſerit, ſimilem ſententiam excommunicationis incurrat, a quo nonniſi per Romanum Pontificem poſſit abſolvi, ad reſtitutionem nihilominus rerum alienatarum cum fructibus quandocumque de præmiſſis conſtiterit condemnandus. Volumus autem quod delegati & commiſſarii prædicti de pœnis conſtitutionis noſtræ ſpecifice moneantur, & in quibuſcunque literis commiſſionum hujuſmodi hoc ſtatutum noſtrum inſeratur. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam noſtræ monitionis, præcepti, & voluntatis infringere, vel auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei & BB. Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Romæ apud S. Petrum anno Incarnat. Dominicæ 1465. V. idus mai. Pontificatus noſtri anno primo.

Et deinde pro parte dilectorum Filiorum Communitatis & populi civitatis Lucanæ nobis nuper exhibita petitio continebat, quod in civitate & diœceſi Lucana ſint quamplures domunculæ, ædificia, terrarum petiolæ, pluraque alia bona immobilia ad diverſas Eccleſias, monaſteria, cappellas, domos Religioſorum, hoſpitalia & alia pia loca civitatis & diœceſis prædictæ legitime pertinentia, ex quibus legitima admodum percipitur utilitas, quodque ſi bona ipſa permutari, aut in emphytheuſim, ſeu livellum ſub aliquo convenienti canone, ſeu annuo cenſu perpetuo concedi aut etiam vendi, vel aliter alienari poſſint, profecto multi homines civitatis & diœceſis prædictæ invenirentur, qui pro bonis prædictis, alia immobilia bona majoris annui fructus ex cauſa permutationis aſſignarent, ſeu illa in emphytheuſim ſeu livellum hujusmodi ſub congruo annuo cenſu reciperent, aut illa emerent & ex eorum precio alia bona utiliora emi poſſent, quod profecto in Eccleſiarum, monaſteriorum, cappellarum, domorum, hoſpitalium & aliorum locorum prædictorum, (*) bona hujuſmodi pro aliis utilioribus bonis permutandi, ſeu in emphytheuſim vel livellum ſub congruo annuo cenſu concedendi aut etiam vendendi licentiam concedere de benignitate Apoſtolica dignaremur. Nos igitur, qui Eccleſiarum monaſteriorum, ac aliorum locorum piorum omnium utilitates & commoda libenter procuramus, de præmiſſis certam notitiam non habentes, hujuſmodi ſupplicationibus inclinati, Fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus vocatis qui fuerint vocandi,

(*) ſ. deeſt, *majorem cederet utilitatem.*

di, ac præinſertarum literarum forma diligenter ſervata, deſignatis prius ac ſpecificatis coram te bonis permutandis ſeu concedendis, vel vendendis prædictis, bona ipſa dummodo ſingularum domunculdrum, ædificiorum, & locorum alienandorum hujuſmodi fructus, redditus & proventus quatuor Florenorum auri de camera ſecundum communem æſtimationem valorem annuum non excedant in evidentem utilitatem pro aliis immobilibus bonis magis utilibus permutandi ſeu in emphytheuſim vel livellum hujuſmodi pro convenienti cenſu vel canone annuo concedendi, cui, ſeu quibus perſonis, cum quibus Eccleſiarum, monaſteriorum, Cappellarum, domorum Religioſorum, hoſpitalium & aliorum piorum locorum huiuſmodi conditionem efficere poterit, meliorem vendendi & alienandi plenam & liberam facultatem auctoritate Apoſtolica tenore præſentium elargimur non obſtantibus conſtitutionibus & ordinationibus Apoſtolicis, & ſtatutis & conſuetudinibus Eccleſiarum & monaſteriorum prædictorum, ac quorumvis ordinum, juramento, confirmatione Apoſtolica vel quavis firmitate alia roboratis, cæteriſque contrariis quibuſcumque. Volumus autem quod precium ex vendendis bonis hujuſmodi perveniendum apud ædem ſacram vel perſonam fide & facultatibus idoneam cum cautelis opportunis deponatur, in emptionem aliorum bonorum immobilium magis utilium omnino fideliter convertendum.

Datum Romæ apud S. Petrum anno Incarnat. Dominicæ 1452. Kal. Februarii Pontificatus noſtri an. XII.

IN SEQUENTEM EPISTOLAM

PRÆMONITIO.

AD Clementem VII. electum in ſchiſmate adverſus Urbanum VI. pertinere arbitror quas hic ſubiicio literas a me repertas in MS. Cod. Biblioth. Capituli majoris Eccleſiæ Lucenſis. Quamquam enim in titulo nequaquam repererim a quo Clemente, ex iis qui Avenione ſederunt, data ſit, attamen liber in quo continebatur ætate Clementis datus eſt, & multa continet eorum quæ ſub hoc Pontifice geſta ſunt.

CLEMENS SERVORUM DEI

Ex MS. Cod. Eccl. Maj. Luc.

ETſi Judæorum ſit reprobanda perfidia, eorum tamen converſatio utilis eſt chriſtianis; nec ipſi cum ſalvatoris imaginem habeant, & ſint ab univerſorum creatore creati debent a ſuis concreaturis videlicet chriſtifidelibus indebite moleſtari; nam quantumcumque ſit eorum credulitas perverſa, amici Dei ſunt ipſorum patres effecti, ut eorum reliquiæ ſalvæ fiant. Sane petitio pro parte univerſorum Judæorum in civitate noſtra Avenionenſi commorantium nobis exhibita continebat, quod licet Judæi & Judææ qui in civitate prædicta pro tempore moram traxerunt pro quibuſcunque cauſis etiam criminalibus coram judicibus cauſarum temporalis curiæ civitatis ipſius dumtaxat conſueverunt conveniri, tamen Judæi, & Judææ in civitate commorantes eadem frequenter in cauſis ipſis etiam contra ſtatuta & libertates civitatis prædictæ coram diverſis aliis judicibus ad judicium pertrahuntur, & per eoſdem alios judices perſonaliter arreſtantur, eorumque bona capiuntur, diſtrahuntur, ſeu alienantur, & alias male tractantur, quamvis de facto in ipſorum maximum præjudicium & gravamen. Quare pro parte dictorum Judæorum nobis fuit humiliter ſupplicatum, ut providere eis in præmiſſis de benignitate apoſtolica dignaremur. Nos itaque hujuſmodi ſupplicationibus inclinati univerſis & ſingulis Judæis & Judæabus in civitate prædicta commorantibus, & in poſterum moraturis auctoritate apoſtolica præſentium tenore concedimus, quod ipſi civiliter etiam in cauſis uſurariis, etiamſi res ipſa de qua ageretur, eſſet Eccleſiaſtica aut civiliter per quaſvis Eccleſiaſticas, ſeculares vel regulares aut laicales perſonas cujuſcunque ſtatus, gradus, ordinis, vel dignitatis exiſtant; etiamſi perſonæ noſtri vel S. R. E. Cardinalium familiares fuerint, coram alio judice Eccleſiaſtico vel ſæculari, ſive apoſtolica ſive ordinaria ſive quavis alia auctoritate fungantur, etiamſi in hujuſmodi cauſis uſurariis deputato vel deputando impoſterum, etiam auditore cauſarum curiæ, cameræ apoſtolicæ, quam coram eiſdem judicibus dictæ curiæ temporalis vel camerario noſtro conveniri non debeant nec reſpondere aliquatenus teneantur, nec ad id compelli poſſint invito, etiam per literas apoſtolicas non facientes plenam & expreſſam ac de verbo ad verbum de indulto hujuſmodi mentionem. Ac univerſas & ſingulas cauſas civiles etiam uſurarias & criminales, etiam contra eoſdem Judæos eorum quocunque alio Judice tam dicto auditore quam coram eiſdem judicibus præfatæ curiæ . . . . . pendentes ad nos tenore advocamus prædicto, & ipſas prædictis judicibus ejuſdem curiæ temporalis præmittimus audiendas per eos & fine debito terminandas. Nulli ergo &c. ſi quis autem &c. Datum Avenioni VIII. Idus Martii pontificatus noſtri anno VII.

IN SEQUENTEM EPISTOLAM PRÆMONITIO.

LAbente ſeculo XIII. Piſani commiſſis pluribus cum Lucenſibus præliis vario marte pugnarunt. Capta ſunt utrinque plura oppida & loca ditionis alterutrius. Inter occupata a Piſanis quædam fuerunt, quæ licet in territorio Lucenſi, temporali dominio Epiſcopo Lucenſi parebant. Reclamatum ab Epiſcopo fuit ad legatum Sedis Apoſtolicæ, itemque ad Pontificem; quiſnam ille fuerit ſive Nicolaus III. ſeu Martinus IV. qui per hæc tempora regnarunt, ignotum eſt. Ille rem totam commiſit expediendam Guifredo tit. S. Marci Presbyt. Cardinali, & in univerſa Tuſcia legato. Munus ille ſuum præſtitit egregie, ſed cum ſurdis occinere ſe intelligeret, variis præfixis terminis intra quos parerent, & ne obedirent, cenſuras minitans, tandem interdicto Piſanam urbem ſubjecit. Huc pertinent hæ literæ. Qui vero hic fuerit Guifredus Card. tit. S. Marci, ſilente Ciacconio, ignotum mihi eſſe profiteor. Notus eſt quidem circa hæc tempora Guifredus tit. S. Sabinæ Card. ſed an idem fuerit cum noſtro, qui tit. S. Marci præferebat, affirmare non auſim. Cæterum literas erui ex Archivo Archiepiſcopatus Lucenſis. Epiſcopum vero Lucanum Paganellum extitiſſe non dubito; qui ab an. 1276. uſque ad 1299. in ea cathedra ſedit.

GUIFREDI CARDINALIS EPISTOLA

De cenſuris in Piſanos ferendis.

Ex Archiv. Archiepiſcopatus Lucenſis ✠✠ D. S.

VEnerabili in Chriſto Patri Abbati Sancti Pauli de Ripa Arni Piſarum. Petrus prior Sancti Fridiani Lucani ſalutem in Domino. Litteras domini legati recepimus in hæc verba. Guifredus miſeratione divina titulo Sancti Marci presbyter Cardinalis Apoſtolicæ Sedis Legatus. Dilecto in Chriſto filio Priori Sancti Fridiani Lucani, ſalutem in Domino. Ad tuam credimus notitiam perveniſſe, quod dudum tulimus excommunicationis ſententiam in vicarios Poteſtatis Piſarum & ipſius Civitatis conſilium pro eo quod poſſeſſionem caſtrorum Eccleſiæ Lucanæ juxta præceptum noſtrum Venerabili fratri Epiſcopo Lucarum reſtituere non curabant, deinde creſcente contumacia eorumdem una cum eis excommunicavimus Poteſtatem & conſilium ejus, iterum Judices omnes, tabellarios & omnes officiales & quoslibet alios ipſius Civitatis qui eis in hoc præſtarent conſilium auxilium & conſenſum ſeu favorem, niſi infra feſtum omnium Sanctorum proxime nunc præteritum poſſeſſionem ipſam reſtituerent dicto Epiſcopo juxta interpretationem noſtram petitam & acceptatam ab ipſis. Omnes quoque cives Piſarum denuntiavimus eſſe perjuros, pro eo quod præcepto noſtro facto ſibi ſub debito juramenti præſtiti non parebant. Alias nihilominus pœnas eis niſi reſipiſcerent comminantes: Ad hæc Civitatem Piſarum ſubjecimus interdicto, diſtrictius inhibentes ut præter baptiſmata parvulorum & pœnitentias morientium aliquid ibi celebretur divinum officium vel exhibeatur eccleſiaſticum ſacramentum, ac in virtute obedientiæ diſtricte præcipientes..... Archiepiſcopo & Capitulo Piſarum ut publicarent omnia ſupradicta, ipſamque interdicti ſententiam obſervarent, & facerent obſervari. Sed nec Cives Piſarum poſſeſſionem dicto Epiſcopo curaverunt reſtituere ſæpedictam: nec iidem Archiepiſcopus, & Capitulum prædictam publicarunt, nec ipſam interdicti ſententiam ſervant vel faciunt obſervari, præceptum noſtrum ſic indurata facie contemnentes ut eis vere poſſit adaptari propheticum illud. Erit ſicut populus ſic ſacerdos. Unde Dilecto filio... Abbati Sancti Pauli de Ripa Arni Piſarum in virtute obedientiæ perſcripta noſtra diſtricte præcipientes mandavimus, ut niſi dicti Archiepiſcopus & Capitulum hæc omnia, prout eis iterum mandavimus, duxerint adimplenda infra terminum eiſdem aſſignatum a nobis ipſe per totam Civitatem & ditionem Piſarum publicet & publicari faciat omnia ſupradicta. Clericos quoque Piſarum ſi, poſtquam eis denuntiatum fuerit, præſumpſerint celebrare, inhibitione noſtra contempta, eadem ſententia cujuſcunque ſint dignitatis vel ordinis auctoritate noſtra denuntiet involutos, præcipiens Abbatibus, Prioribus & univerſis Prælatis ejuſdem Civitatis, ut in perſonis propriis ſic excommunicati & interdicti ad præſentiam noſtram accedant. Ideoque diſcretioni tuæ, auctoritate qua fungimur, in virtute obedientiæ diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus ſi eiſdem Archiepiſcopo & Capitulo infra præfixum eis terminum in præcepti noſtri executione ceſſantibus, idem Abbas adimplere neglexerit ſupradicta, tu eum excommunicatum & interdictum auctoritate noſtra publice nuntians, præcipias ei ut ad præſentiam noſtram in perſona propria ſic excommunicatus & interdictus accedat. Datum Mediolani XVI. Kal. Decembris.

PLACITUM ECCICCONIS

MISSI OTHONIS I. IMPERATORIS

Habitum in Synodo provinciali Ferrariæ celebrata a Petro Archiepiſcopo Ravennæ. A. 970.

Ex Archiv. Ferrarienſ. Eccl. Miſit Rev. D. Canonic. Joſeph Antenor Scalabrini.

IN Nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. Anno Deo propitio pontificatus D. Johannis ſummi Pontificis & univerſalis papæ in apoſtolica ſacratiſſima B. Petri ſede quinto, ſicque imperante D. perpetuo Auguſto Octone a Deo coronato pacifico magno imperatore anno Regni Pietatis ejus in Italia vero Nono, & D. Othone item a Deo coronato Imperatore ejus filio anno tertio, die ſexto Menſis ..... Ind. XIII. Ferrarienſi dum reſideret in judicio, & in generali placito D. Eccicco Comes

miſſus

miſſus & miſſus imperialis, ſimulque cum eo Lieuclus Ep. S. Cremonenſis Eccleſiæ in manſione Pedeplana..... quæ eſt poſita in ipſius burgo Ferrarienſis ſingulorum hominum juſtitias faciendas, & altercationes deliberandas reſidentibus & adſtantibus cum eis maxima pars populi multitudo bonæ opinionis & laudabilis famæ pariter eorum nomina plura notantur, ideſt in primis D. Petrus Archiep. S. Ravennatis Eccleſiæ, Adelbertus Ep. Bononienſis, Hubertus Ep. Luvienſis, Johannes Ep. Cornelienſis, Leo Ep. Ferrarienſis & cum eis reſidebant D. Paulus dictus de civitate Ravenna, Dudo Saxenas, Dudunas ..... Ferrarienſis, & Johannes dictus .... cives Ferrarienſis, Addo judex ſacri palatii. Guarino & filio ſupradicto Guarino, Tarrardus, & Arrardus Sigigonis comitis, Romualdus .... germanis Ducibus, Romualdo. .... dreas de Amabilis, Deuſdedit de Ponte Auguſti, Petrus conſul qui vocatur de Gregorius, Antonius qui vocatur Acius, Leo qui vocatur de Andrea, qui dicitur filio Severi, Urſus Dati germanis Ducibus .... abodo & alio Petrus Sabellius ſimiliter de Ferraria, Petrus Filius Romanus Conſulis qui vocatur de Teudo, Johannes Judice de Caput. Sandali, & alio Johannes, qui vocatur de Ardoino. Johannes, qui vocatur ruſſo.... qui vocatur de Braſida, Petrus de Rainfredus, Martinus qui vocatur preconario, & me præſente Dominicus Tabellius de Civitate Raven. & aliis & cæteris in noſtrorum iſtorum hominum præſentia..... tus eſt ſupradictus Liucius Ep. Cremonenſis Eccleſiæ de parte pro Comitato Ferrarienſe adverſus prædictus D. Petrus Archiepiſcopus S. Ravennatis Eccleſiæ ei = quero tibi commodo habet detinet Arimanni habitatoribus in locos, quæ vocantur Curolo & Tammara & de Caput Sandali uſque hic Ferraria, ſeu & Arimanni quod habuerunt in Caſtro Ficariole vel inſra plebe S. Mariæ quæ vocatur Trenta venire cuſtodire debeat & ipſius ſervitium vel ipſam miniſtrationem, quem ad meis anteceſſoribus qui iſtum comitatum Ferrarienſe detinuerunt fecerunt & vos mihi aliis ..... ditis. Ad hæc reſpondens ſupradictus D. Petrus Archiep. dicens: Ad eum de ipſis hominibus, qui vos dicitis ad Curolo & Tamara & de omnibus aliis meis colonis & reſidentibus habitatoribus in rebus, quod eſt juris S. noſtræ Ravennatis Eccleſiæ; ego de illis habeo contentiones D. Apoſtolicis, quas mihi continent D. Marini Sanctiſſimi Papæ & D. Agapiti, & Joannes ſeu Leonis nec non modo poſtea ſupradicto D. Jonnes Sanctiſſimo Apoſtolico, & mihi exinde confirmavit D. Ottones Rex quando in Italia ingreſſus eſt, & poſtea illum coronatus fuit. Similiter illum alia vice per ſuum præceptum confirmavit ut nullus meus reſidentes habitatoribus in rebus Sanctæ noſtræ Ravennatis Eccleſiæ nec liberos, nec ſervos ad nullius alius placitum perpetere debeat, neque per nullam miniſtrationem publicam facere, nec tibi ſupradicto Liucio Ep. neque ad illu tuum comitatum Ferrarienſe, neque ad nullam aliam diſtructionem niſi ad meum placitum tam illi venire debeat, & in meam diſtrictionem ſtare ſecundum meam contentionem, & confirmationem, quæ mihi conceſſa ſunt, & etiam tu ipſo Liucio Ep. in eodem placito fuiſtis quando meo Senior Ottonem imperatorem placitum janit detinere ad Sanctum Georgius, & ego illis per legem vincere viſo fuit, & in ipſa noticias, quem exinde abere viſo ſum inibi ſcribere viſo fuiſtis. Hæc audiente ſupradicto D. Heccico Miſſus & Miſſus Imperialis juſſit ad ſupradictum D. Archiepiſcopus ipſas ſuas præceptoſas & ſuas confirmationem, quem exinde dicebant abere coram ſuam præſentiam oſtendere & relegere feciſſe quia ipſo D. Miſſo diligenter volebat ipſas ſuas ſponſionem audire; ſtatimque hoc audiente D. Petrus Arch. juſſit & conſtituit & ſuum miſſum nomine Sergius presbyterum S. Ravennatis Eccl. & direxit illum uſque in Civitatem Ravenn. pro ipſas ſcriptionem adducendum. Quæ ita factum eſt. In die autem tertio ſeu & ſtante ipſo D. Imperialis miſſo de Civitate Ferrarien. venit in vico qui vocatur Caput Sandali reſedente in placito in manſione de Guilterio propter definitionem faciendam unde altercationem habebat ſupradicti Joannes Evangeliſta cum Guarino de Feraria & Guarino filio ſuo, Romualdus Dux, Adelbertus & Sergius Germani ſeu Romualdo Filio ſupradictus Sergius Dux, Petrus ſubdiaconus S. Raven. Eccl. & filius quon. Joannes Ducis, Paulus de acto, Andreas de Amabilis, Deusdedit de ponte Auguſti, Petrus conſul de Gregorius de Ferraria, Leo de Andreas, Dominicus, qui vocatur Sirinigo, Joannes de Arduino,..... & Leo qui vocatur Lincio germani Gualt... Joannes judice de ipſo loco, qui vocatur Caput ſandali, Dominicus qui vocatur Guto ſeu & alis cæteris, quæ longum eſt ad ſcribendum & .... conſtitutus ſupradicto D. Petro Sanctiſſimo Archiepiſcopus, & appreſentaret ſuas præceptoſas & confirmationem in eodem placito, qui ſuperius dictum eſt & ipſo D. miſſo relegere juſſit & volens eum..... quæ relectæ ſunt in eodem placito per Georgium presbyter & notarius S. Raven. Eccl. & in ipſa præceptoſas D. Apoſtolici & confirmationem D. Joannes relegebant quod...... ſidentes in rebus S. Ravennatis Eccleſiæ ad nullius placitum publicum ire debeant neque nullam miniſtrationem publica facere, niſi ad Pontifex S. Raven. Eccl. in perpetuum ſtare, & permanere......perlectæ fuiſſent ſtatim pro ipſo D. Miſſo dixit quia iſtam contencionem, & confirmationem bonæ ſunt & in perpetuum debeant permanere & ipſo D. Paulus dictus ſimiliter cepit..... dare & dicere judicamus nos ut ipſas præceptoſas quæ Domni Apoſtolici conſtituerunt & privilegii D. Imperatore confirmaverunt in ſupraſcripta veſtram ſanctam Ravennatem Eccleſiam, & ſtabiliſſimas permaneat de quantacumque inibi relegitur ad jura & dominium S. Ravenn. Eccleſiæ......pus D. Octoni Imperatoris in oh dijudicatum ſubſcripſi

......dijudicatum ſubſcripſi

......oc dijudicatum ſubſcripſi

......dijudicatum ſubſcripſi

......in ho dijudicatum S.....

.........ſubſcripſi

......o de Ferraria in hoc dijudicatum ſubſcripſi

......drea in hoc dijudicatum ſubſcripſi

...... de Amabilis in hoc dijudicatum ſubſcripſi

......de ponte aguſti in hoc dijudicatum ſubſcripſi

✠ Adalbertus Ep. Bonolienſi in hoc dijudicatum ſubſcripſi

✠ Ubertus Ep. Livienſis in hoc dijudicatum ſubſcripſi

✠ Joannes Ep. Cornelienſis in hoc dijudicatum ſubſcripſi

✠ Leo Ep. Ferrarienſi in hoc dijudicatum ſubſcripſi

✠ Sergius Presbyter S. Ravenn. Eccl. in hoc dijudicatum ſubſcripſi

✠ Georgius Presbyter Notarius S. Ravennatis Eccleſiæ in hoc dijudicatum ſubſcripſi.

PRÆ-

PRÆMONITIO
IN SEQUENTES LITERAS.

GEminas haſce literas eo conſilio hic ſubdo, quod in mſ. cod. continente hiſtoriam Sanctiminiatis ex alio mſ. cod. a me in priori volumine vulgatam offenderim. Idcirco tanquam additamentum ejuſdem hiſtoriæ nequaquam hic omittendas cenſui.

COPIA DI UNA LETTERA

A Meſſer Nicolò de' Guidotti da Saminiato a Fano.

Sopraſcritto di detta Lettera

A Nicolò de' Guidotti Judice del Vicario di Fano in nella Marcha.

Ex MS. Cod. exiſtente apud me.

RIcevvi una lettera figlio cariſſimo de' XXX. di Gennajo & ſono paſſati più di X. meſi che io non ſeppi novelle di Te. Sappi che li Fiorentini & li uſciti entrorono in Samminiato a dì IX. di Gennajo, tra il mattino & l'aurora furtivamente per una certa roptura di muro che eglino ruppeno da la parte di San Biagio, tra il muro nuovo e vechio. Lo trattato fece un homo di vile conditione che ha nome Luparello. Li Saminiateſi fenno pocha reſiſtenza, in perciò che ſi contraſtavano male & erano affannati & ci reſtaron morti circa tre huomini & non più. Meſſer Lodovico, Biagio di meſſer Ridolpho, Ser Philippo Lazzirmi, Antonio di Philippo Maghagnini, Ser Niccolò di Ser Salvi, & altri tre furono menati a Firenze & decapitati. Niccolò di Ser Bernardino fu menato a Firenze & è ſtato a gran pericolo, ma credeſi che la ſcamperà. Meſſer Franceſco li Conti e li Figli di meſſer Ridolfo in fuora che Biagio Philippo Maghagnini & certi altri minacciarono, meſſer Primirano, & Iacopo di ſer puro Irano con meſſer Bernardo, la ruberia è ſtata grandiſſima e preſſura di huomini, & fatti ſmarrire molti huomini. Univerſalmente tutti li Saminiateſi ſono rimaſti quaſi tutti poveriſſimi & disfatti & in male ſtato per tanta guerra, & tante tribolationi che hanno havuto, & hanno disfatto tutte le loro poſſeſſioni & apena poſſono rimanere la fetta del pane, ma con lo ajuto di Dio haranno oggi mai pane a bontà del Comune di Firenze che ha cavati li Saminiateſi di mano del Tiranno. Io per la ditta entrata de li Fiorentini non ho ricevuto danno alcuno; Ser Duccio ha ricevuto grandiſſimo danno. Che ſe tu foſſi ſtato qua non lo haverebbe ricevuto; e ſappi che Ser Duccio e Ghirardo ſe ne andarono a caſa noſtra e quivi ſtetteno naſcoſti certi dì, Mimalo Giovanni & Madonna Beatrice & tutti li noſtri ſi portorono bene di Ser Duccio & di Ser Gherardo, & feceno bene ciò che potereno; ma non di meno ſer Duccio rimanè in Saminiato ſano & ſalvo & in buono ſtato ſi come perſona giuſta & amator del Comune & populo di Firenze che glie ſtato ſempre in tutte queſte adverſità. Et di queſto tutti li buoni huomini di Saminiato gle ne ſono ſtati buoni Teſtimoni. Li fatti tua di qua & di fare governare li tua poſſeſſioni faronne mio debito come li mia propri, imperocchè li tua ſono mia & di fare acconciar la tua camera farollo a mio potere, ma ſappi che io ho disfatta tutta la mia caſa che io ho fuori di Saminiato inſino quaſi a fondamenti & tutte le mie poſſeſſioni malo inaſſetto & ſono ſenza pane & ſenza vino & non ho denajo neſſuno ſi come ſono generalmente tutti li Saminiateſi & caro & grandiſſimo, & ſi vedeſſi modo alcuno el quale fuſſi poſſibili mandarmi qualche poco di denari qua in preſtanza farei contenta che me li mandaſſi, & io te li renderei alpiù preſto che poteò. La terra noſtra non ſi ſa anchora come debba rimanere, ma credeſi quaſi per tutti che rimarrà ſotto al Comune di Firenze; & lo ſindico del comune di Saminiato e ito a Firenze con pieno mandato a far & dire cio che al comune di Firenze vorrà; altro non ſi ſa per ancora, diceſi qua che ſabato che viene il comune di Firenze farà Cavalieri Philippo di Meſſer Bartolomeo & Malpiglio & che li gentilhomini li quali ſono ſtati fuora di Saminiato haranno proviſioni & niſuno di loro poterà ſtar in Saminiato o in nel Contado. Non altro. a di XXX. di febraio M. CCC. LXIX.

A L T R A

al medeſimo.

Io ti ſcripſi el primo dì le novità di Saminiato, & detti le lettere al fondaco di Lantella; non moſtri haverle haute, & ancora ti ſcripſi & detti le lettere al fondaco di Lorenzo di maſtro Bellotti lanajuolo. A di X. di Gennajo tra el mattino el dì li uſciti con la forza di Firenze entrorono in Saminiato per una tana la quale fece uno Luparello homo di poca conditione, & fecela da lato di fuori di verſo la Rocha di ſopra a lo pezo che era rimpetto a Verghaja, & corſeſi in ſulla piazza de' Curioni, & meſſeſi fuocho in caſa Ser Giovanni Naldino & di Amengo, Pallaleoni, dove ſtavano li figliuoli di meſ. Ridolfo, eglino ſi getrorno.

Li palagi ſi vinſeno, & tutta la Terra, la Rocha ſi ebbe el terzo. Nel palagio del Capitano fu preſo uno Panichino da Paniglio, el quale era capitano in Saminiato per meſſer Bernabo, & uno ſuo figliuolo fu laſſato chiamato Panichino, lo figliuolo rimaſe prigione. Meſ. Pavolo Portigiani & Alzio entrorono da caſa Meſ. Bartholozio per uno muro, el quale noi rompemo: Io fui a caſa Ser Duccio di mad. Lena per riparare non fuſſi rubati meſ. Lodovico & Biagio di meſ Ridolfo de' Curioni. Ser Philippo Lazzerini. Antonio di Philippo Magagnini, Ser Niccolo di Ser Salvi, Nardo Monachelli da Martignana & uno nipote del Prete di Canneto furono menati a Firenze e fu tagliato loro el capo, & a Zuchoni fu tagliato el capo in ſù l'uſcio ſuo. Meſ. Jacopo Mangiadori, meſ. Primerano de' Conti & Jacopo di Ser Piero ſi ſono iti a Milano. Queſti ſono gli altri uſciti, Ser Niccolo di Ser Federigo, Ligidagnolo, Ser Brano di Ser Baldo ſi cansò, & ora è tornato & ſta celato in caſa Ciaferi ſuo ſuocero. Niccolo di Arrigo, Michele di Meſ. Rinaldo, Meſ Jacopo di Ser Guido e fatto frate di S. Domenico, meſ. Gregorio & Nanni di mad. Bollacria, Guido del Maeſtro, Jacopo di ſer. Betto, Antonio Monachelli; meſ. Franceſco di meſ. Ugholino, Guglielmo di Guido, Naldino Pallaleoni, Piccolino Tonbertelli, ſer Ceccho di ſer Salvi, Philippo Maghagnini, & ſer Philippo di ſer Giovanni, Pite. . . . Meſſer Franceſco de' Conti, Andrea di Geri, loro & tutti è Conti di Collegarli ſi dice ſon' iti a Milano. Li Fiorentini li hanno legati molto ſtretti. Qui ſono commiſſarj Migliore Guadagni & Simon di Rinieri Piruzzi. Ne altro.

PRÆ-

PRÆMONITIO

IN SEQUENTES LITTERAS

Gaſparini Barzizii.

CUm palantia quædam folia, quæ mihi fortuito in manus venerant, ſcrutaſſem, incidi in nonnullas Gaſparini Barzizii Bergomenſis epiſtolas, eaſque ſtatim contuli cum nuper editis ejuſdem a viro Eruditiſſimo Joſepho Alexandro Furietti nunc S. R. E. Card. meritiſſimo Romæ anno 1723. *ac reperi nonnullas quidem diligenter ab eodem referri, adhuc tamen & geminas offendi quæ ibi deſiderantur. Has ergo hic dandas cenſui, non quod aliquid referant ſcitu neceſſarium vel utile, ſed ne integrior collectio earum epiſtolarum diutius deſideretur. Porro Gaſparinus ætate ſua Grammaticæ & Rhetoricæ doctor inſignis habebatur, ejuſque meminit cum laude Blondus in Italia illuſtrata, ubi de Romandiola, Raphael Volaterranus, Poggius, necnon & Tritbemius aliique ætatis ejus Hiſtorici. Obiit Mediolani ubi publice docuit latinas literas anno* 1431.

Ad Egregium & Eloquentem Virum D. Andream Julianum Fratrem & Amicum Optimum.

Gaſparinus Pergamenſis Andreæ Juliano ſalutem.

Ex MS. Cod. apud me.

CUm vix dolori quem ex acerbiſſimo caſu tuo conceperam, finem adhuc aut ullum modum facerem, illa me particula tuarum literarum hoc propemodum timore & mœrore confecit, qua mihi ſcribis ſere te ab illo certe non tuo ſed divino propoſito cecidiſſe. Lugebam tecum & ægerrime ferebam quod viro tali orbatus eſſes, in quo viro ſpes omnis tum & conſilium & auxilium vitæ non injuria locatum erat. Sed hoc ipſo me ſolabar quod & ſibi nihil mali præter hunc ipſum ex hac vita receſſum accidere ſciebam, & te illum arbitrabar, in quo ut aliæ multæ ſunt virtutes, ſic & conſtantiam & robur ineſſe conſidebar. Verum poſtquam intellexi te dolori terga dediſſe, vel tuas & lacrimas tanti pendere, ut potius tibi pereundum ſit, quam eas deſtituere. Sane quantum animo potui dolorem & perturbationem concepi. Perſuadebat ſæpe mihi te illum brevi futurum eſſe, quo tua Reſpublica & amici tui aptiſſime uterentur. Sperabam eo te jam perveniſſe, ut hoc nullius tuum amodo tibi caſus poſſet conſilium extorquere. Sed omnes illæ, ut video, cogitationes meæ me deſtituunt, & ſpes intercidit, mutandæ ſunt lacrymæ; & is qui naturali quodam affectu etſi fortaſſis non æquo, mihi pro Patre tuo luctus inciderat, ad te ipſum revocandus eſt. Merito igitur vivum adhuc te, & Patrem tuum defleo: te deſidero quod cum credis mihi eſſe cum ullum ingentem tui animi ardorem, cum illas noctes tuas, cum tot labores & ſtudia tui reminiſcor. Jeceras quidem talia quadam incredibili celeritate fundamenta, quæ nihil non . . . . . tantum mihi de te ſponderent. Ubi nunc illæ tuæ lugubrationes; ubi tot conatus? An tuas ille Genitor optimus non ſua tantum ſed etiam ſecum tua detulit? Erras profecto ſi hoc autumas. Non eſt quod cuiquam, a te hoc imputes. Noli quæſo infamare naturam, quæ illum tibi; noli incuſare fortunam quæ te, ut reris, detinet; tu ipſe indicio es. Conſule virum optimum nunc tibi & tutorem fideliſſimum dominum Paulum, conſule amicos, quos tibi moriens pater & tuos & fideles reliquit. Nemo tibi impedimento erit; quin omnes tibi perſuadebunt obſecrabunturque, ut te virum facias; quoniam & patriæ tuæ decoris poſſis eſſe; & in hac ſententia maneas. Quis vel inſcius virtutis vel invidus diſſuadebit, ut te illum efficias, quin & patriæ tuæ & tuis decoris poſſis eſſe? Collige ergo teipſum, Andrea mi cariſſime, & ad te excita virtutem tuam. Noli oblivıſci te illum eſſe, qui, ut apud Ciceronem extat, ſæpe dicere & ſentire ſoleas nihil eſſe quod tam deceat quam in omni re gerenda conſilioque capiendo ſervare conſtantiam. Fac ut valeas, teque ipſum de primis, hinc me diligas.

Gaſparinus Pergamenſis Laurentio ſuo.

Quod me literis tuis ad frugalitatem & continentiam hortatus fueris, magnas tibi habeo gratias. Sed tale, ut ajunt, mihi antidotum miſeris, etſi mihi gratiſſimum fuerit amoriſque tui magnum indicium, tamen conſilii tui non ſatis ratio conſtat. Teneo me quibuſdam tuis literis olim reprehenſum, quia te & virum optimum dixerim & erraſſe contendebam. Accuſabo ergo me quaſi repugnantia copulaſſem; de qua re ſatis abunde verbis apud te orationem meam expoſuiſſe, velim nunc ſi fieri poſſet, quamquam ad partem orientis feſtines, idipſum mihi ſolveris. Quid eſt, mi Laurenti, quod me ad ſtoicos accuratis & gravibus ſententiis notas, & ex adverſa parte accentiva libidinis & epatis inflammativa velut temperamentum aliquod adjeciſti? Voluiſti, ut arbitror, tanquam apoſtillam quamdam addere literis, non aliter quam alicujus obſcuri aut Ariſtotelis contextus, aut ejus Eracliti, cui ſicut antiquitas tradit, obſcuritas orationis cognomen Scothonomicon fecit. Quæ autem major poteſt eſſe pugna, quam ut me tuis corripias verbis, dehinc me factis perverſum agas? Neſcio an illius tuæ verbis medici ſic ægritudines & morbos curent. Noviſſimum certe ſanandi genus iſtud eſt, non tamen ingratum; ſive enim tua hæc aromata male me habeant ſive bene, tamen amor tuus id facit, ut quoquo modo ſe res habeat; tibi gratificem & ex animo diligam. Hæc nimia facilitas te frequentem reddat in conſimili erroris genere. Unum quæſo ſtoice mecum agas vel ſi me Epicurum vis eſſe, loquaris epicuree aliquando. Fortaſſis præſtat eumdem in rebus omnibus tenorem & modum ſemper habere quam ex aliqua parte non recte conſtare. Video tamen ad manum eſſe, quod mihi reſpondeas: illud dices, utraque parte providiſſe ut animum fugientem revocares & deficientia membra reſtaurares. Incipio de tua prudentia melius cogitare, muto ſententiam, laudo ingenium, ſed magis liberalitatem tuam. Dii igitur tibi, Danieli & Andreæ pro tali pietate quantum æquum eſt retribuant; Te & natas tuas diu velint eſſe incolumes, augeant ſi placent earum numerum. Dediſti mihi animos ad virtutem, nec me in infirmitate deſtituiſti. Vale, & ſi in te loquutus ſum, idem de me quantum vis facias.

IN EPI-

IN EPISTOLAS
CAROLI VICECOMITIS EPISCOPI
Vintimilienſis & Nuncii Apoſtolici ad Concilium Tridentinum.

JO. DOMINICI MANSI
PRÆMONITIO.

CAroli Vicecomitis epiſtolas eo tempore ſcriptas quo ablegatum ſeu Nuncium apoſtolicum ſub Pio IV. Pontifice ad Concilium Tridentinum agebat, evulgarunt Heterodoxi, typis Amſteledamenſibus an. 1719. *geminis parvis voluminibus. Quo vero commodius legerentur ab omnibus Italico auctoris Gallicam verſionem e regione adjecerunt, rati permultum intereſſe ut obviæ pluribus fierent, quod ex illis intelligeretur quanti faciendum ſit concilium, magni ab Orthodoxis habitum, cujus definitiones perinde habent, ac ſi ſpiritus ipſe ſanctus pronunciaſſet. Ex his porro literis, ajunt, non ambigue intelligimus nil niſi humanum Patres Tridentinos ſapuiſſe; nec ad Evangelium, ſed ad humanum ſenſum oracula illa ſua attemperaſſe. Verum falſi illi quidem ſunt; nec enim ſatis attendere voluerunt, Deum, cum Eccleſiæ ſuæ proſpecturum ſe pollicitus eſt, ne quid in dogmatibus tradendis falleret & falleretur, hanc ſe ſponſionem feciſſe non hominibus quidem privatis, ſed Petro ut caput eſt Eccleſiæ, & ipſi pariter Eccleſiæ, cui Eccleſiæ ſe non defuturum pollicitus eſt. Quocumque igitur ſpiritu Patres ſinguli ducti fuerint in ſuis definitionibus & Canonibus componendis ac promulgandis, profecto ab Eccleſia prodierunt, & ab Eccleſia recepti ſunt, cui ſe Deus ſpeciali providentia affuturum, fidem ſuam obligavit. Cæterum ex his Vicecomitis literis nil novi evincitur, quod non aliunde ex ipſis etiam Orthodoxis ſcriptoribus ac præſertim Pallavicino didicerimus; tantum abeſt nos obtegere ſtuduiſſe clamores quorundam pro ſupprimendis illis verbis* Proponentibus Legatis, *de quibus etiam Pallavicinus* To. II. Lib. XV. Cap. XVI. *Quod vero Romanus Pontifex reformationi Eccleſiæ, quam a Concilio nonnulli efflagitabant, pro viribus obſtiterit; id vero nonniſi per calumniam impactum eſſe Pontifici, ex ipſis etiam Vicecomitis literis evincitur. Ex illis enim novimus Pium IV. ſumme optaſſe, ut tandem concilio, ad definienda fidei dogmata potiſſimum coacto, ac jam per tam multos annos protracto, finis imponeretur. Cum vero intelligeret, reformationis tractationem extracturam in multos annos fore concilii abſolutionem, ideo urgebat, ut dogmatum definitioni Patres ſupra omnia incumberent, nec tolerabat, ut ſub obtentu reformationis maturandæ res in longiſſimam moram producerentur. Norat enim, ut ex his Vicecomitis literis intelligimus, id conſilii agitaſſe plures, qui huic Reformationis conſilio plurimum inſiſtebant.*

Vitio Pontifici Pio IV. cæteriſque Tridentinis Patribus vertit Amſteledamenſis harum literarum editor, in Canonibus formandis unice ſtuduiſſe ne quid hominibus diſplicerent, Evangelio neglecto. Quæro tamen ab illo unde hanc calumniam hauſerit; num forte ex literis Vicecomitis an ex alio quopiam? Profecto ille certiorem Pontificem facit, quantum indaginis adhibitum in concilio ſit, ut canones ad conſenſum Patrum proponerentur, ne quem offenderent, ac a nemine reſpuerentur. Cum enim definitio concilii ex conſenſu Patrum pendeat; ita res exponenda erat ut probaretur; alioquin numquam ad definitionem proceſſum fuiſſet. Sed in eo quod potior pars probabat & conveniebat, numquid in aliud quam in Evangelium legemque Chriſti reſpexit? Opinabantur quidam ex. gr. reſidentiam Epiſcoporum juris eſſe Divini, alii humani; utrique ſententiam ſuam probabant ex Evangelio, quod omnes admittebant, nec ſatis conſtabat utri parti ſtaret veritas; ita ergo definitio Concilii temperanda erat, ut quod certum erat ex doctrina Chriſti luculenter proponeretur, cætera in quibus necdum ſatis apud Patres illos convenerat, relinquerentur in medio, verbis ita temperatis, ut in neutram partem Concilium inclinare videretur. Nunquid hoc eſt canones ad hominum voluntatem componere? Verum hæc ſatis, neque enim controverſias ſcribo, ſed literas Vicecomitis recito.

Quod autem literæ iſtæ hic iterum inter anecdota recudantur, fecit codex mſ. in manus meas caſu incidens, quem cum edito conferens, intellexi hujus literas ſatis mendoſas eſſe, ſive quod ex minus curato codice acceptæ ſint, ſive ex imperitia Italicæ linguæ Amſteledamenſis editoris. Mancam etiam editionem interdum comperi integris periodis, quin & integris paragraphis, ex meo codice ſupplendis. Addit etiam meus iſte codex fragmentum ſeu potiorem partem alterius epiſtolæ in editis deſideratæ, quam epiſtolam ego in hac editione poſt priorem epiſtolam, etiam in edito legendam, conſtitui. Quod vero epiſtola hæc integra hic non exhibeatur, fecit avulſio folii in eodem meo codice. Succedit epiſtola ſecunda cujus exordium, & plura deinceps uſque ad paragraphum: Il Sig. Duca di Lorena, *in meo omnino ab edito diſcrepant, deinceps inter utramque convenit. Demum nonnullæ hic præcedunt epiſtolæ quas e mſ. codice Bibliothecæ Publicæ Senenſis tranſmiſit ad me cl. Joſeph Fabiani in ejuſdem Urbis Univerſitate profeſſor, quæ nec in edito nec in meo codice mutilo comparent.*

FRAMMENTO DI LETTERA

Scritta da Trento il dì 10. Dicembre 1562.

Ex MS. Cod. Bibl. Sen.

DI Lorena chiamò quelli Prelati Franceſi, che havevano a dir'i Voti, e gli commiſe, che haveſſero da eſprimere liberamente tutto quello, che haveano in animo ſenza timor'alcuno, e ſi preſuppone, che habbi detto queſto, dubitandoli forte, che da SS. Legati gli doveſſe eſſer riſpoſto alcuna coſa. E ſono di quelli, che penſano, che il Cardinale ſe ne reſtaſſe in caſa per queſto effetto, perchè dicono, che gli Oratori havevano diſegnato di uſcire di Congregazione, e fare ancora proteſte, ſe per caſo foſſe ſtato portato poco riſpetto alli Prelati loro. Si dubita, che queſto motto, che va attorno del morbo Gallico, & altre parole di leggierezza, ch'eſcono di bocca d'alcun Prelato, non cagionino qualche diffidenza a queſta nazione; che di natura è pur troppo ſuſpettoſa, e ſiccome ſcriſſi a VS. Illuſtriſſima, che il Cardinale ſe n'era doluto, hoggi ancor'ho inteſo, che diverſi di loro ne reſtano mal ſodisfatti. Da Trento li 10. di Dicembre, nel 1562.

ALTRA

Di detto giorno.

Illuſtr. e Rev. Sig mio Padrone Oſſervandiſſ.

Non hjer l'altro l'Arciveſcovo di Praga celebrò la Meſſa dello Spirito Santo per l'Elezione del Re de'Romani; & il Veſeovo Tinnenien fece un ſermone in laude di ſua Serenità; e dopo l'Illuſtriſſimi SS. Cardinali di Lorena, e Madruccio con gli altri SS. Ambaſciatori andorno a pranzo col detto Arciveſcovo. Il medeſimo dì giunſe la nuova della Coronazione; e ſi è inteſo, che eſſendo ſtata ſua Serenità ricercata da Prencipi Germani a favorire alcune coſe della religion loro, c'ha riſpoſto, che voleva vivere, e morire nella fede, e religione de ſuoi anteceſſori.

Il Veſcovo delle cinque Chieſe m'ha detto, che il Duca di Saſſonia, & il Conte Palatino erano ſtati ingenocchiati pubblicamente alla Meſſa tanto che ſi cantorno le litanie. S'e detto, che l'Ambaſciator di Francia, che riſiede preſſo l'Imperadore, haveva in nome di S. Maeſtà ſcritto al Cardinal di Lorena pregandolo a volerſi trasferir ſino ad Iſpruch, quando S. Maeſtà vi fuſſe ſtata; e ſi dice, che S. S. Illuſtriſſima habbi penſieri d'andarci.

Per Lettere di Mantova s'intende, che s'era fatta la reſtituzione di Chz, e Villanova d'Aſti, e che Monſignor di Bordiglione haveva havuto novamente ordine dal Prencipe di Condè, che non voleſſe procedere più oltre nella reſtituzione delle Terre.

Martedì non ſi fece Congregazione, & hierj mattina diſſe il Veſcovo Andegavenſe, e tre Generali de Frati, e la ſera il Generale Laines. Doppo fu detto alli Prelati, che mandaſſero a pigliar copia del decreto della reſidenza riformato, il quale è ſtato partecipato col Sig. Cardinale di Lorena, prima che ſi pubblicaſſe, & hoggi nella Congregazione innanzi che ſi cominciaſſero a dir'i Voti il Secretario Fileſio dichiarò che ſi levarano quelle parole nel Decreto = *Atque in menſibus ſibi conceſſis vacantia* = ſignate nella copia, che mando a VS. Illuſtriſſima, ſopra li quali il S. Cardinale di Lorena diſſe nel voto ſuo, che aveva diſegnato di ragionare, ma poichè ſi levavano, non gli occorreva dir'altro. Soggiunſe poi, che era neceſſario, che li Veſcovi poteſſero etiamdio aſſolvere nelle Dioceſi loro caſi riſervati in *Cæna Domini*, perciochè li Franceſi peccando in eſſi, non ſono per andare a Roma per l'aſſoluzione. E che ciò diceva non per minuire l'autorità di S. B. ma perchè pareva peggio a laſciarli in peccato. Moſtrò ancora che non gli piaceſſe, che ſi reſtringeſſero tanto li Veſcovi alla reſidenza che non poteſſero aſſentarſi per giuſte cagioni, le quali ſi havevano da' rimettere al giudizio di S. Santità. Aggiunſe molt'altre coſe, le quali laſcio da canto per non occupare VS. Illuſtriſſima, e perchè s'allargò molto, non potero ſegnire ſe non pochi Prelati. Onde non ſi può far'altro giudizio ſe non che vi ſi tratterà ſopra per parecchi giorni.

Ringrazio quanto più poſſo VS. Illuſtriſſima dell'amorevolezza mi moſtra nella ſua de ij. la quale ſe bene mi è cariſſima deſidererei più preſto, che mi deſſe occaſione di potermi affaticare di più, non reputando io a fatica alcuna il ſervirla, anzi ricevendo infinita conſolazione. A' quello che mi ſcrive apparte riſolvendoſi queſti SS. di adoprarmi io non mancherò d'uſar ogni diligenza quì, e per il camino, come che mi comanda. E non m'occorrendo dirle più di quello che vederà per l'alligata Scrittura, a Voſtra Sig. Illuſtriſſima, e Reverendiſſima bacio umilmente le mani. Da Trento li X. di Dicembre nel M. D. LXII.

SCRITTURA.

Martedì ſera il Cardinale di Lorena fu da Monſignor Illuſtr. di Mantova, e ſtette ſeco fino alle tre hore di notte pigliando occaſione della morte del Re di Navarra, e diſcorſe ſopra la preſta ſpedizione del Concilio, moſtrando che tornerà molto appropoſito per l'evidente biſogno, che ha quel Regno della perſona ſua, e ragionando di diverſe altre coſe, il Cardinale di Lorena ſi contentò, che Monſignor Illuſtr. Seripando trattaſſe ſeco le coſe pertinenti al Concilio, onde S. Sig. Reverendiſſima non mancarà di farlo, ancorchè deſideri di averne ordine da Sigg. per eſſergli ſtato riferito, che di già ſi è cominciato a mormorare, che voleſſe far troppo intrinſeca amicizia col Car. di Lorena.

Hieri Sua Sig. Rev. fece radunare in caſa ſua li Veſcovi Franceſi, e li Oratori, e ragionarono ſopra li capi della riforma pertinenti all'ordine, li quali gli erano ſtati dati da vedere dagl'Illuſtr. Sigg. Legati: onde deputorno li Veſcovi Parigi, Savojenſe, Ebornienſe, & Amians, che li conſideraſſero, e penſaſſero quello, che ſe gli poteva aggiungere per ſervzio del paeſe loro; li quali queſta mattina ſi ſono trovati inſieme in caſa del Veſcovo Eboricen; E l'amico Teologo ha promeſſo di uſare in ciò diligenza, & avvertire. Da Trento li xiiij. di Decembre nel M. D. LXII.

LETTERA.

Ill. e Rev. Sig. Mio Padrone Oſſervandiſſ.

Venerdì, e Sabbato ſi fecero due Congregazioni per giorno; e nelli voti de Prelati ſi vede diverſità, perciò che alcuni vorriano, che ſi alteraſſe il Decreto propoſto, altri dimanda il Decreto che fu fatto in queſto Concilio nel tempo di Paolo terzo di ſan. mem. colla dichiarazione delle cauſe dell'aſſenza de' Veſcovi dalle Chieſe loro, altri dice la reſid. eſſere de *jure divino*, de quali alcuni ricordano, che così ſi dichiari, e fin'ora la più parte ſono ſtati lunghi nel dare i voti.

Non ſi è fatta dopo altra Congregazione ſe non una queſta ſera; e fin'hora han detto oltra li due Cardinali 37. Prelati. Hierſera Monſ. Ill. Seripando mi mandò a chiamare, e mi diſſe che io doveſſi fare ſcuſa in ſuo nome con VS. Illuſtr. ſe non li ſcriveva, che era per non havere occaſione neceſſaria, e mi diſſe di più quanto vederà nell'alligata Scrittura

L'Arciveſcovo di Praga nel voto ſuo dimandando inſtantemente la riforma in nome di tutti gl'altri Oratori, ſopra di che ragionando io poi coll'Ambaſciadore di Portogallo S. S. mi confermò, che tutti concorrevano a voler riforma in generale; ma che poi circa le particolarità erano mol-

to dif-

to differenti, che quanto per la parte ſua egli non deſiderava, nè voleva, ſe non quel tanto, che fuſſe ſtato di ſervizio a S. S. come di già aveva altre volte ſcritto a coteſto Ambaſciadore, che ne certificaſſe ſua B.

Giovedì al tardi giunſe l'Ambaſciatore Fabro, che dicono ha portate nove commiſſioni intorno la riforma, e li quattro Prelati Franceſi, che furno deputati, non ſolamente attendono alla riforma particolare circa la materia dell'ordine, ma ancora al reſto, che eſſi diſegnano di mandare. Il Veſcovo di Civita di Penna è giunto; e la ſettimana paſſata venne il Veſcovo Monderbin.

L'Illuſtr. Sigg. hanno queſta mattina ragionato di prorogare la Seſſione, però non hanno fatta alcuna riſoluzione volendo prima aſpettare, ſe però verrà in tempo, la riſpoſta ſopra l'ultimo Cardinale mandato.

L'Arciv. Turino doppo il male, che gli ſoggiunſe di podagra non s'è mai levato di letto, e da dui dì in quà è peggiorato. Oggi al tardi Monſ. di Vercelli l'ha fatto portare in caſa ſua. E con accuſar quelle de' v. di VS. Illuſtr. le bacio humilmente le mani. Da Trento li xiiij. Dicembre nel 1562.

S C R I T T U R A.

Il Sig. Card. Seripando mi ha detto, che Sabbato ſera il Card. di Lorena era ſtato non poco ſeco, e che fra l'altre coſe che S. S. Illuſtr. diſcorſe haveva detto, che s'immaginò d'avere a trovare un Concilio con altra pietà, e altrimente che non è, perciocchè vedeva, che tutti attendevano all'oſtentazione; alla qual coſa ſe non ſi rimediava, che il Concilio era per andare in lungo. E mi diſſe Monſ. Illuſtr. Seripando, che parve, che Lorena moſtraſſe deſiderio di preſta ſpedizione diſcorrendo, che facilmente ci ſi ſaria portato per fine in due altre ſeſſioni, ſe in queſta, e nell'altra fuſſe quiete, e fuſſero terminate tutte le coſe di riforma attinenti alla materia dell'Ordine, e del Matrimonio, perchè nella terza ſi ſariano ſpediti gli altri capi della riforma, che haveano portati prima gli Amb. Franceſi, e poi S. S. Illuſtr. e poi quelli, che l'Amb. Fabbro ha portati novamente moſtrando pur animo, quando non haveſſero potuto riportare le proviſioni, che ricercavano, di volerle fare in ogni modo in caſa loro, confirmando a S. S. Illuſtr. che non ſi faria parlato dell'annate. E mi ha detto il S. Car. Simonetta, che jeri ſua Sig. Illuſtr. l'andò a viſitare, e che gli parlò delle medeſime coſe, ma che in queſt'ultimo particolar dell'Annate haveva aggiunto ſe non veniva altro ordine, in modo, che ſi crede, che la coſa non è ſicura.

Il medeſimo ragionamento credo io che S. S. Illuſtr. habbi fatto con Monſ. Illuſtr. di Varmienſe, dal quale fù parimente hieri.

Monſ. mio di Vercelli, il quale è divenuto in qualche dimeſtichezza col S. Card. di Lorena per riſpetto di ſuo Zio, che è in Francia, mi ha riferito, che ragionando l'altra ſera S. S. Illuſtr. ſeco gli diſſe, che li Prelati Spagnoli ſi erano doluti, perche non havea ricercato, che la reſidenza ſi dichiaraſſe *de jure Divino*, e che così nè l'una, nè l'altra parte era rimaſa ſodisfatta. Ma dicendogli poi eſſo Monſ. che molti s'erano maravigliati, che havendo S. S. Illuſtr. data intenzione che li Prelati Franceſi non haveriano detto, ſe non quel tanto, che ella haveſſe voluto, che nondimeno eſſi ſi erano moſtrati diverſi dalla ſua opinione ſopra l'ultimo Cardinale.

Sua Sig. Illuſtr. riſpoſe, che ſe ben'eſſi havevano replicato liberamente l'opinione loro, che però nelle riſoluzioni, ſi vederà, che non ſi parterian punto dal voler ſuo, e che gl'effetti corriſponderanno all'intenzione, ch'ha dataci. Finalmente s'eſteſe a dirli quaſi il medeſimo, che aveva detto alli Sigg. Legati; e altre coſe ancora delle quali perchè eſſo Monſ. ne darà conto a V. S. Illuſtr. non ſtarò a replicarle.

Mi ha detto l'amico Teologo, che queſta mattina il Sig. Car. di Lorena ha fatto congregare li Teologi Franceſi per intendere il parer loro circa il particolare della reſidenza, li quali hanno concluſo eſſer *de jure Divino*. Ho inteſo ancora da alcuni Prelati, che praticano colli Veſcovi Franceſi, che eſſi per la maggior parte dimandaranno la dichiarazione, ſiccome ha fatto oggi Monſ. il Veſcovo Andigavenſe, nel ſuo voto, che l'ha dimandata. Da Trento li xvij. di Decembre nel 1562.

L E T T E R A.

Illuſtriſſimo e Reverendiſſimo Signore
Mio, e Padr. Oſſerv.

Delle due Congregazioni che ſi faceano il giorno ſi è riſoluto a una ſolamente come VS. Illuſtr. deve ſapere, e tuttavia li Padri ne' voti loro ſeguono nel medeſimo modo, che ho già ſcritto. E nella Congregazione d'oggi la maggior parte di quelli, che hanno detto han moſtrato deſiderare il decreto di Papa Paulo iij. colla bolla di N. S. che è ſtata l'opinione di Monſ. d'Otranto.

L'altr'hiermattina li Sigg. Legati fecero conſulta per dare audienza a quelli, che manda il D. di Baviera coſtà, per ricercar ſua B. l'uſo del Calice, & altre coſe. La ſera poi il Sig. Card. di Lorena cenò con Monſ. Illuſtr. di Magonza, il quale diede intenzione di darli queſta ſettimana le petizioni della riforma, ma poi ho inteſo, che hoggi ha detto, che non ſi potranno dar prima, che fra quattro giorni.

Dal Teologo amico ho avuti oggi quelli capi di riforma, che li Prelati Franceſi deputati a ciò hanno preparati circa la materia dell'ordine, li quali ſubito ho dati al T. Card. Simonetta, & havendone partecipato con Monſ. Illuſtr. di Mant. mi commiſe, che ne faceſſe ſommario.

Hieri Monſignor Illuſtriſſimo Seripando propoſe la prorogazione della Seſſione, e fu concluſo fra termine di XV. dì di prefigere il certo giorno per eſſa ſeſſione. Sua Signoria Illuſtriſſima fece parimente un'ammonizione alli Prelati, riprendendoli del voler'eſſer pure oſtinati in allargarſi tanto ne' voti loro ſoperchiamente, e fuori di propoſito.

Il Sig. Pagnano parte domani per far le Feſte a Milano, e nel pigliare licenza dal Cardinal di Lorena ſua S. Illuſtriſſima gli commiſe, che doveſſe dire al Sig. Marcheſe, che non vede come potere aver buon'eſito queſto Concilio, anzi che dubita, che ſia per ſeguire qualche ſciſma; e che eſſi ſono per riſolverſi preſto, e partirſi più toſto di quello, che altri penſa, proteſtando però prima ſe glie ne farà data occaſione.

Ci è avviſo, che quel Sec. Martino Gardelù, che portava la commiſſione al Conte di Luna, era giunto in Fiandra; onde ſi crede che il Conte non debba molto tardare a venirſene.

Dal Sec. dell'Ambaſciatore di Venezia ſi è inteſo, che ſono avviſati, che l'Imperadore diſegnava di ſtabilire con quei Prencipi prima che partiſſero, di fare un'altra Dieta intorno le coſe della religione, e ſi tiene, che S. Maeſtà non debba venire in Iſpruch prima che a Febrajo.

Quel Frate del Carmine, che è quì in luogo del Generale, è ajutato da molti Prelati, li quali deſiderano, che ſucceda nel luogo del P. Generale, e hanno ricercato li SS. Legati a ſcriver in ſuo favore.

Monſignor di Padova è venuto, e queſta ſera doveva giungere il Commendono. L'Arciveſcovo di Turino è entrato in humor malinconico, e quantunque il male ſuo non ſia molto pericoloſo, ha voluto però queſta mattina l'eſtrema untzione, non potendoſegli levare l'openione che ha di morir preſto.

ſto. E non m'occorrendo per ora altro, che d'acceuſare la ricevuta delle ſue de xij. humilmente bacio le mani di VS. Illuſtriſſima. Da Trento li xvij. di Dicembre nel M. D. LXII.

LETTERA

Iluſtr. e Rev. Sig. mio Padrone Oſſervandiſs.

Queſti Prelati tuttavia ne' voti loro ſeguono una delle tre opinioni, overo del Decreto propoſto, o di quello di Paulo III. colla Bolla di N. S. o della dichiarazione, però ſi tiene, che la maggior parte aderirà a far novo decreto, e per queſto ſi può giudicare, che la coſa debba paſſar bene, havendoſi in tal caſo da attender alla maggior parte de' voti.

Il Secretario del Cardinal Seripando m'ha riferito, che venerdì ſera l'Ambaſciator Ferrero ragionando ſeco diſſe, ch'eſſi non ſolamente haveano poſto in ſcritto quello, che haveano in Communione circa la riforma, ma ancora altre coſe di più, che giudicammo eſſere a beneficio del paeſe loro. E che li Prelati deputati parimente vi aggiungeriano alcuna coſa, ma in alcune ancora non attendevano a quelle poſte da gli Ambaſciatori, e che ſin allora il Cardinal di Lorena non havea veduto quello, che haveano fatto, ma che ben penſava, che in qualche parte S. S. Illuſtriſſima non ſarebbe rimaſa ſodisfatta, ſoggiunſe, che haveva inteſo, che l'Imperador haveva animo, che ſi faceſſe la ſuſpenſione del Concilio, la qual coſa credeva, che non ſpiaceſſe al Veſcovo delle cinque Chieſe; E queſto lo diſſe in propoſito, perche di nuovo ſe ne ragionava pubblicamente: ſi è poi inteſo, che eſſi Ambaſciatori Franceſi ſi ſono doluti di ciò con gli Imperiali, colli quali furno l'altro hieri, temendo ch' eſſi, e l'Imperadore penſino alla detta ſuſpenſione.

Hier poi furno da Segovia, e Granata, e gli Oratori Imperiali deſinorno con Cor. Moſtrò ancora eſſo Preſidente d' haver qualche ſoſpetto, ch'il Re Cattolico non haveſſe da ajutar queſto negozio della riforma, quantunque ſapeſſe, che l' Ambaſciator di S. Maeſtà Cattolica in Francia n'aveſſe data intentione alla Reina, dicendo che da ſe ſteſſi non havriano potuto far coſa bona, ma dandogli poi nova il detto Sec. che Martin Gardelù è giunto in Fiandra, e che poteva facilmente eſſere arrivato dal Conte di Luna, ſi rallegrò molto, e moſtrò gran mutazione; per il che ſi giudica, che ſapendo egli, che il detto Sec. Gardelù haveva ordine di parlare colla Reina di Francia, & al Cardinal di Lorena, come di ciò Monſignor Crivello ha avviſato quelli Illuſtriſſimi Signori, che crede porti qualche commiſſione per la riforma.

Monſignor di Pathi mi ha detto c' hanno lettere di Spagna con avviſo, che il Gardelù ſaria venuto a Trento per trattar colli Prelati Spagnoli altre coſe, il che ſtima Egli, che non ſia altro che di fare qualche ufficio con loro. E ſi dice, che per la venuta di queſto Secretario il Conte di Luna debba tardare a venire per riſpetto forſe della reſidenza.

Monſignor Illuſtriſſimo di Mantova cenò hiertera col Sig. Cardinal di Lorena, il qual ſapendo, che ſopra l'ultimo Canone ſi aſpettava riſoluzione da Roma, ſi offerſe a S.S. Illuſtriſſima, inteſe, che haveſſe le difficoltà d'adoprarſi con ogni ſuo potere per farlo accettare dalli Padri; e ragionando il Sig. Cardinal di Mantova, perchè S. S. Illuſtriſſima taceſſe qualche opera, accioche il Re rivocaſſe la prammatica fatta dalli ſtati di Francia, perchè non ſi pagaſſero l'annate, diſſe, che N. Sig. dovea far hora, come Paulo III. di Santa memoria, che ricercò, che ſi doveano tornar le coſe come erano nel primo ſtato inanti li concordati, cioè che il Re non provedeſſe di benefizi, che li ſpogli delli Prelati veniſſero in Camera Apoſtolica, e che ſi pagaſſero le decime.

Queſta ſera eſſendo li Sigg. Cardinali di Mantova, e Simonetta in caſa di Monſignor Illuſtriſſimo Seripando mi hanno fatto dimandar, & hanno concluſo d' inviarmi ancorche non ſi haveſſero le petitioni, che diſegnavano dare li Franceſi ſopra la riforma, tenendo opinione, che non le debbano dar così preſto, e per quello, che poſſo comprendere, non credo mi ſpediranno prima, ch'il giorno dopo Natale.

Il Veſcovo di Barcellona trovandoſi indiſpoſto è andato a Padova per mutar aria, e queſta mattina è partito il Veſcovo di Segovia per Venetia, & hoggi è giunto il Veſcovo di Muioratu. E non mi occorrendo altro per hora, a VS. Illuſtriſſima, e Rev. bacio humilmente le mani,

Da Trento li xxj. di Decembre nel MDLXII

LETTERA

Ill. e Rev. Sig. mio Padrone Oſſervandiſs.

Havendo Monſignor mio di Vercelli riſoluto di ſpedir queſto ſuo appoſta per dar avviſo del caſo di Monſignor di Turino, che è peggiorato talmente da due giorni in quà per avere i Medici voluto far prova di lui con dargli una gagliarda medicina, che non ſi crede debba vivere tutto domani, non ho voluto mancar di ſcrivere a VS. Illuſtriſſima, ch'il fundamento del romore delle ſuſpenſioni, che quì ſi è ſparſo, s'intende, che è nato da Don Giovanni Mauri quello, il quale quando paſsò ne ragionò con alcuni Prelati, e fra gli altri coll' Arciv. Colonna.

Monſignor di Lanſach mi ha però detto, che di ciò n'ha da Roma avviſo, & altri Prelati dicono haverne vedute lettere.

Queſta mattina poi trovandomi ſeco ſi miſe a ragionare delle petitioni, che diſegnavano di dare, e mi diſſe, che dal canto loro ſono ſpedite, ma che li Prelati Franceſi non ſono per ancora ben concordi, e che eſſi Ambaſciatori le vogliono proporre tutte le ſeſſe in Congregazione Generale: ma dicendogli io, che il Cardinal di Lorena haveva detto di volerle dare prima alli Sig. Legati, mi riſpoſe, che ſi fariano ben date, ma che eſſi ancora le volevano proporre alli Padri, il che ho fatto ſubito ſapere a queſti Sigg. Illuſtriſſimi. Il Sig. Cardinal di Lorena l'altr' hieri in caſa ſua ragionando meco trall'altre coſe mi diſſe, ch'era avviſato dall' Ambaſciator di Francia preſſo l' Imperadore, che Monſignor Dolfino havea ſcritto a VS. e come S. S. Illuſtriſſima era confeſſioniſta, del che era ſtato avvertito da S. Ceſarea Maeſtà, ma ſoggiunſe, che credeva, che S. B. non havria data credenza a tal coſa. Mi diſſe ancora, che l'Ambaſciator di Francia in Vinezia l'haver avviſato, chi ivi ſi era proibito di venderſi la ſua Orazione ſtampata. E così ridendo diſſe, di ciò potrete dar conto voi. In oltre, che gli era ſtato riferito, che il Generale Laines havea affermato, che S. S. Illuſtriſſima era Heretica, e che poi era ſtata a diſcolparſene ſeco, ſentendo gran diſpiacere di tal coſa, non l'avendo mai detta, nè penſata. Onde il Cardinal avea compaſſione dell'affanno, che ſene pigliava, e diſſe, che dubitava, che volerſi ſcolpare non l'andaſſe pubblicando più.

Circa la partiion mia queſti SS. Illuſtriſſimi hanno data intentione di ſpedirmi ſabato, o Domenica alla più lunga; Così ſubito me ne verrò con diligenza.

E non havendo altro da dire a VS. Illuſtriſſima reſto baciandole humilmente le mani. Da Trento li xxiiij. di Dicembre nel MDLXII.

LET-

LETTERE

Scritte da Roma alli Sig. Legati del Concilio &c.

Illuſtriſſimi, e Reveren. Sigg. miei Padr. Colend.

Hieri arrivai alli XXII. hore, e la ſera ebbi audienza da N. Sig. e dopo baſciato humilmente li piedi a S. B. in nome delle SS. VV. Illuſtr. l'eſpoſi parte delle coſe, ch'elle mi commiſero.

Queſta ſera poi ho informato appieno S. S. di quanto mi reſtava a dir ſopra di ciò. Nè mi è ſtato biſogno fatiear per moſtrar la diligenza uſata dalle SS. VV. Illuſtriſſime in tutte le coſe, e particolarmente in queſto ultimo Canone della materia dell'Ordine, havendo trovata S. B. molto ben edificata, e ſodisfatta, & ha detto di voler mandar preſto la riſolutione ſopra l'ultimo Canone. E nelle coſe pertinenti alla riforma moſtra tutta quella bona intentione, che ſi può deſiderare, come al mio ritorno, che ſarà in breve, ne darò minuto ragguaglio alle SS. VV. Illuſtr. alle quali baſcio humilmente le mani, pregando il Sig. Dio, che le feliciti. Da Roma li 2. di Gennaro nel MDLXIII.

Illuſtriſſimi, e Rever. Sigg. e Padr. Oſſervandiſs.

Si era diſegnato di mandar queſta ſera per ſtaffetta la riſoluzione dell'ultimo Canone con due forme di eſſo, e la Dottrina, riformata colle parole del Concilio Fiorentino in quella parte, che tratta dell'Autorità Pontificale; mà poi che è ſopragiunta la nuova forma mandata dalle SS. VV. Illuſtr. ſi ſuſpenderà per dui, o tre giorni, ſin che ſi ſia conſiderato. S. Santità fece Domenica mattina Congregazione Generale, nella quale ſi ſteſe con molta efficacia in dimoſtrare la ſodisfatione, che ha preſa della diligenza, e delle prudenti attioni delle SS. VV. Illuſtr. e particolarmente della bona volontà del Sig. Cardinale di Lorena. Del che ha preſo infinito contento; e nella medeſima Congregatione S. B. diede la Chieſa di Turino al Sig. Card. d'Aragona, e quella di Vercelli a Monſ. Dolfino, colla riſerva delle penſioni, che le SS. VV. Illuſtr. havranno inteſo. Queſta mattina N. S. innanzi pranzo nella Congregazione ha pubblicato Cardinali gl'Illuſtr. Sigg. Don Hernando figlio del Sig. Duca di Firenze, & il Sig. Don Federico Gonzaga. E ſi è fatto il ſolito Banchetto per la Coronatione ſua. Che è quanto per hora m'occorre dire alle SS. VV. Illuſtr. alle quali baſciando humilmente le mani prego il Sig. Dio, che le feliciti. Da Roma li VI. di Genn. nel MDLXIII.

LETTERA I.

Diretta al Cardinale Borromeo Nipote di Sua Santità.

Illuſtriſſimo e Reverendiſſimo Signore mio Oſſervandiſſimo.

Hinc ex edito profero, cum evulſa ſit e meo Cod.

ESſendo gionto felicemente in queſta Città di Trento alli 29. di Gennaro ho fatto relazione della mia credenza a' Signori Legati; e complimenti al Cardinale di Lorena per nome di ſua Santità, moſtrando che in lui ſolo aveva la confidenza d'uno ſnello fine del Concilio.

Dopo aver teſtificato a molti Padri e Teologi il deſiderio di ſua Santità d'intendere che depoſte le contenzioni s'attenda a riaſſumere le Congregazioni tralaſciate per la difficoltà intravenuta nelli canoni dell'autorità del ſommo Pontefice, e de'Veſcovi, è nata opportuna occaſione di intimare una congregazione generale per l'ultimo di Gennaro, nella quale ricevendo il Veſcovo d'Aoſto Ambaſciadore del Duca di Savoja ſi diſegna rinnovare la Propoſizione di quelli canoni dell'Ordine Sagro.

Occorſe queſti giorni paſſati una coſa la quale dà grand'animo alli Spagnuoli, cioè la venuta del Segretario Martino Graztelu inviato al Conte di Luna per portargli iſtruzione a bocca che non hanno voluto commettere alla ſcrittura, e per aſſicurare il Granata ed altri Veſcovi della ſua Nazione, che il Re Cattolico gli aveva in buona opinione, e preparava loro mercede.

Egli aveva veduti gli andamenti di qualche giorno, ſi è laſciato intendere d'avere luogo di dar fede a quelli che gli hanno riferito che gli Signori Legati cercano la diſſoluzione del Concilio, e che ſua Santità è in ſtato di poter poco vivere; ma non mancherò di darmi a levare quelle due opinioni ſparſe nel Concilio; fra tanto non occorrendomi più di quello che Voſtra Signoria Illuſtriſſima vedrà per l'inchiuſa Poliza, le bacio umilmente le mani.

Di Trento a 1. di Febraro 1563.

SCRITTURA.

Gli Signori Legati hanno mandato il Veſcovo di Sinigaglia al Cardinale di Lorena per pregarlo di trovare qualche maniera, come gli Franceſi poteſſero ricevere ſodisfazione nelli canoni dell'ordine.

Gli dimoſtrò il Veſcovo che quelli termini di *Reggere la Chieſa Univerſale*, quando ſi adattano al Papa erano uſati da molti Concilii; che quelli altri de' *Veſcovi aſſonti in parte della ſollecitudine* erano uſati da S. Bernardo, ſcrittore tanto lodato da ſua Signoria Illuſtriſſima: a che riſpoſe il Cardinale che tutto il mondo era ſpettatore delle azioni del Concilio: che ſi ſapevano le opinioni e Voti di ciaſcuno: che biſognava ben avvertire quello che ſi diceva: che di Francia erano ſtate mandate ſcritture contra le opinioni che ſi tengono nelle queſtioni trattate in queſta Città: che molti ſi erano doluti di lui, che procedi con troppo riſpetto; e ſpecialmente in quella materia, e della Reſidenza non abbia fatta la debita iſtanza, acciò ſiano dichiarate *de jure Divino*: che per valerſi d'un termine uſato da qualche ſcrittore, non ſi debbe conchiudere di parlare ſecondo il ſenſo di quello, importando molto, dove il termine ſi ponga, e che congiunzione abbia colle parole antecedenti e conſeguenti, da quali poſſono anche naſcere opinioni contrarie: che a lui non danno faſtidio gli termini, ma i ſenſi che diſegna canonizare: che il dire *il Pontefice avere autorità di reggere la Chieſa Univerſale*, non poteva eſſer ammeſſo da Franceſi in modo alcuno: e ſe per l'avvenire foſſe ſtato propoſto, gli Ambaſciadori di Francia non averiano potuto mancare di proteſtare in nome del Re Criſtianiſſimo e di centoventi Prelati Franceſi, da' quali averiano il mandato di farlo, che quello ſarebbe un pregiudicare all'opinione che ſi tiene da tutti in Francia, che il Concilio ſia ſopra il Papa.

A 1. di Febraro 1563.

FRAGMENTUM

Epiſtolæ, quæ in editis deſideratur.

.... ragionare del decreto della Reſidenza formato dagli Signori Cardinali Loreno e Madruccio, e altri deputati, e addimandò la cagione, perche non foſſe ſtato propoſto atteſa la grand'iſtanza fattane da molti, ed accennò che per non eſſer ſtato propoſto il detto decreto ſi era dato occa-

Hic primum incipit Codex.

occaſione di dire quelle parole che il Concilio non foſſe libero: a queſto riſpoſe che eſſendo formato detto decreto in modo che dichiarava la Reſidenza eſſere *de jure Divino*, e ſpecialmente nel ſuo proemio con tal opinione della maggior parte di loro, perciò non fu propoſto.

Ho preinteſo che la commiſſione data dalla Signoria all'Ambaſciadore reſidente in Roma di dolerſi con ſua Santità è proceduta da una gran querela che fece il Signore Cardinale di Lorena agli giorni paſſati con l'Ambaſciatori Veneti, quaſi in forma di proteſta, onde eſſi ſpedirono un Corriero a Venezia, da che ne è ſeguito per queſt'ordine.

Il Preſidente Ferrerio parlando meco venne a ragionare ſopra la difficoltà moſſa da Franceſi, dicendomi che l'occaſione di ſuſcitarla era nata non da eſſi, ma da Signori Legati iſteſſi, li quali nelle ſcritture che li diedero vi era poſta queſta avvertenza che le parole *Univerſalem Eccleſiam* portavano pregiudizio all'opinione di coloro, i quali tengono *quod Concilium ſit ſupra Papam*, offerendoſi in confermazione di quanto mi diceva, di farmi vedere la propoſta ſcrittura, ove era notato queſto punto, ed inſieme un canone da lui formato ſopra l'autorità del Pontefice amplo e favorevole, come egli diceva, ſi ricordò poi che quelle ſcritture erano chiuſe in una caſſa, la chiave della quale un ſuo ſervitore che avea mandato a Venezia ſe l'aveva portata ſeco, onde volſe tempo a moſtrarmele un'altra volta: egli diſſe anco alli Signori Legati, che eſſi avevano dato occaſione alli Franceſi di muovere queſta difficoltà, come V. S. Illuſtriſſima è ſtata ragguagliata a pieno di ciò per lettere loro de' xxiii. del paſſato, onde non occorre che io mi ſtenda più a lungo.

Monſignor Commendone ſcrive per una ſua al Signor Cardinale di Mantova, che avendo parlato all'Imperatore delle coſe del Concilio, non l'ha trovato molto bene impreſſo, anzi uſa queſta parola di averlo trovato addolorato, e ſoggiunſe che nel partire dalla camera di Sua Santità s'incontrò in Monſignor delle cinque Chieſe, il quale li diſſe che procurava di non tornare più a Trento, dicendo *quod Tridenti exiſtimabant eum clariorem, illum autem meliorem*.

Domattina il Frate Procuratore di Monſignore di Salſpurch preſenterà ſue lettere, ricercando che i Procuratori de' Veſcovi di Germania poſſino dare i loro voti come facevano a tempi paſſati, altrimenti dice che eſſo e gli altri che ſon quì ſi partiranno; dice ancora che ſe non gli foſſe ſtata levata la facoltà di votare, ſariano ſtati mandati da altri Veſcovi di Germania i loro Procuratori.

Il Signore Cardinale Loreno, ſebbene ha moſtrato che queſta prerogativa li ſia diſpiaciuta, nondimeno allargandoſi col Segretario del Signor Cardinale Seripando ha detto che da eſſa ne cava quattro coſe; prima che vedrà in queſto mezzo quello che ſuccedeſſe della ſalute di Sua Santità, appreſſo che averia comodità di trattare coll'Imperatore, e di intendere la mente del Re Cattolico e vedere il ſucceſſo che averiano le coſe di Francia; e quando in queſto tempo non vedeſſe incaminarſi le coſe del Concilio al deſiderato fine, che ſe ne parteria fatto Paſqua. Se la partita ſua non foſſe per fare mala impreſſione del procedere di queſto Concilio non porteria molto pregiudizio, ma partendoſi ha da preſuporre che vorrà ſcuſarſi appreſſo li Principi cercando con ogni ſuo sforzo di rivolgere la colpa in altri.

Si dice che l'andata di eſſo Cardinale all'Imperatore debba eſſere a fine di muovere Sua Santità ed il Re de' Romani, perchè mandino alcuni di quei Proteſtanti; e perchè da molti ſi dice queſto, non mi è parſo di tacerlo, tanto più che ſi fanno de' gran diſcorſi ſopra queſta ſua partita.

LETTERA II.

Dell'iſteſſo Miniſtro al medeſimo Cardinale.

Illuſtr. e Rev. Sig. mio Oſſervandiſs.

In edito: *Nella Congregazione fatta il terzo di queſto meſe la propoſta del Cardinale di Mantova per differire la ſeſſione fino dopo le Feſte di Paſqua ebbe grandiſſima contradizione non ſolo da' Franceſi e Spagnuoli, ma anco d'alcuni Italiani.*

Fu accennato da' primi che era grand' indegnità del Concilio l'avere prolongata tante volte, di terminare in termine, e che ſi moſtrava di volere violentar i Padri con la ſtanchezza ed acconſentire alle opinioni che non ſentivano in coſcienza: però che ſi doveſſe far preſto la ſeſſione e riſolvere le materie ſecondo il numero maggiore.

Non fu taciuto da' Spagnuoli che quella diſtinzione di ſeſſione e Congregazione Generale non era reale: ed intervenendo così in queſta come in quella le medeſime Perſone ſi doveſſe avere per deciſo quello che foſſe deliberato nella Congregazione Generale.

Dopo grande contenzione fu riſoluto per il numero del più, la dilazione fino alli ventidue Aprile non remuovendoſi l'altra parte della contradizione.

LETTERA II.

Illuſtr. e Rev. Sig. mio e Padrone Oſſervandiſs.

Il Padre Salmerone diſſe martedì mattina aſſai accomodatamente, e con molta ſodisfazione di tutti. In MS

Doppo pranſo li Signori Legati fecero conſulta per ultimare in tutto la differenza fra Teologi Spagnuoli e Franceſi, la quale ancorche il giorno innanzi foſſe come ſtabilita, che diceſſero ſecondo la promozione loro, nondimeno gli Agenti del Re Cattolico ricercorno poi dai Signori Legati che di queſta ordinazione ſi faceſſe pubblica ſcrittura con rogazione del Notario, acciò che quando anco li Teologi Franceſi per la promozione precedeſſero, non poteſſe queſto apportar loro in alcun modo pregiudizio; il che li fu conceſſo da Signori Legati, come V. Signoria Illuſtriſſima vedrà per la incluſa copia; ed in tal modo ſi è poſto fine a queſta differenza. La ſera poi il Signore Cardinale di Lorena cenò col Signore Cardinale di Mantova.

Jermattina diſſe il Decano di Parigi, il quale nel ſuo ragionamento parlando del Pontefice diſſe tali parole: *Romanæ Eccleſiæ, ideſt univerſalis moderator & rector*; inteſi poi dal Signore Cardinale di Lorena che ſariano ammeſſe dagli Prelati Franceſi, perche in queſto modo ancora erano approvate dai Teologi della Sorbona. Queſta mattina però Monſignore d'Ebrois e di Parigi hanno moſtrato che i Prelati Franceſi abbiano diverſa opinione, dicendo che la Sorbona non ammette quelle parole ſe non con la limitazione *diſjunctive* e non *collective* e poco conto facevano di quel che diceva il Decano, il quale lo avevano per ſcuſato per eſſer egli vecchio.

Il det-

Il detto Decano ha chieſta licenza al Signor Cardinale di Lorena di venire queſta Quareſima a Roma.

Il Signore Cardinale di Lorena ha detto che il Veſcovo delle cinque Chieſe l'ha ſollecitato con lettere a nome dell' Imperatore acciocchè parta quanto prima, dicendo che ſua Santità ha da conferire ſeco coſe d'importanza, e partirà ſua Signoria Illuſtriſſima domani doppo pranſo, ed ha prolongata la partita ſua aſpettando che ſi preſentaſſero prima le lettere del Re di Francia dei XVIII. di Gennaro, quali ſi ſono pubblicate oggi al tardi in congregazione generale, ed il Preſidente Ferrerio ha dopoi fatto un lungo ragionamento eſortando i Padri alla riforma, e moſtrando che le petizioni date a nome del Re ſiano coſe leggieri, avendo a dimandare coſe più gravi; ſoggiunſe poi parlando di Sua Santità queſte parole: *In univerſali Eccleſia plenam habens poteſtatem*. E perchè V. Signoria Illuſtriſſima averà da Signori Legati la copia delle lettere Regie e della riſpoſta che ſi è fatto, reſto di mandarla; le invierò bene col primo ordinario la copia dell'orazione fatta dal Preſidente Ferrero, avendone egli data intenzione di moſtrarmela dopo che l'averà reviſta.

Il Sig. Cardinale di Lorena nel voto ſuo ſi eſteſe con un lungo ragionamento a eſſortare li Padri alla riforma, affermando che queſto era unico rimedio per provedere alle coſe di Francia.

Il Re de' Romani giunſe in Iſpruch alli ſei di queſto, & vi erano l'Arciveſcovo di Salſpurch, & il Duca di Baviera, onde ſi aſpettava anco in breve il Principe Ferdinando, & queſto Marzo faranno la Dieta per il Contado di Tirolo, alla quale anderà il Sig. Card. Madruccio.

Il Sig. Pagnano ha cominciato a (*a*) dimeſticare il ſegretario Martin (*b*) Galdibri, & con ogni deſtrezza tenta di levarli a poco a poco quelle opinioni ch'io ſcriſſi a VS. Illuſtr. eſſergli ſtate impreſſe da altri (*c*) ha oltra di queſto (*d*) operato ch'il Dottore Villarpando ha ſcritto una lettera al Veſcovo di Cuenca dove l'informa minutamente facendoli boniſſima relazione delle coſe di queſto Concilio. Egli ha ricevuto ancora una lettera del Conte di Luna, il quale moſtra havere commiſſioni favorevoli da ſua Maeſtà, come vedrà VS. Illuſtriſſima per la inchiuſa copia.

(*a*) *In edite*: dimoſtrare.
(*b*) *Edit.* Gazelù.
(*c*) *Edit.* addit. contro il Concilio.
(*d*) *Edit.* inteſo.

Ultimamente il Sig. Cardinale di Mantova propoſe ſe piaceva a' padri, che i Theologi diceſſero due volte il giorno & di deputare li Prelati a correggere gli abuſi dell'ordine. Fu riſoluto, che i Theologi diceſſero due volte il giorno, eſſendo poi li Sigg. Legati, con Lorena, & Madruccio andati in Caſa di eſſo Sig. Cardinale per deputare i prelati ſopra gli abuſi, penſarono di eleggere queſti, che ſono notati nell'incluſa copia, i quali però non ſi hanno ancora per ſtabiliti fin tanto, che domani non ſi pubblichino in congregazione.

L'Arciveſcovo di Candia è quà alcuni giorni ſono. Monſig. di Treviſo è partito queſta mattina per Padova con licenza dei Sigg. Legati, onde ſtarà XV. giorni per farſi fare le fontanelle in rimedio della podagra.

Partono ogni giorno de Prelati con animo però di tornare preſto, & non mi occorrendo più di quello che vedrà per l'inchiuſa ſcrittura a VS. Illuſtr. & Rever. bacio la mano. Di Trento gli XI. di Febb. M. D. LXIII.

SCRITTURA.

Il Sig. Cardinale di Lorena mercordì ſera parlando delle coſe del Concilio & della riforma, diſſe del Imperadore, il Re de' Romani & Francia, fin tanto, che non otenghino l'uſo del Calice daranno ſempre nuove petitioni di riforma, & che faremo per ſtar qui dui anni non concedendoſi loro queſta gratia, ma ſe ſi concedeſſe, nel reſto della riforma ſi quietariano faciliſſimamente, ſoggiungendo, che il ſodisfare a quei Prencipi, ſtimava eſſer un ottimo rimedio per ritenere quei Regni in obedienza; & diſcorrendo del modo d'ottenere l'uſo del Calice, diſſe, che non vedeva come S. Santità foſſe per concederlo, intendendo egli, che tutti i Cardinali abborrivano queſta conceſſione: ſoggiunſe ancora, che li rimaneva ancora qualche ſperanza che ſi poteſſe ottenere dal Concilio queſta grazia, non oſtante, che all'altra volta, non ſuccedeſſe, perche non fù ben governata. Diſſe ancora eſſo Sig. Cardinale di haver mandato a Roma il Decreto, che fece della Reſidenza, & che era ſtato viſto da S. Santità, la quale poi lo moſtrò al Sig. Cardinale Amulio, & che il ſuo Secretario gli ha ſcritto ch'eſſo Sig. Cardinale l'ha (*a*) commendato aſſai, moſtrando meravigliarſi, perchè non ſia ſtato propoſto quà, non vi eſſendo al ſuo giudizo in eſſo coſa alcuna che non ſi debbia accettare volentieri.

(*a*) *Edit.* raccomandato.

Ha detto l'Arciveſcovo di Sans, che il Sig. Cardinale di Lorena era avviſato (*b*) da Roma come Sua Santità non ſi curava ſebene fuſſero mutate le parole, *Univerſalem Eccleſiam*. Et ha moſtrato di eſſere informato di quanto coſtì è ſtato ſcritto alli Signori Legati ſopra queſta materia.

(*b*) *Deeſt in edit.* Da Roma.

LETTERA III.

Illuſtriſs. & Reverendiſs. Sig. mio oſſervandiſs.

(*c*) Hanno ſeguitato i Theologi di dire due volte il giorno come io ſcriſſi a VS. Illuſtriſſima che ſi era riſoluto di fare, de quali reſtano a dire ancor dui per compire la prima Claſſe. Alla nota che le mandai de Padri deputati ſopra gli abuſi dell'ordine, (*d*) nella publicatione, che ſi fece il giorno ſequente aggiunſero trè, come la vedrà per l'incluſa polizza, con la quale ſarà anco la nota delli Prelati, che ſaranno partiti col Sig. Cardinale di Lorena. Hò havuto dal Preſidente Ferraro l'oratione che egli fece quando ſi leſſero le lettere del Rè di Francia, & ne mando l'allegata copia a VS. Illuſtriſſima: egli quando la recitò parlando dell'autorità del Papa, ſecondo che a me parve d'intendere, & mi vien confirmato da parechi altri, a quali ne hò dimandato, diſſe le tali parole. *In univerſali Eccleſia plenam poteſtatem* (*e*) *habetis*, (*f*) sì come per l'altre mie ſcriſſi a VS. Illuſtriſſima. Hora in luogo di quelle ſi trovano ſcritte: *ſupremam in Dei Eccleſiam poteſtatem habetis*.

(*c*) *Ed.* Havendo.
(*d*) *Edit.* nella quale.
(*e*) *Ed.* habentis.
(*f*) *Ed.* Eccome per altri è ſtato ſcritto.

Monſignor Commendone per quanto sì è inteſo ſarà quì preſto havendolo Sua Maeſtà Ceſarea licentiato dicendoli, che manderà riſpoſta alli Sigg. Legati per i ſuoi oratori.

Monſignor d'Albenga partirà paſſato domani per Iſpruch inſieme col Sig. Cardinale Madruccio per ricercare da S. Maeſtà Ceſarea favore nella liberatione del Sig. Viſconte Cicala (*g*) *ſuo Zio*.

Si ſono partiti Monſignor di Spalatro, Bergamo, & (*h*) Aleſſi i quali però ſi dice, che torneranno preſto partendone ogni giorno de gli altri. L'Arciveſcovo l'Ambruno giunſe hieri, & per quanto mi ha detto Monſignore di Lanſach vengono anco altri Prelati Franceſi quali ſono già in cammino.

(*g*) *In edit. deeſt*
(*h*) Edit. Aleſio.

Intendendo io, che la figliuola del Sig. Battiſta de Medici, quale fù mariata quì, ſtava per venirſene con ſuo Marito a Roma, & havendo preſentito, che ſon ſoliti di conſigliarſi col Signor Gabrio Serbellone: Ho avvertito il Sig. Cardinale Simoneta, dal quale ſolevano andare qualche volta affine, ch'egli faccia ſopraſedere con moſtrarli, che ſia ben prima, che ſi partino d'intendere il parere di eſſo Sig. Gabrio, di che mi è parſo avviſar VS. Illuſtriſſima acciochè ella poſſi dare in ciò quell'ordine, che più le parerà iſpediente, con che ba-

cian-

ciandole le mani alla buona gratia ſua umilmente mi raccomando. In Trento li xv. di Febraro del M. D. lxiij.

SCRITTURA, O DISCORSO.

Si tien quaſi communemente da tutti, che la ſeſſione non ſi potrà fare al tempo determinato per le difficoltà moſſe ſopra Canoni, & dottrina, non volendo i Franzeſi, aeconſentire alle parole: *Univerſalem Eccleſiam*; & tanto più per non eſſere accommodato ancora la differenza dell'inſtitutione de Veſcovi, nella quale Spagnuoli & Franceſi con parecchi Italiani ſono (*a*) uniti inſieme, & ſi dice ancora, (*b*) *ſe non* ſi proporà il decreto della Reſidenza formato dal Signor Cardinale di Lorena, che egli lo vuole proporlo, & è da credere, che tanto più ſi confermerà in tale opinione perchè è ſtato avviſato da Roma, che tal forma di decreto è piacciuta a Noſtro Sig. ſi può credere parimente, che vorrà ſi mutino le parole, *Univerſalem Eccleſiam* &c. eſſendo informato dell'ordine, che di coſtì è venuto (*c*) ſopra di ciò, ò, che ſe pur l'ammette farà che Franceſi contradicono. Egli partì venerdì dopo pranzo per Iſpruch con jx. de ſuoi Prelati, & il Cardinale Madruccio, il quale non doveva andare ſe non al tempo della dieta, partirà paſſato domani per (*d*) *Pieſennone*, & di lì anderà in poſta a viſitare il Rè de Romani, il quale è per fermarſi poco in Iſpruch, & hà ſollecitato la ſua andata per trovarſi là inſieme con Lorena, con animo però di non fermarciſi ſe non quattro giorni tornandoſene a ſtare a Pieſennone, fin'al tempo della Dieta. Si ſtima, che l'andata di Lorena ſia affine di trattare con l'imperatore coſe attinenti alla Religione, & ritrovandoſi inſieme con ſua Maeſtà Ceſarea il Rè de Romani, & il Duca di Baviera & l'Arciveſcovo di Saltzbourg, ſi può far giuditio, che tal abboccamento ſia di grandiſſima importanza, & che non poſſi apportare ſe non novità, conſiderando la poca ſodiſfattione, che la Maeſtà ſua ſin quì ha moſtrato di queſto Concilio: l'unione che in tutte le coſe si è viſta eſſere tra lei, & Francia, & il differire, che ha fatto il Rè Cattolico in mandare quà Ambaſciatore, il quale per eſſere di continuo combattuto da queſti Prencipi congiunti ſeco di ſangue, è da dubitare ch'egli aderiſca almeno in qualche parte della riforma, per eſſer ella deſiderata quaſi univerſalmente da tutti, onde ſi dia occaſione di tirare in lungo il Concilio ſiccome deſiderano i Proteſtanti, i quali in niun modo vorriano, che ſi finiſſe per non eſſere anathematizzati, & ſi sà, che hanno ricercato l'Imperatore, che procuri la diſſolutione di eſſo. Tuttavia ſi deve ſperare, che tenendo ſollecitata ſua Maeſtà Ceſarea con continui offici ſi poſſi haverla favorevole più facilmente che gli altri, de quali poco ſi può promettere, & meno ſperare, vedendoſi chiaramente che Imperiali,.& Franceſi non curano le coſe del Concilio, ſe non quanto gli preme il proprio intereſſe de loro ſtati, & ſi vede che i loro penſieri ſono indirizzati a diverſo fine che quel di Sua Santità, perche non ottenendo eſſi la maggior parte di quel che deſiderano per contentare i ſuoi Popoli, ſono quaſi aſtretti a penſare d'impedire il fine del Concilio per mantenerli in ſperanza. Queſti intereſſi non hanno da muovere il Rè di Spagna per eſſere i ſuoi Populi Cattolici, & può molto ben conformarſi col volere di Noſtro Signore ſenza pregiudizio de ſuoi ſtati; anzi per le grazie che può ſperare da Sua Santità, & per eſſer egli veramente Cattolico, non può far meglio che eſſer in tutto unito con Sua Santità, & perciò non ſaria ſe non bene trattenerlo con continui officj & darli ſperanza di qualche ſodisfatione. Altri giudicano, che Lorena vada da ſua Maeſtà Ceſarea per conſultare ſeco, che non ottenendoſi dal Concilio quel che deſiderano, che per quanto ſi può comprendere è l'uſo del Calice, la riforma *in capus & membris*, & il modo di ſervare i decreti del Concilio dobbiamo cercare qualche colorata occaſione di partirſi, provando di giuſtificare la partita loro, & con queſto preteſto haver cauſa di poter provedere da loro iſteſſi i biſogni de ſuoi Popoli, o col fare qualche Concilio Nationale, o col tentare di unire più che potranno i Germani, & Franceſi nelle coſe della Religione, non mancando in tanto che ſi ſtarà quì di mettere nuove queſtioni in campo & dare ſempre nuove petizioni in conturbare il fine del Concilio, la cui iſpeditione ancorche Lorena habbia moſtrato di deſiderare con proporre nuovi modi di finirlo preſto, non è però veriſimile, che gli piaccia eſſendoſi oſſervato, che nelle coſe d'importanza egli parla diverſamente, il che ſi può conoſcere dalle parole dell'Arciveſcovo di Sans, il quale ſi è laſciato intendere, che Lorena deſideraria, che nell' altra ſeſſione ſi trattaſſe *de Purgatorio, & de Indulgentiis* col reſto della riforma, le quali materie non è dubbio, che portariano aſſai tempo, & difficoltà & per conſeguente meneriano in lungo il Concilio. Appreſſo la varietà del ſuo parlare fa che non'ſi può conoſcere quelche habbia nell'animo, come ſi comprende da queſto, che ragionando egli à dì paſſati della ſpeditione del Concilio, hora diſſe che non riſolvendoſi le coſe ſaria coſtretto di partire alla Pentecoſte, hora dopo Paſqua, & ultimamente, che ſtareſſimo quì dui anni non concedendoſi l'uſo del Calice all'Imperatore & Francia, dimaniera, che apertamente ſi vede, che nelle ſue parole non ſi può far alcun fondamento, come ancora ſi può comprendere da quelche diſſe circa queſta prerogatione, la quale ancorchè li piaceſſe, vedendo nondimeno, che tanto era deſiderata, moſtrò di non contentarſene, ec. & perchè l'haveſſe poi a ſuccedere con ſua maggior riputazione fece, che li ſuoi prelati ſe li oppoſero, onde manifeſtamente ſi vede, che Lorena, & Franceſi con quanto cautamente procedano non ſi laſciando intendere che fin abbiano, cercano però in tutte le coſe di giuſtificare le loro ragioni, & di honeſtare quanto più ponno la cauſa loro, come hanno fatto nel decreto della Reſidenza, che Lorena per il deſiderio che ha di nome, riputatione, (*a*) *& di ſeguito* in queſto Concilio ſene querelò con gli Ambaſciatori operando eſſi ne (*b*) deſſero conto a loro Principi. Mi ſaria parſo mancare di mio debito, ſe quelle coſe, (*c*) che pur non ſi comprendano dalle parole & andamenti loro, ma quaſi apertamente ſi veggiono (*d*) le haveſſi taciute a VS. Illuſtriſſima a cui non laſcierò anche di dire, che ſi tiene per fermo, che al ritorno di Lorena debbiano l'Imperiali, & Franceſi far ogni iſtanza, che ſi proponghino le loro petitioni: havendo anche riſervate delle altre da dare, come le ſcriſſi, haverlo inteſo da Lorena, & che il Ferrerio lo diſſe publicamente, & havendo gli Oratori Franceſi in un certo modo quaſi introdotte in congregatione le petitioni loro, li quali già due volte ne hanno parlato Lorena & il Ferrerio & ultimamente ſi ſon lette le lettere del Rè loro, non ſaria forſe ſe non bene ſe veniſſe qualche particolare ordine alli Sigg. Legati in che modo li aveſſero a governare ſe al ritorno di Lorena foſſe loro fatta inſtanza, che ſi proponeſſero, & perchè ſi vede poca ſperanza di potere accordarſi con Franceſi in queſte difficoltà per la diverſità che è trà la noſtra, & loro opinione, volendo noi che 'l Papa aſſolutamente (*e*) regoli la Chieſa univerſale, & eglino che la Chieſa congregata, ò il Concilio ſia ſopra il Papa, quando i Sigg. Legati al ritorno di Lorena non poſſono accommodarle con ſtabilire il Canone ottavo, ſi potria tentar d'accommodare il ſettimo col porvi qualche parole, che affeｒiſſero l'autorità del Pontefice in tal modo, che no le ne poteſſe ſeguire pregiudicio alcuno, & farà più facil coſa il convenirſi ſenza l'ottavo Canone, che ſi voleſſe di diritto trattare di queſta materia ordinatamente. Ma ſe tutti queſti mezzi non poteſ-

(*a*) *Edit.* intuiti.
(*b*) *Ed.* che non.
(*c*) *Ed.* copia ſopra.
(*d*) *Ed.* Preſennone.

(*a*) *Ed.* è ſeguito.
(*b*) *Ed.* ne diedero.
(*c*) *Ed.* che non pure.
(*d*) *Deeſt.* ſi veggiono.
(*e*) *Ed.* regge.

teſſero fare riuſcir concordia, ſi potria dar ordine, che s'accommodaſſe la dottrina & i Canoni in quel modo, che ſi conviene, & che al tempo debito ſi proponeſſero animoſamente, & sì come Lorena penſa di fare proporre prima il decreto della reſidenza da lui formato, accioechè ſe ha da ſeguire diſordine, habbiano i Franceſi dal canto loro la cauſa più giuſtificata, così all'incontro non ſaria da laſciargli riuſcire queſto diſegno: anzi ſiccome è convenevole, che prima ſi ſtabiliſca la dottrina & i Canoni, trattandoſi prima i dogmi, che la riforma: eſſendo anco prima eſaminati così ſi doveriano proporre prima, & ſtabilirſi, perchè quando pur haveſſe a ſeguire alcun diſordine, ſaria manco male, che ſuccedeſſe nel trattare della dottrina & Canoni, perocchè la ragione, & giuſtitia ſaria dal canto di Sua Santità, & la colpa ſopra di loro; & ſe piaceſſe a Dio, ch'ella ſi ſtabiliſſe con buona concordia ſi potria anche accommodare il decreto della Reſidenza in forma, che non portaſſe pregiuditio, prima che ſi proponeſſe con quella maggiore ſodiſfattione che ſi potria di Lorena, cercando li Sigg. Legati di convincerlo con ragione, & moſtrarli, che nel detto decreto vi ſono parte parole, che dichiarano la reſidenza eſſere *de Jure Divino* contra la mente della maggior parte de' Padri, ma non però con portarli troppo riſpetto, perchè ſe non ſi moſtra il viſo, non ſi troverà modo di fare la ſeſſione, & ogni giorno naſceranno nuove difficoltà & ſi metteranno nuovi impedimenti.

LETTERA IV.

Illuſtr. & Reverendiſs. Sig. & Padrone Oſſerv.

Il Padre Soto cominciò Mercordì mattina a dire ſopra la ſeconda Claſſe, & pò che lungamente hebbe ragionato ſopra gli articoli, (*a*) venne finalmente a parlar della Reſidenza, dicendo che i Padri erano tenuti a determinare la verità: quel giorno non ſi fece ſe non una congregatione come anco s'era fatto il giorno innanzi, & hogni (*b*) non ſe ne è fatta veruna.

(*a*) *Ed. ad-dunt.* del matrimonio.

(*b*) *Ed.* oggi ſe ne è.

Viſitando io Martedì ſera il Sig. Cardinale Madruccio, il quale era per partire la mattina ſeguente, lo trovai, che haveva in mano una littera dell' Imperatore dicendomi che, per quella era ſollecitato a partir quanto prima, però dopoi ragionando delle figliole dell' Imperatore (*c*) ſoggiunſe, ch' egli credeva di certo, che ſi doveſſe conchiudere di darne una al Duca di Ferrara.

(*c*) *Ed.* ſoggiunſi.

Per lettere, c'ha ſcritto il Caniſio al Generale Laynes, s'è inteſo che l'Imperatore faceva conſultare li tre punti, che VS. Illuſtriſs. vedrà per l'alligata, polliza, & tra gli altri ſuoi Theologi gli faceva conſultar dal Confeſſore della Regina di Bohemia, dallo ſtaſilo, & da lui, ſcrivendo anche nelle ſue littere, d' haver trovata ſua Maeſtà Ceſarea mal animata verſo le coſe di queſto concilio, & che moſtrava intentione di volere, che ſi proponeſſero le ſue petitioni, havendo l'animo inclinato ad una gran riforma.

Mi ha riferito il Sig. Pagnano che 'l Sig. Carlo Grotta parlando ſeco delle nuove, che ſi havevano dalla Corte dell' Imperatore & della partita del Sig. Cardinale di Lorena, ſi diſſe, che ſua S. Illuſtriſs. ſe n'era andata con diverſi partiti da proporre a ſua Maeſtà per farſela benevole, & tirarla a ſuoi diſſegni, & che tra l'altre coſe teneva, ch' ella haveſſe a trattare la pratica del maritare la Regina di Scotia col Arciduca ſuo figliuolo & concludere il parentado di Ferrara, ſoggiungendo anche che ſua Maeſtà ſi era laſciata intendere, che voleva, che le ſue petitioni ſi proponeſſero in ogni modo, & che ſi trattaſſero liberamente.

Ho inteſo dal Segretario del Sig. Cardinale Seripando, che queſta ſera il preſidente Ferretio li ha detto, che per lettere che ſi hanno dal Rè & Regina di Francia ſono avviſati come il Cardinale di Borbone ha animo di maritarſi, & che tengono commiſſione di dimandare la diſpenza dal Concilio, la qual nuova ancorche porti ſeco poca credenza per eſſere il detto Cardinale prete non ho voluto però laſciarla a dietro.

Furono rubati a queſti dì paſſati al Veſcovo di Genova 600. ſcudi, ma havendo egli fatto diligenza gli ha rihauti, & poco fa à Monſ. Galletto ſono ſtati rubati circa 300. ſcudi, il quale ha fatto porre in prigione alcuni de ſuoi ſperando di ritrovarli.

E' partito il P. Giuſtiniano, chiamato dal Sig. Duca di Savoja, al quale queſti SS. hanno compiacciuto ſe bene l'havevano eletto per farlo predicare quà queſta quareſima, ſi ſono partiti anche (*a*) Monſignor Colonna, & Monſignor di Cremona.

(*a*) *Ed.* Signor. Col. Signor di Crem.

Ho ringratiato Monſignore di Breſcia aſſicurando ſua Signoria dell'obligo, ch' ella è per tenerli per queſta ſua corteſia, & prontezza d'animo, & ho fatto l'officio con Monſignor di Salamanca & con Monſignor de Patti, che VS. Illuſtriſs. mi commette per le ſue di xiij. li quali reſtano molto obligati alla memoria ch'ella tiene di loro, & la ringratiano infinitamente di tanta ſua amorevolezza. Diedi la lettera che VS. inviò al Sig. Pagnano accompagnandola con parole amorevoli come la mi commanda per la ſua di x. Non laſcierò di rinuovare gli offici, che ſaranno opportuni conforme alla mente di VS. Illuſtriſs. la quale ringratio quanto poſſo maggiormente del favore, che mi fa per le ſue, & della molta amorevolezza, che mi dimoſtra, nè occorrendomi più di quello, che la vedrà per l'incluſa polliza, le bacio humilmente le mani.

Di Trento li (*b*) xjx. di Febraro M. Dlxiij.

(*b*) *Edit.* XVIII.

LETTERA V.

Illuſtriſs. & Reverendiſs. Sig. & Padrone Oſſerv.

Ho trattenuto le lettere, che doveva mandare hieri per l'ordinario, intendendo, che queſta ſera ſi ſpacciava un Corriero & ancora che li Sigg. legati ſcrivevano quanto loro occorre ſopra la riſpoſta venuta di coſtì alle petitioni de Franceſi, & le mandino la replica fatta da Monſignore Paleotto, nondimeno (*c*) non reſterò di dire a VS. Illuſtriſs. che havendo parlato con alcuni di eſſi Sigg. hanno moſtrato di non reſtarne molto ſodisfatti, dicendo che ſono più toſto avvertenze da ſervirſene in trattare per via di negotiatione col Cardinale di Lorena, & con gli Ambaſciatori che riſolutioni: dicendo anche che 'l fondamento che ſi fa ſopra i concordati non ſerve in queſti caſi.

xix. Feb. in Edit. XVIII.

(*c*) *Ed.* reſterò.

Il Sig. Cardinale Seripando ſe bene al principio, ch'io ritornai quà mi diſſe, che non laſcieria opportuna occaſione di ſcrivere a VS. Illuſtriſs. quando occorreſſero qualche difficoltà, mi ha replicato però di poi di non entrare volentieri in queſto per molte cauſe, (*d*) *de quali già ne ho ſcritto altre volte à VS. Illuſtriſs.* & con quanto io gliel habbia alcuna volta ricordato, non l'ho potuto però rimuovere da queſta ſua opinione e riſolutione, dicendomi, che quando occorrerà d'avvertire qualche coſa, me lo dirà a me che glie lo ſcriva.

(*d*) *Alio charactere ſcripta deſunt in Edit.*

Per lettere di Monſignor Delfino di xvij. s' è inteſo dell' arrivo del Cardinale di Lorena, & che già haveva viſitato l'Imperatore dal quale egli doveva in quel giorno havere lunga audienza, & ſcrive d' haver tenuto con S. Sig. Illuſtriſs. lungo ragionamento, dando in oltre al ſolito ſperanza delle coſe di là.

S' è detto che lo Stafilo Theologo non era ancor giunto in Iſpruch, ma ch' s' aſpettava in breve: è partito di quà il Padre Natale Theologo Jeſuita, il quale il Caniſio diſſegna introdurre in quella Conſulta che ſi fa d' ordine dell' Imperatore ſopra li tre punti che ſcriſſi a VS. Illuſtriſs. & il Sig. Cardinale di Lorena ha menato ſeco quattro Theologi franceſi di quei, che ſon tenuti più dotti.

(a) Hæc deſunt in Edit.

(a) *La Figliola del Sig. Battiſta de Medici della quale ſcriſſi a VS. Illuſtriſs. ſta per partire di giorno in giorno riſoluta di venire coſtì con ſuo Marito.*

(b) Hæc ſcripturo ponitur in Editis poſt Epiſtolam IV.

(b) SCRITTURA.

Eſſendomi queſta mattina venuto a trovare Monſignore Commendone ho havuta longa commodità di ragionare ſeco, il quale mi ha detto, che, & dalle parole dell' Imperatore & da quello che ha inteſo da ſuoi conſiglieri, & oſſervato ancora da loro andamenti gli è parſo conoſcere, che Sua Maeſtà Ceſarea ſtia pur ferma in quella ſiniſtra impreſſione ch' egli ſcriſſe d' havere delle coſe di queſto Concilio, dimoſtrandomi in oltre di dubitare aſſai, che per ciò non ſegua qualche diſordine, & in queſto ſente molto diverſamente dall' opinione di Monſignore Dolfino, il quale pare che in tutte le coſe ſi prometta aſſai da ſua Maeſtà, anzi moſſo da queſta ſperanza non ha laſciato che Monſignore Commendone, il quale haveva ordine di participare ſeco, (c) eſſeguiſca in alcune coſe la mente de Sigg. Legati, come ha fatto nella commiſſione ch' egli haveva di eſſortare ſua Maeſtà a contentarſi di ricercare da Noſtro Sig. & non dal Concilio quei capi concernenti l' autorità del Ponteſice poſti nelle ſue petitioni, giudicando eſſo Monſignore (d) Dolfino non eſſere biſogno, che gli faceſſe tal officio, aſſicurandoſi della volontà della Maeſtà ſua.

(c) Ed. aſſeguiſca.

(d) Ed. ad. Nuncio.

Mi diſſe ancora che da quel ch' ei poteva comprendere la mente, & tutti i penſieri di Sua Maeſtà erano indrizzati affine d' ottenere, che ſi faceſſe una gran riforma in tal modo che ſi haveſſe a ſervare, & per quanto egli ha oſſervato giudica, che a Sua Maeſtà non piaccia, che ſi (e) rifaccia il Concilio, & quando ella ha inteſo di ſoſpenſione ò di translatione ne ha moſtrato diſpiacere, accennando quaſi che Monſignor Delfino nei ragionamenti fatti con Sua Maeſtà foſſe transcorſo in qualche parola della riſolutione del Concilio.

(e) Ed. ſi finiſca.

Oltrediqueſto mi diſſe, ch' era opinione in quella Corte che il Rè Catholico foſſe molto inclinato alla riforma, & che ſi intendeſſe con Sua Maeſtà Ceſarea delle coſe del Concilio, ſoggiungendo di havere viſti molti capi di riforma dati da Spagnuoli i quali ancorchè foſſero in luogo di non poterli leggere, tuttavia dal numero, che ſopra si era ſcritto, oſſervò ch' erano lx. capi, dicendo che da quello ſi poteva far giudicio dell' intelligenza, c' haveva il Rè Cattolico con Sua Maeſtà Ceſarea, preſuponendo egli che li Prelati Spagnuoli non haverebbono havuto tanto ardimento di darli ſenza ſua participatione, perchè non ſi potriano anche eſſeguire ſenza l' ajuto di Sua Maeſtà Cattolica; & affermò d' havere inteſo da perſone degne di fede, che parlando eſſi col Conte di Luna del venire ſuo in Concilio, & dell' autorità, ch' eſſi hanno preſa li Prelati Spagnuoli di parlare liberamente, egli riſpoſe, a che far doveva venir in Concilio & che haverebbe egli potuto fare ſe gli Spagnuoli haveſſero detto, che così ſentivano in conſcienza loro. Dal che ſi puol fare argomento che ſe il Conte di Luna haveſſe quelle ſtrette commiſſioni di contenere in officio li Spagnuoli, ch' è ſtato ſcritto alle volte, veriſimilmente non (f) doveria dire queſte parole. Mi diſſe parimente d' una certa riſpoſta, che andava attorno ſopra le petitioni de Franceſi, quale era diſpiacciuta a ſua Maeſtà Ceſarea, & hò ſentito anche Monſignore di Lanzach dolerſi che andaſſero attorno queſte riſpoſte fatte alle loro petitioni: ſoggiunſe poi che Sua Maeſtà Ceſarea fa conſultare da Theologi le ſue petitioni & altre coſe. In ſomma egli tiene che in queſto parlamento, che ſarà Sua Maeſtà Ceſarea & il Cardinale di Lorena debbiano conchiudere di fare inſtanza, che ſi proponghino le loro petitioni con ferma riſolutione (a) *ſe non ſi proporranno* fare che loro Ambaſciatori le proponghino, & ſi dubita grandemente che di qui habbiano a cominciare li diſordini, perchè prima che ſi proponghi coſa alcuna alli Padri nel finir di dire i Theologi vorranno, che ſi proponga la Riforma pigliando quella occaſione per la più honeſta al parer loro di fare differir la ſeſſione & non laſciare determinare la materia di queſti dui ſacramenti & ſperando eſſi nelle dilationi cercaranno con quella via di conſeguire l' intento (b) ſuo.

(f) Ed doveriano.

(a) Deeſt in Edit.

(b) Ed. loro.

SCRITTURA.

Il particolare che VS. Illuſtriſſima ſcriſſe a dì paſſati al Signor Cardinale di Mantova dicendoli che ſene dava conto a lui ſolo, gli fu ſcritto ancora dal Signor Cardinale Gonzaga avviſandolo che di ciò non ſe n'era raggnagliato altri, che S. S. Illuſtriſſima & il Sig. Cardinale Simoneta per lettere di Monſignore Tolomeo di commiſſione di Lei. Ha ſcritto ancora a Monſignore d' Otranto dell' ordine venuto a eſſo Sig. Cardinale di Mantova d' andare all' Imperatore acciocchè non eſſendo S. S. Illuſtriſſima riſoluta, egli l' eſſortaſſe a diſporſi, ma mi ha detto hoggi eſſo Monſignor d' Ottranto, che ad hora di pranzo non haveva per ancora fatto parola al Cardinale. Si ſapeva bene fin hieri, che S. S. Illuſtriſſima era riſoluta di non andare per le ragioni, ch' ella li ſcriverà; & ho inteſo dal Signor Cardinale Seripando, che quando anco foſſe venuto prima, quell' ordine, ella non haverebbe accettato volentieri: queſta nuova ſi è ſparſa appreſſo di molti ſicome avviene ancora delle magior parte dell' altre, che ſi fanno ſubbito, & ha havuto a dire Monſignor Commendone che 'l medeſimo avviene nella Corte dell' Imperatore, dove par che s' intendino minutamente quaſi tutti gli ordini, che ſi mandano di coſtì; & di Roma è ſtato ſcritto, che il Sig. Cardinale di Mantova e il Varmiente ſarebbono andati dal Imperatore (c) del quale però al mio ritorno referii a eſſo Signor Cardinale di Mantova, la riſoluzione, che io ne haveva, (d) reſpondendone a S. Maeſtà non era biſogno, che vi andaſſe il Signor Cardinale Varmien.

(c) Ed. delli quali.
(d) Ed. riſpondendomi egli che poi era ſtato inviato il Sig.

Monſignor de Patti ha inteſo da un Theologo Spagnuolo, il quale è ſolito dargli degli avviſi, che Granata & ſuoi ſeguaci alla partita del Veſcovo delle cinque Chieſe lo ſollecitorno, che voleſſe fare officio con l' Imperatore, operando che ſcriveſſe al Rè Catholico, ſopra le coſe della riforma, & della Reſidenza, acciochè eſſi poteſſero, & in queſta, & in ogni altra occaſione, dire liberamente quel che loro dettaſſe la loro conſcienza, & che queſto medeſimo deſiderio hanno communicato col Cardinale di Loreno, & mi diſſe ancora che 'l ſuddetto Theologo gli affermava eſſere venuta riſpoſta dal Veſcovo delle cinque Chieſe avviſando Granata d' haver fatto l' officio con Sua Maeſtà Ceſarea & che ella ne haveva ſcritto al Rè Cattolico.

LETTERA VI.

Illuſtriſs. & Rev. Sig. & Pad. Oſſerv.

Si fecero Venerdì due congregationi, & queſti Theologi hanno cominciato a pigliarſi come per ordinario di occupare ciaſcuno di loro una congregatione intiera.

Il

Il Theologo Joannes Rami... Frate Spagnuolo dell' Ordine de minori ſabbato mattina, oltre l'altre coſe diſſe, fece parola della Reſidenza arguendo che quelle ragioni, che erano tra il marito, & la moglie, erano ancora tra il Veſcovo, & la Chieſa, & ſiccome il marito non dee partire dalla moglie, così il Veſcovo non dee partire dalla ſua Chieſa.

(a) Ed. Cornelio.

Dopo pranſo diſſe il Dottore (*a*) Caniſio il quale con aſſai parole eſſaltò l'autorità del Pontefice, non ſolo nel poter diſpenſare, ma nelle altre coſe ancora che appartengono alla poteſtà ſua, & in particolare diſſe che i Concilij antichi ſeguivano l'auttorità & volontà del pontefice, adducendo per eſſempio il Concilio Calcedonenſe, il quale ſeguì la ſentenza di San Leone Papa, chiamandolo ecumenico, & Paſtore della Chieſa univerſale: egli partirà tra quattro giorni per Roma, & il Sig. Cardinale di Mantova mi ha commeſſo, ch' io ne avviſi VS. Illuſtriſs. reputandolo degno d' eſſer conoſciuto, & accarezzato sì per la virtù & dottrina ſua, come per la divotione che moſtra verſo la Sede Apoſtolica.

(b) Edit. otto.

Hoggi ſi è fatta una congregatione ſola innanzi pranzo, nella quale hanno datto tre Theologi, & ne reſtano ancor (*b*) ſette da dire di queſta ſeconda claſſe.

(c) Ed. di Spagna.

Venne hierſera Corte dell' Imperatore un verletto di camera del Re perſona nobile di ſpirito & adoperata nei maneggi d' importanza, egli paſſò l'altro giorno di quà, & hora ritorna in Francia. Per quanto ſi dice fù mandato a dì paſſati dalla Regina (*c*) in Spagna & ſubbito tornato, che fù, ſpedito al Sig. Cardinale di Lorena per ſollecitare la ſua andata all' Imperatore: ſi crede ancora che portaſſe comiſſioni di coſe attinenti al Concilio & le capitolationi, che ſi trattavano con Ugonotti da conſultare col Cardinale di Lorena, & ſi ſtima, ch' egli ritorni informato della mente di ſua Maeſtà Ceſarea circa le coſe del Concilio per poterne poi ragguagliare la Regina.

Si tiene per certo che'l Sig. Duca di Mantova & la Ducheſſa anderanno dall' Imperatore à mezza Quareſima, & queſto potria forſe eſſer cauſa di far ritardare ſua Maeſtà Ceſarea in Iſpruch un poco più di quello che haveva diſſegnato, eſſendoci opinioni che ella doveſſe partire fatto paſqua.

Il Sig. Cardinale Altaemps ſi ritrova a Piſa, & ſi tiene che fatto il giorno di Carnevale debbia partirſi, eſſendo già inviata tutta la ſua famiglia due giorni ſono.

Si è detto che 'l Sig. Cardinale di Lorena ſaria quà ſabbato, però conſiderando, che non debbia partirſi prima, che alli xxv. potrà tardare poco più à giungere, & alloggiarà nella caſa del Sig. Cardinale Altaemps.

(d) Ed. 160.

(e) Ed. ceremonie del Pontificale.

Havendomi Monſignor Datario per una ſua avviſato la mente di VS. Illuſtriſs. ſopra il particolare di quella vacanza ricercata da Monſignor de' Patti, non mancai di far nuovo officio col ſudetto Monſignor, conforme a quanto mi veniva ſcritto da eſſo Monſignor Datario, & ancorch' egli non voleſſe dichiarare l'animo ſuo, ma rimetterſi in ciò al voler di VS. Illuſtriſs. tuttavia havendolo io con varie ragioni perſuaſo, è rimaſto contento di accettarla con la penſione delli (*d*) 150. ſcudi, come ella vedrà per la lettera, che le ſcrive: & perchè di tutto minutamente do avviſo a detto Monſignor Dattario non replicherò il medeſimo per non occuparla. Ragionando meco l' altra ſera Monſignor di Bertinoro, & venendo a parlar delle (*e*) coſe di Milano, mi diſſe, che quando la foſſe ſtato biſogno di ſuffraganeo queſta ſettimana ſanta per fare la chriſma, & altre coſe neceſſarie, egli era prontiſſimo ad ogni minimo cenno di VS. Illuſtriſs. d' andare, & di tornare anche a Trento non biſognando in altro l'opera ſua.

E' parſo al Sig. Pagnano di ringratiare VS. Illuſtriſs. con l'incluſa dell' amorevole lettera, che le ſcriſſe queſti dì paſſati, con che raccomandandomi humilmente in ſua buona gratia, le bacio con ogni riverenza le mani. Di Trento li xxij di Febraro M. DLxiij.

LETTERA VII.

Illuſtriſs. & Rev. Sig. & Padrone mio Oſſerv.

XXV. Feb. Edit. XXIV.
(a) Ed. da Monſignore.

Non ho havuto notitia degli articoli mandati (*a*) per Monſignore Dolfino prima, che hieri, ſopra de quali haveria VS. Illuſtriſs. havuto per l'altro ordinario quanto che le ſcrivo hora per l' incluſo foglio.

Ha ſcritto il Padre Caniſio al Sig. Cardinale Vormienſe quel che già ſcriſſe al Padre Laynes perſeverando che l'Imperatore reſti poco ſodisfatto delle coſe di queſto Concilio, & che ſua Maeſtà ne haveva parlato con grand'affetto d' animo.

(b) Ed. avviſo.

Il Conte di Luna venne in Iſpruch dall' Imperatore, & ſi tiene che ſua Maeſtà lo faceſſe venire per prendere occaſione di trattare col Cardinale di Lorena della precedenza, come ha fatto, & (*b*) avviſa il Conte che 'l Cardinale ha promeſſo a Sua Maeſtà di farne opera con gli Ambaſciatori Franceſi, & che rieuſando qualche concerto non verrà al Concilio.

L' Ambaſciadore del Ponte partirà di quì eſſendo ſtato eletto da ſuoi Sigg. per uno di quei ſei, che hanno d'andare per la differenza, ch'è nel Friuli per conto de confini tra l'Imperatore & Venetiani.

(c) Ed. eſercazione.

Il Sig. Cardinale di Mantova haveva principio di Catarro, & Martedì uſcì di Caſa a fare eſſercitio, & doppo gli ſopragiunſe una gran Febre, & li ritornò hieri, & queſta mattina s' è fatto cavare ſangue. Il Medico ha tenuto ſempre, che ſia mal di coſta, però è dalla banda diritta, & va tuttavia migliorando; queſta ſera la febra era in gran declinatione, ajutandoſi egli anche aſſai bene con (*c*) l'eſcretione dello ſputo.

Li Veſcovi di Verdun, & Metha che andarono col Cardinale di Loreno, ſono ritornati, & dicono, che ſabato arriverà S. S. Illuſtriſs. della quale s'è avuto poi avviſo, ch' era alloggiato a Pieſennone, ſi dice anche, che 'l Veſcovo delle cinque Chieſe verrà preſto.

Ci è nuova che 'l Sig. Duca di Mantova partirà ſabbato per Iſpruch, & che ſi fermerà quì una ſera.

Hieri non ſi fece congregatione per eſſerſi tornato tardi di Capella, ma il giorno innanzi ſe ne fecero due, queſta mattina ha detto Monſignore Adriano, il quale ſi è allargato nella materia della diſpenſatione parlando à lungo dell' autorità del Pontefice, ma però favorevolmente: domattina ſi farà proceſſione ſendo transferita di farla ogni Venerdì per queſta Quareſima, dove prima ſi faceva la Domenica, & doppo pranſo ſi comincierà la quarta claſſe, differendoſi la terza alla venuta del Cardinale di Lorena, ſi come egli haveva ricercato.

(d) Ed. alligata Scrittura.

(e) Ed. li 24.

Mi è ſtato caro che non ſia riuſcito quello, che per la ſua di xii. mi ſcriſſe dell' Ambaſciatore Ponte. Il che però poco innanzi che lo diceſſe a me egli l' aveva detto all' Imbaſciatore di Savoja in caſa ſua per quanto eſſo poi mi riferì, & quì ringratiando infinitamente VS. Illuſtriſs. della buona nuova che mi dà della ſalute di Noſtro Sig. nè mi occorendo più di quello, ch' ella vedrà per (*d*) l' alligare ſcritture raccomandandomi humiliſſimamente in ſua buona gratia, le bacio con ogni riverenza le mani. Di Trento li (*e*) 25. di Febbrajo M. D. lxiij.

SCRITTURA.

Il riſpetto, che ſi è havuto, perchè non ſi diceſſe, che 'l Concilio non foſſe libero, ha dato à molti ardimento, che 'l autorità di queſti Illuſtriſs. Sigg. è tenuta da alcuni oratori, & Prelati in poca ſtima, percioehè gli oratori con le continue minaccie, che fanno di volere proporre, & proteſtare, & li Prelati con la poca obedienza che portano alli Sigg. legati ſi pigliano troppa licenza; li Principi ancora, i quali pur hanno biſogno di Sua Santità cominciano hormai aſpettare d'eſſer pregati, preſumendo quaſi di volerle dar legge nelle coſe del Concilio, dove eglino le deveno pigliare da lei, come ſi vede appertamente in queſti articoli, che l'Imperatore fà conſultare, da i quali ſi può dubitare, che habbia animo di voler metter mano nelle coſe, che s'aſpettano alla Santità Sua; onde ſaria forſi bene, che ſicome Noſtro Sig. è magnanimo, così lo moſtraſſe ancora in queſta occaſione con far di ciò qualche riſentimento per un breve con Sua Maeſtà Ceſarea, ſi che ragionando io col Sig. Cardinale Seripando S. S. Illuſtriſs. fù di parere, che Noſtro Sig. lo faceſſe, ma gagliardo e copioſo, nel quale moſtraſſe di volere la riſormatione & non diſformatione della Chieſa, arguendo Sua Maeſtà che in queſti articoli volſe mettere in dubbio quelle coſe, che ſono chiariſſime, riprendendo in oltre quei Conſiglieri, che l' haveſſero a ciò perſuaſa, & ſi ricordò S. S. Illuſtriſs. che la ſanta memoria di Paulo Terzo fece un breve a Carlo quinto riprendendolo, che in una dieta, che fece, haveſſe decretato alcune coſe contra l'auttorità, & dignità della Sede Apoſtolica, il qual breve havendo per inteſo, che fù fatto (*a*) nel xliij doppo li colloquii, che ſi fecero in Spira, & havendolo trovato quì, le ne mandarò copia con queſte ſe ſarà finito a tempo: che ſe bene non ſi riſolveſſe d' imitare queſto eſempio mentre durerà queſta conſulta, & perciò non ſerviſſe di preſente, nondimeno potria eſſere (che Dio non voglia) che fatta la conſulta non veniſſe occaſione de ſervirſene, ſe in eſſa ſi determinaſſe qualche coſa, che non piaceſſe; & eſſo Sig. Cardinale s'è offerto in oltre, quando Sua Santità ſi riſolveſſe a quello d'affaticarſi volentieri, con notare quelle coſe che al ſuo parere ſi haveſſero a mettere dentro. Non laſciando di dire, che forſi ſaria breve, che li Sigg. Legati quando proporranno quei capi di riſorma che loro parerà, che s'habbino a trattare in queſta ſeſſione, che ne pigliaſſero parte dalle petitioni de Franceſi, & Imperiali di quelli, che ſono neceſſarii per dare loro queſta ſodisfattione, facendo tal riſentimento nella propoſta di quei capi, che gli oratori conoſchino, che eſſi non ſono per laſciarſi uſurpare punto l' auttorità loro, nè comportare ſe non quel tanto, che ne gli altri Concilii è ſtato ſervato.

(*a*) Ed. pelli.

Si tiene, che in queſta conſulta cominciata ſopra i detti articoli non (*b*) *ſia per altro introdotta, & per perſuadere alcuni all' Imperatore, alli quali per non eſſere forſe queſta la ſua principale intentione, da ſe non era inclinato*.

(*b*) *Hæc omnia deſunt in Edit.*

E' opinione d'alcuni, che trovandoſi (*c*) *le coſe del Concilio in queſto ſtato, & vedendoſi*, che Imperiali, & Franceſi non penſano ad altro, che alla riforma, & ch'ella è da Prencipi, & da tutto il mondo deſiderata, che foſſe quaſi neceſſario di riſolverſi ad attendervi, & farla sì gagliarda & generale, che fino i Principi ne haveſſero a temere, giudicando eſſi, che queſto ſia il vero remedio di farli tacere, & di levare le maligne opinioni, che ſi ſono ſparſe. (*d*) All' incontro chel penſare a differire ſia un accreſcere deſiderio, & dar occaſione, non ſenza qualche dubio di diſordine, di farne tanto maggiore inſtanza a quelli, che la ricercano.

(*c*) *Hæc deſunt in Edito.*

(*d*) Ed. ſparſe all' incontro.

Mi ha riferito il Muſotti Secretario del Sig. Cardinale (*a*) Seripando chel Preſidente Ferrerio gli ha detto, che ſe bene i Franceſi hanno date queſte queſtioni, perochè non le hanno date, perchè le vogliono; queſte parole par che non ſi poſſino intendere ſe non per quelle, ch'ei diſſe nella ſua oratione, & reſtavano a dimandare coſe più gravi, havendo eſſi cominciato dalle più leggieri. Di quì ſi può far giuditio, che non havendo i Franceſi fatte queſte dimande, perchè deſiderino attenerle, eglino mirino a queſto fine d' intrare per queſta ſtrada in poſſeſſo di proporre tutte l'altre, che hanno in animo di dimandare, & che aperta, che ſia la porta a queſte prime, vogliono poi che queſte & l' altre tutte ſi proponghino.

(*a*) Ed. di Lorena.

Mi ha detto ancora che ragionando con eſſo Preſidente gli diſſe, che la venuta di Sua Santità a Bologna gioveria aſſai per la ſpeditione del Concilio, & che ſoggiunſe poi alcune parole, che venivano a porre in dubbio ſe foſſe bene a finirlo, ò ſoſpenderlo, venendo a dire doppo molte altre coſe, che ſotto Giulio Terzo i Franceſi fecero una proteſta, che non ammettevano quel Concilio, non ſi laſciando però intendere a che fine diceſſero queſto. Io dipoi cercando d' informarmi di queſta proteſta, ho trovato, che nel tempo, che ſi cominciò la guerra della Mirandola, & di Parma, eſſi Franceſi proteſtorno di nullitate Concilij per non eſſere ſicuro il venirvi, & ſi può comprendere da quel, che ha detto Lorena, & il Ferrerio, che nel fine ſaranno le difficoltà, che queſta potrebbe eſſere per una, preſupponendo forſe, che ſe ſi decchiaraſſe continuatione del Concilio, di oporre queſta proteſta.

Mi diſſe hieri l' Arciveſcovo di Praga, che al ritorno del Veſcovo delle Cinque Chieſe iſpettava, che ſi mandaſſero dall' Imperatore nuovi capi di Riforma, & ragionando io con lui moſtrò d' havere oſſervato che la mattina delle cenere non ſi trovarono in Chieſa ſe non 118. Prelati, maravegliandoſi che ve ne foſſero ſtati così pochi; & in vero ancorchè non tutti quelli ſieno abſenti da Trento, che non vennero quella mattina, nondimeno ſi può dire che ne ſia fuori la maggior parte. Mi ſoggiunſe ancora, ch'egli credeva, che doveſſe venire quà il Veſcovo di (*b*) Neomburg.

(*b*) Ed. Augsburg.

Il Secretario Bertone havendo ſaputo, che s'era moſtrato a Monſignor di Viterbo la littera, chel Cardinale di Loreno gli ſcriſſe in materia della Reſidenza, dubitando di non eſſer ſcoperto ha ſcritto al Cardinale iſcuſandoſi, che n'haveva laſciato copia a V. S. Illuſtriſs. non havendo commiſſione di darla, & con altri ſi è doluto poi, che ſia ſtata moſtrata; & perchè pare che ſia ſtato interpetrato, ch'eſſo Cardinale faceſſe la ſudetta lettera per ſua giuſtificatione, mi ha detto il Secretario Muſotti, chel Cardinale proprio prima che partiſſe di quì gli diſſe di haverla ſcritta per dichiaratione dell' animo ſuo, & che ſe non era fatto contro di lui, era aſtretto a fare quel che le foſſe ſtato di onore ſuo.

Alla dimanda del Duca di Baviera, che li laici poſſino predicare nel ſuo ſtato in difetto de' Sacerdoti ignoranti, non laſcierò di dirli l'opinione d'alcuni huomini pii, che ragionando di ciò tengono, che foſſe bene di fare ſtampare humiliarii, & Cathechiſmi in lingua Germanica, formati da huomini dotti, & Religioſi, i quali ſi haveſſero a leggere al Populo de ſcripto da quei Sacerdoti imperiti, tenendo che da queſto ne ſeguiriano buoni effetti; l'uno, ancorchè li Sacerdoti non foſſero ſufficienti, potriano con queſto modo ſodisfare al populo; l'altro, ch'eſſendo fuori in quella lingua molte ſcritture corotte, & di mala edificatione ſi verrà con queſte altre buone a levare la memoria & uſo di eſſe.

LET-

LETTERA VIII.

Illuſtriſs. & Rev. Sig. & Padrone mio Oſſerv.

Arrivò quà ſabbato mattina il Sig. Cardinale di Loreno, il quale partì lunedì d'Iſpruch ove s'è fermato v. giorni intieri, & fu incontrato circa quattro miglia lontano dagli Ambaſciatori Praga, Polonia, & Savoja con molti altri Prelati. Poco dipoi giunſe il Sig. Duca di Mantova, & hiermattina venne l'Illuſtriſs. Sig. Ceſare Gonzaga, al quale domandai quel che ſi era riſoluto circa il particolare delle giumente; Sua Eccellenza mi diſſe chel Sig. Duca di Ferrara haveva conchiuſo di mandare un ſuo a vederle, al quale ella haverebbe fatta una lettera, ma (a) che per ancora non era comparſo ninno. Io lo pregai, che con queſta occaſione dell'abſenza ſua mandare la lettera al Sig. Duca, affine che quanto più preſto ſi riſolveſſe queſto negozio, & così mi ha detto di voler fare.

(a) Ed. ma perchè.

Diſſe ſabbato il Theologo Jo. de Verduno Franceſe, il quale parlò della poteſtà del Pontefice, circa al diſpenſare, & atteſe a debilitarla con alcune ragioni; finalmente conchiuſe, ch'egli può interpretare, & che le diſpenſationi ſi deveno chiamare veramente dichiarationi. Il giorno avanti ſi diede principio alla quarta Claſſe.

Ha poi detto queſta mattina un'altro Theologo Franceſe chiamato Jacomo Alano, c'ha parlato medeſimamente della poteſtà del diſpenſare, & ha cercato con alcune ragioni d'ampliare l'auttorità, & poteſtà della Chieſa, dicendo, ch'ella l'ha immediata da Criſto diminuendo all'incontro quella del Pontefice, & reſtano ancora a dire vij. Theologi nella quarta claſſe.

Queſta ſera il Sig. Cardinale di Lorena ha parlato ai Sigg. Legati, & havendo loro moſtrato, che l'Imperatore ha buona mente, & che deſidera, che ſegua frutto di queſto Concilio, gli ha avvertiti, che ſi farà inſtanza dai Oratori de Prencipi, perchè ſi levino le parole, *proponentibus legatis*; ſopra di che ſendoli ſtato riſpoſto dal Sig. Cardinale Seripando, che quelle erano coſe paſſate di commune conſenſo de tutti i Padri, & perciò non conveniva il trattare di nuovo, & ſapendo S. S. Reverendiſſima, ch'Eſſo Sig. Cardinale deſiderava parlargli, le diſſe che anderia domani a trovarlo, & darli conto di queſto più minutamente. Ho poi inteſo che S. S. Illuſtriſſima s'è laſciata intendere privatamente, che mentre li ſodisfaccia alli Principi proponendoſi le loro petitioni, gli da l'animo di far ceſſare gli Oratori da tal dimanda; onde ſi può comprendere, che ſi ſia penſato di tentare di nuovo queſta dimanda, non per proſeguirla, ma ſolo perchè l'abbia da facilitare il deſiderio, che hanno, che ſiano propoſte le petitioni loro.

Il Sig. Cardinale di Mantova queſta notte paſſata ha travagliato più del ſolito & havuto ſempre la febre continua, la quale ogni giorno hora più tardo, hora più per tempo, li ſuol accreſcere, & queſta mattina li è tornata alle xiij. hore un'paraciſmo con un poco di vigore ſendo hoggi il ſettimo. Li Medici alle xx. hore hanno fatto collegio & havevano diſſegnato darli domattina medicina, ma per eſſere la virtù aſſai debole, par'a Monſignor di Sarzana che non fuſſe tempo de dargliſa, ſe non di reſtaurarlo.

Queſta ſera ſi è trovato che la vertù s'era rihavuta un poco, & ſecondo, che farà queſta notte, ſe ne potrà far dommattina giudizio, però ſi ſono fermati il Sig. Duca & l'Illuſtriſſimo Sig. Ceſare.

Il Sig. Cardinale Varmienſe preſe hieri un poco di Manna, trovandoſi indiſpoſto di catarro, però ſi ſpera, che non havrà male.

Mando a VS. Illuſtriſſima copia de duoi capitoli eſtratti di una lettera del padre Caniſio al Generale Laynes, & ſarà anco quì alligata una littera del Sig. Cardinale Seripando, c'hora mi ha inviato.

Non mancarò di fare con l'Ambaſciatore di Portugallo officio conforme alla mente di VS. Illuſtriſſima nel particolare delle riforme, sì come la mi commette per la ſua dei xx. *& con accuſarle la ricevuta dell'altra dei xxv.*, (a) non mi accorrendo più di quello, che la vedrà per l'alligata ſcrittura.

(a) Deeſt in Edito.

Di Trento il primo di Marzo. 1563.

SCRITTURA.

Non ſi è potuto in queſto ritorno del Sig. Cardinale di Lorena per molta diligenza, che ſi ſia fatta, & con li Prelati Franceſi, & con li Theologi, che n'andarono ſeco, d'intendere alcuna riſolutione, degli articoli, che l'Imperatore ha fatto conſultare, anzi ragionandone io con l'Arciveſcovo di Sans, & Monſignor d'*Ebrois* ſe ne moſtrarono nuovi, & di non ſaperne niente, & mi diſſe detto Monſignore d'*Ebrois* che li Theologi Germani non havevano mai parlato col Cardinale di Loreno eccetto il Confeſſore della Regina di Bohemia, che lo venne a viſitare preſentandogli un libro che egli haveva fatto in materia di Reſidenza, ſoggiungendo ancora che ſua S. Illuſtriſs. vidde una ſol volta il Caniſio quando andò a vedere il Collegio de Geſuiti: Io nondimeno per haver di ciò più certo ragguaglio operai, chel Theologo amico parlaſſe particolarmente con quei Theologi, che menò ſeco il Cardinale, che furono l'Abbate di Chiaravalle, el Theologo di Santes Religioſi (b) Viguaer, & Dupri Seculari, ma nè meno da loro hò potuto ricavare altro, percioche dicono il medemo di non ſapere coſa alcuna & che non ſolo eſſi non hanno detto nè conſultato niente ſopra detti articoli, ma che non gli hanno pur veduti. Confeſſano bene chel Cardinale gli mandò a viſitare S. Maeſtà Ceſarea & con lei andorno nella bibliotheca, dove ragionato ch'ella hebbe un poco con eſſo loro, gli domandò quelche ſentiſſero circa la Conceſſione del Calice: à cui eſſi riſpoſero che à loro pareva che non ſi doveſſe concedere. Onde S. Maeſtà rivoltaſi al Rè de Romani, ch'era preſente diſſe. *Quadraginta annis proximus fui generationi huic & dixi ſemper hi errant corde.* Io credo bene che l'opinione dell'Abbate ſia ſtata tale di diſſuadere la petitione del Calice, perchè prima de molti giorni l'ho ſentito dire al Cardinale di Lorena iſteſſo ch'egli teneva tal opinione.

(b) Ed. Vigor e del Prato.

Il Conte Federigo Maffei alla ſua tornata d'Iſpruch diſſe chel Cardinale di Lorena ſtava ogni giorno ritirato à parlamento con l'Imperatore ſolo, & il Rè de Romani, almeno due hore intiere.

S'è inteſo da perſone d'auttorità chel Conte di Luna ha ordine dal Rè Cattolico per lettere di viij. di Gennaro (c) d'intenderſi nelle coſe della riforma, & della libertà del Concilio con l'Imperatore & con Francia, & di deferire ancora al Cardinale di Lorena, la qual nuova è uſcita di caſa di eſſo Cardinale & dagli oratori di Francia, & ſi crede che tal commiſſione ſia ſtata portata da quel Verletto di Camera del Rè, che paſſò à queſti giorni.

(c) Ed. intender ſe.

Ha detto l'Ambaſciatore del Duca di Savoja di haver inteſo dal Cardinale di Loreno, chel Rè Cattolico è unito con l'Imperatore & Francia quanto alla libertà del Concilio & alla riforma, alla quale vuole, che ſi attenda laſciando da parte tutte l'altre coſe, & ſoggiunſe che Monſignore di Lanſach gli affermava che giunto quà il Veſcovo delle cinque Chieſe fariano nuova inſtanza, che ſi levaſſero le parole, *proponentibus legatis*, & che il Cardinale di Loreno gli haveva detto d'haver viſto lettere del Rè Cattolico al Conte di Luna, ſopra queſte commiſſioni, ordinandoli, che nel reſto ſeguiſſe la mente dell'Imperatore, oltra di queſto chel Conte moſtrò à S. S. Illuſtriſs. di havere à caro diceſſero

libe-

liberamente ne voti loro quelche ſentiſſero, accennando eſſere così mente di Sua Maeſtà Ceſarea, ſoggiungendo ancora che havendo egli ricercato dal Cardinale di Loreno quelche ſi foſſe concluſo ſopra gli articoli, che l'Imperatore faceva conſultare, li riſpoſe da Gentilhuomo che non era ſtato trattato niente di tali coſe. Mi diſſe ancora il ſudetto Ambaſciatore che ragionando ſeco Monſignor di Lanſach della venuta del Conte di Luna li diſſe che nell' particolare dell'(*a*) aſſento de luoghi che ſi trattò à dì paſſati per accommodare il Conte ò per riſcontro, ò dinanzi alli Sigg. Legati, il Cardinale di Loreno ne haveva ſcritto in Francia per accordare queſta differenza.

(*a*) *Ed.* dell' acceſſo.

Da Monſignore di (*b*) Nola hò inteſo chel Veſcovo di Sulmona mandò à moſtrare al Sig. Cardinale di Mantova una lettera del Sig. Cardinal Vitello, nella quale egli eſſortava à voler dire nel voto ſuo, che ſi levaſſero le prammatiche de Prencipi, & credo chel medeſimo ſia ſtato ſcritto alli Veſcovi de Città di Caſtello, & d'Imola, perchè eſſi tenendo meco ragionamento di queſto ſi ſono moſtrati pronti, & pare già che queſto nome di prammatica ſia ſtato preſentito da alcuni.

(*b*) *Ed.* Hoſa.

Si è ſparſa voce delli xvij. articoli, che furono mandati d' Iſpruch, & molti ne hanno già copia.

Il Cardinale di Lorena ſi è laſciato intendere che haveva animo di far ſapere à Noſtro Sig. due coſe, l'una che l'Imperatore & Franceſi, mentreche S. Santità ſi contenti di fare una buona & gagliarda Riforma, non dimandaranno coſa alcuna che tocchi l'auttorità ſua, & moſtra anche di ſapere che in queſto vi concorra la mente del Rè Cattolico dicendo, che in breve aſpetta di ciò riſolutione; l'altra accenna di ſcorgere deſiderio nell' Imperatore che ſua Santità veniſſe a Bologna, moſtrando Sua Maeſtà animo, che anderia a trovarla, contentandoſi ancora chel Concilio vi ſi traſferiſſe, con diſegno che Sua Santità l'haveſſe poi a incoronare. S. S. Illuſtriſs. diſſegnava mandare l' Abbate di Manna da Sua Santità per parlarle di queſto, il che aſpettava di giorno in giorno, che tornaſſe da Venezia, ma havendo poi inteſo che egli è paſſato in Ragugia, non è per ancora riſoluta della perſona. (*c*)

(*c*) *Edit.* habet il 1. di Marzo 1563.

LETTERA IX.

Illuſtriſs. & Rev. Sig. mio Padrone Oſſerv.

Poichè il Sig. Cardinale Seripando ha di nuovo comminciato à ſcrivere à VS. Illuſtriſs. Deſiderando lei che li ſcriva ſpeſſo, ſarìa bene di riſponderli ſubito qualche coſa, (*d*) con moſtrare almeno, che ſono care le ſue littere, ſe ben non ſi riſolveſſero li particolari che S. S. Illuſtriſs. le ſcrive, & perchè il Sig. Cardinale di Lorena moſtra di confidarſi aſſai con S. S. Reverendiſs. ogni volta che le foſſe fatto animo, accioche con buona ſodisfattione di là, li pareſſe di poter continuare & prendere l'occaſione di trattare ſeco, non potria portare ſe non ſervigio, perchè si ſcorge nel Cardinale di Lorena che deſidera queſta reputatione di trattare con perſone d'autorità, & fin dal principio il Sig. Cardinale di Lorena diſſe ai Sigg. Legati, che ſe gli occorreva di far trattare qualche coſa ſeco, haveria piacere che la faceſſero trattare dal Sig. Cardinale Seripando, & fin dall' hora fù cominciato queſto ordine, ma ſi intermiſe poi per la venuta di Monſignore di Viterbo.

(*d*) *Ed.* per commoſtrare.

Si è trattenuto l'ordinario fin queſta mattina, per poter credo dar certo ragguaglio del ſucceſſo del male di Monſignor Illuſtriſs. di Mantova, il quale ha queſta notte travagliato aſſai, & queſta mattina ſendo ſtato viſitato da Medici, mi ha detto Monſignor di Sarzana con infinito mio diſpiacere, che ha poca ſperanzà della ſua ſalute, & non mi occorrendo più di queſto, ch'ella vedrà per l'inchiuſa ſcrittura. Le bacio humiliſſimamente le mani.

Di Trento li 2. di Marzo M. D. lxiij.

SCRITTURA.

Se è pur vero quel che mi ha riferito il Secretario del Sig. Cardinale Seripando, chel Sig. Cardinale di Loreno moſtra un poco animo verſo Monſignore di Viterbo, eſſendoſi col ſudetto doluto di lui con uſare quella parola, che lo haveva voluto aſſaſinare; dicendogli in oltre, che non haveva communicato ſeco coſa alcuna, che non haveſſe detto ad ognuno ancora, & che gli rincreſceva d'eſſerſi allargato ſeco ſopra il particolare dell' uſo del Calice, cercando io d'intendere affine haveſſe detta quella parola di aſſaſinare, non ho potuto comprendere, che l'habbia detta per altro, ſe non perchè egli moſtra poca ſodisfattione, & reſti mal tenuto del ſudetto Monſignore. Il che dubito non forſi avvenga, perchè da Roma gli ſia ſtato ſcritto mal di lui.

Ha detto ancora eſſo Sig. Cardinale, che l'Imperatore ſi è doluto delli Sigg. Cardinali Morone, & San Clemente, havendo Sua Maeſtà opinione, che Noſtro Sig. reſti di fare molte coſe per conſeglio loro.

Ho inteſo ancora dal detto Secretario che Monſignore di (*a*) Umbres gli ha detto d'eſſer ſtato avvertito, che ſi voleva corrompere il Preſidente Ferrerio per via di Monſignore di Viterbo. Tutte queſte coſe non ne havendo io più certo fondamento (*b*) che tanto le dico a VS. Illuſtriſs. mal volentieri per non l'apportare moleſtia, pur eſſendo d'importanza non mi pareva bene a tacerle. (*c*)

(*a*) *Ed.* Vabres.

(*b*) *Ed.* tanto le dico.

(*c*) *Edit. habet* a 2. di Marzo 1563.

LETTERA X.

Illuſtriſs. & Rev. Sig. & Padrone Oſſerv.

Poichè è piacciuto a Dio di chiamare a ſe il Sig. Cardinale di Mantova, la cui morte ha portato a tutti grandiſſimo affanno, non reſterò di dire a V. S. Illuſtriſs. ſenza mio grandiſſimo dolore, che ſi ha opinione, che queſto pover Sig. ſia mancato per non eſſer ſtato conoſciuto il ſuo male da Medici, i quali ſono ſtati fin'all'ultimo della vita ſua, ad accorgerſi della malignità della febre, havendolo fin quì medicato per mal di punta. Queſto eſſempio ſi dovria mettere in conſiderazione. V. S. Illuſtriſs. ſa quanto importa che preſſo la perſona d'un Sig. ſiano Medici di lunga prattica, & iſperienza, & ſi dovria ricordare, che amalandoſi ſpeſſo Noſtro Sig. nè havendo niuno preſſo di ſe della qualità, & iſperienza che Monſignore di Sarzana, ſaria buon opera a richiamarlo con qualche opportuna occaſione per ſervigio di Sua Santità, la cui ſalute & conſervatione ancorchè in ogni tempo ſi debbia deſiderare, tanto più s'ha da procurare hora per il gran biſogno, che ne ha la Criſtianità, & Chieſa di Dio.

Il Sig. Duca di Mantova & Sig. Don Ceſare Gonzaga ſono ſtati fin all'ultimo, che è mancata S. S. Illuſtriſs. havendo ella ricevuta a prima tutti gli ordini della Chieſa, & ritorneranno queſta mattina a Mantova laſciando per quanto ſi tiene (*d*) *andar innanzi* la Sig. Ducheſſa, qual già è in camino: con che bacio le mani di V. S. Illuſtriſs. Di Trento li 3. di Marzo del lxiij.

(*d*) In edit. deeſt.

PO-

POSCRITTA.

Il Sig. Duca di Mantova ha mandato quel Corriere che doveva venire a Roma ad incontrare la Sig. Ducheſſa, ch'era vicina a Rovere per farla ritornare indietro.

Li Sigg. Legati ſcriveranno a V. S. Illuſtriſs. per metterle in conſideratione, che ſaria biſogno continuare con l'opera del (*a*) Segretario Olivo per eſſer egli informato de negotii: sò che non (*b*) accaderà ricorſo a V. S. Illuſtriſs. che quando ſi faceſſe tal riſolutione biſogneria provederli, perchè ſon certo, che egli potrà ſperare di eſſer non ſolo riconoſciuto della ſervitù paſſata, ma che li ſi darà proviſione ordinaria per trattenerſi.

(*a*) *Ed.* Signore.
(*b*) *Ed.* non gradirà VS.

LETTERA XI.

Illuſtriſs. & Rev. Sig. & Padrone mio Oſſerv.

Hierſera inteſi dal Sig. Cardinale Seripando quanto haveva paſſato con Monſignor Illuſtriſs. di Loreno sì di quel ch'egli haveva detto communemente alli Sigg. Legati, circa la mente dell'Imperatore, come particolarmente a S. S. Rev. & tra l'altre coſe mi diſſe, ch'eſſo Sig. Cardinale gli haveva (*c*) confirmato, che non ſi ſaria ricercato coſa alcuna, che toccaſſe l'auttorità di Sua Santità, ma ſendo tutte queſte coſe ſtate ſcritte, ò per lettere communi de Sigg. Legati, ò per li particolari di S. S. Rev. non mi eſtenderò a replicarle.

(*c*) *Ed.* informato.

Mi diſſe inoltre, ch'era ſtato avviſato d'un certo motivo, ch'era ſucceſſo per una cauſa del Veſcovo di Segovia, che ſi doveva proporre in Ruota, la quale pare che non ſolamente fuſſe (*d*) ricuſato di propoſta, ma che uno degli Auditori di Ruota riſpondeſſe ad un ſuo, che di queſto ha ſcritto quà, chel ſuddetto Veſcovo era ſuſpetto di heresia; onde S. S. Rev. deſideraria quando ciò fuſſe vero, che ſe le remediaſſe, non le parendo hora tempo di irritare niuno.

(*d*) *Ed.* ricuſata di propoſta.

Ragionò anco ſopra il Decreto della Reſidenza dicendomi chel Sig. Cardinale Varmienſe haveva cominciato a trattare col Sig. Cardinale di Loreno per mezzo dell'Abbate di Chiaravalle, perchè s'accommodaſſero alcune parole del proemio, & che Monſignor Illuſtriſs. di Loreno gli ha mandato a dire, che domani anderà a trovarlo per ragionare ſeco ſopra di queſto. E' di parere S. S. Rev. che ſi poſſino proporre la dottrina, & Canoni in quella forma, che furono accommodati ultimamente, dicendo, ch'ella non reſterà di proporre quando anco fuſſe certa, che li Franceſi non vi acconſentiſſero, & proteſtaſſero, preſuponendo, che ſe bene eſſi hanno accennato havere animo di far molte coſe, non debbiano però venire a rottura alcuna per queſta cauſa, & piaceria a S. S. Rev. che innanzi, che ſi proponeſſero, ſe ne faceſſe motto al Sig. Cardinale di Loreno non già per trattare più, tenendo opinione, che i Franceſi non vi conſentiranno, ma ſolo per ſodisfare a S. S. Illuſtriſs. ſendoli ſtato promeſſo di farla avvertita di tutte le coſe prima che ſi proponghino.

Hieri non ſi fece altro, che celebrare la Meſſa de Defonti per quel povero Signore, il corpo del quale è ſtato queſta mattina accompagnato a Mantova da alcuni Veſcovi, trà quali vi erano (*e*) Nola, Reggio, Oſſero, & Pavia.

(*e*) *Ed.* Hoſtareggio.

Reſtavano a dire alcuni Theologi nella quarta Claſſe, ma perchè l'altro hieri doppo pranzo non ne comparſe niuno, queſti Sigg. ſi riſolſero, che ſi cominciaſſe da Terza, come ſi è dato principio queſta mattina.

Dell'ordine, che i Sigg. Legati hanno diſſegnato di ſeguire in proporre le coſe, che ſi reſtano a ſtabilire, perchè ella ne deve eſſer ragguagliata da loro Sigg. Illuſtriſs. non ne dirò altro.

Monſignor di Vigenano ſendoſi a pena rihavuto dalla indiſpoſitione ch'ello ha havuto per un meſe, & molto travagliato & caduto di nuovo nella febbre, egli ſcrive a V. S. Illuſtriſs. come la vedrà per l'alligata, & deſiderando licenza di potere mutar aria, & in vero doppo che ſi truova quà è ſtato la più parte del tempo indiſpoſto, & con queſto bacio le mani a V. S. Illuſtriſs. Da Trento li iiij. di Marzo lxiij.

LETTERA XII.

Illuſtriſs. & Rev. Sig. & Padrone mio Oſſerv.

Li Sigg. Legati ſpedirono per coſtà ſabbato mattina un Corriero con lettere mandate da Monſignor Delfino, il quale pregava S. S. Illuſtriſs. a ſpacciare ſubito, acciochè arrivaſſe così preſto ma l'altro, che poco innanzi era ſtato ſpedito dall'Imperatore, & fu sì improviſa la ſpeditione, (*a*) che non lo ſeppi ſe non in quel punto, che doveva partire.

(*a*) *Ed.* che la ſeppe.

Il Decano (*b*) Neombrogenſe, il quale allogia in caſa del Sig. Cardinale Varmienſe, ha portato nuova, che in Germania ſi fanno genti dal Duca di Saſſonia, di Virtimbergh & l'Angravio in ajuto de Ugonotti, & il Sig. Cardinale Lorena ha detto d'eſſer avviſato nuovamente di queſti motivi per lettere dell'Imperatore.

(*b*) *Ed.* Neombrobrogien.

Giovedì ſera gionſe il Sig. Martino Guſmano mandato dal Rè Cattolico all'Imperatore & partì ſabbato mattina, nè s'è potuto ſapere altro di quel che porti, ſe non che habbia da trattare il matrimonio della figliuola del Rè de Romani col Principe di Spagna; tuttavia ſi fa giudizio che egli habbia anche ordine di ragguagliare Sua Maeſtà Ceſarea di quanto havrà da trattare Don Luigi (*c*) d'Auda con Noſtro Sig. del quale havendone eſſo parlato ha detto, che ſi ſarebbe fermato qualche giorno col Sig. Duca di Fiorenza, & ſi penſa, che porti ancora qualche commiſſione al Conte di Luna.

(*c*) *Ed.* d'Avila.

Gli Ambaſciatori di Venetia ſono ſtati avviſati per lettere dell'Ambaſciadore Reſidente appreſſo il Sig. Duca di Savoja chel Duca di Guiſa nel tornare, che faceva dalle Trincee, fu ferito d'un archibugiata da un ſoldato che ſe gli accoſtò in atto di volergli parlare, & eſſi Ambaſciatori fecero dar parte per il loro (*d*) Secretario di detta lettera al Sig. Cardinale di Loreno: ſi diſſe poi che hebbero nuova dal Medico, che per lettere di Leone delli dui di queſto s'era inteſo la morte di detto Duca, il ſettimo giorno del male, che fu li xxv. del paſſato, avviſando in oltre, chel Duca di Nemurs era chiamato, che andaſſe con la cavalleria a quella volta, ma ſapendo, che al Sig. Cardinale era diſpiacciuto il primo avviſo, per non havere egli nuova di ciò altrove, nè lo credendo, hanno tenute occulte l'ultime lettere negando anche a chi gli ne ha domandato eſſer vero, che di tal coſa ſieno avviſati, confeſſano ſolo la nuova dell'archibuſata, tuttavia il Maeſtro delle poſte di Milano avviſa di ciò per ſue lettere: ſi è anco detto, che nella Provenza s'erano levati alcuni numeri di Ugonotti, & in Breſcia s'è ſcoperto una famiglia di Martinenghi Ugonotta, uno de quali ha publicamente abjurato, gli altri hanno voluto più toſto perdere la robba, & eſſere banditi, che diſdirſi, i quali con le donne loro ſe ne ſono iti in Genevra.

(*d*) *Ed.* il Sig. Segretario.

Scriſſi

Scriſſi per l'altre mie, chel Sig. Cardinale di Loreno haveva diſſegnato d'andare da Monſignor Rev. Vormiente, mi diſſe poi eſſo Sig. Cardinale, che S. S. Rev: voleva andare da lui, ma per la nuova ſparſa del Duca di Guiſa non è audato per ancora.

L'Ambaſciatore Ponte non anderà più per quella differenza de confini, havendo egli avvertito, che la elettione fatta da lui era contra la forma de loro ſtati, li quali proibiſcono di eleggere all' altri carichi perſona, che ſia in officio, & così è ſtato ſcuſato.

Monſignor di Viterbo arrivò quà venerdì ſera, è giunto hoggi il Veſcovo delle Cinque Chieſe: & è venuto ancora il Veſcovo di Nilla, & il Veſcovo (*a*) della Torre Franceſe, ſono tornati parecchi de Prelati, ch'erano partiti, & ne ritornano tuttavia.

(*a*) *Ed.* delle Torre Franceſi.

Reſtano ancora di queſta claſſe a dire x. Theologi, & che trà quelli, che hanno detto ne loro ragionamenti, hanno adutte ragioni per debilitare l'auttorità del Pontefice in materia *diſpenſationum* trà quali è il Theologo di Sanctes.

V. S. Illuſtriſs. vedrà per l'alligata ſcrittura alcune coſe dettemi dal Sig. Cardinale di Loreno a fin ch'io ne la ragguagliaſſi, & piacendole di riſpondere qualche coſa, perchè io gliele poſſi referire, ò formare la lettera in modo ch'io glie la poſſi moſtrare, non ſaria ſe non bene per dare queſta ſodisfattione a S. S. Illuſtriſs. con che non mi occorrendo altro, humilmente bacio le mani di V. S. Illuſtriſs. Di Trento li viij. di Marzo lxiij.

S C R I T T U R A.

Trovandomi venerdì dopo pranzo in caſa del Sig. Cardinal di Loreno per accompagnarlo in congregatione, mi diſſe S. S. Illuſtriſs. che doppo la congregatione mi laſciaſſi vedere, c'haveva da parlarmi; la quale poi tenne meco ragionamento di varie coſe, caricandomi ch'io ne deſſi conto a V. S. Illuſtriſs. ſi ſcusò prima perchè non haveva fin quì mandato da Sua Santità come haveva diſſegnato, & detto di fare, dicendo, che haveva ciò differito aſpettando l'arrivo del Veſcovo delle Cinque Chieſe per ſapere da lui molte coſe, ch'erano rimaſte all'Imperatore da conſultare, & ſimilmente la giunta del Sig. Martino Guſmano, quale (*b*) arrivò quì giovedì ſera ſperando d'intendere ò da lui, ò dal Veſcovo ſuo fratello quel che egli portaſſe, & di eſſer in queſto mezzo avviſato dalla Corte di Sua Maeſtà Ceſarea quanto haveſſe da trattare, oltre di queſto che havea ſopraſeduto il mandare per molti altri riſpetti ancora, li quali trà xv. dì mi diria poi. Soggiungendo che intanto verria Monſignor di Viterbo, dal quale potria anche intendere qualche coſa. Ragionò poi della buona mente, & caldo zelo, che moſtra (*c*) Sua Maeſtà Ceſarea verſo le coſe di queſto Concilio & della gran riverenza, che porta a Sua Santità, non volendo, che ſi parli di coſa veruna, che tocchi l'auttorità ſua, ò di coteſta Corte, affermando, che nella medeſima intentione ſaria Francia, el Rè Cattolico, atteſo maſſimamente, ch'ella haveva inteſo, che ſi fariano offici a nome di Sua Maeſtà con Prelati Spagnuoli, perchè eſſi foſſero uniti tutti in quel che mirariano li Sigg. Legati. Il perchè diſſe, & per quella iſperienza, che haveva, & per quanto poteva comprendere dalla mente de Principi faceva certo giudizio chel Concilio quando che foſſe governato con quella prudenza, che ſi conveniva, haverebbe preſto, & felice ſucceſſo. Diſſe però, che trovandoſi le coſe nello ſtato, che ſi vedea, & quaſi in bilancio, ſecondo la piega, ch'ellino piglieriano, tal ſarebbe il lor fine, & che perciò era molto neceſſario, che li Sigg. Legati s'intendeſſero bene inſieme, nè ſi moſtraſſero trà loro diverſi, come le pareva che foſſero, & che da queſto forſe procederia, che le coſe a Roma non erano ben inteſe, & (*a*) guidate altrimente di quel che faceva di biſogno: diſcorrendo poi ſopral progreſſo del Concilio, diſſe che Sua Santità ſi riſolveſſe di trasferirſi a Bologna, che ſapeva, che Sua Maeſtà Ceſarea vi anderia, & che queſta ſaria buona occaſione di coronarlo, & finire preſto il Concilio; che a Sua Santità metteria conto il coronarlo per mantenerſi in queſto poſſeſſo, ſoggiungendo, che ſe poteſſe parlare con Sua Santità ſi renderia certa, che ſi trovarebbe modo di terminare le coſe preſto & felicemente, tanto più che finite queſte materie *de Sacramentis* non reſteriano a trattare de dogmi ſe non due o tre queſtioni, le quali in un'altra Seſſione facilmente ſi potrebbono ſpedire: queſte ultime parole, credo che diceſſe S. S. Illuſtriſs. volendo taccitamente inferire quello, che già ſcriſſi haver detto Monſignor di Sans, ch'ella deſiderava, che fatta queſta Seſſione ſi trattaſſe *de Purgatorio*, (*b*) *& de indulgentiis*. Diſſe ancora, che non accadeva che S. S. paſſaſſe tant'innanzi in fare ogni dì gagliarde, & ſtrette riforme, & ancorache i Prencipi foſſero tutti uniti quanto alla libertà del Concilio & alla riforma, ricercandola dal Concilio & (*c*) da Sua Santità, non potevano per queſto pregiudicare all'auttorità ſua, conciosiache tutto quel che decerneria il Concilio ſaria *de jure* (*d*) *poſitivo*, & ella reſteria nel ſuo, poſſeſſo di diſpenſare: non eſſendo maſſimamente l'intentione de Principi di voler metter in dubbio queſta podeſtà ſua, nè meno toccare coſa alcuna, che le poſſi eſſere de pregiudizio, ma ragionando di queſto poco dopoi ſi laſciò S. S. Illuſtriſs. uſcire queſte parole, che li Principi la ricercavano dal Concilio *ne liceret referre pedem*. Aggiunſe a queſto deſiderando Sua Santità trovar via di riuſcire della riforma, & venire alla iſpeditione del Concilio biſogneria, che ſi laſciaſſe intendere charamente quai ſieno quei capi, che non voleſſe, che ſi trattaſſero, acciochè ſi poteſſe attendere alla ſpeditione degli altri, & con queſto ſi leveriano le conteſe, che ſono delle dilationi, perciochè perſuponendo alcuni, che ſi vogliono moſtrate più affettionati, che una parte di queſte petitioni ſieno pregiudiciali alla ſede Apoſtolica ſenza dechiararle, & ſenza attendere al teſto, & altri negando, & havendo contraria opinione, con queſte conteſe danno cauſa di portare in lungo le coſe, il che ritorna tutto in danno di Sua Santità, & di V. S. Illuſtriſs. dicendo inoltre, che ſe ſi penſava col differire di ſtraccare i Prelati foraſtieri ſi pigliava errore, perchè Spagnuoli, & altri erano per ſtraccarci, Prelati Italiani, & per ſtar quì x. anni quando foſſe biſognato, & ragionando dell'Imperatore diſſe, che a Sua Maeſtà pareva coſa ſtrana, che 'n ſei meſi di tempo, non ſi foſſe ancora riſoluto quel che ſi haveſſe a proporre delle ſue petitioni. Accennò ancora che appreſſo Sua Santità erano de Conſiglieri, che ancorchè ella haveſſe buona mente, non glie la laſciavano però mettere in eſſecutione, & che molte volte era occorſo, che laſciandoſi intendere Sua Santità di volere fare alcuna coſa, gl'erano per queſta cauſa ſeguite reſolutioni tutte contrarie, il che apportava mala ſadisfattione alli Principi, & cagionava di quà molti diſordini. Moſtrò maravegliarſi S. S. Illuſtriſs. che ſi mandaſſero ſpeſſo Corrieri, & che tante volte ſi ſcriveſſe a Roma dalli Sigg. Legati ſopra una materia, & che eſſi moſtraſſero di non haver mai riſpoſta, nè riſolutione, il che diſſe che gli diſpiaceva molto, ſoggiungendo, che penſava per eſſer ella ſtata fuori alcuni giorni di trovare al ſuo ritorno eſſi Sigg. Legati riſoluti delle difficultà preſenti, ma che gli ha pur ritrovati come prima ſenza riſolutione, & di quì venne a dire, che Sua Santità ſi fidava di loro; era bene, che gli ordinaſſe, che attendeſſero a levare queſta opinione, che ſi haveva che non ſi fa-

(*b*) *Ed.* arriva.

(*c*) *Ed.* ſua Maeſtà.

(*a*) *Ed.* giudicate.

(*b*) *Deſunt in Edit.*

(*c*) *Ed.* & non da.

(*d*) *Ed.* Jure divino poſitivo.

ſi faceſſe coſa alcuna, di cui prima non veniſſe ordine da Roma con iſcrivere ſolo le coſe, che ſi fariano di mano in mano. Il che oltre che ſaria di grandiſſimo ſervigio, & honore di Sua Santità verria anche a levare la mala opinione della poca libertà del Concilio, & quando ella non ſe ne fidaſſe, che ſi riſolveſſe a mandarne degli altri levando via queſti. Diſſe ultimamente ma ſotto velo di parole, le quali dandoli io occaſione le dechiarò poi che havevano ſcritto a Sua Sanrità moſtrandole di non eſſer hora tempo a trattare la difficoltà delle parole *Univerſalem Eccleſiam &c.* per le ragioni addotte nella lettera, ch'egli ſcriſſe della Reſidenza, nella quale haveva dechiarato come per una confeſſione dell'animo ſuo quel che ne ſentiva moſtrando di non poterne ella, nè li Prelati Franceſi dire altramente per non canonizzare una opinione contraria a tutta la Francia, & diſſe che quando Sua Sanrità foſſe ſtata perſuaſa, che le ſudette parole poteſſero paſſere ancorchè Franceſi non vi acconſentiſſero quei tali, che le haveſſero detto (a) s'ingannavano di gratt lunga, perchè per non laſciarle paſſare ſi ſuſcitarla all'incontro la queſtione, *quod Papa non ſit ſuper Concilium*, la quale diceva egli ſaria più ajutata di quel che altri ſi penſava, dicendo ancora che molti vi ſariano, che direbbono non eſſer tempo di trattare queſta queſtione, affermando che ſariano tanti, che baſteriano per impedire.

(a) *Ed.* s'imaginavano.

Ancora che il Sig. Cardinale di Loreno mi diceſſe che non haveva mandato da S. Santità aſpettando la venuta del Veſcovo delle Cinque Chieſe per intendere quanto haveva riſoluto S. Maeſtà Ceſarea nella conſulta, ſi può però tenere per fermo, che egli ritornaſſe bene informato della mente dell'Imperatore di tutte le coſe, che può portare il Veſcovo delle Cinque Chieſe, & havendo egli detto, che tra xi. giorni mi diria altre cauſe, che l'haveſſero fatto ſopra ſedere à mandare à Roma, dicendo ad altri, che tra x. dì ſi ſentiriano coſe d'Importanza, ſi può con ragione dubitare, che queſti Oratori ſieno per fare quanto potranno per impedire il progreſſo de dogmi, ſapendoſi la mente dell'Imperatore & Francia è tale. Si può anche dalle parole di eſſo Sig. Cardinale far giuditio, che tutte le coſe che ei dice ſopra li Canoni della materia dell'ordine non le dice ad altro fine, che per mettere qualche dubbio nell'animo de Sigg. Legati, acciochè per la difficoltà, & pericolo che eſſo propone levaſſero le parole *Univerſalem Eccleſiam &c.* & havendo io dato conto alli Sigg. Cardinali Seripando, & Simoneta del Ragionamento, che egli tenne meco, vennero nel medeſimo parere; tuttavia ſon ben'animati a proporle, & diſſegnano di fare una congregatione de padri prima che i Theologi abbiano finito di dire & di proporre la dottrina, & Canoni. Il decreto della Reſidenza & gli abuſi dell'ordine con ordine che li Padri habbiano à dire prima ſopra la dottrina, & Canoni, & poi ſuſſeguentemente ſopra l'altre materie; & perchè ſi dubita che 'l Sig. Cardinale di Loreno faccia fare inſtanza dagli Oratori, perchè ſi proponghino le petitioni prima che ſi venghi alla deliberatione della propoſta, maſſimamente che hoggi s'aſpetta il Veſcovo della Cinque Chieſe, & havendo eſſi tempo di conſultarſi, ſenza dubbio alcuno faranno grandiſſima inſtanza: ho ricordato & ſollecitato queſti Sigg. che non perdino tempo, & che quanto prima venghino all'atto di proporre per levarſi queſti rumori dalle ſpalle.

Gli Ambaſciatori dell'Imperatore ſubbito mancato il Sig. Cardinale di Mantova ſpacciarono un Corriero à Sua Maeſtà Ceſarea avviſandola che voleſſe con queſta occaſione ricercare da Noſtro Sig. che faceſſe Legato il Sig. Cardinale di Loreno: ſi è detto poi che Sua Maeſtà ha ſpedito per queſta cauſa un Corriere à Roma, & dalle parole che eſſo Sig. Cardinale s'è laſciato uſcire s'è potuto far giudizio che queſto ſia vero.

Ritrovandomi ſabbato di ſera a caſa del Sig. Cardinale di Loreno con Monſignore de Sinigaglia, & di Vercelli venne Monſignore di Viterbo a parlare con S. S. Illuſtriſs. alla quale dette che hebbe alcune parole ſe ne partì ſubito. Voltatoſi al Sig. Cardinale a noi ci diſſe che Monſignore di Viterbo haveva fatto ſcuſa ſeco perchè la mattina parlando con S. S. Illuſtriſs. & vedendola alterata, & dar poco orecchie alle ſue parole ſe ne partì mal ſodisfatto, & ſenza fornire il ragionamento, dubitando che ei non foſſe alienatiſſimo di quelle coſe che le diceva in nome di ſua Santità, & raccomiò, che 'l ſudetto Monſignore gli andò à parlare la mattina in quel punto che era travagliato, per la mala nuova del Sig. Duca ſuo fratello, che poco innanzi gli era ſtata data, & ridendo diſſe ch'ella ancora ſi ſcusò ſeco ſe non l'havera atteſo ſecondo il ſolito.

P O L L I Z A

Nella lettera del Bendoni.

Il Sig. Cardinale Vormienſe per una lettera dal ſuo capiiolo è avviſato d'un caſo nuovamente occorſo nella ſua Chieſa, che ſendoſi negata la ſepoltura à una Donna Nobile per eſſerſi nell'ultimo della ſua vita communicata *ſub utraque ſpecie*, I figliuoli l'hanno fatta ſepelire da quei ſettarij alla Luterana, onde alcuni hanno detto, ch'eſſo invierà l'iſteſſa lettera à Sua Santità, ricercando in ciò conſiglio, & diſcorrendo ſopra di queſto dicono, che per occorrere à molti ſcandali, che potrebbeno di nuovo ſuccedere in quelle parti ſarebbe forſi meglio che Sua Santità mandaſſe eſſo Sig. Cardinale in Polonia con titolo di Legato, non tanto per benefizio della ſua Chieſa, quanto per contenere in obedienza il reſto di quei Popoli, penſando eſſi, che molto maggiore ſervigio portarebbe alla Sede Apoſtolica in quelle bande che ſtando quì in Concilio, atteſo maſſimamente, che quì può giovar poco l'opera ſua, tanto più per eſſere egli odiato dagli heretici per quel che ha ſcritto contra di loro. Onde quando Noſtro Sig. ſi riſolveſſe di mandare quì altri Legati, & giudicando così bene VS. Illuſtriſs. vi ſi potria far conſideratione, maſſimamente, che porteria poca ſpeſa di più, perchè non ſaria poi biſogno del Nuntio, che ſi tiene in Polonia. Ma non laſcierò di dirle ancora che ragionando il Sig. Cardinale Simoneta ſopra il mandare Legati quà, ſua Signoria Reverendiſs. non giudicava per bene che ſe ne mandaſſero altri.

L E T T E R A XIII.

Illuſtriſs. & Rev. Sig. mio, & Padrone oſſervand.

Spacciandoſi queſta ſera dai Sigg. Legati una ſtaſfetta per Bologna con lettere di Monſignor Dolfino, non ho voluto laſciare di dire a VS. Illuſtriſſima, che hierſera per lettere di Venetia dell'Ambaſciatore di Francia, & anche per un Gentilhuomo del Signor Duca di Ferrara, è venuto nova al Sig. Cardinale di Loreno della morte del Duca di Guiſa ſuo fratello, per il che li Sigg. Legati hanno ſopraſeduto il fare hoggi congregazione.

Monſignor Dolfino ſcrive per quanto ho inteſo alli Signori Legati che 'l Veſcovo delle Cinque Chieſe gli haveva detto di non havere commiſſione dall'Imperatore di trattare coſa che poteſſi diſpiacere a S. Santità & che non portava riſolutione del tutto, perciocchè Sua Maeſtà aſpettava prima riſpoſta da Noſtro Signore di tre capi, il primo

che non ſi penſaſſe alla ſuſpenſione ſenza il conſenſo de Prencipi, l'altro, che Sua Santità aiutaſſe la libertà del Concilio, la quale veniva impedita, sì perchè ogni coſa prima ſi conſultaſſe a Roma, come perchè non era libero al proporre, havendo li Sigg. Legati ſoli queſta poteſtà, il terzo, che ſaria d'animo di venire al Concilio, & che haveva ſcritto a Sua Santità con eſſortar ancor lei a venire avviſando in oltre che 'l Veſcovo delle Cinque Chieſe portava ſeco (*a*) copia della ſuddetta lettera.

(*a*) *Ed.* la ſuddetta.

Appreſſo per lettere di eſſo Monſignore di viij. s'è inteſo, che 'l Dottore Seldio gran (*b*) cancelliere in un ragionamento c'haveva tenuto ſeco gli haveveva perſuaſo a fare officio perchè ſi levaſſero le parole *Univerſalem Eccleſiam &c.* acciò non ſi veniſſe a mettere in campo la queſtione della poteſtà del Papa ſopra il Concilio, dicendo, che queſti non erano tempi di trattare tal coſa, & che Sua Maeſtà, & eſſo ancora ſapevano, che Carlo Quinto di felice memoria teneva in queſto articolo contraria opinione, ſoggiungendo, che ſi dovria fuggire il dare occaſione a Sua Maeſtà, & agli altri Principi di dichiarare l'opinione che tenghono in queſto punto. Queſto ragionamento del Seldio con Monſignore Dolfino mi pare, che in ſoſtanza ſia conforme a qualche parte a quello che il Signor Cardinale di Loreno mi diſſe ſopra di queſto particolare, onde non ſi può ſe non dubitare che nel tempo che fu S. S. Reverendiſſima in Corte habbia fatto opera di queſto, & perſuaſo anco al Seldio a farne officio dopo la ſua partita.

(*b*) *Ed.* Cavaliero.

Gli Ambaſciatori di Sua Maeſtà Ceſarea hanno havuto hoggi al tardi audienza dalli Sigg. Legati preſentando una littera di Sua Maeſtà con una copia d'un altra ſcritta a Noſtro Signore, di che non ne darò più particolare ragguaglio a VS. Illuſtriſſima, ſapendo per lettere di eſſi Sigg. Legati le ne ſarà dato conto. Non laſcierò però di dirle che 'l Veſcovo delle Cinque Chieſe ha havuto a dire che per queſta prima audienza ſe la volevano paſſare ſul generale.

Hierſera il Signor Cardinale Seripando tornato che fu dalla congregatione gli venne una gran febbre aggiunta con un mal di gola, & queſta mattina ſi gli è cavato ſangue. Queſta ſera s'è trovata accreſciuta la febbre & la virtù indebolita, & diſegnavano i Medici di darli un poco di manna, la quale piaccia a Dio, che le faccia operatione, altramente ſi ha gran dubbio della ſua ſalute. Queſto male di S. S. Reverendiſſima dubito che non faccia differire quelche havevano ordinato li Sigg. Legati di fare una congregazione de Padri per deputare quelli, che havevano a formare li Canoni nella materia del Matrimonio, & proporre la dottrina, & Canoni col decreto della Reſidenza, & gli abuſi dell'ordine, le quali coſe eſſo Sig. Cardinale haveva gran deſiderio, che ſi proponeſſero, & lo diſſe a Monſignor Paleotto, & a me, & così (*c*) tuttadue ne facemmo inſtanza, ma è piacciuto al Signor Dio che per ancora non ne ſia fatto altro, & non mi occorrendo ec. bacio a VS. Illuſtriſſima humilmente le mani. Di Trento li jx. di Marzo lxiij.

(*c*) *Ed.* tuttavia ne faceſſimo

P O L I Z A.

Li Signori Legati hanno fatto ſopraſedere lo ſpaccio fino a queſta mattina per veder come ſuccede il male del Sig. Cardinale Seripando, nel quale s'è trovato miglioramento havendoli la medicina fatta grande operatione, & ritrovandoſi la virtù più gagliarda. Il mal che haveva nella gola gli è dato fuora, & ſegli è infiato parte del collo, & S. S. Reverendiſſima ha grand'animo: Onde per queſti ſegni tutti Monſignor di Sarzana ne ſpera bene, ancorchè ſin'a queſt'hora, che ſon le quindici non li ſia punto alleggerita la febbre.

L E T T E R A XIV.

Illuſtriſs. & Rev. Sig. mio, & Padrone oſſervand.

Havendomi detto il Padre M. Adriano, che M. Girolamo Theologo di VS. Illuſtriſſima ſarà mandato a Padova per ſuffraganeo, cercai con queſta occaſione d'intendere ſe egli verrebbe volentieri a ſervire VS. Illuſtriſſima in evento, ch'ella voleſſe altri Theologi, & la trovai a queſto ben diſpoſta, & deſideroſo di ſervirla, mentre però le veniſſe commandato, non li parendo di poter con honor ſuo chiedere da ſe ſteſſo licenza a Monſignore di Cipri, a cui ſi trovava obligato con intentione di ſervire maggiore Signore. Queſto Padre è perſona di nome, & dottrina, & di buona preſenza, ſendo egli ſtato qualche meſe in Concilio potrebbe oltre la dottrina ſua portar ſervigio nelle materie Conciliarii, che ſi haveſſero a trattare per eſſerne informato. Onde quando VS. Illuſtriſſima diſſegnaſſe ſervirſene, baſteria ogni minimo officio che ſe ne faceſſe in nome di Lei con Monſignore di Cipri.

Si ha avviſo per Lettere d'Iſpruch' oltre che ſi è detto ancora quì, che l'Imperatore ha mandato copia della Lettera ſcritta a Sua Santità alli Principi, & il Sig. Cardinale di Loreno, & l'Ambaſciatore Lanſach hanno detto che Sua Maeſtà Ceſarea havuto che habbia la riſpoſta da Sua Santità è riſoluta di venire al Concilio.

Li Sigg. Legati furono hierſera a condolerſi col Cardinale di Loreno della morte del Sig. Duca ſuo fratello, & il medeſimo hanno fatto gli Ambaſciatori.

La notte poi ritornò Monſignore di (*a*) Ceriſola Gentiluomo del Sig. Duca di Savoja il quale già circa dui meſi fu mandato dal Sig. Cardinale di Loreno in Francia, & hora ha portato la nuova della morte del Duca di Guiſa.

(*a*) *Ed.* Ceſſola

Non hanno per ancora queſti Sigg. acquietato i romori che io ſcriſſi eſſer nati tra i ſervitori delle Nationi, perciochè non gli hanno hieri quì levate l'armi nè fatto pacificare tra loro con quelli che erano venuti alle mani.

In queſti tre giorni non ſi è fatta congregatione alcuna. Domattina ſi cantarà la meſſa dei defunti per il ſuddetto Sig. Duca di Guiſa.

Si trovano hor ammalati parecchi Prelati, tra quali ſono Zara, Sorrento, & Fieſoli.

Il Sig. Cardinale Seripando la febre che gli ſoleva venire alle xv. hore è tardata a ritornare hoggi ſin alle xxij. Ha ripoſato due hore bene ſendoli ceſſato il catarro & l'infiatura della gola, & la virtù ſi va tuttavia ſoſtentando, onde con l'ajuto di Dio ſe ne ſpera bene per eſſer queſto il quarto. Nè mi occorrendo più di quello, che la vedrà per l'inchiuſa ſcrittura le bacio humilmente la mano. Di Trento (*b*) li xj. di Marzo lxiij.

(*b*) *Ed.* li xiii.

P O S C R I T T A

Havendo li Sigg. Legati fatto trattenere l'ordinario ſin'queſta mattina per veder il ſucceſſo del mal del Sig. Cardinale Seripando ſe gli è trovato buon miglioramento con diminutione di febbre & queſta notte paſſata ha ripoſato aſſai bene.

S C R I T T U R A.

Indrizzata al Bendoni.

Havendo Sua Maeſtà Ceſarea & per gli articoli publicati & per la Lettera ſcritta a Sua Santità moſtrato animo non ſolamente di voler abbracciare quello, che tocca all'auttorità ſua, ma anco dato opinione di voler paſſare più oltre di quello che hanno fatto li ſuoi anteceſſori che erano più poten-

(a) *Ed.* di lei.

tenti (*a*) di lui, & havendò appreſſo mandato copia della Littera ſcritta a Sua Santità alli Principi non ad altro fine per quel che s' intende, ſe non per una forma di giuſtificatione, non ſaria forſe ſe non bene havere in conſideratione quelche a VS. Illuſtriſs. ſcriſſi alli giorni paſſati che Noſtro Sig. potria far un breve nel qual moſtraſſe qualche riſentimento con Sua Maeſtà & più con quelli, che l' havevano perſuaſa a voler metter mano nelle coſe che ſpettano alla Santità Sua, & ſerviria anche queſto breve per giuſtificatione appreſſo il mondo. Perchè doppo, che ſi foſſe mandato a Sua Maeſtà ſe ne potria ſimilmente mandar copia al Nuntii che ſono appreſſo li Principi perchè glie ne ragguagliaſſero, & in vero, che agli amorevoli ſervitori di Sua Santità non ſolo ha da rincreſcere, ma da dolere infinitamente che non ſi conoſca la buona & Santa intentione di Sua Beatitudine, in tutte le coſe del ſervigio di Dio, & particolarmente in quella che appartiene alla riforma, onde quelli che la ſanno doveriano attendere con ogni sforzo a levare le male opinioni che quì & fuori ſi hanno generalmente: il che ſaria il maggior ſervigio, che ſi poteſſe fare hora in queſta ſanta cauſa, & per honor di Sua Santità: ci è anco da dolere che ſendo le coſe della riforma nell' eſſere che ſono, non ſi truovi modo da ſgannare i Prencipi, & loro miniſtri della mala impreſſione che hanno, i quali ſe foſſero ben informati reſtarebbeno ſodisfatti della ſanta mente di Noſtro Sig.

Ha da ſpiacere ancora che queſto benedetto decreto della Reſidenza dia tanta materia di ragionare, il quale per quanto ſi può comprendere da alcune prattiche, potria facilmente avvenire, che non paſſaſſe. Il che quando occorreſſe daria occaſione di gran ſcandalo, che in tanto tempo, che ſi tratta queſta materia non ſi foſſe trovato via di concordarſi.

L E T T E R A XV.

Illuſtriſs. & Rev. Sig. mio & Padrone Oſſerv.

li xvi. Marzo. *in Edit. XV.*

Si congregarono a queſti dì paſſati in caſa dell' Arciveſcovo di Granata gli Ambaſciatori Imperiali, & buona parte de Prelati Spagnuoli, dove tennero inſieme longo ragionamento, & ſi è inteſo da poi, che non trattorono d'altro, che dell' uſo del Calice, alla conceſſione del quale dicono, che 'l Veſcovo delle Cinque Chieſe gli eſſortò con varie ragioni a volere acconſentire.

Venerdì gli Ambaſciatori Franceſi furono inſieme con gli oratori Imperiali, & per quanto s' è detto poi ragionorono ſopra il decreto della Reſidenza, del quale il medeſimo giorno il Sig. Cardinale ne haveva trattato con li Sigg. Legati, pregandoli a volerlo proporre, & vennero anche a ragionamento di accomodare alcune parole del decreto, & il Sig. Cardinale Varmienſe ſe parlò a lungo col Veſcovo delle Cinque Chieſe, acciochè facendoſi qualche concluſione, fuſſe anco con ſodisfattione loro, & ſin quì non ſi è riſoluto coſa alcuna, però ſi perſevera tuttavia in queſto trattato.

Venerdì doppo pranſo ſi levò gran rumore tra ſervitori delle Nationi, & il principio nacque per quello che ſi è inteſo, che alcuni Spagnuoli aſſalirono quattro Italiani. Onde la coſa andò poi augumentando, che ſi fece grandiſſimo tumulto a talchè reſtorono morti trè Spagnuoli, & ſi è detto anco che ne ſono morti duj altri, & feriti parecchi dell' una & l' altra parte.

Hanno per queſta cauſa li Sigg. Legati fatto fare un bando delle armi, ma perchè il Sig. Cardinale di Loreno & gli Amabaſciatori vogliono licenza per li ſuoi & li Forreri anco le portano, ſi dubita, che non ſi ſervirà.

Si fece hieri una raſſegna per deputare alla guardia alcuni Fanti di queſto luogo per accorrer i diſordini che poteſſero venir di nuovo.

La meſſa che ſi doveva dire venerdì per l' eſſequie del Duca di Guiſa, ſi è differita ſin queſta mattina, queſta ſera poi s' è fatta congregatione.

Ho fatto ſapere al Sig. Pagnano, come per la ſua de i vj. mi comanda la grata memoria che Noſtro Signore tien di lui & l' amorevoli demoſtrationi, che le ha fatto con darli la pentione per ſuo figlio, dei che egli moſtra infinita allegrezza, & conſolazione, iſtimando molto più il favore, che gli fa Noſtro Signore in tener memoria di lui, che la grazia iſteſſa.

Nella materia di quel breve non potendoſi haver ajuto per la nuova che VS. Illuſtriſs. haveria havuto, non ho voluto laſciare di mandarle copia delle lettere ſcritte dalli Sigg. Legati a Sua Maeſtà Ceſarea (*a*) alli xxviij. di Luglio, delle quali ella vedrà quelchè eſſi Sigg. ſcriſſero ſopra le parole *proponentibus legatis*, il che gli potrà forſi ſervire in riſpoſta delle lettere ſcritte, (*b*) a Noſtro Signore da Sua Maeſta in queſta mattina dì (*c*) 3. di Marzo.

(a) *Ed.* alli xxiv.

(b) *Ed.* da N. S. a S. Maeſtà.

(c) *Ed.* primo

Se 'l Dottore Corneſio non foſſe partito per Roma come è già jx. giorni ſono haverei fatto officio, che le foſſe reſtato ſodisfatto intendendo la mente di V. S. Illuſtriſs.

Le bacio humilmente le mani della nuova datami per la ſua dei x. della deputatione fatta da Noſtro Sig. di mandare quà li Sigg. Cardinali Morone, & Navagerro, a quali piaccia al Sig. Dio conceder gratia, che poſſino condurre al deſiderato fine queſto Concilio.

Ancorchè il Sig. Cardinale Seripando nel quarto del ſuo male faceſſe qualche meglioramento, & moſtraſſe anco li doi giorni ſeguenti di darne buona ſperanza, è però andato ſempre peggiorando, & nel' ultimo è peggiorato tanto, c' ha levato a tutti quella poca ſperanza, che ci diede S. S. Rev. ancorchè al principio della malatia ſi comunicaſſe, & faceſſe Teſtamento, laſciando le ſue robbe alla famiglia per riconoſcerli, nondimeno s' è comunicato un' altra volta, & queſta ſera è ridutto a termine, che non ſe gli da vita ſin domattina.

Mi è venuto alle mani copia d' una littera, qual dicono eſſer ſtata ſcritta all' Imperatore di Norimberga dagli viij. Deputati dai Principi Conſeſſioniſti & d' un' altra ſimilmente, & dicono eſſerſi ſcritta dai ſudetti per mandarla al Concilio, delle quali procurando io ſaperne la certezza, non ne ho trovato altro fondamento, ſe non che 'l Secretario del Sig. Ambaſciatore di Portogallo dice haverle havute di buona parte con che le bacio &c.

S C R I T T U R A

Nella Littera del Bendoni.

Ragionando meco hieri Monſig. d' Aſtorga ſopra le petitioni, le quali ſi penſa che farà Don Luigi d' Avila a Noſtro Sig. mi diſſe che quando egli ricercaſſe coſe, che non li piaceſſe di concedere, che portaſſero ſeco difficultà, potrebbe Sua Santità prendere quello iſpediente di liberarſene ſenza di negargliele moſtrando di dubitare ſe ſi poteſſero concedere con buona conſcienza, & perciò li piaceria d' haver il parere de Theologi, che tengono le prime cathedre d' Alcalà, & Salamanca, affermando egli che eſſi non conſigliariano mai coſa che poteſſe portare pur un minimo pregiuditio alla Chieſa, ſiccome anco fecero quando l' Imperatore Carlo Quinto gli ricercò nel particolare dell' alienatione de' Feudi Eccleſiaſtici che ha poi ricercato per il Re Filippo, i quali gli riſpoſero liberamente che non ſi potevano alienare con buona coſcienza.

Diſſe ancora che S. Santità non potria fare à queſti tempi proviſione più utile nè migliore per edifficatione del popolo, come che ſi faceſſe una Bolla aſtringendo i Veſcovi à diſtribuire à poveri la terza parte de frutti delle loro Chieſe, & che ogni trè anni viſitaſſero le loro Dioceſi, che tutti i danari delle condonationi ſi diſpenſaſſero (a) *à poveri nel luogo dove ſi ricavaſſero*, dando à Veſcovi poteſtà di provedere de benefitij curati *ad examen* acciòche poteſſero aſtringere anche i Curati a ſtare alle loro Chieſe, dichiarando in oltre S. Santità in detta Bolla, che tutti quei che contraveniſſero non poteſſero eſſere habili à niuna ſorte d' offitio grado & dignità. Non ho voluto laſciare di ragguagliare à VS. Illuſtriſs. delle ſuddette coſe non per metterglieno in conſideratione, ma ſolo perche ella ne faccia quel giudicio che le parerà.

(a) *Deſunt. in Edit.*

L E T T E R A XVI.

Illuſtriſs. & Rev. Sig. mio & Padrone Oſſerv.

Ancorche il Sig. Cardinale Seripando moſtraſſe di dare qualche ſperanza con il miglioramento, che fece l'altra notte, ci ha laſciato però poco in queſta opinione, percioche non diminuendoſi la febre ſi conobbe che andava mancando a poco a poco, & hoggi alle xxiij. hore è morto il povero Sig. con infinito diſpiacere di tutti.

Per l'altro ſpaccio li Sigg. Legati ſcriſſero à VS. Illuſtriſs. per ſapere la mente di Noſtro Sig. circa le robbe della capella, & per riſpetto di quel che ſi paga per l'anello recandogline gratia i ſuoi di caſa, poiche eſſo Sig. Cardinale haveva laſciato le robbe di caſa alla ſua famiglia, & mi ha detto hoggi il Sig. Cardinal Simoneta che teneva che'l Sig. Cardinale ne poteſſe diſporre, poiche nella facoltà, c'haveva di teſtare non ci era riſerva alcuna nè dell' anello nè d' altre robbe di Capella.

(b) Il Theologo Gallio queſta mattina nel ragionamento, ch'egli fece entrò due volte à parlare della Reſidenza adducendo autorità & eſſempi per perſuadere la dichiaratione di eſſa, & *quod fundamentum & columna reſidentiæ eſt ipſum ius Divinum. Jus autem canonicum eſt teſtudo, & ædificium illius, & quod ſublato fundamento corruit ædificium*

(b) *Ed.* Un Teologo Gallo.

I deputati ſopra gli abuſi dell' ordine, havevano quella materia quaſi in eſſere. Ma il Sig. Cardinale di Lorena gli ha molti capi mandato d' aggiungere, de quali ne mando l'alligata copia à VS. Illuſtriſs.

Partì lunedì dopo pranzo l' Ambaſciatore del Duca di Savoja per Iſpruch, & il Sig. Cardinale Madruccio giunſe l'altra mattina ſendo venuto per la nuova di queſti rumori, & eſſendo ſtato inſieme con li Sigg. Legati per dar ordine ſovra di ciò ſi deve partire queſta mattina per. ritrovarſi lunedi in Iſpruch.

Mi ha detto il Sig. Pagnano, che hierſera venne un plico del Sig. Conte di Luna indrizzato dal Sig. Martino Caſtellù, nel quale vi erano quattro lettere di eſſo Conte dirette alli Prelati Granata, Segovia, Calaoza, & Leon; & che mandava al detto Caſtellù copia d'una lettera ſcritta dal Rè dove Sua Maeſtà gli avviſava che Noſtro Sig. ſi era doluto con lei dei Prelati Spagnoli, & che ſe bene ella penſava ciò eſſere avvenuto perchè S. Santità non foſſe ſtata ben informata tenendo che i ſudetti Prelati ſi moſtrano devoti verſo la Sede Apoſtolica, non dimeno, che voleſſe tenerli la man ſopra & far di modo che Sua Santità non ſi haveſſe à dolere di lui, ſcrivendo in oltre molte altre coſe in conformità di quello con che à VS. Illuſtriſs. humilmente bacio le mani.

Di Trento li (c) xviij. di Marzo Lxiij.

(c) *Ed.* xvii.

P O L L I Z A

Nella Littera del Bendone di xviij.

Si dubita, che li Sigg. Legati non ſieno per proporre così preſto la dottrina & canoni, ſe bene finiranno in breve di dire i Theologi, eſſendo ſtato detto al Sig. Cardinal Simoneta che ci ſaranno de Prelati Spagnuoli che non vi acconſentiranno, opponendo, che in detta dottrina, & canoni vi ſieno delle coſe, che non gli piacciano, & è opinione che queſte coſe ſiano dette principalmente a fine di mettere in dubio quelli Sigg. che non li proponghino, onde ricordandomi di quel che il Sig. Cardinale di Loreno mi diſſe queſti di paſſati ſopra le parole, *univerſalem &c.* come ne avviſai a VS. Illuſtriſs. con Lettere di viij. mi fa quaſi dubitare che i Franceſi habbiano ſparſa quella voce per fare che i Sigg. Legati ſopraſedino di proporli: tanto più non havendo io potuto intendere ſin quì da altri queſto, che mi ha detto il Sig. Cardinale Simoneta, ancorchè dipoi che l'ho inteſo, ne habbia fatta per quel poco tempo c'ho havuto qualche diligenza; mi ha detto ancora S. S. Illuſtriſs. che non proporranno il decreto della Reſidenza, sì perchè non ſi riſolveranno a proporlo ſenza la dottrina, & canoni, come per il pericolo che ſi correria ogni volta che ſi proponeſſe prima che ſi veniſſe a qualche concordia, (a) & pare che queſti Sigg. inclinino a proporre gli abuſi dell' ordine (b) onde laſciandoſi di trattar la materia de Dogmi & proponendoſi gli abuſi ſenz' altro ſi verria a punto a ſodisfare a quelche deſiderano gli Imperiali & Franceſi, parendo loro haver campo d'entrare nella materia della riforma, & ſeguendo queſto ne ſaria dubitare che ſi habbia a far poco progreſſo per un pezzo, ſe Dio non ci mette la mano, ſiccome l'havemo da pregare che ci conceda la ſua Santa grazia, ſenza la quale non baſta la prudenza humana a governare queſta ſanta cauſa.

(a) *Ed.* e pace.

(b) *Ed.* laſciandoſi di trattar degl' abuſi dell' Ordine ec. ſi veniva.

L E T T E R A XVII.

Illuſtriſs. & Rev. Sig. mio & Padrone Oſſerv.

Giovedì mattina a hora di pranſo paſsò di quà la Signora (c) Ducheſſa di Mantova quale ſe n'andava in Iſpruch.

(c) *Ed.* Marcheſa.

La ſera alle xxij. hore fu portato a San Marco il corpo del Sig. Cardinale Seripando accompagnato dagli Ambaſciatori, & Prelati, la mattina ſeguente ſeli diſſe la meſſa de Defunti.

Sabbato finiro di dire i Theologi, ma per compiacere al Sig. Cardinale di Loreno, ſi è fatto dire queſta mattina, il Theologo Diego di Parga, & ſin tanto, che gli abuſi dell'ordine non ſiano in eſſere di proporre ſi tiene, che non ſi farà altro, onde con queſta occaſione il Sig. Cardinale di Loreno anderà domani alla volta di Venezia, & di Padova, & in queſto viaggio s'abboccarà col Sig. Duca di Ferrara per ſervigio ſiccome ci dice di ſua cognata & Nepoti. S. S. Illuſtriſs. eſſendo andata ſabbato a ſpaſſo a un luoco vicino a Trento avvenne, che facendo eſſercitio, & andandole alcuni de ſuoi innanzi per una ſtrada ſul monte ſi ſmoſſe una pietra, (d) & cadde in teſta a un ſuo Nano, ch'era in un ſentiero da baſſo, il quale di quella botta ſe ne è morto.

(d) *Ed.* una pietra ad un ſuo Nano.

Mi ha detto il Sig. Cardinale Simonetta, c'hanno riſoluto di ſcrivere all'Imperadore ſopra quei capi, che Sua Maeſtà ha ſcritto a Noſtro Sig. nella ſua di 3. di Marzo havendoli il Veſcovo delle Cinque Chieſe ricercati a interporſi per queſte richieſte preſſo di Sua Santità & il Sig. Cardinale Vormienſe ha già preparata la lettera, nella quale riſponde a tutti i capi da quello in poi dove invita Sua Santità di venire al Concilio.

Ho

Ho inteſo chel Sig. Cardinale Seripando ha laſciato nel Teſtamento, che tutte le ſue ſcritture foſſero portate a Napoli in caſa ſua, dove haveva una cappelletta, & una Bibliotheca, & chel ſabbato innanzi, che moriſſe furono di ſuo ordine levate via di quà.

Trovandomi queſta mattina in caſa del Sig. Cardinale di Lorena il Muſotti già Secretario del Cardinale Seripando mi diſſe d' eſſer ſtato ricercato per mezzo dell' Arciveſcovo di Sans di andare a ſervire a eſſo Sig. Cardinale di Lorena per quel tempo, che ſtarà quì, & quando egli ſe ne tornerà in Francia di ſervirlo in Roma, dicendomi, che gli pareva di non poter ricuſare queſto partito, tanto più moſtrando il Cardinale di ſervirſi volentieri di lui, & che per queſto era lì all'hora.

Le lettere, che l' Imperadore ha ſcritto a Sua Santità quelli giorni paſſati ſono ſtate viſte da molti, havendone anche i proprii Ambaſciadori Imperiali dato copia a diverſi.

Hoggi è paſſato di quà il Conte di Pitigliano, il quale ſe ne va alla Corte di Sua Maeſtà Ceſarea.

Ho inteſo queſta ſera al tardi dal Theologo amico chel Cardinale di Loreno ha commandato a tutti i Theologi, che vadino ſeco, S. S. Illuſtiſs. anderà prima a Padova, & la ſettimana ſanta a Venetia, & mi ha detto anche il ſudetto, che queſta ſera S. S. Illuſtriſs. reſponderà a quel, che Sua Maeſtà gli haveva ſcritto circa le parole del Concilio Fiorentino, & ſe bene haveva diſegnato di partire domattina per tempo, eſſendoli queſta ſera ſopragiunto un Corriere di Francia, non partirà fin al tardi.

Monſignor Colonna ſta amalato di febre terzana doppia, & hieri che era il quarto la febre fu più gagliarda del ſolito, onde queſta mattina gli hanno cavato ſangue.

Ho conſignato la littera di V. S. Illuſtriſs. a Monſignor di Vigevano, il quale ſi è rallegrato grandemente dell'ordine, che è piacciuto a Noſtro Sig. di dare alli Sigg. Legati così benignamente di concedergli licenza, dicendo, che come egli ſaria migliorato tornerà ſubito, & che quando anche ſarà biſogno di lui ſe ne verrà ſebene foſſe indiſpoſto, & non mi occorrendo &c. Di Trento, li xxij. di Marzo, lxiij.

SCRITTURA.

V. S. Illuſtriſs. haverà inteſo come il Sig. Cardinale Simoneta fù giovedì mattina in caſa del Sig. Cardinale di Loreno per giuſtificarſi ſeco di alcune coſe, ch'egli haveva inteſo eſſer ſtato riportato da lui a S. S. Illuſtriſs. che le havevano dato diſpiacere, delle quali egli ſe ne ſcusò con lei, & la fece rimanere ſodisſatta. Referì poi S. S. Illuſtriſs. la cauſa perchè il Sig. Cardinale Simoneta era andato a trovarla, raccontando in oltre che gli haveva detto che non penſavano di proporre altrimenti la Dottrina & Canoni dell' ordine fin alla venuta di nuovi Legati, la qual riſolutione ella moſtrava, che non li piaceſſe. Mi hà detto poi Monſignore di Sinigaglia che S. S. Illuſtriſs. ſi doleva che li Sigg. Legati non haveſſero mai voluto domandare il ſuo parere ſopra le difficoltà delle parole, *Universalem Eccleſiam &c.* nè meno intendere le ragioni che lo movevano à non acconſentire. Del che parlando io col Sig. Cardinale Simoneta mi riſpoſe ch' erano reſtati di parlarle di queſto, perchè nel primo eſſo Sig. Cardinale di Lorena haveva perſuaſo, che vi li poneſſero nel Canone le ſuddette parole, & che poi fece che i Franceſi moſtrarono de non volere à muodo alcuno conſentirci.

Ho inteſo da Monſignore di Vercelli haverli detto il Sig. Cardinale di Loreno, che quanto alle coſe della riforma volevano che ſi parlaſſe liberamente di tutti (a) dalla perſona di Noſtro Sig. in poi & cominciando da Cardinali, & decreto della Reſidenza, che egli ſi contentaria, che li accommodaſſe ancora la difficoltà della Dottrina, & Canoni, ſoggiungendo c'havendo à dì paſſati mandato à dirle li Sigg. Legati, che volevano proporre il decreto col prohemio fatto dal Sig. Cardinale di Mantova, gli riſpoſe che egli non vi haveria mai acconſentito, & che ſe le provaſſero ſe ne ſarebbe appellato *ad liberius Concilium*. Mi diſſe ancora che à S. S. Illuſtriſs. era parſo che li Sigg. Legati foſſero ſtati troppo facili a compiacere il Veſcovo delle Cinque Chieſe ammettendo che ſi diſputi dalli Theologi della terza claſſe quel medeſimo articolo che ricercò il Duca di Baveria degli uxorati, & mi diſſe anco il ſudetto Monſignore havere inteſo da S. S. Illuſtriſs. che l' inſtanza fatta dall' Imperatore & dagli altri Principi, che ſi levaſſero le parole *proponentibus legatis*, non procedeva d'altra cauſa, che dalle unioni fatte dall' Arciveſcovo di Otranto d' intenderſi inſieme nelle propoſte che faceſſero li Sigg. Legati, & di contradire unitamente à tutte quelle che fuſſero fatte da altri, percioche eſſendoſi dal Veſcovo delle Cinque Chieſe ragguagliata S. Maeſtà del tutto, n' è ſeguito poi la dimanda, che l' ha fatta per lettere di 3. di Marzo che ſia libero il proporre ad ognuno.

Il Theologo Amico ha detto che ſendoſi S. Santità doluta con l' Imperatore che li Franceſi non voleſſero acconſentire alle parole *Universalem Eccleſiam &c.* gli haveva mandato in iſcritto molte autorità, & luoghi de Concilij per probatione delle ſuddette parole, & che S. Maeſtà ha ragguagliato il S. Cardinale di Loreno, il quale fà hora vedere da ſuoi Theologhi ſe quei paſſi ſono citati altrimenti, & ſe li hanno dato il vero ſentimento, ſoggiungendo, che ne hanno trovati alcuni diverſamente alligati: & che ſopra queſta difficoltà ſi ſono fatte già cinque congregationi. E ſe bene ſcriſſi à VS. Illuſtriſs. che nella congregatione che fecero li Spagnuoli in caſa di Granata non li era trattato d' altro che del uſo del calice, havendolo inteſo da Monſignore Aſtorga, al quale glie le havevano detto alcuni Veſcovi Spagnoli, mi ha detto però dopoi Monſignore de Patti che egli ha inteſo da Monſignore Agoſtino da Meſſina, & finalmente dal iſteſſo Arciveſcovo Granata, che eſſendo l' Imperatore ricercato da S. Santità come protettore della Chieſa d' Iddio à interporſi appreſſo de Spagnoli, & Franceſi, acciòche nelle coſe ſpettanti all' auttorità ſua non vi haveſſero a mettere impedimento. Il Veſcovo delle Cinque Chieſe di ordine di Sua Maeſtà parlò in detta congregatione delle parole del Concilio Fiorentino moſtrando una ſcrittura, dove erano poſte molte autorità & luoghi de Concilij, che provavano la poteſtà del Pontefice Romano, al che Granata riſpoſe che non era biſogno che Sua Maeſtà faceſſe fare quella opera con li Prelati Spagnoli recevendo eſſi il Concilio Fiorentino, ma che più toſto ſi faceſſe queſto officio con Franceſi; & eſſendo poi Monſignore de (a) Patti venuto à lungo ragionamento col ſudetto Granata li diſſe che Monſignore di Meſſina haveva ricordato che ſaria bene che li Prelati Spagnoli ſcriveſſero una lettera à Sua Santità con moſtrarli che eſſi non haveſſero mai havuto animo di contradire a quelle parole del Concilio Fiorentino, dicendo che con queſto mezzo verriano à levare ſe ci foſſe qualche ſiniſtra openione di loro, & che l' Arciveſcovo di Granata gli riſpoſe non eſſere di biſogno di fare queſto ſi come anche havendo parlato à (b) Oſea, eſſo gli diſſe che baſtava, che S. Santità conoſceſſe ne loro voti che non gli erano in queſto contrarii: Mi riferì ancora che parlando poco dipoi Granata di S. Santità venne à dire le formali parole *Nè dia il noſtro a noi, che daremo a lei il ſuo*, & che poco appreſſo ſoggiunſe, che quaſi teneva, che li Veſcovi foſſero Vicarij del Papa, il quale poteſſe fare con loro come fanno i

Veſco-

(a) Ed. della

(a) Ed. di Pathi.

(b) Ed. Hoſio.

Veſcovi con loro Vicarj generali levandogli l'auttorità quando loro piaceſſe, & ſi dolſe molto ſopra di queſto dicendo (*a*) *quod ipſe eſt Epiſcopus Granaten. ſed Archiepiſcopus Gadicen.* aggiungendo che il Papa habbia ſolamente la ſopraintendenza delle Chieſe particolari ſi come hanno gli Arciveſcovi in quelle de loro ſuffraganei, & mi ha detto il Sig. Cardinale Simoneta, che di queſta opinione è ancora il Veſcovo delle Cinque Chieſe, al che reſpondendo Monſignore de Patti, che non era ſtato detto ſe non *quod Papa concurrit cum ordinariis in Eccleſiis particularibus*, riſpoſe *ſe non l' hanno detto queſto chiaramente* l' hanno però detto in modo, che ſi può intendere, & vedendo detto Monſignore che per eſſere all' hora Granata un poco indiſpoſto & anche alquanto alterato non poteva riportare concluſione della lettera non volſe paſſare più oltre.

(a) *Ed.* quod ipſe non eſt. ſed Archiepiſcopus Granatenſ.

Ha detto ancora il Theologo Amico, chel Theologo (*b*) Veradà haveva riferito à gli altri Theologi Franceſi in nome dell' Ambaſciatore Lanſach che non aſpettaſſero di havere dal Rè altri danari, & che perciò ſe alcun di loro voleva partire, che li laſciava in libertà, ragionando il ſodetto amico con me, di quanto moſtrò di ſtare ſoſpeſo, & *di non ſapere*.

(b) *Ed.* Gerardi.

Deſunt in Edit.

LIBRO TERTIO

delle LETTERE ſcritte al Sig.

CARDINAL BORROMEO

in Trento MDLXIIJ. di xxv. Marzo.

Totus iſte titulus deeſt in Edit.

LETTERA XVIII.

Illuſtriſs. & Reverendiſs. Sig. & Padrone mio.

L' Arciveſcovo di Granata per quanto ho inteſo hà ſcritto al Conte di Luna una lunga lettera in riſpoſta della ſua predicando la coſcienza, & ſantimonia, li Veſcovi Calaora & Leone hanno riſpoſto anco eſſi al detto Conte, & il Sig. Pagnano non ha mancato anch' eſſo di ſcriverli ſubito, & fargli ſcrivere dal ſuo ſegretario per ribattere quelche li aviſava Granata non ceſſando in oltre di porre ogni ſuo ſtudio per perſuadere al Conte à levar di quì il (*c*) Caſtillum, ò indurlo al medeſimo à ſervirſi poco di lui, ſtimando egli che ſuccedendogli queſto non ſia di poco ſerviggio à Sua Santità. Mi venne a trovare martedì di ſera il Veſcovo di Aſtorga, dicendomi, che erano venute lettere dal Conte di Luna à quei Prelati Spagnuoli con copia di una lettera del Rè Cattolico, il che non ho laſciato di ſcriverle per ragguagliarla dell' affetione che moſtra queſto buon Prelato.

(c) *Ed.* Caſtella.

Per nuove che portò il Corriere venuto di Francia quì ci è opinione, che ſi debbia ſtabilire la pace con Ugonotti, onde venendoſi à concordia ſi tiene che li Prelati Franceſi debbiano tornarſene in Francia.

Havrà inteſo voſtra Sig. Illuſtriſs. che il Cardinal di Loreno dovea partire alli xxiij. per Padova, come ha fatto poi, col quale andò la maggior parte di Theologi & Prelati Franceſi, tra quali ci è Oliens, & (*d*) Ebroicen. l' ordinario di Roma non arrivò prima che hieri, onde vedendo quanto la mi commanda per le ſue di xvij. ne parlai col Sig. Cardinale Simoneta, il quale fu di parere ch' io mi metteſſi in camino per trovarlo, & eſſeguire la mente di VS. Illuſtriſs. giudicando che l' importanza della coſa non comportaſſe nè indugio di tempo, nè meno di negociarla altrimente, che a bocca, però finito di ſcrivere (*e*) m' inviarò laſciando voce ch' io parto per andare à vedere mio nepote, che è in Padova gravemente ammalato al quale piaccia Dio di donarli ſanità, perchè perdendoſi, VS. Illuſtriſs. perderia un ſervitore, havendolo io deſſignato di mandarlo in breve a ſervire VS. Illuſtriſs. *eſſendo infine dello ſtudio ſuo. Spero di arrivare a tempo che ſua Sig. Illuſtriſs.* ſarà à Santa Giuſtina di Padova, dove ha da fermarſi & facilmente anco prima che arrivi, alla quale moſtrerò ſolo di eſſere andato per condolermi del caſo del Sig. Duca ſuo Fratello. Nè mancarò di procurare & ſollecitare il negocio con ogni deſtrezza, & reputatione, dando ſucceſſivamente conto à VS. Illuſtriſſima di quanto ſeguirà.

(d) *Ed.* Ebronenſe.

(e) *Ed.* me laſciando.

Hæc deſunt in Edit.

Con la venuta di quel Corriero di Francia ſi è havuta la confirmatione della morte del gran Priore di Francia fratello di eſſo Sig. Cardinale.

L' Arciveſcovo Praga partì già cinque giorni ſono per la Corte dell' Imperatore, della quale lo Ambaſciatore del Sig. Duca di Savoja tornò hierſera. Nè mi occorrendo altro &c. Da Trento di xxv. di Marzo M. D. lxiij.

LETTERA XIX.

Illuſtriſs. & Rev. Monſignore & Padrone Oſſerv.

Arrivò il Sig. Cardinale di Loreno in Padova ſabbato al tardi, ove ancora io giunſi il medeſimo giorno, ma eſſendo venuto in tempo di fare l' eſſequie di mio nipote, qual' è piacciuto a Dio di chiamare a ſe non potei prima che lunedì far l' ufficio con S. S. Illuſtriſs. la quale vedendomi quà oltre la ſua eſpettattione moſtrò in prima giunta quaſi maravigliarſi, & mi domandò ſubito la cauſa della mia venuta, onde preſentatali la lettera di Voſtra Signorìa Illuſtriſs. mi condolſi ſeco con quelle più efficaci parole ch' io ſeppi della perdita del Sig. Duca ſuo fratello, di che moſtrando che le foſſe molto grato sì amorevole ufficio le ne (*a*) bacciò le mani. Ricercandomi poi S. S. Illuſtriſs. quel che io portaſſi di nuovo, & ſe era vero, che il Sig. Cardinale Morone fuſſe per andare dall' Imperatore, come ſi diceva, mi diede campo da raggionarle del particolare, che V. S. Illuſtriſs. mi haveva commeſſo con le ſue di xvij. del paſſato. Il perchè giudicando, che non fuſſe bene il differire a nuova occaſione per non darli ombra, che non ſi procedeſſe ſeco liberamente, o che (*b*) foſſi venuta a trovarla penſatamente per queſta cauſa, cominciai con deſtro modo a parlargliene & per trattare il negocio con quella reputatione, che ſi conveniva ripigliare le medeſime parole, ch' io ſcriſſi a V. S. Illuſtriſs. havermi detto a dì paſſati ſopra di queſto, che ſe Sua Santità ſi riſolveſſe di transferirſi a Bologna, ſapeva, che Sua Maeſtà vi anderia, & che queſto ſaria cagione di (*c*) conſolarla, & di finire preſto il Concilio, & che a Sua Santità metterìa conto di coronarla per mantenerſi in queſto poſſeſſo, le quali parole di nuovo S. Sig. Illuſtriſs. con cenni confirmò, ond' io ſoggiunſi che hora ſe l' appreſentava belliſſima occaſione di portare quel frutto alla Chieſa di Dio, che ella havea moſtrato ſempre di dover deſiderare, perciochè operandoſi ella in diſporre Sua Maeſtà di venire a Bologna & chiamandoſi ivi il Concilio non ſi poteva ſe non ſperare, che Sua Santità ſi riſolveſſe a venirci, onde con l' aſſiſtenza di Noſtro Sig. & di Sua Maeſtà ſi haveva a tener per fermo, che le coſe fuſſero per havere preſto, & felice ſucceſſo. Le diſſe oltre di queſto che dopo la partita ſua havevo havuto riſpoſta da V. S. Illuſtriſs. di queſto particolare in ſimile ſoſtanza havendole io dato ragguaglio a dì paſſati inſieme con l' altre coſe ſiccome ella mi commiſe, & conoſcendo io (*d*) dalle ſue parole, che haveva deſiderio di ſapere quelche mi fuſſe ſtato riferitto ſopra di ciò moſtrando di voler procede-

(a) *Ed.* bacio.

(b) *Ed.* O che non foſſi.

(c) *Ed.* di coronarla.

(d) *Ed.* delle.

cedere ſeco alla libera, le feci le lettere di V. S. Illuſtriſs. & di Monſignore Tholomeo conforme all'ordine che vien dato per una pollizza di detto Monſignore, ella le ſcorſe velociſſimamente ſenza moſtrare ſegno alcuno di mutatione, & lette, che l'hebbe, brevemente mi riſpoſe che ella attenderia prima quel che Sua Santità riſpondeſſe alla lettera dell'Imperatore, & che tornata, che ella foſſe a Trento haveria qualche lume dell'animo di Sua Maeſtà Ceſarea, ſoggiungendo poco di poi, che non mancaria di operarſi ſe fuſſe biſogno, al che volendo io replicare S. S. Illuſtriſs. entrò in altri raggionamenti. Tuttavia tornando nel medeſimo propoſito, & tentandola pure a raggionare per chiarirmi meglio dell'animo ſuo, non potei però per all'hora ricavarne altro in ſoſtanza, che la medeſima riſpoſta di prima, entrando ella di nuovo in altri raggionamenti. Mi ha detto poi queſta mattina S. S. Illuſtriſs. eſſere avviſata che Don Luigi di Avila havea ricercato a nome del Rè Cattolico, che Noſtro Sig. la riforma *in capite uſque ad membra*, & la libertà del Concilio, moſtrando di tale avviſo gran piacere, & ſodisfatione, & ſi eſteſe ſopra queſta materia di riforma con molte parole dicendo, che era neceſſario che ella ſi faceſſe *ab Alpha uſque ad omega*, & che ſaria anco bene che ſi levaſſero dal Concilio fino a Cinquanta Veſcovi, che oppongono ſempre in tutte le buone riſolutioni.

Mi ſoggiunſe poi che Sua Maeſtà Ceſarea la ſollecitava con lettere a tornare quanto prima in Concilio, & che particolarmente lo avviſava che Sua Santità le havea dato riſpoſta ſopra il Capo *de reformatione Cardinalium quoad ætatem & numerum*, dicendo anco ſopra di queſto aſſai parole, & che era biſogno a provederci.

Dopo pranſo Sua Signorìa Illuſtriſſima andò a Correggiola luogo vicino a Padova xx. miglia in circa ove ſi ha d'abboccare il Signor Duca di Ferrara, & non ha menato ſeco alcuno de' ſuoi Prelati, ma ſolamente perſone di ſerviggio, ella partirà ſabbato per il monaſterio di San Giorgio fuori di Venetia, & io mi fermaro quì fino alla ſua partita, nè mancarò intanto di prendere occaſione a farla raggionare di nuovo ſopra di queſto negocio per ſapere intieramente l'animo ſuo: & di tutto ne darò conto a VS. Illuſtriſſima alla quale le bacio le mani.

S C R I T T U R A

Mandata al Bindoni.

Dovendo domattina il Signor Cardinal di Loreno partire per Venetia ho preſo hoggi opportuna occaſione di farle raggionare di nuovo ſopra il medeſimo particolare, che ella mi commiſſe per le ſue di xvij. per intendere l'ultima reſolutione dell'animo ſuo circa queſto negocio, & di molte coſe che Sua Signoria Illuſtriſſima mi ha detto ſopra di ciò: queſta è la ſomma.

Che ritornata che ella fuſſe a Trento iſpettava un Meſſo dell'Imperatore, dal quale ſaria raguagliata delle coſe, che paſſino, & di quel che haveſſe riſpoſto Noſtro Signore a Sua Maeſtà Ceſarea, onde all'hora poi potria pigliare partito, & conſiderare quel che foſſe di biſogno.

Diſſe che havea parlato dell'andata a Bologna, & che l'Imperatore per (a) l'intentione che gli dava Sua Santità della riforma ci era inclinato ſoggiungendo, che ella ancora moſſa da queſta ſperanza, ne havea fatto opera, ma dopoi che in tanto tempo che ſi è cominciato il Concilio, ſi è viſto che ſe ben Sua Santità promette coſe aſſai della riforma, & più di quel che ſe le ricerca, non però ſi eſſequiſce niente, l'Imperatore & gli altri Prencipi credono che Sua Santità haveſſe havuto veramente animo di fare la riforma, ſiccome havea promeſſo, non havevano li Legati mancato di eſſequire la volontà Sua.

(a) Ed. eſperienza.

Soggiunſe che da queſto ancora li Prencipi havevano preſo mala ſodisfattione, che havendo Sua Santità fino a queſto Gennaro moſtrato animo di volere andare a Bologna ſi fuſſe così in un ſubbito raffredata & che quando Sua Maeſtà Ceſarea non ſi riſolverià di venire a Bologna per non diſpiacere a i Prencipi, li quali pareva dubitare che quando fuſſero là non voleſſe Sua Santità governarle a ſuo modo & terminare il Concilio quando li piaceſſe ſenza fare la riforma intiera, & levare compitamente gli abuſi, com'eſſi deſiderano.

Quanto poi alla Coronatione diſſe che Sua Maeſtà moſtra di curarſene poco, & che li Prencipi dell'Imperio non acconſentiranno che ſi trasferiſſe il Concilio a Bologna, & che Sua Maeſtà vi andaſſe, tanto più perchè con queſto ſi potria dare ſuſpetto, che ſi voleſſe fare qualche lega.

Replicò di nuovo che il Sig. Cardinale Morone andaria egli dall'Imperatore & che trattaria eſſo queſto negocio, onde non era biſogno che ella vi ſi intrometiſſe.

Hæc omnia deſunt in Edit.

Tornò appreſſo à raggionare della riforma & degli abuſi dicendo che i Prencipi volevano che in ogni modo ſi li provedeſſe & ſoggiunſe che penſava che in Francia foſſero più abuſi, che in altri luoghi, ma poi che in Italia ha conoſciuto che ci è da farci aſſai, perciò che ſi vede che le Chieſe & beneficij curati ſono in mano di (a) curiali, quali non havendo niun'altra mira che il tirare l'entrate, le laſciano in abbandono dandone la cura à un povero prete, dal che ne naſcie la ruina delle Chieſe, le ſimonie, & altri infiniti diſordini, al rimedio de quali li Principi, & loro miniſtri ſono andati ſin quì ritenuti, ſperando pure che ſi haveſſe à fare queſta deſiderata riforma, & ſoggiunſe che ella ancora per queſta cauſa è proceduta ſempre con riſpetto facendo ricordare à Sua Santità quel che li pareva iſpediente, ma che vedendo hora mai eſſer tempo di dire liberamente quel che giudicaſſe di ſerviggio di Dio, non voleva gravare più la ſua conſcienza, anzi che nel primo voto che ella diceſſe era riſoluta di parlare di queſto eſtendendoſi à dire quanto havea la Caſa ſua & la perdita di dui Fratelli per la conſervatione della Relligione, & ſerviggio di Dio: oltre di queſto diſſe, che Sua Santità non dovea dare orecchie à conſigli di coloro che cercavano di rimoverla della S. Santa intentione; ma riſolverſi di acquiſtare queſto merito appreſſo Dio con levare gli abuſi della Chieſa.

(a) Ed. Cardinali.

Ragionò poi di nuovi Legati dicendo che veriano bene informati della mente di Sua Santità: onde di quì conoſceria l'animo ſuo circa la riforma, perchè non haveriano più ſcuſa raggionevole di ritardarla.

Diſſe che fù ſcritto à ſua Santità, che ſollecitaſſe il fare nuovi Legati, perche l'Imperatore & gli altri Prencipi haveriano ricercato che faceſſe lei, cercando in oltre quelli tali di metterla in ſoſpetto à ſua Santità, & ſoggiunſe à queſto che quando ella haveſſe fatto verſo lei tal dimoſtratione, non era per accettare queſto carico in alcun modo, ma che havria ben ſentito in ciò gran ſodisfattione, perchè il mondo conoſceſſe che ſua Santità teneva conto di lei, & l'havea per confidente.

Queſte furono in ſoſtanza le coſe che mi diſſe ſua Signoria Illuſtriſs. ſopra queſto particolare, & non havendo io potuto riſpondere à tutte per eſſerci ſtato molte volte interrotto il ragionamento, ſcriverò brevemente alcune coſe, che le replicai.

Le riſpoſi à quel che ſua Sig. Illuſtriſs. diceva che prima che haveſſe a trattare di queſto con lo Imperatore haveria voluto ſapere la mente di ſua Santità che l'havea potuto chiaramente intendere per lettere che le moſtrai; perciochè ſua Santità ſi diſporria facilmente di transferirſi à Bologna ogni volta che ſua Maeſtà Ceſarea foſſe riſoluta di ve-

nir-

nirvi & che ſi haveſſe a chiamare ivi il Concilio, dal che ſi haveria potuto ſperare il buon ſucceſſo, & preſto finire il Concilio & che ſua Maeſtà foſſe coronata.

Et che non li occorreva in queſto caſo di aſpettare altra chiarezza della mente ſua potendola ſapere per eſſere ſtata poco fà inſieme con lei tanto più che ſua Sig. Illuſtriſs. non havea à trattare coſa che le poteiſe eſſere ſe non grata.

Hae desunt in Edit. *Quanto à quel che diceva che andando Sua Maeſtà à Bologna haveria dato ſoſpetto di qualche lega, le riſpoſe che la pace ſeguita con Ugonotti levaria ogni ombra & ſoſpittione di queſta.*

NOTA. Agli abuſi, & riforma replicai che già in molte coſe ſi poteva conoſcere la buona mente di ſua Santità havendo levato aſſaiſſimi abuſi, & attendendoſi tuttavia à queſto in Concilio, & le ſoggiunſi che ſua Sig. Illuſtriſs. ſi dovea riccordare quel che diſſe il Torrecremata nel Concilio Baſilien. trattandoſi di riforma & degli abuſi, che ſi dovevano levare gli abuſi, ma non l'uſo, & che ſe ben ſin quì, non s'è meſſo in eſſecutione la buona mente, che ha ſua Santità circa la riforma, che ſi deſidera, non è ſtato per mancamento di lei, o perchè non ſi vogli fare, ma ſolo per non interrompere l'ordine, che hanno ſopra di ciò oſſervato ſin quì li Sigg. Legati, li quali ſogliono trattare della riforma giuntamente con le materie di dogmi, con animo di ſpedire poi il reſto ſpediti che fuſſero li dogmi, dicendoli in oltre che erano già molti Capi di riforma in mano di eſſi Sigg. Legati, li quali ſi fuſſero publicati ſi ſarebbe conoſciuta apertamente quanto ſia buona, & Santa la intentione di Noſtro Sig. & ne haverebbeno i Principi, & gli altri da reſtare ſodisfatti.

Al particolare di nuovi Legati diſſe, che eſſendoſi eletti ſubito dopo la morte del Cardinal di Mantova, come S. S. Illuſtriſs. sa, non ſi dovea penſare, che Sua Santità haveſſe ſollecitato a farli per ſtimolo, ò conſiglio altrui, & per conſeguente ella non havea da credere, che l'animo di Noſtro Sig. fuſſe verſo lei men buono, & amorevole di quel che l'è ſtato ſempre.

Il Segretario Muſotti qual'hora è appreſſo il Sig. Cardinale di Loreno mi ha riferito hoggi che S. S. Illuſtriſs. li ha detto del raggionamento paſſato trà noi, & delle lettere, che le ho moſtrato, & raggionando io ſopra di queſto egli venne a concludere, che l'animo del Cardinal non fuſſe inclinato a intrometterſi in queſto, havendogli detto S. S. Illuſtriſs. che non parea hora tempo di trattare hora queſta prattica, perchè haveva già Sua Santità riſpoſto all' Imperatore; onde ſi può comprendere da queſto ſuo parlare che il Cardinale non ha inclinatione alcuna in fare opera in queſto particolare.

POLIZA

Mandata al Bindoni.

E' opinione di molti, che l'Imperatore non penſi a coronarſi, ma che più preſto deſideri la coronatione del Rè de Romani ſuo figliuolo, & queſto, oltre che l'ho inteſo in Trento dall' Ambaſciatore del Sig. Duca di Savoja ſubito che egli ritornò d'Iſpruch l'ho ritratto ancora da Monſignore di Orliens & da un Corriero che ſta aſſiduo alla perſona del Sig. Cardinal di Loreno, & dalle parole iſteſſe di eſſo Sig. Cardinale ſene può far giudicio: ci ſono ancora di quelli che giudicano, che Sua Maeſtà ſi debbia retirare come già fece Carlo Quinto ſuo fratello.

Dalle parole, & attioni di eſſo Cardinal di Loreno ſi può comprendere, che egli non ſia per fare ufficio alcuno per diſporre l' Imperatore a venire a Bologna, anzi ſebene egli per le parole dette altre volte ha moſtrato che ſi fuſſe contentato, che ſi transferiſſe il Concilio a Bologna, hora ſi può comprendere che ſaria contrario, & che all' hora le diceſſe con arte; & perchè egli non ha potuto negare di haver fatto propporre a Sua Santità queſta andata, & che vi verria l' Imperatore, moſtra hora che Sua Maeſtà habbia altro animo, & alle gran coſe che ci dice di queſti gran Prencipi & delle unioni loro circa la riforma, & il levar gli abuſi, moſtra ò di poter governare a ſuo muodo gli animi loro, ò che non ſiano vere le coſe che ci dice.

LETTERA XX.

Illuſtriſs. & Rev. Monſignore mio.

Ritornai martedì mattina da Padova, ove mi ſono fermato ſei giorni, & arrivai a punto in tempo di fare l'Eſſequie a mio Nepote giovane di qualche iſpettatione, & che preſto era per riuſcire di ſtudio. V. S. Rev. havrà perſo un ſervitore di più, il quale havea diſegnato dottorato che fuſſe di mandarlo al ſerviggio di Monſignore Illuſtriſſimo Padrone. Havendo poi al ritorno viſto per lettere di xxiiij. quanto V. S. Rev. mi ſcrive intorno al particolare del Sig. (a) Olivo non mancai di riferirgli ſubbito l'amorevole ufficio, che ella havea fatto di nuovo con Noſtro Sig. a beneficio ſuo, & la raccomandatione, che Sua Santità è ſtata tenuta di fare *ore proprio* al Sig. Cardinale Morone, di che egli glie ne reſta obligatiſſimo, & le ne bacio la mano. (a) Ed. Oliva.

Del negocio che V. Sig. Rev. mi ſcriſſe, & che mi replica in queſta ultima ſua havendone io avviſato S. S. Illuſtriſs. da Padova per lettere di due di queſto, nelle quali l'ho ragguagliata minutamente quanto è paſſato col Sig. Cardinale di Loreno, ella havrà inteſo la riſolutione, che ne cavai, & le parole, & diſcorſi, ch' egli fece. Hora non laſciarò di dire a V. S. Rev. che in fine dell' ultimo raggionamento le riſpoſi in muodo che più toſto moſtrai di ſperare che egli fuſſe per fare buono officio, che tenere per riſoluto, che ei non voleſſe adoperarſi in tal negocio; il che feci & per tenerlo più che poteſſe manco mal diſpoſto ad ogni caſo, che ſi voleſſe valere dell' opera ſua, & perchè non pigliaſſe ombra, ch' io fuſſi per fare relatione che ei non voleſſe ſervire, onde poi apertamente ſi moſtraſſe contrario; & è ſtato bene, che egli habbia dechiarato l'animo ſuo di non volere accettare queſta Impreſa, perchè quando haveſſe detto di volerſi operare, haveria potuto per haventura portare in lungo queſto negocio, & copertamente fare officio contrario. Queſto è quanto mi occorre per hora di dire a V. S. Rev. a cui non laſciarò anco di dire che non ſarla ſe non bene di parlare meno, che ſi può delle parole che (*b*) riſpoſe al Sig. Cardinale di Loreno, acciochè in qualche modo non li perveniſſero all' orecchie per li riſpetti detti di ſopra; io non ho però mancato di darne parte al Sig. Cardinale Simoneta, perchè andando il Sig. Cardinale Morone dall' Imperatore ſia informato del tutto, con che me le raccomando, & baccio la mano. Di Trento li viij. di Aprile MDlxiij. (b) Ed. riſpoſe.

LETTERA XXI.

Illuſtriſs. & Rev. Monſignore Padrone Oſſerv.

Havendo io parlato col Sig. Cardinale Simoneta del particolare di Monſignore Adriano come VS. Illuſtriſs. mi commanda per la ſua di xx. ho trovato che ſua Sig. Reverendiſs. fa diſſegno di valerſi

lerſi dell' opra ſua almeno fin tanto che ſi ſia uſcito di queſte difficoltà, onde conſiderando io che correriano qualche meſi di tempo che VS. Illuſtriſſima non ſi potrebbe ſervire di lui, aggiuntovi che il ſuddetto Monſignore Adriano non ſapeva ch' io li haveſſi ſcritto niente di queſto, ho penſato di avviſarla prima, in che termine ſtia la coſa aſpettando nuovo ordine da lei prima che mi muova à farne altro officio.

Ho viſitato Monſignore Colonna come per l' ultima ſua mi commiſe, egli è riſanato, & hieri cominciò a uſcire di caſa, & ringratia infinitamente VS. Illuſtriſs. dell' amorevolezza che le dimoſtra.

Il Veſcovo di Città di Caſtello mi moſtrò una lettera del Sig. Cardinal Vitello, nella quale l' eſſorta caldamente che egli inſieme con altri Prelati vogli fare ogni inſtanza per quei Capi di riforma, de quali VS. Illuſtriſs. havrà viſto la copia, che'l ſudetto Veſcovo mandò à eſſo Sig. Cardinal Vitello. Replica ſua Sig. Illuſtriſs. più volte in detta lettera che ha moſtrato quei Capi à Monſignore *& che li ſono piacciuti, & però che non manchino di fare quel che potranno ſopra di ciò perchè ſaranno coſa grata à Monſignore al quale dicono* ſapere quanto importi in queſti tempi di far coſa, che gli piaccia, & per una polliza inchiuſa ſua Sig. Illuſtriſs. gli ſoggiunge, che venghi da me, che li dechiararia chi foſſe queſto Monſignore: io lo (*a*) ripreſi che queſta lettera che mi moſtrò era fin dallo ordinario paſſato & io non havea ancora ricevuto le lettere di VS. Illuſtriſs. di quello ordinario perciochè i miei me lo inviorono alla volta di Padova, nè mi erano ancora ſtate mandate: egli ſeguì tuttavia interpretando che il Sig. Cardinale Vitello haveſſe voluto intendere di ſua Santità, nominandola ſotto il nome di Monſignore, & mi diſſe che nel tempo che ſono ſtato abſente ſi ſon dati quei capi di riforma al Sig. Cardinale Simoneta, il quale ne havea accettato parte, ſoggiungendo che volendo trattare queſto negotio era neceſſario havere ſponda, & favore de ſuperiori di coſtì, & potere ſpendere il lor nome. Io ſono andato ritenuto havendo già inteſo la mente di Noſtro Sig. & di VS. Illuſtriſs. ſopra di queſti particolari, & ho fatto relatione al Sig. Cardinal Simoneta di quanto mi ha conferito il detto Monſignore, nè mancarò havute le lettere di quello ordinario di darne conto à VS. Illuſtriſs. ſe ſarà biſogno.

Hæc deſunt in Edit.

(*a*) *Ed.* li riſpoſi.

Arrivorono hieri due della famiglia del Sig. Cardinal Morone, li quali dicono che ſua Sig. Illuſtriſs. ſarà quì ſabbato, & il medeſimo ſcrive il Vicelegato di Bologna, al quale andaranno incontro li Sigg. Legati in mantelletto con li Prelati ſenza altra cerimonia.

Quà ſi è ſparſa voce che l' andata del Sig. Cardinal Morone all' Imperatore non ſarà per altro che per trattare con ſua Maeſtà la translatione del Concilio à Bologna.

Si dice che in breve ſarà quì il Conte di Luna come ha detto un ſuo ſervitore, & il Sig. Pagnano mi conferma il medemo, che è quanto mi occore baciando humilmente le mani di VS. Illuſtriſs. & Reverendiſs.

LETTERA XXII.

Illuſtriſs. & Reverendiſs. Sig. & Padrone mio.

Mi ragionò di nuovo Venerdi Monſignore di Città di Caſtello ſopra quei Capi di riforma, de quali già per altre mie ho ſcritto à VS. Illuſtriſs. dicendomi che per nuove lettere del Sig. Cardinal Vitello gli era fatta inſtanza à non mancare di porre ogni ſuo ſtudio per incaminare, & condurre innanzi il negozio, & diſſemi ancora, che ſapea che il Procuratore de' Capitoli di Spagna avea parlato con No-

ſtro Signore quaſi in ſimile materia, ricercando che ſi levaſſero diverſi impedimenti: il quale li havea data gratiſſima riſpoſta, aggiungendo in oltre che l' altro Procuratore che ſi trovava quì, haveria anco eſſo aiutato, dove haveſſe potuto; diſcorrendo egli poi del modo che ſi haveſſe a tenere nel negozio, & trattandoli di procedere deſtramente, & ſenza ſtrepito, io lo tirai facilmente in opinione che non fuſſe biſogno in queſto caſo ſpendere il nome de' Padroni: già di queſti capi di riforma alcuni ne havevano havuto copia prima ch' io tornaſſi da Padova, & il Signor Pagnano mi ha detto di haverla mandata al Signore Marcheſe di Peſcara, & all' Ambaſciatore Vargas.

Ho ricevuto hoggi le lettere di VS. Illuſtriſſima che i miei m' inviarono a Padova & ho inteſo per la inchiuſa poliza la mente di VS. Illuſtriſſima, così non mancarò di eſſeguire l' ordine ſuo.

Ho riferito al Signor Pagnano quanto per le medeſime lettere ella mi comanda; di che egli glie ne bacia umilmente le mani.

Deeſt in Edit.

Per lettere di Venetia di viij. del preſente, Monſignore di Cipro è avviſato da ſuo Fratello che ſi teneva, che'l Patriarca Grimani ſia per venire a Trento dopo Paſqua, ſiccome VS. Illuſtriſſima havrà viſto per un Capitolo di mano del ſuddetto Monſignore, quale io ho dato al Sig. Cardinale Simoneta inſieme con un' altro de xxvij. del medeſimo Monſignore, a cui domandando io con che fondamento ſi era meſſo ſuo Fratello di ſcriverle queſto, mi riſpoſe che altri ancora ne havevano avviſo, & che ſuo Fratello per lettere di xxvij. li ſcriveva le formale parole.

In fine queſti Signori Illuſtriſſimi hanno ottenuto da Sua ſantità, che la Cauſa del Patriarca Grimani ſia giudicata da' Theologi del Concilio.

Il Signore Cardinale Madruccio ritornò venerdì per honorare il Signor Cardinale Morone, il quale Sabbato al tardi fece l' entrata Pontificalmente & ſotto il baldacchino, & gli altri Signori Legati li quali erano ſtati ad incontrarlo in mantelletto un miglio diſcoſto gli ſeguirono dietro col Signore Cardinale Madruccio in Rocchetto, & Mozzetta. Hiermattina ſua Signoria Illuſtriſſima cantò meſſa in Capella & domani dopo pranſo ſi farà congregatione generale, nella quale preſentarà il ſuo breve.

Si tiene che il Signor Cardinale di Lorena arrivarà Sabbato al più tardi, ancorchè alcuni vogliono che debbia arrivare Giovedì: però Monſignore di Lanſach ne aſpetta avviſo certo domani, nè ſi sà ſe il Cardinal Morone aſpettarà la ſua venuta. Nè mi occorrendo altro.

POSTSCRITTA

Li Signori Legati ſi affaticarono hieri un pezzo per acquietare il Veſcovo delle Cinque Chieſe acciocchè (*a*) mandaſſe ad incontrare il Conte di Luna per la differenza che è tra lui, & l' Ambaſciatore di Portogallo per conto della precedenza, & alla fine ſi accommodò; ma egli fece però che andaſſe il Signore Giſmondo (*b*) Triono, il quale, freſco del male a pena uſciva di Caſa, & tutto fece per (*c*) diſconciare il concerto che era di Monſignore di Lanſach & l' Ambaſciatore di Portogallo di togliere in mezzo il detto Conte, il quale hoggi al tardi ha fatto l' entrata, eſſendoli andato incontro molti Prelati & le famiglie de' Cardinali.

(*a*) *Ed.* non andaſſe

(*b*) *Ed.* di Thum.

(*c*) *Ed* ſconſegliare.

POLIZA

Da Monſignore (*d*) Trinnien ho inteſo che il Signor Duca di Baviera fa fare una dieta, dove ſi tratterà dell' uſo del Calice, & egli tiene che ſi riſolveranno di darlo a chi lo ricercarà.

(*d*) *Ed.* di Thum.

Che le genti, che ſi facevano in Germania a favor di Ugonotti non reſtaranno però di andare, ſe bene ſi intende della pace ſeguita in Francia, &

che con queſta occaſione che potriano facilmente prorompere in qualche altra parte.

Che in Corte dell' Imperatore ſi aſpettava il Sig. Cardinale Morone, che andaſſe a trattare con Sua Maeſtà Ceſarea di transferire il Concilio con proporre le raggioni da moverla a venire a Bologna.

LETTERA XXIII.

Di xv. Aprile.

Illuſtriſs. & Rev. Sig. mio & Padrone.

Scriſſi per lettere di viij. a Monſignore mio di Siponto ch'io havea dato parte a Monſignore Reverendiſs. Simoneta di quel che ſi era potuto ritrarre dal Sig. Cardinale di Lorena a fine che egli poi ne ragguagliaſſe Monſignore Illuſtriſs. Morone, prima che partiſſe per Iſpruch, & havendone egli martedì parlato, Sua Sig. Illuſtriſs. volſe intendere ancora da me il medeſimo dicendomi, che non ſapendo ella coſa alcuna di queſto, lunedì ſcriſſe di volere aſpettare il Sig. Cardinale di Lorena prima che ſi metteſſe in camino. Onde io acciochè Sua Sig. Illuſtriſs. non s'immaginaſſe, che il Sig. Cardinal di Lorena fuſſe ſtato ricercato di operarſi in queſto, le diſſe, che non fu commiſſione quella, che ſi hebbe di parlare al ſudetto Sig. Cardinale, ma sì bene riſpoſta a quello, che mi havea fatto ſcrivere a dì paſſati a VS. Illuſtriſs. la quale riſpoſe poi a quello particolare, & m'inviò in oltre lettere di condoglienza per la morte del Sig. Duca ſuo fratello, preſuponendo che'l Sig. Cardinale fuſſe quì, ma eſſendo egli partito per Padova prima, che le lettere mi arrivaſſero, fu parere del Sig. Cardinale Simonetta, ch' io andaſſi a trovarlo per fare ufficio, che Sua Sig. Illuſtriſs. mi commetteva di condolermi ſeco in ſuo nome & poi cercare con queſta occaſione di ricavare l' animo ſuo intorno a queſto negocio.

Diedi anco ragguaglio a Sua Sig. Illuſtriſs. di quel che il Sig. Cardinale di Lorena mi havea detto parlando della riforma, & abuſi, che volea per l'innanzi parlare più liberamente di quel che havea detto per l'adietro, dicendo che nel ſuo primo voto volea parlare ſopra di queſto: al che Sua Sig. Illuſtriſs. diſſe, che anco il Cardinale Madruccio l'havea detto molte altre coſe di lui, & che ella gli haveria riſpoſto ſe egli fuſſe entrato in queſto o in altra coſa, che pregiudicaſſe con dirli, che ſe egli volea parlare della riforma con buon zelo dovea prima laſciare li tanti beneficii, & Abbatie, che havea in commenda, nel che io cercai quanto più potetti di inanimarla, & Sua Sig. Illuſtriſs. ſi moſtrò riſoluta di farlo animoſamente, così piaccia a Dio, che lo metta in eſſecutione. Diſſe in oltre che prima, che ella ritornaſſe dall' Imperatore cercaria dichiararſi in ogni modo della mente di Sua Maeſtà Ceſarea, & poco dopoi ſoggiunſe, che era neceſſario riformare anche li Prencipi, a quali era ſtato portato troppo riſpetto per l' adietro, che non biſognava havergliene tanto, & che queſto è ſtato ſempre ſuo parere.

Martedì alle xx. hore fu il Conte di Luna dai Signori Legati, a quali usò molte parole amorevoli offerendoſili in generale: il medeſimo giorno ſi fece Congreggatione de Padri, dove il Sig. Cardinal Morone letto che fu il ſuo breve fece una ſua oratione accommodatamente, della quale ne mando a VS. Illuſtriſſima il ſuggetto per la inchiuſa copia che è ſimile in ſoſtanza. *Hoggi al tardi il detto Conte di Luna è ſtato a lungo raggionamento col Signor Cardinale Morone & dopo che egli fu uſcito havendo Sua Signoria Illuſtriſſima diſſegnato di partire domani ſe non ci era certezza della venuta del Sig. Cardinale di Lorena, mandò un ſuo da Monſignore di Lanſach per ſaperlo, il quale ha riportato che non ne havea certezza alcuna, onde li ſuoi tengono che domani dopo pranſo partirà.* Deeſt in Edit.

Hieri a hora di pranſo paſsò di quà l'Illuſtriſſimo Signore Ceſare Gonzaga per Iſpruch, & viſitò li Signori Legati: il Signor Duca di Mantova è paſſato hoggi ſenza entrare nella Terra, ritornò hieri il Preſidente Ferrerio da Venetia. Il Veſcovo di Leiria Portugheſe perſona molto dotta & pia per quel che ho inteſo è in camino per Roma, & facilmente giugnerà prima dall'arrivo di queſta. Il Veſcovo di Salamanca è ammalato, & a Monſignore (*a*) Torpea è tornato un poco di male, ma però è migliorato. Nè mi occorrendo più di quel che ella vedrà per la poliza rinchiuſa bacio humilmente le mani di VS. Illuſtriſſima.

(*a*) Ed. Tropino.

POLIZA.

Il Signor Cardinal Simonetta iſpettando che Monſignore Illuſtriſſimo Morone li ragionaſſe della ſua andata in Iſpruch, prima che gli diceſſe quel che era paſſato col Signore Cardinal di Lorena non gli conferì più preſto che martedì quel che li ragguagliai di havere ricavato da Sua Signoria Illuſtriſſima ſopra il particolare, che ella mi ſcriſſe.

Il Conte di Luna per quanto mi ha detto Monſignore di Aſtorga martedì mattina fu di animo di venirſene in Domo alla Capella & conſultando queſto col Licentiato di (*b*) Menchiara, egli la riferì al ſuddetto Monſignore. Il pregò eſſo Licentiato a ritornare, & perſuadere il Conte che a niun modo vi andaſſe: & perche Monſignore di Lanſach tardò più del ſolito a venire eſſendoſi già di un poco cominciata la meſſa, alcuni penſorono poi che li fuſſe venuto a notitia quello diſſegno del Conte, & che perciò ritardaſſe. Eſſendo poi ſtato ricercato il Conte ſopra di queſto ſi ſcusò con dire, che voleva andare in Domo per udire meſſa & per vedere i luoghi degli oratori, non ſapendo che li Signori Legati vi fuſſero. Il ſudetto Conte ſecondo mi vien detto va facendo ufficii con tutti li Prelati vaſſalli del Re Cattholico, ò che hanno beneficij ne ſuoi ſtati, parlando à tutti in una medeſima maniera con eſſortargli in nome di ſua Maeſtà ad eſſere uniti nel ſervigio di Dio, & di quella Santa Sede, dicendo loro che tiene commiſſione di avviſare particolarmente del loro procedere, & che ſua Maeſtà terrà particolar conto di quegli che ſi porteranno ſecondo il deſiderio ſuo, il quale non è però che eſſi dicono coſa contra la loro conſcienza.

(*b*) Ed. Menchaca.

LETTERA XXIV.

Di xviij di Aprile Ed. xx.

Illuſtriſs. & Reverendiſs. Sig. & Padrone mio.

Partì venerdì dopo pranſo il Signor Cardinale Morone per Iſpruch, il quale poco prima mi diſſe, che la ſera innanzi era ſtato à parlarli il Conte di Luna affermandoli, che ſua Maeſtà Cattolica non era ſe non per diffendere quella Santa Sede, & che egli havea commiſſione di fare buoni officij con li Prelati Spagnuoli.

Andò poi il ſabbato il ſuddetto Conte à Caſa dello Ambaſciatore di Portogallo, & nel raggionamento che fece ſeco li diſſe dell' inſtanza che erano per fare tutti li Ambaſciatori perchè ſi levaſſero le parole, *Reſpondentibus legatis &c.* Affermandoli che tenevano tal ordine da loro Prencipi, onde adimandandogli ſe egli ancora havea commiſſione, mi riſpoſe havergli detto il Conte che eſſo li portava lettere del ſuo Re ſopra di queſto, moſtrando però di non haverle perancora ricevute, & ragionando di queſto particolare diſſe, che egli penſava che non ſi farebbe di ciò altra inſtanza fintanto, che il Conte non haveſſe riſpoſto la ſua ambaſciata, ſoggiungendo che il Conte havea copia dell' inſtruttione di quel-

quello che havea da trattare Don Luigi di Avila con ſua Santità, & che era di opinione, che i negocij di Don Luigi deſſero mano a quegli del Conte, il quale ſe haveſſe a moſtrare più & meno (a) caldo ſecondo gli avviſi di eſſo Don Luigi.

(a) Ed. caldo gli avviſi.

Feci ritratto delle ſuddette coſe dal lungo ragionamento ch'io hebbi con l'Ambaſciatore di Portogallo, il quale partendomi da lui mi pregò ch'io non ne faceſſi parola.

Il Veſcovo di Imola ha mandato per le ſue robbe, Monſignore Colonna andò venerdì per mutare aria a un luogo ſopra il lago: il Veſcovo di (b) Torpea è di animo di partire & ha già dato via la Caſa.

(b) Ed. Roſſano.

L'Ambaſciatore Dandolo è ſtato fuora a queſti giorni a Baſſano, & domani deve venire, & ſi aſpetta anco domani il Sig. Cardinale di Lorena.

Queſti Signori hanno diſſegnato di fare domani congregazione, non venendo altro impedimento, dove trattaranno di prorogare la ſeſſione fino alli iij. di Giugno.

Reſto di mandare a VS. Illuſtriſſima la copia havuta della iſteſſa oratione che fece il Signor Cardinal Morone, intendendo che li Signori Legati la mandaranno, & perchè credo che VS. Illuſtriſſima havrà havuto fino a queſt'hora la copia dell'editto fatto dal Re di Francia concernente gli Ugonotti, reſto anco d'inviarglielo. Nè mi occorrendo altro bacio a VS. Illuſtriſſima le mani con ogni reverenza.

S C R I T T U R A.

Il Signor Cardinal Morone venerdì inanzi la ſua partita mi diſſe ch'io ſcriveſſi a VS. Illuſtriſſima come egli (c) havea di buon luogo che Monſignore Illuſtriſſimo Navagerio havea detto al Sig. Cardinal di Lorena quel che egli andava a trattare con l'Imperatore, & che eſſo Sig. Cardinal di Lorena havea ſpacciato un Curriero per avviſare di queſto ſua Maeſtà Ceſarea, & dicendo io che mi parea di nò a credere ſimil coſa, & recuſando di dare tale avviſo. Sua Signoria Illuſtriſſima mi replicò, che non potendo ella avviſarnela, ſtando all'hora ſul partire, gline ſcriveſſi ad ogni muodo in ſuo nome, ſoggiungendo che ſe ben'ella non lo potea aſſermare di certo, che però l'havea da perſone degne di fede.

(c) Ed. havuto fino a queſt' ora.

Dicendo io poi a ſua Signoria Illuſtriſſima che nella Congregatione che ſi avea da fare per la prorogatione della ſeſſione vi ſarebbono di quelli che parleriano licentioſamente, & che il Signor Cardinal di Lorena toccaria di molte coſe, & particolarmente della riforma, mi riſpoſe che volentieri vi ſi trovarebbe preſente per potere riſpondere alle coſe, che ci diceſſe: al che ſoggiunſi, che ſua S. Illuſtriſſima havrebbe ſpeſſo occaſione di poter far queſto, percioche il ſudetto Cardinale in tutri i ſuoi voti faceva lunghi diſcorſi & ragionamenti: onde intendendo ella queſto diſſe, che egli havrebbe riſpoſto ſi, ma in modo però, che non deſſe cauſa di romperla inſieme.

S'intende che Monſignore di Lanſach ha detto che non vuole reſtare di venire in congreggatione quel giorno, che ſi riceverà il Conte di Luna, ma che ad ogni modo vole eſſervi preſente, onde ci ſarà qualche difficoltà in concertare quella cerimonia, della quale non ſi trattarà fino al ritorno del Sig. Cardinal Morone.

Queſti dì paſſati Monſignore delle cinque Chieſe raggionando del Veſcovo di (d) Veglia con Monſignore di Orvieto, & dicendo molte coſe per le quali dichiarava la ſtretta amicitia che teneva ſeco, ſi laſciò intendere che havea animo di procurare per lui preſto l'Imperatore qualche buona Chieſa, & perchè per quello che eſſo Monſignore di Veglia ſi è moſtrato quì, ſi potrà dubitare che ſe egli è ammeſſo nelle Congregationi che ſi fanno per le coſe del Concilio, non ne aviſaſſe poi qualche miniſtri de Prencipi, mi è parſo bene avvertire VS. Illuſtriſſima di queſte parole che ha detto Monſignore delle cinque Chieſe.

(d) Ed. Vegia.

L E T T E R A XXV.

Illuſtriſs. & Reverendiſs. Sig. & Padrone mio.

xxij. Ottobre. 1563.

Ritornò martedì al tardo il Signor Cardinal di Lorena a cui andorno incontro circa tre miglia, & mezzo gli Ambaſciatori dello Imperatore, il Signor Giſmondo (a) Tono, & Monſignore delle Cinque Chieſe, quel di Polonia & di Savoja, ſi aſpettava tra pochi giorni il Sig. Cardinale Navagerio, il quale li Sigg. Legati per quanto mi ha detto il Sig. Cardinale Simonetta hanno ſollecitato con lettere a venire quanto prima, & diſſe il Sig. Cardinal di Lorena che egli dovea partire di Venetia lunedì, ò martedì alla più lunga.

(a) Ed. Thum.

Monſignore di Vercelli andò come VS. Illuſtriſs. deve ſapere à Padova queſta Quareſima per purgarſi; hora ho inteſo da queſti Prelati Franceſi che ſon tornati con Loreno, e dall'iſteſſo Cardinale che egli già qualche giorno ſono è ammalato del ſolito male di fluſſo, & che i Medici lo conſigliavano à pigliare l'acqua di Bagni.

Deſunt hæc in Edit.

Hiermattina ſi fece Congregatione nella quale li Sigg. Legati propoſero di prorogare la ſeſſione fino alli iij. di Giugno, ma Lorena fù di contrario parere & diſſe che ſapendoſi certo che non ſi poteva fare la ſeſſione a quel tempo, era bene a non iſtabilire giorno alcuno prefiſſo, ma iſpettare la venuta di nuovi Legati, & che ſi potevano in tanto dar fuori i canoni dell'abuſi dell'ordine, della cui opinione fù ancora il Cardinale Madruccio, onde avvenne, che queſta parte prevalſe, & fù ſuperiore all'altra di numero, come la vederà per l'inchiuſa poliza, & più particolarmente dagli iſteſſi voti, che Monſignore Tileſio ſegretario mi ha detto di voler mandare; & perchè eſſo Lorena diſſe, che ſi haveria potuto differire a deliberare del giorno della ſeſſione fino a xx. di Maggio, li Sigg. Legati propoſero per iſpediente di conchiudere, che à quel tempo ſi determinava il ſudetto giorno della ſeſſione, dicendo in oltre il Sig. Cardinale Varmienſe che intanto ſi dariano fuora i Canoni degli abuſi dell'ordine, accordata che fuſſe tra Padri formatori la difficoltà che ſopra ciò gli reſtava: & queſta mattina poi li ſudetti Padri ſono rimaſi di accordo in tal differenza, della quale non nè dò altro ſegno a VS. Illuſtriſſima ſapendo che dal Sig. Cardinale Simonetta ne ſarà a pieno ragguagliata.

Havendo io inteſo da Sigg. Cardinali Morone, & Simonetta che eſſi ſono per ajutare quegli che ſi operaranno accioche ſi levino gli impedimenti che hanno gli Eccleſiaſtici da Principi Secolari, & ſapendo ancora che Monſignore di Città di Caſtello haveva conſerito con Monſignore di Orvieto quei capì di Riforma che ſi diedero à Sigg. Legatì queſti giorni paſſati, io eſſortai il ſudetto Monſignore d'Orvieto che ſcriveſſe quelche gli conveniva di più in queſta materia, diſponendolo per capi nella medeſima forma degli altri, onde havendo egli poſto in iſcritto alcune coſe quaſi in modo d'informatione, ripigliando molte di quelle che ſono negli altri capi, & aggiungendone di nuovo, l'ho pregato che voglia ordinarlo ſecondo la riforma degli altri primi, tuttavia non ho voluto reſtare di inviare queſta ſua fattura à VS. Illuſtriſs. nel modo che l'ha ordinata, accioche ella poſſi accennare ſe le piacerà che ſi diano anco à Sigg. Legati queſti capi aggiunti, ſeguendo la forma dell'altra volta, & da Prelati ò la maggior parte d'eſſi, & nel medeſimo modo.

Delle coſe di Francia ſi è detto quà che l'Amiraglio & gli altri capi d'Ugonotti non reſtaranno in Corte del Rè, ma che andaranno a loro ſtati,

oltre di queſto, che havendo il Rè ſoſpetto che quella Cavalleria & Pedoni fatti in Germania non voltaſſero l'armi per la recuperatione di Metz, per queſta cauſa manderà un Mareſciallo per guardarlo.

Lunediſera giunſe quà il Veſcovo di Sens Franceſe perſona litterata & che fa profeſſione di Theologia.

Son ritornati poco fa l'Ambaſciatore Dandalo & quello di Svizzeri, & giunto il Veſcovo di Minore: hieri Monſig. d'Albenga partì in fretta per la Corte dello Imperatore.

Ringratio humiliſſimamente VS. Illuſtriſs. della molta benignità, che mi moſtra per le ſue humaniſſime lettere di xiij. rendendomi certo che le ſia diſpiacciuto la perdita di un ſervitore ſuo, e ſe ben queſta humanità, & amorevolezza mi ha portato infinita conſolazione, l'aſſicuro però ch'io ſon per ſopportare con buon'animo queſto, & ogni avvenimento dalla mano di Dio: quanto poi a quelche mi comanda della poliza inchiuſa non laſcierò di dirle, ch'io non ho più di tal negocio fatta parola, nè manco era per parlarne, & il Sig. Card. Simonetta ſa che quando andai a Padova gli diſſe ch'io haveva poca fede, che egli ſi doveſſe movere a operarſi in queſto negocio.

Non mancarò adunque di eſſeqnire la mente di VS. Illuſtr. sì in queſto particolare, come in ſtare ſul generale con l'animo ſuo, con che non mi occorrendo più di quello che la vedrà per l'inchiuſo foglio bacio a VS. Illuſtriſſima le mani.

P O L I Z A.

Domandando l'Ambaſciatore del Signore Duca di Savoja al Signor Cardinale di Lorena, perchè non era ritornato prima che fuſſe partito il Signor Cardinal Morone, li riſpoſe che i mali tempi l'havevano trattenuto, & ſoggionſe che havendo egli parlato col Signor Cardinale Navagerio haveva voluto dar tempo al Signor Cardinal Morone, che tornaſſe.

Mi ha detto il Signor Pagnano che nelle inſtruttioni del Conte di Luna ci è un Capitolo per il quale eſſo Conte ha eſpreſſo ordine di fare inſtanza che ſi levino le parole, *Proponentibus legatis &c.*, che a niun modo comporti che vi rimanghino.

Ancora che porti poco danno l'eſſer prevaluta l'opinione del Cardinal di Lorena alla propoſta fatta da' Sigg. Legati nella Congregazione di hier mattina, tuttavia apporta pure un non ſo che d'indegnità a Signori Legati, & all'incontro riputatione a Lorena, aggiuntovi maſſimamente l'honore, che gli fu fatto il giorno innanzi da alcuni Ambaſciatori, & molti Prelati che andarono ad incontrarlo; le quali coſe ſcrivendoſi poi fuora non le poſſono apportare ſe non credito, & autorità appreſſo i Principi.

Il Veſcovo di Padua havendo per l'adietro, come già per l'altre ho ſcritto a VS. Illuſtr. detto ſempre delle burle, & facetie, le quali ſe non apportavano danno, erano però poco convenevoli in queſto luogo, in queſti tempi & al grado, che egli tiene, ha comminciato poi da alcuni meſi in quà a dire pubblicamente (ſi come egli dice) prophetie, le quali ſi mandano fuora in diverſe parti, & perſeverando tuttavia in queſto ſuo capriccio, nella Congregatione di hiermattina ne publicò una ſenza alcuna occaſione, o propoſito, di cui ne mando la inchiuſa copia; & perchè da queſto ne riſulta non ſolo poca riputatione al Concilio, ma indegnità, & ſcandalo, mi è parſo bene d'avvertirne VS. Illuſtr. tanto più che ſi può anco dubitare, che vi ſiano di quegli che gli faccino dire queſte inettie & impertinenze.

C O P I A

Della Predizione Satirica.

Non compeſcentur Gentes, nec laudabuntur qui auſa facient bona; ſed pavidi ſapientes prædicabuntur a Vulpinatoribus. Deſunt hæc in meo MS. Col.

L E T T E R A XXVI. xxvi. Aprile 1563.

Illuſtr. & Rev. Sig. & Padrone mio.

Havendo riparlato di nuovo col Sig. Cardinale Simonetta per intendere quelche a ſua Signoria Illuſtriſſima pareſſe, che ſi faceſſe circa il particolare di M. Adriano *egli mi diſſe che havea inſino prima* Deſunt hæc omnia in Edit. *che moriſſe il P. Soto, ſcritto a VS. Illuſtr. ricercando per lui il luogo, & la proviſione, che egli havea di Theologo in Concilio per noſtro Signore, & che dopo la morte ancora del ſudetto haveano egli, & il Signor Cardinal Vormien ſcritto per queſto, però non gli è parſo bene, che ſi faccia altra parola a M. Adriano dell'animo di VS. Illuſtriſſima, a cui non voglio reſtar di dire, ch'io ho inteſo che eſſo era ſtato già avvertito della mente di VS. Illuſtr. da Monſig. Suffrag. di Padova, & ragionando tuttavia col Signor Cardinal Simonetta di queſto particolare, tenendoſi propoſito*, che potria facilmente eſſere che VS. Illuſtr. deſideraſſe haver preſſo di ſe qualche Theologo valent'huomo, mi ſovenne di nominare il P. M. Gio. Ambrogio (*a*) Barbavero, che fu già inquiſitore in Milano, il quale ha letto in Padova qualche anni, & hora legge ordinariamente Theologia, & in abſentia di M. Adriano, ha la ſua lettura ordinaria: il Signor Cardinal mi diſſe ch'io ne ſcriveſſi a VS. Illuſtr. onde non ho voluto mancare di metterle inanzi queſto noſtro Padre Milaneſe, il qual per quanto comprendo potrà molto ben ſupplire in vece di Maeſtro Adriano, havendo anco eſſo oltre la ſcienza di Theologia delle altre buone parti, & deſiderando ella ſaper meglio le qualità, ſe ne potrà informare da Monſ. Suffraganeo di Padova & da Monſ. di Vercelli, qual hora è là, & io ſo che verrà volentieri a ſervire VS. Illuſtr. & ſpero ancora, che di lui la reſtarà ben ſervita.

(*a*) Ed. Barbavere.

Il Marcheſe di Peſcara ha ſcritto di nuovo al Sig. Pagnano, che prima, che parta voglia fare tutti quegli officii col Conte di Luna, & con Prelati Spagnuoli, che egli conoſcerà eſſere in ſerviggio di quella ſanta ſede, & ſi ha mandato molte lettere a queſto effetto, & ancora che haveſſe prima fatto molti officii eſſendoſi già riſoluto di fermarſi qualche giorno per queſta cauſa, egli di nuovo gli ha rinovati, havendo anco fatto officio con lo Ambaſciatore di Portogallo per moverlo a prendere occaſione d'intriſecarſi col Conte acciocchè con queſto mezzo habbiamo poi maggior commodità di venire ſpeſſo inſieme a raggionamento, e con queſta opportunità fare qualche buon'opera, nel che l'ha trovato molto ben diſpoſto.

Havendo io inteſo, che il Padre Soto prima che moriſſe circa tre giorni ſono, dettò una lettera, & la ſottoſcriſſe, affine, che ſi mandaſſe a ſua Santità, nella quale dichiarava, come per una confeſſione l'animo ſuo ſopra alcuni capi delle materie, che ſi trattano hora in Concilio, & deſiderando di ciò eſſere bene informato ne parlai col Padre Generale di San Domenico, il quale mi diſſe, che eſſo P. Soto prima che dettaſſe quella Lettera, havea detto di alcuni giorni innanzi in preſenza ſua, & di altri frati quaſi tutte le medeſime coſe, che ivi ſi contenevano, ſoggiungendo di havere inteſo che prima, che egli ſi ammalaſſe ne havea anco ſcritta un'altra quaſi in ſimile materia al Sig. Cardinale Amulio, & perche il Padre Generale mi ha promeſſo di farmi haver copia di detta Lettera che le manderò

con

con le prime. Le dirò ſolo che havendo inteſo, che in detta lettera eſſortava a dechiarare la reſidenza *de jure divino*, toccando ancora la inſtitutione de Veſcovi pregai S. P. R. a non laſciarne uſcir fuora copia, & che operaſſe che quei Padri che ſono di ciò informati non raggionaſſero di tal coſa (*a*) con tutto che in detta lettera eſſortaſſe anco a dechiarare la Poteſtà del Pontefice: il che feci tutto a fine che VS. Illuſtriſs. informata, che fuſſe di ciò, poteſſe accennare il parere ſuo.

(*a*) *Ed.* con tutti, che.

Non ho potuto fare con l'Arciveſcovo Colonna l'officio che VS. Illuſtriſs. mi commanda per la ſua di xvij. eſſendo egli cavalcato, come per altre mie ne l'aviſai, ma ſuplirò con lettere. Nè havendo altro che dire di più di quel che ſi contiene nell' inchiuſa poliza bacio a VS. Illuſtriſſima con ogni riverenza le mani. (*b*)

(*b*) *Ed.* Di Trento a 26. di Aprile 1563.

P O L I Z A.

Io havea inteſo inſino a Giovedì paſſato che 'l Conte di Luna era riſoluto di non ricercare luoco alcuno quel giorno che ſi havrà da ricevere in Congregazione, ma di fermarſi (*c*) in piede per iſcontro a Sigg. Legati fintanto che ſi faceſſe l'oratione & ſubito fornita di tornarſene a Caſa, ma per haver di ciò più certezza laſciai di ſcriverlo a VS. Illuſtriſs. Ma eſſendomi poi confermato eſſer tale la ſua deliberatione & che gli Ambaſciatori Imperiali hanno ordine d'accompagnare il Conte in Congregazione, e metterlo in mezzo (*d*) mentre ſi dice l'oratione, & uſcirſene poi fuora con eſſo lui, da perſone, che hanno viſto la commiſſione dello Imperatore, non ho voluto ritardare più a dargliene avviſo.

(*c*) *Ed.* in piedi a Signori.

(*d*) *Ed.* e ſtare in piedi.

Ho inteſo ancora che in Caſa del Conte è ſtato detto che il Re Cattolico reſta poco ſodisfatto di Sua Santità dolendoſi che ella habbia moſtrato di tener poco conto de' ſuoi Ambaſciatori, & che per queſto penſa ſua Maeſtà finito che ſia il Concilio di richiamare l'Ambaſciatore che tiene preſſo di lei, & ho inteſo, che quello che fu mandato a queſti giorni dal Conte con lo ſpaccio all'Ambaſciatore Vargas, il quale s'aſpetta che ritorni in breve, porrò ordine al ſuddetto Ambaſciatore di dolerſi di ciò con Sua Santità.

Mi è ſtato detto, che ragionando il Conte ſopra la commiſſione, che ha di procurare, che ſi levino le parole, *proponentibus legatis &c.*, venne a dire, che per provedere a queſto ſi potria fare ſopra tale parole qualche dechiaratione non ſpecificando però (*e*) da che ſi aveſſe a farla. & pare, che il ſudetto Conte ſia molto impreſſo in queſta opinione, che neceſſariamente ſi debbiano levare queſte parole, havendo egli detto, che perciò i Germani erano reſtati di venire al Concilio, & ſi tiene, che l'Imperatore ce l'habbia confermato, ſi come ſi crede ancora, che habbia moſſo gli altri Prencipi a dare tali commiſſioni a loro Ambaſciatori.

(*e*) *Ed.* da chi.

Monſignore di Viterbo ha detto, che eſſendo ſtato giovedì dal Sig. Cardinale di Lorena, & havendogli Sua Sig. Illuſtriſs. ragionato di molte coſe, li diſſe anco di quel che io li parlai a Padova, & delle lettere che le moſtrai.

Soggiungendomi eſſo che havea domandato licenza a VS. Illuſtriſs. per gire a pigliare l'acqua de' Bagni, conoſcendo che non potea fare più ſerviggio alcuno, & che non ſi poteva trattare con Lorena, il che ſi viene a conſermare con quel che mi ricordo havere ſcritto a VS. Illuſtriſs. che egli havea detto altre volte a Monſignore di San Marco. (*f*)

(*f*) *Ed.* a 26. di Aprile 1563.

L E T T E R A XXVII.

Illuſtriſs. & Rev. Sig. & Padrone mio.

Ancorache io creda che VS. Illuſtriſs. havrà ſino a quell'hora viſta quella lettera del P. Soto, di cui le ſcriſſe per l'ordinario paſſato, intendo io, che l'originale di eſſa fu inviato a Roma affine che Sua Santità lo vedeſſe, nondimeno per più certezza ho voluto anco mandarnele la quì alligata copia. Il ſudetto Padre havendo ſcritto al Sig. Cardinale Amulio una lettera prima di queſta quaſi in ſimile materia, non era di animo di far queſt'altra, ma eſſendo andati a viſitarlo (*a*) Monſignor Bracaren. & Aurien. & intendendo eſſi di quella lettera mandata al Sig. Cardinale Amulio, diſſe Monſignore Bracaren. a un Frate Ludovico (*b*) Soto che ſtava preſſo il detto Padre, che poſſendo eſſere facilmente, che eſſo Cardinale Amulio non haveſſe parlato di ciò con Sua Santità, nè moſtratale quella lettera, faria ſtato bene, che il Padre Soto haveſſe fatto una lettera direttiva a Sua Santità in queſta matteria, offerendoſeli d'inviarla in mano dell' Ambaſciatore di Portogallo, il quale la preſentaria di certo, onde con queſto modo il ſudetto Frate Ludovico induſſe il Padre Soto a ſervire a Sua Santità,

(*a*) *Ed.* di Bergamo e di Orienza.

(*b*) *Ed.* Loſo.

Mi vien detto ancora ch'il Capitolo, che in detta lettera tratta dell' autorità del Pontefice, nel quale egli confeſſa che il Papa è ſuperiore al Concilio, affermando eſſere ſpediente, che ſi faccia tal dichiaratione, egli ſi moſſe a ſcrivere & a dichiarare in queſto l' animo ſuo, perchè gli era occorſo poco prima che ſi ammalaſſe a trattare con alcuni Prelati Spagnuoli, li quali ſi trovò, che non ſentivano bene in queſto.

Scriſſi per lettere di xxij. a VS. Illuſtriſs., che i Padri Deputati ſopra la riforma degli abuſi dell' ordine erano rimaſi d'accordo circa la differenza, che loro reſtava nel Capo della promotione de' Veſcovi, nondimeno è avvenuto dopoi, che queſti Sigg. Ambaſciatori non ſi ſono contentati di quella forma, parendogli che ſi reſtringeſſe troppo l'autorità, che hanno il loro Prencipi nel preſentargli, & tuttavia fanno opera, & ſopra tutti gli altri il Conte di Luna, perchè s'accomodi quel Capitolo, di che raggionandone l'Ambaſciatore di Portogallo mi diſſe, che egli era di parere, che la principale intentione, perchè ſi fuſſe poſto tra gli altri abuſi il Capitolo dell'elettione de' Veſcovi non fuſſe ſtata per altro, che per far naſcere occaſione di trattare dell'elettione de' Cardinali, & per conſeguente del Papa, cominciando prima da quella de' Veſcovi.

Si tiene opinione, che queſti Prelati Oltramontani faranno quanto potranno, che ſi facci qualche decreto, che non ſi promovino più Veſcovi Titolarii, & raggionando il Sig. Cardinale Simonetta di Monſignore Suffraganeo di Padova che ſi aſpetta quà, diſſe che venendo dubitava, che fuſſe un dare occaſione di raggionare di quello.

Hieri al tardi ſi cominciò a dar fuora copia de' Canoni ſopra gli abuſi dell'ordine, & il Conte di Luna fu a parlare a Sigg. Legati ſopra quello dell' elettione de' Veſcovi & ha detto eſſerli ſtata (*c*) data intentione di riformarlo.

(*c*) *Ed.* dato l' ordine di confermarlo.

Monſignore d'Orvieto ha aggiunto alcuni Capi di riforma a quei primi che furono dati da Monſignore di Città di Caſtello a' Sigg. Legati & ha poſto di più alcune parole a quei primi, come la vedrà per l'alligata copia mandandonele l'una & l' altra.

Il Sig. Cardinal di Lorena raggionando hieri del Sig. Cardinal di Ferrara diſſe che ſua Sig. Illuſtriſs. per ſue lettere l' invitava a volerlo andare a vedere in queſto paſſaggio che farà, & che egli era riſoluto di andarvi, ſoggiungendo poi che per lettere di Roma era avviſato che 'l Muſotto ſuo Segretario qual' havea

havea mandato da Noſtro Sig. era ben viſto da ſua Santità, di che ne moſtra gran ſatisfattione.

Perchè ſcriſſi per altre mie à VS. Illuſtriſs. delle Prophetie che diceva il Veſcovo di Padova in publiche Congregazioni non replicherò anco di dirle che parlando di quello Monſignore di Lanſach, diſſe, che ſi maravigliava che li Sigg. Legati haveſſero tanto pacienza in comportarle quella ſua temerità, quale era d'indegnità al Concilio, affermando che di ciò ſe ne volea dolere con eſſi Sigg. Legati.

Il Sig. Cardinale Navagiero giunſe hierſera al tardi havendo prima dato voce di venire hoggi. Il che ha fatto perchè venendo egli in lettica & non potendo cavalcare non ha voluto eſſere incontrato.

E' tornato due giorni ſono quello che a dì paſſati mandò il Conte di Luna con lo ſpaccio all' Ambaſciatore Vargas, il quale ſcriſſe a VS. Illuſtriſs. che s'aſpettava di corto, con che non mi occorrendo di più, che quello la vedrà per l'incluſa poliza accuſando la ricevuta delle ſue di xxj. le bacio le mani umilmente (*a*).

(*a*) *Ed.* di Trento a 30. d'Aprile 1563.

POSTSCRITTO.

E' ſtato in queſto punto, ch'io era per chiudere la lettera il Nepote di Segovia a parlarmi facendomi iſtanza ch'io voleſſi ſcrivere a VS. Illuſtriſs. che ſendo vacato il Decanato della Chieſa di Monſignore ſuo Zio VS. Illuſtriſs. (*b*) ſia ſervita di volerlo impetrare da ſua Santità in favore di Pietro Ramizel ſuo parente, di che havendomi laſciato una memoria, ſoggiungendo che anco Monſignore ſuo Zio ne ha ſcritto a VS. Illuſtriſs. non ho potuto mancare per l'inſtanza che me ne ha fatto di ſcriverle queſte poche, & mandarle l'incluſo memoriale.

(*b*) *Ed.* ſia inclinata.

SCRITTURA.

Dal Padre generale dell'ordine di San Domenico ho inteſo que particolari che ſcrivo a VS. Illuſtriſſima del Padre Soto; egli oltre di queſto mi ha detto che que Prelati Spagnoli con li quali era occorſo a eſſo Padre prima che ſi ammalaſſe di ragionare ſopra l'auttorità del Pontefice, & che gli trovò che in queſto non ſentivano bene, egli tiene che non ſiano altri che Granata, Segovia, & Aurien. venendoſi a fare queſto giudicio sì per l'opinione, che ſi ha di loro, come per le parole che ha ricavato da frate Ludovico *Soto*.

Il Sig. Pagnano mi ha detto havere inteſo dal Conte di Luna, che Don Luigi d'Avila l'havea avviſato, come egli havea parlato con Noſtro Sig. ſopra la libertà del Concilio, & che ſua Santità gli havea riſpoſto, che ella era per acconſentire alla libertà del Concilio, ma che ſi avvertiſſe, che concedendoſi ſarebbe rincreſciuto a ſua Maeſtà Cattolica per li pregiudicij che le ne potriano ſeguire.

Mi ſoggiunſe anco il Sig. Pagnano, che il Conte havea detto che lo Ambaſciatore Vargas lo ragguagliava di haver letto a ſua Santità quella lettera ſcrittali dal Re dolendoſi del poco conto che ſi teneva de' ſuoi Ambaſciatori conforme all'aviſo che per l'ultime mie ne ſcriſſi a VS. Illuſtriſs. dicendo che a eſſo Ambaſciatore era parſo che ſua Santità l'haveſſe ſentito molto: domandandoli finalmente quelche egli ricercava in queſto particolare della precedenza, ſoggiunſe poi il Conte che percerto a lui pareva troppo aſpra quella lettera che havea ſcritto ſua Maeſtà, & che egli non giudicava che tali reſolutioni poteſſero eſſere di ſerviggio dicendo che non doveriano mai li Prencipi obligarſi con ſcrivere di volere fare coſe, delle quali poi facilmente ſi poteſſero pentire di farle.

Ho voluto ragguagliare VS. Illuſtriſs. di tutte le ſuddette coſe, ancorche io penſi che le ſiano notiſſime non ad altro fine perchè ella conoſchi che da queſto ſi vien tanto più a confermare quella opinione che ſi ha da molti come già le ſcriſſi che i negocij di Don Luigi diano mano a quegli del Conte (*a*).

(*a*) *Ed.* 1. Maggio 1563.

LETTERA XXVIII.

Illuſtriſs. & Rev. Sig. & Padrone mio Oſſerv.

li vj. di Maggio 1563.

VS. Illuſtriſs. haverà forſi ſin hora inteſo, come il Sig. Cardinale di Lorena ſi è doluto di Monſignore Illuſtriſs. Morone, che parlando con l'Imperatore circa la libertà del concilio gli habbia detto, che egli & gli oratori Franceſi ſiano cauſa d'impedirla più degli altri, del che Monſignore Illuſtriſs. Simonetta, ne ha ſubitamente aviſato eſſo Sig. Cardinal Morone.

Di quà ſi è ſparſa voce che Noſtro Sig. è per publicare una bolla, che per l'innanzi niſſuno Veſcovo poſſi eſſere ammeſſo a ufficio alcuno, di che ſe ben credo che il Sig. Cardinale Simonetta ne ſcriverà a VS. Illuſtr. non reſtarò però di dirle ma brevemente quelche da alcuni ſi dice ſopra di ciò, i quali giudicano che ſaria bene che ſua Santità faceſſe queſto in effetto, & ſenza publicare bolla alcuna lo metteſſe in eſſecutione, percioche dalla publicatione di tale ordine ne potrebbe ſeguire pregiudizio in molte parti, come in Francia, in Pollonia & in altri regni, dove ſi vede che Prelati ſono ammeſſi ne Conſigli de Prencipi, & hanno di più principali uſfici, de quali potria avvenire poi facilmente che eſſi ne foſſero privati, & valendoſi gli Principi di quella occaſione che eſcludeſſero tutti i Prelati dei loro Conſigli.

Scriſſi per l'altre mie, che ſi erano dati fuora i Canoni delli abuſi dell'ordine, hora non laſciarò di dirle, che molti di quelli Prelati ſi ſon maravigliati, che i Sigg. Legati habbiano laſciato dar fuora quello dell'elettione de' Veſcovi nella forma, che ſi è publicato, dicendo, che ſi vede chiaramente, che non apportarà ſe non lunghezza di tempo in dirli ſopra, & riformarlo, & tengono ancora che debbia arrivare il termine di xx. giorni di Maggio, nel quale ſi era diſſegnato di deliberare il giorno della ſeſſione, & che però ſi habbia da eſſere ne' medeſimi termini di prima.

Il Dottor (*b*) Corneſio Theologo Portugheſe ha notato ſopra il Canone dell'ellettione de' Veſcovi molti inconvenienti. che potriano ſeguire, onde io ho voluto mandargliene l'alligata copia, ancora che ci ſia pure qualche opinione, che non ſi debbiano dar voti ſopra il detto Canone, ma laſciarlo da parte ad inſtanza degli Ambaſciatori.

(*b*) *Ed.* Caniſio Teologo.

Il Sig. Duca di Mantova, & il Sig. Ceſare Gonzaga ritornando dalla Corte dell'Imperatore paſſarono di quà per barca venerdì mattina.

Da Monſignore di Anverſa, quale poco fà è ritornato da Padova ho inteſo, che Monſignore di Vercelli ſi ritrova in buon eſſere; ma che però egli è riſoluto per conſeglio di Medici di pigliare l'acqua de' Bagni.

Non mancarò a buona occaſione di riccordare al Sig. Cardinal Morone quanto a VS. Illuſtriſs. è piacciuto avviſarmi per la ſua di xxiij.

Ho viſitato in ſuo nome Monſignor di Salamanca, & trovandolo che quel giorno li era (*c*) calata la febbre me ne rallegrai ſeco, egli ha havuto caro quell'ufficio, & ricevuto a ſingolariſſimo favore ringratiandone infinitamente VS. Illuſtriſs. & tuttavia va migliorando. Ho fatto medeſimamente l'ufficio con Monſignore di (*d*) Torpea, il quale ho trovato a buon'eſſere, & con deſiderio di andare a pigliare l'acqua di bagni, & bacia a VS. Illuſtriſs. le mani di tanto favore.

(*c*) *Ed.* ſallita.

(*d*) *Ed.* di Tham.

Non ſi trovando hora in Trento il Padre Genera-

nerale di San Franceſco non ho potuto fare a bocca quanto ella mi commette per la ſua di xxv. & perchè egli ſtarà fuora qualche giorno ho ſuplito con lettere avviſandolo che ritenghi la lettera, che gli ſcrive VS. Illuſtriſs. acciochè non ſi perdeſſe per dargliela poi alla tornata ſua, & all'hora rinovare l'ufficio a bocca in queſto particolare.

Li Sigg. Legati hanno avviſato i Veſcovi, che ſon partiti di Trento (*a*) che ritornino quanto prima. Domani ſi aſpetta il Veſcovo di Coria, & ſi dice che ſon per viaggio tre Veſcovi Franceſi, quali ſaranno quà di corto.

(*a*) *Ed.* che ritornano.

Quel Corriero, che tornava da Roma per Iſpruch paſsò di quà ſabbato di notte. Il Sig. Cardinal Navagiero fu hieri dopo pranzo a viſitare il Sig. Cardinale di Loreno, col quale il Conte di Luna ha deſinato quella mattina dopo l'eſſerſi viſitati l'un'altro.

Non le ſcriverò della morte del Conte Palatino parendomi hormai nuova vecchia.

Quà ſi aſpetta tra quattro giorni il Preſidente Birago che va dall'Imperatore mandato dalla Regina di Francia per dar conto a Sua Maeſtà delle cauſe, che l'hanno moſſa a far pace con Ugonotti, & ſi tiene, che habbia forſi anco commiſſione di darne conto quà. Con che non mi occorrendo più di quello VS. Illuſtriſs. vedrà per l'alligato foglio le bacio con ogni reverenza le mani raccomandandomi quanto più poſſo in ſua buona gratia (*b*).

Dopo ſcritta queſta mi ha pregato il Sig. Agoſtino (*c*) ch'io voglia inviare l'inchiuſe a VS. Illuſtriſs. mettendole in queſto plico, & non laſciarò di dirle per fine che ſi tiene ſi debbia cominciare di queſta ſettimana a far Congregatione, come che fin quì ſe ne veda poco ſegno.

(*b*) *Ed.* di Trento. 3. di Maggio 1563.
(*c*) *Ed.* il Sig. Valentino.

S C R I T T U R A.

Ho inteſo, che eſſendo l'altro giorno l'Arciveſcovo di Granata in Caſa del Conte di Luna, dove havevano deſinato li Veſcovi Leſinen, & Oppedo, & havendo eſſi raggionato in materia della giuriſdittione, partiti che furono egli ſi voltò al Conte, & li diſſe in lingua Spagnuola tai parole. „ Queſti ſono deperduti, li quali a guiſa di animali ſi laſciano caricare la ſoma, & (*d*) guidare „ dall'altrui volontà, & pareri, & non per altro „ buoni, che per fare numero, ſoggiungendo che „ ſe nelle reſolutioni delle coſe ſi havea in Concilio di attendere il numero de' voti ſi potea „ ſperare poco di bene, & però che era di meſtiero, che i negocii ſi trattaſſero non per numero de' voti, ma per via de nationi „ havendo anco il ſudetto a queſti dì paſſati accompagnato il Conte in Caſa del Sig. Cardinale Navagiero li diſſe Sua Sig. Illuſtriſs. che havendo inteſo da (*e*) Noſtro Sig. quanto fuſſe la dottrina, prudenza, & bontà ſua, havea molto caro di conoſcerlo, al che ſecondo mi viene affermato havere riferito il Conte, egli riſpoſe, che ſe bene non era tale, nè sì buono come (*f*) Noſtro Sig. per ſua benignità gli haveſſe detto, non era però sì cattivo come altri l'haveano dipinto alla Santità Sua.

(*d*) *Ed.* giudicare.
(*e*) *Ed.* Monſignore.
(*f*) *Ed.* ſua Eminenza.

Queſti Prelati Spagnuoli tengono di continuo compagnia al Conte (*g*) non l'abbandonando hor l'uno, hor l'altro, & gli hanno fin hora già perſuaſo, che l'ottavo Canone non ſia neceſſario, ſicome dalle parole, che egli ſi è laſciato uſcire, raggionando di tal materia ſi è compreſo chiaramente, dicendo, che egli non conoſceva a chi faceſſe biſogno queſto Canone. Non ſi mancarà però di mettergli a canto de' Prelati amorevoli, i quai faccino buon'ufficio diſingannandolo di queſte opinioni, & facendoli conoſcere la verità.

(*g*) *Ed.* l'abbandonando.

Il Veſcovo di Sulmona raggiouando con l'Ambaſciatore di Portogallo ſopra 'l Canone de' Veſcovi, l'eſſortò che dopoi che a eſſi Ambaſciatori non piaceva che voleſſe operarſi, perchè fuſſe poſto da canto ſenza parlarne (*a*) altrimenti, & ſtando in queſto ſopragiunſe Monſignore di Lanſach, il quale parlandoli di ciò parve che vi fuſſe inchinato, tuttavia moſtrava di deſiderare che ſi deſſero fuora alcuni altri Capi di riforma, che erano rimaſi addietro, per non eſſer ſtati di accordo i Padri Reformatori, a quali Capi però ſi ſapeva, che non acconſenteriano, nè il Conte di Luna, nè l'Ambaſciatore di Portogallo conoſcendo il pregiudicio, che potriano apportare a Re loro nel particolare delle commende.

(*a*) *Ed.* ultimamente.

Ho inteſo ancora che il ſudetto Monſignore raggionando col Sig. Cardinale di Lorena nella difficoltà della precedenza gli diſſe, che egli ſi maravigliava molto che gli Oratori Franceſi non ſi contentaſſero di andare in Congregatione quel giorno che ſi havria da ricevere il Conte, perciochè quando eſſo Conte voleſſe impedirli non gli mancariano delle vie da provedere a queſto, conciofiache egli potria ricercare, o far ricercare da qualche Prelato Spagnuolo, che ſi levaſſe queſto abuſo degli Oratori, che intravenirono ne' Concilii paſſati, overo potria moſtrare, che in tal giorno haveſſe da trattare coſe, onde non fuſſe ragionevole, che eſſi Ambaſciatori vi ſi ritrovaſſero, come ſaria de' pregiudicii, che potriano ſeguire alla Criſtianità dalla Capitulatione fatta tra il Rè di Francia, & gli Ugonotti, perchè s'intende, che eſſo Monſignore con queſte ſue ragioni miſe a partito il cervello del Cardinal di Loreno, & dell'Ambaſciatore Lanſach, li quali per quanto ſi è detto ſi conſultano con i ſuoi ſopra di queſto: & perchè è andato alle orecchie di alcuni la riſolutione, che ſcriſſi haver fatto il Conte di ſtare in piede fin a tanto che ſi diceſſe l'oratione, & poi partirſi, ci è qualche opinione, che ſe gli Oratori Franceſi lo preſentiranno, potria eſſere facil coſa, che tra per queſta, come per le ſudette cauſe ſi riſolveſſero di non andare per quel giorno in Congregatione, facendo queſta corteſia al Conte ſenza eſſere ricercati.

Hò viſto lettere dell'Ambaſciatore Veneto che è preſſo l'Imperatore, per le quali egli ſcrive tutta la negotiatione del Sig. Cardinale Morone, & veriſimilmente per quanto ſi può comprendere, & in dette lettere tiene opinione che l'Imperatore debbia partecipare tutto quel che è per trattare il Sig. (*b*) Cardinal Morone col Cardinal di Loreno, & col Conte di Luna (*c*).

(*b*) *Ed.* il Sig. Card. di Lorena col Conte di Luna.
(*c*) *Ed.* 3. Maggio 1563.

L E T T E R A XXIX.

Illuſtriſs. & Reverendiſs. Sig. & Padrone mio.

Di vij. di Maggio MDLXIIJ.

Scriſſi a VS. Illuſtriſs. per lettere di xxij. Marzo che 'l Theologo amico mi diſſe come l'Imperatore havea ragguagliato il Sig. Cardinale di Lorena & inviatogli copia di quei luoghi di Concilij, & auttorità mandatele da Noſtro Sig. in comprobatione di quelle parole *Univerſalem Eccleſiam &c.* & che ſua Sig. Illuſtr. gli havea dato da vedere a ſuoi Theologi accioche conſideraſſero s'erano citati dirittamente, & li haveano dato il vero ſentimento; hora havendone di nuovo raggionato col ſudetto amico mi ha riferito che eſſo Sig. Cardinale ha mandato a ſua Maeſtà Ceſarea la riſpoſta, che han fatto i Theologi ſopra quei luoghi, della quale ho fatto ogni diligenza per haverne copia, ma fin quì non l'ho potuto havere, mi ha però il predetto amico promeſſo di portarmela per tutto hoggi; & ſe verrà la farò ſcrivere ſubito inviandone copia a VS. Illuſtriſs. & un'altra ne laſcierò al Sig. Cardinale di Simonetta, affine che la poſſi mandare a Monſignore Illuſtriſs. Morone, & quando hoggi non l'haveſſe, aſpettarò un pezzo domattina per queſto, eſ-

ſendo

ſendo la coſa d' importanza, & ſendo così ordine di Monſignore Illuſtriſs. Simonetta. Dal medeſimo inteſi che l' avviſo, qual diedi a VS. Illuſtriſs. per l' ultima del Sig. Cardinale di Loreno che havea iſpedito per richiamare quei Theologi Franceſi che ſi erano partiti, è ſtato vero in parte, non eſſendo partito altro che un ſolo, detto il Coquier che ſtava appreſſo il Veſcovo Melden. il quale fu richiamato, & ritornò: mi ſoggionſe che in breve erano per partire tre altri movendoſi a queſto per eſſere ſtati già due meſi ſenza tirare proviſione, & per la medeſima cauſa il ſudetto (a) amico ſi è ritirato in caſa di Monſignore di Parigi, onde intendendo queſto il Sig. Cardinal Simonetta, mi ordinò, che li deſſi cinquanta ſcudi quali hoggi gli ho dato, & mi ha detto ancora che quel Veſcovo di Sens il quale ſcriſſi à VS. Illuſtriſs. che era venuto ultimamente, & che faceva profeſſione di Theologia non ſente bene nelle coſe della religione, & che egli nel colloquio che ſi fece in Francia due anni ſono, ſi moſtrò contro i Cattolici. Ragionando poi col medeſimo ſe era vero che foſſero in camino altri Prelati Franceſi, mi riſpoſe che quantunque ſi diceſſe che venivano degli altri, egli tenea opinione che non fuſſe vero. Ancorche ſi ſia fatta ogni opera che non ſi deſſe fuora copia di quella lettera del Padre Soto, nondimeno ſono informato che alcuni l' hanno havuta, nè sò per qual via.

(a) Ed. anco.

Il Conte di Luna andò martedì a deſinare con Monſignore di Lanſach, ove fu ancora il Sig. Cardinale di Lorena, & il ſudetto fu hieri a pranzo col Sig. Cardinale Madruccio. Si ſono ſtampate in Breſcia le petitioni de Franceſi & l' oratione che fece quel che fu mandato all' Imperatore dal Prencipe di Condè, di che hieri ſe ne raggionò alla preſenza de Sigg. Legati, & il Sig. Cardinale Navagerio riſpoſe che ancorche gli fuſſe eſpreſſo ordine che non ſi poteſſe ſtampare coſa alcuna nel dominio Venetiano che non ſia reviſta dalli deputati ſopra di ciò, nondimeno operariano con l' Ambaſciatori Veneti che vi provedeſſero: queſta mattina è ritornato il Muſotto Segretario del Sig. Cardinale di Loreno, qual vien da Roma.

E' piaciuto a i Sigg. Legati di commandarmi ch' io vada ad incontrare il Sig. Cardinale di Ferrara, onde havendo inteſo la mente di L. S. Illuſtriſs. non mancarò di ubbidire, & così domattina mi metterò in camino, ſe però io non ritardaſſi per haver prima dal Teologo amico la copia di quella riſpoſta ch' io ſcrivo di ſopra a VS. Illuſtriſs.

Mi hanno queſti Sigg. date alcune riformationi fatte da Monſignore Paleotto, le quali ſi leſſero hieri in loro preſenza, & li più mi hanno fatto mandare a caſa 100. ſcudi per il viaggio.

In queſto punto, che ſon circa due hore di notte l' amico mi ha portato quelle ſcritture pregandomi che ſiano tenute ſegretiſſime, iſtandomi, che domattina glie le renda per eſſere l' originale ſteſſo, così ſubito copiate le reſtituirò & darò la copia in mano del Signore Cardinale Simonetta, acciocchè la poſſa inviare a VS. Illuſtriſſima, & ſe gli parerà anco al Signore Cardinale Morone, ancorchè dal Cardinale di Lorena io habbia inteſo che un ſuo gentil'huomo qual viene hoggi dalla Corte dell' Imperatore gli ha riferito che il Cardinal Morone era per partire tra due giorni: egli mi ha anco detto che andarà a trovare il Signor Cardinal di Ferrara vicino a Mantova, & le lettere che havea detto di darmi quella ſera per il Sig. Cardinal di Ferrara, ha differito d' iſpedire inſino a domattina (b).

(b) Ed. di Trento. 4. Maggio 1563.

SCRITTURA.

(c) Ed. Canino.

Havendo il dottor (c) *Corneſio* parlato al Signor Cardinale di Loreno ſopra il primo Canone degli Abuſi, che tratta dell' elettione de' Veſcovi, & adducendoli molte raggioni perchè non fuſſe da laſciar proporlo, ſi contentò Sua Signoria Illuſtriſſima che ſe ne faceſſe un' altra forma laſciando la prima, & havendone eſſo dottor Cornetio fatta una, & moſtrataglicla, ſi come intendo, al Sig. Cardinale Simonetta, la portò poi a eſſo Sig. Cardinal di Lorena & lo trovò tutto mutato dalla prima opinione dicendogli che ſendoſi trattato quaſi il ſimile nel Concilio Aurelianenſe, & che havendo raggionato di ciò con Prelati Franceſi gli pareva che ſi laſciaſſe proporre nella forma di prima, ſoggiungendo che egli nel voto ſuo direbbe che non gli piaceſſe. E' poi ſtato il detto Cardinale hoggi da Signori Legati facendo loro ſapere come havea lettere della Regina di Scotia da publicare in Congreggatione per le quali eſſa ſi offeriva a ſottoporſi a i decreti, che ſi fariano in Concilio, & con queſta occaſione è venuto a raggionamento ſopra quei quattro Capi di abuſi che ſi ſon laſciati addietro, dove ſi parlava de' beneficij curati & delle commende, & ſi come eſſo faceva prima inſtanza che ſi deſſero fuora, hora ſi è contentato che ſi laſciano da banda.

LETTERA XXX.

Illuſtriſs. & Reverendiſs. Sig. & Padron mio.

Non potetti partire da Trento inſino a Venerdì al tardi che fu di vij. di queſto perchè il Sig. Cardinal di Lorena mi trattenne con farmi aſpettare ſue lettere & alla partita mi replicò che ſarebbe venuto a trovare il Sig. Cardinale di Ferrara: hora la ſappia come queſta mattina ſon giunto in Turino dove ſaria arrivato anco più preſto ſe non fuſſe ſtato impedito per mancamento di Cavalli, ſono però giunto aſſai per tempo, biſognandomi ſpettar qualche giorno, poichè Monſignore Illuſtriſſimo ſecondo gli avviſi, che ſi hanno del ſuo viaggio non può eſſer quì prima che ſabbato, o domenica. Ritrovandoſi hoggi ad Iſabilla di là da' monti, il Sig. Duca, il qual queſta mattina andò a Rivoli è tornato queſta ſera havendo ſpedito Monſignore di Tolone per incontrare Sua Signoria Illuſtriſſima, & inanzi è paſſato il Montemerlo in poſta, il qual venne ſabbato quà, & queſta mattina è partito. Giovedì ſi aſpetta il Sig. Cardinale da Eſte. Monſignore di Alegra Franceſe paſsò di quà, qual viene a Roma mandato dal Re per dare conto a Noſtro Signore della pace ſeguita con Ugonotti. Giovedì paſſato fu quì Monſignore Illuſtriſſimo Ferrerio a viſitare il Sig. Duca, & il Sabbato che fu (a) alli quattro ſe ne partì per Vercelli dove hora ſi ritrova Sua Signoria Illuſtriſſima per quanto mi ha detto un ſuo ſegretario che è quà, andrà in breve a bagni d' Acque, & io mi ſervo della ſua Caſa per ſtare in luogo honorevole havendo anco trovato tutti gli alloggiamenti occupati. E' ſtato quì la ſettimana paſſata il Signor Franceſco (c) d' Iblura & ha parlato due volte col Sig. Duca & poi è tornato a Milano, con qual fine bacio cc.

il dì xj. di Maggio.

(a) Ed. Poſtavo.

(b) Ed. di Alba.

LETTERA XXXI.

Illuſtriſs. & Reverendiſs. Sigg. & Padroni miei Oſſervandiſs. li Sigg. Legati del Concilio.

. . . .

Illuſtriſs. & Reverendiſs. Sig. & Padron mio.

Per lettere di xi. diedi conto a VS. Illuſtriſſima del mio arrivo in Turino, hora la ſaprà con queſta come ſubito havuto avviſo che Monſig. Illuſtriſs. legato era paſſato di quà da' monti me ne andai ad incontrarlo a S. Giorgio lontano di quì tre poſte, & per cammino informai Sua Signoria Illuſtriſſima di quanto haveva in commiſſione prima che ella fuſſe ricevuta dal Sig. Duca a Rivoli, dove la domeni-

il dì xj. di Maggio Torino.

il dì xvij. di Maggio Torino. *In Edit.* xviij.

menica mattina deſinò, & la ſera venne a Turino incontrata dal Clero, & da tutti i Nobili del luoco: moſtrò Sua Signoria Illuſtriſſima di deſiderare ſommamente che le coſe del Concilio haveſſero preſto, & felice ſucceſſo, sì per la pace, & univerſal quiete della Santa Chieſa, come per veder fuora de' preſenti travagli Noſtro Signore, la cui Santità ſi moſtra molto divota & affettionata, & a VS. Illuſtriſſima veramente amorevole.

Mi diſſe di haver lettere del Signor Cardinal di Lorena di XI. di queſto per un Corriero che andava in Francia, per le quali li ſcriveva che egli ſarebbe andata a trovarla in Ferrara, mentre però in quel mezzo non arrivaſſe il Signor Cardinale Morone, & ſi affrettaſſero le coſe del Concilio, ſoggiungendo che conoſceva molto bene la natura di eſſo Signor Cardinale.

Giunſe quà Venerdì il Preſidente Birago, qual partirà tra due giorni per quanto ſi dice, & ſabbato paſsò a San Giorgio dove era il Signor Cardinal di Ferrara, il Cavalier (a) Seura qual torna da Roma.

(a) *Ed.* Severa.
(b) *Ed.* Aix.

Quì ſi trova Monſignore di Nola quale partirà di corto per li bagni di (b) Aique, & non mi occorrendo altro per hora bacio a VS. Illuſtriſſima le mani humilmente.

LETTERA XXXII.

Illuſtriſs. & Reverendiſs. SS. miei, & Padroni Colendiſs. li Signori legati del Concilio.

Credo che a queſt'hora le SS. VV. Illuſtriſſime havranno ricevute le mie di XI. dove l'avviſava del mio arrivo in Turino, hora non laſciarò di dire, come domenica di ſera arrivò quà il Signor Cardinal di Ferrara incontrato dal Clero, & da tutti i nobili di queſta Città, & io ſubbito havuto nuova, che ſua Signoria Illuſtriſſima era di quà da monti, andai a trovarla a San Giorgio, & prima che ella fuſſe ricevuta a Rivoli dal Sig. Duca li informai in camino di quanto le Signorie voſtre Illuſtriſſime mi diedero in commiſſione: ella mi diſſe chel Signor Cardinal di Lorena l'avviſava per lettere di XI. mandateli da un Corriero ſuo, che andava in Francia, che egli ſarebbe venuto a trovarla in Ferrara, quando però in quel mezzo non fuſſe venuto il Signor Cardinale Morone d'Iſpruch, & non ſi affrettaſſero le coſe del Concilio.

Venerdì venne quà il Preſidente Birago, & per quanto ſi dice partirà tra dui giorni per la Corte di ſua Maeſtà Ceſarea. Il Cavallier di Seura qual fu mandato a queſti dì paſſati dalla Regina a Noſtro Signore paſsò ſabbato a San Giorgio dove era il Signor Cardinal di Ferrara.

li VIIII. Maggio Caſale San vaſo. In *Ed.* Torino XVIII. Mag.

Che è quanto mi occorre ſcrivere per hora a VV. SS. Illuſtriſſime, alle quali humilmente mi raccomando, & bacio le mani.

LETTERA XXXIII.

Illuſtriſs. & Reverendiſs. Sig. & Padrone mio.

(c) *Ed* Oldemburg.

Monſignore di (c) Oſſera quale ha fatto il camin di Trento giunſe lunedì ſera in Turino, & riferì al Signor Cardinal di Ferrara, che Monſignor Illuſtriſſimo di Loreno li havea confirmato di voler venire in ogni modo a trovare ſua Signoria Illuſtriſſima rimettendoſi a lei del luoco, ove haveſſero abboccarſi. Ho inteſo da ſua Signoria Illuſtriſſima che quella medema ſera riſpoſi a quando diſſegnava di poter giugnere a Bruſſelle rimettendoſi a lui del luoco ove haveſſe a vederlo.

Si dice chel Preſidente Birago è mandato da ſua Maeſtà per ricerca, che il Concilio ſi transferiſca in Germania, & alcuni nominano anco i Luogi Argentina, Auguſta, & Baſilea, & ſe bene in Trento ſi diceva qualche coſa di queſto, non parendo però coſa di fondamento, reſtai di ſcriverglilene, ma havendomelo poi confirmato ſua Signoria Illuſtriſſima non ho voluto tardar più.

Si è detto in Turino che in Corte alcuni Ugonotti havevano determinato di ammazzare il maggiordomo del Signor duca di Guiſa, perchè havea ſollecitato la ſpeditione del proceſſo contra di quegli che erano nominati nel trattato contra la perſona di Monſignor di Guiſa, ma ſono ſtati ſcoperti.

(a) *Ed.* Precedente.

Il Signor (a) Cardinale Ferrerio era per andare a Bagni d'Aique come ſcriſſi a VS. Illuſtriſſima, ma ſi è mutato di opinione.

Delle coſe di quà reſto di ſcrivere a VS. Illuſtriſſima ſapendo che da Monſignore Illuſtriſſimo legato ne ſarà ragguagliata a pieno, & con dirle, che ſabbato alla più lunga ſi giugnerà a Breſcello dove Monſignore Illuſtriſſimo aſpetterà Lorena, o nuova dove habbi a trovarlo: le bacio le mani (b).

(b) *Ed.* Torino 20. Mag. 1563.

LETTERA XXXIV.

Illuſtriſs. & Reverendiſs. Sig. & Padrone mio.

di XXIJ. Maggio.

Scrivendo il Sig. Cardinal di Ferrara a voſtra Sig. Illuſtriſs. non ho voluto laſciar di farle riverenza con queſta mia, & dirli che egli ha diſſegnato di far quanto potrà per perſuadere il Sig. Cardinale di Lorena, che penſi di tornare preſto in Francia, ſtimando che queſta ſia buona via per diſporlo a renderſi men difficile circa la ſpeditione del Concilio, & ha penſato di farlo (c) cadere da ſe a ragionare delle coſe conciliari, preſupponendo che così più facilmente debba venire a rallegrarli, & dichiarare l'animo ſuo, onde preſentatole l'occaſione potrà poi confidentemente ragionare, & con meno ſoſpettione. Io oltre l'informatione havute da Sigg. Legati ho detto anco a ſua Sig. Illuſtriſs. che potria facilitare la difficoltà in che ſi trova della reſidenza, ſe le farà confirmare quello ch'egli diſſe nel voto ſuo in queſta materia, & che ſcriſſe al Bertone ſuo Segretario, moſtrando di non volere che ſi dichiaraſſe, & che con queſto modo lo potrà convenire a contentarſi che ſi formaſſe (d) un altro prohemio del decreto che ſi proponeſſe quello che fù moderato dal Sig. Cardinal di Mantova, onde non vogli reſtare da ſcuſarſi ſe non ſopra degli altri deputati, nel che l'ho anco riccordato alcuni modi da convincerlo con raggione. Sua Sig. Illuſtriſs. mi ha detto poi circa la materia della riforma, che Lorena ha fatto mettere alcuni Capi nelle petitioni di Franceſi per ſuo particolare intereſſe, come quella Regina *Regularibus ſeculi*, perchè egli con queſto potria diſporre de molti beneficij. Hoggi ſi arriverà a Vercello, & ivi ſpera di havere riſpoſta ſua Sig. Illuſtriſſima dal Lorena ſe vorrà venire, & dove.

(c) *Ed.* credere di ſe.
(d) *Ed.* coll'altro.

LETTERA XXXV.

Illuſtriſs. & Reverendiſs. Sig. & Padrone mio.

Di XXIIJ. Maggio Vercello.

Hieri alle venti hore arrivò a Vercello, & poco dopoi arivò il Sig. Duca di Ferrara. Monſignore Illuſtriſs. Legato ſi fermerà quì per tutto hoggi aſpettando riſpoſta da Lorena ove debbia venire a trovarla; ma ſino a queſto punto che è hora di pranſo non ha ſue lettere; ha detto però il Sig. Giſmondo Boſchetto come queſta mattina ci è avviſo che

che 'l Sig. Duca di Mantova ha lettere di Lorena che partiva venerdì da Trento, & che ſaria ſtato ſabbato a Verona, & ricercando da ſua Eccellenza Cocchi per venirſene a queſta volta: che è quanto poſſo dire a VS. Illuſtriſs. per hora a cui bacio humilmente la mano.

Poſcritto: è venuto hora un Corriero quale avviſa che queſta ſera giugne a Oſtia il Sig. Cardinale di Lorena, onde per queſta cauſa Monſignore Illuſtriſſimo ſi è riſoluto di andare hoggi innanzi & tra un hora ſi partirà.

LETTERA XXXVI.

Illuſtriſs. & Revv. Sigg. & Padroni miei Oſſervv. li Sigg. Legati del Concilio.

li vij. Maggio Vercello.

Ancora che io non habbia da ſcrivere a Voſtre Signorie Illuſtriſſime di quel che l'aviſai per l'ultime mie, tuttavia non laſciarò di dire come hieri al tardi ſi arrivò a Vercello, ove poco di poi venne ancora il Sig. Duca di Ferrara. Monſignore Illuſtriſſimo Legato ſtà tuttavia più ſaldo in voler fare ogni caldo officio col Sig. Cardinal di Lorena, dal quale ſtà qui aſpettando riſpoſta delle lettere che le ſcriſſi lunedì per ſapere in che luoco la voria trovare. Non mancarò intanto di tenere avviſato voſtre Signorie Illuſtriſſime di quanto ſuccederà, alle quali bacio humilmente le mani.

LETTERA XXXVII.

Illuſtriſs. & Reverendiſs. Sig. & Padrone mio.

Di xxvj. Maggio Ferrara.

Domenica dopo pranſo eſſendo Monſignore Illuſtriſſimo Legato avviſato per un Corriero della venuta del Sig. Cardinale di Lorena, ſi partì da Bercelle come per le mie di xxiij. ſcriſſi a Voſtra Sig. Illuſtriſs. & la ſera il Sig. Cardinale (*a*) Correggio lo venne a trovare preſſo a Roſero promettendoli di venire a Ferrara prima che egli partiſſe. Lunedì mattina arrivò a deſinare a Oſtia, dove era giunto la ſera innanzi Lorena con cinque Prelati, il Veſcovo (*b*) Dolen, Cenomanen, Monſignore di Senegaglia (*c*) Oſtuno, & d'Adria, & ivi dopo pranſo il Sig. Duca di Mantova gli venne a viſitare, col quale eſſendoſi queſti Sigg. fermati un poco, partirono per Ferrara, dove giunſero la ſera al tardi.

(*a*) *Ed.* di Lorena.
(*b*) *Ed.* Dinien.
(*c*) *Ed.* Sinigaglia & Adria e un altro & ivi.

Havendo Monſignore Illuſtriſs. Legato tenuto quel giorno in barca, & hieri in Cammera lungo raggionamento col Sig. Cardinale di Lorena cercò ſubito d'intendere quel che fuſſe paſſato tra loro, onde parlando io con Sua Sig. Illuſtriſs. mi diſſe haver trovato Lorena terribile, eſſendoſi doluto ſeco di Monſignore Illuſtriſs. Morone, che non gli haveſſe participato coſa alcuna di quel che havea negociato con l'Imperatore; dal quale diſſe però di eſſer ſtato ragguagliato del tutto, moſtrando in confermatione di queſto una Scrittura al Sig. Duca, che conteneva il ſummario della riſpoſta, che fece Sua Maeſtà Ceſarea al Sig. Cardinal Morone, la quale (*d*) eſſendomi ſtata moſtrata da Monſignore Illuſtriſs. Legato, & havutone copia con queſto, che ſi tenga ſegretiſs. la invio con la preſente a VS. Illuſtriſs. acciochè la poſſi vedere, ſe è conforme con la riſpoſta data ad eſſo Sig. Cardinal Morone, & conoſchi giuntamente come negocii Sua Maeſtà Ceſarea.

(*d*) *Ed.* eſſendoſi ſtata.

Mi ha detto Sua Sig. Illuſtriſs. che raggionandole Lorena del particolare della reſidenza, ha moſtrato di eſſer fermo in opinione, che ſi debbia dichiarare dicendoli, che quantunque ſia ſtato altre volte di contrario parere, nondimeno per eſſere hora le coſe tanto innanzi egli giudicava eſſer neceſſaria, che ſi dichiaraſſe, accennando anche eſſer tale la mente di Sua Maeſtà Ceſarea, ancorchè ſi comprenda eſſer molto differente, come VS. potrà vedere per la ſudetta ſcrittura nell'ottavo Capo. Mi ſoggiunſe anco Sua Sig. Illuſtriſs. che egli cercò di perſuaderle con varie raggioni, & argumenti, che tal dechiaratione ſaria paſſata con moſtrarle, che quaſi tutti i Prelati, eccetto alcuni pochi Italiani, ſentivano che fuſſe *de jure divino*, & che tutte le nationi dell'Italia, eccetto della quale molti molti ancora & ne haveriano (*a*) dalla loro, ſariano ſtati di parere, che ſi dichiaraſſe: & mi affermò Sua Sig. Illuſtriſs. di haver trovato Loreno sì ſaldo in queſta opinione, che per molto che ella gli diceſſe non l'havea potuto rimover punto. Io ſe bene havea informato Sua Sig. Illuſtriſs. a pieno di queſto particolare della reſidenza l'ho voluto però (*b*) far conoſcere di nuovo che Lorena s'inganna di gran lunga, percioche ſe li Sigg. Legati proponeſſero il decreto riformato dal Sig. Cardinal di Mantova, le moſtrai che al fermo paſſarebbe per fare la dechiaratione della reſidenza, eſſendo delle cinque parti di Prelati, le tre di opinione che non ſi dichiari, & non havendo delle nationi niuna contraria ſe non la Spagnuola, della quale ci ſono anco della noſtra inſino a ſei Prelati, e che della Franceſe alcuni ſi ſono moſtrati di non volere tal dechiaratione, havendo ancora favorevoli gli Hiberni, & Pollacchi, onde per le ſudette cauſe feci conſtare a Sua Sig. Illuſtriſs. che quando i Sigg. Legati haveſſero voluto proporre il detto Canone, erano ſicuri, che ſarebbe paſſato, attendendoſi in queſta materia il maggior numero: nondimeno per non entrare in contradittione non l'havevano voluto proporre, deſiderando, che ſi ſtatuiſſe con buona concordia, & aſſicurai Sua Sig. Illuſtriſs. che queſta era la vera verità, diceſſe pur Lorena quel che egli voleſſe: che ſe egli perſeveraria in quella vana opinione, non faria altro che impedire il progreſſo del Concilio, & dare occaſione, che non ſi faceſſe coſa alcuna.

(*a*) *Ed.* della loro.
(*b*) *Ed.* conoſcere.

Diſſe in oltre a Sua Sig. Illuſtriſs. che non ad altro fine deſiderano dechiaratione, ſe non che il Papa non poſſi diſpenſare; ma in queſta ancora gli fece conſtare, che Lorena & gli altri s'ingannavano, perchè la più parte di loro concedono, che poſſi interpetrare, & dechiarare, che altro non è che diſpenſare, ma ſotto altro nome, & le adduſſi anco molte raggioni per moſtrarle, che con tutto queſto il Papa può diſpenſare.

Sebene il Sig. Cardinale ſi moſtra così diverſo nell'opinione, & facci parere tanta difficoltà in poterſi accomodare le differenze, che hoggi ſi hanno alle mani, nondimeno Sua Sig. Illuſtriſs. ha incaminato in tal modo, che riuſcendo come ſpera ſarà buona occaſione da potere terminare tutte le differenze, come alla ſua venuta ella ne ragguagliaria Noſtro Sig. & VS. Illuſtriſs.

Mi ha ſoggiunto ancora Sua Sig. Illuſtriſs. haverle affermato Loreno, che il Re Cattolico non ſolo è bene unito con l'Imperatore, & Francia circa la materia della (*c*) riforma, & libertà del Concilio, ma che nell'articolo della reſidenza ancora ſarà del medeſimo parere, che ſi dichiara dicendo che tra lui e 'l Conte di Luna è buona intelligenza, & che ſpeſſo ſi ritrovano inſieme. Ragionando poi della difficoltà, che è circa i Canoni dell'ordine & delle annotationi, che vi ha fatto il Veſcovo di Modena, quale credo che VS. Illuſtriſs. havrà veduto, havendole Monſignore di Sinigaglia, fin dal principio mandato dal Cardinal di Vrbino, mi diſſe Sua Sig. Illuſtriſs. che Lorena moſtrava di confidar molto nel ſudetto Veſcovo, & d'inclinare ancora nella ſua opinione.

(*c*) *Ed.* riforma ma che

Scriſſi

Scriſſi già a VS. Illuſtriſs. di Trento, che ſi diceva che venivano alcuni altri Prelati Franceſi, & che di già erano in camino, havendone domandato Sua Sig. Illuſtriſs. mi ha detto, che non ſe ne eſpettano altri.

Io havevo diſſegnato di ritornarmene a Trento inſieme con Lorena, il qual diſſegna di partir domani, ma havendo domandato licenza a Sua Sig. Illuſtriſs. ella non ſi è riſoluta di laſſarmi partire ſeco, anzi moſtra di volermi tenere quì, nè di eſpedirmi ſe non dopo la partita di Lorena.

Sua Sig. Illuſtriſs. ha cercato di trattenere quì Lorena più che ſia poſſibile per haver comodità di raggionare, & negotiar ſeco, & con tutto che egli fuſſe reſoluto partirſi hoggi, l'ha fatto però reſtare, benchè con difficoltà, & l'ha fatto convitare per domattina a pranſo dal Sig. Cardinale da Eſte, onde non partirà prima che dopo il deſinare: che è quanto poſſo dire per hora a VS. Illuſtriſs. Monſignore di Anglone venne quà martedì mattina. Monſignore di Nola mi diſſe in Turino, che ſendo biſogno, che egli ritornaſſe a Trento apparecchiato ad ogni minimo cenno di VS. Illuſtriſs. ancorchè il partire li fuſſe ſtato di grande incommodo, & mi ſoggiunſe che con la prima occaſione io ne voleſſi ſcrivere a VS. Illuſtriſs. a cui bacio humilmente le mani.

LETTERA XXXVIII.

Illuſtriſs. & Reverendiſs. Sig. & Patron mio.

Di ultimo di Maggio Trento

Giovedì dopo pranzo partì il Sig. Cardinale di Lorena ſi come avviſai VS. Illuſtriſſima di Ferrara per le mie di xxvi. che ero per fare, & ancorchè le ſcriveſſi che io non penſava di potere ritornare col detto Sig. Cardinale, perchè Monſig. Illuſtriſs. Legato mi diſſe di non voler ſpedirmi ſe non dopo la partita ſua, nondimeno il mercordì ſera mi ſoggionſe che le parea bene ch'io ritornaſſi con Sua Signoria Illuſtriſs. & che la mattina ſeguente mi havria detto quel che aveſſi a riferire alli Signori legati, come fece poi replicandomi tutto quel ch'io ſeriſſi ultimamente a Voſtra Signoria Illuſtriſſima per le ſuddette lettere, & mi ſoggionſe in oltre, che tutti gli ordini, & riſolutioni che venivano in Concilio di Francia dipendevano dal parere & conſeglio di Lorena, & perchè io havevo prima ricordato che le piaceſſe di fare qualche ufficio con Monſignore d'Uſtrino, d'Adria, & Sinigaglia acciocchè foſſero tutti uniti al ſerviggio di coteſta Santa Sede; Sua Signoria Illuſtriſſima mi diſſe di haverne fatta opera, & che gli havea trovati pronti, & ben diſpoſti nelle coſe concernenti l'auttorità di Noſtro Signore.

Io ſubito giunto quà non mancai di fare relatione a i Sigg. legati di quanto mi havea detto Monſignore Illuſtriſſimo haver ricavato da Lorena, di che egli ne ragguagliarà VS. Illuſtriſſima più minutamente alla ſua venuta qual ſarà in breve.

Di quà non ho altro che ſcrivere a VS. Illuſtriſs. ſe non che ſi tiene che queſta ſettimana ſi finiranno di dire i voti ſopra i Canoni degli abuſi.

Monſig. Illuſtriſs. Morone andò hieri a viſitare il Cardinal di Lorena in cerimonia accompagnato da molti Prelati & con la Croce, & giunſe hieri quà il Padre Birago, il quale eſpoſto che havrà in Congregatione generale cauſe che han moſſo il Re di Francia a far pace con Ugonotti & lo ſtato di quel regno, paſſarà in Iſpruch dall'Imperatore, il quale è per fermarſi là infino a Ottobre ſecondochè ho inteſo dal Sig. Cardinal Madruccio.

Ho ſalutato in ſuo nome Monſignore di Orvieto ſi come mi commanda per la ſua di primo di queſto.

Nè havendo che dire di più a VS. Illuſtriſſima bacio le mani ec. accuſandole la ricevuta delle ſue di cinque & di otto.

POLIZA

Monſignore Illuſtriſſimo di Ferrara raggionando delle coſe di Francia mi diſſe che la pace ſeguita con Ugonotti non potrà ſe non ridondar in ſervigio de' Cattolici, & moſtrò buona ſperanza, che le coſe di quel Regno doveſſero indrizzarſi a buon camino & migliorare di giorno in giorno, facendo anche fondamento che i governatori di quel Regno per la più parte ſon Cattolici.

In Piemonte (a) Cheri, & Cugni per la maggior parte ſon Ugonotti, oltre molte altre Terre, nelle quali ce ne ſono di queſta opinione molti, & nella propria Corte di S. Altezza molti Gentiluomini ſon infettati, & di giorno in giorno ſe ne ſcuoprono, & in (b) Drener luogo del Marcheſato di Saluzzo ſono ſtati ſcacciati tutti i Preti.

(a) Ed. Querz e Coni

(b) Ed. Draner.

S. Altezza queſti dì paſſati (come penſo che VS. Illuſtriſs. haverà inteſo) mandò un bando che in termine d'otto giorni ſi doveſſero partire del paeſe tutti quei ch'erano di tal ſetta, & già alcuni ſe n'erano levati, ma eſſendo ſua Altezza così conſigliata da' ſuoi Miniſtri non ha voluto procedere più oltre contra queſti tali; anzi alcuni, che erano ſtati condennati dall'Inquiſitione, ha fatto gratia di ritornare, & gli ha annullati i proceſſi.

Venerdì notte morſe all'improvviſo un Nepote di Monſignore Agoſtino, qual era quì in Trento giovine proſpero, & gagliardo.

In Ed. deſunt.

POSTSCRITTA.

Mi ſcrive il mio Vicario che ſendo egli moleſtato da gli agenti del Signor Duca di Savoia per conto di Decime impoſte, ha ottenuto ſenza farmi motto alcuno un Breve col mezzo del Sig. Cardinal San Clemente per liberarſi da tal moleſtia, onde intendendo io queſto ne ho ſentito per più cauſe molto diſpiacere, sì perchè non era punto biſogno dar moleſtia a Sua Santità di queſto, eſſendo io libero da tali impoſitioni per la bolla pubblicata da Sua Santità in favore de' Prelati Preſidenti in Concilio, come perchè fuſſe ſtato biſogno non havrei voluto che foſſe ricorſo ad altri che a VS. Illuſtriſs. ſolo, & amorevoliſſimo mio padrone, come debitamente ſon tenuto di fare in tutte le mie occorrenze: però ſupplico humilmente VS. Illuſtriſſima a non haver per male queſto errore che ha fatto il mio Veſcovo ſenza mia ſaputa.

LETTERA XXXIX.

Illuſtriſs. & Reverendiſs. Sig. & Padrone mio.

Di III. Giugno.

Il Preſidente Birago fece hiermattina in congregatione generale la ſua Oratione, della qual mando a VS. Illuſtriſſima la copia alligata; la riſpoſta della Synodo conteneva in ſoſtanza, che per eſſer quel che ei diceva coſe graviſſime, & che havevano biſogno di molta conſideratione, havria preſo tempo opportuno a reſpondergli. Et perchè nelle lettere che ei preſentò del Re non ſi faceva preciſamente mentione, ch'egli foſſe Oratore, gli Ambaſciatori laici, che ſtavano appreſſo i Franceſi non volſero trovarſi in congregatione; vi venne però il Conte di Luna, il quale ſtette al luogo ſolito.

Non s'è per ancora ſeminata la differenza ch'è tra'l Procuratore dell'Arciveſcovo di Salſpurch & l'oratore della Religione per cauſa di Precedenza, ſe bene i Sigg. Legati ne hanno parlato alcune volte,

re, & faceſſe hieri inſtanza il Prefato Oratore a loro Sigg. Illuſtriſſimi per eſſere ammeſſo in congregatione.

Il Veſcovo di Modena ha cominciato a trattar con Lorena circa queſte difficoltà, che ſi hanno alle mani & con participatione de Sigg. Legati per quanto intendo di caſa d'eſſo Sig. Cardinale, il quale conſulterà il tutto con ſuoi Theologi prima che riſponda.

Il Veſcovo di Nicaſtro nella congregatione, che ſi è fatta doppo pranſo ha diffeſo gagliardamente i Canoni propoſti ſopra gli abuſi, & giuntamente l'auttorità del Papa; ha però moderato il primo Canone dell'elettione de' Veſcovi, proponendo, che i Cardinali foſſero quelli, che haveſſero a pigliare informatione di quelli, che ſi hanno a promuovere (a) giurando, che hanno le qualità, che ſi ricercano. Con che faccio fine, baciando a VS. Illuſtriſs. con ogni riverenza le mani.

(a) Ed. aggiungendo,

SCRITTURA.

Monſignor di Parma ſi dolſe hieri meco, perchè il Sig. Cardinal Simonetta l'altra ſera gli diſſe eſſerle ſtato riferito, ch'eſſo & Monſignor Colonna pretendendo, che nella nuova ſparia di far Cardinali non vi erano compreſi, erano per intenderſi con Lorena, & che Sua Sig. Illuſtriſs. ne haveva di ciò ſcritto a Roma, onde mi diſſe, che ſebene egli non faceva fondamento alcuno ſopra tali parole & voci, che ſi ſpargano, nè meno era per pigliare ſe non in bene ogni riſolutione, che faceſſe Sua Santità, non poteva però non maravigliarſi, che ſi deſſe orecchie a perſone tali, & che foſſe potuto cader nell'animo al Sig. Cardinal Simonetta tal opinione di loro. Il medeſimo giorno ancora ſi dolſe di queſto con Monſignor Illuſtriſs. Morone moſtrando animo di voler domandar licenza, dal che Sua Sig. Illuſtriſs. lo diſſuaſe, ſi come mi affaticai ancor io di fare; ragionandomi di queſto & del tutto ho ſubito avvertito detto Sig. Cardinale Simonetta. Queſta mattina poi Monſignor Colonna ha ragionato meco di queſto a lungo dolendoſene molto, & mi ha detto, che ne voleva ſcrivere al Sig. (b) Cardinale Marc'Antonio & che Monſignor di Parma ancora era per ſcriverne.

(b) Ed. Sig. Marc-Antonio.

Nella congregatione di hierſera il Veſcovo de Nimis parlò dell'annate dicendo, che ſe bene egli non negava, che ſi doveſſero pagare per mantener le ſpeſe della Corte, nondimeno che non doveriano però i Veſcovi eſſere aſtretti a pagarle ſe non dopo l'anno, o in vece di quelle pagare una vigeſima. Entrando poi a diſcorrere degli abuſi diſſe, che per cauſa degli officiali della Corte ne ſeguiriano molti, & che ſaria ſtato bene avvertirne Sua Santità, che vi provedeſſe: eſtendendoſi in oltre a ragionare dell' ordinatione de Preti che ſi fanno in Corte diſſe che non ſi ſervavano i Decreti, & che era in poteſtà de Veſcovi il farli oſſervare, & ancorche la Corte non voleſſe, percioche ſe bene i Preti foſſero ordinati, quando non foſſero ſtati idonei potevano eſſi impedirli (c) per via di ſuſpenſione.

Moſignore d'Oſtuno (d) ha detto nel ſuo voto, che ſicome ſi ſon raccolti gli abuſi dell' ordine ſaria anche bene a trattare delle penitenze che s'ingiungano, il che quando ſi trattaſſe verria a dare occaſione che ſi ragionaſſe ancora dell' indulgenze per eſſer materie, che l'una dà mano all' altra, & quaſi conneſſe, & mi raccordo che già qualche meſi ſono l'Arciveſcovo di Sans mi diſſe che il Cardinale di Lorena moſtrava deſiderio che ſi trattaſſe di queſta materia.

(c) Ed. impedirli di ſoſpenſione
(d) Ed. Oſtuo.

Ho inteſo che li Sigg. Legati havevano fatto formare un altra riſpoſta, quale veniva a comprobare la pace fatta dal Re di Francia con Ugonotti, ma moſtrandola al Sig. Cardinal di Lorena hieri dopo la meſſa prima che intraſſero in congregatione, li diſſe che non li pareva bene, che la ſynodo approbaſſe queſto fatto, ma che ſi doveſſe pigliar tempo a riſpondere ſicome ſi ſuol fare nelle coſe d'importanza.

Pare che li Sigg. Legati habbiano dato (a) intentione a Lorena di moſtrarli i capi della Riforma già qualche giorni ſono, & dopo che 'l Sig. Cardinal Morone fù a viſitarlo le diſſe, che haveriano trattato inſieme con eſſo le materie, che ſi havevano alle mani, onde non avendoli fin hora dato parte alcuna della riformatione, pare ch' eſſo ſi ſia laſciato intendere di haverli già viſti, havendogliene l'Imperatore mandato copia di quegli ch'egli moſtrò (b) al Sig. Cardinal Morone quando fù da ſua Maeſtà Ceſarea, & di haverne anche inteſo da Prelati una buona parte, con quale i Sigg. Legati ne havevano participato.

(a) Ed. intenzione di moſtrarli
(b) Ed. il Sig.

Mi ha detto queſta mattina il Teologo Amico, che quella riſpoſta che mandò Lorena a ſua Maeſtà Ceſarea ſopra quei luoghi citati a confermatione dell' autorità del Pontefice, ha inteſo dal Cardinale medeſimo che gli portò, che l' Imperatore gli vide volentieri, tanto più che arrivarono in tempo opportuno prima che ſua Maeſtà haveſſe dato riſpoſta al Cardinal Morone.

Appreſſo mi hà detto il predetto Amico havere inteſo da Teologi Franceſi, che l'univerſità di Parigi manderà procuratore overo invierà quà mandato a qualche uno, che in ſuo nome poſſi ricercar dal Concilio di proſeguire l' approbatione che fù interpoſta per la diſſolutione del Concilio Baſilien. Ma di queſto particolare non poſſo ſcrivere più chiaramente a VS. Illuſtriſs. per non mi havere anche ſaputo dire il ſodetto, come ſia la coſa; & però l' ho pregato a volerſene informar meglio sì del fatto come della verità dell'aviſo.

LETTERA XL.

Illuſtriſs. & Rev. Sig. mio Oſſervandiſs.

Di vij. Giugno.

Non hanno per ancora i Padri finito di dire i lor voti in queſta materia degli abuſi, ancora che ſi ſieno fatte due Congregationi il giorno, da ſabbato in fuori che ſe ne fece una ſola, & hieri, che non ſe ne fece niuna.

I Sigg. Legati procurano tuttavia d'accordare la differenza ch' è tra l' oratore del Gran Maſtro di Rodi & li Patriarchi per conto di Precedenza della quale hieri Monſignore di Vabres Fratello del ſudetto gran Maſtro inſieme col Veſcovo di Mazzarra ne ragionorono a lungo al Sig. Cardinale Morone.

Il Veſcovo di Guadice ſi eſteſe in lungo nel ſuo voto, & tra l'altre coſe ragionò dei Veſcovi ſecolari, facendo quaſi un invettiva contra di loro, affermando la loro ordinatione eſſere un figmento humano, & il Veſcovo di Lugo ancora ragionò lungamente delle diſpenſationi dicendo che vi erano delle materie ſopra le quali ſaria molto utile, che la Synodo vi formaſſe Decreti, accioche in quelle i Pontefici non vi concedeſſero alcuna diſpenſatione, & che queſto non lo diceva già che la Synodo haveſſe a dar leggi a ſua Santità, ma ſolo perchè ſaria ſtato molto utile, che in quelle materie, le quali non patiſcono diſpenſatione, i Pontefici non vi metteſſero mano; ſoggiungendo che in alcune di queſte materie non era anche da diſpenſare con cauſa ragionevole, affine che ſi levaſſe ogni occaſione di ottenere ſuppliche & gratie ſurreptitie, che poi tornano in detrimento delle altre.

Li Sigg. Legati queſta mattina quaſi in fine della Congregatione fecero leggere dal Veſcovo di Campagna (qual ſerve hora per Segretario ſendo ammalato Monſignore Filetio) la riſpoſta, che havevano diſſegnato di dare al preſidente Birago, la quale trà

per

per la ſua lunghezza, come per eſſer propoſta quaſi all'improviſo, ſenza eſſer dechiarata, nè aiutata con parole da loro S. S. Illuſtriſs. non fù molto ben capita da padri, onde ne riuſciranno varie opinioni; & havendo il Sig. Cardinale di Lorena ſopra di eſſa parlato a lungo ſenza laſciarſi intendere ſe li piaceſſe o nò, finito, che hebbe di dire, li fù fatto motto dai Sigg. Legati che dechiaraſſe quel ſe ne ſentiva, & egli diſſe che non gli piaceva. Ho (*a*) perinteſo dal Sig. Cardinale Navagero, che Monſignore Illuſtriſs. Morone glie l'haveva fatta vedere, che haveva moſtrato di reſtarne contento; ma poi ha detto il contrario in congregatione: ma il Sig. Cardinal Madruccio ſeguendo dopo lui non diſſe altro ſe non che le ſaria piacciuta, quando foſſe approbata da Padri. Ultimamente eſſendo parecchi concorſi nell'opinione dell'Ambaſciatore del Sig. Duca di Savoja, il qual diſſe, che queſto negotio ſi doveria rimettere ai Sigg. Legati, che lo determinaſſero inſieme con Loreno & Madruccio, quei primi che tennero diverſe opinioni, eſſendoſi levato in piedi; l'Arciveſcovo di Lanciano dopo finiti i voti di tutti ſenza che ſi poteſſe formare alcuna concluſione, & dicendo che non oſtante che egli haveſſe (*b*) ſentito al principio diverſamente, concorreva nel parere del ſudetto Ambaſciatore (*c*) ſeguirono communemente queſta opinione & così fù riſoluto: replicò poi Monſignore Illuſtriſs. Morone la concluſione, che fù fatta riſpondendo a quello che i Padri Franceſi havevano detto dolendoſi che tal riſpoſta foſſe portata troppo in lungo.

(*a*) *Ed.* ho poi.

(*b*) *Ed.* detto,

(*c*) *Ed.* ſeguitanno.

Il Preſidente Birago partirà per quanto intendo tra due giorni, ſe però non differiſſe la partita per aſpettare la riſpoſta, qual potrebbe per avventura ritardarlo.

Reſta tuttavia in ſperanza, che i Signori legati poſſino convenirſi con Lorena *in quelle due difficoltà della Reſidenza & dell'ottavo Canone, & già in quella della Reſidenza pare che* ſieno appreſſo d'accordarſi, & nell'altra le parole, che s'offeriſcono da Lorena pare che non diſpicciano alli Sigg. Legati, per quanto ho inteſo dal Sig. Cardinal Navagero; come credo che VS. Illuſtriſſima ne debbia eſſer avviſata da i Sigg. Legati più minutamente: piaccia al S. Dio, che ſe gli trovi qualche temperamento.

Deſunt in Edit.

Monſignor Fileſio circa quattro giorni ſono ſtà in letto ammalato, & il principio della ſua infirmità è ſtato il mal di pietra, per il quale è ſtato in gran pericolo della vita havendoſela venerdì fatta cavare, & ancorchè non ſia anche ſenza febre, ha però fatto da hieri in quà tal miglioramento che ſe ne ſpera bene.

Perchè ſaria facil coſa, che ſia ſcritto a VS. Illuſtriſſima che mi ſiano ſtati rubati denari, facendo per avventura la coſa molto maggiore di quel che è in effetto, come ſuole al più delle volte avvenire in ſimili caſi, non ho voluto reſtare d'aviſarla di quanto è avvenuto, eſſendomi a queſti dì paſſati dato un ſervitore da un Gentilhuomo del Sig. Cardinal Simoneta, & eſſendo coſtui ſolito a ſervire ad uno de' miei, hieri vedendoſi la commodità havendo per prima oſſervato dove teneva alcuni danari, che 'l ſudetto havea, glie li tolſe, & partì ſubito, ma la ſomma è tanto poca, che appena gli baſterà per condurſi in luogo ſicuro.

POLIZA

Del particolare, che io ſcriſſi a VS. Illuſtriſs. di havere inteſo dal Teologo amico, che s'aſpettava Mandato o procuratore della Univerſità di Parigi ricercando dal Concilio di poter proſeguire quelle oppoſitioni, hoggi ho poi dal medeſimo inteſo, che l'oppoſitione fu interpoſta dal parlamento, & credo anche dall'univerſità di Parigi non già per cauſa di Concilio, ma sì bene per li concordati, che ſi fecero tra Leon X. & Francia, per li quali ſi diede la nominatione delle Chieſe al Re privandone il Clero, & mi ha detto, che non venendo procuratore, col primo Corriere s'aſpettava mandato.

Hoggi al tardi ſi è trovato il Sig. Cardinale di Lorena, & Madruccio con li Sigg. Legati, & havendo trattato della riſpoſta da farſi al preſidente Birago trovandoſi preſente l'Arciveſcovo di Praga, & l'Ambaſciatore di Savoia, ſi ſon convenuti in ſoſtanza nella medeſima, aggiungendo ſolo che ſi habbia da ridurre in più breve forma: il Sig. Cardinal Morone, come ſua Signoria Illuſtriſs. mi ha pur detto, ha ricordato alla preſenza di quei Sigg. a Lorena, che egli ſe n'era contentato in fino hieri, ſe bene queſta mattina ſente diverſamente, ſoggiugnendo S. S. Illuſtriſſima che domani ſe ne tratteria di nuovo.

POSCRITTO.

Non laſcierò di dire a VS. Illuſtriſſima che pochi dì ſono è giunto quà il Veſcovo de Metropoli, & Sabbato arrivò ancora uno dell'Ambaſciatore Pibrach, che viene di Francia, & mi ha detto il Sig. Cardinale Vormien che ſaranno quì in breve tre altri Veſcovi, che vengono di Fiandra, tra quali vi è quello di Aras, dicendomi eſſere avviſato, che s'erano poſti in camino già inſino a x. di Maggio.

Arrivò ancora ſabbato il Veſcovo di Ales Spagnuolo, che è venuto di Spagna col Veſcovo di Cornengia che già fu mandato dal Re di Navara per Oratore a preſtare obbedienza a Sua Santità, & hieri anch'egli giunſe in Trento.

LETTERA XLI.

Illuſtriſs. & Reverendiſs. Sig. mio & Padrone.

Dì X. Giugno.

Scriſſi già molti dì ſono al P. Generale di San Franceſco ricordandole in nome di VS. Illuſtriſs. la promeſſa, che egli fece alli Sigg. Milaneſi di mandare per la Quareſima proſſima il P. Franceſcano a Milano, ma egli penſando di tornare a Trento prima, che non ha fatto, non mi riſpoſe altrimenie. Hora ſendo tornato martedì ſera gli ho dato la Lettera di VS. Illuſtriſſima & facendogli inſtanza a riſpondere & di attener la promeſſa, con moſtrargli, che oltra i molti riſpetti, che lo dovevano movere a conſentare quei Signori, principalmente ſi doveva farlo per compiacere a VS. Illuſtriſs. che ne lo ricercava, mi riſpoſe di nuovo ſendo ſtato a Milano il Sig. Conte Franceſco Boromeo glie ne havea parlato, & che volentieri ce lo manderia, tanto più vedendo il deſiderio, che ne moſtra VS. Illuſtriſs. a cui deſidera ubidire; ma che non ſapeva, che partito ſi prendere in queſto caſo, atteſochè il ſudetto padre era ſtato richieſto dal Sig. Cardinal d'Eſte, & Sig. Duca di Ferrara, & haveva già loro promeſſo ogni volta, che ſi foſſero contentati i ſuoi ſuperiori, & che il Sig. Cardinal di Carpi ſe n'era contentato: finalmente ſi riſolſe, ch'io ſcriveſſi a VS. Illuſtriſſima ch'ei non mancheria di far quanto ella gli ordinava, deſiderando però, che egli faceſſe gratia di toccarne una parola per ſuo ſcarico col Sig. Cardinal d'Eſte, quando ſaria in Roma, ſoggiungendomi di voler riſpondere a VS. Illuſtriſſima in conformità di queſto.

Havendo inteſo il Conte di Luna chel Procuratore de capitoli di Spagna haveva preſentato un Mandato a Sigg. Legati, lo fece chiamare adimandandogli ſe teneva licenza da ſua Maeſtà Cattolica di far queſto, & reſpondendogli di nò, ma che per un Breve di N. Sig. haveva facoltà di proſeguire quella cauſa, gli ordinò il Conte, (*a*) che non proceſſe più oltre, inſino a tanto ch'egli aveſſe ſopra

(*a*) *Ed.* che procedeſſe.

pra di ciò riſpoſta & ordine da ſua Maeſtà. Il ſodetto Conte parte martedì dopo pranſo per Roma ſopra il lago di Garda, dove egli è andato non volendo ritrovarſi alla proceſſione del Corpuſdomini per cauſa della Precedenza.

Ancorche io ſcriveſſi a VS. Illuſtriſſima che Monſignor Tileſio haveva fatto miglioramento, & che ſe ne ſperava bene, tuttavia la febre per ancora non l'abandona, & da hieri in quà pare che ſia peggiorato, onde non è ſenza qualche pericolo.

Si è meſſo queſta mattina in prigione un Franceſe ad inſtanza del Sig. Cardinal di Lorena havendolo per ſoſpetto.

Il Preſidente Birago ſi truova a letto per male che altre volte hebbe ad un piede, & hora ſe gli è rinovato, hieri ſi fece cavar ſangue; & queſta mattina ha preſo medicina.

Si è inteſo che eſſendo pochi dì ſono in Vicenza poſto in prigione un gentilhuomo di caſa (*a*) Triſſina per conto d'Inquiſitione, furono una notte rotte le porte, & egli fatto uſcire.

(*a*) *Ed.* Tirſma.

Queſta mattina alla proceſſione che è ſolita farſi in ſimil giorno, ſi è trovato minor numero de Prelati, di quel che s'iſpettava, non vi ſono comparſi ſe non 180. Padri.

Hieri furono inſieme queſti Padri Prelati, & ſtabilirono la forma di mandare a Lorena, quale i Sigg. Legati havevano mandati a VS. Illuſtriſſima, & hoggi dopo pranſo Monſignor di Modena l'ha portata al detto Cardinale, il quale l'ha ſubito conſultata con li Prelati Spagnuoli, & Theologhi Franceſi, & ambedue le parti diſſentirono molto da cotal forma, non contentandoſi gli Spagnuoli della parte, che tocca all'Inſtitutione de Veſcovi, nè i Franceſi di quella che tratta dell'auttorità del Papa, di maniera che dicono liberamente eſſer più lontani, che prima d'accordarſi. Credo, che queſta ſera Monſignor di Modena porterà la riſpoſta a Sigg. Legati, da quali VS. Illuſtriſſima haverà più chiara riſolutione (*b*).

(*b*) *Ed.* Trento 10. Giugno 1563.

P O L I Z A

Il Sig. Cardinal di Lorena laſciò fuori del ſuo ſolito di venire alle due congregationi di Martedì, & in quella di hieri mattina, moſtrando d'eſſer indiſpoſto, ma ſecondo han detto alcuni la cauſa perchè egli reſtaſſe, fu per trovarſi all'hora un poco alterato per le parole che egli haveva detto al Sig. Cardinal Morone lunedì doppo pranſo trattandoſi della riſpoſta, che ſi haveva a fare al preſidente Birago, perciochè S. S. Illuſtriſſima gli diſſe in preſenza del Sig. Cardinal Madruccio & d'alcuni Oratori che prima s'era contentato di tal riſpoſta, & poi nella congregatione le placque di contradire.

Mi è ſtato detto per coſa certa, che Lorena hieri in preſenza di ben X. Veſcovi, tra quali vi furono Sebenico, & Famagoſta, che l'inteſero, & l'hanno riferito, diſſe queſte parole: *Quod ita verum eſt Concilium eſſe ſupra Papam, ſicuti eſt verum quod Verbum Caro factum eſt, quæ comparatio ſapit impietatem.*

E' però opinione d'alcuni ch'egli prorompeſſe a dir queſto per eſſergli ſtato riportato, che quei Prelati, con li quali i Sigg. Legati ſi conſultavano ſopra la forma data della dottrina, & ottavo Canone ſentivano molto diverſamente, & che non ſi haverebbono potuto accordare, havendo anch'eſſi molto diverſa opinione da quella forma, che gli havevano mandata; & in vero per quel che s'è inteſo, la prima volta, che ſi trovarono inſieme con Sigg. Legati furono in qualche diſparere.

Il Veſcovo di Aliffe, & (*c*) Montemarano, ſe bene ne lor voti hanno detto come è lor ſolito, delle ſtravagantie, hanno però proceduto più modeſtamente, & con maggior riſpetto che non han fatto per l'adietro, & queſta lor continenza o riſpetto è opinione d'alcuni che ſia avvenuta per eſſervi trovato preſente il Conte, quando dicevano, a cui havranno voluto moſtrarſi diverſi da quelli che per avventura gli erano ſtati depinti, levandoli la opinione che forſi gli foſſe ſtata impreſſa di loro.

(*c*) *Ed.* Montalcino.

E' ſtato riferito a Lorena quel ch'era paſſato tra il Cardinal Simoneta, Monſignor Colonna, & di Parma; per quel, che ho inteſo (*a*) da noi di caſa l'ha ſentito molto.

(*a*) *Ed.* da voi.

L E T T E R A XLII.

Illuſtriſs. & Reverendiſs. Sig. & Padron mio.

Di XIIII. Giugno.

Si ſon congregati queſta mattina in caſa di Monſignor Illuſtriſſimo Morone, li Signori Cardinali Lorena, & Madruccio, & gli Ambaſciatori Cattolici, dove anche vennero chiamati molti altri Prelati, penſando che ſi haveſſe a trattare della forma del ſettimo Canone ſi come era ſtato lor detto. Ma eſſendo quei giorni ſtati ritirati inſieme circa due hore trattando quel che ſi haveſſe a fare, vennero finalmente in concluſione di proporre a quei padri, che ſtavano aſpettando d'intendere, ciò che ſi haveſſe a trattare, che eſſi erano di parere, che ſi haveſſe a determinare il giorno certo alla ſeſſione per li XV. di Luglio, & facendoſi la propoſta, ſi vede, che quei XX. padri, che ſi ritrovarono preſenti furono di diverſa opinione, con quanto il Sig. Cardinal Morone ſi sforzaſſe di perſuadere, che era ſpediente a ſtatuire il giorno, non reſtò però Sua Signorìa Illuſtriſſima finalmente di concludere, che dimane haveria fatta queſta propoſta in congregatione Generale, & che ogniuno aviſaſſe i ſuoi amici della mente loro.

L'Arciveſcovo di Sens ricercò infino a Venerdì paſſato i Sigg. Legati, nell'uſcire, che facevano in Congregatione, che foſſero contenti di aggiungere altri Padri a i deputati ſopra i Canoni de gli abuſi, tra quali egli è uno di eſſi, ma queſta domanda pare che ſia diſpiacciuta a gli altri deputati da Verduno in fuori, che è Franceſe & fin hora non hanno i Sigg. Legati fatta di ciò riſolutione alcuna.

Il Preſidente Birago partì hiermattina per Iſpruch, & ſe bene era ſtabilito di dargli la riſpoſta, come ſcriſſi a VS. Illuſtriſſima, ho inteſo però, che ſe n'è andato ſenza haverla.

Il Conte di Luna è ritornato queſta mattina dal lago di Garda, & hieri tornò anco l'Ambaſciatore Ponte.

Monſignor Tileſio ha qualche miglioramento, & dà ſperanza di vita.

Mando a VS. Illuſtriſſima copia della dottrina ſopra il ſettimo Canone, che fu data dalli Sig. Legati a Lorena, & di quella, che Lorena diede a i Signori Legati, la quale non ſi finì poi d'eſſaminare da i Padri, havendo Lorena mandato a dire a eſſi Signori, che i Veſcovi Franceſi non la volevano accettare: ſarà anche quì alligata una copia (*b*) d'alcune conſiderationi in queſta medeſima materia. Nè mi occorrendo &c.

(*b*) *Ed.* di conſideratione.

S C R I T T U R A.

Venerdì dopo pranſo ſi ritrovarono inſieme con i Sigg. Legati li Sigg. Cardinali Lorena, Madruccio & diverſi Prelati, dove ſendoſi prima ragionato della lettera che hanno ſcritto alcuni Ingleſi di (*c*) Lavania, & dopo aver parlato del prorogare il giorno della ſeſſione ſi entrò ultimamente a trattare delle difficoltà moſſe ſopra il quinto capo della dottrina dell'ordine, pigliandoſi ſopra di ciò tutti i voti di quei Padri che furono preſenti, & dicendo Lorena il ſuo venne a trattare quella opinione de Franceſi *Quod Concilium eſſet ſupra Papam*, nominando il Concilio

(*c*) *Ed.* di Lagenia.

cilio Conſtantien. & Baſilien. & concluſe (per quanto inteſi) che volendoſi eſſer d' accordo con Franceſi era biſogno, che detta dottrina non vi foſſero parole, che poteſſero pregiudicare a queſta loro opinione. Venendo poi Monſignor d'Otranto a dare il voto ſuo ſi eſteſe in molte parole a redarguire Lorena, & replicando tutto quello, ch'egli haveva detto della ſuperiorità del Concilio & del Papa, diſſe che ci erano alcuni che tenevano così per vera l'opinione *quod Concilium ſit ſupra Papam* com'è vero *quod Verbum caro factum eſt*; ſoggiungendo ch'egli non ſapeva già come poteſſero queſti aſſicurarſi in lor conſcienza di cotale opinione: ragionando poi de Canoni ſeſto & ottavo, pare che accennaſſe, che la forma propoſta da Lorena haveva data occaſione di controverſia. Al che reſpondendo Lorena diſſe, che fin dal principio che venne quà trovò ch'erano già moſſe le difficoltà; che egli diceva eſſere nate per la forma di quei canoni da lui propoſti, de quali diſſe ch'egli formò il ſettimo per eſſerne ſtato richieſto, & con intentione di metter pace & concordia, rimediando alle differenze, che ſorgevano per l'altra forma; il che poiche non gli era ſucceſſo come deſiderava, diſſe che ſi ſaria rallegrato ſeco ogni volta che haveſſe egli ottenuto in queſto l'honore ch'eſſo non haveva potuto riportare; ringratiandolo in oltre, che come Maeſtro gli ricordaſſe ſe mancava in qualche coſa; & quanto alla queſtione della ſuperiorità del Concilio al Papa, ſoggiunſe che per eſſer egli nato in Francia dove era commune queſta opinione, non poteva nè eſſo, nè gli altri Franceſi laſciarla, & che per tenerla non penſava che perciò doveſſe eſſer lor biſogno di fare una abiuratione canonica. Replicando a queſto il predetto Monſignore venne a riſpondere ſolo al particolare dei Canoni redarguendogli d'imperfettione, della quale diſſe, che erano nate delle difficoltà: quanto poi alle parole, che Lorena diſſe ſopra di lui, replicò ſolo che quello non era luogo da reſpondergli. Io havendo inteſo queſto ſucceſſo d'alcuni ch'erano preſenti, & particolarmente dall' Ambaſciator di Savoja, che non è intereſſato, non ſono voluto reſtare di ragguagliarne VS. Illuſtriſs. perchè le ne potria facilmente eſſer ſcritto da altri diverſamente, & non laſcierò anche di dirle, che Lorena non moſtrò per all'hora colera alcuna in apparenza delle parole d'Otranto, ma ſi ſa bene in ſecreto che l'hebbe molto a male, & tanto più che pochi giorni prima trattandoſi alla preſenza de Sigg. Legati della riſpoſta da farſi al Preſidente Birago, & eſſendo egli da Monſignore Illuſtriſs. Morone redarguito che 'l giorno innanzi ſi era contentato di tal riſpoſta, & poi in congregatione generale haveva detto il contrario, fù poi nella medema cogregatione punto ancora dalle parole d'Otranto, il quale tra l'altre coſe diſſe che ci erano alcuni che volevano accuſare ſempre l'attioni de Sigg. Legati, affermando che queſti non moſtravano buona mente. Onde ſempre dopo la diſſentione, che nacque tra loro per conto del decreto della reſidenza ſi è andato continuando un odio occulto, il quale ſi è anco augumentato dal canto di Lorena, eſſendogli ſtato riportato che in caſa d'Otranto ſi dice mal di lui, chiamandolo huomo pieno di veleno; & a queſti dì fù avvertito il Sig. Cardinal Morone non già a nome di Lorena, ma però da un ſuo, che ogni volta che i Sigg. Legati faceſſero domandar Lorena non chiamaſſero Otranto, perchè eſſo Lorena ne ſarebbe reſtato più ſodisfatto: al che gli fù riſpoſto da ſua Signoria Illuſtriſs. che tenevano ordine da Roma di chiamarlo in tutte le conſulte, & che dovevano fare ſtima di lui, perchè haveva da quaranta voti, che lo ſeguivano; il che fù poi riferito tutto a Lorena, il quale per le parole, che tutti di ſe gli riportano, ſi moſtrò hieri molto alterato, onde ne ſeguì poi, che eſſendoſi inſino a ſabbato cominciato a eſſaminare da Padri alla preſenza de Sigg. Legati una nuova forma del quinto capo della dottrina portata da Monſignore di Modena a nome di Lorena, & diſſignando i Sigg. Legati fare hieri un altra congregatione nella quale quei medeſimi Padri haveſſero finito d'eſſaminarla, & dir ſopra i lor voti, fù mandato da Lorena a dire al Sig. Cardinal Morone, che non ſi affaticaſſe altrimente a fare eſſaminare la detta dottrina, perchè i Padri Franceſi non l'haveriano accettata, mandandoſi in oltre a dolere, che ſi faceſſero sì ſpeſſe congregationi particolari ſenza eſſervi chiamato, di che ſebben egli non haveva ragione alcuna di lamentarſi, volſe però valerſi di queſta occaſione, ſi come è ſolito di fare d'ogni altra per minima, che la ſia per porre impedimento di non venire in concluſione alcuna, da che ne ſucceſſe, che i Sigg. Legati reſtarono di fare la congregatione diſſegnata.

Nota eſſa queſtion ſobre ſi el Concilio es ſuperior al Papa, o al contrario.

(a) Non reſterò di dire a VS. Illuſtr. che 'l Veſcovo *Quinque Eccleſien.* quando Otranto replicò a Lorena ſopra la queſtione della ſuperiorità del Concilio al Papa diſſe, che non ſi parlaſſe di queſto, perchè egli ſe ne ſaria uſcito, havendo così commiſſione da ſua Maeſtà Ceſarea di non ſtare in luogo ove ſe ne parlaſſe, & tornando Monſignore di Tortoſa a toccare nel ſuo voto di queſta queſtione, il ſodetto replicò di nuovo, & proteſtò che ſe non ſi laſciava di parlarne ſe ne ſarebbe uſcito fuora.

(a) *Edit. Deſunt ſequentia.*

LETTERA XLIII.

Illuſtriſs. & Reverendiſs. Sig. & Padron mio.

Di xvij. Giugno.

Martedì mattina ſi ſtatuì in Congregatione generale il giorno della ſeſſione per li xv. di Luglio, & la coſa ſi ſpedì sì preſto, paſſando quietamente & quaſi ſenza alcuna contradittione, che hebbero anco tempo da poi quattro Generali a dire i lor voti. Hiermattina diſſe il Carmeliano, & il Padre Laynes che fù l'ultimo, il quale mentre che cercava di riſpondere a tutte le coſe dette dagli altri ne venne a dire alcune, particolarmente in materia delle diſpenſationi, & della Riforma della Corte di Roma che diſpiacquero a molti & ſpecialmente a Franceſi, & ci ſono ſtati de Prelati, che dal ſuo voto hanno notate alcune coſe con animo di parlarne quando toccherà a loro di dire.

I Signori Legati martedì dopo pranſo, & hieri medeſimamente feccro conſulto, dove vi convennero parecchi Prelati per eſſaminare quel capo della Dottrina che Lorena mandò a dire a i Sigg. Legati, che i Franzeſi non la volevano accettare, del quale quel che ne ſentirono VS. Illuſtriſs. ne dee eſſere ragguagliata da detti Signori, i quali non ceſſano di fare quanto poſſono, affaticandoſi di continuo per trovare qualche modo di concordarſi.

Credo, che VS. Illuſtriſs. haverà inteſo, che 'l Conte di Luna ricercò lunedì ſera da Sigg. Legati, che voleſſero levare, o dichiarare quelle parole: *proponentibus Legatis*, &c. & mi è ſtato poi detto, che havendo martedì mattina convitato a diſenar ſeco Monſig. di Lanſach gli diſſe a tavola, ch'era offizio loro d'affaticarſi, & porre ogni ſtudio, perchè ſi faceſſe la ſeſſione detta, e fu il medeſimo giorno dopo pranſo a caſa dell'Arciveſcovo di Praga, & hiermattina deſinò con Monſignore Illuſtriſs. Morone, col quale ſtette poi negotiando un gran pezzo.

La Signora Ducheſſa di Mantova è paſſata queſta mattina di quà nel ritorno d'Iſpruch. Havendo havuto per hora copia d'una littera, che ſcriſſe il Re Cattolico al Sig. Cardinale di Lorena, non ho voluto reſtare d'inviargliela, ſe ben forſe la potria eſſere ſtata mandata prima.

Queſta mattina per quanto ho inteſo, il Signor Cardinal di Lorena ha fatto congregatione co'ſuoi

Pre-

Prelati Franceſi, nè ſi è potuto fin quì ſapere ſopra di che.

Ci è nuova, che l'Imperatore debbia partire d'Iſpruch al fine di queſto meſe, nè mi occorrendo più di quel che le ſcrivo per la inchiuſa poliza, le bacio humilmente le mani.

POLIZA.

Mi vien detto, che i Prelati Franceſi, & Spagnuoli tengono opinione, che'l Generale Laynes non ſi è moſſo a dire con tanto affetto quelche diſſe nel voto ſuo ſenza ordine, o conſentimento de' Sigg. Legati, facendone di ciò giuditio in parte da i molti favori, che i detti Signori ſi fanno, & ſpecialmente per queſto, che dove, è ſolito che gli altri Generali quando dicono ſtano in piedi, & a loro luogo, il Laynes è chiamato in mezzo, & fatto ſedere, & alcune volte ſi è fatta congregatione per lui ſolo per darli commodità di dire quanto voleva.

Mi ha riferito l'amico Theologo, che'l Laynes mandò hierſera a fare ſcuſa con Lorena acciò non penſaſſe, che le ſue parole d'hieri foſſero dette, o per lui, o per i Prelati Franceſi, ma sì bene per li Theologi della Sorbona.

Monſignor di Segovia nella congregatione di martedì mattina quando ſi propoſe di ſtabilire il giorno della ſeſſione, diſſe ch'egli non vedeva come ſi poteſſero in sì breve ſpatio di tempo riſolvere difficultà, che ſi havevano alle mani della Gierarchia dell'ordine, dell'itſtitutione de'Veſcovi, della preminenza del Papa, del decreto della Reſidenza, degli Canoni, degli abuſi, & della dottrina ſopra i canoni dell'ordine, & leſſe anche due forme per il ſeſto, & ottavo Canone, ch'egli haveva fatte aſſai lunghe, & che havevano in ſe molte difficultà.

Ho inteſo d'alcuni Prelati, che Lorena è ſtato già due volte richiamato per lettere della Regina esſortandolo a tornare per biſogno di quel Regno, con promettergli in oltre, che egli haverà la medeſima autorità di prima, di che domandandone io il Theologo Amico mi diſſe che anch'egli l'haveva inteſo. Il predetto Amico mi ha riferito poi, che quella Cavalleria d'Alemanni, che ſi diceva ch'era partita di Francia, è ancora nella Provincia di Ciampagna, & che fa di gran male, & è alloggiata à certe Badie dette (*a*) Mombirene, Montirende, & Chiaravalle.

(a) Ed. Monterao, & Montesandel.

LETTERA XLIV.

Illuſtriſs. & Reverendiſs. Sig. & Padron mio.

19. Giugno.

Li Sigg. Legati ſi ſono affaticati molto, facendo due congregationi il giorno per convenirſi in qualche forma di dottrina con i Prelati Franceſi, & Spagnuoli; & il Cardinal di Loreno, & Madruccio hierimattina & queſta ancora ſono ſtati inſieme con li Sigg. Legati; & finalmente ſi ſon convenuti nella forma che eſſi Sigg. mandano a VS. Illuſtriſs. la quale intendo che non diſpiace nè a Spagnuoli nè a Franceſi, nè meno a quei Prelati Theologi, & Canoniſti, con i quali l'hanno conſultata, eccetto, che all'Arciveſcovo Verallo, a Monſignor di Parma, & parimente a Monſig. Nicaſtro, il quale oltre che nelle congregationi ha conteſo molto ſopra queſta forma, m'ha anco detto hoggi, che tiene opinione, che alcune parole, quali vi ſono dentro pregiudichino alla giuriſditione. VS. Illuſtriſs. vedrà, che una parte di detta forma, dove ſi tratta dell'autorità del Pontefice, & comincia *Omnes &c.* è duplicata, & li Signori Legati tengono, che li Franceſi & Spagnuoli ſi contentaranno di qualſivoglia delle due.

Queſta mattina il Sig. Cardinal di Lorena ha ricordato a Sigg. Legati della Riforma de' Cardinali dicendogli, che i Re di Francia, & Spagna, & Portogallo ſon concertati inſieme in ricercarla dal Concilio. Intendo anco, che tuttavia ſi fa inſtanza per la dichiaratione delle parole, *Proponentibus Legatis &c.* la quale a niun modo piace alli Sigg. Legati, anzi il Sig. Cardinal Morone (ſicome ho inteſo da Sua Sig. Illuſtriſs.) non è per acconſentirvi mai, dicendo liberamente, che facendoſi queſto non è per entrare in congregatione, & che più toſto, che condeſcendere a tal dichiaratione, deſideraria, che Sua Santità lo levaſſe di quì, & mi pare d'intendere, che ſia per ſcrivere di ciò a VS. Illuſtriſs.

Si ſono riformati tutti i Canoni dalli due ultimi, & il primo in fuora, a quali ſi vogliono trovar preſenti i Sig. Legati per accomodarli in modo, che piacciano.

Quei tre Prelati Fiamenghi, de' quali già ſcriſſi a VS. Illuſtriſs. s'iſpettano quì tra due o tre giorni. Del particolare di Monſignor di Parma non mancarò ſe ſarà biſogno di fare a buona occaſione quanto ella mi comanda per le ſue di xij. & quì baciandole humiliſſimamente la mano, me le raccomando in ſua buona gratia.

LETTERA XLV.

Illuſtriſs. & Rev. Sig. & Padrone mio.

Di xxij. Giugno.

Nella congregatione di queſta mattina ſi è letta la riſpoſta, che li Sigg. Legati col Sig. Cardinal di Lorena havevano riſoluto di fare al Preſidente Birago, la quale è paſſata per verbum *placet, nemine diſcrepante:* ſi pigliarono dopoi i voti per deputar i Padri a formar i Canoni del Sacramento del Matrimonio. Il che paſsò ancora nel medeſimo modo ſenza contraditione, contentandoſi tutti, che li Sigg. Legati gli elegeſſero. Diſſe però Monſignor di (*a*) Gaudice, che dovevano avvertire di eleggere Veſcovi conſecrati, che foſſero Theologi, o Canoniſti. Dopo i Sigg. Legati laſciando ſolo il Sig. Cardinal di Lorena, ſi ritirarono ad un altar lì vicino, dove fecero pigliar in nota dal Segretario quei Padri, che nominarono per Deputati, i nomi de' quali leggendoſi poi publicamente, Monſignor delle Cinque Chieſe, che fu uno delli nominati ricusò d'accettar tal carico con iſcuſarſi, che non haveva tempo di potervi attendere.

(a) Ed. Gaudice.

Fu ſcritto queſti dì da Roma, che le opere di S. Cipriano riſtampate nuovamente da M. Paolo Manutio non erano ſtate date fuori con quelle correttioni, che i correttori havevano notate, ma che nel trattare de authoritate Eccleſiæ, dove ſi parla de primatu Papæ erano ſtate mutate alcune parole, le quali non ſi truovano citate nelli Decreti, nè da gli authori, che ne fanno mentione, in quel modo che ſono date fuori, & eſſendomi ſtato detto, che Monſignor Agoſtino haveva havuto ſovra di ciò littere da Roma, parendomi, che foſſe di molta importanza il non laſciare a queſto tempo, che ſi tratta dell'auttorità del Papa, ſpargere cotali voci, procurai con buona occaſione d'intendere dal ſodetto Monſignore l'avviſo, ch'egli ne haveva, il qual mi diſſe, che molti giorni ſono (*b*) M. Latino un de (*c*) correttori ſcriſſe a Monſignor (*d*) Sigliello ſopra di queſto affine, che ne haveſſe a parlar col Sig. Cardinal Varmienſe avvertendolo, che'l Manutio non haveva in quel luogo detto di ſopra ſeguita la correttione fatta dal Faerno, & da lui, & che il Faerno, il quale haveva ſopra di ciò rincontrato molti eſſemplari, & particolarmente uno, che fu della ſanta memoria di Marcello (*e*) haveva notate le ſodette parole diverſamente, da quel che l'haveva poſte il Manutio, ſoggiungendomi il predetto

(b) Ed. Monſig. (c) Ed. Rettori. (d) Ed. Siguello.

(e) Ed. ſecondo.

detto Monſignore, che ſendole ſtata mandata una di queſte opere, gli fu ſcritto anco a lui il medeſimo. Di che ne ho avvertito il Sig. Cardinal Simoneta, & crederei, che non foſſe ſe non bene prima che tale opinione ſi andaſſe confirmando trovar modo di levarla, il che ſi potria fare ſe così piaceſſe a VS. Illuſtriſs. con dare auttorità a quelle parole, che ſono date fuori, autenticandole col Teſtimonio, & approbatione di perſone, che haveſſero viſto, & confrontato i codici antichi.

Monſignor Verallo ſi dolſe queſti dì paſſati, che ſendole ſtata data una cedula di Monſignor Datario dal Sig. Cardinal Simoneta di una Badìa vacata nella ſua Dioceſi, *& che era parocchiale*, dicendoli Sua Sig. Illuſtriſs. che liberamente ne diſponeſſe, habbia poi inteſo, che ſia ſtata data da Monſignor di Avignone. Di che ne fece una lunga querela affine, che io ne ſcriveſſi a VS. Illuſtriſs. moſtrandomi molte ſue littere in riſpoſta di queſto particolare, & mi affermò che queſto non gli rincreſceva tanto, perchè non haveſſe effetto la gratia fattagli da Noſtro Sig. quanto che li pareva, che queſto foſſe un modo di levarli il credito appreſſo i ſuoi Dioceſani.

Defunt in Edit.

Queſta mattina è partito in poſta per Iſpruch il Sig. Conte di Luna per viſitar l'Imperatore prima che parti.

E' venuto ſino a ſabbato il Patriarca Grimano, & è alloggiato a una Villa fuori di Trento ſino a queſta mattina, che è entrato quì.

Arrivorono li tre Prelati Fiamenghi, de quali ho ſcritto per altre mie a VS. Illuſtriſſima, li nomi de quali ſono Iprenſe, Atrabaten, & (*a*) Simorenſe, & ſi dice che ſono in camino dui Veſcovi Germani.

(a) Ed. Leodicenſe.

M. Adamo Fumano è ſtato eletto dalli Sig. Legati per ſegretario aggiunto, & ha cominciato queſta mattina a eſſercitar l'offizio ſuo.

Si manda la nota de Padri deputati a formar li Canoni del Sacramento del Matrimonio & copia della riſpoſta che ſi manderà al P. Birago.

Hieri ſi fece la proceſſione dell'ottava del Corpus Domini, vi furono il Sig. Cardinal di Lorena, & Madruccio con molti altri Prelati, & perchè facilmente potrebbe eſſer ſcritto a VS. Illuſtriſſima della rapreſentatione, che ſi fece da queſti Trentini della vittoria di David, & Golia, la quale fu da molti preſa, che foſſe ſtata fatta ad arte, non ho voluto reſtare d'avviſarlene, con dirle, che la coſa per quanto ho potuto intendere non fu fatta ſe non a buon fine, & per una certa conſuetudine, che ci è di far quì quaſi ogni anno, di ſimili repreſentationi. Succeſſe poi, che alcuni fanciulli giovanetti facendo bagordo, & magnando, & bevendo publicamente mentre paſſava il Sacramento, furono per queſta inriverenza menati prigione, dove per mettergli terrore gli tennero tutto hieri ſenza farli altro: & per non laſciar di darli conto del tutto ho voluto mandarle copia d'alcuni verſi, ch'erano ſcritti in un Breve poſto ſopra di quel Paleo, dove ſi fece la repreſentatione. Nè mi occorrendo altro di dirle di quello, vedrà per l'inchiuſa poliza, le bacio le mani humilmente.

SCRITTURA.

Queſta forma de Canoni, & di Dottrina mandata ultimamente a VS. Illuſtriſſima da Sig. Legati, pare, che diſpiaccia a molti, li quali fanno di ciò ſtrepito, & moſtrano di non volervi acconſentire, & oltra che non è approvata da Monſignor Verallo, Parma, & Nicaſtro, come'ella n'è avviſata, che alla preſenza de Sigg. Legati diſſero, che non gli piaceva, pare, che di nuovo ſpiaccia a Monſignor d'Otranto (*b*) & alla Cava Commiſſario, & di più intendo, che Monſignor Auguſtino, & alcuni puochi Spagnuoli, Parigi, & due altri Franceſi, o poco più (*c*) ne diſſentono, & vi ſono de noſtri Italiani, che non ſolamente ſtanno fermi in opinione di non vi acconſentire, ma la difendono tenaciſſimamente, affermando, che ci ſaranno anche molti altri del lor parere: s'aggiugne a queſto, che nè manco piace a Signori Legati cotal forma, ma io con quanto intenda, che diſpiaccia a molti, non odo però niuno, che ſappia trovar mezzo, o penſar qualche iſpediente di poter andare innanzi, & far progreſſo ſenza venire a queſta concordia: però è da conſiderare, che ſtando la coſa in tal termine, ſe veniſſe riſolutione di coſtà, che ſi accettaſſe detta forma, ſaria facil coſa, che traverſando queſti Prelati Italiani, li Franceſi & Spagnuoli pigliaſſero occaſione di non vi acconſentire, & metter de gli impedimenti, onde ne potria ſeguire, che ſi diſtaccaſſe queſta prattica, nè ſi trovaſſe per un pezzo forma da concordarſi. Si cauſeria anche facilmente difficultà nel particolare del decreto della Reſidenza, il quale ſi come hora ſi tiene appuntato con Lorena nella forma, che i Signori Legati l'hanno racconcio, & mandato a VS. Illuſtriſſima, così diſciogliendoſi queſta concordia potria agevolmente ricadere nelle difficoltà di prima. Dicono però alcuni, che ſi potriano in queſto caſo conſiderare dui fini, o che ſi aveſſe a omettere il Trattato dell'Inſtitutione de Veſcovi, & dell'autorità del Papa (il che ſe ben ſaria difficile a riuſcire, quando pure riuſciſſe, non ſaria ſe non per modo di differire, & non ſo di quanto giovamento poteſſe eſſer tal dilatione, oltre, che volendoſi poi venire al fine del Concilio ſaria neceſſario, che ſe ne trattaſſe per diffinire tutte le materie che foſſero eſſaminate) o vero d'iſpettare, che i Franceſi partiſſero, come s'intende che ſon riſoluti di fare non facendoſi la ſeſſione, penſando, che per la loro partita ſi haveſſe più facilità in trattar di tal materia; ma queſto ſarà molto pericoloſo per li molti impedimenti, che potriano intravenire, tanto più ch'è opinione d'alcuni che partendo li Franceſi l'Imperatore foſſe per richiamare i ſuoi Ambaſciatori; & quando non ne ſeguiſſe altro danno, ſaria aſſai queſto, che al preſente decreto dove ſi tratta dell'auttorità del Papa, verrebbe a mancare il conſenſo de Franceſi; dove ſtandoſi in queſta concordia, & cercandoſi di ſtabilire queſte materie inſieme con loro, ſi havria quel che non ſi ha per lo Concilio Fiorentino, al quale eſſi non vogliono acconſentire.

(b) Ed. a l'ovefcovo di Cava Commiſſario della Sinodo.
(c) Ed. non diſſentono.

Nè laſcierò di dire a VS. Illuſtriſſima, che ragionando pure hoggi col Signor Cardinal Navagero, egli ha moſtrato, che gli piaceva ſommamente queſta forma, & ha detto anche hoggi Monſignor di Lanciano al Signor Cardinal Simoneta in mia preſenza (*a*) che tal forma non può apportar pregiuditio alcuno, provando con molte ragioni che era d'accettarla & per non perdere queſta occaſione.

(a) Ed. che tal forma può.

E' ſtato detto, che diſpiacque molto a Lorena, che i Sigg. Legati queſta mattina quando ſi ritirarono inſieme per far notar il nome di quei Padri, che deputavano a formar i Canoni del Matrimonio, lo laſciaſſero così ſolo ſenza chiamarlo in quell'atto di sì poco momento, & han detto alcuni, che i Signori Legati dovevano in ſimil caſo farli motto, & darli almeno ſodisfattione con rimettere a lui che haveſſe a nominare quei Franceſi, che a detti Signori pareva di metter nel numero de Deputati. E' ſtato detto anco che gli Oratori Imperiali inſieme con i Franceſi moſtrorono opinione di voler ricercare da i Signori Legati, che ſi dechiari la Reſidenza, preſupponendo, che detti Signori non poſſono mancare di proporla, havendo il Signor Cardinal Morone promeſſo per quanto dicono allo Imperatore di proporre tutto quel che ſaria ricercato da gli Oratori de Principi; di queſto però ſi dubita ſe non in caſo, che non ſegua la concordia.

Ho inteſo da Monſignor di Breſcia, che 'l Conte di Luna ha ripreſo Monſignor d'Otranto delle parole corſe tra Lorena & lui, dicendoli, che andando all'orecchie di Sua Maeſtà Cattolica non ſariano ſe non per diſpiacerle. Mi ha detto anco il me-

il medeſimo che il Padre Salmerone era ſtato in alcuni luoghi cercando di diſſuadere la preſente forma di dottrina, della quale ne haveva parlato particolarmente col Veſcovo della Cava Frate. Si è detto da alcuni Franceſi una nuova, la qual però non ha più che tanto fondamento che l'Imperatore ha animo di ritornare la giuriſdittione di Trento nel modo, ch' era avanti l'altro Cardinale & queſto di Trento, a i quali pare, che l'Imperatore Maſſimiliano & Carlo Quinto laſciaſſero prenderſi molto più auttorità di quello che ſolevano fare i Veſcovi paſſati, & ſi dice che ſua Maeſtà è per fare tutto queſto affine di dare animo a Germani di poter venire. Il che quando foſſe, ſtimano che non porteria altra (a) mutatione, che in fare guardare la Terra a ſuo nome.

(a) *Ed.* intenzione.

L E T T E R A XLVI.

Illuſtriſs. & Reverendiſs. Sig. mio & Padrone.

Li xxvij. Giugno.

Diedero a queſti dì i Sigg. Legati, alli Sigg. Cardinali Lorena, & Madruccio, da vedere molti capi per la Riforma de Cardinali cavata dai Concilj, ma Lorena ha detto di non volervi por mano, nè dirvi il ſuo parere, sì per non eſſerne ben riſoluto, come per ſaper prima ſe Noſtro Sig. ſi riſolve, che ſe ne tratti in Concilio: tuttavia ho inteſo che ragionando egli di ciò alla preſenza d'alcuni Prelati ſi laſciò intendere, che non deſiderava troppo ſtretta Riforma, & che diſſe anco particolarmente, che egli non ſtimava inconveniente, che un Cardinal qual però foſſe in ſacris teneſſe Veſcovado, ma che non gli pareva già bene che un Cardinal Diacono foſſe Veſcovo, aggiungendo, che egli per queſto riſpetto haveva moſſo il Cardinal ſuo Fratello a laſciare l'Arciveſcovado di Sens, & intendo ancora, che ragionando coi medeſimi Prelati, diſſe che non ſi accommodando le coſe di Francia, finito il Concilio diſſegnava di fermarſi in Roma.

Il Conte di Luna s'iſpetta Sabbato, & ſimilmente Moſignor di Lanſach, del quale parlando hiermattina con l'Arciveſcovo di Sens, & dicendoli, che ſi ragionava che preſto ſaria ritornato in Francia, mi riſpoſe, che egli non era per partirſi: io inteſi Lunedì dall'Ambaſciatore di Portogallo, ch'eſſo Monſignor di Lanſach gli haveva detto, che ritornato che ei foſſe da Venetia voleva partirſi preſto. I tre Theologi, che vennero con li Prelati Fiamenghi ſono proviſionati dal Re Cattolico & ſon levati dallo ſtudio di (b) Bononia.

(b) *Ed.* di Lovanio.

Havendo io a queſti dì paſſati fatti veder al Sig. Cardinal Simoneta quei capi di Riforma aggiunti a gli altri, che diede il Veſcovo di Città di Caſtello, perche ſua Sig. Illuſtriſs. giudicaſſe s'era bene a preſentargli ai Sigg. Legati, acciochè ſi proponeſſero a tempo opportuno, ne ragguagliai però di tutto ciò il Sig. Cardinal Morone, il quale ſe ne rimiſe a lui, onde ſendoſi riſoluta, che ſi preſentino, & da quei medemi & nel medeſimo modo, che furono dati gli altri, non ſi mancherà di eſſeguire l'ordine ſuo.

E' ritornato l'Ormanetto, che fù mandato a queſti dì al Duca di Baviera, & riporta molto buona volontà di quel Principe, il quale per moſtrare l'obedienza & divotione ſua verſo quella Santa Sede, ſi è offerto di trattenere più, che potrà i ſuoi Popoli, iſpettando, che il Concilio determini qualche coſa circa l'uſo del Calice, non oſtante la determinatione fatta nella Dieta, che ſi fece queſti meſi paſſati nello ſuo ſtato ſopra di ciò.

Sono paſſati di quà gli Ambaſciatori Veneti, i quali andarono a rallegrarſi col Re de Romani della ſua elettione.

Da un Servitore di Monſignor de Vercelli ho inteſo, che ſua Sig. è partita di Padova incaminandoſi per Vercelli, dove a queſta hora deve eſſer giunto.

E' venuto quì Monſignor di Rennes Ambaſciatore di Francia preſſo l'Imperatore, il quale tra due giorni partirà per la Corte di ſua Maeſtà Ceſarea. Nè mi occorendo più di quello, che vedrà per l'inchiuſa ſcrittura, le bacio umilmente la mano.

S C R I T T U R A.

Trovandomi hieri a Veſpero, dove era il Sig. Cardinal di Lorena, & alcuni Prelati Italiani, gli fece inſieme con gli altri compagnia inſino a caſa, dove ſendoſi poſto a paſſeggiare per una ſala, chiamò il Veſcovo di Sulmona, di Città di Caſtello, Monſignore Gentile, & me, & tenendoci ſeco ragionando un buon pezzo, entrò a ragionare di varie coſe. Moſtrò di deſiderare molto, che ſi faceſſe al giorno determinato queſta ſeſſione, & diſſe che facendoſi, ſperarebbe, che ſi poteſſe a Settembre finire il Concilio, con aggiugnere anco delle altre materie quando ſi haveſſe voluto, come ſaria del Purgatorio, & delle Indulgenze; dichiarando però, che quanto al Purgatorio egli non deſiderava, che ſe ne haveſſe a trattare ſe non brevemente dannando l'opinione degli heretici, & circa l'Indulgenze, *quomodo eſſet iis utendum*, & perchè egli conſiderava, che proponendoſi a diſputare tali materie in quel modo, che ſi ſon trattate l'altre, porteria ſeco lunghezza di tempo, diſſe per iſpedirſene preſto, ſi haveria potuto tener queſta forma, che i Theologhi d'ogni Religione, & Natione, ſi riduceſſero inſieme, & diſputati che foſſero tra loro gli articoli delle materie propoſte, i Theologi di ciaſcuna Religione, & natione faceſſero una cedula, dove ſi notaſſero i nomi di quelli, che aſſentiſſero, & degli altri, che diſcordaſſero, & poi in publica congregatione ſi leggeſſero le dette cedule, publicando appreſſo i Canoni formati ſopra tali materie, acciochè i Padri poteſſero dire, ſe gli piaceſſero, o ſe lor pareſſe di mutare, o levare qualche parola; ſoggiungendo, che in queſto modo ſi iſpediriano preſtamente in dire i lor voti, non occupandoſi in udire diſpute de' Theologhi. Ragionando però della materia dell'ordine, moſtrò di ſtar ſaldo in quella forma di Decreto, che egli era convenuto con Sigg. Legati, dichiarando, che l'opinione ſua era, *quod Vocatio Epiſcoporum, & loci attributio eſſet a Papa, poteſtas vero excommunicandi, & abſolvendi eſſet a Deo*: & di quì ſi iſteſe a connumerar alcune inettie dette in queſta materia da diverſi Prelati, le quali diſſe, che apportavano indegnità & poco credito a queſto ſanto Concilio. Parlandoſi poi del Canone dell'elezione de' Veſcovi, gli ſu ricordato da Monſignor di Sulmona, che Monſignor Verduno, qual'è de' Formatori, voleva, che ſi aggiugneſſe queſta parola *digniores inferendo*, da queſto, che nella elettione ſi haveſſe ſempre ad haver riguardo al più degno. Il che oltre che apportarebbe pregiudizio a i Prencipi, che hanno facoltà di preſentare, & a Sua Santità, ſarebbe anco contrario a quel che è ſtatuito per li Decreti de' Pontefici, li quali vogliono *quod ſufficiat quod dignos eligant*, ſopra di che Lorena parve, che ne faceſſe (a) poco conto, che ſi metteſſe *indignos*. S'è poi inteſo hoggi, che ſendoſi hierſera congregati i Padri Deputati per accomodare queſto Canone, non ſi convennero nella forma delle parole, che ſi hanno a mettere, acciochè ſi habbi a pigliar la confermatione dal Pontefice. Soggiunſe oltre di queſto parlandoſi dell'auttorità del Papa, & del Concilio, che ſaria di gran ſervigio a queſto tempo, per ritener i Principi in maggior obedienza della ſanta ſede, ſe ſi poteſſe convenire in qualche forma di dichiarare l'auttorità del Papa, & quella del Concilio, di che egli ne haveva già detto l'opinione ſua alli Sigg.

Hæc in Edit. confuſa ſunt & manca.

(a) *Ed.* feco conto.

Le-

Legati, promettendo anco di darla in iſcritto al Sig. Cardinal Morone, che è queſta in ſoſtanza. *Quod quando convocatum eſt Concilium a Papa, & ibi præſunt ipſius Legati, tenetur Papa ſervare Decreta Concilii, quæ ſtatuta ſunt ſub anathemate in his, quæ ſunt fidei, in quibus Concilium non poteſt errare a ſtatuendo cum aſſiſtentia Spiritus Sancti*; & diſſe, che queſta ſua opinione era la medeſima, che tiene la Sorbona. Soggiungendo, che tai Decreti in materia fidei, ſe ben non foſſero conſermati dal Pontefice, nondimeno ſi ſervariano in Francia & in Iſpagna, ſenza altra conſermatione: ma che però il Papa come Supremo Giudice potria annullarli, dichiarando Concilium *non recte proceſſiſſe*, ſoggiungendo, che non fa così di biſogno della confirmatione del Papa, *in Canonibus fidei*, come quando ſi tratta *de moribus*, dove potendo il Concilio errare, è neceſſario, che i Decreti ſiano confirmati dal Papa, il quale può anco in queſta materia diſpenſare a utilità della Chieſa, & affermò che dechiarando egli queſta ſua opinione a i Sigg. Legati gli trovò del ſuo parere, eccetto che il Sig. Cardinal Simoneta nel particolar della conſermatione, il quale ſentiva altramente, del che credo che quando occorſe queſto glie ne ragguagliaſſe a VS. Illuſtriſs. della ſua opinione.

Diſſe poi ragionando del Concilio Fiorentino, che l'univerſità de Parigi non rifiuta quel Concilio come non habbia auttorità, & non ſia buono, ma perchè non l'ha per univerſale, non vi eſſendo convenuti in eſſo ſe non i Prelati Italiani, & gli Orientali, che al principio erano ſciſmatici. Parlò in oltre della materia de Reſidentia, & moſtrò che il Decreto mandato ultimamente a VS. Illuſtriſs. fu inviato di ſuo conſenſo, accennando, che non diſſentiva da cotal forma. Soggiunſe a queſto il Ve-

(a) Ed. Monſig. ſcovo di Sulmona, che (a) Maeſtro Adriano per quanto haveva inteſo s'era mutato d'opinione in tal materia, & che l'andava ancor dicendo; al che replicò Lorena eſſergli ſtato riferito anco a lui il medeſimo, & che intendeva ancora, che molti Prelati in queſta materia, & in quella dell'ordine, andavano ſeminando varie opinioni poco prudentemente: fece anco mentione della bolla, che egli haveva inteſo eſſer fatta del Conclave commendandola aſſai con dir ch'era molto neceſſario, che ſi levaſſero i tanti abuſi, che ſi commettevano nella elettione del Pontefice.

Quei Prelati, a quali diſpiace l'altra forma di dottrina & canoni, che ſi mandò coſtà da' Sigg. Legati ſtanno tuttavia fermi in opinione di non vi acconſentire, & queſta mattina ſi ſon lette in camera del Sig. Cardinal Simoneta preſente xij. Prelati alcune annotationi fatte ſopra di ciò dal Generale Laynes a richieſta del Veſcovo di Bertinoro, nelle quali egli moſtra di diſſentire per la maggior parte, & ſpecialmente in cinque luochi, come VS. Illuſtriſs. potrà vedere per la copia, che 'l Sig. Cardinal Simoneta ha detto di mandarle. Ho ricordato poi a Sua Signoria Illuſtriſſima, che vi ſono *parec-*

In Edit. deſunt. *chi Prelati, i quali non ſolo ſono di contraria opinione, ma* la vanno ſpargendo, & cercando di perſuaderla ad altri; il che diſſe, che non ſapeva già in che utile ritornaſſe a far queſto, in caſo che di là foſſe accettata detta forma: ma Sua Signoria Illuſtriſs. mi riſpoſe, che non ſaria approvata, & che per queſta via non ſi ſaria potuto andar innanzi, onde io replicando in che modo ſi ſarebbe fatta la ſeſſione al tempo determinato, mi diſſe che vi ſarebbe queſto rimedio di omettere il trattare dell'Inſtitutione de' Veſcovi, & dell'autorità del Papa, il che è il medeſimo, ch'io diſſi a VS. Illuſtriſſima, & al Signor Cardinal Morone, prima, che ſi rimandaſſe coſtà la detta forma, che havendomi di ciò parlato Monſignor d'Adria mi riferì che ragionando Lorena circa 'l fare la ſeſſione lo trovò sì pronto, & ben diſpoſto, che era in tutto riſoluto, che la ſi faceſſe al giorno determinato, o con l'accordarſi circa la dottrina, & canoni, o con laſciarli, offerendoli il predetto Monſignore a far di ciò offitio con Lorena, quando non ci foſſe ſtato altro modo di accordarſi. Ma io dubito, che la coſa non ſaria così facile a paſſare con quanto Lorena hiermattina moſtraſſe, che ſe ne ſarebbe contentato, acciocchè ſi poteſſe fare la ſeſſione, perciocchè vi ſariano molti Prelati, & quaſi tutta la Natione Spagnuola, che non vi acconſentirebbero. Si aggiunge a queſto, che ſi è pubblicato per tutto il Concilio, che ſi aſpetta riſpoſta di coſtà della forma mandata, onde quando non andaſſe innanzi la concordia pareria che foſſe reſtata da Sua Santità, alla quale non foſſe piacciuta tal dichiaratione, & li Principi potriano prendere qualche ammiratione, che non reſti contenta, ſendoli attribuita la medeſima poteſtà, che haveva San Pietro; il che daria anche agli Heretici materia di dire, oltre che & Spagnuoli & Franceſi prenderiano di ciò materia di ſperar poco di haverſi in avvenire a concordare inſieme, dolendoſi ancora che ſi era tanto lontano dall'accordarſi ſe foſſer mandate a Roma le dette forme, dal che non naſceriano infinite difficultà nelle materie, che i Sigg. Legati haveſſero a trattare con loro.

LETTERA XLVII.

Illuſtriſs. & Reverendiſs. Sig. & Padron mio.

Di xxviij. Giugno MDLXIIJ.

Il Signor Cardinal Morone andò Sabbato dopo pranſo a caſa del Sig. Cardinal di Lorena, & hieri i Sigg. Legati con Lorena, & Madruccio fecero conſulta, dove havendo per quanto ho inteſo, ragionato aſſai intorno al canone dell'elezione de' Veſcovi, del quale però non ſi fece alcuna ferma riſolutione, ſe non che hoggi havevano da ritrovarſi inſieme per queſto Monſignore di Verdun, & di Nicaſtro, ma i Sigg. Legati gli hanno fatto intendere che ſopraſedino inſino dopo Veſpero, volendovi eſſer lor preſenti inſieme con Lorena, & Madruccio com'ora li ritrovano; parlarono poi ſopra la ſeſſione & adimandò il Sig. Cardinal Morone a Lorena il ſuo parere circa la preſta ſpeditione del Concilio, & del modo, che ei giudicava, che ſi poteſſe tenere, & tra l'altre coſe che diſſe intendo che egli fù di parere, che ſenza più differire ſi faceſſe la ſeſſione al giorno deputato, & che quando non ſi foſſe ſtato d'accordo in tempo circa il ſettimo Canone, & quinto capo della dottrina ſi ometteſſero paſſando innanzi & facendo la ſeſſione con quelle materie che ſi troveriano in eſſere, & ricordò, che ſi haveria potuto anco trattare d'alcune materie, come delle Imagini, dell'invocationi de Santi, & delle Indulgenze, & del Purgatorio, proponendo quel modo di ſpedirſene preſtamente con li Theologi, del quale ſcriſſi a VS. Illuſtriſs. per l'altre mie, & egli per queſto ha mandato hoggi dal Sig. Cardinal Morone due Theologi Franceſi per intendere ſe ſua Sig. Illuſtriſs. ſi riſolva di ordinar loro qualche coſa circa le ſudette materie, offerendoli a fare che i Theologi ſariano in breve riſoluti delle loro opinioni. Nel fine poi della conſulta il Sig. Cardinal Morone gli diede parte di alcune materie, che diſſegnano trattare, quando ſi proporranno i capi della Riforma, di che Lorena ha moſtrato di reſtare molto ſodisfatto, & egli per quanto mi vien affermato, è per iſcrivere queſta ſera al Sig. Cardinal di Ferrara che non è per tirarſi mai indietro per coſa alcuna che ſe gli faccia; anzi è per eſſer tuttavia più pronto in far conoſcere a ſua Santità & al mondo, che ei deſidera che 'l Concilio habbia buono & preſto fine. Mi è ſtato ancora detto, che egli ha veduto i Canoni formati in materia di Matrimonio, & che gli ſon piaciuti.

L'Imperatore parte Venerdì per Iſpruch, & hieri ritornò il Conte di Luna, il quale ha fatto intendere ai Sigg. Legati che egli porta ordine da ſua Maeſtà Ceſarea di ſcrivere al Re Cattolico ſopra le parole *Proponentibus legatis*, eſſortandolo in ſuo nome a contentarſi, che non ſe ne ricerchi per hora altra dichiaratione: che quando pure reſtaſſe dubbio a ſua Maeſtà che non dechiarandoſi poteſſero apportar pregiuditio alli futuri Concilij, ſi potria quando foſſe biſogno alfine di queſto fare tal dichiaratione, & pare che ſua Maeſtà Ceſarea habbia placere, che tal ordine non vada a notitia degli Oratori Franceſi, & di ſua Maeſtà Chriſtianiſſima.

Se bene ſcriſſi a VS. Iluſtriſs. a dì paſſati, che Monſignore di Renes Ambaſciatore del Re di Francia preſſo l'Imperatore doveva tra dui giorni ritornare alla Corte di ſua Maeſtà Ceſarea, nondimeno ſi è riſoluto di andare a Venetia, & ritornare prima qui che vadi all'Imperatore, il che ſi ſtima, che egli faccia per coprire la dilatione del ſuo ritorno, & ſtar a veder in tanto che camino pigliano le coſe del Concilio.

Furono hieri preſi quì vicino a Trento in caſa d'un Molinaro xiij. Monache donne di tempo uſcite d'un Monaſtero di Vicenza (per quanto ſi è inteſo) per la ſtretta riforma, che nel lor Monaſtero era ſtata fatta, & tra loro vi era la Badeſſa, le quali vennero quà accompagnate da dui huomini di tempo, l'uno de quali ſe ne ſcampò, & l'altro fù menato prigione: ma non eſſendo trovato colpevole l'hanno queſta mattina laſciato andare: le ſodette venivano quà per domandare dalli Sigg. Legati licenza di poterſene ſtar fuori del Monaſterio, & vivere nelle caſe loro per non potere ſtare a quella ſtretta & rigoroſa Riforma, & ſi è detto che preſto le rimanderanno alla volta di Vicenza.

Havendo io riferito al P. Generale di San Franceſco il piacere che VS. Illuſtriſs. dimoſtra della ſua riſolutione fatta nel particolare del P. Franceſchino, egli mi è tornato a replicar di nuovo che deſideraria ch'ella ne toccaſſe parola al Sig. Cardinal da Eſte, dicendomi di più di volerne ſcrivere là ad uno de ſuoi Frati che lo ricordaſſe a VS. Illuſtriſs. a cui non laſcierò di dire che havendo veduto quanto ella mi commanda nel particolar del P. Sancio Decano di Salamanca, andai ſubito a far l'officio col Sig. Cardinal Simonetta, il quale mi ha detto, che non mancherà di ſodisfare al ſodetto Padre del Titolo ch'egli deſidera.

I Sigg. Legati hanno eletto alcuni Padri per la riforma del Breviario, & Meſſale, come credo che VS. Illuſtriſs. ne ſia aviſata.

Ho inteſo poi al tardi da Monſignor di Nicaſtro, che in queſta conſulta che hanno fatta i Sigg. Legati dopo veſpero non ſi è conchiuſo coſa alcuna circa il ſodetto Canone. Mi ha ſoggiunto però il predetto Monſignore che parlando di ciò con l'Arciveſcovo di Sens, & un altro Prelato Franceſe, gli diſſero certe parole di porre in luogo delle altre, delle quali ſeveramente ſe ne contenteranno & ſtaranno fermi in queſta opinione quando ſi verrà a trattare di nuovo, ſpera che ſi debbia ſeguire la concordia. Con che non mi occorrendo più di quanto le ſcrivo per la poliza inchiuſa le bacio umilmente le mani.

P O L I Z A.

M. Filippo Muſotto trovandolo l'altri hieri, ch'era andato a viſitar il Signor Barone Sfondrato, mi diſſe che tra quindici giorni mi haveria dette alcune coſe di qualche importantia, ma che non me le poteva dir prima, & trovandolo hoggi dopo pranſo, che uſciva di caſa del Sig. Cardinal Morone, è venuto a dirmi, che ragionando egli col Signor Cardinal Morone di alcune coſe per ordine di Lorena cercando di perſuadergli, che procedeſſe per la via, che Lorena gli haveva ricordato per venire alla preſta ſpeditione del Concilio, li riſpoſe, che non poteva, & poi ſi ſoggiunſe che non poteva dirlene la cauſa, & poco di poi quaſi dolendoſi li diſſe in figura, che ſi come una Zenzala, che morde una mano ſe ben fa poco male dà faſtidio, così avviene che le coſe leggiere alle volte ſono d'impedimento: & moſtrando il Muſotto, che haverebbe quaſi indovinato; a che fine poteſſero eſſer dette quelle parole andava però tuttavia ritenuto, onde io ſtuzzicandolo ſopra di ciò, & di quel che haveva detto di volermi dire tra quindici giorni, mi diſſe, che penſava, chel Cardinal Morone andaſſe ritenuto in procedere innanzi gagliardamente, perchè egli ſapeva quello, che trattava Monſignor di Viterbo col Preſidente Ferrerio, ch'era un modo diverſo da diffinire le materie del Concilio per via ordinaria, riferendo quaſi, che foſſe un diſſegno di tentare qualche diſſolutione, & che forſe per queſto andava ritenuto fino a tanto che intendeſſe qualche riſolutione di queſto, ſapendo, che Monſignor di Viterbo haveva mandato il ſuo ſegretario a Roma, con participatione del Preſidente Ferrerio, per trattarne, il quale poteva eſſer giunto li XVII. di queſto, ſoggiungendo, che Lorena ſapeva quanto era paſſato tra Viterbo, & il Ferrerio, & ch'egli haveva detto, che non poteva riuſcire queſto lor diſſegno, & ch'erano Vanità & leggierezze, commandandoli, che non faceſſe di ciò motto alcuno, & ſeguì, che Monſignor di Viterbo era ſtato qualche giorni ſenza andare dal Cardinale di Lorena, ma che da quattro giorni in quà gli haveva parlato di queſto ſul generale, & anco il Preſidente Ferrerio, ma che il Cardinal per niente non era per ajutare queſto negotio, anzi che haveva replicato, che era vanità, & leggierezza, & coſe di non riuſcire. Mi diſſe poi, che non mi poteva dir più oltre per all'hora, & che al tempo promeſſo mi havria detto qualche coſa di più &c.

L E T T E R A XLVIII.

Illuſtriſs. & Reverendiſs. Sig. & Padrone mio.

Dì Ultimo Giugno 1563.

Ancorchè io ſcriveſſi a VS. Illuſtriſſima chel Signor Cardinal Simoneta mi haveva detto di volere ſodisfar al Dottor Sancio del Titolo che ei deſiderava, nondimeno hier mattina tornò a dirmi, che per eſſergli ſtata fatta relatione dopoi dal Dottor (a) Tumello, che egli non è molto favorevole nelle coſe che toccano al ſervigio di ſua Santità, ſi era per queſto riſpetto mutato d'opinione, ſtimando che foſſe da conſiderar molto bene di dare nome di Theologo di ſua Santità a perſona, della quale ſi poteſſe dubitare, che non haveſſe a ſervire: io diſſi a ſua Signoria Illuſtriſſima, quel che la ſera innanzi haveva ſcritto a VS. Illuſtriſſima che la faceſſe in ciò quella riſolutione, che più le pareſſe ſpediente.

Il Conte di Luna ſi riſolſe hiermattina di venire in capella, & così poco di poi, che i Signori Legati arrivorono in Chieſa, egli comparſe all'improvviſo andandoſi a porre tra li Patriarchi, & li Sig. Legati a canto una Colonna; il cui ingreſſo perchè fu ſoſpettato da Lorena, & Franceſi, gli commoſſe tutti, & dubitorono che ſi haveſſero in un medeſimo tempo a dar l'incenſo, & le due paci così agli Oratori Franceſi, come a quello di Spagna, onde Lorena cominciò a far parola di ciò con li Sig. Legati, & gli Ambaſciatori Imperiali ancora. Per il che volendo eſſi Sigg. Legati (b) quietar queſto motivo: finito, che fu il Vangelo non iſpettando che ſi faceſſe il ſermone ſi retirarono in ſacreſtia, dove intendendo, che gli Oratori Franceſi erano per proteſtare ſe ponevano in eſſecutione l'ordine di ſua Santità, penſarono per rimediare a queſto prendere per iſpediente, che non ſi deſſe a niuno nè l'incenſo nè

(a) Ed. Tumutto.

(b) Ed. quieta motione.

ſo nè la pace, & inviarono il Sig. Cardinal Madruccio, Monſignor delle cinque Chieſe, & l'Ambaſciatore di Polonia a pregare il Conte, che per levar l'occaſione a Franceſi di proteſtare, non ſi deſſe per all'hora nè l'incenſo nè la pace a niuno, con dirgli che ogni hora, che egli haveſſe ricercato, che ſi eſſeguiſſe l'ordine dato da ſua Santità nel dar le due pace, & l'incenſo a tutti in un tempo, eſſi l'haveriano eſſeguito; di che ſi contentò il Conte: & dopo queſto ritornorono i Sig. Legati in Chieſa & ſi ſeguì la meſſa cominciandoſi il Credo, la qual finita, il Conte, che prima ſoleva uſcire della congregatione dopo i Signori Legati, & dietro tutti, all'hora ſe ne uſcì fuora prima, & innanzi la Croce. Andarono poi il dì medeſimo dopo pranſo da Signori Legati tutti gli Ambaſciatori ſeparatamente, a quali eſſi diſſero, che tenevano commiſſione da ſua Santità di dare ad ogni richieſta del Conte le due paci, & l'incenſo in un tempo medeſimo, la quale non haveriano potuto mancar di eſſeguire ogni volte, chel Conte l'haveſſe ricercata.

Queſta mattina a buon hora ha fatto il Conte chiamare diverſi Prelati Spagnuoli, & Italiani, ai quali raccontando quel che ſucceſſe hieri in Cappella, moſtrò ch'egli non vi era andato per dare occaſione alcuna di diſturbo, ma ſolo per conſervar la ragione del ſuo Re & per valerſi dell'ordine dato da Sua Santità, ſoggiungendo, che haveva inteſo, che i Franceſi com'egli tornava in Cappella volevano proteſtare, & che ſe eſſi venivano a queſto atto egli non haveria potuto mancare di riſpondere loro con quei modi, & termini, che haveſſero uſato sì per la parte di Sua Santità, quanto per quello, che toccaſſe a Sua Maeſtà Cattolica: al che riſpondendo i Prelati gli diſſero, che venendoſi a queſto, ciaſcuno di loro ſaria ſtato pronto nel ſervigio di Sua Santità, & che non haveriano mancato ancora di tener conto di Sua Maeſtà Cattolica in quel che loro ſi conveniſſe. Pregò poi il Conte i ſudetti Prelati a voler reſtare avvertiti per ogni coſa, che poteſſe occorrere in queſto caſo, dicendo, che anch'egli ci verria preparato, ſapendo, che i Franceſi non potevano pigliare ſe non tre mezzi, a' quali tutti prepareria conveniente riſpoſta, & diſſe, che deſiderava però, che i Franceſi non veniſſero a queſto atto, ſopra di che gli Oratori Imperiali trattavano con eſſi per quietargli. Egli è ſtato hoggi dopo pranſo a viſitare il Sig. Cardinale di Lorena, & per quel che il ſodetto Sig. Cardinale ha poi riferito, non gli ha fatto parola alcuna di quel che hiermattina occorſe in Cappella, ſe non che l'haveria eſſortato, che ſi ometteſſe la dottrina ſopra i Canoni dell'ordine, accioche ſi poteſſe far la ſeſſione. Il ſodetto Sig. Cardinal ſpediſce queſta ſera il Muſotto per coſtà per ricercare in quanto ſi può giudicare, la rivocatione di queſt'ordine, ſe però in queſto mezzo non ſaria ſeguito altro; & ho inteſo da Prelati domeſtici di Lorena, che hiermattina quando occorſe queſto, i Franceſi vedendo li Notari del Concilio ſtare appreſſo l'altare, ſuſpicarono, che ſe ſeguiva la proteſta dal canto loro, non ſi haveſſe a fare qualche ſuſpenſione del Concilio dal canto de Sigg. Legati.

Si dice che venerdì ſi cominciaranno a fare delle congregationi, & hoggi Monſignor di Parma, & di Nicaſtro ſono ſtati dal Cardinal di Lorena per trattare ſopra il Canone dell'elettione de' Veſcovi, del quale eſſendoſene poi trattato innanzi li Sigg. Legati pare (per quanto ha riferito Nicaſtro) che 'l Conte, il quale non haveva moſſo impedimento alcuno circa queſta differentia, che ſi cercava d'accomodar nel detto Canone, che habbi ricercato dai Sigg. Legati, che non vi ſi mettano quelle parole, che ſi era diſſegnato porre in luoco di quelle, che ſi levavano, per dichiarare, che ſi haveſſe a pigliar la conſermatione dal Pontefice, ſicome VS. Illuſtriſs. ne ſarà ragguagliata più minutamente dai Sigg. Legati, con che non havendo che dirle più di quello, che la vedrà per l'inchiuſa poliza humilmente le bacio le mani.

P O L I Z A.

Queſto ordine venuto da Sua Santità delle due paci, & di dar l'incenſo in un medeſimo tempo ha commoſſo molto gli animi de'Franceſi, & di Lorena, pretendendoſi, che ſia fatto in loro pregiudizio, & la collera che hanno di ciò, la moſtrano tutta contra Sua Santità, la quale dicono, che in queſto caſo ſi è fatta parte, & che ſe ſi metterà in eſſecutione, eſſi ſi partiranno dall'obedienza della Sede Apoſtolica, bravando di voler proteſtare del pregiudizio & innovatione, che loro vien fatta in favore del Re Cattolico; & ſi è inteſo ancora, che Lorena ha detto, che gli Oratori Franceſi effettuandoſi tal commiſſione vogliono appellarſi, *ab hoc Pontifice, tanquam ab eo, qui cauſam ſciſmatis præbeat ad verum & legitimum futurum Pontificem*. Di che penſo che VS. Illuſtriſs. ne debbia eſſer ragguagliata dai Sigg. Legati: non reſtarò di dirle però, che alcuni Prelati Franceſi hanno detto, che hanno delle altre proteſte contra Sua Santità, con accennar particolarmente, che in una ſi fa mentione di quella Poliza, qual già ſi diſſe, che il Cardinal Caraffa hebbe dal Sig. Duca di Fiorenza con promiſſione di certa ſomma di danari, & che egli mandò poi al Re Cattolico, pretendendo eſſi, che fuſſe fatta di conſenſo di Sua Santità innanzi la ſua aſſuntione, volendo perciò inferire, che non ſia ſtata eletta legitimamente con notarla di ſimonia.

Ancorchè niuno poſſi giuſtamente dolerſi di queſto ordine, tenendoſi per certo, che Sua Santità ſi ſia moſſa a ciò con grandiſſima conſideratione & providenza, atteſo maſſimamente la neceſſità, & qualità de'tempi preſenti, nondimeno prevedendoſi la rottura, che può ſeguire, ſtando il Conte riſoluto di far inſtanza, che tal ordine ſi eſſeguiſca, & diſſegnando di tornare alla meſſa avanti il giorno della ſeſſione, come ci è opinione, che debbia venirci Domenica, & pel contrario non contentandoſi gli Oratori Franceſi, che le coſe ſtiano in queſti termini, ſi comprende per le ſodette ragioni, che neceſſariamente debbia ſeguir rottura; la quale alcuni amorevoli di Sua Santità havriano più preſto deſiderata, che ſe pure haveva da venire, foſſe occorſa ſopra le parole del Concilio Fiorentino, iſtimando, che in tal caſo, dove ſi tratta dell'auttorità di quella Santa Sede, ci foſſe ſtata maggiore giuſtificatione dal canto di Sua Santità con più certa calonnia de' Franceſi.

Ho participato al Sig. Cardinal Morone la ſoſtanza di quel negotio, che per l'ultima poliza di mia mano ſcriſſi a VS. Illuſtriſs. aviſandola di quel che Lorena era avvertito.

L E T T E R A XLIX.

Illuſtriſs. & Rev. Sig. & Padron mio.

Dì primo Luglio MDlxiij.

Ho ricordato queſta mattina come VS. Illuſtriſs. mi commanda quel capo di Riforma per conto di riſervatione de' frutti al Sig. Cardinal Morone, che mi ha riſpoſto, che la mente della più parte de' Padri per quel che da loro voti ſi può comprendere, è che non ſi riſervaſſe niuna parte de' frutti, & che lor non piace, che i beneficii ſi aggravino di penſione. Mandò in quel medeſimo punto a chiamare Monſignor Paleotto per trattar ſopra di queſto. Quì non havemo altro, che congregationi de Prelati mattina & ſera, così in caſa del Conte, come de Franceſi, piacci al Sig. Dio di guidarci bene.

Hierſe-

Hierſera intendendo che i Sigg. Legati ſpedivano quello Corriere, mandai le lettere alla poſta, & occorſe, che non ſapendoſi, che ſi ſpediſſe altro, il Maſtro delle poſte diede le mie lettere al Muſotto qual ſi trovava lì per montare a cavallo nel punto, che furono portate.

Monſignor di Catania è arrivato queſta mattina, con che non mi occorrendo &c.

LETTERA L.

Illuſtriſs. & Rev. Sig. & Padron mio.

Li jv. di Luglio MDlxiij.

Havendo Monſignor Paleotto col Sig. Cardinal Morone circa 'l particolar delle riſerve parlato, mi ragguagliò d'ordine di Sua Sig. Illuſtriſs. della proviſione, che ſi era fatta in tal materia, facendomi vedere l'iſteſſo capo formato ſopra di ciò, quale è il xvij. che comincia, *ſi quando continget*, dove ſi tratta delle penſioni provedendo che in avvenire non ſi gravino i beneficij di penſione ſe non quelli, che eccedono una certa ſomma & in oltre ſe non della terza parte. Nel medeſimo capitolo ſi parla ancora delle riſerve, come VS. Illuſtriſs. potrà vedere per la copia, che ne ha, & per l'alligata, che per più comodità le mando, nella quale troverà aggiunte due parole, che non erano nella prima, & nel fine di detto capo ſi conclude, che occorrendo a concedere per qualche giuſta cauſa riſervationi de frutti ſi debbia in tal caſo oſſervare quel medeſimo, che è ordinato delle penſioni nel principio dell'iſteſſo capitulo. Il che è quanto tocca alle proviſioni fatte per l'avvenire. Quanto poi al provedere per il paſſato non havevano già queſti Sigg. laſciato di penſare a qualche proviſione, ma per la confuſione, & molti diſordini, che antivedevano potere di ciò ſeguire, non vi hanno voluto porre mano, accioché con queſta occaſione non ſi haveſſero a levar molti altri Privilegij conceſſi, & rivocare come acceſſi, regreſſi, & altre facoltà, per l'impetratione delle quali ſi ſono pagate le compoſitioni: onde per non laſciar ſeguir queſta confuſione, & dare occaſione a diverſi di dolerſi, che ſe gli levaſſero le gratie, ſenza reſtituirgli i danari pagati per le compoſitioni, ſono reſtati perciò 'i Sigg. Legati di riformar le coſe paſſate per minori perturbationi. Il che ſaria occorſo nelle penſioni riſervate, che molti ſi doleriano ſe ſi rivocaſſero, i quali non haveriano reſignati i beneficij ſenza quelle. Mi ha detto il predetto Monſignore, che dove ſi parla della pluralità de beneficij, ſi è in qualche parte proviſto al paſſato, perciò ſi conteneva nelle petitioni dell'Imperatore, Francia, Spagna, & Portogallo. Soggiungendomi che io ſcriveſſi di tutto ciò a VS. Illuſtriſs. di ordine del Sig. Cardinal Morone.

Queſta mattina ci era ſperanza, che 'l Conte di Luna ſi doveſſe contentare, che Domenica non ſi andaſſe in Domo alla Meſſa, & proceſſione ſecondo il ſolito, havendo penſato i Sigg. Legati queſto rimedio per levare ogni occaſione di diſordine, & di ciò ne havevano parlato (per quel che s'intende) gli Ambaſciatori dell'Imperatore, & anco Monſignor d'Iſchia col Conte, il quale hierſera, & queſta mattina ancora ne dava ſperanza, ma pare dopoi a hora di pranſo habbia moſtrato altro animo, facendo più preſto inſtanza, che vi ſi habbia d'andare.

Queſti Sigg. moſtrano di volere omettere il trattare dell'Inſtitutione de Veſcovi, & dell'autorità del Pontefice, ſe però gli potrà riuſcire, havendo animo di fare un altra forma del vij. canone, & per queſta cauſa ſi ſono dopo pranſo congregati molti Prelati in Caſa del Sig. Cardinal Simonetta, ove non hanno però fatta altra riſolutione, ſe non di trovarſi domattina inſieme, & di firmare il Canone in modo tale nella parte che tocca ai Veſcovi non contenga altro ſe non quello, che ſpetta all'ordine.

Si ſon poi congregati i Sigg. Legati, & il Sig. Cardinal di Lorena è ſtato a trovar ſue Sigg. Illuſtriſſime per trattare (quanto ſi ſtima) di qualche dilatione fin tanto che habbia riſpoſta da ſua Santità, & vi furono anche preſenti gli Oratori Imperiali.

Si ſono finalmente i Deputati convenuti circa l'accommodar quelle parole del Canone dell'eletione de Veſcovi, & ſe ne è data copia agli Ambaſciatori, ma non ſi ſa per ancora ſe ne reſtino ſodisfatti.

Tengono queſti Sigg. Illuſtriſs. per accordata la differenza che è tra l'oratore della Religione, & li Patriarchi, eſſendoſi alcuni di loro contentati, che ſe gli dia luogo.

S'aſpetta in breve l'eletto di Cortona per Ambaſciator quà del Duca di Fiorenza, la cui venuta levarà la conteſa di precedenza con gli Ambaſciatori Svizzeri.

Hierſera giunſe quì il Segretario di Monſignor di Viterbo, il quale torna da Roma (*a*).

In queſto punto, che ſono due hore di notte uſando diligenza per ſaper la riſolutione del Conte, ho inteſo, che più preſto perſevera in opinione di fare inſtanza ai Sigg. Legati, che eſſeguiſchino l'ordine di ſua Santità, che di volerſi rimettere per qualſivoglia officio. Con che non havendo più di quello che vedrà per la poliza inchiuſa le bacio humiliſſimamente le mani.

(*a*) Ed. Parma.

POLIZA.

Si è inteſo che 'l Cardinal di Lorena ha havuto a dire al Cardinal Madruccio che ſe ſi veniva all'atto delle due paci, & dell'incenſo haveva animo di pregar la Synodo a provedere, che non ſeguiſſe qualche diſordine, & furono anco di quelli a quali diſſero, che ſe ſi veniva a queſto, ſi ſaria fatto mottivo da Padri affine, che non ſeguiſſero proteſtationi: nondimeno è opinione di molti; che ſi come furono colti all'improviſo, così non haveriano potuto impedir queſto effetto; ma quando ſi veniſſe di nuovo a quello, ancorche la parte del Re di Spagna ſia maggiore di numero, & in quello aſſai più potente, per riſpetto che ſi conoſce in queſto il volere di ſua Santità, con tutto ciò vedendoſi, che 'l Conte ha laſciato paſſare queſta prima occaſione, & ſapendo i Prelati, che ſi è ſpedito da ſua Santità per queſta cauſa, ſi tiene opinione, che ſe bene ci foſſero alcuni altri Franceſi, che favoriſſero Francia, & molto più Spagna, che la maggior parte però verria in opinione, che ſi ſopraſedeſſe intino alla riſpoſta, & nuovo ordine di ſua Santità per occorrere al pericolo della diſſolutione del Concilio: haverei ben deſiderato, che ſi foſſe tenuto (*b*) celato l'ordine di ſua Santità, & che i Sigg. Legati haveſſero ſubitamente con diligenza replicato quelche evidentemente ſi poteva conoſcere, che ſaria ſeguito più preſto, che le coſe foſſero paſſate in queſto modo. Il Signore Dio ci rimedii con la providentia ſua.

(*b*) In Ed. deeſt.

LETTERA LI.

Illuſtriſs. & Reverendiſs. Sig. & Padrone mio.

Di vij. Luglio.

Hoggi dopo pranſo il Sig. Cardinal di Lorena, & Madruccio ſono ſtati inſieme con i Sigg. Legati, & hanno trattato ſopra nuove forme propoſte del vij. Canone dell'ordine, & del v. capo della Dottrina, le quali ſi mandano a VS. Illuſtriſs. dalli Sigg.

Lega-

Legati, accioche piacendone alcuna poſſi eſſer la riſpoſta a tempo di far la ſeſſione: ſi dice ancora che queſti Sigg. Ambaſciatori ſi contentano, che alla meſſa non ſi habbia a dar pace, nè l'incenſo, fino alla riſpoſta di loro Re, ma alli Sigg. Legati, & Prelati sì. Havrei ben conſiderato poiche mi vien detto, che l'ordine venuto da ſua Santità è tanto riſervato, che i Franceſi non ſe ne ponno dolere con giuſta cauſa, ſiccome dalla maggior parte è ſtata preſa opinione, che ſia fatto torto a Francia, avrei deſiderato che queſti Sigg. gli haveſſero levata queſta cauſa, dechiarando a gli Ambaſciatori de Principi, & a Prelati la buona mente di ſua Santità, di che ne ho parlato con alcuni di queſti Sigg.

Ho ricevuto lettere di xxvij. d'Iſpruch di Monſignore Dolfino con l'inchiuſo plico di VS. Illuſtriſs. quale non mi è capitato prima che hieri dopo pranſo.

Monſignore di Lanſach ha havuto licenza dal ſuo Re di tornare in Francia, & ſi tiene che partirà queſta ſettimana, alcuni dicono Martedì: egli, & il Conte di Luna con Lorena ſi ſon viſitati più volte amorevoliſſimamente dopoi quelche ſucceſſe in capella.

Monſignore (a) Copellaſo arrivò quà Venerdì ſera, & queſta mattina il Sig. Cardinal Morone ha conſecrato un Veſcovo Spagnolo per non laſciar vota la cerimonia della capella. Nè mi occorrendo altro &c.

(a) In Ed. di Caprea.

L E T T E R A LII.

Illuſtriſs. & Reverendiſs. Sig. & Padrone mio.

Di v. Luglio.

Hieri ſi diedero fuora i Canoni ſopra gli abuſi dell'ordine riformati da Padri deputati nel modo che VS. Illuſtriſs. potrà vedere per l'alligata copia, che le mando.

L'Ambaſciatore di Portogallo ha fatto queſta mattina inſtanza al Sig. Cardinal Morone, che ſi levino dal Canone quelle parole, che i Metropolitani habbiano a far l'eſſamine, le quali diſpiacciono anco all'Ambaſciatore di Spagna, ma ſono però deſiderate da Franceſi, perciochè molti Prelati ſono d'accordo di dire ne' voti loro, che ſi laſci da parte queſto primo Canone, ſendo a ciò proviſto a ſufficienza nella V. Seſſione. Se bene ſcriſſi a VS. Illuſtriſs. che per il Corriero medeſimo i Sigg. Legati le mandavano copia delle dette nuove forme propoſte del ſettimo Canone, & V. Capo della Dottrina, nondimeno reſtarono poi d'inviarle per conſultarle hoggi con alcuni Prelati, nella quale non ſi contiene altro ſe non quel che appartiene alla materia dell'ordine. Il Sig. Cardinal di Lorena è ſtato queſta mattina dal Sig. Cardinal Madruccio per parlarle per quanto s'è inteſo ſopra il Decreto della Reſidenza: egli dice publicamente di volerſi affaticare, & di fare ogni sforzo dal canto ſuo, perchè ſi facci la ſeſione il giorno ſtatuito.

Si è diſſegnato dai Sigg. Legati, che ſi comincino domani a far delle congregationi, e quando ſi differiſſe infino a doman l'altro ſaria quanto ſi poteſſe portar in lungo.

Hoggi poi al tardi ſi ſon convenuti inſieme con li Sigg. Legati Lorena & Madruccio, preſenti gli Oratori Imperiali & molti altri Prelati, & eſſendo infino hieri dato a Lorena da conſiderare 4. forme del V. Capo di Dottrina, & degli ultimi Canoni dell'ordine diſſe, che ne haveva participato con li Prelati Spagnuoli; ma che eſſi non havean per ancora havuto tempo di poterle conſiderare, & perciochè per la parte loro egli non poteva dar ferma riſolutione, ma che quanto a ſe gli piaceva più la quarta forma, dove ſi parla della Gierarchia nel VI. Canone, deſiderando però anco per opinione degli Spagnuoli che ſi diceſſe *quod Hierarchia eſſet inſtituta a Xpo*, & vedendo i Sigg. Legati, che l'hora era tarda, & che non ci era tempo di pigliare il parere de' Padri ch'erano preſenti, rimiſero di trovarſi inſieme domattina, dove ſaranno ancora alcuni Prelati Spagnuoli per ſtabilire una delle dette forme.

Si ragionò ancora ſopra il Decreto della Reſidenza & il Cardinal di Lorena diſſe, che ſi contentava, che ſi proponeſſe quello, che accomodò il Cardinal di Mantova, dove erano (a) levate le parole: *Regere divinitus, & declarat*, & che laſſandoſi la parola, *aſſiſtunt*, nel reſto, onde piaccia a Dio che domattina ſi facci quella buona concluſione, & ſi potrà ſperare, che le coſe habbino a paſſar bene. Queſti Sigg. diſſegnano, che paſſato domane ſi cominci a far congregatione generale: domane partirà Monſignor di Lanſach, nè havendo che dirle per hora di più le bacio humilmente la mano.

(a) Ed. laſciate le parole *Regere &c.* nel teſto ſi contentava:

L E T T E R A LIII.

Illuſtriſs. & Rev. Sig. & Padron mio.

Di viij. Luglio.

L'altro hieri i Sigg. Legati fecero due volte conſulta, la mattina & dopo pranſo inſieme con li Sigg. Cardinali Lorena, & Madruccio preſenti circa 40. Prelati, dove ſendoſi trattato & de' Canoni dell'ordine & del Decreto della Reſidenza, reſtarono finalmente di accordo nell'una, & l'altra materia. Il che avvenne in buona parte per opera del Sig. Cardinal di Lorena, il quale finiti tutti i voti & non eſſendoſi fatta concluſione alcuna propoſe un'altra forma del VI. Canone, & fu accettata da Padri. Ragionando egli poi del Decreto della Reſidenza, ſi contentò, che ſi levaſſero le parole, per le quali s'era ſtato altre volte in controverſia, eccetto che la parola, *adſiſtunt*, la quale ſebene diſpiaceva a molti Prelati, che vi ſi metteſſe, & in quel mezzo ſi reſtaſſe così tanto ſenza far altro, che alcuni ſe ne partirono, nondimeno fu concluſo dalla maggior parte, che ſi proponeſſe il Decreto con quella parola: queſta concordia ſeguita in queſte due principali materie ci fa ſtare con ſperanza, & buon accordo che ſi habbi a fare la ſeſſione il giorno ſtatuito. Riuſcendo in queſti dui importantiſſimi punti, & già hieri ſi diedero fuora i Canoni dell'ordine & il Decreto della Reſidenza nella forma, che vedrà VS. Illuſtriſs. per le copie alligate.

Hoggi poi dopo pranſo ſi ſono congregati i Sigg. Legati preſenti Lorena, & Madruccio, & più di 50. Prelati, dove ſi è trattato ſopra i Canoni degli abuſi dell'ordine, & il Cardinal di Lorena ha detto nel voto ſuo, che egli giudicava, che foſſe bene a (b) omettere il Canone quarto dei Veſcovi Titolari: dopo havendo ſentito varie materie de' Prelati ſopra il primo Canone, & vedendo, che portava occaſione di conſumar lungo tempo non ſolamente in quella privata conſulta, ma ancora nelle publiche congregationi, egli propoſe, che ſi differiſſe affine che ſi poteſſe far la ſeſſione, dicendo anco il ſimile dell'ultima parte, dove ſi tratta delle funtioni degli ordini minori, che ſi doveſſero differire, overo far una breve eſſortatione agli Ordinarj, che procuraſſero di farle oſſervare in quanto lor foſſe poſſibile, onde il Sig. Cardinal Morone valendoſi di queſta occaſione non laſciò dire agli altri Padri ſe non ſopra li 3. capi, rimettendo il dir ſopra gli altri in publica congregatione, & così la maggior parte ſeguì queſto buon ricordo di Lorena, il quale veramente in queſti ultimi giorni, che

(b) Ed. mettere.

ſi è

ſi è trattato delle materie appartenenti alla ſeſſione, ha moſtrato deſiderio, che la ſi facci al tempo ſtatuito, com'ella havrà inteſo da quel che ſucceſſe i giorni paſſati: dopo levati queſti Sigg. Lorena ricercò che 'l Canone ſettimo, il qual parla de Romano Pontifice foſſe poſto per l'ultimo, di che moſtrano queſti Sigg. Illuſtriſs. di volerlo compiacere: domattina ſi comincieranno le congregationi generali, dove ſi parlerà ſopra la Dottrina, & Canoni dell'ordine, & il Decreto della Reſidenza.

Ho inteſo, che 'l Patriarca Grimani reſta molto contento della riſpoſta venuta circa 'l ſuo particolare.

Monſignor di Viterbo mi ha detto havere havuto licenza, & che fatta la ſeſſione vuole partire. Havendomi Monſignor Verallo data occaſione di parlare di quel che VS. Illuſtriſs. mi ſcriſſe per la ſua di xxx. del paſſato, gli ho ſignificato il buon animo, ch'ella tiene, di che n'è reſtato molto ſodisfatto, & le ne bacio le mani. Con che rimettendomi a quel di più, che la vedrà per la poliza inchiuſa le bacio humiliſſimamente le mani.

POLIZA.

I Sigg. Legati hanno fatto dal canto ſuo ogni sforzo per accomodare le differenze, che ſi havevano sì ne' Canoni dell'ordine, come nel Decreto della Reſidenza, & ſi ſon ridotte finalmente nella forma, che vedrà VS. Illuſtriſs. ci ſono però di queſti, che tengono opinione, che le parole del VI. Canone, le quali dichiarando *quod Hierarchia ſit divina ordinatione inſtituta*, poſſono eſſere di qualche pregiuditio, volendo forſe inferire, che ponendoſi così generalmente in detto Canone tutti gli ordini ſacri, ſenza fare alcuna eccettuatione o differenza di Sua Santità, ſia un'affermare, che i Veſcovi ſieno uguali al Sommo Pontefice: tuttavia è opinione della più parte de' Theologi, & Canoniſti, che non poſſino pregiudicare in coſa alcuna, atteſo che dichiarandoſi in fine della Dottrina, che i Canoni ſeguenti non trattano ſe non di coſe appartenenti all'ordine, non ſi poſſono intendere le ſodette parole, ſe non quanto all'ordine. Ci ſono di quei, che tengono ancora che nel prohemio, che ſi è dato fuori del Decreto della Reſidenza ſi dichiari, che la ſia de precetto divino, ſeben non vi ſi metteſſe la parola, *aſſiſtunt*, però la maggior parte ſente in contrario, & tiene, che quando queſto foſſe ancora, per le parole, che ſieguono ſia proviſto in modo, che non poſſi pregiudicare a Sua Santità, & è da credere veriſimilmente che ſendoſi per tanto tempo, & da tanti conſiderata cotal forma, ſi ſaria conoſciuto fin quì ſe da eſſa ne ſeguiſſe pregiuditio, & mi ricordo, che ſin quando fui mandato da queſti Illuſtriſs. Sigg. dal Sig. Cardinal di Ferrara, il Sig. Cardinal Simoneta mi diſſe, che ſi ſariano contentati, che ſi accomodaſſe il prohemio del Decreto nel modo, che fu racconcio dal Sig. Cardinal di Mantova buo: me: dove non ſi truova quaſi altra differenza, che nella parola, *aſſiſtunt*, oltre di queſto havendo fatta qualche diligenza d'intendere ſopra di ciò l'opinione d'alcuni Theologi, & di Monſignor (*a*) Paleotto, ho inteſo dai ſudetti, che cotal forma non può pregiudicare, il che non ho voluto reſtare di ragguagliar a VS. Illuſtriſs. perchè ſiccome ne' voti ci ſarà diverſità di pareri, così agevolmente può avvenire, che ne ſia ſcritto diverſamente.

(*a*) Ed. Gaieotto.

LETTERA LIV.

Illuſtriſs. & Rev. Sig. & Padron mio.

Di xij. Luglio MDLXIIJ.

Nella congregatione di venerdì mattina ſi finirono, Dio gratia, di dire i voti nella materia dell'ordine & decreto della Reſidenza, & le coſe ſi riduſſero a termine, che con l'ajuto di Dio ſi può tener per certa la ſeſſione, non oſtante il contraſto che ſi è havuto della maggior parte de Spagnuoli sì nel VI. Canone come nel decreto della Reſidenza. Il Signor Cardinal di Lorena, oltre il buon eſſempio, che diede a gli altri padri nel dire brevemente, ſi è portato in modo, che facendoſi la ſeſſione, come tenevo per certo, ſi havrà da riconoſcere in gran parte dalla opera ſua, eſſendo egli ſtato buona cagione di queſta concordia: egli parlando del quarto capo della dottrina in quel luogo che ſi dice, *omnes Sacerdotes pari inter ſe poteſtate ſpirituali præditos etiam affirmat*, &c. ricordò che ſi accomodaſſero quelle parole in un altro modo, & nel ſecondo capo del Decreto della Reſidenza dove ſi dice (*a*) *Niſi cum abſentia inciderit* &c. diſſe, che vi ſi aggiungeſſe queſta parola *Reipublicæ*, la quale ſi conoſce non eſſere indrizzata ad altro fine ſe non per rimovere ogni impedimento, che poteſſe apportare il preſente Decreto ai Prelati circa l'eſſere ammeſſi agli offici de publici conſigli. Ci furono poi de Prelati Italiani i quali non ſodisfacendoſi della predetta forma di Decreto non volſero dirvi il loro parere, & diverſi Spagnuoli ancora fecero inſtanza che ſi reſtituiſſe al decreto formato da deputati le parole che ſi erano levate, ricercando in oltre, che nel ſeſto Canone ſi ſpecificaſſe la Gerarchia eſſere ordinata da Criſto, & alcuni altri ancora fecero qualche difficoltà ſopra l'ultimo Canone, dove ſi parla de' Veſcovi creati da ſua Santità. Havendo poi il Veſcovo di (*b*) Chioggia tra l'altre coſe che diſſe ſopra il ſeſto Canone propoſto, che ſi aggiungeſſe queſta parola, (*peculiari*) alle altre che dicono di una ordinatione, pare che ad alcuni di quegli, che havevano contradetto al predetto canone piaceſſe queſta additione: non vi ſi è fatta però inſino a ſera altra mutatione, ma ſolamente ſi ſono aggiunte alla dottrina dell'ordine & decreto della Reſidenza alcune parole di poco momento da quelli, che i Sigg. Legati hanno deputato a queſto, che ſono per quanto intendo Monſignore di Lanciano, Roſſano, Modena, & Paleotto, a' quali hanno ordinato, che attendino ad accomodarle per ſodisfare più che potranno alla volontà de Prelati.

(*a*) Ed. Si cum.

(*b*) Ed. Giovenazzo.

Sabbato mattina comincorno a dire i Prelati i voti ſopra i Canoni degli abuſi, & la ſera il Conte di Luna per compiacere a Prelati Spagnuoli fece inſtanza a Sigg. Legati, che ſi riformaſſe il ſeſto canone: ſi fece poi hieri un altra congregatione, & queſta mattina la terza, nelli quale ſi ſon finiti di dire i voti ſopra i detti Canoni, & tuttavia i padri deputati attendono a riformargli, ſi crede che mercordì ſi farà un altra congregatione generale, dove ſi leggeranno quei capi, dove ſaria fatta qualche mutatione, & ſi tiene che 'l Sig. Cardinal Morone debbia fare l'officio col Conte, accioche egli ſi adoperi con gli Spagnuoli perchè ſi contentino delle forme accettate dagli altri Padri, & ci ſono de Prelati, che ſi maravigliavano di Monſignore di Granata, & di Segovia quali facciono tanta inſtanza, che ſi rimuovi il ſeſto Canone, non contentandoſi di quella forma, la quale il Sig. Cardinal di Lorena per trattenerſi con gli Spagnoli non la volſe proporre nella conſulta che ſi fece in Caſa del Sig. Cardinal Morone, prima che per mezzo di Monſignore di Breſcia ne haveſſe da loro iſteſſi licenza.

I Sigg. Legati nella conſulta d'hoggi dopo pranſo hanno deputato xxvj. Padri ſopra la cauſa del Patriar-

triar-

triarca Grimani, tra quali ci ſono li quattro Oratori Prelati, & tre Franceſi che ha nominato il Sig. Cardinale di Lorena, ſi come & di queſti & de gli altri VS. Illuſtriſs. ſaprà i nomi per la nota che le manderanno li Sigg. Legati.

Quanto a quello, che VS. Illuſtriſs. mi ſcrive per la ſua di iij. circa l' editione di San Cipriano, non mancherò di fare ove ſarà il biſogno ogni officio opportuno, acciochè quei che ne hanno preſo qualche dubbio reſtino diſingannati della loro opinione, nè mi occorrendo per queſta più di quello, che le ſcrivo per la poliza inchiuſa me le raccomando humiliſſimamente & bacio la mano.

Poliza di ſua mano.

Del particolar di Monſignor di Parma mi ha detto il Sig. Cardinal Simonetta che il primo che gli riferì quelle parole fù il Veſcovo Caſtellanetto, & appreſſo Monſignor della Cava Commiſſario, & che non le diſſero affine di male per quanto egli haveva potuto comprendere, ſoggiungendo anco, che Monſignore di Otranto quando ſi ſparſe voce di fare promotione, ne ragionò ſeco, moſtrando d' haverne qualche geloſia.

S C R I T T U R A.

Dopo i voti di Lorena, & Madruccio ſopra il decreto della Reſidenza, ci furono alcuni Prelati Italiani di quei delle prime banche, i quali havevano moſtrato animo di voler contradire a detto decreto ſi come già tra loro ſi erano prima concertati, & alcuno fatto anco di ciò officio con diverſi Prelati; ma non havendo havuto poi tempo di aſſicurarſi dell' animo loro, dubitorono di dichiararſi, tra quali Monſignor d' Otranto, il Patriarca di Hieruſalem, & Monſignore Verallo non volſero dire i lor pareri ſopra detto decreto dubitando di non eſſer ſeguiti da altri, & di reſtar poco meno, che ſoli. Moſignor di Roſſano, il quale era unito con li ſopradetti vedendo la calda eſſortatione che haveva fatta l' Arciveſcovo di Bragua ſopra di ciò a Sigg. Legati quaſi in forma di reprenſione con dirgli, che voleſſero uſare della loro auttorità, & aſtringere quei padri a dire i voti loro, diſſe liberamente che il decreto non gli piaceva, il quale eſſendo poi accettato dalla maggior parte, & vedendo quei Prelati che non havevano voluto dichiarar l' animo loro ſopra di ciò, che il decreto ſaria paſſato, nel fine poi di tutti i voti cominciò Otranto, & diſſe che gli piaceva, il Patriarca & Verallo ancora vi acconſentirono, & in queſto Monſignor d' Otranto non ebbe ſeguito niuno, ſi come ſi dice che ha, & egli ne ha piacere, che ſi dica, ma uſa ben ben ogni arte in intendere il parere di molti ſopra tutto quelche ſi ha da (a) votare, & in parlar con quelli per aſſicurarſi degli animi loro, ſi come ſopra di queſto decreto sò che ha fatto officio con diverſi, & particolarmente meco dicendomi, che mai non era per acconſentirvi: voglio però credere che il tutto faceſſe a buon fine, con tutto ciò non ho voluto reſtare di darlene conto: oltre i ſopradetti Italiani, vi furono anco molti Prelati Spagnuoli, che volevano contradire al decreto, i quali havendo viſto la volontà, che havevano moſtrato quei Prelati delle prime banche pigliarono tanto più animo di opporſi, come fecero così al decreto della Reſidenza, come al ſeſto canone dell' ordine, & alcuni all' ottavo, tra quali Granata ricercò che ſi dechiaraſſe nel ſeſto l' inſtitutione de Veſcovi eſſer de jure divino, come eſſi Spagnuoli havevano altre volte dimandato, & che al decreto della Reſidenza ſi reſtituiſſero le parole che ſi erano levate, facendo inſtanza in oltre che ſi dichiaraſſe la Reſidenza, anco più eſpreſſamente moſtrando di maravigliarſi perche non ſi dichiarano queſti dui punti, come veriſſimi & infallibili: & diſſe che ſi dovevano prohibire come heretici tutti quei libri che trattavano che la Reſidenza, & inſtitutione de Veſcovi non erano *de iure divino*, & con queſta occaſione ſoggiunſe poi che nel decreto ſi doveſſe mettere, che anco li Cardinali foſſero tenuti a far la Reſidenza ſenza eccettuatione alcuna. Ci ſono ſtati poi alcuni Spagnoli i quali parlando dell' inſtitutione de Veſcovi, & della Reſidenza havevano havuto ardire di affermare queſte opinioni per così vere come i precetti del Decalogo. Segovia ſeguì in queſte due materie l' opione di Granata, dicendo ch' era verità eſpreſſa, la Reſidenza & l' inſtitutione de Veſcovi eſſer *de jure divino*, & che niuno lo poteva negare. Soggiungendo che tanto più ſi doveva far tal dichiaratione per dannar l' opinione de' gli heretici i quali tenevano il contrario. Gaudice, Aliffe, & Montemarano con parecchi altri Prelati Spagnuoli hanno adherito all' opinione di Granata & di Segovia, ma piacque al Signore Dio che ſi fece all' ultimo buona riſolutione.

(a) Ed. da notare.

L E T T E R A LV.

Illuſtriſs. & Reverendiſs. Sig. & Padrone mio.

Di xv. di Luglio.

Queſta mattina con l' ajuto del Signore Iddio ſi è celebrata la tanto deſiderata ſeſſione, la quale ſi cominciò alle nove, ſi è fornita avanti (a) le ſedici hore, & ſi è viſta in queſto punto tanta unione, & concordia tra Padri che è ſtato non meno di maraviglia, che di conſolatione, perciochè d' alcuni pochi in fuori che hanno deſiderato qualche coſa di più, ſon paſſati i decreti di queſta ſeſſione con univerſal conſenſo di tutti quietiſſimamente & con grande allegrezza, de quali non ne mando copia a VS. Illuſtriſs. ſapendo che le ſarà inviata da Sigg. Legati. I voti de Padri computando il numero di tutti ſono ſtati in ſomma circa 220. tra quali vi erano circa dugento otto Veſcovi. Monſignor d' Aliffe ha fatto l' oratione nella quale ha lodato ſua Santità, & il Veſcovo di Parigi ha celebrato la meſſa. Si è indetta poi la futura ſeſſione per li xvj. di Settembre. Arrivarono hieri l' Arciveſcovo di Bari, & Monſignor di (b) Tortoſa, & ſono anco ritornati Monſignor di Padova, & Commendone. Partirà domane l' Arciveſcovo di Cipri per Venetia, & Sabbato Monſignor di Viterbo. Nè mi occorrendo altro per hora ſe non accuſar la ricevuta della ſua di vij. bacio a VS. Illuſtriſs. humilmente la mano.

(a) Ed. le diceſſette.

(b) Ed. Tortona.

S C R I T T U R A.

I Prelati Spagnuoli ſi congregarono martedì ſera in Caſa del Conte di Luna (il quale per quanto inteſi) eſſendo perſuaſo d' alcuni di loro haveva animo di fare una proteſta alli Sigg. Legati ſopra il VI. Canone, dicendo loro che non ferendo, o impugnando l' opinione degli heretici, il detto Canone, come poi l' articolo di Gierarchìa non era ſtato diſputato da Theologi, & perch' era erroneo, & conteneva falſità, ſi doveva omettere; aggiungendo poi che la Gierarchìa ſecondo la loro opinione, è ſtata ordinata da Chriſto. Ma eſſendoſi la mattina ſeguente congregati di nuovo, & trattando ſopra di queſto, ci furono parecchi di loro d' opinione, che il Conte non doveſſe far tal richieſta, & ne fecero dopoi particolari officj per levarlo da queſta opinione. Tuttavia vedendo il Conte, che il ſodetto Canone diſpiaceva quaſi a tutti, pregò alcuni pochi, i quali havevano prima detto, che l' accettariano, a voler eſſer dell' opinione degli altri, & dire che non gli piaceva, & così nella congregatione generale, che ſi fece hieri dopo pranſo, quaſi tutti gli

ti gli Spagnuoli furono d'un medeſimo parere, dicendo che non gli piaceva, & con alcuni Italiani arrivarono al numero di xxvij. finita che fu la congregatione, havendo detto il Sig. Cardinal Morone, che in ogni modo ſi faria la ſeſſione, ringratiò i Padri, che havevano accettato il Decreto eſſortando gli altri ad eſſere uniti, & ripregò il Conte publicamente & privatamente ancora a fare buon offitio con gli Spagnuoli, i quali eſſendo tornati a congregarſi di nuovo la ſera in Caſa del detto Conte, concluſero finalmente d'accettare ogni coſa. Nella medeſima congregatione di hieri havendo il Sig. Cardinal Morone propoſto ai Padri ſe loro piaceva, che ſi faceſſe mentione de' Cardinali ſul Canone della Reſidenza, & in quello che ſi tratta *de conſecrationibus, & ætate ordinandorum*, piacque a tutti tal propoſta, onde riſpoſero molti *per verbum placet*, ad un tratto dicendoſi poi i voti ſopra i Canoni dell'ordine, & Decreto della Reſidenza, alcuni Spagnuoli diſſero, che non ſi doveva far queſta mentione per non parer, che ſi approvaſſero le commende. Ultimamente i Sigg. Legati per contentare i Spagnuoli, & Franceſi, che ricercarono la ſera, che non ſi nominaſſero i Cardinali nel Canone, che tratta *de ætate ordinandorum*, gli hanno compiacciuto, di queſto.

LETTERA LVI.

Illuſtriſs. & Reverendiſs. Sig. & Padron mio.

Di xviiij. Luglio.

Scriſſi a VS. Illuſtriſs. li quattro di Luglio, che li Sigg. Legati le mandavano copia di alcune forme del VI. Canone, che così havevo inteſo da alcuni di quei Padri, che furono quel giorno in conſulta, & particolarmente da Monſignor di Roſſano, ma eſſi Sigg. ſi mutorono d'opinione per conſultarle prima con alcuni Padri, come ne l'avviſai per la mia di cinque; il che ſuole occorrere qualche volta, come VS. Illuſtriſs. ne può far giuditio dalle lettere iſteſſe de' Sigg. Legati, che alle volte le ſcriveranno una coſa, & poi per qualche nuova cauſa ſi muteranno di parere. Ho parlato di nuovo al Sig. Morone del particolar delle riſerve mettendole in conſideratione, ſicome VS. Illuſtriſs. mi comanda per la ſua di x. di levarle almeno alle Chieſe Cathedrali, perciochè ſendo quelle in perſona de' Cardinali, i quali non hanno pagato coſa alcuna per la ſpedizione, ceſſaria in tal caſo il dubbio, che ſi haveva di dare a molti occaſione di dolerſi: Sua Sig. Illuſtriſs. riſpoſe, che a queſto non vi vedeva miglior proviſione, ſe non che Sua Santità lo faceſſe, ſicome fecero ancora gli altri ſuoi anteceſſori, & non laſciaſſe che 'l Concilio vi metteſſe mano, perciochè trattandoſene quà non ſi potria fare, che levandoſi alle Cathedrali non ſi levaſſero all'altre Chieſe ancora, onde ſi verrebbe a cader nel medeſimo dubio di prima, che molti ſi dorriano d'eſſer privati delle gratie fatteli da Sua Santità ſenza eſſer loro reſtituito il danaro pagato per l'iſpeditione. Replicai a Sua Sig. Illuſtriſs. che s'era vero, che vi foſſe ordine come ſi diceva, che la riforma de' Cardinali ſi haveſſe a far in Concilio, non ſapeva, come ſi poteſſe ſodisfare, che ſi faceſſe là, ſendo ordine, che ſi faccia qui; & che ſi poteva penſare a qualche proviſione per il paſſato, ſe non di eſſeguire in tutto l'ordine, che ſi voleva fare in avvenire di non riſervare ſe non la terza parte de frutti, almeno che ſi poteva provedere, che le reſignationi non fuſſero fatte nudo titulo, decernendo che ſi deſſe ai Riſſegnatarij qualche honeſta portione; ſua Sig. Illuſtriſs. riſpoſe, che non haveria mancato di penſarvi, ma che vi trovava tanta difficoltà che non vedeva via de riuſcirne, dicendomi, ch'io non doveſſi ſcrivere altro in riſpoſta a VS. Illuſtriſs. ſe non quel che mi haveva detto prima. Quanto agli capi di Riforma pertinenti a ſecolari già per lettere di xxvij. del paſſato ſcriſſi a VS. Illuſtriſs. che havendogli participati col Sig. Cardinal Morone li rimiſe al Sig. Cardinal Simonetta, il quale s'era riſoluto, che ſi deſſero da quei medemi Padri, & nel medemo modo che furono dati gli altri del Veſcovo di Città di Caſtello, & havendogli poi il Sig. Cardinal Morone voluto rivedere un altra volta gli ritenne preſſo di ſe con intentione di ſervirſene quando ſi tratterà della Riforma. Ricordando io poi a ſua Sig. Illuſtriſs. di nuovo queſto particolare, mi commiſe, ch'io foſſi inſieme con Monſignor Paleotto, il quale haveva dato ordine di mettergli tra gli altri capi & che non ci eſſendo ancora poſti ve gli aggiungeſſe, ſoggiungendomi, che haveva ragionato col Cardinale di Lorena, con gli Ambaſciatori Imperiali, & quello di Spagna ſopra la riforma de Principi Secolari, i quali moſtrorono d'eſſer contenti, che ſi riformaſſero: onde non ſi mancherà d'inſerire detti capi, & di proporgli tutti; di che ne ho parlato con Monſignor Paleotto, il quale anco non mancherà di effettuare l'ordine datogli dal Sig. Cardinal Morone non ne laſciando fuori niuno. M. Filippo Muſotti giunſe venerdì, & la ſera il Sig. Cardinal di Lorena andò ad un luogo del Sig. Cardinal Madruccio detto Lugnuola vicino un miglio per iſpacciare un Gentilhuomo per Francia, il quale partì hieri: egli è tornato queſta mattina in Trento, & mentre fù fuori il Sig. Cardinal Morone gli mandò Monſignor Paleotto per leggerli tutti i capi di riforma, ſopra de quali diſſe, per quanto mi ha riferito il predetto Monſignor, che ci era da far conſideratione moſtrando quella caldezza, & deſiderio della riforma, che haveva moſtrato altre volte; i Sigg. Legati ne tratteranno ſeco in conſulta, ma prima ſi tratterà ſopra i Canoni del Matrimonio. Scrivono i Sigg. Legati a VS. Illuſtriſs in favore del Veſcovo di Segovia per quel Decanato della ſua Chieſa che a queſti giorni paſſati VS. Illuſtriſs. le ſcriſſe, che ſua Santità le ne haveva fatto gratia, & perchè all'hora non occorſe la vacanza, ma è ſucceſſa da poi nel ſuo meſe, perciò egli & Monſignor de Patti hanno pregato i Sigg. Legati a ſcriverne, & mandarle un memoriale, acciochè ſi metteſſe in eſſecutione la detta gratia: mandò anco da me il ſodetto Veſcovo il ſuo Nepote a moſtrarmi la lettera ſcrittali da VS. Illuſtriſs. nella quale ci è mentione della gratia fattali, facendomi inſtanza, ch'io le ne voleſſe ſcrivere; il che mi par ſovverchio, ſcrivendolene li Sigg. Legati, da quali egli ha ricercato queſto officio, non oſtante ch'io ſia informato, che ſua Santità ne ha fatto gratia al Sig. Cardinal d'Altemps. Il Sig. Cardinal Simonetta mi ha moſtrato quello che gli viene ſcritto ſopra quel luogo di S. Cipriano; ma non gli pare però che queſte ragioni provino ſufficientemente, nondimeno non ſi mancherà di fare ogni opportuno officio, & per Monſignor Paleotto il quale ne parlò con Monſignor di Lerida, di ordine però del Sig. Cardinale Simonetta & per me. Queſti Sigg. Legati hanno deputato, come mi ha detto il Sig. Cardinal Morone, i Teologi ſopra le materie delle indulgenze, dell'invocationi de Santi, delle Imagini, & del Purgatorio, eleggendo dui Theologi di ſua Santità, & due per ciaſcuno altro Principe, cioè Francia, Spagna & Portugallo, con due generali de Frati, i quali habbino a conſiderare in che modo ſi poſſi brevemente confutar l'opinione degli heretici in tali materie, & che riſoluti, che ſiano tra loro, ſi proporanno in congregatione generale i loro pareri, facendo ſopra di ciò una deputatione, o de Padri che formino i Canoni nel medeſimo tempo, che ſi tratterà del Matrimonio acciocche ſi venghi preſtamente a capo delle materie ſenza udire le diſpute de Theologi.

Man-

Mando a VS. Illuſtriſs. l'inchiuſa copia de Canoni del Matrimonio, i quali ancora non ſi ſon dati fuori, & perchè le parole del ſeſto ſon contrarie all'opinione di S. Ambrogio, i Padri deputati per non dannar l'opinione di quel Santo Dottore, ſi come avverrà, formando i Canoni per Anathema, hanno fatto ſopra di ciò un altro decreto ſenza Anathema (*a*) *quale ſarà notato in margine* i quali ſi proporrano alla Synodo che in ciò eleggerà quel che le parrà più iſpediente, & in tanto i deputati hanno ordine di conſiderare queſti due punti. *An expediat coniugatos promoveri ad ſacros ordines*, & *an matrimonia clandeſtina expediat irritare*. E' cominciato andare attorno copia della littera che ſcriſſe il Cardinal di Lorena a ſua Santità per il Muſotto. Partì Venerdì il Veſcovo Triniën. per Vienna a trovare S. Maeſtà Ceſarea, & ogni dì partono nuovi Prelati. Monſignor di Viterbo ſtà aſpettando per quanto egli dice d'eſſer ſpedito dal Cardinal di Lorena, & poi partirà ſubito. Hoggi al tardi il Sig. Cardinal Morone è ſtato da Lorena, con che bacio le mani.

(*a*) Deſunt in Edit.

SCRITTURA.

M. Filippo Muſotti ſendomi venuto hoggi a vedere, mi ha detto che faceva quanto poteva, perchè il Sig. Cardinal accettaſſe l'invito di venire a Roma da ſua Santità, ma che alcuni vi mettevo impedimento perchè non faceſſe queſta riſolutione, volendo inferire degli Ambaſciatori Imperiali, perochè ſperava, che ſi doveſſe riſolver di venire, vedendo che egli inchinava in queſta parte, & ch' egli procuraria che ſcriveſſe almeno tal lettere a ſua Santità con queſto ordine, che ſi veniſſe ad impegnare; lo deſideraria bene, che ſi finiſſe queſta materia di Matrimonio, prima ch'ei partiſſe, perchè potriano queſti Sigg. (riſolvendoſi egli a venire) affrettare di fare dire i voti ſopra i Canoni, & in tanto dar fuori la riforma, abbreviando il tempo della ſeſſione, quale ſi faceſſe ſopra detti Canoni de Matrimonio, & gli abuſi di quel Sacramento, & che Lorena dopo la Seſſione diceſſe il ſuo voto, ſopra i capi della Riforma, & poi ſe ne veniſſe, perchè ſi vede il procedere di queſti Ambaſciatori Imperiali, & del Conte di Luna eſſere affine di portare in lungo il Concilio, il qual giuditio ſi fa da perſona di qualche auttorità, che nè all'Imperadore, nè al Re Catholico piacerà il fine del Concilio per li lor diſegni. In queſto propoſito ſi potria tirar la richieſta, che fece il Conte l'altri hieri al Sig. Cardinal Morone, eſſortandolo a far opera, che veniſſero i Proteſtanti al Concilio, & havendoli ſua Sig. Illuſtriſs. riſpoſto, che ſua Santità haveva fatto in ciò dal canto ſuo quelche ſe *le conveniva*, & *ch'egli non haveva commiſſione dal ſuo Re di ricercar tal coſa*, gli riſpoſe, ch'eſſo non diceva già che ſi faceſſe queſto a nome di ſua Santità, ma ch'eſſi Sigg. Legati lo havevano potuto far da loro.

Deſunt in Edit.

Io ricercai dal Muſotto, che mi voleſſe hora dir quello che già tanti giorni ſono s'era offerto di raccontarmi ſendo paſſato di gran lunga il termine, che ſi era preſo, ma però non potei ricavar da lui coſa alcuna, di più dicendomi, che così haveva commiſſione dal Cardinale di non parlarne con perſona, & che quando potria ſi eſtenderia a dirmelo, ſoggiungendomi anco che Monſignor di Sipante gliene haveva motteggiato.

Si diſſe qualche giorni ſono, che Lorena era ricercato per lettere della Regina andare a ſtabilire il Matrimonio del Re di Francia con l'Imperatore, la qual nuova perchè non l'ebbi all'hora di buon luogo reſtai di ſcrivergliela: hora ſi afferma di nuovo, che vi anderà, ma però non ſi ſa quando, ſi ſtima bene che ſarà dopo finito il Concilio.

Gli Ambaſciatori Franceſi Venerdì fecero inſtanza a' Sigg. Legati che non laſciaſſero ſtampare o metter negli atti del Concilio l'oratione di Monſignor d'Aliffe, nella quale haveva nominato prima il Re di Spagna, che quello di Francia, & l'iſteſſo giorno ricercarono il medeſimo gli oratori Veneti per havere il predetto Moſignor nominato prima il Duca di Savoja, che la Republica Veneziana. Il detto Monſigor parlando de coſtumi degli heretici, diſſe ch' eſſi non erano inferiori in queſta parte a Catholici, & diſſe alcune parole, per le quali veniva a dechiarare la continuatione del Concilio, & per quanto ſi dice pare, ch'egli habbia moſtrato l'oratione ſua ſcritta in un modo, & detta poi diverſamente.

Pare che il Conte deſideri che i Theologi dichino publicamente ſopra le materie dell'indulgenze & dell'altre, & ſi dice che a richieſta de ſuoi Theologi è per ricercar queſto da Sigg. Legati, onde per eſſer queſta una materia che a voleria eſſaminare, porteria lungo tempo, & difficoltà infinite, ragionando di ciò col Sig. Cardinal Morone, ricordai a ſua Sig. Illuſtriſs. che per potere obviare ai Padri i quali entrariano a ragionarne lungamente, non ſaria ſe non bene, che, prima, che la proponeſſero, la inſinuaſſero ai Prelati in che modo ſe ne ha da parlare & che non ſi ha da trattare ſe non dell'uſo di dette indulgenze, acciochè conſentendo eſſi ſi come ſi ha da credere, che poſſino i Sigg. Legati con minor riſpetto, & più ſodisfattione de Prelati quando vorranno uſcir dalle materie propoſte, dar lor ſu la voce.

Si è inteſo che Don Luigi Davila & l'Ambaſciatore Vergàs hanno ripreſo il Conte, il quale il giorno di San Pietro non ſi valeſſe dell'occaſione che ſe gli preſentò di farſi dar la pace & l'incenſo, perchè non havrà forſe un altra volta ſimile occaſione, & che perciò il Conte ne ſta di mala voglia

Mando a VS. Illuſtriſs. copia de voti di coloro, che contradiſſero nella ſeſſione, che giovedì per non havere havuto tempo non potetti inviargliela, & perchè ci furono alcuni i quai diſſero, che vi aſſentivano con queſto che ſi ſervaſſe da Sigg. Legati la promeſſa fatta all'Ambaſciatore di Spagna: ho inteſo dal Sig. Cardinal Morone, che la detta promeſſa è con queſta conditione, che ogni volta che ſi ſia dechiarata la poteſtà del Papa, come debitamente ſi conviene, & ſecondo la forma del Concilio Fiorentino, ſi dichiari all'hora l'inſtitutione de Veſoovi, dannando l'opinione degli heretici.

LETTERA LVII.

Illuſtriſs. & Reverendiſs. Sig. & Padrone mio.

Li xxij. Luglio.

Havendo più volte il Sig. Cardinal Morone inteſo dal Cardinal di Lorena per la riſpoſta ſopra il negotio, che trattavano Monſignor di Viterbo & il Preſidente Ferrerio. Finalmente Lunedì al tardi, che ſua Sig. Illuſtriſs. andò a viſitarlo, l'hebbe in iſcritto come VS. Illuſtriſs. haverà veduto. Mi raccontò il giorno ſeguente il Muſotto tutto il negotio, (*a*) *che prima ſi era offerto di dirmi* cioè chè penſavano di muovere il Cardinale di Lorena alle preſta ſpeditione del Concilio, con offerirgli la legatione di Francia, & che egli perciò haveſſe ad eſſere favorevole, penſando in queſto modo di finire il Concilio, con iſtabilir quì li dogmi, & la Riforma generale; mandando poi ſua Santità Legati per le provincie per provedere ai particolari biſogni de Paeſi. Queſta ſera poi mi ha detto che il Cardinal di Lorena ſi è riſoluto di venirſene a Roma, come di ciò ſcrive a ſua Santità & a VS. Illuſtriſſima & al Sig. Cardinal di Ferrara, per queſto ordinario, & diſegna di partirſi verſo il fine d'Agoſto, o poco più tardi sì per laſſar paſſare i caldi, come

(*a*) Deſunt in Edit.

come per poter parlare a ſua Santità con più certezza del fine del Concilio, con animo però d' intravenire prima, che parti alla ſeſſione, la quale ſpera che ſi debbia abbreviare di qualche giorni: egli diſſegna imbarcarſi di quì per Verona, di lì a Oſtia in cocchio, & per il Pò a Ferrara, facendo poi il camino di Fiorenza, & verrà commodamente in dieci giornate menando ſeco circa quaranta poſte: & perchè il detto Muſotto tien opinione che queſta ſua venuta non piacci nè a Imperiali, nè a Spagnuoli, & che debbiano fare quanto potranno per diſſuaderlo, percio mi ha detto, che non ſarà ſe non bene non volendo reſponderli ſua Santità, che VS. illuſtriſs. almeno gli riſpondeſſe eſſortandolo a venire (*a*) paſſati i caldi. Il che riſolvendoſi di fare VS. Illuſtriſs. potria anco eſſortarlo che prima che partiſſe intraveniſſe alla ſeſſione. Ha detto poi che Loreno ha avvertito Monſign. Illuſtriſs. Morone di alcuni capi, ch'erano nella riforma, i quali proponendoſi fariano ſtati di pregiuditio a ſua Santità, & perciò che ſi laſciariano fuori, & che ſe bene nella riſpoſta data al Sig. Cardinal Morone in iſcritto ha ricordato che ſi operaſſe con l'Imperatore & col Re Cattolico, perchè acconſentiſſero al fine del Concilio, credo però che debbiano occultamente eſſere contrarij in tutto quello, che potranno copertamente; affermando il ſudetto Muſotto che ha ſentito più volte dirgli che i Principi erano uniti a detrahere all'auttorità del Pontefice, ma ch' eſſo voleva in quanto poteva diffenderla, & che egli lo ha conoſciuto ſempre inclinato alla ſpeditione del Concilio da poi che di Francia è venuto ordine, che ſi contentano che ſe ne venga a fine: egli diſſe queſto percioche coloro che ſi maravigliano della mutatione che 'l Cardinal di Lorena ha fatta da parecchi giorni in quà, hanno quì ſparſa voce che ci ſi ſia moſſo a queſto per ſuo particolare intereſſe, tenendo che ci ſia d'accordo con ſua Santità, & diſcorrendo ſopra di queſto dicono varie coſe, quali egli poteſſe ſperare di ottenere dalla Santità ſua, che è quanto mi occorre.

(*a*) *Ed.* a venire i caldi.

SCRITTURA.

Ancora che 'l Sig. Cardinal Simonetta riſponda al Maeſtro *Sacri Palatii*, ſopra le parole aggiunte nella nuova editione di San Cipriano di M. Paulo Manutio, eſſendomi venuto alle mani un codice antico di Santo Anſelmo Veſcovo Lucenſe in membrana, quale è preſſo Monſignor di Lerida, ho voluto cavar copia del capo il quale *fù mandato dal M. Sacri Palatij* cavato da uno di quelli eſſemplari vecchi, & notato da lui per li xj. & in queſto codice viſto da me per il nono. Di più ho eſtratto ancora dal detto Codice il capo X. il quale è conforme in tutto con le parole del C. *loquitur* 24. *q.* 1. eccetto che in alcune poche, come VS. Illuſtriſs. ne vedrà per la copia, che le mando d'ambedue capitoli affine che volendo il M. Sacri Palatij veder la differenza, che vi è, poſſa confrontarla con i ſuoi codici antichi. Saria ben piacciuto al Sig. Cardinal Simonetta, che ſendoſi fatta in queſta edittione del Manuntio la giunta di tante parole di più che non ſi trovano nelle altre impreſſioni (le quali ſono in ſomma tutte quelle che la vedrà virgolate nella *detta copia*) inchiuſa copia, ſi foſſero almeno per ſodisfattione de lettori ſtampate in margine le ragioni addutte dal Maeſtro Sacri Palatij, in diffeſa di dette parole, monſtrando che ſon cavate da codici antichi.

Deſunt in Edit.

Deſunt in Edit.

Scriſſi a VS. Illuſtriſs. per le mie di xxvij. dell'animo, che moſtrava il Conte di Luna in voler dimandare da Sigg. Legati, che i Theologi poteſſero parlare pubblicamente ſopra il particolare dell'indulgenze & dell'altre materie, hora ho inteſo che egli ne ha già parlato col Sig. Cardinal Morone, il che vien a confirmare l'opinione, che ſi ha, che ci vadi affine di prolungare la ſpeditione del Concilio, & ſi puo preſupporre, che egli non faccia queſto ſenza ordine del Re Cattolico, ſi come anco ſi è detto che s'intende per avviſi di Monſignor Crivello che i Miniſtri di ſua Maeſtà hanno opinione che il menare in lungo il Concilio ſia di ſerviggio, pretendendo che ciò ſervi per un freno da ritener gli heretici che non facciano peggio contra Cattolici: & è ſtato detto, che alcuni Theologi hanno fatto lunghiſſime ſcritture ſopra la detta materia dell'indulgenze. Però non ſaria ſe non bene a non laſciare trattare altre materie in queſta Seſſione che la Riforma, & quello che appartiene al Sacramento del Matrimonio, riſervato il primo capo degli abuſi dell'ordine, che ſi laſciò fuori nella ſeſſione paſſata, il qual ſi potrà mettere tra gli altri capi di Riforma, aggiungendovi ancora che ſi crede che queſta materia ha così largo campo, che da eſſa ponno naſcere molte difficoltà sì ſopra gli Abuſi di quelle, & interpretatione delle bolle, & delle parole che ſi uſano di pena, & di colpa, come ancora del modo che ſi poſſono pigliare per li morti.

Havendo queſti Sigg. ragionato tra loro ſopra i capi della Riforma, pare che ſi ſiano laſciati intendere di voler cavar fuora quello che tratta dell'ordinare un economo per ciaſcuna chieſa, il qual tenghi cura dell'entrate, & s'è inteſo che 'l Cardinal di Lorena ha havuto a dire, che queſti tanti capi di riforma ſi ridurranno a meno aſſai. Dubitano in oltre i Sigg. Legati, che con difficoltà ſi poſſi ſodisfare i Prelati circa la collation de beneficij, & perciò pare che ſi ſiano laſciati intendere d'alcuni, quando non ci ſia altra difficoltà ſe non che i Veſcovi cerchino di poter diſporre de Benefizi curati, che contentandoſi di queſto non ſiano per fargli contraſto: ſi è anco detto che troveranno qualche forma di accomodare quel capo dove ſi tratta che non ſi poſſino tener più benefizi. Eſſendoſi da Padri deputati conſiderato l'articolo. *An expediat Matrimonia clandeſtina irritari*, ſi come per l'altre mie ſcriſſi a VS. Illuſtriſs. che havevano ordine di fare, hanno fatto ſopra di ciò un decreto del qual le ne mando copia, & ſi è cominciato hoggi a dar fuori copia de canoni de Matrimonio, havendoli S. S. Illuſtriſs. conſultati prima con Lorena & datane copia agli Ambaſciatori, ſopra de quali ſi faranno alcune congregationi particolari, prima che i Padri vi dichino i loro voti in congregatione generale, & perchè in eſſi ſi ſon mutate alcune parole ne ho voluto mandarlene copia di nuovo.

Il Theologo Amico mi ha detto haver inteſo, che il Veſcovo d'Orleans, & quello di Sens, diſegnano di renuntiare i lor veſcovadi a certi lor nepoti con animo di riſervarſi i frutti, & perchè egli conoſce l'uno di queſti ch'è Nepote di Sens per poco Catholico, & indegno di tal grado, & informato, che anco l'altro è tale, ha voluto avvertire di ciò, per iſcarico della ſua conſcienza, affinchè venendoſi a queſto poſſi Sua Santità far uſar diligenza in prendere informatione della vita loro.

S'è inteſo per lettere, che ha Monſig. di Como, che 'l Vergerio ſi truova hora in Valtellina, & che va predicando male di queſto concilio. Domenica ſi fece capella per ringratiare Dio della buona nuova venuta che ſi era ſoccorſo (*a*) Orano. Giunſe quì martedì dopo pranſo l'eletto di Cortona Ambaſciatore del Duca di Fiorenza, il quale fu incontrato da diverſi Prelati. E' partito queſta mattina Monſig. di Cremona alla volta di Virmercato per quei ſuoi luoghi ſopra il lago, & ha detto che in breve ſarà di ritorno.

(*a*) *Ed.* Orleano.

Non reſterò anco dirle, che 'l Muſotto ragionando di Monſig. Viterbo, diſſe, che egli inſtava di voler la riſolutione, che 'l Cardinal di Loreno diede a Monſig. Illuſtriſs. Morone, ma ch'egli non gli voleva anco dare lettere, che foſſero in credenza ſua.

Ancorche le coſe ſi trovino in buon ſtato da potere ſperare il fine di queſto benedetto Concilio, nondime-

dimeno vedendo queſti Principi tanto contrarii, non ſarà ſe non bene à conſiderare gli impedimenti, che potranno opporſi, & penſare alle proviſioni, perciocche ſi è ſempre dubitato, che i Proteſtanti, o moſſi da loro ſteſſi, ò da altri habbiano da mandare qualche procuratore a proteſtare, come intendono, che ſi vogli finire il concilio; & ſono di quelli, che hanno qualche dubbio, che (a) all'arrivo di Lanſach poſſi venire qualche ordine di Francia che richiami i Prelati di Francia per quello, che occorſe queſti dì per la precedenza; il che ſe ſuccedeſſe non ſaria ſe non d'impedimento, havendoſi hora favorevole Loreno, nè mancheranno anco al Re Cattolico occaſioni d'impedimenti volendoſi moſtrare ec.

(a) Ed. all'animo.

LETTERA LVIII.

Illuſtriſs. & Reverendiſs. Sig. & Padrone.

xxvj. Luglio.

Cominciarono i Padri a dire i voti ſopra i Canoni de Matrimonio in congregatione generale ſabbato mattina, nella quale Monſig. di Cortona nuovo Ambaſciatore di Fiorenza fece leggere pubblicamente le lettere, & mandato dal Sig. Duca ſuo. Nella congregatione del dopo pranſo li Ambaſciatori Franceſi fecero leggere una richieſta in materia de matrimonio, & la deſcriſſero in nome del loro Re, della quale ne mando l'incluſa copia a VS. Illuſtriſs. Spagna, & Portogallo ancora pare, che ſommamente deſiderino la irritatione de' detti Matrimonij clandeſtini, tuttavia ſin hora non ſi può far certo giudizio di quel che habbi a riuſcire di queſta materia ſe bene ſieno più i voti di quei che vorriano la irritatione. Si tiene, che riformeranno alcuni di queſti Canoni, & ſpecialmente il terzo, quinto, & ſeſto, mutandoſi forſi ancor qualche parola ne gli altri. Il Signor Cardinale di Lorena ne ha propoſto un aggiunto di nuovo, che fa contra i Calvinianiſti, il quale viene approvato da molti Padri, ſi crede che per tutta la ſettimana proſſima ſi finirà di dire i voti ſopra queſta materia: ſi è cominciato a dare i capi della riforma agli Ambaſciatori, & ſi ſono accommodati un poco più piacevolmente quelli che toccano a i Principi, di ordine del Sig. Cardinal Morone, & levate quelle materie, che dependevano da gratie fatte da Sua Santità, come quelle che contenevano indulti, ſuſſidij, & ſimili, comprendendoſi però dentro tutte le altre.

Queſta ſera hanno i Sigg. Legati avviſato i padri, che diano in nota alli deputati gli abuſi che loro occorrono in queſta materia de matrimonio, nella quale in queſte cinque congregationi, che ſi ſon fatte hanno detto 66. Prelati. Monſignore di Breſcia mi diſſe hieri, che li Sigg. Cardinali Lorena & Madruccio ſono ſtati aggiunti alli Deputati da' Sigg. Legati nella cauſa del Patriarca Grimani.

Monſig. di Viterbo partì ſabbato mattina, & il corriere del Conte di Luna quale doveva partirſi inſino Giovedì ſera per Iſpagna non parte prima, che ſabbato, & non mi occorrendo altro, che accuſare la ricevuta delle ſue di xvij. bacio a VS. Illuſtriſs. humilmente la mano.

Sendomi ſtata portata copia del Canone propoſto dal Sig. Cardinal di Lorena, mi è parſo mandarlene l'alligata copia.

Hiermattina eſſo Cardinale andò a deſinare con Monſig. Illuſtriſs. Morone per diſcorrere del modo d'abbreviare la ſeſſione, & per quel che eſſo Lorena ha poi detto ſpera, che la ſi poſſi fare alli xviiij. d'Agoſto, che piaccia al Sig. Dio di concederne la gratia.

LETTERA LIX.

Illuſtriſs. & Reverendiſs. Sig. & Padrone mio,

Dì xxviiij. Luglio.

Havendo queſti giorni addietro i Padri deputati ſopra l'Indice de' libri dato a vedere l'opera dell' Arciveſcovo di Toledo ad alcuni Theologi, & referendo eſſi, che non vi trovano in detto libro coſa alcuna che non foſſe Cattolica & buona, l'approvarono, & ne fecero far pubblica fede dal ſegretario della Congregatione, il che intendendo il Segretario Gaztellù ſi dolſe col Conte di Luna, che i detti padri haveſſero fatta fare queſta fede, onde il Conte ſe ne dolſe con detti Padri deputati. Occorſe che havendo poi Monſig. di Lerida (moſſo forſe che ſtimano alcuni dal Conte, a cui non è piacciuta queſta dichiaratione) (a) traparlato de' Padri deputati biaſimando quella lor riſolutione, l'Arciveſcovo di Praga, come primo di quella congregatione ſe ne querelò di queſto con i Sig. Legati ricercandone da loro dimoſtratione, & affermando che egli ſintanto che non vi provedeſſero, non era per intravenire a niun atto publico: ma perchè credo, ch'eſſi Signori ne diano minuto ragguaglio a VS. Illuſtriſſima non mi eſtenderò più a lungo.

(a) Ed. parlato.

Si è ſollecitato in maniera il dire i voti ſopra i Canoni, & Decreto de Matrimonio, facendo ogni dì due congregationi che domane, come ſi tiene, havranno finito di dire tutti i Padri, tra quali quegli, che hanno approvato l'irritationi de' matrimonij clandeſtini ſono circa 113. & gli altri, che non vorriano da 43. Non ſi è cominciato per ancora a dar fuora copia de' capi della riforma alli Padri, ancora che (come ella ſa) alcuni dì ſono l'habbiano havuta gli Ambaſciatori, i quali per quanto ſi dice hanno adimandato ſei giorni di tempo a reſpondere.

Il Conte di Luna cenò hierſera col Sig. Cardinal Madruccio.

Subito alla ricevuta di VS. Illuſtriſs. di xxj. diedi a Monſignor Colonna la buona nuova della gratia, che ſua Santità ha fatto al Sig. Pompeo ſuo Fratello di poter ritornar a Roma, di ch'egli ne ha ſentito infinita allegrezza, & ne bacio humilmente le mano a VS. Illuſtriſs. Nè reſtandomi che dirle di più ſe non rallegrarmi come faccio con ogni affetto del felice parto dell'Illuſtriſſima Sig. Principeſſa ſua ſorella, bacio ec.

POLIZA.

Si dubita che queſto decreto de Matrimonio clandeſtino non porti ſeco qualche difficoltà, perchè ſi vede che alcuni dei deputati inclinano più toſto a inhabilitare le perſone che a irritare i contratti, & perchè il Sig. Cardinal Simonetta deſidera, che non ſi venghi a queſta irritatione; però eſſendo molto maggiore il numero di quei che la domandano che de gl'altri, che non l'approvano, & ſtando li Spagnuoli fermiſſimi in queſta opinione potria avvenir facilmente che ſe nella riformatione del decreto non ſi dechiari apertamente l'irritatione haveſſe qualche difficoltà, *la quale deſſe occaſione di conſumar qualche giorno*, perchè non ſodisfacendoſi gli Spagnoli haveranno cara ogni occaſione, che ſi dia loro di contraſtare, ſapendo che ogni mira del Conte è poſta in portare a lungo le coſe, havendo egli ricercato lunedì al tardi (com'ella dee ſapere) di nuovo dal Sig. Cardinale Morone che ſi laſcino diſputare publicamente i Theologi ſopra l'Indulgenze, & l'altre materie, aggiuntovi ancora a queſto che (per quanto è ſtato detto) ha medeſimamente ricercato che ſi ſopraſedi il trattar della Riforma in fine a tanto che di Spagna le venghino alcuni capi, che ſi hanno a mandare per provedere alle Chieſe

Deſunt in Edit.

loro:

loro: il che s'intende però, che queſti Illuſtriſs. Sigg. non ſono per concedergli in niun modo. Mi fa ben dubitare, che il Re Cattolico non ſia per acconſentire, che ſi finiſca il Concilio, ſi come alcuni dubitano anco dell'Imperatore. Tuttavia poſto ancora che foſſe tale la mente di quelli dui Principi, & che non caminaſſero di buon paſſo a finire il Concilio ſolennemente come ſi richiede dannando *l'altre hereſie, & nuove opinioni* degli heretici, (Deeſt in Edit.) nondimeno concludendoſi (come ſi ſpera) in queſta ſeſſione proſſima tutto quello, che appartiene alla materia de ſacramenti, & alla Riforma, ſi potria tenere per iſpedito, (Deeſt.) & havendo hora *favorevole* Lorena, col ſuo mezzo ſi potria operare, che veniſſe ordine dal Re Chriſtianiſſimo, che fatta queſta ſeſſione i Prelati Franceſi habbiano a ritornare per ſervigio di quel Regno alla cura delle loro Chieſe, & partendo i Franceſi potria giuſtamente ſua Santità, poichè il Concilio ſi è congregato più per lo ſtato, & coſe di Francia, che per altro, con ſuo honore metterli fine, eſſendo iſpedito tutte le materie de ſacramenti & la riforma.

Queſti Sigg. Legati hanno fatto gratia a molti non ſolamente procuratori de Veſcovi, ma ancora a Dottori, & Theologi de Principi, di poter intrare in congregatione generale, & vanno di continuo allargando in ciò la mano.

LETTERA LX.

Illuſtriſs. & Reverendiſs. Sig. & Padrone mio.

Dì ij. d'Agoſto.

Nella Congregatione di ſabbato mattina ſi ſpedirono tutti i voti ſopra i Canoni, & decreto de matrimonio & quegli che approvarono il decreto furono 136. e 10. che non volſero dichiararſi, & 57. furono quei, che contradiſſero ſi come ho viſto notato per la liſta di Monſignore di Campagna, che ſerve per ſegretario: ſi teneva che di giorno in giorno ſi doveſſe dar copia ai Padri della Riforma, la quale il Sig. Cardinale Morone preſto dara fuori, ma ſi è poi inteſo che prima ſi daranno i Canoni delli abuſi del ſacramento di Matrimonio facendoſi due Congregationi il giorno, come ſi è fatto a queſti dì paſſati. Non hanno per ancora gli Ambaſciatori dato riſpoſta ſopra i capi della Riforma, ma hoggi li Spagnuoli hanno da trovarſi inſieme col Sig. Cardinal di Lorena & con gli oratori Franceſi; & domane dicono, che daranno le loro riſpoſte, ma però ſeparatamente, però già gli Ambaſciatori Imperiali hanno dato riſpoſta in iſcritto, qual credo che i Sigg. Legati mandino a VS. Illuſtriſs. Il Sig. Cardinal di Lorena deſinò hiermattina con Monſignor Illuſtriſs. Morone trattando ſeco del modo da facilitare queſto negotio di Riforma, & di non dar fuora ſe non quei capi che poteſſero paſſare con poca contraditione: la ſera poi egli fù inſieme col Conte di Luna, cavalcando fuori per un pezzo per haver commodità di negotiare ſopra queſto medeſimo particulare.

Li Sigg. Legati ſabbato dopo pranſo fecero domandare ai Prelati deputati nella cauſa del patriarca Grimani, a quali diedero le ſcritture eſſortandoli, che vi voleſſero attendere & farne preſto relatione.

Molti giorni ſono ſi ragionava, che 'l Re Cattolico diſegnava di mettere l'inquiſitione a Milano all'uſanza di Spagna con porle per capo un Prelato Spagnuolo, & perchè VS. Illuſtriſs. sà meglio di me quanto ſia odioſa in Italia, come ſi è viſto dall'eſſempio di Napoli, & quanto poi ſaria più grave, & intollerabile nello ſtato di Milano per le eccesſive gravezze, che di continuo s'impongono, ancorche mi parria ſoverchio il ricordare a VS. Illuſtriſs. che quella Città non può ſperare favore altronde, che da ſua Santità, & da lei, non ho potuto mancare (non potendo io più in queſto, che pregar Dio) di ricordarle, che quando pure ſi haveſſe a ordinare nuovo Tribunale dell'Inquiſitione per la vicinità de luoghi infetti, ſaria più conveniente che ſi haveſſe a metter per lei, come Arciveſcovo, che così pareria manco grave, & ſaria men dannoſa in quel paeſe.

Li Prelati Spagnuoli, a quali il Conte di Luna haveva ordinato di vedere i capi della Riforma, & che dovevano eſſer hoggi col Sig. Cardinal di Lorena non ſono poi comparſi, ma gli Ambaſciatori Franceſi domani di certo daranno le loro riſpoſte.

SCRITTURA

VS. Illuſtriſs. deve eſſere informata come il Conte è ſtato da gli Ambaſciatori pratticandogli per portare in lungo la riforma, & acciocchè domandaſſero che ſi eleggeſſero deputati per le Nationi, i quali vedeſſero ſopra di che ſi haveſſe a faria, come ſe ſi haveſſe a cominciare hora di nuovo a formare i capi della riforma: in queſto il Sig.. Cardinale di Lorena, & l'Ambaſciatore di Portugallo hanno fatto buon offizio & ſi tengono per riduti. Mi ha poi detto hoggi il predetto (a) Ambaſciatore che il Conte tentò gli Ambaſciatori, acciocchè unitamente ricercaſſero, che ſi haveſſe a far queſta elettione de deputati per ogni Natione, i quali conſideraſſero ſopra di che ſi haveſſe a far la riforma; ma che non conſentendo a queſto nè lui, nè Franceſi, finalmente ſi ſon quietati ancora gli altri, & che il Conte gli ha ricercati ancora nel particolare de' Theologi, perchè eſſi giuntamente faceſſero inſtanza, che poteſſero diſputare tutti ſopra le materie degli altri dogmi, che ſi ſon diſegnati di trattare, & che in ciò haveva moſſo gli Oratori Imperiali, che erano per acconſentirvi, ma che trovando poi, che nè Franceſi nè lui gli volevano adherire, ſi ſono anco in queſto acquietati. Et mi ha ſoggiunto appreſſo, che il Conte non reſta ſodisfatto di alcuni capitoli, li quali trattano in concedere più autorità, & privilegj alli Veſcovi; & queſta mattina ragionando ſeco, gli diſſe o che porteriano pregiudizio alle coſe di Sicilia, affermandomi eſſo che quanto a ſe reſta ſodisfattiſſimo di tutti i capi di Riforma, & che non è per domandare coſa alcuna, come faranno forſi degli altri, ſe ben è per ricordare la mutatione di quelle parole, che ſono in detta Riforma, o perchè ſi dichiarino più, overo perchè gli pajono ſoverchie, & non neceſſarie. Non negandomi però, che ſe in alcune coſe, converranno tutti, o che ne habbino ordine da' loro Principi, le dimandaranno giuſtamente, dicendomi, che le riſpoſte le danno tutte appartatamente, perchè ciaſcuno di loro ſi muoverà ſecondo i biſogni de loro Regni.

(a) Il Cardinale.

Appreſſo mi diſſe di haver ricevuto una ſua littera amorevoliſſima, & che non era biſogno, nè di ringratiarlo nè di ricordarli coſa alcuna, dicendomi di voler riſpondere a VS. Illuſtriſſima; aggiungendomi oltre di queſto che egli conoſceva per molte ragioni quanto era neceſſario il fine di queſto Concilio per ſervigio di ſua ſantità, le quali non reſtarò raccertargliele, parendomi ſovverchio il mettere in conſideratione a VS. Illuſtriſs. quel che per ſe ſteſſa la vede meglio di noi, & mi affermò, che voleva di ciò parlare al Sig. Cardinal Morone, & eſſortarlo alla ſpeditione quanto più preſto, & particolarmente a far queſta ſeſſione: & perchè egli comprendeva molto bene, che dal canto del Re Cattolico ſi metteranno tutti queſti impedimenti, che potranno per menar in lungo, diſſe che le pareva bene, che i Sigg. Legati non laſciaſſero votare ſopra tanti capi di Riforma a un tratto, perchè porteriano troppo tempo, ma che le ripartiſſero in più volte, dicendovi ſopra otto, o dieci alla volta, o più o meno ſecondo le materie, perchè a queſto modo ſi ſpediriano più preſto, & finito di dire

ſopra

ſopra una parte ſi diceſſe ſopra l'altra, accellerando quanto più ſi poteſſe la ſeſſione, laſciando da parte le coſe, che havranno qualche difficoltà, & concludendoſi quelle ſole, che ſi troveranno in eſſere, perchè fatta quella ſeſſione, quando a Sua Santità non pareſſe, che dell'altre matterie laſciate da banda ſi trattaſſe, altrimente ella potria con dare la ſua beneditione finire il Concilio, & mi diſſe, che io non mancaſſi di ſcrivere di tutto ciò a VS. Illuſtriſs.

Queſto Decreto de Clandeſtino Matrimonio, ſi come ſcriſſi già à VS. Illuſtriſs. facilmente potria dare occaſione di qualche impedimento, perchè tuttavia ſi perſevera, & da una parte & dall'altra in contrario volere, & alcuni noſtri cominciano a ragionare, che queſta materia preſuppone dogma, & che non ſi può ſtabilire ſendoli contradetto da notabil numero di maniera che ſaria un mettere un altra difficoltà in campo. Et li Sigg. Legati non hanno per ancora riſolnto ſe detto decreto ſi ha da ſtabilire come dogma, overo porlo colli capi della Riforma. Ho inteſo, che Lorena fa ſcrivere al Bertone ſuo Segretario, che ſpera di trovarſi in Roma per tutto queſto meſe, intendendoſi però ſe ſarà fatta la ſeſſione.

LETTERA LXI.

Illuſtriſs. & Reverendiſs. Sig. & Padron mio.

Dì 3. d'Agoſto.

Dopo che ſi ſpedirono i voti ſopra i Canoni, & Decreto de Matrimonio, queſti Illuſtriſs. Sigg. non hanno fatto altro eſſendoſi trattenuti per iſpettar la riſpoſta de gli Ambaſciatori ſopra i capi di Riforma, li quali l'hanno data hora a tutti da quello di Spagna in fuori, che per quanto ſi tiene riſponderà domane, & eſſi Sigg. mandano con queſto ordinario a VS. Illuſtriſs. copia delle riſpoſte dell'Ambaſciatore di Portogallo & di quello de' Franceſi; la qual ſi dice eſſer conforme alle loro petitioni, & pare ch'eſſi Ambaſciatori per quanto s'è inteſo che i Sigg. Legati hanno detto ad alcuni non faccino molta inſtanza ſopra quello, c'han dimandato. Il Veſcovo di Lerida, & di Città Roderigo i quali furono deputati dal Conte a vedere i capi di Riforma, andarono poi martedì dal Sig. Cardinale di Lorena per dargliene parte. Hora s'intende, che 'l detto Conte deſidera, che ſi laſcino da parte quei capi di Riforma, che toccano i Principi ſecolari, differendoli per una ſeſſione, & ſi crede che habbino a eſſere della medeſima opinione gli Oratori Franceſi, & Imperiali, & però Lorena ha fatto proporre a Monſig. Illuſtriſs. Morone, che per abbreviare il tempo della ſeſſione ſaria bene a laſciare fuora quei capi, & gli altri ancora ne' quali gli Oratori non conveniſſero, facendo dire ſopra quei ſoli de' quali foſſero d'accordo, il che s'intende che a Sua Signoria Illuſtriſs. non diſpiace. L'Arciveſcovo di Granata, (a) Monſig. Reſtano & Sinigaglia eſſendo eletti a riformar i canoni, & Decreto havevano fatto una nuova forma di detto decreto, quale non è piacciuta agli altri deputati.

(a) Juſtino. in Edit.

Il Sig. Cardinal di Lorena ſi truova hora un poco indiſpoſto per male de gli occhi, & hoggi è cominciato a uſcir fuora: havendo io parlato con li Sigg. Legati Morone & Simoneta circa il ſuo venire a Roma. Sue Sigg. Illuſtriſs. mi hanno detto che faranno ogni opera perchè differiſchi il partire fin dopo la ſeſſione.

Quì ſi era levata voce, che in Iſpruch vi era la peſte, però non vi è altro, che ſoſpetto, onde hanno ſerrate alcune caſe.

S'intende bene, che in (b) Sbolli luogo vicino lì a xx. miglia ſon morti di mal contagioſo molti di quei poveri huomini, che lavorano alle miniere.

(b) Ed. Si ben luogo del Tirolo. Son ec.

L'Ambaſciator di Polonia, è ſtato queſti dì ammalato, ma hora ſi truova in buon eſſere, *& Monſig. de Verdi parimente*. Nè havendo, che ſcrivere più a lungo a VS. Illuſtriſs. con accuſarle la ricevuta della ſua di xxiiij. le bacio humilmente la mano.

Deeſt in Edit.

POLIZA.

Mi ha detto il Muſotto, che ſuo fratello gli ha ſcritto di Roma ſopra la voce ſparſa, che Lorena non verrebbe colà, eſſortandolo di ordine di VS. Illuſtriſs. a fare ogni opera che vi veniſſe. Appreſſo mi ha ragionato della nuova che va attorno per Trento che Lorena s'era accordato con Sua Santità per ottenere da lei la legatione di Francia, dicendomi, che egli ne haveva preſo diſpiacere maſſime ſendoli ſtato riferito, che Monſig. di Viterbo avanti la ſua partita di quà s'era laſciato uſcir di bocca di haver trattato egli queſto negotio. Il medeſimo mi ha riferito havergli detto il Preſidente Ferrerio, che la riſpoſta quale s'era data ai capi di riforma l'haveva per queſto fatta più gagliarda, perchè ſi diceva ch'era d'accordo con Sua Santità: in oltre mi ha ſoggiunto, che l'Ambaſciatore Ponte ha detto all'Ambaſciatore Pibrac, che le coſe tra Sua Santità & Francia paſſeranno bene perchè Lorena ha la promeſſa della legatione di quel Regno & il Ferrerio d'eſſer fatto Cardinale, accennandomi che queſto foſſe ſtato riportato al Ponte da Prelati che l'haveſſero inteſo da eſſo Viterbo.

Perchè gli Oratori Franceſi ricercano nella riſpoſta loro, che ſi levino i regreſſi alle Chieſe Cathedrali, il Sig. Cardinal Simoneta ragionandomi di queſto mi diſſe che non ſi poteva fare per riſpetto della Chieſa di Trento, & quella di Metz, & che quando non vi foſſe queſto impedimento ſi havria no potuto levare, poi che eſſendo per la più parte in perſone de Cardinali, i quali non hanno pagato niente per la ſpeditione, non ſi daria occaſione a niuno di poterſi dolere giuſtamente.

LETTERA LXII.

Illuſtriſs. & Rev. Sig. & Padron mio.

Dì viij. d'Agoſto.

Il Conte di Luna diede ſabbato mattina in iſcritto ai Sigg. Legati quelche gli occorreva per riſpetto ſopra i capi di Riforma & per quanto intendo ha da loro S. S. Illuſtriſs. ricercato di nuovo, che finito che foſſe di dire i voti ſopra di ciò voleſſero deputare per natione i Padri, i quali racoglieſſero quel che loro pareſſe neceſſario per la detta riforma affine che ſi poteſſe terminare con univerſale ſodisfattione, a cui Monſignor Illuſtriſs. Morone riſpoſe, ch'eſſi non erano per acconſentirvi, & che intendevano di procedere in ciò come havevano fatto fin quì nelle altre materie che ſi erano trattate, ſopra di queſto furono dall'una, & l'altra parte dette molte coſe, le quali laſcio di ſcriverle, perchè penſo ch'eſſi Signori le ne daranno particolar ragguaglio. Furono anco la medeſima mattina portati a eſſi Sigg. dal Veſcovo delle cinque Chieſe & altri deputati, i canoni degli abuſi, il Decreto, & canoni riformati de Matrimonio, de quali ne mando a VS. Illuſtriſs. la copia alligata, & ſi ſtima, che ſopra il detto decreto de clandeſtino ci debbia eſſere controverſia, & parimente circa il primo Canone degli abuſi, dove ſi tratta della denuntiatione, che ſi ha da fare publicamente in Chieſa per il futuro Matrimonio le tre Domeniche innanzi, & ſopra il terzo capo ancora nel quale ſi concede di contrahere il matrimonio in quarto grado, tuttavia ſi ſpera nella prudenza de Sigg. Legati, che vi remediaranno con pigliarne qualche ſpediente. Il

Sig.

Sig. Cardinale di Lorena, & Madruccio furono hieri & queſta mattina ancora con li Sigg. Legati trattando ſeco di conferire le richieſte, che hanno fatto gli Ambaſciatori ſopra i capi della riforma, per accommodarla in quel modo, che l'havranno a dar fuora & ſono reſtati queſta mattina a deſinare con Monſignor Illuſtriſs. Morone per trattarne dopo pranſo.

Per ancora non ho inteſo ſe hanno poſto fine di ordinargli & che riſolutione habbiano fatta circa il dire i voti ſopra tutti o parte quando ſe ne darà copia. Il Sig. Cardinale di Lorena ha preſo gran ſodisfattione della commemoratione, *che ha fatta ſua Santità dopo che ſi fece conciſtoro, delle attioni ſue iì circa le coſe conciliari, come* della riſolutione di venirſene a Roma. Ho parlato con Monſignor di Genevra ſecondo il memoriale, che VS. Illuſtriſs. mi ha inviato nella ſua di xxvij. il quale l'ho trovato conforme alla verità del fatto. Però il predetto Monſignore ſpedirà con ſodisfattione quei giovani che ſon venuti per queſto. Venne hieri un Corriere dall'Imperatore ai ſuoi Ambaſciatori, ma non ho potuto intendere coſa alcuna, che habbia portato. Nè mi occorrendo altro, che accuſarle la ricevuta delle ſue dell'ultimo, le bacio le mani.

Deſunt in Edit.

POLIZA.

Ancorche il Conte di Luna non faceſſe alcuna petitione nella riſpoſta, che diede ai capi di Riforma, la quale non conteneva ſe non oſſervatione in diverſi capituli, fece però inſtanza, che ſi trattaſſe del Conclave, dicendo, che il Re Catolico deſiderava aſſai, che ſe ne trattaſſe & moſtrò d'aſpettare riſpoſta da Roma ſopra di queſto particolare facendo anco in ciò lungo ragionamento col Sig. Cardinal Navagero, il quale non ſi trovò preſente quando egli diede la ſua riſpoſta ai Sigg. Legati, col quale ſi moſtrò di deſiderare grandemente la deputatione de Padri per Nationi nella materia della Riforma, & ha detto ancora che gli altri Ambaſciatori hanno ordine di richiederla moſtrando di poterli indurre a far queſta dimanda un altra volta. Si è detto ancora da alcuni che il predetto Conte ha accennato che l'Imperatore ſia per fare inſtanza ai proteſtanti, che mandino quà Procuratori.

Da Monſignor Colonna ho inteſo che tra i deputati a riformare i canoni & decreto de Matrimonio i Prelati Oltramontani erano d'animo, che ſi meteſſe tra i canoni, che gli ordinarij poteſſero diſpenſare nei caſi matrimoniali, & che ſe non era il Veſcovo Legionen. che vi ſi oppoſe, ſi otteneva queſta loro opinione.

NOTA

LETTERA LXIII.

Illuſtriſs. & Reverendiſs. Sig. & Padron mio.

Dì xij. Agoſto.

Hiermattina ſi cominciò a far congregatione generale, & a dire i voti ſopra i canoni, & decreto riformato de Matrimonio, & il doppo pranſo i Padri cominciarono anco a dire ſopra i Canoni degli abuſi, de quali non havevano parlato la mattina. Gli Oratori Venetiani fecero leggere nella prima congregatione una lor dimanda ſopra la matteria del ſettimo Canone, proponendone una nnova forma come VS. vedrà. Il Sig. Cardinale di Lorena ha ricordato al Sig. Cardinal Morone di mandare agli Ambaſciatori Franceſi, di Spagna, & di Portogallo copia della Riforma nel modo che ſi trova ordinata, accioche havendo eſſi commodità di conſiderarla con loro Prelati, accioche vi avvertiſcano ſe vi hanno alcuna altra coſa da opporvi, onde levati gli impedimenti potrà paſſare per più ſpeditamente. Martedì gli Ambaſciatori Imperiali furono dal Sig. Cardinal Morone ricercando che nella reviſione, che ſi fa dell'Indice de libri non ſi faceſſe mentione delli receſſi delle Diete di Germania che furono già prohibite da Paulo Quarto di ſanta memoria, & moſtrarono ſopra di ciò una lettera dello Imperatore ſcritta già de molti meſi, dove ſua Maeſtà Ceſarea deſidera, che non vi ſi metta mano, moſtrando, che ſaria un levare la politia di Germania, & un dare occaſione che quei Populi che con tal leggi ſi reggono non ſi poteſſero governare nell'avvenire. Il Sig. Cardinal Morone non ha potuto venire nè hieri nè hoggi in congregatione per un poco di podagra, che gli è ſopragiunta, nel reſto ſi trova bene, & ſpera tra dui giorni potervi eſſere inſieme con gli altri Sigg. Legati. E' venuto di nuovo un altro Corriere mandato dall'Imperatore a ſuoi Ambaſciatori, & ſi dice che ſua Maeſtà Ceſarea ricercherà in breve da Noſtro Sig. l'uſo del Calice. Quelli che han detto ſin quì ſon 39. & quei che hanno contradetto al decreto ſono 10. Nè mi occorrendo ſe non avviſare a VS. Illuſtriſs. la ſua di xvij. rimettendomi a quanto vedrà nel reſto per la incluſa poliza le bacio humiliſſimamente le mani.

POLIZA.

Nella congregatione di hiermattina i Padri non diſſero altrimente ſopra i Canoni degli abuſi, ma cominciarono a parlarne in quella del dopo pranſo, perchè i Sigg. Legati non vi eſſendo la mattina preſente il Sig. Cardinal Morone impedito per la podagra, non fecero inſtanza. Gli Oratori Venetiani in quella medeſima mattina nella petitione che diedero diſſero che li Greci non erano ſtati chiamati al Concilio, & li Sigg. Legati la paſſorono facendola proporre ſenza contradirle, tuttavia perchè alcuni Padri ancora ne loro voti hanno replicato il medeſimo, l'Arciveſcovo di Praga queſta mattina volſe defendere la parte che toccava a Sigg. Legati dicendo, che non ſi doveva dir queſto, perchè i Greci erano ſtati chiamati al Concilio da Sua Santità, onde a queſto ſoggiunſe il Sig. Cardinal Varmienſe che ſapeva come ſua Santità haveva mandato dal Duca di Moſcovia, ma che non gli conſtava, che foſſero ſtati chiamati altri, & dopo pranſo i Sigg. Legati ordinarono al Secretario che levaſſe quelle parole, *non fuerint*, della petitione degli altri Ambaſciatori ſodetti.

Scriſſi a VS. Illuſtriſs. infino dal principio che ſi propoſe queſto decreto de clandeſtino matrimonio, che portava ſeco dubio di qualche impedimento, & dopo ancora che fu finito di dire ſopra la prima volta, le replicai che già alcuni de noſtri havevano cominciato a ragionare che queſta materia preſuponeva dogma, & che come dogma ſi doveva trattare, così hora ſi è cominciato a prendere queſta ſtrada, la qual fa dubitare, che non ſi poſſi poi abreviare la ſeſſione ſe non ſi laſcia da parte il decreto o per altra via i Sigg. Legati non vi rimediano, maſſimamente che i Prelati Spagnuoli piglieranno occaſione di parlarne a lungo, poiche i noſtri hanno cominciato ſopra di queſto a riſpondere alle ragioni l'un dell'altro, onde parlando l'Arciveſcovo di Praga ſopa il decreto, & dicendo, che le occorreva un modo, che haveria facilitato queſta controverſia, & che haveria abbreviato i voti de Padri, il quale egli l'averebbe detto ſe foſſe ſtato chiamato, io ne ho avvertito ſubito il Sig. Cardinal Morone accioche ne lo domandaſſe e pigliaſſe qualche proviſione prima che i padri procedeſſero più oltre ne loro voti. Il Sig. Cardinal Madruccio ha tenuto nel ſuo voto che queſti matrimonij Clandeſtini, non ſi devono irritare, & ſi è affaticato con molte ragioni & argomenti di difendere queſta opinione, & dopoi privatamente ha detto, che in ſeſſione vuole opporſi al decreto. Pare anche che i Sigg. Cardinali Varmienſe & Simoneta ſi ſiano laſciati intendere

di non

(a) *Ed.* chiaſſi.

di non volere in ſeſſione conſentire a decreto che (a) irriti, & ho inteſo dal Sig. Cardinal Morone che non è riſoluto quelche ſi debbia dire il giorno della ſeſſione ſopra di detto Decreto.

Quà va attorno una ſcrittura per quel che ſi dice del General Laynes contra il Decreto riprovando l'irritatione, la quale ha dato occaſione ad alcuni di contradire in congregatione.

LETTERA LXIV.

Illuſtriſs. & Reverendiſs. Sig. & Padron mio.

Dì xv. d'Agoſto.

(b) *Ed.* Carlia da perrone.

Con la venuta di Monſignor di (b) Ceriſola, il qual porta la nuova della recuperatione fatta da Franceſi del porto d'Alva de Gratia occupato da Ingleſi non ho voluto reſtare di ſcrivere a VS. Illuſtriſs. dicendole com'eſſendoſi hier dopo pranſo ragunati in caſa del Sig. Cardinal Morone i Padri deputati nella cauſa del Patriarca Grimano furono tutti di parere che quella ſua lettera foſſe in omnibus Cattolica, onde gli Ambaſciatori Venetiani perciò ſpedirono ſubito un Corriere a Venetia.

Monſignor Illuſtriſs. Morone è liberato dalla podagra, & queſta mattina è venuto in Congregatione, ch'è quanto poſſo dir per hora a VS. Illuſtriſs. a cui bacio humilmente le mani.

LETTERA LXV.

Illuſtriſs. & Rev. Sig. & Padron mio.

Dì xvj. Agoſto.

Per Monſig. Cereſola ſcriſſi a VS. Illuſtriſs. che dovendoſi venerdì dopo pranſo ridurre inſieme i Padri deputati per la cauſa del Patriarca Grimani, reſtarono i Sigg. Legati di far congregatione generale, & queſto fecero lor Signorie Illuſtriſs. perchè havendoſi a partir per Milano Monſig. Tortoſa uno de' deputati, il quale queſta mattina s'è poſto in camino, per viſitare il Duca di Seſſa, ſollecitarono, che ſi faceſſe quella congregatione innanzi ch'egli ſi partiſſe, acciocchè vi foſſero tutti a dir il lor parere ſopra quella lettera del Patriarca, & ſiccome ſcriſſi a VS. Illuſtriſs. furono tutti d'opinione, che la foſſe Cattolica & che non haveſſe in ſe coſa alcuna, a cui non ſi conveniſſe la interpretatione, che 'l ſodetto ha poſto nella ſua Apologia, ſopra di che il Sig. Cardinal di Lorena, & Madruccio con gli altri padri deputati affermarono di havere participato con li Theologi delle loro Nationi, i quali ſentivano il medeſimo da Monſig. di Segovia inſuori, il quale, come ho inteſo da Monſig. di Tortoſa, diſſe, che per eſſere ſtato chiamato quaſi all'improvviſo, non haveva potuto conſiderare bene il punto, & che un'altra volta ſe ne foſſe ricercato havria detto il parer ſuo. Venerdì mattina fu portata la nuova al Sig. Cardinale di Lorena mentre era in congregatione, del Porto d'alva quali recuperato da Franceſi; onde eſſo Signor Cardinale la fece dire publicamente a Padri, i quali rendendone grazie a Dio ne fecero ſegno d'allegrezza. Hieri dopo pranſo non ſi fece congregatione havendo i Sigg. Legati preſa quell'hora per dare udienza al Conte di Luna. Monſig. Paleotto è ſtato queſti giorni più volte dagli Ambaſciatori di Francia, Spagna, & Portogallo, trattando con loro d'accomodare alcune difficoltà, che ſi havevano ne i capi di Riforma, della quale per hier mattina poi ſe ne diede ai ſodetti copia, perchè poſſino conſiderarla, & diano in iſcritto ſe hanno coſa alcuna da opporſi, de quali capi ſe ne ſono però riſervati da quattro o cinque, ne'quali ancora reſtano delle difficoltà.

Mando a VS. Illuſtriſſima copia per ordine di quanto ſi è trattato in queſto Concilio dal principio che Sua Santità lo fece aprire fino al preſente, & non mancherò con ogni preſtezza di far copiare tutti gli atti publici rogati da Notarij conforme all'ordine che l'è piacciuto darmi per la ſua polliza di vij. non reſtando però di dirle, che ſendo queſta una ſcrittura da circa dugento carte, non potrò inviarglila così preſta, farò nondimeno ogni diligenza che VS. l'habbia quanto prima. Hoggi ſi ſon fatte due congregationi al ſolito, & tutti i Prelati che hanno detto fin'hora ſon 97. quelli, che hanno approvato il decreto circa 60. gli altri che hanno contradetto circa 30. & tre che non ſi ſono dechiarati apertamente, & ſi tiene che ci ſarà poca differenza dalla prima volta.

Arrivò hieri al Conte di Luna un Corriero di Spagna con letere di xxi. di Luglio. Nè havendo di più di quelche la vedrà per lo foglio inchiuſo le bacio le mani.

SCRITTURA

Li Sigg. Legati reſtarono di far congregatione hieri dopo pranſo per parlare al Conte di Luna, & havevano diſſegnato di darli riſpoſta ſopra quel che egli haveva ſcritto di loro a Sua Santità, & a Don Luigi d'Avila, di modo che non poteſſe negare che non foſſe ſtato mal informato delle coſe ch'egli haveva ſcritto, o che non foſſero bugie. Ma havendo poi conſiderato che non era opportuno al preſente di dirle coſa, che l'offendeſſe, onde egli poteſſe prendere occaſione di traverſare, ſiccome in queſta materia di Riforma, che in breve ſi ha da trattare poteva far ſervigio, & diſturbo, determinarono di parlarſi piacevolmente ſiccome fecero, attendendo ſolamente a giuſtificarſi dell'attioni loro, & moſtrarli, che ſon proceduti maturamente & conſideratamente ſenza paſſione, o partialità alcuna, non havendo altra mira, che 'l ſervigio d'Iddio, dicendo, che niuno poteva dolerſi di loro, che gli foſſe ſtato impedito la libertà del dire, nè, per quelche intendo (a) diſceſero a particolare di coſa, che egli haveſſe ſcritto di loro, ma ſolo ſi eſteſero a diſcorrere quanto foſſe neceſſario in queſti tempi attendere alla ſpedizione del Concilio, moſtrando di non dubitar punto, che la mente del Re Cattolico non foſſe inclinata a queſto, & che egli non foſſe per adoperarſi a queſto fine. Il Conte laſciando da parte tutti gli altri particolari diſſe, che non poteva credere che ſi foſſe fatta coſa indegna da loro Sigg. Illuſtriſſimi reſtando aſſai quieto; ma che non poteva laſciar di dir loro, che per lo concilio s'era mormorato aſſai delle congregationi particolari, che havevano fatte i giorni paſſati, preſupponendoſi, che l'haveſſero fatte per cattare i voti; al che riſpoſero i Sig. Legati, che ſi maravigliavano aſſai di quei, che interpretavano queſto così ſiniſtramente, eſſendo loro offitio quando vi è diverſità d'opinioni d'intendere la verità & d'accordarle, acciocchè le materie, che ſi trattano ſi ſtatuiſchino con maggior concordia, & unione; Soggiunſe il Conte, che in quelle congregationi, che ſi erano fatte ci erano ſtati quaſi tutti Italiani, *perchè trà xx. Italiani, che vi ſi erano chiamati* non ci erano ſtati chiamati più di due o tre Spagnuoli, & altretanti Franceſi, onde i Sigg. Legati gli fecero conoſcere che gli Spagnuoli erano ſtati chiamati a proportione, perchè tra li Prelati, che ſi trovavano in Concilio vi erano 150. Italiani, & tra tutte l'altre Nationi inſieme non vi erano più che 60. onde a queſto poteva conoſcere, che eſſi havevano havuto il debito riſpetto a tutti, percìocchè tutti gli Ambaſciatori Eccleſiaſtici di qualſivoglia Natione vi erano intravenuti, & egli ſimilmente quando non foſſe laico.

(a) *Ed.* a diſcorrere a particolari di coſe.

Ed. quaſi tutti gl'Italiani, *caetera deſunt*.

laico vi ſaria ſtato chiamato: s' affatticarono poi in perſuaderli, che ſiccome eſſi travagliano ogni dì in far congregationi publiche & private tra loro, eſſendoſi anco affaticati tanto per accomodar queſta riforma, voleſſe anch' egli far la parte ſua, & trattare con ſuoi Prelati, *acciocchè paſſaſſe più ſpeditamente*, ricordandoli tra l'altre coſe, che ſi voleſſe adoperare per accommodare il capo della collatione de' beneficij: al che egli riſpoſe, che non ſi conſultava con ſuoi Prelati circa la Riforma ſe non con l'Inſtruttione, che haveva dal ſuo Re, & credeva di tener commiſſione di procurare che i beneficij curati ſi haveſſero a conferire *per gli ordinarii*, come gli haveriano moſtrato, & moſtrando di reſtar ſodisfatto, diſſe finalmente, che non ſaria mancato d'operarſi pel buono progreſſo del Concilio, onde i Sigg. Legati reſtarono anch' eſſi di buon' animo, & ſodisfatti: Alla queſtione moſſa ſopra il Decreto: *an Eccleſia poſſit irritare matrimonia Clandeſtina, & an expediat?* nella quale dalla più parte de' Theologi ſi tiene l'affermativa, s' è aggiunta queſta altra di nuovo: *an hæc maetria irritationis poſſit reduci ad Dogma*; ſopra il qual punto Monſig. di Sulmona cominciò prima de tutti a parlare, & diſſe, che non ſi poteva ridurre, & Monſig. di Segovia, che trà Prelati Spagnuoli è ſtato il primo, che ne habbia potuto parlare penſatamente, percioc chè Granata non credendoſi, che ſi doveſſe entrare in tal diſputa la paſſò con poche parole, diſſe nella Congregatione di Sabbato dopo pranſo, che non era Dogma, che non ſi poteva ridurre a Dogma, & eſtendendoſi a lungo ſopra di queſta & delle altre queſtioni ſoggiunſe, che havendo delle quattro le tre parti de' Padri approvata l'irritatione, eſſo non penſava, che vi ſi doveſſero fare alcune altre oppoſitioni, eſſendo queſta materia di riforma, nella quale s' haveva da attendere il maggior numero & che perciò egli vedeva, che non ad altro fine ſi tentava di mettere in dubbio ſe la Chieſa ha poteſtà d' irritare, quale è chiariſſimo, (*a*) ſe non perchè trattandoſi queſto articulo per via di Dogma ſi veniſſe ad impedire l'ordinatione di detto Decreto; Nel fine poi del ſuo raggionamento s'allargò a provare con molte raggioni, che queſta materia non era e non ſi doveva trattare come Dogma, & nella medeſima congregatione Monſig. di Modena ſeguì gagliardamente queſto ſuo parere, & fu anche detto, che il volere penſare di trattar queſta materia per via di Dogma non era altro che un (*b*) chiuder la via di poter fare alcuna riforma, perciochè in tutti gli altri articoli di riforma s'haveria potuto ſuſcitare la medeſima difficulta, mettendo in dubbio la poteſtà della Chieſa, con dire che in ciò ſi procedeſſe per via di dogma; onde è diſpiacciuto a molti, che ſi ſia meſſa a campo queſta queſtione. *An Eccleſia poſſit irritare*, perciocchè ſi vede, che oltra lo ſcandalo, che apporta, è di grande impedimento, & ſi viene anco a porre l' Armi in mano agli Heretici.

In Edit. deſunt.

Deſunt in Edit.

(*a*) *Ed.* ſe non poi.

(*b*) *Ed.* chiudere.

Il Signor Cardinal Simoneta eſſendoli ſtato riferito, che i Theologi Franceſi tenevano opinione, che la Chieſa non poteſſe irritare i matrimonij clandeſtini, mi ha fatto dimandare il Theologo Amico, il qual mi ha detto, che havendo il Cardinal di Lorena domandato a queſti dì paſſati ai Theologi Franceſi il loro parere ſopra di queſto, eſſi furono tutti d'opinione che la Chieſa gli poteſſe irritare, & che foſſe bene anco a irritarne alcuni, giudicando anco che in queſto tempo non foſſe iſpediente a irritargli tutti, nella quale opinione concorſero tutti gli altri dal Theologo De ſainctes in fuori, il qual tentò che ſi doveſſero irritare tutti. Queſta ſera dopo la congregatione il ſodetto amico è venuto a trovarmi, perchè ſi era ſcordato di dirmi come a queſti dì paſſati havevano eſſi Theologi cominciato a parlare in preſenza del Signor Cardinal di Lorena ſopra la materia dell' indulgenze; ma che ſendovi ſtato tra loro diſpareri, perchè i Theologi Dupre & (*a*) Vigror tenevano opinione, che non giovaſſero ſe non in remittendis penitentiis, perciocchè il Signor Cardinal di Lorena non volſe, che paſſaſſero più oltre, ma ordinò che deſſero in iſcritto il lor parere, ſoggiungendomi anco, che detto Lorena ha chiamato hoggi tre o quattro di loro Theologi a i quali ha dato da vedere i capi di Riforma. Io do al preſente pochi avviſi a VS. Illuſtriſſima del predetto Amico, perchè trattando hora Lorena di continuo con Monſig. Illuſtriſs. Morone confidentemente, non mi par neceſſario di metterſi a riſchio di dar ſoſpetto col ritrovarſi inſieme, ſe non quando porta il biſogno per qualche ſervigio.

(*a*) *Ed.* Vigor.

Havendo a queſti dì paſſati Monſignor d'Oſmo o ſuoi Agenti fatto eſcomunicare in Roma il Veſcovo (*b*) Ceumanen per non havergli pagata la penſione che gli deve ſopra una badia, che 'l predetto Monſignor haveva in Francia, li Ambaſciatori Franceſi ſi ſon doluti di queſto con li Sigg. Legati, allegando, che ciò è fatto contra i privilegij del Re loro, per li quali non ſi può chiamar niun Prelato Franceſe fuora del Regno, oltre che è contra la libertà del Concilio, per il che i Sigg. Legati per quietargli hanno loro riſpoſto, che ne ſcriveranno a VS. Illuſtriſs. che vi facci proviſione.

(*b*) *Ed.* Cominguа.

Si tiene che 'l vij. canone de Matrimonio ſi muterà in quella forma, che propoſero gli Oratori Veneti, onde ſi verrà a ſalvare l'opinione di Santo Ambrogio & di molti altri Santi Dottori.

LETTERA LXVI.

Illuſtriſs. & Reverendiſſ. Sig. & Padron mio.

Di xviiij. d'Agoſto.

Gli Ambaſciatori di Francia, e Portogallo non han riſpoſto coſa alcuna ai capi di Riforma, che ultimamente ſi diedero loro da vedere, non havendo che dirmi. Il Conte di Luna però ha notate alcune poche coſe ma (per quanto intendo) di poco momento. Eſſendo ſtato hieri il Sig. Cardinal di Lorena a pranſo con Monſignore Illuſtriſs Morone, per trattare ſeco ſopra detta Riforma, fù riſoluto dopoi da Sigg. Legati di farne dar fuora copia domani a i Padri. De ſodetti capi ſe ne ſon laſciati ſei da parte, ne quali reſtano ancora delle difficoltà onde reſteranno in (*c*) xxxvj. capi, mettendo quella parte, che tocca ai Principi ſecolari in numero per un ſolo, & è opinione del Sig Cardinal di Lorena che ſi poſſi abbreviar la ſeſſione. S'adducano tuttavia nuove ragioni, & argumenti ſopra queſta materia de clandeſtino matrimonio, tanto da quelli che approvano, quanto da quei che impugnano il Decreto, del quale ne ſono ſtate propoſte diverſe forme da Padri, & havendone tra l'altre il Veſcovo de Mets fatta una che ad alcuni Veſcovi, che l'hanno veduta non è diſpiacciuta, m'è parſo de mandarlene la copia alligata. Il numero de' Padri, che hanno detto fin qui è 147. trà quali circa 10. hanno approvato il decreto, & 40. tanti l'hanno riprovato: ſi ſtima che fra tre giorni ſi ſpedirà di dire i voti in queſta materia. Ritornò martedì dalla Corte di ſua Maeſtà Ceſarea un Gentiluomo mandato dal Sig. Cardinal di Lorena già molti dì ſono per negotij del Re Chriſtianiſſimo & per alcuni ſuoi particolari, & il ſodetto partirà dimattina per Francia. Queſta mattina Monſignor di Sinigaglia & d'Adria, (i quali diſegnano accompagnare il Sig. Cardinale di Lorena a Roma) ſon partiti *per Verona:* Sinigalia và dirittivamente a Padova per un poco d'indiſpoſitione, & Adria ſi rifermerà a Rovigo infino alla partita di detto Cardinale, che (per quanto ſi dice) deve alloggiare lì una ſera. L'Ambaſciatore di Polonia ſi trova fuori già cinque dì ſono a un luogo detto Civirano, dove ſendoli ſopra-

(*c*) *Ed.* xxxdue.

Deſunt in Edit.

ſopragiunto la Febre non è ancora tornato in Trento, ſubito venuto non mancherò di far ſeco l'officio che VS. Illuſtriſs. mi comanda con la ſua di xvij. con che non mi occorrendo altro le bacio humilmente la mano.

Gli Ambaſciatori Venetiani ſono ſtati dopo la congregatione d' hoggi dalli Sigg. Legati a quali hanno ſignificato il gran deſiderio, che tiene quella ſereniſſima Republica della fine di queſto Concilio, pregandogli a fare ogni sforzo per la preſta ſpeditione, & offerendo loro a nome di eſſa Republica tutto quello ajuto, che loro poſſono dare: di che eſſi Sigg. Legati, ne ſon rimaſi molto ſodisfatti, dicendo di voler avviſar VS. Illuſtriſs. di queſto amorevole animo loro.

LETTERA LXVII.

Illuſtriſs. & Reverendiſs. Sig. & Padron mio.

Dì xxiij. Agoſto MDLXIIJ.

Il Sig. Sforza Brivio giunſe quà hieri mandato dalla Città di Milano per procurare da Monſignor Illuſtriſs. (*a*) Morone & Cardinale Simoneta lettere favorevoli a VS. Illuſtriſs. ſopra il negotio dell' Inquiſitione, per il quale intendo, che manda ancora da ſua Santità li Sigg. Conti Sforza Morone & il Vicario di proviſione, & da ſua Maeſtà Cattolica, il Sig. Ceſare Taverna, & il Sig. (*b*) Prendivalle Biſozzo, & havendone il ſodetto portata a me ancora una littera della Città ſcritta in queſto particolare, non poſſo mancare d'aviſare VS. Illuſtriſſima del travaglio & pena, che ſentono generalmente per sì mala nuova, la quale ha portato anco diſpiacere quà alli Prelati di queſto Concilio non ſolo a quei di Lombardia, i quali mettendoſi in eſſecutione queſto animo di ſua Maeſtà lo ſentivano gravemente, ma a quelli del Regno ancora dubitando eſſi che imponendoſi tal giogo allo ſtato di Milano non ſi veniſſe a metterlo al Regno di Napoli ancora. Di che ragionandone a quelli di meco alcuni di loro riſpoſi, che eſſendo ſua Santità sì amorevole a quella Città, come ſi è viſto chiaramente per le tante dimoſtrationi, che le ha fatto, & per l'animo che moſtra tuttavia de farlene delle maggiori, io non poteva credere ch'ella permetteſſe, che ſi veniſſe a queſto, ſapendoſi maſſimamente che in Milano non ci ſono quelle cauſe & quei riſpetti che ſono nelle parti d' Iſpagna da porvi sì rigoroſa Inquiſitione, & *che oltre l' evidente rovine, che apportarebbe tale inquiſitione* a quello ſtato, ſaria veramente di gran pregiuditio a quella ſanta Sede, percioche ogni volta che ſua Santità concedeſſe che ſi metteſſe in Milano la inquiſitione all'uſanza di Spagna non ſi potria negare che non ſe metteſſe a Napoli, & eſſendoſi già conceſſo a quelli della Inquiſitione di Spagna il Breve, che habbiano auttorità ſopra i Prelati, difficilmente ſi potria negare di non concederlo anco agli Inquiſitori degli altri ſtati, dove ſi ſervaſſe l' uſanza di Spagna, dandoſi in oltre occaſione agli altri Principi Italiani di ricercare da ſua Santità di poter far il medeſimo ne loro ſtati, onde ne ſeguirià grave diminutione dell'auttorità di quella Santa Sede per la poca obedienza che dariano i Prelati, i quali per cauſa di detta inquiſitione, cercheriano ſempre di ſtar bene con Principi ſecolari, a quali trovandoſi eſſi come ſogetti ne naſceria ancora che il Papa in occaſione di nuovo Concilio havria pochi Prelati di che fidarſi, & a chi poteſſe liberamente comandare, & li Principi in ſimili occaſioni haveriano i loro intento, & ancorche li Miniſtri del Re Cattolico poſſino dire, che tale inquiſitione ſarà ſottopoſta ſempre a quelli di Roma, ſi vede però per eſſempi, che ſi moſtrano poco obedienti, come nella cauſa dell' Arciveſcovo di Toledo, & ſi può farne giuditio dall' obedienza, che moſtrano gli Inquiſitori di Spagna in mandar li Proceſſi, ſe ſon lor richieſti, il che intendo che occorre anco nel Regno di Sicilia circa l' havere proceſſi, che lor ſi domandano con grandiſſima difficoltà. Molte altre conſiderationi ſi fanno ſopra di ciò da diverſi Prelati, le quali ancorche io ſappia che ſon notiſſime a VS. Illuſtriſs. potendo ella giudicar meglio di me quel che da ciò potria ſeguire non ho voluto reſtare di darle conto di queſte poche, ſi come anco non poſſo mancare per mio debito di ſoggiungere che tutto l' ajuto & favore, che quella Città può ſperare in queſto ſuo travaglio l' iſpetta ſolo dalla benignità di Noſtro Sig. & dall'amorevolezza di VS. Illuſtriſs. alla quale bacio humilmente la mano.

(*a*) *Ed.* Altemps. & di Lorena.

(*b*) *Ed.* Preſidente Biſoſto.

In Edit. Deſunt.

LETTERA LXVIII.

Illuſtriſs. & Reverendiſs. Sig. & Padron mio.

Dì xxjv. Agoſto.

Queſta mattina ſi ſon finiti i voti ſopra la materia de Matrimonio, & quei che hanno approvato il Decreto ſono ſtati 133. & gli altri che hanno contradetto 56. Sabbato furono avviſati i Padri a pigliare copia della Riforma, la quale s'è cominciata a dar fuora, avvertendogli però, che ſi fariano mutati facilmente alcuni capi di detta Riforma, nella quale uſano i Sig. Legati ogni diligenza, & induſtria per accordare le Nationi, acciocchè con maggior facilità, & preſtezza ſi venghi alla ſpeditione, affaticandoſi continuamente in penſare qualche modo sì del levar le difficoltà, che ci ſono, come in perſuadere ai Padri d'eſſer brevi ne' loro voti, & a queſto medeſimo fine il Sig. Cardinal di Lorena ſollecita quanto può dal canto ſuo; Onde hieri cominciò a far congregation' in ſua preſenza de prelati Franceſi per eſſaminare i capi di detta Riforma. Hoggi doppo pranſo ha fatto il medeſimo & domane ſeguirà infin tanto che l' habbiano conſiderata tutta, & dettovi ſopra il lor parere, & per quanto ho inteſo da M. Filippo Muſotti il Sig. Cardinal di Lorena gli diſſe hierſera che li Spagnuoli per la più parte converriano in tutti i capi di Riforma eccetto in quello della collatione de' beneficij, ſiccome gli havevano detto i Veſcovi di Segovia, di Vico, & Aurien, i quali furono hieri da Sua Sig. Illuſtriſs. per dir quel che ſentivano eſſi, & altri Spagnuoli circa detta Riforma, nella quale ſi fa da i Sigg. Legati ogni opera per accomodarla a commune ſodisfattione prima, che ſe ne parli in congregatione generale; facendo anco uſar diligenza ſopra di ciò con Prelati Italiani, da Monſig. Colonna & di Parma, che hanno preſo cura di trattarne ciaſcuno di loro ſeparatamente nelle loro caſe con diverſi Prelati, & di già hanno cominciato a eſſaminarla, & continueranno fin che l' habbino finita di vedere per riferir poi a lor Signorie Illuſtriſs. quel che ne ſentiranno i ſodetti Prelati. Arrivò quà hieri (*a*) M. Lodovico Antinori doppo pranſo. Il Sig. Cardinal di Lorena ſtà tuttavia in iſperanza, che ſi poſſi abbreviar queſta ſeſſione. Il Conte di Luna è ſtato trè giorni fuori di Trento dal Sig. Nicolò Madruccio & ritornò hieri.

L'Ambaſciator di Polonia non è ancora ritornato, l'iſpettano però i ſuoi di giorno in giorno. Il Veſcovo delle Cinque Chieſe ha havuto a queſti dì una febre efimera, & hora ſi truova indiſpoſto per una grattatura di gamba; Con che non mi occorrendo più di quel che VS. Illuſtriſs. vedrà per l'incluſo foglio le bacio riverentemente la mano.

(*a*) *Ed.* Monſignor.

POLIZA.

Havendo viſto quanto VS. Illuſtriſs. mi commanda per la poliza della ſua di xvij. circa il particolare della collatione de' beneficij curati, & della Inquiſitione, io riferij il tutto a Monſig. Illuſtriſs. Morone, il qual ſopra la collatione mi ha riſpoſto, che egli uſava ogni opera per trattenerſi con ſuoi colleghi, & che in queſto particolare de' beneficij trovava il Sig. Cardinal Simonetta molto duro, nondimeno, che non havria mancato d'eſſere inſieme di nuovo con Sigg. Legati facendo quanto haveſſe potuto per ſodisfar VS. Illuſtriſs. giudicando eſſere ſpediente & neceſſario d'accomodarſi in queſto alla volontà degli Ambaſciatori, & de' Prelati acciocchè una volta ſi venghi a capo della Riforma & ſi liberi Sua Santità da i travagli di queſto Concilio. Nel particolar poi dell'inquiſitione egli ha moſtrato gran ſodisfattione di quanto gli ho detto in nome di VS. Illuſtriſs. il che è ſtato anco molto a propoſito, & a tempo opportuno ritrovandoſi hora quì il Sig. *Sforza* (a) Brivio, mandato dalla Città di Milano, per ottener da eſſo Sig. Cardinale Morone, & Monſig. Reverendiſs. Simonetta lettere favorevoli a VS. Illuſtriſs. ſopra queſto negotio. Onde Sua Sig. Illuſtriſs. è rimaſa molto ſodisfatta di havere occaſione di potere in ciò ſcrivere più liberamente il parer ſuo, con certezza di non far coſa che a lei poſſa diſpiacere. Hieri trovandoſi da me il Muſotto venne nuova, che M. Ludovico Antinori era giunto, onde egli moſtrò di dubitare, che la ſua venuta non diſpiaceſſe al Cardinal di Lorena, perciocchè havendoli a dì paſſati il Veſcovo di Viterbo ſcritto di queſto, gli riſpoſe che non ſapeva a che fare, ſe voleſſe incommodar queſto Gentiluomo, (a) accennandoli inoltre, che potevano hormai aſſicurarſi dell'attioni ſue; onde havendo io di tutto avviſato il Sig. Cardinal Morone, mi diſſe Sua Signoria Illuſtriſs. di havere avvertito l'Antinoro, che parlando con Lorena, gli diceſſe che non era venuto quà ad altro effetto, che per accompagnarlo in queſto viaggio di Roma, ordinandoli ancora che per non dargli da ſuſpicare, compariſſe di rado in caſa ſua: ho poi dal ſudetto Muſotto inteſo, che Lorena, ſe bene in quel primo, che inteſe la venuta dell'Antinoro, diſſe in preſenza de' ſuoi Prelati, che non ſapeva a che fine foſſe venuto, & moſtraſſe anche qualche ombra nel dir di queſte parole, nondimeno dopo che l'Antinoro gli hebbe parlato reſtò ſodisfatto. Raccontandomi il predetto Muſotto, che Lorena poi la ſera gli diſſe che l'Antinoro era venuto ſolo per fargli compagnia in queſto viaggio, mi ha ſoggiunto anche il Muſotto, che Lorena per aſſicurarſi meglio di queſta Riforma paſſaſſe preſto ad opinione, che non ſi laſci dire i Padri ſe non ſopra quei capi, che non havranno difficoltà alcuna, & che havendo egli viſitato a nome di eſſo Cardinale il quinque eccleſien. che è indiſpoſto. *Gli ha raggionato ſopra di queſto* ſignificandogli, che non diſpiaceria al Cardinale acciò che ſi poteſſe fare la Seſſione, con maggiore ſodisfattione, & m'ha detto, che lo trovò ben diſpoſto moſtrando, che per lui non ſi ſarebbe reſtato.

Non ſono mancati de Prelati così Italiani, come Spagnuoli, che ſecondo il loro ſolito hanno cominciato a mormorare delle Congregationi, che ſi fanno d'Italiani per cauſa della Riforma.

Hic deſinit Codex meus MS. ac deſideratur ab pagina 294. *ad finem uſque; ſcilicet ab Epiſtola* lxix. *ad* lxxiij.

(a) Ed. Briveo.

(a) Ed. avvendogli.

Deſunt in Edit.

SCRIPTA

Propoſita Concilio Tridentino vel ad illud pertinentia ex MS. Cod. Illuſtriſſimæ Domus Cerviniæ Senis.

COPIA DELLA SCRITTURA INDICATA

= *Quæ acta fuerunt per legatos ab eorum diſceſſu ab Urbe uſque ad primum actum primæ ſeſſionis incluſive* =

Scritta di mano del Cardinale S. Croce.

JOannes Maria Epiſcopus Præneſtinus Cardinalis de Monte nuncupatus: Marcellus Cervinus tituli Sanctæ Crucis in Hieruſalem Cardinalis Presbyter de Monte Politiano: Reginaldus Sanctæ Mariæ in Coſmedin Diaconus Cardinalis Anglus, deputantur Legati a SS. D. N. Paulo III. Pont. Max. in pleno conſiſtorio, ut moris eſt, ad Concilium Tridenti indictum, nomine Sanctitatis ſuæ celebrandum, & eidem Concilio præſidendum cum mandato ejus. Tenor talis eſt. Crux eis data, & de more extra portam ab omnibus Cardinalibus, aſſociati & dimiſſi ſunt die....

Diſcedunt ex Urbe M. Cardinalis Sanctæ Crucis die 23. Februarij. Jo. Maria Cardinalis de Monte die 24. hoc eſt die ſequenti, Reginaldus Cardinalis Polus, qui propter nonnullas ſuſpiciones inſidiarum non videatur tunc poſſe tuto itineri ſe committere, ſubſtitit in Urbe uſque ad diem....

Tridentum perveniunt Dominus Jo. Maria Cardinalis de Monte, & M. Cardinalis Sanctæ Crucis die 13. Martii: Excepti publice ab Epiſcopo, & Clero Tridentino ad Eccleſiam majorem recta procedunt. Unde facta oratione, & benedictione ſuper Populum de more cum indulgentiis..... annorum..... Diſcedentes domum, quam antea parari curaverant, petierunt, dimittentes omnes, qui eos proſequebantur.

Expectant Tridenti ſpeciale mandatum de incipiendo Concilium uſque ad diem xj. Decembris 1545. quo medio tempore ſuperſedere, & differre neceſſe fuit.

Die xj. Decembris acceptis litteris a SS. D. N. in forma brevis ſubſequentis tenoris..... intimarunt eadem hora omnibus Epiſcopis, Prælatis, & Generalibus Ordinum, qui jam Tridentum venerant, ut die ſequenti hora xx. conveniant in Domo eorum, cauſam nihilominus ſignificantes omnibus ſigillatim.

Item per publicum Preconem indixerunt jejunium, & rogationes pro die ſequenti, quæ fuit ſabati xij. Decembris.

Die xij. cum omnes ad horam præſtitutam conveniſſent, Legati legerunt Patribus Breve SS. D. N. quod pridie acceperant, de Concilio tertia Dominica Adventus inchoando, ut ſuperius notatum eſt; quo lecto dixerunt ſe eſſe paratos ad mandatum exequendum, proinde ſi quid haberent, quod ad rem faceret, proferrent, & ſuggererent, quando ad hoc fuerant convocati. Propoſuerunt tamen Legati antea, quæ ceremoniæ viderentur ſervandæ ea die, qua Concilium inchoatur: & quod poſt ceremonias agendum. Deinde Epiſcopis omnibus juxta tempus ſuæ promotionis ſigillatim ſententiam ſuam dicentibus, tandem hæc fuerunt uno omnium conſenſu

ſenſu

ſenſu conſtituta, & ſancita. Ut tertia Dominica Adventus juxta mandatum SS. D. N. hora prima diei omnes conveniant in Eccleſia Trinitatis, quæ erat prope Domum Legatorum, ibi paramenta cum pluvialibus accepturi; Et ad Eccleſiam Cathedralem cum proceſſione Cleri totius profecturi. In Eccleſiam poſt peractum ſacrum, quod Cardinalis de Monte facere debet, habendus eſt ſermo ab Epiſcopo Butuntino, poſt ſermonem benedicatur Populus cum plenaria Indulgentia. Deinde cantabuntur Letaniæ majores, & inter eas indicetur ter Concilium, cum orationibus ſolitis. Demum legantur litteræ Apoſtolicæ tres, Indictionis Concilij Tridentini.

COPIA DELLA SCRITTURA INDICATA

= *Acta in principio Concilij, antequam incipientur Seſſiones* =

CHe 'l Concilio è ſtato aperto con ogni ſacra pompa poſſibile, & conſueta di proceſſione, & paramenti &c. Meſſa, ſermone, ſupplicationi, & cerimonie, con grandiſſima allegrezza non ſol dell' huomini, ma ancor del Cielo, che non è ſtato il più bel giorno da due meſi in quà, nè maggior temperamento d'aria.

Che s'è fatto decreto il Concilio eſſer cominciato a laude de Dio &c. & inditta la prima ſeſſione per il primo giorno doppo l'Epiphania, parendoci (poiche ſua Santità non ci n'haveva avviſato) pigliar un termine, che non poteſſe eſſer ripreſo di troppa allongatione, nè di troppa brevità, & infra il quale ſua Beatitudine ci poteſſi fare aviſar di quel che gl'occorrerà.

Che è ſtato letta la Bolla ſola della revocatione della ſuſpentione, & il mandato noſtro ultimamente ricevuto.

Che letta la Bolla, & il noſtro mandato comparſe un Dottore con una lettera di Don Diego, della quale ſe manda copia, & col mandato dell'Imperatore in perſona ſua già produtto dinanzi di noi in ſu la noſtra venuta quì in Trento.

Che la reſpoſta noſtra fu, che l'eſcuſatione per l'impedimento dell'infermità s'ammetteva come notorio, & quanto al mandato potevamo reſpondere, che perſiſtevamo in le reſpoſte già fatte, niente di manco poichè eſſo Don Diego domandava in la ſua lettera, che s'eſaminaſſe, pareva a noi ancor il medeſimo, & così fù ordenato al Notaio, che 'l pigliaſſe, & ſe vedeſſe, & s'eſaminaſſe.

Cætera ſuppleat prudentia Reverendiſſ. D. mei. Non n. Sus minervam &c.

COPIA DI UNA LETTERA

Scritta da M. Fabio Mignanelli, Veſcovo di Lucera al Cardinal S. Croce a Trento.

Reverendiſs. Illuſtriſs. Monſig. mio Colendiſs.

QUeſta mattina mi fu conſegnata la lettera di VS. Reverendiſs. Illuſtriſs. de li xiij. Et quanto alle ragioni gravi, & prudenti, ch'ella ſcrive circa la deliberatione fatta da N. S. di aprir il Concilio, a me non occorre replicar altro. Ma ſolo Dio ſia pregato, che tutto ſia a ſuo ſanto Servitio, & dia buona volontà alli principi, che poſſano di caminare per la ſtrada del Concilio vero Ecumenico.

Oggi è ſtata Congregatione in Caſa di Monſignore Reverendiſs. di Trani, & SS. Reverendiſs. inſieme con li altri Sigg. Deputati, fatto ſedere, & coprir tutti li Prelati ha propoſto, & comandato di nuovo in nome di S. Santità, che ſi venghi a Trento come ſiamo obligati; & che l'apertione ſarà alla terza Domenica del Advento. Li Prelati, che ſono in Roma, non arrivano a quaranta, delli quali ce ne ſono Zoppi, infermi, vecchj, & poveri una parte. Nondimeno penſo, che chi potrà ſarà figliuolo d'obedientia. Si deſideraria, che la S. Beatitudine deputaſſe de Reverendiſs. Deputati, chi aveſſe da udire le eſcuſationi, impedimenti & neceſſità de particolari. Non ſo quel che ſi riſolverà.

Intendo da alcuno, che l'Amiraglio di Francia ſi trova alla Corte dell' Imperatore molto ben veduto. Io temo così male in arneſe come mi truovo mi biſognerà trottare a Trento. Laudetur Deus. Non manca in Corte chi dice, che la Tregua col Turco non è concluſa, nondimeno l'Imperiali, & li Franceſi la conſermano. Et con queſto fine baſo humilmente la mano a VS. Reverendiſs. Illuſtriſſima. Di Roma xxij. di Novembre 1545.

Umiliſs. Servitore
Il Veſcovo di Lucera.

GENTIANI HERVETI

DE MATRIMONIIS CLANDESTINIS.

Sanctæ Synodo Tridentinæ Gentianus Hervetus Aurelius ſalutem in Chriſto Jeſu dicit plurimam.

CUm Bononiam translato Concilio, cæteris jam examinatis Sacramentis, ventum eſſet ad Sacramentum Matrimonii, inter cætera, de Matrimoniis Candeſtinis fuit non parva controverſia. Quo quidem tempore cum ego quoque ſtatuiſſem de ea re meam dicere ſententiam, hoc ne facerem obſtitit id, quod inceptum Concilii curſum tunc retardavit. Nunc autem cum, unde prius diſceſſerat, redierit Concilium, & quæ intermiſſa fuerant Chriſto duce rurſus feliciter tractentur, ſitque, ut audio, propediem de Matrimonio agendum, id ipſum, quod Bononiæ dicere conſtitueram, ſtatui Reverendiſſimi Patres Tridentum ad vos mittere, ſperans fore, ut id legiſſe minime pœniteat. Vos autem oro, & obſecro, ut rem pro veſtra prudentia diligenter conſiderantes, id quod a me dicitur in bonam partem accipiatis; dico plane, & aperte quod hac in re controverſa tam videtur veriſimile, ut id verum eſſe omnino mihi perſuadeam. Quidquid tamen dico, id totum veſtræ ſubiicio cenſuræ, ut qui ſim ſemper ſecuturus quidquid Spiritui Sancto videbitur, & vobis. Valete in Chriſto feliciſſime.

Romæ xx. Januarij 1552.

QUoniam magna eſt de Clandeſtinis Matrimoniis hodierno die controverſia, nec deſunt qui ea omnino infirmanda, & irrita declaranda eſſe cenſeant: alii vero jure quidem prohibita eſſe cenſent, ſed rata tamen eſſe, & valida, ſi ea fuiſſe contracta probari poſſit; operæ pretium primum fuerit videre quæ nam dicuntur Clandeſtina Matrimonia. Ea autem ego eſſe ſtatuo, quæ non publice, & cum iis quæ a jure requiruntur cerimoniis, ſed clam, & in occulto contrahuntur. Ea autem eſſe prohibita nulli erit dubium, qui 30. q. 5. & totum titulum de Clandeſtina Deſponſatione legerit. Sed quæritur an ſint firma, & valida. Si autem prohibitionis ratio attendetur quæſtio faciliime ſolvetur. Cum enim ideo prohibeantur Matrimonia Clandeſtina quod, cum ea non adhibitis teſtibus contrahantur, ſi alterutra pars velit a pacto convento reſilire, alteri deerunt probationes, clarum eſt, quod ſi vel uterque confiteatur contractum eſſe matrimonium, vel id aliqua ratione plane probari poſſit, verum, ratum, & minime diſſolvendum erit matrimonium, addo etiam legitimum. Nam etſi ideo forte dici poteſt illegitimum, quia non Hoſt: in Summa.

cum

cum iis, quæ a jure requiruntur ceremoniis ſit celebratum, legitimum tamen eſt quatenus eſt a jure permiſſum, adeo ut ex eo filii naſcantur legitimi, quos ex illegitimo poſſe naſci matrimonio dicere, eſſet plane ſtultum, & ridiculum. Hæc autem omnia ita demum vera ſunt, ſi inter eas perſonas contrahatur matrimonium, inter quas jure licet contrahere. Ad hoc enim, ut verum ſit, & legitimum matrimonium, neceſſario requiritur, ut ii contrahant, qui jure non prohibentur contrahere; & hoc merito dici poteſt eſſe, ut loquuntur de ſubſtantia contractus. Si itaque cum perſona prohibita contrahatur, ſive ſit publicum, ſive clandeſtinum matrimonium ſemper eſt illicitum, nec poteſt conſiſtere ut quod ſit ipſo jure nullum. His nunc ita jactis fundamentis, accedamus ad id quod hac in re videtur omnium difficillimum. Quæritur an ſi filiafamilias clandeſtinum cum aliquo matrimonium contraxerit, & uterque eorum id confiteatur, adeo ut probatione non ſit opus, & per ſolemnes ritus, & ceremonias id confirmari petat, an id ſatis ſit ad hoc ut firmum, & legitimum matrimonium, etſi parentes non conſenſerint, dicatur, & habeatur. Ego quidem in hac ſum ſententia, ut exiſtimem matrimonium ſine conſenſu parentum, qui filios habent in poteſtate, nullo modo poſſe conſiſtere, & inter eos inita conjugia eſſe fornicationes, & ſtupra, eaque tum demum legitima futura, ſi neutra pars ab eis reſilire ſtatuerit, & accedens parentum conſenſus id comprobaverit. Ac primum quidem in Filiisfamilias eſſe neceſſarium parentum conſenſum (id enim primo loco planum faciendum eſt) tam Veteri, quam novo Teſtamento, & tam Jure Civili, quam Jure Pontificio, facile oſtendi poteſt. Quantam diligentiam adhibuerunt Veteres illi Patriarchæ, ut quas e re eorum exiſtimabant filii ſui uxores ducerent? Quam rurſus pudice, & verecunde ſe geſſerunt puellæ, ad quas petendas miſſi erant, quæ nunquam dum de ſuo matrimonio ageretur ſe in-
Gen. 24. geſſerunt, ſed quod ſuis parentibus viſum erat ſecutæ ſunt? Adjurat Abraham jam provectæ ætatis ſeniorem ſuum ſervum, ut de filiabus Chananæorum filio ſuo Iſaac uxorem non accipiat, ſed ex terra, & cognatione ſua. Qui ſervus ad Bathuelem profectus, cum ei Abrahæ mandatum expoſuiſſet, reſponderunt Laban, & Bathuel = a Domino egreſſus eſt ſermo, non poſſumus extra placitum ejus quicquam aliud loqui tecum. En Rebecca coram te eſt, tolle eam, & proficiſcere, & ſit uxor filii domini tui, ſicut locutus eſt Dominus. = Cum is autem jam eſſet abiturus dicunt parentes = Vocemus puellam, & quæramus ipſius voluntatem; cumque vocata veniſſet, ſciſcitati ſunt, vis ire cum homine iſto? quæ ait, vadam = hæc eſt ut antiquiſſima, ita longe pulcherrima matrimonii forma cum præeuntem parentum voluntatem filiorum voluntas ſequitur, non enim, quod inconſultis parentibus ſtulte, & inſolenter a filiis geſtum eſt, parentes velint, nolint, comprobare coguntur, dum id nulla poſſunt ratione reſcindere. Miſit etiam Iſaac Filium ſuum Jacob ad Laban in Meſopotamiam,
Gen. 29. ut ab eo filiam ſuam uxorem peteret. Qui cum ſeptem annis pro Rachel ſerviſſet, non legitimum tamen, nec firmum duxit eſſe matrimonium, niſi eam a patre petiiſſet. = Da mihi inquit uxorem = In cujus locum cum Lia fuiſſet ei ſuppoſita, ſeptem aliis annis ſervire coactus, a patre tandem Rachelem accepit. Porro autem non fuiſſe eo tempore verum matrimonium, niſi filiæfamilias voluntati paternus etiam conſenſus accederet, eos quoque ſenſiſſe, qui erant a Dei cultu alieni, teſtatur Sichem, qui cum Dinæ Jacob, & Liæ filiæ ſtuprum attuliſſet, & blandis verbis ad eius amorem pellexiſſet, a patre contendit, ut eam ſibi uxorem ab Jacob Filiæ patre petat, non factutus, ſi ſolum puellæ conſenſum, quem amatoriis verbis, & illecebris jam ſibi conciliaverat, ſatis eſſe putaſſet. Quid autem conſecutum ſit non eſt quod hic perſequamur. Poſſent hic multa alia afferri; hæc tamen ſatis eſſe exiſtimo, ut intelligatur in Veteri Teſtamento fuiſſe neceſſarius parentis conſenſus. In Novo autem Teſtamento, licet nullus inveniretur locus, quo id probari poſſet, ſatis tamen eſſet, ſi oſtenderetur id nuſquam fuiſſe immutatum. Sed cum ex Divo Paulo aperte conſtet in poteſtate fuiſſe patris, filiam ſuam vel dare nuptum, vel non dare; quis negare poteſt tam novo, quam veteri Teſtamento neceſſarium fuiſſe patris conſenſum? 1. Cor. 7.
Quid igitur dicit Paulus? = Si quis autem turpem ſe videri exiſtimat ſuper virgine ſua, quod ſit ſuperadulta, & ita oportet fieri, quod vult faciat, non peccat, ſi nubat. Nam qui ſtatuit in corde ſuo firmus, non habens neceſſitatem, poteſtatem autem habens ſuæ voluntatis, & hoc judicavit in corde ſuo ſervare virginem ſuam bene facit. Igitur & qui matrimonio jungit virginem ſuam bene facit, & qui non jungit, melius facit. = An non clariſſime dicit his verbis Paulus, jungendi, vel non jungendi matrimonio filiam in patris arbitrio poteſtatem eſſe ſitam? Jure autem civili quid clarius Inſt. de Nupt. ff. de rit. Nupt. C. de Nupt.
quam filium, vel filiamfamilias, non poſſe legitime conjungi matrimonio, niſi is conſentiat qui eos habet in poteſtate? Si tamen filiam 25. annos natam pater matrimonio locare diſtulerit, ea ſe ipſam libere poterit jungere matrimonio. Quod autem ex eo quod Juſtinianus inter exhæredationis cauſas enumerat, ſi filia fornicetur, vel ſe vili, & abjectæ, & infami perſonæ matrimonio conjungat, ex eo inferre volunt, non eſſe omnino neceſſarium patris Novell. 115. Auth. Ut cum de Appell. Cogn.
conſenſum, eum nodum Theodorus Balſamon doctus Canonum interpres pulchre explicat. = Debemus, inquit, dicere, & fornicationi, & matrimonio quandoque poſſe patrem veniam dare. Si enim filia nupſerit, ſive ante perfectam ætatem, ſive poſt, viro qui infamia laborat: ita ut pater per matrimonium non afficiatur atroci injuria; matrimonium quidem patre interveniente ſolvetur, ut quod non poſſit conſiſtere, filia autem non exhæredabitur. Quod etiam fiet, ſi ſimiliter fornicata ſit. Sin autem patri atrocem injuriam attulerit, ſive dum nubit, ſive dum fornicatur, omnino exhæredabitur. Idem etiam fit in filio. = Conſtat ergo Jure civili eſſe in filiorum, filiarumve familias contrahendo matrimonio parentum neceſſarium conſenſum. Qui ſi tol- L. in ſuis ff. de lib. & poſth.
latur, patria certe poteſtas, quæ olim tanta fuit, ut filiorum vita, & mors in manu parentum ſita eſſet, ad nihilum propemodum redierit. Reſtat nunc ut ad noſtrum Jus Pontificium deſcendamus, a cujus conſtitutione matrimonium, ut quod ſit Eccleſiæ Sacramentum, dependeat oportet. Atque hoc quidem in loco hoc mihi videor jure poſſe dicere, quod cum inter leges, & Canones tanta ſit convenientia, & concordia, ut nonnulli Juris Pontificii Interpretes, non vereantur eos Fratres, & Sorores appellare, ſi quid in Jure Pontificio non fuerit correctum, ut Juri Civili ſtetur tacite decretum videri. Cum igitur Jure Pontificio nec patria poteſtas ſublata ſit, nec parentibus ademptus, qui in filiorumfamilias matrimonio neceſſario requiritur conſenſus, an non aperte patribus injuriam facimus, dum eos patria poteſtate privamus? Hæc dici poſſent, ſi Jure Pontificio de ea re nihil fuiſſet conſtitutum, cum autem ipſi Canones, vel præcedentem, vel ſubſequentem parentum conſenſum omnino exigant, quid indignius, quam per falſam Juris interpretationem quampiam jure ſuo privare? Videamus quæſo, quid dicat SS. Pontif. Evariſtus = aliter legitimum non ſit coniugium, niſi ab iis qui ſuper ipſam fœminam dominationem habere videntur, & a quibus cuſtoditur uxor petatur, & a parentibus, & propinquioribus ſponſetur, & legibus dotetur. = An non clarum eſt Evariſtum exigere non ſolum ut Parentes conſentiant, ſed etiam ut filiam tradant? Sed operæ pretium eſt videre quid nonnulli afferant, ut hoc in loco, qui eſt longe apertiſſimus, parentibus conſenſum adimant. Quæ, inquiunt hic, ab Evariſto poſita ſunt, non eſ-

ſe de

ſit de ſubſtantia contractus ex hoc intelligi poteſt, quod pleraque fere omnia exoleverint, ut quod de Paranymphis dicitur, de precibus, & oblationibus, de vacando biduo, vel triduo orationibus. Imo vero ea exoleverunt, quæ ad rei ipſius conſtitutionem non erant neceſſaria, & quæ propter aliud conſtituta erant, id certe propter quod conſtituta fuerant, exoleviſſe non potuit. Cum itaque ad declarandum parentum conſenſum hæc maxima ex parte inſtituta fuerant, ipſa quidem exoleverunt, quæ non erant de ſubſtantia; parentis autem neceſſarius omnino remanſit conſenſus, niſi ei fiat injuria, qui quomodocumque declaretur, modo de eo conſtet, non refert. In primis conſiderandum eſt, quod nam ſit legiſlatoris inſtitutum, quo intellecto, & diligenter ſervato, ſi quæ ſunt minus neceſſaria forte prætermittantur, aut exoleſcant, id facilius ferendum; a toto vero legis ſcopo omnino recedere, hoc vero minime eſt permittendum. Sed quam eſt, ut eis videtur, ſubtile, & acutum quod adferunt ad tollendum quod dicit Evariſtus non eſſe legitimum conjugium. Verum eſt inquiunt, matrimonium quod ſit ſine conſenſu parentum, & ſi non ſit legitimum. Admittamus poſſe eſſe aliquod verum matrimonium quod non ſit legitimum, dum conſtet non naſci filios legitimos, niſi ex matrimonio legitimo; verum autem matrimonium eſſe qui poteſt, cum ab Evariſto non conjugium, ſed adulterium, contubernium, ſtuprum, & fornicatio dicatur? An non ſunt hæc verba Evariſti? = ita peracta legitima ſcitote eſſe connubia, aliter vero præſumpta, non conjugia, ſed adulteria, vel contubernia, vel ſtupra, aut fornicationes potius quam legitima conjugia eſſe non dubitatur = Hæc ne vobis videntur vera eſſe matrimonia? Video quid dicant, me ultimam partem Canonis omittere, & incivile eſſe, niſi unaquaque legis parte perſpecta judicare. Nolo incivilis, aut agreſtis videri, ea quoque proferatur: Quid dicit? = niſi voluntas propria ſuffragata fuerit, & vota ſuccurrerint legitima = erunt, inquiunt, fornicationes, & ſtupra, niſi inter ſe conſenſerint, & in vobis habuerint matrimonium ſolemniter celebrare. Hæc ſi interpretatio vera ſit, ut ego eam falſam eſſe non dubito, aut ego plane deſipio, aut viro ſanctiſſimo, & ſapientiſſimo ſtultitiæ nota plane inuritur. Ita enim agam cum Evariſto. Quid tibi vis, Sanctiſſime Evariſte? ita præſumpta conjugia ſtupra, & fornicationes appellas, hanc autem addis exceptionem, quæ totam eam rem in eorum qui contrahunt arbitrio ita collocet, ut quomodocumque contrahant, & quomodocumque inter ſe habitent, & verſentur fornicationis crimen ſemper evitent. Nam ſi conſenſiſſe, & ſolemniter celebrandi matrimonij votum habuiſſe ſufficit, quis neſcit ſine conſenſu nunquam contrahi matrimonium, & in poteſtate eorum eſſe poſitùm, ut dicant ſe celebrandi matrimonij votum habuiſſe? Si ergo conſenſiſſe, & votum habuiſſe ſatis eſt, nunquam ſtupri, & fornicationis ita accuſari poterunt, quin tuum poſſint canonem, circumvenire, & eludere. Nunquam hæc fuit D. Evariſti ſententia. Quæ ſi eſſet tamen cum in matrimonii celebratione hoc iter cætera, atque adeo in primis contineatur, ut parentes filiam tradant, in voto quoque eorum erit, ut parentis conſenſus qui præcedere debuerat ſequatur. Quæ eſt ergo Evariſti ſententia? Ego, ſalvo ſemper meliori judicio, hanc eſſe exiſtimo, ut dicat duo requiri ad hoc, ut clandeſtinum matrimonium inter filium, aut filiam familias ſine conſenſu patris initum, confirmetur, & legitimum efficiatur: unum ut priori conſenſui ſequens eorum voluntas ſuffragetur, adeo ut, cum ſine conſenſu parentum conſiſtere non potuerit matrimonium, liceat alterutri, ſi velit, ab eo recedere. Alterum, ut id patris conſenſu confirmetur, & comprobetur; patris enim conſenſum legitimum votum vocat, ut quod a lege neceſſaria requiratur; alioqui ſi dicas illud quod dicitur, *propria voluntas ſuffragata fuerit*, intelligi de primo illo contrahentium conſenſu, quid ea opus erat exceptione, cum conſtet ſine conſenſu nullum unquam matrimonium perfici, & ſi per votum legitimum intelligatur voluntas quandoque matrimonij celebrandi, quis non videt rem eſſe plane ridiculam, & ludificatoriam! Accedit his, quod hæc duo vocabula, licet ſuffragata fuerit, & occurrerit, plane ſignificant alicui rei jam quidem factæ, ſed quæ aliquo adhuc patrocinio, & auxilio indiget, poſtea remedium afferri, quod non fieret, ſi per ipſum in contrahendo conſenſum, & de celebrando votum verum, & ratum fieret matrimonium. Ut autem intelligamus hanc eſſe veram, & germanam Evariſti ſententiam proferam tres Baſilij Cæſarienſis Canones ex Græcorum nomocanone deſumptos, qui ſunt Evariſti canoni uſque adeo ſimiles, ut alter ab altero accepiſſe videatur. Baſilius certe Evariſtum interpetratur aperte, unus autem ex eis Baſil. can. ita habet. = Puellis, quæ præter patris ſententiam for- 38. nicatores ſecutæ ſunt, reconciliatis parentibus videntur res remedium accipere, ſed non protinus ad commu- Baſil. Can. nionem reſtituantur, ſed triennio puniantur = Hunc 40. Canonem ita exponit Theodorus Balſamon = Puellas hic ſanctas eas appellat, quæ ſunt in poteſtate parentum = dicit ergo quod ſi alicujus puellæ ſeipſas ſuis amatoribus tradiderint præter ſuorum parentum ſententiam, & ab illis vitium ipſis allatum fuerit, etiamſi matrimonio ſibi eſſe conjunctæ videantur, matrimonium ejus, quæ eſt in parentis poteſtate, non poſſit conſiſtere; ſin autem parentes ipſarum eis reconciliati fuerint, & eas cum amatoribus cohabitare voluerint, ei rei illa ratione videtur remedium afferri, quod enim ab initio male factum eſt, parentum poſtea conſenſus reparare videtur. Sed ea non eſt ſtatim recipienda ad communionem, ſed poſt tres annos. Multa alia dicit hic Balſamon notatu digna quæ longum nimis eſſet hic adducere. Eſt & alius Canon cujus hæc verba ſunt. = Quæ præter Domini ſententiam ſe viro tradidit fornicata eſt, quæ autem poſtea libero matrimonio uſa eſt, nupſit. Quare illud quidem fornicatio, hoc verum matrimonium; eorum enim qui ſunt in alterius poteſtate pacta conventa firmitatis nihil habent = Alius quoque ejuſdem canon ita habet = Quæ ſine iis qui habent poteſtatem fiunt matrimonia, ſunt fornicationes, nec ergo vivente patre, nec Domino ſunt ab accuſatione liberi, donec conjugio ii, quorum eſt poteſtas, annuerint, tunc enim firmitatem accipit conjugium. = Planum ne vobis factum eſt idem cum Evariſto ſentire Baſilium, adeo ut ſi utrique credendum ſit, ut certe credendum eſt, ſine parentum conſenſu non poſſit conſiſtere matrimonium? Eſt etiam Canon Concilii Carthagin. qui ſponſum, & ſponſam cum ſunt benedicendi a ſacerdote a parentibus, vel paranymphis offerri jubet ſacerdoti. Dicit etiam Leo Papa = paterno arbitrio fœminæ viris junctæ carent culpa = quod exponens idem Gratianus, qui eum adducit, ita dicit = cum ergo dicitur paterno arbitrio fœminæ junctæ viris, datur intelligi quod paternus conſenſus deſideratur in nuptiis, nec ſine eo legitimæ nuptiæ habeantur, juxta illud Evariſti Papæ; aliter non fit legitimum conjugium, niſi a parentibus tradatur = Quo magis mirum eſt, quid idem ſibi, ut videtur, contrarius dixerit, clandeſtina conjugia contra leges quidem fieri, contracta tamen non poſſe diſſolvi, quia ex legitimo voto ſubſequente corroborantur, unde Evariſtus cum dixiſſet = aliter præſumpta non ſunt conjugia, ſed adulteria, addidit, niſi voluntas propria = Quod tamen dicit, ita demum verum eſſe poteſt, ſi inter eas perſonas contractum fuerit matrimonium, inter quas poteſt conſiſtere; filium autem familias, aut filiam familias non poſſe contrahere matrimonium ſine conſenſu parentum jam ſatis oſtenſum eſt. Qui ſi hoc etiam de iis, qui ſunt in poteſtate intellexit, quod tamen non ſatis conſtat, ex eo deceptus eſt, quod quid ſibi vellet ultima clauſula non intellexerit. Ei autem, quamquam hoc nomine multum debeamus, quod in colligendis antiquis

tiquis Canouibus Chriſtianæ Reipublicæ egregiam operam navaverit, ei tamen non uſque adeo addicti eſſe debemus, ut ſi qua in re erraverit, ejus errorem defendere velimus. Eum autem in multis erraſſe, vel hoc, ut cætera omittam, ſatis argumento eſt, quod & de Confeſſione ita diſputat, ut & dubium relinquat an ſoli Deo ſatis ſit confiteri, eumque errorem Græcis tribuat, quod tamen eſt falſiſſimum. Cum autem de jure quæritur, non quid dicat Gratianus, ſed quæ ſit eorum, quos adducit, canonum ſententia, ſpectandum eſt. Hanc etiam de neceſſario parentum conſenſu ſententiam, præter veteris, & novi Teſtamenti auctoritatem, Juriſque Civilis, & Pontificii conſtitutionem, veterum etiam Eccleſiæ Doctorum ſcripta confirmant. Pulchre profecto Tertullianus in exhortatione ad uxorem, ut ſi cum priorem decedere contigiſſet, non alii viro, ſed Chriſto nuberet, ita ſcribit. = Unde ſufficiam ad enarrandam felicitatem ejus matrimonii, quod Eccleſia conciliat, & confirmat oblatio, & obſignatum angeli renunciant, pater rato habet? nam nec in terris filii ſine conſenſu patrum, rite, & jure nubeut = audis ne ſine conſeaſu patrum non verum, juſtum, ac legitimum matrimonium? Ambroſius in Lib. quoque de Patriarchis exemplo Rebeccæ probat electionem mariti eſſe a virgine deferendam parentibus. Quo in loco adducit pulcherrimum illud Euripidis in Andromacha, in quo ita dicit Hermond Νυμφευμάτων μὲν τῶν ἐμῶν πατὴρ ἐμὸς μεριμνὰν ἕξει. κὐκ ἐμὸν κρίνειν τάδε. =

Matrimonii mei curam meus geret pater; neque eſt enim hæc judicare meum. = Sed videamus, quæſo, quibus nam auctoritatibus, aut rationibus nitantur, qui contrariam ſententiam defendunt. Afferunt auctoritatem Chryſoſtomi, quæ habetur 22. q. 2. quæ ita habet = matrimonium quidem non facit coitus, ſed voluntas = Quid tum? quaſi vero negetur proprium conſenſum eſſe neceſſarium ad matrimonium contrahendum. Hoc nemo unquam dixerit. Vere tamen omnino dicendum eſt eſſe ita neceſſarium patris quoque accedere conſenſum (de iis loquor, qui ſunt in poteſtate) ut ſine eo non poſſit conſiſtere matrimoninm. Citant etiam eum, qui ſtatim ſequitur Nicolai Papæ canonem, qui ita dicit. = Sufficiat ſolus ſecundum leges conſenſus eorum, de quorum, quarumque conſenſu, & conjunctionibus agitur, qui ſolus ſi defuerit, cætera etiam cum ipſo coitu celebrata fruſtrentur. = Videtis, inquiunt, ſufficere ſolum contrahentium conſenſum, nec aliquid aliud requiri, & non animadvertunt, hæc ipſa quæ adducunt ſecum ferre ſolutionem; Cum enim dicitur = ſecundum leges conſenſus = quis non clare perſpicit, in filio, aut filia familias non poſſe dici conſenſum ſecundum leges, niſi cum conſenſum pater ratum habeat. Eſt & Decretalis Epiſtola Innocentii III. ad Epiſcopum Brixienſem, quæ ita habet = Poſtulaſti utrum ex ſolis verbis, & ex quibus matrimonium contrahatur. Nos igitur inquiſitioni tuæ taliter reſpondentus, quod matrimonium in veritate contrahitur per legitimum viri, & mulieris conſenſum, ſed neceſſaria ſunt quantum ad Eccleſiam verba conſenſum exprimentia de præſenti; nam ſurdi, & muti poſſunt contrahere matrimonium per conſenſum mutuum ſine verbis, & pueri ante annos legitimos per verba ſola non contrahunt, cum intelligantur minime conſentire. = Nonne clarum eſt, inquiunt, Innocentium præter ſolum conſenſum nihil requirere? nec itidem animadvertunt eum non de quovis conſenſu loqui, ſed de legitimo, cum dicit = legitimum conſenſum. = In filiis autem familias non eſt legitimus conſenſus, niſi qui pater ratum habuerit, & ſuo conſenſu confirmaverit. Alioqui ſi quemvis conſenſum ad matrimonium contrahendum ſufficere exiſtimant, non intelligunt ſe conſanguinitatis, & affinitatis omne diſcrimen tollere, & promiſcuam conjunctionem ubique introducere. Quod ſi non ita ſentiunt, ſed legitimum conſenſum a jure prohibitas perſonas excludere definiunt; cur non eum etiam ad filiosfamilias extendunt, quos leges diſerte, & dilucide vetant ſine conſenſu parentum matrimonium contrahere, & niſi id ratum habeant, pronunciant non poſſe conſiſtere? Hæ ſunt quas pro ſe ferunt auctoritates, quas non ſolum pro eis facere, ſed etiam adverſus eos pugnare, nemo eſt paulo conſideratior, qui non clare intelligat. Et tamen ex earum male intellectarum ineptis gloſſematibus, maxima Chriſtianæ Reip. incommoda, & incredibiles offenſiones, neſcio quot jam annorum curriculis promanavere. Nam quod nonnulli exiſtimant primam illam legem ſtatim latam poſt creationem, quæ dicit = propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ = pro hac eorum ſententia facere; quam hoc verum ſit ex hoc facile poteſt intelligi, quod ea jubeat ſuæ adhærere uxori. Uxor ergo ſit oportet priuſquam ei adhæreatur. Uxor autem eſſe non poteſt, niſi inter virum, & mulierem legitimus conſenſus interceſſerit; ſine patris autem conſenſu non eſt, ut jam diximus, legitimus filiorumfamilias conſenſus; rite autem hoc modo procedit argumentatio. Uxor eſt, ergo propter eam relinquendus eſt pater, & mater. Quod ſi contra ab aliquo dicatur, propter uxorem relinquendus eſt pater, & mater, ergo uxor eſt; an non is ſtatim audiet, ſi probes eſſe uxorem, rite ſequetur eſſe relinquendnm patrem, & matrem; numquam autem efficies ut quia propter uxorem relinquendus eſt pater, & mater, ea uxor dici poſſit, cum qua non legitime contractum eſt. His frivolas neſcio quas, & plane inanes rationes conjungunt; dicunt enim non coacta, ſed libera matrimonia eſſe oportere, quod quidem fatemur, nec ullum cogendum eſſe cenſemus, ut matrimonium contrahat. Velit, & conſentiat quidem neceſſe eſt qui contrahit, ſed conſenſus ille legitimus ſit oportet. Legitimus autem eſſe non poteſt, niſi pater, qui habet in poteſtate eum, comprobet, ac confirmet. Indignum eſſe, clamant, ſi quis non ſit membrorum ſuorum dominus. Egregium vero dominium, ſi cui quod libet licet. Impune ergo ſcortemur, adulteremur, & quælibet flagitia admittamus, ut membra in noſtra poteſtate habere videamur. Quod ſi qui ad vitia præcipites feruntur impotentes merito appellantur, filii quoque familias, qui patris auctoritate contempta, quem eis optime proſpicere conſentaneum eſt, illicite contrahunt, id per nimiam mentis, & conſilii imbecillitatem facere cenſendi ſunt. Deterioris autem conditionis eſſe filiosfamilias, quam ſervos, cum his, invitis dominis, liceat uxorem ducere, illis, invitis patribus, non liceat, ægre ferre, aliquid fortaſſe rationis haberet, ſi non paterna in filios benevolentia omnem hunc ſcrupulum tolleret; In ſervis enim domini omnia ad ſuam utilitatem referunt, propter quam jure indignum viſum eſt, ut qui plurimas ſervitutis moleſtias perferrent, naturali etiam uxoris conjunctione privarentur, & peccare vel inviti cogerentur. Parentibus autem natura inſitum eſt, ut non minorem, atque adeo majorem liberorum ſuorum, quam ſui ipſius curam gerant, & rationem habeant. Eſt ergo juſta, & ſupervacanea hæc illorum querela. Proferunt etiam ipſi, immo potius confingunt neſcio quæ incommoda. Tyrannum qui in patrem imperium habeat, patrem qui puellam, vel invitam cogat alicui nubere. Sed hæc locum haberent, ſi non ad contrahendum matrimonium ejus qui contrahit expreſſus requireretur conſenſus, quo fit ut cogi non poſſit. Quod ſi forte pater eſt adeo negligens, & diſſolutus, quod raro tamen uſuvenit, ut nec rei, nec honoris rationem ducens, eam elocare non curet, poterit puella poſt 25. annum ipſa ſibi maritum, patre inconſulto, procurare, nec pater propterea poterit eam exhæredare. Nec tamen negari poteſt, aliqua fortaſſis nonnunquam poſſe evenire incommoda, ſed quæ ſint leviſſima, ſi cum eis conferantur, quæ

quo-

quotidie videmus accidere, nempe parentes, quibus poſt Deum Opt. Max. plurimum debemus a filiis contemni, puellas honeſto loco natas ab indigniſſimis hominibus circumventas, in ſervitutem abduci, & amatoriis blanditiis delinitas turpiſſima quæque probra, & quaſvis ignominias pati. Quæ omnia ceſſabunt, Patres, ſi non dico novam aliquam, quæ tamen in tantis incommodis jure ferri poterat, feratis, ſed Veteris, & Novi Teſtamenti, Juriſque Civilis, & Pontificii longe antiquiſſimam, & antiquorum Patrum ſuffragiis comprobatam legem, veſtra ſententia comprobetis, & confirmetis, nempe, ut in contrahendis matrimoniis parentum, quos par eſt filiis optime conſulere, requiratur conſenſus. Quod ſi Clandeſtina Matrimonia veſtra ſententia ita comprobetis, ut parentum non eſſe requirendum conſenſum ſtatuatis, & eum qui contra dixerit, veſtra ſententia anathemate notetis, videte, inquam, & diligenter conſiderate, Patres, quanta audacia filios alioqui ſatis hodie inſolentes in parentes armetis. Quos ego nunc mihi videor audire unumquemque ſuo patri ita dicentes: Ego, te vel invito pater, cum qua volo matrimonium inibo, & ſi tu contradixeris, ego te non ſolum, ut excommunicatum, ſed etiam ut anathemate notatum, vitabo. Miſeri autem parentes hoc unum ſolatii habebunt, quod ſi ſint revera anathemate notati, Evariſtum, Baſilium, Tertullianum, Ambroſium, Viros longe ſanctiſſimos, eodem anathemate ſecum comprehendi videbunt. Qui omnes aperte dixerunt in contrahendo matrimonio paternum omnino requiri conſenſum.

COPIA DI UNA LETTERA

SCRITTA DA FR. RICCARDO CENOMANO MINOR. AL CARDINAL CERVINI,

intorno alla diverſità del Teſto Greco dal Latino del Nuovo Teſtamento.

Reverentiſs., ac Illuſtriſs. Domino D. Cardinali Sanctæ Crucis Apoſtolicæ Sedis in ſacroſancta Synodo Legato F. Richardus Cenomanus Minorum Infimus.

NOn præſumpſiſſet mea exiguitas ad veſtram celſitudinem alioqui occupatiſſimam literas dare, niſi negotia partim Sacræ Paginæ, partim domeſtica ſollicitaſſent, ac compuliſſent; & prius quidem tangam quæ me reſpiciunt, ut poſtea latius, liberiuſque quæ pertinent ad ſacrorum ſenſa pro noſtra tenuitate diſcutiamus.

Imprimis ergo neceſſarium mihi obtigit, ut ad breve ſaltem tempus ad Gallias properem, mox reverſurus, præſertim ubi ſacrum Concilium liberum habuerit progreſſum, Domino tranquillitatem reddituro poſt tot tempeſtates Eccleſiæ navim jactantes, excitato Chriſto; qui non dormitabit, neque dormiet, utpote qui cuſtodit Iſrael, ſi tamen videretur mea parvitas aliquatenus utilis, ut juſſerit veſtra Reverendiſſima Dominatio me reverti, quia non ſolum polliceor regredi, imo accurrere anhelo, ſpiritu gaudens conabor cum Dei gratia, & auxilio. Itaque Dominatio Veſtra Reverendiſs. nihil cunctetur mihi copiam facere abſcedendi, aut potius peregrinandi pro tempore, & cauſa urgentiori, quam vellem abeſſe.

Deinde quantum ad Sacræ Scripturæ conſiderationem collegimus loca Novi teſtamenti (quantum potuimus cum noſtra pugnare memoria) in quorum nonnullis Græce legitur affirmatio, & Latine negatio, vel e diverſo Græce negatio, Latine affirmatio.

Dehinc ſubjecimus non infirma argumenta, quæ faciunt pro Editione Latina, ne quis ſtatim deputet errori ſcribæ, quæ omnia tranſmittimus ad Reverendiſſimam Dominationem veſtram, ut dignetur jubere viſitari Romæ Codices vetuſtiores tam Græcos, quam Latinos, ut omnibus hinc inde collatis, & cum judicio penſatis appareat veritas Lectionis.

Scio eſſe apud ædem divi Pauli exemplar Latinum tantæ antiquitatis, ut pro reliquiis ibi aſſervetur, quod tentavi ſemel & iterum, cum eſſem Romæ viſere, ſed non potui votum meum conſequi propter abſentiam ſcilicet Æditui, ſeu ſacriſtæ.

Dominatio Veſtra Reverendiſs. pro zelo, quem ſemper geſſit erga Eccleſiaſticam tranſlationem, dignum duxerit illud exemplar, & alia revolvenda pro locis infraſcriptis.

Primus locus Matth. 8. ver. 30. lectio latina habet. = Erat autem non longe ab illis grex porcorum multorum paſcens. = Græca lectio abſque negatione = ἦν δὲ μακρὰν ἀπ᾽ αὐτῶν ἀγέλη χοίρων πολλῶν βοσκομένη. Et licet commentaria D. Hieronymi in textu habeant negationem, quæ etiam repetitur in gloſſula, quia tamen in expoſitione nihil attingit, adverſatius facile cauſaretur erratum Typographi. Vere aliud argumentum haud obſcurum adducemus ex ipſo Hieronymo in locis Hebraicis ſic ſcribente. = Gergeſa ubi eos, qui a dæmonibus vexabantur, ſalvator reſtituit ſanitati, & hodieque ſuper montem veniens demonſtratur juxta Stagnum Tyberiadis, in quo porci præcipitati ſunt. = Cernis igitur Hieronymum aſſerere juxta Stagnum Geneſareth porcos præcipitatos. Juxta vero, & non longe æquipollent. Certum eſt autem ex Evangelio miraculum illud factum fuiſſe in Regione Geraſenorum, ſeu Gergeſenorum, quod idem eſt, in qua etiam eſt Stagnum Geneſareth, ſive Tyberiadis, in cujus littoribus Bethſaida, Capharnaum, & Tyberias juxta illud ejuſdem Hieronymi in locis præfatis. Bethſaida Civitas eſt Galileæ, Andreæ, & Petri, & Philippi Apoſtolorum prope Stagnum Geneſareth; & rurſus, Geneſareth mare, ubi eſt terminus Judææ in Tribu Nephtalim, ſed & oppidum, quod in honorem Tyberii Cæſaris Herodes Rex Judeæ poſtea inſtauratum appellavit Tyberiadem. Adde, quod Hilarius in eum locum Matthæi negationem intelleverit. Poſtquam enim, expoſuit duos homines Dæmoniacos, duarum Gentium origines, pergit deinde exponere, qui ſignificentur per porcos, in quos permittente Deo dæmones intraverunt. „ Adiacebat (inquit) eis duobus gentium Populis
„ plebs ex Sem genere, quorum hæreſis ex Ju-
„ dæis negate reſurrectionem piaculum eſt. Vi-
„ dentes igitur Dæmones non ſibi jam locum in
„ Gentibus derelinqui, ut patiatur habitare ſe in
„ hæreticis deprecantur, quibus occupatis totus in
„ mare impetu rapido per præceps grex coactus
„ eſt, in cupiditatum ſcilicet ſecularium Dæmo-
„ num præcipitatur inſtinctu. „ Hæc Hilarius, qui dicens *Adiacebat*, ſatis innuit ſe legiſſe *non longe*. Quin etiam Evangeliſtæ Marcus, & Lucas, licet minus aperte habeant negationem, tamen magis ad eam appropinquat continentia Lectionis ſive Græcæ, ſive Latinæ. Marcus 5. ver. 11. = Erat autem ibi circa montem grex porcorum magnus paſcens. = Græce = ἦν δὲ ἐκεῖ πρὸς τῷ ὄρει &c. & Lucas 8. ver. 32. = Erat autem ibi grex porcorum multo-
„ rum paſcentium in monte. = Græce = ἦν δὲ ἐκεῖ ἀγέλη &c. Ex his videntur potius Græcos Codices mendoſos, quam Latinos. Nolint tamen dicere judicium.

Secundus Locus. Latina lectio Lucæ 9. ver. 4. habet = Et in quamcumque domum intraveritis,
„ ibi manete, & inde ne exeatis. = Græce = καὶ εἰς ἣν ἂν οἰκίαν εἰσέλθητε, ἐκεῖ μένετε, καὶ ἐκεῖθεν ἐξέρχεσθε. &c. ſcilicet = in quam domum intraveritis, ibi manete, & inde exite. = Cæterum Ambroſius cum locum interpretatus ſubindicat haud obſcure nobiſcum legiſſe: Ait enim = Quibus pri-
„ mo omnium datur pacis, atque conſtantiæ ge-

„ nerale

„ nerale mandatum, ut pacem ferant, conſtantiam „ ſervent, hoſpitalitatis & neceſſitudinis jura cuſtodiant, alienum a Prædicatore Regni Cæleſtis aſtruens curſitare per domos, & inviolabilis hoſpitij jura mutare. = Hæc ille, qui eum adduxit = Conſtantiam ſervent, alienum a Prædicatore curſare per domos = ſatis innuit ſe legiſſe = ne inde exeatis. = Plurimum juvat, quod ſequenti capite ver. 7. Lucas mandata Evangelica recenſens data Diſcipulis ſic habet & Græce, & Latine „ In eadem autem domo manete edentes, & bibentes „ quæ apud illos ſunt. „ Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ οἰκίᾳ μένετε &c. Cæterum ſive legamus affirmative juxta Græcos, ſive inficiatorie juxta Latinos, vario reſpectu eodem tendit ſenſus. Lectio quippe Græca affirmativa reſpicit finem expectatum manſionis hoſpitii, ut ſit ſenſus = Qui ingredimini domum aliquam, ingreſſus veſter ſic in ea perſeveret, ut inde exeundo tempore ſuo, nempe completo Evangelij negocio, appareat vos nequaquam violaſſe jura hoſpitii per varias domos diſcurrendo. =

Latina vero ſpectat initium ingreſſus, videlicet ne ſtatim poſtquam ingreſſi fuerint hoſpitium exeant quaſi melius, & diutius quæſituri deſpecto paupere: Adeo ut utraque lectio in hoc conveniat, ne ſcilicet Prædicatores Evangelii hinc inde vagando diverſa mutent hoſpitia, donec ſibi inveniant commodiora carni, quam ſpiritui, in ſcandala Evangelicæ prædicationis, ſi videretur quæſtuoſa. Et hoc eſt quod prope dicit Matthæus 10. ver. 11. = In quamcumque Civitatem, aut Caſtellum intraveritis, interrogate quis in ea dignus ſit; & ibi manete, donec exeatis = Græce = Εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν ἢ κώμην εἰσέλθητε, ἐξετάσατε τίς ἐν αὐτῇ ἄξιός ἐστι κἀκεῖ μείνατε ἕως ἂν ἐξέλθητε.

Tertius locus Joannis 6. ver. 64. = Sciebat enim ab „ initio Jeſus, qui eſſent credentes, & quis traditu„ rus eſſet eum. = Græce = ᾔδει γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὁ Ἰησοῦς τίνες εἰσὶν οἱ μὴ πιστεύοντες, καὶ τίς ἐστιν ὁ παραδώσων αὐτόν. Sciebat enim a principio Jeſus qui non eſſent credentes &c. Porro Auguſtinus multis in locis noſtram lectionem ſequitur. Duo tantum Auguſtini loca citabo brevitatis gratia. Nam in eum locum poſtquam expoſuit ſententiam præcedentem, videlicet = ſed ſunt quidam in vobis, qui non credunt. = Credant (inquit), & aperiant, aperiant, & illuminabuntur, infert, ſciebat enim ab initio qui eſſent credentes. Sed poſteaquam dixit, & diſtinxit credentes a non credentibus expreſſit cauſam, quare non credant. = Hæc ille: quod ſi utrobique legiſſet = non credentes = fruſtra aſſignaſſet diſtinctionem inter credentes, & non credentes. Item in Epiſtola 16. „ Fides igitur ad Chriſtum nos „ trahit, quæ niſi deſuper gratuito munere nobis da„ retur, non ipſe diceret, nemo poteſt venire ad „ me, niſi Pater, qui miſit me, attraxerit eum. „ Unde & paulo poſt ait = verba, quæ ego lo„ cutus ſum vobis, ſpiritus, & vita ſunt. Sed „ ſunt quidam ex vobis, qui non credunt. = „ Deinde Evangeliſta ſubjungit = ſciebat enim ab „ initio Jeſus, qui eſſent credentes, & quis eſſet „ traditurus eum; & ne quiſquam exiſtimaret cre„ dentes ſic ad ejus præſentiam pertinere, quomo„ do non credentes, ideſt ut non eis fides ipſa „ deſuper daretur, ſed tantum voluntas eorum, „ mox adjecit, atque ait = & dicebat, propterea „ dixi vobis, quia nemo poteſt venire ad me, niſi „ fuerit ei datum a Patre meo. = Hæc Auguſtinus, qui illic etiam ponit diſtinctionem inter credentes, & non credentes propter illas duas auctoritates ſibi reſpondentes ex oppoſitis.

Quartus locus Joannis 9. ver. 27. Habemus = Dixi „ vobis jam, & audiſtis; quid iterum vultis audi„ re? = Sed Græce = Εἶπον ὑμῖν ἤδη, καὶ οὐκ ἠκούσατε τί πάλιν θέλετε ἀκούειν, Dixi vobis jam, & non audiſtis &c. Non habeo quid huic ſcrupulo opponam ſufficienter, licet etiam textus Auguſtini, & Canones Euſebii ab Hieronymo collecti, & deſignati, ſimul & quidam codices vetuſti habeant affirmationem, ut legimus, quia tamen nihil invenio interpretatum pro hujuſmodi lectione, non ſatisfit animo meo, donec aliud reperero. Præſertim cum Chryſoſtomus in eum locum apertiſſime legat, & interpretetur negative. Ait enim = Quaſi dicat, „ mendaces, verbis meis non attenditis. Ideo ni„ hil amplius dicam, nec reſpondebo, cum me „ ſæpius fruſtra interrogaveritis. = Hæc ille. Donec igitur validius argumentum occurrat, non auderem aſſerere locum mendo vacare in noſtris codicibus.

Quintus locus Joannis 14. ver. 10. Latina lectio poſt illa verba = Pater autem in me manens, ipſe facit opera = ſic habet = Non creditis, quia ego in „ Patre, & Pater in me eſt. = Græce ſine negatione = πιστεύετέ μοι, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ &c. Huic loco plene ſatisfacit editio Aldina, quæ inſtar lectionis latinæ habetur per interrogationem οὐ πιστεύετε &c. Quod etiam aperte & legit Auguſtinus in eum locum; poſtquam enim adduxit *non creditis &c.* infert = Antea ſolus Philippus arguebatur, nunc „ autem non ibi eum ſolum fuiſſe, qui eſſet ar„ guendus oſtenditur. = Hæc ille. Cæterum quando arguebatur Philippus, legebatur etiam Græce negatio per interrogationem οὐ πιστεύεις &c.

Sextus locus ad Hebræos 10. ver. 1. legimus = Numquam poteſt accedentes perfectos facere, „ alioquin ceſſaſſent offerri. = Græce = οὐδέποτε δύναται τοὺς προσερχομένους τελειῶσαι, Ἐπεὶ οὐκ ἂν ἐπαύσαντο προσφερόμεναι. Pro noſtra lectione facit exemplar quoddam vetuſtum Græcum, quod eſt apud me, quia non habet οὐκ. Licet omnino ſit *non*, ſenſus enim Græcus legendus interrogative, non negative = Nonne ceſſaſſent offerri? Ubi dices alioquin ceſſaſſent offerri.

Septimus locus Petri 2. ver. 23. = Tradebat autem judicanti ſe injuſte. = Græce = παρεδίδου δὲ τῷ κρίνοντι δικαίως. Tradidit (ſubaudi vindictam) ei, qui judicat juſte. Verum Cyprianus eſt a noſtra lectione in libro de Bono patientiæ, = Qui dicit ſe „ in Chriſto manere, debet, quomodo ille ambula„ vit, & ipſe ambulare. = Item Petrus, ſuper quem „ Eccleſia Domini dignatione fundata eſt, in E„ piſtola 1. c. 2. v. 21. Epiſtola ſua ponit, & di„ cit, = Chriſtus paſſus eſt pro nobis relinquens „ vobis exemplum, ut ſequamini veſtigia ejus; qui „ cum malediceretur, non maledicebat, cum pa„ teretur, non comminabatur: tradebat autem ſe „ judicanti ſe injuſte. = Idem ſimili modo 3. lib. ad Quirinum cap. 39. Nobiſcum legit etiam Auguſtinus ſerm. 4. de Natali Domini, licet alibi ſecus legerit, videlicet Tract. 8. in Joannem.

Octavus locus legimus prima Joannis 5. ver. 17. = Omnis iniquitas peccatum eſt, & eſt pecca„ tum ad mortem. = Græce = Πᾶσα ἀδικία ἁμαρτία ἐστί, καὶ ἔστιν ἁμαρτία οὐ πρὸς θάνατον. Omnis iniquitas peccatum eſt, & eſt peccatum non ad mortem. Cæterum nobiſcum totus eſt Beda: ait enim in eum locum. = Tanta eſt diverſitas peccatorum, ut o„ mne, quod ab æquitatis ratione diſcrepat, inter „ peccata numeretur, quamvis minima peccata ju„ ſtis ſuæ juſtitiæ meritum nequaquam auferre, „ vel minuere poſſint: Illa dumtaxat, ſine quibus „ hanc vitam nullatenus tranſigere valent. Et item „ quædam peccata tantum ab omni juſtitia forte „ diſcordent, tanta iniquitate patrentur, ut abſ„ que ulla contradictione factorem ſuum, niſi cor„ rigantur, æternam mergant in pœnam. Et etiam „ concludit: Omne itaque, quod inique committitur, vel cogitatur, ad peccatum referendum eſt. „ Sed ſunt peccata quædam ad mortem, de qua„ libus dicit Apoſtolus, quoniam qui talia agunt, „ Regnum Dei non conſequentur.

Nonus locus Apocalypſ. 6. ver. 10. = Uſque„ quo Domine ſanctus, & verus non judicas, & „ non vindicas ſanguinem noſtrum. = Græce = Ἕως πότε ὁ δεσπότης ὁ ἅγιος, καὶ ἀληθινὸς, οὐ κρίνεις, καὶ ἐκδικεῖς τὸ αἷμα ἡμῶν. Et ea eſt ſententia. Negatio enim,

enim, quæ non legitur ſecundo loco Græce, ſubaudiri debet, ex priori. Et in illo Joannis 15. ver. 22. = Si non noviſſem, & locutus fuiſſem eis, „ peccatum non haberent = Item Græce = εἰ μὴ ἦλθον, καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς. Ubi negatio debet reſumi.

Hæc igitur ſunt loca, Reverendiſs. Domine, quæ mihi occurrerunt in Novo Teſtamento, quaſi diſcordantia a Græcis per affirmationem, aut negationem in latinam editionem, quæ digna videntur diligenti ſcrutinio in vetuſtis exemplaribus tum Græcis, tum Latinis, quæ audentius pia importunitate Reverendiſs. Dominationi Veſtræ paucis volui inſcribere, licet modum Epiſtolæ exceſſerim.

De loco autem I. ad Corinthios c. 15. ver. 51. = Omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur = ſuperfluum fuiſſet tangere, quoniam Hieronymus ad Minerium, & Alexandrum ex profeſſo de hujuſmodi diſcurrit. De loco etiam ad Rom. I. ver. 32. = Non intellexerunt, quoniam qui talia agunt &c. in noſtra apologia attigi, nec deſunt nobis alia ſuffragia. Cæterum ſunt aliquot alia loca, quæ quidem non opponuntur per affirmationem, & negationem expreſſas, ſed in virtute videntur ſibi mutuo adverſari. Exempli gratia Apocal. XI. ver. 2. ubi legimus *foris*, Græce *intus*. Matth. 4. ver. 16. = Populus qui ambulabat = Græce = Qui ſedebat. = Lucæ 12. ver. 49. Latine = Ignem veni mittere in viam, & quid volo, ſi jam accenſus eſt. = Græce = Ignem veni mittere in terram, & quid volo, niſi ut accendatur. = Judæ Epiſtola ver. 22. = Et hoc quidem arguite judicatos. = Græce = Et hos quidem miſeremini dijudicantes. = Actor. 20. ver. 24. = Nec facio animam meam precioſiorem quam me. = Græce = Nec habeo animam meam precioſam mihi. = Et ſi quæ ſunt ſimilia modo non ſuccurrunt, et ſi ſuccurrerent, ad alium transferenda ſunt tractatum, & aliud tempus. Non enim arbitrabar ſcripturus Epiſtolam in tantum protendendam. Cæterum, Reverendiſs. Domine, jam parabam reſpondere Eraſmo de omnibus locis, de quibus taxaverat Interpretes in Matthæo, & qui ſæpe numero Interpretes vocat in jus in rebus minutulis, nempe in &, in *quia*, in *enim*, in *autem*, in *Jeſus*, in *Chriſtus &c.* quæ non habent Græci, vel contra. Ideo relegatur totus Hieronymus; cum enim alias revolverem hujuſmodi minuſcula, negligebam, nec modo curarem, niſi quia Eraſmus ſibi triumphat in hujuſmodi minuſculis, quæ maxima debent haberi in ſacris, ut contendit. Et revera interdum Sancti doctores in Græcis verſionibus maximam faciunt cauſam, ſicut Auguſtinus 3. de Doctr. Chriſt. C. 2. de coniunctione *enim*, & Ambroſius 3. de Fide Cathol. de coniunctione &; ideo adhuc differam noſtrum opuſculum, ut completum exeat per D. N. J. C. Interea tamen non vacavi otio ad notanda loca majoris momenti in novo Teſtamento, & in Prophetis omnibus, quantum adverti, quæ omnia ſperamus digerenda in tempore gratia Spiritus Sancti. Itaque, Reverendiſs. Domine, iterum ſupplex exoro quantum poſſum modeſtiſſime, Dominatio Veſtra Reverendiſs. haud dedignetur aſſentiri noſtræ profectioni, ſeu feſtinationi, ut produxi, & pollicitus ſum. Porro noverit, Reverendiſs. Domine, Amplitudo veſtra noſtrum Sacerdotem ſecularem, qui noſtri curam geſſit, officioſiſſimum, in triennio a Feſto Paſchæ hactenus pene uſque ad mortem ægrotaſſe; Dominus tamen miſertus eſt illius, & mei, revaluit enim per Omnipotentis miſericordiam: Verum tamen adeo debilis eſt ex diutino languore, ut cogamur aliud comparare jumentum pro ejus itineratione. Niſi autem diebus elapſis manus veſtræ largitatis ſuccurriſſent, nequaquam poteramus ſubſiſtere; unde perpetuo addicti ſumus Reverendiſs. veſtræ Dominationi, cui gratias agimus, & acturi ſumus quantas quantas poſſumus. Nunc autem magis indigemus pro comparando altero jumento; ob id cogimur recurrere ad veſtram miſericordiam, licet veremur plurimum, ne nimio ſimus oneri Veſtræ Reverendiſs. Dominationi, quæ alioqui haud gravatim, imo promptiſſime omnia nobis ſemper ſuffecit. Denique redigeremus duos Codices; quos novit Reverendiſs. Dominatio Veſtra, & quoniam ſæpius oportet me etiam invitum legere libros Hæreticorum, ut commodius poſſim eorum maledictis obviare, dignetur Dominatio Veſtra Reverendiſſima mihi facultatem concedere lectionum talium, animo quidem confutandi, ne incurram Cenſuram Bullæ in Cæna Domini. Ignoſcat tandem exiguitati meæ ſublimitas veſtra, quam his literis inſulſis oneravi. Exoſculor pedes Santiſs. Domini Noſtri, atque manus Veſtræ Reverendiſs. Dominationis, quam ſemper bene valere peroptamus. Bononiæ anno Domini 1548. die vero Menſis Julii 25.

Veſtræ Reverendiſs., & Illuſtriſs. Dominationis
humilis Servus Fr. Riccardus Cenomanus Minor.

Reverendiſs. & Illuſtriſs. Domino
Domino Cardinali Sanctæ Crucis
In Sacroſancta Synodo Apoſtolicæ Sedis Legato.

THOMÆ CAMPEGIJ

Epiſcopi Feltren. Translationis Concilij ex Trid. Bononiam defenſio.

IMprimis impugnatur translatio quod non debuiſſet congregatum, & cœptum Tridenti Concilium Santiſs. D. N. indictione, flagitante Imperatore, Principibus Chriſtianis aſſentientibus, niſi ſumma & urgenti neceſſitate, tractatibus præcedentibus, & diligenti diſcuſſione, conſultis etiam Sancta Sede, & Cæſarea Majeſtate alio transferri; factam autem tam immaturo, præcipitique conſilio, ut Præſidentes nullo dato Principibus ad deliberandum ſpacio, pridie propoſuerint, poſtridie decreverint, perinde diſceſſerint.

Secundo cauſas translationis fuiſſe minus legitimas, vano inanique timore ſimulato: procuratum medicorum, ancillarum, viliſſimorumque hominum teſtimonium, ac arreptam quæ ſe primum obtulit, diſcedendi occaſionem.

Tertio paucorum ſententias, quod firmiores, graviores & ſaniores eſſent præferri debuiſſe. Potuiſſeque Patres, qui receſſum deteſtabantur, & ſi multitudine aliis impares, translationem mere voluntariam eandemque Reipublicæ Chriſtianæ pernicioſam impedire.

Quarto ex translatione imminere ſcandala, rixas, contentiones in Eccleſia Dei, damna, tumultus, diffidia, clades, excidia Populorum exinde provenire poſſe.

Quinto quod ſi translatio fieri oportebat, fuerant Sacrorum Conciliorum decreta ſervanda, ne diſcederetur a terminis ejus regionis: propterea deligendum fuiſſe locum in Germania, idque fieri oportuiſſe, ut Germani, de quorum cauſa præcipue agebatur, poſſent tuto ad concilium venire. Idque nunc eo maxime quod Germani pollicentur ſe libere, & abſque ulla conditione, aut prætextu Tridentinam Synodum ſuſcepturos: nulla autem ratione defendi poſſe delectam Bononiam in medio Italiæ collocatam, ſubditamque Imperio Eccleſiæ, quo nemini dubium, non adituros Germanos locum, quem poſſent omnes merito recuſare.

At oſtendemus non præcipiti conſilio decretam translationem, nec opus fuiſſe conſulere Romanum Pontificem, aut Cæſarem: Cauſas fuiſſe juſtas, & probabiles: rite receptos fide dignos teſtes, in re notoria etiam minus neceſſarios. Non præferendas paucorum ſententias; nec illas ſaniores, aut firmiores extitiſſe: Non Patrum qui ſe Bononiam contulerunt, culpa imminere clades, & alia, quæ enumerantur, pericula: non contra Sacrorum Conciliorum decreta delectam Bononiam, & minime recuſandum Concilij judicium, ſi alibi, quam in Germania

mania habeatur, ſatis omnibus perſuaſum legitimam fuiſſe translationem, ac omni culpa carere Patres, qui ſe Bononiam contulere.

Non immaturo, præcipitique conſilio decretam translationem ex eo cognoſcitur, quod tertio ea de cauſa convenere Patres & auditis ſingulorum ſententiis mature quantum urgens neceſſitas patiebatur ſumpta eſt deliberatio. Immineus enim vitæ periculum majorem non admittebat cunctationem, ne viderentur Deum tentare, ſi ſaluti ſuæ non conſuluiſſent, teſte Nicolao Poutifice ad conſulta Bulgarorum, cum inquit, = videtur homo Deum tentare ſi habet quod faciat, & ſuæ & aliorum ſaluti conſulere non procurat. = At omnibus palam eſt, non tentandum Deum, nec inveniri Deum, ab his qui tentant eum. Sapientia probat. = Eadem ratione carent Patres omni culpa, ſi de translatione, nec SS. D. N. nec Cæſ. Majeſtatem couſuluerunt, quod ſcilicet imminens periculum lougiorem cunctationem non admitteret. Sed nec opus fuerat ea conſultatione; quam quod ad Sanctitatem Suam attinet, jam iude proviſum fuerat eo diplomate, quo Præſidentibus, & Patribus data eſt transferendi auctoritas. Supervacaneum enim fuiſſet, quam diximus auctoritatem, & poteſtatem dediſſe, ſi adveniente transferendi neceſſitate expectandum fuiſſet, ut de eius voluntate certiores fierent. Ipſe etiam, quod ſuorum Legatorum conſenſus, & auctoritas interceſſerit, affuiſſe cenſeri poteſt (*a*) juxta illud Leonis primi Epiſtola 45. ad Synodum Chalcedonenſem. = In his fratribus Paſchaſino, & Laurentio Epiſcopis, Bonifacio, & Baſilio patribus, qui ab Apoſtolica Sede directi ſunt, me Synodo fraternitas veſtra exiſtimet præſidere. =

C. ſi nulla xxiii. q. viii.

(*a*) L. ij. C. de vete. Iur. eaucl.

De Cæſarea Majeſtate idem foret judicium, ſi ſui affuiſſent Oratores, qui ſi interfuiſſent, & translatio diſplicuiſſet, potuiſſent alios in ſuam trahere ſententiam, maxime ſi de Cæſaris voluntate docuiſſent, de qua alii quavis inſigni dignitate prædítiſſimo mandato fidem gerere minime tenebantur. Nec Cæſari moleſtum eſſe debet, quod eum non conſuluerint, cum omiſiſſent & SS. D. N. conſulere. Et ſi non deſint, qui aſſeverent hoc ad officium & auctoritatem Majeſtatis ſuæ in ſacris Conciliis minime pertinere.

Translationem vero factam fuiſſe ex legitimis cauſis quod ſecundo proponebatur, deducitur ex eo quam ſi Aeris intemperies, & contagioſi morbi cauſæ ſunt legitimæ indicendi juſtitiam, ſi excuſat vocatos, quod Judicio ſiſtant, quod fortuita ſit calamitas, quæ venienti periculoſa reddit præſentiam (*b*) ſi eſt legitima cauſa cedendi regimini Eccleſiæ (*c*) ſi eſt legitima cauſa non reſidendi (*d*) ſi excuſat a juramenti obſervatione, quod jure Domino debetur (*e*) multo magis, aut ſaltem pari ratione excuſabit Patres Concilii, qui receſſum ſtatuerunt, ſi metu mortis quo terrentur & conſtantiſſimi Viri (*f*) ad ſalubriorem locum conceſſere.

(*b*) L. II. §. cum glo: ff. ſi quis caut. (*c*) C. ad ſupplicationem cum glo: in §. morari de renunt. glo: in C. cois ſilius in §. ſuorum infirmitas xxiij di. c. Quorundam lxxiiij. diſt. (*d*) Clem. ne in agro §. ſi de ſtatu mona. (*e*) C. ſi vero cum glo: de jur. jurand. (*f*) Bal. in tract. ſciſma. col. 5.

Quod autem ea fuerit vis morbi, quæ juſtum timorem incutere potuerit, ſatis conſtare poteſt, ſi meminerint qui vanum timorem, & inanem fuiſſe formidinem illis obiiciunt, obiiſſe Epiſcopum Caputaquen. virum gravem ac probatum. Miniſtrum generalem Ordinis Minorum virum multæ auctoritatis, religionis, & doctrinæ; Balduinum Canonicum Tridentinum, ac alios plures minoris æſtimationis; Medicos monuiſſe eos, qui officii cauſa Caputaquen. Epiſcopum viſitabant, ne propius accederent, aut ne diutius morarentur. Ipſos Medicos uſos his antidotis, quibus tempore peſtis ſe præmunire conſuevere: eiſdem diebus ægrotaſſe Epiſcopum Vercellenſem Cardinalis Viennenſis conſanguineum, Pompejum Magiſtrum cæremoniarum, Jacobum Magiſtrum domus Archiep. Panormitani, & alios ignobiles vi morbi mente alienatos in maximo vitæ periculo conſtitutos fuiſſe. Erat ne vanus timor, cum nulla fere domus, vel funere, vel ægroto careret? Si nocte efferebantur mortui ne conſpectu homines deterrerentur, ſi campanæ funebres ſilere juſſæ ne auditu. Referebant nonnulli Cardinalem Tridentinum ſuos monuiſſe, ne Balduinum ægrotantem familiarem gratiſſimum, & quem ipſe Canonicum fecerat, officii cauſa viſitarent, quod morbo læthali contagioſo laboraret. Ipſum ob aeris intemperiem Tridento abeſſe. Fracaſtorius Medicus ille inſignis a Patribus pluribus ante menſibus magno ſtipendio accerſitus ægrotos viſitare recuſabat, quod non ad curandos peſtiferos, & contagioſos morbos vocatus fuiſſet, palam conteſtatus nec centum quidem aureorum in ſingulos dies ſtipendio tantum periculi, ac laboris ſubiturum.

Receſſerant eo metu perculſi plures Epiſcopi diſcedendi venia, nec habita, nec petita. Fiebat aliorum ad Romanos Præſidentes concurſus proteſtantium ſe nolle cum vitæ periculo Tridenti manere: feſtinabantque receſſum, ne ſi morbi fama crebreſceret, hoſpitiis, & tectis vicinorum arcerentur, ſi major diſcedendi neceſſitas adveniſſet. Memores ſuperiori anno cum vix duo, nec Tridenti quidem ſed Rogoreti (quod oppidum ad xij. mil. paſſuum diſtat) peſte periiſſent a Venetorum dominio interdictum commercium Tridento venientibus. Quo factum fuit, ut nonnulli ad quos edicti notitia minime pervenerat, eo ſe contuliſſent, cogerentur, aut retrocedere, aut ſub dio cum maximo eorum diſpendio pernoctare. Nec enim tunc licuiſſet, nec receſſus tempore ſeſe in Germania recipere, quod laboraret Germania morbo, & bello arderet, militibus ultra citraque commeantibus, quorum prædæ expoſiti fuiſſent: fremebant omnes, niſi communi conſilio, communi periculo conſulerent, ſingulos ſaluti ſuæ conſulturos. Quibus querelis permoti Reverendiſſ. Præſidentes, ac deſeri ſe formidantes, nec enim cum paucis Concilium habendum cenſebant; præſentibus ad conſultandum vacarunt, auditiſque, & his qui magnis clamoribus contradicebant, cum non placeret Patribus, nec diſſolvi, nec ſuſpendi Concilium, eo deventum eſt, ut Bononiam transferrent.

Comprobavit translationis cauſam Epiſcopi Portugallenſis receſſus. Is enim facto translationis decreto, cum abire conſtituiſſet, multis precibus exoratus, ac deterritus ab his, qui translationi non conſenſerant, quod rem ingratam Cæſari, & Regi ſuo faceret, ſi ab Hiſpaniarum Epiſcopis diſſentiret, mutata ſententia ſubſtiterat; At eo ipſo die, & ſequenti nonnulli ex familiaribus ſuis, eo morbo correpti, ac uno ex eis ſibi gratiſſimo triduo vita functo, in cauſa fuere, ut nec vale quidem dicto fugienti ſimilis diſcederet. Excuſat & Patres, quod uno, aut altero ex eis morbo illo, ſeu febre abſumpti diſcedendi conſilium ſumpſerint, aliorum Conciliorum exempla ſecuti. Unius enim Dionyſii Sarden. Epiſcopi obitu adeo deterriti ſunt Græci, qui ad Ferrarien. Concilium acceſſerant, ut opus fuit Concilium Florentiam transferre. Papien. quod quinquennio poſt Conſtantien. ex illius decreto ſitum eſt, nec uno quidem ex Patribus peſte ſublato, ſed quod plebem afficere cœpiſſet, Senas translatum eſt. Minore etiam quandoque ex cauſa Concilii locus mutatus eſt, ut cum per terræmotum ex Nicæa Seleuciam conceſſerunt, qui Concilium Nicææ habere conſtituerant, & ſi hæretici in eo prævaluerint.

Quod dicitur procuratum medicorum, ancillarum, & viliſſimorum hominum teſtimonium, longe a vero diſtat. Fracaſtorius enim medicus priuſquam conſultus fuiſſet, ultro vim morbi detulerat, dein conſultus, & ſcripto confirmavit febres fore peſtiferas, & contagioſas, quæ & ſi a principio leves videantur, virtutem tamen proſternere, mox delirium, aut furorem ſubſequi, quod Caputaquen. acciderat, ejuſdemque generis fore, quæ maculas in dorſo, & brachiis exprimunt, cum his quæ bubones circa emunctoria, aut aures, hoc ſolo diſtantes, quod non ita ſubito, & facile perimunt. Teſtes autem recepti, non ancillæ, nec viles homines,

ſed

ſed probi viri, & integræ famæ mulieres, quæ quod ægrotantibus ſervierant certius teſtimonium dare poterant; quos, & circumvenire, & affectare non oportebat, ut qui minus neceſſarii eſſent in re (a) notoria, & manifeſta. Sat enim fuiſſet Præſidentes pronunciare cauſam fore notoriam, quod & (b) fecere. At ab eo recepti teſtes, qui a Reverendiſs. Legatis, ad quorum officium id ſpectabat, mandatum acceperat, ut reciperet, & ea forma, & ſolemnitate, quam anguſtia temporis, & inſtans periculum admittebat, cum tamen nulli formæ, nulli ſolemnitati aſtringerentur.

Non autem ideo vana fuit formido, quod mox vis morbi refrixerit, quia nemo futuri præſcius eſſe poterat, quin potius ſi ex præteritis futura conjicere voluerimus, juſte timere potuerunt craſſaturum Epidimialem morbum, quod hæ febres, hi lenticulares morbi prænuntii ſæpius fuere Epidimialis morbi: quod etſi non ſemper eveniat, id propter cujus timorem res aliqua ſit, non propterea aſſerendum defuiſſe periculum (c). Navis enim ſæviente tempeſtate mari ventis agitata, non ideo caruiſſe naufragii periculo cenſeri deberet, quod mox poſuerint venti, ſerenitas affulſerit, in portum incolumis pervenerit. Non ideo quis, & fide data ſe committere debet capitali inimico, quia is non ſemper, aut etiam quia raro fidem fallere conſueverit.

Sed demus eam non omnino legitimam cauſam fuiſſe transferendi Concilium, non ne licuiſſet Patribus pro arbitrio, aut alia de cauſa, ſed præcipue ceſſante cauſa, qua indictum fuerat Tridenti Concilium ſe alio transferre, vulgata illa regula = ceſſante cauſa ceſſare debet effectus (d). Poſtulante enim Cæſare, expetente Germania, ut commode convenire poſſent Germani ad componendas religionis controverſias indictum fuit Tridenti Concilium; bis a SS. D. N. Papa miſſi legati, qui primum ad menſes ſeptem, deinde ad xiij. præſtolati ſunt Germanorum adventum. Aderant Galliarum Epiſcopi, Hiſpaniarum, & qui longius diſtant Luſitani, propiores vero Italiæ: cœptum Concilium, & ad menſes decem continuatum. Germanorum vix duo procuratores, aut tres, qui nec omnes perſtitere, & nondum bellum erat in Germania, quod eos detineret, & plures longe aberant a periculo belli. Decebat etiam, qui potius debuerant, ſi aliquo detinebantur impedimento, excuſatores mittere, ut ſacri decernunt Canones: (e) primum fuiſſet judicium, an legitima forent impedimenta: nec neglecta videretur Concilii auctoritas. Incerti erant Patres de Cæſaris voluntate, an ſibi cordi eſſet Concilium celebrari: quia Oratores ſui vix ſeſe oſtendebant, & abibant, nec ſingulis ſeſſionibus intererant: quia nullus ex Principibus (ut mos eſt) datus fuerat Concilii cuſtos & aliis de cauſis. Quid mirabatur igitur, ſi data, & ſi levis fuiſſet abeundi occaſione, decreta eſt Concilij translatio.

Arreptam vero quæ primum ſeſe obtulit abeundi occaſionem deſinent Patribus obiicere, ſi meminerint non modo occaſionem ſed cauſam, & neceſſitatem prius oblatam fuiſſe. Cum ſcilicet Cæſaris hoſtes occupata univerſa Romani Auguſten. ditione cum arce Cluſæ, quæ quia non longe Tridento diſtet, ejus Civitatis antemurale dici poteſt, in maximo fuerunt Patres periculo ne ruſtici, (& quod alias fecere) tumultu & ſeditione facta correptis Armis urbem obſiderent, aut hoſtes, ſi magnam occaſionem agnoviſſent cum omnibus Copiis ultra progreſſi Tridentum oppugnarent, & occupato ſaltu Tridentino, cum nondum Cæſar exercitum comparaſſet, viam præcluderent his Copiis, quæ a SS. D. N. in illius auxilium mittebantur: perſtiterunt Patres, & periculum ſuſtinuerunt, ne eorum diſceſſu Cæſari, cui omnia proſpera, omnia felicia cupiebant, & cupiunt, obeſſent, cum ſæpius in re militari etiam parvæ res maximi ſint momenti. Potuiſſent enim hoſtes ex patrum receſſu, quam

(a) Notorium n. non indiget probatione, ſed ſufficit illud allegare, & proponere glo. in Clem. appellanti de app. C. ij: & ibi Jo. And. Ut lit. non conteſt. imo nec in notoriis opus eſt citatione C. Bone & ibi Abb. in 3°. §. not. de elect. & de ordi. juris ſuper notorio & Tex. in C. ad noſtram il. 3. de jurejur. ubi ſi & aliquis in lex joravit in omnibus cauſis ordinem judiciarium ſervare, illum in notoriis ſervare non tenetur.

(b) Secuti monita Abb. in C. ad noſtras d. Jur. jur. ubi dat judici Cautelam, quod pronuntiet crimen eſſe notorium, quia etſi non eſſet notorium, valeret proceſſus ordine non ſervato, ex quo procedit tanquam ſuper notorio. Clem. paſtoralis de re judi.

(c) ad ſupplicationem de renuntiat. juncta glo: p. & C. ſi. cum glo. in § periculum de hæretic. l. vj. ubi colligitur quod quoties eſt juſta ſuſpitio mortis timetur eſſe periculum mortis. C. accedens d. a. n. 14. non conceſ.

(d) C. Cum ceſſante de App.

(e) C. Epiſcopus Synodam c. placuit xviij. diſt.

fugam appellaſſent, animum ſumere, & id animadvertere, quod inſcitia omiſere.

Ut diluamus quod tertio loco proponebatur, non negamus quamquam minoris partis ſententiam proferri, ut cum majorem continet pietatem ex ſententia Auguſtini ad Caſulanum cum dixit = digniora ſunt imitatione, quæ excellentiora ſunt (a) pietate. = Concordat illud Iſidori ad Maſſan. Epiſcopum cum ait, = Si in Conciliorum geſtis diſcors ſententia inveniat, illa magis teneat cujus major, & potior fuerit auctoritas (b) = Non autem dixit, quæ a majori parte fuit decreta, quoniam etiam minori parte adeſt auctoritas & meritum, dignitas major, & zelus melior, propter quæ Gregorius IX. irritam fecit electionem Cathalauenſ. Epiſcopi (c) idem, quando agitur res communis pluribus, ut ſingulis qualia ſunt jus agendi, aut eundi per alienum (d) fundum, jus derivandi (e) aquam, jus (f) ſepulchri, & pupilli (g) arrogatio, in qua non ſufficit majoris partis conſenſus; nec etiam ſufficit majoris partis conſenſus, cum derogandum foret ordinationi factæ in honorem, & utilitatem (h) Eccleſiæ, aut id decernendum, quod foret contra (i) Eccleſiæ utilitatem: Non præfertur per majoris partis judicium, cum major pars ſcientes indignum eligit: Non præfertur majoris partis judicium, cum major pars ſcienter indignum eligit, non (k) quando per viam compromiſſi transferenda eſt in aliquem eligendi poteſtas; (l) non cum fit quod ex mera voluntate, non autem ex neceſſitate, aut (m) utilitate & aliis quibuſdam caſibus. Non negamus inquam quandocumque, & multis caſibus pauciorum vel etiam unius ſententiam. Sed dicimus non devolvi collegii auctoritatem a majori parte ad minorem, niſi in caſibus a jure expreſſis, (n) Nullibi vero cautum fuiſſe Sacri Concilij translationem a majori parte ad minorem devolvi, propterea neceſſario ſubſequi pauciorum ſententiam in ea facienda vel non facienda præferri: quod nec per locum a ſimili in caſibus prædictis deduci poteſt, nec enim illa paucorum ſententia majori prædita eſt pietate, non ipſi melioris zeli, non majoris autoritatis, aut meriti, ut quæ Concilium, quod unicum eſſe debet, quod uno regitur Spiritu Sancto, dividebat, & in diverſas partes diſtrahebat. Quod & ſi pro comperto habeamus venerandos illos Patres, qui Tridenti remanſere, cum ſinguli vocati ab Ill. F. Toleto Cæſaris Oratore ſingulis de aliorum vocatione ignaris conveniſſent, palam conteſtatos fuiſſe non eo animo illic eſſe, ut congregationem facerent conciliarem; Ea tamen diviſio, & diſtractio abeuntium Fratrum piis mentibus timorem incuſſit & imminentis ſciſmatis horrorem, ne altare contra altare erigerent. Quæ res quanti fuerit ſcandali nemo eſt, qui ignoret. Quod ipſi paucioribus non majori parti imputandum eſt. Nullius etiam ſcandali fuiſſet ſuſpitio, ſi minor pars ſecuta fuiſſet judicium majoris non diſſidij, non ſciſmatis, quod omnium eſt maximum. Et ſi quod fuiſſet ſcandalum recedente integro concilio, (quod tamen negamus) longe minus fuiſſet, quam videre illud lacerum, & divulſum, propter quod non videmus quonammodo pauciorum ſententiæ firmiores dici poſſint, ſi infirmius reddidere Concilium: qua ratione, etiam liquet, nec antiquiorem, nec potiorem fuiſſe pauciorum ſententiam. Non & res iſta erat communis pluribus, ut ſingulis qualis fundi, aut derivandæ aquæ ſervitus, ſervi manumiſſio, aut ordinatio, pupilli arrogatio, mortui in alienum ſepulcrum illatio. Sed & ſi fuiſſet communis omnibus, & ſingulis, potuiſſet pars major in præjudicium minoris decernere: quemadmodum canonicis cum Epiſcopo conferre partem ſuorum reddituum pro Eccleſiæ inſtauratione ad omnes pertinet ut ſingulos: valuit tamen decretum majoris partis in ſingulorum detrimentum pro ut reſcripſit Inno. III. Archiep. (o) Rothomagen.

Si dein obiiciatur extare exempla plurimorum Conciliorum, in quibus a Romanis Pontificibus, & ſubſequen-

(a) C. Sana ix diſt.

(b) C. Domino ſancto l. diſt.

(c) C. Eccleſia de elect.

(d) L. fundi ff. de ſervit. ruſticali.

(e) L. concedendo ff. de aqua pluv. arcen.

(f) Inſtit. de Rer. divi: §. in cum.

(g) L. veterum C. de auctorit. præſtan.

(h) Inno. in C. accedentibus de privil.

(i) C. j. de his quæ fiunt a ma. part. cap.

(k) C. cum Wintorien. de elect.

(l) D. c. cum Wintorien.

(m) C. cum omnes de Conſtit.

(n) notant Doct. in d. c. cum omnes.

(o) ſi. de his quæ fiunt a ma par, cap.

ſequentibus Conciliis damnata, & exploſa majoris partis ſententia recepta fuit, & approbata quæ fuerat pauciorum, quemadmodum in Epheſini ſecundi, Ariminen. ſub Conſtantino, Leonis III. filio, & Carthaginen. Conciliorum actis legimus. Reſpondebimus Epheſini ſecundi deo damnatam majoris partis ſententiam a Leone Primo quem Tubam Evangelicam vocarunt, & a Chalcedonen. Concilio, quia vis a Dioſcoro, & militari manu illata fuerat Patribus, ut Eutycis veſaniæ ſubſcriberent, quod contra decreta Niceni Concilij decreviſſent, quod in eo reclamaſſent Apoſtolicæ ſedis legati, quod Flavianus Conſtantinopolitanus Epiſcopus dediſſet appellationis libellum. Ariminenſis vero quod invito Liberio per Taurum præfectum juſſu Conſtantij Imperatoris convocatum fuiſſet, quod occidentalis Epiſcopi aſtu, & fraude Orientalium circumventi fuerant: quod errorem dein agnoſcentes revocaſſent, quæ decreta fuerant; quod eum Damaſus Papa damnaverat. Conſtatiniani vero (ſic n. vocatum eſt illud Conſtatinopolitanum Concilium) quod reclamante Gregorio vj. congregatum fuiſſet, quod a Sciſmatico, & Hæretico Imperatore vis Patribus illata fuerit; quod ex Catholicis Epiſcopi plures venire recuſaverint, prævidentes omnia arbitrio Imperatoris decernenda. Et propterea in VI. Synodo Niceæ congregata ſub Irene Imperatrice merito damnata fuit majoris partis ſententia, & Sacrarum Imaginum uſus reſtitutus. Primo autem Carthagin. Concilium non univerſale fuit, & particularia Concilia quæ per ſingulas Regiones, vel Provincias fiunt teſte Auguſtino li. 2. con. donat. plenariorum Conciliorum auctoritati, quæ fiunt ex univerſo orbe Chriſtiano ſine ullis ambagibus cedunt. Nimirum ſic decretum majoris partis Concilij Generalis derogavit decreto majoris partis provincialis, quod fecere ſequentia Concilia Carthaginen. illi primo, cui & interfuit, & præfuit D. Cyprianus.

Quod ſi rurſus obiiciatur, nedum pauciorum ſententiam, ſed unius & ſolius quamquam prolatam ut de Oſio Corduben. Epiſcopo legimus in (*a*) Nicæno Concilio. Cum enim Patres vellent ſtatuere ut Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi cum conjugibus, quas ante conſecrationem duxerant, non dormirent, prævaluit unius Oſii ſententia, & unius Hieronymi decreto Aquiſgran. Concilii non licere raptori, cum rapta matrimonium jungere (*b*). Reſpondebimus non unius Oſii ſententiam aliis prælatam, ſed ipſum tantæ auctoritatis, ut alios in ſuam ſententiam pertraheret. Decretum vero Aquiſgran Concilii poſthabitum unius Hieronymi ſententiæ, quod Hieronymus jure divino juvaretur, cui nec plurium ſententia derogare poterat. Cum enim conſenſus conjugium faciat, ſi rapta de non conſentiente facta eſt conſentiens, copulatum erat matrimonium, quod jure humano dirimi non poterat. Sed quid in hoc laboramus, quaſi ſubſequatur, Aliquo caſu prælata eſt pauciorum ſententia, ergo præferenda paucorum ſententia in tranſlatione Concilii. Infirma eſt ab exemplis ratiocinatio, quod ex particularibus inferatur.

(*a*) C. Nicena xxxj. diſt.

(*b*) C. placuit. xxxvj. q. ij. c. de libellis xx. diſt.

Unum tamen non eſt prætereundum, quod etſi quandoque pauciorum ſententia præferatur, non tamen, cum longe major eſt numerus ex altera parte: eo enim caſu tantum præſumunt jura pro majori parte, quando non admittunt probationem in contrarium, quam præſumptionem vocant, jure pro ut de jure, ut ſtatuit Gregorius X. in Lugdun. Concilio (*c*). At caſu noſtro ſi exacte colligantur ſuffragia, & his, qui ſine conditione tranſlationem decernebant, adjungantur hi, qui ſub conditione, ſi de voluntate SS. D. N. certi eſſent, aſſentiebant; quodcumque mox lecto S. S. diplomate plane conſtitit, quod ejus auctoritate transferebatur, ſane indubium erit etiam longe majorem partem quam ſint duæ ex tribus partibus in eam ſententiam veniſſe ut transferretur. Sine his autem a longe majori parte omnium ſuffragiorum, & fere a duabus partibus ex tribus.

(*c*) C. ſi quando de election. li. vj.

Quod ex translatione immineant ſcandala, rixæ, contentiones, & quotquot enumerantur mala, non ſatis nobis conſtat, nec pro veriſimili habetur; nec enim a Cæſarea Majeſtate formidanda ſunt, qui ejus in Deum pietatem, in homines charitatem, eam probitatem, eum animi candorem, eam in rebus omnibus prudentiam, & omnium conſiliorum maturitatem agnoſcamus, ut minime formidanda ſint, quod ſcimus officii Majeſtatis Suæ eſſe Eccleſiam tutari, & defendere, tumultus ſedare, ſeditiones compeſcere, & alia mala, ac pericula propulſare (*a*) non inferre; quem novimus Deum timentem; gloriæ cupidum, honoris zelo ardentem, matrem ſuam Eccleſiam, cujus eſt primogenitus, & ejus in terris Vicarium venerari, & ſuſpicere. Minus etiam ea formidamus a veræ fidei, & religionis noſtræ hoſtibus, quod eorum vires Omnipotentis Dei ope, Summi Pontificis auxilio, Cæſaris invicta virtute, fortuna, & viribus adeo attritæ, & debilitatæ ſunt, ut de eorum ſalute, non de injuria nobis inferenda ſit ab eis cogitandum. Nec in Italia religionis cauſa timemus ruſticorum tumultus, popularium ſeditiones, nobilium conſpirationes, quod pauciſſimi ſint ea labe infecti, & ſi qui ſunt, in dies reſipiſcant, qui in poteſtate Principum ſunt, quod facilius compeſci, quam oriri poſſunt. Et ſi qui Principes, quod non credimus, Eccleſiam Dei, ejuſque in terris Vicarium, armis, aut aliis quibuſvis modis offendere, & injuria afficere tentaverint, non deerunt potentiſſimi Reges, & Principes, non liberi populi, & Civitates, qui veluti ad commune incendium extinguendum opem ferent, & tutabuntur.

(*a*) C. non ad fidem xcvj. diſt. C. nolite xe q. iij. C. principes xxiij. q. v. C. quali ea ca. &c. q. C. ſi Ecc. xxiij q. iiij.

Cum deinde dicitur, quod ſi translatio fieri oportebat, fuerant ſacrorum Conciliorum decreta ſervanda, ut non diſcederetur a terminis ejus regionis: propterea deligendum fuiſſe locum in Germania: facile diluitur, ſi diligentius perſpiciantur verba Conſtantienſis Decreti innovati a Baſilienſe: nec enim alia extant de mutatione loci Conciliorum Decreta. Nam providet Decretum illud eo caſu, quo in fine unius Concilii deſignatus eſt locus ſubſequentis; quod ſi ante exitum decennii nondum cœpto Concilio cauſa obſidionis, guerrarum, peſtis, & ſimilis neceſſitatis adveniat mutandi loci neceſſitas, liceat Summo Pontifici de fratrum ſuorum, aut duarum partium ipſorum conſenſu, & ſubſcriptione alium locum viciniorem, & aptum ſub eadem natione deputare. Non autem loquitur cum cœptum eſt Concilium: quod colligitur ex ſubſequentibus decreti verbis, cum dicitur, = quam tamen loci mutationem, vel termini abbreviationem per annum ante præfixum terminum teneatur Summus Pontifex publicare, & intimare. = Nec enim verba illa conveniunt jam cœpto Concilio, nec etiam deceret propter loci mutationem tantam fieri intermiſſionem. Quin nec decretum illud Concilium jam cœptum adligat; cum pari fungantur auctoritate, nec par in parem habeat juriſdictionem, poſſitque Concilium ſua auctoritate locum deligere. At nec Baſilienſe Decretum illud obſervarunt, cum delegerunt Civitatem Avenionenſ., ad quam ſe tranſtuliſſent, ſi Græci ad eam accedere voluiſſent. Sed nec Bononia alterius eſt nationis a Tridento, cum utraque Civitas intra fines Italiæ deſcribatur.

Cum vero ſubjicitur quod id nunc maxime fieri oportebat, quod Germani polliceantur ſe libere, & abſque ulla conditione, aut prætextu Tridentin. Synodum ſuſcepturos: non impugnatur translatio. Quoniam cum facta eſt, non ſe ſubmiſerant, nec ulla ſpes erat Proteſtantes Synodum ſuſcepturos. Incerti etiam eramus de Catholicis, cum ad Concilium non veniſſent: ſed & nunc quidem incerti ſumus quam Synodum ipſi Proteſtantes ſe ſuſcepturos profiteantur. Tergiverſari enim poterunt, (ut ſunt flexiloqui) ſe quidem obtuliſſe Synodi judicium ſubituros, ſed non ejus, quæ ſit Epiſcoporum,

qui

qui Romani Pontificis juramento obnoxii ſint, non ejus, quæ ab eo indicta ſit, cum nimis timerent, & impudenter auſi ſint Summum Pontificem partem appellare, & ſe ex adverſo partem conſtituere, ſomniantes neſcio quam Chriſtianam, & liberam Synodum ex omni gentium, & ordinum colluvione, ad quam clerici, laici, nobiles, ignobiles, populares, plebei, & quoſcumque voluerint, admittantur, ut facile diſſentione, ſeditione, ac tumultu omnia perturbentur, opuſque ſit re infect. diſcedere, ipſis interim in ſuo errore confirmatis qui a Concilio ſublati non ſint, nec damnati Propterea explicandum foret quam Synodum ſe recepturos profiteantur: præſertim cum editis libellis Tridentin. Synodum deteſtentur, ſingula quæque in ea decreta, & ſancita carpentes, & improbantes, ac etiam Tridentin. Civitatem, ut eis ſuſpectam, & minus tutam recuſantes.

Decceret etiam quin potius oporteret Patribus, qui ad Concilium convecturi ſunt, eas ſecuritates præſtari, quæ dari conſuevere, cum alia celebrata ſunt Concilia, nec ſolum Tridentini Principis, ſed & Romani Regis ſub cujus protectione eſt Civitas Tridentina, & aliorum Principum, per quorum ditiones eſſet iter faciendum, ut S. accedere, morari, recedere, Concilium transferre quacumque majori parti libuerit libere poſſint, & valeant. Quod maxime in præſentiarum fieri oporteret, quod Patres pro comperto habeant cum de transferendo Concilio facta eſt deliberatio, non defuiſſe, qui requirerent Dominum Trident. Patres Tridenti retineret, nec diſcedere permitteret quoad Cæſari foret gratiſſimum, & niſi conſtantia, inconcuſſaque fides illius nunquam ſatis laudati Principis nobis præſidio fuiſſet, omnes, ut belluæ in cavea, in Civitate Tridentina incluſi fuiſſemus. Quod modo & nos deterret, ne ad Tridentinam Civitatem revertamur, etiam ſi a Reverendiſs. Præſidentibus facta fuiſſet oblatio, ſi refrixiſſet morbi vis Tridentum rediuros; quæ tamen non pure, ſed ſub conditione facta eſt, ſi SS. D. N., chriſtianiſſimo Regi, & aliis Principibus placuiſſet reditus, & ea etiam tacita conditione, ſi omnes Bononiam convenirent, nec fieret Patrum Concilii diviſio: qui ſi veniſſent, nec factæ fuiſſent contra nos acres, & contumeliis plenæ proteſtationes, quæ nobis augent ſuſpitiones, & metum: neſcimus quonammodo poſtulante Cæſare, expetentibus Germanis, id negare potuiſſemus, aut SS. D. N., & alii Principes aſſenſum negare. Sed his & condonatis, præcipue oporteret Patres, qui Tridenti permanſere Bononiam accedere, ut horribile illud ſcandalum, quod ex patrum diviſione univerſo orbi datum eſt, tolleretur: quod ſi dixerint ſcandalum dediſſe eos, qui levi ex cauſa, ut prætendunt, receſſerunt, ad eos pertinere reditu ſuo Tridentum ſcandalum tollere. Facile diluitur objectum ex his, quæ diximus, omnem jure præſumptionem fore apud longe majorem partem, majorem omni culpa carere. Quod exemplo comprobatur. Dicant quæſo hi Patres, qui Tridenti permanſere, ſi dux exercitus ſublato vexillo duxerit caſtra mutare, detrectanſque aliquis ducem ſequi, & in caſtris manere, caque de cauſa dux cum hoſtibus confligere, aut urbem, quam expugnare propoſuerat debilitatis viribus oppugnare deſtiterit, cujus culpa cenſebitur retardata expeditio? Certe eorum, qui contra omnem militarem diſciplinam detrectarunt ducem ſequi. Nos Præſides noſtros ſecuti ſumus: nos Crucis vexillum: ipſi in caſtris manſere: ipſi vexilli deſertores fuere, quo retardata eſt omnis Concilii actio.

Quod vero delecta ſit Bononia in medio Italiæ collocata, ſubdita imperio Eccleſiæ, quo nemini dubium ſit non adituros Germanos, deſinent reprehendere, ſi meminerint quot præclara Concilia Romæ celebrata ſint, in quibus hæreſes longe diſtantium Provinciarum confutatæ fuere, & prolapſi mores novis legibus reſtituti; quæ non ſolum eſt ditionis Eccleſiæ, ſed Caput, & Sedes Rom. Pontificis. Et Græcos Gregorio X. Rom. Pontifice Lugdun. & Eugenio IV. Ferrariam, dein Florentiam ad Concilium acceſſiſſe legimus, nec contendiſſe tam inſtanter in Græcia fieri Concilium: non declinaſſe, nec recuſaſſe Gallos, Græcos, Germanos, Hiſpanos, Britannos, & alios urbem Romam, quod ditionis ſit Eccleſiæ, aut quam longe ab eis diſtaret. Quod etſi decere videatur, ac etiam conſueviſſe medicum ad infirmum, non infirmum ad medicum accedere, ſæpius tamen in chronicis ægritudinibus, & propter magnam medici auctoritatem, & præſtantiam non dedecet infirmum ad medicum accedere, idque ſæpiſſime fieri vidimus: cum præſertim adſunt juſtiſſimæ cauſæ, quibus medicus prohibetur ægrotum accedere. Quin porius deceret inibi habere Concilium, ubi reſidet verus medicus in terris animarum noſtrarum Romanus S. Pontifex Chriſti in terris Vicarius. Quod plurimum expediret, ne res tanti momenti eo abſente tractarentur, cujus præſentia, & auctoritas plura commoda præſtaret, & ejus abſentia incommoda, & pericula.

Ex his plane ſublata cenſeri poſſunt quæcumque translationi obiiciebantur, ſed quia nulla res eſt tam clara, & perſpicua, quæ ſi in controverſia ponatur, dubia non reddatur, demus rem dubiam fore: Judicem habemus SS. D. N. & Reverendiſs. Cardinales nobis auditores datos, quos in Judices agnoſcere debemus juxta illud Deuteron. = Si videris in portis tuis judicum verba variare inter cauſam & cauſam, ſanguinem & ſanguinem, vade ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus, venieſque ad Sacerdotes levitici generis, & ad Judicem in illo tempore, qui judicabit juſtitiæ veritatem. = Et juxta illud Moyſi, quæ figura tenuit Summi Pontificis, ut inquit D. Bernardus ad Eugen. cui mandatum fuerat, ut conſtitueret judices in Populo, & ſi quid mali ortum foret, deberent judices referre ad eum, quem etiam Cæſar judicem agnoſcit, qui Reverendiſs. Præſidentes, & Patres, qui Bononiam conceſſere Sanctitati ſuæ ut reos detulit illegiimæ translationis.

Miramur etiam, & dolemus, Reveren. illos Patres, qui Tridenti perſtitere, quæ & ſi in litteris ad SS. D. N. datis illum judicem agnoſcant, judicium tamen diffugiant, eo prætextu quod nolint ſe litibus implicare, quod ſi cauſa propria eſt, parati ſunt potius iniuriam pati quam judicem ſubire: ſi Dei eſt, ad ejus Vicarium pertinere defenſionem. Miramur inquam, & dolemus, quod cum litigare ſervos Dei non deceat, vocati non accedant ad eum cujus eſt litem tollere, ut a litibus explicentur quibus ſeipſos implicuere: nec n. lis iſta, diſcordia, contentio inter Patres Concilij tolli, non ipſi ſine lite eſſe poſſunt, niſi ab eo, ad quem ſpectat judicium, ſopiatur; quandiu ab eo non decernatur, translationem validam, aut invalidam, lis erit inter nos, & contentio. Miramur etiam, quod ſi ea propria eſt, malint iniuriam pati, quam judicium ſubire. Propria n. eſt, quod ipſi magno ſcandalo cauſam dederc. Sed etiam eſt Eccleſiæ, quam facto ſuo lacceram, & divulſam fecere, & Dei, quem offenderunt: nec propterea ex judicio eximuntur, quod ad ejus Vicarium, ſi Dei eſt pertineat: cum ad Dei Vicarium pertineat, ut judicem ad eos, qui magni criminis rei ſunt, ſciſmatis ſcilicet & diviſionis Eccleſiæ; quo nullum majus, nullum horribilius eſt. Iniuriam autem ferre, velle eſt honorem ſuum negligere: ſilere, non judicio ſiſtere eſt crimen faveri, eſt contumacem eſſe, contra quos (vulgato adagio) omnia jura clamant. Præterea ſi cauſa Dei eſt, cur ipſi, qui cum Summo Pontifice vocati ſunt in partem ſollicitudinis, cauſam deſerunt, cum potius cum eo defenſionem ſuſcipere debeant: Si hanc in Sanctitatem ſuam reiiciunt, cur non, & alias quæ Dei ſunt, cur non ſeſe ab Epiſcopali munere abdicant? Quum cauſa Dei ſit, animarum Curam gerere, populos virga, & baculo regere, & gubernare? Cur Sacerdotiorum

tiorum collationes, reorum judicia, & alia ſimilia ad Sanctitatem Suam non reiiciunt? Cur tantum lamentantur, quod & his Sanctitas S. manus apponat, ſi Dei cauſæ ad eum reiiciendæ ſunt?

At ſi nolunt ſe litibus implicare, ſi taciti volunt judicium expectare, cum adeo a Sancta S. vocati ſint, ut ſcilicet lis illa, aut concordia aut jure per celerem ſententiam terminetur, cur ſi nolunt vocati accedere, ne litibus ſeſe implicent, cur non accedunt, ut amicabili concordia, ſervata chriſtiana charitate monſtrum hoc diſſenſionis, & Sciſmatis in Eccleſia prorſus tollatur, ut conſtituta pace, vel omnes concordi animo, & mutua charitate Tridentum redeamus, vel de alio loco concordiam ſumamus. Huc dirigit virga directionis, virga regni ſui errantem gregem Paulus VI. Pontifex maximus, & Optimus. Cur vocati ad concordiam, ad pacem, ad paſcua Synodalia vocem ejus non agnoſcunt? Cur paſcua non Paſtor ſed ipſi ſibi deligunt? Cur diſſimiles eſſe volunt majoribus ſuis, qui ſemper obedientes fuere Apoſtolicæ Sedi, ſemper Rom. Pontificem, Beati Petri ſucceſſorem coluerunt, & venerati ſunt. Non eſt eum colere, non venerari, ad eum non accedere, præſertim ad pacem; ad concordiam, & dandam, & recipiendam vocati.

COPIA DI UNA LETTERA

SCRITTA DA M. GIOVIO AL CARDINAL CERVINI A TRENTO.

Reverendiſs. & Illuſtriſs.

GIO: Battiſta è sì dolce, che ſi degna farmi il Cancelliere, poichè la ſciſa m'è calata in queſta luna giù per una ſpalla, & per il braccio, ſorella uterina del mio Sig. Cardinale de Monte, & tutto per dare ſegno d'emendatione del ſilentio paſſato, & in effetto vorrei burlare con VS. Reverendiſs. così ſevera come ella è imitando la ladra fortuna, quale ſe burla delli diſegni delli homini, facendo di gran torti, come chiara di non ſtare aſſinticato. Voi vedete, Sig. mio, che ſtando Carlo V. ſopra l'orlo del pericolo di perdere o l'honore, o lo ſtato di Milano, andandoſene Orlienſe, e reſtato ſalvo, e uſcito di gabella, hora reſta il diſcorrere ſe 'l dare, o 'l non dare la tregua il gran Soliman, ſarà utile, o contraria occaſione all'intronizzare delli feliciſſimi Gemelli col Padre & con la Madre ſopra l'Altare di M. S. Ambrogio, & io ſon di parere, ſe Carlo V. non otterrà la detta tregua, ch'harà biſogno del agreſto, qual tiene inbottato M. Mario Roſino, & la S. regola Paulina canta, dicendo do ut des, manualiter, & vere, & non in carta pecora tantum, acciochè Cloto non celaccoccaſſe, inter calicem, & labra. Perchè non è coſa ſecura ſtare ſopra le promeſſione di Luca gaurico, maxime in negotio pecuniario, nel quale non ſuole ſtare forte il reſoluto Paſtore. In queſto mezzo ſe dice quà, che la chiave del Concilio è ſtata gittata in un pozzo molto profondo, & che el cieco d'Ibernia Armacano ſe difida, ch'ella ſe ripeſchi; ma potrà eſſere, che di levante venga uno uncino, che la ritrovi, ſenza riverſare il pozzo, coſa che deve parere difficile al M. Monſ. Caſella, che Dio li dia un buon pellicione per queſta invernata, & facci venir voglia al gran Lucullo di donarli uno carratello di vernaccia, perchè queſta eſpettativa non li ſia in forma pauperum. Queſto dico perchè le lettere de 26. d'Agoſto di Coſtantinopoli dicano, che non è aqua per macinare queſta tregua, eſſendo ſolito il Turco di macinare a ricolta, come fanno i frati, ſecondo Gio: Boccaccio. E queſto recogliere dell'aqua durerà un pezzo, & poi in uno colpo verſo l'ariete idest ad primaveris ſigna, la piena ſe ne venirà via, di queſte reſolutioni di non dare la tregua aſſoluta. Et mi pare di vedere il noſtro Cavaliere ſecco in uno Caſtano di broccato d'azzimia recitare a tavola nella ſtufa dell'anne di Trento la malignità d'alcuni, quali hanno fatto la traverſia a queſta tregua aſſoluta, ma ſia come ſe voglia Sig. mio, Papa Paulo è freſco, & ſnello, & giojoſo, & può molto bene aſpettare, che ſi chiariſca queſta poſta avanti che metta mano al ſopradetto aſperges.

Hoggi è arrivato l'Arciveſcovo di Napoli, (*a*) quale parrebbe, s'haveſſe l'ale, & la bilancia, il bel Angelo Michele, & a S. Lucia l'incappellareno come uno falcone pellegrino, & l'anderanno in groppa undici non già Angeli, ma viſi chi di Merlucci, chi di Striverghe, & chi di Borlanza, è sì con voi n'havete più di tre, alla barba de' chierici di camera, in ſegno pendocanti, & perchè niſſuno ſamutini, cene ſarà omnium ordinum, & nationum, & alla ſeconda fornata ci vorrà eſſere el noſtro Calmer della Corte Puliaſca, dicendo, ſe 'l povero Sfondrato more, non c'è il più pratico di me, alla barba del Veſcovo di Ceſena. Sig. mio ſenza burla v'ho fatto un giocondiſſimo libro dell'immagine, qual ſono al mio Muſeo, con le quale s'è celebrati 160 homini eccelſi morti, quali non ſono ſtati eunuchi, & forſe faremo il ſecondo delli vivi, & ſono d'Alberto Magno fino ad Alberto Pighio per buona ſorte di Germania, & ſe VS. Reverendiſs. ne vole uno ſaggio, nomini li tre homini eccellenti a ſuo guſto, & li mandarò la vita, & l'epitaffio. Reſto ſolo a ſupplicarla, mi raccomandi al mio Cardinale de Monte, & al divin Reginaldo, & ſopra ſupra tutti al gran Lucullo voſtro hoſpite, & tiranno dulciſſimo dell'Abe. A tutto l'ordine pedeſtre de' Prelati bacio le ſimbrie delle mozzette. Et B. V.

Da Roma trionfante a quattro pagnotte al bajocco, dico di quelle di S. Niccola di Tolentino. Il dì x. d'Ottobre 1545.

Deditiſs. Sig. el Veſcovo Jovio.

Al R.[mo] *& Illuſtriſs. M. & Sig. mio Colendiſs.* il Cardinale S. Croce Legato a Trento.

(*a*) Ranuccio Farneſe, Nipote di Paolo III.

COPIA DI UNA LETTERA

DEL NUNZIO DI VENEZIA,

Scritta a' Legati del Concilio, la quale contiene la nuova della Tregua fatta dal Turco.

Reverendiſs. & Illuſtriſs. Sigg. Padroni miei Colendiſs.

HIeri ſera vennero due brigantini di Coſtantinopoli con lo avviſo della concluſion della treua con lettere de' xxiij. in queſta forma per quanto ho potuto intendere dalla parte Franceſe. Che la tregua ſia per cinque anni con tutti i Principi Chriſtiani, la quale s'intenda ſtabilita quando ſaranno ſtati poſti i confini all'Ungherìa, i quali ſi debbiano porre fra termine di uno anno, & il Rè Chriſtianiſſimo debbia eſſer arbitro a porli, & fra quello anno ſiano ſoſpeſe l'armi con tutti i Chriſtiani, ma paſſato l'anno ſe non ſaranno terminati non s'intenda cominciata la tregua. Queſta termination di confini par, che tenda a far, che rimanghino al Turco alcune terre poſſeſſe da Chriſtiani in quel Regno. Dicono ancora, che Monſig. di Monlue, & il Sig. Gerardo (*b*) erano partiti per la via di Ungherìa. &c.

Di Venezia alli xvij. di Novembre 1545.

Deditiſs Servitore il Nuntio di Venetia.

(*b*) Coſtoro furono inviati al Turco per trattare la detta Tregua.

CO-

COPIA DI ALTRA LETTERA

SCRITTA DA M. GIOVIO AL CARDINAL GERINI A BOLOGNA.

Reverendiſs., & Illuſtriſs. Domine.

EGli è pur vero, che laude facta ferunt, laudato ſia N. Sig. Dio, & M. San Rocco degno d'una ſtatua, & d'uno peculiare altare in Baſilica Santi Petri; ma in effetto voi ſiete ſtati archi cima d'homini, in agafare queſta ſancta inexpettata occaſione della ſalute publica: è ben vero, ch'havete rotte l'ova nel panier a quel cima d'arroſto freddo per non dire M. Chriſtophorus. Queſto colpo è degno d'una bella tirata di broccato riccio nell'iſtoria, ſperamo ch'il generoſo Papa Paolo harà ſalvo condotto dalle parche abaſtanza per finire, & ſerrare queſto male aperto, & ben translato Concilio; biſogna bene, che ſe faccia una riforma con quella deſtrezza, & temperantia ch'ella non guaſti la coda al fagiano di queſta Santa Sede, & in parte chiudi la bocca a queſti blaſſematori di Germania, & chi mira bene in queſto toccarà con mano, che M. Niccolo Bonello non patirà molto, & ſe potrà poi con un volto invetriato chiamare a ſimile riforma queſti Sigg. grandiſs., quali ſon sì bramoſi di vedere la giuſtitia a caſa d'altri non volendola a caſa loro, & venga pure Soltà Salimano, perchè come diſſe M. Antonio da Venafro a Pandolfo nel gran dolore chiamando eſſo in ſoccorſo il Diavolo, ogni ajuto è bono, riſpondeva. Adunque doveranno fioccare Prelati, & uſcirne, & chi non veniſſe per maligna infingardia comminciando a ſcappellare, & ſe li Tridentini prelibati vorranno ponere ſedem ab aquilone, fulminateli Sig., & ſcappellateli come meritano quelli, che ſcomunicati vogliano celebrare la paſqua, & ve ſo dire, che biſogna fare da Papa Julio per non dire d'Innocentio IIII. & Aleſſandro II. di troppa lontana memoria, & Papa Paulo dice di non volere fare la morte della pecora; & bravino pure a ſua poſta, perchè Iddio pie audentes luculenter adiuvabit, & dica VS. Reverendiſs., & Illuſtriſs. al ſuo collega da mia parte, che Ceccone vole eſſere uno homo, poiche l'amica di bel vedere è diventata una ſcudogazza di color di pettine di buſſo vechio, & così ſo fine ringratiandole publico nomine di tutta l'accademia noſtra, quale tutto queſto anno ha molto bene cognoſciuto le ragie di quel cima, & credo, ch'ormai che Epheſtione ſe ne aveda ancora che habbia hauto un poco di glaucoma all'ochio dritto, concetta fine dalli congreſſi di Buſſeto, & queſta è una vertù di quell'amico non inteſa da groſſulani, & cavalieri erranti. Bacio humilmente la mano di VS. Reverendiſs., & Illuſtriſs. da Roma a xxix. di Marzo 1547.

L'Autore oppreſſo dal ſuo catarro non ha poſſuto ſcrivere di mano propria.

Deditiſs. Sig. el Veſcovo Jovio.

Al Reverendiſs. & Illuſtriſs. Sig. mio Colendiſs. M. il Cardinal Santa Croce in Bologna.

COPIA DELLA MINUTA LETTERA

SCRITTA DAL CARDINAL SANTA CROCE A M. GIOVIO.

REverendiſs. Monſig. Veſcovo la Lettera di VS. Reverendiſs. de 29. del paſſato ricevuta hoggi m'è ſtata cariſſima contenendoſi in eſſa non ſolo il judicio ſuo circa alla translatione del concilio, del quale io ſo molta ſtima per ogni reſpetto; ma ancora la riſolutione di N. Sig. della quale fino a queſta hora non eravamo ſtati avviſati così chiaramente; onde M. Reverendiſs. de Monte, & io ne la ringratiamo. Il miſtero del Concilio Tridentino è come il Pozzo di San Patritio. Non ſo ſe in la hiſtoria di VS. Reverendiſs. c'era niſſun miracolo, quando nò, il primo eſſendo ben deſcritto come non dubbito che ſarà da lei, che intende beniſſimo quelle coſe, & ſa quante braccia d'acqua. Et ci raccomandiamo, & offeriamo a lei continuamente.

Di Bologna alli IIII. d'Aprile MDXLVII.

COPIA DI UNA LETTERA

SCRITTA DALL'ELETTO DI TERRACINA AL CARDINAL SANTA CROCE A TRENTO.

Reverendiſs., & Illuſtriſs. Sig. & Padron mio Oſſervandiſs.

SE più toſto haveſſi inteſo il deſiderio, che VS. Reverendiſs., & Illuſtriſs. ha di vedere quelle due forme del Decreto della giuſtificatione ſtampate in Alemagna con l'eſpoſitioni contrarie alla Dottrina noſtra, & che almeno al partir mio da Trento me n'haveſſe fatto un piccol cenno, haverei fatta ogni opra, acciò chè Ella ne foſſe ſtata ſodisfatta. Ma hieriſera ſolamente il molto Reverendo Monſig. di S. Marco mi diſſe, che per tutto hoggi cercaſſi di haverne copia, imperocche penſa partir domane ſenza fallo; ond'io per molta diligenza c'habbia uſata, non ho potuto ſervirla, anzi mi vien detto, che quaſi tutte quelle copie ſtampate ch'erano in queſta terra, ſi ſono mandate fuora a diverſi loro amici, ma afferma publicamente Baldaſſar Altieri Agente de' Proteſtanti, che queſte Copie non vagliono molto a pari di quelle, che d'hora in hora aſpetta, che gli ſiano mandate dal Bucero ſopra tutte le forme di queſto Decreto; & dice, che ne harà in quantità per ſervire agli amici. Io ſarò diligente per haverne ſubito qualch'una per mandar a VS. Reverendiſs. & Illuſtriſs. fra tanto non reſterò di dirle, che in Venetia ſi è di nuovo ſtampata quella Tragedia del Libero Arbitrio, & ſi vende ſegretamente. Et Baldaſſar ſopradetto ha fatti venire molti di quei libri del Lutero adverſus Papatum Romæ a Sathano inventum, & inſieme quell'opera del Bucero contra il Concilio di Trento. Et queſti libbri (ſe non li ha veduti) a tutte l'hore li potrò mandare a VS. Reverendiſs. & Illuſtriſs. Preſſo di queſto le ſo ancora a ſapere, che un M. Giorgio Corintio greco, nipote della felice memoria di Monſig. Arciveſcovo di Napoli di Romania, mi ha portato un libro di Theophilatto ſopra i Profeti, qual dice havere fatto copiare per nome di VS. Reverendiſs & Illuſtriſs. & la ſcrittura dice, che vale x. ducati per eſſere 35. quaderni, & mi ha detto, che ha un libbro nelle mani antichiſſimo contro il Primato della Chieſa Romana, il quale è d'un ſuo amico, & ne potrà haver copia inſieme con molti belliſſimi libbri, onde ſe VS. Reverendiſs., & Illuſtriſs. ſi degnerà dar ordine al Giunta Libbraro, che gli paghi la ſcrittura ſolamente, all'uſo comune, prometto di farli traſcrivere. Ho inteſo anchora, ch'egli è pervenuto nelle mani d'un gentiluomo greco molto ricco, & patricio parimente di queſta Città per eſſer nato in Candia, un'Opera di Dante contro il Primato della Chieſa Romana, & è ſtata tradotta da Marſilio Ficino in lingua volgare, & queſti è l'eſemplare iſteſſo di mano del Ficino, & per eſſer queſto gentiluomo poco amico della ſede Romana, dubito che la darà a qualche ſtampatore in Venetia. Non mancherò di affaticarmi per haver

copia di queſta parimenti, quando ch'io ſappia di farle coſa grata.

Monſig. Reverendiſs. Patriarca mio Zio ſi trova per la Dio gratia in buono ſtato, ond'io fin'hora ho aſpettato, che Monſig. Reverendiſs. & Illuſtriſs. Camarlengo mi faceſſe haver modo quì, per potermi levare, & ritornare a Trento, & perchè ſua Sig. Reverendiſs. & Illuſtriſs. mi ſcriſſe, che aſpettaſſi il ſuo aviſo, però la non prendi meraviglia, ſe non ho ſodisfatto alla promeſſa, ch'io feci di ritornare, perchè in vero io da me non havrei pur modo per hora di farmi le ſpeſe nel venire a Trento. Non ho mancato di ricordar, che mi ſia proveduto, che non mancherò di fare il debito, chè mi ſi conviene; & fra tanto baſcierò humilmente le mani di VS. Reverendiſs. & Illuſtriſs. & il Sig. Patriarcha riverentemente ſe le raccomanda.

Di Venetia alli 4. di Gennaro del 47.

Di VS. Reverendiſs. & Illuſtriſs.

Umil Servitore
L'Eletto di Terracina.

EPISTOLÆ
JOANNIS BAPTISTÆ AMALTHÆI
Nomine Caroli Cardinalis Borromæi in Pontificatu Pii IV.

I.

Cardinali Varmienſi.

Ex MS. Cod. Illuſtr. Dom. Franciſci Fiorednai Luc.

DUabus tuis epiſtolis, quarum alteram ad XI. alteram ad VIII. Kal. Apr. dederas, cum multa me negotia impedirum haberent, non potui antea ſcribere: & quia ſummis occupationibus diſtinebar, nunc reſcripſi breviter. Narro tibi: ab Internuntio Philippi regis proxime ad Sum. Pontificem miſſo, neque de eccleſiaſticorum bonorum venditione, nec de alia hujuſmodi re, quæ ad propria Regis commoda ac fortunas amplificandas pertineat, quidquam hactenus eſt auditum. Quam ad rem explorandam etiamſi magnam curam diligentiamque contulerim, tamen inveſtigare, atque odorari nihil potui. Hæc vero ex ejus ſermone intelligi, conjecturaque proſpici potuerunt, Regis mandata ad publicas rationes ſpectare omnia, ut non modo quæ plerique timore, ac nullo certo conſilio ſuſpicantur, petiturus ea non ſit, ſed ne tantula quidem ſuſpicioni locum reliquerit. De Bario quod ſcribis, ne in mentem quidem Pontifici venerat cogitare, nihilque ab illius vel conſiliis vel inſtitutis hoc præſertim tempore eſſe alienius puto, quam ut ulla ex hoc fonte moleſtia ad Poloniæ Regem permanet. Quamobrem cum Pontificis animus in ea cogitatione ſit defixus, ut chriſtianæ Reipublicæ jam afflictæ medeatur incommodis, omneſque Reges, quorum auctoritate & præſidio religio nititur, & ornare & augere optimo jure poſſit, hoc tibi perſuaſiſſimum eſſe velim, nullam Regi tuo cauſam fore, cur, qua pietate & obſervantia erga Pontificem ſemper fuit, in eadem minus perſeveret. Illud autem Pontifici gratiſſimum accidit, quod Abbatem Clarevallenſem præclare ſibi conſtare ſentit, cujus religionem, ac voluntatem cum amplectitur, tum etiam probat. Quod ad verborum mutationem attinet id ad te, ac cæteros legatos, veſtramque ſapientiam, integritatem, & fidem retulit, dum commodo chriſtianæ Reipublicæ fiat, neve de Pontificiæ dignitatis ſplendore aliquid detrahatur. Equidem fore confido, ut veſtra facilitate, prudentia, virtute noſtræ cauſæ, veſtro officio & omnium expectationi ſatisfiat. Quorſum conſilium tuum ſermoque reciderit, quem cum Cardinale a Lotharingia habuiſti plane perſpicio. Recta vero & egregia de Cardinalis Borbonii propoſita ratione reſponſio; qua in cauſa nil diſſolute, nil remiſſe, ſed graviter omnia & conſtanter, Pontificem eſſe facturum certo ſcio, ut & jura religionis, & Pontificatus amplitudinem ſancte ac pie tueri videatur. Deus te incolumen quam diutiſſime nobis ſervet.

Romæ III. Non. Apr. MDLXIII.

II.

Senatui Regio Mediolanenſi.

MAriani Curtii pia & egregia voluntas mihi in eo maxime probatur, quod præfecturæ ſuæ fructus ad communem nobilium puerorum Mediolanenſium utilitatem ſtatuat conferre, qui ab opibus non ſatis firmi in ludo Zægio ſancte ac liberaliter inſtituuntur. Itaque animum induxi, ne religioſi viri optimo conſilio vel labore vel gratia apud Pontificem Maximum deeſſet, qui cum præſertim & natura ad hujuſmodi officia ſit propenſior, & quæ pietatis & liberalitatis ſunt munera, ea non modo adjuvare, ſed etiam amplificare conſueverit, facile mihi hoc rogandi dedit, ut Curtius præfecturæ ſuæ eidem ludo renuntiandæ haberet facultatem. Ego vero tum ut meam erga vos obſervantiam, qui mihi totum hoc negotium diligentiſſime commendaſtis, aliqua in re declararem, tum ut ingenuorum puerorum commodis & diſciplinæ conſulerem, inopiamque ſublevarem, libenter & petitoris & rogatoris perſonam ſuſcepi; quo in officio præſtando, quia & veſtræ & Curtii voluntati ſatisfeci, & ex annuis præfecturæ fructibus fore perſpicio, ut ad Zægium ludum & dignitatis & diſcipulorum ſumma fiat acceſſio præclare operam poſuiſſe mihi videor. Pontificem veſtro nomine ſuppliciter ſalutavi, cujus ex ſermone, & vultu plane intellexi, veſtri illum ordinis eſſe cupidiſſimum, atque amantiſſimum. Valete.

Dat. XIII. Kal. Apr. MDLXIII.

III.

Cardinali Varmienſi.

QUÆ de Epiſcopi Quinqueccleſienſis integritate, religione, & ſumma in Deum pietate cognoſcimus ex tuis literis, eo jucundiora Pontifici acciderunt, quo alienior, atque incommodior ſubeſſe opinio videbatur; etenim ſubvereri nonnullos ſenſerat, is ut multa perturbaret, & quæ firmiſſimis chriſtianæ reipublicæ præſidiis munienda ſunt hoc tempore, & labefactare, & convellere contenderet. Et quoniam in ſuſpicionem controverſiæ, ac diſſidiis eum nobis ferme adduxerat, qui illinc efflarat quidam rumor, tuo teſtimonio, in quo ſumma auctoritas eſt & ſplendor, Pontificis animus eſt confirmatus. Ergo quæ in hanc ſententiam ſcripſeras, ſcite, & commode ſcripta ſunt

omnia

omnia, ut eximiæ probitatis virum optimumque religionis cuſtodem, atque adminiſtrum eum fore judicamus. Illius virtutis, & conſtantiæ eſt impiorum hominum nec conſilio, nec auctoritate a ſtudio divinæ religionis, & præſtantiſſimo officio deterreri. Abbatis Clarevallenſis rationem egregiamque voluntatem a Gallis fuiſſe minus probatam, cum Pontifex viderit, tuæ neque dignitatis, neque amplitudinis eſſe exiſtimat, ut de hujuſmodi rebus cum Muſoto quidquam agas, eumque Abbati anteponas: quod ſi quando Cardinalis a Lotharingia animum ad has controverſias ſedandas erexerit, tum & diligentia, & facilitas in omnium ſermonibus audiendis erit adhibenda: id autem ab induſtria, pietate, & ſapientia tua, in qua Pontificis mens præcipue requieſcit, nulla cauſa eſt, quin expectem. Quæ tuæ literæ Cal. Apr. datæ de Germania renuntiant, fuerunt Pontifici non injucundæ; quamquam hoc illi multo eſt optatius, ut qui depravatæ, & ſeditioſæ diſciplinæ ſunt duces, tandem errores agnoſcant, ac deponant ſuos, ſicque ad priſtinam conſuetudinem, & pietatem conveniant, ut eorum impetu jactata, & perculſa religio oculos tollat, & recreetur. De profectione ad Epiſcopatum tuum, quod ſcribis, tibi Pontifex non aſſentitur: nam in hac temporis difficultate, cum prudentiſſimorum, & ſanctiſſimorum hominum tui ſimilium, tanta ſit paucitas, quæ ad doctrinæ chriſtianæ patrocinium, ac defenſionem adhiberi poſſint, tuum conſilium, gravitatem, fidem, & in omni genere præſtantiam res propemodum ipſa efflagitat: qui ſi hoc tempore longiſſime abfuiſſes, tamen cras non modo accerſendus, ſed ad tantam publici muneris functionem etiam impellendus, cogendus: itaque omnem hanc curam abs te pie, ſancteque ſuſceptam Pontificis vel judicio, vel mandato abiicias, neceſſe eſt, atque opportuniori tempori reſerves, cum præſertim, quam fructuoſus in provinciam adventus tuus futurus ſit, non diſpicias, quæ vero ex iſta tua permanſione conſequitur utilitas, cum cæteris, tum ipſi Pontifici ſit exploratiſſima. Quamobrem cum univerſam religionis cauſam in florentiſſimorum hominum conventu complecti videaris, de unius Eccleſiæ ſtatu noli tam eſſe ſollicitus, ut quod ſanctiſſimum eſt, & in omnes partes maxime valet, ab officio declines: proinde iſtic præclare conſiſtes quoad tanti negotii exitus Deo Optimo Maximo approbante expediatur: id erit pergratum Pontifici, tibi perhonorificum, & bonis omnibus ſalutare. Canonicorum qui tuæ fidei, ac poteſtati crediti ſunt, literas, quas ad me miſeras, ad te ſtatui eſſe referendas, eaſque addidi in faſciculum litterarum mearum: quæ vero ſejuncta ab hac epiſtola tibi nota eſſe cupio, ex iis litteris, quas communes tibi cum reliquis legatis miſeram perſpicies. Habes ad tres epiſtolas tuas, quarum unam iiij. cal. alteram calendis, tertiam v. Non. Apr. dederas. Vale.

Romæ XVIII. Cal. Maij MDLXIII.

I V.

Cardinali Varmienſi.

RErum, quæ iſtic geruntur ſtatum, & varietatem perſpexi ex tuis litteris, & quamvis permiſta mala cum bonis incurrant, tamen & Dei benignitate, & tua cæterorumque legatorum vigilantia, & conſilio fore arbitror, ut quia præ religione, vel adornanda, vel augenda tanta a nobis adhibetur contentio, optimi etiam exitus conſequantur. Profectionis tuæ tempus non tam ad Pontificis nutum, & voluntatem, quam ad officium ſuſceptæ provinciæ video fuiſſe accommodatum: nam ſi publicam utilitatem ſpectabas, quid erat, cur te iſtinc tam, quam ex communium temporum cuſtodia commoveres? ſi honeſtatem, næ præclare agitur, dum in tanta rerum perturbatione totius Chriſtiani orbis cauſa Varmienſi diœceſi anteponitur: tuum igitur animum & Pontifex amiciſſime amplectitur, & ego pro eo quanti te ſemper feci, amo plurimum. Multa Germanicæ litteræ præcipue vero de Heidelbergenſi conventu attulerunt. In Argentinenſi diſceptatione cum ſubinania plura, & nugatoria fuerint, ad nihilum recidiſſe omnia non miror. In novis canonum decretis interpoſitis, magni interfuit, quanta cautio adhiberetur, ne quid temere aut celerius emanaret: itaque quorum opera proviſum eſt, ne pugnare inter ſe, ac pari in propoſito diſparem ſententiam ſignificare viderentur, ii ſuam & prudentiam, & fidem Pontifici vehementer probarunt: quo in officio cum Oratoris Poloniæ Regis pietas, & doctrina duxerit, quemadmodum cognovimus ex tuis litteris, & ſi illius virtuti, & probitati plurimum ſemper tribuit, nunc tamen acrior ad declarandum judicium ſuum fuit. Cardinalis Naugerii adventum tibi fore perjucundum ſcio: tanta eſt enim viri ſapientia, & integritas, & in conſuetudine ſuavitas, ut gratiſſimum officij, & induſtriæ ſocium ſis habiturus. Quæ ad Cardinalis Moroni reditum reſervari commode poſſint, tu, ac reliqui legati pro veſtra prudentia videritis: neque enim tam in ejus reditu quam in aliqua temporis inclinatione, poſita deliberatio eſt. De Staphilo nihil dum nobis renuntiatum erat, cujus ſanctitas, eximiaque doctrina cum Pontifici ſpectata eſt, tum dici vix poteſt, quanti ſit apud me ponderis. Ad Epiſtolam tuam, quam ad V. Cal. Maii dederas nunc hoc reſcribam: quæ in iſto publico conſenſu proponenda erant hoc tempore, ea & vidiſſe Pontificem, & rerum delectum comprobaſſe. Iſtic ne quid perturbare, ne quid parum conſtanter fiat, te, cæteroſque, quorum prudentiæ, atque arbitrio iſtarum rerum moderatio, & adminiſtratio permiſſa eſt, diligentiſſime curaturos eſſe confidimus. Vale.

Romæ III. Non. Maii MDLXIII.

V.

Cardinali Varmienſi.

NOn ignoro, quam multas laboris, & officij partes ſuſcipias, quæ cum in conſpectu Chriſtianæ Reipublicæ gerantur, Deique voluntati, & religionis uſui ſint maxime conſentanea, non tam ægre ſuſtineri, quam glorioſe præſtari poſſunt: quare tuo inſtituto ſic utere, ut ſoles; ne enim agi præclarius, nec commodius confici res poteſt, quam ſi abs te, atque ab reliquis legatis adminiſtretur. Quæ Epiſcopo Quinqueccleſienſi, quæ comiti Lunenſi, quæ Luſitano, itemque deputatis reſponderas, non prudentiæ minus, quam humanitatis habuerunt, neque a Pontificis conſiliis diſſidere viſa ſunt. Illud autem Pontifici permirum videtur; cum ejus curæ, & ſtudia omnia in religionis dignitate retinenda, & amplificanda evigilent, tantam eſſe nonnullorum hominum pertinaciam, ut communi in cauſa, ad quam omnium animi conſpirant, magna ſententiarum diſſimilitudo ſit & varietas. Sed quoniam plura publicis litteris ſum perſecutus, hæc per quam breviter perſtrinxi. Te velim rectiſſime atque optime valere.

Romæ IV. Idus Maii MDLXIII.

VI.

Cardinali Varmienſi.

AD eas litteras, quas a te proxime acceperam nihil fere habebam, quod reſponderem, ut quod ſæpius ſcripſeram, quam tuum conſilium, & in omni genere vigilantia, aſſiduitaſque Pontifici probaretur, vel quia quæcumque ad iſtius provinciæ moderationem, & tranquillitatem pertinent, tuæ cæterorumque legatorum fidei, & virtuti commendata ſunt omnia. Quæ iſtic nonnulli moliuntur atque contendunt, in eam partem accipimus, ut duci ſpe optimi exitus, quam iſtorum officio, aut conſtantiæ diffidere malimus: tamen ſi ſtudia, ſi operam ſuam ad veſtrum arbitrium, ductumque conferrent, exiſtimationi ſuæ fortaſſe commodius publicis rationibus, certe quidem melius conſulerent: Cardinalis Moroni ſi maturior fuerit reditus, negotiorum omnium ratio erit expeditior, & veſtram quoque diligentiam illius adiuvabit induſtria. Sed quæ impedimentorum cauſæ intercurrunt, ne procurationem etiam neceſſariam retardare videantur noſtri eſt judicij. Litteræ tuæ cum ad me biduo, nonnunquam etiam triduo ſerius, quam publicæ litteræ perferantur, & quod caput eſt in minimo temporis momento non minima interdum vis inſit; ſtatui hac de re te eſſe admonendum, ut qui eas non ſtatim reddunt, horum negligentiam tuo conſilio corrigas, cureſque ut poſt hac cum publicis litteris conjungantur. Vale.

Romæ Idibus Maij MDLXIII.

VII.

Cardinali Varmienſi.

NUllum video abs te diligentiæ, & pietatis officium prætermiſſum, vel quod Villalpandum adhibuiſti ad Lunenſis comitis conſilia, ſenſumque explorandum, fieri nihil accuratius poterat; cujus tamen gravitas atque conſtantia cum Pontificis perpetuo judicio mirifice congruit, qui non eum modo religionis propugnatorem judicare, ſed etiam prædicare ſemper conſuevit. De Oratore Poloniæ regis quod ſcripſeras, id quidem Pontifici gratiſſimum fuit; quem enim de ſua fide, & de communi Chriſtianæ Reipublicæ cauſa eſſe tam ſollicitum ſentit, eum fore intelligit non minus alienæ integritatis auctorem quam teſtem ſuæ. A Caniſio quæ improbentur cognovi ex aliorum litteris; ea cujuſmodi ſint a Cardinale Morono plane intelliges: incredibile eſt, quanta cura, ac ſollicitudine vir pius ſit, ut Dei immortalis cultum, ſanctimoniamque omni animi impetu tueatur, ac cæteris præſtet.

D. Ceronio, quem mihi diligenter commendas, nec ſtudio ſum defuturus, nec gratia: Cardinalis Moronus niſi me conjectura fallit jam iſtuc rediit, cujus opera apud Ferdinandum Imperatorem deſignatum præclare poſita adducor, ut ſperem omnium rerum expeditiſſimam rationem, niſi forte in homines incidimus contentionis cupidiores, qui ad chriſtianas inſtitutiones dijudicandas invidiæ plus quam religionis attulerint. Sed qui omnia gubernat, Deum hæc præcipue curaturum eſſe confido. Ex Germania, quæ afferebantur erant omnino turbulenta. Sed quia plura in communes litteras incluſeram, longiorem facere epiſtolam nolui. Vale.

Romæ XI. Cal. Junij MDLXIII.

VIII.

Franciſco Bernero Saxoni.

ET curam Pontifici, & ſolicitudinem mihi tuarum rerum direptiones, & calamitates, quas ab impiis hominibus accepiſti, eo majorem attulerunt, quo tuam, & tuorum omnium fidem, atque conſtantiam exploratius cognovimus: nam in quorum bona nefarii homines, & hæretici impetum facere conſueverunt, vel ut a vero Dei cultu deterreant, vel ut de religionis poſſeſſione deturbent, ſi ab officio nihil deflexerint, incredibile dictu eſt quanta ſtudii contentione eos ſibi Pontifex ſublevandos, & augendos eſſe ſemper duxerit, cui ſi tui juvandi facultas dabitur, mihi crede, liberalitatis, & benevolentiæ fructus ab eo percipies maximos. Ego vero & ſtudio, & opera tibi nunquam deero. Quæ ad petitionis tuæ rationem ſpectant, reliqua intelliges ab Hadriano Candido, qui nobis, & litteras a te reddidit, & mandata expoſuit. Vas cryſtallinum, quo a te ſum donatus, non tam ſua pulchritudine, quæ ſumma eſt, quam amoris tui teſtimonio, quo mirabiliter ſum delectatus, mihi gratiſſimum fuit: quare operam dabo, ut grati animi, & liberalis nullum erga te officium iis in rebus prætermiſiſſe videar, quas vel ad commodum, vel ad dignitatem tuam pertinere arbitrabor. Vale.

Romæ VIII. Cal. Junii MDLXIII.

VIIII.

Cardinali Varmienſi.

AB Oratoribus regiis ne qua fiat de honoris gradu contentio, id Pontifici fore video curæ: nam quod tu ſcripſeras, idem ex aliorum legatorum litteris perſpexit: ut vero illic omnia placide, & tranquille procedant tum ſui conſilii, tum veſtri etiam judicii, atque prudentiæ eſſe arbitratus. Sed quia hujus rei non ita facilis deliberatio eſt: quid enim conſtitui poteſt quin alteruter aſperius accipiat, quod optimum factu ſit, cum decreverit, vos faciam certiores. Reliquum eſt, ut me tui cupidiſſimum, & obſervantiſſimum eſſe, & tibi ipſi, & cæteris perſuadeas. Vale.

Romæ VII. Cal. Junii MDLXIII.

X.

Cardinali Varmienſi.

SCripſeram ſuperioribus publicis litteris, quod ſtatutum Pontifici eſſet de Oppidenſi, itemque aliis, ſi diſcedere alii cogitarent hoc tempore dimittendis, quod piæ tuæ & cæterorum legatorum auctoritati, arbitrioque commiſſum eſt, qua ſapientia eſtis, qui non tam graves, quam ſpecioſas cauſas afferrent, eos ita in officio contine bitis, ut ne religionis curam abiicere, aut communem cauſam negligere videantur. Oppidenſis Epiſcopi fratrem commendare non deſtiti; daboque operam, ut eius non modo ſaluti, ſed etiam exiſtimationi quantum in me eſt ſemper ſubveniam. Vale.

Romæ IV. Cal. Junii MDLXIII.

X I.

Cardinali Varmienſi.

SOllicitum, & præcipue quidem Pontificem cum haberent multæ religionis partes, quibus omnino ſubveniendum putat; tamen acceſſit de cancellarii obitu recens cura, cujus virtus, & in Poloniæ regno, vel ſplendor, vel auctoritas ab impietate deterrere multos potuit; quod vero ſuſpicari viſus eſt, ſi quis in ejus locum ſuccedat ab religione alienior, ne longius malum ſerpat, & omnes provinciæ partes occupet, hæc auxit illius dolorem ſuſpicio, nihil enim habet antiquius, quam ut Dei cultus, qui jam pene exaruit, aliquando efflorefcat, & ad priſtinam dignitatem revocetur. Ad Bavariæ ducem, quæ mediaris, quia ſanctiſſime ſuſcepta ſunt omnia, fore illa quidem ſalutaria, & cum Chriſtianæ Reipublicæ cauſa conjunctiſſima confidimus, ac ſi quanti erunt tantidem il æſtimabunt, apud quos ponderetur, nullum erit ſtudium, in quo præclarius animum, & cogitationes tuas ponas, & quamvis accuratiſſime in cæteris rebus tua elaboret induſtria, tamen percommode etiam in hujuſmodi meditatione verſabitur. Vale.

Romæ IV. Junii MDLXIII.

X I I.

Cardinali Varmienſi.

ACcepi exemplum litterarum, quas ad Bavariæ ducem ſcripſeras, in quibus Pontifici perſpecta ſunt ea, quæ non minus ſapienter, quam pie, ac graviter præcipis: utinam quantum ipſe animi, & fidei ad conſilium attuliſti, tantum ille afferat voluntatis, ut res ad religionis tranquillitatem, & ad commune otium fluant. Hunc vero exitum non tam cupido, quam ſuſpenſo animo expectabimus; video enim quid tibi in mentem venerit ſuſpicari, & quid tempora ipſa denuntient plena timoribus. Quod ſi eos, quorum dignitas, & auctoritas in chriſtiana republica maxime floret, ut cauſæ ſic officii ſocietate conjunctos habebimus, profecto Dei Optimi Maximi Eccleſia, quam impii homines perturbare, ac convellere conantur, ab his tempeſtatibus conquieſcet, & firmiſſimis præſidiis utetur, qua in cogitatione, & cura dies, & noctes Pontificis mens excubat. Reliqua ex iis literis quas publice miſeram, cognoſcis. Te incolumem eſſe quam diutiſſime vehementer cupio. Vale.

Romæ VII. Idus Junii MDLXIII.

X I I I.

Epiſcopo Uſellenſi in Sardinia.

QUA voluntate erga me ſis, perſpexi ex tuis litteris, quas mihi Julius Conſtantinus familiaris meus reddidit; qua vero ſapientia, & fide in religione verſari conſueveris, quamque egregie hanc curam ſuſtineas, permulti ad me detulerunt. Et cum benevolentiæ tuæ, & officio plurimum tribuam, in Uſellenſis Epiſcopatus rationibus explicandis, ut tibi quibuſcumque rebus poſſet commodaretur, curaſſem. Sed quia in integro res non erat, & quæ ad te pertinent, ea jam habebas confecta, nullum meum ſtudium potui interponere, quod ſi mihi tui juvandi alia facultas dabitur, amiciſſimi hominis officium præſtabo. Ad Tridentinum Concilium quantum attuleris ſtudii, & pietatis mihi plane eſt exploratum: qua in re quid ego te horter, aut moneam, cum potius laudandus ſis, quam excitandus. Equidem ſic ſtatuo, eam cauſam agi, in qua omnium fere gentium otium, & ſalus poſita eſt, ut ſi vel ſua æquitate, vel alienis commodis ponderetur, optimi cujuſque conſilio, & opibus ſit maxime defendenda. Vale.

Romæ Pridie Id. Junii MDLXIII.

X I I I I.

Cardinali Varmienſi.

NEocaſtrenſis Epiſcopi doctrinam, & in optimo officio integritatem, atque conſtantiam, & ſi faciebam plurimi, tamen tuum de illius virtute judicium maximi fuit apud me ponderis: video enim quantum ei tribuas, quem mihi tam graviter, & diligenter commendas, nec vero minus Pontifici, quam mihi ejus probitas, & in religionis cauſa egregia voluntas nota ſemper fuit; quapropter fore arbitror, ſi quam occaſionem nactus erit idoneam, ut rationem ineat quemadmodum commendationi tuæ, & optimi viri commodis ſatisfaciat. Vale.

Romæ XVI. Cal. Julii MDLXIII.

X V.

Cardinali Varmienſi.

CUM publicis litteris epiſtolæ tuæ IIII. Idus Junii, & XVIII. Cal. Julii datæ de ſancto optimo canone, & Abbatis Clarevallenſis ſermone plane conſentiunt. Ego vero nihil Pontifici video eſſe antiquius, quam ut ſuo conſilio, & aliorum virtute religionis incommoda ſubleventur, cujus animum niſi aliqua hominum contentio retardavit, mihi quidem ita perſuadeo, mature omnia optimum exitum eſſe habitura. Ac ſi tua prudentia aliorumque legatorum judicio proſpicitur ne pugnandi cupiditas iſtiuſmodi controverſias alat diutius, eum omnes ſua ſtudia a diſſenſione ad cauſam recte dijudicandam traduxerint, tum profecto quæ perculſæ, & afflictæ ſunt chriſtianæ reipublicæ partes erigent, & confirmabunt, ea ut aliquando in religioſorum hominum præſidio, & ſanctitate acquieſcat. Vale.

Romæ Non. Cal. Julii MDLXIII.

X V I.

Valentino Poloniæ Regis Oratori.

SUmmum ſtudium, ſingularemque integritatem, atque conſtantiam adhiberi a te in iſto publico munere, & in religionis cauſa egregie tuenda Cardinalis Varmienſis litteræ, & multorum ſermones ad Pontificem detulerunt; itaque officium tuum, & virtutem is maxime probabat, & ego faciebam plurimi, cum in hac temporum perturbatione nec fidem optimorum, & graviſſimorum hominum, neque præſidium chriſtianæ reipublicæ deeſſe intelligerem. Mirifice vero delectatus ſum tuis litteris; ex quibus animi tui ſenſus mihi quidem antea exploratus tamen notior fuit, atque illuſtrior, vel quod a te ipſo præclarius erat expreſſus, vel quia eadem, quæ de tua in hanc ſanctam ſedem pietate ex multis audiveram, tua commemoratio jucundiora potuit efficere. Ludovico Montio Pontificis

ciſ erga te voluntatem eo conſilio declaraveram, ut illius de tua doctrina, & probitate judicium tibi non eſſet obſcurum, meam autem benevolentiam ut quanti apud me ſis non modo intelligeres, ſed ſi qua occaſio daret etiam poſſes experiri. Vale.

Romæ Non. Cal. Julii MDLXIII.

XVII.

Cardinali Varmienſi.

GEntiani Herveti Epiſtolam legi: ſed cum tua innocentia, & virtus in ea luce verſetur, ut nec ignorari ſine ſuſpicione ſtultitiæ, nec reprehendi ſine impudentia poſſit, in nonnullorum hominum dictis fortaſſe aut conniveudum, aut minus laborandum erit; neque enim hujuſmodi querelis, tam tuam laudem oppugnari, quam exiſtimationem, & gratiam augeri, intelligis præſertim apud eos, qui de religione optime ſentiunt, quorum judicio quantum ſemper tribueris, quid eſt, cur quiſquam dubitet, cum videat, quid acerrime tuearis? tamen quidquid vel purgandi tui, vel aliorum ſententiæ refellendæ cauſa commentaberis, id ſi ad me miſeris erit mihi vehementer gratum. Vale.

Romæ Pridie Cal. Julij MDLXIII.

XVIII.

Cardinali Varmienſi.

CÆſari Firmano nec ſtudio ſum defuturus, nec gratia, ut is intelligat quantum auctoritati, & commendationi tuæ tribuam. Quæ de imbecillitate valetudinis tuæ ad me ſcripſeras, equidem graviter tuli; & cum apud te recte omnia eſſe velim, ut ad vim morbi repellendam non diligentiæ minus, quam curationis adhibeas, te etiam atque etiam hortor. Plura perſecutus ſum publicis litteris, ex quibus Pontificis ſententiam commodius cognoſces. Cura ut valeas.

Romæ Pridie Non. Julij MDLXIII.

XVIIII.

Maximiliano Romanorum Regi.

PRo mea eximia erga te obſervantia, & pietate Cæſaris Lombardi, quam mihi ſtudioſe commendas, aliquem juvandi locum nactus, ejus nec commodis, nec rationibus ſum defuturus; ut quoties officio meo fructum capiet, intelligat ſe mihi ab eo rege eſſe commendatum, cui omnia non modo tribuam, ſed etiam debeam: eadem erit Pontificis maximi in illum voluntas, præſertim cum tibi, cui paternam ſingularemque benevolentiam præſtat, ſentiat fore pergratum, quodcumque in eum benignitatis genus contulerit. Equidem nihil habeo optatius, quam ut quidquid vel officio, vel gratia, vel auctoritate valeo, id ad tuum arbitrium, & nutum accommodem, quo facilius omnes perſpiciant, & me tui eſſe cupidiſſimum, & obſervantiſſimum, & nihil in mea poteſtate eſſe poſitum, quin ipſe tuo jure a me petere, atque expectare poſſis. Deum Optimum Maximum oro, ut tibi regiam iſtam amplitudinem fortunet, teque incolumen, & florentem quam diutiſſime nobis ſervet. Vale.

Romæ Pridie Non. Julij MDLXIII.

XX.

Cardinali Varmienſi.

UT ex publicis litteris, tuaque item Epiſtola proxime acta S. D. N. cognovit, Deo maximas gratias egit, qui graviſſimorum hominum mentes ad religionis ſua commoda, & ad communium temporum tranquillitatem traduxerit, & quæ perdifficilem exitum habere videbantur divinitus explicarit: cumque omnium, ac præſertim Hiſpanorum Epiſcoporum, quos ad tantæ rei procurationem adhibuit fides diligentiaque plurimum tribuiſſet, tum te nominatim, & Lunenſis Comitis optimum conſilium extulit ſummis laudibus, qui quanti te faciat, quantumque in tua ſapientia, atque integritate ponat S. D. N. non eſt ignotum. Quæ reſtant fore arbitror, ut quemadmodum volumus procedant: nam & hujus negotij explicatio, & communis cauſæ ratio, & tua, ac cæterorum legatorum prudentia, atque conſtantia me in hanc ſententiam adduxerunt. Vale.

Romæ Non. Cal. Auguſti MDLXIII.

XXI.

Cardinali Varmienſi.

QUæ in proxima ſeſſione acta ſunt, ita Pontifici grata acciderant, ut graviſſimis curis, quas pro religionis incolumitate, atque amplitudine ſuſceperat, magna ex parte ſit levatus: multæ vero ſunt cauſæ, cur tuæ reliquorumque Legatorum virtuti, & felicitati gratuler, & Lunenſis Comitis piam atque egregiam voluntatem imprimis commendem, quod ſua prudentia, & auctoritate Hiſpanos Epiſcopos confirmavit, nec adiutor ſolum, ſed quaſi moderator eorum conſiliorum fuit, quæ Eccleſiæ propemodum afflictæ ſanare poſſunt incommoda. Nunc quoniam illo auctore multorum conſenſus ad optimam cauſam conſpiravit, credibile vix eſt, quantum illi vel in maximarum rerum adminiſtratione, vel in optimi animi ſenſu Pontifex tribuat. Villipandum conſtantiſſima voluntate complectar, eumque ſi ſe occaſio dederit, ita tractabo liberaliter, ut commendationis tuæ diligentiam meis officiis exæquaſſe videar. Vale.

V. Cal. Auguſti MDLXIII.

XXII.

Ferdinando Imperatori deſignato.

UT mea ſumma erga te obſervantia, & pietas, vel nota omnibus, vel multis rationibus teſtata etiam officiis eſſet illuſtrior, optatiſſimum mihi ſemper fuit; & cum ad tuam voluntatem potui meum ſtudium, operamque conferre, nullum obſervantiſſimi, & diligentiſſimi hominis officium prætermiſi. Nunc quoniam honeſtum, & ſanctum, collegium ſocietatis Jeſu, quod Romæ eſt mihi majorem in modum commendaras, meque interceſſorem apud Pontificem adhibueras, tua commendatio, & auctoritas, & ipſius collegij dignitas tanti apud me fuit, ut præcipuam quandam cogitationem, & curam pro religioſorum virorum commodis, atque utilitate ſuſceperim. Sed ubi a Pontifice multis & ſupplicibus verbis petij, ut horum fortunis firmum aliquod præſidium conſtitueret, qui etiam in magna egeſtate vitæ ſplendorem retinent, viſus eſt pergraviter ferre ereptam ſibi facultatem, qua & tibi obſequi petenti, & optimorum hominum inopiam ſubleva-

levare poſſet: multo enim antea ejus abbatiæ, quæ Cardinali Montio adempta eſt, fructus aliis religioſis locis dicaverat, atque aſſignaverat, qui ſi integras ſibi hujus beneficentiæ rationes reſervaſſet, tuæ petitioni profecto non defuiſſet. Ego pro eo, quanti te ſemper feci, in te obſervando & colendo principem locum videor meo jure depoſcere, & quia propenſum animum tuum in hanc univerſam ſocietatem facile perſpexi; quibuſcumque rebus potero piis hominibus commodare, eos amice, liberaliterque tractabo, ut intelligant imperatoria commendatione maximum ſibi momentum fuiſſe; & quidquid vel officij, vel ſtudij, vel gratiæ apud eos ponam, me ſancte, & præclare poſuiſſe arbitrabor, quod ii ab opibus imparati, & divinæ religionis cultores, liberales, ac multiplices diſciplinas, atque in primis ſanctiſſimum Chriſti ſermonem in omnes propemodum regiones diſſeminare conſueverint. Quod reliquum eſt, Deum Optimum Maximum oro, atque obſecro, ut te in iſta florentiſſimi imperij ſede incolumen quam diutiſſime tueatur, & ſervet. Vale.

Romæ Pridie Cal. Auguſti MDLXIII.

XXIII.

Sigiſmundo Poloniæ Regi.

PAulo Stempojuſco qui mihi tuas litteras reddidit, omne meum ſtudium, & operam prolixe ſum pollicitus: & quidquid vel auctoritate, vel gratia valeo petenti ita præſtabo, ut facile intelligat, nihil eſſe, aut tam magnum, aut in officii genere tam excellens, quod tuæ dignitati, & amplitudini meæque ſummæ in te obſervantiæ, & pietati a me non debeatur. Ejus autem tam accurato ſermone, tum ſuaviſſimis moribus ſum magnopere delectatus, & Neapolim cogitanti nihil volui certius, quam commendationem tuam maxime apud me ponderis fuiſſe, tuaque cauſa me velle omnia, quod ut re ipſa probem, non tam in meo officio, ac liberalitate, quam in Pauli voluntate, & petitione poſitum eſt. Quod ad meum conſilium proprie referri poteſt, ego cumulate perficiam, & ut egregie obſervem, atque in primis diligam, cui ut regium, & florentiſſimum ſtatum Deus Opt. Max. fortunet, vehementer opto. Vale.

Romæ pridie Cal. Auguſti MDLXIII.

XXIV.

Gaſpari Villalpando.

CUM probitati & ſapientiæ tuæ Pontifex plurimum ſemper tribuerit, ubi de morte Petri Sotti eſt certior factus, te eo conſilio in ejus locum ſubdidit, ut demortui officium doctrinam, & innocentiam ſanctitate exæquaris: neque tibi aut divinarum rerum cognitionem, aut in iſto publico munere ullam facultatem defuturam intelligebat. Ego vero, qui de tua virtute, integritate, & fide apud Pontificem ſæpius commemoraverim, teſtimonii fructum videor cepiſſe uberrimum, quod eam dignitatem es conſecutus, cum qua honeſtiſſima religionis cauſa conjungitur, quæ non modo ut tibi integre ſervetur, ſed ut honoris, & laudis ad eam etiam fiat acceſſio, ſi quam ero occaſionem nactus diligenter curabo. Vale.

Romæ VII. Id. Auguſti MDLXIII.

XXV.

Cardinali Varmienſi.

COmmotus ſum tuis litteris, nam quod ad me ſcribis, qui catholicam fidem incorrupte, ſancteque colunt, eos impiorum hominum crudelitatem effugere non potuiſſe, & apud Britanniæ Reginam publicis cuſtodiis indigniſſime aſſervari, mihi acerbum accidit, quorum ſalus cum tibi tantæ curæ ſit, agnoſco tuam humanitatem, & pietatem, pergratumque Pontifici eſt, quod etiamſi tam longe abſint, tamen de iis vehementer labores: neque enim ii abeſſe a nobis poſſunt, qui in chriſtianæ religionis gremio ſunt, quos autem fames miſere necavit, eorum interitum pergraviter tulimus, cæterorum inopia ut ſublevetur noſtri conſilii eſt, qua de re publicis litteris diligenter perſcripſi. Vale.

Romæ tertio Id. Auguſti MDLXIII.

XXVI.

Cardinali Varmienſi.

BInas uno tempore litteras tuas accepi ad V. Idus Auguſti datas. Villalpandi librum mihi abs te miſſum, ejuſque ſummam pietatem, & perſpectam ingenii laudem vehementer probo. Pontifici Jo. Franc. Commendonus maxime viſus eſt idoneus ad Poloniæ negocia obeunda, cujus fide, & virtute adducitur, ut hanc profectionem utilem & ſalutarem fore confidat: cum vero abs te vult, atque a reliquis legatis omnibus rebus inſtitui, quas hujus muneris procuratio requiret, atque ita commoneri, ut veſtro conſilio adjutus, ſuo uſu, & plurimarum rerum tractatione inſtructus religionis dignitati facile conſulat, eorumque animos, qui a ſacroſanctis Eccleſiæ inſtitutis deſciverint, ad rectum Dei cultum revocet, & reflectat; cui vos pecunias pro ratione itineris, ego diplomata, ac ſi qua erunt præterea neceſſaria, ut primum me certiorem feceritis, diligentiſſime curabo: reliqua iis litteris, quas publice miſeram, uberius ſum proſecutus. Vale.

Romæ XII. Cal. Sept. MDLXIII.

XXVII.

Cardinali Lotharingio.

DIlectiſſime fili ſalutem &c. Ad litteras tuas, quas XVII. Cal. Septembris dederas, mea(*a*) manu non reſcripſi (*b*), cum in tuum adventum, atque in præſentem ſermonem integre fere omnia reſervem (*c*), quæ tibi reſpondenda eſſent hoc tempore; quibuſcumque autem rebus poſſumus, noſtram in te propenſam voluntatem, paternamque benevolentiam declarabimus, ut & dignitatem, & amplitudinem tuam nobis eſſe cariſſimam optime intelligeres. De ſtudio, & diligentia, quam adhibes, ut interpoſita ſeſſio quamprimum fiat, optimumque exitum, & uberiores religionis fructus conſequatur, valde te amo, & officium tuum libenter amplector. Te vero avide exſpecto, nihilque mihi propemodum longius videtur, quam ut conſpectus & ſermonis tui ſuavitate perfruar; ſummam enim delectationem habitura eſt noſtra congreſſio, cujus in ſpe quodammodo acquieſco: da igitur operam, ut ſeſſione & celeriter & commode confecta, te illis negotiis expedias, & Romam properes, erit adventus tuus mihi eo gratior, quo fuerit maturior. Quod Patriarchæ Aquileienſium cauſa proſpere qui-

(*a*) noſtra
(*b*) reſcripſimus.
(*c*) reſervemus.

re quidem proceſſerit, iſte eventus mihi fuit quam gratiſſimus, qua de re quid noſtri legati pro ſua æquitate, ſapientiaque ſtatuerint æquiſſimo animo cognoſcam. Reliqua in noſtrum congreſſum reſervantur. Vale.

Romæ V. Cal. Sept. MDLXIII.

XXVIII.

Comiti Lunenſi.

DIlecte fili &c. Qua obſervantia, & pietate erga nos, & hanc ſanctiſſimam ſedem ſemper fueris, vel præclara tua in illa legatione officia, vel multorum ſermones ad nos ſæpius pertulerunt, itaque ex tuis litteris, quas a te proxime accepi animi tui ſenſum mihi quidem jucundum, ſed tamen non ignotum perſpexi, quæ benevolentiæ, & voluntatis conſtantia magnum momentum apud me eſt habitura. De ſtatu collegii fratrum meorum S. E. R. Cardinalium, & conclavis conformando, de quo nihil ſignificabant tuæ litteræ, quæ hujus rei propoſita mihi ratio ſit, quidque ſtatuendum putem, ex legatis, quibus conſilia noſtra ſunt plane cognita facile intelliges, ex quibus tuo arbitratu omnia ſciſcitabere. Vale.

Romæ V. Cal. Sept. MDLXIII.

XXIX.

Cardinali Varmienſi.

SCripſi ad te antea in ea eſſe Pontificem voluntate, ut Commendonus in Poloniam mittatur omnibus rebus inſtructus, quas vel officii, vel itineris ratio poſtulat. Peto igitur a te, itemque a cæteris legatis, ut is quamprimum illinc expediatur, ne quid aliud ex alio interpellet; multorum dierum profectio eſt, longeque neceſſaria ad eas religionis partes ſanandas, quas hominum perverſitas labe fœdavit, quare adhibenda celeritas eſt. Diplomata & ſi quid aliud opus eſſe Commendono ſentiam ego curabo; nihil enim video majori curæ eſſe Pontifici, quam ut Dei Eccleſiam, quæ perturbata & afflicta ejus fidei, & poteſtati credita eſt, aliquando levet, & omni præſidio muniat; qua de re uberius ad Cardinalem Simonetam ſcripſimus. De comitiis a Rege habendis, ſi quid præterea intelliges, meque certiorem facies, erit mihi pergratum. Vale.

Pridie Cal. Sept. MDLXIII.

XXX.

Maximiliano Romanorum Regi deſignato.

NIhil eſſe potuit illuſtrius, quam tua vel benignitas, vel animi altitudo, quæ etiam in amoris officio perſpicitur, mihi ex iis litteris cognita, quas ad Cæſarem Oratorem miſeras, eas vero perlibenter legi, cumque is ſim, qui in te colendo nullum locum, nullum ſtudium prætermittam, tua voluntate erga me adducor, ut in hoc obſervantiæ, & pietatis genere diligentius evigilem, mihique identidem inſtiterim ut cæteri intelligant, & tibi a me deberi omnia, & me ea quæ debeam, cum præſtare non poſſim, tamen non minus grate quam ſtudioſe contendere; ac mihi quidem perſuadeo fore, ut in te religioſe ſancteque obſervando non modo officium, & conſtantiam probem meam, ſed etiam omnium benevolentiam, & diligentiam videar ſuperare. Deum Optimum Maximum precor, & quæſo, ut te in iſto tuo florentiſſimo regno ac fortuna diu incolumen nobis ſervet. Vale.

Romæ X. Cal. Novemb. MDLXIII.

XXXI.

Eadem commutata S. R. Majeſtati.

CÆſareus orator ſummæ integritatis, & prudentiæ vir litteras a te iv. Non. Octob. miſſas tibi ad me detulit, credo ut tua vel clementia, vel animi altitudo, quæ etiam in amoris officio cerneretur, mihi eſſet ſpectatior, atque illuſtrior; eas vero perlibenter legi; eumque in te colendo nullum locum, nullum ſtudium prætermittam, tua voluntate erga me adducor, ut in hoc obſervantiæ & pietatis genere alios vincam, quo facilius omnes intelligant, & tibi deberi a me omnia, & me ea, quæ debeam non minus grate quam ſtudioſe contendere. Ego nihil video Pontifici eſſe antiquius, quam ut ſancte hujus ſedis dignitatem, & amplitudinem tum ſua vigilantia, & conſilio, tum præſtantiſſimorum regum præſidio, & opibus tueatur, & augeat, & religionis jura nonnulla ex parte perculſa, Deo approbante, optimorum virorum conſpirante conſenſu plane confirmet; qua in re cum te ſocio atque adjutore potiſſimum utatur, id ſi proſpere procedet (cur enim quod valde expeto, ejus optimum exitum non augurer?) tu præcipue a Deo pietatis, ab hominibus gloriæ ac prope immortalitatis fructus conſequeris. Reliquum eſt, ut cum tibi tam ſim deditus, & obſtrictus, quamque maxime in te ſancte obſervando non modo officium, & conſtantiam probem meam, ſed omnium benevolentiam, & diligentiam videar ſuperare; Deum precor, & quæſo, ut florentiſſimum tuum regnum, ac fortunam amplificet, teque nobis diu incolumen ſervet. Vale.

Romæ III. Cal. Novemb. MDLXIII.

E. S. Majeſtatis tuæ.

XXXII.

Cardinali Varmienſi.

TUa ſapientia, & auctoritate adducor, ut quos mihi diligenter commendas, in iis naturæ bonitatem, & ornamenta virtutis eſſe exiſtimem. Itaque Stanislaum Noveum tuo judicio, & tuis moribus mihi probatum, ſi qua ejus juvandi occaſio dabitur, libenter amplectar: cum enim ſancte, accurateque in religione, & in litteris verſetur, ſive in Plocenſi, ſive in Guarnenſi Eccleſia me adjutore ſacerdotii munus obierit, beneficium præclare poſuiſſe videar, quod tu commendationis tuæ fructum, iſque probitati & doctrinæ ſuæ debitum commodum capiet. Sed quia res non tam ex meo ſenſu, quam ex eventu dijudicanda eſt, alterum quidem quod a mea voluntate proficiſcitur, & Noveo & tibi exploratiſſimum eſſe confido; alterum autem quod fortuna & tempora præſtare poſſunt plane non diſpicio. Vale.

Romæ IV. Idus Novemb. MDLXIII.

XXXIII.

XXXIII.

Epiſcopo Uſellenſi.

QUanti apud Pontificem ſis, & ex eo ſenſi quod cum utriuſque petitionis tuæ rationem expoſui, tuis incommodis, domeſticiſque difficultatibus niſus eſt commoveri; & cum illud dedir, ut in quotidiano cultu, ac precibus Deo adhibendis contractiore, ac novo, ut dicitur, breviario utereris, tum aureorum nummum ſena millia teſtamento tibi liceret legare, quo facilius quidquid æris alieni contraxeris diſſolvi, & tuorum familiarium vel rationibus, vel commodis proſpici poſſit. Ac ſi ſancta hæc ſedes, quæ ſummis opibus ſemper floruit, ſuum ſtatum retinerer, non minus hoc tempore tuis rebus ſubſidii attuliſſet, quam gratiæ. Sed vides quæ tempora inciderint, quam turbulenta, quam difficilia, & dum multorum inopiam, & tenuitatem ſua liberalitate ſuſtentat, quos faciat ſumptus, quam neceſſarios, quam prope infinitos. Ego quæ ad tua vel ornamenta, vel commoda pertinere arbitror, ſummo ſtudio diligentiaque perficiam, nec ullum erga te amiciſſimi hominis officium prætermittam. Tu quoniam illic es, & in ſapientiſſimorum virorum conventu tuas partes, ideſt Dei cultum, & Chriſtiani nominis curam defendis, ſuſcipe cogitationem dignam tua virtute, ut quantum aliorum fraus religioni detraxit, tantundem tua fide, atque conſtantia, tuique ſimilium ſtudio redintegretur. Vale.

Romæ IV. Idus Novemb. MDLXIII.

XXXIV.

Cardinali Varmienſi.

DE tua profectione, quo te vehementius ſenſeram laborare, hoc egi cum Pontifice diligentius, a quo non tam mea oratio, quam tua virtus omnia impetravit: nam quantum prudentiæ conſilii, gravitatis, religioniſque in illo publico munere adhibueris, commemoravit cum quadam illuſtri ſuæ erga te voluntatis teſtificatione, ut tibi quantum tribuat, & ſi ſæpe antea, tamen nunquam exploratius perſpexerim. Quod vero tibi per Pontificem liceat in Poloniam remigrare cognoſces ex ejus litteris: te tamen oro, atque obſecro, ne tam longis itineribus te des hoc præſertim anni tempore, niſi plane confirmata valetudine: cui ne parum inſervias dum aliis officiis implicaris, adducor ut ſuſpicor. De clandeſtinis matrimoniis res accuratiſſime expendetur. Conſiliariorum epiſtolam, quam ad me miſeras & legi, & tibi remiſi. Claravallenſis Abbatis litteras accepi. Villalpandi ſtudium per mihi gratum eſt; quem de ſua induſtria, itemque de novo opere abſoluto valde amo; ut vero pietatis, & diligentiæ fructum conſequatur, id erit mihi ſummæ curæ. Ego ubi ubi eris, tibi non modo in omni genere eximiæ doctrinæ, & ſapientiæ teſtimonium impertiam, ſed ſingularem amorem ſuſceptique amoris officium, & conſtantiam cumulatiſſime præſtabo. Vale.

Romæ Pridie Non. Decembr. MDLXIII.

L I B E R
EPISTOLARUM SECUNDUS.

I.

Epiſcopo Bambergenſi.

CArolum apoſtatam ſuperioribus temporibus uſque a Saxonia miſſum Villavi, quod in tua ditione oppidum eſt, jam pridie conſediſſe audio, totumque fere populum perverſa, & hæretica diſciplina depravaſſe, & a recta religione avertiſſe, cujus ſectatoris impietas, & temeritas eo provexit, ut religioſos ſacerdotes, qui apud eos pauci admodum ſunt, non ſolum a re divina, ſacriſque detineant, ſed publico civium conſilio, atque edicto ex oppidi finibus exterminandos curent, ut iis ſublatis religionis præſidia piis hominibus deſint & ſacramenta, & cætera Eccleſiæ inſtituta intercidant; quod ſcelus cum ad multos etiam fluxiſſe intelligam, qui ſacerdotio præditi ſunt, credibile non eſt quam me hujus rei indignitas commoverit, quod & Eccleſiæ jus negligunt, quod perquam grave dictu eſt, ut qui ſacrarum rerum adminiſtratione eſſe debeant firmamenta religionis, evertant, & labefactant: quare mihi hoc ſumpſi pro mea in chriſtianam rempublicam pietate, & in te benevolentia, & obſervantia, a te ut peterem ne hoc malum ſerpere longius patereris, quod prudentia, conſilio, gravitate, virtute tua reprimere, & corrigere adhuc potes; quem etſi pontifex tanta de re litteris monuit, tamen pie me facturum putavi, ſi meum quoque officium interponerem. Tu vero hoc incommodum facile ſanabis, ſi ſummam curam, atque operam ad hæreticorum conatus cohibendos, ſpeſque infringendas contuleris: illud enim contendunt, nec ſe aſſequi poſſe diffidunt, ut catholicis ſacerdotibus pulſis, ſimul ſanctimoniam, omneſque Eccleſiæ ritus, ac ceremonias abjeciſſe videantur; quam peſtem tu, qui potes, cum Epiſcopus ſis in religionis quadam vigilia collocatus, & Epiſcopatu digniſſimus, ideſt maximis, & naturæ & ſapientiæ bonis inſtructus ab aris, a templis, a tuo municipio per Deum Immortalem depelle: nam ad tuorum civium nil ornamenta, vel commoda, nihil eſt tam ſplendidum aut tam ſalutare, quam religio, quam ſanctitas: qui autem a Deo diffident, inter ſe otium, & concordiam tueri qui poſſunt? vel ejus ſequi conſilia, cujus fidei, poteſtatique crediti ſunt; itaque ne vitiorum ſementis ab uno facta ſe ad multorum perniciem efferat, noli, amabo te, abiicere hanc curam, quæ cum tuo officio, & dignitate, tuarumque gentium incolumitate eſt conjunctiſſima; & ad præfectum, ſeu vicedominum, qui tua auctoritate, ac mandato illud oppidum tenet, itemque ipſis Villacenſibus civibus non minus ſevere, quam diligenter ſcribe, manda, jube, ut probatos ſacerdotes retineant, & pro religioſis hominibus contra impios perpetuam cogitationem, contentionemque ſuſcipiant, ne cujuſque furori, aut invidiæ ſubiiciantur, vel religio eo in loco extinguatur, ubi maxime eſt neceſſaria, & ad uſus, & ad documenta ſanctiſſimarum rerum, utque tam eo in oppido, quam in cæteris Carinthiæ locis omnia ad priſtinam Eccleſiæ conſuetudinem, & cul-

cultum, non modo cohortationibus, ac præceptis, verum etiam, ſi opus erit, terrore, ac minis revocentur; quod cum præſtiteris tum plane intelliges quam te Pontifici probatis, quantique apud me ſis, qui & tuo muneri, & eorum, quibus præeſſe te Deus voluit, rationibus, & religionis publicæ cauſæ optime ſatisfeceris. Vale.

Romæ Non. Januarii MDLXIV.

II.

Gerardo Groesbech Leodienſi Epiſcopo deſignato.

BOnoniæ eſſe audio Bavariæ ducis nepotes duos, qui litteris operam dant, apud quos Hermannus de Plas Tougrenſis eſt eximii ingenii vir, optimiſque moribus, ac diſciplinis præditus, & tuæ ditioni ſubjectus, cujus egregia virtus fecit, ut hunc tibi commendare non dubitarem. Commendo autem eo ſtudioſius, quo & me operam, & te officium tuum, ſi complecti hominem velis, præclarius poſiturum eſſe confido. Quia Concilii Tridentini conſtitutionibus ſancitum eſt duos decanatus habere poſſe neminem, intellexi te ut pium religionis cultorem, & cuſtodem decet, alterum ex duobus decanatibus, quos tenes reſignaturum. Ego vero tibi maxime optandum cenſui, ut rationes ineas, quemadmodum alterutra optime colloces: itaque hujus officii vel adjutor, vel hortator tibi eſſe volui, Hermannumque ipſum proponerem, quem ſi tuo beneficio ornaris, atque auxeris, mihi plane commendationis meæ fructus conſtabit, quod & tu judicii, & liberalitatis laudem, & is probitati, ac doctrinæ ſuæ debitum commodum capiet. Quanti hujuſmodi delectus ſit, vides tu, qui recta vides, nec ſolum Epiſcopus es, ſed operatu digniſſimus: quamquam commode fiat, ut religioſis, ac doctis viris ſacerdotia deferantur, neminem eſſe arbitror qui ignoret; quamobrem ſi optimum virum hoc novi officii genere tibi devinxeris, tuæ beneficentiæ, ut illius virtutis uberrimos fructus percipies, cui quidquid commodaris, erit mihi pergratiſſimum. Vale.

Romæ VI. Id. Aprilis MDLXIV.

III.

Maximiliano Romanorum Regi deſignato.

CUM me omnia tibi debere intelligam, hujuſque rei juſtiſſimæ, & graviſſimæ ſint cauſæ, ſic ut mandata tua ſummo ſtudio perſequar, nec ullum officium obſervantiſſimi, & diligentiſſimi hominis prætermittam; illud enim mihi in primis eſt optandum tibi ut obſequar, ac me totum commodem, quo in obſequio, & pietatis fructum, & judicii laudem capere videor. Quare tibi plane conſtare exiſtimo, quæ ad Delphini Nuntii rationes pertinebant, ea me diligenter curaſſe; de quibus XIII. Cal. Apriles ad me ſcripſeras: huc autem omnia mea conſilia, omnemque meam operam referebam, ut tibi mos gereretur, atque omnino ſatisfieret. Sed quoniam de hac ipſa re uberiores a Pontifice litteras accepiſti, ex iis omnia explorate perſpicies. Ego pro eo quanti te facio in te obſervando, ac colendo principem locum videor meo jure depoſcere, tibique promitto, atque confirmo, quidquid in mea poteſtate unquam erit, te tuo arbitrio, & nutu a me ſemper conſecuturum. Quod reliquum eſt, Deum precor & quæſo, ut te in iſto florentiſſimo regno nobis diu conſervet.

Romæ XIII. Cal. Majas MDLXIV.

IV.

Hieronymo Ruverio Taurinorum Archiepiſcopo.

HAbet hoc virtus, ut in quo elucet, eum optimo cuique non ſolum commendet, ſed etiam probet; quod nunc in te honeſtando, atque augendo perſpexiſſe me valde gaudeo: nam cum de Taurinorum ſummo ſacerdotio in te transferendo ageretur, tanta & Pontificis, & omnium Cardinalium conſenſio, & approbatio fuit, tamque præclarum de tua virtute, innocentia, pietate, & multiplici rerum doctrina, atque uſu teſtimonium, ut pene plus gloriæ ex hujus judicii laude, quam ex dignitatis fructu ſis conſecutus. Deum vero precor & quæſo, ut hujus honoris lætitiam tibi perpetuam eſſe velit; tibique cur vere, & ex animo gratuler, juſtiſſimæ ſunt cauſæ, ac graviſſimæ, vel quod nactus es majus quaſi theatrum, in quo ingenii, & ſanctitatis tuæ lumen oſtendas; vel quod ineſt in virtute hoc boni, ut quo illuſtriori loco excolitur, plura hominum ſtudia ad ſe alliciat; vel quia fore confido, ut, in religionis ſtudio & officio dum excubabis, omneſque, quorum religionem tuæ fidei prudentiæque creditam eſſe ſentis, ſanctæ huic ſedi præſtabis, maximam gratiam a Deo ineas, & ad ampliſſimos honores tibi aditum patefacias; quamquam cum hac mea gratulatione conjunctiſſimæ ſunt aliæ præterea cauſæ, quas tu ſi diligenter circumſpexeris, plane intelliges, quantum tibi a Pontifice ſit tributum hoc præſertim tempore, cum non ita facile Epiſcopatus ad alios transferantur. Sed tuæ bonitati, ac ſapientiæ hoc dedit, ut tuo conſilio, & vigilantia proſpicias, ne qua hæreſum fraus, aut perverſitas iſtuc aliquando pervadat, optimiſque inſtitutis, ac diſciplinis omnes in officio, & Eccleſiæ ſinu contineas: quod tum tua diligentia, & ſanctimonia, tum divina quadam providentia, & ſumma auctoritate Allobrogum ducis ejuſque uxoris ſanctiſſimæ ac ſapientiſſimæ fœminæ conſpirante conſenſu facillimum facto fore arbitror; quorum utrique ſalutem, ſi meis verbis nuntiaris, meque tui peramantem eſſe ſtatueris, erit mihi vehementer gratum.

Romæ III. Idus Maij MDLXIV.

V.

Cardinali Lotharingiæ.

DIlectiſſime fili ſalutem, & Apoſtolicam Benedictionem. Nobis erat in animo Hadrianum Tonnellierem, de quo ad nos accurate ſcripſeras, ut pium hominem, & eruditum, ut de religione optime meritum, ac judicio tuo probatum penitus cognoſcere, voluntatemque te noſtram deferre, quo præclarius intelligeret quantum ſuæ virtuti, & commendationi tuæ tribueremus; nec vero ſatis commode fieri putavimus, quando una cum aliis Carmelitis Sacerdotibus ad nos venit, litteraſque a te nobis reddidit, ſi in ipſo plurimorum hominum concurſu eum diutius detineremus: non enim erat illius loci, aut temporis officium: deinceps cum Carmelitici Ordinis delectus, & antiſtitum deſcriptio Romæ fieret, veriti ne in tanti conventus celebritate, & ſuorum munerum tractatione idem eſſet occupatior, interpellare hominem noluimus. Pauci dies interceſſerant, cum acciti ad nos Hadrianum juſſimus, hoc ſcilicet conſilio, ut multis de rebus cum eo colloqueremur, at is jam Roma diſceſſerat, cujus præpropero diſceſſu non tam ſum commotus quam in hanc ſententiam adductus illius te probitate, ac doctrinæ, non amicitiæ, aut gratiæ graviſſimum teſtimonium dediſſe, qui abs te, quam unice diligo, mihi quam diligentiſſime commendatus vel ſuæ vir-

tuti, vel tuæ commendationi, vel conſtantiſſimæ erga te benevolentiæ debitum officium non poſtularit, neque expectarit: itaque in eo ut ſummam integritatem, multiplicemque doctrinam te auctore, ac teſte eſſe judicamus, ſic mirificum pudorem, dum communem ambitioſorum hominum conſuetudinem repudiavit vehementer probavimus. Tu vero ita tibi perſuadeas volumus, tua cauſa non modo eos, in quibus vel ſanctitas, vel doctrina elucet, nobis ſemper fore commendatiſſimos, cum ſuis ipſi vel moribus, vel litteris optimo cuique commendari videantur: ſed etiam quos diligis, quia ex tua benevolentia maximarum virtutum, optimarumque diſciplinarum laudem conſequuntur, eorum nos dignitati, & commodis nunquam defuturos. Et cum Hadrianus, quem tibi probatiſſimum, amiciſſimumque eſſe novimus, in noſtrorum fidem ſit receptus, quod ei liberaliter in omnibus rebus commodaviſſemus Romæ ſi aliquandiu ſubſtitiſſet, vel a tuo ſenſu, vel a noſtro erga te paterno amore judicare facillime potes. Vale.

Romæ XIV. Cal. Jul. MDLXIV.

V I.

Bartholomæo Archiep. Bracharenſi Primati.

QUantum religioſi hominis officium ſuſciperes, jam tum noſſe mihi videbar, cum ex tuis ædibus, atque ex tua Eccleſia diſcedens ad Sanctum Tridentinum Concilium profectus es, & Chriſtianæ Reipublicæ cauſam dignitatemque reſpiciens, nihil habuiſti antiquius, quam ut te ad Pontificis Max. voluntatem, & ipſius prope religionis ductum applicares: non enim tam tui commodi, quam officij rationem iniſti, cum te nec difficultas itineris, nec labor a tam longa peregrinatione retardaret. Ut vero Tridentum acceſſiſti, in ſanctiſſimorum virorum celeberrimo conventu tua pietas, & excellens doctrina ita ſe oſtendit, ut ex ultimis terris eximiæ virtutis lumen iis illuxiſſe videatur. Tandem confecto dimiſſoque Concilio, dum Romæ fuiſti, in omnibus tuis dictis factiſque integræ ſanctitatis veſtigia obſervabam; lætabarque mirandum in modum tot nobilitatis, divitiarum, & ſapientiæ ornamentis inſignem virum divinam illam humilitatem, quæ Deo maxime nos conjungit, præcipue colere, & Chriſtianæ diſciplinæ, veræque religionis exempla cæteris proponere: Quin præpotenti Deo agebam gratias, quod in tanta hæreſum varietate, ac licentia, tamque perturbatis temporibus, tamen ampliſſimorum virorum auctoritas, & innocentia floreret, qui impiorum hominum temeritatem comprimere facile poſſent. Nunc pium tuum animum, ac ſummæ ſanctitatis quaſi imaginem recognovi in iis litteris, quas a te proxime accepi; video enim quod ſis ſolicitus, ut quæ optimorum Patrum multis conſiliis, laboribus, vigiliis decreta, & Pontificis aſſenſu comprobata ſunt, in tua Eccleſia præſtentur, neve cæterorum ſacerdotum intemperantia, aut aviditas, quæ fixa eſſe oportet eadem convellat. Verum ego tibi hoc polliceor, quicumque canones, & decreta Concilij Tridentini minus obſervarint, eos nullum perfugium in Pontificis clementia paratum eſſe habituros. Quare te etiam atque etiam rogo, ne quid de tua conſtantia deflectas, neve quid prætermittas, quantum omni ſtudio, & opera conſequi poteris, quin eos, qui ab officio declinant, in curſum revoces, & in religionis officio contineas. Erit hoc tibi perhonorificum, Eccleſiæ glorioſum, iiſque, qui nunc aſperius accipere videntur, cum ſalutare, tum ſi ſuis cupiditatibus imperarint, etiam non iniucundum. Deum immortalem precor, & quæſo, ut te incolumen nobis perpetuo conſervet. Vale.

Romæ Cal. Jul. MDLXIV.

V I I.

Sebaſtiano Luſitanorum Regi.

EX tuis mandatis hunc capio fructum, ut cum me ad tuorum hominum rationes aliqua in re procurandas adhibeas, impertiri mihi teſtimonium ampliſſimæ laudis videare, mecumque agi honeſte, & liberaliter putem, quoties ab illo Rege, quem ſummo cum honore colo, & obſervo, opera, & ſtudium meum requiritur. Ego Juliani Mirandeſium Epiſcopi conſilium apud Pontificem expoſui, quidquid decerni ea de re tu maxime velis, quod item ab Alvaro Caſtrio præſtantiſſimo viro oratore tuo commode factum eſt. Sed hoc officium qua diligentia, & fide præſtiterim, quamque propenſa in te fuerit Pontificis voluntas, & benignitas, & de reſignando Epiſcopatu, quid ſtatutum habeat, te malo ex ipſius oratoris litteris, quam ex meis intelligere. Unum hoc a me ſic habeto, nihil mihi majori curæ eſſe, quam ut in omnibus meis ſtudiis, quæ tibi jampridem dicavi, præcipua quædam extet teſtificatio mea in te obſervantiæ & pietatis. Vale.

Romæ Cal. Jul. MDLXIV.

V I I I.

Henrico Card. Infanti Portugalliæ.

ETſi omnes, qui mihi commendantur libenter ſoleo atque ex animo amplecti, tamen de Egidio Fernandez præcipuam quandam cogitationem, & curam ſuſcepi, eique ſtudium, & officium meum ita ſum pollicitus, ut facile intelligeret, me vel judicio, vel commendationi tuæ plurimum, & meæ in te obſervantiæ, & pietati omnia tribuere: quæ igitur ab optima voluntate, & fide proficiſcantur, ea omnino a me expectabit; nihilque habebit aut tam probatum, aut tam expoſitum, quam gratiam & operam meam: illud autem imprimis curabo, ut in ejus cauſa cognoſcenda, atque explicanda, quid jus, quid ratio, quid æquitas poſtulet plane ſpectent, qui judicaturi ſunt, ne adverſarij aut fraudi, aut fallaciis, quemadmodum ſcribis, ullus ſit locus. Quæ omnia cum mea ſponte ſoleam proſpicere, quid a te admonitus faciam? præſertim cum ſui Egidium mores, & pudor, & optimarum diſciplinarum cognitio mihi etiam commendent. Quamobrem hac cauſa me monitore, ſi conſilium adiutore, ſi officium meum requiret, uti poterit, ac tum operam præclare videbor poſuiſſe, cum hominis tibi cariſſimi rationibus, & commodis proſpexero. Ego tibi, cui omnia debeo, vix audeo quidquam polliceri: tamen fore confido, ut quia in te obſervando, & colendo principem locum appeto, tuam dignitatem, & amplitudinem nemini cariorem eſſe ſtatuas, quam mihi.

Romæ Cal. Jul. MDLXIV.

I X.

Henrico Card. Infanti Portugalliæ.

MAgno dolore affectus ſum ex iis litteris, quas de obitu Ferdinandi Menetii Olyſipponenſis Archiep. ad me ſcripſeras, cum in eo non ſolum multa bonitatis, & virtutis ornamenta tum a natura, tum ab induſtria fuerint, ſed in religione tam rectus ſenſus, tantaque pietas, ut vix quidquam eſſe potuerit ſanctius: accedebant propinquitatis illa vincula, quibus tibi erat conjunctus, ut alte-

rum natura ipſa, alterum non diſſimilis officiorum ratio aſtrinxiſſe videretur. Sed quoniam piis, ſanctiſque hominibus mors non vitæ finem, ſed diviunitatem affert, eſt cur potius illius viri memoriam celebremus, quam interitum lugeamus. Quod Olyſiponenſe ſacerdotium in demortui locum petis, id vero quantum poſſum conjectura proſpicere, in plures partes valet, ac de ſingulis rebus egi cum Pontifice diligenter, & ea, quæ prudentiſſime, graviſſimeque collegeras in tuis litteris, ſum perſecutus. Et quia omnia cum oratore regio communicavi, de quibus cum ſcio ad te accurate perſcripſiſſe, ejus diligentiæ, & fidei, ne videar diffidere, ex ipſius litteris quam ex meis tibi hæc nota eſſe malui. Deum Opt. Max. ſupplex oro, ut incolumen te, & omnium bonorum copiis florentem diu conſervet, & tueatur. Vale.

Romæ Cal. Jul. MDLXIV.

X.

Sebaſtiano Luſitaniæ Regi.

CUM Summus Pontifex ad te cum ſacri Tridentini Concilii decretis tabellarium mitteret, adductus ſum ratione officii mei, ut omnes Epiſcopos, reliquoſque, qui ex iſto regno ad ipſum Concilium convenerant, in primis vero Ferdinandum Martinenſium oratorem tuum tibi ſtudioſe commendarem: eorum enim tanta fuit pietas, & in chriſtiana fide conſtantia, ut nullum aut ornandæ, aut augendæ Eccleſiæ locum prætermiſerint: quamquam video prohiberi me quo minus Ferdinandi laudes ſubtilius explicem, præſertim apud te, cujus virtuti præclarum teſtimonium dediſti, cum unus delectus eſt ex omnibus, qui in illo celeberrimo hominum conventu, ac pene terræ orbis theatro tanto officio fungeretur. Sed tamen non committam, ut virtuti præſtantiſſimi, & de religione optime meriti laudes omnino videar præterire; qui & publicæ cauſæ, & tuæ amplitudini, & exiſtimationi ſuæ ita cumulate ſatisfecit, ut cum permulti eſſent Tridenti, quorum ſapientia, & integritas excelleret, tamen nemini concederet, qui majorem, aut prudentiam, aut pietatem præſeferret. Ejus vero egregiam pietatem atque operam, quia Pontifex vehementer probavit, ſtatuerat hominem aliquo præcipuo munere cohoneſtare. Sed quæ illius modeſtia eſt, nihil voluit accipere. Nunc in eam ſpem ſum ingreſſus, ut quos fructus ſancta hæc ſedes, a qua conſtantiſſime ſemper ſtetit ei debeat, eos Pontifice interceſſore, me etiam deprecatore cumulatius accipiat, ſi in præceptoria, quam habet militiæ D. Jacobi tuo conceſſu, ac beneficio unum ex nepotibus ſibi ſucceſſorem poſſit deligere. Qua de re etſi Pontifex ad te diligenter ſcripſit, tamen pro mea in Ferdinandum benevolentia, mihi hoc ſumpſi, ut præſtantiſſimo viro, nihil tale cogitanti, ne dum petenti, idem officium ego item præſtarem. A te igitur ſuppliciter peto, quod ipſius Ferdinandi meritis, & ſingulari erga nepotes ſuos charitati debetur, ut id ei per regiam tuam beneficentiam, ac liberalitatem conſequi liceat; quod ſi abs te impetravero, ſummum me beneficium adeptum eſſe arbitrabor. Deum precor, & quæſo, ut te nobis perpetuo incolumem conſervet. Vale.

Romæ Cal. Jul. MDLXIV.

XI.

Henrico Card. Infanti Portugalliæ.

OMnium, qui ex Luſitaniæ regno ad Tridentinum Concilium convenerant, ea fuit religio, iſque in religione ſenſus, atque conſtantia, ut facere non poſſim, quin & tibi eos plurimum commendem, & gratias agam, quod in publicam Eccleſiæ cauſam tam bene animati acceſſerint. Sed Ferdinandi Maſcarennæ, qui regius fuit orator, præcipua quadam induſtria, ac pro chriſtiana fide ſuſcepta defenſio extitit; de cujus egregia voluntate, atque officio cum ad Pontificem multa eſſent allata, amabat præclari hominis ingenium, qui in optimo propoſito non modo integram mentem, ſed etiam auctoritatem retineret; deinde confecto, dimiſſoque concilio ad eum ita ſcripſit, quaſi de religione benemerito gratularetur; neque id ſuſcepi, ut apud te Ferdinandum laudem, cujus virtutem habes, & ſpectatam, & probatam. Unum illud ſi tacitum relinquam, peccare mihi videar, præſertim cum a ſumma laude ſejungi non poſſit, tantam ejus fuiſſe modeſtiam, tantum in ſingulari magnificentia, & magnitudine animi pudorem, ut ſe a Pontifice etiam atque etiam contendente donari noluerit: itaque digna cauſa viſa eſt, cur Pontifex vellet, quam in Italia commoranti non potuit, abſenti, nec quidquam tale ſuſpicanti gratiam referre, petiitque a rege per litteras, ut Ferdinando præceptoriam ordinis D. Jacobi, quam jampridem obtinet, liceat ad nepotem transferre. Cupit hoc dare non tam ejus commodo, quam dignitati, nec tam ejuſdem fructum, quam ſuum officium ſpectat. Etenim ſe & memorem, & gratum cum omnibus, tum iis maxime ſemper præbuit, qui pro Apoſtolicæ Sedis incolumitate, ac ſplendore laborarunt. Huic Pontificis conſilio conjunctiſſima eſt voluntas mea. Quamobrem ego quoque in hanc ſententiam ad Regem ſcripſi; & quanquam fore confidimus, ut hoc a liberaliſſimo, & juſtiſſimo Principe facile impetremus, tamen ut facilior, & illuſtrior ejus liberalitati aditus detur, ſtatuimus tibi rem ipſam etiam commendare, cum apud Regem ſis ea vel auctoritate, ut excellas, vel gratia, ut illi nemo ſit conjunctior. Gratiſſimum igitur mihi feceris, ſi Ferdinandi cauſam ita ſuſceperis ut honeſtiſſimam; ita juveris ut perdifficilem; ita tractaris, ut Pontifici, & mihi acceptiſſimam, de qua tibi ſcripſiſſe antea, niſi huic tabellario, quem cum publicis Concilii decretis iſtuc miſimus, quam ignotis hominibus litteras meas committere maluiſſem. Reliquum eſt, ut me tui amantiſſimum, atque obſervantiſſimum eſſe non ſolum tibi, ſed etiam tuis omnibus perſuadeas, nihilque mihi fore ſtatuas optabilius, quam ut in omnibus negotiis, quæ ad tuam dignitatem ſpectant ſine ulla exceptione temporis adhibear. Vale.

Romæ Cal. Jul. MDLXIV.

XII.

Cardinali Lotharingio.

DIlectiſſime Fili ſalutem, & Apoſtolicam Benedictionem &c. Serius accepimus litteras tuas: datæ enim iv. Id. Maij nunc tandem ad nos perlatæ ſunt. Sed tamen dici vix poteſt, quam nobis earum lectio viſa ſit plena ſuavitatis, ex quibus Regis in religionis propugnatione conſilium, & inſtitutum, & Reginæ egregiam voluntatem, conſpirantemque conſenſum cognovimus. Et quoniam iſtius Regni tranquillitas, & ſalus in Principum virtute, & pietate poſita eſt. Deum immortalem ſupplices precamur, ut quæ pie, & ſancte inſtituerint, ea feliciter eveniant,

niant, utque impiorum hominum inſolentia, & perverſitas reprimatur, ſed etiam acerbiſſimas pœnas luat; ita enim Dei cultus facile efflorefcet, nec Chriſtianorum populorum animi a regia auctoritate & nutu diſcrepabunt; quod factu quidem erit proclive, ſi id unum ſpectabitur, ut Tridentini Concilij decreta plane obſerventur, iique in primis quorum fidei, & diligentiæ adminiſtratio Eccleſiarum concredita eſt, ſuam cuſtodiam, & officium nunquam intermittant, ſed populum ſanctiſſimis diſciplinis aſſidue inſtituant, & ab hæreticorum hominum conſuetudine, & moribus avertant, quo nihil nobis poteſt accidere optatius. Hæc tu in Chriſti militia quaſi anteſignanus præ te ipſe fers, & quia admodum ſalutaria eſſe ducis, etiam identidem adhibes, cæteriſque ſapientiæ, & vigilantiæ, & ſanctitatis documentum ſtatuis. Et quidem vel ad retinendam, vel ad augendam religionem nihil eſſe aut commodius, aut utilius arbitramur. Qua in re operam, & ſtudium tuum nobis magnifice probas. Itaque te de iſto officio incredibiliter amamus. Nec vero quidquam nobis eſt antiquius, quam Eccleſiæ nonullorum vel ſtultitia, vel ſcelere aliqua ex parte deformatæ ſuam priſtinam dignitatem, ſplendoremque reſtituere, quod, ſi favente bonis conſiliis Deo, proſpere nobis proceſſerit, videbimur noſtrorum laborum, & vigiliarum ampliſſimos fructus ferre. Quamobrem Epiſcopis, & Prælatis omnibus nominatim id mandavimus, ut ſua quiſque in Eccleſia reſideant, & a commiſſo ſibi grege, quemadmodum fideles paſtores decet, oculos nunquam deiiciant. Quæ ad nos de confeſſore tuo, itemque de Ebiocente Epiſcopo ſcripſiſti, cum in iis commendandis tum ſis diligens, eorum commoda quantæ tibi curæ ſint, probe novimus: utrumque igitur in fidem, & patrocinium noſtrum ita recipiemus, ut commendationem tuam plurimum apud nos valuiſſe ſentiant. Qua de re cum Card. Bordeſeria, & cum Muſotto ſumus collocuti, qui tibi omnia explanabunt. Uberiorem Epiſtolam haberes a nobis, ſi manu commode uti ad ſcribendum poſſemus, quam non mediocris articulorum dolor impedit. Nos paterno in te animo ſumus, quæque ad tuam vel utilitatem, vel laudem pertinere maxime exiſtimabimus, ea nullo loco prætermittemus.

Dat. Romæ apud S. Marcum MDLXIV. XIV. Auguſti.

X I I I.

Archiepiſcopo Bremenſi.

ALlatum ad Sum. Pont. eſt, nonnullos ex ſocietate Canonicorum Eccleſiæ D. Mariæ Hamburgenſis ea in ſe admiſiſſe, quæ a pietate, ac divino cultu longe abhorrent. Itaque conjunctas cum hac epiſtola litteras ad te perferri voluit, ut ii ſui facinoris pœnas dent. Decani vero, & ſenioris Canonici rationibus conſulatur, ne quid capiant aut incommodi, aut detrimenti; nam cum religioſe, & conſtanter in officio permanſerint, digni ſunt, qui a Pontifice gratiam ineant. Et quidem fore confido, ut iſtiuſmodi honos, qui ſanctæ Eccleſiæ habitus eſt, ad eorum ornamenta, & fructus redundet. Præterea S. D. N. mandato decreta Tridentini Concilij ad te miſſa ſunt incorrupta illa quidem nulloque errore, vel vitio depravata, uti tua cura, atque opera in iſtis Germaniæ oppidis caſte, & integre imprimantur, ac divulgentur, & impiorum hominum fraus, a quibus jam impreſſa, multaque falſa effecta ſunt, & deprehendi, & evitari facile poſſit. Vale.

Romæ MDLXIV. iv. Cal. Sept.

X I V.

Cardinali Varmienſi.

AD binas tuas litteras reſcribam, quarum altera pridie Cal. Martii altera xj. Cal. Auguſti dederas. Palatini Culmenſis filio, quem mihi diligentiſſime commendas, a me ſi quid petet, nec ſtudio defuturus ſum, nec gratia, ut facile intelligat me nobilitati, ac virtuti ſuæ multum, patris vero fidei, & ſanctitati, tuoque teſtimonio, ac auctoritati plurimum tribuere. De ſuo ad Regem adventu ſcripſit ad me Nuntius Commendonus, ſcripſit item ad Sum. Pont. Rex perhumaniter Tridentini Conc. decreta ſibi fuiſſe gratiſſima, curaturuſque, ut ab iis, qui in ſuo imperio ſunt plane obſerventur. Utinam, qui poteſtate, & opibus maxime florent, ſuas cogitationes conferant ad hanc curam, ut hæreticis hominibus exploſis, & ejectis, vel potius male multatis, omnes quibus eos præeſſe voluit Deus in Eccleſiæ gremio contineant, iiſque ad innocentiam, & ſanctitatem duces ſint; quo ex fonte non minor ad Principes, quam ad populos manaret utilitas, cum imperij fundamenta in religione poſita ſint, qua bene conſtituta, & tranquillo, & perpetuo dominatu perfruuntur; tum ſuis virtutibus, & ornamentis exaggerata religio, etiam barbaris, atque impiis nationibus eluceret, quam in cauſam quod tota mente incumbis agnoſco pietatem, & ſapientiam tuam. Itaque exemplum litterarum, quod ad me miſiſti legi perlibenter, quod apud me aſſervabitur, ne quid forte emanaturum ſuſpicere. Quidquid nummorum abs te numeratum eſt Nuntio, ſtatim Pontifex curari juſſit. Quamobrem Laynez Propoſito Societatis Jeſu trecentos jam taleros ſolvimus, reliqui ducenti, ut propediem ſolvantur ego præſtabo, qua ex ſocietate certorum hominum delectus eſt habitus, qui illuc mittantur, quorum partim ſe in viam dederunt, partim mox ſubſequentur. Reliquum eſt, ut me tibi unice commendem, qui ut incolumis ſis, & omnium bonorum copiis perpetuo circumfluas, Deum immortalem ſuplex rogo, atque oro. Vale.

Romæ xiv. Cal. Octobr. MDLXIV.

X V.

Imperatori Maximiliano.

QUantum mihi mœrorem Ferdinandi Imperatoris patris tui mors attulerit, cum omnibus qui meam in illum obſervantiam, & pietatem norunt, tum tibi quem unum maxime ſemper colui, perſpicuum arbitror. Et quidem hoc ſanctiſſimo Principe tanquam lumine, alieno Chriſtianæ reipublicæ tempore extincto, magnam rerum perturbationem hominum generi a Deo impendere ſuſpicabamur. Verum ea conſolatione ſuſtentor, quod ad te non tam imperij poteſtas, & dignitas, quam paternæ virtutis, & ſapientiæ hereditas pervenit, ut religioni, & ſanctæ huic ſedi propugnator non ademptus, ſed commutatus videatur: Quare a te peto, ut præſtantiſſimum parentem tuum, cum & gloriæ, & innocentiæ, & omnium præcellentiſſimarum virtutum gradibus in Cœlum aſcenderit, non extinctum, ſed ad beatiſſimam vitam traductum eſſe exiſtimes. Tibi vero iſtam imperatoriam omnibuſque ornamentis auctam amplitudinem Deus fortunet, ut ad te non tam dignitatis, quam omnium ſecundiſſimarum rerum fiat acceſſio. Cætera, quæ ad te perferri velim a Carolo Vicecomite Epiſc. Vintimilienſi, quem ad te Pont. Max. legavit, intelliges, cui meis verbis colloquenti, fidem habebis. Reliquum eſt, ut cum te in colendo, amando, venerandoque omnium ſtudia vincam, hujus etiam officij laudem aſciſcam mihi. Vale.

Romæ x. Cal. Octobr. MDLXIV.

XVI.

XVI.

ILLUSTR. ET REVEREND. DOMINO

VIGILIO ZIACHENIO

Præpoſito S. Babonis Gradenſi Concilij ſecreti Statuum Flandriæ Præſidi &c.

SUmmæ pietatis, & virtutis teſtimonium tibi Pont. Max. dedit, cum te in Protonotariorum Apoſtolicorum ordinem cooptavit; nec enim niſi probatiſſimis, & ſanctiſſimis viris hujuſmodi honores deferuntur; & quibus deferuntur, ii præclari judicij fructum ferunt: qua de re cum Pontificios codicillos ad te mitterem, facere non potui, quin amiciſſimo animo tibi gratularer; quam dignitatem tibi ita Deus fortunet, ut ex tua ſententia procedant omnia: & quoniam tua & ſtudia, & officia in Dei, in Eccleſiam Romanoſque Pontifices egregie conſtiterunt, quamvis tua fide, atque conſtantia nullum hortationi meæ locum relinquas, tamen ut amans, non ut dubius ad religionem vel tuendam, vel augendam te ita adhortor, ut non modo tui ſimilis ſis, ſed alios in ſocietatem hujus muneris convocare videare, quod cum pie, & conſtanter facies, tum fore perſpicio, ut ab immortali Deo, & ab omnibus, qui Chriſtianam rempublicam ſalvam eſſe volunt, maximam gratiam ineas. Vale.

Romæ x. Cal. Octobr. MDLXIV.

XVII.

Archiepiſcopo........

CUm Carolus Vicecomes Epiſc. Vintimilienſis, quem ad Maximilianum Imperatorem Pont. Max. internuncium miſit, id ab eo mandatum habuerit te ut etiam conveniret, ac ſalutaret, & hanc ego occaſionem nactus nolui amiciſſimi hominis officium prætermittere; ab eo igitur petij ut tibi non modo plurimam diceret ſalutem meis verbis, ſed propenſam etiam voluntatem meam, & obſervantiam plane oſtenderet, quantique tuam ſapientiam, conſilium, & vitæ integritatem omnium virtutum ornamentis auctam, atque illuſtratam ſemper fecerim, etiam ſignificare: quæ quia Carolum oratione ſua omnia perſecuturum confido, idcirco ad te minus multa ſcripſi. Vale.

Romæ x. Cal. Octobr. MDLXIV.

XVIII.

Epiſcopo Quinqueccleſienſi.

CArolo Vicecomiti, quem ad Maximilianum Imp. Pont. Max. internuncium miſit, etiam id mandavit, ut te viſeret, quæ ſe mihi cum daret occaſio, eum proficiſci ſine meis litteris nolui; nam ex quo tempore pietas, fides, & ſapientia tua in celeberrimo doctiſſimorum virorum conventu ita ſe oſtendit, ut religionis quaſi patrocinium ſuſcepiſſe videreris, te non ſolum habui cariſſimum, ſed abſentem maximis, & veriſſimis laudibus ſum proſecutus. Itaque a Carolo petii ut te meis verbis amiciſſime ſalutaret, tibique omnia mea ſtudia, & officia prolixe promitteret, cui multo majora de mea erga te voluntate deferenti fidem habebis. Vale.

Romæ x. Cal. Octobr. MDLXIV.

XIX.

Carolo Auſtriæ Archiduci.

EX Ferdinandi Imperatoris patris tui morte tanto ſum dolore affectus, quantum mihi mea perpetua in illum, atque in te obſervantia, & pietas afferre debuit; cum enim excelſo, invictoque animo Dei Eccleſiam ab impiorum hominum impetu ſemper prohibuiſſet, graviter, & acerbe ferebam firmiſſimo præſidio Chriſtianam Rempublicam eſſe orbatam; quo incommodo eo commovebar magis, quo in communium temporum calamitates ſoleo dolentius deplorare: ſed tamen cum præclariſſimus, & omnium maximus Princeps frater tuus paternæ, virtutis, & dignitatis hæres mihi veniebat in mentem, tum vero hac levabar cura, quod ſapientiſſimo, & fortiſſimo Imperatori ſimillimum filium, ſanctæque hujus ſedis acerrimum propugnatorem videbam ſucceſſiſſe; quam cogitationem ſi tu item ſuſceperis, non dubito quin omni te ægritudine, & luctu levet, ac plane confirmet, præſertim cum auguſtiſſimum parentem non mors nobis eripuerit, ſed divinitas exceperit, pluresque ſint cauſæ, cur non minus in fraterna auctoritate, quam benevolentia conquieſcas. Reliqua, quæ ad te perferri velim, Carolus Vicecomes Epiſcopus Vintimilienſis, quem ad Maximilianum Imperatorem Pont. Max. internuncium miſit, ipſe perſequetur, cujus orationi ac teſtimonio eandem fidem adhibebis, quam præſenti mihi, ac tecum colloquenti tribueres. Vale.

Romæ x. cal. Octobr. MDLXIV.

XX.

Ferdinando Auſtriæ Archiduci

NOn dubito quin animi mei ſenſus, & dolor, quem Ferdinandi Imperatoris patris tui mihi mors attulit, tibi fuerit exploratiſſimus, cujus mœrore ipſo commoveor, & religionis incommodo, quam ſanctiſs. & omnium præſtantiſs. Imperator in primis tuendam ſuſceperat, vehementer conturbatus; videbam enim unius viri interitu tantum ſplendoris, & roboris chriſtianæ reipublicæ eſſe detractum, quantum multorum induſtria, atque opera reſtituere vix poſſet. Nunc tamen ab hac ægritudine illa me ratio revocat, & recreat quod patri eum filium ſucceſſiſſe video, in quo omnes vigent imperatoriæ virtutes, atque ornamenta, ut Dei quaſi ductu in ejus locum repoſitus eſſe videatur: quod tibi magno ſolatio eſſe debet, cum præſertim intelligas auguſtiſſimo parenti tuo nihil mali obtigiſſe, qui ita in terris vixit, ut Regum omnium atque Imperatorum fortunam, & virtutem ſuperarit, ita exceſſit e vita, ut mors illi ad cœlum, & ad immortalitatem aſcenſum dederit. Quæ ſejuncta ab iis litteris tibi nota eſſe cupio, ea Carolo Vicecomiti Epiſc. Vintimilienſi, quem Pont. Max. ad Maximilianum Imperatorem Nuntium miſit, diligenter expoſui. Ex eo igitur omnia cognoſces, eique ſummam fidem tribues. Vale.

Romæ x. cal. Octobr. MDLXIV.

XXI.

Senatui Regio Mediolanenſium.

EX Franciſci Pariſii morte, quo jamdiu ſcriba, & publici officii adminiſtro uſi ſumus, magnum profecto cepimus dolorem, cum & operam nobis dederit egregiam, & ſummam fidem, diligentiam-

que

que ſemper præſtiterit; erat enim bonitate naturæ, & morum integritate maxime inſignis, nec quidquam habebat antiquius, quam ut ſe nobis in omnibus rebus probaret. Is quoniam civis veſter fuit, digna cauſa viſa eſt, cur non modo ejus domum tanto ſpoliatam præſidio, atque ornamento in voſtram fidem reciperemus, ſed vobis etiam, quos mirifice obſervavit, & coluit, ſtudioſe commendaremus. Nunc cum Florius ejus filius magno pudore, & probitate adoleſcens Mediolanum proficiſceretur, ut paternorum prædiorum fructus exigeret, & a procuratore, in quo Franciſcus uno acquieſcebat, rei geſtæ rationem repoſceret, pro noſtra erga vos benevolentia, & obſervantia nobis hoc ſumpſimus, ut illum juſtitiæ, & liberalitati veſtræ commendaremus. Itaque a vobis etiam atque etiam petimus, ut negotia omnia, quæ is in veſtra provincia habiturus eſt, veſtro conſilio, & auctoritate, ſi id æquitas cauſæ poſtulabit, expeditiſſimum, & optimum exitum conſequantur; adoleſcentemque contra hominum injuriam, & perfidiam tuendum ſuſcipiatis: quo in officio veſtra non ſolum dignitas, & fides, ſed propenſior in nos voluntas, & in calamitoſos humanitas facile conſtabit, quod honeſtiſſimæ, & egentiſſimæ, nobiſque multis nominibus commendatiſſimæ familiæ commodis conſuletis, & noſtræ commendationi plurimum tribuiſſe videbimini. Valete optimi, & præclariſſimi Senatores.

XVIII. cal. Auguſti MDLXIV.

XXII.

Archiepiſcopo Bracharenſi Primati.

FUit, ſi aliud quidquam Pontifici Max. ſummæ curæ, ut Tridentini Concilii decreta ſapientiſſimorum virorum firmata conſenſu, ſuo judicio, & auctoritate corroborata ad communem omnium fructum in chriſtianas gentes diſtribueret, quod eodem, cujus conſilio hanc voluntatem ſuſceperat, auctore, atque adjutore Deo quotidie ſecundiores habuit eventus; nam & probantur optimis, & ſervantur fere ab omnibus: Quos vero cupiditas, aut liberior vivendi licentia, ab ejuſmodi officio retardat, ii & monendi, & cohortandi quidem ad ſuum munus ſunt, & ſi res poſtulat, etiam compellendi. Et quoniam SS. D. Noſtro nihil eſſe optabilius poteſt, quam ut eccleſiæ miniſtri in quadam religionis cuſtodia ad præpotentis Dei cultum, & gloriam excubent, omnes ad ſuum ſtudium, atque officium vel revocat, vel retrahit non tam ſevere, quam pie. Ego pro eo quanti cauſam publicam, & ſacerdotii dignitatem ſemper feci, hoc præclarum imitationis exemplum mihi propoſui, neque ullo hominum obſequio, aut amore impedior, quo minus in Eccleſiæ gremio, ideſt in officio eos contineam, qui meæ fidei poteſtatique crediti ſunt. Tu vero tuas partes quam diligenter tueare vel ex eo intelligo, quod ſubvereri videris in tuis litteris, ne Summus Pontifex iis rogantibus obſequatur, qui vel in ſuis Eccleſiis reſidere nolint, vel plures Eccleſias velint una adminiſtratione gubernare. Sed tantum abeſt, ut de iis legibus, quas ſacroſancta Synodus ſtatuit, quidquam vel remittat, vel detrahat, eas ut etiam firmioribus præſidiis munierit. Quod ad ſacerdotem attinet, de quo ad Pontificem, itemque ad me ſcripſeras, id Pontifex tuæ virrtuti, probitati, & prudentiæ tribuit, ut quatenus delictum ſit occultum, ſalva fide in foro conſcientiæ cum eo diſpenſes, pioque homini injectum ſcrupulum non ſolum eximas, ſed priſtinum officium, & procurationem, quemadmodum per litteras petiveras, etiam reſtituas. Vale.

IV. Non. Decembr. MDLXIV.

EPISTOLARUM
LIBER TERTIUS.

I.

Henrico Cardinali Luſitaniæ.

ILlum cepi fructum ex tuis litteris maximum, vel quod mihi tantum judicio tuo tribuiſti, quantum ipſe verecunde appetere vix poſſum, vel quia tua auctoritate, conſilio, exemplo excitatus id contendam, ut in hoc publico munere, in quo mentem, & operam meam primum Deo Opt. Max., deinde Summo Pontifici dicavi, ſancte, & conſtanter me ſemper geram: Video enim, quid tua cohortatio, quid fides mea, quid hæc tempora, quid SS. D. Noſter, quid ipſa pietas, & religio a me depoſcat. Quare in eam curam dies, & noctes incumbam, ut Catholicæ Eccleſiæ, quam omnium rerum habeo cariſſimam, rationibus nunquam deſim: Deumque, id quod facio, frequenter & aſſidue orabo, ut me non modo religioſum & pium, ſed novum, & induſtrium in ſuo cultu, & famulatu eſſe velit, neve aut diligentia mea cuique ingrata, aut negligentia diſſoluta eſſe videatur. Quæ in Tridentino Concilio ad propagandam religionis noſtræ veritatem decreta ſunt, quia & regis, & tuo teſtimonio comprobantur, fore confido, ut ex iis multa utilitas apud vos effloreſcat, cumque omnes, qui in tua tutela ſunt, ad Evangelii legem conformaris, & ab iſtis Occidentis partibus, virtutis, & ſanctitatis tuæ lumen oſtenderis, non ſolum mihi, qui ad tuam ſapientiam imitandam ſum acri ſtudio incenſus, verum etiam cæteris S. R. E. Cardinalibus magno documento ſis, quemadmodum divinæ res adminiſtrari, & ampliſſimi ſacerdotii dignitas caſte, atque integre ſuſtineri poſſit. De commiſſario ſocietatis obſervantium S. Franciſci, quæ mihi regius legatus expoſuit, ſtatim SS. D. N. renunciavi, cujus animum illiberalitas hominis non mediocriter commovit, me vero etiam ſuboffendit, quodque a te diſſenſit mihi viſus eſt officium ſuum ab optimo conſilio ſejungere. Itaque faciendum putavi, ut, cum Sanctiſs. D. N. de hac tota re ejuſdem ſocietatis præfectum per litteras monuerit, quarum exemplum ipſius mandato ad te miſimus, ego item meam auctoritatem interponerem, ſeparatimque ad illum ſcriberem, cum præſertim ejus ordinis omnium jam curam, & patrocinium ſuſceperim. Regii legati, qui ſe ad vos recipit, humanitatem, prudentiam, vigilantiam, incredibilemque vel in Regem ſuum fidem, vel in maximarum rerum uſu conſilium dici non poteſt, quam vehementer Pontifex probarit: me quidem eximia quadam naturæ ſuæ bonitate, &

virtu-

virtutis præſtantia, ac morum ſuavitate ita affecit, ut ornatiſſimi viri digreſſum difficillime tulerim. Ego te tam obſervo, atque colo, quam qui maxime: tam tibi omnia a me prompta, & parata eſſe volo, ut nihil ſit in meis rebus, quin tuum malim eſſe, quam meum. Vale.

Romæ V. Nouas Decembris MDLXIV.

II.

Henrico Cardinali Infanti Luſitaniæ.

NON potuit Summus Pontifex Præfecto Conventualium Ordinis S. Franciſci roganti, & ſuo, & totius ſuæ ſocietatis nomine ſupplicanti indulgentiæ munus negare, quod cum publicis litteris teſtatum ſit, quarum exempla propediem illuc mittentur, religioſis, & meæ fidei, ac patrocinio concreditis hominibus deeſſe nolui. Itaque mihi hoc ſumpſi, ut tibi eos intime commendarem non quod verear, quin æquiſſima in cauſa, & cum bonorum officio conjunctiſſima ſe ipſi probent; ſed quia ſtatui quidquid operæ, & ſtudii in hac commendatione ponerem, me ſancte, & præclare poſiturum, cum præſertim ſi quæ emolumenta ex hoc fonte ad eos fluxerint, ad ædificationem non tam magnificam, quam neceſſariam, & ad ſuorum comitiorum rationes, quæ in Urbe haberi volunt, tradituri ſint. Nam ædis, quæ eſt Sanctorum Apoſtolorum alteram partem exædificant, alteram reconcinnent neceſſe eſt, & in ipſa ſuffragatione ſui ordinis, quæ plurimorum concurſu, & frequentia celebratur, multa ad apparatum, multa ad hoſpitalitatem, multa ad victum publice adminiſtrare ſolent, quos ſumptus niſi aliorum ope, & liberalitate adjuventur, facere nullo modo poſſunt. Quapropter te omnibus precibus vehementer oro, ut ad hanc ſalutarem veniam in Luſitaniæ Regno vel pervulgandam, vel etiam adornandam, tuum conſilium, & gratiam, & auctoritatem adjungas, quo facilius multorum animos excitet ad pietatem, & honeſtiſſima ſocietas, ſua & ſanctimonia, & doctrina mihi probatiſſima fructum aliquem a bonorum virorum officiis expectet: qua in re nihil alienum a præſcriptione Tridentini Concilii decerni volumus. Quæ proprie mei muneris ſunt, ego tui memoriam cum jucundiſſimo animi ſenſu ita uſurpo, ut divinæ cujuſdam virtutis, & ſapientiæ tibi laudem tribuam. Sed quoniam hæc habes plane cognita, minus eſt neceſſaria declaratio meæ voluntatis, ne uno officio videar plures amoris fructus velle promereri. Deum ſupplex oro, ut te incolumen, & florentiſſimo ſtatu eſſe velit quam diutiſſime.

VI. Cal. Januarii MDLXIV.

III.

Cardinali Varmienſi.

VArie ſum affectus ex tuis litteris: multa enim ad me ſcripſeras, quæ iſtic geſta erant, multa item, quæ cæterorum hominum conſilia conformarunt, quorum exitum non tam optare videbaris, quam metuere. Sed tamen poſtrema tua Epiſtola lætiora omnia nunciabat. Ego quantum opinione duce augurari poſſum, fore confido, ut cum minora iſtius regni comitia optimum eventum habuerint, quæ vel in majoribus comitiis, vel in ipſa Synodo ſtatuentur ex noſtra ſententia procedant. Utrum vero haberi Synodum expediat Sanctiſſimo D. N. Maximo non erat plane exploratum: nam hujus rei deliberatio, & moderatio fere poſita eſt in opportunitate, & quadam ratione temporum, quæ, & tuo, & nuntij judicio optime gubernabitur. Etenim plura in conſpectu veſtro expoſita ſunt, quæ minus perſpicere poſſunt, qui longe abſunt. Quamobrem Archiepiſcopo treis epiſtolas dedit, quarum una habendæ Synodi, ei poteſtatem facit, altera adimit, tertia id comprobat quidquid ſuo nomine nuntius cum illo acturus eſt, quas nuntio miſimus, ut, quamcumque res exiget, ſtatim reddat. Si tibi atque illi aliquid perturbationis, & incommodi Synodus videbitur illatura, Archiepiſcopo eas litteras reddere opus erit, quæ decreto interpoſito Synodum Petri vetant, qui ſi in ſua ſententia perſeverarit, & Synodum cogere maluerit, tum in hanc cognitionem, & curam, quæſo incumbite, ut omnes Epiſcopos ab illa profectione, atque obſequio avocetis, & deterreatis, quo ne vobis quidem adeundum erit. At ii ad Synodum Epiſcopi nihilominus proficiſcentur, veſtræ erunt partes, ut ipſi etiam præſto ſitis, ne quid forte de religionis ſplendore, ac cultu detrahatur, tuque in primis, qui tua vel gravitate prohibere, vel virtute corrigere, vel auctoritate conſulere multa potes; ſin commode Synodum congregari poſſe exiſtimabitis, tu una cum nuntio adeſſe honeſtius poteris, quam abeſſe, cum præſertim id Summus Pontifex pervelit, teque Archiepiſcopus liberaliſſime invitarit. Nec dubium mihi eſt, quin tu, ſi animum tuum ad Tridentini Concilii memoriam revocabis, quid in cætu ſapientiſſimorum virorum ſuſceperis, curaris, contenderis, perfeceris, cogitans iſtius provinciæ munus libenter obeas. Catechiſmum habemus jam abſolutum, doctiſſimorumque hominum ingenio, atque induſtria elaboratum, quem nunc perpoliunt, ut, cum manus extrema acceſſerit, opus concinnius, ac perfectius divulgetur. Miſſalis quoque, & breviarii nova inſtitutio propediem emittetur, quæ fore arbitror, ut catholicorum hominum expectationi, animoque ſatisfaciant. Cætera, quæ ad Eccleſiæ dignitatem, & amplitudinem ſpectant, optimi Regis auctoritate, & conſilio, tua Apoſtolicique Nuntij fide, conſtantia, & virtute, aliorumque, qui pie, & caſte ſacerdotij munus ſuſtinent pietate, & vigilantia ſummam in ſpem venio, ut in iſtis locis pulcherrime procedant. Quod reliquum eſt, Deum Immortalem precor, ut te nobis incolumen quam diutiſſime conſervet. Vale.

Romæ vj. Cal. Jan. MDLXIV.

IV.

Card. Crichio pro Cardinale Ambianorum Epiſcopo.

FEcit Pontificis Maximi præclarum de te judicium, ut quo die in ſacrum Cardinalium ordinem ab eo es cooptatus, te non minus auctoritate teſtimonij ſui, quam ampliſſimi ſacerdotij inſignibus honeſtare videretur. Nam ſummi Principis bonitas, excellenſque in omni genere prudentia facile oſtendit, eum, cui abſenti tantus honor decerneretur, ornamenta, quæ jampridem meritus erat, nunc demum eſſe conſecutum. Quamobrem tibi vere, & ex animo gratulor, quod, cum opibus, nobilitate, & ingenio floreres, tamen ſummam amplitudinem es adeptus, ut multo plus tuæ virtuti, ac ſapientiæ, quam fortunæ, vel gratiæ tributum eſſe intelligas: Deumque immortalem precor & quæſo, ut tibi iſtum honorem perpetuæ voluptati, & felicitati eſſe velit. Ego quia una tecum in Cardinalium collegium ſum aſcitus, primum Pontifici omnium maximo, & ſapientiſſimo, qui noſtræ dignitatis fautor, & amplificator fuit, hanc habeo gratiam ut omnem meam operam, & ſtudium, & induſtriam in illius veneratione, & cultu ſim locaturus.

turus. Deinde cum me, vel ſocietas dignitatis, vel officij ratio tecum nuper conjunxerit, tui abſentis memoriam, ſingulari benevolentia proſequar, & eum Romam veneris, tibi præſenti omnia amiciſſimi hominis ſtudia, atque officia præſtabo. Vale.

Romæ xiij. Cal. Aprilis MDLXV.

V.

Regi Luſitaniæ.

OPtabam jampridem facultatem dari mihi, ut poſſem perpetuo aliquo officij genere meam erga te fidem, & pietatem declarare: ſum enim ſemperque fui in eorum numero, qui tuæ amplitudini, & gloriæ admirabiliter ſerviunt, atque eo major me ad hoc ſtudium cupiditas erexerat, quo habebam exploratius, dum optimo Regi, & Catholicæ Eccleſiæ conjunctiſſimo benevolentiam, & operam meam navarem, fore ut uno tempore præpotenti Deo, & Apoſtolicæ Sedi, in qua religio ſibi domicilium collocavit.......& officium viderer præſtare. Nunc clementia tua, & liberalitate perfeciſti, ut nactus eſſe videar tempus valde idoneum, in quo ſe animi mei ſenſus, ac voluntas oſtenderet; nam cum Regnorum tuorum procurationem mihi apud Summum D. N. detuliſti, quid a diligentia mea, & fide poſtulares facile perſpexi. Sed quibus verbis tibi gratias agam, vix reperio: Quod me non ſolum dignitate hujus muneris, quæ ſumma eſt, ſed etiam judicij tui laude, in qua honoris fructus eſt uberrimus, auxiſti, atque ornaſti. Tamen in hoc ipſo munere ſuſtinendo hoc tibi polliceor, in meque recipio, quidquid fides mea, aut conſtantia voluntatis, aut diligentia requiret, me omni ſtudio, & contentione animi curaturum, nihilque fore aut tam exiguum, aut tam difficile, quin pro tuis ornamentis, & commodis vel honeſte ſuſcipiam, vel expediam non gravate, in quo ſpero me integritatis, & vigilantiæ laudem conſecuturum. Et quoniam multis & amoris, & obſervantiæ vinculis tibi jam ſum allrictus, in hac adminiſtratione a me integre, religioſeque ſuſcepta dabo operam, ut tuæ expectationi, & officio meo nunquam deſim. Deum oro, ut te incolumen, & florentem nobis diu conſervet.

Romæ iij. Non. Aprilis MDLXV.

V I.

Regi Luſitaniæ.

FErdinandum Meneſium, qui ad SS. D. N. a te miſſus eſt orator, ſummo ſtudio, & amore ſum complexus, eique omnem meam operam, & auctoritatem in publicis rebus, in privatis uſum & gratiam prolixe ſum pollicitus, & ſi opus erit amantiſſime deferam. Nec ſum neſcius quid ipſius dignitas, quid fides mea, quid tua erga me liberalitas poſtulet, quæ mihi hæret in intimo animi ſenſu, meque ad omnem officii rationem excitat, nullum, ut tempus, aut facultatem prætermittam, ex qua aut memor, aut gratus, aut hac honoris poſſeſſione non dignus videri poſſim, in qua tuo judicio ſum proxime collocatus. Quapropter quidquid in me eſt, aut eſſe unquam poterit, Meneſio æque ac mihi erit paratum, atque expoſitum, & in procuratione earum rerum, quas ad te pertinere arbitrabor, eodem utar vel ſocio, vel adjutore, vel etiam auctore conſiliorum meorum. Tum vero Sanctiſs. D. N. perhonorifice, & peramanter accepit, & in dies habet chariorem; nam vitæ ſplendore, & dignitate, qua in ipſa legatione honeſtiſſime perſungitur, & egregia probitate, atque prudentia omnibus mirifice commendatur. Deum precor, & quæſo, ut te tuis omnibus, & nobis, qui te maxime veneramur, & colimus, ſalvum, & incolumen diu conſervet.

Romæ III. Non. Aprilis MDLXV.

V I I.

Henrico Cardinali Infanti Luſitaniæ.

EX litteris tuis, quibus Ferdinandum Meneſium oratorem regium mihi graviter, & diligenter commendabas, præclari viri integritatem, & fidem prope ſingularem perſpicere viſus ſum: ſic enim exiſtimabam, cui tantam judicii tui laudem impertires, eum eſſe omnibus rebus ornatiſſimum. Itaque in ipſo primo congreſſu omnem meam operam, gratiam, auctoritatem Meneſio ſum pollicitus, & poſtea cum tuam commendationem, ac teſtimonium naturæ ſuæ bonitate, & multis ingenii ornamentis comprobaret, nullum amiciſſimi, & fideliſſimi hominis officium erga illum prætermiſi. Quam voluntatem a me certo conſilio ſuſceptam, & regis, & tua cauſa, & ipſius meritis, & ut tuear conſtantiam meam ſemper præſtabo; cum præſertim Regis benevolentia, & liberalitate ita ſim devinctus, ut jam illi debeam omnia, & ex iis, quos jampridem veneror, atque obſervo, tu principem locum obtineas, & ipſum Meneſium ſic diligam, ut paucos habeam æque in amore conjunctos, & ego in amicitia excellentium virorum mihi conciliaanda ſim cupidiſſimus, in retinenda conſtantiſſimus. Atque is a Sanctiſs. D. N. liberaliter, ornateque tractatur, & in dies ſingulos etiam plus diligitur; facit enim ſua dignitate, prudentia, & probitate, ut quo eſt uſu conjunctior, & verior, eo majorem gratiam, & laudem a Summo Principe, & ſapientiſſimo conſequatur. Quod in aliis litteris de procuratione iſtius Regni ad me delata mihi gratularis, agnoſco tuam perpetuam erga me benevolentiam, & magnificæ, regiæque naturæ liberalitatem; ipſa vero gratulatio, quia ab optimo animo proficiſcitur, non minus habet dignitatis, quam voluptatis: nam & probari a te mihi eſt honeſtiſſimum, & vere, conſtanterque diligi jucundiſſimum. Ego vero cum clementiſſimo Regi tantum debeam, quantum non videor poſſe perſolvere, ita omnia mea conſilia, & ſtudia ad illius arbitrium conferam; ut neque amoris, neque obſervantiæ, nec pietatis, nec grati animi, ac fidelis ullas partes prætermittam. Quæ Fr. Antonius Patavinus commiſſarius in iſtam provinciam miſſus, egerat, quia a monitis præceptiſque tuis diſcreparunt, temere acta Sanctiſs. D. N. judicavit; & mihi hoc nomine etiam acerba acciderunt, in quo auxit dolorem meum generalis miniſtri pertinacia, qui ea tueri maluit, quæ debuit corrigere; ad quem tamen idem SS. D. N. ita ſcripſit, ut nec ille ſeverius reprehendi, nec tua auctoritas, ac poteſtas gravius potuerit conſervari. Qua in re ſatis tuæ voluntati factum eſſe arbitror. Reliquum eſt ut me tibi etiam atque etiam commendem. Quem Deus, & florentem, & incolumen quam diutiſſime conſervet.

Romæ III. Non. Aprilis MDLXV.

VIII.

Henrico Card. Infanti Luſitaniæ.

QUam graviter, & ſevere Summus Pontifex ad generalem miniſtrum ſcripſerit, quantoque ſtudio exiſtimationi, auctoritati, & gloriæ tuæ faverit, puto te animadvertiſſe ex iſtis litteris, quas ab ipſo Sanctiſs. D. N. accepiſti, cujus tanta in te benevolentia, & charitas extitit; ut pro tuis ornamentis maximam cogitationem, & curam ſuſcepiſſe videretur. Itaque vix interceſſioni meæ ac precibus locum reliquit. Nec vero mihi dubium eſt, quin iſta perficiant, cæteriſque illius generis hominibus documento ſint, quemadmodum in religionis procuratione, atque cuſtodia ſe gerant, ne quid temere agant, ne quid inconſiderate. Quamobrem ſi tibi hoc ſumes, ut in iſto regno Catholicæ Eccleſiæ ſplendorem, dignitatemque tueare, & intra fines modeſtiæ, temperantiæ, & pietatis ſacerdotes contineas, equidem fore confido ut a Sanctiſs. D. N. non modo gratiam ineas, ſed etiam virtutis, & ſapientiæ tuæ uberes fructus feras. Reliquum eſt, ut proſperis tuis rebus tranquille perfruaris, meque tui amantiſſimum, & obſervantiſſimum eſſe tibi plane perſuadeas. Vale.

Romæ III. Non. Aprilis MDLXV.

IX.

Archiepiſcopo Bracharenſi Primati.

REdditæ mihi a te ſunt tres epiſtolæ, ſed uno exemplo duæ, quibus me de Diœceſana Synodo de certorum hominum diſſidio & querelis de Petro Tanareſio ad Urbem miſſo, & de diſpenſatione pro quodam tuo parocho a Sanctiſſ. D. N. impetranda certiorem facis. Equidem in eo te multum amo, quod ſanctiones, & decreta Sacri Tridentini Concilii ab eis integre recipi, & obſervari velis, quos intelligis tuæ fidei, poteſtatique a Deo eſſe concreditos, qui tamen ſi tibi adverſari maluerint, quam parere, non tibi auctoritatem, ſed conſilium ſibi ſentient defuiſſe; neque enim Sanctiſs. D. N. quidquid eſſe deliberatius video quam ea, quæ in celeberrimo Chriſtianæ reipublicæ conventu diu quæſita, agitata, excuſſa, a ſapientiſſimis viris in Spiritu S. congregatis judicata, & ſuomet judicio comprobata, & corroborata ſunt, ſic præſtare, ac ſuam vim & auctoritatem ſemper retineant; tantumque abeſt, ut hæc firmamenta catholicæ fidei ex ſua ſede dimoveri, aut convelli patiatur, ut etiam firmioribus præſidiis in dies muniat. Quamobrem, ſi qui erunt in religionis officio minus conſtantes, ideſt a tuis ſententiis præceptiſque alieni, in iis confirmandis adhibeas ſapientiam & gravitatem, quam debes; auctoritatem autem, & ſeveritatem iis finibus quos tibi vides a divinis ſanctionibus, & legibus eſſe præſcriptos, quo gratius Pontifici maxime facere nihil potes. Nec vero aut ſuſpectam, aut dubiam tuam fidem, vel innocentiam vel pietatem unquam habuit; nec iſtorum hominum querelis, de quibus ipſe ſuſpicari viſus es aures dedit, cum illi nihil ſit tam exploratum, atque perſpectum, quam tua aut integritas, aut prudentia aut in catholica veritate conſtantia. Quod ſi vel ſexcentos in te calumniatores, & teſtes hominum invidia excitaſſet, cum in tantam virtutem cadere non poſſit ulla ſuſpicio, nihil eſſet vel de tua bona exiſtimatione, ac fama detractum, vel de Sanctiſs. D. N. benevola erga te voluntate imminutum. Nam quid dicam de me, cui in conſpectu pene animi ſemper ades, & propter excellentem in omni genere virtutis laudem unus es ad imitandum propoſitus? Mea quidem opinio, & cum opinione conſentiens hæc una eſt oratio, nihil eſſe in te quod abſit a ſummis laudibus, ut non modo illius provinciæ, ſed multarum præterea regionum integritate, & virtute primarius videaris. Itaque mihi nonnulli non tam conqueri de tuis factis, quam de ſuis delictis conſiteri viſi ſunt, cum nihil fere ſit aliud a tuis conſiliis diſſentire, niſi ab religionis officio, & a probitate deſciſcere. Sed quoniam eos habuiſti non tam accuſatores ſeveritatis tuæ, quam ſanctitatis, & prudentiæ teſtes, erit tuæ humanitatis, ac ſapientiæ, iis etiam aliquid condonare, & remittere; cum præſertim voluntaria injuriarum oblivio, non minorem habitura ſit pietatis, quam clementiæ laudem, atque ego fore confidam, ut iis, quos in tuam priſtinam gratiam reſtitues, æquiſſimis, amantiſſimis, & omni animi ſenſu conjunctiſſimis utare. Ex quibus facere non poſſum, quin tibi Decanum tuum ſeparatim ſtudioſeque commendem, quem ego, quantum ex ipſius Sermone potui perſpicere, cognovi tui percupidum; non enim tuæ voluntati reſiſtere, ſed in tuam veterem gratiam per Sanctiſs. D. N. reduci voluit. Et quamvis apud te ſuboffenderit, tamen, ut humanæ naturæ eſt imbecillitas, quædam interdum vitia utilius eſt corrigere, quam vindicare, ne vel peccantibus acerbitas ſupplicii reditum ad virtutem intercludat, vel propenſiores ad iracundiam, quam ad lenitatem eſſe videamur, vel ut ſit apud nos non juſtitiæ ſolum, ſed aliquis etiam miſericordiæ locus. Nunc habes, in quo tua ſe humanitas, & virtus exerceat. Huic igitur, ſi te placabilem præbueris, & quem olim filii loco dilexeras, ad te reverſum paterna item charitate fueris complexus, edes præclarum exemplum ſapientiæ tuæ, quemque a recto officio culpa deflexerat; graviſſimis & monitis, & præceptis, in curſum ſuarum laudum revocabis, quod erit Sanctiſs. D. N. gratum, mihique gratiſſimum: at ſi forte (quod ſuſpicari vix poſſum) controverſiæ, quam cum nonnullis habes de tuo capitulo, erunt ejuſmodi, ut eas auctoritate, & ſapientia tua ſedare, ac dirimere non queas Sereniſs. D. Henrico Infanti Cardinali, & Apoſtolicæ Sedis legato Sanctiſs. D. N. ſcripſit, mandavitque, ut eas dijudicandas, & componendas ſuſciperet, quod optimum, & ſapientiſſimum Principem ſumma æquitate, & prudentia eſſe facturum mihi plane perſuadeo. Petrum Tavareſium tui ſtudioſiſſimum, & obſervantiſſimum cognovi, cui nec opera nec gratia, neque auctoritas mea apud Pontificem defuit. De diſpenſatione parochi tui, quod petis jamdudum ad te ſcripſeram Sanctiſs. D. N. tibi hoc dediſſe, ut, quatenus iſtius delictum eſſet occultum ſalva fide, & conſcientia, cum ipſo diſpenſares. Reliquum eſt, ut omnia amoris, & diligentiæ, & liberalitatis officia ſtatuas tibi eſſe a me, & fore ſemper paratiſſima, cui me etiam atque etiam commendo. Vale.

Romæ III. Non. Aprilis MDLXV.

X.

Cardinali Infanti Luſitaniæ.

FRanciſcum Foreſium Theologum a Rege, & a te revocatum, cum a me dimitterem reverti ſine meis litteris nolui, ejus opera, & eximia, multiplicique doctrina SS. D. N. cum ad alia, tum ad ea præſertim uſus eſt, quæ Chriſtianorum animos vera religione imbuere, & conformare poſſint: adhibitus enim eſt cum ſapientiſſimis viris, ſui ſimilibus, ut quæ in Eccleſia Catholica ſunt ſcripta divinitus permulta explicaret, & quæ ſunt diſperſa quaſi ſub uno aſpectu proponeret. Quapropter magna ex parte illius diligentia, & induſtria cathechiſmum jam habemus abſolutum, præclarum opus, & luculentum, & in quo pie, ſancteque vivendi præ-

cepta, & documenta fere comprehenſa ſunt omnia. Quæ res fecit, ut eum tamdiu apud nos retineremus, quoad ſuum ſtudium, & facultatem publicæ cauſæ impartiret. Atque hæc quidem officia ad communem chriſtianæ Reip. utilitatem contulit. Quam-verò mihi privatim operam tribuit, ita Deum velim habere propitium, ut ex ea maximam animi voluptatem, & mirabiles fructus percepi: nec enim aut melior, aut ſanctior, aut amantior veritatis reperiri quiſquam poteſt, neque in ſanctiſſimarum doctrinarum uſu, & tractatione ſubtilior. Equidem cœpi Foreſium diligere antequam vidi, audieram eſſe optimis artibus liberaliter inſtructum, & perpolitum, eſſe multis ingenij ornamentis, & naturæ bonitate præditum, & in ſtudiis ſacrarum litterarum diu, multumque verſatum. Etenim habet apud me hoc virtutis, ut quorum animum & vitam exornat, ii mihi omnium ſint chariſſimi. Ubi hominem vidi, auxit amorem meum illius modeſtia prope ſingularis, qua una reliquas virtutes ſuas colluſtrare, & quaſi in bono lumine collocare videbatur. Nec ita multo poſt mihi fuit uſu, & familiaritate conjunctiſſimus. Tum vero ejus probitatem, fidem, & ſapientiam ita perſpexi, ut meus in illum amor etiam fieret ardentior. Alia deinceps facta eſt acceſſio benevolentiæ erga illum meæ, quod te ita veneratur, & colit, ut non modo cæteris hominibus anteponat, ſed præcipuis laudibus in Cœlum ferat: nam quoties de tuis præclaris, divinisque virtutibus facta mentio eſt, quæ in noſtris quotidianis ſermonibus nunquam fere intermiſimus, nihil eſſe ſtatuit tam ſanctum, tam excellens, tam omni honore, atque amplitudine cumulatum, quin in tuo ingenio, & moribus eluceat, ut natus præſtantiſſimis Regibus, & generis nobilitate periniſignis, ſuiſque opibus, & ampliſſimo ſacerdotio ornatiſſimus: tamen malit a virtute, quam a fortuna laudem quærere. Hæc quamquam mihi non erant inaudita, tamen, quia tuæ gloriæ mirabiliter faveo, multa ſæpius de te prædicanti, aures meas libenter dabam. Et quoniam juſtiſſimæ, & graviſſimæ ſunt cauſæ, cur Foreſium habeam in amore, atque in honore, non putavi eſſe alienum conſuetudine mea illius virtuti hoc etiam teſtimonium tribuere, quod cum ſuum officium, & optimum in religione ſenſum atque conſtantiam nobis egregie probaſſet, ſtatueretque Sanctiſs. D. N. magnis eum præmiis cohoneſtare: tamen Pontificis liberalitate præbere ſe dignum maluit, quam uti. Unum illud a Pontifice ſuppliciter petiit, facillimeque impetravit ſibi ut liceret exædificare locum, quo pios homines conſortes ſui ordinis poſſet in ſocietatem religionis convocare, & ad Chriſti cultum divinarumque rerum cognitionem inſtruere. Itaque fore arbitror; ut te modo approbante, verum etiam adjuvante ſuam ædificationem abſolvere quamprimum poſſit. Hujus autem a me digreſſum eo tuli moleſtius, quo magis teſtatam apud nos & integritatem & ſapientiam ſuam reliquit. Quem ego nondum ſatis conſtitui quibus verbis tibi commendem, ne homini prudenti nullumque a me hujusmodi munus poſtulanti facere videar injuriam, vel tuo judicio ac liberalitate ſubdiffidere. Sed tum...... hanc commendationem aut vix, aut ne vix quidem poſſim ſalva fide prætermittere, agam moderate, ut ſerviam ingenuo ejus pudori, nec deſeram officium meum. Quare te vehementer rogo, ut quæ in Foreſium vel tua ſponte, vel ipſius merito beneficia contuliſſes, eadem commemoratione mea non ſolum augeas, ſed etiam exornes. Deum oro ut tibi perpetuam vitæ proſperitatem, & incolumitatem largiatur.

Romæ iij. Non. Aprilis MDLXV.

X I.

Regi Luſitaniæ.

FAcit non ſolum fides mea, ſed perpetua vitæ ratio, quam jam uſque a pueritia habeo inſtitutam, ut hominum virtuti, & laudibus libenter faveam, nullamque hujuſmodi facultatem aut tempus prætermittam. Nunc vero cum Franciſcus Foreſius Theologus ſe illuc reciperet vir eximia pietate, & multis ingenii luminibus ornatus, non alienum eſſe duxi inſtitutis meis ad te litteras dare, ex quibus plane perſpiceres, quam idem egregie ſit in religionis cauſa ſtudioque verſatus. Nam Tridentino Concilio dimiſſo in quo ſummam exiſtimationem, & gratiam collegerat, ut Cardinalium Legatorum conſiliis mandatiſque pareret, ſtatim Romam venit: nec ita longo intervallo a SS. D. N. ad alia munera eſt adhibitus, catholicæ fidei rationibus valde accommodata: tantumque induſtria, vigilantia, & divinarum artium cognitione perfecit, ut, quamvis Summi Pontificis judicio, & teſtimonio eſſet ornatus: tamen propriis virtutibus & meritis videretur ornatior. Itaque tibi cujus gloriæ incredibiliter ſervio, tacitus quodammodo gratulabar, quod ex tuo regno honeſtiſſimos viros, & doctrina, & innocentia præſtantiſſimos in publicum terræ orbis conventum, veluti in theatrum chriſtianæ religionis, & virtutis miſſos: qui ſtudium ſuum Catholicæ Eccleſiæ vel ornandæ, vel augendæ non minus quam ſapientiam, integritatem, & fidem omnibus mirifice probaverant. Ex quibus ego Foreſium uſu, & conſuetudine habui conjunctum, quod apud nos diutius eſt commoratus, & mihi propter ſingularem vitæ modeſtiam gratus, propter ingenii ſuavitatem jucundus, propter gravitatem, atque prudentiam ad multa fuit perappoſitus: nec enim aut melior ſacrarum litterarum intelligentia præſtantior, aut in impiorum hominum diſputationibus oppugnandis, vel evertendis acrior, atque conſtantior quiſquam eſſe poteſt, atque hoc teſtimonium virtuti, non gratiæ tribuo. Qua autem moderatione animi, & verecundia eſt ex multis, magniſque præmiis, quæ SS. D. N. ejus laboribus, atque vigiliis pro religione ſuſceptis dabat, nihil voluit accipere. Id tantum velle viſus eſt, quod a Pontificis liberalitate ſtatim impetravit, ædificandi monaſterii facultatem ſibi concedi, in quo religioſos homines ſui ordinis includere, & ad verum Dei cultum optimis diſciplinis conformare poſſet. Quid autem vir optimus, ac maxime probatus ſpectet, vidit is, qui divina quadam mente alte proſpicit, Pontifex Max. quod agere ſanctiſſimi homines ſolent, ut ad religionis inſtituta adaugenda, & ad ſempiternam poſteritatis memoriam, atque utilitatem, propaganda ſui ſimiles velint habere quam plurimos: id Foreſius præclara actione conſequi vult. Quamobrem illi auctor etiam Pontifex fuit, ut in patriam reverſus ædificationem ſuam quam primum deſcriberet, & perficeret, & cujus conſilii fore arbitror, ut tu pro tua pietate, & clementia fautor ſis, & adiutor, in quem quidquid ſtudii, & officii & liberalitatis contuleris pro eo quanti is a me fit, id omne apud me poſitum eſſe exiſtimabo. Deum precor, & quæſo ut te incolumem, & florentem diu nobis conſervet.

Romæ III. Nonas Aprilis MDLXV.

X I I.

Cardinali Infanti Luſitaniæ.

ACHyllem Statium omni liberali doctrina expolitum faciebam antea plurimi, & hoc tempore cum ſe nobis mirifice probaverit, dignum judicavi qui propter integritatem, & fidem non minus,

 quam

quam propter ingenii facultatem, quæ in eo ſumma eſt, diligeret: nam longo intervallo rediturus Luſitaniam cum SS. D. N. enm liberaliter invitaret, ut eſſet apud nos; hanc unam cauſam attulit profectionis ſuæ, quod a Rege acceſſus, in cujus imperio, & ditione ſibi naſci contigerat, omnem vitæ ſuæ rationem ad illius auctoritatem, & arbitrium contuliſſet, & quaſi voto obſtrictus id conſilii cepiſſet, quo nihil haberet ſanctius, aut antiquius. Quam Statii voluntatem præſertim iam egregiam, tam gratam, tam plenam officii, & pietatis SS. D. N. pro eo quanti Regem ſemper fecit, in optimam partem accepi. Ego autem tanto amore ſum proſecutus, ut non minora probitatis, quam doctrinæ ornamenta in eo perſpexiſſe videar. Itaque faciendum putavi, ut doctiſſimo viro nihil tale a me petenti, ac ne quidem ſuſpicanti hujus teſtimonii laudem tribuerem, non ut facilior, ſed ut illuſtrior vel ad ipſum Regem vel ad te illi aditus daretur. Hominem habes, qui in nobiliſſimis Italiæ urbibus diu verſatus magna ingenii gloria, & doctrinæ varietate ita floruit, ut ſapientiſſimo cuique in oculis, in amore, atque in honore eſſet; nunc præclaris artibus inſtructus, ſuis laudibus ornatus, gratus Pontifici, mihi probatus, jucundus bonis omnibus operam, & ſtudium ſuum Regi dicavit. Et quia in tuo patrocinio ſummum ſibi præſidium, & dignitatem conſtituit, hoc te vehementer rogo, ut eum in fidem tuam recipias, & quibuſcumque rebus poteris, augeas, atque ornes; non enim mihi dubium eſt, quin ſe memorem & gratum præbeat, qui tantum virtute perfecit, ut, a quibus eſt adjutus, ii ſuum officium præclare poſuiſſe videantur. Deus florentem, & incolumen te diu nobis conſervet.

Romæ III. Nonas Aprilis MDLXV.

X I I I.

Cardinali Infanti Luſitaniæ.

UBI SS. D. N. eſt certior factus, fratrem Antonium Patavinum, qui ſuperioribus diebus in iſtam provinciam commiſſarius venerat, cum apud certos monachos datus in cuſtodiam eſſet, tamen ab eis profugiſſe, id graviter ſane, & moleſte tulit; ſtatimque Alexandro Cribello Cardinali, quo adhuc utitur Nuntio in Hiſpaniæ regnis per litteras mandavit, ut conquiri hominem, & ubi ſit etiam comprehendi jubeat, & ad te per tutiſſimos cuſtodes quam primum reduci, cujus auctoritate, ac juſſu aſſervetur diligentius, quoad confecto illius ordinis generali capitulo, ejus cauſa cognoſcatur, iſque ſuæ temeritatis, ac fraudis debitas pœnas perſolvat; quæ res cum me valde commoverit, ad ipſummet Card. itemque [illegible] generalem miniſtrum in hanc ſententiam plura ſcripſi, quem etiam non vi, ne illi aut conſiſtendi in comitiis, aut ſuam cauſam agendi, aut Eccleſiaſticam adminiſtrationem, ac dignitatem conſequendi poteſtatem faceret, neve tuendum ſuſciperet, qui ad ſua crimina etiam fugæ turpitudinem voluiſſet adjungere. Reliquum eſt, ut tibi ipſe perſuadeas, me nullum unquam tempus, aut facultatem meæ erga te benevolentiæ, & obſervantiæ ſignificandæ præterm iſſurum. Quem Deus ſalvum, & incolumen nobis conſervet.

Romæ pridie Idus Aprilis MDLXV.

XIV.

Regi Luſitaniæ.

PEtiit orator tuus a SS. D. N. ſuppliciter, ut certum conſilium, & rationem iniret, quemadmodum in mandatis Apoſtolicarum litterarum in tuo regno litteris exequendis major diligentia, & cautio adhiberetur, quod multi eſſent apud te graviter conqueſti, ſe ab improbis hominibus vexari, qui ubi ficte, & fallaciter litteras in Romana Curia impetrarunt, harum litterarum auctoritate muniti, eos injuſtiſſime oppugnant. Quod SS. D. N. indignum, & minime ferendum judicavit. Sed ut tantis incommodis facilius ſubveniat, id ſibi plane conſtare vult, ad quas præſertim vel injurias, vel fraudes impuri homines hujuſmodi litteras accommodare conſueverint. Quod cum vel ex tuis litteris, vel ex legati tui oratione cognoverit, efficit profecto, ut quidquid iniquitas, & fallacia depravaverit, quamprimum ratio corrigat, & qui Sanctæ hujus Sedis præſidio ad bonorum calamitatem abuſi fuerint, non modo hoc perſugio excludantur, ſed etiam ſuis legibus, & judicio pœnas dent. Deum florentem, & incolumen te nobis conſervet diu. Vale.

Romæ pridie Idus Aprilis MDLXV.

X V.

Cardinali Infanti Luſitaniæ.

AD Prælatos miniſtros ordinis fratrum minorum regularis obſervantiæ, qui in iſtius regni provinciis ſunt, ſcripſi diligenter, ut tibi in omnibus rebus, quas curari per eos voles, obtemperent, & præſto ſint, nullumque ſuum officium a tuis conſiliis ſejungant, cum SS. D. N. nihil ſit deliberatius, quam tuam auctoritatem, & amplitudinem, cum ab univerſis, tum ab iis præſertim quos habet in ſua ditione, ac poteſtate plurimi fieri. Itaque & ipſius Pontificis nomine iis mandavi, & meo item jure præſcripſi, ut quidquid ſtatueris, decreveris, juſſeris, id ratum habeant, nec generalis miniſtri auctoritate, vel minus deterreantur, quo minus officium ſuum præſtent. Eos præterea certiores feci SS. D. N. Fr. Chriſtophoro, quem tu huic muneri præfeceras, id dediſſe, ut provinciæ ſuæ comitia habere, ut ſontes punire, ut qui in officio, atque adminiſtratione deliquerint, iis adimere poteſtatem ſuo jure poſſit, alioſque in eorum locum ſufficere, quorum crimina ad generale capitulum poſtea deferantur. Scripſi etiam ad Alexandrum Cribellum Card. quo SS. D. N. apud Philippum Hiſpaniæ Regem utitur Internuntio, ut Fr. Emanuelem Cochilam, & Fr. Philippum Luſitanos, ſummo ſtudio, ac diligentia conquiri juberem, & quocumque pervenerint comprehendi, & ad te per tutiſſimos cuſtodes adduci, quod item D. Fr. Antonio Patavino antea ad eundem ſcripſeram. Vale.

Romæ Pridie Idus Aprilis MDLXV.

XVI.

Regi Luſitaniæ.

COgnovit SS. D. N. ex Ferdinando Meneſio Oratore tuo, quid de iis comitiis, quæ in Hiſpania ſocietas regularis obſervantiæ S. Franciſci habitura eſt, requireres; tua enim mandata ſcite, & accurate expoſuit, & prudenter ipſe ſuo ſermone ſubſecutus eſt omnes hujus petitionis rationes. Quo in officio pietatem, & fidem tuam Pontifex Maximus pro-

probavit, ſuſcepitque eam curam, ut religioſorum hominum ordini proſpiceret. Nam Alexandrum Cribellum Card. ipſis comitiis præpoſuit, quo eos facilius in officio retineret, & ſe tibi præſertim tam honeſta petenti commodaret. Qua de re ad Henricum Card. patruum tuum plura ſcripſi. Porro ipſe Meneſius incredibile eſt, quam egregie, & magnifice legationis, ac muneris ſui partes expleat, quem prudentia, quem bonitas, quem mores, & ingenii ſuavitas quotidie commendant magis. Itaque a SS. D. N. ſingulariter diligitur, & apud cæteros omnes ſummo in honore eſt. Ego vero tanti hominem facio, ut digniſſimum eſſe judicem, in cujus virtute, integritate, & diligentia conquieſcas. Vale.

Romæ Pridie Cal. Majas MDLXV.

XVII.

Cardinali Infanti Luſitaniæ.

QUæ tibi in mentem venerant optare de comitiis a ſocietate Fratrum Minorum Regularis obſervantiæ habendis, quia religioſorum hominum rationibus maxime fore accommodata SS. D. N. exiſtimavit, Alexandrum Cribellum Card. iiſdem comitiis præeſſe voluit; nec enim dubitat, quin recte, & ordine omnia perſequantur, cum ampliſſimum virum habebunt teſtem actionum, & moderatorem conſiliorum ſuorum, in quo illud ſpectavit, ut cum illius ordinis religioni proſpiceret; tamen plurimum tibi tribuiſſe videretur, cujus poſtulationi deeſſe noluit, ſimulque iſtorum hominum conatus reprimere, qui a tuis graviſſimis, & ſanctiſſimis conſiliis diſcreparunt. Quæ vero in hujus officii munere circumſpicienda ſunt, quæque præſtanda, ex ſummi Pontificis ſermone ad ipſummet Cardinalem accurate perſcripſi, & cum Antonio Pinto communicavi, ut te de omnibus rebus faceret certiorem. SS. D. N. in te voluntas paternuſque amor mihi ita eſt perſpectus, ut pro certo habeam ſummam illi curam eſſe, & ſemper fore, dignitatem, & exiſtimationem tuam. Ego vero ad te obſervandum, & colendum omnia mea ſtudia, & perpetuæ benevolentiæ, & pietatis officia potiſſimum conferam. Vale.

Romæ Pridie Cal. Maii MDLXV.

XVIII.

Cardinali Infanti Luſitaniæ.

EX quo tempore SS. D. N. ſummam catholicæ Eccleſiæ dignitatem, & poteſtatem conſecutus eſt, hoc unum ſpectavit, ut benemeriti de religione ipſe non ſolum poſſet, ſed alios etiam ad ſimilem virtutem excitaret. Itaque & Concilium habuit Tridenti, & quæ ſanctiſſimi homines in Spiritu S. congregati ſanxerunt, ea comprobavit, & divulgari, atque in orbem terrarum, omnes gentes diſtribui, diſſeminari ad communem Chriſtianæ religionis utilitatem voluit. Nunc id conſilii cepit, ut quæ olim a Sanctiſſimis viris conſcripta ſunt, quia temporum injuria, vel librariorum inſcitia, multis ea in locis depravavit, in ſuam priſtinam veritatem reſtituantur: neque hanc curam, & cognitionem illi eripiunt aliarum rerum occupationes, cum hujus induſtriæ fructus ſit præſens, & fore proſpiciat, ut, ad uſum poſteritatis etiam redundet: ſed litteratorum hominum copia opus eſt ad hanc rem, qui in veterum librorum tractatione ſint multum, diuque verſati, & ingenii, ac judicii laude excellant, ut vera a falſis dijudicare, & ſeligere facile poſſint. Quo in genere eminet Achylles Statius; quapropter egi cum Ferdinando Meneſio Oratore regio diligenter, ut is tamdiu apud nos eſſet, dum ætas efflueret, cum præſertim ejus opera in d. Hieronymi libris inter ſe conferendis, & corrigendis uti SS. D. N. vellet, & ut tenui ipſe eſt valetudine, periculoſa tam longi itineris ratio videretur, ſi hoc tempore ſe in viam daret. Qua de re Meneſium ad te ſcripſiſſe arbitror: fecit tua vel humanitas, vel in Pontificem M. pietas, ut Statium, quem jam in Luſitania revocaras, tamen adhuc Romæ teneremus. Te igitur rogo, atque oro, ut hoc in eam partem accipias quaſi doctiſſimi hominis ingenium, operam, induſtriam religioni commodes; quas enim utilitates ipſius doctrina præbuerit, quæ certe erunt.... liberalitati tuæ acceptas referemus. Et quoniam videtur ſubvereri ne contra ſui regis voluntatem, & præter opinionem tuam acciderit, ut Romæ diutius commoraret, erit mihi vehementer gratum, ſi vir modeſtiſſimus intelliget, quod noſtro conſilio profectionem ſuam in menſem Septembrem rejecerit, illud, & Regem, & te non modo probare, verum etiam in optimam partem accipere. Deus te ſalvum, & incolumen nobis diu præſtet.

Romæ pridie Cal. Maii MDLXV.

XIX.

Regis Luſitaniæ.

HIeronymus Beccaria Cornatianus Papienſis eſt multis ille quidem animi, nobilitatis, & fortunæ bonis ornatus, ſed ut tua liberalitate, & munere fiat ornatior, mirabiliter cupit in eorum equitum eſſe numero, qui tuæ poteſtati, & fidei commiſſi ſunt, tuæque militiæ inſignia præferunt. Quare SS. D. N. a quo valde diligitur, hoc ſtudio incenſum etiam ad optimam ſpem erexerit, cum ab Ferdinando Meneſio legato tuo petiit, ut ſuo nomine Cornazanum tibi diligenter commendaret, a quo cum libentius in Jeſu Chriſti religionem, ideſt in tuorum equitum ordinem aſcriberes. Itaque non alienum duxi inſtituto meo ad te hac de re aliquid ſcribere, & ipſius Meneſii commendationem proſequi officio meo, cum præſertim Cornazani maxima in me benevolentia, & obſervantia ſemper fuerit, & fore confidam, ut quæcumque ornamenta in eum contuleris, te perbene poſuiſſe intelligas, & honeſtiſſimum, & gratiſſimum juvenem hoc beneficio in perpetuum tibi devincias. Vale.

Romæ v. Idus Iunii MDLXV.

XX.

Legi Luſitaniæ.

FAcere non poſſum, quin aliquos tibi commendem, quibus cum mea in te obſervantia, & pietas nota ſit, ſibi quoque perſuadent me apud te valere auctoritate, vel gratia. Jo. Anthonius civis eſt Florentinus in primis honeſtus, mihi autem & ſua cauſa & ampliſſimorum hominum judicio, a quibus diligitur valde probatus: is, ut majorum ſuorum perſequatur veſtigia, nullum laudis ſtudium prætermittit: ſed tamen in ea opinione eſt, ut hoc præſtare commodius, vel exequi ſplendidius poſſit, ſi tuo teſtimonio eum comprobaris, & in tuorum equitum ordinem aſciveris. Mihi igitur hoc ſumpſi, ut ornatiſſimum juvenem natum ad gloriam, & excelſo animo prædicum tibi commendarem, ne vel eum, cui libenter faveo, a virtutis curſu avocare videar, vel ſummis viris hoc a me officium poſtulantibus deeſſe, vel tuæ gratiæ, humanitati, ac beneficentiæ diffi-

diffidere. Quod ſi Antinorium in tuam fidem, & clientelam accipere, hiſque honoris inſignibus cohoneſtare volueris, erit mihi vehementer gratum; nec vereor quin majorem operam, & curam in hac dignitate conſervanda idem poſiturus ſit, quam poſuit in expetenda. Deus perpetuam tibi vitæ felicitatem, & incolumitatem largiatur.

Romæ V. Idus Iunii MDLXV.

XXI.

Cardinali Infanti Luſitaniæ.

DEderam in præcipuis mandatis meis Franciſcinorum ſocietatis præfecto, ut in ipſis comitiis, quæ habiturus erat Florentiæ, ſpectatiſſimos ſui ordinis homines in iſtam provinciam diſtribueret, qui alios moderari, & regere, facile poſſent, & religionis commodis tranquillitatique conſulere. Nam videbam quo a noſtro conſpectu eſt Luſitania disjunctior, majorem diligentiam, & cautionem eſſe adhibendam in hac diſtributione officiorum, ac munerum. Nec vero mihi dubium eſt, quin dilectus habeatur, quem tu maxime videris optare, cujus ego conſilium facio, ut debeo, plurimi; eſt enim tum ſalutare, tum plenum prudentiæ, & pietatis, & cum meo ſenſu mirifice congruit. Quoniam igitur quæ regius orator, & Antonius Pintus tuo nomine mecum egerant, ea me non ſolum proſpexiſſe intelligis, ſed etiam magna ex parte perfeciſſe, quidquid præterea religioſorum honeſtati, vel otio conducere exiſtimabis, dabo operam, ut diligenter, accurateque præſtetur: miſſurus enim ſum in Luſitaniam ipſum præfectum, ut omnes ſuæ provinciæ partes obeat eaſque ad rationis, & officii normam dirrigat. Is & ſua ſponte, & me etiam hortante, atque imperante perficiet, ut omnium conſiliorum ſuorum te moderatorem, & ducem habuiſſe videatur. Vale.

Romæ V. Idus Junii MDLXV.

LIBER QUARTUS.

XXII.

Antonio Eparcho Corcyræo.

LIbros Græca manu ſcriptos, quos ſuperioribus diebus Romam miſeras, habemus in Vaticana Bibliotheca latinos, & impreſſos, neque idcirco voluntatem, & ſtudium tuum Pontifici Maximo probaſti minus; vidit enim id ſpectari a te dum monumenta ſanctiſſimorum hominum, quibus Græcia ſemper floruit, ad Catholicæ religionis fidem, & auctoritatem augendam, & corroborandam ſtudioſe conquiris, ut quæ habemus, potius adaugeantur apud nos, quam temere quidquam depereat, quo in officio viſus es non minus pie, quam diligenter verſari. Hoc tamen perfice Eparche, ut quæ ab eruditiſſima natione tua ſunt ſcripta divinitus, & in veteris Greciæ theſauris adhuc latent, inveſtiges, eruas, in lucem proferas, & cum noſtris hominibus, atque cum omni poſteritate communices. Nihil habet nec virtus tua præclarius, nec induſtria tua uberius, quam in iſtiuſmodi libris perquirendis, & ad uſum omnium vel traducendis, vel revocandis a Deo gratiam, a SS. D. N. diligentiæ tuæ fructum, a cæteris, qui religioni, & litteris favent, exiſtimationem, & laudem conſequare. Quod ut efficere commodius poſſis L. aureos nummos tibi curari, ac menſtruam, præterea penſionem aureorum nummum decem attribui Pontifex juſſit. His de rebus feceram equidem te antea certiorem, ſed quia ex epiſtola tua ſuſpicabar tibi non fuiſſe redditas meas litteras, faciendum putavi, ut de eiſdem rebus iterum ad te ſcriberem. Tu ſi procuratorem Romæ habueris, cui, quas curamus tibi pecuniæ recte dentur, efficiam, ut ſuo tempore omnino perſolvantur. Vale.

Romæ xvj. Cal. Junij MDLXV.

XXIII.

Regi Luſitaniæ.

QUod te meminiſſe arbitror, jandiu eſt cum a liberalitate tua impetravi, ut Ferdinandum Viſtarinum, itemque alterum quemcumque mallem propinquum, & neceſſarium meum, tuorum equitum numero, qui in Jeſu Chriſti militia ſunt, velles aſcribere: quam ego facultatem non ad meos ornandos arripui, ſed ad ipſorum merita illuſtranda reſervavi: non enim is ſum, qui honoris fructum neceſſitudini, & gratiæ magis tribuam, quam virtuti. Verum accidit ut Viſtarinus aliam vitæ rationem ingreſſus, ea dignitate non tam uti, quam ſe dignum præbere voluerit, idque ut tibi facilius conſtaret, idcirco tuum ipſum diploma ad te remiſit: tulit præterea caſus, ut equeſtre munus, quod affini conſanguineo meo reſervabam, Georgio Cæſarino Juliani filio adoleſcenti, & generis nobilitate, & fortunæ muneribus ampliſſimis inter Romanos cives primario, mandato, ac prope coactu SS. D. N. conceſſerim: cum tamen antea Laurentius Piretinus Alvarus Caſtrius, quo tum internuntio apud ſummum Pont. utebare id confirmarit, in ſeque receperit, quod munus in Cæſarinum contuliſſem idem ſe mihi abs te impetraturum. Nunc quia ex iis, qui mihi maximis propinquitatis vinculis conjuncti ſunt, duos præcipue cupio hujus generis dignitate eſſe inſignes, te omnibus precibus vehementer oro, ut eorum alteri, qui Viſtarino datus non eſt, honorem deferas, alteri, quod mihi prolixe, liberaliterque promiſerat id a te facile impetret. Atque hoc non ideo ſcripſi, quod ipſius vel amori, vel auctoritati diffiderem, ſed ut ego quam ſim meorum cupidus tu exploratius cognoſceres. Vale.

Romæ v. Cal. Auguſti MDLXV.

XXIV.

XXIV.

Cardinali Infanti Luſitaniæ.

DEderam ad Regem litteras, ex quibus non dubito quin perſpiciat quantæ mihi curæ ſit, ut duos mihi & propinquitate, & amore conjunctos in ſuorum equitum, qui in Jeſu Chriſti militia ſunt, numerum aſcribat; tamen ſi ad meum officium, & tua auctoritas accederet, putavi Regis amimum ad eos ornandos propenſiorem fore. Te igitur rogo, ut hujus meæ voluntatis fautor ſis, & adjutor, neque enim novum gratiæ fructum peto, ſed quod jampridem impetraveram, id certo quodam conſilio repeto, ne vel morum neceſſariorum laudem, vel ſummi, & optimi Regis liberalitatem neglexiſſe videar. Vale.

Romæ v. Cal. Auguſti MDLXV.

XXV.

Collegio Juriſconſultorum Mediolanenſium.

MAgnifici, & excellentes tanquam Fratres. Dubitare vos non exiſtimo, quin veſtra vel dignitas, vel utilitas SS. D. N. magnæ curæ ſemper fuerit: non enim aut tam levia aut tam obſcura illius in veſtrum ordinem ſunt officia, ut non præclare perſpici a vobis, & ponderari optime poſſint. Nunc aureos nummos mille vobis curari juſſit, ut quod habetis inchoatum ædificium commodius atque ſplendidius extruatur. Qua de re ſcripſi ad Tullium Albonesium diligenter, litteraſque certorum hominum ad eum miſi, ut quantum pecuniæ Pontificis Max. liberalitas vobis attribuit, tantundem Mediolani ex permutatione accipiat, & quamprimum perſolvat. Vos ſi operam dabitis, ut ſtrenue omnia, magnificeque exædificentur, vehementer, mihi credite, probaturi eſtis SS. D. N. ſtudium, & diligentiam veſtram, eritque præclarum monumentum, ac publicum ſapientiæ veſtræ domicilium, uſui, & ornamento non minus vobis, quam poſteris. Ego quidquid valebo auctoritate, vel gratia, id ad veſtra commoda potiſſimum conferam, & quæcumque mihi occaſio dabitur benemerendi de vobis, eam non modo non dimittam, ſed in loco beneficii, & laudis ponam. Valete.

Romæ iij. Auguſti MDLXV.

XXVI.

Margaritæ Duci Parmæ.

CUm SS. D. N. & tuis, & aliorum litteris certior eſſet factus Cameracenſi Archiep. cum ſuis canonicis plane non convenire quemadmodum decem præbendæ in ipſa Eccleſia primo vacaturæ eſſent applicandæ, ut hanc controverſiam tolleret exiſtimavit tranſigi inter eos poſſe commodius eiſdem conditionibus, quæ abs te propoſitæ ſunt, ex quo facile intelligis, quantum tuæ vel auctoritati, vel judicio tribuerit. Quid autem confici in hac cauſa, velit, ad ipſum Archiep. ſcripſit, quarum litterarum exemplum ad te miſimus. Nec vereor, quin SS. D. N. ſententiam, & judicium utrique æquiſſimis animis ſequantur, & in ipſa ſocietate officii & pietatis conjunctiſſimi ſint, ut quæcumque præterea diſſenſiones hinc commoveri poterunt, eas facile extinguant. Quod vero tantæ tibi curæ fuit, ut religioſorum hominum diſcordiæ quamprimum ſedarentur, eidem SS. D. N. gratiſſimum accidit, quam enim ſuaviſſimæ filiæ loco diligit, ab ea ſuſcipi cogitationes non minus pias, quam præclaras vehementer gaudet. Ego te ita veneror, atque obſervo, ut conceſſurus ſim nemini, qui ad tuam dignitatem, & amplitudinem omnia ſtudia, & officia libentius conferat, quam ſumme cupio, ut florentem, & incolumen nobis conſervet Deus.

Romæ Cal. Septembris MDLXV.

XXVII.

Cardinali Domino de Granuella.

ILluſtriſſ. & Reverendiſſ. D. ſcripſit ad me Cameracenſis Archiep. Jo. Pietrium Abbatem Monaſterii S. Andreæ Caſtello Cameracenſis e vita deceſſiſſe, quod ſane dolui, tum ejus viri morte, tum iſtius Eccleſiæ incommodo, quæ optimum cuſtodem, & moderatorem amiſit. Et quia eo mortuo revertit ad me Abbatiæ poſſeſſio, & dignitas, nunc in hac cogitatione, curaque verſor, ut hominem in demortui locum reponam, qui ad iſtius Eccleſiæ adminiſtrationem nullam cupiditatem, ſed pium, & religioſum animum afferat: multi autem mihi proponuntur, ac præſertim Marcianenſis monaſterii ſacerdos, cujus fidei, & virtuti Cameracenſis Archiep. præclarum teſtimonium tribuit. Verum cum ſit ex Atrebatenſi Diœceſi, mihi hoc ſumpſi pro mea ſingulari in te voluntate, & obſervantia, ut tuum conſilium exquirerem, rogaremque etiam atque etiam, ut hominis conditionem, fortunam, exiſtimationem, & auctoritatem ſcrutareris, & ad me diligenter omnia perſcriberes; deinde, ſi quos præterea noris ad ejuſdem Eccleſiæ gubernationem maxime idoneos, facias me certiorem, ut ex multis unum deligam, qui cum ſe in ſacerdotii ſui munere conſtanter religioſeque ſemper geret, ego in illius prudentia, fide, & virtute acquieſcam. Quod ſi a te impetravero vel potius quia impetrabo tuum officium, & diligentiam præpotenti Deo, cujus cauſa agitur in primis probabis, meque hoc nomine tibi in perpetuum devincies. Deus florentem te, & incolumen nobis diu præſtet. Vale.

Romæ Cal. Septembris MDLXV.

XXVIII.

Archiepiſc. Cameracenſi.

PErilluſt. & Reverendiſſ. D. pietatem tuam, & in procuratione Eccleſiæ tuæ fidem, atque conſtantiam perſpexi ex iis litteris, quas die xvj. Junii ad me dederas. Viſus enim mihi es perquam graves curas, & cogitationes ſuſcepiſſe, magnoque eſſe in metu ne ſi in pagum perremontanum Cameracen. Metropoli proximum hæretici homines inducantur, multa perturbent, & errorum quaſi ſementem faciant. Itaque juſtiſſimam querelam tuam ad SS. D. N. ſtatim detuli, ab eoque facile impetravi, ut tuam cauſam, ſua auctoritate, & patrocinio tueretur, id autem ex Pontificis litteris, quas cum his conjunximus præclare intelliges. De decem præbendis in Eccleſia tua primo vacaturis, quod petiiſti illud etiam SS. D. N. renunciavi, qua in cauſa cum a tuis canonicis diſſentias, faciendum ſibi putavit, ut quid agi, & ſervari velit, ſtatim decerneret, ipſiuſque decreti exemplum ad te mitteretur. Ego te vehementer rogo, ut quidquid ipſe Pontifex ſtatuit, nihil autem ſtatuit, niſi paterno in iſtam Eccleſiam animo, & voluntate, non ſolum & tu, & canonici tui fixum, & in perpetuum ratum habeatis, ſed cæteris etiam exemplum relinquatis in hujuſmodi controverſiis quid ſequantur.

Ex

Ex alteris tuis litteris cognovi Jo. Pierrium Abbatem Monaſterii S. Andreæ deceſſiſſe, doluique vehementer, tum ejus viri morte, tum iſtius Eccleſiæ incommodo, cui ut omni ſtudio, & diligentia ſubveniam, equidem operam dabo. Et quoniam Jo. mortuo abbatiæ reverſio facta eſt ad me, non mihimi conſilii deliberatio eſt, ut conquiram atque eligam, qui iſtius ſacerdotii munus pie, & caſte ſuſtineat, cui ex abbatiæ fructibus tantum attribuam quantum ipſius dignitati, & commodis convenire arbitrabor. Qua autem ratione Prior cæterique religioſi homines iſtius monaſterii id ſibi ſumere voluerint, ac concedi poſtularent, ut novum Abbatem deligere ipſi poſſent, hanc non deſpicio. Quamobrem te hujus totius negotii procuratorem, atque adjutorem conſtitui, quem etiam atque etiam rogo, ut me conſilio, & opera juves, habeaſque multorum delectum, quorum probitas, & virtus ſpectatiſſima ſit, quoſque ad hanc adminiſtrationem maxime idoneos fore judices, & ad me de uniuſcujuſque conditione, & moribus diligentiſſime perſcribas, quæ omnia in Sacerdote Marcianenſi Monaſt. quem mihi unum proponis video abs te eſſe obſervata, tum ego ex multis unum deligam, qui in demortui locum repoſitus, & mihi & ſuo muneri poſſit ſatisfacere. Vale.

Romæ Cal. Septembr. MDLXV.

XXIX.

Mariæ Scotiæ Reginæ.

DIvino conſilio factum eſſe arbitror, ut in iſtius regni adminiſtratione tuam prudentiam, & pietatem adhibeas, quam antea ex multorum ſermone, nunc etiam ex Epiſcopo Dumblunenſe facile perſpexi, ita enim fieri videmus, ut quos populos Deus tueri, & in Eccleſiæ ſuæ complexu continere vel ab officio declinantes corrigere vult, iis optimos, & ſapientiſſimos Reges præficiat, quod in hac inclinatione temporum tuo regno contigiſſe hoc magis gaudeo, quo uberiores mihi virtutis, & ſanctitatis tuæ fructus oſtendis. Quod cum catholicæ fidei voluntatem, & operam præſtas egregiam, a SS. D. N. non minus probaris, quam diligeris. Itaque quidquid opibus valet vel auctoritate, vel gratia ad tuam dignitatem, & amplitudinem conſervandam, & augendam libentiſſime ſemper conferet. Nunc quod in Epiſcopatu Brechinenſe, & in matrimonii diſpenſatione maxime optare viſa es, vel auctoritati tuæ, vel ſuæ in te beneficæ voluntati liberaliſſime tribuit, cætera amoris, & humanitatis officia tibi præſtiturus ſuo tempore. Ego ipſum Epiſcopum omni comitatu, & officio ſum complexus, ſed hoc malo ex ipſius ſermone, quam ex meis litteris te intelligere. Quod vero ad te ſpectat ita velim tibi perſuadeas nihil eſſe, aut in facultatibus, aut in fortunis meis, quod cuiquam malim tam eſſe promptum, atque expoſitum, quam tibi. Cum hæc ſcriberem, ex Urbe jam diſceſſeram Mediolanum proficiſcens, ubi provincialem Synodum ex decretis Sacri Tridentini Concilii eram habiturus. Quapropter Bononiæ has litteras dedi. Deus te tum nobis, a quibus mirifice diligeris, tum tuis populis, qui in tua fide, & ſapientia conquieſcunt, florentem, & incolumem conſervet diu.

XVII. Cal. Octobris MDLXV.

XXX.

Matthiæ Citardo Concionatori Cæſareo.

REverende in Chriſto Pater. Hoc conſilio ex Urbe diſceſſeram, ut Mediolanenſem Eccleſiam, quæ meæ fidei, & poteſtati commiſſa eſt recognoſcerem, atque ad Sacri Tridentini Concilii inſtituta, & præcepta in omnes partes conformarem. Itaque accepi in ipſo itinere tuas literas, quibus nepotem tuum mihi diligentiſſime commendabas. At ſane dolui, quod tum præſertim Roma abeſſem cum illi apud SS. D. N. magno uſui eſſe poſſem. Tamen faciendum putavi, ut ad Cardinalem Comenſem ampliſſimum virum, ac mihi conjunctiſſimum ſtatim ſcriberem, peteremque ab eo vehementer, ut ſacerdotium, quod Martino Poſtello Canonico Leodienſe mortuo vacarat, Leonardo Hartm. Nepoti tuo impetraret: noram enim illius viri erga me voluntatem, & in optimum quemque beneficum animum; deinde quanti vel te, vel probitatem tuam Summus Pont. faceret, habebam plane exploratum. Nec mihi dubium erat quin SS. Princeps nepoti tuo ipſum canonicatum deferret, ſi modo res fuiſſet integra. Sed alter, qui ex familia eſt Conſtantien. cum multo antea impetrarat, cui jam ipſius ſacerdotii poſſeſſionem traditam eſſe exiſtimo. Equidem tibi hoc confirmo SS. D. N. quamcunque illi occaſionem dabis tui juvandi, ea uſurum. Ego vero quidquid valeo, vel ſtudio, vel gratia, id ad tuum commodum ſemper conferam. Vale.

Mediolani III. Non. Octobris MDLXV.

XXXI.

Archiepiſcopo Bracharenſi Primati.

FUit ſi aliud quidquam Pontifici Max. ſummæ curæ, ut Tridentini decreta ſapientiſſimorum virorum firmata conſenſu, ſuo judicio, & auctoritate corroborata ad communem omnium fructum in Chriſtianas gentes diſtribuerentur: quod eodem, cujus benignitate, hanc rationem, voluntatemque ſuſceperat, auctore, & adjutore Deo, quotidie fecundiores habuit eventus: Nam & probantur optimis, & ſervantur fere ab omnibus. Quos vero adhuc cupiditas, & liberior vivendi cupiditas ab hoc officio retardat, ii & monendi, & cohortandi quidem ad ſanctum munus ſunt, & ſi res poſtulat etiam compellendi. Et quoniam SS. D. N. nihil eſſe optabilius poteſt, quam ut Eccleſiæ miniſtri ſuas partes ſancte, & diligenter tueantur, omnes ad ſuum ſtudium, atque officium vel revocat, vel retrahit non tam ſevere, quam pie. Ego pro eo quanti cauſam publicam, & ſacerdotii dignitatem ſemper feci, nullo hominum obſequio aut amore impedior, quo minus in Eccleſiæ gremio, ideſt in officio eos contineam, qui meæ fidei, poteſtatique crediti ſunt. Tu vero tuas partes quam diligenter tueare, vel ex eo intelligo, quod ſubvereri viſus es in tuis litteris, ne iis rogantibus SS. D. N. obſequatur, qui vel in ſuis Eccleſiis reſidere nolint, vel plures Eccleſias velint una adminiſtratione gubernare: ſed tantum abeſt, ut de iis legibus, quas Sacroſancta Synodus Tridentina ſtatuit, quidquam vel remittat, vel detrahat, eas ut etiam firmioribus præſidiis munierit. Quare hoc velim tibi perſuadeas, nihil te ſummo Pontifici gratius facturum, quam ſi tuos omnes ſacerdotes ad rectam religionis, & pietatis normam dirigas, & quos, aut improbitas, aut nequitia, a tuis monitis, præceptiſque abduxerit, eos graviter, & ſevere coerceas. Vale.

Romæ IV. Nonas Decembris MDLXV.

XXXII.

XXXII.

Regi Luſitaniæ.

MAgno ex mœrore, & luctu, quem Pontificis Max. avunculi mei mihi mors attulerat, tuis literis ſum recreatus, quæ cum eſſent humaniſſime, & graviſſime ſcriptæ, ſummamque erga illum morum pietatem, & in me benevolentiam, & liberalitatem declararent, dupliciter ad conſolandum valuerunt, quod pie, ſane, & peramanter eum nobis ereptum doluiſti, cui ego amoris & naturæ maximis, & ſanctiſſimis vinculis eram conjunctiſſimus, & conſtantiam amiciſſimi in me animi, ut voluntatis demonſtraſti, quo officio nil tali meo tempore mihi eſſe potuit, vel gratius, vel optatius. Itaque his litteris confirmatus meum caſum feram moderatius, cum præſertim ſanctiſs. Avunculum meum virtutum ſuarum merito, ac divina in primis clementia ad immortalitatem, & beatiſſimam vitam translatum eſſe exiſtimem, & ab excelſo animo, ac regia, magnificaque natura tua, ea mihi deferantur, quæ non modo ſolatia ægritudinis, ſed laudis etiam fructum impertiant. De novo Pontifice deligendo quod me monuiſti, id mihi quam gratiſſimum accidit; vidi enim quam cogitationem, ac curam ſuſciperes, quam plenam fidei, & pietatis, ac te ideſt Rege Maximo, ac ſanctiſſimo vere dignam, cum de Univerſæ Eccleſiæ tranquillitate, & commodis laborares, Pontificemque fieri cum velles, quo rei Chriſtianæ gubernacula tractante, ſummo catholicæ fidei otio, & dignitate frueremur. Quod conſilium, quia cum meo ſenſu mirifice congruebat, ita ſum ſecutus, ut omnem meam operam, ſtudium, officium ad Card. Alexandrinum contulerim, quem ad tantum imperium ac poteſtatem eſſe maxime idoneum ſentiebam; nunc talem eum habeamus Pontificem, nec S. Apoſtolicæ fidei ſuum præſidium, nec nobis horum temporum SS. Moderator eſt defuturus. Qua de re tibi, quem publicæ utilitatis cupidiſſimum eſſe intelligo, etiam atque etiam gratulor. Ferdinandus Meneſius Orator tuus humanitatem earum litterarum, quas ipſi ad me dederas, ſuo ſermone egregie eſt ſubſecutus, nihilque prætermiſit, in quo vel tuum ſtudium erga me præſeferre, vel ſuum officium mihi ipſi probare poſſet, quem ego propter excellentem bonitatem, prudentiam, modeſtiam gravitatem ſingulari quadam benevolentia ſum complexus. Meus erga te animus idem eſt, qui ſemper fuit plenus eximiæ pietatis, & obſervantiæ; hoc enim a me poſtulat tua amplitudo, & fides mea, ut nemini vel in amore, vel in honore plus tribuam. Deus te tuis omnibus, & nobis, qui te maxime veneramur, & colimus ſalvum, & incolumen diu conſervet.

Romæ V. Cal. Martii MDLXVI.

XXXIII.

Catherinæ Luſitaniæ Reginæ.

QUanti ſemper feceris Pontificem maximum Avunculum meum antea plurimis tuis in eum officiis, & proxime his literis, quas ad me quam humaniſſime ſcripſeras, facile declaraſti; ex quibus perſpexi quam moleſte illius mortem tuliſſes, quamque acerbe & meo domeſtico luctu, & incommodo doleres, & optimo univerſæ Eccleſiæ Gubernatore ac Principe amiſſo, publicam Chriſtianæ rei calamitatem deplorares. Mihi vero id magno ſolatio fuit, quod viderim te tantis ingenii & fortunæ bonis inſignem, tanta præditam auctoritate & pietate, tantis virtutibus exornatam meo graviſſimo caſu commoveri, gratiſſimamque memoriam & pietatem ei vel mortuo præſtare, cum quo me magna naturæ vis & ſanguinis, ſed majora amoris & voluntatis vincula conjunxerant. Quamobrem tuæ erga me humanitati, & in S. Avunculum meum benevolentiæ maximam habeo gratiam, atque hæc benignitatis ſignificatio ita me obligavit, ut nihil ſit vel in facultatibus, vel in fortunis meis, quod tibi non libentiſſime deferam. Quod de novo pontifice deligendo ad me ſcripſiſti ita mihi curæ fuerat; quid autem præſtiterim te malo ex Ferdinandi Meneſii Oratoris Regii literis, quam ex meis cognoſcere. Unum illud facere non poſſum quin tibi valde gratuler, quod Pontificem habemus ſapientiſſimum, & in Catholicæ fidei rem vigilantiſſimum. Deum omnibus precibus ſupplex oro, ut te ſalvam & incolumem nobis conſervet diu.

Romæ V. Kal. Martii MDLXVI.

XXXIV.

Cardinali Infanti Luſitaniæ.

CUM ex morte Pontificis maximi avunculi mei tanto eſſem dolore affectus quantum mihi vel mea erga illum ſumma pietas, vel illius in me paternus amor & voluntas afferre debuit; tamen nulla me acerbitas luctus a ſtudio S. Sedis Apoſtolicæ potuit abducere, atque ad meum domeſticum mœrorem duplex cura, & ſolicitudo acceſſerat, quod ſentiebam multa mihi eſſe conjuncta cum reliquis Cardinalibus præſtanda, & tamen in hac orbitate noſtri Collegii quædam etiam proprie eſſe videbantur mei officii & muneris. Quoties enim mecum ipſe cogitabam quam alieno Eccleſiæ tempore is e vita exceſſiſſet, qui admirabili conſilio, vigilantia & virtute illius dignitatem, auctoritatemque ſervarat incolumem, & quæ in tanta converſione rerum vel ab hæreticis hominibus, vel a perpetuis hoſtibus Chriſtiani nominis eſſent metuenda, ſi ſancta hæc ſedes ſuo moderatore Principe diutius caruiſſet, vehementer commovebar animo nec majoris conſilii, ac deliberationis quidquam eſſe arbitrabar, quam virum optimum ac ſapientiſſimum in Pontificis demortui locum quamprimum reponi. Ubi vero in Conclave convenimus; ut more inſtitutoque majorum novum Pontificem legeremus, ego quid potiſſimum in omnibus meis cogitationibus, curis, ſtudiis, officiis, ſermonibus ſpectarim, mihi quidem conſcius ſum; quid autem perfecerim non dubito quin & Tu, & cæteri omnes dijudicare facile poſſint. Nam cum in deligendo Pontifice præcipua quædam procuratio, & cautio a me adhibenda videretur, ſtatui nihil plus valere apud me quam Religionis rationem, & fidem meam; neque enim ad ullum meum privatum commodum, aut cupiditatem, ſed ad univerſæ Eccleſiæ utilitatem omnia mea officia & ſtudia dirigebam. Et quia Cardinalis Alexandrini ſingularis pietas, integritas, ſolertia, ſenſuſque omnes pleniſſimi ſanctitatis mihi jampridem erant cogniti & probati, putavi ab eodem percommode & divinitus Chriſtianam Rempublicam poſſe adjuvari ſi ad pontificatum eſſet evectus. Quare omnem meam mentem contuli ad eam curam, is ut Pontifex crearetur. Nec ita multo poſt univerſi noſtri Ordinis incredibili conſenſu, & lætitia Pontifex Maximus eſt declaratus. Mihi autem ad levandum luctum major conſolatio afferri nulla potuit, quam ſanctiſſimo Avunculo meo eum ſucceſſiſſe, qui in tuenda Religionis auctoritate ſimilem ſenſum, eamdemque animi altitudinem, & conſtantiam eſſet habiturus, ut quæ in illo amiſſa non minus pie quam dolenter deſideras in tuis literis, omnia in hoc uno Principe nobis reſtituta eſſe viderentur. Itaque hoc nomine tibi, & valde gratulor, quod ſanctiſſimum, prudentiſſimum, & omni virtutum genere præſtantiſſimum habe-

habemus Pontificem, qui etſi ita flagrat ſtudio pietatis, ut nihil ſanctius fieri poſſit, tamen auctoritate, & conſiliis tuis interdum ſi non augeri, at certe excitari illius divina virtus poterit. Quæ ad me in meo graviſſimo caſu humaniſſime & prudentiſſime ſcripſeras, ea mihi magnam levationem attulerunt; nam tuam & conſtantem erga me voluntatem adamavi, & Chriſtianam ſapientiam ſum admiratus, quarum alteram me mea nimia ægritudine deterruit, altera etiam ad conſolationem traduxit. Ego tibi officium & cultum, quem debeo, ſemper tribuam, in quo uberem amoris fructum, & judicii laudem me conſecuturum certo ſcio. Interea Deum ſupplex oro, ut tibi perpetuam vitæ proſperitatem & incolumitatem largiatur.

Romæ die XXVI. Februarii. MDLXVI.

XXXV.

Cardinali Infanti Luſitaniæ.

Superioribus diebus Franciſco Forerio Theologo in Luſitaniam revertenti literas ad Regem, & ad te dederam, ex quibus meum de illius virtute judicium cognoſceretis; ſed quoniam ex Antonio Pineo audivi, eum a latronibus in ipſo itinere fuiſſe exceptum, rebuſque omnibus indigniſſime expoliatum, caſum optimi viri ſane tuli, ut debui, graviter; nec prætermittendum putavi, quin in eamdem ſententiam & ad Regem, & ad te iterum ſcriberem, cum præſertim non ſuſpicarer nefarios homines, cui vitam vix reliquam fecerint, illi meas literas remiſiſſe.

Reliqua vide in Ep. X. hujus libri.

Romæ V. kal. Martii MDLXVI.

XXXVI.

Regi Luſitaniæ.

Quantum Franciſci Foreri Theologi ingenio & virtuti faveam ſatis declaraveram in iis literis, quas ipſi ad te dederam perferendas. Verum omia caſus ita tulit, ut in ipſo itinere vir innocentiſſimus a latronibus male acceptus ſuis rebus omnibus expoliaretur, atque literæ interirent, non alienum eſſe duxi inſtitutis meis de Forerio iterum ad te aliquid ſcribere.

Reliqua habentur in Ep. XI. hujus libri.

Romæ V. Kal. Martii MDLXVI.

XXXVII.

Archiepiſcopo Cameracenſi.

Perilluſtris & Reverendiſs. Domine nolo te vereri, ne, quæ ex tua auctoritate & conſilio in Monaſterio S. Andreæ acta ſunt, mihi vehementer grata acciderint, in quo nullum ſtudium pietatis, nullum prudentiſſimi & fideliſſimi hominis officium video eſſe prætermiſſum. Et quia tuæ in me benevolentiæ ſigna conſtare voluiſti, iſtam propenſionem animi ita ſum complexus, ut, ſi uſus venerit, ego in referenda gratia non minus diligens futurus ſim, quam ipſe fueris in promerenda. Eidem Monaſterio ut vir optimus præficiatur, erit mihi ſane curæ, quod ſane expediam cum litteras ab Illuſtriſs. Card. Granuellano hac de re accepero, quas propediem expectabam; ſed tamen pro eo animi ſenſu, quem pleniſſimum humanitatis & officii tuis proximis literis mihi declaraſti, facere non poſſum quin tibi maximas gratias agam. De me vero ita velim exiſtimes quidquid vel opibus, vel ſtudio, vel gratia poſſum, fore ut ad tuam amplitudinem id libenter conferam, tibique nihil eſſe tam paratum & expoſitum, quam voluntatem & operam meam. Deus ſalvum te nobis & incolumem conſervet diu.

Mediolani die XXII. Maij MDLXVI.

XXXVIII.

Pio V. Pont. Max.

Sanctiſs. & Beatiſs. Pater. Sanctitati Veſtræ qui has literas reddidit Joannes Baptiſta Serenius civis Mediolanenſis, eo conſilio Romam miſſus eſt, ut Mirandulanam cauſam, quæ rurſus in controverſiam & diſceptationem eſt vocata, omnino expliceт. Quanquam autem multis de cauſis adducor ut his hominibus, quorum res, & negotium agitur, maximum præſidium eſſe exiſtimem in S. V. ſapientia, & gratia collocatum, tamen non putavi eſſe alienum a fide mea, ſummis precibus ab ea petere atque contendere, ut eiſdem hominibus tantum curæ & benignitatis ſuæ impertiat, quantum hujus æquitas cauſæ & loci ratio & uſus, qui omni egeſtati & inopiæ ſemper patuit, requirere videbitur, & Serenio, cujus diligentiæ & fidei ipſa cauſa commiſſa eſt, tantum officii tribuat, ut ipſa & volente, & jubente ſua negotia omnia conficere, atque expedire quamprimum poſſit. Deus S. V. nobis, qui eam in primis veneramur & colimus, & univerſæ Eccleſiæ ſuæ, quæ in ipſius pietate, vigilantia, & virtute conquieſcit, ſalvam, & incolumem diu conſervet.

Mediolani die XV. Junii MDLXVI.

XXXIX.

Pio V. Pont. Max.

Quæ nuper a S. V. inita ratio eſt de Helvetiis Catholicis pueris in Seminario Italiæ alendis, ea cum reliquis ipſius graviſſimis & ſapientiſſimis conſiliis conſentit; eſt enim tota deliberatio plena pietatis, plena prudentiæ, cum eos, qui optimum in Religione ſenſum retinent, hoc liberalitatis, & officii genere proſequatur, & cæteris, qui a recta fide deſciverunt, ſanctiſſimæ doctrinæ exemplum proponat. Quo ex inſtituto fore confido ut ad S. V. laudis, & voluptatis fructus, qui ex recte factis percipi uberrimus ſolet, & ad ipſam Helvetiorum Catholicorum gentem maxima utilitas perveniat. Ego vero pro eo quanti S. V. faciam, nihil habere poſſum jucundius, quam mihi facultatem dari, in qua cum illius inſerviam voluntati, etiam meæ erga ipſam pietatis & obſervantiæ aliqua ſignificatio appareat. Itaque quos ejus nationis pueros Mediolanenſi ſeminario attribuit, cum Mediolanum venerint, eos quamprimum recipiendos curabo, daboque operam ut in iis inſtituendis præcipua diligentia, morumque ac diſciplinæ eximia quædam ratio adhibeatur. Deus S. V. perpetuam vitæ proſperitatem & incolumitatem largiatur.

Mediolani die V. Junii MDLXVI.

XL

XL.

Archiepiſcopo Cameracenſi.

PErilluſtris & Reverendiſs. Domine. Dederam paucis ante diebus ad te litteras, quibus ſignificabam mihi vehementer probari omnia, quæ in Monaſterio S. Andreæ tuo conſilio, & mandato geſta erant. Quem vero eidem monaſterio præpoſiturus ſim nondum habeo ſtatutum; ſtatuam porro cum Illuſtriſs. D. Card. Granuella mihi ea ſcripſerit, de quibus facturus erat me certiorem, ſunt enim hujus deliberationis, & negotii. Nam cum cupiam religioſis iſtis hominibus virum præficere, qui non minus prudentia, fide, pietate, virtute, quam dignitate excellat, quia longe abſum, nec eorum mores & ſenſus habeo exploratos, quibus hoc munus commodius deferri poſſit, idcirco aliorum utor conſiliis, quibus nota hæc eſſe arbitror. Monachus, de quo neſcire vis, is venit ad me, nec ita multus ſermo inter nos, cum Abbatiam cupidius appetere mihi viſus eſt, tunc cepi ex eo percunctari quæ Abbates cognita habere in primis debent; cumque ad ſingula vel tenuiter, vel non ſatis perite reſpondiſſet, ac minus inſtructus iis artibus & diſciplinis videretur, quæ Abbatum ſunt, hominem dimiſi, neque dignum eſſe judicavi, qui religioſis hominibus præeſſet imperitus earum rerum, de quibus docere alios debuiſſet; poſtea ad me nunquam eſt reverſus. Reliquum eſt, ut cum aliquid curæ & laboris pro ipſius monaſterii rationibus mea cauſa ſuſceperis, magnam tibi habeam gratiam, omniaque officia, quæ ab amiciſſimo homine atque eodem gratiſſimo expectari poſſunt, tibi a me ſint paratiſſima. Deus te Eccleſiæ tuæ & nobis, a quibus & diligeris & obſervaris, ſalvum & incolumem conſervet diu.

Mediolani die VI. Junii MDLXVI.

XLI.

Card. Crichio Epiſcopo Ambienſ.

CUM ex familia tua juvenes duo, qui domi meæ ſubſederunt ægrotantes, nunc recuperata valetudine ad te reverterentur, faciendum putavi ut aliquid ad te literarum darem, cujus ego benevolentiam & amicitiam fideliter ſanctèque conſervo, & quanquam antea vel propter ſplendorem & nobilitatem generis, ac vitæ integritatem, vel propter excellentem virtutum præſtantiam & Collegii noſtri conjunctionem te mirifice diligebam, tamen dici vix poteſt quantum ex hoc recenti noſtro congreſſu, & paucorum dierum conſuetudine meæ erga te benevolentiæ, & obſervantiæ additum ſit; novi enim penituſque perſpexi tuos ſenſus omnes pleniſſimos humanitatis, & veræ integræque pietatis, quo uno vinculo tibi ſum incredibiliter aſtrictus. Quare velim exiſtimes nihil eſſe vel in facultatibus, vel in fortunis meis, quin tibi futurum ſemper ſit tam paratum & expoſitum quam mihi: in ipſos vero juvenes, qui ex tua ſunt familia, quæ officia hoſpitalitatis & charitatis mei contulerint, quamque accurate & aſſidue eorum valetudini inſervierint, malo te ex eorum ſermone, quam ex meis literis intelligere. Vale.

Die XX. Junii MDLXVI.

XLII.

Pio V. Pontif. Maxim.

CUM literis Ill. Card. Alexandrini factus eſſem certior, Nicolaum Ormanetum, cujus ego opera in adminiſtratione univerſæ Eccleſiæ meæ eram uſus, biennium a S. V. Romam vocari, ad eum ſtatim nuntium miſi, eumque ad hanc profectionem ſum cohortatus; aberat enim Mediolano iter tridui in Eccleſiæ ſuæ ſedibus; & quamvis qua modeſtia eſt, non tam meum conſilium ſequi, quam ſuum pudorem indicare videretur, quod qua ipſe in re S. V. operam & officium ſuum probare poſſet, negaret ſe ſatis diſpicere, tamen ei auctor fui ut tum S. V. imperio, & voluntati ſe totum accommodaret, tum nullam moram interponeret, quin ſe in viam daret hoc tempore, & Romam, ideſt ad S. V. pedes quamprimum accederet. In quo id me præcipue conſolatur, quod video ad S. V. ex optimi viri induſtria non mediocrem uſum, viciſſimque ad eum ex judicio & amplitudine maximi & SS. Principis uberem laudem poſſe pervenire. Totius Eccleſiæ meæ qui ſit ſtatus, is ad S. V. deferet, eidemque etiam pro ipſius Eccleſiæ rationibus quoties opus fuerit meo nomine ſupplicabit. Deus S. V. nobis, qui eam maxime veneramur, & univerſæ Eccleſiæ ſuæ, quæ in ejus pietate, & prudentia acquieſcit, ſalvam, & incolumem conſervet.

Mediolani die XXVI. Junii MDLXVI.

XLIII.

Sereniſs. D. Carolo Auſtriæ Archiduci.

SEreniſs. Domine ſuperioribus menſibus cum de morte Hieronymi Frangipanis Canonici Aquilejenſis Eccleſiæ factus eſſem certior, petii a Pontifice Maximo avunculo meo, ut Bartholomæo comiti Purliliarum eum canonicatum conferret, qui mihi propter ſuam probitatem ac vitæ modeſtiam, ſanctiſſimarumque diſciplinarum ſtudia, in quibus magnos habebat progreſſus, eo digniſſimus videbatur. Quoniam vero menſe Januario Frangipanis deceſſerat, propterea que illius Canonicatus collatio propria erat Pontificis, factum eſt ut ejus ſanctitas juvenem nobilem & præditum optimis artibus eo canonicatu cohoneſtaret, quin illum & Sereniſs. Archiduci Ferdinando ſuis literis commendavit, quo facilius in poſſeſſionem ſui Canonicatus mitteretur; nec ita multo poſt literis Card. Delphini, quo tum Sanctiſs. D. N. apud Cæſaream Majeſtatem Nuntio utebatur, factus ſum certior perbenigne ac liberaliter Sereniſs. Celſ. V. fratrem poſſeſſionem Canonicatus Comiti eſſe pollicitum. Verum a Comite alia inita ratio eſt: nam eum videret Hieronymi mortem ſuis non modo luctum ſed etiam rei familiaris magnum incommodum attuliſſe, facturum ſe non minus pie quam amice exiſtimavit ſi Fulvio Hieronymi fratri optimæ ſpei adoleſcenti canonicatum reſignaret. Quamobrem antequam Bullas a Sede Apoſtolica haberet eumdem Canonicatum illi ceſſit; quo conſilio & pietate puto Celſit. V. jam perſpicere. Sed dum hujus ceſſionis ratio Romæ explicatur & Bullæ impetrantur, repente exortus eſt quidam, qui Comitis beneficentiam & liberalitatem impediret, vel certe retardaret. Qua difficultate Fulvius affectus nondum Canonicatus ſui poſſeſſionem

potuit adipiſci. Nunc vero, quia mihi renunciatum eſt Celſitud. V. auctoritate hanc totam controverſiam tolli poſſe, vel ut Comiti fidem meam, vel ut Fulvio benevolentiam præſtem, faciendum putavi, ut Fulvii rationes ipſi diligenter commendarem, eamque rogarem vehementer ne pateretur hujus liberalitatis gratiam, & fructum ab alio intercipi; cum præſertim beneficium ſit ejuſmodi, ut jure optimo datum a SS. Avunculo meo, a me impetratum, ab ipſo Comite ad amiciſſimum adoleſcentem, eumdemque modeſtiſſimum translatum eſſe videatur. Quare ſi hoc conſequar, ut Celſitud. V. fautrice, atque adjutrice, Fulvius ſui poſſeſſionem Canonicatus jam tandem capiat, id mihi erit quam gratiſſimum, ac ſi mihi aliquando facultas dabitur, ut ejus familiaribus aliqua in re uſui eſſe poſſim, efficiam profecto ut Celſitud. V. me iſtius officii memorem, & gratum fuiſſe intelligat. Deus Celſitud. V. ſuis omnibus, nobiſque, qui eam præcipue obſervamus & colimus, florentem & incolumen diu conſervet.

Mediolani die V. Junii MDLXVI.

XLIV.

Hieronymo Vidæ Ep. Albenſi.

Reverendiſſime Domine. Quod amplitudo tua petit, ut duos treſve ad ſummum proximos menſes abeſſe a ſua Eccleſia ſibi per me liceat, video quam habeat rationem valetudinis ſuæ cum velit hos omnes dies Cremonæ commorari, iiſque uti Medicis, quibus ſui corporis habitum & naturam jamdiu cognitam eſſe ſcribit. Itaque hoc tempus traducere in patria ex decreto Tridentini Concilii poterit, qua enim eſt pietate fore confido, ut duntaxat eatenus abeſſe cogitet a ſuo grege, quoad valetudini ſuæ conſulat, atque eorum ſaluti, quos Deus ipſi tanquam parenti & paſtori commendavit, magis inſerviat, quam ſuis commodis. Quam vero ſalutaris & neceſſaria Civitatibus ſit Epiſcoporum præſentia & cuſtodia, nobis ipſa Tridentina Synodus præclare oſtendit, ad cujus præſcriptum & formulam non dubito quin amplitudo tua conſilia & officia ſemper dirigat, quam ſalvam & incolumen Deus nobis conſervet.

Mediolani die 24. Julii 1566.

LIBER QUINTUS.

XLV.

Carolo Grimaldo Epiſcopo Vintimilienſi.

Reverendiſſime Domine. Gratiſſima mihi fuit amplitudinis tuæ voluntas plena officii & pietatis, quod diligenter curaverit ut S. D. N. diplomata, quæ ad eam miſeram, in ſua cathedrali Eccleſia divulgarentur, quæque in iis ſunt omnia integre & incorrupte ſervarentur, & operam ſe daturam ſpondeat, ut in reliquis partibus Vintimilienſis diœceſis idem præſtetur, in quo agnoſco ſanctiſſimum ejus conſilium, & ad benemerendum de catholica fide ſummam alacritatem. Quamvis autem hæc propria noſtri ſint muneris, quorum diligentiæ & fidei ſalus animarum concredita eſt, tamen ut quiſque ad hujuſmodi officia eſt promptiſſimus, ita mihi probari maxime ſolet. Quare nihil unquam prætermiſſurus ſum, in quo amplitudini tuæ vel adjutor, vel ſocius eſſe poſſim ad religionis exiſtimationem & dignitatem tuendam, ut ea amantiorem & fideliorem habitura ſit neminem. Siquid vero, ad ipſius privatam auctoritatem pertinere ſentiam, efficiam profecto ut pro mea in eam benevolentia, id & mihi ſummæ curæ eſſe intelligat. Deus amplitudinem tuam ſalvam & incolumen nobis diu conſervet.

Mediolani die 7. Auguſti 1566.

XLVI.

Pio V. Pontifici Maximo.

Sanctiſs. & Beatiſs. Pater. Mediolanenſis Synodi conſtitutiones & Decreta Romæ cum eſſem S. V. ſummatim expoſui, ſed quia erant apud me conſcripta uberius, & diſtinctius, ea nunc primum edita ad S. V. miſi, ex quibus quidquid mihi cum Epiſcopis provinciæ meæ convenerit, ut prolapſam morum diſciplinam, quantum in nobis eſt, reſtitueremus, perſpicere facilius poterit, ſimulque expreſſam in his imaginem cogitationum, & conſiliorum noſtrorum recognoſcere, & quamvis ſperemus fore ut S. V. intelligat ad cultum Chriſtianæ pietatis in noſtra provincia retinendum & augendum omnia a nobis quæſita, excogitata, & decreta quæ cum ſua ſanctiſſima voluntate conſentiant, hæc tamen graviſſimo ipſius judicio & S. Sedis Apoſtolicæ, quæ hujus Eccleſiæ, & cæterarum omnium communis eſt parens & magiſtra, auctoritati poteſtatique in perpetuum ſubjicimus. Nunc S. V. vehementer oramus atque obſecramus ut conſtitutiones noſtras, quas ſuo conceſſu & munere cepit ornare, ſua auctoritate & gratia tueatur & augeat, cum præſertim quid benignitatis & ſtudii in hanc provinciam contulerit, id etiam ad utilitatem finitimarum gentium permanare poſſe videatur. Deus S. V. nobis, qui eam in primis veneramur & colimus, & univerſæ Eccleſiæ ſuæ, quæ ipſius prudentia & virtute aquieſcit, ſalvam & incolumen diu conſervet.

Mediolani die xj. Septembris 1566.

XLVII.

Card. Chrichio Ep. Ambienſi.

Illuſtriſs. & Reverendiſs. Domine. Adductus ſum ratione officii mei, ut conſtitutiones & decreta noſtræ provincialis Synodi, quæ nunc primum edita ſunt, ad Ill. amplitudinem tuam mitterem, quæ mihi propter bonitatem naturæ præcipuo in amore, propter eximias virtutes ingenii & doctrinæ ſummo etiam in honore eſt. Me quidem in hac tractatione graviſſimarum rerum & ſalutarium, cæteroſque Epiſcopos provinciæ meæ, quibus ſociis & adjutoribus uſus ſum, magna ſpes tenuit ſi certas quaſi leges pie & ſancte vivendi noſtris hominibus daremus, propè defloreſcentem religionis cultum ad ſuam priſtinam

ſtinam

ſtinam dignitatem apud nos poſſe reſtitui, ſimulque eos, quorum ſalus nobis tanquam paſtoribus animarum concredita eſt, ad rerum divinarum ſtudia facilius perduci, quo nihil accidere nobis poteſt optatius præſertim his moribus atque temporibus. Sed quid in hoc toto genere perfecerimus, ipſe noſtrarum conſtitutionum liber Illuſtriſs. Amplitudini tuæ omnino, aut magna ex parte indicabit, ſi modo dignum putarit qui ſit legendus, ſuoque judicio expendendus. Illud vero nobis videmur eſſe dicturi, nos in hac provinciali Synodo noſtras cogitationes & conſilia omnia primum ad Deum, qui bonorum omnium fons eſt & caput, deinde ad noſtrorum civium fructum & utilitatem retuliſſe. Quare Illuſtriſs. Amplitudo tua habitura eſt ipſum librum quaſi obſidem noſtræ in hos populos voluntatis & caritatis, meæque erga ſe benevolentiæ & pietatis, cui Deus omnem vitæ proſperitatem & incolumitatem largiatur.

Mediolani die XI. Septembris MDLXVI.

XLVIII.

Cardinali Lotharingio.

Illuſtriſs. & Reverendiſs. Domine. Ex quo tempore acta Amplitudinis tuæ legi quæ in concilio Epiſcoporum provinciæ ſuæ pie excogitata, & ornate ac prudenter deſcripta ad me miſit, equidem cognovi quam præclaras cogitationes ſuſcepiſſet catholicæ veritatis apud ſuos retinendæ, habuique in conſpectu animi exemplum graviſſimæ & ſanctiſſimæ diſciplinæ, ſiquando mihi idem faciendum eſſet in mea provincia, quod ipſa effecerat in ſua. Poſtea vero cum Synodum provincialem coegiſſem, id ſpectavi maxime ut in hac exercitatione virtutis & pietatis, in qua Illuſtriſs. Amplitudo V. excelluit, quamvis diſpari cum laude, tamen pari cum fructu verſarer. Nunc hujuſmodi Synodi conſtitutiones & decreta ad eum miſi, cujus auctoritatem, judicium, & in omni ingenii ac naturæ laude præſtantiam facio unus omnium plurimi. Quid a me &, ab Epiſcopis provinciæ meæ, quos meorum laborum habui ſocios in hac tractatione optimarum rerum ſit effectum ex ipſo facile libro judicabit. Illud non vereor quin plane intelligat ſi minus aliorum, qui in hoc genere elaborarunt, prudentiam erimus aſſequuti, facultatem quidem nobis defuiſſe, non voluntatem. Deus Illuſtriſs. Amplitudinem tuam florentem & incolumen nobis conſervet diu.

Mediolani die XI. Septembris MDLXVI.

XLIX.

Cardinali Madruccio.

Illuſtriſs. & Reverendiſs. Domine. Putavi ad meum fructum ſpectare ut conſtitutiones & decreta meæ provincialis Synodi in manus Illuſtriſs. Amplitudinis tuæ pervenirent, cujus poſſum & doctrinæ, & benevolentiæ erga me confidere ut in his legendis voluntatem adhibeat & judicium, quæ nunc primum edita ad eam mitto, atque illud fateor, nihil maluiſſe me & cæteros Coepiſcopos provinciæ meæ, quos habui ſocios & participes conſiliorum & laborum meorum, quam in hoc præſertim genere ſequi ſanctiſſima Tridentini Concilii inſtituta, ad eaque dirigere curſum induſtriæ meæ, ut depravatam morum conſuetudinem, quantum in nobis eſt, corrigeremus, & noſtros homines ad honeſtatem, ad pietatem, & ad ſpem beatiſſimæ immortalitatis perduceremus. Nihil enim officio noſtro magis conſentaneum eſſe duximus; quam eis, quorum ſalus noſtræ fidei cuſtodiæque a Deo commiſſa eſt, certam animarum medicinam adhibere, quæ maxime levare eas curas poſſit, quibus a ſtudio recte agendi avocantur. Quod utrum nobis e ſententia proceſſerit, ex ipſo noſtrarum conſtitutionum libro Illuſtriſs. Amplitudo tua facilius perſpiciet quam nos, nam & prudenter judicabit, & nullam afferet cupiditatem ad judicandum. Nos tamen quidquid ex noſtra diſciplina fluxit ad mores noſtrorum hominum corrigendos & confirmandos, ut ſe nunc res habet, non mediocres utilitates afferre poſſe confidimus. Deus Ill. Amplitudinem tuam florentem & incolumen nobis conſervet diu.

Mediolani die XI. Septembris. MDLXVI.

L.

Cardinali Varmienſi.

Illuſtriſs. & Reverendiſs. Domine. Quæ a me ſint & ab Epiſcopis provinciæ meæ ſuſcepta conſilia ut Religionis cultus caſte incorrupteque apud nos retineretur, non vereor quin Illuſtriſs. Amplitudo tua perſpectura ſit ex conſtitutionibus noſtræ provincialis Synodi, quas nunc primum editas ad eam mitto. Illud vero poſſum profiteri, nihil nos maluiſſe, quam cogitationes noſtras primum ad Dei gloriam, cui noſtra omnis inſervit induſtria, deinde ad certas leges & rationes benevivendi dirigere, reſque maxime ſalutares inducere in mores noſtrorum hominum, pietatem, juſtitiam, pudorem, innocentiam. Quod ſi nobis ex ſententia ſucceſſerit, id eſt ſi Ill. Amplitudini tuæ, & ſanctiſſimis & prudentiſſimis viris ejus ſimilibus noſtra conſilia probabuntur; multique, nobis auctoribus, ad ſtudium charitatis exarſerint, gratias agam Deo maximas, quod nos in ſua cauſa juverit, & gubernarit, lætaborque incredibiliter, diligentiæ, & officii noſtri fructus profuiſſe quamplurimis. Cur vero conſtitutiones noſtras ad Illuſtriſs. Amplitudinem tuam ex loco tam longinquo miſerim, cauſas quidem habui & juſtas & multas, ſed illas præcipue, quod in omni virtute ingenii, morum, doctrinæ, judicii plurimum ei tribuam, in eaque obſervanda & amanda non ſolum amicitiæ fructum, ſed & officii laudem mihi conſtituam. Deus Ill. Amplitudinem tuam ſalvam & incolumen conſervet diu.

Mediolani die XI. Septembris MDLXVI.

LI.

Mediolanenſis provinciæ ſingulis Suffraganeis.

Reverendiſſime Domine. Mihi erat in animo conſtitutiones & decreta noſtræ provincialis Synodi ad amplitudinem tuam antea mittere, ut eas ſuis hominibus quamprimum ederet, & ad Eccleſiæ ſuæ rationes accommodaret. Sed multa me ab hoc officio prohibuerunt. Primum enim adhibenda cura & diligentia fuit ut in iis alia dilucidiorem ordinem, alia etiam faciliorem explicationem haberent. Deinde jamdiu expectabam Pontificias literas, quas cum Romæ eſſem iccirco impetravi, ut ad ea, quæ a nobis definita & decreta ſunt major auctoritas accederet. Poſtremo ad cæteras difficultates hoc quoque adjungebatur incommodum, quod ii, a quibus impreſſus eſt liber, minus erant inſtructi rebus omnibus. Ergo cauſas habui & juſtas & multas cur meum conſilium differrem in hoc tempus. Illud præterea mihi erat propoſitum ut ad Amplitudinem tuam, itemque ad reliquos meæ provinciæ Epiſcopos

pos ipſarum conſtitutionum librum mitterem, ac certum diem præfinirem, quo uno die a ſingulis nobis Eccleſiæ noſtrarum valvis affigeretur. Tamen cum hujuſmodi obſervatio minus eſſet neceſſaria, mihi autem neceſſe eſſet diœceſim obire atque inviſere, & inſtaret tempus profectionis meæ, peropportune ac pene divinius accidit ut ad primas Veſperas Nativitatis Mariæ Virginis, cujus nomine Metropolitana hæc Eccleſia eſt nuncupata, conſtitutiones & decreta noſtræ provincialis Synodi poſſem pervulgare, quam occaſionem nolui dimittere. VII. igitur die Septembris librum ipſum ad Valvas Metropolitanæ Eccleſiæ affigi juſſimus, ut quemadmodum eſt in extrema parte conſtitutionum noſtrarum, poſt XL. dies ipſos a noſtræ editionis die liceret nemini, quæ in noſtra provinciali Synodo ſancita ſunt, eorum ignorantiam excuſare, quominus ſi contrafecerit eis pœnis teneretur, quæ in ipſis paſſim decretis deſcriptæ ſunt; propterea que hujus editionis teſtificationem a noſtro publico Notario deſcriptam atque obſignatam cum his literis conjunximus. Porro ad Amplitudinem tuam conſtitutiones & decreta noſtra mittimus, expedireque arbitramur ut etiam valvis cathedralis Eccleſiæ ſuæ ea jubeat affigi ut propoſita in publico notiora ſint omnibus. Reliquum eſt ut Amplitudinem tuam horter ut quoniam ex Concilii Tridentini præſcripto leges Chriſtianæ Religionis conſentaneas noſtris hominibus damus, eas inviolate atque integre ſervandas curet. Etenim nos decet, quibus Dei grex eſt commiſſus, quique paſtores & parietes ſumus animarum, in hanc cogitationem & curam conſtantiſſime incumbere, & quantum corrupta morum diſciplina Eccleſiaſticæ dignitati detraxit, tantumdem noſtra diligentia & induſtria reſtituat, quod de Amplitudine tua non modo ſperare, ſed cæteris etiam affirmare conſuevi, quam ſalvam & incolumen Deus nobis conſervet diu.

Mediolani XIII. Septembris MDLXVI.

LII.

Cardinali Infanti Luſitaniæ.

SEreniſſime & Reverendiſſime Domine. Jamdiu eſt cum penſiones meæ ab Illuſtriſs. D. Antonio nullæ exiguntur, quod illud initio ſpectabatur ut quidquid mihi deberet hoc nomine ſuo commodo perſolveret, putabamque iſtam exactionem eo minus difficultatis habituram, quo magis eidem me in hoc genere officii commodarem. Verum poſtquam ab eo petii per literas, ut pecunias multo antea debitas mihi curaret, equidem ſum miratus, illum ſuo tempore non dependiſſe, tamen inſtare atque urgere illum nolui, ne vel ipſius fidei, vel Celſitudinis veſtræ auctoritati viderer diffidere. Nunc quia iſtarum penſionum ſolutio rebus meis magnum adjumentum allatura eſt ſi quamprimum fiat, non alienum eſſe duxi ad Celſitudinem V. ſcribere, eam etiam atque etiam rogans ut Illuſtriſs. D. Antonium de meis rationibus diligenter admoneat, quo facilius ſummam compleat promiſſi ac muneris ſui; nec enim dubito quin, quod commoditati ipſius dederam ne penſiones ſtatim exigerentur, mihi ad hoc impetrandum maxime valeat: cum præſertim quod ex literis Oratoris Regii Celſitud. V. cognoviſſe arbitror non exiguam partem de his fructibus eo conſilio remiſerim, ut quantum detrahi de meis commodis tantundem meæ erga eum benevolentiæ accedere videretur. Quam rem ſi Celſitudo V. ſua humanitate & gratia adiuverit, operam & ſtudium ſuum apud hominem memorem & gratum ſuique in primis peramantem poſuiſſe intelliget. Deus Celſitud. V. florentem & incolumen nobis conſervet diu.

Mediolani die XII. Martii MDLXVII.

LIII.

Dominis Vranienſibus.

ILluſtres Domini. Ex literis DD. VV., quas die 12. Junii datas hodie accepi, facile perſpexi quantæ ipſis curæ ſit, ut ſacerdotium, quod Ambroſius Marchellus in Eccleſia S. Antonii obtinet hoc tempore ad Jonam ejus filium transferatur. Sed cum ſacri Concilii Tridentini decreta id plane vetent, quæ non modo iſtiuſmodi beneficiis, verum etiam penſionibus ex annuis beneficiorum fructibus filiis non ex legitimo matrimonio natis interdicunt, nihilque tam optatum aut fixum S. D. N. eſſe videam, quam ut ejuſdem Concilii conſtitutiones & decreta inviolate atque integre ſerventur, auctoritatem aut ſtudium meum in hanc rem interponere non potui. Quod mihi ſane moleſtum accidit præſertim cum omnia ſummi amoris officia ex me DD. VV. prompta ac parata ſemper eſſe velim. Quamobrem puto aliud eis conſilium ineundum, ut ipſi Eccleſiæ ex præſcripto Tridentini Concilii proſpiciatur. Ad reliqua vero, quæ cum omnibus ornamentis & commodis DD. VV. conjuncta eſſe ſentiam, ita præſto ero, ut omnino intelligant, amiciorem, ſuæque dignitatis ſtudioſiorem ſe habere neminem. Interim Deum precor, & quæſo, ut DD. VV. florentes & incolumes conſervet diu.

Mediolani Die XXII. Junii MDLXVII.

LIV.

Card. Infanti Luſitaniæ.

QUod Celſitud. V. meminiſſe arbitror jampridem a Rege impetraveram ut Ferdinando Viſtarino itemque alteri, quemcunque ego ex meis familiaribus proponerem, inſignia militiæ ſuæ deferret. Poſtea vero quam Viſtarinus, qui ejuſdem militiæ eſſe appetentior videbatur, commutata ſententia ac voluntate, aliam vitæ ingreſſus eſt viam, diploma, quo in ipſa militia erat adſcriptus, ut primum accepiſſem, ad Regem remiſi, quo facilius cognoſceret, Viſtarinum eodem honore ac munere non eſſe uſum. Tulit præterea caſus ut alterum militiæ inſigne, quod familiari meo reſervabam SS. Avunculi mei hortatu & Laurentii Piretii Oratoris Regii rogatu Georgio Ceſarino Juliani filio adoleſcenti inter cives Romanos primario concederem. Quod ut æquiore animo facerem adductus ſum Piretii oratione, qui id Regi gratum fore affirmabat, eumque propterea alterum ex meis familiaribus in ſuam militiam adſcripturum. Nunc quia ex his duos præcipue cupio hujus generis inſignibus cohoneſtari, quorum nobilitas & virtus mihi ſpectata eſt & probata, Celſitud. V. vehementer rogo ut id mihi, vel meis potius a Regis benignitate quamprimum impetret; neque enim novæ gratiæ fructum peto, ſed quod Veſtarino datum non eſt, quodque a me Piretius ſumpſit ut Ceſarinum ornaret, id certo quodam conſilio repeto, ne Regis liberalitatem, vel meorum familiarium ornamenta neglexiſſe videar. Deus Celſitud. V. florentem & incolumen diu conſervet.

Mediolani. Die XI. Julii MDLXVII.

LV.

Card. Infanti Portugalliæ.

SErenisſ. ac Reverendisſ. Domine. Cum hac iter faceret D. Alvarus Caſtrius Romam proficiſcens, magnam ex illius congreſſu cepi lætitiam, cujus ingenium, integritatem, ſingularemque erga Regem & Celſitud. V. fidem & obſervantiam feci ſemper plurimi. Is cum multa mecum egiſſet, illud etiam mihi injecit in ſermone, conſtitutiones & decreta noſtræ provincialis Synodi, quæ ſuperioribus menſibus pervulgaram, ad Celſitud. V. nondum perveniſſe. Quod cum præter opinionem meam accidiſſet, faciendum putavi, ut earum conſtitutionum librum ad Celſitud. V. nunc iterum mitterem, cui pro mea in eam eximia benevolentia & pietate hujuſmodi conſiliorum & actionum omnes rationes deberi a me exiſtimo. Quæ autem hujus generis habet inſtituta in ſua provinciali Synodo, ſi ad me perferri juſſerit, fore confido, ut effigiem Chriſtianæ vitæ & ſanctitatis in iis intueri, & ad meam Eccleſiam accommodare facile poſſim: Quod mihi omnium rerum erit gratiſſimum, idque ut faciat ab ea etiam atque etiam peto & quæſo. Deus Celſitud. V. florentem & incolumem nobis conſervet.

Mediolani die XXVII. Auguſti. MDLXVII.

LVI.

Regi Luſitaniæ.

SErenisſ. Rex. Ex ſermone D. Alvari Caſtrii, qui Romam proficiſcens mei conveniendi cauſa Mediolanum divertit ea plane cognovi, quorum ſignificationem Majeſtas V. dederat in ſuis literis, quæ cum Majeſtati V. magnæ curæ eſſe ſentiam quantum conſilio, induſtria, auctoritate efficere potero daturus operam ſum, ut meam erga ſe obſervantiam & fidem nunquam defuiſſe intelligat. Sed quoniam multas habeo cauſas eaſque neceſſarias in Eccleſia mea commorandi, nec mihi poteſtas datur hoc tempore cum SS. D. N. colloquendi, nolui prætermittere quin ad ejus S. ſcriberem, eamque orarem, atque obſecrarem vehementer, ut M. V. rationibus & commodis, atque iſtorum regnorum tranquillitati & amplitudini conſultum vellet. Qua de re ad Cardd. mihi cariſſimos & conjunctiſſimos, qui Romæ ſunt, etiam literas dedi, ut meo nomine agerent cum Pontifice. Quidquid autem offitii vel meis ſtudiis, vel ampliſſimis viris adjutoribus in M. V. conferam, eam malo ex ipſius Caſtrii oratoris ſui literis, quo cum mea conſilia omnia communicavi, quam ex meis intelligere. Interim Deum precor & quæſo ut M. V. perpetuam vitæ proſperitatem & incolumitatem tribuat.

Mediolani die XXVII. Auguſti MDLXVII.

LVII.

Archiep. Bracarenſi Primati.

ILluſtriſſ. & Reverendiſſ. Domine. D. Alvarus Caſtrius a Rege Luſitaniæ ad SS. D. N. Orator miſſus cum ad me divertiſſet, multaque inter nos eſſemus collocuti, caſu accidit ut diceret, Conſtitutiones & decreta noſtræ provincialis Synodi, quæ ſuperiori anno edideram nondum in Luſitaniam perveniſſe. Quod equidem graviter tuli, ſuſpicatuſque ſum, earum conſtitutionum librum R. Amplitud. V. non eſſe redditum. Quare ſtatui alterum exemplum ad ipſam mittere, ut quæ a nobis excogitata & ad deſloreſcentem Religionis cultum in noſtra provincia reſtituendum decreta ſint, plane perſpiceret, ac ſique minus commode conſcripta eſſe viderit, nos de iis libere admoneat. Nec tamen vereor quin R. Amplitudo V. eum intelligat, hanc provincialium Conciliorum conſuetudinem a noſtris hominibus jampridem intermiſſam, nunc a me revocatam, videatque me hunc locum multis difficultatibus circumſeptum cæteris voluiſſe expedire, ſe nobis æquiſſimam præbeat, ſiquid fortaſſe in his conſtitutionibus non ita accurate conſcriptum animadverterit. Illud ab ea in primis peto, ut ſuæ provincialis Synodi decreta ad me quamprimum mittat, ut præclarum exemplum habeam Eccleſiæ pie ſapienterque gubernandæ. Deus R. Amplitud. V. ſalvam & incolumem nobis conſervet.

Mediolani die XXVII. Auguſti MDLXVII.

LVIII.

Archiepiſcopo Bracharenſi Primati.

ILluſtriſſ. & Reverendiſſ. Domine. Proxime accepi litteras R. amplitudinis V. trigeſima die Julii datas, in quibus animi ſui ſenſum & pietatem mihi quidem multis argumentis jampridem exploratam & perſpectam apertiſſime demonſtravit; nam cum in Synodo provinciali ſua id potiſſimum ſpectavit ut prolapſam morum diſciplinam reſtitueret, quantæ illi curæ ſit Eccleſiæ dignitas & religio plane cognovi; & quamquam multa ſunt, quæ R. Amplitudinis V. conſtitutionibus ac decretis aliquam difficultatem afferre videantur, tamen nihil eſt cur hominum controverſias aut injurias pertimeſcat, cum omnipotentis Dei cauſam agat, & tueatur. Ego vero priuſquam ipſius litteras acciperem ad Illuſtriſſ. D. Card. Alciatum ſcripſeram in eam ſententiam, quam R. Amplitud. V. maxime placere exiſtimabam, & poſtea ſcripſi etiam diligenter ut non dubitem quin ei omnia perinde ſuccedant ut vult. Quod ſiquid præterea in hac cauſa me præclare poſſe intelligam, efficiam profecto ut neque obſervantiam erga ſe meam, neque diligentiam & officium in rebus ſuis a me defuiſſe R. Amplitudo V. ſentiat, quam ſalvam & incolumem Deus nobis conſervet.

Mediolani die ultimo Septembris 1567.

LIX.

Regi Luſitaniæ.

SErenisſ. Rex. Gratiſſimum mihi accidit ut D. Ferdinandum Meneſium, qui legatione ſua honeſtiſſime functus, nunc ſe ad majeſtatem V. recipit, antequam ex Italia diſcederet, haberem apud me aliquot dies, cujus ex congreſſu & ſermone tantum cepi fructum, quantum amiciſſimi hominis benevolentia, & gratia mihi debuit afferre. Quanquam vero fore exiſtimo ut mea erga majeſtatem V. obſervantia & pietas nullius teſtimonio indigeat, cum cognita fere ſit omnibus, & ratione officiorum meorum ſemper eluxerit, tamen gaudeo, facultatem eſſe oblatam optimi atque ornatiſſimi viri, qui teſtatum relinquere apud eam poterit quam eximie majeſtatem V. obſervem & colam, quantique faciam ipſius dignitatem, & amplitudinem, quam rerum omnium ſemper habui cariſſimam. Quod omnibus meis officiis maxime oſtendi, & cum uſus venerit ita declarabo, ut nihil mihi eſſe antiquius non ſolum majeſtas V., ſed & cæteri intelligant. Deus majeſtatem V. florentem & incolumem diu conſervet.

Mediolani die viij. Novembris 1567.

LX.

L X.

Card. Infanti Portugalliæ.

SEreniſs. & Reverendiſs. Domine. Ferdinandum Meneſium legationis ſuæ munere prudenter egregieque perfunctum cum ad Celſit. V. revertens hac iter faceret, & apud me fuiſſet aliquot dies, nolui prætermittere quin his literis proſequerer tanquam teſtibus meæ erga illum benevolentiæ & voluntatis. Nam & Romæ cum SS. Avunculus meus magna ex parte me publicis rebus & negociis præfeciſſet, mihique occaſio & facultas eſſet cum eo perſæpe agendi, ſumma viri probitas, & prudentia, ſingulariſque vel in ſuum Regem fides, amor, & pietas, vel in Celſitud. V. obſervantia & cultus me ad eum mirifice diligendum convertit, & hoc tempore cum amice & familiariter multa mecum eſſet colloquutus, totiuſque legationis ſuæ quaſi curſum mihi ante oculos poſuiſſet, equidem vidi nihil eum maluiſſe quam Regi & Celſitudini V. ſtudium, integritatem, & conſtantiam probari. Itaque ex hoc recente congreſſu, & ſermone noſtro meus in illum amor factus eſt ardentior. Quamobrem facere non potui, quin ejus virtuti ac meritis hoc teſtimonium darem. Qua vero obſervantia & amore Celſitud. V. complectar cum ex ipſius Meneſii oratione, tum ex meis maxime actionibus atque officiis ei ſemper conſtare cupio, quam Deus incolumen & felicem nobis diu conſervet.

Mediolani die 8. Novembris 1567.

L X I.

Archiep. Salisburgenſi.

PErilluſtris & Reverendiſs. Domine. Cum multa de Reverendiſs. Amplitud. V. pietate & virtute, meaque erga eam obſervantia & benevolentia eſſem locutus cum R. Feliciano ipſius Theologo, peropportune accidiſſe viſum eſt ut eum revertentem iſtuc proſequerer meis literis. Nam cum nihil audiam libentius, quam Dei Eccleſias ab iis regi & adminiſtrari, qui in Religione optimum ſenſum habeant & voluntatem, cæteriſque exemplo ſint ad ſanctiſs. vitæ, & morum diſciplinam, mihi, reverendiſſimæque Amplitud. V. gratulor hoc officium præſertim in tanta rerum ac temporum perturbatione ab ea magna cum laude præſtari. Quare pro certo habeat velim, ſe a me mirifice diligi, & obſervari, & quidquid facultate, ſtudio, & gratia poſſum, id ſibi in omnibus rebus fore paratiſſimum. Quamquam vero conſtitutiones noſtræ provincialis Synodi, quas ſuperiore anno edideram mihi videor ad Revend. Amplitud. V. antea miſiſſe, tamen facere non potui quin eaſdem conſtitutiones Feliciano darem, ut R. Amplit. V. ipſe redderet, ex quibus intelligere facile poterit quanta a me, itemque a reliquis hujus provinciæ Epiſcopis adhibita diligentia ſit, ut apud nos tum Eccleſiæ cultus & dignitas, tum pie ſancteque vivendi conſuetudo maxime vigeat. Deus Reverendiſs. Amplit. V. felicem & incolumen conſervet diu.

Mediolani die 13. Decembris 1567.

LXII.

Epiſcopo Leodienſi.

PErill. & Reverendiſs. Domine. Quo animo in Dominicum Lampſonium ſemper fuerim ipſe optimus eſt teſtis, qui ob modeſtiam & probitatem, & ingenii ſui laudes jamdiu mihi eſt cariſſimus; tamen ad meam erga eum voluntatem tanta facta eſt acceſſio ex literis & commendatione Ill. Amplit. tuæ, ut ipſius teſtimonio & judicio non minus quam ſua virtute dignus mihi ſit viſus, in quem amiciſſimi, & diligentiſſimi hominis officia conferrem. Itaque Lampſonii negocium & amanter ſuſcepi, & curavi diligenter, quodque maxime optabat a S. D. N. impetravi, cui & valde gratulor quod Reverendiſſimæ Amplit. tuæ operam dat egregiam. Cum enim ſuum ſtudium, laborem, induſtriam, fidem, cogitationes denique omnes ad ampliſſimi viri arbitrium, voluntatemque contulerit, multis ornamentis videtur auxiſſe virtutes ſuas, & quaſi in bono lumine collocaſſe. Sed de Lampſonio hæc ſatis.

Me vero Reverendiſſimæ Amplit. tuæ magnis obſervantiæ, & amoris vinculis jam adſtrictum ſentio, cujus nomini & dignitati etſi eram antea præcipue deditus, tamen ſumma ejuſdem humanitas, & benevolentia erga me non obſcura ſignificatio proxime effecit ut nihil pene cupiam ardentius, quam occaſionem dari mihi, in qua me ſui amantiſſimum & obſervantiſſimum eſſe intelligat. Quam Deus florentem & incolumen diu conſervet.

Romæ die V. Martii MDLXIX.

VENERABILIBUS FRATRIBUS

Archiep. Salisburgenſi & Epiſcopis, & dilectis Filiis Abbatibus cæteriſque Prælatis in Salisburgenſi Synodo congregatis.

Venerabiles Fratres, & dilecti Filii, Salutem &c.

EX literis Venerab. Fratris Epiſcopi Salisburgen. cognovimus nuper ab eo initam eſſe Rationem quemadmodum Religio apud vos non ſolum integre & incorrupte retineri poſſit, ſed etiam uberiorem in dies fructum ferre. Nam cum de celebranda provinciali Synodo in ſua Metropolitana Eccleſia cogitaverit, videmus quid fidelis Dei adminiſter ſpectet, ut provinciæ ſuæ medeatur incommodis. Quam ad rem etſi eum nos, quibus univerſi Chriſtiani gregis cura mandata eſt, ſumus per literas hortati, tamen nobis dubium non erat quin nactus idoneum provinciæque opportunum tempus, ipſam Synodum quamprimum indiceret, & celebraret, quod poſt diem XI. Menſis Novembris facturum ſe ſcripſit ad nos. Itaque optimi viri talem mentem ac voluntatem valde quidem probavimus & intimo animi ſenſu amplexi ſumus, atque ea poteſtate, quæ a ſummo Deo communicata eſt nobis illi Synodo benediximus, eique ut bene ac fœliciter omnia evenirent ab eodem ipſo Deo precati ſumus. Illud vero accidit perincommode quod Archiepiſcopi literas ſerius accepimus ut prius nec ad vos ſcribere, nec vos ad tam præclaram actionem æquiſſimo animo ſuſcipiendam cohortari potuerimus, quod tamen etiam atque etiam nunc facimus. Et quoniam multa errore hominum aut nequitia, aut certe diuturna impunitate & licentia in Eccleſiam irrepſerunt, quæ in iſta Synodo expendenda vobis ſunt, ſi de corrigen-

rigendis ac reformandis moribus Sacerdotum graviter conſtanterque agetis, ut ſperamus, reliqua erit Chriſtianæ vitæ diſciplina perfacilis, nam & Sacerdotes ſua innocentia & exemplo alios a peccatis & vitiis avertent, & Evangelicæ doctrinæ præceptis & rationibus res maxime ſalutares inducent in mores hominum juſtitiam, pudorem, continentiam, charitatem, quibus virtutibus erecti ad ſpem cœleſtis, ac beatiſſimæ vitæ omnes cogitationes convertent ad Deum. Quare vobis, qui curatores eſtis animarum, erit tractandus hic locus diligenter, in quo fere ſunt omnia. Nec vero divina illa vox magis terrere, quam de veſtro officio monere vos debet: *Væ paſtoribus Iſrael, qui paſcebant ſemetipſos; nonne greges a paſtoribus paſcuntur? lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod craſſum erat occidebatis, gregem autem meum non paſcebatis.* Qua voce excitati, ea, quæ veſtri propria ſunt muneris, & cognoſcere facilius poteritis & diligentius pertractare. Et cum hæreticorum hominum opinio & doctrina multas partes Chriſtianæ Reip. tanquam contagio pervaſerit, & a cœleſti pabulo ad venena impietatis gregem Dei avocarit, incumbite præcipue in hanc curam cogitantes quid Apoſtolicæ Sedis auctoritas, quid veſtra adminiſtratio & dignitas, quid gentes, quæ in tutela veſtri Sacerdotii ſunt, quid denique hæc tempora a vobis requirant, contenditeque univerſi ut quantum corrupta morum diſciplina & eorum fraus, qui catholicam fidem expugnant Eccleſiæ detraxerit, tantumdem veſtra prudentia, & pietas, & vigilantia reſtituat; qua de re ſuperioribus menſibus cum Feliciano Theologo illuc proficiſcente nonnulla egimus ea ut perferret ad vos, atque ut non ſolum præſentia, & quæ ante oculos ſunt ſpectare, ſed poſteritatis etiam commodis proſpicere, videamini. Vobis etiam habenda ratio eſt ut apud vos puerorum optimæ ſpei ſeminaria conſtituantur, qui honeſtiſſimis moribus, liberalibuſque diſciplinis inſtituti cum ad ſuam maturitatem pervenerint, ipſi quoque verbum Dei prædicare & in alios diſſeminare facile poſſint, quæ utilitas quamvis ſtrictius ad vos, atque adeo ſi univerſa ad poſtera redundaret, tamen hujus tam ſancti & ſalutaris inſtituti veſtra erit præcipua laus, quod & provinciæ veſtræ incommodis, & detrimentis hoc remedio primi ſubveneritis, & fructus, qui ex iis locis percipiuntur ampliſſimi vobis etiam auctoribus cum poſteritate ſint communicandi. Qua de re nihil eſt cur vos plura admoneamus, cum in hanc ſententiam Sarisburge multa ſint facta colloquia, & extent Tridentini Concilii SS. Decreta, quibus fore confidimus, ut & vos non gravate pareatis, & alii etiam veſtro exemplo libenter inſerviant. Extremum eſt ut vobis iſtam publicam provinciæ cauſam magnopere commendemus, quam, ſi ut volumus & ſperamus, conſentientibus animis & voluntatibus ſuſtinebitis, vos præcipua ac paterna charitate atque officiis proſequemur.

Datum Romæ &c.

Epiſcopo Neoſtatenſi.

VEnerabilis Frater ſalutem. Ex quo tempore ſummam univerſæ Eccleſiæ poteſtatem conſecuti ſumus, hoc in primis ſpectavimus ut ex conſtitutionibus & decretis Concilii Tridentini provinciales Synodi haberentur, quod nobis exploratiſſimum erat quantum utilitatis & adjumenti catholicæ fidei afferre poſſent, ſi paſtores ægras & graviter affectas ſuæ provinciæ partes curare ac ſanare contenderent. Itaque Vener. Fratr. Archiep. Salisburgenſ. jam hortari & monere diligenter voluimus ne huic tam præſtanti officio, ac ſalutari deeſſet, potius ut mentem & voluntatem noſtram declarare, quam pii hominis ſtudium & diligentiam excitare videremur. Quamobrem cum ad Nos ſcripſerit, ſe totius provinciæ Synodum ad XII. diem Novembr. convocaſſe, gratiſſimum nobis fuit, quod id conſilii ceperit hoc tempore. Illud ſatis mirari non poſſumus quidnam cauſæ fuerit cur Archiepiſcopi literæ Menſe Septemb. ſcriptæ nobis tam longo intervallo traditæ ſint, ut neque ad eas reſpondere, neque ad Fraternitatem tuam ſcribere antea potuerimus. Nunc cum te eum eſſe videamus, qui vel ob locorum propinquitatem commode, vel ob eximiam pietatem & virtutem magna tua cum laude Salisburgenſi Synodo intereſſe poſſis, erit nobis pergratum ſi in iſta communi provinciæ cauſa ita verſeris ipſique Archiepiſcopo faveas ac præſto ſis, ut te nihil maluiſſe quam Chriſtianæ Religionis, & hujus S. Sedis auctoritatem tueri & ipſe præferas, & cæteri etiam intelligant.

Datum Romæ &c.

Archiep. Salisburgenſi.

VEnerab. Frater Salutem. Noſtram de tua ſingulari pietate opinionem auxerunt eæ literæ, quæ die 22. Sept. a te datas nos proxime accepimus, in quibus ſignificabas, te poſt diem XI. Menſis Novembr. provincialem Synodum una cum tuis Epiſcopis Salisburge celebraturum, ut ea ſtatueres, quæ ad corrigendos & reformandos mores ſacerdotum pertinere arbitraris, ſimulque aliorum incommodis ſubvenires, quorum ſalus tibi tanquam paſtori animarum concredita eſt. Et quanquam nos pro ea cura, quam univerſæ Eccleſiæ conſervandæ gerimus, hujus conſilii jam tibi auctores fuimus, tamen pro tua erga Deum mirifica pietate atque in hanc S. Sedem ſumma obſervantia nunquam dubitavimus quin tu nactus opportunum provinciæ tempus tua ſponte id quamprimum ageres; quod conſilium a te non minus prudenter quam pie ſuſceptum hoc tempore vehementer probavimus, nec enim ſolum vidimus quibus ex rebus quam præclaris, quam ſalutaribus ac neceſſariis laudem quæras, ſed etiam quid pro catholica fide, ac veritate contendas atque elabores, cum ſancto quodam ardore incenſus viam tibi ad æternam ſalutem munire velis & aliis etiam oſtendere. Itaque tanta facta eſt acceſſio amoris noſtri erga te ut maxime optemus, occaſionem dari nobis de te benemerendi, quam nunquam prætermiſſuri ſumus. Illud nobis jucundum fuit tam ſero literas tuas ad nos eſſe perlatas, ut neque ad te antea nec ad cæteros provinciæ epiſcopos in hanc ſententiam ſcribere potuerimus. Nunc tamen ea auctoritate, quam ſummi Dei gratia & benignitas nobis impertivit, Synodo provinciæ tuæ benedicimus Deumque ipſum auctorem, & parentem bonorum omnium vehementer precamur, ut quidquid fraternitas tua cum Epiſcopis pro dignitate & amplitudine Eccleſiæ excogitaverit, & decreverit, id ad fœliciſſimum exitum perducat. Quod ad Epiſcopos attinet, ſeparatim unumquemque per literas ſumus hortati, ut ad Synodum promptiſſimo animo convenirent, tibique ſe ita adjungerent ut in iſta ſocietate officii ac muneris omnes ad publicam utilitatem conjunctiſſimis animis & ſententiis conſenſiſſe videremini. Qua de re eos etiam conjuncte monuimus iis literis ad fraternitatem tuam, & ad ipſos Epiſcopos cæteroſque Prælatos in eadem Synodo congregatos datis. Reliquum eſt ut in tam honeſto provinciæ tuæ conventu, qui omnium conſiliorum & actionum dux & moderator es futurus, eum te præbeas ut eum multorum judicio & teſtimonio ſis ornatus, tamen propriis virtutibus ac meritis eſſe ornatior videare.

Datum Romæ &c.

Epiſcopo Patavienſi.

VEnerab. Frat. ſalutem. Quod ex literis Vener. Fratr. Archiep. Saliſburg. intelleximus ei in animo eſſe Synodum provincialem ſuam habere hoc tempore, gratiſſimum nobis & optatiſſimum fuit, quem ad ſuſceptionem hujus muneris quamvis antea ſumus hortati, tamen ea ſpe ſemper fuimus, virum optimum provinciæ ſuæ vel ornandæ, vel augendæ nullum tempus prætermiſſurum. Id omnino incommodi accidit quod ejus literas Menſe Sept. ad nos ſcriptas, nunc tamen accipimus ut antea nihil certi haberemus quod nobis ad illum & ad te quoque in hanc ſententiam ſcriberemus. Quod vero Archiep. illud ſpectare in primis videretur ut ex præſcripto Concilii Tridentini ſua, & ſuorum Coepiſcoporum vigilantia & diligentia ea corrigat & reſtituat, quæ corrupta morum diſciplina depravaverat, cujus mentem, & conſilium non ſolum valde probavimus, ſed paterno etiam amore proſequuti ſumus, ac fore confidimus, ut ad hanc tractationem graviſſimarum rerum & ſalutarium excitatus pulcherrimam occaſionem habiturus ſit de Eccleſiæ ſuæ dignitate atque auctoritate benemerendi. Te vero quo majore ſtudio poſſumus, hortamur, ut omnibus in rebus, quas ad iſtam Synodum pertinere arbitraberis, ipſi Archiepiſcopo ſocius ſis atque adjutor, tuamque operam ac induſtriam ad ejus voluntatem accommodes. Cum enim provinciæ ſuæ commodis, & tranquillitati quæ cum Religione ac pietate eſt conjunctiſſima maxime proſpecturus ſit, quidquid offitii illi præſtiteris, erit tibi non minori ornamento, quam delectationi, nobis vero etiam quam gratiſſimum.

Datum Romæ &c.

Epiſcopo Sevovenien.

VEnerab. Frat. Salutem. Superioribus diebus Vener. Fratr. Archiepiſc. Saliſburgenſ. noſtris literis ſumus hortati, ut primo quoque tempore Synodum provincialem ſuam indiceret; & convocaret; eaque ſtatueret in ſua provincia, quæ hominum ſaluti, & commodis maxime conducere arbitraretur; nec tamen verebamur, ut primum tempora, & provinciæ ſtatus tuliſſet quin occaſionem hanc glorioſam, ſibi ac ſuis fructuoſam arriperet. Nunc quoniam ad nos ſcripſit, velle ſe provincialem Synodum poſt XI. diem Menſis Novembr. celebrare, magnam ex illius viri tam pio, ſanctoque propoſito cepimus delectationem, gratiaſque Deo egimus, quod in hac perturbatione morum & temporum, quibus in locis catholicæ fidei cultus, & auctoritas maxime obſervatur, in iis præſertim excitare doctorem juſtitiæ in lucem gentium. Illud quoque noſtram lætitiam auxit quod confidebamus fore, ut omnes illius provinciæ Epiſcopi Antiſtitis ſui conſilium, & munus multis & neceſſariis cauſis ſuſceptum conſentientibus animis, & voluntatibus adjuvate. Verum præter ſpem noſtram accidit ut Archiepiſcopi literæ menſe Sept. datæ nobis ſerius redderentur, ex quo neque ad eas prius quidquam reſpondere potuimus, neque de hoc toto negocio ad te perſcribere, a quo cum omnia prudentiſſimi paſtoris officia expectemus facere non poſſumus quin te ad tuam laudem etiam atque etiam adhortemur, qui in ſacra quadam orbis cuſtodia conſtituti videmus quid Apoſtolicæ Sedis dignitas, quid fides tua, quid hæc tempora, quid ipſa pietas & Religio a te depoſcat, quæ cum tu idem videas non dubitamus quin in hac tibi oblata facultate Saliſburgenſi Epiſcopo Eccleſiæ ſuæ optime conſulenti te ita commodes ut & noſtræ voluntati, & tuo officio ſatisfacias.

Datum Romæ &c.

Epiſcopo Guicenſi.

VEnerab. Frat. ſalutem. Scripſit ad nos Venerab. Frat. Archiep. Saliſburg. eam ſe cogitationem & curam ſuſcepiſſe ut poſt diem XI. menſis Novembr. Synodum provincialem ſuam ageret, quod nobis quidem gratum, & jucundum accidit, qui univerſæ Eccleſiæ curam agimus. Quanquam vero hujus rei auctores & ſuaſores illi fuimus, tamen nunquam dubitavimus quin vir prudens, & optimo in religione ſenſu occaſionem habendæ Synodi primo quoque tempore arriperet. Id tamen præter expectationem noſtram factum eſt. Archiepiſcopi literæ menſe Septembr. ſcriptæ nunc tandem longo intervallo ad nos perferrentur, ut in hac ſententia nihil antea ad eum, aut ad cæteros Provinciæ Epiſcopos ſcribere potuerimus, quos cum habiturus ſit & participes conſiliorum & laborum ſuorum, ut quod præcipue in hoc genere Tridentinum Concilium ſpectavit, & monuit, mores corrigat depravatæ conſuetudinis, & ad ſuum priſtinum ſtatum, & ſplendorem Eccleſiæ dignitatem revocet, magna ſpe ſumus quidquid ex ejus conſtitutionibus & decretis emanaverit, id fore hominum pietati, atque innocentiæ maxime conſentaneum. Qua in re quantum cautionis & diligentiæ adhibendum ſit prætertim in his parturbationis temporibus qualiter pro tua virtute, ac prudentia probe noſti, te etiam atque etiam in Domino hortamur, ut prompto animo atque alacri in hanc publicam curam incumbas, omnemque tuam operam & ſtudium ipſi Archiepiſcopo deferas, quo facilius tua auctoritate & exemplo alios etiam ad ſimilem obſervantiam excites, quod de fraternitate tua non minus ſperare volumus, quam optare.

Datum Romæ &c,

Epiſcopo Lavatinenſi.

VEner. Frat. ſalutem. Venerabili Fratr. Archiep. Saliſburgenſi quantæ eſſet curæ ut tota ratio Concilii provincialis ſui, cujus initium facturus erat poſt XI. diem menſis Novembr. ad præpotentis Dei gloriam, & catholicæ fidei dignitatem & amplitudinem dirigeretur ex ipſius ad nos literis accurate & prudenter ſcriptis facile cognovimus, magnumque lætitiæ fructum cepimus quod vir optimus id conſilii ceperit hoc tempore. Et quamquam pro noſtra univerſæ Eccleſiæ adminiſtratione, & cura eum hortati ſumus, ut concilium provinciæ ſuæ convocaret, nunquam tamen dubitavimus, quin occaſionem hujus negocii bene gerendi quæreret, atque captaret, quod tempus quia jam maturum videretur maximas gratias Deo egimus. Illud tamen præter opinionem noſtram factum eſt, ut Archiepiſc. litteræ menſe Sept. ſcriptæ tardiſſime nobis redditæ ſint, ut ad eas nihil prius reſpondere potuerimus, nec ad te ſcribere. Nos Archiepiſcopo omnia proſpere, & fœliciter ſucceſſura confidimus, cum præſertim adhibiturus in conſilium ſit Epiſcopos provinciæ ſuæ, quorum virtutem, & conſtantiam, ſenſuſque omnes pleniſſimos pietatis jam perſpeximus. Quo tu ex numero quia egregiam illi operam, & ſtudium navare potes, quanquam tua fide, ſingularique obſervantia in hanc Sanctam Sedem hortatu noſtro non eges, tamen te in Domino hortamur, ut quidquid conſilio, diligentia, auctoritate vales, qua te valere plurimum ſcimus, ad ipſius arbitrium, & voluntatem id omnino accommodes, eique ita præſto ſis, ut nullam benemerendi de iſta provincia occaſionem, & facultatem prætermiſiſſe videare: multa vero in conſpectu tuo ſunt expoſita, qui iſtic ades, quæ nos proſpicere vix quidem poſſumus. Extremum illud eſt, ut tibi ſic perſuadeas, habeaſque certiſſimum, quæcumque officia

apud

apud Antiſtitem tuum poſueris, ea te bene, & præclare poſiturum, quo gratius facere nobis nihil potes.

Datum Romæ &c.

Decano & Capitulo Eccleſiæ Ratiſbonenſis.

DIlecti Filii ſalutem. Magnum Eccleſiæ uſum, & adjumentum provinciales Synodi afferre ſolent, quibus ea eſt propoſita ratio, ut malos mores provinciæ corrigant, & quæ rite, & ſancte inſtituta ſunt, ea etiam firmioribus præſidiis muniant. Quam conſuetudinem vitio temporum jampridem intermiſſam ſapientiſſimi viri in Tridentino Concilio congregati revocarunt, ut hac ratione Chriſtianæ Reipublicæ incommodis, & detrimentis ſubvenirent, & religionis dignitati, & amplitudini maxime proſpicerent ex ejus conſilii inſtitutis omnibus, & decretis, cum Salisburgen. Archiepiſc. hortatione noſtra, & ſuo officio adductus provincialem Synodum habiturus ſit hoc tempore, ne dum in veſtra Eccleſia certus Epiſcopus ſit declaratus, & confirmatus, vos in Domino hortamur, & commonemus, ut ex veſtra ſocietate, ac collegio aliquem eligatis, qui naturæ bonitate, prudentia, doctrina, induſtria excellere videatur, & catholicæ fidei optimus cultor ſit, & propugnator, eumque veſtræ Eccleſiæ nomine ad ipſam Synodum deligatis, & mittaris, ut Salisburgenſem Antiſtitem diligenter, & accurate admoneat de omnibus rebus, quas ad officium futuri Epiſcopi prope pertinere exiſtimabitis, atque eidem Antiſtiti quacunque in re opus erit fautor ſit, & adjutor. Hoc ſi feceris, quod veſtra fides, & pietas, & hæc tempora a vobis poſtulant, omnino præſtabitis, idque nobis, qui vos diligimus, & habemus cariſſimos, erit vehementer gratum.

Datum Romæ &c.

Epiſcopo Chiemenſi.

VEnerabilis Frater ſalutem. Quia magnopere cupimus, ut Catholicæ fidei cultus, & dignitas præſertim in iſta provincia conſervetur, atque uberius etiam efflorescat, nobis quidem accidit jucundiſſimum, & Salisburgenſi Archiepiſcopo provincialem Synodum habere hoc tempore, ut depravata morum conſuetudine penitus ſublata & Eccleſiæ auctoritate in ſuum priſtinum ſtatum reſtituta pie, incorrupteque vivendi diſciplinam ſacerdotibus traderet, quorum exemplo alii etiam ad ſtudia, & officia pietatis, & in ſequentis vitæ correctione excitentur, quam ad rem etiamſi eum jam hortati ſumus per litteras, non tamen verebamur, qui nactus idoneum tempus, provinciæque opportunum ipſam Synodum ſtatim convocaret, quod nunc quidem præſtitit, cum ad xij. diem menſis Novembris eam indixerit, in quo illum ſubmoleſte tulimus, Archiepiſcopi litteras menſe Septembris ſcriptas tam ſero ad nos perveniſſe, ut a nobis tibi in hanc ſententiam nihil antea potuerit perſcribi. Cum vero pro tua integritate, & doctrina non exiguam partem hujus negocii ipſe ſuſtinere poſſis, & gerere, qui & vocatu Archiepiſcopi, & tuo officio adductus in ipſo provinciæ conventu adfuturus es, & ſocius, & adjutor maximorum conſiliorum, & laborum, gratiſſimum nobis feceris, ſi omnia ita egeris, atque adminiſtraveris, ut nihil tibi eſſe potius ſentias, quam laudem, & gloriam Dei, & ſalutem earum gentium, quarum cuſtodia vobis Epiſcopis tanquam animarum parentibus commiſſa eſt. Ageremus tecum hortatione, & monitis, ſi te ad hanc rem minus bene animatum eſſe dubitaremus. Verum cum tu is ſis, qui nullum officium ab honeſtate, & pietate ſejungas, videaſque ab hæreticis hominibus magna imminere tempeſtatem Chriſtianæ Reipublicæ, niſi nobis propitius ſit Deus, qui pius eſt infinite, & miſericos, quod proprium eſt boni paſtoris, & Epiſcopi id a paternitate tua expectare malumus, quam flagitare.

Datum Romæ &c.

Decano & Capitulo Eccleſiæ Viennenſis.

DIlecti Filii ſalutem. Lectis litteris Ven. Fr. Archiepiſcopi Salisburgenſ. quibus nos certiores facit, ſe totius provinciæ ſuæ Synodum indixiſſe ad xij. diem Novembris, magno quidem gaudio affecti ſumus, quod conſilium ſuſceperit maxime dignum ſua pietate, & virtute, quam ad rem etiam ſecum nos ſuperioribus diebus eſſemus hortati, qui univerſæ Eccleſiæ curam ſuſtinemus, tamen minime verebamur, quin ſuo tempore, ideſt cum opportunitate & provinciæ commodo poſſet, Synodum eſſet habiturus. Id quidem permirum nobis accidit ejus litteras præſertim tantis de rebus ſcriptas menſe Sept. tam longo intervallo ad nos perveniſſe, ut antea neque ad eas reſpondere, neque ad vos ſcribere potuerimus. Nunc quia magni refert cum veſtra Eccleſia ſuo paſtore orbata in iſta provinciali Synodo aliquem ex veſtra ſocietate, & collegio adeſſe, qui Archiepiſcopum moneat, & doceat diligenter de omnibus rebus, quæ emendationem, aut medicinam requirunt; vos in Domino vehementer cohortamur, ut ex veſtra ſocietate aliquem eo delegetis, qui iſtius Eccleſiæ nomine hoc munus fideliter obire, & conſtanter tueri poſſit, ipſique Archiepiſcopo diligentiſſimi, & amantiſſimi hominis officium polliceatur, & deferatur. Quod ſi feceritis, veſtris rationibus optime conſuletis, idque nobis erit tam gratum, quam gratiſſimum.

Datum Romæ &c.

Friſingen. Eccleſiæ adminiſtratori.

DIlecte Fili &c. Venerabilis Fr. Archiep. Saliſburgenſis gratiſſimæ nobis litteræ fuerunt, quibus ſignificabat ſe provincialem Synodum ſuam ad duodecimam diem menſis Novembris indixiſſe, & convocaſſe. Et quanquam nos, quos pro ſua benignitate, & clementia univerſæ Eccleſiæ Deus præeſſe voluit ſuperioribus diebus ad id muneris eum per litteras hortati ſumus, tamen minime verebamur, quin hanc pulcherrimam occaſionem arriperet, ut primum provinciæ, & temporum ſtatus tuliſſet. Et quoniam tu & officio adductus, & pietate in iſto celeberrimo conventu præcipue adfuturus es, cujus eximia indoles, & modeſtia ſanctæ huic ſedi jam ſpectata eſt & probata, pro noſtra erga te ſingulari, ac paterna charitate monendum te, & in Domino cohortandum putavimus, ut in tam honeſta cauſa, ac ſalutari probitatis, & ingenii tui lumen oſtenderes; ac ſi prudentiſſimos, quibus datus es & comes & ſocius, rerum uſu æquare tibi per ætatem non licet, eis ſaltem optimo in religione ſenſu, ac voluntate, quod omnino præſtare potes, eſſe quam ſimillimus. Atque hæc antea a nobis ſcripta ad te eſſent, niſi Archiepiſcopi litteræ menſe Septembris datæ ad nos tardiſſime perveniſſent: tibi in ipſo ætatis flore oblata eſt facultas non ſolum bene de catholica fide ſentiendi, ſed etiam merendi; quod haud ſcimus an in iſta ætate qua tu nunc es, alii contigerit. Quamobrem macte virtute unum illud ſpectare in primis debes, ut Eccleſiæ, cui maximis, & ſanctiſſimis vinculis es aſtrictus, in omnibus tuis cogitationibus, & dictis, & factis dignitatem, & fructum quæras, & in hac tra-

tractatione maximarum rerum Salisburgen. Antiſtiti fidelem operam, & miniſterium præſtes, ſic enim fiet, ut Illuſtriſs. Parentibus, & ampliſſimo loco natus non minora fidei, & pietatis, quam nobilitatis ornamenta, atque inſignia præſeferas.

Datum Romæ &c.

Brixinenſ. Eccleſiæ Coadjutori.

DIlecte Fili ſalutem &c. Non putamus opus eſſe ad te ſcribere, quam grata nobis fuerit deliberatio Salisburgenſis Archiepiſcopi, qui Synodum provincialem ſuam hoc tempore convocavit, cum tu qua virtute, & prudentia præditus es facile intelligas accidere nobis nihil poſſe optatius ab iis, quibus hæc cogendi, & habendi concilii cura eſt, & auctoritas, quam hujuſmodi conventus ex præſcriptione, & decretis ſacri Concilii Tridentini quamprimum agi, nec ſacerdotii ſui officium prætermittere aut ſuorum hominum ſalutem, & commoda, quæ ex his fluctibus fluunt maxima negligere videantur. Quam quidem ad rem, etſi pro noſtra univerſæ Eccleſiæ cuſtodia, & cura eum jam per litteras ſumus hortati, tamen ab optimi paſtoris virtute, & induſtria, quod nunc præſtare vult, id prope diem expectabamus pro certo habentes benemerendi de ſua provincia nullam eum occaſionem admiſſurum. Unum illud præter expectationem noſtram factum eſt, ut Archiepiſcopi litteræ menſe Sept. ſcriptæ nobis proxime ſint redditæ, ut neque antea ad eas reſpondere, neque ad te ſcribere nobis licuerit. Quod vero tu in iſta publicorum negotiorum tractatione Archiepiſcopo ſocius futurus ſis gaudemus quidem vehementer, tibi enim facultas dabitur de tua Eccleſia, atque adeo de univerſa provincia bene promerendi, qui ad communem fidelium cauſam non modo egregiam voluntatem, ſed magnum etiam adjumentum afferre potes. Quare te quam maxime poſſumus in Domino hortamur, ut omnem tuam operam, & ſtudium ad Salisburgen. Antiſtitis arbitrium eductum ita conferas, ut nullum ei abs te obſequium, aut fidem, aut gratiam defuiſſe omnes ſentiant, & nos, qui hoc valde cupimus mirifice etiam lætemur.

Datum Romæ &c.

Illuſtriſs. & Reverendiſs. Domino Cardinali Lotharingio.

SAnctiſs. D. N. quantæ curæ ſemper fuerit chriſtianiſſimi Regis amplitudo, & dignitas equidem novi, & Illuſtriſs. Amplitudini tuæ ſatis eſſe exploratum arbitror. Nam cum in magna varietate, ac perturbatione rerum, & temporum iſtius regni fortuna ſit verſata, atque adhuc verſetur, id ſpectavit ſanctitas ſua, ut non modo ejus incommoda ſublevaret ſuis opibus, ſed auctoritate, hortatione, & monitis alios etiam principes ad ſimile exemplum excitaret. Nunc autem ex abalienatis Eccleſiaſticis bonis, tantum ad regis ſubſidium traduxit, quantum illius voluntas, vel belli neceſſitas requirere viſa eſt. Quod ex Pontificio diplomate jam confecto, & ad Nuncium miſſo Illuſtriſs. Amplitudo tua perſpicere facile poterit; in quo plane oſtendit, & quanti Regem fecerit, quem mirabiliter diligit; etiam qui cum valde cuperet catholicam fidem optime con-
(ſic.) firmatam videre in illis locis cum de religionis, & ſanctitatis diſciplina etiam ad cæteras gentes quondam transferri ſolita eſt. Quare SS. D. N. nomine hæc ad Illuſtriſs. Amplitudinem tuam ſcripſi, ut cum magna apud Regem ſis exiſtimatione, & gratia, eum hortari, ac ſuadere aſſidue velis, ne ullam unquam occaſionem amittat catholicæ veritatis, aut propugnandæ, aut conſervandæ: quod ſi Eccleſiæ & Imperii ſui hoſtes ab impietate, & perfidia ita avocare non poterit, ut incolumi religione, & regno ſalvo eſſe malit, quam iis neglectis, quorum impetus frangat potiuſquam retardet, neve in aliud tempus victoriam differat, ſi negotii benegerendi facultatem ſibi a Domino Deo exercituum oblatam viderit: eſt enim timendum in tantis malis, ſi Rex ſua facilitate, & indulgentia hoſtium animos, & vires auxerit, & corroborarit, ne poſteaquam unum omnium minime vellemus, cogatur eum cis iniquiſſime paciſci, quam indignitatem, quia ſuperiore bello pertulimus, ejuſdem recordatione eſſe cautiores debemus. Caput illud eſt, ut Regi Illuſtriſs. Amplitudo Tua ſic perſuadeat, ſi chriſtianæ religionis jura, auctoritatemque fortiter, & conſtanter defenderit, fore ut præpotentem Deum habeat ſemper benevolum, & propitium. Et SS. D. N. majore ſtudio, & liberalitate ſuas opes conferat, & ad ejus Majeſtatem tuendam, ornandam, & augendam. Ego Illuſtriſs. Amplitud. tuam tam obſervo, atque colo, quam qui maxime, Deumque oro, eam ut ſalvam, & incolumen diu nobis conſervet.

Romæ die ultima Novembris MDLXVIII.

Illuſtriſs. & Reverendiſs. D. Cardinali Borbonio.

SUmma, & vera paterna SS. D. N. voluntas, & charitas erga chriſtianiſſimum Regem fecit, ut illius regni incommoda jam ſuis opibus benigne ſublevaret, & hoc tempore ex Eccleſiaſticis bonis alienatis tantum Regi attribueret, quantum viſus eſt optare, quo exercitum habere, ac tueri commodius poſſet, eaque religionis firmamenta ac robora in omnibus regni partibus conſtituere, quæ ab impiis conſceleratiſque hominibus ullo modo convelli queant. Quod ſi forte non dubitabam quin ex pontificio diplomate ad Nuncium miſſo Amplitudo tua quamprimum cognoſceret, tum pro mea in illum præcipua benevolentia, atque obſervantia dignam cauſam eſſe duxi, cur de hac ipſa re etiam certior fieret meis literis. Ea vero cum prudentia, & rerum uſu plurimum valeat, & Regem vel conſilio juvare auctoritate facile poſſit; pie recteque fecerit ſi ad perpetuam propugnationem catholicæ fidei eum ita excitarit, ut nihil ſtatuat aut ad ſuam laudem eſſe præclarius, aut ad regni tranquillitatem, atque amplitudinem firmius, quam Dei atque Imperii ſui hoſtes qui iidem ſunt, coercere & comprimere: ac ſi ad Eccleſiæ & hujus S. Sedis cultum & obſervantiam reduci voluerint, Deo auctore, atque adjutore, & omnium bonorum animis in hanc S. Eccleſiæ cauſam conſentientibus, Eccleſiæ injurias perſequatur, nec ullum victoriæ tempus oblatum prætermittat, ne ſi facilis & indulgens in hoſtes eſſe maluerit, quam fortis & ſeverus, quæ, ab eis pericula impendent, indigne ſubeat, vel, quod ſuperiori bello contigit, iniquiſſimis conditionibus cum his tranſigere cogamur. Quibus de rebus ut hæc ad Illuſtriſs. Ampl. tuam ſcriberem S. D. N. voluit. Extremum illud eſt ut pro certo Rex habeat ſi chriſtianæ pietatis ſe cuſtodem & propugnatorem præbuerit, a præpotente Deo fœliciſſimæ, ac beatiſſimæ vitæ fructum, a S. D. N. omnia amoris, & liberalitatis officia ſibi omnino eſſe expectanda. Deus Illuſtriſs. Amplit. T. ſalvam & incolumen nobis conſervet.

Romæ &c.

Peril

Perill. & Reverendiſs. Domine. Cum ſanctiſſimum D. N. illius regni incommoda, & pericula ſemper commoverint, ſuaſque opes chriſtianiſſimo Regi promptas, atque expoſitas eſſe in primis voluerit, & ſuperiori bello illi nunquam defuit, & hoc tempore ex abalienatione Eccleſiaſticorum bonorum tantum ad ipſius arbitrium, & poteſtatem tranſtulit, quantum aut Regia voluntas petere, aut belli uſus poſtulare videbatur: in quo Sanctitas ſua maxime oſtendit & de incolumitate & fortunis illius Regni ſe eſſe vehementer ſollicitum, ut nihil cupere ardentius quam catholicæ pietatis, quæ cum Regni imperio ac ſalute conjunctiſſima eſt, ſtatum & ſedem illic omnino eſſe firmiſſimam. Quod etſi Reverendiſs. Amplit. tua ex ipſo Pontificio diplomate ad Nuncium miſſo plane perſpiciet, tamen S. D. N. juſſu ac nomine hæc ad eam propterea ſcripſimus, ne monere & hortari Regem deſiſteret, & ad hoſtium impetus fortiſſimo animo propulſandos, qui Eccleſiæ jura ac libertatem violare contendunt; nam ſi ad pacem & concordiam reduci nolunt, & chriſtianæ religioni, ac ſanctæ huic Sedi ſe omnino ſubjicere, quacunque ratione flecti poſſunt, ſunt comprimendi, ut hujus Eccleſiæ vulnus ſalutaribus, & neceſſariis remediis ſanetur, nec eorum indignitatem & acerbitatem ſubire amplius cogatur. Illud autem Rex ſic conſtituat, ſi Dei hoſtes & ſuos, quod præclare viſus eſt optare, prorſus compreſſerit, Deum adjutorem, & fautorem omnium ſuarum cogitationum, & actionum ſeſe habiturum, nihilque eſſe tam magnum, aut tam difficile, quin a S. D. N. & expectare & conſequi facile poſſit. Deus Ill. Amplit. tuam Eccleſiæ ſuæ & nobis, a quibus mirifice diligitur, ſalvam, & incolumen diu conſervet.

Romæ &c.

Dilecte Fili &c. Cum jam multorum literis, & nuntiis allatum ad nos eſſet Turcarum principem Cypro Inſulæ hoſtiliter imminere, ad eamque invadendam, & occupandam maximas claſſes comparaſſe, quia pro univerſalis paſtoris officio pie ſolliciti omnes Eccleſiæ partes integras inviolataſque eſſe cupimus, primum Duci, Senatuique Veneto eam Inſulam obtinenti noſtras opes polliciti ſumus, & detulimus, deinde Ser. Philippum Catholicum Regem, cujus ſumma pietas & pro Chriſtiano nomine perpetua propugnatio cognita nobis erat, etiam hortati ſumus in Domino, ut ſe ad hujus belli ſocietatem nobis adjungeret, qui ut ſemper fuit ad catholicam fidem optime animatus, paternæ noſtræ voluntati, ac monitis non defuit, atque huic fœderi, ac ſanctæ conſpirationi ita ſe promptum & paratum præbuit, ut bona ſpe ſimus hoſtium non modo incurſum ſuſtineri, ſed etiam ferociam atque immanitatem comprimi ac deleri poſſe, ſi quantum conſilio & armis, & auctoritate efficere poſſumus, nihil a nobis fuerit prætermiſſum: nunc ut hujus rei exitus facilior ſit & optabilior, quoniam omnes ſumus unius Eccleſiæ membra, cujus caput Chriſtus eſt, excubantes pro cuſtodia Dominici gregis, reliquos item Chriſtianos principes ad hoc ſacrum fœdus ſtatuimus cohortari, ac Majeſtat. Veſtr. in primis, cui in tanta rerum & temporum perturbatione divinitus oblata occaſio eſt de religione bene merendi, ut quam tibi Deus virtutem poteſtatemque conceſſit, eam a te expoſcere videatur hoc tempore; neque enim ille humanas actiones ita adminiſtrat, ut conſpici a nobis ſoleat, & nobiſcum colloqui, ſed cum pias cogitationes & curas ſuſcipimus, cum jus & æquitatem contra impios homines tuemur, cum laboranti Eccleſiæ opem ferimus, tum Dei ipſius quaſi voce ad eas res excitamur. Quamobrem Majeſtati veſtræ materies dari nulla uberior poteſt, in qua & pietatem & rectos in Religione ſenſus oſtendat ſuos, quam ſi in hac communi cauſa ſe nobiſcum conjunxerit, & Chriſtianæ rei incommoda etiam ſua parte ſublevarit. Nec vero alio unquam tempore bellum ſuſcipere aut tam juſtum, aut tam præclarum poterit; nam etſi periculum non habes commune cum aliis, tamen quia Rex Chriſtianus es, nullum habere commodum potes ab Eccleſiæ utilitate ſejunctum. Porro in iis tempeſtatibus nunc Eccleſia jactatur, ut qui in ea ſunt, omnibus pro illius incolumitate ſit aliqua adhibenda contentio, pro qua profecto intelligis quam ſit honeſtum pugnare, cum omnes, qui pro illa emori non dubitarunt, quam beatiſſimos eſſe judicemus. Itaque a M. V. vehementer petimus, ut cum Chriſtianis principibus pro Eccleſiæ dignitate & quiete conſpirantibus, magno animo conſentiat, ſuaſque vires & facultates ad Dei hoſtes reprimendos & profligandos conferat. Quod de ea non minus ſperare volumus, quam optare.

Datum Romæ &c.

Dilecte Fili. Facit noſtra univerſæ Eccleſiæ procuratio & paterna erga M. V. charitas, ut de te non minus aſſidue cogitemus, quam libenter. Cum autem nobis proxime nuntiatum ſit, tua indulgentia & lenitate abuti nonnullos, quos perpetuus hoſtis humani generis, & omnium fraudum machinator ſenſim ad impietatem detorquet, tui admonendi partes ſuſcepimus, cujus gloriæ ſemper favimus, teque hortamur in Domino, ut nunc primum naſcentis mali radices evellas, ne & peccantes ipſi majores in errores inducantur, & eorum imitatione atque exemplo plures etiam depraventur. Nos vero præcipue illa divina vox moneat. *Filius honorat patrem, & ſervus dominum ſuum; ſi ergo pater ego ſum, ubi eſt honor meus? & ſi dominus ego ſum, ubi eſt timor meus?* præſertim cum in rebus humanis nihil ſit glorioſius aut firmius, quam eos, quos noſtræ fidei ac poteſtati Deus commiſit, ita ad normam divinæ legis dirigere, ut pietatis officium nunquam deſerant, ſic enim ſuus Deo honos tribuitur; & quoniam data eſt a Domino poteſtas nobis atque ii nihil appetunt, quod rectum honeſtumque non ſit, icirco ſumma ſua voluntate nobis obediunt velut Dei adminiſtris, & ipſi inter ſe communis vitæ ſocietatem diligentius tuentur, & incorruptius. Quare neceſſe eſt, eos, qui ſunt in catholica veritate minus conſtantes, etiam leges & principes, qui tanquam legum tutores ſunt, negligere, ex quo vitæ oritur magna confuſio. Ergo a pietate, & divino cultu, ut reliqua bona manant omnia, ſic ratio & diſciplina bene & fœliciter regnandi, & pax & tranquillitas ducitur. Excita igitur virtutis & prudentiæ tuæ omnes partes, nec te privati officii ulla ratio aut humana conditio impediat quominus iſtam peccandi licentiam coerceas ut, quæ piis principibus propoſita ſunt, divina præmia conſequare. In quo danda opera eſt ne M. V. in aliquem ſit indulgentior, quam peccati genus poſtulet, ne ipſius pietas unquam connivere videatur; etenim noſtrorum conſiliorum & actionum rationem ſeverius a nobis repoſcet Deus, qui illius benignitate & munere ad altiſſimum gradum dignitatis pervenimus. Sit autem M. V. hoc perſuaſiſſimum, ſi præclare, ſi tranquille, ſi beate ſuis populis præeſſe vult, ut a catholica fide nunquam deſciſcant, ſequanturque eam viam, quæ ſanctorum hominum ſignata veſtigiis ad cœleſtem beatitudinem perducit. Quod a Deo Patre luminum & gratiarum nos etiam M. V. aſſiduis precibus expoſcimus.

Datum Romæ &c.

Phi-

Philippo Regi Catholico.

SEreniſs. Rex. Facit mea erga Catholicam Majeſtatem Veſtram perpetua obſervantia & pietas ut ex ſecundis ipſius rebus uberrimum lætitiæ fructum ſemper capiam. Quod etſi mihi commune eſt cum multis, quia M. V. privata fœlicitas ad plurimarum gentium tranquillitatem redundat, & cum publica utilitate conjungitur, tamen idem ſentio magis proprie ſpectare ad me, qui illius poteſtati, & ſummæ erga me beneficentiæ jam debeo omnia. Quamobrem ut primum huc nuntius perveuit M. V. filio eſſe auctam, equidem tantam cepi voluptatem, quantam capere ex re optatiſſima potui, propterea quod ipſe ſpem familiæ & heredem ditionis atque imperii ſui, chriſtiana autem Religio novum ſuæ dignitatis ſubſidium eſſet habitura. Atque hoc M. V. datum divinitus puto, ut uno pene tempore ex hoſtibus Chriſtiani nominis victoriam, atque eam omnium præclariſſimam reportaret, & filium ſuſciperet, perinde quaſi in poſſeſſione hujus gloriæ ei naſci contigiſſet, de quo quid liceat augurari vel ex hoc ipſo perſpici poteſt, quod Regis omnium maximi & potentiſſimi filius eo præſertim tempore eſt in lucem ſuſceptus, cum tanta ad paternam gloriam & amplitudinem facta eſt acceſſio. Itaque primum præpotenti Deo bonorum omnium auctori maximas gratias egi, quod M. V., quam ego omni pietate ſemper colui, tanto munere auxerit, atque ornaverit, ab eoque precatus etiam ſum, ut hunc benignitatis ſuæ fructum eſſe vellet quam maxime diuturnum. Deinde mihi faciendum putavi, ut M. V. per literas gratularer, quod tam vere facio, atque ex animo, ut intimis meis ſenſibus omnium gratulationem mihi videar ſuperare. Atque utinam quod S. D. N. nomine & meo privatim officio in ipſius mœrore ac luctu jampridem feci ut præſens cum ea agerem, nunc quoque hoc gratulationis munus coram obire potuiſſem; nam & ſermone ipſo & vultu, qui mentis ſenſum interdum non minus exprimit quam oratio, meum gaudium omni ex parte cumulatum multo illuſtrius indicaſſem. Quod quia licitum mihi non fuit hoc tempore, M. V. ſuppliciter rogo, ut cum vel in honore, vel in amore nemini plus tribuam quam ipſi, ipſa etiam ſtatuat, me ex ſua iſta, atque adeo ex communi omnium lætitia ſingularem voluptatem percepiſſe. Deus catholicam M. V. incolumen & florentem nobis perquamdiu conſervet.

Romæ die vj. Januarii MDLXXII.

FINIS TOMI III.

10.35299

Digitized by Google

Digitized by Google